„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 191 ● 4-10 octombrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Imaginea României“
pagina **3**

Luca Niculescu
„Cinci milioane de noi români?“
pagina **4**

Adriana Babeţi
„Un paradis: Banatul“
pagina **18**

Ce a mai rămas din clasa muncitoare

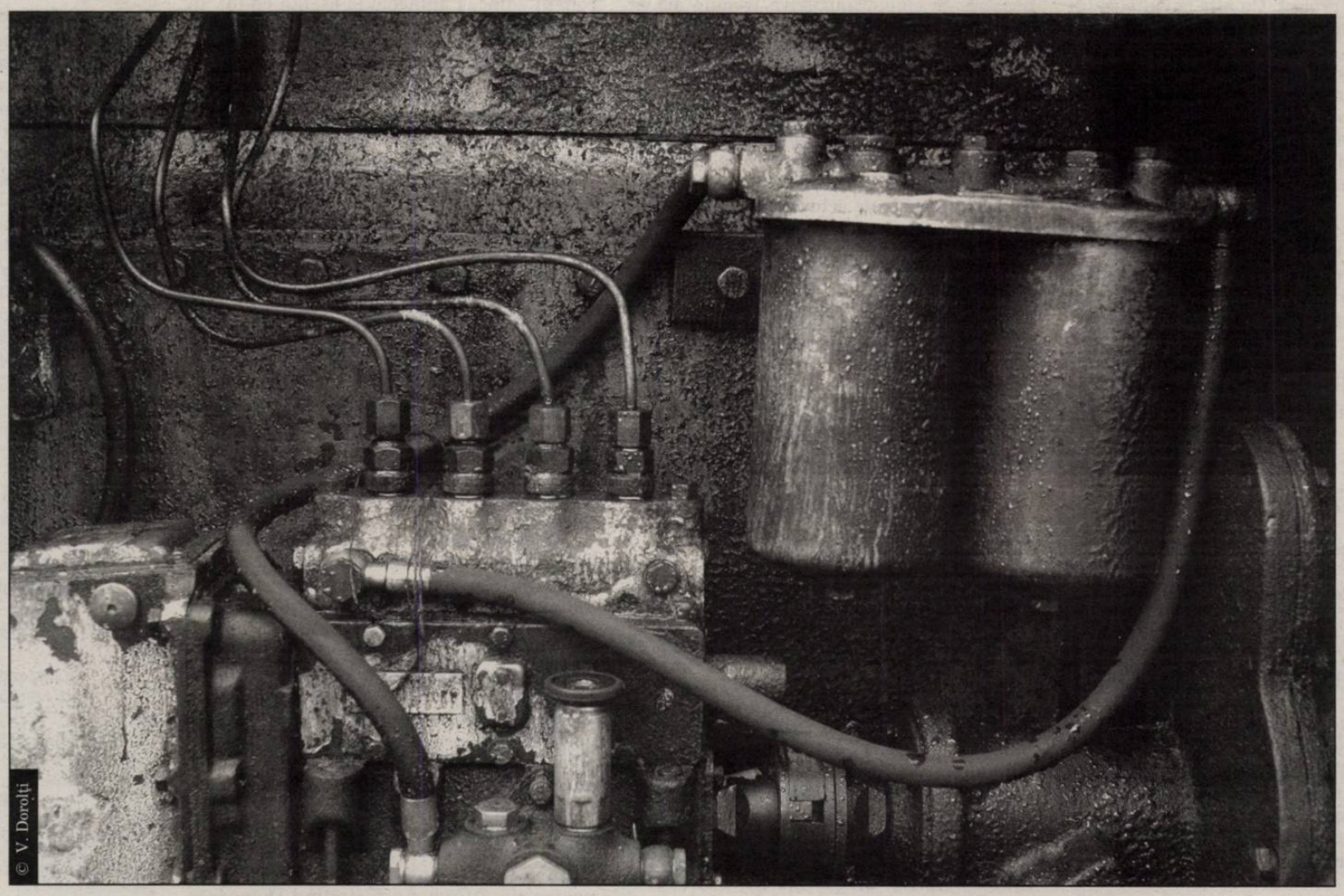

© V. Dorolți

„Proletarul este lipsit de proprietate; relațiile sale cu nevasta și cu copiii nu mai au nimic comun cu relațiile burgheze de familie; munca industrială modernă, subjugarea modernă de către capital, aceeași în Anglia ca în Franța, în America ca în Germania, l-au despuiat de orice caracter național. Legile, morala, religia sînt pentru dînsul tot atîtea prejudecăți burgheze, în spatele cărora se ascund tot atîtea interese burgheze.“

KARL MARX și FRIEDRICH ENGELS – „MANIFESTUL PARTIDULUI COMUNIST“

5 948467 000155 40

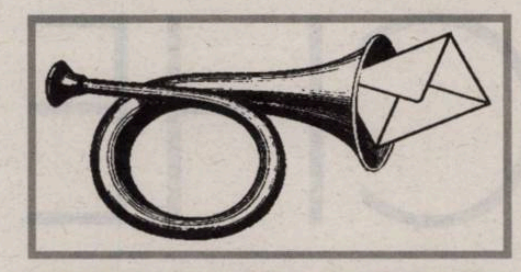

Replici

Nr. 188: Articolul Ramonei Crăciun, „Delta Music Fast Food“

În luna iulie a acestui an a avut loc „Tabăra de Curăţenie“ în Delta Dunării, o campanie organizată de Asociaţia „Salvaţi Dunărea şi Delta – *Academia Caţavencu*“ cu sprijinul Energy Holding. 80 de voluntari au muncit vreme de o lună şi au strîns gunoaie din zona protejată a insulei Sacalin şi de pe braţul Sfîntu Gheorghe. Rezultatele: 6 tone de sticle de tip PET adunate de pe o suprafaţă de 180 de hectare. O parte a mormanului uriaş de gunoi adunat a fost folosit de către o echipă de arhitecţi care a realizat pe plaja din Sfîntu Gheorghe un Monstru din gunoaiele adunate.

Înaintea începerii campaniei, Asociaţia „Salvaţi Delta – *Academia Caţavencu*“ a semnat un acord de parteneriat cu Primăria Sfîntu Gheorghe, stabilind locul de depozitare a gunoaielor şi faptul că la sfîrşitul sezonului, atît gunoaiele, cît şi Monstrul urmează să fie transportate de către primărie la presa de balotat pet-uri, donată de către „Salvaţi Dunărea şi Delta – *Academia Caţavencu*“ şi Ursus Breweries Primăriei din Murighiol în primăvara acestui an. Întîrzierea acestui transport ne-a fost semnalată de mai mulţi turişti care au vizitat Sf. Gheorghe în luna august, iar noi am insistat în mai multe rînduri pe lîngă Primăria din Sfîntu Gheorghe pentru a-şi respecta îndatoririle asumate în cadrul acestui proiect. Cu alte cuvinte, curăţăm, dar nu băgăm şi-n traista administraţiilor locale.

După ultima sesizare, din 31 august 2007, la care nu am primit nici astăzi răspuns, am hotărît să preluăm asupra noastră şi această sarcină şi am organizat pe propria cheltuială transportul gunoaielor la Murighiol pentru a fi balotate şi trimise la reciclare.

Autoarea articolului se întreabă „Care a fost adevăratul scop al acţiunii de curăţare a Deltei, căci se pare că nu curăţenia îi interesează pe aceşti *domni* (subl. n.). Cum ziceam, ştiu că se pricep la marketing. V-a plăcut scamatoria?“. Grupul fetelor oenghiste de la „Salvaţi Delta – *Academia Caţavencu*“ salută grupul jurnalistelor bine informate de la *Dilema veche* şi doreşte să precizeze că diferenţa dintre activismul ecologist şi chibiţul nepăsător ne învaţă că nu e nevoie de ajutorul unei forţe oculte ca să faci o „scamatorie“ prin care 1,5 tone de gunoi dispar de pe suprafaţa de 18 km pătraţi dintr-o rezervaţie protejată. 80 de voluntari inimoşi, fonduri din sponsorizări legale, şapte ani de-acasă şi un marketing bun sînt suficiente.

Tot printr-o scamatorie ecologică, am mai făcut să dispară 3,5 tone de gunoaie şi 50.000 de PET-uri în primăvară şi ne propunem cifre cel puţin la fel de mari în campania de toamnă, care se desfăşoară chiar acum cu sprijinul Ursus Breweries şi Mobexpert.

Cît despre Festivalul Delta Music Fest, deşi ideea ne place, pentru că ajută, ca şi Festivalul de Film Anonimul, la dezvoltarea economică a populaţiei locale (nu credeţi că toţi festivalierii se cazează la Green Village), trebuie să facem şi aici o precizare: nu avem nici o legătură cu organizarea acestui festival. Aşadar, cînd vreţi să lăsaţi platanele şi ecranele şi să puneţi mîna pe un sac de gunoi, ştiţi unde ne găsiţi: www.salvatidelta.ro

Departamentul de Stat (pe gînduri)
Asociaţia „Salvaţi Dunărea şi Delta – *Academia Caţavencu*“

Nr. 187: Articolul lui Dragoş Bucurenci, „Mintea ţiganului de pe urmă / Pretty Dyana“

Cu admiraţie – şi cu oarecare invidie – am luat cunoştinţă de siguranţa de sine a dlui Bucurenci în creionarea portretului robot al cititorului *Dilemei vechi*. El – cititorul – nu este doar xenofob, rasist, fascistoid *in extremis* (toate aceste caracteristici avînd ca sursă o oarecare enervare în faţa *political correctness*-ului), ci – înainte de toate – un personaj colectiv, nediferenţiat, uniform. Doar dl Bucurenci îi cunoaşte pe ăştia, de dreapta, toţi o apă şi-un pămînt. Că bine a mai zis tătucul: cine nu-i cu noi, e împotriva noastră. Şi cine e împotrivă trebuie măcar ironizat, dacă lichidat nu mai poate fi, ca în vremurile apuse (sper, pentru totdeauna!). Atunci cînd în spatele etichetei nu erau oameni vii, numai categorii de oameni: burghezi, chiaburi, duşmani de clasă. Era de ajuns să-i numeşti, condamnarea se subînţelegea de la sine. Numai aşa pot să-mi explic de ce pentru dl Bucurenci folosirea cuvîntului de „ţigan“ este echivalentă cu desconsiderarea acestei etnii. În loc să înţeleagă că este pur şi simplu doar o lipsă de snobism şi de fandoseală. Dă Doamne ca democraţii şi corecţii dlui Bucurenci să se comporte măcar cu acelaşi respect şi empatie cu „romii“ lor, cum ne comportăm noi, cititorii *Dilemei vechi*, cu „ţiganii“ noştri.

Enikó KOÓS, Cluj
kooseniko@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Actualităţi

No change, no future...

...este primul lucru care îmi vine în minte atunci cînd privesc în jurul meu – fără o schimbare radicală, viitorul nu pare prea optimist.

Sînt destul de mică pentru a spune lucruri mari, dar nu pot să nu observ cîtă amploare a luat astăzi mediocritatea, o boală contagioasă, aş putea spune. Este un sentiment extraordinar de neplăcut să-ţi dai seama că persoana pe care o credeai deosebită, de care ai fi putut să te apropii, de fapt nu are nimic în comun cu tine, este chiar mult mai rău decît ţi-o imaginai.

La pragul dintre copilărie şi maturitate (17-18 ani), mediocritatea există, dar este puţin transparentă, adică nu este atît de cronicizată ca la un adult. Pentru a mă putea înţelege, închide ochii şi imaginează-ţi: parcul liceului; toată lumea socializează cu toată lumea; primul popas, unde poţi observa efectul de turmă, este chioşcul din dreapta, indiciu clar al nevoilor materiale. Se creează reflexul de a mînca în pauză, de a-i bîrfi pe profesori sau de a ne bîrfi între noi. Deodată, într-o atît de mare învălmăşeală, ca o picătură de apă ce cade pe o plită încinsă şi se evaporă imediat, se aude o chitară clasică. Un elev, total ignorat, cîntă la chitară o melodie compusă de el.

Sigur că există şi reversul medaliei şi anume că aparenţele înşală. OK, trecem peste machiajul strident, blugii rupţi, peste decolteul adînc şi ajungem la esenţa eu-lui. În acest moment mai ai o şansă să te departajezi de mulţime.

În unele cazuri poţi descoperi o personalitate frustrată, care încearcă să-şi ascundă adevărata faţă; aceştia, după părerea mea, încă mai pot să se redreseze, dar cele mai dramatice cazuri sînt cele unde mediocritatea este o boală de familie, transmisă din tată-n fiu.

Una dintre formele de manifestare este binecunoscutul limbaj de lemn: „De ce să-nvăţ, are tata bani pentru încă două generaţii!“, acelaşi lucru vine şi din partea părinţilor: „Lasă, tati, nu te mai stresa cu învăţatul; termini liceul şi te-angajează tata la firmă“. („De ce să citesc o carte cînd pot să-i iau rezumatul de pe Internet?“ este o altă stereotipie. Unde este plăcerea de a descoperi personajele, ca şi cum ai face cunoştinţă cu oameni noi? Imaginează-ţi că după ce ai citit fie şi o singură carte, ţi-ai format un grup de prieteni care, în mod cert, nu te vor dezamăgi niciodată.)

Plecăm din parc şi ajungem în clasă. Prima întrebare pe care o auzi, după ce abia ai intrat, este următoarea: „Nu-i aşa că-mi dai şi mie caietul tău dacă m-ascultă?“ sau poţi fi rugat într-un mod mai nepoliticos să dai tema: „Spune-mi că ţi-ai făcut tema!“. Frazele acestea sînt paralizante, e ca şi cum te-ar fi muşcat un şarpe, te simţi fără scăpare. Dacă refuzi, vei fi marginalizat, dacă accepţi te simţi intrigat de faptul că tu, cel care ţi-ai făcut tema, s-ar putea să iei aceeaşi notă cu cel sau cea care nu şi-a făcut tema.

Îmi mai trebuie puţin timp să înţeleg ce îi face pe unii dintre colegii mei să acţioneze aşa. Cum poţi să-ţi alegi dintre două căi, una bună şi una rea, pe cea care nu e potrivită pentru tine? Cum s-o fi simţind Dumnezeu acolo sus cînd ne vede atît de inconştienţi?

Eu nu îmi doresc decît ca *tu*, cel care ai citit acest articol, să-l expui prietenului tău cel mai bun, şi dacă eşti convins de veridicitatea lui, *spune nu mediocrităţii*.

Anca ŞERBAN
elevă

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Credinţă şi ipocrizie**
- **Alegerile europene**
- **Cum ajunge cultura la public?**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.200 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.
1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;
2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Imaginea României

Evident că, pentru români, realitatea românească şi imaginea României sînt două probleme distincte. Realitatea poate fi oricum, dar imaginea trebuie să fie bună. Una e să te descurci, fără prejudecăţi, între hotarele patriei, alta e să faci o bună impresie în afară. Pe scurt, în interior trebuie să fii băiat deştept, iar în exterior trebuie să fii patriot. La ce bun să fii patriot între ai tăi? La ce bun să ţii strada curată, să-ţi conduci maşina civilizat, să-ţi faci meseria cu acribie, să nu-ţi fraiereşti aproapele? La ce bun să te porţi frumos, să vorbeşti omeneşte, să fii politicos? E ca şi cum ai umbla prin sufrageria proprie în frac. În lume, da, în lume e altceva: bagi gunoiul sub preş, te dai mare, te sclifoseşti în toate felurile şi nu permiţi, mă-nţelegi, nici un afront! Nimeni nu se îngrijorează cu adevărat cînd se loveşte de netrebnicia domestică sau cînd trebuie să facă un efort constant pentru mai buna aşezare a lucrurilor din ograda naţională. Dar toţi devin vigilenţi şi combativi cînd e vorba de chipul pe care îl arătăm străinilor. Ce-o să zică Europa? Cum să facem ca, din afară, izmana autohtonă să pară *smoking?*

...Şi totuşi, ipocrizia aceasta are ceva candid. În fond, e omeneşte să vrei să arăţi bine în ochii altora, chiar dacă ştii că, la tine acasă, lucrurile nu sînt tocmai în regulă. Dacă ne-am opri aici, dublul nostru joc ar fi scuzabil. Dar nu ne oprim aici. Sîntem gata să ne sacrificăm „imaginea“, portretul exterior, ori de cîte ori credem că putem regla, prin asta, anumite conturi interne. Idiosincrasiile private se dovedesc mai importante, pînă la urmă, decît interesul public. Patriotismul însuşi devine astfel, în cele din urmă, o simplă chestie de interpretare. Aşa se face că, dacă pe scena internă apare, pe neaşteptate, un *smoking,* ne străduim să demonstrăm că e o simplă pereche de izmene.

Un exemplu. În orice ţară matură, un candidat pentru Parlamentul European de felul lui Daniel Dăianu ar fi socotit o alegere inteligentă şi ar fi privit cu simpatie. Arată bine, vorbeşte foarte bine englezeşte, franţuzeşte şi nemţeşte, are un *curriculum* profesional impozant, cu stagii consistente în cele mai mari centre universitare ale lumii, are experienţa administrativă a unui fost ministru şi amplitudinea ideatică a unui economist de doctrină. Cunosc parlamentari europeni, din ţări mai vînjoase, care nu au nici pe departe o asemenea talie. Da, ni se spune, dar între 1975 şi 1978 Daniel Dăianu a fost ofiţer DIE. O ştiam. O ştiam chiar de la el, căci omul aparţine minorităţii microscopice a celor care şi-au recunoscut trecutul, nesiliţi de nimeni, imediat după revoluţie. Nu ni se spune nimic despre eventuale păcate comise în infamanta calitate pe care o avusese. Nu se ia notă nici de faptul că a abandonat această „calitate“ destul de repede, într-o perioadă în care asemenea dezerţiuni puteau nărui o carieră şi un destin întreg. Se uită (sau se ignoră) curajoasele sale analize economice din vremea dictaturii, invocate, cred, *illo tempore,* la Europa Liberă, de Şerban Orăscu. Ceea ce ni se spune e că ne vom face de rîs dacă vom accepta să fim reprezentaţi în Europa de un fost lucrător în sfera serviciilor. Nimeni nu are insomnii la gîndul că vom fi reprezentaţi de Madam Buruiană, că unii parlamentari români sînt, impenitent, foşti ofiţeri de Securitate sau că diferite partide şi-au putut căuta candidaţii printre actori şi sportivi, onorabili, desigur, dar fără nici o tangenţă cu rolul care urma să li se atribuie. Problema e Dăianu: ne va compromite, ne va strica bunătate de imagine, ne va da de ruşine.

Cred cu fermitate că securiştii de carieră şi colaboratorii malefici ai aparatului de represiune comunist trebuie să ne lase în pace. Să stea deoparte, să trăiască valorificîndu-şi dexterităţi mai cuminţi. Dar trebuie să avem dovezi, fapte, argumente. Trebuie, de asemenea, să procedăm consecvent, după o ierarhie clară a vinovăţiilor verificabile şi a priorităţilor. Altfel, vom ţine discursuri simbolice vide şi vom sacrifica, principial, capacităţi utile, în timp ce cohorte întregi de şopîrle ni se vor strecura printre degete.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Marxismul lor şi capitalismul nostru

De două decenii, o revistă austriacă, *Eurozine* (www.eurozine.com), organizează reuniuni anuale ale revistelor europene de cultură. Scriitori şi editori din peste 20 de ţări se întrunesc, de fiecare dată în alt loc, pentru a discuta despre problemele lor. În timp, s-a format o reţea de reviste (www.eurozine.com/journals) care fac schimb de informaţii şi articole, dar, mai ales – dincolo de aceste schimburi de ordin practic – „ştiu unele de altele“. Bineînţeles, dezvoltarea Internetului n-a făcut decît să stimuleze evoluţia unei astfel de reţele: revistele partenere îşi „împart“ publicul online, noutăţile se află de pe site-ul *Eurozine,* există *link*-uri de la unele la altele, cititorii putînd parcurge, rapid, măcar sumarul celorlalte reviste sau nişte rezumate ale articolelor în limba engleză. Cel mai important însă este faptul că, datorită acestei reţele, editorii şi publicul îşi pot da seama mai uşor care sînt problemele lor *comune:* culturile naţionale devin mai uşor comunicabile şi îşi asumă astfel mai profund dimensiunea transnaţională, europeană. E adevărat, există riscul „creării“ unei actualităţi intelectuale europene care să fie redusă, practic, doar la acele idei şi preocupări care îi interesează pe membrii „clubului“. Dar avantajele sînt mult mai mari decît riscul.

Aşa încît, la Sibiu, săptămîna trecută, a avut loc a douăzecea reuniune a revistelor culturale din Europa. S-au dezbătut două teme: „normalitatea“ şi „literatura exilului“. Cea dintîi a pornit dintr-un fel de sîmbure polemic: într-o lume atît de schimbătoare, ce mai este normalitatea? Aşa suna întrebarea (retorică?) din prezentarea trimisă participanţilor. Ipoteza organizatorilor – care s-a dovedit corectă – a fost că „normalitatea“ a constituit, pentru ţările din Europa Centrală şi de Est eliberate de comunism, revenirea în comunitatea europeană, „drumul spre Occident“. Simplu spus, pentru noi, esticii, normalitatea însemna „să trăim ca în Vest“; şi asta nu presupunea neapărat salarii mai mari, ci un anume stil de viaţă, un tip de societate aşezată şi cumsecade, cu o funcţionare predictibilă. Nicolae Manolescu şi-a intitulat volumul de cronici politice apărut în 1991 chiar *Dreptul la normalitate,* pledînd pentru o politică firească, pentru partide aşezate pe principii şi ideologii clare. Mă tem că pledoaria sa a rămas interesantă doar ca „document de epocă“ şi că o reeditare în zilele noastre i-ar asigura un statut de „ciudăţenie“: după atîta timp, sîntem şi mai nemulţumiţi de politicieni, nivelul de absurditate şi de nefiresc din politica românească a atins cote pe care nu ni le imaginam la începutul anilor '90, cînd speram că „reintrarea în Europa“ va face curăţenie şi în ograda politicii. Am fost naivi. Dar – la altă scară – colegii noştri din „Vest“ par a avea nemulţumiri şi îngrijorări asemănătoare: şi ei vorbeau despre ineficienţa politicienilor lor, despre otrăvirea mediului politic, despre apariţia discursurilor populist-naţionaliste în ţări occidentale care altădată erau exemple de toleranţă ş.a.m.d. E adevărat, proporţiile sînt diferite, mijloacele de autoapărare ale societăţilor noastre nu sînt aceleaşi: democraţia din România este încă fragilă faţă de cele occidentale, încercam să le spun, la noi anticorpii încă nu sînt constituiţi pe deplin. „Dar cine se aştepta – îmi răspundeau «ei, vesticii» – ca în Belgia să apară o asemenea «falie» între comunitatea valonă şi cea flamandă, ori ca în Elveţia alegerile să fie cîştigate de un lider care a mizat pe un discurs populist? E cu atît mai grav că asta se întîmplă în «democraţiile mature» din Occident...“. Şi nu puteam să nu le dau dreptate, deşi îmi răsărea în minte replica: „Da, dar voi nu aveţi un Vadim sau un Becali...“. Ne-am trezit, aşadar, discutînd despre tot felul de „normalităţi“, iar nu despre *normalitate.* Cît despre literatura exilului, am constatat că ea devine cu adevărat *o temă* pentru mulţi intelectuali din Occident, dar dintr-o perspectivă diferită de a noastră. Şi la noi s-a discutat mult despre condiţia scriitorului în exil, mai ales la începutul anilor '90, cînd autorii români din exil au început să fie editaţi din nou în ţară. Dar culturile occidentale se situează pe poziţia celor care *găzduiesc,* de decenii, exilaţi de pe tot mapamondul, refugiaţi politici, luptători pentru drepturile omului alungaţi din ţările lor de tot felul de dictaturi. Noi vorbeam din perspectiva celor care „au dat lumii“ exilaţi, ei vorbesc din perspectiva celor care îi primesc şi, într-un fel, îi recuperează – uman şi cultural – pe cei care nu s-au mai putut exprima în ţările lor. În acest punct probabil că între „noi“ şi „ei“ există un decalaj de percepţie care nu va putea fi recuperat decît printr-un îndelung exerciţiu de plasare „în perspectiva celuilalt“. Mă îndoiesc că ne va reuşi vreodată...

Pînă la urmă însă rolul unor asemenea reuniuni este tocmai acela de a favoriza un astfel de exerciţiu. La colocvii de acest gen nu sînt descoperite şi enunţate Marile Adevăruri, nu au loc cine ştie ce mari revelaţii – şi nici nu e nevoie. Important este că se mai face un pas către mai buna cunoaştere a „celuilalt“, că se pot identifica asemănări uneori surprinzătoare, dar şi diferenţe greu de depăşit. Pentru „noi“, de pildă, e în continuare ciudat să descoperi, la o asemenea reuniune, că un participant susţine un punct de vedere marxist şi recurge la „instrumentele de analiză“ oferite de – vă mai amintiţi? – „materialismul dialectic şi istoric“. Pentru „ei“ – e normal. Tot aşa, pentru intelectualii occidentali de stînga e ciudat felul în care „noi“ ne bucurăm că am trecut din nou la capitalism şi îl susţinem cu toată convingerea. Pentru „noi“ – e normal. Între ciudăţeniile şi normalităţile noastre, este loc pentru orice argumente şi pentru oricîte povestiri despre existenţele noastre paralele, timp de decenii, pe un continent care astăzi se dovedeşte mai mic decît ni-l imaginam pe vremea Cortinei de Fier.

După reuniunea de la Sibiu, mi s-a părut că a umbla după normalitate ca după Sfîntul Graal e o aventură în care ce ţi se întîmplă pe drum e mai interesant decît atingerea ţintei. Deocamdată, sîntem cu toţii pe drumuri: noi n-am descoperit

încă normalitatea „Vestului“ (iar vesticii încearcă să ne trezească la realitate), ei încă n-au înţeles anormalitatea în care a trăit Estul timp de decenii (iar esticii încearcă să le-o povestească). Şi uite-aşa, între o naraţiune de istorie recentă din Est şi o argumentaţie ideologică din Vest, reînvăţăm (greu) să trăim împreună...

ţinerea de minte

„Chiar dacă în subterană nu m-am transformat într-un social-democrat, la suprafaţă mi-au fost totuşi transmise unele opinii cînd, într-o dimineaţă de duminică, mecanicul meu de locomotivă m-a luat cu el în mormanul de ruine curăţat care era Hanovra, fiindcă acolo preşedintele social-democraţilor, Kurt Schumacher, avea să vorbească sub cerul liber cu cîteva zeci de mii de oameni.

Nu, el nu vorbea, el striga, aşa cum o făceau odinioară toţi politicienii, nu numai Gauleiter-ul nazist Forster în Danzig, pe pajişte, în luna mai; şi cu toate astea mi-au rămas, mie, social-democratului de mai tîrziu şi neabătutului partizan al veşnicului «pe de o parte – pe de altă parte», cîteva cuvinte tunătoare pe care silueta ce părea mai degrabă fragilă le strigase fluturînd în vînt o mînecă goală peste capetele a zeci de mii de oameni.

După ani de închisoare în perioada nazistă, se transformase într-un ascet. Un sfînt stîlpnic se făcea auzit. El chema la înnoirea naţiunii. Din ruine trebuia să se nască, după voinţa lui severă, o Germanie socială şi democrată. Fiecare cuvînt era o lovitură de baros pe fier.

Împotriva voinţei mele – căci, de fapt, strigătele mă făceau să iau distanţă – tovarăşul Schumacher m-a convins.

De ce anume? Cu ce urmări? A trebuit să treacă mulţi ani pînă cînd băiatul de la cuple de odinioară, după încercări de salturi rătăcitoare în disciplina utopică, să înceapă să prescrie ritmul de mers social-democrat, cum ar fi «politica paşilor mărunţi» a lui Willy Brandt. Şi încă alţi ani au trecut pînă cînd, în *Jurnalul unui melc,* i-am prescris progresului un astfel de mers tîrşit. Urma de bale. Drumul lung, pavat cu piatra cubică a îndoielii.“

(Günter Grass, *Decojind ceapa,* traducere de Victor Scoradeţ, Editura Polirom, Iaşi, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Cinci milioane de noi români?

În două rînduri, săptămîna trecută, şeful statului s-a făcut avocatul acordării cetăţeniei române pentru moldoveni: a vorbit mai întîi în finalul şedinţei CSAT, cînd a cerut „simplificarea la maximum" a procedurii; a recidivat cîteva zile mai tîrziu într-un interviu acordat lui Paul Grigoriu, cînd a spus că unul dintre obiectivele sale este „de a convinge Guvernul să relaxeze la maximum acordarea cetăţeniei pentru cetăţenii Republicii Moldova".

Interesul şefului statului pentru ţara vecină nu este unul recent. Dacă ne amintim, prima vizită făcută de Traian Băsescu în calitate de preşedinte al României a fost în Republica Moldova, în ianuarie 2005. De asemenea, primul oraş vizitat după aderarea României la Uniunea Europeană a fost tot Chişinăul. De fiecare dată, întîlnirea cu omologul său, Vladimir Voronin, s-a desfăşurat în condiţii bune (ba chiar, după prima vizită, preşedintele moldovean i-a trimis şi cîteva mii de sticle de vin preşedintelui român, gest pe care nu l-a făcut a doua oară). Atmosfera amicală durează însă numai pe perioada vizitei, deoarece, imediat ce Traian Băsescu pleacă de la Chişinău, autorităţile de peste Prut încep să arunce cu săgeţi verbale, acuzînd Bucureştiul de „imperialism", „tendinţe colonialiste" sau „ingerinţă în afacerile interne". Preşedintele Voronin nu ratează nici o ocazie de a denunţa aparente acţiuni ostile din partea românilor, unele gesturi frizînd chiar ridicolul, cum ar fi convocarea ambasadorului român la Chişinău, după o declaraţie critică la adresa Guvernului făcută de... actorul Ion Caramitru.

Odată cu intrarea în UE, România a impus vize de călătorie moldovenilor. Coşmarul cotidian de la consulatul României la Chişinău este arhicunoscut. Autorităţile din Moldova refuză deschiderea altor consulate (deşi îşi dăduseră iniţial acordul) şi hărţuiesc administraţia română cu acuzaţii privind corupţia de la Consulatul român. Probabil că niciodată, după 1989, relaţia dintre Bucureşti şi Chişinău nu a fost mai proastă. Acesta este momentul în care şeful statului invită Guvernul să deschidă larg porţile cetăţeniei pentru moldoveni. Are el vreo şansă să fie auzit? Puţin probabil. Ministrul de Externe şi-a exprimat deja rezerve faţă de această idee: or, pentru ca propunerea să se poată transforma vreodată în lege, ar trebui să existe puncte de vedere comune la Palatul Cotroceni şi la Palatul Victoria. Surse din Comisia Europeană au declarat apoi pentru RFI că Bruxelles-ul este îngrijorat de soluţia propusă de preşedintele român: Europa s-ar trezi dintr-o dată cu 5 milioane de noi cetăţeni, ba chiar şi cu mai mulţi, dacă Moldova – de ce nu? – se apucă să dea şi cetăţenie moldovenească unor cetăţeni ruşi sau ucraineni, care, la rîndul lor, vor cere cetăţenie română: situaţia ar deveni absurdă. În interviul de la Radio România Actualităţi, şeful statului invoca motive morale, politice şi demografice în justificarea demersului său: România are nevoie de forţă de muncă străină şi e mai bine ca această forţă de muncă să vină din Moldova, decît din ţări asiatice sau africane. Lucid, Traian Băsescu a spus însă şi că moldovenii, odată obţinută cetăţenia, nu se opresc în România, ci se duc în Italia şi Spania.

Acordarea cetăţeniei nu rezolvă deci carenţele demografice ale României (dincolo de faptul că e discutabilă acordarea cetăţeniei – gest cu o importantă conotaţie simbolică – pentru rezolvarea crizei forţei de muncă). Declaraţiile lui Traian Băsescu sînt primite cu indiferenţă la Bucureşti, cu răceală la Bruxelles şi cu ostilitate la Chişinău, care are din nou ocazia să denunţe „agresiunea" românească. Altfel spus, în loc să rezolve o problemă, creează altele. Dacă Bucureştiul vrea să rezolve, măcar parţial, problema forţei de muncă, nu are decît să amelioreze eliberarea permiselor de muncă pentru cetăţenii moldoveni, care astăzi au de înfruntat obstacole kafkiene pentru a putea să lucreze în România. Un moldovean care a făcut şcoala şi universitatea în România nu numai că nu poate deveni român, dar, în cele mai multe cazuri, nici nu poate fi angajat! Pînă la cetăţenie, România ar trebui să se gîndească la

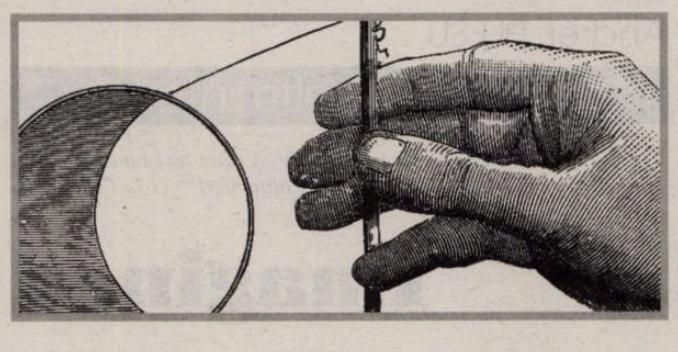

astfel de gesturi, mai puţin simbolice, mai puţin vizibile, dar, probabil, mai utile.

P.S. În interviul de la Radio România Actualităţi, şeful statului a vorbit despre „morsele competente care scriu că România supără Bruxelles-ul". Surprinzătoare în vocabularul unui preşedinte, expresia „morse competente" a mai fost folosită de Traian Băsescu într-un discurs de acum cîteva luni şi am regăsit-o şi într-un articol dilematic al lui Sever Voinescu. Nu ştiu cine are paternitatea formulei şi mă întreb la ce (cine) se referă...

Ştiri nebăgate în seamă

● **Absenteism**. În Franţa, un Comitet de reflecţie asupra modernizării şi reechilibrării instituţiilor celei de-a V-a Republici, prezidat de un fost prim-ministru, fost candidat la preşedinţie, Edouard Balladur, a lansat propunerea sancţionării financiare a deputaţilor cu mai mult de două absenţe săptămînale la lucrările Parlamentului. Dorită de majoritatea alegătorilor, propunerea dă naştere unei „cacofonii guvernamentale", deşi în Regulamentul de funcţionare a Adunării Generale exista de mult posibilitatea acestei sancţiuni. Dar ea n-a fost aplicată niciodată. De fapt, membrii Guvernului examinează cu circumspecţie ipoteza prezenţei tuturor celor 577 de deputaţi dispuşi să discute termenii redactării fiecărui proiect de lege. Guvernul îşi doreşte aprobarea rapidă a proiectelor, iar cînd în sală sînt doar cîteva zeci de deputaţi „acest deziderat se realizează". Dacă ar fi mai numeroşi ar fi mai puţin docili, crede şi Jean-Baptiste de Montvalon, în *Le Monde*, explicînd că ar „ar fi cel mai bun mijloc de revalorizare a rolului Parlamentului". În timp ce Nicolas Sarkozy, legitimat de masiva prezenţă la vot şi de majoritatea obţinută în 22 aprilie şi 6 mai, vrea să fie un „preşedinte care guvernează", interesele democraţiei cer consolidarea unei contraputeri: dar acest lucru nu se poate realiza decît prin prezenţă, fie că e obţinută prin amenzi, fie că e dovada respectului faţă de contractul încheiat cu alegătorii.

● **Ziduri**. „Domnule Gorbaciov, daţi jos acest zid" – i-a spus, în 1987, preşedintele Reagan omologului său sovietic, iar căderea celebrului Zid al Berlinului, după doi ani, în 1989, a marcat începutul unei noi etape în istoria europeană. Ridicat într-o noapte, acest Zid a fost un simbol al Războiului Rece şi o barieră foarte concretă în calea celor nemulţumiţi de comunism: Zidul a pus capăt hemoragiei, a oprit emigraţia din Germania de Est către cea de Vest. Cine încerca îşi risca viaţa. Cînd Zidul a căzut, la pămînt nu erau doar cărămizile, ci ruinele unui întreg sistem. Fascinaţia zidurilor supravieţuieşte experienţei. În toată lumea, ţări democratice şi dictaturi construiesc ziduri, pentru a-i împiedica pe unii să plece, pe alţii să vină, pentru a izola teritoriile în care oamenii se ucid de cele unde e pace. India vrea să închidă complet frontiera cu Pakistanul, în regiunea disputatei regiuni a Kashmirului. China a construit o zonă de securitate pe frontiera cu Coreea de Nord (ţară prietenă, dar înfometată), Thailanda proiectează un zid pe propriul teritoriu, ca să despartă Sudul musulman de Nord. Spania îşi protejează enclavele marocane de la Ceuta şi Melilla. Arabia Saudită vrea să-şi securizeze frontierele cu Yemenul şi Irakul. O „Linie verde" taie în două insula Cipru. În Irlanda mai există zidurile de despărţire între cartierele catolice şi cele protestante. Zidul ridicat de Israel la frontiera cu Iordania a diminuat infiltrările teroriste, dar construcţia lui a fost declarată ilegală de către Curtea internaţională de Justiţie de la Haga. Şi aşa cum se cuvine, cel mai scump şi mai lung zid modern va fi cel ridicat de Statele Unite la frontiera cu Mexicul pentru a pune capăt imigraţiei ilegale. O hartă a zidurilor spune mai mult despre politica mondială, decît discursurile de la ONU. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Am stat la coadă în America

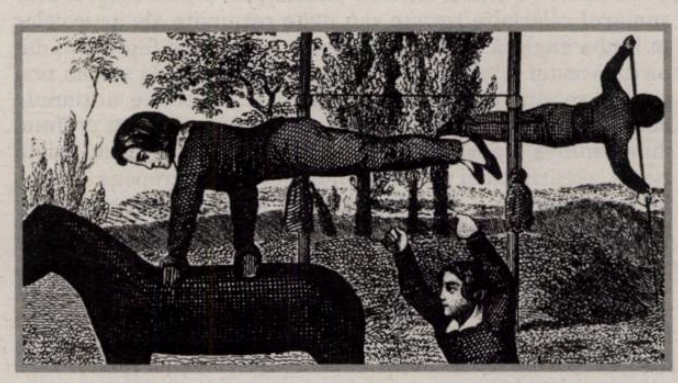

Dimineaţa, la ora şapte, pe Strada Cinci din New York, sînt doar oamenii cu care America nu se mîndreşte. Nu-s bărbieriţi cu ultimul model de lamă Gilette, n-au în buzunar cheile de la Ford-ul hibrid de anul ăsta, n-au pe ei cămaşa cu dungile maro şi albastru ale toamnei. De fapt, n-au nimic deosebit, nici măcar noroc.

Plan detaliu aici: o pereche de mîini cu degete lungi masează genunchii, unul cîte unul. Încet, ca şi cum ar avea toată ziua pentru asta. Mişcările sînt de virtuoz – pare că ar cînta la ligamente, ca la pian. Plan larg: omul stă în fund sprijinit de o clădire care se termină undeva mai sus, la vreo sută de etaje deasupra lui şi încă vreo cîteva mii de ani după, pe scara istorică.

E negru şi e *homeless*, însă nu-i nimic trist în asta. E doar o parte din America – partea aceea care spune că libertatea e absolută aici. Ai dreptul să fii preşedinte. Ai dreptul să fii un ratat perfect. Ai dreptul să stai pe stradă sau în *penthouse*. Guvernul nu se opune. De fapt, Guvernul n-are nici o legătură cu fericirea ta, că nu ţi-a promis-o. Ai dreptul la ea, nimeni n-are nici o obligaţie să ţi-o ofere.

În căutarea fericirii m-am aşezat şi eu la coadă sîmbătă trecută. Pe Strada Cinci, la capăt, cum începe Central Park, la magazinul Apple. Înăuntru, fericirea în doze mici, plate şi lucioase: telefoane iPhone, iPod-uri Touch. Chestii, butoane, trăiri.

Un mic amănunt aici, încă un plan detaliu. Magazinul e la subsol, iar deasupra lui e o fîntînă arteziană. Dedesubt, exact sub ea, se afla standurile minimalist desenate, cu ultimele iPod-uri, conectate la căşti, cu filme şi muzică pe ele, mă rog, tot tacîmul sau, cum ar zice tex-mex americanii, *the whole tamale*. Închipuiţi-vă aici, în decorul zen al celui mai central magazin din lume, al celui mai superior, mai important, mai zguduitor, ei bine, închipuiţi-vă două găleţi cu ceva apă murdară în ele. Puse pe podeaua albă desenată sigur de un arhitect scump, puse acolo să pice în ele. Să pice de sus, din tavan, adică din fîntîna arteziană al cărei (pardon, scuzaţi) fund era spart.

O clipă m-am gîndit să sun la consulatul României: sigur soluţia asta cu găleţile, pe care o ştiam din copilărie, de la mine din bloc, sigur era pe undeva înregistrată ca patent naţional! Sau măcar să trimitem o echipă de filmare, să imortalizeze momentul, pentru un uz ulterior, cînd ne mai apucă depresia balcanică a nerealizării ca neam.

Evident, m-am gîndit la asta cinci secunde, după care m-am reaşezat frumos la coadă, disciplinat, cum ştiu din copilărie. Îmi lipsea ceva – a, da, sacoşa! – şi aveam ceva în plus: cardul. Pe vremuri, la Galeria Modei, aş fi strîns în mînă bancnota de 100, pregătită pentru primul stilou chinezesc din viaţa mea. Acum eram cu cardul, gata să vărs cîteva sute de dolari pe ultima şmecherie cu care Occidentul a cîştigat războiul tehnologic împotriva firmei Tehnoton Iaşi, ultimul mare producător de casetofoane din România.

Am ieşit de acolo cu un iPod. Al treilea, cred, din viaţa mea (nici unul folosit pînă acum în mod serios!). Fericit că-s în rînd cu lumea? Nu neapărat. Însă conştient c-am atins maximum de înregimentare, de care nici un partid şi nici o şedinţă n-au fost capabili să se apropie în adolescenţa mea din anii '80. Înregimentarea aceea de calitate, rezistentă, care vine dinăuntru, pentru că vrei să fii la fel cu toţi ceilalţi, din tot sufletul! Aceea în care nu-ţi trebuie nimic diferit de tot ce găseşti pe Strada Cinci. Nimic pe care să nu scrie ceva, un nume. Un nume de pe lista scurtă, zisă şi (dar cine-şi mai aminteşte) nomenclatură. Nimeni nu-şi mai aminteşte, fireşte. Numele sînt brand-uri azi, înainte de a fi firme. Şi oricum, înainte de a fi oameni.

De fapt, sîntem nişte nord-coreeni ai marketingului. Aici ne-a adus Kim-Jong-Jobs. Vrem butoanele lui, nu ştiu de ce. Nu pentru că folosesc în mod practic la ceva. Ci pentru că folosesc în mod metafizic la nimic.

Acum cîteva zile, cineva se plîngea că invazia iPod-urilor a izgonit din viaţa oamenilor ceva cu adevărat important: liniştea.

Tot ce se poate. Eu ştiu doar c-am stat la coadă la New York, la 20 de ani după coada de la pîine din Piaţa Pantelimon. Pentru cine întreabă, asta se numeşte progres.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Noi sau ei

La Kiev, procesul de numărare a voturilor a avut luni şi marţi trăsături dramatice: la intervale scurte, alt nume apare în poziţia de cîştigător. Pe rînd, Iulia Timoşenko şi Viktor Ianukovici se duc în piaţă şi în uralele susţinătorilor îşi anunţă viitorul de prim-ministru. Preşedintele ţării era, în urmă cu trei ani, eroul Revoluţiei Portocalii; acum, cînd partidul său a ieşit pe locul trei, aşteaptă să vadă cu care dintre adversarii săi va face o coaliţie pentru a-i asigura aceluia o majoritate parlamentară cît de cît confortabilă. În decembrie 2004, Iuşcenko şi Timoşenko, umăr la umăr, ţineau treaz protestul celor din piaţă: ei reclamau fraudarea alegerilor şi contestau victoria lui Ianukovici. Primii doi erau consideraţi candidaţii care ar putea asigura parcursul democratic al Ucrainei, apropierea de Occident, în timp ce Ianukovici reprezenta continuitatea legăturilor cu Rusia, cu trecutul comunist transformat în capitalism mafiot. Demonstraţiile de masă i-au făcut pe Ianukovici şi pe susţinătorii săi să cedeze şi Iuşcenko a devenit preşedinte, iar Iulia Timoşenko – prim-ministru. Colaborarea a durat şapte luni: acuzaţiile reciproce de corupţie şi de incompetenţă au dus la demiterea premierului.

La alegerile parlamentare din martie 2006, Partidul Regiunilor (Ianukovici) a obţinut cele mai multe voturi, dar nu majoritatea; Iuşcenko a negociat puterea şi cu fosta camaradă, şi cu eternul rival, pe care l-a numit, în cele din urmă, prim-ministru. Tot acest parcurs politic accidentat şi prelungirea situaţiei de criză i-au îndepărtat pe alegători de reprezentanţii lor; chiar şi nucleul dur al Revoluţiei Portocalii a parcurs drumul de la speranţă la dezamăgire, de la pasiune la indiferenţă. Alternanţa democratică obţinută prin alegeri oarecum libere şi întrucîtva corecte nu e suficientă pentru a asigura energia necesară tranziţiei de la economia centralizată la cea de piaţă, de la unanimitatea impusă la libertatea pluralismului. Negocierile secrete favorizează dobîndirea unor averi imense la un pol al societăţii, în timp ce creşte numărul celor care regretă egalitarismul sovietic. Aleşi pentru a asigura ritmurile vieţii democratice, politicienii de la vîrf sînt mai preocupaţi de reglările de conturi şi de redistribuirea resurselor către susţinători. Conflictele sînt determinate de neînţelegerile între persoane, de incompatibilităţi temperamentale, nu de diferenţe de viziune.

Manifestanţii „portocalii" erau destul de mulţi pentru a descuraja o confruntare cu poliţia, dar departe de a fi majoritari în rîndurile electoratului. Elanul lor s-a risipit şi devine un loc comun discursul, venit în special dinspre politicienii ruşi sau ucrainenii pro-ruşi, conform căruia revoluţia lor a fost o diversiune organizată de Occident. Situaţie în care Ianukovici îşi angajează un consilier de imagine american. Paul Manafort jr. l-a învăţat cum să devină campionul luptei anti-corupţie, să convingă că e singurul care poate asigura stabilitatea ţării, nu în ultimul rînd datorită relaţiilor cu politicienii şi oligarhii ruşi.

Alegerile anticipate de duminică n-au rezolvat criza, ci i-au dat dimensiunea în cifre. Majoritatea parlamentară nu va exista decît printr-o alianţă precară, combinaţie de resentimente şi lăcomie.

În 2004, cuplul Iuşcenko-Timoşenko părea soluţia pentru ieşirea din autoritarismul lui Kucima. Nimeni nu-l regretă pe acela, dar soluţia a devenit o parte a problemei: reacţie sentimentală la nedreptate, Revoluţia Portocalie a adus la putere personalităţi fermecătoare. Puterea le-a răpit farmecul şi n-a mai rămas mare lucru. Se întîmplă.

În Ucraina, viitorul politic se joacă la urne, ceea ce oricum e un pas înainte faţă de ceea ce trăiesc urmaşii Revoluţiei Roz. În Georgia, ţară unde din '90 încoace se succed protestele de stradă, represiunea, atentatele, loviturile de stat, marşul triumfal al pro-occidentalului Saakashvili este întrerupt de „dezvăluirile" fostului său prieten şi complice, ministrul Apărării. Acuzaţiile de corupţie însoţite de constatarea că preşedintele nu e capabil să asigure unitatea teritorială a ţării sînt încununate de dezvăluirea unor planuri criminale privind uciderea unor personalităţi publice: „dar eu nu am îndeplinit niciodată aceste ordine". Cînd preşedintele s-a întors de la Adunarea Generală ONU, ministrul Apărării a fost arestat, iar prietenii rămaşi fideli preşedintelui i-au demascat caracterul „mincinos şi isteric". Proteste de stradă, tunuri de apă, din nou problema pare a fi „noi sau ei". De la portocaliu şi roz s-a ajuns la opţiunea între alb şi negru, ultimatumul care a asigurat supravieţuirea comunismului.

globul cubic

Patronii

Nimeni nu aşteaptă de la patroni manifestări de tandreţe şi sensibilitate. Se consideră că dorinţa de profit justifică duritatea, ba chiar şi mitocănia. Se subînţelege că politeţea şi *fair-play*-ul ar fi primii paşi spre faliment. Dar chiar şi în această schemă e loc pentru nuanţe.

Informaţiile care pot duce la atribuirea titlului de „Cel mai rău patron" nu vin de la patronii înşişi, ci de la victimele lor. Concursul a fost iniţiat anul trecut de către societatea *Working America*, afiliată la una dintre cele mai mari federaţii sindicale din SUA: AFL-CIO. Concursul e naţional şi rezultatele sînt disponibile în limba engleză pe site-ul www.workingamerica.org/badboss.

Marele Premiu 2007 a fost atribuit (prin votul internauţilor) patronului lui Peter Yonski (pseudonim, aşa cere regulamentul concursului). Bărbatul din Illinois, în vîrstă de 30 de ani, tată a trei copii, a ajuns în incapacitate de muncă fiindcă s-a îmbolnăvit de o formă rară de cancer. Întreprinderea trebuia să-i ofere compensaţii, deoarece salariatul cotizase 10 ani pentru fondul de sănătate. Patronul a refuzat, după ce a avut grijă să distrugă toate actele care dovedeau drepturile lui Yonski, rămas şi fără serviciu, şi fără bani.

La categoria *Steaming Mad* (Nebunul care fumegă), premiul a fost obţinut de patronul unei întreprinderi de asistenţă telefonică: localul luase foc, toţi funcţionarii au fost evacuaţi, dar patronul i-a ordonat celui mai recent angajat să rămînă la postul său, pînă vin echipele specializate de pompieri. Aşa că tînărul a rămas şi a răspuns la telefon timp de o oră clienţilor, în localul copleşit de fum, pînă au venit pompierii.

O diplomă specială a fost acordată de către ziarul elveţian *Matin Dimanche* patronului care, după ce a trimis un buchet de flori unei salariate la moartea tatălui ei, i-a expediat apoi şi nota de plată de la florărie.

Juriul concursului a primit 5000 de notificări de la salariaţii care reclamau incompetenţa patronilor lor, dar n-au fost atribuite decît două premii: un bilet de avion şi un sejur de o săptămînă oferite de patronul unei agenţii de voiaj, afiliată la confederaţia sindicală. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Lecţia lui Ahmadinejad

Operaţiunea de captare a sufletelor occidentale de către islamiştii radicali, despre care am vorbit aici acum cîteva săptămîni comentînd o substanţială „ieşire în presă" a lui Osama Bin Laden, a continuat cu apariţia la prestigioasa Columbia University din New York a lui Mahmoud Ahmadinejad, preşedintele Iranului.

Spre deosebire de mesajele lui Bin Laden, care sînt mici conferinţe înregistrate în locuri necunoscute şi, apoi, difuzate, Ahmadinejad a avut în faţă o audienţă vie, formată, mai ales, din profesori şi studenţi. Ahmadinejad a fost pus în situaţia de a răspunde întrebărilor, ceea ce îi irită pe dictatori, după cum arată experienţa. În spaţiul cultural european – clădit pe o filosofie a „mirării", pe un spirit întrebător – nu există altă cale pentru a ajunge la adevăr. La noi, se întreabă. Şi tocmai sesiunea de întrebări de după discurs a fisurat operaţiunea de *captatio* a lui Ahmadinejad. Totuşi, omul a încercat şi, o spun cu oarecare teamă, nu a fost departe de reuşită. Iar data viitoare, sînt convins, va fi şi mai bun.

Ahmadinejad a venit în faţa studenţilor şi profesorilor de la Columbia cu două idei principale, în fapt două abile manevre retorice, dovedind că ştie ceva despre spiritul asistenţei. Prima, să niveleze diferenţele dintre el şi auditoriu. „Şi eu sînt profesor" – a repetat adesea liderul iranian. „Conduc doctorate şi predau o dată pe săptămînă" – a spus la un moment dat. Apoi, a continuat spunînd că studenţii iranieni sînt la fel ca aceia din Statele Unite şi i-a invitat pe americani să meargă liber în orice universitate iraniană. Abilă manevră retorică, pentru că, se ştie, sufletul intelectualului vestic este atît de sensibil la descoperirea asemănărilor dintre el şi un „celălalt" venit din altă cultură. Nimic nu îl emoţionează mai mult pe occidentalul bine educat decît să descopere cît de mult seamănă cu cineva din altă parte a lumii. Este consecinţa firească a sentimentului de culpă pe care instrucţia umanistă îl produce asupra omului de rasă caucaziană provenit din interiorul spaţiului creştin. Tot ceea ce, vreme de secole, a constituit depozitul de motive de preeminenţă a Europei în faţa lumii non-europene (şi admit că, în parte, acest depozit conţinea idioţenii) s-a convertit, de o sută de ani încoace, într-o povară morală care menţine vie o vinovăţie istorică. Aşadar, este o datorie morală pentru intelectualul european să convingă şi să se lase convins că diferenţele nu există sau că, dacă există, nu sînt bariere. Cum îndeplinirea datoriei morale produce satisfacţie, după cum ne învaţă o linie maiestuoasă de gîndire europeană, de la stoici la Kant, orice discurs al unui non-european în care se marchează asemănările şi se propune solidaritate va produce plăcere auditoriului intelectual european.

A doua manevră abilă a fost mesajul de pacifist. Într-o Americă devastată politic şi moral de eşecul din Irak, o Americă în care, oricum, rana Vietnam nu se cicatrizase încă, să vii în faţa mediului liberal universitar cu un mesaj pacifist este cel mai bun lucru. Mai mult, să arăţi că *establishment*-ul politic al momentului minte cînd te califică drept agresiv, în realitate tu fiind paşnic, asigură succesul oricărui paria internaţional. Preşedintele Bush spune că vrem război, dar noi nu vrem – iată ceea ce intelectualitatea liberală americană aproape că aşteaptă să audă. Şi Ahmadinejad a dat din plin auditoriului de la Columbia tocmai acest mesaj.

Însă, întreaga construcţie retorică a preşedintelui iranian şi-a pierdut doza de persuasiune la momentul întrebărilor. Întrebat fiind de ce Iranul execută homosexualii, Ahmadinejad a răspuns că pedeapsa cu moartea este acceptabilă în cazul infracţiunilor foarte grave, precum traficul de droguri (care distruge tineretul în Iran aşa cum îl distruge şi în America) sau al infracţiunilor de violenţă. „Şi voi aveţi pedeapsa cu moartea", a spus Ahmadinejad făcînd prima, mică, gafă – căci mediile liberale americane, cum se ştie, se opun vehement acestui tratament penal. Dar întrebarea nu s-a referit la infracţiuni, ci la homosexuali – a insistat moderatorul. Iar Ahmadinejad a răspuns: „În Iran nu există homosexuali ca aici, la voi". Acesta a fost momentul în care iranianul a pierdut mica sa bătălie. Firesc, răspunsul său a fost întîmpinat cu rîsete. Apoi, o altă întrebare s-a referit direct la declaraţia lui Ahmadinejad conform căreia Iranul doreşte ştergerea de pe hartă a Israelului. „Este adevărat că asta doriţi?" Preşedintele a ocolit răspunsul şi, cînd moderatorul a insistat din nou, a replicat: „Îmi puneţi o întrebare şi vreţi să răspund într-un anume fel, ceea ce nu e conform spiritului academic". Aici, iarăşi, Ahmadinejad a pierdut. De asemenea, discursul său excesiv de religios a supărat urechile academice americane. Altfel, nimeni nu a avut ce obiecta la diatribele lui împotriva „imperialismului" şi

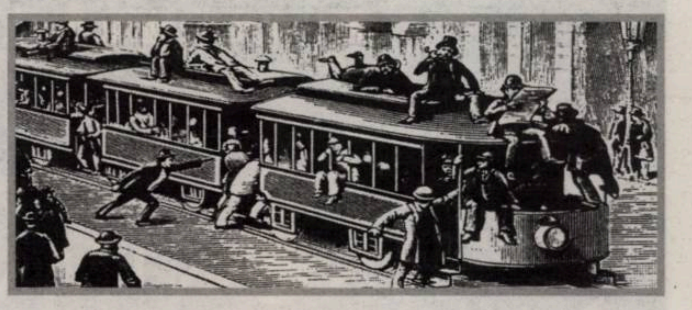

pot să-mi închipui că fraze de genul „Dacă ţara voastră are dreptul la un program nuclear, a mea de ce să nu aibă?" au putut găsi un ecou pozitiv în multe conştiinţe americane.

Una peste alta, operaţiunea lui Ahmadinejad de a cîştiga de partea sa un segment important al intelectualităţii americane a eşuat. Pentru moment. Nu mă îndoiesc că abilul şi charismaticul lider iranian va învăţa din lecţia aceasta. Următoarea sa apariţie în faţa unui auditoriu occidental, oriunde şi oricînd va fi, îl va găsi mai bine pregătit. Va şti mai multe despre „punctele delicate" ale sufletului occidental şi va puncta chiar acolo, evitînd, totodată, cu mai multă măiestrie gafele care îi minează mesajul. Problema este că, în acest război cultural, noi nu prea avem ce trimite în inima Islamului. Liderii noştri sînt produse de eprubetă ale unei birocraţii plictisitoare, iar mesajul democratic este greu de transmis în mediile culturale non-europene, fondate pe inegalitate. În plus, cînd ne pornim să o facem, o facem prost, căci ne imaginăm că o combinaţie ideală între forţa armatelor noastre şi banii noştri poate democratiza lumea largă. Greşim. Şi nu dăm semne că ne-am opri din persistenţa în această greşeală.

ready made

„Turburată era viiaţa mea cănd am priimit hîrtiuţa cea scrisă de dumneata; din pricina boalii, că în 30 dă zile nu am ştiut ce să face în lume. Iar acum, slavă Domnului, sînt mai binişor şi mă simţu că să întărescu puterile întru mine şi au început a mi se umfla pantalonii dinnainte."

(Nicolae Văcărescu către Iancu Văcărescu, în Poeţii Văcăreşti, *Opere*, Editura Minerva, 1982)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

62°

Fixate sub năframe
(şi amintind becarii: #),
oglinzile au rame
(pe care le rod carii

furiş), plus patru bolţuri
de os în cele patru
dezargintate colţuri
ale acestui cadru

în care poa' să fie
şi-i introdusă chiar
cîte-o fotografie
cu fond tot mai neclar

şi personagii-asemeni, —
du(b)ioase suveniri,
în care-ajung fraţi gemeni,
cu vremea, cei doi miri.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Imagini

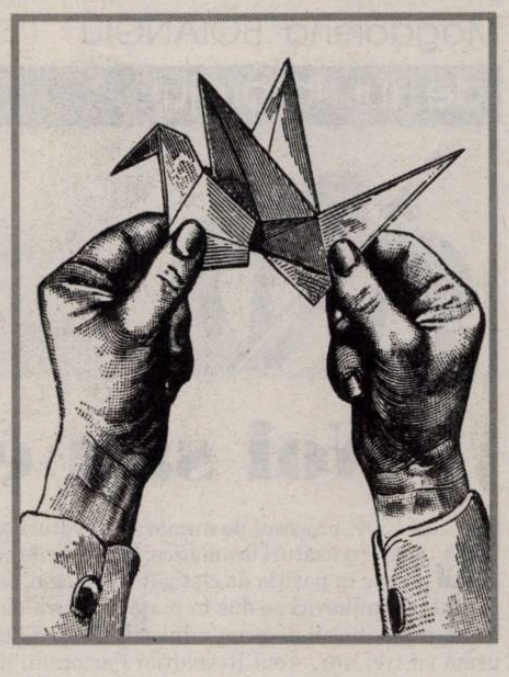

● Am un vecin cu pasiunea cîinilor mari. Prima oară l-am văzut cu doi dogi germani imenşi. Cînd ieşea cu ei la plimbare prin faţa blocului ocupa întreaga alee şi crea o oarecare tulburare. Copiii încetau joaca, adulţii se opreau şi-i făceau loc să treacă privindu-i admirativ sau cu neplăcere pe cei doi cîini. Unul era negru, celălalt gri şi din fălcile atîrnînde totdeauna le curgeau bale. La un moment dat, cel gri a murit. Am auzit că l-a călcat o maşină şi n-am reuşit să-mi imaginez decît că era vorba de cea de gunoi, ca fiind singura mai mare care trecea pe strada noastră şi care ar fi fost în stare, fizic, să comită o asemenea crimă. A rămas doar cîinele negru şi stăpînul lui, ceva mai tras la faţă. Cineva mi-a atras atenţia într-o zi că cei doi au mai multe în comun: fălcile căzute, părul la fel de negru, ceva asemănător în privire şi... stăpînul era la fel de voinic printre semenii săi pe cît era animalul printre cîini. Peste ani, a murit şi cel de-al doilea cîine. A lăsat însă în urmă un pui care se face tot mai mare şi mai negru, la fel cum era mama lui, în vreme ce stăpînul se tot împuţinează şi albeşte, fiindu-i parcă tot mai greu să-l ţină în lesă.

● Am zărit odată, din goana autobuzului, un individ cu un tricou fără mîneci, cu mîinile şi braţele păroase pînă la umăr, cu o chelie mare de la frunte pînă în creştetul capului şi cu păr lung la ceafă, cu buze enorme, groase şi răsfrînte, ţinînd de mînă un copil de vreo 3 ani, desculţ. Micuţul semăna leit cu el, avea buzele asemănătoare deşi, evident, mai mici şi acelaşi mers, cu legănarea umerilor de parcă şi-ar fi făcut loc printr-un hăţiş des. Treceau amîndoi strada pe roşu, spre disperarea şi enervarea şoferilor care frînau brusc şi-i claxonau. Ei nu băgau însă pe nimeni în seamă, îşi vedeau de drumul lor legănat, către cine ştie ce ţintă ştiută doar de ei.

● Eram pentru prima oară în viaţa mea în Occident, tocmai la New York. Abia învăţasem să mă descurc cu metroul şi eram fascinat de amestecul de rase pe care-l aveam permanent în faţa ochilor. Ieşeam dintr-o staţie, printr-un tunel de vreo 100 de metri, uşor în pantă, în capătul căruia se zărea lumina puternică a soarelui. La un moment dat însă, acea lumină din capătul tunelului a fost în bună măsură obturată. Era ceva mare care se mişca acolo şi venea spre mine. Nu se vedea prea clar în contra luminii şi nu înţelegeam bine ce e. În primul moment m-am gîndit că nu putea fi un singur om care să creeze un asemenea efect. Dar nici doi sau mai mulţi nu erau, pentru că lumina era astupată de un singur corp. Pe măsură ce se apropia, mă convingeam tot mai mult că este un singur individ, aşa cum se spune *politically correct* la americani – *horizontally challenge* (provocare pe orizontală), adică, mai pe româneşte, gras. Dar fiinţa pe care o aveam eu în faţă nu era pur şi simplu grasă, era şi foarte înaltă şi avea un cap enorm şi cam pătrat, ceea ce făcea totul şi mai greu de înţeles. În cele din urmă, a ajuns atît de aproape încît m-am lămurit, deşi tot nu-mi venea să cred. Era o negresă enormă cu o rochie înflorată şi un turban roşu pe cap. Pe umăr, sprijinit de cap, ţinea un geamantan, care explica dimensiunile capului aşa cum mi se profilaseră de la distanţă. În orice caz însă, mărimea ei era stupefiantă pentru mintea mea, obişnuită cu femei de altă categorie. Avea poate doi metri înălţime, dacă nu şi mai mult, iar de lată... nici nu pot să explic. Era, fără îndoială, cea mai mare femeie pe care o văzusem vreodată. M-am gîndit atunci că la o ţară cît America poate şi standardele umane sînt diferite. Tot aşa cum în China se poate descoperi o corelaţie între vechimea de mii de ani a poporului şi vîrsta incredibilă, de peste o mie de ani, a unor copaci. Chinezii sînt însă, în mod cert, mai mici decît americanii...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

Power to the people!

Zaid Faroqui, 20 de ani şi CEO al Cyquester Technology, o companie de proiectare de site-uri de Internet, a declarat: „A avea un start pe Internet este ca şi cum ai avea trupa ta – asta e teoria mea de bază". Şi prin aceste cuvinte a aruncat lumină asupra unui aspect al *Zeitgeist*-ului care mă măcina de – ce să spun? – cel puţin trei ani încoace. A avea propria trupă era, prin anii '60, visul de mărire al oricărui tînăr oropsit. Era singurul mod prin care putea să-şi cîştige independenţa şi să se ridice deasupra opresorilor. Visul cu trupa a durat pînă prin anii '80, cînd toţi puştii au început să se viseze *stand-up comedians*, dar puţine erau locurile unde se putea produce un comedian minor şi singurul drum către scenă sau ecran ducea prin tărîmul labirintic al serbărilor şcolare şi al concursurilor pentru tinerele talente, o maşinărie complicată care stătea tot la mîna autorităţii. Libera exprimare de sine şi potenţialul de răzvrătire nu erau posibile decît tot prin propria trupă a cîte unui puşti. Muzica, se ştie prea bine, este de partea celor precoce.

Eu vin de încă şi mai departe, de dinainte de Trupă sau Comedie, dintr-o vreme cînd drumul spre victoria împotriva adulţilor trecea prin poezie. Şi Poezia ţine partea celor precoce şi mai este şi un minunat instrument de răzvrătire, calibrat numai bine pentru a trimite săgeţi de dispreţ în chiar inima conformismului. Pe bună dreptate, muzica împreunată cu poezia vin scurt din urmă şi se coagulează în forma Visului de a Avea Trupa Ta. După cum e firesc ca televiziunea să absoarbă atît Poezia, cît şi Trupa în strălucirea ei şi să le întoarcă pe amîndouă, mărite prin puterea audienţei. Aşa cum e firesc ca Internetul să urmeze Poeziei şi Trupei, pentru că el înglobează toate felurile de media şi întoarnă răzvrătirea la izvoarele sale, informaţia pură şi nudă, nestingherită nici de referenţialitatea Poeziei, nici de mesajele complexe ale Comediei.

Pe vremea cînd m-am apucat eu de treabă, pe la începutul începuturilor anilor '60, într-o societate săracă în mijloace de exprimare, Poezia era un act de rezistenţă aproape total individual, fără prea mult ecou. Trupa era o propunere cu mult mai mult public, dar era un atac colectiv, complicat de interacţiunea la nivel personal. Scena de comedie şi legătura ei cu televiziunea, cu firele şi producătorii ei din spatele scenei, au un public mai larg, dar aduc şi o pierdere de independenţă. Acum este rîndul unei alte generaţii şi, la suprafaţă, Internetul pare a readuce puterea în mîna creatorului adolescent pentru că informaţia în starea ei cea mai pură emană de la o singură sursă. Pare, de asemenea, să corecteze diluarea puterii indusă de colectivul presupus de Trupă şi elimină agendele ascunse ale producătorilor. Spun „pare" pentru că Internet Start nu este nici un blog, nici vreo pagină personală, ci o propunere comercială care îmbină răzvrătirea tinerească şi atitudinea colectivistă a societăţii de consum, făcînd-o una cu conformismul. Cercul s-a închis, am ajuns de unde am plecat: poezia s-a transformat în bani. Răzvrătirea a murit, dar puterea a trecut în mîinile copiilor. Este rîndul celor bătrîni să se răscoale. Pentru asta, poezia este un instrument chiar bunuţ.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Oameni de suflet şi servicii culturale

Ştim cu toţii, cred, cît de obsedaţi sîntem fiecare, se pare, de imaginea României în străinătate. Sînt convins însă că mult mai puţini ştiu – şi îşi pun problema – ce presupune o astfel de imagine şi cum se construieşte aceasta. Altfel spus, ce înseamnă să organizezi un „eveniment cultural", în general, şi în străinătate, în particular. Căci despre asta este vorba, în ultimă instanţă. Şi las deoparte aici acel nivel complex şi rafinat a tot ceea ce înseamnă *politici culturale*, la care prea puţini ajung. Nu mă refer nici măcar la toată acea muncă de uzură care constă în a evita (sau nu...) evenimente gata făcute, cîntări şi cîntăreţi ai României convinşi că simpla lor prezenţă de glorii ofilite este un eveniment în sine, de natură să nemurească neamul românesc şi cultura sa. Nu, mă refer la ceva mult mai prozaic şi, aparent, mai simplu: *serviciile culturale* menite să însoţească, să susţină şi astfel să facă posibil „evenimentul", adică toată acea puzderie de activităţi mărunte care permit ca evenimentul să se petreacă, să *aibă loc*.

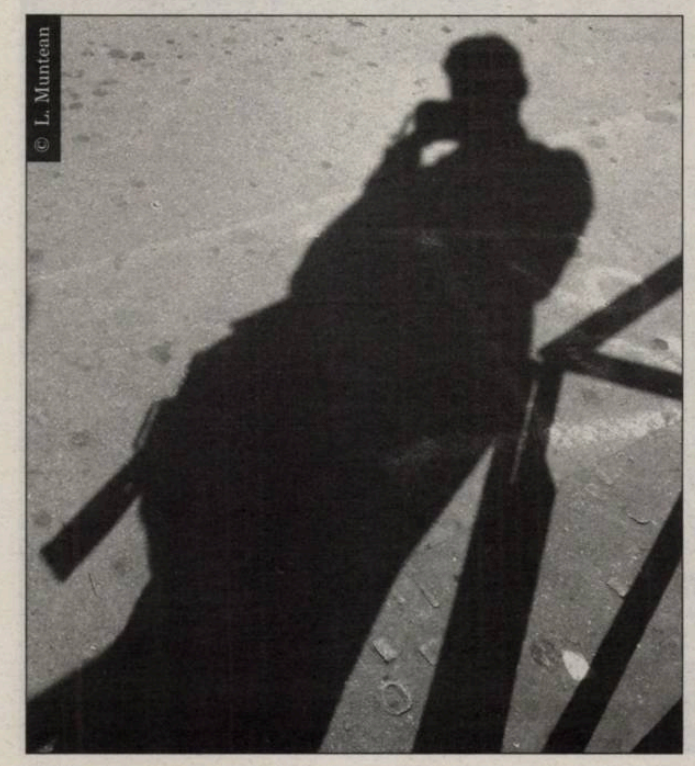

Mă gîndesc la toate acestea deorece tocmai am înţeles pe pielea mea că un astfel de „eveniment" poate oricînd să nu mai aibă loc deoarece pînă în ultima clipă se poate întîmpla ceva de genul următor:

eu mă deprofesionalizez aici, n-am mai intrat într-o bibliotecă nu mai ştiu de cînd, mai bine plec

nu am făcut un doctorat în limba şi cultura X ca să scriu comunicate de presă pe care le poate face oricine / cine / nu ştiu, nu-i treaba mea

unde sînt cariocele / păi trebuia să le aducă cineva / cine / nu ştiu...

cine se duce să ia lumea de la aeroport / şoferul, evident / şi-a luat concediu ieri / cheamă o firmă de transport / sînt în sărbătoare / şi ce facem / s-or descurca ei...

nu putem să scoatem expoziţia din vamă pentru că nu se găsesc facturile / sună la Bucureşti şi întreabă unde sînt / spun că nu ştiau că e treaba lor / dar peste două zile e vernisajul /...

domnul primar ar vrea nişte vin / foarte bine, care-i problema / firma noastră de catering a uitat să aducă un tirbuşon / încercaţi să împrumutaţi şi voi unul de la un restaurant din apropiere, dacă nu, sunaţi-o pe soţia mea să se arunce într-un taxi şi să aducă un tirbuşon de acasă

solistul trebuie să plece astăzi, că i-au cerut greşit viza / dar concertul e mîine / rămîne orchestra...

Şi lista poate continua.

Cu toate acestea, s-a confirmat şi în acest caz vorba trist-optimistă a lui Mircea Vulcănescu, cum că la români se poate atunci cînd nu se mai poate. Adică totul a ieşit bine. Ba chiar, vorba multora, „mult peste aşteptări". *Vă aşteptaţi să aveţi un asemenea succes?* – a întrebat, inspirată, şi presa, încheind triumfal „evenimentul cultural".

Şi atunci, vorba atîtor oameni de acţiune, care-i problema?

Păi, exact aici e problema: că se poate numai atunci cînd nu se mai poate, că nişte indivizi inimoşi fac în ultima clipă ceea ce nu au făcut la timp sau cum trebuie nişte instituţii indolente. Că activităţile culturale se fac – atît cît se fac – cu oameni inimoşi şi nu cu servicii competente, cu efort excesiv şi nu cu suficient profesionalism. Că, de fapt, încă nu avem servicii culturale şi – mai grav – nici nu prea ne punem problema necesităţii acestora. Căci, pentru noi, cultura rămîne un ceva eterat, ce sălăşluieşte în spirit şi se pogoară asupra publicului o dată cu acesta. De acord, dar cineva trebuie să se ocupe şi de „întruparea" acestui „spirit"! Cineva trebuie să facă facturile şi să le expedieze la locul potrivit şi altcineva trebuie să scrie comunicatele de presă la timpul potrivit pentru ca această „cultură" să fie un eveniment public.

Pe vremea cînd *noi* îi apăram de turci, *ei* şi-au construit faimoasele catedrale cu cîte două, trei spirite luminate însoţite de cîte două, trei mii de meseriaşi şi salahori, care dădeau trup ideilor minunate ale acestor minţi deosebite. Acestea erau „serviciile culturale" ale vremii. Anonime, dar profesioniste. Cu timpul, democraţia şi tot felul de idei umaniste le-au făcut să dispară, iar piaţa le-a înlocuit cu alte tipuri de servicii, diversificate şi eficiente, slujind noile lor „catedrale".

În ceea ce ne priveşte pe noi, n-aş zice că, în prezent, ducem lipsă de minţi luminate, dar ne lipsesc aproape cu desăvîrşire serviciile culturale care să facă vizibilă lumina acestor minţi. În locul *meseriilor culturii*, poate cam anonime pentru gustul unora, dar profesioniste, noi ne încăpăţînăm să conservăm aceeaşi unică ocupaţie, nobilă şi generică: aceea de *intelectual*. Or, un astfel de „intelectual" vrea, pe bună dreptate, să rămînă ceea ce consideră el că este şi nu va fi dispus – şi nici nu se va pricepe – să facă facturi de vamă sau să asigure servicii de transport. Pe de altă parte, funcţionarii şi meseriaşii acestor servicii nu ştiu – şi nu-i interesează să ştie – care sînt particularităţile produselor culturale şi ce ar trebui să facă ei pentru a se adapta exigenţelor acestora. De o parte şi de alta, însoţirea dintre *cultură* şi *servicii* este privită astfel ca întreprinderea cea mai dubioasă. Este chiar – cum ar spune Mary Douglas – un fel de „poluare simbolică".

În concluzie, pînă una-alta, dacă vreţi să organizaţi un eveniment cultural pentru binele patriei, începeţi prin a vă lua un facturier într-un buzunar şi un tirbuşon în altul. Mai devreme sau mai tîrziu, veţi avea nevoie şi de unul, şi de celălalt!...

Andrei PIPPIDI

SOS București

Misterele Bucurescilor

Acesta era titlul unui roman din 1862, inspirat din foiletonul foarte popular pe atunci al lui Eugène Sue: în stilul *Misterelor Parisului* scriau şi N. Filimon despre *Gentilomii de mahala,* şi imitatorul său, autorul *Ciocoilor noi,* Grigore H. Grandea. Un avocat, I.M. Bujoreanu (1834-1899), a avut ideea de a adapta şi localiza în capitala Principatelor de curînd unite o poveste cu peripeţii romantice. Mi-am amintit de titlul acestor „novele" de demult, care nu erau încă „tele", numai că să spun că Bucureştii au şi astăzi „misterele" lor, adică ascund, prin cotloane cărora trecătorul nu le dă atenţie şi în dosul unor uşi care se deschid rar, situaţii ciudate.

Nu se poate să nu cunoaşteţi strada Sfinţii Voevozi, una dintre cele frumoase şi, în general, bine păstrate. Se întinde de la biserica din Calea Griviţei, care i-a dat numele, pînă la piaţeta dintre General Manu şi Cronicarul Moxa, acea piaţetă în mijlocul căreia este o fîntînă ocolită de autobuze care vin şi pleacă spre Gara de Nord. La nr. 24, o firmă, „Biblioteca Naţională. Rezerva Naţională de Publicaţii", ar putea trezi curiozitate, dacă intrarea în curte n-ar fi astupată de porţi de tablă, înalte de un stat de om. Casa n-are etaj, peretele dinspre stradă e ornat cu stucaturi: fără să fie originală ca arhitectură, clădirea îşi arată, pe tencuiala cam scorojită, vîrsta de aproximativ un secol.

Autorizaţia cu care eram înarmat şi amabilitatea interesată a paznicului de acum şapte ani (o mai fi acelaşi?) mi-au deschis drumul. Am descoperit atunci că intrasem într-un depozit de cărţi confiscate. Erau pe acolo şi ziare vechi, colecţii incomplete din publicaţiile partidelor comuniste din România, Franţa, Italia, Uniunea Sovietică, din care am luat ce putea fi util pentru Institutul de Istorie Recentă. Dar în cele vreo cinci camere rafturile erau pline de literatură interzisă, de „fond special". „Nu intraţi acolo, sînt numai cărţi ungureşti" – mi s-a spus despre una din încăperi. Nu erau numai în limba maghiară, erau multe în latineşte: erau biblioteci de mănăstiri catolice din Ardeal. Acelaşi ghid mi-a arătat cu mîndrie altă cameră: „Aici avem tot Iorga!". Chiar dacă nu era tot, am răsfoit cu emoţie cărţile. Mi-erau toate cunoscute, cum să nu? Era depozitul tipografiei de la Vălenii de Munte, aşa cum rămăsese în 1940. În 1947, maşinile, al căror inventar îl am, fuseseră sparte cu toporul şi literele azvîrlite în apa Teleajenului. Întîmplător, una dintre maşini, care încă mai funcţiona, fusese fabricată la Heidelberg în anul războiului nostru de independenţă, aşa că locul ei ar fi la muzeu. Dar volumele de pe rafturi au fost cruţate. Închise de atunci sub zăvoare şi lacăte. În altă parte erau cărţi de literatură franceză, cu totul nevinovate, dar probabil luate cu japca atunci cînd oamenii care le citiseră au plecat la închisoare. Aşa se proceda: biblioteca unuia dintre economiştii noştri de seamă, profesorul Gh. Taşcă, arestat ca fost ministru, a fost aruncată pe ferestre în camioanele care aşteptau dedesubt. Dacă acele cărţi erau în limbi de neînţeles, ele trebuiau ferite de ochii oamenilor muncii. În biblioteca publică de la Bacău existau, acum 40 de ani, la fondul special, nişte cărţi lăsate moştenire de un boier din familia Sturdza. M-am căţărat pe cea mai înaltă scară ca să găsesc, sub tavan, *Cei trei muşchetari,* în franţuzeşte.

În cîte pivniţe din Bucureşti mai sînt asemenea cimitire de cărţi? În 1990, un telefon alarmat m-a chemat să văd o arhivă Cantacuzino descoperită într-un beci, undeva pe bulevardul Hristo Botev (nu ştiu dacă aş mai recunoaşte casa). Directorul, chiar atunci numit, al Muzeului Bucureşti, arheologul Boroneanţu, fost deţinut politic, avea o intensă repulsie faţă de Arhivele Statului (MAI!), aşa că, în concurenţă cu reprezentantul acelei instituţii, domnul Marcel Ciucă, totdeauna amabil şi insistent, voia să ia documentele pentru muzeul său. În pivniţă se intra dînd la o parte un covor cu Răpirea din Serai dintr-o cămăruţă în care trăia o pereche soioasă. Proprietarul documentelor era ultimul fiu al „Nababului", Constantin Cantacuzino, zis „Bacara", şi el mai trăia pe atunci la Paris. Cît am putut vedea ducînd lîngă fereastră cîte un teanc de documente, fiindcă înăuntru era întuneric, erau hîrtii dinainte de Unire şi acte provenind de la Alexandrina Cantacuzino, fosta preşedintă a Femeilor Ortodoxe. Ele au ajuns pînă la urmă la Arhive.

După ce s-a pierdut atîta din patrimoniul istoric al ţării şi al acestui oraş, mai risipim ca dintr-o vistierie inepuizabilă.

PUBLICITATE

Citește în numărul din octombrie:

Dosar:
Günter Grass: Un trecut vinovat?

Anchetă:
Ce cuvinte (nu) vă plac?

Răspundel
Scriitorii și banii

Fragmente:
Gabriel Liiceanu: „Martin și Hannah"

DILEMATECA
îți dă de citit

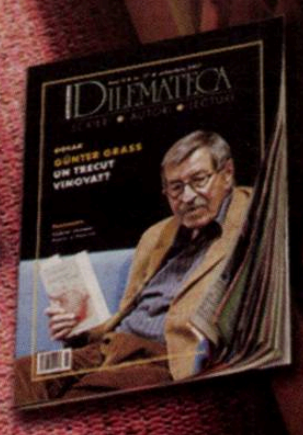

Texte şi opinii de: Alexandru GRUIAN (jurnalist) ● Ioan MĂRGINEAN (cercetător principal şi director adjunct la ICCV) ● Cristian PÎRVULESCU (sociolog) ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Mădălina ŞCHIOPU ● Claudiu TUFIŞ (sociolog) ● **Coordonatoarea temei:** Iaromira POPOVICI

Despre clasa muncitoare am învăţat la istorie, pe vremea lui Ceauşescu, că era una dintre clasele de bază ale societăţii socialiste multilateral dezvoltate, dacă nu chiar cea mai importantă, care, alături de ţărănime şi intelectualitate, duceau ţara înainte. Desigur că ştiam, chiar şi pe vremea aceea, că în spatele terminologiei sforăitoare se ascunde o realitate: membrii ei sînt cei care, pînă la urmă, ne asigură bunurile de toate felurile de care avem o nevoie mai mult sau mai puţin directă, de la tractoare la pantofi.

După '90, imaginea pe care am avut-o despre această categorie socială s-a tot schimbat: cea la care s-a ajuns, în multe locuri din ţară, este a unor mase de oameni rămaşi fără lucru în întreprinderi privatizate defectuos, devenite, ele însele, nişte ruine... Sigur că aceasta nu este situaţia tuturor fabricilor: există unele care au fost preluate de investitori serioşi, retehnologizate, făcute să fie profitabile... Evident, despre acestea se vorbeşte mai puţin: imaginile mai pregnante, care marchează opinia publică, sînt întotdeauna cele negative. Îmi amintesc că am vorbit cu muncitorii de la ARO Cîmpulung, care încă de prin anii '90 aveau probleme, şi mi-au povestit cum se debranşau pe capete de la încălzirea electrică şi cum se pregăteau să plece în străinătate; sau cu cei din fostul combinat de la Călan, devenit groapă de gunoi, care scotoceau după fiare vechi şi apoi le vindeau la kilogram.

De la „muncitor“ la „angajat“

Contactele cu toţi aceşti oameni şi informaţiile apărute despre ei în presă m-au pus pe gînduri în legătură cu cauzele evoluţiei unei categorii sociale despre care, repet, învăţasem la istorie că era fruntaşă şi indispensabilă. Am vrut să văd, în acest dosar, ce a mai rămas din clasa muncitoare – mai curînd în sensul schimbării accepţiei termenului în contextul epocii postindustriale a societăţii de consum; şi cum îşi mai găsesc locul, în acelaşi peisaj, întreprinderile socialiste de altădată, mîndria conducătorului iubit, care aveau drept angajaţi mii de oameni.

Ceea ce am înţeles, atît din părerile sociologilor, cît şi din reportaje, este că nu prea îşi mai găsesc locul. Cel puţin nu în formula megalomanică în care funcţionau în socialism. Prezentul (dar şi viitorul) este, acum, al întreprinderilor mai mici, cu sute sau chiar zeci de angajaţi, specializate nu numai în domeniul producţiei, ci şi al serviciilor. „Clasa muncitoare“ nu a dispărut, nici nu s-a mutat cu totul în paradis, ci şi-a schimbat numărul şi, oarecum, componenţa. Munca fizică şi studiile medii sau mai puţin decît medii au rămas criteriile după care oamenii sînt integraţi în rîndurile ei. Cît priveşte partea ideologică, ceea ce, cîndva, se numea „conştiinţa de clasă“ a dispărut. Fiind înlocuită, poate, cel mult cu una economică, care-i ajută să-şi apere drepturile de salariaţi. Noţiunea însăşi de „clasă“ a devenit indezirabilă, precum şi termenul de „muncitor“, care tinde să fie înlocuit cu cel, mai neutru, de angajat. ***(I. P.)***

Constantin RUDNIŢCHI

Clasa muncitoare pe care o merită economia românească

În dimineaţa zilei de 22 decembrie 1989, muncitorii de pe platforma industrială Pipera au mărşăluit în bloc pînă în faţa sediului Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Încolonaţi şi tăcuţi, fără să strige şi fără pancarte, muncitorii din Pipera au străbătut cei zece kilometri de la periferia oraşului pînă în centru călcînd apăsat în istorie. Nu ştim cu certitudine dacă a existat un liant al mobilizării muncitorilor din Pipera, cu siguranţă însă că 22 decembrie 1989 a fost ziua în care clasa muncitoare din Bucureşti (în Timişoara, muncitorii ieşiseră în stradă încă din 17 decembrie 1989) s-a aflat pentru prima dată în postura de clasă revoluţionară în sensul cel mai propriu al cuvîntului. Şi, culmea, nu după preceptele socialismului, ci, dimpotrivă, într-o manifestare anticomunistă şi anti-Ceauşescu. Astăzi, Pipera a dispărut ca platformă industrială, fiind cunoscută mai mult ca dezvoltare imobiliară, iar muncitorii Piperei s-au împrăştiat în patru zări.

Cum arată clasa muncitoare după 18 ani de tranziţie? În mod cert, cu totul diferit faţă de cea de dinainte de 1989. De altfel, tranziţia românească a schimbat substanţial structura economiei şi, evident, acest fenomen nu a rămas fără urmări în structura clasei muncitoare, atît cît mai este ea. Liderii sindicali au forţat existenţa clasei muncitoare. Sindicaliştii au fost tot mai prezenţi pe scena economiei româneşti, mai întîi ca apărători ai drepturilor muncitorilor, însă, cu timpul, s-au transformat, unii dintre ei, în mai multe tipuri de struţo-cămile. Primul tip a făcut din liderul sindical o vedetă TV, un guru al economiei sociale; un altul a împletit profitabil sindicalismul cu afacerile şi, în fine, o a treia categorie de lideri sindicali s-a dedulcit la „borcanul cu miere al politicii“ ajungînd în guverne, în Parlament sau în funcţii de conducere la diverse partide şi partiduleţe. Liderii sindicali au prosperat în tranziţie, în vreme ce clasa muncitoare a trecut prin chinurile restructurării economiei. De fapt, clasa muncitoare a trăit mai mult prin liderii ei şi nu invers, aşa cum ar fi fost normal.

Restructurarea economiei a schimbat substanţial tabloul clasei muncitoare româneşti. Au existat amputări dramatice ale întreprinderilor, ale unor întregi sectoare şi implicit ale locurilor de muncă, aşa după cum au apărut industrii noi în economie, industrii care au calificat şi absorbit forţa de muncă. Tranziţia a clătinat din temelii „leagănul clasei muncitoare“ din epoca socialistă. Industria extractivă, în special mineritul, a pierdut numeroase locuri de muncă, industria grea a rezistat, dar a cunoscut o restructurare importantă. De asemenea, în industria prelucrătoare (construcţii de maşini, electrotehnică, electronică) s-au rărit rîndurile clasei muncitoare. În schimb, economia românească a dezvoltat şi a creat alte locuri de muncă. Industria financiar-bancară (asigurări şi bănci), industria de tehnologia informaţiilor, telecomunicaţiile şi parţial industria energetică au fost cîştigătoarele tranziţiei. Toate aceste industrii au utilizat însă, pe scară largă, un alt tip de muncitor, un muncitor mai apropiat de cel descris de Alvin Toffler în *Al treilea val*. Un muncitor care a înlocuit salopeta cu cămaşa cu guler alb şi sapa cu computerul de pe birou. Mai mult decît atît, din unele organigrame ale companiilor care activează în aceste domenii a dispărut pur şi simplu chiar categoria de „muncitor“. Dezvoltarea a fost firească, pentru că economia românească a intrat brusc din epoca industrială specifică anilor '80 în cea a serviciilor postindustriale.

Evident, există încă un nucleu dur al clasei muncitoare româneşti. El se regăseşte în special în zonele care produc puţină valoare adăugată. Nucleul dur continuă să existe în industria prelucrării lemnului, mai exact în gaterele omniprezente pe lîngă pădurile din judeţele României. Industria grea, restrînsă la capitolul forţă de muncă, a rămas la nivelul unei clase muncitoare în sens clasic. Industria textilă a primit eticheta – să recunoaştem, deloc măgulitoare – de „croitoreasa Europei“. De asemenea, în domeniul construcţiilor, în pofida creşterilor de volum şi valoare, nu s-au făcut progrese la nivelul forţei de muncă. Tehnologia arhaică a perpetuat clasa muncitoare de tip vechi.

Muncitorul român a rămas, din păcate, în multe ramuri ale economiei la nivelul anilor '80. Supus presiunii restructurării, rupt de liderii sindicali, avînd salariu mic, aflat în bătaia accidentelor de muncă, lipsit de cursuri de formare profesională (altfel, existente din plin pentru *top management* şi *middle management)* şi de aspiraţii profesionale, forţat uneori să lucreze „la negru“, muncitorul român în sensul clasic a trebuit să suporte în propriul cap toate oalele sparte ale tranziţiei. Clasa muncitoare a găsit totuşi soluţia salvatoare pentru nivelul său de trai luîndu-şi revanşa în faţa economiei româneşti: plecarea la muncă în străinătate.

Nu este mai puţin adevărat că muncitorul român nu şi-a schimbat prea mult obiceiurile pe care le avea înainte de anul 1989. Indolent, lipsit de punctualitate, frecător de mentă, aplicînd cu consecvenţă principiul „ei se fac că ne plătesc, noi ne facem că muncim“, sfertodoct, dar băgîndu-şi nasul în toate, purtător de salopete murdare şi prieten cu băutura încă din timpul serviciului, muncitorul român încă mai copilăreşte în turbulentul capitalism românesc. De fapt, poate paradoxal, tehnologia este cea care modernizează clasa muncitoare, iar aşa cum un popor are conducătorii pe care îi merită, la fel şi o economie are clasa muncitoare pe care o merită.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 4 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Iaromira POPOVICI

La IMGB, ordine coreeană

IMGB-ul face parte din întreprinderile bucureştene cu tradiţie: înfiinţată în 1963, fabrica de maşini grele reprezenta unul dintre obiectivele de care regimul socialist era mîndru. După '90, IMGB a avut, ca multe alte fabrici din ţară, perioada ei de stagnare şi datorii. Noroc cu concernul norvegiano-britanic Kvaerner, care a preluat-o în 1998 şi a scos-o la liman. În 2006, Kvaerner a vîndut-o grupului coreean Doosan Heavy Industries and Construction, care s-a ocupat şi se ocupă în continuare de creşterea productivităţii acesteia, dar şi de îmbunătăţirea condiţiilor de muncă. Întreprinderea de maşini grele a fost una dintre norocoasele care au supravieţuit şi reuşesc să ofere angajaţilor un salariu decent. În dialogurile purtate cu aceştia, atît cu un reprezentant al conducerii, cît şi cu muncitori din diverse secţii, am vrut să vedem în ce măsură, în ziua de azi, mai rentează şi mai poate constitui un titlu de mîndrie să lucrezi într-o fabrică.

O fabrică etalon

Florin Antonescu *(director management):* „Doosan, o firmă din Coreea de Sud, ce deţine o fabrică similară cu IMGB-ul, a preluat-o pe aceasta de la Kvaerner, anul trecut.

Cînd a fost preluată de Kvaerner, în august 1998, era în stare de faliment. Pe vremea lui Ceauşescu constituia fabrica etalon. Produsele se desfăceau în piaţa CAER, ţările arabe, China. Nu sînt foarte sigur care erau rezultatele economice. Nu ştiu exact dacă IMGB, în ansamblul ei, era profitabilă la vremea respectivă. Ea producea, livra echipamente, dar care erau costurile pentru asta e dificil de spus. Cînd a venit Kvaerner, erau cîteva probleme care trebuiau rezolvate. Din păcate, primul lucru care s-a auzit a fost că IMGB-ul a fost cumpărat pe 500.000 de dolari şi a vîndut Casa de cultură pe 1.500.000 de dolari, lucru care prezintă doar o parte din adevăr. În realitate, Kvaerner, cînd a luat IMGB-ul, a plătit 10.000.000 de dolari; 500.000, într-adevăr, s-au dus la FPS. Diferenţa a mers la toţi datornicii întreprinderii: bănci, RENEL... În adiţie la aceştia, a fost programul de investiţii, de 54.000.000 de dolari. În final, Kvaerner a adus în România în jur de 60.000.000 de dolari. Tot datorită acestui concern, toate datoriile IMGB-ului au fost reeşalonate complet, în toamna lui 2004. Ca personal, în clipa preluării erau 2700 de angajaţi. În final, au rămas în jur de 680 de oameni. În ceea ce priveşte investiţiile – au fost în jur de 10-11.000.000 de dolari.

Printre cei care urmăreau de mai multă vreme IMGB-ul a fost şi Doosan-ul. Acesta ne-a comandat nişte palete, pentru un proiect hidro-internaţional. După mai multe vizite şi discuţii, s-au arătat interesaţi să o cumpere. Ceea ce s-a şi întîmplat şi finalizat anul trecut, în septembrie. Sînt excepţionali ca expertiză tehnică. De pildă, manipulatorul de la presa mare, de 12.000 de tone, a funcţionat o singură dată de la punerea lui în funcţiune, cînd a venit Ceauşescu şi a dat din butoane 30 de secunde. De atunci, nu a mai mers pînă la începutul acestui an. Din 2001 pînă în 2003, a fost un englez care s-a chinuit să-l facă. Din 2003 pînă-n 2005, m-am străduit eu să-l repar şi nu am reuşit. În septembrie, Doosan a venit la IMGB – în decembrie, acesta era funcţional. Astăzi, nu mai ştiu să lucreze decît cu manipulator. Manipulatorul acesta contribuie la o creştere semnificativă a productivităţii. Au făcut investiţii în tot ce înseamnă o companie: retehnologizare, creşterea productivităţii, mediu, îmbunătăţirea condiţiilor de muncă (echipament de protecţie corespunzător şi obligatoriu, exhaustoare de noxe), a condiţiilor de mediu (am pornit extracţia de fum pentru oţelărie).

În lume

Conform sondajului *European Values Survey (EVS)*, în 2005 clasa muncitoare din România constituia 34% din populaţie (cel puţin atîţia intervievaţi declară că fac parte din ea). Aceeaşi sursă ne furnizează date privind proporţia muncitorilor în structura socială din alte ţări şi continente (în 2000). Deşi o analiză strict cantitativă şi neexhaustivă (datele nu sînt disponibile pentru toate statele), prezentarea este relevantă pentru locul pe care îl ocupă România în contextul global: astfel, ea se situează la egalitate cu Uganda şi Singapore, a căror clasă muncitoare reprezintă tot 34%, şi foarte apropiată de Albania şi Bosnia (33%), Noua Zeelandă şi Brazilia (36%), Peru (38%) şi Uruguay (39%). Procente apropiate, dar mai mici, apar în cazul Canadei (31%), SUA şi Japoniei (28%), Suediei şi Norvegiei (26%). Muncitorimea ocupă o pondere mult mai mare în cadrul populaţiilor Argentinei (51%) şi Vietnamului (79%).

În privinţa angajaţilor, cînd întreprinderea a fost preluată de Doosan, erau 620 de oameni. Ca să înţelegeţi exact ce s-a întîmplat, trebuie să ştiţi că în 2003, 2004, 2005, 2006, IMGB-ul făcea 20.000 de tone de oţel lichid. În 2007, a produs 53.000 de tone de oţel lichid. În 2008 trebuie să facem 100.000 de tone. Acesta reprezintă materia primă de pornire, din care se fac celelalte piese. Motto-ul e ca în 3-4 ani să fie cea mai bună fabrică de forjate şi turnate din Europa. Produsele noastre sînt în primul rînd forjatele: o pondere de 90%, în timp ce pentru celelalte, turnatele, ponderea e de 10%. Se adresează industriei energetice, tot ce înseamnă hidro; celei maritime – liniile de aburi navali. Producem şi pentru industria metalurgică; va urma cea nucleară.

Oamenii lucrau pînă acum într-un schimb. Acum lucrează în două şi vrem să creştem numărul de angajaţi de la 620 la 720. În timp, vom introduce şi al treilea schimb. Dar nu vă aşteptaţi la creşteri spectaculoase: în primul rînd, se pune baza pe eficienţă. Vom ajunge maximum pe la 750-760 de oameni. În România e greu să găseşti forjori şi oţelari. Politica Doosan e de a angaja tineri, pe care îi pregătim intern, îi trimitem şi în Coreea, vin şi coreenii aici. O bună parte din personalul nostru a fost deja acolo, rezultatele se văd încă de acum.

Serviciile îşi au baza într-un consum dintr-o zonă real productivă. Dacă nu ai bunuri, nu poţi să ai bani ca să produci bunuri şi restul. Deci de muncitori va fi mereu nevoie. Însă e total greşit să împărţim societatea în clase: la noi, cred că sîntem toţi angajaţi. Personalul nostru e încurajat să meargă şi să studieze cît mai mult posibil. Dimensionarea companiei se face pe un număr fix de oameni. Mai există un principiu: dacă dau un om afară, înseamnă că pierd tot ce am investit în pregătirea lui.

Salariile medii în IMGB sînt de 1700 lei. Brut. Cu ore suplimentare, pot ajunge în jur de 2000. La care se adaugă bonuri de masă, prime de sărbători, un salariu în plus la concediu, un bonus de performanţă la sfîrşitul anului, asigurare de sănătate şi pe viaţă. Majoritatea angajaţilor sînt absolvenţi de liceu. Mulţi dintre ei vorbesc limba engleză. Nu putem spune că pe vremea lui Ceauşescu oamenii erau proşti: era un sistem şi s-au adaptat la el. Acum e un altul şi se adaptează din nou. Puţini au plecat în străinătate: le-am spus că cine pleacă nu se mai întoarce. Fabrica îşi asumă nişte responsabilităţi în ceea ce-i priveşte, trebuie să dea şi ei ceva în schimb."

Printre veterani

Costel Moise: „Lucrez în hala de turnare de la oţelărie. Schimb plăcile la oală, poroasele. Sînt aici de 20 de ani. Am început în '87: eram mai mulţi, munca era mai puţină. Am făcut şcoala profesională de oţelar turnător. Înainte era dezastru ce găseai aici: moloz, mizerie... Pe vremea lui Ceauşescu, se făcea curăţenie numai cînd venea el. Nu l-am văzut direct, că pe noi ne ascundea, erau numai cîţiva care stăteau...

S-au mai dat oamenii afară, am rămas mai puţini, munca e grea... Ce să învăţăm nou, că facem acelaşi lucru zi de zi... Nu m-am gîndit niciodată să îmi schimb meseria. Muncim pentru bani. Ajung la 1800 lei pe lună. Nu mi-am permis concediu, pentru că am făcut împrumut la bancă pentru casă. Mai ieşim la bere cu colegii: acolo discutăm problemele de la serviciu. Sîntem mulţumiţi de sindicat: cînd se întîmplă, Doamne fereşte, un caz, ne ajută. Cînd vorbesc cu alţi oameni şi află că sînt oţelar, mă întreabă dacă mai merge IMGB-ul..."

Aurel Ioniţă: „Sînt controlor la Atelierul Formare din 1969. În '66 am dat examen la Şcoala profesională, cu meseria de turnător-formator. Am făcut şcoala la Oţelul Roşu, cu contract pentru IMGB. Aşa făcuse şi fratele meu şi m-am luat după el. Am rămas aici permanent. În '89 m-am transferat la CTC, dar tot în cadrul formării de piese. Cel mai mult îmi place să lucrez cu milimetri, să măsor. În meseria mea nu prea mai vin oameni, pentru că nu mai există şcolarizări. Singura soluţie e să luăm necalificaţi şi să-i formăm la locul de muncă.

Pe vremea lui Ceauşescu, dacă veneai de la ţară, cum am fost eu, orice meserie era privită bine: a luat serviciu la oraş... Era şi mai greu să te transferi dintr-un loc în altul, nu aveau voie să fii în şomaj. Nici acum nu e o ruşine să fii muncitor. Cît despre tineri, ei speră să găsească munci mai uşoare. Mai bine se duc agenţi de vînzări, iau cu 2-3 milioane mai puţin, dar e mai simplu. Şeful de atelier caută să aducă cîţiva oameni la formare şi nu-i găseşte. Ar fi bine ca actuala conducere a întreprinderii să ia legătura cu şcoala profesională din zonă şi să şcolarizeze o clasă de turnători-formatori, pe care apoi să-i aducă aici prin contract.

Coreenii? Au introdus disciplina: respectarea protecţiei muncii, a echipamentului, fumatul doar în locuri stabilite, nu în timp ce lucrăm. Contractul de muncă l-au respectat la literă, şi ei, şi cei de dinainte. Pe vremea lui Ceauşescu, cînd ne puneau să facem curăţenie (care dura două săptămîni, cînd se întrerupea producţia) înjuram pe la colţuri. Acum, la Doosan, asta e pe primul plan: trebuie să facem curăţenie la sfîrşitul fiecărei zile de lucru, iar vinerea – generală.

Sănătatea? În urma controalelor medicale care se fac în fiecare an, Medicina muncii, în cazul depistării silicozei, te mută în alte locuri, unde nu există fum, praf...

Atmosfera la muncă e plăcută, ne înţelegem, facem glume. Oamenii au speranţe acum, în privinţa societăţii şi a salariilor. Copiii sînt unul – electrician de întreţinere, altul – tinichigiu-vopsitor auto, dar nu practică meseriile astea. Unul este şofer la o firmă de publicitate, celălalt tot şofer la o companie care aprovizionează *mall*-urile. Unul dintre ei a făcut chiar practica la noi, dar nu a vrut să rămînă."

Voci noi

Ciprian Dumitru: „Lucrez aici de vineri. Necalificat. Mi-ar plăcea să fiu strungar: şi tatăl, şi fratele meu sînt. Am terminat recent profesionala de alimentaţie publică şi turism. Deocamdată, mi se pare cam plictiseală, că trebuie să-mi găsesc singur de lucru. Umblu pe lîngă oameni, fac curăţenie şi mai învăţ pe la aparate."

Adrian Constantin Dorobanţu: „Sînt student în anul III la Filozofie. Muncind în foarte multe locuri şi văzînd cum diverşii angajatori îşi bat joc de tinerii din ziua de azi, oferindu-le un salariu mai mic decît cel stabilit de lege, am decis să vin aici, unde cîştig mai bine. Cît munceşti, atîta ai, şefii sînt buni, te înţeleg cînd ai probleme. Dacă mă ajută Dumnezeu să rămîn aici, rămîn. Am lucrat şi în televiziune, am văzut cum stă treaba: fiecare îşi bagă copilul, cu pile. Dacă muncesc ceva cinstit, nu mi-e ruşine, pot s-o fac şi la gunoaie. Orice moment din viaţă e interesant, e o fantezie, un film. Ce învăţ la facultate o să păstrez pentru mine, ca pe ceva personal."

Mădălina ŞCHIOPU

Conştiinţa muncitorească la privat

„Sînt muncitor. Păi, ce altceva, că doar muncesc. Ce dacă tata e patron? Şi el tot muncitor este.“ **Radu** ţine în mînă o cheie franceză imensă, pe care o freacă din cînd în cînd de o salopetă albastră pătată de ulei, vopsea şi rugină. Are doar 24 de ani, dar arată mai tînăr, ca un licean, cu părul lui tuns periuţă, zîmbetul şmecheresc şi privirea limpede. La cîţiva paşi se vede firma, „Motoare Diesel – Pompe – Injecţii“, încadrată de „MApN Service Auto“ şi „Şcoala de şoferi“. O inscripţie care atrage atenţia imediat: nu vezi la tot pasul aşa ceva fix între cimitir şi biserică. Firma tatălui lui Radu se ocupă doar de partea de pompe de injecţie, prin contract cu service-ul Ministerului Apărării. „Tata lucrează ca mecanic auto de 25 de ani. A fost la stat, la garajul CC-ului,ăia de la partid, adică trebuia să fii bun pe vremea aia ca să lucrezi acolo. Şi după Revoluţie a găsit mai multe slujbe pe profilul lui, ca angajat. Da' şi-a zis la un moment dat: ce naiba, mai bine îmi fac firma mea, asociaţie familială. Şi m-a învăţat şi pe mine meserie, care eram doar un puşti. Acum am deja vechime de şase ani. Noi doi muncim permanent, şi mai e cîte un angajat temporar.“ Dar, cum se întîmplă adesea, contractele mai acătării sînt tot cele încheiate cu statul.

Afacerea cea mai importantă de pînă acum a familiei lui Radu este cea cu MApN-ul. La service-ul de alături, şef e domnu' Puiu, îl prezintă Radu, cu respect. „Io nu pot să vorbesc, că sîntem de la Armată, nu particulari. Înţelegeţi? E secret. Lucrăm pentru Armată“ – spune domnu' Puiu cu o privire misterioasă, à la James Bond.

În furnicarul din Piaţa Moghioroş, printre alte zeci de inscripţii de toate mărimile şi culorile, care anunţă orice, de la măcelării la vînzări de pesticide, undeva, pe colţ, se vede firma „Atelier Tocilărie fină – Multiplicat chei – Yale autospeciale“. **Marius,** 32 de ani, este singurul angajat al atelierului. Patronul trece rar prin zonă. Locul e strîmt, înăbuşitor, cam cît o bucătărie de bloc, pe deasupra cu pereţii „tapetaţi“ cu chei de toate formele, dar clienţii vin unul după altul. „Mă consider muncitor, nici meseriaş, nici meşteşugar, nici altceva. Cum adică? E o mîndrie să fii muncitor. Lucrez aici de un an şi sînt mulţumit, pe aici trece lume multă şi e vadul bun. E bine să ştii o meserie, ceva serios, acolo. Da' tinerii nu prea mai învaţă aşa ceva, acum vor toţi să fie şefi şi să stea în birouri. Dacă mă pricep să fac ceva, ştiu că n-o să mor de foame. Eu n-am lucrat niciodată la stat. Dacă o să rămîn fără loc de muncă, o să fac ceva pe cont propriu şi-o să mă descurc. Că oricine are nevoie de chei şi de yale, într-un oraş ca ăsta unde dai de hoţi peste tot.“

La cîţiva metri distanţă, pe trotuar, măturătorii cară nişte saci de plastic cu gunoaie. Sînt angajaţii de la Urban, firma de salubrizare din Rîmnicu Vîlcea care s-a extins pînă în Capitală, unde a cîştigat licitaţia pentru curăţenia Sectorului 6. Printre ei, o bătrînă îmbrăcată ca la ţară, cu basma, şorţ şi gumari, iar peste haine are o salopetă de un neverosimil portocaliu fosforescent pe care e scris numele firmei. Vine în fiecare zi din Drăgăneşti-Vlaşca, judeţul Teleorman, de unde o aduce în Bucureşti, alături de alţi cîţiva consăteni, un autobuz Urban. „Ce să spun, maică, io sînt norocoasă. Ne-a făcut salariul 6 milioane, cînd m-am angajat era 5 milioane trei sute. Şi toţi pe cartea de muncă! Păi cum să nu fiu norocoasă? Dacă nu făcea angajări pentru gunoieri firma asta sau ce e ea la noi în sat, rămîneam să trăiesc cu pensia de CAP. Ştiţi ce e aia să trăieşti cu pensia de CAP? Dacă n-ai o grădină mai de Doamne-ajută să mai creşti o ceapă, o roşie, ceva, sau n-ai copii să te ajute, mori de foame. Abia îţi ajunge să plăteşti lumina şi să-ţi iei pîine. Da' pe mine m-a ajutat Dumnezeu!“

Intervine o altă colegă în salopetă portocalie, foarte tînără, care se recomandă **Maricica:** „La noi întîi s-a angajat bărbatu-miu aici şi pe urmă am venit şi io. Că e viaţa grea, am deja trei copii, aşa e la noi, la ţigani, ne măritäm de mici. Ce să zic? Acum, mulţumiţi, nemulţumiţi, bine că am găsit de lucru“. Un bărbat înalt, şi el în uniformă oranj, se repede spre noi. De bună seamă, soţul Maricicăi: „Taci, fă, din gură, ce te-ai găsit tu să vorbeşti? De unde pînă unde? Şi mai şi comentezi de bani şi alte chestii. Vrei să ne dea afară? De cînd ţi-am găsit loc să munceşti ţi-ai luat-o în cap. Ei, drăcia dracului!...“

Alexandru GRUIAN

Fosta cetate de oţel şi de foc

În aprilie 1994 am cîştigat o licitaţie pentru realizarea unui film documentar de prezentare a – pe atunci – Combinatului siderurgic Hunedoara. Era o epocă aproape romantică – se construia voios capitalismul, cu angajamente de tip „sîntem prea importanţi ca să ni se întîmple ceva rău“.

Mai bine de două luni, am bătut toate uzinele combinatului, devenit SC Siderurgica SA Hunedoara. Oamenii erau siguri de locurile lor de muncă şi se simţeau încă în elita clasei muncitoare. Sindicatele siderurgiştilor, puternice, se agitau în special pentru majorări salariale. Nu se punea problema reformelor şi a restructurărilor de personal. Şefii, de la director general la prefect (care se credea şi el un fel de prim-secretar PCR pe stil nou), visau mega-structuri monopoliste, în care să intre minele din Valea Jiului, combinatul de la Hunedoara şi termocentrala de la Mintia. Directorul general îşi iubea angajaţii – „Voi pleca de aici cînd pe poartă va ieşi primul şomer“ – spusese el într-un cadru neoficial. Pe poartă intrau şi ieşeau, în fiecare zi, peste 16.000 de oameni – în sunet de sirenă.

Directorul general a plecat cu puţin timp înaintea primului şomer. Ce-i drept, nu era chiar şomer, ci disponibilizat la cerere. Ajuns în 1997 în scaunul suprem de la combinat, fostul vicepremier Gheorghe Pogea a închis uzine, a demolat furnale şi a negociat cu sindicatele tot felul de salarii compensatorii şi „crearea de alternative viabile“ pentru cei care plecau. Greviştii din timpul lui Ciorbea doreau păstrarea locurilor de muncă, iar Hunedoara, din cetate de oţel şi de foc, devenise, în opinia sindicaliştilor, „oraş calamitat social“. Şomajul a crescut, iar prin 2003, la ordinea zilei erau marşurile disperării – nimeni nu dorea să cumpere combinatul, vîndut la pachet cu datorii de sute de miliarde. De lei vechi. Pînă la urmă, l-a cumpărat un indian – Lakshmi Mittal, un tip foarte bogat, atît de bogat, încît este printre primii în topul *Forbes*. Denumirea cu iz proletar Siderurgica s-a schimbat într-una prozaic-capitalistă – Mittal Steel, iar după ce dl Mittal a mai cumpărat un combinat, a căpătat rezonanţe francofone – Arcelor Mittal. Din cei 16.000, au rămas ceva peste 2000. Nu mai sună nici sirena.

În luna martie a acestui an, cuprins de o nostalgie inexplicabilă, am luat camera pentru un alt gen de documentar, cu o tentă cumva psihologică. Împreună cu liderul sindical de atunci şi de acum, Petru Vaidoş, am pornit la plimbare pe străzile – că practic sînt străzi, nu alei – din cadrul combinatului (păstrez vechea denumire, din comoditate). Erau pustii – ne-am intersectat cu vreo doi-trei muncitori, o autoutilitară şi doi cîini. O parte din secţii nu mai existau – de pildă, cea a laminorului de 800 mm, inaugurat cu mare pompă în 1995 şi categorisit drept cel mai mare din ţară de acest tip. Din oţelăriile Siemens-Martin, nu au rămas nici măcar halele. Furnalele sînt toate dărîmate – chiar dacă, în 1994, unul dintre ele fusese proaspăt modernizat şi „controlat de calculator“.

L-am întrebat pe liderul sindical dacă nu regretă ceea ce s-a întîmplat – nu se putea altfel, mi-a răspuns. Atunci – prin 1999 – era convins că împotriva „Siderurgicii“ există un complot, nu atît din partea străinătăţii, cît mai ales a celor de la minister. Acum crede că alternativa ar fi fost dispariţia completă. Indienii au promis că nu vor mai da afară oameni şi că vor face investiţii. Nu, nu este adevărat că au cumpărat doar ca să vîndă la fier vechi.

Oamenii au trăit o vreme din salarii compensatorii – au avut cîte cinci milioane bani în mînă lunar, timp de doi ani, fără să facă nimic, dar veniturile li se rotunjeau, dacă se angajau în altă parte. Vaidoş îmi spune că cei mai isteţi şi-au găsit destul de repede de lucru. Din 2004, s-a deschis o fabrică austriacă de cablaje, care a „înghiţit“ destul de mult personal. După 2003, mulţi au plecat prin Italia şi Spania. Alţii au continuat să fure fier vechi – dacă erau prinşi, încasau o amendă, pe care nu o plăteau.

După 2004, n-au mai fost nici greve. Oricum, nu mai erau interesante pentru presă, ca în anii '90, cînd era statul patron şi se strîngeau mii de oameni, secondaţi de ziarişti dornici de incidente cu poliţia.

La ieşire, vechii portari au fost înlocuiţi cu o firmă de pază şi protecţie. Un vlăjgan vine ată spre noi: „Aţi avut aprobare să filmaţi?“ Liderul sindical ezită, apoi răspunde cu jumătate de voce: „Am filmat doar în partea dezafectată“. „Aţi avut aprobare?“, insistă bodyguard-ul. „Trebuie să anunţ administraţia.“ Liderul îmi strînge mîna. „Mergeţi, mergeţi, că rezolv eu...“

Cristian PÎRVULESCU

O „nouă clasă muncitoare“?

„Clasă muncitoare“ e departe de ceea ce descria socialismul ştiinţific şi, chiar dacă i-a rămas „conştiinţa de clasă“, ea nu mai e de natură să reprezinte „viitorul“. Şi totuşi teoria ar trebui să funcţioneze, forţa de muncă generatoare de plusvaloare există atîta timp cît avem economie care creşte, oameni obosiţi, oameni care umblă bezmetic cu urgenţe de serviciu şi, mai ales, afaceri înfloritoare care deja se bazează pe sute de angajaţi. Evident că tot de la orele de CSP sîntem convinşi că toate astea nu se întîmplă doar prin „prezenţa“ capitalului, ci undeva sînt prezente şi „forţele de muncă“. „Oameni care muncesc“ sînt uşor de văzut la tot pasul: în milioanele de maşini care blochează străzile marilor oraşe, în zecile de mii de şantiere care au apărut în ultimii ani, în multele „clădiri de birouri“ care „rămîn cu lumina aprinsă“ pînă tîrziu în noapte.

Dar deşi vedem „oameni muncitori“, nu vedem „clasa muncitoare“ organizată. Şi n-o vedem nici la stadiul „iniţial“ din teorie, acela de „clasă muncitoare în sine“, şi nici la cel „aşteptat“ de „clasă socială pentru sine“. Aparent, avem o problemă de „eşec“ al teoriei „clasei muncitoare“ şi putem să clasăm „conştiinţa de clasă“ în manualele de istorie sau în cele de teorie economică. Totuşi, revăzînd teoria şi încercînd să identificăm forme de manifestare a noii clase sociale, e imposibil să ratăm cozile din supermarketuri, aglomeraţiile din staţiunile de la munte sau mare, creşterea nebună a cererii de locuinţe, vînzările la maşini sau la produse considerate pînă de curînd ca fiind „de lux“, afluenţa de turişti români în străinătate sau pur şi simplu gradul de ocupare al teraselor şi restaurantelor din ţară. Şi constatăm că trăim într-o ţară în care „omul muncitor“ a început să cîştige mai mult chiar fără o „luptă de clasă“ ca la carte. Şi dacă motorul acestei creşteri nu este „conştiinţa de clasă“, ci doar „nevoia de consum“, atunci trebuie să vedem dacă nu cumva teoria rămîne funcţională la nivelul „omului muncitor pentru sine“, care tinde să-şi rezolve individual propriile „nevoi de consum“ fără a aştepta ca acestea să se rezolve „împreună cu întreaga clasă“.

Zona de media, de advertising, de online, chiar cea de research, ca de altfel şi zone mai mari precum IT-ul erau practic absente în timpurile în care „clasa muncitoare“ pe stil vechi era un concept viu. Practic, toate aceste industrii nu au „preluat“ o clasă muncitoare, puţinii angajaţi care astăzi au peste 35 de ani erau oricum în acele vremuri „elemente marginale“. În toate aceste industrii am întîlnit „oameni ai muncii“ pentru sine, oameni capabili să muncească 60-70 de ore pe săptămînă, capabili să inventeze produse noi, să crească business-uri, să discute de la egal la egal cu mult mai experimentata lume din „Vestul civilizat“. Şi în toate aceste industrii salariile au crescut major în ultimii ani, beneficiile s-au înmulţit şi s-au diversificat, puterea „oamenilor muncii“ a devenit din ce în ce mai mare, ajungîndu-se în cele mai multe cazuri ca tocmai aceşti oameni să fie principalul capital pentru multe firme.

Există un demers unitar de susţinere a acestor „interese de clasă“? Cu siguranţă nu foarte vizibile. Fiecare încearcă să se maximizeze personal. Dar din suma acestor interese au rezultat, de cele mai multe ori ad-hoc, diverse structuri care susţin aceste interese. Spre exemplu: din dorinţa individuală de a „vinde“ cît mai bine munca au apărut adevărate planuri de carieră pentru fiecare dintre aceste persoane, au apărut baze de date imense cu „forţă de muncă“. E suficient să înceapă să crească cererea de beneficii pe portalurile de recrutare ca aceste creşteri să se vadă în negocierile dintre salariaţi şi angajatori. Şi acest lucru e valabil şi pentru *training*-uri şi pentru *team-building*-uri, şi pentru alte beneficii, ba chiar şi ca demers de „sancţionare“ a unui angajator sau a altuia. De asemenea, chiar în absenţa unor organizaţii sindicale, au apărut tot mai multe organizaţii profesionale, care, chiar dacă nu îşi propun explicit sprijinul „clasei muncitoare“, de cele mai multe ori au obiective care să întărească poziţia „oamenilor care muncesc“.

Sînt acestea semne pentru apariţia unei „noi clase muncitoare“? Părerea mea este că nu. Şi mă bazez în special pe individualismul puternic al persoanelor care-o compun. Dar, tocmai pentru că există o conştiinţă a importanţei lor, nu ştiu cum s-ar comporta aceşti oameni dacă ar apărea elemente de coagulare a intereselor (spre exemplu prin acţiunea unitară a patronatelor).

Claudiu D. TUFIŞ

Profilul valoric al clasei muncitoare

Fiecare dintre noi are o anumită imagine despre ceea ce înseamnă clasa muncitoare şi despre cine sînt cei care o formează, imagine ce îi poate include atît pe cei care la începutul tranziţiei susţineau că „noi muncim, nu gîndim", cît şi pe cei care au construit metroul bucureştean sau pe cei care au avut cel mai mult de suferit de pe urma reformelor economice. Care dintre aceste imagini este mai apropiată de realitate? Cine sînt cei care aparţin clasei muncitoare?

Apartenenţa la o anumită clasă poate fi determinată folosind diferite criterii ce corespund viziunii despre lume a celui care realizează clasificarea. Pornind de la premisa că o clasă socială este un construct teoretic lipsit de sens în absenţa unei conştiinţe de clasă, prefer o definiţie subiectivă (bazată pe opiniile respondenţilor), conform căreia clasa muncitoare este compusă din cei care consideră că aparţin clasei muncitoare. Datele sondajului *European Values Survey (EVS)* din 2005 arată că 34% din români sînt de părere că aparţin clasei muncitoare, comparativ cu 22% care afirmă că fac parte din clasa de jos, 27% care se identifică cu partea de jos a clasei mijlocii şi 17% care aparţin părţii de sus a clasei mijlocii (16%) sau clasei de sus (1%). Folosind această definiţie de lucru putem discuta despre caracteristicile socio-economice şi despre profilul valoric al celor care se auto-identifică cu clasa muncitoare.

Cine este clasa muncitoare?

Studiile de stratificare socială folosesc trei indicatori pentru a distinge între clasele sociale: educaţia, venitul şi ocupaţia. Se pare că şi respondenţii folosesc acelaşi set de indicatori pentru a decide cărei clase sociale îi aparţin: 90% din membrii clasei muncitoare au cel mult studii liceale (comparativ cu 70% în cazul clasei mijlocii inferioare şi 52% în cazul clasei mijlocii superioare), 75% sînt muncitori (doar 47% din clasa mijlocie inferioară şi 32% din clasa mijlocie superioară sînt muncitori) şi au un venit mediu pe membru de familie de doar 240 de lei (comparativ cu 360 lei pentru clasa mijlocie inferioară şi 525 lei pentru clasa mijlocie superioară). Mai mult de jumătate din clasa muncitoare (53%) trăieşte în mediul rural sau în oraşe cu mai puţin de 30 de mii de locuitori. Pe baza acestor rezultate, portretul robot al unui membru tipic al clasei muncitoare este următorul: locuieşte la sat, a mers la liceu, dar nu a reuşit să îl termine, este muncitor calificat, lucrează în sectorul privat şi are un venit care de-abia îi ajunge pentru strictul necesar.

Ce gîndeşte clasa muncitoare ...

...despre democraţie şi economia de piaţă. Clasa muncitoare este mai degrabă nemulţumită de democraţia din România (doar 22% din membrii săi se declară a fi mulţumiţi de modul în care funcţionează democraţia). Poate şi din această cauză suportul pentru alternative non-democratice la modul de organizare a societăţii (un regim autoritar, tehnocratic sau militar) este puţin mai ridicat în clasa muncitoare decît în clasele superioare.

Economia de piaţă reprezintă o şi mai mare sursă de nemulţumire: doar 12% din cei care consideră că aparţin clasei muncitoare sînt mulţumiţi de economia de piaţă din România. În ceea ce priveşte principiile ce stau la baza economiei de piaţă, clasa muncitoare, în medie, consideră că diferenţele dintre venituri ar trebui să fie mai mici, că statul ar trebui să îşi asume mai multă responsabilitate pentru bunăstarea fiecăruia, dar şi că proprietatea privată ar trebui să se extindă şi că prin competiţia generată de economia de piaţă oamenii muncesc mai mult şi pot dezvolta idei noi. Aceste tendinţe sugerează că cei care aparţin clasei muncitoare preferă o economie de piaţă în care statul să intervină activ pentru înlăturarea dezechilibrelor generate de piaţă.

...despre viaţa politică. Majoritatea celor din clasa muncitoare (58%) cred că în România lucrurile merg într-o direcţie greşită, pe cînd majoritatea celor situaţi mai sus în ierarhia socială consideră că lucrurile merg într-o direcţie bună. În acelaşi timp, 68% declară că nu sînt interesaţi de politică. În ceea ce priveşte sursele de informare cu privire la ceea ce se petrece în ţară şi în lume, comparativ cu clasele superioare, clasa muncitoare foloseşte în mai mică măsură ziarele şi discuţiile cu colegii sau prietenii. Interesul scăzut pentru politică este combinat şi cu participarea mai redusă atît la diferite tipuri de activităţi de protest (semnarea unei petiţii, boicot, demonstraţii legale), cît şi la activităţile de voluntariat (organizaţiile religioase sau bisericeşti reprezintă singurul tip de asociaţie în care clasa muncitoare este mai activă decît clasele superioare).

Diferenţe semnificative există şi în raport cu nivelul de încredere acordat diferitelor instituţii ale statului şi politicienilor români. Astfel, comparativ cu clasa de mijloc şi clasa de sus, clasa muncitoare are mai multă încredere în biserică, armată, televiziune şi primăria localităţii de reşedinţă, şi mai puţină încredere în marile companii, în organizaţiile ecologiste şi în cele de femei (însă nu şi în organizaţiile caritabile şi umanitare), în preşedinţie şi în Uniunea Europeană. Traian Băsescu, Theodor Stolojan, Călin Popescu Tăriceanu şi Emil Boc au mai puţini susţinători în rîndul clasei muncitoare decît în clasele superioare, în timp ce liderii PSD (Mircea Geoană, Adrian Năstase şi Ion Iliescu) se bucură de mai multă încredere în rîndul muncitorilor. O situaţie similară poate fi observată şi în cazul intenţiei de vot: la data sondajului, 33% din clasa muncitoare ar fi votat pentru PSD şi 14% ar fi votat pentru PRM.

...despre ideologii. Într-o Românie în care majoritatea populaţiei înclină uşor către dreapta politică, clasa muncitoare (alături de clasa de jos) este de centru. În mod similar, în timp ce clasa de mijloc şi clasa de sus consideră că libertatea este mai importantă decît egalitatea, clasei muncitoare îi este dificil să aleagă între libertate şi egalitate, în timp ce clasa de jos optează pentru egalitate. Diferenţe mai mari apar în opiniile diferitelor clase sociale despre o serie de comportamente ce deviază de la ceea ce societatea, per ansamblu, consideră a fi „normal". Astfel, prin comparaţie cu clasele superioare, clasa muncitoare este mai critică faţă de homosexualitate, prostituţie, avort, divorţ şi eutanasie.

Bref

Este demn de remarcat faptul că există o corespondenţă semnificativă între portretul robot al celor din clasa muncitoare şi profilul lor valoric. Nivelul mai scăzut de educaţie şi veniturile mici se reflectă în nivelul de satisfacţie privind funcţionarea democraţiei şi a economiei de piaţă, în intenţia de vot, în preferinţa pentru intervenţionismul statului în economie, în pasivitatea politică şi în conservatorismul atitudinal. Pe scurt, ceea ce gîndeşte clasa muncitoare este determinat, în mare măsură, de ceea ce clasa muncitoare este. Pe de altă parte, trebuie reţinut că, deşi diferenţele dintre clase pe dimensiunile valorice discutate aici sînt semnificative statistic, din punctul de vedere al substanţei aceste diferenţe sînt mici, fiind mai degrabă diferenţe de nuanţă.

„Clasa muncitoare" se reduce, dar nu dispare

– dialog cu Ioan MĂRGINEAN –

Mai există „clasa muncitoare" azi?

Cu siguranţă că da. Definiţia clasică porneşte de la proprietate – muncitorii nu au mijloace de producţie, sînt salariaţi. Un alt criteriu este natura muncii: exclusiv sau preponderent manuală. Dacă ţinem seama de acesta, atunci o treime din populaţia ocupată a României, cam 3 milioane şi jumătate de persoane, face parte din muncitorime. Cam aceeaşi pondere în populaţie au şi clasa mijlocie, şi ţăranii; iar aşa-zisa clasă de sus e undeva între 1 şi 5%. Acele persoane care execută munci manuale au, de regulă, doar şcoala generală sau şi parţial pregătire de liceu. Domeniile în care aceştia lucrează sînt: industria, construcţiile, agricultura, serviciile, comerţul. Există şi ceea ce numim lucrătorul pe cont propriu, care execută reparaţii, dar nu are angajaţi.

În ce măsură au fost muncitorii afectaţi de schimbările de după 1990?

Se ştie că schimbările i-au afectat cel mai mult pe ei: închiderea marilor întreprinderi; de asemenea, dezvoltarea infrastructurii administrative a favorizat angajarea clasei mijlocii în detrimentul celei muncitoare după '90.

Care au fost cauzele închiderii marilor întreprinderi socialiste?

Ineficienţa economică. Pierderile mari. La 1000 de lei producţie marfă, multe cheltuiau peste această cifră. E adevărat că unele produceau mărfuri utile: ele ar fi avut desfacere, dacă ar fi fost produse competitiv. România avea, încă de pe vremea aceea, un contract de asociere cu UE. UE ne-a cerut anumite restructurări, chiar atunci cînd era puţin probabil că va cădea socialismul şi vom deveni membri ai acesteia: să reducem trei componente – ponderea agriculturii, a industriei grele şi a industriei chimice. Acestea erau supradimensionate şi cu productivitate slabă. În anii '70 s-a cheltuit mult pe dezvoltarea extensivă, apoi s-a trecut la cea intensivă, ceea ce a făcut să fie un număr mare de salariaţi, dar şi o productivitate mică. Consecinţele acestor lucruri au fost identificate pînă în anul 2000. Rămînerea în urmă a echipării, poluarea, privatizările defectuoase au fost alte cauze ale declinului lor.

Spre ce tip de „clasă muncitoare" se merge?

În UE, întreprinderea mare primează (dar nu cu mii de salariaţi). Activitatea întreprinderilor mici şi mijlocii nu acoperă mai mult de 17% din forţa de muncă. Ele sînt dinamice şi funcţionează bine în raport cu marile întreprinderi. Depinde de tipul activităţii întreprinderilor. O unitate mare, cu 10.000 de salariaţi nu poate fi eficientă pe toate domeniile: atunci anumite activităţi se externalizează.

Care este situaţia din România, la ora actuală?

Cred că situaţia cea mai grea a trecut. Pot fi probleme de altă natură. De pildă, cred că sînt unele întreprinderi care nu s-au privatizat încă: este destul de anormal să fabrici tractoare în proprietate de stat şi să furnizezi lumină electrică în sistem public. Există muncă manuală destul de multă, în construcţii, în servicii. În industrie, însă, se poate semnala o schimbare semnificativă în ceea ce priveşte utilizarea calculatoarelor, gestionarea computerizată a procesului de producţie, *management*.

Se mai poate vorbi de o conştiinţă de clasă?

Nu mai putem vorbi de o etică unitară, de o preocupare unitară. Clasa muncitoare nu votează numai cu partidele de stînga, s-a observat. Nu e unitară: e împărţită în straturi. Unii dintre muncitori au o pregătire mai bună, au activităţi care le permit să obţină venituri mai mari şi un stil de viaţă în care are loc şi cultura. Sînt alţii care au trebuit să întrerupă liceul – acesta nu a fost obligatoriu între 1990 şi 2000 – ceea ce le-a afectat stilul de viaţă şi aşteptările. Dar acest lucru începe să se schimbe. La angajare, oamenii devin mai pretenţioşi, cer mai mult decît un loc de muncă.

Viitorul muncitorilor?

Postindustrialismul este legat de două realităţi: reducerea ponderii lucrătorilor în industrie prin creşterea productivităţii muncii, mecanizare şi automatizare. Multe activităţi se fac cu un număr mic de oameni: sînt unităţi care produc ceva semnificativ cu 4-5 oameni. Şi din acest motiv creşterea clasei muncitoare nu este foarte rapidă: investiţia într-un asemenea loc de muncă este foarte mare.

Putem să aducem în discuţie dispariţia clasei muncitoare?

Nu cred că va dispărea în următorii 50 de ani. Există o zonă de interferenţă cu clasa mijlocie, de oameni cu studii preuniversitare şi medii, care probabil că se va menţine. Dacă intrăm în zona predictibilităţii, putem presupune că, prin automatizare, clasa muncitoare va fi redusă, dar asigurîndu-se o producţie tot mai bună. Dacă rămînem la criteriul muncii de execuţie pentru producerea unor bunuri, clasa muncitoare rămîne împuţinată şi pentru viitor.

Ioan Mărginean *este cercetător principal şi director adjunct al ICCV.*

a consemnat Iaromira POPOVICI

Igor MOCANU

Recuperările, de la modă la metodă

În septembrie, la Centrul Naţional al Dansului Bucureşti, demara Proiectul „reSourcing", iniţiat de un grup de „artişti şi teoreticieni din dansul contemporan" în colaborare cu ECUMEST, proiect ce îşi propunea „angajarea colectivă a unui demers de recuperare şi documentare a unor mişcări care au influenţat dezvoltarea prezentă a scenei culturale, artistice şi intelectuale din România". Manuel Pelmuş (dansator şi coregraf) şi Ştefania Ferchedău (manager cultural, coordonatorul proiectului din partea ECUMEST) au ţinut să avertizeze că nu este vorba de o încercare disimulat megalomană de a scrie o istorie a dansului sau a teatrului românesc, ci, mai degrabă, de alcătuirea unei baze de date privind istoria culturală a artelor din România anilor '60 pînă astăzi.

Dans. S-a dansat în România şi pînă la epocala vizită a lui Ceauşescu în China. Însă atunci a apărut prima alternativă la practicile coregrafice în scop politic. În oglindă cu paradele oficiale, care angajau un număr uriaş de oameni de toate vîrstele şi care presupuneau o sincronizare de masă, s-au coagulat nişte direcţii şi practici coregrafice individuale: întîlniri clandestine în incinta Teatrului Ţăndărică sau în nu ştiu ce bar, reprezentaţii neremunerate, altfel spus, artă de dragul artei, *underground* şi cu frica în sîn. Acestea sînt principalele segmente explorate de Manuel Pelmuş în colaborare cu Andreea Novac, coregraf şi dansator în cadrul proiectului „Suprafeţe". Cercetarea în sine era şi un demers de integrare a proiectului „Suprafeţe" în contextul proiectului regional „East Dance Academy", şi un răspuns anticipativ adus dansatorului şi coregrafului Janez Jansa, directorul institutului MASKA. Intenţia lui Pelmuş de a descoperi faze embrionare ale dansului contemporan în structuri coregrafice mai vechi, de a vedea dacă într-adevăr se poate vorbi de o mişcare *underground* autohtonă şi, mai ales, de a stabili locul acestei practici artistice în context social consună cu programul anticuricular al EDA. Din relatarea lui Janez Jansa rezultă că academia renunţase de mult la ideea de geografie a puterii în artă, renunţase şi la raportarea căzută în desuetudine a Estului sărac la Vestul bogat. Mai mult decît o activitate estetică, dansul a devenit o formă paradigmatică a culturii contextuale care presupune şi o puternică interdisciplinaritate. Pentru o mai bună înţelegere, intervenţia lui Janez Jansa a fost urmată de o proiecţie a unui fragment din *performance*-ul „Pupilja" (1969).

Teatru. Teatrul contemporan pare să îşi plaseze obiectele recuperării într-un trecut şi mai recent decît cel al dansului. Cel puţin aşa arată proiectul criticului de teatru Andreea Dumitru, intitulat „Cine mai are nevoie de teatru după '89?". Este vorba de o abordare sociocritică a evoluţiei teatrului în perioada 1996-2000, cînd au apărut „primele companii de teatru independent", o perioadă guvernată de un partid care, deşi îşi propusese în mod manifest o reformă culturală, „a eşuat lamentabil". Ideea de spaţiu neconvenţional părea o utopie, nevoia de text nou – un imperativ debordant, susţinerea tînărului creator – un vis frumos, actualizarea relaţiei teatru/societate – o luptă cu morile de vînt. Dar asta s-a întîmplat şi din cauza „războiului propriului context", după Dan Perjovschi. Pe de o parte exista voinţa oamenilor de teatru de a îndeplini dezideratele enumerate mai sus, pe de altă parte însă, lipsa mijloacelor şi a metodologiilor dramatice survenite în interiorul breslei a dus la o incapacitate de surmontare a ceea ce Andreea Dumitru a numit „o cultură a precedentului". Şi atunci, cine mai are nevoie de teatru după '89? Păi, chiar teatrul de după '89.

Arte marţiale. Ştefan Tiron şi Sebastian Big au prezentat proiectul „Spirit civic, pacifism şi ecologie în artele marţiale româneşti", o perspectivă *subcultural scuba divers*. Prezentarea s-a bazat pe o colecţie de fotografii, reviste, manuale de karate, obiecte de la diverse evenimente de karate de la începutul anilor '90 (nunceaguri, velinţe). Interesant este faptul că cercetarea celor doi a avut ca scop decelarea unor forme *underground* de prezervare a culturii corpului şi a mediului în care trăieşte. Expunerea proiectului s-a încheiat cu difuzarea filmului *Spadasinul ciung*, în dublajul vocal al Irinei Nistorescu. În discuţia din finalul expunerilor, Georg Schöllhammer (scriitor şi curator stabilit la Viena, director al programului „documenta 12 magazines", redactor-şef al revistei *Springerin)* şi Lia Perjovschi s-au întrebat ce se va întîmpla cu baza de date alcătuită de aceşti artişti. Mai concret, dacă decidem să decelăm din trecutul recent acele momente care, iată, determină astăzi, într-o formă sau alta, mersul artelor contemporane, cum vom reuşi să gestionăm, să monitorizăm şi, mai ales, să familiarizăm publicul cu acea cantitate de informaţii? Sau, şi mai concret, nu cumva instituţionalizarea acestei cantităţi de informaţii este însuşi răspunsul? Dar dacă acesta este răspunsul şi dacă arta instituţionalizată atunci a fost reperul pe care l-am ocolit pe parcursul întregii cercetări, nu cumva cădem în propria plasă? Dincolo de aceste întrebări legitime, trebuie văzut dacă proiectul „Perspective" şi-a atins obiectivele. Le-a atins în măsura în care a demarat o mişcare de cercetare şi recuperare a unor date ce eliberează arta de cel puţin cîteva dintre clişee, tot atîtea impedimente în a face un pas înainte, pe cont propriu.

Alexandru MATEI

De la psihanaliză la denunţuri şi precizări

Nu costă. Nici bani, nici vreun preţ abstract. E gratis, e bilingv, e şi muzical. Se bea vin la sfîrşit. Nu v-aţi rezolvat problemele psihe-ice luna aceasta, cu Elie Wiesel pe canapeaua psihanalistului, îi căutaţi în coarne luna viitoare, şold în şold cu Marilyn Monroe şi cu romancierul Michel Schneider.

Institutul Francez

Serviciile culturale franceze au iniţiat, începînd cu sezonul trecut, serate lunare de lectură din texte ale unor scriitori francezi care au fost sau urmează a fi traduse în româneşte. Introducerea aceasta atît de jurnalistică acoperă un *non-dit:* seratele la care am asistat n-au fost nici foarte animate, iar lecturile, eterogene, de la bretonul Chateaubriand la senegaleza Fatou Diomé. Intermezzo-urile muzicale au fost mereu o idee bună, dar poate că ar trebui făcut mai mult pentru atragerea unui public mai numeros şi de calitate, în care bătrînica aceea cu părul de nea, vînătoare de dineuri instituţionale, să se piardă nevăzută. Poate că ar trebui invitaţi actori mai cunoscuţi care să citească şi aleşi scriitori mai importanţi care să asiste la lectură. Poate că s-ar putea organiza un cenaclu...

Dinspre scriitori însă numai de bine: prima serată din noul sezon, de luni 17 noiembrie, ne-a adus în timpane franceza caldă şi clară a unui mare „povestitor": Elie Wiesel, în ultima traducere de la Editura Trei: romanul *Nebuna dorinţă de a dansa* (tradus de Doru Mareş). De ce la cea mai mare editură psi din ţară? Pentru că romanul lui Wiesel îşi aşază personajele pe canapeaua şi pe fotoliul unui cabinet de psihanaliză, în cu totul alte poze decît – să spunem – Woody Allen, cu toate că frenezia amîndurora de a inventa un personaj-narator este la fel de mare. Poate că înţeleg de ce scriitura iudaică este confesivă, dar punerea în scenă a confesiunii – gest postmodern, de dezvrăjire a *mystic river*-ului dintre analist şi pacient – cheamă cititorul la rama unui tablou în care se întîmplă o mulţime de lucruri pe cît de fine, pe atît de fascinante în intimitatea lor perversă. Ce e mai ruşinos de intim decît un schimb liber dintre un psi plătit bine (ca în roman) şi un pacient inteligent (tot ca în roman)? Pentru că romanul lui Wiesel e dialogat, lectura live prezentată de directorul adjunct al Institutului Francez, Didier Montagné, un domn cu alura lui Pierre Richard şi cu o prezenţă rafinat-şăgalnică, n-a trenat. A fost o invitaţie la lectura solitară şi silenţioasă a unui roman al memoriei psihanalizate, la descoperirea unui alter ego al autorului la fel de dezrădăcinat (şi, deci, de obsedat de identitate) ca orice „jidov rătăcitor"; a fost şi o audiţie frumoasă a cîtorva bucăţi interpretate la clarinet. Urmează, la 18 octombrie, o lectură din cartea lui Michel Schneider, *Marilyn pe divan,* tradusă tot la Editura Trei. Oare şedinţele astea de lectură din holul Institutului Francez nu sînt o propagandă subtilă pentru psihanaliză? După atîtea reflecţii asupra nebuniei formulate de un personaj care, ca orice om normal, se teme c-ar putea înnebuni, nu simţi nevoia să iei legătura cu Vasile Dem. Zamfirescu pentru un *upgrade* de personalitate?

PS. Coperta a patra a romanului cuprinde două omisiuni, notabile ca orice *acte manqué*. Elie Wiesel a primit Premiul Nobel în 1986, dar pentru Pace, nu pentru Literatură şi, apoi, romanul lui de debut, *Noaptea,* din 1958, s-a vîndut anul trecut într-un milion şi jumătate de exemplare, dar în urma promovării la emisiunea lui Oprah Winfrey. Editorii ar mai fi putut adăuga un amănunt interesant: în octombrie 2006, prim-ministrul israelian Ehud Olmert i-a propus lui Wiesel funcţia supremă în stat, ofertă pe care Wiesel a declinat-o, declarînd că el e un simplu scriitor.

Uniunea Scriitorilor

Întîlnirile cu scriitorii sînt binevenite, mai ales dacă este vorba despre nume de valoare. M-aş întîlni mereu cu Radu Cosaşu şi aş sta mult şi bine să-mi povestească el însuşi „supravieţuiri", să-mi citeze replici memorabile – el nu ştie decît astfel de replici, altfel le-ar uita... – şi să-mi depene imperturbabil aminiri despre iubirile lui feminine şi pasiunile lui burgheze. M-am întîlnit cu el ieri, 26 septembrie, ca invitat alături de Paul Cernat, Daniel Cristea-Enache, Gabriel Dimisianu şi, hors-concours, *Mircea Iorgulescu, proaspăt descins de la Paris într-o şedinţă moderată de Gabriel Chifu.*

Pe Cosaşu l-am ascultat citind pasaje din *Autodenunţuri şi precizări,* cartea lui cea mai plină de umor; cea mai memorabilă. Dar nu pot să scriu despre un redactor al onoratei reviste. Mă mărginesc să spun că, în ordine, îl admir; mi-e ciudă că-şi controlează anxietatea mai bine ca mine, şi pornirile, că nu urăşte, că se pricepe la fotbal şi la literatura franceză mai bine ca mine (l-a jucat şi o are în vîrful stiloului), că n-are nevoie, pentru a fi scriitor, de nici un *French theorist maître à penser;* îmi pare rău că nimeni nu-l consideră boier, dacă nu al minţii măcar al discreţiei, al litotei, al eschivei prin care ocoleşti conştiinţa rea fără să ai tupeul s-o părăseşti vreodată.

Ceva a fost totuşi contrariant în această întîlnire găzduită de Sala Oglinzilor de la Uniunea Scriitorilor. Degeaba se spune că literatura cosaşiană e una vie, prizată de tineri pentru că postmodernă *avant la lettre* şi dincoace de teorie, dacă numita sală nu prea gemea de tineri. Mai tineri au fost invitaţii decît stimatul auditoriu, unul în care a luat loc spre sfîrşit aceeaşi bătrînică din relatarea mea de la lectura din Elie Wiesel, de la Institutul Francez. A fost o întîlnire a unui scriitor cu scriitorii. Şi pentru asta responsabilă este USR. OK, i-a plătit pe critici, l-a plătit pe invitatul de onoare, mulţumesc la rîndul meu. Dar o întîlnire cu un scriitor de talia lui Radu Cosaşu presupune promovare în presă, astfel încît cititorii săi, măcar cei care-l cunosc din *Dilema veche* şi din *Gazeta sporturilor* dacă nu din *Cinema*-ul anilor '60-'70, să-l poată vedea, asculta şi întreba. Chiar şi aşa, faţă-n faţă cu scriitori, prieteni şi cunoştinţe, n-ar fi fost normal ca întîlnirea să se încheie cu un dialog? Aşa, invitaţii au vorbit rînd pe rînd, şi-au dat mîna la sfîrşit, adio şi n-am cuvinte.

Adevărul e că şi Cosaşu greşeşte. Omul acesta, care scrie în totalitarism pentru a fi citit în libertate, făcut să tempereze în vremuri temperamentale, să iubească sceptic şi să se desfete cu stoicism, să distingă mereu – asta e curată redempţiune! – cuvintele de ceea ce numesc ele şi să ţină minte cuvîntul, nu fapta, să-l pronunţe, să-l scrie şi să-şi construiască realitatea în funcţie de el (idealist ironist!), nu dă interviuri, nu apare pe sticlă, nu formează opinie. Refuză statutul de intelectual public, de scriitor naţional, de minoritar asuprit, de victimă scîlciată de prea multă practică... E drept, n-a fost închis, cotidianul nu i-a fost niciodată coborît în bolgii; a putut rămîne un burghez, de stînga sau nu, şi pe şantier, şi în fabrică, şi la ţară. Dacă omului acestuia nu i se cere să povestească – el o face de nevoie şi cu voie-bună – asta se întîmplă pentru că trăim şi am trăit mereu într-o ţară de sfinţi şi lichele. Fără oameni.

Un nou proiect Pro Helvetia

Programul Cultural Elveţian Pro Helvetia/ SDC anunţă un nou proiect de cooperare **UNITED EXPERTS**, care oferă consultanţă culturală organizaţiilor, instituţiilor şi companiilor private din România şi din regiune. Sînt vizate proiectele pentru crearea de noi spaţii culturale, dezvoltarea de noi produse şi servicii culturale, dezvoltarea de activităţi culturale creatoare de venituri, dezvoltarea de noi strategii pentru organizaţie, promovarea imaginii organizaţiei şi poziţionarea acesteia pe piaţa culturală regională şi internaţională, dezvoltarea de politici culturale publice şi de noi programe de finanţare a culturii. Beneficiarii selecţionaţi primesc consultanţă şi sprijin financiar pentru implementare. Suma maximă a finanţării acordate pentru un proiect este de 12.000 CHF, fiind utilizată 50% pentru serviciile de consultanţă acordate de United Experts şi 50% pentru costuri de implementare. Condiţiile sînt: realizarea proiectului în 2008, existenţa unei contribuţii proprii a beneficiarului, iar proiectul să aibă perspective durabile. Conform uzanţelor, trebuie depus un dosar de candidatură (scrisoare de intenţie, scurtă prezentare a organizaţiei – maximum 2-3 pagini – descrierea proiectului, inclusiv finalitate şi buget – maximum 3-4 pagini. Organizaţiile culturale din România au o nouă posibilitate de a-şi îmbunătăţi performanţele manageriale şi poziţia pe piaţa culturală locală şi internaţională.

Joaquín GARRIGÓS

Pasiunea lui Mircea Eliade pentru Spania

Dragostea lui Mircea Eliade pentru cultura spaniolă a fost una timpurie. Încă din timpul studenţiei Eliade publica, în diversele periodice la care colabora constant, articole dedicate unor figuri majore ale culturii spaniole. Nu e exagerat să spunem că Eliade a fost un promotor al culturii spaniole în Europa orientală încă de atunci; el a fost cel care i-a făcut cunoscuţi pe gînditorii şi enciclopediştii noştri în deceniile al treilea şi al patrulea într-un Bucureşti supranumit în acea vreme „micul Paris“. Am putea semnala doar prezentarea pe care a consacrat-o în 1926 (cînd avea mai puţin de 20 de ani) versiunii franceze a *Agoniei creştinismului* de Miguel de Unamuno sau necrologul lui Vicente Blasco Ibáñez în 1928, o figură care, în opinia sa, nu era întrecută în acea generaţie decît de Unamuno. Pentru Eliade, ambii „sînt rupţi din trupul acelui om unic al Spaniei, Don Quijote“. „Cel mai frumos roman al lui Don Vicente a fost însăşi viaţa lui“, un roman pe care nu l-a scris niciodată, „viaţa scrisă între închisoare, tribună, redacţie şi camera de lucru“.

În acest sens, se poate face o rectificare cu privire la anumite afirmaţii ale lui Eliade din autobiografia sa. În primul volum al acesteia, *Promisiunile echinocţiului,* Eliade spune că în aprilie 1928, cu ocazia unei călătorii la Roma, în biblioteca Universităţii, i-a descoperit pe Adolfo Bonilla San Martín şi, mai ales, pe Marcelino Menéndez Pelayo, ale căror opere le-a devorat în multe ore de lectură. În acest caz, pe Eliade îl înşală formidabila sa memorie, lucru de înţeles avînd în vedere că scrie despre lucruri petrecute cu cincizeci de ani în urmă şi fără să consulte jurnalele, pentru că cele din perioada respectivă nu s-au păstrat. Şi asta pentru că, în 1926, deja scrisese un eseu despre personalitatea enciclopedică a lui Bonilla şi despre opera lui, singura figură comparabilă cu el la nivel european fiind, după părerea sa, Farinelli. Articolul apăruse în *Orizontul* din 2 decembrie 1926. Este vorba despre un eseu plin de erudiţie care demonstrează o cunoaştere profundă a operei lui Bonilla, ca şi a celei aparţinînd lui Menéndez Pelayo. Rămîne un mister unde şi cînd i-a descoperit, fiindcă prima sa călătorie în Italia s-a petrecut de-abia în 1927.

Nu ştim dacă descoperirea a fost făcută la Bucureşti sau în altă parte, dar un lucru e cert: opera lui „Don Marcelino“ l-a impresionat pe Eliade profund; el îl considera „cel mai formidabil fenomen al veacului“ şi l-a citit dintr-o suflare, „uluit de fantastica sa erudiţie şi totodată fascinat de claritatea gîndirii lui, de somptuozitatea prozei“. Prin el, viitorul istoric al religiilor a pătruns în lumea literaturii spaniole. Eliade însuşi recunoaşte că şi-a făcut un model din opera eruditului spaniol şi, desigur, aşa s-a întîmplat.

Cu siguranţă, la Roma şi-a aprofundat cunoştinţele cu privire la operele lui Menéndez Pelayo şi a descoperit şi alţi spanioli, mai ales umanişti (nu trebuie să uităm că acea călătorie la Roma avea ca finalitate documentaţia pentru teza sa de licenţă despre filosofia Renaşterii), pentru că la întoarcerea în Bucureşti, după trei luni petrecute la Roma, a publicat cîteva studii documentate despre acesta şi despre umanistul spaniol din secolul al XVI-lea, Francisco Sánchez. Ceva mai tîrziu, în 1933, Eliade a scris un alt eseu despre evreul catalan din secolul al XVI-lea, Hasdai Ben Abraham Crescas, unul dintre cei care l-au inspirat pe Baruch Spinoza.

Dar admiraţia sa intelectuală s-a focalizat în primul rînd asupra celor trei mari gînditori spanioli ai momentului: Miguel de Unamuno, Ortega y Gasset şi Eugenio d'Ors; iar dintre ei, cu precădere asupra lui „Don Miguel“, căruia îi acorda o mare consideraţie ca filosof şi ca poet. În 1977, Eliade îi spunea lui Claude-Henri Rocquet: „Am avut totdeauna o mare admiraţie pentru Unamuno. Opera sa este foarte importantă şi ea va fi, într-o zi, pretutindeni descoperită [...] Opera sa este esenţială, fiindcă a reuşit să arate rădăcinile «viscerale» ale culturii [...] El insistă asupra importanţei spirituale a cărnii, a corpului, a sîngelui, a tot ceea ce numea «experienţa viscerală a spiritului»“.

De-a lungul deceniului al patrulea, Eliade a publicat în presa românească diverse eseuri şi recenzii ale operelor acestor gînditori spanioli. Iese în evidenţă prin emoţie conferinţa pe care a susţinut-o la Radio Bucureşti, pe 26 ianuarie 1937, la moartea lui Unamuno, glosînd pe marginea vieţii şi a operei autorului *Negurii*. Eliade insistă asupra a ceea ce el considera ideile antieuropene ale scriitorului basc şi comentează faimoasa frază conform căreia Europa ar trebui hispanizată. După Eliade, Unamuno „creează un imperialism spiritual iberic fundat pe un mare mit spaniol: Don Quijote“, piatra unghiulară a gîndirii sale aflîndu-se în *Viaţa lui Don Quijote şi Sancho*. Erau nişte ani cînd Eliade însuşi împărtăşea aceleaşi sentimente antieuropene despre autohtonism, supremaţia spiritualului, Spania agonică, quijotescă şi eternă a rectorului Universităţii din Salamanca şi gîndirea sa alimentată de lectura misticilor. „Toată Spania vorbea de Karl Marx şi de Lenin; numai Miguel de Unamuno vorbea, ca întotdeauna, de Sfînta Tereza, Molinos şi de Ignaţiu de Loyola.“

Entuziasmul faţă de Unamuno nu s-a limitat la anii de tinereţe ai lui Eliade. A continuat să îl citească de-a lungul întregii vieţi, aşa cum putem vedea în jurnalul său. Deja în pragul bătrîneţii, pe 2 septembrie 1970, după ce citise o antologie de corespondenţă a lui Unamuno, notează: „Sînt atît de

entuziasmat după această nouă lectură încît scriu imediat în Spania cerînd să mi se trimită eventualele volume, dacă s-au publicat, din corespondenţa lui Unamuno“.

Despre cei trei mari gînditori hispanici, Eliade va scrie în 1933, în articolul „În Spania şi la noi“, că sînt cei mai mari eseişti europeni şi cei mai originali totodată, căci folosesc aceleaşi surse rare şi inedite în restul Europei: „Ei stăpînesc o informaţie mult mai vastă, mai nouă, şi desfăşoară o gîndire mult mai curajoasă şi mai plastică“.

Pînă în 1941, Eliade nu cunoscuse Spania. În acel an, el se găsea la legaţia română de la Lisabona ca ataşat cultural. Aici a avut ocazia să-l cunoască pe Ortega y Gasset, care se afla în exil în Portugalia. În *Jurnalul portughez,* Eliade notează prima întîlnire cu Ortega, pe 27 martie 1942: „Convorbire pasionantă. Cum rămîne mult timp în Portugalia, sper să leg cu el“. Acest jurnal, o carte fundamentală pentru a înţelege viaţa şi opera lui Eliade, este o sursă nepreţuită cu privire la contactele şi vizitele în Spania, unde se ducea frecvent „ca să cumpere cărţi“. Într-una din aceste călătorii la Madrid îl cunoaşte şi pe Eugenio d'Ors cu care se va întîlni în diverse ocazii. Iată un portret: „D'Ors a fost de mult unul din oamenii care mă interesau (mă pasionau) din Europa modernă. Îmi place la el universalul, paradoxul, inegalitatea. Cetindu-i o bună parte din cărţile spaniole, mi-am dat seama cît e de gazetar şi de genial“.

Se pare că relaţia dintre cei doi a fost una foarte cordială şi bazată pe admiraţie reciprocă. Eliade plănuia să facă o traducere comentată în româneşte a unei selecţii din opera lui D'Ors, pe care din cauza vremurilor n-a dus-o la bun sfîrşit. El nu s-a mai întors niciodată în ţară, iar schimbările politice din România au făcut imposibilă o asemenea iniţiativă. Relaţia a continuat însă şi după instalarea lui Eliade la Paris, iar D'Ors a scris în presa spaniolă a anului 1949, în termeni foarte elogioşi, despre cartea lui Eliade, *Mitul eternei reîntoarceri*. Eliade, la rîndul său, a publicat mai multe articole de cultură românească în revista madrilenă *El Español,* în anii 1942 şi 1943.

Pasiunea lui Eliade pentru Spania se găseşte concentrată într-o frază antologică: „Îmi place tot din Spania, pînă şi mirosul de untdelemn prăjit“. Madridul îl entuziasmează: „De ce îmi place atît de mult Madridul? Îl văd a patra oară şi nu mai mă satur“ – scrie el în jurnal, în noiembrie 1942.

Jurnalul portughez conţine relatarea a trei călătorii în Spania: două în 1943, a treia în 1944, prin Castilia şi în Andalucia. E subjugat de marii pictori spanioli, Velázquez, El Greco, Murillo şi Goya. Despre ultimul spune că este un revoluţionar care a introdus etnografia în pictură, prin pînzele şi desenele sale cu petreceri, obiceiuri şi întîmplări de fiecare zi. Din toate aceste călătorii, trebuie să ne oprim asupra aceleia făcute la Córdoba în 1944 pentru a participa la Congresul Lusitano-Spaniol. În această călătorie a ţinut două jurnale: pe de-o parte, notele zilnice despre plimbările prin oraş, persoanele întîlnite sau impresii de la congres (unde iese limpede la iveală criza culturii spaniole din acea vreme). Reţine micile anecdote ale zilei, participă la petreceri şi povesteşte chiar despre flirturile pasagere cu o tînără scriitoare andaluză.

Dar impresia pe care i-a lăsat-o Córdoba a fost aşa de puternică, încît, pe baza unor note luate *ad-hoc,* Eliade elaborează un jurnal separat pe care îl intitulează *Jurnal cordobez*. În el se regăsesc emoţiile trezite de plimbările prin oraş, mirosurile şi culorile acestuia. Vizita la Medina Zahara îi provoacă o viziune specială asupra vremurilor apuse ale Córdobei. Eliade încheie jurnalul cu o privire retrospectivă asupra Córdobei din perioada califilor, cu reflecţii asupra splendorii şi decadenţei califatului şi cu repercusiunile pe care căderea lui le-a avut asupra întregii Europe.

Dintre toate jurnalele de călătorie scrise de Eliade (şi au fost multe), după părerea mea, cel din Córdoba şi cartea *India* sînt capodoperele. Eliade s-a lăsat sedus de filigranul străduţelor cu biserici, de apele şi femeile oraşului, mergînd pînă la detalii imperceptibile pentru altul. Strada Consolación: „E tocmai după pofta inimii mele: populară, pitorească, bogată în secrete, inepuizabilă în surprize“. Nu e cumva tocmai lumea magică a lui Eliade? Miraculosul care se ascunde sub aparenţele cotidianului „pentru cel care ştie să vadă“? Se întreabă mereu şi mereu: „Ce mă atrage către aceste străzi fără glorie, ale căror nume, şi lumini, şi umbre, şi miresme aş vrea să le păstrez pentru totdeauna în sectorul cel mai intim al memoriei mele?“. Şi îşi răspunde: „Chiar mirosul acestor străzi mă fascinează, chiar zonele acestea rău aerisite îşi poartă secretul lor, faţă de care nu am rămas niciodată insensibil“. Nu sună familiar pentru cei care au citit literatura fantastică a lui Eliade? Pe strada Maimónides întîlneşte o bătrînă cu o fetiţă... Nu este o descriere, ci mai degrabă obiectele sînt filtrate de viziunea personală eliadescă, iar aceasta le dă o dimensiune specială.

Dragostea lui Eliade pentru Spania n-a fost o iubire cu totul împărtăşită pentru că opera lui a întîrziat să apară în ţara noastră, iar primele traduceri în spaniolă au fost făcute în Argentina. Ca să nu vorbim despre opera lui literară, pe care n-a trăit să şi-o vadă tradusă în spaniolă. Poate şi faptul că a scris literatură doar în limba română a avut un rol în această poveste. În 1936, Eliade i se plîngea lui Corpus Barga: „Nu vă veţi supăra, iubite Maestre, dacă vă voi aminti că în scumpa noastră Spanie nu s-a tradus nici un autor român“. Cu toate acestea, deşi tîrziu şi fără ca el să mai poată vedea, datoria a fost plătită. La mijlocul anilor '90, cărţile lui Eliade au început să se publice în cascadă, iar azi avem aproape în întregime opera sa literară în spaniolă; Spania este, după Franţa, ţara în care s-au publicat cele mai multe cărţi ale lui Eliade. De asemenea, în februarie 2000, compozitorul Luis de Pablo a avut premiera cu opera *Domnişoara Christina* la Teatrul Regal din Madrid, operă bazată pe romanul cu acelaşi titlu de Mircea Eliade. Din păcate, opera nu a fost încă reprezentată în România.

Îmi face plăcere să închei cu vestea că atunci cînd aceste rînduri vor vedea lumina tiparului, deja se va fi lansat la Institutul Cervantes din Madrid un volum colectiv cu lucrările mai multor doctoranzi ai Departamentului de Filozofie al Universităţii din Valencia, despre opera lui Mircea Eliade. Prilejul este, desigur, sărbătorirea centenarului său. Acest efort îl datorăm marelui eliadist Juan B. Llinares, incontestabil specialist şi promotor al operei lui Eliade. Trebuie spus că noul volum conţine şi cîteva texte inedite, în alte limbi, publicate de Eliade în tinereţe.

În ciuda atacurilor suferite în ultimul timp şi a intenţiilor de a-i diminua valoarea, opera lui Eliade primeşte, în continuare, recunoaşterea pe care o merită. Cred că acest lucru se datorează exclusiv valorii sale şi importanţei incontestabile pe care o are încă în vremurile noastre tulburi.

***Joaquín Garrigós** este traducătorul operei literare a lui Mircea Eliade în spaniolă, actualmente directorul Institutului Cervantes din Bucureşti.*

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

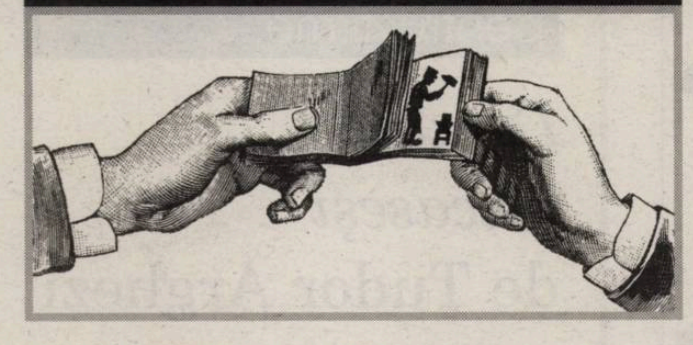

Plagierea continuă

● ***Plagiatul la români*** **– Selecţie de Pavel Balmuş, prefaţă de Dan C. Mihăilescu, Editura Arc, Chişinău, 2004.**

Date fiind tema şi recenzia din numărul trecut, revin cu o versiune revăzută a unui text publicat în România literară *nr. 1/2005.*

„Furaţi, autori, furaţi! Furaţi de sînteţi săraci şi aveţi gust bun; dar mărturisiţi păcatul vostru înaintea publicului, ca să scăpaţi de mustrarea cugetului şi de înfricoşata critică a înaltului tribunal al literaţilor.“ Aşa suna un îndemn „Cătră autori“ scris de Ioan Penescu în deschiderea unei traduceri pe care a intitulat-o mucalit *Hoţie din ideile unuia din Visurile lui Lebruin,* apărută la Brăila în 1840, an după care începe să se discute şi la noi despre plagiat (lat. *plagium,* vinderea unor sclavi străini). Legea proprietăţii literare şi artistice avea să fie promulgată abia în 1862. Odată cu răspîndirea tiparului şi cu circulaţia cărţilor, scrisul devenise o importantă sursă de notorietate. Înainte de a fi obligatorie, semnarea textelor era un motiv de mîndrie. Ceea ce nu înseamnă că paşoptiştii nu mai făceau, cu bună ştiinţă, confuzie între original şi traducere. În cartea sa despre *Apariţia scriitorului în cultura română,* Leon Volovici aminteşte de un oarecare George Fălcoianu care, prin 1843, se dăduse drept autorul *Fedrei.*

O incursiune în cele mai celebre cazuri de plagiat literar românesc ne oferă această antologie de articole, pledoarii, eseuri sau cronici literare. C. Negruzzi, Alecu Donici, George Coşbuc, I.L. Caragiale, Lucian Blaga, Nae Ionescu, Al. Piru, Eugen Barbu şi Ion Gheorghe sînt scriitorii acuzaţi, cu dovezi concludente sau fără, de a fi plagiat. Cazurile urmează un anume tipic, deşi nu toate se desfăşoară la fel. Unele demascări sînt formulate rece, altele cu patimă, unele nu mai lasă loc nici unui dubiu, altele sînt şubrede, există cazuri în care scriitorul acuzat intervine şi dă explicaţii – G. Coşbuc, de pildă, se disculpă motivînd că volumul său *Balade şi idile* a fost editat de un prieten, în lipsa lui din ţară, de aceea a cuprins şi cîteva traduceri –, alteori ignoră acuzaţiile care – în cazul lui Nae Ionescu, de pildă – sînt formulate postum. Unele sînt străvezii (cazul Lucian Blaga) sau de-a dreptul mincinoase (la I.L. Caragiale), altele limpezi ca lumina zilei (Al. Piru, Eugen Barbu, Ion Gheorghe). Să ne oprim asupra cazului Eugen Barbu cu *Incognito,* de departe cel mai celebru şi de cea mai mare amploare.

Voi începe de la o frază borgesiană *avant la lettre* emisă de Grigori N. Lazu, cel care dezvăluie traducerile lui Coşbuc: „De cînd există poezia, poet de la poet a învăţat, fiecare aspiră aceleaşi idei şi sentimente să le exprime şi mai bine; unul pre altul imită, precum pasere pe pasere stîrneşte să cînte; aşa că – putem spune – din veac în veac şi pînă astăzi, există ca o singură mare şi sfîntă poezie, compusă din atîtea şi atîtea poezii înrudite între ele. Dar o asemenea imitaţiune şi emulaţiune are o limită“. Şi acea limită este una textuală, arată acest Grigori N. Lazu care ştie, la 1893, cum e cu literatura mai bine decît Marian Popa aproape un secol mai tîrziu. Acesta, deşi nu-l citise în 1979 pe Borges (intrat pe piaţa literară românească abia odată cu numărul special din *Secolul 20,* nr. 5-6/1982), preia ideea alegoriei lui Pierre Menard *via* Robbe-Grillet. Mimînd perspectiva teoretică pentru o mai bună legitimitate a discursului, iată ce scrie M. Popa în respingerea acuzaţiei de plagiat adusă lui Eugen Barbu: „Un asemenea roman [de consum] îşi poate permite orice preluare: singura condiţie este ca autorul lui să aibă acea personalitate care să fascineze scriitorul... Poate fi numită plagiat copierea unui text el însuşi nesemnificativ, căruia nu i se acordă prin copiere o semnificaţie superioară textului copiat. Un mare scriitor nu va plagia niciodată, nici chiar atunci cînd va copia cu mîinile lui un text al altui scriitor... Să nu uităm că opera literară are valoare prin cel ce o asumă. Pe drept cuvînt, Alain Robbe-Grillet făcea observaţia care poate provoca unora perplexitatea că, dacă cineva ar copia azi cuvînt cu cuvînt *Don Quijote,* el ar da o cu totul altă operă decît aceea semnată de Cervantes“. Exactă în formulare, metafora copierii e însă siluită, cu bună ştiinţă, de interpretarea lui M. Popa. Iată fragmentul exact din Borges: „Pierre Menard nu voia să scrie un alt Quijote – ceea ce ar fi simplu – ci pe *Quijote*. Şi-i fără rost să mai adaug aici că niciodată nu a încercat o transcriere mecanică a originalului; nu-şi propunea să-l copieze. Admirabila sa ambiţie era să producă nişte pagini care să coincidă – cuvînt cu cuvînt şi rînd cu rînd – cu cele ale lui Cervantes“. Cine citeşte povestirea atent îşi dă seama că ciudatul proiect al lui Menard era doar ipotetic scriptural şi că întrevedea, de fapt, o artă a lecturii. Nu despre *copierea* fidelă a unei scrieri clasice era vorba, ci despre *lectura* acelei scrieri ca şi cum ea ar fi scrisă astăzi. Dacă n-ar fi, de fapt, perversă, ar fi înduioşătoare strădania pseudoteoretică a lui Marian Popa de a scoate basma curată o cîrpă! De altfel, Mircea Iorgulescu îi dă o replică scurtă ce rezolvă definitiv dilema: „Atunci cînd lipseşte originalitatea, în sens juridic avem de-a face cu un plagiat, cînd lipseşte originalitatea estetică, avem o operă fără valoare“. În ceea ce priveşte romanul în chestie al lui Barbu, se confirmă ambele variante.

Din lectura acestor texte despre plagiat selectate de Pavel Balmuş reconstituim mentalitatea plagiatorilor, şi nu atît din propriile intervenţii, cît din cele ale celor care au sărit să-i apere. Esenţial, plagiatorul nu are respect pentru proprietatea intelectuală pe care nici nu o înţelege. Majoritatea plagiatorilor sînt, de fapt, inocenţi. Deseori, ei nu-şi înţeleg infracţiunea, care nu e neapărat juridică, dar întotdeauna morală, mai întîi faţă de autorul textului plagiat, apoi faţă de cititor. Luîndu-şi drept motto dictoanele „nimic nou sub soare“ şi „cărţile se fac din cărţi“, plagiatorul nu imită şi nu dezvoltă, el reproduce, el nu citează, ci copiază făcînd o gravă confuzie, cum bine remarca Nicolae Manolescu, între filiaţie (ideea) şi plagiatul propriu-zis (textul).

Pentru cei interesaţi de chestiunea plagiatului, le recomand prefaţa lui Dan C. Mihăilescu, „Fărădelegea îngăduinţei“, şi editorialul „Despre plagiat“ al lui N. Manolescu din *România literară* nr. 40/2003 prilejuit de scandalul plagiatului după Maria Cvasnîi-Cătăneanu comis de Florina Rogalski în manualul de clasa a XII-a apărut la Editura Corint sub îngrijirea acad. Eugen Simion. Plagiatul, dezvăluit de Carmen Muşat în *Observator cultural* (nr. 138, 139, 142/2002), a avut drept urmare retipărirea identică a manualului cu pricina. Că avem tradiţie.

Dilema veche vă recomandă

● Sîmbătă, 6 octombrie, la ora 23,10, pe TVR 1, revin *Profesioniştii* Eugeniei Vodă. Fără a ne constitui într-o majoritate zdrobitoare – întotdeauna dubioasă –, nu sîntem puţini cei care socotim această emisiune o călăuză în lungul drum al nopţii de sîmbătă spre duminică. (Radu Cosaşu)

● Premiile celei de-a 4-a ediţii a Festivalului de film „Anonimul“, începînd de vineri, 5 octombrie, la Cinema Studio. (Alex. Leo Şerban)

● Dacă vreţi să ştiţi de ce trebuia să vă fi cumpărat pînă acum bilete la concertul Muse de sîmbătă de pe Stadionul Arcul de Triumf (poate, totuşi, mai găsiţi bilete), citiţi articolul „În sfîrşit, muza!“ semnat de Berti Barbera din recent „rebrănduita“ revistă *Sunete,* nr. 38: „Dacă mă obligă cineva prin metode încă necunoscute şi n-am încotro, voi spune că cea mai mare surpriză muzicală din rock-ul ultimilor ani, numele cel mai rezonant, grupul cu cea mai interesantă manieră de a mai spune ce s-a mai spus este Muse“. Şi urmează argumentele. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Trecutul nu trece

● ***Logodnicii din America*** **(România, 2007), de Nicolae Mărgineanu.**

În noul film al lui Nicolae Mărgineanu, *Logodnicii din America,* o femeie numită Maria (Tamara Creţulescu) revine în ţară după o lungă absenţă şi, împreună cu fiul ei născut în America, Petru (Andrei Runcanu) şi cu însoţitorul ei gay, Willy (Horaţiu Mălăele), li se alătură vechilor ei prieteni Sanda (Maria Ploae) şi Radu (Marcel Iureş), precum şi fiicei *lor* adolescente, Irina (Oana Maria Mărgineanu), pentru un week-end relaxant de pescuit, povestit, preparat grătare, tras cu puşca după bunica (Monica Ghiuţă) şi înfruntat demonii trecutului. Înainte de 1989, Sanda şi Maria fuseseră stewardese, iar Radu fusese pilot. Pe-atunci, el era logodnicul Mariei. Atunci cînd Maria fugise în America, Radu ar fi trebuit s-o urmeze, dar Sanda îl făcuse să rămînă în ţară şi să se însoare cu ea. Tot ea lansase zvonul că Maria n-ar fi o transfugă adevărată, ci o securistă sub acoperire. În realitate, ea, Sanda, fusese cea cu conexiunile securiste, conexiuni care, transformate în relaţii de afaceri, se prelungiseră şi după Revoluţie, sub ochii din ce în ce mai nefericiţi ai lui Radu.

Încă din scenariul Evei Sârbu, rolul Sandei e tot numai zîmbete forţate şi nervi franjuraţi, iar Maria Ploae supracalibrează atît de rău încît te întrebi cum a putut femeia asta să ţină la un loc o familie şi o afacere, cînd e evident că nu se poate ţine la un loc nici pe ea însăşi: nu poate să ardă un grătar fără să colapseze, nu poate să cureţe nişte legume fără să pară un pericol public. Ploae nu e plicticoasă – acaparează camera de filmare de parcă ar fi o chestie de care s-a agăţat ca să nu se înece –, dar e – inevitabil, inescapabil – *comică,* şi orice colecţionar de „grotescării“ ar trebui să vadă filmul pentru momentul în care această harpie de telenovelă reuşeşte să stîrnească simţurile homosexualului Willy. Acesta tocmai a ţinut-o de cap la beţie (iar înainte de asta s-a distrat cuminte de unul singur, pescuind, ascultînd muzică de harpsicord, înţelegînd pe toată lumea şi dînd toate semnele că are de gînd să se impună drept cel mai decent portret de homosexual realizat vreodată într-un film românesc), cînd deodată începe s-o pipăie; la care ea se întoarce spre el şi, ca într-o parodie debilă după Tennessee Williams, îi spune: „Ce bărbat scoteam eu din tine dacă încăpeai pe mîna mea!“. Deci ne-am lămurit: homosexualii sînt acei nefericiţi care nu s-au întîlnit la timp cu Maria Ploae. Dacă Sanda pare capabilă să se prăbuşească în orice moment peste orice gay aflat prin preajmă, soţul ei pare mult prea relaxat. Se presupune că Radu e un alcoolic, că viaţa lui alături de Sanda a fost otrăvită de legătura ei profesională cu securistul Oiţă (Cornel Scripcaru), că e un pilot care şi-a pierdut aripile ş.a.m.d., dar mintea lui Iureş e în altă parte, iar aerul lui e acela al unui om care, după ce l-a împuşcat pe Bruce Willis, n-o să se lase intimidat de Maria Ploae. Cît despre tînăra Irina – fiica Sandei şi a lui Radu –, aceasta m-a lăsat cu gura căscată. M-aş fi aşteptat ca o adolescentă formată în zona de impact a Sandei să fie plină de cicatrice şi de ghimpi şi de întunecimi – în fine, de *probleme* –, dar Irina e toată numai tri-li-li şi tra-la-la. Din secunda în care îl vede pe Petru (fiul Mariei), se ţine scai de el, ca fox-terrierul Milou de bunul său Tintin, iradiind o fericire din aia de tip „să zburdăm pe cîmpuri, să culegem flori, să se plimbe greieri pe nas la noi“, care pare profund nelalocul ei în context. Încă şi mai hilară e uşoara ei schimbare de atitudine din ultimele minute de film, cînd, la auzul veştii că Petru e fratele ei, începe să tragă cu puşca în toţi cei prezenţi, obţinînd cele mai bune rezultate cu mama Mariei (adică bunica lui Petru). Vai de steaua ei de bunică! Funcţia ei dramaturgică este să n-o bage nimeni în seamă tot filmul şi la sfîrşit să moară din raţiuni de simbolism: păcatele Sandei au ieşit la iveală, buba s-a spart, trecutul poate în sfîrşit să moară şi, cum ea e trecutul, ghinionul ei! În orice caz, chestia asta pare să-l elibereze pe Radu, care în secvenţa următoare îl vizitează pe securistul Oiţă şi face un pipi simbolic pe biroul lui. E clar că realizatorii au vrut să spună ceva serios despre problema dosarelor de informatori. Intenţiile lor (spre deosebire de intenţiile celor care au făcut *Azucena, Margo, Şi totul era nimic..., Păcală se întoarce* sau *Ticăloşii)* sînt deopotrivă inteligibile şi onorabile. Dar filmul nu are nici o şansă de a fi luat în serios. Pentru asta, ar fi trebuit să găsească o modalitate mai puţin telenovelistică de a trata secretele celor două familii. Şi Sanda n-ar fi trebuit să fie chiar aşa o *mala mujer.* Şi n-ar fi trebuit să aibă momentul ăla cu Willy. Şi nici Irina... În fine, totul ar fi trebuit să fie altfel.

trecerea prin reviste

Positif despre Mungiu (şi alţii)

Numărul pe septembrie al prestigioasei reviste de cinema o are pe Laura Vasiliu (alias Găbiţa din *432)* pe copertă; deasupra ei, pe peretele camerei de cămin, scrie mare „Eric Rohmer/*Les amours d'Astrée et de Céladon*“, iar în colţul din dreapta jos „Cristian Mungiu/*4 Mois, 3 semaines et 2 jours,* Claude Chabrol/*La femme* (sic!) *coupée en deux*, Wang Quan'an/*Le Mariage de Tuya*“. Despre ultimele filme ale lui Rohmer & Chabrol tocmai am scris (în relatarea despre Mostra de la Veneţia), *Mariajul Tuyei* a fost în selecţia de la „Anonimul“, iar despre Mungiu, ce să mai zic: mă doare mîna de cît am scris... (Şi nu m-am vorbit cu cei de la *Positif,* parol!)

Interviul cu Mungiu (făcut la Cannes şi tradus din engleză) este extrem de interesant (şi pentru că – oare de ce nu mă mir? – este întrebat cu totul alte lucruri decît a fost întrebat în ţară; gen: „Care sînt criteriile după care alegeţi unghiurile de filmare?“, „Vă temeţi că cei care sînt contra avortului vor folosi filmul dvs. pentru a-şi susţine cauza?“ sau „Aţi putut aduce o tuşă personală reclamelor la care-aţi lucrat?“ („Depinde“, răspunde Mungiu; „Am învăţat să comunic mai bine făcînd acele spoturi, iar jurnalismul m-a învăţat precizia şi claritatea. Cu reclamele, am învăţat să-mi structurez mai bine povestea ca pe o informaţie: cine a făcut ce, de ce, cînd, unde şi în ce scop? Iar asta mi-a dat sensul *timing*-ului. Am învăţat să merg la esenţă în cîteva secunde“.) Ce mi-a plăcut foarte mult este că, în cronica filmului – semnată Eithne O'Neill şi intitulată „Lamă de cuţit“, aluzie (şi) la faimosul cuţit furat de Otilia/Anamaria Marinca şi care nu mai „reapare“... –, sînt puse în discuţie multe din lucrurile în care s-au blocat tot felul de comentatori din România, gen C.T.P. sau Cristian Geambaşu (care scrie despre fotbal, ceea ce nu l-a împiedicat să scrie *şi* (contra) filmului lui Mungiu!). E, oricum, cel puţin ironic că cineva de afară, care *nu* a trăit comunismul pe pielea sa, a *înţeles mai bine* „de ce nu se revoltă Otilia“ atunci cînd domnu' Bebe reclamă plata în natură: *„De guerre lasse* – scrie cronicarul irlandezo-francez –, *elle se soumet. Il devient alors évident que cette* lassitude commune *est la sequelle psychique d'une dictature corrompue“ (subl.m.).* Iată cuvîntul just, care defineşte starea de spirit a „iepocii“: *lassitude* – un amestec de lehamite, oboseală şi dezgust. Oare de ce nu s-or fi gîndit la el cei care au căutat noduri în papură acestui film? (Le) era, totuşi, atît de la îndemînă – în fond, cei care s-au „revoltat“ împotriva sistemului au fost o mînă de oameni, restul eram plini de *laşitudine*...

Numărul 559 mai conţine cronici ale filmelor lansate în Franţa, interviuri cu cineaştii anunţaţi pe copertă (cele cu Chabrol şi Rohmer sînt adevărate Lecţii de cinema!), dar şi un dialog inedit Eric Kandel (Premiul Nobel pentru medicină, născut în 1929) – Alexander Kluge (important regizor german, născut în 1932) purtat la Festivalul de la Veneţia („născut“ în acelaşi an cu Kluge); prof. Kandel a studiat procesele memoriei, ajungînd – astăzi – la o concluzie cu atît mai vertiginoasă cu cît este fundamentată ştiinţific: Cinema-ul este *mai bun decît realitatea!*

Nu pot încheia această scurtă recenzie fără a aminti necroloagele la trei mari actori francezi care ne-au părăsit unul după altul: Jean-Pierre Cassel, Jean-Claude Brialy („doi *dandy“)* şi Michel Serrault; iată finalul articolului comun (pentru primii doi), scris de Christian Viviani: „Timp de peste o jumătate de secol, J-PC şi J-CB au continuat cariere exemplare, care au îmbrăţişat la modul cel mai larg posibil toate tendinţele cinematografului francez, de la cel mai clasic la cel mai avangardist. Şi au făcut ca această stare de spirit să ilumineze dincolo de cinematograful nostru naţional. Dar, mai ales, au cucerit inimile spectatorilor dînd impresia, înainte de orice, că s-au distrat de minune“. (**a. l. ş.**)

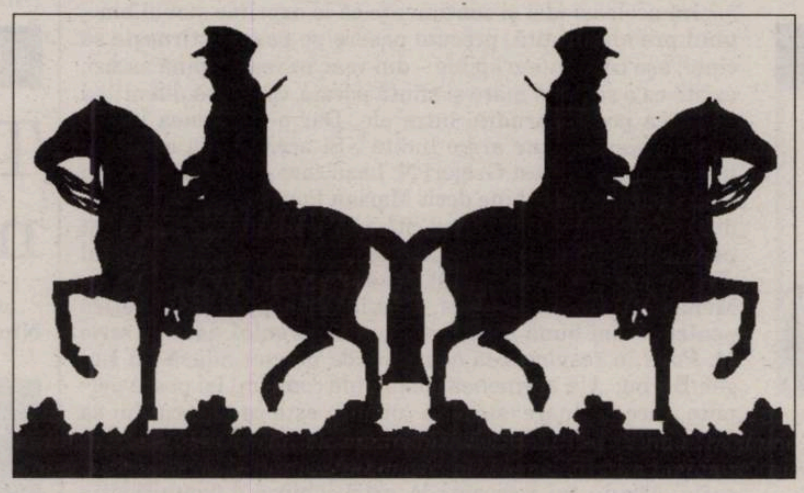

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Corespondenţă

Dragă domnule Cosaşu,

Am pregetat ceva timp să vă scriu. Să ştiţi că aprecierile la textul meşterit de mine (vezi *Dilema veche* nr. 185) m-au surprins. Am transmis textul dvs. şi pe la prieteni să-şi dea cu părerea şi ei au avut, mai toţi, aprecieri superlative. Normal, au fost şi cîteva voci care să mă readucă la realitate. Eu ştiam că primul român semnificativ a fost regele Carol I. Români semnificativi au fost conul Alecu Paleologu, de a cărui amiciţie m-am bucurat, şi Nicu Steinhardt, care şi-au sacrificat tinereţea în puşcărie pe altarul prieteniei lor cu Noica. Dar trebuie să fiu realist, sînt doar un om normal. Dragostea pentru cuvîntul scris mi-a fost insuflată de profesoara mea de literatură română, dna Natalia Boncu, poetă simbolistă, care ne-a pus să-l studiem un trimestru pe Mihai Eminescu. Pentru că am ocazia acum să-mi amintesc, în vara asta se fac 40 de ani de cînd am terminat liceul, la „Ion Luca Caragiale“ din Ploieşti, şcoală cu profesori excepţionali. Pentru mine modelul a fost profesorul de matematică Ion Grigore, fumător înrăit, ale cărui *Gazete Matematice* exalau parfum de tutun exotic. Ion Grigore alesese şi el în 1945 să facă politică, s-a înscris la liberali şi a ocupat oarece demnităţi publice în vremile alea tulburi, pentru care s-a ales cu cîţiva ani la Canal. Om înalt, de peste 1,80 m, a intrat în puşcărie cu 85 de kilograme şi a ieşit cu 37! Povestea asta am aflat-o, evident, mult mai tîrziu, în iarna lui '88, cînd bătrînul meu profesor se bucura că în casă sînt 18 grade! Da, nu mi-a fost frică de matematică, nu-mi tremurau picioarele, cum multor altora li s-a întîmplat, aşteptam cu plăcere şi entuziasm aceste ore. Asta m-a îndreptat spre inginerie. Şi acum, revenind la actualitate, nu pot să nu-mi reamintesc schimbul de replici dintre Nicolae Iorga şi Ionel I. Brătianu. Excedat peste măsură, Iorga i-a spus lui Brătianu: „În fond, ce pot eu să învăţ de la un inginer?“ şi a venit replica celui din urmă: „Măsura, domnule profesor!“. Da, cred că azi lipsesc inginerii care să-i înveţe pe oameni măsura. Şi asta în special în spaţiul public. Reviste pentru care aveam adînc respect, intelectuali luminaţi mă întristează, şi-au pierdut măsura. Ce să mai spun de oamenii politici, dacă nu cumva mai mult politicieni! Cum parcă P.P. Carp, tot un clasic în cele politice, spusese: „La noi nu e lipsă de inteligenţe, dar la caractere e cam secetă“. În această privinţă domnule Cosaşu, sîntem pe aceeaşi lungime de undă, prefer moderaţia şi prudenţa. Măcar asta m-a învăţat profesia.

Cu multă consideraţie,

Gheorghe NEGUŢ

joenegut@gmail.com

Nu cred că întrec măsura publicînd a treia scrisoare primită de la dl Gheorghe Neguţ. Ea depăşeşte subiectul precedentelor, pe care l-aş rezuma la caracterul decisiv al cinefiliei în autobiografiile noastre. Această scrisoare ţine însă de un alt film, de o anvergură, să-i zicem, naţională. Comentîndu-i cu încîntare cinemateca sa personală, l-am socotit „un român semnificativ“ pentru zilele noastre, al căror orizont e blocat „între amărăşteni, căpşunari şi parveniţi“. Dl Neguţ mă cam refuză. „Adus la realitate“ de cîţiva prieteni cu picioarele pe pămînt, dl Neguţ se socoteşte doar „un om normal“, deci nesemnificativ. Pentru domnia sa, primul român semnificativ a fost regele Carol I şi – conform logicii sale – în aceeaşi categorie intră Alexandru Paleologu şi Nicolae Steinhardt, nume prea apăsătoare pentru modestia sa. Inginer riguros, dl Neguţ vede în adjectivul „semnificativ“ un superlativ dintre acelea cu care se ajunge printre *Mari Români, Zece pentru România* şi alte fenomene ale grandomaniei la zi. Pentru mine, a fi semnificativ azi nu e un superlativ, ci doar un raport între cei normali la cap şi cei anormali dotaţi cu inimă de leu. Dl Neguţ, moderat şi prudent, e normal. Gigi Becali e o malarie. Fiecare semnifică altceva. Pe mine nu mă interesează că dl Neguţ nu va figura printre cei *Zece pentru România* (de ce nu 11, ca să facem măcar o naţională?...). Pe mine mă entuziasmează că un român, după 40 de ani de la sfîrşitul liceului, îşi mai aduce aminte cine l-a învăţat Eminescu şi matematică. Niciodată nu se va stabili un top naţional al celor mai normali zece români. Oricît de grea e definirea lui, adjectivul „normal“ nu cunoaşte grade de comparaţie: „mai normal... foarte normal...“. E ceea ce ne dă dreptul, dlui Neguţ şi mie, să fim surîzători pe aceeaşi lungime de undă.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

De-abia plecaseşi de Tudor Arghezi

Se termină: dacă Arghezi îţi face o poezie să te îngroape, eşti bun: pe loc eşti putred şi mîncat de viermi.

Dificultate: dacă eşti bou, nu citi!

Durata lecturii: un pic, zece secunde.

Remixuri: poezie de tras clopote după despărţire s-a scris. Dar un „dă-o în mă-sa cu atîta abureală“, mai rar.

Utilitate: după ce agăţi în Lăptărie, sîmbătă seara, ceva, poţi să-i dai papucii arghezian. Dar nu uita, tăvăleşte-o un pic prin trifoi...

Ciudăţenii: îţi dă tulburări mentale: ai senzaţia că eşti puternic după ce o dai afară cu poezia asta în minte.

Personaje: un ăla şi o aia.

Povestea: doi se despart. Gesturile sînt inutile. Poţi profita tu.

Mişto: „De-abia plecaseşi. Te-am rugat să pleci. / Te urmăream de-a lungul molatecii poteci, / Pîn-ai pierit, la capăt, prin trifoi. / Nu te-ai uitat o dată înapoi! / Ţi-aş fi făcut un semn, după plecare, / Dar ce-i un semn din umbră-n depărtare? / Voiam să pleci, voiam şi să rămîi. / Ai ascultat de gîndul cel dintîi. / Nu te oprise gîndul fără glas. / De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?“

Toamna de Tudor Arghezi

Se termină: mişto, cu despărţire.

Dificultate: tîmpiţii pot citi de mai multe ori. Poezia – ca şi femeia – spune de mai multe ori un lucru ca ăştia s-o priceapă.

Durata lecturii: un minut.

Remixuri: Arghezi scrie la fel. Aşa că, *De-abia plecaseşi* poate fi remixul din bucătărie al *Toamnei* şi invers, *Toamna* poate fi frecţia de toamnă şi pe frig cînd te ia febra la firmă. Ia şoricioaică!

Utilitate: cînd te omoară gagica de telenovelă şi nu te lasă la o bere cu colegii, la un fotbal cu bagabonţii, fă-ţi timp şi bagă-i pe fotoliul din odaie (living) gesturi din astea neterminate. Dacă eşti sadic, priveşte-o cum i se dezacordează pianina.

Ciudăţenii: gesturile alea care merg la sex, la decolteu şi se opresc fiindcă te-ai săturat. Ţi-au intrat seria şi numărul în minte.

Personaje: un mă şi o fă în parc.

Povestea: Toamna nu mai e voluptate. E fior de despărţire pe spinare. Doi se despart cum se desparte verdeaţa de sacoşa ce-o duce la ciorbă.

Mişto: „Străbatem iarăş parcul, la pas, ca mai nainte. / Cărările-nvelite-s cu palide-oseminte. / Aceeaş bancă-n frunze ne-aşteaptă la fîntîni. / Doi îngeri duc beteala fîntînilor pe mîini. / Ne-am aşezat alături şi braţu-i m-a cuprins. / Un luminiş în mine părea că s-ar fi stins. / Mă-ndrept încet spre mine şi sufletul mi-l caut / Ca orbul, ca să cînte, sparturile pe flaut. / Vreau să-mi ridic privirea şi vreau să-i mîngîi ochii... / Privirea întîrzie pe panglicile rochii. / Vreau degetu-i uşure şi-l iau să i-l dezmierd... / Orice vroiesc rămîne îndeplinit pe sfert. / Şi cum scoboară noaptea, al'dată aşteptată, / Îmi pare veche luna – şi steaua ce se-arată, / Ca un parete de-arme, cu care-aş fi vînat. / Şi fără glas, cu luna, şi noi ne-am ridicat.“

claustrofog

Ceaţă pe canal, continentul izolat

Pagini şi afişe amestecate

Am plecat de acasă cu cîteva prejudecăţi despre presa britanică. Cele mai multe au fost confirmate. De cîte ori îmi cumpăr ziare, îmi vine în minte descrierea făcută de un personaj din serialul BBC *Yes, Prime Minister!:* „*The Daily Mirror* este citit de cei care cred că ei conduc ţara; *The Guardian* este citit de cei care cred că ei ar trebui să o conducă; *The Times* este citit de cei care chiar conduc ţara; *The Daily Mail* este citit de nevestele celor care conduc ţara; *The Financial Times* este citit de cei care deţin ţara; *The Morning Star* este citit de cei care cred că ţara ar trebui condusă de către altă ţară; *The Daily Telegraph* este citit de cei care cred că aşa se şi întîmplă". În fine, secretarul premierului din film îl completează spunînd: „Iar *The Sun* este citit de cei cărora nu le pasă cine conduce ţara, cîtă vreme are ţîţe mari".

Nu aş putea să vă spun cu ce a deschis *The Sun* săptămîna trecută pentru că habar nu am. Ziarele serioase însă au deschis cu Birmania. M-aş îndoi că Birmania face vînzări. O ţară mică aflată undeva pe lîngă China şi unde unii se revoltă şi alţii îi împuşcă. Adică, e ştire serioasă, dar chiar de prima pagină, zile în şir, în mai multe ziare? Ce e în capul acestor oameni? Sau sînt eu pervertit de presa românească, care nu ar deschide ziarul cu o ştire externă decît peste cadavrul torturat al redactorului-şef?

Topul meu personal este următorul. Cea mai bună fotografie: *The Guardian*. Era chiar înainte să izbucnească violenţele, cînd călugării budişti protestau paşnic şi organizat. Ziarul a publicat o fotografie de ansamblu pe două pagini, la mijloc. Ca un poster de revistă pentru adolescenţi. Cîteva sute de oameni îmbrăcaţi în roşu şi raşi în cap. Atît de bine este pusă în valoare poza încît poţi să studiezi fiecare chip. Unii rîd, alţii sînt speriaţi, unii sînt bărbaţi, alţii sînt copii. Îţi vine să te uiţi la fiecare. Şi ai vrea să ştii dacă mai sînt în viaţă cînd te uiţi tu la ei.

Cea mai bună primă pagină: *The Independent* de sîmbătă. Pagină neagră. Cu litere mici, albe, scrie în centru: „Asta este ceea ce junta birmaneză vrea să vedeţi". Un colţ al pătratului negru este dat uşor la o parte. Sub el se văd doi papuci însîngeraţi. Lîngă ei: „Şi asta este ceea ce lumea trebuie să ştie". În fine, cel mai bun articol este cel din *The Times*, care a reuşit să trimită un ziarist acolo. El descrie experienţe mărunte pe fondul represiunii. La un moment dat devine în mod ciudat subiectul propriului articol. Birmanezii de pe lîngă el îl apără, îl împing la adăpost. Trebuie să spună lumii. Să-i ajute. Să vină ONU. Şi cea mai şocantă întrebare: de ce nu ne invadează George W. Bush?

Chiar, de ce? Şi dacă ar face-o? Ce ar spune lumea? E simplu. La ONU s-ar spune că e un act lipsit de legitimitate internaţională. Cei care au puştile la ei acasă nu au niciodată probleme de legitimitate la ONU. Stînga internaţională s-ar enerva pentru că e vorba de Bush şi nenumărate talk-show-uri ar spune că i-a invadat pentru rezervele de gaze (da, Birmania are gaze).

Duminică după-amiaza, vreo 50 de turişti şi trei cameramani filmau circa 30 de asiatici care strigau „Libertate pentru Birmania". Birmanezii, sau ce erau ei, ocupau temporar locul de lîngă Parlament unde se protestează permanent şi profesionist împotriva războiului din Irak. Afişele cu „Gordon Brown este criminal de război" se amestecau ciudat cu „Opriţi vărsarea de sînge din Birmania". Din păcate, domnul Brown nu va fi criminal de război în Birmania.

Londra, 1 octombrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Vernisajul expoziţiei: **vineri, 5 octombrie 2007**, ora **18.00**
Sala Dalles, Bd. N. Bălcescu nr. 18, Bucureşti

INSTITUTUL POLONEZ DIN BUCUREŞTI / INSTYTUT POLSKI W BUKARESZCIE
FUNDAŢIA CENTRUL CULTURAL
MNAC

DRUMURI SPRE LIBERTATE
Spre Europa prin *Solidaritate*

Invitat de onoare la vernisaj:
domnul **Bogdan Lis**, lider istoric al Sindicatului *Solidaritatea*

5 octombrie - 9 noiembrie 2007
program: marţi-duminică, 10:00-18:00

Parteneri media:
OBSERVATOR CULTURAL · DILEMA VECHE · revista 22 · 24-FUN · Radio România Cultural · TVR CULTURAL

PUBLICITATE

pentru informaţii şi rezervări, sunaţi la 3 103 103 sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro

Duminica, 7 octombrie, ora 19
AMERICAN BUFFALO
de David Mamet
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
GHEORGHE IFRIM
MARIUS FLOREA VIZANTE
regia: Cristi JUNCU

Marti, 9 octombrie, ora 19
Demonul Roşu
cu:
Maria Tudosie
Simona Popescu
Radu Zetu
Kana Hashimoto
Vitalie Bantaş
Afrodita Androne
Regia: Marcel Ţop

Miercuri, 10 octombrie, ora 19
THE SHAPE OF THINGS
(forma lucrurilor)
de Neil LaBute
cu:
MIHAELA SÎRBU
VLAD ZAMFIRESCU
IRINA VELCESCU
ANDI VASLUIANU
regia: Vlad MASSACI

Joi, 11 octombrie, ora 19
Capra* sau *Cine e Sylvia?
de Edward Albee
cu:
Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT — Aplaudat din 1998
ABB · DILEMA VECHE · revista 22 · 24-FUN · PORT.ro · www.onlinegallery.ro · MOBEXPERT

Iaromira POPOVICI

bazar

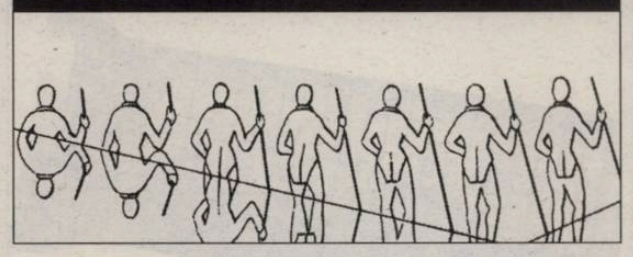

Aventura Parc

Parcurile de *montagne russe*-uri *à la* Busch Gardens din Tampa, Florida, m-au învăţat că omului zilelor noastre îi plac nu doar riscurile, ci şi înălţimile, asociate cu senzaţia de zbor. La Air and Space Museum din Washington DC am văzut un film, intitulat *Goana după adrenalină,* despre un cuplu ce se străduise şi, din fericire, reuşise să refacă şi să folosească (în loc de paraşută) un soi de aripi proiectate de Leonardo Da Vinci. Pe un om al străzilor bucureştene, de preferinţă pieton, ca mine, nebunia locurilor înalte îl zăpăceşte. Nu însă şi pe clienţii Aventura Parc, un loc situat, în mare parte, numai la înălţime. În pădurea Lucianca, de pe lîngă Bucureşti, **Olivier Rebière** şi soţia lui au avut ideea să creeze un parc în care nimic să nu fie mecanic şi în care să promoveze sportul în aer liber: în copacii de pe terenul în cauză sînt amenajate o serie de trasee de căţărat şi de rezistenţă, atît pentru adulţi, cît şi pentru copii. Nu sînt foarte grele, orice persoană cu o condiţie fizică normală, fără probleme de sănătate, cred că le-ar putea face. Trebuie, de pildă, să mergi pe o sîrmă, dar susţinut de o alta, plus de două cabluri de rezervă; sau pe o plasă ca pentru prins peşte; apoi poţi aluneca cu un scripete pe o sfoară. Ai senzaţia riscului, pentru că toate se întîmplă la peste 2 metri, sus, în copaci, şi pe cea mult visată a plutirii gen zbor. Risc real se pare că nu există: Olivier ne asigură că te poţi juca liniştit de-a omul-pasăre, deoarece cablurile pe care o faci ţin două tone şi ceva, aşa că nu au nici o şansă să se rupă. De asemenea, traseele respectă toate normele europene de protecţie, clienţii fiind echipaţi cu cabluri de siguranţă, căşti şi supravegheaţi mereu de personalul parcului. Cei care vin o dată, după ce prind curaj şi oarece condiţie fizică, se pare că devin fani.

Olivier Rebière, patronul, prezent printre clienţi, atent la echipamente şi protecţie, ne oferă varianta personalizată şi amănunţită:

„Avînd un copil şi călătorind în mai multe ţări, am constatat, pe pielea noastră, că nu avem unde să-l ducem. Există doar cîteva locuri amenajate în case, apartamente, dar nu afară. În Franţa, în schimb, există 300 de asemenea parcuri numai cu escaladări. Noi am făcut un mix, cu escaladă în copaci, dar şi cu minigolf, saltele gonflabile. Am cumpărat acest teren. A fost mai dificil să convingem Primăria de ceea ce voiam să facem. Nu prea au înţeles, poate se gîndeau la un Disneyland sau un Dracula Park. A trebuit să explicăm că nu vrem să distrugem pădurea, dimpotrivă, dorim un parc în care să promovăm natura şi sportul. Avem chiar şi un parcurs de sănătate, iar în loc de maşinuţe electrice – unele cu pedale. Considerăm că, în viaţa copiilor, computerul ocupă un loc prea important şi vrem să le oferim alternative.

Cerem numai bilet de intrare, care costă 20 de lei pentru copii şi 25 de lei pentru adulţi. Un loc unde o familie poate sta o zi întreagă fără bătaie de cap. Organizăm aici şi *team-building;* de asemenea, petreceri pentru copii şi pentru adulţi – printre care şi *murder parties,* un concept în care fiecare participant joacă într-un fel de roman poliţist la scală reală, unde sînt peste 100 de indicii, şi trebuie să se găsească criminalul. Vrem să mai lansăm şi *team-building* junior, pentru liceeni, cît şi pentru şcoli generale: să-i învăţăm ce înseamnă să fie o echipă. Mai organizăm cursuri pentru tinerii grădinari, ca să-i sensibilizăm pe copii în legătură cu ceea ce se întîmplă în natură.

Vrem să facem acelaşi lucru şi în oraşul Aninoasa, unde urmează să reabilităm o mină. Vom propune Aventura Parc şi comunităţilor locale. Dacă o comună ne contactează, putem crea împreună, cu fonduri europene, locuri de interes turistic. Nu sîntem în măsură să investim direct, dar putem face proiecte. Cred că astfel am ajuta la crearea unui turism intermediar: acum, în România, sînt destule pensiuni, dar nu prea ai ce face, cu excepţia grătarelor şi a vizitării unor biserici. Avem deja un catalog cu idei în acest sens".

Teodor BACONSKY

turn înclinat

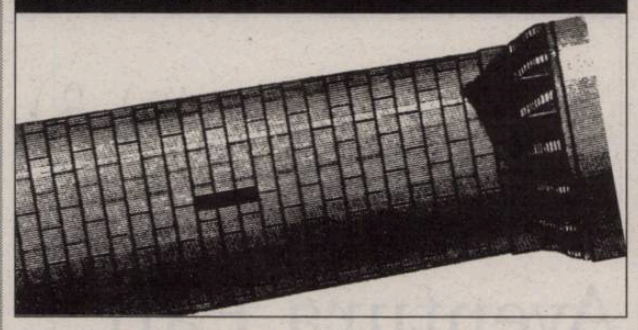

Luciditate

La 27 iunie 2007, Régis Debray a ţinut, la Córdoba, o conferinţă cu titlul „Un mit contemporan: dialogul culturilor". Editura CNRS, de la Paris, a publicat intervenţia filozofului francez, eu am citit-o şi ţin să v-o prezint, din două motive. Primul e legat de admiraţia pe care mi-o suscită gînditorii „neconvenţionali", care vor să spargă „consensul" şi să evite „limba de lemn". Al doilea priveşte urgenţa de a denunţa „teologia civilă a dialogului" ca pe un „opium al elitelor" contemporane. Ideea lui Debray e că globalizarea încurajează universalismul tehnologic, apatrid, în vreme ce activează reflexele unei „balcanizări" etnico-identitare. Progresul tehnic se propagă fără frontiere, pentru că un laptop sau un 4x4 funcţionează identic, oriunde. Culturile, în schimb, purtătoare ale unei memorii arhaice, presupun diferenţa, fricţiunea, opoziţia faţă de alteritate. „Sistemele noastre tehnice acoperă un spaţiu din ce în ce mai vast, cu o durată de viaţă din ce în ce mai scurtă (...) şi se unifică mai uşor pieţele, decît calendarele, aparatele de aer condiţionat, decît manualele de istorie. Timpul e infinit mai greu de stăpînit decît spaţiul". Pe scurt, cultura nu se poate universaliza, aşa cum crede „Occidentul". Există 3000 de limbi vorbite în lumea noastră, dar numai trei tipuri de ecartament feroviar... Timpul tehnologic e, într-adevăr, liniar şi ascendent. Fiecare progres îşi destituie precedentele. La polul opus, timpul cultural – care include riturile, scripturile sacre şi mitologiile de grup – este un loc natural al diviziunii, piedică fatală în faţa confluenţei şi armoniei. Istoria spiritului uman nu e orientată proiectiv. Ea conservă, pentru a salva o anumită definiţie a realului, fără să unifice realitatea însăşi a „umanităţii". Elita mondializată a umaniştilor liberali, de factură apuseană, poate perora oricît pe tema drepturilor omului şi se poate autofelicita indefinit pentru presupusul marş triumfal al democraţiei, dar complezenţa ei de colocviu şic nu anulează factologia străzii arabe, fatalitatea exploziei demografice sau obişnuinţa milenară a Sudului global de a privi cultura ca... infrastructură. Ce mai rămîne, atunci, din substanţa dialogului intercultural? Totul, cu singura condiţie de a primi şi de a dărui, adică de a depăşi etnocentrismul occidental, în favoarea unei priviri din care condescendenţa pedagogică a dispărut. Fără să sacrifice neo-marxismelor deghizate, Régis Debray face legătura dintre accesul la resurse şi comportamentul colectiv. El ne aminteşte că, la 1900, eram 1,5 miliarde, nu 6, ca în prezent. Vede terorismul şi fundamentalismul ca pe un corolar al furnicarului ghetoizat din metropola globală în care trăim acum şi nu ca urmare a unei defazări economice. În definitiv, avioanele sinucigaşe de la 11 septembrie au decolat de la Boston... Nu culpa colonială alimentează *jihad*-ul, ci mai degrabă invers.

Sociologia secolului XX s-a înşelat crezînd că urbanizarea, adică ruperea omenirii de pămînt şi de stelele agriculturii neolitice, va determina secularizarea generală a speciei. Numai în peninsula occidentală a continentului asiatic (pe care o numim, orgolios, Europa) s-a putut verifica relaţia dintre concentrarea forţei de muncă în sectorul terţiar şi declinul religiozităţii tradiţionale. În afara acestui microspaţiu – din care face parte şi Québec-ul – resurgenţa misticismului statalizat sau popular nu mai poate fi nici negată, în numele „progresului ineluctabil", nici neglijată, sub specia unei geopolitici onusiene. Printr-o atare grilă de lectură, autorul nostru se crede îndreptăţit să afirme că secolul XXI va aparţine minorităţilor insurgente, separatiste, belicoase. Adio blocuri militare şi sfere de influenţă compacte. Bun găsit atomizării sectare a unor identităţi ireconciliabile... În optica lui Régis Debray, vom putea schimba cursul acestei catastrofe anunţate doar dacă vom admite că „dialogul culturilor" nu pune pe masă ce avem în comun, ci mai ales ce ne desparte. E un alt fel de a spune că spiritul cruciadelor, scutit de cinismul bătăliei energetice, are în faţă un viitor neaşteptat.

Adriana BABEŢI

Un paradis: Banatul

Confiniile produc un tip aparte de elemente culturale, eliberate de structurile lor obişnuite, recombinate, generînd mituri, reţele simbolice, sisteme ritualice. Majoritatea acestor forme culturale stau sub semnul terifiantului, al bizarului. Cauza principală a acestui tip de imaginar este, cu argumentele psihologiei sociale şi antropologiei, valorizarea negativă a întîlnirii cu Celălalt (rezervă, teamă, blocarea dialogului, elaborarea de stereotipuri depreciative, discriminarea, marginalizarea, stigmatizarea, excluderea, izolarea, ghetoizarea, persecutarea şi, la limită, exterminarea etc.). Dracula, „omul negru" (ţiganul care fură copiii), „femeia sălbatică" (o forţă stihială, suprasexualizată, devoratoare), „evreul rătăcitor" sau evreul-infanticid sînt doar cîteva din miturile tenebroase apărute sau amplasate, deloc întîmplător, în spaţiul cu frontierele atît de variabile şi de vulnerabile al Europei Centrale.

Un mit reciclat – paradisul terestru. Există însă la marginea de sud-est a Europei de mijloc o zonă *inter confinia* ce pare să contrazică regula. În această provincie pînă şi mitul vampirilor locali (descris de Augustin Calmet) e demontat ştiinţific de raportul arhiatrului Mariei Teresa, Gerhard van Swieten, şi, astfel, exorcizat. Aici este pusă prioritar în circulaţie şi perpetuată în diferite forme o mitologie solară, pacifică, stenică, paradisiacă, rezultată *şi ea* din întîlnirea cu diferitul (etnic, rasial, religios, lingvistic, cultural), o întîlnire, însă, de-dramatizată. Prezent în imaginarul colectiv sau individual, mitul Banatului ca paradis interetnic este dublat pînă astăzi de o suită de practici culturale ritualizate, care îl perpetuează. Aceste vecinătăţi care, de aproape 300 de ani, *au învăţat* să trăiască alături şi, cel mai adesea, împreună, însuşindu-şi principiile acceptării diferitului, ale deschiderii, respectului pentru diversitate, ale unui neîncetat dialog, însoţit de o suită de forme de transfer cultural, de coabitare armonică durabilă, de solidarizare, dau nota specifică unei zone de interculturalitate inconfundabilă în spaţiul central-european. Am risca să afirmăm, idealizînd poate, că ne aflăm în faţa unui unicat. I s-a spus deseori acestei provincii (în cele aproape 30 de istorii consacrate ei, scrise de germani, români, maghiari, sîrbi, evrei sau italieni din secolul al XVIII-lea pînă astăzi, dar şi în miile de pagini ale notelor de călătorie, în memorii, corespondenţe, jurnale, romane, poeme) *Terra Nova, Mundus Novus, Pămîntul făgăduinţei, Eldorado din pustă, Edenul tîrziu, Minunata grădină, Grădina dulce, Arcadia, Tărîmul Fericiţilor, Raiul pe pămînt*. Se născuse un mit. Oare de ce aici?

Datele statistice confirmă faptul că, în configuraţii variabile de la o epocă la alta, în acest teritoriu coabitează peste 20 de etnii şi grupuri etnice (români, sîrbi, germani, maghiari, evrei, ţigani, slovaci, croaţi, bulgari, ucraineni, polonezi, italieni, turci, tătari, cehi, greci, armeni, francezi, ruşi, arabi), care se manifestă religios în 8 confesiuni (ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică, luteran-evanghelică, reformat-calvinistă, iudaică, neo-protestantă, islamică) şi se exprimă în peste 20 de limbi. Toate etniile amintite şi-au organizat în ultimele trei secole forme de expresie culturală instituţionalizate sau nu, populare sau culte, în spaţiul citadin şi rural, în mod continuu sau intermitent. Cel mai important lucru însă este că aceste forme nu au funcţionat monadic, ci au interferat. Bi, tri- sau chiar cvadrilingvismul elitelor intelectuale, dar şi al majorităţii locuitorilor Banatului pînă în anii de după al doilea război mondial (cînd configuraţia etnică a regiunii se modifică sensibil prin plecarea germanilor şi a evreilor şi prin noile colonizări cu populaţie românească din celelalte regiuni ale ţării) a funcţionat ca un factor de comunicare şi apropiere decisiv.

Prin cultură (în sens extensiv) au fost astfel depăşite solidarităţile „naturale", de „sînge", au fost atenuate efectele ideologiilor naţionaliste instrumentate politic în diferite etape de aproape toate comunităţile etnice, astfel încît enclavizarea dură pe criterii etno-lingvistice nu s-a produs. Sistemul de organizare a şcolilor, manualele, ziarele, revistele, almanahurile, teatrele, cenaclurile, cafenelele, cluburile, asociaţiile femeilor, asociaţiile culturale pe baze profesionale (reuniunile numeroaselor bresle), inscripţionările stradale tri- sau cvadrilingve, echipele sportive, dar mai ales suita sărbătorilor laice şi religioase au creat în Banat un climat propice nu doar manifestării, de peste 250 de ani, a unui multiculturalism *avant la lettre,* aşa cum îl defineşte lumea modernă, ci şi depăşirii limitelor acestuia printr-o interculturalitate fertilă.

Micro-armonia. Ordinea substanţială, stabilitatea, securizarea protectoare, pacea armoniei, civilitatea, interesul, curiozitatea respectuoasă pentru cultura celuilalt, calmul, măsura, decenţa, normalitatea, tihna, prosperitatea, un anume tip de monotonie şi mediocritate, bunul simţ, punctualitatea, politeţea, previzibilitatea, confortul, fascinaţia regimului „minor", gustul pentru operetistic şi kitsch, pentru feeric, pentru sărbătoresc în general, umorul senin, modestia, reveriile liliputane, bucuria temperată, sentimentalitatea *soft,* spaima de pasiuni devastatoare, oroarea de excese, refuzul extremelor. Simpla enumerare a reperelor acestui micro-paradis care pare a fi Banatul îl apropie fără doar şi poate de un model idilic, identificat de cei mai mulţi cercetători unui univers neo-clasic, descins din „etosul Biedermeier" (Virgil Nemoianu, *Micro-Armonia,* Editura Polirom, 1996). Numai că, activat în acest areal, deci în Banat, cu precădere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea pînă în primele decenii ale secolului XX, idilicul nu manifestă vreo incompatibilitate, nici măcar de suprafaţă, cu ideea de modernitate. Chiar şi în mediul rural, el nu e antimodern, nu respinge progresul tehnologic. Dimpotrivă.

Acest univers idilic descris de noi cu atîta forţă idealizatoare este însă, în realitate, departe de perfecţiunea paradisului terestru. Mai mult, chiar atunci cînd se apropie de pacea şi *otium*-ul visate, el e mai degrabă monoton, banal, mediocru, plicticos, consumîndu-şi întregul repertoriu de forme culturale în registru minor. Deşi acest spaţiu a fost locul rădăcinilor sau ataşamentelor afective ale unor autori de notorietate internaţională, de la Nikolaus Lenau, Adam Müller Guttenbrunn, Rainer Maria Rilke, Robert Musil, Károly Kerényi, Arthur Schnitzler, Bartok Béla, Ioan Slavici, Bolyai János, Milos Crnjanski, Ady Endre, Márai Sándor, Kosztolányi Dezsö, Camil Petrescu, Kaffka Margit, Danilo Kis, Andrzej Kusniewicz, Herta Müller, Richard Wagner, Sorin Titel, deşi toţi aceştia au consemnat în diferite modalităţi (corespondenţă, memorii, jurnale, romane) urmele trecerii lor prin regiune, ei nu pot fi revendicaţi orgolios de Banat, din simplul motiv că majoritatea nu şi-a creat marea operă aici. Reţine însă atenţia o întreagă pleiadă de autori importanţi pentru rolul lor de liant între culturi, prin trilingvismul lor, pentru traducerile dintr-o literatură în alta, pentru, de pildă, participarea comună la propulsarea culturii Banatului interbelic: Franyó Zoltán, Franz Liebhard, Ioan Stoia Udrea, Andreas Lillin, Méliusz Jozsef, Petru Sfetca, Endre Károly, Wilhelm Stepper Tristis, René Fülop Miller.

Rămîne, de asemenea, un lung şir de autori minori, diletanţi, mulţi scriind în dialect, avocaţi, ofiţeri, medici, meseriaşi, comercianţi, gospodine şi, fapt unic (cel puţin în România), numeroşi ţărani. Textele lor (cronici, jurnale, povestiri, scrisori, caiete de amintiri sau de reţete, ultimele redactate în cel puţin două limbi) sînt importante nu pentru valoarea estetică, ci pentru cea de document. Le vom avea în vedere şi pe acestea pentru a face o ultimă demonstraţie, sperăm că spre deliciul cititorului: anume că, deloc întîmplător, Banatul este locul în care paradisul e imaginat şi trăit ca o feerie culinară.

***Feeriile culinare sau paradisul ca* speiss.** Cu siguranţă, una din cele mai expresive forme care perpetuează mitul paradisului interetnic din Banat este sărbătorescul (laic sau religios), al cărui principal mesaj unificator şi pacificator este transmis prin codul culinar. El domină detaşat, spre deosebire de celelalte regiuni ale României, codul verbal, muzical, coregrafic sau vestimentar al ceremonialurilor. Nu e vorba doar de o opulenţă, de un belşug în sine, distribuit generos şi voios tuturor, ca în alegoria rabelaisiană studiată de Bahtin. Nu e o simplă explozie de vitalitate dezinhibată, o naturalitate hedonistă repusă în drepturi, nu e doar pofta necenzurată. Nu e *kieful* balcanic al unei convivialităţi dezlănţuite. Şi de această dată, energiile sînt temperate, materia e îmblînzită, civilizată. Culturalizată, am îndrăzni să spunem. O probează structura organizată geometric, arhitecturată savant a *şpaisului* (cămara de alimente a bănăţenilor – *Speisekammer),* unde coabitează fără prejudecăţi cîrnaţii şvăbeşti, sîngeretele unguresc *(véres),* murăturile sîrbilor, telemeaua românilor şi zacusca bulgărească, într-un reţetar preluat şi îmbunătăţit reciproc. Acelaşi mesaj al convivialităţii îl transmit cîteva sărbători laice perpetuate în mediul rural sau citadin: sărbătoarea cîrnaţilor, sărbătoarea plăcintelor, concursul machetelor de zahăr, al animalelor de ciocolată, concursul tăierii porcului, dar şi al fabricării porcişorilor de zahăr ars pentru revelion, concursul guliei (verzei, sfeclei, conopidei) uriaşe, carnavalul saltimbancilor, festivalul berii sau al vinului etc. Ceea ce conferă o notă distinctă acestor sărbători este transformarea lor în competiţii voioase nu doar între bunii gospodari, ci mai ales între gospodarii diferitelor etnii, prilej de schimb cultural, liant al solidarizării, modalitate de perpetuare a unei identităţi regionale. Provocare surîzător orgolioasă, unde frontierele identităţilor culturale sînt marcate, dar şi „înghiţite". Abia modernitatea tîrzie, postbelică, recuperează acest univers, reciclînd în registru ludic, ironic, parodic nu doar atmosfera amintită, ci şi textele diletanţilor, caietele de reţete sau anunţurile de mică publicitate. Romanele postmoderne ale lui Danilo Kis, Herta Müller, Sorin Titel sau Livius Ciocârlie o fac în cel mai spectaculos mod cu putinţă. Dar romanul care să transforme în pagină de mare literatură succesul din anul 2001 al nonagenarului Stefan Rosenauer, celebrul cofetar al Banatului interbelic, încununat cu laurii concursului euroregiunii DKMT pentru macheta de ciocolată a Operei din Timişoara şi pentru cele şase viori miniaturale din zahăr cu corzi adevărate (dintre care pe una s-a cîntat la Concertul de Anul Nou de la Viena), acest roman rămîne încă de scris.

Fragmente din comunicarea prezentată la simpozionul organizat la Bucureşti în cadrul proiectului „Vecinătatea – exerciţiu cotidian de aplicare a valorilor sociale", realizat de Centrul Internaţional pentru Artă Contemporană din Bucureşti (www.icca.ro).

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

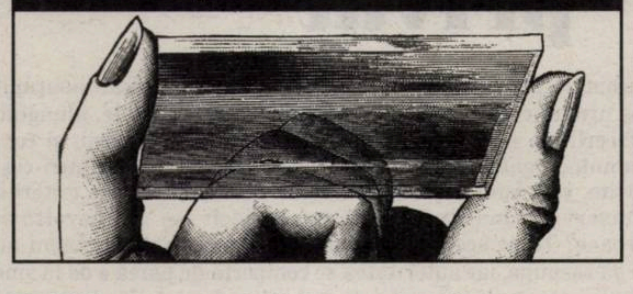

Nişte ţărani împăiaţi

Nu ştiu alţii cum sînt, dar eu, cînd aud propoziţii care au ca subiect „ţăranul“ (sau „românul“), simt că mă ia cu sfîrşeală de la lingurică. („Ţăranul e nu ştiu cum, ţăranul face cutare lucru“ etc.) Ce înseamnă „ţăranul“ şi unde poate fi găsit el?

De fapt, în afară de mintea unora unde respectivul personaj hălăduieşte, el nu poate fi întîlnit nicăieri în realitate.

Există deja o tradiţie la noi de mitizare a „ţăranului“. El este depozitarul tuturor calităţilor umane, al binelui şi al frumosului, el este perfecţiunea întruchipată. „Ţăranul“ este pur, drept, omenos, înţelept, iar din mîinile lui ies numai lucruri minunate.

În realitate, la sat sînt – ca peste tot – şi ticăloşi şi oameni de treabă, şi indivizi primitivi şi înţelepţi, şi harnici şi leneşi. Şi aşa au fost dintotdeauna. În fond, nu numai acum se înjunghie fiii satului la discotecă, ci acelaşi lucru îl făceau şi acum o sută sau două sute de ani, la horă.

Gîndirea împăiată, cu bibiluri şi altiţe, cu privire la lumea satului poate fi întîlnită din belşug la TVR. Acest tip de gîndire face de cele mai multe ori casă bună cu un discurs rostit pe un ton de început şi de sfîrşit de lume, cu pretenţie de profunzime, dar în realitate plin de expresivităţi involuntare şi de ridicol.

Există, de exemplu, o emisiune la TVR 2 intitulată *Zestrea românilor,* o serie de documentare care-şi propun „să consemneze şi să conserve cultura şi civilizaţia ţărănească“. Acolo, pe un fond muzical de cîntec de fluier redat cu reverb, poţi vedea montată o întreagă operetă a satului românesc. Ţi se perindă prin faţa ochilor ţărani îmbrăcaţi în costume populare apretate (chiar şi cînd ne sînt înfăţişaţi la muncă pe ogor), care cu boi desprinse din tablourile lui Grigorescu, picioare încălţate în opinci, femei care torc de zor sau lucrează în faţa unui război de ţesut, oameni care se strîng la clacă şi, din cînd în cînd, mai zic şi cîte-un cîntec de dor şi jale.

Îmi şi închipui scena care se petrece de fiecare dată cînd o doamnă de la Bucureşti, Carmen Stoica (realizatoarea emisiunii), ajunge împreună cu echipa de filmare în cîte un sat. Se duce pe la oameni, le vorbeşte cu „bade“ şi le propune să se îmbrace în costume populare noi-nouţe, aduse de la muzeul etnologic. Oamenii, adunaţi la „privatizatul“ din sat, o privesc amuzaţi ca pe cineva picat din cer, dar pînă la urmă se găsesc cîţiva care s-o ia în serios. Are de partea ei prestigiul şi puterea televiziunii. Şi aşa ţăranii noştri ajung figuranţi într-un film grav şi încercănat, dar care, pe nesimţite, se transformă foarte repede într-o comedie.

La această transformare contribuie din plin şi discursul din *off,* în care ni se repetă la cîteva minute că lucrurile sînt mitice & arhaice, că totul „se situează la marginea legendei“. Iată cîteva mostre pline de savoare dintr-un documentar dedicat „Ţării Oltului de Jos“ („zonă purtătoare de istorie umană multimilenară“ – desigur –, aflată între „legendarul Alutus“ şi „bătrînul Danubius“):

„În Ţara Oltului de Jos îi veţi cunoaşte pe acei ţărani care au în general vîrsta secolului. Ei trăiesc şi astăzi între istorie şi vis, izolaţi de vîltoarea comunităţii, împăcaţi cu vremea şi cu vremurile. Ţăranul nu măsoară valoric sau cantitativ trecerea prin viaţă. El se confundă cu timpul, pentru că s-a conservat prin tradiţie. Ţăranul, cînd se bucură, se bucură şi bucuria lui marchează timpul. Cînd este trist, tristeţea lui sîngerează.“

„Arta populară a Ţării Oltului de Jos exprimă sufletul ţăranului român, în echilibrul său dintre căutare şi regăsire, dintre rostire şi tăcere. Nu există obiect din viaţa acestor oameni care să nu fie legat de artă.“

„În Ţara Oltului de Jos, evenimentele de mit, de basm şi de baladă le regăsim în viaţa de zi cu zi a oamenilor.“

Şi finalul apoteotic: „Cunoscîndu-i pe ţărani, înveţi să iubeşti şi, împrumutînd sistemul lor de valori, înţelegi că mirosul sudorii lor este parfumul gliei“.

Nu vreau să mai adaug nimic despre mirosul de transpiraţie al ţăranilor, combinat cu iubirea. Realizatoarea a spus-o atît de elocvent, încît prefer să o cred pe cuvînt (şi să nu cercetez).

Tudor Călin ZAROJANU

Ţara lu' Gigi

Oare ce mai scrie draga noastră presă scrisă? În aceste vremuri de încălzire globală, pandemie de SIDA, recorduri istorice la preţul barilului de petrol şi criză a creditelor ipotecare americane, cu efecte îngrijorătoare te miri unde.

Nu despre cele de mai sus. Cel puţin nu în topul evenimentelor – *à la une* sau *cover story,* după cum sînteţi francofon ori anglofon.

Ziarele din zilele noastre sînt stufoase. Ehei!, cine mai ţine minte *Informaţia Bucureştiului,* varianta în patru paginuţe! Numărul mare de pagini are mai multe explicaţii, dintre care două sînt principale: începe mai multă publicitate şi pot fi „rezolvaţi“ mai mulţi ziarişti, mai ales dacă se întîmplă să fie cu patronii şi/sau membri ai conducerii redacţiilor în relaţii de prietenie, iubire, rudenie, afaceri, partid sau măcar milă. În orice caz nu pentru că rubricile respective ar vinde publicaţia. Oricum, în felul acesta ziarele scriu despre orice – ceea ce, fireşte, e minunat, mai ales că începe şi un pic de cultură, ştiinţă sau de informaţii utile.

Dar ce din toate astea e foarte important, în opinia publicaţiilor respective? Ce trebuie scos în faţă, subliniat, băgat în ochi, detaliat?

M-am gîndit să fac aşa: să iau primele trei titluri din trei ziare, în trei zile consecutive. N-o fi mama analizelor de conţinut, dar cred că spune ceva semnificativ.

Perioada am ales-o la întîmplare, mai exact imediat ce mi-a venit ideea. Cotidienele (în ediţiile lor electronice) am decis să fie unele centrale, pentru a avea cît mai mari şanse să obţinem o viziune de ansamblu şi nu locală. În fine, am rezistat tentaţiei de a strecura între ele un tabloid, căci scopul meu nu era acela de a demonstra că vaca e vacă. Şi iată ce-a ieşit.

Luni, 24 septembrie 2007

Evenimentul zilei

1. „Sorin Ovidiu Vîntu vrea să mai lucreze o dată pentru tine“
2. „Vrăjile lui «Guru» Gregorian Bivolaru“
3. „Şcoala noastră te învaţă cum să dai şpagă în viaţă“

Cotidianul

1. „Învăţămintele Festivalului «Enescu»; Secolul lui Béjart“
2. „Gigi Becali vrea «strada bulangiilor»“
3. „Ciuvică acuză SRI că acordă prea multă atenţie PNL“

Gândul

1. „Oraşul Sebeş a făcut referendum împotriva formaldehidei“
2. „Becali promite să închidă homosexualii în ghetouri“
3. „Nicolae de la «Sănătate Animală» a îngrăşat firma fiului şi cu pestă, după aviară“

Comentarii: remarcabilă prezenţa Festivalului Enescu; jenantă prezenţa lui Gigi Becali; interesant precedentul de la Sebeş; în rest, fleacuri.

Marţi, 25 septembrie

Evenimentul zilei

1. „Guvernul PNL-UDMR-DNA“
2. „Papa Ioan Paul al II-lea, eutanasiat?“
3. „Derby-ul Steaua-Rapid se joacă la Parchet“

Cotidianul

1. „Preşedintele Băsescu a inaugurat aleea KGB“
2. „Conflict de muncă la Coca-Cola România“
3. „Becali, anchetat pentru «sacoşa cu bani» de la Bistriţa“

Gândul

1. „Tecuciul s-a mutat în containere, prefectul de Galaţi – în Caraibe“
2. „Jurnalişti «gata bătuţi» au cerut demisia directorului Teatrului din Deva“
3. „Asociaţia homosexualilor decide azi ce-i va face lui Becali“

Comentarii: foarte bine găsite titlurile 1 şi 3 din *Evenimentul zilei;* de aplaudat subiectul Tecuci – în general, după 1-2 săptămîni de la un eveniment oricît de dramatic (inundaţie, în acest caz), presa uită să se intereseze ce s-a mai întîmplat cu oamenii aceia; *no comment* la frecvenţa apariţiei numelui unui personaj de operetă în topul „principalelor“ subiecte.

Miercuri, 26 septembrie

Evenimentul zilei

1. „Magistraţi cu venituri de magnaţi“
2. „Chiuariu se visează judecătorul suprem“
3. „Români păcăliţi în Germania“

Cotidianul

1. „Paul Păcuraru şi-a dublat cifra de afaceri de cînd e la putere“
2. „Becali şi-a făcut o eurolistă cuşer“
3. „Prima pedeapsă într-un caz de hărţuire sexuală în România“

Gândul

1. „Tăriceanu îşi acuză propriul cabinet de cheltuirea deşănţată a banilor publici!“
2. „Dinamovistul Borcea, urmărit penal ca «moştenitor» al logofătului Movilă“
3. „Guvernul italian, îngrijorat de valul de ţigani români abătut asupra Italiei“

Comentarii şi precizări: românii sînt păcăliţi peste tot, în primul rînd în România; hărţuirea citată s-a petrecut într-un... azil de bătrîni; forţată faza cu Movilă.

Cîteva întrebări retorice

O statistică ar arăta aşa: afaceri dubioase – 10 titluri; social – 8; politică – 5; bizarerii – 3; cultură – 1...

Un singur personaj este nominalizat în mod repetat, şi anume de 5 ori (18,5% dintre primele titluri!). Restul: Vîntu, Bivolaru, Béjart, Ciuvică, Nicolae, Papa, Băsescu, Păcuraru, Tăriceanu, Borcea. Scuzele mele pentru Béjart şi defunctul Papă.

Instituţii şi firme: şcoala, SRI, PNL, „Sănătate animală“, Guvernul, UDMR, DNA, Steaua, Rapid, KGB, Coca-Cola, Teatrul din Deva, asociaţia homosexualilor, Guvernul italian. *Quite a world!*

Foarte multe alte comentarii n-ar fi de făcut, căci lucrurile sînt destul de clare, încît prefer să închei cu cîteva întrebări retorice:

Credeţi că printre viitorii clienţi ai lui Sorin Ovidiu Vîntu nu se vor afla şi păgubiţi la FNI (Caritas, SAFI etc.), conform formulei „mai trage o dată“? Credeţi că ne vom plictisi vreodată să vorbim despre „guru“ Bivolaru? Credeţi că şcoala care te învaţă să dai şpagă îţi face un deserviciu? Cît la sută dintre cititorii români de presă credeţi că ştiu cine este Béjart? Credeţi că există persoane cît de cît importante ale căror telefoane să nu fie ascultate? Credeţi că exemplul de la Sebeş va fi urmat şi de cetăţenii altor oraşe ameninţate de poluare? Credeţi că va plăti vreodată cineva ceva pentru epidemiile animale provocate sau facilitate de indolenţă, incompetenţă, afaceri murdare? Credeţi că vreun (fost) demnitar sau important om de afaceri român va ajunge vreodată după gratii? Credeţi că Mihai Viteazu a fost eutanasiat? Credeţi că Traian Băsescu? Credeţi că vreun primar nesimţit va fi bătut vreodată cu ouă stricate de către concetăţenii săi (asta e chiar o sugestie)? Credeţi că peste zece ani îşi va aminti cineva numele miniştrilor de azi? Credeţi că aţi fost vreodată hărţuit(ă) sexual? V-aţi dori să fiţi – aşa, de curiozitate? Credeţi că, în ultimii 18 ani, vreun Cabinet a cheltuit deşănţat banii publici? Credeţi că ţiganii noştri sînt mai şmecheri decît ţiganii lor?

Cam atît. E ţara lu' Gigi.

PUBLICITATE

Augustin IOAN

„Bunul“ public şi „răul“ privat

Mai nou, dă bine să înjuri proprietatea. Ei, privaţii, ea, proprietatea privată, vor să facă profit, de regulă nemăsurat, ei speculează, ei nu se „arată“, să îi ştie protipendada soţietăţii civile, care să îi probozească ea, cum ştie mai bine, căci are şi condei sau voce. Faptul că presa culturală, spre deosebire de ziare şi de periodicele economice, tratează încă neprofesionist dezvoltarea oraşului mă îngrijorează: încă şi încă o dată se confirmă observaţia că intelectualitatea românească publică rămîne în urma societăţii căreia vrea să îi dea lecţii de la „vîrf“. Poate că ar fi momentul să aşezăm orice dezbatere despre aşezări pe cîteva principii pe care, dacă le acceptă toate părţile, se va putea discuta, în fine, despre binele public.

Privarea de public

Cu siguranţă, întrebat fiind de adevărul său, fiecare grup va încerca să argumenteze proeminenţa acelui argument al propriei expertize asupra tuturor celorlalte. Dar, cum nu toate au acces la caracterul public al spaţiului public, axiomele sînt parcă invizibile sau, poate, nu sînt rostite prea des:

1. Proprietatea privată este garantată şi, pe cale de consecinţă, la fel trebuie să fie şi exerciţiul netulburat al acestei proprietăţi. Spaţiul privat, de la propria locuinţă la terenul meu, este acea expresie a proprietăţii care mă interesează în economia acestui text.

2. Spaţiul public este locul aducerii în mijloc, în vederea prezentării argumentelor, a negocierii, a schimburilor şi a deciziilor *(i.e.* răspunsul la întrebarea „unde au loc evenimentele descrise?“, dar şi, fizic: bucată de teritoriu). Aducerea în centru se face astfel încît, în principiu, fiecare opinie parţială şi partizană este îndreptăţită la vocea şi la vizibilitatea ei, indiferent cît de puţini sau de pauperi i-ar fi reprezentanţii. Dacă binele public impune grevarea unei servituţi asupra proprietăţii private, trebuie negociată o soluţie de compromis prin care partea privată pierde – sau deleagă – din exerciţiul neîngrădit al posesiunii, dar cîştigă, în compensaţie, ceva echivalent.

Adevărurile fragmentare (ale grupurilor con-locuitoare ale urbei) sînt prezentate în spaţiul public de către reprezentanţi ai cetăţenilor (consilieri locali, fiecare după afilierea sa politică, parlamentari, alţi aleşi) şi/sau de delegaţi ai intereselor expuse (experţi şi lobby-işti: de la ONG-uri – purtătoare ele însele ale unor filamente de interes public, la firme specializate, care promovează deschis unele interese private de grup). Deciziile se iau pe principiul majorităţii celor care au drept de vot (în democraţie) sau pe principiul impunerii puterii asumate sau delegate (în regimurile autoritare, totalitare, în dictaturi).

Derivînd cu necesitate din 1), rezultă că exerciţiul proprietăţii mele trebuie îngăduit, ocrotit şi, mai mult decît atît, garantat, *în integralitatea sa,* de către comunitatea în mijlocul căreia aleg să îl exercit. Este un contract de coexistenţă, în virtutea asumării şi de către mine a respectării aceluiaşi principiu, atunci cînd el se aplică şi celorlalţi. Dar cum se face că, dacă un hoţ îmi invadează proprietatea, el este (sau ar trebui) pedepsit de lege, dar cînd o comisie de experţi a primăriei sau a statului hotărăşte (fără a mi se solicita opinia) că pe proprietatea mea am voie să construiesc doar un anume procent, sau deloc, sau doar într-un anumit fel, sau doar pentru alţii, aceşti stimabili nu au aceeaşi soartă cu cel pătruns prin efracţie în locuinţă? Un prim răspuns este acela că experţii primăriei sînt delegaţi de către binele public, la constituirea căruia am participat şi eu, cetăţeanul deţinător de proprietate privată, cînd am votat Constituţia, sau Parlamentul (şi, deci, un guvern ce se bucură de sprijinul majorităţii celor aleşi), sau consiliul local al urbei. Un al doilea răspuns este expertiza: o seamă de specialişti sînt mai calificaţi decît noi, plebea, la problemele oraşului. Urbaniştii, spre pildă, ştiu urbanologie, o ştiinţă despre oraş în permanentă criză (dovada o reprezintă uimitele studii despre oraşe altfel, precum Lagos, despre fenomenul de *sprawl,* despre Noul Urbanism etc.). Drumarii ştiu să ia străzile trasate de urbanişti şi să le dea profil transversal, scurgeri, rezistenţă în timp. Restauratorii vă vor spune că nu trebuie să mişcaţi o iotă de pe casa bunicului şi că trebuie să trăiţi precum dînsul (dacă veţi scoate igrasia şi veţi consolida casa implodată în sine după deceniile de expropriere), pentru că bine şi frumos este ca oraşul vechi să rămînă vechi, cu orice preţ (inclusiv în sens economic), iar oraşul nou nu are decît să plece la periferie; dar nu în parcuri, pentru că, deşi există obligaţia să plantaţi patru arbori la fiecare copac tăiat, mai bine blocăm oraşul decît să urmărim dacă s-au făcut plantările.

PUG-ul tuturor şi PUZ-ul fiecăruia

Pe scurt, experţii statului, ai primăriei, ai regiilor, ba chiar şi experţii pe care îi veţi angaja vor rosti cu glas înalt o seamă de limitări ale exerciţiului dreptului dumneavoastră de proprietate. Majoritatea se vor comporta ca şi cînd ar fi deţinătorii adevărului absolut asupra oraşului. Toţi aceşti oameni cred că binele comun li se datorează, criteriile lor de judecată fiind, ai zice, absolute.

Aşa se face, spre pildă, că avem un plan de urbanism general (PUG), adică o lege de dezvoltare a oraşului cu parfum de secol XX (prima jumătate), elaborat de experţi, şi din care actori reali ai oraşului (mediul de afaceri, de exemplu) au fost reprimaţi. Ştim unde cred experţii că trebuie să fie clădiri înalte (cu alte cuvinte, ştim unde trebuie interzisă construirea lor, pe motive exclusiv de „estetică“ urbană: pretutindeni altundeva). Dar oamenii – de la cel mai umil cetăţean la cel mai important actor economic – nu sînt reprezentaţi deloc în legile de dezvoltare ale urbei lor. Proprietatea privată „încasează“ ce vor alţii pentru ea, dar ea, ca principiu fondator al oraşului, nu este vizibilă nicăieri. Aşa se face că presa consemnează – diabolizînd-o – multitudinea de planuri de urbanism zonal (PUZ) prin care exact acest interes privat se exprimă public. Ce poftеşte proprietatea privată de la oraş? Exerciţiul netulburat al dreptului său, pe care modul în care cineva – un grup onorabil de experţi – l-a exercitat în numele, pe seama şi în locul său nu o mulţumeşte. Vocile reprezentate sînt, în acelaşi timp, voci reprimate: cineva ştie în locul tău şi pe seama ta ce îţi este mai bine. De ce este de condamnat această cerere legitimă, a exerciţiului – în parametrii legali ai binelui public – şi nu interdicţia, pe care corupţia pe de o parte o sabotează? De ce este *a priori* rău să construieşti înalt? Este greşit să ocupi spaţiul public, în loc de a-l extinde şi în interiorul parterului clădirilor celor noi, dar, altfel, de ce e înălţimea un motiv de insomnie pentru intelectuali? De ce trebuie musai menţinut jos nivelul cutării „zone de protecţie“ ultracentrale, alungînd afacerile la periferie, în zone care nu le sînt proprii, şi condamnînd centrul la ruină şi irelevanţă, dar cu amintiri coşcovite, căci bani pentru atîta ţîfnă nu-s? De ce este criteriul conservării mai important acum decît cel al dezvoltării urbane? Toate acestea sînt întrebări legitime. Dar nimeni nu le dă răspuns, iar autoritatea se comportă de parcă e de la sine înţeles că *small is beautiful,* că *less is more* şi alte lozinci recitate pe de rost. Absenţa gîndirii critice este motivul pentru care luăm drept adevăruri pioase propoziţii foarte chestionabile sau care au fost puse în criză şi evacuate din contemporaneitatea profesiunilor respective de ani buni sau decenii.

Principii asumate şi negocierea pe caz

Primul lucru pe care cu toţii îl avem de făcut este să acceptăm principiile enunţate la început. Al doilea lucru pe care îl avem de făcut este să ne aşezăm la masa negocierilor. De o parte, binele public (prin autorităţi, societate civilă şi experţi, dar cu smerenie, căci sînteţi acolo pentru că aţi fost aleşi de cetăţeni, numiţi de aleşii acestora şi plătiţi din banii publici pentru cea mai onestă şi cea mai calificată opinie de expert). De cealaltă parte, proprietatea privată (dar cu smerenie, pentru că aceasta este învăluită de publicitatea spaţiului public, de ex-punerea ei, de contribuţia la binele comun, iar proprietatea imobiliară este cea mai vizibilă şi, deci, mai coprezentă la constituirea spaţiului public).

Al treilea lucru pe care toate părţile aflate în negociere trebuie să îl asume: dacă binele public impune o servitute asupra spaţiului privat, trebuie ca, obligatoriu şi concomitent, să ofere şi un privilegiu consolator. Te expropriez, fie! Sînt cazuri extreme, de cauză publică, dincolo de orice bănuială; dar o fac la valoarea de piaţă cea mai favorizantă pentru tine (recomand studierea modului în care s-a reconstruit Berlinul după 1990). Nu îţi dau voie să dărîmi cutare clădire, pentru că aduce aminte de strămoşii mei, sau ai noştri, fie! Dar eu mă îngrijesc de restaurarea casei vechi şi/sau îţi ofer condiţii de impozitare blînde pe proprietatea grevată de decizia mea. Nu construieşti deloc pe proprietatea ta, pentru că şi-au pus comuniştii parcuri, uzine, străzi şi blocuri, fie! Dar îţi ofer teren în suprafaţă sau valoare echivalentă altundeva.

Încă nu s-a auzit, în spaţiul public, decît de interdicţiile enunţate mai sus, nu şi de compensările care ar trebui, ca rezultat al negocierii oneste, să le însoţească. Singure, grevările impuse arbitrar asupra dreptului de proprietate sînt tocmai cauzele care produc corupţie pentru a le eluda, ocoli, potenţa. Acum, nici un proces de negociere nu are loc între binele public şi spaţiul privat. Iată de ce justiţia devine spaţiul în care aceste negocieri reprimate se produc. Pentru mîine, negocierea între toţi actorii spaţiului unei urbe este soluţia. Dacă unii blochează deliberat aceste negocieri prin extrapolarea propriului domeniu de competenţă (important, dar sectorial, limitat în economia vieţii oraşului), este hilar să se mai şi plîngă atunci cînd, în mod firesc, dreptul de proprietate blocat îşi cere dreptul la cetate.

PUBLICITATE

Literatura de ocazie

Spre sfîrşitul acestui an, Editura Hasefer va publica o antologie de articole ale lui Mihail Sebastian, sub titlul *Ce vîrstă daţi acestor texte?* Fiecare articol urmează să fie comentat de o personalitate a zilelor noastre. În premieră pentru *Dilema veche,* Radu Cosaşu ne-a încredinţat reacţia sa la un text scris de Sebastian în 1928.

Dintre toate genurile posibile detest cronica „de ocazie“: literatura pentru Crăciun, pentru Paşti şi pentru onomastici ilustre. Am încă prejudecata unei moralităţi a scrisului în acest sens că nu-l accept decît în măsura în care caută un adevăr şi exprimă o sinceritate. Şi împac această credinţă cu meşteşugul gazetăriei, preţuindu-l pe acesta numai pînă unde exerciţiul lui izbuteşte să forţeze spontaneitatea şi să înlesnească după voia ta găsirea imediată a cuvîntului, fără să-i strice însă niciodată înţelesul. Probabil că acesta este ajutorul pe care gazetăria îl dă scriitorului: îl învaţă cum să dispună de gîndurile lui într-un moment de indiferenţă sufletească şi cum să se dispenseze de ceea ce se chema odinioară „inspiraţie“.

Îi dă, mai ales, priză asupra insului său lăuntric; o priză dreaptă şi directă, nemecanizată, dar promptă, mergînd simplu către resorturile inteligenţei, declanşînd asociaţia de idei şi făcînd-o dintr-o dată să trăiască.

Un titlu, un fapt divers, un sunet, o uşă care se deschide sau un zgomot de sanie care se aude trecînd dincolo de un geam îngheţat şi opac, unul din toate aceste nimicuri e de ajuns ca să-ţi înlesnească accesul la tine şi să te lege cu destinul frazei prime, ce aşteaptă să fie scrisă. E un moment de viaţă activă acesta, cînd ai prins cuvîntul întîi, aşa cum ai prinde capătul unui ghem de mătase şi, fixîndu-l pe hîrtie, ai pornit pe urmele gîndului închis acolo.

Cronica de ocazie ignorează această libertate, care, la drept vorbind, nu e decît o disciplină. O scrii împotriva ta. Pentru cine sărbătoarea e o realitate sufletească nu poate fi un „subiect“, iar pentru cine ea nu are nici un înţeles propriu, cu atît mai puţin. Oamenii poartă în ei această frumuseţe, că nu poţi minţi decît cu jertfa graţiei. Şi nu ignorez, scriind aceasta, imensa literatură de elogiu al minciunei, preţuirea fanteziei ei şi falsa ei învecinare cu arta. În realitate, graţia – ceea ce însemnează comoditatea mişcărilor şi a cuvîntului, simetria lor şi limpezimea lor – nu slujeşte decît adevărul adevărat.

Scrisul ocazional suferă sancţiunile acestei moralităţi. E plat şi silit. Efortul omului de spirit se trădează în fraze, penibil. Literatorul devine atunci simplu artizan (ceea ce poate ar fi ideal) – artizan obligat să lucreze în zi de duminică, pentru că a fost silit să primească o comandă grabnică.

Nu cred că există lucru mai plictisitor decît scrisul unei astfel de cronici, dacă nu cumva o fi lectura ei. Şi denunţ cu aceasta păcatul cel mai grozav de care o pagină tipărită se poate face vinovată. Plictiseala. Nu din neînţelegere, nu din greutatea de a urmări o abstracţie, nu din lipsă de informaţie, nu din lene şi nu din rea-voinţă. Ci, pur şi simplu, sentimentul ăsta de jenă şi incomoditate, de indiferenţă şi proastă dispoziţie, pe care ţi-l comunică zece rînduri normale şi corecte, dar împiedicate parcă în fiece cuvînt al lor neprinse unul de celălalt decît de întîmplarea tiparului, singuratece şi fără comunicaţie între ele, ca zece călători străini şi taciturni într-un vagon de clasa întîi într-un tren înzăpezit, la mijlocul călătoriei, în inima unei cîmpii.

Sînt subiecte ingrate. De oriunde le-ai aborda şi oricum ai voi să le scrii – grav sau persiflant, convins sau neîncrezător – se coagulează sub peniţă ca o pastă aspră şi se împotrivesc lucrului tău. Condeiul oboseşte în scris, aşa cum ar obosi un om urcînd o pantă cu bolovani şi rîpe, îi simţi parcă respiraţia scăzînd şi rupîndu-se în gîfîieli scurte. Expresie plată şi fără noimă, ritmul fără elan şi fără libertate ţi se strecoară între lamele subţiri ale peniţei şi, împotriva bunului tău gust şi a oricărui efort, se rînduiesc pe hîrtie într-un şir lamentabil şi stupid. Te uimeşti uneori descoperind în opera unui mare artist şi inepţie sau, dimpotrivă, citind în cărţile unui scriitor depreciat un lucru de preţ.

Te nedumireşte în imensa maculatură a lui Romain Rolland strigătul viu, şi sincer, şi puternic al lui Colas Breugnon. Fiindcă subiectele sînt ca drumurile. Pietruite unele şi drepte, te duc odihnitoare către casă; într-un mers spornic, te antrenează şi te îndeamnă – aşa într-o doară – numai pentru plăcerea de a nu te despărţi de ele. Ursuze şi sterpe altele, îţi frîng inutil piciorul trudit şi te silesc să ocoleşti prin locuri depărtate spre un ţinut, unde – o dată ajuns – nu vei fi găsit semnul căutat.

Cronicile „de ocazie“ fac parte din acest soi de subiecte dezolante din fire şi impracticabile. Iar cronica de Crăciun nu se exceptează.

Dar să ne oprim aici. Pentru lămurirea cetitorului care ar putea să creadă că, sub acest rechizitoriu, subscrisul ascunde o cronică ce i-a fost poruncită de secretarul de redacţie, anume pentru un număr festiv. Nu sînt consideraţii tipărite din întîmplare astăzi. Ar fi putut să apară ieri, poimîine sau de Rusalii. E adevărat că astăzi, pe cuprinsul pămîntului ăstuia, cîteva mii de condeie au exersat, de la „Fulgerul Brăilei“ pînă la cea mai mare publicaţie new-yorkeză, aceeaşi inspiraţie şi că aceeaşi cronică de Crăciun a apărut cu infime variaţii sub iscăliturile a tot atîtor oameni. Pentru noi, care nu ne ocupăm să producem literatură după necesităţile fixe ale calendarului sau să glosăm festivităţile cu poezie ocazională, faptul prezintă alt interes. Pentru ziua cînd vom porni să scriem un manual practic şi întreg de literatură şi să-i clasăm genurile esenţiale, cercetăm acest mod fericit de producţie scriitoricească, legat de datele însemnate cu roşu în calendare. Cu atît mai mult cu cît ele ne aparţin nouă prin excelenţă şi cu cît literatura românească a fost o vreme cînd n-a cunoscut alte resorturi.

Muză mediocră şi trivială, „ocazia“ a creat cel puţin trei sferturi din istoria scrisului nostru. Se ridica o statuie de bronz la Turnu Măgurele? Bardul (pînă într-un timp literatura nu posedă poeţi, ci barzi) cînta evenimentul acesta edilitar în douăzeci şi patru de strofe. S-a construit o linie de drum-de-fier sau – mai puţin – s-a schimbat orariul trenului? O lungă ovaţie salută această reformă binevenită.

„Ocazia“ meschinizează scrisul şi îi răpeşte libertatea lui morală. Îl fură de la propriile lui finalităţi pentru treburile şi rosturile altora. Îi ia mai ales orgoliul de a se servi numai pe sine însuşi şi îl întrebuinţează ca pe o gheată, ca pe un şervet sau ca pe un borcan cu muştar. Ţine să fie agrementată cu literatură şi versificată. Dintre subiecte, e cel mai pauper şi mai penibil: îţi oferă de la începutul anului lista sărbătorilor şi a comemorărilor. Bun pentru oamenii lipsiţi de imaginaţie.

Prima voastră „bucată“ pentru *Revista copiilor* nu era închinată Primăverii? Atunci, desigur, Crăciunului.

Înţelegeţi de ce, dacă mi s-ar cere să spun în două cuvinte în ce stă superioritatea scrisului de acum asupra sămănătorismului şi ce anume exprimă progresul literaturii româneşti, aş răspunde aşa: desfiinţarea ocaziei!

1928

Mihail SEBASTIAN

Radu COSAŞU

Un text care mă priveşte direct în ochi

Chestiune strict personală, fără multe explicaţii aici, de la *Jurnal* încoace, nu-l mai pot citi pe Sebastian decît în cheia autobiografiei mele. În consecinţă, tot de la *Jurnal* încoace, nu am citit un text mai tulburător pentru mine, cum îi plăcea lui Zigu Ornea să menţină acest adjectiv anacronic.

Pornesc de la ultimul rînd: 1928. Sebastian nu avea mai mult de 21 de ani şi îşi trăia tinereţea lui „decisă şi confuză“. La 21 de ani putea începe decis cu ceea ce detesta şi nu-şi reprima metaforele, ca tot adolescentul încă nemîntuit. Dacă aş fi citit la cei 21 de ani ai mei, în 1951, ceea ce înfiera el, aici – l-aş fi refuzat deloc confuz, foarte hotărît. La 21 de ani, gazetăria mea era toată de ocazie şi practicînd-o nu aveam nici „un sentiment de jenă şi inconsistenţă, de indiferenţă şi proastă dispoziţie“. Nu mă interesa dacă e plicticoasă – nu putea fi cînd „ocaziile“ erau ziua de 1 Mai, ziua de 9 Mai (ziua Victoriei asupra fascismului, pentru cei ce nu o ştiu azi...), ziua de 23 August, de 7 Noiembrie (şi ele detestabile azi...), comemorările eroilor clasei muncitoare, şantierele tineretului de la Salva şi Agnita...

Autobiografic, Sebastian mă priveşte direct în ochi: „... se ridica o statuie de bronz la Turnu Măgurele? S-a construit o linie de drum-de-fier sau – mai puţin – s-a schimbat orariul trenului? O lungă ovaţie salută această reformă binevenită“. Da, am ovaţionat munca de la Salva-Vişeu – pentru mine nicicum o muză „mediocră, trivială...“ – şi dacă statuia de bronz de la Măgurele ar fi fost a Olgăi Bancic nu aş fi ezitat s-o salut în deplină libertate morală, fără să simt că ocazia „îmi meschinizează scrisul“. Iar la întrebarea lui sarcastică – „prima voastră poezie pentru *Revista copiilor* nu era închinată Primăverii?“ – răspund în transă autoironică: ba da, prima mea poezie a apărut în *Revista elevilor,* era cu primăvara... se intitula „În Spania a întîrziat primăvara“, era împotriva lui Franco şi începea aşa: „Nopţile catalane, nopţile andaluze / cu surîsul ars pe buze...“ (şi a fost demascată după '90, în *România Mare,* ca poezie comunistă).

Nu, nu mă simţeam „pauper şi penibil“, avînd în sertar, chiar aşa, „de la începutul anului, lista sărbătorilor şi a comemorărilor...“ Oricînd putea veni un telefon de la secretariat: „Cosule, scrie-ne ceva cald, cum ştii tu, despre Olga Bancic...“ Scriam cald şi cu un devotament care excludea problema talentului, problemă la fel de mic-burgheză ca „orgoliul de a servi (prin scris) doar pe sine însuşi“. Nu cunoşteam, la 21 de ani, acest orgoliu, fascinant pentru el, detestabil, reacţionar pentru mine, acela de atunci. Eram un prost (deloc şmecher)? Un simplu apucat? Ar fi simplu şi pe gustul zilei. Textul lui nu-mi permite o asemenea indulgenţă. Cred că eram – precum atîţia adolescenţi miopi (fără *Huliganii* lui Eliade nu aş fi ajuns utecist!) – un tînăr necitit sau, mai intim zis, nedus la femei.

Cu un minimum de orgoliu, mă văd citind acest text în 1968, adică la 38 de ani ai mei, vîrstă la care a dispărut Sebastian. Ce aş fi făcut? L-aş fi ascuns! Sau l-aş fi dat, în şoaptă, cîtorva intimi. Cine ar mai fi crezut că era vorba doar despre Paşti, Crăciun sau Rusalii?... Devenise(m) subversiv! Fiindcă citisem, încă din '56, *De două mii de ani* şi *Cum am devenit huligan,* fiindcă „luasem notiţe“ la *Condiţia umană,* căzusem sub influenţa lui Babel, a *Armatei* sale *de cavalerie,* combinînd-o cu mult Koestler de la Titus Popovici, şi o luasem deja peste cap pentru „teoria adevărului integral“, a „adevărului adevărat“, cum îl numeşte aici, stîngaci, Sebastian.

Două „ocazii“ au luminat viaţa scrisului meu, fără milă faţă de tot ce pusesem „pe hîrtie într-un şir lamentabil şi stupid“, precum zice tot el. Cu „ocazia“ Budapestei – ce ar fi scris Sebastian atunci? – am ajuns şomer ideologic, interzis în presă, dar competent în ceea ce Lenin numise în ultimul său an de viaţă „minciuna comunistă“ post-revoluţionară, aceea care compromite mortal orice putere a sovietelor. Apoi, cu „ocazia“ invadării Cehoslovaciei, orice „iluzie lirică“ – aceea fără de care Malraux susţinea că nimeni nu poate pricepe secolul nostru – s-a spulberat. Recunosc că nu am disperat, nu am vocaţie, talent în această direcţie, am descoperit ceva nu mai puţin crud – ironia. Şi odată cu ea, viclenia, viclenia crescîndă în a nu mai ceda lozincărelii, şabloanelor, comenzilor sociale, pe scurt: voluptatea de a rata orice „ocazie de a minţi“. Plus, desigur, frica. Frica de a fi prins şi turnat pentru fiecare cuvînt confuz, ambiguu, nes(u)pus. E ceea ce Sebastian nu a mai cunoscut: ştia tot despre graţie şi greaţă în inspiraţie, despre conformismul literaturii tradiţionaliste, dar îi va fi necunoscută dictatura religiei de partid care făcea din orice „ocazie“ o comandă nu „grabnică“ (precum se speria...), ci curat terorizantă. Sebastian nu a cunoscut angoasa unui telefon de la *Scânteia* cînd, ani şi ani la rînd, în fiecare ianuarie, se suna pentru un articol cu „ocazia“ aniversării „eroului între eroi şi a tovarăşei sale“. E limita imaginaţiei în morala sa literară; dar tocmai ea îi dă o subversivitate evidentă pentru oricare cenzor din România celei de a patra dictaturi pe care prietenul său, Pătrăşcanu, nu a mai ajuns s-o analizeze. Iar mie, azi, îmi dă dreptul să-l privesc fratern ca pe un text care mi-a răscolit, fulgerător, viaţa.

PUBLICITATE

radiofranceinternationale

Actualitatea Altfel

De luni până joi, la ora 17:00,
Dragoş Ghiţulete şi *Luca Niculescu*
dezbat alături de invitaţii lor teme
de actualitate

rfi romania
Bucureşti 93.5fm
Iaşi 97.9fm
Craiova 94fm
Cluj 91.7fm

BĂTRÎNEŢILE PRIVATE

*De luna trecută au început înscrierile la cele 17 fonduri de pensii private acreditate pe piaţă (pilonul II al sistemului de pensii), obligatorii pentru cei sub vîrsta de 35 de ani şi facultative pentru cei între 35 şi 45 de ani. Trebuie ştiut că nimeni nu scoate alţi bani din buzunar, doar că aproape o cincime din cele 9,5 procente, care erau automat plătite drept contribuţii sociale de către fiecare salariat, nu vor mai merge la bugetul public de pensii, ci la fondul privat ales să le administreze. Mecanismul pensiilor private a fost inventat în Chile, în 1980, ca o soluţie la problemele sistemului clasic de pensii de stat, apărute ca urmare a îmbătrînirii populaţiei globului şi a micşorării raportului dintre salariaţi şi pensionari. Dacă în Chile sistemul e în întregime privat, la noi va rămîne în mare parte de stat. Deocamdată însă, se pun unele întrebări în ce priveşte acest aşa-numit pilon II, în condiţiile în care lansarea sistemului a produs deja mari controverse, iar sindicatele s-au opus multă vreme proiectului. Cel mai sigur lucru, în momentul de faţă, e că ar fi bine să te afli de partea baricadei unde se adună banii, adică la fondurilor acreditate. În rest, mai sînt încă o mulţime de necunoscute şi e cazul să ne întrebăm ce ni se pregăteşte, pe mîna cui dăm banii şi ce putem primi înapoi. Am încercat să obţinem unele răspunsuri de la doi specialişti care au fost multă vreme în tabere diferite. (**A. M.**)*

„Cu timpul, se va vedea mai bine“

– interviu cu Mihai ŞEITAN –

În ce măsură credeţi că sistemul pensiilor private obligatorii, care începe să fie aplicat şi la noi şi la alcătuirea căruia aţi contribuit, este pus la punct şi pregătit să funcţioneze? Se tot vorbeşte de unele deficienţe.

Se creează în România practic o nouă industrie, care va însemna un sistem de active, de fonduri, din ce în ce mai mare, ce va ajunge la sume impresionante, la procente importante din Produsul Intern Brut, ca în toate ţările în care s-a aplicat. Legea este finalizată în sfîrşit, după ce a trecut printr-o serie de modificări; pe marginea ei s-au făcut înţelegeri politice, s-au exprimat puncte de vedere politice, timp de zece ani s-a discutat acest lucru în România. În final s-a ajuns, în urma compromisurilor, la o formă care e în vigoare acum cu o serie de norme foarte detaliate ce urmează să garanteze funcţionarea corectă a sistemului.

De ce a fost implicat atît de mult politicul într-o asemenea chestiune?

În primul rînd, nici o lege nu trece în Parlament dacă oamenii politici nu vor. Iar pensiile au fost mereu considerate un apanaj al puterii, un mijloc de control, un sistem care a fost mereu manipulat politic. Şi acum se întîmplă la fel. Numărul pensionarilor este mare. Pe de-o parte, unele partide n-au dorit să rupă o parte din acest sector, care să fie trecută în administrare privată şi să piardă astfel ceva din acest control. Pe de altă parte, se punea problema că apare un gol în sistemul public de pensii, prin trecerea unei părţi din contribuţii din sectorul public în cel privat. Abia în anul 2005 s-a dorit şi s-a găsit o soluţie astfel încît pensionarii din sistemul public să nu rămînă fără bani în momentul acestei operaţiuni prin care 2% din contribuţii nu se mai varsă în bugetul public de pensii, ci în fonduri administrate privat.

Să revenim la problemele de început: sisteme informatice neexistente încă, lipsa de personal care să facă operaţiile financiare necesare.

Cu sistemele informatice s-a întîrziat pentru că banii au venit de la Banca Mondială, iar procedura a durat. Dar soluţiile pentru a înregistra contribuţiile individuale ale fiecărei persoane şi trimiterea lor la fonduri sînt puse la punct deja şi vor funcţiona de la 1 ianuarie, cînd va porni sistemul propriu-zis. Deocamdată ne aflăm doar în faza de alegere şi semnare a contractelor cu fondurile de pensii.

La ce poate spera un contributor? O sumă minimă, maximă care-i va reveni după o perioadă de contribuţie? Există – ştiu – o garantare legală a recuperării măcar a sumei depuse în timp.

Teoretic da, dar nu se poate ajunge niciodată atît de jos pentru că, din trei în trei luni, Comisia de Supraveghere verifică profiturile, randamentele acestor fonduri şi le compară între ele. Dacă una dintre firme coboară mult sub medie, intră în nişte proceduri speciale de supraveghere şi, în cele din urmă, dacă nu se redresează, i se poate retrage licenţa. Ca atare, dacă sistemul ăsta funcţionează cu asemenea verificări periodice, e greu să nu ajungi să cîştigi măcar mai mult decît ai depus, după 30 de ani, să spunem.

În ce măsură credeţi că sistemul de control este sigur şi Comisia de Supraveghere poate lucra corect şi obiectiv?

Comisia are mare putere. Ea poate trimite în judecată, poate ridica licenţe. Şi e obligată să impună respectarea zilnică a fiecărui articol de lege, inclusiv a modului de investiţii, pentru că de aici pot apărea problemele. Toate măsurile astea au fost luate şi după experienţele cu SAFI sau FNI. Şi apropo de experienţele neplăcute care au rămas în mintea oamenilor, nu trebuie să uităm că sistemul bancar s-a stabilizat în ultimii 5-6 ani, că au venit aici firme foarte mari care nu-şi permit să lucreze necurat, că sistemul de asigurări s-a pus la punct şi nu s-a mai auzit de tot felul de „minuni“ care erau acum cîţiva ani. Iar sistemul de control al fondurilor de pensii este mult mai restrictiv, tocmai pentru a preveni fraude şi alte asemenea lucruri. Este gîndit astfel încît să nu se poată pierde nici un leu. Chiar dacă un fond dă faliment nu înseamnă că oamenii îşi pierd banii. Există fonduri de garantare şi multe alte sisteme de siguranţă.

Totuşi, mari buclucuri cu pensiile s-au întîmplat şi în ţări mult mai dezvoltate. În Japonia s-au pierdut milioane de înregistrări de pensii, a mai fost cazul Enron din America şi problemele din Polonia.

În Polonia a fost o problemă de colectare a contribuţiilor. Ei colectau banii global, dar nu ştiau către ce firme trebuiau trimişi. Banii stăteau la un loc şi nu se investeau. Situaţia a durat vreo doi ani. Dar noi, avînd experienţa lor, am pus la punct acest sistem şi evităm o astfel de problemă. Iar la Enron s-a întîmplat ceva ce nu se poate întîmpla în Europa şi la noi, pentru că sînt alte sisteme. Aici nu e voie ca banii colectaţi de un fond să fie investiţi în acţiunile aceluiaşi fond, cum s-a întîmplat în cazul Enron. Acest lucru nu e permis decît în America. Iar americanii şi-au angajat experţi; aceştia au făcut reforma de pensii din Chile care să-i ajute să-şi reformeze propriul sistem.

Credeţi că s-ar putea ajunge şi la noi ca în Chile, să existe numai pensii private?

Nu cred că în Europa se va ajunge la asta. Noi am preluat parţial, ca şi alte ţări europene, acest sistem. Un sistem cu mai mulţi piloni, cu elemente de stat, e o diversificare care face – zic eu – lucrurile mai sigure. Nu merge un pilon, dar în schimb merge altul.

După ce criterii credeţi că trebuie ales fondul de pensii la care să contribui, în această fază?

De fapt, firmele acestea pleacă la fel ca nişte cai de la potou. Ele nu şi-au demonstrat niciodată pînă acum capacitatea de a face profit în domeniul pensiilor, că de-abia au început să apară. Ce se poate lua în considerare în această fază e notorietatea lor în ţară şi în lume, în alte domenii sau chiar în domeniul pensiilor, dar în alte state. De asemenea, se pot lua în considerare comisioanele care pot fi mai mici sau mai mari şi politica lor investiţională. Cu timpul însă, după un an sau doi, poţi vedea mai concret cum merg lucrurile (totul e foarte transparent, există raportări periodice), poţi observa că o firmă cu un comision mai mare aduce un profit mai mic sau invers. Şi poţi lua în calcul mutarea de la un fond la altul, lucru care obligă firmele să scadă comisioanele şi să fie mai eficiente. E vorba de concurenţă. Şi mai trebuie precizat că, spre deosebire de sistemul public, în acest sistem omul îşi păstrează dreptul de proprietate asupra banilor depuşi.

Mihai Şeitan, *fost preşedinte al Casei Naţionale de Pensii, este director asociat al societăţii de brokeraj Finco.*

Garantat doar 80%

– interviu cu Steluţa ENACHE –

Ştiu că aţi inventariat problemele legate de noul sistem de pensii private obligatorii (pilonul II). Care sînt, după părerea dvs., cele mai grave lacune ale sistemului, la ora actuală şi în perspectivă?

La ora actuală, primele două lacune vin din două zone oarecum diferite; prima se resimte chiar în acest moment cînd este în plină desfăşurare campania de recrutare. Din punctul meu de vedere, Comisia de Supraveghere şi Guvernul ar fi trebuit să informeze populaţia, înainte de a începe campania de recrutare, cu privire la drepturile, obligaţiile şi responsabilităţile ce revin participanţilor într-un fond de pensii. Acest lucru nu a fost făcut, iar campania agresivă a societăţilor de administrare este singura sursă de informaţii, însă nu întotdeauna oferă o informaţie echilibrată, pentru că publicitatea acestora este făcută să atragă, nu să informeze. A doua problemă se va face simţită în luna februarie 2008, cînd angajatorii vor trebui să plătească primele contribuţii ale participanţilor la aceste fonduri. Casa Naţională de Pensii va avea un rol important în sistem, fiind instituţia ce ţine evidenţa participanţilor la fondurile de pensii. Nu mai este o noutate faptul că în acest moment CNPAS nu este pregătită nici din punct de vedere informatic şi nici din punct de vedere uman şi financiar să facă faţă acestei provocări. Abia acum se discută alocarea unor resurse financiare pentru pregătirea acestei instituţii ca să-şi creeze sistemul necesar gestionării unei baze de date importante.

În plus, lacunele acestui sistem identificate de noi vizează: nivelul garanţiilor oferite (el garantează doar valoarea nominală a cotizaţiilor plătite, din care se scad comisioanele şi penalităţile de transfer, după caz); posibilitatea lăsată Comisiei de Supraveghere de a modifica comisioanele de administrare a fondurilor de pensii; lipsa unor instrumente adecvate care să ofere oportunitatea unor investiţii cu randament bun în condiţii de risc minim. O altă lacună este şi faptul că în acest moment nu există o viziune clară cu privire la modul de plată a acestor pensii în viitor. Legea actuală reglementează lucrurile doar pînă la momentul în care participantul se pensionează şi stabileşte doar suma existentă în contul acestuia fără însă a preciza modul de calcul al pensiei lunare, modul de administrare pe perioada plăţii sau comisioanele care vor fi percepute pentru plata pensiei.

La ce poate spera contributorul? Care e minimul şi care e maximul de randament la care se poate aştepta?

Este dificil de estimat exact la ce se poate aştepta un participant, nu există limită maximă, dar nici minimă a randamentului acestor fonduri; în plus majoritatea administratorilor şi-au propus un nivel de risc mediu al investiţiilor, tocmai din cauza incertitudinii în ceea ce priveşte modul de investire şi a randamentului investiţiilor. Legea prevede limite maxime pentru instrumentele în care se investeşte, însă administratorii şi-au prevăzut în prospectele de pensii inclusiv limite minime. Dacă avem în vedere că, în mare măsură, peste 60% din activele fondurilor vor fi investite în titluri de stat, în condiţiile în care va fi un exces de cerere pentru acestea, este de aşteptat ca randamentul să nu depăşească prea mult nivelul inflaţiei.

În ce măsură Comisia de Supraveghere are capacitatea de a lucra în mod corect, obiectiv şi eficient?

Sistemul de supraveghere a fondurilor de pensii, în special pentru pilonul II, trebuie să fie mult mai strict decît cel aplicat în cazul asigurărilor, băncilor sau pieţei de capital. Este nevoie de timp pentru a căpăta experienţă, iar modul în care s-a dat startul în utilizarea acestui sistem nu ajută foarte tare. În plus, felul în care au fost realizate prospectele schemelor de pensii de către fiecare administrator în parte nu lasă loc concurenţei. Principalele elemente care trebuiau să diferenţieze fondurile erau comisioanele, gradul de risc şi nivelul garanţiilor, însă în aproape toate prospectele acestea sînt similare.

De asemenea, din punctul nostru de vedere, finanţarea activităţii Comisiei din contribuţii plătite de operatorii din piaţă creează o anumită dependenţă între Comisie şi aceştia.

Oamenii sînt suspicioşi după experienţe ca SAFI, FNI şi altele. Credeţi că actualul sistem le oferă destule garanţii că nişte bani pe care-i dau acum vor fi primiţi înapoi peste 20-30 de ani, măcar cu un adaos care să compenseze inflaţia?

În majoritatea cazurilor, garanţiile oferite de prospectele de schemă de pensii se rezumă la nivelul stabilit în lege, adică valoarea nominală a contribuţiilor minus comisioanele de administrare şi eventual penalităţile de transfer, care nu sînt deloc mici. Ceea ce se garantează este aproximativ 80% din valoarea reală a contribuţiilor plătite de-a lungul perioadei de participare.

Steluţa Enache *este director al departamentului economic al Blocului Naţional Sindical.*

interviuri realizate de Andrei MANOLESCU

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Can't stand losing you

Nu se uită... Îngropate sub vîrtejuri mari de prezent continuu, bucăţile dintr-un trecut limpede şi dureros de bun ies la suprafaţă ca vestigiile unei lumi dispărute. „De do do do, de da da da..."

Cameră mică, de bloc comunist. Dar comunismul a trecut, parcă nici n-a fost. Veioza albastră, pick-up-ul argintiu şi boxele aduse de tata, numai el ştie cum, din Republica Moldova. „Dacă sin de x egal cu... atunci cos de x..." Învăţ pentru treapta a doua, e primăvara lui '91 şi mi-e dor de gustul ţigării fumate pe ascuns, în balcon. Cu un ochi, mă uit în parcare să nu apară maşina tatei. *„Demolition man"*

Pleacă şi mama, şi tata. Ei la Budapesta, eu, în sfîrşit, singur acasă, anticipînd scenariul unui film de succes. Deocamdată, succesul e împărţit cu gaşca din liceu. Se chiuleşte în masă, apartamentul familiei devine, preţ de aproape o săptămînă, refugiul unor adolescenţi eliberaţi de tutelă. Se bea mult, se fumează asemenea. Mă îndrăgostesc. *„Every little thing she does is magic, magic, magic, magic..."*

Îi scriu. Mă sufocă un dor teribil, mama simte că n-am nici un chef de învăţat şi nu ştie ce să facă. Îmi povesteşte despre adolescenţa ei şi încearcă să mă convingă să mănînc. Eu aştept să iasă din cameră, să strecor telefonul cu fir lung pe balcon, s-o sun şi să-i vorbesc o oră înainte de culcare. Cînd îi aud vocea mă liniştesc şi plutesc peste linia de cale ferată din faţa blocului, ca un fachir în transă. *„Every breath you take..."*

A trecut. Nu mai ştiu cum şi nici cînd. Au venit bairamurile lungi, de vacanţă de vară şi ore mici, de dimineaţă, cînd blestemam zgomotul cheii în broască. Se auzea prea tare, se trezea tata. „Unde ai fost, mă?" Eh, unde am fost... „La un chef." „Fi-ţi-ar chefurile ale dracu', Robert, ce-o să mai plîngi tu...!" N-am ştiut niciodată ce însemna asta şi, oricum, nu-mi băteam capul. Adormeam gîndindu-mă la vreo blondă sau la vreo brunetă, după caz. *„Don't stand so close to me..."*

Rău. Pierdut într-o lume bizară, rătăcit printre fiinţe urîte care nu înţeleg nimic din mine şi nici nu vor să înţeleagă. Mi-am lăsat plete, aş vrea să am şi barbă, dar încă nu-mi creşte atît de deasă. Îmi tai blugii şi beau votcă.

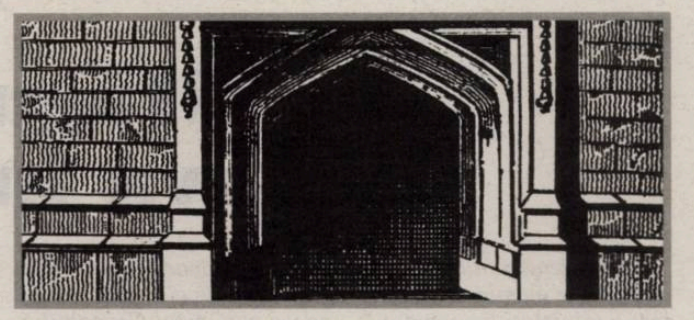

Nu ratez nici un chef din oraş, merg blatist, dar stau cuminte într-un colţ, privind cu coada ochiului perechile ascunse prin unghere. *„So lonely..."*

Am văzut-o! Am văzut-o azi după-amiază, o aştepta unul înalt, dintr-a douăşpea, un golan ticălos, dacă-l prind singur, îi sparg faţa! De fapt... Ce vină are el?! Ea e de vină, curva dracului! Ştiam eu, ştiam eu... Acasă, înapoi acasă, pick-up-ul, boxele, tare, printre bătăile în ţeavă ale vecinului de deasupra, muzica, vă rog: *„Rooooxanne!"*.

Am mai trecut prin asta. *„Driven to tears"*, *„Hole in my life"*... Acum zîmbesc şi ştiu că am făcut-o şi atunci, pentru că, desigur, există undeva o rază chiar şi dintr-un *„Invisible sun"*. Şi-ntotdeauna un *„Tea in Sahara, with you..."*.

Explicaţia e simplă: am văzut The Police. Live. Un concert cît pentru o jumătate de viaţă.

Cu ochii-n 3,14

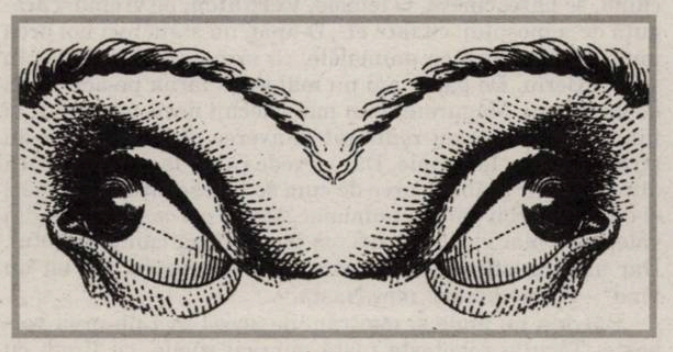

ÎNTREBAREA ESTE DACĂ POŢI AVEA MOTIVE DE MÎNDRIE NAŢIONALĂ ÎN TRAMVAIUL 21, COT LA COT CU POPULAŢIA VREMII

● S-a stins din viaţă, la 113 ani, Simone Capony, decana de vîrstă a tuturor francezilor. O explicaţie serioasă a longevităţii ei este aceea că în fiecare dimineaţă i se citeau din ziare numai veştile bune, atîtea cîte puteau fi în ultimul secol... Întrebarea este dacă trebuie să ajungi la 113 ani pentru a te trata astfel. Nu s-ar putea începe această terapie de la o vîrstă ceva mai fragedă, aşa, cam de la 75-80 de ani? (**R. C.**)

● Chiar şi în America, şi nu oriunde, ci în strălucitorul Las Vegas, poţi avea motive de mîndrie naţională: stînd de vorbă, prieteneşte, cu negresa care vindea perle în scoici într-unul din magazinele hotelului Circus Circus, am aflat că la ei, pe unul dintre canale, abia acum „se dă"... *Sclava Isaura*. I-am explicat că, în România, e deja tradiţie; şi am avut plăcerea – şi mîndria – să-i răspund la o întrebare esenţială: „A reuşit Isaura să evadeze de pe plantaţie?". (**I. P.**)

● De cînd cu întronarea noului patriarh, aud din ce în mai multe discuţii pe teme religioase, în autobuze. Mi-aduc aminte că, prin anii '90, propovăduirea cuvîntului Domnului era la mare modă în tramvaiul 21, însă după aceea credincioşii, din motive doar de ei ştiute, au amuţit, mulţumindu-se să-şi facă cu evlavie cruci peste cruci cînd tramvaiul trecea pe lîngă vreo biserică. Acum vreo două zile am asistat la o întreagă lecţie teologică ţinută de un bătrînel, din care am reţinut că „femeia nu-i ca bărbatul, dar e şi ea om şi îşi are păcatele ei". Să fie vorba într-adevăr despre o „reformă" spirituală? (**A. P.**)

● Nu poţi să nu te gîndeşti, văzînd imaginile tuturor acelor călugări budişti *(budişti!)* ieşiţi pe străzile capitalei Birmaniei, cot la cot cu populaţia, riscînd – în cel mai bun caz – închisoarea, la preoţimea noastră... Cu ocazia întronării noului patriarh, purtătorul de cuvînt al BOR a reamintit că sîntem singurul popor ortodox şi latin; o combinaţie, într-adevăr, „originală"! (**a. l. ş.**)

● Postul de televiziune MGM a difuzat două duminici la rînd un celebru musical din 1972, *Man of La Mancha*, cu Peter O'Toole şi Sophia Loren. Deşi nu mă dau în vînt după musical-uri, filmul mi se pare de departe cea mai valoroasă ecranizare după *Don Quijote* care s-a făcut vreodată şi, în plus, toate cupletele sînt remarcabile (cu accentele lor hippie, The Beatles şi alte muzici ale vremii). Dacă îl reprogramează, vă sfătuiesc să nu-l rataţi! Vă asigur că e cea mai bună modalitate de a vă începe o dimineaţă de duminică... *to dream the impossible dream!* (**A. P.**)

ÎNTREBAREA ESTE DACĂ IMPORTANŢA MOMENTULUI DEPĂŞEŞTE UN PUMN DE ZECE MONEZI LUCITOARE ŞI VREO DOUĂ ERORI DE TRADUCERE PRĂFUITE

● La Realitatea TV ni se prezintă o ştire despre „Gulaşul uriaş" pe care vor să-l facă nişte săteni. Reportera de la faţa locului este foarte impresionată de importanţa momentului pe care-l transmite şi ne informează că „reţeta este foarte plină de ingrediente". (**C. P.-B.**)

● După ce a primit un Premiu Emmy, actriţa Kathy Griffin a exclamat cam aşa: „Suge-mi-o, Isuse! Acum Emmy e Dumnezeul meu!". Larry King a invitat-o în emisiune şi au discutat despre scandalul stîrnit. Eu am fost scandalizat abia după ce am urmărit emisiunea şi am avut clar dovada că, uneori, spiritualitatea unui actor nu depăşeşte bancurile cu Alinuţa. Şi te mai miri că un Tom Cruise cotizează sute de mii de dolari la Scientology, cultul religios al extratereştrilor. (**M. C.**)

● Într-un magazin, la casă, plătind şi aşteptînd cu nesimţire să mi se dea restul de 10 bani, după îndelungi foiri, vînzătoarea îmi întinde în silă un pumn de zece monezi lucitoare, a cîte 1 ban fiecare. „Am doar aşa, vreţi?", mă întreabă mai mult retoric, iar eu, de un prost-gust desăvîrşit, am vrut. Îmi cer scuze, şi pe această cale, că n-am putut rezista şi că am lezat sensibilitatea domnişoarei casiere. (**S. G.**)

● Acum cîteva săptămîni, scriam aici că mi-am regăsit articolele publicate pe diverse site-uri, fără să fiu măcar întrebat dacă sînt de acord. Ei bine, deunăzi, mi-am găsit un articol tradus şi publicat de o ditamai revista: *Courrier International*. Nu că nu mi-ar face plăcere şi onoare, Doamne fereşte, dar declar pe proprie răspundere că nici *Courrier International* nu mi-a cerut acordul (ba am mai găsit şi vreo două erori de traducere şi titlul schimbat). Cum, chestiile astea se practică şi *la ei?* (**M. V.**)

● Totuşi, pentru epoca Internetului, procedurile moţiunii de cenzură mi se par puţintel prăfuite: care va să zică, aduci ditamai prim-ministrul (cu Guvern cu tot) în Parlament să asculte, plictisit, ore întregi, lectura cîtorva zeci de pagini elaborate de Opoziţie, în loc să-l laşi ca în timpul ăsta să (mai) lucreze pentru ţară. N-ar fi mai practic ca Opoziţia să-şi pună moţiunea pe blog şi apoi să-i trimită premierului un *link?* Căci, în ciuda adversităţilor politice atît de radicale de la noi, cred că între Putere şi Opoziţie mai e loc măcar de-un *link*... (**M. V.**)

ÎNTREBAREA ESTE DACĂ, DINCOLO DE ACEASTĂ LIMITĂ (IDEILE PRIMITIVE), UN FOTBALIST E BINE SĂ FIE, VRÎND-NEVRÎND, UN PRODUS DE PRIMĂ NECESITATE

● Cîteva rînduri ale lui Stephen King *(Despre scris*, Editura Nemira, 2007) vin să mai adauge o piesă la straniul puzzle intitulat „Imaginea României în lume": „...cred că prima ciornă a unei cărţi – chiar şi una lungă – n-ar trebui să dureze mai mult de trei luni, atît cît ţine un anotimp. Dincolo de această limită – pentru mine, cel puţin –, povestea începe să capete o ciudată aură străină, ca un comunicat din partea Ministerului de Externe al României". (**D. S.**)

● Săptămîna trecută, Ahmadinejad şi-a prezentat ideile lui primitive de politică externă într-o conferinţă la Columbia University. Nu era mai potrivit dacă îl duceau direct la *Jerry Springer Show?* (**M. C.**)

● Pentru a înţelege diferenţa dintre fotbal şi rugby, e bine să luăm în seamă ce a spus antrenorul Namibiei după ce un jucător al său a fost eliminat, în minutul 20, din cauză că l-ar fi lovit rău de tot pe francezul Chabal: „Chabal s-a comportat exact ca un fotbalist; a făcut cu adevărat spectacol, s-a tăvălit, apoi s-a ridicat şi a continuat să alerge fără să aibă nimic". „Ca un fotbalist..." – este aici tot dispreţul rugbistului, al celui care practică, conform definiţiei clasice, „un sport de gentlemani jucat de hoţi, un sport de hoţi jucat de gentlemani". (**R. C.**)

● Ce-mi place mie la emisiunea *Apropo TV* e cum nişte mediocri îşi dau cu părerea şi fac mişto de alţi mediocri, cu impresia că ei, cei invitaţi în studioul emisiunii, ar fi mai breji. De pildă: „Zoli de la Sistem" zicea ceva despre Dan Bălan de la O-Zone, Anda Adam despre Kitty Cepraga, Andrei Duban despre Cheeky Girls. Andi Moisescu e un tip inteligent, păcat că s-a lăsat îngropat într-o emisiune unde, vrînd-nevrînd, are de-a face cu toţi penibilii din showbiz-ul românesc. (**M. C.**)

● „O să supravieţuiesc", a declarat Serghei Ivanov, viceprim-ministru rus, întrebat ce o să se facă fără icre negre, dacă va fi interzis pescuitul sturionilor. „Nu sînt un produs de primă necesitate, aşa cum sînt laptele şi cartofii." Un om realist şi gata de orice sacrificiu. (**M. B.**)

Daniel I. IANCU

Măgureni. Undeva în România

Măgureni, comuna Beriu, judeţul Hunedoara. Un cătun ce îşi trăieşte agonia ultimelor zile, înainte de a se transforma într-o ministaţiune montană, undeva sub vîrful Godeanului. Pe cele cîteva culmi dintre văile Gliva şi Măgureaua, la 1100 de metri altitudine, gospodăriile vechi îşi prăbuşesc casele printre buruienile ajunse pînă la şindrila acoperişului. Nimic nu mai aminteşte de forfota oierilor de odinioară şi parcă nu-ţi vine a crede că acum o sută de ani satul număra fix 119 locuitori. Acum mai sînt vreo trei. Asta dacă nu-i punem la socoteală şi pe orăşenii care au năvălit peste pămînturi şi fineţe şi păduri şi case de lemn, cumpărîndu-le pentru a le dărîma şi a-şi ridica nişte monstruozităţi de piatră şi termopan. În cîţiva ani nu va mai rămîne din Măgureniul de altădată nici amintirea...

Drumul spre culmi

Distanţa de la Orăştie la Măgureni se măsoară în 30 de kilometri şi vreo şapte ore de urcat cu bicicleta prin noroaiele drumurilor distruse de forestieri. Pînă la Sibişel-Baia drumul e asfaltat, apoi se termină brusc în mijlocul satului. După un timp, cînd sîntem deja pe valea îngustă a Rîului Mare, se sfîrşeşte şi vremea bună şi începe o ploaie mărunţă şi sîcîitoare. Din cînd în cînd, maşini încărcate cu trunchiuri de fagi uriaşi trec pe lîngă noi şi trebuie să ne oprim şi să le facem loc. Cîteva ceasuri mai tîrziu, ajungem sus, dar satul nu e nicăieri. Doar vreo trei vile noi, aşezate pe marginea drumului. În sfîrşit, dăm peste o cabană forestieră, cu muncitori plictisiţi, adăpostindu-se de ploaie, şi cu mizerie multă în jur. Habar n-au pe unde vine Măgureniul, că nu-s din zonă, ci tocmai din Maramureş. „N-am văzut nici un sat, şi sîntem de trei luni de zile pe aici, dar am auzit că ar fi pe undeva pe sus nişte case“ – se arată mai comunicativ unul dintre ei, ce bate într-o bucată de fier cu un baros imens, stînd aşezat pe prag. Apoi îşi vede de ale lui.

© V. Dorolţi

Ne întoarcem vreo cinci sute de metri, după care apucăm pieptiş un drum înierbat, împingînd de biciclete. Prima casă o vedem odată cu ieşirea pe culme şi cu reapariţia soarelui de după nori. E undeva pe dealul din faţă şi nu ajungem la ea. Oricum e părăsită şi dărăpănată, cu iarbă necosită în jur. Lîngă cea de-a doua, ne oprim. Ruginit, numărul 11 de deasupra uşii ne dă o primă certitudine: sîntem în sat. Un tractoraş pe şenile, cu plug de zăpadă în faţă şi macara la spate, zace în marginea grădinii. Nu prea departe dăm şi peste o motocositoare năpădită de ierburi. Clădirile respiră toate a nepăsare şi părăsire. Plecăm.

După ce trecem cu greu încă două pîraie, ajungem pe altă culme şi la o altă casă. Tot părăsită. Dar mult mai distrusă. Pe celălalt versant zărim pari de fin proaspăt clădiţi şi fum ieşind parcă din vîrful unui nuc. Coborîm puţin şi intrăm într-o gospodărie ce miroase a iarbă cosită, lapte afumat şi flori de soc. În sfîrşit, oameni!

Singuri în munte

Nu mulţi, dar bătrîni. **Ilie Nasta** are 76 de ani pe care îi arată. Nu e gîrbovit, dar se mişcă greu, aude şi mai greu şi e încîntat că mai are cu cine sta de vorbă, în afară de baba lui şi de un om de ajutor care merge toată ziua cu caii la pădure, la tras lemne de pe coasta muntelui. Au cam rămas singuri, doar undeva departe, peste vreo trei culmi, mai locuind, se pare, cineva. O femeie, **Veronica,** pe vremuri drăguţă de-a moşului, cu fata ei. „D-apăi, nu stăm nici noi prea mult. Venim vara cu animalele, că iarna avem casă jos în sat, la Beriu. De patru ani nu mai stăm iarna pe-aci.“ Deci de patru ani, Măgureniul nu mai e locuit decît temporar, ei fiind ultimii care au renunţat la averea din munţi şi s-au strămutat jos, la cîmpie. Dar se vede că nu le prea place, că altfel nu s-ar grăbi să urce de cum se topesc ultimele zăpezi şi dă firul ierbii pentru animale. „Mai îs cei cu cabanele din vale, care mai vin pe la noi, că încearcă să cumpere totul. Dar au cam sfîrşit, că nu mai au ce cumpăra, iar eu nu vînd“ – spune hotărît moş Nasta.

Bătrîna lui aude şi mai rău, de aceea nici nu prea vorbeşte. Tăcută, robotește toată ziua cu vacile, cu finul, cu porcul şi cu cele cîteva găini de pe lîngă casă, cu cei patru cîini, dintre care unul e un fel de miniatură albă şi pufoasă... Coseşte, taie lemne şi face mîncare. În timpul ăsta, moş Nasta, care e cam bolnav şi are tensiune, stă în casă la răcoare şi se odihneşte. Ori vorbeşte cu noi la masa din curte, la umbră.

Nostalgii

Lucrurile mai grele le face **Marin,** omul angajat de unul dintre fii, patron de firmă, să le dea o mînă de ajutor şi să meargă cu cei trei cai la lemne. E mulţumit, chiar dacă munceşte cît ţine lumina zilei. „Cum să nu fiu? Iau 20 de milioane în mînă, plus mîncare şi ţigări. Rău e doar că îs cam departe de casă şi nu mă pot duce la ai mei decît o dată pe lună.“ Marin e din Certej şi a lucrat vreo 20 de ani la mină, ca mecanic de întreţinere. Are nostalgia comunismului atît de acută, încît înjură de două ori pe ceas politicienii de azi. „Hă-hă, ce salariu aveam atunci şi nu făceam nimic. Meream de la o secţie la alta, cu o cheie în mînă, să văd dacă e ceva stricat. Făceam pauză de masă de la 10 la 12, apoi mă învîrteam din nou prin curte. La două era gata ziua de lucru, că trebuia să te speli şi să te pregăteşti de plecat acasă. Acum, ce să zic? Pentru banii ăştia lucru de nu-mi văd capul. Tot mai bine era pe vremuri, da' s-o închis mina“ – spune el sincer convins că toată dreptatea lumii e de partea lui.

Colocvii de geografie şi istorie locală

Cu cîteva foi în faţă şi un pix în mînă, gata să-i consemnez zicerile, îl întreb pe moş Nasta cum se cheamă locurile din jur. Răspunsul lui, de o seninătate dezarmantă, vine prompt: „Apăi, ălea ce-s mai nalte se cheamă dealuri, iar ălea de-s mai jos, unde cură apă, le zice văi sau păraie“. Pentru început, rămîn fără replică. În cele din urmă îi explic, iar el îşi dă drumu': izvorului care porneşte de sub casa lui şi se transformă încet într-o vale îi zice simplu „Părăul lu' Nasta“. Mi se pare corect. Apoi enumeră toate denumirile pe care şi le aminteşte: „Muchia lu' Coman“, „Părăul lu' Creştinescu“, „Vadu Uii“, „Muchia lu' Chioru“, „Groapele lu' Vidu“, „Dealu' Negru“, „Vîrfu' de Groapă“. Şi altele.

Şi răspunsurile la alte întrebări vin greu: „Cum era mai demult pe-aci nu ştiu, că eu îs venit la Măgureni doar de vreo 40 de ani. De loc îs din Ciungii Romoşelului, tăt de la munte, şi am venit aci pe avere, bat-o s-o bată, că tăt nu ne-am ales cu mare lucru. Da' ce puteam face noi, ăştia fără şcoală? Doar să merem la oi şi la vaci; de altceva nu eram buni“. Se uită la casă, veche de peste o sută de ani, din bîrne de lemn şi acoperită cu şindrilă. Şindrila de pe una din „apele“ acoperişului s-a chinuit bătrîna lui s-o schimbe, că ploua peste ei. „N-o avut bani, şi-o plătit biata babă o vară întreagă tot laptele de la o vacă ăluia de i-o făcut şindrila. Da'-i prea scump, aşa că restul acoperişului, cînd o fi să-l schimbe, o să-l facă din tablă“ – ne spune Marin.

Moş Nasta îşi mai aminteşte cu greu de vremurile cînd toate cele vreo 30 de gospodării erau locuite. Nu era magazin în sat, aşa că pentru cele necesare mergeau cu caii la Sibişel sau la Cantonul Alunului, înspre Cabana Prislop. „La Alunu' era puhoi de lume, la exploatări. Magazinu' era deschis într-o zi pentru ei, într-o zi pentru noi şi găseam tăt ce ne trăbuia.“ De chefuri şi nedei nu se prea ţinea. „Erau departe, trebuia să mergi călare, şi se îmbăta lumea, şi se băteau între ei de te miri ce pricină. C-aşa-i omu', la beţie îşi aduce aminte tăte prostiile şi vrea să-şi facă dreptate. Am fost de cîteva ori la nedei, la Bătrîna, şi o dată pînă pe Şureanu. Plecam dimineaţa, iar seara eram înapoi. Alte vremuri.“ Într-adevăr...

...Drumul înapoi, de la Măgureni la Orăştie, se măsoară tot în 30 de kilometri, dar doar în două ceasuri de coborît pe biciclete. Mă gîndesc la faptul că în cătunul Măgureni nu a existat niciodată biserică. Atîtea sute de ani cît zona clocotea de viaţă şi de chiotele oierilor, nu s-a gîndit nimeni să înalţe un cît de mic lăcaş de cult în zonă. Şcoală a fost şi s-a distrus de cîţiva ani, dar biserică nu. Pînă acum, căci în vara asta un sobor de 11 preoţi a sfinţit deja locul unde va fi deocamdată mutată o bisericuţă adusă de la Mănăstirea Afteia, de lîngă Cugir. E o ironie a sorţii, dar a trebuit să moară un sat ca să se poată construi o biserică.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 192 ● 11-17 octombrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Note, stări, zile“

pagina **3**

Alice Georgescu
„Cenuşa caldă
a imperiului“

pagina **14**

Magdalena Boiangiu
„Cenuşăreasa,
o vedetă populistă“

pagina **24**

Credinţă şi ipocrizie

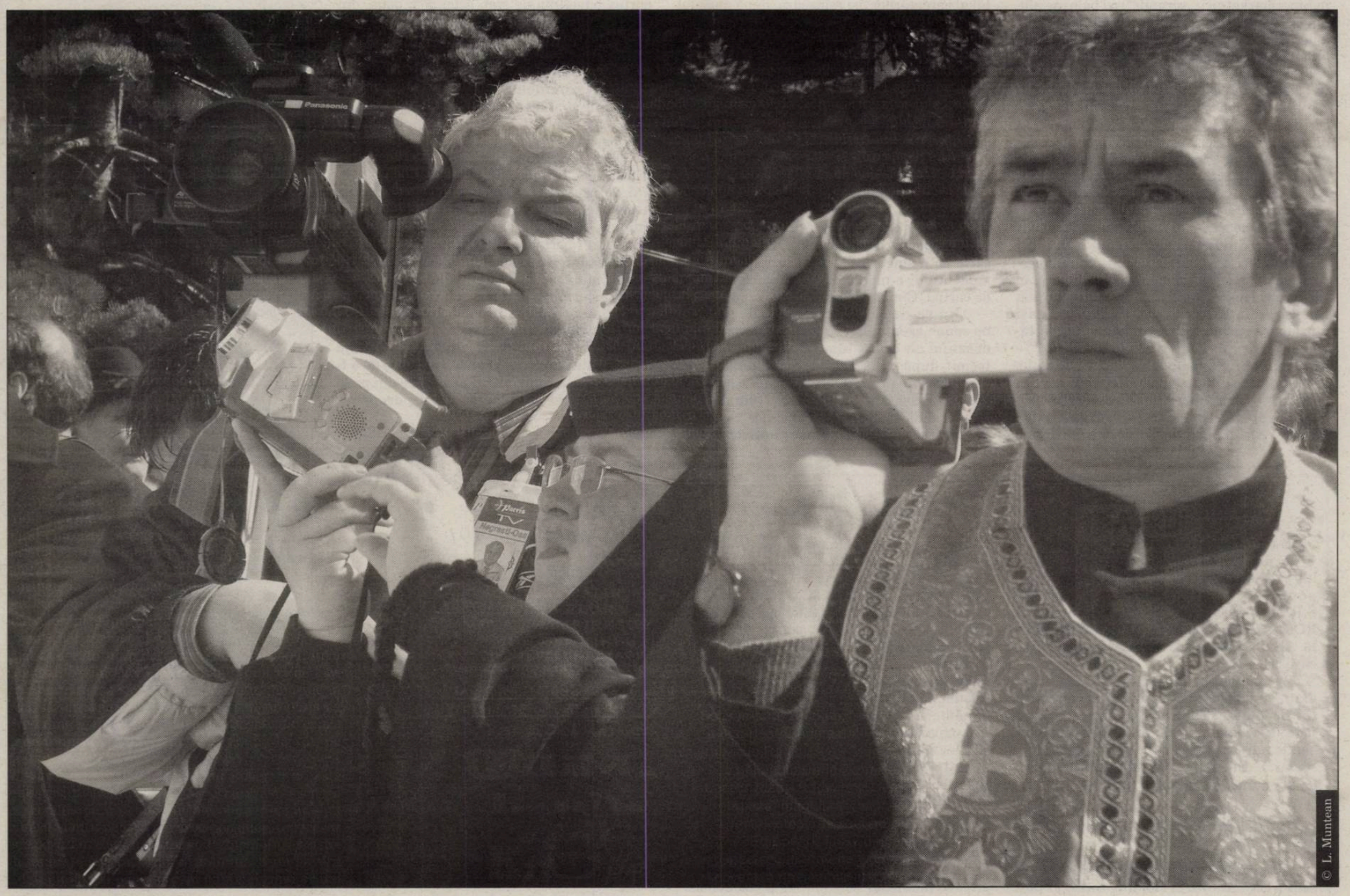

5 948467 000155 41

„Nu pot crede că Dumnezeu, care ne-a înzestrat cu simţ, raţiune şi intelect, a făcut asta cu scopul ca noi să uităm să le folosim.“

GALILEO GALILEI

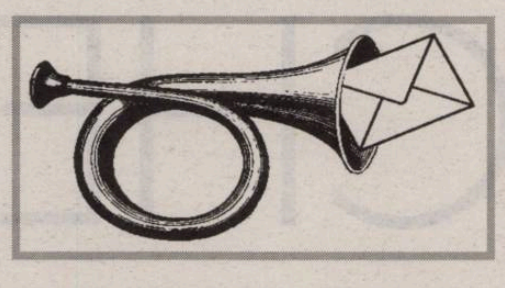

Nr. 187: *„Cum ne mai distrăm“*

Concertul din faţa blocului

Bună ziua. Ştiu că au trecut două săptămîni de cînd s-a pus această întrebare şi de cînd a fost dezbătută această dilemă, dar doar experienţa de azi (25 septembrie) m-a făcut să vă scriu despre două „modele“ de petrecere a timpului liber. Unul la îndemîna oricui (mai mult sau mai puţin), celălalt o *rara avis*.

Locuiesc în Bucureşti, într-un cartier cotat cu 5 stele, zilele trecute, într-o emisiune de ştiri de pe un post privat. Din păcate, lipsa spaţiilor amenajate pentru sport (altul decît fotbalul sau *frisbee*-ul pe iarbă) reduce drastic posibilităţile de a-ţi petrece timpul liber în acest cartier. Aşa că m-am deplasat vreo 20 de minute pînă la cel mai apropiat teren de baschet (din fericire liber, o *rara avis* în Bucureşti, faţă de Paris sau Strasbourg, lucru ce m-a umplut de pizmă) şi, la întoarcere, am dat peste un alt fel de *entertainment*, pe care nu l-aţi surprins, din păcate, în paginile *Dilemei vechi*. Şi anume, „concertul“ de manele din faţa blocului. De la distanţă auzeam ceea ce pentru mulţi a fost circul zilei (conotaţia cuvîntului a diferit însă de la persoană la persoană): două corturi (sau, cum sînt numite în hipermarket-uri, „verande“) cu baloane albalbastre, din care duduiau acorduri de manele. Într-unul din corturi, o masă plină de bunătăţi (aşa păreau de la distanţă, timpanele nu mi-au permis să trec pe acel trotuar), în celălalt, „orchestra“ şi... Adi Minune (sau de Vito, sau cum vreţi să-i spuneţi). În jurul corturilor... spaţiu (public ar fi trebuit să fie, dar dintr-un oarecare respect i s-a făcut loc maestrului), pe stradă lumea făcea poze sau pur şi simplu stătea şi contempla de pe celălalt trotuar. Cu timpanele agasate (încercam, spre ignoranţa mea, să vorbesc la telefon) şi gata să pocnească, am intrat rapid în supermarket-ul cu termopane, din care ieşea vijelios (fără nici o aluzie), cu ochii plini de speranţe şi de bucurie, una dintre vînzătoare, în timp ce celelalte chicoteau. În supermarket, linişte. Ajunsă la casă, dau peste aceeaşi vînzătoare. O femeie se refugia şi ea de tăvălugul muzical. „Da' ce e? Nuntă, botez?“ – întreabă, naiv, femeia. „Nu, nu... Cununie, cununie. Auzi, de ce nu ne sparge careva geamul?“ – vine replica vînzătoarei. Rămăsesem perplexă. De ce să le spargă cineva geamul? „Da' ţine, fată, uşa deschisă“ – îi răspunde cealaltă vînzătoare. „Nu, că e şefa.“ Din dialog mi-am dat seama de ce voia duduia de la casă să fie spart geamul. Nu, nu din dorinţa de a contempla copacii verzi şi oamenii trecînd pe stradă. Nici din spirit revoluţionar. Ea voia doar să-l vadă pe el, regele Adi Minune (îmi cer scuze că nu cunosc titulatura „la zi“).

Atunci, amintindu-mi de filmul *Wedding Crashers*, am mai găsit un mod de a petrece timpul liber: participarea la nunţi cu concerte live ale maneliştilor. Poate fi un fel de teatru absurd o astfel de „manifestaţie“. Sau doar încă o dovadă tristă că ţara a intrat în UE, dar nu şi cetăţenii.

Alexandra Miruna IONESCU
alexandra_miruna_ionescu@yahoo.fr

Actualităţi

Români în toate facultăţile...

Trei momente importante cunoaşte existenţa românului: naşterea, moartea şi intrarea la facultate. Toate se lasă cu cîte o petrecere. La prima dintre ele se îmbată părinţii, la cea de-a doua, copiii, iar la a treia se îmbată tot neamul. Şi îmbătaţi rămîn! Complexul intelectual, izvorît din lupta de clasă de tip ceauşist, a atras după sine o îmbulzeală la porţile universităţilor româneşti. Pentru ca plodul să devină universitar, sacrificiile părinţilor nu sînt niciodată prea mari. „Vreau să ajungă om mare, să nu sufere aşa cum am suferit eu!“ – îşi spun posesorii odraslelor bacalaureate la liceele MTV.

Începerea anului şcolar declanşează energii optimiste. Pufanii îşi creează un pod mental al aşteptărilor, îşi regizează, după modelul producţiilor americane, filmul absolvirii şi pe cel al intrării triumfale în societatea care, fără îndoială, le va recunoaşte genialitatea. Mahmureala însă îi face să uite că podurile sînt construcţii ridicate cu scopul de a uni malurile unui curs didactic ori de apă – spre a nu sărăci metafora –, poduri sub care se găsesc temerari şi *homeless*, deopotrivă.

Dacă, în mod nefericit, ne-am limita la simpla statistică şi am trage concluzii pripite, raportînd numărul de studenţi la mia de locuitori, am conchide că sîntem un popor iubitor de carte. Fără să vulgarizăm prea mult, diploma de absolvire e, într-adevăr, o carte cu o singură filă. Prin urmare, iubirea studentului e unidirecţionată către o bucată de carton. Cinste secretarei ce-l scrie!

„Nu-mi daţi mie lecţii, domnule şofer!“ – ne spune agentul de circulaţie atunci cînd îndrăznim să contestăm procesul-verbal întocmit după două ceasuri bune de chinuri. „Am absolvit Dreptul. Ştiu eu cum e cu legile astea.“ „E aşa cum vă spun eu, domnule! Sînt masterandă în Ştiinţe Economice“ – auzim dindărătul eternelor şi fascinantelor ghişee ale instituţiilor „aservite“ contribuabilului.

„Dacă toată lumea ar fi angajată în Armată, s-ar rezolva pe deplin problema lipsei locurilor de muncă“ – îl cita Alvin Toffler pe un ironic magnat american. Norocul nostru e că nu sîntem americani şi că economia noastră nu funcţionează conform principiilor „nesănătoase“, neintervenţioniste ale economiei liberale. Aşa că, fraţilor, să ne luăm diploma şi să ne angajăm la stat! „Statul sîntem noi!“ Să stăm drept şi să gîndim strîmb: dacă e al nostru, atunci nu merită să îl meritäm!

Să revenim însă la oile din campusurile noastre! Săptămîna începe cu patru (s)cursuri de bere în aulele ticsite ale pub-urilor. Semin(ţ)ariile din preajma băncilor din parcul facultăţii înrădăcinează viitoare culturi de floarea-soarelui. Meseria de piscălitor e antidotul perfect împotriva plictisului care îl cuprinde pe învăţăcel în timpul rămas pînă la chiuitul difuzoarelor prin care manelele vestesc startul petrecerii de seară.

Examenele au devenit simple jaloane, printre care se poate trece fără să fie nevoie de prea multă abilitate. Nimeni nu se mai împiedică de aceste cioturi. Promovarea a devenit un scop comun examinatorilor şi examinaţilor, atîta vreme cît ea e aducătoare de venituri ambelor categorii: celei dintîi, din partea bugetului de stat, celei de-a doua, din partea bugetului familial. (Trecem cu vederea peste amănuntul – deloc revelator – că bună parte a acestor bugete reunite, e investită în berăriile în care dai colţul, abia ieşit din perimetrul căminelor studenţeşti. Că, deh! Profesorii şi studenţii trebuie să dea dovadă de aceeaşi solidaritate de breaslă şi la catedră, şi la bar!)

Dintr-o petrecere într-alta, din banchete în banchete (nu tocmai platoniciene!), cei trei ani de pretinse studii universitare fug pe nesimţite, lăsînd în urma lor un lac de acumulare... gol. Gol în capete, gol în bugete. Disperare? Nici vorbă! Diploma salvează!

Trăind în acest sistem, în care competenţa se confundă cu acreditarea, nu putem decît să transformăm teorema următoare în axiomă: cine nu ştie să înveţe îi învaţă pe alţii; cine îi învaţă pe alţii conduce.

Diplomă, diplomaţie, diplomat: familie lexicală din care doar geanta are şanse de a fi autentică. Evident, cu condiţia să fie din piele naturală şi să nu aibă cartonul, drept întăritor.

Gelu HOSSU
Cluj-Napoca
gelu.hossu@gmail.com

Observaţii la nr. 191

Dragi dilematici,

Vă citesc în fiecare săptămînă, încă de la apariţie (pe cînd nu eraţi *vechi*), dar e prima oară cînd vă scriu. Şi o fac din două motive:

1. Să-l felicit pe Alex. Leo Şerban *(aka* a. l. ş.) pentru minunatul cuvînt „lasitudine“ (în varianta fără diacritice), o elocventă corcitură între „lassitude“ şi „lasitate“, ce ne descrie viaţa sub ceauşism.

2. Să corectez afirmaţia lui Marius Chivu cum că Borges ar fi „intrat pe piaţa literară românească abia odată cu numărul special din *Secolul 20*, nr. 5-6/1982“. Bănuiesc că tinereţea sa e de vină. Eu îmi amintesc de volumul *Moartea şi busola*, o antologie publicată la începutul anilor '70, pe care eu (şi mulţi alţii) o tot citeam, reciteam şi răsciteam. Nu mai am cartea şi uitasem anul publicării, dar, mulţumită Internetului, l-am restabilit: 1972.

Cu bine,

Nadia BADRUS
nadiabadrus@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Alegerile europene**
- **Cum ajunge cultura la public?**
- **Pensii şi pensionari**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.200 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Septembrie 1988, Tescani
Un tînăr îmi povestește de ce a ales, fără să-i placă, Politehnica: părinții îi dăduseră de înțeles că ar muri liniștiți, dacă l-ar ști cu o diplomă de politehnician în buzunar. „Mi s-a părut că cinci ani din viața mea nu sînt prea mult, dacă îi pun în balanță cu ultima clipă a părinților mei“. Ce părinți smintiți și ce tînăr cuminte! Totul e să nu amorțească în cumințenia sa.

20 iulie 1988, Tescani
Bucuria rarisimă de a ajunge – în relația cu celălalt – la claritate.

7 octombrie 1988, Tescani
Goethe (din *Farbenlehre)* confirmat: nu numai că lumina nu poate explica, singură, universul culorii, dar îl dislocă. Lumina plină ucide tonurile vii ale oricărei priveliști. O știu pictorii, o știu fotografii, o știe oricine a contemplat atent un peisaj, sub un soare intens. Culorile apar în toată splendoarea lor abia cînd lumina pălește.

2 noiembrie 1988, Tescani
Nu-ți poți imagina un credincios islamic sau unul iudaizant (ca să rămînem la religiile Cărții), care să încerce, ca Anselm, să vorbească despre Dumnezeu „în afara autorității scripturare“ (vezi prefața *Monologion*-ului) și să se mulțumească a fi în consens doar cu un teolog antecesor (în speță, Augustin).

Miercuri, 14 ianuarie 1976, Bonn
Dacă s-ar institui un premiu Nobel pentru ratare, românii l-ar monopoliza pentru un secol.

Vineri, 13 februarie 1976, Bonn
Walter Nigg citîndu-l pe Charles Péguy: „Oamenii căsătoriți sînt cei mai mari aventurieri ai secolului XX“.

Londra, 1976, primăvara
La National Gallery: Piero della Francesca. Geometrii fragede, hieratism luxos. Un fel de Ion Barbu, purificat însă de orice zemuri antonpannești. Un carton al lui Leonardo pentru *Sfînta Familie:* corpurile irump în imagine ca din întîmplare, printr-un hazard de umbre. Pline de energie în spectaculoasa lor improbabilitate. „Culturismul“ lui Veronese. Cînd toate soluțiile tehnice sînt date, arta nu mai e căutare, ci dexteritate. Virtuozitatea se poate dispensa de talent. Dinaintea unui peisaj cu vite de Albert Cuyp, un vizitator englez observă, într-un adorabil acces de *englishness: „He is rather fond of cows!“*. Füsseli – un soi de suprarealism academic. Goya în versiune elvețiană... Soarele de carne dintr-un superb peisaj de Rubens. Secolul XVIII francez, de la Lancret la Watteau, tratînd natura ca pe o spumă vegetală, ca pe o paradă de crinoline. Minimalismul lui Jan van Goyen (peisajul ca strict-necesar al lumii).

1 noiembrie 1976
Dustin Hoffman, într-un interviu: „Bărbatul și femeia stau laolaltă ca două mari puteri. America și Rusia. Veacuri întregi, bărbații au crezut că au drept partenere Bermudele. Nu. Aveau de-a face cu Rusia“.

Vara, 1976
Îți vine o idee. Una pe care o resimți dintr-odată ca decisivă. Apoi, furat de vreun gînd anex, o uiți. Tot atît de repede, pe cît de repede ai perceput-o. Te înfurii. Dar tocmai ai aflat ceva mai important decît însăși ideea pe care ai pierdut-o. Ai aflat ceva despre *autonomia* gîndirii. Ideea a ieșit, pentru o clipă, din plinătatea ei, te-a vizitat scurt și a reintrat în regnul din care face parte. Ai fost un accident, un viciu de parcurs în metabolismul ei.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Casa „europeană“ de mîine

„Noi facem o mare greșeală“ – mi-a spus la un moment dat meșterul care îmi punea faianța și care lucrase ani întregi, ca zidar și faianțar, în Israel, Marea Britanie, Germania, Franța, Italia și Spania. „Muncim cu anii în străinătate ca să strîngem un ban și tot ce cîștigăm băgăm în casă. Știți ce casă mare și frumoasă mi-am făcut?“ – și-a ridicat el privirea în care i se citea întregul orgoliu de bun meseriaș. „Casa o facem să le rămînă copiilor, dar copiii, cînd se fac mari, pleacă la oraș și noi, bătrînii, rămînem cu casa: o facem degeaba, copiii nu vor să stea în ea“. Mi-a povestit că sînt mai mulți frați, toți lucrători în construcții, au plecat în general împreună și s-au „tras“ unul pe altul, pe unde au găsit de lucru. De obicei, femeile rămîneau acasă, să aibă grijă de copii; iar uneori, cînd erau probleme mai speciale (de exemplu, vreun copil avea de dat examen la liceu), rămînea acasă și unul dintre bărbați. Mai rar, pleca la muncă în străinătate și cîte una dintre femei – cîteva luni, că orice ban în plus era bine-venit. Dar acum s-au întors „de tot“, nici unul nu vrea să mai plece. Era un meșter foarte bun și foarte harnic, dar, dincolo de aceste însușiri „ale sale“, se vedea că știuse să învețe ceva din munca prin străinătățuri, în sisteme eficiente și bine organizate: își planifica riguros ce are de făcut în fiecare zi, nu se oprea pînă nu-și termina porția, lua o singură pauză (pentru masă; dar numai după ce-și termina „bucata“), nu-i plăcea să fie întrerupt din lucru și nu lăsa fir de moloz sau mizerie în urmă. Făcea totul cu un aer serios și aplicat și i se părea firesc să nu tragă de timp și să nu se odihnească mai mult decît era nevoie. M-a sunat după cîteva săptămîni să mă întrebe dacă nu știu pe cineva care are de făcut vreo lucrare – „zidărie, faianță, zugrăvit, noi facem orice“. Nu prea avea lucrări mari – „doar așa, cîte-o reparație“ – și era hotărît ca, dacă nu găsește, să plece iar. „Vreau să-mi termin casa, dacă tot am băgat atîția bani în ea...“ Casa aceea în care urma să rămînă doar ei, bătrînii...

Nu știu cît de reprezentativ este meșterul meu pentru românii care pleacă la muncă în străinătate, dar cu siguranță povestea lui și felul lui de a gîndi spun destule despre întreaga categorie din care face parte. El și frații săi trăiesc încă în „familia extinsă“: muncesc împreună, se ajută, cînd pleacă vreunul își lasă copiii și gospodăria în grija celorlalți (sau a cumnatelor sau a părinților sau a socrilor). Micul lor vis este ca acest mod de viață să se perpetueze: și-au făcut casă mare, în care să poată trăi și copiii după ce își vor întemeia familii. Dar din contactul cu societățile moderne pe unde au lucrat au înțeles că „ruptura“ se va petrece, totuși: copiii își vor întemeia familii „de alt tip“, eventual vor pleca la oraș. „Traiul patriarhal“ e o iluzie și ei deja și-au dat seama de asta, dar vor să ducă lucrurile pînă la capăt: să termine de finisat casa aceea mare, poate îi vor îmbia pe copii. Dacă nu, atunci aplică un alt tip de gîndire, care nu mai este cel tradițional: casa e (și) o investiție, peste ani va valora mai mult, copiii o pot vinde, dacă vor să stea în altă parte, și vor rămîne cu ceva „de pe urma noastră“.

Între timp însă, copiii rămîn cu bunicii sau cu alte rude. Fundația Soros a realizat un studiu despre situația acestor copii („Efectele migrației: copiii rămași acasă“, v. www.osf.ro/ro/comunicate_detaliu.php?comunicat=54): este cea dintîi privire sintetică asupra unui fenomen social care, pînă acum, intra în atenția publică doar prin situațiile extreme exploatate de presă (de pildă, cazul copilului care s-a sinucis de dorul părinților). Studiul este extrem de util prin datele pe care le oferă și prin analiza efectelor pe care le are asupra copiilor plecarea părinților în străinătate pe perioade lungi. Dar este util și prin faptul că scoate această realitate de sub „spectrul“ aproximărilor practicate de mass-media: dornică de senzațional, presa română pornește de la un caz tragic și îi extinde semnificația asupra *tuturor* cazurilor. Studiul realizat de Fundația Soros arată că „migrația pentru muncă a părinților are atît efecte pozitive, cît și efecte negative asupra copiilor rămași acasă“; cele pozitive înseamnă bunăstarea materială a copiilor, faptul că au putut pleca și ei în străinătate (34% au călătorit, iar 20% și-au petrecut vacanța în altă țară). Cele negative se leagă, desigur, de aspectele psihice: apar situații de depresie, iar mulți dintre cei care au un singur părinte plecat ajung la o deteriorare a relației cu cel rămas. Studiul propune și soluții, care ar trebui să cadă în sarcina autorităților: „copiii ai căror părinți sînt plecați în străinătate ar trebui considerați în situație de risc“; „este important să se rezolve criza de psihologi școlari din școlile românești, mai ales din cele din mediul rural (în doar 38% din școlile generale din România există la acest moment un psiholog care să ofere consiliere elevilor)“; în fine, un „set de servicii sociale“, care să cuprindă „consiliere specială, ajutor în procesul de învățare, condiții de petrecere a timpului liber în activități organizate în comun cu alți copii, vizite la domiciliu“. Sînt convins că statul român nu va face nimic din toate astea. Dar, pe de altă parte, mă îndoiesc că soluțiile trebuie puse atît de repede pe umerii autorităților: la urma urmei, *familiile* sînt cele dintîi care trebuie să găsească soluții pentru propriii copii, iar a încărca Statul cu datoria de „a face ceva“ în acest plan poate duce la o deresponsabilizare a părinților. Apoi, psihologii, ajutorul în procesul de învățare, organizarea timpului liber și toate celelalte sînt soluții valabile și pentru foarte mulți dintre *ceilalți* copii, ai căror părinți nu sînt plecați, dar, dintr-un motiv sau altul, nu se ocupă de ei așa cum ar trebui. Ideea că „Statul trebuie să intervină“ nu cred că trebuie scoasă atît de repede din arsenalul de soluții posibile: Statul n-ar face decît să creeze, prin mijloace birocratice, încă o seamă de „ajutoare“ ineficiente. Care n-ar ține loc de părinți.

Problema e, bineînțeles, complicată, dar mă tem că soluția este, la nivel social, „stingerea de la sine“ a cauzelor care au provocat-o. Părinții au plecat împinși de sărăcie și nu le-a fost – nu le este! – ușor. Au plecat (doar) ca să aducă un ban acasă; dar viața și munca „dincolo“ i-au modificat: s-au modernizat „din mers“, vin înapoi nu doar cu bani, dar și cu *know-how,* cu un alt stil de a munci, cu experiențe de viață diferite. Ei nu se întorc „aceiași“ și, adaptînd ce au văzut acolo la modul de viață pe care l-au avut aici, transformă societatea. Casa „europeană“ pe care o fac „ca să le rămînă copiilor“ e poate un mod de a compensa sacrificiul pe care l-au făcut, ani întregi, și ei, și copiii lor. Doar că nu se mai potrivește: nici cu ce-au trăit copiii rămași singuri, nici cu viața lor de mîine.

ținerea de minte

„...acea mașină de scris portabilă Olivetti, tipul «lettera», care, ca dar de nuntă, a făcut din mine scriitor, dacă nu imediat, atunci cu timpul.

Ei i-am rămas aproape fidel. De ea nu puteam și nu voiam să mă despart. Cu «lettera» mea mă purtam foarte atent. Pînă în ziua de astăzi am rămas vasalul ei. Întotdeauna știa despre mine mai mult decît voiam eu să știu. Își are locul ei pe unul dintre pupitrele mele înalte și mă așteaptă cu toate tastele ei.

Recunosc: mai tîrziu am încercat alte modele – lumea numește asta «escapade» –, dar întotdeauna Olivetti mi-a rămas devotată, la fel și eu ei, chiar și atunci cînd nu mai exista în comerț. Numai prin talciocuri mai era de găsit. Și din cînd în cînd îmi mai era dăruit un exemplar, cum se spune, casat, despre care se afirma apoi, ca o rugăciune finală, că-și trăise traiul. Ceea ce nu era adevărat.

«Lettera» mea cea nemuritoare. E ușor de reparat și de aceea are o natură foarte robustă. De o eleganță discretă, așa arată ea. Tabla gri-albăstruie care-o îmbracă și care nu ruginește niciodată. Zgomotul ei ușor, accesibil sistemului meu cu două degete, măgulește urechea. Uneori se mai înțepenește o literă sau alta și asta mă învață să am răbdare, așa cum ea dă dovadă de răbdare atunci cînd eu fac tot timpul greșeli.

E drept, le are și ea pe-ale ei. Adeseori, panglica se blochează, de un lucru însă sînt sigur: îmbătrînește, dar nu se-nvechește. Țăcănitul ei anunță pînă departe prin fereastra deschisă că trăim, încă mai trăim: ascultați! Dialogul ăsta al nostru nu vrea să se mai sfîrșească. Ca să mă spovedesc ei, pentru asta sînt destul de catolic.“

(Günter Grass, *Decojind ceapa,*
traducere de Victor Scoradeț, Editura Polirom, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Justiţie degeaba?

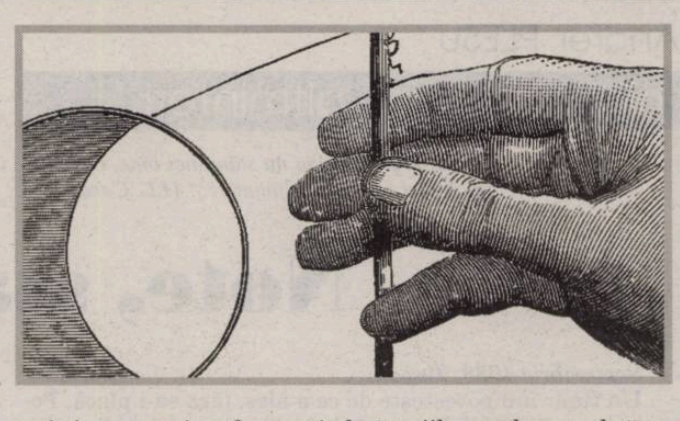

Prin modificarea legii răspunderii ministeriale se vede încă o dată – dacă mai era nevoie – imensa prăpastie dintre cele două Palate. Măsura executivului a fost înfierată de şeful statului, ministrul Justiţiei i-a răspuns imediat ş.a.m.d. Care este însă problema? Guvernul schimbă componenţa comisiei prezidenţiale speciale care dădea undă verde începerii urmăririi penale pentru miniştri. Pe fond, demersul pare îndreptăţit, deoarece noii membri ai comisiei vor fi judecători, numiţi de CSM, şi nu jurişti, cum era pînă acum. Se presupune deci că gradul lor de competenţă ar fi mai mare. În plus, în principiu, sînt independenţi, fiind numiţi de puterea judecătoarească, nu de cea executivă. În acelaşi timp, măsura vine ca un colac de salvare pentru cîţiva dintre miniştrii actualului cabinet, deasupra cărora atîrnă sabia lui Damocles a suspendării, în urma unor anchete ale DNA. Cel puţin 30 de zile, pînă la formarea noii comisii, Tudor Chiuariu, Paul Păcuraru şi, mai nou, Decebal Traian Remeş nu vor fi deranjaţi.

Contestatarii măsurii acuză Guvernul că schimbă regulile în timpul jocului ceea ce, cu siguranţă, nu este *„fair“*. Dar ce face DNA-ul este *„fair“?* – răspund cei interesaţi. Şi, într-adevăr, ultimele acţiuni ale DNA-ului dau impresia că există cel puţin o parte de interes politic în demersurile sale: miniştrii liberali sînt cercetaţi cu predilecţie, iar ministrul Justiţiei a aflat că este în vizorul DNA tocmai cînd se afla într-o reuniune la Bruxelles. Mai mare publicitate pentru felul (bun?, prost?) în care funcţionează justiţia română nici nu se putea face.

În puternicul zgomot de fond produs de huruiala „dosarelor“ este greu de spus cine are dreptate. Preşedintele, care susţine DNA-ul? Premierul, care îi reproşează că se folosea de Comisia prezidenţială (şi de DNA) pentru a-i vîna pe miniştrii liberali? DNA-ul, care spune că tot ce face este în interesul justiţiei?

Pe de altă parte, nu trebuie să fim naivi: în toate ţările în care au fost demarate „acţiuni-de-luptă-împotriva-corupţiei“, atmosfera nu a fost una destinsă. Cînd stînga spaniolă a înfiinţat Parchetul Anticorupţie în 1995, a fost acuzată de dreapta că o face numai şi numai pentru a-i ancheta pe politicienii partidului popular. Acţiunea Parchetului Anticorupţie a fost contestată chiar de unii magistraţi spanioli, care se plîngeau că se concentrează prea multă putere în mîinile unei singure instituţii. În Italia, fostul prim-ministru, Silvio Berlusconi, cercetat în nu mai puţin de 10 dosare de corupţie, îi acuza pe judecători că sînt „deranjaţi mintal şi diferiţi antropologic de restul rasei umane“. Declaraţia datează de cînd Berlusconi era prim-ministru! În perioada în care conducea cabinetul, Berlusconi a impus adoptarea mai multor legi prin care se întîrziau (sau chiar se anulau) unele procese în care era implicat. În Franţa, judecătorii au lăsat să filtreze deseori informaţii în presă pentru a atrage opinia publică de partea lor. Oameni politici vizaţi de anchete au denunţat „republica judecătorilor“. În altă ordine de idei, cutuma franceză impune unui ministru, implicat într-un dosar penal, să se autosuspende.

În România, observăm aceleaşi ingrediente: acuzaţii de manipulare politică, reproşuri la adresa procurorilor anticorupţie, „scăpări“ din dosare într-o „anumită parte a presei“. În ţările citate, după mai bine de un deceniu de luptă anticorupţie, rezultatele sînt amestecate: multe anchete începute, (relativ) puţine condamnări.

Problemele justiţiei române nu vor fi rezolvate însă numai prin anchetarea şi chiar condamnarea unor demnitari. Ele sînt mult mai profunde şi ţin de sistem. Cîteva exemple: slaba pregătire a tinerilor absolvenţi de Drept (din cele 240 de posturi scoase la concurs în acest an la Institutul Naţional al Magistraturii, numai 170 au fost ocupate, deşi au fost 2400 de candidaţi), numărul scăzut de judecători şi procurori, sufocarea judecătoriilor cu dosare al căror număr depăşeşte de cîteva ori media europeană, termene depăşite pentru adoptarea principalelor coduri de procedură penală şi civilă etc. Mai mult, chiar decizii bune, cum ar fi distribuirea aleatorie a dosarelor, au efecte perverse: astfel, un judecător căruia îi pică în braţe 20 de volume despre o reţea de crimă organizată trebuie să lucreze, în acelaşi timp, şi la zecile de procese pe care le avea deja în portofoliu; cu alte cuvinte, nu se ţine cont de complexitatea cauzelor.

Pe tot acest fond, desele scandaluri care zguduie sistemul judiciar duc la disoluţia autorităţii justiţiei, ceea ce, pe termen lung, e mai grav decît schimburile înfierbîntate de replici între doi politicieni.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Lecţii pentru acasă.** E o experienţă singulară, dar *The New York Times* (4 octombrie 2007) descrie metoda profesorului Frye şi rezultatele ei de la Montclair High School ca pe un exemplu demn de urmat. Profesorul de engleză a decis să le dea teme şi părinţilor: se aşteaptă ca ei să comenteze în scris pe blogul său online ori o povestire de Franz Kafka, ori prima parte a unui poem de Walt Whitman, ori discursul lui Robert F. Kennedy din 1968 (cel de după asasinarea lui Martin Luther King). Elevii comentează în clasă un poem de Saul William, muzician şi rapper din Los Angeles. Dacă părinţii nu-şi fac lecţiile, nota elevului va avea de suferit, sancţiune aplicată doar o dată în cei trei ani de cînd profesorul Frye utilizează sistemul. Dorinţa lui este să-i ţină pe părinţi implicaţi în procesul educaţional, după ce a observat că astfel poate fi îmbunătăţită calitatea acestuia. La început au fost reticenţi – „mi-am terminat studiile, am isprăvit cu astea, am şi alte treburi“ – s-a scuturat o mamă, agent imobiliar. Şi-a făcut temele de frica penalizărilor pentru fiica ei, nu e fericită, dar consideră că dl Frye e un profesor bun. Ceilalţi au acceptat, unii dintre ei găsind chiar că lecturile comune ale părinţilor şi copiilor asigură un spaţiu de discuţie paşnic, fără certuri din cauza hainelor sau a tunsorii.

● **Indicele Ibrahim.** Dl Mo Ibrahim este un sudanez născut în Marea Britanie, care a obţinut 3,4 miliarde de dolari din vînzarea companiei sale de telefonie mobilă, Celtel. Din aceşti bani a instituit un premiu de 5 milioane de dolari pentru „cea mai mare reuşită a unui conducător african“ şi 200.000 de dolari pe an pentru toată viaţa acelui lider african care „va asigura în ţara lui securitatea, sănătatea, educaţia şi dezvoltarea economică şi care va transmite puterea în mod democratic succesorului“. Doi cercetători de la Harvard îl ajută pe dl Ibrahim în selecţia nominalizaţilor şi la măsurarea performanţelor. Lista din 2005 a arătat că pe insule e mai uşor de realizat o guvernare bună (pe primele locuri se află insulele Mauritius şi Seychelles) decît pe continent (ultimele sînt Congo şi Somalia). *(The Economist,* 29 septembrie 2007) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

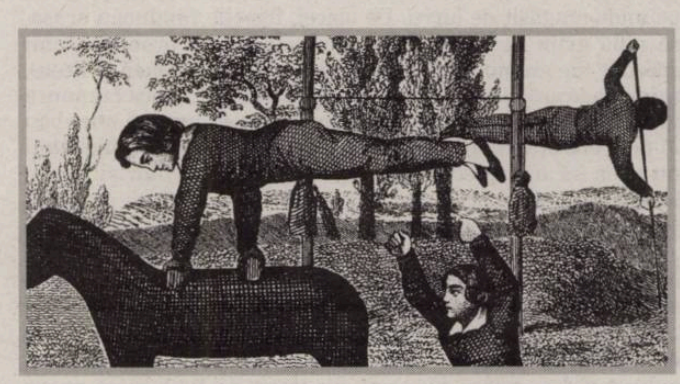

De ce rămîn în Bucureşti

Acum cîteva zile am trecut prin Pantelimon şi-am văzut blocul copilăriei mele: în picioare încă. Încă, pentru că-mi pare că-s vreo mie şi ceva de ani de la cravata de pionier, de la prima fată care m-a luat de mînă (exact aşa, nu invers!) şi primul cutremur, de circa 7,2 grade pe scara Richter, din viaţa mea de decreţel.

A trecut un mileniu, iar asta se vede pe voi toţi, foştii mei vecini. Acum aveţi riduri, în loc de coşuri, blugi originali, în loc de imitaţii de la Galeria Modei, curea cu mult mai largă şi copii care seamănă îngrijorător de mult cu voi, cei pe care vă ştiam. De partea tinereţii voastre depun mărturie doar etajele superioare ale blocurilor, încă neatinse de branduri, vopsele noi sau rufe neobişnuit de trendoase.

Ambiţii mici, blocuri mari: asta a fost copilăria noastră, a decreţeilor. Am crescut între realizări, despre care ni s-a spus întotdeauna că sînt mari, de beton şi aparţin tuturor. Tocmai de-aia ne-am obişnuit greu cu realizările altora. Nici acum nu sîntem siguri că-s o idee bună, şi ăsta e farmecul oraşului: ne spionăm, ne invidiem, ne copiem şi ne prefacem că nu s-a întîmplat nimic din toate astea. În fiecare zi.

Doina Ruşti explică statornicia noastră aici printr-o metaforă, a unui duh care intră în oameni şi care îşi pierde puterea de îndată ce ei trec Dunărea. Aşa e: afară din ţară, duhul meu se cere cu durere înapoi acasă. Între dragostea de America şi scrîşnitul din dinţi ce mi-l evocă România, alegerea patriotică e de fapt una a masochistului.

Ne întoarcem să fim torturaţi de ceilalţi şi de îndoielile noastre. Oare e bine c-am rămas? O fi prea tîrziu să plec? Aveam o şansă la 30? Să-mi iau casă la bătrîneţe acolo? Sau să stau aici şi să risc să mi-o confişte următoarea revoluţie de stînga?

Puţin îi pasă Bucureştiului de întrebările astea. Fără efort, ne ţine aici, legaţi cu un lanţ de carne de mici, cu ochii prinşi ca nasturii în decolteurile doamnelor, cu gura făcută pungă de praf, ridicat pe cele mai înalte culmi de şantierele copiilor de activişti de altădată. Bucureştiul ne ţine uimiţi de nedreptatea vieţii, care nu ne-a adus piscină ca anumitor colegi de liceu, ne ţine cu gura căscată la spectacolul nesimţirii ambalajelor ieftine aruncate pe geamuri din maşini scumpe, ne arde la portofel cu orice ocazie şi-n orice restaurant. Şi tot el ne răsplăteşte, pentru statornicie, cu mirosul toamnei, pe care dealeri de droguri nostalgice îl duc în diaspora, în containere etanşe, cu noile zboruri non-stop Bucureşti-New York.

Al nostru e, să recunoaştem, oraşul tuturor posibilităţilor. Şi, spre deosebire de America, aici sînt posibile şi lucrurile imposibile, tocmai pentru că localnicii sînt flexibili. În Bucureştiul veşnic, acela întrerupt în 1939 şi reanimat de cîţiva ani, Al Capone ar fi scăpat cu o amendă, Stalin ar fi avut o măcelărie cu specific georgian, iar Hitler ar fi fost un conferenţiar excentric, cu o emisiune de mare succes după ora 23, în care s-ar fi plîns în fiecare noapte de conspiraţia care îl împiedică să cîştige alegerile.

E un oraş uimitor: fondat de un cioban şi exploatat pe partea de *real estate* de altul, are totuşi o universitate şi cîteva biblioteci care par să fi cîştigat războiul cu cornetele (ei da, în Pantelimon am trecut foarte aproape de victoria definitivă a seminţelor asupra creierului uman!). Cumva, aşa cum a ştiut el, chinuit, cu ezitări şi proteste, oraşul ăsta a muncit pentru noi. Sau, ca să intrăm într-un stereotip cu nume de stradă, ne-a împlinit toate planurile de viitor, inclusiv acela în care aflăm că şi ăsta e un pleonasm…

Se spune că bărbaţii îşi părăsesc nevasta care le face toate chefurile. Bucureştiul ştie şmecheria asta şi nu ne lasă să ne bucurăm mult. Să stai aici înseamnă să-ţi petreci vremea în uimirea că n-ai plecat. Şi eu mă mir în fiecare zi că Pantelimonul, nu cartierul Queens, se află la zece minute distanţă de actuala mea locuinţă, şi ea – la vreo jumătate de oră de spitalul în care m-am născut. Uimit că totul mi s-a întîmplat aici. Şi continuă să se întîmple, ca într-o tragedie grecească cu specific românesc: adică e veselă, durează o veşnicie şi se desfăşoară în exact acelaşi loc geografic.

Bucureşti. Cum ar zice localnicii, *where else?*

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Regrete profunde

Zilele trecute, înveselit, după ce a citit ce se mai întîmpla prin Myanmar, prezentatorul emisiunii de dimineaţă de la un post de radio pe unde ultrascurte ne-a anunţat că va continua cu ştiri „mai interesante". Adevărat, ce poate fi interesant în legătură cu ţara asta care se cheamă în două feluri (Myanmar şi Birmania), al cărei principal oraş are şi el două denumiri, Rangoon şi Yangon, capitala fiind într-o nouă localitate, Naypyidaw, construită recent în centrul ţării, la ordinul generalilor de la putere?

Situată în sud-estul Asiei, în peninsula Indochina, Uniunea Myanmar, alcătuită din 7 districte şi 7 „state naţionale", are o populaţie de peste 50 de milioane de locuitori, al căror venit individual rămîne un mister. Fosta posesiune britanică şi-a proclamat independenţa în 1948; militarii au pus capăt unei perioade haotice de democraţie parlamentară în 1962, anunţînd că vor promova „calea birmană spre socialism". În 1988, o masivă demonstraţie cerea o reformă democratică şi a fost reprimată cu sălbăticie. S-a vorbit despre mii de morţi.

În 1990, Liga naţională pentru democraţie condusă de Aung San Suu Kyi a obţinut victoria în alegeri. Militarii nu au ţinut seama de urne. În 1992, actualul conducător, generalul Than Shwe, a ajuns în fruntea ţării, Aung San Suu Kyi a fost plasată în domiciliu obligatoriu, situaţie prelungită pînă astăzi, cu scurte intermitenţe. Statele Unite şi Uniunea Europeană au aplicat sancţiuni, dar locul lăsat liber a fost ocupat de China. „Calea birmană spre socialism" a dus la „sărăcirea unei ţări cu un subsol bogat în cupru, argint, aur, plumb, producătoare de jad, de safire şi de rubine, şi poate servi drept obiect pentru un studiu despre felul cum poate fi adusă o economie în stare de ruină" (Sylvie Kauffman, *Le Monde,* 8 octombrie 2007).

Demonstraţiile din august 2007 s-au declanşat cînd s-a anunţat creşterea preţului la carburanţi. Şiruri parcă nesfîrşite de călugări budişti, raşi în cap şi desculţi, treceau pe străzile oraşului cîntînd imnuri religioase. Treptat, imnurile religioase au devenit lozinci politice, auzindu-se strigătul „democraţie, democraţie". La început, armata nu se vedea, dar pe 22 septembrie, un grup de călugări şi de laici au ajuns la casa lui Aung San Suu Kyi, ei nu i s-a permis să depăşească poarta şi n-a depăşit-o, dar a fost, probabil, semnul că revolta riscă să unească forţele opuse dictaturii militare. Călugării budişti, altfel decît cei din Occident, se retrag doar temporar la mănăstiri; se consideră că bărbaţii sînt datori să execute două stagii acolo, fiind învăţaţi şi întreţinuţi de societate: ies din incinta mănăstirii cu bolurile lor lăcuite şi oamenii le umplu cu cele trebuincioase, fiind astfel mai integraţi şi mai influenţi. La manifestaţii, călugării ţineau bolurile cu gura în jos: nu mai voiau să primească danii de la militari. Demonstraţiile au crescut în amploare şi autorităţile au declarat stare excepţională; manifestaţiile au continuat totuşi şi armata a intrat în mănăstiri şi a preluat controlul străzii: bastoane, gaze lacrimogene, gloanţe. Oficial sînt zece morţi, mii de răniţi şi mii de arestaţi. Se vorbeşte despre mult mai mulţi.

Ca de obicei, urnindu-se cu greu, opinia publică şi organismele internaţionale protestează, încercînd să găsească şi mijloacele prin care să stimuleze dialogul între putere şi opoziţie. În presă, clica generalilor din Myanmar e descrisă ca un grup superstiţios şi paranoid. Dar la faţa locului ei sînt puterea, ei comandă armata şi poliţia, ei au blocat toate canalele de informare. Generalul Than Shwe a refuzat zile la rînd să-l primească pe trimisul Naţiunilor Unite. La New York, la cererea Chinei, în rezoluţia Consiliului de Securitate despre Myanmar, sintagma „condamnarea represiunii" a fost înlocuită cu „regretă profund represiunea". Pentru Beijing, imaginea unor protestatari neînarmaţi, în care se trage, evocă propriile coşmaruri. Susţinînd principiul „neamestecului în treburile interne ale altor state", marea putere emergentă ezită între necesitatea de a-şi afirma statutul de jucător influent în politica lumii şi nevoia de a menţine stabilitatea acasă şi printre vecini. Pe 8 octombrie, junta a desemnat un intermediar care să trateze cu Aung San Suu Kyi (laureată a Premiului Nobel pentru pace), cu condiţia ca aceasta să renunţe la susţinerea sancţiunilor internaţionale şi la atitudinea de confruntare.

Protestele din Myanmar au ţinut cîteva zile locul 1 în ştiri: marşul călugărilor era o imagine inedită. Liniştea de acum poate ascunde orice. Pînă la următorii morţi, „calea birmană spre socialism" e „neinteresantă".

globul cubic

Un dictator european

Ca şi cum valul schimbărilor din Europa anilor 1989-1991 şi-ar fi epuizat energia la graniţa Republicii Belarus, această ţară cu peste zece milioane de locuitori, independentă şi suverană din 1990, îşi continuă, netulburată de sancţiunile Statelor Unite şi ale Uniunii Europene, o existenţă postsovietică incomodă chiar şi pentru preşedintele rus. Preşedintele Lukaşenko a învăţat de la vecinii săi lecţia: pentru a-şi consolida şi prelungi puterea, opoziţia trebuie nimicită la cea mai modestă şi neînsemnată mişcare. În 2005, Mikalay Statkevich, fost ofiţer în Armata Roşie, eventual contracandidat la preşedinţie, a fost condamnat la doi ani şi jumătate de muncă silnică pentru „tulburarea ordinii publice". El a organizat o manifestaţie neautorizată cu care a izbutit să întîrzie cu 20 de minute sosirea unui autobuz de legătură între un cartier mărginaş şi centrul capitalei Minsk. În iulie 2006, Alexandr Kozulin, fost rector al Universităţii din Minsk, demis în 2003, a fost condamnat să-şi petreacă următorii cinci ani şi jumătate într-o colonie penitenciară pentru că a organizat manifestaţii care contestau corectitudinea realegerii lui Lukaşenko, în martie 2006 (a obţinut din primul tur 83% din voturile exprimate). Regimul Lukaşenko îşi înlătură opoziţia înainte ca persoanele care vorbesc în numele ei să apuce să devină cunoscute pe plan naţional sau să dea veşti despre existenţa lor organismelor internaţionale de apărare a drepturilor omului. „Represiunea pedepseşte intenţiile şi se abate asupra studenţilor înainte de sesiunea de examene, iar în provincie salariaţii se trezesc şomeri de pe o zi pe alta" – spune Inna Kuley, preşedinta Comitetului de susţinere a victimelor represiunii *(Le Monde,* 11 august 2007). Pe lista ei figurează numele a 400 de studenţi exmatriculaţi.

La mijlocul lunii iulie, a fost demis şeful KGB, Stsyapan Sukharenka, ceea ce ar putea să indice conflicte la vîrful puterii: „Puterea este atît de opacă încît nu se poate şti precis ce semnificaţie are evenimentul", spune un diplomat european. „Puterea a înţeles că etalarea forţei din anii '90, cînd au dispărut oameni politici şi jurnalişti, nu e în interesul ei. Sigur pe sine şi pe felul cum stăpîneşte ţara, Lukaşenko foloseşte acum o presiune constantă." (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Pentru o cale conservatoare

Politica românească a devenit un joc stupid, în care mizeria umană dansează îndrăcit cu prostia extatică pe mesele slinoase ale unei bodegi de mahala. Nu mai pot pricepe nici de unde vine încrederea multora dintre prietenii mei în raţiune şi nici încrederea multora dintre neprietenii mei în sensibilitate. În România, şi raţiunea, şi sensibilitatea au eşuat în forme caricaturale, în cel mai bun caz ipocrite, în cele mai multe cazuri jalnice. De aceea proiectele politice de orientare liberală şi socialistă nu mai pot repara nimic. Aşadar, singura cale de urmat este cea conservatoare.

Aşa cum avertiza Burke acum mai bine de 200 de ani, raţiunea care dă încredere liberalilor este o utopie. Ideea că societatea, lăsată liberă, în afara controlului, produce natural un aranjament raţional este o iluzie. Raţiunea se dovedeşte a fi apanajul unei elite infime, o minoritate fragilă în context democratic, victima sigură cînd vine vremea vuietului urnelor. Cîţi dintre apropiaţii dvs. au opţiuni raţional întemeiate şi, mai mult, cîţi dintre ei anticipează că ceilalţi vor răspunde raţional propriei raţiuni? Nu număraţi – vă veţi deprima! Cu asta, liberalismul de dreapta este condamnat să se ofilească în propria-i imposibilitate, ca o floare prinsă între geamuri, pe care nimeni nu o mai poate uda.

Nici sensibilitatea nu înseamnă nimic pentru corpul social românesc actual. Căzută în starea de lacrimă telenovelistică, sensibilitatea nu mai funcţionează faţă de acele grupuri sociale în nevoie (bătrîni, săraci, copii etc.) sau faţă de acele situaţii (injustiţie etc.) care o reclamă ca pe o trăsătură firească a unui corp social sănătos. Jocul cinic cu pensiile sau cu sistemul public de sănătate arată nu doar incompetenţă politică, ci, mai grav, un imens egoism, o nepăsare sfidătoare. Nu există solidaritate largă, nu există empatie, nimeni nu mai respectă umanitatea din fiecare cetăţean al acestei ţări. Lumea românească e complet opacă la imperativul kantian de a trata umanitatea din noi ca scop, şi nu ca mijloc. Şi cu asta, proiectul socialist este, la rîndu-i, condamnat.

Conservatorismul adevărat pleacă de la un sentiment acut al pierderii – nu mai ştiu unde am citit asta, dar îi simt adevărul radical cu fiecare pas pe care îl fac pe străzile ţării mele. România de azi pare un teritoriu în care totul e de cucerit: bani, reputaţii, notorietate, cariere, glorii. Mai mult, România de azi pare un teritoriu în care totul trebuie pierdut, înainte de a putea cîştiga cîte ceva. Trecutul ne chinuie atît de mult! Trecutul nostru comun e atît de urît, încît oscilăm, agonic, între două şanse. Să evadăm în paradisul trecutului personal şi să fugim cît putem de repede, cu toate motoarele progresului turate, de trecutul comun, spre un viitor incert despre care sperăm un singur lucru: e mai bun decît trecutul. Recuperarea raţiunii şi a sensibilităţii, deopotrivă, e posibilă doar dacă România primeşte din plin o infuzie de gîndire şi atitudine conservatoare.

Departe de liberalul rătăcit în luxurianţa propriului *hybris* şi de socialistul risipit în deşertul clasei sociale, conservatorul rămîne cu capul pe umeri. A fi conservator înseamnă a fi responsabil pentru tot ceea ce se întîmplă, a suferi puţin pentru orice pierdere şi a nu te împăca cu gîndul că lucrurile trec uşor. A fi conservator înseamnă a pune la dispoziţia tuturor mijloacele pentru schimbare, dar a nu forţa schimbarea. A fi conservator înseamnă a detesta revoluţiile ori reformele venite din programe politice şi gîndite departe de realitate, în lumea frustrărilor travestite în ideologii. A fi conservator nu ţine, în definitiv, de politic, ci de un anume fel de a fi în lume. Melancolia de a vedea lumea îmbătrînind şi îngrijorarea de a vedea că sînt cîte unii care îi grăbesc îmbătrînirea cu bruscheţe „progresistă" produc un anumit tip intelectual care, în cele din urmă, se manifestă în politic prin calm şi principialitate.

A fi conservator implică, cumva, să-l ai model pe Isus Hristos – manifestarea deplinei responsabilităţi. Valorile conservatorului sînt cele ale micii comunităţi – familie, şcoală biserică – acolo unde solidaritatea este naturală şi umanul se exprimă cu decenţă. Dincolo de această solidaritate la nivel „micro", există doar libertate. Şi nimeni nu crede în libertate, în minimalizarea statului şi în libera iniţiativă, mai mult decît un conservator.

E lesne de înţeles de ce în România nu prinde rădăcini o mişcare conservatoare autentică. Pe de-o parte, nu e nimic de conservat la nivelul cetăţii, pe de altă parte, nu există predispoziţie spre responsabilitate şi solidaritate la nivel individual. Dar aceste dificultăţi arată, cu mai multă pregnanţă, necesitatea unei astfel de mişcări, căci ceea ce ne împiedică să fim conservatori este exact ceea ce e mai rău în/cu noi.

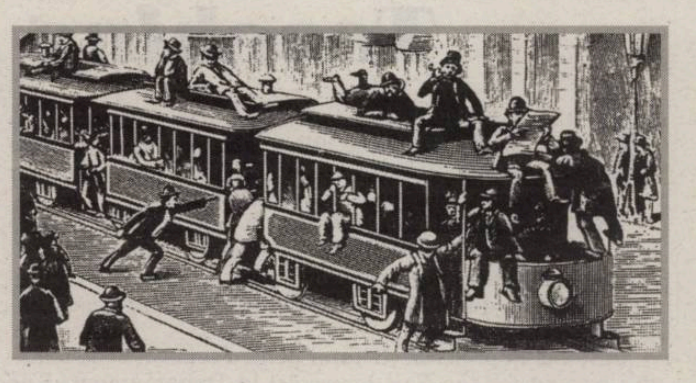

Imensa lehamite şi vădita astenie a corpului social românesc sînt, pentru mine, semne bune. De aici se pot naşte soluţiile temperate, dar ferme, de aici poate reîncepe ofensiva bunului-simţ şi regăsirea reperelor fundamentale de orientare a omului în lume. Nu sînt de acord cu clişeul după care politica românească e departe de oameni. Dimpotrivă, politica românească mi se pare mult prea intimă, mult prea impregnată de grosolănie şi de uşurătatea de care suferim cu toţii la acest început de veac.

Recuperarea raţiunii şi temperarea ei cu sensibilitate sau, din unghi opus, recuperarea sensibilităţii şi temperarea ei cu raţiune se pot realiza în cetate numai prin apariţia şi victoria electorală a ideii conservatoare. Aştept o mişcare conservatoare şi ştiu bine că nu sînt singurul!*

** Fără nici o legătură cu partidul dlui Dan Voiculescu. Dimpotrivă...*

ready made

„Ioan încă de june era blînd şi feroce. Amă pe Isus şi nu mai putu apoi ama nimic. Este o profundă relaţie între *Cîntarea cîntărilor* şi *Apocalipsă*. Şi una şi alta sînt nişte exploziuni de verginitate grămădită."

(Ion Heliade Rădulescu, *Critica literară,* Editura Minerva, 1979)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

63°

Pe consileri alungă-i,
de nu-ţi spun cum pantofii,
din limuzina-ţi lungă,-i
poţi pune, ca un *profi*

al lumii bune,-n care
te-nvîrţi, acum, şi tu,
pe sol, cu cea mai mare
atenţie, să nu

se vadă glezna albă, —
căci numai după cină
picioru-ţi, de la talpă
la pulpă, în piscină

se bălăceşte (după
ce-ţi vei fi fost sumes
nădragii) ca-ntr-o supă
ce nu-ţi prea dă alt ghes

decît să-ţi bagi într-însa
picioarele-amîndouă, —
pe ea, băgînd-o-n mîn-sa
în serile cîn plouă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mariana şi Sanda

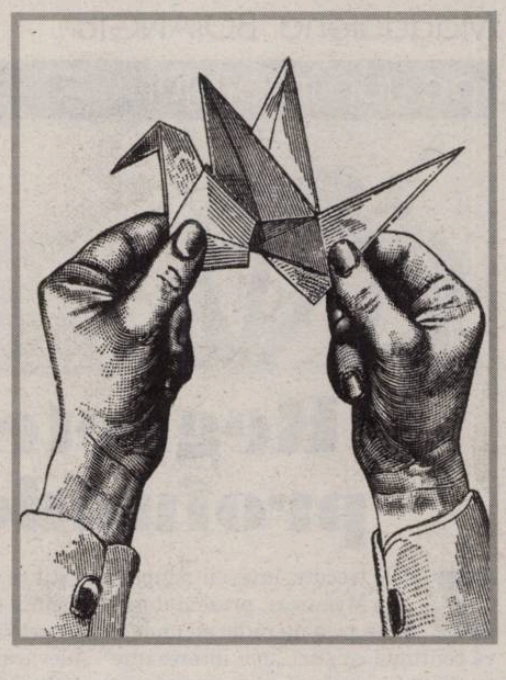

Mariana făcea curăţenie cu o energie care te uimea, mai ales dacă luai în considerare statura ei firavă. Mică şi iute, părea că zbîrnîie ca o maşină de bărbierit încărcată cu celebrele baterii Duracell. Dacă cineva mai adăsta pe undeva prin casă dimineaţa cînd apărea ea, dacă mai era încă în pijama sau chiar mai încerca să aţipească un pic, era supus unui regim aspru. Mariana pornea aspiratorul, începea să scuture cearceafurile, să tragă paturile şi să vorbească. Nu ezita nici să te apostrofeze că nu eşti gata să începi ziua cînd soarele e de mult pe cer. Muta din loc tot ce era de mutat şi nu uita niciodată să vîre aspiratorul sau cîrpele prin toate cotloanele posibile. Cînd freca podeaua ca la *curling,* cînd era căţărată pe scaune să ia cu peria pînzele de păianjen de pe tavan. Mai greu se descurca la călcat, lucru ce nu-i prea ieşea, mai ales la cămăşi. Dar era o lipsă nesemnificativă în comparaţie cu restul. Cerea bani cît să nu depăşească măsura, atentă mereu la reacţiile legate de acest subiect. Însărcinată fiind, avea aceeaşi vitalitate, de îţi era şi frică să nu i se întîmple ceva. Într-o zi însă, cînd era prin luna a şaptea, a zis că nu mai poate şi n-a mai venit. După ce a născut, a mai încercat să lucreze, dar se vede treaba că grijile cu copilul şi cu bărbatul, tot mai depăşit de situaţie, au obligat-o să renunţe definitiv şi să se dedice numai propriei gospodării. Cei din casele în care făcea curăţenie i-au simţit tare mult lipsa. Toţi au început să caute pe altcineva şi s-au vorbit ca atunci cînd vreunul găseşte o femeie potrivită, să-i anunţe şi pe ceilalţi. Timp de mai multe luni, fiecare s-a descurcat pe cont propriu, mai cu aspiratorul, mai cu ligheanul, mai cu maşina de călcat, mai înjurînd fenomenul emigraţiei româneşti către ţările europene, graţie căruia nu mai există forţă de muncă locală. În sfîrşit însă, cineva a găsit-o pe Sanda. O femeie care spunea tuturor pe nume şi dacă încercai s-o ţii la distanţă, vorbindu-i cu dumneavoastră, îţi spunea că poţi chiar să-i zici Sanda. Masivă, cu multă putere, dar mai lentă decît Mariana. Ducea pînă la urmă treaba la capăt, dar trebuia să-i spui mereu unde şi cum să cureţe, s-o dirijezi şi s-o controlezi. Cînd se suia pe scaun să dea jos păianjenii, mai că-ţi venea să strigi după ajutor. Cînd se apleca să spele podeaua, părea că-i trosnesc toate încheieturile. Graţie gabaritului şi puterii mai mari probabil, reuşea să calce mai bine decît Mariana. Şi a început să lucreze la aproape tot aceleaşi familii. Dacă Mariana fusese comparată cu un rapid Mini Cooper, Sanda te ducea cu gîndul mai degrabă la o camionetă diesel. Numai că, într-o bună zi, Sanda a dispărut fără urmă. N-a mai răspuns la telefon şi n-a mai mers la nimeni. Îngrijorare mare printre familiile prietene. Ce se întîmplă cu Sanda? Ne-o fi lăsat baltă? O fi plecat în Spania? Într-un tîrziu, cineva a aflat următoarele informaţii pe care le-a spus şi celorlalţi ca pe un mare secret. Sanda se afla într-o perioadă de evaluare a propriei afaceri. Dorea să facă o restructurare în activitatea sa şi s-a gîndit să-şi selecteze clienţii. Nu ştia nimeni însă criteriile în funcţie de care urma să fie făcută selecţia. Şi, timp de cîteva săptămîni, ne-am gîndit cu emoţie: ne selectează oare Sanda pe lista ei cea bună sau nu? Am fost oare nişte clienţi buni sau răi? Dar, dacă ne va alege, nu cumva înseamnă că sîntem dintre cei la care primea bani mulţi şi făcea treabă mai puţină? În orice caz, trebuie să recunosc că preferam această din urmă variantă. Şi iată că într-o zi... Sanda a sunat. Eram pe lista cea bună, veste la care era gata să sărim în sus şi să strigăm *yes, yes, yes,* ca echipele victorioase de la concursurile de la televizor...

Radu GOLOGAN

Teaching in the USA

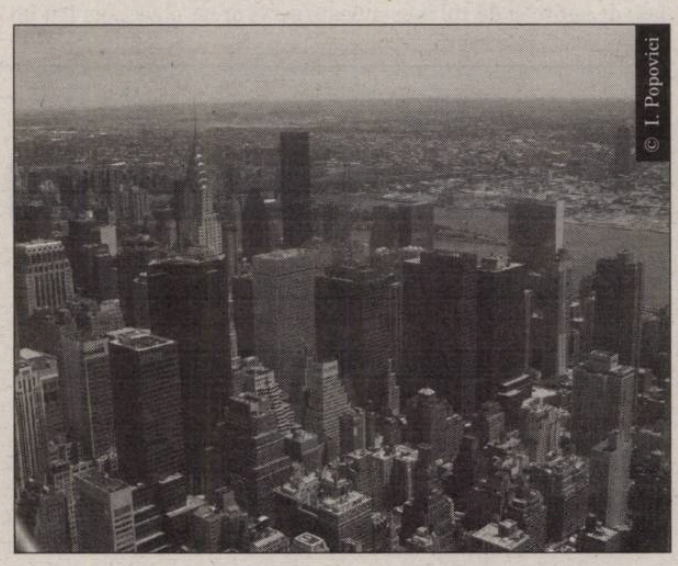

Titlul poate părea arogant, în engleză, dar nu am găsit ceva care să sune atît de potrivit în româneşte („predînd în SUA“ suna hilar, iar varianta „Profesor în America“ e prea pompoasă şi pretenţioasă).

Mă gîndesc de cîteva zile să ţin un gen de jurnal despre întîmplări, obiecte, locuri, oameni întîlniţi în campusul Universităţii statului Illinois (University of Illinois), Champaign-Urbana, după numele localităţilor ce găzduiesc şcoala, lipite una de cealaltă.

Sînt aici ca profesor vizitator pentru semestrul de toamnă *(visiting for the Fall semester)* la Departamentul de Matematică, poziţie pentru care am aplicat şi am fost admis şi datorită lobby-ului făcut de doi dintre colegii de aici, profesori, cu care am publicat cîteva lucrări apreciate. A contat şi faptul că mă aveau în vedere să-i sprijin la pregătirea studenţilor pentru concursul Putnam (olimpiada matematică studenţească a SUA, extrem de selectă).

Universitatea este una dintre cele mai importante instituţii de învăţămînt superior de stat din SUA. Înfiinţată în 1868, are acum peste 40.000 de studenţi şi deţine peste 20 de Premii Nobel, multe în fizică. Şcolile de inginerie şi fizică sînt între primele 5 din SUA; nici matematica nu stă rău, în primele 15.

Doresc ca în cîte un mic articol, în funcţie de fotografia culeasă de mintea mea, să mă refer la cîte o idee sau obiect. Totul va fi trecut prin modul meu de analiză, deci rezultatul va fi oarecum subiectiv, dar cred că e util pentru cei ce vor să înţeleagă o parte din America, vor poate să înveţe aici sau – de ce nu – să-şi facă un viitor pe acest tărîm. Poate că şi cele cîteva mii de părinţi, cu copii la studii aici, vor înţelege mai bine cum trăiesc copiii lor în mediul universitar; bănuiesc că nu li se povestesc totdeauna prea multe. Aşadar, sper să întîlnesc idei.

Ca profesor la o universitate importantă, adică una care are tradiţie, bine clasată în topul celor mai bune, acordă doctorate *(grading school),* trăieşti la scară mică toate dilemele şi contradicţiile vieţii americane în viziunea unui european. O să încerc să explic.

Despre modalităţile în care ajungi să ocupi o astfel de poziţie am vorbit, iar faptul că poţi ajunge imediat după doctorat profesor universitar este o dovadă a respectării valorilor, pentru că ele sînt o investiţie. Nu se poate încă aşa ceva în România; nu pot uita argumentul de tipul „măcar un curs să fi scris ca să aibă pretenţia să ajungă conferenţiar“.

Asta e însă şi America în totalitatea ei: valorile evidente sînt promovate indiferent de vîrstă. E ca în sport: un fotbalist tînăr, chiar neexperimentat, dar serios şi talentat, are pe piaţă o valoare mai mare decît unul consacrat, dar spre sfîrşitul carierei.

Să mă întorc însă la „activitatea didactică“. Spre deosebire de Europa, şcoala universitară e mai asemănătoare liceului de la noi. O lecţie ţine 50 de minute şi, în funcţie de „creditele“ acordate, se desfăşoară mai multe zile pe săptămînă în acelaşi loc şi la aceeaşi oră. În general, creditele coincid cu numărul de lecţii pe săptămînă.

Ca profesor nu poţi întîrzia. Faci o impresie execrabilă, iar studenţii în general reclamă o astfel de atitudine. Nici nu poţi depăşi timpul acordat. Aici, la University of Illinois sună chiar clopoţelul în toate clădirile cu săli de curs.

Materia predată: nu prea ai libertate ca profesor. Ţi se dă manualul şi *syllabus*-ul, adică program pe ore, tu ai doar libertatea discutării şi interpretării acesteia. Manualele sînt de altfel extrem de îngrijit elaborate şi cu multe exemple. E o afacere uriaşă să fii autorul unui astfel de manual, mai ales la nivelul *undergraduate* (adică primii ani înainte de master): jumătate din universităţile americane folosesc aceleaşi manuale. Scumpe şi grele, în kilograme însă. Sînt cartonate, mari, cu sute de pagini. De aceea îi vezi pe toţi studenţii cu rucsacuri încărcate, iar una dintre întrebările lor la începutul cursului este dacă trebuie să aibă manualele cu ei mereu. De obicei, un curs nu înseamnă parcurgerea în întregime a unui astfel de manual.

Dai teme la fiecare lecţie. Sînt conştienţi de importanţa acestei activităţi. Cu o conştiinciozitate exemplară, majoritatea aduc temele în zilele în care le spui că trebuie predată *homework due* şi aşteaptă să o corectezi cu observaţii. Pentru un curs cu mai mulţi studenţi, ca profesor beneficiezi de un asistent de corectare *(grader),* de obicei un student *graduate,* adică doctorand. Îi pasezi lucrările şi după cîteva zile el ţi le lasă la cutia poştală corectate.

Apoi, periodic, dai lucrări de control în general anunţate, *quiz* le numesc ei. Şi astea contează la nota finală şi trebuie să fii atent să le contabilizezi. În plus, cam de două ori pe semestru anunţi de la început examene parţiale, *midterms,* şi trebuie să fii atent să precizezi modul de corectare cu ponderea în nota finală.

Peste astea, cam de trei ori pe săptămînă ai *office hours,* ore de consultaţii anunţate în biroul tău, unde oricine vine şi te întreabă legat de curs sau teme.

E o muncă serioasă şi stresantă în fapt. Mai ai şi alte activităţi nu neapărat normate: e bine să participi la cîteva dintre seminariile ştiinţifice ale facultăţii, săptămînal. Asta în legătură sau peste activitatea ştiinţifică concretizată în numărul şi calitatea lucrărilor publicate sau a *grant*-urilor obţinute. Nu e uşor şi nici relaxant.

Există însă motive de mari satisfacţii ca profesor. În primul rînd, societatea îţi consideră poziţia ca fiind una de excelenţă şi o respectă. În al doilea rînd, beneficiezi de o vacanţă incredibil de mare, comparativ cu concediile de maximum două săptămîni ale angajaţilor la stat sau în companii. Apoi circuli la congrese, conferinţe, cu destulă uşurinţă şi cu bune sponsorizări din partea universităţii. Şi nu în ultimul rînd, costul asigurării medicale este extrem de mic, comparativ cu alte domenii: centrele medicale ale universităţii acordă reduceri substanţiale cadrelor didactice prin compania de asigurări a acesteia.

Totul pare minunat. Problema o reprezintă însă de multe ori familia şi locul. Cîştigi un post la o universitate de top, ce faci însă cu soţia, mai ales dacă e dascăl şi ea, sau cum rezişti într-un loc în care, în afară de universitate, nu mai e nimic decît cîmp...

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

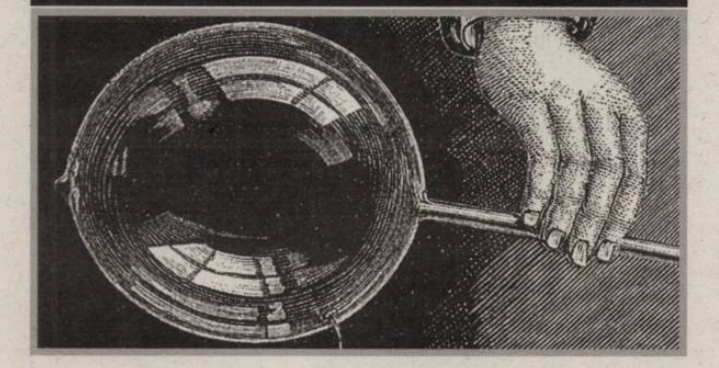

Nostalgia

Stau şi mă întreb dacă şnapanii de azi nu au nostalgia vremurilor bune de odinioară, cînd puteai să spargi o casă sau o bancă doar cu o armă şi tupeu, să primeşti taxe de protecţie în plicuri albe, la barul din colţ, să faci legea pentru tot cartierul, să mai faci cîte o ticăloşie, ici, un şantaj, colo, şi să te plimbi prin oraş într-o maşină, alături de doi băieţi cu muşchi pe ei, pe nume Zack şi Boris. Dar în zilele noastre, echipamentele de supraveghere ubicue transformă astfel de chestii în dulce visare. Şi cam 90% din ceea ce se fura pe vremuri nu mai merită să fie furat. Cine mai are azi nevoie de un televizor sau de cine ştie ce alt aparat casnic, cînd le poţi obţine la preţul unei mese la un restaurant nici prea-prea, nici foarte-foarte? Maşinile sînt probabil ultimele obiecte mari care mai merită să fie furate, dar şi pe ele se află atîta echipament de siguranţă că îţi trebuie patru ani de facultate doar ca să spargi una. Azi, orice criminal care se respectă trebuie să fie specialist. Nici măcar nu mai poţi folosi un har de la Dumnezeu, precum limba dulce, pentru a-i trage pe oameni pe sfoară, fiindcă şi nişa asta de piaţă a fost invadată de vînzătorii cu acte în regulă. Toate îmbrobodelile, toate „facerile din vorbe", pe vremuri fala sforarilor şi a panglicarilor, au devenit azi perfect legale în orice magazin. Tinereii cărora nu le-a mijit barba, de la magazinul de calculatoare, pot să-i facă de ruşine pe vechii panglicari cu gargara lor despre *gadget*-uri care nici nu existau pînă mai alaltăieri. Companiile de telefoane şi cele de cărţi de credit au pus la punct înşelătorii care ar face ca băieţii cu tradiţionala alba-neagra să pară doar nişte bieţi ageamii. Furtul din buzunare în locurile aglomerate încă mai are şarmul lui, dar puţini sînt cei care mai umblă azi cu bani peşin în buzunare şi e cam peste mînă să furi parole de la oameni. Şnapanii deştepţi ţin azi pasul cu tehnologia, de bună seamă. Furtişagurile se petrec azi pe Internet şi oricine se pricepe cît de cît la hackăreală poate cîştiga un ban grămadă. Dar asta îi lasă pe bătrînii pungaşi cu buza umflată. Lumea interlopă nu a fost dintotdeauna dominată de tineri, dar azi mai toate afacerile sînt, fie ele legale sau nu. Tinerii au pus mîna pe lumea întreagă şi îşi folosesc avantajul de parcă ar fi fost antrenaţi precum candidaţii manciurieni. Dacă vreţi să ştiţi cum sînt antrenaţi tinerii să sară la beregată, uitaţi-vă doar la mentorul lor, Donald Trump. Şi nici măcar nu merită să aducem vorba de codoşlîc: cazinourile şi congresmanii sînt cei care păstoresc toate curvele. Singurele crime de modă veche care se mai păstează sînt traficul de droguri şi forţa brută. Şi traficul de droguri este oarecum pus în pericol de marile companii farmaceutice, unde lucrează adevăraţii barosani, dar a mai rămas loc şi pentru măruntul traficant de colţ de stradă, care mai face şi el un ban (asta dacă are celular). Singurul lucru care nu va ieşi din modă este forţa brută, dar se dă o luptă crîncenă pentru cine va obţine muşchii ăi mai tari, căci afaceri legale precum Blackwater sînt ferm decise să atragă de pe stradă cei mai nemiloşi mardeiaşi şi să-i treacă pe statele de plată. Bătrînii şnapani stau acum şi joacă cărţi şi se privesc pe ei înşişi la televizor, cu o aură romantică. Adevăraţii tîlhari sînt cei care cumpără publicitate la emisiunile astea.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Acest spirit de colocviu în mijlocul unei chermeze...

Trei sute de conferenţiari, două sute de manifestări publice, cîteva mii de participanţi într-un orăşel care nu are mai mult de vreo treizeci de mii de locuitori el însuşi. Şi o denumire cel puţin deconcertantă: Festivalul Internaţional de Geografie, aflat la cea de-a 18-a ediţie a sa. Dacă, pe lîngă problematica centrală a energiei, nu s-ar fi întîmplat ca anul acesta ţara invitată să fie România şi să trebuiască să răspund unor invitaţii de onoare, era exact genul de eveniment-mamut la care detest să iau parte.

Şi totuşi, acest festival de geografie de la Saint-Dié-des-Vosges, perfect individualizat prin obiectivele sale, face parte dintr-o categorie mult mai largă de manifestări culturale, care merită toată atenţia, chiar dacă – sau poate tocmai deoarece – nu seamănă nici cu ceea ce sîntem obişnuiţi să considerăm un *festival* şi nici cu ceea ce aşteptăm de la un *colocviu* ştiinţific.

Mai întîi, este opera unui om politic, fost ministru şi fost deputat european – cum îi place actualului primar al oraşului să amintească –, dar şi fost geograf. Şi este astfel (şi) o acţiune politică într-o urbe în sărbătoare, de natură să ofere o culoare aparte localităţii, o mîndrie şi un sentiment de apartenenţă al localnicilor, de natură să asigure iniţiatorului său un al doilea mandat şi un loc aparte în parnasul local. Un prim aspect de luat în considerare deci, şi de către aleşii noştri locali: se poate ieşi în lume şi altfel decît prin cartea recordurilor pentru cel mai mare gulaş sau cea mai lungă funie de ceapă...

Dar, evident, nu acesta este cel mai interesant lucru în contextul de faţă. Interesant este ceea ce oferă, de fapt, acest „festival". Ei bine, oferă de toate! De la un forum al cărţii pentru adolescenţi, la filme pentru toate vîrstele şi gusturile (nu a lipsit, bineînţeles, nici prezentarea filmului lui Mungiu); de la o colecţie impresionantă a bijuteriilor imaginate de Braque, la un tîrg permanent de *produits de terroir* şi demonstraţii zilnice de artă culinară oferite de *grands chefs,* reunite sub deviza „geografia gustului"; de la un stand despre păduri şi viaţa lor secretă, la un forum despre energia nucleară şi aventura sa publică; de la plimbări cu balonul, la iniţiative internaţionale referitoare la statutul geografiei în şcoli; de la premii în cărţi, la tombolă; de la spaţii multimedia şi discuţii tehnice despre utilizarea imaginilor prin satelit la animaţie pentru copii; de la „cafeneaua geografică", la hărţi uriaşe pavînd holul gării sau al primăriei; şi, bineînţeles, cei trei sute de conferenţiari, de la profesori de liceu, la somităţi academice şi politice, distribuiţi în numeroase conferinţe, mese rotunde şi forumuri şi întorcînd pe toate feţele tema centrală a ediţiei de anul acesta: criza mondială a energiei.

Este interesant apoi publicul căruia i se adresează acest festival şi care cuprinde toate categoriile de vîrstă şi socio-profesionale imaginabile. *Aşa e, asta e viaţa noastră, a ţăranilor, pretutindeni în lume!* – mi-a oftat la ureche o bătrînică de lîngă mine, la sfîrşitul unui film despre un sat din România. Într-un autobuz am discutat îndelung despre România cu un profesor de geografie-istorie, venit din alt colţ al Franţei, iar la o masă m-am întîmplat să fiu alături de preşedintele Sorbonnei. Mai toţi studenţii din Strasbourg sînt îndemnaţi să participe la acest festival, iar sălile de conferinţe sînt pline cu elevi ai liceelor din zonă. Cei mai vizaţi sînt, de fapt, profesorii de toate categoriile şi elevii lor, dimensiunea pedagogică fiind de departe cea mai vizată şi cel mai bine pusă în valoare.

Halima? Da, pentru cineva obişnuit cu „puritatea" manifestărilor culturale, care trebuie să-şi vadă fiecare de menirea sa şi să zboare la altitudinea cuvenită, aceasta este prima impresie. La care se adaugă apoi angoasa conferenţiarului, care nu pricepe prea bine cui i se adresează, de fapt, şi cum trebuie să-şi formuleze, în consecinţă, mesajul. După care, se linişteşte, căci totul depinde numai de el: toţi cei prezenţi sînt doritori să asculte şi capabili să înţeleagă – şi, dacă este cazul, nu se jenează să întrebe. Evident, e bine să fie vorba despre probleme inteligibile şi formulări inteligente...

Ceea ce mi se pare extraordinar este acest spirit de colocviu în mijlocul unei chermeze! – ne mărturisea la masa de încheiere preşedintele festivalului. Ce contradicţie în termeni pentru un intelectual român de modă veche! Pentru noi, colocviul academic şi chermeza populară sînt regnuri diferite, între ele se află o prăpastie ontologică. Primul ţine de bucuriile subtile ale spiritului, în celălalt caz este vorba despre plăcerile mărunte ale corpului. Şi, nu în ultimul rînd, *colocviul* se adresează elitei, *chermeza* este pentru mase.

Un astfel de „festival" transgresează însă cu graţie aceste categorii şi frontierele ce le despart, reuşind totodată să dea o unitate inteligibilă imensei sale diversităţi de ingrediente. Este derutant, cu partea sa de risc, dar este şi fascinant. Să fie oare vorba despre o (re)inventare a unei *culturi populare,* destinate adică poporului, în sensul său nobil de cetăţeni egali în cuget şi simţiri? Nu ştiu, dar cred că merită să reflectat puţin pe această temă.

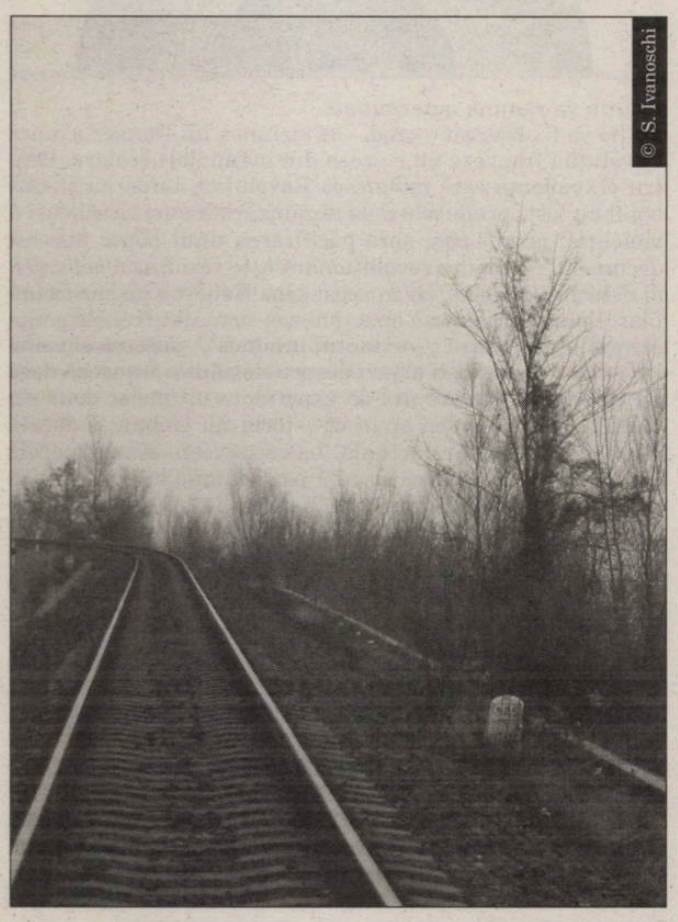

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casele liberalilor

Ar putea fi, cu acest titlu, un serial despre locuinţele elitei politice de la sfîrşitul secolului al XIX-lea. Cele care se mai păstrează au avut, de multe ori, aceeaşi soartă: fiind dintre cele mai arătoase din centrul Capitalei, au devenit sedii de ambasade sau reşedinţe diplomatice. Prin urmare, starea lor actuală nu cere, vizibil, o intervenţie, deşi, la vîrsta lor, ar fi nevoie de o expertiză.

De exemplu, o asemenea casă este Ambasada Italiei. Nu şi-a schimbat adresa, care era, în 1896, Popa Cosma, 13, decît fiindcă, de atunci, strada s-a numit, pe rînd, Benito Mussolini şi, din 1943, după lovitura de stat regală, Victor-Emanuel al III-lea; a fost o vreme cînd la Bucureşti erau reprezentaţi atît monarhul, cît şi republica fascistă de la Salo. Comuniştii au botezat-o I.C. Frimu, după un militant socialist din prima generaţie, apoi Henri Coandă, iar casa din colţ, unde e acum Ambasada Algeriei, a fost cîtva timp Muzeul Coandă. Colecţiile acestuia s-au mutat, se pare, în Muzeul Ştiinţei din Parcul Carol, cel mai necunoscut dintre muzeele bucureştene.

Primul proprietar al casei de la numărul 13 a fost Anastase Stolojan (1836-1901), doctor în drept la Paris şi om politic liberal. Numele-i arată obîrşia, din satul gorjean Stolojani, dintr-o familie de boiernaşi, fără nici o legătură cu personajul din zilele noastre. Din căsătoria cu Olga Vrăbiescu, s-au născut două fiice: Lia, care a fost doamna Vintilă Brătianu, şi Olga, căsătorită cu Radu Florescu, precum şi doi fii: Radu şi Dinu. Acesta din urmă a luat-o de soţie în 1912 pe Maria, fiica lui Nicolae Filipescu, deci o alianţă care trecea bariera dintre partidele liberal şi conservator. La despărţirea lor, urmată de o a doua căsătorie, cu Yvonne Stoenescu, casa a fost vîndută. Pentru cîţiva ani, ea a aparţinut unui norvegian care făcuse avere din comerţul cu lemn. Anul cînd a fost cumpărată de statul italian este 1920. Clădirea, în stilul eclectic, cu accente de *art nouveau,* a fost încredinţată arhitectului Gherardo Bosio (1903-1941) pentru o restructurare care a dat faţadelor aspectul edificiilor epocii mussoliniene. Desigur, nu era o transformare fericită din punct de vedere estetic, dar, la Bucureşti, arhitecţii români, ca Duiliu Marcu şi chiar proteicul Petre Antonescu, adoptaseră repede acelaşi stil. Ambasada s-a extins, în primăvara anului 1982, ocupînd şi casa vecină, cu numărul 11, fostă a petrolistului Rică Georgescu, implicat în acţiunile de spionaj şi subversiune ale SOE britanic din timpul războiului, iar din 1964 sediul Institutului de Studii Sud-Est Europene. Ceauşescu a consimţit la vînzarea clădirii, în care s-a instalat serviciul consular italian, cu consecinţe nenorocite în funcţionarea acestui institut al Academiei.

Am avut prilejul să văd interiorul casei despre care scriu. Hall-ul central are înălţimea celor două niveluri, parter şi etaj, iar dintre încăperile, ce-l înconjoară, cele din spate, pe acelaşi ax cu intrarea, se deschid către o mare grădină în care se coboară pe cîteva trepte. La ziua Italiei se adunau acolo două generaţii din intelighenţia locală, mai mult sau mai puţin autorizată. Principala mea ocupaţie era să navighez, cu un pahar în mînă, ca să ocolesc oficialii. Unele dintre informaţiile de mai sus le datorez dlui prof. Dan Ionescu, autorul consolidării de după cutremurul din 1977.

Altă casă a unui liberal de vază a fost, pînă de curînd, Ambasada Elveţiei, pe strada Pitar Moş, 12. În 1890, numărul era 10, dar se vede cum s-a intercalat o clădire banală înainte de casa mai veche, pe zidul căreia o placă aminteşte de compozitorul George Stephănescu. Ambasada şi-a păstrat curtea-grădină, casa are o eleganţă discretă.

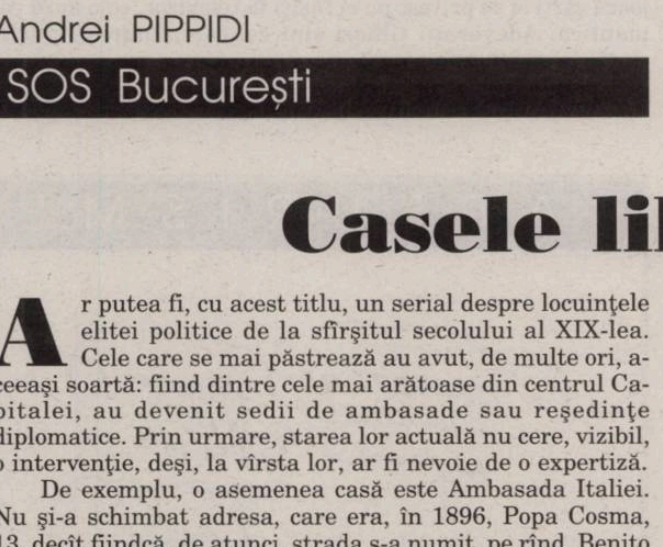

Aici a locuit Eugeniu Carada, marea competenţă financiară a partidului, întemeietorul Băncii Naţionale (1880). Ceea ce se ştie mai puţin despre el este că a fost şi poet, autor dramatic şi ziarist. În tinereţe, în vremea studiilor sale la Paris, s-a ocupat chiar de o traducere a cronicilor noastre în limba franceză, lucrare care zace astăzi în Biblioteca Poloneză din Île Saint Louis, deşi nevoia de a face cunoscute în străinătate izvoarele istoriei noastre este şi astăzi aceeaşi pe care o simţeau paşoptiştii. Marea operă a lui Carada a fost Banca. Totodată, lui i se datorează pregătirea pentru viaţa politică a lui Ion I.C. Brătianu. Fără acţiunea acestui mentor, cel mai mare dintre fraţii Brătianu, cu Colegiul Sainte Barbe de la Paris şi studiile de inginerie la Charlottenburg, n-ar fi avut niciodată locul care i s-a statornicit în istoria României moderne. Cît despre Carada, el a vrut să fie „eminenţa cenuşie“: n-a fost niciodată ministru.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

Cine l-a ucis pe Ludovic al XVII-lea?

Enciclopediile nu-i consacră decît cîteva cuvinte: în ciuda legendelor pe care le-a inspirat, Ludovic al XVII-lea a fost uitat de istorie. Romancierul Christophe Donner îşi propune – *Un roi sans lendemain,* Grasset, 2007 – să-i facă, în sfîrşit, dreptate şi să arate că moartea băieţelului de 10 ani a fost punctul culminant, oroarea ultimă a Terorii revoluţionare.

Henri Norden, scriitor, protagonistul romanului, primeşte din partea unei case de producţie o comandă de nerefuzat: să scrie scenariul unui film despre Ludovic al XVII-lea. Ideea îl seduce şi îl obligă să se consacre unor cercetări sistematice în biblioteci. Romanul se construieşte plecînd de la aceste descoperiri succesive şi se desfăşoară pe mai multe planuri. În fapt, sînt trei sau patru romane într-unul singur, ceea ce pentru Donner e o practică obişnuită (trebuie să scrii, îl somează editorul său, „un roman adevărat. Nu un roman cu mai multe romane în interior, dacă vezi ce vreau să spun. Un roman simplu“: sfat preţios ce nu va fi, bineînţeles, cîtuşi de puţin urmat). De altfel, efectele de *mise en abîme* sînt utilizate cu umor şi inteligenţă: „El (editorul, *n.m.)* avea să se afle în faţa unei cărţi aşa cum îi plăcuse întotdeauna lui Henri să scrie; una din acele chestii moderne unde trecutul, prezentul, marea şi mica istorie, scriitura cinematografică, teatrală, ficţiunea şi realitatea, adevărurile şi minciunile tind către acelaşi scop“; „Am confundat întotdeauna viaţa şi cărţile mele şi am ferma intenţie să continui“.

Ludovic al XVII-lea, aşadar, duce de Normandia, fiul lui Ludovic al XVI-lea şi al Mariei-Antoaneta, născut în 1785, mort la închisoarea Temple în 1795. Ancheta pe care o întreprinde romancierul în haine de istoric îl conduce la un personaj aparent de rangul doi, dar al cărui rol în timpul Revoluţiei a fost subestimat: Jacques-René Hébert, editorul publicaţiei *Le Père Duchesne,* premergătoarea revistelor satirice de astăzi. Donner (sau Norden? – încep să-i încurc) reconstituie biografia acestui ticălos pur-sînge, de o ambiţie şi de o răutate fără egal.

Născut în 1757, la Alençon, Hébert „urcă“ la Paris, se descurcă din felurite expediente şi, în plină isterie revoluţionară, fondează în 1790 *Le Père Duchesne,* un soi de „pamflet periodic“ a cărui principală originalitate stilistică este vulgaritatea. Violenţa limbajului şi denunţarea a tot felul de „scandaluri“ îi asigură succesul. Hébert scriitor? De ce nu, din moment ce fraţii Goncourt îi recunosc multe calităţi. Dar – se întreabă Henri – şi-au dat ei seama de încărcătura criminală a cuvintelor lui Moş Duchesne? Revoluţia franceză a excelat, oricum, prin acest „prurit“ scriptural. Pamfletele imunde care îi vizau pe rege şi pe regină au pregătit uciderea lor, Hébert a jucat aici un rol capital, a fost chiar simultan ziarist şi procuror, a devenit un personaj temut şi influent. El a avut ideea de a-l transforma pe copilul închis la Temple într-o marionetă abrutizată şi lobotomizată, în „cobai de experimentare egalitaristă“, el este acela care a răspîndit zvonul că, atîta timp cît copilul regal va trăi, Revoluţia va rămîne neterminată.

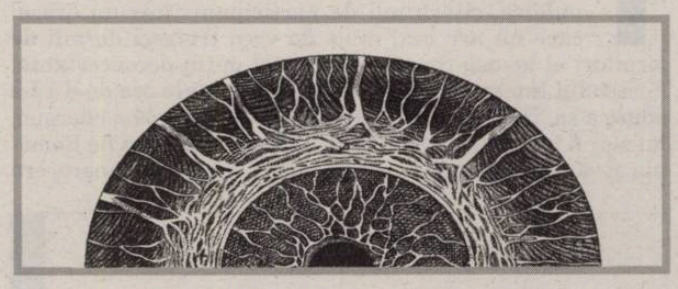

Se va fi observat – cred – că viziunea lui Donner asupra Revoluţiei franceze nu e aceea din manualele şcolare. Pentru el, violenţa este intrinsecă Revoluţiei, teroarea şi războiul au fost „premisele unei organizări, a unei canalizări a violenţei, primii paşi spre pacificarea unui popor devenit document“. Violenţa revoluţionară este rezultatul *nebuniei,* al delirului dement, iar în acest sens Hébert e un caz exemplar. Donner utilizează anacronisme semnificative, de genul „conştiinţă de clasă“, „orizontul luminos“, „puterea sovietelor“. Cum să vorbeşti astăzi despre Revoluţia franceză dacă nu cu reculul pe care ni-l dă experienţa ultimelor două secole? „Istoricii serioşi spun că istoria nu trebuie judecată după morala noastră actuală. La ce serveşte atunci morala dacă nu pentru a judeca şi chiar a condamna lucruri care au rămas nepedepsite, masacre, nedreptăţi“. E de altfel uimitor – adaugă Donner – că lucrurile se liniştesc după asasinatul premeditat al copilului. Iar studenţii îşi dau în continuare întîlnire lîngă statuia lui Danton, pe bulevardul Saint-Germain: „istoria e uitucă“...

Admirabil scris, alternînd tragicul şi umorul, de un realism zguduitor în descrierea ororilor, plin de idei originale şi de găselniţe inteligente, *Un roi sans lendemain* e un roman splendid. Criticii francezi au spus-o deja, chiar dacă autorul pretinde că „jurnaliştii (...) n-au timp să se obosească citind cărţi“. Ceea ce, la urma urmelor, nu e departe de adevăr.

Ia te uită, era să omit un amănunt interesant: Hébert a fost şi el, în cele din urmă, ghilotinat, iar în faţa eşafodului s-a comportat în mod lamentabil.

Texte și opinii de: *Dragoș GHIȚULETE (jurnalist RFI) ● Anca MANOLESCU ● Constantin STOICA (Pr. consilier pentru presă al Patriarhiei Române ● Mădălina ȘCHIOPU ● Iosif ZOICA-TEIUȘ (Pr. consilier cultural la Arhiepiscopia Ortodoxă din Alba Iulia) ● Ruxandra TUDOR ● Mălina VOICU (sociolog) ● **Coordonatoarea temei:** Stela GIURGEANU*

Credința trasă la xerox

În comunism, oamenilor le era interzisă credința în altceva decît în partid. Le erau interzise ritualurile și orice manifestare religioasă. Mersul la biserică era riscant, nu dădea bine, și nici în preoți nu prea aveai încredere. Umblau poveşti despre informatori ai Securității deghizați în haine monahale. Dacă nu puteai în public, îți încropeai Sărbătorile acasă. Pomul de Crăciun îl împodobeai cît mai departe de fereastră, să nu te vadă vecinul, iar de Paşti te străduiai să faci rost de ouă, cu săptămîni, ba chiar cu luni înainte. Ca un făcut însă, de multe ori Sărbătorile (printre puținele însemne rămase ale apartenenței religioase) coincideau ba cu o zi de muncă patriotică, ba cu vreo ședință de partid. Moș Crăciun era tovarășul Gerilă, iar de Paşti copiii repetau încet și mecanic, imitîndu-și părinții, pentru că mulți nu înțelegeau ce înseamnă: „Hristos a înviat!" (în timp ce bisericile erau dărîmate, cultura religioasă nu prea mai avea cum să existe).

A urmat Revoluția. Exhibînd credința prea mult timp îngropată în ei înșiși, credincioșii s-au întors vehement către biserică. Fie pentru că au considerat-o, în toată nebunia ce-a urmat după '89, singurul loc sfînt, fie pentru că făcea parte din acele multe libertăți refuzate pînă atunci cu obstinație. Pe stradă, imediat după Revoluție, începuseră să se împartă Biblii, Noul Testament și fluturași xeroxați cu rugăciuni, foi A4 cu „Tatăl nostru" multiplicat. Pentru mulți tineri, acele xerox-uri erau primul contact cu litera Bibliei.

Dintr-odată, după 45 de ani de comunism, Biserica a început să existe. Și nu doar să fie vizibilă, ci să-și instaureze în forță prezența cotidiană în toate sferele vieții publice. Orele de religie au intrat în programa școlară, întîi timid, apoi din ce în ce mai îndrăzneț. Astăzi sînt obligatorii. La radio și la televizor, Biserica e zilnic prezentă, de la deschiderea emisiei radio cu „Tatăl nostru" la transmiterea în direct a slujbelor. Enoriașii, cei care la Sărbătorile de odinioară se ascundeau prin casă, azi mai că se iau la păruială pentru apă sfințită, se închină cucernic, făcîndu-și cruci mari cînd trec prin fața unei biserici și sînt cutremurați de fior cînd cineva îndrăznește să-i atace imaginea.

În acest context, vocile care acuză BOR de un trecut nu tocmai imaculat, în care nu numai că nu s-a opus regimului, dar a și colaborat cu el, se pierd aproape neauzite. Sub umbrela de încredere pe care majoritatea românilor a deschis-o, necondiționat, asupra Bisericii, nimeni nu mai poate vorbi de rău oamenii Domnului, iar acuzele oficiale privind posibila colaborare a înaților prelați cu fosta Securitate sînt considerate pure blasfemii. Deconspirarea dosarelor preoților a trecut mult timp drept „încălcare a autonomiei bisericii", iar în România de-abia anul acesta, mai exact la 22 octombrie, noul Patriarh Daniel va ridica în prima ședință de Sinod pe care o va conduce problema colaborării preoților cu Securitatea.

Ce mai înseamnă așadar credința la români? Ar putea încrederea în Biserică să fie afectată de posibile verdicte de poliție politică date preoților? Sau ritualul a ajuns deja să-și depășească sfera inițiatică, devenind un set de mecanisme care transformă raționea în robotizare, iar încrederea statistică în Casa Domnului în tradiție multiplicată, o formă fără fond asemănătoare rugăciunilor trase la xerox de după Revoluție? **(S. G.)**

Dragoș GHIȚULETE

Comunismul s-a lepădat de Biserică. Biserica s-a lepădat de comunism?

A supraviețuit sau nu credința într-un stat ateu?

Au fost comuniști cu crucea la gît? Dar preoți cu manifestul roșu în buzunar? Să crezi în Dumnezeu, dar și în liderii comuniști? Aveau loc împreună în noul stat comunist?

În toate țările căzute în sfera de influență sovietică, comunismul s-a năpustit asupra oricăror forme de credință care nu urmau doctrina partidului. Principiile după care trebuia să se comporte autoritățile laice față de biserici au fost stabilite la Moscova, care de altfel a și decis ruperea legăturilor bisericilor catolice cu Vaticanul, văzut ca reprezentant al imperialismului. În Cehoslovacia, în vara lui 1948, bisericile au fost deposedate de proprietăți, iar sistemul de educație a fost naționalizat. În Ungaria, autoritățile comuniste au văzut Biserica supusă Romei ca pe unul dintre principalii oponenți la comunizare. În 1948, peste 6500 de școli confesionale catolice au fost naționalizate.

Prigoana comunistă contra Bisericii și a credinței în alt zeu, altul decît partidul, a existat, iar de soarta preoților care au luptat contra regimului se știe fără umbră de îndoială: mulți au sfîrșit în închisorile comuniste. Ce s-a întîmplat însă de cealaltă parte, cînd, mizînd pe latura ei confesională și dorind să supraviețuiască, Biserica a făcut pactul cu partidul? Ar trebui să luăm o atitudine radicală sau să fim toleranți? Dacă societățile postcomuniste îi tolerează încă și astăzi pe activiștii de ieri, de ce lucrurile ar sta altfel cu preoții colaboratori, mai ales cînd se invocă presiunile la care au fost supuși?

Problema este însă una de atitudine. De morală. Dacă după căderea comunismului în Ungaria și în Polonia mulți preoți care au colaborat și-au cerut, în mod public, iertare, la noi de-abia în 2007 Biserica și-a dat acordul pentru deconspirarea posibililor preoți care ar fi colaborat cu Securitatea.

Peste granițe, una dintre scuzele publice a venit din partea Cardinalului Miloslav Vlk, Arhiepiscop de Praga, care a explicat că motivul colaborării unora dintre oficialii Bisericii a fost, în majoritatea cazurilor, enorma presiune exercitată de serviciile secrete. De altfel, Conferința Episcopală Cehă a cerut preoților care au colaborat să facă public acest lucru. Părintele Henryk Jankowski, duhovnicul și consilierul fostului lider al Solidarității, Lech Walesa, a indicat în Polonia numele a 40 de preoți despre care a afirmat că au fost spioni ai serviciilor secrete în timpul regimului comunist. „Sînt foarte trist că fac acest lucru, însă sînt convins că adevărul trebuie să iasă la lumină. Am fost șocat de ceea ce am văzut în aceste dosare, șocat de numărul de agenți din Biserică. Aflarea acestor nume a fost dureroasă pentru mine", a afimat Jankowski în cadrul unei conferințe de presă transmise în direct. (Potrivit legii, ca victimă a regimului comunist, Jankowski are dreptul de a studia arhivele fostelor servicii secrete și de a publica numele agenților care l-au spionat.)

Din datele Institutului Memoriei Naționale, care gestionează dosarele, 10% dintre preoții polonezi ar fi fost colaboratori ai poliției secrete.

Ce se întîmplă în România?

Revenind în România, dacă istoria Bisericii Ortodoxe în timpul regimului comunist începe cu Patriarhul Justinian, nu e foarte clar unde se termină. Imediat după Revoluție, în 1990, Patriarhul de atunci, Teoctist, s-a retras pentru aproape trei luni din scaunul patriarhal. Motivul n-a fost unul foarte clar. Pe această temă, *România liberă* a publicat în 2 august 2007 un articol intitulat „Cumpăna patriarhului". Autorul susține că l-a întîlnit pe monahul care l-ar fi găzduit pe Patriarh trei luni, începînd cu seara de 22 decembrie, într-o mînăstire din Sinaia. De asemenea, se spune în articol, în 18 decembrie 1989 Sfîntul Sinod s-ar fi reunit în ședință, unde Patriarhul Teoctist a anunțat că e de acord cu decizia politică de reprimare a mișcării din Timișoara. Nici unul dintre membrii Sinodului nu l-ar fi contrazis.

(Două săptămîni mai tîrziu, ziarul *Adevărul* intră în posesia unui document care infirma cele spuse de *România liberă,* demonstrînd că în perioada ianuarie-martie 1990 Patriarhul Teoctist s-a aflat în spital și nu la mînăstire, punct de vedere susținut și de Patriarhia Română, care a anunțat printr-un comunicat de presă faptul că Patriarhul Teoctist s-ar fi retras din Scaunul Patriarhal, din „motive de sănătate".)

De-a lungul timpului, Teoctist a mai fost acuzat că a colaborat cu regimul, că a fost ofițer de Securitate, că nu s-a opus dărîmării lăcașurilor de cult. Cu toate acestea, în ciuda tuturor acuzelor, imaginea publică a rămas intactă, pentru că acuzele n-au putut fi probate. De ce n-au putut fi probate? Pentru că, timp de mai bine de șase ani, totul a fost trecut sub tăcere, atît la insistențele BOR, care considera paragraful referitor la preoți, din Legea privind deconspirarea Securității ca poliție politică, „o încălcare a autonomiei Bisericii", fiind total neconstituțional, cît și la sprijinul politic pe care această poziție clericală a avut-o din partea PSD. Astfel, BOR și PSD au căzut de acord ca dosarele preoților să nu fie făcute publice, îngropînd totul într-o tăcere conspirativă.

Problema Bisericii Greco-Catolice în comunism

Memoriile cardinalului Hossu aduc mărturii certe privind complicitatea dintre conducătorii BOR și cei ai statului comunist, pentru interese personale. Cele două instituții – scrie Iuliu Hossu – s-au folosit una de cealaltă în încercarea de a distruge Biserica Greco-Catolică. Același Iuliu Hossu îl acuză pe Teoctist că ar fi fost unul dintre torționarii episcopilor greco-catolici pe vremea cînd aceștia erau întemnițați la Căldărușani, Dragoslavele și Ciorogîrla. Pe vremea aceea, Teoctist era episcop vicar patriarhal.

În prezent, toate sînt simple acuzații și doar dacă vor fi deschise arhivele, dacă liderii politici se vor lepăda de ipocrizie, va fi posibil să aflăm cine a făcut pactul cu diavolul.

În sprijinul aflării acestui adevăr, și avînd în vedere noua deschidere BOR, care anul acesta și-a dat acordul pentru deconspirarea dosarelor, noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Daniel, va discuta în prima ședință de Sinod pe care o va conduce, pe 22 octombrie, despre problema colaborării preoților cu Securitatea.

Credința ca mijloc electoral

Cert e că principala transformare pe care o aduce sfîrșitul lui 1989 statutului BOR în societate constă în reinstalarea ei în mai toate sferele vieții publice. La ultimul recensămînt, 85% dintre români s-au declarat ortodocși, situînd Biserica, ca instituție, pe primul loc în încrederea lor. Deținătorii puterii politice se folosesc de această încredere, iar credința în Dumnezeu a devenit, după 1989, miză electorală. După 50 de ani în care mărturisirea de credință te putea duce la pușcărie, după 1990, aceeași mărturisire te poate duce la putere.

În emisiunea pe care o realizez la RFI România, *Actualitatea Altfel,* am discutat anul trecut despre o modificare adusă legii cultelor. E vorba de articolul 13, care interzice orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de defăimare și învrăjbire religioasă și ofensă publică adusă simbolurilor religioase. Mai multe ONG-uri susțin că aplicarea strictă a acestei prevederi poate aduce atingere libertății de exprimare, pe baza ei putînd fi interzise cărți, concerte, spectacole de teatru. Avîndu-l invitat pe deputatul Nicolae Păun, președintele Comisiei pentru Drepturile Omului, Cultelor și Minorităților naționale, i-am propus un caz, oarecum banal: urmare a aplicării legii, trupa rock AC/DC n-ar mai putea cînta în România din cauza versurilor. Ca orice politician versat, deputatul a găsit soluția care să îmbuneze cei 85% dintre credincioși: să-și schimbe versurile, dacă vor să cînte într-o țară ortodoxă.

Cît de valabilă mai e însă credința exhibată peste măsură în spațiul public, folosită pentru interese personale? În România de azi s-a ajuns să se sfințească pînă și cazinouri, inoculîndu-se ideea că Duhul Sfînt se pogoară și asupra meselor de joc. Nu ne deranjează. Un lider xenofob aruncă mii de dolari la baluri de liceeni, ca să i se cînte, la ureche, „Crezul". Nu ne deranjează. Nici faptul că un înalt ierarh – e vorba de Pimen – se ploconește în fața aceluiași lider politic, doar pentru că aruncă cu bani în „sfinții părinți".

Drept pentru care, într-o țară unde credința a devenit monedă de vînzare-cumpărare a voturilor, problema colaborării dintre comuniști și ierarhii bisericilor nu pare să mai deranjeze nici ea, fiind doar un amănunt pierdut în istorie. Totuși dacă întrebarea din sondaje ar fi: „aveți încredere în preoți?", răspunsul ar fi, poate, altul.

Anca MANOLESCU

Ortopraxie

Am auzit şi de la alţii; mi s-a întîmplat şi mie. Cînd, plină de aşteptări, poate prea roz idealiste, am intrat într-o biserică, tatonînd tema credinţei, am dat peste o atmosferă mai curînd birocratică. Din toate colţurile, mă pîndea o disciplină încruntat-mieroasă căreia îi ignoram cu totul pretenţiile. Femeia de la pangar, doamnele din comitet, enoriaşele cu vechime erau cu ochii pe orice nou-venit. Te îndrumau mai dulce ori mai aspru, dar întotdeauna magisterial, unde şi cum să stai, în ce ordine să săruţi icoanele, pe ce scaune să nu te aşezi; îţi dădeau pernuţa pe care să îngenunchezi, basmaua cu care să-ţi acoperi capul, ordinul să nu cumva să stai în partea dreaptă a bisericii, senzaţia că nu eşti mai niciodată în regulă. O vreme am considerat că toate aceste exigenţe ţin totuşi, în formalismul lor, de ordinea rituală; m-am supus aşadar cu conştiinciozitate şi chiar cu entuziasmul nou-venitului. A le împlini cît mai corect, cît mai abundent mi se părea că îmi sporeşte capitalul de credinţă. De la o vreme am simţit totuşi că acest balet pios – atît de strict codificat şi controlat, atît de sieşi suficient şi muţumit de sine – e stingheritor. Noroc că am întîlnit şi alte variante de comportament bisericesc. Predicile părintelui Galeriu şi dăruirea ceremonială cu care slujea, armonia artelor liturgice, de tradiţie bizantină, pusă fără greş în operă la Stavropoleos, mi-au sugerat, viu şi efectiv, ceea ce aflasem pe cale livrescă şi aşteptasem în zadar, pînă atunci, să întîlnesc. Anume că geometria ritualului liturgic îi cuprinde pe credincioşi într-o vastă mişcare de ordin simbolic; că formele rituale – conştient împlinite – îi fac să colaboreze cu tagmele angelice la liturghia tuturor treptelor lumii, că îi fac să participe sacramental la unitatea Celui care se împarte tuturor. Fără această concordanţă – pe care credinciosul o are de actualizat în sine însuşi, în persoana lui, amplificată de comerţul cu transcendentul – nici ritualul, nici credinţa nu-şi pot da măsura. Căci, ştim cu toţii, credinţa cuplează văzutul la nevăzut, te lansează pe drumul vertical, dincolo de tine însuţi, face să vibreze un acelaşi acord pe diferitele niveluri ale realului, de la interioritatea cea mai adîncă şi pînă în înălţimea Celui în care crezi.

Cultul pentru formă

La începutul căutărilor mele, dădusem aşadar peste varianta cea mai benignă, poate, de ceea ce se numeşte *ortopraxie:* atenţia dedicată preponderent, dacă nu exclusiv, formei, algoritmului, practicii exterioare – presupuse unice – în care trebuie să îţi profesezi credinţa. Ortopraxia nu e „vinovată" că acordă grijă formelor (rituale, doctrinare, morale etc.), căci formele sînt, în acest domeniu, receptaculul unui conţinut nelimitat, manifestabil tocmai între limitele lor. (Hermeneutul care caută sensul, Duhul, într-un text nu desfiinţează litera care l-a pus pe urma lui.) Ortopraxia e contraproductivă fiindcă e *cult* pentru formă, decretată a fi suficientă ca să-ţi realizezi credinţa. La limită, ortopraxia înseamnă *credinţa în contradicţie cu ea însăşi*. Căci în loc să te lanseze spre celelalte trepte ale realului, te priponeşte în conturul strîmt al unor „proceduri" cît se poate de vizibile şi uşor de cuantificat (cîte mătănii, cîte rugăciuni, cîte fapte bune, cîtă bibliografie a domeniului parcursă şi mînuită). Fără a-ţi dezmărgini fiinţa, credinţa devine un fel de posesiune, umflînd confortabil eul, învestind pulsiunile individuale – rele sau bune – cu o nelegitimă respectabilitate transcendentă. Sigur pe credinţa achiziţionată, individul se poate simţi îndreptăţit să devină reprezentantul celor sfinte, să vadă lumea drept teritoriul unde îşi va exercita autoritar milostenia, fapta bună, norma religioasă. C.S. Lewis pomenea de privirea hăituită a celor spre care se îndreaptă grija unor doamne ortopracticante.

Nu acuză Christos tocmai „făţărnicia", care, înainte de a fi discrepanţă între interior şi exterior, este cult al suprafeţelor, idolatrie a formelor reduse la ele însele, interdicţie de a le străbate, de a le transcende? Componenta profetică a religiilor combate tocmai această tendinţă de *instalare* în algoritmul previzibil al credinţei, în instituţiile, dogmele, practicile, autorităţile *sedentarizate* ale tradiţiei. Profetul, misticul, sfîntul insuflă acestor forme noutatea perpetuă a transcendenţei sau le zdruncină sau le zdrobeşte cîteodată. „Ajunge! M-am plictisit de sărbătorile voastre!" – tună Yahve prin gura profeţilor Isaia, Ieremia, Osea.

Într-o variantă mai acută, ortopraxia poate deveni dictatură, nu depăşire a individualului, a particularului, a regionalului. Poate conduce la refuzul divinului sub orice altă formă decît cea care îţi aparţine, care te reprezintă. Divinul însuşi, nu numai semenii, trebuie să se conformeze rubricilor tale pioase. „Dacă ne gîndim la uşurinţa cu care o «ortodoxie» religioasă («înţelesul credinţei») se transpune în «ortopraxie» (cod de practici socio-rituale)" – spunea André Scrima – „nu ne vom mira că fanatismul se insinuează chiar şi acolo unde nu se bănuieşte. Continuînd, vom remarca dificultatea încă frecvent prezentă de a-l situa în universul nostru familiar pe «celălalt»: a-l expedia ca «străin», «păgîn», «exotic» rămîne încă cea mai simplă cale de a nu ne preschimba noi înşine la faţă."

Fundamentalismul, cea mai dură formă de ortopraxie

Mi se pare că varianta cea mai dură de ortopraxie (şi de ipocrizie) în domeniul credinţei este *fundamentalismul* agresiv, fanatic. Căci, pe de o parte, el vrea să desfiinţeze transcendenţa: are pretenţia să organizeze lumea de dincolo, desăvîrşită, chiar aici pe pămînt, în societatea pe care el o domină şi o reglementează în amănunţime. Nu transformarea lăuntrică a persoanelor îl interesează, ci respectarea – impusă din afară, eventual cu forţa, la nevoie prin violenţă – a unei ideologii şi a unei practici ce rezultă din interpretarea simplistă, schimonositoare a Textului sacru, a tradiţiei. Fundamentalismul transformă hermeneutica în poliţie, credinţa în univers disciplinar. Pe de altă parte, el uzurpă universalul, divin şi uman, substituindu-i particularităţile propriei ideologii.

Dacă se pot spune multe împotriva reducerii credinţei la exterioritate nu înseamnă că trebuie să adîncim o nelegitimă dihotomie, plasînd credinţa exclusiv pe talerul interiorităţii ori al domeniului privat. Evident, interioritatea joacă în credinţă rolul decisiv. Acolo, în adîncul omului, credinţa se poate adresa lui Dumnezeu „care este în ascuns", în misterul lui ilimitat; acolo, omul îşi descoperă propria ilimitare, propriul „abis" care răspunde abisului divin. Însă credinţa nu şi-ar realiza măsura dacă nu ar asuma întregul realului, interioritatea ca şi exterioritatea lui, alteritatea radicală spre care tinde şi povara faptei de fiecare zi. Înlăuntru se întîmplă evenimentele care lărgesc fiinţa pînă la statura ei universală; dar această transformare se „verifică", se pune la încercare în ciocnirea cu realul pedestru al exteriorităţii. Meister Eckhart îşi sfătuia ascultătorii să părăsească starea de contemplaţie cea mai înaltă, dacă ştiu că în preajmă e un bolnav pe care l-ar întrema o supă, şi să-i ducă farfuria cu fiertură.

Omul credincios nu îşi poate scinda fiinţa între interior şi exterior, între privat şi public. Efortul lui lăuntric se reflectă oricum în manifestările sale din domeniul comunitar sau public; materia socială şi istorică care îl înconjoară trebuie (sau ar trebui) oricum asumată în conştiinţa şi în fapta lui. De la începuturile modernităţii, noile imagini ale lumii au relegat divinul într-o tot mai îndepărtată transcendenţă. Pornind de aici, societăţile occidentale şi-au pierdut treptat caracterul de lumi întemeiate şi gestionate de principii religioase. Or, această transformare a afectat nu numai organizarea socială, ci şi mentalul omului occidental. Pe de altă parte, nici măcar comunismul nu a putut totuşi dezrădăcina dimensiunea religioasă dinlăuntrul omului şi nici chiar din societate, deşi religia era strict limitată la spaţiul bisericilor. Se ştie că, în ţările Europei Centrale, Bisericile şi adeziunea la creştinism au contribuit chiar la căderea regimurilor totalitare. Trăirea cea mai interiorizată a credinţei nu se poate dispensa de manifestare, de faptă, de influenţă publică – lucru din ce în ce mai mult recunoscut chiar în Europa postmodernă.

Dar bunul raport între interioritate şi exterioritate, între nevăzutul nemărginit, căruia i se adresează credinţa şi manifestările religiei, antrenează cîteva consecinţe, determină, cred, un stil. În primul rînd, ceea ce ţine de religie – adevăr, doctrină, practică, atitudine publică – nu este de *impus* celuilalt, ci de *propus*. De propus cu discreţia, dar şi cu rigoarea unui adevăr ce nu îţi aparţine, care nu e o posesiune individuală, ci un principiu ce se oferă în libertatea conştiinţei fiecăruia. Bisericile creştine militează astăzi, cel puţin în discursul public, pentru libertatea religioasă şi de conştiinţă (neredusă la adepţii lor).

Un alt mod de a nu te lăsa cotropit de ortopraxie constă, cred, în respectul pentru religia celuilalt, pentru modurile lui de a se orienta spre transcendent şi de a-şi practica întîlnirea cu el. Căci a accepta validitatea altor forme religioase te fereşte de idolatrizarea propriilor forme de credinţă, te ajută să le percepi ca vectori, nu ca algoritmi în sine suficienţi. Dar respectul pentru religia celuilalt sau pur şi simplu toleranţa faţă de alte credinţe riscă, la un moment dat, să devină ele însele formalism, *ortopraxie a democraţiei*, simplă corectitudine politică, dacă nu ai cunoaşterea rădăcinilor spirituale ale culturii în care trăieşti. Căci nu vei mai şti ce respecţi în celălalt. Îi vei înţelege tot atît de puţin religia ori cultura pe cît de puţin le înţelegi pe ale tale. Una dintre cele mai logice şi mai eficace reacţii ale Occidentului împotriva fundamentalismului islamic este tendinţa de a reintroduce în educaţie religia ca fapt de cunoaştere, de cultură. E de evitat însă, cred, predarea religiei ca ortopraxie (cum i-a fost înfăţişată, de pildă, la şcoală băiatului meu).

Mădălina ȘCHIOPU

Evlavie şi păruială

La fiecare Bobotează, aceeaşi scenă în curtea bisericilor bucureştene: o mulţime de oameni care aminteşte de cozile de pe vremuri la Alimentara. Este bătălia – la propriu – anuală pentru apă sfinţită. Ostilităţile se desfăşoară de la manifestări *soft*, cum ar fi ţipete şi înjurături scrîşnite, pînă la îmbrînceli, ghionturi şi chiar lovituri în cap cu sticlele de plastic, recipiente pentru licoarea binecuvîntată. Periodic, presa transmite ştiri despre adevărate lupte între suporterii şi adversarii cutărui preot din provincie. Chiar şi la funeraliile fostului patriarh, a fost nevoie de jandarmi ca să-i potolească pe dreptcredincioşii care se nevoiau pentru un loc mai în faţă. Ca să nu mai amintim de chelfăneala cu care au fost întîmpinaţi greco-catolici sau baptişti la intrarea în lăcaşele lor de cult, fapt perceput ca tentativă de prozelitism şi sfidare la adresa majorităţii. Ori de încăierările care însoţesc pelerinajele în masă şi praznicele de la mănăstiri, în momentul cînd se dau sarmale.

Ortodoxia nu deţine monopolul acestui gen de comportament, dar nu poţi să nu observi că, printre celelalte confesiuni creştine, are o organizare care permite desfăşurarea unor scene precum cele de mai sus. Este întotdeauna amuzant să vezi bătălia surdă pentru un loc în strană, în timpul liturghiei duminicale. După prima oră de stat în picioare, începe o vînătoare de locuri precum în tramvaiul 41 la oră de vîrf: dacă se ridică unul, se reped cinci. Bătrîni şi obişnuiţi ai parohiei, desigur, căci tinerii şi nou-veniţii nu au nici o şansă, nici dacă ar sosi direct de pe masa de operaţie. Uneori, schimbul de locuri este însoţit de replici mai potrivite pentru Piaţa Obor decît pentru Casa Domnului. Curios lucru – tocmai creştinilor care au cea mai lungă slujbă nu li se oferă posibilitatea să se aşeze. Oare devine Dumnezeu mai îndurător cu rugăciunile unui credincios cu picioarele amorţite? Sau, poate, vrea cu orice chip nu numai să-şi chinuiască favoriţii, ci şi să scoată ce e mai rău în ei?

De menţionat că se face o singură excepţie de la regula participării la liturghie în picioare: atunci cînd sînt oaspeţi de seamă, ceea ce la noi înseamnă politicieni, oameni de afaceri sau vedete de televiziune. Pentru ei se amenajează rînduri de scaune în faţă, de unde privesc, ca de pe o scenă, lumea care se înghesuie, adesea pelerini veniţi de la sute de kilometri. Ca şi cînd acestora din urmă li s-ar arunca în faţă crudul adevăr: avem nevoie mai mult de puterea şi de banii lor, decît de credinţa voastră, amărîţilor. Altminteri, sau creezi condiţii să se aşeze toţi, ca în bisericile apusene, sau le ceri oaspeţilor de vază să înţeleagă că în faţa divinităţii nu există credincioşi *first* şi *second class*. Este un aspect care ţine tot de bun-simţ, iar tonul sfidării lui, după cum se vede, e dat de sus.

Cel mai adesea, preoţii şi teologii ne cer să nu cîrtim în faţa manifestărilor de evlavie populară. Dacă avem ceva împotrivă, de vină este nu nefirescul acestor episoade, ci slăbiciunea credinţei noastre. Diavolul ne ispiteşte cu gînduri ticăloase la tot pasul. La urma urmelor, spun ei, mulţimile care au primit pîinile şi peştii din mila Mîntuitorului nu au stat civilizat la rînd. Iar la intrarea în Ierusalim n-au venit cu miile abonaţi la şcoala de bune maniere; se vor fi schimbat destule ghionturi şi acolo. Fiecare se comportă cum crede de cuviinţă şi cum îi e felul, cîtă vreme există credinţă şi nu pluteşte în aer ameninţarea vreunei erezii.

Acesta este un fel de a spune, pe şleau, că Biserica nu se ocupă cu cei şapte ani de-acasă şi cu răspîndirea politeţii; acest aspect nu se numără printre sarcinile ei. Misiunea sa este să formeze oameni evlavioşi şi candidaţi la viaţa veşnică. Deşi este de apreciat sinceritatea unei asemenea mărturisiri, rămîne nedumerirea de ce Biserica este amintită printre instituţiile care ar trebui să se ocupe de buna-creştere a copiilor, alături de familie şi şcoală. Şi, cu tot respectul cuvenit, să-ţi pui problema dacă n-ar fi necesare în şcoală – fie şi numai la nivel opţional – mai degrabă ore care să te înveţe cum să te comporţi printre oameni, decît cele de catehizare. Cine vrea să trăiască într-o societate în care credinţa este obligatorie, iar civilitatea – un moft în care cred doar cîrcotaşii?

Şi, nu în ultimul rînd, văzînd scenele ai căror actori sînt dreptcredincioşii pe lumea asta, începi să-ţi faci o imagine despre felul în care s-ar putea desfăşura lucrurile în lumea de dincolo, mult mai rîvnită. Dacă un simplu bidon cu apă sfinţită are darul să provoace asemenea învălmăşeală, cîte ghionturi, pumni şi îmbrînceli, înjurături şi blesteme ar fi slobozite cînd mulţimea ar da buluc la poarta Raiului? Probabil Creatorul ar fi pus în situaţia să-şi şoptească în barbă, îngrozit: „Aşa nu se mai poate! Trebuie să chem jandarmii..."

„Biserica a fost şi este aproape de problemele românilor“

– interviu cu Pr. Constantin STOICA, consilier pentru presă al Patriarhiei Române –

Majoritatea românilor declară în sondajele de opinie că au cea mai mare încredere în BOR. Este această încredere credinţă sau un fel de respect pentru instituţie?

Nu împărtăşim punctul de vedere al unor analişti potrivit cărora românii ar confunda Biserica cu credinţa, atunci cînd participă la realizarea diferitelor sondaje de opinie. De altfel, în urmă cu aproximativ 10 ani, am pus această întrebare reprezentanţilor unor institute de sondare a opiniei publice, iar răspunsul a fost fără echivoc în sensul referirii explicite la Biserică. Faptul că Biserica este constant pe primul loc în topul încrederii românilor – ceea ce reprezintă o uriaşă îndatorire – îşi are explicaţia în faptul că, la nivelul comunităţii, majoritatea preoţilor îşi îndeplinesc cu responsabilitate misiunea pastoral-misionară şi socială. Pe de altă parte, Biserica – instituţie fundamentală a poporului român – a fost şi este permanent aproape de problemele românilor.

În Spania, după căderea dictaturii, majoritatea oamenilor mergea la biserică. După 20 de ani, doar 15%. Credeţi că acelaşi fenomen s-ar putea întîmpla şi în România?

Este dificil de prognozat. În România, după 1989, numărul credincioşilor care merg constant la biserică este în creştere, nu în scădere. Îmbucurător este faptul că a crescut semnificativ numărul tinerilor care frecventează în mod regulat biserica. Aşa se explică faptul că, în cei 18 ani de libertate, au fost construite peste 2000 de noi locaşuri de cult (în imensa lor majoritate, la iniţiativa comunităţilor de credincioşi), insuficiente în raport cu numărul celor care merg duminică de duminică la biserică. De exemplu, în Bucureşti, capacitatea celor aproximativ 300 de locaşuri de cult ortodoxe existente (în general biserici mici) este de 5% din populaţia Capitalei. Numărul celor care merg constant la biserică este estimat între 15-20%. Concluzia se impune de la sine. Pentru că aţi amintit de Spania, cred că este interesant de precizat faptul că, în această ţară, românii au umplut bisericile catolice, unde, prin bunăvoinţa Bisericii Romano-Catolice, credincioşii ortodocşi români pot participa la Sfînta Liturghie oficiată de preoţi ortodocşi. În diferite localităţi, autorităţile au oferit gratuit teren comunităţilor de români, pentru a-şi construi locaşuri de cult.

În unele sondaje cei care declară că merg frecvent la biserică sînt mai puţini decît cei care îşi declară încrederea în BOR. Credeţi că oamenii se depărtează de Biserică? De ce?

În întreaga lume există diferenţe semnificative între cei care se declară ca aparţinînd unei confesiuni (creştini cu numele) şi cei care sînt implicaţi direct în viaţa comunităţii de credincioşi (creştini practicanţi). În România, potrivit estimărilor, numărul creştinilor practicanţi este de aproximativ 35-40% din cei care se declară creştini-ortodocşi. Explicaţia rezidă, înainte de toate, în fenomenul secularizării, extrem de pronunţat în Vestul Europei, care a început să reprezinte un real pericol şi pentru Răsăritul Europei.

Ce face BOR pentru a contracara efectele secularizării (specifică tuturor societăţilor moderne) şi pentru a-i păstra/readuce pe credincioşi în biserică?

În primul interviu acordat postului public de radio după alegerea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Daniel considera secularizarea drept pericolul major cu care se confruntă Biserica astăzi. Întîistătorul Bisericii Ortodoxe Române definea secularizarea ca pe un „vid spiritual pe care nu se poate zidi nimic“. Participarea la Sfînta Liturghie, Spovedania, Împărtăşirea cu Sfîntul Trup şi Sînge al Mîntuitorului Iisus Hristos, celelalte Sfinte Taine, rugăciunea şi toate celelalte mijloace spirituale pe care Biserica le pune la dispoziţia credincioşilor pot contracara eficient efectele secularizării.

Care este scopul orelor de religie? Să scoată de pe băncile şcolii buni creştini, sau oameni cu o bună conduită morală şi o cultură religioasă?

Studierea religiei în şcolile publice contribuie la educaţia şi formarea spiritual-morală a tinerei generaţii. La orele de religie, elevii aprofundează valorile autentice aflate la baza societăţii (adevărul, dreptatea, libertatea, binele, frumosul etc.). Copiii şi adolescenţii învaţă ce înseamnă dragostea faţă de semeni, toleranţa, respectul, responsabilitatea comunitară etc. Aş dori să menţionez faptul că, în urmă cu un an, ministrul Educaţiei din Bavaria, aflat în vizită în România, sublinia faptul că, în landul respectiv, în şcolile publice religia este o disciplină pe care autorităţile o consideră importantă în formarea tinerei generaţii. Oficialul german menţiona că politica educaţională a autorităţilor are ca scop formarea tinerilor în spiritul valorilor autentice, inclusiv a celor creştine, şi nu a unor „inteligenţe reci“.

Ce se întîmplă cu icoanele din instituţiile publice? Este un scandal „la modă“, de vreme ce şi în alte ţări au avut loc asemenea discuţii, sau ascunde ceva mai mult?

Cred că este vorba de disputa între două tipuri de intelectuali: unii care consideră credinţa ca aparţinînd de sfera privată şi alţii care înţeleg drept firească manifestarea credinţei şi prezenţa Bisericii în mijlocul cetăţii. Referitor la problema icoanelor în instituţiile publice, în întreaga lume civilizată, aceasta este una de opţiune a comunităţii. Dacă aceasta doreşte prezenţa însemnelor religioase în spaţiul public, nimeni nu îi poate îngrădi acest drept. Acesta este, de altfel, spiritul legislaţiei europene, inclusiv al jurisprudenţei CEDO, care recomandă statelor neutralitatea în această problemă.

În 2001, Biserica Ortodoxă Română a fost acuzată că se opune deconspirării eventualei colaborări a unor feţe bisericeşti cu Securitatea. Ulterior, reprezentanţii BOR au afirmat că şi-au dat acordul pentru deconspirarea relaţiilor prelaţilor cu fosta poliţie politică. Cum comentaţi?

Încă din 1997, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi-a făcut public punctul de vedere, în sensul că nu se opune deschiderii dosarelor clericilor, aflate în arhiva fostei Securităţi. Această poziţie a fost reiterată atît în 2001, cît şi anul trecut, de către vrednicul de pomenire Părintele nostru Patriarh Teoctist. Din păcate, în toată această perioadă, au fost făcute o serie de acuzaţii la adresa unor clerici, fără a fi probate în nici un fel. În orice societate democratică, acuzaţiile trebuie probate, altfel sînt calomnii, iar cei care le proferează sînt în culpă penală. Din nefericire, constatăm că în această problemă nu există din partea celor abilitaţi prin lege interesul de a lămuri, în spiritul dreptăţii şi al adevărului, contextul istoric extrem de ostil în care a supravieţuit şi păstorit Biserica Ortodoxă Română în timpul regimului comunist. Cunoaşterea corectă a contextului istoric este absolut necesară înainte de a cerceta şi evalua diferite atitudini ale unor clerici, pentru aflarea adevărului istoric şi judecata dreaptă a celor petrecute în anii comunismului în România.

Credeţi că o posibilă nominalizare a unor preoţi care au colaborat cu Securitatea ar leza încrederea românilor în Biserică?

Nicidecum. Prima care ar fi reacţionat în situaţia în care s-ar fi simţit trădată de către preot ar fi fost comunitatea de credincioşi. După 1990, în Biserica Ortodoxă Română nu a fost semnalată nici o situaţie de acest gen.

a consemnat
Stela GIURGEANU

Mălina VOICU

Încrederea în Biserică: religiozitate şi nu numai

În raport cu alţi europeni, românii sînt un popor religios. Chiar dacă nu merg la biserică la fel de des ca polonezii sau italienii, credinţa religioasă joacă în viaţa lor de zi cu zi un rol la fel de important ca pentru vecinii lor. Aşa arată datele cercetărilor dedicate religiozităţii întreprinse la nivel european în ultimii 15 ani. Tot sondajele de opinie indică un nivel foarte crescut al încrederii pe care românii o au în Biserică pe parcursul ultimilor 15 ani. Practic, Biserica este instituţia care se bucură de credibilitate constantă şi foarte crescută în România, doar Armata înregistrînd performanţe similare. În timp ce aproape 90% dintre români declarau că au multă şi foarte multă încredere în Biserică, iar 80% investeau încredere în Armată, în fosta Germanie de Est sub 30% din populaţie îşi afirma încrederea în instituţia religioasă, aşa cum rezultă din datele Studiului Valorilor Mondiale (WVS) realizat în 2005.

Să existe oare o legătură între cele două serii de fenomene? Să fie oare încrederea de care se bucură Biserica în rîndul românilor rezultatul credinţei religioase pe care aceştia o manifestă? Răspunsul care derivă din analizele de tip sociologic certifică efectul pe care religiozitatea îl are asupra nivelului de încredere în Biserică, însă ne arată că numai credinţa religioasă nu justifică pe deplin cotele foarte ridicate ale credibilităţii instituţiei religioase. Altfel spus, românii au încredere în Biserică fiindcă religia joacă un rol important în viaţa lor, însă nu numai credinţa este responsabilă aici. Rezultatele studiilor de sociologie subliniază efectul pe care îl au, pe de o parte, evaluarea funcţionării instituţiilor statului, şi, pe de altă parte, vulnerabilitatea în faţa riscurilor sociale specifice perioadei de tranziţie (şomaj, sărăcie, reducerea speranţei medii de viaţă).

Pe fondul transformărilor sociale produse de tranziţie, Biserica este o instituţie ce nu s-a implicat în schimbarea instituţională şi economică, care de multe ori a fost dureroasă pentru individ. Instituţiile cu rol important în reformă au plătit scump, în termenii încrederii populare, costurile sociale ale tranziţiei. Astfel, Parlamentul şi Guvernul se bucură de o încredere foarte scăzută din partea populaţiei. În acest context, Biserica este o instituţie care nu a iniţiat legi şi măsuri care să conducă la inflaţie sau şomaj şi a constituit, în fapt, un loc care te ajută să redobîndeşti speranţa în viitor.

În plus, Biserica Ortodoxă este o păstrătoare şi un garant al ordinii tradiţionale. O Biserică puternică într-un mediu aflat în schimbare oferă pentru unii dintre români certitudinea că lucrurile nu se vor schimba chiar atît de mult, şi nu într-o direcţie indezirabilă. Să nu uităm că poziţia Bisericii Ortodoxe în ceea ce priveşte legalizarea homosexualităţii este consonantă cu intoleranţa majorităţii faţă de acest fenomen. Cu alte cuvinte, Biserica vorbeşte pe limba oamenilor, garantîndu-le că şi ziua de mîine va arăta la fel cu cea de azi, în ciuda faptului că ne-am integrat în UE, că vacile trebuie să poarte cercei şi că legea ne obligă să aruncăm gunoiul la platforma ecologică, în loc să-l ardem pe cîmp.

Privind lucrurile dintr-o perspectivă istorică, de-a lungul timpului Biserica Ortodoxă a contribuit la construirea şi menţinerea identităţii naţionale a popoarelor din Balcani. O situaţie similară a existat şi în România. Împletirea dintre naţiune şi religie a dus din păcate şi la implicarea unor oameni ai Bisericii în mişcări de extremă dreapta, la mijlocul secolului trecut. Dincolo de aceste aspecte controversate, Biserica, percepută de mulţi dintre români ca fiind garantul identităţii naţionale, este văzută ca o instituţie care păstrează valorile naţionale, într-o lume tot mai globalizată, în care, pentru unii, contactul direct cu alte culturi poate fi perceput ca o agresiune la adresa culturii româneşti.

Aspectul aparent paradoxal al încrederii crescute în Biserică se leagă de persistenţa în timp a acesteia. Chiar dacă la nivel declarativ Biserica nu se schimbă şi ne garantează continuitatea unei lumi pe care o cunoaştem, unii dintre oamenii Bisericii fac lucruri mai mult decît discutabile şi, cu toate acestea, credibilitatea instituţiei nu are de suferit. De la căderea regimului comunist, destul de multe scandaluri, larg mediatizate, ar fi putut să păteze imaginea Bisericii Ortodoxe, însă românii au continuat să aibă încredere în această instituţie. Nici scandalurile legate de moralitatea unor membri ai clerului, nici discuţiile legate de colaborarea Bisericii cu poliţia politică şi regimul comunist nu au zdruncinat părerea populaţiei despre instituţie. De ce sînt oare românii atît de „încăpăţînaţi“?

Credibilitatea de care se bucură Biserica, indiferent de acţiunile întreprinse de instituţie şi de către oamenii acesteia, are rădăcini destul de adînci. Zicala „Să nu faci ce face popa, să faci ce spune popa“ explică în parte acest fenomen. Pentru români, ceea ce contează este mesajul Bisericii, nu comportamentele particulare ale „angajaţilor“ ei. Fenomenul a fost descris în studiile de sociologie dedicate încrederii în instituţii, acestea demonstrînd că în multe cazuri interacţiunea directă cu funcţionarii nu modifică percepţia publicului asupra instituţiei, dacă aceasta se bucură de un rezervor de suport difuz. Este adevărat că o interacţiune defectuoasă pe o perioadă lungă de timp erodează încrederea în instituţie, însă în cazul Bisericii nu se poate vorbi despre efecte negative pe termen lung, ci despre anumite „scăpări“.

În România însă, baza încrederii în Biserică rezidă în primul rînd în credinţa religioasă a populaţiei. Românii cred în Biserică deoarece cred în Dumnezeu şi, deocamdată, acţiunile clerului nu au erodat baza acestei încrederi. Nici pe viitor nu se întrevăd schimbări majore. Atîta vreme cît religia va fi importantă pentru români, Biserica va continua să se afle în topul încrederii populare.

Preot Iosif ZOICA-TEIUȘ

Avatarurile (auto)secularizării

– sau despre riscul unei apetențe ușor telurice a Bisericii –

Teza părintelui André Scrima privind „re-autentificarea creștinismului prin retragerea în catacombe", cît și expunerea de motive a lui H.-R. Patapievici, încheiată cu apelul la „re-găsirea celeilalte puteri, care nu e a dominației și în numele căreia a venit Bunăvestirea", devin, cu fiecare zi, imperativul categoric, menit să ducă, din partea Bisericii, la un nou canon religios-cultural, la un alt demers nomic, la reiterarea aristofiliei de tipul trezvirii patericale. Sau, cu alte cuvinte, să propună un alt tip de chivernisire și „promovare" a revelației, a tezaurului moral, estetic, etnic și liturgic, la o altă manieră de a face apologie (bazată exclusiv pe expunere), la un alt mod de prevalență și afirmare a mesajului: prin solemnitate, eleganță, amplitudine, o anumită sfială, prin probitate, condescendență și detașare.

Pe de altă parte, prin asumarea (și) a tabieturilor, practicilor și aspirațiilor mundane, prin apetența față de *ispita dominației* de orice tip, s-ar putea ca Biserica să-și antameze, mult mai devreme decît s-ar fi putut prevedea pînă mai ieri, avatarurile (auto)secularizării. Și așa, iată, în loc să fim insinuați și *uimiți de Taină*, ne putem trezi copleșiți de *ritualizarea a tot soiul de tăinuiri*. Asta ca ipoteză, deocamdată; și ca temere, doar în cazul în care s-ar încerca subtilitatea *„transferului venerației față de sacru în interpunere"* (citește: în obiecte, în inovații cultice, în sindrofii sacro-ludice, în cultivarea obsesivă a fricilor și anxietăților, în discursul de tip clamoros sau apocaliptic etc.). Cîtă vreme sacrul ar trebui să rămînă lumea pe care dorim *de profundis* să o descoperim ca pe un spațiu alb de fidelitate, de conversiune, de provocare la cunoaștere și reflecție, de iscodire a adevărurilor și dramelor, a sublimului și candorii, a bucuriilor și sfîșierilor, ca pe un *liman al re-găsirii*. Înțelegînd și acceptînd omul ca fiind apoteoza creației divine, pe cale de consecință, el, omul, trebuie să fie un apologet al *timpului pur*, al gîndului curat și adevărului *„de sus"*, stări deloc abstracte și apte să *ordoneze moral istoria*. Și pentru că, iată, sîntem pe calea integrării, indubitabil se va porni o anumită convergență care va să cocheteze și la noi cu mirajul raiului pămîntesc, cu comoditatea spirituală, din perspectivă religioasă, cu teribilismul propriei suficiențe din partea *omului nou;* ei bine, tocmai acum, și în continuare, Biserica trebuie să vină în întîmpinare cu *replica duhovnicească* și să promoveze răspicat și asumativ principiile care-i definesc propriul axis: iubirea, crucea răbdării, restituirea „vremii celei îndemînatice", pocăința de tot răul și urîtul pricinuit, promovarea mecanismului tainic al iertării greșiților, recuperarea sufletelor.

Lucrarea Bisericii, prin încărcătură, mesaj și semnificație, este, dacă vreți, însăși iconomia mîntuirii omului în acțiune și se consumă „în pragul misterului, pragul dintre două sau mai multe lumi", pentru că orice segment de timp trebuie să fie o *plinire a vremii*, care să re-înnoade punctul esențial în care s-a întrerupt filiațiunea omului cu Creatorul său. Or, dat fiind faptul că o atare realitate consonează cu Taina și Minunea, este limpede că nu se pot interfera, în lucrare, nici preceptele, nici influențele, nici interesele, nici ispitele, nici „daniile" (care nu sînt curate, nu sînt rupte din viață și nu sînt încununare a iubirii) din partea lumescului; tocmai pentru că în lucrarea Bisericii nu poate opera „soluția profană a inteligibilității", ci totul se petrece în dimensiunea spiritual-metafizică, în spațiul sacrului și al credinței. Să ne reamintim, doar, cum imediat ce au încercat înțelegerea cu diavolul (finalitatea înțelegerii în cauză era tocmai accederea la dominație), protopărinții noștri n-au mai fost pe-atît de liberi și pe-atît de frumoși, pe cît i-a lăsat Dumnezeu. Ba, mai mult, mirajul voluntarismului, al ascensiunii, al iubirii de stăpînire, al concupiscenței și complicităților s-a insinuat tot mai consistent în inima și mintea lor. O anumită dispoziție perversă și insidioasă spre parvenire, voluptate și frivolitate prinse a fi prevalentă. Așadar, beția simțurilor – spectrul depășirii propriei condiții – a făcut să „fileze lămpițele" primilor locatari edenici. Or, este cunoscut că orice infidelitate, cît și lezarea de orice fel a frumosului moral va să eșueze finalmente în derizoriu și apăsarea vidului. Iar dacă vanitatea s-a substituit bunului simț, recunoștinței și smereniei, este (a fost) inevitabilă pentru om o perioadă de excludere, tocmai pentru a realiza singur *amploarea pierderii*. Totul – și demersul pedagogic, și procesul expiator – a pornit de la Dumnezeu, iar începutul împăcării s-a făcut prin Bunavestire. Or, tocmai asta este (trebuie să fie) lucrarea Bisericii: permanentizarea începutului și lipsa oricărei apetențe telurice, alta decît a-i sluji și iubi pe oameni.

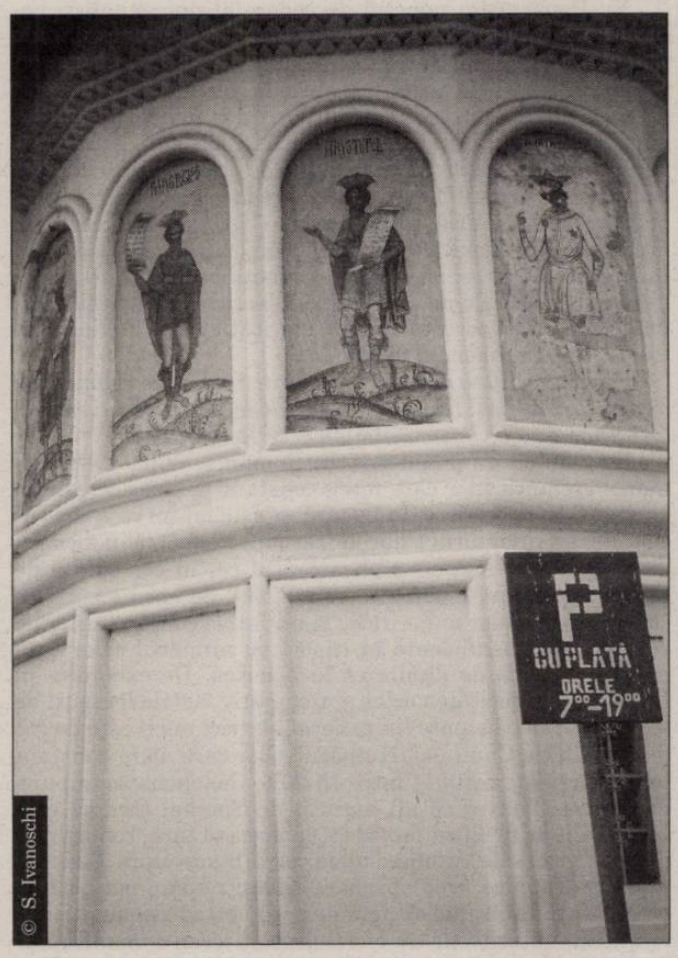

Ruxandra TUDOR

Leu pe leu, totul pentru Dumnezeu

Nu cred în proiectele bisericești inoportune, în clădirile megalomanice, în slujbele pe care le poți cumpăra pe DVD, în lăcașele de cult menite nu credinței, ci mai degrabă recordului. Nu cred în enoriașii care se înjură la cozi și-și lasă copiii călcați în picioare pentru un strop de apă sfințită, în ipocriții care-și amintesc de Dumnezeu și de casa Lui doar cînd necazurile îi copleșesc, în preoții ostili, care transformă slujbele religioase în militărie, în slujitorii bisericii care mîntuiesc contra-cost, numai după ce plățile, taxele, contribuțiile și – mai rar – chitanțele vor fi fost *bine* și în avans puse la punct. Mă încăpățînez însă să *mai* cred în Biserică, dar nu în puterea ei de a rezolva problemele societății... Mă încăpățînez să cred că Biserica poate ajuta la îmbunătățirea unor situații grave....

Cotidianul *Business Standard,* citat de HotNews.ro, estimează că Biserica Ortodoxă Română deține piese din tezaurul României aflat la Moscova, peste 40.000 de hectare de teren arabil, cca 40.000 de hectare de pădure, pachete de acțiuni la peste 15 companii din sectoarele hotelier și energetic, la fabrici de cherestea, în construcții, agricultură, firme de transport, edituri, tipografii etc. Potrivit jurnaliștilor de la *Business Standard,* patrimoniul bisericesc mai are de recuperat 200 de mii de hectare de pădure, precum și o serie de piese aflate în muzee, averea BOR ridicîndu-se în acest fel la cîteva miliarde de euro.

La visteriile Bisericii contribuie și enoriașii, prin taxele pe care trebuie să le plătească pentru aproape orice serviciu. Criteriile după care se stabilesc aceste plăți rămîn în continuare o necunoscută, iar din acest motiv taxele diferă de la o biserică la alta. Oficial, banii variază în funcție de numărul de locuitori dintr-o parohie, dar și de necesitățile bisericii. Neoficial însă... locașul de cult este proprietatea preotului care îl păstorește, așadar trebuie să te supui regulilor impuse și știute numai de el.

Dar să despicăm firul în patru... În unele biserici, taxa de înmormîntare se ridică la 650 de lei – în această sumă intră plata pentru slujba propiru-zisă (250 de lei), serviciile preotului (200 de lei), ale dascălului (100 de lei) și ale celor care cîntă în cor (100 de lei). Dacă biserica este în construcție, iar muncitorii se află în exercițiul funcțiunii, mai trebuie să scoți o mică atenție și pentru efortul lor, care însă, de foarte puține ori se duce direct la cei ce prestează propriu-zis munca. În alte locuri, unde la slujba de înmormîntare participă, pe lîngă preotul care oficiază slujba, atît dascălul, cît și 4 sau 5 coriști, cheltuiala se ridică la aproape 300 de lei, sumă în care intră prețul slujbei, costul unui policandru și parastasul de trei și de nouă zile. Cele mai mici prețuri variază între 50-150 de lei (în această sumă intrînd toate serviciile și obiectele de cult pe care le presupune o înmormîntare), iar cele mai mari pot ajunge pînă la 1000 de lei. Sincer însă, în asemenea situații, cine mai stă să numere? Sau să mai ceară chitanță? Sau să se certe cu părintele că suma trecută pe chitanță este un sfert din cea reală? Cine își mai pune problema, în asemenea momente, unde se duc de fapt banii? Pe mîntuirea sufletului răposatului? Măcar de-ar fi așa!

Să trecem însă la un alt serviciu bisericesc – nunta! Dacă din varii motive – acolo s-au căsătorit și părinții tăi și ai o legătură sentimentală cu acel locaș, vrei pur și simplu să scapi de ochii mari ai vecinilor „ciorchiniți" pe balcoane, acolo oficiază slujbe duhovnicul tău de o viață sau pur și simplu pentru că dă bine să-ți chemi invitații într-o zonă cochetă și nu într-un fund de cartier – vrei să te căsătorești la o biserică din centrul Bucureștiului, trebuie să plătești în jur de 1100 de lei: slujba (700 de lei), coriștii (200 de lei), iar la sfîrșit ți se *oferă* din partea bisericii două icoane sfințite care *costă,* fiecare, cîte 100 de lei. Fiind în buricul tîrgului și pentru că așa scrie prin revistele românești cu „miresici", vrei să ornezi biserica cu funde din mătase și petale de trandafir. Pentru acest mic serviciu trebuie să plătești o anumită sumă și locașului care urmează a fi împodobit. Sau dacă vrei să-ți filmezi propria nuntă. Sau dacă vrei să te căsătorești într-o altă biserică decît cea din localitatea de domiciliu. Conform ziarului *Adevărul* din 23 septembrie 2007, cuplurile din Dolj care vor să se căsătorească la Craiova trebuie să plătească 200 de lei – taxa pentru dezlegarea de cununie – la biserica din localitatea de domiciliu. Explicațiile oficiale spun că în acest fel se evită aglomerarea bisericilor importante din oraș și... „furtul" enoriașilor din parohiile mici și, implicit, sărăcirea acestor locașe. Sînt însă și biserici – surprinzător, chiar și în centrul Capitalei, nu numai în cartierele mărginașe sau la țară – în care se percep taxe modice, iar slujbele sînt atît de frumoase și serviciile atît de firești...

O altă sursă de venit a bisericii este... lumina sfîntă. Legea privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor (489/2006) prevede că dreptul de a produce și valorifica obiectele și bunurile necesare activității de cult revine exclusiv cultelor religioase. Cu alte cuvinte, acestea dețin monopolul asupra lumînărilor și nici o altă persoană sau societate nu are dreptul să producă și să comercializeze lumînări, iar ție, enoriașului evlavios, îți este „Interzisă intrarea cu lumînări din afară" – după cum te amenință afișele lipite, discret, în unele biserici.

Biserica, așadar, nu este tocmai săracă și nici nu are prea mari bătăi de cap cu justificarea veniturilor pe care le obține. Cultele din România nu se supun nici unui organ de control, garda financiară nu are nici o atribuție în domeniu, iar Codul Fiscal prevede că veniturile obținute de unitățile de cult recunoscute în România sînt neimpozabile – se spune într-un articol postat pe site-ul http://mdmd.wordpress.com.

De unde provin banii Bisericii toată lumea știe. Cum ajung acești bani în visteria ei, este o cu totul altă discuție. Lucrul de care mă îndoiesc cel mai mult este „moralitatea" cheltuirii sumelor uriașe pe care le deține Biserica. O mică, dar importantă parte provine și de la oameni, iar prin prisma acestui fapt îmi place să cred – încă – în Biserică. În banii adunați de Biserică. În faptul că ei vor fi folosiți în slujba comunității, prin acțiuni concrete, nu prin utopii, prin clădiri reci, ale căror dimensiuni îți taie respirația și... atît.

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 11 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Cosmin CIOTLOŞ

Comment peut-on être Sebastian?

E o întrebare pe care, într-un fel sau altul, orice cititor al *Jurnalului (1935-1944)* lui Mihail Sebastian a rostit-o măcar în treacăt de-a lungul lecturii. Cum îţi poţi pierde aproape toţi prietenii printr-o flagrantă nedreptate doctrinară, rămînînd, totodată, echilibrat şi neresentimentar. Cum îţi poţi asuma, calm, confiscarea unor plăceri nebune – ca schiurile şi radioul – din vina absurdă că eşti evreu? Cum te poţi ţine departe de maniile persecuţiei cînd ceea ce ţi se întîmplă zi de zi este tocmai – în termeni exacţi – o persecuţie? Imposibil de spus. Cu toate nuanţările ulterioare şi cu toate ipotezele sceptice privind eventualul traseu postbelic al lui Sebastian, el rămîne unul dintre cele mai (dacă nu chiar cel mai) stabile mituri morale de dată recentă, de la noi. Nu ştiu cum ar fi arătat centenarul unui scriitor rezumat la cîteva piese de teatru şi cîteva romane delicate. Aşa, odată cu diaristul, intră în scenă cu fruntea sus excelentul cronicar literar şi extrem de elegantul personaj numit întîi Iosef Hechter, apoi – cu acte în regulă – Mihail Sebastian.

Vineri, 5 octombrie, aşadar cu trei zile înaintea centenarului propriu-zis, la Teatrul de Operetă „Ion Dacian", în cadrul Salonului Carte şi Arte a avut loc un eveniment dedicat autorului *Stelei fără nume*. Lansare de carte, proiecţii video, aduceri la zi. Tot ce se petrece, îndeobşte, în asemenea împrejurări. Printre organizatori şi invitaţi: criticii Doina Papp şi Geo Şerban, Joaquín Garrigós (directorul Institutului „Cervantes" şi traducător al operei lui Sebastian în spaniolă), regizorul Geo Saizescu. Şi – mai mult decît atît – Lucia Hossu Longin, prezentă prin remarcabilul documentar dedicat lui Mihail Sebastian. Acesta a fost, în mod clar, dovedit şi de o rapidă privire statistică în sală, punctul de atracţie al după-amiezei. Dincolo de lansarea, la Editura Vox, a unei noi ediţii din *Accidentul* (nu foarte inspirată ca *layout,* dar în tot cazul utilă proaspăt cîştigaţilor lectori), dincolo de discursurile informate şi şarmante, dincolo de plimbarea prin sală a primei variante, din 1940, a cărţii, dincolo de povestea manuscrisului pierdut şi refăcut din memorie şi de filmul – cam *old fashioned,* ce-i drept – *Jocul de-a vacanţa,* reconstituirea vizuală bine informată a vieţii lui Sebastian a tronat, central, deasupra întregului eveniment.

Bineînţeles, datele esenţiale ale acestui documentar puteau fi – la rigoare – deja cunoscute din arhive, din presă ori din volume. Numai că, să fim sinceri, scuzabilul fetiş al imaginii video operează eficient chiar şi după mulţi ani de bibliotecă. Ne plac filmele cu scriitori, tot atît de mult cît ne plac scriitorii înşişi. Ne place să luăm în posesie, să colecţionăm tot ce ţine de personalităţile autorilor favoriţi. De la manuscrise la ediţii princeps, de la obiecte personale la aseasigură, fără îndoială, un orizont de aşteptare cel puţin fertil.

Se ştie povestea prefeţei demolatoare – în fond, nu altceva decît o justificare, pe temeiuri teologice, a antisemitismului – pe care profesorul Nae Ionescu o face romanului lui Sebastian *De două mii de ani*. Dar cu mult mai cutremurătoare e rostirea sumbră a frazei finale („Iosef Hechter, tu nu simţi cum te cuprind frigul şi întunericul?") sau imaginea paginilor scrise de o mînă îngrijită şi totuşi atît de răuvoitoare. Se ştie, din nou, povestea de dragoste tulbure dintre Sebastian şi actriţa Leni Caler, dar e uitată pe nedrept ultima dintre idilele sale luminoase, cu tînăra şi misterioasa Nadia Mărculescu. Publicată în *România literară,* corespondenţa celor doi rămîne încă în umbra poveştii de culise cu fermecătoarea actriţă. Tot aşa cum simplele adrese din Calea Victoriei sau de pe strada Antim nu spun foarte mult celor cărora Bucureştiul interbelic, dosit printre construcţii de sticlă, nu le este familiar. Documentarul Luciei Hossu Longin face toate aceste fundaluri fanate să iasă de după perdelele translucide.

Deloc întîmplător, unii dintre spectatori au optat – *faute de mieux* – pentru soluţia imperfectă de a filma, cu camere digitale, ecranul pe care se proiecta documentarul. Nu mult, din motive tehnice, ci numai atît cît să poată avea o dovadă oarecum exotică a existenţei lui Sebastian.

Antonio MOMOC

Solidarnosc forever!

– o expoziţie despre disidenţă –

Cine trece pragul Sălii Dalles, din octombrie pînă pe 9 noiembrie, păşeşte pe „Drumuri spre libertate. Spre Europa prin Solidaritate" – o expoziţie interactivă de fotografie, un prilej de reflecţie asupra vieţii în Europa de Est din ultimii 50 de ani.

Expoziţia Fundaţiei Civice „Solidaritatea" ilustrează de fapt mai multe istorii într-una singură. Fotografiile albnegru din labirintul construit în Sala Dalles redau pe de o parte istoria oraşului Gdansk de la momentul declanşării celui de-al doilea război mondial (la 1 septembrie 1939, Germania hitleristă bombarda la Gdansk Polonia), trecînd prin anii '80 ai luptelor de stradă dintre muncitori şi trupele Miliţiei şi încheind cu anii căderii comunismului şi ai intrării Poloniei în UE, cu tot cu transformările recente capitaliste. Imaginile şi comentariile (intitulate „Fapte") povestesc istoria unui oraş, dar, pe altă parte, ni se înfăţişează şi istoria recentă a unui popor mult încercat. Pretextul pentru aceste reconstrucţii îl reprezintă istoria mişcării „Solidaritatea".

Panourile cu fotografiile din Republica Populară Polonă sînt din loc în loc vecine în expoziţie cu obiectele fotografiate. Alimentara goală din ilustraţie este vecină cu rafturile goale ale unei alimentare poloneze; borcanul de legume, naveta de bere (şi ea goală) sau cele două-trei sticle de oţet redau o stare „comună" de consum socialist. Dovadă că nici măcar raţia nu era o politică ceauşistă originală. Subiectul cel mai atent căutat de obiectiv îl reprezintă oamenii simpli, muncitorii polonezi. Parcurgem istoria unei revoluţii începută violent în 1956 şi încheiată fără vărsare de sînge în 1989. Instantaneele surprind muncitorii protestatari ai întreprinderilor din Poznan şi Gdansk. Polonezii au fost pe străzi şi în 1956, şi în 1968. De fiecare dată, protestele de solidaritate cu revoluţiile din statele „vecine şi prietene" au fost înăbuşite, cu bastonul, de miliţieni şi securişti.

La vernisajul expoziţiei, Ana Blandiana observa că regimurile comuniste purtau titulatura „mincinoasă de dictaturi ale proletariatului". Sindicatul „Solidaritatea" este dovada cea mai clară că muncitorii au fost primii care s-au revoltat împotriva regimului, respingînd ideologia şi practica comunistă. Ana Blandiana şi-a exprimat fără menajamente regretul că la momentele de revoltă ale minerilor din 1977 (din Valea Jiului) sau ale muncitorilor din 1987 (de la uzina Steagul Roşu din Braşov), intelectualii români nu s-au solidarizat cu muncitorii, aşa cum în Polonia intelectualii s-au solidarizat cu mişcarea sindicală. România nu a avut o disidenţă politică organizată împotriva regimului, cum nu a avut nici o Biserica majoritară în opoziţie cu statul.

Polonezii l-au avut pe Karol Wojtyla, românii – pe Iustinian Marina. Expoziţia rezervă un sector distinct vizitei Papei Ioan Paul al II-lea din 1979, prima vizită a unui papă într-o ţară comunistă. Vedem cum opoziţia muncitorească din Polonia a început să se organizeze din a doua jumătate a anilor '70, oferind sprijin familiilor muncitorilor arestaţi. Aşa lua naştere mişcarea „Solidarnosc", iar Biserica Catolică i-a fost aliat fidel.

Pe şantierul naval de la Gdansk a luat fiinţă atunci o tipografie independentă unde s-au tipărit fluturaşi anticomunişti. Prima maşină de tipărit, acum obiect de muzeu, stă în centrul expoziţiei de la Sala Dalles. Neconvenţională, expoziţia îmbină fotografia cu reportajul, pe cele trei-patru ecrane rulînd înregistrări cu mişcările de stradă din anii '70-'80, dar şi cu măsurile dure dictate după 1981 de generalul Jaruzelski. Expoziţia se încheie firesc cu schimbările din 1989, violente în România, dar paşnice (prin discuţiile din jurul Masei rotunde) în restul ţărilor estice. Singurele fotografii color sînt cele care îl întruchipează pe Papa Ioan Paul al II-lea şi cele care stau mărturie a vremurilor actuale. Fostul şantier naval, Gdansk-ul acum prosper, este prezentat în culorile vii de astăzi, un oraş baltic, cu trecut hanseatic şi bine integrat în Europa occidentală.

PUBLICITATE

Andra MATZAL

De la Saddam Hussein la Dallas (Slobozia)

Expoziţia lui Sean Snyder de la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, deschisă pînă pe 6 decembrie, ar putea părea la prima vedere plictisitoare. Ecrane pe care sînt proiectate ba imagini cu J.R. Ewing, ba secvenţe de teleshopping, urmate de tăieturi din jurnalele de ştiri, cîteva fotografii cu varianta *made in Slobozia* a reşedinţei Southfork din nemuritorul *Dallas* sau cu detalii din casa în care a fost capturat Saddam Hussein. Nici una dintre ele nu este, vizual, foarte puternică şi nici nu-ţi furnizează destulă informaţie cît să te lămureşti cam despre ce este vorba. Aşa că e nevoie să faci puţină documentare, citind textele care însoţesc proiectele expuse. Documentare face şi autorul acestor instalaţii.

Sean Snyder este american, dar preferă să locuiască şi să lucreze la Berlin şi la Kiev. Dar de aici găseşte tot timpul noi piste din care derivă noi proiecte. Aşa se face că a ajuns la Phenian, dar şi la Slobozia. Dacă de asemănările dintre Phenian şi Bucureşti, tema uneia dintre lucrările sale, a aflat dintr-un album de fotografie, de replica românească a reşedinţei din *Dallas* a auzit de la o prietenă. Se uită foarte mult la televizor, citeşte atent ziarele şi e tot timpul la curent cu fluxurile agenţiilor de presă. Şi aşa, din *link* în *link,* se dezvoltă proiectele sale, un soi de eseuri vizuale despre mass-media şi retorica lor, arhitectură, politică etc. În portofoliul său se găsesc studii despre felul în care arhitectura *fast food*-urilor reflectă detalii privind contextul social sau religios în care a fost construit, despre cum o ideologie sau alta îşi lasă amprenta asupra spaţiului public, despre cum presa îşi construieşte subiectele fierbinţi. Aceasta din urmă este una dintre temele lui preferate, unul dintre cele mai cunoscute proiecte ale sale ocupîndu-se de fetişul pentru produse-emblemă ale capitalismului pe care presa occidentală i l-a atribuit lui Saddam Hussein. Dacă agenţiile de presă şi ziarele susţineau că în casa unde a fost capturat Saddam se găseau Coca-Cola şi *junk food,* Sean Snyder arată că nici una dintre aceste informaţii nu poate fi demonstrată, dat fiind că nici una dintre fotografiile publicate nu conţinea vreo dovadă. La *ranch*-ul din Slobozia a ajuns pentru că îl intriga foarte mult felul în care ficţiunile livrate de televiziune şi *entertainment* sînt imitate şi transformate în *lifestyle*. Aşa a descoperit, printre altele, că Southfork-ul de la Slobozia a fost construit după fotografii făcute ecranului de televizor, dar că, datorită lentilei speciale folosite la filmare, duplicatul este cu 20% mai mare decît originalul.

Toate cele cinci lucrări ale sale de la MNAC sînt cumva romane poliţiste deghizate în instalaţii video. Şi asta nu numai datorită metodelor cu care lucrează Sean Snyder, ci şi pentru că toate au cel puţin o necunoscută, o intrigă pe care el nu vrea neapărat să o rezolve, ci mai degrabă să o paseze celui care priveşte.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Cenuşa caldă a imperiului

Recunosc: cel mai mult şi mai mult pe lumea asta îmi place să călătoresc. Mai mult decît să stau într-un scaun şi să privesc la o scenă, mai mult decît să stau în faţa calculatorului şi să scriu despre ce-am văzut pe scenă, mai mult decît să stau în faţa naţiunii şi să mă cert cu feluriţi oameni „din breaslă" pentru că am scris despre ce-am văzut pe scenă, mai mult decît orice. E o plăcere care seamănă oarecum a adicţiune: ca să nu stau locului, sînt gata să mă duc şi pînă la Ploieşti, într-o vineri după-amiază, cu o maşină veche şi un şofer nervos.

Totuşi, cînd s-a ivit ocazia să plec pentru două zile la Belgrad, la o reuniune internaţională pe tema Teatrelor Naţionale, nu bucuria a fost sentimentul dominant. Poate, în cel mai bun caz, curiozitatea. Păstram încă proaspăt în minte un eseu al lui Bora Cosic, publicat în *Lettre Internationale,* despre întoarcerea sa în patria dezmembrată, după o lungă şedere în străinătate; nu o ţară – sau, mă rog, un şir de ţări – desena descrierile lui, ci o dezamăgire, o spaimă, o tristeţe, purtînd tot atîtea nume de oraşe: Zagreb, Sarajevo, Belgrad. Mai fusesem în anii trecuţi, după război, la Novi Sad; văzusem ruinele unui pod bombardat, păstrate cu încăpăţînare tăcută şi arătate străinilor doar la cererea lor expresă, dar Vojvodina e totuşi aici, imediat dincolo de graniţă (cuvînt sîrbesc, *by the way),* în timp ce pînă la Belgrad itinerariul însuşi e complicat, semănînd a cursă cu obstacole şi transformînd ţinta deplasării într-un ţinut misterios spre care ştii cînd porneşti, dar nu ştii cînd (şi dacă) vei ajunge: cum de la Bucureşti nu există zboruri directe într-acolo, trebuie să treci prin Praga, adică să atingi sudul ocolind pe la vest şi, în loc de două-trei ore, să faci pe drum şase-şapte. Noroc că-mi place să călătoresc.

Avionul (al doilea avion) aterizează, în fine, la Belgrad, unde – am aflat încă din aer – sînt, în prima zi din octombrie, douăzeci de grade. Cam ca la Bucureşti. Aeroportul e imens şi pare a fi în curs de (re)amenajare, căci se văd numeroase spaţii uriaşe şi pustii; totuşi, o ocheadă rapidă spre zona îmbarcărilor dezvăluie nu doar forfota obişnuită a oricărei gări aeriene, ci şi vitrine strălucitoare, luminate *a giorno*. La plecare, voi constata că *duty-free*-ul are cea mai bogată ofertă de parfumuri şi cosmetice pe care am întîlnit-o pînă acum pe vreun aeroport.

Automobilul care ne aşteaptă (de la Praga am călătorit cu o reprezentantă a Teatrului Naţional de acolo) arată bine – cred că e un Audi –, iar domnul care ne întîmpină se descurcă pasabil în engleză; şoferul, un băiat tînăr, nu scoate o vorbă tot drumul şi mă gîndesc că nu ştie nici o limbă străină, dar o oră mai tîrziu, cînd ne ia de la hotel ca să ne ducă la masă, ne furnizează amabil informaţii, pe englezeşte, despre oraş şi agitaţia neobişnuită de pe străzi: tocmai se desfăşoară o grevă a taximetriştilor, care au blocat centrul cu maşinile.

În lumina plină a după-amiezii de toamnă, Belgradul se înfăţişează deopotrivă majestuos şi familiar. Orice oraş aşezat lîngă o apă mare dobîndeşte ceva special, o demnitate senină, incoruptibilă – iar aici se întîlnesc două ape mari, Dunărea şi Sava, două fluvii ample, calme, dar vioaie, a căror prezenţă, chiar şi nevăzută, ritmează discret viaţa metropolei, limpezeşte în permanenţă aerul, aromîndu-l, şi dă perspectivei, la capătul îndepărtat al străzilor cu pavajul crăpat, spart, desfundat, o adîncime şi o lumină de ţărm maritim.

Hotelul la care stăm are patru stele. În cămăruţa mea (diminutivul exprimă o realitate fizică, nu o stare de spirit), cremona interbelică a ferestrei e înţepenită, iar vopseaua de pe glaf s-a scorojit şi cade; muchiile mobilelor de pal sînt ciobite, iar uşile, cînd le manevrezi, scîrţîie lung. Aerul condiţionat funcţionează. În baie, uşor obosită, dar perfect curată, găsesc, pe lîngă numărul corect de prosoape, nu doar obişnuitul săpun şi şampon pentru corp şi pentru păr, ci şi – rafinament inedit – un flaconaş cu *hair-conditioner*. Toate, producţie autohtonă.

Cum spuneam, am stat la Belgrad două zile. Ce s-a întîmplat, din punct de vedere strict teatral, în aceste zile, nu este foarte important – inclusiv, din păcate, spectacolul de deschidere a noii stagiuni la Naţionalul local, *Nevestele vesele din Windsor* de Shakespeare, în regia lui Jiri Menzel (da, chiar faimosul regizor ceh de film, ajuns la aproape 80 de ani şi – fiindcă veni vorba – la a doua soţie, cu vreo 40 mai tînără), incredibil de conformist şi de lipsit de fantezie. S-a discutat (în cerc relativ restrîns, pentru că impozanta listă de participanţi anunţată iniţial nu se concretizase nici pe sfert) despre Teatrele Naţionale şi despre posibilitatea constituirii lor într-o asociaţie. Nici prea mult timp pentru plimbare nu am avut, astfel că, în afară de vasta zonă pietonală dintre hotel şi teatru, înţesată de magazinele cu nume răsunător (Azzaro, Donna Karan, Armani, nemaivorbind de Mango, Zara, Bata ş.a.m.d.) de la parterul clădirilor cu tencuiala crăpată, şi de frumosul parc de lîngă vechile ziduri de apărare ale oraşului, deasupra Dunării, nu am văzut din Belgrad decît arterele ce legau feluritele restaurante prin care ne-au purtat gazdele. Şi, desigur, aceste restaurante. Într-un fel însă sînt sigură că am văzut, de fapt, esenţialul. Pentru că la Belgrad (peste tot, în Serbia) se mănîncă enorm, pantagruelic şi voluptuos, cu nenumărate antreuri, cu supe şi ciorbe, cu munţi de cărnuri, cu grămezi de legume; şi nu lipsesc nici vinul, rubiniu şi dens ori auriu şi uşor, nici rachiul de fructe, parfumat şi tare. Meselе se prelungesc nemăsurat şi mesenii nu se dau duşi prea lesne. Şi totuşi, nicăieri nu am zărit vreo persoană, cum se zice, supraponderală: bărbaţii şi femeile sînt mai degrabă înalţi, uscăţivi – şi foarte eleganţi, cu acea eleganţă mittel-europeană solidă şi subtilă. Şi, privindu-i, capeţi brusc certitudinea că excesul de hrană se transformă în energia pe care o simţi clocotind pretutindeni şi dînd acestei capitale devenite, dintr-odată, prea mare pentru ţara din jur, o vitalitate aproape agresivă, mîndră şi netemătoare.

În încheiere, un amănunt, aflat după ce m-am întors la Bucureşti: în timpul celor 78 de zile de bombardamente ale NATO, Teatrul Naţional din Belgrad şi-a jucat, seară de seară, spectacolele, vînzîndu-şi biletele la preţul de 1 (un) dinar bucata.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Uzodinma Iweala, *Fiarele n-au patrie*, traducere din limba engleză şi note de Cătălina Necula, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007**

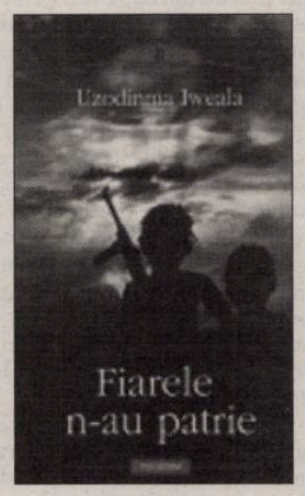

E greu să „procedezi" critic cu o asemenea carte. Ori pielea ţi se face ca de găină, ori lacrima te sabotează ruşinos. Şi oricît ai vrea să te aduni, nu poţi. E aici o abulie crudă-tristă-sîngerîndă cu care empatizezi năuc şi terifiat. Mişcarea sufletului tău de cititor aduce cu deambularea bezmetică a unui pui decapitat. Nu degeaba imaginea aceasta apare de două ori în cuprinsul romanului.

Alte lucruri care să se repete nu prea mai sînt. Deşi Agu, protagonistul poveştii, asta ar vrea: să-şi *reia* viaţa dinainte de războiul în care s-a trezit combatant, să *revină* în locul de unde a fost smuls şi, pe cît posibil, să-şi *regăsească* vîrsta, seninătatea şi tot ce i-a mai rămas din familia copilăriei sale.

Subiectul îl intuiţi deja: un război civil dintr-o ţară africană, în care Agu, un puşti la vîrsta primelor erecţii, e obligat să lupte pentru a nu fi ucis dinainte. Măceluri, violuri, ruine; personaje precum Comandant, Predicator, Pumnal sau Rambo; foamea, setea, frica; visceralitatea ce ajunge să ţină loc de îndreptăţiri sau rosturi – toate fac obiectul nedumeririlor lui Agu şi al însemnărilor sale de şcolar intrat într-o vacanţă sîngeroasă. Prins într-un război a cărui ţintă îi este neclară, silit să ia parte la sălbaticul joc al abrutizării, acest Niculae Moromete în variantă afro îşi povesteşte stupefiat dezumanizarea, încercînd, cu o candoare halucinantă, să se ţină totuşi agăţat de micuţul său trecut antebelic.

Cum anume povesteşte, merită să vedeţi. Gramatica sa cu şovăieli şi stîngăcii, cu dezacorduri înduioşătoare şi nostime derapaje prepoziţionale dă acestor însemnări o incredibilă poezie a autenticităţii. Uzodinma Iweala, nigerian născut la Washington şi absolvent de Harvard, are curajul de a debuta chiar aşa, cu compunerea „necorectată" a personajului său.

Două concluzii am: aceea că războiul e cea mai agramată expresie a umanităţii, întrucît se bazează pe un profund dezacord; iar apoi, necesitatea – stringentă, odată cu romanul lui Iweala – de a exista un Premiu Nobel pentru debutul în literatură. Aceeaşi umanitate – servită nu ideal, ci răscolitor de o asemenea carte – ar trebui să fie de acord.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Portretul unei doamne

● **PJ Harvey, *White Chalk*, Island, 2007**

Fiţi vigilenţi. Evitaţi dezamăgirile. Nu vă lăsaţi păcăliţi de tuşele *grunge* pe care doamna Harvey le-a aplicat albumelor sale de la începutul anilor '90. Încercaţi să nu cădeţi în plasa domnului Nick Cave pentru că, la *Stories from the City, Stories from the Sea,* el şi domnişoara Harvey erau despărţiţi de mult. E drept că dumnealui şi-a lăsat amprenta inconfundabilă pe discurile fostei sale iubite, dar asta nu are nimic de-a face cu ceea ce avem aici. Cel mai bine ar fi să vă dedaţi unui exerciţiu pregătitor cum este tainicul şi bine camuflatul *Uh Huh Her* din 2004 şi să observaţi cum PJ Harvey se retrage din circuitul mediatic, îşi încheie cariera de prim-solistă bizară şi se ascunde, şi morocănoasă, şi plictisită, şi împăcată, după o perdea de nepăsare studiată. Ei bine, admiraţi-o cît de bine îi stă pozînd sictirită, împovărată de greutatea unor *riff*-uri de chitară la adăpost de indiscreţii şi de fani ocazionali. Înlăturaţi acum nervii de rigoare, năduful, exasperarea şi chitarele energice şi închipuiţi-vă o Polly Jean rămasă singură în compania pianului şi, eventual, a unei mandoline. În linii mari, cam aşa ar arăta portretul lui *White Chalk*. La prima ascultare este şi puţin derutant, la o a doua, inconsistent şi în răspăr faţă de tot ce a creat pînă acum, iar la o a treia, veţi descoperi că este acelaşi lucru care ni s-a oferit pe tavă dintotdeauna, doamnelor şi domnilor: unica, distinsa, irepetabila PJ Harvey. Vă propun să o aplaudăm cu căldură, nu de alta, dar este cît se poate de clar că ştie să cînte poveşti ca nimeni alta, indiferent de situaţie, de stil, de toane, tonuri şi tonalităţi. Prin urmare, ar fi de dorit să nu deplîngem absenţa oricărei recuzite electrice. Faţă în faţă cu simplitatea pianului, Harvey pierde din viteză, dar descoperă sunetele de catifea, îşi părăseşte verva, dar îşi regăseşte graţia, lasă la o parte construcţia, dar dă de filonul pur al simplităţii. Pentru că avem de-a face cu o rebelă cu foarte multe cauze, cu o excentrică prin definiţie, cu o îndărătnică şi cu o dilematică, nici simplitatea de aici nu e tocmai ce pare a fi. Oricît de fragil şi de delicat ar putea să pară *White Chalk,* există aici suficientă tristeţe şi singurătate cît pentru o viaţă întreagă. Harvey ştie să lase pianul în surdină, să se insinueze cu nelinişte, ştie să apese pe acutele sfîşietoare şi să se întoarcă rapid la oazele de calm, ştie să-şi păstreze nevrozele, dar să le estompeze apoi cu nostalgie. Nu de puţine ori, piesele de aici împrumută ceva din bucuria vrăjită a unui carusel: o senzaţie de zbor rotund, de desprindere, de rotire, de gol. Apoi, mai e şi povestea. N-am să merg atît de departe încît să susţin că se poate adormi cu acest album (are prea multă tristeţe pentru genul acesta de calm), dar Harvey caută cu atenţie porţile basmului, le găseşte şi te duce mai departe în plin mister, ca un trubadur versat.

Fiţi însă cu băgare de seamă: doamna s-a abandonat suficient de mult încît să nu-i mai pese de graţiile publicului, a mizat pătimaş pe sinceritate şi frumuseţe simplă, astfel încît să nu observe asemănarea – periculos de mare – cu Tori Amos. Atunci cînd dai pianului ce-i al pianului şi îţi laşi vocea să şuşotească anxios, comparaţiile de felul acesta devin inevitabile, iar întrebările de tipul „Unde s-a ascuns PJ Harvey?", la ordinea zilei. În cazul în care temele părăsirii şi ale singurătăţii nu vi se par de ajuns pentru a o afla pe cea care cînta „Down by the Water" sau „This Is Love", nu vă rămîne decît să ascultaţi cît de imperativ se înşurubează în plină stare suavă un refren cum este „Come here at once!" Fără doar şi poate, *White Chalk* nu este doar un alt album compus de PJ Harvey, ci şi, probabil, cel mai intim şi mai personal dintre toate cele 8 de pînă acum. Şi, credeţi-mă, are suficientă ardoare subterană încît să poată fi ascultat la nesfîrşit.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Vegetarieni, evitaţi perlele veritabile!

● **Victoria Finlay, *Jewels – A Secret History*, Sceptre, London, 2006.**

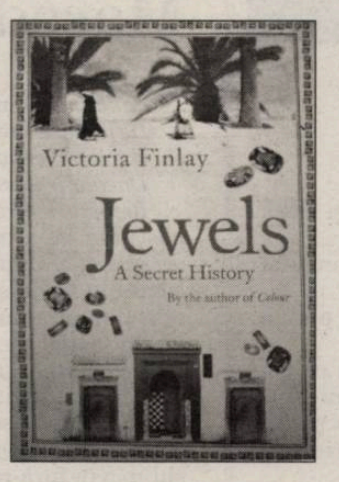

Credeam că o să-mi fie uşor să scriu despre cartea aceasta pentru că, aş zice, mă pricep la bijuterii. Cel puţin pot spune că le folosesc nonstop, nu ies din casă nici pînă la pîine fără un set minimal. Cochetărie? Armură? Amulete? Arme? Din toate cîte puţin, accentele deplasîndu-se în funcţie de situaţie, moment, companie şi, nu în ultimul rînd, inspiraţie.

Lipsa lor mă face să mă simt nu atît dezbrăcată, cît incompletă, neterminată. Le mai şi rătăcesc, uneori, pentru că nu renunţ la ele nici atunci cînd înot în larg, singură şi liberă de orice veşmînt, dar, după lucrurile pe care le pierd în mare, nu îmi pare rău niciodată. Poate vor să se întoarcă de unde au venit.

Recunosc, abia acum am aflat că minunatul chihlimbar este adus pe plajă de furtunile ce răscolesc fundul mării. Aşa parcă încep să înţeleg mai bine de unde vine imaginea din basme, cu palatul de cleştar ascuns în adîncuri, şi din care se pot vedea doar puţinele fragmente aduse de valuri. Ţărmul Mării Baltice e locul în care chihlimbarul se reîntoarce pe uscat. Procesul e discret şi continuu, dar din cînd în cînd ia forme spectaculoase. În iarna anului 1914, o furtună aduce la mal peste o tonă din această valoroasă răşină, fosilizată cu zeci de milioane de ani în urmă.

Din Nordul Europei, chihlimbarul ajungea, pe rute precise, în Grecia, Italia şi la Constantinopol, de unde se răspîndea apoi în Asia. Monopolul strict al acestui negoţ a fost deţinut multă vreme de ordinul cavalerilor teutoni.

Pe lîngă atracţia exercitată de splendoarea jocului de culori calde şi de paradiziaca strălucire, chihlimbarul a intrigat prin însuşirile lui ciudate. Grecii îi spuneau *elektron* – adică „soare“ – datorită luminozităţii culorilor, dar nu le-a scăpat nici calitatea de a face scîntei şi de a atrage obiecte uşoare, atunci cînd este frecat. Mai tîrziu, pe la 1600, un fizician englez studiază această proprietate găsită şi la alte substanţe şi o denumeşte „electricitate“, inspirat de numele grecesc al chihlimbarului.

Nu mai puţin stranie era văzută şi prezenţa insectelor captive în interiorul acestei pietre, care, în plus, ardea – *bernstein,* denumirea germană, înseamnă „piatra care arde“. La un moment dat, gîngăniile din interior nu au mai fost deloc apreciate şi, din cauza lor, chihlimbarul pierde enorm din atracţia sa, pînă atunci irezistibilă. Este vorba de anul 1993, an în care apare *Jurassic Park*. Cum să porţi la gît un concentrat de preistorie, cu ţîntari din al căror sînge savanţii pot reînvia, oricînd, lumea dinozaurilor nu tocmai prietenoşi? Această scădere bruscă şi dramatică a vînzărilor e încă un revelator al credulităţii pămîntenilor.

Zece ani mai tîrziu, chihlimbarul este onorat la cel mai înalt nivel. După 25 de ani de lucrări, 8 milioane de dolari cheltuiţi şi utilizarea a 6 tone din preţioasa substanţă, în faţa a peste 40 de conducători de stat, Vladimir Putin inaugurează Camera de Chihlimbar din Palatul de Vară. Nu mai insist asupra simbolismului politic ataşat extraordinarei reconstituiri a acestui fabulos cadou primit cîndva de Petru cel Mare. Am vorbit deja prea mult de chihlimbar, mai sînt în carte alte nouă giuvaeruri şi tare mi-e greu să aleg, toate au poveşti interesante, mai ales că autoarea cărţii, avînd studii de antropologie, ştie cum să adune date semnificative.

Nu pot să las deoparte perlele. M-o fi impresionat filmul inspirat de tabloul lui Vermeer, mai ales momentul în care pictorul străpunge urechea minunatei fete, pentru a-i putea pune cercelul cu perlă, care o desăvîrşea. Scena are intensitatea şi încărcătura erotică a unei dezvirginări. Nici că putea fi mai aproape de sîngeroasa poveste a mărgăritarelor. Să începem cu perlele de cultură. În anii '20, japonezul Mikimoto are deja tehnologia de a forţa scoicile să producă perle. Totul durează cam trei secunde. Într-o baie caldă în care scoica se relaxează, i se deschid uşor buzele şi, cu un instrument asemănător unei mici freze de dentist, se face o cavitate în organul reproducător şi apoi se introduce imediat un mic fragment dintr-o scoică specială. Cele care supravieţuiesc acestui viol chirurgical îşi petrec restul vieţii acoperind corpul străin cu sidef, strat după strat, în încercarea niciodată abandonată de a-l izola.

Nici perlele veritabile n-au o poveste prea veselă. Nu un grăunte rătăcit de nisip se află în miezul superbelor sfere de sidef, aşa cum ni se spune la şcoală, ci un mic parazit. Încă de la sfîrşitul secolului al XIX-lea, un naturalist francez avertiza că şi cea mai frumoasă perlă nu e decît sarcofagul strălucitor al unui vierme. Atunci cînd „prizonierul“ se zbătea mai mult, îngreuna efortul de eliminare, sideful era depus haotic, iar rezultatul era o perlă neregulată, care din pricina acestui defect era numită „barocă“. Aşa cum se întîmplă de obicei, ceea ce într-o epocă trece drept defect, în alta devine virtute. Perlele neregulate ajung să fie apreciate, mai ales dacă semănau cu un tors uman, iar cuvîntul „baroc“, din calificativ depreciativ la adresa construcţiilor considerate diforme, ajunge să denumească unul dintre cele mai importante stiluri.

Perlele se comportă mereu ca nişte fiinţe vii. Păstrate în cutii închise îşi pierd strălucirea, se sting. Imitînd o practică văzută în India, englezoaicele aristocrate îşi puneau servitoarele să poarte în timpul zilei colierele de perle, pentru ca astfel „încălzite“ să poată ilumina seara decolteul stăpînei.

Nu mai e loc să vă spun ce-am mai aflat despre diamante, rubine, safire, smaralde şi celelalte nestemate. Simt acelaşi regret pe care îl încerc în faţa evidenţei că nu pot avea toate bijuteriile la care tînjesc. Nu mă refer la cele prea scumpe, care niciodată nu m-au interesat în mod deosebit, ci la cele pe care le-aş fi putut avea. Mă gîndesc la acele nimicuri pe care nu mi le-am cumpărat pentru că n-aveam chef ca o voce, altfel dragă mie, să-mi şuiere la ureche: „La ce-ţi mai trebuie, n-ai destule?!!“.

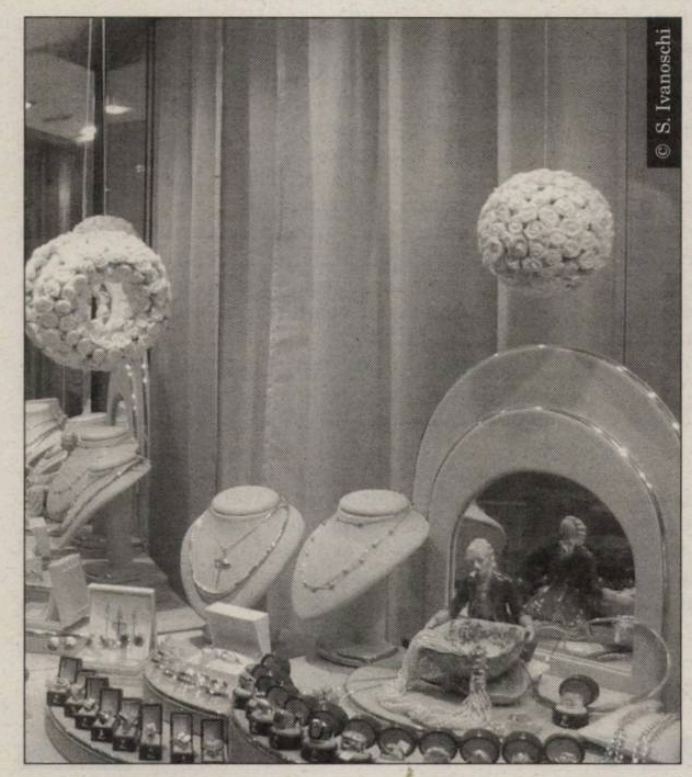
© S. Ivanoschi

Dilema veche vă recomandă

● *Albastru închis aproape negru*, debutul spaniolului Daniel Sanchez Arevalo, o foarte alegră dramedie „multicoloră“ care calcă, abil, pe urmele lui Almodóvar. (Alex. Leo Şerban)

● Albumul *Live at Radio City Music Hall*, formidabila colaborare a uneia dintre cele mai bune voci din rock-ul actual, Dave Matthews, cu unul dintre cei mai buni chitarişti acustici, Tim Reynolds; un album dublu cu 27 de cîntece însumînd peste două ore şi jumătate de magie acustică (cu o versiune la „Down by the River“ a lui Neil Young mai bună decît originalul), cel mai bun album *live* de la Muse cu *Absolution Tour* încoace. (Marius Chivu)

● Günter Grass, *Decojind ceapa* (traducere de Victor Scoradeţ, Editura Polirom, 2007), cartea cu scandalul: de ce abia la 80 de ani laureatul Premiului Nobel recunoaşte că la 17 ani, în ultimele luni ale războiului, a luptat în rîndurile trupelor SS? Conform altui laureat al Nobelului literar, William Faulkner, el nu se căieşte mai mult decît se cuvine. El povesteşte. Ceapa – obsedanta metaforă pentru memorie –, oricît de mărunt tocată, nu ne dă lacrimi, doar un spor de înţelegere. Bătrîna lui maşină de scris Olivetti e mult mai importantă pentru viaţa şi scrisul lui decît puşca aceea cu care nu a avut ce face. E mult mai scandalos dacă nu pricepi asta. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Eternii băieţei

● ***Un pic însărcinată* / *Knocked Up* (SUA, 2007), de Judd Apatow.**

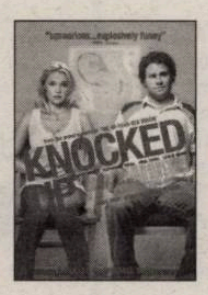

Ce mai e nou pe frontul războiului dintre sexe? Probabil că nu mare lucru, dar arta corespondenţei din linia întîi s-a transformat dramatic de la Cary Grant încoace. În noua comedie americană *Un pic însărcinată* îl avem pe Ben (Seth Rogen), un cu totul şi cu totul alt gen de gentleman: genul care în timp ce face sex (la beţie) se minunează cu voce tare de propria lui potenţă, pentru ca apoi (la mahmureală) să-şi cucerească definitiv partenera prin conversaţia lui aleasă: „Ai borît? E OK dacă ai borît. Şi eu am borît“. Dintr-un motiv sau altul, norocoasa femeie – o jurnalistă de televiziune numită Alison (Katherine Heigl) – nu se grăbeşte să repete experienţa, dar, după vreo două luni, eroul nostru se pomeneşte cu un mesaj de la ea. Mesajul îl găseşte în compania cîtorva colegi. În timpul convorbirii lui telefonice cu Alison, toţi – în frunte cu el – mimează acte obscene. (Media de vîrstă a mimilor: 30 de ani.) Sînt în timpul lor liber, timpul lor non-liber fiind dedicat compilării unei enciclopedii internautice a nudurilor celebre din filmul contemporan. Atunci cînd îi vizitează pentru prima dată la cartierul lor general, Alison îi găseşte cufundaţi în nori de marijuana şi în studiul unei scene de lesbianism. În curînd izbucneşte şi o dispută ştiinţifică despre starea WC-ului, pe care unul dintre inimoşii noştri cercetători o descrie în termeni de o plasticitate greu de uitat: pe bune, unii spectatori îşi vor petrece următoarele săptămîni încercînd din greu s-o uite. Totuşi, ar fi păcat ca publicul educat să evite filmul lui Judd Apatow pe motiv că e o comedie cu glume „de tabără“. În primul rînd, măcar o parte din publicul respectiv trebuie să se fi simţit *bine* în taberele alea. În al doilea rînd (după cum a arătat şi în filmul lui precedent, *Virgin la 40 de ani),* Apatow nu e doar un specialist în glume de tabără (deşi e *bun* la ele: termenii în care băiatul ăla descrie starea budei sînt realmente *inspiraţi),* ci şi un mare specialist în spiritul masculin de gaşcă, interesat mai ales de felul în care gaşca poate funcţiona ca o pavăză între băieţii care vor să rămînă toată viaţa băieţi şi lumea care le cere să devină bărbaţi.

Pe de altă parte, de ce s-ar încurca Alison cu o asemenea gaşcă? Evenimentul care o determină să reia legătura cu Ben, la două luni după romantica lor aventură de o noapte, este descoperirea ei că în noaptea aceea a rămas gravidă. Iniţial nu ştie ce să facă, dar ajunge repede – şi pe cont propriu – la decizia de a păstra copilul, aşa că întrebarea rămîne: oare o femeie ca ea – ambiţioasă, relativ matură şi încă foarte tînără – chiar ar fi dispusă la efortul de a se înţelege cu un neisprăvit ca Ben, numai pentru că s-a întîmplat ca el să fie însămînţătorul? Dar dacă Apatow forţează puţin lucrurile ca să-şi aducă protagoniştii în poziţiile de luptă, ce urmează răsplăteşte pe deplin eventualul efort de credulitate depus de spectator. Ben – care e un neisprăvit, dar nu şi un nesimţit total – se decide să facă singurul lucru onorabil. Problema, după cum descoperă el în curînd, este că lucrul acela presupune *muncă grea,* zi de vară pînă-n seară şi din noapte pînă-n zori, iar el e genul de om care, trezit din somn de un cutremur, îşi salvează instinctiv pipa de haşiş (pe care o ia în braţe ca pe un bebe), dar nu şi femeia gravidă. Nu că munca i-ar garanta automat vreo împlinire mai profundă decît cea pe care a sacrificat-o: de exemplu, soţul (Paul Rudd) surorii mai mari a lui Alison a muncit din greu ani în şir şi, de la un timp încoace, soţia lui (jucată de Leslie Mann, soţia autorului) îl tot prinde masturbîndu-se („Eu îi cumpăr prosoape drăguţe şi el se masturbează în ele“) sau mergînd pe-ascuns la reuniuni *men only* la care se joacă baseball imaginar. Între el şi Ben se înfiripă un fel de complicitate şcolărească întru chiul – căci asta e solidaritatea bărbaţilor împotriva femeilor – şi într-o seară o taie împreună pînă la Las Vegas, ca să se drogheze în voie cu ciuperci. Apatow juxtapune escapada lor cu escapada celor două femei, care din păcate se opreşte la uşa unui club unde puştoaicele au prioritate, în timp ce femeile prea bătrîne, ca şi cele prea gravide, sînt ţinute la coadă. Deci şi femeile, şi bărbaţii se simt la fel de închişi în cuşcă şi, deşi cuşca aceea pare a fi căsnicia, ea e de fapt însăşi viaţa de adult – e scăderea zilnică a capitalului de opţiuni pe care-l deţinuseră la 16 ani. Diferenţa e că bărbaţii sînt oricînd gata să se întoarcă la prostiile pe care le făceau la 16 ani, în timp ce femeile ştiu că drumul acela e închis. În pofida pasiunii lui pentru glumele porcoase, Apatow e foarte sensibil la lucrurile astea (de fapt, în unele momente reuşeşte să fie porcos şi sensibil *în aceeaşi fază,* în aceeaşi replică). În pofida aparenţei de infantilism, comedia lui e plină de situaţii pe care spectatorul le recunoaşte din propria experienţă (şi nu din o mie şi una de alte comedii). Şi, în pofida tonului ei antiromantic, *este* o comedie romantică – adică tributară dorinţei noastre de a crede că diferenţele se pot armoniza, iar fracturile se pot drege. Ce v-aţi putea dori mai mult?

trecerea prin reviste

„Lecţii“ de viaţă

De cînd îmi doream să citesc o revistă de psihologie nu neapărat *for dummies*, cît pentru oamenii normali care simt nevoia unei lecturi plăcute sîmbătă după-amiaza, dar din care să tragă şi niscaiva învăţăminte... Din acest motiv am cumpărat de la chioşc *Psihologia azi,* o publicaţia a Grupului de Presă „Caţavencu“. Pentru cei aproape 7 lei pe care i-am plătit, am primit ca bonus şi suplimentul cu teste psi de tipul „Descoperă-ţi personalitatea!“.

La o primă răsfoire, tonul revistei seamănă îngrijorător de tare cu cel al publicaţiilor *glossy* pentru femei. Acelaşi gen de articole care te „învaţă“ cum să reuşeşti *ceva,* orice, pe puncte. De exemplu, „Cum să depăşeşti problemele manageriale...“ (probabil pentru femeile active, cu carieră) şi e la mintea cocoşului că trebuie „să-ţi stabileşti priorităţile“ sau să „elimini tergiversările“. Sau „Cum să răspunzi rezistenţei...“ unui interlocutor, partener de viaţă sau de afaceri. Simplu: „numeri pînă la 3“, „asculţi“, „empatizezi“, „gîndeşti“. „Seria“ continuă cu autosugestiile pozitive. Scrise roşu pe alb pe o pagină de revistă, şi este suficient să citeşti afirmaţiile rar, cu atenţie şi cu voce tare, ca să te simţi brusc mai bine. Şirul de afirmaţii cu litere de-o şchioapă se încheie cu „Mulţumesc pentru viaţă! Azi e o zi minunată!“. Toate astea îmi amintesc de o mică întîmplare cu doi bătrîni care locuiau în aceeaşi casă, unul la parter, altul la etaj. Cel de la parter gîndea pozitiv, cel de la etaj era pesimist. În fiecare dimineaţă, locatarul de la parter îşi făcea cu voce tare „exerciţiile“ de gîndire pozitivă: „Ce bine mă simt astăzi! Ce zi minunată este!“, iar locatarul de la etaj îi răspundea răcnind: „Mă simt rău! E o zi cumplită!“. Tendinţele celor doi de a gîndi „pozitiv“, respectiv „negativ“ se anulau reciproc pe parcursul zilei. De ce? Uite, astfel de istorioare mi-ar plăcea să citesc într-o revistă „comercială“ de psihologie, cu explicaţiile de rigoare, nu să mi se servească pe tavă nişte versuri fără rimă pe care să le recit, fără să ştiu cum şi dacă funcţionează. Şi acum mă pun îmi pielea acelui cititor care nu e la curent cu ce se întîmplă în psihologia actuală, nu citeşte cărţi de specialitate etc. Să nu confundăm totuşi psihologia cu acele „lecţii de viaţă“ încropite într-un document Word cu cîteva ore înainte de predarea revistei...

Ca orice cititoare, am fost interesată de articolele despre „viaţa de cuplu“. Din nou n-am aflat mare lucru decît că trebuie întocmit pe hîrtie „un cod etic al cupului“ pe care cei doi parteneri trebuie să-l considere un „act“ şi să-l respecte ca atare.

Latura „mondenă“ a revistei este acoperită de un interviu cu Gabriela Vrînceanu Firea, din care (nu) afli venitul ei lunar, în schimb, descoperi cum arată casa ei, ce sport face, cartea şi filmul preferate şi dacă crede în Dumnezeu. Interviul e completat şi de „un profil grafologic de personalitate“, alcătuit de un expert criminalist (!).

M-au interesat, în schimb, „traducerile“. *Psihologia azi* are ca reviste partenere *Psychology Today* şi *Skeptical Inquirer*. Probabil că aceste publicaţii sînt „sursele“ articolelor despre cultul celebrităţii în America sau despre experienţa morţii clinice. Articole care se apropie de ceea ce mi-aş dori să citesc într-o asemenea revistă. Nu înţeleg, în schimb, de ce ai noştri abordează subiecte banale şi le tratează superficial, cu bumbi şi linuţe de la capăt, cînd este vorba de un domeniu vast şi plin de creativitate? Îşi închipuie că un set de sfaturi de tipul „bunica ştie tot“ ar vinde mai bine revista?

Mi-am făcut şi testele psi. Ca personalitate, semăn cu un cîine Bull Terrier. N-aş crede... **(A. P.)**

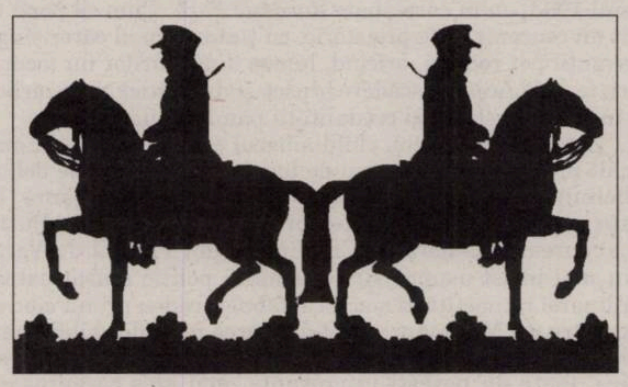

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Tresărind

Oricît am fi de sceptici la ceea ce-i mai trece omului prin cap – şi slavă Domnului că îi trece direct proporţional cu scepticismul nostru,

oricît am fi de pesimişti – şi slavă Domnului că sîntem, încît nici propriul nostru scepticism nu ne mai satisface,

oricît am fi de obosiţi prin practicarea obligatorie a ironiei şi, mai ales, a autoironiei, incapabili de milă faţă de cei care le ignoră,

oricît de cumplit şi larg căscăm în lungile discuţii pe care le avem cu noi înşine, în care ne imputăm dur pesimismul, deriziunea, carenţa de magneziu şi tragism, luciditatea, aceea numită de Eugen Ionescu şi „lumina multor palate sărace“, sinceritățile de atîtea ori un lux al inimii pe care ni-l permitem inconştienţi la cît deţinem în bancă,

oricît ne-am balansa, am bascula şi ne-am sfişia în viaţa asta curat oximoronică, spre oroarea celor ce nu ne văd decît joviali, de parcă jovialitatea ar fi azi o ciumă, o crimă, un sentiment bolşevic (că cele fasciste cer explicaţii...), (hai, gata, nu te mai întinde),

pe scurt: oricît de antipatici şi enervanţi ne sîntem nouă înşine ca şi celorlalţi, fie şi în inegală măsură,

nu se poate, nu se poate să nu tresărim ca din morţi la citirea acestei ştiri machetate bine pe două coloane late, cu un titlu rece, apt să ne urmărească între 10 şi 15 minute:

„A fost inventat telefonul care detectează minciunile“.

Pentru cei care declară fără să mintă, cu o invidiabilă nonşalanţă, că „dragă, de mult nu mai citesc nici un ziar“, măcar pentru ei – nu pentru mine, un simplu jurnalofag nenorocit – mă văd silit să consum spaţiu explicînd că o societate londoneză va comercializa în curînd un telefon care „printr-o tehnologie sofisticată“ va putea măsura „gradul de credibilitate al celor spuse“ într-o convorbire; un dispozitiv special, luînd în calcul inflexiunile vocii, permite încifrarea nivelului de stres la care ajunge un om cînd minte; „dacă acest nivel depăşeşte nivelul 25 este aproape sigur că este vorba de o minciună“ – ne lămureşte ştirea, rău hurducată stilistic, dacă asta mai are vreo importanţă (şi n-are).

Tresărind, nu putem să nu observăm că acest telefon este, hotărît, altceva decît banalizatul şi defectuosul detector de minciuni folosit în justiţie şi poliţie. E limpede că telefonul are avantajul decisiv de a putea fi ţinut la ureche şi acasă, pe birou sau lîngă pat, într-o intimitate care-l umanizează. E şi mai limpede că el va opera într-un domeniu extrem de important, la care detectorul vechi nu avea acces, acela concentrîndu-se asupra minciunilor debitate de criminali, escroci, hoţi, tîlhari şi alte generalităţi. Nu, noul telefon detector poate avea un rol covîrşitor şi performant în domeniul cel mai sensibil şi mai vulnerabil la minciună, şi anume: în amor. O lume fascinantă – mai ceva decît a oceanelor – mi se deschide din momentul cînd, închizînd o clipă ochii, contemplu scenele acelea în care cei doi, vorbind ceea ce se vorbeşte în asemenea activităţi, cu inflexiunile bine cunoscute, de la şoaptă la strigăt, ar urmări pe cadranul magic nivelul stresului respectiv şi deodată, mai mult sau mai puţin brusc, ar apărea cifra fatidică – 25! Sau n-ar apărea – ceea ce n-ar fi mai puţin dramatic şi ferice. Nu mai dezvolt – căci mă feresc zi şi noapte de oribilul protocronism – ce succes ar avea această sculă de basculă la imensa populaţie de toate vîrstele şi sexele, a României, care, de mică, de la primele romanţe, ştie că amorul e sacru şi „un lucru foarte mare“; perspectiva şi a unei precizii în amor ar înnebuni-o mai ceva decît telefonul celular.

Pauză de respiraţie. Pauză de gîndire, după tresărire.

Vin şi întreb, tot pe româneşte: dom'le, englejii ăştia pe ce lume sofisticată trăiesc? Adică ei nu ştiu că se poate minţi la telefon fără nici un stres, adică fără nici o ruşine? N-au citit, nu zic de Shakespeare, da' măcar un clasic de-al lor mai de dincoace, spre noi, un John Le Carré, un Graham Greene? Nu ştiu că se poate minţi de îngheaţă apele şi *display*-urile, cu o naturaleţe vocală la care adevărul – să stea şi în cap, cum îi place şi îi e obiceiul – niciodată nu va ajunge? Să nu fi auzit, la cultura lor, de naturaleţea minciunii, parte integrantă – pardon de expresie şi clişeu! – din banalitatea răului? La ce le ajută sofisticarea?

...Ai terminat? Pauză de gîndire. Şi: Eu, totuşi, aş da banii pe aşa ceva. Măcar ca să fie în casă, nu?

De 10 ani, 2 luni şi 2 săptămîni – de cînd am scris acest articol, încă mă mai rog de cei care pleacă în Anglia să-mi comunice dacă acest aparat a fost pus în vînzare. Să se fi învechit deja şi eu să nu fi fost la curent? M-ar durea, ca ori de cîte ori constat că nu sînt la curent cu mersul lucrurilor. Un gînd de ajuns de luminos mă obsedează ca orice deceniu: dar dacă au renunţat la idee şi îndrăgostiţii încă mai pot minţi la telefon fără să fie prinşi?

ERATĂ: în numărul trecut, în comentariul la scrisoarea dlui G. Neguţ, se va citi: „Gigi Becali e o maladie“.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Rondelul oraşului mic de Alexandru Macedonski

Se termină: memorabil, adică fără speranţă.

Dificultate: zero, deşi găsim şi azi provinciali să se simtă lezaţi-lezaţi, fiind proşti-proşti.

Durata lecturii: un sfert de minut.

Remixuri: vrăjeala asta cu prostia care s-a născut la sat a venit după ce satul era totuna cu oraşul, apoi după ce habar nu avea nimeni că locuieşte la oraş şi în sfîrşit după glorificarea oraşului, uitarea satului, glorificarea provinciei şi alte astfel de curente-mişcări şi uitări. Ştii cum e omul, dacă nu are sanie, îşi face bici.

Utilitate: e discursul tipic de frustrat, iar, lucru rar, poetul se bagă şi el în ciorbă. Aşa că e bună pentru egocentriştii de două parale: „Oraşul mic te fură-ncet / Cu ale lui tăcute strade, / Cu oameni proşti, dar cumsecade, / Ce nici nu ştiu că sînt poet“. Pardon, general manager, designer, *postproduction* matelot.

Ciudăţenii: cum de dulceaţa asta de orăşel drăgălaş a prins-o poetul în „Cu centrul intim şi cochet, / Şi fără case cu arcade“?!

Personaje: atîta lume că urli şi, cu toate astea, nimeni pe corso.

Povestea: oraşul mic e blestem. Te sufocă.

Mişto: „Oraşul mic te fură-ncet / Cu ale lui tăcute strade, / Cu oameni proşti, dar cumsecade, / Ce nici nu ştiu că sînt poet. / Cu centrul intim şi cochet, / Şi fără case cu arcade; / Oraşul mic te fură-ncet / Cu ale lui tăcute strade. / Prin umbra parcului discret, / Nu se strecoară mascarade / Şi nu s-aud în el tirade / Despre-al politicei secret. / Oraşul mic te fură-ncet“.

Rondelul contimporanilor de Alexandru Macedonski

Se termină: text de sinucidere curată.

Dificultate: sub zero, fiindcă toţi se cred genii, nimeni contemporan.

Durata lecturii: un sfert de minut.

Remixuri: viaţa lui Eminescu e redusă la cîteva versuri. Haioase.

Utilitate: bun pentru plimbat ursul, mers cu circul din departament în departament, bun pentru departamentele IT care se plîng de cum toţi măcelarii au computer şi nu ştiu cum să-l folosească.

Ciudăţenii: amestecul sportului în toată povestea asta. Sportul era la începuturile lui, iar poetul, şmecher, l-a plasat drăgălaş unde îi e locul.

Mişto: „Aceşti contimporani ai mei / Fac neîncetat acelaşi sport: / De treizeci de ani îmi tot zic mort / Tot mai pizmaşi şi mai mişei. / Strigoi, adesea-mi zic tot ei / Bătrîn, în ultimul resort: / Aceşti contimporani ai mei / Fac ne-ncetat acelaşi sport. / Deşi par lei şi paralei, / N-au cu talentul vreun raport. / Şi n-au nici sfinţi, nici dumnezei, / Trîntiţi în viaţă de-un avort... / Dar sînt contimporanii mei“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Cum mi-am amînat sfîrşitul lumii

Am avut mereu senzaţia că nu ar trebui să mă isterizez în legătură cu încălzirea globală. Mă pun pe gînduri scenariile alarmiste cu care prea multă lume este de acord. Fie că îl iei de bun, fie că nu, subiectul este sîcîitor. Aşa că atunci cînd, acum cîteva luni, am dat de Bjorn Lomberg, am plonjat într-o plăcută şi egoistă stare de autoconfirmare. În fine, cineva vorbea serios despre încălzirea globală, spunea cu bun-simţ ce-i cu ea şi cum îi vom supravieţui.

Cînd am auzit că va fi prezent la o conferinţă la LSE, m-am agitat să prind loc. Lucru bun, dat fiind că organizatorii au închis uşa cînd s-au ocupat locurile şi restul celor de la coadă au fost trimişi acasă. Lomberg a apărut în blugi şi tricou, părea mai degrabă un DJ decît omul care rezolvă viitorul planetei. A făcut glume bune şi a atras treptat audienţa majoritar ostilă, prin exemple anectodice. De la început a proclamat sus şi tare că există încălzire globală şi că el nu neagă fenomenul. Ce înseamnă asta? Că pînă în 2100 temperatura medie va creşte cu 2,6 grade, potrivit chiar datelor ONU pe care Al Gore le-a interpretat catastrofic în filmul său. Încălzirea globală este un fenomen care va produce nişte efecte şi va trebui să găsim soluţii pentru aceste efecte. Încercarea de a o opri este o idee bună, ne face să ne simţim bine, dar e prea costisitoare şi nu funcţionează. Dacă protocolul de la Kyoto s-ar aplica serios (ceea ce nu se întîmplă), omenirea ar cheltui 100 miliarde de dolari anual ca să amîne în cel mai bun caz efectele cu cinci ani.

Un exemplu din multele prezentate de Lomberg. Nivelul mării va creşte cu 30 de cm, în nici un caz cu şase metri, cum spune Gore în film. Asta în condiţiile în care nivelul mării a crescut cu mai mult în secolul trecut, şi el un secol de încălzire globală. Există risc de inundaţii în anumite zone şi atunci trebuie să ne întrebăm cum putem preveni efectele. Pentru că nu inundaţiile omoară oameni, ci inundaţiile plus sărăcia omoară oameni. Urmează o serie de soluţii practice, de la diguri, la infrastructură şi educaţie. Apoi continuă cu alte efecte: uraganele, malaria, valurile de căldură.

Bun, îmi puteţi spune, dar degeaba facem diguri dacă planeta se tot încălzeşte. În primul rînd că nu se încălzeşte catastrofic, trebuie păstrate proporţiile. Şi apoi nu trebuie să repetăm ca papagalii aceeaşi unică „soluţie“ scumpă, ineficientă şi pe care nu o aplică nimeni, mai bine folosim inteligent banii puţini pe care ne-am dovedit dornici să îi investim în această poveste. Cu jumătate din banii necesari pentru Kyoto, am putea asigura apă potabilă, canalizare, asigurări de sănătate şi educaţie de bază pentru toată populaţia planetei, astfel încît oamenii ar fi mai capabili să facă faţă schimbărilor climatice. Ce vreţi? Să cheltuiţi enorm pentru puţin sau puţin pentru rezultate palpabile?, întreabă Lomberg.

Le vrem pe amîndouă, a replicat un profesor de la LSE care juca în dezbatere rolul de preopinent, şi o parte din sală a aplaudat. Răspunsul: ei bine, de 50 de ani nu facem nici una, nici alta; şi eu aş vrea să le rezolv pe amîndouă şi în plus să fac pace în lume, dar uneori trebuie să îţi stabileşti priorităţile, cu banii pe care îi ai. Altă parte din sală a aplaudat.

Aş vrea să prezint mai multe de la dezbaterea care a urmat, dar nu mai am spaţiu. Pentru cei cu adevărat interesaţi, recomand site-ul: www.lomborg.com. Pentru cei care vor să trăiască în continuare experienţa cvasireligioasă a încălzirii globale, recomand un site anti-Lomberg: http://gristmill.grist.org/story/2007/9/13/105130/672. Pe mine nu m-a convins deloc, dar cred că fiecare are dreptul să se creadă în propriul sfîrşit al lumii.

Londra, 9 octombrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

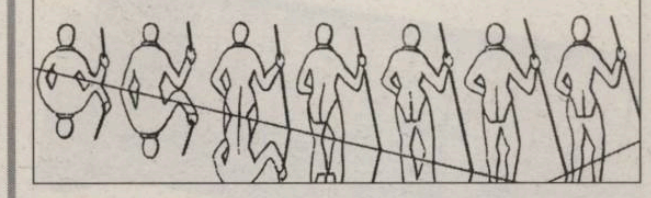

Inel afectiv

Una dintre cele mai mari plăceri mici ale mele este să umblu aproape brambura pe străzile bucureştene, cu un oarecare scop, dar îndepărtat, ca să descopăr oameni şi locuri. Urăsc mersul grăbit şi necesar spre o destinaţie precisă, unde pur şi simplu ai de rezolvat o treabă, pe tiparul punct ochit, punct lovit. E importantă şi destinaţia, dar, cred eu, drumul în sine îşi are hazul şi suspansul lui. Din această perspectivă, o înţeleg pe Scufiţa Roşie, care nu a rezistat tentaţiilor tocmai acestui nedeterminat spaţiu dintre.

Desigur că întîlnirile cu personaje precum Lupul reprezintă cazuri extreme şi nerelevante tocmai prin excesivitatea lor. De cele mai multe ori, asemenea călătorii, cel puţin în spaţiul urban, în zone centrale, la ore rezonabile, sînt marcate de eroi ocazionali, mai puţin pregnanţi, mai potriviţi în rolul de adjuvant decît de protagonist. Interesant este că, dacă repeţi foarte des acelaşi itinerar, se creează un fel de „plan secund“ al personajelor din figuraţie: oameni cu care nu poţi trece niciodată un anumit prag de comunicare, şi nici nu vrei, dar care alcătuiesc, în jurul tău, un cerc de afectivitate familiară. Pe mine, una, tocmai acest gen de *background* mă ajută să supravieţuiesc.

În acest cerc intră atît cunoştinţe, reprezentanţi constanţi ai serviciilor, cît şi necunoscuţi simpatici de pe stradă. Ei formează varianta mea personalizată a inelului pietonal pe care un grup de arhitecţi bucureşteni l-a conceput – şi urmează să-l pună în practică – cu scopul de a „umaniza“ centrul şi a crea itinerarii prietenoase pentru acea minoritate a populaţiei Capitalei care nu se deplasează cu automobilul. Unele dintre traiectoriile pe care arhitecţii în cauză le propun se suprapun cu traseele mele: instinctul pietonului...

Doar că aceleaşi zone, pentru mine, sînt marcate de oameni din cercul afectiv secund de care vorbeam mai sus. De pildă, dacă ar fi s-o pornesc dinspre Piaţa Amzei, am, chiar la tarabe, cel puţin două astfel de repere constante: un domn la vreo 50 de ani, cu o figură uşor răvăşită, dar pozitivă, care vinde veselă şi alte mărunţişuri în zona acoperită a pieţei, e plasat acum la etaj; o doamnă, dintr-o comună de lîngă Tîrgovişte, ce vinde legume în partea mai fără fiţe a aceleiaşi pieţe, cea mai apropiată de accepţia ei rurală. Cel dintîi şi-a început afacerea cu o doamnă mai în vîrstă şi foarte autoritară; părea a fi mama lui; treptat, mama a dispărut, iar fiul, în ciuda unei aparente hipersensibilităţi, a devenit un specialist grijuliu într-ale oalelor şi farfuriilor. Spun „grijuliu“ pentru că nu mi-a dat niciodată ceva ciobit. Doamna din piaţă vinde legume din propria grădină şi e un pic mai tînără decît mine. Este o persoană pozitivă, optimistă, lucur rar în contextul actual, în care predomină lamentările de complezenţă ca subiect perpetuu de conversaţie. Cam de 10 ani, de cînd ne cunoaştem, tot aflu de la vînzătoarea de roşii, morcovi şi ardei că satul ei este unul bogat, în care mai toţi o duc bine şi aproape nimeni nu a fost nevoit să plece la muncă în străinătate. Bărbatul ei plantează legumele, ea le vinde (de altfel, e absolventă de liceu economic), au doi copii şi-şi petrec vacanţe lungi la mare, în cele mai bune hoteluri. Dacă o iei spre Biserica Amzei şi eşti mamă, nu poţi să nu dai de magazinul „Arlette“, renumit pentru cei mai mari şi mai diverşi pluşaţi din Bucureşti. Şi vînzătoarea de acolo face parte dintre reperele mele, pentru că o regăsesc în acelaşi loc de cel puţin cinci ani. Şi e mereu mulţumită de situaţie, preocupată de viaţa ei personală, dar şi de magazin, de care nu se plînge, ci, dimpotrivă, recunoaşte că merge bine.

Personajele întîlnite în itinerarul meu sînt departe de a fi epuizate. Cu cît lărgim cercul, cu atît îşi au locul, în el, tot mai multe. Nu toate sînt la fel de optimiste precum cele deja menţionate: dar despre morocănoşi, cu altă ocazie.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

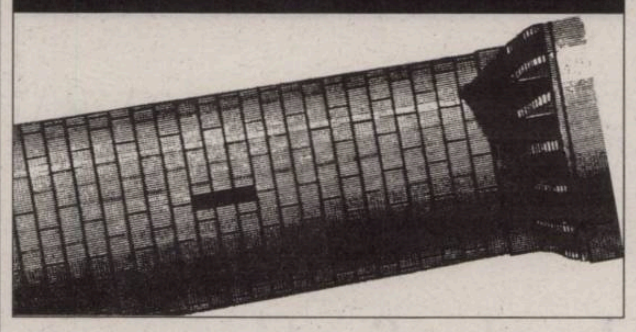

Comparaţie

Ştiu că se fac insistente comentarii pe marginea stilului nostru de viaţă publică. Există printre noi nemulţumiţi cronici şi e imposibil să nu li te alături, mai ales cînd vezi cît de hidoasă se dovedeşte, în linii mari, prestaţia mediatică din România. Mă aflu în Franţa de o lună şi citesc, din motive de serviciu, mai toată presa din Hexagon. E un deliciu. Poţi fi de dreapta, bunăoară, dar găseşti şi în jurnalele sau săptămînalele de stînga *(Le Monde, Libé, Le Nouvel Obs)* informaţie de calitate, opinii argumentate, tonuri urbane, niveluri de expresivitate pe alocuri antologice. Din orice unghi ai lua producţia zilnică de hermeneutică socială, rămîi cu sentimentul că ai înţeles temele şi că ai fost ajutat să-ţi nuanţezi opţiunile, opiniile, judecăţile de valoare. Ai senzaţia, tonică, de interacţiune. Te simţi incitat să aprofundezi, să reiei, să urmăreşti dinamica unui anumit subiect situat, pe bună dreptate, în centrul actualităţii. Citind, înveţi să-ţi chestionezi superstiţiile. Recunoşti că te-ai înşelat sau te bucuri că ai formulat intuiţii corecte. Devii ceva mai inteligent, măcar prin faptul că eşti „branşat", fără a renunţa la propria libertate critică. La fel de stimulantă e secţiunea culturală a fiecărei publicaţii. Nu mă refer aici la apariţiile de nişă – aşa-zicînd „academice" sau „elitiste" –, ci la formatul generalist, care popularizează evenimente curente şi livrează chei de lectură pe înţelesul tuturor. Cronici de carte alerte, agenda spectacolelor de tot soiul rezumată savuros, *bref,* toate impulsurile pentru a ieşi din casă, în căutarea timpului care mai poate fi cîştigat.

Veţi spune, cu oarece melancolie, deh: Franţa! Un mileniu de statalitate centralizată, fost imperiu, populaţie de trei ori cît a noastră, PIB de 1780 miliarde de euro (în timp ce noi sărim cu greu de 100), mare cultură de iradiere mondială etc. De acord. Însă nu văd de ce România – un gigant faţă de Muntenegru sau Slovenia – se distanţează sideral de normele pe care nu Franţa, ci Muntenegru sau Slovenia le practică deja cu tot aplombul european. Dacă respingi sabotajul teoriei care ne socoteşte blestemaţi, dacă refuzi clasamentele genetice, dacă, în fine, crezi că mediocritatea nu e consecinţa inevitabilă a democraţiei, atunci trebuie să cauţi explicaţii diferite. De pildă, indicatorii de consum cultural, starea de subalfabetizare întreţinută prin tirania reţetei publicitare, copierea superficială a unor tendinţe care, deloc specifice „Occidentului", ne sînt totuşi prezentate ca directive de modernizare socială... Cu alte cuvinte, nu sîntem mai proşti decît alţii, ci doar handicapaţi de o legislaţie audiovizuală carentă, subjugaţi de agenda distorsionată a unui patronat media cu probleme penale, îndîrjiţi de o situaţie politică blocată constituţional! Iată panoplia raţiunilor care mă determină să accept, ca pe o paradoxală veste bună, diluarea mitului intelectual, relativa periferizare a „umaniştilor publici". E nevoie de mintea lor suplă, antrenată superior, dar e şi mai mult nevoie de o *reformă a statului* care să implice, transversal, competenţe juridice, economice, financiare, manageriale. Noi, „umaniştii", putem doar contribui la sistematica viziunii, nu şi la implementarea ei prin politici publice susţinute instituţional sau bugetar. Putem filozofa, îmboldi retoric, deplînge paralizia resurselor simbolice, dar, pentru a răsturna linia de involuţie, se cuvine să propunem „cooperări consolidate" între noi şi... cititorii noştri, profesionişti din cu totul alte domenii.

Între un CNA impotent şi atîtea redacţii gangstereşti, care au transformat deontologia într-o marfă de contrabandă, comparaţia dintre peisajul mediatic francez şi cel autohton pare utopic deplasată. Din păcate, nu avem cum respinge ponciful potrivit căruia presa „oglindeşte" starea unei naţiuni. Să admitem că oglinda prezentului e şlefuită după ultimele standarde tehnologice. Personajul colectiv pe care-l reflectă mai are însă de lucru cu propria ţinută, de la frunte pînă la tălpi, prea vizibil murdărite de noroiul războiului româno-român.

Mirel BĂNICĂ

Ordinea priorităţilor

„În orice caz, mulţumim şi celor care ne încurajează, şi celor care ne critică, dacă totul este spre folosul mîntuirii credincioşilor şi spre binele Bisericii."

(din Cuvîntul de întronizare
al Prea Fericitului Părinte Patriarh Daniel al
Bisericii Ortodoxe Române, 30 septembrie 2007)

Decesul Patriarhului Teoctist şi alegerea noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române au marcat, pe de o parte, apogeul prezenţei faptului religios ortodox în spaţiul mass-media din România; pe de altă parte, cele două evenimente sînt o reflectare fidelă a schimbărilor prin care trece în acest moment religia ortodoxă. O parte dintre temele aduse în discuţie cu această ocazie erau cunoscute deja de mai multă vreme. Alegerea noului Patriarh a schimbat însă ordinea priorităţilor. Discursul său public este şi el diferit de cel precedent. În rîndurile ce urmează voi încerca să scot în evidenţă doar o mică parte din principalele teme ce au dominat dezbaterea, aruncînd o privire cu nuanţe sociologice asupra unui subiect imens, fără îndoială, dar esenţial pentru înţelegerea Ortodoxiei româneşti la început de mileniu.

Mass-media

Aşa cum era de aşteptat, BOR a fost intens prezentă pe toate canalele media cu ocazia întronizării noului Patriarh, fapt ce poate primi mai mult explicaţii. În trecutul foarte apropiat, mass-media a avut relaţii mai degrabă dificile cu Biserica, din cauza atracţiei unor episoade senzaţionale şi uşor manipulabile gen „Tanacu". Acum, datele problemei s-au schimbat aproape în totalitate: cu excepţia unor derive legate de actul medical asigurat Patriarhului Teoctist, comunicarea a decurs aproape normal. Atenţia acordată subiectului arată că, spre deosebire de Occident, Biserica Ortodoxă este un dat, o prezenţă prea importantă spre a fi tăcută sub tăcere de media, fiind unul dintre actorii cei mai importanţi ai recompunerii democratice a ţării de după 1989. Un alt aspect legat de mass-media este că, pentru prima oară în istoria religioasă a României, aceasta a jucat un rol deloc neglijabil în viaţa internă a BOR. Mai exact, pe de o parte au fost situaţii în care media a definit canonul a ceea ce este „religios corect", devansînd şi uneori chiar substituindu-se vocilor oficiale ale Bisericii. Pe de altă parte, în vremuri de schimbare ca acestea, mass-media scăpată de sub control poate contribui la crearea imaginii unei Biserici divizate de lupte interne, ce se dispută steril, neglijînd probleme fundamentale.

La rîndul său, Patriarhul Daniel manifestă o atitudine specială faţă de mass-media, în sensul că are deja în spate o lungă experienţă „liberală" de deschidere, dublată de o atitudine „evanghelică" şi misionară. Mass-media este o oportunitate, şi nu o ameninţare. O atitudine realistă, în cele din urmă, dar şi o extraordinară temă de reflecţie cu privire la adaptabilitatea religiilor, atunci cînd ştim că la începuturile radioului în România, aceeaşi Biserică Ortodoxă lansa atacuri violente la adresa ideii retransmisiei slujbei duminicale la radio. Un risc al mediatizării excesive a vieţii religioase este acela de a „destructura" autentica viaţă religioasă, credinciosul simplu avînd tendinţa de a-şi construi universul religios prin intermediul a ceea ce-i livrează zilnic şi în exces mass-media. La aceasta se adaugă şi un alt risc pe termen mediu, acela al „vedetizării" anumitor personaje-cheie din BOR – şi nimic nu uzează mai mult „imaginea" decît mass-media. Se va ajunge oare la dilema pe care Occidentul catolic şi protestant a cunoscut-o deja? Să se încurajeze apariţiile publice ale episcopilor buni „comunicatori", cu aplecare spre aspectul *people,* sau ale oamenilor care au doctrina şi ortodoxia în sînge, insensibili la compromisul impus de transmiterea mesajului religios către publicul larg?

Relaţia cu intelectualii

După marea schimbare din 1989, relaţia BOR cu intelectualii a cunoscut perioade dificile, cu lumini şi umbre. Nu dorim să furnizăm imposibile definiţii şi clasificări ale „intelectualilor" ce interacţionează cu BOR din punct de vedere instituţional, profesional şi afectiv. Dar dorim să subliniem faptul că Patriarhul Daniel este el însuşi un „intelectual" – prin pregătire, experienţă didactică, manieră de a vorbi şi de a se exprima. În treacăt fie spus, faptul că îndeplineşte atributele cu care se poate defini un *intelectual* irită mediile ortodox-tradiţionaliste, istoric prea puţin înclinate spre efort şi trăire intelectuală, ca să nu spunem anti-intelectuale pur şi simplu. Aşteptările şi speranţele de dialog ale intelectualilor cu noul Patriarh sînt imense. Declaraţiile recente cu privire la dezvoltarea unui cotidian ortodox la care să colaboreze intelectuali „prieteni ai Ortodoxiei" merg în acest sens. Dar cum defineşti un „prieten al Ortodoxiei"? Prin numărul de articole publicate sau prin ameninţările facile cu acţionarea în judecată a celor care nu sînt în linie cu punctul de vedere dominant, aşa cum s-a întîmplat recent în celebra „criză a icoanelor"? Problema rămîne deschisă şi de ea va depinde pregătirea unui răspuns adecvat la provocările modernităţii.

Plasarea Bisericii într-un context social coerent

O întoarcere la realism? Patriarhul Daniel pare conştient de faptul că BOR se găseşte plasată în acest moment într-un context social dificil, instabil şi în schimbare. Mă refer în primul rînd la emigraţia masivă ce depopulează satele şi oraşele foste „industriale" (iar aici experienţa de Mitropolit al Moldovei, regiunea cea mai atinsă de acest fenomen, este importantă), dar şi la pierderea treptată a ruralităţii. Exodul rural, îmbătrînirea accentuată a satelor, pierderea meseriilor tradiţionale, inclusiv a meseriei de *ţăran,* nu sînt deloc în avantajul religiei ortodoxe. Iar noi, românii, ne găsim abia la începutul unui lung drum spre secularizare, pe care Occidentul l-a cunoscut la începutul anilor '60. „Nu uităm faptul că mai toţi românii migranţi au nevoie de mai mult sprijin moral şi material pentru a-şi păstra identitatea şi demnitatea, dar şi pentru a coopera mai bine în domeniul social cu credincioşii altor Biserici şi cu cetăţenii ţărilor unde se află temporar la muncă sau stabiliţi definitiv" – afirmă Patriarhul Daniel într-un discurs extrem de important pe plan simbolic, cel rostit la întronizarea sa. Un semnal ce arată percepţia migraţiei la adevărata sa importanţă – pentru a nu spune gravitate – în evoluţia viitoare a Bisericii. Din păcate, nu numai mass-media, ci chiar şi „analiştii" preocupaţi de BOR şi de faptul religios contemporan nu dau semne că ar fi înţeles cu adevărat ce dramatică schimbare va aduce în numai cîţiva ani în Ortodoxie exodul rural şi îmbătrînirea satelor, fapte ce nu au darul de a consolida deloc religia.

Ecologia şi demersul ecologic sînt aspecte mai puţin cunoscute ale teologiei ortodoxe, din păcate. Poate părea surprinzător la prima vedere, dar bimilenara Ortodoxie ascunde un mesaj ecologic surprinzător de bine argumentat, în perfectă simfonie cu preocupările actuale legate de prezervarea mediului înconjurător. Pentru lumea ortodoxă, criza ecologică este o criză a secularizării forţate, a omului care a căutat să se substituie lui Dumnezeu ca stăpîn deplin al naturii. Patriarhul Daniel stăpîneşte bine discursul occidental asupra acestei probleme şi putem spera pe viitor la o revalorizare a vocaţiei ecologice a BOR, primele semne concrete făcîndu-şi deja apariţia în Mitropolia Moldovei.

Secularizarea

Am avut ocazia de a scrie de-a lungul timpului, chiar în aceste pagini ale revistei, despre subiectul secularizării şi implicaţia sa asupra lumii ortodoxe. Capetele gînditoare şi responsabile din Ortodoxie ar trebui să înceteze să privească secularizarea ca pe un produs „occidental", străin de corpul şi de spiritul Ortodoxiei. Secularizarea în Ortodoxie există, doar că ea îmbracă forme specifice, încă insuficient cercetate şi dezbătute. De data aceasta, schimbarea de stil şi de discurs este, din fericire, evidentă. Patriarhul Daniel declară din capul locului că este conştient de „provocarea majoră", la adresa Bisericii, numită secularizare, fiind vorba mai exact de o „societate ce se construieşte din ce în ce mai mult fără referinţă la Dumnezeu, fără referinţă la valorile religioase" (interviu la Radio România în 13 septembrie 2007).

În Occident, realitatea de pe teren a demonstrat că teologii preocupaţi de secularizare se dovedesc incapabili să găsească noi forme de expresie, adaptate timpului nostru, care să „salveze" (cu ghilimele) Biserica-instituţie şi Biserica-credinţă. Va fi oare Ortodoxia o excepţie de la regulă, va scăpa ea de ruloul compresor al secularizării? Ceea ce este însă sigur este că noul nostru Patriarh stăpîneşte atît discursul catolic asupra secularizării (construcţia lumii moderne fără Dumnezeu şi riscurile de rigoare), cît şi pe cel protestant (secularizarea nu este arătată cu degetul şi demonizată, ci chiar i se descoperă anumite „virtuţi", cum ar fi o credinţă trăită, angajată, diferită de cea pur formală). Răspunsul ortodox la aceste probleme încă se mai caută, dar noul început pare a fi mai degrabă optimist.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

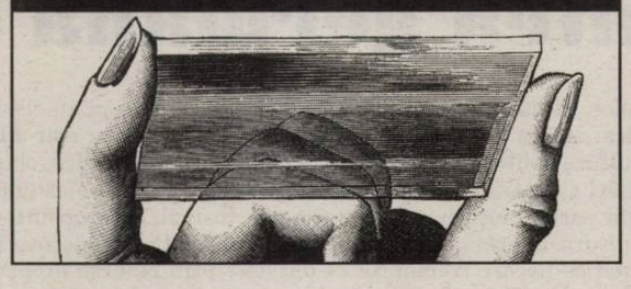

Apocalipsa periodică

Televiziunea este o adevărată campioană în a atrage mesaje apocaliptice. O serie de analişti s-a exersat cu hărnicie, sub bagheta lui Baudrillard *(le chef d'orchestre)*, în a-şi pune mîinile în cap şi a trage semnale disperate de alarmă că televizorul este otrava care va mutila ireversibil umanitatea. Unul dintre aceşti analişti este şi Giovanni Sartori, care a scris cartea *Homo Videns: Televisione e Post-Pensiero* – tradusă acum ceva timp şi la Editura Humanitas, cu titlul *Homo Videns: Imbecilizarea prin televiziune şi post-gîndirea*.

Sartori porneşte în această carte de la ideea că omul s-a diferenţiat de celelalte animale prin capacitatea lui de a opera cu simboluri, „iar capacitatea simbolică a oamenilor se manifestă prin limbaj, prin capacitatea de a comunica prin articularea unor sunete şi semne «semnificante»". Toate lucrurile au mers bine, în opinia lui Giovanni Sartori, pînă la jumătatea secolului XX, cînd a apărut televiziunea. Aceasta aduce în prim-plan imaginea, iar vederea devine precumpănitoare faţă de vorbire. „În consecinţă – ne spune analistul – telespectatorul este mai mult un animal văzător decît un animal simbolic. Pentru el lucrurile înfăţişate înseamnă şi cîntăresc mai mult decît lucrurile spuse prin cuvinte. (Desigur, în trena structuralismului, Sartori nu concepe că limbajul ar putea exista şi în afara cuvîntului. – *n.m.)* Iar aceasta este o schimbare radicală de direcţie, deoarece în timp ce capacitatea simbolică îl îndepărtează pe *homo sapiens* de animal, vederea îl apropie de capacităţile sale ancestrale, de genul din care *homo sapiens* face parte ca specie." (Nu acelaşi lucru s-a întîmplat la apariţia radioului, care nu a ştirbit natura simbolică a omului, pentru că „el răspîndeşte mereu lucruri spuse prin cuvinte" – este de părere Sartori.) Întrucît am ajuns să trăim într-o epocă a imaginii, concluziile analistului italian sînt sumbre: „tele-vederea schimbă treptat natura omului"; „televiziunea – spre deosebire de instrumentele de comunicare care au precedat-o (pînă la radio) – mai mult distruge decît transmite în materie de cunoaştere şi înţelegere"; „televiziunea modifică radical (sărăcindu-l) aparatul cognitiv al lui *homo sapiens*". Prin urmare, Sartori ne prezice că telespectatorii vor deveni nişte mutanţi, o nouă specie de indivizi grav mutilaţi sau, mai degrabă, vor recădea în animalitatea de dinainte de *homo sapiens*. Ascultaţi spusele profetului şi cutremuraţi-vă!

Astfel de mesaje apocaliptice referitoare la lucruri care ţin de progresul omenirii au apărut periodic în decursul istoriei. Să ne amintim, de exemplu, de celebra blamare a scrierii din dialogul platonician *Phaidros*. Acolo Socrate spune o poveste cu tîlc, cea în care zeul Theuth, descoperitorul scrisului, merge să-şi prezinte invenţiile în faţa regelui egiptean Thamus. În răspunsul acestuia din urmă se află exact morala acestei pilde: „Căci scrisul va aduce cu sine uitarea în sufletele celor care-l vor deprinde, lenevindu-le ţinerea de minte; punîndu-şi credinţa în scris, oamenii îşi vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, şi nu dinlăuntru, prin cazna proprie. Leacul pe care tu l-ai găsit nu e făcut să învîrtoşeze ţinerea de minte, ci doar readucerea aminte. Cît despre înţelepciune, învăţăceilor tăi tu nu le dai decît una părelnică, şi nicidecum pe cea adevărată". Nu vi se pare că Giovanni Sartori spune cam acelaşi lucru, numai că cea incriminată este de data aceasta televiziunea?

Desigur, teza susţinută de regele Thamus prin gura lui Socrate şi prin condeiul lui Platon (deci transmisă tot cu ajutorul scrierii) a fost radical infirmată de istorie, iar scrisul a constituit unul dintre principalele motoare ale progresului uman. Nici vehiculele care prindeau o viteză mai mare decît a calului nu ne-au dăunat, nici mecanizarea nu a dus la colapsul industriei, nici roboţii nu au ajuns să ne domine. Televiziunea o fi avînd ea bubele ei, dar nu e cazul să o suspectăm că va distruge specia umană. Ba poate chiar o va ajuta.

Blogurile, la a doua dare de seamă

Cristian Manafu şi Carmen Holotescu sînt organizatorii din acest an ai RoBloggers Survey, sondaj viral, ajuns la a doua ediţie, care ia pulsul blogosferei româneşti. Cei doi ne-au răspuns la cîteva întrebări despre trendurile urmate de blogurilor autohtone.

Cristian MANAFU: „Multe site-uri se tem de bloguri"

Care sînt principalele modificari faţă de anul trecut în blogosfera românească?

Aproape s-a dublat numărul blogurilor. În trei zile am depăşit numărul de răspunsuri înregistrate anul trecut. În plus, acum avem două blogosfere. Vechea blogosferă, formată din cei ce au început să bloggeze cam din 2005 sau înainte şi care deja se ştiu între ei. Şi noua blogosferă, crescută din cei care au lansat un blog anul acesta, majoritatea studenţi şi elevi sau proaspăt angajaţi în diverse companii. Aici intră şi vedetele, şi jurnaliştii anunţaţi în 2007. Am vrut să ştim mai multe şi despre percepţia bloggerilor asupra personalităţilor din blogosferă sau a celor care ar fi potriviţi pentru un rol de blogger. În continuare, platformele de blogging străine, precum Wordpress şi Blogger, sînt folosite pe scară largă, ceea ce arată eşecul platformelor locale în a atrage utilizatori. Merită menţionată aici prezenţa locală deloc de neglijat a platformei WeBlog.ro.

Care sînt categoriile cu cea mai spectaculoasă evoluţie? Oferă aceste categorii o alternativă viabilă la media tradiţională?

Blogurile jurnalistice au prins avînt destul de puternic, susţinute parţial şi de grupurile media, însă blogurile personale conduc detaşat într-un top al categoriilor. Blogurile reprezintă o alternativă doar pe un anumit gen de informaţii şi definesc un nou mix editorial. Politica şi socialul nu lipsesc de pe multe bloguri, însă sportul şi maşinile nu îi interesează pe bloggeri. Există un interes aparte pentru subiecte de timp liber, media şi tehnologie. Divertismentul e şi el puternic reprezentat. Nu văd, în schimb, vedete de tabloid pe bloguri. Blogurile au rol complementar pentru mass-media şi pot fi un barometru excelent privind măsurarea interesului pentru informaţii al unui target care e din ce în ce mai neinteresat de presa clasică. Este însă posibil ca, în viitor, pe diferite nişe neexploatate sau slab reprezentate în media, să apară bloguri puternice. Acum multe siteuri se tem de bloguri.

Cum apreciaţi raportul dintre numele consacrate din spaţiul media tradiţional prezente în blogosferă şi numele emergente strict în spaţiul web?

Raportul de forţe este în favoarea celebrităţilor din media. Cred că cele mai bune exemple din rîndul celebrităţilor sînt Cătălin Tolontan, Adrian Năstase, Andrei Chiliman, Victor Ciutacu şi Răzvan Exarhu. Dintre vedetele născute din blogosferă, i-aş menţiona pe Zoso şi Andressa.

Care este profilul bloggerului român?

Este tînăr, are între 16 şi 35 de ani. Aproape 2 din 3 bloggeri sînt bărbaţi, ceea ce ne arată că avem acum mai multe bloggeriţe faţă de anul trecut (cînd aveam 1 din 4). Mai mult de jumătate urmează o facultate sau au terminat una. Dacă nu sînt elevi sau studenţi, cei mai mulţi lucrează în IT&C şi media, marketing şi comunicare. Tot peste jumătate se ocupă de doar un singur blog, însă 1 din 4 bloggeri postează pe două jurnale. Iar cei mai mulţi dintre ei, peste 80%, şi-au deschis blogul în perioada 2005-2007.

Cum apreciaţi volumul banilor care se cîştigă pe reclame în blogosfera românească? Care ar trebui să fie calităţile unui blog pentru a atrage reclamă?

Publicitatea pe bloguri e la început. Se cîştigă cel mai mult din AdSense, undeva în jur de 100-200 de euro pe lună. Se observă însă o creştere a numărului de campanii de bannere pe bloguri, iar aici Dacia a dat tonul. Astăzi nu mai sînt reguli în privinţa publicităţii pe bloguri. Anumiţi advertiseri nu vor intra pe bloguri controversate, preferîndu-le pe cele cu nume în spate sau specializate. E însă important publicul căruia i te adresezi şi nişa pe care activezi. Văd mai degrabă o creştere a publicităţii pe blogurile de nişă decît pe cele personale sau de divertisment, deşi acestea din urmă pot genera un trafic mai numeros. Publicitatea pe bloguri ar trebui raportată la calitate (a bloggerului, a posturilor, a *buzz*-ului pe care îl poate genera acesta) şi mai puţin la cantitate.

O serie de bloguri fac copy-paste *de pe fluxuri de ştiri / site-urile publicaţiilor consacrate. Cum ar trebui reglementată situaţia?*

În nici un fel. Blogurile prin această practică nu fac decît să genereze *awareness* pentru publicaţia respectivă. Dacă eu citez NewsIn de cîteva ori pe blog, îi validez calitatea de bun informator. Iar dacă nu se citează sursa, nu e nici o problemă. Într-un fel sau altul, se va şti cine a dat ştirea primul.

Care sînt numele pe care le aşteptaţi în blogosferă?

Nu aştept vedete sau şi mai mulţi ziarişti, aştept oameni de business cu experienţă, manageri de companii şi antreprenori.

Există orgolii în blogosfera românească?

Ohoo! Şi cîte! Blogul a scos orgoliul şi egocentrismul din români. „Am blog, sînt cineva" pare a fi motto-ul blogosferei. Majoritatea atacurilor lansate în blogosferă au pornit din orgolii. Există un nucleu al bloggerilor în jurul cărora gravitează alţi bloggeri. Există o comunitate de bloggeri din publicitate şi Internet, care e cea mai importantă. Dar există şi una a iubitorilor de carte, care a generat protestul de la TVR sau întîlnirile de *bookcrossing*.

Cum apreciaţi evoluţia blogosferei româneşti în viitorul apropiat?

Blogurile instituţiilor media nu prea au avut succes. Cred însă în continuarea dezvoltării unui agregator de posturi, a reţelelor de bloguri specializate şi a publicităţii în acest mediu. Aştept şi ziua în care un blog va deveni site în sine. Poate chiar cel al lui Iulian Comanescu, că tot a început recent să vîndă reclamă pe blog.

Carmen HOLOTESCU: „Aştept blogul scris de comisarul european român"

Care sînt principalele modificări faţă de anul trecut în blogosfera românească?

S-a maturizat, multe bloguri impunîndu-se ca spaţii de informare, documentare, colaborare. Există o diversitate a blogurilor tematice, specializate, cu conţinut original, bine scris, argumentat. A crescut numărul reţelelor de bloguri. Comentariile devin de multe ori adevărate dezbateri între membrii comunităţii dezvoltate în jurul unui blog. Media tradiţională şi-a sporit interesul nu doar în a monitoriza blogurile, dar şi în a se exprima prin intermediul lor. Posturi sau emisiuni de televiziune, radio, ziare şi reviste au propriile bloguri, de multe ori jurnaliştii se exprimă şi pe blogurile personale. Au fost organizate multe evenimente, conferinţe la care blogurile au fost o temă importantă. Au pornit multe iniţiative din blogosferă. Numărul de bloguri a crescut spectaculos, probabil de 3 ori, pînă la 40 de mii, aceasta şi datorită unor platforme noi româneşti sau reţelelor sociale care oferă membrilor facilitatea de a-şi deschide un blog.

Care sînt categoriile cu cea mai spectaculoasă evoluţie?

Blogurile jurnalistice, politice, de PR, de business, corporatiste, dar şi de cultură sau educaţionale devin tot mai vizibile, aceasta şi datorită personalităţilor, profesioniştilor cunoscuţi din domeniile respective care îşi creează blog şi dau un plus de credibilitate fenomenului.

Există orgolii în blogosfera românească? Cît de închegată consideri că este aceasta?

Da. Le putem însă privi şi ca un factor de dinamizare, provocare, pentru celelalte sau pentru publicul lor. Nu ştiu dacă o blogosferă trebuie sau poate fi închegată, avînd în vedere dimensiunea şi diversitatea sa. Important este să se păstreze cîteva norme de etică, o civilizaţie a dialogului. Putem vorbi însă de o comunicare constructivă între bloguri, de mobilizare în multe iniţiative, aşa cum se întîmplă şi la RoBloggersSurvey 2007.

Cum apreciezi evoluţia blogosferei româneşti în viitorul apropiat?

Va fi tot mai evident că poţi fi la curent cu ceea ce se întîmplă în sectorul tău profesional doar dacă urmăreşti şi un număr de bloguri de calitate din domeniu, că dialogul purtat prin intermediul acestora consolidează comunităţile de interes şi de practică. Va fi un instrument important în crearea unui portofoliu al activităţii profesionale, de cercetare. Instituţiile de învăţămînt îl vor adopta, nu doar cîţiva dascăli inovatori, ca pînă acum. Aceasta şi ca urmare a încurajării la nivelul MECT, a proiectelor la care vor participa şcolile româneşti prin programul *eTwinning*, la care România e parteneră de la 1 octombrie, sau a reţelelor profesionale în care activează universitarii. În viitorul apropiat, vor apărea multe bloguri politice, în curînd blogul va fi sinonim cu un birou virtual. Cred că vor fi şi surprize în a-i descoperi altfel pe politicieni, în a afla despre noi oameni politici. Sper că tot mai multe bloguri româneşti, impecabil scrise în limbi de circulaţie, să devină puncte de informare, comunicare şi colaborare în spaţiul european sau mondial. Aştept cu interes ca blogurile scrise de comisarul european român – aşa cum o fac deja mulţi comisari – sau de parlamentarii noştri europeni să impună teme de interes, să fie citate.

a consemnat Cosmin POPAN

Matei MARTIN

„Cîmpiile înfloritoare“ şi unitatea germană

În iulie 1990, Helmut Kohl, primul cancelar al Germaniei unite, le promitea locuitorilor din landurile fostei Republici Democrate că vor avea parte de „cîmpii înfloritoare“, devenite imediat o temă recurentă în discursurile politicienilor germani: nici unul dintre sensurile metaforice ale termenului nu a fost neglijat. Astăzi, din ce în ce mai puţini oameni politici apelează la metaforele paradiziace folosite cu atîta dezinvoltură de „tatăl“ Unirii; pentru că nimeni nu vrea să-şi asume eşecul în realitate al visului.

„Cu revoluţia din Germania de Est, din 1989, şi cu reunificarea din 3 octombrie 1990, am reuşit să realizăm esenţialul: unitate, dreptate şi libertate. Acestea sînt principiile de la baza ţării noastre reunificate, cu adevărat o republică democrată germană.“ Aşa şi-a început preşedintele Bundestag-ului, Norbert Lammert, discursul către naţiune cu ocazia Zilei Unităţii germane: „unitate, dreptate şi libertate“ şi „o republică democrată germană“ – iată realizările de care germanii ar trebui să fie mîndri. E oare suficient?

În ciuda elanului economic, a rolului internaţional important şi a culturii bogate, germanii par tulburaţi de un soi de apatie care inhibă sentimentul de patriotism. Discursurile politicienilor cu ocazia Zilei Naţionale au fost moderate, manifestările civice au fost calme, iar întreaga sărbătoare – lipsită de *glamour*. Şi la Berlin, în fosta Germanie de Est, şi la München, în Vest, a fost linişte, şi numai relatările din presă aminteau, din cînd în cînd, de semnificaţia zilei de 3 octombrie, o zi de care puţini sînt dispuşi să-şi amintească. Tînărul interlocutor al unui reporter de la Deutsche Welle spunea chiar, cu seninătate, că data de 3 octombrie marchează începutul *Oktoberfest* – o sărbătoare a berii, acum mult mai populară decît Ziua Naţională...

Taxa de solidaritate şi barierele mentale

La 18 ani de la acea modificare constituţională care a permis unificarea, Germania pare în continuare separată de un zid, un zid al mentalităţilor mult mai greu de distrus decît plăcile de beton armat care separau Berlinul. „Ostalgia“ – acel sentiment de nostalgie după binefacerile regimului socialist şi după siguranţa oferită, chipurile, de Zid – este încă o costantă a vieţii publice din Est.

E adevărat, diferenţele economice dintre cele două Germanii au început să dispară, cel puţin la nivel macro. „Taxa de solidaritate“, de fapt un impozit de 5% pe toate veniturile menit să acopere dezechilibrele economice şi decalajele infrastructurale ale fostei republici socialiste, a funcţionat. După ce au plătit ani de zile taxa, după ce Guvernul a evaluat şi a transmis, în sfîrşit, cîţi bani a costat de fapt unificarea Germaniei (un pic peste o mie de miliarde de dolari!), după ce balanţele macroeconomice ale Federaţiei au început să scîrţîie din toate încheieturile, nu sînt puţini cei ce se întreabă dacă chiar a meritat.

74% dintre foştii cetăţeni est-germani consideră că sînt defavorizaţi. Într-adevăr, în Est a apărut (şi s-a cultivat) un soi de sindrom de inferioritate faţă de Vest. În opoziţie, 73% dintre vest-germani consideră că esticii sînt, de fapt, avantajaţi. Astăzi, diferenţele economice nu mai sînt atît de evidente. Germanii din fosta RDG au acum exact aceleaşi

© S. Ivanoschi

televizoare cu plasmă ca vesticii, în garajele lor se adăpostesc maşini la fel de bune, şoselele din Est sînt tot atît de late şi de drepte ca acelea din Vest, iar funcţionarii de prin instituţii sînt la fel de politicoşi şi de prompţi peste tot. În Est, salariile sînt mult mai mici ca în Vest (dar şi costurile vieţii sînt mai scumpe dincolo de fostul Zid). Vest-germanii spun că est-germanii sînt răsfăţaţi: pe de-o parte, ei consideră că au plătit suficient pentru a ridica nivelul de trai al celor nou-veniţi, pe de altă parte, s-ar aştepta la puţină recunoştinţă pentru acest efort de reconstrucţie.

Zidul dintre culturi

Dincolo de aceste reproşuri precise, există şi opinii radicale, deloc neglijabile, căci numărul lor e suficient de mare pentru a indica o tendinţă: 1 din 5 germani nu ar fi deranjat dacă Zidul s-ar construi din nou.

În spatele acestor păreri se ascund numeroase resentimente şi temeri pe care analiştii se străduiesc să le explice. Multe cercetări sociologice au descompus şi au clasificat aceste tendinţe şi au arătat că la originea lor s-ar afla cultura politică diferită din cele două Germanii: esticii, obişnuiţi cu statul intervenţionist-socialist, aşteaptă asistenţă din partea autorităţilor, în timp ce vesticii, crescuţi într-o cultură liberală, individualistă, capitalistă şi federativă, cred că fiecare trebuie să se dezvolte prin resurse proprii. Unii cercetători şi analişti media au explicat chiar că supraexpunerea mediatică a acestor teme, şi mai ales a opiniilor radicale, nu face decît să le amplifice, sporind numărul celor nemulţumiţi şi frustraţi. Cînd întrebi o mie de oameni (un eşantion reprezentativ) dacă vor să pună Zidul la loc, nu induci o tendinţă, doar o verifici. Dar dacă verifici această stare de fapt repetînd, în mod regulat şi pe arii extinse, aceeaşi întrebare, după ce toate mediile au transmis rezultatele ultimei cercetări, rişti să obţii date surprinzătoare, lipsite de relevanţă.

Şi extremismele de dreapta sînt privite în mod diferit în cele două Germanii: maşina de propagandă a fostei RDG i-a învăţat pe cetăţeni cum să lupte împotriva naţionalismului şi a construit teoria conform căreia nazismul ar supravieţui doar în Germania de Vest. Neonaziştii sînt la fel de răspîndiţi şi în Est, şi în Vest, numai că esticii îi privesc (şi îi condamnă) din perspectiva propriei istorii, adică îi acceptă ca pe o fatalitate, ca pe ceva necesar, de vreme ce s-au unit cu Vestul care i-a produs.

Unificarea nu pare să fie un reper prea important pentru germani. Paradoxal, procesul unificării nu uneşte, ci dezbină.

Unitatea Germaniei, unitatea Europei

Mult mai puţin eurosceptici decît vecinii francezi sau polonezi – pentru că Germania e cea mai mare putere economică a Uniunii, ţara cu cea mai evidentă creştere dintre membrii fondatori şi principalul cîştigător de pe urma pieţei unice, de vreme ce o treime din veniturile naţionale provin din exporturi –, germanii par să se numere printre puţinii europeni dornici să revigoreze instituţiile comunitare.

Cancelarul Angela Merkel – întîmplător, provine din fosta RDG – a reuşit să-i convingă pe reprezentanţii celorlalte 26 de state membre să renunţe la Constituţia Europeană pe care francezii şi olandezii au respins-o şi să semneze un Tratat european simplificat. Sprijinul preşedintelui francez Nicolas Sarkozy a fost crucial, însă numai perseverenţa şi iscusinţa diplomatică a Angelei Merkel au transformat preşedinţia Uniunii Europene (deţinută de Germania pînă în iunie a.c.) într-un succes: cînd se pierduse speranţa unei relansări a proiectului european, cînd nimeni nu mai credea în posibilitatea unui compromis acceptabil – mai ales din cauza opoziţiei Poloniei – Merkel a ştiut să fie convingătoare.

Dacă în sînul Federaţiei apele sînt încă tulburi, se pare că tocmai un proiect transnaţional revigorează sentimentele patriotice ale germanilor.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

DILEMA VECHE

SUNĂ!

VENIM ȘI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 și 18.00 și un reprezentant Dilema Veche va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la revista Dilema Veche.

*Dacă locuiești în București, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Pitești, Cluj Napoca, Timișoara, Brașov sau județele Ialomița și Sălaj.

SUNĂ ȘI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

PUBLICITATE

Citește în numărul din octombrie:

Dosar:
Günter Grass: Un trecut vinovat?

Anchetă:
Ce cuvinte (nu) vă plac?

Răspundel
Scriitorii și banii

Fragmente
Gabriel Liiceanu: Martin și Hannah*

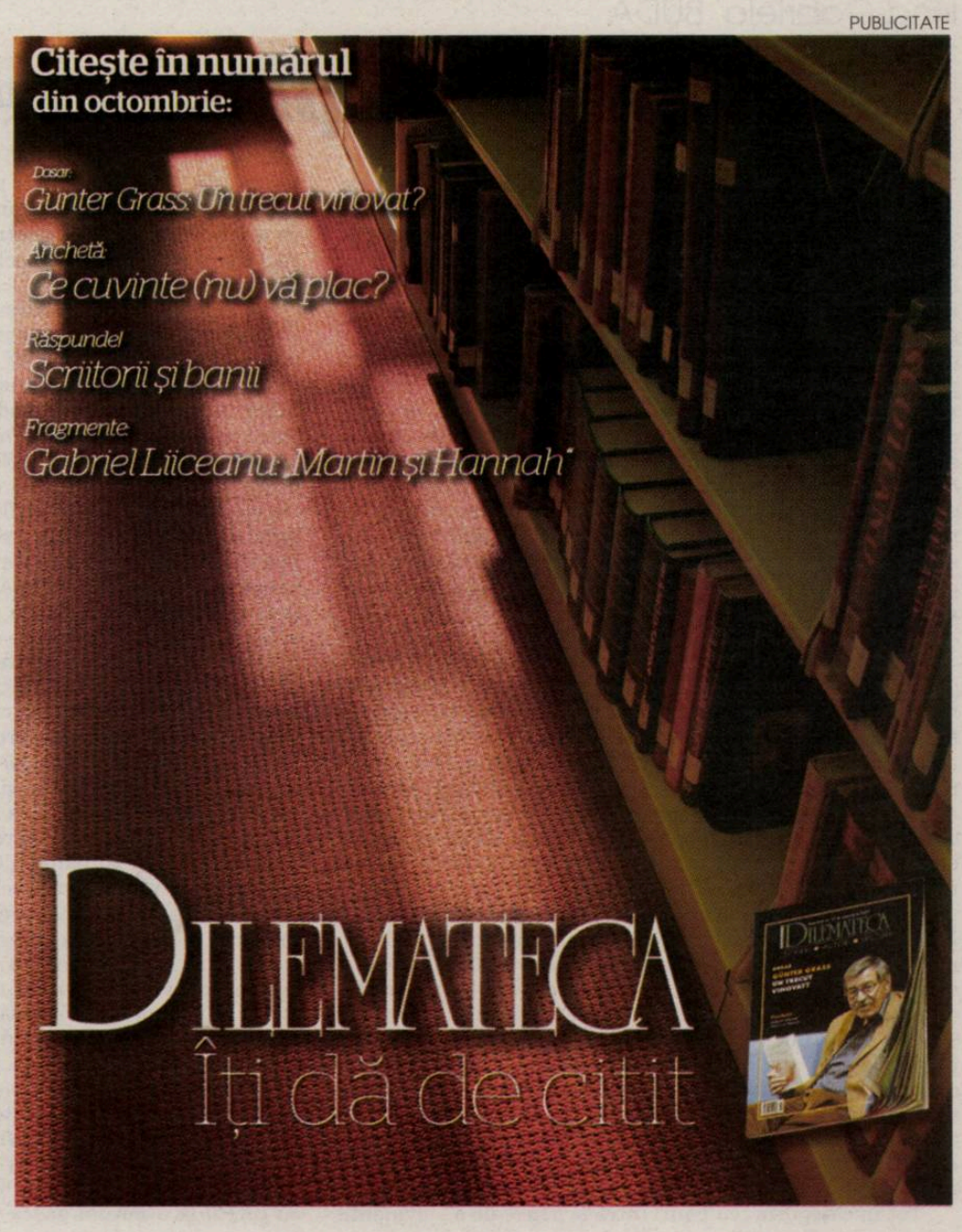

DILEMATECA

Îți dă de citit

PUBLICITATE

PUBLICITATE

UNITED EXPERTS

ANUNŢ
pentru depunerea de proiecte
de dezvoltare organizaţională în domeniul culturii

Programul Cultural Elveţian Pro Helveţia/ SDC anunţă un nou proiect de cooperare **UNITED EXPERTS**, care oferă consultanţă culturală organizaţiilor, instituţiilor şi companiilor private din România şi din regiune.

Pentru a încuraja piaţa de servicii culturale în România, lansăm o licitaţie de proiecte pentru dezvoltare organizaţională, adresată operatorilor culturali din sectorul public şi privat, ca şi administraţiei publice, locale şi centrale, din domeniul culturii.

Avem în vedere proiecte prin care se doreşte crearea de noi spaţii culturale, dezvoltarea de noi produse şi servicii culturale, dezvoltarea de activităţi culturale creatoare de venituri, dezvoltarea de noi strategii pentru organizaţie, promovarea imaginii organizaţiei şi poziţionarea acesteia pe piaţa culturală regională şi internaţională, dezvoltarea de politici culturale publice şi de noi programe de finanţare a culturii.

Ce se oferă

Beneficiarii selecţionaţi primesc consultanţă şi sprijin financiar pentru implementare. Suma maximă a finanţării acordate pentru un proiect este de 12.000 CHF, fiind utilizată 50% pentru serviciile de consultanţă acordate de United Experts şi 50% pentru costuri de implementare (de exemplu, materiale promoţionale, organizare de seminarii şi mese rotunde, producţie de evenimente, etc.)

Condiţii
- Realizarea proiectului în 2008
- Înaltă motivaţie şi angajament din partea beneficiarului
- Contribuţie proprie a beneficiarului
- Perspective durabile

Rezultate

În urma acestui proces, beneficiarii îşi vor îmbunătăţi performanţele manageriale şi poziţia pe piaţa culturală locală şi internaţională.

Procedura

Dosarul de candidatură trebuie să conţină: scrisoare de intenţie, scurtă prezentare a organizaţiei (maximum 2-3 pagini), descrierea proiectului, inclusiv finalitate şi buget (maximum 3-4 pagini). Dacă este posibil, şi un sumar în engleză al proiectului (maximum o pagină).

Orice alte materiale de prezentare a organizaţiei şi proiectelor sale sunt binevenite.

Data limită de depunere a proiectelor este 2 noiembrie 2007.

Coordonate

Dosarele se depun direct sau prin poştă (cu confirmare de primire) la adresa:
PROGRAMUL CULTURAL ELVEŢIAN,
str. Grigore Alexandrescu nr. 16 – 20,
sector 1, Bucureşti.

Pentru informaţii suplimentare, vă rugăm să vă adresaţi la:
telefon 021 2061671 sau 2061672,
mobil 0722 806 307 (Gabriela Tudor),
office@unitedexperts.ro,
scpadmin@pro-helvetia.ro
(www.pro-helvetia.ro/news).

Irina-Gabriela BUDA

Despre *fitze* de tot soiul

Într-o seară petrecută alături de prieteni, într-o cafenea primitoare, cu muzică bună, am avut ocazia să particip la o discuţie care a prilejuit un real subiect de reflecţie şi dezbatere: unul dintre comeseni propune, ca loc eventual de continuare a ieşirii noastre în oraş, un club de noapte din apropierea Casei Centrale a Armatei. Cum în grupul nostru se afla şi un amic străin, mă grăbesc să precizez oarecum ironic că acela este genul de local catalogat prin expresia – antipatică mie de altfel – „de *fitze*" (vă rog să luaţi seamă la folosirea literei *z* pentru marcajul fonetic). În acel moment, o intervenţie lămuritoare vine să sublinieze că „pentru ea – adică pentru mine – este de *fitze*", dar că, de fapt, el nu ar intra în această categorie. De ce? Pentru că, desigur, barurile şi cluburile frecventate de mine şi de o mare parte a prietenilor şi colegilor mei s-ar situa cel mai departe de o astfel de valorizare, şi atunci, prin comparaţie, apreciez în mod confuz ce este *fitzos* şi ce nu.

Oare?

Ce înseamnă *fitze?* Eu suspectez că acest cuvînt este greşit folosit, la fel ca expresia „lume bună". Şi asta se întîmplă pentru că se utilizează în mod restrictiv semnificaţia conceptului. M-am gîndit la asta în clipa cînd am aflat, mai exact, am încercat să fac un raţionament inductiv pornind de la o enumerare care se voia elitistă, prin urmare restrînsă – ce este cu adevărat un club de *fitze*. „Păi, cum care?" – sînt întrebată şi urmează şirul de nume, dintre care cele mai de seamă aveau, mă întreb de ce, nume exotice de plante.

Aha, deci *fitze* înseamnă în primul rînd bani. Cu carul... În al doilea rînd, aceştia presupun un mod mai mult sau mai puţin ilicit şi „important" de a face rost de ei. Acest ultim aspect se adresează cu precădere bărbaţilor (care fac ceva ca să-i cîştige). În cazul femeilor, este adesea suficient să aibă o vestimentaţie adecvată (adică de clasă, adică de firmă, de cele mai multe ori autentică), să fie cît mai decorative, să reflecte prestigiul şi starea materială a domnului pe care îl însoţesc. În astfel de cluburi vom întîlni adesea fiii şi fiicele celor care se străduiesc să facă bani. De multe ori, prezenţa în aceste localuri a obişnuiţilor săi este mai degrabă doar un motiv de socializare şi etalare.

Tot în categoria „cu bani" intră şi *fitzele* de o – evidentă – calitate inferioară, cele „de cartier". Fără a etala un snobism elitist, le-am catalogat astfel pentru că acestea presupun făţiş legitimitatea manifestării diferitelor forme de vagabondaj ca stil de viaţă. Cei care au mai auzit cîte ceva din hip-hopul românesc vor înţelege „ce vreau să zic" (ca să citez nişte clasici). Nu ştiu în ce măsură stilul acesta se regăseşte cu adevărat în cotidian (în prezent constat că, dacă mergem prin Militari sau Pantelimon, nu ne simţim, din fericire – chiar ca – în Harlem), dar el şochează prin viziunea inversată despre moralitate pe care o afişează: eroii sînt cei care „fac pîrnaie" şi nu că am fi refractari la acest lucru, însă aflînd motivele pentru care au ajuns acolo (droguri, prostituţie...), ne dăm seama că nu avem de-a face în nici un caz cu vreun soi de haiduci sau de militanţi împotriva justiţiei nedrepte.

Pentru aceştia imperativul de a se îmbrăca „cu (veritabile) haine *dă* firmă" este de cele mai multe ori doar un deziderat şi viziunea despre eleganţă este straniu distorsionată, pendulînd între mîndria de a fi „băiat de băiat" şi cea de a fi „domn", ca semn al situării în partea superioară a ierarhiei „găştii" (pentru cei care au timp şi răbdare recomand cu căldură videoclipul românesc „Gentelman"; e lămuritor...).

Şi iată-ne ajunşi în sfîrşit la miezul problemei care mă frămîntă. Să ai *fitze* înseamnă doar să ai bani şi să te afişezi ca atare cu mîndrie?

Dar de *fitzele* „intelectuale" ce spuneţi? Să luăm, spre pildă, intelectualul „de bodegă": non-conformist, educat eventual într-o subcultură *hippie* sau *punk*, băutor vrednic, întotdeauna de băutură ieftină, melancolic, ironic şi critic peste măsură. Nu de alta, dar de multe ori acesta îşi şi cîştigă o pîine – sau o chiflă ar fi mai bine să zic? – din practicarea unei meserii intelectuale, fiind eventual profesor, ziarist, muzician de ocazie, artist, şi simte prin urmare că este menirea lui să pună ordine în lume, fie doar şi la nivel discursiv. Acesta ştie foarte bine ce este valoros şi ce nu din punct de vedere cultural şi moral, atîta doar că de multe ori axiologia sa este nepermisivă şi anchilozată în clişee. Este aproape o mîndrie să stai la cort, dacă mergi la hotel – fie şi doar pentru că suferi de reumatism –, eşti catalogat drept un neam prost cu viziuni simpliste şi avid de bani care nu mai ştie să se bucure de ce este autentic frumos; la fel de bine este şi să te îmbraci prost sau să fumezi ţigări româneşti fără filtru. Elitismul *fitzelor* intelectuale este poate mai agresiv şi autoritar decît al celor „cu bani": am auzit oameni care susţineau că cei cărora le place (doar!) Vivaldi pot fi consideraţi facili din perspectiva cuiva care ascultă cu adevărat muzică bună. La fel stau lucrurile şi cu judecata la care te pot supune ascultătorii de rock vechi. Deşi, pe de altă parte, la ce alte critici te poţi supune dacă te decizi să „evoluezi" şi părăseşti clasicii anilor '60-'70 pentru cine ştie ce năstrupnicie care se cîntă astăzi şi care este suspectă de lipsă de originalitate (şi dacă chiar se dovedeşte a fi aşa...).? Dacă mai vorbim şi de ce literatură este mai de *bon ton* să citim, trebuie să vă avertizez că cititorii de beletristică clasică sînt defavorizaţi în raport cu cei care o preferă pe cea contemporană.

Intelectualul „de bodegă" se adună cu semenii săi seara în cluburile vechi din zona Lipscaniului, iar vara se mută cu cortul şi eventual gaşca la mare. Unde? La Vamă. Ba s-avem pardon, „Vama nu mai este ce era altădată, acum toate neamurile proaste au invadat plaja cu mizeria lor, cu muzică latino comercială, cu maşini, haideţi mai bine în 2 Mai că acolo mai poţi găsi o urmă din ce a fost odată" (nu vi se pare familiar?). Şi astfel, personajul nostru îi comentează la o bere pe cei care nu sînt asemenea lui; dacă la Vamă era doar stuf şi pustietate, fără „cocalari manelişti", discursul său ar fi fost poate mai puţin productiv şi vacanţa mai plictisitoare, dar există o plăcere a autoregăsirii, a manifestării instinctului teritorial sau de apartenenţă cînd contextul social îţi oferă prilejul de a trasa o linie de demarcaţie între ce reprezinţi tu şi ce înseamnă ceilalţi, iar în acest sens *fitzele* celor cu bani, ca şi ale intelectualilor sînt la fel de agresive, după ce efectuează un slalom periculos (graţie cantităţii respectabile de alcool consumate) printre gunoaiele pe care el însuşi – şi nu aceştia – le-a lăsat printre corturi. Mărturisesc că acest aspect mă lasă nedumerită mereu cînd vine vorba: cu ce este mai bun scandalul punkerilor decît cel al nechemaţilor fani *latino* sau *house?* Sau de ce e mai puţin deranjant să văd sticle de votcă aruncate pe toată plaja decît să constat că cineva a apărut la 2 Mai într-o maşină relativ scumpă?

În sfîrşit, o altă subspecie a intelectualului cu *fitze* este „urbanul" (termenul nu îmi aparţine, deşi mi-aş fi dorit). Cei din această categorie se remarcă prin prezenţa unui izomorfism sexual la nivel de imagine. Fetele şi băieţii poartă tenişi, coafuri aparte, eventual cu bretoane asimetrice şi agrafe bizare, traiste sport care de multe ori constituie o provocare prin greutatea şi mărimea lor, şi mai sînt cunoscuţi prin expresia oarecum ironică, cu a cărei origine iarăşi nu mă pot mîndri, de „pokemoni". Moda feminină se situează la polul opus celei preferate de reprezentantele *fitzelor* financiare, dacă pot spune astfel. Ea manifestă o tendinţă evidentă spre nedecorativ şi defeminizare. Am spune că unii „urbani" par să critice cu ironie genul clasic de femeie atrăgătoare şi implicit accesorii cum ar fi fardul, lenjeria de dantelă, bijuteriile de aur, oja roşie, părul buclat ca fiind, bănuiesc, semne ale frivolităţii şi preocupării pentru chestiuni superficiale, nenaturale şi mercantile. (Desigur, nu toţi o îndrăgim pe Nicoleta Luciu, dar asta nu înseamnă că atractivitatea unei femei nu este ucisă de o pereche de tenişi combinată spectaculos cu nişte şosete trei-sferturi roşu aprins cu roz, dungate.)

„Urbanii" sînt însă totodată buni prieteni ai tehnologiei ultramoderne, fiind însoţiţi mai mereu de dovezi sofisticate în acest sens, laptop-uri, diverse aparate de ascultat muzică, camere digitale, mobile ultracapabile. Mulţi profesează în domeniul artelor media şi al publicităţii şi ascultă muzică interesantă, necomercială, fiind poate cei mai conectaţi la ce se întîmplă bun şi nou din punct de vedere subcultural peste hotare.

Şi iată-ne întorşi de unde am plecat, adică de la clubul de noapte vinovat de naşterea acestei meditaţii despre mondenitate, un loc *trendy* unde pot fi găsiţi „urbanii" noştri. Prin urmare, mai poate spune cineva că nu există *fitze* şi dincolo de lumea orgoliilor financiare?

Interesant este de ce m-am simţit în mod surprinzător puţin afectată de afirmaţia prietenei mele, ca şi cum a nu merge într-un loc „de *fitze*" sau chiar faptul de a nu avea *fitze* ar fi ceva rău. Şi mi-am dat seama care ar fi motivaţia: exact din nevoia de a te mîndri cu spaţiul cultural care te reprezintă. Este una firească şi, deşi fiecare din noi cade în mod inevitabil victimă conflictelor şi criticilor, fiind inserat în social, cele venite din partea „alor noştri" par mai uşor de neutralizat. Iar în virtutea unei nevoi înnăscute de familiaritate, atunci cînd vine vorba de *fitze*, „ale noastre" par mai scuzabile şi – de ce să nu recunoaştem – mai simpatice. Manifestarea *fitzoasă* este un mod – firesc, superficial – estetic (pînă la un punct, atît timp cît nu cade în ridicol) de a arăta ce sîntem şi de unde venim. Şi – de ce să nu recunoştem – le avem cu toţii mai mult sau mai puţin, în măsura în care sîntem mulţumiţi de ceea ce ni se întîmplă.

Pînă una-alta, sfatul meu este: fiţi *fitzoşi!* Nu mult, că strică, dar atît cît să vă simţiţi bine cu voi înşivă şi ceilalţi în compania voastră!

PUBLICITATE

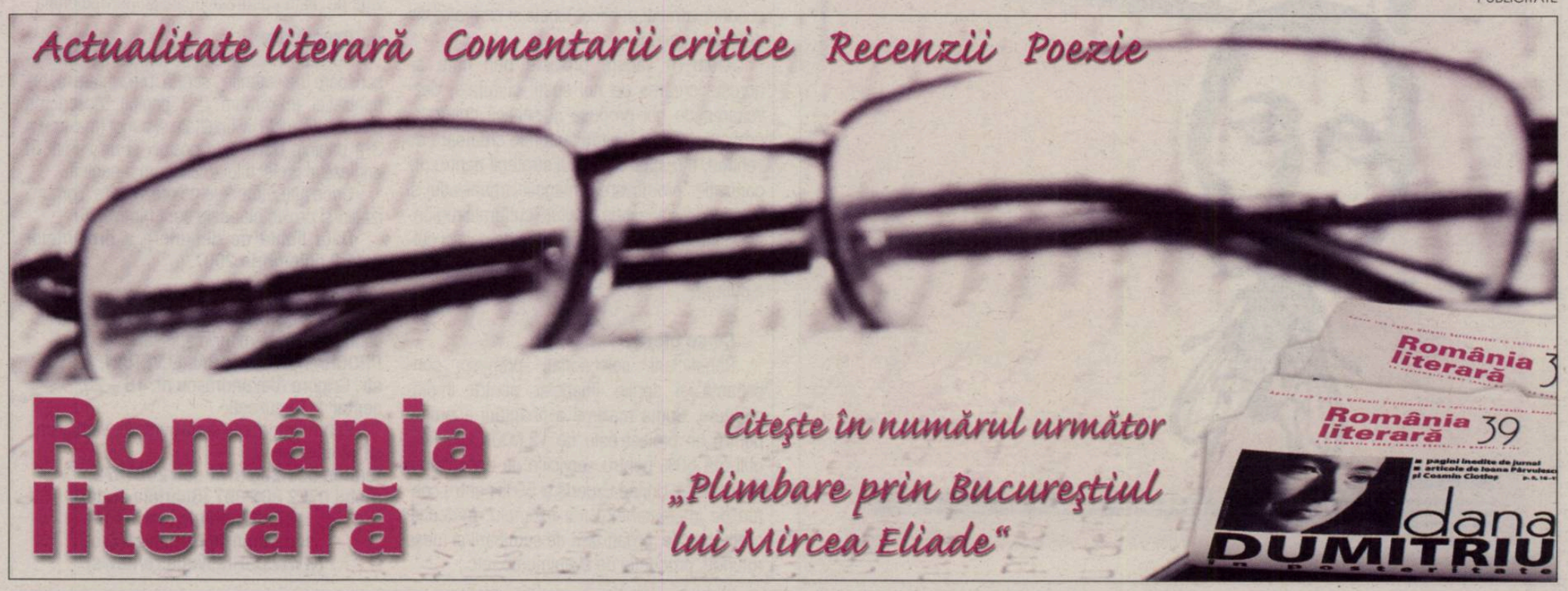

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Domnii Ţiriac

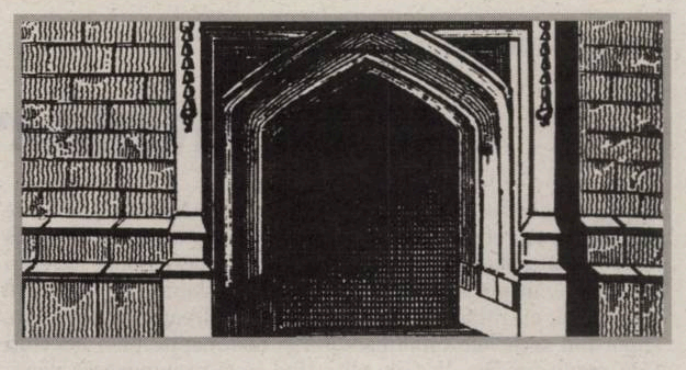

Toamna sau primăvara lui 2002. Mă cheamă Cornel Nistorescu în biroul lui de la *Evenimentul zilei*. E fum mult, Nistorescu se vede în ceaţă şi doar pe jumătate. Îl acoperă maldăre de plicuri nedesfăcute şi pachete. Se uită la mine preţ de cîteva secunde, aşa cum făcea Nistorescu de obicei, cînd nu ştiai dacă e de bine sau de rău. Oftează şi mai aprinde o ţigară.

– Auzi, bătrîne...

Aud. S-ar putea să fie de bine.

– Hai să dăm drumul la o serie de interviuri cu ăştia care au făcut avere şi tot mai aleargă după bani: Ţiriac, Cataramă... Să vedem cum au făcut banii, ce-au pierdut, ce le-a rămas. Înţelegi tu...

Înţeleg. Tema îmi place. Dau zece telefoane, mă împrietenesc cu asistenta lui Ţiriac şi programez un interviu pentru luna următoare. Între timp încep să citesc despre personaj: interviuri mai vechi, poveşti de-ale lui Ilie Năstase despre el şi despre ei. Aflu istorii cu Maurer, căsnicii ratate, avioane personale, afaceri pe trei continente, vînători în savană, colecţii de maşini. Omul din el nu există pe nicăieri. Interviurile sînt interesante, Ţiriac a văzut multe, dar nu lasă pe nimeni să-l vadă. Prevăd că voi da chix.

În ziua interviului ajung la 8,30 în faţa vilei din Primăverii. E mare şi urîtă. Interiorul mi-aduce aminte de imaginile văzute în filmele de arhivă cu soţii Ceauşescu. Explicaţia e simplă: Ţiriac stă în fosta vilă a lui Maurer şi n-a schimbat prea multe. Coboară, ne salutăm, o menajeră îmbrăcată în costum bleu ca personalul din hoteluri mi-aduce o cafea fără zahăr. Sînt anunţat că am la dispoziţie doar o jumătate de oră. Praf. Interviul e ratat, întrebările mi se par stupide, dar nici omul n-are chef de vorbă. Rosteşte rar, plictisit şi convenţional. Îmi dau seama că n-am cum să smulg o poveste de viaţă, aşa că mă reorientez rapid şi încerc să-l fac să vorbească despre el. Ţiriac-omul. Vast program! Chix, aşa cum anticipasem. Într-o jumătate de oră sînt în faţa vilei cu reportofonul în mînă, plin de nervi şi fără chef să mă întorc în redacţie. Ce-am aflat: că omul călătoreşte mult, că şi-a cumpărat avion pentru a cîştiga timp, fiindcă, uneori, trebuie să fie în aceeaşi zi la două şedinţe, dar ele au loc în ţări diferite. Micul dejun la Bucureşti, prînzul la München, cina în Paris. Şi nu obosiţi? Mai aveţi chef să faceţi asta? (M-am ferit să adaug ceva despre vîrstă, de teamă să nu par bădăran.) S-a uitat prin mine, mi-a spus ceva despre viaţa lui, care e aşa cum e, despre satisfacţia de a avea afaceri de succes şi despre responsabilitatea care-i apasă pe umeri: are mii de oameni care trăiesc de pe urma afacerilor lui, nu-şi poate permite să-şi împacheteze jucăriile şi să plece acasă.

Au trecut cîţiva ani de atunci. Ţiriac aleargă în continuare, Cataramă la fel. Între timp au mai apărut Becali, Columbeanu, Prigoană, Şucu, Adamescu şi cîţi alţii. A reintrat în teren Vîntu. S-a ridicat spectaculos Patriciu. Tema dată de Nistorescu mi se pare mai actuală ca oricînd, dar ştiu de ce n-aş mai încerca-o niciodată: pentru astfel de oameni nu există întrebări. Ei au întotdeauna răspunsuri la orice şi, prin urmare, interviurile ar fi degeaba. Interviurile sînt pentru oameni care nu ştiu tot.

„Domnii Ţiriac“ sînt doar bucuroşi să-ţi spună că muncesc mult şi că au responsabilităţi imense. Duc lumea pe umeri, dictează progresul. Îţi pot oferi reţete rapide pentru făcut avere. Se întrec în a acumula profit şi putere. Viaţa lor personală e judecată prin pagube colaterale, contracte prenupţiale şi divorţuri rapide. N-au nevoie de un amărît de interviu care să le tulbure iluzia unei vieţi fericite şi nici de întrebări care să-i scoată din schema clasică a răspunsurilor prefabricate.

Nu-i invidiez. Doar mă bîntuie, din cînd în cînd, plăcerea de a le dedica un text despre ceea ce au uitat să fie. Nu-mi fac însă iluzii că vor avea timp să-l citească. Domnului Ţiriac tocmai îi decolează avionul...

NU ŞTIU CUM SE FACE, DAR (PENTRU OAMENII CU MULTE VITRINE) UN MI BEMOL ESTE PLIN DE STEAGURI

● Pe coperta unei reviste, Monica Bellucci spune: „Mă atrag energiile pozitive şi jucăuşe“. Nu ştiu cum se face, dar şi pe mine mă atrag *exact* aceleaşi energii. Să-nsemne asta ceva? (**D. S.**)

● Gigi Becali vrea să-şi deschidă o bancă numai pentru oamenii cu multe milioane în conturi. „Un Rolls-Royce al băncilor“, zice Becali. Mie mi-a plăcut însă mai mult numele dat în titlul din *Adevărul:* „Gigi Bank“. (**M. V.**)

● Numai mie hainele din vitrine îmi par întotdeauna mai frumoase decît atunci cînd le probezi? (**M. C.**)

● A dispărut celebrul saxofonist Mike Osbourne. Dintr-un necrolog în *Le Monde,* ultima frază, ultimul acord: „Era convins că un mi bemol poate schimba lumea“. Nu mai aud ce se poate adăuga. (**R. C.**)

● Bruxelles-ul este plin de steaguri. Nu e vorba de steagurile Uniunii Europene, ci chiar de drapelul naţional al Regatului Belgian – cel care seamănă atît de mult cu al nostru. Iniţial, am crezut că e cine-ştie-ce sărbătoare, dar nu: valonii le atîrnă la ferestre pentru a semnala faptul că sînt pentru menţinerea unei Belgii unite, spre deosebire de „fraţii“ lor, flamanzii, care s-ar cam vrea independenţi... Cum recunoşti flamanzii? Simplu: dacă le vorbeşti în franceză şi se prind că eşti străin, îţi răspund în engleză! Altminteri, oraşul e foarte plăcut, am prins trei zile cu soare mult şi mult cald (vreme de tricou), la seminarul despre filmul românesc (desfăşurat la Musée du Cinéma) a venit multă lume (valonă *şi* flamandă) care a aplaudat îndelung, la orice colţ de stradă vezi graffiti *à la* Hergé (tăticul lui Tintin), iar la Espace Jacques Brel scrie frumos, pe o vitrină, „Non, Jef, t'es pas tout seul“... (**a. l. ş.**)

Cu ochii-n 3,14

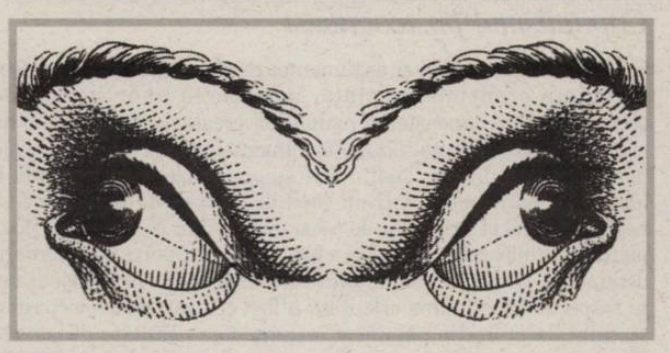

NU ŞTIU CUM SE FACE, DAR O DULCE MELANCOLIE CU ZERO SURPRIZE ÎŞI SCOATE CAPUL STÎNG LA TECUCI

● Metrorex a anunţat cu surle şi trîmbiţe că de la 1 octombrie intervalul dintre două trenuri succesive se va micşora. Am aşteptat aşadar cu emoţie data de 1 octombrie. Am aşteptat mai apoi zile întregi ca metroul să vină mai repede. L-am aşteptat, enervîndu-mă şi privind cu ciudă în golul tunelului. Mai apoi aşteptarea, transformată în enervare, a devenit o dulce melancolie. În definitiv, Metrorex n-a specificat care 1 octombrie... o fi în secolul nostru? Oricum, speranţa moare ultima. (**S. G.**)

● Mă întristez de fiecare dată cînd văd oameni inteligenţi în ipostaze conformiste, comerciale, inutile pentru ceea ce sînt şi reprezintă ei. Cum ar fi, de pildă, Răzvan Exarhu scriind un text-reclamă pentru Coca-Cola în care cere, printre altele: „modă cu zero uniformitate“, „coeficient de inteligenţă cu zero surprize“ şi „compromisuri cu zero umilinţă“... *Isn't it ironic!?* (**M. C.**)

● În gara din Sinaia, în faţa ghişeului de bilete, 3-4 oameni aşteptau, cuminţi. Dinăuntru nu se auzea nici un zgomot. După vreun sfert de oră de adăstare, mă duc la şeful gării şi-l întreb ce e cu doamna de la bilete. „Bateţi-i în geam!“, mi se răspunde, la obiect. Aşa fac, şi respectiva funcţionară îşi scoate capul cîrlionţat şi rosteşte, sec: „Spuneţi!“. Că fusese tot timpul acolo e evident. „O fi avînd, săraca, necazuri în dragoste!“, o scuză, ironic, un cuplu de la coadă. (**I. P.**)

● Din poezia toamnei. Un prieten de vîrsta mea trimite un SMS unei iubite de demult: „Azi, 7 oct. a.c., după prima mea criză de artroză la rotula piciorului stîng, în genunchi mă întorc la tine“. (**R. C.**)

● Cică la Tecuci nu se mai dă apă caldă de vreo 10 ani. Deci Tecuci e în UE? (**M. C.**)

NU ŞTIU CUM SE FACE, DAR SÎNT UŞOR DEZAMĂGIT: PE CÎND SE ÎNGÎNA ZIUA CU NOAPTEA, MI-A MIROSIT A PIAŢĂ MASS-MEDIA

● Sînt uşor dezamăgit. Asta-i „mare corupţie“? O maşină de 15.000 de euro, nişte caltaboşi şi o sută de litri de palincă? E o corupţie de neamuri proaste. Aştept ziua cînd şpaga va porni de la un yacht şi o şampanie franţuzească în sus, ca să intre şi corupţii noştri în rîndul lumii civilizate. (**M. V.**)

● Pe cînd se îngîna ziua cu noaptea, două fetiţe se jucau sub fereastra mea. Şi una spunea: „Biletul a fost găsit pe muntele Rushmore, la hotelul de unde ies tigri, animale exotice“. (**D. S.**)

● „Felicitări, Firma Altex a ales numărul d-voastră cîştigător al sumei de 500 euro şi un telefon mobil Nokia N73. Pentru mai multe detalii vă rugăm contactaţi-ne“ – atît de „tentant“ suna un SMS primit acum cîteva zile de la numărul de telefon 0748.903.982. Instantaneu însă mi-a mirosit a ţeapă de proporţii şi l-am ignorat cu nasul în vînt, deşi – banii ca banii – telefonul chiar m-ar fi tentat. (**R. T.**)

● Aflu că se vor scoate pe piaţă păpuşi cu chipul Oanei Zăvoranu. Păpuşi gen Chucky, nu!? (**M. C.**)

● După sintagma „întronizarea noului patriarh“, în limbajul mass-media a intrat o nouă expresie, repetată ostentativ, şi anume: „băi de mulţime“. Băsescu face băi de mulţime la mare, în Piaţa Universităţii, la Buzău, Puterea face băi de mulţime, Geoană se dedă la băi de mulţime. Să înţelegem, depăşind sfera „tendinţelor“ din noul limbaj reportericesc, că politicienii noştri nu se mai au bine cu Apa Nova? (**S. G.**)

Magdalena BOIANGIU

Cenuşăreasa, o vedetă populistă

După ce social-democraţii occidentali cu înclinaţii centriste au teoretizat cea de „a treia cale“ (cum poate fi folosită piaţa liberă pentru crearea şi menţinerea unei societăţi echitabile), în practică, statele europene, eliberate de dictatura comunistă, au rătăcit printre guvernări de dreapta şi de stînga, suportînd sechelele comunismului şi disfuncţiile unei libertăţi fără reguli precise. Vechile elite tind să-şi prelungească dominaţia, însuşindu-şi cu uşurinţă vocabularul şi avantajele economiei de piaţă. În condiţiile unei societăţi civile nestructurate şi vulnerabile, noile elite se desprind cu greu din magma politicianistă: dacă nu reprezintă nici un grup de interese, n-au cum să se facă auzite, dacă unul sau altul este cooptat de un grup de interese, îşi pierd credibilitatea. Distanţa dintre guvernanţi şi guvernaţi devine tot mai mare, în timp ce persistă amintirea momentelor de solidaritate revoluţionară: în absenţa acestora, nici prestigiul averilor sau al politicii n-ar fi fost posibil. Oamenii „din faţă“ datorează poporului ceva, iar ei nu sînt dispuşi să plătească măcar procentele. Înşelaţi, mulţi pleacă din ţară, electoratul rămas întoarce spatele politicii sau îşi pune speranţele într-un lider ori într-un partid cu un mesaj al revendicărilor populare. Şi acest mesaj are succes: ceea ce părea acum cîţiva ani a fi o întîmplare, determinată de specificul unei ţări, se dovedeşte a fi un fenomen global. Discursul anticomunist ritual este alăturat sau înlocuit cu cel antieuropean, antiamerican, naţionalist şi xenofob. Revista *Transit* dedică o dezbatere populismului (v. articolele pe www.eurozine.com), interesantă în primul rînd prin modalitatea de abordare: obiect de studiu şi nu de pamflet, pentru a evita victoria promisiunilor populiste este necesară analiza şi îndepărtarea cauzelor, altfel combaterea e inutilă.

Despre ce vorbim?

O încercare de definire a conceptului apare în articolul lui Ivan Krastev, politolog bulgar: „Pe de o parte, conceptul de «populism» ne duce înapoi la mişcarea de protest a fermierilor americani de la sfîrşitul secolului al XIX-lea; pe de altă parte, la narodnicii ruşi, cam din aceeaşi perioadă. Mai tîrziu, conceptul a fost utilizat pentru descrierea naturii insesizabile a regimurilor politice din Lumea a Treia, a ţărilor guvernate de lideri charismatici, şi s-a aplicat în special la politicile din America Latină din anii 1960 şi 1970. Evoluţia acestui concept a verificat afirmaţia lui Isaiah Berlin; el a scris că populismul suferă de complexul Cenuşăresei: există un pantof de forma populismului, dar nici un picior nu i se potriveşte.

Ceea ce este izbitor în legătură cu folosirea curentă a termenului este diversitatea aproape incalculabilă a politicilor şi a actorilor la care se referă. Nu e o contrazicere a bunului-simţ încercarea de a pune la un loc pe Hugo Chávez, omul revoluţiei stîngiste bolivariene, şi ideologia şi politicile guvernului anticomunist la putere acum la Varşovia? Ce poate crea o mai mare confuzie decît categorisirea drept populişti a lui Silvio Berlusconi alături de Mahmoud Ahmadinejad? Dar nu greşesc cu totul comentatorii şi analiştii politici care continuă să se refere la populism ca la un nume generic pentru jucători politici atît de diferiţi. Numai un concept vag şi rău definit cum e «populismul» poate îngloba transformările radicale ale politicilor desfăşurate în atîtea locuri de pe pămînt“.

Gáspar Miklos Tamas, disident maghiar pe vremea comuniştilor, a guvernării de dreapta şi a celei social-democrate, descrie concret populismul la putere în ţările foste socialiste: „Există o mare varietate de soluţii politice. După preşedintele Kwasniewski, fraţii gemeni ultracatolici Kaczynski acţionează în Polonia, oricît de ridicol ar putea să pară, cu succes, consolidîndu-şi puterea combinînd un conservatorism social extrem, anti-homosexual, anti-feminism, anti-minorităţi, anti-rus, anti-german, antisemit şi, mai presus de orice, dominat de paranoia anticomunistă, cu ortodoxia monetaristă, cu zelul militarist pro-Bush, cu persecutarea oricărui om de stînga (au fost suspendate pensiile puţinilor veterani, supravieţuitori ai Brigăzilor Internaţionale din războiul civil spaniol al anilor '30), cu cenzura, cu o propagandă etnicistă dezlănţuită. Patruzeci şi unu de deputaţi ai majorităţii parlamentare din Dietă au depus un proiect de lege unde propun ca Isus Hristos să fie ales preşedinte onorific al Poloniei (unii vor să amendeze propunerea şi să-l propună ca rege onorific). Preşedintele Parlamentului a înlăturat-o din cauza unor inadvertenţe tehnice, neîndrăznind să o pună la vot, de teamă că ar fi putut trece.

În Slovacia, Guvernul social-democratului Robert Fico este aliat cu naţionaliştii lui Vladimir Meciar şi cu cvasi-fascistul Partid Naţional, condus de un cunoscut alcoolic zurbagiu, Jan Slota. Dl Fico a găsit soluţii pentru mărirea pensiilor, reducerea preţurilor la transportul în comun, a stopat dezmembrarea sistemului public de sănătate şi a celui de învăţămînt. E un guvern foarte popular, devenit şi mai popular prin naţionalismul brutal anti-unguresc şi anti-ceh, combinat cu avansurile făcute Rusiei. Dacă se adaugă la cele de mai sus aparenta instabilitate a Republicii Cehe, neputinţa României şi a Serbiei de a construi o majoritate parlamentară, nebunia anti-rusă din statele baltice, delir transformat în reglementări discriminatorii în stil apartheid împotriva minorităţii ruse, persecuţiile şi segregaţia cvasigenerală a populaţiei rome (preşedintele României a spus despre o jurnalistă pe care el personal a lovit-o şi i-a confiscat telefonul mobil că «nu o să stea de vorbă cu o ţigancă împuţită»), colapsul enclavelor etnice statuate de comunitatea internaţională – Bosnia, Kosovo, Muntenegru, Macedonia, Moldova/Transnistria – şi interludiul stalinist din Belarus, expulzarea rezidenţilor ex-iugoslavi din Slovenia, tabloul «noilor democraţii» se întregeşte“.

Cauze şi efecte

Cît timp integrarea europeană era un scop mai mult sau mai puţin îndepărtat, ţările din Centrul şi Estul continentului s-au grăbit să accelereze ritmul reformelor economiei de piaţă şi ale statului de drept. Şi dacă primele, de bine, de rău, funcţionează, domnia legii este încă un deziderat în majoritatea dintre ele. Şi dacă reformele economice au creat cîştigători şi perdanţi, aplicarea preferenţială a legii creează un sentiment de neîncredere generalizat: nici măcar beneficiarii nu sînt siguri că beneficiile vor dura. Paradoxal, accesul în Uniunea Europeană a creat mai multă instabilitate decît se putea înregistra înainte, observă, în articolul său din *Transit,* analistul Jacques Rupnik, referindu-se la ţări – Polonia, Slovacia – considerate fruntaşe în procesul de integrare: „Populiştii se prezintă drept apărători unici ai identităţii şi suveranităţii naţionale împotriva «ameninţărilor externe», cum spune Kaczynski. «Acum putem să le arătăm cine sîntem într-adevăr» – continuă acelaşi, postură precumpănitoare şi în alte cazuri: se simte nevoia de a demonstra satisfacţia alăturării de Europa, doar pentru a se opune celor care de 50 de ani «au construit fără noi». Plictisiţi de situaţia de elevi ai Europei, naţionaliştii populişti au tînjit să arate în cele din urmă că ei vor «o Europă a statelor-suverane», o «Europă creştină» opusă celei materialiste, decadente, permisive, supranaţionale“.

Capitalismul postcomunist

G.M. Tamas crede şi argumentează că modul în care a fost acceptată economia de piaţă, impunerea unor standarde occidentale fără cunoaşterea realităţilor create de capitalismul de stat, denumit societate socialistă, alimentează formele politice ale nostalgiei: „În primul rînd, a fost ignorată coloana vertebrală a identităţii naţionale şi într-un capitalism lipsit de tradiţii a fost neglijat singurul principiu de coeziune valabil. A contat nu doar pierderea mijloacelor de trai, ci a fost pusă în joc percepţia pierderii demnităţii, percepţia comunităţii care te priveşte, te protejează şi te respectă. Mobilitatea orientată a fost cea mai mare victorie a statului de protecţie planificat, asumată ca egalitate dinamică. Pierderea statutului de clasă (acesta din urmă fiind simbolizat în Europa de Est prin diploma universitară, chiar un *Herr Doktor* muritor de foame era un gentleman), sentimentul că descendenţii oamenilor din comerţ, ai funcţionarilor publici, profesorilor, medicilor vor trebui poate să treacă din nou la munca fizică sau să o ia la drum ca emigranţi ilegali, să fie declasaţi, au devenit ameninţări intolerabile. Aceasta este rebeliunea claselor mijlocii împotriva pierderii naţiunii şi a sentimentului de castă.

În al doilea rînd, identificarea cu bastioanele şi fortăreţele statului protector *creat de comunişti* este pentru clasa mijlocie ideologic imposibilă. Ar fi o oribilă pierdere de imagine, deoarece «comunismul» simbolizează înfrîngerea şi trecutul, iar mica burghezie nu vrea să fie altcumva decît modernistă, motivată de mitul succesului, al autoperfecţionării ş.a.m.d. Ei nu pot apăra instituţiile care le-au conferit demnitatea, transformîndu-i din ţărani în birocraţi şi intelectuali, pentru că asta ar însemna să-şi recunoască ruşinosul trecut de ţărani sau la fel de ruşinoasa moştenire comunistă. De fapt, comuniştii transformaţi în neoconservatori sau neoliberali sînt responsabili de distrugerile făcute şi, prezentînd lucrurile în felul acesta, se poate evita ruşinea şi devine acceptabilă apărarea aranjamentelor instituţionale de dinainte de 1989“.

„Boborul“ şi elitele

Reacţiile populiste nu sînt apanajul postcomunismului, criza democraţiei reprezentative este prezentă mai peste tot, doar că în anumite ţări există anticorpi destul de puternici pentru a preveni îmbolnăvirea întregului organism. Ivan Krastev: „Noul populism nu reprezintă o provocare la adresa democraţiei, în înţelesul de alegeri libere şi dominaţia majorităţii. El nu poate fi asemănat cu apariţia partidelor extremiste din anii 1930, noii populişti nu îşi propun să scoată alegerile în afara legii şi să introducă dictatura. În realitate, noilor populişti le plac alegerile şi, din păcate, adesea le şi cîştigă. Ei se opun caracterului reprezentativ al democraţiilor moderne, protecţiei minorităţilor şi constrîngerilor la care este supusă suveranitatea naţională, ca o consecinţă a globalizării.

(...) În esenţă, populismul este concepţia conform căreia societatea este alcătuită din două grupuri omogene şi antagoniste: «poporul ca atare» şi «elitele corupte». Se argumentează că politica este expresia voinţei generale a poporului şi că schimbările sociale sînt posibile doar după schimbarea radicală a elitelor. Două tendinţe corespund acestei viziuni: implementarea unei majorităţi populiste şi, a doua, creşterea manipulării de către elite. Regimul revoluţionar din Venezuela – ilustraţie de manual a noţiunii introduse de Tocqueville privind tirania majorităţii – şi regimul manipulator de la Moscova sînt cele două feţe ale aceleiaşi monede populiste. Scopul revoluţiei populiste din America Latină este blocarea reîntoarcerii la putere a unei minorităţi corupte. Sistemul de «democraţie suverană» introdus de Putin împiedică o majoritate periculoasă să fie reprezentată politic. (...) Paradoxul politicilor curente din Europa este cel mai bine surprins în întrebarea: «Cum e posibil să ai elite, legitimate şi global, şi local?». Politicile europene nu oferă un răspuns. (...) E pervers, dar adevărat – în epoca noastră elitele europene visează în secret la un sistem care va lua din mîinile unui electorat iresponsabil puterea de a submina politicile raţionale şi ele sînt gata să se folosească de Uniunea Europeană pentru a-şi realiza visul. În acelaşi timp, mulţi cetăţeni sînt convinşi că ei au dreptul să voteze, dar nu au şi dreptul de a influenţa procesul de decizie, şi de aceea se opun procesului de integrare“.

Dispreţul antidemocratic faţă de opiniile „boborului“, formulat mai mult sau mai puţin explicit, nu face decît să dea apă la moară liderilor populişti şi mesajului lor electoral trans-partinic. Cum scria Ivan Krastev: „Cine doreşte să salveze democraţia e chemat să lupte pe două fronturi: împotriva populismului şi împotriva acelor liberali care dispreţuiesc democraţia“.

PUBLICITATE

pentru informaţii şi rezervări, sunaţi la 3 103 103 sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro

Vineri, 12 octombrie, ora 19
BASH.
O trilogie contemporană
de Neil LaBute
cu:
MIHAI CĂLIN
IOANA FLORA
VLAD ZAMFIRESCU
MIHAELA SÎRBU
regia: Vlad MASSACI
scenografia: AndU DUMITRESCU

Duminica, 14 octombrie, ora 19
Luni, 15 octombrie, ora 19
MarCel IuReş
în
Ultima Bandă a lui Krapp
de S. Beckett
în româneşte de Bogdan Ghiu
Regia:
Alexandru Dabija

PREMIERA
Miercuri, 17 octombrie, ora 19
Amalia respira adanc
de Alina Nelega Cadariu
cu: Cristina Casian
Regia: Mariana Camarasan
Scenografia: Alexandra Penciuc

Scris în anul 2005, textul Alinei Nelega Cadariu a fost pentru prima dată montat ca spectacol radio de Radio Târgu-Mureş, efort răsplătit cu o nominalizare la Premiile UNITER 2006 pentru Teatru Radiofonic. A fost deja tradus in engleză, maghiară, poloneză şi germană. Textul a fost răsplătit cu premiul "Autor European" la Heidelberg (2007). Spectacolul, un one woman show, spune povestea unei familii înstărite, care se vede nevoită să renunţe la lux odată cu venirea la putere a regimului comunist. Copilul acestei familii, Amalia, trăieşte intr-o lume pe care nu o înţelege, dar o descoperă cu fiecare vârstă.

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998
ABB
DILEMAVECHE
revista 22
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 193 ● 18-24 octombrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Proasta folosire a inteligenţei“
pagina **3**

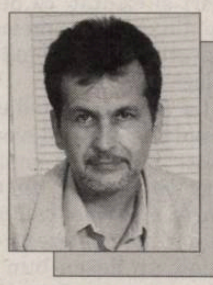

Mircea Vasilescu
„Podul de incidente izolate peste Prut“
pagina **3**

Stela Giurgeanu
„Viaţa în scaunul pe rotile“
pagina **22**

Parlamentari pentru Europa

Pe cine alegem?

„Politica este poate singura meserie pentru care se crede că nu este necesară nici o pregătire.“

ROBERT LOUIS STEVENSON

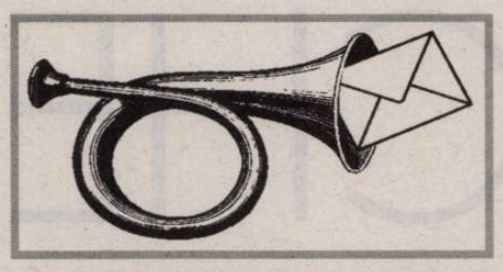

Actualităţi

Din Spania pînă în Drumul Taberei

Ca mulţi oameni din ţara asta, am întreprins şi eu în luna septembrie o călătorie în Occident. Pentru a cunoaşte mai bine această patrie extinsă care se preconizează a fi Europa, am cumpărat un pachet de servicii de la o agenţie de turism. Ţările vizitate au fost cele din sudul continentului: Ungaria, Austria, Elveţia, Franţa, Spania, iar Franţa, nordul Italiei, Slovenia, Ungaria şi Nădlac, pentru a intra în ţărişoară. Pentru mine, Spania a fost dorită pentru că nu o văzusem şi doream să o cunosc (cît de cît). S-au vizitat (în viteză) şi statele pitice: Liechtenstein, Gibraltar, Andorra şi Monaco. A fost îngrozitor de obositor şi profitabil (ca mod de cunoaştere). Pentru mine, Spania înseamnă mai mult decît celelalte, prin diversitate, frenezie şi o undă de nervozitate. Brand-ul ţării este un taur negru, pe care-l vezi atîrnat pe dealuri şi coline pe care nu prea creşte iarba. Vezi plantaţii de citrice, măslini, viţă-de-vie, chiparoşi, oleandri, palmieri (atît de variaţi), dar nu iarbă, nu troscot, nu mohor. Un sol cînd cărămiziu, cînd galben, în unele zone aproape deşertic. Tot pe dealuri l-am zărit pe Don Quijote călare, însoţit de scutierul său Sancho Panza. Şi mori de vînt, refăcute, renovate şi agăţate pe aceleaşi dealuri, uneori nu foarte prietenoase. Coridele sînt la locul lor, taurii sînt crescuţi pentru a fi ucişi în arenă şi nu se întrevede vreo schimbare. La Muzeul Prado, intrarea pentru oamenii cu activitate îndelungată e gratuită (drăguţ din partea lor), aşa că am vizitat cîteva săli. Memorialul de la Valle de Los Caidos, construit în amintirea celor căzuţi în războiul civil 1936-1939, este impresionant. O cruce de granit cenuşiu de 40 m înălţime, construită pe munte, o capelă micuţă şi o esplanadă întregesc acest monument impunător şi impresionant. Nu ai voie să fotografiezi. E de prisos să adaug că turiştii noştri (doi la număr) au luat-o „pe coajă“ pentru că n-au înţeles această cerinţă simplă. Azi, dacă nu porneşti camera sau aparatul foto, ce fel de turist eşti?

Adaug că am întîlnit mulţi români, ospătari, chiar şi un patron de hotel şi, desigur, veşnicii cerşetori.

Tot timpul m-am gîndit la ţărişoară. Monumente, castele, catedrale, nu avem de aceeaşi anvergură, nu chiar atît de impresionante. Dar natura ţării nu e chiar păcătoasă şi ar putea fi chiar prietenoasă, dacă am munci cît de cît s-o punem în valoare. Pentru mine în această ţară lucrurile bune sînt mîncarea după care am tînjit (am savurat-o la întoarcere la Miercurea Sibiului), litoralul cu nisipul său fin şi limba română pe care o vorbesc fluent. Şi desigur cultura, aşa cum o fi ea, pentru că e adecvată fiinţei mele. M-am gîndit la „povestea“ lui Harap-Alb care ne reprezintă în bună măsură, cu ceata aceea gălăgioasă de smintiţi care îl însoţesc pe fiul cel mic al împăratului în periplul său iniţiatic. Ar merita un monument.

Pe bancă în autocar şi în cameră am stat cu o domnişoară tînără şi drăguţă, studentă în anul I la două facultăţi. Era împreună cu părinţii. A fost amabilă şi bine-crescută. La întoarcere, noaptea, la 1,20, în Piaţa Victoriei nu am găsit taxi. M-am adresat unui grup de tineri care stăteau lîngă o maşină cu uşile deschise. Le-am spus că doresc să ajung în Drumul Taberei şi doi dintre ei s-au oferit să mă conducă. Pe drum, am scos portmoneul, am numărat 15 lei, aşa că ambele părţi ne-am declarat mulţumite. Nu mi-a fost smuls nici portmoneul, nici poşeta, nici valizele. Totul a decurs normal, într-o ţară normală.

Maria NICULESCU
Oneşti

Yin-Yang – nelipsit din tot şi din toate...

Probabil mulţi dintre cititori au remarcat, la unii dintre concetăţenii noştri, un soi de apetit exotic pentru aşa-zisul „simbol Yin-Yang“. Simbol care, în realitate, se numeşte la el acasă – în China – „imaginea Taiji“. Şi tot acolo, la el în ţară, este o reprezentare grafică a unui concept destul de vechi (dinainte de Christos): este vorba de *starea* Taiji, o etapă cosmogonică – să-i spunem aşa – în care tot ce mişcă în Cosmosul ăsta sau se manifestă, în vreun fel sau altul, se supune unei mod de a fi dual (nu maniheic), fiind mai mult alb (masculin, activ, tare) decît negru (feminin, pasiv, moale) sau mai mult negru decît alb şi fiind supus, firește, trecerii de la alb (zi, vară, cald) la negru (noapte, iarnă, rece), invers ş.a.m.d. Pînă aici, toate bune. Necazul este că o stare, împinsă ori lăsată către limita extremă, devine exact opusul său. Aşadar, albul devine negru, iar negrul devine alb. Văzînd lucrurile în acest fel (ca şi Jung, de altfel), nu ne vom mai mira cînd creierul refuză să mai gîndească, iar noi preferăm să cîntăm, să vorbim în dodii şi să bem un şnaps, după prea multă încordare cerebrală. Sau invers, după o lene mentală trăită din plin o vreme, să ne apucăm entuziaşti şi nervoşi de treabă. Iată de ce spun „nelipsit din toate“, dar asta este numai o parte a problemei...

Cred că exemplele sînt de ajuns, la fel şi reperele culturale ale conceptului, cu observaţia că reprezentarea grafică este atestată mult mai tîrziu, undeva acum vreo mie de ani. Astfel, dacă cineva are să vă spună, cu aer expert şi exaltat, că desenul în discuţie provine din vremuri imemoriale, puteţi să-l contraziceţi liniştit – pînă la noi descoperiri arheologice...

La un moment dat, desenul/imaginea/simbolul Taiji a devenit emblema religiei daoiste. Şi, recent, emblema a ceea ce provine, direct sau indirect, din China: diverse grupuri de arte marţiale, cabinete de acupunctură... restaurante chinezeşti etc. etc. Dar, încă mai recent, un desen bun pentru a reprezenta mult mai multe, fără nici o legătură cu rosturile şi contextele sale iniţiale (sau, mai ştii?!): astfel, l-am găsit ca element central în sigla unei firme de pompe funebre şi pe o pungă de pufuleţi. Nu mai ştiu dacă am văzut tatuaje cu Taiji/Yin-Yang, dar nu e tîrziu. Marea surpriză am avut-o atunci cînd (1995) am aflat de la ştiri că în nu ştiu ce grotă, în judeţul Braşov, s-a descoperit simbolul în cauză (înscris grafic în steaua lui David), săpat în peretele de gresie. Într-adevăr, ajuns la faţa locului, am constatat că era chiar aşa. Dacă aş spune că acolo s-a născut şi de acolo s-a difuzat simbolul, luînd de bune vorbele unui localnic – Dumnezeu să îl odihnească! –, ar însemna să fiu prea naiv. Dar aş fi un ignorant dacă nu aş remarca interesul pentru Taiji (l-aş numi un fel de *brand* al lumii chineze), dus pînă la a folosi dalta şi ciocanul şi a-l oferi posterităţii apropiate. Cînd a fost cioplit, nu contează, poate 1985, poate 1990... Mai recent, descopăr şi alte unelte, mai facile: spray-ul negru. Două desene Taiji, mai austere, unul pe uşa ghenei de gunoi, în spatele blocului, iar un altul sub fereastra de la etajul I al unui „bloc comunist“. Ambele cazuri: în legendarul *Sălăjean*. Aceasta e a doua parte a problemei: şi vizual, Taiji/Yin-Yang devine întrucîtva nelipsit...

Şerban TOADER
serbantoader@excite.com

Protest

La ce bun mi-aţi mai publicat articolul în *Dilema veche* nr. 189, din moment ce în prealabil l-aţi cenzurat în mod barbar? Dacă v-au iritat aşa de mult pasajele în care atac religia şi neg existenţa lui Dumnezeu, atunci nu trebuia să publicaţi nici măcar un rînd. Avînd în vedere faptul că articolul meu a fost ciuntit, fac precizarea că nu mă mai consider autorul său. (Sper că veţi publica netrunchiat măcar aceste rînduri pentru a face cunoscută poziţia mea.) Sincer să fiu, nu credeam că în anul de graţie 2007 se mai întrebuinţează foarfecele pentru a mutila un text care nu este respectuos cu cele sfinte.

Cu infinită stimă,
Dan VALTER

N. red.: Cu aceeaşi „infinită stimă“, vă facem următoarele precizări: 1) textul dvs., înainte de a fi „irespectuos cu cele sfinte“, era prea lung pentru dimensiunile rubricii noastre; 2) tot ce ţinea de înfierarea becalizării ni s-a părut foarte convingător şi expresiv, demn de a fi publicat cît mai urgent; 3) nu am putut să vă comunicăm decizia noastră fiindcă – atunci, ca şi acum – nu aţi avut elementara politeţe de a ne da o adresă de e-mail sau un număr de telefon la care, în calitate de „cenzori barbari“ ce sîntem, să vă contactăm, să vă explicăm şi – eventual – să refuzaţi publicarea trîntindu-ne telefonul în nas; 4) recunoaştem că am fost prea repeziţi, imprudenţi, deloc informaţi despre orgoliul dvs. devastator; 5) sperăm că şi un ateu ne poate ierta.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Cum ajunge cultura la public?**
- **Pensii şi pensionari**
- **Closetul la români**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.200 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.
1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;
2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L, suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Proasta folosire a inteligenței

Românii cred despre ei că sînt un popor inteligent. Mai inteligent decît altele. Știm cu toții cît e de riscant să faci asemenea generalizări, cît e de greu să măsori inteligența și cît de nătînge pot fi ierarhizările pe criterii etnice. Lucrurile sînt, oricum, mai complicate. Admițînd că cineva e inteligent, trebuie să adăugăm deîndată că această înzestrare, luată în sine, nu e suficientă. Poți să fii inteligent și să nu știi ce să faci cu inteligența ta, poți să o folosești greșit, pe scurt, poți fi inteligent într-o manieră prostească. Inteligent și stupid. Să inventariem cîteva variante. Trei excese și trei carențe, deopotrivă păgubitoare.

Trei excese: 1) *Excesul critic*. Pentru foarte mulți, inteligența e un soi de veghe ofensivă. Nu poți dovedi că îți merge mintea decît în atac, în opoziție, în încăpățînarea de a fi mereu „contra“. Inteligența devine, astfel, echivalentă cu temperamentul nevricos. Nu funcționează decît stimulată de o perpetuă iritare. Pacientul unui asemenea derapaj nu poate intra în dialog decît dacă se enervează, dacă găsește preopinentului nod în papură. Bătăios ca prostul, arțăgos, agitat, insul lovit de această umoare e previzibil (adică plicticos) și, în fond, nefrecventabil. Inteligența nu e totuși o simplă modalitate de a fi prost dispus. 2) *Excesul tehnic*. Inteligența se drapează, în acest caz, în terminologie obscură și erudiție de paradă. Abuzează de concepte, se scaldă în inaccesibilul „specialității“, face orice spre a fi greu de urmărit. E un gen de inteligență care *nu comunică* și își face un titlu de glorie din intranzitiva sa „tehnicitate“. În realitate, inteligența adevărată, inteligența bine folosită, poate transmite (aproape) orice, (aproape) oricui. Nu există nimic atît de subtil încît să nu poată fi oferit – fără concesii – „consumului“ public. 3) *Excesul sofistic*. În excesul acesta cade inteligența care își folosește dexteritățile pentru a falsifica. Căutînd nu adevărul, ci victoria sau spectacolul, ea jonglează primejdios cu ideile și cu cuvintele, se felicită de a putea apăra *orice* punct de vedere și tratează consecvența logică și coerența argumentelor drept simptome ale prostiei sau, în orice caz, ale lipsei de imaginație.

Trei carențe: 1) *Inteligența fără cultură*. Poți fi ager la minte, dar, pe termen lung, mintea trebuie hrănită și cu altceva decît cu vitamina sa nativă. Nu spun că un negustor inteligent trebuie să citească seara din Shakespeare (deși nu strică), dar cei a căror meserie e legată de vorbire și de comentariu e musai să facă vocalize, confruntîndu-se cu vorbele și comentariile altora. Puzderia de ziariști, analiști, politicieni, vedete ale micului ecran, scriitori, diplomați, consilieri etc. care se perindă zilnic prin fața noastră ar face foarte bine să nu se bizuie strict pe inteligența lor naturală, pe bunele lor reflexe. Să mai și citească. Să mai aibă și dubii, și stupori, și tristeți. Nu doar răspunsuri și spontaneitate. Enumerarea de mai sus îi cuprinde, nu întîmplător, și pe scriitori. Și ei se simt uneori dispensați de a avea lecturi, de vreme ce au talent. Actorii – la fel. Să se uite la Premiile Oscar și să vadă cum vorbesc Peter O'Toole, Sean Connery, Forest Whitaker, Meryl Streep ș.a. Dincolo de voci, decolteuri și ocheade, se simt și oarece deprinderi culturale... 2) *Inteligența fără morală*. E o maladie comună. Lumea e plină de lichele vioaie, de derbedei isteți, de lepre și de șmecheri. Malversațiunile cer întotdeauna o anumită mobilitate mentală. Ipocrizia, populismul, verva electorală de asemenea. Seară de seară văd la televizor tot felul de „băieți deștepți“ care mint, se prefac, amestecă borcanele, calcă-n strâchini și dau cu bîta-n baltă. Au, cu toții, destulă inteligență cîtă e necesară pentru împlinirea unui program rapid de parvenire, dar nu destulă cîtă ar trebui pentru a nu se face de rîs și – dacă se poate – pentru a-și salva obrazul. 3) *Inteligența fără spirit*. Atingem aici un prag, despre care nu putem aduce lămuriri îndestulătoare în cîteva rînduri. E vorba de o specie de inteligență care se depășește (și se sacrifică) pe sine, care iese din imediat și circumstanțial, pentru a vedea cerul stelelor fixe. Nu e inteligența cu care te descurci, nu e inteligența cu care pricepi calculul infinitezimal sau *Critica rațiunii pure,* nu e inteligența mercuriană, combinatorie, genialoidă. E facultatea de a plonja în inevident, de a simți inactualitatea actualității zilnice, de a veni spre real de la celălalt capăt al lui. A fi inteligent fără spirit e a fi perfect adaptat la lume și la veacul tău (cu toate idiosincraziile lui), a crede că lumea își e suficientă sieși și că inteligența ta e meritul tău. Inteligența fără spirit e una din marile probleme ale modernității. Ea promite mari victorii asupra realului, coroborate cu o masivă pierdere de sens. Decît să evacueze însă problema sensului, inteligența adevărată preferă să treacă drept smintească. Căci nu există o mai proastă folosire a inteligenței decît folosirea ei prudentă, garantată epistemologic, cuviincioasă. Inteligența adevărată îndrăznește și riscă. Fără să alunece în aroganță și temeritate vidă.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Podul de incidente izolate peste Prut

„Un incident izolat“ – așa a caracterizat ministrul de Externe moldovean, Andrei Stratan, refuzul polițiștilor de frontieră de a le permite unor delegații românești intrarea în Republica Moldova, deși aveau actele în regulă.

Are dreptate: e un incident izolat, în sensul că n-au mai fost și altele de acest gen. La suprafață, e tot ce se poate spune. Adevărul „de dedesubt“ e mai complicat și el nu va fi, probabil, niciodată spus pînă la capăt. „Acțiunea“ vameșilor moldoveni are un damf (greu de probat, desigur) pe care cei care au trăit sub comunism îl simt: e un tip de provocare izvorît din tacticile complicate elaborate de Serviciile secrete de inspirație kaghebistă, în care viclenia și nepăsarea de tip oriental induc o doză de arbitrar greu traductibilă pentru gîndirea occidentală. Dintre delegații români care mergeau la sărbătoarea orașului Chișinău, invitați de autoritățile locale, cei din București au putut trece, cei din Pitești, Bacău și Năvodari – nu. Iată un bun mod de a-i pregăti ministrului de Externe posibilitatea de a spune că e „un incident izolat“: n-a fost aceeași atitudine față de toți, n-a fost „o regulă“. Iar asta s-a întîmplat în preajma vizitei la Chișinău a comisarului european Franco Frattini, venit să prezinte acordul privind obținerea unui regim favorabil de vize de către cetățenii moldoveni. Comisarul – deh, diplomația – nu putea să nu se refere și el la acest episod, dar plasîndu-l în context și recomandînd României mai multă atenție față de problema dublei cetățenii. La rîndul său, ministrul de Externe român a invitat-o la minister pe ambasadoarea Republicii Moldova la București, Lidia Guțu, „pentru explicații, nu pentru a-i da cu rigla peste degete“ *(mais quand-même, Monsieur le Ministre...)*.

Numai că nu aceasta e problema relațiilor dintre România și Republica Moldova. Incidentul mai pune un pai pe focul deja întețit al relațiilor tot mai proaste dintre cele două țări, care în ultima vreme au cunoscut cîteva episoade tăioase: scandalul vizelor (nici acum nu se știe dacă a fost vorba de fapte reale sau de un „montaj“), declarația președintelui Băsescu despre necesitatea de a acorda cetățenie română cît mai multor basarabeni, față de care avem „o datorie morală“, adoptarea, la Chișinău, a unei legi care le interzice celor cu dublă cetățenie să ocupe funcții publice ș.a.m.d.

Dar nici aceasta nu este, cred, problema relațiilor – privilegiate sau nu, frățești sau nu – cu Republica Moldova. Această țară slab dezvoltată, asupra căreia deceniile de propagandă sovietică au lăsat urme profunde, cu o conducere care mimează democrația, dar apelează curent la vechile metode ale statului totalitar sovietic (așa cum face, la altă scară, și Putin în Rusia), are o mare problemă de identitate, ceea ce face foarte complicată orice relație cu ea. Nu poți discuta, negocia, semna acorduri și tratate cu cineva care nu știe exact cine este și ce vrea. Oricît ar tuna și fulgera editorialiștii noștri împotriva diplomației românești care „nu face nimic“, nu-ți poți construi o strategie pe care s-o urmărești apoi, în mod coerent, în relația cu o țară a cărei conducere e labilă, oportunistă și, mai ales, construită pe falsuri. De pildă, limba moldovenească: este, bineînțeles, o ficțiune. Nu există o asemenea limbă. Științific vorbind, ceea ce vorbesc cetățenii din Republica Moldova nu este nici măcar un *dialect* al limbii române (așa cum este, de pildă, idiomul pe care îl vorbesc flamanzii din Belgia și din vestul Olandei, în raport cu ceea ce se numește „limba olandeză comună“, sau așa cum este dialectul sicilian față de limba italiană comună), ci un *grai,* o unitate lingvistică subordonată dialectului. Cu alte cuvinte, aplicînd logica autorităților de la Chișinău, Banatul ori Maramureșul ar trebui să „decreteze“ că în regiunile respective se vorbesc „limba bănățeană“ și „limba maramureșeană“. Ceea ce e absurd. Și totuși, în Constituția Republicii Moldova scrie că limba oficială a statului este „limba moldovenească“. Absurditatea a intrat în Legea Fundamentală a țării. Din punctul meu de vedere, ca absolvent de Litere, e suficient pentru a ne lămuri că Republica Moldova e un stat neserios, cu care nu poți avea relații normale, europene. Dacă o bună parte a identității Republicii Moldova stă pe un fals – „limba moldovenească“ – din care decurg altele (rescrierea istoriei și a istoriei culturii „în lumina noilor orientări“ etc.), ce fel de entitate pot alcătui cetățenii acestei țări care constată, dacă trec dincoace de Prut, că n-au nevoie de traducător pentru a se înțelege cu ieșenii ori bîrlădenii? O entitate nesigură, cu dileme identitare și cu o nouă ruptură în „conștiința de sine“, după ruptura provocată de propaganda sovietică.

Absurditatea a trecut însă în alte documente, cum ar fi acordul pentru stabilirea regimului de vize între Republica Moldova și Uniunea Europeană. România, ca stat membru al UE, a trebuit să accepte ca în document să apară formularea „a fost redactat în limba moldovenească“. Editorialiștii noștri din nou au sărit ca arși: „s-a creat un precedent“, „România a acceptat, oficial, existența limbii moldovenești“. Dar ce altceva putea face România? Să nu accepte formula, așa cum Grecia nu acceptă denumirea de Macedonia pentru mica republică desprinsă din fosta Iugoslavie? Deci să blocheze semnarea acordului. Cine ar fi pierdut din asta? Cetățenii Republicii Moldova care vor să călătorească sau să muncească în alte țări (inclusiv în România). Și cît timp s-ar fi putut bloca acordul? Pînă la schimbarea Constituției Republicii Moldova? Cît despre „crearea unui precedent“, nu mi se pare un pericol real. Instituțiile europene – care sînt raiul procedurilor – au înregistrat, în felurite ocazii și documente, poziția oficială a României, și anume aceea de a nu accepta existența unei „limbi moldovenești“.

Așadar, răul nu s-a produs acum, ci mai demult, în pași succesivi, provocați de precaritatea identitară și statală a Republicii

Moldova. O șansă pentru această țară ar fi venirea la conducere a noilor elite care, pe lîngă faptul că au o altă conștiință identitară, sînt educate în spirit european, rațional. Pînă atunci, totul e degeaba: vremea „podului de flori“ a trecut, Republica Moldova lucrează cu osîrdie la „podul de incidente izolate peste Prut“.

ținerea de minte

„În seara de iunie a anului 1974 în care am primit lovitura în plex a jumătăților de normă, aflînd despre ele mai întîi pe o cale neoficială, mă găseam la Lucian Raicu și la Sonia Larian, în noua lor pe atunci locuință de pe Ștefan cel Mare, la intersecția cu Aleea Circului. O vizită printre atîtea și atîtea altele în cadrul vechilor noastre relații, dar care avea să rămînă inconfundabilă prin întîmplarea amarhazlie ce a marcat-o. Căci a sunat la un moment dat telefonul și, de la celălalt capăt al firului, Virgil Mazilescu, care se afla la restaurantul Uniunii Scriitorilor și care interceptase sau provocase niște «scurgeri de informații», l-a anunțat pe Lucian Raicu că se luaseră niște măsuri la Uniune și că el, Virgil Mazilescu, fusese trecut pe o jumătate de normă. Numai el? Nu știa mai mult. Deocamdată. Peste un sfert de oră, un alt telefon îl încunoștința pe Lucian Raicu că și el, Lucian Raicu, fusese retrogradat, trecut pe o jumătate de normă. Dar Cristea? Cristea se pare că nu. Virgil Mazilescu se constituise într-un fel de reporter special aflat la «fața locului», de unde transmitea vești proaspete. Și astfel, într-o singură oră, de suspans, nu glumă, am fost informați că și Sorin Titel, și Marcel Mihalaș, și eu fuseserăm trecuți pe o jumătate de normă. Ultima sacrificată a fost, se pare, Dana Dumitriu. Neînțelegerea privitoare la persoana mea se datorase faptului că, primindu-se din sfere mai mult sau mai puțin înalte indicația ca nemembrii de partid de la *România literară* să fie trecuți pe o jumătate de normă, la administrația Uniunii Scriitorilor se crezuse, mai întîi, că aș fi fost membru. Întotdeauna am părut mai serios decît sînt. Și cum oamenii serioși erau membrii de partid...“

(Valeriu Cristea, *Bagaje pentru paradis*,
Editura Cartea Românească, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Agricultura de dincolo de caltaboși

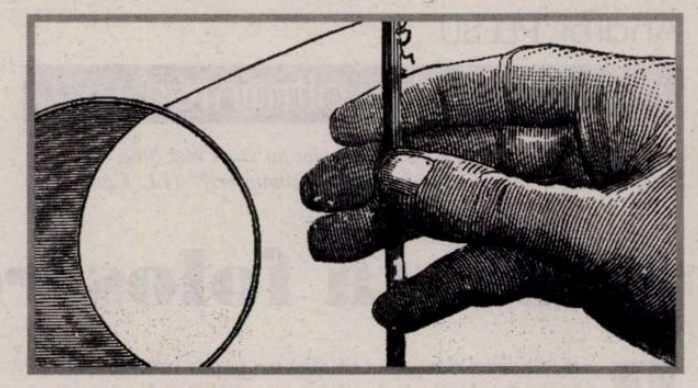

Doar cîteva ore – atît s-a vorbit despre serioasele probleme din agricultura românească. Miercurea trecută, la prînz, am aflat de avertismentul Comisiei Europene care dădea României o lună pentru a-şi rezolva problemele legate de Agenţia de Plăţi din Agricultură. Înainte însă ca televiziunile şi jurnalele să se lanseze în analize şi comentarii privind situaţia din acest domeniu, TVR difuza primul episod al producţiei „Mureşan, Remeş, Ciorbă şi plăcerile lor gastronomice", în aşa fel încît cartonaşul galben al Comisiei a rămas cu puţine urmări mediatice. Într-adevăr, pe cine mai interesează un raport arid al unei instituţii europene, atunci cînd un fost şi un actual ministru sînt arătaţi în principalul jurnal al postului public din România vorbind într-un limbaj stupefiant, o mostră de conversaţie interjecţională, după cum spunea un coleg? Cînd ai parte de o discuţie suculentă în care apar cuvinte ca „palincă" sau „caltaboşi", suta de milioane de euro pe care riscă să o piardă România din cauză că nu a făcut ceea ce a promis pare un detaliu nesemnificativ.

Şi totuşi aici este o adevărată problemă. Dacă în următoarele trei săptămîni România nu pune pe picioare Agenţiile de Plăţi pentru Agricultură, Europa va tăia un sfert din fondurile alocate agriculturii româneşti pentru acest an. Ar fi putut fi şi mai rău, spun surse apropiate Comisiei, şi anume ca anunţul privind reducerea fondurilor să fi fost făcut chiar la şedinţa de săptămîna trecută. Din fericire, România a mai primit o lună în care va încerca să facă ceea ce nu a reuşit în cîţiva ani.

Cine este de vină? Practic, toţi miniştrii Agriculturii din ultima perioadă au cîte ceva să îşi reproşeze. Fostul liberal Gheorghe Flutur nu a reuşit să încheie cu succes angajările la Agenţia de Plăţi şi Intervenţii în Agricultură (organism indispensabil în circulaţia banilor între UE-Guvern-producători) şi nici nu a cumpărat la timp faimosul soft pentru înregistrarea fermierilor. Demis de prim-ministrul Tăriceanu (care, pe cît de tare îl lăuda cît timp era în funcţie, pe atît de mult a început să îl critice după aceea), Flutur a fost înlocuit de istoricul Dan Motreanu. În cele şase luni petrecute la Ministerul Agriculturii, Motreanu a eşuat în lansarea APIA, lăsînd greul pe umerii recent schimbatului Decebal Traian Remeş. Acesta şi-a început activitatea printr-un discurs ritos în care incrimina corupţia şi abuzurile din sistem (mai ales nepotismul care a stat la baza angajărilor de la APIA) şi şi-a încheiat-o după controversata înregistrare difuzată de TVR.

Noul ministru, Dacian Cioloş, are meritul de a fi un cunoscător al domeniului. Absolvent al excelentei Şcoli Superioare Agronomice din Montpellier, lucrează de peste 10 ani în sector, fie că e vorba de Asociaţia de Dezvoltare Agricolă, de Comisia Europeană sau de Ministerul Agriculturii, ultima funcţie fiind de subsecretar de stat. La nivelul lui de competenţă, te poţi întreba chiar de ce nu a fost numit mai de mult ministru? Mai ales că Guvernul Tăriceanu are cîteva precedente în desemnarea unor tineri în funcţii importante. Probabil că singura problemă de pînă acum a lui Cioloş a fost neafilierea la PNL. Cu trei săptămîni înainte de activarea clauzei de salvgardare, culoarea politică pare acum mai puţin importantă, iar tînărul tehnocrat pare omul ultimei şanse: o şansă în care el, de altfel, crede, deoarece a anunţat că va demisiona dacă nu reuşeşte să evite sancţiunea europeană.

Dacă scapă de cartonaşul roşu, România va evita nedorita premieră de a fi ţara care face obiectul unei astfel de clauze după aderarea la UE (mai ales că vecinii bulgari au primit laude acolo unde Bucureştiul a fost criticat). Evitarea clauzei nu înseamnă însă şi rezolvarea problemelor, iar noul ministru e foarte conştient de asta deoarece spune că „mai sînt multe de făcut pînă ca APIA să funcţioneze la parametri normali". APIA este însă numai o piesă dintr-un angrenaj mult mai mare care se numeşte agricultura românească şi care o duce foarte prost. Potrivit cifrelor difuzate de Institutul Naţional de Statistică, producţia agricolă a scăzut în acest an cu pînă la 70% (68% la floareasoarelui, 44% la grîu). Principalele cauze ţin de climă: iarna fără zăpadă şi vara caniculară, dar mai sînt şi altele, cum ar fi micşorarea loturilor sau ciudata politică de exporturi (România exportă grîu, în condiţiile în care piaţa internă este deficitară). Consecinţa: preţurile la alimente au crescut şi vor continua să crească. Estimările vorbesc despre majorări de 15% la carne, 40% la legume, 50% la pîine. Şi nu e nici o consolare să ştim că preţurile la alimente cresc şi în alte ţări europene.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Bifurcaţii.** În deşertul Mojave din California au fost construite două orăşele irakiene fictive unde funcţionează Centrul avansat de antrenament pentru cultura tradiţională. Este un nou corp militar al cărui scop este „dezvoltarea abilităţilor lingvistice şi a comprehensiunii culturale necesare într-un război de durată" – expune directorul adjunct al Centrului, Barack Salmoni *(BBC,* 7 septembrie 2007). După un curs de 6-8 săptămîni, soldaţii americani ar trebui să ştie cam 200 de cuvinte în arabă; se crede că e suficient pentru a obţine încrederea populaţiei, pentru a elimina ameninţarea teroristă. „Am văzut că doar tactica noastră militară nu e suficientă; ne lipseşte cunoaşterea legilor şi tradiţiilor irakiene, e necesar să le învăţăm. Mă tem că nu am anticipat aceste bifurcaţii" – continuă Barack Salmoni. Este confirmat de un maior de la Centrul de antrenament al recruţilor din Quantico, Virginia: „Acum, misiunea noastră este cea de a furniza siguranţă forţelor de securitate din Irak, pentru ca ele să poată acţiona şi să poată stabiliza Guvernul". Dl Salmoni: „Cînd am venit în Irak, nu s-a înţeles bine rolul americanilor, nu a fost o misiune pur militară... Soldaţii noştri nu sînt doar luptători, sîntem învăţători, constructori, doctori şi ingineri". Pentru a face faţă unor asemenea misiuni, cursul prevede lecţii de religie, unde se explică însemnătatea moscheilor în religia islamică, importanţa valorilor familiale, soldaţilor americani li se spune cum să se poarte cu bărbaţii cînd familia lor e de faţă, cum se face o percheziţie în case sau într-o moschee. Oraşe fictive într-un război real.

● Ziarul *Ukrainskaia Pravda* confirmă corectitudinea recentelor alegeri din Ucraina printr-o ştire bizară: după numărarea voturilor din urnele situate în puşcării s-a constatat că aici au cîştigat scrutinul forţele democratice, partidele portocalii, cel al Iuliei Timoşenko şi cel al preşedintelui Iuşcenko: „Înainte, partidul la putere sau candidatul său la alegerile prezidenţiale avea monopolul voturilor din puşcării. Astăzi, opoziţia e capabilă să strice socotelile puterii în ceea ce-i priveşte pe deţinuţi". **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Casetă. Sper că va urma

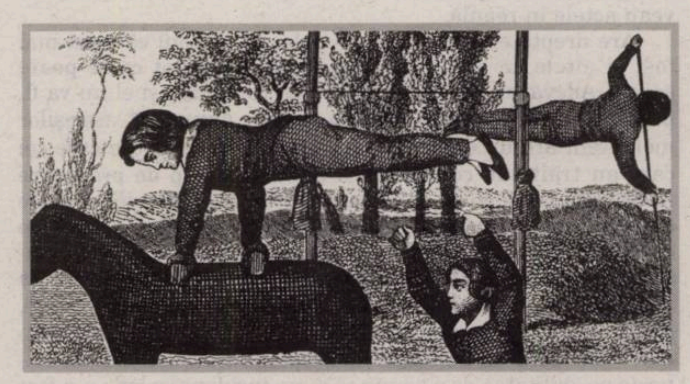

Am să încep cu părerea mea. Caseta cu Remeş a fost pur şi simplu jurnalism de calitate. De-aia merita difuzată.

Dar ştiţi care e drama? E jurnalism de calitate produs de ne-jurnalişti. E o investigaţie judiciară care seamănă al naibii de mult cu una de ziar. Le putem însă substitui?

Depinde cum pui problema. Dacă îţi pasă de proceduri (şi crezi că acolo zace, într-o rînă, democraţia), cică nu. Dacă îţi pasă de principiu – adică e bine să aflăm cine fură, cu orice preţ, atunci e clar că locul casetei e la televizor, şi-al Rodicăi Culcer, în istoria recentă a jurnalismului românesc.

Eu sînt de acord cu a doua versiune. Din raţiuni artistice, în primul rînd: filmul cu Remeş surprinde mai bine sufletul românesc decît orice altă operă recentă. Remeş e maximum de ce putem noi în materie de abjecţie senină. E şmenul, ca reuşită de viaţă. Violul maselor la portofel, ca o capodoperă. Remeşe, te-ai gîndit vreodată că ăia 15 mii de euro sînt diferenţa dintre o babă moartă fără medicamente compensate (că nu mai sînt bani de ele) şi o babă vie, care te votează?

Hai, că exagerăm. Şi nu ăsta e subiectul: felul în care s-a discutat subiectul a fost senzaţional. Nu în virulenţa cu care a fost atacată caseta, ci în uniformitatea argumentelor. Toată lumea a părut că îmbrăţişează un număr de teze. Atît de redus încît presupune coordonare. Oameni altminteri respectabili s-au zbătut să mîzgălească adevărul din imaginile de pe TVR cu o mulţime de vorbe. Frumos sau căznit aduse din condei, dar oricum asemănătoare de la unul la altul: ca dovadă că libertatea nu te scoate obligatoriu din cuşcă. Trebuie să şi vrei să ieşi.

Ceea ce mă duce la următoarea concluzie tristă: faţă de 1989, sîntem exact pe dos: Securitatea ne dă adevărul, iar presa liberă se luptă cu el!

Cum naiba am ajuns aici?

Foarte simplu: îngerii au dispărut de pe piaţă. Nu mai există forţa politică sau figura publică cît de cît vizibilă care să poată lustrui cu dosarul propriu icoanele de la Patriarhie. Şi-atunci ai de ales între o tabără sau alta, în funcţie de aromă, că nu mai e nici una care să miroasă cu adevărat frumos. Sau poţi rămîne independent, cu consecinţele financiare şi de statut care decurg de aici.

Pînă la urmă însă, asta e o veste bună pentru democraţie. Faptul că ne batem între noi înseamnă că e greu să faci un cartel, d-apoi un partid unic. Faptul că sîntem din ce în ce mai greu de urmărit fără enervare înseamnă că se construiesc alternative. Faptul că oamenii din media tradiţionale au ascultat totuşi, după vreo două zile, ce urla Internetul înseamnă că unii vor scăpa, pînă la urmă, în bărcile de salvare ale talentului individual.

Cît priveşte ţara, e bine mersi, pentru cine întreabă. S-a lămurit şi cu noi. Şi, poate, a înţeles cum funcţionează treaba asta cu separarea puterilor în stat: e ca separarea între boxeri. Trebuie să-i ţii puţin la distanţă unul de altul şi să-i laşi să se lovească. Aici e spectacolul şi tot aici e democraţia asta capitalistă: un sistem care foloseşte defectele oamenilor pentru a crea o lume mai bună. Tocmai din cauză că versiunea în care foloseam calităţile a decedat din lipsă de materie primă.

Asta e tot: nu te poţi baza pe altruismul politicienilor – trebuie să te bazezi pe interesele lor. Dacă Băsescu are tot interesul să-l distrugă pe Tăriceanu e un conflict din care toată lumea poate cîştiga, pentru că poţi fi sigur că nimic rău, odios, urît nu va rămîne ascuns. Dacă Tăriceanu îşi pierde vremea luptîndu-se cu Marinarul, sîntem aproape siguri că vom şti exact ce firmă pune bordurile în Bucureşti. Fără vreun rezultat juridic, dar important ca rating. *Knowledge is power* devine *knowledge is fun.* Versiunea noastră, cu specific local.

Pînă la urmă, pacea în politică n-a dus niciodată la nimic bun. Liniştea nu face banii. Îi şifonează doar.

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Un aliat pierdut

De astă dată, avertismentele preşedintelui Bush nu au fost exagerate: după ce Comisia de afaceri externe a Camerei Reprezentanţilor (majoritate democrată) a votat pe 10 octombrie un text care afirma că la începutul secolului XX în Imperiul Otoman s-a produs „un genocid" împotriva armenilor, au venit reacţii foarte dure de la Ankara. Rezoluţia impune termenul „genocid" pentru masacrul a peste un milion de armeni din Turcia, acţiune începută în anul 1915, şi în text se cere ca diplomaţia americană să ţină seama de acest fapt istoric, în relaţiile ei de astăzi cu Turcia. Textul legislatorilor americani are toate şansele să fie votat în plenul Camerei, deşi preşedintele şi alţi oficiali au atras atenţia că o asemenea poziţie are toate şansele să „altereze considerabil relaţiile cu Turcia, un aliat crucial în sînul NATO şi în războiul mondial contra terorismului". S-au opus adoptării acestei rezoluţii secretarul de stat, Condoleezza Rice, şi ministrul Apărării, Robert Gates, iar opt foşti secretari de stat au trimis o scrisoare care îndemna la prudenţă.

Responsabilii turci au reacţionat imediat şi violent. Preşedintele Güll: „Este inacceptabil ca naţiunea turcă să fie acuzată de o crimă pe care n-a comis-o niciodată de-a lungul istoriei". În semn de protest, Turcia şi-a rechemat ambasadorul de la Washington, s-a vorbit despre schimbarea statutului bazei militare de la Incirlik, pe unde tranzitează aprovizionarea trupelor americane din Irak, iar Parlamentul turc a aprobat o eventuală intervenţie militară în nordul Irakului, împotriva rebelilor kurzi, ceea ce ar însemna o ruptură deschisă cu Statele Unite. Asemenea decizii s-ar bucura şi de sprijin popular – peste 80% dintre turci dezaprobă politica Statelor Unite în Irak.

Rezoluţia, determinată şi de considerente de politică internă – a fost susţinută în special de reprezentanţii unor state (republicani şi democraţi la un loc) unde votul colectivităţii armene contează – e discutabilă şi din punct de vedere istoric şi al oportunităţii. Aşa cum arăta Robert Gates, „s-ar putea ca preţul acestei rezoluţii să fie pierderea celui mai important aliat din Orientul Mijlociu".

Iar ceea ce s-a întîmplat în urmă cu aproape o sută de ani este acoperit de uitare, de confuzie, de rea-voinţă. În efortul său de definire şi consolidare a identităţii turce de după dezmembrarea Imperiului Otoman, Kemal Atatürk n-a vrut să evoce evenimentele care ar fi putut crea un sentiment de vinovăţie. Pentru trei generaţii de turci, acele evenimente nu au existat, ele au fost trecute sub tăcere şi pedepse severe i-au lovit pe amatorii de discuţii. Iar discuţia trebuie deschisă, măcar pentru a lămuri controversele. Teza genocidului este susţinută prin citarea unor decizii guvernamentale: oficial, se ordona strămutarea populaţiei armeneşti ca pedeapsă pentru că, în războiul în care Turcia a fost aliata Germaniei, unii armeni s-au alăturat adversarilor ruşi. Strămutarea a degenerat – în mod voit, spun aceştia – în exterminare. O telegramă a ministrului de Interne, Talat Pasha, e interpretată ca incitare directă la crimă. Condiţiile strămutării au dus la un număr mare de victime, spun cei care se împotrivesc tezei despre genocid, dar atunci au murit şi mulţi turci şi nu a existat intenţia de a-i nimici pe armeni ca popor, celebra telegramă e un fals.

Intervenţia unor politicieni din altă ţară în această polemică nu e de natură să clarifice trecutul şi nici să ofere garanţii că asemenea oribile masacre nu se vor mai produce. Întîi şi întîi, ele se produc chiar în zilele noastre, iar Congresul american e mult mai puţin grăbit decît în cazul genocidului armean să-şi exprime atitudinea faţă de ceea ce s-ar putea numi astăzi genocidul din Darfour. Propunerea Comisiei americane vine după ce, anul trecut, Franţa a adoptat o lege prin care negaţioniştii genocidului armean sînt pasibili de închisoare. Adevărul despre propria istorie este greu de acceptat cînd devine o lecţie ţinută de autorităţi din altă ţară, cu altă religie; evenimentele din Anatolia anului 1915 vor fi elucidate cînd istoricii şi intelectualii turci vor fi gata să judece faptele. Pe de altă parte, timpul nu aşteaptă. Turcia pare să-i dea dreptate lui Hitler: „Cine mai vorbeşte astăzi despre anihilarea armenilor?" – ar fi spus el înainte de a ordona trupelor de asalt germane să ucidă bărbaţii, femeile şi copiii din Polonia, în aşa fel încît Germania să aibă suficient spaţiu vital.

globul cubic

Sărăcia şi extremismul

În Germania unificată, 250 de milioane de euro au fost înghiţite de landurile din Est pentru ca situaţia lor economică să fie la nivelul celor din Vest. „Prăpastia nu mai este atît de adîncă, aceasta ar fi vestea bună. Ea nu dispare atît de repede pe cît ne-am fi dorit – aceasta este vestea proastă" – a spus, în încheierea raportului guvernamental despre evoluţia landurilor estice, dl Wolfgang Tiefensee, ministru german, social-democrat, însărcinat cu supravegherea acţiunilor din Est. Cifrele sînt încă de partea veştilor proaste: chiar dacă Produsul Intern Brut a crescut în 2006 cu ceva mai mult în Est decît în Vest, s-a calculat că performanţa muncitorilor din Est este cu o treime inferioară celei din Vest, veniturile din impozite sînt, la rîndul lor, mai mici, deoarece „Ossis" obţin, în medie, o pătrime din sumele primite de „Wessis". „Cu excepţia unor oaze cum sînt Dresda, Potsdam sau Iena, şomajul în rîndurile populaţiei active – 14,7% – este de două ori mai mare decît cel din Vest" *(Le Monde,* 22 septembrie 2007). Se adaugă sentimentul că pentru un german provenit din Est ascensiunea pe scară ierarhică e mai dificilă decît pentru cel din Vest, deşi nu doar cancelarul Germaniei, Angela Merkel, provine din Est, dar însuşi ministrul care a ţinut acest Raport a fost primar la Leipzig.

Una din explicaţiile oferite de analişti şi însuşite de Guvern se referă la influenţa nefastă creată de pătrunderea formaţiunilor de extremă dreaptă neonaziste în parlamentele regionale: ele sînt reprezentate în trei din cele şase landuri şi o serie de incidente xenofobe vorbesc despre adeziunea populară la mesajul lor. Legătura e mai simplă decît se crede: întreprinderile străine mici au părăsit Saxonia – regiune unde partidul neonazist NDP a obţinut 10% la alegerile locale (în unele circumscripţii – 20%). Reţelele de „camaraderie" din zonele rurale întreţin teama. Grupuri de turişti şi-au modificat traseul, după ce la Halberstadt (Saxonia-Anhalt) au fost atacaţi membrii unei trupe de teatru. Atacarea străinilor – cum a fost cea din Mügeln cînd au fost goniţi opt indieni, după un scandal într-un bar – poate influenţa stabilirea forţei de muncă străine, atît de necesară.

Experienţa fostei RDG, ţară care a pornit tranziţia cu mult mai multe atuuri decît celelalte ţări ex-comuniste, dovedeşte că opţiunile politice continuă să influenţeze evoluţiile economice. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

L'ami Vladimir

Săptămîna trecută, aşadar, Vladimir Putin a putut oferi lumii ceea ce lui îi place cel mai mult: imaginea liderului puternic, imposibil de impresionat şi sigur pe imensa lui forţă. Şi a făcut-o în cea mai potrivită companie: la începutul săptămînii, în faţa preşedintelui francez Sarkozy, şi la sfîrşitul săptămînii, într-un număr încă şi mai tare, pentru secretarii americani Rice şi Gates.

Alegerile vin şi Rusia trebuie să vadă limpede că, la Kremlin, şade un pumn de fier. Nici unul dintre importanţii lideri planetari care au vizitat săptămîna trecută Moscova nu a putut raporta, la întoarcere, vreo victorie cît de mică. Dacă pentru secretarul de stat Rice, gustul amar la finele unei misiuni diplomatice nu e nou, pentru răsfăţatul Sarkozy, a fost prima înfrîngere majoră. Nicolas Sarkozy, aflat la începutul mandatului său, debordează de energie şi savurează victorii politice în şir. Rar s-au mai întîlnit talentul politic experienţa şi charisma, într-o asemenea măsură. În plan intern, Sarko domină viaţa politică franceză, fără rival. În plan extern, de la deblocarea Summit-ului UE în chestiunea constituţională pînă la reconfigurarea rapidă a dificilei relaţii a Franţei cu SUA, Sarkozy şi-a creat statutul de „putere în sine". Dar omul, cît trăieşte, învaţă – Sarkozy a putut afla acum că puţine calităţi care duc la succes negreşit în alte capitale ţin la Moscova.

Sarkozy ştie că punctul lui tare este comunicarea directă cu omologul. Se aştepta să-i meargă cu Putin, la care venise cu două teme mari asupra cărora Occidentul e unit, iar Rusia e în opoziţie: Iranul şi Kosovo. Pentru a se distanţa de predecesorul său Jacques Chirac, Sarkozy a fost ferm în chestiunea, sensibilă la Moscova, a democraţiei şi a drepturilor omului.

Putin însă e ca nici un alt lider european. La prima întîlnire privată şi la prima cină, totul pare că a decurs după cum îşi dorea francezul. Sarkozy – spun cei din anturajul său – părea mulţumit. Dar, la prima apariţie în public şi la primele discuţii în prezenţa delegaţiilor, a venit surpriza. *L'ami Vladimir* părea alt om. Rece, cu profil statuar şi paloare marmoreană, cu privire imobilă şi inexpresivă, Vladimir Putin nu dădea nici un semn de amiciţie. Nici măcar de amabilitate. Sarko a plusat şi a spus că îl invită pe Putin la Paris, ca oaspete personal, în prima sa călătorie ca ex-preşedinte. La aşa ceva – Sarko ştie bine – nu se rezistă: interlocutorul rîde, se simte bine şi răspunde amabil. Putin însă e de neatins. Priveşte în jur cu aer preocupat, lasă să se vadă clar că nici nu a auzit ce a spus preşedintele francez, care persistă, din ce în ce mai încurcat, în aşteptarea reacţiei sale. Care nu mai vine. Şi nici nu a venit. Cînd a vorbit, Putin a subliniat, apăsat, diferenţele. În chestiunea Iranului – acolo unde Sarkozy se aştepta să dea o mare lovitură, fiind gata să guste mierea mediatică a unei noi victorii diplomatice obţinînd flexibilizarea poziţiei ruse –, Putin a spus că Rusia nu are informaţii care să ducă la concluzia că Iranul produce arme nucleare şi, ca atare, în abordarea chestiunii, pleacă de la ideea că Iranul nu încalcă cu nimic reglementările internaţionale în materie. Sarkozy a reacţionat năucit, semn că în *tête-à-tête* Putin îl lăsase să creadă un pic altceva. Încearcă să dilueze diferenţa, spunînd: „Avem analize diferite", dar Putin subliniază: „Avem informaţii diferite". Sarkozy nu mai ştie ce să creadă. Cu o seară înainte i se părea că... Şi cam aşa a decurs toată vizita. De fapt, şocul lui Sarkozy nu miră pe nimeni în Est şi în America. Cei care, din cauza geografiei sau a istoriei, au avut privilegiul de fi mereu în linia I a relaţiei cu Rusia, ştiu bine că ceea ce a făcut Vladimir Putin este perfect conform cu stilul casei. De partea cealaltă, Sarkozy a primit o lecţie care, nu mă îndoiesc, va contribui la sporirea abilităţilor sale. Din punct de vedere mediatic, a trecut bine peste ea. Presa franceză, care este în termeni excelenţi cu preşedintele, nu a fost deloc rea. A relatat eşecul ca atare, fără epitete, fără vorbe grele, fără concluzii devastatoare. Faptul că – după cum spunea un diplomat britanic care, evident, a vrut să rămînă anonim – Sarkozy a fost lăsat de omologul său rus cu buza umflată „ca un puber exuberant care nu pricepe ce i se întîmplă" nu este alarmant. Rusia continuă să fie tot mai agresivă şi să îşi joace tot mai dur rolul global. Cu alte cuvinte, nimic nou. Rusia continuă să redevină Rusia, iar Sarkozy a primit o lecţie fără să plătească un preţ semnificativ.

Ca relevanţă internaţională însă, este de remarcat că Europa nu ştie, încă, „ţifrul" discuţiei cu Rusia de astăzi. Codul comunicării eficiente şi avantajoase cu Rusia nu e de găsit

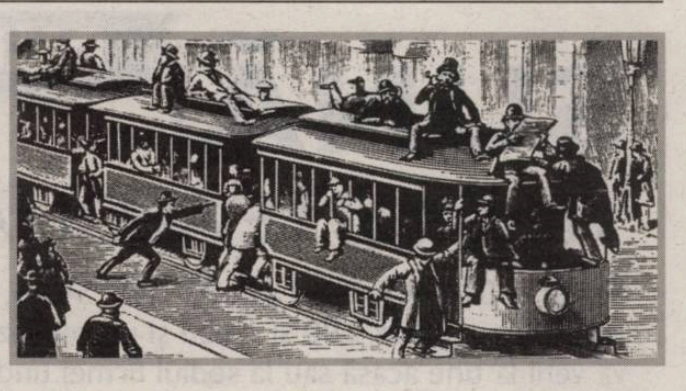

pentru europeni. Nu avem la noi nici vorbele, nici tonul pentru a vorbi serios cu această Rusie. Nici spre retorica războiului rece nu s-ar duce, dar nici prea prietenoasă Europa nu poate să fie. O retorică reaganiană e imposibilă acum, pentru că, spre deosebire de URSS pe care Cortina de Fier o izola complet de realitatea occidentală, Rusia este profund implicată în economia UE, fie şi doar ca principal furnizor de energie. Dar nici retorica din vremea administraţiei Elţîn nu mai ţine, căci acea Rusie, mai democratică, mai pacifistă şi mai dispusă spre cooperare cu Vestul, nu mai există. Cu un nou preşedinte la Kremlin, dar, cel puţin pentru cîţiva ani, tot cu Vladimir Putin la putere, Rusia nu se va schimba. De partea cealaltă, Europa, condusă de Merkel (mult mai abilă în relaţia cu Putin), Sarkozy (care tocmai a primit duşul rece moscovit) şi Brown (neexperimentat şi, din cîte se vede de la Londra, cam lipsit de viziune politică), va trebui să găsească rapid limbajul potrivit în relaţia cu Moscova.

ready made

„N-am înţăles nici una din depeşile şifrate ce mi-ai trimes, căci nemţii le schimoşesc înadins."

(Vasile Alecsandri către Alexandru I. Cuza,
în V. Alecsandri, *Opere,*
vol. VIII, Corespondenţă [1834-1860],
Editura Minerva, 1981)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

64°

Ce-ar fi, iubitule, să ţinem
din nou un mic oracol,
în care, zilnic, să reţinem
tot ceea ce-i miracol

în viaţa noastră,-n care nu e
întîmplător nimica,
ci totul e bătut în cuie
de, pînă azi, amica

ursită scrisă,-n veci, în *Gemeni*,
c-avem aceeaşi zodie,
astfel încît cu mine semeni
de parcă o cimotie

mi-ai fi (mai mult decît le eşti
şi mă-tii, şi lu' nen-tu), —
prin ce, de mine, te-osebeşti
fi'nd numa ascendentu'.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

După pîine

Am coborît să iau pîine pe îngusta stradă medievală Princesa. În stînga se deschidea un gang şi mai îngust, strada Montcada, pe care se află Muzeul „Picasso". Undeva în faţă era cunoscuta La Rambla şi fabuloasa piaţă La Boqueria cu sucuri stoarse pe loc din tot felul de fructe exotice, cu toate soiurile de peşti mediteraneeni expuşi pe cubuleţe de gheaţă şi jamboanele sîngeriu/întunecate din care mîndre precupeţe cu gene şi cuţite lungi îţi taie bucăţi. Dar pînă acolo mai era mica piaţetă pătrată a Primăriei şi a Guvernului Cataloniei, dinspre care venea un zgomot care cutremura pămîntul.

M-am apropiat curios pentru că oricum nu vedeam prin jur vreun magazin în care s-ar fi putut găsi pîine. Nu mi-era prea clar nici de unde vine acel zgomot şi nici ce îl produce. Părea să fie vorba de nişte tobe. Piaţa Primăriei era aproape goală, dar pe margini am văzut poliţişti uşor agitaţi care vorbeau prin emiţătoarele lor hîrîitoare ceva despre o manifestaţie. Străzile laterale bubuiau tot mai tare şi de pe una am zărit deodată apropiindu-se o mulţime galbenă. De pe o a doua venea lume îmbrăcată în albastru şi bu-bu-bu, bu-bu ru buuuu... străzile înguste funcţionau ca nişte tuburi prin care zgomotul se transmitea în piaţă.

Perfect coordonate, cele două mulţimi de oameni în tricouri albastre şi galbene, însoţite de curioşi, au descins în piaţă, iar bubuielile au devenit brusc atît de puternice că trebuia să-ţi astupi urechile. Aveam senzaţia că din cauza trepidaţiilor, clădirile de piatră din jur, deşi bine aşezate acolo de sute de ani, îşi vor găsi sfîrşitul într-o dezintegrare sonoră. Mi-am închipuit că o fi vorba de vreun festival al percuţiei. Dar am primit o punguţă cu o cretă, un balon galben dezumflat, o mască şi o mică foaie pe care erau scrise nişte revendicări de genul: *transparencia*, reforma de la *Llei Hipotecaria* sau *referendum dels plans urbanistics*. Cetăţenii unui oraş mai îngrijit decît tot ce am văzut vreodată, Barcelona, cereau referendum pentru planurile urbanistice. Erau nemulţumiţi şi băteau tare din tobe. Mai tare decît am auzit vreodată la sindicatele noastre. Dar încrîncenarea lor galben/albastră avea să se transforme repede într-un concert rock îndrăcit.

Mi-am amintit de locul paradiziac pe care-l văzusem de dimineaţă în celălalt colţ al oraşului: Parcul Guell cu cîntăreţii lui solitari printre coloanele strîmbe ale lui Gaudi. Într-un tunel de piatră, răsucit în spectaculosul stil al arhitectului, era un tip cu perucă şi îmbrăcat într-o haină roşie cu nasturi aurii ca pe vremea Regelui Soare, care cînta grav la contrabas.

În altă parte, pe o culme panoramică, şedea un violonist solitar care-şi trimitea sunetele suave spre zările albastre ale mării aflate în depărtare. Undeva mai jos, o „mireasă" cu faţa vopsită în alb, aproape ascunsă printre copaci, îţi zîmbea dacă-i puneai un ban în pălăria cu voal uitată, parcă, la cîţiva metri de ea... Şi-apoi mi-a

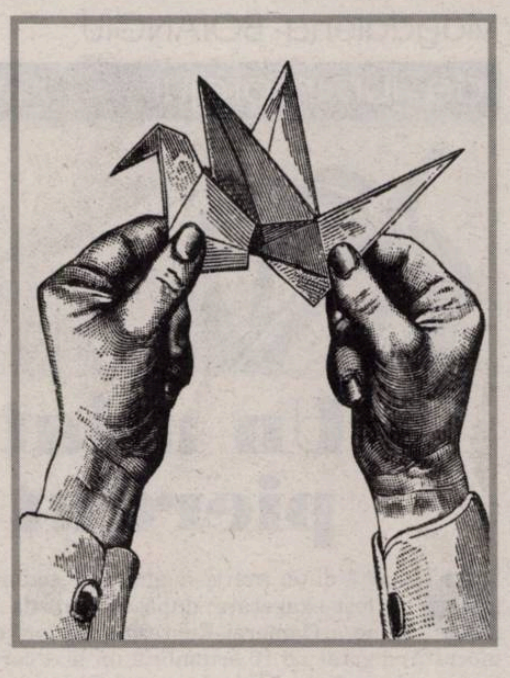

venit în minte, evident, oraşul nostru. Aş fi luat şi eu o tobă să bat în ea cu furie din toate puterile. S-o aduc la Bucureşti. Am ajuns însă la magazinul căutat şi am luat două baghete... plus două sticle de Cava, aburite de reci ce erau.

ERATĂ

În numărul 190, fotografia apărută la pagina 7 era semnată, dintr-o eroare a redacţiei, S. Ivanoschi. De fapt, fotografia îi aparţine lui Florin Prica. Ne cerem scuze celor doi autori.

PUBLICITATE

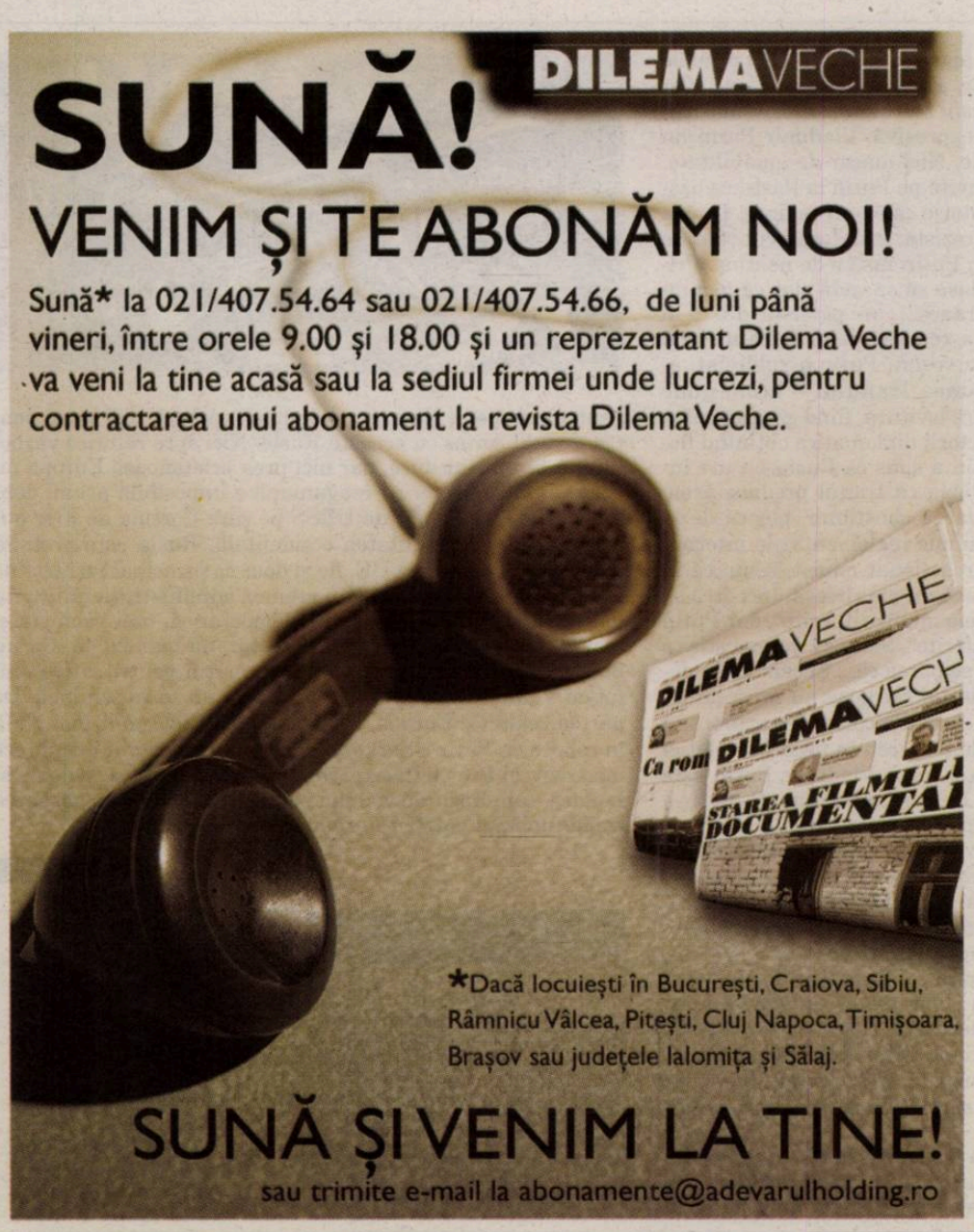

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

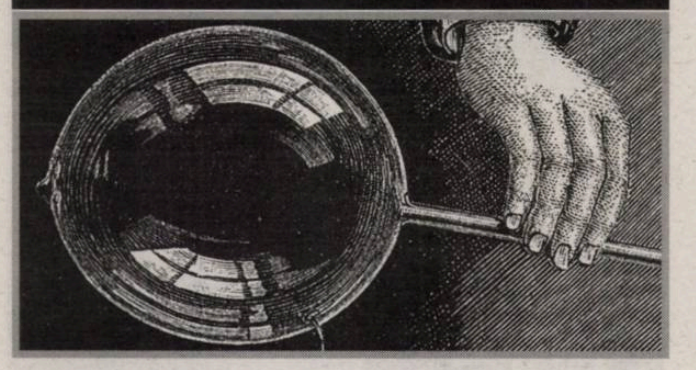

Mitul demontat

Oameni buni, dacă voi credeţi că timpul curge într-o singură direcţie, înainte, habar nu aveţi ce-i aia *jet-lag*. Datorită *jet-lag*-ului poţi călători înapoi în timp şi să-ţi recapeţi tinereţea. Eu, unul, am zburat către Europa şi cînd am ajuns acolo, la 9 dimineaţa, era 4 în zori de zi la New Orleans. Toţi europenii se treziseră ca şi cum ar fi fost dimineaţă de-a binelea, bînd cafele şi părînd cătrăniţi, aşa cum numai europenii care trebuie să meargă la muncă pot să pară. Tot spun eu europeni, dar de fapt erau românii din Bucureşti. România este acum membră în Uniunea Europeană. Oricum, am avut grijă să plece cu toţii la muncile lor şi apoi am stat ţuţ pînă cînd prietena mea Ioana şi fiul ei Luca au venit de m-au luat la un restaurant, aburind de potoale şi lăutari. Cam pe la ora 8 seara, ceea ce însemna prînzul la mine acasă, m-am scufundat în bucatele patriei-mumă precum un vierme în fundul sticlei de mescal şi am început să aiurez. A doua zi, care nu mai ştiu sigur ce era, Ioana, Luca şi colegul ei Alex m-au dus cu maşina la Sibiu, burgul medieval care a dat lumii măreaţa ciudăţenie care sînt, unde m-au depus în mîinile poeţilor de la maratonul de poezie, la care participau peste o sută de stihuitori, citind fiecare cîte 20 de minute, toată ziua şi toată noaptea. La vremea aceea, pentru mine nu mai avea nici un fel de importanţă cît era ceasul în America, pentru că intrasem în lumea crepusculară a poeziei, renumită pentru faptul că e populată de oameni fără ceasuri la mînă, fiind eu purtat mii de ani înainte şi înapoi, prin limba română. Oraşul meu natal, Sibiu, era pe vremea copilăriei mele un oraş paşnic şi liniştit, pentru că majoritatea oamenilor fuseseră ucişi în război şi fantomele făceau legea locului. Dar nu şi acum. În 2007, Sibiul a fost decretat Capitală culturală europeană şi, asemenea lui Gore care a primit Premiul Nobel, n-a mai putut să zacă aşa, nemişcat, un loc frumos pentru puştani, poeţi şi visători; era acum la fel de plin de turişti ca şi New Orleans-ul la vreme de Jazz Fest, numai că oraşul e pe jumătate cît New Orleans-ul, toţi turiştii sînt germani şi, în loc de jazz, veniseră să vadă un oraş vechi recent renovat, care strălucea în soare ca o mini-Pragă plină de bune intenţii, găzduind în acelaşi timp maratonul de poezie, Congresul Cultural European, spectacole non-stop şi o gaşcă întreagă de pictori olandezi *vii*. Muzeul Brukenthal, cunoscut în întreaga lume pentru pictorii săi olandezi *morţi*, era acum total scăpat de sub control. După ce am maratonat cît am putut, am sărbătorit cea de-a cincizecea aniversare a fratelui meu, Robert, într-un restaurant sculptat cu totul şi cu totul în lemn, de un artist primitiv. Parol! Ţărani în lungi cămăşi albe, filfiitoare, prinse la mijloc cu nişte brîie late, turnau vin în carafe pictate de lut şi aprindeau în flăcări palinca de prune. Fratele meu şi-a construit o casă în munţi şi acelaşi cioplitor i-a cioplit şi lui barul în stînca de sub poala casei. L-aş putea folosi şi eu pe tipul ăsta. Povestea asta nu poate fi spusă pe scurt pentru că nu e o povestire scurtă, e mai mult un soi de roman, dar e de-ajuns să spun că ziua următoare, habar n-am ce zi era, m-am trezit într-un alt oraş medieval transilvan, purtat de o faimoasă vrăjitoare locală din turn în turn. Oraşul acesta, numit Cluj, dar şi Kolosvar şi Klausenburg, este atît de bătrîn încît de fiecare dată cînd se schimbă semaforul şi maşinile o iau din loc, o altă bucată de istorie, o halcă de cam cinci sute de ani de garguie, cade de pe vreo clădire medievală şi striveşte un pedestraş nevinovat. Mă voi opri aici, dar vă mai spun doar că de la Cluj am plecat la Frankfurt, în Germania, unde m-au transformat în carte şi am devenit foarte atemporal şi june, pentru că aşa se întîmplă dacă nu dormi veacuri la rînd şi nici nu ai timp să te priveşti în oglindă. Mă aflu acum în holul unui hotel din New York, cîntînd din toţi bojocii. Pe curînd.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Cîinele şi politicianul

*Mama ta de jigodie, pleacă, f**!!**, bă, dacă-ţi dau un cap în gură, **!!**...* Nici nu vă puteţi imagina ce era la gura mea. Iar mie îmi era greu să-mi imaginez că pot urla pe tonul ăsta. Eram însă îngrozitor de obosit şi de nervos, aşa că m-am descărcat fără urme de cenzură de bună-creştere. Şi a funcţionat: potaia, care se repezise lătrînd furibund pe la spate, ca orice maidanez de tranziţie, s-a uitat o clipă în ochii mei, s-a îngrozit de ceea ce a văzut acolo, şi-a băgat coada între picioare şi a plecat scheunînd cît a putut mai repede.

Cînd am realizat cele întîmplate, m-am aşezat pe bordura trotuarului, mi-am scos o ţigară şi m-am tot gîndit dacă să plîng sau să rîd: vorbisem cu un cîine aşa cum vorbesc în societatea noastră toţi cei care vor să aibă autoritate şi să fie ascultaţi necondiţionat, iar cîinele mă înţelesese...

Ce este un şef? Dominique de Villepin dezbate această problemă cu Régis Debray, în paginile ultimului număr din *Le Nouvel Observateur*. Conjunctura face şeful, confruntarea dintre un om şi anumite circumstanţe, după cum se exprima generalul De Gaulle. Pentru Dominique de Villepin (care este şi biograful lui Napoleon), nu există Bonaparte în afara contextului revoluţiei. Pe de altă parte, „eşti consacrat şef de către comunitate sau de către naţiune, dar te simţi şef înainte de aceasta“, consideră de Villepin. „De fapt, politica este o problemă de unitate – generalizează Debray – şi nici o comunitate nu poate atinge această unitate fără a face să apară din sînul său o figură mediatoare şi charismatică în care fiecare să se vadă atît reprezentat, cît şi transfigurat. Nu există personalitate colectivă, care să emită opinii şi care să acţioneze, decît printr-o încarnare individuală. E trist pentru democraţie, dar există ceva mai rău decît şeful, şi anume absenţa şefului.“ Urmează o întreagă analiză a ingredientelor subiective şi obiective care alcătuiesc un şef „clasic“, problematică obsesivă în perioada interbelică, de la Malraux sau Sartre la Bernanos sau Alain. Pentru a se ajunge la vechea parabolă a celor două corpuri ale regelui: un şef trebuie să dea de mîncare, dar şi de visat, trebuie să fie pragmatic, dar să aibă şi o dimensiune transcendentă.

Şi în prezent? Ei bine, în această „lume a spectacolului“, mai exact în această tiranie a imaginii, „corpul mistic“ al şefului este aplatizat pe sticla televizoarelor pentru a lăsa locul în întregime vizibilului şi imediatului: „prezenţa înlocuieşte reprezentarea“. „Cînd persoana eclipsează personajul sau cînd actorul te face să uiţi scenariul prin efortul său permanent de a se pune pe sine însuşi în scenă, atunci ne aflăm în obscenitatea democratică... Este criza actuală a reprezentării, vrem directul, instantaneul, carnalul.“ Şi Debray continuă: „Fotografia a fost inventată în 1839. Nu o să ne apucăm să o «dezinventăm». Avem un stat-kodak, care se vrea o amprentă a societăţii. Fiecare epocă se defineşte prin ceea ce se decide să considere ca real şi constat că noi am trecut la o altă realitate: audiovizualul a devenit criteriul realului şi seriosului“. Dar poate şi mai importantă decît tirania imaginii este tirania sondajelor, care au ajuns să înlocuiască funcţia esenţială a unui şef, aceea de clarviziune şi decizie: „Cînd în fiecare seară un «sondator de opinie» îţi explică ce cuvînt îţi aduce mai multe puncte în sondaje, eşti supus unei reguli care nu mai este aceea dictată de conştiinţa şefului, ci aceea suportată de către şef şi provenind dintr-un numitor comun al opiniei publice“.

Şi la noi? Care este relaţia dintre cele „două corpuri ale regelui“? Care este acest „numitor comun“ care face legea în vremea democraţiei mediatice încă destul de originale?

S-ar zice că pentru noi contează mai degrabă persoana decît personajul, actorul, nu scenariul, acesta fiind însă învestit, totodată, cu o aură simbolică aproape transcendentă. S-ar zice că dimensiunea pragmatică, ceea ce face „şeful“, este mai puţin importantă (şi se uită repede!), ceea ce contează fiind *imaginea* pe care ne-o trimite. Pe scurt, se pare că *realitatea* noastră de referinţă este imaginea publică – de la imaginea de „prostănac“ a lui Geoană la aceea de „animal politic“ a lui Băsescu. Totul devine astfel un joc de vizibilitate, de punere în scenă a apanajelor vizibile şi exterioare ale puterii: este şef, are putere şi autoritate cel care 24 de ore din 24 arată publicului, soţiei şi cîinelui său că este şef, că are putere şi autoritate. Pentru că doar astfel publicul, soţia şi cîinele vor fi convinşi că acesta este cu adevărat un şef şi îl vor consacra ca atare! Dintr-o problemă de unitate a comunităţii, politica devine astfel o simplă problemă de vizibilitate în comunitate, exersarea în gol a gesturilor perceptibile de putere, repetate pretutindeni şi permanent. Căci vai de cel care se va opri o singură zi din acest spectacol perpetuu al puterii: chiar şi cîinele său îl va părăsi a doua zi!

Numitorul comun în aceste condiţii? Foarte simplu: cine ţipă şi gesticulează primul, mai tare şi mai îndelungat comparativ cu preopinentul (acest limbaj corporal fiind cel mai vizibil şi mai uşor de înţeles de către toată lumea), fie că este vorba de chelnerul de la restaurant, de subalternul de

la serviciu sau de partenerul la un talk-show, este perceput drept cîştigător de către opinia publică. Şi această opinie îi conferă putere reală asupra celor din jur, transformîndu-l astfel într-un cîştigător real!

Mă întreb cine a învăţat de la cine acest principiu al primului lătrat: cîinele meu de la oamenii din jur sau invers?

PUBLICITATE

Radio România Muzical
În transmisiune directă de la Sibiu
NUNTA LUI FIGARO
de Wolfgang Amadeus Mozart
O producţie a OPEREI DE STAT DIN VIENA
Duminică, 21 octombrie, ora 19,00
Eveniment preluat şi de Radio România Cultural

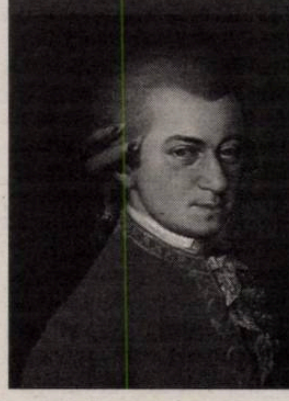

DILEMA VECHE
CULTURAL
SAPTE SERI
Suplimentul CULTURA

97,6 şi 104,8 FM
on line
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casele liberalilor (II)

Ştiţi unde e Liceul Francez din Bucureşti? Adresa actuală este str. Christian Tell, nr. 22. Casa exista deja în 1890, cînd se găsea înscrisă la nr. 14 din strada Luminei. Ca şi în alte cazuri, diferenţa nu înseamnă decît că s-a schimbat numărul din cauza înmulţirii caselor, precum şi numele străzii, prin 1915, ca un omagiu adus fostului ministru şi locotenent domnesc, a cărui fiică a locuit acolo, pe locul blocului înalt care s-a ridicat pe trotuarul stîng cum vii din Piaţa Amzei.

Astăzi, faţada poartă o placă: „Lycée français ANNA DE NOAILLES". Numai atît, fără nici o indicaţie a faptului că cel care a construit casa scundă, cu un singur cat, în stil românesc, a fost Petre S. Aurelian (1833-1909), economist şi agronom de mare distincţie, preşedinte al Academiei Române în anii 1901-1904, după ce fusese prim-ministru în 1896-1897. A făcut parte din Partidul Naţional-Liberal, din care s-a desprins, pînă la sfîrşitul secolului, efemera disidenţă condusă de el, gruparea zisă „drapelistă". Căsătorit în tinereţe cu fiica pictorului C. Lecca, Alexandrina, a avut copii doar cu a treia soţie: un fiu, Gheorghe, care a fost diplomat, şi trei fete, Dinica Băicoianu, Marioara de Aguero şi Lola Lerescu (divorţată, recăsătorită cu Pericle Demarat). Fie spus în treacăt, Aristide de Aguero a fost preşedinte al Societăţii Naţiunilor.

Scara de marmură de la intrare duce într-un vestibul, despărţit prin uşi de sticlă gravată de hall-ul care se deschide spre încăperile care erau altădată salonul, un salonaş, sufrageria şi biroul stăpînului casei. A fost desigur o gospodărie trainic aşezată, cu toate acareturile, de la pivniţă pînă la mansardă. Ceea ce însă caracteriza locuinţa familiei Aurelian era o mare grădină în spatele casei, întinsă către Piaţa Romană. Terenul întreg, cu curtea din faţă cu tot, avea 4000 de metri pătraţi. Mestecenii, ulmii, arţarii, castanii şi salcîmii, înconjurînd un bătrîn brad argintiu, formau o adevărată rezervaţie naturală în mijlocul oraşului dinainte de primul război mondial. N-a mai rămas nimic din ea. În schimb, la intrarea în curte, francezii au construit un portal „maramureşean", sub acoperişul căruia se adăpostesc de ploaie părinţii care vin să-şi ia copiii acasă. Povestea grădinii o cunosc din memoriile, inedite, al doamnei Georgette Lerescu, scrise prin 1975, dar păstrînd extraordinar de proaspete impresiile din anii 1911-1913, aşa cum doar Selma Lagerlöf descrie Lofdala, casa copilăriei sale.

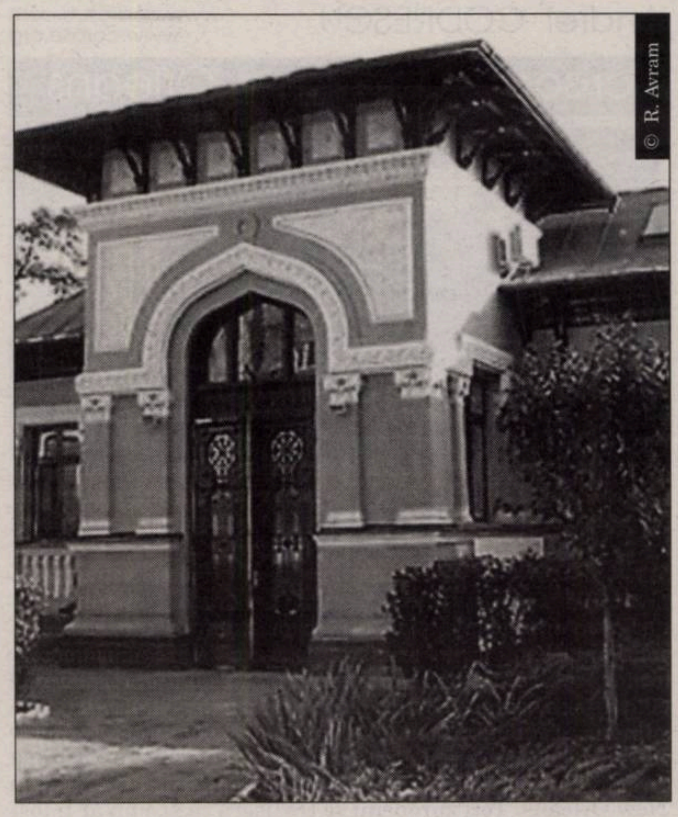

Altă amintire a implantării elitei de odinioară în Bucureşti este casa care se află în strada Arcului, la nr. 7, în vecinătatea Bisericii Armeneşti. A fost cîndva a deputatului liberal Nicolae D. Xenopol (1858-1917), fratele istoricului. Acest Xenopol, student la Paris în anii 1877-1878, apoi colaborator harnic al *Convorbirilor literare,* este cunoscut de istoria noastră literară mai ales ca autor al romanului social *Brazi şi putregai*. Numit ministru al României în Japonia, a murit la Tokio în timpul războiului. El vînduse casa, prin 1910, bancherului craiovean Constantin Neamţu (1868-1952), şi el un vajnic liberal, personalitate exemplară pentru meritocraţia acelei epoci.

Aşa cum se prezintă azi – parter, etaj înalt şi mansardă supraînălţată –, cu faţada colorată roşu şi alb, clădirea a fost fericit restaurată de moştenitorul ei, vechiul meu prieten, arhitectul Ştefan Bortnowski. Aceeaşi atentă grijă a refăcut tapetele şi zugrăveala *art nouveau* de la parter şi, tot acolo, un excepţional plafon de lemn pictat. Dar alături s-a înfipt sfidător un zgîrie-nori de beton şi sticlă, iar peste drum se ridică scheletul, abandonat deocamdată, al unui bloc pe care, se zice, îl începuse domnul Patriciu, atras între timp de alte ocupaţii decît profesia d-sale de arhitect. Asemenea agresiuni şi altele care se pregătesc atacă un vechi cartier care, pînă acum, îşi menţinuse intactă fizionomia, aşa cum mai poate fi recunoscută pe străzile Armenească şi, mai ales, Termopile, în perimetrul unei zone protejate.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

Pentru snobi, dar nu numai

Un autor despre care nu ştiam nimic pînă acum, Fabrice Gaignault, publică o carte ce se remarcă în primul rînd prin titlul foarte lung: *Dicţionar de literatură spre folosinţa snobilor şi (mai ales) a celor care nu sînt snobi* (Scali, 2007). Cine crede că ar fi nimerit să facem trimiteri la Thackeray sau la altă autoritate în materie se înşală. Dicţionarul lui Gaignault înregistrează scriitori care, ei înşişi într-un fel sau altul snobi, au devenit obiect de cult pentru acei *happy few* care refuză canoanele valorice tradiţionale. E, spune autorul, un fel de sectă ai cărei membri au, fiecare, în grădinile lor secrete, un scriitor minor sau ignorat, pentru care încearcă o admiraţie fără margini. Încît, dacă vom întîlni în dicţionar (previzibil) nume ca Barbey d'Aurevilly sau William Burroughs, în rest, cei mai mulţi sînt cvasi-necunoscuţi. Cîteva din „intrări" sînt consacrate unor editori (José Corti, Maurice Girodias) şi unor hoteluri celebre: Beat Hotel din Paris (unde trăgeau Kerouac, Ginsberg etc. şi unde Burroughs – în camera 15 – a terminat *Prînzul dezgolit),* Chelsea Hotel din New York (Sarah Bernhardt, Mark Twain, Dylan Thomas, Arthur C. Clarke, Arthur Miller, Burroughs) şi Ritz din Paris (Proust, firește, dar şi Hélène Soutzo – Morand, Hemingway, Roger Stéphane şi – poate – Salinger).

Ceea ce îl interesează de fapt pe Gaignault (şi, de ce să n-o spunem, pe noi, cititorii) sînt amănuntele biografice. Aflăm – sau ni se reamintesc – lucruri extraordinare, detalii teribile ori picante, personajele încep să comunice între ele prin fire invizibile. Revin la tot pasul aventurile erotice, alcoolul, drogurile. Nu o dată e vorba de indivizi care trăiesc în marginea societăţii sau care – homosexuali, lesbiene – bravează tabuurile, provoacă, se distrug prin beţii nesfîrşite şi prin consum neînfrînat de cocaină. Nici nu mai poţi folosi cuvîntul „boemă": sîntem într-o altă lume, în care inhibiţiile au dispărut. Ca să nu mai vorbim de excentricii de tot soiul, ale căror isprăvi ne surprind şi astăzi.

Iat-o pe Kathy Acker care, înainte de a deveni asistenta lui Marcuse, a făcut, ca să-şi cîştige existenţa, strip-tease în Times Square. Aristocratul Guy d'Arcangues, prieten cu Brigitte Bardot, Soraya şi Fellini, l-a tuns odată la Biarritz atît de bine pe Frank Sinatra, încît acesta îi trimitea avionul personal şi îl aducea la New York ca să-i îngrijească podoaba capilară. François Augiéras, senzualul ascetic care a trăit într-o grotă din Périgord. Zo d'Axa, anarhist, dandy, globe-trotter, a făcut turul lumii şi a realizat reportaje excepţionale; s-a sinucis după moartea soţiei. Bruce Benderssson, fascinat de Huysmans: a predat literatură la Deep Springs College, o universitate situată în deşertul Nevada şi unde nu sînt admişi decît băieţi. Ambrose Bierce, despre a cărui moarte există vreo patru versiuni, una mai fantasmagorică decît alta. André Blanchard, care se mîndreşte că este scriitorul francez cel mai puţin citit. Jane şi Paul Bowles, cuplu mitic, el are înclinaţii homosexuale, ea – lesbiană şi alcoolică. Renaud Camus dansînd tango cu Aragon (în apartamentul parizian al lui Andy Warhol), după ce au aflat ştirea morţii lui Malraux. Danielle Collobert, poetă de mare talent, se sinucide în ziua în care împlinea 38 de ani. Albert

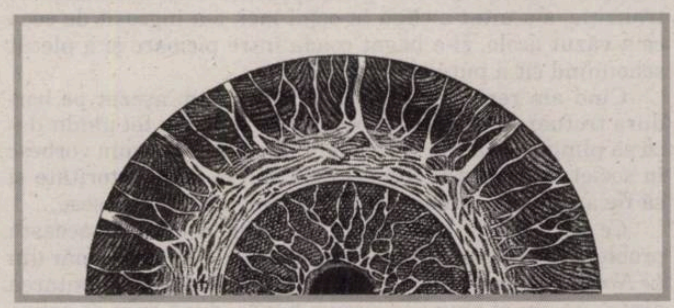

Cossery, legendă a cartierului Saint-Germain, locuieşte de peste patru decenii într-o cameră de la Hotelul Louisiana, de pe Rue de Seine. Cuplul erotoman Caresse şi Harry Crosby, stîlpi ai cartierului Montparnasse, i-au publicat pe Joyce şi pe D.H. Lawrence; Harry s-a sinucis în 1929 împreună cu o tînără amantă.

Şi încă... Jean-Pierre George, îndrăgostit pînă peste urechi de faimoasa stripteuză Rita Renoir, pe care o cunoscuse la o masă dată de... filosoful marxist Henri Lefebre. Jean Lorrain, supranumit „ultrasnobul", care adora salata de căpşuni parfumate cu eter. Lovecraft, Xavier de Maistre, Edouard Dujardin (inventatorul monologului interior)... Bernard Minoret povestind o seară petrecută la Moravia în 1953, unde se mai aflau Leonor Fini, Visconti cu amantul lui de atunci, Franco Zefirelli, şi unde Elsa Morante, soţia lui Moravia, a exhibat un impunător obiect de sex-shop. Anna de Noailles dar şi Sylvia Plath, Maurice Rollinat, dar şi Gregor von Rezzori. Frederick Rolfe, homosexual, catolic, zis „baronul Corvo", a avut ideea să comenteze cărţi niciodată scrise (de genul *Elogiu funebru al Ioanei d'Arc* de Cicero); şi-a cumpărat o gondolă şi parcurgea canalele Veneţiei întins pe piei de leopard şi de linx, fumînd ţigări făcute special pentru el în Muntenegru.

Etc. etc.... şi nu numai pentru snobi.

Texte şi opinii de: ● *Krzysztof BOBINSKI (analist politic, fost candidat la Parlamentul European în Polonia)* ● *Mihaela GHERGHIŞAN (corespondentă RFI la Bruxelles)* ● *Gabriel GIURGIU (jurnalist, TVR)* ● *Răzvan MITROI (senior editor, Antena 3)* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (profesor la Hertie School of Governance, Berlin)* ● *Manuela PREOTEASA (editor EurActiv.ro)* ● *Vasile PUŞCAŞ (fost negociator al României cu Comisia Europeană, profesor univ., Institutul de Studii Internaţionale, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca)* ● *Adina VĂLEAN (deputat în Parlamentul European, grupul liberal)* ● *Rupert WOLFE MURRAY (consultant pe probleme de comunicare)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Mircea VASILESCU*

Iar votăm?

Amînate în primăvară din cauza turbulenţelor locale (suspendarea preşedintelui şi alte elemente de politică valahă), alegerile pentru Parlamentul European au fost fixate pentru data de 25 noiembrie. Peste o săptămînă începe, aşadar, campania electorală. Partidele politice, ocupate în continuare cu nevricalele „interne" (moţiune de cenzură, filme cu miniştri şi caltaboşi, schimburi de mingi între Palate etc.) n-au acordat prea mare atenţie acestor alegeri. Din punctul lor de vedere, nu sînt cine ştie ce: trebuie să-şi trimită la Strasbourg cîţiva reprezentanţi, pentru un mandat scurt – dat fiind că în 2009 vor fi din nou alegeri pentru Parlamentul European, în toate ţările UE. Listele de candidaţi s-au făcut chinuit: greii partidelor nu vor să lase vrabia din mînă pe cioara de pe gard, adică să iasă din circuit aici pentru un an şi ceva. Apoi, un europarlamentar trebuie să aibă anumite calităţi (de la cunoaşterea unei limbi străine la anumite competenţe pe subiecte europene), ceea ce la „ai noştri" e greu de găsit. Aşa că unele partide au apelat la reprezentanţi ai societăţii civile, altele au umplut lista cu actori, sperînd ca astfel partidul să fie „tras în sus".

*Şi totuşi, pentru noi, cetăţenii, alegerile europene sînt/ar trebui să fie importante. E prima dată cînd putem să ne simţim cu adevărat cetăţeni europeni, exercitîndu-ne un drept. E prima dată cînd, în campania electorală, am putea afla mai clar ce e cu „temele europene" şi ce atitudine au politicienii noştri faţă de ele. Teoretic. Practic, în toate ţările, campania pentru euro-alegeri e dominată (tot) de subiectele naţionale. Iar experienţa statelor postcomuniste intrate în UE în 2004 e mai degrabă dezamăgitoare: prezenţă slabă la vot, campanii neinteresante, candidaţi fără profil. Toate semnele de pînă acum arată că şi la noi va fi la fel. Dar asta nu înseamnă că nu trebuie măcar să înţelegem de ce stau lucrurile aşa. Dacă tot votăm europeneşte pentru prima dată în istoria ţării, merită să dezbatem problema... (**M. V.**)*

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Votul european ca terapie antistres

Merită să vă osteniţi să votaţi la alegerile europene de pe 25 noiembrie, după ce chiar oamenii politici au dat impresia că nu merită să le ţinem? Nici măcar viitorii europarlamentari, cu excepţia cîtorva fomişti, nu par prea entuziaşti: au doar un an de mandat, iar promisiunile de a fi pe listă şi pentru încă unul, viitor, cine ştie dacă vor fi respectate; au contribuţie financiară proprie la campanie, şi indemnizaţie modestă (Strasbourg e foarte scump – singurul motiv pentru care Parlamentul e acolo este că francezii ţin cu dinţii să aibă şi ei o capitală europeană). Pentru partide, mai puţin Partidul Democrat, care se lăfăie în sondaje, alegerile vin înainte să apuce să se redreseze, presupunînd că viitorul le mai rezervă asemenea bucurii. Pregătit nu e aproape nimeni, deşi raportez cu mîndrie că am cules aproape toate chestionarele pe care le-am distribuit în luna aprilie în care ceream partidelor să îşi precizeze poziţia faţă de temele europene principale. Pentru prima oară avem o idee cam pe unde se poziţionează partidele noastre faţă de subiectele europene, iar unele chiar au adoptat aceste poziţii în şedinţe la vîrf, exact aşa cum ar trebui să le adopte şi faţă de politicile naţionale, dar cum rareori se întîmplă, pentru că de obicei vine fiecare cu un proiect scris de un grup de interese sau un consultant proaspăt absolvent de la „Titu Maiorescu" pe care îl bagă direct în Parlament.

Diferenţele de poziţie nu sînt mari, iar cîte sînt nu se datorează ideologiei, ci personalităţii celor care au avut misiunea să completeze chestionarele. Liberalii sînt cei mai tehnocraţi şi aplicaţi în acelaşi timp, se vede mîna Departamentului pentru Integrare. Democraţii sînt corecţi şi ambigui, peste tot unde există contradicţii se feresc să le rezolve tranşant. Ungurii sînt cei mai coerenţi, în poziţiile lor nu vezi nici o contradicţie. Severin e ca întotdeauna preocupat să se pună pe el în valoare, nu să aibă o poziţie a partidului, ceea ce complică lucrurile la linia PSD. Pe linie de Moldova, Marea Neagră sau Balcanii de Vest, avem cu adevărat poziţii comune, naţionale, nu se înţelege de ce ne hărţuim mereu pe aceste subiecte. Pe cîteva teme mari avem poziţii tipice de noua Europă, şi juste, adică vrem o Comisie puternică, arbitru al concurenţei, dar cu taxarea în zona naţională.

Ce încerc să vă spun este că, deşi trag nădejde să organizăm cîteva dezbateri pe aceste teme, mai ales ca să afle publicul despre ce e vorba de fapt în Europa, nu o să auziţi mari controverse pentru că nu sînt mari diferenţe între partide. Din acest punct de vedere, puteţi vota toate partidele parlamentare (minus PRM) liniştiţi, că nu vor produce surprize dezagreabile în Parlamentul European. Şi nici acasă, pe teme sensibile. Deşi poziţiile faţă de organizarea administrativă (regiunile României) diferă, linia generală este că se va adopta o poziţie după ce se va vedea care e capacitatea de absorbţie a fondurilor europene în formula actuală, ceea ce e de bun-simţ (excepţie face UDMR). Cum au spus în general cam toate, partidele vor vota cu familia lor politică din Parlamentul European (puteţi citi în detaliu poziţiile partidelor pe www.sar.org.ro).

Pînă aici, aveţi probabil impresia că nu prea merită să vă osteniţi. Aş putea invoca onoarea ţărişoarei, deşi nu cred că putem cădea sub 24%, media prezentării la vot pentru primele opt candidate din Est în 2004. Aş putea invoca rolul Parlamentului European, dar am fost întotdeauna de părerea lui Eric Hobsbawm că aceasta e o instituţie redundantă, o grefă nereuşită de democraţie reprezentativă pe un proiect făcut pentru o uniune de state. Recent, am văzut că 50 de oameni onorabili din Europa, politicieni şi intelectuali, au semnat un document în care încearcă să întărească rolul Comisiei Europene în politica externă în raport cu Consiliul (care reprezintă direct guvernele statelor membre). Nu vor reuşi, mai ales cînd apar lideri ca Sarkozy cu poziţii de genul „Europa sînt eu", sau sîntem noi, cîţiva lideri. Europa de azi s-a întors în forţă la ideea unei uniuni de state, cu Consiliul European în poziţia dominantă, Comisia Europeană în poziţie executiv-birocratică, cu mai puţină iniţiativă ca înainte, iar Parlamentul căutînd în continuare un electorat comun european care nu există şi ocupîndu-se între timp cu subiecte simbolice, de la bazele CIA la amprentele digitale înregistrate la frontiera americană. Şi cum în fiecare ţară majoritatea publicului votează în funcţie de subiecte naţionale, singurele care interesează, e greu de susţinut că Parlamentul European e o instituţie care reprezintă opinia publică europeană sau că aceasta măcar ar exista, cu excepţia cîtorva teme insignifiante, precum cine a răpit-o pe micuţa Madeleine.

Dacă aşa votează toţi europenii, nu e nici o ruşine să facem şi noi la fel. Mai ales că noi chiar avem motive să penalizăm politicienii pentru politica naţională, mecanism care stă la baza votului european în mai toate ţările din Europa. Avem miniştri pe care îi vedem la ştiri cum iau acasă plicul cu mita. Poziţia unor asemenea politicieni, deloc nişte excepţii, faţă de fondul european social de ajustare la globalizare (despre care puţini ştiu) e mult mai puţin importantă decît poziţia lor faţă de plasa cu caltaboşi. Subiectul nostru european de interes a fost şi a rămas unul singur, distanţa enormă între comportamentul celor care conduc România şi un veritabil comportament european. Oamenii pe care îi vom vota oricum, nu vă faceţi iluzii. Numai dacă PRM face scor şi reuşeşte să susţină numeric grupul extremist din Parlamentul European vom ajunge pe Euronews (la rubrica *Aşa nu)*. Ca atare, să votăm ca să pedepsim ipocrizia şi neruşinarea celor care din ianuarie 2007 au început deja să demanteleze legile trecute în 2006 ca să fim primiţi în Europa. E chiar o plăcere să ai nişte alegeri fără miză în care să poţi vota numai ca să arăţi că ai ajuns la capătul răbdării.

Aşa că mergeţi la vot. Mai metabolizaţi din adrenalina pe care o strîngeţi uitîndu-vă la televizor în fiecare zi, şi aşa scăpaţi de stres. Alegerile europene sînt sănătoase şi, din acest motiv, le recomand tuturor.

Rupert WOLFE MURRAY

O perspectivă britanică

România are mai multe lucruri în comun cu Marea Britanie, ţara mea de baştină. Spre exemplu: iubirea necondiţionată faţă de maşina personală şi lipsa de investiţii în infrastructura de căi ferate; progresele slabe cînd vine vorba de problemele legate de schimbarea climei; dar, mai ales, acel sentiment că te afli la „marginea" Europei. Britanicii se simt mai aproape de Statele Unite decît de Europa continentală, iar cînd vorbesc despre „Continent", îl percep ca pe un loc îndepărtat şi neimportant pentru grijile lor cotidiene. Ambele ţări împărtăşesc o lipsă de interes faţă de alegerile pentru Parlamentul European.

Pînă cînd Slovacia a obţinut, în 2004, recordul pentru cea mai mică prezenţă la votul europarlamentar (doar 17% din totalul populaţiei a votat), Marea Britanie a fost mereu fruntaşă în topul ţărilor cu cea mai mică participare la vot. La alegerile europarlamentare din 1999, doar 20,4% din populaţia britanică s-a obosit să meargă la urne.

România este noul pretendent pentru locul întîi în topul neparticipării la votul pentru Parlamentul European. Avînd în vedere lipsa de interes arătată de partidele politice din România, care ar trebui să fie principalii promotori ai campaniilor electorale, nu e de mirare că mass-media din România nu tratează acest subiect ca pe o ştire.

Problema fundamentală, atît în România, cît şi în Marea Britanie, este că populaţia nu înţelege rolul, funcţia şi scopul Parlamentului European, iar partidele politice şi mass-media – din ambele ţări – nu fac nici un efort pentru a remedia această situaţie. Mai mult, în Marea Britanie, presa de tip tabloid s-a străduit cît mai mult să submineze încrederea publică în instituţiile europene.

La conferinţa CNA despre „Mass-media şi alegerile europarlamentare", problemele legate de absenteism şi de informarea populaţiei au fost discutate din varii perspective.

Vorbitori din Polonia, Slovacia, Ungaria şi Bulgaria au fost de acord că prezenţa redusă la vot înseamnă că partidele extremiste cîştigă mai multe locuri în Parlamentul European, deoarece alegătorii acestor partide sînt mai disciplinaţi. Krzysztof Bobinski, analist politic şi candidat pentru alegerile europarlamentare din Polonia în 2004, afirma: „Din cele 54 de locuri alocate Poloniei pentru Parlamentul European, aproximativ jumătate au fost ocupate de partide declarat ostile Uniunii Europene sau care sînt puternic eurosceptice". Bobinski a mai explicat că acest lucru a dăunat imaginii Poloniei în Uniunea Europeană.

În afară de criticile aduse de televiziunile private cu privire la numărul prea mare de interdicţii legate de prezentarea în media a alegerilor europarlamentare, unul dintre cele mai importante comentarii vine de la Mihail Vîrtosu, fondator al sucursalei româneşti a Autorităţii Internaţionale pentru Publicitate. Mihail Vîrtosu a fost singurul vorbitor din cadrul conferinţei care a văzut alegerile europarlamentare dintr-o perspectivă pozitivă, ca pe o oportunitate pentru politicienii români să se rupă de luptele murdare interne şi să se angreneze într-o dispută la nivel european: „acesta este momentul pe care toţi îl aşteptăm de mult", a spus el. De asemenea, Mihail Vîrtosu a descris numărul mare de cunoştinţe şi resurse disponibile în dinamica industrie publicitară românească, spunînd că „dacă politicienii ar şti cum să lucreze cu agenţiile de publicitate şi cu media, atunci ar reuşi să informeze publicul larg despre problematica europeană".

Vasile Dîncu, unul dintre cei mai respectaţi membri ai Parlamentului European din România, a explicat dificultăţile cu care Parlamentul European se confruntă în comunicarea cu populaţiile din statele membre, o problemă reală care încă nu şi-a găsit rezolvarea la nivel european. Dîncu a spus: „Europa este un spaţiu discontinuu; singurul lucru pe care chiar îl avem în comun este un set de valori. În Germania au reuşit să construiască o campanie electorală plecînd de la aceste valori europene comune, şi a funcţionat".

traducere de Iulia SEBEŞAN

Manuela PREOTEASA

Rating mic pentru alegerile europene

Într-un comentariu publicat în *New York Times,* la 23 iunie 2004, Alan Cowell scrie că alegerile sînt neinteresante pentru că protagoniştii acestora nu-i implică pe oameni emoţional. Această desfăşurare de indiferenţă pare să ilumineze paradoxul disfuncţiei dintre cetăţeni şi instituţiile politice europene: cetăţenii protestează tacit pentru că politica a devenit irelevantă, lipseşte partea emoţională, care să-i facă să se implice. Cowell face o comparaţie cu un campionat sportiv, citîndu-l pe Beppe Severgnini, care, de la campionatul european de fotbal Euro 2004, din Portugalia, a avut următorul comentariu: „Aceasta este Europa, nu alegerile europene. Oamenii au nevoie să se implice emoţional. Lucrurile care merg în Europa fac parte din această categorie. Prin emoţional înţeleg simplu, accesibil. Parlamentul European nu este nici simplu, nici accesibil" (A. Cowell, „Letter from Europe; What Kicks the Continent to Life? (Not Politics)", *New York Times,* 23 iunie 2004).

Subiecte ca sport, telefonie *roaming*, piaţa unică a euro, controlul redus la frontieră – tot ceea ce lasă o generaţie nouă să se deplaseze uşor de la Baltică la Mediterană – funcţionează, este concluzia lui Cowell. Transpunînd la alegerile noastre, ce ar fi dacă, de pildă, candidatul la europarlamentare, singurul venit din fotbal, ne-ar prezenta posibilităţile ca Uniunea Europeană să-şi creeze o politică prin care să sprijine sporturile? Îl şi văd (chiar dacă refuz să-i pomenesc numele aici) răsfoind degajat – nu înainte de a-şi fi făcut o mare cruce în faţa camerelor de luat vederi – Tratatul Constituţiei Europene şi vorbind de articolul 182, care deschide calea pentru o politică de sprijin în domeniul sportiv.

Distribuţia matematică, potrivit ultimelor sondaje (BCS, IMAS), luînd în calcul varianta pesimistă (procentul cel mai mic), arată că, pe ansamblu, mulţi dintre propuşii pe liste, de la fiecare partid, au un profil care îi face să fie ignoraţi de către electorat. Din cei 35 care frecventează acum Strasbourg-ul, jumătate, dacă nu mai bine, vor fi în rîndurile Parlamentului European (PE) şi după scrutinul din 25 noiembrie; deosebirea este că, după această dată, ei vor fi aleşi prin vot popular. Dar propunerile nu se limitează la „veterani". Marele „prezent" este PNG, cu liderul său priceput în fotbal, ctitor de biserici. Marele „absent", Partidul Conservator, probabil că nu va putea răsturna procentul de 3% care l-ar fi scos oricum şi în afara Parlamentului naţional, în lipsa aranjamentelor cu puterea sau opoziţia. Potrivit estimărilor, PD va avea de trei ori mai multe locuri decît în prezent, păstrîndu-şi actualii deputaţi – Roberta Anastase, Monica Iacob-Ridzi, Maria Petre, Marian Jean Marinescu –, dar lărgind lista cu Sorin Frunzăverde, Petru Filip, Rareş Lucian Niculescu, Marian Zlotea, Dragoş Florin David, Mihaela Popa, Constantin Dumitru şi, la limita intrării, Nicodim Aurelian Bulzesc. Situaţia non-personalităţilor poate fi generalizată; PLD face excepţia notabilă, ieşind în prim-plan cu Theodor Stolojan, pe locul al treilea ca popularitate dintre liderii politici. PNL nu-şi caută în propriul partid nume cu rezonanţă, ci apelează la societatea civilă, propunînd pe primele poziţii pe directoarea Fundaţiei pentru o Societate Deschisă (finanţată de George Soros) şi fostă consilieră prezidenţială, Renate Weber, precum şi pe fostul ministru Daniel Dăianu.

PSD va pierde poziţia confortabilă de acum, dacă este să credem sondajele – va avea şapte, maximum opt mandate, faţă de douăsprezece în prezent. Absenţii: Vasile Puşcaş, autoexclus; Dan Mihalache a fost eliminat de pe listă de Geoană în urma unor declaraţii deranjante pentru acesta din urmă, iar fosta consilieră a lui Iliescu, actualmente eurodeputat, Corina Creţu, apare pe o poziţie aparent ne-eligibilă (nr. 9). O precede Gabriela Creţu, aflată la limită. În rest, la PSD, lista arată mai mult rotiri de cadre: Geoană i-a păstrat pe europarlamentarii actuali – Adrian Severin şi Daciana Sîrbu –, în plus, l-a propulsat pe primul loc pe vocalul Titus Corlăţean, urmat de alţi candidaţi cu şanse mari: Ioan Mircea Paşcu, fostul ministru al Apărării, şi Rovana Plumb, fosta directoare a Oficiului Naţional pentru Protecţia Consumatorului. Gyorgy Frunda apare cu titlu de noutate pe lista UDMR, în timp ce PRM-ul îşi păstrează cam aceiaşi reprezentanţi.

Aşa insipide cum par, alegerile europarlamentare interesează partidele mai mult decît reuşesc acestea să-i intereseze pe cetăţeni. Fără cap făcut pentru mate, cinciul tot trebuie obţinut la bac. Dar cît timp nici partidele, nici candidaţii nu propun alt tip de discurs decît unul anost, emoţionalul se mută în planul spectacolului între tabere, al bătăliei de gherilă – prin dosare, filmuleţe, dezvăluiri, contracarate anticipativ, pe alocuri, de spovedanii (V. „Spovedania de ofiţer a lui Dăianu", candidat PNL la PE, un interviu realizat de Dan Tăpălagă pe HotNews.ro). Odată trecute alegerile, fericiţii cîştigători vor avea un loc nu comod, dar călduţ şi sigur în PE.

Înainte de noaptea nunţii, e timpul pentru spovedanii. Sau, în lipsa onoarei lor, dacă cineva cunoaşte ceva care ar putea împiedica mariajul, să spună acum ori după aceea să tacă.

În Bulgaria

Alegerile au avut loc pe 20 mai 2007. Au votat 28,6% din cetăţeni. Legea pentru organizarea alegerilor europene stipulează că posturile radio şi TV private trebuie să-şi publice, cu 40 de zile înainte de începerea campaniei, tarifele pentru publicitatea electorală, iar serviciile de publicitate electorală trebuie plătite de către partide în avans.

Principalele subiecte tratate de mass-media din Bulgaria au fost: noua lege electorală; sondajele de opinie; viitoarele salarii şi beneficii ale europarlamentarilor; scandalurile provocate în partide de definitivarea listelor de candidaţi; posibilitatea ca pe listele unor partide să fie incluse asistentele medicale care au stat în închisoare în Libia; scandalurile de corupţie; dosarele de securitate ale candidaţilor; cum sînt privite alegerile din Bulgaria de către reprezentanţii Comisiei Europene şi ai Parlamentului European. Care sînt concluziile „lecţiei" bulgăreşti? Publicul nu a fost bine informat despre importanţa alegerilor europene; mass-media are nevoie de o informaţie mai substanţială şi de o pregătire mai bună pe teme europene; candidaţii şi specialiştii în campanie electorală au avut performanţe slabe; forumurile pe Internet şi blogurile au avut o influenţă majoră asupra alegătorilor.

Ognian Zlatev, *analist politic; prezentare la conferinţa internaţională „Mass-media şi alegerile europene", organizată de Consiliul Naţional al Audiovizualului, Bucureşti, 26-27 septembrie 2007.*

Mihaela GHERGHIŞAN

Deputaţi europeni în devenire

Parlamentul European, instituţia despre care se vorbeşte mult în statele membre UE, dar despre care se ştie prea puţin, este singurul for comunitar democratic *ales*. Lucrările sale, găzduite în două clădiri spectaculoase, la Bruxelles şi la Strasbourg, sînt adesea prezentate într-o lumină ambiguă, ceea ce face ca Parlamentul European, responsabil de 60% din legislaţia actuală a statelor membre, să fie aproape necunoscut. Ce se ştie însă – adică ce s-a priceput – este că deputaţii europeni au salarii mari şi multe privilegii, ceea ce nu este chiar adevărat, dacă ne gîndim că salariile lor vor fi în curînd uniformizate şi plafonate, astfel încît să nu se creeze diferenţe supărătoare faţă de tratamentul deputaţilor naţionali.

În România, cei ce candidează pentru alegerile europene şi vor deveni deputaţi europeni români pun accentul pe valoarea lor adaugată în calitate de reprezentanţi ai României şi ai intereselor sale. Ar fi poate mai corect spus că ei îi vor reprezenta, *între altele,* pe români, deoarece Parlamentul European este instituţia comunitară care reprezintă popoarele statelor membre ale Uniunii Europene. România ca stat este reprezentată în Consiliul de miniştri şi, la un alt nivel, în Summit-urile europene. Interesele ţării sînt, firește, apărate de aceşti reprezentanţi, dar aceasta nu este singura menire a deputaţilor europeni. Ei reprezintă un for democratic ales care are puţină autoritate în luarea de decizii europene (ultimul cuvînt îl au aproape întotdeauna guvernele statelor membre), dar exercită cu oarecare succes o presiune politică asupra celorlalte instituţii europene. Parlamentul este cel care trebuie să aprobe (uneori în tandem cu Consiliul) toate propunerile Comisiei Europene, de aceea deputaţii folosesc din plin instrumentul presiunii, care adesea nu vizează doar Comisia, ci şi statele membre. Parlamentul are totuşi o mare autoritate, cea bugetară. Fără acordul deputaţilor, bugetul anual ca şi perspectivele bugetare europene pentru şapte ani nu pot fi adoptate. Această putere, acordată nu de mult, aduce un plus de credibilitate în negocierile privind alte dosare.

În fine, Parlamentul a fost însărcinat de curînd să completeze partea care lipsea din proaspăt rescrisul Tratat european, anume partea care se referă la distribuţia mandatelor naţionale în Parlament după alegerile europene din 2009. Fiind un subiect la fel de delicat ca şi ponderea voturilor în Consiliul European (dosarul contestat pînă de curînd de Polonia), el a fost lăsat pe umerii a doi deputaţi europeni, dintre care unul este român. Socialistul Adrian Severin şi colegul lui conservator Alain Lamassoure au prezentat acest raport, care a şi fost adoptat. Ei propun o plafonare la 750 a numărului de deputaţi după 2009 şi o redistribuire a mandatelor în funcţie de fluctuaţiile demografice, o idee care a stîrnit multe proteste din partea delegaţiilor naţionale. Cazul acesta ilustrează perfect mecanismul prin care deputaţii europeni acţionează uneori doar în interesul ţării lor, în numele unui „egoism naţional", aşa cum l-a numit Alain Lamassoure.

În multe dosare, deputaţii acţionează fie în funcţie de politica grupului din care fac parte, fie în interesul ţării pe care o reprezintă. Se întîmplă însă ca, pe anumite subiecte, să le spunem „filozofice", deputaţii să se exprime pe o singură voce. De exemplu, privind distribuţia pe ţări a mandatelor de parlamentari, au fost apărate interesele naţionale, dar în dosarul liberalizării serviciilor poştale, socialiştii, liberalii şi conservatorii au avut abordări politice diferite, care doar pe alocuri au exprimat şi o perspectivă naţională. În privinţa luptei împotriva terorismului însă, deşi fiecare grup politic are propria viziune, toţi deputaţii cer respectarea drepturilor omului.

Deputaţii europeni români au acţionat pînă acum mai ales în serviciul ţării lor, au promovat acţiuni româneşti, dar şi cultura şi tradiţia ţării lor, şi au provocat dezbateri de politică externă care au un impact direct asupra României (închisorile CIA în Europa, politica UE pentru ţările Mării Negre şi situaţia din Transnistria). Probabil că, în viitorul apropiat, adică în urma alegerilor din noiembrie, această tendinţă se va păstra, dar ar fi de dorit ca reprezentanţii României să participe mai des şi în dezbaterile „orizontale" privind politici mai vaste ale UE, care implică ceva mai mult decît simpla voce românească.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 18 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

DILEMA VECHE
Parlamentari pentru Europa

Vasile PUȘCAȘ

Standarde profesionale şi morale

Ascrie astăzi despre Parlamentul European şi europarlamentari, în asociere cu România şi ceea ce se întîmplă în această ţară, este o încercare de a atinge marea de pe vîrful muntelui.

Comentarii relativ recente ale unora dintre membrii din România ai Parlamentului European, aflaţi în prezent în exerciţiul funcţiunii, amintesc de practicile şi obiceiurile din Parlamentul României, care nu prea seamănă cu cele descrise de aceştia pentru situaţia din Bruxelles/Strasbourg. Punctualitatea, factualitatea, respectul pentru reguli majoritar aprobate, respectul de sine şi cel pentru ceilalţi, servirea interesului public, competiţia în planul proiectelor, politeţea etc. sînt aspecte dificil de găsit în lumea politică românească, în ansamblul ei, fapt reflectat, de altfel, şi la nivelul instituţiilor.

Dar nici nu ar trebui să fie privită ca etalon o instituţie de genul Parlamentului European, deoarece „forma fără fond", la noi, este aproape regulă. Altfel spus, a zice ca ele (instituţiile europene) şi a face cum ne inspiră momentul este o practică îndelung exersată la Bucureşti. Atunci de ce am privi la „modele", la „etaloane"? Întreaga societate românească pare a fi atinsă de un soi de isterie bolnăvicioasă, tradusă în viaţa de zi cu zi prin izbucniri nervoase, incontrolabile, ale celor angajaţi în activităţi publice, în incoerenţă, indiferenţă şi lipsă de profesionalism la nivel de instituţii ale statului – acestea fiind angajate de factorul politic în activităţi de rutină şi în populism. Lipsa de viziune la nivelul partidelor politice se vede în ceea ce frecvent se numeşte „luptă pentru putere", adică păstrarea sau pierderea acesteia, dar fără obiectiv societal, clar formulat şi aplicat.

Cetăţenii români ai anului 2007, cetăţeni ai Uniunii Europene, dezamăgiţi profund de comportamentul actorilor politici interni şi de tratamentul pe care îl primesc din partea instituţiilor statului lor, aşteaptă să aibă ca reprezentanţi în Parlamentul European persoane care să întrunească o serie de calităţi necesare unui comportament demn de un parlamentar european şi care să-i ajute la îndeplinirea obligaţiilor ce le revin în această calitate.

Un prim aspect priveşte cunoaşterea politicilor europene, a instituţiilor, procedurilor, a actelor fundamentale (inclusiv a Tratatului de Aderare a României la UE) şi a specificităţilor naţionale în materie de politici economice, sociale, de mediu, de educaţie etc. Este foarte important, în calitate de reprezentant din România, să poţi susţine atît interesul naţional în Parlamentul European, cît şi interesul comun european. Ca stat membru al Uniunii Europene, România are nu numai un drum comun cu cel european, ci şi şi un drum individual în cadrul Uniunii. Aceste două direcţii trebuie să fie convergente (spre obiective comune), iar un parlamentar european trebuie să le cunoască pe amîndouă şi să aibă capacitatea de a propune, promova, susţine şi negocia cele mai bune soluţii, pentru a le îmbina benefic atît pentru România, cît şi pentru Uniune.

Cunoaşterea a cel puţin două limbi străine de circulaţie internaţională este un lucru inutil, ar spune unii, deoarece, odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, limba română a devenit limbă oficială a UE şi toate documentele sînt traduse şi în română, iar şedinţele Parlamentului European beneficiază de traducere simultană – doar acest aspect „tehnic" foloseşte exercitării abilităţilor de parlamentar european. Reprezentanţii din România, odată ajunşi la Bruxelles, vor fi puşi în situaţia de a comunica şi negocia direct aspecte care pot interesa România şi ar putea aduce beneficii pentru aceasta.

O activitate publică şi profesională care să probeze voinţa candidaţilor de a susţine eficient interesul societăţii româneşti şi interesul comun european şi care să demonstreze capacitatea acelei persoane de a armoniza priorităţile României cu cele ale politicilor Uniunii Europene este o plusvaloare pe care românii şi partenerii europeni o aşteaptă de la cei ce doresc să fie voci ascultate în Parlamentul European.

Ar fi bine ca reprezentanţii din România în Parlamentul European să provină din toate regiunile de dezvoltare ale ţării. Cetăţenii români din fiecare regiune a ţării aşteaptă ca reprezentanţii lor la Bruxelles să cunoască particularităţile, potenţialul specific şi capacitatea de cooperare, pentru ca acestea să fie puse în valoare corespunzător, de aşa manieră încît disparităţile social-economice ale Uniunii Europene să fie diminuate într-un ritm accelerat, iar aplicarea politicilor europene să se valideze la nivel local.

La capitolul incompatibilităţi ale candidaţilor pentru Parlamentul European ar putea fi menţionate următoarele (desigur, pentru ca alegătorii români să le sancţioneze): calitatea de învinuit într-un proces penal sau de corupţie, populismul şi promisiunile deşănţate, demagogia şi spectacolul ieftin, lipsa de viziune şi cea de măsură a lucrurilor, necunoaşterea situaţiei demografice, culturale, sociale şi economice a zonei din care provin, precum şi lipsa ideilor şi proiectelor realiste în ceea ce priveşte posibilitatea de a contribui la dezvoltarea regiunii respective şi a ţării.

Aceste aşteptări ale cetăţenilor români nu sînt exagerate şi cu siguranţă nu sînt dificil de îndeplinit. Sînt pretenţii firesti ale alegătorilor unei societăţi democratice, care îşi deleagă puterea de decizie către persoane care trebuie să se ridice la anumite standarde profesionale şi morale, care să fie capabile să lucreze în interesul celor care le-au acordat votul şi care să transforme spectacolul politicianismului actual din România într-o construcţie coerentă de politici europene care să servească interesului cetăţenilor români şi interesului european.

Alt stil de politică

– două întrebări pentru Adina VĂLEAN, europarlamentar liberal –

În România, destui politicieni/candidaţi spun că, dacă vor fi aleşi în Parlamentul European, „vor apăra interesele României". Or, în PE există grupuri/familii ideologice şi politice în care parlamentarii se integrează şi a căror politică trebuie să o facă. Care este relaţia dintre „a face politica grupului" şi „a reprezenta România"?

Cred că Uniunea Europeană este un proiect politic aşezat măcar în parte pe principii profund liberale, cum ar fi libera circulaţie a bunurilor economice, dar şi a persoanelor. Pentru noi, pentru liberali, apar însă probleme specifice, cu soluţii la fel de specifice. Ştiţi poate că am vorbit despre rolul economic pozitiv al euronavetiştilor, numiţi şi „căpşunari", şi am spus că ei reprezintă o forţă socială pozitivă, liberală în spirit şi principii. Sînt cei care creează o reputaţie bună României peste hotare, fiindcă sînt muncitori, nepretenţioşi, cinstiţi. Ar fi naiv să-i idealizăm pe toţi românii plecaţi în străinătate, mai ales că ziarele româneşti, dar şi cele italiene au relatat despre un număr de infracţiuni comise la Roma de conaţionalii noştri. Treaba noastră – a politicienilor – este să le explicăm partenerilor europeni că nu toţi românii plecaţi sînt asemenea celor despre care se scrie în ziare, că numărul mare de infractori români este proporţional cu numărul mare de români în general aflaţi la muncă în Italia şi în alte ţări. Iar aici venim la specificul euroliberalilor, care în cazul de faţă nu este un tip de constrîngere politică, ci un atu sau o garanţie a deschiderii. Graham Watson, de pildă, euroliberal britanic, este ferm în favoarea liberei circulaţii a forţei de muncă – or, ştiţi că Marea Britanie are reticenţe în a-şi deschide graniţele total pentru români. Este un om cu care am lucrat, timp de un an, la Bruxelles, deci un om care ne poate ajuta să ne confirmăm statutul de cetăţeni UE cu drepturi egale, pe care l-am primit de drept la 1 ianuarie 2007. La fel ca el sînt şi alţii: colegii mei euroliberali catalani sau germani. Am început să ne umplem agenda cu o serie de întîlniri formale şi informale pe această temă, fiindcă ne aflăm la cele două capete ale problemei şi noi sîntem cei capabili de a găsi soluţii. Sigur că procesul politic e doar la început, fiindcă şi acest gen de probleme este de dată recentă. Însă tindem către soluţii legislative şi executive comune. E de văzut ce poate face Guvernul României pentru a-i „tria" pe românii cu probleme la ieşirea din ţară – deşi principiile privind libera circulaţie a persoanei permit prea puţine restricţii. În egală măsură, e de văzut ce aşteaptă Marea Britanie de la noi pentru ca românii să fie bine-veniţi în Regatul Unit.

Cu alte cuvinte, evit să fac promisiuni de tipul „voi apăra demnitatea României". Politica bună se face în chestiuni punctuale, care afectează nemijlocit viaţa alegătorului. Din interiorul grupului liberal şi al Partidului Naţional Liberal, nu văd nici un conflict între orientarea mea politică şi binele României, dimpotrivă, partenerii mei de la Bruxelles reprezintă atuuri pentru mine.

Cum v-aţi integrat în mecanismele Parlamentului European şi care este diferenţa între a face politică acolo şi a face politică în România?

Diferenţa e imensă. Bruxelles: eficienţă, ore fixe, politeţe, mecanisme bine unse. Bucureşti: discursuri inflamate, scandaluri, tulburări de atenţie. Am ajuns la Bruxelles, acum un an, cu un oarecare trac, fiindcă îmi închipuiam că e nevoie de un bagaj de expertiză politică. Ei bine, expertiza se învaţă, ca să spun aşa. Important e un anumit stil personal, mai ales în aptitudinile de negociator. Pornind de la faptul că trebuie să ştii foarte bine engleză, dar şi să dai bună ziua, ajungi să te impui dacă eşti dinamic, ştii să negociezi, polemizezi în materie de idei, şi nu de persoane, ai o atitudine neconflictuală. Politicienii europeni devin vedete pornind de la o anumită modestie şi de la o platformă de idei şi soluţii politice foarte aplicată şi temeinică. Vorbesc destul de rar despre generalităţi şi au o gîndire aplicată şi consecventă. Vezi mai rar, la Bruxelles, o chestiune politică făcînd furori, pentru ca ea să fie uitată, a doua zi, pentru un scandal nou-apărut. Totul se trece pe răboj, ca să zic aşa, încep să se caute soluţii şi aşa mai departe. E un proces politic destul de anevoios şi nu foarte spectaculos, dar liniar şi constructiv. Nimeni nu promite marea cu sarea, prea puţini agită spiritele în cine ştie ce chestiune cu iz senzaţionalist. În discursurile politicienilor autohtoni (alţii decît liberali, îmi face plăcere s-o spun), România e o succesiune de „aşa nu se mai poate", „sîntem pe marginea prăpastiei" ş.a.m.d. La Bruxelles, n-ai să auzi că Europa e un dezastru, că americanii o servesc la micul dejun într-o chiflă de fast-food sau că sfîrşitul lumii va veni peste o săptămînă din Orientul Apropiat. Vei auzi despre o serie întreagă de probleme punctuale, pentru care se caută soluţii la fel de punctuale şi aplicate. Polemicile între marile grupuri politice sînt mai rare şi privesc totdeauna astfel de chestiuni concrete.

N. red.: Am trimis aceleaşi întrebări altor doi europarlamentari, unul din PD şi altul din PSD. Deşi au promis că vor răspunde, nu au făcut-o pînă la închiderea ediţiei.

Krzysztof BOBINSKI

Cine „luptă" pentru noi?

Din nefericire, experienţa poloneză în materie de alegeri europene nu este pozitivă, cel puţin într-o privinţă: prezenţa la vot a fost redusă, 21%. Cu un an mai devreme avuseserăm referendumul pentru aprobarea aderării la UE, iar prezenţa la vot fusese de aproape 60%. Apoi, am avut alegeri pentru Parlamentul naţional, cu 40% prezenţă la vot. Aşadar, Polonia este o ţară în care prezenţa la vot este redusă. Există o motivaţie politică a acestei situaţii. Polonezii sînt din ce în ce mai dezamăgiţi de stilul şi de conţinutul dezbaterilor dintre politicieni, care par incapabili să prezinte într-un mod clar şi onest chestiuni relevante pentru alegători, astfel încît să le trezească interesul.

De ce este importantă prezenţa la vot, cel puţin în cazul Poloniei? Cu cît prezenţa este mai redusă, cu atît compoziţia grupului de deputaţi trimişi la Strasbourg este dominată de cei care au un electorat mai disciplinat, iar aceştia sînt de obicei adepţii unor puncte de vedere radicale. În cazul Poloniei, deşi între 80 şi 90% din populaţie este favorabilă Uniunii Europene, în grupul de europarlamentari este suprareprezentat curentul eurosceptic. Din cele 54 de locuri alocate Poloniei în Parlamentul European, aproape jumătate au fost cîştigate de partide ostile Uniunii Europene sau eurosceptice. 15 locuri au revenit unor deputaţi ai Partidului Autoapărării, o formaţiune populistă, şi ai Ligii Familiilor Poloneze, de orientare naţionalistă radicală. Aceştia din urmă au exprimat, de doi ani încoace, în Parlamentul European, poziţia lor tradiţionalistă în probleme precum avortul sau eutanasia şi s-au pronunţat împotriva integrării europene.

Cînd ne pregăteam pentru alegerile europene, exista un consens asupra celor pe care voiam să-i trimitem acolo. Trebuia să „ne reprezinte bine", adică să vorbească limbi străine, să fie informaţi în legătură cu problemele europene şi, în general, să fie persoane respectabile. Candidaţii promiteau că „vor lupta pentru interesele Poloniei". Retorica războinică era foarte pronunţată. Ce se întîmplă însă dacă sînt aleşi prea mulţi deputaţi care adoptă o ideologie anti-integrare, cum s-a întîmplat în cazul polonez? Atîta timp cît ei sînt foarte ocupaţi să-şi afirme opoziţia faţă de idealul european şi îi plictisesc cu asta pe potenţialii aliaţi din Parlamentul European, mai pot ei efectiv să „lupte", adică să lucreze pentru interesele noastre? Răspunsul e nu, nu pot; şi nici n-au făcut-o.

Răzvan MITROI

Alegerile şi mass-media

Legea privind alegerile pentru Parlamentul European a ignorat total capitolul campanie electorală în mass-media comercială, făcînd trimitere la Legea privind alegerile pentru Parlamentul României, adică exact acea lege de care ne-am plîns noi, ziariştii din media privată.

Principala critică adusă legii despre care vorbim, 373/2004, este că dintr-o grijă exagerată pentru controlul asupra campaniei electorale, legiuitorul a impus reguli mult prea restrictive jurnalismului în mediul privat. Faptul că accesul candidaţilor la televiziunile comerciale este gratuit constituie o contradicţie în termeni pe care legea o impune. De aici decurg şi celelalte inconveniente, mai întîi jurnalistice şi apoi comerciale. Astfel, într-o Românie unde dreptul la asociere este încă un sport naţional, televiziunile private se văd nevoite să facă faţă unei avalanşe de cereri de timpi de antenă, fără a avea vreo posibilitate de selecţie. Pur şi simplu trebuie să răspundă tuturor solicitărilor şi să le trateze nediferenţiat. Acest lucru presupune un volum suplimentar enorm pentru un departament de ştiri, cu punerea la dispoziţie a resurselor aferente, obligaţie prevăzută la art. 62, al. 1. Şi, după cum se ştie, punerea în undă a unor materiale electorale necesită costuri infinit mai mari decît punerea lor într-o pagină de ziar. Cu toate acestea, presa scrisă nu are nici o restricţie pentru a încheia contracte comerciale de prestări servicii cu conţinut electoral. În timp ce presa scrisă încasează bani în campaniile electorale, media electronică le sponsorizează.

Am să vă dau şi cîteva exemple concrete din lege, transpuse în situaţii reale la campania din 2004. În articolul 61, al. 2, se stipulează că partidele sînt acelea care stabilesc proporţia de emisiuni înregistrate sau în direct. Astfel, partidele devin manageri de resurse în cadrul televiziunilor private, comandînd după bunul plac cînd să trimitem un car de reportaj pentru transmisiuni în direct sau doar o echipă de filmare. Reamintesc aici că televiziunile comerciale plătesc, şi nu puţin, orice transmisie prin relee sau satelit, de la locul evenimentului pînă în redacţia televiziunii. Materialul recepţionat este editat şi montat, ceea ce presupune alte costuri.

O altă restricţie, pur jurnalistică de această dată, este interdicţia de a avea propria abordare redacţională a campaniei electorale în cadrul buletinelor de ştiri. Art. 57 stipulează ferm că în cadrul emisiunilor informative nu se pot difuza decît informaţii privind „sistemul electoral, tehnica votării şi activităţile de campanie ale candidaţilor". Ne-am întîlnit în campaniile trecute cu evenimente deosebite, cu discursuri electorale pline de neadevăruri sau manipulări ordinare, cu încălcări ale regulilor de campanie nesesizate de autorităţi. În condiţiile actualei legi, nici un jurnalist al televiziunilor private nu poate amenda, critica sau comenta astfel de situaţii. Nici măcar moderatorii emisiunilor de dezbateri nu au această libertate, fiind şi ei supuşi unui set de reguli prevăzut de art. 64. Singurii jurnalişti care au dreptul la opinie pe micul ecran sînt din nou cei din presa scrisă, ca invitaţi la emisiunile electorale.

Am ales un ultim exemplu dintr-un registru al absurdului, referitor tot la buletinele de ştiri. Conform art. 62, al. 4, dacă un candidat care deţine şi o funcţie publică prezintă o ştire de interes public, televiziunea trebuie să prezinte şi un punct de vedere opus. Să presupunem că un candidat care e şi ministru al Transporturilor anunţă deschiderea unei autostrăzi. E o informaţie de interes public, deci trebuie şi poate fi dată în jurnal. Dar, ce te faci că trebuie să livrezi şi un punct de vedere opus? Puneţi-vă în situaţia unui redactor-şef la ştiri, care trebuie să inventeze o critică la... autostradă. Situaţia chiar s-a întîmplat în 2004, cu Autostrada Soarelui, şi CNA ar fi putut face un studiu de caz pentru acest aberant articol de lege.

Veţi spune, desigur, că am intrat în cazuri particulare şi nu am văzut construcţia întregii legi care guvernează campania electorală. Sîntem perfect de acord că astfel de reglementări trebuie să existe. Dar, în forma actuală, tocmai amănuntele o fac să se îndepărteze de spiritul ei, enunţat de altfel la art. 56: „Campania electorală, prin programele audiovizuale, trebuie să servească interesul electoratului, de a primi informaţii corecte, astfel încît să îşi poată exercita dreptul la vot în cunoştinţă de cauză". Experienţa personală cu două campanii electorale în astfel de reglementări spune că televiziunile private au fost nevoite să adopte o implicare minimală în reflectarea fenomenului electoral şi asta din cauza prea multelor restricţii. Televiziunile private au fost transformate în servicii naţionale de difuzare de imagini, dotate cu magnetoscoape, unde partidele vin şi-şi rulează casetele electorale. În aceste condiţii, concluzionez fără reţineri că nu am îndeplinit obiectivul de a-l informa pe alegător, ci doar de a-l face curios în faţa televizorului. Un alt obiectiv al legii, acela ca programele electorale să servească „interesele radiodifuzorilor, de a-şi exercita drepturile şi responsabilităţile care decurg din profesiunea de ziarist", a fost şi el ratat cu graţie. Legea cu pricina şi-a atins un singur obiectiv, acela de a deservi partidele politice, conform art. 56, al. 1, lit. b.

În Slovacia

S-a înregistrat cea mai slabă prezenţă la vot dintre ţările unde au avut loc alegeri europene: 16,96%. Milan Jezovica, analist politic care lucrează în *think tank*-ul M.E.S.A. 10 din Bratislava, sintetizează explicaţiile acestui fenomen: oboseala electoratului, dat fiind că alegerile europene au fost precedate de două runde de alegeri prezidenţiale şi un referendum; lipsa de experienţă în privinţa alegerilor pentru Parlamentul European; slaba informare a publicului în legătură cu atribuţiile şi puterile Parlamentului European; profilul mediatic slab al candidaţilor; campania electorală plictisitoare; lipsa motivaţiei de a vota. Ce avem de învăţat din experienţa slovacă? În opinia lui Milan Jezovica: e nevoie de mai multă informare; subiectele abordate în campanie contează (sînt preferate cele care implică emoţiile); candidaţii au nevoie de un profil mai bine conturat; campania trebuie să fie creativă; trebuie făcută legătura între alegerile europene şi adevăratele preocupări ale cetăţenilor.

Milan Jezovica, *prezentare la conferinţa internaţională „Mass-media şi alegerile europene", organizată de Consiliul Naţional al Audiovizualului, Bucureşti, 26-27 septembrie 2007.*

Gabriel GIURGIU

Încercăm să „cămpănim" evropeneşte

S-a potrivit ca şeful TVR să mă pună într-o comisie care negociază de săptămîni bune cu reprezentanţii partidelor politice (parlamentare şi neparlamentare) tot soiul de lucruri. Primul: *oferta TVR de spaţii pentru campania electorală.* Al doilea: *cererile TVR de teme şi invitaţi pe fiecare dezbatere în parte.* Al treilea: *cît timp are fiecare pentru a-şi prezenta oferta electorală (aşa-numiţii timpi de antenă). O experienţă foarte utilă. Şi frustrantă. Interesantă. Cred că bună de povestit.*

Ce voiam noi. Prin „noi", înţeleg ziariştii de la TVR implicaţi în campania asta. E vorba despre doi moderatori pe TVR1 şi cinci pe TVR2. Se mai adaugă două piese „grele" care nu sînt angajaţi ai TVR: Liviu Mihaiu şi Luca Niculescu. Evident, noi voiam audienţă cît mai mare, calitate cît mai bună, programe cît mai puţin plicticoase. Vom scoate ceasul de pe ecran. Moderatorul va fi mult mai mult decît un contabil de secunde („domnule cutare, mai aveţi x secunde, doamna candidat, v-a expirat timpul"), reţeta care a dus campania din 2004 spre o plicitiseală exasperantă. Nu vom încerca să aducem lumea la vot. Am considerat că nu acesta este rolul unei instituţii de presă. Vorba Danei Deac: „TVR-ul informează, partidele motivează". Pînă la urmă, vom încerca să dovedim că dezbaterea electorală nu este fatalmente blestemul audienţei şi că temele evropeneşti nu sînt obligatoriu abstracte şi departe de viaţa de zi cu zi.

Ce voiau ei. Prin „ei" se înţelege grupul de şase reprezentanţi ai partidelor parlamentare plus cei şapte „neparlamentari". Ar fi trebuit să fie opt, dar Partida Romilor a depus mult prea tîrziu cererea de spaţiu de antenă şi a pierdut accesul la TVR. Unul din cei şapte este candidat independent, Lászlo Tökes. Ceilalţi sînt partide. „Ei" au dovedit remarcabile interese comune (lor, nu nouă, tuturor). În primul rînd, „ei" nu voiau neapărt audienţă cît mai mare. Asta m-a zăpăcit pe moment. În mintea mea, audienţă mare egal mult electorat pregătit pentru a fi convins. Apoi, m-am luminat: „ei" se adresează, în primul rînd, nucleelor dure de simpatizanţi. Nu se aşteaptă nimeni la o prezenţă masivă la vot. 20% pare chiar optimist. Aşadar, este relativ clar că se vor duce la urne doar cei cu convingeri puternice, mobilizaţi de disciplina de partid. Prezenţa pe ecranul televizoarelor trebuie să îi mişte pe *aceştia* din casă, nu pe nehotărîţi.

„Noi" ne-am întîlnit, am pus pe hîrtie o listă de subiecte, după principiul: „dacă nu e *acquis* comunitar, nu discutăm". Le-am propus „lor". „Ei" le-au luat, le-au studiat şi au venit cu o altă listă. Nu zic, mare parte erau cam la fel. Au apărut altele, pe ideea: „nu facem alegeri pentru Comisie, ci pentru Parlament. Aşadar, dacă *se discută* în PE, *se discută* şi în campanie". Suna legitim. Necazul este că, în acest moment, dacă criteriul dezbaterii devine *discuţia* şi nu *norma aprobată,* deschidem cutiuţa cu populisme. De unde „noi" eliminasem pensiile, impozitele, politica externă, politica de apărare, politicile culturale, învăţămîntul, sănătatea, ca nepurtătoare de *acquis,* deci aducătoare doar de bla-bla electoral, „ei" au venit cu toate acestea, „la pachet", spre a fi dezbătute musai-musai.

Ce a ieşit. Comisia cu pricina este una de negociere. Aşadar, am mai lăsat şi „noi". Au mai lăsat şi „ei". Am ajuns la doar două teme „nepurtătoare de *acquis*": educaţia şi sănătatea. Îmi fac datoria să vi le semnalez. De acum, depinde de moderatori. Pe cît posibil, nu vom trata aceste emisiuni ca pe ceva mega-special, din altă grilă de programe, ci vor fi *talk-show*-uri care vor avea o singură restricţie: invitaţii sînt candidaţi, conform algoritmului. Au mai ieşit o grilă de teme de dezbateri şi o grilă de invitaţi-candidaţi. Teoretic, ştim de pe acum cine şi ce va dezbate în fiecare zi a campaniei. Cu ajutorul alor mei, din TVR, de la marketing, sper să afle şi publicul, din timp, ce (şi chiar pe cine) poate urmări. Poate creşte un pic audienţa.

Cum ziceam: „noi" am propus, „ei" au contra-propus, apoi am negociat. E interesant, zic, să aflaţi că „Dezvoltarea României şi absorbţia fondurilor europene" a fost o temă extrem de solicitată de către „ei". „Nouă" ni se pare greu de dezbătut, relativ tehnică. Cred că „lor" li se pare că aici se pot face promisiuni. E vorba de bani. Mulţi bani. „Piaţa europeană a muncii", în schimb, nu a fost considerată a fi prea „sexy". „Noi" am vrut-o. Ei, mult mai puţin. Spectaculos e subiectul „Siguranţa energetică a Europei". Nu există decît o dezbatere, în toată campania, la Luca Niculescu în emisiune, numai pentru că am insistat eu. Nu o fi asta o temă cu adevărat interesantă? Cui şi cît plătim facturile de gaze şi energie nu reprezintă o temă de interes public? Ce face Putin cu noi toţi, cum se desenează pe hărţile lumii trasee de conducte de gaze şi ce interese are România în toată zarva asta nu reprezintă teme interesante? La fel de puţin i-a interesat pe „ei" şi „Identitatea naţională şi dezvoltarea regională". Tot la Luca Niculescu am salvat-o şi pe asta. *(Luca, aştept o sticlă cu vin, eu nu beau bere iarna.)* Spre cinstea lor, „ei" au vrut de mai multe ori „Mediu" decît „noi". Aici, cred că au avut dreptate. Veţi avea patru dezbateri pe tema asta.

Ce mi-a mai ieşit. Peri albi. Partea cea mai plăcută: discuţiile cu colegii mei, felul în care au înţeles că abordarea *documentată* a temelor este singura lor şansă pe timpul campaniei. Partea oribilă: ameninţările. Da, am auzit de cinci-şase ori: „lasă că ne vedem noi la Comisie...". Am anunţat o dată că temele sînt atributul editorial al ziariştilor din TVR, nu al „lor". Am auzit că nu e aşa, că trebuie să le cerem aprobare. Am întrebat: „de ce?" Mi s-a răspuns: „pentru că sînteţi la mîna noastră". Am anunţat oficial că nu vreau (pentru moment) posturi de conducere în TVR şi că îmi permit să nu le cer aprobări. Că îmi urmăresc doar interesul jurnalistic. S-au mirat.

În loc de final. Sper să iasă un act jurnalistic bun, decent, util, de interes public. Sper să nu se pomenească din trei în trei minute numele lui Băsescu. Nu am nimic cu omul, dar tema-i alta. Sper. Sper că moderatorii vor limita la maximum daunele populismelor de dreapta sau de stînga. Mai sper că prezentul articol a fost un fel de promo, că v-a făcut curioşi *(colegii de la marketing, daţi o sticlă cu vin, eu nu beau bere iarna).*

Ce am dat (deocamdată) Parlamentului European:
● 35 de parlamentari ● 4 vicepreşedinţi de grupuri politice: Adina Vălean la ALDE (grupul liberalilor), Marian Jean Marinescu la PPE-DE (grupul popularilor), Eugen Mihăescu şi Petre Popeangă la ITS („Identitate, Tradiţie şi Suveranitate") ● 7 raportori: cinci socialişti (Adrian Severin, Cristian Dumitrescu, Alexandru Athanasiu, Adriana Ţicău şi Gabriela Creţu) şi cîte unul din partea grupurilor liberal (Adina Vălean) şi popular (Roberta Anastase). În iulie 2007, clasamentul celor mai activi europarlamentari români arăta astfel: cele mai multe luări de cuvînt în plen le-a avut socialista Adriana Ţicău (19), urmată de Monica Iacob-Ridzi (PPE-DE) – 13, Roberta Anastase (PPE-DE) – 9, Adrian Severin (PES) – 7, Adina Vălean (ALDE) – 6, Marian Jean Marinescu (PPE-DE) – 6 şi Mircea Coşea (ITS) – 5.
(sursa: NewsIn, 18 iulie 2007)

Adina ROSETTI

Cronica amatorului de animaţie

A fost şi Anim'est, ediţia a doua... Scurtmetraje, lungmetraje, studenţeşti, româneşti, animaţiile s-au desfăşurat şi au concurat timp de 10 zile (5-14 octombrie) la trei cinematografe din Bucureşti. Filmele: tocmai bune să te afunzi într-o sală de cinema cu ele şi să uiţi de vremea de-afară. Spectatori: cam puţini, dar cunoscători.

La „Elvira Popescu". Aceeaşi atmosferă ca întotdeauna. Aceiaşi tineri „cu preocupări culturale" care se aşteaptă la o ţigară în faţă, pe scări, apoi se aşază în fotoliile joase din sală, cu gesturi familiare. Acelaşi bătrînel simpatic, cu vestuţă, care proiectează filmele şi care mi-a povestit odată că este pasionat de cinema-ul asiatic. Aceeaşi doamnă binevoitoare de la casă, care, dacă ştii să-i zîmbeşti frumos, te lasă să te joci de-a vînzătoarea de bilete în locul ei, dar numai pentru cîteva minute.

Ce am reţinut din secţiunea „scurtmetraje studenţeşti" (oare cum fac criticii de film de le ţin minte pe toate?): o poveste gotică cu crimă & amor şi cu gîndaci în rolurile principale *(Balada lui Mary Slade),* o istorie plină de umor (tipic englezesc) a unor prieteni cam rataţi care visează să se îmbogăţească inventînd tot soiul de maşinării stupide *(Aventurile lui John şi John),* un basm trist despre băieţelul-urît-într-o-lume-rea-şi-ostilă care învaţă (previzibil, dar înduioşător) să devină scamator şi să se împace cu urîţenia lui *(Maestrul de ceremonii),* o animaţie absolut delicioasă despre micii noştri prieteni de bucătărie – mucegaiul, praful & bacteriile, atît de simpatic desenaţi şi personalizaţi, încît nu puteai să nu ţii cu ei în războiul teribil cu robotul-de-făcut-curăţenie *(Dreckmonster)* şi o utopie neagră *(Programul zilei)* despre vieţile noastre robotizate şi uniformizate. După o oră şi jumătate de poveşti animate, chiar dacă nu erai un fan al genului (precum subsemnata), îţi doreai să nu se mai termine.

Din păcate, destul de puţini bucureşteni s-au hotărît să intre în această aventură, în mare parte probabil din cauza joburilor de la care nu poţi scăpa ca să vezi, de pildă, *Antologia animaţiei poloneze* programată la orele amiezii, dar şi a cinematografelor din categoria „de nişă". Poate că la un multiplex lumea ar fi dat năvală, măcar din curiozitate.

La Cinema „Europa". Am ajuns într-o seară pentru o parte din scurtmetrajele internaţionale, reuşind să conving pe cineva, destul de greu, să mă însoţească, am constatat că erau cam 10 spectatori în sală, cu tot cu noi. Am mai constatat că, de cînd n-am mai fost pe acolo, cinematograful s-a renovat şi arată chiar decent. Cei 10 spectatori s-au distrat însă de minune, au rîs în hohote şi au aplaudat. Nici n-aveai cum altfel la *Totul va fi în regulă* – povestea absurdă, de un umor negru savuros, a lui Bill, un personaj compus din două mînuţe, un cap, un trunchi dintr-o bucată şi două picioruşe anemice, care parcurge drumul pînă la nebunie şi-napoi, trecînd, de fapt, „doar" prin automatismele vieţii zilnice. La fel şi la *Claxonaţi, vă rog,* o animaţie englezească din figurine de plastilină (adorabile şi multiculturale) care se perindă prin taxiul unui şofer indian tipic. Şoferul visează să-şi ia o maşină mai bună la superofertă şi sfîrşeşte prin a-şi face maşina praf şi a pierde toţi banii. N-am înţeles (mai) nimic din filmul *Amintirea cîinilor,* care, de altfel, a luat şi premiul secţiunii respective, ceea ce dovedeşte că părerea publicului amator şi cea a juriului nu prea au, cîteodată, nici în clin, nici în mînecă. Tocmai de aceea s-a inventat premiul publicului, sponsorizat de un proaspăt radio online, care oferea spectatorilor ochelari de hîrtie...

În timp ce filmele rulau pe ecranele cinematografelor, în oraş se puteau găsi şi animaţii ceva mai statice şi liniştite. Mai precis, pe hîrtie sau în cărţi.

La sediul ArCuB. Pe strada Batiştei, dacă intrai cu curaj şi urcai pe o scară cam îngheţată la etajul unu, unde o doamnă destul de lipsită de entuziasm îţi spunea că „mai urcaţi, vă rog!", dacă ajungeai apoi la etajul doi, unde te întîmpina o altă doamnă, aflată în faţa unui bufet cu „platouaşe" cu fursecuri, care-ţi indica din priviri că n-ai ajuns unde trebuia, şi dacă, mai apoi, luîndu-ţi inima-n dinţi, mai urcai încă un etaj, dădeai, în cele din urmă, într-o cameră destul de prietenoasă şi intimă, de *Pow Wow,* o expoziţie-librărie-bibliotecă de benzi desenate, organizată de asociaţia „Jumătatea plină". Dacă, aşadar, reuşeai să treci de toate obstacolele şi să ajungi acolo, nu avea de ce să-ţi pară rău, pentru că te puteai delecta, în premieră, cu transpunerea în benzi desenate a *Travesti*-ului lui Mircea Cărtărescu, de către un mare desenator francez, Edmond Baudoin. De fapt, un roman grafic în toată regula, apărut la editura L'Association (specializată în bandă desenată literară), roman pe care, la o adică, puteai să îl şi cumperi contra sumei de 16 euro. Asta în caz că nu mai aveai răbdare să apară şi varianta românească... Şi, pentru că vorbim de romane grafice, iată ce se mai găseau pe acolo: biografia lui Kafka, *Orfeu în Infern* desenat de Dino Buzatti, *Maestrul şi Margareta, Persepolis* al Marjanei Satrapi, bandă desenată de autor, cărticele ilustrate de buzunar, o sumedenie de raritaţi ale genului BD.

În ciuda ploii de sîmbătă, am ajuns din nou la „Elvira Popescu" cea prietenoasă, pentru festivitatea de închidere, părîndu-mi rău că am ratat seriile *Mihaela* şi *Miaunel şi Bălănel* care rulaseră la „Union", probabil spre bucuria tuturor nostalgicilor. Doi tineri în spatele meu vorbeau obsesiv despre „tovarăşii" lor şi „o cameră cu vedere la munte". Probabil nimeriseră din greşeală, pentru că, după primele filme premiate, şi-au luat rapid tălpăşiţa. În rest, seara s-a desfăşurat în linişte, s-au anunţat premiile şi toată lumea şi-a văzut de treabă, mulţumită că, pînă una-alta, acest festival de animaţie (făcut cu mult entuziasm) măcar există, ceea ce este un început bun. Despre vestitul *Arthur et les Minimoys* al la fel de vestitului Luc Besson, pot să vă spun doar că este un film la care n-are nici un sens să vă duceţi dacă n-aveţi copii...

Paul BREAZU

Aceşti fraţi chimizaţi

Au adus, alături de The Prodigy şi de Fatboy Slim, ceva din revoluţia muzicală electronică nouăzecistă, din etosul underground *al noii muzici de dans şi din acele dărîmătoare* „block rockin' beats" *pe MTV, într-o vreme în care Ace of Base şi Take That îşi împărţeau locurile din zonele exclusiviste ale topurilor. Pe 20 octombrie, The Chemical Brothers vor cînta la Sala Polivalentă din Bucureşti, eveniment organizat de The Mission.*

Pînă la mijlocul anilor '90, *big beat* era o sintagmă care nu însemna mare lucru. La un moment dat, Norman Cook – numele din buletin al lui Fatboy Slim – aruncă mănuşa, smulgînd primele două cuvinte din numele clubului Beat Big Boutique. Noua etichetă muzicală topea în acelaşi tipar sonor cam tot ce au inventat subculturile care explodaseră odată cu primul şi al doilea val al acid house-ului şi cu visul distopian al unor puştani din Detroitul techno-ului, adăugînd un surplus de energie funk, ceva candoare pop şi destulă agresivitate rock, numai bune de rulat pe FM-uri sau pe MTV.

Pe vremea cînd domnul Cook îi dădea un nume muzicii căreia i se dedicase, Tom Rowlands şi Ed Simons, doi britanici ale căror colecţii de discuri îşi aveau dozele lor copioase de excentricitate – de la Cabaret Voltaire, New Order şi Kraftwerk, la The Smiths, Public Enemy şi Jesus & Mary Chain –, cîntau sub titulatura The Dust Brothers, omagiu adus faimoasei echipe de producători americani care a meşterit extraordinarul *Paul's Boutique* al The Beastie Boys. Ameninţaţi cu un proces de cei din urmă, Rowlands şi Simons renunţau la vechiul nume, iar de atunci încoace se vor numi The Chemical Brothers. În acelaşi an 1995 le apărea primul album, *Exit Planet Dust,* un pseudo-testament al perioadei precedente şi o ciocnire bombastică de *beat*-uri luate din hip-hop, chitare samplerizate în exces, intervenţii vocale surprinzătoare şi atmosferă hedonistă, muzică pentru indivizii „îndeajuns de deschişi la minte încît să se gîndească la techno ca la un soare luminos în cosmosul rock şi, în acelaşi timp, îndeajuns de chibzuiţi încît să nu declanşeze un război al stelelor acolo". Sînt cuvintele lui Robert Christgau, cronicarul de la *The Village Voice* şi *Rolling Stone,* şi, pe undeva, o definiţie acceptabilă a lucrurilor pe care le-au făcut The Chemicals în muzica celor 12 ani care au trecut de la prima lor producţie, 12 ani în care au scos cinci albume (al şaselea, *We Are the Night,* e pe drum, urmînd să apară luna viitoare): un pact de neagresiune între hoardele a două culturi în esenţă antinomice. Peste noapte, rockerii se lăsau aspiraţi de *mirror ball*-urile şi ringurile de dans ale cluburilor, iar clubberii ieşeau din adăposturile lor nocturne pentru a da buzna pe stadioane, în zile de concert, sau în campingurile marilor festivaluri muzicale de peste vară. Pe 25 mai, rockerii şi clubberii din România vor dansa fratern pe muzica unei trupe care a fost mereu veriga lipsă dintre monstruoasele show-uri rock şi evazionistele nopţi de dans.

Cristi MĂRCULESCU

Minimalism pop (parţial) gay

Într-o epocă în care rock-ul (indie şi electro, bien sûr*) revine în forţă şi într-un moment în care pop-ul se inserează, mai subtil sau mai teribil, prin radiouri şi bloguri, Pet Shop Boys vin la Bucureşti. 25 noiembrie, dată cu potenţial cultissim şi mitologic. Neil Tennant şi Chris Lowe, cu tot arsenalul lor de* sound*-uri şi piese (synth)pop electro post-disco, reprezintă unul dintre artefactele definitorii ale unor perioade total apuse, exemplu clar că trupele despre care nimeni nu zbiară că sînt cele mai mari din lume sau că vor salva Dumnezeu ştie ce gen muzical au pe termen lung mult mai mult potenţial de cult decît micile mizerii terifiant de* over-rated *ale momentului.*

Nu sînt unul dintre *live-act*-urile de renume, ba chiar minimalismul scenic al concertelor şi turneelor lor le-a fost reproşat de cîteva ori. Drept care au colaborat cu nume mari din modă şi teatru pentru cîteva show-uri. După care au revenit la minimalism. Nu abordează genul muzical minimal, dar i-au dedicat o piesă pe ultimul lor album. Au făcut un cover după „Go West"-ul celor de la Village People, deci da, sînt (parţial) gay, adică Tenant este, Lowe fiind unul dintre puţinii artişti care au reuşit performanţa de a nu spune nimic relevant despre el sau despre trupă, în 25 de ani de carieră/activitate. Totuşi, numele trupei nu se referă la obiceiul introducerii de hamsteri în anus, ci chiar vine de la un magazin de animale de companie. Au compus un *soundtrack* pentru *Crucişătorul Potemkin* şi l-au interpretat *live* în Trafalgar Square. În afară de „I'm with Stupid", piesă dedicată infamului cuplu Bush-Blair, nu s-au manifestat politic. Dar sînt conştienţi că trăiesc într-o ţară (Anglia) în care artiştii votează cu laburiştii. Le-a plăcut să sublinieze că unii artişti nu sînt simpatizanţi ai Partidului Laburist. Prima carte, *Pet Shop Boys (Literally),* a apărut în 1990. *Catalogue,* integrala vizuală de 360 de pagini sau, mai bine zis, istoria grafică a trupei, a fost publicată în 2006. Cuvinte care nu ar trebui să lipsească din articolele despre PSB: *camp,* melodramatic, pop, electronic(ă). „Cred că anii '80 au fost o perioadă foarte bună. Mai ales spre final. Trebuie ştiut că *rave*-ul a început în anii '80. Şi *grunge*-ul n-a început tot în anii '80? De fapt, n-a început totul în anii '80? Muzica *house?* 1988 şi 1989 au fost cei mai buni ani din istoria lumii. Grămezi de bani, maşini frumoase, lucruri scumpe, sticle de şampanie... Îmi pare rău, dar eu, unul, nu mă pot plînge. Anii '80 au fost minunaţi, i-am iubit" – Chris Lowe *dixit.*

Cam atît, cu menţiunea că reprezintă una dintre cele mai valabile exemplificări în ce priveşte pop-ul: autosuficienţă şi superficialitate dublate de (auto)ironie şi tendinţe *trashy-camp* perfect asumate şi imprimate organic în muzică, exuberanţă optzecistă şi anxietăţi nouăzeciste.

PUBLICITATE

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

Un simţ

● **Mădălina Diaconu, *Despre miresme şi duhori. O interpretare fenomenologică a olfacţiei*, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007.**

Cercetarea ultimelor decenii a explorat subiecte cît mai neaşteptate şi cît mai „neînsemnate" la prima vedere. Jean-Jacques Courtine şi Claudine Haroche propun o istorie a chipului *(Histoire du visage. Exprimer et taire ses émotions – XVIe-début du XIXe siècle –*, Payot, Paris, 1994), Georges Vigarello oferă o istorie a frumuseţii *(Histoire de la Beauté. Le corps et l'art d'embellir. De la Renaissance à nos jours,* Seuil, Paris, 2004), Antoine de Baecque scrie o istorie a rîsului *(Les éclats du rire: la culture des rieurs au XVIIIe siècle,* Calmann-Lévy, Paris, 2000), Piero Camporesi analizează maniera de a trăi, plecînd de la gustul ciocolatei *(Le goût du chocolat. L'art de vivre au siècle des lumières,* Grasset, Paris, 1992), pentru ca Alain Corbin să se oprească asupra mirosului şi imaginarului social *(Le miasme et la jonquille. L'odorat et l'imaginaire social, XVIIIe-XIXe siècles,* Aubier-Montaigne, Paris, 1982).

Am putea spune că Mădălina Diaconu intră în acest „curent" atunci cînd ne propune spre lectură o călătorie filozofică în estetica mirosului şi a mirosurilor. În societatea de astăzi, obsesia mirosurilor şi mai ales a duhorilor a ajuns să ne domine. Şi, poate, de aceea m-am aplecat asupra acestei cercetări, cu interes pentru „părerile" altora, stîrnită de titlul atît de incitant. Se pare că subiectul a fost ignorat de clasici, din moment ce Platon scrie doar despre „efectul liniştitor al mirosurilor plăcute", Aristotel se mulţumeşte cu o clasificare generală – „înţepător, dulce, amar, acru, uleios şi putred", iar Descartes decretează că „culorile, mirosurile şi gusturile există doar în mintea noastră".

„Reabilitarea simţurilor" din epoca Luminilor va aduce în atenţia tuturor şi olfacţia, prin Condillac şi al său *Tratat asupra senzaţiilor* sau Cabanis şi a sa lucrare *Rapports du physique et du moral*. Pentru Kant, mirosurile plăcute sau neplăcute sînt deopotrivă de „nocive", iar nasul devine oganul „cel mai ingrat" pe care „nu merită să-l cultivăm": „Cel care îşi scoate din buzunar batista parfumată le impune tuturor celor din preajmă mirosul, împotriva voinţei lor, şi îi obligă să se desfete, dacă vor să respire. Acesta este şi motivul pentru care obiceiul nici nu mai este la modă". Mirosurile capătă, aşadar, în opinia lui Kant, un caracter antisocial din cauza faptului că sînt „supărător de insistente" şi nu li te poţi sustrage. Devenite subiecte de reflecţie, mirosurile „se bucură" de mare trecere: etnologul Arnold van Gennep crede că sînt folosite în riturile de trecere, Baudelaire le pune în versuri (vezi *Les Fleurs du mal),* Proust îşi regăseşte adolescenţa datorită aromei şi gustului de *madelaine,* medicii se află în căutarea „mirosului nebuniei" şi se spune că *„l'odeur de la folie"* ar trebui „să semene cu mirosul de fiară sălbatică sau, uneori, de şoarece". Pînă şi rasismul ajunge să se ghideze după miros. Străinul este întotdeauna cel care „pute", denumit chiar, în cultura arabă magrebină şi din Orientul Apropiat, „cel care miroase urît". Dacă pentru aceste civilizaţii albii sînt cei care „îţi mută nasul din loc" (ca urmare a mirosului lor de urină şi unt), pentru „europeni" „negroteii" miros a acizi fosforici, iar evreii a usturoi. Rase, straturi sociale, profesii sînt stigmatizate din pricina unui prezumtiv miros specific.

Oare „civilizaţia a dus la sfrijirea nasului?" – se întreabă autoarea pe urmele îndoielilor exprimate de istorici, sociologi, biologi şi parfumieri. Opiniile pro şi contra le veţi găsi în cartea Mădălinei Diaconu, o lectură plăcut „mirositoare" ce m-a dus tot timpul cu gîndul către locuri familiare: parfumul narghilelei plutind într-un conac, aburii cafelei invadînd nările, mirosurile de transpiraţie cu greu reţinute de giubele, işlice, anterie şi ceacşiri, amestecul dulce-amărui al apei de trandafir şi al epidermele cucoanelor.

Citiţi şi „adulmecaţi" fiecare pagină!

Magda RADU

„Documenta", ediţia a XII-a

Revenim asupra expoziţiei „Documenta" de la Kassel, unul dintre evenimentele toamnei culturale europene, cu o nouă abordare, contextuală, a unui cunoscut critic de artă, curator la MNAC.

Ediţia de anul acesta a „Documentei", prestigioasă expoziţie internaţională de artă contemporană care se organizează o dată la cinci ani la Kassel, în Germania, a stîrnit suficiente controverse, fiind de altfel învăluită în mister pînă în preajma deschiderii, fapt ce a iritat şi a creat, în acelaşi timp, o doză de anticipaţie neobişnuită. Directorul artistic al „Documentei", **Roger Buergel,** împreună cu curatoarea Ruth Noak, declară în prefaţa catalogului că „expoziţiile merită privite doar dacă reuşim să ne dispensăm de idei preconcepute şi dacă ajungem la o stare în care arta comunică în/prin sine şi în propriii termeni. Aceasta este experienţa estetică în sensul ei adevărat: atunci cînd expoziţia devine un mediu cu drepturi depline şi nutreşte speranţa de a implica publicul în mişcările ei compoziţionale". Situaţia se complică desigur atunci cînd publicul receptează o expoziţie de anvergură, cu pretenţia de a capta pulsul artei la nivel global, dacă nu chiar, în linia ediţiilor precedente care au făcut istorie, pretinde să imprime o viziune asupra cursului ulterior al artei contemporane. Există, fără îndoială, niveluri diferite de receptare, iar pentru cei care vor să reflecteze asupra problemelor artei contemporane şi asupra direcţiilor teoretice actuale, a fost editat un compendiu cu cele trei ediţii ale *Documenta Magazine,* structurate în jurul unor teme generale – modernitatea, viaţa şi educaţia –, adunînd contribuţii din partea unor autori proveniţi din zone culturale diferite.

Se simte însă lipsa unei reflecţii teoretice care ar putea oferi mai multe indicii asupra demersului expoziţional propriuzis, asupra motivaţiilor care au declanşat selecţia lucrărilor, rămînînd, în cele din urmă, o enigmă felul în care expoziţia se articulează ca „mediu". Una dintre puţinele lămuriri pe care ni le oferă Roger Buergel priveşte intenţia sa de a urma exemplul lui Arnold Bode, realizatorul primei ediţii a „Documentei" în 1955, cel care l-a inspirat să coboare în trecut pentru a regăsi şi „a face vizibile rădăcinile producţiei artistice contemporane". Cum observa cu un alt prilej, reflectînd asupra fenomenului expoziţional, reputatul teoretician al artei Hubert Damisch, în cadrul unei expoziţii operele sînt sustrase din contextul lor şi considerate ca obiecte relativ autonome, pentru a fi apoi comparate, puse în relaţie şi grupate în serii, făcute să dialogheze, să se confrunte, iar valoarea rezultatului depinde de forţa gîndirii care stă în spatele acestui travaliu. Există un corp consistent de lucrări unite între ele prin criteriul apropierilor formale; în acest sens, se trasează, de pildă, o filiaţie transistorică a abstracţiei informale, mergînd de la pagini de manuscris chinezeşti şi persane, la sculpturile delicate ale Mirei Schendel sau la fotografiile cu şuviţe de păr ale Belei Kolárová. În crearea unor astfel de corespondenţe există riscul de a cădea în capcana juxtapunerilor pur formale, iar acest exerciţiu devine obositor atunci cînd întîlnim la tot pasul picturile cu mandale ale lui John McCracken, asociate superficial cu *Target Paintings* geometric-decorative ale lui Paul Gernes sau cu vălurile islamice de nuntă din secolul al XIX-lea, somptuos brodate în mătase. În contrast cu tendinţa formalist-abstractă ce trimite explicit şi implicit la problemele modernismului (să nu uităm că una dintre temele de reflecţie ale acestei ediţii este modernitatea), o mare parte dintre lucrări atacă probleme sociale şi politice, mai cu seamă prin intermediul fotografiei şi al artei video (deşi nu trebuie subestimate valenţele expresive ale tapiseriilor care au împînzit literalmente „Documenta"): efectele negative ale colonialismului şi postcolonialismului în ţările africane şi în America de Sud, conflictul israelo-palestinian, excluderea unor grupuri şi minorităţi în cadrul societăţilor occidentale, tensiunile globalizării, actualitatea feminismului etc. Fotografia pare a transmite cel mai convingător forţa acestor mesaje, iar nume cunoscute precum Jo Spence, David Goldblatt, Mary Kelly sau Louise Lawler stau alături de artişti mai puţin prezenţi în circuitul marilor expoziţii, ca Ahlam Shibli, Guy Tillim sau Lidwien van de Ven. Indiscutabil, unul dintre meritele ediţiei actuale este acela de a fi adus în prim-plan un număr semnificativ de artişti din Centrul şi Estul Europei, în discontinuitate cu tradiţia „excluderilor majore", după cum se exprima Roger Buergel. Astfel, au fost selectate o serie de lucrări realizate în anii '70, cînd ţările din fostul bloc sovietic trăiau din ce în ce mai acut presiunea regimurilor dictatoriale. De aceea, are sens să-i privim în acelaşi context pe cehul Jirí Kovanda şi grupul polonez Kwiekulik, pe Sanja Ivekovici din fosta Iugoslavie şi pe românul Ion Grigorescu. Fiecare dintre artiştii menţionaţi şi-a dezvoltat strategii de rezistenţă împotriva constrîngerilor sociale şi politice, realizînd lucrări subversive, care la vremea respectivă căutau să exprime şi să confrunte discrepanţa dintre viaţa privată şi cea publică, izolarea în celula de la bloc şi faptul de a te simţi supravegheat în permanenţă, spaţiul urban angoasant şi nevoia neconcretizată de comunicare. Este important faptul că „Documenta" readuce în atenţie aceste producţii artistice şi că le plasează într-un spaţiu comun, de dialog, cu arta occidentală.

PUBLICITATE

Marius CHIVU

feedbook

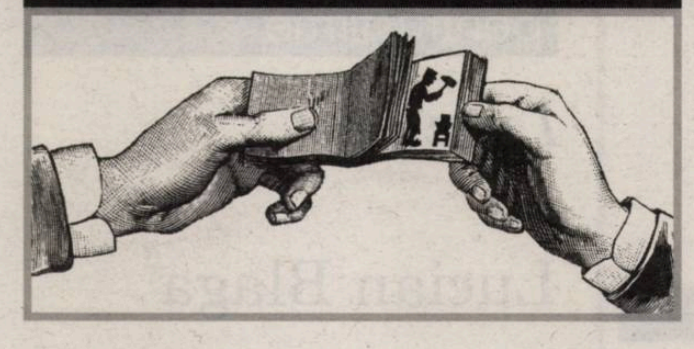

Reciclatura

● **Călin Torsan, *Recycle bun*, Editura Humanitas, 2007.**

Că debutanţii publicaţi în 2004 de Polirom în deja celebra colecţie „Ego.Proză“ au resuscitat proza română contemporană, asta o recunoaşte azi toată lumea. Şi e greu de înţeles astăzi cum, pînă în acel moment, tinerii scriitori nu se bucurau de nici un fel de credit editorial. Sorin Stoica debutase (strălucit) patru ani mai devreme pe banii lui. Ce s-a întîmplat după, însă, mi se pare la fel de interesant. Succesul mediatic (total) şi comercial (parţial) a impulsionat mai toate editurile să „rişte“ cu prozatori debutanţi, astfel că, în doi ani, ne-am trezit cu o adevărată inflaţie a debutanţilor şi chiar cu o literatură în sine: „literatura tînără“. Subiectul „tinerii scriitori“ a fost întors pe toate părţile, s-au făcut liste, topuri, burse. Subiectul s-a epuizat însă repede, ba chiar a început să irite. Sigur, e un trend întreţinut şi de interesul editurilor străine, dar mă tem că s-a creat impresia că tinerii scriitori ar deţine monopol pe literatura bună. În fond, din cei aproximativ 35 de tineri prozatori publicaţi numai în ultimii trei ani, cu adevărat buni nu sînt decît vreo cinci-şase. Un procent echitabil. Nu pot să nu mă întreb însă cîţi debutanţi în proză „suportă“ cu adevărat literatura noastră şi cîţi nu trec, de fapt, prea uşor de selecţia editurilor.

Humanitas n-a avut prea mult noroc cu debutanţii şi a părut că a publicat ce mai rămăsese după primul val. Debutul de faţă este însă una dintre excepţii şi îl văd nominalizat pentru premiile din acest an. Călin Torsan era muzicant în trupa Domnişoara Pogany cînd a publicat cîteva proze scurte în volumul colectiv *Povestiri mici şi mijlocii* (2004), alături de prietenii şi colegii săi de la MŢR: Cosmin Manolache, Ciprian Vocilă şi regretatul Sorin Stoica. De altfel, naratorul din *Recycle bun* este avatarul arhivarului Kranke ce apare în acel volum. Sictirul, derizoriul şi stereotipia cotidianului, *spleentiseala* personajelor surprinse în tuşe uşor absurde, toate de acolo vin, însă cu o mai clară asumare a biograficului.

Naratorul acestui roman se numeşte Călin Torsan, bibliotecar pansiv şi fascinat de cuvinte, muzicant care nu face compromisuri artistice, familist, încercînd „în fel şi chip“ să aducă un ban în casă, uşor misogin, mizantrop şi autoironic, un tip inteligent, dar care „umblă cu capul în jos“. Pot fi recunoscute destule date reale din istoria recentă a muzeului sau dintr-un turneu în Japonia al trupei Einuiea, cu toate acestea avem aici o autoficţiune la mîna hazardului şi a reflecţiei de moment: Călin, naratorul, adună de pe jos toate foile, hîrtiile şi bileţelele scrise pe care apoi le introduce în carte încercînd să construiască pornind de la ele, punîndu-le într-un context, imaginîndu-le povestea, făcînd asociaţii. Bibliotecarul care scrie o carte din bileţele găsite pe stradă – ar putea fi şi o revoltă subconştientă împotriva marilor teme ale literaturii. Ca serialul *Seinfeld*, *Recycle bun* este, de fapt, o carte despre nimic, un roman fără intrigă şi care se scrie din zeci de întîmplări şi gînduri aleatorii, o carte-coş a lucrurilor pierdute sau aruncate de alţii. Deşi pare un experiment textualist riguros, un roman al străzii (la propriu) ce frizează antropologia urbană, să nu ne lăsăm păcăliţi, Călin Torsan nu introduce chiar totul în cartea sa, selectează doar ceea ce îl „ajută“ să scrie. Naratorul lui este, de fapt, un povestitor fără poveste care pîndeşte inspiraţia şi care caută continuu pretexte pentru a povesti ce i se mai întîmplă şi ce gînduri îi mai trec prin cap, în acelaşi timp însă recuperînd, rescriind şi, într-un anume fel, restaurînd realitatea prin ficţiune. Este aici o metaforă postmodernă care i-ar fi plăcut lui Borges: ficţiunea ca reciclare, prin hazard, a elementelor realităţii. „Trăim într-o cultură a resturilor“ – spune Călin care îşi vede cartea ca pe o ladă de gunoi scriptural. Numai că acest joc semnifică mult mai mult; o spune tot el: „M-am reciclat pînă la urmă şi pe mine... Din gunoi social, abandonat într-o bibliotecă bugetară, am ajuns, iată, scriitor, tînăr prozator, om interesant“. Apoi, Călin e atras de ideea unui sens ascuns în acest joc în care hazardul este ghidul ficţiunii. Pe unde trece (inclusiv în călătoria din Japonia) îi ies în cale cărţi de joc aruncate pe jos. De fapt, cît de întîmplătoare este relaţia dintre inutilitate şi/sau neglijenţă (hîrtiile găsite pe stradă) şi hazardul recuperării lor?!

Restituind toate aceste mici texte pierdute unui Text cu mult mai mare, o altă temă borgesiană „reciclată“ de Călin Torsan este paternitatea multiplă a textului literar: „Am nişte teme pe care le găsesc direct în stradă, apoi nu fac altceva decît să le mixez. O carte a vremurilor noastre. O carte de scriitor DJ“. După ideea recondiţionării resturilor existenţiale, Călin Torsan mai reciclează o convenţie clasică, şi anume manuscrisul anonim găsit întîmplător. Ultima treime a cărţii reproduce – nu foarte inspirat, zic eu, dar asta e convenţia – o scriere intitulată *O carte de o sută şi ceva de pagini* la care Călin tot sperase („un coltuc de roman“), pe care o găseşte aruncată lîngă o ghenă de bloc şi despre al cărei autor află, în cele din urmă, că a murit. În ultimele pagini ale romanului, „autorul“ expune editorului şi cititorului (în plan simbolic, unul şi acelaşi) întreaga poveste a cărţii. Şi e posibil ca fragmentul chiar să fie autentic, aşa cum personajul accidental Laura Manolache, al cărei nume e copiat de pe un bileţel găsit pe holul Conservatorului, există în realitate.

Călin Torsan are ochi pentru detalii, un anume simţ al plictiselii şi al rutinei şi, mai ales, găseşte tonul potrivit pentru această carte care are ceva din oralitatea plină de umor a lui Sorin Stoica, recuperînd discursul familiar, direct, presărat cu lexicul urban („piţipoancă“, „pretenar“, „căcăstuf“, „pulăsculată“). Personajul Călin, sictirit, autoironic şi destul de slobod la gură îţi devine repede simpatic, te amuză şi te pune pe gînduri cu reflecţiile lui aparent frivole. Căci *Recycle bun* nu are prea multe din minimalismul francez, preţios, frigid şi gratuit, ci ţine, mai degrabă, de influenţa minimalismului absurd central şi est-european, pe filiera unor Hrabal, Mrozek şi Harms. Un debut discret şi fără pretenţii, dar reuşit.

Dilema veche vă recomandă

● În *România literară* de săptămîna trecută (nr. 40), la „Cronica pesimistei“, Ioana Pârvulescu supune atenţiei „un ghid practic pentru studenţii care au nimerit din greşeală la Litere“. Cu generozitate, se oferă sfaturi precise pentru „situaţiile curente“, în problemele legate de e-mail-urile şi telefoanele studenţilor către profesori, în tezele propriu-zise („Mai bine evită verbul *a crea*... cel care se scrie ba cu un *e*, ba cu doi“), precum şi în complicaţiile examenelor: „Dacă-ţi scrii lucrarea de diplomă fără semne diacritice şi profesorul se arată mirat, răspunde-i ferm: «Aşa m-am obişnuit pe e-mail!» sau «Regret, nu mai pot să scriu altfel!». Impune-ţi titlul: «Fata nevazuta a poetilor Vacaresti»“. Optimist vorbind, avem un ghid care se poate extinde lejer spre aceia care au nimerit din greşeală la Filosofie, Jurnalism sau Silvicultură. (Radu Cosaşu)

● Serialul *Doctor House* de pe TVR 1, marţea de la 23,30, ajuns abia la episodul 3. Un thriller medical sau, după caz, *policier* farmacologic cu un doctor (interpretat de Hugh Laurie) insuportabil de arogant şi de cinic, dar super-specializat în boli rare, un serial plin de suspans care te face să regreţi că n-ai făcut Facultatea de Medicină. Sau de Chimie. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Veşti din Vest

● ***Drumul dreptăţii* / *3:10 to Yuma*** **(SUA, 2007), de James Mangold.**

Soarta western-ului *Drumul dreptăţii* se decide în ultimele sale secvenţe: unii spectatori le vor găsi ridicol de neverosimile; alţii le vor găsi mai degrabă *cool;* şi unii, şi alţii vor avea dreptate. Ce se întîmplă pe ecran în momentele acelea poate fi rezumat după cum urmează: virtuosul fermier Dan Evans (Christian Bale) trebuie să-l tîrască pe fiorosul bandit Ben Wade (Russell Crowe), printre gloanţele acoliţilor săi, pînă la trenul care ar urma să-l ducă la închisoarea din Yuma (Arizona). Numai că, de fapt, nu *trebuie* să-l tîrască: Wade îl urmează de bunăvoie – în parte pentru a-l vedea cum se descurcă singur împotriva a vreo douăzeci de pistolari (deci din interes sportiv), în parte pentru a continua o conversaţie începută mai devreme (deci din bună-creştere) şi în parte pentru a-i da ocazia să se comporte eroic în faţa fiului său adolescent (deci dintr-un fel de mărinimie aristocratică). Aşadar, reuşita acestui film ca divertisment depinde de ce va conta mai mult pentru spectator: faptul că Wade nu are nici un pic de credibilitate ca bandit din Vestul Sălbatic sau faptul că, aşa necredibil cum e, tipul are stil. *Drumul dreptăţii* e cea de-a doua ecranizare a unei proze scurte publicate de Elmore Leonard în 1953 şi la Leonard stilul e totul. Leonard a scris toată viaţa lui numai romane de gen (mai întîi western-uri şi apoi thriller-uri) şi romanele de gen nu sînt citite de regulă pentru stil, ci pentru poveştile lor, dar poveştile lui (citite cu admiraţie de personalităţi spectaculos de diverse, de la Saul Bellow la George W. Bush şi de la Martin Amis la Quentin Tarantino) sînt asemănătoare şi formalizate – sînt ritualuri generice (în mai toate thriller-urile lui e vorba despre unii care aleargă după o sacoşă cu bani) cu care el lucrează aşa cum un poet lucrează cu o formă fixă. Ce contează în ele e cum vorbesc şi cum se mişcă personajele, iar ce contează la personaje nu e dacă sînt „pozitive“ sau „negative“, ci dacă dau sau nu dovadă de stil în conversaţie şi în acţiune; nici un personaj de-al lui Leonard n-ar săvîrşi o faptă bună din sentimentalism, din moralitate sau din cine ştie ce motive psihologice, ci numai şi numai din eleganţă. Scrierile lui sînt de fapt nişte cvasi-comedii despre *cool* şi e uşor de văzut cum l-au influenţat pe Tarantino (al cărui *Jackie Brown* e o ecranizare după Leonard şi al cărui spirit planează asupra unei alte ecranizări, *Get Shorty),* deşi *cool*-ul leonardian are un element inefabil de cavalerism care la Tarantino lipseşte. Ce-i drept, lucrurile astea sînt valabile mai mult pentru thrillerurile lui Leonard decît pentru western-urile lui de tinereţe (care tind să fie mai realiste şi mai puţin dialogate), dar, dacă realizatorii noului *3:10 to Yuma* au exagerat nonşalanţa personajului Ben Wade, nu se poate spune că exagerarea lor e străină de spiritul lui Leonard. Şi, dacă filmul lui James Mangold cade în ridicol, asta nu e din cauză că e nerealist, ci din cauză că nu are nici pe departe suficient *stil.*

Problema nu e că protagoniştii acţionează nemotivat, ci că pe alocuri acţionează tocmai din motivele sentimentalist-morale şi hollywoodian-psihologice pe care Leonard nu le-ar tolera niciodată la personajele lui. Wade nu se lasă condus la tren numai pentru că a dezvoltat o anumită simpatie pentru amărîtul de fermier care-l păzeşte (ceea ce e neplauzibil, dar graţios), ci şi pentru a-i permite acestuia să-şi recîştige respectul de sine şi respectul fiului său (ceea ce e neplauzibil şi siropos). În prima ecranizare a povestirii, filmată de Delmer Daves în 1957, amărîtul de fermier nu era chiar *atît* de amărît: nu avea o rană de război căpătată în condiţii nedemne, nu avea un fiu care să-l dispreţuiască – nu avea atîtea motive de a fi eroic. (În povestire nici măcar nu era fermier, ci şerif: nu avea nevoie de motive, avea o meserie.) Christian Bale e un actor cu o prezenţă misterioasă, dar toată povara asta motivaţională nu reuşeşte decît să-l facă neatractiv. Noroc că din potera care-l escortează pe bandit face parte şi Peter Fonda – hîrşit, pîrlit şi scrîşnit în rolul unui detectiv de la agenţia Pinkerton, recent împuşcat de Wade în timpul unui atac de diligenţă. Secvenţa atacului e plasată la început şi e o deschidere forţoasă – vechiul ritual executat în conformitate cu ultimele standarde în materie de acţiune. Din contră, încercările prin care trece potera în drumul ei spre oraşul din care Wade trebuie să ia trenul (o altercaţie cu indienii, o alta cu muncitorii de la căile ferate) au un aer de rutină şi de umplutură şi filmul nu reîncepe să scapere ca lumea decît înspre final, cu poteraşii baricadaţi într-o cameră de hotel în aşteptarea orei de mers la gară, cu Wade ieşind nestingherit la fereastră, ca un locatar la taclale cu vecinii, ca să-şi instruiască banda adunată jos, şi cu locotenentul său (Ben Foster într-un număr *à la* Klaus Kinski) făcînd recrutări masive din rîndul scursurilor din oraş. Cel mai bun moment al locotenentului vine atunci cînd, văzînd că noii recruţi trag inclusiv în şeful său, face ordine printre ei din cîteva împuşcături. Nu e tocmai stilul lui Leonard (e Leonard filtrat prin Tarantino), dar, oricum, e un moment de stil.

trecerea prin reviste

Memoria fascismului în *Figaro littéraire*

Fascismul şi istoria recentă sînt teme de actualitate în Germania. Traumele trecutului nu au fost încă asimilate de societatea de acum, iar memoriile celor care au trăit pe atunci aduc nu doar probe pentru condamnarea acelui regim criminal, nu doar explicaţii pentru puterea de seducţie a lui Adolf Hitler, ci şi o împăcare binefăcătoare: mulţi încearcă să-şi găsească liniştea prin amnezie, în timp ce alţii vor să se mîntuiască tocmai reamintindu-şi acel chinuitor trecut.

Este cazul scriitorului Günter Grass, distins cu Premiul Nobel, care povesteşte în volumul autobiografic *Decojind ceapa* (publicat anul trecut în Germania şi apărut, recent, şi în traducere românească, la Editura Polirom) cum s-a înrolat în Waffen SS, la vîrsta de 17 ani, cînd războiul era pe sfîrşite; sau al lui Joachim Fest, jurnalist politic, istoric şi biograf al lui Hitler, care îşi aminteşte în cartea *Ich nicht. Erinnerungen an eine Kindheit und Jugend (Eu, nu. Amintiri din copilărie şi din tinereţe)* – apărută tot în 2006 – cum a fost luat cu japca din şcoală în timpul războiului şi trimis în armată, despre cum a căzut prizonier, despre sfîrşitul războiului şi începutul noii istorii a Germaniei.

Cel care pune faţă în faţă cele două portrete şi biografii (în *Figaro littéraire* din 4 octombrie) este nimeni altul decît Ernst Nolte, unul dintre cei mai reputaţi şi mai controversaţi istorici ai totalitarismelor.

Joachim Fest şi Günter Grass au destule lucruri în comun: s-au născut în aceeaşi perioadă (primul în 1926, al doilea în 1927), ambii au fost ostili fascismului şi hitlerismului (primul a fost chiar exmatriculat pentru că a desenat o caricatură a Führer-ului), ambii au ajuns pînă la urmă să servească în armata Reich-ului (primul a fost constrîns să o facă, cel de-al doilea a fost voluntar). Opera ambilor autori este consacrată, în mare măsură, memoriei fascismului şi integrării acestei memorii.

„De-acum şi pînă peste cel puţin cincizeci de ani, nimeni nu va putea să afle cu adevărat cum au putut germanii şi alte cîteva naţiuni să înfrunte mizeriile şi ororile istoriei secolului XX dacă nu va citi cărţile lui Günter Grass şi Joachim Fest“, conchide Ernst Nolte.

În *Castelul din pădure,* americanul Norman Mailer îşi imaginează copilăria lui Hitler, pe care o povesteşte din perspectiva unui recrut din Waffen SS, de fapt, un trimis special al diavolului pe pămînt. Valoarea literară a romanului – scris de un reprezentant de marcă al curentului numit *new journalism* – nu a fost contestată de nimeni; în schimb, numeroşi intelectuali au văzut în această înfăţişare a lui Hitler ca „unealtă“ diavolească un fel de dezvinovăţire. În interviul acordat corespondentului de la New York al publicaţiei *Le Figaro,* Norman Mailer explică de ce nu crede în banalitatea răului: „Dacă răul există pe lume – fie el uman în totalitate, fie el parţial uman, parţial diabolic – el are acelaşi efect. Ele merg împreună. Noi, oamenii, sîntem şi Dumnezeu, şi Diavol, e în firea noastră să fim imperfecţi. Cine e Hitler? O fiinţă umană şi, de fapt, o creatură foarte modestă. (...) El este excepţional numai şi numai prin geniul său malefic care s-a aprins, să spunem, între 1933 şi 1938, perioadă în care a realizat lucruri cutezătoare. În faţa unui asemenea personaj, sîntem obligaţi să ne imaginăm mîna unui ghid superior, diavolul“.

Fie că e descris din perspectiva istoriei, fie că e văzut ca personaj literar, Hitler este la fel de diabolic. (**Matei Martin**)

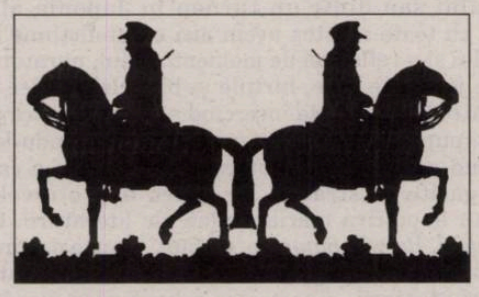

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Iosef Hechter nu mai suferă

Povestea textului de mai jos este următoarea: la sfîrşitul lunii iulie a acestui an, editorialistul *Gazetei Sporturilor,* dl Cristian Geambaşu, a primit un e-mail prin care era rugat de un cititor să transmită unui colaborator permanent al ziarului această scrisoare:

„...Vă scriu cu cîteva ore înaintea concertului Rolling Stones de la Bucureşti. Concert pe care, din cauza unei toane inexplicabile a programului personal, am să-l ratez. Departe de fierberea fostului «23 August», mă bucur totuşi de cele cîteva articole entuziaste din presa românească de azi. Mă emoţionez văzînd că *Evenimentul zilei* şi *Cotidianul* şi-au deschis ediţiile cu materiale despre concert. Mă mir şi mă bucur deopotrivă citind vorbe entuziaste despre muzicanţi, despre admiratorii lor, despre întreaga atmosferă ce înconjoară evenimentul. Dl Adrian Georgescu, bunăoară, colegul dvs. de opinii de la *Gazetă,* scrie un articol antologic în *Evenimentul zilei.*

Realizez brusc că ceea ce dă farmec şi savoare acestei zile, chiar şi pentru cei vremelnic depărtaţi de arşiţa bucureşteană, e bucuria cu care oamenii aşteaptă, prefaţează, înnobilează acest concert. Se simte, mai presus de orice, că jurnaliştii scriu despre ceea ce le place. Brusc, descopăr că ăsta s-ar putea să fie secretul relaţiei speciale pe care o am cu textele dvs. Cu rare şi incisive excepţii, scrieţi despre ceea ce vă place. Şi oricît de mult m-ar atrage pamfletele, anchetele, dezvăluirile, satirele, ceea ce rămîne, pînă la urmă, e mai ales mărturisirea afectivă. În puterea nopţii, cînd gîndurile zilei şi-au pierdut tăişul, emoţia se naşte în faţa declaraţiilor de dragoste.

Bogart, *Hoţii de biciclete,* Manchester United, Bucureştiul de atunci şi de acum, cu străzile, oamenii şi cinematografele lui, *Moarte la Veneţia,* Sampras, Fred Astaire, «Şi mai terminaţi odată cu acel 5-1 din Giuleşti», şansonetiştii, Brazilia&Argentina, Caragiale, Radu Banciu&Naum, *Casablanca,* bridge-ul, toţi eroii dvs., pe care i-aţi povestit de atîtea ori şi în atîtea feluri, sînt la fel de proaspeţi şi de interesanţi ca personajele realităţii imediate. Sigur, aici s-ar cădea, poate, să spun că sînt mai proaspeţi şi mai interesanţi decît personajele realităţii imediate. N-are însă nici un rost să vă mint: cu toate ale ei rele, viaţa noastră zilnică îmi e apropiată şi dragă. Cu toate personajele ei pestriţe şi bidimensionale, cu toate prostiile şi ticăloşiile ei, realitatea nu mă scîrbeşte, nu mă dezgustă decît arareori şi pentru scurte perioade de timp.

Pot cu uşurinţă, ba chiar cu un soi de perversă plăcere, să urmăresc o discuţie pe teme politice dintre cele mai actuale, pentru ca apoi să-mi bat capul cu *L'année dernière à Marienbad.* Pot să-mi cumpăr de la chioşc *Dilema veche* şi, în timp ce vînzătorul îmi întinde restul, să-mi arunc o privire la ultima copertă de *Playboy.* Pot să mă bucur de unul din cele patru spectacole ale lui Andrei Şerban, de la cel mai recent festival de teatru sibian, şi în pauză să-l sun pe taică-miu, ca să aflu cum s-a terminat Slovenia-România. Îmi pare că fiecare dintre aceste lucruri mă îmbogăţeşte şi nu văd rostul pentru care aş renunţa la vreunul dintre ele“.

Mi se pare mai puţin important cui îi era adresată această scrisoare. Dincolo de persoană, de literatură sau de Rolling Stones, ea mărturiseşte o plăcere oximoronică a vieţii, rar întîlnită, ca să nu abuzez de adjectivul la zi: orbitoare.

Un om care azi, în România, scrie liniştit că „realitatea, cu prostiile şi ticăloşiile ei, nu mă scîrbeşte, nu mă dezgustă decît arareori (arareori? «Dumnezeule!», cum ar exclama Radu Naum în orice tur al Franţei... *n. mea)* pentru scurte perioade de timp“,

un contemporan care după un talk-show politic îşi poate bate capul cu enigma anului trecut la Marienbad, recunoscîndu-şi „perversa plăcere“,

un fan Andrei Şerban capabil să cadă în contingent sunîndu-şi tatăl, în pauza *Pescăruşului,* ca să afle scorul meciului Slovenia-România, nu poate da, cel puţin mie, decît o ameţitoare poftă de viaţă, fie şi în acest vast ambuteiaj numit tranziţie.

Cine-i omul? Cum îl cheamă? Aceasta e a doua frumuseţe a scrisorii: e-mail-ul este semnat: *Iosef Hechter<iosef_hechter@yahoo.com>.* Un singur om a fost şi este celebru în România – născut exact acum o sută de ani cu acest nume: Mihail Sebastian! Oricum ar fi: o glumă (de certă tandreţe!), un pseudonim (fericit ales!), o pură coincidenţă aievea (de ce nu?) – această semnătură aparţine unui sebastianism întîrziat istoric şi transmite vertijul lung al întîmplărilor alexandrugeorgiene cu sensul la urmă. Încît adresantul a bătut imediat „telegramă“, că de aia avem computer, „ca să bată“: „Atît de puternic m-a impresionat mesajul dvs., încît nu vă pot răspunde decît printr-o singură întrebare, pentru mine bulversantă: vă numiţi într-adevăr Iosef Hechter?“. Nu s-a primit răspuns; e de sperat că Iosef Hechter, sfidînd blestemul prefeţei la *De două mii de ani,* nu mai suferă, nu se mai teme de frig, de întuneric şi nu mai dă explicaţii.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Lumina de Lucian Blaga

Se termină: ca-n ziua creaţiei, cu lumină.

Dificultate: pentru cine nu a citit Biblia, povesteşte Blaga o zi a creaţiei. Ce nu e, nici Blaga nu cere. E un fel de iubire povestită pentru cei ce văd neonul toată ziua în firme. Apropo, Nepătrunsul e Bossul, Dumnezeu.

Durata lecturii: un sfert de minut.

Remixuri: păi, Blaga a reluat o banalitate. Banalitatea lui Blaga este versificată, de atunci încolo, de cîte ori punem geana pe o gagică.

Utilitate: la agăţat, la sondarea propriilor sentimente, la distincţia dintre carnal şi veşnic, după 2 noaptea, prin Clubul Ţăranului.

Ciudăţenii: Blaga povesteşte iubirea pentru limbrici, dar aşa e, chiar aşa e, dacă stai un pic să revezi nişte scurte filmuleţe de pe la întîlniri.

Personaje: lumina, el, ea, Dumnezeu, Nimicul, agonia, Viforul.

Povestea: iubeşti cînd simţi lumina aia, din prima zi a creaţiei universului, în suflet. Cînd nu, ia o pauză la promisiuni şi tăvăleşte trupul fără mult zgomot.

Mişto: „Lumina ce-o simt / năvălindu-mi în piept cînd te văd, / oare nu e un strop din lumina / creată în ziua dintîi, / din lumina aceea-nsetată adînc de viaţă? / Nimicul zăcea-n agonie / cînd singur plutea-n întuneric şi dat-a / un semn Nepătrunsul: / «Să fie lumină!» / O mare / şi-un vifor nebun de lumină / făcutu-s-a-n clipă: / o sete era de păcate, de-aventuri, de doruri, de patimi, / o sete de lume şi soare. / Dar unde-a pierit orbitoarea / lumină de-atunci – cine ştie? / Lumina ce-o simt năvălindu-mi / în piept cînd te văd – minunato, / e poate ca ultimul strop / din lumina creată în ziua dintîi.“

Încheiere de Lucian Blaga

Se termină: cu aia, cu ailaltă, cu uite-o, nu e.

Dificultate: e despre cărţi şi scriitori. Creatori.

Durata lecturii: un sfert de minut.

Remixuri: e plină ţara de arte poetice, mai puţin de versuri bune. Asta e despre ce se întîmplă dacă scrii cărţi. După ce scrii cărţi. Îţi pui bani deoparte pentru o pensie privată.

Utilitate: pledoarie pentru o pensie privată. Creativii din agenţii să înţeleagă ce se alege din munca lor. Cartea, cuvînt generic, se poate înlocui cu detergent, axion, iaurt, tampax, deci produsul o păţeşte oricum, oricîtă inimă pune creativul.

Ciudăţenii: vrăjeala cu paranormalele, cu sufletele care se rotesc precum ciorile pe deasupra creaţiilor.

Personaje: cei ce trăiesc şi cei ce-o mierlesc. Noi toţi.

Povestea: ai scos o creaţie, ai omorît un balaur în tine.

Mişto: „Frate, o boală învinsă ţi se pare orice carte. / Dar cel ce ţi-a vorbit e în pămînt. / E în apă. / E în vînt. / Sau mai departe. / Cu foaia aceasta închid porţile şi trag cheile. / Sînt undeva jos sau undeva sus. / Tu stinge-ţi lumînarea şi-ntreabă-te: / taina trăită unde s-a dus? / Ţi-a mai rămas în urechi vreun cuvînt? / De la basmul sîngelui spus / întoarce-ţi sufletul către perete / şi lacrima către apus.“

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Conflicte mici

Kathleen Jennings este o victimă a justiţiei britanice mai ceva decît este Decebal Traian Remeş o victimă a justiţiei româneşti. Studentă la matematică, Kathleen visa să devină profesoară. Ceea ce nu a împiedicat-o să îşi pună picioarele pe scaunul din faţă, într-un tren. Cînd inspectorul de poliţie s-a apropiat de ea, şi-a coborît picioarele. Ceea ce nu l-a împiedicat pe inspector să o trimită la tribunal. Dacă era găsită vinovată, plătea amendă penală, deci cazier, deci adio carieră în sistemul de educaţie britanic. Dacă vi se pare lacrimogen cazul, aşa a şi fost. Kathleen a plîns la proces şi magistraţii au găsit-o nevinovată, ba chiar l-au mustrat pe inspector pentru că a risipit banii contribuabilului pe un aşa caz. Uşurată că va putea să ajungă profesoară, Kathleen a spus: „Sper că de acum încolo se vor lua de infractorii adevăraţi, nu de cei ca mine". Aş putea jura că aşa îşi zice şi domnul Remeş, dar am promis că mă abţin de la politica românească în această rubrică. Tatăl fetei a spus şi el ceva de genul: „pe vremea mea era destul să-i dai una după ceafă şi să-i spui să nu mai facă". Cred însă că pe vremea dumnealui una după ceafă de la un inspector de poliţie nu era tocmai o tragedie, dar acum ar urla organizaţiile pentru drepturile copiilor turbulenţi, un alt călător ar filma scena cu telefonul mobil, BBC ar cenzura imaginile din ordinul preşedintelui numit politic (nu mă pot abţine!), dar filmul ar apărea totuşi pe Internet.

Poliţia britanică s-a hotărît să schimbe politica şi să aplice o amendă de 50 de lire, pe loc, oricui este prins cu picioarele pe scaune sau cu muzica de la iPod prea tare. Din surse puţin credibile am auzit că Parlamentul României a hotărît să schimbe politica necruţătoare de pînă acum şi va legifera primirea pe loc a şpăgii în palincă românească şi maşini nemţeşti, pentru a nu mai risipi banii contribuabilului cu cazuri frivole.

Tot săptămîna trecută, taximetriştii londonezi s-au enervat rău de tot. Lucru de mirare, pentru că din scurta mea experienţă taximetriştii londonezi sînt nişte oameni foarte calmi, oricum mai calmi decît miniştrii români. Taximetriştii au protestat împotriva noului plan al Primăriei de a ajuta minorităţile să acceadă la meseria lor. Trebuie să vă spun că pentru a fi taximetrist aici trebuie să treci un examen dur, să ştii pe de rost străzile dintr-un oraş întins pe 50 de kilometri. Cineva mi-a spus că s-a demonstrat ştiinţific (nu am referinţa bibliografică, luaţi-o ca zvon) că taximetriştii londonezi au creierul neobişnuit de dezvoltat. Ceea ce nu cred că se poate spune despre miniştrii români (nu am referinţa bibliografică, luaţi-o ca zvon). Oricum, primarul vrea să-i ajute pe minoritari cu lecţii gratuite de engleză şi cu meditaţii plătite de Primărie pentru a trece acest examen. Ideea ar fi că sînt prea mulţi taximetrişti albi la Londra. Eu am numărat cinci minute şi mi-a ieşit un negru la vreo zece albi. Şoferii consideră că noua politică reprezintă o discriminare împotriva bărbaţilor albi. Tocmai cînd terminam de numărat feţe de taximetrişti, mi-am adus aminte că acum cîteva luni, în Minneapolis, SUA, taximetriştii musulmani (foarte mulţi, mai ales la aeroport) refuzau să transporte călători care aveau sticle de băutură la ei. Nu oameni beţi, ci oameni care aveau sticle închise, dar săvîrşeau totuşi un păcat, potrivit Coranului. A fost ceva scandal şi acolo, s-a vorbit despre un boicot al consumatorilor (de taximetrie), nu ştiu cum a rămas. Discriminarea asta e cu dus şi întors.

Ca să închid cercul vicios justiţie – alcool – taximetrie, am o idee: dacă oamenii ăştia nu s-ar lua aşa de în serios şi ar da nişte palincă pentru a trece examenul de taximetrist londonez, poate ar intra mai mulţi minoritari în breaslă, deci o problemă mai puţin.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Sambata, 20 octombrie, ora 19

Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

Oleanna supune atenţiei complexitatea relaţiei dintre un profesor universitar şi studenta acestuia. Plecat din poziţie de forţă, de autoritate, profesorul sfârşeşte ruinat profesional şi personal după o confruntare cu tânăra de 20 de ani al cărei examen ratat o aduce în biroul său. O poveste plină de tensiune despre hărţuirea sexuală într-un campus universitar american. Textul porneşte de la o întâmplare adevărată care a zguduit lumea academică de peste ocean şi care s-a petrecut la începutul anilor '90. Boston Globe nota la premiera americană: "David Mamet a transformat revolta într-o formă de artă... Oleanna este un text sufocant."

Duminica, 21 octombrie, ora 19

Middle age crises! Dacă n-ar exista, despre ce ar scrie revistele pentru femei? Cum rezolvă americanii problema, o ştim cu toţii. Dar ce rezolvare i-au găsit... să zicem ruşii... te-ai gândit? O poveste despre un el care trece printr-o middle age crises a la russe, despre o ea – soţia – care nu ştie cât de înţelegătoare să fie, despre un oraş aglomerat şi lecţiile de viaţă primite de la tata, supravieţuitor al fenomenului.

ORAŞUL
de Evgheni Grişkoveţ
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
RALUCA RUSU
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
21
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro
MOBEXPERT

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

NICULESCU
www.niculescu.ro
colecţia cartea de recitire

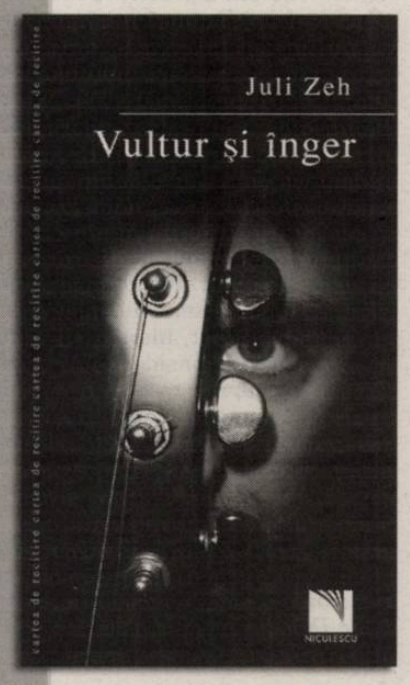

Juli Zeh
VULTUR ŞI ÎNGER

„Îţi taie răsuflarea şi îţi dă fiori..."
Financial Times

Iaromira POPOVICI

bazar

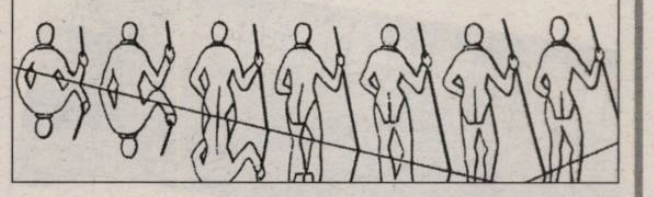

Prejudecăţi depăşite

Am crescut, cei din generaţia mea, cu un picior în epoca ceauşistă şi cu un altul în cea de acum, cu o serie de prejudecăţi, frici şi şabloane induse şi impuse atît de societatea opresivă şi duplicitară a momentului, cît şi de morala publică generală vizibilă în producţiile culturii populare occidentale sau chiar româneşti de atunci, cîte erau (filme, cărţi, producţii TV...). Precum şi de sfaturile „de viaţă" ale propriei familii, părinţi, bunici, mătuşi, prieteni...

Ne erau impuse diverse interdicţii în sfera, să-i zicem, civică; dar nici din viaţa personală nu lipseau: morala mai puritană (în comparaţie cu cea a anilor de după '90 şi pînă azi) combinată cu un ghid minimal de supravieţuire duceau la o întîrziere şi o diluare-romanţare a vieţii sexuale. Modul nostru de gîndire de atunci şi codul nostru de comportament sexual îşi găseau cu greu locul undeva între plimbările bunicii, frumos îmbrăcată, pe corso, de braţ cu avocatul care urma să o ceară de nevastă, şi raporturile mult mai directe ale adolescenţilor din ziua de azi. Se apropia, mai curînd, de cel al fetelor „populare" din filmele americane ale epocii, care învăţau bine şi-şi vedeau de treabă, dar îşi şi permiteau să arate sexy în minijupe strîmte din care ieşeau picioare atletice.

În toată această bolnăvicioasă combinaţie multiculturală, un lucru era sigur: să faci amor înainte de căsătorie se mai putea trece cu vederea, dar să rămîi gravidă era o calamitate. Dacă ţi se întîmpla, Doamne fereşte, aşa ceva, deveneai urgent un fel de *paria*, o *loser*-iţă a societăţii pe care toţi o arătau mai mult sau mai puţin cu degetul. Am cunoscut astfel de situaţii în jurul meu şi mi s-au părut destul de dramatice: o colegă de la Şcoala Centrală a fost exmatriculată şi trecută la seral; o alta, un caz mai fericit, a avut părinţi normali, care i-au crescut copilul alături de ea; în sfîrşit, o a treia, care a făcut copilul în facultate, s-a măritat cu însuşi tatăl copilului şi au trăit cît de cît *happily, ever after*...

Un film, actualmente pe ecrane, insignifiant ca valoare cinematografică, dar cu o posibilă valoare de consemnare a moravurilor epocii: *Un pic însărcinată (Knocked Up)*, în regia lui Judd Apatow, cu Katherine Heigl, Seth Rogen, Paul Rudd, Leslie Mann, tratează, cu limitele genului, tocmai această problemă. Filmul de faţă, altminteri o comedie mai curînd vulgară decît romantică, are meritul de a întoarce situaţia clasică – în lumina prejudecăţilor de altădată – a fetei „lăsată însărcinată" a cărei existenţă devine dramatică în urma întîmplării. În primul rînd, fata nu e „lăsată însărciantă", nu e un obiect la diateza pasivă, ci rămîne însărcinată în urma unui act sexual de comun acord consimţit (sigur că şi în urma unei neînţelegeri legate de folosirea prezervativului, dar astea sînt detalii tehnice...). Pe de altă parte, faptul că urmează să aibă un copil nu o indispune pe eroină, deşi proaspătă vedetă de televiziune, ci o bucură: ca atare, ea alege, iarăşi de bunăvoie, aducerea pe lume a bebeluşului. Propagandă demografică, veţi spune. Poate, dar şi semn de normalitate socială şi feminină: femeia aflată în situaţia altădată critică deţine, acum, puterea – şi firescul – alegerii. De ce în vremurile de demult era o dramă să rămîi însărcinată? Pentru că, în primul rînd, femeile nu se puteau întreţine singure, pe ele şi pe a lor odraslă; şi, pe de altă parte, sau tocmai drept consecinţă a primei condiţii, societatea te blama pentru o asemenea „greşeală". *Knocked Up*, în felul lui superficial şi vulgar, marchează tocmai abolirea acestor prejudecăţi legate de statutul femeii cu copil: aceasta, în zilele noastre, este în măsură, din punct de vedere material, să-i asigure pruncului toate cele; iar societatea nu o mai contestă, ci dimpotrivă, o aprobă şi admiră. Mai rămîne problema tatălui: acesta desigur că are importanţă, dar, cel puţin în filmul de faţă, este subordonat mamei şi intereselor acesteia, coborînd din poziţia de *pater familias* pe una de accesoriu devenit indispensabil numai în anumite condiţii.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

O lume nedreaptă

Visul prea omenesc nutrit de Cristian Bădiliţă este acela ca lumea să vorbească despre el. Vrea notorietate, celebritate, demnitate. Şcolit prin Franţa şi Spania, omul a practicat poligrafia, reuşind să tipărească o sumă de cărţi în cele mai diferite genuri (de la studiile patristice şi cele dedicate gnosticismului antic, pînă la poezie, jurnal sau eseu). Pînă spre 40 de ani, CB a tot căutat să rămînă în „Occident", numai că n-a izbutit să obţină acolo vreo poziţie academică serioasă. Aproape necunoscut în Hexagon, el a dus o existenţă publică intermitentă, bazată pe colocvii transalpine, fără ca o catedră la o mare universitate apuseană să-i legitimeze, definitiv, competenţele. Ar fi putut deveni un al doilea Ioan Petru Culianu sau un alt Victor Ieronim Stoichiţă. Pentru a satisface nişte ambiţii atît de exigente, ar fi trebuit să participe la toate concursurile menite să-i consolideze statutul. Un atare obiectiv a fost însă ratat. Evident, nimeni, cu excepţia lui însuşi, nu poartă vina acestui eşec profesional.

Mult mai indulgente, în schimb, s-au dovedit mediile intelectuale din România, care i-au acordat maximă preţuire şi sprijin. Andrei Pleşu l-a selecţionat printre bursierii Colegiului „Noua Europă" şi l-a asistat decisiv în lăudabilul proiect de a coordona traducerea în româneşte a *Septuagintei*. Eu însumi am scris, chiar aici, un text super-elogios, care sublinia calităţile încă junelui Bădiliţă, insistînd pe nevoia societăţii noastre de a se reancora, prin erudiţia şi abnegaţia unor asemenea studioşi, în tradiţia pierdută a Europei secularizate. Editorii l-au răsfăţat, mai ales pe la Iaşi. Numeroşi exegeţi, recrutaţi cu precădere dintre colegii săi de generaţie, i-au dedicat analize pertinente, salutîndu-i prolificitatea.

Din păcate, Cristian Bădiliţă nu ştie decît să muşte mîna care îl mîngîie. Familiaritatea cîştigată cu Părinţii Bisericii nu s-a transformat, pentru el, în principiu de combustie lăuntrică. Deşi ar fi fost normal să răspîndească în dereglata comunitate românească valorile Avvilor din Pateric, pe care i-a frecventat la sursă, CB preferă invectiva umorală, calomnia patetică şi puseul mizantrop. A transformat vocaţia unui Augustin răsăritean în destinul unui Tertulian de parodie, care vituperează *urbi et orbi*, fără strop de discernămînt. Insultă la grămadă, tot mai aproape de repertoriul birjarului, atît ţara de baştină, cît şi pe amărîţii de băştinaşi, prea rudimentari şi provinciali pentru a-i recunoaşte cum se cuvine meritele prisositoare.

Bolnav, pesemne, de cel mai acut egocentrism, CB nu ştie să construiască şi nici să se asocieze. Îi ies doar trombele de noroi, acuzaţiile disproporţionate şi numerele, tot mai jalnice, de frustrare narcisică. Auzeam de ceva timp că îşi maltratează pretutindeni binefăcătorii şi că s-a certat cu toţi aliaţii naturali, care poartă culpa inexpiabilă de a fi realizat mai multe decît a reuşit el. Mai nou, pentru că trebuie să se întreţină cumva, personajul nostru şi-a găsit familia adoptivă în gazeta-fanion a vechii Securităţi. Din paginile acestei publicaţii abjecte, dl Bădiliţă continuă să-şi manifeste, cu o vehemenţă sticloasă, ura faţă de toţi contemporanii care, spre deosebire de el, au în CV nu doar cărţi, ci şi implicarea în funcţii publice. Teoria lui favorită e că oamenii precum H.-R. Patapievici ori semnatarul acestei pseudo-scrisori de adio participă fraudulos la viaţa cetăţii. În condiţii normale, doar el, Cristian Bădiliţă, ar fi trebuit să fie, bunăoară, secretar de stat, ambasador, consilier prezidenţial sau preşedinte al ICR. Pînă şi postul de la UNESCO, fir-ar să fie, a fost adjudecat de Nicolae Manolescu... E limpede că trăim într-o lume nedreaptă! Cu toate acestea, am o veste bună pentru dl Bădiliţă: va veni odată şi ziua cînd toţi maeştrii sau companionii de care s-a dezis – pentru a-şi sublinia măcar astfel unicitatea ingrată – vor părăsi viaţa pămîntească. Atunci, ajutat de o potenţială longevitate, dl Bădiliţă îşi va putea imagina, în sfîrşit, că le-a luat locul. Va fi însă prea tîrziu pentru a fi şi adevărat.

Ilie TRIF

Vocaţia propovăduirii

– predica: prospeţime vie a Evangheliei sau bîjbîială nevertebrată? –

Nu este o simplă şi ridicolă constatare faptul că cei de la care te aştepţi să aibă vocaţia cuvîntului bine gîndit şi rostit au o extrem de crudă neglijenţă şi lipsă de consistenţă faţă de acesta. Paradoxal, cuvîntul nu mai este o „curea de transmisie" a unei energii binefăcătoare şi restauratoare. Devine un simplu zgomot sau un sunet frumos, desigur, dacă este acompaniat de un timbru vocal pe măsură. Ne-grija faţă de rostirea şi gîndirea cuvîntului pare să ne cotropească de la o zi la alta. E atîta neglijenţă pentru cuvîntul gîndit şi rostit, încît ajungi să spui că orice cuvînt rostit, aşa cum nu trebuie, rămîne, de fapt, nerostit. Ne-grija aceasta nu e altceva decît netocmirea cuvintelor pronunţate oricum, oriunde, oricît.

Rostirea trebuie să fie înveşmîntată într-o haină vie şi cît mai frumos „mirositoare". Veşmîntul cuvîntului e cel care dă vigoare şi prospeţime. Te face să te îndrăgosteşti de el sau îţi provoacă o lehamite cumplită. Şi aici, nu avem în vedere neapărat cuvintele rostite din răutate sau ca efect al micimii de suflet, ci, mai ales, pe cele „bune" şi despuiate de orice umbră de răutate, dar rostite total inadecvat. Deci, pot fi şi cuvinte bune, dar rostite total inadecvat. Cuvinte bune, dar îmbrăcate în haine nespus de ponosite. Acesta e unul din paradoxurile cuvintelor bune. Sînt aşa de „bune" că te uimeşte ponoseala în care sînt înfăşurate.

Dar oare ce înseamnă „veşmîntul" cuvîntului? E puterea, prospeţimea şi darul lui de a pătrunde exact acolo unde se cere a fi împropriat, însuşit. Cuvîntul celuilalt capătă viaţă numai atunci cînd e încorporat în universul meu lăuntric, cînd această „încorporare" devine o stringenţă firească pentru mine. În caz contrar, rămîne o simplă înşirare de litere sau cifre. Dar ca să mi-l însuşesc, celălalt trebuie să mi-l rostească şi cu o forţă – nu neapărat decibelică, ci spirituală –, cu o prospeţime care să fie în stare să doboare toate cuvintele „vechi" din mine, să mă supună unui *catharsis* al înţelegerii. Vechiul trebuie dărîmat sau încorporat de tot ceea ce e nou. Un cuvînt „nou" (citeşte „proaspăt") atunci reuşeşte să-l destrame pe cel vechi, cînd se dovedeşte a fi un cuvînt extrem de seducător prin constelaţia de sensuri pe care o poate declanşa în mine.

Să facem un simplu recurs la cuvintele puternice, fondatoare de sensuri vii, oricînd capabile să ne arunce într-un alt mod de viaţă, mai bun, mai aşezat, mai frumos. Şi asta depinde de cît de mult le luăm în serios. Tot cuvîntul spus de Domnul Hristos dă viaţă şi sens existenţei firave a umanităţii. Fiecare cuvînt rostit de El şi surprins de Evanghelie are darul de a inaugura ceva absolut nou, inedit şi întotdeauna iradiant: „Iubiţi pe vrăjmaşii voştri" (Mt. 5, 44); „Căutaţi mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea se vor adăuga vouă" (Mt. 6, 33); „Dacă vrea cineva să vină să se lepede de sine, să-şi ia crucea şi să-mi urmeze mie" (Mc. 8, 34); „Eu sînt pîinea vieţii" (In. 8, 51); „Eu sînt Lumina lumii" (In. 8, 12); „Întru aceasta vor cunoaşte toţi că sînteţi ucenicii Mei, dacă veţi avea dragoste unii faţă de alţii" (In. 13, 35); „Eu sînt Calea, Adevărul şi Viaţa" (In. 14, 6); „Mai mare dragoste decît aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să şi-l pună pentru prietenii săi" (In.15, 13). Şi aşa, am putea cita întreaga Evanghelie. Fiecare cuvînt al Domnului ne plasează într-o împărăţie de sensuri de la care viaţa nu poate să aibă decît o singură posibilitate: să se conecteze ca la o sursă de îmbogăţire şi permanentă împlinire. Nu se poate sustrage. De ce? Sînt atît de adevărate şi de vii, încît orice umbră de ignorare te sorteşte la minciună şi moarte faţă de tot ceea ce dă cu adevărat bogăţie şi consistenţă existenţei noastre. Hristos este „prooroc puternic în faptă şi cuvînt, înaintea lui Dumnezeu şi a întregului popor" (Lc. 24, 19).

Să ne amintim de cuvintele inauguratoare de viaţă plenară din istoria Sfinţilor. Observăm că în jurul unui cuvînt sau al unei fraze s-a brodat întreaga lor viaţă. Am putea spune, fără nici o tăgadă, că aceste cuvinte au devenit atît de „proprii" lor, încît fiecare dintre ele cuprinde în inerenţa, interioritatea lui, „datele", „ADN-ul" biografiei spirituale a acestuia. E cuvîntul care a fost în stare să vireze într-o cu totul altă direcţie viaţa lor decît era pînă atunci. În acest fel, cuvîntul devine de-o-fiinţă cu numele. Sfîntul Serafim de Sarov îşi declina viaţa în jurul cuvîntului: „Hristos a înviat! Bucuria mea!"; Sfîntul Siluan Athonitul şi-a ţesut toată viaţa duhovnicească pe enigmaticul, puternicul, luminatul cuvînt al lui Hristos: „Ţine mintea în iad şi nu deznădăjdui!" (Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdii şi iadul smereniei,* ediţia a IV-a revăzută, studiu introductiv şi traducere: diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2001, p. 213). Sînt doar două exemple în care cuvîntul rostit frumos, proaspăt şi viu se cere a fi inserat în viaţă, cuvînt care se extinde, se îmbogăţeşte şi se umple de sens tocmai pe temeiul acestuia. Cuvîntul ca „efect" direct al unei vieţi adîncite în experienţa faptei bune învăluie existenţa şi o face mai vibrantă.

Emausul duhovnicesc, iradiat de punctele de foc: prooroc, puternic, faptă şi cuvînt

Vom lua ca punct de pornire în analiza noastră pericopa evanghelică a călătoriei înspre Emaus a celor doi ucenici, Luca şi Cleopa. Prinşi în zălogul întristării şi al deznădejdii, Luca şi Cleopa trăiesc experienţa întîlnirii cu Hristos Cel Înviat. În timp ce privirile lor, poate, se amestecau cu pulberea pămîntului şi doborîţi de faptul că toate nădejdile lor au fost frînte în ceea ce priveşte învierea Celui pe care L-au slujit, dintr-odată se simt acompaniaţi de un „străin". Acest „străin" îndrăzneşte să le „tulbure" tulburarea lor, întrebîndu-i – parcă de prisos, ar spune ucenicii: „Ce sînt cuvintele acestea pe care le schimbaţi unul cu altul în drumul vostru?" (Lc. 24, 17). Întrebarea aceasta, a „străinului", Care-i va însoţi în tot drumul lor înspre Emaus, amplifică şi mai mult întristarea lor: „Cum? Tu singur eşti străin în Ierusalim şi nu ştii cele ce s-au întîmplat în el?" (Lc. 24, 18). Acesta e momentul în care se înfiripă dialogul dintre Străinul-Iisus şi ucenicii Lui. Iisus din Nazaret „era prooroc puternic în faptă şi-n cuvînt" (Lc. 24, 19), a fost dat la moarte, a fost răstignit şi noi, spun ucenicii, nădăjduiam că ne va izbăvi. Ba mai mult, şi nişte femei de-ale noastre ne-au înspăimîntat, spunîndu-ne „că trupul Lui nu este în mormînt", cu toate că au primit încredinţarea că este viu, că este printre noi.

E un dialog fascinant. Ucenicii vorbesc Străinului despre „străin", dar fără să ştie acest lucru („ochii lor erau ţinuţi ca să nu-l cunoască"). Se pare că vorbeau bine şi la măsura Străinului cu care dialogau. Discuţia e preluată de Străin, Care-i admonestează, spunîndu-le: „O, nepricepuţilor şi zăbavnicilor cu inima ca să credeţi toate cîte au spus proorocii" (Lc. 24, 27), tîlcuindu-le toate Scripturile cele despre El. Acest Străin-Hristos nu numai că-i admonestează, dar le şi mistuie „nepriceperea şi zăbăvnicia inimii", împotmolită în deznădejde şi supărare, cu focul cuvintelor pe care le rostea: „Oare nu ardea în noi inima noastră, cînd ne vorbea pe cale şi cînd ne tîlcuia Scripturile?" (Lc. 24, 32). Focul cuvintelor lui Hristos a mistuit tot ceea ce era „supărător" din inima lor şi i-a aprins, i-a înflăcărat cu vîlvătaia certitudinii, a credinţei, a sensului că El este viu, este printre ei. Pînă la Hristos nimeni nu a îndrăznit să gîndească vreodată că prin cuvînt inima poate să ia foc, să se aprindă. E cuvîntul unui „prooroc". Ce fel de prooroc? „Puternic." În ce se vede şi în ce stă această puternicie? „În faptă şi în cuvînt." Unde se verifică/văd fapta şi cuvîntul? „Înaintea lui Dumnezeu şi a întregului popor."

Inima acestor ucenici s-a aprins iarăşi de sens. Cum va fi arătînd o inimă cu luminile stinse de întunecimea lipsei de sens? Sensul, lumina, viaţa, focul sînt cele care întreţin sau readuc inima omului la împlinirea şi înţelegerea existenţei lui efemere. Sînt combustibilul vieţii lui. Hristos, prin cuvîntul Lui „puternic în faptă", a reuşit să re-aprindă felinarul sensului stins în inima ucenicilor. S-a dovedit a fi „proorocul proorocilor", pentru că totul era o expresie fidelă a ascultării şi a împlinirii cuvîntului Tatălui: „Nu caut voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis" (In. 5, 30; 6, 38); „Mîncarea Mea este să fac voia Celui ce M-a trimis pe mine să săvîrşesc lucrul Lui" (In. 4, 34).

Imaginea Emausului poate fi uşor transpusă şi-n realitatea concretă a predicii. Predica – cuvîntul omului despre Cuvîntul lui Dumnezeu (îngăduită să-mi fie această tautologie) – ar trebui să aibă exact „efectul" pe care l-a avut şi cuvîntul-predică al Domnului Hristos pentru cei doi ucenici. Cuvîntul-predică care nu e în stare să ne aprindă şi să ne angajeze la o altă viaţă – mai bună, mai adevărată, mai plenară – se dovedeşte a fi un conglomerat de idei, înzestrat cel mult cu „darul" de a obosi şi de a plictisi. În „Emausul vieţii" (V. Voiculescu) noastre cotidiene, preotul este cel care, în virtutea mandatului de la Hristos şi pe temeiul harului preoţiei primit în dar de la episcop, trebuie să aprindă inimile oamenilor de adevărul unic şi veşnic al Învierii Lui. Trebuie să fie, asemeni lui Hristos, un „prooroc puternic în faptă şi-n cuvînt, înaintea lui Dumnezeu şi a întregului popor". Să-şi reconsidere/redescopere vocaţia de profet. Cuvintele pe care le rosteşte de la amvon trebuie să ni-l dezvăluie ca „prooroc", adjectivat de puternicie. Substantivul „prooroc" e despuiat de orice sens dacă nu e adjectivat de viguroasa slovă „puternic".

(va urma)

***Ilie Trif** este preot la Catedrala Arhiepiscopală din Alba Iulia, asistent la Facultatea de Teologie din acelaşi oraş, doctorand la Facultatea de Teologie din Atena, secţia Patristică şi Istoria Dogmelor, editor al volumului* Paradoxul creştin şi cartea tinereţii, *Alba Iulia, 2007 (în curs de apariţie).*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Între interesul public şi jocurile politice

Difuzarea de către postul public de televiziune a cîtorva înregistrări, filmate cu camera ascunsă, cu Ioan Avram Mureşan şi Decebal Traian Remeş a stîrnit o întreagă furtună pe scena publică românească. Dincolo de implicaţiile politice ale acestui act sau de problema scurgerii de informaţii dintr-un dosar aflat în lucru, ne interesează aici discuţia despre legitimitatea jurnalistică a difuzării unor astfel de înregistrări şi decizia lui Alexandru Sassu, PDG al TVR, de a interzice darea pe post a altor materiale din acest caz.

După cum mulţi comentatori au observat, odată ce materialul a ajuns la TVR (nu ne punem problema cum), televiziunea era absolut îndreptăţită să-l difuzeze – şi oricine în lumea aceasta l-ar fi difuzat. Era vorba de imagini de interes public, în care un fost demnitar şi un ministru în funcţie puneau la cale ceva legat de activitatea lor publică. Nici măcar nu erau aspecte din viaţa privată (deşi, în cazul demnitarilor, chiar şi viaţa lor privată e de interes public, în măsura în care aceasta le poate influenţa activitatea; vezi, de exemplu, cazul unei amante, pe care demnitarul o poate promova, cum am văzut că se întîmplă şi pe alte meleaguri, sau cu care el poate fi şantajat).

TVR e chemată să informeze şi să servească interesul public, aşa că difuzarea acestor materiale era absolut îndreptăţită. Cum au fost ele „împachetate" – aici avem o altă discuţie. După cum a afirmat şi Alexandru Sassu în textul în care-şi justifica interdicţia, editarea materialelor nu a excelat prin imparţialitate jurnalistică. Incriminabile sînt comentariul din *off*, care spunea că imaginile „probează, potrivit procurorilor DNA, că Decebal Traian Remeş ar fi luat mită" (deşi nu a existat nici o declaraţie oficială a procurorilor în acest sens), şi titrarea filmuleţelor cu „Flagrant" (deşi tocmai despre un flagrant nu era vorba acolo). E adevărat, toate acestea induceau ideea vinovăţiei celor doi.

Dar de aici pînă la interzicerea difuzării celorlalte materiale e drum lung. Ele puteau fi date pe post pur şi simplu, fără să se repete greşelile din ziua precedentă. Numai că – se pare – problema preşedintelui-director general era cu totul alta. Să nu uităm că el este om politic şi că e pus acolo de un partid (PSD) care are interesele lui în confruntările politice.

Deşi, după cum a declarat Rodica Culcer, într-o primă fază Alexandru Sassu i-a spus „dacă ai asemenea imagini, nu poţi să nu le dai!", acesta a văzut ulterior în difuzarea lor un demers jurnalistic incorect şi le-a interzis pe post. În primul rînd, nu înţelegem ce drept are managerul instituţiei şi preşedinte al CA (un om care nu are nici o treabă cu jurnalismul) să intervină în chestiuni redacţionale. Apoi, motivaţiile lui Sassu sînt de tot hazul: „Întrucît există suspiciuni că nu s-a realizat o verificare a informaţiilor anterioară difuzării, aşa cum era obligatoriu, consider că imaginile respective nu ar fi trebuit difuzate pînă nu se întruneau condiţiile legale". Ce verificare a informaţiilor? Să verifici (eventual din trei surse) dacă personajele din film sînt într-adevăr Remeş şi Mureşan?... Sau problema camerei ascunse: „Art. 14 din Statutul Ziaristului din SRTV interzice folosirea de materiale filmate cu camera ascunsă şi înregistrări ale convorbirilor private, fără acordul prealabil al persoanei în cauză". Adică să le fi cerut acordul celor doi actori dacă vor să-i vadă tot poporul?...

În fine, ştirile de la noi sînt pline de materiale preluate de la poliţie, cu filmări ale filajelor, arestărilor, flagrantelor sau cu cele realizate de camerele de supraveghere. Este vorba de materiale din dosarele unor presupuşi infractori, dar în cazul cărora justiţia încă nu s-a pronunţat. Oare de ce în acele cazuri nimeni nu consideră că s-au încălcat deontologia jurnalistică, drepturile omului, că s-a prejudiciat actul de justiţie, iar de data asta toată lumea sare ca arsă?

Ioana AVĂDANI

Probleme de azi, soluţii de mîine

Dacă orizontul nostru mediatic nu ar fi fost obturat de cîrnaţi şi şpăgi alcoolice, am fi apucat, săptămîna asta, să băgăm de seamă două întîmplări notabile: lansarea celei de-a treia ediţii a Cărţii Albe a presei – „Probleme economice ale presei din România" (realizată de Agenţia de Monitorizarea a Presei, în parteneriat cu Centrul pentru Jurnalism Independent, disponibilă la www.mma.ro) şi derularea primei Conferinţe Naţionale a presei româneşti – „Inovaţia în media" (www.inovatiamedia.ro). Cele două evenimente, deşi gîndite şi organizate separat, vin să se completeze, ca orice idei bune care se nasc în acelaşi timp – la momentul potrivit.

Cartea Albă a presei române analizează industria de media în formele sale „tradiţionale" – presă scrisă şi audiovizual. Dar, pentru prima dată (lucrarea se află la a treia ediţie) este analizată şi piaţa noilor forme de media (cum altfel să traduci „new media"?): presa online. Trei analişti, „oameni din industrie" (practicieni, cum ar veni), radiografiază fiecare dintre cele trei domenii, intervievează jurnalişti şi manageri de media, diagnostichează probleme, propun soluţii.

Principala problemă „transversală", care se regăseşte în fiecare dintre cele trei secţiuni este – surpriză? – lipsa forţei de muncă specializate. Pentru privitorul din afară, nu aceasta pare a fi principala problemă a presei din România – deşi şi el (observatorul) va fi băgat de seamă că prea se perindă aceleaşi şi aceleaşi feţe (şi nume) pe sticlele televizoarelor, indiferent de canal, de oră şi, vai nouă!, de temă. Cert este că, avînd ţărişoara cam 20 de facultăţi de jurnalism active, aruncînd pe piaţă, an după an, promoţii de absolvenţi cu diplomă de jurnalişti, penuria de forţă de muncă nu ar fi trebuit să existe. Nu prea ştim unde se duc aceşti absolvenţi – şi mă tem că nici facultăţile nu au, cu toatele, programe de *tracking*, de urmărire a absolvenţilor, pentru a vedea care este indicele de absorbţie în profesie. Acesta ar fi un instrument util pentru a-ţi rafina programa şi conţinutul cursurilor, pentru a vedea în ce măsură *academia* răspunde nevoilor industriei.

Problema este agravată şi de „explozia" de noi canale mediatice care a marcat ultimul an (şi care ar mai putea continua un timp). Cînd porneşti la drum cu planuri ambiţioase, de trusturi de media integrate, cu televiziune, ziar de specialitate, site şi serviciu de ştiri, ai nevoie de profesionişti de media – mulţi. La fel, cînd îţi reaşezi ziarul pe alte baze competitive. Creşterea „organică" ţi-ar cere să îţi recrutezi personal şi să-l pregăteşti după chipul şi asemănarea afacerii tale. Numai că asta cere timp şi bani. Drept pentru care, mai la îndemînă este tactica de gherilă: ademenirea şi capturarea valorilor (sau a numelor de notorietate, sau ale „pălmaşilor informaţionali") de la concurenţă. La nevoie, redacţii întregi. De la redactorul-şef pînă la băieţii de la calculatoare. Aceste masive şi spectaculoase mişcări de trupe pot avea caracter excepţional – doar că la noi au devenit recurente, transformîndu-se într-o practică de afaceri tolerată, dacă nu acceptată. Sîntem departe, foarte departe de începutul anilor '90, cînd marii patroni de presă semnaseră un pact de neagresiune şi de evitare a angajării oamenilor proveniţi de la concurenţă.

Practica „recrutării în masă" a adus multiple neplăceri managerilor de presă, care se văd siliţi să-şi crească peste noapte costurile salariale pentru a-şi fideliza angajaţii. Recrutările spectaculoase se fac cu pachete salariale şi de beneficii spectaculoase, dar a căror sustenabilitate pe termen lung rămîne de văzut. Ca observaţie general împărtăşită, ne aflăm în faţa unei spirale inflaţioniste a salariilor în presă, bazată pe altceva decît pe calcul economic şi rentabilitate. Pentru a face faţă unor astfel de presiuni, managerii de presă ar trebui să imagineze strategii de fidelizare a personalului bazate pe altceva decît pe salarii – şi „motivarea non-pecuniară" devine, iată, un concept care se cere explorat.

Penuria de personal calificat nu loveşte numai corpul editorial şi – sau mai ales – meseriile din zona de business a mass-media. Specialiştii în marketing, în desfaceri, în achiziţii de publicitate – toate acele meserii care „vînd" – sînt poate şi mai greu de găsit decît jurnaliştii (care pot intra în profesie doar cu atitudinea potrivită şi o cultură generală decentă).

Paradoxal este şi faptul că, deşi deplîng lipsa forţei de muncă specializate, puţini manageri de presă dintre cei chestionaţi (sau dintre cei cunoscuţi mie) investesc în training. Training care poate fi nu numai soluţia pe termen mediu pentru rezolvarea problemelor de resurse umane, dar poate face parte şi dintr-un pachet de beneficii nesalariale motivant. Ca să nu mai vorbim de faptul că este, prin Codul Muncii, o obligaţie legală a patronatului – şi un drept al salariatului. Nu fac pledoarie *pro domo* – dar, dacă ne uităm un pic la profilul absolvenţilor de facultate, soluţia pentru deficitul de resurse umane (în special în ce priveşte profesiile din business-ul de media) se găseşte în interiorul industriei, nu în afara ei. Şi tot acolo se găsesc, sînt convinsă, şi resursele.

Ca probleme specifice fiecărui tip de media, Cartea Albă listează „sistemul primitiv de distribuţie", preocuparea aproape nulă pentru procesul de digitalizare (căci, iată, singura iniţiativă legislativă menită să pregătească terenul spre a rearanja piaţa audiovizuală pentru transmisia terestră în tehnologie digitală a fost cu graţie respinsă de Senat, ca şi cum termenul-limită al procesului nu ar fi 2012) şi o neîncredere atavică în Internet – dacă nu ca platformă de comunicare, că aici lucrurile sînt clare, atunci ca piaţă de publicitate.

La problemele de azi, conferinţa „Inovaţia în media" a venit să propună o serie de soluţii care par „de mîine". Mutarea centrelor de profit pe operaţiunile de pe Internet este o astfel de propunere făcută proprietarilor de media din România, încă neîncrezători. Ce-ar fi dacă – spunea Jim Chisolm, analist, consultant pe probleme de strategie al World Association of Newspapers – industria de media ar contribui la instalarea unei reţele *wireless* care să acopere întreaga sa zonă de interes regional? Astfel, jurnalistul-cetăţean ar fi la doar la un *click* distanţă de transmiterea unor ştiri utile („ambuteiaj pe şosea, în punctul cutare"). Astfel, informaţia ar veni către compania de media, fără a mai fi nevoie ca jurnaliştii să o „vîneze". Provocarea, pe termen lung, a mass-media este nu numai de a-şi consolida publicul (măsurat prin vînzări), ci de a crea în jurul său comunităţi, care sînt nu numai consumatoare, ci şi generatoare de informaţii. Bătălia cea mare se va da pentru identificarea canalelor pe care membrii acestor comunităţi le utilizează pentru a accesa diferitele tipuri de informaţii. În timp ce analiştii vorbesc de „convergenţa media", concentrîndu-se asupra tratamentului informaţiei în interiorul redacţiei, publicul este motorul (şi subiectul) unei adevărate divergenţe media, multiplicîndu-şi canalele de informare în ritmul apariţiei noilor tehnologii. În atari condiţii, a deplînge lipsa de interes a tinerei generaţii faţă de media „serioasă", tradiţională, este un pas către eşec.

Viziunea unei prese cu vocaţie comunitară a fost întîmpinată cu destul scepticism de profesioniştii de presă din România. Da, desigur, lucrurile merg aşa şi în Scoţia, în Olanda, în Germania. Dar noi, noi trebuie să ne luptăm cu ale noastre: distribuţie primitivă, mentalitate primitivă, concurenţă cîinoasă... Dar ochii unui lup tînăr de la *Gazeta de Sud* din Craiova luceau: el ştia că se poate. S-a putut şi funcţionează în Ucraina, care nu e tocmai Olanda. Şi o să „se poată" şi la noi, dacă abordăm problemele corect. De coarne, nu de coadă.

PUBLICITATE

Mihaela-Smaranda GHERGHESCU

Despre Isidore Isou, letrism, kladologie şi hypergrafii...

„Pour en finir avec la conspiration du silence“, propune François Poyet în expoziţia retrospectivă dedicată postum fondatorului mişcării letriste, Isidore Isou, organizată în cadrul Institutului Cultural Român din Paris (septembrie-octombrie 2007). Ca rememorare, reverenţă şi recunoaştere, expoziţia, conţinînd lucrări şi documente din colecţia sa, reface, fără să fie exhaustivă, parcursul unui personaj singular în arenele culturale pariziene din a doua jumătate a secolului XX. Hypergrafii, polythanazii atomice, erotologii matematice, semne grafice şi proliferări plastice de hieroglife, gdnsrtprstmgdk sptmdrk! Jdgrmstrshklzg?...

Pour commencer à parler de…

În 1945, Isidore Isou soseşte clandestin la Paris din România sa natală. Se instalează în mijlocul cartierului Saint-Germain-des-Prés şi îşi delimitează teritoriul între librăria de la Porte Latine, Salle des Sociétés Savantes şi Café Tabou. Complicele său este poetul Gabriel Pomerand, evreu deportat şi cititor fanatic (în buna tradiţie suprarealistă) de Lautréamont. Împreună, cei doi fondează primul nucleu letrist, căruia i se vor alătura în curînd jurnalistul anarhist Maurice Lemaître şi artistul François Dufrêne.

Pe scena artistică franceză postbelică, Isou declară aventura letristă drept „avangarda avangardelor“. Intuieşte potenţialul mediatic al scandalului şi îşi alege abil ţintele pentru a capta atenţia publicului său francez. Reuşeşte astfel să publice în 1947 la Gallimard *L'Agrégation d'un nom et d'un Messie,* autobiografie mitică în care reiterează istoria sa românească şi îşi anunţă intenţiile de transformare profundă a lumii: „Vreau să devin un Nume şi nu un maestru. (...) Mesia se numeşte Isidore Isou“. Odată plasat pe poziţia supremă a unui demiurg charismatic, Isou dă verdicte şi împarte lumea în creatori novatori şi imitatori falsificatori. Necruţător, distruge figurile din jurul său. Artaud este un „biet poet suprarealist“, Sartre – un plagiator, Aragon – o „paiaţă jdanovistă“, iar Breton patronează o „adunare de babe fanate“ însoţite de Victor Brauner, o „moluscă vîscoasă“... Gesturile lui Isou combină elocvenţă şi iraţionalitate şi sînt deseori însoţite de pamflete, satire şi diatribe. În cadrul primei conferinţe letriste de la Salle des Sociétés Savantes, Isou recită ritualic două noi poeme alfabetice letriste. Pomerand compune prima piesă sonoră letristă, o „polifonie cizelantă“ intitulată „Symphonie en K“, declamată delirant la Salle Rochefort şi care avea să-l fascineze pe Boris Vian. Cîteva zile mai tîrziu, cei doi poeţi întrerup brutal piesa lui Tristan Tzara, pusă în scenă la Teatrul „Vieux-Colombier“, şi lansează orgolios noua mişcare: „Dada a murit! Faceţi loc letrismului! Trăiască letrismul“. Letriştii atrag în jurul lor eroii nihilişti şi derutaţi ai momentului: Ghislain de Marbaix, Michel Mourre, Serge Berna, Gil J Wolman, Jean Louis Brau. Isou scrie romane erotice care dezvăluie *„la mécanique des femmes“,* iniţiază în înalta voluptate şi vorbesc despre adorabile romînce...

În *Manifestul* publicat în numărul unic al *Dictaturii letriste* din 1946 şi apoi în *Introduction à une Nouvelle Poésie et une Nouvelle Musique* (1947), Isou îşi construieşte teoria letristă. Istoria poeziei este un motor cu două viteze esenţiale. În faza sa „amplică“, plenitudinea compoziţiei literare se desăvîrşeşte prin opera poetică a lui Victor Hugo; faza amplică este depăşită de faza „cizelantă“, moment analitic şi de deconstrucţie, orientat către descompunerea subiectului. Este o fază care începe în poezia lui Baudelaire, se continuă în operele lui Verlaine, Rimbaud şi Mallarmé şi atinge treapta ultimă a deconstrucţiei în poemele dadaiste ale lui Tristan Tzara. Ca eliberare faţă de negaţia dadaistă, letrismul dezvăluie marea „masă de posibilităţi reprezentată de litera propriu-zisă“. Proiectul letrist începe prin fărîmiţarea cuvîntului în particulele sale morfologice, pentru a încorpora ulterior fragmente grafice sau juxtapuneri incomprehensibile de litere cu sonorităţi şi calităţi plastice. „Guianne! liquidanne liquidanne barre/ liquidinne liquidinne binne/ guyangosson gyarre/ guyangossongynne/ guyangossongynne…“ *(Rituel somptueux pour la sélection des espèces).* Dimensiunea sonoră a literei rămîne extrem de importantă pentru Isou. „Vreau ca poemele letriste să fie ascultate aşa cum ascultăm Bach.“ „Simfoniile“ letriste îşi regăsesc precedentul în artileria onomatopeică a acelor „intonarumori“ futuriste sau în incantaţiile lui Hugo Ball de la Cabaret Voltaire. Toate modalităţile inedite de producţie acustică sînt folosite în ordinea letristă prin asocierea unei reacţii sonore fizice: aspiraţie, expiraţie, sîsîială, horcăit, gîfîit, suspin, sforăit, strănut, pleoscăit, sărut, fluierat.

După realizarea primelor planşe metagrafologice din *Journaux des Dieux* (primul „roman plastic metagrafic“), Isou analizează posibilităţile plastice ale letrismului prin publicarea cărţii-manifest *Amos ou Introduction à la Métagraphologie*. Metagrafologia reprezintă deja un sistem de scriitură plastică, ce se va specializa treptat în „hypergrafie“ şi, în ultimă instanţă, în arta infinitezimală, invizibilă şi supertemporală. „Concentratele meca-estetice integrale“ sînt alcătuite din „toate materialele posibile şi imposibile din lume“. Obiectele imaginate aduc împreună pînze pictate cu acrilic, colaje, fotografii şi un întreg arsenal de *ready-made*-uri. Ele devin la rîndul lor materiale de lucru în ştiinţa combinaţiilor imaginare care face posibilă plastica pulverizată, terapeutică, gazoasă sau plastica ştiinţifico-ludică a „heliumtigrologiei“ care „are ca obiect analiza gradului de heliu pe care îl poate suporta un tigru sau reacţia tigrului la heliu“...

În aprilie 1951, Isou decide să îşi şocheze din nou publicul prin proiectarea intempestivă a filmului *Traité de Bave et d'Eternité* în cadrul Festivalului de la Cannes. Aici îl va întîlni pe tînărul Debord, fascinat de noua metodă a peliculei cizelate şi a cinematografiei discrepante (o ruptură de narativitate, coerenţă şi simultaneitate între imaginea cinematografică şi coloana sonoră). „Cu cît pelicula este mai murdară, mai gangrenată, mai infectă, cu atît mai preţioasă va fi ea cineastului.“ „Discrepanţi“ vor fi mai tîrziu nu numai membrii Internaţionalei Situaţioniste, ci şi William Burroughs şi Brion Gysin în experimentele lor de *„cut-up“*.

Gestul artistic este întotdeauna dublat de aparatul teoretic. Sistemul filosofic al „Creaticii“ imaginate de Isou, construit treptat şi sistematic, după cum o arată seria de manuscrise prezentă în expoziţie, este un edificiu uriaş şi

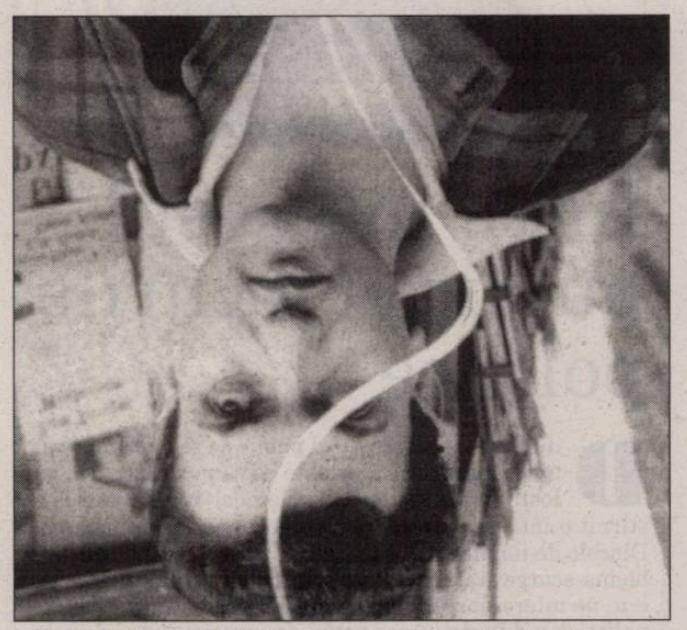

Fotogramă din filmul ***Traité de Bave et d'Eternité***

bizar, efervescent şi cu pretenţii de epistemologie, operă de legitimare istorică şi în acelaşi timp viziune totală asupra lumii care frizează utopia. O utopie impregnată de terminologii exotice, stranii şi prolixe (ştiinţa totalizantă a „kladologiei“, „tomeica“, „cartioctema“, „polyagnoia“...), animată întotdeauna în subtext de o bună doză de megalomanie auctorială. Autorul Creaticii se crede *homo universalis:* preot-inventator, poet, pictor, filosof, om de ştiinţă, actor, arhitect, coregraf, psiholog şi economist. Viziunea de transformare integrală a lumii pătrunde în domeniile economiei nucleare şi ştiinţelor sociale. În afara masei instituţionalizate a proletariatului, Isou identifică o categorie a „externilor“, tineri, descentraţi, detaşaţi de circuitul standardizat şi deţinători de energie creatoare, de „creativitate în stare pură“. „Revolta tineretului“ şi „socialismul creatorilor“ sînt două dintre temele majore ale filosofiei economice isouiene şi vor fi reluate în proiectele sale de reconstrucţie a unei societăţi paradîziace a creaţiei continue, a bucuriei şi bunăstării perpetue.

Dotat cu o imaginaţie proliferantă, îmbrăcat în haina unui fondator excepţional, bulversant prin program şi exasperant prin autoreferenţialitate, Isidore Isou se temea totuşi, în 1980, de căderea în uitare. Credea că prin mecanismul său creator şi „kladologic“ poate să capete tinereţea eternă. Se înşela. Era convins de valabilitatea teoretică a ideilor sale. „Sper ca din punct de vedere moral şi de o manieră indirectă, din dragoste pentru adevăraţii creatori, domeniul public să-mi acorde ce-mi aparţine.“ Colecţia lui François Poyet expusă la Paris reconstituie în miniatură, dar semnificativ, momentele esenţiale ale parcursului său creativ. Isidore îşi aşteaptă acum exegeza.

PUBLICITATE

PUBLICITATE

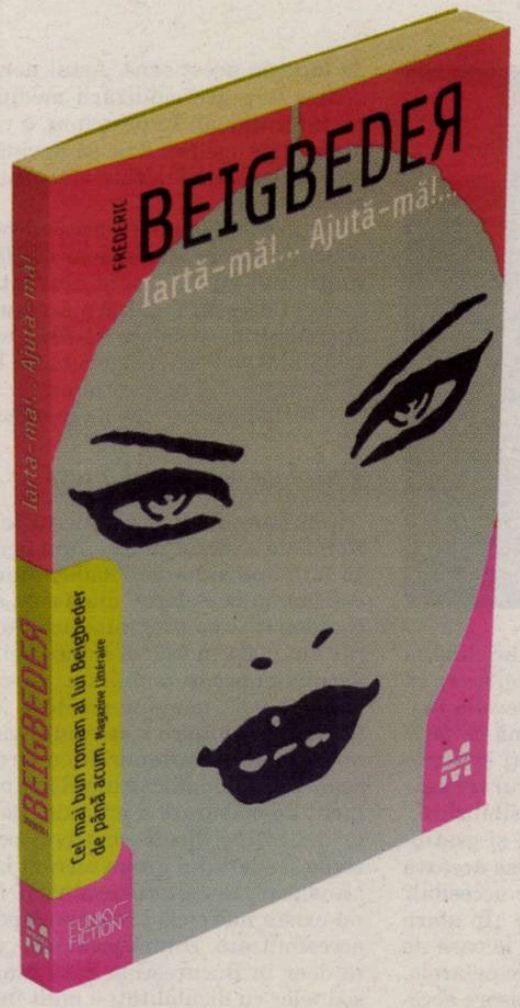

În căutarea celei mai frumoase femei...

Un nou roman al lui Frédéric Beigbeder "Iartă-mă! Ajută-mă!" continuarea bestsellerului "199.000 lei" tradus în 35 de țări

"Cel mai bun roman al lui Beigbeder de până acum", Magazine littéraire

PANDORA FUNKY FICTION

Editura Pandora M este parte a grupului editorial TREI

PUBLICITATE

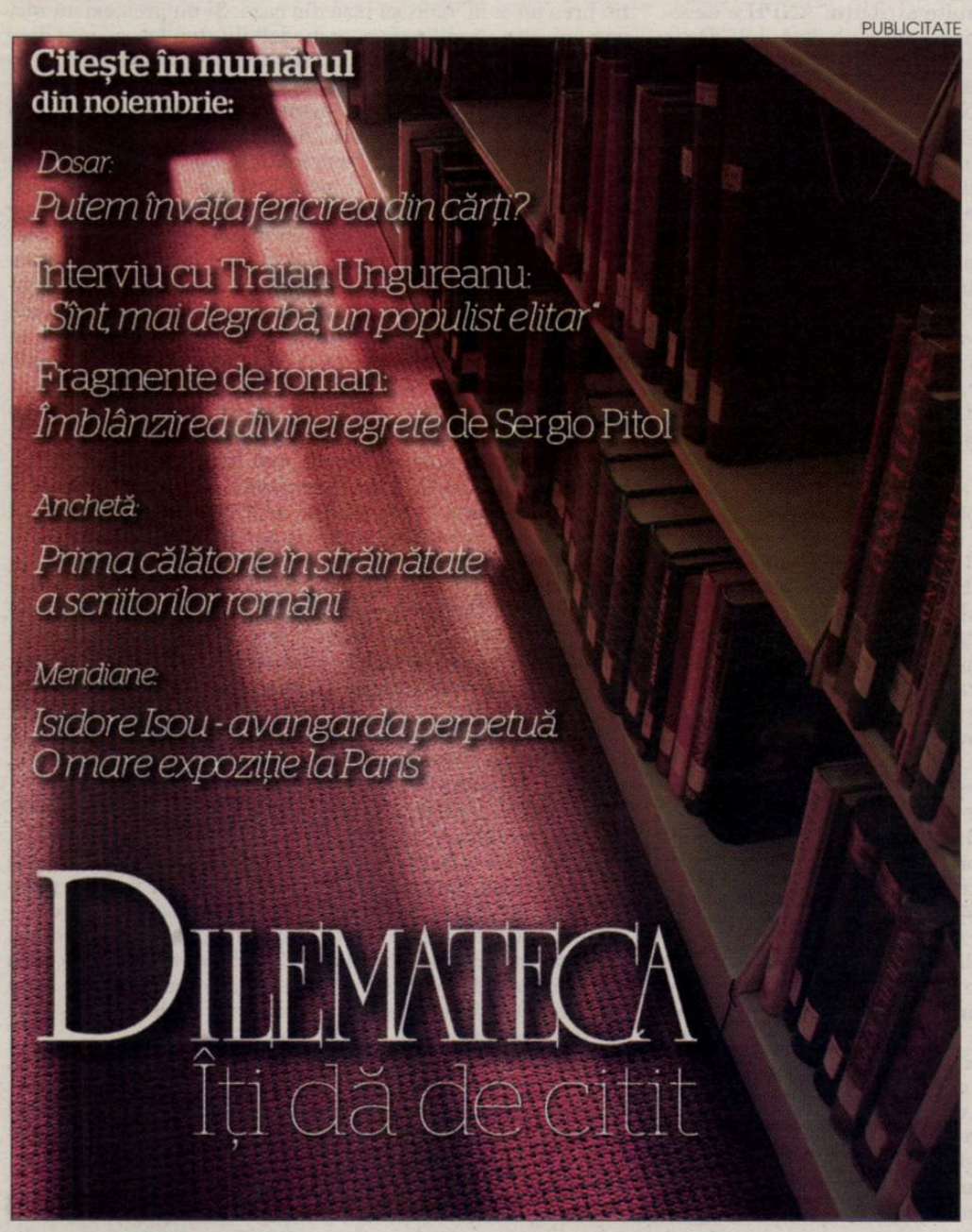

PUBLICITATE

UNITED EXPERTS

ANUNŢ
pentru depunerea de proiecte de dezvoltare organizaţională în domeniul culturii

Programul Cultural Elveţian Pro Helveţia/ SDC anunţă un nou proiect de cooperare **UNITED EXPERTS**, care oferă consultanţă culturală organizaţiilor, instituţiilor şi companiilor private din România şi din regiune.

Pentru a încuraja piaţa de servicii culturale în România, lansăm o licitaţie de proiecte pentru dezvoltare organizaţională, adresată operatorilor culturali din sectorul public şi privat, ca şi administraţiei publice, locale şi centrale, din domeniul culturii.

Avem în vedere proiecte prin care se doreşte crearea de noi spaţii culturale, dezvoltarea de noi produse şi servicii culturale, dezvoltarea de activităţi culturale creatoare de venituri, dezvoltarea de noi strategii pentru organizaţie, promovarea imaginii organizaţiei şi poziţionarea acesteia pe piaţa culturală regională şi internaţională, dezvoltarea de politici culturale publice şi de noi programe de finanţare a culturii.

Ce se oferă

Beneficiarii selecţionaţi primesc consultanţă şi sprijin financiar pentru implementare. Suma maximă a finanţării acordate pentru un proiect este de 12.000 CHF, fiind utilizată 50% pentru serviciile de consultanţă acordate de United Experts şi 50% pentru costuri de implementare (de exemplu, materiale promoţionale, organizare de seminarii şi mese rotunde, producţie de evenimente, etc.)

Condiţii

- Realizarea proiectului în 2008
- Înaltă motivaţie şi angajament din partea beneficiarului
- Contribuţie proprie a beneficiarului
- Perspective durabile

Rezultate

În urma acestui proces, beneficiarii îşi vor îmbunătăţi performanţele manageriale şi poziţia pe piaţa culturală locală şi internaţională.

Procedura

Dosarul de candidatură trebuie să conţină: scrisoare de intenţie, scurtă prezentare a organizaţiei (maximum 2-3 pagini), descrierea proiectului, inclusiv finalitate şi buget (maximum 3-4 pagini). Dacă este posibil, şi un sumar în engleză al proiectului (maximum o pagină).

Orice alte materiale de prezentare a organizaţiei şi proiectelor sale sunt binevenite.

Data limită de depunere a proiectelor este 2 noiembrie 2007.

Coordonate

Dosarele se depun direct sau prin poştă (cu confirmare de primire) la adresa:
PROGRAMUL CULTURAL ELVEŢIAN,
str. Grigore Alexandrescu nr. 16 – 20,
sector 1, Bucureşti.

Pentru informaţii suplimentare, vă rugăm să vă adresaţi la:
telefon 021 2061671 sau 2061672,
mobil 0722 806 307 (Gabriela Tudor),
office@unitedexperts.ro,
scpadmin@pro-helvetia.ro
(www.pro-helvetia.ro/news).

Stela GIURGEANU

Acces interzis

– viaţa în scaunul pe rotile –

Omul invizibil

În România nu-l vedem, deşi el există. Dacă s-ar fi născut în Spania (sau în oricare altă ţară europeană), l-am fi văzut cu siguranţă la orice oră, făcîndu-şi cumpărăturile, mergînd la spectacole, plimbîndu-se detaşat prin La Rambla, luînd metroul, trăind în comunitate, independent. Existînd pur şi simplu. În România însă, mare parte a vieţii el şi-o petrece izolat în casă, se uită la televizor, citeşte şi, dacă n-are pe cineva foarte apropiat care să aibă grijă să-l scoată din cînd în cînd afară (pentru că e greu să ieşi din bloc cînd n-ai nici lift, iar vecinii se împotrivesc cu patimă şi ură montării unei rampe), îşi trece timpul ostoindu-şi setea de socializare, privind pe după perdele „normalitatea" de afară.

Cît de normală este însă o societate care îl ostracizează, atît printr-o lege chiţibuşară, cît şi printr-o atitudine ostentativă care, pe motiv că nu corespunde majorităţii, îl transformă într-un om invizibil?

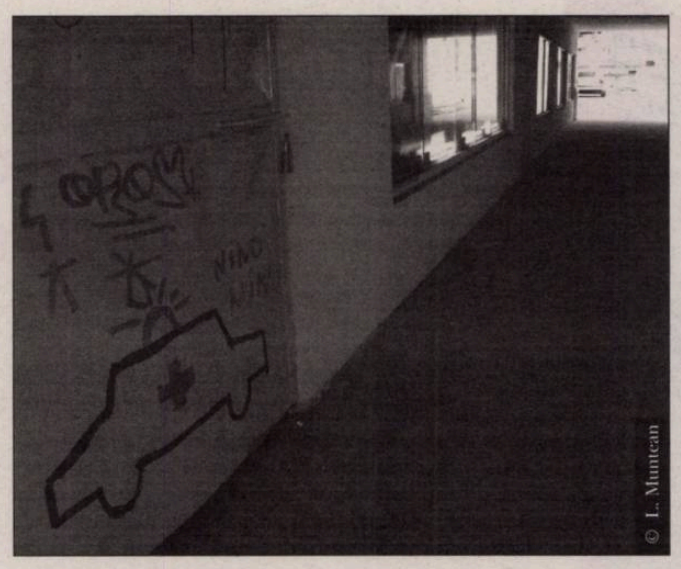

O lege europeană, ciuntită mioritic

E deja un clişeu: avem o lege, ce facem cu ea? Ca multe altele, Legea privind drepturile persoanelor cu handicap face parte din acel şir de nenumărate legi date de ochii frumoşi ai europenilor, generoasă iniţial, strictă şi serioasă, ca un ceas elveţian. Dacă ar fi fost însă aşa, problema accesibilizării era de mult rezolvată pentru că Legea 519/2002 prevedea accesibilizarea totală a domeniului public pînă la finele lui 2005, prin termene de genul: „pînă la 31 decembrie 2003 se va finaliza accesibilizarea instituţiilor publice, a magazinelor, a restaurantelor, a sediilor prestatorilor de servicii, precum şi a căilor publice de acces". Sau: „pînă pe 31 decembrie 2005 trecerile de pietoni vor avea sisteme de semnalizare sonoră şi vizuală pentru persoanele cu handicap". Exemplele ar putea continua, termenele fiind date într-o veselie, însă enumerarea lor ar fi inutilă, de vreme ce majoritatea s-au anulat. Prin Decretul nr. 1335 din 4 decembrie 2006, cînd a fost promulgată noua Lege, acele termene neîndeplinite nu numai că n-au fost reluate, dar au şi ieşit cu totul din vizorul legalităţii.

„Termenele de accesibilizare au fost depăşite, deci era ridicol să mai fie menţionate", ar fi declarat reprezentanţilor Fundaţiei Soros România, sec, într-o conferinţă, oficialii Autorităţii Naţionale pentru Persoanele cu Handicap (ANPH).

Pe undeva, e ironic de logic. Pe de altă parte însă, cinismul e de-a dreptul revoltător. Cine trebuia să aplice legea, cine e vinovat pentru neaplicarea ei? Iniţial, ANPH era în măsură să monitorizeze aplicarea legii. Însă, cum totul era „nou", un „început de drum", iar românu-i milostiv, ANPH s-a limitat, în primă fază, doar la avertismente. Apoi, mai precis anul acesta, s-a înfiinţat o comisie sau cam aşa ceva, pre numele său Inspecţia Socială, un loc de aterizare a pisicii.

Singura certitudine: nimeni nu-i vinovat pentru faptul că, deşi e finele lui 2007, deşi sîntem ţară europeană, nici o instituţie din România nu e pe deplin accesibilizată, iar persoanele cu handicap sînt condamnate încă la izolare.

Singura speranţă: termenul de 31 decembrie 2010, cînd autorităţile administraţiei publice locale „au obligaţia să ia măsuri pentru a facilita accesul persoanelor cu handicap la mijloacele de transport". Pînă atunci însă, timp e berechet de alte ordonanţe.

Cum se poate profita de pe urma lor

Mi se povesteşte: **Elena Filip,** directoarea executivă de la Fundaţia Motivation, utilizatoare de scaun pe rotile, şi-a construit singură rampă la bloc. Mi se spune: nu numai că nu a fost ajutată, însă totul s-a petrecut cu rezistenţă din partea vecinilor.

Mi se mai povesteşte: **Marian Minculescu,** preşedintele Societăţii Handicapaţilor Locomotor (SHL), tot utilizator de scaun pe rotile, întîmpină aceleaşi greutăţi şi reticenţe din partea aceluiaşi tip de vecini.

În ambele cazuri, după ce rampa a fost construită, toţi vecinii o folosesc, femeile cu copii mici în căruţ, cei care vin de la piaţă etc.

Văd, deunăzi, la intrarea într-un supermarket, două tinere care se îndemnau reciproc să o ia pe „scurtătură", adică pe panta de acces pentru persoane cu handicap: „Hai, fă, pe la handicapaţi, că-i mai uşor". Mai au şi scaune rezervate în autobuze şi metrouri, mai au şi locuri de parcare... bine că nu prea ies din casă să le folosească.

Cînd l-am sunat pe Marian Minculescu, preşedintele Societăţii Handicapaţilor Locomotor din România, acesta m-a rugat să vin la el acasă pentru interviu. Este în scaun pe rotile şi locuieşte în Bucureşti.

„Accesibilizarea este nodul gordian al problemei integrării" – îmi spune din start. „Odată rezolvată, s-ar elimina multe probleme de integrare şi vizibilitate. N-avem acces să ieşim din bloc, darămite la educaţie. Legea prevede instruirea acasă pînă în clasa a VIII-a, dar pe urmă ce faci? Liceele şi instituţiile de învăţămînt n-au facilităţi şi foarte puţini sînt cei care se încumetă şi care au ajutorul necesar pentru a face efortul să treacă peste lipsa de accesibilizare."

Legea? Prevede multe, prevede, de exemplu, şi gratuitatea pe transportul în comun, dar cum poţi accesa această facilitate dacă însuşi transportul în comun nu e accesibil? Discutăm şi despre locuri gratuite de tratament. „În afara faptului că pentru acele bilete trebuie să te duci la casa de pensii, să stai la cozi, să te baţi cu toată lumea de pe-acolo, chiar dacă îţi iei biletul, cum ajungi acolo?" Cît despre accesibilizarea instituţiilor, e la fel de sublimă. „Un exemplu clar, noua clădire a Tribunalului: n-are rampă. Şi cu asta spun totul."

Întreb cine ar trebui să monitorizeze respectarea legii şi cine să impună sancţiuni. „Preşedintele ANPH, Didilescu, a încercat să scape de cît mai multe atribuţii. ANPH a devenit – ca să-l citez pe Turgheniev – un cuib de nobili. Doar că sînt nişte nobili fără noblеţe, pentru că se pretează la clientelă politică şi interese personale."

Conflictul dintre SHL şi ANPH a început anul trecut, în martie, în urma acordării de către ANPH de fonduri destinate proiectelor pentru oameni cu handicap. „Cîştigătorii finanţărilor nu erau nici pe departe Asociaţii ale persoanelor cu handicap. N-aveau în statut nici măcar o referire la persoanele cu handicap. Au primit însă fiecare echivalentul a 50 de mii de euro pe proiecte cu locuinţe protejate. Locuinţele se află undeva în fundul ţării, în regiuni unde nu există nici măcar apă curentă, fiind construite ca ultimele case din satele respective şi n-au fost terminate nici măcar în luna martie a anului acesta, deşi termenul-limită în proiect era 30 noiembrie 2006. Or, în contract scrie că, dacă nu respecţi *deadline*-ul, nu numai că trebuie să rambursezi întreaga sumă, dar mai intri şi sub incidenţa legii. Nu s-a întîmplat însă nimic."

Cum ne merge oficial?

Contactînd ANPH, dorind să aflu a doua parte a poveştii, privind conflictul cu SHL (cu toate că preşedintele SHL afirmă că procesul cu ANPH a fost cîştigat), **Silviu George Didilescu,** preşedintele ANPH, mi-a declarat pe scurt că „într-adevăr, instituţia noastră are două dosare în legătură cu această organizaţie neguvernamentală, pe informaţie publică. Un proces a fost cîştigat de ANPH, un proces se află încă pe rol". Comentariile s-au oprit aici.

Cît despre (in)vizibilitatea persoanelor cu handicap, tot oficial (retoric deja) aflu că „lipsa accesibilităţilor poate fi un răspuns. Un alt răspuns poate veni din partea atitudinii comunităţii. ANPH a iniţiat şi dezvoltat mai multe campanii de informare şi sensibilizare privind nevoile persoanelor cu handicap, rezultatele concrete fiind dificil de măsurat în timp". Cît despre cine este totuşi vinovat pentru situaţia de acum, preşedintele ANPH îmi spune că „a învinui pe cineva pentru o situaţie poate fi atitudinea care ne convine. Poate că fiecare dintre noi are cîte o vină. În primul rînd pentru că ştim foarte puţin despre persoanele cu handicap, despre ceea ce pot şi despre barierele pe care le întîmpină cînd doresc să fie prezenţi printre noi".

Cînd vine, aşadar, vorba de teorie, sîntem cu toţii pe aceeaşi lungime de undă, dar ce se întîmplă practic cu respectarea legii, cu accesibilizarea, de ce lucrurile stagnează? De ce avem un ANPH? „Accesibilităţile la mediul fizic sînt necesare pentru a garanta participarea activă în viaţa comunităţii a persoanelor cu handicap şi reprezintă o condiţie de bază în acest sens. Actul normativ menţionat alocă un spaţiu larg accesibilizării mediului fizic, informaţional şi comunicaţional. În principiu, e vorba de a gîndi şi construi astfel încît mediul fizic să devină prietenos cu toţi cei care au probleme de limitare a accesului: persoane cu handicap, vîrstnici etc."

Atingînd capitolul „accesul persoanelor cu handicap la educaţie" mi se spune doar că „legea nr. 448/2006 creează, împreună cu alte acte normative din domeniu, cadrul general necesar facilitării accesului", iar despre implicarea şi atribuţiile reale ale ANPH, „monitorizarea realizării accesibilităţilor este asigurată de Inspecţia socială, începînd cu semestrul II al acestui an".

Oficial, aşadar, iar ne merge bine.

Pune-te în locul meu

Cu toate că pe hîrtie lucrurile par să meargă de minune, România a intrat în UE „fără persoanele cu handicap", adică fără aproximativ 500.000 dintre cetăţenii săi „pe care îi condamnă la izolare", după cum a declarat **Linda Fischer,** coordonatoarea programului „Pune-te în locul meu", demarat din 2004 în cadrul Fundaţiei Soros România (FSR). În derularea programului, un „exerciţiu de cunoaştere a celui de lîngă noi", mergînd pe ideea „dacă îl vezi, îl cunoşti", s-a făcut şi o evaluare a spaţiului public. În 2006, în contextul noii legi şi în parteneriat cu Organizaţia Naţională a Persoanelor cu Handicap din România, FSR a creat un „instrument de măsurare a gradului de accesibilizare, pornind de la indicaţiile din Normativul pentru adaptarea clădirilor civile şi spaţiului urban aferent la exigenţele persoanelor cu handicap". Rezultatul evaluării: în România, la ora actuală, nu există nici o clădire care să poată fi considerată complet accesibilizată. Dintre primării, „parţial accesibilizate" există doar în Bucureşti şi Satu Mare. În spitale, accesul persoanelor cu dizabilităţi e mult îngreunat şi aceeaşi situaţie se înregistrează şi în cazul instituţiilor de învăţămînt, care ar trebui să fie prima treaptă a integrării sociale. Doar în cazul spaţiului privat – de genul supermaket, bănci, farmacii – accesibilizarea e mai bună.

„Persoanele cu handicap la noi sînt aproape invizibile, nu prea au cum, fizic, să iasă din casă. Şi nu prea există nici oameni care să militeze pentru vizibilitatea lor; se mai desfăşoară campanii, se mai dau concerte, dar adevărul e că în România situaţia lor nu există pe agenda publică."

Aici apare problema de mentalitate. Cînd creşti într-o societate care îţi inoculează ideea că eşti victimă, e foarte greu să ieşi şi să-ţi asumi existenţa publică. Din păcate, în România – după spusele Lindei Fischer – multe ONG-uri nu au capacitatea financiară şi instituţională de a susţine campanii de acest gen pe termen mediu şi lung. Merg mai mult pe ideea de ajutor, de dezvoltare profesională şi de integrare socială. Mai puţin pe ideea de promovare. Din studiile desfăşurate în cadrul proiectului a reieşit că problema ţine foarte mult şi de societate, de „lipsa de informare la nivel de comunitate, şi nu mă refer la o campanie naţională cu spoturi sociale la televizor, ci la cineva care să meargă pe stradă sau să intre în şcoli şi să spună: «avem o fetiţă care la anul va veni la şcoală şi are nevoie de accesibilizare»".

Întreb de rampele de tipul „mai bine n-ar exista". Dau exemplu o bucată de metal, sprijinită, perpendicular, de o bordură, în Piaţa Crîngaşi. Într-o zi un domn în vîrstă, în cărucior, s-a avîntat de unul singur pe acea „rampă". Norocul său a fost că oamenii din jur au prins căruciorul la timp. De ce mai sînt, aşadar, făcute aceste rampe? „Nu e rea-voinţă" – îmi spune Linda Fischer – „am întîlnit multe cazuri cînd am mers pe teren şi am evaluat accesibilizarea domeniului public. E lipsă de informare. Oamenii au auzit că trebuie să construiască rampe, dar puţini cunosc normele după care trebuie să le facă. Multe sînt făcute doar pentru a respecta legea, fără a ţine cont de Normativul care stabileşte standardele accesibilizării şi necunoscînd legea, nu o poţi respecta".

În acest context, cît de departe este societatea românească de normalitate?

„E un exerciţiu greu pentru un optimist. Cred că pînă în 2010, 2015 problema accesibilizării spaţiului fizic va fi rezolvată. Cît priveşte deschiderea, mentalitatea faţă de aceste persoane, izolate pentru atît timp, asta va mai dura. În momentul cînd sistemul de educaţie le va fi deschis, vom conştientiza diversitatea. Numai cînd în realitatea de zi cu zi vom intra în contact cu persoanele cu handicap, vom conştientiza nevoile şi drepturile lor."

Pînă atunci... vor rămîne la statut de oameni invizibili, privind, pe după ferestre, o normalitate care le e refuzată, peste care nepăsarea şi afacerile personale pun încă semnul (pe care doar ei îl văd şi îl resimt dureros) de „Acces interzis".

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Jurnal de bord

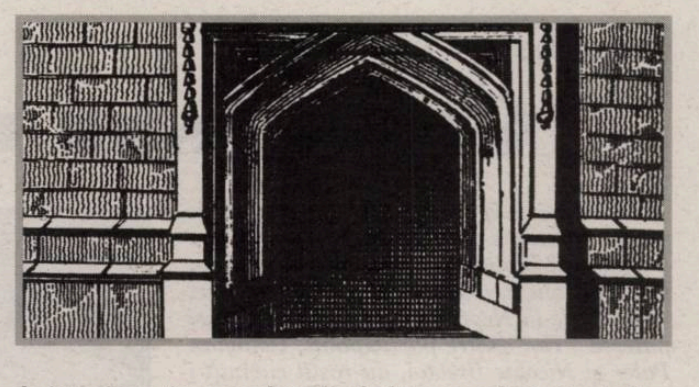

Scriu sub impulsul unei stări bizare cu care am ieşit de la emisiunea *Zece pentru România*. O emisiune în care am discutat (din nou) despre presă. De fapt, aproape exclusiv despre televiziune, dar mi-e încă o dată clar că, prin minţile multora, presa de azi se confundă cu reprezentarea ei catodică. Sau de tip LCD. Ori plasmă, ce mai contează...

Cătălin Tolontan, Mircea Badea, Dan Diaconescu şi subsemnatul pe post de reprezentanţi ai breslei, votaţi de public într-un clasament dictat de analize sociologice care mi se par capro-varziste. Tatulici moderează. Invitaţi în platou, Aurora Liiceanu, Mircea Kivu, Ducu Darie, Adriana Săftoiu şi patru confraţi din alte redacţii. Se atacă teme diverse şi se ajunge, inevitabil, la tabloidizare. Apare o discuţie despre show şi jurnalistică. Mircea Badea nu se vrea ziarist, Dan Diaconescu vorbeşte despre libertatea presei şi nevoia solidarităţii de breaslă. Eu zic ceva despre deontologie şi apoi mă gîndesc că mai bine tăceam. Ceea ce şi fac o bună perioadă de timp. Apoi mă enervez şi intru într-un semiconflict cu Badea. Şi cu Diaconescu. Tatulici jubilează şi ştiu de ce: îi iese show-ul! Adică exact ceea ce a vrut...

Mărturisesc, sînt confuz şi trist. N-am nostalgia vreunei perioade de aur a presei din România pentru că nu-mi aduc aminte să fi existat vreuna. Trăiesc însă sub apăsarea unei rătăciri profesionale. Acum 14 ani, cînd mi-a fost eliberată prima legitimaţie de presă, mi se părea că lucrurile sînt clare. Urma să fac o meserie liberală în stare să contribuie la democratizarea societăţii. Sună preţios. Reformulez: o meserie frumoasă. Şi pentru mine, şi pentru ceilalţi.

Azi mi-e din ce în ce mai greu să spun pentru ce fac jurnalistică. Apariţia televiziunii, inclusiv în viaţa mea profesională, mi-a schimbat radical perspectiva asupra rolului meu ca jurnalist. Teoretic, instrumentarul a rămas acelaşi: pix sau computer, foaie de hîrtie, actualitate, personaje. Viaţa, cu bunele şi, mai ales, cu relele ei. Practic însă, ceva s-a schimbat în mod radical: viteza. Scriu şi citesc în goană, îmi asum riscul unor erori cauzate de comprimarea uluitoare a timpului şi mă gîndesc cu nostalgie la vremea în care nu concepeam difuzarea unei informaţii înainte de verificarea ei din cel puţin trei surse independente şi credibile. A fost o vreme în care mi se părea că susţin o acţiune de salubrizare a societăţii. Azi am senzaţia deprimantă că există mult prea multă mizerie, confuzie şi derută de jurîmprejur pentru a mai putea pretinde o cuvenită aşezare în ordine şi o minimă curăţare.

Emisiunea la care am participat a fost ea însăşi o sursă de intoxicare (în sensul medical al termenului). Aşezînd pe aceeaşi masă fel de fel de teme, întrebări şi actanţi, s-ar fi crezut că va ieşi un meniu complet şi o vrednică împăcare a gusturilor. A ieşit doar o nouă confuzie şi încă o rătăcire din categoria celor foarte complicate care se deşiră din ghemul societăţii româneşti. Trăim perioada apariţiei unor hibrizi sau chiar mutanţi, inclusiv în presă. Începe să-ţi fie ruşine că ai o urmă de carte şi te simţi olog în faţa vitezei cu care se mişcă magneţii publici care confundă, voit, notorietatea cu performanţa.

Ca să mă calmez, mă gîndesc la faptul că Hitler a primit chiar mai multe scrisori decît Elvis Presley. Recunosc, nu-i cea mai liniştitoare perspectivă, dar măcar îmi iese din cap şuieratul lui Dan Diaconescu care-mi transmitea, într-o pauză publicitară, că, odată cu Elodia, a găsit reţeta audienţei maxime: sînt cîteva mii de dispăruţi în toată ţara, aşa că urmează serii noi. Şi multe.

Cu ochii-n 3,14

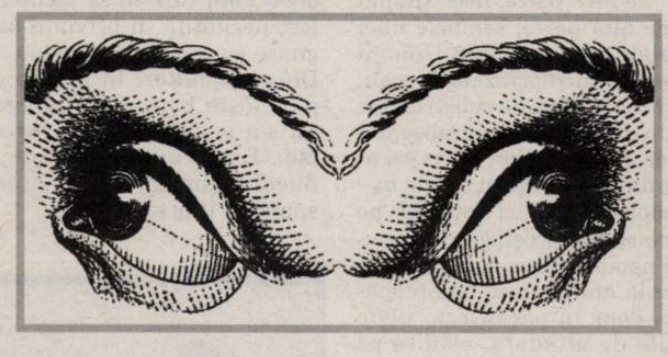

UN HOHOT DE RÎS OARECARE,
BĂTUT DE PLOI ŞI VÎNT,
A SCĂPAT DIN OGRADĂ.
NU ŞTIU CE ÎNSEAMNĂ ASTA,
DAR SUNĂ PROMIŢĂTOR

● Una dintre cele mai plăcute şedinţe ale redacţiei noastre a fost aceea, recentă, cînd, abordîndu-se pentru a nu ştiu cîta oară problema apăsătoare a încălzirii globale, cu toate consecinţele ei apocaliptice, cineva a amintit replica unui arhimandrit bulgar care, întrebat cum va fi la Judecata de Apoi, a răspuns calm, mîngîindu-şi alene barba: „Se şi exagerează foarte mult!“. Un hohot de rîs a suspendat, pentru cîteva secunde, orice dileme. (**R. C.**)

● „Dacă n-o să schimbe nimic pînă la următoarea noastră vizită, riscăm să asistăm la o revoluţie“, a spus Mihail Gorbaciov, fost conducător al URSS, în vizită la New Orleans, indignat de ritmul amorţit al lucrărilor de reconstrucţie. Specialistul în revoluţii omite amănuntul că vizitele lui „de lucru“ sînt ale unui vizitator oarecare şi nimeni nu va schimba nimic de dragul lui. (**M. B.**)

● Într-un balcon prin Romană stă, de cîteva zile, atîrnat de balustradă, bătut de ploi şi vînt, un banner rudimentar, făcut dintr-un cearceaf roşu pe care scrie, cu roşu tremurat: „Să vină şi la noi un consulting“. Rog şi intermediez şi pe această cale ruga celor din Romană, pentru că, după preşedintele de bloc şi poliţistul de proximitate, se pare că a venit şi timpul consulting-ului de apartament. (**S. G.**)

● Mînza mea Scarlet a împlinit şapte luni şi, nu, nu am dat-o la şcoală, ci a scăpat din ogradă şi a fugit pe izlaz la armăsari. Abia a adus-o bunicul meu acasă. Deh, aşa e la pubertate! (**M. C.**)

● Pe Lascăr Catargiu, în faţa unui salon de înfrumuseţare, stă scris, printre altele: *Cosmetică revoluţionară*. Nu ştiu ce înseamnă asta, dar sună promiţător. (**I. P.**)

O MÎNĂ DÎRZĂ A PUS SECHESTRU
PE CEVA INTERESANT:
DISCONFORTUL VESEL.
NU ŞTIU CE ÎNSEAMNĂ ASTA,
DAR SUNĂ PROMIŢĂTOR

● Într-o dimineaţă, în metroul mega/ultra/super-full de lume, o mînă dîrză se propteşte pe umărul meu. Îmi scot una din căştile din care urla – recunosc – muzică, doar-doar mi-o trece de urît şi înghesuială mai repede, şi numai ce aud: „V-au luat minţile, maică, diavolii ăştia! Nu mai ştiţi de voi pe lume! Staţi cu ălea pe urechi şi poa' să se dărîme pămîntul pe lîngă voi! Cobori, maică?“. Uşor jenată de privirile dezaprobatoare şi ţîţîielile din jur, i-am făcut loc doamnei să coboare, preferînd să dau vina pe „drăcoasele“ de căşti, nicidecum pe absenţa mea totală din peisaj. (**R. T.**)

● O firmă de construcţii a pus sechestru pe bunurile Liceului „Ion Barbu“ din sectorul 5 al Capitalei, pentru că Primăria nu a plătit lucrările de modernizare efectuate acum trei ani. Nu credeţi – totuşi – că primarul Vanghelie ar trebui trimis „după melci“? (**M. V.**)

● Dacă asculţi o reclamă la o firmă de pensii private (KD), auzi ceva interesant: „cade – fond de pensii“. Asta ca să nu zici că nu ai fost avertizat. (**C. P.-B.**)

● În plină capitală sufocată de maşini (probabil că Bucureştiul claxonomaniac se aude din cosmos!), de mitocănii mediatice şi de mizerii politice, există şi oaze de civilizaţie, adică de normalitate... Parcul Ioanid a scăpat de frontispiciul acela ca de stadion, pe care scria „Parcul Ion Voicu“, un arhitect deştept a redesenat „mobilierul floral“, renunţîndu-se la hidoasele gărduleţe verde strident şi plantîndu-se pîlcuri discrete de hortensii, s-a reparat acoperişul foişorului etc. etc. Se pare că aceeaşi soartă i se pregăteşte şi Grădinii Icoanei de peste drum (care, deocamdată, are acelaşi frontispiciu: „Parcul Grădina *(sic!)* Icoanei“), ceea ce nu poate decît să mă bucure; şi, ca un semn de mare mirare şi extatică exclamaţie – în grădina aflată în reconstrucţie s-a pus un anunţ: „Ne cerem scuze pentru disconfortul creat“! Vă vine să credeţi că e vorba de Bucureşti?! (**a. l. ş.**)

● M-am întîlnit la metrou, la Unirii, cu un coleg basarabean din facultate, care mi-a spus că acum are un job de „cîrmaci de brand“ la o firmă. N-a apucat să-mi dea detalii pentru că trebuia „să se ridice“ la suprafaţă. Am fost vesel toată ziua. (**M. C.**)

NICIODATĂ, NICĂIERI ÎN LUME,
ROMÂNIA N-A FOST DUSĂ
PÎNĂ LA CAPĂT.
NU ŞTIU CE ÎNSEAMNĂ ASTA,
DAR SUNĂ PROMIŢĂTOR

● La doi ani de cînd a fost operată, Isabelle Denoire (femeia care, după ce a fost mutilată de cîinele ei, a acceptat un transplant al feţei – nasul, buzele, interiorul gurii şi bărbia prelevate de la o sinucigaşă) a fost avertizată de doctori că, deşi buzele şi-au recăpătat o parte din funcţii, n-ar fi exclus să nu mai poată săruta niciodată. Într-o zi, n-ar fi exclus să nu mai avem buze, limbă şi dinţi pentru a ţîţîi înfioraţi la citirea unor asemenea veşti. (**R. C.**)

● N-am văzut nicăieri căţei mai trişti decît la tîrgul de adopţii din Parcul Obor. Dacă vă nimeriţi pe acolo sîmbăta, de dimineaţă şi pînă la ora şase, poate treceţi să-i întrebaţi de sănătate, iar dacă aveţi o curte mai mare, poate chiar luaţi vreunul acasă... (**A. P.**)

● Într-o staţie de metrou, trec prin faţa a două reclame care, deşi nu ne cunoaştem, se simt îndreptăţite a-mi vorbi. Prima zice: „Fii şi tu o vedetă Activia!“. Răspund: *Nu vreau*. A doua spune: „Chipsurile nr. 1 în lume! Vrei şi tu?“. Răspund: *Nu*. (**D. S.**)

● Duminica trecută, la *Zece pentru România*, categoria Jurnalişti, pe Realitatea TV, Dan Diaconescu a primit cu zîmbetul pe buze comentariile ironice, acide şi „pline de invidie“ ale celorlalţi invitaţi legate de „presa jegoasă“ pe care acesta o face (ghilimelele îi aparţin lui D.D.). A profitat pentru a-şi face reclamă la emisiunea din seara respectivă de pe OTV – desigur, noi dezvăluiri în cazul avocatei dispărute: a dispărut şi bona? La un moment dat însă, a avut un singur moment de revoltă: „Hai să nu mai vorbim atîta despre OTV! Să mai vorbim şi despre DDTV!“. Adevărul este că merită un premiu... pentru ubicuitate. (**A. P.**)

● Un băcăuan n-a plătit întreţinerea la bloc de la Revoluţie, dar executarea silită n-a putut fi dusă pînă la capăt niciodată din cauza viciilor de procedură. Eu l-aş lăsa pe acest cetăţean în pace şi i-aş pune să plătească datoriile lui pe avocaţii care timp de 17 ani n-au fost în stare de o procedură atît de simplă. Şi noi aşteptăm să fie condamnaţi marii corupţi! (**M. C.**)

Antoaneta TĂNĂSESCU

Grecia sau mirajul excursiei imaginare

Toamna începe sub razele unui soare de miere. Vacanţa s-a terminat. A fost reală sau imaginară? Bibliografia invadează biografia. Cu cîţiva ani în urmă, citeam relatarea unei întîlniri de la Neptun cu tema „Scriitorul şi puterea". Doi dintre participanţi, Octavian Paler şi Nicolae Breban, au rostit cuvîntări pe aceeaşi temă homerică (Odiseea, *cîntul 22, versurile 403-435). Citez din Breban: „Vreau să termin cu o metaforă. Este vorba despre momentul cînd Ulise se întoarce cu Telemac acasă şi, după ce îi ucide pe peţitori, ajunge la Femios, poetul de curte (care era însuşi Homer), şi vrea să-l căsăpească şi pe el, pentru că pactizase cu peţitorii (ocupaţia temporară). Femios a profitat de momentul de suspensie şi a strecurat o nouă frază: «Ei m-au obligat să cînt». Asta se întîmplă de aproape 3000 de ani. Ei ne obligă să-i cîntăm. Odată mărturisite ruşinea şi slugărnicia, Femios renaşte în mîndria sa şi devine egal cu stăpînul, spunînd: «Dar i-am cîntat ca pe nişte zei». Pentru ca apoi să devină şi mai puternic, mai nobil decît nobilul său stăpîn. Pentru că face o promisiune: «Şi dacă vrei, am să te cînt şi pe tine». Şi într-adevăr, el face din Ulise un mic potentat al unei mici insulițe, un zeu nemuritor".*

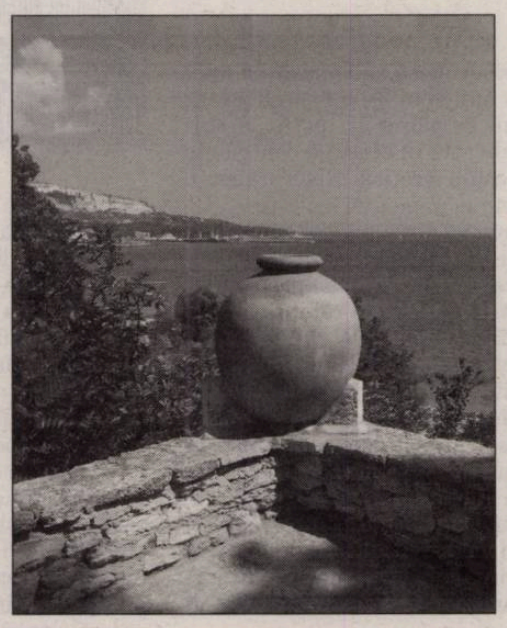

Sînt la Thassos, la umbra unei perdele de viţă-de-vie. Din apropiere soseşte, purtat de adierea sfîrşitului de zi, parfumul florilor de leandru. În lumea insulelor greceşti, „mic" şi „mare" sînt valori relative, cum bine ştim de la Einstein, spaţiul fiind mereu corectat, corupt, definit de linia şerpuitoare a timpului. Spaţiu-timp, cum va spune mai tîrziu Eco. Adaug modelul inalienabil al frumosului. Ce importanţă are că Thassos este o insulă mare faţă de minuscula Delos sau de micuţa Ithaca, cînd aceasta din urma este salvată din uitare de numele lui Ulise şi Homer, iar cea dintîi (nelocuită) de misterul naşterii lui Apollo? Voluminosul Thassos nu rezistă prin nici un reper cultural major. Da, Ulise se întoarce pe o insulă mică, numai că ea a intrat în paginile unui sublim poem, şi nu între copertele unui folositor atlas de geografie. Revin la dilema anunţată de la bun început: o Ithaca reală, virtuală sau imaginară? Ghidurile au dreptate. În Samos nu mai există urme ale prezenţei pitagoreice. Nici în Lesbos, ale poetei. Iar în Ithaca nu mai răsună glasul sonor al rapsozilor homerici. Toate acestea capătă viaţă doar dacă sînt reconstituite cu ochii minţii.

Nu am avut şansa acestui experiment. Nu am vizitat nici o insulă. Călătoria mi-a fost interzisă şi am rămas 12 zile prizoniera unui petec de pămînt din care chiar nu mai puteam pleca. Din punct de vedere al planurilor de viitor, viitor care s-a transformat fulgerător în trecut, călătoria a fost un eşec. Plecasem să cutreier insulele, spaţiu modificat intens de timpul istoriei şi al culturii. Am fost însă ţintuită locului. În mod pentru mine surprinzător, un celebru popor de navigatori a devenit imun la cîntecul de sirenă al călătoriei. A obosit, probabil, după atîtea secole de peregrinări. Nu mai pleacă de pe marea sau mica sa insulă. Se învîrteşte, eventual, în jurul ei. Repet, vă vorbesc dintr-o regiune singuratică a insulei Thassos şi, mai mult ca sigur, o asemenea constatare nu-i priveşte pe toţi locuitorii Greciei. Dar eu am fost, de fapt, în Macedonia grecească, o lume aflată sub pecetea intermediarului, balansînd pe munchia de cuţit care desparte etnii şi mentalităţi, o lume în care oximoronul este figura centrală. Oamenii vorbesc o limbă necunoscută. Melodioasă, dar necunoscută. Firmele, anunţurile, descrierea produselor, rarele afişe publicitare, la fel de rarele afişe şi indicaţii turistice pot fi citite doar pe bîjbîite, deşi nu e o performanţă lingvistică să înţelegi că efemeridele se referă la ziare şi reviste. În rest, tăcere. Aş porni chiar de aici.

Străzile sînt, în genere, pustii în timpul zilei, mai exact lăsate la dispoziţia turiştilor. Seara, cîţiva bărbaţi cu profil de frescă se reunesc şi poartă o impenetrabilă discuţie într-o piaţetă dintr-o localitate de munte. Parcă citesc *Evul Mediu masculin* de Duby. Doar ei ne privesc. Doar ei ne vorbesc. De-a lungul şoselei de asfalt, grădini în care singuratice doamne, de o rară distincţie, sorb ceai (?), cafea (?) din cești luminoase, străvezii. Pe de o parte, deci, timpul a îngheţat. Pe de altă parte, semnele unei modernizări grăbite sub îndemnul Uniunii Europene, antrenînd întreprinzători locali, fraţi cu ai noştri căpşunari. Se construieşte mult, dar decizia stilistică e cam absentă, pereţii tavernelor, magazinelor, chiar cei ai caselor de locuit fiind decoraţi cu sirene melancolice, împodobite cu mici coroniţe pe cap, alături de marinari focoşi, gata să istorisească poveşti nemaivăzute, cu peşti care se sărută în zbor la umbra unui munte măreţ. (Mă întreb, doar în paranteză: unde sînt construcţiile de altădată, clădite pe fundaţia armonioasă a numărului de aur? Dar veacul înaintează. Închid paranteza.) Dincolo de gard, corola de păpădie a măslinilor. Se exploatează eroi şi simboluri locale: *Alexander grill, Cronos fast food,* iar în magazine, mărfuri puţine, destul de grosolane, la fel mîncărurile şi, mai ales, dulciurile, nu şi băuturile. Pe plajă, gogoşile se vînd direct din lighean. La Thassos, cataiful nu are frişcă. O umbrelă se închiriază cu 4 euro, iar cu 1 euro poţi cumpăra trei banane. Asprime, elementaritate şi produse *second-hand*. Vor trece ani pînă cînd se va (re)descoperi fineţea?

Nu, nu e vorba doar despre timp. Şi de această dată corectăm timpul prin spaţiu. E suficient să înaintezi cîţiva kilometri în interiorul insulei, spre munţi. Bănuiam această schimbare confirmînd faptul că Micul Prinţ are totdeauna dreptate: *ceea ce e important e invizibil pentru ochi*. Potamia are cîteva sute de locuitori şi nu face excepţie de la regulă. Străzi pustii. Ne e permis să vedem doar oameni în vîrstă: doamne îmbrăcate în negru abia întrezărindu-se la ferestre şi domni stînd fiecare la cîte o măsuţă din cafeneaua de pe stîncă. Unde sînt vremurile cînd acolo era forfotă şi veselie? Au existat aceste vremuri vreodată? Se vor întoarce în Thassos?

Aici am avut o întîlnire de neuitat. În penultima zi am urcat în munţi şi acolo, într-o piaţă foarte mică, am rămas cîteva clipe în faţa unei vitrine. Părea un anticariat/magazin de obiecte de epocă. Nimeni în jur. În vitrină, o splendidă farfurie. Deodată, uşa s-a deschis şi din interiorul rece al prăvăliei s-a ivit Ea. Părea nedumerită, aproape deloc curioasă sau speriată. Doar puţin contrariată. Oare, ce e cu noi acolo? Cum maşina ce urma să ne coboare în Thassos se apropia, i-am făcut un mic gest de adio, aşa, ca „între fete". L-a înţeles exact şi mi-a zîmbit.

A doua zi, ultima de stat în insulă, m-am întors. A trebuit să mă întorc. Mă aştepta? Era în balconaşul de deasupra prăvăliei şi privea marea. M-am aşezat, în chip tradiţional, sub balcon, cu buchetul de flori de cîmp şi de grădină în mînă. Mă privea cu acelaşi zîmbet vag amuzat, acum îmbietor. Mi-a refuzat buchetul arătînd spre un ghiveci cu muşcate din balcon. Am insistat grăbit, uitînd legile de fier ale convenţiei. Aceleaşi din Evul Mediu pînă astăzi, de la Thassos la Bucureşti. Pe scurt, m-a refuzat de trei ori şi abia apoi a coborît, deschizînd uşa din interior. Magazinul murea de singurătate. Nu prea avea mărfuri utile, ceea ce mi-a plăcut la nebunie. Scăpasem de buchetul de flori din mînă, l-a acceptat cu incredibilă naturaleţe după atîtea refuzuri. Cotrobăiam sub directa Ei supraveghere. Ca din întîmplare, i-am pus sub ochi un mic cadou, propria mea sticlă de parfum, evident începută. Între timp, izolase obiectele pe care mi le dedicase. Le mîngîia uşor. Ne-am tot împins cadourile de la una la alta, pînă ne-a bufnit rîsul. Avea un aer de şcolăriţă pusă pe chicoteli. S-a bucurat că sînt ortodoxă şi a vrut să-mi dea un mic tratat de exegeză biblică în neogreacă. A renunţat. Cred că a înţeles că sînt din România. Oricum, ştie cum mă cheamă. Mi-a repetat, ezitînd, numele. De afară, oraşul ne supraveghea prin reprezentanţii săi bărbaţi, strînşi la vitrină. Exista şi un spion de 4-5 ani care ni se încurca între fuste. A fost neclintită în privinţa banilor. Ce mîngîiase cu mîinile era cadou. Restul, 7 euro. Deznădăjduitor. În ultima clipă, i-am împins nişte bani. Cum plîngeam în hohote, nu s-a mai împotrivit. Avea zîmbetul mamei. Ea turuia în greceşte, eu povesteam fluent în limba română. Aveam atîtea să ne spunem. Dar am plecat.

Acesta este Thassos, Thassos-ul meu, reconstrucţie teribil de subiectivă, imagini, fapte, trăiri. Insula nu mi-a plăcut. E drept că nici ea nu m-a plăcut pe mine, şi au fost ore în care am fost înconjurată cu răceală. La propriu. O incompatibilitate, generată nu de valuri şi munţi, ci de propria mea trufie. Am căzut în ea ca într-o capcană. Trufia, nu insula, m-a ţinut ostatică. La Thassos, toate planurile/iluziile călătoriei, planuri şi iluzii cu care am împuiat săptămîni întregi capul celor dispuşi să mă asculte, toate acestea s-au dovedit a fi deşarte. Am plătit trufia de a mă considera stăpîna unui itinerar de vis, trufia de a crede că ştiu aproape tot, că am citit aproape tot. Că nimic nu mă mai poate surprinde. Iată însă că nordicul, posomorîtul, singuraticul Thassos a avut puterea să mă surprindă. Şi eleganţa să mă învingă. Puterea şi eleganţa timidului. A Doamnei din Potamia.

Din păcatul trufiei, m-am prăbuşit în cel al deznădejdii. Cred însă că am avut tăria să revin, după un timp, la viaţă, graţie prietenilor care mi-au suportat cu stoicism izbucnirile, tăcerile. Izbucnirile de tăcere şi izolare. Graţie, bineînţeles, Doamnei din Potamia. Graţie cîtorva cărţi. Graţie, mai ales, acestor pagini de hîrtie. Cuvinte, cuvinte, cuvinte. Dacă aş fi fost fericită (fericită, în înţelesul pe care îl dau eu acestei trăiri), nu aş fi scris atît de repede această scrisoare. E Sf. Maria mică. Nu am cunoscut nimic din cele plănuite îndelung la Bucureşti. Dar, poate, am avut prilejul să mă cunosc mai bine.

Simplă soluţie de avarie? Nicidecum. Vă promit că nu peste mult timp voi ajunge, în sfîrşit, în Grecia.

PUBLICITATE

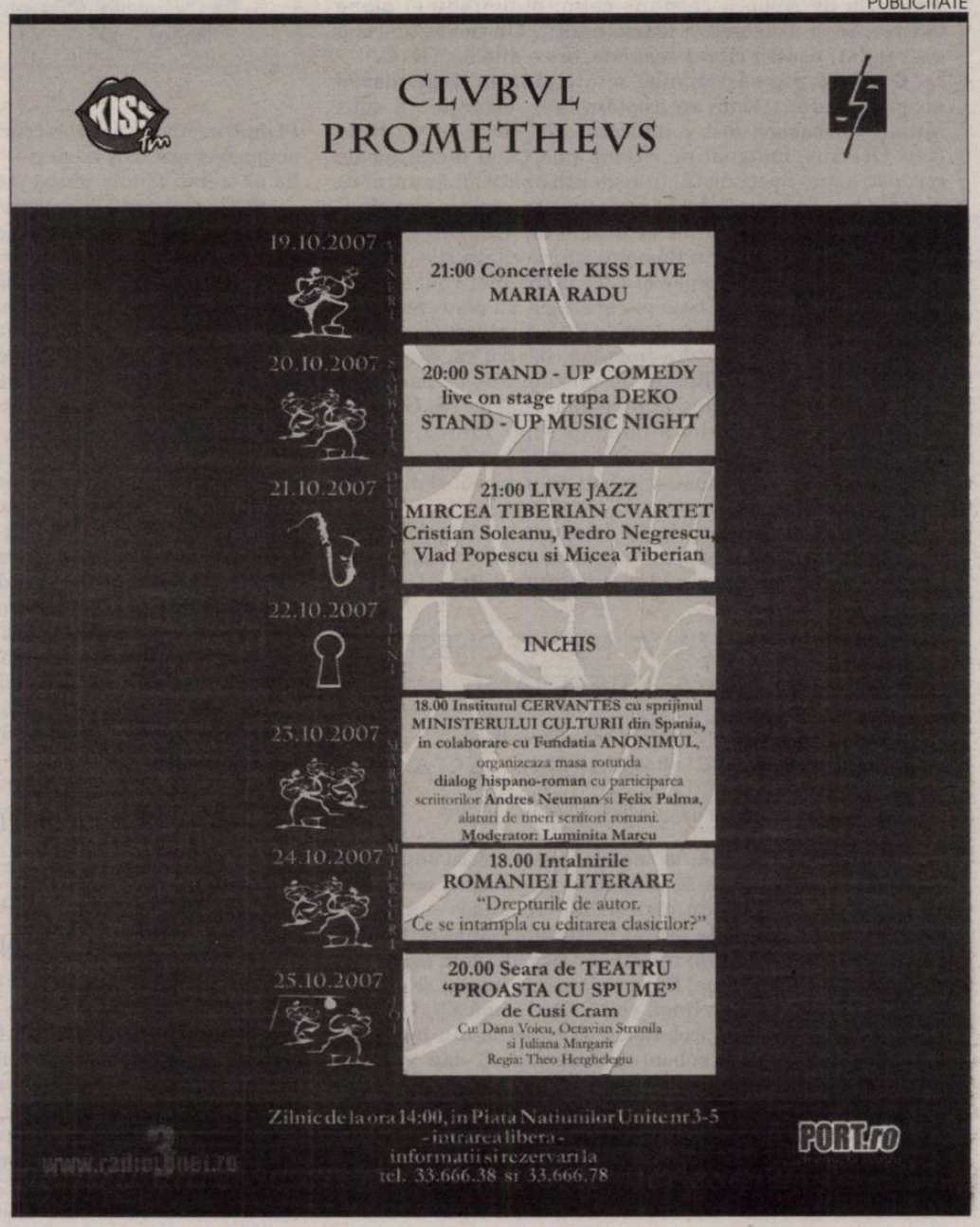

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 194 ● 25-31 octombrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„A sta la televizor“
pagina **3**

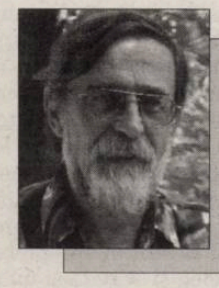

Vintilă Mihăilescu
„Despărţirea
de Ţăranul Român“
pagina **7**

Cristian Ghinea
„Un continent
prea mic
pentru două teorii“
pagina **17**

CUM AJUNGE CULTURA LA PUBLIC

© I. Barbu

5 948467 000155 43

„A oferi cultura înseamnă a oferi setea, restul va fi o consecință.“

ANTOINE DE SAINT-EXUPÉRY

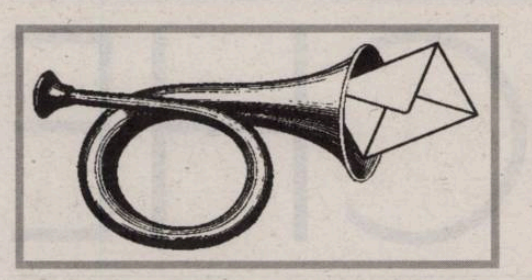

Actualităţi

Un Bucureşti biciclist

Am observat că mersul pe bicicletă în România a devenit de curînd un subiect media; în acest context, aş vrea să răspund dlor Lucian Mîndruţă („Ecologia cu girofar") şi Andrei Manolescu („Biciclişti, pedestraşi şi alţi vicioşi") şi să propun o soluţie probabil prea naivă, ruptă de realitate, idealistă etc., dar, cel puţin după părerea mea, posibilă.

Din luna februarie a acestui an locuiesc în Amsterdam, NL.

După cum a constatat dl Manolescu, Amsterdam e oraşul bicicletelor şi al bicicliştilor. Sînt în principiu trei mari motive ale acestui fapt:

1) Oraşul este suficient de mic încît mersul cu bicicleta dintr-o parte în alta să nu fie o problemă.

2) Toate străzile mari au amenajate piste pentru biciclişti pe sens (cu semafoare speciale ş.a.m.d).

3) Codul rutier este absolut în favoarea celor ce circulă pe două roţi: în absenţa semafoarelor etc. – bicicleta are prioritate. În cazul unui accident între un autovehicul şi o bicicletă, bicicleta are dreptate.

În principiu, cam indiferent de ce s-a întîmplat, legea e astfel făcută încît să încurajeze, pe cît posibil, lumea să circule cu bicicleta. Şi, mai mult decît atît, orice şofer este conştient de acest lucru:

4) *Public Awareness.*

Acum, întorcîndu-ne la Bucureşti, dacă ar fi să încercăm ceva similar...

1) Cu primul motiv, nu prea avem ce face. Amsterdam are 750.000 de locuitori, faţă de cei aproximativ două milioane de bucureşteni.

În schimb, al doilea lucru ar putea fi făcut.

2) Ce poate fi atît de greu ca pe marile bulevarde prima bandă de circulaţie să fie transformată în pistă pentru biciclişti? Ne trebuie nişte vopsea şi probabil o modalitate de a obliga şoferii să nu circule pe acolo (nu cred că în prima fază amenzile ar opri pe cineva).

3) Codul rutier ar putea fi de asemenea schimbat, în favoarea bicicliştilor. Probabil că s-ar putea face nişte modificări legislative, apoi făcută

4) o campanie intensivă media de 2-3 luni, în care să se explice legea şi motivaţia ei; pot să îmi imaginez un spot cu un şofer blocat în trafic la Piaţa Iancului, timp de jumătate de oră, înghiţind fum şi: „Faci asta zi de zi? Crezi că peste un an vei fi la fel de sănătos? Dă o şansă copiilor să nu înghită fumul maşinii tale! Mergi pe bicicletă!" bla bla.

În timpul ăsta, s-ar putea face piste pe marile bulevarde. Şi aşa se circulă mizerabil, dacă s-ar scoate şi banda 1 de circulaţie, ar fi un coşmar. Şi totuşi, în timp ce stai înjurînd la stop, o să vezi biciclişti mergînd veseli pe prima bandă, cum ţi-o iau înainte. Cred că motivaţia de a trece în rîndul lor ar fi enormă (după prima lună de înjurături, OK, dar pe termen lung, cred că ar funcţiona).

Sînt de acord cu dl Mîndruţă că a ciunti traficul (cu girofar sau nu) ar umple de nervi grămezi de şoferi şi, de fum, oraşul. Dar pentru cît timp? Cît ar dura pînă cînd un om care locuieşte în Sălăjan şi lucrează la Unirii ar „ceda" şi şi-ar lua bicicletă? Beneficiile pe termen lung sînt mult mai mari decît două sau şase luni de trafic infernal...

Georgeana TROFIM
hetuta.blogspot.com

N. red.: Ne bucurăm că după 8 luni de viaţă la Amsterdam încă nu aţi uitat de drumul dintre Sălăjan şi Unirii sau de un blocaj în Piaţa Iancului... Şi atunci, de unde atîta optimism în viziunea dvs.?

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune..."

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE"

Nr. 192: *„Credinţă şi ipocrizie"*

Cum văd eu credinţa

Iubirea e credinţă. Încep să scriu şi mă uit de cîteva ori la sintagma asta. Nu e nimic anormal, pur şi simplu îmi dau seama că am privit mereu în acest fel credinţa. Să ai încredere în ceva, în cineva e simplu, se poate întîmpla pe de-a-ntregul numai cu existenţa iubirii.

Şi invers, credinţa oferă iubire.

Par exagerat? Sau, cine ştie, un habotnic? Nu are de ce să pară aşa toată chestia asta. Eu simt pe pielea mea şi acum ce înseamnă să crezi în iubirea pentru cineva şi să continui să speri, chiar dacă probabil nici peste zeci de ani nu o vei împărtăşi. *If you love somebody, set them free,* nu?

Cred că aşa e cel mai bine uneori, atunci cînd împrejurările şi nepotrivirile de tot felul apar în calea noastră... iar faptul că există credinţa în acea iubire este îndeajuns. Este supermulţumitor. În cazul meu, sînt fericit să pot spune că în cele mai multe cazuri am avut, după o anumită perioadă de timp, mulţumirea de a confesa iubirea celor pe care le iubeam şi un fel de împăcare de sine a intervenit... Desigur, asta nu înseamnă totul.

Rămîne apoi credinţa care are darul de a hrăni pentru totdeauna nevoia de linişte interioară.

Şi credinţa într-o anumită persoană nu e neapărat necesar să apară atunci cînd celălalt îţi oferă garanţii nenumărate pentru această credinţă. Eu am acum fericirea de a înţelege că, pur şi simplu, în anumite cazuri – zile, ore – ale vieţii noastre, dăm peste anumiţi oameni a căror simplă prezenţă ne luminează, în totalitate, fiinţa. E foarte simplu, nu există motive foarte clare, întemeiate, de pus pe hîrtie... Aşa mi-am dat seama şi de alt lucru, că aşa cum pot să fiu încîntat şi bucuros cînd văd pe cineva, emoţionat şi fericit că sînt în apropierea celuilalt, aşa pot să înţeleg şi „Crede şi nu cerceta"...

Iubirea este credinţă. Şi rămîn, în continuare, optimist. Atunci cînd există credinţa, va reuşi să învingă şi iubirea.

Sorin TEODOR
sorinstoian@yahoo.com

Vină şi ruşine

În 1990, în primăvara cînd atmosfera se clarificase întrucîtva, am avut surpriza să văd la TV o „înaltă faţă" care, în faţa catedralei din Timişoara, spunea că acolo muriseră oameni şi că ar fi o *ruşine* pe care biserica şi-o asuma, că nu-şi deschisese porţile oamenilor în care se trăgea. Zicea bine „o ruşine". Ceea ce m-a uimit este că eu aş fi luat-o nu ca pe o „ruşine", ci ca pe o „vină". Muriseră oameni. În orice caz, registrul de responsabilităţi al reprezentanţei Domnului printre noi aici ar fi trebuit să se plaseze.

Am plecat din ţară şi am revenit acum. Taman în momentul schimbării din fruntea Bisericii şi a discuţiilor în raport cu. În, iată, 17 ani, tehnica glisării graţioase s-a lustruit, s-a finisat şi a căpătat moft intelectual: „da, mulţi dintre noi (prelaţii) am păcătuit înainte, dar omul e supus greşelii... etc. Chiar dacă funcţiunea noastră de transmiţători ai Harului, nu vă faceţi griji, este intactă. Sîntem corupţi, dar avem un truc, hirotonisirea, care ne absolvă, iar Biserica în ansamblul ei..."

Cel din Timişoara, crud, încă punea în cauză Biserica. Cei de acum (deşi acela face încă parte din club) deplasează responsabilitatea acolo unde tot omul o poate ierta. Personalul la sol *poate* fi corupt, e chiar de acceptat –, dar zborul e fără riscuri, îmbarcaţi-vă fără frică, aterizăm în Rai. În orice caz, nu puneţi în discuţie Compania. Un alt mic truc aici: Biserica este, după nevoi, suma clericilor, suma păstoriţilor sau „consubstanţială Domnului". Evident că ultimele sînt intangibile şi deci refugiu sigur. Se va alege după nevoi.

Raţionament vizibil schizofren, dar bine întors din condei. În fine... Ce e putred aici, în afara iuţelii de mînă, este complicitatea indusă: *„toţi* sîntem oameni, deci corupţi. Nu e chiar grav, fă doar ce spune popa..." Aceasta într-o ţară care în 17 ani a evoluat de la „ciolan" la „caltaboşi". *A cui* (printre atîţia) este responsabilitatea?

În plus, ornamentica s-a îmbogăţit: *„habemus* patriarh", „Sanctitatea sa" („Preafericitul" ar trebui, în buna limbă a locului). Noul Întîistătător este un „manager". În spiritul locului trebuia să fie doar „chivernisitor". Dar să ne înţelegem bine: *nu* e vorba aici doar de un mic delir decorativ. „Sanctitatea sa" (catolică îndeobşte) e mai degrabă perceput ca incoruptibil, de pildă. Este probabil *un clin d'oeil* spiritului nou, „capitalist", occidentalizant (pentru că nu cred că Biserica ar putea fi victima lui). O altă tentativă de complicitate, de data asta în direcţia, probabil, a noilor generaţii.

Adrian RUSU
arex0707@yahoo.fr

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Pensii şi pensionari**
- **Closetul la români**
- **Universitatea curată**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Carmen DINCĂ
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: carmen.dinca@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.300 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche".

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

A sta la televizor

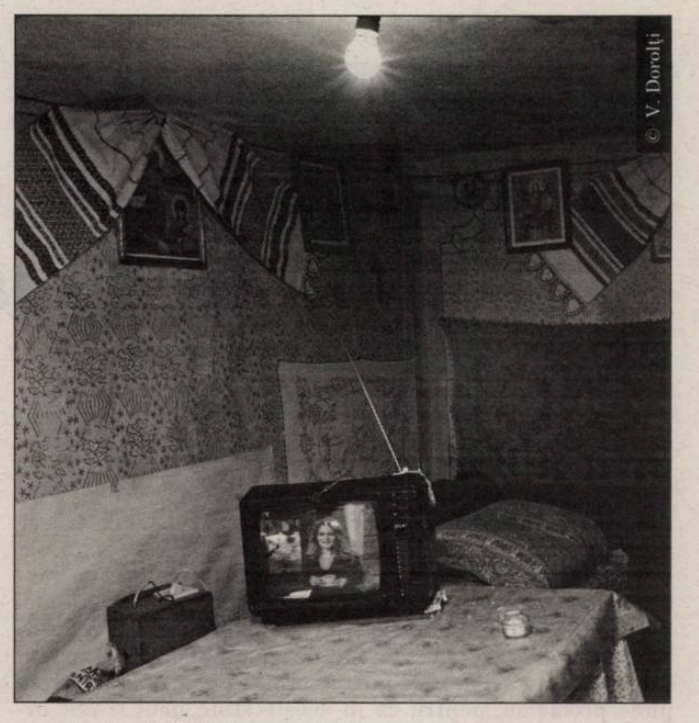

Nu toată lumea „stă“ la televizor. Unii se uită la două-trei emisiuni şi apoi pleacă. Cu alte cuvinte, unii încasează tot, alţii aleg. Din punctul meu de vedere, exponenţii celei de-a doua categorii sînt publicul adevărat, publicul preţios, care trebuie avut în vedere de posturile serioase. Nu a face *rating* ar trebui să conteze, ci a fi pe lista de opţiuni *constante* ale unui public selectiv, exigent, degustător. Dar, aşa cum există lectura-viciu, ai cărei împătimiţi devorează *tot,* fără discernămînt şi fără reflexie, aşa cum există erotismul vicios, care aspiră să consume *toată* populaţia feminină, într-o precipitată exaltare a cantităţii, există şi telespectatori vicioşi, care stau dinaintea micului (dar suveranului) ecran cu orele, de la buletinul de ştiri pînă la incontinenţele nocturne ale famelicului Dan Diaconescu. Aceştia constituie, după mine, *falsul* public de televiziune, publicul vegetal, decerebrat, nevrotic. Dar e, totodată, publicul majoritar. Prin urmare, la el se gîndesc constructorii de programe, el decide ce „se dă“, el garantează succesul sau căderea. Într-un anumit sens, tema tuturor posturilor de televiziune pare să fie următoarea: cum să facem ca aceia care stau şase ceasuri pe zi la televizor să stea opt, sau măcar să nu coboare la cinci. Avem un public pasiv? Să-l facem şi mai pasiv. Avem un public leneş? Să-l facem inert. Să avem doar grijă ca atunci cînd aţipeşte de tot, să-l scuturăm abil cu ceva „tare“, atît cît să întredeschidă pleoapa. Ideal e telespectatorul imobil, cel care face din fotoliul propriu centrul tuturor activităţilor domestice: mănîncă la televizor, doarme la televizor, se ceartă la televizor ş.a.m.d.

Spunem „a sta la televizor“ şi nu mai percepem subtextul de paralizie al acestei îndeletniciri. E „consum“ în varianta lui cea mai statică, mai placid „receptivă“, mai tîmpă. La teatru sau la cinema trebuie *„să te duci“, „să mergi“.* Imperativul lecturii e: *„Ia* şi citeşte!“ *(„Tolle, lege!“).* Există, e drept, *„a sta* de vorbă“ sau *„a sta* pe gînduri“. Dar în ambele cazuri e vorba de condiţia preliminară a unui *act*. A sta de vorbă e a intra în mişcarea dialogului, a schimbului de idei şi, eventual, a contradicţiei. A sta pe gînduri e a bloca orice agitaţie exterioară, pentru a da frîu liber dinamismului, plin de tensiune şi de neprevăzut, al reflexivităţii. A sta însă la televizor e, pur şi simplu, a sta, a-ţi diminua maximal prezenţa, a te abandona unui confort fără arderi, fără investiţie personală, fără riscuri. Pasivitatea e reduplicată, adesea, şi printr-o altă „figură“ a inacţiunii: „stai şi te uiţi“. Faţă de „a privi“, care implică atenţie, in-specţie, ofensivă sfredelitoare, „a te uita“ e dezangajant şi flasc. A te uita e, tocmai, a te abţine să intervii, a refuza să participi, a sta deoparte, pe scurt, a *nu* face. „Te uiţi şi cîştigi!“ – suna, acum cîtva timp, un slogan al PRO TV-ului. Cu implicaţia: „cîştigi fără să faci nimic!“. De fapt, „cîştigul“ nu e, în acest caz, decît un fel de a nu pierde. Nu pierzi energie, nu pierzi ceea ce se pierde, de regulă, atunci cînd pui umărul, cînd intri în joc. Eşti pacientul unui cîştig prin absenţă: ieşi în avantaj, fără să ieşi mai bogat. Telespectatorul de acest tip seamănă cu cel care transmite ştirile, citindu-le pe prompter: el reproduce mecanic, cu un surîs abstract, un text care nu-i aparţine, pe care îl înţelege numai pe jumătate şi pe care îl uită de îndată ce l-a citit.

O singură „mişcare“ e încurajată de statul la televizor: cea mijlocită de telecomandă. O invenţie genială pentru a combina somnolenţa cu nerăbdarea. Stai şi alergi. Posibilitatea de a tatona indefinit devine incapacitate de a te fixa. Te uiţi şi *nu* vezi. Te uiţi cu degetele, ca într-un suprarealist exerciţiu de lectură Braille. Televizorul se întoarce, paradoxal, împotriva lui însuşi: toate programele devin simultane şi sucombă, ca amestecul tuturor culorilor, într-un gri mat.

Telemania e, între altele, şi un antrenament perfid pentru demisia civică: un mod de a lipsi din spaţiul cetăţii. Dar ăsta e un alt subiect. Deocamdată, mă duc să stau puţin la televizor.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Paradisul negocierilor

Săptămîna trecută, la Lisabona, a avut loc o reuniune *informală* a şefilor de state şi de guverne din Uniunea Europeană, care s-a încheiat cu un acord asupra Tratatului european – o versiune „simplificată“ a fostului proiect de Constituţie. După negocieri prelungite pînă spre dimineaţă (obicei devenit deja tradiţional...), liderii politici au prezentat rezultatul: 250 de pagini de text care reglementează funcţionarea Uniunii Europene cu 27 de membri.

Nu este un text nou, ci o „ajustare“ a celui realizat acum cîţiva ani în urma altor îndelungate negocieri, de către o comisie condusă de fostul preşedinte francez Valéry Giscard d'Estaing. Îmi amintesc că, la încheierea procesului de redactare a ceea ce trebuia să fie Tratatul constituţional european, preşedintele de atunci al Comisiei Europene, Romano Prodi, a declarat, plin de admiraţie faţă de rafinamentul şi complexitatea negocierilor, că „greu s-ar fi putut obţine un rezultat mai bun“. Uite că s-a putut acum. Şi asta pentru că, atunci, deşi textul părea să fi devenit atît de stufos şi de complicat *tocmai* pentru a mulţumi pe toată lumea, au apărut imediat nemulţumiri, în primul rînd din partea unor politicieni din diverse ţări. Despre opinia publică, să nu mai vorbim: întrucît documentul era imposibil de explicat pe înţelesul cetăţeanului european mediu (lasă că nici nu prea s-au făcut eforturi în acest sens), mulţi oameni au rămas cu impresia că „li se pregăteşte ceva“ neplăcut, un fel de supra-stat european birocratic, în care deciziile se vor lua la Bruxelles şi Strasbourg, iar identităţile naţionale şi locale se vor topi într-o incertă „cetăţenie europeană“ existentă doar în documente, nu şi în viaţa de toate zilele. Supăraţi din motive politice şi economice naţionale, francezii şi olandezii au respins, prin referendum, ceea ce urma să devină actul fundamental al Uniunii Europene, astfel încît celelalte referendumuri programate deja în alte ţări au fost anulate, de teamă că exemplul franco-olandez îi va influenţa şi pe alţii. Pe de altă parte, criticile aduse proiectului de Constituţie, sondajele de opinie care arătau creşterea neîncrederii şi a scepticismului în unele ţări, precum şi schimbarea de lideri politici în unele state au contribuit şi ele la decizia de a institui o „perioadă de reflecţie“ în legătură cu Tratatul şi de a lăsa subiectul la dospit. Noul preşedinte francez Nicolas Sarkozy a găsit formula „marketizabilă“, care dă bine la public (un „tratat simplificat“), iar preşedinţia germană a UE a reuşit, în semestrul trecut, să urnească lucrurile de unde se împotmoliseră.

S-ar părea că una dintre grijile celor care au reelaborat textul a fost să menajeze suspiciunile opiniei publice: a fost eliminată orice referire la elementele simbolice (drapelul şi imnul UE) care ar fi creat senzaţia de „supra-stat“. Căci una dintre problemele serioase este, în continuare, aceea de a explica oamenilor „despre ce e vorba“ în acest document complicat şi cum se va schimba în bine viaţa lor după adoptarea lui. Proiect al elitelor politice europene, Tratatul este rezultatul constatării că, după vechile reguli, o uniune cu 27 de state nu va mai putea funcţiona. Alegătorii se tem însă că *oricum* nu va funcţiona şi sînt deosebit de atenţi şi sensibili la semnele – reale sau închipuite, dar concrete – ale acestui impas. „Unitatea în diversitate“ consemnată în documentele oficiale e greu de înţeles pentru cetăţenii din ţările cu o imigraţie masivă, în care resurecţia populismului tinde să pună toate neajunsurile pe seama străinilor şi a prea lejerei acceptări a diversităţii, după cum promisiunea unei Uniuni reformate pentru a răspunde mai bine provocărilor globalizării sună fals în urechile celor care îşi pierd locurile de muncă pentru că patronii îşi mută unităţile de producţie în China.

Uniunea Europeană se află într-un moment paradoxal al existenţei sale: pe de o parte, pentru ca proiectul să meargă mai departe, e nevoie de reforme instituţionale serioase şi rapide; pe de altă parte, graba reformatoare riscă să creeze derută şi neîncredere în rîndul opiniei publice, dîndu-le astfel ocazia adversarilor proiectului european să cîştige voturi scoţînd din recuzita politicianistă „demnitatea naţională“ şi manipulînd micul conservatorism temător al unor categorii de oameni (pe ideea „de ce ne trebuie nouă un bine nesigur mîine, cînd eram aşa de mulţumiţi cu binele de pînă ieri?“). Aşa încît, Uniunea Europeană trebuie să împace şi nevoia de schimbare rapidă (cel puţin în unele direcţii), şi necesitatea de răgaz şi de reflecţie. În plus, tocmai pentru că diversitatea este o valoare fundamentală a UE, trebuie asumate toate consecinţele sale, nu întotdeauna comode – în primul rînd capacitatea de a găsi soluţii satisfăcătoare pentru toate ţările membre. La Lisabona, s-a văzut foarte clar cum orice tentativă de a face un pas înainte poate fi blocată sau întîrziată de senzaţia unor ţări că li se face o nedreptate (sau măcar că nu sînt suficient băgate în seamă). Italia era nemulţumită că pierde un loc în Parlamentul European (şi, astfel, nu mai este la egalitate cu Franţa şi Marea Britanie), Austria – că normele UE nu îi vor permite să limiteze numărul de studenţi străini din universităţi, iar fraţii Kaczynski nu voiau să accepte Carta Drepturilor Omului. Toate aceste „subiecte“ ar trebui să nu aibă de a face cu marile principii ale unui Tratat european, dar ele „dau bine“ în ţările respective şi îi ajută pe politicieni să se întoarcă acasă făcînd cu ochiul propriilor alegători. Pînă la urmă, s-au găsit soluţii pentru toate obiecţiile şi nemulţumirile, ca şi cu alte ocazii cînd diverşi lideri politici declarau înainte de *summit* că „vor bloca totul“. Aşa încît principala semnificaţie a întîlnirii informale de la Lisabona este o nouă lecţie despre importanţa negocierii. Uniunea Europeană a devenit un fel de paradis al negocierilor, cu mecanisme subtile şi sofisticate. Preţul plătit este o complicare enormă a lucrurilor. Dar cine spune că proiectul european este unul simplu?

ţinerea de minte

„...stau în colţişorul meu şi mă joc cu rapoartele Havas sau descarc telegramele din Chicago, Londra şi Montréal. Între rapoartele pieţelor de cauciuc şi de mătase şi piaţa de cereale din Winnipeg se strecoară ceva din zumzetul şi forfota Faubourg-ului Montmartre. Cînd mi se înmoaie balamalele şi îmi cedează grinzile şi îmi simt mintea ca de cîlţi şi totul îmi joacă în faţa ochilor, cînd piaţa de cereale alunecă şi se dă de-a rostogolul, iar taurii încep să ragă, după ce-am pus virgulele şi punctele la toate calamităţile, reclamele, reportajele de sport, articolele de modă, sosirile de vapoare în port, notele de călătorie, bîrfele şi scandalurile, după ce le-am verificat, revizuit, bătut în ţinte şi fixat în cătuşe de argint, după ce aud cum prima pagină e zdravăn ciocănită în tipar, şi broscoii ţopăie în jurul ei ca nişte trepăduşi beţi, atunci parcă o văd pe Lucienne plutind de-a lungul bulevardului, cu aripile larg desfăcute, ca un enorm condor argintiu, suspendat peste traficul ce se mişcă alene, o pasăre stranie de pe piscurile Anzilor, cu pîntec alb trandafiriu şi căpşor încăpăţînat. Uneori mă duc spre casă singur, pe jos, şi-o urmăresc prin curtea Luvrului, peste Pont des Arts, pe sub arcadă, prin intrînduri şi fundături, prin vălul somnolenţei, prin albeaţa lăptoasă, otrăvită, de-a lungul grilajului de la Jardin de Luxembourg, pe sub ramurile încîlcite, printre sforăituri şi gemete, jaluzele verzi, zdrăngăneli şi clinchete, colţurile stelelor, paietele, cheiurile, tendele cu dungi albastre şi albe pe care ea le mătură cu vîrful aripilor.“

(Henry Miller, *Tropicul Cancerului,* traducere de Antoaneta Ralian, Editura Univers, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

De ce n-am cerut nimic la Lisabona

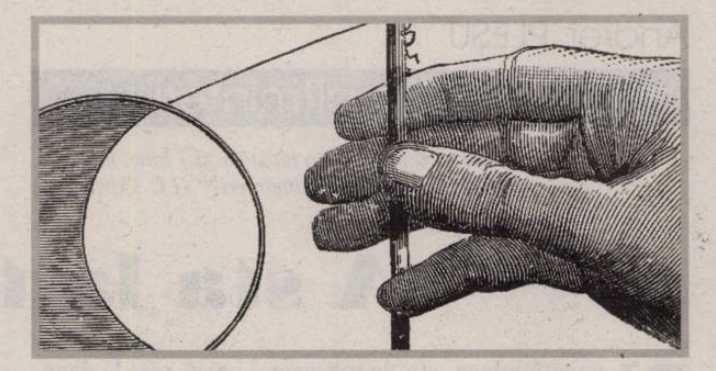

„S-a încheiat un acord istoric" – e o frază pe care europenii s-au obișnuit să o audă după fiecare tratat european. De această dată, după reuniunea de la Lisabona, cuvîntul „istoric" pare ceva mai justificat decît în alte ocazii, fie numai și pentru faptul că Europei îi este din nou permis să spere. După eșecul referendumurilor privind defuncta Constituție, Europa fusese aruncată într-o zonă de turbulență. Documentul semnat la Lisabona pune bazele viitoarei Uniuni Europene, cu condiția ca el să fie acum și ratificat de cei 27. Vor exista piedici, iar eurofilii trebuie să țină pumnii strînși pentru ca documentul să treacă și de furcile caudine ale ratificărilor. Danemarca și Irlanda sînt două dintre țările care ar putea pune probleme, pentru că în aceste state noul tratat urmează să fie ratificat prin referendum. După cum s-a văzut în 2005, voința popoarelor nu e întotdeauna în consens cu proiectul construcției europeane: după ce francezii și olandezii au respins Constituția Europeană, și-au dat seama că nu există nici un plan B, așa cum fuseseră amăgiți de susținătorii NU-ului.

Vestea bună este că România nu va crea dificultăți. Tratatul va trece prin Parlament și va exista probabil cvasiunanimitate, așa cum s-a întîmplat pentru deciziile importante din ultimii ani, cum ar fi aderarea la Uniunea Europeană sau, într-un alt registru, participarea la războiul din Irak. E bine că parlamentarii români vor vota Tratatul. E mai puțin bine că acest lucru se va întîmpla în absența unor dezbateri, în spațiul public, despre valoarea documentului. Semnat la sfîrșitul săptămînii trecute, Tratatul nu a stîrnit practic nici o reacție la București, deși temele de discuție nu lipseau: parlamentele naționale vor avea mai multă putere (la ce-o vor folosi?), Uniunea Europeană va avea un ministru de Externe (la ce mai servesc diplomațiile naționale?), Comisia Europeană va avea mai puțini membri (dispare comisarul român?).

Ceva, ceva tot a existat. Au fost cîteva voci care au deplîns faptul că România nu s-a aflat la înălțimea momentului și asta nu în sensul de a fi venit cu vreo contribuție hotărîtoare la redactarea documentului, ci pentru că nu a reușit să „obțină" ceva. Orice, cît de mărunt, dar ceva. Unii cred că Uniunea Europeană este un fel de talcioc multicultural, în care, ca să semnezi un tratat atît de important, trebuie să ceri ceva la schimb. „Alte țări au făcut-o", spun vocile cu pricina, și, într-adevăr, există cîteva exemple. Italia a obținut un loc în plus în Parlamentul European, Polonia a reușit să negocieze o minoritate de blocaj mai bună, Austria a obținut un răgaz pînă cînd Comisia Europeană o va amenda pentru că nu mai vrea să primească atît de mulți studenți germani în universitățile sale. (Germanii merg în Austria pentru că studiile costă mai puțin. Consecința: supraaglomerare, incapacitatea facultăților austriece de a asigura un învățămînt în condițiile excelente de pînă acum. Austria vrea să limiteze numărul studenților germani, dar Comisia amenință că o amendează din cauză că ar viola astfel dreptul la libera circulație.) Pînă și Bulgaria a obținut ca moneda europeană să se numească și evro, nu numai euro.

În acest timp, România n-a obținut nimic. N-a obținut în primul rînd pentru că nu a cerut nimic. Dar ce-ar fi putut să ceară? Numele monedei euro ne convine și a intrat în limbajul curent, studenții europeni nu ne-au luat cu asalt universitățile, iar minoritatea de blocaj pare o chestiune mult prea complicată. Am fi putut cere mai multe locuri în Parlamentul European, mai ales că, din 2009, numărul parlamentarilor români va scădea de la 35 la 33. Numărul parlamentarilor e înscris însă în Tratatul de Aderare al României la UE și ar fi însemnat că nu respectăm propria semnătură! Am fi putut cere bani mai mulți pentru programele de cofinanțare? Ar fi fost o situație ușor ridicolă, în plin scandal al Agenției de Plăți și Intervenții în Agricultură, care arată că România nu reușește să gestioneze fondurile la care are deja acces.

Pentru a putea cere ceva, Bucureștiul ar fi trebuit să își definească și să urmărească o agendă a priorităților. Scandalul politic perpetuu de la București împiedică însă concentrarea pe obiective importante, cum ar fi rolul și locul în Europa. Ne mîndrim cu faptul că sîntem a șaptea țară europeană ca dimensiuni și populație, dar dincolo de această expresie, devenită deja clișeu, nu e mare lucru. La aproape un an de la aderarea la UE, România nu știe încă ce vrea. Și atunci are bunul-simț de a nu îi deranja pe ceilalți. Măcar atît.

Știri nebăgate în seamă

● **Rasa ariană**. Unul din patru germani consideră că au existat și aspecte pozitive în perioada nazistă: la întrebarea pusă de Institutul Forsa (sondaj publicat de revista *Stern)* dacă național-socialismul a fost integral negativ, 25% au răspuns *nu*, 70% – *da*. Proporția celor care cred că s-a vorbit prea mult despre importanța legilor rasiale și despre crimele naziste crește odată cu vîrsta, dar procentajul mare indică și prezența tinerilor printre nostalgici. „Hitler domnește încă" – se spune în articolul din revistă, unde sînt citate opinii de acest fel: „au fost multe lucruri rele, de exemplu Adolf Hitler, dar perioada nazistă a produs și lucruri bune, cum ar fi respectul pentru mame". A existat o lege nazistă care le decora pe mame cu medalii, răsplătind astfel contribuția lor la înmulțirea membrilor rasei ariene.

● **Pacea mormintelor?** În Spania, la sfîrșitul lunii trecute, s-a propus adoptarea unei legi de interzicere a adunărilor politice la bazilica unde este înmormîntat fostul dictator Franco *(Guardian,* 18 octombrie 2007). De fapt, este vorba despre un amendament la Legea memoriei istorice, una dintre cele mai controversate reglementări ale Spaniei democratice. Se intenționează înlăturarea tuturor statuilor, schimbarea numelor de străzi și a simbolurilor legate de dictator. Legea a fost propusă de socialiștii lui Zapatero, respinsă ca atare de Partidul Popular (conservator), care acceptă totuși amendamentul cu mormîntul lui Franco.

● **Încă „martir".** În Irak, un decret emis de americani, încă din 2003, și neabrogat de Guvernul irakian interzice orice picturi, fotografii și statui care să-l înfățișeze pe dictatorul Saddam Hussein, ca și orice fel de manifestări publice în favoarea lui. Cu toate acestea, mormîntul lui Saddam de lîngă Tikrit, un fel de mausoleu construit de el, în curtea căruia sînt îngropați și alți membri ai familiei lui, atrage încă fideli: peste 1500 de semnături în Cartea de onoare, mesaje de condoleanțe pentru moartea „martirului", încredere în victoria finală *(International Herald Tribune,* 2 august 2007). Mai există oameni loiali lui Saddam, revoltați de felul cum s-a desfășurat procesul și de cruzimea execuției. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUȚĂ

talon de participare

Drumul greșit

Drumul greșit începe bine. Indicatorul e frumos luminat, pavajul înghite fotonii ca o gaură neagră, în depărtare sclipește orizontul, invitator. Drumul greșit e minunat: trafic puțin, poliții politicoși, umbră – vara, deszăpezire – iarna. Pe bornele kilometrice sînt scrise urări de bine, în loc de distanțe... ce mai, să tot mergi pe drumul greșit!

Din construcție, această arteră a destinului are cîteva caracteristici: e lată la intrare, îngustă de tot cînd ar cam trebui să întorci. Te prinzi tîrziu ce-i cu ea: cam atunci cînd nu mai ai nici benzină și nici energie s-o iei de la capăt. Și asta pentru că drumul greșit e o capodoperă a disimulării: nu poți spune nici o clipă care a fost schimbarea aceea care a produs basculare. Cînd a devenit, din minunat, o oroare? Cînd s-au risipit toate, și paietele, și copacii, și bitumul?

Nimic nu te pregătește pentru asta, cu toate că bunicii te-au avertizat în legătură cu greșelile capitale. Cu toate că școala ți-a dat ceva educație în materie de morală și i-dealuri (OK, alea ale eticii socialiste, dar orișicît!). Cu toate că ultimul om pe care l-ai întrebat înainte să faci dreapta ți-a zis că-i o fundătură. Nimic nu te înarmează pentru întîlnirea cu capătul liniei. Nimic nu-ți spune ce să faci cînd începe iarba. Și cui să spui cînd rămîne liniștea. Sau cum să scapi de sentimentul că totuși cineva te așteaptă în altă parte și acum e prea tîrziu să mai ajungi acolo.

Națiuni întregi o iau pe drumul greșit. Dar și grupuri de școlari în tabără, autocare cu turiști japonezi, șoferi obosiți pe camioane mari cu azotat, simpli cetățeni amețiți de viscol și de țuică. Mulți n-au nici o vină decît aceea de a-și urma ghidul, liderul sau intuiția. Drumul greșit e adesea ultimul, cu toate că rareori te omoară: el e de fapt calea ratării tale, pe care înaintezi cu viteza celui care trebuie să toarne singur asfaltul. Știi că nu se duce nicăieri, însă îți fixezi repere pe care încerci să le numești realizări: copacul acela, dealul din depărtare. Ai ajuns undeva, nu?

Există un drum greșit pentru fiecare, unul singur. Restul erau bune. Sau cel puțin așa îți spui, în momentele de depresie: „ce bine era să merg mai departe, oriunde, numai să nu intru aici, în hruba asta!".

În fiecare țară există o administrație a drumurilor greșite. Din ea fac parte și cei care se ocupă cu penitenciarele, și doctorii de la spitalele de nebuni, și bucătarii de la cantinele săracilor. Pentru fiecare fundătură personală, avem cîte un nume și-o explicație: inadaptare, lene, inflexibilitate, lipsă de caracter sau educație. Pentru fiecare eșec de masă avem sociologi care ne explică cum a fost la 20 mai, chiar dacă nu se pot și consola.

Societatea nu privește cu ochi buni drumurile greșite: doar politicienii se plimbă pe ele, demonstrativ, înainte de alegeri, pentru că și *loserii* votează. Însă nici unul n-a adus fonduri pentru o mașină universală de depanare, care să te ia pe sus și să te pună înapoi pe șoseaua principală a societății. Ajungi cît de departe vrei tu – dar nu înapoi.

Aha, mașina, o să ziceți: adică tot cineva din afară care să te ia de nădragi și să te scoată din belea!

Ei, da, asta aș vrea acum: un utilaj care să vină, să ne ia pe toți de nădragi și să ne pună înapoi pe drumul cel bun. Ăla plin de gropi, înghesuit și plin de fum și de nervi. Însă cu un lucru cert, la fiecare mie de metri: o piatră pe care scrie încotro ne îndreptam.

Ceva simplu, ca în Monty Pithon: Valea Norocului, 24 de kilometri.

ready made

„Burlă arăta că în epoca primitivă a monosilabismului limbei nu existau decît trei vocale *a, i, u,* însă tustrele scurte. Prin urmare, cînd dl. Hasdeu spunea că monosilabul *vâ* (cu *a* lung) este din acea epocă, atunci dovedea ignoranță.

Și exclama astfel:

«Un filolog cît de puțin versat în filologia comparativă, va ști că vocalele lungi, fie ele *gunificațiuni* sau *vriddhicațiuni,* nu sunt primitive, ci un rezultat a unui proces de dezvoltare, care s-a întîmplat mult mai tîrziu în istoria limbei»."

(George Panu, *Amintiri de la „Junimea" din Iași,*
Editura Minerva, 1971)

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Fraţi şi nepoţi

Realitatea politică poloneză din ultimii doi ani a făcut să coboare cu cîteva grade temperatura optimismului cu privire la evoluţia noilor democraţii europene. Plictisit de promisiuni neonorate, de corupţie, revoltat în faţa inegalităţilor sociale şi a îndepărtării de principiile stricte ale moralei religioase, electoratul polonez prezent la urne în urmă cu doi ani a adus la putere o coaliţie de partide conservatoare, sprijinite de aripa tradiţională a Bisericii şi de nedreptăţiţii tranziţiei. Doi fraţi gemeni – unul preşedinte, celălalt prim-ministru – au fost solidari în acţiunile lor agresive împotriva acelei părţi a societăţii poloneze considerate prea legată de trecut sau prea grăbită spre un viitor incert; au fost solidari şi în obiecţiile ridicate în tratativele cu Uniunea Europeană, în pretenţiile faţă de Germania, în ostilitatea faţă de Rusia, agresivi faţă de străinii de orice fel.

Partidul Lege şi Dreptate contesta de fapt înţelegerea de la Masa Rotundă din 1989, prin care sindicatul Solidaritatea a obţinut ca Partidul Comunist să cedeze puterea în schimbul asigurării imunităţii pentru principalii săi conducători. Moralitatea acestui acord a fost contestată, printre alţii, şi de lideri ai Solidarităţii, dar pactul a funcţionat şi a asigurat alternanţa la putere şi legiferarea reformelor economice; tot la umbra acestei înţelegeri, profitorii comunismului s-au transformat în oamenii de succes ai capitalismului.

„Fraţii Kaczynski le-au propus polonezilor criterii foarte clare de diferenţiere: tu te-ai mînjit în timpul comunismului, eu nu; tu ai turnat, eu nu; tu eşti bogat pentru că ai furat, eu sînt sărac, deci sînt cinstit; tu eşti neamţ, eu sînt polonez; tu eşti ateu, eu sînt catolic; tu eşti homo, eu sînt hetero...“ (sociologul Janusz Czapinski în *Gazeta Wyborcza).* Nevoia de limpezire a trecutului, promisiunea de îndepărtare din sfera publică a celor care au fost părtaşi la crimele comunismului sînt prezente în viaţa politică a tuturor ţărilor foste comuniste. Trecutul criminal şi prezentul corupt sînt ţinte îngemănate în discursul populist de peste tot. Transpunerea lor în practică este, de asemenea peste tot, tarată de practicile partizane, de rezistenţa ţesutului social la asumarea trecutului, de complicităţile iscate de fragilitatea reglementărilor economice. Acţiunea concretă a fraţilor polonezi a minat solidaritatea coaliţiei guvernamentale – ceea ce a dus la convocarea alegerilor anticipate – oamenii de afaceri s-au simţit vulnerabili în faţa acuzaţiilor selective de corupţie, cei capabili să facă faţă condiţiilor unei competiţii reale au plecat în Occident. „Instalatorul polonez“, prezent la Paris, lipseşte de la Varşovia.

Reala surpriză în alegerile de duminică a fost prezenţa la urne. După sondajele care îi dădeau din nou cîştigători pe fraţii gemeni, s-au mobilizat alegătorii preocupaţi nu atît de trecutul, cît de viitorul Poloniei. Se spune şi se scrie că victoria opoziţiei se datorează tinerilor, celor rămaşi acasă şi celor plecaţi: „Fură cartea de identitate a bunicii“ – mesajul-lozincă de pe Internet şi de pe telefoanele mobile confirma prezumţia că nepoţii vor altceva de la viaţă decît bunicii. Nepoţii au amintiri confuze despre comunism şi acceptă fără multe mofturi consecinţele economiei de piaţă.

În Polonia, alternanţa politică a creat noi realităţi: s-a deplîns situaţia şantierelor navale „Lenin“ de la Gdansk, leagănul revoluţiei anticomuniste, dar la Gdansk şomajul este sub media pe ţară şi cu banii UE s-a construit un port nou, au apărut companii noi, întreprinderi mici şi mijlocii. Foştii grevişti, acum şomeri, se simt marginalizaţi, unul dintre ei se plînge ziaristului de la *Der Spiegel* că legislaţia Uniunii Europene îi interzice să otrăvească porumbeii care îi murdăresc barca proaspăt vopsită. Un bun motiv pentru a vota cu fraţii Kaczynski, posesorii a nenumărate beţe pentru roţile UE.

Victoria Platformei Civice conduse de Partidul Liberal al lui Donald Tusk (peste 40% dintre sufragiile exprimate) este opera cîştigătorilor tranziţiei şi a celor care speră să cîştige. Dar nu trebuie uitat că, în cifre absolute, partidul fraţilor Kaczynski a obţinut acum cu două milioane de voturi mai mult decît avusese în 2005, cînd a ajuns la putere.

globul cubic

O zi fără Sarkozy

În Franţa, barometrul tematic al jurnalelor televizate l-a indicat pe preşedintele Sarkozy ca ocupant al primului loc. De la alegerile din 6 mai şi chiar în timpul vacanţelor americane, presa nu a încetat să vorbească, să scrie despre el, televiziunile l-au arătat măcar o dată pe zi. Cu mult înainte de anunţul oficial al divorţului, problematica „Cecilia“ se lăfăia pe copertele şi în paginile revistelor. „Această omniprezenţă mediatică, inedită pentru un preşedinte francez, a stimulat o iniţiativă, la rîndul ei inedită, «O zi fără Sarkozy în media», organizată pe 30 noiembrie de Adunarea pentru democraţie în televiziune (RDT)“ *(Le Monde,* 16/17 septembrie 2007). Semnatarii apelului cer în mod imperativ: „Nu trebuie să iasă din redacţii nici o imagine, nici un sunet, nici un rînd despre activităţile preşedintelui Sarkozy! Nici elogii, nici critici, nici comentarii“.

Unii responsabili din presă sînt agasaţi de această propunere: „Mă înfurie această zi. E o idee grotescă, care arată suspiciunile cetăţenilor faţă de presă. Vorbim despre Sarkozy cînd ceea ce face e interesant. Dacă el va continua în acest ritm, toată lumea se va sătura de el. Nu am sentimentul că democraţia e în pericol“ (Michel Aphatie, comentator politic la RTL). „Activismul preşedintelui ne obligă să ne alcătuim agenda în conformitate cu agenda lui. Cu Chirac mergeam în trap mărunt, cu Sarkozy s-a produs o acceleraţie, ne ţinem de el, ceea ce nu ne împiedică să păstrăm o distanţă critică“ (Christophe Barbier – redactorul-şef de la *L' Express).* Philippe Ridet, trimis al ziarului *Le Monde* la Elysée, crede că Sarkozy ar trebui urmărit „aşa cum te uiţi la laptele de pe foc. (...) Sarko are talentul de a transforma o vizită aparent neinteresantă într-un eveniment politic, nu poţi să spui dinainte dacă o deplasare va fi interesantă sau nu. Eu decid dacă merită să scriu un articol sau nu, ce să scriu, cît de lung să fie... Să te ţii de Sarkozy e un serviciu cu normă întreagă. Eu trebuie să mă descurc cu analizele sau anchetele care permit trecerea de la descriere la descifrare“.

Presa franceză din ziua de 30 noiembrie va fi nu doar un indice al solidarităţii oamenilor din meserie (pălmaşi şi şefi), ci şi o contribuţie la dezbaterea despre ceea ce este în mod real interesul public şi în ce fel presa îl determină sau îl manipulează. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

În căutarea inamicului comun

Primul secretar general al NATO, lordul Hastings Ismay, spunea la începutul anilor '50 că scopul organizaţiei este acela de a ţine America „înăuntru“, Germania „jos“ şi Rusia „în afară“ *(to keep America in, Germany down and Russia out)* în arhitectura de securitate a Europei. Astăzi aceste cuvinte mai sînt citate doar pentru a arăta, glorios, că NATO şi-a îndeplinit misiunea. Însă vorbele lordului, pe cît de adevărate atunci, pe atît ar trebui să ne îngrijoreze astăzi. Alianţa Nord-Atlantică avea un scop care putea fi enunţat atît de simplu şi de clar. Astăzi, nu mai e aşa.

În interiorul şi în jurul Alianţei, aliaţii şi aspiranţii văd diferit rostul organizaţiei şi asta duce, inevitabil, la o pierdere sensibilă de forţă. America şi Marea Britanie vor ca NATO să asume profil global, să lupte în Afganistan, să intervină în crize umanitare africane şi să patruleze pe mări nesigure. Franţa şi Germania vor ca NATO să rămînă ceea ce a fost de la bun început: o organizaţie dedicată apărării Europei, în jurul faimosului articol 5 din tratatul constitutiv, conform căruia orice atac asupra unui membru atrage automat reacţia întregii Alianţe. Noii membri (printre care şi România) văd în NATO, mai ales, şansa rezolvării cu „muşchi“ americani a situaţiei de securitate regională: România presează NATO pentru o acţiune concertată la Marea Neagră, Bulgaria şi viitorii membri (Croaţia, Albania, Macedonia) au grija Balcanilor, ţările baltice caută apărare sigură de coşmarul rusesc etc. În frazeologia „noului NATO“, se tot repetă că Alianţa se bazează pe valori comune: democraţie, libertate, stat de drept etc. E adevărat, dar, din cîte se pare, e insuficient.

Am crezut şi eu, ca orice est-european ieşit de tînăr de sub comunism, în soliditatea alianţelor de valori. Mai ales cînd valorile sînt dintre cele mai nobile. Nu eram cu totul naiv. Credeam că valorile apropie nu doar printr-o solidaritate axiologică, ci printr-o solidaritate de interese, căci, mi se părea, valorile comune produc interese comune. Nu există interese mai presante decît cele fundamentate direct pe valori, aşa că nu există alianţe de interese mai trainice decît cele ale membrilor comunităţii de valori. Credeam în validitatea ideii kantiene după care democraţiile nu se războiesc niciodată şi îmi spuneam că, iată, valorile democraţiei sînt valorile păcii. Şi ştiu bine că nu eram singurul. Acum cred doar în străinicia alianţelor care se bazează pe un singur lucru: un duşman comun. Duşmanii comuni apropie incredibil – Hitler i-a apropiat de Stalin pe Churchill şi F.D. Roosevelt, deşi aceşti oameni erau, ca valori asumate şi profesate, de pe planete diferite. Inamicul comun a făcut imposibilul – a unit apa cu focul. Dacă se întîmplă să fie şi valori comune, cu atît mai bine. Dar, dacă nu există un duşman comun, valorile nu te salvează.

Acum, în relaţia transatlantică există o problemă foarte profundă pe care retorica aproape propagandistică a comunităţii de valori o obnubilează, poate, cu bună ştiinţă. Avem inamici diferiţi. America spune că luptă cu terorismul. Europa nu crede chiar aşa: alte ameninţări, mai sofisticate, apasă sufletul europenilor şi ceea ce de la Washington pare a fi „lupta cu teroarea“, un fel de datorie eroică în cel mai deplin sens antic al cuvîntului, dinspre partea Europei celei vechi pare a fi o luptă ideologică plină de riscuri imprevizibile la care nu merită să te expui, iar dinspre partea Europei celei noi pare a fi o luptă în care oricum nu riscăm aproape deloc şi de pe urma căreia putem „importa“ muşchii atlantici pentru a ne rezolva problemele locale.

Neatentă la riscuri, America a greşit fundamental în Irak. Democraţia liberală nu e pentru toată lumea, libertatea nu aduce obligatoriu pace (căci războiul nu are rădăcini ideologice, ci e înrădăcinat, odată cu Răul originar, în natura umană) şi inamicii democraţiei nu sînt uşor identificabili, după steaua roşie de la chipiu, ca pînă în 1990.

Pe o terasă însorită din prăfoasa Tirana, capitala degradată a unei ţări care în curînd va fi legată de SUA, dar şi de România, prin puterea colosală a sus-numitului articol 5, A.M., unul dintre cei mai vestiţi experţi americani în studii strategice, îmi spune unde crede el că a greşit America în Irak. „Nu trebuia să ne ocupăm noi să clădim o democraţie acolo. După ce Saddam a fost spulberat cu viteza luminii de formidabila noastră armată, trebuia să predăm puterea unui general local, să-i strîngem mîna, să-i urăm succes în construirea noului stat irakian, să-i spunem că ne interesează un stat irakian stabil, că stăm cu ochii pe el şi să plecăm imediat. America ar fi rămas cu gloria unui război cîştigat rapid şi indubitabil, cu imaginea invincibilităţii şi cu suficientă forţă să liniştească Afganistanul. Mai mult, o asemenea ispravă ar fi rămas multă vreme în memoria Orientului Apropiat şi, astăzi, Iranul nu ar fi fost atît de agresiv, ştiind că putem repeta la Teheran isprava de la Bagdad. În loc să facem aşa, noi am pus soldaţii noştri să facă lucruri total nefireşti, pentru care nu erau şi e normal să nu fie pregătiţi: să construiască şcoli, să facă poliţie printre triburi, să păzească închisori şi să conducă interogatorii, să facă Parlament şi Curţi de justiţie şi să negocieze între religii. Iar pe teren, îi punem să ia cu asalt aceleaşi cartiere de cîte trei sau patru ori pe anotimp – ceea ce îl frustrează enorm pe orice militar – împotmolindu-ne în ceva ce nici noi nu înţelegem prea bine şi am ajuns, din învingători, învinşi.“ Aceeaşi administraţie americană împinge, acum, spre lărgirea NATO, fără să fie capabilă ca, din fruntea acestei colosale alianţe, să indice inamicul care ne sperie pe toţi cu adevărat.

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

65°

Nenumărate, domnu meu,
îs ţările pe care
le-am vizitat, în viaţă, eu,
că nici nu ştiu cu care

să-ncep, — cu fosta Igoslavie
unde treceam cu *pas;*
cu Pisa unde, cu evlavie,
poftim, la niciun pas

de Turnu înclinat, m-am fotografiat, ca şi în gara
din Kioln, unde-am pierdut la loto,
sau lîngă Neagara;

sau, uite-mă aici, pe Zid
sub pînza roşie ca o
legitimaţie de partid,
din care rîde Mao;

sau pe Vezuviu, lîngă crater,
în Ozlo sau Vancouver,
la Viena, bînd o bere,-n Prater...
De-un singur lucru sufăr:

că n-am şi eu o poză, încă,
în care să-mi ţin cotul
pe coama Sfinxulului de stîncă, —
în cîrcă, cu nepotul.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Tîrguieli

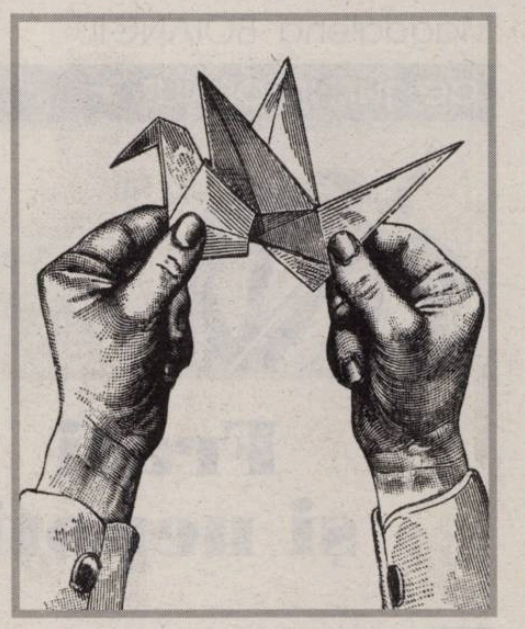

Era o însorită dimineaţă de duminică şi aveam o listă clară: cartofi, salată, roşii, ceapă, usturoi şi zahăr. Devreme fiind, singurul loc de unde puteam să le iau era La Boqueria, faimoasa piaţă de pe Rambla din centrul Barcelonei. M-am oprit la intrare şi am cumpărat un pahar de suc de portocale proaspăt stors, pe care l-am băut dintr-o răsuflare. Am trecut apoi pe lîngă tarabele cu jeleuri, rahat şi acadele colorate, cu tot felul de bomboane de ciocolată, în toate nuanţele de maro. La raionul peştilor şi al fructelor de mare expuse pe cubuleţe de gheaţă am stat ceva mai mult să privesc homarii şi scoicile. Nu m-am abţinut să nu cumpăr o bucată de ton proaspăt, de culoarea cărnii de vită. Un cub mare de carne de peşte fără nici un os. Am trecut pe lîngă uriaşele jamboane atîrnate în cîrlige (despre care am mai scris o dată) şi am ajuns la o tarabă cu legume. Erau două vînzătoare surori, de vreo 65 de ani, mici, grase, cu părul alb şi şorţuri verzi. Am luat o salată cît un dovleac de mare şi am băgat-o într-o pungă. M-am servit apoi cu vreo cinci cartofi albi şi lucioşi. Apoi am băgat de seamă că trebuia să aştept la o coadă mică formată din cinci femei în vîrstă. Toate aveau nişte cărucioare pe care erau montate sacoşe foarte mari şi se tîrguiau cu vînzătoarele într-un ritm de parcă ar fi avut toată ziua la dispoziţie numai pentru asta. Una din precupeţe scotea o varză de sub tejghea şi i-o arăta clientei. Aceasta făcea nişte observaţii. Precupeaţa se apleca din nou sub tejghea, parcă cu încetinitorul, şi lua altă varză. Începeau noi comentarii în spaniolă asupra celei de-a doua verze. Cred că bătrîna clientă o considera prea mică, iar precupeaţa îi explica în ce fel a crescut şi cît e de naturală şi sănătoasă. De la varză au trecut apoi la cartofi, iar eu mă uitam îngrijorat că mai era destul pînă să se umple sacoşa de pe cărucior. Cealaltă vînzătoare era responsabilă cu cîntăritul. Ca să ia o pungă trebuia să treacă prin spatele surorii ei şi, locul fiind îngust, operaţiunea era destul de complicată. Una îşi subţia burta, cealaltă se apleca peste tarabă. După ce a cîntărit varza, a pus-o deoparte din vreo trei-patru mişcări şi apoi s-a dus iar prin spatele celeilalte după o pungă pentru cartofii al căror proces de negociere se apropia de sfîrşit. Toate pe fondul a milioane de cuvinte schimbate în spaniolă. Simţeam că mi se lungesc urechile, dar pusesem deja cu mîna mea marfa în pungă şi nu-mi venea să le-o trîntesc la loc pe tarabă. Pe de altă parte, mă gîndeam că acelaşi proces urma să aibă loc cu încă patru cliente şi putea dura oricît. Visam la mîinile iuţi ale vînzătoarelor din magazinul de la colţul blocului din Bucureşti. Aici părea să fie însă vorba de o cu totul altă idee. Se dezvolta o întreagă critică a verzei şi conopidei, cu multe argumente pro şi contra, se făcea filozofia cartofului mare şi apologia efectelor morcovului asupra sănătăţii. În sfîrşit, una dintre vînzătoare a observat că făceam parte din alt club şi mi-a luat peste rînd bietele mele două articole. Le-a cîntărit mai repede şi mi-a mai pus, din partea casei, şi nişte pătrunjel, însoţit de o avalanşă de cuvinte cu multe *s*-uri. A înţeles apoi că mai vreau şi nişte ceapă şi usturoi, la care nu ajungeam, şi a făcut o figură cum că aş fi păcălit-o. Mi le-a pus şi pe acelea şi, în sfîrşit, am scăpat din acel loc. Îmi venea pur şi simplu să alerg. Mi-am adus aminte însă că mai trebuie să iau zahăr. Erau nişte magazine pe marginea spaţiului cu tarabe, cum sînt şi la noi în pieţe. Am intrat într-unul şi m-am amuzat să văd o englezoaică cu un copil mic care căuta acelaşi lucru cu voce tare: *„Sugar, sugar, where are you?“*. M-am uitat şi eu în toate părţile după *sugar*. Nimic nu semăna cu zahărul. Nu ştiam cum să cer. Nu ştia nici englezoaica. În cele din urmă ea a găsit într-un colţ nişte pungi alb-albastre (cum erau şi la noi odată pungile de zahăr de un kilogram) şi a înşfăcat una, fericită. Am luat şi eu una. Pe ea scria *arroz sos. Zahăr tos,* mi-am zis în mintea mea. Ajuns acasă, am constatat că era orez.

PUBLICITATE

SUNĂ! DILEMA VECHE

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Dilema Veche va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la revista Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

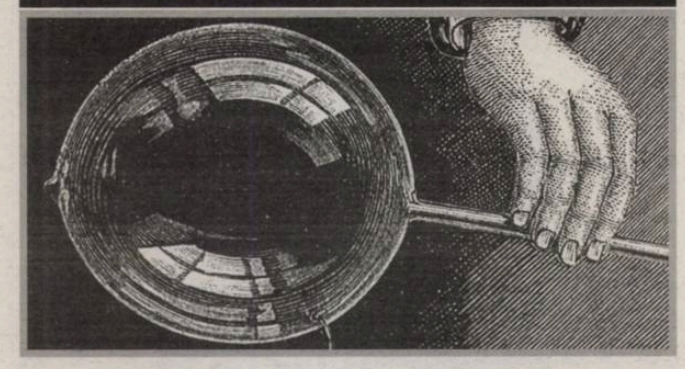

Epistolar epistemologic

lui R.C.

Se pare că există două curente de gîndire cînd vine vorba de a-i cunoaşte pe oameni: unul susţine că nu poţi niciodată cunoaşte pe cineva, celălalt – că poţi, dar în parte. Nimeni nu crede că poţi cunoaşte pe cineva în totalitate. Întrebarea arareori pusă este: de ce ai vrea să cunoşti pe cineva? Răspunsurile diferă: pentru că îl iubeşti, pentru că îl urăşti, pentru că ai nevoie de el, pentru că te roade curiozitatea. Şcoala lui „nu-poţi-niciodată-cunoaşte-pe-cineva" se bucură de o bogată atestare istorică, în special din partea oamenilor acelora cumsecade din Europa care s-au transformat în criminali de îndată ce au găsit o scuză bună pentru a o face. Poate că asta l-a împins pe J.-P. Sartre să scrie „infernul sînt ceilalţi". Aceşti „ceilalţi" sînt cei pe care nu apuci niciodată să-i cunoşti. Şcoala lui „poţi-să-i-cunoşti-pe-oameni" se bazează pe credinţa că oamenii împărtăşesc un solid fond comun care transcende diferenţele.

Ambele şcoli habar nu au dacă oamenii ar vrea sau nu să fie cunoscuţi. Unii oameni chiar nu vor să fie cunoscuţi şi, ca atare, se blindează; construiesc structuri elaborate din retorică, superstiţii, cultură şi oţel decorativ, pentru a preîntîmpina încercările celorlalţi de a-i cunoaşte. Îşi construiesc ziduri de apărare din orice, inclusiv din propria carne. Alţii încearcă, dimpotrivă, să se facă cît mai cunoscuţi: se arată lumii, se mărturisesc, se plîng, bloguiesc şi îşi desenează trupurile pe ecrane, pe ziduri şi pe trotuare. Cei care se ascund se maschează uneori în exhibiţionişti şi viceversa. Prea multă arătare de sine poate fi, de fapt, un mecanism de autoapărare, în timp ce o oarecare sfiiciune poate fi, în realitate, doar un avion-spion de recunoaştere, invizibil. Pentru adevăraţii reclusivi, lucrurile se opresc la trup; acolo e graniţa lor. Exhibiţioniştii veritabili sînt globalişti; trupul şi sufletul tău le aparţin. Între cele două se întinde întreaga poveste a conştiinţei de sine, cu punctele cruciale marcate de istorie. În veacuri de sărăcie, de opresiune religioasă şi politică, războaie, terori reale sau imaginare, molimi şi mari cauze naţionale, oamenii nu vor, în genere, să fie cunoscuţi; mai degrabă se ascund, se strecoară, se fac mici, se fac invizibili. În vremi ca ale noastre, cu prosperitate, circuri şi festivaluri, cu toţii ies în faţă, se arată lumii şi fac semne prietenesti. *Der Zeitgeist* cere fie anonimat şi conformism, fie deschiderea trupurilor şi hotarelor. Cu toate acestea, unii oameni pur şi simplu nu vor să fie cunoscuţi, oricare ar fi firea timpului lor: îşi păstrează un miez inviolabil şi se străduiesc să-l facă tot mai dur, pentru a rezista oricărei pătrunderi a celorlalţi. Ceilalţi, chiar şi în vremuri de teroare, vor ca lumea să ştie că pot fi cunoscuţi, că sînt „umani", că sînt inofensivi şi disponibili. Cei ascunşi îşi înfăşoară esenţa în jurul unui sîmbure mărunt, ca o imitaţie a ceea ce a explodat la facerea lumii, în timp ce tipii de lume se extind pentru a umple fiecare colţişor şi crăpătură, precum apa şi lumina. Cea mai mare excepţie pe care ascunşii o fac cunoaşterii este să-i accepte pe ceilalţi, să atingă un anume grad de toleranţă. Pentru cei deschişi, pe de altă parte, toleranţa are o conotaţie uşor peiorativă. A tolera curiozitatea sau diferenţa nu este acelaşi lucru cu a permite accesul. Toleranţa este un tratament recomandat teiştilor, pentru că, dacă ceva despre care crezi că este adevărat este adevărat, atunci nu mai contează dacă crezi sau nu. Toleranţa nu înseamnă nimic pentru cineva dispus nu numai să accepte, ci să se dăruiască.

A fi înţelept înseamnă a-i căina şi pe unii, şi pe alţii, dar cine sînt eu să-mi dau cu părerea?

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Despărţirea de Ţăranul Român

Tradiţiile noastre care s-au păstrat vii şi neschimbate! Trebuie să recunosc că o astfel de expresie mă exasperează – mai ales dacă sînt pus în situaţia de a o comenta în faţa telespectatorilor, cum mi s-a întîmplat zilele trecute. Mă lasă la fel de perplex ca şi celelalte formulări din aceeaşi familie, precum adînc îngrijorata *s-a schimbat ţăranul român?* sau, complementar, din rărunchi oftata *nici ţăranul nu mai e ce-a fost!...* Mă exasperează şi mă lasă perplex cu atît mai mult cu cît aceleaşi personaje sînt cît se poate de conştiente şi vor povesti oricui vrea să le asculte despre schimbările dramatice ale societăţii româneşti în timpul comunismului şi despre răsturnările buimace ale tranziţiei. O societate întreagă se mişcă, se transformă pînă la a deveni de nerecunoscut, dar o jumătate a ei, ţărănimea, rămîne (sau ar trebui să rămînă) neafectată de aceste prefaceri de ansamblu, fiind (sau trebuind să fie) veşnic „vie şi neschimbată". Partea are deci – şi trebuie să aibă – altă soartă decît întregul. *Cum aşa?* – mă mai mir eu, apoi îmi trece.

Îmi trece deoarece încerc să caut un rost în această contradicţie elementară, să găsesc un sens mai profund în aceste exclamaţii de conversaţie superficială.

Primul pas pe această cale este, probabil, acela de a realiza că cele două tipuri de afirmaţii fac parte din două filme diferite, că ceea ce poate fi spus împreună într-o succesiune narativă se află şi se mişcă, de fapt, separat, în două registre distincte şi complementare: *ţăranii* sînt o parte a realităţii; *ţăranul* este o metonimie a identităţii. *Ţăranii* se schimbă deci, firesc, cu ansamblul acestei realităţi, în timp ce *Ţăranul* trebuie să rămînă nealterat pentru a nu cădea în alteritate. Societatea, cu tot cu ţăranii ei, se mişcă în planul *contingenţei* sociale, vizibile şi cotidiene, cu toate vicisitudinile ei; identitatea ţărănească se află în registrul *mitic,* ce trebuie să fie păzit de contingenţa lumii trecătoare. Indiferent de cît şi cum s-ar schimba societatea rurală, *Ţăranul* trebuie să rămînă ca în miturile noastre identitare, căci în lipsa lui nu mai ştim prea bine cine sîntem şi încotro s-o apucăm. Putem să ne schimbăm deci oricît, atîta vreme cît păstrăm credinţa că ţăranul din noi a rămas neclintit în faţa lumii şi a lui Dumnezeu.

„Dar tocmai aceasta ne nemulţumeşte azi – declara Constantin Noica în 1943: că am fost şi sîntem, prin ce avem mai bun în noi, săteni. Noi nu mai vrem să fim eternii săteni ai istoriei!" – exclamă, profetic, Noica şi continuă: „De mai bine de 100 de ani România e îmbrîncită spre istorie sau alteori se îndreaptă singură spre ea. (...) Totul a venit să ne scoată din eternitate. Mai puteam rămîne aşa pe plan de cultură? Mai puteam îndrăgi numai ceea ce sîntem de totdeauna?".

Uneori, această figură mitică a *Ţăranului* a fost trăită deci şi ca o tiranie, o prăpastie în calea prefacerii rîvnite sau necesare. După război, în plin comunism, Noica a încercat să scape de această eternitate sătească transfigurînd-o *întru fiinţă* – adică în altă eternitate. La vremea respectivă nu-mi puteam imagina ceva mai înălţător!...

Şi într-adevăr, Noica a înălţat, într-un fel, „cu o octavă mai sus" această cultură sătească, aşa cum îşi dorea Blaga. Dar, chiar dacă a pledat, de pildă, „pentru o bună desprindere de spiritul *Mioriţei*", nu s-a despărţit, de fapt, de spiritul protector al Ţăranului Român. Ar fi trebuit să o facă, ar fi fost posibil, ar fi avut rost? Acestea sînt întrebări la care ar fi trebuit să răspundem, poate, de mult, aşezat şi chibzuit...

Ambivalenţă, deci. O situaţie aproape œdipiană, exprimată colocvial prin dualitatea semantică a ţăranului, oscilînd între veneraţia romantică pentru ţăranul mioritic,

ţăranul tradiţiilor perene şi al muzeelor, ţăranul nostalgiilor şi proiecţelor spirituale şi acel *băi, ţărane!* al dispreţului şi exasperării iluministe în faţa imobilismului şi parohialismului, al lipsei cronice de apetit pentru progres şi „civilizaţie". O poveste „adolescentină" de iubire şi ură ca la carte? În orice caz, o poveste definitorie.

În ultima vreme am strigat pe toate gardurile despre „moartea ţăranului". Formulă retorică exasperată şi exasperantă, menită să atragă atenţia asupra unei evidenţe sociale: ţăranii, cu economia lor domestică şi relaţiile lor sociale de tip comunitar, cu rînduiala şi stilul lor de viaţă sînt pe cale de dispariţie – iar după 1 ianuarie 2007 au devenit aproape „ilegali"! Majoritatea şi-au găsit deja alt rost, căci viaţa merge mai departe. Mai bun, mai rău? Suspend judecata. Şi în orice caz, refuz să mă întreb tîmp: *unde sînt ţăranii de altădată?*

Mai important, această „moarte a ţăranului" nu vizează doar această moarte socială vizibilă, ci şi o moarte simbolică necesară: aceea a Ţăranului Român ca figură mitică *prezentă*. Dacă vrem să nu mai fim eternii ţărani ai istoriei, atunci trebuie să desăvîrşim această istorie ţărănească pentru a deveni ceea ce sîntem: *moştenitorii Ţăranului Român*. Doar „îngropîndu-l" cuviincios şi trecînd prin ceea ce francezii numesc, intraductibil, *faire le deuil,* putem să devenim urmaşii senini ai acestui părinte istoric, dîndu-i totodată posibilitatea să se odihnească în pace şi să nu ne mai bîntuie ca moroi. Doar aşa putem scăpa de acest complex al strămoşului, care este complexul œdipian al culturii noastre moderne. Doar aşa putem să ne iubim strămoşii ca pe noi înşine şi să ne *reprezentăm* trecutul în armonie cu prezentul. Doar aşa putem avea un viitor la care să visăm în această lume mondializată, fără a deveni copiii adoptivi ai mondializării. Doar aşa putem să ne *maturizăm!*

Şi doar aşa putem să ne păstrăm cu adevărat şi tradiţiile – şi merită să le păstrăm. Căci tradiţiile sînt vii doar dacă rămîn libere să se schimbe!

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Prinţesei

Cineva ar trebui să urmărească odată locuinţele lui Alexandru Odobescu în Bucureşti. Risipitor şi tot mai scăpătat, scriitorul trecea de la un domiciliu la altul, îndepărtîndu-se de centrul oraşului. Aşa, de pildă, în 1885 locuia la nr. 18 din strada Verde (mai tîrziu General Manu, nume pe care acum l-a recăpătat după anii în care se chema Sublocotenent Lemnea), în 1887 se mutase în str. Sf. Ionică, nr. 4, de unde a ajuns în Calea Rahovei, nr. 46, în 1894, iar un an mai tîrziu avea ca ultimă adresă Cuza-Vodă, nr. 5 bis. Casei de care va fi vorba aici i-a trecut pragul de multe ori, fiindcă a fost a soţiei sale, Saşa, care o moştenise de la bunica ei, pe un teren din mahalaua Sfinţii Voevozi care aparţinuse familiei Băleanu.

Sîntem aşadar în Calea Victoriei, nr. 129, clădire lipită de aceea mai nouă care formează colţul cu strada „Mihail Moxa, cronicar“ (numele precedent, Barbu Catargiu, înlocuit ca reacţionar, era firesc fiindcă fostul prim-ministru conservator locuise peste drum, lîngă biserică). O curte adîncă, semănînd cu a hanurilor de pe vremuri, cu geamlîc la etaj, în spatele unei porţi metalice mereu închise. Faţada, destul de îngustă, e încoronată de un fronton pe care se mai disting încă o monogramă şi data-1871. Este aşadar una dintre puţinele clădiri vechi ce se mai păstrează în această parte a Podului Mogoşoaiei. Aici a locuit, la bătrîneţe, prinţesa Zoe Bagration. A fost înmormîntată, în 1878, lîngă biserica Mavrogheni. Ea fusese soţia căpitanului în armata rusă Alexei Kirilovici Bagration-Muhranski, neam mare, de obîrşie regească georgiană. Zoe era fiica marelui logofăt Ştefan Văcărescu, zis „Orbul“. Portretul aceluia, uşor de recunoscut după ochiul cu albeaţă, a fost reprodus de Sacheverell Sitwell în cartea sa despre România, iar originalul a fost donat de Elena Văcărescu Academiei Române. L-am văzut odată în curtea Academiei, între alte vechituri scoase la soare; cine ştie unde o mai fi acum? Zoe Văcărescu-Bagration a avut o fiică, Alexandra (Alina), măritată în 1832 cu marele vornic Emanoil Băleanu (1794-1862), de care s-a despărţit trei ani mai tîrziu. Din legătura acesteia cu generalul P.D. Kiseleff, începută la Bucureşti şi continuată după 1834 în Rusia, s-au născut nu mai puţin de şase copii, ultima dintre ei fiind Saşa (1842-1922). Toţi au fost înfiaţi în 1845 de un unchi al Alinei, bătrînul Iacovache Prejbeanu, aşa că numele lui, însă rusificat: Prejbeanov, a fost purtat de descendenţi în linie masculină ai contelui Kiseleff. Odobescu era deci, din 1858, ginerele lui Pavel Dimitrievici, pe care mirii l-au vizitat la Paris, unde el era atunci ambasador. Soţul altei fiice, Elena, a fost Ştefan D. Grecianu, istoric şi genealogist.

Nu-i aici locul de a spune cum a fost căsnicia lui Odobescu, lungă şi – cum o arată scrisorile schimbate cu soţia sa – armonioasă, datorită afecţiunii devotate, spre sfîrşit chiar materne, pe care i-a închinat-o Saşa. Sfîrşitul tragic al acestei relaţii, în 1895, a venit absolut pe neaşteptate, prin sinuciderea lui, din dezgust faţă de umilinţele la care l-a supus o altă dragoste, tîrzie şi neîmpărtăşită. Dezgust şi faţă de izolarea în care s-a găsit în mijlocul lumii academice de la noi, în care vanităţi personale şi intrigi politicianiste l-au dat la o parte.

Pentru a nu ştiu cîta oară, observ că, în acest oraş al nostru, chiar unde mai există străzi sau case în care s-a întipărit amintirea unor personalităţi din trecut, oamenii trec pe lîngă ziduri anonime, fără a avea măcar curiozitatea de a şti cine şi cum a trăit acolo. E ca şi cum românii n-ar mai fi: au fost şi în locul lor s-a instalat o altă specie, care se înmulţeşte.

Alături de casa la care ne-am oprit astăzi se găseşte un spaţiu viran, pînă la casa Vernescu, devenită un luxos restaurant. Este spaţiul rezervat pentru o clădire viitoare a cărei înălţime s-ar putea să sfideze nivelul pînă acum respectat de-a lungul acestui segment al Căii Victoriei. În casa învecinată, cea de la colţ, se deschisese la un moment dat o prăvălie, transformînd o fereastră în uşă, de la care cîteva trepte coborau în stradă. Acolo, trotuarul se îngustează: dacă te pomeneşti că se va dori lărgirea străzii, ar dispărea şi acest reper al istoriei noastre literare.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

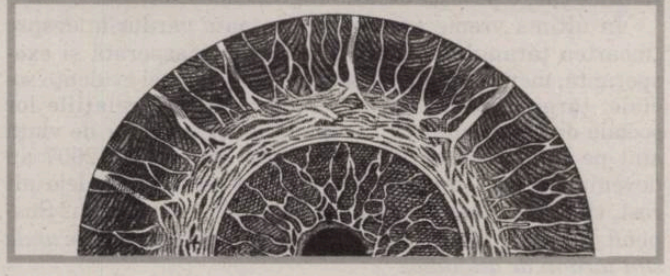

Biografii

Despre cazul scriitorului-asasin polonez Krystian Bala s-a scris cîte ceva în presa noastră. Nu voi face decît să reiau datele principale ale acestei afaceri uimitoare.

În decembrie 2000, nişte pescari scot din fluviul Oder cadavrul unui bărbat, legat la mîini, şi cu o frînghie în jurul gîtului. Cadavrul este al unui anume Dariusz Janiszewski, director al unei agenţii de comunicare. Ancheta stabileşte că Janiszewski fusese răpit cu o lună în urmă, torturat şi aruncat de viu în fluviu. Vreme de cîţiva ani, investigaţiile nu duc nicăieri, pistele urmărite se dovedesc neconcludente. În 2005, anchetatorii dau de urma unui telefon mobil vîndut pe Internet şi care aparţinuse victimei. Din aproape în aproape, se ajunge la un personaj ce fusese suspectat în 2000 şi lăsat liber din lipsă de probe: scriitorul Krystian Bala. Acesta tocmai publicase un roman cu titlul *Amok*. Citind cartea, poliţiştilor nu le vine să creadă: romanul are drept protagonist un scriitor ratat, alcoolic, care îşi omoară partenera cam în acelaşi mod în care fusese ucis Dariusz Janiszewski. De aici încolo, ancheta înaintează vertiginos. Victima fusese amantul fostei soţii a lui Krystian Bala. Motivul crimei – gelozia. Recent, Bala a fost condamnat la douăzeci şi cinci de ani de închisoare. Corespondentul din Polonia al ziarului *Le Monde* relatează că inculpatul a primit sentinţa cu calm. A anunţat apoi că a şi început să scrie o continuare a romanului *Amok*.

După cum se vede, moda autoficţiunii îmbracă cele mai neaşteptate ipostaze. Narcisismul lui Bala este de domeniul evidenţei, dar ambiţia de a fi romancier a fost mai puternică. A compus un roman „cu cheie“ presupunînd că el va fi citit doar la nivelul ficţiunii. A neglijat faptul că există cititori interesaţi, înainte de orice, de „adevărul“ naraţiunii.

Nu-mi amintesc, în schimb, să fi găsit în ziarele noastre ceva despre Caroline Aigle. A murit în urmă cu două luni, pe 21 august, în vîrstă de 32 de ani. A fost prima franţuzoaică ce a obţinut brevetul de pilot de vînătoare. A avut o carieră extraordinară. La 14 ani a intrat la Liceul Militar de la Saint-Cyr. A fost admisă în acelaşi timp la Şcoala Politehnică şi la Şcoala Normală Superioară, două *„grandes écoles“* ce sînt mîndria francezilor. A optat pentru Politehnică, după care a absolvit Şcoala de aviaţie. Brevetul i-a fost acordat în 1999, a totalizat, pe avionul Mirage, 1600 ore de zbor (iau datele din *Figaro Magazine*, 15 septembrie a.c.). Practica sporturi de înalt nivel (campioană mondială la triatlon militar) şi se pregătea să devină astronaută (avea o diplomă în astrofizică şi începuse un doctorat). „O personalitate excepţională“, o caracterizează Claude Haignère, astronaută şi fost ministru: „frumoasă, perfectă, talentată, strălucitoare“.

La jumătatea lunii iulie 2007, un control medical descoperă un melanom. Cancerul evoluează fulgerător. Deja mamă a unui băieţel de doi ani, Caroline Aigle este însărcinată în luna a cincea cînd află diagnosticul. Se hotărăşte să păstreze copilul, deşi se ştie condamnată. Naşterea prematură are loc la începutul lunii august (reamintesc, Caroline a murit în 21 august). Copilul trăieşte şi, după spusele tatălui, se simte bine.

5 luni, cîteva săptămîni şi cîteva zile...

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti

are plăcerea să vă invite la cea de-a şasea ediţie a

CONCURSULUI TINERILOR TRADUCĂTORI DE LIMBA POLONĂ

Ai până în 35 de ani? Tradu la alegere **1-5** lucrări
de *proză* sau *poezie poloneză contemporană,*
care nu au mai fost publicate în limba română
şi **trimite**-le (împreună cu originalele şi CV-ul tău)
până la **30 noiembrie 2007**
pe adresa de e-mail sau poştă a Institutului Polonez.

În luna decembrie ai putea fi câştigătorul unui premiu:
Premiul I - 150 USD
Premiul al II-lea - 100 USD
Premiul al III-lea - 50 USD
(echivalentele în RON)

Institutul Polonez
str. Alexandru Constantinescu nr. 46-48, ap. 1,
sector 1, 011474 Bucureşti
tel.: (0040 21) 224 45 56
fax: (0040 21) 224 56 93
e-mail: institutul.polonez@culturapoloneza.ro
www.culturapoloneza.ro

Texte şi opinii de: ● *Liviana DAN (muzeograf şi curator, Muzeul „Brukenthal“, Sibiu)* ● *Lucian DOBRACA (cercetător, Centrul de Studii şi Cercetări din Domeniul Culturii, Ministerul Culturii)* ● *Tudor GIURGIU (regizor şi producător de film)* ● *Adina POPESCU* ● *Mircea VASILESCU* ● ***Coordonatorii temei:*** *Adina POPESCU şi Mircea VASILESCU*

Jumătăţi de măsură

Anul trecut, pe 30 decembrie, „Noapte albă“ la Muzeul Naţional de Artă. Un eveniment cu tradiţie în ţările europene, care se organiza pentru prima oară în România. Promovat la radio, la televiziune şi în ziare. Intrarea gratuită. „Noaptea albă“ a reuşit să scoată din casă destul de mulţi bucureşteni. Grupurile decente care traversau Piaţa Revoluţiei, purtînd conversaţii lejere, îţi dădeau senzaţia de normalitate: oameni care merg la muzeu. Însă la intrare sînt anunţaţi că nu pot vizita decît „arta românească veche“. La „moderni şi contemporani“ e închis. Nu se dau alte explicaţii.

Un exemplu despre cum se fac la noi lucrurile doar pe jumătate. Asta în cel mai bun caz, atunci cînd se mai întîmplă ca un eveniment cultural să fie promovat. *Să se audă de el. Şi să te convingă să participi. Pleci de acasă cu anumite aşteptări. Şi cînd ajungi la „locul faptei“, eşti invariabil dezamăgit de ceva. Mici detalii supărătoare care, în timp, reuşesc să respingă un public şi aşa destul de lipsit de chef.*

*De ce nu mai avem chef de cultură? Pentru că sîntem plictisiţi nu neapărat de actul cultural în sine, care poate să fie unul de valoare, ci de modul în care este el „ambalat“. De lipsa de organizare, dar şi de lipsa de creativitate a celor care încearcă „să vîndă“ cultura. „Tehnicile“ de abordare au rămas în parte cele „vechi“, în timp ce la „moderni şi contemporani“ este în continuare închis. (**A. P.**)*

*Şi totuşi… La acelaşi muzeu, expoziţia de capodopere ale picturii franceze (şi ea mediatizată, desigur) a „făcut coadă“ la bilete; ca la Luvru sau Uffizi, am spune. Şi a meritat. Deci se poate. Lucrurile încep să se mişte în direcţia cea bună. „Jumătăţile de măsură“ sînt totuşi două: una goală, alta plină… (**M. V.**)*

*Cum ajunge cultura la public? Ne-am prostit cu toţii de atîta politică şi televizor? N-avem un public pentru evenimentele culturale de calitate sau îl avem, dar nu ştim să-l atragem (şi să-l informăm cumsecade)? Iată o dilemă pe care ne-am gîndit să o prezentăm „pe roluri“… (**A. P.** şi **M. V.**)*

Lucian DOBRACA

Gusturile culturale sub lupa cercetătorului

„Cum arată piaţa consumului cultural“ este o temă permanentă pentru cei care duc greul marketingului, care trebuie să aprecieze pe cîţi consumatori pot conta şi cum vor fi ei (gusturi culturale, moduri de consum, resurse disponibile pentru consum etc.). Alături de specialiştii de marketing din industriile creative sau de cei din zona de fuziune dintre cultură şi *entertainment,* cercetătorii din domeniul culturii urmăresc mai ales criteriile care orientează indivizii spre un anumit gen de cultură sau spre anumite produse culturale. Un exemplu este lucrarea *Sectorul cultural din România. Infrastructură. Resurse. Consum*, recent apărută la Editura Polirom. Deşi titlul ar sugera voalat o abordare în termeni cerere-ofertă a sectorului cultural, autorii (cercetători din cadrul Centrului de Studii al Ministerului Culturii) au urmărit să delimiteze profilul consumatorilor de cultură (preferinţe, comportament de consum, capital cultural, resurse) şi să evalueze sec, prin cifre statistice, dimensiunea şi calitatea infrastructurii culturale (săli, dotări, colecţii etc.). Oferta este ignorată, în schimb, cererea este plasată sub foc încrucişat (ţintiri sociologice pe eşantioane reprezentative şi rafale statistice).

Concluziile (distilate atent de sociologul Marius Lazăr) arată că cererea de produse culturale este departe de a fi omogenă şi nici nu poate fi comod circumscrisă unor clişee gen „bărbaţii se uită la meciuri, iar femeile la telenovele“ (deşi Barometrul de Consum Cultural care stă la baza lucrării confirmă acest lucru cu proporţii de peste 70% dintre respondenţi, în ambele cazuri). Mai veridic ar fi tabloul unei stratificări de gusturi, cu grupe de consumatori relativ bine individualizate în funcţie de educaţie, vîrstă, *status* ocupaţional, sex, mediu rezidenţial, mediu cultural (practici ceremoniale comunitare), etnie, capital cultural (educaţia moştenită în familie, dezvoltarea unor abilităţi şi practici culturale, cum ar fi obişnuinţa lecturii), mobilitatea în spaţiul educaţional şi social.

Aceste condiţionări ar da unele predispoziţii pentru gusturi distincte (poate uşor limitative) şi pentru cîteva categorii de consumatori care le pot oferi bucurie sau frustrare celor din marketing. Aceştia pot exclude din start o categorie masivă, cea a „neparticipanţilor culturali“ (aproape un sfert din totalul respondenţilor), adică a vîrstnicilor din mediul rural, imobili (71% din ei s-au născut şi trăiesc dintotdeauna la ţară), cu resurse precare, cu capital cultural limitat (fără moştenire familială), cu dotări culturale domestice ca şi inexistente. Foarte trist este că 1/3 dintre ei nu consideră că infrastructura culturală publică ar fi necesară. În mod surprinzător, pot fi găsiţi şi în mediul urban (oraşe mici) şi chiar în Bucureşti (mai ales în sectorul 5).

În restul categoriilor sînt gusturi şi gusturi, toate cu potenţial de captare în fluxurile de difuzare a produselor culturale. Îi distingem mai întîi uşor pe *tradiţionaliştii etnocentrici* (15% dintre subiecţi), amatori de produse culturale româneşti (muzică populară şi uşoară românească, filme istorice, citesc despre realitatea românească, pasionaţi de ştiri şi dezbateri politice interne). Sînt indivizi între două vîrste (40-70 de ani), din mediul rural, majoritatea imobili, parţial migranţi de la sat la oraş, animaţi de dorinţa de achiziţie şi dotare culturală a gospodăriei, nesusţinută însă de resursele mai degrabă modeste (majoritatea dotărilor sînt de dinainte de 1989). Li se aseamănă oarecum *minoritarii etnici şi religioşi* (10% dintre subiecţi) din oraşele transilvănene medii şi mici (maghiari, romano-catolici, protestanţi, greco-catolici etc.) – buni achizitori de cărţi (peste media naţională), atraşi de teatru, muzee, de emisiuni culturale şi documentare, neatraşi de spectacole sportive sau de spectacole de divertisment „uşor“. *Dependenţii de Internet* (9%) sînt mai ales tineri (sub 30 ani), majoritatea studenţi şi elevi, orăşeni la a doua sau a treia generaţie, în oraşe cu peste 200.000 de locuitori, prinşi în asociaţii şi reţele de tip *„fun“*. Citesc mai rar şi cărţi, accesul lor la produse culturale începe cu www. Cu profil asemănător sînt *tinerii din şcoli* (8%), mai mult de jumătate cu vîrste sub 20 de ani, avizi de produse culturale, dar fără resurse, cu achiziţii informale; copiază, trafichează de pe net, împrumută cărţi din bibliotecile publice, frecventează spectacole de divertisment (mai puţin operă, teatru), amatori de filme erotice şi de acţiune. Sînt concentraţi mai ales în oraşe mici cu infrastructură culturală minimală sau în sate mai mari. În Capitală şi în oraşele mari şi foarte mari, *metropolitanii* (7% dintre subiecţi) sînt avizi de lectură şi vizitatori frecvenţi ai muzeelor şi ai sălilor de spectacole; sînt buni cumpărători de carte, telespectatori fideli, utilizatori de Internet şi au dotări culturale domestice solide. *Cititorii de carte* (12%) sînt buni cumpărători de carte şi abonaţi vechi ai bibliotecilor publice, frecventează muzeele, sălile de cinema şi de spectacole (peste media naţională). Categoria este dominată de femei (mai ales sub 50 de ani) cu studii medii sau postliceale, mai ales din oraşe medii şi mari (dar şi mici), în special din Muntenia şi Oltenia. Stereotipul divizării telecomenzii între canalele de sport (pentru bărbaţi) şi cele cu filme „romanţioase“ (pentru femei) este susţinut de următoarele două categorii. *Microbiştii* (6%) sînt mari amatori de spectacole sportive şi de emisiuni de sport (mai ales fotbal), iar în completare spectacole de divertisment, filme de acţiune şi suspans. Sînt tineri (20-40 ani), predominant bărbaţi, din oraşe medii şi mari, cu dotări culturale complete sau aproape complete. *Telenovelistele* (7%) par ţintuite de televizor la orele de difuzare a telenovelelor şi a filmelor romantice; urmăresc de asemenea emisiunile de divertisment, citesc foarte puţin. Cele mai multe sînt femei (cu vîrste sub 40 de ani), casnice sau salariate cu studii liceale, din oraşe mici şi medii, cu o concentrare mai mare în Oltenia şi în sudul ţării.

Atractive sau nu pentru strategiile de difuzare a unor produse culturale (fie ele emisiuni radio-TV, tipărituri, spectacole), gusturile de consum pot fi discutate, mai ales prin asocierea lor cu anumite categorii sociale, demografice sau culturale. Le rămîne ofertanţilor sarcina să se orienteze profitabil spre categoria-ţintă ideală.

● Întrebarea suna aşa: „Dacă aţi avea mai mult timp liber la dispoziţie, ce v-ar plăcea să faceţi?“. Cei întrebaţi ar vrea: să se odihnească (30%), să se distreze cu prietenii (9%), să meşterească/repare (7%), să evadeze o vreme din locul în care trăiesc (6%), să citească ceva agreabil (5%), să lucreze ceva prin grădină (4%), să-şi dezvolte aptitudinile artistice (2%), să vadă mai multe spectacole (2%).

(sursa: Barometrul de Consum Cultural, 2005)

● În 14,5% dintre locuinţele din România nu se află nici o carte (în afară de ziare, reviste şi cărţi de şcoală). În célelalte, situaţia se prezintă astfel: peste 500 de cărţi – 6,3%; între 101-500 – 17,4%; între 51-100 – 17,2%; între 21-50 – 16,3%; între 1-20 – 22,3%.

(sursa: Barometrul de Consum Cultural, 2006)

Adina POPESCU

În aşteptarea clasei de mijloc

– despre formule, reţete şi tehnici greşite –

Conform datelor din Barometrul de Consum Cultural din 2006, realizat de Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii, în ceea ce priveşte gradul de „culturalizare", avem o populaţie „ignorantă" (proporţia respondenţilor cu scoruri minime a fost de 35%) şi o populaţie „cultă" (22%); în schimb, se pare că încă nu avem o clasă culturală „de mijloc" (doar 18% dintre respondenţi au un grad mediu de „culturalizare"). Restul de 25% au refuzat să răspundă la întrebări, aşa că nu putem să-i încadrăm în nici o categorie. Deloc surprinzător, aceste date corespund cu cele legate de nivelul de trai din România, căci nici la acest capitol nu avem o clasă de mijloc. Aşadar, pe de o parte sînt amatorii de telenovele (ascultătorii de manele, cititorii de Libertatea *etc.), care ies din calculele noastre, deoarece nu se situează nici măcar pe un* nivel de acces *în ceea ce priveşte cultura; de cealaltă parte sînt „elitele", oamenii informaţi şi interesaţi, despre care se presupune că fac singuri eforturi de a-şi „procura" produse culturale (să zicem că funcţionează partea a doua a zicalei cu muntele şi cu Mahomed). Teoretic, „fabricanţii" de cultură se adresează unui procent de 40% din populaţia ţării, însă doar acei 18% reprezintă adevărata* ţintă*: ei trebuie convinşi şi „cuceriţi", pentru ei sînt concepute campaniile culturale de interes public, lor li se spune să mai pună mîna pe o carte, pentru ei se fac filme româneşti cu un puternic substrat social care să fie mai uşor digerabile etc.*

Bere vs *plictis*

Totuşi, în realitate, informaţia culturală nu ajunge la acest gen de public (şi cîteodată nici măcar la cei 22%). Sau le intră pe o ureche şi le iese pe cealaltă. Un exemplu interesant în acest sens ni-l dă tot Barometrul de Consum Cultural. Activităţile culturale preferate în România (în 2005 şi în 2006) sînt următoarele: pe locul întîi, sărbătorile şi evenimentele locale, pe locul doi, spectacolele de divertisment şi muzică, pe trei, muzee şi expoziţii, pe locul patru, mersul la cinema şi, pe ultimul loc, spectacolele de teatru. În comparaţie, activităţile preferate de europeni în 2002 erau, conform Eurostat: pe primul loc, cinematograful, pe doi, mersul la bibliotecă (care la noi nici nu există în top, posibil din cauza faptului că nu prea avem biblioteci, dar şi pentru că nu avem o „educaţie" în acest sens...), pe locul trei, vizitarea monumentelor (avem şi noi, însă prost întreţinute şi, ca să o spunem pe şleau, destul de „provinciale"), pe patru, muzee şi expoziţii, şi pe cinci, spectacolele de muzică (nu însă şi de divertisment!). Un eveniment de tipul „zilele oraşului" este un prilej de distracţie colectivă, se întîmplă într-un loc în care de regulă „se dă ceva" (măcar o bere...), în timp ce un spectacol la teatrul din acelaşi oraş anunţă o seară „plictisitoare". Campaniile culturale şi promovarea de orice fel a produselor culturale nu au succes pentru că nu reuşesc să schimbe acest tip de mentalitate.

Revista mea, revista noastră...

În anul 2006, conform aceluiaşi Barometru de Consum Cultural, românii aveau la ei acasă: televizor (96,2%), cablu TV (78,7%), aparat de radio (71,5%), calculator (33,9%), conexiune rapidă la Internet (15,6%). De asemenea, ei aveau în oraşul lor: chioşcuri de distribuire a presei (67,1%), Internet café-uri (60,3%), centre de închiriere audio/video (53,3%). Se poate spune, aşadar, că majoritatea românilor are suficiente surse de informare, dar şi că cea mai directă şi mai sigură cale de a promova cultura este mass-media.

Vom analiza pe scurt un singur exemplu: presa culturală. Un studiu mai vechi realizat de IMAS arăta că 2,7 milioane de români urmăresc ultimele apariţii editoriale. Dintre aceştia, peste 700.000 sînt intelectuali, cu salarii peste medie, oameni care au posibilitatea de a-şi cumpăra în fiecare lună cărţi şi publicaţii culturale. Însă un calcul sumar ne poate demonstra că tirajele tuturor revistelor culturale de la noi nu depăşesc 60.000-70.000 de exemplare. Din ce cauză ceilalţi 650.000 de oameni cu preocupări culturale nu cumpără publicaţii de gen? În primul rînd, din cauza conţinutului lor. Majoritatea editorilor de reviste culturale nu au adevărata dimensiune a publicului căruia i se adresează. Şi, de cele mai multe ori, îţi creează senzaţia că nu au nici măcar un interes real faţă de cititori. În presa culturală există publicişti care în primul rînd se citesc pe ei, eventual îşi citesc prietenii apropiaţi. De aici şi impresia creării unor mici „familii" în care cititorul de rînd nu are acces. De la bun început primeşte statutul de *outsider*. Şi refuză să mai citească.

Desigur, există şi excepţii, există şi cîteva branduri: *România literară, Observator cultural, Idei în dialog*. Publicaţii culturale bine cotate la nivel naţional şi prezente pe tarabele din Bucureşti, dar care ajung mai greu în provincie, chiar şi în oraşele mari. Principalul motiv: nu există „cerere", „nu se vînd". Şi, într-un fel, acesta este adevărul. Mentalitatea

de tipul „sîmbătă seară mă duc la bîlci, pentru că la teatru mă plictisesc" nu poate fi schimbată de conţinutul acestor reviste. Ele pot cel mult să se autopromoveze tot în rîndul cercurilor lor de cititori sau să se „extindă", lansîndu-şi, de pildă, şi o componentă online care să atragă un alt gen de public, mai tînăr şi mai dinamic.

Editorii invocă de multe ori problema banilor drept principala cauză pentru lipsa de atractivitate a publicaţiilor culturale pe care le scot pe piaţă. De altfel, subvenţiile de la stat sînt în permanenţă un pretext (întemeiat sau nu) de dispută. Carmen Muşat, redactor-şef la *Observator cultural*, ne dădea în 2003 exemplul revistei *Literatorul*, care se strecurase pe lista celor subvenţionate, deşi nu apăruse de un an întreg. Aşadar, se alocau fonduri publice în valoare de două sute de milioane de lei vechi (la egalitate cu *România literară)* unei reviste inexistente, care a apărut în final pe tarabe cu numărul 1 din „seria nouă". Pe lista publicaţiilor subvenţionate de stat în 2006 am găsit titluri precum *Actualitatea literară*, *Revista de experiment literar Feed Back*, *Floarea de colţ din Transilvania*, *Echidistanţe*, *Datini*, *Omagiu*. Sînt reviste pe care nu le găseşti la chioşcurile de presă. Cum ajung ele la public rămîne un mister.

„Pastile" de cultură

La o căutare pe Google, descoperi că termenul „cultură" este de cele mai multe ori însoţit de „media". Şi nu mă refer la „cultura media". Este vorba despre secţiunile de cultură (şi de media) ale ziarelor şi publicaţiilor generaliste. Alăturarea celor două „domenii" jurnalistice nu este întîmplătoare. Gazetarii pornesc de la premisa că paginile exclusiv culturale nu prezintă interes pentru cititori. De cele mai multe ori, nu-şi permit să renunţe de tot la ele, de aceea au inventat această struţo-cămilă care se numeşte secţiunea „cultură/media" din ziare (uneori întîlnim şi „cultură/educaţie", dar mai rar). Teoretic, au dreptate: media e mai sexy decît cultura, media „se vinde" şi uite-aşa, datorită ei, ajunge şi cultura la public. Oare?

În România există foarte puţini ziarişti „de cotidian" specializaţi pe cultură. În schimb, avem o mulţime de „ştirişti". Astfel, „articolele" culturale nu sînt altceva decît ştiri preluate de pe fluxul Mediafax sau de la o altă agenţie de ştiri, un pic „cosmetizate" şi lungite dinadins pentru a acoperi jumătatea sau sfertul de pagină rezervată culturii. O ştire nu poate fi însă un ambalaj atractiv pentru un produs cultural. Nu are substanţă. De ce nu există reportaje culturale sau anchete culturale? Pentru că nu există oameni care să le scrie. Nu avem jurnalişti specializaţi în cultură, în schimb, ziarele noastre se pot mîndri cu jurnalişti care, pe modelul „cîrpaciului" român, se pricep la toate. De exemplu, potrivit unei monitorizări dintr-un articol semnat de Tudor Călin Zarojanu, în pagina de „Cultură şi mass-media" a *Jurnalului naţional*, Luiza Lupu are o cronică TV, dar scrie şi pe teme istorice, Andy Stănescu scrie despre showbiz, dans, externe, monden şi fotbal (şi în alte pagini ale ziarului), Mihai Hristea – despre dans, fotbal, animaţie, monden şi literatură, Cristina Bazavan – despre film şi teatru, Miruna Nicolae semnează articole legate de patrimoniu, media, clubbing, muzică pop şi literatură, Corina Andriuţă scrie şi ea despre media, muzică şi literatură, dar şi despre infracţiuni, tehnică militară, erotism şi relaţii economice internaţionale etc.

Dar să revenim la cei 96,2% fericiţi posesori de televizor. Teoretic, prin intermediul televiziunii, ar fi posibilă ridicarea gradului de „culturalizare" a publicului, mai ales că posturile TV ar trebui să se adreseze tuturor, atît „ignoranţilor", cît şi „elitelor". Da, ar fi posibilă, cu condiţia ca publicul să vrea acest lucru. Un studiu INSOMAR arăta că oamenii îşi doresc să vadă în *prime-time*, în timpul săptămînii, ştiri, filme, divertisment, un talk-show sau un documentar. În week-end, au aceleaşi preferinţe, doar că filmele trec pe primul loc şi ştirile pe locul doi. Astfel, singurul interval potrivit pentru emisiuni culturale rămîne *late-fringe*, adică tîrziu în noapte (între ora 23,00 şi ora 1,00). Nu se întîmplă numai la noi. Şi în alte ţări unde cultura are într-adevăr un cuvînt de spus s-a demonstrat ştiinţific că în acest interval orar telespectatorul „intelectual" se relaxează, se eliberează mental de problemele de peste zi şi este apt pentru a recepta acest gen de emisiuni. Cu condiţia să nu adoarmă... Este însă cît se poate de clar că TVR Cultural se adresează exclusiv celor 22% (şi nici pe aceştia nu reuşeşte să-i capteze), că nu este interesat de acel „dificil" procent de 18%, cu atît mai puţin de „ignoranţi". Aceştia din urmă vor schimba instantaneu postul dacă vor nimeri, de exemplu, peste ştirile culturale, realizate în manieră „clasică" TVR. Prăfuite, lipsite de dinamism şi de creativitate jurnalistică, aceste ştiri nu au cum să promoveze actele culturale de valoare, deşi acesta este scopul lor nedeclarat. Încercările de mecenat cultural „pe sticlă" de tipul Anca Vlad şi Senso TV au eşuat lamentabil din cauza absenţei unor „vedete" culturale cu lipici la public, a producţiilor mediocre şi probabil că şi din lipsa banilor. În rest, televiziunile comerciale nu oferă aproape nimic. Cu două excepţii, interesante (şi) prin longevitate, nu doar prin calitate: *Omul care aduce cartea* şi *Parte de carte* (la PRO TV). E bine că le avem, chiar şi aşa, plasate între filme şi show-uri de divertisment.

Cultura pe Internet: o formulă posibilă

Să vedem ce se întîmplă şi pe Internet. Am descoperit o listă (neactualizată cam de mult, e adevărat) care conţine 11 titluri ale unor reviste culturale exclusiv online, precum şi 28 de titluri ale unor site-uri culturale şi variantele electronice ale unor publicaţii tipărite. Multe dintre link-uri nu mai sînt valabile, altele deschid publicaţii online deja „cu tradiţie", cum ar fi liternet.ro sau poezie.ro (un site interactiv care se adresează poeţilor amatori; nu comentez calitatea poeziilor, dar se poate constata că sînt neaşteptat de multe) şi cîteva librării virtuale. Pe *Hotnews.ro*, una dintre cele mai cunoscute publicaţii online, subiectele culturale sînt cele mai sărace în comentarii, spre deosebire de cele politice sau sportive, care îi incită pe cititori să-şi exprime opiniile. Mult mai populare sînt blogurile cu „impresii" de tipul „ce carte citesc" sau „ce film am văzut". Acest mod de abordare exclusiv personal (şi de cele mai multe ori superficial) se pare că are mai mult succes decît unele cronici sau recenzii semnate de personalităţi ale vieţii culturale. Îmi aminteşte de felul cum se „promovau" cărţile bune şi „cu şopîrle" în anii comunismului: din gură în gură, povestite la coadă sau la serviciu, creîndu-se astfel în jurul lor un soi de aură mitică. La fel se întîmpla şi cu filmele de valoare pe care unii aveau „privilegiul" de a le vedea la video.

Să fi descoperit autorii de bloguri o posibilă formulă prin intermediul căreia cultura ar putea „să prindă" la public? Ar funcţiona la noi un „sistem" de promovare ale cărui pîrghii sînt micile bîrfe, recomandările „inocente" ale unor persoane obişnuite, neavizate, cărora să li se alăture şi alte personaje populare, însă la fel de neavizate? Oprah Winfrey i-a convins pe americani să citească *Război şi pace* şi să dea năvală în librării, cînd s-a apucat să vorbească în emisiunea sa despre cărţi. O dovadă că un popor nesigur pe nivelul său de cultură şi de educaţie nu are nevoie de verdicte care să vină din partea unor elite, ci mai degrabă de încurajări din partea unora fără doctorat la Harvard, care ar putea, la o adică, să fie vecinii oricui.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 25 octombrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Mircea VASILESCU

Clasa de mijloc e la şcoală

– un exerciţiu de gîndire pozitivă –

Un studiu realizat de Asociaţia Editorilor din România în anul 2002 estima că numărul adulţilor care cumpără constant cărţi este de 1,5 milioane. Alte sondaje au confirmat cifra sau, adăugînd şi publicul potenţial, au urcat-o spre 3 milioane. Vi se pare puţin? Industria editorială este de ani buni în creştere, iar în ultimul timp ficţiunea a revenit pe primul loc în preferinţele cititorilor, după ce, ani la rînd, în topul vînzărilor s-au aflat ghidurile, manualele, cărţile de dezvoltare personală şi profesională (aşa-zisele „lecturi utilitare"); cu alte cuvinte, oamenii au reînceput să citească mai mult „de plăcere". Asta în timp ce o seamă de oameni culţi continuă să scrie prin gazete că „nu se mai citeşte". Alţii scriu că „oamenii nu mai merg la film". Dar zilele trecute am auzit la radio că filmul lui Cristian Mungiu a avut, în două oraşe de provincie, cîte două mii de spectatori. Aşadar, un film bun şi bine promovat îi scoate din casă pe oameni, dînd cu tifla televizorului, Internetului şi DVD-ului, la un loc. (De acord, premiul de la Cannes contează, dar nu numai...) Iar Sibiul, Capitala Culturală Europeană de anul acesta, a avut un milion de vizitatori, din care jumătate străini, spune ministrul Culturii, iar asta s-a datorat şi campaniei de promovare. La cîte refrene cu „moare cultura" am auzit în anii de tranziţie, s-ar cuveni măcar o coda *de post-tranziţie: „renaşte cultura". Poate că nu e chiar aşa, dar un exerciţiu de gîndire pozitivă nu strică la un popor aşa de oropsit de istorie, care a rezistat la răscrucea marilor imperii...*

Sărbători comunitare

Din secolul al XIX-lea încoace, ne tot întrebăm „de ce nu e şi la noi ca-n Europa?", iar după 1989 comparaţia a devenit obsedantă. Intelectualii au fost primii care „au pus problema" (căpşunarii o pun şi ei, dar o rezolvă după puteri: cîştigă un ban în UE, apoi se întorc acasă şi aplică pe plan local ce au înţeles acolo), mai ales pe teme culturale: de ce „la ei" e coadă la muzee, de ce festivalurile „lor" sînt aşa de bine organizate, de ce ziarele „lor" au pagini culturale multe şi bune etc. Tot stînd cu ochii spre Vest, n-au observat că, între timp, lucrurile se schimbă şi la noi. Şi nici „ei" nu sînt aşa cum îi idealizăm „noi". E adevărat, preferinţele cetăţeanului european, conform Eurostat, sînt diferite de ale noastre (v. p. 10, articolul Adinei Popescu), dar este vorba doar despre o *medie statistică*. De la o ţară la alta, situaţiile se schimbă. Iar dacă noi punem pe primul loc sărbătorile locale, nu e nimic grav în asta: dimpotrivă, e un semn de renaştere a vieţii comunitare şi a identităţilor culturale locale, după decenii de comunism uniformizator. Faptul că o instituţie serioasă precum Muzeul Ţăranului Român organizează, în plin centrul Capitalei, astfel de sărbători (tocmai ce s-a încheiat tîrgul „Moşii de toamnă", urmează altele, vezi www.muzeultaranuluiroman.ro) nu face decît să sublinieze importanţa lor. Din publicul numeros care merge la astfel de evenimente, o parte va face „pasul", în timp, către alte consumuri culturale. Totul e să găseşti în asemenea sărbători populare bun gust şi autenticitate, nu „sarmale electorale" şi „bere cu iz politic" – de acord. Iar ţările europene sînt pline, şi ele, de astfel de sărbători, care-i problema?

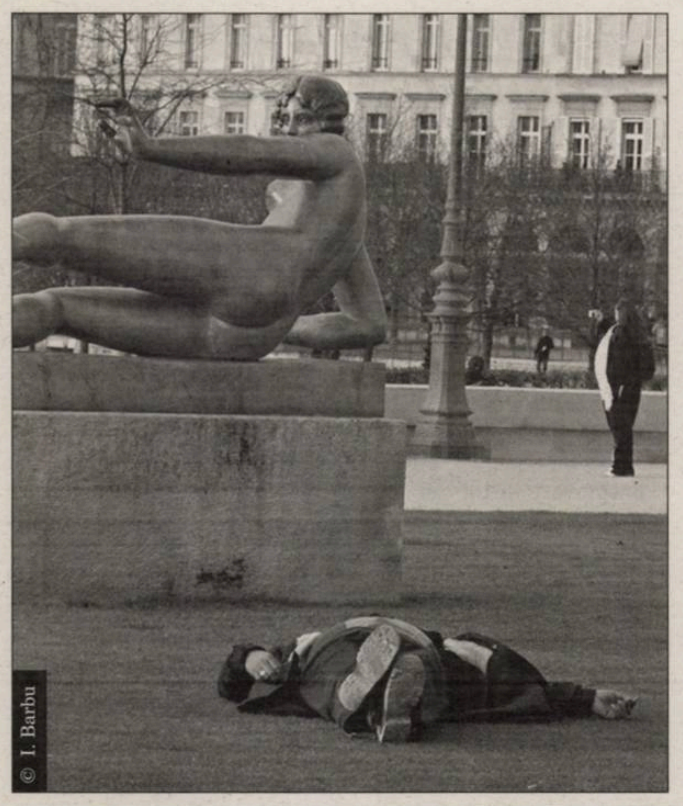
© I. Barbu

Reviste şi cărţi pe cap de locuitor

Prin 1990, Uniunea Scriitorilor ajunsese să „patroneze" cîteva zeci de reviste: toată suflarea dotată cu pix/maşină de scris (nu existau computere...), foi albe şi (mai multă sau mai puţină) inspiraţie năvălise să-şi editeze publicaţiile „sub egida" Uniunii. Nu putem nega că, la începutul anilor '90, exista o foame de scris şi de citit care s-a exprimat, într-o desăvîrşită dezordine, pînă cînd s-a făcut o selecţie „naturală", financiară şi culturală. Ce a rămas nu e deloc puţin: am cunoscut destui intelectuali occidentali care au fost plăcut surprinşi de modul în care, la noi, continuă să apară reviste culturale multe şi diferite. Sigur, unele reviste sînt prea elitiste, se adresează exclusiv celor iniţiaţi; dar de ce nu ar face-o? Un public mai numeros poate fi „atins" de paginile culturale din cotidiene: practic, toate ziarele importante au astfel de pagini. Nu întotdeauna sînt făcute cum trebuie, nu întotdeauna informaţiile sînt de calitate, selecţia nu e, adesea, foarte bună. Dar acum cîţiva ani, doar vreo două cotidiene aveau pagini culturale (şi nici acelea zilnic). Astăzi, unele ziare au şi suplimente culturale săptămînale *(Adevărul literar şi artistic, Ziarul de duminică* – suplimentul *Ziarului financiar, Suplimentul de cultură* – care apare împreună cu *Ziarul de Iaşi)*, difuzate în zeci de mii de exemplare. Şi să nu uităm un segment important al presei „de consum": mult ironizatele reviste lunare pe hîrtie lucioasă (pentru femei, bărbaţi, adolescenţi, automobilişti) au, şi ele, pagini de informaţie şi comentariu cultural (despre cărţi, filme, spectacole etc.). Televiziunea? Am cîţiva prieteni, universitari italieni (buni cunoscători ai României), care ne invidiază sincer pentru că avem TVR Cultural („un asemenea post e de neconceput în Italia..."). Iar dacă adunăm minutele de informaţie şi comentariu cultural de la celelalte posturi, şi dacă socotim totalul audienţelor, ajungem la concluzia că nu stăm chiar atît de rău. Ce-am vrea, ca o emisiune cu scriitori să aibă audienţa unui film cu Bruce Willis? Doamne fereşte... Şi să se difuzeze în *prime-time?* În Franţa, sora noastră mai mare, la care ne uităm cu atîta invidie, emisiunile culturale se difuzează *la nuit et l'été* – o spune un raport realizat acum cîţiva ani de scriitoarea Catherine Clément...

Cît despre cărţi şi biblioteci, Barometrul de Consum Cultural ne arată că, la o sută de mii de locuitori, avem vreo 13 biblioteci publice, cam cît Italia; Olanda are 3; Franţa – 5,2; Marea Britanie – 8; Spania – 9,4. Spunea cineva că „nu prea avem biblioteci"? Bine, accept, alţii stau mai bine ca noi: Polonia – 22,8; Ungaria – 25,5; Bulgaria – 35. Număr de cărţi în bibliotecile publice pe locuitor: Spania – 1,2; Germania – 1,3; Franţa – 2,1; România – 2,3; Olanda – 2,5. Bună companie, nu credeţi? A se slăbi cu complexele de inferioritate: la capitolul „infrastructură" nu stăm mai prost ca alţii, ba chiar am putea să spunem că sîntem nici prea-prea, nici foarte-foarte...

Promova-m-aş şi n-am cui

Cum atragem publicul către această infrastructură, cum folosim ce avem – aceasta-i problema. Soluţia nu trebuie inventată, ea există: promovarea; bătutul la cap; picătura chinezească, pînă cînd omul, bunăoară, de-un paregzamplu, va intra la o idee: aceea că teatrul, filmul, cartea, expoziţia, muzeul nu sînt doar pentru „elite", pentru nişte oameni pricepuţi, ci – după caz – pot prezenta interes şi pentru „noi, ceilalţi". Şi la acest capitol, prefer să iau în seamă veştile bune. După ce, ani la rînd, scriitorii debutanţi erau respinşi de editori cu refrenul „ştiţi, debuturile nu se vînd, şi edi turile se zbat în dificultăţi financiare", Editura Polirom a lansat o întreagă pleiadă de debutanţi (şi autori aflaţi la a doua carte), *i-a promovat cumsecade* şi a reuşit să facă din cărţile lor succese de vînzări (sau măcar „şi-a scos banii", cum se spune): a mai căzut un stereotip negativ. Tot mai multe edituri (Humanitas, Trei, Curtea Veche, Corint, Nemira, Niculescu, Polirom, mai nou şi unele mici, „de nişă", precum Herald) îşi promovează cărţile prin diverse mijloace – de la afişe în staţiile de autobuz la spoturi radio şi machete în presa scrisă. Spoturile TV costă prea mult pentru bugetele editurilor, dar să nu ne închipuim că Gallimard sau Feltrinelli îşi permit să dea banii pe spoturi TV transmise în *prime-time*... Muzeul „Antipa", după o perioadă de amorţeală, a iniţiat o campanie de promovare foarte inteligentă (dublată de programe interesante), iar efectele se văd. Ce să mai vorbim despre Muzeul Ţăranului Român – o instituţie *de succes* (dacă nu vă deranjează cuvîntul...)? Există însă şi alt gen de exemple: diverse asociaţii sau proiecte culturale mici, făcute cu bani puţini şi cu cîţiva oameni, reuşesc să fie foarte vizibile. Dansul (care nu prea a avut parte de susţinere instituţională) a reuşit să devină foarte vizibil pentru că Vava Ştefănescu şi Cosmin Manolescu au devenit şi manageri, şi „oameni de PR", nu doar coregrafi. Teatrele independente şi experimentale reuşesc să facă concurenţă trupelor stabile *tocmai* prin promovarea creativă şi prin parteneriatele media. Festivalurile de film (TIFF de la Cluj, „Astra" de la Sibiu, „Anonimul" de la Sfîntu Gheorghe) „fac ştire" în telejurnale, la posturile de radio naţionale şi locale şi în toate ziarele. Gala UNITER şi Festivalul Naţional de Teatru, bine promovate, au devenit repere în „calendarul cultural". Muzeele din provincie învaţă şi ele, din mers, că un banner pe stradă le reaminteşte oamenilor că nu strică, din cînd în cînd, să treacă pragul acelor clădiri impunătoare pe lîngă care trec zilnic grăbiţi. Ş.a.m.d.

Mi se va spune că exemplele sînt totuşi puţine, iar campaniile nu sînt întotdeauna profesioniste. De acord. Dar de unde să apară, în numai cîţiva ani, atîţia specialişti în comunicare încît să (mai) ajungă şi pe la muzee şi alte instituţii publice? Mai ales că salariile de acolo sînt mici... Dar şi acest dezavantaj începe să fie compensat: destule agenţii de publicitate realizează, *pro bono,* campanii de promovare pentru instituţii sau evenimente culturale. Deocamdată, asemenea întîlniri între creativitatea comunicatorilor şi cultură au loc nesistematic (pentru că directorul agenţiei e prieten cu omul de cultură sau are un hobby, pentru că agenţia vrea să-şi încerce puterile cu un ceva mai creativ, nu doar cu reclame la bere şi detergenţi etc.). Dar să avem răbdare: şi în acest domeniu, piaţa creşte şi se normalizează.

Internetul: amicul-inamic

Există deja site-uri culturale, unele cu vechime şi prestigiu. Mai nou, există cîteva bloguri interesante, în care se postează recenzii, impresii de lectură, comentarii despre spectacole şi alte evenimente culturale. Pentru adepţii „lumii virtuale", asemenea „publicaţii online" sînt foarte importante – îi „ţin la curent", dar în acelaşi timp îi ajută să dialogheze pe teme culturale. Probabil (şi) din acest motiv articolele pe teme culturale de pe site-urile ziarelor nu au prea multe comentarii din partea forumiştilor (oricum, mult mai puţine decît subiectele politice): cei cu opinii pe asemenea teme şi-au creat „nişa" lor, pe bloguri şi pe siteuri specializate, precum cinemagia.ro pentru film (peste 20.000 de vizitatori pe zi) sau poezie.ro pentru literatură (10-12.000 de vizitatori pe zi). Dar – în ciuda a ceea ce se crede, şi anume că „Internetul ucide lectura" şi „îi îndepărtează pe tineri de cultură", pentru că ei devin, nu-i aşa, dependenţi de *click* – cei care frecventează Internetul sînt în general bine informaţi, au şi obiceiul de a citi şi de a merge la spectacole etc. Deci ei sînt deja *cuceriţi* pentru cauza nobilă a culturii. Amicul Internet nu face decît să le ofere informaţii mai rapid şi să le consolideze, astfel, opţiunile culturale. El se transformă în „inamic" în cazul în care cei care vor să promoveze evenimentele culturale îşi închipuie că, tocmai pentru că e ieftin, prietenos şi accesibil „la scară globală", Internetul devine un fel de panaceu: pui o chestie pe net şi „atingi" un public potenţial de sute de mii de oameni. Greşit. Îi atingi pe cei care *vor* să se lase atinşi şi/sau pe cei care, oricum, ştiu să caute şi să se orienteze şi singuri în actualitatea culturală. Dacă vrei să atragi un public mai numeros („clasa de mijloc", nu „culţii" – căci cu „ignoranţii" n-are rost să încerci, deocamdată), nu Internetul e soluţia. E nevoie de programe educative, de strategii pe termen lung, de răbdare. Efectele vor apărea peste cîţiva ani.

Clasa de mijloc e la şcoală

Dilema „n-avem un public mai numeros pentru cultură?" *vs* „avem public, dar nu ştim să-l atragem?" va persista încă multă vreme în societatea noastră. Răspunsul, deocamdată, e ca în bancul cu zebra (albă cu dungi negre sau neagră cu dungi albe?): *da.* Îl avem, dar e limitat ca număr şi de el „trag" toţi. Iar resursele lui de timp şi de bani sînt limitate. Ca să-l extindem, ar trebui: 1) „clasa de mijloc" să-şi sporească veniturile, astfel încît să cheltuiască mai mult de 45 de lei pe lună pentru cultură şi 2) programe prin care membrii numitei clase de mijloc să fie învăţaţi „pe ce să dea banii" (cărţi, discuri, expoziţii, spectacole etc.). „Pentru atragerea de public nou sînt necesare, în special, demersuri educaţionale şi parteneriate cu instituţiile educative" – scrie în volumul *Sectorul cultural din România. Infrastructură. Resurse. Consum,* realizat de Centrul de Studii şi Cercetări în Domeniul Culturii (Editura Polirom, 2007). Asta înseamnă, concret, „promovarea consumului cultural în şcoli, licee, facultăţi", „introducerea în programele şcolare a unor ore de educaţie culturală" etc. Pe scurt, vizite cu clasa la muzee şi expoziţii, de exemplu. Ştiu, sună „pionieresc". Dar – am văzut cu ochii mei – în Europa se practică sistematic. Nu ne întrebăm, de-atîta timp, „de ce nu e şi la noi ca-n Europa"?

Liviana DAN

Cum recunoşti o expoziţie bună

– la Sibiu cu Dürer, Perjovschi şi Gorzo –

Este tristă şi creează un puternic disconfort prejudecata că publicului larg nu îi plac evenimentele culturale de valoare... Şi spun asta din perspectiva unui curator care a formulat expoziţii radicale de artă contemporană, expoziţii de topică filosofică, de muzeu, expoziţii politice de *underground,* experimentînd în spaţii şi structuri foarte diferite, folosind tehnic percepţia vizuală, care, după cum hotărăsc multe instanţe critice, publicului i-ar lipsi... Am totuşi experienţe foarte bune.

În urmă cu cîţiva ani, în Palatul Brukenthal, am fost curatorul expoziţiei „Albrecht Dürer". Este adevărat, numele lui Dürer este cunoscut şi în cercurile mai puţin implicate în istoria artei. Iar întîmplările au fost pe măsură – la vernisaj au fost sute de oameni, lumea stătea pe scări, s-au tipărit şi re-tipărit mereu bilete... Într-o dimineaţă rece, şoferul unui taxi a întors butonul de căldură şi mi-a spus că am făcut o expoziţie foarte frumoasă – a văzut-o de două ori, iar în oraş circula o formulă: „ne întîlnim joi, la 17, la Dürer".

Am gîndit atunci expoziţia foarte contemporan. L-am perceput şi am impus un Dürer superstar. De fapt, Dürer a fost unul dintre primii artişti foarte preocupaţi de imaginea lui – îşi cumpăra stofele şi damascurile cele mai fine, avea o colecţie elegantă de mănuşi, lua ore de dans, punea condiţii de reprezentare pentru fiecare loc sau moment unde apărea, cerea sume mari pentru călătoriile unde mergea cu soţia lui, Agnes Dürer, care funcţiona ca un fel de galeristă – primea toate onorurile, cerea fructe scumpe şi accepta doar mesele fine şi sofisticate. Glamoarea unui astfel de demers a avut un *layout* (invitaţie, afiş, flyer, bilet) minimalist, clar, aproape rece (realizat de Mircea Stănescu). Totul părea gîndit pentru artişti ca Joseph Beuys ori Rosemarie Trockel, dar cînd te apropiai, îl găseai pe Dürer. Expoziţia a durat 10 săptămîni şi, în fiecare săptămînă, în ziua de joi, erau în expoziţie concerte, prelegeri, discuţii sau prezentări tematice – de aici formula „joi, la 17, la Dürer". Mult timp după închiderea expoziţiei, sălile erau încă numite „la Dürer". Expoziţia nu a fost deloc facilă – era vorba despre seriile de gravuri de maturitate ale lui Dürer *(Apocalipsa, Naşterea Maicii Domnului, Mica şi Marea Pasiune, Melancolia),* dar printr-un simplu mijloc de seducţie, monden şi nonşalant, publicul a înţeles frumuseţea, gravitatea, genialitatea lui Dürer.

Există apoi prejudecata că muzeele clasice trebuie rupte de arta contemporană, că publicul vine la muzeu să vadă doar arta veche, tradiţională, că publicul nu este interesat de arta contemporană, care oricum nu are semnificaţii profunde, topică ştiinţifică şi discernămînt estetic. În cazul Muzeului „Brukenthal", situaţia este şi mai delicată. Baronul Brukenthal a fost un colecţionar de artă contemporană; baronului îi plăceau proiectele modernităţii, acţiona ca un *trendsetter* şi iubea extravaganţa demersului vizual. Or, în spaţiile sale, expoziţiile de artă contemporană sînt în firescul luxului necesar...

Publicul a reacţionat foarte bine şi la expoziţiile *„Ich habe keinen Zeitraum"* / Dan Perjovschi şi *„Salve Fiat Romuli Nepos / Gorzo's new paintings"*, expoziţii foarte controversate, cu jurnalişti neavizaţi care au întreţinut scandalul.

Expoziţia lui Dan Perjovschi, gîndită în descendenţa unui premiu important luat la Viena, avea un sistem agresiv de publicitate – numele artistului scris cu litere uriaşe, roşii, pe Palatul Brukenthal, invitaţii foarte evidente, machete de presă şi imagini de presă, o conferinţă de presă cu 50 de jurnalişti. Conceptul era cu totul şi cu totul neaşteptat. Dan Perjovschi a desenat cu creion de argint pe pereţii muzeului copilăria lui de la Sibiu, spuma de zmeură care îi plăcea, colegii de şcoală, grădina mătuşii, felul în care percepea muzeul; l-a desenat pe primarul Klaus Johannis, în efortul de a ţine Germania şi România foarte aproape, şi-a desenat prietenii artişti, curatori, critici de artă, a desenat monumentele oraşului vechi şi marea platformă industrială. Şocul a fost mare: vizitatorii muzeului se apropiau de nişte camere goale şi ezitau să intre; dar apoi, cînd descopereau desenele, bucuria era maximă. Criticată de mulţi, provocînd interminabile discuţii, dacă este potrivită sau nu pentru acest spaţiu, expoziţia a fost foarte bine înţeleasă de public. Calitatea desenului de argint, vulnerabilitatea poveştii, cinismul din unele texte ale lui Perjovschi îi fac pe mulţi să povestească şi astăzi despre această expoziţie.

„Salve Fiat Romuli Nepos / Gorzo's new paintings" a fost iarăşi o provocare unde înţelegerea publicului a depăşit limitele instituţiei. Expoziţia lui Gorzo aducea violent în discuţie limitele modernităţii, ale puterii, limitele sexualităţii. Teme acut contemporane, teme violent moderne. Cofrajul curatorial era însă ordonat şi calm. Primul etaj al Muzeului „Brukenthal", o pinacotecă veche de 200 de ani, recurgea la acceptarea unui artist puternic, rebel, *hype* – cu dimensiuni extravagante asupra picturii, cu excentrice profunzimi ale vizualităţii... Lucrările lui Gorzo se raportau vizual la curioase momente din istoria artei, un parcurs bizar de liniştit pentru sălbăticia demersului.

În Sibiu era iarnă, cu foarte multă zăpadă albă, curată, nici nu se putea ceva mai nimerit pentru cerurile albe ale Maramureşului. Expoziţia era gîndită ca parte în programul de deschidere al Capitalei Culturale Europene; un artist român controversat spune o fascinantă poveste despre modernitatea adusă şi impusă de Joseph al II-lea în Transilvania, într-un loc, Casa baronului Brukenthal, care generase deja un excelent model cultural european. Gorzo aducea un alt tip de vizualitate în resursele Palatului. Şi publicul a înţeles iarăşi: o expoziţie controversată instituţional a fost considerată de vizitatori ca expoziţie reper pentru pictura românească contemporană. Gorzo a reuşit să spargă toate limitele muzeului clasic.

Convingerea mea este că publicul recunoaşte automat expoziţiile bune şi crede în artiştii care duc vizualitatea la limitele extreme. În rest, totul este doar o problemă de stil, de *contemporary exhibiting.*

Pentru cine se „face" cultura

În volumul *Sectorul cultural din România. Infrastructură. Resurse. Consum,* sînt descrise unsprezece „sociotipuri de consum cultural la tinerii din România anului 2005". Iată cîteva, prezentate pe scurt:

Nevoiaşul. O persoană nemulţumită, care cere mai mult de la lumea în care trăieşte. Vrea acces la resursele culturale, dar nu exprimă o tendinţă clară în a le utiliza, atunci cînd acestea există. Nu are preferinţe muzicale speciale, respectă tendinţele majoritare în gusturi. Deschis către noile tehnologii, le-ar folosi dacă le-ar avea. Studii medii şi peste, venituri medii, locuieşte în oraşe mici şi comune.

„Tradiţionalistul". În principal, cititor de cărţi (literatură, filozofie). Are profesii „liberale" sau lucrează în educaţie, vine din familii cu părinţi educaţi. Promovează valorile tradiţionale. Are *hobby*-uri, unele dintre ele artistice. Consumator TV. Venituri mari.

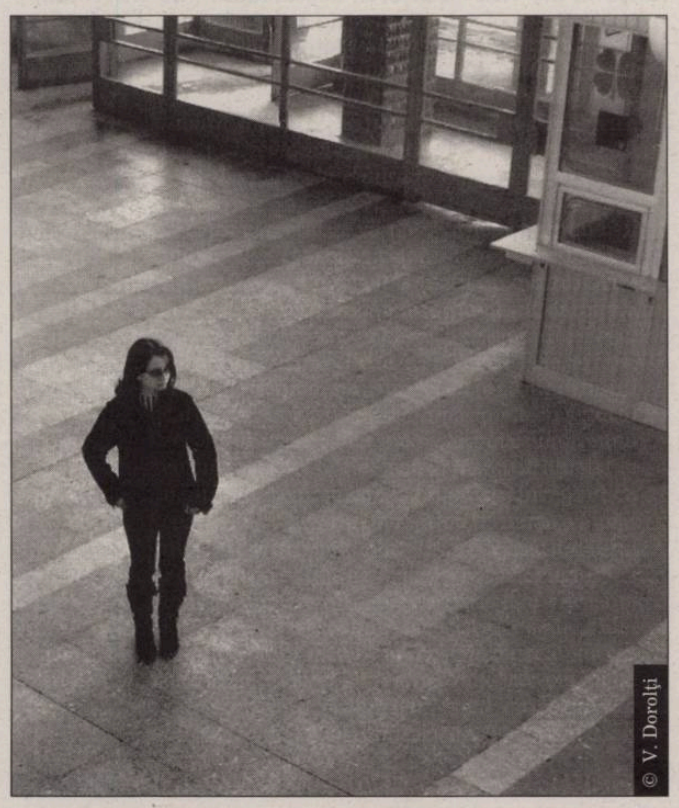
© V. Dorolţi

„Utilitaristul". Pentru el, cultura este un mijloc de a urca pe scara socială sau pentru accesul la alte resurse. Cumpără cărţi pentru utilitatea strictă pe care o au, se uită la filme pentru un motiv precis, ascultă muzică pentru relaxare. Studii superioare, venit mediu sau ridicat, mai degrabă celibatar. Călătoreşte în străinătate.

Sociabilul. Participă la evenimente culturale pentru componenta lor socială. Mai degrabă merge la teatru decît să citească. Merge la club, dar şi la biserică. Este informat şi selectiv în consumurile culturale. Studii superioare, venit mediu spre ridicat, mai degrabă celibatar. Locuieşte în oraşele mari.

Pasivul. Fără preferinţe specifice, acceptă mai degrabă opinia multora decît a unuia singur. Se uită mult la TV *(talk-show*-uri şi divertisment). Are acasă cablu TV, video, dar puţine cărţi. Venit şi nivel de educaţie scăzute. Ascultă manele şi muzică uşoară românească. Are timp liber pe care îl foloseşte mai ales pentru odihnă.

Poliglotul. Este (sau vrea să fie) „boem". Autodidact, disciplinat, atent la exprimare, orientat spre autoperfecţionare. Citeşte mult, călătoreşte, frecventează biblioteci, se uită puţin la TV. Este religios, dar nu frecventează biserica. Foloseşte Internetul des, merge la operă. Venit şi nivel de educaţie ridicate.

Jucăuşul. Elev sau student, fără gusturi cristalizate, se joacă mult pe computer, merge des la film, la discotecă sau club. Acceptă repede noile tehnologii. Locuieşte în oraşele mari.

Devoratorul. Consumă numai ce-i place (produse „de elită"). Are criterii de selecţie şi preferinţe educate şi comportament de snob. Are multe cărţi, merge la operă şi la concerte simfonice, dar se uită şi la televizor, ascultă şi muzică populară. Ştie limbi străine. Este religios. Venit şi nivel de educaţie ridicate, vîrsta – peste 30 de ani.

Colecţionarul. Un „devorator" mai puţin integrat în reţelele sociale. Nu e neapărat bogat, dar investeşte în achiziţii culturale. Mai degrabă cumpără decît să împrumute. Are nevoie de decoraţiuni, antichităţi, picturi. Este religios. Venit şi nivel de educaţie ridicate.

Leneşul. Un „pasiv" căruia îi lipseşte interesul pentru orice fel de eveniment cultural. Tînăr (sub 26 de ani), cu venit şi educaţie medii. Locuieşte şi în mediul rural, şi în oraşele mari. Nu cumpără şi nu împrumută cărţi, nu merge la nici un fel de spectacol. Mai degrabă ar merge la pescuit sau ar dormi, decît să citească sau să asculte muzică.

Activistul. Activ social, centrat pe „binele comun", crede cu tărie în valorile sale. Membru în cluburi, asociaţii etc. Crede în valorile tradiţionale, este o persoană religioasă, merge des la muzee, îi plac clasicii, dar acceptă schimbarea mai repede decît alte tipuri. Nivel de educaţie ridicat, provine din familii cu studii superioare. Acest tip este întîlnit mai degrabă în rîndul femeilor.

Sursa: *Sectorul cultural din România. Infrastructură. Resurse. Consum,* Editura Polirom, 2007, pp. 180-182.

„Publicul trebuie educat"

– două întrebări pentru Tudor GIURGIU –

Cum apreciaţi felul în care se promovează în România produsele culturale de valoare (spectacole de teatru, film, carte, artă plastică, festivaluri etc.)?

Au început să fie promovate mai bine pentru că proiectele de succes au de obicei în spatele lor manageri culturali care au învăţat că e absolut necesar să-ţi „vinzi" cît mai bine produsul. Cred că valorile s-au mai decantat în ultimii ani, publicul s-a mai „nişat" şi au început să existe tot mai multe evenimente dedicate unui anume gen sau categorie de spectatori. Ceea ce e foarte bine.

Credeţi că participarea la acte culturale de calitate este relativ redusă pentru că nu avem un public pentru aşa ceva sau pentru că publicul este prost informat?

Şi una, şi alta. Poţi investi cîteodată tone de efort în promovare şi tot vor exista voci care vor spune „n-am ştiut de evenimentul X". Cred că o mare parte din public este foarte suficient, superficial şi aşteaptă totul „mură în gură", gratis dacă se poate. Publicul trebuie educat, asta e limpede. Spre exemplu, ţin minte că la prima ediţie a Festivalului Internaţional de Film „Transilvania" (TIFF), aveam senzaţia că s-au adunat la film strict cinefilii din Cluj şi organizatorii, iar acum, după 6 ani, nu avem suficiente săli unde să proiectăm filme, se stă pe jos, nu se mai găsesc bilete.

„Lumea mi-o imaginez cum vreau eu“

– interviu cu Árpád SCHILLING –

Pentru prima dată în România, regizorul maghiar Árpád Schilling a venit la Întîlnirea TAMper2 de la Sfîntu Gheorghe („confruntare“ pe tărîmul teatrului între o personalitate artistică română şi una maghiară, de data asta între Schilling şi Radu Afrim) cu două spectacole foarte apreciate, Pescăruşul *şi* hamlet.ws, *„tipice“ pentru stilul minimalist, concentrat pe actor, al liderului companiei budapestane* Cercul de cretă (Krétakör).

Cele două spectacole cu care aţi venit la Sfîntu Gheorghe au în comun, printre altele, faptul că vorbesc despre cum facem teatru. Vi se pare, cumva, textul clasic ca fiind vehiculul ideal pentru o asemenea temă?

În nici un caz; în aceste texte am găsit ceva aproape sufletului meu. Sigur că am citit dramaturgie contemporană, dar acel ceva pe care-l căutam l-am găsit în piesele clasice. Pentru mine, fiecare întîlnire cu textul, fie clasic, fie contemporan, e foarte importantă, iar întîlnirea cu Cehov şi Shakespeare e unică. Nu cred că un autor e mai mare decît altul, e decizia fiecărui regizor.

Vreau acum să mă raportez diferit la texte, să mă raportez şi mai mult la ele în calitatea lor de citate sau să adîncesc rolul actorilor în conturarea personajelor, a cuvîntului. Asta poate merge pînă la experiment în improvizaţie. Cea mai mare provocare a teatrului este totuşi prezentul. Probabil, pentru mine cea mai mare provocare ar fi să le pot produce spectatorilor senzaţia că le ofer *aici şi acum*-ul, ceea li se întîmplă acum şi nu li se va mai întîmpla mîine.

În artele vizuale se vorbeşte mult despre „lucrarea invizibilă“, arta care capătă formă doar la „lectură“, receptorul fiind cel care-i dă sens. hamlet.ws *mi-a adus asta în minte, cu structura lui de blog căruia doar spectatorul îi dă o coerenţă finală. E teatrul dvs. unul al receptorului?*

Dacă spectatorul face un efort, atunci da. Dacă-şi foloseşte imaginaţia şi nu mă ia la rost pentru ceea ce-am făcut, nici nu-mi pot imagina ceva mai bun. În teatru, marea tentaţie e cea a seducerii prin *entertainment*, prin distracţie. Un scriitor îşi poate permite luxul de a fi mereul fascinat de el însuşi, decizia e întotdeauna a lui, el nu devine centrul atenţiei cînd scrie, ci după. Noi trebuie să producem această întîlnire pe viu. La fel cum într-o conversaţie nu ne e la îndemînă să fim brutali, să spunem lucruri neplăcute, tot aşa se petrece şi în teatru. De fapt, nu avem curajul să ne asumăm ideile, să fim destul de personali. Asta chiar ar fi o provocare; dacă facem acest pas, îi dăm spectatorului o mare responsabilitate.

Vă simţiţi apropiat, printr-o îndepărtată filiaţie, şi de Brecht? Măcar fiindcă i-aţi ales companiei dvs. un nume care trimite la un text al lui (Cercul de cretă caucazian)?

De obicei, îl pomenim pe Brecht pentru că e cel mai simplu punct de sprijin. Mult mai apropiat mă simt de experimentalismul anilor '60-'70, cînd actorii au devenit centrul spectacolului. Pentru mine e foarte important să putem face un melanj între gîndirea lui Stanislavski şi ideea de *performance*. Ştim că cei care fac *performance* nu au un stil foarte sofisticat şi uneori sînt foarte departe de teatru, dar o fac cu atîta implicare, atît de asumat, iau atît de în serios relaţia dintre ei şi public, încît pe mine mă impresionează. Asta încă n-am văzut niciodată în teatru. Indiferent cum îl abordăm pe Brecht, el are dreptate: teatrul are o misiune educativă.

Dacă cineva tace timp de trei ore şi altcineva îi vorbeşte aceste trei ore, asta aduce a relaţie discipol-maestru. Maestrul trebuie să fie foarte deştept şi să nu spună niciodată: „eu te voi învăţa cum să gîndeşti“. Teatrul contemporan nu are niciodată semne de întrebare în ce priveşte forma, înţeleg tot, nu sînt enigme, totul e spus direct. De obicei, e vorba despre faptul că ceva e foarte, foarte rău: societatea greşeşte, familiile sînt dezaxate, iubirea nu durează... Nu-i înţeleg pe spectatori cum de nu se plictisesc cînd li se spune ceea ce ei înşişi văd. Ar fi interesant pentru mine să ştiu cine sînt oamenii ăştia, cum văd ei această realitate care este cum este, dar în tot atîtea variante cîţi sîntem noi.

Senzaţia mea, totuşi, a fost că şi teatrul dvs. e unul politic.

Eu încerc să aflu ce fac eu, cine sînt eu. E sarcina fiecăruia dintre noi şi cred că scrutîndu-mă pe mine ar putea fi esenţial şi pentru alţii, tocmai pentru că ei ar putea spune: „pe mine acest gen de teatru nu mă interesează“. Tocmai distanţarea e gestul prin care se defineşte omul. Nu mă plictisesc, dar spun: „asta, nu“ sau „asta, da“. Dacă această linie între *da* şi *nu* poate fi interpretată ca fiind politică, atunci da, ăsta e teatrul pe care-l fac.

Pot să vă întreb ce visaţi?

În noaptea asta, nimic, am dormit doar patru ore... Ce visez eu nu e interesant, interesant e cum îmi transpun în formă visul. De patru ani, de cînd jucăm *Pescăruşul*, mă tot gîndesc la asta: textul lui Kostea vorbeşte despre faptul că nu transpunem viaţa aşa cum este şi nici aşa cum ar trebui să fie, ci aşa cum o vedem în vise. De patru ani mă gîndesc ce vrea să spună asta. Ironia lui Cehov e perfectă, fiindcă ironia perfectă mă face şi să rîd, şi să iau în serios ce aud. În gura lui Kostea poate suna ca o teorie ceţoasă despre artă, dar, în acelaşi timp, zice şi că realitatea nu poate fi reflectată în felul în care gîndim zilnic despre ea. Creaţia nu înseamnă să iei realitatea ca atare şi s-o muţi în altă parte, nici măcar în varianta ei ideală, ci aşa cum îţi apare în vis. Pentru că visul e al fiecăruia.

Îmi pare foarte rău că n-am putut face parte din cercurile psihedelice ale anilor '70, fiindcă, dacă stai să te gîndeşti, epoca actuală e incredibil de plictisitoare. Se întîmplă tot mai rar ca nişte oameni să-şi petreacă toată noaptea discutînd despre – să zicem – comunism, nu ne permitem un astfel de lux. Acolo e viaţa, nu mai contează cît de punctual eşti pe urmă. În vremurile astea dominate de tehnologie, în care totul e foarte bine organizat şi planificat, eu respect regulile, dar în felul cum gîndesc nu las pe nimeni să intervină. Lumea mi-o imaginez cum vreau eu, şi asta vreau să le transmit spectatorilor: să-şi folosească imaginaţia.

Încă ceva. După o reprezentaţie, un elev îmi spune: „Mi-a plăcut mult spectacolul vostru, dar unde era teatrul? Mie mi-a spus cineva că teatrul e cu doi centimetri mai sus decît noi“. Teatrul nu trebuie să fie cu doi centimetri mai sus, spectatorii trebuie să fie cu doi centimetri mai sus, i-am răspuns, pentru că acum îţi poţi permite. Peste 20 de ani, o să aştepţi să plutească în aer ceva, iar tu vei rămîne înfipt în pămînt. Şi n-o să-nţelegi de ce te simţi aşa de al naibii de prost.

a consemnat Iulia POPOVICI
traducere de Anamaria POP

Sanda WATT

Travelogue muzical urban

Pink Martini au început cu un leneş „Je ne veux pas travailler / Je ne veux pas dejeuner“, *de pe albumul de debut* Sympathique. *Pe vremea aceea credeam că Pink Martini este vreun cocktail de pretenţii şi dădeam de dimineaţă boxele la maximum în biroul corporaţiei americane pentru care mă speteam, să se audă în toată clădirea bovarismele cu care încep ziua de lucru:* „Je veux seulement l'oublier / Et puis je fume“. *Cînd în sfîrşit am ascultat tot albumul (12 piese care nu au în comun nici vreun stil, nici timp, nici geografie), mi-a fost şi mai greu să înţeleg ce este Pink Martini. S-au lansat, practic, la Cannes, îşi împart timpul între Europa, Turcia şi Liban, cîntă în toate limbile pămîntului, dar, cu toate acestea, subliniază cu orice ocazie provenienţa lor americană:* „We're an American band“. *Deci tocmai din America vor ateriza pe 27 octombrie la Sala Palatului din Bucureşti...*

Am cercetat şi vă pot spune aşa: numărul membrilor trupei variază între 12 şi 16, dar nu este prea important. Lista de mulţumiri – *credits* – nu ar încăpea pe pagina asta. La albumele lor, au colaborat baterişti din Peru, coruri gospel de liceu şi profesori de arabă, inclusiv nume ca Jimmy Scott, nigerianul care a adus jazzul în Europa, pe la începutul secolului trecut. Pe scenă au apărut împreună cu invitaţi mai mult sau mai puţin iluştri şi nenumărate orchestre simfonice, începînd cu cea din Oregon, din care a făcut parte, ca pianist, liderul Pink Martini. Vocalista China Forbes a studiat pictură, literatură engleză şi teatru, dar are o voce care trece de la accente languroase de cabaret, la căzăcescul „Dasvedanya Mio Bambino“. După marele succes pe care l-au avut cu *Sympatique* şi o pauză de şapte ani, au revenit în 2004 cu *Hang On Little Tomato*, iar anul acesta au lansat *Hey, Eugene!*

Cred că singurul cuvînt care poate defini muzica celor de la Pink Martini este *glamour:* un amestec sofisticat, fermecător de muzică clasică, bolero, jazz, blues, salsa, latino, bossa nova, pop, un amestec de orice vreţi... Pentru că albumele lor urmează mai degrabă sloganul celor de la Flunk, *„I love music / And they started givin' it names... / Rock and Roll, Rhythm and Blues, Jazz / There's only two kinds of music / Good and bad“*. Autointitulaţi „arheologi ai muzicii“, Thomas M. Lauderdale (liderul) şi China Forbes dezgroapă piese de oricînd şi de oriunde refăcînd în ritm modern şarmul *belle époque*. Cu ei te afli pe teren sigur numai cu remake-uri ale unor piese ultracelebre, „Que Sera Sera“, sau cînd se apropie un pic de timpurile noastre în „Hey, Eugene“, ce seamănă cu folk-pop-ul, disco muribund al anilor '90, dacă vă mai amintiţi de Suzanne Vega.

Pink Martini a fost definită ca „lounge band“ şi probabil că eticheta i se potriveşte, nu din punctul de vedere al stilului muzical, ci mai degrabă al poziţiei comode de pe canapea – cel mai bun punct de plecare pentru o călătorie cu Pink Martini în *„the city of night, una notte a Napoli“* şi cu *„the best salsa dancer in New York City şi Syracuse“*, cînd *„your soul calls Moscow“*, sau poate *„above the Adriatic sea“*, dansezi mazurka *„in Florence“* cu *„toutes les filles de France“* sub *„naked trees of Gorky Park“*, vei spune *„dasvedania mio bambino“*. În cuvintele liderului trupei, un jurnal de călătorie urban care te poartă prin muzica de peste tot *(„urban musical travelogue“)*. Pe de altă parte, numai ultimul album din 2007, *Hey, Eugene!,* include versuri în engleză, franceză, spaniolă, portugheză, italiană, rusă, croată, arabă, japoneză şi nu m-ar mira să-i aud la Bucureşti cîntînd în română vreun remake după Maria Tănase.

PUBLICITATE

Oana TĂNASE

Anatomia conflictului

– expoziţie Sean Snyder la MNAC –

„Ştiri, asamblate pentru consum, invadează spaţiile recentului conflict. Intrigi, personaje şi regii produc imagini pentru decodare. Scena poate fi dată de oraş ori de peisaje montane, ascunzători şi resorturi turistice. Intrigile includ documente, fişiere, manuale, dări de seamă, material video brut, imagini nepuse în circulaţie, SIM-uri ale unor telefoane mobile găsite întîmplător, *hard drives* confiscate, precum şi un inedit spectacol al recuzitelor.“ Comentariul eseului video „Casio, Seiko, Sheraton, Toyota, Mars“ (2004-2005) urmăreşte, de-a lungul unei succesiuni de imagini (fie ele amatoriceşti, fotoreportaje ori extrase din surse guvernamentale), moduri de reprezentare şi mediere ale unor evenimente ce merg în paralel cu războiul. Chipuri ale violenţei lasă locul unor prezenţe mai degrabă marginale. Camera video urmăreşte branduri şi produse expuse în media din Irak şi Afganistan odată cu jumătatea anilor '80: batoane de ciocolată Mars, maşini de teren Toyota, marca preferată a talibanilor, hotelul Sheraton din Bagdhad şi ceasurile Casio ale lui Osama Bin Laden. Sean Snyder este aici preocupat să investigheze politicile marilor companii de implicare economică în cele două teritorii, cu intenţia de a dezvălui abilitatea şi servilismul structurilor mediale. Indiferent dacă focus-ul proiectelor lui este reglat pe ambientul urban ori pe spaţiul medial, artistul recurge la una şi aceeaşi metodologie de construcţie a unei meta-naraţiuni: prin excavarea unor simboluri socio-economice şi a unor reprezentări ideologice, Sean Snyder confruntă inadvertenţele proceselor globalizatoare, instabilitatea utopiilor şi forţa manipulatoare a canalelor media în a produce şi distribui informaţie.

Pornind de la un material vizual şi textual complex, extras din surse multiple – interviuri, decupaje de presă, schiţe, arhive fotografice identificate pe net, material filmat brut –, iar apoi reprocesat, căruia îi colează propria intervenţie, Sean Snyder construieşte spaţii critice, ale interogării şi negocierii. „Arhivele pe care le construiesc – mărturiseşte artistul într-un dialog cu Charles Esche – sînt un fel de subindexuri împrumutate din surse existente de informaţie: biblioteci, Internet, mass-media etc. Nu încerc să stabilesc vreo ierarhie între resursele existente şi fotografiile ori materialul video pe care îl produc eu însumi. Tot ceea ce strîng sau produc face parte dintr-un proces de refacere a verigilor lipsă. Înţelesul se materializează prin reconfigurări şi juxtapuneri care pun în legătură elemente disparate, fără a oferi o concluzie definitivă. Una dintre posibilităţile discursului artistic este să reevalueze reziduurile trecutului imediat, politic sau cultural.“

Născut în 1972, artistul american (în prezent stabilit la Berlin şi la Kiev) deja are o traiectorie bine definită pe scena internaţională, expoziţiile sale personale recente fiind găzduite de Stedelijk Museum CS (Amsterdam), Secession (Viena), Portikus (Frankfurt), De Appel (Amsterdam), Neue Kunsthalle (St. Gallen) şi Lisson Gallery (Londra). Pentru expoziţia inaugurată la începutul lunii septembrie la Bucureşti, la Muzeul Naţional de Artă Contemporană, cei doi curatori, Florin Tudor şi Mihnea Mircan, au selectat o serie de piese recente ale lui Sean Snyder. Dacă *The Site / 2004-2005* analizează discrepanţele dintre relatările Serviciilor secrete şi cele ale mass-media occidentală, cu privire la capturarea lui Saddam Hussein, *Schema (Television) / 2005-2007* analizează credibilitatea televiziunii ca sursă de informaţie. Pe scurt, ce anume consumăm? – ne întreabă artistul –, ce tip de experienţă / realitate ne inundă odată cu şuvoiul imaginilor televizate, fie ele reportaje, ştiri, transmisiuni ale spectacolelor cu public, date despre vreme, reţete culinare şi publicitate? Împrumutînd teoria asupra montajului, elaborată de Dziga Vertov, pionier al filmului sovietic şi autor al *Kinopravda,* Sean Snyder restructurează, cu ajutorul unui software, subiecte şi programe difuzate de televiziunea prin satelit şi foloseşte telecomanda ca potenţial instrument pentru un montaj imprevizibil. *Two Representations of a Given Place (Pyongyang) / 2001-2004* şi *Dallas Southfork in Hermes Land, Slobozia, Romania, 2001* completează selecţia celor doi curatori. „Proiectele lui Sean Snyder – scrie Mihnea Mircan –, nu răspund cu intenţia utopică de a restabili adevărul, ci cu programul, aproape la fel de anevoios, de a arhiva fisurile retorice din comunicarea publică şi jumătăţile de adevăr, actele ratate colective şi alianţele secrete. Lucrările lui ne invită să ne imaginăm o hartă a lumii compusă din acte de manipulare şi înţelesuri suspendate, un fel de agendă ascunsă globală.“ Expoziţia lui Sean Snyder rămîne deschisă la MNAC pînă în decembrie.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Andreï Makine, *Iubirea omenească*, traducere din limba franceză de Dan Radu Stănescu, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2007.**

Aş vrea să fac o profeţie: secolul 30 va fi XXX sau nu va fi deloc. Cel puţin, aşa îl vor scrie oamenii. Cum îl vor citi, depinde de ei.

Dar secolul XX cum poate fi citit? Cît de înstrăinată e istoria lui de „iubirea omenească“ şi cît de apropiată de protocolul pornografic? Cam asta se întreabă Andreï Makine în acest recent roman al său, apărut în 2006.

Pe scriitor îl ştiţi. Monumental în *Testamentul francez,* adorabil în *Femeia care aştepta,* Makine e un ironic sentimental preocupat de „absurditatea suverană care guvernează viaţa şi moartea oamenilor“. Jocul coincidenţelor, ironiile sorţii, farsele istoriei mari, deziluziile şi dezabuzarea, detaliul care face discutabil întregul, timpul măsurat cînd pe „calendarul“ umanităţii, cînd prin ridurile sau cicatricele personajelor, cînd după termenul de valabilitate al unei cutii cu lapte – toate susţin această frază-cheie a cărţii: „Istoria se joacă mai întîi ca dramă, iar apoi se repetă sub formă de comedie bufă“.

Pariul romanului e uriaş, în măsura în care povestea propune ca personaj un „revoluţionar de profesie“. Elias Almeida – un angolez ajuns să se şcolească la Moscova în răsturnarea regimurilor, luptă insurecţională etc., devenind apoi agent al Serviciilor secrete sovietice – vrea schimbarea lumii. Căutările lui vizează însă nu atît nişte principii politice, cît un soi de încălzire globală sufletească. Or, iubirea planetară la care rîvneşte el uzează mai degrabă de tehnici XXX: preferă poziţiile „de putere“, se face pe bani sau trocuri perverse, degenerează în orgii sîngeroase. Singura dragoste cu putinţă ţine de accidentul biografic, nu de istoria mare – iar în cazul lui Elias, aceasta va fi o scurtă romanţă trăită în decor siberian.

Din păcate, desele inflexiuni imnice sau alunecările înspre tonul unui editorial de politică internaţională scad din forţa romanului, lăsîndu-ţi senzaţia unei case nelocuite, deşi cu toate luminile aprinse. O puteţi totuşi „colinda“. Unora – cine ştie? – poate li se va şi deschide.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

În atenţia domnului Gahan

● **Dave Gahan, *Hourglass*, Virgin, 2007.**

Mult stimate domnule Dave Gahan, înainte de toate ar trebui să ştii că noi în România o ducem foarte bine, ceea ce îţi dorim să ţi se întîmple şi ţie. De exemplu, mai mulţi fani de-ai dumitale m-au rugat să-ţi transmit pe această cale considerentele lor legate de vreme, în sensul că nu contează că afară bate vîntul, a început să plouă şi e frig, atît timp cît tu te-ai hotărît să lansezi şi un al doilea album solo. Aşadar, nu-mi rămîne decît să mă includ şi pe mine pe această listă, mai ales că de afară răzbate, într-adevăr, o lumină posacă şi un aer rece, numai bune pentru genul de muzică electronică pe care te-ai hotărît să-l experimentezi pe *Hourglass*. Sper că n-ai să te superi prea tare pe mine dacă am să-ţi spun că pe albumul acesta pari, aşa, un pic cam trist şi dus pe gînduri şi, chiar şi atunci cînd vrei să fii drăguţ în unele melodii, părerea mea e că nu prea îţi iese, şi tot mai bine îţi stă cînd faci pe inaccesibilul, pe misteriosul sau pe melancolicul studiat. Să ştii că, cel puţin în ceea ce mă priveşte, am să închid ochii de fiecare dată cînd o să mi se pară că forţezi prea mult notele în căutarea unei poze perfecte şi am să mă fac că n-aud cum zbîrceşti unele piese cu vreo două, trei accente de star răsfăţat. Nu mi-o lua în nume de rău, dar eu zic că atunci cînd un om s-a obişnuit să fie răsfăţat, e tare greu să-l scoţi din ale lui şi n-are nici un rost să-l baţi la cap sau să-l tragi de mînecă pe tema asta. Nu ştiu de ce, dar sînt convins că domnul Martin Gore a avut grijă să-ţi spună la timpul cuvenit cîteva chestii, ceea ce şi explică, cred eu, motivul pentru care dumneata te-ai decis să iei în ultimul timp (de cînd ţi-au mai trecut depresiile şi stările de sevraj) o pauză de Depeche Mode. Ştiu că nu e prea frumos ce spun, dar nu-i aşa că ai vrut să-i arăţi că se înşală amarnic şi că, indiferent de părerea lui, te-ai făcut băiat mare şi responsabil? Ei bine, dacă la *Paper Monsters* nu eram tocmai sigur că demonstraţia ţi-a reuşit (pînă la urmă e vina mea că nu mi te închipui ca pe un rocker), cu *Hourglass,* e clar, nu mai e loc de întors. Ce contează că Martin rămîne în continuare un compozitor mai valoros decît tine, iar Depeche Mode au inventat un sunet mai închegat, mai plin şi mai misterios decît cel pe care îl oferi tu, atît timp cît toate cele 10 piese de pe *Hourglass* au o vibraţie personală incontestabilă, fac corp comun şi refuză să intre în plasa grupului din care faci parte? În fond, oricît de dispuşi am fi noi să interpretăm lucrurile în cheia asta, nu avem parte de nici un fel de întrecere, ci doar de un proiect solo, punct. Iar dacă Martin Gore va înţelege că e spre binele grupului pe care îl păstoreşte din umbră ca şi dumneata să ai un cuvînt de spus în procesul de creaţie, totul va fi în regulă, iar noi vom avea mai mulţi Gahan de ascultat: pe cel de paradă, strălucitor, languros şi cu explozii bine temperate şi pe cel de aici, ascuns, insinuant, sincer şi mai degrabă discret. Că tot veni vorba: aşa ai vrut tu, Dave, ca vocea să şerpuiască în urma bizareriilor electronice pe care le încerci?, sau a fost doar un accident de creaţie şi, fără să-ţi dai seama, te-ai concentrat mai mult pe textura instrumentală? Pentru că, nu ştiu cum să zic, dar pentru un album solo al unui vocal celebru, nu m-aş fi aşteptat ca în echilibristica sunetelor, densitatea percuţiei şi scurtcircuitele electronice să fie mai importante decît partitura vocală. Nu e nici un reproş şi nici măcar o problemă; e cel mult o nedumerire, din moment ce tu erai cel ce declara nu cu mult timp în urmă că „am o voce proprie, o voce a mea personală care se conturează în cîntecele solo“. Departe de mine gîndul să te contrazic, dar, dacă pe *Hourglass* avem parte de adevăratul Gahan, mă simt vag tentat să-i ţin partea lui Martin Gore. În definitiv, ar trebui să nu elimini posibilitatea că, după atîţia ani petrecuţi împreună, colegul ăsta al tău a ajuns să te cunoască destul de bine. Nu îndeajuns încît să-ţi înfrîngă ambiţiile, dar suficient cît să facă din tine un superstar.

PUBLICITATE

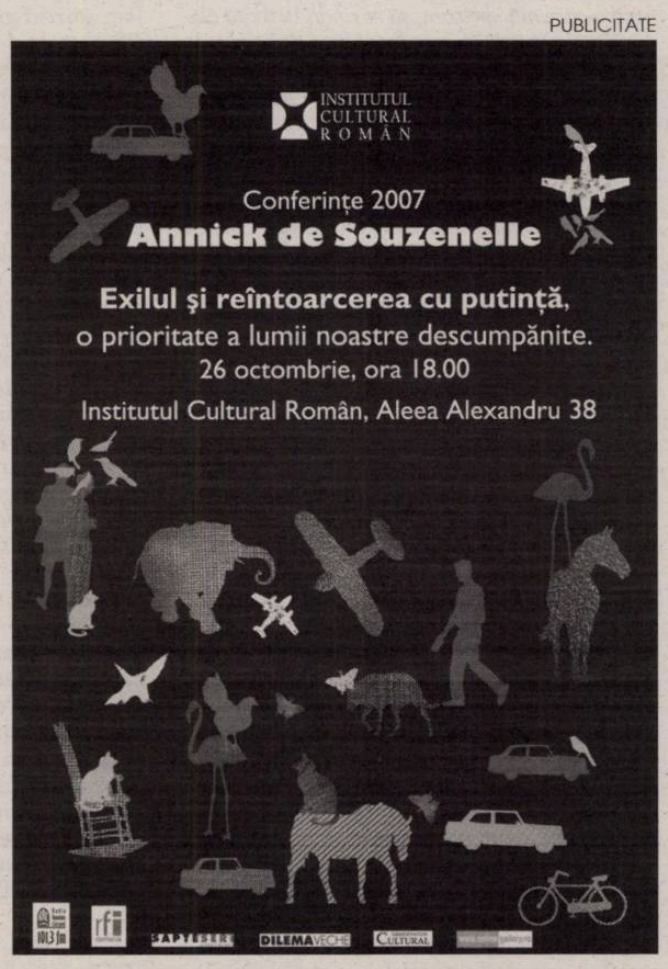

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Fidelitatea diamantului

● **Victoria Finlay, *Jewels. A Secret History*, Sceptre, London, 2006.**

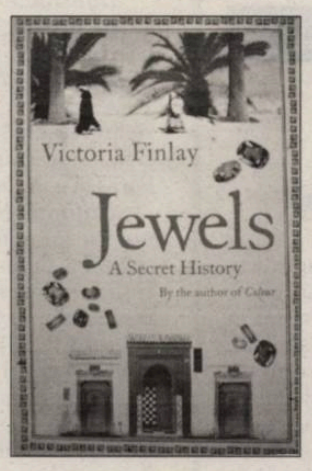

Uneori, aflată la braţul jumătăţii mele, plec plină de regrete din faţa unui stand cu bijuterii. Se mai întîmplă să recurg apoi la o strategie nu prea originală şi să mă întorc, singură, pentru a-mi lua podoaba rîvnită. La scurt timp, urmează întrebarea: „De cînd ţi-a mai crescut chestia aia nouă la gît?“. Cu aerul pe care îl au, cred, toate nevestele care mizează pe lipsa de atenţie a bărbaţilor faţă de fleacuri, scot din trusoul de nuntă răspunsul standard: „Vai, dragul meu, abia acum observi, nici nu mai ştiu de cînd o am...“. În marea lor generozitate, soţii noştri se prefac că ne cred. E grozav atunci cînd replicile teatrale sînt urmate de un schimb de zîmbete care spun adevărul, de ambele părţi.

Ca o ilustrare a ataşamentului meu (femeiesc, vai, prea femeiesc) faţă de acest subiect, o să mai vorbesc puţin despre cartea Victoriei Finlay, *Jewels. A secret history,* publicată recent de o editură londoneză.

Mai mult decît oricare altă piatră preţioasă, diamantul a ajuns să simbolizeze fidelitatea amoroasă, cuplul durabil. După 60 de ani de căsnicie, venerabililor miri li se rezervă dreptul de a celebra nunta de diamant.

Pe lîngă valoarea simbolică ori sentimentală, diamantului i se atribuie, în funcţie de patru parametri (culoare, claritate, carate şi tăietură), o valoare materială care poate atinge cote fabuloase. Sînt destul de cunoscute poveştile cîtorva diamante celebre, care nu fac economie de jafuri, trădări, torturi, crime şi blesteme.

Diamantul albastru numit *Hope,* ce adună cohorte de admiratori în aripa de Istorie Naturală a Muzeului Smithsonian din Washington DC, are în spate o lungă şi tulbure istorie, ce se pierde în urmă cu multe secole. Intraţi în posesia lui în 1910, fraţii Cartier – celebrii bijutieri parizieni – pun în circulaţie o legendă pentru a-i spori cota. Cică piatra ar fi fost smulsă cîndva, în secolul al XVI-lea, din ochiul unei statui indiene ce figura un zeu important. De aici un blestem ar plana asupra tuturor celor care l-au avut. Între alţii, Regele Soare, apoi nefericitul Ludovic al XVI-lea. Diamantul dispare în valurile Revoluţiei şi apoi reapare la Londra, cîteva decenii mai tîrziu, cu o tăietură îmbunătăţită. Pe la 1823, bancherul olandez Henry Philip Hope îl cumpără şi îi dă numele său. Pentru a scăpa de datorii, un descendent îl vinde fraţilor Cartier, şi de aici diamantul ajunge la fiica unui baron al minelor de aur din Colorado, excentrica Evalyn. Trăind din plin frenezia epocii pe care o numim azi *Jazz Age,* noua proprietară poartă cu neglijenţă studiată comoara albastră la toate petrecerile care se ţin lanţ, memorabil fiind momentul în care, în calitate de gazdă, apare în capul scărilor îmbrăcată doar în irizările colierului cu diamant. Alteori, plictisită, îl agaţă de zgarda cîinelui, spre stupoarea musafirilor.

Următorul posesor este bancherul newyorkez Harry Winston, care îl cumpără în 1947 şi are ideea de a-i exploata faima. El organizează expoziţii itinerante, de o parte şi de alta a Oceanului, prezentînd acest diamant ca pe o celebritate în sine. În 1958 îl donează muzeului, neasemuita piatră putînd fi şi azi admirată în sala care poartă numele generosului bancher.

Pe lîngă rarele diamante mari cît o nucă, ce îşi găsesc locul doar în diademe princiare sau în sceptrul regal, diamantele de talie medie au făcut treptat o spectaculoasă carieră din ce în ce mai populară. Aceiaşi fraţi Cartier au ştiut să profite, pe de-o parte, de abundenţa acestor pietre datorată noilor mine descoperite în Africa de Sud, iar pe de altă parte, de punerea la punct a tehnologiei de prelucrare a platinei. Strălucirea diamantelor este sporită de încrustarea lor în metal alb. Cererea era mare, iar imaginaţia şi meşteşugul lor – pe măsură. Marile consumatoare de bijuterii erau femeile, între altele şi pentru că, în Franţa cel puţin, pînă în anii '30, femeile căsătorite nu aveau voie să deţină altă proprietate decît bijuteriile personale. De aici preocuparea de a se afla în posesia unei mici comori care le-ar fi putut asigura traiul în eventualitatea unor zile negre. Partenerii mai dispar, diamantele însă rămîn *„a girl's best friend“.*

Imediat după război, cota diamantelor e în scădere, au trecere mai ales bijuteriile colorate, cu tentă exotică. Compania De Beers, care deţine şi astăzi supremaţia pe piaţa diamantelor, face în 1946 un sondaj din care reiese că tinerii americani nu asociau cîtuşi de puţin diamantele cu angajamentul matrimonial. O agenţie de publicitate va rezolva rapid problema. În 1947 este lansat sloganul bombă de marketing: *„A Diamond is Forever!“.* Tradus în peste 30 de limbi, impune definitiv moda obligatoriului inel de logodnă cu diamant, purtat apoi alături de verighetă, pe inelarul stîng.

Sensibilă la posibilul efect comercial al emancipării feministe, strategia publicitară ţinteşte în ultimii ani mai ales amorul propriu al femeilor care sînt sau se vor „independente“. Femeile sînt încurajate să îşi cumpere singure şi să poarte *„right-hand rings“,* spunîndu-li-se că în timp ce cu stînga leagănă copilul, cu dreapta pot să dirijeze treburile lumii. Textele fac risipă de retorică: *„Your left hand says WE, your right hand says ME“.*

În ultimul timp, în foarte lucioasele reviste destinate „săracelor fete bogate“, veşnic în pană de iubit viabil, reclamele merg chiar mai departe, anulînd cu totul ideea că o bijuterie ar trebui să fie expresia unei legături amoroase. Discursul se construieşte cam aşa: nimeni nu te cunoaşte mai bine decît tu însăţi. Numai tu ştii ce îţi doreşti cu adevărat. Nimeni nu te iubeşte aşa cum te iubeşti tu, deci nimic nu te împiedică să îţi cumperi acest inel la care visezi şi pe care îl meriţi pe deplin. Amantul lipseşte, însă diamantul străluceşte triumfător pe mîna ta...

Sau dacă totuşi există un „el“ alături, o bijuterie poate fi oricînd cumpărată ca o plăcută răzbunare: *„C'est pour toutes les fois où il m'a obligée à regarder le foot“.* Zîmbet satisfăcut, urmat de comentariul ce însoţeşte toată seria: *„Les bijoux. Il y a tant de raisons de nous faire plaisir“.*

Asemeni legăturilor a căror expresie ar trebui să fie, diamantele pot fi adevărate sau false. Nici experţii nu mai sînt azi siguri pe ei. Începînd cu anul 2003, există şi un diamant de sinteză, cu totul special, pus la dispoziţie de firma LifeGem, *le dernier cri* în materie de pompe funebre. Nefiind în esenţa lui decît carbon, diamantul poate fi azi sintetizat din cenuşă...

Ca o ironie a sorţii, primul om transformat după moarte în diamant fusese geolog. A fost dorinţa soţiei. Mă trec fiori la gîndul că următorul dialog a devenit posibil:

– Ce inel frumos aveţi, doamnă!

– Oh, da, este soţul meu....

Dilema veche vă recomandă

● Ultima mea plăcere vinovată este o frumuseţe brunetă rubensiană pe nume Ruth Maria Renner, pe care Europa o cunoaşte deja sub numele de Miss Platnum. Este berlineză, s-a născut acum 27 de ani la Timişoara şi tocmai a scos un album de „balcan R&B“, numit *Chefa*, cîntat în română, germană şi engleză. Are voce şi mult umor, videoclipul ei „Give me the food“ a încins traficul pe YouTube, iar dacă va fi scoasă pe single, melodia „Sinkin boat“ (varianta R&B a „Ciuleandrăi“) are toate şansele să cîştige un Grammy anul viitor. (Marius Chivu)

● În euforia generală declanşată de triumful României asupra Olandei, Viorel Moţoc conchide, în *Academia Caţavencu* (nr. 41/2007), sub un titlu bine stăpînit („Mai bine corect decît genial, mai bine victorie decît egal!“): „Nu-i o încoronare, nu-i un triumf... Abia cînd nu ne vom mai crede deloc excepţionali (în toate sensurile) vom ajunge să fim foarte, foarte buni“. O frază de extins nu numai în toate sensurile, dar şi în toate sporturile, în toate porturile şi în toate transporturile. (Radu Cosaşu)

Andrei GORZO

dilematograf

Post-traumă

● ***Curaj nebănuit / The Brave One* (SUA, 2007), de Neil Jordan.**

În noul şi ciudatul film al lui Neil Jordan, *Curaj nebănuit,* Jodie Foster joacă rolul unei realizatoare de radio numite Erica Bain, care face o emisiune despre New York-ul ei. New York-ul ei pare a fi unul preţios-literaturizat, imprecis-poetic, şi în timp ce o auzim vorbind despre el îl vedem ondulînd, scînteietor şi vaporos, ca într-o oglindă tulbure. Oglinda asta se sparge în noaptea în care, ieşind cu cîinele în Central Park, Erica şi prietenul ei sînt atacaţi de nişte derbedei. Jordan amplifică zgomotul loviturilor, iar marele său director de imagine, Philippe Rousselot, tratează lumina nocturnă cu o energie grafică ce taie ca o lamă prin vaporozitatea dinainte. Erica se trezeşte din comă după trei săptămîni, ca să afle că prietenul ei nu s-a mai trezit niciodată. Atunci cînd îndrăzneşte să iasă din nou pe stradă, strada începe să se balanseze sub picioarele ei ca un vapor care se scufundă; atunci cînd un alt trecător apare pe neaşteptate în cadrul ăsta oscilant, mergînd chiar în spatele Ericăi, el nu pare un simplu trecător. Erica îşi reia emisiunea, dar acum vorbeşte despre cum s-a schimbat oraşul. „New York-ul, ca orice metropolă, e un organism“, spune ea. Îşi cumpără un pistol şi începe să umble noaptea pe străzi, căutînd răufăcători, precum Charles Bronson în seria aia de filme în care familia lui trebuia bătută şi violată în fiecare nou episod, pentru ca el să aibă ce răzbuna. Filmele cu Bronson au fost pe cît de populare, pe atît de (binemeritat) ponegrite pentru viclenia comercială grosolană, moralmente iresponsabilă, cu care speculau fanteziile de victimizare şi revanşă justiţiară ale publicului urban. Jordan *(Mona Lisa, Interviu cu un vampir, Sfîrşitul aventurii)* nu e de felul lui nici grosolan, nici deosebit de comercial. E destul de clar (deşi mă tem că nu suficient de clar ca să percuteze în toate Multiplexurile lumii) că scenele de execuţie de aici nu urmăresc să declanşeze aplauze tembele; tensiunea anticipării nu e plăcută, ci doar apăsătoare, iar uşurarea de după n-are nimic euforic. Pe de altă parte, oare Jordan nu simplifică şi el problema morală prezentîndu-ne o eroină care, deşi caută război, de ucis nu ucide decît în legitimă apărare?

Asta nu e tot. Primul indiciu că asta nu e tot vine de la prietenul Ericăi (cel care moare): acesta e arab. Al doilea indiciu e data nenorocirii: un 11. Următoarele indicii sînt eseurile radiofonice în care Erica pare să se identifice cu oraşul şi vorbeşte despre sentimentul de nesiguranţă care a pătruns peste tot. Toate astea înseamnă că tragedia suferită de Erica şi rătăcirile ei ulterioare, în căutare de răufăcători pe care să se răzbune, vor să oglindească tragedia lui 11 Septembrie şi patologia post-traumatică a Americii. Ceea ce bineînţeles că nu rezolvă nici o problemă; dimpotrivă, problemele se adîncesc şi se ramifică. Să revenim la ce discutam mai înainte – la faptul că Erica, deşi caută război, nu atacă niciodată prima, ci aşteaptă să fie atacată. Această cosmetizare a execuţiilor ei lasă filmul vulnerabil la acuzaţia că ar fi o apologie bronsoniană a justiţiarismului paralegal. Iar dacă filmul e o alegorie, atunci devine de două ori mai atacabil, căci, aşa cum multă lume s-ar grăbi să amintească, America n-a aşteptat ca Irakul să dea el primul. Aceeaşi multă lume ar sări ca arsă în faţa finalului, în care, prin intermediul unui personaj cu atribuţii de judecător, filmul pare să dezincrimineze toate acţiunile Americii. Pe de altă parte, nu e atît de clar că filmul vede aceste acţiuni ca pe nişte acţiuni lăudabile; mai curînd le vede ca pe efectele inevitabile ale unei traume care nu va începe să se vindece decît după pedepsirea *acelor* răufăcători care au provocat-o. De executarea *acelora* (cum ar veni, de asasinarea lui Bin Laden) e disculpată eroina la final. În plus, e greu să acuzi un regizor că-ţi manipulează prea tare simpatiile în favoarea eroinei sale, atunci cînd el o distribuie în rolul eroinei pe Jodie Foster: cu inteligenţa ei crispată şi fragilitatea ei colţuroasă, negiugiulibilă, Foster, în cîţiva ani, ar putea să înceapă să rivalizeze cu Charlotte Rampling în puterea de a înspăimînta. Erica vorbeşte despre frica din aerul oraşului, dar oare frica despre care vorbeşte ea – frica de răul care trăieşte în acelaşi oraş cu tine – are chiar acelaşi miros cu frica cealaltă – frica de răul care poate cădea peste tine din cer? Şi, dacă Erica reprezintă America, iar New York-ul reprezintă lumea în care ea pleacă la război, atunci cine mai reprezintă New York-ul? Nu e de mirare că atmosfera New York-ului lui Jordan (care e irlandez) e atît de rarefiată, de vătuită. Te absoarbe, dar nu ştii prea bine unde eşti.

trecerea prin reviste

Originea spaghetelor

„Mîncarea, ca şi limbajul vorbit, este un important instrument de comunicare, care transmite simboluri şi semnificaţii de diverse naturi (economice, sociale, politice, religioase, etnice, estetice...) şi reprezintă valorile şi tradiţiile în care fiecare societate se recunoaşte.“ Vă place cum începe? V-aţi gîndit, cînd mîncaţi o sarma sau un Big Mac, la simbolurile şi semnificaţiile care vă sînt comunicate în timp ce îngurgitaţi? Dacă nu, rău aţi făcut. Citatul de mai sus este dintr-un editorial apărut în *Specchio+* (supliment al cotidianului italian *La Stampa)* sub semnătura lui Massimo Montanari, profesor de istorie medievală şi de istoria alimentaţiei la Facultatea de Litere şi Filozofie a Universităţii din Bologna. (Oare la vreo universitate românească se predă aşa ceva? Scuzaţi întrebarea.) „Sistemul alimentar“, mai spune profesorul Montanari, „constituie un extraordinar vehicul de identitate şi de schimb: pe de o parte exprimă identitatea unei culturi, pe de altă parte, este instrumentul nemijlocit pentru a intra în contact cu alte culturi. În bucătărie, diversele culturi se deschid către tot felul de invenţii, încrucişări şi contaminări“. Identitatea gastronomică „europeană“ s-a format, de pildă, în Evul Mediu, prin „sinteza“ dintre civilizaţia agricolă romană (a pîinii, vinului şi uleiului) şi civilizaţia silvică şi pastorală a populaţiilor germanice (a cărnii, laptelui şi unturii). Creştinismul a avut şi el un rol: „pe de o parte, pentru că a introdus în calendarul bisericesc alternanţa regulată între mîncăruri «grase» şi «slabe» (cu sau fără carne, adică), pe de altă parte, pentru că a conferit puternică valoare identitară pîinii şi vinului (alimente sacre), dar şi, indirect, cărnii, în special celei de porc – spre deosebire de Islam, care o excludea, aşa cum excludea şi vinul. [...] Pîinea, vinul şi porcul au devenit simbolurile alimentare ale Europei creştine“. Dar a nu se cădea, vă rog, în invocarea vreunui „specific“ (şi a nu se folosi cuvîntul): civilizaţia pîinii s-a născut în Africa de Nord, nu în Europa. Tocmai aici e problema, crede Massimo Montanari: cînd se vorbeşte despre mîncare, „tema identităţii este adesea utilizată în mod reacţionar, pentru apărarea propriei ograzi şi a trînti uşa în nas celorlalţi“. Ceea ce, astăzi, are nu doar implicaţii culturale, dar şi politice. „Identităţile şi tradiţiile se inventează, se construiesc. Iar originile – rădăcinile – nu explică nimic prin sine: sînt condiţii necesare, dar nu suficiente pentru a explica fenomenele. [...] Identitatea înseamnă valorile şi modelele care ne caracterizează aici şi acum. Rădăcinile sînt locurile şi elementele din care s-a născut identitatea noastră, dar acestea nu ne aparţin neapărat.“ Pentru a ilustra această idee, profesorul Montanari se opreşte la un exemplu considerat „tipic italian“: spaghetele cu sos de roşii. Spaghetele vin din Orientul Mijlociu arab, de unde au ajuns în Sicilia, în Evul Mediu, pastele uscate de formă alungită, iar roşiile au venit, în epoca modernă, din America. „Rădăcinile acestui fel de mîncare sînt, deci, asiatice şi americane. Dar nu e nici o îndoială că spaghetele cu sos de roşii reprezintă identitatea italiană, pentru că rădăcinile (originile) nu sînt totuna cu identitatea. Dacă putem spune astfel, rădăcinile îl exprimă pe «celălalt din noi».“ (**M. V.**)

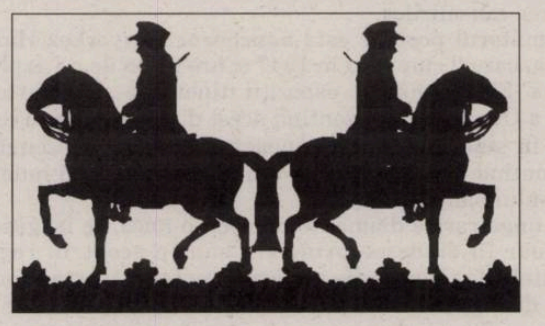

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Blestemul telegramelor Havas

Bunică-mea mi-a lăsat, de pildă, dragostea de Brunea-Fox. Înainte de orice Ispirescu, De Amicis şi, desigur, De Ségur (contesa!), ştiam, din lecturile ei înmărmurite, de Brunea scafandru la Snagov, vagabond sub planşeul Dîmboviţei şi dormind la Morgă. Dinspre cea mai tînără şi mai democrată mătuşă îmi vin noţiunile de „stînga“, Zola, „J'accuse!“, *Cuvîntul liber* şi Tudor Teodorescu Branişte. Ea „îl citea pe Branişte“ săptămînal, cu evlavie şi exclamaţii voioase; prima mea visare clară a fost să devin ca Branişte, un om după care se alerga săptămînal, la chioşc, să-i cumperi ziarul în care scrie şi să-l citeşti imediat şi fericit. Aceasta ca program maximal (cel minimal, accesibil, pe măsura puterilor mele, fiind acela de ziarist sportiv). Înăltuţ, în război, visarea şi-a găsit ziarul *Ecoul,* cu acea pagină a doua, culturală, pe care am învăţat ceva carte cu M.R.P., cu Geo Dumitrescu, Caraion şi Ierunca, cu acel „Observator“, semnatar al cronicii evenimentelor militare de pagina întîi, decriptat şi comentat pînă noaptea tîrziu de înţelepţii familiei, convinşi că fiecare rînd cuprindea un mesaj antihitlerist şi nu o dată bucuroşi că l-au găsit, ceea ce le dădea somnul plăcut al inteligenţei trudite pe tărîmurile feerice ale subversivităţii.

După război, în codul acela al geneticii ziaristice – care mă făcea să citesc zilnic *Jurnalul de dimineaţă* cu fondul lui Branişte – au apărut modificări, ruperi, menţinîndu-se spontana linie antifascistă, de la patima ehren-burgheză (mai tîrziu aveam să dau seamă pentru originea mic-burgheză!) pînă la descoperirea „Anilor împotrivirii“ lui Bogza (exact în anul morţii lui Stalin), dar şi mistica alergării la chioşc, vineri de vineri, după Călinescu în *Contemporanul.*

Şi au mai apărut – odată cu mintea la cap – două revelaţii fundamentale: extraordinara forţă gazetărească a mai tuturor geniilor noastre literare, de la Eminescu lăsată moştenire – „telegramele Havas“ triate, „pentru păcatele mele“, de aceeaşi mînă care a scris „Luceafărul“, stabilind „un blestem“ la fel de obsedant ca acea „cinstire“ lăsată cu limbă de moarte de Văcăreşti – şi ducîndu-se, din pisc în pisc, pînă la Iorga, Arghezi, Bogza, Cocea, Caraion, Vinea, Sebastian, Camil, Aderca, Fundoianu, Călinescu despre care Jebeleanu îşi va aduce aminte cît de copilăros şi încîntat emitea că „nimeni nu se pricepe ca mine, în România, să facă o gazetă...“.

Şi a doua: tocmai în ţara asta unde un articol, să-i zicem „Ciulniţa“, despre gara cu acelaşi nume, putea suna la fel de genial ca un psalm al aceluiaşi jurnalist, unde cea mai frumoasă „Istorie a literaturii“ ei poate fi citită fie ca un roman, fie ca „macheta unui formidabil ziar“ (vezi intuiţia unui Paleologu în această direcţie!), tocmai aici judecăţi dintre cele mai bogate au putut institui o tranşantă deosebire, o severă ierarhie, o discriminare de morală şi artă între gazetărie şi literatură, lăsînd să se înstăpînească strania credinţă că una-i ce scrii la ziar, de mîntuială, şi alta-i ce pui în ficţiune, aceea fiind cea mai grea, suprema realizare. Numai nişte nababi ai talentului îşi puteau îngădui cu atîta dezinvoltură – vai, şi îndreptăţire! – o asemenea despărţire masochistă a conştiinţei estetice, indivizibilă de felul ei. Supuşi, probabil, îi vom rămîne, atît de tare fiind prejudecata.

Sînt cîţiva gazetari în literatura noastră pe care mi i-aş fi dorit redactori-şefi. Ficţionar cum sînt, i-am scris lui Camil Petrescu, imediat după moartea lui, în 1957, avînd timp berechet fiindcă fusesem dat afară din presă pentru „atitudinea duşmănoasă în timpul contrarevoluţiei maghiare“:

„Bucureşti 1937. Mult stimate domnule Camil Petrescu, deşi nu posed mai mult decît cei 7 ani de acasă, nu mai sînt la vîrsta care să-mi permită ratarea încă unuia din visurile vieţii mele, şi anume pe cel mai important. Am credinţa că nu D-voastră mi-l veţi bagateliza, mai cu seamă că întreaga D-voastră operă – pe care o iubesc şi am asimilat-o atît de bine că am fost silit să dau explicaţii, unora, pentru acest patetism, ceea ce ştiţi cît doare – mi-l hrăneşte şi mi-l justifică în toată puerilitatea lui. Sînteţi dintre acei oameni care nu vor rînji vreodată în faţa copilăriilor de spirit şi de destin, aşa cum lui Don Quijote nu-i va trece prin minte să batjocorească un comediant. Aţi fost de atîtea ori luat în derîdere drept Don Quijote, iar eu am suportat nu o dată blestemul de «a rămîne la Camil al tău» – adică, vezi bine, într-un fel de subdezvoltare intelectuală – ca să mai zăbovesc în prea multe ocoluri: neavînd de mic decît dorinţa de a povesti lumii cum se joacă foot-ball, şi aflînd că aţi înfiinţat o revistă cu acest titlu, *Foot-ball,* dar mai ales cu acest subtitlu: «Revistă săptămînală pentru deprinderea „jocului curat“ în sport, artă, literatură, viaţă socială», vă rog să aveţi bunătatea – deci inteligenţa – de a mă angaja redactor sau corector, fie şi pe gratis. Nu pot rata visul meu pueril de a-l avea pe Camil Petrescu, redactor-şef la o revistă footballistică, fascinată de jocul curat, precum alţii de jocul ielelor. Şi nu doar din sfintele superstiţii care ne animă pe toţi camilienii, dar şi din luciditate, evoc posibilitatea că dacă nu veţi fi mulţumit de mine, să mă daţi, fără menajamente, afară. De prea multe ori am fost concediat din redacţii unde redactorii-şefi fuseseră mulţumiţi de mine, pentru ca o dată să nu găsesc puterea de a îndura să fiu concediat de Camil Petrescu, din motive strict profesionale. Vă asigur că în acest caz mă voi înhăma la o altă soartă – pădurar pe valea Rucărului, tot de-a noastră! – şi nu veţi mai auzi de mine. Dar pînă atunci, rămîn al D-voastră, fidel...“

Nu cred că-i de neiertat. De neiertat este că atunci cînd s-a interzis *Jurnalul de dimineaţă* al lui Branişte, n-am resimţit porcăria asta ca o pierdere esenţială, ca o nenorocire personală.

P.S. Sper că prietenii ştiu de ce am inclus la sfîrşit de octombrie acest articol, publicat la 29.10.1999 în *Dilema,* printre „exerciţiile de oarecare posteritate“.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Nudism de Marin Sorescu

Se termină: omul ce să facă? Cară în continuare.

Dificultate: nici una. Chiar e recomandabil să fii prost ca să nu te prostească mai rău poezia.

Durata lecturii: un sfert de minut.

Remixuri: şmecherii cu două vorbe pe o sfoară, lăsate în voia vîntului, mai rar la români. Bun, Cantemir, Filimon, dar alea sînt stufoase. Sorescu e un fel de Coelho cu romane mai scurte.

Utilitate: băi, tată, familiarizează omul cu munca lui nefericită şi ingrată. Mulţi vor să-şi schimbe slujba în lumea asta de frecţii şi aspiraţii, or, Sorescu face să iubească taximetristul taximetria şi matematicianul matematica, indiferent la salariul minim pe economie sau lăsînd draculŭi şmecheria cu pusul pe uşa taxiului de nume asemănătoare firmelor de taxi celebre. Vezi Confortabil Taxi care păcăleşte ochiul obişnuit cu Taxi Confort. Cu alte cuvinte, decît să iei vreo înjurătură de la client, mai bine citeşti o poezie.

Ciudăţenii: nici una. Dar să nu uităm poporul năpăstuit al onaniştilor şi *voyeur*-iştilor. Şi ei, ca de obicei, rămîn degeaba în poezie. Poezia îi poate activa doar la citire şi imaginare.

Personaje: femeile, obişnuinţa şi cărătorul de nămol la nudism.

Povestea: carnea degeaba, multă, goală obişnuieşte, şi nu creează altă nouă femeie.

Mişto: „Car nămol cu o căldare / La femeile care fac nudism. / În tinereţe aveam o părere mai bună / Despre femei; / Dar trebuie să facă cineva / Şi treaba aceasta. / Ele nu se mai feresc de mine / Mă numesc «cel care aduce nămol» / Şi-şi văd înainte de nudismul lor. / De fapt eu nici nu le mai bag în seamă, / Le numesc «femeile care se înnămolesc» / Şi mă gîndesc la ale mele. / Uneori mă apucă din senin / O poftă grozavă de înjurat. / Dumnezeii tăi de viaţă / De tinereţe / De bătrîneţe / De fericire / De iubire / De căsătorie / De ideal. / Toţi aceşti dumnezei / Se prefac în nămol de bună calitate. / În orice caz femeile îl găsesc foarte bun / Şi se ung cu el“.

Fresca de Marin Sorescu

Se termină: nu vă aşteptaţi la altceva, în iad toate sînt cu *happy-end*.

Dificultate: cînd eşti bosumflată, dragă, dă-te cu capul de pereţi, nu mai merge la shopping.

Durata lecturii: 20 de secunde şi 4 miimi.

Utilitate: poate citind bucata asta, unele fete tinere, dar şi babetele ce dau în clocot cu banii în poşetă sau pe card o lasă mai moale cu shopping-ul, vrăjeala că sînt stresate şi expusul prin mall-uri. V-o furaţi oricum, sexelor pe tocuri!

Ciudăţenii: normalitatea. Bărbaţii, pe motoare sau cu maşini puternice, rămîn ceea ce sînt: preşuri.

Personaje: clamele, agrafele, inelele, brăţările, pînzeturile, lenjurile, sufertaşele, preşurile.

Povestea: ce vă aşteaptă în iad pe voi, femeile. Pe voi, bărbaţii.

Mişto: „În iad păcătoşii / Sînt valorificaţi la maximum. / Femeilor li se scot din cap / Cu o pensetă / Clamele, agrafele, inelele, brăţările, / Pînzeturile, lenjeria de pat. / După aceea sînt aruncate / În clocotul unor cazane, / Să fie atente la smoală, / Să nu dea în foc. / Apoi unele sînt transformate în sufertaşe / Cu care se cară la domiciliul dracilor pensionari / Păcatele calde. / Bărbaţii sînt şi ei folosiţi / La cele mai grele munci, / Cu excepţia celor foarte păroşi / Care sînt torşi din nou / Şi făcuţi preşuri“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Un continent prea mic pentru două teorii

Uniunea Europeană are un nou tratat. E drept că, dacă încerci să-l citeşti, nu înţelegi mare lucru, pentru că de fapt noul tratat doar modifică articole din cele precedente. E limpede că nu se vor edita broşuri cu Tratatul de la Lisabona, ca să ştie cetăţenii europeni cu ce s-au ales. Şi, apropo, care cetăţeni europeni? Mă întreb ce se va învăţa la şcoală despre acest moment.

Două teorii contrare bîntuie istoria UE. N-am să vă plictisesc cu numele teoriilor academice, pentru că sînt destul de fluctuante şi nici nu contează dacă oamenii care susţin ceva îşi spun lor înşişi federalişti, neofuncţionalişti sau punkişti. Să spunem doar că teoria 1 priveşte UE ca pe o structură care a plecat dintr-un spirit al vremurilor în care statul naţional era depăşit şi se cerea dezvoltarea organică a ceva care să fie mai mult decît suma părţilor. Această teorie priveşte istoria UE ca un continuum în care punctul final va fi un stat supranaţional, cu cetăţeni la fel de supranaţionali. De ce e nevoie de un asemenea stat? Pentru că globalizarea şi noile fluxuri economice fac statele naţionale desuete. Sau pentru că ataşamentul oamenilor faţă de statul naţional a slăbit şi se cere o nouă structură care să le canalizeze sentimentele de grup. Explicaţiile sînt diverse. Teoria 2 spune că de fapt UE a fost, este şi va fi doar o sumă de tratate semnate de nişte state naţionale, că nu a fost şi nu este nimic mai mult decît permit guvernele naţionale să fie, că nu există cetăţeni europeni, ci doar nişte vecini care s-au cam plictisit să se omoare în războaie şi vor să încerce pacea pe termen lung.

În general, aceste teorii depind de realitate şi una este mai puternică decît alta, în funcţie de ce se întîmplă pe continent. În anii '50, cînd povestea a demarat în forţă, mulţi erau siguri că sămînţa viitorului stat comunitar a fost plantată. Mai tîrziu, De Gaulle s-a gîndit că e OK ca Franţa să împartă costurile economiei sale ineficiente cu Europa, dar nu ar fi OK să-şi piardă destinul istoric într-un cor de state anoste. Aşa că generalul a refuzat să-şi mai trimită reprezentanţi la Bruxelles, aplicînd politica „scaunelor goale". Scaune pe care le-a mai ocupat doar după ce s-a semnat o declaraţie prin care se spunea că Guvernul francez înţelege să declare veto faţă de orice politică comunitară care i-ar afecta interesele naţionale vitale. Atunci, teoria numărul 2 a fost în vogă: aţi văzut, domnilor? Primul om ambiţios şi hotărît v-a pus la pămînt măreţul stat continental. Şi au urmat două decenii în care teoria 2 a văzut doar guverne naţionale tîrguindu-se meschin pe bani. În fine, cade comunismul, optimism, *boom* economic, extinderi. Teoria 1 reintră în drepturi. Europa supravieţuise, instituţiile sale se făcuseră mari aproape pe neobservate, avea şi Parlament ales direct de popoare, peste capetele guvernelor, avea şi curte de justiţie care putea pedepsi guvernele, avea şi Comisie, din ce în ce mai importantă. Atunci de ce să nu aibă şi Constituţie?

Mai departe ştiţi povestea. Cînd francezii au zis *„non"* la referendum, oamenii cu teoria 2 au sărit iar: v-am spus noi! Acum, Constituţia e îngropată. Tratatul a fost semnat. Fiecare stat şi-a văzut de interesul lui. Pare că teoria 2 a avut din nou dreptate. Şi totuşi... Aşa jumulit cum este el, tratatul tot dă Europei un preşedinte, o Comisie (organul supranaţional prin excelenţă) mai mică şi mai vioaie, şansa unei politici externe mai coerente, abandonează dreptul de veto în cîteva arii, schimbă sistemul de vot. Să aşteptăm puţin, sigur vor veni şi teoriile cu noi interpretări. Vă ţin la curent.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Sâmbătă, 27 octombrie, ora 19

American Buffalo

de David Mamet

Regia: Cristi Juncu

cu: *Gheorghe Ifrim, Vlad Zamfirescu, Marius Florea Vizante*

Donny – proprietar de vechituri; Teach - cartofor înrăit;

Bobby - copil de suflet

O poveste despre loialitate şi prietenie în lumea interlopă a marginalilor unde ai crede că doar banul face legea.

Preţul biletelor: 15 lei integral, 10 lei redus pentru elevi, studenţi şi pensionari

O producţie Asociaţia PERSONA cu sprijinul Teatrul ACT

pentru informaţii şi rezervări, sunaţi la 3 103 103 sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro

www.teatrulact.ro

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB

Cotidianul.

DILEMA VECHE

PUBLICITATE

NICULESCU www.niculescu.ro

colecţia cartea de recitire

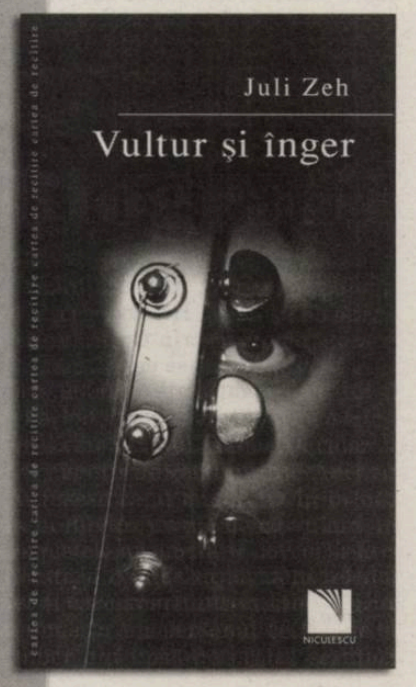

Juli Zeh

VULTUR ŞI ÎNGER

„Îţi taie răsuflarea şi îţi dă fiori..."

Financial Times

Iaromira POPOVICI

bazar

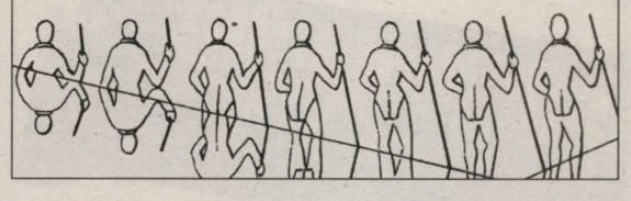

Marcel, statura şi femeile

Întîmplător, am nimerit din nou, după foarte mult timp, peste emisiunea *Din dragoste*. Pe vremuri, cînd show-ul în cauză era la începuturi, mă uitam şi trăgeam oarece concluzii: că dragostea, la români, e în strînsă legătură cu alcoolul şi abuzul fizic; că a te certa, în variantă populară, înseamnă a încasa palme şi bătăi; că a lua o pauză, în aceeaşi accepţie, se traduce în a pleca de acasă un timp şi a locui cu o altă femeie. Toate aceste observaţii, din păcate mult prea realiste, ca să nu spun naturaliste, mi-au diminuat mult din percepţiile romantic-idealiste asupra iubirii şi căsniciei.

Uitîndu-mă iarăşi, cam acum o săptămînă, am avut o nouă revelaţie în ceea ce priveşte imaginarul colectiv erotic: pe ecran se lăfăia un domn *vertically challenged*, mai pe româneşte foarte mic de înălţime, pe care, dacă am reţinut corect, îl chema Marcel. Nu statura lui era problema: aceasta putea căpăta o semnificaţie doar în raport cu prestaţia personajului, care se desfăşura în felul următor: pus să-şi formuleze obişnuita pledoarie pentru a obţine dragostea pierdută a iubitei, numitul Marcel nu a ales o singură destinatară, ci... două. Una, să înţelegem, era nevasta, cealaltă... amanta. Mic la stat, dar mare la inimă, eroul nostru a avut curajul să întreprindă, pe faţă şi înaintea unei naţiuni întregi, ceea ce mulţi dintre compatrioţii săi aparent mai bine dotaţi fac, îndeobşte, pe la colţuri: şi anume, să afirme, sus şi tare, că le iubeşte pe amîndouă, şi amanta, şi nevasta, şi că, din cîte am înţeles eu (dată fiind marea încărcătură emoţională a mesajului), vrea să rămînă cu ambele împricinate. Uimire pe faţa lui Mircea Radu, mirare printre spectatori, stupoare în căminele publicului decent, privitor. Cînd un show ce-şi propune să fie idilic şi, poate, moralizator, se transformă în aşa ceva, ce mai pot face realizatorii? Să ia situaţia ca atare şi să se conformeze doleanţelor invitatului: nu întotdeauna, se ştie, socoteala de acasă se potriveşte cu cea din tîrg. Nu pot să nu îmi aduc aminte, în acelaşi context, de o altă ediţie a aceleiaşi emisiuni, în care o doamnă de vreo 90 de ani a apelat la Mircea Radu să-i găsească marea iubire din tinereţe, după care a suspinat o viaţă; televiziunea s-a conformat, i l-a găsit, iar cînd domnului respectiv, evident, şi el în etate, i s-a povestit despre ea, tot ce a putut să spună a fost că, în tinereţe, cînd s-au cunoscut, doamna în cauză l-a umplut de... boli.

În cazul micului Marcel, echipa emisiunii a fost înţeleaptă şi văzînd că, în anumite cazuri, viaţa bate, cu siguranţă, filmul, a hotărît să ia legătura cu ambele femei solicitate. Amanta, Camelia, era plecată la munci în Germania: a răspuns, însă, la telefon, unde nu a ezitat să povestească, răspicat, neajunsurile, fizice şi nu numai, pe care i le-a provocat Marcel. Concluzia a fost că nu mai vrea să rămînă cu el, deşi au un copil împreună. Cealaltă, nevasta, Roxana, şi ea foarte mică de statură, a narat, la fel de sincer, viaţa cu Marcel: nemulţumirea ei majoră era că soţul nu era un bărbat de casă, ci unul înzestrat cu un permanent dor de ducă; toată ziua-bună-ziua era pe la oameni. Nu a pomenit nimic de vreo amantă, cu o discreţie demnă de apreciat: a spus doar, răspicat, că nu-l mai vrea înapoi. De altfel, mi s-a părut o femeie cît se poate de deşteaptă şi de puţin complexată de situaţia ei.

Drept urmare a reacţiilor celor două amoreze, Marcel al nostru a rămas de căruţă. Singur cu Mircea Radu în emisune, fără emoţiile scîrţîitului de uşă (scîrţîit mai mult psihologic, care precede deschiderea acesteia atunci cînd intră vreun personaj), Marcel şi-a menţinut sîngele rece, şi filozofic, pînă la sfîrşit, a tras singur învăţăturile şi concluziile din propria-i situaţie şi, apoi şi-a pus oarece cenuşă în cap, calm, fără să i se pară că s-ar fi făcut de rîs. Ca un adevărat om de lume, a salvat, în felul lui, onoarea bărbatului român, poate ceva mai mare la stat, dar nu şi la suflet.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

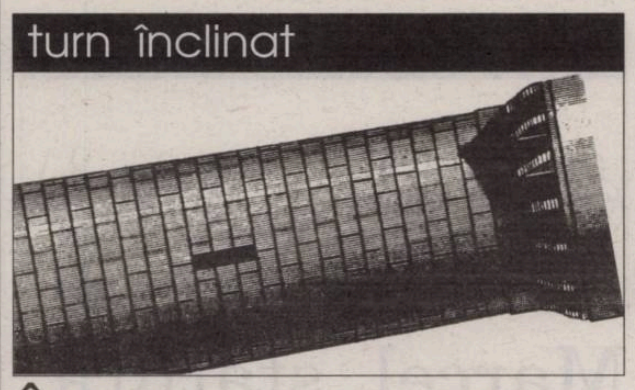

Înţelegere

„Trebuie să ştii, Sancho, că sînt două feluri de neamuri pe lume; unele care-şi trag descendenţa din principi şi monarhi, pe care, puţin cîte puţin, a destrămat-o timpul şi s-a sfîrşit într-un punct, ca o piramidă răsturnată; alţii şi-au avut începutul în oameni de jos şi urcă din treaptă în treaptă, pînă ce ajung să fie mari seniori; astfel încît deosebirea dintre ele este că unele au fost şi nu mai sînt, iar altele sînt, dar n-au fost...“ Don Quijote de la Mancha (restituit nouă în excelenta nouă traducere datorată lui Sorin Mărculescu, Paralela 45) analiza ca atare tensiunea dintre aristocraţie şi cavalerie, competiţia dintre nobleţea ereditară şi cea de merit. Astăzi, aristocraţia ereditară e muzeificată. Iar cea de merit dispare, văzînd cu ochii, din cauza democraţiei digitale.

Cred că ştiu ce s-a petrecut pentru că reţin în ce condiţii am evoluat. Lumea spiritului avea o structură piramidală. Eram învăţat să recunosc modelele demne de urmat. Ştiam că societatea are vîrfuri, că există undeva, deasupra mediocrităţii curente, un Paradis al personalităţilor intelectuale, cărora se cuvine să le recunoşti întîietatea umană. Acest imperativ, nesuferit în principiu, dar acceptat pînă la urmă, se situa în centrul unei pedagogii bazate pe demonstraţie, pe merit şi pe etalarea meritelor. La 15 ani, cînd turmentările adolescenţei te obligă să oscilezi între grandomanie şi gîndul că viaţa nu are de fapt nici un sens, prezenţa unor modele te poate salva. Pe mine m-a salvat. Observîndu-mi, de la distanţa cuvenită, contemporanii cei mai eminenţi, am resimţit urgenţa, căpătînd simultan deprinderea de a mă însoţi cu ei.

Graţie unor asemenea relaţii interpersonale a pornit, şi în cazul meu, descifrarea graduală a tradiţiei româneşti şi universale. A trebuit să-l reperez mai întîi pe Noica, pentru a-l descoperi ulterior pe Platon. Am avut nevoie de Al. Elian, pentru a ajunge la Gilbert Dagron. Prin Valeriu Anania, am scos din rafturile unor biblioteci volumele scrise de Irineu Mihălcescu. Andrei Pleşu mi l-a (re)prezentat pe Erwin Panofsky, iar Gabriel Liiceanu, pe Heidegger. L-am descoperit mai întîi pe Marin Preda, omul, pentru a-l depista ulterior pe Camus, existenţialistul deja mort. Morţii puteau fi înviaţi de cei vii. Funcţionam ca mediu al unei soteriologii elitiste, deveneam instrumentul unor resuscitări esenţiale. Şi mă simţeam parte a unui mare întreg peren. Fără grija că totul se corupe şi nimic nu trece de proba masacrantă a timpului. Acum, după vorba mai sus amintită a lui Cervantes, piramida s-a răsturnat, astfel încît „unele au fost, dar nu mai sînt, iar altele sînt, dar n-au fost“...

Cu numai două decenii în urmă, cultura avea încă, precum orchestrele simfonice, autori, dirijori, interpreţi şi... public. De la intrarea noastră în era www, valoarea adăugată a „hard discului“ personal s-a relativizat, pierzîndu-şi finalmente distincţia şi preţul. Distanţa fecundă dintre creatori şi destinatarii creaţiei s-a redus la zero, fiind înlocuită prin devălmăşia unor vocalize cacofonice. Se uită însă un lucru capital. Personalităţile demne de acest nume nu-şi consacrau diferenţa pentru că acumulau mai multă informaţie decît oamenii obişnuiţi, ci pentru că posedau un instrumentar analitic, o grilă, un stoc inestimabil de *discernămînt*. Faptul că tot ce se afla depozitat în memoria culturală a lui Noica se poate accesa printr-o simplă căutare pe Google nu face din orice internaut o clonă de-a lui Noica. Nu ce ştii, ci cum înţelegi contează. Harul comprehensiunii, aptitudinea hermeneutică, talentul expresivităţii, simţul măsurii juste şi sentimentul solidar al tragicului nu pot fi „clicate“. „Mouse“-ul nu deţine inteligenţa libertăţii şi nici demnitatea opţiunii. Face din tine, cel mult, încă un „şoarece“ captiv în Reţea. În ce mă priveşte, chiar de-ar fi să mă simt încorsetat cu armura lui Don Quijote, rămîn fidel paradigmei sub autoritatea căreia m-am format şi m-am înţeles, făcîndu-mă totodată înţeles. Nu vreau mai mult.

Ilie TRIF

Vocaţia propovăduirii (II)

– predica: prospeţime vie a Evangheliei sau bîjbîială nevertebrată? –

Proorocul adevărat nu va avea niciodată cutezanţa de a articula vreun cuvînt în faţa oamenilor, fără să-i fie descoperit de Sus. În cazul în care vorbeşte conform inimii lui, divorţat de puterea Celui de Sus, fără sinergia şi racordarea la voia dumnezeiască, cuvîntul lui devine o icoană a pustiirii, a nerodirii: „Nu ascultaţi cuvintele proorocilor, care vă profeţesc, că vă înşală, povestindu-vă închipuirile inimii lor, şi nimic din cele ale Domnului“ (Ier. 23, 16).

Cuvîntul predicii trebuie să radiografieze perfect sufletul auditoriului, aşa cum a făcut şi Iisus cu ucenicii Lui în drum spre Emaus. Nu are voie să meargă pe dibuite sau bîjbîite. „Puternicia“ preotului-prooroc se vădeşte în iscusinţa lui de a depista şi vindeca toate bubele hidoase de pe harta lăuntrică a poporului. Poporul să simtă atît de aproape şi de adevărat diagnosticul „prescris“ prin cuvîntul rostit, încît să nu mai aibă puterea de a-l contesta, impunîndu-i-se ca un adevăr, nu implacabil, ci indubitabil, extrem de „real“ pentru configuraţia lui psiho-somatică.

Preotul-prooroc poate fi „puternic“ în cuvînt, doar dacă este îndestulător de „puternic“ şi-n faptă. Şi succesiunea biblică („puternic în *1. faptă* şi-n *2. cuvînt“)* ne obligă şi ne atrage atenţia la aşa ceva. Cuvîntul trebuie neapărat prefaţat de faptă; trebuie născut în faptă, să fie un „efect“ al experienţei faptei. „Deci, cel ce va strica una din aceste porunci, foarte mici, şi va învăţa pe oameni, foarte mic se va chema în împărăţia cerurilor; iar cel ce va face şi va învăţa, acesta mare se va chema în împărăţia cerurilor“ (Mt. 5, 19). *Fapta e cea care naşte, în lumea duhului, cuvîntul, şi nu invers*. Praxis-*ul generează* logos-*ul, el este interfaţa, preludiul adevărat şi autentic al acestuia*. Numai în felul acesta cuvîntul va izbuti să fie un bisturiu al evidenţei, care să facă incizie exact acolo unde e nevoie de aşa ceva. Să fie ca un sfredel care să sfredelească sufletul auditoriului şi să-l pună în faţa evidenţelor „tari“, capabile de schimbare şi purificare a vieţii.

Puterea cuvîntului rezidă şi în capacitatea preotului-prooroc de a activa „sentimentul“ de sete neostoită după realităţi complet nedorite de el pînă atunci. Profetul Amos spunea: „Iată vin zile, zice Domnul Dumnezeu, în care voi trimite foamete pe pămînt, nu foamete de pîine şi nu sete de apă, ci de auzit cuvintele Domnului“ (8, 11). Setea neostoită de auzit cuvintele Domnului e înrădăcinată în fiecare făptură de pe faţa pămîntului: „Mulţimea îl îmbulzea ca să asculte cuvîntul lui Dumnezeu“ (Lc. 5, 1). E nevoie doar de activarea şi conştientizarea de către sacerdot, ca slujitor al cuvîntului, a acestei dorinţe de sete, atît de inerentă firii noastre.

Cuvîntul-predică îşi împlineşte menirea („... cuvîntul Meu care iese din gura Mea nu se întoarce către Mine fără să dea rod, ci el face voia Mea şi îşi îndeplineşte rostul lui“ (Is. 55, 11) numai atunci cînd reuşeşte „să up-dateze“ realităţi existente în noi, să le racordeze la dumnezeiesc. Se impune a fi cerut fermentul „răscolirii“. Un cuvînt care nu ne răscoleşte, nu ne provoacă ameţeli sufleteşti, insomnii duhovniceşti rămîne un simplu bruiaj fonic.

Predica îşi verifică autenticitatea *şi* prin puterea ei de a răscoli, de a ne întoarce sufletul pe „dos“, ca să simţim nevoia de a-l întoarce şi pe „faţă“, de a aduce clocot şi nelinişte liniştită în firava noastră existenţă: „Cuvîntul Meu nu este el, oare, ca un foc, zice Domnul, ca un ciocan care sfărîmă stînca“ (Ierem. 23, 29). De reţinut! Un ciocan care sfărîmă „stînca“, şi nu „nisipul“. Cuvîntul preotului pare a fi dur tocmai atunci cînd trebuie să oblojească şi foarte dulceag atunci cînd ar trebui să mai sfărîme ceva din stîncile indolenţei, insuficienţei şi ale indiferenţei. Desigur, cu condiţia ca tot acest demers să fie expresia puternică a dragostei şi a gingăşiei faţă de popor. Vreme e să mustri, dar, mai ales, vreme e să şi mîngîi prin cuvînt. Predica nu are dreptul să-şi aroge statutul de ciomag sau bocanc la adresa sufletului ascultător. Gingăşie şi mustrare, leac şi rană, condescendenţă şi sfat constituie ingredientele unei predici reuşite. Altfel, vom fi vrednici de mustrarea profetului: „Pe cele slabe nu le-aţi întărit; oaia bolnavă n-aţi lecuit-o şi pe cea rănită n-aţi legat-o; pe cea rătăcită n-aţi întors-o şi pe cea pierdută n-aţi căutat-o, ci le-aţi stăpînit cu cruzime“ (Iez. 34, 4).

Predica între „abia viu“ şi „mai mort“

Din păcate, predica zilelor noastre se zbate între „stingere“ şi „licărire“, în ceea ce priveşte învelişul şi modul în care este transmisă *(nu ne permitem luxul de a face o facilă şi păgubitoare generalizare; sîntem „contemporani“* şi *ai unor excepţii fericite şi dătătoare de nădejdi luminoase)*. Are un chip de muribund care tînjeşte în zadar după viaţă. Această pseudopredică nu mai contaminează pe nimeni cu viaţă, rîvnă şi dor de a urca cît mai sus treptele cuminţi ale vieţuirii în Duh. Face o contramisiune. Se loveşte doar de zidurile reci ale bisericii, fără să penetreze, să plonjeze în adîncul inimii omului. Are un chip şi o configuraţie dezgustătoare. Se „îmbracă“ în expresii „inexpresive“, în cuvinte „necioplite“, în morală „demoralizatoare“ şi în gînduri „negîndite“ vreodată de Duhul Sfînt. Cancerul limbajului de lemn şi mort, deprins prin seminarii sau facultăţi, e modul ei de viaţă. Mai pe scurt, e o predică „ne-predică“. Aşa se face că, atunci cînd cineva ajunge în situaţia de a se sătura de tine pentru că-i dai poveţe, ţi se trînteşte în gură căluşul expresiei „hai, lasă-mă, scuteşte-mă de predici; iar îmi ţii predici?“.

Motivele care brodează, care urzesc această imagine a predicii zilelor noastre sînt multiple şi diverse, ca să nu zic „împestriţate“. Preotul care nu mai face nici un fel de pact cu meditaţia, cu rumegarea noetică şi „cardiacă“ a cuvîntului Scripturii şi al Părinţilor, nu face decît să invoce permanent eşecul unei propovăduiri lipsite de duh şi viaţă, de har şi bucurie. Cuvîntul lui nu mai este plămădit de rugăciune, meditaţie şi studiu, ci de efectul divorţului faţă de acestea. În multe cazuri, se întîmplă un fapt inedit şi, în acelaşi timp, hazliu: primul contact cu pericopa, rînduită spre citire, are loc exact în momentul în care preotul cu Evanghelia în mînă veşteşte cuvîntul biblic neotestamentar. Nu e precedat de dese „vizitări“, de neîncetate interpelări ale cuvîntului biblic. E întîlnire la prima vedere cu acest text. Trist că nu se dovedeşte a fi şi dragoste la prima vedere. Rămîne un accident, o întîlnire pasageră, care trebuie „executată“ doar în virtutea existenţei ei în cultul Bisericii.

Predica care nu este prefaţată de o meditaţie truditoare pe marginea cuvîntului Scripturii riscă să devină un puternic atentator la exigenţele poruncii a III-a din Decalog: „Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deşert, că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deşert numele Lui“ (Ieş. 20, 7); sau cade sub incidenţa cuvîntului lui Hristos: „Din cuvintele tale te voi judeca“ (Lc. 19, 22). Preotul „certat“ cu elementele ce stau la baza predicii (rugăciune, meditaţie şi studiu, inclusiv al ştiinţelor „profane“, mai ales poezia şi literatura) nu va putea niciodată să detecteze nucleul, să extragă miezul din cuvîntul dumnezeiesc, care să constituie mesajul viu, contemporan, al lui Hristos, pentru oameni. Din această neglijenţă, parcă înadins alimentată de lene intelectuală şi duhovnicească, se naşte şi odrasla nefericită a lipsei de putere a cuvîntului rostit. Energia cu care este înzestrat orice cuvînt este asasinată de criminalul apatiei totale faţă de aceste elemente-pietre: „Piatra cea din capul unghiului nebăgată în seamă de către ziditori“ (Ps. 117, 22).

Actualizarea cuvîntului Domnului, prin predică, e declinată de rugăciune, meditaţie şi studiu. Numai acestea pot asigura prospeţimea, actualitatea verbului divin, îndreptat către oameni. Nu în sensul că acest verb şi-a pierdut actualitatea şi noi trebuie, din răsputeri, să-l scoatem ca fiind actual. El este actual *şi* dacă noi nu punem în evidenţă acest adevăr. Hristos ne dă mărturie: „Cerul şi pămîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece“ (Mt. 24, 35). Cuvîntul lui Hristos e veşnic. Trist e că noi îl efemerizăm, îl plasăm, prin tipul nostru de propovăduire, la capitolul „cuvinte spuse cîndva“, şi peste care s-a aşezat praful istoriei şi al muzealităţii. Îl arheologizăm, îl punem la „naftalină“, scoţîndu-l, cînd şi cînd, ca pe un exponat – ce bine ar fi să fie măcar şi aşa – de mare preţ.

(va urma)

Ilie Trif *este preot la Catedrala Arhiepiscopală din Alba Iulia, asistent la Facultatea de Teologie din acelaşi oraş, doctorand la Facultatea de Teologie din Atena, secţia Patristică şi Istoria Dogmelor, editor al volumului* Paradoxul creştin şi cartea tinereţii, *Alba Iulia, 2007 (în curs de apariţie).*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

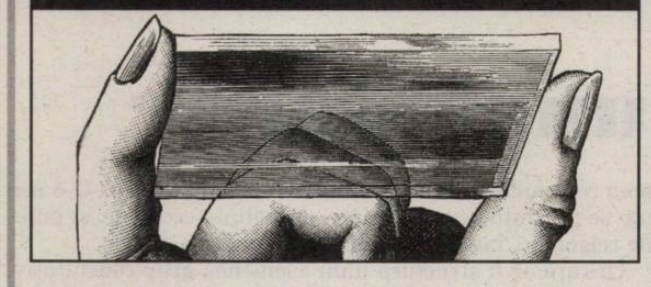

De ce nu-l ajută televiziunea pe Voiculescu

Acum două săptămîni, scriam despre cartea lui Giovanni Sartori, *Homo videns,* şi-mi exprimam dezacordul faţă de teza principală a cărţii (că televiziunea va aduce schimbări majore în cazul naturii umane, mutilînd-o). Revin totuşi asupra acestei cărţi, pentru că mi s-ar părea nedrept să o reduc la această teză şi s-o expediez astfel. Sartori are totuşi şi cîteva analize interesante, cu care nu pot fi decît de acord – mai ales în cazul celor dedicate discursului politic, unde el este, de altfel, recunoscut ca specialist.

De exemplu, ceea ce zice despre formarea opiniei publice în epoca în care televiziunea face jocurile: dacă în presa nonvizuală există mai multe voci, din care publicul poate să aleagă, în cazul televiziunii, discernămîntul pe care se bazează alegerea este anihilat – vocea are o forţă enormă pentru că se bazează pe autoritatea imaginii. „Nu contează că imaginile pot să înşele mai mult decît cuvintele. Fapt este că ochiul crede în ceea ce vede. (...) Ceea ce vede pare «real» şi, implicit, pare adevărat" – atrage atenţia Sartori. Această stare de lucruri afectează, desigur, democraţia, pentru că ea depinde de existenţa opiniei publice: „videocraţia fabrică în permanenţă o opinie puternic hetero-dirijată, care în aparenţă întăreşte, dar în esenţă goleşte de conţinut democraţia ca guvernare a opiniei. Pentru că televiziunea se exhibă ca purtător de cuvînt al unei opinii publice care în realitate este *ecoul* propriei sale voci".

Dacă totuşi televiziunea are o aşa putere în a-şi impune vocea în faţa telespectatorilor, cum se face că există cazuri în care mesajul politic principal al unui post TV nu convinge deloc publicul? Avem exemplul televiziunilor lui Voiculescu – Antena 1, 2 şi 3 – care, de la înfiinţare, au făcut o publicitate deşănţată pentru PUR şi mai apoi pentru PC. Cu toate acestea, partidul n-a stat niciodată strălucit în sondaje sau la alegeri.

Giovanni Sartori dă o explicaţie de bun-simţ: televiziunea are un cuvînt decisiv în privinţa votului, dar ea personalizează alegerile. „Pe micul ecran vedem persoane, nu programe de partid" – spune el. „Video-politica tinde să distrugă – mai mult sau mai puţin, în funcţie de loc – partidul", de aceea „puterea micului ecran este mai mică atunci cînd votul se dă pe liste de partid şi se simte în largul său atunci cînd sistemul electoral este şi el personalizat, adică atunci cînd se votează în colegii uninominale, pe candidaţi individuali."

Prin urmare, în cazul pe care l-am luat ca exemplu, Partidul Conservator nu prea are cum să cîştige puncte de pe urma televiziunii, oricît de mult ar face aceasta reclamă pentru iniţiativele mai mult sau mai puţin umanitare ale lui. Faptul că Antenele ne bat la cap la emisiunile de ştiri cu acţiunile şi proiectele partidului (aflat în slujba oamenilor, desigur, nu în cea a patronului şef de partid) nu reprezintă nimic în ochii telespectatorului-alegător. Totul s-ar pune în mişcare dacă PC ar avea un lider sau nişte lideri telegenici, care să fie alcătuiţi din ingredientele vedetei de televiziune: fără prea mare consistenţă, dar să arate bine, să aibă sau să mimeze o personalitate puternică şi stăpînire de sine şi, nu în cele din urmă, să vină cu discursuri ambigue, care să ofere cît mai multor grupuri de telespectatori ceea ce vor ei să audă. Or, omul care este scos în faţă din partea PC, Dan Voiculescu, nu are deloc aceste însuşiri – ceilalţi membri ai partidului nu se pun la socoteală, pentru că ei sînt doar nişte marionete întoarse cu cheiţa de şef. Voiculescu nu are nimic telegenic în el, mesajele lui sînt contradictorii şi nici stăpînire de sine nu are.

În schimb, un personaj ca Gigi Becali, deşi nu e proprietarul vreunui post TV, iar partidul lui este încă şi mai fantomatic decît PC, a avut şi are numai beneficii de pe urma apariţiilor pe micul ecran. În cazul televiziunii, nu e pînă la urmă un mare avantaj în plan politic să fii patronul ei. Poţi ieşi mult mai cîştigat dacă o parazitezi.

Lucian POPESCU

Jurnalistul, format electronic

Cu ce o să se ocupe jurnalistul profesionist în noua lume a informaţiei digitalizate? Care e rolul pe care şi-l va asuma, ce statut i se va acorda şi... din ce o să-şi cîştige pîinea?

În ultimii doi ani, majoritatea conferinţelor şi congreselor din industria de ştiri au avut ca temă descoperirea unei reţete pentru a translata cu succes afacerile din media tradiţională pe Internet. Ingredientele se cunoşteau: Ajax, multimedia, reţele sociale, *syndication,* agregare, bloguri, wiki, totul în oala Web 2.0 – lipsind însă cantităţile şi combinaţiile.

Se vorbea mai mult despre „formă", conţinutul încă era lăsat în seama specialiştilor şi a universitarilor, poate şi pentru că Internetul părea să vină cu supradoze de informaţii, comentarii şi analize. Abia anul acesta problema *content*-ului site-urilor de ştiri a început să devină realmente importantă şi, odată cu ea, a apărut şi întrebarea despre jurnalistul profesionist.

Dacă oricine poate să îşi facă blog, să relateze fapte, să intre în polemici sau să transmită informaţii, cu mai mult sau mai puţin succes, ce rol îi revine atunci jurnalistului profesionist? Îi va fi oare subminată autoritatea de mesajele cititorilor, „postate" la subsolul articolului publicat pe web? Va triumfa mediocritatea pentru că sînt prea mulţi cei care scriu pe Internet?

Jurnalistul plasat „deasupra conţinutului"

Un model foarte interesant şi original pentru ce ar putea deveni jurnalistul profesionist în următorii ani l-am găsit *(via* blogul aluiann.wordpress.com) pe blogul lui Paul Bradshaw (onlinejournalismblog.com), profesor la Birmingham City University, Departamentul Media şi Comunicare.

El pleacă de la constatarea, simplificată, că Internetul îi permite publicului un acces direct la sursele de informaţie. Instituţiile şi companiile pot acum disemina ele însele informaţii, fără ajutorul jurnaliştilor, pe propriile site-uri, de pildă. Rolul jurnalistului de a fi un transmiţător între sursă şi consumator urmează să fie practic anulat de Internet. Poate părea un fapt nesemnificativ, însă în realitate lucrurile nu stau deloc aşa. De pildă, un studiu asupra mai multor cotidiene britanice cu tiraje medii, publicat luna aceasta, arată că 76% din relatări se bazau pe o singură sursă – o persoană sau o instituţie de la care provenea informaţia (vezi pressgazette.co.uk).

Dacă informaţiile ca atare există deja pe Internet, va fi necesar să existe jurnalişti care să colaţioneze sursele, să sintetizeze informaţia şi să verifice reacţiile din blogosferă sau din alte surse. În plus, ei vor trebui să interogheze mai multe surse, să pună la îndoială într-o măsură mai mare afirmaţiile făcute şi să investigheze subiectele pe care le oferă utilizatorii. Cel puţin pînă aici, modelul propus de Paul Bradshaw nu diferă prea mult de cel descris de manualele de jurnalism clasic. Diferenţa provine din constrîngerea pe care o exercită Internetul asupra jurnalistului, de a se plasa „deasupra conţinutului".

Manualele de jurnalism clasic nu vorbesc însă de rolul pe care vor trebui să şi-l asume unii jurnalişti de a crea şi de a gestiona comunităţi online, de a cultiva contactele cu utilizatorii ce par a avea ceva de spus, de a face parte din comunităţi şi, mai ales, de a înţelege comunităţile. (În timp ce scriam acest articol, am dat peste o ştire despre site-ul unui ziar american ce a fost invadat de mesaje de la utilizatori, conţinînd insulte şi jigniri. Era citat şi redactorul-şef al publicaţiei, care îşi cerea scuze de la cititori şi explica motivele pentru care mesajele nu au fost moderate. Dacă un asemenea fapt a ajuns ştire, probabil că modelul lui Bradshaw nu e atît pentru viitorul jurnalist, cît pentru cel actual.)

Experţii, „vocile", „urechile", „jurnaliştii accidentali"

Bradshaw identifică diferitele tipuri de „contributori", oameni care „postează", pe propriile bloguri sau pe alte siteuri, informaţii, opinii, analize pertinente, susţinute de argumente. „Experţii" – cei ce şi-au cîştigat pe web o bună reputaţie pentru cunoaşterea şi experienţa pe care o au într-un domeniu –, „vocile" – cei care ştiu să scrie şi să argumenteze şi ar rivaliza de multe ori cu editorialiştii ziarelor – şi „urechile" – oamenii care ştiu exact ce se întîmplă pentru că dispun de informaţii din „interior" – sînt cele trei tipuri de „contributori" care trebuie cultivaţi, monitorizaţi, citaţi, atraşi în diferite parteneriate.

Există apoi „jurnaliştii accidentali", oameni care au surprins un eveniment cu camera video sau cu telefonul mobil. Ei îşi vor „uploada" materialele pe site-urile cu un bun renume şi unde platforma permite cu uşurinţă acest lucru.

Jurnalistul descris de Bradshaw – gata să sape adînc în blogosferă pentru a aduna informaţii, disponibil, deschis oricînd la sugestiile şi dezvoltările unui material jurnalistic venite din afara breslei, el însuşi participant activ în comunităţi şi reţele sociale pe Internet – reprezintă un model interesant mai ales pentru că pleacă de la context, de la ceea ce se petrece cu adevărat în mediile virtuale şi de la experienţe reale de jurnalist. Nu este o creaţie abstractă, generată de o viziune asupra rolului prestabilit al jurnalistului în societate, şi nici nu încearcă să salveze *status*-ul jurnalistului de stăpîn al conţinutului. Jurnalistul devine un bun comunicator, un expert în sursele de informaţie şi în manevrarea informaţiei, capabil să producă, la rîndul lui, cea mai credibilă şi mai completă informaţie. Indiferent de ceea ce se va întîmpla cu ziarele pe hîrtie, astfel de modele rămîn valabile pentru că jurnalismul nu poate trece cu vederea existenţa surselor de informare de pe Internet, a comunităţilor virtuale sau a „contributorilor".

Jim Chisholm: „Rolul jurnalistului nu scade"

Pe 11 octombrie a avut loc la Bucureşti prima Conferinţă naţională a presei din România – „Inovaţia în media" –, la care invitatul de onoare a fost Jim Chisholm, „cel mai mare expert în strategie şi dezvoltare de presă din lume" (citat din *Evenimentul zilei,* titulatura de „cel mai mare..." fiind preluată din prezentarea făcută de organizatorii conferinţei).

Într-un interviu acordat unui blogger, Alex Mihăileanu, Chisholm spune: „Este foarte importantă pentru societate implicarea oamenilor la procesul de informare, dar trebuie reţinut că asta nu înseamnă că fac jurnalism. Jurnaliştii au o educaţie specifică, prin care li se impune să fie obiectivi, *ştiu* să distingă între bine şi rău, ştiu să găsească ştirea într-o informaţie şi sînt capabili să ia decizii. (...) Unii sînt de părere că, în cazul implicării oamenilor simpli, rolul jurnalistului scade. Din punctul meu de vedere, se întîmplă exact invers: nu scade, ci mai degrabă creşte, va munci mai mult, va avea mai multe informaţii de verificat şi mai multe subiecte".

În treacăt, merită remarcat că singurul interviu luat lui Chisholm în România a apărut pe un blog, iar la o căutare pe Google cu numele reputatului consultant media, acest articol figurează pe locul al treilea şi primul pentru siteurile din România.

PUBLICITATE

Radio România Muzical
Clasic, jazz & more

L-aţi ascultat în Festivalul George Enescu
Aţi descoperit în el un mare dirijor
al contemporaneităţii

VALERI GERGIEV
revine la Radio România Muzical

Duminică, 28 octombrie 2007, ora 16,00
În transmisiune directă de la Stockholm
MAHLER cu Orchestra Radiodifuziunii Suedeze

DILEMA VECHE
CULTURAL
SAPTE SERI
Suplimentul CULTURA
PORT.ro

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

despre putere și dreptate

Joseph S. NYE

Rămas-bun drumului de unul singur

O lecţie de primă importanţă pe care viitorul preşedinte american va trebui s-o înveţe din experienţa administraţiei Bush este aceea că multilateralismul contează. Noţiunile de hegemonie americană şi de reacţie unilaterală îşi pierd sensul cînd mare parte a provocărilor care stau astăzi în faţa lumii – cum ar fi schimbarea climei, pandemiile, stabilitatea financiară şi terorismul – nu pot fi controlate nici de cele mai puternice state. Toate aceste probleme cer, pentru a fi rezolvate, cooperare multilaterală.

Organizaţia Naţiunilor Unite poate juca un rol important pentru a conferi legitimitate şi a pune în practică acordurile internaţionale, dar chiar şi prietenii cei mai apropiaţi ai acesteia recunosc că dimensiunile ei, blocurile regionale închise, procedurile diplomatice standard şi birocraţia împovărătoare sînt tot atîtea piedici în calea atingerii unui consens. Aşa cum spunea un om de spirit, problema cu organizaţiile multilaterale este „cum să-l implici pe fiecare în acţiune şi totuşi să acţionezi".

Unul dintre răspunsuri este acela de a suplini activitatea ONU prin crearea unor organizaţii consultative informale la nivel regional şi global. De exemplu, în timpul crizei financiare care a urmat exploziei preţului petrolului din anii '70, Guvernul francez i-a chemat pe liderii celor cinci ţări cele mai prospere din lume pentru a discuta şi a coordona politicile care să contracareze criza. Ideea de bază era aceea de a avea dezbateri cît mai neprotocolare în cadrul unui grup mic, care să încapă în biblioteca din castelul de la Rambouillet.

Dar păstrarea unui grup de discuţii redus numeric s-a dovedit imposibilă. Acesta s-a transformat curînd în G-7, grupul celor şapte state industrializate. Mai tîrziu, prin cooptarea Rusiei, a devenit G-8. Recent, la Summit-ul anual G-8 au fost invitate să participe, ca observatori, alte cinci ţări, creîndu-se astfel *de facto* un G-13.

Odată cu această extindere, au apărut problemele. Cei nou invitaţi s-au arătat deranjaţi de faptul că nu sînt primiţi ca membri cu drepturi depline, care să participe la organizarea întîlnirilor, iar delegaţiile ţărilor din grupul iniţial s-au mărit pînă au ajuns la sute de oficiali fiecare. Summit-ul, odinioară cordial a devenit greu de strunit.

Au mai existat şi alte propuneri privind crearea unor organizaţii internaţionale suplimentare. Todd Stern şi William Antholis au propus înfiinţarea unui „E-8": un forum al liderilor din ţările dezvoltate şi în curs de dezvoltare – incluzînd Statele Unite, Uniunea Europeană, Japonia, Rusia, China, India, Brazilia şi Africa de Sud – care să-şi consacre toată atenţia, o dată de an, problemelor ecologice şi încălzirii globale. Statele menţionate reprezintă cele mai puternice economii din regiunile unde se află, produc trei sferturi din PIB-ul mondial şi printre ele se găsesc primele şase în clasamentul internaţional al emiţătorilor de gaze de seră.

Dar cei care critică acest proiect îi reproşează faptul că propune formarea unui grup care să abordeze un singur subiect de discuţii. Liderii politici nu au mult timp la dispoziţie. Aceştia nu-şi pot permite să participe la o mulţime de summit-uri pentru fiecare problemă internaţională în parte. În plus, această geometrie variabilă a participării la întîlniri ar putea să submineze crearea unor relaţii personale şi atmosfera propice negocierilor, care se formează firesc atunci cînd acelaşi grup de lideri se întîlneşte periodic pentru a discuta subiecte variate.

Fostul prim-ministru canadian Paul Martin a propus, plecînd de la experienţa personală ca participant la Grupul 20 al miniştrilor de Finanţe şi la summit-urile G-8, crearea unui alt grup informal pe care l-a numit L-20. „L" semnifică faptul că se limitează la lideri. L-20 ar urma să se inspire din cordialitatea şi flexibilitatea întîlnirilor G-8, pentru a înfiinţa un forum consultativ care să abordeze teme cum ar fi schimbarea climei, sănătatea şi managementul conflictelor.

Martin este de părere că în jur de 20 de oameni în aceeaşi încăpere ar reprezenta un număr rezonabil pentru abordarea unor probleme dificile, trans-sectoriale. Cu un grup mai mare, nu are loc o dezbatere reală; cu unul mai mic, reprezentarea regională ar avea de suferit. El ar include aici G-8 aşa cum se prezintă acum, alte ţări dezvoltate economic şi puterile regionale, indiferent de forţa lor economică.

Oricare ar fi structura unui asemenea grup consultativ, misiunea lui este să suplinească ONU în luarea unor decizii şi să stimuleze guvernele membre pentru a aborda subiecte transnaţionale de primă importanţă.

În afară de întrebarea ce ţări ar trebui să fie membre, rămîn şi alte probleme. Ar trebui ca un astfel de nou grup să aibă un secretariat care să prezinte propunerile comune, sau ar trebui să se bazeze exclusiv pe întîlnirile demnitarilor naţionali? Prima situaţie ar duce la formarea unei noi birocraţii, cea de-a doua ar putea afecta continuitatea activităţii grupului. Ar trebui să existe un schimb de documente în avans, cu comentarii ale secretariatului sau ale ţărilor membre? Cum ar putea fi păstrat caracterul neprotocolar al întîlnirilor şi restrîns numărul celor care participă la acestea? Probabil că fiecare lider ar trebui să se limiteze la prezenţa unui singur asistent în sală şi să i se interzică să citească un cuvînt de deschidere pregătit oficial.

Nici una dintre propunerile de pînă acum nu este perfectă şi multe detalii trebuie puse la punct. Dar este limpede că pendulul s-a întors de la unilateralism la multilateralism, iar cele mai mari ţări ale lumii sînt în căutarea căilor de a face mai eficientă această realitate. Negocierile prelungite şi blocajul nu trebuie acceptate, pentru că problemele contemporane grave nu pot aştepta soluţii instituţionale perfecte.

Joseph S. Nye *este profesor la Harvard şi autor al cărţii* Soft Power: The Means to Success in World Politics.

traducere
de Mădălina ȘCHIOPU

PUBLICITATE

Alin FUMURESCU

Despre patriotism şi matriotism

Un cuvînt nou (recent?) este aidoma unui bloc nefinisat de marmură. S-au apucat unii să-l cioplească pe ici, pe colo, dar încă mai poate căpăta orice formă: de balaur, de om sau de piatră numai bună de aruncat în capul adversarului. Aşa şi cu matriotismul. Pentru o clipă am crezut sincer că îi sînt primul născocitor şi m-am bucurat ca un copil. Mai apoi, ca un adult responsabil, am început să am îndoieli. Prea sună a cuvînt-găselniţă, prea era la mintea cocoşului. Într-o poiată atît de mare, era puţin probabil să fi fost tocmai eu singurul cocoş. De bună seamă, nu eram. Cocoşelul american mi-o luase deja înainte. Cuvîntul-găselniţă a apărut în Statele Unite la începutul anilor '90, într-un context complet diferit – însă – de tot ceea ce avusesem eu în minte, şi a cunoscut o a doua tinereţe, încă mai şturlubatică, după 11 septembrie. Un pacifist (Walt Taylor) şi, mai apoi, un amerindian ecologist (Steven Newcomb), agasaţi de excedentul retoricii patriodarde, au ales să se considere... matrioţi. O mulţime de feministe (Elouise Bell, Cindy Sheehan etc.) s-au arătat şi ele încîntate de ideea păcii universale cuplată cu cea a salvării Planetei-Mamă (Mother Earth). A apărut chiar şi un site – „matriotism.org" –, o Thealogie, ba chiar şi o rugăciune-replică la „Tatăl Nostru": „Mama noastră carele eşti Pămîntul..." (Our Mother who art the Earth). Ca adult responsabil, aşadar, mă grăbesc să cioplesc şi eu niţeluş cuvîntul, înainte de a fi prea tîrziu.

Povestea matriotismului „meu" e mult mai simplă. Nu îşi propune să salveze nici planeta şi cu atît mai puţin să fondeze o nouă religie. Matriotismul meu încearcă doar să facă mai vizibilă diferenţa dintre cele două feluri de patriotism între care, într-o măsură mai mică sau mai mare, se află sfîşiat orice e/imigrant: patriotismul „de-acasă" şi, respectiv, patriotismul ţării „de împrumut". E o diferenţă sensibilă, trăită, mai mult sau mai puţin conştient, de către toţi românii plecaţi „dincolo" şi, mai cu seamă, de către copiii lor.

Mai întîi pentru că, emigrînd, nu te lepezi de ţara de baştină precum te-ai lepăda de Satana. Majoritatea zdrobitoare a românilor pe care i-am cunoscut în State n-au venit încoace cu gîndul de a rămîne definitiv. Cei mai mulţi (mai ales bărbaţii, care încă tînjesc după berile băute pe vreo terasă, cu prietenii) continuă să viseze la ziua în care îşi vor cumpăra în România o căsuţă la ţară (dotată, de bună seamă, cu tot confortul, eventual o văcuţă gonflabilă şi, neapărat, cu acces la Internet) unde îşi vor putea petrece liniştiţi bătrîneţile. Unii dintre ei şi-au cumpărat-o deja. Dacă vor apuca să o şi folosească vreodată, altfel decît pentru o săptămînă de vacanţă, e o altă poveste ce se repetă, aproape cu masochism, an după an.

În al doilea rînd, pentru mulţi americani (în special pentru cei cu studii superioare, care – vă vine sau nu să credeţi – păstrează încă faţă de Europa un oarecare complex de inferioritate) Europa rămîne *a cool place,* iar românii, cu precădere cei tineri, au început să realizeze cît de *cool* e să fii european. Mai cu seamă acum, cînd sînt europeni „cu acte în regulă". Fiică-mea, Ana, care e la liceu, visează să meargă la colegiu în Anglia sau Franţa. America este deja pentru ea... *boring.* Plictisitoare. Prietenele o invidiază pentru nonşalanţa cu care vorbeşte despre Paris, Londra sau – ei bine, da, credeţi-mă – Bucureşti, the Black Sea, catedrale vechi de sute de ani ş.a.m.d. (Exagerează, de bună seamă, dar ce poţi aştepta de la un adolescent altminteri ruşinos?) A mînca sarmale de Crăciun sau a ţine Paştele la o dată diferită faţă de restul lumii nu mai reprezintă un motiv de ruşine, ci de mîndrie. Într-o ţară unde diferenţele sînt ridicate la rang de virtute, a fi altfel e echivalent cu a fi *cool.* (Am trăit s-o văd şi pe-asta – ortodoxia *cool!)*

În plus, există latura practică a „europenităţii": jobul. Un văr de-al meu, şcolit la Chicago, visează să lucreze în Franţa – unde are o iubită – şi e bucuros că o poate face fără mari bătăi de cap, european fiind. Iar un arhitect emigrat prin anii '70, scîrbit de România comunistă şi post-, pînă într-acolo încît a refuzat să solicite, pentru copil, cetăţenia română, a făcut-o anul trecut la insistenţele băiatului. Puştiul se simţea, faţă de prietenii săi cu dublă cetăţenie, un soi de american de categoria a doua, crezîndu-se defavorizat pe viitoarea piaţă a joburilor. Roată, roată, te mai inventăm o dată.

Patriotismul românesc în rîndurile imigranţilor români din America este, aşadar, din motive care mai idealiste, care mai pragmatice, un incontestabil fapt de viaţă. Tot un fapt de viaţă este însă şi patriotismul american. Gheorghe Funar, bunăoară, ar crăpa de ciudă să vadă cum steagul american este arborat, de bună voie, de către măcar un sfert dintre vecinii mei (şi asta zi de de zi, nu doar de 4 Iulie, cînd strada e împînzită de drapeluri şi toată lumea se întrece la aprins artificii); cum părinţii ai căror copii au pierdut autobuzul şcolii se opresc pentru cîteva clipe în faţa drapelului din holul principal, pentru a-şi pune mîna pe inimă şi a recita, dimpreună cu odraslele, *The Pledge of Allegiance;* cum orice competiţie sportivă, oricît de insignifiantă (să zicem un meci de baschet la clasa a doua), începe cu Imnul Naţional, moment în care tot americanul se întrerupe din mîncat hamburgeri, îşi scoate şepcuţa de pe cap şi-şi duce mîna la piept, într-o atitudine cîtuşi de puţin prefăcută, care te obligă şi pe tine, român suspicios din fire la astfel de manifestări, să-ţi chestionezi propriul patriotism şi propriile *„allegiances"* ca deţinător al dublei cetăţenii. Şi asta deoarece, pentru orice român imigrant, diferenţa dintre patriotismul „românesc" şi cel „american" este una ca de la cer la pămînt. Cum însă, oameni fiind (şi români pe deasupra) sîntem oarecum obişnuiţi cu această condiţie „între" *(in between),* diferenţa cu pricina e suportată de către imigranţi cu o surprinzătoare doză de firesc. Avem, pe de-o parte, patriotismul „de-acasă". Un patriotism care – dincolo de orice retorică – rămîne unul „născut, iar nu făcut". E un patriotism să-i zicem „aluvionar", de deltă formată pe parcursul a cîtorva sute sau mii de ani (n-o să intru acum în dispute istorice), cuvînt cu cuvînt, holdă cu holdă, ou înroşit cu ou înroşit. Şi avem, pe de altă parte, patriotismul „lor", care devine, încet-încet, şi-al nostru, că doară imigranţi sîntem şi noi – un patriotism construit, făcut de la zero *(from scratch)* – într-un act aproape demiurgic: şi-au zis *we, the people* şi s-a făcut; şi-au văzut că era bun; şi-au zis *of the United States,* şi USA au apărut. În asemenea condiţii, a purcede la sacralizarea steagului, imnului etc. reprezintă o condiţie a supravieţuirii, într-o naţiune de imigranţi care trebuia forjată din nimic. Fascinant, nu?

Orice dus are însă şi un întors. Cînd, în cel de-al doilea război mondial, americanii-japonezi au fost „internaţi" într-un soi de *concentrations camps,* ca potenţiali inamici, reacţiile în rîndurile tineretului nipon au fost şi ele extreme: unii s-au angajat în armată, pentru a-şi dovedi patriotismul american, alţii şi-au redescoperit patriotismul japonez şi au început să viseze la kamikaze. Bun: ca români, membri NATO, deocamdată nu ne paşte pericolul unei alegeri într-atît de dramatice, în ciuda dublei cetăţenii. Ca tată a doi băieţi însă, privitori entuziaşti la *Band of Brothers* şi alte filme de război, nu poţi să nu te-ntrebi „ce-ar fi, la o adică?". „Noi cu cine ţinem, tată, dacă americanii se bat cu românii?" „Ce sîntem noi?" – mă întreabă băieţii (chiar mă întreabă, nu exagerez cîtuşi de puţin).

Şi cu asta am ajuns la miezul problemei – diferenţa dintre matriotism şi patriotism. Matriotismul, pentru mine, e România. E – cu bunele şi relele lui – născut, iar nu făcut. Patriotismul, pe de altă parte, e America – cu bunele şi relele lui – făcut, iar nu născut. Ştiam asta înainte de a ajunge aici: *Mater semper certa est,* au zis străbunii (în fine, partea care n-a zis *Decebalus per Scorilo).* Mama e sigură. *Pater incertus est.* Pentru tată, adicătelea, nu poţi băga mîna în foc. Tatăl, datorită incertitudinii, îţi „oferă" mai multe grade de libertate. Să fiu român, nu m-a întrebat nimeni. Să fiu american, am ales de bună voie.

Ţara căreia îi acord matrionismul se poate dovedi, în realitate, nu duioasă şi mîngîietoare, ci abuzivă. Cine n-a auzit de mamele-vampir care-şi terorizează copiii? Cine n-a întîlnit o mamă arogîndu-şi drepturi depline asupra viitorului odraslei, pentru „simplul" motiv că e mamă? Cine nu a aflat de experienţa Germaniei naziste? Pe de altă parte, în oglindă, ţara-paternă, ţara omului hotărît să-şi croiască destinul după bunul său plac, rămîne – vrem, nu vrem – o ţară de categoria a doua. O ţară, ca şi limba, de împrumut. O ţară „vitregă". Or, tatăl vitreg e privit întotdeauna de către copil cu o instinctivă doză de suspiciune. Dacă azi a băut? Dacă mîine va bea iarăşi? Dacă mă bate? Dacă mă trimite în Irak? Dar dacă îmi dă mai multe jucării? Din această dilemă se pare că nu putem ieşi.

Ţara francezului Ernest Renan pentru care „naţiunea e un plebiscit de fiecare zi" (iată, ar putea exclama răutăcioşii, un francez mai american decît americanii!) e admirabilă, dar, în realitate, lipseşte cu desăvîrşire. Dincolo de retorica altminteri excelentă, spusa francezului rămîne vorbă-n vînt. Nu te lepezi de o ţară cînd şi cum ai chef, în funcţie de cum (ţi se năzare că) se comportă, după cum nu te lepezi nici de părinţi, cu una, cu două, indiferent de eventualele defecte. O ţară, ca şi un părinte, presupune mai mult decît un paşaport sau un certificat de naştere.

Ştiu: majoritatea românilor plecaţi „dincolo" nu împinge teoria într-atît de departe. Precum copiii din familiile divorţate, românii plecaţi trăiesc pur şi simplu, bucurîndu-se că mai au o mamă, chiar dacă uneori abuzivă, şi un tată, chiar dacă uneori alcoolic. Cum şi-i chivernisesc e, la urma urmei, treaba fiecăruia. O ţară, ca şi un părinte, presupune, cred, dincolo de toate, copii responsabili. Să nu mai aruncăm vina pe alţii.

***Alin Fumurescu** este jurnalist şi dramaturg şi trăieşte în Statele Unite ale Americii, la Bloomington, Indiana.*

PUBLICITATE

CREDINŢE ŞI INTERESE

După 11 septembrie 2001, sectele creştine din SUA şi-au trimis şi mai mulţi reprezentanţi în lume, în mod special pentru a-i converti pe cei de religie musulmană la „adevărata" credinţă. Unii dintre „misionari" au ajuns şi pe la noi. De pildă, în judeţul Constanţa i-au căutat pe cetăţenii minoritari de origine turcă. S-au ales, în schimb, cu o întreagă comunitate de romi dornică să le împărtăşească concepţiile religioase, pentru a primi ajutoare. În general, noii „recruţi" din România urmăresc alte interese decît a-şi găsi o cale spirituală. În paralel, s-au dezvoltat şi alte „secte", iar „religia succesului" este cea care le călăuzeşte paşii adepţilor, „oameni de afaceri" în cercuri închise, „exclusiviste", care se numesc generic network marketing. *Mentalitatea lor şi tipul de comportament nu diferă însă de cele ale „creştinilor". Importantă este apartenenţa la grup. Marea „familie". Şi foloasele care se pot trage de pe urma ei.* ***(A. P.)***

Adina POPESCU

Acel Isus din inima ta

O după-amiază de duminică şi o bătaie discretă în uşă. Apoi, din ce în ce mai insistentă. Erau trei: o americancă supraponderală, îmbrăcată într-un sarafan larg, cenuşiu, un soi de „uniformă de lucru", soţul ei – un bărbat sobru, cu părul alb – şi translatorul – o fătucă timidă, cu părul uns şi coşuri pe bărbie, care vorbea engleză cu puternic accent moldovenesc. Fata m-a întrebat în română „dacă îl primesc pe Isus". Femeia mă privea fix, bărbatul clipea neliniştit. N-am închis uşa pentru că, nu ştiu de ce, micul grup îmi amintea de copiii colindători din seara de Crăciun. Erau, în felul lor, inocenţi. Ce trebuie să fac? Să repet o scurtă „poezie" după ei. Am zîmbit îngăduitor. Americanca a început să recite, iar fata – să traducă. Nu-i nevoie, *ai spic ingliş*. „Poezia" n-a durat mult şi am recitat-o cu toţii în prag. În momentul în care am rostit „Amin", faţa femeii s-a destins într-un zîmbet larg. Mi-a întins profesional mîna: *„Congratulations!"*. „De acum încolo, Isus va fi veşnic în inima ta!" – a completat-o fata. Mi-au întins nişte broşuri colorate şi m-au informat că sîntem vecini. M-au întrebat dacă pot să mai vină şi altă dată. Probabil ca să se convingă dacă Isus încă mai e acolo unde l-au pus ei. Le-am spus că nu mă deranjează, doar să dea un telefon înainte. Am închis uşa, nu înainte de a-i surprinde cum ciocăneau discret la bătrînul colonel de vizavi. „Nu plătesc! N-am televizor, n-am radio! De ce mi-aţi băgat taxa asta?" – vocifera colonelul.

S-au întors peste vreo săptămînă. Pe ea o chema Sarah, pe el – George, iar pe fată – Mihaela. Mai erau însoţiţi de un tînăr, vecinul meu de la 3. Proaspăt ras, cămaşă albă, cravată, o chitară. Mai întîi au ţinut o prelegere despre Biblie. Biblia *lor* (nu voi divulga numele sectei, oricum era una destul de obscură). Am ascultat şi am fumat, căci eram la mine acasă. Aşadar... Biblia lor e la fel ca Biblia noastră, doar că fiecare verset este explicat şi interpretat prin nişte note de subsol. Important este să citeşti mai întîi notele şi după-aia versetul. Altfel rişti să te rătăceşti prin hăţişurile credinţei.

Sarah a luat o gură din sucul natural fără zahăr pe care îl cumpărasem pentru musafiri, George şi-a dres glasul, Mihaela mi-a dat nişte foi cu versuri, iar vecinul şi-a acordat chitara. Brusc, au început să cînte. Era un imn închinat lui Isus.

Cînd l-am văzut pe vecinul de la 3 jucînd badminton în faţa blocului cu un alt tinerel, tot cu cămaşă albă şi cu cravată, mi-am dat seama că sînt destul de mulţi. Abia atunci am început să recite, iar fata – să traducă. Nu-i nevoie, *ai spic ingliş*. „Poezia" n-a durat mult şi am recitat-o cu toţii în prag. În momentul în care am rostit „Amin", faţa femeii s-a destins într-un zîmbet larg. Mi-a întins profesional mîna: *„Congratulations!"*. „De acum încolo, Isus va fi veşnic în inima ta!" – a completat-o fata. Mi-au întins nişte broşuri colorate şi m-au informat că sîntem vecini. M-au întrebat dacă pot să mai vină şi altă dată. Probabil ca să se convingă dacă Isus încă mai e acolo unde l-au pus ei. Le-am spus că nu mă deranjează, doar să dea un telefon înainte. Am închis uşa, nu înainte de a-i surprinde cum ciocăneau discret la bătrînul colonel de vizavi. „Nu plătesc! N-am televizor, n-am radio! De ce mi-aţi băgat taxa asta?" – vocifera colonelul.

S-au întors peste vreo săptămînă. Pe ea o chema Sarah, pe el – George, iar pe fată – Mihaela. Mai erau însoţiţi de un tînăr, vecinul meu de la 3. Proaspăt ras, cămaşă albă, cravată, o chitară. Mai întîi au ţinut o prelegere despre Biblie. Biblia *lor* (nu voi divulga numele sectei, oricum era una destul de obscură). Am ascultat şi am fumat, căci eram la mine acasă. Aşadar... Biblia lor e la fel ca Biblia noastră, doar că fiecare verset este explicat şi interpretat prin nişte note de subsol. Important este să citeşti mai întîi notele şi după-aia versetul. Altfel rişti să te rătăceşti prin hăţişurile credinţei.

Sarah a luat o gură din sucul natural fără zahăr pe care îl cumpărasem pentru musafiri, George şi-a dres glasul, Mihaela mi-a dat nişte foi cu versuri, iar vecinul şi-a acordat chitara. Brusc, au început să cînte. Era un imn închinat lui Isus.

Cînd l-am văzut pe vecinul de la 3 jucînd badminton în faţa blocului cu un alt tinerel, tot cu cămaşă albă şi cu cravată, mi-am dat seama că sînt destul de mulţi. Abia atunci am început să *observ*. Pe George – cum îşi parca jeep-ul. Pe Sarah – cum venea de la cumpărături împreună cu alte „surori". Pe acei „vecini" care aveau un loc de muncă stabil, „la birou", adică într-un apartament închiriat de la scara A, de unde plecau broşurile şi alte „materiale didactice". De altfel, începeai să-i recunoşti după zîmbet. Zîmbetul lui Sarah, liderul lor spiritual sau, pur şi simplu, şefa „filialei".

Am fost invitată acasă la Sarah şi la George, la cină. Acesta era momentul în care ar fi trebuit să mă integrez în „familie". Ne-am adunat cu toţii în jurul mesei pe care erau boluri cu salată, cartofi, fără carne, fără alcool. George a fost cel care a spus rugăciunea, urmată de o conversaţie lejeră despre Isus, dar şi de alte aspecte ale vieţii: canicula, produsele de la Mega Image, educaţia copiilor, stîrpirea gîndacilor de bucătărie. După-masă, s-au cîntat vreo două imnuri, cam fără vlagă, apoi invitaţii s-au grupat în „bisericuţe".

Cu Sarah nu se putea discuta decît despre credinţă şi despre picioarele ei umflate din cauza căldurii. Însă, după toate aparenţele, era o femeie cumsecade din Sud, provenea dintr-o familie numeroasă de oameni simpli, trăise într-o comunitate al cărei singur loc de întîlnire şi de bîrfă fusese biserica. Tot acea biserică a lor o remarcase pentru „merite deosebite", adică pentru faptul că putea să scrie un text în limba engleză fără greşeli de ortografie, şi o trimisese mai întîi în Germania, unde nu i-a mers tocmai bine, apoi în Europa de Est. Soţul ei, George, nu era prea vorbăreţ. Prefera să încuviinţeze tot ce spunea Sarah. Aveau împreună doi copii, undeva prin State. Mihaela era căsătorită tot cu un „frate", care lucra „la birou". „Eu sînt din Suceava. Pînă să-i cunosc pe ei, eram vînzătoare la Pîine... m-au învăţat engleză, m-au trimis la Londra. Păi, ce, crezi că visam eu înainte că o să ajung în Anglia? Am stat acolo trei luni... apoi aici, la Bucureşti. L-am cunoscut pe Viorel. Ne plătesc chiria la apartament, lui îi dau un salariu." Cu alte cuvinte, le-au dat o pîine.

Mai tragică mi s-a părut povestea doamnei trecute de 40 de ani, cu o faţă obosită, cu un tremur permanent al bărbiei. „Aveam mari probleme acasă. M-a părăsit bărbatul, m-a lăsat singură cu un copil... Eram disperată, am făcut o depresie." Unii iau pentru asta Zoloft, ea însă a căutat un alt sprijin. La o ţigară, pe palierul blocului, l-am descoperit şi pe adevăratul impostor. Era tinerelul amator să joace badminton cu vecinul. „Vreau să plec în State. Legal. Cred că se poate rezolva!" Ştiai că vei fi obligat să trăieşti în „comunitate" în cine ştie ce orăşel prăpădit, că te vor controla dacă te rogi dimineaţa, la prînz şi seara, că vor veni să-ţi tundă cu forţa peluza, ca după-aia să fii nevoit să le-o tunzi pe a lor, în spiritul solidarităţii „frăţeşti"? „Toate astea îs baliverne. Nu vezi că-s nişte oameni drăguţi? Măcar să ajung acolo şi după-aia văd eu cum scap de ei..." Şi cu acel Isus din inima ta cum te împaci? „Deocamdată sîntem prieteni!"

După vreo jumătate de an, Sarah şi George s-au mutat la Timişoara ca să cîştige noi adepţi. „Cuibul" de pe Calea Moşilor s-a destrămat peste noapte. Mihaela şi Viorel (împreună cu copilul lor nou-născut) au urmat-o pe Sarah. Doamna de 40 cică e alcoolică. Tinerelul cu visuri de emigrant a plecat pînă la urmă undeva prin Italia. „Biroul" de la parter a fost închiriat unor arabi. Doar pe vecinul de la 3 îl mai văd tot cu cămaşa sa albă încheiată pînă în gît, cu cravata impecabilă, umblînd de colo-colo cu chitara în spate.

Adina ROSETTI

Absolventul şi piramida de diamant

Unul dintre cele mai măgulitoare lucruri care i se pot întîmpla unui proaspăt absolvent de facultate economică este să primească un telefon de la profesoara sa de marketing („îndrumătoarea" lucrării de licenţă) care să-i enumere calităţile incontestabile şi să-i propună, prin urmare, jobul viselor. Desigur, nu i se explică foarte clar în ce ar consta, dar este asigurat că e pe măsura calităţilor sale.

Indiciul 1: întîlnirea nu este stabilită în vreun birou de firmă, ci într-un cadru mult mai relaxant – un bar din centru. Nu e necesar nici un CV sau vreo altă dovadă a pregătirii sale universitare. Contează recomandarea profesoarei.

La bar, îmbrăcaţi cît se poate de *casual* şi sorbind alene din caffé frappe-uri, stau profa de marketing, împreună cu un cuplu tînăr: o femeie brunetă, intens machiată, şi un bărbat blond, cam spălăcit.

Indiciul 2: toţi trei răsfoiesc cu interes nişte pliante cu poze de vis, de parcă tocmai aveau de gînd să stabilească următoarea destinaţie de vacanţă.

Se fac prezentările, absolventul se aşază, uşor stingherit, şi îşi comandă, pentru început, o banală cola. I se arată pliantele şi este întrebat dacă preferă o excursie în India sau, mai degrabă, în bătrîna Europă. După o perioadă de ezitare („oare care o fi răspunsul corect?"), alege plin de emoţie India, pentru că în adolescenţă fusese – fără să fi fost neapărat miop – îndrăgostit de Eliade. „India poate fi a ta!" – îi răspunde femeia brunetă, făcîndu-i cu ochiul.

Indiciul 3: toţi trei – profa şi cuplul – schimbă priviri şi zîmbete cu subînţelesuri care-i scapă. Absolventul începe deja să aibă un presentiment ciudat. Mai fusese la cîteva interviuri şi fusese întrebat unde se vede peste cinci ani şi cum face faţă stresului, în nici un caz unde i-ar plăcea să călătorească. Cere, aşadar, voie să-şi aprindă o ţigară.

Femeia brunetă continuă seria întrebărilor. „Ce-ai zice dacă ai putea să trăieşti cum vrei tu? Fără un program fix, fără şefi, fără probleme de birou? Să-ţi fii propriul stăpîn..." „Păi, da, ar fi interesant!" – răspunde absolventul. „Uite, vezi, ca noi, de pildă!" – continuă femeia brunetă, iar ceilalţi doi confirmă din priviri, cu aerul că duc într-adevăr cea mai frumoasă viaţă din lume. „Tocmai am fost la piscină, acum mergem la tenis. Şi e joi după-amiaza, oamenii sînt la serviciu, stau închişi în nişte birouri... Ce zici?" „Păi, eu chiar *vreau* să merg la birou!" – vine răspunsul proaspătului absolvent, căruia nici prin cap nu-i trecea că a făcut patru ani de facultate doar ca să-şi petreacă viaţa la piscină şi la tenis. Cei trei se privesc derutaţi. „Uite, noi vrem să-ţi oferim o şansă extraordinară!" – spune profa de marketing.

În continuare, lucrurile se derulează rapid. Fără indicii suplimentare. Masa se umple dintr-odată de pliante şi mostre de tot soiul de produse. Pastă de dinţi, detergenţi, cosmetice, vase de gătit, chiar şi bijuterii. Absolventul află că toate sînt de o calitate „extraordinară", că sînt produse de o companie de renume mondial care funcţionează conform principiului de *network marketing*, că poate intra şi el în această mare familie, devenind mai întîi client şi apoi agent. În scurt timp, îşi va putea crea şi el propria reţea de agenţi, care la rîndul lor îşi vor crea propriile reţele ce vor vinde produsele companiei şi tot aşa, pînă cînd absolventul va ajunge în vîrful unei piramide de reţele interconectate (aşa-numitul „nivel de diamant"), de zeci şi sute de agenţi care vor vinde, vor vinde, vor vinde... iar el nu va mai avea nimic altceva de făcut decît să huzurească ziua întreagă la piscină şi la terasă, în timp ce conturile i se vor umple aproape de la sine. Viitorul luminează precum o firmă de neon strălucitoare, dar absolventului i se face pur şi simplu frică. Bîiguie ceva cum că „nu sînt genu', adică, ştiţi, eu nu ştiu să vînd, eu sînt mai degrabă o persoană timidă, nu cred că m-aş descurca...". Nu-i nimic. Asta va veni de la sine. Compania organizează traininguri pentru proaspeţii „recruţi". Treaba asta e precum credinţa: zace în tine, nedescoperită, şi trebuie să vină cineva să o activeze. În plus, în Companie, îţi poţi găsi şi sufletul-pereche. Profa de marketing îl ia de mînă, demonstrativ, pe bărbatul cel blond-spălăcit. „Am fost agenţi amîndoi" – mărturiseşte ea clipind din gene – „aşa ne-am cunoscut... Acum sîntem căsătoriţi de trei luni şi am ajuns la nivelul de aur!". Bărbatul cel blond clipeşte şi el din gene, vizibil emoţionat. Absolventul simte o dorinţă violentă să-şi ia tălpăşiţa. Se ridică şi spune la revedere. Trei mîini se întind către el şi este tras înapoi pe scaun. Cei trei îi spun că îl înţeleg, dar încearcă să-l convingă să le dea agenda cu numerele de telefon ale prietenilor. El refuză categoric. „Măcar o listă cu zece numere!" Cei trei au ochii injectaţi. Absolventul se ridică îngrozit. „Măcar două-trei numere de telefon", insistă profa. Absolventul îşi ia haina şi scotoceşte în geantă după banii pentru cola. „Un număr, un singur număr de telefon!" – se tînguie femeia brunetă. „Poate că mama ta vrea să cumpere un detergent-minune? Sau un şampon care face părul precum mătasea? Sau o oală de gătit absolut incredibilă?" Absolventul fuge cît îl ţin picioarele către staţia de metrou. „Se poate plăti şi-n rate!" – mai aude, în spatele lui.

PUBLICITATE

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Din nimic

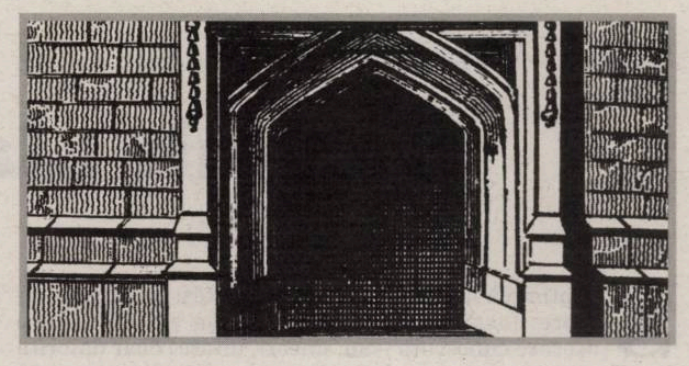

Colţ din Bistriţa văzut de pe balconul camerei de hotel. E aproape miezul nopţii, aşa că siluetele acoperişurilor se luminează arareori şi doar în străfulgerarea farurilor de maşină. N-am apucat să văd oraşul decît în goană, dar l-am zărit curat şi cu strada principală asfaltată.

De pe balcon însă, chiar şi aşa, printre rarele fascicule de lumină care se împrăştie în aer odată cu fişiitul pneurilor, se zăreşte o pădure de case. Încerc să le număr şi trec repede de cincizeci. Dimineaţă, de curiozitate, încerc să mă verific: am greşit, sînt mult mai multe.

Nu-i rău, dar e paradoxal. Mărturisesc că nu ştiam şi nici n-am căutat să văd care e zestrea oraşului. Dar am aflat, pe parcurs, fără să mă mire foarte tare, că n-are cine ştie ce dotă. Multe fabrici s-au închis, altele rezistă, dar lipseşte forţa de muncă. La una dintre cele mai mari întreprinderi din oraş, media de vîrstă a angajaţilor depăşeşte 45 de ani. E un semnal de alarmă teribil, soluţii însă nu există. Bistriţenii tineri pleacă la Cluj sau la Bucureşti să înveţe sau să-şi încerce norocul. Şi, desigur, foarte mulţi sînt, de ani buni, pe alte meleaguri, de unde trimit bani acasă, şi apoi construiesc case în care nu apucă să stea decît cîteva săptămîni pe an, pentru ca apoi să plece din nou, luîndu-şi, adeseori, şi nevasta, şi copiii, cu ei. De la fereastra de hotel mă cutremură gîndul că, poate, în pădurea de case nu e nici ţipenie. Mă înşel şi ştiu asta. Sub acoperişurile frumos aliniate stau părinţii celor plecaţi, încercînd să-şi mintă sufletul că n-au copiii departe. Răsfoiesc albume cu poze, dau telefoane şi se uită la televizor, apoi se ascund pe lîngă zidurile prea mari ale noilor case, retrăgîndu-se la culcare. A mai trecut o zi, vine Crăciunul, poate vin şi copiii...

Pe drumul spre Cluj văd un colţ din Gherla. Oraş vechi, case mari, din alte timpuri. Asfaltul bun a rămas în urmă. Drumul e plin de gropi, întunecos şi trist. Prin cîmpuri, răsar, ici-colo, umbrele unor hale industriale în care se dezvoltă afaceri. Străini. Mă străbate absurdul situaţiei: ai noştri merg la ei să muncească, ei vin aici să facă bani. O lume liberă, plină de drumuri cu gropi.

Aproape de Cluj, un indicator bizar arată spre zona în care marele producător finlandez de telefoane mobile a cutezat să-şi cumpere teren pentru construirea unei noi fabrici. Clujenii sînt mîndri şi numesc asta victorie. Sau, în limbajul de lemn al lumii noi, „atragere de investitori străini, creare de noi locuri de muncă...“. Mie îmi zboară gîndul la pădurea de case de la marginea Bistriţei şi la luminile stinse din Gherla. De acolo, spre Cluj, va porni, probabil, o nouă migraţie. România îmi apare, deodată, desenată cu rucsacul în spinare, gata în orice clipă să plece în expediţia căutării banului. Şi marea migraţie e abia la început.

Secate de măduvă, Bistriţa, Gherla şi celelalte oraşe-satelit care gravitează pe axa teribililor investitori se umplu rapid cu păduri de case. E un semn bun, vor fi zicînd cei care văd firescul lumii capitaliste instalîndu-se şi în cătunele României. Din motive pe care astăzi încep să le înţeleg, pe mine mă cuprinde tristeţea oraşelor îmbătrînite şi a pădurilor de case ridicate degeaba, dincolo de care se vede cum creşte ţara din nimic.

Cu ochii-n 3,14

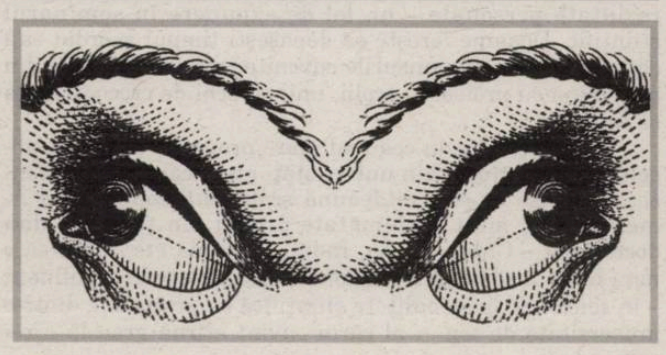

NU TOŢI ROMÂNII CARE SE RESPECTĂ AU ACASĂ UN PUSEU DE MELANCOLIE, INTERNET CU CĂRBUNI ŞI UN MARKETING PLIN DE GROPI

● „Am şi acasă un AKM, ca orice român care se respectă“ – se destăinuia, zilele trecute, ministrul Apărării, Teodor Meleşcanu, în timp ce examina un AKM mai modern decît cel de acasă, la o expoziţie de tehnică militară. Nu toţi românii care se respectă au acasă cîte o puşcă mitralieră şi nu toţi cei care o au sînt respectabili. (**M. B.**)

● Mic-mititel, numai bun de mijlocaş la deschidere, preşedintele Africii de Sud, Tabo Mbeke, a fost săltat – de lîngă preşedintele Franţei şi prim-ministrul Angliei – şi aruncat frenetic în aer de toţi rugbiştii din echipa ţării sale, în clipele consacrării lor, acolo, pe Stade de France, drept campioni ai lumii. A fost vreodată apartheid în ţara aceea? Nu mă gîndesc că o să jucăm vreodată rugby ca Africa de Sud, dar un puseu de melancolie după reconcilierea aceea dintre albi şi negri, unică în secolul trecut, tot mă străbate. (**R. C.**)

● A apărut varianta creştină a site-ului YouTube: GodTube, cu aproximativ trei milioane de vizitatori pe lună. Motivaţia fondatorului site-ului, Chris Wyatt, este că, în viitor, doar 35% dintre creştini se vor mai duce la biserică, în comparaţie cu 70%, în ziua de azi. Aşadar l-a rugat frumos pe Dumnezeu să se mute măcar temporar (dacă nu pentru totdeauna) pe Internet. Clipul cu feţita care poartă un tricou „Princess“ şi recită psalmul 23 a fost vizionat de 3,7 milioane de ori. Virtuale sînt căile Domnului! (**A. P.**)

● Anunţ din ziarul *Bursa*, la vînzări: „Obiecte de artă diferite: fier de călcat cu cărbuni, pisălog bronz etc. 200 lei“. Ce ţi-e şi cu arta asta! (**C. P.-B.**)

● Concertul Chemical Brothers a avut, printre alţi sponsori, şi pe Heineken. De aceea, o doză de bere de 33 ml a costat nu mai puţin de 10 lei. Nu mă aşteptam ca un brand fin ca Heineken să aibă un marketing atît de disperat şi lipsit de bun-simţ, vecin cu jecmăneala. O să beau Carslberg de acum înainte. (**M. C.**)

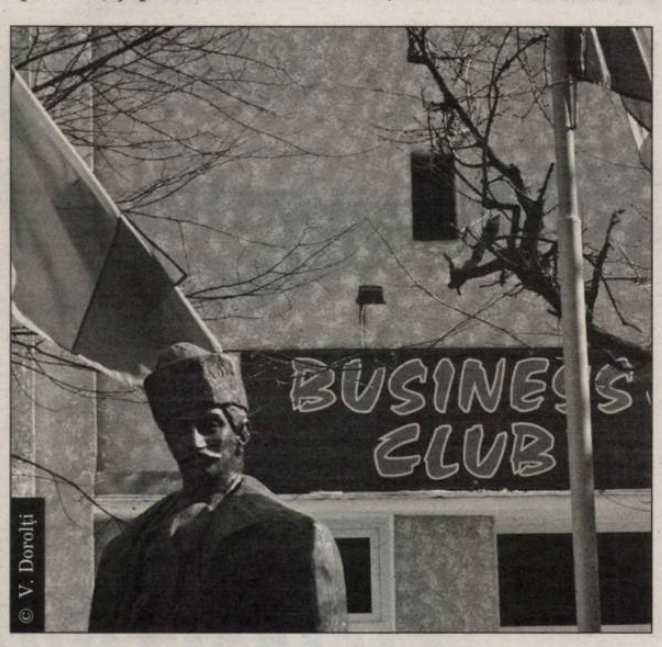

© V. Dorolti

AICI, LA NOI, NU VINE NIMENI SĂ REPARE MORŢII VECHI

● N-am nimic împotriva campaniei Apa Nova „De ce iubim Bucureştiul?“. Deşi nu întru totul originală, campania încearcă să „personalizeze“ oraşul şi să-l umple cu posibile amintiri din memoria colectivă a cetăţenilor lui. Însă aş fi preferat să fie mai aproape de realitate. Blocul unde îmi băteau vecinii în ţeavă cînd dădeam chef? De ce nu blocul unde s-a spart ţeava şi n-a venit nimeni s-o repare timp de o săptămînă? Strada bunicii? De ce nu strada fără canalizare? Locul unde am lăsat bunele maniere deoparte? De ce nu locul plin de gropi lăsate de muncitorii de la Apa Nova după terminarea „lucrării“? Strada unde am pupat-o pe Mimi? De ce nu strada unde am căzut în canal, în timp ce o pupam pe Mimi? (**A. P.**)

● Joia trecută, în curtea Castelului Peleş intră în viteză o maşină „de firmă“ cu număr străin. Din ea coboară un domn care, văzîndu-l pe paznicul care deja îşi ascuţea colţii, se pune pe rugăminţi fierbinţi. Pe scurt, oamenii veniseră tocmai din Italia şi doreau neapărat să viziteze castelul. Cum mai erau doar 10 minute pînă la „închiderea programului“, depindeau exclusiv de bunăvoinţa paznicului. Bunăvoinţă inexistentă. După ce turiştii au fost alungaţi în cel mai nepoliticos mod cu putinţă, au început, evident, mişţourile între paznicul-„şef“ şi un coleg al acestuia, pus de asemenea pe harţă, că deh, puţine sînt ocaziile – plictiseala este cam mare pe la castel şi nici măcar nu se poate fuma în parc ca să-ţi mai treacă de urît. „Ce, Nae, altu' care şi-a luat castel?“ „Dă-l, mă, naibii, nu intră el în curtea mea cu maşina. Să se care în Italia lui sau s-o lase jos, la bazar, nu aici, la noi.“ (**R. T.**)

● Cu nervii aduşi la pămînt de televiziunea prin cablu de la UPC, am fugit la cea digitală de la Dolce, Romtelecom. Prima lună chiar am fost impresionată: imagine perfectă, canale multe, angajaţi amabili şi grijulii. Totul s-a terminat însă cu prima ploaie: antena a cedat, nervii funcţionarilor aşijderea, după al patrulea telefon pe care l-am dat în trei zile pentru că nu puteam înţelege de ce atîta vreme nu vine nimeni să repare defecţiunea. Cu alte cuvinte, am fugit de dracu' şi am dat de tac-su. (**S. G.**)

● Ştiţi care e culmea discriminării? „Morţii cu morţii, viii cu viii!“ (**M. C.**)

● O cugetare aşternută pe spatele unei fotografii vechi, sub titlul „Felicitare“: *Omul Moare Putrezeşte / Şi Fotog. Io Aminteşte.* (**D. S.**)

OFICIAL, NOROIUL UNEI STRĂZI POATE OFERI O JUMĂTATE DE MILION DE STELE

● Un şofer de taxi mi-a oferit o posibilă viziune avangardistă a vieţii de familie – şi nu numai – ce ne aşteaptă: a dus o fată, după spusele lui, superbă, care, conform propriilor afirmaţii, cîştiga mii de euro pe lună; duduia în cauză i-a povestit că avea un soţ (deşi părea foarte tînără), dar că, pe lîngă căsnicie, şi ea, şi bărbatul ei îşi trăiau idilele oficial, pe faţă. În acelaşi timp, fata respectivă l-a informat pe şofer, în timpul călătoriei, că şi-a pus silicoane, care au costat-o 10.000 de euro, şi l-a invitat să pună mîna, dacă nu o crede. Toate astea sub ochii, pare-se critici sau, mai degrabă, geloşi – estimează şoferul – ai prietenei cu care se afla în maşină. (**I. P.**)

● Duminică dimineaţă, diversele noastre telejurnale iar ne-au arătat cum o Salvare s-a împotmolit în noroiul unei străzi de la periferia Capitalei, doctorii a trebuit s-o ia pe jos ca să ajungă la bolnavi, pompierii şi poliţia n-au venit să ajute la deblocarea ambulanţei etc., etc. Adevăratul „miez“ al ştirii (surprins într-un cadru de operatorul de la Realitatea TV) este însă că episodul a avut loc pe strada Consecvenţei. (**M. V.**)

● Citirea textelor de pe ambalaje poate oferi anumite delicii. Spre exemplu, iată ce scrie pe „Specialitate Neagră & Tărâţe“, de la Vel Pitar: „PRODUS NEATINS. Tehnologia Keine Touch garantează că eşti prima fiinţă care atinge pâinea“. (**D. S.**)

● S-a făcut mare caz că revista *Forbes* a desemnat Castelul Bran drept cea mai scumpă reşedinţă din lume după nu ştiu ce domeniu din Beverly Hills. O ţărănie. Aşa cum un apartament cu patru camere din Wellness Residence (zona Piaţa Victoriei) costă peste o jumătate de milion de euro, adică mai mult decît un apartament identic din Manhattan. Mi se pare mai relevant topul făcut de Travel Channel cu cele mai frumoase castele din Europa, top în care – mai e nevoie s-o spun? – Branul nu se află. (**M. C.**)

● În *TV Mania,* cu admirabilul film al lui Istvan Szabo, *Cazul Furtwängler* – anchetarea celebrului dirijor german, în '46, sub acuzaţia de colaboraţionism cu hitleriştii – se întîmplă aşa: nu prea are acţiune (o steluţă), nu prea e violent (tot o steluţă), dar la dramatism totuşi e valabil (trei steluţe). Per ansamblu, e de trei stele – nu de patru, nu de cinci. N-a venit vremea să definim noţiunile şi în cinema? (**R. C.**)

Radu GOLOGAN

Orașul, „la picioarele universității“

– note dintr-un campus –

Se întîmplă în cazul multor universităţi americane celebre: localitatea în care acestea se află este o aşezare cunoscută (sau, uneori, uitată) doar datorită lor. Dacă aş pune acasă întrebarea în ce localitate se află „University of Illinois“, sînt sigur că răspunsul corect ar veni doar de la cei cu cunoştinţe bune despre universităţile americane. De fapt, cele două foste sate, Champaign şi Urbana, al căror nume este ataşat universităţii, sînt umbrite, ca localităţi, de această mare instituţie, dar în acelaşi timp trăiesc, prin ea.

Cîteva exemple: transportul în comun urban şi preurban aparţine universităţii şi funcţionează excelent, aeroportul, nu neglijabil, este al universităţii, iar majoritatea clădirilor din zona campusului, fie ele universitare, administrative sau restaurante, sînt proprietatea acesteia. Culoarea universităţii, portocaliu intens, se regăseşte pe tricourile a jumătate dintre cei întîlniţi pe stradă, studenţi sau nu, dar şi pe plăcile de înmatriculare ale maşinilor.

Jumătate din populaţie munceşte în locuri aflate în proprietatea universităţii, iar asta e o parte a sentimentului de patriotism local. Ca să nu mai amintesc despre învăţămîntul preuniversitar: liceul de excelenţă de aici este condus şi organizat de către universitate. Nu spun asta ca o laudă a sistemului; am mari reţineri în multe privinţe. Învăţămîntul american are şi el mari probleme, în primul rînd cu felul în care noile generaţii răspund la exigenţele educaţiei, iar asta se răsfrînge şi asupra locurilor în care există aceste şcoli mari. Apoi, aici, ca şi în alte universităţi americane, ceea ce numesc ei „principiul multiculturalismului“ pare a deveni uneori o frînă în educaţia de excelenţă, răsfrîngîndu-se apoi şi asupra celorlalte aspecte ale vieţii şi în primul rînd asupra localităţii sau localităţilor-gazdă. E greu să îi îndrumi pe tinerii într-adevăr dotaţi să obţină maximum de la sistemul de învăţămînt, cînd vrei să-i consideri oficial pe toţi la fel.

Revenind la cele două orăşele umil supuse Universităţii Champaign-Urbana, iată observaţia mea după o săptămînă de stat aici: în toate ziarele locale pe care le-am răsfoit pînă acum, universitare sau nu, nu am întîlnit numele primarilor din aceste localităţi. De cîteva ori însă, la loc venerat, am întîlnit numele cancelarului (preşedinte) al universităţii! Se numeşte Richard Herman şi este matematician la origine, cu un excelent CV de cercetare – şi profesor (a se vedea: http://www.oc.uiuc.edu/welcome/bio.html).

Profesorii

A fi profesor la o universitate americană de prim rang este o realizare ce încununează o tinereţe de studiu intens şi înseamnă recunoaşterea ştiinţifică. Fiecare şcoală americană are regulile ei de angajare în poziţii didactice. În general, poziţia este scoasă la concurs de departamentul respectiv, iar cei interesaţi îşi trimit dosarele cu recomandări. Prima triere se face în „comitetul de angajare“ al departamentului, nu fără discuţii ori mici interese, în general ştiinţifice, legate de domeniu şi de posibilele granturi accesibile în urma angajării unui om valoros. De obicei,

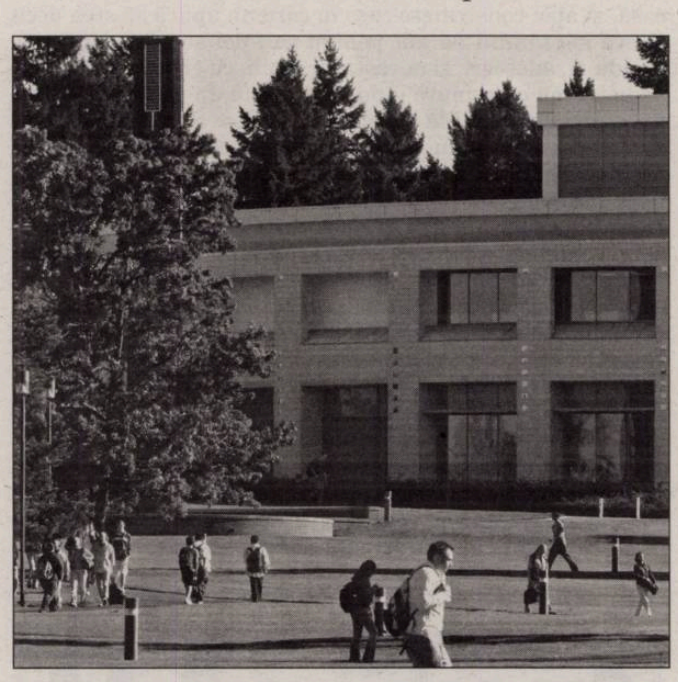

primii trei selectaţi sînt chemaţi la interviu, în care proba de foc este o prezentare ştiinţifică a unuia sau mai multor rezultate personale – un fel de expunere în seminarul ştiinţific. Doamne fereşte să depăşeşti timpul acordat sau să te încurci la răspunsurile cuvenite întrebărilor puse din sala plină cu profesorii şcolii, unii cu ochi de crocodil, gata să muşte.

Candidaţii sînt în cea mai mare proporţie proaspăt absolvenţi de doctorat din universităţi americane. Asta nu înseamnă însă că sînt totdeauna şcoliţi din copilărie în America: mai mult de jumătate provin din ţările ce dau doctoranzi – China, Rusia, India, România etc. Sigur că o notă bună înseamnă şi un conducător de doctorat influent – în sensul de personalitate ştiinţifică de prim rang dintr-o universitate de top –, al cărui cuvînt atîrnă greu la o recomandare.

Cîştigătorul concursului primeşte de obicei un post de *assistant* sau *associate professor* (atenţie: nu asistent sau asociat ca în limba română, ci un grad de nou-venit care include conducerea de doctorate) oarecum provizoriu, *tenure track*, adică „de probă“, pentru definitivare. Aceasta înseamnă un nou concurs de dosare şi şedinţe în cercul restrîns al celor definitivi din departament, ce va avea loc după cîţiva ani, în care sînt cuantificate toate aspectele muncii în şcoală, inclusiv cele sociale. Odată acest titlu *tenure* obţinut, e greu să mai fii eliminat din sistem: poate doar din cauza unui comportament antisocial sau rasial şi pentru *sexual harassment*. Dar rareori s-a pus problema, aşa cum rareori au existat rumori că un „X“ şi-a cîştigat poziţia în totalitate prin mijloace străine principiilor academice.

Uitaţi-vă, de exemplu, pe site-ul Departamentului de Matematică de la *faculty* (toţi cei legaţi de activitatea matematică a departamentului) ca să vedeţi nivelul ştiinţific (http://www.math.uiuc.edu/People/).

Studenţii

Azi la prînz am avut impresia că revăd un film celebru cu subiect ce se desfăşoară într-un colegiu american (gîndiţi-vă la *A beautiful mind,* de exemplu). Pe esplanada cu gazon impecabil din centrul campusului, plimbîndu-mă cu gîndul aiurea, am ridicat, la un moment dat, privirea şi m-a marcat acea densitate inimaginabilă de furnicar, de tineri, mii, alergînd dintr-o parte în alta, pe jos, pe biciclete, cu trotinete, toţi cu ghiozdanele în spate sau cu dosarul-mapă în mînă. Alţii citeau, pe iarbă, discutau sau chiar dormeau la soare. Totul străjuit de decorul clădirilor construite să imprime acel respect elisabetan *made in Great Britain.*

Uitîndu-mă la figurile şi la felul lor de a comunica în mersul grăbit, mi se par mult mai copii decît studenţii noştri. E explicabil, într-un fel: sîntem în Midwest, zonă agrară cu localităţi mici, aş zice rurale, unde elevii de şcoală preuniversitară nu au prea multe locuri de distracţie şi de maturizare urbană – se văd la şcoală şi cam atît. În plus, un număr însemnat de studenţi sînt de origine asiatică, aceştia fiind extrem de dedicaţi seriozităţii şcolare, prin tradiţie şi ambiţie.

Alergătura de care vorbeam – şi aceasta se petrece în jurul orelor fixe – se explică prin aceea că studenţii de la universităţile americane nu se înscriu la un program rigid de studii, nici măcar specializarea finală nu şi-o aleg complet de la început. Sigur că aici, unde şcoala de inginerie este recunoscută, sînt admişi la un program de *engineering;* dar asta nu înseamnă că toţi urmează aceleaşi cursuri, mai ales la început. E posibil ca doi studenţi ce urmează aceeaşi specialitate să se întîlnească la aceleaşi cursuri doar de cîteva ori în timpul studiilor. Importantă e consilierea lor permanentă de către persoane ce îi au în grijă: profesori sau psihologi. De aceea aleargă: în fiecare oră schimbă sala şi cursul. Uneori au ceea ce se numeşte „conflict“: cursuri pe care le urmează în acelaşi timp sau examene la mai puţin de 24 de ore diferenţă. Există şi pentru asta un departament al universităţii, unde se adresează şi li se rezolvă conflictul.

Nu pot să închei fără a povesti ceva. Pe site-ul Departamentului de Matematică, la rubrica studenţi *graduate* (aceştia sînt de fapt doctoranzii ce ţin şi orele, pe post de asistenţi) există o rubrică unde un număr însemnat dintre aceştia îşi postează cursurile la care dau meditaţii private. Sigur că se face remarca scrisă că aceasta nu este o chestiune oficială a departamentului, dar orice student interesat poate lua legătura cu unul dintre „meditatori“, pentru a fixa detaliile, inclusiv preţul. Şi nimeni nu se plînge că e o ruşine sau că nu se face carte la universitate.

Radu Gologan *este profesor la Universitatea Politehnică din Bucureşti şi pregăteşte lotul naţional de elevi care participă la olimpiadele internaţionale de matematică.*

PUBLICITATE

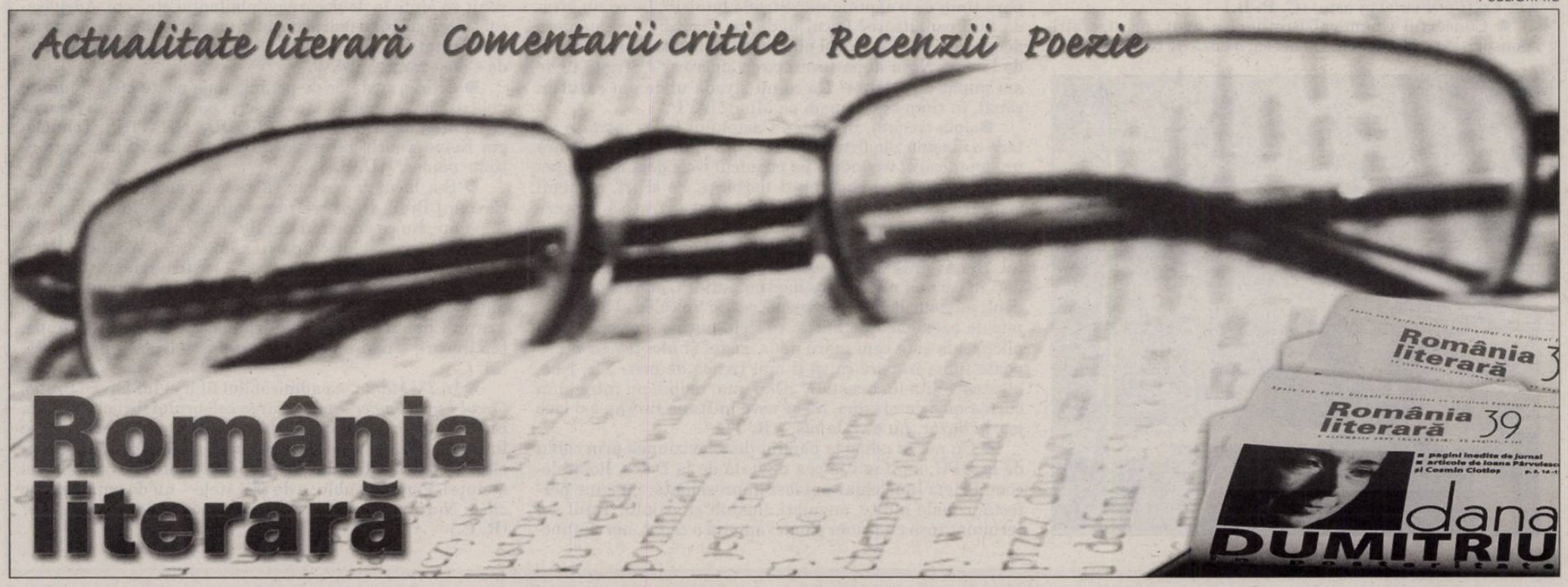

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 195 ● 1-7 noiembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

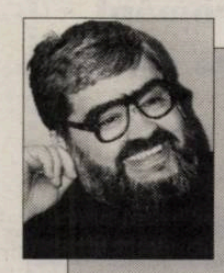

Andrei Pleşu
„Vechime şi bătrîneţe“
pagina **3**

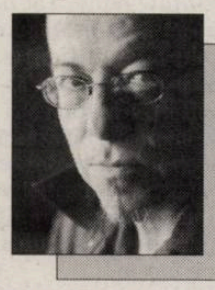

Andrei Codrescu
„Cum am ratat petrecerea de Halloween 2007“
pagina **7**

Alex. Leo Şerban
„Ambasador pe trei continente“
pagina **24**

PENSII ŞI PENSIONARI

5 948467 000155 44

„Nu mă gîndesc niciodată la viitor. Oricum vine destul de repede.“
ALBERT EINSTEIN

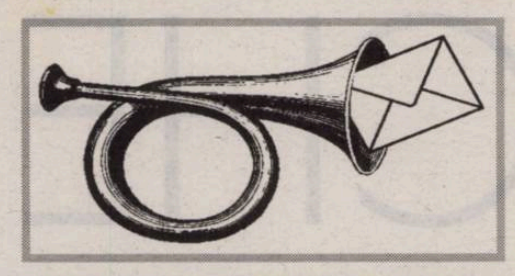

Actualităţi

„...Care ţi-e rostul, profesore?“

„Eşecul şcolar“ ar trebui să fie una dintre formulele indigeste care să dea furnicături părţilor. Profesorul are însă la dispoziţie un truc prin care cosmetizează furnicătoarea situaţie. Se poate preface că zăreşte urmele unui strat de achiziţii acolo unde tînăra minte, dată lui spre cultivare, a rămas perfect imaculată. Sau refuză a mai privi în direcţia cu pricina, răsplătind cu sfînta notă 5 orice încremenire. Şi-l trimite caritabil pe tînărul neatins (necioplit) de dalta paideeii spre altul: dacă este învăţător, îl face cadou profesorului de gimnaziu, acesta îl rostogoleşte milos spre preuniversitar, iar ultimul îl predă oficios universităţii care, culmea, nu mai refuză nimic. Apoi toţi declamă: „Ce să faci?! Sistemul!...“ Ce se întîmplă însă dacă nu te poţi preface, dacă indiferenţa celui ce-ar trebui să se şcolească te aruncă în revoltă şi reacţie? Încotro apuci? Repede spre lectura de specialitate. Îţi spui că tu eşti lacunarul, nu deţii arta de a te da de trei ori peste cap. Tratatele de pedagogie însă par rupte din rai, ignoră episodul conflictelor. Tratatele aici invocate vorbesc despre modele, valori, formare, cultivare, management al educaţiei, motivaţie, învăţare şi, culmea, rolul profesorului! Aici găseşti pasaje idilice despre o societate imberbă care ar aştepta modelajul unui formator (despre care nu se suflă o vorbă că e un slujbaş mai mult sau mai puţin amărît al statului), cînd, de fapt, societatea, cu exemplele ei mediatizate, propune alte căi spre succes şi aceste căi ocolesc, multe, şcoala. O ocolesc sau de-a dreptul o înfruntă.

Care-i rostul unui profesor? – continui prin a-l întreba pe elevul eşuat după ce ai băut laptele şi mierea din lecturile de specialitate şi ţi s-au strepezit dinţii de atîta optimism. Îl întrebi direct pe cel căruia nu-i pasă nici de şcoală, nici de rigorile ei, iar de tine, nici atît.

Ce spune elevul căruia şcoala i se pare o năpastă, iar prezenţa ta în faţa lui – cel mult o inutilitate? Trebuie să ştie măcar el, de vreme ce prea puţine piese din teoria pedagogică pot recompune puzzle-ul contorsionat al realităţii. Are într-adevăr un răspuns şi răspunsul este năucitor: „Profesorul trebuie să mă treacă clasa“. Rolul profesorului este prin urmare simplu, numai cîte unul mai visător, vrăjit de verbiajul de prin pedagogii ori scrisori metodice, ţine morţiş să-l complice. Elevii (de acest tip care, din păcate, încep să-şi manifeste existenţa în ultimele două săptămîni ale fiecărui semestru şi care nu sînt majoritari, dar nici puţini) nu au nevoie de tot pachetul de servicii pe care un astfel de profesor se oferă să-l livreze. N-au ce face cu modelele livreşti, n-au ce face cu aparatul conceptual al unei ştiinţe, nici cu preacomplicatul proces de cernere a valorilor, de gîndirea logică nu se sinchisesc, iar în ceea ce priveşte inferenţa „dacă vrei note mari, atunci învaţă“, aceasta este de-a dreptul atac la persoană. N-au nevoie nici de îmbogăţirea limbajului, acestea sînt nevoile altora care se sufocă sub vulgaritatea grobiană a străzii, ei sînt profund satisfăcuţi de construcţiile aberante în care-şi declină apartenenţa la sexul masculin sau în care invocă descendenţa celuilalt dintr-o mamă. Să aibă nevoie de argumentare, poate? La ce le-ar folosi cînd păruiala, înjurătura, ameninţarea ori atacul direct le servesc mai bine scopurile? Simt nevoia de autocunoaştere? O glumă mai sumbră nici c-am auzit la adresa cuiva care şi la întrebarea „ce ştii să faci?“ răspunde cu „nimic“ ori cu „nu ştiu“ sau cu nonşalantul „să stau“ ori cu şi mai simpaticul „să mă uit la televizor“. Atunci ce nevoi au ei, de vin la şcoală şi nu rămîn lipiţi permanent de vreun ecran? Ei declară că părinţii sînt cei care îi îmbrîncesc spre şcoală, deşi ei înşişi consimt că acasă se plictisesc. În schimb, cînd vine vorba de diplomă, aici apare o nevoie universală. Diploma, în mintea lor, înlocuieşte orice competenţă. Iată, e şi şcoala bună la ceva, dă diplome. Va să zică, profesorul este slujbaşul care trebuie să-i treacă dintr-o clasă în alta, dintr-o treaptă în alta şi pe elevii care – cine are curiozitatea n-are decît să verifice – n-au timp de lucruri plicticoase, cum ar fi cititul, scrisul ori socotitul; ei sînt antrenaţi în jocuri pe calculator, în comunicări (multe grimase) pe mess, în interminabile partide de biliard, fotbal, *shopping, modeling, make-up*. Dacă ei au atîtea posibilităţi, poţi pune problema şi ce posibilităţi are un profesor intoxicat de rolul său? Să facă bine să se dezintoxice şi să treacă la a săvîrşi alte nenumărate acte de milostenie, salvînd stima de sine a acestui tip de elev. Să-l mintă artistic, lăsîndu-l să copieze de la colegi, de pe net, din cărţi, de peste tot, pagini pentru aşa-zisul portofoliu. Ce-i trebuie elevului să înţeleagă, să prelucreze ori să creeze? Lui îi trebuie notă mare care să-l plaseze apoi la o facultate bună. Tot n-ai înţeles, profesore, care ţi-e rostul? Mulţi din categoria de elevi invocată fac urticarie numai la gîndul că trebuie să frecventeze cursurile, ce să mai vorbim de învăţare! Şi apoi, învăţarea stresează, nu mai bine îl lăsăm pe copilaşul, nu se ştie cum devenit licean, să se mai joace puţin?! Poate se va plictisi de atîtea scufundări în frivol şi va simţi nevoia să se îndrepte singur spre un efort!? Pînă atunci, noi ce facem?

Citim nişte tratate de pedagogie neinventate. Pedagogie aplicată. Studii de caz. Particularizări, cazuistici, diagnosticări, intervenţii, ca în medicină. Renunţăm la ifose precum standarde de performanţă, obiective de referinţă, competenţe specifice, strategii euristice şi alte instrumente paradisiace şi construim unele rudimentare, dar funcţionabile într-o realitate pestriţă. Ajustăm puţin planificarea şi „croitorim“ analize. Poate vom coborî din posibilul promiţător în zonele sterpe ale vieţii noastre profesionale. Le explicăm elevilor care învaţă, lor, celor puţini, că trebuie să-şi modifice aşteptările. Desfiinţăm ierarhiile sau îi convingem să accepte vecinătatea de nivel cu cei care nu învaţă, dar se pricep la copiat. Egalizăm performanţele sau răsturnăm valorile. Atunci vom fi într-o lume al cărei absurd ni l-am asumat. Şi nimeni nu va mai suferi. Vom rîde legitim unii de alţii pînă la adînci bătrîneţi. Şi vom trăi fericiţi. Exact ca-n tratatele clasice de pedagogie.

Valeria ROŞCA
valeriarosca@libero.it

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Robocopiii

Cînd folosesc termenul de „robocopii“, mă refer la generaţia '90, generaţia mea. Noi sîntem copiii născuţi şi crescuţi în cutii de beton. Aceste cutii au reuşit să ne reprime personalitatea.

Totuşi, odată cu dezvoltarea tehnologiei, am cunoscut o izbucnire în mediul digital. Brusc, calculatorul a devenit poarta de scăpare din lumea gri a blocurilor ceauşiste. Internetul s-a transformat treptat-treptat într-un cordon ombilical fără de care nu mai putem trăi. Oferindu-ne imagini noi, ne leagă inexorabil de el. Acum vedem tot, cunoaştem tot. Această cunoaştere fără experimentare are însă un dezavantaj enorm. Ea ne toceşte puterea de a simţi, ne stinge sentimentele. Ştiind totul, devenim blazaţi în toate cele. Tratăm totul la rece, fără suflet. Sîntem superficiali. Cunoaştem toate detaliile, dar nu vedem ansamblul, nu ne bucurăm de frumuseţea lumii. Ştim înălţimea şi debitul Niagarei, dar nu îi apreciem grandoarea.

Noi sîntem copiii care, în loc să rîdă în hohote, spun *lol*. Întîlnirile din cafenele cu prietenii s-au transformat în conferinţe pe *messenger*, iar sentimentele au devenit simple semne de punctuaţie, precum :D sau :(. Noi sîntem copiii care, deşi nu au auzit în viaţa lor un cînt de ciocîrlie, se zbenguie de nebuni pe ritmuri electronice în cluburi. Tot în cluburi consumăm băuturi scumpe, deşi nu ştim cum miroase un bob de strugure. Tot ce facem, executăm mecanic.

Sfatul meu e să reînviem trăirea, dar încă nu ştiu cum...

Bogdan MARINAU
elev
b_marinau@yahoo.com

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Closetul la români**
- **Universitatea curată**
- **Oportunism şi adaptare**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 13.000 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Vechime și bătrînețe

Limbile germanice au, pentru „vechi“ și „bătrîn“, un singur cuvînt: *old* (engl.), respectiv *alt* (germ.). De unde un semnificativ echivoc: termenul poate desemna și decrepitudinea, vîrsta tîrzie, asociată cu apropierea morții, dar și valoarea adăugată pe care o dă unui obiect îndelunga supraviețuire, durata, persistența în timp. În românește, același echivoc se distribuie în *două* cuvinte: vechimea și bătrînețea. Hainele „vechi“ indică scăpătare, „învechirea“ poate semnala valabilitatea expirată, ieșirea din uz, dar „vinul vechi“, „prietenii vechi“, „manuscrisele vechi“ sînt, dimpotrivă, lucruri prețioase. Ca și *Dilema veche*... Bătrînețea, la rîndul ei, poate fi vîrsta bolilor și a împuținării, dar și vîrsta înțelepciunii, a experienței, a prestigiului. Bătrînii azilurilor sînt triști. Bătrînii cetății sînt impunători.

Din păcate, viața cotidiană valorifică, în mult mai mare măsură, latura sumbră a celor doi termeni, pejorația lor. Bătrînii încurcă: blochează culoarele gloriei, împovărează bugetul familiei și al statului, nu reușesc să moară la timp. Sînt „vechituri“. Sînt „o problemă“. Și cîtă vreme îi percepem ca problemă, nu avem acces la nici o soluție. Soluția începe să se contureze abia după ce schimbăm perspectiva, abia după ce descoperim atuurile vîrstei tîrzii, tonusul ei subtil, iradierea exemplarității ei. O asemenea schimbare de perspectivă a încercat, acum cîțiva ani, James Hillman, un bătrîn profesor american de descendență jungiană, într-o carte intitulată *The Force of Character. And the lasting Life* („Puterea caracterului. Și viața care durează“). E o carte despre *bătrînețe*, înțeleasă ca splendoare a *vechimii*. Pentru ca cititorul să-și facă o idee, îi voi pune la dispoziție cîteva citate:

„«Vechi» *(old)* este un cuvînt el însuși foarte vechi, derivat, probabil, dintr-o rădăcină indo-europeană care înseamnă «a hrăni». Dacă mergem pe urma cuvîntului în gotică, norvegiană veche și engleză veche, descoperim că ceva «vechi» e ceva bine nutrit, matur, copt. (...). Lumea e, pentru noi, hrănitoare, atunci cînd îi simțim vechimea. Sufletul omenesc nu se alege cu mare lucru din lumea nouă a ultimelor descoperiri sau din frumusețile futuristice ale inovației permanente, căci toate astea nu oferă nimic statornic. (...). Nu *acele* lumi, ci *această* lume stră-veche. Cuvîntul englezesc pentru «lume» *(world)* se scria, cîndva, *wereald*, *weorold*, și desemna acest loc hrănitor, plin de *eald (old,* vechi). E ca și cum «vechiul» ar fi ascunsul «lumii» (...). A îmbătrîni e a deschide o poartă spre orizontul vechimii. (...) Și cum altfel am putea descoperi vechimea lumii (...) fără să devenim vechi noi înșine, fără să îmbătrînim? Bătrînii poartă povara înțelepciunii, ceea ce nu înseamnă altceva, decît că ei cunosc căile lumii, căci îi împărtășesc vechimea. Au aceeași stare cu ea.“

„Cînd sîntem bătrîni *din toată inima*, autentici în ființa noastră, în adevărul prezenței noastre, cu tot ce e în ea *gravitas* și excentricitate, asta se răsfrînge, indirect, asupra binelui public și, prin aceasta, și asupra binelui tinerelor generații. Ceea ce face din bătrînețe o ocupație permanentă *(a full-time job),* din care nu ieși niciodată la pensie.“

„A fi bătrîn e o aventură. Să ieși din cadă și să alergi la telefon, sau pur și simplu să cobori cîteva trepte implică tot atîtea riscuri ca o călătorie prin deșertul Gobi călare pe o cămilă. Altădată, cînd ne ajutau picioarele, coboram scările rapid și eram de îndată la ușă. Acum însă, cine știe cînd ne lasă, în mod perfid, genunchii și cînd vom rata, la coborîre, o treaptă. Altădată învățam de la vulpi și șoimi; astăzi învățătoarele și învățătorii noștri sînt morsele, broaștele țestoase și elanii înnămoliți în mlaștini. Aventura lentorii.“

...Ar fi o utopie să așteptăm de la guvernanți o reevaluare a pensiilor, pe baza unei reevaluări a bătrîneții din perspectiva lui James Hillman. Ne-am declara mulțumiți dacă și-ar aminti măcar de Beatles: *„Will you still need me, will you still feed me, when I'm sixty-four?“*.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Subiecte europene cu cetățeni absenți

Există „subiecte europene“ și „subiecte interne“? Aparent, da. Gabriel Giurgiu scria, în *Dilema veche* nr. 193, că în negocierea conținutului emisiunilor electorale cu partidele politice a introdus criteriul *„acquis*-ului comunitar“ pentru a face distincția între temele europene și cele naționale: cele dintîi provin din acele domenii pentru care există reglementări europene (mediul, agricultura, politica de vecinătate etc.), celelalte – din domenii care țin de competența suverană a statelor membre (educația, sănătatea și altele). Tehnic vorbind, distincția e corectă. Dar în percepția oamenilor (și, de multe ori, în realitatea din teren) lucrurile se amestecă. E adevărat, politicile educaționale sînt de competența fiecărui stat membru; dar infrastructura școlară (problemă gravă în România) poate beneficia de fonduri UE, așa încît publicul va vedea în asta un „subiect european“, iar unii politicieni vor încerca să speculeze această percepție și să facă promisiuni... Sănătatea este, și ea, un domeniu de competența statelor naționale; dar este imposibil să le scoți din cap oamenilor reflexul de a face comparația dintre mizeria spitalelor noastre și spitalele „din Occident“ (pe care le-au văzut măcar la televizor...). Și, în general, după ce ani la rînd aderarea la Uniunea Europeană a fost privită ca un mare pas civilizatoriu, după ce politicienii înșiși au profitat de starea de spirit pozitivă a opiniei publice și și-au „motivat“ tot felul de inițiative cu „așa ne cere UE...“, pentru a scăpa de efortul explicării argumentate, faptul că am devenit țară membră a Uniunii i-a creat omului obișnuit așteptări noi: vrea să vadă, concret, schimbările din viața lui. Așa încît, justificat sau nu, aproape orice „are legătură cu UE“ pentru cetățenii care ar trebui să meargă la vot.

Se pare că nu vor merge prea mulți – și *acesta* este, de fapt, un subiect european. În țările care au aderat la UE în 2004, prezența la vot a fost între 17% (Slovacia) și 28,6% (Bulgaria). Dar, și în țările vechi, cetățenii se deranjează tot mai puțin să-și voteze reprezentanții: la alegerile pentru Parlamentul European, media europeană a prezenței la vot a scăzut de la 60% în 1979 la 44% în 2004. În diverse țări, scade și participarea la alegerile naționale sau locale. Și la noi s-a înregistrat acest fenomen. Chiar și la referendumul privind suspendarea președintelui Băsescu, în ciuda mizei importante și a caracterului „personalizat“, nu s-au prezentat nici jumătate din cetățenii cu drept de vot. Cu siguranță nu se vor prezenta mai mulți nici la referendumul privind votul uninominal, care are un caracter „tehnic“, neatrăgător, din care cei mai mulți cetățeni înțeleg doar ideea vagă că ar trebui să se pronunțe în favoarea sau împotriva votului uninominal. Se pare că, la capitolul interesului cetățenesc pentru vot, recuperăm rapid și „ajungem din urmă“ indiferența și tendința spre absenteism din țările cu democrații vechi. Explicația curentă – „cetățenii s-au săturat de politicieni și de felul lor de a face politică“ – poate fi corectă, dar e insuficientă. La scară europeană, Eric Hobsbawm găsește o altă explicație, într-un articol publicat în *Corriere della Sera* („Dacă piața ucide democrația“, v. www.corriere.it/spettacoli/07_ottobre_28/mercao_uccide_democrazie.shtml): există o „evidentă secesiune a cetățenilor față de sfera politicii“ și o incapacitate a Statelor de a-i mobiliza pe cetățeni, de a-i „aduna“ în jurul cîtorva scopuri fundamentale. Și asta pentru că – spune Hobsbawm – începînd din anii '70 s-au înmulțit criticile la adresa Statului ca „furnizor“ de servicii publice (educație, sănătate, energie, servicii poștale, transporturi etc.), iar acestea au fost privatizate. „Și, bineînțeles, modul de operare al întreprinderilor private – care ține maximizarea profiturilor – a devenit modelul către care aspiră toate guvernele. Iar în măsura în care se întîmplă asta, Statul tinde să se încreadă în mecanisme economice private pentru a înlocui mobilizarea activă și pasivă a propriilor cetățeni. În același timp, nu se poate nega că, în țările bogate, extraordinarele succese ale economiei pun la dispoziția majorității consumatorilor mai mult decît guvernele sau acțiunea colectivă au putut promite sau furniza în vremuri mai sărace“. Și tocmai aici e problema – crede Hobsbawm, aducîndu-l în sprijinul demonstrației sale pe Francis Fukuyama, care a susținut că opțiunea de a nu vota, ca și opțiunea de a face cumpărăturile într-un supermarket, și nu în magazinul de la colțul străzii, „reflectă o alegere democratică făcută de populații care vor suveranitatea consumatorului“. Așa încît, cedînd în fața Pieței, Statul se vede mai slab ca altădată, din moment ce locuitorii săi au devenit mai degrabă consumatori decît cetățeni: „După două secole de creștere neîntreruptă a puterii, a razei de acțiune, a ambițiilor și a capacității de a-și mobiliza cetățenii, Statele teritoriale moderne par să fi ajuns la termenul scadent“. Ceea ce are implicații asupra democrației.

Desigur, Eric Hobsbawm e un marxist declarat și asumat, așa încît ar fi de discutat accentele sale ideologice anti-piață. Dar un asemenea „subiect“ și o asemenea perspectivă par „de pe altă planetă“ în contextul românesc. La noi, contează acum dacă „uninominalul lui Băsescu e mai bun decît al Guvernului“. Și totuși, în Europa se discută despre altceva. N-ar trebui să încercăm să dezbatem și noi aceleași lucruri? Ne privesc mai mult decît credem. Căci, de pildă, Eric Hobsbawm ajunge la concluzia că, din cauza „secesiunii cetățenilor față de sfera politică“, integritatea teritorială a Statelor moderne nu mai e dată drept scontată: „Peste treizeci de ani, vor mai exista, drept centre primordiale ale loialității cetățenilor, o Spanie unică, o Italie unică, o Mare Britanie unică?“. Sau o Românie unică și indivizibilă?

ținerea de minte

„Ceea ce domină deodată la Haverkamp e pulsația călduroasă a propriului său trup, nerăbdarea animalică pe care o degajă, și un mic număr de viziuni, în care aspectele trupului femeiesc pe care-l vede realmente în pat se completează cu forme bănuite, imaginate, sau chiar generale (trupul femeiesc, celălalt sex, femeia goală), provocînd fulgerătoare anticipări ale atingerii, ale pătrunderii, ale extazului.

Din clipa aceea îi vine cît se poate de greu să dirijeze, să modifice, chiar să modereze ritmul acțiunilor sale. Bineînțeles că n-are nicidecum aspectul unei brute dezlănțuite; nu înspăimîntă. Dar simți că s-a prins în propriul său mecanism, și că nici incidentele, nici durata jocului nu mai depind de el. Bruneta cea înaltă, căreia nu i-ar fi displăcut un preludiu mai lung și mai cugetat, ceea ce i-ar fi împăcat conștiința profesională și chiar, într-o oarecare măsură, fragila-i participare, îl rabdă pe Haverkamp nițeluș mirată. Îl încadrează într-una din categoriile pe care le-a învățat din experiență: «Cei care gonesc». (Gîndul o poartă la caii de curse care, de cum s-a dat plecarea, fug mîncînd pămîntul pînă la potou.) E o categorie mai puțin demnă de dispreț decît cea a «apucaților». E chiar binevenită, dacă vrei să-i dai rasol. Dar o cocotă, încă tînără și arătoasă, păstrează oarecare deferență de principiu pentru arta iubirii. Și mai știe uneori să se întrebe, în brațele unui bărbat: «Ce-aș spune despre el dacă i-aș fi soție, sau amantă?».

Felul în care un bărbat face dragoste constituie una din trăsăturile cele mai caracteristice ale semnelor lui particulare; și-ar fi, în practică, unul din cele mai prețioase de cunoscut, dacă nu s-ar găsi, din păcate, atît de puține persoane care să-l afle spre a-l putea folosi.

Adăugăm că e mai greu de sesizat decît s-ar crede, și presupune întotdeauna o interpretare delicată. Împrejurările și partenera pot modifica radical tabloul.“

(Jules Romains, *Oameni de bună-voință (5) – Trufașii*, traducere de Marcel Aderca, Editura Minerva, 1979)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Romii: soluția franceză

De cîteva săptămîni, romii din România sînt din nou în atenţia presei europene. Primarul Romei a făcut din ei una dintre temele recent încheiatei campanii electorale, în Elveţia ziarele vorbesc despre sutele de romi de pe străzile Genevei, ba chiar şi în Finlanda jurnaliştii locali fac reportaje despre romii originari din România, care păzesc intersecţiile din Helsinki, mirîndu-se că frigul nu i-a îndepărtat încă din stradă. În acest timp, în Franţa, „repatrierile voluntare“ s-au înmulţit, aproximativ 800 de romi întorcîndu-se în ultimele trei luni în România, o cifră de 10 ori mai mare decît cea din primele şase luni ale anului.

Demersul francez este unul interesant. Cum de la 1 ianuarie 2007, România este membră a Uniunii Europene, românii nu mai pot fi expulzaţi din Hexagon. Înainte de aderare, eram una dintre naţiile privilegiate la repatriere rapidă, din cele peste 25 de mii de expulzări de anul trecut, un sfert fiind cetăţeni români.

Cei veniţi în Franţa după 1 ianuarie sînt deci mai greu de trimis acasă. Ca urmare, romii români îşi făcuseră din nou apariţia, instalîndu-se la periferia marilor oraşe. În apropierea Cupei Mondiale de Rugby, autorităţile franceze s-au mobilizat şi au încercat să trimită acasă cît mai mulţi dintre ei. Cum nu mai poţi să îi urci forţat în avion sau autobuz, s-a apelat la aşa-numita „întoarcere (sau repatriere) voluntară“. Poliţia vine dimineaţa, bate la uşa rulotei în care stă familia de romi şi o întreabă dacă vrea să se întoarcă în ţară. Dacă da, atunci transportul îi este asigurat, cu 60 de kilograme de bagaje şi cu un mic ajutor financiar de 153 de euro. Ajunşi în ţară, romii sînt ajutaţi de statul francez să îşi deschidă o mică afacere, în valoare de aproximativ 4000 de euro.

Am avut ocazia, acum cîteva zile, să văd cum funcţionează situaţia „pe teren“, cu nişte familii care se întorseseră în România în urmă cu cîteva luni, în judeţul Timiş. Cu ajutorul ANAEM (Agenţia Naţională franceză pentru Migrări şi Primirea Străinilor) şi a Asociaţiei române Kelsen, 60 de familii de romi au devenit 60 de familii de... întreprinzători. Procedurile sînt extrem de complicate, deoarece noii afacerişti sînt de multe ori aproape analfabeţi, iar visurile unora dintre ei, de a-şi deschide o farmacie, o croitorie sau un cabinet de medicină veterinară, sînt zădărnicite din start. Ca urmare, de cele mai multe ori, afacerea e următoarea: cu cei aproape 4000 de euro, Asociaţia Kelsen a cumpărat fiecărei familii cîteva zeci de oi, romii urmînd să devină păstori.

Cîteva luni mai tîrziu, succesul experienţei e relativ ambiguu, după cum a putut să constate şi ambasadorul Franţei, Henri Paul, venit să vadă cît de bine au fost folosiţi banii Republicii. De cheltuit, ei au fost cheltuiţi, problema este că, în multe cazuri, oile cumpărate pe bani francezi nu mai existau. Unii romi au spus că le-au murit de bătrîneţe (ceea ce ar însemna că speranţa de viaţă la oi e foarte scurtă), alţii, că nu dădeau lapte, în fine, alţii au recunoscut că le-au vîndut ca să facă rost de bani. Cîteva oiţe au avut o soartă previzibilă: „toată vara au sfîrîit grătarele în cartierul ţigănesc“ – mi-a şoptit o ţărancă, invidioasă parcă pe interesul de care se bucură romii din sat (ambasador, prefect, poliţie, jurnalişti etc.). Un destin mai bun au avut porcii, cumpăraţi tot din bani francezi. Cei mai mulţi dintre ei se lăfăie în continuare în cocinile *(porcheries)* de pe lîngă casele romilor, dar – după cum îmi spunea aceeaşi ţărancă – nu se ştie dacă vor supravieţui iernii.

Înseamnă asta că „repatrierile voluntare“ sînt un eşec? Da şi nu. Da, pentru că romii nu s-au transformat în păstori (în unele cazuri şi din cauza rasismului local, ţăranii nelăsîndu-i să meargă cu oile pe păşunea satului). Nu, pentru că există cîteva cîştiguri. În primul rînd, cu banii luaţi pe oi, cei mai mulţi şi-au construit cîte o casă, ceea ce e bine. În al doilea, experienţa păstoritului i-a responsabilizat. În fine, unii dintre cei cu care am vorbit nu mai vor să se

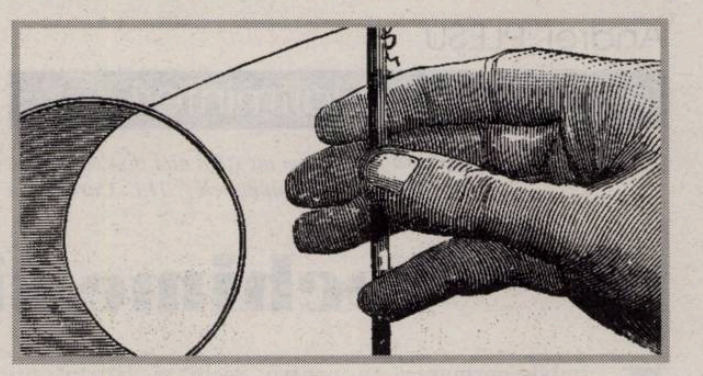

întoarcă în Franţa: „e departe, poate mai mergem în vizită, dar nici să stai în rulotă nu e bine...“. Cu o singură idee, statul francez a reuşit să îi ţină departe de graniţele sale timp de aproape un an. Ca urmare, Franţa are de gînd să continue această politică, chiar dacă îi va schimba probabil destinaţia. „Decît să le luăm oi pe care ei le vînd ca să îşi construiască o casă, mai bine îi ajutăm să îşi facă direct o casă“ – mărturisea ambasadorul. Mai rămîne ca şi autorităţile române, şi în special cele locale, să vină în ajutor. Pentru că primarii pe care i-am întîlnit păreau că descoperă situaţia romilor odată cu noi, cei veniţi în vizită pentru cîteva ore.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Diplomaţi la post.** Deoarece lipsesc voluntarii pentru cele 40-50 de posturi care se vor elibera la anul la ambasada americană din Bagdad, Departamentul de Stat a decis să-i trimită acolo pe diplomaţi cu ordin de serviciu. Cei 200-300 de diplomaţi, contactaţi în acest scop, au la dispoziţie 10 zile ca să accepte sau să respingă propunerea. Dacă refuză fără vreun motiv valabil (situaţie medicală sau familială excepţională), vor suporta consecinţele: „În sistemul nostru, toţi am jurat să ne servim patria, toţi am semnat că sîntem disponibili pentru orice parte a lumii. Cînd cineva va decide că nu vrea să plece, vom lua măsurile adecvate. Avem multe opţiuni, inclusiv revocarea din Departamentul de Stat“ – a precizat Harry Thomas, directorul general al Serviciilor în Străinătate. Purtătorul de cuvînt al sindicatului care îi reprezintă pe diplomaţii americani a declarat agenţiei Associated Press că „repartizarea unor civili neînarmaţi într-o zonă unde se duc lupte ar trebui să se facă pe bază de voluntariat“. Secretarul de stat Condoleezza Rice promite că diplomaţii care acceptă să lucreze în Irak vor primi o retribuţie pentru muncă grea, concedii şi posibilitatea de a-şi alege viitorul loc de muncă. Dacă mai apucă.

● **Un cîine mort.** Boris Surov, un paznic de la metroul moscovit, a fost condamnat de un tribunal din Moscova la doi ani şi opt luni închisoare cu suspendare pentru că l-a ucis, într-un mod deosebit de brutal, pe cîinele Rîjik, considerat o mascotă de către călători. Deşi pasagerii l-au dus pe Rîjik la veterinar, cîinele a murit după două săptămîni. Surov nu şi-a recunoscut faptele şi a declarat că ar vrea să stea la puşcărie, unde este hrănit pe gratis. Acum, dacă justiţia s-a pronunţat în acest caz, poate că judecătorii îşi vor găsi timp şi pentru arestarea ucigaşilor ziaristei Anna Politkovskaia, şi pentru clarificarea afacerii Litvinenko.

● **Confesiuni.** În Japonia, 99% dintre cei acuzaţi că au încălcat legea sînt găsiţi vinovaţi şi condamnaţi. Chris Hogg de la BBC News citează însă declaraţiile suspecţilor interogaţi şi obligaţi să mărturisească delicte pe care nu le-au comis. Poliţia japoneză consideră mărturisirea drept proba supremă: „Cînd este ucis cineva, doar confesiunea ne poate spune dacă suspectul a vrut doar să rănească sau a intenţionat să omoare. Ori mita: numai confesiunea poate să ne lumineze dacă acela care a primit banii a ştiut sau nu ce i se cere“ explică un poliţist, acum pensionar. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

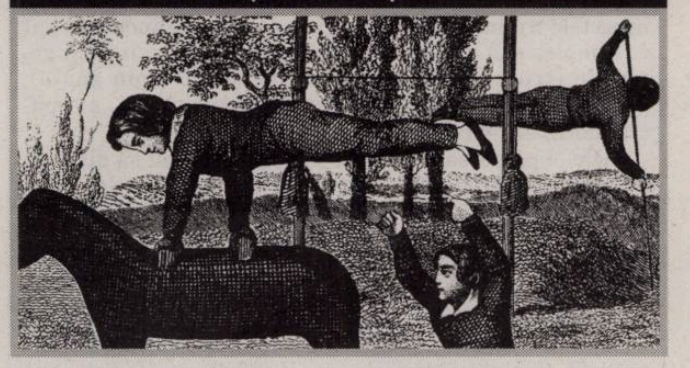

Cînd bogaţii plîng

Avertisment: nici un personaj real n-a fost folosit pentru producerea articolului de mai jos. Dar era bine.

Offf, sînt obosit. Ieri am întors toată ziua la ceasuri. Rolex-ul Daytona ăla ieftin, Richard Mille-ul de la nevastămea, alea două Patek-uri ale copiilor, că ei nu sînt în stare încă... Stau aşa şi mă uit la ele şi nu-nţeleg nimic: ce mi-a trebuit *rebranding?*

Adevărul e că Ninu Buzoianu era puţin cam *low-key*. Buzăul n-are statură. Ce mare evazionist găseşti în Buzău? Ce mafiot naţional s-a născut aici? Nimic, oameni cuminţi. Lume ca praful umed, de nu se ridică în aer nici dacă treci cu elicopterul!

Ăştia nu ştiu un lucru: trebuie să te ridici din vreme, cînd încă lumea stă cu capul la cutie. Primul rulment l-am dus în Turcia cînd încă-mi mirosea geaca a praf de puşcă, de la munca patriotică din decembrie. Prima ţeapă, d-asta barosană, a venit greu de tot, cu chin, la vreo opt luni. Iar primul milion mi-a rămas pe loc la portofel, imediat după ce-am terminat de plătit avocaţii, judecătorii şi poliţiştii. Am rezolvat şi cu al doilea, şi-aşa mai departe. Ce să mai fac?

Bine, la început am zis să mă complic. M-am complicat cu plasma aia uriaşă din sufragerie, de la care mă ustură ochii de plîng şi la comedii, nu numa' la telenovele. Cu maşina aia cu cauciucuri mai subţiri, nene, decît roţile de la căruţă, de-ţi scoate pe nas dinţii de designer. Cu tricoul mulat pe alea un milion de beri scumpe din viaţa mea, cu autograf de la Versac personal. Ce mai e de luat, că nici secretara nu mai ştie?

M-am gîndit bine. Becali are crucea nichelată, Dragomir înjură frumos, Băsescu vorbeşte la 7 seara în direct, Botezatu iubeşte pe altcineva, Ianţu m-a speriat ieri într-un magazin de ziare, era tăiat din carton! Cu cine să semăn eu, din ăştia celebri? După cine să mă iau? Să strîng bani pentru săraci – după ce o viaţă întreagă am luat de la ei? Să mă îmbrac la fiecare petrecere altfel şi să plătesc presa să bage de seamă chestia asta pe două pagini, cu negu' de sub sprînceană scos în fotoşop? Să-mi fac un partid la vrun' intelectual pe laptop? Da' ce să promit? Ce naiba vreţi, măăă, nemîncaţilor?

Vreţi ceas de aur? Na, hai, care-l prinde? Vreţi ghiul: căutaţi-l pă jos, să nu se fi dus naibii la canal, că n-aveţi deloc viteză! Slujbe zici, mă? Are tata iarbă-n curte, să tăiaţi cu talent, şi voi, şi copiii voştri! Bani? Na, aţi mai văzut fişicuri ca astea, ca pe mînă? Luaţi, mă, c-a venit toamna, se scutură milionarul, să facă la loc în primăvară!

Acuma, na, că mi-am imaginat scena, dar şi-aşa, tot m-am plictisit de ea. Cît aş putea să stau în politică? Păi, chiar să înjur lumea, tot trebuie să mă deplasez! Şi-am alergat destul, să mai vină şi ei la mine!

Ar mai fi o chestie, mi-a zis ieri un amic că se face Mecena. Adică, fii atent, cumperi douj'de picturi de la un artist d-ăsta drogat, îl aştepţi să moară de overdoză – că na, acuma are bani! – şi le vinzi la dublu. Bine, dacă eşti grăbit, poţi să-l omori şi tu, da' nu mai e aşa de scump, că trebuie şi criticii să aibă o poveste frumoasă, d-asta, cu suferinţă. Dar cît te ţine asta? Că tre' să te şi uiţi, naibii, la picturile astea, şi zău dacă nu-ţi vine să-ţi iei cîmpii!

Aş mai putea să fac un bine ţării. Nu ştiu, aşa, ceva frumos, scump. Să dau bani să se pună un acoperiş frumos de aur la Ateneu, să nu creadă străinii că sîntem săraci... Să luăm nişte pictori de biserici să vopsească prin şcoli cu domnitori, că-s goi pereţii. Să dăm la fiecare copil cîte-o minge de fotbal, nu ştiu, să fac ceva, că simt că înnebunesc!

Adevărul e că banii chiar sînt o problemă. Pentru că în ţara asta nu e important să-i ai, contează să se vadă cum îi cheltui. Şi contează al naibii: stă lumea cu ochii pe tine prin reviste ca pe butelia de oxigen de la batiscaf! La început am zis că e mişto aşa, da' acum, cînd după maşina de un milion am aflat că nu mai există şi-alta de două, zău dacă ştiu unde să sun.

Ştiu ce zici cu psihiatru'. Dar e prea ieftin. Şi nici nu te vede paparazii pe geam. Avea dreptate, Cioran ăla: în ţara asta, n-ai bani nici cînd eşti bogat!

ready made

„Mai încolo întâlnirăm un car care aducea ceva, dar fiind acoperit, nu puteam vedea ce.

– Ce-aduci, omule?

– *Cîta pesac,* răspunse el.

Iarăşi mă uitai spre vecinul meu. El grăbi să esplice:

– Cîta pesac, va să zică: oleacă ţîrfă.“

(Iosif Vulcan, *Însemnări de călătorie (II). Corespondenţă,* Academia Română, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Institutul de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu“, 2002)

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Nemulţumiţii

Manifestanţii erau îmbrăcaţi în negru din cap pînă în picioare, pe spatele bluzei era un leu alb care rage; colorate erau doar eşarfele cu dungi roşii şi negre, culorile de pe steagul dinastiei ungare din secolul al XIII-lea, dar şi al Partidului Crucilor cu Săgeţi, aliat cu Germania nazistă în cel de-al doilea război mondial. Demonstraţia din 23 octombrie – 51 de ani de la înăbuşirea revoluţiei antisovietice maghiare, dar şi un an de la ciocnirile brutale ale demonstranţilor antiguvernamentali cu poliţia – s-a făcut în numele „conservării culturii şi tradiţiei maghiare“, spunea Gabor Vona, unul dintre fondatorii Gărzii maghiare, care ar număra aproximativ 5.000 de membri. Partidul Crucilor cu Săgeţi a fost o formaţiune de extremă dreaptă. Chemată să asigure securitatea unui serviciu divin de comemorare, Garda maghiară a pus pe tarabe eşarfele cu semnele vechii formaţiuni pro-naziste şi exemplare din *Mein Kampf*. Cînd vînzarea a atras atenţia jurnaliştilor, tarabele au dispărut şi Vona a spus că „situaţia e haotică şi nu putem controla totul“. Membrilor de rînd li s-a interzis contactul cu presa. Organizaţiile evreieşti au condamnat prezenţa lor, evocînd participarea Partidului Crucii cu Săgeţi la persecuţiile trecute. Janos Koka, ministrul Economiei şi liderul unui partid din coaliţia guvernamentală, a admis că, în condiţiile unui deficit bugetar de aproximativ 10% din PIB, „sentimentul de nemulţumire şi de insatisfacţie evocă populismul, iar populismul cheamă apariţia extremismului în Ungaria“.

Partidul comunist credea că a lichidat definitiv, prin represiune şi propagandă, puterea de atracţie a acestei formaţiuni extremiste. Expresie a nemulţumirilor populaţiei faţă de inegalităţile economice tot mai evidente, faţă de dispariţia reţelei de protecţie socială, mişcarea radicală încearcă să canalizeze revolta în sentimentul continuităţii cu o tradiţie anticomunistă, împărtăşită, la nivelul discursului, şi de partidul FIDESZ, de centru-dreapta. În dezbaterile la care participă comentatori şi oameni politici, unii spun că grupul e insignifiant şi nu trebuie luat în serios, alţii se tem că în cele din urmă grupul poate deveni periculos.

Din altă ţară europeană vine un ecou al altui trecut sumbru: la Milano au fost arestate, de la începutul anului pînă acum, 17 persoane acuzate de apartenenţa la „o organizaţie cu finalitate teroristă şi subversivă“, militanţi ai „Brigăzilor Roşii. Pentru construcţia unui partid comunist combatant“. Partidul se consideră continuatorul Brigăzilor Roşii, structură teroristă activă în anii '70, autoare a unor asasinate politice şi a unor atentate sîngeroase. Cele mai multe dintre persoanele arestate sînt inserate în activităţi productive, înscrise într-un sindicat; pe ziduri şi pe Internet au apărut lozinci de solidarizare cu cei încarceraţi. Îşi asumă mesajul şi acţiunile Brigăzilor Roşii persoane care, pe vremea cînd erau arestaţi activiştii iniţiali, abia se năşteau. Brigăzile Roşii se revendicau de la marxism şi de la stînga Partidului Comunist Italian. Acum poliţia are date despre reuniuni secrete în Italia, în Franţa, în Elveţia, cursuri intense de informatică, arme, explozive, planuri de pregătire a unor acţiuni. „E de neconceput o reluare a terorismului aşa cum s-a manifestat în anii '70. Pentru unii tineri, Brigăzile Roşii au păstrat o aură mitică, dar ei nu mai sînt în situaţia de a putea condiţiona politica. Grupului arestat de noi i-au trebuit ani de zile pentru a dobîndi o putere oricum limitată. Violenţa politică rămîne un fenomen de nişă“, spune Guido Salvini, judecător. Negocierile şi compromisurile din viaţa publică italiană ar putea să lase loc unor oameni hotărîţi care ştiu ce vor, deşi felul cum s-a terminat aventura Brigăzilor Roşii n-ar trebui să-i predispună la optimism pe militanţii de azi.

Disponibilitatea nemulţumiţilor de a recurge la violenţă nu se reduce la cartierele de emigranţi de altă culoare sau de altă religie. Politicieni „onorabili“ pledează cauzele nemulţumiţilor naţionali, fie ei de dreapta sau de stînga. Aflăm că poliţia belgiană a mobilizat în lupta împotriva terorismului şi a crimei organizate detectivi orbi: acuitatea auditivă excepţională şi cunoaşterea limbilor străine „rare“ le permit identificarea persoanelor de pe benzile înregistrate în condiţii, adesea, dificile. Politicienii care nu vor să vadă sînt înlocuiţi de poliţişti orbi.

globul cubic

Rusofonii

Mai norocos decît Nicolas Sarkozy – omologul său francez părăsit de nevastă –, preşedintele Rusiei are în soţia sa o colaboratoare de nădejde. Liudmila Putina a fost oaspetele de onoare al celui de-al 11-lea congres al Asociaţiei internaţionale a profesorilor de limba şi literatura rusă. Congresul s-a ţinut la Varna, la sfîrşitul lunii septembrie, şi doamna Putin s-a simţit foarte bine în Bulgaria, ţara „cea mai slavofilă şi cea mai prorusă din Europa centrală şi orientală“ *(Standard*, cotidian popular bulgar). În studenţie, Ludmila, care încă nu era Putina, a avut o colegă de cameră bulgăroaică şi s-a împăcat cu ea foarte bine. La Congres a fost ovaţionată cu entuziasm de cei 800 de participanţi, reprezentanţi ai unei profesii devenite oarecum orfelină, după căderea comunismului în ţările-satelit. Pe vremuri materie obligatorie de studiu, limba rusă a cedat primul loc limbii engleze; şi numărul profesorilor a scăzut – vîrsta medie a participanţilor la Congresul de la Varna era de peste 50 de ani. Prim-ministrul bulgar, Serghei Stanişev (născut în URSS, fiul unor înalţi funcţionari din Partidul Comunist bulgar), a deschis lucrările Congresului, într-o excelentă limbă rusă, iar apoi s-a adresat dascălilor poetul Evgheni Evtuşenko.

Departe de a fi un punct de pe agenda mondenă, prezenţa soţiei preşedintelui Rusiei răspunde unei necesităţi: „Moscova începe să realizeze reculul limbii ruse, fapt ameninţător pentru interesele geopolitice ale Rusiei“ *(Argumenty i Fakty*, în ediţia sa ucraineană). În august, Liudmila Putina a devenit preşedinta unei asociaţii – *Ruskii Mir* („Lumea rusă“) – al cărei obiectiv este „promovarea culturii ruse în lume“. Asociaţia, care ar vrea să devină o replică la British Council şi la Goethe Institut, are un buget de 300 de milioane de ruble pentru anul 2007. Ca şi soţul ei, preocupat de măreţia Rusiei pe plan economic şi militar, doamna Putin, primită în Bulgaria „ca o împărăteasă“ *(Standard),* e decisă să se ocupe de creşterea influenţei limbii ruse: „Am fost întotdeauna impresionată cînd am întîlnit în lume rusofoni care iubesc Rusia ca pe propria patrie. Dar cea mai frumoasă amintire o am din Cuba. Am fost înconjurată de oameni vorbitori de rusă, fără accent, plîngînd de bucurie că pot comunica din nou în rusește“. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Darfur, avanpremiera războaielor viitorului

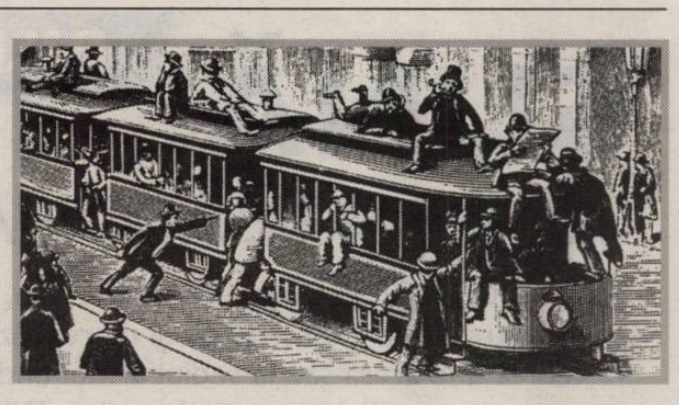

Istoria nu mai are răbdare – ce clişeu! Sau poate noi nu mai avem răbdare cu ea. Încerc să îmi dau seama ce semnificaţie are tragedia de proporţii care se derulează inexorabil la Darfur, în vestul Sudanului. Omenirea civilizată luptă cu terorismul islamist, democraţiile înfruntă noul inamic – fundamentalismul islamic –, armatele luptă în noul tip de război zis „conflict asimetric“ şi, în timp ce abia descifrăm faţa ultimei versiuni a Răului, următoarea îşi face intrarea, sîngeros, pe scenă. Se precipită Răul, pe măsura creşterii capacităţii noastre de a face bine.

Tragedia de la Darfur este greu de înţeles din punct de vedere logic şi după experienţa pe care mintea euro-americană o are în materie de războaie civile. Ştim, cu rezonabilă aproximaţie, că grupurile care se mitraliază zilnic la Darfur sînt plătite să facă asta. Te întrebi, firesc, cine e în spate? La vedere, avem, de-o parte, armata Sudanului şi miliţiile de *janjawed* (în arabă, „oameni călare cu puşti“). De partea cealaltă se află Mişcarea de Eliberare a Sudanului (fostă Mişcarea de Eliberare a Darfurului) şi Mişcarea pentru Justiţie şi Egalitate, unite, începînd cu 2006, în Alianţa Forţelor Revoluţionare din vestul Sudanului. Dacă încerci să discerni identitatea ideologică, religioasă sau tribală a combatanţilor, rişti să nu pricepi absolut nimic. Organizaţiile care se luptă au denumiri de-o zi, lideri care se urăsc, sînt compuse din zeci de facţiuni despre care nu poţi şti dacă în luptele de mîine vor mai merge împreună sau nu. În plus, islamul sudanez nu e deloc omogen, iar elementele creştine şi animiste, la rîndul lor, au chimii religioase particulare. Numele liderilor politico-militari care conduc organizaţiile implicate nu spun mare lucru occidentalului: Minni Minnawi (lider al unei facţiuni din Mişcarea de Eliberare a Sudanului, care a semnat o pace cu Guvernul de la Khartoum sub zîmbetul preşedintelui Bush, ceea ce i-a atras ura locuitorilor din Darfur şi a tribului său, Zagwaha, a devenit un fel de reprezentant al Guvernului sudanez în Darfur şi, de cîteva luni, e în disidenţă cu propriul Guvern în legătură cu prezenţa forţelor internaţionale în Darfur); Ahmed Abdulshafi Yacoub Bassey (lider al altei facţiuni din Mişcare după ce, în plin război, l-a răsturnat prin forţă pe Abdulwahed Mohamed Al-Nur de la şefia Mişcării); sau un anume Abdul Waheed (conducător al triburilor Fur, majoritare în Darfur, fondatoare ale istoricului Sultanat din Darfur). De partea cealaltă, armata Sudanului, formată din 60.000 de soldaţi, echipaţi cu armament vechi de provenienţă rusească, chinezească şi libiană, aflată în subordinea preşedintelui sudanez Omar Hasan Ahmar al-Bashir. Consensul internaţional este că el poartă răspunderea genocidului de la Darfur, pentru că, nefiind capabil să stăpînească mişcările rebele din zonă, a înarmat miliţiile *janjawed* şi le-a dezlănţuit împotriva triburilor opozante. În buna tradiţie a locului, al-Bashir este un ex-general care a ajuns la putere în 1989 în urma unui puci militar prin care a răsturnat un guvern ales cît de cît democratic. Al-Bashir are, la rîndul său, o poveste complicată în spate. Iniţial, a fost gazda lui Osama Bin Laden, după care – susţine el – a oferit Statelor Unite informaţii privind locul unde se afla acesta pe teritoriul sudanez, fiind gata să colaboreze chiar la arestarea liderului Al Qaeda, dar administraţia Clinton nu a fost interesată de oferta sa. Evident, SUA neagă vehement acest episod. Oricum, personajul este cît se poate de dubios. Alături de el stă şeicul Musa Hilal, prieten de-o viaţă cu Moammar el-Ghaddafi şi lider al triburilor arabe din Darfur. Peisajul e contorsionat, plin de mistere sîngeroase, de opacităţi oribile, de ascunzişuri fratricide, înşelător ca o poveste arabă şi periculos ca nisipurile deşertului.

Din cîte pot pricepe, cea mai bună aproximaţie a conflictului vine de la specialiştii care vorbesc despre o confruntare sîngeroasă între nomazii arabi, stimulaţi de Guvern, şi sedentarii non-arabi (mai ales creştini şi animişti). Dar şi această descriere trebuie luată cu rezerve. Dacă identitatea combatanţilor e fluidă, amploarea crimei e ştiută. Toate guvernele planetei şi, pe deasupra, ONU vorbesc despre genocid şi purificare etnică de proporţii. Numărul morţilor este aproximat la peste jumătate de milion, iar numărul refugiaţilor este de peste 2.500.000. Sînt voci care susţin că Darfur este primul război declanşat cu adevărat de încălzirea globală. Analizele multor experţi arată că populaţia nomadă arabă a crescut atît de mult şi că efectul de deşertificare a luat o asemenea amploare, încît arabii nomazi au fost nevoiţi să caute surse de hrană şi apă tot mai mult spre sud, în teritoriile sedentarilor non-arabi. De aici, conflictul. Peste toate acestea, adăugaţi şi frenezia ideologică indusă în acest teritoriu, pe tot parcursul anilor '80, de Moammar el-Ghaddafi, liderul vecinei Libia: acel amestec halucinant de islamism şi socialism.

Oricum, tragedia de la Darfur arată trăsăturile generaţiei următoare de conflicte. Ingredientele sînt: religia, ideologia egalitară şi goana după resurse, în condiţiile suprapopulării lumii. Veţi spune că toate războaiele, dintotdeauna, au fost generate de aceleaşi lucruri. De acord, dar niciodată nu a fost mai uşor decît azi să declanşezi un război. Stabilitatea lumii e tot mai fragilă. Flexibilizarea graniţelor, libertatea de circulaţie a informaţiei, a banilor şi a oamenilor, „democratizarea“ largă a accesului la armament au dus la şubrezirea structurii interne a lumii, la relativizarea ordinii. Astăzi, o sută de oameni cu puşti pot declanşa foarte uşor un conflict regional. În lumea anilor care vin, războiul va fi tot mai uşor de declanşat şi tot mai greu de oprit.

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

66°

Domle, da-n Rusia era viață!
Acolo, în vo curte
sau gang, se-nfiripa o piață
de sutiene, scurte

din fiș, maieuri, pungi, chiloți
cu zilele s'tămînii
scrise, ca-n calendar, pe toți, —
cu gîndu ca stăpînii

să nu-i ia azi pe ăi de ieri,
pe ăi de astăzi, mîine...
Timp nu aveai decît să *ceri*,
de teama vunui cîine

de polițai... Dar ce mai sov-
rom!, cînd un pix cu ceas
îl îmbăta pe cîte-un tov
ca vodca or un cvas;

sau blugii, cînd puteai să tragi
vreo șepte leviștraus
pe tine, — acești strîmți nădragi
cel mai balșoi adaus

comercial avîndu-l; başca
articolu convex,
subt vo kavboiskaia rubaşka,
indiferent de sex,

ca niște ochelari cvadrupli
pe ochii unui miop,
multiplicați cu cursu rublii
față de leu șchiop.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Locuri calde

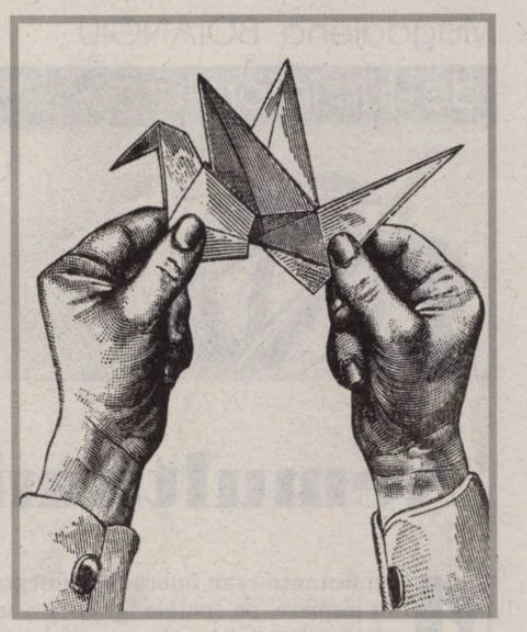

Într-un an, pe la sfîrșitul lui octombrie, eram în Grecia. Plecasem din Pireu cu o cursă de linie, un uriaș ferry-boat, către insula Syros, într-o excursie de o zi. Înainte, fusesem cu o cursă turistică, în clasicul tur de trei insule: Egyna, Hydra și Poros. Aveam pe retină încă golful în amfiteatru al Hydrei. Acolo ne gîndiserăm să rămînem o viață. Vizitaserăm o cămăruță de hotel, simplă, ca la mînăstire, cu un pat de fier pe care era întins un cearceaf incredibil de alb, un scaun, o măsuță și o cruce deasupra patului. Pe geamul îngust se vedea portul de agrement cu pădurea lui de catarge. Prețul era simbolic, însă noi, prea ancorați în programele noastre, nu aveam timp să rămînem. Mai era și un hotel de lux acolo, ceva mai sus, pe o străduță îngustă

din aceea pe care turiștii se plimbă pe măgari (mașinile erau pur și simplu interzise în Hydra), o casă mare cu leandri înfloriți la poartă, cu un hol plin de armuri și săbii încrucișate, cu tavanul și pereții pictați de maeștri venețieni și florentini. Un loc în care printre multe alte celebrități locuise și regizorul american John Huston. Abia ne-am făcut o idee despre acel colț de rai că a sunat sirena vaporașului care trebuia să ne ducă mai departe. Văzusem în acea zi și Poros-ul, cu verzile plantații de portocali a căror aromă se simte încă de departe, de pe mare. Acum eram însă în drum spre Syros cu acea cursă regulată care face patru ore. Voiam să vedem insula și să stăm la plajă, în liniște, fără grija că ne pleacă imediat vaporul înapoi. Am acostat la Ermopolis, capitala insulei și a tuturor Cicladelor. Țin minte cum am stat în cala vaporului înconjurați de motocicliști care-și ambalau motoarele, așteptînd (ca și noi) să se deschidă panoul cel mare din spate pentru a țîșni afară în port.

Noi am luat un autobuz care ne-a dus pe drumuri șerpuite spre sudul insulei, printr-un ținut arid presărat din loc în loc cu cîte o casă albă, ca o bucată de cretă. Am făcut plajă în capătul nisipos al unui golf lung și îngust, cu laturi stîncoase. Marea turcoaz a lui Ulise era așa limpede că se vedeau și peștii. În larg duduia motorul unui vaporaș de pescari. N-am uitat nici de turista blondă care făcea plajă în picioare și-și expunea soarelui și privirilor pieptul ei maiestuos de zeiță a fecundității. Își mișca doar ochii pe sub gene, altfel ai fi putut crede că e o statuie crescută din nisip (de silicon). N-am uitat nici de masa din port, de la Ermopolis, unde am primit o carafă cu vin din partea casei, iar salata cu trei felii de roșii ne-a costat cît o sticlă de vin bun. Mercur nu ne-a fost prea favorabil, dar Poseidon s-a dovedit a fi pentru noi cel mai perfect luminist. Pe drumul de întoarcere ne-a convins că marea poate să aibă absolut orice culoare. Existau porțiuni de apă fără nici o cută. Doar trecerea vaporului forma un val, pe suprafața căruia însă nu apăreau nici un fel de alte încrețituri, ca un șerbet fin, cu luciu mătăsos, rostogolindu-se pe marginea borcanului. Spre apus, marea a fost mai întîi roșie, apoi a devenit vernil, lăsînd pe seama cerului nuanțele roșiatice. Înspre răsărit dominau tonurile cenușii, iar linia dintre cer și apă nu se mai distingea. Cînd ne-am hotărît să ne desprindem de balustrada punții, era deja întuneric. Doar spre vest licăreau luminile Atenei. E o excursie la care mă gîndesc adesea toamna tîrziu, cînd Bucureștiul devine friguros și mai cenușiu chiar decît e el de obicei.

PUBLICITATE

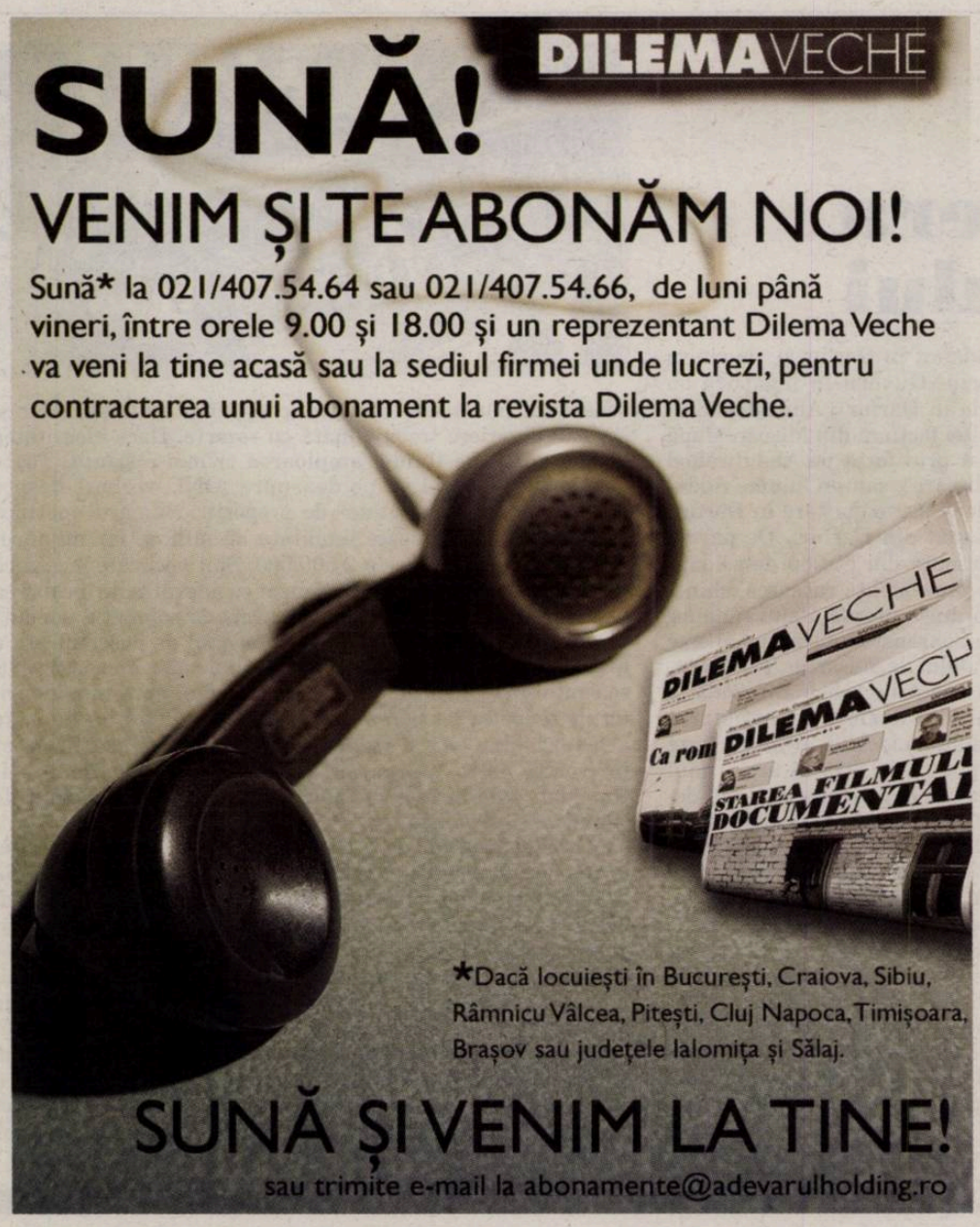

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

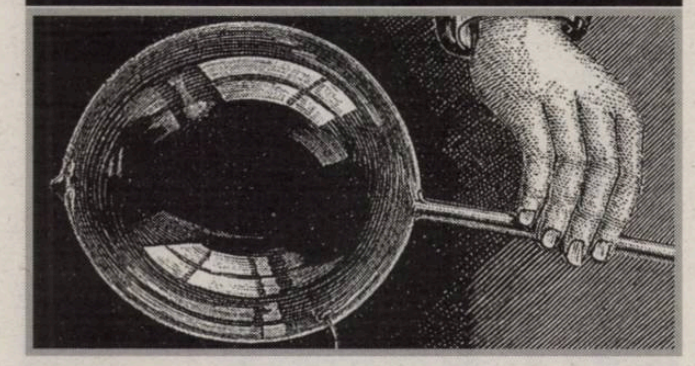

Cum am ratat petrecerea de Halloween 2007

Aţi putea crede că, după ce am trăit trei sute de ani în New Orleans, am snaga necesară să mă duc la petrecerile de Halloween. Doar că eu mă bucur că încă mai trăiesc, OK? Cu două nopţi înainte de week-end-ul de Halloween, ucenicii mei într-ale poeziei s-au reunit în semi-întunericul de catedrală al slujbei de joi de la „Gold Mine Saloon", de pe Dauphine Street, unde s-a organizat o liturghie poeticească pe multe voci, întreţesută cu păcate şi simţiri de tot felul, o ceremonie atît de frumoasă şi care mă măguli într-atîta că a trebuit să dau pe gît vreo duzină de beuturi pe care, colac peste pupăză, episcopul, David Brinks, nici nu m-a lăsat să le plătesc. Vă puteţi închipui ce efecte poate avea un atare lucru asupra sufletului unui om, iar eu m-am simţit înălţat la ceruri şi am purces către Molly's, unde potera poetică s-a aciuat şi s-a pus pe gîndit gînduri 'nalte, ajutată de alte şi alte băuturi. Unii dintre prietenii meu au reuşit chiar performanţa de a fi scoşi cu blîndeţe din cîrciumă, pentru comportament nepotrivit, aşa că sfîrşiră în mica mea hrubă, unde gîndurile noastre deveniră atît de înalte încît cu greu s-ar găsi cuvinte să le cuprindă. Din fericire, Laura luă frîiele în mînă în jurul orei 5 dimineaţa, astfel că mi-am redobîndit singurătatea atît de necesară poetului pentru a dormi şi a-şi împrospăta puterile. Am petrecut a doua zi împrospătînd sus-zisele puteri, apoi, pe seară, ne-am înţolit cu atenţie, eu trăgîndu-mi un tricou nou peste blugi, iar Laura fiţîindu-se de colo-colo şi probînd tot felul de veşminte potrivite unei premiere în New Orleans, hotărîndu-se, în cele din urmă, pentru nişte colanţi negri, o cămăşuţă în carouri, peste care a tras o haină de piele de colecţie, maro, lungă pînă în pămînt, care a aparţinut mamei mele pe vremea cînd Frank Sinatra era în culmea gloriei. Ne-am purtat pe noi înşine la evenimentul sezonului, premiera filmului lui Miss Pussycat, *Trixie şi The Treetrunks,* un film de animaţie în care eu sînt vocea unui personaj-cheie, JJ Suede, toboşar şi asasin de pisoi. Puteţi vedea filmul lui Miss Pussycat, în serial, pe Internet, pe www.vbs.tv. Premiera a avut loc la „One-Eyed Jack's", pe Tolouse Street, unde vin, de regulă, apariţii burleşti, dar în noaptea aceea locul era ticsit de tipi ultramoderni, care se supuseseră la cazne ca să arate cît se poate de *cool*. În afara unui mare număr de măşti discrete sau indiscrete, mai erau şi tuşeuri fine din anii '60, amestecate cu re-tuşeuri de porno făţiş de la finele anilor '90. În ochii mei fără prea multă experienţă, gaşca părea teleportată de la New York şi Berlin, cu toate fiţele aferente, dar vizibil new-orleans-izată cu accente *hoodoo*-iste. *Trixie şi The Treetrunks* a fost un succes zdrobitor, iar eu am devenit un mare star şi am apucat chiar să mergem în culise, unde Quintron şi muzicanţii, care urma să cînte după proiecţia filmului, meditau intens cu ajutorul whiskey-ului. Ne-am întors apoi în sală şi am ascultat uimiţi o formaţie îmbrăcată (sau, mai degrabă, drapată) în pătrate alb şi negru, ce a pregătit atmosfera pentru Quintron şi Miss Pussycat, care au derulat o reprezentaţie muzicală atît de fermecătoare şi hipnotică încît chiar mi-am foit involuntar sărmanele picioare în ceva ce unii ar putea lua, din greşeală, drept dans. Eu nu, niciodată, îmi cunosc talentele, şi dansul nu e unul dintre ele. Mulţimea corcită din sală a rămas foarte tăcută preţ de opt secunde, apoi muzica a început să se reverse prin ei, încălzind sîngele îngheţat de caznele îmbrăcatului elegant, pînă cînd s-au pornit să ţopăie ritmic, precum o mare familie celebrînd întemeierea unei noi aşezări în spaţiul mental. Foarte curînd s-a făcut 3 dimineaţa şi au venit apoi şi alţi *amigos,* şi se făcu dintr-odată 6 în zori. Pe Mac-ul meu, la 6 după-amiaza, cînd m-am trezit, zăceau invitaţii la mai multe petreceri de Halloween de neuitat, pe care le-am înlocuit cu un imens castron cu macaroane cu brînză, pregătit de Laura dintr-un pachet de hîrtie, şi am stat extrem de nemişcat, în timp ce şturlubatice petreceri treceau pe străzi, ca un cîntec de leagăn. Uite-aşa am ratat petrecerea de Halloween, care pentru mine era, de obicei, cea mai grea zi de muncă din an.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

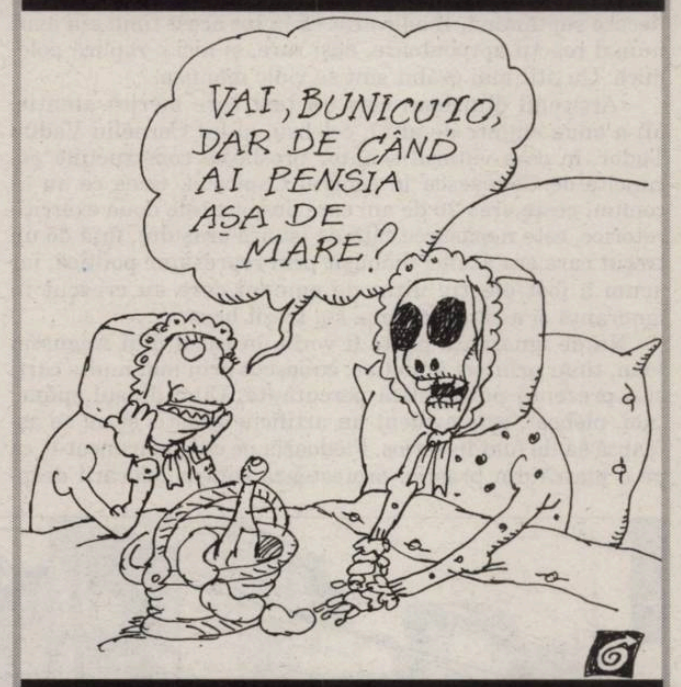

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Un anumit gen de privire

Astra Film Fest de la Sibiu (AFF) a devenit deja un „brand", zic unii. În orice caz, şi-a cîştigat binemeritata recunoaştere publică şi academică. Şi este o *success story*, care merge de acum mai departe, în modul cel mai firesc cu putinţă: *Ne vedem la anu'!* – şi-au spus cu toţii duminica trecută, la sfîrşitul actualei ediţii. Se pare că micuţa echipă a lui Dumitru Budrala poate să respire ceva mai liniştită şi să răspundă, zîmbind, la interviuri: nu ne întrebaţi cum am făcut primele şapte ediţii, restul a fost uşor!...

De data aceasta s-a simţit şi că au fost bani mai mulţi şi firme mari au început să se implice sistematic în AFF. Politica mare a fost prezentă şi ea, perfect adaptată contextului. Astfel, pe fundalul unor excelente filme despre transhumanţă şi în prezenţa unor ciobani cît se poate de autentici din celălalt capăt al Europei, domnul Giorgio Ficcarelli le-a spus celor prezenţi în Căminul Cultural din Sibiel că UE nu interzice transhumanţa, aşa cum s-a spus, ci o valorizează şi o sprijină. Îngrijorarea Bruxelles-ului faţă de gafele autorităţilor noastre şi-a găsit astfel şi o cale mai *user friendly* de a se adresa celor direct vizaţi.

Dar cel mai important lucru legat de ediţia de anul acesta a AFF n-au fost – cred – nici organizarea, nici calitatea filmelor, ci faptul că pe sălile festivalului se manifesta tot mai evident şi activ o *nevoie de documentar*. De la anonimi din public la regizori faimoşi, o mulţime de lume m-a întrebat cînd şi cum se va continua la Muzeul Ţăranului Român *Best of AFF*. De asemenea, s-a născut ideea unei caravane a festivalului, care să treacă măcar prin marile oraşe ale ţării pentru a prezenta o selecţie de filme premiate la AFF. Unii au propus chiar organizarea unui soi de cinematecă a documentarului. Pe scurt, se pare că s-a născut un public de documentar, tînăr şi pasionat, chiar dacă nu foarte numeros – iar AFF a avut categoric un rol esenţial în acest sens.

Acest fenomen este însă important şi din alt punct de vedere: a face documentar şi a iubi documentarul înseamnă şi a avea un alt gen de privire asupra realităţii înconjurătoare. O privire *înţelegătoare* şi *iubitoare*, căci un documentarist bun încearcă să-şi înţeleagă subiecţii, nu doar să-i pună în scenă, şi trebuie să-i privească cu pasiune, pentru a face din ei un subiect de film, nu doar un simplu document.

În această privinţă mai avem însă multe de învăţat. Avem de învăţat, în primul rînd, buna practică a modestiei, care să-i facă pe realizatori să ţină minte faptul că cei din faţa camerei sînt importanţi, nu cei din spatele ei. Apoi, ar trebui să învăţăm să renunţăm cu toţii la ispita epidemică a hazului primar, la acea viziune care se bucură de ridicolul aparent al eroului – care a fost făcut erou doar pentru a ne amuza pe noi cu peripeţiile sale. Din acest punct de vedere, distratul pe socoteala celuilalt, ca într-o reclamă la Sprite, pare a fi încă reţeta supremă de rating. Prin contrast, „nevoia de documentar" este astfel şi o nevoie de a ieşi din această parodiere groasă a realităţii: ne rîdem ce ne rîdem, dar există şi presimţirea că viaţa e în altă parte... Pentru a ajunge însă acolo, ar trebui să exersăm cu răbdare privirea înţelegătoare a bunului documentarist, care vede dincolo de evidenţe şi se bucură atunci cînd înţelege ceea ce vede.

Cînd acest mod de privire naşte o nevoie socială, fie ea şi restrînsă la un grup statistic modest al societăţii, cînd se naşte un public, fie el şi puţin numeros, care caută această privire, înseamnă şi că ceva se schimbă în acea societate. Este sentimentul cu care m-am întors de la Sibiu: o masă critică de creatori şi public visează activ la altă imagine, înţelegătoare şi iubitoare, a lumii înconjurătoare, a lumii noastre. Ceea ce înseamnă că există o masă critică pentru care „lumea pe sticlă" nu mai este cea mai bună dintre lumile posibile...

Andrei PIPPIDI

SOS București

Un răspuns

Un răspuns care a întîrziat fiindcă n-am citit *Dilema veche* (IV, 191, 4-10 octombrie) decît astăzi. Cititorii care păstrează colecţia – sper că sînt şi unii care mai au loc ca s-o depoziteze! – sînt invitaţi să redeschidă acel număr pentru articolul dlui Augustin Ioan *„«Bunul» public şi «răul» privat“*. Nu vreau să ştiu dacă autorul l-a scris cu gîndul la seria de portrete de case vechi cu care, de vreun an şi ceva, ocup o jumătate de pagină din aceeaşi revistă, în fiecare săptămînă. E adevărat că în tot acest timp am avut numai reacţii aprobatoare, deşi rare, şi nici o replică polemică. Cu atît mai grăbit sînt să ridic mănuşa.

Articolul dlui Ioan este un text care merită atenţie. Mi-a adus aminte de altul, celebru, al lui Corneliu Vadim Tudor, în care viitorul senator proslăvea construcţiile poruncite de Ceauşescu în centrul Capitalei. Ceea ce au în comun, peste vreo 20 de ani care despart cele două exerciţii retorice, este nepăsarea faţă de istoria oraşului, faţă de un trecut care era atunci înăbuşit prin represiune politică, iar acum a fost efectiv uitat de oameni care au crescut în ignoranţă şi a căror lăcomie s-a trezit brusc.

Nu de ignoranţă poate fi vorba în cazul dlui Augustin Ioan, tînăr arhitect ambiţios, cunoscut prin mai multe cărţi şi o prezenţă publicistică percutantă. Cînd dînsul spune: „noi, plebea“, este evident un artificiu stilistic şi nu se aşteaptă să fie luat în serios. Pledoaria pe care a aruncat-o, ca pe o piatră din praştie, protestează contra „blocării dreptului de proprietate“. Cine se face vinovat de această încălcare a libertăţii cetăţeanului de a clădi oricît şi cum îi place pe terenul care-i aparţine? După opinia d-sale, urbaniştii şi restauratorii, acţionînd în numele statului sau al Primăriei.

Să precizăm două lucruri de care autorul articolului n-a ţinut seama. În primul rînd, există o lege a patrimoniului naţional. Dl Ioan, cînd se luptă cu „presa culturală“ (cu *Dilema veche,* bunăoară), invocă, în apărarea proprietăţii private, Constituţia, dar ceea ce dînsul numeşte „o comisie de experţi“ (de pildă, Comisia Naţională a Monumentelor Istorice) sau, alteori, „un grup onorabil de experţi“, a căror „ţîfnă“ îi stîrneşte ironia, n-ar avea nici un cuvînt de spus dacă n-ar exista legea care protejează o moştenire naţională, din care fac parte şi imobilele susceptibile de a fi clasate ca monumente. În al doilea rînd, tocmai neaplicarea legii este mult mai vizibilă decît opreliştile puse acţiunii proprietarilor. Pe o cale sau alta, aceştia, de obicei, ies învingători. Altfel, n-am avea clădirile exagerat de înalte, care s-ar potrivi mai bine la Valparaiso ori la Hong Kong.

Încercările de a salva, ici şi colo, „casele bunicilor“ nu şi-ar avea rostul dacă n-am fi în primejdie de a pierde acele străzi sau case care au supravieţuit pînă acum şi care vorbesc despre o altă vîrstă a Bucureştilor. Ni se dă exemplul Berlinului. Dar acolo oraşul a fost bombardat, iar în mijlocul său reconstrucţia a lăsat parcuri splendide, deşi ar fi putut să le substituie sute de blocuri. Ca să nu se creadă că aş avea o prejudecată contra oamenilor de afaceri, sînt dator să semnalez şi o situaţie în care ei sînt de felicitat. Firma de consultanţă „Roland Berger“ a cumpărat nr. 17 din Bd. Lascăr Catargiu şi a restaurat acea casă, respectîndu-i înfăţişarea de la 1900.

A mai rămas ceva nespus. Nimeni n-ar trebui să fie parte interesată şi, în acelaşi timp, judecător. Într-o şedinţă de la sfîrşitul lui mai, Comisia Monumentelor Istorice a avut de discutat un proiect semnat de arhitectul Augustin Ioan în legătură cu casa din str. Visarion, nr. 8, a cărei distrugere o denunţasem, în *Dilema veche* şi la TV, cu indignarea cuvenită. Ideea era de a demola pînă la pămînt acea casă şi a o reface „cum a fost“ lîngă o clădire nouă, peste un parking subteran, pe acelaşi teren. Cum era de aşteptat, Comisia, fără participarea mea, a respins soluţia propusă. Rezultat, iarăşi previzibil, devastarea a continuat pînă la aducerea casei în starea de ruină iremediabilă. Întreb şi eu: nu cumva acest insucces a provocat iritarea dlui Ioan faţă de „experţi“? Oare înflăcărarea cu care a luat apărarea proprietarilor este dezinteresată? Cei a căror cauză o susţine nu sînt proprietarii vechi, care şi-au recuperat casele – aceia nu mai au mijloacele de a le întreţine şi, deseori, se grăbesc să vîndă –, ci îmbogăţiţii de azi, care cumpără ca să dărîme şi să exploateze terenul pentru o construcţie profitabilă. Nu-şi bagă ei banii în restaurarea unor clădiri „coşcovite“ (expresia elegantă îi aparţine dlui Ioan).

Nu mă pot opri de a adăuga un amănunt amuzant. O doamnă pe care n-o cunosc personal, profesoară la Institutul de Arte, s-a dus să fotografieze casa din str. Visarion pe cînd demolatorii erau la lucru. A fost gonită de acolo de un individ care i-a spus: „Eşti din mafia lui Pippidi!“. Poftiţi, vă rog, veniţi să vă înscrieţi: deocamdată, am găsit numărul 1.

Şi încă ceva: la Timişoara au început 10 procese, intentate unor proprietari care au construit sau au modificat clădiri, nesocotind legea monumentelor istorice.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

O monografie Morand

Care este locul lui Paul Morand (1888-1976) în literatura secolului XX? E întrebarea principală pe care şi-o pune Michel Collomb în monografia consacrată scriitorului: *Paul Morand – Mici certificate de viaţă* (Hermann, 2007). Avem a face cu o monografie sintetică, scrisă alert, remarcabilă prin prudenţa şi echilibrul judecăţilor critice. Foarte precisă e şi reconstituirea biografiei scriitorului, neocolind aspectele delicate sau luările de poziţie profund regretabile. Morand a fost – se ştie – un mare seducător, iar cuceririle sale amoroase sînt nenumărate. La 20 de ani are o legătură pasională cu o femeie măritată; scandalul pare inevitabil. Lordul Alfred Douglas, prieten cu Eugène Morand, tatăl scriitorului, îi sugerează să-şi trimită fiul la Oxford. Pe Hélène Soutzo (născută Chrisoveloni) a cunoscut-o în 1916, la Londra. După ce se va despărţi de soţul ei, Hélène va locui la Hotelul „Ritz“, pe care îl socotea mai economic (!) decît casa pe care o construise lîngă Turnul Eiffel. Avea cu nouă ani mai mult decît Morand, era de o mare disponibilitate intelectuală şi de un pragmatism vecin cu cinismul. Jean Cocteau a comparat-o cu o „Minervă care şi-ar fi înghiţit bufniţa“. S-au căsătorit în 1927, dar – scrie Collomb – „posesivă ca o amantă, vigilentă ca o mamă – ea n-a putut totuşi să domolească exuberanţa amoroasă a lui Paul care, în anumite perioade, lua proporţii patologice“. L-a influenţat puternic, cu siguranţă, în privinţa atitudinii faţă de generalul De Gaulle: Morand nu s-a dus la Londra după 1940, iar De Gaulle i-a păstrat un resentiment tenace, împiedicîndu-i mulţi ani intrarea la Academie. Deşi din fotografii mi se părea mai înalt, aflu că Morand avea (doar) 1,73 m. O femeie, al cărei amant fusese înainte de război i-a dăruit un copil; „dăruit“ e un fel de a spune, pentru că Morand n-a putut să-şi asume public rolul de tată.

În ce priveşte atitudinile politice, exegetul e nuanţat: „Morand acorda mai multă importanţă oamenilor decît ideilor. A întreţinut relaţii bune cu mai mulţi oameni politici, Edouard Herriot, Georges Mandel, Pierre Laval, printre alţii, dar nu a aderat la nici un partid. A fost fidel, dar nu obedient. O trăsătură constantă a liniei sale de conduită în politică a fost pacifismul“. În 1942 ar fi trebuit să ajungă ambasador la Lisabona, însă Salazar a uzat de dreptul de veto. Aşa că Morand va ajunge, în iulie 1943, ambasador la Bucureşti. Mărturiile despre prestaţia sa în Capitala României sînt contradictorii. Doi dintre foştii săi colaboratori au vrut, după război, să-l aducă în faţa Comitetului de Eliberare Naţională, acuzîndu-l că a fost un susţinător înverşunat al regimului de la Vichy. Soţii Morand au trăit apoi mai mult în Elveţia şi vor trece cîţiva ani pînă cînd scriitorul va fi „redescoperit“, graţie mai ales grupului zis al „husarilor“ – Roger Nimier, Jacques Laurent, Jean-Louis Curtis etc.

În ochii lui Michel Collomb, vocaţia majoră a lui Morand a fost aceea de nuvelist. Şi aceasta în ciuda faptului că, exceptîndu-i pe Maupassant şi Gobineau, nici un scriitor francez nu şi-a construit reputaţia pe baza nuvelelor. „Nuvela – scria Morand – e ca o noapte într-un *motel* american; primeşti din mîna portarului cheile bungalow-ului şi ale garajului; apoi – *self-service*. Cititorul e plătit în bani lichizi, *cash and carry;* i se ambalează spaţiul şi timpul într-un singur pachet“. Intră aici şi ceea ce Collomb numeşte *estetica vitezei:* scriitură sincopată, imagini frapante, interes pentru actualitatea imediată, stil rapid, cu accelerări surprinzătoare („instantaneism narativ“). A exploatat, independent de suprarealişti şi adesea înaintea lor, virtuţile poetice ale imaginii neaşteptate.

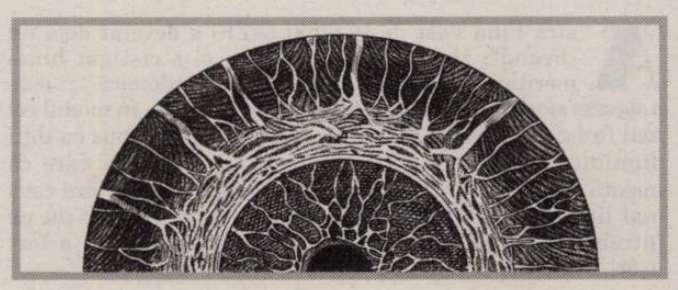

Romancierul a avut şi el un succes considerabil în perioada interbelică. Dar fraza morandiană, „scurtă şi eliptică, îşi vede energia diluîndu-se pe distanţe lungi“. În plus, autorul îşi „expediază“, din punct de vedere psihologic, personajele. Romanul care întruneşte aprecierile cele mai favorabile şi pare cel mai puţin atins de trecerea timpului este *Hécate et ses chiens*. Sigur însă că vîrful cel mai înalt pe care a ajuns Morand este cartea lui despre Veneţia, *Venises,* o bijuterie literară perfect cizelată.

Lucruri interesante aflăm şi despre prietenia cu Giraudoux, despre relaţiile cu regimul de la Vichy sau despre emisiunile pe care Morand le-a realizat pentru radio. Cartea se încheie, firesc, cu *Jurnalul inutil,* apărut postum, atît de controversat (şi despre care am scris în mai multe rînduri în această rubrică). Mai mulţi critici au vorbit insistent despre rasismul şi homofobia scriitorului. Collomb notează, oportun, că aceste acuzaţii sînt provocate şi de lectura jurnalului prin grila repertoriului ideologic actual. Fără a încerca să-l absolve de păcate, criticul observă că rasismul lui Morand este nu o dată un fel de tic monden. Discuţia e, cu siguranţă, complicată. Imaginea de ansamblu este a unui scriitor *retro,* care ne atrage pînă şi prin desuetudinea lui.

Texte şi opinii de: ● *Marius CHIVU* ● *Mugur CIUMĂGEANU (psiholog clinician)* ● *Andrei CIURCANU (redactor* Evenimentul zilei, *senior editor* Opinia studenţească, *Iaşi)* ● *Daniel DĂIANU (economist)* ● *Monica DON (farmacistă)* ● *Roxana LUPU (reporter* Evenimentul zilei, *senior editor* Opinia studenţească, *Iaşi)* ● *Andrei MANOLESCU* ● *Cristian PĂTRĂŞCONIU (senior editor* Cotidianul) ● *Adina POPESCU* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Ruxandra TUDOR*

Soluţii de cîrpeală, un viitor incert – şi-n rest, pensionarii –

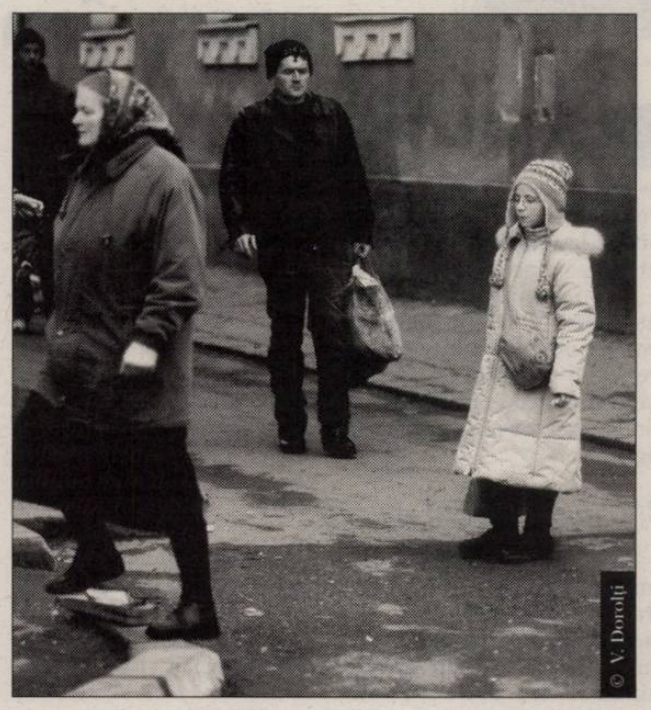

Copil fiind, nu am înţeles foarte uşor ce înseamnă „pensionar“. Ştiam ce este un inginer, un medic sau profesor, o ştiam pe educatoarea de la grădiniţă. Dar nu pricepeam nicicum unde lucrează şi cu ce se ocupă exact pensionarii. Cineva – nu mai ştiu cine – m-a lămurit scurt şi la obiect: „Să fii pensionar înseamnă să stai acasă şi să-ţi vină banii în plic“. Atît de tentantă mi s-a părut această perspectivă încît, la întrebarea clasică a educatoarei „Ce vreţi să vă faceţi cînd veţi fi mari?“, am răspuns, foarte sigură pe mine: „Pensionară...“. În mintea mea, pensionarii erau persoane favorizate, de invidiat. Persoane care aveau nişte bani fără să facă nimic. Fără să meargă la serviciu.

Cînd am devenit plătitoare de taxe şi impozite însă, imaginile din copilărie s-au distorsionat. Acum mă uit pe fluturaş, lună de lună, şi văd că banii mei se duc, în procente rotunjite sau cu virgulă, care încotro. Inclusiv la fondul de pensii. Adică mi se iau acum nişte bani pe care – optimist vorbind – i-aş putea încasa la pensie. Sună logic, sună decent, sună a idee care încearcă să evite problemele unei bătrîneţi pentru cei care au trăit viaţa fără gîndul de a agonisi, cum zice vorba din popor, bani albi pentru zile negre. Şi totuşi, sistemul este la limita lui – afectat de metode inadecvate de monitorizare, de un management deficitar şi de schimbări demografice: conform Mediafax, ponderea populaţiei cu vîrste de peste 65 de ani este estimată la 14,8% în 2010, faţă de 11,6% în 2000, pentru ca în 2050 să ajungă la 29,6%; numărul pensionarilor este deja mai mare decît cel al persoanelor cu contract permanent de muncă – România este singura ţară din UE care are mai mulţi pensionari decît angajaţi – şi se estimează că pînă în anul 2050 ţara noastră va avea 145 de pensionari la 100 de angajaţi; valoarea pensiilor este foarte mică – pensia medie netă a ajuns să reprezinte doar 33% din salariul mediu net, iar raportul continuă să scadă.

Probleme de stat, soluţii private

Una dintre soluţiile de criză se vrea a fi mărirea „semnificativă“ a pensiilor în anul 2008 şi dublarea lor în următorii doi ani – soluţie imposibil de susţinut, din punctul de vedere al Fondului Monetar Internaţional, care avertizează că „sectorul pensiilor trebuie să beneficieze de o strategie coerentă de reformă, care să ţină cont de deteriorarea demografică şi de migraţie“ (România liberă, *11 octombrie 2007). Pe de altă parte însă, José Piñera, expert mondial în privatizarea sistemului de pensii, susţine că o soluţie în interiorul sistemului nu există. „Indiferent care este partidul la guvernare, problemele vor fi aceleaşi cu sistemul pensiilor de stat. Asta pentru că sistemul pensiilor de stat depinde de decizii politice, ceea ce duce la o imensă manipulare a temerilor şi anxietăţilor populaţiei şi la o serie de promisiuni din partea politicienilor, ce nu pot fi îndeplinite. Iar impozitele la care sînt supuşi angajaţii tineri sînt mari, ceea ce duce la şomaj, emigrare, economie gri şi evaziune fiscală“* (România liberă, *18 septembrie 2007).*

A venit şi luna septembrie şi, odată cu ea, aplicarea unei alte soluţii – spun unii – salvatoare şi îndelung dezbătute: pensia privată. Dacă statul s-a dovedit un gestionar nu tocmai competent al banilor de-o viaţă ai contribuabililor, de ce să nu încercăm un administrator privat şi o schemă, la prima vedere, simplă: bani – 2% din ceea ce deja se plătea, urmînd ca, în următorii 8 ani, cota de contribuţie să fie majorată pînă la 6% –, investiţie, profit, pensii mai mari. Riscuri să pierdem banii? Surprinzător, dar se pare că nu există. „Legea interzice administratorului fondului de pensii privat să facă investiţii riscante, iar, pe de altă parte, există un fond de garantare a banilor depuşi într-un fond de pensii, în mod similar cu fondul de garantare a depozitelor făcute la o bancă“ – explică reprezentanţii Asociaţiei pentru Protecţia Consumatorilor din România. În plus, fondul de pensii este controlat de Comisia pentru Supravegherea Sistemului de Pensii Private (CSSPP), care poate chiar să anuleze autorizaţia, dacă administrarea devine ineficientă. „Toate acestea ţin însă sub condiţia aplicării legii, fără concesii.“ Singura problemă ar fi că o lege specială pentru organizarea şi funcţionarea sistemului de plată *a pensiilor urmează să intre în vigoare pînă la 1 iulie 2009.*

Probleme în sistem? Se pare că da. De exemplu, pentru a nu fi desfiinţat, un fond de pensii trebuie să strîngă, în termen de 3 ani de la data constituirii, un minimum de 50.000 de participanţi, ceea ce face ca unii agenţi de marketing să se folosească de metode ilegale pentru a reuşi să obţină semnăturile cît mai multor posibili clienţi. Previzibil! În aceste cazuri, „soluţia este ca aceia interesaţi să se informeze şi să nu accepte nici un fel de propuneri ilegale din partea agenţilor de marketing, pentru că vor avea numai de suferit“ (Radu Vasilescu, director general al ING Fond de pensii, Săptămîna financiară). *De acord, dar deocamdată o explicaţie exactă a ceea ce ar trebui să fie o „propunere legală“ nu există. Cum ai putea, aşadar, să o diferenţiezi de una ilegală? Lipsa de informare coerentă şi corectă a publicului este unul dintre motivele pentru care introducerea sistemului de pensii private a fost intens criticată.*

În ciuda lacunelor şi a imperfecţiunilor unui sistem legislativ care mai are o cale destul de anevoioasă pînă la funcţionarea optimă, estimările privind pensiile private sînt, de departe, optimiste: pînă în 2011, numărul participanţilor va ajunge la 3.500.000, iar, în 2008, totalul contribuţiilor va fi de circa 700 de milioane de lei. Conform unui bilanţ emis de CSSPP şi citat de HotNews.ro, pînă în prezent, peste 30% din cei aproximativ patru milioane de salariaţi cu vîrsta pînă în 35 de ani, care trebuie să se asigure, au ales deja compania care să le administreze pensia privată.

Varii etichete de pensionari

Dincolo de sondaje, cifre, procente, demonstraţii, iniţiative legislative, declaraţii şi interese politice, dezbateri mass-media etc., pensionarii sînt... oameni. De ce să nu recunoaştem, de multe ori prezenţa lor irită, enervează, exasperează – despre ei se vorbeşte în termeni indecenţi, mulţi sînt doar „moşi“, „babe“, „babalîci“, „matusalemi înfricoşaţi“ cu pretenţii la pensii mari şi la gratuităţi masive (autobuz, încălzire, tratament, spitale, medicamente), sînt „ursuzi, insipizi, nefericiţi“. Real, dar ruşinos. Şi trist că puţini reuşesc să scape sau să ignore aceste „etichete“. „Vîrstnicii şi pensionarii – declara un reprezentant al firmei GfK într-un interviu acordat revistei Capital, *19 august 2004 – reprezintă, în general, o populaţie cu venituri reduse, care nu poate aduce mari schimbări. Mai bine mă orientez către 20% din populaţie care cumpără 80% din produse, decît către 80% din populaţie care poate cumpăra 20% din produse. Vîrstnicii nu sînt dispuşi la mari schimbări. Ei s-au obişnuit cu televizorul lor, nu vor altul mai mare sau un frigider mai performant, mai silenţios.“ Este însă corect să-i reducem pe pensionari doar la „aia care se plîng de pensiile mici“ şi care nu mai prezintă interes în calitate de consumatori? Nicidecum! Pensionarii sînt oamenii care, din bani puţini – perfect de acord –, pot şi vor să-şi trăiască viaţa dincolo de regrete. Sînt oameni decenţi, unii impresionant de cocheţi, oameni care îşi umplu timpul cu activităţi care îi salvează de rutina zilnică, oameni cu poveşti de viaţă fascinante, oameni care se plimbă prin parcuri – cei mai norocoşi, cu nepoţii –, oameni care... trăiesc. E drept, dintr-o pensie mică, dar ştiu să trăiască dincolo de ceea ce* ar putea *sau* ar fi putut să fie...

Cînd devin dragi şi simpatici?

Oricînd „presiunea politică“ o impune. Oricînd este nevoie de voturi în plus, oricînd popularitatea în sondaje începe să scadă, oricînd este necesară o reabilitare a imaginii un pic cam şifonate, oricînd este necesar un „ceva“ cu care să dai peste nas adversarului politic. Un „ceva“ numit reformă, mărire, plafon, pilon – oricum, ceva legat de pensii mai mari. La început te arăţi ferm şi invoci un risc major pentru buget şi pentru economia naţională, pentru ca mai apoi să te faci că uiţi brusc de atitudinea prudentă care nu dădea bine la capitolul populism. „Situaţia pensionarilor este însă atît de dramatică, încît orice propunere de îmbunătăţire e salutară. Mă doare-n cot dacă e făcută cu scop electoral. Drama e atît de neagră încît motivaţia oricărui gest de ameliorare nu mai contează“ – (http://voinescu.blog.cotidianul.ro). De acord, dar vine şi un „contraargument“: „Ar fi un cîştig dacă am învăţa că demagogia şi deciziile pompieristice, chiar luate cu bune intenţii, nu schimbă legile din economie. Pensionarii de azi sînt dovada clară că populismul oferă satisfacţii de moment şi drame care durează“ (Ionuţ Popescu, www.capital.ro). De acord şi de această dată!

Pensionarii mai prezintă interes oricînd apare în calendar vreo „zi internaţională“ – în speţă, 1 octombrie, desemnată din 1990 ca Zi Internaţională a Persoanelor Vîrstnice, „o zi specială pentru toţi, tineri şi vîrstnici deopotrivă“. Mai ales pentru vîrstnici, pe care „dă bine“ să îi mai îndulceşti din cînd în cînd – mai ales dacă în preajmă se mai află şi o cameră de luat vederi – cu o bomboană şi un suc. Şi, neapărat, cu un mesaj siropos prin care îi asiguri de tot sprijinul şi compasiunea ta: „Această mare sărbătoare îmi oferă plăcutul prilej de a mă adresa dvs. pentru a vă transmite nu doar salutul meu, ci şi expresia celor mai calde sentimente de stimă şi preţuire. [...] Nu ne gîndim la dvs. ca la simpli beneficiari ai serviciilor prestate. Avem în vedere faptul că printre dvs. se află părinţii şi bunicii noştri, unchi şi mătuşi. Pe toţi vă stimăm şi tuturor vă dorim «o toamnă» senină, lipsită de griji. La mulţi ani cu sănătate!“ (Mariana Câmpeanu, Preşedinte CNPAS, 1 octombrie 2007). Emoţionant! Îi mai chemi pe la Palatul Victoria, îi mai încarci într-un autobuz care să îi plimbe prin oraş, îi mai inviţi la vreo petrecere sau vreun bal organizat „în cinstea lor“ la Casa de Cultură, la vreun spectacol cu „interpreţi locali“ sau la un ceai dansant. Băuturile alcoolice sînt interzise, dar apa minerală şi pişcoturile – din belşug! Din partea Prefecturii.

Ne mai amintim de pensionari cînd se apropie o sărbătoare sfîntă. Ne încărcăm cu kilograme de orez, mălai, zahăr, făină, cu litri de ulei şi apă – pe scurt, cu de-ale gurii – şi pornim cu mare fast, cu nenumărate vorbe dulci, de respect şi stimă, şi, neapărat, cu multe televiziuni care să „consemneze evenimentul“, către spitale şi cămine de bătrîni.

Şi, poate, ne mai amintim de ei cînd vreo uniune, fond, forum sau organizaţie – orice, internaţionale şi „respectabile“ să fie – ne mai trag de mînecă şi ne mai amintesc că trebuie făcut ceva. Urgent. Şi atunci, căutăm soluţii de cîrpeală – numai să ţină! (***R. T.***)

„În anul 2007, pe baza creşterilor economice realizate în anul precedent, am avut posibilitatea de a majora valoarea punctului de pensie cu 16,8%, acesta ajungînd la 396,2 RON. În luna iulie 2007, la calculul pensiei, salariul minim a fost înlocuit cu salariul mediu pe economie pentru perioada 1947-1963. De această majorare au beneficiat peste 1,6 milioane de pensionari, cu o creştere medie a pensiei acestora de 30 RON, respectiv de la 436 RON la 466 RON. În luna septembrie 2007, valoarea punctului de pensie a crescut cu 5%, de la 396,2 RON la 416 RON. Începînd cu septembrie 2007, pensiile agricultorilor care nu au intrat în procesul de majorare din anul 2004 vor beneficia de o creştere ca urmare a dublării punctajului acordat pentru fiecare an de timp util realizat în fostele unităţi agricole cooperatiste, ajungînd la 0,57255 puncte, de această creştere beneficiind aproximativ 940.000 de pensionari. Şi pentru următorii doi ani Guvernul urmăreşte îmbunătăţirea semnificativă a situaţiei pensionarilor, ceea ce se va realiza prin creşterea valorii punctului de pensie, pînă la nivelul a 45% din salariul mediu brut, în două etape, astfel:

– 37,5% începînd cu 1 ianuarie 2008, urmînd să crească de la 416 RON la 568 RON.

– 45% începînd cu 1 ianuarie 2009, urmînd să se majoreze de la 568 RON la 747 RON.“

(Mariana Câmpeanu, preşedintă a CNPAS, în mesajul ocazionat de Ziua Internaţională a Persoanelor Vîrstnice, 1 octombrie 2007)

Mugur CIUMĂGEANU

Paşi mărunţi spre îmbătrînirea românească

Pornesc de la o radiografie a unei zile din viaţa mea. Mă trezesc confuz şi uşor îngrijorat. O pornesc cătinel, trecînd bariera ibricului de cafea, a ştirilor de dimineaţă, şi mă văd în final făcînd treabă. Multă treabă. Pînă cînd, pe înserat, sfîrşesc pe o canapea, dormitînd la televizor sau bîiguind cîteva cuvinte fără şir, la o întîlnire cu prietenii.

Îmi imaginez că acesta ar putea fi *pattern*-ul de desfăşurare a întregii mele vieţi. M-am născut confuz, am parcurs obligatoriile repere, uşor îngrijorat. Voi face multă treabă şi voi sfîrşi, pe înseratul existenţei, lîncezind sau proferînd incoerent şi anacronic cîteva învăţăminte de care nimeni nu va mai avea nevoie. Îmi imaginez asta şi mă îngrozesc.

Bătrîneţe, boală deasă

Mi-e foarte greu să îi găsesc, în acest moment al existenţei mele, vreo utilitate cohortei de bătrîni care ne împresoară. Sînt înconjurat de oameni tineri, iar cele cîteva excepţii se integrează grupului meu pentru că au un spirit tînăr, pentru că sînt neverosimil de vivace şi ascuţiţi la minte.

Ceilalţi există în ceaţă, la oraş plîngîndu-se de pensiile mici, iar la ţară aducînd în discuţie unica lor avuţie, aerul curat, „că aşa ca la noi, aici, nu se respiră niciunde". O masă statică, pe care o percep resentimentară şi frustrată, venind în întîmpinarea groazei mele de final de viaţă, cînd şi eu voi fi riscînd să nu înţeleg nimic din problemele globale de atunci, din parascoveniile mai abitir decît Second Life-ul sau noua revoluţie netsexuală.

Cum rămîne însă cu bătrînul înţelept? Cu bunicuţul cald, care îmi aducea laptele pe bicicletă de la două sate distanţă? Cu bunica care trăgea cîte o ştampă de palincă în fiecare dimineaţă, ca medicament?

Aceste personaje îmi par depărtate, dintr-un alt ev. Acum nu am parte, de cele mai multe ori, decît de un fluviu văicăreţ, şters îmbrăcat, de Lăzăreşti de-ai lui Puiu, ursuzi, insipizi şi nefericiţi. Asta mi se pare a fi *mainstream*-ul bătrîneţii la români.

Izvorul de înţelepciune

S-ar putea să mă înşel. Să privesc totul printr-o grilă indecentă sau obraznică. Simt însă că sînt unul dintre aceia care susţin sistemul de pensii (pentru că lucrez) şi care şi-au cumpărat mai mulţi bătrîni decît au nevoie.

E mai corect să mă disociez de această perspectivă emoţională. Pentru că nu fac decît să răspund în oglindă discursului lor de tipul „viaţa-astăzi-e-grea". Şi îmi rămîne întrebarea: de ce nu pot fi ei fericiţi? Pentru că mă tem că şi eu o să ajung acolo.

Bătrîneţea ar trebui să fie o vreme a bilanţurilor. A încununării, şi nu a resentimentului. Pentru asta însă, destinul unor generaţii ar fi trebuit să fie altul. Şi nu a fost. OK. Toţi o ştim. Dar de ce totuşi nu pot fi ei împăcaţi cu asta?

Înmormîntarea rostului

Avem în română un cuvînt foarte frumos – „rostul". Cred că bătrîneţea îi dă posibilitatea omului să contureze aria semantică şi experienţială a acestui cuvînt. Mai mult decît atît, cred că descurajarea bătrînilor de la noi vine tocmai din absenţa (subiectivă sau obiectivă) a acestui rost în viaţă.

Au fost utili la construirea unei societăţi în care nu au crezut, la final, decît puţini. Şi-au găsit un rost parţial şi nesigur, într-o tranziţie obositoare şi injustă. Iar acum, îşi trăiesc vidul, de cele mai multe ori singuri, cărînd solemn coroane din flori artificiale care vor blinda mormîntul rostului lor în viaţă.

Foarte puţini dintre ei au recuperat un alt model. Cluburile de seniori sînt rare. Vacanţele spre destinaţii exotice – inaccesibile. Nepoţii – nerecunoscători, copiii – ocupaţi sau plecaţi, hăt, departe. Numai junghiurile, antihipertensivele şi televizorul par să fie la îndemînă.

Soluţii de îmbătrînire

Mă gîndesc că totuşi au soluţii la îndemînă. Socrul meu, spre exemplu, merge la un club. Într-un cartier oarecare dintr-un mare oraş, cîţiva pensionari, plictisiţi de lîncezeală şi de bere, îl descoperă pe Goga, recitînd şi impresionîndu-se la avînturile lui patetice. Asta mi s-a părut o veste grozavă. De un an, clubul lor rezistă şi le dă altă dimensiune decît dandiaconescutv.

Mi-ar plăcea să-şi găsească mai multe astfel de jucării. Să decolmateze sursele de sociabilitate şi să nu continue să sape la şanţul cutei de pe frunte. Pentru că multe dintre aceste surse nu cer resurse materiale exorbitante. Doar o nouă atitudine. Asta m-ar face mai fericit. Să-şi trăiască viaţa pentru ei, şi nu pentru ceea ce ar fi putut fi dincolo de regrete.

Din acest motiv, în seara asta mi-aş dori să fac ceva special. Să mă bucur că mi-au rămas încă cîteva ore înainte de somn, cu care pot face ce vreau. Dacă citesc, să citesc. Dacă privesc în ochi pe cineva de care îmi pasă, să îl privesc în ochi cu toată energia şi dăruirea care mi-au rămas. Sper să fac ceva cu bătrîneţea mea, aşadar. Şi să nu mă calific la decrepiadă fără echipamente, public şi entuziasm.

Cristian PĂTRĂŞCONIU

Pensiile electorale: un joc politic cu sumă nulă

Nu am nici o iluzie: tema măririi pensiilor nu a fost adusă în dezbaterea publică (pe uşa din dos) din raţiuni umanitare, aşa cum ar fi fost normal. Înainte de orice – deci, înainte de a încerca descîlcirea ghemului politic creat în legătură cu acest subiect – e esenţial de spus că pensiile sînt, cu puţine excepţii, jignitor de mici şi că, principial, mărirea lor nu trebuie privită ca un atentat terorist la bugetul de stat, ci ca o măsură reparatorie firească. Discuţiile, afirmaţiile, deciziile, polemicile, reproşurile consemnate în zona politică a spaţiului public, vizavi de „dosarul pensiilor", au fost însă departe de o asemenea perspectivă.

Mărirea semnificativă a pensiilor a debutat la jumătatea acestui an ca din senin şi – reţineţi, vă rog, acest amănunt – după un avertisment care s-a dorit ferm, venit chiar de la premierul Călin Popescu Tăriceanu. Avertismentul era lipsit de echivoc: Guvernul României nu poate opera o creştere a pensiilor masivă, fiindcă asta ar însemna o povară prea mare pentru buget şi, prin urmare, un risc major pentru economie.

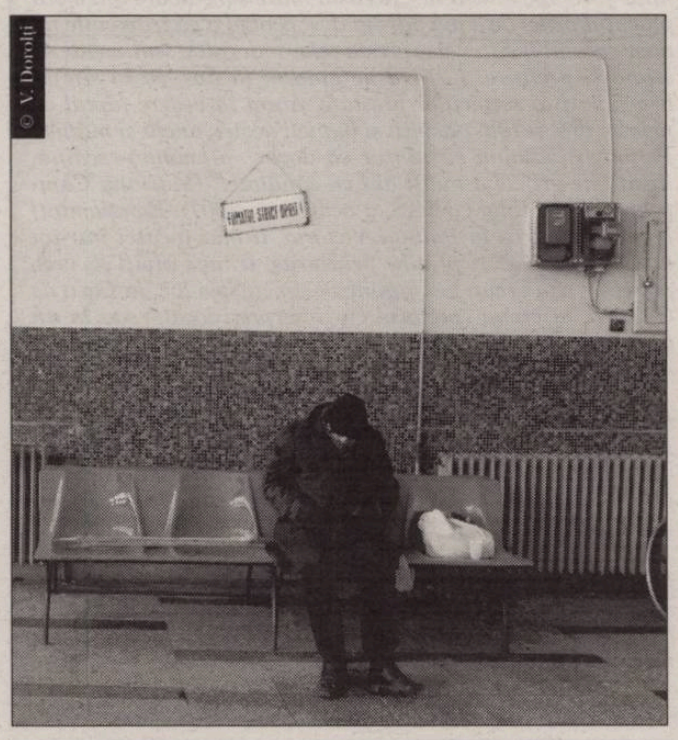
© V. Dorolti

Presat de o cotă electorală în scădere pentru partidul pe care îl conduce, dar şi şantajat (cum nu le place liberalilor să recunoască, dar cum se va vedea în lunile ce vor urma) de social-democraţii pe umerii cărora stă, cel puţin la votul de învestire din Parlament, executivul pe care îl conduce, Călin Popescu Tăriceanu abandonează poziţia raţionalist-prudentă în chestiunea pensiilor şi plusează evident la capitolul „populism". Deşi lider de partid liberal, Tăriceanu pariază pe un electorat care nu e îndeobşte „prieten" cu liberalii: pensionarii. Reactiv multă vreme ca premier, Călin Popescu Tăriceanu ia faţa, în primă instanţă, competitorilor politici, prin această mutare.

Deruta declanşată de „lovitura" premierului e distribuită în două zone: la democraţi (plus Traian Băsescu) şi la social-democraţi. Nu punem la socoteală cîteva mîrîieli cărora li se pune rapid surdină, venite chiar din interiorul PNL *(remember:* exasperarea de cîteva zile a lui Sebastian Vlădescu). Aşadar, PD atacă la început – într-un sincron previzibil cu preşedintele Traian Băsescu – „populismul" PNL, în spatele căruia s-ar ascunde „disperarea electorală". Poziţia radicală, dur-contestatară, a democraţilor şi a mentorului lor a fost repede abandonată în favoarea uneia „raţionaliste" (foarte asemănătoare cu cea abordată, în urmă cu jumătate de an, de Tăriceanu însuşi). PD & T.B. spun că nu se opun măririi pensiilor, dar pretind Guvernului să dezvăluie „sursele de finanţare" ale acestui proiect amplu. În tabăra cealaltă, motivele de nemulţumire sînt diferite; ele nu ţin de „sursele de finanţare", ci de întîietate. Cîteva săptămîni bune, contrele pe care pesediştii le pun liberalilor se referă exclusiv la faptul că PNL le-a furat „mărirea pensiilor". Acuzele celor din PSD au fost, pe această temă, variate: putem număra multe, începînd cu micile împunsături în talk-show-uri şi terminînd cu izbucnirile, rostite în de-acum binecunoscutul limbaj comico-apocaliptic, ale lui Mircea Geoană.

Mai intervine ceva în ecuaţia politică a pensiilor, ediţia 2007. Uşor, dar vizibil şifonat într-o bătălie în care se utilizează arsenal „populist" şi reactiv în această situaţie, Traian Băsescu redevine pro-activ: la început de toamnă, şeful statului este avocatul politic numărul 1 al pensiilor private. E un calcul interesant: opţiunea de a pleda cauza pensiilor private nu îl face pe Băsescu să puncteze la „pensionari", ci exact în teritoriul tradiţional liberal.

Apoi, acest subiect se topeşte pentru un timp şi, brusc, se precipită, imediat după moţiunea de cenzură care ar mai fi avut nevoie de 12 voturi pentru a doborî Guvernul Tăriceanu. Încă transpirat după ce a simţit „glonţul" moţiunii trecîndu-i pe la ureche, premierul face un anunţ important pentru ţară: pentru că există un excedent la buget, pensiile vor suferi o primă mărire de la 1 noiembrie, iar la anul, încă una, aşa încît, în 2008, promisiunea că veniturile pensionarilor vor creşte cu 43% va fi deja bifată.

Există cîteva idei care se văd clar din povestea politică a măririi pensiilor. Ca regulă generală: nici un opozant de marcă al acestei măsuri nu alege să se pună de-a curmezişul. Cînd discută polemic, actorii politici o fac interesaţi de culegerea de dividende. Problema lor fundamentală e aceasta: „Cum ieşim în această poză?". Se discută – cum e nefiresc într-un caz de maximă importanţă naţională ca acesta – doar marginal despre politici publice.

Şi atunci, vorba majorităţii moderatorilor rămaşi des în criză de idei, „Cine pierde şi cine cîştigă?". Politic, aş spune că mai degrabă nimeni. Mărirea pensiilor a fost o temă pe care principalii actori politici s-au repezit să o sfîşie ca nişte hiene. Şi asta s-a văzut! Testele de paternitate la care a fost supusă această idee au micşorat şi ele eventualele beneficii. S-a văzut clar la lucru, de asemenea, şi atitudinea care stîrneşte încă dezgust în România şi care se rezumă la această frază, rostită de Elena Ceauşescu în decembrie 1989: „Nicule, mai dă-le în plus 100 de lei!". Şi apoi, efectele acestor măriri vor fi semnificativ contrabalansate de creşterile de preţuri, unele deja puse în practică.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 1 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

RUPTE DIN VIAŢĂ

Marius CHIVU

Din vremea CAP-ului

Am înţeles cu adevărat ce a însemnat CAP-ul în viaţa bunicilor mei din Rugetu (un sat de lîngă Horezu-Vîlcea) într-o după-amiază din vara lui 1990, cînd li s-au înapoiat, din saivanele Colectivei, o vacă şi cinci oi. Iapa Stela, confiscată împreună cu o căruţă, un plug şi nişte roabe, murise pe ogoarele socialiste. În '59, cu cîteva luni înainte să fie forţat să-şi „ofere" averea CAP-ului, bunicul apucase să vîndă boii şi îi părea rău că nu făcuse acelaşi lucru şi cu iapa. Imaginea cu cei doi bunici, aproape bătrîni, plîngînd de emoţie în curtea casei, în mijlocul animalelor recuperate după trei decenii de la comunişti, este una dintre cele mai puternice amintiri pe care le am. Mi-o amintesc pe bunica cum venea seara, pe drum, cărînd o găletuşă în care i se dădea de la Colectiv raţia de cartofi, ceapă şi fasole. Restul era pe cartelă, adică pîinea, uleiul, zahărul... Iar asta în timp ce 3 ha de pămînt fuseseră adăugate abuziv loturilor CAP-ului (bunicul glumea amar, spunînd că streaşina casei nu mai picură pe pămîntul lui). Fără şcoală şi fără să fi învăţat vreo meserie, au rămas la munca cîmpului. Dacă ar fi intrat în vreun atelier meşteşugăresc, probabil ar fi avut o pensie ceva mai mare. Aşa, pentru cei 30 de ani în care şi-au muncit propriul pămînt în beneficiul unui Stat abstract şi flămînd, bunica are acum o pensie de 177 lei, iar bunicul, de 205 lei. Bunicul nu e revoltat, zice că, oricum, ce să mai facă cu banii ăştia la bătrîneţe.

Andrei CIURCANU

O biblie, un cărucior, o bancă verde

Ai trecut cu siguranţă de zeci de ori pe trotuarul de vizavi de staţia Dristor 1. La o sută de metri de intersecţia Camil Ressu cu Rîmnicu Vîlcea, pe partea dreaptă, pe o bancă verde, stă el. Cuminte, obosit, cu nasul cîrn, plin de vinişoare ca obrajii rubiconzi ai unui vizitiu. Degetele ascunse în spatele unor mănuşi găunoase din lînă groasă din care răzbat unghiile lăsate să crească. Stă cuminte, cu ochii împăienjeniţi şi totuşi treji. O aşteaptă pe *ea,* cu nerăbdarea unui copil care a început să moţăie în lumina sobei, în prag de Crăciun, visînd la Moşul.

Nu a mai suportat „aşteptarea" în garsoniera pe care mi-o imaginez ca o rană care, de zeci de ani, nu a mai cunoscut mîna de doctor. Înghiţită de igrasie, cu geamuri şterse de praf acum un deceniu şi cu chiuveta pătată de grăsime.

Pe banca verde stă *el.* Cu un cărucior în faţă, de care e atîrnat un cîntar roşu. Nu se poate să nu-l fi văzut. Cu siguranţă ţi-au alunecat ochii spre căciula pătată. Şi totuşi, *el* nu inspiră repulsie, dimpotrivă. Mi-a venit să-l strîng în braţe într-o dimineaţă însorită. Avea o umbrelă şi-şi chinuia ochii tulburi ca borşul pe fundul găleţii, să citească rînduri dintr-o biblie la fel de tînără ca şi el. E ciudat şi curios cum, cu vîrsta, toţi ne îndreptăm spre uşile mari şi grele ale unei biserici. Să fie oare o măsură de precauţie pentru viitor? Nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu.

În fiecare dimineaţă e la fel: cuminte, cu picioarele strînse în ciubote roase la vîrf, cu biblia şi cîntarul roşu lîngă el. Nu spune nimic şi nimeni nu-i aruncă o vorbă. Parcă face parte din tablou şi nimeni nu se mai miră ce e cu el acolo. Ar fi aproape anormal să nu-l mai văd în fiecare dimineaţă.

Şi totuşi poate, odată dispărut, aş fi împăcat cu ideea că aşteptarea i-a luat sfîrşit şi s-a întîlnit cu *ea,* în cele din urmă. Nu că banca verde, cîntarul roşu, biblia şi căciula trasă pe urechi nu l-ar mulţumi, dar simt că s-a săturat de ele şi de indiferenţa celor din jur. Măcar dacă l-ar întreba cineva de vreme sau de sănătate. Ce caută acolo, în fiecare dimineaţă. Nu ar avea cine ştie ce să spună. Poate chiar s-ar speria dacă o persoană l-ar aborda, dar măcar ar băga de seamă că e acolo. Şi astfel ar afla că banca verde a fost pentru o vreme locuită de *el,* nu-i ştiu numele, dar o să vi-l spun data viitoare. La fel şi motivul pentru care stă în fiecare dimineaţă pe banca verde şi poartă cu el un cîntar şi o biblie.

Monica DON

Pacienţii pensionari

Pe pensionari îi găseşti, fără excepţie, în farmacii. Unii sînt comunicativi şi amabili, ei fiind cei pentru care zicala „Cine nu are bătrîni să-şi cumpere" se aplică cu succes. Au simţul umorului, sînt receptivi la toate explicaţiile, pun întrebări legate de medicamente, vor să cunoască şi să fie la curent cu tot ce e nou şi au un comportament liniştit şi deschis. Cunosc sistemul de eliberare a reţetelor compensate şi gratuite, ştiu de ce apar diferenţe de plată şi înţeleg de ce farmacistul nu poate onora reţetele, ştiu că plafonul este foarte mic etc. Sînt însă şi pensionari resemnaţi faţă de vîrsta lor şi se folosesc de acest lucru pentru a-şi justifica lipsa de cunoştinţe în ceea ce priveşte starea lor de sănătate. Sînt pacienţii care nu cunosc tipul de medicamente prescris, motivul pentru care le-a fost recomandat, fiind genul de persoane care nu pun multe întrebări. Nu sînt foarte atenţi la explicaţiile farmacistului, iar pe medic nu îndrăznesc să-l întrebe. Ei sînt pacienţii care, atunci cînd se termină plafonul alocat reţetelor compensate şi gratuite, întreabă: „Şi noi ce facem, murim?". Pe de altă parte, atunci cînd farmacia onorează reţetele, unii se plîng de lipsa banilor şi, în fiecare lună, adresează aceleaşi întrebări: „De ce apar diferenţe de plată?", „De ce tre' să plătesc diferenţă, dacă e gratuită!?" ş.a.m.d. În cele mai neplăcute cazuri, încep să adreseze injurii, să aibă un limbaj neadecvat sau să afirme ceva de genul „Să ajungi şi tu ca mine, să vezi cum este!". Într-o farmacie mai intră şi pensionarii care nu vor să accepte procesul natural al înaintării în vîrstă. Ei sînt acele persoane care vînează greşeli, care pun întrebări pînă te încurci, pentru a-ţi putea apoi reproşa că eşti incompetent. „Vînătorii de greşeli" se regăsesc însă în toate categoriile de pacienţi, nu doar la pensionari.

Roxana LUPU

Vădanele de pe Şoseaua Giurgiului

Era bine cînd îi trăia bărbatul. Îşi culcuşeau oasele ruginite unul într-altul şi în fiecare dimineaţă ea trăia cu perversul sentiment că nu e singură pe drumul anevoios şi lent către moarte. Acum, la 75 de ani, Aristina Ştefan este văduvă. Bărbatu-său, Dumnezeu să-l odihnească, a lucrat în Poliţie, ca toate jumătăţile petrecute din lumea celor vii ale văduvelor de pe Şoseaua Giurgiului, blocul A, scările 104-116. Al ei lucra la Circulaţie. „Stătea pe o cutie înaltă şi făcea uite-aşa c-un băţ."

Pe banca asta din faţa scării îl rememorează Aristina pe soţ, în istorisiri către alte vădane, în lungile ceasuri de bătrîneţe. Tanti Vica e un interlocutor de nădejde, mai ales că a căpătat pe furiş din deprinderile de detectiv ale răposatului, şi acum le utilizează în discuţiile despre OTV. „Al meu era şef la Operativ. Lua amprente. Da' el nu era cu bătaia, dădea mai mult amendă" – se scuză, parcă, tanti Vica, mîngîindu-şi piciorul umflat de osteoporoză.

Tanti Manuela – a treia voce de pe bancă – e şi ea la fel de singură. „A făcut infarct într-o dimineaţă, după ce a pus nişte ceapă în salata de vinete." Linişte. „Toţi am venit tineri aici" – se aude ca un tunet tardiv al poveştii lor comune, şi nu-mi dau seama cine a vorbit.

Noul statut le-a adus bătrînelor o plăcere căreia îi uitaseră gustul: libertatea. Libertatea de a mînca atunci cînd doresc, de se vizita cu vecinele la ore indecente pentru această vîrstă, de a gusta dulceaţă lîngă cafea, în faţa postului preferat. Subiectul zilei: primarul asasin. „Eu am impresia că nu prea era sănătos, pe undeva. Totuşi, nu cred că el a tăiat-o pe nevastă-sa." „Mă, dacă e frate-său?" „Cum să fie frate-su, dragă, dacă frate-su era la acel moment la o mină din Vulcan?!" „Deci el a mai înfipt cuţitul odată în cineva. Are antecedente."

Cînd se sfîrşeşte lunga discuţie, se scurg alte şi alte vechi tabieturi: se plăteşte întreţinerea, se citesc contoarele, se stă în fotoliu, se face piaţa la „Alexandru Donici", peste drum, şi, la sfîrşit, cînd toate acestea vor fi fost făcute lent şi riguros, se vor întoarce la banca din faţa scării, ca o ultimă bucurie, ca îmbrăţişarea cuiva drag, la sfîrşitul zilei.

Adina POPESCU

Gaşca de la bloc

Cîteodată sînt doar doi sau trei. Cînd e timpul frumos însă, se strîng în jur de opt: patru pe o bancă, patru pe cealaltă. Băncile sînt dispuse perpendicular, aşa că sînt nevoiţi să stea de vorbă cu capetele sucite. Cîteva subiecte de conversaţie: mîncarea („La sfîrşit am pus şi o lingură de smîntînă, că soţu' n-are voie mai multă, şi un pic de borş din ăsta, de la Alimentară şi acum ne ajunge pînă miercurea viitoare!"); lumina („A zis că vine mîine, dar eu n-am ce să-i dau pînă la pensie... data trecută am plătit 250 de mii că am uitat un bec aprins în baie, a ars toată noaptea!"); bolile şi suferinţele („Acu, de vreo săptămînă nu mă mai doare, dar uită-te şi tu că nu mai pot să merg... abia am ajuns de una singură pînă la lift..."); persoanele răuvoitoare din bloc („E turcaletele ăla care înfundă ghena la cinci... de ce nu se duce în ţară la ei să facă acolo mizerie?!"); scara ailaltă („Acolo e bun administrator, nu ca Ciontu ăsta! Au venit unii cu nu ştiu ce cabluri să le întindă pe terasă şi i-a dat afară..."); moartea („Nu te întreabă cînd să vină... de-ar veni odată!").

În spatele blocului e un părculeţ cu mai multe bănci, unele chiar faţă în faţă, ceva verdeaţă, umbră şi gunoaie. De ce nu se duc acolo? De ce se instalează chiar la intrare, ca să fii nevoit să-i saluţi de fiecare dată cînd intri şi ieşi din bloc, să le simţi privirile, să aştepţi să te identifice – „aia de la şase care e restantă la întreţinere", „ăla cu scandalul de săptămîna trecută" –, să te întrebi dacă eşti pe lista persoanelor răuvoitoare? Pentru că poziţia celor două bănci dispuse perpendicular este una strategică. Pînă la urmă, asta e principala distracţie: să vadă. Cine cu cine, cine la cine („Oare cîţi sînt trecuţi la întreţinere?") şi de ce. Nu le scapă nimic. Senzaţia de disconfort îţi transformă compasiunea în furie. Sînt chiar ei, pensionarii din prostia aia de reclamă la pensii private cu ceasul cu cuc. Oameni crescuţi la ţară (laviţa din faţa porţii nu se uită uşor!), ajunşi la oraş din cauza industrializării forţate. Oameni care toată viaţa s-au plîns, dar cînd s-a pus problema să schimbe ceva au tăcut. Administratorul a trebuit să le explice, timp de patru ani, de ce ne trebuie interfon. Au refuzat cartelele, continuă să învîrtă cheia în broască. Atunci cînd nu se uită pe gaura cheii.

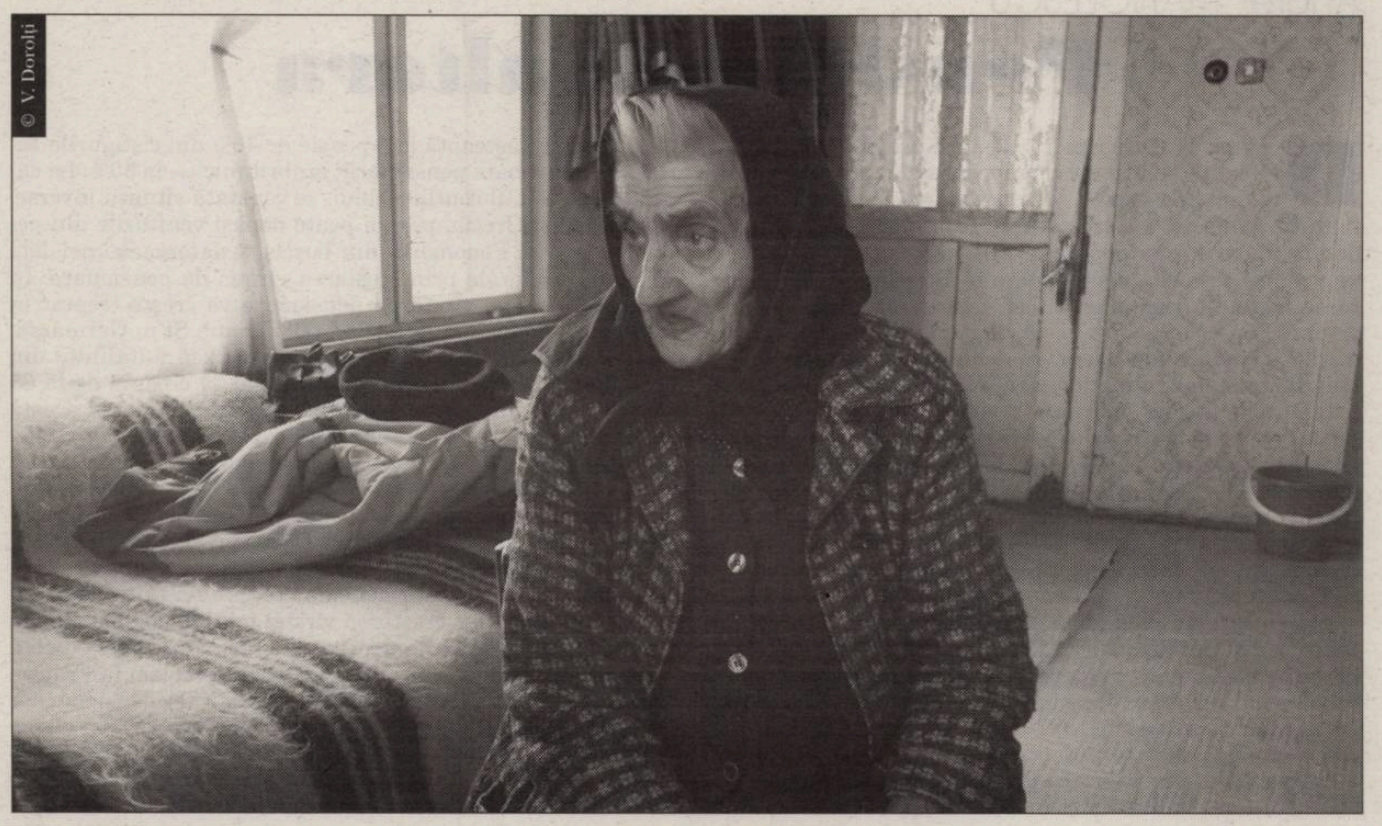
© V. Doroli

Daniel DĂIANU

Siguranţa pensiilor, o chestiune mai complicată

Cu cîtva timp în urmă am fost invitat, la Praga, la o masă rotundă dedicată analizei sistemelor de pensii din economiile dezvoltate. Teza-cheie a unui studiu prezentat de experţi ai Băncii Mondiale era că, pentru a face faţă tensiunilor din sistemele de pensii, trebuie urmărit un randament mai mare al plasamentelor făcute de către fondurile de pensii. Altfel spus, se prezumă funcţionarea de fonduri de pensii (fie în regim privat, fie în regim mixt) care să încerce maximizarea plasamentelor. Şi concluzia era că această maximizare se poate face prin mărirea plasamentelor pe burse *(in equity)* în economiile cu creştere economică mai rapidă (în economii emergente solide). Discuţia între participanţi a depăşit cadrul strict al analizei comparative implicate de întrebarea „Cine gestionează mai bine banii de pensii?", la care mulţi ar răspunde, fără ezitare, că preferabil este sectorul privat. Şi, într-o măsură, aşa este, dacă se are în vedere logica maximizării profitului. Dar există contraargumente ce au în vedere experienţa nefastă a fondurilor de pensii arondate unor entităţi private care au eşuat lamentabil (vezi cazurile Enron, Worldcom etc.). Abordarea prin prisma randamentelor este unilaterală; ea trebuie contextualizată considerînd fenomenul de îmbătrînire a populaţiei, care este unul global.

Am ales acest preambul pentru rîndurile de faţă întrucît îmbătrînirea populaţiei, atunci cînd priveşte impactul asupra sistemelor asistenţiale, comportă mai multe planuri de judecată, dintre care voi analiza trei: 1) ce se întîmplă cu contractul social între cetăţean şi stat; 2) care sînt riscurile rezonabile de asumat în gestionarea banilor de pensie; 3) care sînt implicaţiile proliferării sistemelor private de pensii pe fondul globalizării pieţelor financiare.

Puţini sînt cei care subliniază un aspect esenţial, ce defineşte democraţiile avansate, în analiza sistemelor de securitate socială: existenţa unui *contract social* între stat şi cetăţean, care urmăreşte atenuarea riscurilor inerente unei economii de piaţă, în dorinţa de a creşte coeziunea socială şi loialitatea faţă de instituţii ale statului de drept. Dani Rodrik, de la Universitatea Harvard, considera sistemele de asigurare socială ca garanţi ai contractului social. În acest spirit îşi elaborează unele teze principale şi Robert Reich (fost ministru al Muncii în primul cabinet al lui Bill Clinton) în recenta sa carte, *Supercapitalism* (New York, Alfred Knopf, 2007). În modul de funcţionare prevalent al contractului social găsim reticenţa foarte mare a cetăţenilor şi a multor politicieni din ţările capitaliste bogate faţă de privatizarea asistenţei sociale. Inclusiv în SUA, rezervele faţă de privatizarea asistenţei sociale sînt considerabile. Redesenarea contractului social este, în opinia mea, cea mai ambiţioasă ţintă a guvernelor în democraţiile liberale în condiţiile îmbătrînirii populaţiei, a crizei asistenţei sociale – sub presiunea izvorîtă din ascensiunea economică fulminantă a Asiei, care modifică ierarhii competitive în economia globală. Discuţiile aprinse privind polarizarea socială, care ar fi sistemele educaţionale adecvate debutului acestui secol, atenuarea disonanţei cognitive între elec-torate şi clasele politice exprimă un proces mai vast, ce a cuprins democraţiile avansate.

Mutatis mutandis, această discuţie amplă priveşte şi democraţiile tinere, ţările din Europa Centrală şi de Est, recent intrate în UE. Sînt date care atestă un proces de îmbătrînire mai intens în aceste ţări decît în SUA şi Europa occidentală. În plus, ţările postcomuniste, inclusiv România, suferă şi un proces de migraţie important, care diminuează numărul populaţiei active. De aceea, impulsul către trecerea la fondurile private de pensii sau/şi cele mixte a fost mult mai mare, avînd urmări concrete. Dar trebuie spus că retorica publică şi argumentaţia analitică au fost substanţiate prin prisma logicii viabilizării sistemelor asistenţiale şi aproape deloc prin explicarea efectelor în ceea ce priveşte redesenarea contractului social între stat şi cetăţean. Nu întîmplător aduc în discuţie acest aspect, întrucît în ţările din UE (mai puţin în Marea Britanie) se vorbeşte mult despre un *model social;* iar acesta ar avea la bază un anume tip de contract social. Prin urmare, dacă repere de bază ale contractului social sînt refăcute (reinventate), nu are cum să nu fie afectat ceea ce numim modelul social, în orice formă ar exista el.

Să trec la aspectul 2): care sînt riscurile rezonabile ce pot fi asumate în gestiunea banilor de pensii. Cînd avem de-a face cu sisteme de pensii garantate de către stat, riscurile sînt practic nule pentru pensionari. Dar – aşa cum am arătat mai sus – rămîne chestiunea randamentului investiţiilor. De aceea, privatizarea unor porţiuni din sistemele de pensii a fost gîndită ca o modalitate de a mări randamentul plasamentelor. Cînd are loc această privatizare, este absolut necesară formarea de mecanisme prudenţiale, care să minimizeze o gestiune periculoasă a banilor de pensii. De aceea, organismele de supraveghere a sistemelor de pensii stabilesc ponderi de orientare a investiţiilor în funcţie de coeficienţi de risc: plasamentele în titluri de stat sînt văzute cu risc foarte mic, plasamentele în acţiuni la bursă sînt mai riscante, făcîndu-se totodată distincţia între plasamentele de pe piaţa internă (care nu implică risc valutar) şi cele de pe alte pieţe.

În fine, apare aspectul al treilea: ce se întîmplă cu plasamentele făcute de fondurile care gestionează bani de pensii în condiţiile noi de pe pieţele financiare globalizate. Aici, rog răbdare; voi zăbovi asupra evoluţiei din sistemele financiare, din ultimele două decenii, ca efect al „inovaţiilor financiare".

Un sistem financiar, fie că se bizuie mai mult pe pieţe de capital, fie mai mult pe bănci, are rolul de a mişca surplusul de lichiditate de la cei ce economisesc, la cei ce au nevoie de mai multe resurse (pentru consum sau pentru investiţii). Intermedierea trebuie să fie transparentă, iar nivelul dobînzilor (ce acoperă diverse orizonturi de timp) ar concilia dorinţa unora de a se împrumuta cu înclinaţia altora de a renunţa la o parte din resursele proprii, pe o perioadă de timp. Băncile şi pieţele de capital (prin tranzacţionare de obligaţiuni) asigură această intermediere. Dacă pieţele evaluează bine riscurile şi există mecanisme de supraveghere (prudenţiale) eficace, ar trebui să fie evitate eşecuri majore, turbulenţe de proporţii. Intervin aici două aspecte esenţiale, care ne ajută să înţelegem ce se întîmplă acum pe pieţele financiare. Unul priveşte funcţionarea pieţelor financiare. Dacă admitem că ele nu sînt perfecte, apare problema unei intervenţii de ultimă instanţă *(of last resort),* dacă lucrurile se strică mult, pentru a salva sistemul, se pune problema stabilităţii acestuia. Fiindcă o bancă centrală are două misiuni esenţiale: să lupte contra inflaţiei şi să asigure stabilitatea sistemului financiar. Al doilea aspect priveşte modul în care se apreciază riscurile, gradul de transparenţă a pieţelor financiare.

Ultimul deceniu s-a caracterizat prin cîteva trăsături notabile. După criza bursieră din anii 1998-1999 şi, în mod accentuat, după atacul terorist de la 11 septembrie 2001, FED-ul (banca centrală a SUA) a coborît sistematic dobînzile, ceea ce a stimulat enorm creditarea. Şi cotaţia acţiunilor a reluat o creştere remarcabilă, care a dat multora sentimentul că sînt mai bogaţi. Globalizarea a permis „diversificarea" riscurilor prin emiterea de obligaţiuni care aveau drept colateral creanţe cu risc înalt (ipoteci).

Gradul de transparenţă a pieţelor financiare s-a diminuat considerabil în ultimul deceniu, pe fondul globalizării pieţelor financiare, al creşterii ponderii pieţelor de capital şi al utilizării masive de derivative. Nu întîmplător, recentul summit al UE de la Lisabona a luat în discuţie transparenţa pieţelor financiare şi riscurile pentru economia mondială. Pentru a se restaura încrederea *(trust),* se cuvine să revenim la o transparenţă mai bună a pieţelor financiare, să reglementăm activitatea *hedge funds*-urilor, să-i informăm mult mai bine pe cei care utilizează derivative, să nu credem că economia are străzi cu un singur sens *(one way street).* În general, mai multă raţiune (ca revers al *exuberanţei iraţionale,* de care amintea Alan Greenspan, fostul şef al FED, cu ani în urmă), peste tot în lume, este necesară.

Dar să revin la problema noastră privind fondurile de pensii. Ce se întîmplă de cîteva luni bune pe pieţele internaţionale (adică turbulenţe majore) arată, pe de o parte, minusuri grave în funcţionarea pieţelor financiare, care pericliteză sever plasamentele făcute fără discernămînt; pe de altă parte, obligă autorităţile din ţările unde se fac reforme în sistemele de pensii să fie mai mult decît precaute în operarea unor mecanisme de supraveghere.

România are o populaţie ce îmbătrîneşte şi se împuţinează (inclusiv din cauza migraţiei), rata de participare pe piaţa oficială a muncii este sub 60% (foarte scăzută între ţările UE). Aceste date arată de ce reforma sistemului de asistenţă socială (a sistemelor de pensii) reclamă multă chibzuinţă din partea autorităţilor. Aici am în vedere şi mecanisme prudenţiale care să protejeze banii de pensii, oricine i-ar administra. Iar chestiunea majoră a *redesenării contractului social* nu poate fi evitată nici în România.

Andrei MANOLESCU

Pensionarii altora

De vreo două decenii, ţările din Europa – şi nu numai – caută soluţii de compensare a raportului dintre populaţia activă şi pensionari, în condiţiile natalităţii reduse şi ale creşterii duratei medii de viaţă care duc la îmbătrînirea populaţiei. În ciuda acestui fenomen, una dintre primele măsuri luate în România după înlăturarea regimului comunist a fost micşorarea vîrstei de pensionare. Spre deosebire şi de alte ţări est-europene, România introduce abia acum sistemul pensiilor private. În Polonia, sistemul funcţionează de nouă ani şi la el contribuie, obligatoriu, salariaţii în vîrstă de pînă la 50 de ani. Acolo a apărut însă o mare deficienţă: sistemul nu a înregistrat şi fondurile la care s-au înscris salariaţii, iar timp de peste un an autorităţile n-au ştiut către cine trebuie distribuiţi banii pe care-i strîngeau, perioadă în care uriaşe sume s-au adunat la stat, în loc să fie investite mai eficient de fondurile private. Şi în Bulgaria sau Ungaria există de mai mulţi ani fonduri private de pensii, la care contribuie angajaţii care au pînă la 38 şi, respectiv, 42 de ani. În statele occidentale, sistemul pensiilor private a fost introdus în paralel cu cel public, după ce s-a constatat că formula celui privat a dat rezultate bune în Chile, acolo unde a fost prima dată experimentată, în 1980 (în Chile, sistemul de pensii este acum privatizat în totalitate).

Raportul dintre valoarea pensiei lunare şi cea a venitului mediu este foarte mic în Irlanda şi Marea Britanie. Irlandezii se aşteaptă la o pensie de 40% din cîştigurile salariale anterioare pensionării, iar britanicii – la 50%. La capătul celălalt al continentului, se constată situaţii inverse. În Turcia şi Grecia, pensia poate depăşi veniturile din perioada activă. Fenomenul din Turcia se datorează unei deja instituite reforme prin creşterea vîrstei de pensionare. În Marea Britanie, vîrsta de pensionare va creşte treptat în următorii 30 de ani, de la 65 la 68 de ani. Şi în Germania, ţară care anul trecut avea cea mai redusă natalitate din Europa, vîrsta de pensionare urmează să crească de la 65 la 67 de ani. În Grecia, alegerile anticipate de anul acesta au avut drept principal subiect de dezbatere reforma sistemului de pensii. În Slovenia, problema reformei s-a pus în momentul trecerii la moneda euro, în 2006, atunci cînd totul a devenit mult mai uşor, comparabil cu sistemele din vechile state membre ale Uniunii Europene. În Italia, subiectul a încins scena politică, cu tergiversări şi reveniri asupra aplicării unor legi şi termene, iar recent s-a ţinut chiar un referendum pentru creşterea vîrstei minime de pensionare (pentru pensia de vechime, care e diferită de pensia de bătrîneţe) de la 57 la 58 de ani. În sfîrşit, ajungem la Franţa, unde se ştie că drepturile salariaţilor şi ale pensionarilor erau aproape intangibile, dar unde Nicolas Sarkozy a cîştigat cu mare majoritate alegerile, deşi avea în program o reformă în domeniul pensiilor. Iar noul preşedinte susţine în continuare că vrea să micşoreze drepturile unor anumite categorii de pensionari. În Franţa, limita de pensionare este, pentru multe tipuri de muncă, de 65 de ani. Pe de altă parte, în Franţa, Germania şi Marea Britanie s-a pus şi problema discriminării, în domeniul pensiilor, între angajaţii din sectorul public şi cei ai companiilor private. Ministrul de Interne din Germania a propus ca vîrsta de pensionare pentru funcţionari să fie aceeaşi ca pentru restul angajaţilor, 67 de ani, excepţie urmînd să facă bugetarii cu munci mai grele din punct de vedere fizic, ca de exemplu poliţiştii sau pompierii. În Marea Britanie, anul trecut a fost o mare grevă de protest împotriva unui proiect de lege pe care sindicatele îl considerau discriminatoriu pentru că prevedea ca funcţionarii publici să se poată pensiona cu cinci ani mai devreme decît celelalte categorii de angajaţi.

Evitarea falimentului sistemului de pensii are deocamdată două mari soluţii: creşterea vîrstei de pensionare şi creşterea contribuţiilor salariaţilor la fondurile de pensii. Există şi ideea că îmbunătăţirea raportului dintre pensionari şi angajaţi s-ar putea face prin deschiderea largă a porţilor în faţa imigraţiei active. Unii experţi spun însă că nu e decît o iluzie să crezi că imigraţia, oricît de mare, cu taxele pe care le-ar plăti imigranţii, ar putea revigora sistemul de pensii din Europa, aflat deja în pragul unei mari crize. Şi se pare că, indiferent de eficienţa sau rapiditatea cu care o soluţie sau alta va fi aplicată, perioada de aur a pensionarilor din Europa occidentală, care a durat multe decenii, e pe cale să apună. Aceasta în vreme ce perspectivele pensionarilor, veşnic sacrificaţi, din Europa de Est, precum şi cele ale viitorilor pensionari din această parte a continentului, nu sînt nici ele deloc roze.

„Mă fascinează legătura dintre corp şi spaţiu“

– interviu cu Bogdan George APETRI –

Bogdan George Apetri s-a născut la Piatra Neamţ, a studiat Dreptul şi a practicat doi ani ca avocat specializat în Drept penal. În 2000 a realizat, în calitate de producător şi scenarist, un mediumetraj pentru Televiziunea Română, după care a plecat în Statele Unite. La vîrsta de 25 de ani, s-a înscris la Universitatea Columbia, unde a obţinut un dublu masterat în regie şi imagine de film. Scurtmetrajele lui au participat la numeroase festivaluri de gen şi au obţinut premii importante. Cu A Very Small Trilogy of Loneliness *(2006) s-a numărat printre finaliştii naţionali de la Oscarurile studenţeşti oferite de Academia de Arte şi Ştiinţe Cinematografice. Institutul Cultural Român a proiectat luna trecută cinci scurtmetraje semnate de Bogdan George Apetri:* Corny *(2002, premiat la Tambay Florida Film Festival),* The Arrival of the Train *(2002),* Crossing *(2003, premiat la Festivalul de Film de la Morbegno, Italia),* A Very Small Trilogy of Loneliness *(2006) şi* Last Day of December *(2006, Premiul Juriului la Festivalul din Brooklyn, SUA).*

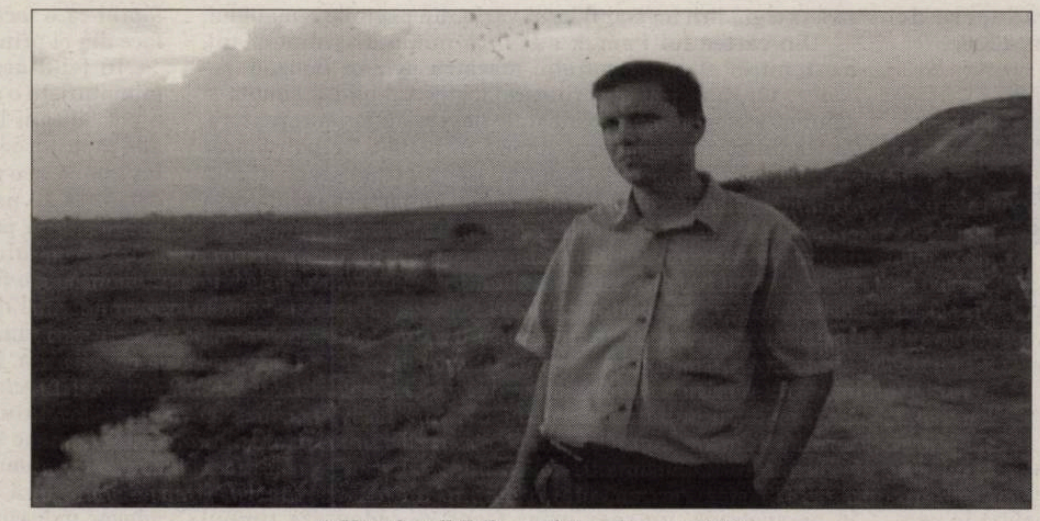

***A Very Small Trilogy of Loneliness** (2006)*

Cum a fost experienţa ca avocat?

Nu am vrut să fiu avocat, dar experienţa avocaturii a fost interesantă. Primul caz penal de care m-am ocupat a fost un viol în grup cu şapte violatori şi o minoră. La 18 ani ştiam deja că trebuie să fiu regizor, dar m-am gîndit că e o vîrstă prea fragedă pentru un examen la UNATC. După ce am absolvit Dreptul, am hotărît să aplic la diferite universităţi de film din străinătate. Şi am ales Universitatea Columbia, singura facultate de film care acceptă amatori. Aproximativ 50% dintre cei admişi pot fi din alte domenii. Am avut colegi care au terminat filozofie, istorie sau filologie... Condiţia principală este să fie pasionaţi de film. Iar eu am avut şi noroc. Am trims filmul realizat pentru televiziune, *Alex şi Eliza,* plus încă două scenarii. Atunci, în 1999, mi se părea că nimic nu se mişcă în cinematografia românească. Mulţi ani mai tîrziu, mi-am dat seama că m-am înşelat.

Cum a fost ca student la Columbia? Ştiu că l-ai avut profesor pe Richard Pena, care a venit recent în România pentru organizarea unei retrospective a filmului românesc.

Universitatea Columbia este cea mai bună şcoală de film din America, unde predau profesori foarte buni. Richard Pena este – cred – profesorul care are cele mai multe cunoştinte despre istoria cinematografiei. Şi tot datorită lui Pena mi-a plăcut enorm şi partea de estetica filmului. Altfel, Columbia este o şcoală care pune accent în principal pe practică. Obligatorii sînt doar două cursuri de istorie estetică, dar eu am ales să urmez trei. Astfel am cunoscut-o pe Anette Isdorf, expertă în cinematograful polonez, care a publicat cărţi despre Kieslowski, Wajda şi Zanussi. Profesorii de practică nu sînt acceptaţi decît dacă lucrează în industria cinematografică. În anii '80, cînd Milos Forman era decan la Columbia – acum este profesor emerit –, a venit la curs la trei zile după ce i-a fost decernat Oscarul pentru *Amadeus*.

Ai lucrat scurtmetraje în care te-ai implicat ca scenarist, regizor, monteur, sound designer...

Am făcut-o ca să învăţ cît mai multe. Sînt convins că există mici defecte în filmele mele, prin simplul fapt că am ţinut să fac eu totul, însă, în acelaşi timp, cred că am învăţat mult mai multe decît colegii mei care au lucrat cu operator şi cu sunetişti. Am preferat să am imperfecţiuni în filme, aflînd mai multe despre operatorie, sunet sau scenaristică, deşi cred că scenaristica este puncul meu slab şi sper să lucrez în viitor cu scenarişti buni. Nu sînt tipul de regizor care să aibă poveşti personale pentru a le spune lumii. În plus, nu vreau să ajung *writer director*, acesta ar fi apogeul dacă lucrezi în filmul independent.

Cu toate astea, filmele tale sînt foarte personale, în sensul că ai implicat toată familia în distribuţia filmelor. Apoi, filmînd la Piatra Neamţ teme universale, nu îţi propui să transpui experienţe personale?

E o chestiune de abordare: am nişte poveşti pe care vreau să le spun sau sînt îndrăgostit de cinema şi vreau să spun poveşti cît mai diverse. Trecînd prin filtrul personal al regizorului, ele devin poveşti personale. Unii sînt capabili să spună zeci de poveşti, foarte diferite, scrise de ei, dar de multe ori am avut impresia că sînt limitaţi. De exemplu, n-aş putea scrie ceva despre război pentru că n-am trecut niciodată printr-un război.

Lucrezi la un lungmetraj? Filmezi şi documentare?

Am în plan să fac un film de lungmetraj, o adaptare după romanul unei scriitoare de origine americană care trăieşte mai mult la Paris. Însă detaliile contractuale, nefiind complet puse la punct, nu îmi permit să spun mai multe despre asta.

La Columbia am terminat ca regizor şi ca operator. Pînă voi obţine bani din regie, filmez documentare. E un fel de job, am filmat despre brazilienii emigraţi în Europa, la Milano, la Salzburg şi la Darmstadt. Am mai filmat un documentar despre sculptori, chiar şi unul despre un regizor. Unele dintre aceste filme merg la festivaluri, altele sînt cumpărate de televiziuni. Pe lîngă operatorie, am făcut şi *sound design* pentru un film care a fost selectat la Festivalul de Film de la Sundance, *Conversion*.

Intenţionezi să te întorci în România?

Pe termen lung, sigur, pe termen scurt, sigur nu, pentru că soţia mea a venit în America şi face un doctorat care mai durează trei ani. Vrînd-nevrînd, va trebui să stau şi din acest motiv.

În toate cele cinci scurtmetraje proiectate recent la Institutul Cultural Român, apare tema însingurării şi a alienării...

Mulţi mi-au spus acest lucru şi, probabil, ei cred că sînt o persoană singuratică. Pesemne că tema îmi vine din subconştient şi rămîn la părerea că însingurarea este foarte cinematică, interesantă şi uşor de filmat. Mă fascinează şi legătura dintre corp şi spaţiu, iar singurătatea reprezintă cel mai bine această legătură sau această lipsă a legăturii dintre corp şi spaţiu. Sper, cu timpul, să mă eliberez de această temă.

Ce se întîmplă la Casa de producţie „East Company“?

Compania sînt eu, am înfiinţat-o în anul doi de facultate şi am numit-o aşa pentru că vin din estul României, care este în estul Europei, iar New York-ul se află pe coasta de est a Americii. În America se face o mare diferenţă între filmele de pe coasta de est şi cele de pe coasta de vest, cele din est fiind considerate mai profunde, mai de „elită“.

Am ajutat şi un bun prieten şi coleg de la Columbia să facă un film la „East Company“. Am avut doar doi colegi români pînă acum. Unul dintre ei este Florin Iulian Şerban.

Cum a fost trecerea de la Piatra Neamţ la New York?

În două zile m-am obişnuit, sînt puţin trist de fiecare dată cînd plec spre NY şi întotdeauna bucuros cînd vin la Piatra Neamţ. După două zile petrecute în NY mă adaptez perfect şi nu văd o mare schimbare, dar cînd ajung în România, la Piatra Neamţ, mi se pare că oamenii sînt foarte prietenoşi şi foarte calzi. Atît de mare e disponibilitatea la obişnuinţă a omului, încît m-am surprins constatînd că nu e nici o diferenţă. De fapt, este o diferenţă foarte mare. NY are părţi bune şi rele. Poţi muri pe stradă. Eu am fost martor la împuşcături la trei metri de mine.

Am văzut pe genericul filmului Crossing *un chinez şi o spaniolă. E uimitor să vezi cît de mare poate fi lumea chiar într-un film de scurtmetraj.*

Cred că acesta este lucrul cel mai important de care m-am bucurat în America, această colaborare cu oameni din toate colţurile lumii, de la care ai foarte multe de învăţat. Tu de la ei şi ei de la tine. Datorită lor devii mai puţin intransigent, accepţi totul mult mai uşor. Am foarte mulţi prieteni din alte domenii şi am avut şi norocul să stau într-un campus în care locuiau 800 de studenţi din toată lumea şi din toate domeniile, nu doar de la Columbia. Aşa m-a deschis spre viaţă, nu să stau mereu cu mintea la film.

De ce e New York-ul oraşul filmului independent?

Nu ştiu exact de ce s-a concentrat cinematograful independent în NY. De-a lungul anilor, această megametropolă a atras artiştii independenţi, este un oraş în care nu plăteşti nimic ca să filmezi. La Los Angeles, spre exemplu, eşti nevoit să plăteşti o taxă destul de mare ca să filmezi în orice colţ de stradă. New York-ul este aproape un studio, mereu se întîmplă ceva acolo. La orice intersecţie, dacă deschizi camera de filmat, se întîmplă ceva.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

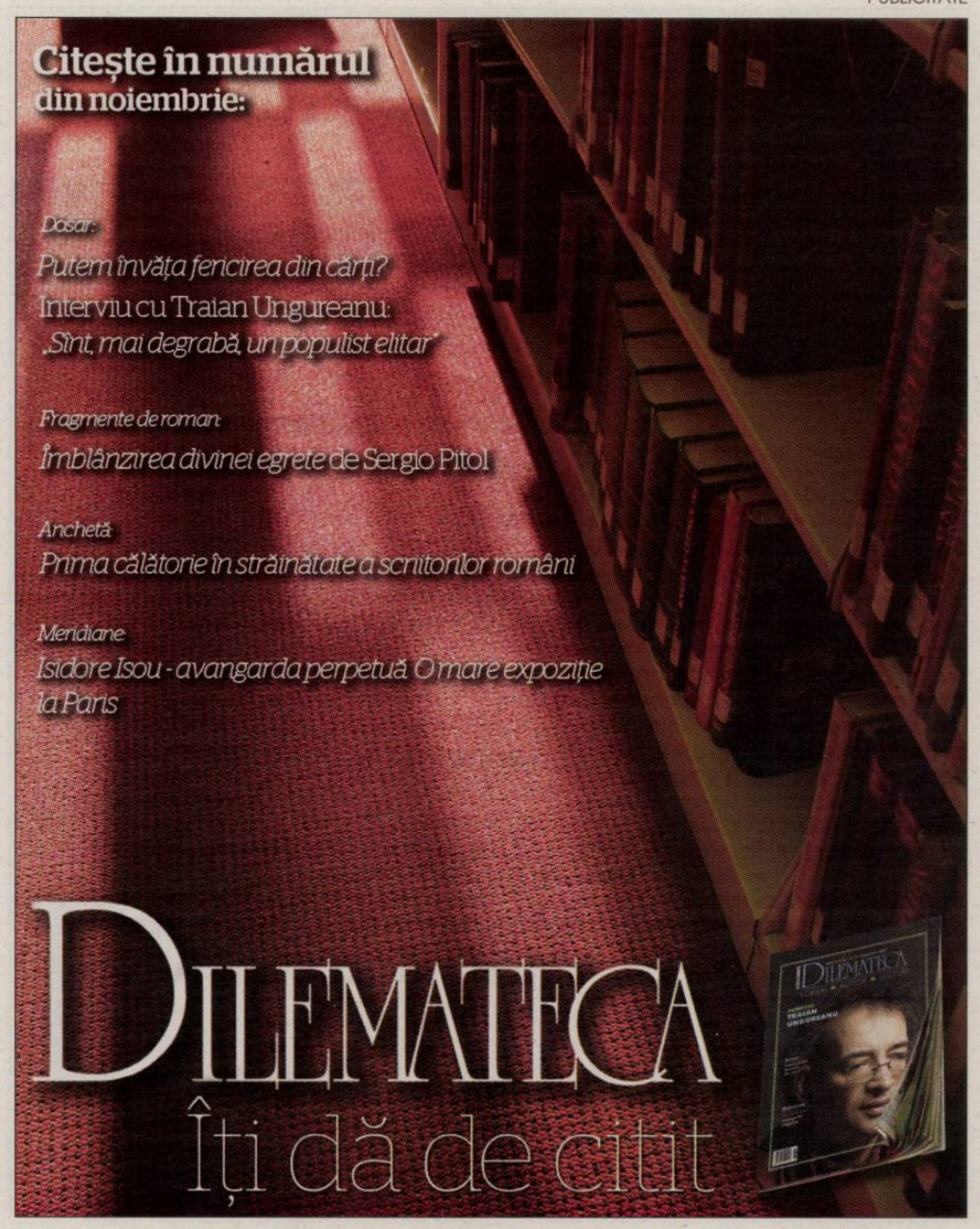

Alexander BAUMGARTEN

bon de lectură

Povestea acului pentru orbit miniaturiştii

● **Orhan Pamuk, *Mă numesc Roşu*, traducere de Luminiţa Munteanu, Editura Curtea Veche, 2006.**

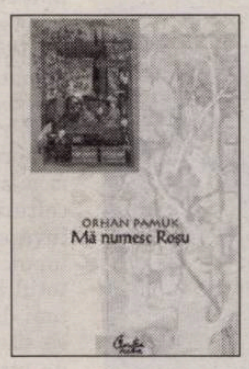

Nu ştiu cît de mult s-a scris despre faptul că romanul lui Orhan Pamuk *Mă numesc Roşu* poate fi citit ca o replică discretă la *Numele trandafirului* al lui Umberto Eco. Acolo, istoria unei crime care, pînă la urmă, nici nu mai interesează foarte mult, ţese firele întregii tradiţii filosofice scolastice, o crimă care nu ar fi inteligibilă fără erudiţia cîtorva magiştri latini care îl cunosc pe Aristotel, au trăit prin lecturile lor euforia realismului filosofic al lui Thoma şi şi-au asumat, săraci, dar cinstiţi, nominalismul lui Ockham, care s-au împărtăşit din toată nebunia ereziilor Evului Mediu european şi au înţeles să pună problema rîsului şi a lecturii într-un context politic în care franciscanii trebuiau să dea un model politic şi spiritual catolicismului şi au sfîrşit, vai, prin a fi o sănătoasă influenţă pentru Luther. Aici, tot istoria unei crime care nu mai are mare importanţă redă un conflict între tradiţionalişti şi moderniştii în istoria miniaturii otomane, iar în dezlegarea crimei trebuie pusă în joc viziunea cea mai autentică asupra imaginii, natura intermediară a otomanilor între chinezi şi occidentali în asumarea ontologică a reprezentării, povestea orbirii la bătrîneţe a marilor magiştri miniaturişti şi, mai ales, sub privirile neatente ale unui sultan grăbit să pună capăt conflictelor prin uitarea pentru secole întregi a cărţilor cu miniaturi, o aprigă critică a ideii de subiectivitate.

Nu mă pricep să fac critică de roman. Am citit cartea lui Pamuk în ore vinovate, cînd nici ochii, nici mintea nu mai erau eficiente pentru alte lecturi. Dar mă refer la el numai pentru că am întîlnit această critică a subiectivităţii şi cred că ea nu putea fi scrisă dacă nu s-ar fi născut ca un dialog cu dilemele foarte europene ale temei şi dacă emoţia unui concept foarte puţin literar şi mult mai apropiat de istoria strictă a gîndirii nu s-ar fi lăsat văzut din paginile romanului.

Din cartea lui Pamuk aflăm că miniaturiştii otomani, moştenitori ai şcolii marelui maestru persan Behzad, recunosc un canon al picturii care angajează o idee simplă şi aparent străină lumii occidentale despre eu şi reprezentare. Ei susţin că în miniatura chineză, privind-o, te poţi pierde fără să ieşi din cadrul ei, deoarece perspectiva ei este infinită şi sinele ţi-ar fi anulat. Dacă priveşti în pictura occidentală care descoperea, în Renaştere, regulile perspectivei, îţi vei putea determina exact poziţia în funcţie de reprezentare, cunoscînd precis particularitatea sinelui propriu. Dimpotrivă, în miniatura persană şi otomană vei putea să vezi obiectele cu ochii cu care le vede Allah. Cu atît mai mult, un maestru miniaturist va recunoaşte, drept o înnobilare divină, orbirea la care îl conduce bătrîneţea, sublimă posibilitate de a avea, în fine, acces la ochii lui Allah.

Din această perspectivă este foarte justificată spaima pe descrierea căreia se sprijină romanul lui Pamuk: veneţieni, francezi, regina Angliei oferă Porţii daruri care conţin picturi în perspectivă, un ceas uriaş făcut să cadenţeze timpul otomanilor (pe care sultanul, în noaptea unei sfinte mînii onirice, îl şi distruge) şi mai ales *portrete*. Vîlva e mare cu atît mai mult cu cît miniaturiştii nu vor să atingă niciodată direct subiectul, însă stilul occidental pătrunde şi erodează, pînă la crima contra celui care, înspăimîntat şi inocent, a înţeles natura şi pericolul intrusului. La rîndul ei, deruta miniaturiştilor dezvăluie orgolii umane de o natură omonimă intrusului occidental: în taina nou-născutului sine, fiecare miniaturist se întreabă *dacă deja are propriul stil*. Ba chiar autorul crimei contra celui ce anunţa, speriat, apariţia modernităţii, poate fi descoperit doar prin amprenta personală a nării unui cal executate atipic.

Culmea, marele maestru al miniaturiştilor otomani, Osman, închis în biblioteca sultanului şi pus să descopere autorul crimei după indiciile sinelui nou-născut, face un gest capital şi ambiguu pentru atitudinea faţă de modernitate şi noua subiectivitate: se orbeşte *singur,* fericit că a descoperit în bibliotecă acul folosit odinioară pentru orbirea marilor miniaturişti. Faptul că o face îl pune în tradiţia acestora; faptul că o face singur, pentru a decide asupra sinelui său, face din el primul modern.

În felul acesta mi-am putut imagina spaima pe care miniaturiştii o aveau, nu atît în faţa existenţei portretului, cît a posibilităţii lui: cum să mai ai autenticitatea comunicării adevărului ochilor lui Allah cînd conştiinţa de sine se interpune ca o piedică? Cele două personaje legendare a căror dragoste se naşte din *uitarea de sine* dobîndită în urma contemplării portretului celuilalt, Hüsrev şi Şirin, dau motivul întregului roman. Filosoful trebuie însă să îşi reamintească un fapt asupra căruia Orhan Pamuk tace: Hüsrev nu este altul decît Chosroe al II-lea, regele persan care l-a primit pe Damascius la curtea lui, unde filosofului i s-a şi pierdut urma. Iată-l, pe de o parte, pe Damascius, vorbind de *floarea intelectului* ca mod de uitare de sine în unitatea cu transcendentul; iată-l, pe de altă parte, pe regele persan uitînd de sine în faţa unei miniaturi din care se naşte o tradiţie cu canonul propriu al regimului subiectivităţii. Chiar dacă legătura dintre aceştia doi este strict simbolică, e un adevăr indiscutabil acela că tradiţia neoplatonismului grec, transmis orientalilor şi prin Damascius, a lăsat moştenire ideea unei subiectivităţi a cărei autenticitate stă în uitarea de sine. De dragul ei, Orhan Pamuk ne povesteşte istoria unei crime şi a spaimei turceşti în faţa modernităţii.

Iar filonul grec ar avea relevanţa lui în înţelegerea romanului: pentru Umberto Eco modernitatea este *inevitabilă,* pentru că nominalismul franciscan este triumfător şi, aşa cum ştim, aduce modernitatea, şi apoi pentru că rîsul trebuie redescoperit natural, cu toată pierderea presupusului capitol al *Poeticii* lui Aristotel. Dimpotrivă, pentru Orhan Pamuk modernitatea este *criticabilă,* deoarece modelul subiectivităţii care uită de sine este consistent şi extras din rădăcinile occidentale ale filosofiei subiectivităţii. Or, pentru această din urmă tradiţie, subiectul modern e doar o problemă a cărei depăşire produce crize deja cunoscute. Iar atunci, cartea lui Pamuk nu mai conţine nimic exotic, ci este povestea unei identităţi cu rădăcini comune. Iar aceasta este destul pentru a le răpi, fericit, literaţilor romanul.

PUBLICITATE

CLVBVL PROMETHEVS

Zilnic de la ora 14:00, in Piata Natiunilor Unite nr 3-5
informatii si rezervari la tel. 33.666.38 si 33.666.78

02.11.2007 VINERI
21:00 Concertele KISS LIVE
CABARET POLITIC & FOLK
cu: Daniel Iancu
Invitati: Tony Tecuceanu (din echipa "Carcotasilor")
si Ovidiu Mihailescu

03.11.2007 SAMBATA
20:00 STAND - UP COMEDY
live on stage trupa DEKO
STAND - UP MUSIC NIGHT

04.11.2007 DUMINICA
21:00 LIVE JAZZ
cu: Mircea Tiberian
Horst Nonnenmacher
si Liviu Butoi

07.11.2007 MIERCURI
19:00 IDEI IN DIALOG
cu Horia-Roman Patapievici
Trei ani de la lansarea revistei.
Tema discutiei: "Utopia dialogului"
Intrarea se face pe baza de invitatie.

08.11.2007 JOI
21:00 Seara de TEATRU
ZOO STORY de EDWARD ALBEE
cu IULIAN GLITA
si BOGDAN SERBAN
regia
POMPILIU KOSTAS RADULESCU

-INTRAREA LIBERA-

Evenimentele se transmit live audio si video
pe www.radio3net.ro

PORT.ro cinema tv teatru

PUBLICITATE

Allianz Kulturstiftung

FUNDAŢIA CULTURALĂ ALLIANZ ACORDĂ:

Premiul pentru excelenţă în traducere din germană în română, în domeniile: filozofie şi ştiinţe umane ● Premiul pentru cel mai bun proiect editorial de traducere din germană în română, în domeniile: filozofie şi ştiinţe umane ● Premiul pentru excelenţă în traducere din germană în română, în domeniile: filozofie şi ştiinţe umane

● **Premiul pentru excelenţă în traducere,** în valoare de 5000 de euro, se va acorda, pentru prima oară în România, pentru un titlu apărut în intervalul 1.01.2006 – 1.02.2008, la o editură înregistrată în România sau Republica Moldova.

– În cazul lucrărilor nepublicate pînă la 1.02.2008, editura va garanta în scris publicarea lucrării pînă la 1.06.2008.

– Alături de 6 exemplare din respectiva traducere, se va ataşa o argumentaţie a editurii şi un CV detaliat al traducătorului, redactat în limba germană sau engleză.

● **Premiul pentru cel mai bun proiect editorial,** în valoare de 5000 euro, se va acorda unui proiect editorial de anvergură – din România şi Republica Moldova – care, dată fiind complexitatea traducerii, necesită un sprijin financiar extern. Suma este destinată acoperirii costurilor de traducere, precum şi a unei părţi din costurile de producţie.

Condiţii de participare

Dosarul va trebui să cuprindă: o descriere a proiectului, prezentarea editurii româneşti, dovada achiziţionării dreptului de traducere, CV-ul traducătorului, o mostră de 20 de pagini din traducere. Dosarul va trebui redactat în limba germană sau engleză.

Termenul de depunere a dosarelor, pentru ambele concursuri, este 1.02.2008.

Două jurii, formate din specialişti germani şi români, vor analiza dosarele depuse, iar rezultatele jurizării vor fi anunţate pînă la data de 1.06.2008.

Premiul va fi înmînat cîştigătorilor în cadrul unei ceremonii festive, cu ocazia Tîrgului de carte – Bookfest 2008.

Documentele se depun la sediul Centrului de Carte Germană, str. Tudor Arghezi 8-10, 2 Bucureşti 020945, tel-fax: 21-311.53.88, e-mail: gruenwald@biz-bukarest.org, post@biz-bukarest.org, contact: Ioana Gruenwald.

Marius CHIVU

feedbook

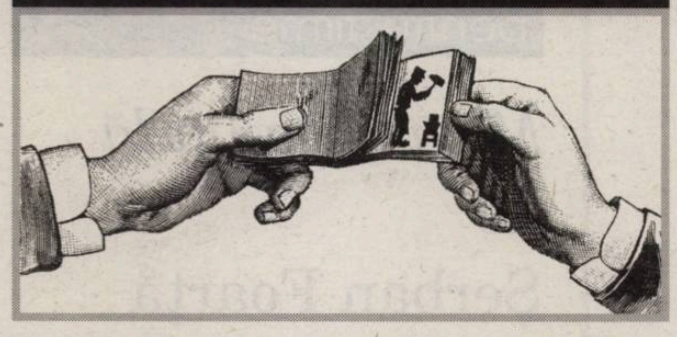

Dragostea călare pe elefant

● **Adrian Sângeorzan, *Circul din faţa casei*, Editura Curtea Veche, 2006.**

Numele lui Adrian Sângeorzan îmi era necunoscut. Din dicţionare aflu acum că, pînă în 1990, a fost medic la Maternitatea din Braşov, după care s-a stabilit în Statele Unite. În ultimii ani a publicat cîteva volume de versuri şi unul de povestiri care, se pare, n-au prea atras atenţia. Am deschis romanul circumspect şi plictisit şi l-am închis, cîteva ore mai tîrziu, convins că am citit unul dintre cele mai frumoase romane despre copilărie din toată literatura noastră şi, poate, cea mai emoţionantă poveste de dragoste de la Andrew Sean Greer *(Confesiunile lui Max Tivoli)* încoace. Astfel, mi-am înfrînt o mare prejudecată, aceea că scriitorii români nu pot scrie cu farmec, umor şi stil, debranşaţi de la menirea Scrisului cu majusculă, o poveste care să conţină toate ingredientele pentru a fi citită, cu delicii maxime, de absolut oricine pune preţ pe literatură. *Circul din faţa casei* ar fi trebuit să ajungă un best-seller şi să devină scenariu de film. La asta m-am gîndit pe tot parcursul lecturii, dînd, entuziast, pagină după pagină.

Romanul este povestea la persoana întîi a cîtorva ani din copilăria lui Adrian, un băiat de paisprezece ani care se mută, împreună cu părinţii săi, din satul Şieu în Bistriţa, un orăşel vechi şi prăfuit. Sîntem în anii '60, tatăl lui Adrian fusese închis, din motive politice, într-o închisoare comunistă, iar unchiul său, Vili, trecuse şi el pe la Canal. Mai mult, lîngă casa lor din Şieu se află o unitate militară improvizată unde sînt ţinuţi sub supraveghere soldaţi/deţinuţi politici. Sînt ani grei, dar amintirea rezistenţei din munţi este încă vie, se ascultă *Europa liberă,* oamenii îi aşteaptă pe americani (deziluzionaţi, totuşi, de moartea lui Kennedy, unde bătrînii văd mîna ruşilor), nu sînt cuprinşi încă de resemnare şi au puterea să rîdă chiar dacă timpul se măsoară cu cartela lunară de pîine. Prietenii de joacă ai lui Adrian, copiii evrei şi saşi, pleacă, rînd pe rînd, din sat în Germania şi în Israel, şi ceva din discuţiile adulţilor scapă pînă la el: „Începusem să simt că ceva nu era în regulă în jurul meu, ceva la scară mare. Se juca un straniu joc dublu, un fel de continuă scamatorie sau hipnoză... Noi copiii eram excluşi din acest mare cazan în care adulţii erau fierţi la grămadă în ciorba dreasă a vinovăţiei colective". Pe fundal, Istoria ameninţă viaţa tuturor, dar pare inofensivă în faţa copilăriei care îşi păstrează inocenţa, pofta de viaţă şi curiozitatea chiar şi sub Gheorghiu-Dej. (Andrei Codrescu vorbeşte pertinent pe coperta a 4-a de un „Holden Caulfield român cu o extra-dimensiune politică".) Satul se depopulează însă treptat şi părinţii decid să se mute la Bistriţa. Aşa ajunge Adrian să trăiască într-o mahala în a cărei gaşcă îi cunoaşte pe tovarăşii tuturor nebuniilor ce vor urma: Emil, Creţu, Gina androgina, genialul George, care îşi construise în pod un laborator de fizică, şi Gil, afaceristul care instalează în podul casei o presă de imprimat tricouri cu staruri rock şi care, găsind o bombă neexplodată, se duce cu ea la aprozar pe post de fier vechi reciclabil şi remunerabil.

Adolescenţa lui Adrian este tensionată, căci corpul începe să se manifeste bizar şi să-şi ceară, sîcîitor şi abrupt, drepturile sexuale („Dacă aş fi bănuit atunci în cîte feluri se poate pătrunde şi ieşi dintr-o femeie, ca dintr-o capcană frumoasă şi umedă, poate că aş fi înnebunit de-a binelea."). Lipsa de calciu din organismul puştiului îi acutizează imaginaţia erotică şi chimia neînţeleasă a transformărilor vîrstei, cu puţin înainte de momentul în care un circ se instalează în piaţa mahalalei, chiar în faţa geamului casei lui. Departe de a semnifica un loc al ciudăţeniilor, circul („singurul lucru care mai funcţiona cum trebuie în lumea noastră") îl fascinează şi îi aduce prima dragoste. Romanul urmăreşte îndeaproape maturizarea erotică a băiatului care aflase cîte ceva, mai întîi, scriind scrisorile de dragoste ale unui tînăr deţinut din unitatea militară din Şieu, apoi prefăcîndu-se că se joacă de-a v-aţi ascunselea în şifonier cu Laura, fiica miliţianului din sat, şi, în cele din urmă, îndrăgostindu-se de Nora, trapezista circului care, spre nefericirea lui, pleacă mai departe tocmai cînd misterul sexului părea că poate fi dezlegat. Stările prin care trece puştiul îndrăgostit şi înfierbîntat, gîndurile lui sînt surprinse într-un crescendo ce străbate lent, dar sesizabil, distanţa de la curiozitatea candidă şi instinctele pubertăţii, prin strategiile de seducţie naive şi înduioşătoare, pînă la revelaţia nerăbdătoare a împreunării şi nostalgia de după. Plecarea Norei este inevitabilă, iar Andrei o caută, din disperarea lipsei, pe Laura: „Îi era şi ei frică. Stăteam pe trepte înconjuraţi de-o tăcere perversă. Tăcuţi şi puţin laşi pe deasupra, pradă căldurii din iunie şi-a hormonilor care ne furnicau pe sub piele, muşuroaie întregi de pofte, miriapode fără picioare, tîrîndu-se prin noi fără nici o treabă anume, fără un plan, doar aşa, ca să ne tulbure viaţa". Nora nu dispare, dar... oricît de tentat sînt să vă povestesc toată cartea, mă opresc aici.

Romanul abundă în scene fabuloase şi în situaţii dramatice intense sau de un comic nebun, cum ar fi prima secvenţă de sex văzută la cinema într-un film sovietic, paşii pe lună ai lui Neil Armstrong urmăriţi (cu deznădejde colectivă, din perspectiva intenţiei americanilor de a mai veni) la televizorul rusesc, copiatul la teză de pe fiţuicile strecurate sub fusta Rodicăi („...toţi cei cinci mari scriitori îngesuiţi de la genunchi în sus, în ordinea probabilităţii, cu Caragiale în vîrf, înghesuit în chiloţi..."), Radu înecîndu-se în rîu, prins sub gheaţă, sub picioarele băieţilor din gaşcă privindu-l de deasupra îngroziţi şi neputincioşi, peripeţiile elefantului de circ Rajah scăpat, în timpul războiului, într-un tren bombardat, prins apoi de nişte ţărani ardeleni care l-au pus la plug, toate acestea culminînd cu momentul îndrăgostirii lui Adrian de Nora, plimbîndu-se amîndoi, noaptea, pe străduţele înguste ale mahalalei, pe sub culmile cu rufe, călare pe acelaşi elefant îmbătat în prealabil cu vişinată...

Circul din faţa casei este o carte despre magia şi libertatea copilăriei în vremuri cumplite, despre fatalitatea dragostei la vîrsta atît de fragilă a inocenţei, despre stropul de normalitate şi visarea aduse de un circ într-o lume săracă şi necăjită, în fine, despre iniţierea în viaţă. Căci incendiul ce mistuie circul semnifică sfîrşitul copilăriei şi intrarea într-o vîrstă în care puştiul nu va mai fi niciodată la fel. Adrian Sângeorzan a reuşit să scrie acest roman, dificil prin amestecul de nuanţe sufleteşti al poveştii, fără tonalităţi discordante, armonizînd perfect candoarea cu nostalgia, tristeţea cu frenezia şi dramaticul cu autoironia, o carte plină de scene, fraze şi replici memorabile, o carte minunată.

Dilema veche vă recomandă

● „Cînd un om atinge această înălţime, el luminează lumea" – aşa l-a auzit şi l-a văzut Yehudi Menuhin pe Glenn Gould. Minimalist tot mai îndreptăţit, aş fi mulţumit dacă Gould v-ar lumina seara de vineri (la 21,45) sau după-amiaza de sîmbătă (la 14,45), pe Mezzo. (Radu Cosaşu)

● Doamnelor şi domnişoarelor le recomand noua revistă *Psychologies* pentru că, dincolo de articolele de profil (plus un interviu în care Charlize Theron vorbeşte despre copilăria ei alături de tatăl violent şi alcoolic), e o revistă foarte culturală. În numărul 2 puteţi citi interviuri cu Anamaria Marinca, Ioana Pârvulescu şi Radu Paraschivescu, iar Ana Maria Sandu scrie despre Nabokov, într-o rubrică unde, în fiecare lună, un scriitor român îşi alege scriitorul favorit. (Marius Chivu)

● Urmăriţi Festivalul Naţional de Teatru, care se desfăşoară la Bucureşti între 2-15 noiembrie. Urmăriţi măcar ce se scrie şi se spune despre el, căci bilete la spectacole s-ar putea să nu mai găsiţi (încercaţi, totuşi...): un comunicat de presă primit de la organizatori avea semnificativul titlu *Coadă de cinci ore pentru bilete la teatru*. Uite că am ajuns să trăim din nou vremurile lui „N-aveţi un bilet în plus?...". (Mircea Vasilescu)

Andrei GORZO

dilematograf

Alb-albastru

● ***Îngerul necesar* (România, 2007), de Gheorghe Preda.**

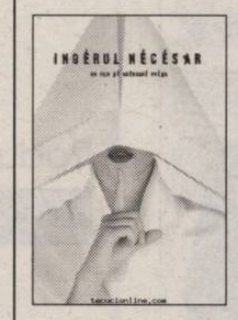

Iată cum arată o poveste de dragoste în filmul de debut al lui Gheorghe Preda, *Îngerul necesar:* a fost odată mult *alb.* Şi albul ăsta se lăfăia în voie pe tot ecranul – pînă într-o bună zi cînd în viaţa lui apăru *albastrul.* Nu se ştia de unde vine albastrul ăsta, dar un lucru deveni clar în scurt timp: era un albastru agresiv, insistent, invadator, un albastru care voia cu tărie să se împreuneze cu albul. Sau să-l şteargă de pe faţa pămîntului. N-o să vă spun dacă s-a terminat cu bine sau nu; nu că n-aş şti să vă spun, dar prefer să vă las să vă zvîrcoliţi în menghina suspansului. OK, nici n-aş prea şti să vă spun; recunoaşteţi şi dvs., e greu de spus în cazul unui cinema atît de adînc imersat în elementul uman.

Jean-Luc Godard a spus odată că sîngele din *Pierrot le fou* nu e sînge, ci roşu, şi presupun că Preda va lua ca pe un compliment observaţia că eroina lui îmbrăcată tot timpul în alb (Anca Florea), instalată într-un apartament, la rîndul lui alb, e mai mult alb decît eroină. Albul nu reprezintă personalitatea acestei femei; albul e cam tot ce *este* această femeie. Oricum, nu e alegerea ei. Regizorul vrea să fim permanent conştienţi de faptul că fiecare detaliu vestimentar, decorativ ş.a.m.d. al lumii ei a fost ales de *el,* începînd cu un anumit tricou alb pe care scrie „PREDA PORTER". E oarecum neobişnuit (ca să nu spun altfel) ca un regizor să se semneze la modul ăsta pe filmul lui de debut, dar *Îngerul necesar* a fost gîndit mai degrabă ca o lucrare de artă vizuală, decît ca un film de debut, deci presupun că e OK. (Sau ar fi fost OK dacă producătorul filmului, Cezar Helmis, n-ar fi ţinut să se semneze şi el: poate că de vină e mintea mea murdară, dar, cînd eroina a apărut şi în tricoul ăla pe care scria „HELMIS", întreaga chestie mi s-a părut brusc promiscuă şi mi-am petrecut restul filmului aşteptînd în zadar apariţia ei într-un tricou pe care să scrie „NEA GICĂ ELECTRICIANUL".) Pentru Preda, regia de film înseamnă în primul rînd construcţia cadrelor şi aproape fiecare cadru din filmul său îşi proclamă cu mîndrie statutul de construct: nici unul nu s-ar lăsa confundat cu o fişie de realitate; fiecare se cere recunoscut ca fiind lucrarea lui Gheorghe Preda – un mediu creat şi controlat de el. Atunci cînd un doctor îi recomandă eroinei (care suferă de astm) să trăiască o vreme sub un clopot de sticlă, recomandarea lui sună mai degrabă ca o tachinărie de-a creatorului: întreaga ei lume (nu numai apartamentul alb) e un clopot de sticlă. Şi cine e misteriosul ei urmăritor – îngerul necesar? Chiar aşa, cine ar putea fi? Cui i-ar putea trece prin minte să organizeze o ofensivă de albastru (flori albastre, colete albastre, clovni albaştri care cîntă la saxofon) în ţinutul ei alb? Cine ar avea puterea de a umple toţi pereţii şi toate zidurile pe lîngă care trece eroina cu afişe şi inscripţii („Ana, totul în jur e muzică!") adresate ei? A cui forţă o ghidează să se aşeze la un moment dat direct sub un tablou ce reprezintă o mînă, astfel încît mîna să pară că o mîngîie pe cap? Ghici ciupercă cine e. Ca să îmbogăţească misterul, Preda apelează la cîteva fumigene cu nelinişte preparate după reţetele lui David Lynch (eroina primind prin poştă o casetă video ce conţine imagini cu ea însăşi; sau trezindu-se într-o clinică sinistră fără să ştie cum a ajuns acolo) şi ne dă de urmărit o pistă (extrem de neclară) care cică ar conduce la un mafiot excentric. Dar nu există nici un mafiot, nici o nelinişte serioasă şi nici un mister real. Nu există decît Preda şi estetismul lui. Preda e cel care (aşa cum nu ne lasă să uităm nici o clipă: pînă şi clinica aia sinistră se numeşte „Sfîntul Gheorghe") controlează tot ce mişcă sau nu mişcă în fiecare cadru. Filmul e, într-adevăr, controlat. Problema e că Preda îşi foloseşte controlul numai şi numai pentru a anunţa, iar şi iar, că el controlează. Ăsta e tot discursul lui, despre asta *e vorba* în film. Întrebarea e: pe cine poate să intereseze un film despre asta? Nu e nimic expresiv în genul de control pe care-l aplică Preda. Genul lui de control omoară orice posibilitate de mister şi de suspans şi, deşi nu ne lasă să uităm nici o clipă că nu mai e nimeni pe acolo în afară de Gheorghe Preda, pînă la urmă nu ne spune nimic despre Gheorghe Preda. Nici măcar nu indică cine ştie ce perversitate din partea lui: atenţia pe care i-o dedică el eroinei e ciudat de abstractă – chiar nu pare să dorească altceva de la ea decît să-i combine albul cu albastru. Asta trebuie să fie cea mai sterilă şi mai autistă formă de estetism pe care am întîlnit-o vreodată la cinema. Lui Preda îi place să spună că face film pentru el însuşi. Foarte frumos. Toţi artiştii adevăraţi fac ce fac, în primul rînd pentru ei înşişi. Pe de altă parte, toţi încearcă să se deschidă spre lume într-un fel sau altul. Judecînd după *Îngerul necesar,* Preda n-ar vrea decît să se închidă de tot într-o lume controlată de el şi caracterizată numai prin controlul lui asupra ei.

trecerea prin reviste

Cumpărătorii de atitudine

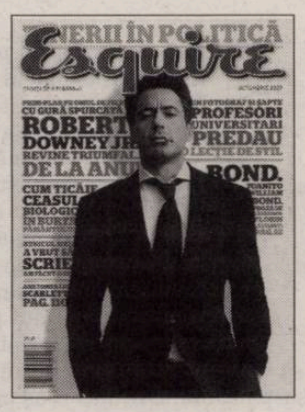

Întrebat de un reporter, acum mai bine de 10 ani, cînd a fost momentul exact în care a înţeles că este un om înstărit, tenismanul Ion Ţiriac ar fi răspuns: „Cînd am intrat într-un restaurant şi am comandat ce mi-a trecut prin cap, fără să mă mai uit la preţ“. Iar de aici, scriitorul Radu Paraschivescu îşi începe eseul „Statutul preţului, preţul statutului“, articol publicat în cel de-al doilea număr al revistei *Esquire,* primul, de altfel, care mi-a captivat atenţia în revista *glossy* de genul masculin.

Ce înseamnă, pînă la urmă, preţul? Pornind de la definiţia „sobră“, ca „la carte“ a *DEX*-ului, „preţ – sumă de bani pe care trebuie să o plătească un cumpărător pentru achiziţionarea unui produs sau pentru un serviciu“, Radu Paraschivescu demarează un fel de anchetă pe urmele celor două tipuri de preţuri existente într-o lume de tranziţie. Primul, cel real, cel de dicţionar, este preţul negociat, plătit de omul pe care banii nu îl dau afară din casă, preţul pe care îl dai, de exemplu, pe legume, iar al doilea, aflat la pol opus, este preţul pe care îl plăteşti investind în propria imagine.

„În Piaţa Matache – după spusele autorului – noţiunea de preţ este altfel înţeleasă decît în Plaza Romania. Cumpărătorul din piaţă este interesat de un produs cît mai bun şi cît mai ieftin. Cel de la mall vizează (frecvent, nu întotdeauna) un articol nu neapărat formidabil sub aspectul calităţii, dar în orice caz piperat. E simplu, la piaţă cumperi mărfuri, la mall, abstracţii. De o parte pătlăgele, gogoşari, morcovi şi păstîrnac, de cealaltă, imagine, respect, invidie şi un soi de putere.“

Statutul preţului în societatea românească de azi ţine aşadar exclusiv de mediu. În piaţă, dacă dai mai mult decît face, eşti luat – scrie Radu Paraschivescu – drept „un negociator submediocru“, pentru că „miza cumpărătorului din piaţă este să vîneze preţul cel mai mic şi să raporteze economii la coşul zilnic“.

Dacă însă raportăm „preţul“ preţului în lumea aparenţelor, avem de-a face cu „capcana brand-ului“ şi cu oameni mai mult decît dispuşi să cadă în ea, plătind, aşadar, „eticheta, ştaiful şi firma“ pentru a se face remarcaţi. Astfel, „omul cu parale“ devine în lumea mall-ului, în care respectul se cîştigă mai abitir cu bani, un om opus celui dostoievskian (omul subteranei simte voluptatea durerii de măsea, cel de mall, „voluptatea risipei“). Preţul devine, în acest caz „un instrument de legitimare în faţa grupului“, fiind folosit la „şuetele la cafea“ şi invocat ca „factor de apartenenţă“ de tipul „şi eu mi-am luat cizme de opt sute de lei“.

Contrazicîndu-l pe Oscar Wilde (cinicul este omul care cunoaşte preţul fiecărui lucru şi valoarea nici unuia), raportînd panseul scriitorului englez la societatea românească de acum, Radu Paraschivescu descrie un „snobism galopant“ care cuprinde şi afectează din ce în ce mai mult mentalitatea românească în direcţia „sindromului etichetei“.

„Dacă pentru Ea preţul înseamnă oficializarea capriciului, pentru El băgatul mîinii în buzunar se traduce prin cea mai bună formă de epatare.“

Una peste alta, pornind de la articolul-eseu semnat de Radu Paraschivescu, o frescă destul de cinică, dar realistă a societăţii româneşti de azi, revista m-a convins. Chiar dacă, reticentă la început, am deschis-o fără prea mult elan, *Esquire* s-a dovedit, şi prin alte articole de acest gen, a fi mai mult decît o revistă masculină în sensul stereotip de pînă acum. (**S. G.**)

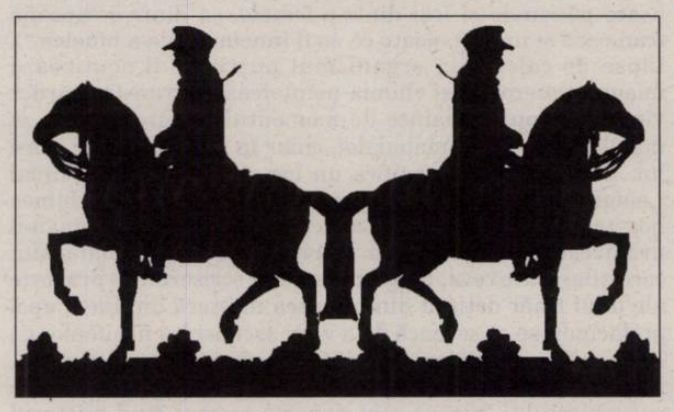

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

De ce ţin la pulover mai mult decît la cămaşă

„S-a făcut rece, vine toamna!“
(un om vorbindu-şi singur, pe stradă)

Comit vreo nedreptate, fie şi nu strigătoare la cer
– ce, numai cele strigătoare la cer să însemne ceva? nu există şi injustiţii strict terestre, de colo pînă colo? –
la adresa garderobei mele, căci e şi ea o fiinţă, chiar dacă dotată doar cu obiecte neînsufleţite, dar nu cunoaşteţi atîtea suflete care se dovedesc obiecte moarte sau simple sufleuri? –
umilesc oare dragii ciorapi, bunele maiouri, bunele maniere concentrate într-o izmană,
dispreţuiesc cumva sacrosancta cămaşă în numele căreia se dau mari şi justificate cele mai acerbe egoisme, ceea ce, e drept, nici o cămaşă de-a mea nu şi-a permis, nu ştiu de ce, că nu obişnuiesc să fac pedagogie cu îmbrăcămintea mea, cu atît mai puţin morală, iar de cochetărie ce să mai vorbesc? – viaţa concret-istorică pe care am dus-o numai cochetărie nu m-a învăţat,
sînt, deci, ingrat, rău şi prost faţă de costumele mele, două cu totul, antipatice foc prin solemnitatea cu care mi se impun, prin seriozitatea la care mă supun, prin întrebările care se abat peste ele: „ce-i cu tine, Cosule?“ „ai înnebunit?“, „pleci pe lumea ailaltă?“, punîndu-mi sub semnul întrebării plicticoasa mea sociabilitate cu fiecare,
la urma urmei, ce păcat săvîrşesc dacă divulg că nimic nu-mi este mai drag, mai apropiat din tot ce îmbrac decît puloverul, un pulover, mai bine zis aşa, nearticulat, nu la plural, cu toate că am vreo opt, nu spun o sută, doar opt, numărate bob cu bob, om cu om, fiecare cu povestea lui, cu şarmul, dar mai ales cu căldura lui, cu bunătatea, cu organica lui întrebare, naivă, presantă şi insolubilă:
ce-şi poate dori un om mai mult decît bunătate şi căldură?
Nimic din afara mea – dar nici prea departe de mine – nu conţine atîta bunătate şi căldură garantate lînă în lînă, „sută-n sută“, concrete, fără incertitudini metafizice, fără metafore, fără abisuri, dar parcă şi fără limite, ca un pulover sănătos şi trainic, tras decis peste o cămaşă (cu guler *rabattu),*
sfidînd – probabil singura sfidare pe care şi-o îngăduie... – prejudecata după care cămaşa ar fi ocrotitoarea cea mai subtilă a corpului nostru.
El, mie personal, îmi este mai apropiat decît cămaşa.
Sînt un om care pot da altui om cămaşa de pe mine, dacă mi-o cere, dacă i-o place, dar un pulover, recunosc, nu. E o mărginire a mea, nu mă grăbesc s-o justific –
relevînd, în schimb, că nici o haină nu-mi dă senzaţia unei rezistenţe la presiunea existenţei ca această împletitură de lînă, după cum nici un vestmînt nu are parte de elaborarea muzicală a unui pulover, „două pe faţă, două pe dos“, corespunzînd melodiei nemuritoare a Ritei Pavone: „Il pullover che mi hai dato tu!“, imnul nostru, vară după vară, cîndva, pe terasă la „Lido“,
nu, nu dau amănunte fiindcă tocmai el, spre diferenţă de o batistă, de o butonieră, de un tricou (pentru a numi insignifiantul) sau de stofa unui costum (pentru a mă înălţa la concept) nu suportă detaliile, şi încă pe cele intime, ştiu şi scriu doar atît:
cînd aud discursuri despre bunătate şi căldură, cînd văd filme şi citesc cărţi care îndeamnă stăruitor la cultivarea acestor calităţi,
cînd, la capătul acestor retorici, bineînţeles utile (că nu-s nici eu un intolerant, să împiedic omul de la automobilizările lui), mă încurc totuşi în dubii, dialectici, disociaţii şi plictis,
atunci tai acele noduri gordiene, cele mai numeroase aici găsindu-se: în invitaţiile la bunătate, plin de vivacitatea „Invitaţiei la vals“ compuse de Karl Maria von Weber
şi din aceste noduri, „unul pe faţă, unul pe dos“, îmi tricotez, de cum se sparge vara – cosmică, enormă expresie! – un pulover de toată frumuseţea, aceea care se împleteşte numai şi numai din sucelile şi răsucelile lumii.
În afara celor opt, am nu ştiu cîte altele, strînse şi constrînse din foste noduri gordiene, lînă în lînă, sută-n sută, dulci fantasme.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Mica Ţiganiadă de Şerban Foarţă

Se termină: ce poveste cu ţigani ştiţi cu *happy-end* românesc? Nici una. Aşa că începe şi tot începe.

Dificultate: caravanserai, adică *it was a building with a square or rectangular walled exterior, with a single portal wide enough to permit large or heavily laden beasts, such as camels, to enter. The courtyard was almost always open to the sky, and the inside walls of the enclosure were outfitted with a number of identical stalls, bays, niches, or chambers to accommodate merchants and their servants, animals, and merchandise. Caravanserais provided water for human and animal consumption, washing, and ritual ablutions. Sometimes they even had elaborate baths. They also kept fodder for animals and had shops for travellers where they could acquire new supplies. In addition, there could be shops where merchants could dispose of some of their goods.*

Durata lecturii: trei minute, cît durează cîntecul „Phoenix“.

Remixuri: noi în anii 2000 vedem în fiecare zi ţigănii, dar ca a lui Foarţă deloc.

Utilitate: să vezi în troleibuz, în tren, cu un ochi fermecător, putoarea şi mizeria ţigănească. Cînd te fură vreun ţigan, începi să fluieri „Phoenix“ şi gata, ţi-ai recuperat cheful de a-i sparge botul cu mister şi pasiune, nu doar cu furie.

Ciudăţenii: Foarţă e un ciudat. Păi, cum dracului a putut el să biciuiască scurt şi aşa simplu ceva atît de demonesc?

Personaje: ţiganii şi noi, gură-cască, făcuţi veşnic la buzunar.

Povestea: Nişte ţigani trec pe drum.

Mişto: „...Ţigănie rai, / Rai care erai, / Caravanserai, / Acadea. / Raiul meu beteag, / De pe alt meleag, / Cît îmi eşti de drag / Nu ştiu cum. / Trec ţigani prin colb, / Colbul este orb, / Orbul e un corb, / Giacardea. / Cade seara-n cîmp, / Soarele-i scălîmb, / Cortul este strîmb, / Foc ardea. / .... / O, dar azi, dar azi / Ceru-i de atlaz, / Soarele-n extaz. / Ei se duc la pas, / Spre un alt popas, / Şatra de pripas. / Pînă nu-i mai vezi, / Pînă nu-i mai crezi. / Şi din ochi îi pierzi. / Printre ceţuri verzi, / Ceţuri de livezi, / Vezi că nu-i mai vezi“.

ei îşi trag palme de Şerban Foarţă

Se termină: nu se termină niciodată.

Dificultate: tîmpiţii vor înţelege ce fac ei în viaţa lor, ceea ce va face dificilă expunerea deşteptăţilor cu aceleaşi practici. Pînă la urmă se descurcă şi unii, şi alţii. E loc pe pămînt.

Durata lecturii: zece secunde.

Remixuri: aoleu, viaţă-Foarţă!

Povestea: hai, sictir! Ia du-te şi fă mîine ca niciodată ce citeşti mai jos:

Mişto: „ei îşi trag palme ei îşi trag / picioare ei îşi trag covorul / de sub picioare ei îşi trag / de sub ei scaunul ei îşi / trag clapa ei îşi trag scatoalce / ei îşi trag sufletul ei îşi / trag sufletul scatoalce clapa / covorul scaunul picioare / şi palme palme palme palme palme“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Protestăm vehement

Preşedinta Asociaţiei Britanice de Surfing s-a declarat „extrem de şocată“ de decizia companiei British Airways de a nu mai transporta plăci de surf. Asociaţia a lansat o petiţie de protest. Surferii se declară nedumeriţi pentru că sînt permise în continuare bicicletele în avioane, ca şi instrumentele muzicale voluminoase. În calitate de afon, soarta instrumentelor muzicale mă lasă rece, dar în calitate de biciclist mă uit de sus la surferi. Îmi place ideea că aş putea, la o adică, deşi nu cred să ajung, să iau o bicicletă în avion.

În schimb, simpatizez cu alt protest: lucrătorii de la metroul londonez protestează pentru că sînt tot mai mult înlocuiţi cu maşini automate. Ele îţi dau bilete, îţi dau rest, îţi dau indicaţii etc. În calitate de nou-venit, sînt speriat de maşinile automate. Nu văd o maşină bătîndu-mă uşor pe umăr pentru că am greşit intrarea şi ţipînd la colega-maşină de la intrarea vecină: „dă-i drumu', că s-a încurcat săracu'!“. Probabil că după ce o să mă prind cum e cu cele 13 linii de metrou care se tot intersectează de capul lor şi după ce învăţ să recuperez restul de la o maşină, protestul lucrătorilor mi se va părea inutil. Deocamdată, am semnat o listă de susţinere pe care am primit-o cu broşura care mă anunţa ce linii sînt suspendate şi între ce staţii, în week-end-ul următor.

Organizaţia „The Campaign Against Monica Ali's Brick Lane“ a protestat şi ea. Brick Lane este o zonă din Londra locuită de imigranţi din Bangladesh. Monica Ali este autoarea unui roman despre o fată din Bangladesh adusă la Londra printr-o căsătorie aranjată. Din cîte înţeleg eu, necitind romanul, apare şi o poveste de dragoste cu un alt bărbat. E clar: sex + controversă = best-seller. Acum a apărut şi filmul. Am uitat să vă spun că romanul se numeşte *Brick Lane*. Nervoşi că zona lor ar putea căpăta faimă proastă, rezidenţii au tot protestat. În plus, erau iritaţi pentru că lumea ar putea crede că imigranţii din Bangladesh sînt înapoiaţi şi nesofisticaţi. Ca să preîntîmpine o asemenea impresie, au ameninţat că vor arde romanul în public. În fine, filmul nu s-a turnat acolo şi oricum se pare că scenariul a îndulcit tonul critic la adresa condiţiei femeii musulmane. De pildă, soţul care îşi comandă nevastă din Bangladesh şi apoi este înşelat devine vocea înţeleaptă a comunităţii după 11 septembrie. Nu ştiu dacă asta l-a consolat.

Ştiu însă un om neconsolat: Fidel Castro. *The Guardian* publică extrase din volumul *My life by Fidel Castro with Ignacio Ramonet*. De Castro aţi auzit, Ramonet este el însuşi un protest umblător la adresa logicii, comunistoid-şef la *Le Monde Diplomatique*. Am aflat din interviu că Fidel are un salariu de 30 de dolari pe lună. Nu ştiu ce să mai cred. Asta e mai puţin decît salariul minim pe zi în Marea Britanie. Îmi dau seama că plătesc aici doar pentru chirie aproximativ 40 de salarii de dictator cubanez. Bietul om, cît de strîmtorat trebuie să fie!

Dictator am spus? Ei, aş! Reflex de jurnalist-capitalist. Ne explică Fidel cum stă situaţia: el nu e dictator, nu sînt disidenţi în Cuba, nu există nici o persoană închisă pentru opiniile sale, doar unii arestaţi pentru că sînt trădători. Iar el e doar şef într-o republică parlamentară, nici măcar prezidenţială, Adunarea Naţională decide totul. Însă e absolut sigur că, dacă ar muri, Adunarea l-ar alege şef pe fratele său. Doar revoluţia este bazată pe principii – ne explică bătrînelul muritor de foame, aşteptînd o nouă întrebare admirativă de la Ramonet. În fine, protestez şi eu împotriva politicii dictatoriale, discriminatorii şi inumane pe care Guvernul britanic o duce împotriva fumătorilor.

Londra, 29 octombrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti

are plăcerea să vă invite la cea de-a şasea ediţie a

CONCURSULUI TINERILOR TRADUCĂTORI DE LIMBA POLONĂ

Ai până în 35 de ani? Tradu la alegere **1-5** lucrări de *proză* sau *poezie poloneză contemporană,* care nu au mai fost publicate în limba română, şi **trimite**-le (împreună cu originalele şi CV-ul tău) până la **30 noiembrie 2007**, pe adresa de e-mail sau poştă a Institutului Polonez.

În luna decembrie ai putea fi câştigătorul unui premiu:

Premiul I - 150 USD
Premiul al II-lea - 100 USD
Premiul al III-lea - 50 USD
(echivalentele în RON)

LITERATURA

Institutul Polonez
str. Alexandru Constantinescu nr. 46-48, ap. 1,
sector 1, 011474 Bucureşti
tel.: (0040 21) 224 45 56
fax: (0040 21) 224 56 93
e-mail: institutul.polonez@culturapoloneza.ro
www.culturapoloneza.ro

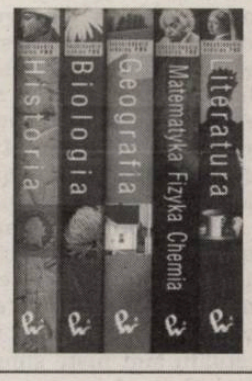

PUBLICITATE

Radio România Muzical
Incendiarul concert din 6 octombrie
de la Art Jazz Club
Aniversare **GARBIS DEDEIAN**
30 ani de carieră
Invitaţi:
Anca Parghel, Marius Vernescu,
Pedro Negrescu, Puiu Pascu
Pentru toţi iubitorii de jazz şi nu numai.
Sâmbătă şi duminică - 3,4 noiembrie - ora 18,15

SAPTE SERI
DILEMA VECHE
Observator Cultural
Suplimentul Cultura
PORT.ro

97,6 şi 104,8 FM
on line muzical.srr.ro
satelit

Radio România Muzical
Clasic, Jazz & more

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
rfi romania
Bucureşti **93.5**fm
Iaşi **97.9**fm
Craiova **94**fm
Cluj **91.7**fm
toată diversitatea lumii

Iaromira POPOVICI

bazar

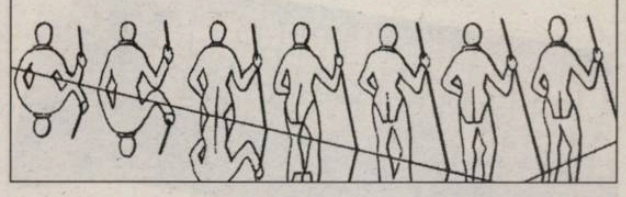

Tradiţie şi boemie

La Muzeul Ţăranului Român m-am simţit întotdeauna în largul meu: în primul rînd, pentru cum este muzeul (şi nu mai e nevoie să spun decît că a rămas altfel decît orice altă instituţie de acelaşi fel) şi, în al doilea rînd (la fel de important ca primul), pentru că acolo am prieteni. Nu pot să nu amintesc, din nou, de Irina Nicolau; de cîte ori treceam prin biroul ei de la muzeu, Irina mă lumina, realmente: ori îmi dădea cîte o idee nouă, ori mi le clarifica pe puţinele pe care le aveam eu... Desigur, nu era numai Irina, erau şi Ioana Popescu, Alice Ionescu, Silvia Cazacu (care acum nu mai lucrează la muzeu, dar care, atunci, făcea parte din echipa Irinei), şi, mai tîrziu, Vintilă Mihăilescu şi Cătălina Tesăr. Şi nu numai...

I-am pomenit pe toţi prietenii de mai sus şi pentru că erau (şi sînt) reprezentativi pentru atmosfera de la MŢR. Clubul ţăranului, deschis de Adrian Darabană, acum cîteva luni, are meritul de a instituţionaliza tocmai această atmosferă de socializare informală: „Specificul clubului este un amestec de urban şi tradiţional, de modern şi vechi. Iar spaţiul a fost gîndit ca unul de graniţă, între stradă şi muzeu. Clubul este aici pentru că muzeul e dornic să se deschidă. Vrem să oferim un răgaz bucureşteanului care intră aici: să se şi veselească cu o pastramă de berbecuţ, cu un piept de raţă afumat, să bea şi un suc de mere sau un vin, dar să găsească şi poveştile pe care nu le află în altă parte“ (Adrian Darabană, managerul clubului).

Discuţiile informale tocmai asta făceau: stabileau un spaţiu de graniţă între stradă şi muzeu; asigurau contactul afectiv şi neinstituţionalizat cu muzeul. Clubul ţăranului face acelaşi lucru într-un mod organizat, dar nicidecum închistat: deşi are un profil bine conturat şi un program cultural vast şi constant, reuşeşte să păstreze tocmai ceea ce, pentru mine, contează cel mai mult ca să mă simt în largul meu într-un loc: o atmosferă boemă, liberă, în care organizarea din spatele ei nu se simte. „Nota dominantă e cea culturală: noi nu vrem neapărat să educăm, ci să le punem la dispoziţie oamenilor lucrurile care lipsesc“ (Adrian Darabană).

La muzică, clubul a stat cel mai bine, pentru că a avut de toate: de la Nightlosers, Maria Răducanu, Kumm, Timpuri noi, pînă la nea Vasile de la Mîrşa, cu taraful, dar şi chitară clasică cu Maxim Belciug, Regis Huiban şi MAMIENCO, din Franţa, DJ Vasile... De asemenea, e singurul loc din Bucureşti unde se proiectează filme documentare. Marţea e zi de teatru experimental (Teatrul „Joint“ a prezentat *Mănîncă-ţi aproapele)*. Şi, din cînd în cînd, sînt expoziţii, precum deja celebra „Eva a trăit la Pleşcoi“, de Adi şi Nicu Ilfoveanu: o întreagă sculptură din cîrnaţi de Pleşcoi.

Cîrnaţii ne readuc nu numai la mîncare, ci şi la tradiţii, pe care managerul clubului le pomenea într-una din declaraţiile lui precedente: prezenţa acestora în meniurile localului (în „Platoul haiducesc“, pare-mi-se) este doar o primă formă de manifestare; o a doua s-ar putea materializa în cîteva dintre proiectele de viitor ale clubului: „Ce ne interesează sînt produsele tradiţionale româneşti, ale ţăranului român. Pentru că nu putem, deocamdată, găti în muzeu, încercăm să aducem o bucătărie mobilă: am găsit una echipată cu tot ce-i trebuie în Scoţia. Tot în proiect este să avem în fiecare săptămînă o mamaie de la ţară, din diverse zone, cea care găteşte de obicei la nunţi. Există şi proiectul «serilor Radu Anton Roman»: tot despre mîncare tradiţională e vorba, dar vom avea şi cîte un invitat, o personalitate, care să gătească în seara respectivă“ (Adrian Darabană).

Să recapitulăm: Clubul ţăranului îşi propune să reactualizeze tradiţiile, atît cît a rămas din ele, fără să le idilizeze, pe fondul atmosferei boeme, urbane (cultura populară orăşenească, pînă la urmă), de care nu avem cum să facem abstracţie. Ce rezultă nu e o struţo-cămilă hidoasă, ci una plăcută, prietenoasă şi primitoare.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Totul e posibil

În discuţiile cu prietenii mei survine, aproape inevitabil, cea pe tema dosarelor de informatori ale înalţilor ierarhi din Sinodul BOR. Şi asta nu atît pentru că actualitatea publică e marcată, printre altele, de aceste revelaţii (prea puţin şocante pentru cei avizaţi), cît pentru că subiectul conotează dramatic triumful răului mundan.

Pentru ca un om să devină episcop, e nevoie ca el să aibă un profil aparte. Nu poţi sluji, toată viaţa, Dumnezeului în care nu crezi. Sigur, te poţi îndoi, ca orice fiinţă raţională şi muritoare. Poţi păcătui, iarăşi, de vreme ce „nu există om care să fie viu şi să nu greşească". Însă pentru a urma severa cale a monahismului, preluînd pe deasupra şi povara sacerdoţiului, se cade să te ridici, printr-o anumită vocaţie, peste şirul oamenilor „obişnuiţi". Ai nevoie de o cultură, de studii aprofundate, dar ai mai ales nevoie de o trăire spirituală consecventă, chiar dacă o asemenea tenacitate pretinde sacrificii sau doar mărunte renunţări de fiecare zi. Orice viitor episcop, fie el angajat pe calea credinţei în epoci de crîncenă persecuţie (cum a fost, din plin, comunismul), e neapărat un iubitor al Bisericii. E cineva sensibil, bun la suflet, darnic şi dornic să-şi servească aproapele. Sînt sigur că toţi episcopii noştri, incluzîndu-i aici pe cei care s-au încărcat, iată, cu păcatul lui Iuda, au trecut iniţial prin experienţe lăuntrice sofisticate, au citit mult, au înţeles lumea prin lentila măritoare a Evangheliei. În asemenea condiţii de formare, „comuniunea" lor cu dracul Securităţii dezvăluie un veritabil mister al inechităţii, o taină abisală, o cădere fără sfîrşit. În alte cazuri – cele ale turnătorilor „laici" –, motivaţiile, oricît de meschine sau tocmai pentru că sînt derizorii, ajung uneori să maimuţărească o justificare. Vînzîndu-şi semenii, defectorii mireni n-au făcut „decît" să se pună în centrul lumii, acceptînd că nimic nu contează mai mult decît interesul lor individual. Numai că laicul rămîne, în genere, o persoană cu discernămînt spiritual mărginit. Şi care nu are, oricum, responsabilitatea nemijlocită de a lucra pentru mîntuirea celorlalţi. Cînd un preot (cu atît mai vîrtos un episcop) alunecă în tunelul anihilării celorlalţi, de dragul anumitor privilegii trecătoare, abia atunci conduita de care vorbesc dobîndeşte o gravitate insondabilă, un soi de patină luciferică, de nesuportat. Misterul răului. Şi banalizarea lui, cu atît mai dureroasă...

Ca de obicei, merită să ne întrebăm cam ce ar fi de făcut. Pe planul la care mă refer, chiar că sîntem neputincioşi. În imediat, ceva s-ar mai fi putut repara dacă împricinaţii s-ar fi retras din scaune. Nu văd o diferenţă esenţială între securiştii-torţionari, cu pensii de 50 de milioane, şi episcopii-turnători, care continuă să locuiască în palate. Se pare însă că nu o vor face, pentru că n-avem noi o lege a lustraţiei, care să opereze în lumea politică, d-apoi o bază canonică pentru depunerea din treaptă a unor asemenea figuri din lumea ecleziastică. Din nefericire, hotărîrea lor de a îngroşa obrazul, pînă la situaţia hilară în care se mai şi victimizează, va afecta BOR, înteţind secularizarea societăţii. Că secularizarea vine la pachet cu democraţia şi capitalismul e clar şi natural. Mă refer însă la un alt gen de secularizare, şi anume la criza morală generalizată, inclusiv prin neîncrederea crescîndă într-o instituţie sacră, generatoare de modele şi identitate naţională. Din acest unghi, primul an de patriarhat al P.F. Daniel va fi cumplit de greu. Cum să acţionezi în circumstanţele date? Dacă tai, chirurgical, rişti o răzmeriţă instrumentată chiar de „victime". Dacă tolerezi „moştenirea" dezvăluită de CNSAS, rişti să îndepărtezi de Biserică un număr deloc neînsemnat de oameni, inclusiv sau mai cu seamă tineri. Împrejurarea e – ca să spun aşa – dostoievskiană. Pentru că, „dacă Dumnezeu nu există, totul e posibil"...

Ilie TRIF

Vocaţia propovăduirii (III)

– predica: prospeţime vie a Evangheliei sau bîjbîială nevertebrată? –

Rămînem încremeniţi în faţa înţelepciunii, cu care este înfăşurat cuvîntul, dar nu catadicsim să-i mişcăm „nici cel puţin cu un deget" (Lc. 11, 46) viaţa, lumina, sensul şi focul de care e învăluit. Aşa se întîmplă că e mult mai comod să deschizi o carte de predici – vai, poate redactată şi asta în cabinetul de studiu, cînd ar trebui să fie un ecou al propovăduirii de pe amvon, adevăratul „birou" de redactare al acesteia! – şi să-ţi însuşeşti „la minut" nişte idei, ca mai apoi să le livrezi credincioşilor. Dacă cineva ar fi înzestrat cu atributul omniprezenţei şi ar face un tur ca puterea gîndului pe la toate bisericile, în duminici şi sărbători, ar rămîne profund, poate năuc de „mişcat" de simfonia, de puterea de clonare a temelor dezbătute. Nici să se fi înţeles, în prealabil, nu puteau să fie aşa de „identici" în abordarea temelor de predică.

De ce această consubstanţialitate negativă? Aproape toţi au drept sursă de inspiraţie aceeaşi carte de predici (altfel excepţional de bună). Şi uite aşa, an de an creştinii sînt supuşi unei torturi predicatoriale, de către unii slujitori „neslujiţi" de cuvîntul Domnului. Cărţile de predici îşi au rostul lor bine definit în activitatea preotului: de a-l scoate dintr-un impas; dar acest „impas" să nu fie o concretizare a acţiunii de xeroxare a ideilor din tratatul omiletic consultat, ci zămislirea altora, noi, proaspete, pline de viaţă, mereu capabile să hrănească sufletul celui flămînd după orizonturile pe care le poate deschide cuvîntul Domnului. Ne-a fost dat să auzim, de nenumărate ori, din partea preoţilor: „Sînt în pană de idei, nu am ce să spun la predică, trebuie să scotocesc ceva...". „Pana" asta de idei mai are în spatele ei şi alte „pene", penele lipsei de rugăciune, meditaţie şi studiu. O „pană" atrage altă „pană". Parcă ne vine să parafrazăm cuvintele Psalmistului: „Adînc pe adînc cheamă" (41, 9), „pană pe pană cheamă" (iertată fie-ne această asociere!).

Există un război surdo-mut între cei care pledează pentru conservatorism şi cei care sînt pentru o emancipare fără margini a limbajului predicatorului, a veşmîntului în care e îmbrăcat cuvîntul dumnezeiesc. Adevărul e undeva pe la mijloc. Sinteza dintre cele vechi şi cele noi, dintre conservatorism şi emancipare, dintre parfumul limbii arhaice şi prospeţimea limbii moderne. Parfumul şi prospeţimea fac casă nespus de bună împreună. Trist e că în vremurile noastre nu mai detectăm preocuparea nici pentru varianta arhaică, nici pentru cea modernă. Găsim, în schimb, la tot pasul, o inexplicabilă şi intensă preocupare „nepreocupată" pentru limbajul de lemn, exprimarea adevărurilor frumoase şi adînci într-o manieră dezgustător de dezgustătoare. Lipseşte aproape cu desăvîrşire grija sfîntă pentru cuvîntul rostit frumos, elegant, bine şi contemporan. E ameţitor lucru să-ţi fie dat să auzi un adevăr evanghelic înfăşurat într-o exprimare şi rostire năucitor de schimonosite. Nu mai amintim cazurile de profundă letargie faţă de normele gramaticale.

Paradoxul stă în faptul că se plîng şi intelectualii, şi oamenii simpli. Intelectualii (desigur, cînd nu e vorba de mofturi lingvistice) se plîng de modul cum este rostit cuvîntul Domnului, că se vorbeşte aşa de inadecvat, neîngrijit, fără consistenţă, iar creştinii simpli (de fapt, şi intelectualii sînt nişte simpli creştini, în sens de simplitate, înţelegînd prin aceasta promovarea, cel puţin, a examenului la capitolul „bunul-simţ") – de faptul că predica e „prea grea", prea sofisticată, prea filozofică. Cum se explică acest fenomen de nemulţumire? În cazul descris, preotul, folosind un limbaj pretenţios, adică inaccesibil publicului larg (foarte teologizat – un fel de „clericalizare" a limbajului –, crezînd că în faţa lui are studenţi de la Teologie, sau foarte împopoţonat de neologisme, multe, poate, create de el) şi neposedînd proprietatea cuvintelor, atrage cu brio confuzia şi indignarea şi-a unuia, şi-a altuia. Predica ajunge să fie spînzurată undeva între limbajul academic, pretenţios, şi lipsa de proprietate a cuvintelor. În cazul din urmă, cuvintele sînt cele care îl posedă pe preot, şi nu preotul posedă cuvintele. În acest fel, se declanşează babilonia cuvintelor şi a sensurilor, care face ca slova dumnezeiască să-şi „piardă" (mai exact să-i fie pierdută) din savoare şi prospeţime, din actualitate şi frumuseţe. Lipsa de proprietate semantică a cuvintelor te aruncă încet, dar sigur, în sterilitatea gîndirii şi a inimii, uşor transmisibilă şi auditoriului.

Bineînţeles, nimeni nu se aşteaptă ca toţi predicatorii să fie nişte virtuozi ai cuvîntului, care să-i electrizeze pe cei care-i ascultă prin ceea ce le spun. Fiecare cu darul primit. Totuşi, noi considerăm că există un dar „minim" care ar trebui să fie prezent în/la toţi: conştiinţă responsabilă faţă de cum rosteşti cuvîntul sau faţă de cum te rosteşti în faţa celuilalt. Nimeni nu ne împiedică de la o pregătire prealabilă a cuvîntului de învăţătură. Tema să fie proaspătă, şi nu rîncedă, vie, şi nu moartă, puternică, şi nu anemică în conţinut, grevată întotdeauna pe Scriptură, Sfinţii Părinţi şi, de ce nu, şi pe literatură, poezie, istorie etc. În caz contrar, riscăm să transmitem doar idei moarte, fără nici un corespondent cu realitatea, cu ceea ce avem sub nasul nostru, fără nici un ecou în sufletele celor care ne ascultă. Sau se poate ivi situaţia hazlie ca, prin conţinutul predicii, să ne plasăm undeva în secolul al XIX-lea (am vrut să spun Evul Mediu, avînd în vedere predicile apocaliptice şi teroarea religioasă care domneau atunci), uitînd că trăim în secolul XXI, un secol al consumismului, al tehnocraţiei şi al imaginii.

„Unii laudă pe un predicator, alţii pe altul..."

„Cea mai mare parte dintre credincioşi nu vor să socotească pe predicatori ca învăţători ai lor, ci părăsesc rolul de ucenici şi-l iau pe acela de spectatori de la întrecerile atletice. Şi după cum acolo mulţimea spectatorilor se împarte, unii ţin cu un atlet, alţii cu altul, tot aşa şi în biserică, credincioşii se împart şi ei: unii laudă pe un predicator, alţii pe altul; şi ascultă predicile lor cu dragoste sau cu ură.

Dar nu-i numai asta greutatea, ci şi alta, nu mai mică decît asta. Dacă se întîmplă ca un predicator să ţeasă în predicile lui ideile şi cuvintele altor predicatori, atunci este ocărît mai rău decît borfaşii. Adeseori, pe simplă bănuială, fără să fi luat ceva de la cineva, este osîndit ca şi cum ar fi fost prins asupra faptului. Dar pentru ce vorbesc de ideile şi cuvintele luate de la alţi predicatori? Nu-i este îngăduit să se slujească des nici de propriile lui cuvinte, pentru că mulţimea obişnuieşte să asculte predicile nu pentru a se folosi, ci pentru a-şi desfăta auzul. Stă la predică aşa cum stau criticii la spectacolele de teatru sau la concerte. Şi arta oratorică, pe care am osîndit-o adineauri, este atît de dorită de predicatori, cît n-o doresc nici sofiştii, cînd sînt siliţi să se ia la întrecere în cuvînt unii cu alţii.

Viteaz suflet trebuie să aibă în această privinţă predicatorul – care să depăşească cu mult puţinătatea mea –, ca să înfrîneze această plăcere nesocotită şi nefolositoare a credincioşilor şi să poată îndrepta atenţia ascultătorilor spre ceea ce le este de folos, încît poporul să-i urmeze şi să i se supună, iar nu să fie condus el de dorinţele ascultătorilor săi." (Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoţie*, Cartea a V-a, cap. 1, traducere de Dumitru Fecioru, Editura Sophia, Bucureşti, 2004, pp. 149-150.)

„Un mare predicator se vede silit să culeagă mai puţine aplauze"

„Un predicator mare însă n-are de luptat numai cu invidioşii, ci adeseori şi cu nepriceperea tuturor credincioşilor săi. Nu-i cu putinţă ca toţi credincioşii care vin la biserică să fie oameni învăţaţi; cea mai mare parte a credincioşilor din biserică e alcătuită din oameni simpli şi neînvăţaţi; unii dintre ei sînt mai pricepuţi, dar şi aceştia pot judeca o predică tot atît de puţin cît o pot judeca şi toţi ceilalţi, aşa că abia de se găsesc unul sau doi credincioşi care să fie în stare să judece cum trebuie o predică. Din pricina asta un mare predicator se vede silit să culeagă mai puţine aplauze, ba sînt şi cazuri cînd se dă jos de pe amvon fără să fie lăudat.

Predicatorul trebuie să fie pregătit să întîmpine cu curaj toate aceste greutăţi; pe cei care din pricina ne-ştiinţei nu-i pot judeca cum trebuie predicile, să-i ierte; pe cei care din pricina invidiei îi critică predicile, să-i plîngă ca pe nişte ticăloşi şi ca pe nişte oameni vrednici de milă; iar pe el, nici neştiinţa unora, nici invidia altora, să nu-l facă să creadă că a pierdut ceva din talentul său oratoric. Un pictor celebru, care întrece pe toţi ceilalţi pictori prin arta sa, nu trebuie să se descurajeze cînd vede că un tablou al său, pictat cu mult talent, este batjocorit de nişte oameni care nu se pricep la pictură şi nu trebuie să socotească proastă pictura lui, din pricină că o critică nişte necunoscători; după cum, iarăşi, nu trebuie să socotească minunată şi fermecătoare o pictură cu adevărat proastă, din pricină că o admiră nişte nepricepuţi în artă." (Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre preoţie*, cap. 5, pp. 157-158).

Ilie Trif *este preot la Catedrala Arhiepiscopală din Alba Iulia, asistent la Facultatea de Teologie din acelaşi oraş, doctorand la Facultatea de Teologie din Atena, secţia Patristică şi Istoria Dogmelor, editor al volumului* Paradoxul creştin şi cartea tinereţii, *Alba Iulia, 2007 (în curs de apariţie).*

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

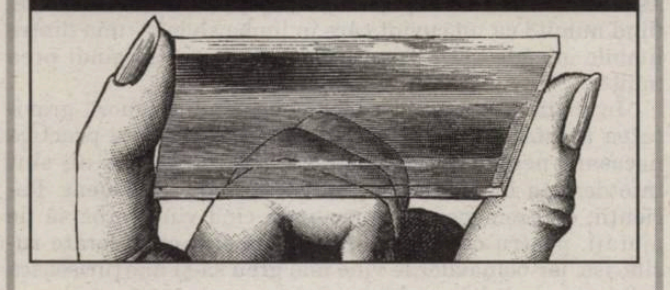

Televiziunile culeg ce-au semănat

De ceva vreme încoace, audienţele televiziunilor au început s-o ia – încet, dar sigur – la vale. La început s-a crezut că e o întîmplare, că e o slăbiciune de moment a pieţei, care se va remedia în scurt timp, dar acum, cum situaţia se prelungeşte, este deja clar că lucrurile sînt serioase. Sînt, desigur, unii care nu vor să accepte ceea ce se întîmplă şi se agaţă disperaţi de bănuiala că la mijloc e o eroare de calcul sau o manipulare a cifrelor. Este cazul celor de la Antena 1 care, văzînd că ratingurile principalei lor emisiuni de ştiri, *Observator*, rămîn la fel de mici ca în timpul verii, au depus o plîngere la Parchet împotriva firmei care monitorizează audienţele TV (ARMA). Cu siguranţă, cred că e o manevră pusă la cale de concurenţă, ca să-i scoată din joc. Numai că nici concurenţa nu se simte mai bine şi acelaşi lucru i se întîmplă şi ei. De exemplu, faţă de anul trecut, PRO TV a înregistrat scăderi de audienţă cu 18%, iar Acasă TV a scăzut cu 30%. Chiar şi emisiunea atît de dragă românilor, *Surprize, surprize* de pe TVR 1, a avut în toamna aceasta, faţă de toamna anului trecut, cu aproape 4 puncte de rating mai puţin.

Analiştii sau oamenii din televiziune oferă tot felul de explicaţii pentru acest fenomen. Cea mai nostimă dintre acestea – deşi la prima vedere pare plauzibilă – mi s-a părut una pe care mi-a spus-o chiar un angajat al unei televiziuni. Este normal – spunea el – să scadă audienţele, din moment ce au plecat din ţară atîţia români care s-au dus să lucreze în străinătate. E adevărat, au plecat foarte mulţi peste graniţă, dar *peoplemeter*-ele, aparatele instalate în televizoare să măsoare audienţele, au rămas aici. (În paranteză fie spus, avem un număr foarte mic de *peoplemeter*-e – sub 1.000 în toată ţara, şi există oraşe importante unde sînt chiar în jur de 10.)

Alţii pun scăderea ratingurilor pe seama posturilor de nişă, care ar fura publicul televiziunilor generaliste. Ce ne facem însă cu Acasă TV – şi el tot un post de nişă? Pe de altă parte, nici Realitatea TV sau The Money Channel nu au avut creşteri în audienţă. Singurul post care stă mai bine la acest capitol decît anul trecut este unul generalist: OTV...

Alţii – cum e cazul lui Toni Grecu, într-o opinie exprimată recent în *România liberă* – sînt de părere că nivelul de trai tot mai crescut al românilor îi determină pe aceştia să-şi caute alte surse de divertisment şi să renunţe la televizor. E adevărat, se spune că televizorul reprezintă divertismentul săracului, dar cum intră în teoria asta ce se întîmplă în Statele Unite – o ţară cu un nivel de trai mult mai ridicat decît la noi şi unde consumul de televiziune este foarte mare?

Alţii dau vina pentru această situaţie pe Internet, care continuă să se dezvolte vertiginos în România. Aici s-ar putea să fie un grăunte de adevăr, dar nu dacă vorbim de navigarea propriu-zisă, ci de faptul că de pe Internet se pot descărca ilegal tone de filme. De ce să vezi un film la televizor (pe care-l aleg alţii pentru tine şi-l mai şi segmentează cu calupuri publicitare), cînd poţi să vezi la monitorul PC-ului ceea ce-ţi doreşti?

De fapt, explicaţia care mi se pare cea mai pertinentă – dar pe care n-o aud din gura oamenilor de televiziune – este că publicul s-a îndepărtat de programele TV pentru că acestea sînt, de fapt, din ce în ce mai proaste. Emisiunile se fac cu bugete mici şi la minima rezistenţă, iar achiziţiile s-au redus drastic, aşa încît mai toate posturile ajung să dea filmele pentru a nu ştiu cîta oară.

Eu am auzit de tot mai mulţi amici care au renunţat la cablu şi unii chiar să se mai uite la televizor – şi asta nu pentru că nu şi-ar putea permite plata unui abonament. Cu toţii mi-au spus, pur şi simplu, că nu au ce vedea la televizor. Povestea cu amicii mei, desigur, nu are nici o valoare din punct de vedere statistic. Totuşi, sînt tentat s-o aduc în discuţie, pentru că, dacă nu m-ar obliga meseria să urmăresc ce se întîmplă pe micul ecran, şi eu aş face la fel ca ei.

Adina POPESCU

Cultura pe net

Deşi de cîţiva ani Internetul a devenit una dintre principalele componente ale mass-media, puţini sînt cei care se încumetă să lanseze site-uri sau reviste culturale exclusiv online, cu toate că jurnalismul online poate fi mai creativ decît cel din presa scrisă (datorită, în primul rînd, interactivităţii). Informaţia culturală este prezentă mai frecvent pe bloguri sau, de cele mai multe ori, o parte din conţinutul publicaţiilor tipărite se regăseşte în variantele lor electronice. În schimb, Internetul este mai des folosit ca mijloc de promovare a produselor culturale. Filmul lui Tudor Giurgiu, Legături bolnăvicioase, *a fost primul film românesc care „s-a făcut" sub ochii utilizatorilor de net, prin intermediul unui blog (şi pe vremea aceea puteai să numeri blogurile pe degete). Mai nou, şi alţi regizori îşi postează cîte un trailer al noilor lor producţii pe YouTube. Avem librării virtuale, site-uri de prezentare ale artiştilor plastici şi site-uri ale principalelor festivaluri de film şi de teatru. Aşadar, se poate spune despre cultură că ajunge mai uşor la public pe căi virtuale? Şi care sînt, de fapt, aşteptările acestui public?*

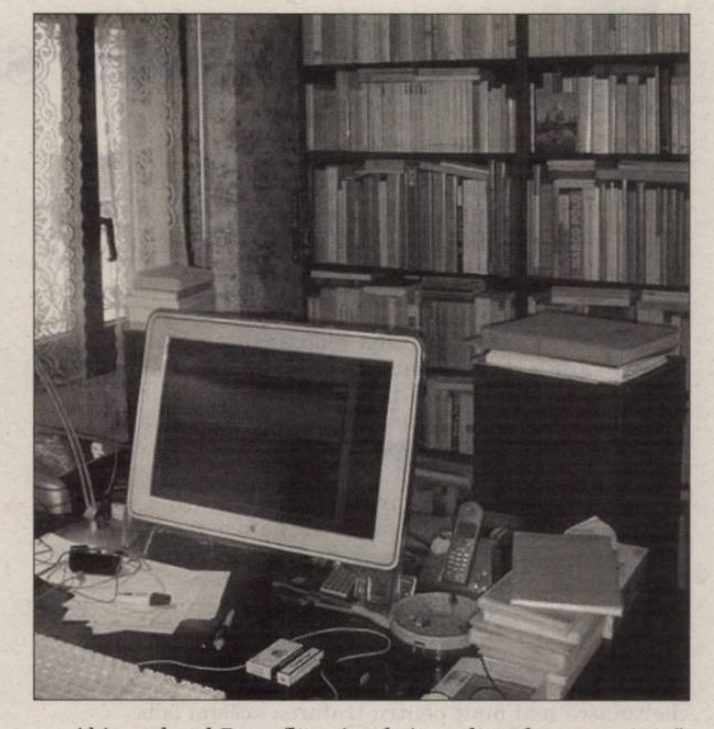

Programe, filme la TV, rezervări online şi un strop de poezie

Pe locul 1 pe trafic.ro, la secţiunea „Artă/Cultură", cu 169.755 de vizitatori în ultimele şapte zile, se află *CineMagia.ro,* o revistă online de cinema. Iniţial era doar un loc de întîlnire pentru cei din breaslă şi pentru cinefili. Pe forum erau dezbateri şi polemici în toată regula, la un nivel destul de înalt. Se discuta relaxat, dar în cunoştinţă de cauză, căci *nickname*-urile protejau regizori sau critici de film. Treptat, CineMagia a început să se extindă şi să ofere mai multă informaţie. De aici pînă la a deveni un site complex, dar „comercial", n-a fost decît un pas. Astăzi, pe CineMagia poţi citi, la grămadă, ştiri despre filme, dar şi despre vedete, comunicate de presă, mondenităţi, picanterii, interviuri ai căror protagonişti nu sînt aleşi neapărat după criterii de valoare. Poţi afla programul cinematografelor, calendarul premierelor (mai nou poţi vedea şi trailere), dar şi informaţii despre filmele de la televizor (recomandate de numărul de diamante care au înlocuit „tradiţionalele" steluţe). Poţi vota cea mai bună replică dintr-un film românesc sau cel mai promiţător debut regizoral. Toate aceste ingrediente i-au asigurat site-ului un succes nepreconizat. Designul a rămas unul atractiv, iar remarcabilă într-adevăr este baza de date care s-a dezvoltat în timp.

Locul 2, cu 158.408 de vizitatori, este ocupat de un site care ar putea să intre mai degrabă în categoria „utile". Ce a propulsat PORT.ro. în fruntea acestui clasament? Programul complet pentru 108 posturi de televiziune. Site-ul este în primul rînd un ghid TV (majoritatea filmelor şi emisiunilor au sinopsis-uri şi prezentări, plus cîte o galerie foto). Partea editorială este slab reprezentată de ştiri şi de recomandări. PORT.ro îşi propune să fie şi un ghid al spectacolelor de teatru, al concertelor, al festivalurilor, al restaurantelor (există prezentări doar pentru şase localuri). Deşi site-ul este bine organizat, la o primă impresie pare încărcat şi înghesuit.

Pe locul 3, în sfîrşit un site propriu-zis „de cultură", cu 85.598 de vizitatori (adică jumătate faţă de cei care se informează de pe CineMagia sau PORT.ro). Deşi are un design „rudimentar", poezie.ro a reuşit să creeze o comunitate de poeţi mai mult sau mai puţin anonimi, ceea ce demonstrează că, pînă la urmă, fondul contează, mai puţin forma. Site-ul este de fapt un atelier de creaţie, cu o formulă cît se poate de simplă: te înregistrezi, după care poţi trimite texte şi comentarii. Editorii site-ului selectează textele, pe unele le recomandă, pe altele le găsesc „nesatisfăcătoare", dar le publică pentru a-i încuraja pe membrii comunităţii „să ofere comentarii şi păreri constructive" care să-i ajute pe autori „să-şi îmbunătăţească creaţiile". Se precizează că în prezent înregistrarea e gratuită, deoarece prin alte părţi ale lumii există site-uri asemănătoare unde plăteşti sume modice pentru a deveni membru, căci ele pretind că-ţi vor asigura celebritatea (intermediază contacte cu agenţi literari şi cu edituri, te promovează etc.). Nu e cazul site-ului poezie.ro, însă succesul său neaşteptat poate fi o dovadă a faptului că zicala cu românul care s-a născut poet este încă actuală, deşi există secţiuni şi de proză, scenarii de film, teatru, eseu. Se poate vorbi şi despre o schimbare de mentalitate: înainte, poeţii „amatori" mîzgăleau caiete pe care le ţineau în sertar, astăzi ei îşi lansează creaţiile pe net.

Pe următoarele trei locuri – 4, 5 şi 6 – găsim alte siteuri de aşa-zisă informaţie culturală, asemănătoare între ele în privinţa conţinutului. Diseara.ro îţi oferă în plus bancuri, jocuri şi „poze haioase", Şapteseri.ro este varianta electronică a ghidului tipărit, iar Program24.ro e o „replică" a site-ului PORT.ro (datorită numelui, site-ul apare printre primele zece afişări pe Google atunci cînd tastezi „program TV" şi astfel se explică şi numărul mare de vizitatori).

Abia pe locul 7 se află primul site cultural „cu greutate", LiterNet.ro (22.722 de vizitatori în ultimele şapte zile). Iniţial, site-ul avea drept scop promovarea literaturii române pe Internet, însă cu timpul s-a transformat într-un portal cultural care poate funcţiona şi ca o revistă a presei culturale: preia cronici, recenzii şi texte de opinie din cele mai importante publicaţii de la noi. Una dintre cele mai importante secţiuni este Editura LiterNet, de unde se pot descărca gratuit cărţi electronice, dar şi scenarii de film. LiterNet.ro reprezintă un mod inteligent de a „vinde" cultura în spaţiul virtual.

Pe ultimele trei locuri din topul primelor zece site-uri de pe trafic.ro sînt site-ul cinematografului Hollywood Multiplex, unde îţi poţi face rezervări online, gapo.ro, un site interactiv, destinat fotografilor amatori, unde îţi poţi încărca poze şi le poţi comenta pe ale altora, şi cafeneaua.com, un club de conversaţie online pe teme (prea) diverse.

E dificil să formulezi concluzii după o trecere în revistă a unui clasament care se schimbă în permanenţă. De remarcat însă diferenţa mare de vizitatori între locul 1 şi locul 10 (care are doar 18.568 de vizitatori). Aşa cum, în afară de LiterNet.ro, nu există alte site-uri cu conţinut cultural real, nu există nici o concurenţă acerbă. Promovarea produselor culturale se face la un nivel minimal, căci utilizatorii preferă, în primul rînd, informaţia. O altă categorie sînt cei care vor să participe, trimit poezii, fotografii, comentarii. Ceea ce ne oferă acum Internetul are aspectul unui magazin mixt rural din care fiecare îşi alege ce vrea. Nici „ambalajele" nu sînt prea atractive. Probabil că va mai trece ceva vreme pînă cînd vom avea site-uri „de nişă" care să atragă şi vizitatori. Deocamdată, mai populare sînt blogurile cu impresii şi opinii pe teme culturale.

PUBLICITATE

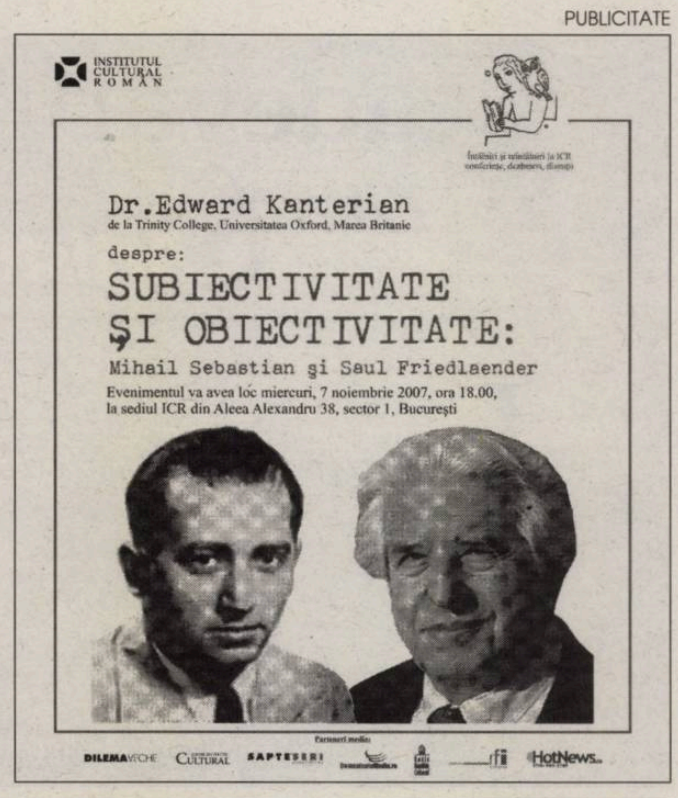

etica vieții

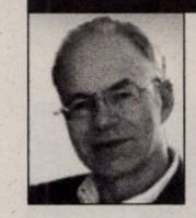

Peter SINGER

Cît costă să fii deprimat

Depresia este, conform unui studiu al Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, a patra pe lista problemelor de sănătate grave ale omenirii, aplicînd criteriul cîţi ani de sănătate se pierd într-o viaţă din cauza lor. Este posibil ca în 2020 să ajungă numărul 2 pe listă, după bolile de inimă. Cu toate acestea, se face prea puţin pentru tratarea sau prevenirea ei.

Studiul – condus de Saba Moussavi şi publicat în *The Lancet* – arată, de asemenea, că depresia are un impact mai mare asupra sănătăţii fizice, decît boli cronice ca angina, diabetul, artrita sau astmul. Totuşi, în acelaşi număr din *The Lancet,* Gavin Andrews şi Nickolai Titov, cercetători la Universitatea New South Wales, demonstrau că australienii care suferă de depresie au mai puţine şanse să beneficieze de un nivel acceptabil de asistenţă medicală decît pacienţii cu artrită sau astm. O situaţie similară poate fi întîlnită şi în alte state dezvoltate economic.

Tratamentul depresiei este adesea, dacă nu întotdeauna, eficient, iar în lipsa acestuia depresivii nu pot trăi o viaţă fericită şi împlinită. Fie şi din perspectiva îngustă a raportului cost-beneficii, există suficiente motive să se cheltuiască mai mult pentru tratarea acestei boli.

Un studiu făcut în 28 de ţări europene a arătat că depresia a costat în 2004 aceste state 118 miliarde de euro, adică 1% din produsul lor intern brut la un loc. Cheltuielile pentru tratarea depresiei reprezentau numai 9% din această sumă imensă. Mult mai mult din suma totală se iroseşte din cauza randamentului scăzut în muncă al celor care suferă de boală. Richard Layard, de la Centrul pentru Performanţă Economică de la London School of Economics, a afirmat că bolile psihice reprezintă cea mai mare problemă socială a Marii Britanii, costînd aproximativ 1,5% din PIB. El a estimat că în timp ce pentru tratament s-ar cheltui 750 de lire sterline pentru un pacient de-a lungul a doi ani, rezultatul ar putea fi o lună de muncă în plus, care înseamnă un cîştig de 1880 de lire. Lordul Layard este adeptul psihoterapiei, pe care o preferă tratamentului medicamentos.

În Statele Unite, o echipă de cercetători condusă de Philip Wang, de la Institutul de Sănătate Mintală din Rockville, Maryland, a ajuns la concluzii similare, care au fost publicate în *Journal of the American Medical Association*. Echipa lui Wang a efectuat un test pe un eşantion ales la întîmplare, care a arătat că tratamentul oferit angajaţilor depresivi se dovedeşte profitabil, reducînd costurile asigurărilor de sănătate suportate de angajatori, absenţele de la serviciu din cauza bolii şi duce la creşterea eficienţei la locul de muncă.

Depresia este costisitoare şi pentru ţările în curs de dezvoltare. În China, conform unui articol publicat recent de The-wei Hu şi colegii săi în *Psihiatrie Socială şi Epidemiologie Psihiatrică*, această boală costă peste 6 miliarde de dolari anual, la preţurile din 2002. Acum cîţiva ani, un grup de cercetători condus de Vikram Patel arăta în *British Medical Journal* că depresia este răspîndită în Zimbabwe, fiind numită cu un cuvînt care în limba shona – una dintre limbile oficiale ale acestei ţări – înseamnă „a gîndi prea mult".

În toată lumea, mulţi medici de familie ignoră gravitatea acestei boli. Multora dintre ei le lipseşte practica necesară pentru a recunoaşte bolile mintale şi nu sînt întotdeauna la curent cu posibilităţile de tratament. Pacienţii, de asemenea, sînt rezervaţi cînd vine vorba să fie ajutaţi, pentru că bolile psihice încă sînt considerate ruşinoase, iar bolnavilor le vine mai greu să-şi mărturisească suferinţa, decît în cazul celor fizice.

Problema s-a agravat, cel puţin în Statele Unite, prin refuzul de a acoperi tratamentul pentru maladii psihice prin asigurările de sănătate. Totuşi, recenta aprobare, de către Senat, a Mental Health Parity Act este un important pas înainte. Acest pachet legislativ, care trebuie să primească şi votul pozitiv al Camerei Reprezentanţilor, va cere din partea angajatorilor planuri de asigurări de sănătate care să acopere tratamentul pentru boli mintale la acelaşi nivel cu cel pentru celelalte boli. (Din nefericire, legea nu va putea face nimic pentru cei 47 de milioane de americani care nu au asigurare de sănătate.)

Depresia este o tragedie individuală, multiplicată de 100 de milioane de ori în toată lumea. Aşadar, în timp ce putem face mai mult pentru a o trata, probabil un aspect şi mai important este cum să învăţăm să o prevenim.

În unele cazuri, depresia pare să fie genetică, iar aici soluţia poate veni din partea terapiei genetice. Dar în majoritatea situaţiilor, bolile mintale sînt provocate de factori externi. De aceea, poate că este nevoie să acordăm mai multă atenţie acelor aspecte ale vieţii care au un efect pozitiv asupra sănătăţii psihice. Multe studii recente demonstrează că timpul petrecut alături de familie sau prieteni contribuie la fericirea personală, iar orele de muncă prelungite, în special vremea pierdută cu naveta în locuri îndepărtate, reprezintă un factor de nefericire şi stres. Desigur, şi oamenii relaxaţi şi binedispuşi pot face o depresie, iar cei stresaţi şi nefericiţi nu sînt întotdeauna deprimaţi, dar ipoteza rezonabilă este că posibilitatea de a trece printr-o depresie scade în cazul celor mulţumiţi de viaţa lor.

LaSalle Leffal, care a condus reuniunea privind cancerul, patronată de preşedintele Statelor Unite, i-a scris lui George W. Bush, în august, următoarele: „Putem şi trebuie să încurajăm cetăţenii să facă alegeri de viaţă sănătoase, printr-o politică şi o legislaţie adecvate". Dacă acest lucru este adevărat cînd e vorba despre alimentaţia sănătoasă şi strategiile anti-fumat, în aceeaşi măsură rămîne valabil pentru încurajarea acelor opţiuni de viaţă care să favorizeze sănătatea mintală. Guvernele nu au posibilitatea să legalizeze fericirea sau să interzică depresia, dar politicile publice pot juca un rol în a le permite oamenilor să aibă timp pe care să-l petreacă alături de prieteni şi a le oferi locuri plăcute pentru asta.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Practical Ethics, Pushing Time Away, The Moral of the Story *şi, cea mai recentă,* The Ethics of What We Eat.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

ASTRA FILM FEST – SIBIU 2007

Adina POPESCU

Efecte speciale într-o clădire gri

Totul se întîmplă într-un singur loc: Casa de Cultură a Sindicatelor din Sibiu. Un hol vast, panouri cu fotografii din expoziţie – locuri şi oameni din Transilvania –, la dreapta e sala cea mică, sala B, sus pe scări, sala A, „de festivităţi"; tot sus, „cantina" improvizată, mese lungi din lemn, paharele cu vin de Recaş, roşu şi alb, bucătarul cu bonetă galbenă, despre care doar unii spun că-i simpatic, ecleruri cu ciocolată şi murături, din nou jos, „clubul", tejgheaua de bar, televizoare pe care poţi vedea frînturi din filme, cîteva mese, cafea, apoi, în spatele unor panouri, oamenii „din culise", „aici stăm noi, ca şobolanii!", rîsete, voluntarii care „mişună" peste tot, maximum 25, te întreabă cum te simţi, dacă le spui că îţi place, se bucură, „asta pentru noi e cea mai mare satisfacţie!", am văzut în România şi voluntari fericiţi. Aşadar, n-ai cum să te rătăceşti, n-ai unde să mergi în altă parte, după cîteva ore te simţi de-al casei şi e ciudat sentimentul că un astfel de loc te poate face să te simţi confortabil, destins. Clădirea are ceva socialist, faţada e gri, pereţii poartă urmele unor mai vechi gazete de perete, toate unghiurile sînt drepte, filmul din deschidere, *Cold Waves* al lui Alexandru Solomon, ne poartă în timp, în urmă cu 20 de ani, se opreşte lumina în timpul unei proiecţii, e o pană de curent în oraş, ieşim din sală, aşteptăm pe hol în semiîntuneric şi fumăm, nu e nici o urmă de frustrare, sîntem în anul 2007, la un festival de film documentar.

Astra Film Fest este cel mai bun exemplu despre cum se poate metamorfoza un spaţiu în funcţie de un eveniment. Se tot vorbeşte despre cum ar trebui „fabricat" şi „ambalat" un act cultural, ca să aibă succes la public. Nu-mi dau seama care sînt, de fapt, dimensiunile succesului acestui festival, însă la Sibiu am simţit apartenenţa la un grup. E o experienţă pe care n-am trăit-o la alte festivaluri de film. Şi pentru că tot vorbim despre antropologie vizuală, aici faci parte dintr-un „trib". Nu sînt doar oamenii din „breaslă", nu sînt doar cei direct interesaţi de filmul documentar, nu sînt doar acei regizori străini care, fără să fie bine păziţi – ca Peter Greenaway în Deltă, pentru a nu fi deranjat de fani –, se instalează abordabili la o masă de la „club", mănîncă un sandviş „studenţesc" de-al nostru şi fumează o ţigară de foi de-a lor. Seara, holul acela „festivist" se umple de alţi oameni pe care nu ştii de unde să-i iei, deşi îţi par cunoscuţi. Oameni care cumpără bilete, văd filme, poartă conversaţii lejere şi, aproape de miezul nopţii, pleacă. E un public „normal" şi, de fapt, toată normalitatea asta îţi pare cunoscută de undeva. La unul dintre cele mai trenante filme despre migraţie, un grup de adolescenţi a ocupat un rînd întreg. S-au foit vreo cinci minute, şi-au cerut unul altuia gumă şi şerveţele, după care n-au mai scos o vorbă şi pur şi simplu s-au uitat la film.

În 4 zile, am văzut 9 filme şi vreo 5 jumătăţi. Unii critici spun că la un festival de film nu-i indicat să vezi mai mult de 4-5 filme pe zi. Impresiile se amestecă, te bulversează. Am descoperit că avantajul la filmul documentar este că poţi să mai intri şi să mai ieşi din sală, nu pierzi acţiunea, dar poţi prinde esenţa. De fapt, multă lume asta făcea, se plimba de la o sală la alta. Documentarul îţi dă o anumită libertate, ca spectator, deşi durata sa optimă pare cea stabilită de televiziuni, în jur de 50 de minute. Selecţia de la AFF a fost impecabilă, nu au existat diferenţe majore de valoare între filme. S-ar putea desprinde şi cîteva teme „la modă" printre realizatorii de film documentar. Una dintre ele este migraţia şi am văzut mai multe filme de autori străini despre România decît documentare realizate de români pe această temă. Tendinţa este de a transforma tema migraţiei într-un *„road movie"*, cu un paralelism între cele două lumi: cea de aici, în felul ei idilică, pe care migranţii vor să o lase în urmă, şi cea din Vest, o lume a mirajului. O altă temă se referă la statutul şi problemele femeii în societatea modernă. Am văzut două filme asiatice cu şi despre femei care pot să pară „de pe altă planetă" pentru un public european, deşi puternicul substrat social este acelaşi. Şi am mai văzut filmele halucinante, cu efect de sedativ, ale lui Michael Yorke despre India, o Indie a lui Yorke, „personalizată", deşi ilustrează o altă tendinţă, de explorare a unor lumi şi credinţe aparent inaccesibile. Cît despre maniera de realizare, autorii de documentar încearcă mai mult ca oricînd să relaţioneze cu personajele lor, să trăiască împreună cu ele în timpul filmărilor, schimbîndu-le uneori accidental destinul.

Unde mai puteţi vedea filmele de la Astra Film Fest? Cinci dintre ele pot fi vizionate chiar pe site-ul festivalului, din nou o iniţiativă inteligentă a organizatorilor despre care ai senzaţia că improvizează în permanenţă, însă toate „improvizaţiile" lor sînt reuşite.

Iaromira POPOVICI

Declaraţii şi tendinţe

Dan Alexe, cîştigătorul Marelui Premiu, cu filmul *Cabal la Kabul*, este de formaţie filolog şi locuieşte în Belgia. Filmul său „surprinde într-un mod cu totul neconvenţional Afganistanul de după talibani" (conform pliantului festivalului). Ultimii doi evrei din Kabul sînt la cuţite şi împart în două sinagoga: „Isaac Levy vinde amulete şi le citeşte de deochi soldaţilor şi femeilor sterpe. Zabulon Simantov fabrică alcool la negru şi îl vinde clienţilor lui Isaac" (din acelaşi pliant). Întrebat de ce consideră că a cîştigat acest premiu, realizatorul răspunde: „Pentru mine este filmul cel mai reuşit pe care l-am făcut vreodată, şi formal, şi prin conţinut, prin forţa imaginilor şi prin extraordinarele personaje pe care le-am găsit. Dacă ar fi fost o ficţiune, ar fi părut oarecum forţată, grotească". Trecînd de la particular la general, realizatorul filmului cîştigător vorbeşte despre actualele tendinţe ale filmului documentar: „Filmul documentar se eliberează de sclavia impusă de televiziune: el nu mai este subordonat unei naraţiuni didactice –multe filme refuză vocea din *off* care îi spune spectatorului ce trebuie să vadă cînd, de fapt, imaginile şi dialogurile o fac de la sine. Se merge spre o formă experimentală, redescoperindu-se importanţa acesteia într-un film".

Relaţia dintre filmul documentar şi cel de televiziune a constituit una dintre temele de discuţie predilecte ale conferinţei de presă din închiderea festivalului. Tot Dan Alexe a fost cel care a precizat diferenţa între cele două tipuri de producţii: în timp ce, în cele de televiziune, regizorul este interşanjabil cu altul, mesajul fiind cel care contează mai mult, într-un documentar forma primează, iar autorul îşi lasă o semnătură distinctă. Tot la conferinţa de presă s-a discutat diferenţa dintre documentarele româneşti prezentate şi cele străine. Pe lîngă faptul că cele dintîi nu au fost considerate întotdeauna destul de bine realizate tehnic, părerile celor de faţă au înclinat către o opinie generală: în momentul actual, acestea aduc mai mult a filme de televiziune. S-a lansat chiar şi o posibilă motivaţie pentru fenomenul constatat: în suspicioasa Românie de azi, e greu să-ţi expui o viziune clară, un punct de vedere precis; şi e mai uşor să informezi, pur şi simplu...

Ceea ce nu înseamnă că, în competiţie, nu au fost şi ceea ce deja am numit „filme de autor". Cel al **Corinei Radu,** *Bar de zi şi alte povestiri*, cîştigător al Premiului Institutului Cultural Român la secţiunea „România", se integrează tocmai în această categorie: „Cred că la filmul meu abordarea a fost cea care a contat. Subiectul nu este puternic: el a fost, la bază, un experiment personal, prin care am vrut să văd dacă, explorînd viaţa oamenilor simpli, necunoscuţi, pe lîngă care treci zi de zi, poţi să faci un film. S-a dovedit, pînă la urmă, că personajele pe care le-am găsit au fost puternice, posibile şi în filme de ficţiune. Atunci am considerat că experimentul s-a încheiat. Am combinat acest lucru cu altă idee de-a mea: cum îi fac pe oameni să se dezvăluie, dar, în acelaşi timp, lăsînd spectatorul să înţeleagă în ce fel mi s-au destăinuit...Cred că a contat delicateţea cu care m-am apropiat de personaje. La noi se practică, de multe ori, un cinema direct – prin direct, din păcate, înţelegîndu-se rudimentar...". Nici în străinătate nu e uşor să produci un documentar, dar mai ales să găseşti pîrghiile prin care să îl distribui – ne confirmă **Michael Yorke,** membru al juriului, profesor de antropologie vizuală la Oxford University şi Manchester University Granada Centre, şi realizator de documentare el însuşi. Pentru cineva din România – consideră Michael Yorke – este cu atît mai greu să producă un documentar cu cît, aici, nivelul de trai este mai scăzut. În Marea Britanie nu e o problemă să-ţi achiziţionezi o cameră digitală şi să întreprinzi o călătorie, să zicem, în India: în România, încă, este. De aceea, meritul românilor care au avut curajul să facă documentare, aici, este cu atît mai mare. În ceea ce priveşte piaţa de desfacere, dl Yorke consideră că viitorul poate fi al sălilor de cinema (deja sînt documentare care au intrat în acest circuit) dar, mai ales, al Internetului.

PUBLICITATE

FUNDAŢIA "LA CAIXA"
INIMA "LA CAIXA"

Luis Feito. Pintura nº 367, 1962

Muzeul Naţional de Artă al României
Calea Victoriei, 49-53

MNaR

"la Caixa", cu ocazia sosirii
în România, prezintă expoziţia:

Arta spaniolă din secolul xx
Colecţia de Artă. Fundaţia "la Caixa"

31 octombrie 2007 - 27 ianuarie 2008

Fundaţia "la Caixa"

Iaromira POPOVICI

Transcentral, urban, Bucureşti

– o posibilă soluţie pentru pietoni, biciclişti şi cetăţeni paşnici –

Discuţiile privind Bucureştiul, în general, şi centrul acestuia, în special, par interminabile. Am auzit, deja de prea multe ori, plîngeri legate de lipsa unei/unor pieţe centrale, precum în Braşov sau Sibiu, în care să se închidă circulaţia şi oamenii să se plimbe neagasaţi; de absenţa unui singur centru, pe care locuitorii Capitalei să-l asume ca atare şi care să aibă un profil bine definit, atît din punct de vedere funcţional, cît şi arhitectonic; de inexistenţa unor căi de acces strict pietonale, pe care cei mai puţin grăbiţi să se plimbe lejer şi contemplativ, cu un ochi la ce se întîmplă în jur şi cufundaţi în gîndurile proprii; ca să nu mai vorbim de cele privind curăţenia, poluarea, circulaţia, dar şi îmbinarea nefericită, în multe zone, a clădirilor vechi şi istorice cu cele noi şi îndrăzneţe, dar nu întotdeauna la locul lor... **Bruno Andreşoiu,** arhitect la Igloo, vorbind despre relaţia bucureştenilor cu Bucureştiul, spunea că „majoritatea îşi detestă oraşul, dar nu pot trăi fără el". **Dorin Ştefan,** arhitect la DSBA, vorbea despre starea de haos a viitoarei metropole, haos care însă „s-ar putea transforma într-o valenţă".

Din spusele celor doi arhitecţi, se conturează deja o umbră de percepţie pozitivă într-o mare de pesimism. Multiplele puncte centrale ale oraşului şi diversitatea lor nu trebuie să rămînă o hibă, ci pot, dimpotrivă, să devină puncte de interes, dacă sînt organizate cum trebuie. Transcentral Urban Bucureşti *(TUB),* un proiect iniţiat de cîteva birouri de arhitectură bucureştene (Re Act Now Studio, Igloo, DSBA), la care apoi s-au adăugat altele (Macarie O'Looney Architects, Dinoiu-Pop Arhitectura, Hax, Syaa, Sassanicat, Studio Basar, A Stil, AAF/Adrian Arendt/ PZP, Velocity) încearcă tocmai să unească toate aceste puncte centrale ale oraşului într-un traseu comun, adresat pietonilor şi bicicliştilor: „un pietonal ca o buclă, accesibil de oriunde, un parcurs în permanenţă inedit, care să unifice nişte zone insuficient exploatate şi aparent fără o identitate puternică" **(Mario Kuibuş,** arhitect, Re Act Now Studio). „Căutăm dragostea pentru mersul pe jos, pentru spaţiile urbane fără noxe, fără zgomote de motoare şi fără şoferi nervoşi. Cerem instituirea constituţională a dreptului inalienabil la aer curat, la apă şi lumină naturală. Cerem dreptul la lentoare, la tihnă, la taifas şi tacla" *(Manifestul pietonal, ciclist şi antifuturist,* cuprins în broşura de prezentare a proiectului RH Printing, Bucureşti, 2007).

De la Romană la Unirii, cu ocol prin Rahova şi Dealul Mitropoliei

Toate acestea încearcă să fie puse în practică (evident, în timp, şi trecînd prin toate etapele tehnice şi birocratice necesare) prin proiectul *TUB.* **Teodor Frolu,** unul dintre iniţiatori, explică, în detaliu, desfăşurarea acestuia: „*TUB* este gîndit ca un inel în centru, astfel încît să creeze o senzaţie de circuit. Pe parcursul său, străbaţi spaţiile cele mai interesante atît ca arhitectură, cît şi ca funcţiune, din Bucureşti. Acesta poate fi parcurs pe jos, dar şi cu bicicleta, în sistemul *rent a bike,* foarte la modă în marile oraşe: iei bicicleta dintr-o staţie a traseului şi o laşi la alta (desigur, în condiţiile în care beneficiezi de infrastructura necesară). Porneşte de la Piaţa Romană, apoi face o buclă prin Grădina Icoanei şi pe strada Arthur Verona: surpriza, acolo, este că, în spatele uneia dintre cele mai aglomerate zone ale Capitalei (Magheru), găseşti o altă lume... Mergi mai departe, pînă ajungi în Piaţa Ateneului, unde se află ceea ce noi am numit Camera de cultură clasică (camera urbană înseamnă «spaţiul public comunitar cu activităţi definite într-un sistem clar delimitat» – pliant *TUB),* care include, desigur, şi Muzeul Naţional de Artă, Biblioteca Centrală Universitară. Acum acest spaţiu se numeşte Piaţa Revoluţiei, dar denumirea nu este în concordanţă cu funcţiunea ei urbană, dominant culturală, în care ne simţim atît de bine cînd au loc manifestări precum cele din cadrul Festivalului «Enescu». Drumul continuă, apoi, pe strada Academiei, de unde ajungi în zona universitară (Camera academică). Treci prin centrul istoric spre Piaţa Unirii care, în momentul de faţă, nu e decît o intersecţie cu nişte tufişuri şi fîntîni de luat faţa şi privit din maşină cînd stai la stop... Pe aceasta am numit-o Camera culturii populare: Tîrgul Berii sau patinoarul sînt binevenite aici. Se face trecerea spre Dealul Mitropoliei (Camera mistică), greu accesibil acum, dar care merită să fie reconectat la oraş cu liniştea sa. Apoi, prin spatele blocurilor, ajungem în Rahova şi Uranus, o zonă unică în Capitală, singura cu arhitectură industrială de sfîrşit de secol 19, păstrată ca atare (Palatul Bragadiru şi Vama Antrepozite). Zona aceasta, prin proximitatea cu Casa Poporului şi prin faptul că, aici, se intersectează mai multe culturi, am numit-o Camera de cultură alternativă. Denumire susţinută şi de Muzeul de Artă Contemporană, care se află în zonă: dacă ar dispărea zidul de la Casa Poporului, s-ar putea face aici o piaţă de artă contemporană. În continuare, ajungînd la Dîmboviţa, am revenit cu propunerea de a construi un pod, în dreptul străzii Brezoianu, nu doar ca trecere, ci şi ca spaţiu nou, unde lumea să vină şi să-şi «piardă» timpul. Mai ales că acesta este singurul loc unde, dacă te uiţi în lungul Dîmboviţei, poţi vedea apusul de soare. Apoi itinerarul curge pe strada Brezoianu. La un moment dat, acesta intersectează bulevardul Elisabeta: există în proiect ridicarea bulevardului, în aşa fel încît traseul pietonal să continue, pe sub acesta, pe Brezoianu. De aici, ajungem în dreptul Bisericii Albe, de unde, printr-un mic scuar (foarte ascuns pînă acum), ieşim în Piaţa Amzei, pe care ne-o dorim un Covent Garden al Bucureştiului, o piaţă turistică, în care să găseşti altceva decît într-un supermarket: produse tradiţionale cu producători adevăraţi".

Rezolvări mai mult sau mai puţin îndrăzneţe

Povestea dlui Frolu sintetizează traseul: mai sînt amănunte care s-au pierdut, dar ideea generală mi se pare suficient ilustrată şi atrăgătoare. Desigur, problema care se pune este cea a realismului proiectului, a fezabilităţii. În urma discuţiilor repetate cu reprezentanţi ai Primăriei Capitalei, se pare că aceştia i-au fost favorabili. Stadiul actual – aflăm de la arhitecţii implicaţi – este cel al discuţiei cu Comisia tehnică de urbanism pentru a demara studiile necesare elaborării primelor soluţii tehnice realizabile. Apoi – explică Mario Kuibuş – vor fi stabilite etape de planificare, pe 1 an, pe 3, pe 7... Banii necesari punerii în practică a proiectului vor veni din investiţii publice şi fonduri europene, dar şi din unele private, ale firmelor din zonă (cafenele, magazine...). Există lucruri mai simple, care pot fi rezolvate din primele faze: semnalizarea pe circuit, instalarea de hărţi şi panouri de informare cu rol de orientare, dar şi educaţional, săgeţi pe stîlpi, care să conducă la celelalte puncte interesante ale oraşului ce nu se află pe *TUB.* De asemenea, proiectul este fezabil şi pentru că nu implică, în zonele cuprinse, închiderea totală a circulaţiei, ci doar restricţionarea ei: va fi permisă doar riveranilor (celor care locuiesc sau lucrează acolo), cu reglementări de viteză, flux, parcare... Şi cu dezocuparea trotuarelor, unul din vechile şi mereu nerezolvatele ofuri ale pietonului bucureştean: după modelul marilor oraşe ale lumii, pe anumite străzi, trotuarele vor fi desfiinţate, creîndu-se un spaţiu mai larg pentru pietoni şi biciclişti, şi reglementat corect, pentru conducătorii auto... Traseul mai poate fi evidenţiat prin pavaje colorate şi variate; şi, în timp, prin multitudinea de cafenele, magazine, galerii ce vor înflori pe întregul parcurs.

Pentru anumite spaţii pe care planificatul itinerar pietonal trebuie să le străbată nu au putut fi propuse, în această fază, decît soluţii mai îndrăzneţe; şi, în acelaşi timp, interesante: de pildă, pentru strada Brezoianu, care trebuie să traverseze bulevardul Elisabeta, Bruno Andreşoiu, de la Igloo, a sugerat înălţarea bulevardului Elisabeta, care oricum coboară de la Calea Victoriei spre Piaţa Operei, şi trecerea pietonalei Brezoianu pe sub acesta. În acelaşi context, Parcul Cişmigiu s-ar prelungi către cotul Dîmboviţei, mărind zona verde a Capitalei. De asemenea, tot el a fost cel care a propus podul peste Dîmboviţa, în zona Brezoianu, din cealaltă parte, spre Ministerul de Interne, cu transformarea într-un spaţiu verde a zonei de pe chei, unde în momentul de faţă se găsesc o benzinărie, sediul pompierilor şi o parcare. Podul nu va fi doar o trecere, ci un spaţiu în sine, cu magazine şi terase.

Tot la creşterea, atît de necesară, a suprafeţei de spaţiu verde, dar şi la soluţionarea unei zone amestecate a oraşului, contribuie proiectul lui Dorin Ştefan: acesta îşi propune ca, în mijlocul Pieţei Unirii, inclusiv în zona de la fîntîna rotundă şi după celelalte fîntîni, să creeze un fel de stadion cu peluză, în care eroii de pe „teren" vor fi înşişi cetăţenii ce vor popula spaţiul la evenimente publice.

Ce cred oamenii

Proiectul sună foarte bine, autorităţile sînt favorabile. Oamenii din zonele implicate – locuitori, lucrători sau trecători – nu au fost încă întrebaţi. Am încercat să stau de vorbă cu cîţiva dintre ei: a fost greu să le explic ce urmează să se întîmple, aşa că, îndeobşte, m-am mărginit la a le consemna părerile în ceea ce priveşte starea actuală a zonei în care se află, ce-i mulţumeşte/nemulţumeşte la ea şi ce ar dori ei să schimbe. Răspunsurile au fost, în general, nemulţumite, dar, în acelaşi timp lipsite de imaginaţie: probabil că bucureştenii, sătui de lucrări interminabile, tărăgănare şi corupţie, nu mai cred că pot exista şi soluţii bune, în folosul lor.

Pe strada Brezoianu

Comerciant, 57 de ani: „Proiectul ăsta, cu înălţarea bulevardului, de care spuneţi dvs., e bun, da' peste 50 de ani... Pînă atunci, nu vedeţi, curăţenie nu se face deloc pe aici, deşi trec toţi, primarul, Poliţia... E zgomot, e poluare, în spate e un bloc rămas din '77, cu care nu s-a făcut nimic. Iar Parcul Cişmigiu o fi aici, aproape, dar e plin de ciori." **Maistru constructor,** 60 de ani: „Strada asta e înghesuită. Neestetică. Combinaţia nou-vechi de aici mă deranjează. Casele vechi sînt în renovare de ani şi nu se mai termină. Pasaje? Unele pasaje denivelate trebuiau făcute de mult. Nu a fost voinţă politică. Zona asta se află la limita de ceartă dintre două primării, de la două partide diferite: cea de sector şi cea a Capitalei. Puteau face parcări aici, pe colţul lui Brezoianu. Iar clădirile noi trebuiau făcute în stil vechi. Şi, desigur, ar fi bine să se facă ceva pentru pietoni". **Proiectantă,** 66 de ani: „Soluţia ar fi bună pentru pietoni, dar alte lucrări?..."

Pe Splai

Doamnă, pensie mică, 69 de ani: „Zona? Dezastruoasă. Ca o femeie îndărătnică ce începe lucrul şi nu-l mai termină. Au dat peste cap toate străzile şi mijloacele de transport. Locul ăsta ar trebui puţin asfaltat, amenajat, pare dat uitării. Sigur că ar fi bine să facă un pod. Nu vedeţi cum arată acum? Mai rău ca la talciocul de la Bîrzeşti". **Economist,** 30 de ani: „Un pod pietonal? Cu amenajări? E prea mult – nu se face în Bucureşti aşa ceva. Proiecte de-astea magnifice fac ei de prea mulţi ani. Să treacă şi prin Budapesta, dacă se poate. Nu e cazul".

Aproape de Piaţa Unirii

Lucrător textil, 55 de ani: „O zonă frumoasă, dar în neconcordanţă cu circulaţia. Piaţa Unirii a rămas un simbol: trebuia să se fi păstrat vechea piaţă, de unde mai puteam cumpăra o verdeaţă... Spaţiu verde în mijloc? Ar fi binevenit. Avem nevoie de oxigen. Pod? Avem suficiente. E bună şi Dîmboviţa asta. Au curăţat-o, pe deasupra, că pe dedesubt trec casetele reziduale, dar să nu mai arunce lumea în ea televizoare, frigidere..." **Designer,** 50 de ani: „Aici? În mijlocul pieţei? Cel mai frumos ar fi un loc de joacă pentru copii..."

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

La adio

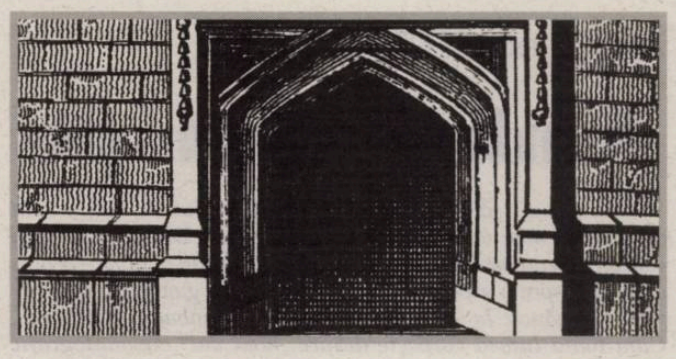

Recunosc: nu mă pricep la fotbal. Ceea ce vreau să spun, de fapt, e că nu sînt un împătimit al acestui sport. Mă uit rar la meciurile cu miză mare, dar nu-mi dă insomnii un rezultat de egalitate şi nici nu alunec în depresii din cauza unei înfrîngeri. Mă bucură o partidă frumoasă, cu goluri multe şi suspans, uit însă foarte repede marcatorii şi nu ţin statistici cu scoruri şi competiţii. Am o echipă favorită, FC Argeş, fapt care mă scuteşte de confruntări orgolioase cu amicii din redacţii. Ei se bat în vorbe grele şi amintiri comune pentru că sînt, de obicei, suporteri rapidişti, stelişti sau dinamovişti. Cînd au loc finaluri de campionat, ei fac pariuri şi eu le tai.

Dar m-am născut şi am crescut în Piteşti. Oraşul combinatului petrochimic, al uzinelor Dacia şi urbea care l-a dat pe Dobrin. În anii '80, copiii care nu jucau fotbal pe maidanele din Trivale sau de pe malurile Argeşului erau condamnaţi la izolare. Toată lumea bătea mingea, o minge grea de 35 de lei sau una mai uşoară de 18 lei. Se găseau în coşuri mari la celebrele Auto-Moto-Velo, un fel de magazine universale pentru produse din cauciuc. Puneam fiecare cîte trei-patru lei, ne încolonam pe străzile lungi ale oraşului şi porneam să cumpărăm minge. Din douăzeci de bucăţi, reuşeam s-o găsim pe cea mai puţin ovală, prin metoda simplă şi sigură a răsucirii în aer. O cumpăram victorioşi şi alergam rapid în spatele blocului să încingem o miuţă printre leagăne ruginite şi bara de bătut covoare. De la balcon, se auzea, cîteodată, glasul mamelor chemîndu-ne în casă sau anunţîndu-ne să zburăm la Alimentara. O dată pe săptămînă băgau pui şi noi ne înşiram la coadă.

Cînd cădea întunericul, începeau poveştile. Umpleam tricourile cu zarzăre crude sau cu mere şi ne adunam în faţa blocului să-i ascultăm pe vecini povestind despre Dobrin. Noi nu-l ştiam decît din poze, taţii îl văzuseră jucînd de-adevăratelea. Curgeau una după alta amintirile despre echipa-minune a Argeşului cu Gîscanul şi Radu II, cu Gicu' cel magnific driblînd şi firul de iarbă, şi portarul, dînd goluri ameţitoare. Închideam ochii şi-mi imaginam partidele de vis cu Dinamo sau cu FC Valencia. Aş fi ascultat, la nesfîrşit, povestea meciului în care Kempes şi Dobrin au stat faţă în faţă, împărţind dragostea pentru bucata de piele umplută cu aer, născătoare de vise în tribune şi în vestiare. Cineva îşi amintea mereu de anul în care Argeşul a cîştigat campionatul după un meci de pomină cu „miliţienii" de la Dinamo. Atunci a dat Dobrin unul dintre foarte puţinele sale goluri cu capul şi tot atunci s-a simţit răzbunată o mare parte din România pentru toate umilinţele îndurate în nenorocitul coşmar comunist.

Au trecut anii şi, prin vara lui '91, l-am văzut pe Dobrin hoinărind prin ştrandul Piteştiului. Arăta rău şi fuma ţigară de la ţigară. Noi jucam fotbal-tenis, el juca din priviri un fel de v-aţi ascunselea cu propriul destin. S-a apropiat şi a intrat în echipă, făcîndu-ne, preţ de o jumătate de oră, să ne simţim învestiţi cavaleri ai Regelui Fotbal. Ştiu că puştii acestor zile nu se mai adună pe băncile din faţa blocurilor să audă poveşti despre magicienii din iarba terenurilor de fotbal, dar dacă asta se va întîmpla, cine ştie cum şi cînd, sînt printre cei care vor vrea să povestească, negreşit, după-amiaza unei întîmplări fericite cînd am dat cu piciorul în mingea pe care a atins-o şi Gîscanul. Pînă atunci, rămîn păstrătorul unei întîmplări cu un om bun, de care i s-a făcut dor pînă şi bunului Dumnezeu.

CA LA NOI LA NIMENI: CAMERISTELE INTRĂ PESTE TINE ÎN MINISTERUL APĂRĂRII! SOLUŢIA ESTE SĂ LAŞI CHEIA ÎN CARTE

● Imediat după ce Lucian Bute a cîştigat titlul mondial la box, readucînd o urmă de mîndrie României, trei pugilişti din lotul naţional, aflaţi la Campionatul Mondial din SUA, au fost prinşi furînd echipament sportiv dintr-un magazin din Chicago. Urăsc stereotipurile, dar sînt situaţii în care singurele alinări şi delimitări de asemenea întîmplări, pe care nu le poţi controla, dar care, inevitabil, ajung să-ţi controleze imaginea, rămîn ridicatul din umeri şi oftatul stereotip: ca la noi la nimeni. (**S. G.**)

● În urma unui reportaj despre Sibiu, am primit la redacţie scrisori pline de un patriotism local furibund. Concluzia: n-am înţeles nimic despre cît de minunat şi de occidental este oraşul lor. Am revenit la Sibiu şi mi-am promis să fiu mai atentă. Turiştii dispăruseră, terasele se închiseseră, strada pietonală, după ora 10, era pustie. La o cafenea, chelneriţa a venit după o jumătate de oră, cam în scîrbă. În tot acest timp, lîngă masa noastră a stat un cerşetor care, deşi i-am dat bani, nu cred că avea de gînd să plece. La hotel, dimineaţa, cameristele intră peste tine în cameră fără nici o jenă, aşa că soluţia este să laşi cheia în broască. Şi alte mici detalii „provinciale". Asta nu înseamnă că Bucureştiul seamănă cu New York-ul, nici pe departe, dar n-ar fi rău să ne vedem lungul nasului... (**A. P.**)

● La iniţiativa unui deputat ecologist, funcţionarii civili din armata germană au fost supuşi unei investigaţii în legătură cu consumul de hîrtie igienică: Alexander Bonde spunea că posedă calcule conform cărora fiecare angajat ar folosi zece suluri pe zi. Aceste calcule s-au dovedit a fi eronate: „În fiecare zi, fiecare angajat foloseşte 8,8 foi, oricum mai puţin decît cei de la Ministerul de Finanţe", a răspuns un secretar de stat de la Ministerul Apărării. E clar că se impune o reformă. Totul e să nu ducă la desfiinţarea hîrtiei igienice. (**M. B.**)

Cu ochii-n 3,14

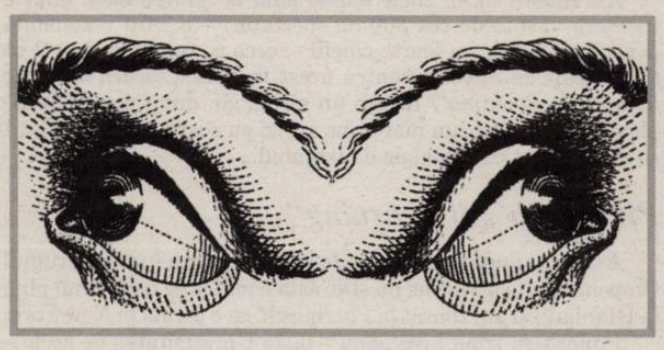

● Invitat să ţină lecţia inaugurală la un master de comunicare şi marketing, Silvio Berlusconi a început cu o anecdotă despre el însuşi: „Într-o zi, Berlusconi s-a urcat în avion şi a observat o tînără care citea cu mare atenţie o carte. S-a apropiat şi a întrebat-o despre ce e vorba în carte. Tînăra i-a răspuns că este vorba despre dragoste şi că amanţii cei mai romantici sînt napoletanii, iar cei mai pasionali sînt arabii. Atunci, Berlusconi s-a prezentat aşa: «Îmi pare bine de cunoştinţă, Esposito Mohamed»". Apoi le-a explicat cursanţilor cum el, „ca mare comunicator", a convins-o pe soţia lui să nu-l părăsească, după ce în revista *Oggi* apăruseră nişte fotografii în care Berlusconi ţinea de mînă două tinere. Uneori, e util să urmezi cursuri de master... (**M. V.**)

CA LA NOI LA NIMENI: O VESTE CU ADEVĂRAT BUNĂ A DAT FALIMENT! SOLUŢIA ESTE CA FIECARE CONSILIER DE MAIMUŢE SĂ AIBĂ PROPRIUL DISTRIBUITOR DE ACCENT

● Pentru biletele Festivalului Naţional de Teatru s-a stat, în Bucureşti, la cozi de peste cinci ore. La spectacolele Teatrului „Bulandra" şi ale celui de Comedie, biletele erau epuizate – aşa se anunţa luni –, dar şi la altele abia dacă se mai găseau cîteva. Hotărît, mi se pare o veste bună. Da. Şi? Care e vestea proastă? Încă nu e. O veste cu adevărat bună ar fi aceea după care nu se mai aşteaptă prea obştescul ei sfîrşit prost. (**R. C.**)

● Lîngă Piaţa Crîngaşi s-a deschis, pe la începutul anului, un magazin alimentar numit Credo, al cărui logo erau două mîini împreunate ca pentru rugăciune, iar sloganul – „Noi credem în preţuri mici". Acum o săptămînă am trecut pe acolo. A dat faliment. (**M. C.**)

● Am găsit următorul anunţ în cutia poştală: „Căutăm distribuitori de materiale publicitare în cutiile poştale". Ca fiecare bloc să aibă, pe lîngă administrator, şi propriul distribuitor de materiale publicitare. (**M. C.**)

● Văd, în *24 FUN*, că a apărut o nouă slujbă: consilier de cadouri. Salut imaginaţia doamnei care-şi oferă serviciile în acest domeniu şi adaug că, pentru mine, se află în topul meseriilor ideale. (**I. P.**)

● Atacat de macaci, primarul adjunct din New Delhi a căzut rău şi a murit. Sînt vreo 5500 de macaci în capitala Indiei, care deseori invadează Parlamentul şi ministerele (ce opţiuni!), ba o dată au pătruns chiar pînă în birourile prim-ministrului. Deputaţii au solicitat protecţia Poliţiei şi mulţi cetăţeni au semnat petiţii prin care cer „un New Delhi fără maimuţe". Dar nu se poate. De macaci nu e voie să te atingi, nicicum să-i ucizi. Pentru hinduşi, ei sînt animale sfinte, venerate. Personal, fără discriminări incorecte zoologic, prefer cultul vacii. (**R. C.**)

● Pe zborul Delta New York-Bucureşti – unde am avut (ne)plăcerea de a călători alături de Cristian Boureanu şi de fotomodela lui soţie – existau stewardese de două feluri: cele care vorbeau numai engleza (fiind americance) şi cele (probabil, ameromânce) care vorbeau şi engleza, şi un fel de română, dar cu un puternic accent ce părea, mai curînd, ruso-moldovenesc... Puţin înainte să aterizăm la Otopeni, una din vocile astea hibride ne-a anunţat – prin microfon: „Puniţi scaune în poziţie vierticală... şi măsuţe, tot aşa, ăăă... şi nu uitaţi să ridicaţi *jăluzele*". După care colega anglofonă ne-a urat „Welcome to New York!". (**a. l. ş.**)

CA LA NOI LA NIMENI: ORICE HÎRTIE OFERĂ O UNIFORMĂ GRATUITĂ! SOLUŢIA? LA TRECUTU-ŢI MARE, INSCRIPŢII PLIMBATE PRIN PIAŢĂ

● Pentru că în timpul facultăţii am împărţit şi eu *flyere* pe la gurile de metrou şi ştiu cum e să te refuze lumea, ba chiar să te mai şi înjure, adun în buzunare orice hîrtie care mi se întinde pe stradă. Iată spicuiri din ultima „recoltă": McDonald's angajează tineri cărora le oferă „condiţii deosebite de lucru", cum ar fi, „uniformă gratuită"; o pizzerie din Piaţa Domenii se cheamă Pălugă Star, iar Ampathos oferă cursuri gratuite de „Şcoala vieţii" (gurile rele spun că profesoară ar fi manelista Carmen Şerban). (**M. C.**)

● Pe un panou publicitar menit să atragă doamnele trecătoare spre un anume produs cosmetic, Jane Fonda spune: „Calciul este viitorul pielii mele!". La trecutu-ţi mare, mare viitor. (**D. S.**)

● Printre pungile şi sacoşele cu diverse desene şi inscripţii plimbate prin piaţă, am văzut una care mi-a atras atenţia. Era albă şi pe ea scria cu roşu, într-un chenar: „Doamne ajută!". Atît. O fi vreo campanie de promovare a BOR despre care n-a auzit nimeni? Sau cineva şi mai de sus s-a gîndit că n-ar fi rău să-şi mai facă din cînd în cînd reclamă? (**A. P.**)

Alex. Leo ŞERBAN

Ambasador pe trei continente

Îmi permit să parafrazez titlul volumului de memorii al distinsului meu vecin, dr. Ovidiu Popescu – Diplomat pe trei continente, *proaspăt apărut la Editura România în lume – pentru a vorbi despre o experienţă recentă: aceea de* globetalker *despre filmul românesc la (în ordine) Bruxelles, Istanbul şi Pittsburgh. Cum toată lumea vorbeşte despre „noul val" cinematografic românesc, nevoia precizării unui context, a unor filiaţii sau afinităţi este de la sine înţeleasă. Aşa că m-am urcat şi eu pe „creasta valului" şi am vorbit, vorbit, vorbit (cînd de unul singur, cînd în tandem cu tineri cineaşti) despre ce se întîmplă, miraculos, aproape, într-un cinema pînă mai ieri semi-ignorat – conştient că e mai bine s-o facă particularul Şerban (zis şi „a.l.ş.") decît instituţionalul Şerbănescu (şeful de la CNC)...*

Bruxelles-la-brume

Cînd am ajuns la Bruxelles, la-nceputul lui octombrie, era soare. Sincer, nu ţin minte să mai fi prins vreodată „soare la Bruxelles"; ce-i drept, acolo am mai fost doar iarna... Dar soarele, deloc „de octombrie" (26 de grade, vreme de tricou), a strălucit peste Bruxelles-la-brume cît am stat acolo. Localnicii înşişi erau uluiţi, spuneau că n-au avut aşa vreme frumoasă în tot decursul verii! Am profitat, cum se cuvine, pentru a bifa acele locuri pe care le ştiam (Grand-Place-ul, fireşte, dar şi cartierul în care e situat Muzeul Horta şi casa în care s-a născut Cortázar) şi pe multe din cele, necunoscute, care s-au ridicat, pe verticale sticloase, de cînd capitala Belgiei a devenit şi capitala Uniunii Europene.

Seminarul de Film Românesc, organizat de buna mea prietenă Dominique (Domnica) Nasta, avea un subtitlu *racoleur:* „Le retour de Cendrillon?". Filmul românesc, văzut – pe bună dreptate – drept o Cenuşăreasă a filmului european... Or, cum toată lumea ştie, Cenuşăreasa rîneşte ea cît rîneşte, dar – pînă la urmă – tot ea pleacă cu Prinţul; înlocuiţi „Prinţul" cu Palme d'Or-ul de la Cannes şi analogia-i gata!

Domnica (ea însăşi, fiica reputatului latinist Mihai Nasta) a făcut un lucru excelent – şi asta nu o spun pentru că ne cunoaştem de atîţia ani, ci pentru că, într-adevăr, rigoarea şi nivelul demonstraţiei sale au fost impecabile. Profesoară la „ULB" (Université Libre de Bruxelles), unde este colegă cu Luc Dardenne – unul din cei doi fraţi dublu-palmdorizaţi –, Dominique Nasta uneşte o cunoaştere profundă a domeniului său cu o fericită disciplină a comunicării. Nu o mai auzisem niciodată „disertînd" (îi citisem doar, normal, studiile şi eseurile), dar mărturisesc că am fost impresionat: discursul său (introductiv, însoţitor şi concluziv) a fost limpede şi erudit, reuşind să „pună problema" într-un chip exemplar. Şi nu doar eu (care, oricum, o cunoşteam) am fost impresionat, ci şi colegii mei de seminar, invitaţi sau să (se) prezinte: Ruxandra Zenide (autoarea filmului *Ryna)* şi Răzvan Rădulescu (co-scenarist la *Moartea domnului Lăzărescu* şi la *Hîrtia va fi albastră).* De comun acord cu Domnica, ne-am împărţit prezentările astfel: Zenide – *Ryna,* fireşte, dar şi *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii* (al cărui regizor, Cătălin Mitulescu, este şi producătorul *Rynei,* în ambele jucînd Dorotheea Petre), Rădulescu – *Moromeţii* lui Stere Gulea, *Apartamentul* lui Constantin Popescu şi *Moartea domnului Lăzărescu* al lui Cristi Puiu, iar eu – *Reconstituirea* lui Lucian Pintilie, *E pericoloso sporgersi* al lui Nae Caranfil, *Ajutoare umanitare* al lui Hanno Höfer şi – în tandem cu Răzvan – *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile* al lui Cristian Mungiu şi *Hîrtia va fi albastră* al lui Radu Muntean. Totul s-a desfăşurat în marea sală art déco a Muzeului Cinematografic, care – într-o splendidă sîmbătă cu soare, cînd îţi venea să laşi baltă toate interesele şi să te tolăneşti pe o pajişte – era *pe jumătate plină!* Şi nu doar atît: publicul a fost extraordinar de receptiv, punînd întrebări pertinente. Iar aplauzele de la final păreau să nu se mai termine...

Am plecat de la acest seminar cu moralul foarte sus: iată – mi-am zis –, interes există, „punerea în ecuaţie" (atunci cînd e făcută cu cap) dă ştaif unui eveniment care, lăsat pe alte mîini, ar fi o simplă „bifare" funcţionărească, iar cu vorbitori precum Ruxandra şi Răzvan (pentru a nu o mai aminti, iarăşi, pe Domnica) poţi ieşi în lume fără complexe. Cu sprijinul discret al Katiei Dănilă (de la Centrul de informare de pe lîngă Ambasada României), seminarul de la Bruxelles poate fi numit un succes. Mai ales că, fix în ziua în care plecam, ceaţa a coborît din nou peste „la brume"...

„Istanbul Modern"

După doar trei zile în care să-mi trag sufletul, m-am urcat din nou în avion (direcţia: Istanbul) pentru a vorbi despre filmul românesc / după el mă prăpădesc. Am ajuns pe seară, întîmpinat la aeroport de harnica şi neobosita Silvana Rachieru, directoare-adjunctă la ICR Istanbul. Prinşi în conversaţie (eram pentru prima oară în „Constatinopol"!), nici n-am observat cînd am trecut pe lîngă Palatul Topkapî... noroc că revăzusem filmul (cu Melina Mercouri şi Peter Ustinov) cu ceva timp înainte.

De-a doua zi a plouat strașnic; aşa cum bruxellezii nu pupaseră toată vara căldură ca-n octombrie, aşa cred că istanbulezii nu mai văzuseră atîta ploaie toate toamnele precedente... Cum sînt meteo-dependent, am simţit cum mi se îneacă – una cîte una – toate corăbiile. Numa' una a rămas ferm ancorată de „Istanbul Modern" (unde trebuia să vorbesc a doua zi): „corabia Filmului Românesc"...

„Istanbul Modern" (Muzeul de artă modernă) este un spaţiu nu doar modern, ci şi *trendy*, parteneriatul cu această instituţie fiind cît se poate de inspirat: „IM" are o sală elegantă şi funcţională, iar şefa departamentului de film, Fatma Çolakoglu, este o tînără doamnă energică şi simpatică, la curent cu tot ce mişcă în cinema-ul mondial. Mai mult: logo-ul Institutului Cultural Român (nu ştiu cine l-a făcut, dar ţin să-l/s-o felicit!) este acel copac graţios, pe fond bleumarin cu litere albe, reprezentînd numele tuturor oraşelor unde ICR are deschise filiale... Ei bine, în *lounge*-ul sălii de cinema există o video-instalaţie cu un copac (verde pe fond întunecat) care freamătă mut, dînd o senzaţie răcoroasă (şi „decoroasă") de deschidere şi de simplitate, adică de frumos.

Festivalul de film românesc (o selecţie de zece lungmetraje, printre care cîteva din cele de la Bruxelles, dar şi *Balanţa, Occident, Filantropica, Eminescu vs Eminem* sau *California Dreamin')* începuse încă din data de 5 octombrie şi continua pînă pe 21. Prezentarea propriu-zisă (cu o introducere în limba turcă făcută de dl Mihai Maxim, directorul institutului, specialist în istorie otomană) a fost (sper) destul de scurtă, pentru că nu eram singur: alături de mine, invitat să mă stîrnească cu întrebări, era Negati Sönmez, un tînăr critic şi autor de documentare. În faţa unei echipe de televiziune şi a unui public nu foarte numeros (în Turcia era în plină desfăşurare *bayram*-ul!), dar preponderent tînăr şi în mod clar dornic să asculte, am vorbit despre: de ce nu cred, personal, în sintagma „noul val", despre publicul (leneş) din România, despre inconturnabilul CNC şi despre piedicile întîmpinate de tinerii regizori atunci cînd aplică pentru finanţări.

Am înţeles că, în zilele scurse pînă la venirea mea, filmele fuseseră văzute de cca 300 de spectatori – o cifră rezonabilă pentru un public nu foarte cinefil –, ceea ce confirma faptul că titlul găsit de Silvana pentru acest festival *(„Award winning films from Romania")* fusese un cîrlig! Şi, după două zile de ploaie, vînt şi frig, am mai prins şi o zi cu soare, care m-a făcut să mă despart cu nostalgie de Istanbul...

Pittsburgh „of Learning"

A doua zi după ce am venit de la Istanbul am luat iar drumul Otopeniului (pentru cine nu ştie: ăsta e mai lung decît unul pînă la Istanbul!) şi am zburat la Pittsburgh, cu o escală la New York.

Profesoara Irina Livezeanu – de la Universitatea de acolo – mă invitase să ţin un *„talk"* despre (aţi ghicit!) *A Romanian New Wave in Cinema?,* în cadrul (încă) unui festival de film românesc, intitulat *Romanian Cinema on the Edge*. Să spun, din capul locului, că am adorat Pittsburgh-ul: este un oraş nu foarte mare, cu numai 1 milion de locuitori (incluzînd şi suburbiile), dar cît se poate de viu (plin de veverițe!) şi de tineresc întrucît, pe lîngă universitatea propriu-zisă (veche de 220 de ani), există şi colegiul (foarte bine cotat) Carnegie-Mellon, mai există un alt colegiu prestigios şi, cel puţin în cartierul academic în care am stat (Oakland), străzile sînt pline de studenţi... Şi la Pittsburgh am avut noroc de vreme bună – 28 de grade (vreme de tricou *şi* şlapi!) –, am întîlnit persoane interesante din mediul universitar (pe lîngă minunata Irina, sufletul întregii acţiuni, am cunoscut doctoranzi precum Mihnea Vasilescu, Cristina Albu, Veronica Szabo şi am revăzut-o pe Andreea Deciu, în prezent profesoară

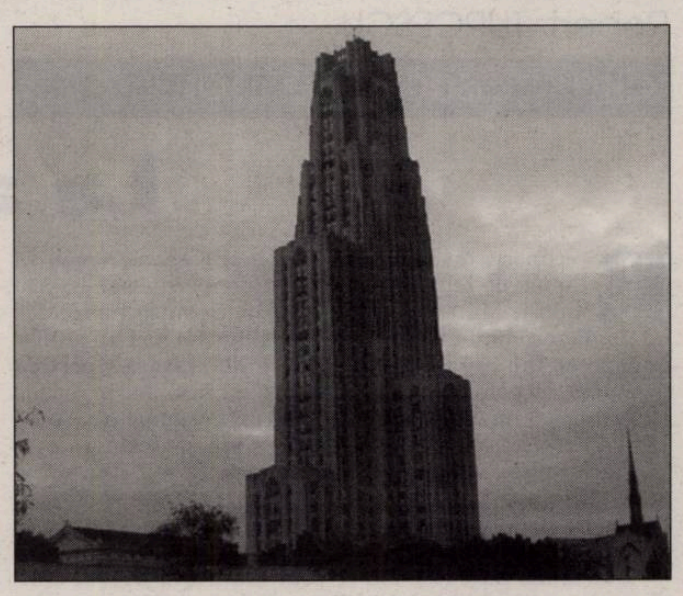

Catedrala care a „jucat" în ***Batman***

la Carnegie-Mellon şi proaspătă mămică) şi, graţie atmosferei cu adevărat prietenoase create de toată această reţea de oameni, m-am simţit excelent. Mihnea m-a dus, într-o dimineaţă cu soare, la Muzeul „Andy Warhol", unde ne-am jucat – prietena lui, Margaret, el şi cu mine – cu baloanele de heliu zise şi „Silver Clouds" (memento volatil al vremurilor de glorie de la Factory), am mîncat într-o (!) biserică numită „Church Brewer's Works", apoi Irina mi-a arătat Pittsburgh-ul *by night* (pentru cine ajunge acolo: există o panoramă splendidă de pe dealul de lîngă „Duquesne Incline").

Revenind la festivalul propriu-zis – realizat în colaborare cu catedra de Film Studies; am prezentat doar două dintre filmele incluse în program *(Reconstituirea* şi *Marfa şi banii),* dar am vorbit despre mult mai multe la seminarul ţinut la etajul 5 al zgîrie-norului supranumit „Cathedral of Learning", tipic pentru stilul acela gotic-art deco cum vezi o mulţime la NY. Mie mi s-a părut un decor de *Batman*, i-am zis Irinei – şi bingo!, a doua zi, cineva mi-a confirmat că această clădire chiar a „jucat" în *Batman*.

Meticuloasă, Irina a pregătit (cu aportul logistic al prof. Vladimir Padunov) totul ca la carte: a scris un foarte documentat şi pătrunzător text de prezentare (accesabil la http://www.pitt.edu/-filmst/romanianfilmseries/index.html), a invitat lume, a pus afişe peste tot, a adus *refreshments* (de fapt, un ditamai platoul cu de-ale gurii!) – şi, în preziua plecării mele, a dat un *party* special pentru *„the honourable guest"* (n-o să vă vină să credeţi, dar e vorba despre *moi)* în casa ei, situată într-una din cele mai frumoase zone rezidenţiale ale oraşului şi unde, în grădina din spate, cultivă leuştean, roşii, ardei, levănţică, cimbru şi pătrunjel. Încîntat de căldura acestei primiri, aproape că nu mai ţin minte despre ce am vorbit la seminar... dar *ştiu* că am vorbit, şi că publicul a fost atent şi a pus întrebări, şi că – acasă la Irina – încă am fost descusut de două distinse doamne (printre care Lucy Fischer, şefa catedrei de *Film Studies)* despre acest „fenomen" care e Filmul Românesc. Am întrebat-o dacă are cunoştinţă de vreo teză de doctorat pe acest subiect; a zis că nu. Ei bine, i-am spus, ar putea fi începutul unei frumoase prietenii – între bătrîna universitate din Pittsburgh şi tînărul Romanian Cinema...

...Pentru că, la nivel personal, ştiu sigur că este, şi-abia aştept să mă reîntorc la „Pitt"; dar nu în calitate de „ambasador al Filmului Românesc", ci de prieten.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **196** ● 8-14 noiembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Un diagnostic“
pagina **3**

Andrei Manolescu
„Mitraliere
şi fălci“
pagina **6**

Teodor Baconsky
„Un domn
cu ochelari“
pagina **18**

CLOSETUL LA NEVOIE SE CUNOAȘTE

Număr festiv,
dedicat Zilei Mondiale a Toaletelor,
19 noiembrie

„Poate ar trebui să existe
un muzeu al hîrtiei igienice.“
JERRY SEINFELD

5 948467 000155 45

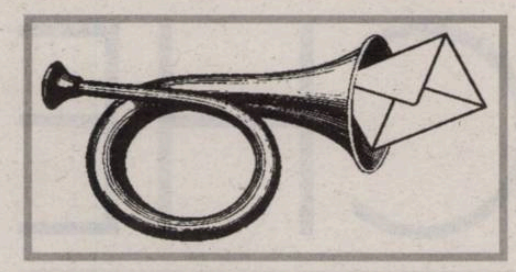

Nr. 194: *„Cum ajunge cultura la public“*

De-men-ți-al!

Cum mai ajunge cultura (mai mult sau mai puţin generală) la public? Şi pe net, acest Zoo virtual. Nu anexez vreo nuanţă peiorativă. Precizez asta pentru că vreau să vă povestesc ceva.

Într-o seară, într-o garsonieră, ne-am strîns cîteva fete, cu vin fiert alături şi mult chef de „una mică“. Adică de o bîrfuliţă. După ce am tocat tot ce se putea toca, am început să scormonim pe net după ceva *funny*. Din una în alta, am ajuns şi pe nişte site-uri care ne-au dezvăluit cît de colorată, veselă, *high-tech* şi uneori cam înfricoşătoare e această lume a sexului. Nu ne-am crucit, n-am scuipat în sîn şi nici nu l-am invocat pe *warrior of light*. Că doar sîntem educate şi *open-minded*. LOL.

Dar: ce ar putea să-şi închipuie o tanti (şi nu numai) auzind într-un metrou aglomerat o discuţie între două fete, discuţie care ar suna cam aşa: „Dragă, am găsit *Sixth Sense Cyber* la reduceri... de-men-ți-al!! Nu rata ocazia! nu mi-a venit să cred... motor dual, *multispeed,* dotat cu *butt plug* şi ventuză de fixare. Făcut din UR3! Ştii cum e?... uuuuhh... şi pentru Crăciun mi-am făcut comandă de un Black Jack 7.5... Îl încercăm împreună?...“.

Imaginaţia celor din industria sexului e, se pare, destul de bogată. Mi-aş dori să-i cunosc pe cei care „alocă“ vibratoarelor/dildourilor nume ca (ţineţi-vă bine!): Rumpa Tumpa, Funky, Techno Flex, Stardust, Emperor 8, Powerslide, Opulent 4.5, Abalone, Vivaldi Finest, Pure Vibes *cu telecomandă*, Eclipse Ultra 7, Amazonia Brush, Plug and Play, Alien Ridgeback, Tera Patrick Cherry Dong (cu varianta G-spot teaser), G4 L.E.D. Rabbit, Computerised ET3, Bionic Blaster, Powerslide etc. Sau, mai pe gustul tipelor *pink:* Honey Bear, Pearl Fantasy, Tiny Touch, Lusty Lovers, Peter's Penetrator, Prince Charming 15...

Ce să mai spun de material/consistenţă... se poate opta pentru material Futurotic sau UR3, sticlă fină, *jelly,* siligel, latex, Loveclone I sau II, *crystal essence,* Loveskin.

Designul poate fi în felul următor: „deşi are cîteva trăsături comune cu ale Irisului, varianta Elise emană un *feeling* scandinav oarecum mai rafinat. Simplicitatea sculptural şi calităţile tactile ademenitoare o definesc în esenţă. În bună armonie cu liniile naturale ale corpului feminin, este sub formă de arc pentru acces uşor. Gentileţea designului este accentuată de material: la vîrf un silicon de calitate medicală care te îmbie să-l atingi şi cu mîner din PC-ABS, dublu, rigid, moale şi mătăsos. (...) Ansamblul puternic vibrator e conceput să maximizeze intensitatea şi să minimizeze sunetul“. Dacă nu aţi ghicit, e vorba de vibratorul G-spot LELO, în stil minimalist. E mov şi chiar frumos. Pe cuvînt de onoare.

Acum vă voi băga în ceaţă. Niciodată un vibrator nu e doar ceea ce pare. Poate fi „dotat cu mecanism asemănător unei coloane vertebrale“, poate avea dublu stimulator, 10 funcţii de vibrare, *butt plug* (pentru avansaţi/începători), *multispeed,* cili. Sau „cutie de control *high-tech* integrată şi 4 controloare separate, 2 motoare independente. Motorul principal are viteză variabilă pentru rotaţiile stînga-dreapta“. Sau 5 viteze diferite şi 5 programe pentru vibrare, rotire, pulsare şi escaladare cu 10 niveluri ale intensităţii acestora.

Îţi trebuie training serios ca să înveţi să foloseşti electrostimulatorul Pulse One care este format din: unitate de control al tensiunii Vitatronic, clame electrice Matrix, inel *shockcocker,* mufe electrice, conectori electrici, benzi elastice + baterii + indispensabilul manual de utilizare. Părerea mea e că mai bine bagi degetele în priză, scuteşti nişte bani şi ai parte şi de senzaţii foarte intense.

Cea mai tare chestie a fost *Televibe women,* care necesită doar „un telefon sau un calculator cu care iubitul aflat la distanţă poate controla jucăria iubitei folosind tastatura“. Acestă minune a tehnicii e „un vibrator pentru punctul G cu 9 funcţii distincte: pulsare, pulsare rapidă, superpulsare, vibrare, impulsuri ritmice, valuri, techno şi multipulse“. OMG, nu?

Miniaturizarea n-a ocolit nici zona asta. Există „jucărele“ pentru poşetă, birou, breloc, în formă de ruj, rezistente la apă... Cînd ai mult de mers cu autobuzul sau aştepţi la dentist, poţi pierde vremea într-un mod foarte plăcut... ah, am început să vorbesc în jargon specific.

Imitaţiile de castravete, banană şi porumb sînt trecute la „Neconvenţionale“. Există şi din astea.

Nu sînt uitaţi nici amatorii de *fisting, bondage, spanking,* fetişiştii. La „extremişti“ e vorba de mult latex negru şi fierătanii pentru atîrnat, prins, capsat... cum o fi să te trezeşti cu un mascat forjat şi încătuşat lîngă tine plus un biloi între fălci! *Creepy!* Pe lîngă toate astea, bikinii comestibili păreau de-a dreptul feciorelnici.

Muream proaste toate patru dacă nu am fi văzut că nişte instrumente ginecologice, de tortură, gen „vagina speculum“ şi „anus speculum“, pot produce plăcere.

Una dintre gonflabile „se lăuda“ că „suceşte capul oricărui bărbat cu figura ei drăguţă, şi are şi sîni voluptuoşi/rotunzi de adolescentă (era cam nehotărîtă...), e îmbrăcată elegant, brunetă cu ochi căprui şi 3 orificii...“.

Orosimulatoarele au şi ele bună piaţă de desfacere. Oiţele şi purceluşele *(erotic piggies)* îşi aşteptau cuminţi cumpărătorii-clienţi.

Guarana, Yohimbina, Muira Puama, Maca, Damiana, Cantarida, Kolasamenul sub formă de tablete, picături şi capsule promit muuuult(e).

La sfîrşitul cotrobăielii noastre prin rafturile online ale magazinelor erotice, un singur vibrator (cu melc) a fost achiziţionat. Dar ne-am distrat. Şi sper că şi voi, citind aceste rînduri.

Zic că *bikini latex triple* şi *strap-on* fac şi ele parte din cultura cea de toate zilele a unora dintre noi. Cît despre subcultura amatorilor de *piss&shit,* prefer să nu povestesc nimic.

În încheiere, un sfat: nu uitaţi lubrifiantul!

Eugenia TUDOSE
eugeniatudose@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

(In) Actualităţi

Liniştea ta

Eşti singur cu liniştea ta. Ai poate o cafea, o carte şi un semn de carte primit cadou cîndva şi stai pesemne lîngă fereastră privind, ascultînd toamna ce cerne iar frunze galbene uscate.

Cel mai mult îi place ciclul anotimpurilor, semnele trecerilor din unul în altul, călătoria sufletului şi a corpului prin aceste vase comunicante.

Stai cu tine, Sorine (iată, de mult nu ţi-ai mai spus pe nume). Te decojeşti de foile tale, desprinzi măşti. Te asculţi, te recapitulezi. Lipeşti trei degete de încheietura mîinii stîngi şi micul puls se amplifică cu o intensitate de catifea, iar mesajul lui încriptat înnoadă lumi şi-ţi validează liniştea. Eşti iar copil sau poate înţelepţit de cît ai trăit deja, cărunt, eşti toate vîrstele tale. Chipuri şi glasuri din trecut – popoarele tale – vin şi umplu fulgurant lumea liniştii tale din această după-amiază de duminică în care oraşul s-a potolit miraculos, ca în fiecare duminică după-amiaza, de altfel. Eşti pe Pămînt, ai cerul deasupra şi aşa merg lucrurile şi toate trebuie să aibă un rost şi rostul liniştii tale de azi nu e de colo.

Şi aşa se întîmplă să te regăseşti un pic, să te întorci pe dos, adăstînd desprins din goana zilnică fără stil, din zborul „în bătaia săgeţii“.

Murmuri un nume drag deasupra ceştii de cafea şi, suprafaţa licorii tresare în mici falduri şi vocea nu era parcă a ta. Priveşti pe geam şi liniştea ta te duce departe şi nu eşti decît tu cu ea, despuiat de zguri, angoase şi regrete.

Sorin PETRESCU
Calea Dorobanţilor 152
Bucureşti

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Universitatea curată**
- **Oportunism şi adaptare**
- **Postcomunismul astăzi**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.800 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Un diagnostic

După o scurtă vizită la București, un politician din Vest a avut, cu privire la România, două observații. Cea dintîi viza viitorul nostru politic pe termen scurt și mediu. Indiferent – spunea el – ce se va întîmpla, fie că vom avea alegeri anticipate, fie că vom avea alegeri „normale“ și indiferent cine va cîștiga aceste alegeri, situația politică a țării nu se va schimba în mod esențial. Ceva, în funcționarea noastră internă, e prost așezat. Greu de spus, rapid, ce anume. E vorba, poate, de alcătuirea lăuntrică a oamenilor noștri politici, de mediocritatea lor, de incapacitatea lor de a separa problemele personale de problemele comunității. Sau de faptul că partidele au contururi incerte, fără temeiuri doctrinare coerente, fără tradiții reale, fără personalități de anvergură. În sfîrșit, poate că e vorba de o structură constituțională dizarmonică, stimulînd mai curînd tensiunea dintre puterile statului, decît buna lor complementaritate. Dar chiar și în eventualitatea unui rezultat electoral care să aducă la putere un partid bine servit de o majoritate parlamentară și aflat în relații de cooperare cu Președinția, lucrurile încă ar fi amenințate de instabilitate. Pe scenă rămîn, și în acest caz, prea multe „temperamente“, prea mult politicianism, prea multe calcule de conjunctură. Criza e deci profundă, morală și structurală deopotrivă, greu de sistematizat și, tocmai de aceea, greu de soluționat.

A doua observație era legată de natura dezbaterii publice de la noi. Un conflict politic, chiar vehement, între blocuri ideologice opuse n-ar fi, în definitiv, o problemă gravă, n-ar putea fi analizat ca patologie. Ar fi de înțeles și, pînă la un punct, de încurajat o fractură de idei pe linia *orientării* politice. Ar fi perfect acceptabil să asistăm la o luptă aprigă privind *direcția* optimă în care trebuie să se miște țara: o partidă reformatoare, pe de o parte, una conservatoare, pe de alta. Dar în România nu aceasta este schema confruntărilor dintre politicieni. Toți au aerul că vor și spun același lucru, dar, în realitate, fiecare are o agendă de război personală sau de gașcă. Nu asistăm la o ciocnire de *convingeri,* ci la o ciocnire de *interese* și idiosincrasii. Spectacolul public e, de aceea, extrem de pestriț, dezordonat, confuz. Toți se bat cu toți, în fronturi de partid, dar și în interiorul partidelor, toți pun binele comun pe ultimul plan. În alte țări, și ele de curînd intrate în Uniunea Europeană, situația e, în multe privințe, la fel de proastă, dar peisajul general e, măcar, mai simplu, mai ușor de caracterizat. La noi, cetatea e grav atomizată, cetățenii – derutați, oamenii politici – desfigurați de oportunism și de o neobosită vînătoare de oportunități.

Am fost mai mult decît mirat să văd ce repede și cu ce adresă ne-a putut fotografia cineva venit din afară. Înseamnă că derapajul nostru e de natura evidenței. Partea bună e că avem un diagnostic. E pasul prim și obligatoriu pentru a imagina o terapeutică. Nu rămîne decît să asumăm acest diagnostic și să identificăm medicația. Dar vrem asta cu adevărat? Uneori, am impresia că pur și simplu nu sîntem interesați de perspectiva sănătății: fie că respingem descrierea simptomelor, fie că ne-am împăcat cu boala pînă într-atît, încît a început să ne placă.

© S. Ivanoschi

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Pericolul de la televizor

Un nou delict grav săvîrșit de un cetățean român – jefuirea și uciderea unei femei; inițial presa a vorbit și de viol, dar deocamdată nu a fost confirmat de medicii legiști – a încins presa și politica de la Roma și București. Și, întrucît premierul Romano Prodi a declarat că va discuta problema și cu ceilalți parteneri din UE, tinde să încălzească și alte capitale europene, *y compris* Bruxelles. În realitate, era deja un „caz european“ dinainte de a izbucni: totul pleacă de la principiul liberei circulații și de la valurile (neașteptate?) de emigranți dinspre Est spre Vest. Restul este doar isterie politico-mediatică italo-română. Dar tocmai aici e marea problemă.

Cifrele oferite de statistici (le-am extras dintr-un raport al autorităților italiene preluat de *Corriere della Sera,* http://www.corriere.it/cronache/07_ottobre_31/romeni_scheda.shtml) arată că românii au comis, în 2006, 15,4% din infracțiunile cu autori străini și 5,3% din totalul infracțiunilor denunțate în Italia. În ultimele luni, infractorii români au fost protagoniștii unor cazuri foarte grave și – mai ales – intens mediatizate: atacul asupra regizorului Giuseppe Tornatore, uciderea unei tinere de 23 de ani în stația de metrou, uciderea unui cuplu de pensionari într-un sat de lîngă Cosenza și altele. Românii sînt pe primul loc la omucideri, violențe sexuale, furturi de mașini și din case, dar se îndreaptă rapid spre activități mai bănoase (traficul de droguri și de ființe umane): „criminalitatea românească pare să parcurgă într-un mod mai rapid etapele evolutive care au caracterizat escaladarea criminalității albaneze“. Pînă de curînd, albanezii erau pe primul loc în materie de infracțiuni în Italia, iar una dintre figurile stereotipe pătrunse în „imaginarul popular“ al ultimilor ani era aceea a „albanezului violator“.

Faptele și statisticile sînt, desigur, indiscutabile. Dar mediatizarea intensă a cazurilor a făcut ca românii – și în special romii din România – să apară într-o bună parte a opiniei publice drept întruchiparea deplină a răului, sursa tuturor necazurilor din Peninsulă. Degeaba spun acum oamenii raționali că nu originea etnică a infractorilor e relevantă: aceasta a devenit „miza“ întregului război politico-mediatic. Iar în opinia publică s-au extins deja atitudinile negative față de romi și români. Într-un sondaj realizat zilele trecute, 61% dintre cei chestionați declarau că au „multă antipatie“ față de romi, iar 21% „destulă“. Iar în clasamentul acceptării imigranților, ultimele trei locuri erau ocupate de români, albanezi și romi. Aceste cifre arată că aceia care s-au organizat în bande care să-i „pedepsească“ pe români ar putea beneficia de o anume susținere în rîndul unei categorii consistente a publicului și că valul xenofob, odată stîrnit, va fi greu de calmat. Declarațiile unor politicieni și-au avut, desigur, rolul lor. Dar cauzele profunde stau, cred, în altă parte.

Italienii sînt mari consumatori de televiziune (ca și noi). Or, infracțiunile grave cu autori români au fost amplu mediatizate. Și nu e vorba doar de timpul dedicat acestor episoade de *cronaca nera,* ci și de *tonul* și *stilul* lor. Acum cîteva luni, după uciderea unei tinere de 23 de ani într-o stație de metrou de către o româncă, am văzut pe Rai Uno minute întregi de transmisie în direct din fața bisericii unde fusese depusă tînăra, cu declarații ale părinților, colegilor de liceu și prietenilor săi. Relatările erau „pline de dramatism“ și voiau să *emoționeze* publicul, nu să-l *informeze;* iar imaginile de la înmormîntare au fost reluate de multe ori, astfel încît strigătele de „moarte pentru moarte“ scoase de cei prezenți sub imperiul emoției au avut un *rating* consistent. Cazul recent al femeii ucise într-un cartier al Romei a beneficiat și el de o „acoperire media“ de același fel. Ca și multe altele. În plus, referirea frecventă la etnia infractorului (formule de genul „un marocan a jefuit un magazin“, „un albanez a violat o elevă de liceu“ etc. sînt curente în presa italiană) a picurat în mintea italienilor obișnuiți ideea că „străinii comit infracțiuni“. Chiar dacă, în viața lor de toate zilele, au experiențe pozitive legate de imigranți, de la un punct încolo încep să creadă mai degrabă în realitatea „creată“ de mass-media. Mai ales că televiziunea are, în Italia, destul de multă autoritate și credibilitate.

Asemenea inflamări mediatice au căzut într-un context social complicat. Nu mai departe de acum 10-12 ani, Italia era compactă etnic (cu 98% italieni). Astăzi, străinii (includ și estimările referitoare la imigranții ilegali) reprezintă aproape 10% din populație și sînt foarte vizibili în marile orașe. În alte țări (Germania, Olanda, Franța etc.), imigranții au început să vină mai demult și au fost integrați treptat (ceea ce nu le scutește, totuși, de unele probleme). În schimb, italienii nu erau pregătiți (social, psihologic, cultural) pentru asimilarea într-un timp atît de scurt a unor valuri masive de imigranți, iar discursurile despre toleranță și multiculturalism ale stîngii ori acțiunile umanitare ale organizațiilor creștine n-au reușit să aibă efect într-o societate destul de instabilă politic, în care diversele guverne n-au fost capabile să adopte și să aplice politici coerente nici pe tema imigrației, nici pe aceea a siguranței din marile orașe. Dincolo de incidentele tragice în sine, s-a mai produs un rău, ceva mai complicat și de durată: au fost eliberate energiile negative ale prejudecăților și stereotipiilor etnice. Principiul liberei circulații și politicile europene pălesc în fața senzației oamenilor că străinii „le iau ceva“ din ceea ce ar fi trebuit să rămînă numai al lor. Mulți politicieni italieni – începînd cu Walter Veltroni – au reacționat meschin, din calcule de politică internă. Presa a vrut și vrea în continuare audiență. În asemenea condiții, a gestiona o problemă general-europeană precum aceea a imigranților ajunge să depindă de ce vor mai face cîțiva infractori. Și, desigur, de etnia lor.

ținerea de minte

„Un autobuz tocmai plecase și se și strînseseră să-l aștepte pe următorul. Am întrebat, dar nu știa dacă avea să mai plece vreunul înainte de douăsprezece pentru că vedeți și dumneavoastră cursele astea interurbane. Așa că întîi a mai venit un troleibuz. M-am urcat. Simțeai că e amiază. Mă întreb dacă chiar și minerii în măruntaiele pămîntului. Din cauza asta și sirenele: pentru că oamenii care cu sudoarea frunții, și dacă te ții departe de sudoarea frunții nu mai auzi sirenele și în opt minute ești la Boston departe de sudoarea frunții. Tata spunea că omul este suma nenorocirilor sale. Într-o zi ai putea să crezi că și nenorocirea obosește, dar atunci timpul este nenorocirea ta spunea tata. Un pescăruș de un fir nevăzut legat prin spațiu. Îți porți simbolul neîmplinirii tale în eternitate. Atunci aripile sînt mai mari spunea tata dar cine poate să cînte la harpă.

Îmi auzeam ceasul ori de cîte ori se oprea troleibuzul, dar nu des începuseră să mănînce *Cine ar ști să cînte la* A mînca ocupația asta să mănînci înlăuntrul tău și spațiul spațiul și timpul amestecate Stomacul care spune amiază creierul care spune ora mîncării Perfect mă întreb cît e ceasul și ce-i cu asta. Coborau. Troleibuzul nu se mai oprea atît de des, obligația de a mînca îl golise.“

(William Faulkner, *Zgomotul și furia,*
traducere de Mircea Ivănescu, Editura Univers, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Reacţii pripite

Cum reacţionăm în situaţii de criză? Nimeni, în spaţiul politic românesc, nu pare să îşi fi pus în ultimele zile această întrebare înainte de a începe să vorbească. Mai mult, în asurzitorul zgomot mediatic de pe marginea tragicului fapt divers din Italia, oamenii politici au avut o voce aparte. Lideri care, prin natura funcţiei măcar, ar trebui să fie responsabili, au făcut declaraţii bizare, incoerente, stupefiante. Astfel, în ziua imediat următoare crimei de la Roma, şeful Guvernului sugera că problema infractorilor români din Italia ar putea fi rezolvată prin asigurarea unor locuri de muncă. În aceeaşi zi, ministrul de Interne scotea în faţă inalienabilul drept al libertăţii circulaţiei spunînd că „românii şi-au cucerit acest drept şi că nimeni nu îl poate lua". Ambele afirmaţii ar fi putut fi acceptate, într-un context normal. Inflamarea italiană era însă atunci maximă şi nici politicienii, nici presa de la Roma nu aveau nevoie de lecţii de guvernare din partea României.

Reacţiile cele mai năucitoare au venit însă de la ministrul Muncii, Paul Păcuraru şi – surprinzător – de la titularul Ministerului de Externe, Adrian Cioroianu. Într-un discurs care ar putea servi drept material didactic pentru Consiliul de Combatere a Discriminării, Păcuraru afirma ritos că „din păcate avem probleme încă şi nu datorită nouă, cetăţenilor români, ci datorită cetăţenilor de altă etnie, care ne fac de rîs în Italia, în Spania şi aşa mai departe. Ne confruntăm cu fenomene care nu ne aparţin nouă, ca români". Fără comentarii. În acelaşi timp, ministrul de Externe voia să îi trimită pe „oamenii care comit astfel de fapte la muncile cele mai dure şi în batalioane disciplinare", el gîndindu-se dacă „nu cumva am putea cumpăra un teren în deşertul egiptean ca să îi plasăm pe cei care ne fac astfel de rîs". De ce să nu avem şi noi Guantanamo-ul nostru, nu? (Trebuie spus şi că Adrian Cioroianu a regretat cîteva zile mai tîrziu această ieşire şi şi-a cerut scuze vorbind despre o „reacţie umană"). Oameni politici care cer – pe bună dreptate cîteodată – moderaţie din partea presei nu fac prin astfel de declaraţii decît să furnizeze muniţie pentru articole incendiare, oferind noi ocazii pentru lansarea unor dezbateri interminabile, într-o ţară în care actualitatea se autoalimentează: declaraţiile nasc reacţii, care stîrnesc contrareacţii ş.a.m.d.

Ieşirile din primele zile care au urmat incidentului de la Roma arată cît de puţin pregătite sînt autorităţile române să reacţioneze corect. Se simte lipsa unei strategii de comunicare, cu atît mai mult cu cît de luni de zile se putea presupune că va exista un punct culminant. Semnele premergătoare nu au lipsit: „crima cu umbrelă", la care au participat două românce, oribilul asasinat din Treviso, la care a fost complice şi un român sau agresiunea regizorului Giuseppe Tornatore. Tonul din ce în ce mai inflamat al presei italiene ca şi exploatarea politică a acestor drame erau şi ele cunoscute. Autorităţile de la Bucureşti ar fi trebuit să aibă mesaje pregătite pentru astfel de situaţii. În loc de o comunicare coerentă, am asistat la zile întregi de bîlbîială şi confuzie care au culminat la sfîrşitul săptămînii cu reuniunile convocate „de urgenţă" atît la Palatul Victoria, cît şi la Palatul Cotroceni. Ca şi în episodul inundaţiilor sau al gripei aviare, orice criză se pretează la exploatare mediatică în războiul fără finalitate dintre Traian Băsescu şi Călin Popescu Tăriceanu.

De unde apar problemele? Cauzele sînt, ca întotdeauna, multiple. E vorba în primul rînd de un aparat administrativ slab, care nu poate să transmită mesaje corecte liderilor politici. Funcţionarii ambasadei şi cei ai Ministerului de Externe ar fi trebuit de multă vreme să lanseze semnale de alertă. Nu există apoi disciplină în comunicare, iar miniştrii par că îşi fac agenda în funcţie de

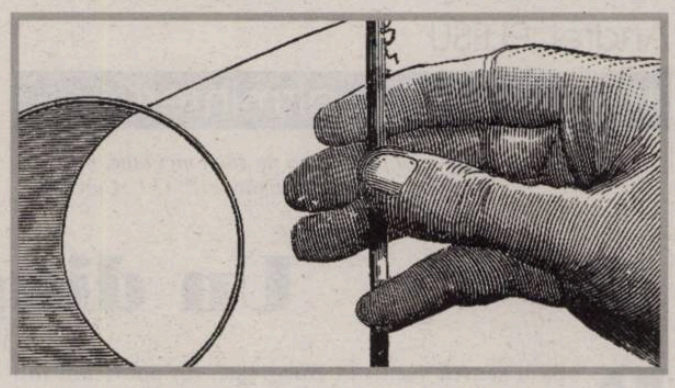

programele televiziunilor. În loc să acţioneze şi apoi să comunice, se întîmplă invers. În fine, trăim într-un spaţiu în care politicienii sînt parcă înscrişi la concursul „cine vorbeşte primul". În primele momente, autorităţile ar fi putut spune: „E o chestiune serioasă, o analizăm, vorbim peste cîteva ore", ca să cîştige timp. Am avut parte în schimb de mesaje disparate cu reproşuri la adresa Italiei, a romilor şi a presei. Încă o dată, lumea politică românească a părut una a marii trăncăneli, a vorbelor fără noimă şi fără sfîrşit.

Ştiri nebăgate în seamă

● Bruce Braley, senator democrat din statul american Iowa, a înaintat un proiect de lege care, odată adoptat, ar trebui să elimine vorbăria din textele oficiale sau măcar să reducă insuportabila cantitate de exprimări pompoase şi confuze. Legea pretinde ca „Guvernul să se exprime prin cuvinte simple, şi nu în jargon, în aşa fel încît oamenii să înţeleagă formularele de impozit, cererile de acces la colegii şi alte documente distribuite publicului" *(Washington Post,* 29 octombrie 2007). Ca avocat, Braley ştie cît de util poate fi limbajul criptic în faţa unui juriu care nu-l înţelege şi se jenează să ceară explicaţii. Limbajul sofisticat în actele oficiale e departe de a fi un instrument inocent. „Folosirea unui limbaj simplu va îmbunătăţi serviciul public, va economisi timpul funcţionarilor din agenţii şi va fi mai uşor de apreciat gradul lor de responsabilitate." Pentru a evita declanşarea unui nou val de creativitate birocratică, legea lui Braley va fi aplicată doar documentelor din viitor, nu se cere redactarea celor vechi. Deşi o seamă de deputaţi şi senatori s-au declarat de acord, autorul proiectului crede că „dacă nu va exista o supraveghere agresivă şi intensivă, nici o agenţie nu-şi va modifica modul de exprimare".

● Condiţiile de acordare a Premiului de excelenţă pentru conducere în Africa sînt foarte selective, aşa încît anul acesta ele nu se aplicau decît pentru 13 candidaţi. Premiul constă din 5 milioane de dolari în primii 10 ani, iar pe urmă cîte 200.000 de dolari. Aceşti bani se cîştigă în special onorînd ceea ce omul nu a făcut: el se acordă şefilor de stat africani care şi-au părăsit înaltul post fără să declanşeze vreun război civil sau ceva asemănător. Premiul a fost finanţat de un ultraprosper om de afaceri african: el consideră că ţările continentului negru au avut prea mult de suferit de pe urma dictatorilor şi escrocilor. Din juriu au făcut parte doamna Mary Robinson, fost premier irlandez, Kofi Annan, fostul secretar general ONU, şi alţii de acelaşi rang. Premiul i-a fost acordat lui Joaquim Chissano, fostul preşedinte al Mozambicului, în contul căruia se pun sfîrşitul războiului din această ţară şi restaurarea democraţiei. A părăsit funcţia, deşi Constituţia nu-i impunea retragerea. Pînă la urmă şi-a asigurat un nivel de trai satisfăcător. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

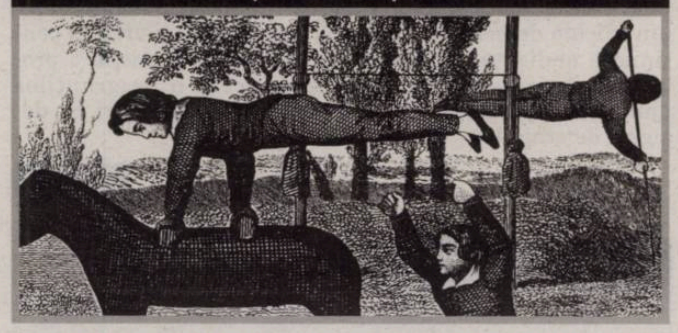

Ce nu v-a spus istoricul Cioroianu

pentru că n-a avut timp, nu pentru că n-a avut dreptate

Cînd ţiganii şi-au început periplul prin vestul Europei, nu existau încă nici autobuzele de Roma, nici şoseaua şi nici măcar portofelele italienilor. Pe la 1400, primele cete de ţigani pribegi erau o apariţie mai curînd exotică în Europa Centrală şi de Vest. Între poveştile pe care căpeteniile lor le îndrugau stăpînilor de oraşe-cetăţi ale vremii, una dintre ele a rămas să le dea numele: *gypsy*. Cetele de ţigani din acea vreme pretindeau că aparţin unei populaţii creştine din Egipt, blestemată să rătăcească pentru vina de a-şi fi uitat religia. Durerea blestemului nu era însă aşa de mare încît să nu poată fi alinată cu ceva bani, mîncare şi scrisori de acreditare pentru următorul oraş, pe care conducătorii acestor cete le cereau de la stăpînii binevoitori. Operaţiunea a mers cîteva decenii, pînă pe la jumătatea secolului, cînd oraşele europene au început să se cam îndoiască de poveştile astea şi să se uite mai exact la ce făceau nomazii. Vă rog să învinuiţi de rasism cronicile vremii, pentru că ele ne lasă ca motive ale interdicţiilor de a mai intra în oraşe următoarele îndeletniciri: furt, cerşetorie, vrăjitorie (ramură mereu populară a cititului viitorului), precum şi spionaj (cf. Angus Frasier, *Ţiganii,* Editura Humanitas). Ca detaliu de epocă, trebuie să vă spun că alba-neagra, ca înşelătorie de iarmaroc, era deja prezentă în fişa postului de nomad. Se vede treaba că şi-n Evul Mediu, şi-n Lipscaniul secolului XX, credulitatea mulţimii rămîne un loc de muncă pentru un spirit îndrăzneţ. Nu e nimic nou sub soare.

Cum spuneam, una cîte una, cetele au fost alungate din oraşele Europei civilizate. Scuze, poate sînt din nou incorect politic, însă civilizaţia, aşa cum se chinuia atunci s-o definească umanitatea europeană, excludea furtul şi cerşetoria. Asta în vreme ce pentru cetele de nomazi, aceste două îndeletniciri păreau mai degrabă norma.

Drept urmare a acestor atitudini intolerante pe care nimeni în toate minţile nu s-a grăbit să le condamne, ţiganii au fost nevoiţi să-şi caute refugiu înapoi în Est, chiar pînă în Siberia. Tentative de penetrare a Occidentului catolic au mai fost, însă mai toate s-au lovit de incapacitatea societăţilor de atunci de a accepta conceptul de nomad, într-o epocă în care jurisdicţia era îndeobşte locală (cum să dai un mandat de arestare la Nürnberg şi să-l aplice cineva în Bologna, la 1600?). Pur şi simplu, nomazii erau în afara razei de acţiune a legii. Prinşi între două imperii, între sclavie în Est şi ameninţarea cu moartea în Vest (pusă cîteodată în aplicare), ţiganii s-au descurcat şi ei cum au putut. Remarcabil pentru cultura lor, n-au renunţat cu totul la ceea ce i-a făcut neplăcuţi în ochii europenilor. Doar că acum nu mai poţi vorbi de asta, pentru că europenii au făcut legi în ce priveşte vorbitul.

La 600 de ani de la prima tentativă, ţiganii se întorc din nou în Europa. E aventura lor, la care ne asociază mediatic, tocmai din raţiunea că cei mai mulţi provin din România. Dar nu e în nici un caz vreun lucru nou, nici ce fac ei şi nici ce fac europenii. Care, la o adică, rămîn în fundul sufletului urmaşii celor care i-au alungat prima oară pe nomazii care aduceau un element de turbulenţă în societatea aşezată a Apusului. În toată povestea asta e amestecat şi-un ministru de Externe român, care propune tabere de muncă forţată pentru cei care încalcă legea. Cioroianu n-a zis nimic de ţigani, însă noi ăştilalţi ne-am grăbit să credem că despre ei e vorba, ca nişte călugari care găsesc un *Playboy* într-o chilie şi, cu nasul în el, îl afurisesc pe proprietar.

Ca istoric, Cioroianu ştie probabil povestea ţiganilor în Europa. Noi însă n-o ştim, şi sîntem forţaţi de corectitudinea politică europeană să ne raportăm toate judecăţile de valoare la Holocaust. Însă, cum vedeţi, lucrurile sînt cu mult mai vechi şi mai complicate. Nu există nevinovaţi. Şi nu foloseşte nici măcar ţiganilor să pretindem că totul e OK şi vom rezolva cu mai multă toleranţă.

De fapt, ne trebuie mai puţină. România este o ţară care exportă criminalitate (de toate culorile şi competenţele) şi pentru că o tolerează aici. Mailat a fost condamnat lejer şi eliberat repede. Şi sînt mai multe ONG-uri care îi apără acum imaginea decît ONG-uri care apără legea. Chiar n-are voie nimeni să-l trimită la muncă sau la puşcărie?

Cînd politicienii nu mai spun nimic din ce spun oamenii, acela e primul pas spre nazism. Şi oamenii spun lucruri despre o minoritate care are nu doar o problemă cu integrarea, ci şi cu propria cultură, cu propriile valori. Despre asta de ce nu putem vorbi? Cui îi folosesc doar laudele?

ready made

„Zissu Haber, care îţi aduce această scrisoare, a fost pe la mine ca să-mi comunice că a găsit una din vacile care mi-au fost furate la Crăciun 1917.

[...]

Vaca, neagră floreană, avea un semn indubitabil: şoldul drept şters. Alte semne, – muscă la un corn, un buton într-o ureche cu inscripţia «Domeniul coroanei Mălini» pot fi înlăturate; ştersătura şoldului nu."

(Mihail Sadoveanu, în *Scrisori către Artur Gorovei,* Editura Minerva, 1970)

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Visul kurd

Criza a devenit deschisă din 17 octombrie, cînd Parlamentul turc a votat în favoarea unei invazii pe teritoriile kurde din Irak. De acolo Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK) a lansat atacuri în vecinătăţile turceşti, unde au murit militari şi civili. În Turcia, alegerile din iulie dăduseră cîştig de cauză unui partid islamist care dăduse dovezi de deschidere democratică, de voinţă de europenizare. Adversarii considerau că discursul reformist al premierului Erdogan este ipocrit, că scopul său şi al partidului său este un stat islamic sau ceva foarte asemănător. Pericolul kurd a deplasat discuţia de pe terenul problematicii interne, pe acela unificator, al apărării patriei. Generalii care credeau cel mai puţin în dorinţa lui Erdogan de a întreprinde reforme democratice, acum sînt alături de el în intenţia de a lovi militar răsculaţii.

În Turcia trăiesc 15 milioane de kurzi, care pînă de curînd nu aveau dreptul să-şi folosească limba în nici o împrejurare oficială, nici vorbă de învăţămînt în limba maternă, şi care au fost victimele unor brutale strămutări de populaţie şi ale represiunii armate. Realitatea opresivă a radicalizat mişcările autonomiste, devenite secesioniste; războiul între armata regulată turcă şi rebelii kurzi a făcut cel puţin 35.000 de morţi. După arestarea liderului PKK, Abdulah Ocalan, în 1999, PKK a declarat o încetare a focului unilaterală, denunţată în 2004. PKK figurează pe lista organizaţiilor teroriste. Între timp, ca o consecinţă a evoluţiilor contradictorii din războiul din Irak, kurzii din această ţară (4,5 milioane) au cunoscut o evoluţie paşnică. Ca urmare a persecuţiilor suportate de-a lungul anilor, s-au revoltat continuu; în 1991, în timpul campaniei din Kuweit, au fost protejaţi militar de occidentali. Acum însă, în condiţiile haotice din Irak, regiunea locuită de kurzi este relativ calmă, administraţia locală funcţionează şi oaza de relativă pace reprezentată de Kurdistanul irakian alimentează visurile unui stat independent întreţinut nu doar de kurzii din Turcia, dar şi de cei din Siria şi Iran.

Un conflict sîngeros, păstrat mult timp în limite regionale, ameninţă să devină mondial. În oraşele mari din Turcia nu contenesc manifestaţiile care cer Guvernului fermitate faţă de kurzi: „Tunurile noastre sînt îndreptate împotriva lui Barzani (liderul kurzilor irakieni). Ţintele noastre sînt structurile lor militare şi politice. «Visul kurd» o să devină «coşmarul turc»...“ scrie un ziar din Istanbul, unde se face observaţia că Turcia e alături, iar America – la 14.000 de kilometri distanţă.

O acţiune militară a Turciei în Irakul ocupat în principal de americani ar schimba fundamental linia de despărţire între amici (aliaţi) şi inamici. Turcia este singura ţară din Orientul Mijlociu care se străduieşte să facă faţă unor standarde democratice, este singura ţară musulmană membră NATO, aliată în Afganistan, prin teritoriul ei trec trupele spre Irak. Pentru a evita desprinderea Turciei de alianţa condusă de americani, preşedintele Bush, în dorinţa de a nu mai şti armatele turceşti masate la graniţa cu Irakul, i-a oferit prim-ministrului turc ajutor suplimentar în lupta cu teroriştii kurzi, concretizat în date ţinute pînă acum secrete, despre liderii PKK. Teroriştii – a spus preşedintele american – „sînt inamicii Turciei, sînt inamicii Irakului, sînt inamicii Statelor Unite“. La nivelul cancelariilor s-a făcut un pas. Prim-ministrul turc cerea domnului Bush să contribuie la distrugerea bazelor de antrenament ale luptătorilor kurzi (din Irak) şi la capturarea liderilor organizaţiei. La conferinţa de presă finală nu s-au pomenit aceste măsuri, dar pe teren, sîmbătă, gherilele kurde au eliberat opt prizonieri turci. Ceea ce nu înseamnă că la faţa locului nu vor continua actele de provocare, pentru că, oricine ar fi mai tare, lupta ar putea fi lungă şi spectaculoasă: la graniţa cu Turcia este una dintre regiunile cele mai accidentate, fără drumuri, cu cărări cunoscute doar de iniţiaţi. Experienţa (Vietnam/SUA, Afganistan/URSS, Liban/Israel) arată că armatele regulate – oricît de bine antrenate şi înarmate – pierd teren şi demnitate în faţa luptătorilor dispersaţi cu susţineri din partea unor formaţiuni care, în cazul de faţă, departe de a fi pro-kurde, sînt antiamericane. Probabil că toate aceste evoluţii nu sînt fără legătură cu anunţul unor noi tratative între statul Israel şi palestinieni. Se pare că, în acea regiune, rezolvarea conflictelor trece prin înmulţirea lor.

globul cubic

Electorale

Pe 2 noiembrie a început, în Rusia, campania electorală pentru alegeri parlamentare. S-a mai spus: prezenţa actualului preşedinte cu o cotă de aprobare aproape de 80% în fruntea unei liste de partid poate transforma alegerile în plebiscit. Dar din marginea evenimentelor centrale, vin veşti despre o societate care refuză omogenizarea. Pe de o parte, dintr-un program al televiziunii NTV, aflăm că la Magnitogorsk un inginer a creat primul robot android. El dansează, se bate, mimează texte simple. În curînd, asemenea roboţi vor putea înlocui fiinţele vii în îndeplinirea unor sarcini simple. Cum ar fi votul?

Pînă atunci, fiinţele vii se agită în răspăr cu preocupările puterii. Kirill Formanciuk, 24 de ani, locuitor al oraşului Ekaterinenburg, posesor de automobil, a fost deseori – ca atîţia alţii – oprit de poliţie, care îi reproşa delicte imaginare pentru a-l determina să le plătească bacşişuri. Nu s-a supus acestui obicei şi i-a dat în judecată. I s-au adăugat şi alţi cetăţeni nedreptăţiţi în acelaşi fel. S-a mai auzit despre el cînd, după o reţinere de o noapte în localul unei secţii de poliţie, a ajuns la spital cu plăgi majore cauzate de loviri. Necesită o lună de spitalizare. O explozie de activism civic s-a răspîndit în ţară, posesorii de automobile păţiţi au demonstrat la Moscova, Sankt Petersburg şi Ecaterinenburg. Într-o conferinţă de presă, poliţia afirmă că Formanciuk a fost bătut de deţinuţii din celulă. El spune că a fost închis singur într-o celulă unde a fost schingiuit de oamenii în uniformă. I-a dat în judecată şi a obţinut un verdict în favoarea lui, lucru neobişnuit. Mişcarea pentru drepturile automobiliştilor reprezentată de Formanciuk este considerată de oficialităţi o modalitate de escrocat bani de la stat.

Bătut a fost şi Ivan Pavlov, dar pe stradă, de nişte persoane neidentificate. Pavlov este un avocat rus, el conduce un institut de luptă pentru ceea ce el numeşte „dreptul de a şti“. Deşi există legi care ar obliga instituţiile să facă publică informaţia, funcţionarii dau informaţiile doar pe bani. Pavlov a fost bătut pentru că încerca să obţină pe gratis standardele de reglementare a serviciilor şi producţiei în fabricile ruseşti. „Am decis să nu insist pe libertatea cuvîntului, înainte de asta trebuie respectat dreptul elementar de a şti, de a avea acces la informaţii... Drepturile civice sînt ca un muşchi, dacă nu-l foloseşti se atrofiază.“ Androizii nu sînt supuşi unor asemenea riscuri. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Sacrificiul? O vorbă de dînşii inventată...

Departamentul de Stat al SUA a fost nevoit să admită că angajaţii săi nu vor să preia posturi diplomatice la Bagdad. Prin urmare, secretarul de Stat Rice a anunţat că va trimite la post în capitala irakiană diplomaţi americani, chiar dacă aceştia nu vor. Pe 31 octombrie, acest anunţ a adunat, mai mult sau mai puţin spontan, un număr mare de angajaţi ai Departamentului de Stat într-un fel de şedinţă fără precedent în care Arnold „Jack“ Croddy, angajat de 36 de ani în Departament, actualmente Director al Oficiului pentru Libertate Religioasă, a reproşat conducerii: „Una este ca un diplomat să creadă în ceea ce se întîmplă acolo şi să fie trimis pentru că se oferă şi alta este să trimiţi forţat pe cineva acolo. Asta echivalează cu o condamnare la moarte şi voi ştiţi asta. Cine ne va creşte copiii dacă vom fi ucişi sau răniţi?“.

Imediat, reacţiile în mediile extradiplomatice s-au împărţit. Cei care contestă războiul din Irak au evidenţiat acţiunea diplomaţilor ca pe o nouă dovadă (a cîta?) a falimentului politicii externe a administraţiei Bush şi, tacit sau cu vorbe, au aprobat acţiunea lor. Puţinii neoconservatori ireductibili care se mai pot auzi în media americană indică, simplu, soluţia demisiei pentru cei care nu cred în politica Guvernului şi, mai departe, sugerează existenţa unei obligaţii de disponibilitate pentru sacrificiu în cazul diplomaţilor. Desigur, nu este o obligaţie atît de evidentă precum în cazul militarilor, dar ceva de genul acesta. Pe lîngă miile de soldaţi americani ucişi, 4 diplomaţi ai Departamentului au căzut la datorie din 2004 încoace în Irak, adăugîndu-se altor sute de diplomaţi americani care, de la fondarea Departamentului în 1784-1789, şi-au pierdut vieţile servindu-şi ţara la datorie. Gestul prin care cei precum Croddy vor să se eschiveze de la datoria de a ocupa posturile diplomatice din capitala Irakului pare ruşinos din această perspectivă. Numai că lumea noastră postmodernă nu dă doi bani pe eroism şi pe sacrificiu. Acestea nici nu există, de fapt. Sînt simple „constructe“ politice, noţiuni propagandistice, mijloace de luptă pentru putere.

Ceea ce se petrece la Departamentul de Stat arată limpede că, odată cu evoluţia democraţiei şi cu sofisticarea libertăţii individului, se produc asemenea modificări de mentalitate încît ideea datoriei se relativizează deplin, ceea ce duce la dispariţia conştiinţei datoriei. Prima consecinţă a dezvoltării economice şi mentale a lumii vestice este că datoria, eroismul şi sacrificiul nu mai înseamnă mare lucru pentru oameni.

Un recent sondaj („2007 Transatlantic Trends“, realizat de German Marshall Fund, disponibil la www.transatlantictrends.org), arăta că 84% dintre europeni vor ca UE să majoreze sumele alocate ca ajutoare de dezvoltare pentru zonele sărace ale lumii pentru a opri ameninţările care îşi au originea în aceste zone şi doar 20% sînt de acord ca UE să participe cu trupe combatante la operaţiuni militare îndreptate împotriva acestor ameninţări. În chestiunea Iranului, 48% dintre europeni – cei mai mulţi – spun că trebuie negociat continuu şi că o eventuală acţiune militară împotriva Iranului trebuie exclusă ca opţiune. În mare, cam acelaşi este trendul şi în SUA, cu deosebirea că disponibilitatea spre sacrificiu a populaţiei este ceva mai mare. Şi americanii cred că mijloacele financiare şi diplomatice trebuie folosite pînă la capăt, dar consideră că, dacă nu se poate altfel, soluţia militară trebuie aplicată. În vreme ce europenii nici măcar nu vor să audă de aşa ceva, indiferent de ceea ce s-ar întîmpla, americanii admit soluţia forţei, dar numai ca ultimă soluţie. Concluzia e clară: vrem să cumpărăm cu bani cash securitatea şi pacea, dar nu sîntem gata să ne sacrificăm pentru ea. Totul ar fi minunat dacă pacea ar fi de cumpărat. Dar mă tem că nu este întotdeauna.

Această atrofiere a simţului datoriei şi schimbare a perceptiei eroice a sacrificiului mi se par cele mai importante mutaţii în mentalul euro-atlantic şi, tocmai de aceea, sînt destul de pesimist în ceea ce priveşte soarta Vestului pe termen scurt. Mă uit şi la dificultatea cu care ţările NATO trimit trupe în Afganistan şi, mai ales, în zonele de confruntare din sud. Armatele NATO însumează 2 milioane de militari, dar pare extrem de dificil să mai livreze în Afganistan, acolo unde NATO duce singurul său război sub deplină autorizaţie a ONU, încă vreo 10.000 de militari, cît se pare că e necesar pentru a se putea înregistra succese strategice majore. Ideea că putem să oprim duşmanul fără să ne sacrificăm este nobilă dintr-un punct de vedere. Se simte în ea parfumul miraculos al creştinismului. În fond, duşmănia este o stare trecătoare, care are cauze evidente – de cele mai multe ori chiar noi sîntem primii vinovaţi pentru că celălalt ne duşmăneşte – şi putem cu mijloace non-violente (vorba, persuasiunea, banii) să evităm confruntarea. E frumos, e seducător, e plin de speranţă. O viziune candidă şi esenţialmente bună asupra lumii! O viziune care pleacă de la premisa că viaţa fiecăruia este valoarea supremă şi că această viaţă este dată pentru a fi trăită şi nu pentru a fi sacrificată. Dar, din alt punct de vedere, ideea opririi duşmanului fără a fi măcar de acord să gîndim că este posibil ca viaţa unora dintre noi să fie necesară pentru asta dehotă neputinţă, decadenţă, bovarism. Prezumţia supremaţiei vieţii individului nu este unanim asumată. Pentru cei mai mulţi oameni de pe lume, viaţa unuia nu valorează mare lucru. Şi, dacă „ei“ sînt gata să se sacrifice pentru ideile lor, faptul că „noi“ nu admitem să ne sacrificăm pentru ale noastre ne poate pune în inferioritate. Chiar dacă „noi“ avem mai mulţi bani decît „ei“.

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

67°

Nu tre' să dăm exemplu rău
surorilor de ginte
latină, — cîn' de bin', de rău,
avem un diriginte

care-i cu ochii tot pe noi,
Evropa va să zică,
şi Franţia, care vede-n noi
pe sora ei mai mică;

în vreme ce, de la Traian
încoace, de la Divul
sub care am ajuns raia-n
Imperiu (pe motivul

că eram foarte-auriferi),
ne-a fost o mumă Roma, —
cărei' sudoarea-ţi i-o oferi,
pe cînd ea-ţi dă aroma,

în dar, a crîngurilor ei
de portocali şi rodii,
încît ai cel mai sfînt temei
să strigi: *Roma! No Prodi!*

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Mitraliere şi fălci

Era o noapte cu lună şi batalionul nostru mărşăluia dezlînat, înşirat pe o distanţă de vreo cîteva sute de metri. Seara se dăduse alarma şi se întîmpla ceea ce ştiam de mult că ne paşte. Participam la marşul de zeci de kilometri, care, din cîte auzisem, era tradiţional pentru fiecare generaţie. Eram complet echipaţi, cu raniţă, lopată, armă, baionetă, foaie de cort şi altele, dar asta conta mai puţin, pentru că atunci cînd mărşăluieşti eşti numai bocanci. Mental, încălţămintea poate căpăta dimensiuni colosale. Greutatea, cuiele din talpă ieşite pe alocuri, fiecare cusătură devine cîte un mare duşman şi o teribilă obsesie a fiecăruia. La întoarcere, cînd s-au descălţat, unii aveau să constate că aveau picioarele pline de sînge. Mai ales de cei care ignoraseră la început sfatul de a alege bocanci mai purtaţi şi deja muiaţi, era vai şi amar. Ţinuseră să aibă încălţări noi şi strălucitoare şi acum se căiau. Dincolo de problema încălţărilor, mi-aduc aminte că unii se temeau chiar că marşul nu era doar un exerciţiu şi că ar fi adevărat ce ne spuseseră comandanţii, că ne-au atacat bulgarii. Ne îndreptam de altfel spre graniţa cu Bulgaria şi un conflict armat poate părea la început o glumă, de necrezut. Gloanţele de manevră care ne fuseseră distribuite erau totuşi o garanţie că nu e de-adevăratelea. Satele prin care treceam erau nemişcate. Toată lumea dormea sub acel clar de lună ireal. Doar sunetul bocancilor noştri şi scîrţîitul diverselor catarame tulburau liniştea uliţelor. Se spune că în timpul marşului poţi aţipi. Cred că e adevărat. Ritmicitatea mersului în formaţie ajunge să-ţi solicite doar picioarele şi nu e de neimaginat că de la brîu în sus poţi deveni uşor inconştient. Noi însă nu eram în stare să menţinem nici ritmul, nici formaţia, în ciuda ameninţărilor sporadice ale comandanţilor. Un coleg anima atmosfera, cu poveşti spuse în şoaptă. Fusese într-o permisie şi văzuse la un prieten la video (televiziunea era de două ore pe zi în acea perioadă şi nu mai interesa pe nimeni) filmul *Jaws* („Fălci“) de Steven Spielberg, cu Richard Dreyfuss. Celebrul *thriller* cu rechinul care atacă oamenii ce fac baie în mare. Ni l-a povestit de la început pînă la sfîrşit, cu lux de amănunte. Imita chiar şi muzica, astăzi faimoasă, care începea atunci cînd rechinul se pregătea de atac: ta-ra ta-ra, ta-ra ra-ra, ta-ra ta-ra. Uitaserăm de bulgarii cei răi, uitaserăm şi de bestia de comandant care ne ameninţase că ne pune cîte o pietricică în bocanci, uitaserăm chiar şi de băşicile arzătoare de la glezne şi călcîie. Eram numai urechi la poveste cînd, de pe un deal, ne-a trezit brusc răpăitul violent al unei mitraliere. „Culcaaaat!“, s-a auzit comanda şi într-o fracţiune de secundă eram toţi pe burtă, întinşi însă ca nişte gogoşi pe asfalt, fără nici un fel de paravan, în plină bătaie a focului inamic. „Bulgarii“, a strigat cineva speriat, în vreme ce din altă parte se auzeau chicote de rîs. În sfîrşit, după cîteva secunde de derută, comandantul a adunat o echipă „de şoc“ care să înconjoare movila de unde se trăgea şi să „anihileze“ cuibul de mitralieră inamic. Era unul din jocurile care se făceau în armată şi care nouă ni s-a părut atunci extrem de pueril şi tîmpit... mai ales că ne întrerupsese filmul.

© S. Ivanoschi

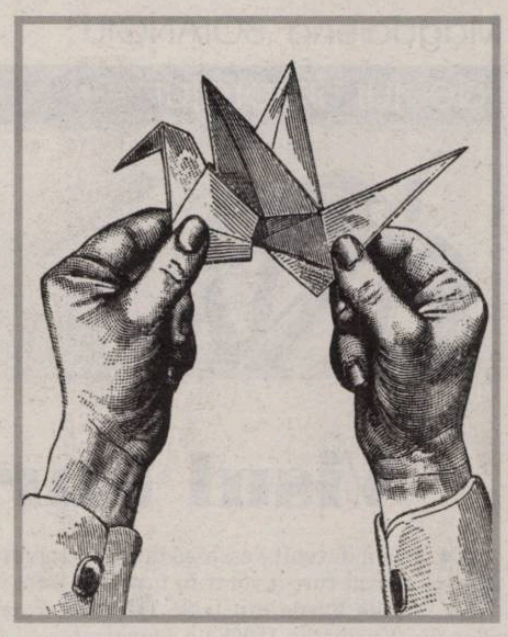

PUBLICITATE

SUNĂ! DILEMA VECHE

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Dilema Veche va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la revista Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

KISS fm

CLVBVL PROMETHEVS

Zilnic de la ora 14:00, in Piata Natiunilor Unite nr 3-5
informatii si rezervari la tel. 33.666.38 si 33.666.78
e-mail: info@prometheus.ro

09.11.2007 VINERI — 21:00 Concertele KISS LIVE NIGHTLOOSERS

10.11.2007 SÂMBĂTĂ — PETRECERE PRIVATA

11.11.2007 DUMINICĂ — 21:00 LIVE JAZZ MIRCEA TIBERIAN CVARTET Cristian Soleanu, Pedro Negrescu, Vlad Popescu si Micea Tiberian

14.11.2007 MIERCURI — 19:00 DIALOGURI POLITICE cu Asociatia PRO DEMOCRATIA

15.11.2007 JOI — 20:00 SEARA DE TEATRU "CIUDAT IMOBIL" pe un text de: Jacques Prevert un spectacol de: Cerasela Iosifescu, Irinel Anghel şi Andrei Kivu

-INTRAREA LIBERA-

3net

Evenimentele se transmit live audio si video pe www.radio3net.ro

PORT.ro

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

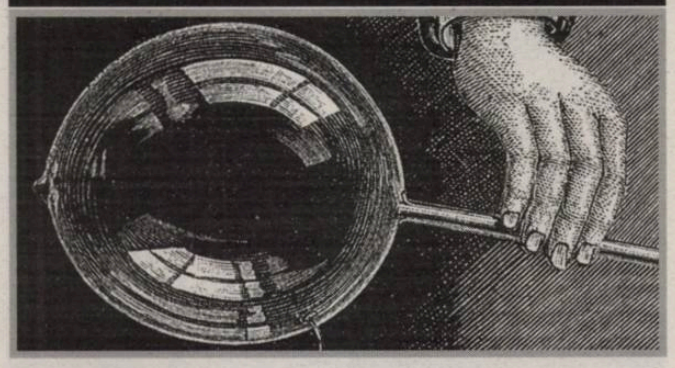

Homeland Security într-un oraş mic, albinele şi apocalipsa

În Greenville, Carolina de Nord, au celebrat Halloween-ul pe o stradă din centru. Strada era doldora de albine, Iasoni, Draculi şi studenţi la arte plastice. La ambele capete ale străzii, municipalitatea postase între trei şi patru mii de poliţişti, sprijiniţi de o sută de ambulanţe cu motoarele turate. Oricine încerca să pătrundă pe terenul minat al mascaţilor era pipăit, trecut prin detectorul de metale şi controlat să nu aibă arme.

Tinerii poliţişti din Greenville păreau destul de jenaţi de datoria sfîntă de a se uita sub fustele cu crinolină ale frumoaselor Sudului şi sub coarnele drăceşti ale petrecăreţilor care erau cam de aceeaşi vîrstă cu ei. Un poliţist a roşit ca un trandafiraş de mătase cînd a trebuit să-şi treacă bagheta magică printre picioarele unei Scarlett O'Hara în travesti. Singurul lucru care ar fi justificat prezenţa pe străzi a unui atare număr de poliţişti ar fi fost uciderea tuturor petrecăreţilor de pe străzi şi importarea unor duşmani asemănători din alte ţinuturi, pentru a îndeplini norma. Poate că o sută de tipi cu măşti din New Orleans şi cîteva duzini de mexicani care se pregăteau pentru Ziua Morţilor.

N-am putut să înţeleg de ce era nevoie să aşezi o întreagă armată pentru a asigura paza unei petreceri de Halloween într-un mic orăşel sudist, aşa că vă propun două teorii: 1) un grant de la *Homeland Security* pentru a organiza un exerciţiu de apărare şi 2) să împiedice oamenii îmbrăcaţi în albine să atragă atenţia asupra faptului că albinele sînt pe cale de dispariţie. Prima teorie este destul de reuşită, dat fiind faptul că *HS* a însămînţat orăşelele americane cu bani şi a comandat exerciţii stupide de identificare a armelor de distrugere în masă; eu însumi i-am înmînat o acadea unui poliţist care a luat-o, cam cu neîncredere şi numai după ce s-a uitat repede şi pe furiş în jur, să fie sigur că nu-l vede nimeni; ar fi putut fi o armă de distrugere în masă în loc de bomboana cu unt de arahide şi asta ar fi dus la eşecul exerciţiului, justificînd astfel sumele cheltuite pentru a vedea cum reacţionează în condiţii de stres cei chemaţi să reacţioneze primii în caz de pericol. Şi a doua teorie este la fel de credibilă pentru că, aşa cum ştie toată lumea acum, după ce a văzut documentarul de pe PBS, albinele dispar, ceea ce înseamnă că o să rămînem fără fructe şi legume într-un viitor apropiat şi o să leorpăim terci din marmite imense, în timp ce arme de distrugere în masă vor zbura deasupra noastră. Mark Twain, carele le ştia pe toate, a spus că „apocalipsa va veni atunci cînd nu vor mai fi albine".

Tocmai din cauza lui Mark Twain mă aflam eu, un locuitor al New Orleans-ului, în Greenville. Organizaseră acolo o Conferinţă Umoristică şi m-au plătit să vorbesc. După ce am văzut cu ochii mei masivele desfăşurări de forţe de poliţie împotriva albinelor am vorbit, de bună seamă, despre apocalipsă. Foarte amuzant. Ha-ha. În noaptea de Halloween, cu o zi înainte de alocuţiunea mea, vorbisem într-un bar cu una dintre albinele evadate care era atît de supărată de asaltul poliţiei statale asupra orăşelului Greenville că îşi întorsese acul spre faţă. Albinele, după cum ştiţi şi voi, au acul la spate şi, nefiind nişte maşini de zbor prea eficiente, se aşază pe ele o mulţime de alte obiecte mai iute zburătoare, aşa că îşi utilizează acul ca armă de autoapărare. Şi nici asta nu e cine ştie ce apărare, pentru că după aia mor. Albinuţa asta de la bar hotărîse să-şi întoarcă acul către faţă ca să nu îndrăznească nimeni să o atace, fie acela poliţist sau beţivan.

Avea ditamai acul; aşa că am sfătuit-o să facă uz doar de jumătate din el împotriva atacatorilor, că aşa ar putea avea şansa ca acesta să o ia la fugă – iar ea va mai apuca să mai trăiască o zi şi să-i mai înţepe şi pe alţii. Astea sînt gîndurile la care te împinge *Homeland Security*.

Între timp, mă tot gîndesc şi chitesc: oare ce ne-o pregăti *Homeland Security* de Mardi Gras în New Orleans? Proiectile dărîmătoare de diguri?

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

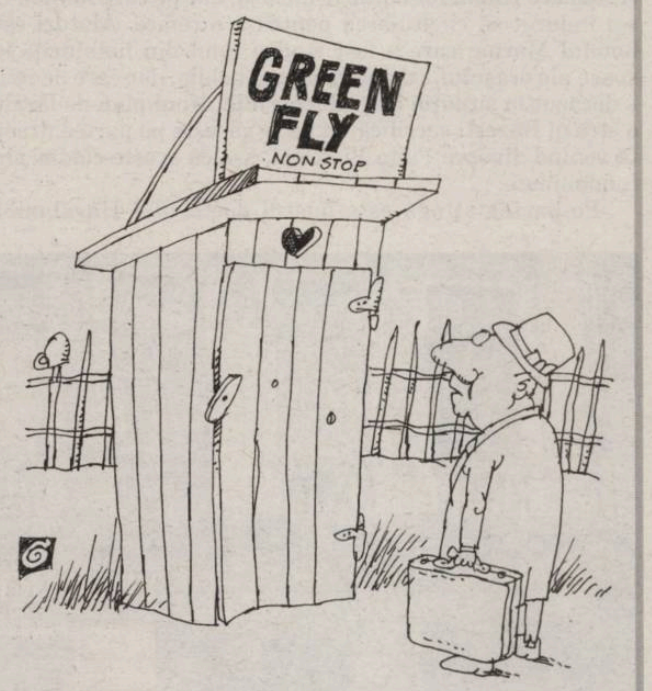

Desen de Ion BARBU

PUBLICITATE

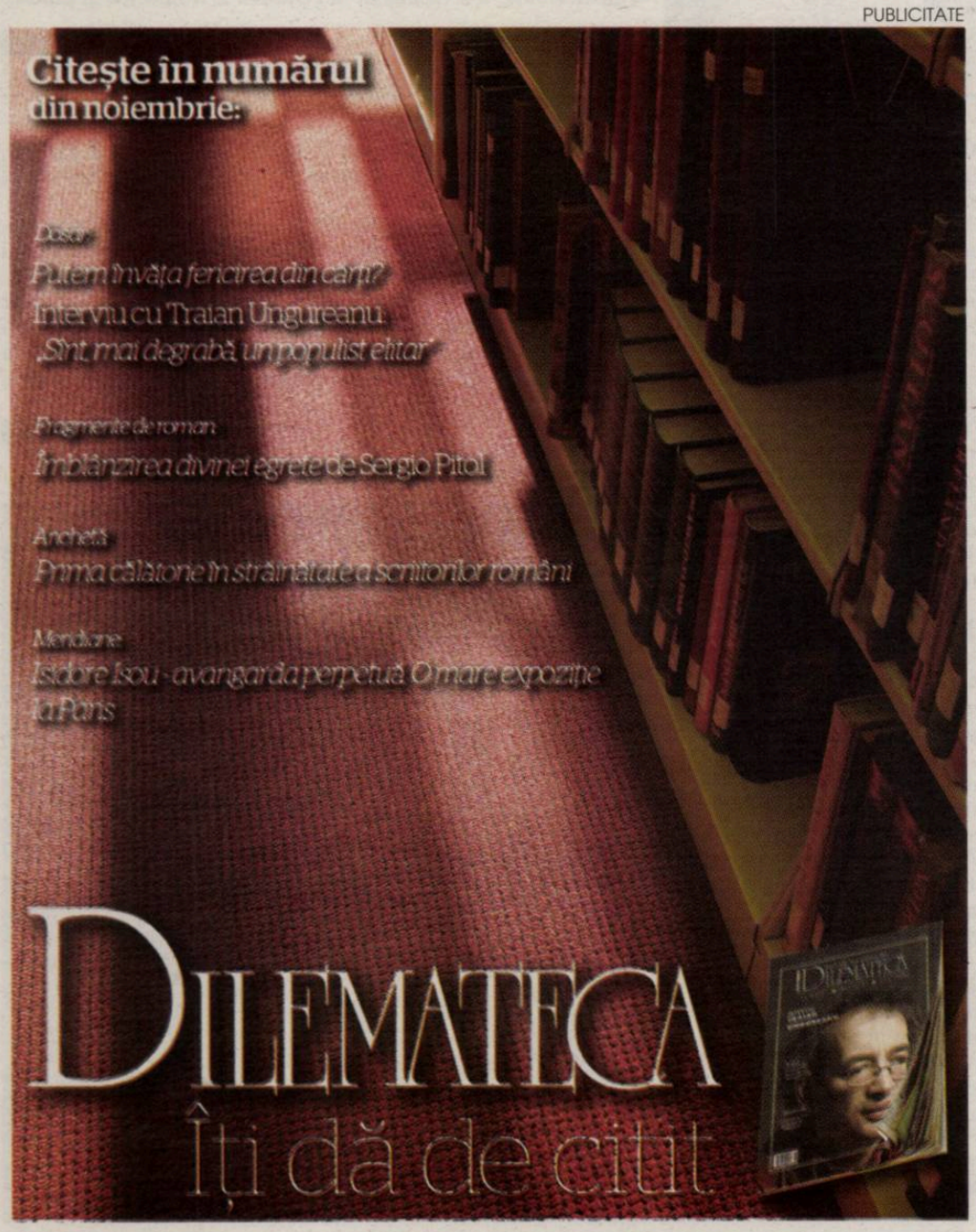

PUBLICITATE

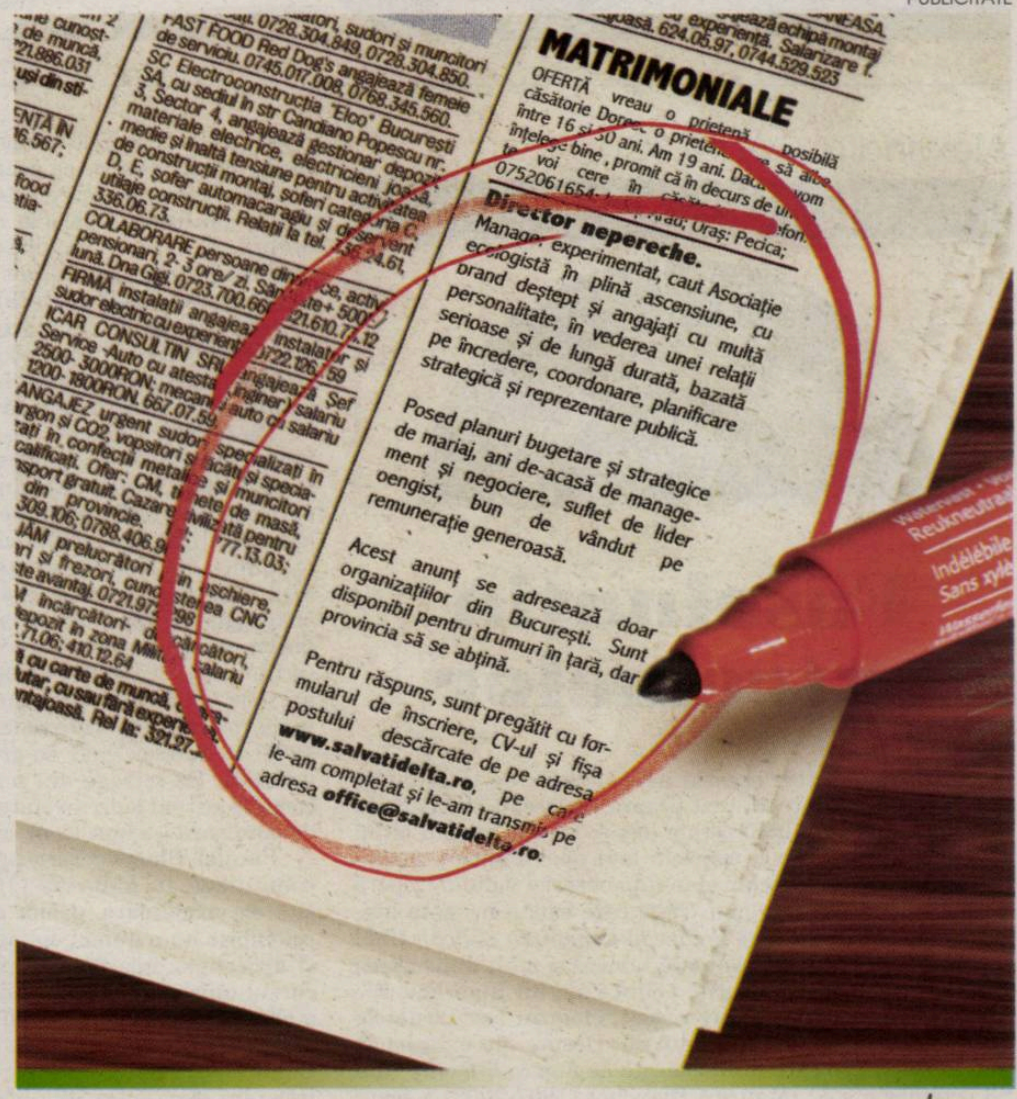

În leadership, perspectiva e totul. Asociaţia "Salvaţi Dunărea şi Delta" îşi caută un director. Dar ne place să credem că tu eşti cel/cea care caută o provocare. Important e să ştii cum să priveşti lucrurile.
www.salvatidelta.ro

Andrei PIPPIDI

SOS București

Ultimul pălărier

La colţul străzii Buzeşti cu Calea Griviţei a fost întotdeauna o librărie. Nu mai este, de cînd întreaga clădire, din care făcea parte şi cinematograful „Feroviarul“, a ars. Se zice că locatarii de la etaj, nemulţumiţi de lipsa de confort, i-au dat foc, ca să obţină de la Primărie altă locuinţă. Sînt vreo douăzeci de ani de atunci: ultimul film pe care l-am văzut acolo era cu Barbra Streisand, tîmpenia aia în care ea făcea pe boxerul, mai ţine cineva minte? A rămas o ruină, romantic frumoasă, dar pe care nimeni nu s-a îndurat să cheltuiască pentru a o reface. Alături este hotelul Marna, care a fost cîndva unul din hotelurile luxoase ale oraşului, cu apartamente nobile, dar care de mult a decăzut la situaţia de păducherniţă. Noul plan de lărgire a străzii Buzeşti sacrifică tot ce se găseşte pe partea dreaptă venind dinspre Piaţa Victoriei, aşa că aceste clădiri sînt condamnate.

Pe partea stîngă este bustul doctorului Haralambie Botescu, unul dintre medicii eroici care au murit în primul război mondial, îngrijind, prin spitalele din Iaşi, răniţii şi bolnavii de tifos exantematic. Acolo e răspîntia unde Popa Tatu ajunge la Matache Măcelaru. La acest colţ al Buzeştilor, la nr. 85 din Popa Tatu, se află o casă – parter şi două etaje – al cărei acoperiş ciuruit, din care curg paiele, arată că nu mai are mult. Din cauza asta sau fiindcă se apropie demolarea, o parte din locatarii care mişunau pe acolo au fost evacuaţi. La parter, una din vitrinele de la stradă, acum goală, şi-a păstrat firma dinainte de război: „DOAMNE, DOMNI, LA MURGU“.

Aici lucrează un pălărier, care făgăduieşte „modificări şi reparaţii“. Cu mai mulţi ani înainte, a dispărut pălărierul din strada Luterană. Au fost două jaloane simbolice la graniţa dintre vremea veche şi cea de azi. Cît timp Murgu supravieţuieşte, dăinuie încă o legătură cu altă civilizaţie, cu lumea în care un domn sau o doamnă nu putea ieşi pe

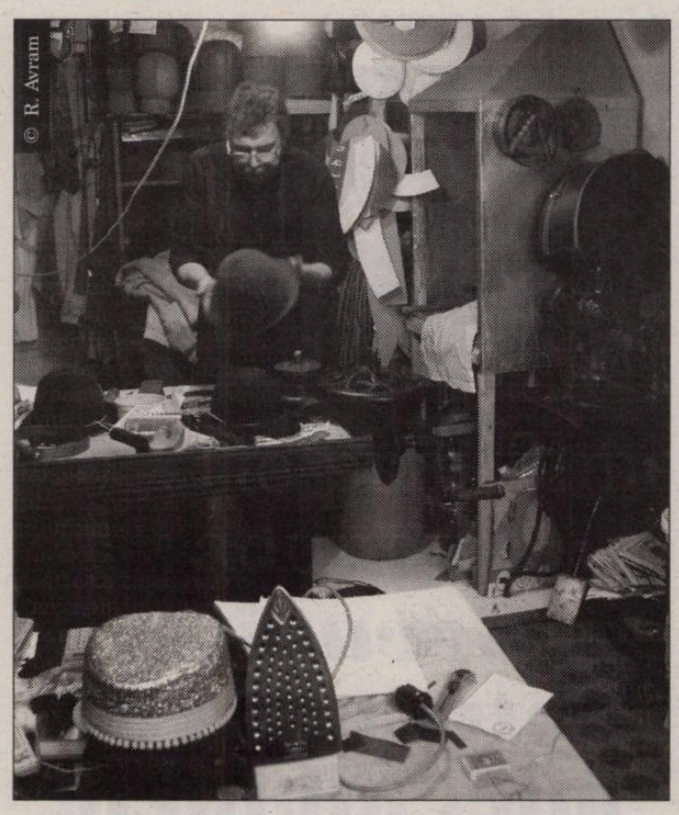

stradă fără pălărie. Afară erai în reprezentare şi numai acasă era spaţiul rezervat libertăţii. Aţi mai văzut bărbaţi care poartă pălărie? În copilăria mea, nu erau puţini, dar erau deja cei mai bătrîni. Îi vedeam de la fereastră trecînd pe domnul profesor Ion Petrovici – unii spuneau: „domnul ministru“ – cu căciulă şi bocănind cu bastonul în trotuar, dar şi pe domnul Nenişor, nepotul lui Titulescu, totdeauna cu pălărie, cu un muc de ţigară lipit de buza de jos, răsfrîntă într-o crispare dispreţuitoare. La un parastas, ţin minte pălăria înverzită, constelată de pete, a unui fost magistrat bucovinean. În ziua aceea, venisem cu mama, iar domnii care o aşteptau lîngă mormînt şi-au scos toţi deodată pălăriile ca în faţa unei prinţese. Tata şi prietenii lui au rămas multă vreme credincioşi pălăriei „Borsalino“. Cutiile de pălării, care ocupau un raft în debara, au intrat în mitologie. Curtea, în fundul căreia se ridică un turnuleţ, este plină de gunoaie. Din cînd în cînd se deschide o fereastră şi o sticlă zboară, semn că această „curte a miracolelor“ n-a rămas de tot pustie. E duminică şi plouă.

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

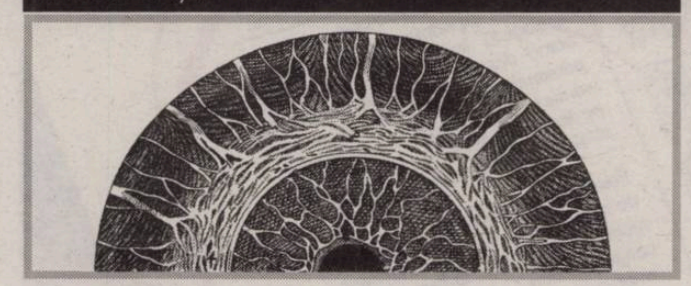

Fascinaţia extremelor

Împrumut titlul acestui articol chiar de la Maurice Blanchot, dintr-un text despre Rousseau inclus în *Le livre à venir* (1958). N-am fost şi nu sînt un fan al lui Blanchot. Am avut o crispare în faţa unei anume preţiozităţi a discursului, precum şi în faţa obsesiei vidului („operă dezolată, una din cele mai triste care există în toate literaturile“ – scrie Georges Poulet în *Conştiinţa critică).* Cînd l-am citit (era să spun: ca tòată lumea) şi mult după aceea ignoram complet avatarurile politice ale lui Blanchot. Ele au intrat în atenţie relativ recent, cînd au fost „redescoperite“ articolele sale din anii '30. Despre ele e vorba în micul „dosar“ pe care îl întocmeşte *Le Figaro littéraire* (din 25 octombrie a.c.), Maurice Blanchot (1907-2003) a făcut parte din disidenţa maurrasiană. A colaborat, între 1931 şi 1939, la numeroase publicaţii, unele de orientare „revoluţionară“. În 1937 a fost inculpat pentru „provocare la crimă şi violenţă“.

Articolul din care *Le Figaro littéraire* reproduce fragmente, apărut în iunie 1936, este într-adevăr o colecţie de clişee antisemite şi anticapitaliste. Despre Guvernul Léon Blum, Blanchot scrie că avem a face cu un „conglomerat de interese sovietice, evreieşti şi capitaliste“. Autorul face, puţin mai încolo, apologia revoluţiei violente şi a terorismului: „E necesar să aibă loc o revoluţie, pentru că nu modifici un regim care ţine totul în mîinile sale, un regim ce îşi are rădăcinile pretutindeni (...). E necesar ca această revoluţie să fie violentă, deoarece nu găseşti într-un popor atît de vlăguit ca al nostru forţele şi pasiunile potrivite unei schimbări prin măsuri decente (...). Iată de ce terorismul ne apare astăzi drept o metodă de salvare publică“.

Peste ani, Blanchot şi-a răscumpărat păcatele prin intervenţiile sale în ce priveşte Holocaustul şi soarta statului Israel. Totuşi, dezvăluirea trecutului fascist a fost o surpriză (în a doua jumătate a anilor '80), mai ales că Blanchot publica tot pe atunci un articol în care denunţa atitudinea lui Heidegger faţă de nazism („a fost corupere de scriitură, abuz, travestire şi deturnare a limbajului. Peste Heidegger va apăsa de acum înainte o bănuială“). Nu mai puţine semne de întrebare ridică noile opţiuni politice ale scriitorului. În 1958 se angajează într-o violentă campanie anti-De Gaulle şi recomandă insubordonarea civică. Se numără printre cei care redactează manifestul celor 121 din 1960. În 1968 e legat de grupurile cele mai active şi mai agresive. Se retrage din nou, din cauza modului în care comilitanţii săi judecau statutul Israelului. Extremei drepte de odinioară i-a luat locul, aşadar, extrema stîngă.

Paralel, Blanchot scrie aplicat despre marxism şi despre comunism. În *L'Amitié* (1971), de unde voi extrage şi citatele următoare, găsim astfel de fraze: „Revoluţia din octombrie nu e numai epifania logosului filosofic, apoteoza şi apocalipsa lui. Ea este realizarea care îl distruge, discursul universal identificîndu-se dureros cu tăcerea activă a omului muncii şi al nevoii“ etc.: mă opresc aici fiindcă şi restul frazei e un dezolant *galimatias* cu pretenţii filozofice. În alt articol scrie: „În orice caz, nimeni nu se îndoieşte că fraza lui Marx: «Domnia libertăţii începe cu sfîrşitul domniei nevoilor şi a scopurilor exterioare» nu promite altceva contemporanilor săi decît căutarea unei direcţii juste şi hotărîrea unui viitor posibil“. Şi încă, în „Cele trei discursuri ale lui Marx“: „Exemplul lui Marx ne arată că scriitura, discurs de contestaţie permanentă, trebuie mereu să se dezvolte şi să se spargă în forme *multiple*. Discursul comunist este întotdeauna *în acelaşi timp* tacit şi violent, patetic şi savant, direct, indirect, total şi fragmentar, lung şi aproape instantaneu“.

Despre perioada anilor '30 Blanchot n-a vorbit, pare-se, niciodată. Aceeaşi tăcere şi despre anii în care comenta, cu risipă de speculaţii acrobatice, marxismul şi comunismul. Cazul său e departe de a fi un caz izolat deoarece mulţi sînt cei care au trecut de la o extremă la alta. Şi totuşi, cînd ai de-a face cu un intelectual renumit pentru luciditatea sa necruţătoare (!), nu-ţi poţi reprima un sentiment de uimire.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Vintilă MIHĂILESCU (antropolog)* ● *Alexandru OFRIM (lector univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Laura RĂDULESCU (traducătoare)* ● *Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU (istoric)* ● *Rodica ZAFIU (profesor univ., Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti)* ● *Redacţia DILEMA VECHE*

Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU

Umblători, primblători, ieşitori...

– un loc pentru trebuinţele firii –

La începutul secolului al XVIII-lea, secretarul domnitorului Constantin Brâncoveanu (1688-1714), Anton Maria del Chiaro, scria că „valahii resping cu atîta dispreţ obiceiul acelor naţiuni care ţin în odăile lor vase de noapte, încît chiar şi în toiul iernii ies din căldura odăii şi se duc la umblătoarea ce se află într-un colţ depărtat al casei, cu primejdia vădită de a se îmbolnăvi, ceea ce se întîmplă adeseori". Între ţucalul de sub pat sau din colţul odăii, boierii şi ţăranii, meşteşugarii şi călugării preferă, aşadar, să meargă pînă la umblătoarea din fundul curţii. Dar dacă românii nu prea folosesc „oala de noapte", „ţucalul" sau „ciubărul", atunci cum arăta acest „loc comun" de care aveau, totuşi, atîta nevoie?

Toaletele româneşti din epoca modernă poartă denumiri cît se poate de poetice – „primblătoare", „umblătoare" – sau cît se poate de practice – „ieşitoare", „privată". În Bucureşti, la Iaşi, pe moşia vreunui boier sau aiurea, între zidurile unei mănăstiri, umblătorile sînt aşezate cît mai departe de locuinţa principală. Tănasie zaraf din Bucureşti şi-a construit „plimbarea" în grădina mare. Pentru a ajunge acolo, trece prin „grădina cea mică", plină de trandafiri, şi, astfel, „necesitatea" se îmbină cu plăcerea unei „plimbăre", frumos înmiresmată de parfumul trandafirilor. Preoteasa Sanda, din mahalaua Sfîntul Gheorghe Vechi, Bucureşti, cheltuieşte 25 de taleri cu facerea a două „plimbări", aşezate tot în grădină, între un „pridvor" şi un „grajd". Atunci cînd spaţiul nu este atît de generos, umblătoarea se ataşează celorlalte „nămestii". Cînd ia cu chirie o prăvălie pe Uliţa Boiangiilor, tot în Bucureşti, Tudor cojocarul cere voie proprietarilor (preoţilor de la Biserica Domnească) să mute umblătoarea, aflată chiar „alături ea cu vatra cuhnii"; deranjat probabil de mirosul nu prea plăcut ce se revărsa spre un alt loc, emiţător de alte „parfumuri"; tot prinsă între pereţii unui grajd se afla şi „primblarea" prăvăliei ce o avea Maria, văduva lui Vasilie căpitan, în mahalaua Răzvadului. În casele boiereşti, ele sînt încorporate clădirii comune cu care comunica prin coridoare: conacul lui Enacache Gane din Iaşi are „două ieşitori" la opt odăi, „toate supt un acoperemînt de oale".

Nu toate casele şi nu toate clădirile „publice" dispun de odăi special amenajate pentru o „trebuinţă" atît de „ruşinoasă". Copacii, lanurile de porumb, cîmpurile, grămezile de bălegar, ulucile gardurilor, zidurile mănăstirilor şi bisericilor devin, după împrejurări, „ascunzişuri" pentru a te „uşura". Spaţiul din jurul cîrciumei adună, prin specificul său, mirosuri pestilenţiale în care urina şi fecalele sînt detectate cel mai uşor. Ieşind afară pentru trebuinţele firii, clienţii devin deseori martori indiscreţi ai unor scene „scandaloase": „şi, mergînd eu să-mi fac trebuinţele firii afară, l-am văzut pă numitul cu pîrîta, tot acolo, în spatele casi. Şi ce făceau, eu nu mai ştiu...".

Dintre clădirile publice, spitalele sînt cele care „pătimesc" cel mai mult ca urmare a „aerului foarte puturos" emanat de „privăţile" înghesuite între saloane, folosite de zeci de bolnavi, dar necurăţite la timp. O astfel de „duhoare" plutea în Spitalul Colţea pe la 1800 şi ceva, unde bolnavii de dizenterie primesc drept hrană, fie că este post, fie că nu, prune, spanac, dovlecei, mazăre şi varză. Constantin Caracaş, medicul Capitalei, înfricoşat de „atmosfera foarte puturoasă" şi „aerul stricat" ce domnea în majoritatea spitalelor, se bucură atunci cînd reuşeşte să ridice, pentru spitalul cel nou, „o privată la o parte, în nişte chilii despărţite, puse între săli, cu lăzi anume făcute". Lăzile trebuiau să „se deşarte în toate zilele afară" pentru a nu se face „exalaţiuni ce strică aerul". Din aceeaşi grijă pentru aerul curat, Caracaş stabileşte că numai cei „grav bolnavi" au voie „să facă trebuinţele în vase de noapte", toţi ceilalţi au obligaţia de a merge la „privăţile spitalului". În plus, servitorii au printre atribuţii şi datoria de a „deşerta" la prima oră a dimineţii toate „vasele de noapte".

Uneori, duhorile deloc plăcute, emanate de aceste locuri amplasate cît mai departe de propria casă, dar aproape de casa vecinului, duc la procese. Iordache Pirsiceanu îl reclamă, în două rînduri, pe vecinul său, Alecu Filipescu, pentru ferestrele de la „sofragerie, spălătorie, bucătărie şi *plimbare*" ale caselor de pe Podul Mogoşoaei, care nu numai că „privesc în locul său", ci, împreună cu lăturile de la cuhnie, pătrund în curtea sa, strică mirosul şi solul. Casa lui nu mai poate fi o afacere bună, căci nici un client nu vrea un asemenea vecin. Alţi vecini, aceleaşi probleme: slugerul Hagi Dumitrache şi Maria Călinească se ceartă şi ei pentru o „umblătoare foarte adîncă şi largă", săpată chiar în peretele casei femeii şi contribuind la stricarea temeliei.

Umblătoarea şi politica

Del Chiaro spunea că românilor nu prea le place să-şi facă „trebuinţele firii" în casă. Afirmaţia este susţinută de cronicarii epocii, speriaţi nu atît de pedeapsă, cît de imposibilitatea de a „te uşura afară", la *preumblare*, departe de privirile celorlalţi. Cînd boierii moldoveni, potrivnici lui Nicolae Mavrocordat (1711-1715), sînt închişi la Edicule, Neculce nu se gîndeşte decît la marea umilinţă la care au fost supuşi, nevoiţi fiind să se uşureze într-un „ciubăr": „şi i-au pus la mare pedeapsă, cît nu lăsa pe nimeni să între la dînşii. Nici păn' la umblătoare nu-i lăsa să iasă, ce şi acolo cu păzitoriu. Ce mai mult să scîrnăvié într-un ciubăr şi da afară". Privite ca acte „scîrnave", „murdare", jenante, urinarea şi defecaţia au nevoie de intimitate, de „ascunzători", de „loc îndepărtat". Şi atunci nu există pedeapsă mai mare şi mai ruşinoasă decît violarea acestei intimităţi. „Nici la plimbătoare fără paznic nu-l lăsa", notează şi slugerul Şerban Andronescu, atunci cînd descrie surghiunul marelui ban Constantin Filipescu. Deşi se afla exilat pe moşia sa de la Bucov, boierul era supus unui „surgunluc cu mare tărie" prin interzicerea acestei „necesităţi" esenţiale.

Conotaţiile umilitoare ale umblătoarei se asociază deseori în ritualul de dezonorare a unor boieri. Ce poate fi mai batjocoritor decît să ţii pe cei mai de seamă boieri ai Moldovei – Lupu Vasile vornic, Cehan vornic, Ureche spătar, Buhuş vistiernic, Furtună comisul, Başotă logofăt – întemniţaţi prin „ieşitori"? Alexandru-Vodă (1631-1633), împotriva căruia boierii veniseră să se plîngă la Ţarigrad, s-a răzbunat cum nu se poate mai bine: cerînd vizirului (bineînţeles că cererea sa a fost însoţită de pungi de galbeni) să-i pedepsească pe „ficleni" astfel încît să le piară cheful de pîră. Tot Alexandru-Vodă (1620-1621) recurge la acelaşi mijloc umilitor şi atunci cînd îi pedepseşte pe asasinii lui Vodă Graţiani. Boierii Şeptilici şi Goia sînt decapitaţi, iar trupurile lor sînt aruncate în „ieşitori". Cronicarul Miron Costin conchide: „şi cu cale le-au făcut, că după scîrnave fapte scîrnave morţi vin?".

Pentru unii umblătoarea se dovedeşte totuşi salvatoare. Cînd cihodarul vine să-l ridice din casele cumnatului său, din tîrgul Ieşilor, în zorii zilei (1753), boierul Iordache Stavarache, numai în izmene şi cu „cuşma cé de noapte pe cap", cere un ultim favor: „să intre la umblătoare". Cihodarul, postat în faţa umblătorii, i l-a acordat cu largheţe fără să bănuiască că dumnealui boierul „au încuiat uşa umblătorii pe dinlăuntru [...] au eşit pe feriastră, aşa disculţi şi s-au dus...". „Văzînd atîta dzăbavă la umblătoari", bietul cihodar „au mersu şi au spart uşa", dar n-a găsit decît ibricul, încă plin, semn că boierul nu prea s-a jenat să fugă, chiar şi strecurîndu-se pe fereastră.

Şi pentru că tot este asociată cu atîtea mirosuri neplăcute, românii de pe vremea lui Vodă Moruzi (1799-1801) se gîndesc că n-ar fi rău să-şi ascundă banii şi averile prin umblători. Cine ar intra acolo? Cîrjalii lui Pasvanoglu în raidul lor asupra Bucureştilor. Efortul lor a fost răsplătit din belşug, găsind ceva galbeni strălucitori, după cum povesteşte Dionisie Eclisiarhul.

Românii nu prea duceau lipsă de umblători, preumblări, ieşitori, „privăţi" pe la 1800. Toate acestea aveau însă strictă nevoie de ceva mai multă curăţenie.

Scurt istoric al „problemei"

● „Împăratul Vespasian a instituit pisoare publice în Roma în secolul 1 d.Ch.; de asemenea, existau latrine publice, care constau din rînduri de scaune suspendate deasupra unui jgheab. Hîrtia igienică nu se inventase, aşa că oamenii utilizau bureţi înfipţi în vîrful unor beţe, de obicei îmbibaţi cu saramură. După folosire, erau puşi sub un jet de apă şi daţi persoanei următoare. Faptul că aceşti bureţi erau utilizaţi iar şi iar arată măsura în care defecaţia era privită ca un act public...

Toaletele, aşa cum le cunoaştem astăzi, sînt o invenţie destul de recentă. Creatorul toaletei cu jet este Sir John Harington, un fin al reginei Elisabeta I, care a construit două prototipuri, ambele avînd cisternă, vas, ţeavă de jet, valvă, ţeavă de scurgere şi scaun de toaletă. Una a fost instalată la casa acestuia din Kelstone, cealaltă a fost dusă la Palatul Richmond pentru folosinţa reginei. Nici autorul, nici naşa lui nu au reuşit să-i convingă pe englezi că a sosit vremea toaletei cu jet. Abia peste două sute de ani a fost realizat primul patent de toaletă cu jet care a avut succes. Între timp, englezii, ca şi cei de pe continent, au utilizat oliţe de noapte, pe care le goleau într-un canal sau în şanţul drumului, acest lucru făcîndu-se deseori fără nici un avertisment prealabil...

În secolul al XVIII-lea, puteau fi întîlniţi bărbaţi umblînd pe străzi înarmaţi cu o găleată şi cu o mantie lungă. Pentru o sumă potrivită, îşi înfăşurau mantia în jurul clientului, acoperindu-l în timp ce acesta se uşura în găleată... În Franţa, aspectul public al defecaţiei a devenit chiar parte a etichetei regale. Ludovic al XIV-lea, de exemplu, îşi trata scaunul de toaletă ca pe un tron şi oferea audienţe stînd pe el. Ambasadorul britanic, lordul Portland, a considerat că este o mare onoare să fie primit de suveran în aceste circumstanţe; tot de acolo regele şi-a anunţat logodna cu domnişoara de Maintenon..."

● „Călătorii britanici şi americani, vizitînd Franţa secolului al XVIII-lea, erau deseori nedumeriţi de bideurile pe care le găseau în camerele de hotel. Unii le luau drept pisoare sau closete, alţii le foloseau pentru a-şi răci vinul sau pentru a-şi înmuia lenjeria. Aşa cum arată Alexander Kira în cartea sa despre camerele de baie, mulţi americani şi britanici nu ştiau că bideul era utilizat pentru a te curăţa după ce ţi-ai făcut nevoile. Ei credeau că e ceva legat de sex, că singurul său scop este «de a face spălături vaginale cu scop contraceptiv sau a spăla regiunea vulvei după un contact sexual». Aceste concepţii greşite asupra scopului real pe care îl avea bideul au dus la conturarea unei imagini a franţuzoaicei ca o femeie a cărei sexualitate este extrem de activă şi de promiscuă."

(Peter Collet, *Cartea gesturilor europene*, traducere de Andreea Răsuceanu, Editura Trei, 2007)

O necesitate firească

Ne-a venit de la sine. Ideea, adică. Am tratat în revistă, de-a lungul timpului, tot felul de teme – de la „imaginea României în lume" pînă la „înjurătura la români". Am simţit cu toţii că a venit vremea să dezbatem şi starea closetelor. Ştim, iar ne veţi spune că sîntem frivoli. Ei bine, nu. Tema acestui număr este una culturală, antropologică, sociologică şi chiar ontologică. În orice caz, e urgentă: nu se mai poate, mă-nţelegi, ca într-o ţară UE cultura closetelor să fie lăsată de (puţin spus!) izbeliţte. Istoria acestor instituţii publice şi private se suprapune peste istoria civilizaţiei umane. Aşa încît, fără pretenţia de a „trage un semnal de alarmă" sau, Doamne fereşte, de a provoca o „revoluţie a closetelor", supunem atenţiei această dare de seamă asupra stării closetelor la români, cu oarecari ocheade comparative asupra chestiunii la alte neamuri. Am fi bucuroşi dacă străinii care ne vizitează ţara n-ar mai propune, aşa cum a făcut un distins profesor universitar german la ieşirea dintr-o toaletă publică naţională, să se înfiinţeze Asociaţia „Klo-Klux-Klan". Dar am fi şi mai bucuroşi dacă, şi la capitolul igienei publice, am intra în rîndul lumii. Dacă nu, avem deja pregătite alte numere tematice, cu următoarele titluri (care ne-au venit la fel de firesc): Closetul – realizări şi perspective; Closetul revizitat; Closetul – perspective contemporane; Closetul. Astăzi; Closetul aşa cum l-am cunoscut; Closetul, încotro?; Closetul. O revenire. ***(M. V.)***

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 8 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri*, realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

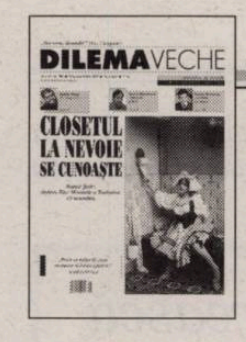

VĂZUTE, TRĂITE ȘI SIMȚITE

Magdalena BOIANGIU

Și oamenii de bine...

Acasă: cel de acasă e același de peste 50 de ani, îi port afecțiunea meritată de toate obiectele care m-au văzut îmbătrînind. A fost primul spațiu al lecturilor libere, necontrolate, acolo citeam ce voiam, nu ce trebuia. După un timp, a devenit incomod și nimeni din casă nu mai era preocupat de lecturile mele. Îi duc dorul de cîte ori părăsesc, pentru mai mult de cîteva ore, locuința.

În lume: evit toaletele publice oricît aș suferi, locuri ale maximei incivilități produse nu de marțieni, ci de oameni absolut onorabili, cu o mare grijă față de înfățișarea lor. Am verificat într-un vagon de dormit cu 20 de pasageri. Destinși, cu propriile concepții despre eleganța la drum, vorbeau afaceri, împrumuturi, dobînzi. La plecarea din București, toaleta era curată și mirosea a dezinfectant. După Brașov – aproximativ trei ore de drum – totul devenise mizerabil: podeaua, colacul, pereții – totul era brăzdat de murdărie, persistau înțepăturile dezinfectantului care nu izbuteau să acopere miasmele fetide ale materiilor împrăștiate peste tot. Dimineața, toaleta devenise un spațiu interzis. Toți pasagerii erau indignați și înjurau revoluția, politica și pe „hoții ăștia", îl regretau pe Ceaușescu (ca și cum pe vremea lui toaletele publice ar fi fost curate), însoțitorul de la SNCFR participa la conversație.

Radu COSAȘU

Un spațiu bătut și el de gînduri

Problema, da, problema WC-urilor publice este una dintre cele imuabile ale României noastre dragi. Indiferentă la orînduirea de stat (pe gînduri sau pe vine), ea e curat apolitică și profund intimă. Istoria ei sfidează cele mai obsedante decenii, dincolo de înființarea ARLUS-ului în 1945 sau de „ștergerea diferențelor dintre sat și oraș". La sat și la oraș, sub monarhie sau „sub comuniști", a coborî într-un WC public sau doar a-l căuta într-o gară constituie una dintre cele mai stăruitoare și presante încercări (trecută de obicei cu brio și lejeritate) ale cetățeanului român. Literatura națională nu i-a dat dimensiunea cuvenită; avem o multitudine de restaurante, crîșme, bodegi, bufete-expres și, mai nou, bar-de-zi-uri, poeții ca poeții; dar și prozatorii uită că toate aceste „locații" au și un spațiu ceva mai tainic, bătut și el de gînduri, de multe ori esențiale în desfășurarea și dezlegarea unor angoase. Rămîne nemuritor, tot de la Caragiale citire, drumul amicului între două halbe, „cu pas mai mult hotărît decît sigur", către acel loc, în așteptarea trenului 167, „ăl mai bun pentru noi, ceferiștii", „cu cupeu separat" pentru Mița lui și șefu'... E limpede însă că nu literatura și nici filozofia nu vor rezolva problema. Atunci cine? Primăriile? Te poți baza pe ele? O ligă specială? Societatea civilă, tot ea?

Țin minte că, în ultimul deceniu al secolului trecut, am pus la cale cu Horia-Roman Patapievici, într-o spontană înțelegere, o ieșire în stradă, în frunte cu cei mai ardenți intelectuali (nu s-a pus în discuție dacă de dreapta sau de stînga...), pentru a cere o radicală îmbunătățire a WC-urilor publice. De comun acord, am convenit să nu-i zicem o revoluție, oricît de chinuitor ne apăsa problema. Nu glumeam. Eram foarte tineri, deloc recenți. Mă lucrează o idee: totdeauna ești prea tînăr în fața acestei chestiuni etern românești.

Stela GIURGEANU

Schimbarea la față

Apare cînd ești la Eroilor, pe lîngă Operă. Dar nu-ți faci probleme. E vag, mai mult un presentiment. Deocamdată relaxat, schițezi un zîmbet cînd treci pe lîngă și-ți amintești. Acum e un băruleț de fițe. Mai demult – un WC public murdar și plin de mirosuri. Transformarea a avut loc prin 2001, cînd Primăria de atunci a Bucureștiului a scos la mezat toaletele publice, motivînd gestul prin lipsa lor de igienă. Hotărîrea a semnat însă condamnarea la moarte a majorității WC-urilor publice, în favoarea spațiilor comerciale. Ceea ce a condus la altă afacere.

Ca să împace cerințele urbanistice europene, primarul Videanu a compensat lipsa toaletelor publice din Capitală, prin importul masiv de toalete ecologice. Așa a fost Bucureștiul invadat de bude europene pe dinafară, mioritizate, pe dinăuntru. Concentrate parcă toate în Cișmigiu, pentru că la fiecare cinci pași dai peste trei, patru, ba chiar șase. Tot să te treacă cînd mergi prin parc. Însă prezența lor, nu doar estetică, ci și olfactivă, a transformat Cișmigiul, de ani buni, într-o mare toaletă ecologică. Și chiar dacă ai nevoie, ai și mîndrie. Așa că treci pe lîngă, ținînd nasul pe sus.

Strîngi din dinți și mărești pasul. O ușoară îngrijorare fiziologică prinde contur pe chip. Trebuie să ajungi la Universitate. Aici, cu cinci mii, rezolvi. E amplasată chiar în subteranul kilometrului zero al libertății contemporane: buda din pasajul Universității. Importantă prin singularitate și lipsă de concurență. Cobori treptele, deja precipitat, te îndrepți cu avînt, căutînd totodată, ca să nu mai pierzi timpul, prin buzunar, o monedă.

Surpriza? „Budă în renovare!" Și tu în panică. Întrebi în stînga, întrebi în dreapta. Cafenelele din pasaj, McDonald's-ul, anticariatele... toate și toți depind(em) de ea. Iar ea, în renovare. Îți spune cineva, citind pe fața ta că situația e deja groasă: negociezi cu portarul de la Universitate, îi explici gravitatea situației și poate, poate te lasă...

Și urci treptele, cu maxilarele încleștate: românul se adaptează!

Cu privirea fixă: dar dacă portarul nu vrea?

Cu trăsături serioase: în ce se va transforma buda kilometrului nostru zero?

Andrei MANOLESCU

TV color, WC întunecat

● Știu un sat în care, pînă de curînd, fie vară, fie iarnă, unii oameni mergeau regulat în pădurea din spatele casei. Nu exista nici măcar clasica budă din fundul curții. La începutul secolului XXI, cîțiva și-au făcut closet în casă. Consătenii lor au fost de-a dreptul oripilați. I-au declarat împuțiți pe bărbații care se dedau la o asemenea practică în casă, iar de femei au zis că-s niște curve. Cu timpul, tot mai mulți au început să descopere însă avantajele acestei noi mode. A fost cam la fel cu televiziunea color, descoperită pe acele meleaguri cu vreo cîțiva ani înaintea closetului.

● Cineva mi-a povestit că acum doi ani, la intrarea într-o privată privatizată din gara Sinaia, i s-a cerut o taxă. I s-a dat, în schimb, o bucățică de hîrtie. Înăuntru era însă întuneric beznă, iar cînd s-a plîns de acest lucru, încasatoarea taxei i-a oferit un borcan în care era o lumînare.

Matei MARȚIN

Blocaje

Un prieten de-al meu (nu eu), se întorcea odată din Elveția, făcînd, cum se spune, rotocoale pe hartă, ca să nu ajungă așa de curînd în țara de origine, ca să mai stea un pic prin civilizație. La un moment dat, de atîta stat în mașină, burdihanul său, deloc mare, începu să protesteze. Cum mațele îi porunceau din ce în ce mai insistent să oprească, hotărî să tragă la o dugheană de la marginea șoselei, undeva la periferia – dacă se poate numi așa – capitalei micului principat Liechtenstein, Vaduz. Intră cu grijă în incintă și rămase, paralizat, în mijlocul încăperii. Atît erau de perfecte rosturile dintre dale, atît erau de albe plăcile de faianță, atît de strălucitoare oglinzile, atît de neatinse manetele nichelate ale robinetelor, atît de oxigenat văzduhul, încît crezu, pentru o clipă, că se află într-un muzeu. Se apropie cu grijă de unul dintre tronuri și se așeză încet, pe colacul de un alb imaculat. Stătu acolo preț de vreo oră, precum un șaman gata să intre în transă. Nici un zumzet nu-i tulbură gîndurile. Apoi se ridică și plecă. Nu reuși nimic din ceea ce își propusese: atmosfera asta nefirească avu un puternic efect inhibitor asupra acelei zone a creierului care controlează sfincterul. Nu putu să depășească blocajul decît mult mai tîrziu, undeva pe șoseaua de centură a mult mai orientalei capitale austriece Viena. Acolo putu, în sfîrșit, să-și golească mărunțaiele.

Cezar PAUL-BĂDESCU

Școala bărbăției

A existat o perioadă cînd toaleta publică a făcut parte din viața mea – într-un mod dramatic, aș spune. Este vorba de toaletele pe care a trebuit să le folosesc atunci cînd am ajuns în căminele din Grozăvești, în anul 1989. Camerele nu aveau baie proprie, iar WC-urile și dușurile se aflau la capetele palierelor. De fapt, „toaletă" e deja un cuvînt mult prea frumos ca să numești acele haznale. Bălți adînci de urină, closete pline și uneori refulate, pereți pe care indivizi grijulii își ștergeau degetele în lipsa hîrtiei igienice și un miros greu, pe care nici tot clorul din lume nu l-ar fi putut acoperi.

După cum se comportau într-o astfel de budă, oamenii se împărțeau în două categorii: cei care se aplecau și încercau să-și rezolve problema fără să atingă colacul WC-ului și cei care se suiau cu tălpile pe colac. A doua categorie (din care eu nu făceam parte, din fericire) a pierdut serios din adepți după ce unui tip, astfel cocoțat, i s-a spart closetul sub el, iar el, în cădere, și-a secționat pulpa – a fost luat cu Salvarea. Pentru un timp, bălțile galbene din toaleta noastră și-au schimbat culoarea în roșu.

În fine, nu vreau să continui să povestesc ororile din toaletele căminelor din Grozăvești. Tot ce pot să spun e că aceste toalete au constituit pentru mine ceea ce se zice că e armata – pe care n-am făcut-o – pentru un bărbat.

Adina POPESCU

La coadă

La Budapesta, în 1990, am văzut pentru prima oară o toaletă publică cu fise. Era coadă și noi căutam prin buzunare forinții salvatori. Nu a fost nevoie. Domnul din fața noastră a ieșit surîzător și ne-a ținut amabil ușa. Desigur, i-am urmat exemplul. În urma noastră era o femeie cu doi copii mici. Mi-am amintit episodul mult mai tîrziu. De fapt, mi-a fost povestit, pentru că pe atunci eram prea mică ca să-mi dau seama că cei care foloseau toaleta erau unguri, dar și vizitatori ai capitalei Ungariei din Europa de Est. Oameni obișnuiți să fraternizeze la o coadă și să găsească împreună mici șmecherii cu care să păcălească acea „autoritate" ostilă – în cazul nostru, o toaletă cu fise, cam naivă.

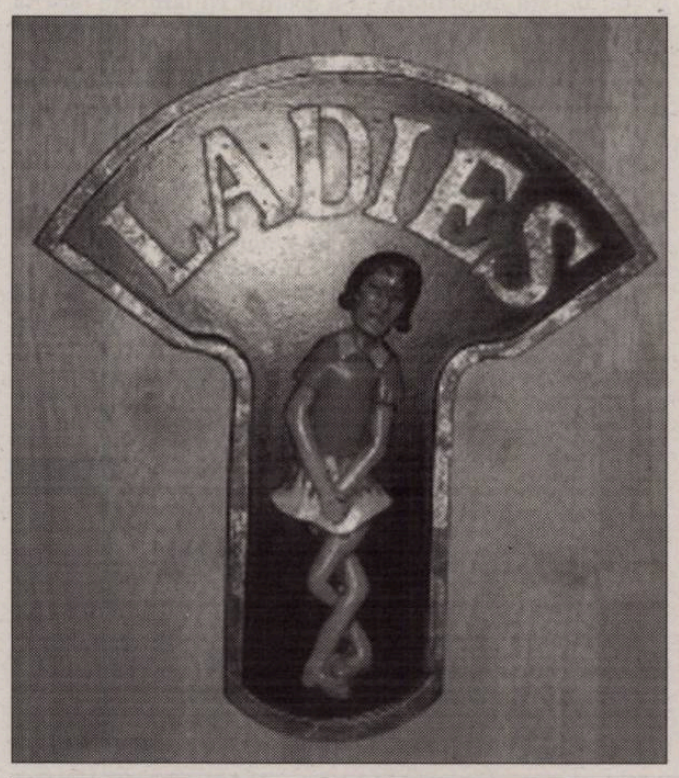

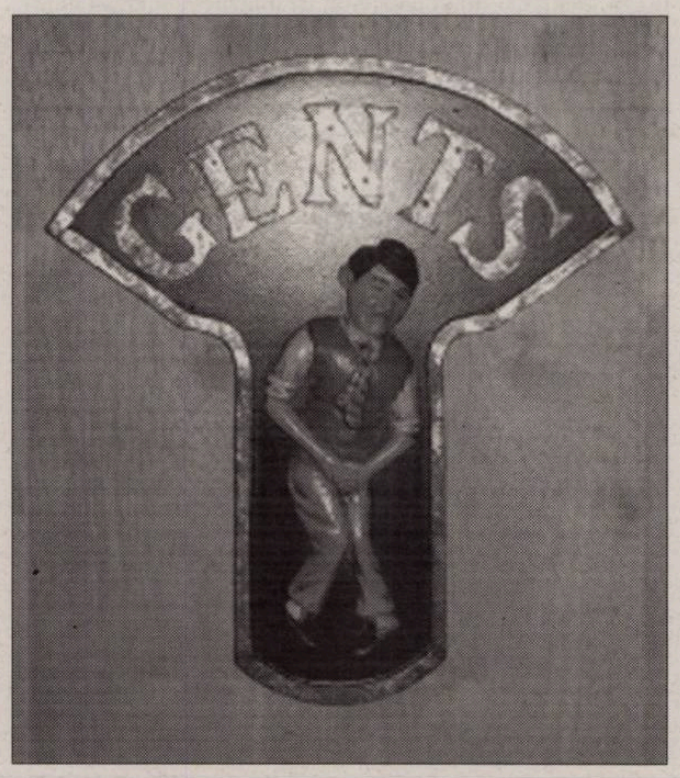

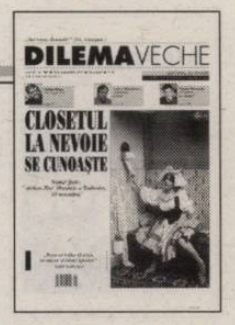

Oameni care în momentul cînd reușesc să înșele au o satisfacție unică, comună.

Au trecut 17 ani și am trăit o experiență asemănătoare anul acesta la Paris. La Domul Invalizilor există un singur loc cu pricina, la cofetărie. Destinat consumatorilor, însă pentru că altul nu e, te faci că plouă, te strecori prin cofetărie și cobori cele cîteva trepte la subsol. Două cabine. La femei, o coadă interminabilă, că așa e „la dame". La bărbați, aproape nimeni. La un moment dat, apar două poloneze supraponderale, mamă și fiică. Mama apreciază coada cu un ochi de cunoscător, fiica oftează, fixînd cu privirea ușa de la cabina bărbaților. După cîteva clipe în care se foiesc neliniștite, iau o decizie. Prima intră mama, fiica ține de șase. Apoi, fac schimb. Fiica stă ceva mai mult, timp în care apar doi britanici destul de grăbiți. Mama îi oprește cu un gest larg – „pe aici nu se trece!" – și le explică într-o franceză de baltă că era vorba de o urgență. Britanicii nu zic nimic, păstrează o aparență plină de politețe, dar se uită urît. În sfîrșit, iese fiica și, cu cel mai firesc gest cu putință, le face semn britanicilor că e liber. Cele două femei pleacă, nu înainte de a le arunca doamnelor, care continuă să aștepte la coadă, priviri superioare. Aici, la doi pași de mormîntul lui Napoleon, ele sînt două învingătoare crescute și educate în Europa de Est.

Iaromira POPOVICI

Idealuri și întîmplări

● Pentru mine, imaginea standard a closetului rămîne cel cu capac de plastic colorat, la care apa se trage de lanț: cel socialist, al copilăriei mele. Eventual asociat cu suportul de plastic cu floricele, băiețelul și fetița care fac pipi, puși pe ușa de la baie, și rezerva de hîrtie igienică, în cel mai bun caz roz, pare-mi-se chinezească...

● În fața unui WC elegant, nu pot decît să-mi scot imaginara pălărie: am intrat într-unul de acest fel la restaurantul „Vama Veche" unde, la femei, pe pereți e un tablou mare, iar în interior, printre altele, un jilț... În astfel de situații însă, closetul se îndepărtează de meschina lui funcție primară și devine loc de reflecții existențiale...

● Există toalete vesele, în care se aude muzica tare și alert, precum la KFC sau la Ruby Tuesday: parcă îți vine să faci totul în ritm, și să crezi că *life is beautiful*...

● În altele, dimpotrivă, există femeile de serviciu. Cum orice om își dorește oarece autoritate, indiferent de funcția lui, și acestea și-o manifestă, în moduri cît se poate de supărătoare: îți fac observații în legătură cu te miri ce și te supraveghează cu un ochi critic, cînd te oglindești.

● Conversațiile telefonice pe care le auzi din cabina alăturată sînt, de cele mai multe ori, exact ce te-ai aștepta să fie: am auzit, la mall, o fată declarîndu-i iubitului că a rămas însărcinată...

● Îmi plac toaletele benzinăriilor care se respectă, cu predilecție OMV: au, pe uși, lista celor care trebuie să le curețe și a sancțiunilor pentru cei care nu au respectat-o.

● Cel mai prăpădit WC în care am fost era unul turcesc, din lemn putred, în care riscai oricînd să cazi; peretele lui era crăpat, iar de dincolo de crăpătură te privea... un porc. Însă el se afla într-o curte pitorească și sălbatică...

● În America, toaletele se numesc, mult mai intelectual și mai aproape de o utilizare mai puțin concretă, *restrooms*.

Simona SORA

Zece toalete pariziene

Vrînd-nevrînd, am ajuns să cunosc, în ultima lună, (prea) multe stabilimente igienice din Paris. Iată primele zece care-mi vin în cap, fiecare cu povestea ei olfactivă, vizuală, auditivă...

● *Les Deux Magots,* cafeneaua unor cupluri celebre, are lîngă intrarea spre toaletă o vitrină cu obiecte DM (cești, linguriță, degetare, ciocolățele), păzită de o doamnă cu aer marțial, îndelung fardată și coafată, care indică, în răstimpuri, farfuria cu blazon din mijlocul mesei, repetînd: „Combien vous voulez".

● La *Père Lachaise,* dintr-o toaletă nesemnalizată, aflată între vechiul colombariu și noul crematoriu, se aude, printr-un hublou, vocea sacadată a unui ghid: „On dit jamais *incinération,* on dit toujours, pour les sujets humains, *crémation*".

● La *Panthéon,* mirosul imemorial al vechilor toalete se simte, seara la ora 6, de la intrarea în marea criptă.

● La *Biblioteca Națională* (cea nouă), o toaletă-buncăr de oțel și porțelan, străbătută de celule fotoelectrice. La chiuvete apa curge trei secunde, cît să apuci să-ți întinzi săpunul pe mîini; în schimb, la toaletă, apa se trage singură nonstop. Ca să ajungi în zona cu pricina, străbați vreo 2 km, din orice sală de lectură ai porni, și-ți vizezi măcar o dată cardul de bibliotecă. În jurul toaletelor există o zonă Internet, unde se aplică adesea așteptarea preventivă.

● La *Versailles,* duminica, în fața toaletei principale, o coadă imensă de japonezi și americani care strîmbă din nas la mirosul de ceapă arsă venind dinspre restaurantul de deasupra.

● *Au comptoir de Nôtre Dame,* o cîrciumă turistică dotată cu o veritabilă budă turcească, în care n-ar intra decît un om disperat sau grav bolnav psihic.

● În toaleta restaurantului de la *Grand Arche* dai peste o prelungire a expoziției de pictură numerică deschisă în muzeu: trebuie s-o fixezi, ca-n *Seinfeld,* 30 de secunde și apoi să privești aiurea. Unii uită de ce-au intrat.

● Într-un restaurant japonez de pe Avenue Sébastopol, lavoarul e presărat cu petale de trandafir roz murate, care miros a *L'air du temps.*

● La una dintre sutele de toalete din *Luvru* (cea de lîngă sarcofagul unui cuplu etrusc de o veselie postumă molipsitoare), o hispanică își consulta *amiga:* „Cum puteau ști francezii ăștia că mîna din vitrină e chiar a Victoriei de la Samothrace? Nici nu se potrivea...".

● La *Muzeul Jacqemart,* se intră în toaletă direct din expoziția Fragonard, printr-o oglindă cu simbolistică sexuală. Senzație de intimitate și de vagă continuitate.

Dan STANCIU

Din auzite

Dintre cele cinci simțuri pe care le-am avea (după unele cifre), doar văzul, mirosul și auzul sînt puse la treabă într-un closet, în mod constant. Pipăitul și gustul (teoretic, cel puțin) nu prea au de lucru pe-acolo. M-aș opri un pic asupra auzului, pentru a asculta ce spune Claude-François-Xavier Mercier de Compiègne, în lucrarea sa *Elogiul bășinii. Dizertație istorică, anatomică și filozofică,* apărută în 1798: „Varietatea sunetelor are trei cauze principale: materia vîntului, natura canalului și forța subiectului. Dacă materia vîntului este uscată, sunetul este limpede. Cînd este egală și de aceeași natură, el este simplu; cînd este eterogenă, el este multisonor. Cînd canalul e strîmt, sunetul va fi ascuțit; cînd e larg, sunetul va fi grav. E limpede așadar că diferențele dintre sunete își au obîrșia în diferențele dintre cauze".

Același autor distinge două mari tipuri de bășini: bășinile *vocale* și bășinile *mute.* O bășină amplă este *plenivocală,* iar una (să-i zicem) sfrijită este *semivocală.* Tot el atrage atenția că *bășina limpede* (care nu are miros) nu trebuie confundată cu *bășina mută* (sau *feminină)* sau cu *bășina groasă* (numită *bășină de zidar),* precizînd că *bășinile limpezi* pot fi *simple* sau *compuse.* Cele compuse sînt numite *diftongi.*

Mădălina ȘCHIOPU

Buturuga mică și infectă

Pe cei care gîndesc că subiectul closetului este derizoriu îi rog să-și imagineze următoarea scenă. Ești invitat la cineva. Gazda este fermecătoare. Casa este aranjată după chipul și asemănarea proprietarului: vădește bun-gust și educație. Îți arată tablourile valoroase, obiectele de artă, poate colecția impresionantă de timbre, biblioteca imensă. Te invită la masă – un regal culinar. La un moment dat, întrebi unde este toaleta. Șoc: ghemotoace de hîrtie igienică pe jos, miros îngrozitor, urme de fecale pe pereți, iar din nebăgare de seamă calci pe ceva care-ți promite că o să ai noroc toată ziua. Nu-i așa că orice ar spune și ar face șarmanta gazdă, de acum înainte, este zadarnic? Că oricîte vorbe de duh ar rosti, nu poți să le întîmpini decît cu un zîmbet subțire?

Cam asta se întîmplă cu occidentalul care vizitează România. Degeaba îi arăți că și aici, dacă vrei, găsești mall-uri, bănci, bijuterii Cartier, haine Versace, cluburi de fițe, interlocutori cu engleză sau franceză fără cusur. Zadarnic îl duci la restaurantul unde mămăliguța cu brînză și smîntînă te face să te lingi pe degete. La o adică, poți să-i și povestești, dacă nu știe, ce îi datorează Yehudi Menuhin lui George Enescu. Pentru că, dacă are nenorocul să treacă printr-o toaletă publică (atunci cînd există!), pe fața lui va încremeni un zîmbet subțire. Buturuga mică a răsturnat carul cu impresii bune.

În fond, diferența de civilizație nu se vede în lucruri nobile și mărețe – ele se întîlnesc pretutindeni. Deosebirea începe cu felul în care te raportezi la cele urît mirositoare.

Alex. Leo ȘERBAN

Clo la Paris

Acum cîțiva ani am fost invitat la un restaurant foarte căutat din Marais – cartierul de fițe al Parisului. Se chema, dacă nu mă-nșel, „Chez Louise et Michel", sau ceva de genul. Îmi închipuiam – ținînd cont de notorietatea locului – că trebuie să fie un restaurant foarte luxos, în stilul acela „design" care presupune un *look* impersonal, rece și aseptic... Nici pomeneală: „Chez Louise et Michel" e(ra) mai mult un fel de „local familial", mic și înghesuit, la parterul unei case care – cam ca toate din Marais – bătea jumătatea de mileniu.

Ce-i drept, se mînca sublim: Louise (sau Michel) erau niște bucătari *hors pair,* care știau să gătească expert lucruri simple. De altfel, interiorul restaurantului era un prim indiciu că acolo nu puteai să ceri șmecherii „fusion" – gen două fire de sparanghel cu un strop de soia; cereai mîncare gătită *à l'ancienne,* delicioasă și nu-știu-cît de sănătoasă (mai ales în privința colesterolului!). Pereții (afumați) erau acoperiți de rame cu fotografii vechi de familie, tavanul (jos) era brăzdat de bîrne înnegrite pe care erau atîrnate jamboane și funii de usturoi, iar lumea (înghesuită, cum spuneam) mînca la mese simple de lemn – ca-ntr-un bistrou sătesc, presupun...

Cina a fost memorabilă. Dar, la un moment dat, am simțit nevoia irepresibilă de a mă duce în locul acela unde, nu-i așa, și împărații merg pe jos. Am întrebat unde e *„l'endroit"* și mi s-a făcut semn că undeva, în fund. M-am dus, deci, „în fund" – ceea ce însemna să ies, practic, din clădire (printr-o ușă laterală) și să reintru într-un soi de baracă de lemn care, de n-ar fi fost din Marais, sigur ar fi fost din Pocreaca.

Strict figurat vorbind, nu-mi mirosea bine... Cînd am pătruns însă în locul cu pricina (mic și întunecos, cu un biet bec chior aninat de tavan), am crezut că nu văd bine, sau că – printr-o spărtură în timp și, mai ales, în spațiu – m-am întors în 2 Mai-ul adolescenței mele: „clo"-ul era turcesc!

Atunci am înțeles un lucru simplu (ca și localul): cînd vine vorba de „nevoi irepresibile", luxul e un moft... și abia cei obsedați de microbi, maniaci ai imaculării, riscă să ia tot felul de boli și să cadă la pat cu febră. Dacă, însă – ca și mine –, aveți o relație „prietenoasă" cu microorganismele (care sînt peste tot, inutil să le combați...), atunci iată o veste bună: *nu ți se întîmplă nimic!* Nu poți „lua" ceea ce „ai" deja – se cheamă că ești vaccinat.

Așa că *vive les chiottes* (bude, closete, toalete, WC-uri și cum li s-o mai fi spunînd...), nimic din ce găsești acolo nu ne e străin!

Ruxandra TUDOR

Ocupat, vă rugăm, reveniți!

Instantaneu, îți îngheață șira spinării. Faci regretabila greșeală să analizezi ce-i în jurul tău – o mare de oameni, îmbulzeală, forfotă – și te cuprinde o panică vecină cu claustrofobia. Brusc, toată lumea devine drăguță cu tine. Ești schimonosit și alb la față, iar disperarea ta îi impresionează pe cei din jur. „Ți-e rău, duduie?", „O fi gravidă, sărăcuța!", „Deschide, mamă, un geam!". Și vorbesc întruna, își dau cu părerea, iar tu ba tremuri de frig, ba simți că te sfîrșești de cald și vrei să-i faci pe toți să dispară – tu ai nevoie de o budă, iar ei fac pe amabilii cu tine! Transpiri abundent, te ia cu spasme și nu-ți dorești decît un loc care să-ți curme suferința. E bun și un pom, primul care îți iese în cale! Cobori năuc, lovind cu coatele în bunătatea celor din jur, și cauți hipnotizat un gang, o scară de bloc, un loc dosit – s-a mai văzut, nu ai fi tu primul! Este aberant, dar limpede nu mai ai cum să găsești în chinuiala umilitoare care te încearcă. Și dai într-un final aproape apoteotic peste ea, buda, și, cu un efort care este peste puterile tale, te înfigi în ușă! „Ocupat, dom'le! Așteptați puțin, ce Dumnezeu!" Consternare? Nu mai e timp nici măcar de așa ceva!

Mircea VASILESCU

Prin benzinării

Am la activ zeci de mii de kilometri parcurși cu mașina prin Europa, de la Gibraltar pîn' la Cercul Polar (scuzați rima). Călătorului îi șade bine cu drumul, iar drumului îi șade bine cu toalete publice bine plasate. De la București spre Vest, pînă ieși din România, norocul călătorului se cheamă closetele din benzinării. Unele sînt „ca-n Occident" (curate, adică), pentru că firmele vestice au adus cu ele și know-how-ul. Altele însă – în ciuda know-how-ului – au luat „aerul locului". Cînd treci în Ungaria, proporția celor curate crește. Abia din Austria stabilimentele cu pricina capătă cu adevărat un aer instituțional: sînt anunțate pe marginea autostrăzii („WC – 8 km", de pildă), ceea ce reglează relația dintre ritmul biologic și accelerația mașinii. Tot de acolo începe și tehnologizarea – uși automate, celule fotoelectrice etc. Cea mai complexă aventură tehnologică am întîlnit-o undeva în Bavaria. La intrare, un automat îți elibera o cartelă de carton (cu fir metalic și cod de bare, antifraudă care va să zică), cu care puteai intra printre bariere metalice; trebuia s-o păstrezi însă și pentru a putea ieși, printre alte bariere metalice... (Dacă aveți urgențe, evitați locul: procedurile de acces durează...) La întoarcerea spre București, „șocul readaptării" include și faptul că stabilimentele sînt mai rare. Și trebuie neapărat (pardon) făcut ceva pe Valea Oltului, pe direcția dinspre Sibiu spre Rîmnicu Vîlcea: parcă sînt mai puține benzinării decît „la dus". Dar, una peste alta, e bine: pe vremea comunismului și a lui PECO, lanul de porumb și pădurea erau sfinte; acum, cu atîtea firme distribuitoare de benzină, parcă pleci mai sigur la drum – o dovadă concretă că privatizarea a fost bună la ceva...

Rodica ZAFIU

Între privat şi social

Care e termenul neutru, într-o serie de sinonime destul de lungă în care se întîlnesc, ca de obicei, Orientul şi Occidentul, expresivitatea populară şi eufemismul cult? Cel mai frecvent e *closet,* pe care îl aleg în genere şi dicţionarele noastre, pentru a grupa în jurul său explicaţiile şi sinonimele. Îl înregistrează şi dicţionarul academic *(DA,* volumul I, litera C, 1940), ca neologism – pe atunci – recent, cu varianta *water-closet.* Termenul e printre cele mai vechi anglicisme pătrunse în română, în mare măsură prin intermediar francez şi german, cu pronunţia adaptată şi cu accentul deplasat pe silaba finală. Englezescul *closet,* cu sensul „cămăruţă", „cabinet" (de origine franceză, din *clos),* a fost preluat de mai multe limbi în compusul *water-closet* (datat 1755), păstrat astăzi mai ales prin abrevierea WC. Anglicismul reajunge în franceză la începutul secolului al XIX-lea, circulînd apoi mai ales în formele de plural *water-closets* şi *waters* („aller aux *waters");* în germană, apare şi în varianta *Klosett.* În vreme ce *water-closet* a ieşit din uzul englezei britanice şi americane (care preferă azi termeni ca *loo, restroom* etc.), abrevierea WC se foloseşte în continuare în multe limbi din spaţiul european, fiind pronunţată după regulile locului (în franceză: *ve-sé).* În mod surprinzător, *DEX* 1996 nu înregistrează forma *vece* (prezentă totuşi în suplimentul său din 1988); *WC, vece* sau *veceu* lipsesc şi din *DOOM* 2005. Noroc cu dicţionarul academic (volumul XIII, litera V, 1997), în care apare adaptarea *veceu* (cu varianta *vecé).*

În mai toate limbile şi culturile, zona lexicală a necesităţilor fiziologice este pîndită de tabuuri şi produce eufemisme mai mult sau mai puţin obscure. În româna standard, neologismul *closet* s-a devalorizat deja într-o anumită măsură, trecînd în categoria cuvintelor exacte, dar nu perfect neutre stilistic: potrivite într-o descriere realistă, dar evitate în interacţiunea socială. *Closet* poate fi ilustrat de citate literare şi publicistice, interbelice (apare, de exemplu, în proza lui Ionel Teodoreanu sau Mircea Eliade) şi actuale („albeaţa de laborator a closetelor", la C.T. Popescu – *Copiii fiarei,* „se auzea tot: apa trasă la closet, voci de la televizor, muzică...", M. Cărtărescu – *De ce iubim femeile).* Pentru o întrebare discretă, într-un restaurant, *closet* e însă prea direct; *veceu* se situează cu o treaptă mai sus pe scara informal/formal, dar cel mai recomandabil pare a fi *toaletă / toalete,* franţuzism folosit deja eufemistic la origine – *la toilette* (în Belgia) / *les toilettes* (în Franţa) – şi preluat de mai multe limbi, de la engleză la rusă – cum o arată experienţa turistică şi *tualetul* lui Vasile Ernu. De altfel, o comparaţie lingvistică şi interculturală demonstrează că eufemismele cele mai tipice şi banale se bazează pe extinderea metonimică a spaţiului consacrat igienei personale: dacă *toaleta* e în genere closetul *public,* cel privat este mai ales *baie* (în mai multe limbi pot fi desemnate astfel – it. *bagno,* sp. *baño* – şi WC-urile publice).

În română, termenii cei mai vechi, atestaţi în texte din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, sînt derivate de la verbe moştenite din latină: *ieşitoare* – la Varlaam („Arie întră într-una de ieşitorile cetăţei") şi Dosoftei – şi *umblătoare* – la Neculce („Nici păn'la umblătoare nu-i lăsa să iasă, ce şi acolo cu păzitoriu"). Legătura dintre cele două cuvinte e evidentă, chiar dacă se pot avansa mai multe explicaţii asupra evoluţiei lor semantice. Cel mai probabil mi se pare să fi funcţionat şi în limba veche tendinţa eufemizării ironice *(umblătoarea* fiind, aşadar, un „ambulatorium", loc de plimbare). Turcismul *hazna* nu desemnează decît o parte din instalaţie – rezervorul subteran al closetului tradiţional –, dar merită amintit pentru surpriza etimologică pe care o produce celor care îl descoperă, pe nepregătite, în textele vechi: în care *haznaua* e orice depozit subteran, în special cel care cuprinde un tezaur: „haznaoa cea împărătească". Secolul al XIX-lea e desigur franţuzit, dar termenii latino-romanici – *cabinet, privată, latrină, retiradă* – ne vin adesea prin intermediar german; neologismele vremii, oficiale şi/sau elegante, vor ieşi ulterior din uz (ca şi *vespasiană* şi *pisoar* – cu un referent mai restrîns, specializat –, tot de sursă franceză). Ierarhia personală a opţiunilor stilistice de pe la mijlocul secolului XX putea fi de tipul celei descrise de Ionel Teodoreanu, în *La Medeleni:* „Substantivul «ritiradă», utilizat de servitori, Neculai nu-l accepta nici subt forma «closet». Formula lui Neculai era «locul», rostită cu o uşoară ridicare a capului şi o tainică aplecare a genelor, ca şi cum ar fi spus o parolă conspirativă".

În uzul colocvial actual s-a extins destul de mult regionalismul *budă,* de sursă slavă (rusă, poloneză) şi/sau maghiară. E uşor de înţeles trecerea de la sensul „colibă", „baracă", la desemnarea closetului ţărănesc „din fundul curţii". Sonoritatea cuvîntului contribuie la succesul său actual, ca şi omonimia cu numele mitologic-religios: producătoare de şoc intercultural şi sursă de jocuri de cuvinte mai mult sau mai puţin reuşite (în argoul militar, de pildă, *budist* este cel care spală toaletele). Între cuvintele familiare intră şi abrevierea *clo,* ca şi eufemismul ironic şi antifrastic *tron* (pentru scaunul de closet; metaforă care se regăseşte în mai multe limbi).

© C. Paul-Bădescu

Multe dintre eufemismele „toaletei", adesea utilizate ironic, sînt perifraze, elipse şi aluzii de circulaţie mai largă sau inventate într-un cerc restrîns, dar de obicei destul de transparente: „se aud bubuituri în uşa compartimentului *unde nu intră decît o persoană"* (Caragiale, *Domnul Goe...).* Adesea, asocierile înnobilează actul fiziologic, emfatizînd retragerea, izolarea, cărora li se atribuie scopuri înalt intelectuale *(locul de chibzuinţă).* Prin joc de cuvinte – reinterpretarea iniţialelor WC – a apărut şi eufemismul *Vecinul Costică,* atestat în dicţionarul de argou al lui Dan Dumitrescu (2000) şi pe forumuri („vizite dese la vecinul Costică"; vezi şi wordreference.com, tema „euphemisms for using the toilet"). Puţini mai folosesc astăzi formula *zero-zero* („un domn grăbit intră la *zero-zero"),* provenită din citirea simbolului 00, care apărea într-o vreme destul de des pe uşile toaletelor publice. Simbolul pare să ne vină din Germania, unde – dacă informaţiile de pe Wikipedia germană sînt adevărate – numerotarea camerelor de hotel începea cu WC-ul de pe hol, de la parter – nr. 00. Seria eufemismelor pentru „a merge la toaletă/a folosi toaleta" (de exemplu: *a da un telefon, a schimba apa la acvariu* etc.) e bineînţeles bogată şi în permanentă reînnoire.

În fine, stilul oficial – tehnic-administrativ – a creat sau preluat sintagma *grup sanitar,* care a devenit pentru unii vorbitori, probabil prin confuzie paronimică (şi dintr-o mai adîncă nelămurire asupra sensurilor proprii ale cuvintelor), *grup social*: „saloanele... sînt dotate, fiecare, cu *grup social propriu (chiuvetă, cabină de duş, WC)"* (virtualarad.net, 27 aprilie 2006). Astfel, closetul reuşeşte să ocupe extremele vieţii cotidiene: e deopotrivă *privat* şi *social.*

O toaletă pentru fiecare

Potrivit Organizaţiei Mondiale a Sănătăţii, aproximativ 2,6 miliarde de oameni nu au acces la o toaletă decentă. Mai mult de jumătate dintre aceştia trăiesc în China şi în India. Şi din acest motiv, cel de-al şaptelea summit mondial al toaletelor s-a organizat la New Delhi, la sfîrşitul lunii octombrie. Experţi în domeniul sănătăţii din 40 de ţări s-au întîlnit aici pentru a găsi soluţii ca toată lumea să aibă toalete pînă în anul 2025. Bindeshwar Pathak, un specialist în domeniul sanitar, a declarat la conferinţa de presă că summit-ul va permite un schimb de idei despre cum ar putea să ajungă instalaţiile sanitare la cei care au nevoie de ele. „Tehnologiile noi şi mai ieftine care sînt în acelaşi timp prietenoase cu mediul înconjurător vor fi şi ele un subiect de discuţie la summit" – a mai spus expertul.

În India, din cauza lipsei unui sistem de canalizare modern, aproape jumătate de milion de oameni desfundă toalete şi cară excremente umane pe care le aruncă direct la gropile de gunoi. Ei acceptă aceste joburi pentru că nu au de ales, cererea de locuri de muncă depăşind cu mult oferta.

(sursă: Reuters)

Vintilă MIHĂILESCU

Weltanschauung cu closet

– asta doar în caz de nevoie –

Colega mea din Italia dorise să meargă la toaletă, drept care se îndreptase spre frumoasa baie cu faianţă şi apă curentă din fundul coridorului. Stăpîna casei a luat-o însă de braţ şi a condus-o la vechiul closet din fundul curţii. Apoi i-a explicat, candidă, că baia aceea, din casa cea nouă cu zece camere, foloseşte „doar în caz de nevoie"...

Este o stare tipică de „tranziţie". Căci şi closetul are tranziţiile sale! „Pe vremuri" era altfel, era mai simplu, căci exista doar closetul din fundul curţii – de care, iată, celor de la ţară nu prea le vine să se despartă. Lucru explicabil, şi nu ridicol, aşa cum poate părea la prima vedere. Lucru dificil, de asemenea, căci înseamnă a se despărţi total, nici mai mult, nici mai puţin decît de un *Weltanschauung.*

Nimic nu există la întîmplare în gospodăria ţărănească, totul are un rost, care se trage la rîndul său dintr-o rînduială. Aşa şi cu closetul: a fost rînduit ca sacrul să fie despărţit de profan, iar curatul, de murdar. Toate culturile tradiţionale au oroare de ceea ce Mary Douglas numeşte „poluare simbolică". Aşa şi ţăranul român, care nu poate accepta să întineze spaţiul curat al casei prin apropierea unui spaţiu murdar al excrementelor. De aceea closetul trebuie să fie cît mai departe de casă, iar activităţile legate de el nu pot să aibă loc decît în afara casei, în spaţiul periferic al murdăriei. De unde şi ambiguitatea „modernizării": ne construim baie şi WC în casă, dar le ţinem „curate"!

Closetul face deci parte din această geografie simbolică a curatului şi murdarului, dintr-o viziune despre „curat" care nu are prea mult de a face nici cu *igiena,* nici cu *confortul* – preocupări şi norme dintr-o altă lume. Din această perspectivă, nu te speli, ci te *primeneşti.* Iar descîntecele te lasă *curat şi luminat, ca argintul strecurat...*

În această lume, nici murdăria nu era gunoiul nostru de astăzi. Ea îşi avea locul ei rezervat şi nu trebuia să dispară neapărat în tomberoane şi maşini de salubrizare, pentru a fi ascunsă undeva departe. De aceea o mai găsim şi astăzi la periferia caselor noastre urbane, adică pe străzile oraşelor patriei în tranziţie...

Laura RĂDULESCU

Buda la chinezi – „o țară, două sisteme“

Sosisem în Beijing cu o zi înainte şi mi se pusese în vedere să evit, pe cît posibil, utilizarea toaletelor publice. „Sînt bude turceşti şi sînt foarte murdare.“ Însă după 5 ore de mers pe jos, berea chinezească băută la una dintre puţinele terase din centrul oraşului şi-a spus cuvîntul. „Eşti norocoasă!“ – mi s-a spus. Ne aflam în faţa celei mai mari librării din Beijing, o clădire cu 6 etaje din zona pietonală Wanfujing, unde toaletele se pare că erau decente. „Urcă la etajul III şi toaleta e în faţa scărilor rulante.“ Cum în China etajul III înseamnă de fapt etajul II, mi-a luat ceva vreme să mă dumiresc că nu mă aflam unde trebuie. Am izbutit, finalmente, să găsesc ceea ce căutam, după 10 minute de arat printre copii chinezi care citeau benzi desenate pe jos şi studenţi care învăţau din cărţile pe care nu-şi puteau permite să le cumpere. Fericirea mea era maximă! *Evrika!* Prietenul meu avusese dreptate, toalete decente, nimic nou, nimic diferit – îmi spuneam – însă nu aveau uşi! Într-o fracţiune de secundă, logica mi-a dictat să folosesc ultima cabină. Bun! Aici nu mă va deranja nimeni. Nu şi în China! Într-adevăr, nu mică mi-a fost mirarea să constat că, la finalul sesiunii, în faţa mea, uşor aplecată şi cercetîndu-mă atent, se afla o tînără care, observînd (cum, nu ştiu!) că nu sînt asiatică, voia să exploreze diferenţele dintre noi.

În China nu există pudoare cînd vine vorba de nevoile fiziologice. Copiii mici sînt îmbrăcaţi şi acum în pantaloni desfăcuţi între picioare şi pînă şi iarna poţi avea surpriza să vezi vreo mămică în parc sau pe trotuar, ajutîndu-şi copilul să-şi facă nevoile. În toaletele publice din vechile cartiere de *hutong*-uri (casele tradiţionale chinezeşti), nici măcar pereţi despărţitori nu sînt, ba chiar acolo, unde, dimineaţa, toată lumea merge, vecinii socializează, fumează, citesc ziarul, iar întrebări de genul „Ce găteşti azi?“ sînt obişnuite, *în timp ce...*

Nu crezi pînă nu vezi, aşa că, în toaleta tradiţională a unui restaurant, în care mă aflam cu prietenii, m-am trezit lîngă mine cu chelneriţa care mă servise la masă şi care mi-a dat bună ziua şi m-a întrebat senină din ce ţară sînt. Tot *în timp ce...*

Aflu acum că, recent, s-a interzis scuipatul pe stradă – deh, se pregătesc de Olimpiadă. Între timp, toaletele publice primesc din partea municipalităţii rating-uri de pînă la 5 stele. În blocuri şi hoteluri, toaletele sînt de tip occidental. Cu toate acestea, în cartierele de *hutong*-uri toaleta şi duşurile sînt la fiecare capăt al străzii, în sate denumirea este deja improprie, cîteva găuri în pămînt sau în zid rezolvînd problema, iar în centrul capitalei, în restaurantul vestit pentru specificul său, „raţă Beijing“, vizitat de personalităţi celebre şi unde la intrare tronează poze cu Bill Clinton, e bine să te (ab)ţii. Un prieten îmi povestea că, într-o călătorie prin China, în timp ce aştepta trenul, cîţiva chinezi „evoluau“ direct pe peron.

În Hong Kong şi Macao treaba stă altfel. Colonizarea şi-a spus cuvîntul şi condiţiile sînt mai civilizate, la standarde occidentale (sau aproape...). În China continentală însă, la întrebarea „de ce aşa?“, ţi se explică că *squat toilets* sînt mult mai sănătoase pentru procesul fiziologic în cauză şi că, oricum, nu e nici o ruşine, toată lumea face.

Într-o ţară cu o cultură atît de aparte, e greu să nu faci gafe, e imposibil să nu fii pus într-o situaţie jenantă. Nu ştiu dacă mă mai poate impresiona ceva, după cele trăite în China, deşi unii spun că India îţi oferă o altă definiţie a cuvîntului „murdar“. Ceea ce nu îmi pot explica este cum se schimbă radical atitudinea lor în faţa unei bluze mai decoltate, a unui sărut scurt pe obraz, de „la revedere!“, cum ridică din sprînceană dacă văd pe stradă o femeie care poartă sandale pe piciorul gol.

Oricît de bine te informezi, oricîte poveşti asculţi, oricît navighezi pe Internet, odată ajuns în China realitatea este atît de diferită, încît vei constata că aşa-zisa ta pregătire pentru această experienţă este cel puţin insuficientă şi că nu, chinezii nu sînt toţi la fel, că parterul este de fapt etajul I, că acolo nu se lasă bacşiş deloc, că mesele sînt foarte importante şi nu se sare peste ele, iar dacă sînt însoţite şi de un pui de somn, scurt, dar bun, cu capul pe tastatură, cu atît mai bine, că familia şi tradiţiile sînt sacre, că sloganul „o ţară, două sisteme“ se aplică, de exemplu, şi în cazul toaletelor.

Cultura chineză spune că este nepoliticos să răspunzi „nu“. La întrebarea „Este o toaletă pe aici?“, răspunsul „Cred că ar fi bine să mai mergem“ nu sună deloc liniştitor. Cu toate cele povestite, nu vă descurajaţi, China merită vizitată şi, vorba cîntecului din *Monty Python*, „*I* (still) *like Chinese*“.

Preţuri boiereşti pentru mediul rural

Bugetul Educaţiei pe 2008 prevede alocarea a 370 de milioane de lei pentru construcţia de grupuri sanitare pentru 2911 şcoli şi grădiniţe din mediul rural. La un simplu calcul, preţul unei „toalete rustice“ va ajunge la peste 120.000 de lei – echivalentul a 37.000 de euro.

„Preţul a 20 mp de construcţie cu 10 bideuri şi 4 chiuvete, la care se adaugă o fosă septică şi alimentare cu apă de la un puţ cu pompă nu costă mai mult de 17.000 de euro“ – a precizat Octavian Iordăchescu, manager de proiect la Societatea de construcţii South Pacific, dezvoltator de proiecte rezidenţiale.

(Adevărul, 16 octombrie 2007)

Alexandru OFRIM

Lectura la toaletă

Practic, lectura poate fi efectuată oriunde, chiar şi la masă, în timp ce mănînci. Andrei Pleşu remarca într-un articol publicat în *Dilema* din 1993, „Cum citim ziarele“, faptul că această activitate, lectura, „se întrepătrunde misterios cu insondabile procese organice. «Bolul» informaţional se prelucrează la nivel de intestin“. Metaforic, cartea poate fi devorată, mîncată pe nerăsuflate. Avem chiar o „dietetică a lecturii“, deseori preferăm o „carte uşoară“, adică una mai uşor de mistuit, o „lectură digestivă“.

Aşadar, a citi înseamnă senzorialitate, gesturi, posturi ale corpului, suporturi materiale şi locuri. Fiecare dintre noi are un ceremonial propriu al lecturii, tabieturi ale acesteia: patul, fotoliul, lumina, ţigara, cafeaua. Înainte de a ne instala în lectură, ne amenajăm un cadru confortabil care să participe la starea de bine a corpului. Lectura devine o plăcere.

Parcă Freud a fost cel care a semnalat că principiul plăcerii se regăseşte şi în funcţia fiziologică a defecării. Deschiderea sfincterului, evacuarea deşeurilor „josului corporal“ duc la o senzaţie de plăcere, de uşurare. Excreţia se exercită într-un spaţiu ecranat de privirile celorlalţi. Avem de-a face cu o funcţie privată, solitară, individuală. Lectura la fel, tot o practică solitară. Atunci de ce să nu asociem aceste două activităţi atît de plăcute?

Practica aceasta, a lecturii la toaletă, nu este deloc nouă. Alberto Manguel, în celebra sa *Istorie a lecturii,* o găseşte atestată în secolul al XII-lea, în *Viaţa Sf. Grigore,* unde toaleta este descrisă ca „un loc de retragere unde poţi citi fără întrerupere“. Însă în secolul al XII-lea, latrinele erau afară, ceea ce prezenta un mare inconvenient, mai ales iarna... Un istoric francez, Roger-Henri Guerrand, a scris o istorie a toaletei: *Les lieux. Histoire des commodités* (1982). De la el aflăm că „privatizarea excreţiei“ începe cam din secolul al XVI-lea, cînd toaleta îşi face loc în interiorul locuinţelor. Tot acum se răspîndeşte, în mediile avute, o piesă de mobilier, un fel de scaun cu un bazin de faianţă dedesubt, avînd ataşată şi o măsuţă pentru citit sau scris. În secolul al XVIII-lea îşi face apariţia WC-ul modern, cu jet de apă, instalaţie amplasată într-o încăpere a casei. Mirosurile urîte sînt îndepărtate. Lectura găseşte un spaţiu propice de desfăşurare, în acest loc al intimităţii corporale.

Toaleta casei de la Combray devine pentru Marcel Proust un loc de refugiu, de retragere: „Rezervată unei întrebuinţări mai deosebite şi mai vulgare, această încăpere mi-a slujit multă vreme drept adăpost – fără îndoială pentru că era singura pe care-mi era îngăduit să o încui cu cheia – al tuturor îndeletnicirilor mele care cereau o singurătate inviolabilă: cititul, visările, lacrimile şi voluptatea“. Henry Miller recunoştea că multe dintre lecturile lui frumoase au avut loc la toaletă: „Sînt pasaje în *Ulysses* pe care nu poţi să le citeşti decît la toaletă, dacă vrei să extragi toată savoarea conţinutului“.

Probabil că aţi fost musafir prin diverse case şi, mergînd la toaletă, aţi observat aici vrafuri de reviste, de ziare... Înseamnă că gazdelor le place să zăbovească mult în acest spaţiu şi să se delecteze cu lectura lor. Mai rar se găsesc cărţi prin toalete. Totuşi, Michael Handelzaltz, în a sa *Histoires d'en lire* (2001), relatează despre vizita sa în casa profesorului Zvi Ya'avets. Intrînd în toaletă, vede pereţii acoperiţi cu rafturi de cărţi, dispuse într-o ordine exemplară. Consultă cîteva şi constată că ele erau de circumstanţă: *How to Shit in the Wood* sau *The Book of the Fart*...

Ziare, reviste, uneori cărţi. Mă întreb cum este să citeşti la toaletă o carte în format electronic, pe un computer sau un laptop. Cred că nu este deloc ergonomic, trebuie mereu să ţii degetul pe butonul care derulează textul, n-ai cum să laşi semn de carte, bateriile se încălzesc şi se descarcă etc. Cei care prevestesc moartea tiparului şi a cărţii se înşală...

De citit (la toaletă?)

Jean-Claude Bologne, *Histoire de la pudeur,* Olivier Orban, Paris, 1986

Georges Vigarello, *Le Propre et le Sale. L'hygiène du corps depuis le Moyen Âge,* Seuil, Paris, 1984

Lawrence Wright, *Clean and Decent: The Fascinating History of the Bathroom and the Water Closet,* Londres, 1971

Alain Corbin, *Le Miasme et la Jonquille. L'odorant et l'imaginaire social, XVIIe-XVIIIe siècles,* Flammarion, Paris, 1982

Jean-Pierre Goubert, *La conquête de l'eau. L'Avènement de la santé à l'âge industriel,* Robert Laffont, Paris, 1986

Norbert Elias, *La civilisation des moeurs,* Calman Lévy, Paris, 1976

Pe Internet

- http://www.worldtoilet.org/ - site-ul oficial al Organizaţiei Mondiale a Toaletelor;
- http://www.baignade-interdite.com – un top al WC-urilor din lumea întreagă
- 1moment-in-time.blogspot.com – blog care are drept motto: „Grea e viaţa şi-i pustie, cînd gîndeşti şi n-ai hîrtie...“
- http://tzcommunity.free.fr - Toilet Zone Community, „site-ul care îţi face poftă să te duci acolo...“;
- http://www.geopipi.fr – un ghid practic al toaletelor din Franţa; pînă la sfîrşitul anului, va fi disponibil şi pe telefonul mobil;
- http://www.toiletmuseum.com – „...a roadside attraction on the information highway, dedicated to toilets-in-art“.

La închiderea ediţiei: Aflăm din sursa cea mai sigură – site-ul www.worldtoilet.org – că în Organizaţia Mondială a Toaletelor sînt înscrise 44 de ţări. România – bănuiaţi, nu? – nu este afiliată.

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Români în libertate

O întîmplare neobişnuită a tulburat de curînd viaţa scenei – a *unei* scene, mai exact, şi anume a Teatrului Naţional din Bucureşti –, pusă pe neaşteptate faţă în faţă cu scena vieţii: la premiera oficială (adică premiera „cu criticii") a spectacolului *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal* de Matei Vişniec, în regia lui Florin Fătulescu, la finalul salutat de spectatori prin ridicare în picioare (cum este, mai nou, obiceiul pe plaiurile dîmboviţene), prin aplauze (cum este, dintotdeauna, obiceiul peste tot) şi prin ovaţii (cum... mă rog...), cineva din sală a strigat „Ruşine!", adăugînd „Aţi jucat prost!". La auzul strigătului, Claudiu Bleonţ, interpretul rolului principal, s-a desprins dintre colegii săi şi, ducîndu-se (era să zic „glonţ", însă ca să evit posibilul calambur spun „drept") la spectatorul în chestiune, l-a invitat pe scenă, sugerîndu-i să debiteze el însuşi un monolog. Invitatul, care s-a dovedit a fi Răzvan Penescu, creatorul popularului portal liternet.ro, a promis că se va pregăti în acest sens; în concluzie, actorul a opinat că, totuşi, întrucît nu mai trăim în comunism, părerile sînt libere, după cum e şi exprimarea lor. Totul se putea opri aici. Dar, pentru că trăim în România, nu s-a oprit aici. Ce are a face geografia? În primul rînd, gazetarul român, indiferent ce tip de publicaţie onorează cu semnătura, nu prea ştie despre ce (să) scrie, aşa că vînează cu disperare „evenimentul", fie acesta un atentat cu bombă în Irak ori o purcea călcată de tren la Mizil (la drept vorbind, purceaua îl interesează, personal, mai tare, dar cum globalizarea vine peste noi, trebuie din cînd în cînd să se mai ocupe şi de Irak); în al doilea rînd, nu-i mai puţin adevărat, o astfel de manifestare, la un spectacol românesc, e rarisim lucru. În zilele următoare, *Observatorul cultural* şi-a deschis preageneroasele-i pagini unei ample reflectări a întîmplării, fiind poftiţi să-şi spună părerea atît Răzvan Penescu, în chip de generator al incidentului, cît şi un număr de cronicari aflaţi (sau nu) atunci la spectacol, în chip de... observatori. De asemenea, i s-a solicitat şi teatrului un „punct de vedere"; cel care l-a exprimat a fost directorul general Ion Caramitru. În esenţă, cele două pagini de articole susţineau „dreptul la huiduială" sau, oricum, la reacţie zgomotoasă faţă de produsele artistice nesatisfăcătoare (toată lumea vorbind în numele misterioasei entităţi numite public), în ideea că artiştii sînt nişte cetăţeni prestatori de servicii – plătite – către alţi cetăţeni, plătitori. Spiritul cetăţenesc era, altfel spus, deosebit de activ.

Întrucît spectacolul în chestiune se înscrie într-o direcţie repertorială numită „Procesul comunismului în teatru", care dă loc şi unor dezbateri deschise, după reprezentaţie (inaugurarea lor s-a petrecut la primul spectacol din serie, *Comedie roşie),* şi întrucît incidentul putea servi drept punct de plecare pentru discuţii, departamentul Comunicare al TNB a organizat prompt o asemenea dezbatere, unde au fost poftiţi să participe toţi spectatorii interesaţi, plus, desigur, protagoniştii şi comentatorii întîmplării. Dintre ultimii, s-a înfăţişat unul singur.

A fost o seară lungă şi neplăcută. Aşa cum se poate constata zilnic, în felurite împrejurări, românul nu are vocaţia şi exerciţiul dialogului. Cînd stă de vorbă cu cineva, nu răspunde, în realitate, la aserţiunile aceluia, pentru că, de fapt, nici nu le ascultă; el vrea nu să afle ceva despre un subiect (căci oricum ştie totul!), ci să-şi pronunţe, cît mai sonor, verdictul asupra acelui subiect; şi nu are de gînd să se abată cu un milimetru măcar nici de la intenţie, nici de la verdict. Cu cît e mai antrenat în emiterea de opinii (intelectual, deh!), cu atît se ţine mai tare pe poziţie. Doi (intelectuali) români nu vor dialoga, mai ales avînd public, niciodată; ei vor monologa paralel şi, cel mai adesea, simultan.

Nu amănunţesc acum toată povestea. Nici nu mă pronunţ în „chestiunea de fond" cu dreptul la reacţie şi la forma ei; notez, totuşi, că în Germania, de pildă, huiduielile la premieră sînt o manifestare curentă (şi întotdeauna consemnată în cronici), după cum nu sînt deloc rare – fiind însă, în general, dezavuate, chiar de către colegi – nici contrareacţiile artiştilor. (La începutul dezbaterii de la TNB, Claudiu Bleonţ şi-a explicat „ieşirea" prin iritarea pricinuită de lanţul de accidente tehnice din seara premierei – accidente care nu au fost observate din sală –, strîngîndu-i mîna „adversarului" şi încercînd astfel să stingă presupusul conflict.) Din punctul meu de vedere, problema e alta. A milita pentru ameliorarea teatrului românesc – sau doar a unuia dintre teatrele româneşti – tratîndu-i pe actori ca pe nişte slujbaşi ai comunităţii, în genul funcţionarilor de la Poştă ori, poate, al gunoierilor nu este doar (ca să pun problema pragmatic) ineficient, ci este şi inexact, şi grosolan; iar cînd tratamentul e aplicat de oameni care pretind să „asaneze" teatrul, el devine inuman. Nu huiduiala „la cald" la un spectacol e lucru grav, ci îndemnul în scris, la rece, către integrarea actorilor – a tuturor artiştilor, la urma urmei, nu-i aşa? – în categoria furnizorilor, pe bani, de servicii publice, cărora nimic nu trebuie să li se ierte cînd nu „produc" suficient. Cărora trebuie, dacă eşti om de bine, să le ceri capul. Cum spune o domnişoară jurnalistă pe care nu o numesc din unicul motiv că, am impresia, îşi doreşte tocmai ca numele să-i fie cît mai des pomenit, în blogul domniei sale (blog = publicaţie virtuală care conţine articole periodice, ce au de obicei un conţinut personal – *apud* Wikipedia), „...nu există nici o şansă să se îmbunătăţească industria teatrului pînă nu mor toţi cei care sînt acum angajaţi la TNB". O astfel de afirmaţie – şi nu e vorba doar de partea cu muritul, ci şi de partea cu industria – nu ar fi riscat să facă, probabil, nici „monstruosul dictator", nici „sinistra lui soţie", nemaivorbind de primitivii funcţionari culturali ce hotărau, în vremea acelora, soarta teatrului. Dar... nu mai trăim în comunism, aşa că părerile şi exprimarea lor sînt libere. Este, cum spune clişeul, o libertate cîştigată cu sînge. E a noastră. O meritäm.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Un pariu pierdut

● **Radiohead, *In Rainbows*, 2007.**

Pentru nimic în lume n-aş fi pariat pe formaţia aceea care scotea în 1993 albumul *Pablo Honey*. După ce ascultai „Creep", piesele din jur deveneau simple obiecte decorative, detaliile pasabile şi stinghere ale unui adevăr aparent implacabil: Radiohead erau un *one hit wonder*. Într-o vreme în care trupele din Seattle bulversau stilurile muzicale şi mentalităţile conformiste, schimbau priorităţile şi proclamau energia, firescul, nervii şi lehamitea unei noi generaţii, britanicii aceştia se opreau la jumătatea drumului dintre vechi şi nou, buimaci şi indecişi, nedumeriţi de succesul lor răsunător, prea cuminţi şi ordonaţi pentru a-şi abandona tradiţiile şi a vira decisiv în plină epocă *grunge*. Pe cît de mult se impunea „Creep" ca imn al unui stat universal, pe atît devenea mai clar că *Pablo Honey* este un balast dispensabil. Dacă în zilele acelea în care hotăram că *Pablo Honey* este o casetă pe care se va aşterne praful mi-ar fi spus cineva că va veni un timp în care să exclam „s-au întors eroii!", probabil că m-aş fi imaginat bătrîn şi senil, mai degrabă decît să văd în Radiohead o mare formaţie. Ei bine, nu ştiu cît de bătrîn şi senil am ajuns, dar, în orice caz, englezii au inventat nişte albume care au schimbat, fiecare în felul său, faţa muzicii – *The Bends, O.K. Computer, Kid A, Amnesiac, Hail to the Thief* – astfel că, la 15 ani de la apaticul *Pablo Honey, In Rainbows* mă găseşte în postura de a striga, în gura mare, „s-au întors eroii!". Dacă *The Bends* spulbera nonşalant mitul „Creep", demonstrînd cu asupra de măsură talentul domnilor Thom Yorke, Jonny Greenwood, Colin Greenwood, Ed O'Brien şi Philip Selway de a rula hituri pe bandă rulantă, *O.K. Computer* ridica ştacheta orchestraţiilor şi a compoziţiilor la un nivel ameţitor, se debarasa în mare măsură de recuzita pop şi devenea unul dintre albumele emblematice ale anilor '90. Radiohead se transformase deja într-o marcă înregistrată, iar muzica lor începea să decoleze spre zone ameţitoare şi vrăjite, în care comparaţiile plebee nu îşi mai aveau rostul, iar miza devenea pur şi simplu descoperirea unor noi frontiere estetice. Cu *Kid A* şi *Amnesiac* a fost clar pentru toată lumea că Radiohead au încetat să mai joace după regulile pieţei, s-au desprins de muritorii de rînd şi de refrenele de toate zilele, ca să se aventureze pe un tărîm misterios şi eclectic, abstract în la fel de mare măsură în care se putea numi magic şi imponderabil. Cu excepţia celor de la Pink Floyd, probabil că nici o altă trupă n-a ajuns mai aproape de starea de levitaţie pură care te învăluie pe *Amnesiac*. Ar fi fost, poate, un capăt de drum dacă în 2003 n-ar fi apărut *Hail to the Thief*. Întunecat şi totuşi armonios, introspectiv şi încărcat, dar totuşi lipsit de preţiozităţi şi grandori inutile, discul acesta renunţa în bună măsură la vibraţiile eterice pentru un sunet mai compact, în care contrapunctul chitarelor electrice ţinea să destrame eventualele accese angelice. Viitorul suna complicat şi surprinzător.

Au trecut cinci ani de la acel ultim album, timp în care britanicii şi-au încheiat contractul cu EMI şi au decis să editeze *In Rainbows* pe cont propriu. Ciudat sau nu, au ajuns totodată la concluzia că noua producţie poate fi descărcată de pe Internet la un preţ pe care fiecare îl poate hotărî după bunul plac. Dincolo de toate aceste detalii tehnice care au ţinut capul de afiş al pieţei muzicale din ultima vreme, *In Rainbows* este genul de album care face toţi banii. Mai terestru şi mai accesibil decît ar fi fost poate de aşteptat, mai echilibrat şi mai senin decît exerciţiile de angoasă cu care ne obişnuiseră în ultimul timp, albumul acesta te lămureşte pe deplin că în avalanşa trupelor indie, trase la indigo, Radiohead rămîn, fără efort şi fără excepţie, o revelaţie. Cu o chitară electrică discretă, retrasă printre acorduri de pian, viori şi zboruri electrice, cu o percuţie solidă din care programatoarele părăsesc încet ecuaţia ritmică, cu o chitară bas insinuantă şi un Thom Yorke cumpătat şi bine dispus, *In Rainbows* impune, cu o naturaleţe fantastică, una bucată idee simplă şi convingătoare: Radiohead sînt inegalabili.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Philippe Claudel, *Suflete cenuşii*, traducere din limba franceză de Claudiu Komartin, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007**

Cînd vezi un asemenea titlu, nu poţi decît să te aştepţi la o halcă zdravănă de melancolie. Iar cînd ştii că autorul cărţii e unul dintre acei contemporani care n-au dat buzna să debuteze, preferînd s-o facă la o vîrstă mai coaptă (ca un Stéphane Audeguy sau un Filip Florian), te aştepţi şi la o scriitură calofilă, cu delicateţuri şi delicatese îndelung rafinate.

Aşteptările nu vă vor fi înşelate de acest roman din 2003 al lui Philippe Claudel. Ca dovadă, iată cîteva frînturi de fraze: „Nu ştiam că se poate vorbi despre oameni doar vorbind despre flori"; „Poţi trăi în mijlocul regretelor tale ca într-o ţară"; „E atît de greu să ucizi morţii. Să-i faci să dispară"; „Viaţa este nedreaptă, dar moartea e şi mai şi... Justiţia nu e din lumea aceasta, dar nici din cealaltă"; „Nu mai eram decît noi doi... împreună cu o mică fantomă care ne vizita la fiecare frază rostită"; „O văduvă frumoasă, Statul, mereu veselă şi niciodată îndoliată". Surpriza cea mare – enormă, de fapt – este că astfel de formulări aparţin unui poliţist dintr-un orăşel de provincie. El e vocea romanului, el povesteşte dramele civile ale tîrguşorului său francez în vremurile primului război mondial, cu acele morţi anapoda din spatele frontului, cu o crimă grotescă şi o sinucidere suspectă, cu personaje de toată mîna, locuri bizare şi un sufocant aer kafkian. E un poliţist contemplativ şi dilematic, apt pentru tristeţe şi perfect înzestrat pentru a monta în notaţii diamantine un fragment de existenţă cu gust, culoare şi consistenţă de cenuşă. Pe scurt, un caz rarisim de infiltrare. Un scriitor sub acoperire.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Primul pas

● **Jean Claude Bologne, *Histoire de la conquête amoureuse*, Seuil, Paris, 2007.**

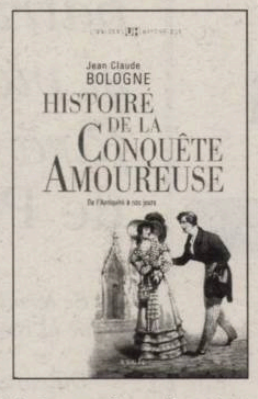

Şi în cazul poveştilor de amor este valabil adevărul surprins într-un vers de Rilke: „E atîta frumuseţe în tot ce începe…“. Frumuseţea acestui început e însă dublată de tensiune, nesiguranţă, risc şi teamă. Cucerirea amoroasă presupune un cod, apropierea este ritualizată, oricît de sincer ar fi impulsul, oricît de puternică ar fi atracţia.

Cum se face primul pas? Cine se cuvine să iniţieze o relaţie? În ce fel se schimbă lucrurile dacă eşti femeie sau bărbat? Balzac semnalează *„l'horreur de la destinée des femmes“*, observînd că, atunci cînd iubesc, femeile sînt private de toate mijloacele de a acţiona de care dispun bărbaţii şi nu le rămîne decît să aştepte… În arta de a iubi, de la Ovidiu şi pînă în zilele noastre, marcate de multele schimbări impuse de ofensiva feministă, lucrurile nu s-au schimbat prea mult.

Bărbatul este cel care deţine un adevărat monopol în iniţierea relaţiei amoroase, lui i se rezervă dreptul de a face prima declaraţie, el trebuie să facă primul gest care să exprime, fără echivoc, iubirea. Iată că dreptul se confundă cu o obligaţie. Poate că e chinuitor doar să aştepţi, paralizată de convenienţele ce reglementează fără drept de apel reputaţia ta de femeie. Dar dacă eşti bărbat, nu pare cîtuşi de puţin mai uşor să spargi gheaţa, să fii nevoit să-ţi expui inima descoperită, să rişti un zîmbet ironic, un refuz umilitor, o ploaie de ridicol.

În această carte, istoricul Jean Claude Bologne surprinde felul în care, de-a lungul epocilor, bărbaţii au recurs la diverse soluţii pentru a-şi exprima dorinţa de a începe o legătură amoroasă. Primul pas nu e niciodată sigur. Şi cel mai experimentat seducător poate gusta eşecul şi respingerea. E întotdeauna nevoie de o tehnică a apropierii, care să mărească şansele de reuşită. Pentru a reconstitui diversele strategii galante şi pentru a restitui atmosfera epocii respective, autorul a recurs la surse literare, memorii, corespondenţă, arhive judiciare şi a consultat nu mai puţin de 110 manuale de seducţie, apărute din Antichitate şi pînă în zilele noastre, dintre care 47 au fost publicate după anul 1980. În ultimul sfert de secol, acest gen de carte este în mare vogă, în fiecare an apar două sau trei noi volume, în tiraje impresionante. Iată doar cîteva din ultimele titluri de succes: *Un jour mon prince viendra…mais où, quand, comment?; Séduire au masculin ou Comment aborder, séduire, et faire l'amour à une femme; „Conseils d'un homo aux hétéros pour séduire les femmes; Comment plaire en trois minutes; 96 Idées pour mettre un homme dans votre lit dès ce soir.*

Calcul şi spontaneitate, sinceritate şi poză, disimulări şi dezvăluiri se suprapun într-un carusel unde sînt pe rînd înlocuite: bravura cavalerească, mimarea suicidului, serenade, cadouri, lacrimi, suspine şi palori romantice, priviri hipnotice şi, mai nou, tehnici de marketing personal. Seducătorului de azi nu i se mai cer calităţi de actor şi emfază, ci însuşiri de agent de vînzări. Nu pot să uit stupoarea cu care un prieten îmi descria noul zid de care se izbesc, în ultima vreme, toate ofensivele lui amoroase. Nu ştiu dacă e o întîmplare, dar domnişoarele vizate erau, după spusele lui, „fete de firmă“, cu timp puţin şi bani mulţi. De fiecare dată, primele lui efuziuni sentimentale cădeau în gol, declaraţiile erau scurt retezate şi dialogul începea să semene cu un interviu de job. Trebuia să răspundă scurt şi la obiect unui tir de întrebări precise, avînd senzaţia că femeia din faţa lui face un punctaj. „Aşadar, să vedem… contul? Salariul lunar? Alte venituri? Casă, proprietăţi, moşteniri? Maşină? Preocupări de timp liber, hobby, animale de companie? Starea de sănătate? Ia să-ţi văd unghiile! Sper că îţi îngrijeşti şi calcîiele. Unde te tunzi? Ce planuri ai pentru următorii cinci ani? Cam cît cheltuieşti pe lună? Ce regim alimentar ai? Sforăi cumva? Ai rude cu cancer? Fumezi? Cît bei?“ Postura de bărbat îndrăgostit nu pare de ajuns pentru a începe o relaţie, ba chiar devine un detaliu nesemnificativ pentru acele femei care spun că nu sînt dispuse să plătească ele cina. E de mirare că mănîncă seara singure? Prietenul meu nu reuşeşte încă să se califice pentru postul de soţ, deşi aplică în mod constant, nu izbuteşte să îşi plaseze convenabil calităţile. Între timp şi-a terminat doctoratul, scrie cărţi şi visează la iubiri absolute. Desigur, o fată frumoasă, cuminte, cultivată, avînd studii superioare, talente de gospodină şi o zestre consistentă ar avea prioritate în inima lui. Cine spunea că dragostea e oarbă?

Oricît de emancipate şi de independente ar fi, singura libertate care li se permite femeilor este de a refuza o relaţie. Dacă aspiră la o legătură de durată, o femeie nu poate încă să facă avansuri explicite. Într-o scenă din 1944, Lauren Bacall scandaliza o lume întreagă cu îndrăzneala de a cere un foc unui grup de bărbaţi, cu ţigara în aer, privindu-i fără nici o sfială în ochi. Replica *„Anybody's got a match?“* a rămas celebră, dar, de atunci, lucrurile nu au evoluat prea mult, cu menţiunea că se fumează tot mai puţin în filme. O femeie care îndrăzneşte să împrumute arsenalul masculin al seducţiei sperie, chiar dacă fascinează.

Este foarte clar, bărbaţii nu sînt dispuşi să renunţe la prerogativul milenar de a cuceri femeile, vor să conserve ideea că deţin controlul situaţiei, ţin să-şi rezerve libertatea de a alege. Tocmai de aceea îşi permit atît de des o fantasmă delicat sugerată în cîntecul lui Claude-Michel Schönberg: „Le premier pas, j'aim'rais qu'elle fasse le premier pas…“

Dilema veche vă recomandă

● Valeriu Cristea, *Bagaje pentru paradis* (ediţia a II-a, cu o prefaţă admirabilă a lui Livius Ciocârlie, Editura Cartea Românească, 2007). La zece ani de la prima ediţie, nimic nu s-a pierdut din febra morală şi literară a acestei cărţi de căpătîi pentru memorialistica noastră ante- şi postdecembristă. Nimeni – după gustul meu – nu a descris cu atîta gravitate luminoasă „rezistenţa scriitorului la tiranie prin dispreţ“ – expresie prea rar luată în seamă, mai fericită decît aceea, îndătinată, „rezistenţa prin cultură“. Tolstoievskian pînă la ultima fibră, cum puţini se găsesc printre noi, Valeriu Cristea scrie cu inspiraţia celui care ştie bine de tot, de la cei doi, că proza şi poezia sînt de nedespărţit, precum fericirea de nefericire. Cine mai lucrează, azi, aici, după această lege? (Radu Cosaşu)

● Văzut adeseori ca un încrîncenat, Mircea Mihăieş este capabil şi de tandre piruete – precum acest text adorabil, „Bunica mea a primit Nobelul pentru literatură“, apărut în *Suplimentul de cultură* nr. 150 („bunica“ este Doris Lessing, o mare scriitoare de care unii, în Românica, nici nu auziseră!). Aflăm – din acelaşi număr – că trei cărţi ale acesteia (obligatoriul *The Golden Notebook, The Cleft* şi frisonantul *The Fifth Child)* „se aflau pe masa editorului Bogdan-Alexandru Stănescu încă dinaintea anunţării Nobelului“. Cam tîrzior, totuşi… (Alex. Leo Şerban)

● Celor cu suflet de copil le recomand cantafabulele lui Robert Desnos în traducerea şi însoţite de ilustraţiile lui Şerban Foarţă din nr. 10 al revistei *Orizont*. Mie cel mai mult mi-au plăcut „Zebra“ şi „Broscuţa cu condurii sparţi“. O să le învăţ *par coeur* şi-o să le recit unui copil în parc. (Marius Chivu)

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti

vă invită la un eveniment deosebit

întâlnirea cu
remarcabilul om de teatru polonez

JÓZEF SZAJNA

prezent la Bucureşti în cadrul
Festivalului Naţional de Teatru 2007

joi, 15 noiembrie, ora 11.00
Librăria Cărtureşti
(str. Pictor Arthur Verona nr. 13)

conferinţă susţinută de Józef Szajna
şi proiecţia unui film despre creaţia sa

www.culturapoloneza.ro

cărturești DILEMAVECHE 24-FUN Radio România Cultural

Andrei GORZO

dilematograf

Scrupule

● ***Speranţa moare ultima / A Mighty Heart* (SUA, 2007), de Michael Winterbottom.**

În ziua de 23 ianuarie 2002, ziaristul Daniel Pearl, corespondent la Karachi pentru *Wall Street Journal,* a plecat să intervieveze un lider musulman suspectat de legături cu Al Qaeda şi nu s-a mai întors niciodată. Caseta execuţiei sale (prin decapitare) a ajuns în mîinile autorităţilor pe 21 februarie – după patru săptămîni de căutări zadarnice. În cartea ei din 2003, *A Mighty Heart,* văduva lui Daniel, şi ea jurnalistă, descrie săptămînile acelea. Povestea lui Mariane Pearl a devenit acum un film cu Angelina Jolie, co-produs de Brad Pitt.

După moartea soţului ei, Mariane a înfiinţat Fundaţia Daniel Pearl, care „promovează înţelegerea interculturală prin jurnalism, muzică şi tehnici comunicaţionale novatoare“. După cum a declarat în interviuri, *aşa* intenţionează ea să se răzbune pe teroriştii: păstrîndu-şi credinţa în armonie interculturală. Însăşi căsnicia ei cu Danny pare să fi fost o reclamă vie la multiculturalism, el fiind un evreu american, iar ea – o pariziană de origine sino-cubano-olandeză şi de religie budistă. Nu e de mirare că soţii Pitt au ţinut atît de tare să popularizeze exemplul acestei femei neterorizabile. Ce e de mirare e că au făcut-o într-un mod atît de delicat şi de scrupulos. Gîndiţi-vă în cîte feluri o putea lua razna acest film: n-ar fi fost prima dată cînd, în graba sa de a extrage o morală înălţătoare din suferinţa unei persoane reale, Hollywood-ul sfîrşeşte prin a insulta suferinţa aceea; şi n-ar fi fost prima dată cînd altruismul unui asemenea proiect e luat ostatic de narcisismul unei supervedete. Dar *Speranţa moare ultima* nu e o versiune hollywoodizată a poveştii lui Mariane Pearl. E o docudramă de Michael Winterbottom – cea mai recentă dintr-o serie care cuprinde *Bun venit la Sarajevo* (1997) şi *Drumul spre Guantanamo* (2006) –, iar prezenţa lui Jolie n-o transformă în altceva. Dimpotrivă, magnetismul comercial al lui Jolie îi permite să-şi împlinească menirea de docudramă (aceea de a-i aduce lumea mai aproape inclusiv acelui public care de obicei nu se sinchiseşte prea mult de ea) mai bine decît şi-o împlinea, să zicem, *Drumul spre Guantanamo,* un film care nu putea spera să ajungă decît la publicul deja informat. Şi, prin performanţa ei, Jolie arată cît îi este de devotată lui Mariane Pearl. Cînd spun „performanţă“ nu mă refer la transformarea ei fizică – la părul creponat şi la tenul înnegrit; nu ele dau măsura seriozităţii lui Jolie (deşi presupun că *au* efectul lor: mai temperează vino-ncoacele pornografic al faimoaselor ei buze, transformîndu-le în nişte buze respectabile de creolă). Transformarea fizică a unei supervedete de dragul unui rol e interpretată de obicei ca o renunţare la vanitate, dar cel mai adesea e, pur şi simplu, un salt al vanităţii la un nivel superior; un asemenea salt a făcut Nicole Kidman în *Orele,* unde şi-a pus un nas fals ca s-o interpreteze pe Virginia Woolf şi unde performanţa ei e pusă în vitrină. Din contra, metoda lui Winterbottom e una care *nu* pune în vitrină performanţe actoriceşti. Atunci cînd Mariane are un moment de slăbiciune şi se retrage în grădină ca să plîngă, camera păstrează o limită de discreţie, iar Winterbottom prelungeşte momentul suficient încît să-l absorbim, dar nu atît de mult încît să-l putem admira ca moment de actorie. E o metodă regizorală care *chiar* îi cere unei vedete să-şi lase vanitatea la intrare. Adevărata performanţă a lui Jolie e renunţarea la vanitatea „performanţei“, a recitalului, la afirmarea propriului talent prin exploatarea suferinţelor recente ale unei alte persoane. Prin *asta* îşi dovedeşte seriozitatea. Pudoarea asta are, desigur, şi un dezavantaj: împiedicată să cotrobăie prin intimitatea personajelor sale, obligată să respecte *copyright*-ul vieţilor reale, docudrama nu poate oferi personaje la fel de întregi – deci nici la fel de emoţionante – ca ale dramei ficţionale. Dar, în momentul de faţă, docudrama – şi încă docudrama cea mai scrupuloasă – era singura metodă cinematografică potrivită pentru această poveste. Orice altceva ar fi fost exploatare. Filmul acesta e făcut cu o grijă imensă de a nu exploata. E de la sine înţeles că nu reconstituie filmul decapitării lui Danny. Reconstituirea investigaţiei poliţieneşti produce tensiune, dar nu o tensiune din aceea rudimentară, care să ne facă să ne temem pentru cei buni şi să-i urîm pe cei răi, ci o formă mult mai încărcată şi mai insolubilă: vedem că autorităţile pakistaneze încearcă să pună răpirea (ca, de altfel, toate relele din lume) în cîrca serviciilor secrete indiene şi, în acelaşi timp, vedem că poliţia pakistaneză îşi face datoria; îl vedem pe şeful poliţiei la masă cu Mariane şi cu prietenii ei, conversînd agreabil, şi puţin mai tîrziu îl vedem torturînd un suspect. Vedem mai multe lucruri – şi lucruri mai greu de sortat – decît într-un sezon întreg de drame ficţionale hollywoodiene, şi Winterbottom le face să pară nearanjate. El are darul godardian de a lăsa impresia că a face film e o treabă uşoară: nu-ţi trebuie decît o cameră şi o minte deschisă spre lume.

trecerea prin reviste

Coppola ş.a. pe divan

GQ (Gentlemen's Quarterly) este, de fix o jumătate de secol, cea mai stilată revistă de *lifestyle* masculin din lume. Nici *über*fiţoasă şi exclusiv *fashion* ca *Vogue Men,* nici „de băieţi-care-sevor-*macho*" ca *FHM* sau *Maxim,* lunarul newyorkez nu e tocmai un „trimestrial" („quarterly"), dar e clar o revistă pentru domni („gentlemen")...

Numărul pe noiembrie îl are, pe copertă, pe Ryan Gosling. Pentru cine nu ştie, Gosling (n. 12.11.1980, în Canada) e unul din cei mai talentaţi tineri actori de azi; eu l-am descoperit în 2002 în *Murder by Numbers*, unde interpreta un licean înspăimîntător de inteligent şi de criminal, şi am mizat de atunci pe el... Şi iată-l pe Gosling, astăzi, dîndu-i replica unui „monument" al actoriei precum sir Anthony Hopkins în *Fracture!*

Cel care-l intervievează (pe *opt* pagini de revistă!) vorbeşte cu plăcută surprindere despre căldura umană degajată de acest singuratic („The Loner" – titlul materialului). Gosling vorbeşte despre mama sa, care s-a lăsat de serviciu ca să facă şcoală cu el, acasă; despre începuturile sale ca actor-copil, în televiziunea canadiană; despre Jim Morrison & The Doors, despre care nu are o părere prea bună („Cel mai *cool* lucru făcut de The Doors este *Apocalypse Now");* şi despre rolul care l-a scos din anonimat, proiectîndu-l cu viteza unui glonte în agenda agenţilor: cel al skinhead-ului evreu din *The Believer*... Filmul a primit premii, dar a venit 11 Septembrie şi s-a considerat că e „material inflamabil", aşa că a fost pus la păstrare. Cel mai mult mi-a plăcut ce spune Gosling despre meseria de actor – pe care o compară cu a unui spărgător, noaptea: „Încerci să intri şi să ieşi fără să fii remarcat. Dar cînd devii celebru, ai o orchestră care cîntă marşuri ori de cîte ori ieşi din casă. Devine dificil să fii convingător ca actor. Şi munca ta o ia la vale".

Un comic de televiziune care a devenit bogat & celebru făcînd un show „despre nimic" este Jerry Seinfeld. Interviul cu el se intitulează „Şi credeaţi că doar îşi numără banii..." şi vorbeşte despre ultimul său proiect (în care s-a implicat 100%), *Bee Movie,* despre faptul că o comedie n-are nimic de-a face cu suferinţa şi despre dorinţa lui de a mai turna un episod pentru „cel mai amuzant serial TV făcut vreodată..." Un sfat pentru cei care vor să se apuce de *stand-up comedy:* „Comedia este muzică, matematică şi ştiinţă. Dar mai întîi vine muzica".

În fine, cireaşa de pe tortul acestui număr este interviul (mai scurt decît cu Gosling!) cu Francis Ford Coppola, probabil provocat de apropiata lansare a lui *Youth Without Youth,* ecranizarea sa (din păcate, ratată...) după Eliade. Intitulat, cu apropo, „The Conversation", interviul se concentrează pe ideea lui Coppola că „a face afaceri la Hollywood face rău la suflet"; iar cei care credeau că un *uriaş* precum FFC putea face orice ar fi vrut muşchii lui primesc un duş rece citind aceste mărturisiri: „După *Naşul 2,* nimeni nu voia să mă sprijine să fac *Apocalypse Now*. Mi-am zis, Dumnezeule mare, am făcut toate filmele alea şi-am cîştigat toate Oscarurile astea, şi tot nu pot să fac ce filme vreau!" Un articol despre Fernando Botero, altul despre Ridley Scott, un dosar dedicat Londrei („Mişcaţi-vă fundurile în cel mai *cool* oraş de pe planetă!"), pagini întregi de sfaturi (gen „10 feluri de a purta o jachetă de tweed"), o lecţie de stil de la creatorul de parfumuri Frédéric Malle (nepotul de frate al lui Louis), o paranteză despre cît de „clasic" e un trenci (dar asta ştiam de mult) şi o pagină întreagă salutînd sosirea în SUA a mărcii Muji (anti-*brand*-ul meu preferat!) completează acest număr.
(a. l. ş.)

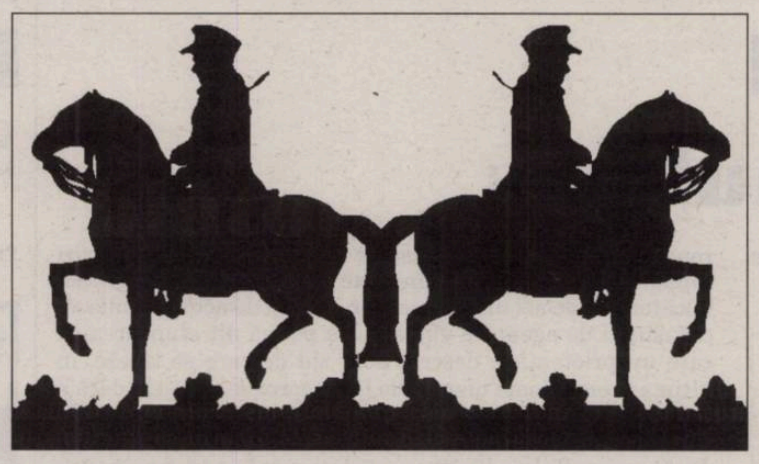

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Fiecare cititor e dotat cu un silenţios

Eram într-una din acele zile – deloc enigmatice – cînd nu vrei să citeşti altceva decît un roman poliţist. Nu *Idei în dialog,* nu *Le Monde,* nici chiar *Dilema veche. Il y a des jours comme ça.*

Am deschis ce mi-a venit la mînă, trăgînd, din stocul de sub banchetă, un volum „cu o intrigă imprevizibilă, perfect construită", cum mi se anunţa imediat, de pe copertă.

M-am lăsat dus de la primele rînduri:

„Planurile lui mergeau ca pe roate, al dracului de bine, dar acum *ea* (subl. în text) avea de gînd să i le zădărnicească. Ura (aici am intrat într-o uşoară alertă, strîngînd «silenţiosul» din mine... *n. mea)* irupse în el inundîndu-l, încleştîndu-i fălcile (am simţit şi eu această încleştare... *n. mea).* Dar era apărat; luminile erau stinse" (nu şi în mine, dar mi-am urat răbdare: nu poţi trage de la prima pagină).

Şi: „Iar ea continua să plîngă în întuneric, cu obrazul apăsat pe pieptul lui gol, cu lacrimile şi răsuflarea ei fierbinţi ca focul. Ar fi vrut s-o împingă de pe el.

În cele din urmă, faţa lui se relaxă. Îşi petrecu braţul pe după umărul ei, mîngîind-o pe spate. Era cald, sau mai degrabă mîna lui era rece; totul în el era rece, îşi dădea acum seama; transpirase la subsuori, iar picioarele îi tremurau aşa cum făceau întotdeauna atunci cînd lucrurile o luau razna, găsindu-l neajutorat şi nepregătit. Rămase nemişcat un moment, aşteptînd să-i treacă frisoanele. Cu mîna liberă trase pătura în jurul umerilor ei.

– Plînsul nu va rezolva nimic, spuse el cu blîndeţe.

Supusă, ea încercă să se oprească din plîns, respirînd cu pauze mari. Se frecă la ochi cu marginea tocită a păturii.

– Nu e decît... că m-am abţinut atît de mult. Ştiam de mai multe zile... de săptămîni întregi. N-am vrut să spun nimic pînă n-am fost sigură...

Mîna de pe spatele ei era mai caldă.

– Nu poate fi vorba de o greşeală?

Îi vorbea în şoaptă, deşi nu era nimeni altcineva în casă.

– Nu.

– În cîte luni eşti?

– Cel mult două luni – spuse ea, ridicîndu-şi capul de pe pieptul lui, iar în întunecimea camerei, el îi simţea ochii aţintiţi asupra lui.

– Ce-o să facem? întrebă ea.

– Nu i-ai spus doctorului numele tău adevărat, nu-i aşa?

– Nu. Deşi şi-a dat seama că mint. A fost groaznic...

– Dacă tatăl tău va afla asta vreodată...

Ea coborî din nou capul, repetînd întrebarea, vorbind în pieptul lui. «Ce-o să facem?», apoi aşteptă răspunsul lui.

El îşi schimbă un pic poziţia, în parte pentru a sublinia ceea ce avea să spună, în parte în speranţa că o va încuraja să se mişte, fiindcă greutatea ei pe pieptul lui devenise apăsătoare.

– Ascultă, Dorrie, spuse el, ştiu că vrei să-ţi spun că ne vom căsători numaidecît – mîine. Şi vreau să mă însor cu tine. Mai mult decît orice în lume. Jur pe ce am mai sfînt că vreau. Făcu o pauză, plănuindu-şi vorbele cu grijă..."

M-am oprit brusc, recitind de cîteva ori aceste cuvinte criminale: „plănuindu-şi vorbele cu grijă".

Am irupt şi eu:

de ce trebuia să ştiu că „îşi potrivea vorbele cu grijă" cînd frisona lîngă iubita lui „în luna a doua" şi i se jura pe ce avea mai sfînt?

Ce mai era imprevizibil?

Dintr-o singură frază, dintr-un singur foc, îşi ucidea personajul şi – simultan, bestial! – îmi asasina curiozitatea.

Nu am acceptat. M-a inundat ura.

Am tras, închizînd volumul care mi-a căzut pe piept, deloc apăsător.

În fiecare cititor trăieşte un asasin dotat cu un silenţios. Voi pleda – „plănuindu-mi vorbele" nu numai cu grijă, dar, mai ales, concis – nevinovat:

„Am fost în legitimă apărare – autorul mi-a spus totul de la început."

Sper să fiu achitat.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte de Petre Ispirescu

Se termină: cum se termină şi omul, dînd jos de pe el moartea şi trăind-o.

Dificultate: e joc de computer. Pînă te obişnuieşti cu tastele, pînă pricepi cum se mişcă eroul, e gata povestea.

Durata lecturii: vreo juma' de oră... trece jumătatea... la un blocaj în pasaj la Unirii sau în intersecţie la Obor.

Remixuri: nimeni nu ştie ce a făcut Prometeu, în viaţa lui de fiecare zi, după ce a reuşit în năzdrăvăniile lui. Nici de Hercule. Bun, au nemurit ei, dar cum şi-au trăit nemurirea, v-aţi prins vreo clipă? *De cînd se scria musca pe perete. Mai mincinos cine nu crede.*

Utilitate: bun, să vă spun că alungă oboseala, frica de moarte? Pentru constipaţi, poate fi un remediu profund pe WC. Pentru cei ce cred în vrăjitorii, viaţa de dincolo, viaţa de apoi şi viaţa de după moarte – un deliciu. Pentru agenţiile de publicitate ce fac reclame pentru alimente cu multe otrăvuri, chimicale, poate fi o inspiraţie demnă.

Ciudăţenii: făt, adică fiu. Gheonoaia, Scorpia, Moartea sînt personaje negative, pe care nu trebuie să le lăudaţi, precum o faceţi cu Zăvoranu, Pistol sau cu altele. Nu încercaţi să vă exercitaţi lipsa de eroi din viaţa voastră adoptîndu-le şi pe astea. Aveţi destule în viaţa pe care o trăiţi cu nasul în *Libertatea* şi *Can Can.*

Personaje: tata, mama, fiul, Scorpia, Gheonoaia, cele trei fete, calul, iepurele, Moartea.

Povestea: un om nu se naşte pînă nu-i promite ta'su Lexus, Nintendo, vilă în Pipera, termopan, gresie-faianţă Spania, parchet de bambus, echipa Steaua şi Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte. Cum ta'su nu-i poate da decît Lexus, Nintendo, vilă în Pipera, termopan, gresie-faianţă Spania, parchet de bambus, echipa Steaua, fi'su pleacă după Tinereţe... cînd o întîlneşte e atît de bou că nu o recunoaşte şi moare. Bine, cîţi ar recunoaşte-o? Era 60-90-60, bust Pamela Anderson, juca la Las Vegas şi mînca iepuri.

Mişto: calul plecă ca săgeata de iute. „Văzînd palaturile dărămate şi cu buruieni crescute pe dînsele, ofta şi, cu lacrămi în ochi, căta să-şi aducă aminte cît erau odată de luminate aste palaturi şi cum şi-a petrecut copilăria în ele; ocoli de vreo două-trei ori, cercetînd fiecare cămară, fiecare colţuleţ ce-i aducea aminte cele trecute; grajdul în care găsise calul; se pogorî apoi în pivniţă, gîrliciul căreia se astupase de dărămăturile căzute. Căutînd într-o parte şi în alta, cu barba albă pînă la genuchi, ridicîndu-şi pleoapele ochilor cu mîinile şi abia umblînd, nu găsi decît un tron odorogit; îl deschise, dară în el nimic nu găsi: ridică capacul chichiţei, şi un glas slăbănogit îi zise: «Bine ai venit, că de mai întîrziai, şi eu mă prăpădeam.» O palmă îi trase Moartea lui, care se uscase de se făcuse cîrlig în chichiţă, şi căzu mort, şi îndată se şi făcu ţărînă. Iar eu încălecai p-o şea şi vă spusei dumneavoastră aşa".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Un caz complicat

52 de oameni au murit în atacurile teroriste din 5 iulie 2005. La nici două săptămîni, patru alte atentate au eşuat din motive tehnice. Că a fost vorba de şansă divină sau de teroriştі mai tîmpiţi, nu e foarte important. Cert este că au eşuat şi au fugit. Au fost filmaţi de camerele de supraveghere. A început cea mai mare „vînătoare de oameni" din istoria Marii Britanii, după cum a denumit-o chiar Ian Blair, şeful poliţiei metropolitane. S-a aplicat politica „trage pentru a ucide". Între altele, această politică spune că pentru a preveni un atentator sinucigaş să declanşeze explozia, poliţia trebuie să-l împuşte în cap. Ţinta tradiţională şi mai practică – torsul – nu mai reprezintă o idee bună, pentru că un glonţ acolo ar putea declanşa chiar explozia care trebuie prevenită. Dacă este posibil, cel ţintit ar trebui avertizat, dar doar dacă avertismentul nu l-ar face să declanşeze explozia. Complicat, nu?

Într-unul dintre rucsacurile neexplodate s-a găsit o legitimaţie de intrare la o sală de fitness, cu o adresă din Tulse Hill. Clădirea a început să fie supravegheată. A doua zi dimineaţa, Jean Charles de Menezes, un electrician brazilian care stătea ilegal în Marea Britanie, a ieşit din respectiva clădire pentru că trebuia să repare sistemul de alarmă al unui client. Din păcate, figura lui a declanşat alt sistem de alarmă. Poliţistului care supraveghea clădirea i s-a părut că seamănă cu Osman Hussain, unul dintre teoriştii rataţi din ziua precedentă. Poliţistul nu a mai verificat informaţia în baza de date cu poze, a trecut bănuiala sa unei alte echipe de urmărire. Ca un amănunt interesant: toţi poliţiştii implicaţi direct au rămas anonimi pînă astăzi. Investigaţiile le-au dat nume de cod, presa nu a publicat numele lor reale, deşi se spune că le-ar fi avut, mare parte din ce s-a publicat s-a bazat pe informaţii scurse din dosar. Singura persoană identificată ca atare este Cressida Dick, care a coordonat acţiunea de urmărire de la centrul de comandă. Ea a declanşat alerta „cod roşu" şi a dat ordin ca suspectul să fie împiedicat să intre în metrou. Operaţiunea a devenit, din una de supraveghere, una de vînătoare. Din păcate, Menezes nu ştia asta şi la intrarea în metrou a avut fatala inspiraţie să fugă. Nu e nici acum clar de ce a fugit. Prietenii lui spun că dorea să prindă metroul. Autorităţile au presupus că avea viza expirată şi se temea de expulzare. Nu e limpede nici măcar dacă el a auzit avertismentul de a se opri. O altă versiune spune că a crezut că poliţiştii în civil care strigau la el sînt membri ai unei bande de cartier, de care îi era frică. S-au găsit urme de cocaină în corpul său, dar asta nu dovedeşte mare lucru pentru cei angrenaţi în dezbatere. Ideea este că poţi să acţionezi stupid şi fără să fii drogat, ceea ce este adevărat, deşi irelevant.

Oricum, poliţiştii din echipa de supraveghere l-au urmat în metrou. Între timp au ajuns şi cei de la forţele speciale. Cele două echipe nu s-au coordonat între ele, pentru că emiţătoarele nu funcţionau în metrou. Unul dintre poliţiştii de supraveghere i-a strigat pe cei înarmaţi şi l-a indicat pe Menezes. Un altul, nume de cod Ivor, a sărit pe el ca să-l imobilizeze şi pentru a-l împiedica să declanşeze explozia. Menezes s-a zbătut, s-a întins, era să scape, moment în care ceilalţi au tras. Şapte gloanţe în cap. În învălmăşeală, Ivor era să o păţească şi el, dar a strigat repede că e de la poliţie şi a ridicat mîinile. Complicat, nu?

Ţineţi minte povestea asta. Săptămîna viitoare veţi afla ce s-a întîmplat la proces, cît de stupid a reacţionat un ziar de la care aşteptam altceva, ce învaţă societatea britanică din poveste şi de ce ar fi mai bine să nu înveţe.

Londra, 6 noiembrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

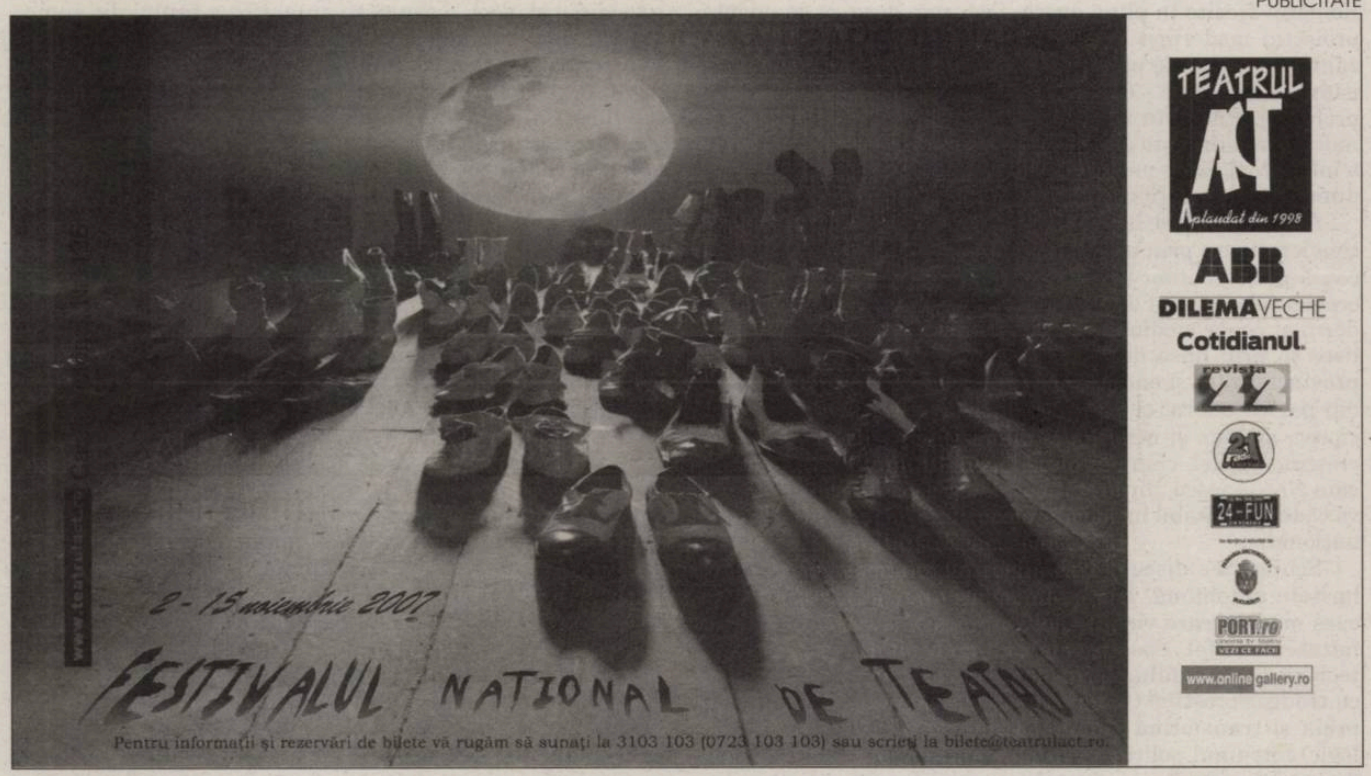

PUBLICITATE

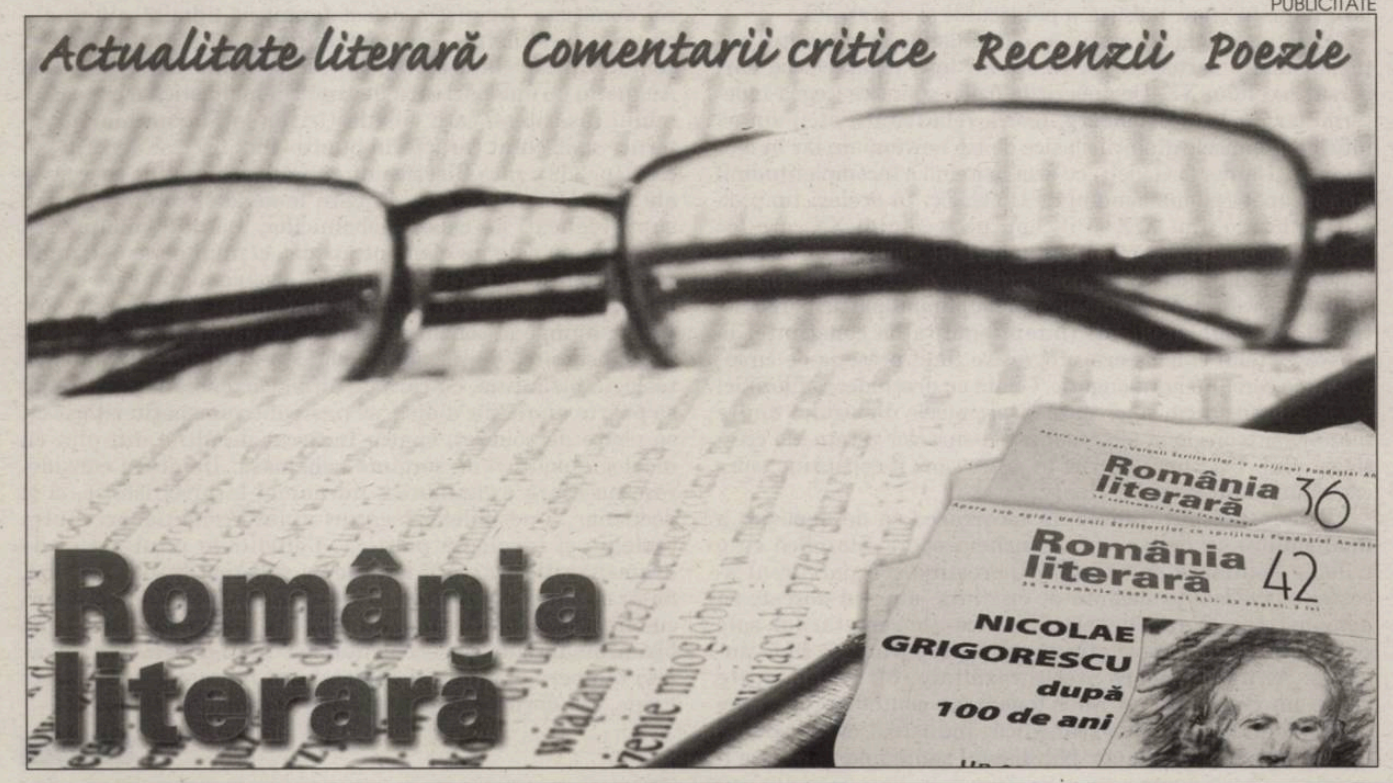

Iaromira POPOVICI

bazar

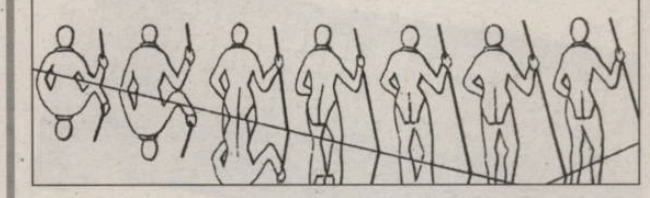

De prin filme adunate...

Am scris deja lucrurile „oficiale" despre Astra Film Sibiu 2007. Au rămas însă uluitoarele poveşti ale multora dintre filme, care îşi au rostul nu neapărat în contextul festivalului, ci într-unul mai larg, general-uman: pînă la urmă, printre rosturile documentarului se numără şi acesta – să oglindească, din perspectiva regizorului, astfel de naraţiuni...

Filmul Corinei Radu, *Bar de zi,* tocmai asta face: este o colecţie de poveşti şi filozofii de viaţă ale unor locuitori ai Sibiului, care nu mai au altceva de făcut decît să se ducă pînă la barul din titlu şi înapoi acasă. Cum bine spune unul dintre intervievaţi, în viaţa lui nu a fost un om important, nu a făcut nimic semnificativ şi, de aceea, crede că menirea lui pe pămînt nu a fost alta decît să iasă la număr... Pînă la urmă, o astfel de filozofie existenţială e o lecţie de umilinţă pentru mulţi dintre noi, chiar dacă încă nu frecventăm cu aceeaşi osîrdie barul nostru local.

O altfel de pildă într-ale umilinţei poate fi considerat şi filmul *Viva Constanţa,* al lui Emese Ambrus. Acesta îl are drept personaj central pe Tudor Lakatos, un profesor de origine romă de pe lîngă Baia Mare, care, în acelaşi timp, este... o variantă romano-românească a lui Elvis. Tudor se piaptănă, se îmbracă şi cîntă precum Elvis; iar echipa de filmare îl urmăreşte prin turneele lui în toată ţara. Umilinţa constă în atitudinea însăşi a Elvis-ului neaoş care, deşi vedetă, nu ezită să călătorească tot cu ieftinele trenuri româneşti (personale sau accelerate) şi să bea „Alexandrion" cu cine se nimereşte prin bufetele de gară. Frumuseţea personajului este că, atunci cînd îi vine să cînte, cîntă, fie că se află în tren, într-o bodegă, pe cîmp sau la un concert. Se pare că Tudor-Elvis este aşa în mod real, un bard înnăscut şi nepretenţios, care face lucrurile din vocaţie şi pentru plăcerea lor. Acum e în Norvegia, cu un angajament.

Dacă povestea lui Elvis este senzaţională, cea a Marthei XL, din filmul polonezului Konrad Szolajski, *Grasele la pat, slabele la dans*, este incredibilă şi, în acelaşi timp, tipică pentru meandrele societăţii de consum şi ale culturii populare. Marta, autoarea unui site pentru persoane supraponderale, povesteşte, printre alte eroine ale filmului, propriul ei destin: grasă şi fără speranţă în oraşul natal, aceasta s-a refugiat în... Internet. Cu ajutorul acestuia şi-a găsit tot soiul de aventuri ocazionale în lumea largă. După ultima dintre ele, ceva mai de durată, Marta a rămas însărcinată. Despărţindu-se de tatăl natural al copilului, eroina noastră nu s-a lăsat, hotărîtă fiind să-şi găsească un bărbat. Salvarea a venit datorită expansiunii societăţii de consum şi a modalităţilor acesteia de a ne intoxica cu promoţiile ei: Marta a găsit, în cutia de scrisori, un pliant pentru noul supermarket ce urma să se deschidă în localitate. Pe pliant, o poză: un tip „super", supraponderal şi el... Marta l-a urmărit la supermarket, i-a pus o scrisoare printre rafturi, nu i-a spus de sarcină decît după ce s-a născut copilul... şi iată-i fericiţi împreună, şi părinţi pe deasupra.

Nu toate poveştile împărtăşesc aceeaşi notă de senzaţional. *Satul pierdut,* în regia spaniolului Manuel Jimenez Nuñez, prezintă tot un fenomen de masă, dar de cu totul altă natură: adorarea Fecioarei într-un sat izolat din Spania. Găselniţa documentarului stă în alăturarea dintre imaginile arătînd mulţimea fremătîndă, la limita dintre adoraţie şi agresivitate, şi declaraţiile sătenilor, care îşi expun motivaţiile privind sentimentele lor profunde faţă de Fecioară.

Cele narate mai sus nu reprezintă decît o mică parte din poveştile diverse, atît tematic, cît şi ca interpretare şi abordare, ale filmelor din festival. Meritul documentarelor prezentate este tocmai să le scoată în evidenţă şi să arate că, oricît de insignifiante ar fi la prima vedere, sînt omeneşti, deci contează.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

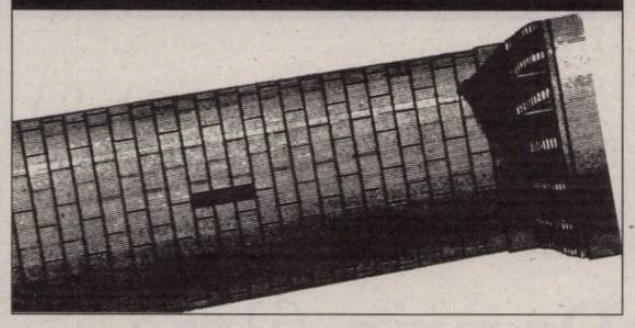

Un domn cu ochelari

Gagman transgresiv, geniu ironic şi talent sulfuros. Pe scurt: Woody Allen. Cine dintre noi nu i-a admirat tragismul comic, replicile suculente sau eliptice, verva actoricească sau mîna uşoară cu care a regizat una dintre cele mai complicate creaţii cinematografice din secolul XX? Clarinetist, sacerdot în templul jazzului newyorkez, dar şi autor bulimic, acest Săgetător, născut la 1 decembrie 1935, continuă să ne şocheze cu rafinament, să ne insoliteze cu metodă, să ne uimească prin viclenia lui inocentă şi scînteietoare. Aşa cum continuă să ne întristeze sufleteşte. Mai ales acum cînd, ajuns la senectutea de pe platforma căreia Marii Oameni îşi definitivează sentenţios Adevărul ultim, continuă să caute, scormonindu-şi misterul personal cu intuiţia că el nu conţine decît nimicul.

Graţie originilor sale ruso-austriece, Woody Allen este un artist foarte „mitteleuropean", şi asta nu rezultă doar din *Shadows and Fog* (1992), unde îi omagiază pe expresioniştii germani. În copilărie, anturat de unchii şi mătuşile numeroasei sale familii din Brooklyn, viitorul Zelig oscilează ludic între magie şi cărţile de joc. Vrea să devină scriitor, chiuleşte, e prea deştept – şi prea sensibil – pentru a se lăsa încorsetat de imperativul unei „cariere" cu parcurs anunţat. Etern anxios, dornic să-şi mascheze angoasa, dar şi exhibiţionist egocentric, dornic să ocupe centrul universului pe care ni-l propune în film, autorul neuitatului *Deconstructing Harry* rămîne o mostră turbulentă de narcisism contrariat. Protagonist rebel, anti-bărbat fatal, care ştie că inteligenţa oferă cel mai fulgerător afrodisiac, Woody este, poate, singurul intelectual public supercelebru, fără a fi fost, cu adevărat, „angajat". A construit un brand nominal, şi-a văzut statuia antumă, aşezată la Oviedo (spre deosebire de Freddy Mercury, omagiat postum la Montreux). A reuşit să facă un film pe an, timp de multe decenii, oscilînd între cinematografia alternativă şi *mainstream*-ul californian. Ar putea fi poreclit, în siajul lui Breton, *Hollywoody Allien*. Maestru fără şcoală, căci inimitabil, a lucrat cu staruri pe care le-a şi „produs" (în cazul Mia Farrow), asemenea unui Pygmalion pervers şi generos. Presupun că umanismul său fără ideologie, înrudit oarecum cu estetica lui Nabokov, e rezultatul unui dandysm sardonic şi figura unei opţiuni sibarite. Omul presimte fragilitatea, relativitatea oricărei „cauze" şi caută Opera, socotind că drumul spre Broadway e suficient de acaparant (şi de obositor) pentru o singură viaţă.

Mai nou, Woody Allen susţine, într-un interviu pentru *Le Figaro*, că însăşi relaţia, cîndva fundamentală, cu propria creaţie s-a banalizat, pierzîndu-şi prestigiul terapeutic. Realitatea – spune el – este „absurdă. Lipsită de sens. Prin asta, ea mi se pare funciarmente tragică, deşi presărată cu momente amuzante, la suprafaţă. Există oameni care au noroc, alţii care n-au, călătoresc în trenuri diferite, dar ating o singură destinaţie. Ajungem bătrîni, bolnavi, şi murim. Tot ce am fost devine neant. Bergman e mort. Totul s-a sfîrşit". E clar, din ton, că şi atunci cînd face profesiune de credinţă agnostică, ispitit de cochetăria nihilismului, Woody Allen îşi exagerează „seriosul" pentru a se autoparodia. Numai că, dacă viaţa nu are sens, nu reiese că nu are nici o morală. „Cu cît existenţa e mai deprimantă – conchide el – cu atît avem mai mare nevoie unii de alţii." Pentru ce însă? Interlocutoarea, Marie-Noëlle Tranchant, nu mai are timpul pentru a tranşa... Solidaritate activă, deşi gratuită? Îmbrăţişare patetic involuntară, după chipul naufragiaţilor de pe pluta Meduzei? Habar n-am şi nici n-aş vrea să speculez inutil. Fapt e că am totuşi de gînd să mă duc la cel mai recent film semnat de Allen, *Visul Cassandrei*, unde e vorba, dacă ne luăm după cronicari, tocmai despre liantul dintre slăbiciunea omenească şi solidaritate. Temă prin excelenţă teologică, în regia unui credincios care nu are nevoie să se ignore şi nici nu poate fi ignorat.

Gelu SABĂU

Teologia faţă cu nihilismul contemporan

● **Mihail Neamţu, *Gramatica Ortodoxiei*. Tradiţia după *modernitate*, Colecţia „Plural", Editura Polirom, 2007.**

Cartea de faţă se prezintă ca o apariţie oarecum inedită în peisajul cultural autohton. Ineditul ei este dat de concurenţa mai multor elemente: stilul autorului – proaspăt şi atît de străin de stereotipiile limbajului de lemn al teologiei, practicat la scară largă în strîmta noastră cetate –, de temele şi autorii puşi în discuţie – autori necunoscuţi sau, în cel mai bun caz, marginali circuitului de idei autohton (A. Louth, M. Henry, J. Milbank) – şi, probabil, şi datorită efectelor pe care acest tip de discurs reuşeşte să le trezească în public – pentru că, într-adevăr, nu prea intră în tiparele obişnuinţei noastre ca un discurs teologic să-şi facă simţite ecourile între zidurile cetăţii.

Scopul explicit al cărţii este de a ne vorbi despre tradiţia de *după* (dincoace de) modernitate, o modernitate care şi-a consumat propriile proiecte, ajunsă la sfîrşitul propriilor speranţe – speranţe care s-au dovedit însă de multe ori a fi iluzii. Este o modernitate împotmolită în sfîrşitul (inevitabil) al nihilismului postmodern, ale cărui manifestări sînt descrise aproape pătimaş de autor în paginile cărţii sale. Cartea începe printr-un rechizitoriu de neocolit al unei Românii trezite în plină epocă modernă, dornică să adopte proiectul modernist occidental, însă a cărei moştenire bizantină – ce nu de puţine ori a reverberat în străfundurile istoriei voievodale – era prea puţin favorabilă unui astfel de proiect. Iar această rezervă din partea ortodoxiei tradiţionaliste se adînceşte şi, alimentată de refuzul sistematic de a înfrunta deschis provocările modernizării, sfîrşeşte în cele din urmă în izolaţionism.

Asistăm astfel la naşterea a două Românii paralele, convieţuitoare prin accident şi surde una în faţa celeilalte: cea a intelectualilor laici, modernişti, cu instrucţie şi vederi occidentale, străini de sursele teologice ale discursului modern, şi cea a mediului bisericesc, cu înclinaţii tradiţionaliste şi, prin lipsa de deschidere, cu tendinţa evidentă de provincializare şi enclavizare. Neajunsurile principale, atît din partea unora, cît şi a celorlalţi, sînt lipsa de dialog reciproc, precum şi nefrecventarea marilor surse ale gîndirii creştine. Astfel, chiar şi ortodoxismul unui intelectual precum Nae Ionescu, din lipsa unui dialog autentic cu Tradiţia, va cădea inevitabil în plasa ideologiilor contemporane de tip naţionalist.

Schilodirea discursului teologic nu este însă o particularitate autohtonă. În urma *Criticilor* kantiene, orice discurs modern care vizează revelaţia divină îşi pierde legitimitatea. Astfel, epoca Luminilor, profund ostilă gîndirii teologice şi spaţiului clerical în genere, întrerupe dialogul cu tradiţia creştină (fie ea patristică sau medievală), însă îi preia şi transformă proiectul (iniţial spiritual şi soteriologic) într-unul politic şi social. Se creează astfel premisele derapajelor ideologice şi totalitare prin transferul atributelor divine în sfera publică a politicului şi a statului.

Epistemologia iluministă, cu rădăcini în proiectul raţionalismului cartezian, îşi va epuiza însă resursele pe parcursul secolului XX. Descoperirile fizicii cuantice (legea indeterminării a lui Heisenberg, teoria relativităţii etc.) vin să infirme premisele gîndirii clasice de tip newtonian, iar în matematici, Cantor şi Godel – cu a sa teoremă a incompletitudinii – pun capăt raţionalismului de tip clasic. În acelaşi timp, la sfîrşitul secolului XIX şi începutul secolului XX, are loc turnura fenomenologică şi hermeneutică a filozofiei. Idealul raţionalist al cunoaşterii pur obiective este demascat ca fiind o iluzie, orice act de cunoaştere presupunînd participarea activă a unei subiectivităţi (intenţionalitatea conştiinţei la Husserl), ţelul cunoaşterii progresive fiind prescris de circularitatea cercului hermeneutic. Odată cu deschiderea filozofiei spre hermeneutică, se creează şi premisele dialogului dintre filozofie şi teologie şi ale recuperării surselor uitate ale creştinismului. Un punct de vîrf în acest sens îl constituie, spre exemplu, filozofia lui M. Henry.

Fenomenologul francez, în încercarea sa de depăşire a dualismului cartezian, îşi va încheia opera filozofică cu o trilogie închinată spiritualităţii creştine. Pe parcursul acestei adevărate profesiuni de credinţă, autorul doreşte să demonstreze că rezultatele filozofice ale cercetărilor sale coincid în spirit cu revelaţia creştină propovăduită în Evanghelii. Avînd în vedere aceste rezultate, M. Henry poate emite un diagnostic al unor fenomene contemporane precum dominaţia tehnico-ştiinţifică, industria divertismentului, explozia erotică etc. Nihilismul contemporan poate fi înfruntat avînd ca punct de plecare Viaţa ca auto-revelare şi autoafectare, aşa cum se prezintă ea în fenomenologia lui M. Henry.

Aşadar, pot fi aduse răspunsuri problemelor lumii de azi plecînd de la un dialog asumat şi deschis cu marile surse ale gîndirii creştine. Iar ultima parte a cărţii lui M. Neamţu încearcă să ne convingă de acest lucru. În primul rînd, autorul denunţă neiertător ipocriziile şi micimile lumii contemporane în care orice proiect metafizic care vizează existenţa unui posibil bine comun este repede catalogat drept „intolerant", „imperialist" sau „fundamentalist". În schimb, avem de-a face cu o etică a compasiunii (impusă de elitele ce promovează discursul autoculpabilizator – tot în numele unui „bine comun"!) faţă de minoritari sau „oprimaţi", o etică susţinută de mecanismul invizibil al bugetului de stat, care are virtutea de a lăsa netulburat egoismul cetăţeanului. Se ignoră, bineînţeles, faptul că filantropia şi compasiunea reale nu pot fi promovate de un mecanism statal, ci doar de către persoanele umane. Autorul vorbeşte de asemenea şi despre un pacifism al fricii, ideologie postmodernă, născută nu din aderarea la o *pax Christi* (*isihia* – pace interioară), ci mai degrabă din frica de a înfrunta cauzele adevărate ale suferinţei în lume, frică aptă însă să nască un discurs de tip *politically correct*, ce păstrează de la distanţă aparenţele cordialităţii, neavînd însă vreun efect pozitiv real asupra cuiva. În schimbul acestor pseudosoluţii, autorul propune înfruntarea ascetică, personală, a furcilor caudine ale infernului, urmînd modelul războiului nevăzut întruchipat de Crucea lui Hristos, singura cale de a obţine o teodicee şi, deci, o asumare autentică a răului din lume.

Recursul la tradiţia creştină poate furniza modele viabile pentru problemele lumii contemporane. Însă rolul teologiei în cetate nu este acela de a oferi metodologii pentru studierea dimensiunii sociale sau de a întrupa modelul ştiinţificităţii prin întronarea ei ca „regină a ştiinţelor", ci, avînd în vedere modelul revelaţiei hristice şi printr-o alianţă subtilă cu filozofia, teologia poate căpăta funcţia critică necesară în arta discernămîntului politic ori în orientarea existenţială a persoanelor sau a comunităţii. De altfel, autorul crede în funcţia critică şi autocritică a teologiei (în capacitatea ei de a fi trează şi de a profetiza), fapt datorită căruia poziţia teologului în cetate nu este deloc una comodă.

Desigur, prin poziţia pe care o asumă, autorul riscă o poziţie nu tocmai comodă. Numai că, în dialogul dintre lumea contemporană şi cea a tradiţiei creştine, un „amănunt" pare a scăpa conştiinţei sale critice. Este vorba despre partea mai puţin „luminoasă" a acestei tradiţii. Considerăm importantă o astfel de examinare din cel puţin trei motive: 1) pentru că lumea modernă este născută din falimentul proiectului social medieval (fapt amintit de altfel în carte – p. 193), iar o privire istorică atentă ne poate face să înţelegem cauzele acestui faliment; 2) pentru că spaţiul occidental a trecut printr-o astfel de critică (devenită un bun comun la ora actuală), nu fără excese de altfel – iar epoca Luminilor o dovedeşte din plin; 3. lipsa unei astfel de critici în spaţiul nostru conduce la tendinţa unei idealizări sau, cel puţin, a indicării unei „superiorităţi" a creştinismului bizantin faţă de cel occidental, iar această tendinţă se observă în cîteva rînduri şi în cartea de faţă: „În contextul controversei donatiste, Augustin a fost tentat să admită o formă – chiar şi îmblînzită – de control forţat al statului asupra comunităţilor «indisciplinate» ale schismaticilor. [...] Aici Augustin se îndepărtează de tradiţia monastică a creştinismului răsăritean care – de la Origen la Maxim Mărturisitorul – a discutat caracterul punitiv intrinsec al fiecărui păcat." (p. 239); sau „Biserica nu reproduce funcţiile coercitive ale *Republicii* platonice, în care femeile şi copiii trebuiau supravegheaţi de clasa războinicilor. Liantul comunităţii ecleziale nu este un element juridic, ci unul personal, organic şi sacramental" (pp. 237-238). Problema nu este discutată explicit, însă, cumulînd acest citat cu cel de mai sus, putem ajunge la concluzia că doar în Biserica din Occident pedeapsa şi coerciţia sînt practicate. Or, trebuie spus că teologia bizantină, cu care de altfel cartea de faţă reuşeşte să poarte un rodnic dialog, se naşte într-un spaţiu istoric cît se poate de concret, spaţiu încărcat de altfel din plin cu ideologie politică de sorginte religioasă. De aceea considerăm necesară examinarea, nu numai la nivel istoric, ci şi doctrinar, a posibilelor legături şi intercondiţionări dintre teologie şi ideologia politică. Beneficiile unui astfel de examen critic nu pot fi trecute cu vederea. În primul rînd, ne-ar ajuta să ne debarasăm de clişeul, repetat de multe ori cu ferenezia unui imn lozincard, al „superiorităţii" teologiei bizantine faţă de cea occidentală şi, în al doilea rînd, ne-ar mai tempera elanul şi ne-ar ajuta să nu mai „sărim" peste etape, din dorinţa noastră de a le „arde".

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

Făcuţi din vorbe

Vă mai amintiţi de vremurile de pionierat ale talk-show-ului românesc şi de interesul cu care ne uitam cu toţii la astfel de emisiuni? Vă amintiţi de *Seratele* lui Iosif Sava, „deschizătorul de drumuri“ în acest domeniu la noi, şi de valurile stîrnite de prima apariţie a lui Ion Iliescu la un talk-show? (Următoarea emisiune l-a avut invitat pe Gabriel Liiceanu, care i-a reproşat moderatorului că i-a lipsit incisivitatea lui proverbială şi că a „realizat o emisiune în genunchi“.) Dar de debutul lui Marius Tucă la televizor, pe cînd făcea *Milionarii de la miezul nopţii* – unde dădea cîte un milion de lei telespectatorului care răspundea la o întrebare din *Jurnalul Naţional*? (Mai apoi, emisiunea a început să aibă şi invitaţi şi, cu timpul, s-a renunţat la partea cu întrebarile din ziar – şi aşa s-a ajuns la talk-show-ul marca Marius Tucă pe care-l ştim astăzi.) Mai ţineţi minte de guvernarea care se făcea de la televizor, după cîştigarea alegerilor de către CDR în 1996? Vă mai amintiţi cum ne uitam cu toţii, ore-n şir, la pipa lui Ciumara, şi cum posesorul ei ne explica ce mare lucru o să facă el pentru ca noi s-o ducem mai bine?... Ehei, unde sînt talk-show-urile de altădată?

Astăzi, astfel de emisiuni nu mai exercită nici o fascinaţie asupra noastră, iar aura lor de odinioară s-a subţiat pînă la dispariţie. Audienţa talk-show-urilor a scăzut drastic şi e invers proporţională cu inflaţia lor pe posturile de televiziune: conform TNS-AGB, în perioada 1 septembrie-21 octombrie, ratingurile emisiunilor de dezbateri politice, sociale sau economice depăşesc numai în rare cazuri două puncte în mediul urban.

Ca medie a cifrelor de rating înregistrate în această perioadă, pe primele locuri se plasează talk-show-urile de pe TVR 1: *Între bine şi rău* (2.7), *Săptămîna politică* (2.3) şi *Faţă în faţă* (2.2). E un lucru destul de curios, pentru că Liviu Mihaiu este destul de slab, ca moderator de televiziune, iar *Săptămîna politică* şi *Faţă în faţă* (cu Marian Voicu şi Monica Ghiurco) sînt destul de anoste. Aceste cifre trebuie puse, fără îndoială, pe seama puterii brand-ului TVR şi a ceea ce reprezintă televiziunea publică pentru o bună parte din telespectatori (televiziunea „de stat“, „oficială“, deci cea mai serioasă şi în care trebuie să ai cea mai mare încredere). De altfel, conform acestui studiu realizat de TNS-AGB, emisiunea *Faţă în faţă* deţine un interesant record în privinţa vîrstei telespectatorilor săi: jumătate au peste 65 de ani, dintre care 27,6 % – peste 75 de ani.

Dacă tot sîntem la capitolul „recorduri“, iată alte cîteva, conform aceloraşi date ale TNS-AGB:

În perioada 1 septembrie-21 octombrie, maximum de audienţă atins de un talk-show a fost al emisiunii *Dan Diaconescu Direct,* care de aproape două luni întoarce pe toate părţile povestea Elodiei şi a reuşit, încetul cu încetul, să creeze iar o psihoză populară (e adevărat, nu cu acelaşi impact la mase ca în cazul elevului care s-a aruncat pe geam, dar semnificativ e că nici de data aceasta nu au lipsit gesturile incredibile – de exemplu, o baladă dedicată celebrei avocate). Cea mai urmărită ediţie a emisiunii de pe OTV a avut 3.3 puncte de rating şi un număr de 328.000 de telespectatori pe minut (altfel, media pentru această perioadă a fost de 1.9 – cifră care o plasează pe locul patru, după talk-show-urile de la TVR 1).

Un alt record este deţinut de emisiunea lui Mihai Gâdea de pe Antena 3, *Sinteza zilei*. La acest talk-show care încearcă să ne demonstreze în fiecare seară, prin discursurile isterice ale „omului cu laptop şi mustăcioară“, prin „înţelepciunea“ reţinută a lui Cristoiu şi prin insinuările moderatorului, că Traian Băsescu este Răul Absolut, se uită cei mai mulţi telespectatori cu studii superioare (35,6%). Altfel, ratingul mediu al emisiunii e egal cu cel realizat de Robert Turcescu pe Realitatea TV (1,2%), dar Mihai Gâdea deţine şi un record negativ la acest capitol: una din ediţiile emisiunii lui a fost urmărită de doar 76 de telespectatori.

Interesul scăzut al publicului pentru talk-show-uri poate că e semnul maturizării noastre sociale. Oamenii se pare că au înţeles în sfîrşit că nu vorbele spuse de politicieni la televizor îi fac să trăiască mai bine.

Florin DUMITRESCU

Publicitate: Veteranii în războiul pensiilor

Ani de zile i s-a reproşat publicităţii româneşti că îi nedreptăţeşte pe bătrîni. Ani de zile s-a obiectat că reclamele de la noi exaltă exclusiv tinereţea, fericirea şi traiul bun. Bătrînii nu apăreau în reclame decît ca să fie pocniţi cu fripturi de pui în cap; să zboare cît colo, propulsaţi de scaune pe arcuri, la butonarea vreunui comesean poznaş; să se vaite de prostată, de reumatism, de placă dentară caducă; să privească scandalizaţi şi tîmpi exuberanţa tinerilor; sau cel mult să imite caricatural şi anacronic comportamentul acestora.

Pensionarii, cu faţa la perete!

Strategii media n-au contenit să explice: din păcate, persoanele vîrstnice din România nu sînt (deocamdată) un public interesant pentru anunţători; întrucît le lipseşte puterea de cumpărare (nemaipunînd la socoteală că „seniorii“ sînt peste tot în lume o categorie reticentă, conservatoare, greu de urnit din vechile obiceiuri de consum). Nimănui nu-i place să recunoască realitatea: pensionarii români, deşi se uită-n disperare la televizor, nu constituie un *target* pentru mesajele comerciale, pe care – săracii – le înghit de cele mai multe ori cu noduri...

Da, poate că ar fi nobil şi înălţător să existe mai multe programe pe specificul vîrstei a treia; dar nu poţi pretinde operatorilor comerciali să preia în acest sens rolul televiziunii publice.

O inflexiune ideologică s-a înregistrat anul trecut, cînd un producător de medicamente a iniţiat o campanie (mai mult sau mai puţin) civică, împotriva sclerozei. Să facem ce putem pentru bătrînii noştri – se spunea, cu vizorul pus pe copiii (şi nepoţii) valizi financiar. Cărora în subsidiar li se sugera şi adevărul implacabil cum că bătrîneţea e totuşi o boală care ne paşte pe toţi... În fond, consumatorul adult de azi va fi bătrînul sastisit de mîine; ca să ţi-l fidelizezi şi să ţi-l păstrezi hedonic şi cheltuitor pînă hăt, dincolo de vîrsta pensionării, e bine să nu te ţină minte ca hulitor de bătrîni; dimpotrivă.

Războiul pensiilor începe cu un armistiţiu

Toate condiţiile erau îndeplinite ca 2007 să fie anul tematicii senile în publicitatea românească. A fost – şi este încă – anul hotărîtor al pensiilor private; anul unei campanii fără precedent de conştientizare a rolului prevenţiei financiare. Cine caută cauze în presiunea UE nu greşeşte. Europa cvasiîmbătrînită tocmai primea o Românie cu demografia razna şi cu un stat incapabil să asigure pe viitor pensia contribuabililor. Măsurile se cereau luate.

Ca prin minune, Guvernul şi preşedintele s-au împăcat subit şi şi-au unit forţele în discursuri lămuritoare despre şansa participării cetăţenilor la fondurile private. Stînga protecţionistă şi dreapta popular-liberală şi-au dat mîna: marele capital privat era chemat să propăşească viitorul naţiei, da, dar pe căile trasate de stat. Un subit „pupat Piaţa Endependenţi“, în cinstea pensiilor private obligatorii, cele menite să sprijine, în chip de „al doilea pilon“, sarcina pensiei de stat („pilonul întîi“).

Asigurătorii îşi frecau deja palmele. Declararea obligativităţii pensiilor private ar putea fi mai profitabilă decît asigurarea de răspundere auto! Unii dintre ei aveau deja în portofoliu diverse forme de pensii viagere („pilonul al treilea“, cel al pensiilor private facultative), a căror comunicare comercială nu diferă – teoretic – de cea a pensiilor obligatorii. Odată pornită dezbaterea naţională asupra prevenţiei, reclamele celor mai prevenitori dintre ei erau deja în eter, în avansul oricăror normări legislative. Astfel, treptat-treptat, s-au putut vedea în calupurile publicitare tot mai mulţi bătrîni. Şi, culmea, bătrîni în atitudini demne (ING); ori bătrîni cu formă fizică de invidiat (blondina din maşina de lux şi schiorul autodemascat de la Aviva); sau chiar acel bătrîn plimbăreţ care-şi răsfrînge speranţele asupra urmaşului „mai norocos“ (BCR Asigurări).

Artilerie mediatică – foc!

Marele val, un adevărat tsunami, a pornit în 17 septembrie, data demarării campaniei oficiale de informare asupra pensiilor private obligatorii. O adevărată canonadă, scriu Ioana Bunea şi Petre Barbu în *Adevărul* din 26 septembrie: „Cei 17 administratori ai fondurilor de pensii vor investi circa 20 milioane de euro în campaniile de promovare pentru pilonul II [...] Pentru prima dată în istoria publicităţii româneşti, un număr impresionant de competitori (fondurile de pensii) se vor lupta pe acelaşi teren, disputîndu-şi acelaşi segment de public [...]“.

E momentul în care, printre altele, AIG-Raiffeisen ne prilejuieşte una dintre imaginile cele mai încărcate metafizic din publicitatea românească a ultimilor ani: bătrînul care strînge mîna propriei persoane la tinereţe. E momentul să vedem şi ideea-pandant a spoturilor cu bătrîni care maimuţăresc comportamentul juvenil: de data asta, BRD-ul ne arată juni în deplinătatea funcţiilor fizice, care îşi fac de lucru cu proteze dentare şi cadre ambulatorii... Există, în rîndul anunţătorilor respectivi, şi unii care „vînd“ bătrîneţe fericită arătînd aceleaşi imagini standard ale tinereţii din spoturile convenţionale de *lifestyle*. E şi acel bizar Monte Cristo care îşi întîmpină cu strigăte nearticulate descarceratorii (trei personaje gen Indiana Jones, Lara Croft şi tata Frankenstein). Media de vîrstă a eroilor de reclame a crescut vertiginos. Aceştia, dacă nu sînt bătrîni, sînt barem bătrînicioşi, precum fata de la Omniasig care visează la pensie ca la un mare week-end menit să pună capăt stresului de zi cu zi. Cei mai bătrînicioşi sînt însă pensionarii arătaţi de Allianz Ţiriac ca lipsiţi de pensie suficientă şi căzuţi astfel pradă plictiselii: o imagine neonorabilă a venerabililor, da, dar realistă (sînt cvasi-identici cu vecinii multora dintre noi, nu?)...

Sînt anunţători care au ales să ignore problematica senilă şi s-au concentrat să-şi etaleze competenţa consultanţilor de asigurări, precum ING; să conoteze cu seninătate şi confort momentul semnării contractului, precum Generali Fond de Pensii; ori au ales – precum Aviva – acţiunea de şarm a Mihaelei Rădulescu, care numai ce terminase de recomandat un ulei cu savoare mediteraneană...

Nimănui nu-i place să recunoască realitatea: pensionarii români, deşi se uită-n disperare la televizor, nu constituie un* target *pentru mesajele comerciale, pe care – săracii – le înghit de cele mai multe ori cu noduri...

În primele două săptămîni de campanie, „administratorii fondurilor de pensii private au tras la foc automat [...] nu mai puţin de 11.000 de spoturi“ – ne dezvăluie Petre Barbu în *Adevărul* din 26 octombrie. Interesant e că, în această campanie fără precedent, fără reţete dinainte ştiute şi fără posibile învăţăminte pentru vreo altă viitoare ocazie, jucătorii acţionează divergent, dar acţiunea forţelor lor dă o rezultantă comună. Se pare că publicul telespectator face o mare confuzie între mesajele specifice, dar se lasă convins de pledoaria mai amplă, în favoarea pensiilor private în general. Cezar Batog, director general Opti Media România, îi declară lui Petre Barbu, în articolul mai sus citat, că „este una dintre ocaziile în care confuzia este bună. Efectul bombardamentului cu mesajele fondurilor de pensii este unul benefic. Nici nu mai contează la ce fond se înscriu oamenii, contează că se atinge scopul: acela de a avea cît mai mulţi cotizanţi“.

Miza secundară, importantă totuşi pe plan ideologic, este cîştigarea unei demnităţi superioare a imaginii bătrînului în publicitatea românească; în discursul public; în acest corpus de fantasme cvasiunanim împărtăşite care formează imaginarul colectiv.

PUBLICITATE

Lansare

colecția adevărul

Te așteptăm!

Târgul de carte Gaudeamus, 21-25 noiembrie
Romexpo, Pavilionul Central - parter

Uită de zarva târgului!

Relaxează-te și savurează atmosfera bibliotecilor de altădată!

În premieră în România!

Opere Complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada

24 de titluri în 31 de volume

Colecție de lux!

editura Adevărul holding

Mobilierul oferit de OVO DESIGN

OVO DESIGN

Cornel BAN

Stînga erei Veltroni: de la ideologie *la bella figura*?

Cam tot ce mişcă în stînga spectrului politic italian se trage din Partidul Comunist Italian, un partid care se potriveşte cu greu în stereotipurile leneşe despre „roşii" răi ţinuţi la respect de „albii" virtuoşi. Cu o bază electorală masivă (era partidul comunist cu cel mai mare număr de membri din Occident, ajuns cel mai aproape de cîştigarea alegerilor), putînd conta pe crema intelectualităţii şi sindicalismelor postbelice, PCI a început prin a fi destul de rigid în doctrină şi de devotat centrului de putere moscovit.

Mai tîrziu însă, PCI a devenit un partid traumatizat de Budapesta 1956 şi s-a îndepărtat fulgerător de Moscova, nu numai după episodul Cehoslovacia 1968, dar şi de însăşi ortodoxia doctrinară marxist-leninistă. Acest curs a făcut ca, după reprimarea Solidarităţii poloneze în 1981, PCI să se despartă definitiv şi public de mişcarea comunistă internaţională controlată de Moscova. Îmbrăţişînd parlamentarismul, sindicalismul şi acţiunea culturală, în locul insurecţiei, şi devenind din ce în ce mai apropiat de o colaborare sistematică cu stînga creştin-democraţiei peninsulare, se poate spune că în anii '70 şi '80 PCI a făcut un fel de politică social-democrată, jonglînd aiuritor de abil atît cu instrumentarul lui Gramsci, cît şi cu cel al clasicilor liberalismului politic. În deceniul opt, PCI a mers atît de departe încît a susţinut pînă şi statutul de membru NATO al Italiei.

De la acest drum spre centru al PCI şi trecînd prin dramatica sa scindare din 1991 s-a ajuns la mişcarea politică voit ecumenică din 2007, numită Partidul Democrat (PD). Această formaţiune strînge laolaltă foşti comunişti trecuţi la social-liberalism, ecologişti, creştin-democraţi de stînga etc. Votat în fruntea PD pe 14 octombrie, primarul Romei Walter Veltroni are şanse să fie o credibilă armă anti-Berlusconi. Omul este charismatic, mediatic, nechemat niciodată de chestură. Este genul care apare dimineaţa la ştiri cărînd pe umăr un sac de orez într-o zonă calamitată din Africa, la amiază ia o cafea (bine mediatizată) cu George Clooney, seara perorează seducător la vreo conferinţă a mandarinilor industriei piemonteze, rezistînd în acelaşi timp prieteniei lui Bernardo Bertolucci.

Hiperactiv, flamboaiant, arhetip al politicianului erei TV şi al deplorabilei transformări a politicii socio-economice într-un amestec de varieteu şi gestiune, Veltroni este în primul rînd Marele Pacificator, posesorul celui mai veritabil dosar de management al războiului de gherilă etern ce paralizează o stîngă asemănătoare unui pachebot care se reasamblează continuu (şi prost) în larg.

Participarea a peste 3 milioane de alegători (cu 2,4 milioane peste aşteptări) la alegerile primare a dat la iveală semne de resuscitare a democraţiei italiene extenuate de scandaluri şi de clovneriile guvernării lui Berlusconi. Nu este neapărat necesar ca această creştere în participare să se traducă în voturi pentru stînga, însă într-o Italie în care dreapta nu mai poate conta pe sprijinul infrastructurii instituţionale catolice şi pare să fi intrat într-o tot mai ineficientă dependenţă de controlul mass-mediei, stînga politică se mai bucură (încă) de susţinere în sindicate, ONG-uri, organizaţiile civice informale etc.

Însă în măsura în care sîntem de acord cu acei politologi care văd în eşecul electoral din 2001 al coaliţiei „Măslinul" dovada faptului că o imitare banală şi goală a blairismului este sinucidere politică într-o cultură de stînga cu tradiţii ideologice robuste, atunci aşezarea unui lider atît de programatic „postideologic" precum Veltroni nu sună foarte bine. Este clar pentru toată lumea că Italia este în vrie socială şi economică. Nu este însă foarte clar că stînga îşi poate permite să parieze pe răspunsuri exclusiv de dreapta, la această situaţie.

Pentru foarte multă lume este greu de crezut că redutabilul primar al Romei, autor al unui panegiric despre Kennedy, va ajunge să facă din PD un fel de replică a democraţilor americani sau a laburiştilor britanici, adică o „stînga" post-social-democrată marcată de o combinaţie de libertarianism cultural, liberalism economic şi defensive voit strategice în zona apărării drepturilor sociale şi civice. Profilul său de intelectual roman cosmopolit – intrat în PCI printr-o combinaţie de calcul de carieră şi snobism cultural, autodistanţat în raport cu cultura uvrierismului piemontez din care se trag majoritatea liderilor stîngii post-PCI –, el face credibilă încercarea de aliniere spre dreapta. Aceeaşi credibilitate o dau şi deschiderile spre social-liberalism ale grosului partidelor din PD, deschideri testate în timpul guvernării de stînga de la sfîrşitul anilor '90.

O deschidere prea mare spre liberalism economic nu numai că ar forţa PD să-şi „vîndă sufletul", dar ar compromite atît baza de susţinere sindicală, cît şi posibilitea PD de a guverna în viitor cu comuniştii.

Că *Rifondazione Comunista* face şi desface guverne de stînga este bine ştiut, iar pentru cei care se îndoiesc că suportul sindical are semnificaţie doar pentru desueţi, merită reamintit că în 2001 şi 2002 protestele masive ale organizaţiilor sindicale, dar şi ale mişcării altermondialiste italiene (peste un million de participanţi au blocat Circo Massimo pe 23 martie 2002) au stopat proiecte de dereglementare a pieţei muncii, de mare importanţă pentru guvernul de dreapta de atunci. În ce priveşte emularea strategiei blairiste de a coloniza temele tradiţionale ale dreptei (legarea securităţii naţionale de „controlul imigraţiei," spre pildă), Veltroni a făcut deja primii paşi în acest sens.

Dacă însă îmbăţoşările suveraniste ale premierului socialist de tristă amintire Bettino Craxi ne pot servi ca reper, în Italia aceasta reprezintă o strategie fără eficienţă electorală pe termen lung, distructivă pentru mesajul emancipator al stîngii şi care riscă să lase noua stîngă politică fără un spectru de acţiune civică ce se întinde de la reţelele de ONG-uri care militează pentru consolidarea drepturilor civice, la organizaţii catolice active pe tema drepturilor imigranţilor.

În cele din urmă, aşadar, şansele sînt ca, în afara tropilor hegemonici binecunoscuţi (liberal-democraţie, UE, economie de piaţă), direcţia noului partid şi a liderului său, în acest spaţiu de identităţi politice hibride, să rămînă deschisă contestării.

Reformismul şi „pericolul românesc"

Walter Veltroni a activat încă din tinereţe în Partidul Comunist Italian. După dispariţia acestuia, a devenit unul dintre liderii importanţi ai aripii reformatoare desprinse din PCI, Partidul Democraţilor de Stînga. A fost o vreme (la jumătatea anilor '90) director al cotidianului *L'Unità*, perioadă în care ziarul a reuşit să scape în bună măsură de „lestul propagandistic" şi să tindă către un ziar (de stînga, desigur) onorabil. Veltroni şi-a format în timp imaginea unui lider de stînga de tip nou: modelele sale declarate sînt Bill Clinton şi Tony Blair. Partidul Democratic, al cărui lider a fost ales de curînd, este o nouă construcţie politică, despre care se spune că va răsturna foarte curînd ineficientul executiv condus de Romano Prodi (susţinut de o coaliţie parlamentară de 10 partide, unele aparţinînd stîngii radicale). De altfel, pe 5 noiembrie, Veltroni a prezentat o listă a viitorului său cabinet, un fel de „guvern din umbră" care aşteaptă momentul prielnic pentru a ieşi la lumină. Lista conţine nume noi şi necompromise, părînd a fi o ruptură definitivă cu vechii militanţi de stînga, înţepeniţi în „idealurile clasei muncitoare" şi în retorica marxist-leninistă.

A fost surprinzătoare, în acest context reformist, ieşirea lui Veltroni împotriva imigranţilor români. Sergio Romano, fost diplomat de elită şi editorialist la *Corriere della Sera*, comentează astfel: „Îmi pare rău s-o spun, dar delictul de la Roma e «doar» un delict – barbar, desigur, dar unul dintre multele care umplu statisticile infracţionale din multe ţări europene. E foarte grav şi pentru că este simptomul problemelor create de o imigraţie amestecată, pe care guvernele, nu numai la noi, o stăpînesc cu mare dificultate. Dar asta nu poate dicta ordinea de zi a Consiliului de Miniştri... Neputinţa, mai ales într-un asemenea moment, ar fi declanşat mînia în ţară. Dar denunţarea unui «pericol românesc» de către Veltroni riscă să accentueze temerile nejustificate şi prejudecăţile xenofobe. Guvernul şi partidele trebuie să-şi aducă aminte că în Italia nu există doar criminalitatea imigranţilor. Există şi un «sindrom Blocher», după numele liderului elveţian care a repurtat un considerabil succes la ultimele alegeri federale cu campania sa împotriva străinilor. Acestei xenofobii, ale cărei manifestări urîte încep să se întrevadă, nu-i trebuie oferite ocazii şi pretexte. Guvernul are dreptul să-i alunge pe indezirabili, dar trebuie să-i spună limpede ţării (cum a făcut preşedintele Consiliului de Miniştri, cu o referire specială la comunitatea românilor) că, în rîndurile imigranţilor, majoritatea este alcătuită din «dezirabili», care trebuie primiţi ca atare". **(M. V.)**

(Sergio Romano, „Delictul şi politica",
în *Corriere della Sera*, 2 noiembrie 2007)

PUBLICITATE

Alexandru GRUIAN

Patru zile în Retezat

Supărarea unei zîne, în vremuri cu neputinţă de precizat temporal, a produs modificări geografice de substanţă în sud-vestul judeţului Hunedoara. Zîna cu pricina, ce locuia într-o cetate pe dealul zis al Uroiului, de lîngă Deva, a prins ură pe o altă zînă, ce sălăşluia acolo unde se află acum ruinele Cetăţii Colţ, nu departe de Haţeg. Supărarea celei dintîi a luat forma unui bolovan uriaş, azvîrlit în direcţia celeilalte, care, ageră, s-a ferit. Dacă tot a ratat-o pe zînă, bolovanul şi-a continuat traiectoria pînă a întîlnit un pisc muntos, pe care l-a ciuntit, lăsîndu-l aşa cum se vede şi astăzi – retezat. De-atunci, oamenii le-au spus munţilor, cu un vîrf bont, Retezat, chiar dacă în acelaşi masiv există un vîrf cu 25 de metri mai înalt, Peleaga, de 2509 m.

Rezervaţia ştiinţifică Gemenele – Tău Negru este numită aşa după cele două lacuri mai mari de pe cuprinsul ei. Rezervaţia este sub administrarea directă a Academiei Române şi pentru a o traversa sau a o vizita ai nevoie de autorizaţie eliberată de pomenitul for. Pînă la data stabilită pentru plecare, nu am primit pe fax documentul cu pricina, dar am fost asigurat că el există, expedierea sa e o formalitate şi că putem pleca fără grijă. Ceea ce am şi făcut, la mijloc de august, în singura perioadă în care toţi cei şase membri ai grupului puteam fi împreună pe munte.

Cinci ore de urcuş, spre casa-laborator Gemenele

Într-o vară caniculară, plouă exact în ziua planificată pentru a urca la aşa-numita casă-laborator Gemenele. Intrăm pe valea Rîului Mare. Plouă torenţial, iar plafonul de nori este foarte jos, muntele este complet invizibil în jumătatea lui superioară. Coborîm din maşini în faţa Casei Academiei de la Gura Zlata. Pe terasa acoperită din faţa casei, de fapt o vilă cu aspect rustic, o doamnă mai în vîrstă croşeta impasibilă, în timp ce un moş ne privea şugubăţ. Mai fusesem în rezervaţie prin 1996 şi ştiam că drumul pînă la casa-laborator, destul de abrupt, dura vreo cinci ore. Ba, numa' trei, mă contrazice moşul şi îmi fac curaj – poate că nu mai ţin eu bine minte (am ţinut bine minte...).

Trece vreo jumătate de oră şi ploaia pare că s-a mai potolit. Ne gîndim că am putea pleca. Sîntem şase, trei bărbaţi cu fiicele şi fiul aferenţi. Formaţia este rodată de vreo patru ani, pe mai toate traseele din Retezat.

Drumul este un urcuş continuu, cu grade diferite de înclinare. Marcajul traseului este cu săgeţi roşii, uşor de descoperit, vopsite pe trunchiul copacilor sau pe pietre. Poteca, udă, se vede totuşi bine prin vegetaţia mult mai bogată decît în alte părţi ale masivului, semn că sîntem într-o rezervaţie. Din loc în loc, pancarte cu vopseaua scorojită ne anunţă că sîntem pe teritoriul rezervaţiei sau indică vreo plantă cu caracteristici deosebite. Pe unele, scrie încă Academia Republicii Socialiste România – cele două cuvinte din mijloc se încăpăţînează să reziste, deşi cineva scrijelise peste ele cu ceva ascuţit. Ploaia se mai potoleşte, dar de pe frunzele copacilor cade apa ca şi cum ar continua să plouă. Glugile pelerinelor sînt parţial ude pe dinăuntru şi nu ştim dacă apa a pătruns prin ele sau este doar condens. Trecem cîteva podeţe. Bîrnele înguste şi ude alunecă, ştim că trebuie să fim atenţi, balustradele sînt însă bune şi toată lumea traversează cu bine.

Printre brazi, o masă cu două băncuţe; ne oprim, fără să dăm jos rucsacurile. Lîngă masă, o sticlă de suc goală – un pet! Ştim că în Retezat, şi în special în rezervaţie, regulile sînt drastice, turiştii au învăţat că trebuie să-şi aducă deşeurile înapoi la şes (o notă bună – cei mai mulţi respectă regula!). Ne mirăm deci de pet-ul de pe drum, dar vom afla că a fost intenţionat lăsat acolo de unul dintre paznici, pe post de cană pentru apă – la urcare sau la coborîre, i se face sete şi nu are cum să bea din pîrîu. În rest, nici urmă de murdărie, cutii de conserve, resturi alimentare sau pet-uri. Vegetaţia musteşte de apă şi emană o aromă dulceagă, pînă trecem de pădurea de stejar. Brazii aduc un aer răcoros, iar pentru noi – o doză de optimism; altitudinea este destul de mare, ceea ce înseamnă că nu mai avem prea mult. Drumul prin ploaie este incomod şi încercăm să nu ne prea oprim.

Retezatul este un munte sălbatic. Drumurile de acces în creastă sînt grele. Nu poţi ajunge la 2000 de metri cu telecabina sau cu maşina, ca în Bucegi. Nu are o şosea eroică, gen Transfăgărăşan. Drumurile ajung la poalele masivului, iar unele sînt doar forestiere. Mulţi se bucură că este aşa – muntele este astfel protejat de asaltul celor ce ar dori să-şi parcheze maşina sub pisc sau nu au condiţie fizică minimală. Există numeroase restricţii legate de amplasarea corturilor, iar cei din Salvamont, rangerii şi paznicii din rezervaţie sînt suficient de vigilenţi. Nu întîmplător, unul dintre foştii paznici, Pătrău, acum pensionat, pe care l-am întîlnit însă într-o drumeţie din 1988, era supranumit „cel rău".

Ploaia se face din ce în ce mai deasă, mai trecem un fir de apă şi brusc apare casa-laborator Gemenele. Este de fapt

o cabană, nu foarte mare, cu aspect solid, dat de piatra din care este construită. Întotdeauna cabanele din Carpaţii noştri, mai ales cele de altitudine, izolate, mi s-au părut primitoare, indiferent de starea în care se aflau. Primitivismul lor este încă – acolo unde se păstrează – un fel de garanţie că nu vom găsi „fiţoşi", pe stil vechi doritori de alcool în exces, pe stil nou, de manele; alcoolul rămîne o constantă.

Pe terasa de la Gemenele se află cîţiva oameni. „Ştiam că trebuie să veniţi, dar cu ploaia asta, nu vă mai aşteptam" – ne spune un tip solid, ajutîndu-ne să ne dăm jos rucsacurile. Tipul solid este paznicul de serviciu la casa-laborator, **Dorel Pătrău,** chiar fiul celui supranumit „cel rău". După ce ne-am mai tras sufletul, ne-a spus că tatăl său este de mult pensionat. „Acum cîţiva ani – povesteşte tînărul Pătrău – tata a dorit să vină la Gemenele" – „...să mai văd măcar o dată...", a spus bătrînul, şi a reuşit, chiar dacă drumul a durat aproape o zi întreagă.

Tequila *şi bere la 1700 de metri*

Îi cunoaştem pe cei de pe terasă. Doi fraţi din Deva – unul rămas în ţară, celălalt plecat cu ani în urmă în Belgia. Acum a venit în România, e cu cei doi copii şi a preferat confortul primitiv al muntelui. Copiii nu vorbesc românește, dar par adaptaţi la această situaţie romantică, fără apă curentă şi cu paturi vechi, incomode chiar şi pentru tipi obişnuiţi cu muntele, cum ne pretindem noi.

La Gemenele nu urcă prea multă lume. Drumul greu şi confortul precar îi descurajează pe cei care, cu pile, ar putea petrece un concediu la Gemenele. Vin mai ales biologi şi oameni pentru care muntele este altceva decît o pensiune cu termopane, unde ajungi cu jeep-ul.

La ora 7, din cauza norilor, e aproape întuneric. Cabana nu are curent electric. Există un generator, dar drumul e greu şi nu-i deloc comod să cari benzină în spate, aşa că Dorel preferă să mai amîne momentul pornirii motorului – dar, politicos, ne cere părerea. Mîncăm aproape fără să vedem, într-o încăpere cu atmosfera şi dotările unui laborator şcolar de biologie – vipere cu corn în borcane şi plante uscate în ierbare. Ca întotdeauna, alimentele sînt în exces; am putea sta pe munte nu patru zile, ci o săptămînă, poate chiar mai mult.

Ieşim pe terasă. S-au întors de pe traseu şi doi biologi polonezi cu nume complicate. Pe masă, ard lumînări, au apărut cîteva pahare şi pădurarului nu-i vine să creadă cînd Nucu, din grupul nostru, scoate nişte doze de bere pe care le cărase cu stoicism într-o plasă – nu mai avuseseră loc în rucsac. „Belgianul" oferă *tequila.* Are şi lămîie verde. Tequila nu prea se asortează ea cu Retezatul, dar facem un rabat şi bem după toate regulile, cu sare presărată pe mînă şi stropită cu sucul lămîii. Pădurarul Pătrău nu este impresionat de mofturile noastre sud-americane şi soarbe cu sete din bere. Ne arată versantul opus, spre lacul Zănoaga, şi ne spune că pe-acolo venea la vînătoare regele Ferdinand, cu suită, cîini şi măgari. Acum, fiind rezervaţie, totul este interzis – vînătoarea, pescuitul, chiar şi culesul florilor. Dorel Pătrău cunoaşte potecile şi toate punctele care oferă vizibilitate asupra traseelor. Dimineţile, încuie uşa şi pleacă fie spre Tăul Negru, fie spre vîrful Retezat, care se înalţă chiar din spatele cabanei. Prin vegetaţia deasă nu-şi poate nimeni croi drum, iar pe grohotiş eşti imediat vizibil, aşa că sarcina pădurarului nu este prea grea. Cine intră în rezervaţie şi nu are aprobare, riscă amenzi de milioane. Nu degeaba îşi cîştigase tatăl său porecla de „cel rău"...

Într-o vreme, prin rezervaţie umbla des un biolog plecat din Deva, ajuns la universitatea din Cluj, **Ionuţ Ghira,** poreclit de prieteni „şerpilă". Ghira creştea vipere, la Muzeul de ştiinţele naturii din Deva, pentru a recolta venin. Încercase chiar un fel de terapie, asemeni miticului rege Mithridate. Se lăsase muşcat de pui de viperă, spre a se imuniza, dar ceva n-a funcţionat şi Ghira s-a îmbolnăvit grav. A scăpat ca prin urechile acului. A eliberat viperele; oricum, muzeul nu mai avea resurse financiare pentru a le întreţine. La Cluj, devenise mai paşnic, dar oricum este considerat unul dintre puţinii herpetologi cu experienţă din România.

Timp de o oră, avem şi curent electric. Profităm şi aranjăm paturile. Cînd s-a oprit generatorul, cerul se înseninase şi vizibilitatea era atît de bună încît se vedea Calea Lactee, ca o fişie luminoasă, umflată spre mijloc.

Dacii, stăpînii Retezatului

După o primă zi cu un traseu scurt, spre unul dintre cele mai frumoase lacuri glaciare din Retezat – Tăul Negru – drumul spre vîrful care dă nume masivului şi înapoi ne ia aproape zece ore, ce-i drept, pe ocolite, pe la Tăul Ştirbu, prin Poarta Bucurei, şaua Retezatului şi un horn care ne scoate în apropiere de cabană, chiar la Tăul Gemenele. Cît timp sîntem în rezervaţie, nu ne întîlnim cu nimeni, ci doar ne intersectăm cu unul dintre cei doi polonezi, plecat să cerceteze diverse specii de flori. Celălalt, în cu totul altă parte, era preocupat de conurile de brad. Ne salutăm englezeşte şi fiecare îşi vede de drum.

Turiştii sînt destul de mulţi în afara rezervaţiei. Din Poarta Bucurei, se vede lacul Bucura, cel mai cunoscut din Retezat. Cuvîntul „Salvamont", scris din pietre mari, albe, se vede cu ochiul liber, deşi sîntem la o distanţă apreciabilă. Se vedeau şi multe corturi şi ne-am întrebat cum rezistaseră ploii torenţiale. Probabil că fără prea mari probleme – cine pune cortul la Bucura nu este novice, ştie cum e vremea. Îmi amintesc că la primul meu drum în Retezat, urcînd spre creastă, am întîlnit doi ciobani, din aceia livreşti, cu cojoace, pălării şi bîte. Era o ceaţă de nu se vedea la doi paşi. Cu voce aparent impasibilă, am întrebat „Cum e în creastă, plouă?". „Nu" – a răspuns unul dintre ciobani. Şi linişte – vreo 10-15 secunde. Apoi, celălalt cioban a catadicsit să spună şi el ceva – „aproape ninge..."

Poteca urmăreşte curba de nivel iar porţiunile dificile nu sînt prea multe. Spre şa, avem semnal la mobile şi sunăm acasă. Liniile de pe ecran apar şi dispar, dar reuşim să spunem esenţialul – că sîntem bine...

La 2484 m., chiar pe vîrf, perspectiva este impresionantă. În apropiere, o „momîie" uriaşă, vechi semn ciobănesc de orientare, ridicat din pietre, ţine companie unui par înalt, în vîrful căruia stă, cioplit din lemn, steagul dacilor, cel cu cap de lup. Dacii n-au avut nimic de-a face cu Retezatul, dar susţinătorii lor actuali, mîndri şi intransigenţi, nu lasă nimic nemarcat. Astfel apăraţi, desfacem conservele şi bidoanele cu apă.

Cînd ne hotărîm să plecăm, e puţin trecut de ora 5 după-amiază. E pustiu – nimeni nu mai urcă la această oră pe vîrf, nu ar mai avea timp să se întoarcă pe lumină. În acest masiv, distanţele sînt lungi şi cabanele – puţine. De altfel, singura cabană de altitudine din Retezat, Pietrele, a ars acum vreo doi ani, în buna tradiţie a vechilor cabane românești, cuprinse brusc de angoase existenţiale, terminate prin incendiu...

La întoarcere, româno-belgienii plecaseră. Nişte biologi tineri le luaseră locul, iar polonezii erau deja în camerele lor. Farmecul serii nu mai este acelaşi – cu sau fără tequila. Oricum, în dimineaţa următoare plecăm, iar prognoza moşului este corectă, dar pentru coborîre – avem nevoie de doar trei ore...

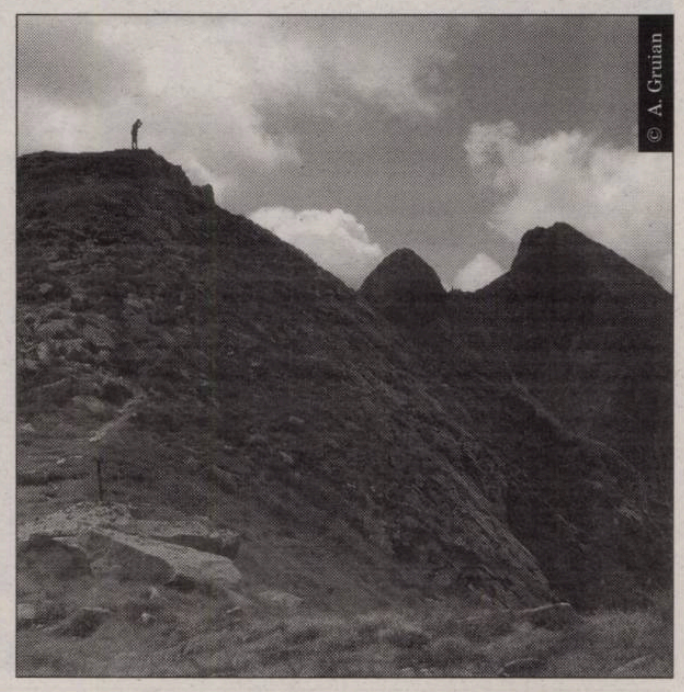

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Giovanna şi 9/11

Ce a urmat după atacurile din 11 septembrie asupra World Trade Center se ştie şi se simte încă foarte bine: emoţie, ură, xenofobie, războaie. Pînă la un punct, orice crimă rămîne doar o faptă tragică, comisă din răzbunare ori din prostie, pentru jaf sau în numele unei cauze. Apoi, în funcţie de gravitatea şi de impactul ei, crima devine motiv pentru declaraţii populiste şi pretext pentru acoperirea unor planuri politice, a căror declanşare nu găsise un deşteptător. Greu de crezut astăzi – fie şi dînd la o parte celebrele serii *9/11* realizate de Michael Moore sau de alţii ca el, în care se insistă, exagerat, pe umbrele unui eveniment, pentru a pune în lumină o teorie a conspiraţiei – că americanii nu se gîndeau de mult la invazia Afganistanului şi a Irakului. Atacurile asupra Gemenilor au fost motivul perfect (dar ce straniu sună!) pentru a justifica pe deplin declanşarea unor războaie bizare care continuă şi azi, fără un succes nici măcar parţial. Încă o dată, e evident că ura naşte ură şi că din înfruntările armate se cîştigă bani, dar niciodată pacea.

Ce legătură au toate acestea cu zilele din urmă, în care ziarele din România nu mai scriu nici măcar o ştire prizărită despre felul în care se poartă campania americană împotriva terorismului? Cui îi mai pasă de rezultatele noii ciocniri dintre lumea occidentală şi lumea musulmană? Aproape nimănui. Valul de emoţie s-a stins, unii au încasat ceva bani, alţii – ceva capital politic, şi de acum 11 septembrie urmează să devină doar un fel de cruce roşie în calendar. Dar, cu mai multă atenţie şi un fir în plus de răbdare, tare ne-ar fi prins bine să ne aducem aminte de lecţia 9/11 acum, în fierbinţeala cazului Giovanna/Mailat.

S-a întîmplat exact ca atunci: a venit valul de emoţie, s-a adunat mai apoi o stare de revoltă şi a pornit mînia. În primă fază, autorităţile, de oriunde ar fi ele, în astfel de cazuri sînt incapabile să reacţioneze raţional. Oamenii au nevoie de declaraţii care să le alimenteze sentimentele, politicienii ştiu asta şi acţionează în consecinţă. Se poartă generalizările, îndemnurile la ură, xenofobie, răzbunare. E vremea politicienilor mici, dar cu gură mare. Răsar din cotloanele lor prăfuite neonaziştii, iar democraţia face speriată un pas în urmă. Se vorbeşte mult despre răzbunare şi prea puţin despre toleranţă. În timp ce unii iau foc, alţii îşi pun, resemnaţi, cenuşă în cap.

România şi Italia trec azi printr-un 9/11. Preţ de cîteva săptămîni, poate chiar luni de zile, se va discuta intens despre romi, imigranţi şi programe bilaterale. După Mutu, va veni rîndul turiştilor români să fie înjuraţi de italieni, în baruri sau pe lîngă Columna lui Traian. Agenţiile de voiaj anunţă deja că

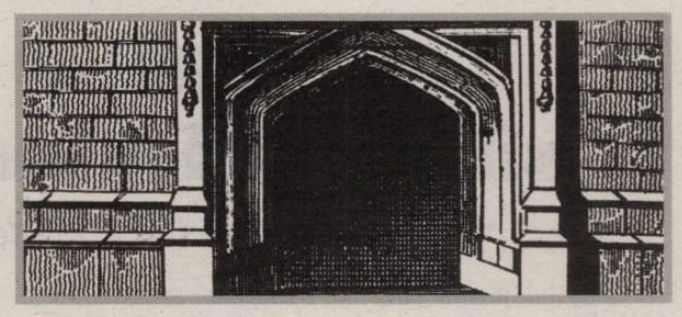

au fost anulate numeroase rezervări făcute de turiştii români care doreau să-şi petreacă sărbătorile de iarnă în Alpi.

Ce rămîne? Speranţa că lumea occidentală, căreia îi aparţin şi românii, şi italienii, cu toate diferenţele dintre noi, astăzi atît de vizibile, va avea suficient echilibru încît să răspundă calm unei false ciocniri a civilizaţiilor. Nu sîntem diferiţi. Avem decalaje, aparent majore, legate de felul nostru de a vedea lumea materială, în primul rînd, dar ne leagă istoria unei culturi comune şi a unor milenii de creştinism.

Italia stă astăzi şi oftează, cu ochii aţintiţi spre România. O parte din America, aceea matură, învăţată să citească istoria inutilă a conflictelor violente, a făcut la fel după septembrie 2001. Este explicaţia faptului că, dincolo de Ocean, s-au vîndut, în ultimii ani, zeci de milioane de traduceri în engleză ale Coranului. Şi, cu uimire, americanii dintr-o anume categorie au descoperit că şi musulmanii sînt oameni.

ÎNCERCÎND SĂ RECUPEREZE O TANDREŢE, DOI BĂRBAŢI RAŞI ÎN CAP VOR VENI SĂ TAIE LUNG VOLBURA TIMPULUI

● Întrucît ne-am ocupat de closete în acest număr, vin aici cu o adăugire la dosar. În martie 2003 (potrivit unei relatări a cotidianului *Daily Nation),* trei kenyeni au murit, la Mombasa, încercînd să recupereze dintr-o latrină telefonul mobil al unei corespondente de presă, care îl scăpase pe cînd se uşura şi a vrut să răspundă unui apel. Ziarista a oferit 1.000 de şilingi (13 euro) celui care avea să-i aducă aparatul. Cum peste jumătate din cei 30 de milioane de locuitori ai Kenyei trăiesc cu mai puţin de un euro pe zi, un tehnician radio în vîrstă de 30 de ani a coborît pe o scară în fosa latrinei pentru a căuta obiectul pierdut. Acolo i s-a făcut rău. Un prieten l-a urmat, a alunecat şi adio. Iar un al treilea kenyan, care coborîse şi el să-i ajute pe primii doi, a fost scos din gaură de nişte vecini, dar a decedat în drum spre spital, din cauza intoxicaţiei cu gaze. Se pare că acestea – a declarat Peter Njemga, şeful Poliţiei din Mombasa – „erau extrem de virulente, avînd în vedere cît de rapid le-au venit de hac celor trei". Telefonul mobil nu a mai fost găsit şi căutările au fost sistate. (**D. S.**)

● Într-un sondaj de-o calmă cruzime britanică – privitor la ultimele dorinţe ale unor cetăţeni pe moarte –, un anume procent a indicat că ar vrea să fie înmormîntaţi cu telefonul mobil în sicriu. Arareori, o idee caraghioasă a atins un asemenea punct de topire într-o tandreţe infinită. (**R. C.**)

● *Funky Business* este un best-seller despre business şi *leadership,* iar un spot TV ne anunţă că autorii acestei cărţi vor veni să conferenţieze în România. În spotul respectiv, vedem doi bărbaţi „cool" şi raşi în cap care, cu aerul că ne spun nu ştiu ce mare lucru, zic de fapt numai platitudini. Conferinţa va fi poate interesantă, dar... Oare să nu ştie experţii în business – *funky* sau nu – că reclama e sufletul comerţului? (**C. P.-B.**)

● În multe filme americane, chelneriţa e un personaj cu potenţial. Care începe să capete nuanţe şi în realitatea românească: am văzut deja două ipostaze ale sale cu părul multicolor şi foarte lung, un tatuaj şi mai multe piercinguri. Una la Sibiu şi una într-un popas la marginea Bucureştiului. Despre poveştile lor, poate, cu altă ocazie. (**I. P.**)

● O societate de construcţii dintr-un orăşel din Suedia, Örebro, a dotat apartamentele vîndute cu un aparat care taie automat curentul electric din casele vecinilor dacă aceştia produc zgomote considerate insuportabile. Se va reduce astfel numărul litigiilor generate de zgomote. Cu doar 100 de euro, unii îşi pot cîştiga liniştea, iar petrecăreţii rămîn în tăcere şi în întuneric. Nu îndrăznesc să mă gîndesc la consecinţele folosirii unui astfel de aparat în politică. (**M. B.**)

● Urcînd într-o seară într-un taxi, din difuzoarele maşinii m-a luat în primire nu fotbalul, nu maneaua sau niscaiva muzică house, ci, din volbura timpului – din 1962 taman în 2007, într-un taxi de noapte luat de la Autogara Ritmului – madlena mea proustiană: şoferul asculta *Revizorul* de Gogol. (**S. G.**)

Cu ochii-n 3,14

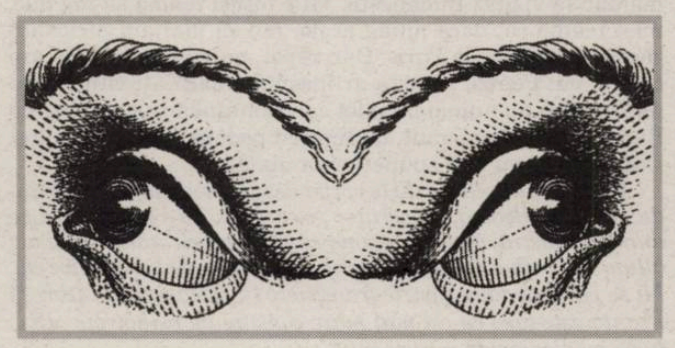

ÎNTREBARE PENTRU PEREŢI: MĂSURA VEACULUI A FOST LUATĂ LA CIRC ORI LA EI, ÎNTR-O ŢARĂ MAI TRANSPARENTĂ?

● Zilele trecute m-am prezentat cu un anunţ la serviciul „Publicitate" al unui important ziar central. Doamna care mi-a primit textul şi cu care am încercat să stabilesc nişte detalii minime de tehnoredactare nu cunoştea corpul literelor şi nici ce înseamnă *bold*. Doamna care mi-a tăiat chitanţa mi-a copiat greşit numele de pe formularul completat de mine şi aflat în faţa sa. Întrebare pentru pesimişti: „Mai aveţi vreo speranţă în acest mileniu?". Întrebare pentru optimişti: „Speraţi vreodată să ajungeţi în barca adversarului?". Întrebare comună: „Unde acostaţi barca?". (**R. M.**)

● Sîmbătă dimineaţă am intrat în baie hotărîtă să fac ceva cu veşnicele mele migrene... „Aşa nu se mai poate, încep să aud cum îmi sună apa în cap", gîndeam. Convinsă fiind că problema vine dintr-un cap care funcţionează precar, ceva m-a împins totuşi către debaraua care, se pare, avea aceeaşi problemă... şi din ea suna apa. Deschizînd uşa, am văzut o mare de pantofi, cutii de plastic, cutii de carton, trafaleţi, cărbuni pentru grătar – în fine, diverse obiecte „de dosit" pe undeva ca să nu ocupe spaţiu – plutind în voie într-un ocean. Iar pe doi din cei patru pereţi, cascadă în toată regula. Şi peste tot, un miros înţepător de humă. Ne-am luptat ce ne-am luptat cu „viitura", dar pe la 8 şi jumătate nu am mai rezistat şi m-am înfiinţat la uşa administratorului. Văicăreli, tristeţi, promisiuni... În fine, ca să mă îmbuneze măcar pînă cînd ar fi ajuns instalatorii, nenea Iancu s-a oferit să-mi rezolve una dintre problemele de care mă plîngeam fără punct, fără virgulă, fără pauză, aşa, cu noaptea în cap – cheia mea de la intrarea în bloc, care nu mai mergea de cînd a fost schimbat butucul. Şi mi-a oferit-o pe a dînsului. Care merge în gol şi tot nu pot să intru. Dar am apreciat gestul. Şi am trecut mai uşor peste o zi de spart pereţi, strîns apă, mîl, conversat instalatori etc. (**R. T.**)

● Libernauţii de la *Libération* îl critică, fin şi cu umor, pe Sarkozy, pentru mărirea propriului salariu cu 140%: Heidi, antisarkozyană din primul moment, e de acord, cu condiţia ca banii să fie luaţi de la miniştrii a căror treabă o face „Monsieur Sans-Gêne"; Didier se bucură că măsura a fost luată retroactiv (faţă de declanşarea divorţului preşedintelui) şi nu-i va afecta astfel pensia alimentară datorată de acum ex-primei doamne. Totul sub titlul „Doar împreună veţi reuşi să-mi plătiţi creşterea de salariu". (**S. S.**)

● În tam-tam-ul sălbatic al veacului, întreb: ştiţi ce-a spus Alexandru Piciuşkin, „asasinul şahist" – cel care îşi propusese să ucidă tot atîtea persoane cîte pătrate are tabla de şah, dar nu ajunsese pînă la 64, ci doar pînă la 60... –, atunci cînd judecătorul unui tribunal din Moscova i-a comunicat sentinţa de condamnare pe viaţă? Din boxă, în cătuşe, a spus: „Am auzit – nu sînt surd". (**R. C.**)

● Dacă aţi urmărit ştirea de pe PRO TV cu incendiul de la circ, înseamnă că aţi văzut şi cum arată o maimuţă prăjită, imagine urmată de întrebarea reporterului cu creier de primată: „Cum vor fi spectacolele fără maimuţă?". PRO TV, acest OTV cu PR, vorba unui blogger. (**M. C.**)

● Atotştiutorul şi atoatezeflemistul Mircea Badea zicea, în legătură cu scandalul infractorului rom(ân) de la Roma, că asociaţiile de romi ar trebui să facă „ciocu' mic" zilele astea; după care a continuat spunînd că statul român „nu ar trebui să-şi ceară scuze" pentru fapta conaţionalului nostru pentru că, nu-i aşa, nu am comis-o *noi*... Ilogismul este perfect – dar, evident, nu te aştepţi de la M. Badea să-şi dea seama de asta. Din două, una: ori fapta este strict *individuală* – şi atunci nici asociaţiile de romi n-ar avea de ce să comenteze, nici România să-şi ceară scuze –, ori există o responsabilitate *colectivă* determinată de faptul că, statistic vorbind, faptele cele mai grave sînt comise de rom(ân)i. Văzut de la Roma, romul este român (şi asta ne înfurie); văzut de la Bucureşti, este rom (şi asta-i înfurie pe cei de etnie romă). În ambele cazuri (şi pentru asociaţii, şi pentru stat), cel mai nesănătos este să consideri că n-am avea nici o problemă... (**a. l. ş.**)

● Partidul Democrat, filiala sectorului 2, mi-a lăsat un bilet în uşă. „Te-am căutat, dar nu erai acasă..." Voiau să stăm la o şuetă despre Europa. Cică să trec eu pe la ei. Nu puteau să dea un telefon înainte? (**A. P.**)

● Într-o ţară de gogomani (inclusiv „printre fruntaşii politici"), nu-i uşor să ajungi în top. Şi totuşi, dl Mircea Geoană a reuşit – după părerea mea – gogomănia anului, cînd a spus că preşedintele ţării trebuie să-şi ceară scuze familiei victimei pentru crima comisă de conaţionalul nostru în Italia. (**M. V.**)

● După ce a ieşit cu coada-ntre picioare de la întîlnirea cu preşedintele ucrainean (din motive de Bîstroe), preşedintele Băsescu a făcut ce ştie mai bine: a apărut pe un post de televiziune, la o oră de vîrf, şi a atacat Guvernul. Evident, presa a comentat *aceste* atacuri, lăsînd baltă problema Bîstroe... Că presa pune botu' la diversiunile preşedintelui nu mai miră pe nimeni; că dl Băsescu are tupeul să atace presa, cînd aceasta e cea mai bună portavoce a gesturilor sale, idem; dar că toată lumea cade în *aceleaşi* capcane, conform *aceluiaşi* scenariu – pe mine unul, recunosc, încă mă mai miră. (**a. l. ş.**)

● Oameni de ştiinţă japonezi au creat prima broască transparentă din lume. Pe cînd şi un căluţ de mare transparent!? Sau o girafă transparentă!? (**M. C.**)

„Mi-e teamă să nu plictisesc cititorul“

– interviu cu Frédéric BEIGBEDER –

42 de ani, familie înlesnită, Neuilly-sur-Seine, adică un fel de Băneasa a Parisului, mama traducătoare de Barbara Cartland, tatăl, head-hunter. *Licee mari, Institutul de studii politice, master în marketing şi, hop, publicitate. Celebrul slogan „Uită-te în ochii mei!“ spus de Eva Herzigova îmbrăcată-n sutien..., 380.000 de exemplare vîndute din* 99 F, *romanul tradus în româneşte prin* 199.000 de lei. *A venit din nou în Bucureşti, invitat de Editura Pandora unde i-a apărut ultimul roman,* Iartă-mă!... Ajută-mă!... *despre personajul preferat, Octave Parango, acum* beauty-hunter *în oligarhica Rusie. Gagici, bani, alcool, nefericire şi puţin existenţialism sartrian, de consumat cu caviar (comunism-caviar?). Hmm, un om de lume care-şi mai găseşte timp de scris. Romane? Să-l întrebăm. Şi l-am întrebat, între două îmbucături de salată la restaurantul Hotelului Hilton („du vomi“ – a zis el), înainte de nişte gin tonic băut la Clubul Fratelli, cu ocazia petrecerii organizate de Editura Trei şi de binecunoscutele fete de la o revistă curajoasă şi lipsită de orice tabu (poate nu şi în materie de literatură, totuşi; dar gusturile nu se discută, se simt).*

V-aş întreba în primul rînd, avînd în vedere că v-aţi afirmat mai întîi ca jurnalist cultural şi monden, ce vă consideraţi mai degrabă: romancier, jurnalist sau scriitor?

Habar n-am cine sînt. Scriu doar romane, iar Octave, personajul ultimului dintre ele, nu sînt eu, e mai degrabă o fantasmă. Spre deosebire de Octave, cel din *Iartă-mă!... Ajută-mă!...*, n-am avut niciodată norocul să fiu vînător de manechine în Rusia, deşi am visat să fac această meserie, dar, din păcate – cum spuneam – am rămas la Paris să scriu romane. Tot şpilul literaturii constă în a-ţi putea dărui alte vieţi, şi atunci poate că, totuşi, sînt mai degrabă romancier tocmai pentru că inventez o altă viaţă, cea a lui Octave, care e mai frumoasă, mai interesantă, mai periculoasă în acelaşi timp, mai înfricoşătoare. Sînt şi jurnalist pentru că am făcut multe reportaje şi în special reportaje de şi despre noapte. Îmi plăcea foarte mult să fac chestia asta şi am învăţat să fiu un spion, să ascult oamenii, să văd cum se îmbracă bărbaţii, cum se machiază fetele...

Cum se dezbracă...

Da, cum se dezbracă, tocmai. Şi cred că trebuie, cînd faci literatură, să nu recopiezi realitatea, să renunţi la activitatea asta de scrib pe care o făceau scriitorii în secolul al XIX-lea. Este ceea ce propune, de pildă, în America, Tom Wolfe. În romanele lui, minte destul de mult, iar eu cred că un scriitor trebuie să şi mintă, trebuie să amestece adevărul cu minciuna.

În romanul proaspăt apărut la Editura Pandora există, spre deosebire de alte romane pe care le-aţi scris, o latură serioasă: atunci cînd Octave vorbeşte despre copilăria lui, despre caznele la care era supus tatăl lui, copil fiind, la şcoală. Dar fugiţi mereu de această seriozitate. De ce?

Pentru că mi-e teamă să nu plictisesc cititorul. În Franţa se scrie foarte multă literatură impudică, exhibiţionistă, iar atunci cînd cedez slăbiciunii de a vorbi despre mine la modul serios încerc mereu să întrerup confesiunea cu glume, cu scene comice pentru că mi-e ruşine să mă expun, să fac *strip-tease* mental, să fiu obscen. Poate că o fac şi din politeţe. Există un proverb francez care spune că umorul este politeţea disperării. Sînt poate un clovn, dar nu-mi plac romancierii care se folosesc de tristeţe ca un fel de şantaj: „nimeni nu mă iubeşte, sufăr, deci am talent“. Cred că un autor poate, prin talentul lui, să vă facă să plîngeţi, să rîdeţi sau, dacă nu-l are, nu vă face nimic. Acesta este adevăratul criteriu al valorii. Nu contează dacă autorul spune sau nu adevărul despre el însuşi, chiar dacă a suferit cînd era copil şi stătea bosumflat în camera lui...

În acest ultim roman, Octave, protagonistul, spune, în confesiunea făcută unui preot rus, că se afla la un moment dat în Ungaria, deşi credea că e în România. Ţările din Estul Europei vi se par asemănătoare şi diferite, împreună, doar de cele din Vest?

Nu, nu, nu e vorba de mine. Octave este cel care vorbeşte după ce a băut vodcă şi spune prostii. Eu n-am pus niciodată piciorul în Ungaria, nici nu sînt tradus în maghiară. Octave este însă un băiat cu mintea tot mai deranjată. Poate că aţi citit un alt roman de-al meu, *199.000 de lei*, în care el se apucase de băut, lua droguri. În *Iartă-mă!... Ajută-mă!...* mintea lui a devenit, între timp, mult mai afectată decît era pe atunci. Între timp a divorţat iar, este foarte singur, iese mult ca să întîlnească fete şi să bea, aşa că, din timp în timp, spune prostii, confundă Bucureştiul cu Budapesta – adevărul e că au un nume asemănător... Dar, cum preşedintele nostru este ungur, probabil ar trebui să mă duc să vizitez Budapesta. Mi-e totuşi teamă să mă duc, mi-e teamă că, dacă ajung acolo, n-o să mai am niciodată chef să mă întorc la Paris. Dar, repet, nu tot ce crede Octave cred şi eu. Pentru că asta ar însemna, dacă aţi citit romanul, că aş fi nu numai un idiot care confundă Bucureştiul cu Budapesta, ci, mai mult, un terorist pedofil foarte periculos. Dar, vă rog, nu mai spuneţi asta nimănui.

O ultimă întrebare. Este vorba despre medicamente. Citindu-l pe Houellebecq, un scriitor pe care ştiu că-l iubiţi, apoi pe dumneavoastră, îmi dau seama că personajele unuia ca şi ale altuia iau psihotrope cu pumnul: anxiolitice, antidepresive etc. Mi se pare un obicei foarte franţuzesc în acelaşi timp, ştim că Franţa este ţara cu cel mai mare consum de psihotrope. Dvs. luaţi medicamente pentru cap?

Cred că, în privinţa personajelor, e vorba de un obicei care are o explicaţie socială. Libertatea noastră e foarte greu de gestionat. În consecinţă, libertatea angoasează. Toate personajele astea care iau anxiolitice, o fac pentru că nu ajung să fie libere. E foarte complicat să fii liber şi aceasta este – cred – tema centrală a romanului *Iartă-mă!... Ajută-mă!...* Ce facem cu libertatea pe care o avem? Octave era căsătorit, acum e liber într-o ţară care, din totalitară, a devenit aşa-zis democratică, într-o ţară aşadar liberă de puţin timp şi care, deci, nu prea ştie cum să-şi folosească libertatea. Octave se află în situaţia Rusiei. Libertatea îi provoacă o asemenea angoasă încît nu încetează să înghită xanax, lexomil, prozac... Cît despre mine, eu prefer alcoolul. Nu prea obişnuiesc să iau produse chimice, doar atunci cînd am insomnii.

a consemnat Alexandru MATEI

Paul BREAZU

O noapte la muzeu

Deep Purple a cîntat săptămîna trecută din nou la Bucureşti, pe Stadionul Cotroceni, în turneul de promovare a ultimului lor album, The Rapture of the Deep. *Mai interesează pe cineva?*

Ştiu nişte tipe şi un tip care organizează, anual, un festival de muzică. Sînt foarte puţin importante numele lor aici, dar e extrem de importantă, pentru ceea ce vreau să spun acum, tema ediţiei precedente a festivalului de care aminteam: codurile. O să extrag din declaraţia lor de intenţii doar o anumită parte a conceptului în jurul căruia şi-au centrat politica de selecţie a artiştilor ajunşi la Bucureşti în martie. Codurile muzicale. De fapt, codurile muzicale traduse social. Într-una dintre serile festivalului de care aminteam, unul cu focus pe muzica electronică, în acelaşi loc, cu un etaj mai sus, cînta Negură Bunget, o cvasi-faimoasă trupă românească de *black metal*. A fost singura dată, în cele trei zile ale evenimentului, cînd tema festivalului a coborît printre muritorii de rînd: codurile se amestecaseră pe holul de la intrare. Interacţionau de la distanţă şi se explicau prin ele însele şi prin dispreţul afişat pe figurile celor care le defineau. Tricouri negre *vs* tricouri cu mesaj. Plete *vs* frizuri elaborate. Chitare *vs* Korg-uri. Nici o curiozitate pentru „codul“ celuilalt. Dispreţ şi ironii mai mult sau mai puţin fine. Cumva, retrăiam momentele stupide de pe vremea lui „rockeri *vs* depeşari“. Sau cele de pe vremea altei sciziuni prefabricate: „hippioţi *vs* metalişti“. Aici am vrut să ajung, de fapt.

Cîndva, am fost parte a uneia dintre aceste „tabere“. Şi singura chestie care le unea, paradoxal au ba, era Deep Purple. Nu Black Sabbath, aşa cum, probabil, ar fi fost normal. Poate erau prea duri pentru nostalgici şi prea cuminţi pentru puştanii acelor zile, cine ştie!... Nu Led Zeppelin. Ei erau mult mai mult proprietatea unui trecut muzical cert. Ne regăseam toţi, „negri“ şi „albi“, în riff-urile lui Richie Blackmore, în cavalcadele lui Ian Paice, în *vocal belting*-urile lui Ian Gillan, în incursiunile baroce ale lui Jon Lord. Erau actuali, chiar dacă veneau din altă parte, din alte timpuri. Codurile noastre intratabile îşi pierdeau raţiunea de a fi doar pe „Black Night“, „Highway Star“, „The Mule“ sau „Smoke on the Water“. Sau pe infatigabila „Child in Time“. Dar asta se întîmpla atunci, iar ce fac eu acum se cheamă, simplu, exerciţiu de nostalgie. Pentru muzica de astăzi, formaţia lui Ian Gillan e irelevantă. Nu e citată, nu e parafrazată, nu e parodiată, muzica ei nu e rescrisă, n-a reintrat în malaxorul *hype machine*, probabil nu va intra vreodată. Nu mai vorbeşte aproape nimeni despre ea. Deep Purple este – aşa cum îmi spunea un prieten – o trupă-muzeu, o trupă-istorie, o trupă-clasor, chiar dacă încă mai scoate albume şi încă mai urcă pe scenă. E deci o trupă de (re)vizitat. Cu condiţia să vă fi lăsat codurile la intrare!

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 197 ● 15-21 noiembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Eşecul internaţionalismului naţionalist“
pagina **3**

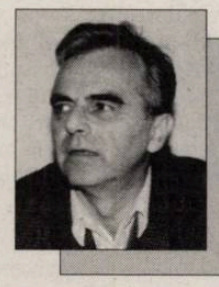

Alexandru Călinescu
„Ucigaşul de imbecili“
pagina **8**

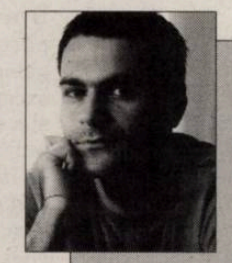

Marius Chivu
despre noua carte a lui H.-R. Patapievici
pagina **15**

UNIVERSITATEA CURATĂ

„Educaţia înseamnă transmiterea civilizaţiei.“

WILL DURANT

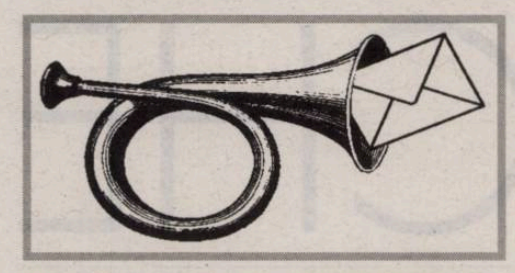

Replici

Nr. 188: Articolul lui Cristian Ghinea, „Ce propune Băsescu pentru Kosovo?“

Stimate dle Cristian Ghinea,

Articolul dvs. „Ce propune Băsescu pentru Kosovo“ m-a determinat să vă aduc o modestă critică, pentru că în ansamblu v-am apreciat pentru echilibrul manifestat cu ocazia altor apariţii.

În primul rînd, cred că dacă v-aţi fi consultat cu colega dvs. de redacţie, dna Magdalena Boiangiu, autoarea articolului „Şi noi, belgienii!“, concluziile ar fi fost altele.

De unde ştiţi că Ungaria nu vrea un ţinut secuiesc independent?

Ştiţi cumva de ce politicienii maghiari au în vedere problemele maghiarilor din Ardeal (pornind de la premisa că acesta este un teritoriu unguresc în care s-au insinuat românii), prin şcolile de vară din ţinutul secuiesc, cu participarea la pelerinajele de la Şumuleu, cu postul de televiziune Duna TV, cu separarea învăţămîntului în limba maghiară, cu refuzul de a învăţa limba română şi istoria României, cu vizitele autorităţilor maghiare în zonă, fără contactarea autorităţilor române ş.a.m.d.

În privinţa problemelor din fosta Iugoslavie, poate aveţi cunoştinţă, dacă se dorea o uniune a statelor europene, de ce a trebuit dezmembrată o republică federală? Nu vă întreb cine a alimentat cu armament Croaţia, ci dacă ştiţi cine a înzestrat cu armament şi logistică Armata de Eliberare albaneză din Kosovo şi mai ales ce a avut comun Kosovo cu podurile de la Novy Sad. Asta, mai ales, ca semn de recunoştinţă pentru lupta dusă de poporul sîrb împotriva Germaniei hitleriste, care n-a putut să se consolideze în Balcani, slăbind flancul de sud al Europei.

În înfruntările din Bosnia, s-a discutat de participarea sîrbilor, croaţilor şi musulmanilor. Ce naţie sînt, totuşi, musulmanii din Bosnia?

Cel puţin în Kosovo, albanezii ar forma primul stat musulman din Europa, care are ca precedent distrugerea bisericilor creştine şi prigonirea creştinilor, întîmplător sîrbii fondatori ai Serbiei şi apărători ai acestor teritorii istorice.

După cîte ştiu, dl Traian Băsescu nu este portar la *Dilema veche* şi aţi putea să vă exprimaţi cu condescendenţă în referirile la preşedintele ţării. Mai ales că nu cunoaşteţi, după cîte constat, contextul dramaticei situaţii a Iugoslaviei care s-ar putea, pentru cei interesaţi în rezolvare, să ne afecteze şi pe noi.

Pentru problemele spinoase cred că este valabilă zicala: atenţie la calul de lemn că dă cu piciorul!

Petru VODĂ
str. D. Cantemir nr. 77, ap.15
Oradea

Răspunsul lui Cristian Ghinea

Dle Petru Vodă,

Mă tem că vorbim din registre diferite. Dvs. ştiţi cine ce planuri istorice urmăreşte şi păreţi a fi la zi cu toate conspiraţiile regionale. Eu ziceam doar că a fost o situaţie excepţională aceea în care un stat european şi-a masacrat propriii cetăţeni şi că nu ar trebui să ne temem de precedente cîtă vreme nu se întîmplă aşa ceva. Şi mai ziceam că în acest context soluţia aflată pe masă acum e logică, indiferent de simpatiile noastre istorice. Nici nu m-aţi contrazis, nici nu mi-aţi dat dreptate, aşa că nici eu nu vă voi contrazice.

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 194: *„Cum ajunge cultura la public“*

Metal Cultural TV

Acum vreo doi ani, formaţia în care cînt, o trupă de *metal* mai mult sau mai puţin cunoscută, a fost filmată la un concert de către TVR Cultural. Apoi, emisiunea respectivă a fost transmisă de vreo 5-6 ori de-a lungul cîtorva săptămîni, în diverse reluări. De necrezut: toţi colegii de serviciu, care habar n-aveau de „activitatea mea muzicală“, au văzut, la un moment sau altul, părţi din acea emisiune. Mi s-a părut un lucru de mirare, de vreme ce audienţa postului este, din păcate, scăzută. Să ajungi să mai urmăreşti pe el şi o trupă de *black metal*, la ore de audienţă maximă pentru alte televiziuni, este nemaipomenit, mă gîndeam.

Eu îmi dau seama că nu urmăresc deloc TVR Cultural şi nici un alt post TV de gen, şi realizez de asemenea cît de mult nu-mi place să recunosc că fac parte din marea majoritate şi că mai apuc să citesc o carte pe săptămînă, să văd 2-3 filme şi să merg la piese de teatru (pentru a nu cădea prea mult în propria-mi dizgraţie, nu de alta). Într-o vreme îmi plăcea să ascult postul Radio România Muzical, parcă aşa se cheamă, dar acum am CD-urile mele de muzică clasică şi operă. Cînd am chef, le ascult. Şi totuşi, îmi dau seama că uneori, sîmbăta sau duminica, deşi lucrez şi în weekend, de cele mai multe ori, apuc să intru la Cărtureşti sau la Humanitas, lîngă Green Hours. Pe acolo îmi mai cad ochii pe un afiş cu vreo piesă de teatru, mai apuc vreun *24 FUN* şi încep să fiu informat, încet-încet. Nu am timp de TV, de radio, nu-mi mai plac. Ah, să nu uit Internetul. Acolo s-au mutat şi evenimentele culturale. E bun liternet.ro, de la ei primesc şi programul săptămînal cu diverse evenimente, de la filme şi piese de teatru, la vernisaje. Cultura *ajunge* la public, dar la cel care o doreşte.

Mi-am adus aminte de TVR Cultural pentru că săptămîna trecută ne-au filmat iar, la alt concert, în curînd o să mă revadă din nou toţi colegii şi cei care nu apucaseră data trecută o să mă sune să mă întrebe de cînd cînt şi de ce trebuie să cîntăm chiar aşa agresiv. De-abia aştept!

Sorin STOIAN
www.diesirae1.blogspot.com

Nr. 195: *„Pensii şi pensionari“*

Inutilii...

De obicei, temele revistei nu mă pasionează. Mă interesează rubricile fixe pentru care o şi citesc. „Dar – m-am întrebat la ultimul număr – oare ce se mai poate scrie despre pensionari?!“

Ei, am aflat! Pentru un cititor din cosmos, pensionarii apar ca o specie deosebită, evident inferioară, cu care s-a pricopsit România. Ei sînt plini de defecte – cel mai grav e săracia – pe care ceilalţi români nici vorbă să le aibă!

De exemplu, domnişoarele care nu o dată s-au plîns de curiozitatea colocatarilor de la bloc – bineînţeles, pensionari! Tot ele s-au plîns şi de curiozitatea şi nepoliteţea, pe stradă, a unor persoane mult mai tinere. Şi ce curios – cînd eram tînără şi foarte ocupată, nici nu-i vedeam pe cei alături de care locuiam – după 30 de ani de convieţuire, am făcut cunoştinţă cînd am ieşit la pensie. Poate şi domnişoarele manifestă o atenţie şi o curiozitate exagerate?!

Şi dl Ciumăgeanu – la început m-a umplut de dezgust fraza lui despre „inutilitatea cohortei de bătrîni din jur“. Nu cunosc filozofia nazistă, dar parcă tot aşa era vorba şi acolo de cei inutili, care ar trebui înlăturaţi...

Pe urmă m-am liniştit, dl Ciumăgeanu îşi priveşte cu tot atîta nemulţumire şi propria viaţă – deci şi „cohorta“ de tineri care aleargă toată ziua ca să-şi umple sacul cu bani, ei sînt tot atît de inutili.

Bietul de el, trebuie să aibă o viaţă foarte neplăcută!

Domnii Dăianu, Manolescu şi Pătrăşconiu au scris analizele pe care le aşteptam de la ei, dar ceva a fost omis. Nu, nu voi vorbi despre modul ilegal şi imoral în care au fost calculate pensiile de-a lungul timpurilor şi care a dus la marile inegalităţi de azi.

Dar prea des se uită că pensionarii, aşa cum sînt ei, cam amărîţi, asigură un sprijin puternic celor tineri – şi chiar mai puţin tineri. Azi, copiii, cel puţin cei de la oraş, se dau duşi tot mai greu de acasă. Se căsătoresc tot mai tîrziu şi pînă atunci stau în locuinţele demodate ale părinţilor cu, bun-rău, *all inclusive*. Nici cînd, în sfîrşit, se hotărăsc să plece, nu s-a terminat; pentru mulţi copii, bunicii ţin loc de creşă – grădiniţă – agenţie de meditaţii, pînă cînd mai cresc şi se plictisesc de ei. Dar şi atunci se mai poate face cîte ceva: cunosc familii care se duc să facă curat şi să gătească acasă la copii, cînd aceştia sînt plecaţi – ca să nu-i deranjeze.

Am ascultat de curînd un cîntec al lui Ducu Bertzi, din care o strofă sună aproximativ aşa: „Deschide, maică, lada, c-or veni şi-i vei vedea“.

Dar e mai greu cînd lada s-a golit...

Marina SOFRONIE
Bucureşti
husanu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Condiţia postcomunistă**
- **Oportunism şi adaptare**

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Mircea DINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Constanţa VINTILĂ-GHIŢULESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.800 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Eșecul internaționalismului naționalist

O federație trans-națională a naționaliștilor e o contradicție în termeni. E ca și cum s-ar constitui o asociație a tuturor acelora care nu vor să se asocieze cu nimeni. Naționalismul, mai ales în formele sale extreme, nu poate fi o energie coagulantă decît pentru adepții săi *interni*. În rest, el e, prin definiție, născător de excluziune, departajare și dezbin. Naționaliștii unguri nu se pot alia cu naționaliștii români decît dacă și unii, și alții renunță să mai fie naționaliști. Naționalistul basc nu poate sta la aceeași masă cu naționalistul spaniol. Erasmus știa, încă de la începutul secolului al XVI-lea, că națiunile tind să se excomunice reciproc, pentru a nu se alia decît episodic și oportunist, în împrejurări particulare. „Englezul – spunea el – e inamicul francezului, fără alt motiv decît acela că e francez. Scoțianul e dușmanul briților, pentru simplul fapt că e scoțian. Neamțul e dușmanul francezului, iar spaniolul al amîndurora.“ Astăzi, lucrurile nu mai stau chiar așa. Dar fracțiunile naționaliste ale diferitelor popoare sînt încă în secolul al XVI-lea. Ele n-au nevoie de prea multe argumente pentru a exersa adversitatea. Naționalistul crede orbește în valoarea de *unicat* a nației sale și, în consecință, o vede mereu înălțată cu un cap peste celelalte. Fie prin virtute (primul popor creștin, cei mai viteji dintre traci, cele mai frumoase femei, cei mai deștepți și mai virili bărbați), fie prin martiraj (ne apărăm sărăcia și nevoile și neamul, am stat în calea tuturor răutăților). Naționalismul e, în ambele cazuri, o specie a excepționalismului. De aici și paradoxul lui: pentru un adevărat naționalist, naționalismul celorlalți e o ofensă inacceptabilă. Cu alte cuvinte, naționalistul e în situația curioasă de a fi într-un război permanent și neîndurător cu toți naționaliștii din afara granițelor sale. Nimeni nu combate mai vehement naționalismul (altora) decît naționalistul (nostru). Iată, de-o pildă, cazul cu madam Mussolini. „Românii și-au făcut din infracționalitate un mod de viață“ – a declarat dînsa. Românii pun, deci, în pericol, națiа italiană. Atît i-a trebuit fratelui ei ideologic, domnu' Vadim. Ne retragem – a decis el – din grupul parlamentar „Identitate, Suveranitate, Tradiție!“ E un „grup castrator“. (Așa e! Orice naționalism e castrator pentru restul naționalismelor.) „Dai în familia și în națiа mea?“ – a răspuns cealaltă exponentă a ginții latine. Mă retrag și eu. „O veste bună pentru Europa!“ – a sunat comentariul unui parlamentar european. Poate și pentru naționaliști. Căci vor trebui să cadă pe gînduri. Ori se revizuiesc, avînd grijă să nu schimbe nimica, ori nu se revizuiesc, dar acceptă unele schimbări, pe ici pe colo, prin punctele esențiale.

Reflectam la toate acestea cînd, umblînd prin tîrg, am descoperit niște ample înscrisuri electorale ale unui partid care, teoretic, ar trebui să-mi fie simpatic: Partidul Național Țărănesc Creștin și Democrat. Ideea principală a bannerelor pare să fie „Rămîn român în Europa“. Bravo! – îți vine să spui. O hotărîre înțeleaptă. Pică și foarte bine în contextul de-acum, cînd avem tot soiul de români care umblă prin Italia, Spania și Franța și rămîn inconfundabil „români“, pînă într-atît încît sînt echivalați cu „românitatea“ însăși. Să fi fost mai puțin „români“ am fi dormit mai liniștiți. Pe de altă parte, ce sens are acest slogan? Dacă ești român, rămîi român oriunde și oricînd, chiar și cînd vrei să te dai drept altcineva. Apoi, dacă te preocupă atît de mult să rămîi român, ce cauți în Europa? Moțăie liniștit și ferice pe obcina ta strămoșească și nu te mai încurca în birocrația bruxelleză! De ce să pleci, dacă, de fapt, vrei să rămîi? Nu ți-a cerut nimeni să-ți pierzi chipul, dar nici nu se cade să vrei să impui comunității în care ai intrat (pentru că *ai vrut* să intri) tot pitorescul autohton. Pașoptiștii n-au încetat să fie români la Paris, dar n-au căutat să ducă mămăliga pe Sena, ci să aducă modernitatea franceză la București. „Rămîn român în Europa“ e un început de schizofrenie. Problema e verbul: „rămîn“ e un jurămînt de imobilitate, de blocaj. Să fi spus măcar: „Sînt român, deci sînt european!“ sau „În Europa, voi redescoperi România!“. Nu să-ți faci din încăpățînare – un program și să porți – cum se vede în altă imagine electorală – opinci neaoșe la haine evropenești. În felul acesta, nu vom reuși decît să ducem în Europa o mostră de prost-gust autohton. Spuneam despre *naționaliștii de extremă* că trăiesc în secolul al XVI-lea. PNȚCD e mai avansat. Strălucește țanțoș în plin secol al XIX-lea. Nu le poți dori decît ca, la diverse întîlniri internaționale, să fie întîmpinați de politicieni italieni în sandale, de francezi cu tichie galică și de americani cu machiaj de amerindieni.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Între european și local

Confruntarea dintre România și Italia în problema expulzării cetățenilor români a arătat de ce nu merg bine lucrurile în Uniunea Europeană. După valuri mediatice și politice, două state cu politici naționale proaste și administrații locale șubrede se adresează Comisiei de la Bruxelles pentru a semnala că problema lor e, de fapt, europeană.

Integrarea romilor „în general“ este, desigur, o chestiune care privește toate țările europene. Dar rezolvarea ei e de competențele naționale și locale, așa cum a reamintit cît se poate de clar și José Manuel Barroso: „În ceea ce privește Comisia, sîntem gata să sprijinim eforturile statelor membre. Dar aș vrea să amintesc că, înainte de toate, este o responsabilitate națională, a regiunilor și a autorităților locale. Ar fi de neconceput să ne așteptăm ca autoritățile europene să promoveze integrarea romilor în teritoriu“ („Italia nu a cerut niciodată fonduri“, interviu cu José Manuel Barroso, în *La Repubblica*, 11 noiembrie 2007). Barbara Spinelli, comentatoare politică la cotidianul *La Stampa*, găsește un exemplu pozitiv chiar în Italia, la Pisa, unde un program pentru integrarea romilor a avut succes (v. „Despre cazul românesc în presa italiană“, în p. 19). Tot ea dă ca exemplu Spania, care are cele mai multe și mai bune proiecte de integrare a imigranților în general (inclusiv cu fonduri europene) și ajunge la concluzia că nu doar creșterea economică, dar și sporirea natalității în Spania are legătură cu succesul integrării imigranților. Iar pentru integrarea romilor, Comisia Europeană a alocat fonduri substanțiale, spune José Manuel Barroso în același interviu: „Fondul social european prevede programe specifice pentru integrarea comunităților de romi. În total am alocat 275 de milioane de euro și în plus am dat 60 de milioane Bulgariei și României pentru acest obiectiv în cadrul strategiei de preaderare. Pentru Spania am dat 52 de milioane de euro, pentru Polonia 8 milioane, pentru Republica Cehă peste 4 milioane, pentru Ungaria aproape un milion. Pentru Italia, zero. Italia nu a solicitat niciodată accesul la aceste fonduri. Desigur, sîntem gata să plătim, dar trebuie s-o facem pe baza cererilor naționale. Guvernele sînt cele care trebuie să ceară finanțări. Noi nu le putem impune“. Trebuie spus că, printre alte scuze și explicații invocate de autoritățile italiene pentru a contracara acuzațiile opoziției că a lăsat să treneze problema romilor a fost și lipsa fondurilor. Tot în interviul acordat cotidianului *La Repubblica*, președintele Comisiei Europene mai pune un deget pe rănile Italiei: „Dacă un stat membru permite să apară în orașele sale adevărate *favelas*, ce vreți să facă Comisia Europeană? Repet: e o responsabilitate națională și locală“. Rareori i se întîmplă lui Barroso – cunoscut pentru calmul său imperturbabil – să fie atît de direct și să lase să transpară o anume iritare în cuvintele sale.

Recapitulînd „la rece“, e limpede că zgomotele mediatico-politice și emoționalitatea stîrnită de infracțiunile comise de romi și români în Italia au mascat fondul problemei, reapărut la suprafață abia după ce atmosfera s-a mai calmat: autoritățile italiene au lăsat lucrurile „să curgă“, fără a întreprinde mare lucru. Dar asta nu înseamnă că România a făcut ce trebuia sau că e lipsită de responsabilitate – José Manuel Barroso mai marchează un punct: „Statele membre își amintesc că există o dimensiune comunitară doar cînd explodează o criză. În condiții normale, uită cu dragă inimă. De exemplu, în legătură cu legalizarea imigranților clandestini – și n-am să dau nume pentru că n-ar fi foarte elegant – există guverne care i-au regularizat pe ilegali fără să consulte și fără măcar să anunțe țările vecine. Nimic nu împiedica Italia și România să stabilească o cooperare înainte de apariția crizei: era întru totul previzibil că această problemă va exploda“. Ministrul italian de Interne, Giuliano Amato, solicitase, de altfel, de mai multă vreme o colaborare mai pronunțată din partea guvernului român, dar nu obținuse mare lucru. Pe de altă parte, autoritățile italiene ar fi putut aplica de mai multă vreme directiva europeană care prevede trimiterea în țara de origine a cetățenilor comunitari care nu au domiciliu și loc de muncă, dar, după unii juriști, norma europeană ar fi intrat în contradicție cu art. 13 din Constituția Italiei, care spune așa: „Libertatea personală este inviolabilă. Nu este admisă nici o formă de detenție, de inspecție sau percheziție personală, nici vreo altă formă de restrîngere a libertății personale, decît printr-un act motivat de autoritatea judiciară și numai în cazurile și modurile prevăzute de lege“. Un proiect de lege care să pună de acord cele două acte normative zăcea de oarecare vreme în Parlamentul italian și risca să mai zacă, dacă nu intervenea delictul lui Mailat.

José Manuel Barroso punctează foarte bine – cred – fondul problemei și „semnificația europeană“ a întregului episod. Statele naționale nu colaborează, ci se uită prea mult fiecare în ograda sa, iar adesea ograda e în dezordine din cauza proastei administrări. În probleme precum cea a fluxurilor migratorii, „strategia generală“ trebuie să fie europeană, dar rezolvarea practică nu are cum să funcționeze decît la nivel local. Cum imigrația va fi în continuare o problemă serioasă pentru toate statele Uniunii, „cazul româno-italian“ riscă să fie doar episodul-pilot al unui serial de durată.

tinerea de minte

„N-are rost să amintim că un an nu constă numai din anotimpurile sale, nu numai din ciclul ce începe cu primăvara, ieșitul la păscut și tunsul oilor, recolta și jăregaiul verii, apoi primele ploi și arăturile toamnei, și sfîrșește cu zăpada și nopțile geroase, pînă ce cătina înflorește iarăși, roșietică; acesta ar fi doar cadrul, un an ar fi un enorm fragment de viață, bogat în întîmplări, o adevărată mare ce trebuie băută. Un fragment asemănător, bogat în gînduri, sentimente, acțiuni și întîmplări îl constituie și ziua, și ora chiar – la scară mai mică, dacă vreți; dar deosebirile de mărime între unitățile de timp nu prea sînt absolute, iar scara lor ne determină totodată și pe noi, simțirea noastră, atitudinea și adaptarea noastră, astfel încît, în anumite împrejurări, șapte zile sau șapte ore sînt mai greu de înghițit, și reprezintă o mai îndrăzneață incursiune în timp decît șapte ani. Dar ce înseamnă aici îndrăzneală! Nu contează dacă te scufunzi curajos sau șovăitor în acest șuvoi: nimic nu trăiește fără să se lase în voia lui – și de altceva nici nu mai e nevoie.“

(Thomas Mann, *Iosif și frații săi*, vol. I – „Istoriile lui Iacob. Tînărul Iosif“, trad. de Petru Manoliu, Editura Univers, 1977)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Paragraful lipsă

Săptămîna trecută, o ştire a agenţiei France Presse a stîrnit o oarecare rumoare în redacţiile bucureştene. Comisia Europeană se pregătea să critice România şi Bulgaria pentru că nu înregistraseră suficiente „rezultate concrete" în materie de luptă împotriva corupţiei şi a crimei organizate. Potrivit proiectului de raport obţinut de AFP, cele două ţări înregistraseră destule progrese, dar era nevoie de mai multe eforturi. O zi mai tîrziu, AFP a publicat o nouă ştire, potrivit căreia Comisia Europeană renunţase să mai critice Bucureştiul şi Sofia. Paragraful cu pricina fusese scos din raport.

Ce s-a întîmplat între timp? Referirea la România şi Bulgaria ar fi trebuit să figureze în preambulul unui raport despre viitoarea extindere a Uniunii Europene. De obicei, în astfel de documente, înainte de a se ajunge la subiectul principal, se face o trecere în revistă a evoluţiilor de pînă atunci. Ca urmare, în text s-ar fi menţionat extinderea reuşită din 2004, cu zece noi state, căreia i s-a adăugat şi extinderea din 2007, cu România şi Bulgaria. În acest context, cele două ţări ar fi fost criticate, înainte de a se vorbi despre eventualele viitoare extinderi, către Bosnia şi Herţegovina, Serbia, Croaţia, Macedonia, Albania sau Turcia.

Potrivit explicaţiei oficiale oferite de comisarul pentru Extindere, Ollie Rehn, paragraful negativ despre România şi Bulgaria a dispărut pentru că „nu conţinea nici un element de noutate". El se baza pe raportul din iunie 2007, despre care atît presa de la Sofia, cît şi cea de la Bucureşti au scris pe larg. Următorul raport privind reformele celor două state în sectorul justiţiei urmează să fie publicat în ianuarie anul viitor. Menţionarea celor două ţări acum, cînd nu există elemente noi, ar fi creat confuzie în cele două capitale.

De ce a filtrat însă informaţia către presă? Ipotezele sînt multiple. Potrivit unor surse europene, unii funcţionari ai Direcţiei Extindere din Comisia Europeană au încă un „cui" împotriva modului în care s-a făcut extinderea către România şi Bulgaria (o extindere insuficient fundamentată tehnic şi mai „politică" decît cea din 2004) şi nu ratează nici un prilej de a critica Bucureştiul şi Sofia pentru slabele progrese înregistrate în lupta împotriva corupţiei şi a crimei organizate. Ei ar fi fost deci cei care au înscris criticile în raport şi tot ei au lăsat pagina respectivă să ajungă la AFP. Înainte de a fi dat însă publicităţii, raportul e citit de mai mulţi ochi şi, pînă la publicare, menţiunea respectivă dispăruse.

În paralel, alte surse vorbesc despre o intervenţie a cabinetelor celor doi comisari, bulgar şi român, e vorba de Meglena Kuneva şi Leonard Orban. Cele două cabinete au văzut că Bulgaria şi România ar urma să fie arătate cu degetul şi au cerut ca acest lucru să nu se întîmple, mai ales că apărea un dezechilibru între extinderea din 2004, considerată un succes, şi cea din 2007, cînd cele două ţări au încă probleme. Intervenţia comună a celor doi comisari a avut efect, paragraful fiind astfel scos. În treacăt fie spus, acest demers arăta – dacă mai era nevoie – motivul pentru care fiecare stat doreşte să aibă cîte un comisar în Executivul european, chiar dacă, oficial, comisarii nu reprezintă ţările UE, ci domeniile de competenţă ale Comisiei.

Incidentul de la mijlocul săptămînii trecute mai demonstrează şi că România şi Bulgaria, chiar dacă sînt membre ale Uniunii Europene, au păstrat ceva din imaginea şi comportamentul unor ţări candidate. Supuse unor mecanisme de monitorizare din partea Comisiei, cele două state au încă probleme la capitolele justiţie, agricultură, securitate alimentară sau siguranţă aviatică (în cazul Bulgariei). Mai mult, în cadrul diferitelor conclavuri europene, nici Sofia şi nici Bucureştiul nu se comportă deocamdată ca membri „cu drepturi depline". Iniţiativele interesante lipsesc, nou-veniţii mărginindu-se, de multe ori, să se situeze pe poziţia majorităţii. Nu împiedică luarea unor decizii, dar nici nu vin cu contribuţii proprii, acţionînd mai mult ca nişte observatori.

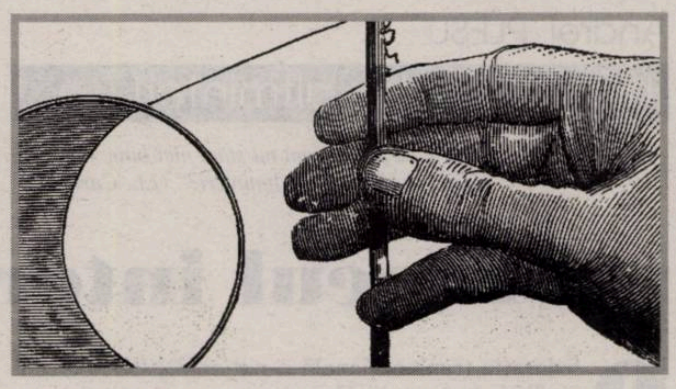

În lunile următoare vom şti dacă Bulgaria şi România vor scăpa de această imagine sau dacă, dimpotrivă, ea va dura. La sfîrşitul lui noiembrie va fi dat publicităţii raportul pe agricultură, unde România ar putea pierde peste 100 de milioane de euro din banii europeni, dacă nu convinge că reformele anunţate au fost puse în practică. Semnalul cel mai important va veni însă în ianuarie, odată cu raportul privind reformele din justiţie. Aplicarea clauzei de salvgardare ar însemna că rămînem deocamdată „europeni de mîna a doua".

Ştiri nebăgate în seamă

● **Se fură obiectele lui Reagan.** La 3 ani după moartea sa şi la 18 ani de cînd nu mai e preşedinte, Ronald Reagan rămîne una dintre cele mai populare personalităţi din SUA. Simi Valley, unde se află complexul muzeal întemeiat de el (mai toţi foştii preşedinţi americani lasă cetăţenilor din statul condus, pe lîngă moştenirea politică – bună, rea, cum s-a întîmplat –, şi o instituţie cu destinaţie culturală). Cea lăsată de Reagan e cel mai mare din cele 12 complexuri prezidenţiale americane, deşi cel din Little Rock, întemeiat de Bill Clinton, susţine că posedă mai multe documente. Poate că acum aşa şi este, deoarece la un inventar recent s-a dovedit că 80.000 de piese din cele 100.000 existente la Reagan Library au dispărut. E greu de precizat şi ce anume lipseşte, pentru că inventarele de pînă acum au fost haotice, „iar sistemul de securitate nu punea suficiente obstacole în faţa potenţialilor delapidatori". *(Guardian,* 9 noiembrie 2007)

● **Un loc pentru mumia lui Lenin.** „Dacă, în Rusia postsovietică a lui Putin, Kremlinul decide să o mute de la locul ei, putem duce mumia lui Lenin la Roma" – a declarat Oliviero Diliberto, secretar general al Partidului Comuniştilor Italieni (un mic partid din actuala coaliţie de guvernămînt), aflat în vizită la Moscova, la invitaţia lui Ghennadi Ziuganov, liderul comuniştilor ruşi. „Dacă vrea să ia mumia acasă sau în sediul partidului său, n-are decît" – a replicat Luca Volontè, deputat democrat-creştin; „Italia nu-şi poate permite să devină receptacolul emulilor genocidurilor comuniste din Europa. Probabil că Diliberto a încercat o poantă, poate e din cauza frigului combinat cu un păhărel de vodcă..." – a conchis el. Diliberto nu se lasă: „Păhărelul de vodcă reprezintă cu siguranţă un viciu mai inocent decît consumul de droguri şi fetele de la Hotel Flora" (o referire la un scandal în care a fost implicat un deputat democrat-creştin). În timp ce italienii polemizează, Vladimir Putin pare decis să închidă mausoleul şi să mute sarcofagul lui Lenin din Piaţa Roşie. Un radio moscovit a făcut un sondaj printre ascultători: 65% s-au declarat favorabili închiderii mausoleului. Dar liderul comuniştilor ruşi s-a opus, ameninţînd cu proteste în toată ţara. În multe pieţe importante din oraşele Rusiei există în continuare statui ale lui Lenin, iar în localităţile mai mici strada principală îi poartă în continuare numele. *(Corriere della Sera,* 9 noiembrie 2007) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

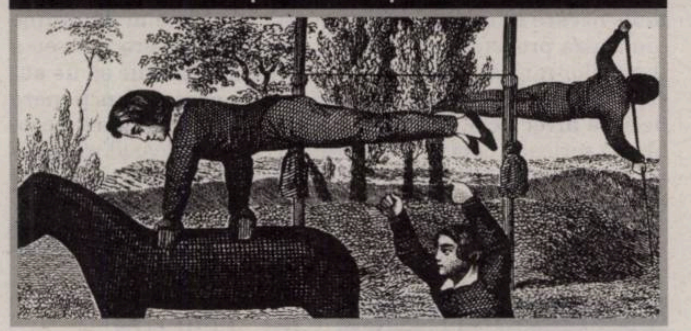

Averea sau opera?

Pentru un jurnalist, nu-i dilemă mai mare: ce să aduni? Hîrtie în stive, în saci, în munţi care sfîrşesc prin a umple debaraua? Semne, cu miile, în hard-uri distruse în vreun scurtcircuit nepăsător în problema posterităţii tale? Scrisorile oamenilor, vorbele lor bune, nervii şi chiştoacele de milioane de kilometri puse cap la cap, pe care le-ai lăsat în redacţiile vieţii tale? Decupajele din reviste, de care acum îţi vine să rîzi? Casete cu imagini păstoase, din locuri imposibil de identificat, cu un comentariu din *off* care îţi pare la fel de îndepărtat acum, ca anii '50 despre care citeai în epocă...? Ce să păstrezi, cu ce te alegi, ce rămîne pînă la urmă din cariera unui jurnalist? Ce lasă copiiilor, dacă cumva are timp să-i facă şi să-i crească şi să le explice ai cui sînt?

Opera. Dacă se poate, chiar opera de asanare socială, de îmbunătăţire funciară a moravurilor, de combatere de la rădăcină a dăunătorilor. Opera jurnalistului, aşa cum o vede publicul, acela ţinut de vorbă în sondaje şi întrebat pe stradă, cînd n-ai nimic mai bun să umpli jurnalul. Vedeţi dumneavoastră, treaba noastră e să facem bine societăţii. Nu bani.

Asta e o viziune a presei, nu mereu cea în care credem. Şi nu putem să credem în ea nu pentru că ne dorim avere, ci pentru că ştim sigur că nu putem să facem mereu bine. Presa, pînă la urmă, e o sumă de influenţe, în care adevărul e doar una dintre ele. În rest sînt oamenii şi interesele lor, fiecare dînd un brînci mai mare sau mai mic căruţei noastre cu mesaje, zdruncinate şi amestecate: comedie şi deces, vene tăiate şi paiete, multă imaginaţie şi cîte stereotipuri vă doriţi. Chiar, mai vreţi multe?

E uşor să fii dezamăgit ca jurnalist de profesie. N-ai avantajul doctorului, să-ţi vezi pacientul plecînd acasă pe picioarele lui. N-ai bucuria arhitectului, să treci pe lîngă casa ta, chiar dacă locuită de altul. N-ai nici măcar gloria trupei la modă: jurnalistul adevărat, ăla care scrie adică, nu e tras de mînecă pe stradă, după autografe. Singurul lucru care se întîmplă datorită presei, singurul lucru care ne îndreptăţeşte să credem că mai existăm e gestul simplu prin care vînzătorul aşază un rînd nou de ziare pe tarabă. Mă rog, merge şi-un text pus de *webmaster* pe site, ca să nu rămînem ancoraţi în proiect. Dar esenţa asta e: nu ne ocupăm cu lucruri vizibile, mari, grandioase. Nu schimbăm mersul lumii, sîntem doar folosiţi pentru asta. Misiunea noastră îndeplinită e aceea ca voi să plătiţi ceva nou azi şi să vă plictisiţi suficient de repede încît să mai cereţi şi mîine.

Cam puţin pentru operă, de ce să nu încercăm să facem bani? E şi asta o consolare cînd vezi că-n jurul tău lumea are alte maşini şi alte telefoane şi alte preocupări la care zău dacă te mai poţi adecva, fără nici o leţcaie!

Cazul lui Bogdan Chirieac e însă unul ciudat chiar şi în acest context. Şi nu pentru c-a făcut bani mulţi. Problema lui Bogdan Chirieac e de fapt potenţiala legătură cu Serviciile secrete. Zic potenţială, că omul e pînă la urmă nevinovat.

Dar asta nu înlătură problema altora. Serviciile secrete au oameni în presă. Ei nu sînt folosiţi doar ca să promoveze anumite teme sau pentru a strînge informaţii. Ei sînt pur şi simplu crescuţi ca parte a *establishment*-ului românesc, în care Serviciile îşi doresc (c-aşa e fişa postului) influenţă. Din acest motiv există şi o tensiune între jurnalişti: între cei care au semnat odată (şi care sînt de obicei ajutaţi în carieră) şi cei care n-au semnat şi trebuie să se descurce singuri. Genul ăsta de simbioză face rău meseriei, care a ajuns ca un campionat de atletism populat cu o mulţime de alergători dopaţi.

Nu că publicul i-ar mirosi repede. El are alte probleme. Şi nici nu ştie ce e mai rău: jurnalistul bogat, jurnalistul agent sau jurnalistul sărac şi cinstit? Ce vă doriţi, dragi doamne şi domni? Vă mai uitaţi în gura noastră, chiar ştiind c-avem elicopter pe casă? Sau încă mai căutaţi, între noi, pe omul acela capabil, ca Nazariteanul, să se jertfească pe crucea de lînă a puloverului ieftin din en-gros-ul „Europa"? Pe cine vreţi? Cum daţi cu banul?

Cap? Sau pajură?

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Aniversări

Două aniversări la începutul lui noiembrie: pe 7 – 90 de ani de la victoria Revoluţiei ruse; pe 9 – 18 ani de la dărîmarea Zidului din Berlin, ceea ce ar putea însemna şi ziua în care Revoluţia rusă şi-a încheiat cariera mondială. Pe vremea URSS, 7 noiembrie era cea mai importantă sărbătoare oficială: liderii, la o tribună din Piaţa Roşie, lîngă mausoleul lui Lenin, sub conducerea căruia s-a materializat victoria, primeau parada militară şi omagiile civililor. Fastul a dispărut, nu şi memoria festivităţilor şi a semnificaţiilor lor. Preşedintele de azi al Rusiei a instituit la începutul lui noiembrie o nouă sărbătoare: Ziua unităţii naţionale, menită să marcheze dorinţa Rusiei de a-şi demonstra forţa, de a redeveni cea de-a doua superputere de care depinde politica mondială. Anul acesta, unitatea naţională s-a manifestat printr-o diversitate, probabil, dincolo de ce-şi doreau organizatorii. Mii de neonazişti ruşi au mărşăluit pe străzile capitalei, cu lozinci: „Rusia aparţine ruşilor", „Pentru o naţiune rusă slavă", naţiune care, aşa cum afirma unul dintre organizatorii demonstraţiei, student la ştiinţe economice, e alcătuită din „noi, ruşii de rasă albă, cei din Caucaz, din Cecenia, din Daghestan, să stea deoparte". Unii demonstranţi erau îmbrăcaţi cu mantale negre, încălcaţi cu cizme militare, afişau banderole cu zvastică şi alte însemne SS. După patru ore, s-a desfăşurat, aproximativ pe acelaşi itinerar moscovit, marşul „Uniunii populare". Manifestanţii sînt adepţi ai fascismului revoluţionar, mai puţin rasist, lozincile sînt antiamericane şi antieuropene. Formaţiunea politică are şi o faţă oficială: deputaţi aleşi sub alte etichete s-au înscris în acest partid, al cărui şef este vicepreşedintele Dumei, Serghei Baburin.

Comuniştii au marcat şi ei printr-o festivitate cea de-a 90-a aniversare a Revoluţiei: o masă destul de impresionantă, reunindu-i pe cei care regretă trecutul cu cei care cred în viitorul comunismului, s-a strîns în încăpătoarea Casă a sindicatelor: „Fără idealurile lui Octombrie, fără respectul pentru muncă, pentru individ şi pentru demnitatea lui, pentru dreptate, pentru prietenia între popoare, planeta nu va putea depăşi dificila situaţie de acum" – a afirmat Ghenadii Ziuganov, după ce masele au intonat imnul revoluţionar „Internaţionala". Revoluţia din octombrie se sărbătoreşte în noiembrie, pentru că între timp s-a trecut la alt calendar, iar în ceea ce priveşte respectul pentru idealurile clamate de Ziuganov, ele trebuie căutate oriunde în altă parte în afara Rusiei postrevoluţionare. Ziuganov a amintit şi cea mai mare înfăptuire a statului sovietic: victoria împotriva fascismului. Nu-i observase sau nu a vrut să-i observe pe manifestanţii cu zvastica. Sondajele sugerează că la alegerile pentru Duma din decembrie, comuniştii vor fi – după partidul „Rusia unită" în fruntea căruia se află Putin – cel de-al doilea partid cu reprezentare parlamentară. Şi întrucît forţele democratice sînt extrem de divizate, nu e imposibil ca în viitorul parlament comuniştii să reprezinte – doar ei – opoziţia. Exasperaţi de inegalităţile provocate de privatizări, comuniştii acceptă politica externă de mare putere, dusă de Putin, dar sînt profund nemulţumiţi de prezenţa oligarhilor, de calitatea învăţămîntului şi a asistenţei medicale.

Dacă la Moscova (şi nu numai) imaginea soldaţilor revoluţionari din 1917 mai poate coagula vocaţii politice, la Berlin, rămăşiţele Zidului, evocare a momentului revoluţionar din 1989, şi-au pierdut semnificaţia, tinerii ascultă plictisiţi povestirile adulţilor. Dacă în Rusia mai există oameni care sînt gata oricînd să-şi ia dorinţele drept realitate, în Germania unificată realitatea a înlocuit elanul proiecţiilor. Identitatea a rămas o problemă importantă: imediat după unificare, 82% dintre germani îi considerau pe cei din Est „altfel" decît pe cei din Vest; acum cifra a scăzut la 67%, dar e încă semnificativă. Deşi realizează că părinţii lor au dus-o greu sub regimul comunist, „tinerii privesc prin lentile roz trecutul republicii populare... şi e păcat – spun ei – că n-a rămas nimic din lucrurile cu care te puteai mîndri în Germania de Est" *(Der Spiegel,* 9 noiembrie).

Oamenii sînt mai uşor de înregimentat politic prin promisiunea viitorului, decît de dragul asezonării prezentului, adevăr sesizat de propagandistul ideilor de *glasnost* şi *perestroika,* Mihail Gorbaciov, a cărui poză poate fi văzută în revistele serioase, într-o reclamă pentru produsele Louis Vuitton.

globul cubic

Panterele străzii

Un pieton din Atena, Tassos Pouliasis, 29 de ani, se pregătea să coboare pe carosabil, deoarece spaţiul de pe trotuar era ocupat de un vehicul parcat de-a curmezişul. În ultimul moment s-a decis să sară peste obstacol, s-a sprijinit de capotă şi a sărit peste parbriz: s-a declanşat alarma, capota s-a îndoit. Proprietarul vehiculului s-a înfuriat şi l-a dat pe pieton în judecată cu acuzaţia de vandalism. Pietonul a fost arestat şi riscă o pedeapsă de cîţiva ani de închisoare. „În multe alte ţări, Pouliasis, desenator de profesie, ar fi găsit probabil de partea lui simpatia autorităţilor, iar proprietarul automobilului ar fi fost amendat pentru parcare ilegală. Dar în Grecia, preocuparea pentru drepturile pietonilor este în mod general ignorată" – scrie Anthee Carassava în *International Herald Tribune,* 9 noiembrie 2007. Pietonii luptă să răzbească printre resturile lăsate de şantierele de construcţii, pavaj dislocat şi grămezi de gunoaie. Dar cel mai mare obstacol sînt şirurile de automobile care pun stăpînire în fiecare zi pe străzile Atenei. În 2004, anul Olimpiadei, ca să apere trotuarele, autorităţile au plantat 50.000 de mici stîlpi de oţel. Dar de atunci, şoferii le-au mutat sau le-au distrus. Recenta campanie a Primăriei – marcarea locurilor de parcare, crearea unor benzi speciale pentru transportul în comun şi biciclete, îngrădirea unor zone pietonale, stabilirea unui cuantum mai mare al amenzilor – a avut un oarecare succes, dar nu a rezolvat problema.

O organizaţie a pietonilor, Panterele străzii, încearcă să-şi facă dreptate: noaptea, activiştii ei merg pe străzile Atenei şi lipesc pe automobilele parcate pe trotuar un afiş portocaliu Day-glo, unde măgarul de pe locul şoferului spune „Parchez unde vreau". „Nu sîntem subversivi, nu vrem confruntare. Nu vrem să atacăm proprietatea cuiva" – spune arhitectul Panayiotis Panopoulos, şeful organizaţiei, în timp ce lipeşte un afiş pe un Jeep parcat pe o alee pietonală. Şi în alte ţări europene activiştii caută forme imaginative, dar legale, pentru a-i sensibiliza pe automobiliştii indiferenţi. Cu rare excepţii, autorităţile nu se simt implicate în lupta pietonilor. Cei cu putere de decizie s-au născut în automobil. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Note despre un scandal

● Cazul Mailat a fost doar scînteia care a produs vîlvătaia. Toate condiţiile pentru incendiu erau deja acolo. Europa se confruntă, acum, cu cea mai serioasă provocare: administrarea în interiorul propriului spaţiu de libertate şi prosperitate a unei mari mase de inadaptabili. Marea populaţie romă care se mişcă prin Europa pune probleme foarte serioase, căci contactul regulilor comunităţii lor cu regulile comunităţii majoritare ajunge, tot mai des, la confruntare. Rămaşi mereu la periferia societăţii, romii sînt la un pas de a fi în total conflict cu ea. Sîntem atît de nepregătiţi în faţa acestei provocări, încît nici măcar nu cădem de acord asupra naturii ei. Pentru unii, e o problemă socială: romii sînt săraci şi devin violenţi pentru a-şi asigura traiul. Pentru alţii, e o problemă culturală: tradiţia romă este în violentă opoziţie cu tipul de ordine socială şi juridică europeană. Pentru unii, e o problemă europeană, aşadar răspunderea rezolvării ei e la Bruxelles. Pentru alţii, e o problemă locală, aşadar soluţia ei trebuie găsită la nivelul comunităţilor. Oricum, romii sînt un element de disoluţie a fragilei unităţi a cetăţenilor din interiorul Uniunii. Cum salvăm Uniunea, cu principiile ei frumoase cu tot?

● Problema romilor provoacă în toate direcţiile. Provoacă ordinea juridică internă a UE şi a membrilor ei, provoacă sentimentul identităţii popoarelor, provoacă întreaga clasă politică europeană. Iar ceea ce e mai grav: sîntem incapabili să oferim soluţii. UE este obişnuită să-şi rezolve problemele pur instituţional. Pentru orice problemă se creează instrumentele şi se execută un buget. Apar funcţionari specializaţi, proceduri, formalităţi, ghişee. După ce se creează ghişeul, cei care au problema respectivă se aşază la rînd, depun cereri, aşteaptă să vadă dacă se încadrează şi primesc, sub control, ajutorul. Aşa fac/au făcut agricultorii, transportatorii, studenţii, locuitorii unor zone defavorizate. Problema romă e imposibil de rezolvat aşa. Romii nu au deloc obiceiul de a se adresa autorităţilor. Mulţi dintre ei nici nu au acte de identitate, mulţi dintre ei nici nu au un domiciliu. De altfel, nimeni nu e capabil să estimeze măcar numărul romilor care bîntuie acum prin Europa. Reflexele noastre de a rezolva birocratic o problemă sînt inutile în acest caz.

● Personal, nu văd decît o singură soluţie: educaţia. Şcoala. Dar asta înseamnă că, pentru cel puţin două generaţii, nu avem nici o soluţie. Iar efortul uriaş pe care trebuie să-l facem acum se decontează într-un viitor îndepărtat. Politicienii însă au nevoie de soluţii acum. Trebuie gestionată problema astăzi, şi trebuie evitată o nouă explozie mîine. În plus, alegerile nu sînt niciodată mai departe de 4 ani. Voturile trebuie adunate pe termen scurt. Din punct de vedere electoral (şi ce alt punct de vedere e mai important pentru un politician?), nu există termen mediu, cu atît mai puţin termen lung. Problema este că cei care trebuie să decidă în această chestiune au viaţă scurtă. Mor în patru ani şi nu ştiu dacă mai reînvie. Dacă reînvie, mor iar peste patru ani şi iar nu ştiu dacă revin la viaţă. Sînt, aşadar, incapabili structural să ia decizii pentru generaţii de acum înainte.

● În plus, nici nu putem vorbi bine despre problema romă. Dacă spui ceva rău despre romi ca etnie, eşti rasist. Dacă spui că nu există un specific rom în această chestiune şi îi asimilezi fără diferenţe unui grup social-economic mai larg (să spunem, săracii sau românii sau bulgarii sau slovacii), refuzi să vezi diferenţe evidente, ceea ce înseamnă că eşti prost. Nimeni nu vrea să fie nici rasist, nici prost. Afară, fireşte, de rasişti şi de proşti. De aceea, asistăm la un balet sofisticat pe care îl execută politicienii, fiecare cu talentul sau cu priceperea pe care o are, cînd vorbesc despre această problemă.

● România a reacţionat la acest scandal aşa cum era de aşteptat. Ca întotdeauna, nu a putut găsi tonul optim. Treceam năucitor, cu viteza luminii, de la autoflagelarea în piaţa publică, scuze naţionale, ziduri colective ale plîngerii şi autodemascări la ţîfnă şi enervare: am luat la palme

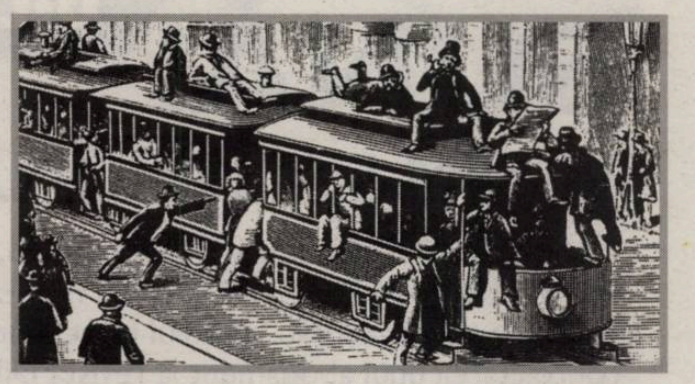

Italia, îi dăm în judecată pe toţi, plătim avocaţi, ne răstim. Cînd devenim aşa nervoşi, ne uităm urît şi la romi, fireşte.

● Guvernul a decis să plătească din bani publici avocaţii celor care fac obiectul ordinului de expulzare. Sînt şocat! Dacă facem aşa ceva, nu înţeleg de ce nu plătim din bani publici avocaţi oricărui român din străinătate care face obiectul cîte unui ordin de expluzare din ţara în care încearcă să emigreze. Ceea ce mă uimeşte şi mai tare este că această soluţie e dată de un guvern de dreapta. Liberal. Uimitor pentru unii care, doctrinar, au ca scop ultim eliberarea individului de sub constrîngerile colectivismului, protecţia iniţiativei private şi susţinerea răspunderii individuale împotriva răspunderii colective. De ce trebuie să deconteze contribuabilul român eşecul administrativ al emigrării unui conaţional?

● Se cere să judecăm fără prejudecăţi. Citesc, undeva, o frază a lui Mark Twain: „Ştiu că am prejudecăţi în această privinţă, dar mi-ar fi ruşine de mine însumi să nu le am".

ready made

„Borşul prisne-acru nu se întrebuinţează, căci atunci *floarea sculelor zboară,* adică nu se prinde bine."

(Tudor Pamfile, Mihai Lupescu, *Cromatica poporului român,* Editura Saeculum I.O., 2002)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

68°

Care Traian?! Eram romani
din zilele lu' Numa
Pompiliu, c-un amar de ani
'nainte ca strămuma

cu acte-n regulă, monşer,
şi născătoarea noastră,
să fie Roma... Eu mă-nşel,
sau, poate, d-voastră,

ce-i daţi 'nainte cu acest
şpaniol de Traianache,
politician mai slab, *du reste*,
ca alde Trahanache,

căci ceea ce n-avea era
oleacă, puţintică
răbdare, tact, eţetera, —
băiete, una mică!

Or, de mai aştepta un pic
pe podul (ca de biberi
clădit), s-ar fi predat, cu mic,
cu mare, dacii liberi,

iar riga Decebalus per
Scorillo, în otavă,
ar fi băut, şi astăzi, zer
de oaie, nu otravă.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

...din copilărie

Copiii din Bucureşti nu se mai prea joacă astăzi pe afară, aşa cum o făceau cei din generaţia mea (he, he... pe vremea mea!). Ţin minte că seara eram înnebuniţi să ieşim în faţa blocului la o *V-aţi ascunselea,* care în limbajul nostru devenise *Vaţa,* şi apoi, mai simplu, *Faţa*. De altfel, pe melcul de cărămidă în interiorul căruia erau tomberoanele de gunoi era desenată cu albastru o faţă de copil, în locul în care „se punea" cel care trebuia să caute. Apoi, jucam *leapşa pe ouate* şi mai erau şi *poarca, ţurca, ţară-ţară vrem ostaşi, flori fete sau băieţi, capace, cartoane, raţele şi vînătorii, hoţii şi vardiştii...* Iarna, cînd era frig, ne adăposteam în scara cîte unui bloc şi uneori jucam *baba oarba,* pînă cînd, supăraţi de rîsete şi chiăieli, vecinii ieşeau să ne gonească. Erau cîţiva de-a dreptul temuţi şi, de multe ori, joaca noastră se transforma într-o hărţuială reciprocă. Ne plăcea să-i întărîtăm pe supărăcioşi. Uneori legam clanţa uşilor de la intrare, cu sfoară sau cu sîrmă, de caloriferul din holul blocului şi apoi sunam. Urmau totdeauna cîteva secunde de amuzament suprem, în care priveam hohotind şi urlînd, ca nişte descreieraţi, încercările lor disperate de a-şi deschide propria uşă. Niciodată nu ştiam cum se rezolvă problema asta pentru că nu aveam curajul să stăm pînă la capăt, la un moment dat ni' se făcea frică şi fugeam. Odată însă, un asemenea individ tocmai venea acasă, în timp ce noi, crezînd că e înăuntru, ne chinuiam să-i legăm clanţa. Am încasat nişte palme pe care le ţin minte şi astăzi. O veşnică problemă era şi joaca în spaţiul verde din faţa blocului, care îi irita pe foarte mulţi. Ţipau la noi de pe la geamuri, ne ameninţau că ne spun părinţilor. Unul obişnuia să ne confişte mingile şi să bage foarfeca de grădină în ele, iar altul, care stătea la parter, a sărit odată peste balcon ţinînd în mînă o pompă de desfundat chiuvete, cu care de bună seamă voia să ne altoiască. Am alergat atunci îngroziţi mai bine de un kilometru, tot avînd impresia că nebunul era încă pe urmele noastre. Răzbunările însă ne erau pe măsură. Iarna, cînd zăream cîte un geam deschis la apartamentul cîte unui asemenea personaj, luam la ţintă deschizătura cu bulgări, care erau uneori murdari de pămînt. Cînd nu era zăpadă, descoperisem o altă metodă: găseam cîte o nuia flexibilă în vîrful căreia presam un bulgăre de pămînt. Foloseam nuiaua drept catapultă pentru a trimite bulgărele pe fereastra inamicului. Uneori reuşeam să nimerim chiar şi la etajul patru. Alteori, greşeam ţinta şi se întîmpla ca noroiul să se lipească pe geamul cîte unui nevinovat. „Nu-i nimic – ziceam noi – aşa-i trebuie dacă e vecin cu nemernicul ăla" (nu exista pe atunci expresia „pagube colaterale"). Cînd ne-am făcut mai mari, am înţeles că unii dintre oamenii ăia răi – Moşu, Tăietoru, Albu sau Baba de la parter – erau chiar mai dependenţi decît noi de aceste conflicte. Se întîmpla să apară cîte unul să ne caute pricină chiar cînd stăteam liniştiţi în părculeţul din spatele blocului, la poveşti. Mai ales pensionarii se pare că se plictiseau. Acum, în scările blocurilor nu mai sînt copii, ci tineri care nu se mai joacă, se droghează. Spaţiul verde din jurul blocurilor e înconjurat cu garduri noi, de care nu trec decît pisicile (atunci era sîrmă ghimpată, dar cu multe rupturi), iar copiii, cînd nu se joacă la calculator, au spaţii special amenajate în care să-şi consume energia. Şi n-am prea mai auzit de cineva care să îndrăznească să bată copilul altuia.

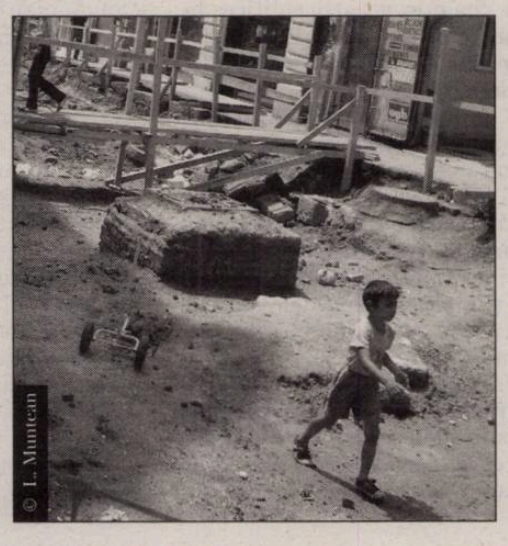
© L. Munteanu

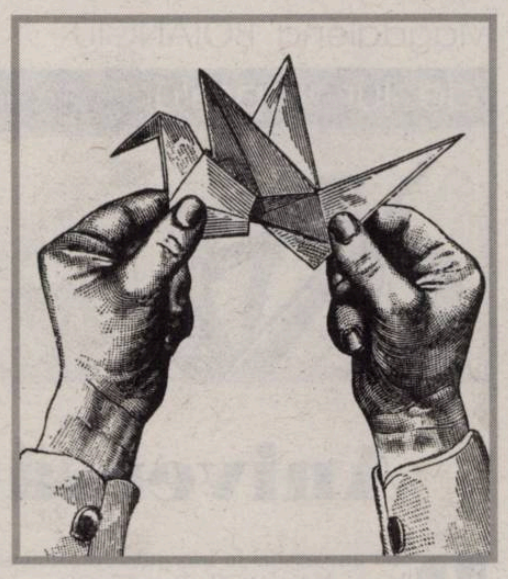

PUBLICITATE

SUNĂ! DILEMA VECHE

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Dilema Veche va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la revista Dilema Veche.

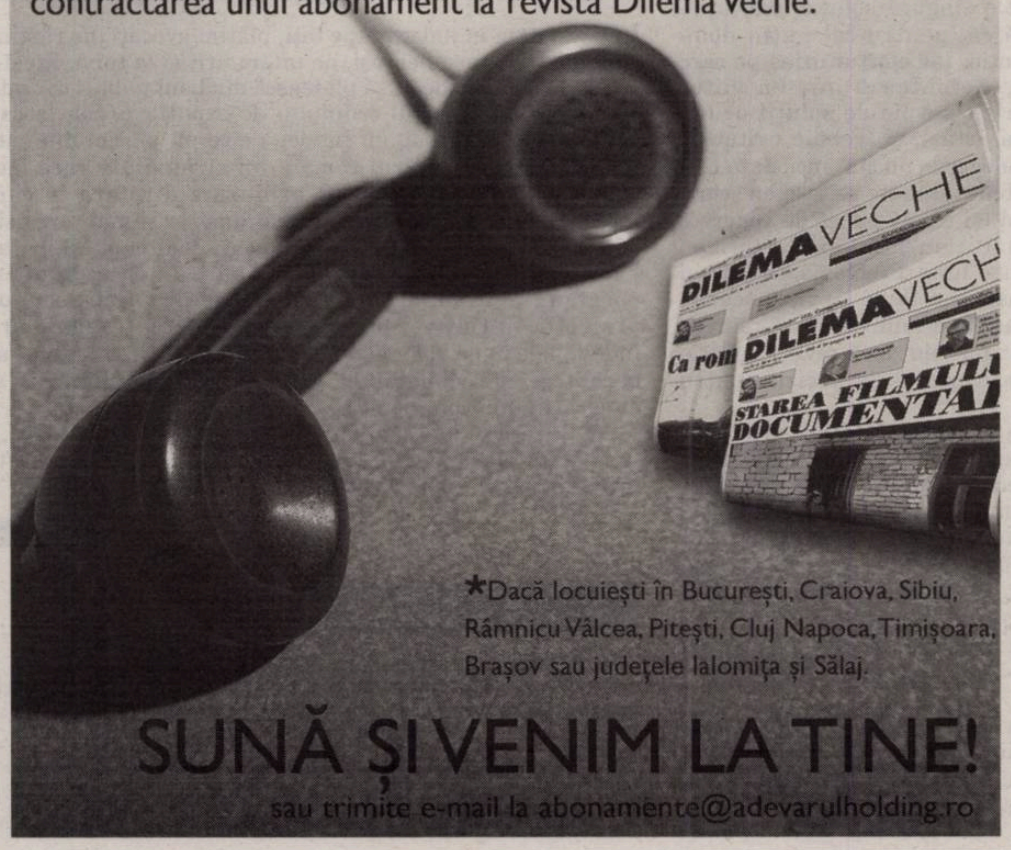

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

CLVBVL PROMETHEVS

Zilnic de la ora 14:00, in Piata Natiunilor Unite nr 3-5
informatii si rezervari la tel. 33.666.38 si 33.666.78

16.11.2007 VINERI — 20:00 PETRECERE Radio3net
3 ani de Radio3net,
3 ani de radio in culori
- intrarea se face pe baza de invitatie -

17.11.2007 SAMBATA — PETRECERE PRIVATA

18.11.2007 DUMINICA — 21:00 LIVE JAZZ
Cristian Soleanu - Vlad Popescu
CVARTET

21.11.2007 MIERCURI — 19:00 Invitatie deschisa
de a va spune CUVANTUL
despre CARTILE DEFINITORII
ALE CULTURII ROMANE ieri si astazi
O dezbatere moderata de Razvan Tupa

22.11.2007 JOI — 20:00 SEARA DE TEATRU
"ZARURI SI CARTI"
dupa: Tommy McWeeney
cu: Florin Piersic Jr. si Petre Fumuru
regia: Florin Piersic Jr.

-INTRAREA LIBERA-

Evenimentele se transmit live audio si video
pe www.radio3net.ro

PORT.ro cinema tv teatru

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

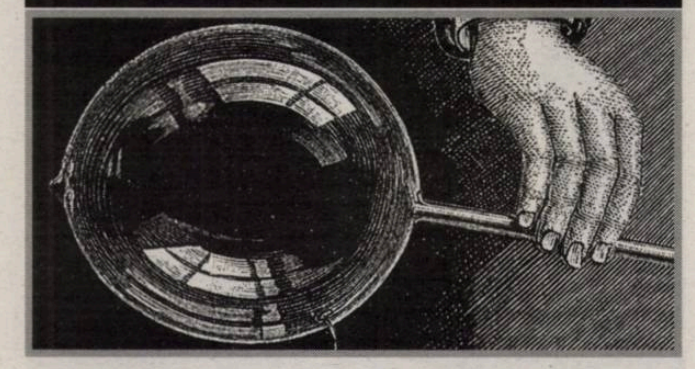

New Orleans-ul sub furtuna publicităţii

A scrie despre New Orleans în toamna lui 2007 nu este treabă pentru cei lipsiţi de subtilitate. Curentul dominant în prezent este dublul standard strict: oraşul trebuie lăudat către străini şi porcăit faţă de localnici. Cu alte cuvinte, să nu ne spălăm rufele murdare în public, dacă ne poate auzi cineva care locuieşte dincolo de Algiers. Problema cu această abordare în alb şi negru este că e absolut falsă faţă de un oraş care a fost dintotdeauna paradoxal, greu de definit, atractiv pentru cei creatori tocmai datorită paradoxurilor sale. New Orleans este în acelaşi timp un oraş pe cinste şi o hazna. Mark Twain l-a numit „o cloacă tapisată“, şi chiar asta este şi tocmai de aceea a atras aici o mulţime de spirite libere şi perverse. New Orleans este însă şi un oraş catolic, profund religios, care se desfată în păcat şi se veseleşte extatic în iertare. New Orleans-ul a fost condus de rasişti şi este încă segregat rasial. Istoria New Orleans-ului este un şir de catastrofe care au devenit romanţ aproape de îndată ce s-au produs. Imigranţii au fost momiţi aici cu false pretexte şi au pierit de boli de mlaştină, oribile, aproape de cum au pus piciorul în oraş, ceea ce ne-a transformat în „minunatul oraş multicultural“ de azi. Piraţii erau ucigaşi pur-sînge şi, cu toate acestea, ei au devenit azi „salvatorii Americii în războiul din 1812“, cînd Jean Lafitte a dat o mînă de ajutor la înfrîngerea britanicilor. Am avut cea mai groaznică piaţă de sclavi din America de Nord care, printre altele, a lăsat în urmă moşteniri care conduc azi direct către sistemul nostru de şcoli publice şi paradele de carnaval. Bordelurile noastre celebre au dat naştere jazz-ului şi sînt şi azi destinaţia predilectă a republicanilor ipocriţi. Linia fină de demarcaţie între magnificele celebrări civice şi orgii năprasnice este înceţoşată doar de tipul alcoolului dat pe gît. Sazerac sau bere? (*Sazerac* – unul dintre cele mai vechi cocktailuri din lume, inventat în 1859 la New Orleans, compus din coniac şi diferite tipuri de bitter.)

Istoria noastră i-a inspirat pe scriitorii adevăraţi şi pe şarlatani. Scriitorii adevăraţi au scris despre contradicţiile oraşului, şarlatanii au scris pentru speculanţi şi profitori. Publicitatea a fost bună şi într-un caz, şi în celălalt: scriitura adevărată a atras spiritele luminate, rahatul – bişniţarii şi turiştii. Azi, după furtună, despre oraş scriu jurnaliştii care nu ştiu mare lucru despre istoria reală şi cu siguranţă mai nimic despre aroma noastră ascunsă şi despre damful nostru profund. Unii localnici sînt furioşi pe „publicitatea proastă“, în timp ce alţii, în majoritate venetici ei înşişi, s-au uns cu de la sine putere vajnici apărători ai New Orleans-ului, această Mecca a veritabilului într-o mare de conformism american. Jurnaliştii îl descriu aşa cum îl văd, poate superficial, dar pe baza dovezilor pe care le au. Faptul că municipalitatea noastră este coruptă şi că cetăţenii noştri se pricep mai bine la petreceri decît la muncă nu mai e o noutate pentru localnici. Dar dacă nu eşti de prin partea locului şi o spui cu voce tare, devii imediat un piţifelnic. Pe de altă parte, dacă te preumbli prin oraş cîntînd osanale, localnicii te vor aplauda în public şi vor rîde de tine pe la spate. Nu poţi cîştiga, orice ai face, dar oricum nu are nici o importanţă. Să fim în centrul atenţiei, să se vorbească de noi, de bine sau de rău, asta este tot ce vrem. Ne putem pune fără zăbavă aureolele de sfinţi şi aripioarele. Dacă asta nu merge, ne scoatem corniţele. Las' pe noi, *baby!* Realul este, în New Orleans, la fel de real precum călugăriţele de Mardi Gras.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Colonialism după colonialism

„Ceea ce o să vă spun în continuare nu sînt decît aperitive. Dar nu cred că este cazul de mai mult...“ – îşi începe conferenţiarul francez alocuţiunea. Urmează o avalanşă de concepte şi idei din care nimeni nu mai poate înţelege ceva, menite să dovedească – dacă mai era cazul – superioritatea gîndirii metropolitane.

„În cazul Braziliei, nu puteţi vorbi despre relaţia albi-negri, este vorba despre o polifonie în care alb şi negru nu sînt substantive, ci adjective“ – comentează un alt savant francez prezentarea unui brazilian, care dă din cap resemnat.

„Experienţa mea cu Europa de Est este diferită de a dumneavoastră“ – intervine impetuos o antropoloagă din

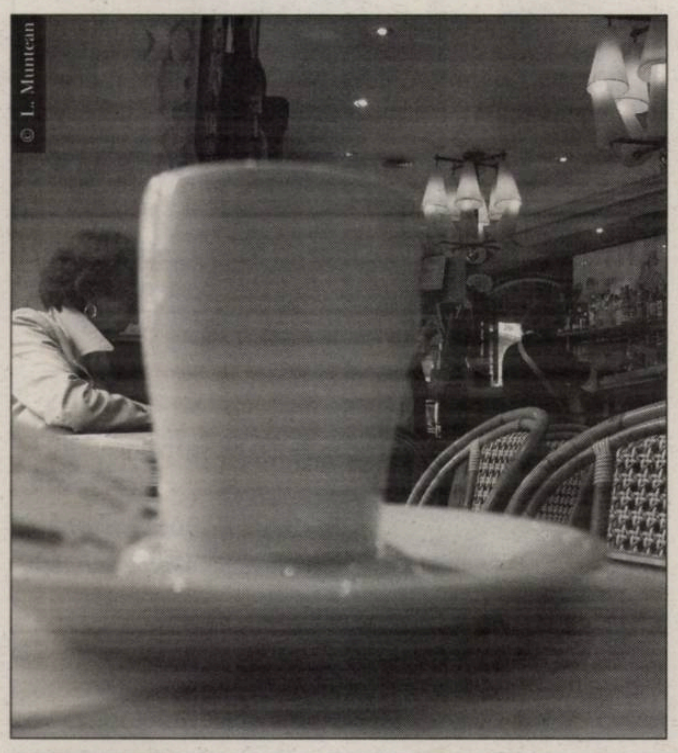

Franţa, întrerupînd un coleg estic. „Cred că v-au scăpat cîteva lucruri esenţiale.“ După care prezintă, pontifical, ce ar trebui să înţeleagă esticii despre societăţile lor, dar încă nu au avut timp să o facă.

Sîntem în Québec, la o reuniune antropologică francofonă. Francezii sînt invitaţi de onoare şi se comportă în consecinţă. În fond, tot acest Québec nu este el doar o provincie „de peste mări“ a Parisului? Colegii lor de la Laval – ca şi cei din alte universităţi ale lumii – sînt simpatici, vorbesc binişor limba lui Voltaire (deşi quebecoaza asta este atît de arhaică şi caraghioasă!...), dar în mod evident mai au multe de învăţat. O aură civilizatoare îi înfăşoară astfel pe mai toţi conferenţiarii din metropola francofoniei, veniţi pînă la acest capăt de lume plini de bunăvoinţa colonială a savanţilor luminaţi. Mă uit la ei şi nu îmi vine să cred. I-am cunoscut pe toţi în Franţa, cînd se certau doar între ei. Aici sînt însă aproape de nerecunoscut. Clişeele conceptuale şi ideologice adesea subtile şi inovatoare *made in France* devin vizibil procustiene şi neplăcut autoritare. În modul cel mai evident, trăiesc plenar venirea în periferie, unde devin, brusc, metropolitani. În mod evident, îşi trăiesc brusc şi sincer superioritatea şi dreptul – dacă nu chiar obligaţia morală – de a aduce luminile acestei metropole: *Je sème à tous vents*... În mod şi mai surprinzător, toţi îi ascultă mai mult sau mai puţin pios, reacţiile nu tocmai entuziaste fiind rezervate bîrfelor între prieteni.

„S-au obişnuit cu ei“ – îmi confirmă o doctorandă trăitoare de cîţiva ani aici, la Québec. „Pe mine mă surprinde însă de fiecare dată.“ După care adaugă: „francezii se comportă cu cei din Québec cam aşa cum ne comportăm noi cu cei din Basarabia“.

Tresar. Nu mă gîndisem niciodată la acest lucru, dar nimeni nu e profet în ţara lui. Oglinda celuilalt îţi arată totdeauna lucruri surprinzătoare despre tine.

Într-adevăr, savantul român (şi nu doar el...) este necesarmente doctoral cînd trece Prutul. Acest colonialism fără colonie este însă mai degrabă paternalist: ce basarabeni drăguţi (iar limba asta românească a voastră este atît de înduioşătoare!...), îmi face mare plăcere să vă împărtăşesc din experienţa mea şi să vă ajut să creşteţi mari! Iar ei ascultă, mai mult sau mai puţin pios, reacţiile adesea deziluzionate fiind rezervate bîrfelor între prieteni. Fiecare cu Québec-ul său, deci...

Unul dintre atelierele conferinţei propune o „antropologie reciprocă“, în care privirii metropolitane asupra fostelor colonii ar urma să îi răspundă o privire dinspre periferie asupra metropolelor lumii occidentale. Toată lumea aplaudă. Dar, să fim serioşi, asta nu înseamnă că o să mă las studiat de un basarabean! Ce ştie el?...

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
rfi romania
Bucureşti 93.5fm
Iaşi 97.9fm
Craiova 94fm
Cluj 91.7fm
toată diversitatea lumii

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa din Dionisie

Bucureștenii s-au obișnuit de mult să-i zică așa străzii, prescurtîndu-i numele. Oricum, „Dionisie Lupu“ nu mai înseamnă nimic. Cine-și mai aduce aminte de un mitropolit de altădată? Strada înaintează greu, gîtuită ici și colo, înghesuită de mașinile parcate pe trotuare. La nr. 72 este o splendidă casă în paragină. Parter și etaj, cu subsol și mansardă. False cariatide încadrează intrarea și cele două balcoane, cu coloane coafate de capiteluri corintice, care ornează fațada la stînga și la dreapta. Lîngă una dintre acestea, făcută praf, și sub un mascheron, tot de stuc, poarta se deschide spre fostul peron acoperit, la care trăgeau trăsurile.

Ce a fost acolo? Un cămin de studente sau de orfane cu puține mijloace – o mătușă a mea, fiind și una, și alta, a locuit acolo pe la sfîrșitul războiului. Instituția caritabilă era sub patronajul doamnei Clotilda mareșal Averescu. Argetoianu, care, în amintirile sale, își rîde răutăcios de spaghetele fierte doar în apă care se serveau la masa de acasă a bătrînului mareșal, doamna fiind italiancă, îi recunoaște totuși acesteia calitățile sufletești.

„Se specializase și se cantonase în operele de binefacere și în îngrijirea răniților“, încă din 1917, cînd soțul ei comanda Armata a II-a la Bacău. „Totdeauna afabilă și binedispusă, era încîntată de cîte ori putea face plăcere cuiva, mai ales iubitului ei «Alessandro», devenit marele om al țării și pe cale să devie și idolul ei.“ Se căsătorise în tinerețe, din vremea cînd Alexandru Averescu a învățat la Școala Superioară de Război din Torino. Buna doamnă a continuat să aibă, toată viața, grijă de tristețile discrete care au nevoie de ajutor.

Ce va mai fi în viitor? Deocamdată, bannere anunță: clădirea e de închiriat pentru birouri. Asta e nebunia zilei de azi: aici, în București, o să avem mai multe birouri decît locuințe. Apoi, dacă nu se găsește nimeni să plătească chiria afișată, cei care și-au pus în minte să cîștige o sumă așa de mare vor dărîma casa veche pentru a ridica, pe locul ei, unul din hidoasele imobile de raport care au început să crească în Capitală și în provincie. Cu marmură, neapărat cu multă marmură. Se va aduce din China, unde este mai ieftină. La români, ascensiunea socială se exprimă prin

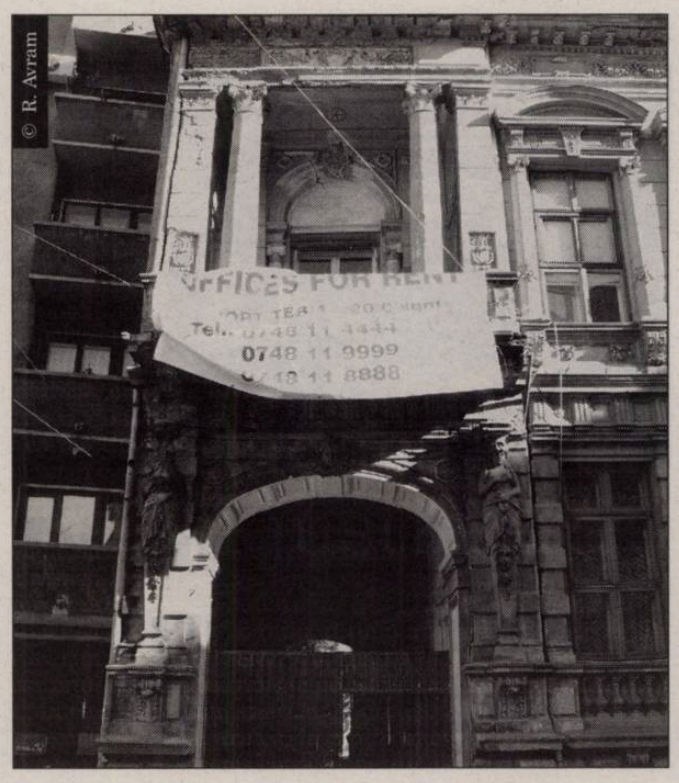

trecerea de la beton la marmură, materialul care excită cel mai tare apetitul cumpărătorilor.

Aș prefera, desigur, să aflu că rectorul Universității vecine achiziționează casa pentru a-i reda vechea destinație, de cămin. Fiind o universitate privată, îmi vine să cred că ar avea și destui bani pentru restaurarea numaidecît necesară. În starea actuală a clădirii, mă tem că studenții ar intra cu picioarele prin podea.

Dintr-o greșeală, nu singura comisă la alcătuirea listei monumentelor istorice, casa n-a fost înscrisă, cum s-ar fi cuvenit. De asemenea erori au profitat și pînă acum cei interesați să distrugă pentru a construi alt oraș. Clasarea ar fi fost necesară, fiindcă primul proprietar (și autor!) al acestei clădiri a fost arhitectul Ioan I. Rosnovanu, din generația care l-a precedat pe Mincu, a celor dintîi arhitecți români cu studii de specialitate, pe la 1880. Opera lui cea mai importantă a fost, la colțul Podului Mogoșoaiei cu Lipscani, acel Hôtel de France, mai tîrziu Grand Hôtel, pe locul căruia a fost apoi magazinul Lafayette, numit apoi Victoria, unde astăzi se găsește Financial Plaza.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

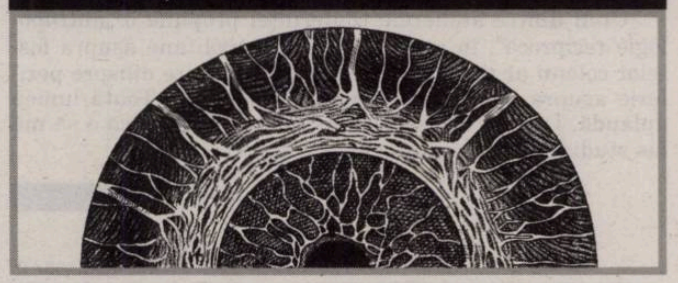

Ucigașul de imbecili

Anecdota e binecunoscută: trecînd pe lîngă o manifestație, Charles de Gaulle a văzut o pancartă pe care scria: *„Mort aux cons!“*; generalul a avut atunci o replică memorabilă: *„Vaste programme“*. Anecdota nu putea să lipsească din cartea (roman de debut) lui Carl Aderhold, *Mort aux cons* (Hachette, 2007). Titlul îl putem traduce (foarte) aproximativ *Moarte imbecililor*, cu regretul că nu putem reda expresivitatea și bogăția semantică a cuvîntului francez. Eroul romanului se lansează într-o aventură pe cît de pasionantă, pe atît de riscantă: uciderea de imbecili. După ce își face mîna omorînd cîteva animale domestice, cîini și pisici, personajul (care e și narator) trece la suprimarea fizică a celor care îi otrăvesc zilnic viața. Va ajunge, în final, la cifra de 140 de victime, aparținînd unor categorii umane foarte variate, dar avînd totuși, așa cum vom vedea, trăsături comune. Oricum, conceptul de imbecil capătă, pe parcurs, tot mai multe caracteristici, pe măsura rîvnei cu care naratorul intră în pielea unui *serial killer* cu o platformă teoretică solid fundamentată. La început, victimele sînt persoane ce se remarcă în viața de zi cu zi prin lipsa de politețe. După cîteva zeci de asasinate, eroul ajunge la concluzia că imbecilul este cel care nu are dileme. Ulterior, definiției i se adaugă o altă conotație: imbecilul abuzează de puterea sa, fie ea mică sau mare. O altă constatare este că imbecilii sînt peste tot și ne otrăvesc existența (imbecilitatea, de altfel, e molipsitoare). Ei dau dovadă de o perfectă siguranță de sine, inclusiv – sau mai ales – în solemnitatea discursurilor pe care le rostesc. Pledează în favoarea reformelor, dar ei înșiși nu sînt reformabili. Imbecilitatea se situează la jumătate de drum între prostie și ticăloșie. În fine, imbecilitatea înseamnă distrugerea valorilor morale fundamentale, cele care se învață (sau ar trebui să se învețe) la școală și care ne permit să trăim în societate.

Lucrurile sînt și mai clare dacă examinăm lista imbecililor uciși în roman. O portăreasă, avidă de bîrfe și colportoare de zvonuri; un șofer care se comportă agresiv în trafic; un inspector de la fisc; niște bătrîni acriți și pisălogi; un șef de serviciu de la o societate de asigurări; un medic ce practică medicina alternativă; un psihanalist; mai mulți vînători; un tip de la Armata Salvării; un șef de supermarket; un controlor de la metrou; un funcționar de la poștă; o femeie care nu mai contenește să vorbească la telefonul mobil, deranjînd pe toată lumea; un tînăr care ascultă muzică asurzindu-și urechile; un individ pe patine cu rotile, care se agață de fiecare pieton de pe trotuar; un șofer de taxi; un regizor de avangardă; un director de resurse umane; un expert în economie; un sociolog specialist în problemele populației ce trăiește la periferia orașelor; un jurnalist de la televiziune; un activist sindical; un ministru; un filosof monden etc. etc. Cele mai multe dintre victime sînt cei pe care autorul îi numește „imbecilii de proximitate“ și pe care naratorul îi întîlnește în drumul său. Imbecilii sînt agresivi, au idei puține, dar fixe, vorbesc de regulă mult și prețios, încearcă să facă prozeliți, sînt adepți ai corectitudinii politice. Administrația e unul din spațiile favorite ale imbecililor, care adoră complicațiile birocratice și se întrec să-i umilească pe solicitanți.

Romanul, chiar dacă demarează puțin mai greoi, e de un haz nebun. Autorul mizează pe umorul negru și pe efectul de surpriză. Regăsim, firește, în această vînătoare de imbecili, propriile noastre dificultăți, umilințe și frustrări. Lupta eroului e însă inegală: „Dat fiind că imbecilii sînt pretutindeni, pe de o parte, și că – pe de alta – conduc lumea, nu există niciun motiv care să ne împiedice să presupunem că așa stau lucrurile de cînd omul trăiește în grup. S-ar putea chiar – fără mare risc de a greși – formula ipoteza că imbecilitatea crește pe măsură ce crește populația. Altfel spus, istoria oricărei societăți pînă în zilele noastre n-a fost decît istoria luptei împotriva imbecililor“. Sau, parafrazîndu-l pe Caragiale: „Imbecilii mor, dar imbecilitatea e nemuritoare“.

PUBLICITATE

Texte şi opinii de: ● *Alexander BAUMGARTEN (conferenţiar dr., Facultatea de Filozofie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Ioana BOT (conferenţiar dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj)* ● *Ruxandra DEMETRESCU (rector, Universitatea Naţională de Artă, Bucureşti)* ● *Răzvan FLORIAN (cercetător, Centrul „Coneural" Cluj-Napoca, membru al Asociaţiei Ad-Astra)* ● *Mircea MICLEA (profesor dr., Facultatea de Psihologie, Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj, fost ministru al Educaţiei)* ● *Alina MUNGIU-PIPPIDI (preşedinte executiv al Societăţii Academice din România)* ● *Daniel VIGHI (conferenţiar dr., Facultatea de Litere, Universitatea de Vest, Timişoara)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Mădălina ŞCHIOPU*

Alma mater, *între cunoaştere şi potlogărie*

La cîţi profesori universitari sînt în politica românească, te-ai aştepta ca educaţia să fie prioritate naţională. Ce e drept, politicienii cu titluri academice arată oarecare preocupare pentru acest domeniu, cu o menţiune: cu excepţia situaţiilor în care le aduce beneficii, par hotărîţi să-l distrugă definitiv. Unul dintre exemplele recente: un proiect legislativ prin care parlamentarii propun eternizarea în funcţie a rectorilor, dacă aşa decid universităţile.

E de înţeles de ce a devenit atît de greu să părăseşti o funcţie cînd alma mater *– în mod normal o mamă generoasă care îşi hrăneşte copiii cu cunoaştere – poate aduce profituri frumuşele de grup şi clan. Universităţi devenite SRL-uri de familie, trafic cu lucrări de licenţă, diplome, examene, titluri academice şi terenuri, conflicte între profesori şi conducerea universităţilor care ajung pînă la forme extreme, cum ar fi greva foamei (s-a întîmplat anul trecut la Universitatea Politehnică din Timişoara). Universitatea particulară de tip Bondrea a lansat crezul că doar cine nu vrea nu este student în România. Poate să depună mărturie, printre alţii, Marian Vanghelie, proaspăt „studinte" în Drept şi Ştiinţe Economice. Normal ar fi fost ca asemenea abcese pe obrazul academic să fie eliminate de anticorpii unui sistem de educaţie sănătos. S-a întîmplat exact pe dos: modelul de succes economic „la particulară" a sedus şi universităţi de stat, mai cu seamă cele nou-înfiinţate.*

O propunere pentru remedierea acestei situaţii a venit luna trecută din partea Societăţii Academice din România care, alături de alte 12 organizaţii, a lansat Coaliţia pentru Universităţi Curate (CUC). Iniţiativa SAR recomandă alcătuirea unor liste de rele practici în învăţămîntul superior românesc, grupuri la nivelul fiecărei universităţi care să monitorizeze astfel de practici şi alcătuirea unui top al facultăţilor, pe criterii de integritate academică. Punctul de plecare l-a constituit Raportul SAR asupra educaţiei în 2007, care anunţa sec: „conform evaluărilor internaţionale, sistemul educaţional românesc este cel mult mediocru".

Dacă în privinţa corupţiei, toată lumea pare să fie de acord că trebuie luate măsuri, alte aspecte sînt privite mai nuanţat. Unul dintre ele se referă la criteriile academice, mai precis la ISI (Institute of Scientific Information), o instituţie privată din SUA care indexează publicaţii de specialitate din majoritatea centrelor de cercetare din lume, cele mai multe din zona ştiinţelor exacte. Cum se pot aplica aceste standarde la „umanioarele" din România? Cei care pun această întrebare nu neagă importanţa aprecierilor ISI, ci pledează pentru pluralizarea surselor de indexare.

Important este că dezbaterea privind educaţia a început şi, mai mult, ea ar trebui să ocupe prim-planul agendei publice, după ce atîta vreme a fost trecută în categoria „şi altele". Un învăţămînt de calitate ar oferi răspunsuri la multe dintre tribulaţiile societăţii noastre de tranziţie: drumul spre un parlament credibil, o administraţie locală eficientă şi o justiţie umană trece printr-o universitate curată. ***(M. Ş.)***

Universitarii despre universitate

1. Care sînt, pentru dvs., cele mai deranjante aspecte din Universitatea românească?

2. Credeţi că iniţiativa Societăţii Academice din România – în cazul în care aţi auzit de ea – ajută ca acestea să fie remediate?

Venalitate, plagiat, clientelism

Zoe Petre (prof. dr., Facultatea de Istorie, Universitatea Bucureşti): Mă deranjează multe lucruri pe care iniţiativa SAR le poate elimina sau măcar limita, şi există multe altele asupra cărora iniţiativa pentru „universităţi curate" nu are cum să aibă efect. Încep cu cele care pot fi ameliorate. *Venalitatea,* sub toate aspectele ei, e supărătoare oriunde, dar în învăţămînt este criminală, fiindcă minează înseşi bazele educaţiei.

Plagiatul este, evident, cea mai periculoasă fraudă în mediile universitare, unde publicaţiile contează – şi contează într-o măsură încă mult prea mare sub aspect cantitativ. Varietatea infinită a acestui tip de furt intelectual, de la copy/paste de pe Internet la cărţi întregi traduse şi însuşite de „traducători" – cazul a devenit celebru la Medicină, dar poate fi oricînd extins –, e agravată de faptul că nu există (încă?) instanţe ale profesiilor, recenziile critice au dispărut de mult din revistele noastre, şi, cînd însăşi Academia Română a patronat cu seninătate atare practici înjositoare, e clar că o „poliţie ştiinţifică" e dureros de absentă.

O varietate degradantă de *fraudă intelectuală* este furtul practicat de profesori în dauna colegilor mai tineri. Atunci cînd, de exemplu, un profesor se adaugă arbitrar în calitate de co-autor al studiului sau cărţii unui elev de-al său, el comite un act spoliator care nu are scuze. Cred că anchetele Coaliţiei pentru Universităţi Curate ar trebui să examineze sistematic publicaţiile cu mulţi autori de grade didactice diferite.

Clientelismul are atîtea forme, încît e greu şi de inventariat, ca să nu mai vorbim de eradicare. Clientelismul devine flagrant cînd, de pildă, cariera unui tînăr înzestrat e blocată de faptul că nu aparţine „curţii" unui profesor. La noi, întreaga societate e structurată clientelar, drept care şi universităţile sînt mai vizibil clientelare decît aiurea.

Ceea ce mă supără „fără leac" este mediocritatea. Cine investeşte în situaţii de risc, cum sînt, în genere, cercetătorii care au personalitate şi vocaţia de a inova? E atît de uşor să-i evităm, preferîndu-le persoane serioase, conştiincioase, cenuşii...

Lipsa de reacţie a studenţilor

Mircea Mihăieş (prof. dr., Catedra de Limba şi Literatura Engleză, Universitatea de Vest, Timişoara): În primul rînd, faptul că există mult prea multe instituţii de doi bani care necinstesc ideea de universitate. Încropeli de cartier, puseuri paranoice de provincie, asociaţii cu scop pur comercial au confiscat numele şi ideea de universitate. Mă enervează incompetenţa managerială a tot felul de inşi care, în virtutea talentului de a coagula găşti şi grupuri de interese, au pretenţia că pot conduce o instituţie. Mă enervează faptul că în loc să duduie de entuziasm şi energie, singurele lucruri promovate eficient de universităţi sînt conformismul şi bătrîneţea. Mă enervează, desigur, salariile mici ale universitarilor. Dar realitatea e că 90% dintre cei ce se pretind mari scule pe bascule n-ar merita nici măcar aceşti bani. Mă enervează analfabetismul, plagiatul, aroganţa, iresponsabilitatea, clientelismul endemic, neruşinarea. Mă enervează lipsa de reacţie a studenţilor în faţa aberaţiilor sistemului, dar mă enervează şi lenea lor. Prea mulţi se adaptează cu incredibilă uşurinţă: chiulul în masă de la cursuri, furtul la examene, diplomele copiate cu neruşinare sînt tot atîtea semne că – vorba sociologilor – mergem într-o direcţie greşită.

Sincer – nu cred că iniţiativa SAR va avea un rezultat. Deşi e păcat.

Degradarea administrativă

Cornelius Marius Crăciunescu (conf., Facultatea de Mecanică, Universitatea Politehnică Timişoara – aflat în proces cu conducerea universităţii; anul trecut a ales ca formă de protest greva foamei): Eu am trecut printr-o serie de întîmplări care nu pot avea loc decît într-un sistem corupt. Ultimul caz la Universitatea Politehnică din Timişoara este o hotărîre a Senatului conform căreia cei care depun petiţii pot fi sancţionaţi pînă la desfacerea contractului de muncă, în cazul în care Comisia de deontologie consideră neîntemeiat obiectul acestei petiţii. Eu am considerat că la Politehnica din Timişoara au loc derapaje grave, motivul fiind dorinţa de acaparare totală a puterii de către cei care se află în conducere. Cred că întreaga atmosferă se degradează în învăţămîntul superior, începînd cu modul de distribuire a resurselor către persoanele agreate, formarea unor sfere de influenţă, manipularea alegerilor, ceea ce conduce la degradare administrativă. Există o mare dorinţă din partea unora să obţină şi să păstreze puterea, să facă asta la nesfîrşit, mai cu seamă prin distribuirea clientelară a fondurilor. Mai mult, am considerat că sînt unele situaţii în care se încalcă pur şi simplu drepturile constituţionale, cum ar fi faptul că nu am acces la informaţii de interes public. O cauză care face posibile astfel de fapte este diferenţa salarială dintre profesori şi restul posturilor, ceea ce reprezintă un spaţiu de manevră uriaş, care creează posibilităţi de control administrativ.

Eu îi susţin pe cei de la SAR în acest proiect, dar am oarecare rezerve în ceea ce priveşte rapiditatea cu care se pot implica în situaţii concrete. O piedică serioasă este inerţia din sistemul universitar românesc: mi se pare redusă probabilitatea de a se mişca la fel de repede precum se mişcă în sens opus cei din conducerile universităţilor. Orizontul de speranţă pentru iniţiativa SAR este, în opinia mea, de 3-5 ani.

Fonduri insuficiente pentru laboratoare

Monica Dumitrescu (asist., Facultatea de Energetică, Universitatea Politehnică Bucureşti): Pentru mine, aspectul cel mai deranjant este echiparea laboratoarelor, fondurile insuficiente pentru acestea. Se face prea multă teorie şi prea puţină practică. Sînt echipamente vechi, iar studenţii noştri, cînd termină şi se angajează, au de-a face cu lucruri noi, pe care n-au avut ocazia să le întîlnească în timpul facultăţii. Totuşi, cel puţin în domeniul meu, în ceea ce priveşte cercetarea, cred că lucrurile merg spre bine. Nu am auzit de iniţiativa SAR. Oricum, în domeniul meu, şi anume fizica nucleară, mi se pare mai greu să funcţioneze corupţia sau să se plagieze lucrări.

Multiplicarea universităţilor de stat

Vasile Cristea (prof. dr., Facultatea de Biologie şi Geologie, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj): Privitor la cele mai deranjante aspecte ale vieţii universitare de la noi, pentru mine se situează pe primul plan multiplicarea fără nici o logică a numărului de universităţi de stat. Urmează apoi transformarea învăţămîntului superior într-un învăţămînt de masă, menţinut de sistemul de finanţare. Şi, în fine, ajungerea în universităţi a unor persoane care nu ştiu ce este o universitate, care nu ştiu să facă cercetare şi să se comporte ca un universitar.

Iniţiativa SAR este bună, dar dacă nu antrenează un număr mare de organisme nu va putea lupta cu factorul politic, care se ambiţionează să nu realizeze o reformă reală şi radicală a universităţilor româneşti. Din toate acestea, pierdem noi toţi şi mai cu seamă tinerii, care vor fi obligaţi să lucreze cu licenţiaţi discutabili, căci cei foarte puţini buni se cam duc aiurea. Apoi, îmi este groază de momentul în care foarte tinerii universitari vor ajunge la conducere, căci am constatat că nu cei performanţi se înghesuie la funcţii!

Cadre didactice peste limita de vîrstă

Nicolae Istudor (prof. dr., Facultatea de Economie agroalimentară şi a mediului, Academia de Ştiinţe Economice, Bucureşti): Cele mai deranjante aspecte din viaţa universitară românească sînt: existenţa unui număr foarte mare de universităţi, mai ales cele private, care nu desfăşoară un învăţămînt de calitate; lipsa de preocupare a studenţilor pentru pregătirea profesională; teoretizarea excesivă a învăţămîntului românesc; păstrarea, în învăţămînt, a unor cadre didactice peste limita de vîrstă.

Orice iniţiativă care are ca scop îmbunătăţirea mediului universitar românesc poate participa la rezolvarea problemelor specifice din sector, dacă acestea nu au alte obiective.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 15 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Alina MUNGIU-PIPPIDI

Cum ne curăţăm universităţile

Pe vremea cînd de-abia ajunsese preşedinte şi nu se despărţise cu totul de poziţia de administrator universitar, Emil Constantinescu a fost întrebat la GDS de ce la Universitatea Bucureşti closetele sînt ca la Gara de Nord. Întrebarea mi s-a părut de atunci a se sprijini pe două prezumţii greşite. Unu, că un spaţiu intelectual e o rezervă naturală care nu e contaminată de aceleaşi probleme cu restul mediului social în care se află, că o universitate între gunoaie, de exemplu, poate să fie curată. Doi, că rectorul şi numai el este responsabil de starea closetelor, chiar în spaţiul mult lăudatei autonomii universitare cîştigate la Revoluţie. Dacă universitatea noastră nu evoluează, este tocmai din pricina unor asemenea prezumţii veşnic autojustificatoare, în care mîndria e la noi şi răspunderea la alţii. Şi universitatea nu evoluează. Cele 12.000 de titluri de doctori acordate în ultimii ani nu au mai multă acoperire în realitate decît aveau titlurile date sub comunism. Fără un proiect intelectual de curăţare, prin care treptat gunoiul să cadă la fund, sau măcar să fie deosebit de ce nu e gunoi, evoluţia universităţii nu va veni de la sine.

O universitate adevărată e un spaţiu miraculos. Nu doar la figurat, ci la propriu. Aş putea da multe exemple, dar mă mărginesc la vulpea pe care am văzut-o din biroul meu de la Oxford astă-primăvară, care a traversat pajiştea Institutului de Studii Europene, pentru a urca apoi zidul de cărămidă pe verticală, ca în desenele animate. Nu m-ar fi mirat dacă ar fi venit şi la seminar, ca un *homeless* de la Harvard care venea regulat, făcîndu-l pe decanul nostru să înceapă totdeauna cu „Onoraţi oaspeţi, dragi studenţi, *dear homeless*". Într-o universitate adevărată, studenţii te fugăresc ca să îţi bîlbîie proiectele lor cu un entuziasm contaminant. Profesorii îşi găsesc întotdeauna timp cînd e de explorat o inovaţie. Administratori de profesie, că sînt numiţi decani sau preşedinţi, îţi strîng mîna şi te întreabă dacă ai tot ce îţi trebuie ca să lucrezi, pentru că un bun administrator de universitate este ca un producător de televiziune, e acolo ca să creeze condiţiile în care se manifestă talentul. Şi toate, dar toate aceste universităţi occidentale au din ce în ce mai mulţi studenţi români, perfect integraţi, pasionaţi, ajunşi acolo fără nici un fel de relaţii sau pile (că nu se ajunge acolo pe calea asta), pregătiţi minunat de profesorii lor de liceu, aceşti oameni miraculoşi care predau matematică sau biologie sau engleză, adesea fără ca ei personal să fi călătorit în Europa în viaţa lor, şi care, din liceele lor din Oradea sau Bacău sau Bălţi, sînt responsabili de o nouă generaţie intelectuală românească care umple universităţile lumii şi devine o parte naturală a acestui miracol.

Acasă însă se rupe filmul, de la liceele care au supravieţuit tranziţiei cu această calitate umană, care produc încă energii şi ambiţii individuale considerabile, ajungi la universităţile româneşti în care îţi petreci jumătate din timp scuzîndu-te faţă de studenţi pentru cum merg lucrurile. Cum să facem universităţile noastre măcar în parte similare cu cele evocate de mine aici? De la lansarea, în urmă cu o lună, a ideii Coaliţiei pentru Universităţi Curate, toţi cei care mă interpelează pe tema asta încep cu „Chiar credeţi că...". Foarte semnificativ.

Corupţia este falsificarea sistematică şi deliberată a modului universal de distribuţie a acestui bun public – educaţia de calitate.

Ce e corupţia în mediul universitar românesc? Nu doar profesorul care le cere studenţilor să îi ia un laptop (sau anvelope noi) ca să le pună note mari, nu doar studenţii care preferă să îşi cumpere licenţa de pe Internet decît să îşi compună una, nu doar administratorul universitar care se plînge de subfinanţare, dar şi-a cumpărat din economii un jeep negru de 50.000 de euro, ci, mai degrabă, toate acestea laolaltă. Aş spune aşa; *corupţia este falsificarea sistematică şi deliberată a modului universal de distribuţie a acestui bun public – educaţia de calitate*. Studenţii notaţi incorect, titlurile universitare date arbitrar, carierele profesorilor care depind de orice altceva decît de valoarea cercetării lor, toate acestea sînt forme de corupţie. Şi de aceea vorbim deocamdată în România de corupţie sistemică, creată de eşecul politicilor de educaţie cel puţin la fel de mult ca de comportamentele individuale imorale.

Ce putem face? Prima cale ar fi, evident, reforma. Dar văzînd ce s-a întîmplat pînă acum, nu sînt optimistă că reforma va elimina corupţia, pentru că se va face cu obişnuita nepricepere şi urecheală, la marea copiere a unor modele occidentale prost digerate şi minima înţelegere a realităţii sociale româneşti, în plus bine controlată de grupuri de *stakeholders*, al căror unic interes este să împiedice formarea unei pieţe. Ce s-a întîmplat în ultimul an e relevant. Şi ministerul, şi comisia prezidenţială se întrec în proiecte de legi comprehensive, care se vor bloca sau încurca unele pe altele, cînd ceea ce ar fi trebuit stabilit printr-un pact naţional erau doar cîteva obiective-ţintă, detaliile fiind treaba experţilor. Danemarca şi-a agregat universităţile, făcîndu-le mai puţine, vrem să facem la fel? Evaluarea cercetării din bani publici în unele ţări scandinave, ca şi a universităţilor în Germania, a ajuns să fie încredinţată unor referenţi din afara spaţiului naţional; putem şi noi? Şi, în general, pînă să adăugăm legi noi, nu putem oare doar tăia din cele vechi, ca să facem mai transparent sistemul? Există instrumente universale care pot reduce arbitrarul şi corupţia, noi însă nu le practicăm, deşi avem o mie de reguli formale, care nu servesc însă decît la mai multă corupţie, la mai mult arbitrar. Senatul Berlinului, cînd mi-a conferit titlul de profesor acordat de universitatea germană la care predau nici nu mi-a cerut diploma, a fost destul să îmi verifice lucrările în Social Science Citation Index. Mai toate evaluările pot fi făcute cu asemenea instrumente şi verificate de orice student din computerul lui. Ce ne opreşte în România – altceva decît existenţa unei industrii profitabile şi vicioase de titluri care ar dispărea dacă sistemul ar deveni transparent?

Şi academic, şi financiar, studenţii mi-au explicat că e mai rentabil pentru ei să meargă la Bremen decît la Universitatea de Vest.

Acolo unde de sus în jos nu merge, rămîne să încercăm de jos în sus. Programul gîndit de mine se bazează pe prezenţa şi în corpul studenţesc, şi în cel profesoral, şi între unităţile de educaţie superioară, a unor elemente de calitate, chiar dacă minoritare, care vor să se diferenţieze pozitiv. Din 2007, universităţile noastre au intrat, în competiţia pentru studenţi, cu cele europene. Orice elev bun de liceu are azi de ales între a veni la UBB sau a merge la Bremen International. Şi judecînd după faptul că am văzut o sută de români la Bremen recent, îmi e clar care e tendinţa. *Numărul foarte mare de* undergraduates *români, care ajung să fie grupul naţional cel mai mare în unele universităţi din Vest, este un indicator de eşec al ofertei noastre educaţionale interne*. Şi academic, şi financiar, studenţii mi-au explicat că e mai rentabil pentru ei să meargă la Bremen decît la Universitatea de Vest. Şi, evident, aceşti studenţi care studiază în engleză sînt cei mai buni, cei pe care ne dorim să-i păstrăm, nu să-i pierdem.

Sugestia mea este următoarea: Să-i organizăm pe cei care au de pierdut din pricina corupţiei universitare într-o formă în care să se poată monitoriza şi comunica regulat situaţia, publicînd de exemplu un top al integrităţii universitare, prin care studenţii să fie anual informaţi despre *integritatea universităţilor, care este de altfel direct corelată cu calitatea lor*. E normal să avem şi intern o diferenţiere, nu doar între piaţa internă şi cea externă. Monitorizarea ar cuprinde cîteva domenii esenţiale, corectitudine administrativă şi financiară, corectitudinea evaluărilor, managerizarea carierelor didactice, transparenţa şi democraţia procesului general de guvernanţă. Nu e aşa abstract cum sună. Imaginaţi-vă o echipă de evaluatori cu un chestionar, care-i vizitează nu doar pe şefii universităţii, dar şi sindicatul – organizaţia studenţească – primeşte plîngeri şi se vede, la cerere, cu grupuri care au ceva de spus. Din toate aceste informaţii ei completează un chestionar, din care citez doar cîteva exemple de întrebări: Regulamentul se aplică egal şi nediscriminatoriu tuturor studenţilor şi personalului angajat în această facultate? Există semnalări regulate de cazuri de cadouri date administraţiei universitare pentru rezolvarea unor probleme, cum ar fi obţinerea unei burse, a unui act etc.? Personalul de conducere se roteşte regulat sau aceleaşi persoane ocupă mereu funcţiile-cheie? Normarea cadrelor didactice se realizează echitabil sau administraţia îşi atribuie norme suplimentare pentru a-şi mări veniturile? Există o relaţie normală între numărul de lucrări publicate şi poziţia universitară (profesorii sînt cei care au cele mai multe lucrări internaţionale)? Reflectă notele în general pregătirea studenţilor? Există semnalări regulate de incorectitudine la admitere/licenţă? Există posturi din strategia universităţii care sînt anunţate fără a se şti ocupantul dinainte? Există persoane legate prin rudenii sau cumetrii care ocupă poziţii-cheie? Bugetul de cheltuieli este transparent, discutat în Consiliu şi accesibil oricui cere documentele? În ce măsură problemele semnalate la ultimul audit au fost urmărite şi eliminate sistematic de administraţie?

Singura trecere a timpului care aduce evoluţie e cea în care oamenii fac ceva, nu doar se văicăresc de starea closetelor, fără să pună mîna pe o mătură.

Aceste elemente calitative vor crea cîteva note, la corectitudine administrativă, financiară, proces-evaluare etc., care, la rîndul lor, vor fi agregate într-un scor. Scorul, dar şi un mic raport calitativ vor constitui baza topului în care va intra fiecare universitate. Felul în care vom primi aceste informaţii şi gradul de responsivitate şi transparenţă al administraţiei, cînd le vom cere, vor intra şi ele în evaluare. Din acest motiv, administraţiile care nu cooperează vor fi de la început devaluate.

Intenţia mea originară era ca aceste echipe să fie chiar bazate pe nuclee interne de monitorizare. Observaţiile pe care le-am primit de la lansare încoace m-au convins însă că ar fi imposibil de operat în acest fel. Nu numai că există intimidare şi represiune serioasă, cum s-a văzut la Timişoara, dar există şi riscul să devenim ostaticii unor lupte universitare fără legătură cu integritatea. Din acest motiv, evaluarea va fi externă, iar toate sursele interne, şi administratorii, şi opozanţii lor, vor fi în mod egal consultaţi. Iar echipele de evaluare, la care aştept voluntari, mai ales de la repatriaţi sau *graduate students* din afara României care vin în vacanţe acasă şi vor să facă şi altceva decît să îmi dea mie sfaturi prin e-mail, vor fi formate din oameni neutri, fără conflicte de interese pe regiunea respectivă. Rog pe toată lumea interesată să urmărească pe www.romania curata.ro unde vor fi publicate propuneri de colaborare pentru evaluatori, pentru monitori etc. Şi cine are denunţuri de făcut, tot acolo să le facă, că nu mai încap în inbox-ul meu, şi ca atare nu le mai citesc.

Universităţile de calitate mai bună încearcă deja să se diferenţieze de practici precum cele de la Timişoara. Mai mulţi decani mi-au scris ca să intre primii în sistemul de evaluare, la fel şi rectorul Universităţii Bucureşti. Sînt convinsă că sîntem la începutul unui proces de evoluţie în care ne găsim cu toţii parteneri. Va dura, dar văzînd multe tranziţii de aproape în ultimii ani, m-am convins că singura trecere a timpului care aduce evoluţie e cea în care oamenii fac ceva, nu doar se văicăresc de starea closetelor, fără să pună mîna pe o mătură.

Gaudeamus igitur – *în cifre*

„România cheltuieşte pentru educaţie, în mod proporţional, mai puţin decît orice altă ţară membră a UE, deşi trebuie spus că sumele sînt în creştere. Ne aflăm de fapt în faţa mai multor paradoxuri. Avem mai multe universităţi pe cap de locuitor decît în SUA, dar mai puţini studenţi prinşi într-o formă oarecare de educaţie terţiară decît media europeană care este oricum inferioară celei a SUA. Universităţile româneşti nu prind vreun loc în Top 500 Shanghai, deşi un număr tot mai mare de studenţi români obţin diplome *magna cum laude* la universităţi bine cotate din Europa şi SUA. (...) În medie, doar 17% dintre facultăţi reuşesc să publice internaţional, şi numai 20% dintre profesorii universitari.

În România activează în jur de 26.000 de cercetători, adică 0,26% din populaţia activă, jumătate din procentul noilor state membre şi o treime din cel al UE-15. (...)

Într-un interval de 5 ani, cercetătorii români au reuşit să redacteze cca 4000 de lucrări şi 5000 de capitole în volume colective, şi doar 273 de cărţi publicate în limba română şi 73, într-o limbă străină. Aceste cifre reprezintă mai puţin decît produce o universitate americană medie într-un an. Cît de dramatică este situaţia în realitate se constată în domeniul invenţiilor. 1 din 6 europeni solicită înscrierea unui patent în fiecare an (3, în Germania), în timp ce doar 1 din 1 000 de români face acest lucru. 58 de europeni dintr-un milion obţin recunoaşterea patentului, în comparaţie cu 0,206 de români dintr-un milion. România a obţinut mai puţin de o sută de patente în ultimii cinci ani. Prăpastia de nivel de trai dintre România şi UE e perfect reflectată de cea în materie de cunoaştere."

(Fragmente din „Lisabona, Bologna şi fabrica autohtonă de mediocritate – Raportul SAR asupra Educaţiei, 2007")

Alexander BAUMGARTEN

Viaţa formularelor ISI

Valul binevenit al profesionalizării cercetării ştiinţifice a adus mai multe criterii de evaluare a ei, dar fără o discuţie prealabilă asupra relevanţei lor şi fără un comportament înţelept în raport cu problema filosofică a existenţei unui *criteriu absolut* în această cercetare. Sigur, în haosul promovărilor academice din deceniul anterior, în amestecul perfid dintre cariera politică şi treptele universitare, sau pur şi simplu în nesimţita supravieţuire a imposturii profesionale, asemenea criterii erau, într-adevăr, necesare. Este însă cu totul altă problemă dacă ele au funcţionat corect, dacă aplicarea lor nu este cumva natural capabilă să producă monştri retorici, să creeze tensiuni acolo unde existau doar raporturi de putere sau să imprime o spaimă acerbă tinerilor cercetători puşi să completeze interminabile formulare, să facă diverse raporturi de gestiune şi financiare, în loc să producă studii rezultate în urma unei asceze intelectuale autentice. Toate cele de mai sus, survenite dintr-o anecdotică a vieţii noastre cotidiene, au răspuns în funcţie de o singură întrebare: oare aceste criterii ajută sau frînează cercetarea? Aş putea răspunde numai din perspectiva studiilor umaniste, iar răspunsul este ambiguu: într-un fel, da, în alt fel, nu.

Pe de o parte, primul efect al decretării nevoii de criterii concrete, urmate de înscrieri în baze de date internaţionale, de cuantificare şi susţinere a cercetării ştiinţifice sub forma granturilor acordate de Ministerul Educaţiei şi de evaluare a lor în funcţie de încadrarea proiectelor în criteriile internaţionale, a fost haotizant. Aceasta din două motive. Mai întîi, acest efect a însemnat mutarea celor mai tineri membri ai catedrelor din biblioteci în faţa ecranelor unde ei au de completat interminabile formulare financiare aferente proiectelor propuse, evaluări peste evaluări, ceea ce presupune în mod evident o profesiune foarte diferită de natura însăşi a proiectului propus. Asistenţi cu ochii gălbejiţi, doctoranzi zeloşi şi pîlcuri de masteranzi calculează, au deadline-uri, devin campioni în ritmul unei administraţii birocrate care le dă iluzia unui ritm al progresului spiritual. Acest prim motiv poate fi rezumat prin lozinca *„Avem proiect? Să luăm un doctorand pentru formulare"*. Al doilea motiv: adevăraţii performanţi ai sistemului birocratic nou-născut au ajuns la un asemenea nivel al reuşitei încît, lăsînd de-o parte conţinutul proiectului propus, au dezvoltat abilităţi în direcţia imitării stricte a limbajului cerut. Vina nici nu este a lor, ci a necunoaşterii unei legi universale a oricărui sistem instituţional care finanţează sau decide validitatea cercetării: limbajul comanditarului decide cadre al căror caracter universal poate fi imitat şi transformat în limbaj de lemn, *atenţie,* în ciuda oricărei intenţii oneste a comanditarului. Putem trăi în vreme de pace şi, totuşi, filosoful denunţător al limbii de lemn să aibă obiect de studiu. Argument: chiar dacă CNCSIS (Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţămîntul Superior) ar admite drept eligibil un proiect dedicat – să zicem – „Studiului formelor de limbaj care produc impostura în formularele CNCSIS", gestul ar fi întemeiat mai degrabă pe bonomia individuală a celor acreditaţi, decît pe natura instituţiei. Căci limbajul de lemn apare natural chiar şi în sistemele valide, iar lozinca acestui al doilea motiv ar putea fi: *„Ştim ce cuvinte să folosim, deci să aplicăm"*.

În acest cadru al criteriilor a apărut la noi invocarea numitului *Institute for Scientific Information* (ISI), odată cu persuasiunea rectoratelor de înscriere în baza de date a acestui institut a revistelor din fiecare centru de studii, spre a putea beneficia, graţie indexării, de un punctaj favorabil în ierarhia universităţilor şi de o eligibilitate a proiectelor propuse ministerului finanţator care aplică criterii în care ISI are o poziţie decisivă. Bineînţeles că un asemenea criteriu formal este valid, pentru că de o ordine a sistemului este nevoie, ca şi de o distincţie între valoare, dedicaţie sinceră faţă de studiu şi, pe de altă parte, impostura care imită o limbă de lemn.

În ciuda intenţiei – iată, sincere – sistemul este defect. În primul rînd, deoarece criteriul este părtinitor: ISI reprezintă o instituţie privată, fondată în 1960 în Statele Unite şi preluată în 1992 de Thomson Scientific & Healthcare, orientată preponderent spre indexarea revistelor de ştiinţe exacte, ale căror criterii sînt adesea inaplicabile domeniilor umaniste, unde creaţia inefabilă şi esenţial *a-categorială* transformă criteriile ISI în limba de lemn care este paradisul imposturii. De aceea, nu neg importanţa unor criterii de indexare, ci cred că trebuie luată în calcul alternativa: de exemplu, „Vivarium" este un program de indexare a revistelor umaniste nefolosit în România, dar fundamental pentru studiile medievale. În al doilea rînd, deoarece criteriul nu este obiectiv, pentru că mari reviste de filosofie europene *(Revue de Métaphysique et de Morale, Archives d'Histoire Doctrinale et Littéraire du Moyen Age, Erkenntniss* sau *Vivarium)* nu sînt indexate şi nici nu au depus cereri de indexare în această bază de date. Iar unde nu este *Erkenntniss,* degeaba intră *Urzica de ambe sexe*. În al treilea rînd, criteriul este tiranic, deoarece impunerea lui face ca multe dintre revistele de certă valoare, dar care nu au standardele ISI (apariţia anuală regulată, ceea ce, din motivele financiare cunoscute, nu se poate mereu respecta), rezumate în diferite limbi ale articolelor şi tot ceea ce pretinde o formalizare tot mai puternică a publicaţiei, nu au acces la indexare, ceea ce se reflectă în punctajele catedrelor şi în salariile profesorilor. Dimpotrivă, un efort îndreptat exclusiv spre satisfacerea criteriilor ISI canalizează toate energiile spre imitarea limbajului cerut, iar atunci punctajele mari revin celor care se ocupă exclusiv cu acest sport.

Dincolo însă de acestea, rămîne motivul pentru care raportul dintre cercetarea umanistă şi finanţator/indexator este delicat. El este cel filosofic, se raportează minimal la cele anterioare şi poate fi enunţat astfel: *noul* în sens absolut scapă criteriilor preexistente, pentru că, altminteri, ar fi precunoscut şi ar înceta să fie nou. Umanistul este fiinţa delicată aflată la graniţa dintre ceea ce aşteptăm să ne spună şi ceea ce el ne învaţă că ar trebui să auzim. Or, astfel, pentru el, criteriile sînt întotdeauna chestionabile. Soluţia, într-un asemenea context, nu este desfiinţarea criteriilor, ci pluralizarea lor. ISI nu e rău ca ISI, ci e rău pentru că nu are alternativă. Niciodată în istoria culturii noastre materia nu a răspuns mai bine difuziei inefabilului decît prin diversitatea receptării. Omul nu posedă un mecanism universal de cuantificare a modului în care noul intră în lume (se spune, el intră „ca un fur în noapte"), de aceea acest mod nu poate fi decis de o instituţie. Dar, într-un cadru al criteriilor plurale, perechea instituţiei cu individul îşi poate face – cred – dansul mai uşor şi mai armonios.

„Comisiile de etică excelează prin inactivitate"

– interviu cu Mircea MICLEA –

Ce aţi urmărit cînd aţi propus, acum doi ani, înfiinţarea comisiilor de etică în universităţi?

În principal, două lucruri: să recunoaştem o problemă şi să începem soluţionarea ei. Nu mai voiam să ascund sub preş, cum se făcuse pînă atunci, faptul că, adesea, concursurile pe posturile didactice sînt subminate de nepotisme, interese şi bani, că mulţi dintre cei care conduc universităţile se poartă ca nişte feudali, că studenţii plagiază, dar profesorii tac complice pentru că propria lor prestaţie didactică e lamentabilă. Trebuia recunoscut că răul se găseşte întîi în interiorul universităţilor şi abia apoi în afara lor. Soluţionarea propusă începea cu cerinţa ca fiecare universitate să-şi elaboreze codul etic (pentru care am oferit un anumit tipar), apoi să constituie comisii de etică, independente de conducerea universităţilor, care să identifice şi să soluţioneze abaterile de la etica universitară, iar la nivelul ministerului era creat un Consiliu de Etică, cu rol de instanţă de apel pentru cazurile de abuz nesoluţionate la nivelul universităţilor. Decizia mea de atunci avea la bază nu o idiosincrazie personală, ci o cercetare riguroasă, realizată de un colectiv condus de prof. dr. Mihaela Miroiu şi finanţată de o prestigioasă fundaţie germană.

Reacţiile au fost foarte nervoase. Am fost acuzat că subminez încrederea în universităţi şi prestigiul universitarului, am primit replici de la universităţi că ele aveau deja de multă vreme comisii de etică şi, ca atare, la ei nu sînt probleme, am fost chiar acuzat tocmai de către personaje care aveau toată familia angajată în aceeaşi facultate că am făcut cercetarea respectivă pe bani publici fără licitaţie şi că e incorectă. Am avertizat că nu voi semna contractele de finanţare ale universităţilor pentru viitorul an, dacă nu se conformează ordinului... Cred că au fost mulţi cei care s-au bucurat cînd am plecat de la minister.

Ce rol ar trebui să aibă aceste comisii în reforma din sistemul universitar românesc?

Să amelioreze calitatea principalelor procese din universităţi: predarea, învăţarea, evaluarea, cercetarea şi conducerea. Nu cred în exerciţii etice fără finalitate.

Există, pînă în acest moment, o astfel de comisie la nivelul fiecărei universităţi din ţară?

Există în mai multe universităţi, nu cred că în toate. Din păcate, Ministerul Educaţiei nu a mai considerat că etica universitară este o problemă importantă şi nu a mai urmărit implementarea ei. De altfel, e şi greu; sînt atîtea lepre cultivate cu care intri în conflict de îndată ce pui problema eticii în universităţi.

Funcţionează ele conform scopului pentru care au fost create?

Au avut grijă conducerile universităţilor ca în aceste comisii să ajungă oameni docili (chiar dacă meritele profesionale ale acestora sînt evidente), care să nu tulbure apele. Ele excelează prin inactivitate. Ca să nu mai vorbim de situaţiile în care comisiile de etică sînt chiar instrumente pasive în mîna conducerii universităţilor.

Cunoaşteţi exemple în care comisiile de etică s-au dovedit utile? Dar exemple în care şi-au depăşit sau şi-au neglijat atribuţiile?

Îmi place să cred că aceste comisii sînt mult mai eficiente decît ştiu eu că sînt. La Universitatea Bucureşti, de pildă, s-a luat ferm poziţie în cazul situaţiei de la Facultatea de Teologie. În general însă, domnesc apatia şi şovăiala tipice mediului intelectual.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

Răzvan FLORIAN

Primenirea cercetării româneşti

Cercetarea românească pare să fi început un proces de schimbare. Dacă acum cinci ani Guvernul se mîndrea, în stil socialist, cu realizări ale cercetării de genul „Tractorul forestier TAF“, acum a adoptat o Strategie Naţională a Cercetării prin care recunoaşte rezultatele slabe ale cercetării româneşti şi îşi propune recuperarea decalajelor existente faţă de ţările europene. În documentele oficiale au început să se folosească, pentru evaluarea cercetării, indicatorii uzitaţi pe plan internaţional – publicaţiile ISI şi brevetele înregistrate la principalele oficii din lume. Valoarea unui grant de cercetare nu mai este ridicolă, ca acum cîţiva ani, Guvernul finanţînd în prezent cercetarea cu cîteva sute de mii de euro pe proiect şi urmînd să fie lansate competiţii pentru proiecte de pînă la două milioane de euro. Dacă pînă nu demult nu era prea grav să confunzi „cercetător“ cu „cerşetor“, prin noile programe directorul unui proiect de cercetare poate să aibă un salariu de pînă la 4300 de euro lunar, salariu ce începe să fie competitiv cu cel din unele ţări vest-europene.

Toate acestea indică începutul unui proces de primenire a cercetării din România. Din păcate însă, aceste schimbări nu sînt suficiente pentru a aduce sistemul de cercetare-dezvoltare la nivel european şi pentru a-l putea transforma într-o pîrghie pentru dezvoltarea economică a ţării, aşa cum trebuie el să fie în lumea modernă, bazată pe cunoaştere. Performanţa ştiinţifică a României, raportată la mărimea populaţiei, este extrem de slabă şi nedemnă de statutul său de ţară europeană, fiind comparabilă sau depăşită de cea a unor ţări africane sau insulare (Gambia, Africa de Sud, Gabon, Trinidad şi Tobago, Jamaica, Botswana). Dacă în fizică, matematică, informatică, performanţa este comparabilă cu cea a altor ţări est-europene, există domenii – ca agronomia, ştiinţele biomedicale, economia – în care rezultatele cu relevanţă internaţională sînt extrem de puţine. Subfinanţarea din trecut este cu siguranţă o cauză importantă a poziţiilor codaşe în clasamentele internaţionale, dar o simplă creştere a finanţării şi folosirea unor criterii de evaluare mai obiective nu vor duce la rezultate semnificative dacă resursa umană este aceeaşi. România are un deficit enorm de cercetători, numărul declarat de Institutul Naţional de Statistică, raportat la populaţie, fiind de aproximativ trei ori mai mic decît media europeană. În plus, dintre aceştia doar o treime au rezultate de nivel internaţional.

© L. Munteanu

Soluţia evidentă este atragerea şi revenirea în ţară a unei părţi a oamenilor de ştiinţă din diaspora, deoarece numărul lor este cam de două ori mai mare decît cel al cercetătorilor activi din ţară. Nu trebuie exclusă nici posibilitatea de a atrage oameni de ştiinţă străini, din ţări cum ar fi Italia sau Germania, unde numărul posturilor disponibile este extrem de limitat, sau din ţări asiatice. Există deja programe guvernamentale de finanţare a reîntoarcerii în ţară şi programe europene ce facilitează astfel de mobilităţi. Dar doar 15-25 de cercetători pe an s-au reîntors în ţară prin aceste programe. Şi asta demonstrează că sistemul românesc de cercetare mai are încă probleme importante care trebuie rezolvate.

În primul rînd, evaluarea cercetării este încă departe de a fi obiectivă. Pînă în prezent, toate proiectele de cercetare depuse pentru finanţare au fost evaluate exclusiv de evaluatori români, ceea ce duce la subiectivism prin faptul că aproape jumătate din evaluatori au fost persoane care nu au rezultate de nivel internaţional şi prin faptul că există inevitabil relaţii personale între oamenii care lucrează în acelaşi domeniu, în cadrul unei comunităţi ştiinţifice mici, cum e cea din România. Soluţia este utilizarea de evaluatori străini pentru toate proiectele mai mari de cîteva zeci de mii de euro pe an, aşa cum se practică peste tot în Europa, chiar şi în ţări cu tradiţie în cercetare. Se practică în continuare în România echivalarea rezultatelor ştiinţifice reale, de nivel internaţional, cu rezultate formale, cum ar fi publicaţiile în reviste româneşti – în care de multe ori se poate publica orice, şi care în majoritate nici nu pot fi găsite în biblioteci sau pe Internet – sau aşa-zisele „modele fizice, modele experimentale, modele funcţionale, prototipuri, normative, proceduri, metodologii, reglementări şi planuri tehnice“, a căror relevanţă nu este verificată. Soluţia ar fi renunţarea la aceste criterii tipic româneşti. Există chiar o petiţie, semnată de peste 470 de oameni de ştiinţă în sprijinul adoptării unor criterii internaţionale de evaluare a cercetării. Pentru a evita confuziile, trebuie spus aici că, evident, nu se pot cere evaluări internaţionale şi publicaţii ISI pentru domenii cum ar fi limba şi literatura română sau alte domenii umaniste cu specific naţional.

În al doilea rînd, birocraţia sistemului academic şi cea aferentă derulării proiectelor de cercetare este sufocantă. Sistemul românesc tratează o diplomă obţinută la Harvard cu mai multă suspiciune decît una obţinută la Oradea sau Petroşani, fiind încă necesară echivalarea ei de către minister, printr-o procedură umilitoare. Obţinerea dreptului de a conduce doctorate în ţară, chiar dacă a existat în străinătate, necesită parcurgerea unor alte proceduri complexe. Iar gestionarea unui grant de cercetare implică un timp enorm pierdut cu rezolvarea unor constrîngeri birocratice, marea majoritate absurde şi inutile. Soluţia pentru rezolvarea acestor probleme este foarte simplă şi implică eliminarea barierelor birocratice fără rost.

© L. Munteanu

În al treilea rînd, sistemul academic este opac şi de multe ori reticent în a integra persoane competitive din exterior, ce ar putea deranja reţelele de influenţă formate în interiorul universităţilor şi institutelor. Pe nici un site al principalelor universităţi din ţară nu apare vreun anunţ care să arate posturile libere sau modalitatea prin care un potenţial doritor să revină în ţară, printr-unul din programele menţionate, se poate angaja la acea universitate. Probabil că această situaţie este mai greu de schimbat pe termen lung, din cauza inerţiei sistemului şi a rezistenţei reţelelor formate; dar o soluţie cu aplicabilitate imediată ar putea fi înfiinţarea unui institut de elită care să devină locul în care persoanele din diaspora să găsească un mediu de lucru de nivel occidental, şi care să ridice apoi nivelul întregului sistem.

Deci o simplă primenire nu este suficientă pentru sistemul de cercetare. Trebuie ca România să devină un loc atractiv pentru oamenii de ştiinţă. Iar pentru aceasta, sistemul trebuie să se cureţe de tot bagajul formelor fără fond, al rigidităţii instituţionale şi al birocraţiei, care s-au păstrat din perioada comunistă şi au fost perpetuate ulterior de cei care au beneficiat de ele. Pînă atunci, ne vom păstra în continuare locul din coada clasamentelor internaţionale.

Ioana BOT

Insuportabila uşurătate a criteriilor

Amestec tot mai eteroclit de calitate ştiinţifică şi de improvizaţie frizînd impostura, peisaj scuturat spasmodic de scandaluri de corupţie, structură humboldtiană suferind de hemoragii acute de materie cenuşie bine pregătită şi motivată, structură antreprenorială în conflict cu un Minister slab, incoerent în reforme, dar, orişicît, instituţie europeană, „universitatea românească“ are toate motivele să îşi limpezească urgent viaţa şi politicile. Universitatea noastră nu e nici cu totul murdară, nici deplin curată: e gri, şi pe asemenea nisipuri mişcătoare, se ştie, cresc junglele corupţiei.

Unde ne sînt profesorii? Numărul lor uriaş, în epoca postcomunistă, a încetat de a mai garanta excelenţa învăţămîntului superior. Avansările discutabile (dar nu se pot face retrogradări, firește) au constituit reţele de solidaritate şi de putere pe criterii extraacademice: s-au făcut averi, s-au născut boieri... Dar nici politicile recente de modificare a criteriilor de avansare nu reuşesc să iasă din zona de gri. În esenţă, strategia rămîne cea a contabilizării punctelor şi a deresponsabilizării instanţelor de validare. „La ei“, Johns Hopkins University cere, pentru postul de profesor de literatură franceză contemporană, următoarele: „3 ani de experienţă de predare universitară postdoctorală, cunoaştere fluentă a francezei, o listă de publicaţii consistentă cu aşteptările unei instituţii majore de cercetare“ (www.fabula.org). Judecarea publicaţiilor revine juriului de concurs, se înţelege. România are, după socotelile mele, pentru aceeaşi situaţie, pe lîngă legi, Ordinele MEC nr. 5098, 5099, 5100 şi 5101 (octombrie 2005), 3548 (aprilie 2006), HG nr. 567/2005, Anexa 5 la O.M.Ed.C. nr. 356/15 februarie 2007. La care se adaugă prevederile, şi mai stricte, dar în acelaşi spirit, ale unor universităţi din „liga I“. Pe baza lor, să ne imaginăm cum ar fi evaluaţi doi concurenţi: unul, francez, „crescut“ după standardele lor, celălalt, român, produs „acreditat“ al ultimilor 17 ani de libertate. Să-i numim FR şi RO. Din motive de spaţiu, mă rezum la cerinţele din documentele oficiale recente.

Criteriul 1. Activitatea de cercetare. Două granturi/contracte de cercetare, în cel puţin unul fiind director (în ultimii 5 ani), iar unul din ele fiind internaţional. FR: are un grant privat de 1 an, în ultimii 5 ani. RO: participă la 5 granturi CNCSIS (Consiliul Naţional al Cercetării Ştiinţifice din Învăţămîntul Superior), e director al unuia din ele şi aceasta se echivalează cu grantul internaţional. *Criteriul 2. Contribuţia ştiinţifică. Articole cotate ISI sau publicate în reviste acreditate CNCSIS – (7-9 minim), cărţi (două, în ultimii 5 ani, dintre care una ca autor prim sau unic).* FR: nu are articole ISI (întrucît domeniul nostru nu cunoaşte asemenea publicaţii, în genere) şi – străin fiind – nu a publicat nici în reviste CNCSIS, ci doar în *Poetics Today*, *Poetique* etc. Ultima carte datează din 2002 (Editura PUF nu e acreditată CNCSIS nici ea...). RO: 225 de studii, articole, conferinţe, eseuri în reviste CNCSIS, 4 cărţi de autor în ultimii 5 ani, 3 volume coordonate (la edituri acreditate CNCSIS). *Criteriul 3. Prestigiul profesional.* FR: e citat adesea ca o referinţă în teoria literară pe plan mondial, a fost director de departament. Premiul Academiei Franceze (2002). Membru într-un juriu de doctorat pe semestru, în medie. RO: a fost decan, prodecan, prorector, inspector general, expert CNCSIS, membru în 5 jurii de doctorat pe semestru, în medie. A organizat colocvii şi conferinţe naţionale. Are 4 premii naţionale, ca scriitor. *RO are, „la noi“, cîştig de cauză.*

Pînă cînd concursurile româneşti vor număra „steagurile“ candidaţilor (într-un tabel Excel sumativ), fără să lase juriului (presupus incoruptibil) responsabilitatea validării contribuţiilor lor ştiinţifice, orice „adaptare“, „echivalare“, „înţelegere“ este – de fapt – posibilă. RO e o construcţie imaginară, pe modelul universitarului român de succes. FR e însă real, e profesorul Laurent Jenny, de la Universitatea din Geneva, care se amuză constatînd, amical şi stupefiat, că el, aici, n-ar fi bun nici de lector asociat... Iar disponibilitatea universităţilor noastre de a suspenda orice criterii (prin „echivalări“ *ad-hoc),* doar pentru a „aduce“ un profesor străin, mă sperie la fel de mult ca şi legile nepotrivite, în sine.

Daniel VIGHI

Reforma universitară pe înţelesul tuturor: cazul Docea

Prestigiul dincolo de marketing

O universitate trăieşte din prestigiu ştiinţific şi cultural. Acesta trebuie arătat, demonstrat şi, mai ales, umplut de conţinut. Prestigiul nu se obţine din marketing de imagine, aşa cum încearcă instituţii universitare născute din nimic, în fruntea cărora se află unii precum Aurelian Bondrea, cel de tristă faimă de la Ministerul Educaţiei ceauşiste. Universitatea lui Bondrea cheltuie bani mulţi pe reclame. Numai că prestigiul, ca şi cultura, ca şi ştiinţa nu se cumpără şi nu pot fi suplinite prin strategii de imagine şi marketing. Prestigiul marilor universităţi se construieşte prin tradiţii, uneori seculare. Noi avem în ţara noastră cîteva centre universitare care depăşesc veacul. Restul sînt poveşti pentru a amăgi părinţii să le dea bani lui Bondrea şi altora de teapa lui. Partea proastă, în ceea ce priveşte viitorul învăţămîntului universitar românesc, este dat de faptul că deteriorarea cultural-ştiinţifică şi didactic-etică se întîmplă după modelul universităţilor private, de felul celei a lui Aurelian Bondrea. În puţinele noastre universităţi de tradiţie din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Timişoara, se poate observa acelaşi fenomen de mercantilizare a diplomelor. Totul este de vînzare: examene, lucrări de licenţă, lucrări doctorale, grade didactice. Şi la fel ca în universităţile private, asistăm la o invazie de politicieni, de oameni de afaceri, de şmenari publici care dau buzna să fie doctori şi profesori şi se înghesuie să asculte cum le cîntă studenţii *„Gaudeamus"*. Numai că de multe ori, de cele mai multe ori, amîndouă cîştigurile în cauză – cele financiare şi cele academice – sînt expresia reuşită a unor jafuri împlinite cu pricepere. Potenţiali hoţi de titluri universitare, potenţiali hoţi pe la burse, potenţiali hoţi de acţiuni şi de terenuri intravilane, totul se amestecă indistinct. Confuzia valorică era o practică a propagandei culturale ceauşiste care alcătuia liste valorice în care strecura şi cîteva nume de autentică reprezentativitate ca să dea credibilitate impostorilor. Afacerea asta are un început în chiar prima listă de după comunism, aceea a Frontului Salvării Naţionale în care, alături de Mircea Dinescu, Doina Cornea sau Ana Blandiana, se aflau Ion Iliescu şi apropiaţii domniei sale.

Criteriile contraselecţiei

Nu altfel s-au petrecut lucrurile la marile noastre universităţi – cele patru – sub umbrela autonomiei. S-au prezervat oamenii lumii vechi în conducere, care au realizat contraselecţii după criterii specifice. În facultăţile umaniste, spre exemplu, multe dintre tinerele „cadre didactice", cum se zice bont şi lemnos, confundă libertatea spiritului cu clişeele despre aceasta şi se raportează, în fapt, la cultură ca la un mausoleu. Selectaţii aceştia au, ca şi mentorii lor, ascunse simpatii pesederisto-iliesciste pe care, spre deosebire de maeştrii lor, le maschează sub o mască inocent-indiferentă faţă de politică. Aceasta de pe urmă este o îndeletnicire ignobilă, civismul cultural este şi el o ciudăţenie, o chestie exotică şi necuviincioasă. Niciodată la seminarii şi la cursuri nu tulbură pe nimeni cu nimic. Adesea sînt supăraţi pe noua generaţie literar-artistică şi o acuză că practică pornografia şi avertizează, cu o superioritate neclintită, faptul că valoarea estetică e una, şi scandalul alta. Junii contraselectaţi au, în schimb, hărnicii pe la catedre şi se pricep la birocraţia universitară: analizează judicios statele de funcţii, ştiu cum e mai bine să faci ca să o nimereşti din prima în devenirea proprie, de la plata cu ora la dobîndirea a tot ce se poate mai mult şi mai bine.

Era să uit: cei mai mulţi scriu plat şi produc „lucrări ştiinţifice" de duzină. De altfel, cred că pentru aceasta au fost selectaţi la momentul potrivit.

Reforma ca decenţă minimală

La Universitatea de Vest din Timişoara, un mănunchi de oameni de cultură au fondat Grupul de Reformă Universitară. Oricum, faţă de alte universităţi mai mari şi mai cu tradiţie decît cea timişoreană, aceştia au reuşit, totuşi, să fie împreună şi să susţină cîteva principii. Unul dintre ele este acela al moralităţii universitare ca temei minimal al reformei. Nu limbaje de neolemn şi nici gargara conceptuală euroconformă în acord cu Bologna sau cu cine o mai fi. În viziunea celor din Grup, schimbarea este mai simplă şi se întemeiază pe lucruri fără de care nu se poate face nici o reformă. Se poate practica doar demagogia ei. Membrii GRU (ni s-au reproşat de foştii politruci din Universitate iniţialele, tocmai de aceea le menţinem!) cred că e nevoie de puţină (măcar) onestitate culturală şi ştiinţifică, de niscaiva demnitate a profesorului şi a studentului, de o fărîmă de curaj civic. Lucruri simple pentru care nu e nevoie de directive europene. Ca să nu vinzi licenţe şi doctorate, să nu plagiezi, să nu desfigurezi libertatea de opinie, nu este nevoie de abordări birocratico-păsăreşti. Reforma ar fi să pricepem lucrurî la îndemînă, spre exemplu, faptul că nu este mai important să fii decan şi mai puţin important să fii în amfiteatru. E vremea să nu mai confundăm demnitatea vocaţiei cu aceea a funcţiei şi poate ne vom urni din năclăiala în care ne aflăm aşa gravi, şi caraghioşi, şi ridicoli, şi cu togi rîsu-plînsu pe la solemnităţi fără substanţă. Tot reformă e şi decenţa de a ieşi la pensie la termen din funcţiile de conducere. Facem reformă şi atunci cînd ne dăm un pas în spate, dacă am fost informatori şi mari nomenclaturişti. Nu dă nimeni afară de la catedră oamenii competenţi pe considerentul că au avut păcate politice în regimul trecut, dar nici nu e cazul să stea în funcţii şi să-i reprezinte şi pe cei care au avut alte convingeri decît cele pe care aceştia le-au profesat public în şedinţe, studii şi conferinţe sau pe ascuns în rapoartele la Securitate. E nevoie, aşadar, de decenţă.

*Dincolo de „*Gaudeamus igitur*": ce se poate şi ce nu se poate*

Conferenţiarul Vasile Docea din Grupul de Reformă Universitară al Universităţii de Vest din Timişoara este un caz reprezentativ pentru ceea ce se poate şi ceea ce nu se poate în ziua de astăzi în universităţile româneşti. Nu se poate, de exemplu, să ai un buletin periodic al unui Grup căruia rectorul îi spune gaşcă cu probleme la mansardă, adică nebuni. Nu se poate să scrii în buletinul acela că doctoratul decanului tău este dobîndit la Academia „Ştefan Gheorghiu" de pe lîngă fostul CC al PCR. Nu se poate să te întrebi dacă validarea lui administrativă din 1991 dă garanţii valorice suficiente tezei doctorale a şefului tău la fel ca uneia dobîndite, fie la Iaşi, fie la Sorbona. Nu se poate să te întrebi public pe ce criterii de „moralitate academică" a fost adus în Universitate un general cu mîinile pătate de sînge din vremea Revoluţiei. Nu se poate să te întrebi cum anume îl vor privi cei doi studenţi cărora le-a omorît tatăl. Dacă spui aşa ceva, intri în ceea ce s-a numit lotul Docea, adică inşi cărora urmează să li se anuleze contractul de muncă din cauza unui delict de opinie. Ai fluierat în cripta ideilor moarte ale unui rector şi ale unui decan care, după aproape două decenii de pluralism, în loc să răspundă unor idei cu altele, reiau practica leninistă a pedepsirii celor care le rostesc public. Cazul Docea arată limpede că „mediul academic" se află mai degrabă în drum spre Canal decît spre Bologna aceea, sau cum i-o fi zicînd.

Ruxandra DEMETRESCU

Dilemele învăţămîntului artistic românesc contemporan

În limitele spaţiului academic tradiţional, învăţămîntul artistic stă sub semnul excepţiei: studenţi mai puţini, profil vocaţional distinct etc. În locul aulei există atelierul, care instituie alte raporturi între profesori şi elevi, accentul punîndu-se pe dezvoltarea individuală a creativităţii.

O privire de ansamblu asupra situaţiei actuale dezvăluie o incontestabilă criză: ea este, în primul rînd, o criză de creştere. În ultimii ani, profilul tradiţional al învăţămîntului artistic a suferit cîteva mutaţii semnificative: deplasarea de la artele plastice şi decorative la „artele vizuale" – termenul de artist vizual fiind cel acreditat şi preferat de cei mai mulţi profesionişti –, apariţia unor noi zone de interes şi competenţă: *fashion design, new media,* care, alături de design şi grafică, se bucură de cea mai mare audienţă în rîndul candidaţilor şi al studenţilor. Este apoi mutaţia datorată schimbării – radicale – a sistemului de învăţămînt (licenţa de trei ani, masteratul de doi ani şi studiile doctorale de trei ani), care a anulat „răgazul" ciclului unic (micşorat şi el de-a lungul timpului de la şase la cinci şi apoi la patru ani). Ea a obligat profesorii să-şi reconsidere drastic profilul şi prestaţia pedagogică; într-un teritoriu marcat inevitabil de ritmuri şi dimensiuni subiective, această transformare nu s-a realizat fără traume şi dileme, uneori dramatice. În fine, nu în ultimul rînd, evaluarea profesorilor nu se mai face doar ţinînd cont de performanţele artistice individuale – a căror expresie consacrată rămîne expoziţia –, ci şi de implicarea lor în proiecte şi granturi de cercetare şi creaţie, ceea ce a însemnat din nou o mutaţie în comportamentul tradiţional al profesorului-artist. La toate acestea s-a adăugat obligativitatea doctoratului în învăţămîntul artistic, fie şi sub forma acreditată mai recent ca „profesională" (un termen neelegant pentru „vocaţională"), ceea ce a stîrnit o vreme, pentru unii profesori confuzie şi derută

În mod firesc, toate aceste provocări au fost diferit receptate. Cei tineri s-au adaptat, în general, cel mai repede şi cel mai bine, pentru simplul motiv că ei, ca tineri artişti, funcţionează după un model distinct faţă de cel „tradiţional", un model ce se traduce şi într-un comportament mai receptiv faţă de înnoirea artistică şi instituţională, ceea ce presupune totodată mai multă mobilitate şi flexibilitate. Ei au înţeles de mult că trăim în era proiectelor, inclusiv artistice. Tot ei sînt şi cei care asigură suflul nou de care orice academie artistică are nevoie, pentru a nu rămîne doar academistă.

Raportul dintre tradiţie şi inovaţie trebuie să fie prin excelenţă dinamic în spaţiul învăţămîntului artistic, care trăieşte din tensiunea incitantă dintre cele două componente, dintre adepţii lor, dintre modelele pe care le propun. De la icoană la arta digitală, spectacolul artei româneşti contemporane poate fi infinit şi imprevizibil, ceea ce reprezintă mai mult decît o criză de creştere. Este un risc asumat.

„Victimele" schimbărilor accelerate din învăţămîntul nostru artistic par să fie mai degrabă „maeştrii": artişti consacraţi, profesori cu o bogată experienţă, ei au constituit întotdeauna garanţia calităţii şi certitudinea perpetuării unei tradiţii. Confruntaţi cu cerinţe ce le puteau părea în mod legitim străine, ei au reacţionat, la rîndul lor, diferit; unii le-au acceptat şi au rămas în continuare profesori: o parte dintre ei sînt şefi de departamente, decani, conducători de doctorate. Alţii şi-au descoperit sau şi-au confirmat o anume vocaţie teoretică, devenind autori ai literaturii artistice contemporane.

Alţii s-au retras sau au acceptat poziţia mai fragilă de profesori asociaţi. Demisia maestrului Sorin Ilfoveanu, la începutul anului universitar trecut, din funcţia de rector al Universităţii Naţionale de Artă, a fost probabil cea mai vizibilă consecinţă a asumării neacceptării noului statut al profesorului-artist.

Studenţii, la rîndul lor, au ajuns uneori să-şi conteste profesorii care nu au titlul de doctor în arte vizuale. Ceea ce înseamnă, implicit, că îşi contestă maeştrii. Sau că, în situaţia unei intelectualizări forţate a statutului artistului care-şi asumă şi dimensiunea pedagogică, condiţia de „maestru" riscă să fie pe cale de dispariţie.

Florin IRIMIA

După *Amsterdam*

Deşi Booker-ul l-a primit pentru *Amsterdam* (1998), capodopera lui McEwan avea să vină trei ani mai tîrziu prin *Ispăşire* (2001), volum care, asemenea *Asasinului orb* al lui Margaret Atwood, a fost inclus de revista *Time* pe lista celor mai bune 100 de romane ale tuturor timpurilor. *Sîmbătă* (2005) confirmă forţa literară a lui McEwan şi cîştigă prestigiosul James Tait Black în 2005, cel mai vechi premiu literar al Marii Britanii. *On Chesil Beach* (Johnatan Cape, 2007 – *Pe plaja Chesil,* în curs de apariţie la Editura Polirom) intră din nou în competiţia pentru Man Booker Prize, dar pierde în favoarea lui *The Gathering,* scris de Anne Enright. Care ar fi numitorul comun al acestor trei romane post-*Amsterdam* din creaţia lui McEwan, tema care le apropie, în pofida diferenţelor de abordare şi subiect? Pe scurt, ea s-ar numi obsesia lui *if only* şi *what if.*

Ce s-ar fi întîmplat dacă gestul hazardat al lui Briony Tallis, promiţătoarea scriitoare a familiei, dar în acelaşi timp o fetiţă naivă de numai treisprezece ani, de a-l acuza pe Robbie Turner de viol asupra Lolei, verişoara mai mare a acesteia, nu ar fi avut loc? Sau dacă victima ar fi avut puterea să îl demaşte pe adevăratul făptaş, a cărui identitate nu îi era necunoscută. Şi numai dacă Briony n-ar fi fost martora scenei de la fîntîna arteziană sau Robbie n-ar fi încurcat cele două scrisori între ele. Însă cum lucrurile nu se întîmplă aşa, Briony, punînd cap la cap nişte impresii pe care mintea ei tînără nu are destulă experienţă să le decodifice corect, fiind şi un pic geloasă pe Cecilia, iubita lui Robbie şi sora ei mai mare, şi mai ales dornică de a fi mereu în centrul atenţiei, pecetluieşte într-o fracţiune de secundă soarta semenilor ei, asemenea unui scriitor care hotărăşte cine va trăi şi cine va muri în interiorul ficţiunii. Astfel, întregi destine umane vor fi reconfigurate, căsătorii şi alianţe, altfel improbabile, se vor forja, în urma acestui denunţ pripit, nesăbuit şi inocent-răzbunător, în timp ce altele, ca de exemplu cea dintre Turner şi Cecilia, nu vor mai avea loc niciodată.

Cuprinsă de remuşcări odată cu trecerea anilor, Briony îşi începe lunga ispăşire, căci cuvîntul din titlu nu se referă la calvarul lui Robbie, ci la cel al viitoarei celebre scriitoare. Devenită soră medicală, asemenea Ceciliei, ea renunţă la studii pentru a-i îngriji pe nefericiţii desfiguraţi ai războiului. Chiar şi acum lucrurile s-ar fi putut îndrepta, dacă pocăinţa ar fi fost continuată prin ceea ce iniţial credem că se întîmplă nu doar în imaginaţia lui Briony: o discuţie edificatoare între ea, Cecilia şi Robbie, în timpul unei permisii a ultimului, cînd tînăra infirmieră le face o scurtă, dar importantă vizită, în urma căreia promite să reabiliteze reputaţia terfelită a lui Robbie.

Deznodămîntul însă este dezolant. Aflăm cu stupoare că în realitate acea întîlnire nu s-a produs niciodată, că Robbie a murit în război, în urma unei septicemii cauzate de o rană aparent superficială, în timp ce Cecilia a pierit şi ea în timpul unuia din bombardamentele asupra Londrei. Finalul acelei zile caniculare din 1935, cînd Robbie este luat de duba poliţiei, este şi finalul relaţiei dintre cei doi îndrăgostiţi care nu se vor mai vedea niciodată. Numai dacă...

În *Saturday,* neurochirurgul Henry Perowne realizează cît de plăpîndă este armonia vieţii (pe care o duce), cît de uşor edificiul perfecţiunii se poate nărui. Avionul în flăcări pe care îl surprinde la patru dimineaţa trecînd pe deasupra Londrei, pentru a ateriza de urgenţă pe Heathrow, anunţă cataclismul personal care se va produce cîteva ore mai tîrziu în viaţa sa şi a familiei sale. La finalul zilei de sîmbătă, o sîmbătă plină de evenimente, şi nu din cele mai plăcute, Perowne va fi un alt om, asemenea unuia din miile de pacienţi pe care i-a operat de-a lungul carierei. Şi dacă atunci cînd vine vorba de creier, doctorul cunoaşte prea bine fragilitatea acestui mecanism sofisticat, ale cărui infinitezimale imperfecţiuni pot face diferenţa dintre o viaţă normală şi una distrusă, dintre o ipotetică împlinire şi ratarea garantată, omul Perowne mai are multe de învăţat cînd vine vorba de mintea umană şi psihologia ei. El recunoaşte cu precizie simptomele maladiei Huntington, care deja a început să afecteze creierul lui Baxter, dar nu poate înţelege cum versurile unui poet, pentru el obscur, ca Matthew Arnold, pot avea un impact la fel de concret şi, din fericire, pozitiv ca o operaţie pe creier asupra posibilului criminal, cel care, cu cîteva minute mai devreme, ţinuse un cuţit la gîtul soţiei doctorului.

Conştientizarea caracterului eteric al lucrurilor, al şubrezeniei inerente din spatele celei mai solide argumentaţii sau clădiri, îl face pe Henry Perowne să realizeze nu doar vulnerabilitatea fiinţei umane, ci şi pe cea a unei întregi metropole, Londra, cu a sa aparentă perfecţiune şi consistenţă de netăgăduit, devenind un simplu castel de nisip ameninţat de peste tot de vînturile şi oceanele terorismului islamic.

Din nou, nimic din toate acestea nu s-ar fi întîmplat dacă Henry nu ar fi luat-o în dimineaţa aceea de sîmbătă, în drum spre obişnuita partidă de *squash,* pe acea stradă închisă circulaţiei şi, implicit, nu şi-ar fi tamponat destinul de cel al lui Baxter. Spre deosebire de *Atonement* însă, consecinţele gestului său nu sînt eminamente negative.

În *On Chesil Beach,* Edward Mayhew şi Florence Ponting sînt doi tineri proaspăt căsătoriţi. Deşi provin din familii diferite ca statut social şi cultură, ambii au o educaţie solidă şi se iubesc nebuneşte. Din nefericire, tot ambii sînt virgini şi neexperimentaţi, iar noaptea nunţii, care ar fi trebuit să se consume într-un hotel din imediata apropiere a faimoasei plaje Chesil din Dorset, Anglia, va deveni şi singura pe care cei doi o vor petrece ca soţ şi soţie. Nu vreau să intru acum în detaliile intrigii şi astfel să răpesc cititorilor bucuria unei lecturi captivante. Mă voi limita la a remarca din nou iscusinţa desăvîrşită a lui McEwan de a surprinde importanţa covîrşitoare a gesturilor pe care *nu* le facem atunci cînd ar trebui, a consecinţelor, de cele mai multe ori dezastruoase, ale unor scăpări, ezitări, interpretări eronate ale cuvintelor sau faptelor celuilalt. Nu ştiu dacă această obsesie a sa pentru tragedia din spatele lui *if only* şi *what if* îşi are originea în propria viaţă, dar felul în care o exprimă în romane este foarte sugestiv pentru ceea ce înseamnă chiar literatura: universuri ipotetice, trasee iluzorii, destine prezumtive. Care însă ar fi putut deveni realitate...

PUBLICITATE

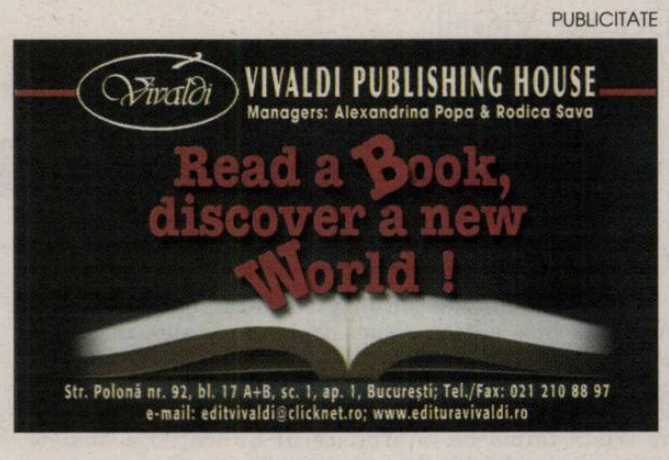

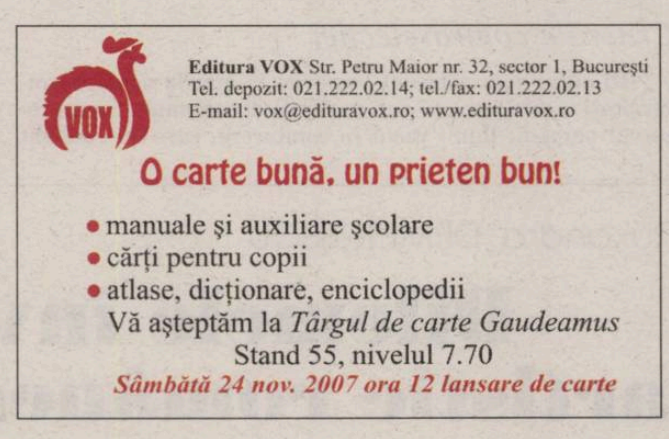

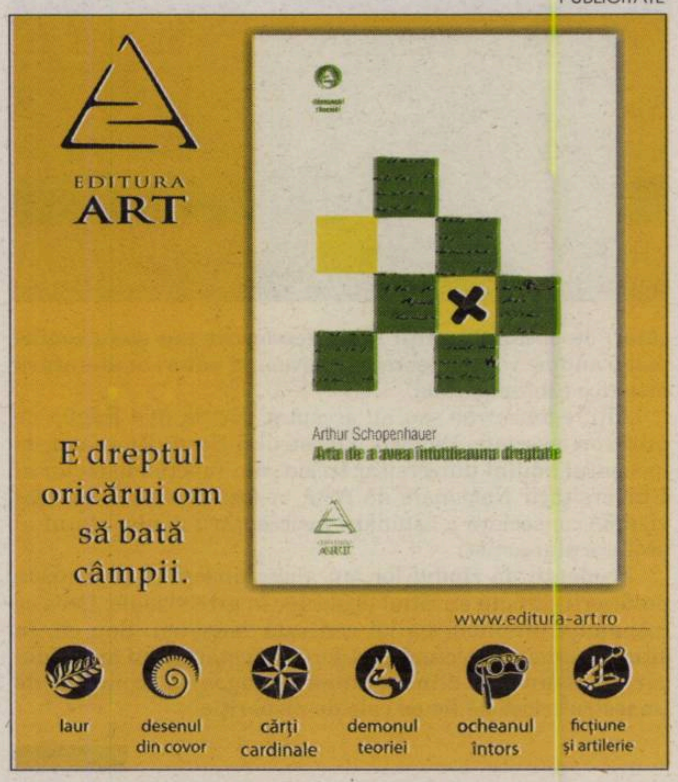

Muzeul Naţional al Hărţilor şi Cărţii Vechi
The National Museum of Maps and Old Books
Str. Londra 39, Bucureşti, sect. 1
Tel 230.44.68. Fax 230.52.84
www.muzeulnationalalhartilor.com
info@muzeulnationalalhartilor.com
PROGRAM : Miercuri - Duminică, deschis 10-18

Editura Cartea Copiilor
CARTEA COPIILOR
Gaudeamus 2007
Nivel 3,20 - stand 34
www.carteacopiilor.ro

Dilema veche vă recomandă

● Pe TVR 1, sîmbătă, 17 noiembrie (cu Bulgaria) şi miercuri, 21 noiembrie (cu Albania), ultimele două meciuri ale României în preliminariile Europenelor de fotbal. Deja calificaţi, ni se oferă o experienţă încă necunoscută în mileniul III: să nu ne pese de rezultate, să ne doară-n pălărie, să nu zgîndărim excesiv sentimentul românesc al fiinţei, care în fotbal, precum se ştie, e letal. La cîte am pătimit din cauza acestor flăcăi, merităm, şi unii, şi alţii, acest răgaz existenţial pe care am fi ingraţi să-l ratăm. (Radu Cosaşu)

● Nr. 39 al revistei *Sunete,* pentru cele patru interviuri: cu Björk, Dave Gahan, Pet Shop Boys şi Erasure. Citez din strania şi evazionista Björk: „În Islanda au existat, la fel ca în toată lumea, o sumedenie de discuţii despre terorism, războiul din Irak... Toate astea sînt, într-un fel, ciudate pentru mine. Se întîmplă lucruri fără sens în jurul meu. Unele opinii despre aceste subiecte le găsesc interesante, pe altele, de-a dreptul ridicole... Trebuie să mărturisesc că găsesc comice personajele care ies pe stradă cu pancarte şi devize de protest". (Marius Chivu)

● *Eurozine,* o revistă online (www.eurozine.com) care preia articole din vreo 40 de publicaţii europene foarte bune. Găsiţi acolo eseistică pe teme culturale, sociale şi politice (sau cultural-social-politice), dezbateri cu miez – în fine, lucruri cu care pe aici, „prin părţile locului", nu prea aveţi ocazia să vă întîlniţi. (Mircea Vasilescu)

Marius CHIVU

feedbook

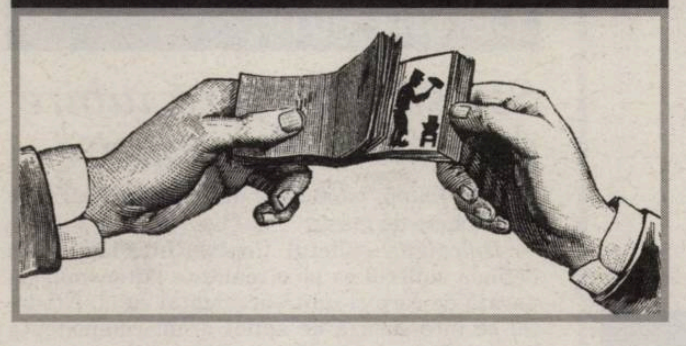

Elegie pentru dialog

● **Horia-Roman Patapievici, *Despre idei & blocaje*, Editura Humanitas, 2007**

De ce, avînd filozofi, nu avem şi o istorie a filozofiei româneşti? – se întreabă, pe urmele lui Gabriel Liiceanu, H.-R. Patapievici încă de la începutul eseului. Filozofi n-au fost mulţi, dar teoriile lor ar fi fost suficiente pentru a crea o tradiţie sau o istorie a gîndirii filozofice româneşti: „Cultura noastră este endemic caracterizată de un *non sequitur* sistematic între opera de idei şi recepţia specializată". Întrebarea bate însă mult mai departe, la nivelul generic: de fapt, de ce cultura română este o cultură minoră? De ce, cu excepţia celor integraţi în culturile occidentale, scriitorii sau artiştii români nu au fost omologaţi în Vest şi nu au intrat în circuitul cultural internaţional? Ce a lipsit şi ce a prisosit culturii române pentru a-şi fi impus valorile şi afară şi pentru a-şi fi depăşit statutul de cultură *second-hand?* Sînt întrebări pe care şi le vor fi pus şi Fundoianu, în 1921, şi Eugen Ionescu, în 1934, şi Culianu, în 1991, cînd se arătau dezamăgiţi de lipsa de anvergură a culturii noastre. Fără a le împărtăşi scepticismul pînă la capăt, H.-R. Patapievici încearcă să dea un răspuns schiţînd un mediu cultural vicios în care hegemonia culturii generale datează încă din premodernitate („o cultură de literaţi"), culturile specializate nu s-au dezvoltat, iar dialogul academic n-a făcut tradiţie. În lipsa şcolilor de gîndire, a programelor de cercetare, a publicaţiilor de specialitate, a dezbaterilor publice controlate de regulile dialogului şi a unui spaţiu public activ, nu s-a structurat masa critică necesară unei pieţe a ideilor libere, continue şi impredictibile, caracterizate printr-o „cultură a diferendului" bazată pe argument, şi nu pe retorică, cerinţă obligatorie pentru vitalitatea schimbului de idei care fac o cultură solidă: „La noi, în spaţiul public, specializările nu comunică, oamenii dintr-o disciplină refuză să discute, grupările intelectuale se detestă, personalităţile se suspectează, premiile sînt gîndite ca premii-contra. Lumea culturală este sfîşiată între provincii istorice, cartele de generaţie, partizani de ideologie, partizani de chiverniseală, ţuţeri de inimă, neo-oportunişti şi paleo-oportunişti... Iar peste tot acest peisaj de ruptură tronează, uriaş, anacronic şi imbecil, statul: adăugînd tuturor acestor clivaje mişcătoare şi opoziţia dintre cultura oficială, care are atributul de naţională, şi restul culturii, căreia i se refuză, alături de subvenţii, dreptul la orice statut istoric".

Eseul are şi un subtitlu: „O modestă propunere de a regîndi cultura română pornind de la ce îi lipseşte, fără a renunţa la ceea ce, în aparenţă, îi prisoseşte", care generează ultimul capitol în care H.-R. Patapievici expune două modele de cultură „bine rînduită", ambele capabile să ţină împreună şi să echilibreze raportul dintre cultura generală (care ne prisoseşte) şi culturile de specialitate (care ne lipsesc). Mai întîi, modelul-scară, preluat de la François Bourricaud, are o structură piramidală, la a cărei bază se află cultura de masă, urmată de cultura jurnalistică, cultura generală, cultura universitară ş.cl.: „Toate straturile sînt comunicante: fiecare strat superior controlează stilistic şi profesional stratul inferior, iar straturile de jos fixează cadrele de acceptabilitate morală straturilor de sus. În metaforă politică, modelul culturii stratificate este monarhic, fără a fi şi organic". (Un model identic, aplicat canonului literar, a dezvoltat Paul Cornea pe urmele lui Robert Escarpit.) Urmează modelul-roată conform căruia culturile specializate se desprind din cultura comună, precum spiţele din butuc, domeniile interdisciplinare situîndu-se pe circumferinţa comună a roţii. De această dată, în metaforă politică, modelul culturii-roată este republican, implicînd existenţa unui bine comun. H.-R. Patapievici aşază în centrul roţii, pe post de „butuc", filozofia, doar ea generează întrebări care ne privesc pe toţi: „În filozofie toate disciplinele specializate îşi găsesc unitatea genetică şi, mult mai important, unicul domeniu de inteligibilitate esenţială".

Acest ultim capitol ridică mai multe întrebări. Dat fiind caracterul lor modernist, care sînt punctele de conflict ale celor două modele de cultură cu societatea postmodernă? Cum funcţionează piaţa de idei (presupunînd că e una singură) în multiculturalismul caracterizat mai ales prin „partizanate ideologice"? Cît de pertinent mai este atributul naţional şi cum se înscriu aceste două modele de cultură în plină globalizare: la nivel local sau intercultural? Ce mai înseamnă comunitatea şi există, oare, un singur, unic şi imuabil „bine comun" într-o societate multiculturală? Care este, de fapt, raportul dintre exponenţial şi prescriptiv în modelul-roată (mai democratic decît primul model, deja împămîntenit)? Sînt un fan al teoriei antimulticulturaliste a lui Sartori, dar iritările lui H.-R. Patapievici nu ajută propriei teorii. Ne plac sau nu, relativismul, consumismul, divertismentul, „marxismul postmodern", toate fac parte din lumea în care trăim (persiflarea nu le anulează, mai mult, riscă să încalce a cincea regulă a polemicii, pentru care face lobby autorul însuşi) şi ar fi interesant de urmărit posibilitatea unui model cultural integrator care să răspundă acestor provocări. Altfel, oricare dintre cele două modele de „cultură bine rînduită" rămîne un exerciţiu teoretic nostalgic. Apoi, o altă întrebare ar fi dacă filozofia se mai află în mod real (din motive de Auschwitz, de 9/11, de Second Life etc.) în centrul disciplinelor specializate, cum ar fi, de pildă, bio-tehnologia. Jucîndu-mă cu exemplul din Heidegger, aş putea mima o uimire competentă şi aş întreba: în ce măsură faptul de a filozofa mai contribuie la faptul de a trăi, reuşeşte să-l exprime adecvat sau îl falsifică?

Cum eseul de faţă rescrie complet articolul din 1996, „Dialogul generalizat al ideilor", pe lîngă care reţine şi contribuţii ulterioare la aceeaşi temă, cartea poate părea uşor defazată, măcar pentru autorul însuşi. Receptarea *Omului recent* a marcat climax-ul polemicii de la noi făcînd din H.-R. Patapievici deopotrivă erou şi victimă. E greu de crezut că resentimentele aruncate atunci în joc vor fi anulate de această lăudabilă pledoarie pentru dialog care reţine doar trei cauze ale ratării oricărei polemici la noi: indolenţa, desconsiderarea aproapelui şi incapacitatea de a accepta reguli valabile pentru toţi. Mănuşa ar trebui ridicată de contestatarii lui H.-R. Patapievici şi, mai ales, de cei care au rămas datori pieţei cu idei serioase. (Aşa cum este Sorin Adam Matei, autorul celei mai debile teorii din cultura noastră, cea a „grupurilor de prestigiu"; căci, dacă „grupurile de prestigiu" există cu adevărat şi manipulează piaţa de idei, atunci succesul teoriei lui Matei nu poate fi explicat decît prin faptul că Matei însuşi este o creaţie a acestui „grup", teoria lui conspiraţionistă nefiind altceva decît înscenarea de către „grup" a propriei contestări cu scopul unei revigorări mediatice.)

Eseul *Despre idei & blocaje* – scris curat, fără multe trimiteri, incisiv şi acribios – ar fi putut fi despre H.-R. Patapievici însuşi, în schimb, este însă evaluarea unei regretabile stări de fapt care ia forma unei invitaţii la susţinerea culturii generale prin dezbatere şi dialog. E timpul pentru ceva mai multă maturitate pe piaţa românească de idei. Mai ales că ideile şi-aşa sînt puţine.

DILEMATECA

Adina Popescu
Miriapodul hoinar şi alte poveşti
Editura CD PRESS, 2007

Andrei GORZO

dilematograf

Odiseea

● ***Super-răi* / *Superbad* (SUA, 2007), de Greg Mottola.**

Cum se face că un film care se prezintă ca fiind despre alienarea omului modern sau, mai ştiu eu, despre conflictul artistului cu lumea, sună întotdeauna mai respectabil decît un film care se prezintă ca fiind despre dorinţa de a scăpa de virginitate înainte de terminarea liceului? Ce e nerespectabil la această ultimă temă? Ce e în neregulă cu pierderea virginităţii, ca miză dramatică? Nu e destul de importantă? Să fim serioşi: la momentul respectiv, ea poate părea al naibii de importantă – o întreprindere de epopee, cu obstacole pe măsură. A recupera momentul acela – cînd dobîndirea cunoaşterii carnale pare un ţel de neatins şi totodată singurul ţel care merită atins – e una dintre îndatoririle *perfect* respectabile ale artei. În regia lui Greg Mottola, comedia *Super-răi* îşi îndeplineşte strălucit această îndatorire.

Ce-are ea în plus faţă de alte comedii cu adolescenţi obsedaţi sexual? E produsă de Judd Apatow, care a regizat *Virgin la 40 de ani* şi *Un pic însărcinată*. Unul dintre scenarişti, Seth Rogen, s-a făcut remarcat ca actor atît în gaşca personajului titular din *Virgin...*, cît şi în rolul tăticului fără voie din *Un pic însărcinată*. (El apare şi aici, în rolul unui poliţist care încurajează tineretul să fumeze, cu excelentul argument că viaţa oricum e scurtă.) Jonah Hill, interpretul unuia dintre băieţii de aici (cel pe care îl cheamă chiar Seth), s-a făcut remarcat mai întîi în gaşca lui Rogen din *Un pic însărcinată*. Ei bine, dacă aţi văzut vreunul dintre filmele acestei găşti (care după mine reprezintă singurul nucleu real de înnoire apărut în comedia cinematografică americană în ultimii ani), poate că deja le cunoaşteţi nota distinctivă: abilitatea lor de a se dovedi uman-revelatoare, ba chiar delicate, tocmai atunci cînd par mai spurcate. Dacă n-aţi văzut nici unul, începeţi cu *Un pic însărcinată*, care rulează pe ecranele noastre de mai bine de-o lună. Unul dintre cele mai bune momente din filmul acela (şi din toate filmele anului) e o secvenţă în care două femei – una tînără, dar cu burta pînă la gură, cealaltă fără burtă, dar mai puţin tînără – sînt împiedicate să intre într-un club în care sperau să-şi regăsească, pentru o noapte, libertatea de puştoaice. Femeia mai puţin tînără îşi descarcă indignarea asupra portarului negru şi a „mănuşilor lui de poponar". Acesta încasează fără să se clintească şi apoi (după ce-a luat-o deoparte) deschide el focul. Atacă mitocăneşte, în stilul: „Cucoană, ţi-aş face şi ţi-aş drege aşa şi pe dincolo pînă ţi-ar sări capacele". Numai că nu-i spune lucrurile astea din mojicie, ci pentru a îndulci ce urmează: partea în care trebuie să-i spună că n-are voie să lase înăuntru nici femei mai puţin tinere, nici gravide (şi nici prea mulţi negri). Îi spune măscările alea pentru că, după socoteala lui corectă, o femeie care va auzi în curînd că e prea bătrînă are mare nevoie să audă mai întîi, în termenii cei mai expliciţi cu putinţă, că încă mai e dorită. Deci i le spune din delicateţe. La rîndul său, *Super-răi* reuşeşte să fie spurcat cît cuprinde fără a fi grobian şi în spirit. Seth nu poate vorbi despre fete decît în termeni pornografici şi cu o anumită îndîrjire, ca despre o specie mai curînd inamică şi, în orice caz, diferită, dotată însă cu anumite accesorii care se cer imperios accesate – prin vicleşug, dacă prin forţă nu mai e voie. Cu toate astea, nu există pic de misoginism în spiritul filmului – nu există decît comedia şi *patosul* unei vîrste la care băieţii încă nu s-au prins că fetele vor şi ele lucrul pe care-l vor ei, că nu sînt două specii cu interese ireconciliabile. Unul dintre lucrurile pe care filmul le relevă admirabil este nefirescul conversaţiilor dintre băieţi şi fete la vîrsta aceea: nici unii, nici alţii n-au învăţat să intercepteze semnalele sau să le transmită pe cele potrivite. Te uiţi la adolescenţii ăştia şi te întrebi cum fac (cum am făcut *noi toţi)* pentru a ajunge, pînă la urmă, acolo unde trebuie. După capul lui Seth, soluţia e una singură: alcoolul. O investiţie în alcool *nu poate* să nu aducă o dobîndă în sex, aşa că el şi prietenii lui, Evan (Michael Cera) şi Fogell (Christopher Mintz-Plasse), se oferă să fie responsabilii cu alcoolul la o petrecere de absolvire. Numai că, pentru a pune mîna pe un bidon cu tărie şi cîteva sticle de bere (pe care nu le pot cumpăra legal), ei trebuie să biruiască mai multe obstacole decît a biruit Indiana Jones ca să pună mîna pe cupa vieţii veşnice: Seth trebuie să iasă viu de sub roţile mai multor maşini; Evan trebuie să le cînte un cîntec unor cheflii care nu vor să înţeleagă că nu e cîntăreţ şi că nu-l cheamă Jimmy; iar Fogell trebuie să scape cumva de sub aripa a doi poliţişti prietenoşi, dar complet iresponsabili. E o adevărată odisee (exact ce-ar trebui să fie o comedie despre dorinţa de a scăpa de virginitate) şi ce-o face atît de măreaţă e previzibila ei zădărnicie: chiar dacă va ajunge la destinaţie, alcoolul nu va rezolva nimic; cineva se va îmbăta prea tare, altcineva nu se va îmbăta îndeajuns şi pînă la urmă lucrurile vor ieşi dezastruos, pentru că e în natura acelor lucruri să iasă dezastruos la vîrsta aceea.

trecerea prin reviste

Orizont – 1500

ORIZONT

Am făcut destule declaraţii de amor – publice şi private – revistei *Orizont,* grupului din jurul Fundaţiei „A treia Europă", cîtorva dintre scriitorii, eseiştii, criticii şi editorii de la Timişoara, fără de care întregi zone culturale româneşti n-ar fi de conceput. N-o voi lua de la capăt... Pentru orice om care scrie şi citeşte, *Orizont* şi grupul din jurul său coagulează o zonă de seriozitate, profesionalism, cosmopolitism şi pitoresc... imperial. Revista dedicată împlinirii a 1500 de numere de *Orizont* reface mai multe istorii, de dinainte de 1989 şi (mai ales) de după, cu bune şi rele, cu lucruri asumate şi cu altele de neasumat, cu membri fondatori sau colaboratori fulguranţi, dar mai ales cu o continuitate profundă, imediat recognoscibilă, şi cu un ton aparte. Cînd se scrie despre *Orizont,* acest ton (al solidarităţii) e mai pronunţat ca oricînd:

● în convorbirea provocată de Robert Şerban, Adriana Babeţi, Cornel Ungureanu şi Mircea Mihăieş îşi evocă începuturile la *Orizont,* dar şi schimbările inevitabile prin care a trecut revista. Adriana Babeţi scrie o adevărată proză de evocare, în care interlocutorii devin personaje: „M-am îmbrăcat destul de îndrăzneţ, ca să se vadă clar că, în ciuda ochelarilor, nu-s o tocilară şi că reprezint aripa Janis Joplin a junimii scriitoare de pe Bega, am urcat în trap cele 27 de trepte, am orbecăit după uşa bună... am găsit-o, mi-am tras răsuflarea, mi-am vînturat pletele şi am pus mîna pe clanţă. Numai că în loc s-o împing, de emoţie am tras-o spre mine. După o clipă de zdroncăneală şi ezitare, am deschis-o prea larg şi m-am prăbuşit înăuntru, împiedicată într-un vechi covor de iută. [...] prin nişte ochelari mai slabi ca ai mei mă scruta un bărbat cu părul vîlvoi, care, din cauza aerului sever, îmi părea destul de în vîrstă. Era Cornel Ungureanu... Poate are dreptate Mircea Mihăieş să spună că mulţi dintre noi am fost invenţia lui Cornel Ungureanu". Mircea Mihăieş îşi mărturiseşte şansa de-a fi fost protejat, la început, de redactorii-şefi ai revistei, Ion Arieşanu şi Anghel Dumbrăveanu, dar mai ales de „veritabila armură" asigurată tuturor de acelaşi Cornel Ungureanu, care, la rîndul său, le reaminteşte preopinenţilor că „Arta compromisului... e una esenţială, pe care diplomaţii au dus-o la perfecţiune... Revista *Orizont* a supravieţuit şi fiindcă redactorul-şef a scris editoriale şi fiindcă era în redacţie unul care producea poezii patriotice". Mai multe vom afla, desigur, din *Istoria secretă a literaturii române,* pe care criticul o va publica în curînd. Mă întreb doar ce vor înţelege studenţii care o întrebau pe Adriana Babeţi, la începutul anilor '90, de ce nu mutau revista pe Internet, dacă cenzura era atît de acerbă...

● „Prima zi la *Orizont*" schiţează un reportaj de familie în care grupul extins al revistei se reîntîlneşte în jurul aceleiaşi mese (Lucian Alexiu, Paul Eugen Banciu, Dorian Branea, Cristina Chevereşan, Radu Pavel Gheo, Marius Lazurca, Viorel Marineasa, Alina Radu, Robert Şerban, Marcel Tolcea, Ciprian Vălcan, Daniel Vighi). La fel, grupajul „1500 de paşi. De la plumb la pixeli", ce adună texte de evocare personal-nostalgică ale unor colaboratori apropiaţi.

● Dincolo de aniversară, reţin o frază din jurnalul lui Livius Ciocârlie: „Cineva, la *Orizont,* ştiind că-i ziua mea, mă firitiseşte. Joc comedia celui întristat de vîrstă, sentiment inexistent la mine, şi mă gîndesc cît este de naiv să crezi că afli ceva despre om din ce îţi spune el. Numai ce-ţi spune fără să-ţi spună e interesant. Omul se citeşte printre rînduri, ca *un roman"* (s.m.).

Şi în anumite (rare) momente, ca *o revistă,* strîns legată într-o solidaritate de corp, cazul *Orizontului* de faţă. (**S. S.**)

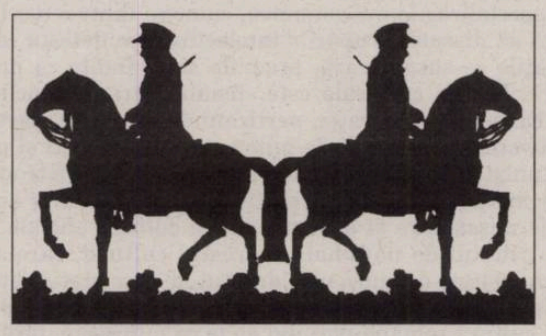

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Fotbalizarea gîndirii politice

„S-a fotbalizat rugbiul!" – „Le rugby c'est footballisé!" – chiar aşa l-am auzit, barbarizînd în franceză, cu scuzele de rigoare, pe un redactor englez de la Eurosport în plină emisiune sportivă a Canalului France 24. E o veste care, sînt conştient, va lăsa rece un procent de 98% dintre redactorii *Dilemei vechi* şi trei sferturi dintre cititorii ei. Aceasta nu mă descurajează, dimpotrivă, îmi dă avîntul necesar pentru a critica – mă rog, cît pot fi eu de violent... – apolitismul lor în problema spinoasă a cuceririlor realizate de fotbalul-rege ajuns într-un stadiu imperialist al dezvoltării. Fotbalizarea rugbiului e ultimul episod dintr-o epopee la care au participat, pasivi, milioane de oameni de pe întregul glob.

Globalizarea înfăptuită prin fotbal nu are egal şi cu cea mai lejeră voioşie îmi vine sub pix scena de acum cîteva nopţi cînd bosniacul de pe dreapta i-a pasat portughezului din centru, care l-a deschis impecabil în careu pe un brazilian şi acesta l-a „bătut" imparabil pe un alt brazilian aflat în poarta Interului milanez; a fost 1-0 pentru ŢSKA Moscova şi zeci de mii de ruşi au ovaţionat fără obiecţii ideologice, căci le era foarte uşor să treacă de la internaţionalismul proletar la cel fotbalistic.

Consacrat ca sportul rege, fotbalul este azi un tiran acceptat cu frenezie în toate cele 3 lumi şi 4 vînturi, sfidînd terorizantele decalaje economice şi culturale, devenind cînd un limbaj universal, cînd o religie, cînd o filosofie, o cultură (celebra cultură calcistică a italienilor), începînd a fi (e deja o banalitate...) doar un sport. Dacă aceste bombasticisme pot fi spulberate de orice om sănătos la minte, există totuşi un domeniu în care chiar şi cei mai inteligenţi, oricît de indiferenţi faţă de drama naţională a unui penalti neacordat, trebuie să se recunoască învinşi: fotbalizarea gîndirii politice şi a vocabularului ei. Faţă de amploarea fenomenului, fotbalizarea rugbiului este un moft (şi nu mă voi strădui să o explic în *Dilema veche).*

Se poate generaliza liniştit, fără multe dificultăţi: la noi – dar şi aiurea, ceea ce nu scade din intensitatea prostiei, ci ne ia doar dreptul de a fi şi aici protocroni – la noi, mai tot omul *politikon,* cînd vrea să fie pe înţelesul maselor, recurge la fotbal, la „conceptele", strategia, tactica, logica şi clişeele lui de maximă clasicitate. Arta comunicării în politică se învaţă la telesport, sportpunctro şi Eurosport, avînd ca bibliografie *Gazeta Sporturilor* (la care scriu cu mare plăcere), *Prosportul* şi cronicile de specialitate din cotidiene. Astfel încît:

o moţiune de cenzură e asimilată perfect cu un cartonaş roşu, cu o pasă dată fie Puterii, fie Opoziţiei, cu un penalti;

orice tărăgănare legislativă e numită, cu toată naturaleţea, „o temporizare", termen introdus în română încă de pe vremea lui Angelo Niculescu, antrenorul de la Guadalajara, cel răstignit recent şi în vecii vecilor pentru crima mioritică din cazul Dobrin;

Preşedinţia e acuzată nu o dată că driblează Constituţia, iar primministrul e îndemnat să-l dribleze şi el pe preşedinte;

un referendum este văzut permanent ca un meci între Cotroceni şi Piaţa Victoriei;

deputaţi în toată firea refuză să fie tuşieri în partidul lor;

senatori stimabili nu ezită să-şi accepte un statut de interi rătăcitori, un destin de „libero";

doamne legislatoare nu admit ca proiectul lor de lege să fie faultat;

nenumărate iniţiative politice sînt fluierate în ofsaid;

primari – mai mult sau mai puţin generali – sînt stigmatizaţi conform clişeului: „el centrează, el marchează";

unor candidaţi europarlamentari li s-a urat să aibă prestaţia lui Mutu la Fiorentina;

catastrofice compromisuri sînt „salvate de pe linia porţii";

„avem nevoie de politicieni tineri de forţa lui Messi la Barcelona" (am închis citatul şi exemplele...).

În sumă – cum zic filosofii – nu mai avem, în politică, idei, ci faze; cu cît vor să fie mai limpezi în gînd, cu atît *zoon politikonii* devin mai fotbalişti.

Totul se trage, decurge şi culminează din deja obsedanta imagine a preşedintelui-jucător. Aşa cum toţi actorii vor să joace Hamlet, tot astfel politicienii noştri (atenţie!, dar şi preşedintele Franţei!) vor să fie jucători, în echipă sau nu cu cel din Cotroceni. Ideea a fost epidemică, transpartinică şi nu cred că a fost un lapsus prezidenţial dacă nu s-a specificat vreodată jocul în care vrea să se afirme. Oricine a înţeles că e vorba de fotbal, nu de snooker sau de popice. De ce nu de poker? Asta-i altă poveste, care nu mă priveşte, în calitatea mea de simplu cronicar sportiv. În această calitate, nu pretind decît ca politicienii fotbalişti să-şi definească stilul: dur sau fin? Cotonogar sau mingicar? Alegerile viitoare vor fi fotbalistice sau nu vor fi deloc.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Stă sufletul fără iubire de Vasile Voiculescu

Se termină: oamenilor din firmă tot nu li se dau tichete de masă.

Dificultate: sufletul. Contrar lui Platon care definea sufletul ca pe o realitate autonomă, separată de corp şi unită accidental cu el, Aristotel se interesează de suflet drept componentă esenţială a acestui tot indisolubil care este fiinţa. Principiu al vieţii, sufletul este inclus în corp: el este *ceva* al corpului, care îi dă această calitate particulară de *viu*. El este astfel strîns legat de organizarea corpului: o piatră (existenţă naturală inertă) sau o maşină (existenţă artificială) nu poate primi viaţa. Pe de altă parte, distrugerea unui singur organ este cîteodată suficientă pentru a-i lua animalului calitatea sa esenţială de viu. Pentru a defini ceea ce este sufletul în raport cu corpul, Aristotel încearcă două comparaţii. Dacă securea avea suflet, acesta era „securitul", adică aptitudinea de a tăia; dacă ochiul avea suflet, acesta era capacitatea de a vedea (vederea). Ceea ce defineşte securea drept secure şi ochiul drept ochi este perfecţiunea lor proprie (funcţia lor); pentru suflet această perfecţiune este viaţa.

Durata lecturii: 2 minute.

Remixuri: tone de poeţi sufletişti pe lumea asta. Chiar şi Nichita băga suflet mult.

Utilitate: ce este viaţa de firmă fără tichete de masă şi prime de Crăciun?

Ciudăţenii: repetiţii la nesfîrşit a ceea ce înseamnă golul stomacal. Puteţi continua şi dvs.

Personaje: sufletul, fără iubire.

Povestea: un suflet e fără iubire.

Mişto: „Stă sufletul fără iubire, ca o fîntînă părăsită, / C-un pic de apă-n fund, sălcie, sub năruirea de pereţi... / Stă-n marginea de drum fîntîna netrebnică şi oropsită, / Căci nimeni n-o mai cercetează; găleata-i spînzură dogită / Şi-n ghizdurile putrezite cresc brusturi şi-nfloresc bureţi".

Sonetul CCXXIX de Vasile Voiculescu

Se termină: „Nu-ţi spun nici un adio cum n-ai mai exista... / Rămîi doar coaja celei pe care-o iau cu mine...".

Dificultate: „Nu-ţi spun nici un adio cum n-ai mai exista... / Rămîi doar coaja celei pe care-o iau cu mine...".

Durata lecturii: „Nu-ţi spun nici un adio cum n-ai mai exista... / Rămîi doar coaja celei pe care-o iau cu mine... / Ţi-am supt adînc esenţa şi te-am golit de tine... / Plec numai cu splendoarea şi frumuseţea ta; / Las ochii falşi luceferi, şi iau privirea dragă, / Las buze reci de idol şi iau sărutul lor, / Uit sînii, duc căldura şi forma lor întreagă, / Fur neagra avalanşă de păr cînd se dezleagă, / Din trup îmbrăţişarea de vrej ameţitor...".

Remixuri: Beigbeder, *Dragostea durează trei ani.* „Nu-ţi spun nici un adio cum n-ai mai exista... / Rămîi doar coaja celei pe care-o iau cu mine... / Ţi-am supt adînc esenţa şi te-am golit de tine... / Plec numai cu splendoarea şi frumuseţea ta."

Utilitate: i-a dat papucii unei tipe/tip.

Ciudăţenii: „Las ochii falşi luceferi, şi iau privirea dragă, / Las buze reci de idol şi iau sărutul lor, / Uit sînii, duc căldura şi forma lor întreagă, / Fur neagra avalanşă de păr cînd se dezleagă, / Din trup îmbrăţişarea de vrej ameţitor...".

Personaje: „Zvîrl inima stricată ce-ţi şchioapătă alene, / Cu scopuri nepătrunse ţesute-n linguşiri / – Cînd prefăcute lacrimi, cînd rîsete viclene / Capcana-n chip de suflet ascunsă-n amăgiri".

Povestea: iubirea e moartă în coteţ.

Mişto: „Cu tot ce-am strîns din tine curat, ca Prometeu / Am să te-alcătui altfel, dar suflet îţi dau eu".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Şi cine mai trage în teroriști?

Ţineţi minte povestea de săptămîna trecută, despre cum, în 2005, Jean Charles de Menezes a fost confundat cu un terorist care încercase să detoneze o bombă. Povestea se termină abia acum. La distanţă de două zile şi fără legătură între ele, două evenimente au readus cazul pe tapet. Comisia independentă de anchetă a plîngerilor împotriva poliţiei a publicat un raport unde critică greşeli instituţionale şi îl acuză pe şeful poliţiei că nu a cooperat cu investigatorii săi. Al doilea eveniment este un verdict. Poliţia a fost acuzată la tribunal că a pus în pericol siguranţa publică şi verdictul a picat ca un trăsnet: vinovată. A fost respinsă orice culpă particulară a celor implicaţi. Ba chiar a fost lăudat eroismul ofiţerului cu nume de cod „Ivor", care a încercat să-l imobilizeze pe Menezes, pentru a-l împiedica să detoneze presupusa încărcătură explozivă. Dar deşi nimeni nu este vinovat în mod particular, poliţia ca instituţie e vinovată şi trebuie să plătească o amendă.

Eu găsesc că verdictul respectiv este stupid şi periculos. Dacă fiecare dintre cei implicaţi a acţionat convins că face ce trebuie, că urmează procedura stabilită, acţionînd într-o situaţie-limită, iar unii s-au comportat chiar eroic, atunci pentru ce îi anchetăm şi pentru ce considerăm instituţia ca atare vinovată? Ce anume va gîndi data viitoare un ofiţer cînd i se va cere să decidă în mai puţin de o secundă dacă să tragă sau nu? Poate că nu merită riscul să stea doi ani prin anchete şi să suporte atacurile publice ale unor idioţi cu principii, care refuză să creadă că se pot întîmpla accidente. Dincolo de problemele de comunicare şi de greşelile de procedură (nici o procedură nu ar fi fost destul de bună în acest caz), cu ce rămînem? Cu un verdict oficial cum că poliţia pune în pericol siguranţa publică cînd ofiţerii fac exact ce li s-a spus să facă. Data viitoare, ofiţerul va cere cartea de muncă şi nu va trage decît dacă scrie „terorist" la rubrica „ocupaţie".

Pe lîngă verdict, m-a iritat şi politizarea dezbaterii. Se cere insistent demisia lui Ian Blair, şeful poliţiei londoneze. Dacă ar fi trebuit să ghicesc ce va spune fiecare ziar, aş fi pariat că cele conservatoare vor apăra nevoia de ordine chiar şi în situaţii-limită, iar cele de stînga vor insista asupra vinei instituţiilor. Ei bine, nu! Favoritul meu, *The Times*, a publicat un editorial asumat de redacţie în care i se cere demisia lui Blair. Tot *The Times* publică un editorial scris de David Davis, membru în cabinetul „din umbră" al conservatorilor, însărcinat cu Afacerile interne. Şi el cere demisia.

Ce citesc în aceeaşi zi în *The Guardian*, un ziar cu tendinţe de stînga, excelent în informaţii, dar de multe ori enervant în partea de editoriale? Martin Kettle, un jurnalist care înainte de *The Guardian* a făcut carieră la *Marxism Today*, acceptă ideea că dacă o instituţie greşeşte, şeful trebuie să plece. Dar mai zice: „sper cu pasiune că poliţia va face apel şi că va cîştiga... Legea devine nu doar o mizerie, ci o adevărată ameninţare la adresa libertăţii, dacă acest verdict va face ca în viitor un poliţist să ezite să tragă într-un atentator real, în circumstanţe asemănătoare... Londonezii sînt supuşi unui risc mai mare după acest verdict". Primarul Londrei, un om poreclit Ken cel Roşu (vă imaginaţi de ce), a declarat că dacă va fi nevoie îl va încuia în birou pe Blair ca să-l împiedice să demisioneze.

Ei poftim, ce varză ideologică aici pe malurile Tamisei! Se pare însă că explicaţia e simplă: Ian Blair are faimă de ofiţer cu simpatii de stînga. Ceea ce înseamnă că oamenii de la *The Times* şi conservatorul Davis au cam picat de papagali în acest caz, nevăzînd pădurea de lăstărişul luptei politice.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Editura VOX
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, Bucureşti
Tel. depozit: 021.222.02.14;
tel./fax: 021.222.02.13; 0748.146.300
E-mail: vox@edituravox.ro;
www.edituravox.ro

O carte bună, un prieten bun!
– manuale şi auxiliare şcolare
– cărţi pentru copii
– atlase, dicţionare, enciclopedii

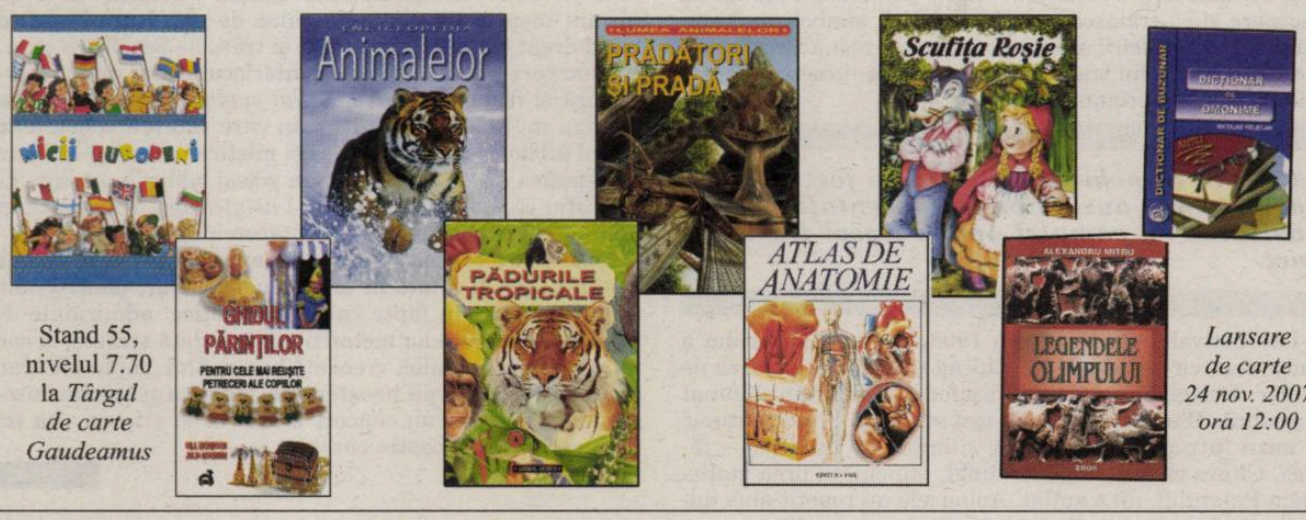

Stand 55, nivelul 7.70 la *Târgul de carte Gaudeamus*

Lansare de carte 24 nov. 2007 ora 12:00

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

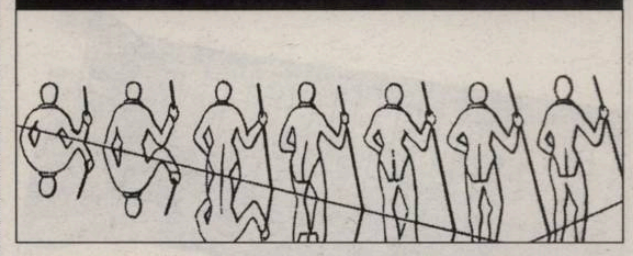

Dădaca şi justiţiara

În ultimul timp au apărut o serie de filme ai căror eroi principali sînt, de fapt, eroine. Nimic neobişnuit în aceasta – veţi spune – toate filmele, de cînd lumea, aveau şi eroine. „Şi"-ul de dinainte e important pentru că, în multe comedii sau *thriller*-uri medii, să le zicem „clasice", personajele feminine existau, aveau un rol destul de important (pe lîngă cel evident decorativ), dar, în general, în asociere cu eroul principal masculin. Aşa cum am constatat şi în cazul filmului *Un pic însărcinată* (regia Judd Apatow), acum, în destule situaţii, rolurile s-au inversat: personajele masculine sînt, într-o oarecare măsură, accesorii ale celor feminine.

Blonda deşteaptă şi de carieră din *Un pic însărcinată* s-ar fi descurcat şi fără tatăl copilului; l-a acceptat, în cele din urmă, pentru că aşa era mai bine într-o ordine etică superioară, şi asta numai după ce potenţialul partener a trecut o serie de probe. Dădaca, *alias* Scarlett Johansson, din *Jurnalul unei dădace* (regia Shari Springer Berman, Robert Pulcini) este, de fapt, un antropolog într-o etapă tranzitorie, de căutări existenţiale. Însăşi această postură, de căutare a identităţii, este una mai curînd caracteristică eroului decît eroinei, în filmele sau poveştile tradiţionale: e de ajuns să-l menţionăm pe Făt-Frumos, cu toate drumurile lui iniţiatice, şi să ne aducem aminte că, în cazul lui, personajele feminine sînt fie ajutătoare, fie scopul/recompensa demersului său bărbătesc. În cazul filmului menţionat, personajul feminin este actantul însuşi, în timp ce cel/cele masculine îndeplinesc mai curînd rolul de ajutoare: vecinul care se îndrăgosteşte de dădacă o ajută nu doar să facă faţă situaţiei imposibile în care se află, ci şi să-şi dea seama mai uşor încotro se îndreaptă căutările existenţiale ale eroinei. Dacă, aici, relaţia femeie-bărbat apare într-o variantă fericită, în ceea ce-i priveşte pe părinţii copilului de care Scarlett Johansson are grijă (interpretaţi savuros de Laura Linney şi Paul Giamatti), aceasta se materializează într-o versiune *horror:* mama este mereu singură, ascunzîndu-şi, binecrescut, nemulţumirile într-o seamă de acţiuni sociale goale, în timp ce tatăl, preocupat doar de afacerile sale, este atît de absent încît e reprezentat aproape fără chip. Deşi aparent opacă şi obtuză, mama trece şi ea prin propriile clarificări, drept urmare alege divorţul, sacrificînd comodităţile. Dădaca, în final, nu se întoarce doar la meseria ei adevărată (antropologia), dar şi restabileşte echilibrul social (datorită ei, mama se luminează şi acţionează cum am amintit), îndeplinindu-şi misiunea civică.

În *Curaj nebănuit* (regia Neil Jordan), eroina întrupată de Jodie Foster duce la extrem rolul de Făt-Frumos feminin: fiindu-i ucis iubitul, de faţă cu ea, şi ea însăşi bătută aproape mortal, Erica se transformă într-o justiţiară care ucide, pentru a se apăra; dar şi pentru că, în anumite situaţii, nu pare să existe o altă cale de ieşire. De fapt, cum ea însăşi îşi va da seama mai tîrziu, în majoritatea incidentelor în care a fost implicată se puteau găsi şi alte ieşiri decît cea extremă: Erica o alege însă pe aceasta, ca un soi de protest împotriva agresivităţii şi violenţei fără rost a societăţii în care trăieşte. De cele mai multe ori, agresorii apăreau ca răi fără motiv, dintr-un soi de imbold neraţional de a-i zgîndări pe ceilalţi, de a le încălca intimitatea şi de a avea un folos de pe urma lor. Desigur că toate acestea nu justifică crima în sine: de altfel, Erica se opreşte odată ce îl omoară şi pe asasinul prietenului ei. Dar felul în care „performează" toate aceste omoruri este interesant: departe de ipostaza unui Batman sau Spiderman, justiţiara Jodie Foster are, în primul rînd, o reacţie de apărare: chiar dacă, la modul concret, s-ar fi putut găsi soluţii de ieşire mai paşnice din respectivele situaţii de criză, din perspectivă morală nu s-ar fi putut... Rolul personajelor feminine începe să se schimbe, vizibil, în diversele produse ale culturii populare: e o constatare, şi nicidecum un manifest feminist.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

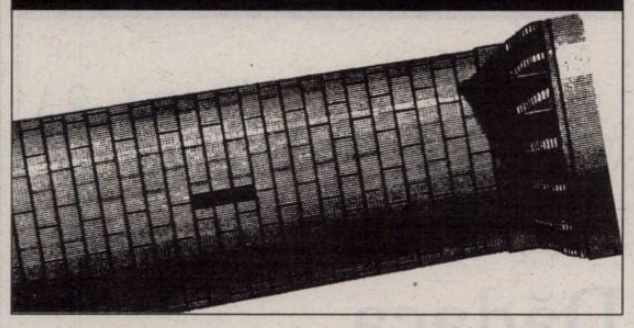

Sincronizare

Sînt uluit cum o societate mimetică, precum cea în care ne-a fost dat să trăim – dacă n-am făcut cumva alte opţiuni – nu se lasă civilizată mai grabnic şi mai temeinic. Avem în România toate tehnologiile de comunicare, dar în doze farmaceutic izolate. Cifrele consumului cultural o arată. Avem de asemenea o clasă medie care se defineşte (pentru că nu vrea altceva mai bun) printr-o provincială frenezie a consumului. Ea coboară standardele şi copiază forma, fără a se mai îngriji de conţinuturi sau dinamici. Avem, în fine, o serie de mari îmbogăţiţi care îşi exhibă narcisic interioarele şi averile pentru Top 300, dar care nu mişcă un deget pentru mari proiecte de mecenat sistematic. Ei se mulţumesc să deschidă băierile pungii, dacă le surîde ceva. Nu au o educaţie suficient de rafinată – şi nici un patriotism suficient de viu – pentru a contribui la *res publica*.

Pe acest fundal descris poate în culori pesimiste, dar nu mai puţin obiective, imersiunea cuiva în peisajul industriilor culturale franceze, bunăoară, poate demobiliza orice ambiţie recuperatorie. Pentru că te întrebi: dacă în aproape 18 ani – timpul necesar pentru ca democraţia noastră să atingă „majoratul" –, tot nu avem un catalog naţional al titlurilor anuale, tot pe o difuzare de carte primitivă mizăm şi tot din resturi trăim la masa dezbaterii publice, oare de cît alt timp vom mai avea nevoie pentru a intra, cu adevărat, în *postmodernitatea postindustrială & postistorică* pe care „ceilalţi" (marile, obsedantele noastre modele) o trăiesc, deja, cu deplin aplomb?

Veţi spune că e o chestie economică. Staţi să ajungă PIB pe la vreo 200 de miliarde de euro şi va sosi şi vremea culturii mai sofisticate, ca vîrf – sau măcar alternativă – la o bine întocmită cultură „pop". Se prea poate, numai că nu cumpăr. Am convingerea că situaţiunea noastră naţională nu se poate explica prin vulgara lipsă de bani. Halul în care ne aflăm e cauzat mai curînd de proasta calitate a omului postcomunist decît de lipsa fondurilor şi a mecanismelor de selecţie. Adevărul trist e că experimentul bolşevic ne-a deformat intelectual, ne-a pervertit sufleteşte şi ne-a mutilat simţul critic într-un asemenea grad încît oricîte aculturaţii am provoca, în compensaţie tardivă, tot n-am putea să ne facem istoria mai umană, mai demnă de înaintaşii precomunişti şi mai compatibilă cu adevărata chimie a Europei contemporane.

Aşa se face că îl citesc pe Edgar Morin, în ultimul număr din *Le Monde des Religions,* cu sentimentul că mi se oferă o excursie în spaţiul cosmic. El anticipează sau doar recomandă „patru reforme pentru umanitate". Prima, dezvoltarea unei conştiinţe a destinului nostru comun. Nu e nevoie – scrie gînditorul – să reluăm utopiile egalitare, care s-au autodevorat, aşa cum nu e nevoie de noi ONU etc. E urgentă apariţia unei conştiinţe ecumenice: călătorim pe o singură barcă. A doua reformă priveşte educaţia, care nu ne va salva dacă păstrăm actuala paradigmă, axată pe separaţia dintre cunoştinţe şi discipline. E nevoie de o nouă paradigmă conexionistă, integratoare, non-separatistă. A treia axă văzută de Morin ţinteşte viaţa însăşi, ca revoltă împotriva industrializării, a profitului cu orice preţ şi a cantităţii. Vom expira, pe scurt, dacă nu vom şti să reinventăm relaţia cu poezia, cu frumuseţea, cu natura, cu trupul, cu ceilalţi. Această mutaţie comportamentală lucrează deja în grupuri mici, dar cu titlu duminical. E nevoie de ea toată săptămîna... Şi la urmă? Însăşi reforma moralei i se pare stringentă lui Edgar Morin. Întregul domeniu trebuie regîndit. Civilizaţia noastră favorizează softul egocentric. Dacă nu vom impune ucenicia unei autoexaminări permanente, vom pierde complet capacitatea de empatie, de proiecţie a sinelui în istoria, aventura, suferinţa şi lacunele altuia (e ceea ce mai facem încă, atunci cînd citim romane, numai că ar fi grozav să aplicăm această tehnică şi în viaţa reală). Revoluţia cuadripartită şi integrată, în lectura lui Morin, se află doar la începuturi. Ca şi europenizarea noastră.

Anca MANOLESCU

Lecţia de muzică

Într-o expunere filmată, Daniel Barenboim vorbea elevilor săi şi publicului despre condiţia tragică a muzicii, pe care interpretul, orice interpret, o are mereu de înfruntat. În fiecare clipă a execuţiei muzicale, el are de scos sunetul din tăcerea unde stă îngropat, unde sunetul recade, dacă nu e susţinut în existenţă – cu o energie propriu-zis demiurgică – de interpret. Cristalul sonor cel mai eterat, ca şi bubuiturile cele mai ample cer, în această privinţă, acelaşi efort. Talentul, virtuozitatea sau genialitatea interpretului nu constau în primul rînd în felul cum gîndeşte şi modelează fraza muzicală, ci în *calitatea fiinţei* pe care izbuteşte să o dea sunetului; să i-o dea şi să i-o menţină atîta timp cît sunetul acela trebuie să stea pe lume în economia piesei muzicale. A scoate sunetul din tărîmul tăcerii, a-i insufla tăria de a exista, de a dura o vreme, cu modulările lui, cu „destinul" lui, a-l reconduce apoi cu cea mai mare grijă spre necesara lui resorbţie, spre liniştea din care a fost adus la expresie. Intensitatea cu care Daniel Barenboim vorbeşte, în diferite ocazii, despre raportul dintre interpretare şi tăcere dă temei o semnificaţie aproape originară. Fiecare execuţie a unei piese muzicale capătă, astfel gîndită, riscul unui gest creator – creator în sensul cel mai direct, mai nud, dincolo de orice volute estetice, al cuvîntului. Fiecare execuţie are prospeţimea şi dificultatea unui gest auroral.

Publicul însuşi e chemat să participe la această aventură demiurgică sau măcar să o confirme. Interpreţii şi publicul, *împreună* – spune Barenboim – ar trebui să lase să se audă, la sfîrşitul concertului, tăcerea înspre care muzica lui tocmai a trecut. Aplauzele ar trebui să vină după cîteva clipe de suspensie, pentru ca, împreună, muzicieni şi public, să „interpreteze" repatrierea sunetului în adăpostul matricial al liniştii. Poate că un bun interpret – sau unul care îşi practică profesiunea, oricare ar fi ea, cu o adeziune intensă – prin asta se caracterizează: ajunge să intuiască ce repere de drum îi poate oferi meseria lui, ce puncte de trecere între două lumi: între lumea aceasta – a expresiei, a formulării, a manifestării sensibile – şi o altă lume, inaparentă, dar esenţială, unde lucrurile stau într-o calmă, tăcută, nemanifestată rotunjime. Un asemenea om ajunge să descopere şi să trăiască practic, „tehnic", simbolismul spiritual al îndeletnicirii sale, cel care le era recunoscut meseriilor într-un mediu tradiţional. Ajunge să lucreze cu acest simbolism şi să îl comunice.

Ceea ce a încheiat concertul a fost o tăcere cum n-am mai auzit, aproape ameninţătoare în densitatea ei, complet opusă lipsei flasce de sunet.

La Festivalul „Enescu" din 1998, Daniel Barenboim a interpretat, cu orchestra din Chicago, simfonia a cincea de Mahler. Desigur, complicatul eşafodaj mahlerian a sunat de minune. Dar mai uimitor a fost sfîrşitul. Fiindcă atunci s-a auzit într-adevăr – prelung şi imposibil de negat – tăcerea. Cîteva clipe straniu de lungi, nimeni, în prea marea Sală a Palatului, nu a suflat. Aplauzele au ropotit abia după aceea. Ceea ce a încheiat concertul a fost o tăcere cum n-am mai auzit, aproape ameninţătoare în densitatea ei, complet opusă lipsei flasce de sunet. Am avut într-adevăr senzaţia că era tăcerea din care se ivise desfăşurarea simfoniei, că toată masa ei sonoră nu avusese alt rost decît să facă audibilă tăcerea finală, să-i sugereze intensitatea, mulţimea de posibilităţi ascunse. Compoziţiile simfonice mahleriene nu duc, se ştie, lipsă de vigoare; largi agregări de rupturi, în care se amestecă frînturi de armonii, crîmpeie de vis lînced, vuiete discordante, ele alcătuiesc lumi sonore impozante. Dar, în acea seară, toată amploarea conflictuală a simfoniei părea că depinde şi că se reîntorsese într-o tăcere calitativ mai vastă, fără măsură mai vastă.

Aşa încît mi-am spus că nu de tragism e vorba, ci, dimpotrivă, de capacitatea muzicii – cînd e excepţional interpretată – de a face prezentă o altă treaptă, mai originară, a sunetului, sau pur şi simplu o altă treaptă, mai densă şi mai greu sesizabilă, de realitate. Asistasem, în acea seară, la o expresie surprinzător de *concretă* şi de *convingătoare* a ceva de dincolo de expresie, a ceva *prin definiţie* nemanifestabil. Mai toate discursurile metafizice indică gradul ultim al realului, cel mai misterios, drept „întuneric" sau „tăcere". Iată simbolurile sau aspectele cele mai lăuntrice ale divinului, cele legate de esenţa, de infinitul lui, dincolo de atribute, nume, moduri şi distincţii, dincolo de orice manifestare. Iată adîncul în care misticii radicali ţintesc să îl urmeze pe Dumnezeu, să se lase transformaţi de El. „Aceasta e Tăcerea întunecată, în care toţi cei ce iubesc se pierd" – intona Ruusbroec în finalul *Întîlnirii interioare cu Christos*.

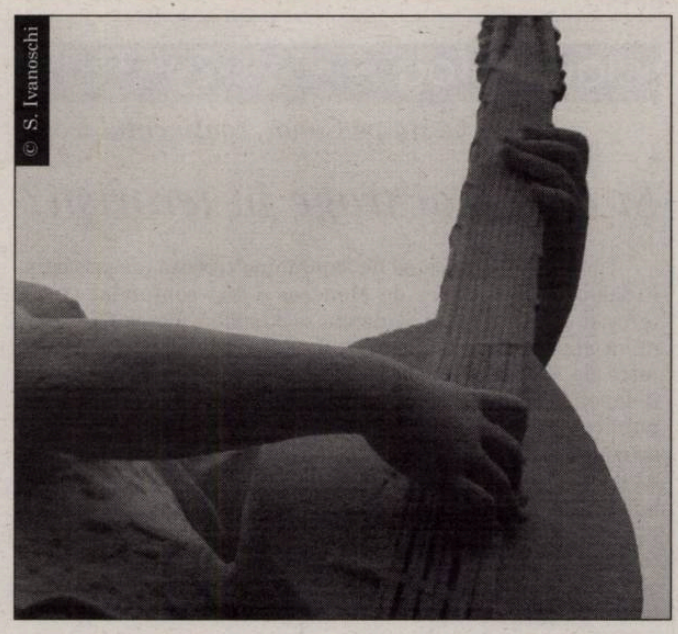

Chiar modelul creaţiei, ideile-arhetipuri răsar în intelectul sau logosul divin din abisul tăcerii, pentru a fi desfăşurate apoi în actul creator propriu-zis. Fiecare entitate, proces sau transformare din univers îşi are rădăcina realităţii lui în acea tăcere ultimă; nici unul nu poate fi pus pe lume fără ca genunea tăcerii, regiunea lui *super esse* să fie atinse şi să se dezvăluie – pentru o clipă noetică – în ascunsul lucrurilor create. Asta susţineau unii cabalişti din secolul al XIII-lea, iar Azriel din Gerona spunea că rugătorul mistic „readuce fiecare lucru la nimicul său", îl reconduce înspre rădăcina de tăcere din care a fost rostit – pentru a regăsi acolo plenitudinea care îl absoarbe.

„Aceasta e Tăcerea întunecată, în care toţi cei ce iubesc se pierd"

La rîndul său, textul sacru e privit de diferitele tradiţii drept expresia, *urma*, lingvistică şi grafică, a tăcerii divine. Literele, cuvintele, articulările textului poartă în ascunsul lor drumul spre acest nivel suprem, iar hermeneutul are de pătruns în text pînă la stratul fundamental care dă semn prin intermediul tuturor celorlalte straturi sau niveluri de sens. Asta face isihastul, „omul liniştii" neclintite în creştinismul răsăritean: îşi caută calea de pacificare lăuntrică luînd drept călăuză momentele şi traseele Scripturii care îl conduc spre pacea radicală a interlocutorului divin. Într-o celebră şi frumoasă carte, *Exilul cuvîntului,* André Neher analiza multele modalităţi prin care tăcerea constelează textul biblic. Hermeneutul, ca şi misticul, „Raşi şi Maharalul" spunea el, „se mişcă într-un peisaj biblic în privinţa căruia ştiu că, pentru a evita să-l *neînţeleagă,* trebuie ca, pe dinăuntrul cuvîntului, să audă tăcerea".

Asemenea concepţii, abordări, experienţe pot fi citate la nesfîrşit, pot fi aflate în orice tradiţie. Dar, pentru omul comun, ele rămîn fapte culturale exotice, admirabile desigur în anvergura lor metafizică şi totodată străine, la care nu e verosimil să aibă vreodată acces. Sînt „fapte ale transcendenţei" care, pe neaşteptate, dau totuşi semn într-o lecţie de muzică, un concert sau în cine ştie ce altă împrejurare, vieţii noastre curente.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Institutul Cultural Român la Târgul de Carte GAUDEAMUS

Stand 27, etaj I

Evenimente:

Joi 22 noiembrie ora 17.00	Lansarea volumului *Cioran sau Marele joc/Cioran ou le grand jeu*, de Irina Mavrodin (Editura ICR, 2007). Ediţie bilingvă română – franceză. Invitaţi: Mihai Şora, Livius Ciocârlie.
Sâmbătă 24 noiembrie ora 13.00	Centrul Cărţii: prezentarea obiectivelor şi a programelor, lectură publică autori/traducători.
Duminică 25 noiembrie ora 12.00	Lansarea albumului *Reşedinţe şi familii aristocrate din România* şi *Residences and Families of the Nobility in Romania*, de Narcis Dorin Ion (Editura ICR, 2007). Ediţiile în limba română şi în limba engleză. Invitaţi: Ioana Pârvulescu, Adrian Silvan Ionescu, Mihai Dimitrie Sturdza.

DILEMA VECHE OBSERVATOR CULTURAL

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

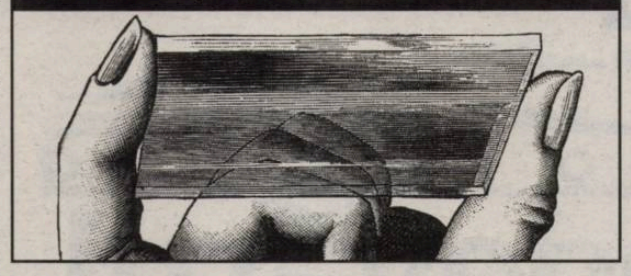

Premianţi şi repetenţi

Specialiste în construirea şi vînzarea imaginilor despre alţii, multe din televiziunile de la noi au probleme cu gestionarea propriei imagini. Dacă, în privinţa altora, prin operaţiuni de cosmetizare şi de fapt de manipulare aproape că pot să facă din negru alb, cînd vine vorba de propriul brand, posturile TV comerciale româneşti se dovedesc, cu cîteva excepţii, neputincioase şi nu reuşesc să controleze percepţia pe care-o are publicul despre ele.

La capitolul excepţii, trebuie pus pe primul loc PRO TV. Televiziunea lui Adrian Sîrbu este cea care a adus la noi stilul agresiv de autopromovare şi de construire a brand-ului, specific posturilor comerciale de peste Ocean. După apariţia PRO TV, celelalte posturi au părut, prin comparaţie, nişte staţii de emisie locale. Postul din Pache Protopopescu a făcut istorie în ceea ce priveşte televiziunea de la noi şi a impus o altă stilistică a imaginii, un alt ritm, o altă abordare. PRO TV a devenit televiziunea cu majusculă, iar celelalte canale TV au fost forţate să o copieze, dacă au vrut să supravieţuiască. Chiar dacă au copiat-o şi în chestiuni de amănunt (cum a fost cazul Antenei 1, care şi-a potrivit pasul după mişcările PRO-ului), celelalte televiziuni n-au reuşit nici pînă astăzi să-i zdruncine statutul de lider. PRO TV este perceput în continuare ca televiziunea cu majusculă, este postul care dă tonul, maşinăria PRO este singura în măsură să creeze o adevărată vedetă TV. Cu excepţia Andreei Marin, toate vedetele de televiziune conştientizate de public ca atare au beneficiat, la un moment dat, de forţa de buldozer a promovării PRO. Şi mai interesant este că, în momentul în care au ieşit de sub umbrela televiziunii lui Adrian Sîrbu, cele mai multe dintre personaje au început să regreseze la nivelul imaginii şi şi-au pierdut aura strălucitoare pe care o aveau cînd se aflau la PRO TV. Este şi cazul unor vedete care se aflau pe primele locuri în top, ca de exemplu Mugur Mihăescu *(alias* Garcea), care a ajuns acum un umil personaj la Kanal D, sau Teo Trandafir, care degeaba mai încearcă să regăsească acum, la Romantica, gloria de care se bucura altădată.

Mai mult, percepţia publicului că PRO TV este în fruntea plutonului şi că mişcările acestei televiziuni trebuie urmărite în primul rînd se păstrează nealterată chiar dacă, de ceva vreme încoace, produsele postului sînt din ce în ce mai discutabile (chiar din perspectiva publicului larg). Prin urmare, nu contează că la PRO TV se difuzează pentru a nu ştiu cîta oară un film de doi lei, acesta va avea întotdeauna o audienţă mai mare decît un film de succes dat pe TVR 1 sau pe Prima TV.

Deşi a copiat cît a putut PRO TV, deşi i-a „furat" vedetele sau oamenii din spatele camerelor, Antena 1 este, în ceea ce priveşte brand-ul, în urma principalului ei competitor. Această televiziune a rămas întotdeauna „a doua" ca notorietate (ar fi interesent un studiu despre locul pe care-l au canalele TV pe telecomanda fiecăruia). În plus, Antena 1 suferă la nivelul brand-ului prin faptul că publicul o percepe în continuare ca „televiziunea lui Voiculescu", un post care-i aduce cu obedienţă servicii de imagine patronului şi partidului său. Acest lucru se simte încă şi mai puternic în cazul Antenei 3, iar de data aceasta prejudiciul de imagine este şi mai mare, pentru că este vorba de o televiziune de ştiri, care ar trebui caracterizată în primul rînd de obiectivitate şi imparţialitate. În mod clar, acest aspect face diferenţa dintre Antena 3 şi Realitatea TV, în favoarea celei din urmă.

La nivelul brand-ului, sînt şi cîteva televiziuni comerciale care „nu există". Unele se îndreaptă vertiginos spre acest statut (ca B1 TV, care în momentul lansării a creat nişte aşteptări, dar acum este foarte bine caracterizat în percepţia publicului de sonoritatea expresiei „la B1"), altele (Naţional TV, N 24 etc.) au fost moarte încă de la naştere.

Mircea VASILESCU

Despre „cazul românesc" în presa italiană

După delictul comis într-un cartier al Romei de un rom din România, în presa italiană au fost de toate – de la interviuri cu politicienii pînă la reportajele din „taberele de romi", numite de jurnaliştii din Peninsulă baraccopoli. *Ideea că trebuie făcut ceva urgent cu românii şi romii veniţi din România (pentru mulţi, cele două etnii se confundă) a predominat în comentarii şi pe forumuri. Am întîlnit puţine comentarii raţionale şi de bun-simţ; se întîlneau mai degrabă „puncte de vedere" de genul „Italia e a italienilor", „afară cu ţiganii români" etc., care făceau pereche cu cele de pe forumurile ziarelor româneşti („să terminăm cu ţiganii care ne fac de rîs", „Antonescu nu şi-a terminat treaba, din păcate" etc.). Dar chiar şi printre comentatorii italieni, opiniile lucide, analizele „la rece" au fost foarte puţine. Sintetizez aici cîteva (preluate din principalele cotidiene italiene).*

Cine cîştigă, cine pierde

Totul a plecat de la o conferinţă de presă a lui Walter Veltroni, primarul Romei şi liderul noii formaţiuni politice de centru-stînga Partidul Democrat. Între altele, Veltroni a vorbit despre „pericolul românesc" şi a spus că „în Europa trebuie respectate anumite reguli: cea dintîi nu poate fi aceea de a deschide bocaporturile pentru a trimite mii de persoane dintr-o ţară europeană în alta". Şi, exagerînd foarte mult în raport cu realitatea de azi a Cetăţii Eterne: „Înainte de intrarea României în Uniunea Europeană, Roma era oraşul cel mai sigur din lume". Veltroni a reuşit să determine adoptarea unui decret, votat între timp de Parlament: vor fi expulzaţi delincvenţii şi cei consideraţi, în general, un pericol pentru siguranţa publică, şi nu – aşa cum prevede o directivă europeană – toţi cei care nu pot face dovada, timp de trei luni, că au un domiciliu şi un loc de muncă. Piero Ostellino, comentator la *Corriere della Sera,* vede în asta o victorie a României: „A cîştigat România – care, de fapt, îşi expulzează propriii delincvenţi, supunîndu-i sancţiunii unor legi mai severe decît ale noastre – şi a pierdut Italia care îi primeşte cu laxismul clasei sale politice, cu legile ei amestecate şi contradictorii, cu o magistratură prea înclinată spre indulgenţă. S-a sacrificat rigoarea «guvernului Legii» în favoarea unei ambigue exigenţe de a salva guvernul oamenilor. N-a fost un spectacol prea frumos" („Siguranţă cu sughiţuri", în *Corriere della Sera,* 9 noiembrie 2007).

Fabrizio Rondolino, în schimb, scriitor şi jurnalist de stînga (fost consilier pentru comunicare al lui Massimo D'Alema, actualul ministru de Externe, pe cînd acesta era prim-ministru), după ce aminteşte că imigraţia e provocată de tendinţa oamenilor săraci de a-şi găsi o viaţă mai bună în ţările bogate, se declară dezamăgit că Veltroni şi stînga italiană au abdicat de la valorile pe care ar trebui să le susţină şi au căzut în plasa soluţiei impracticabile a expulzării: „Cultivăm în asemenea măsură frica, încît uităm că avem de-a face cu alte fiinţe umane. E o eroare conceptuală să credem că mai există încă graniţele, frontierele, Statele. Lumea seamănă cu o uriaşă Africa de Sud: e o comunitate profund divizată (o minoritate albă şi bogată şi o mare majoritate «colorată» şi săracă), şi totuşi constrînsă să convieţuiască... O putem lua pe calea apartheid-ului, de exemplu demolînd barăcile, procedînd la expulzări în masă, arestînd pe cine nu e în regulă, modificînd legile, patrulînd coastele şi scufundînd bărcile cu imigranţi care ne violează apele teritoriale. Cum fluxul migrator nu poate fi oprit, vom ajunge la o militarizare a vieţii noastre cotidiene, fără ca siguranţa noastră să crească". În loc să declanşeze sentimentele xenofobe, Veltroni ar fi trebuit – crede Rondolino – să le explice cetăţenilor că „non-italienii sînt mulţi şi vor fi şi mai mulţi" („Romii, o chestiune de stînga", în *La Stampa,* 9 noiembrie 2007).

Roiul de muşte

O analiză mult mai complexă, în context european, realizează Barbara Spinelli („Europa şi tabuul romilor", în *La Stampa,* 4 noiembrie 2007). În disputele politice italiene, ea vede ceva mai profund, nu doar veşnica dispută stînga-dreapta: „Într-un cotidian de stînga, *l'Unità,* au apărut cuvinte ciudate. S-a vorbit, *à propos* de cartierul delictului, de «o întreagă umanitate urîtă, murdară şi rea»; s-a vorbit despre «oraşe italiene care funcţionează ca mierea pentru muştele dintr-un roi necontrolat care vine din Europa de Est». Umanitatea murdară, roiul de muşte: e adevărat, stînga a renunţat la un tabu şi mulţi se felicită pentru asta, constatînd că în sfîrşit *«il buonismo» (noţiune prin care e caracterizată stînga italiană pentru „bunătatea" cu care priveşte problema imigranţilor,* n.red.) a încetat şi că stînga nu mai merge în căutarea motivelor sociale ale delincvenţei, ci se concentrează pe represiune şi pe victime. Imperativele deschiderii pălesc, tensiunea plină de viaţă dintre norme diferite se topeşte, intrăm într-o lume care promite certitudini monolitice: e suficient să întrerupem fluxurile migratorii, şi răul dispare. Aşa se naşte, uneori, ţapul ispăşitor, prin această reducere la unu a multiplului, a complexităţii. Aşa se nasc, uneori, pogromurile, ca acela dezlănţuit într-o seară împotriva românilor din cartierul Tor Bella Monaca: din secolul al XIX-lea încoace, în Europa, expediţiile punitive împotriva celor diferiţi se numesc pogromuri. Şi ideologiile se nasc tot aşa, imaginînd scurtături care rezolvă totul repede. Astăzi, dreapta este cea care visează astfel de utopii, iar stînga reformatoare cade de acord, sperînd să obţină astfel cîştiguri electorale. Distrugerea taberelor de romi este o parte a acestei ideologii. O ideologie nerealistă, pentru că imigraţia nu va fi oprită, iar Europa are nevoie de imigraţie". Barbara Spinelli dă exemple de integrare a romilor în Italia (de exemplu, la Pisa, unde acum zece ani, din 700 de romi recenzaţi, nici unul nu muncea şi numai trei copii mergeau la şcoală; în urma programelor Primăriei, astăzi 670 de romi lucrează şi toţi copiii merg la şcoală) şi consideră că astfel de exemple reuşesc acolo unde se porneşte de la fapte şi realităţi concrete, nu de la ideologii şi prejudecăţi. Iar problema nu e doar a romilor, ci a tuturor imigranţilor: „Cine vorbeşte despre imigraţie ca despre un rău evitabil greşeşte de două ori: pentru că nu e evitabil şi pentru că nu reprezintă un rău în sine. Dacă nu se doreşte să fie un rău, trebuie ca imigraţia să fie guvernată bine, adică nu doar reprimînd-o, ci reinventînd politici, în Italia şi în Uniunea Europeană. Pentru că tabuul de care se discută atît nu e cel arătat cu degetul *(«il buonismo»,* toleranţa). Adevăratul tabu, care ne împiedică, prin interdicţiile sale, să vedem realitatea şi să vorbim despre ea, este altul: problema romilor şi inerţia cu care este abordată în dialogul cu Estul, de unde vin aşa-numiţii nomazi". Adevărata urgenţă nu este, aşadar, siguranţa publică, ci realizarea unui dialog între statele europene în problema romilor: „Această urgenţă este acută în Est, de la căderea comunismului: în România este foarte vizibilă, dar maladia se extinde în Slovacia, Ungaria, Cehia, Kosovo. Conceptul unificator de «clasă» a fost înlocuit, după '89, de sentimentul apartenenţei etnice, şi vechi pasiuni precum xenofobia şi rasismul – care nu fuseseră depăşite, ci doar adormite în timpul comunismului – au reapărut: cei mai vizaţi sînt romii – ca şi ungurii care nu trăiesc în Ungaria – iar migraţia lor spre Vest se întreţese cu ostilitatea faţă de ei în ţările din Est şi printre diverşii imigranţi din Est. Este ceea ce denunţă tot mai ferm reprezentanţii romilor din Europa (sînt circa 8 milioane, din 15 milioane existenţi în toată lumea). România, în special, este acuzată că pune în practică o politică sistematică de expulzare a romilor de cînd a intrat în Uniune, la 1 ianuarie 2007. Ministrul de Interne Amato a evocat, în septembrie, «un adevărat exod al nomazilor din România», şi chiar despre exod este vorba: dar un exod forţat, în indiferenţa europeană. Reprezentanţii romilor spun că membrii comunităţii lor din România sînt alungaţi din locuinţe, din şcoli, de la locurile de muncă, şi pentru asta preferă barăcile italiene. Ministrul Solidarităţii sociale, Paolo Ferrero, spune adevărul cînd neagă că exodul ar fi esenţialmente economic: România nu mai este atît de săracă, xenofobia şi rasismul sînt cele care îi lovesc astăzi pe romi. (...) Tocmai pentru că face parte din Uniunea Europeană, România trebuie să răspundă de ce face cu propriii romi (2 milioane, după estimări oficioase)". Analista ziarului *La Stampa* consideră că, pentru unele state din Est, se pune problema respectării criteriilor de la Copenhaga privind drepturile omului şi protejarea minorităţilor: „S-a întîmplat ca, odată intrate, numeroase guverne din Est să facă un pas înapoi (regimul Kaczynski în Polonia a fost un exemplu). Şi astfel s-a reaprins ostilitatea faţă de romi, această etnie persecutată de un mileniu şi decimată în lagărele naziste. Comparaţia cu roiul de muşte nu e lipsit de semnificaţie. Arată că Italia (prin felul cum vorbeşte şi cere acţiuni) începe să semene cu acei europeni din Est care retrag şi repropun, încă o dată, pe continent, drama romilor. Desigur, e urgent să controlăm mai bine fluxurile migratorii; dar asta nu se poate face acuzînd etnii întregi (romi, români, albanezi) pentru delictele cîtorva indivizi. Nu se poate guverna dacă nu se ia distanţa faţă de strategia de care e suspectat Bucureştiul astăzi". Iar Bucureştiul este suspectat că „îi trimite" pe delincvenţi (sau măcar „îi face scăpaţi") în alte ţări, pentru a scăpa de probleme.

Deocamdată, presa şi opinia publică din Italia sînt dominate de un profund sentiment negativ faţă de romi şi români. Probabil că va dura mult. Nu va trece nici cu coroane de flori la Columna lui Traian, nici cu „export de cultură". În cîţiva ani, şi România va deveni o ţară în care vor veni, în valuri, imigranţi. Ar fi bine să ne obişnuim de pe acum cu ideea. Italia nu s-a obişnuit.

Te aşteptăm!

Târgul de carte Gaudeamus, 21-25 noiembrie
Romexpo, Pavilionul Central - parter

Lansare

colecția adevărul

Uită de zarva târgului!

Relaxează-te şi savurează atmosfera bibliotecilor de altădată!

În premieră în România!

Opere Complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada

24 de titluri în **31** de volume

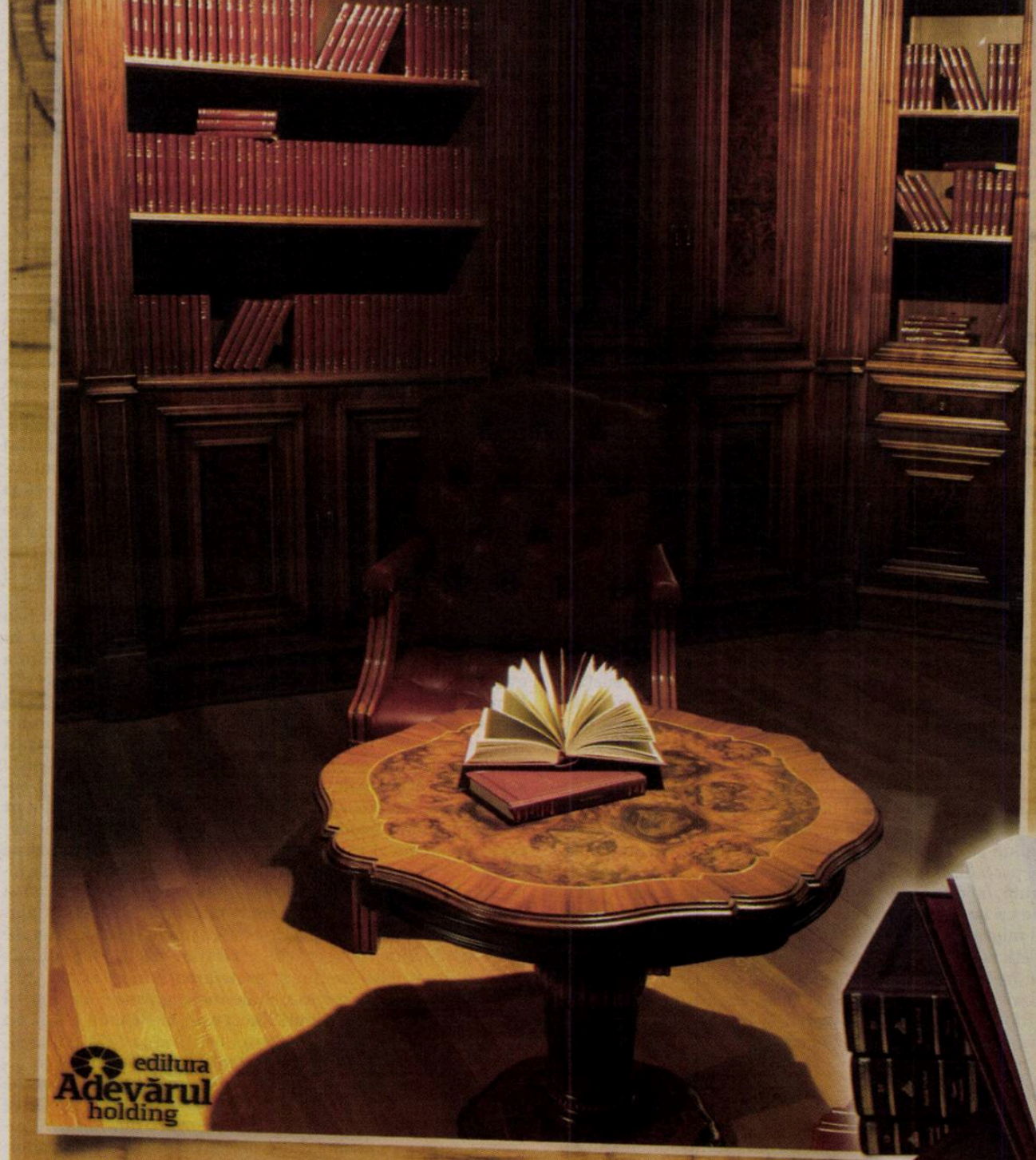

editura Adevărul holding

Colecție de lux!

Mobilierul oferit de OVO DESIGN

OVO DESIGN

Radu Pavel GHEO

Ciuma în Parlament

Umblă prin ţară un clişeu cu miros de propagandă: cică Parlamentul României e o instituţie sacră. Afirmaţia e un loc comun, propagat şi de politicieni, şi de jurnalişti, şi nimeni nu îndrăzneşte să o pună la îndoială. E un soi de „adevăr sacru" autohton. Parlamentul unei ţări e piatra de temelie a democraţiei moderne. Deci, prin (fals) silogism, şi Parlamentul României e la fel de piatră de temelie. Parlamentarii noştri mai pot greşi, doar sînt şi ei oameni, bieţi balcanici supuşi păcatului, dar parlamentul... nu, el nu trebuie atins nici măcar cu o floare.

Eroarea pleacă de la acea asimilare pripită a parlamentului cu Parlamentul României. Teoretic, ca instituţie, parlamentul este într-adevăr piatra de temelie a democraţiei moderne. Practic, parlamentele capătă diverse forme, în funcţie de ţările în care apar şi funcţionează. Iar Parlamentul României nu e nici el ideea platoniciană de Parlament. E un caz oarecare, cu particularităţile lui. Particularităţi nu prea plăcute pentru democraţie. Şi, repet, aici nu e vorba de calitatea oamenilor din Parlamentul României. *Instituţia însăşi e viciată* şi funcţionează prost – în nici un caz ca garant al democraţiei, ci, eventual, al oligocraţiei.

Premisa de la care pleacă optimiştii apărători ai parlamentului nostru este că o instituţie creată cu scopuri democratice, după modele care şi-au dovedit eficienţa, va deveni ceea ce trebuie odată cu apariţia unor parlamentari onești, capabili şi inteligenţi, scăpînd astfel de cei pe care îi avem azi – şi care fie nu sînt capabili, fie nu sînt onești ori inteligenţi, fie nici-nici-nici...

Ei, aici e problema! Teamă mi-e că Parlamentul României nu va putea deveni o instituţie cu adevărat democratică decît atunci cînd va suferi o schimbare rapidă şi radicală, din temelia specificului său de piatră de temelie: a oamenilor, a reglementărilor şi a reflexelor instituţionale ce îl caracterizează azi. Adică peste zeci de ani. Sau chiar niciodată. O schimbare pas cu pas nu face altceva decît să perpetueze modelul edificat în anii '90 – căci infuzia de politicieni tineri n-a schimbat cine ştie ce modul în care Parlamentul României acţionează, votează şi interacţionează cu prostimea ce l-a ales.

Cei care apără „instituţia democratică", criticînd cu voce mică oamenii din ea, omit un lucru: o instituţie, odată ce şi-a format setul de reguli ce o definesc, are o forţă de inerţie imensă, forţă ce îi supune pe cei ce pătrund controlat, la perioade regulate, în interiorul ei. În volumul *Cum gîndesc instituţiile* (Editura Polirom, 2002) Mary Douglas scrie: „Experienţa trecutului este încorporată în regulile unei instituţii, acţionînd ca un ghid pentru ceea ce putem aştepta în viitor. Controlul pe care instituţiile îl exercită asupra incertitudinii este cu atît mai puternic cu cît ele reuşesc să codifice mai bine perspectivele, efectul imediat următor fiind acela că *şi comportamentul indivizilor tinde să se conformeze matricei instituţionale*" (pp. 72-73, *subl. mea*).

Cînd se referă la instituţie, Mary Douglas foloseşte o accepţie mai largă a termenului, dar Parlamentul României (ca instituţie şi nu ca noţiune, concept) se încadrează în ea. Astfel, cei ce intră în moara parlamentară încep să se comporte ca şi cei pe care i-au găsit acolo şi care anterior au fost supuşi normelor existente în parlament.

Citez din nou din lucrarea fundamentală a lui Mary Douglas *(op. cit.,* pp. 130-131): „În mod sistematic, instituţiile dirijează memoria individuală şi ne canalizează percepţiile în forme compatibile cu eforturile pe care le autorizează... Ele îşi asumă implicit corectitudinea şi îşi expediază confirmarea lor reciprocă în cascadă, trecînd prin toate nivelurile sistemului nostru de informaţii". Exact ce se întîmplă la noi. Parlamentul României îşi asumă corectitudinea pe baza idealului pe care îl reprezintă. Dar o face în mod abuziv.

Ce s-a întîmplat de fapt? Încă din momentul său fondator, în 1990, Parlamentul României a fost împînzit de foşti activişti de partid, mici sau mari profitori, afacerişti dubioşi şi, printre ei, oameni politici onești, dar neexperimentaţi sau fără putere. Nucleul de putere al Parlamentului îl constituia fostul Front al Salvării Naţionale, coordonat de activişti de partid comunişti ajunşi la putere. Iar activistul de partid, de la Ion Iliescu pînă la măruntul secretar PCR de la întreprinderea „Canciocul mic", avea o anumită mentalitate, deloc adecvată la parlamentarismul democratic. Pentru ei, parlamentarul era tot un activist, dar pe stil nou. Nu era un reprezentant, ci un autocrat. Nu răspundea în faţa alegătorilor, ci îşi exercita autoritatea asupra lor. Nu dădea seamă în faţa nimănui de ce făcea în parlament, ci *el*, parlamentarul, trăgea la răspundere cetăţeanul de rînd. Nici un inferior nu avea dreptul să-l întrebe pe parlamentar – autoritatea supremă – dacă vine sau nu la serviciu, de ce chiuleşte cînd chiuleşte, cum se îmbogăţeşte din afacerile cu statul, de ce îşi votează singur salariul şi de ce nu este supus nici unei forme de control eficient din exterior.

Acestea sînt bazele instituţionale, pilonii pe care s-a clădit Parlamentul României. Era – şi încă mai este – un fel de Comitet Politic Executiv al PCR, dar cu o titulatură democratică. E o creaţie a foştilor activişti comunişti. Ei au instituit regulile după care funcţionează azi parlamentul: atît pe cele formale, cît şi pe cele informale. Aşa că parlamentul a început să funcţioneze după chipul şi mentalitatea lor.

Cu timpul şi cu alegerile periodice, au apărut şi noii parlamentari – mai bine sau mai rău intenţionaţi. De fapt nici nu contează care le erau intenţiile, de vreme ce au fost selectaţi şi puşi pe liste de partidele lor, edificate ca instituţii cam în acelaşi fel ca şi Parlamentul României. A trebuit ca nou-veniţii să fie atestaţi şi acceptaţi de majoritatea celor vechi, care i-au ales în aşa fel încît să fie (iarăşi) după chipul şi mentalitatea lor.

Nu e de mirare că, în ciuda incompatibilităţilor ideologice dintre parlamentarii diferitelor partide, există situaţii în care par să se înţeleagă şi să acţioneze la unison. E vorba, în general, despre mărirea salariilor proprii, despre blocarea oricăror acţiuni juridice îndreptate împotriva lor, despre impunitatea de care se bucură (de exemplu, cînd votează de două ori, cînd chiulesc sau cînd încalcă propriile lor regulamente). Şi o fac cu seninătate, fără conştiinţa vreunei vinovăţii individuale. Aici nu parlamentarii, luaţi separat, sînt de vină, ci Parlamentul României în ansamblul său, ca instituţie vie, clădită strîmb.

Dacă ar fi să folosesc o metaforă biologică, aş spune că atunci cînd s-a creat, Parlamentul României a fost infestat cu o bacterie foarte rezistentă de ciumă, care i-a contaminat pe toţi cei care au intrat acolo. Bacteria este însă o parte constitutivă a „ADN-ului" parlamentului nostru, a structurii sale instituţionale şi nu poate fi distrusă decît odată cu el. Poate că votul uninominal – în orice formă – ar fi o soluţie. Poate că nu. În orice caz, e înduioşătoare naivitatea cu care se susţine îndîrjit că un parlament este automat o instituţie democratică, indiferent ce persoane îi stabilesc regulile de funcţionare şi structurile de putere şi indiferent cine ajunge în el. E ca şi cum ai spune că un maratonist poate să alerge chiar şi cînd are un picior în ghips.

Instituţia numită Parlamentul României e ciumată – metaforic vorbind. Iar pînă nu se vindecă, nu e nici parlament, nici democratic, oricine i-ar ocupa scaunele în şedinţe.

PUBLICITATE

Sambata, 17 noiembrie, ora 19
Demonul Roşu
cu:
Maria Tudosie
Simona Popescu
Radu Zetu
Kana Hashimoto
Vitalie Bantaş
Afrodita Androne
Regia: Marcel Ţop

Duminica, 18 noiembrie, ora 19
Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

Joi, 22 noiembrie, ora 19
Vineri, 23 noiembrie, ora 19
Capra sau *Cine e Sylvia?*
de Edward Albee
cu:
Marcel Iureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.
www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT
Aplaudat din 1998

ABB
Cotidianul.
DILEMA VECHE
revista 22
24-FUN
PORT.ro
VEZI CE FACE!
www.onlinegallery.ro

PUBLICITATE

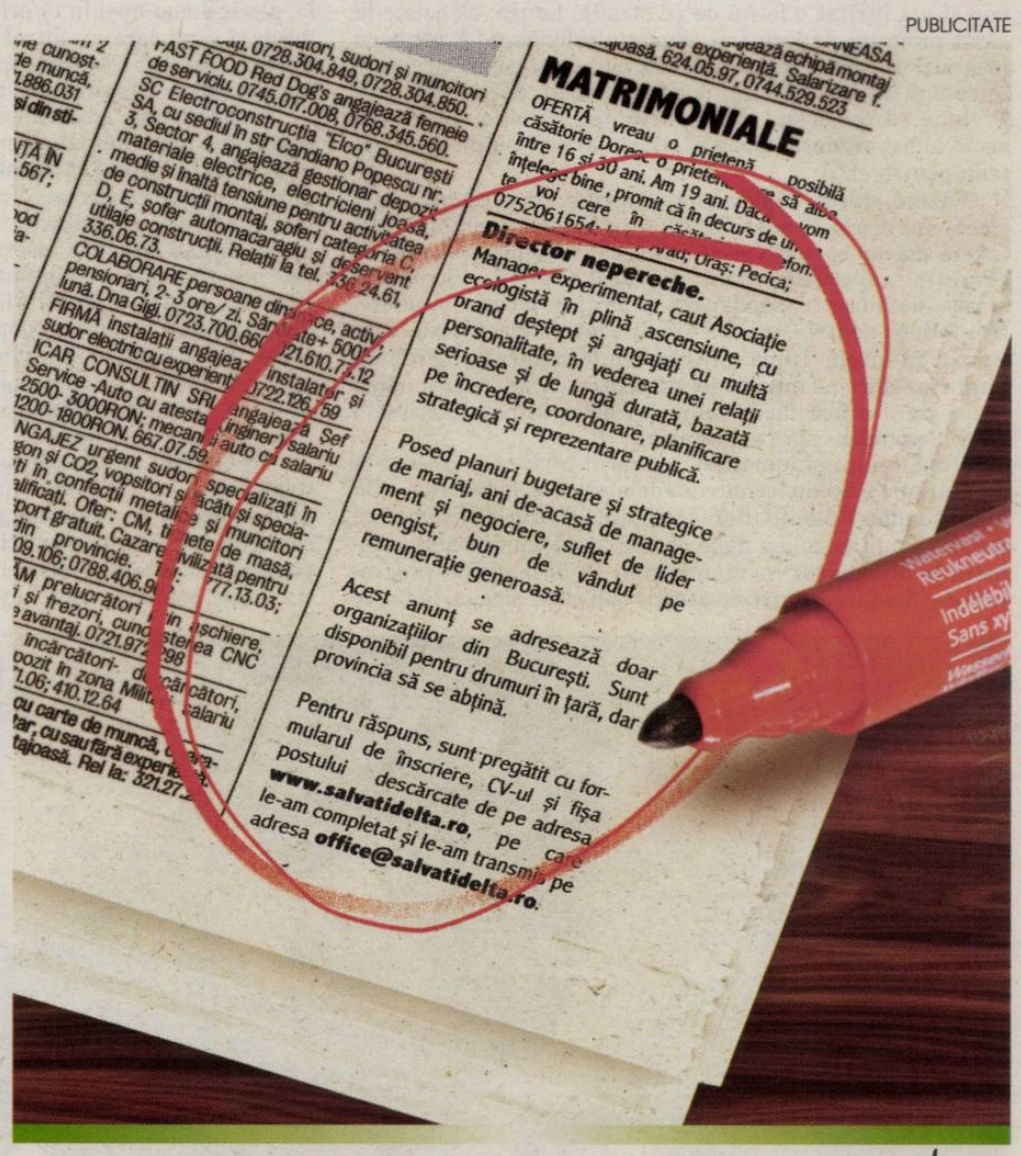

În leadership, perspectiva e totul. Asociația "Salvați Dunărea și Delta" își caută un director. Dar ne place să credem că tu ești cel/cea care caută o provocare. Important e să știi cum să privești lucrurile.
www.salvatidelta.ro

Stela GIURGEANU

Cercuri concentrice

În ultima vreme, tensiunile dintre ţigani şi români au crescut. S-au amplificat. „Taberele“ se învinuiesc reciproc, iar piatra se aruncă din ambele direcţii. Rasism. Discriminare. Hoţie. Criminalitate. Etichetările cad din toate părţile cu o ură şi cu o patimă care maschează, în fapt, o apatie şi un dezinteres total de a rezolva cea mai importantă etapă a integrării: educaţia. De la politicieni şi ONG-uri, la oamenii de pe stradă, sîntem prea ocupaţi să ne acuzăm reciproc de o vină „generală“, fără însă a rezolva cauza. Ţiganii sînt vinovaţi că nu vor să se integreze, românii, că nu îi acceptă. Statul român ridică din umeri, politicienii se lansează în declaraţii gratuite şi destabilizatoare, ONG-urile au proiecte europene, despre care vorbesc la un timp viitor. În tot acest amalgam de certuri fără substanţă sau finalitate, copiii ţigani asistă neputincioşi la perpetuarea viitorului lor pe acelaşi calapod pe care a fost croită şi se derulează viaţa părinţilor lor. În rîndurile etniei rome, abandonul şcolar, abandonul maternal, mamele adolescente şi toate problemele care derivă, de fapt, din lipsa de educaţie ating cifre alarmante.

E uşor şi e la îndemînă să spui: e vina ţiganilor că nu îşi lasă copiii la şcoală. La fel de la îndemînă: nu ne lăsăm copiii la şcoală pentru că nu-i acceptaţi. Mai greu, dar nu imposibil, este să răzbaţi dincolo de mentalitatea ţigănească şi de justificarea românească.

„Multe ONG-uri merg pe lobby, eu vreau să fac ceva concret“

Proiectul Ruth, materializat în Şcoala Rut, a pornit de la o comunitate de credincioşi ai Bisericii Baptiste din cartierul Ferentari şi oferă şcolarizare gratuită copiilor săraci, care în comunitatea din Ferentari sînt romi în procent de mai bine de 80%, şcolarizarea nefiind condiţionată de venirea lor la biserică. Proiectul a fost iniţiat de **Otniel Ioan Bunaciu,** decanul Facultăţii de Teologie Baptistă de la Universitatea din Bucureşti şi preşedintele Uniunii Baptiste din România.

„Totul a pornit de la biserica unde am crescut şi unde am devenit pastor în 1991. În cadrul comunităţii avem un program, Şcoala Duminicală, pentru copiii enoriaşilor. Într-o zi am invitat o fetiţă de pe stradă, Laura, să asiste la acest program de jocuri şi educaţie religioasă. A venit cu încă alţi 15 copii. Am descoperit că aceşti copii, cu vîrste între 9 şi 12 ani, nu erau doar analfabeţi, dar şi flămînzi. Trebuie să recunosc, mare parte din atracţia venirii lor acolo a fost şi masa. Dacă rămînea un colţ de pîine se băteau pentru el.“

Văzînd starea deplorabilă a micilor copii ţigani, nişte tineri din biserică, adolescenţi, s-au hotărît să-i ajute, să-i înveţe măcar să scrie şi să citească. Începuseră orele de educaţie, în fiecare joi seara, în cadrul bisericii. „Încropeam şi ceva de mîncare, sandvişuri cu brînză, parizer şi miere, trei feliuţe pentru fiecare. Copiii continuau să vină, continuau să înveţe. După un timp am formalizat programul, l-am transformat într-un fel de centru de zi. Pînă în clipa aceea totul a fost făcut voluntar, biserica baptistă avînd mare deschidere spre voluntariat.“

După un an şi jumătate, numărul copiilor a crescut la 90. Cursurile aveau loc într-un demisol mic, la biserică. „Cu ajutorul unor fundaţii (Soros România şi World Vision), am reuşit să mai angajăm nişte oameni. În '94 am făcut un demers la Ministerul Învăţămîntului să formalizăm programul de învăţare, pentru ca aceşti copii să se aleagă, la finele cursurilor, cu un certificat. La secţia de minorităţi ne-au aprobat un curs pentru clasele I-IV, arondat unei şcoli din cartier, de unde veneau profesori cu care copiii dădeau examene, în urma cărora primeau o foaie matricolă.“

Pentru că numărul copiilor ţigani din cartier, dornici de învăţătură, era în creştere, Fundaţia Baptistă a mers mai departe, ieşind din demisolul bisericii: „Am reuşit să închiriem o clădire cu două încăperi de la Primărie. Pentru asta, bineînţeles, am făcut o campanie de strîns fonduri. Mai tîrziu, am reuşit să construim în curtea bisericii o clădire, Centrul Ruth, cu patru săli de clasă. În momentul acela ne-am gîndit şi la o filozofie educaţională“.

În afara asigurării mesei (pentru Proiectul Ruth, Biserica Baptistă a depus o cerere la Ministerul Învăţămîntului să le asigure „cornul cu lapte“; Ministerul i-a refuzat pe motiv că sînt „şcoală privată“, chiar dacă Şcoala Rut nu percepe taxe şi trăieşte doar din sponsorizări şi voluntariat...), Biserica asigură copiilor şi o minimă educaţie sanitară. O masă şi un program de igienă. Despăduchere şi spălatul pe dinţi.

Cum au văzut părinţii toate acestea? În primul rînd, au fost impresionaţi de faptul că primeau mîncare. Şi i-au lăsat. „Dar au fost impresionaţi şi de deschiderea Bisericii faţă de aceste probleme. De fapt, problema cu abandonul şcolar în rîndurile copiilor romi este cauzată şi de faptul că aceşti copii sînt de multe ori copii-problemă cărora, dacă nu mai vin la şcoală, nimeni nu le va duce dorul. Pe de altă parte, părinţii înşişi sînt foarte dezinteresaţi. În tradiţia romă nu există o cultură a învăţării, nu există suportul pe care îl au alţi copii, condiţiile de trai în sine fiind foarte grele: cînd trăiesc şapte, opt persoane într-o cameră, cum mai poate învăţa un copil?“

Proiectul Ruth a crescut. „De acum avem clasele I-VIII, am reuşit să mai facem o construcţie în cartier, Şcoala Rut. În toamnă am pornit şi un centru medical. Vrem să facem un cabinet de familie. Fundaţia pune la dispoziţie facilităţile, iar în schimbul chiriei, doctorii vor trata oameni care nu beneficiază de asigurările medicale. Din toamna anului viitor, vom înfiinţa şi o Şcoală de Arte şi Meserii, care să fie o finalitate a studiilor, o şansă pentru copii să înveţe meserie.“

Din Şcoala Rut... „avem copii care au terminat cursurile, plecînd mai apoi în diferite alte programe educaţionale. Avem şi copii care au intrat la liceu sau la şcoli de arte şi meserii. Nu sînt rezultate spectaculoase, însă pentru copiii aceştia este o schimbare de destin.

Fără îndoială, educaţia este prima treaptă a integrării. Îţi trebuie bani, numai că mentalitatea românului (iar aici mi-a folosit şi faptul că am studiat în străinătate) nu e obişnuită cu iniţiativa privată. În România nu avem mulţi sponsori, *fund raising*-ul nostru îl facem prin Anglia şi SUA, de la comunităţi locale şi biserici. E un efort enorm de a susţine acest proiect, prin promovarea lui. Dar nu e imposibil. Filosofia mea e ca mai întîi să faci ceva, după aceea vezi dacă poate continua. Am pornit de la 15 copii şi acum avem peste 100. Cînd oamenii vin şi văd construcţia modernă a şcolii, nu cred că avem nevoie de bani, însă pentru cine ştie de unde am plecat şi condiţiile în care suportăm încă toate cheltuielile, e o minune“.

Vorbind de nevoia continuă de fonduri, întreb dacă nu colaborează cu ONG-urile pentru romi... „Multe ONG-uri care se ocupă de romi merg pe lobby, iar eu vreau să fac ceva concret. E important şi să faci lobby, dar la fel de important e să cobori printre ei şi să-i ajuţi la modul real, pentru că de pomană faci lobby pentru drepturile lor, dacă ei nici nu le cunosc. Sper că prin ceea ce facem noi îi ajutăm în direcţa asta. Şi îi mai ajutăm într-un fel: să îşi creeze o imagine a ceea ce e posibil. E foarte trist: de multe ori copiii nu ştiu ce e posibil, din cauza mediului în care trăiesc. Programul nostru n-a schimbat destinul comunităţii, dar cu siguranţă l-a schimbat pe cel al copiilor care au terminat cursurile şi acum au loc de muncă. Iar picătura într-un ocean face multe cercuri concentrice.“

© L. Munteanu

Şcoala Rut

Se află în prelungirea Căii Ferentari. Pe strada Lacul Bucura, o stradă desfundată, plină de noroi şi haite de cîini pe care nu circulă maşini. Doar căruţe. Întreb cîţiva trecători de şcoală. Toţi o ştiu şi-mi răspund zîmbind, ca atunci cînd vorbeşti de ceva frumos.

Oana Roşca este profesoară de limba franceză la Şcoala Rut, din 2006. A lucrat şi în sistemul de învăţămînt de stat, iar comparaţia... „e un pic mai greu să lucrezi cu aceşti copii, pentru că provin dintr-un mediu defavorizat, iar părinţii lor sînt total dezinteresaţi. Avem de luptat atît cu sărăcia lor, cît şi cu mentalitatea de acasă. Un copil mi-a spus odată că tatăl lui cîştigă mai mult într-o seară de jucat barbut, decît un profesor într-o lună“.

Liliana Mihai, profesoară de limba română, a venit imediat după ce a terminat facultatea, predînd o perioadă în paralel la o şcoală de stat. „Uneori aici e mai uşor să fii profesor, chiar dacă nu eşti *doar* profesor. Te lupţi contra sistemului lor de viaţă, a mentalităţii în care sînt prinşi. Începînd de la curăţenie, pentru că unii trăiesc în ghetouri. Încercăm mai mult decît să predăm o simplă lecţie, vrem să-i învăţăm cum să se integreze în societate. Iar copiii vin aici cu mai mult drag, pentru că au deja comparaţia cu cealaltă parte a vieţii. Respectă mai mult profesorul.“

Victoria Streza, directoarea Şcolii Rut, a fost iniţial directoarea Liceului Baptist, unde a predat muzică şi desen. Ştia de Şcoala Rut din comunitate. Ştia că aveau nevoie de profesori. „Am fost impresionată cînd am ajuns aici. Nu credeam că există copii cu asemenea probleme. Nu cunoscusem la liceu decît copii cu viaţă normală, cu părinţi care se interesau de ei, care le ofereau toate facilităţile pentru studiu.“ Aici a văzut copii pe care atîrnau haine vechi şi murdare. Copii săraci, înfometaţi, îmbrăcaţi în zdrenţe. „Eram în sediul vechi, din strada Talazului. Pe diagonală cu şcoala era o cişmea la colţul străzii, la care se spăla un băiat, elev al şcolii. Şi afară era ger. Era frig. Mi s-a spus că e singura sursă de apă de pe stradă.“ Aşa a început actuala directoare să-i cunoască şi să se ataşeze de aceşti copii. „Sînt copii care împlinesc în mine anumite lucruri pe care viaţa nu mi le-a oferit.“

La Şcoala Rut vin şi mulţi copii care au abandonat iniţial şcoala. Şi întreb, de vreme ce au abandonat iniţial şcoala, ce îi reţine pe ei *aici?* Şi aflu că, în afara ofertei de rechizite şi educaţie, aici „se oferă“ şi interes. „Nu oferim milă. Dacă ar simţi milă, n-ar accepta. Oferim însă mai multă dragoste. Pentru copii contează enorm că ne oprim uneori pe sală şi îi mai întrebăm de sănătate. Ce fac părinţii, cum se mai descurcă...“

Părinţii copiilor nu prea vin la şedinţele cu părinţii... sînt mai mult atraşi de ajutoare, haine sau mîncare. „Mai demult m-am revoltat în mine. Uite, domnule, îi moare copilul de foame, iar el dă bani pe ţigări. După aceea însă m-am corectat în gîndirea mea şi-am zis: nu e treaba mea dacă fumează. Eu sînt aici ca să-i ajut copilul. Nu mai judecăm părinţii, ajutăm copiii.“

Copiii care nu vor să aibă vacanţă

Ion Albert Gigi locuieşte într-o singură cameră cu părinţii şi cu cei patru fraţi. Unii se uită la televizor, alţii vorbesc, alţii se ceartă. Gigi stă şi îşi face lecţiile. El vrea să înveţe, ca să locuiască într-o casă mai mare. Să ajungă ceva. Fraţii mai mici se joacă între ei, se mai ceartă, se bat. Gigi îşi pune caietul pe picioare şi îşi face tema pentru a doua zi. Este elev în clasa a VIII-a la Şcoala Rut.

O fetiţă de 12 ani vrea să se înscrie în clasa a IV-a. „Am numai trei clase şi nimeni nu mă primeşte fără cel puţin patru.“ Mama ei a fost închisă. A fost eliberată, dar tot de afaceri dubioase se ţine. „Pot să vin la dvs.? Da, se poate.“ Acum este o elevă de nota 10. „E conştiincioasă şi vrea să iasă cu orice preţ din mediul său.“

„Din clipa cînd am intrat la clasă mi-am dat seama că sînt copii ca toţi ceilalţi. Singurul lucru care îi diferenţiază? Îşi doresc, mai mult decît alţii, să fie iubiţi. Pe sală, vin şi te iau în braţe. Sînt inteligenţi şi foarte receptivi. Dar unii obosesc destul de repede. Puterea de concentrare nu e foarte mare, atenţia încearcă să fie distributivă, dar nu reuşesc.“

Stau cîteva ore pe zi la şcoală, într-o clădire modernă, curată, elegantă. În normalitate. După care, se întorc în ghetouri sau în apartamente la comun. Sînt copiii pentru care vacanţele sînt întotdeauna prea lungi, copiii care nu îşi doresc să vină vacanţa. „Educaţia e prima treaptă spre integrare. Dacă omul are acces la propria gîndire, poate judeca altfel lucrurile. Evită să mai jignească. Se diminuează şi statutul de victimă. Odată ce prinzi curaj şi conştientizezi că eşti stăpînul propriei tale vieţi, nu te mai laşi călcat în picioare.“

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Scrisoare foarte deschisă

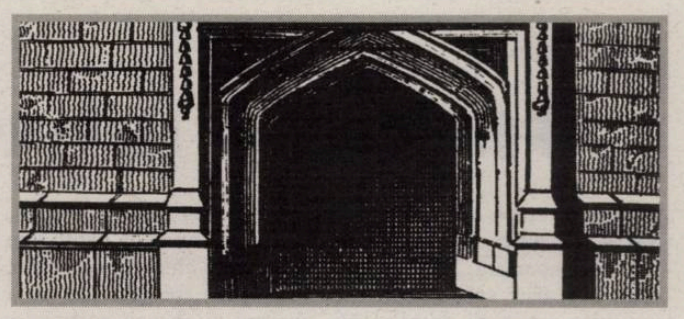

Dragă Adrian,

Ne cunoaştem de mult. Din vremea în care tu nu erai ministru de Externe şi nici nu te gîndeai să intri în politică altfel decît cu ajutorul cărţilor. N-aş putea spune că m-am bucurat de prietenia ta, dar amici am fost şi sper că vom rămîne şi la finalul etapei care te-a transformat, din Adrian Cioroianu, tînăr istoric şi povestaş aparte, în liberal arogant, cu ţuţeri la purtător. Pentru că, dragă Adrian, dincolo de ceea ce se vede la televizor sau în conferinţele de la sediul MAE, eu ştiu şi pot să fac comparaţii între cum erai şi cum te-ai schimbat. Constatarea, pe scurt, ar fi: în rău. Detaliat, am să-ţi spun, poate, cîndva, între patru ochi. Acum însă nu fac decît să sper că vei citi aceste rînduri.

Îţi scriu pentru că nu găsesc o altă cale de comunicare. Am constatat, la finalul unei emisiuni recente, de care nu-mi aduc aminte cu foarte mare plăcere, că vorbele trec pe lîngă tine. Cei şase ţuţeri din minister, cu care ai venit în platou şi care-ţi susurau cuvinte plăcute în ureche, la fiecare pauză publicitară, sînt, probabil, singurii pe care vrei să-i asculţi. Directori din minister, consilieri... Cunosc tagma. Am văzut-o spuzind pe lîngă nenumăraţi demnitari. Şi se pare astăzi că-ţi sînt singurii prieteni pentru că, nu-i aşa, ai devenit om politic şi afară sînt lupii. În haita de care te temi, pe lîngă adversarii din opoziţie, ai învăţat să crezi că intră şi ziariştii. De fapt – şi n-o lua ca pe un atac la persoană – te-a atins iluzia că eşti neînţeles, te crezi înfăptuitorul unor acte eroice, pe care numai proştii nu le văd, munceşti mult şi aştepţi aplauze pentru fiecare strănut pe care-l tragi ca demnitar cu rang înalt în Guvernul ţării. Cînd nu primeşti semnalele dorite, intri în defensivă, urăşti oamenii din jur şi prietenii de ieri care nu mai sînt ce-au fost. Şi refuzi să asculţi.

Dragă Adrian, cu tristeţe, constat că te-a luat funcţia tîrîş. Un amic gazetar zicea că nu pălăria de la Externe e prea mare pentru tine, ci că de vină ar fi capul prea mic. Eu nu cred asta şi să ştii că sîntem în continuare foarte mulţi cei care ţi-am apreciat spiritul şi capacitatea de a te pune în fruntea unei cauze. Dar e foarte posibil să nu fie locul tău la Externe. Se întîmplă, adeseori, să te aşezi strîmb sau pe scaunul altuia şi atunci zici frumos pardon, te ridici, te îndreptţi sau pleci. Tu n-ai reuşit să te îndreptţi în cîteva rînduri. Aştept, în virtutea calităţilor de care pomeneam mai sus, să iei în calcul cea de a doua opţiune.

Dragă Adrian, ştiu că ai nevoie de sprijin şi mai ştiu şi că România are nevoie de o nouă generaţie de oameni politici, inclusiv în comunistoida instituţie numită Ministerul Afacerilor Externe. Pariul meu este că peste ani vei fi un bun om politic: ai nerv, eşti oportunist, telegenic şi-ţi place să faci istorie. Dar astăzi bine ar fi să te întorci în băncile Parlamentului, acolo unde te aşteaptă lecţiile neterminate ale primilor tăi ani de şcoală politică.

În cele din urmă, chiar nu-mi pare rău că-ţi trimit această scrisoare deschisă. Cuvintele tipărite rămîn semne în spaţiul public şi au şansa unei recitiri peste ani. Adică, în vremurile în care tu însuţi vei avea puterea să zîmbeşti şi să recunoşti cît de mult te-ai grăbit.

SĂ AI ZERO METRI PĂTRAŢI DIN CALENDARUL CU UN SINGUR PICIOR E UN PRIM PAS CĂTRE LUMINOS

● Nu mai veniţi cu bagatele! Dilema cu adevărat naţională este aceea formulată de Andrei Niculescu, în *Gazeta sporturilor* de vineri, 9 noiembrie 2007: „Cum e mai bine? 1) Să ai zero puncte ca Steaua, dar pierzînd patru meciuri la scoruri cît de cît strînse? Sau 2) să faci 3 ori 4 puncte, cazul lui Beşiktaş sau al Slaviei Praga, cu perspective de calificare măcar în Cupa UEFA, dar intrînd în istoria competiţiei după ce ai mîncat nişte bătăi crunte?“. (**R. C.**)

● Potrivit datelor Primăriei Parisului, francezii fac pipi pe nu mai puţin de 65.000 de metri pătraţi din suprafaţa oraşului. Cum ridicarea taxei pentru toaletele publice şi înăsprirea amenzilor pentru urinatul în public nu dau roade, în arondismentul X se experimentează deja „zidul antipipi“, un parapet de granit înclinat care protejează baza clădirilor trimiţînd înapoi jetul pe pantalonii domnilor. În plus, în faţa parapetului, pavajul e denivelat, astfel încît delincvenţii aflaţi în stare de ebrietate să se dezechilibreze şi să cadă pe spate lovindu-se, preferabil mortal, cu capul de macadam. (**M. C.**)

● Pe site-ul Ministerului Culturii (www.cultura.ro) există, în partea dreaptă, „calendarul ministrului“. Am făcut clic pe fiecare zi din lunile octombrie şi noiembrie şi mi-a apărut, la toate, textul: „Nu există înregistrări pentru această dată!“. Apoi m-am plictisit şi m-am întors la calendarul meu, mult mai încărcat... (**M. V.**)

● David Cameron, liderul Partidului Conservator britanic, membru al Arts Council, organismul care acordă subvenţii pentru creaţia artistică din Marea Britanie, a spus la una dintre şedinţele consiliului: „Sper să nu acordaţi prea multe burse studentelor lesbiene, cu un singur picior, din Lituania“. Ambasada Lituaniei a protestat. Prea multe, n-ar fi corect. Dar una-două ar merge. (**M. B.**)

● Inscripţie pe un vehicul: *A.B.I.S. Construct.* E un prim pas către casele adînci. (**D. S.**)

● Pe blocul turn de lîngă blocul meu s-a afişat un Stolojan în mărime gigantică, invitîndu-ne la vot. Neutru ziua, gigantul se proiectează luminos noaptea prin jaluzele şi perdele, intră în casă, se lipeşte de pereţi, de televizor şi de mobile. Fiică-mea, care are camera înspre el, zice că, dacă-l trimitem la Bruxelles, poate dormim şi noi noaptea... (**S. S.**)

SĂ AI DOUĂ FEMEI CU UŞILE LARG DESCHISE E UN PRIM PAS CĂTRE LIPSA LOR

● În metrou, am asistat la o discuţie „profesională“ între două femei trecute de 50. Una era „femeie“, cealaltă bonă şi „femeie“. Un timp au vorbit despre obligaţiile fiecăreia, despre aspirator şi cîrpele de praf, despre ce ciorbă au gătit alaltăieri. Apoi, au trecut la bîrfe. Că el nu dă cu zilele pe-acasă. Că ea stă în vîrful patului şi nu face nimic. În România anului 2007, constat că încă nu avem o clasă de mijloc, însă a reapărut peste noapte o „breaslă“ care-mi aminteşte de perioada interbelică. I-aş jigni dacă le-aş spune servitori? Probabil că da, însă după modul în care îşi asumă job-ul pe care îl au, cam asta sînt. (**A. P.**)

Cu ochii-n 3,14

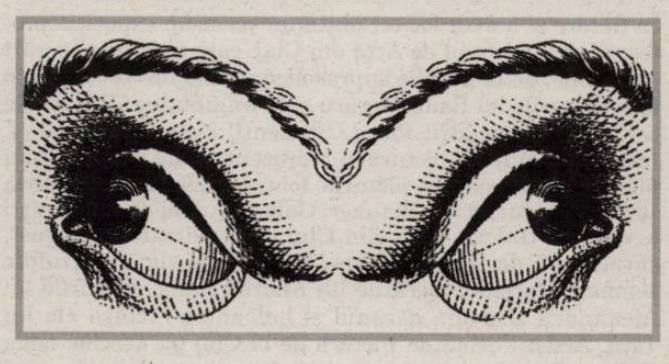

● În Bucureşti, tramvaiele fug de călători. Opresc în staţie şi aşteaptă cu uşile larg deschise pînă cînd se face verde pentru pietoni – pînă cînd, din ambele sensuri, pîlcuri de oameni se năpustesc, cu disperare, spre ceea ce par a fi locuri libere. În momentul în care primul dintre „alergători“ ajunge însă la uşile tramvaiului, vatmanul declanşează comanda de închidere. Înjurături, „urări“ de mamă şi, cîteodată, de copii... Nimic nu are efect. În Bucureşti, tramvaiele nu sînt încă pentru oameni. (**R. T.**)

● Am văzut că s-au făcut în tot oraşul piste pentru biciclete, ceea ce e foarte bine, în ciuda criticilor că nu trebuiau să fie pe carosabil şi aşa mai departe. Numai că n-am văzut niciodată un biciclist pe aceste piste, deşi pînă nu demult se făcea mare caz de lipsa lor. Între liniile galbene circulă numai pietoni. Am pus lucrul acesta pe seama vremii reci, pînă cînd am văzut pe Kiseleff un biciclist rătăcit printre maşini, expus accidentelor, deşi pe trotuar noua pistă galbenă era cu totul liberă. Ceva nu e în regulă. (**A. M.**)

SĂ AI VERDE-N AMOR FĂRĂ CĂLDURĂ LA SANIE E UN PRIM PAS CĂTRE CUVINTELE INUTILE, ÎNAINTE ŞI ÎNAPOI

● Stimaţi concetăţeni, ne plîngem de atîta timp că sîntem o ţărişoară mică şi marginală, căreia lumea nu-i dă atenţia cuvenită. Corect? Corect. Vă anunţ pe această cale că a venit momentul să terminăm cu complexele. Vladimir Voronin, preşedintele Republicii Moldova, ne-a spus-o verde-n *Evenimentul zilei:* „România este ultimul imperiu în Europa!“. Simt cum îmi creşte *selfesteemu'*... (**M. V.**)

● În Suceava, din cauza unor lucrări de subterană, zeci de blocuri au rămas fără căldură în calorifer. Întrebată cum se descurcă, o bătrînă înfofolită pînă la nas ridică din umeri şi încearcă să zîmbească: de ţinut radiatorul e prea scump, maică, aşa că stă şi ea mai mult pe-afară... (**S. G.**)

● Sigur aţi văzut clipul în care copiii se joacă iarna îmbrăcaţi în tricou şi pun roţi la sanie. „Planeta se schimbă. Tu cînd te schimbi?“, spune eco-sloganul. Ei bine, eu vreau să mă schimb – ce trebuie să fac? Probabil, să reciclez, dar unde sînt centrele de colectare? Nu trebuia ca Ministerul Mediului să asigure mai întîi infrastructura şi abia după aceea să bage bani şi în campanii de educare?! Gîndeşte cineva în acest minister? (**M. C.**)

● Valurile unor inundaţii groaznice au ucis 20.000 de gnu în migraţia lor anuală dinspre parcul tanzanian Serengeti spre rezervaţia Masai Mara din vestul Kenyei. Vreo cinci milioane de gnu trăiesc în acel ecosistem Mara-Serengeti. Nu cred că sînt prea copilăros dacă scriu că moartea celor 20.000 de gnu ne afectează cel mai mult pe noi, cei care ne jucăm cu ele de o viaţă, în cuvintele încrucişate (cea mai simplă definiţie: „antilopă din Africa“) şi în *scrabble,* cu G-ul pe triplu şi dublat. (**R. C.**)

● Furia schimbării bordurilor din Bucureşti a ajuns şi la o alee pietonală de pe lîngă parcul Herăstrău. Oare ce borduri inutile va mai schimba primarele nostru? Trebuie să ne socotim totuşi fericiţi că Adriean Videanu a dorit să-şi dezvolte afacerile firmei în direcţia asta. Ce ne-am fi făcut dacă ar fi ales domeniul monumentelor funerare? (**C. P.-B.**)

● Eu cred că Robert Stewart e cel mai mare poet scoţian în viaţă. Acest domn a fost descoperit în camera lui de hotel, pe jumătate dezbrăcat, iubind o bicicletă. Sau, conform spuselor cameristelor indiscrete şi insensibile: „Bărbatul se ţinea de bicicletă şi îşi mişca coapsele înainte şi înapoi, simulînd un act sexual“. Pedeapsa lui va fi anunţată luna viitoare, dar – mă întreb – în baza cărei legi?! A depus bicicleta plîngere? Mă tem că a fost abandonată în camera de hotel să-şi plîngă nenorocul în amor! (**M. C.**)

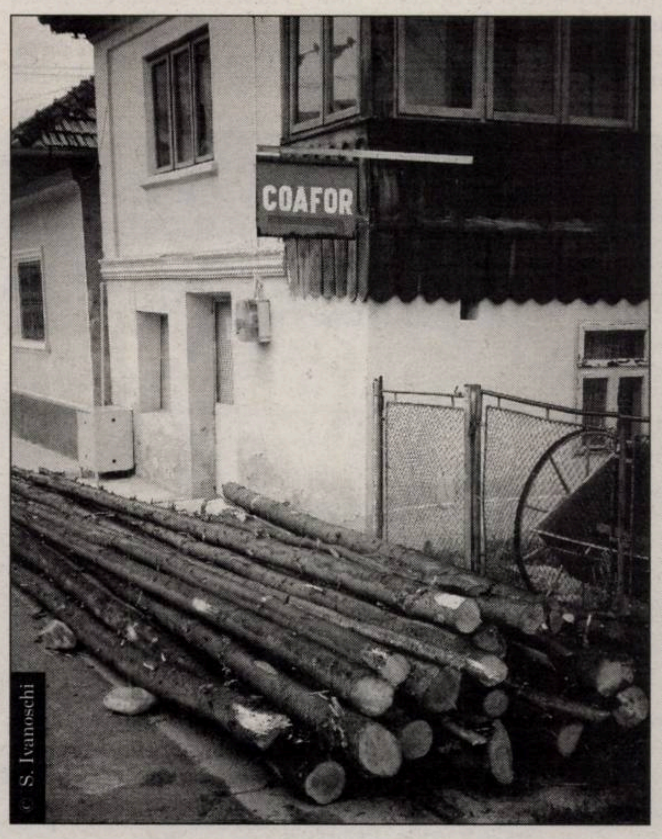

Aron BIRO

Otaku, o mişcare culturală

Recent a avut loc relansarea revistei bilingve *Otaku*, eveniment găzduit la Cluj de simpatica ceainărie japoneză „Yume“, una din locaţiile-chist ale oraşului, care încearcă să acumuleze public prin focalizarea unei anumite categorii de afinităţi, pasiuni şi obsesii culturale. Evident, în cazul „Yume“ e vorba de cele împrumutate din cultura (contemporană) japoneză, inclusiv disciplina descălţatului la intrare şi cazna adaptării coloanei vertebrale la şezutul în jurul mesei fără picioare. *Otaku*, în versiunea românizată *Otac* (pl. *Otaci)*, e unul dintre termenii japonezi cu încărcătură *pulp,* înscriindu-se, sub aspectul rezonanţei, într-o listă care ar mai putea conţine termeni ca *western, zombie, kung-fu, manga* şi, ca să alegem şi un termen din spaţiul naţional, *maneaua*. Popularizat în lumea occidentală de scriitorul cyberpunk William Gibson, sensul peiorativ al termenului a fost asumat cu mîndrie şi apoi distorsionat pînă la a căpăta încărcătura de *logo* al unei mişcări culturale. Într-un mod similar celui prin care expresia *pulp fiction* a evoluat de la simbol al literaturii de consum la titlul unui film premiat la Cannes, ori felul în care Andy Warhol a inventat pop-art-ul din nimic, *Otaku* ajunge la români după numeroase drenări semantice, evoluînd de la autism fetişist la elitism fetişist. Pînă la urmă, ceea ce animă mişcarea Otaku românească este o formă pasională a consumerismului, o cultură a hobby-ului alimentată de tendinţe promovate de japonezi – colecţii *urban toys,* folosirea compulsivă a Internetului (mecanismul esenţial de promovare a mişcării), fenomenul *manga,* filme *horror* cu fantome şi chiar forme benigne de *Celebrity Worship Syndrome,* un mic capitol la care am reuşit să le-o luăm înainte.

A argumenta împotriva Otaku înseamnă a invoca necesitatea confruntării cu realitatea, orientarea spre actualităţile societăţii, eventual îmbrăţişarea divertismentului media local, criterii împotriva cărora astfel de mişcări apar în mod ostentativ. O dilemă mai interesantă ar fi în ce măsură România e pregătită să asimileze o „epidemie“ specifică societăţii informaţionale, gestionabilă abia la un nivel de maturitate culturală în care s-a ameliorat rezistenţa faţă de nou şi idolatrizarea cotidianului. Probabil pe asta se bazează şi iniţiative precum revista *Otaku* şi ceainăria „Yume“, în încercarea de a săpa o nişă a divertismentului încă neafectată de politic, corporatism şi felurite foruri culturale naţionale.

Daria GHIU

Artiştii sînt îngeri!

Cu ocazia Academiei de Toamnă „Europa Artium“ (ajunsă la ediţia a şasea), la Universitatea de Artă şi Design din Cluj, profesori, teoreticieni ai artei, filozofi şi jurnalişti culturali au problematizat, timp de patru zile, relaţia fragilă pe care arta o are cu societatea, cu politicul, precum şi mutaţiile petrecute la nivelul obiectului artistic. Au fost invitaţi Markus Lüpertz, Walter Smerling şi Chantal de Smet, iar în ziua dedicată „întîlnirilor europene“, organizată în colaborare cu Centrul Cultural Francez, pe lîngă filozofi şi profesori ai Universităţii „Babeş-Bolyai“, au fost invitaţi şi profesori, filozofi şi artişti din Franţa.

Markus Lüpertz este rectorul Academiei de Artă din Düsseldorf, una dintre cele mai prestigioase şcoli de artă din Europa. Cunoscutul artist Joseph Beuys (ale cărui uimitoare lucrări ne-au arătat, pe viu, că plastica e un proces evolutiv, continuu, nicidecum static, aşa cum este adesea perceput de către societate) a fost student al acestei academii, iar acum este şi profesor. Ascultînd discursul lui Lüpertz de la „Europa Artium“, devine evidentă influenţa lui Beuys. Artistul nu provoacă – ne spune Lüpertz –, el nu luptă cu societatea, ci e singurul care o pune în valoare, o activează, ne arată cît de inteligentă este. Fără artişti, societatea ar dispărea, nu ar mai fi vizibilă. „Artiştii sînt îngeri“ – adaugă Lüpertz –, ei sînt ochiul societăţii, iar ca societatea să existe, trebuie să-i accepte. Iar „acceptarea este dragostea“, aceeaşi dragoste pe care Beuys o considera „punctul-sursă al fluxului vital“, sursă de căldură socială, modelatoare a obiectului artistic.

La „Europa Artium“ am făcut cu toţii şcoală, în forţă, intensiv, alături de studenţii şi profesorii facultăţii clujene. În fiecare zi a avut loc cel puţin un vernisaj: expoziţia profesorilor, la Muzeul de Artă din Cluj, care a adunat lucrări eterogene, de la pînzele suprasolicitate ale lui Victor Ciato la sculpturile lui Radu Moraru şi la fragilitatea „Bucăţii de cer“ a lui Alexandru Păsat. Studenţii s-au „arătat“ şi ei, într-o expoziţie de pictură şi o prezentare de modă. Mi-au plăcut, în mod special, picturile Ioanei Popa, ale Anei Maria Iacob şi ale lui Istvan Betuker. Galeria Anaid din Bucureşti a venit la Galeria Ataş din Cluj cu „Delirium Tremens“, curatoriată de Diana Dochia. Psihedelice sînt fotografiile semnate Harem6, lucrările lui Andras Szabo, picturile lui Alexandru Rădvan, desenul şi baloanele închise ale lui Tara. Artiştii Şcolii de Pictură de la Cluj au deschis noua Galerie Preview într-o expoziţie care trasează liniile unei şcoli: tonuri calde, culori şi fiinţe discrete, deseori fără chipuri, titluri dure, provocatoare. Sînt pînze lipsite de violenţa culorii (cu excepţia miniaturilor Oanei Fărcaş), care trec voit discret prin faţa ochilor, dar care, în acelaşi timp, alarmează. Este vorba de lucrările lui Ioan Sbârciu, Mircea Suciu, Kudor Duka Istvan, Marius Bercea, Victor Răcătău.

Ca o concluzie, presa ar trebui să redea legătura artei actuale cu societatea, incluzînd-o. Despre rolul jurnalistului cultural şi despre investiţiile în capitalul cultural s-a vorbit la masa rotundă din ultima zi. Vernisajul expoziţiei „H'artcore“ – nerecomandată persoanelor sub 18 ani – a Galeriei H'art din Bucureşti a încheiat cele patru zile de Academie. Artişti: Roman Tolici, Gili Mocanu, Mircea Suciu şi Dumitru Gorzo. E desuet să vorbim de pornografie în lucrările lor. Acceptarea e cuvîntul-cheie.

Gina ŞERBĂNESCU

Corpul, construct cultural

La sfîrşitul lui octombrie a avut loc a doua ediţie a Explore Dance Festival, organizat de Asociaţia Culturală Artlink. Dacă prima ediţie a avut ca temă „feminitatea“, tema aleasă pentru anul acesta a fost „identitatea“. Festivalul s-a desfăşurat în trei locaţii: Centrul Naţional al Dansului, Teatrul Naţional „I.L. Caragiale“ şi Teatrul Odeon.

Un act artistic din sfera dansului primea statutul de creaţie coregrafică numai dacă în cadrul lui se manifesta o motricitate accentuată. Non-mişcarea, aferentă şi unor canoane estetice străine dansului academic, nu putea intra într-un registru coregrafic autentic. Odată cu schimbarea canoanelor estetice în dans, odată cu pătrunderea pe terenul artei coregrafice a interogaţiilor generate de paradigme antropologice, sociologice sau psihologice, discursul coregrafic începe să se poarte în jurul corpului, înţeles nu ca realitate fizică imediată, ci ca un construct cultural. Modul în care un individ se raportează la propria realitate corporală va avea ecouri în structura lui identitară, eul său va fi inevitabil modelat de această relaţie. Prin extrapolare, acelaşi lucru se petrece şi la nivelul comunităţilor. Corpul, aşa cum este el constituit în imaginarul colectiv, va fi, astfel, şi un factor esenţial în construcţia identităţii unei comunităţi.

Conceptul identităţii a fost supus interogaţiei prin diverse modalităţi coregrafice: identitatea ancorată în spaţiul public, configurat în conformitate cu anumite convenţii *(Mister K,* coregrafie şi interpretare Osman Kassen Khelili, Franţa); identitatea văzută prin prisma istoriei personale, în încercarea de a şterge graniţa dintre factorul alienat, individul, şi cel care alienează, spaţiul public *(Retrospective Exhibitionist,* coregrafie şi interpretare Miguel Gutierrez, SUA, *Sad Sam,* coregrafia şi interpretarea Matija Ferlin, Croaţia); identitatea elaborată prin raportarea la celălalt, asimilat, paradoxal, prin modalităţi ce intră în registrul vizualului şi identitatea construită prin relaţionarea cu celălalt ca realitate kinestezică *(Good News,* coregrafia şi interpretarea Triin Reeman şi Silver Elvest, Estonia; *Couple-like,* coregrafia şi interpretarea Keren Levi şi Ugo Dehaes, Olanda); identitatea construită în funcţie de contextul istoric al României de azi *(B 26 Dans,* coregrafia şi interpretarea Andreea Novac); identitatea ca regîndire a prezenţei manifestată prin tensiunea dintre iluzie şi concret *(Show,* coregrafia Alexandra Pirici, interpretarea Mădălina Dan); identitatea fixată în spaţiul memoriei ca loc de reconstrucţie *(No Memories,* coregrafia şi interpretarea Ana Cătălina Gubandru); identitatea ipostaziată prin regîndirea statutului spectatorului, atît prin prisma participării la actul artistic, cît şi prin interogarea corpului ca substanţă onirică *(dreams.land,* coregrafia Cosmin Manolescu, interpretarea Camille Mutel şi Litsa Kiousi).

Avînd în vedere importanţa pe care corpul o are atît pentru constituirea identităţii, individuale sau de grup, cît şi pentru arta dansului, tema aleasă pentru recent încheiata ediţie a Explore Dance Festival a fost una dintre cele mai fericite.

PUBLICITATE

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 198 ● 22-28 noiembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIŢIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEŞU

Andrei Pleşu
„Note,
stări, zile“

pagina **3**

Radu Cosaşu
„Puseuri
de toamnă“

pagina **16**

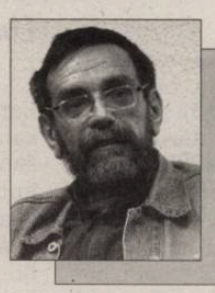

Andrei Cornea
pe Divanul
Dilemei vechi

paginile **20-21**

CONDIŢIA POSTCOMUNISTĂ

„Ceea ce trebuie să ne indigneze şi să ne neliniştească nu este faptul că a putut să existe comunismul, ci, mai degrabă, faptul că putem să renunţăm cu atîta uşurinţă la a ne întreba de ce a existat aşa ceva.“

JEAN-LUC NANCY

5 948467 000155 47

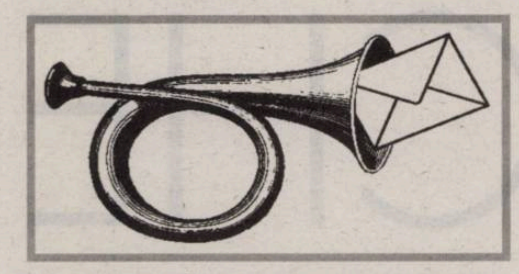

Nr. 194: *„Cum ajunge cultura la public“*

„Palpitul sălii...“

Aş avea ceva de adăugat despre modul în care cultura ajunge la public. La filmul lui Cristian Mungiu *432* am fost în sală (da, avem sală de cinema) 18 spectatori. Casieriţa ne-a spus că au fost într-o zi 35, o clasă de elevi. Asta în condiţiile în care se proiectează filme 3 zile pe săptămînă. Filmul prezintă o problemă veche de cînd lumea – aceea de a deveni sau a nu deveni mamă, hotărîre pe care o femeie o ia de obicei în acord cu sine, fără ca partenerul să aibă ceva de spus. De fapt, nici nu doreşte să se amestece în astfel de probleme. Am scăpat în acest film de veşnicele probleme ale homosexualilor şi lesbienelor. Mult mai puţin frecvente decît s-ar crede. Mă temeam de scenele tari, dar regizorul le-a rezolvat cu graţie şi discreţie. Cîndva, problema a fost tranşată invers în filmul *Dreptul de a te naşte*. Oricum, nu există dorinţa de a vedea un film la cinematograf şi de mult românii nu mai ştiu ce înseamnă palpitul sălii şi ţinutul respiraţiei în momentele tensionate. Mare păcat.

În biblioteca oraşului există o *Enciclopedie a Văii Trotuşului* scrisă de un profesor din zonă, pe baza unei munci migăloase cu documente scoase din arhivă. Am răsfoit-o cu plăcere şi interes. Nu părea prea uzată de folosinţă îndelungată.

În oraş, există şi realizează un fel de filme documentare nişte drumeţi pasionaţi. Ei au scris şi o carte despre împrejurimile montane ale oraşului nostru. Filmele sînt proiectate în amfiteatrul bibliotecii municipale. Aflăm astfel că frumoasele flori din zona montană (aici referinţele sînt şi la Piatra Craiului) sînt toxice aproape toate. Prelucrate într-un mod adecvat au, dimpotrivă, proprietăţi curative. S-a vorbit astfel despre brînduşe, orhidee, ranunculus (piciorul cocoşului). Aceste filme sînt şi amuzante, pentru că autorii posedă un remarcabil simţ al umorului. Întristător şi incredibil (deşi s-a anunţat prin afişe), în sală au fost puţini spectatori.

Cultura vine spre public. Ca să ajungă, rămîne ca şi publicul să vină spre cultură. S-o placă cît de cît, şi aici ar fi multe de spus...

Maria NICULESCU
Oneşti

Actualităţi

Un proaspăt „capitalizat“

Noţiunea de vară implică mai nou răbufniri frenetice pe discotecile litoralului sau pierderi infinte de vreme în concedii sau vacanţe. Dacă admitem acest substrat, anul acesta eu nu am avut vară. În afară de geamurile mari ale instituţiilor în care dădeam tot felul de examene, prin care cele 35 de grade de cod galben penetrau clocind haine, vara trecută nu mi-a spus mare lucru. Bacalaureatul, admiterea, „datul de carnet“ – cum poreclim examenul auto, toate acestea au fost acompaniate de strămutarea Braşov-Bucureşti. În aceste condiţii, mai apropiate de asceză decît de implicaţiile unei veri obişnuite, mi-a picat în mînă *Dilema veche*.

Într-una din pauzele de cărat calabalîcul domestic (asta se întîmpla pe la sfîrşitul lunii iunie), i-am zis chioşcarului să-mi dea „dom'ne şi dilema asta veche să văd io aşa ce-o fi de capul ei! Cît face?“. Atracţia a fost instantanee. Între cîteva poze cu prioritate de trecere din cartea de chestionare şi cărţile obligatorii de teorie literară, „băgam“ o „Europa dumitale“ sau citeam sadic doar intro-ul dosarului dilemei principale. Nu apucam să citesc tot, dar luam ca pe un premiu înainte de culcare partea „Cu ochii-n 3,14“. Mă amuzam teribil şi o fac în continuare. Dar să revenim. Pe cînd toate aceste infuzii culturale şi educaţionale îmi condamnau pe veci speranţa unei veri „normale“ *(a se citi nepăsare şi linişte, nu „vara manelelor“, „distracţie şi shopping“* n.a) – am luat contact cu Bucureştiul. Am luat contact cu „decît-ul“ folosit în propoziţii afirmative, cu fructele „dă pă“ şi „du pă“ masă, dar şi cu parcurile imense sau Muzeul Ţăranului Român. Mi-au „gîghilat“ urechea, precum pedagogului, manelele pieţei de vizavi, limbajul „dă cartier, frăţioare“, dar şi Rolling Stones sau, prin august, Tori Amos. Mă simţeam provincial în „capitalismul“ lui Caţavencu, simţeam că sar peste liniile de tramvai să nu mă curentez, deşi nu făceam aşa.

Locuiesc în continuare în cartierul Titan. Strada, blocul sau alte detalii sînt inutile, căci acest cartier este o mare comunitate. Este un tot, o masă omogenă de motive pentru care să îţi revii în fire dacă vii din exterior. Baza? Punctul de plecare pentru această uşurare, cum că n-ai venit de la ţîţa vacii, de oriunde ai fi aterizat? Sînteţi gata? Vă rugăm, scoateţi capul pe geam. Acea adunătură ce seamănă mai degrabă cu rămăşiţele tragice ale unor diluvii, acel pîlc ce poate fi cu uşurinţă numit smîrc este, în spatele blocului, terasa casei scării. G. Călinescu ar fi punctat arhitectonic fiecare detaliu de structură, eu nu pot. Este o terasă, un acoperiş, bucată mare de beton care acoperă sora mai urîtă a intrării principale, respectiv intrarea „prin spate“. Fiind ferită de uz frecvent, neoficială şi închisă neofiţilor, fără responsabilităţile faţadei, acoperişul săracei intrări a fost reorientat din punct de vedere al finalităţii. Aveţi un pic de pîine cu pateu pe care copilul pur şi simplu nu mai vrea s-o termine? Cîteva linguri de piure v-ar înfunda chiuveta sau murdări găleata de gunoi? Punga în care au fost împachetate absorbantele nu-şi mai găseşte nici o utilitate? Folosiţi cu încredere acoperişul casei scării. Cutii goale de lapte inoperante, pătrate, care ar ocupa un loc prea mare în punga de gunoi vor plana cîteva etaje. Din contră, conserva de ton va fi asemenea unei rachete aer-sol. Roşii bătute de soartă, stropşite într-o parte şi suspecte de alte alea vor fi declarate imposibil de ingerat şi azvîrlite fără remuşcări. Toate, în vuietul pe care, o dată la două-trei zile, o ciorbă veche îl face aterizînd de la ultimu'.

Întotdeauna m-am întrebat şi în continuare aş vrea să aflu care o fi raţionamentul. De ce un CD prea zgîriat sau cutiile subţiri şi delicate ale deodorantelor feminine se revoltă concomitent şi refuză depozitarea într-o banală pungă, făcînd (la propriu) corp comun pe terasa casei scării? Greu de spus. La un moment dat, am vrut să scriu un afiş rezonabil şi conciliabil prin care să îndrum colocatarii spre calea cea bună. Ajuns jos, unde urma să-l plantez, am văzut că deja exista unul cu aceeaşi idee principală. În dimineţile cînd mă trezeam cu o lingură de tocăniţă pe pervaz (ah, am uitat, stau la etajul întîi cu vedere în spate, iar, firesc, unii începători mai şi ratează) îmi venea să ies pe geam să le zic „nu mersi, frăţioare, am mîncat fulgi cu lapte!“. Le uram cantitatea de deşeuri depozitate necorespunzător în tumori cerebrale sau azvîrlirea sinelui, din puterea obişnuinţei.

Într-o dimineaţă de septembrie, proaspăt şofer, admis şi deplin strămutat, mă duc pînă în piaţă unde noul meu chioşcar îmi ţine zilnic „un sport, un gînd şi-un jurnal“. Era joi. I-am cerut şi *Dilema veche*. Eram în singura mea săptămînă liberă, 7 zile fix între ultimul examen şi începerea cursurilor. Printre altele (acum, cu răbdare, mîncam cap-coadă) am dat peste un articol numit „Vecinătăţi improbabile“ al unui domn Ciprian Mihali. Iată ce îmi spunea, într-o încercare de a încadra filosofic conceptul de „vecin“, domnul Mihali: „vecinul este mărturia vie şi discretă a precarităţii vieţii individuale“. Am surîs, l-am luat de braţ prietenește şi i-am arătat viermişorii mici care colcăiau „pă“ un oscior „dă“ pui, şi toate celelalte gunoaie „du pe“ terasă. În spatele meu, Noica urla: „Noi nu mai vrem să fim eternii săteni ai istoriei!“.

Octav POPA
oktasnd2005@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Oportunism şi adaptare**
- **Mai avem dileme?**

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU

CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU

TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.800 de exemplare

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Note, stări, zile

Chișinău, 1991

Cum putem avansa către o „confederație culturală“? Uneori, interlocutorul de peste Prut se ascunde sub candoare lirică și tragism („Sîntem niște copii cu inima în afară – spune Grigore Vieru. Trebuie să o reașezăm la locul ei“). Aportul românesc e simultan dorit și temut: „Dați-ne cu linguriță, cum dai bolnavului, nu cu polonicul“. „Nu putem asimila cu toptanul“. Cineva mi se plînge de nivelul general al vieții intelectuale („sîntem la genunchiul broaștei“). „N-am trecut de Bolintineanu“ – îmi spune altcineva. Stau de vorbă cu oameni cît se poate de realiști: știu ce le lipsește, știu ce vor. (Dincoace, nu sîntem la fel de lucizi și de exacți.) E acută necunoașterea limbilor străine. Un tînăr scriitor analizează raportul dintre socialismul victorios și alunecarea în provincial și marginalitate. Ideologia provincializează. „Noi ce să vă dăm? N-am vrea să fim mereu cei care cer.“ „Să ieșim în lumea largă?“ – ricanează cineva. „Dar trebuie mai întîi să ne regăsim pe noi înșine. Cînd nu te-ai așezat încă în național, e o fudulie să vorbești de universalitate.“

Toamna, 1969

Paul Evdokimov, *Les âges de la vie spirituelle*: „A fi inteligent în ziua de azi înseamnă a înțelege tot și a nu crede în nimic“. Tarele epocii contemporane: ireligiozitatea și religiozitatea perimată. „Lumea marxistă evacuează ființa lui Dumnezeu, dar pretinde să-i preia toate atributele.“ Simone Weil: „Epocii noastre îi trebuie de o sfințenie care să aibă geniu“. Evdokimov: „Cuvintele sînt, azi, deshidratate“. „În vremea noastră, asceza trebuie să constea din repaos impus, exercițiul calmului și al tăcerii (periodice sau constante), (...), facultatea de a te retrage pentru rugăciune și contemplație... Asceza înseamnă mai ales a înțelege prezența altora. (...) Dintr-o mentalitate penitenciară, asceza trebuie să devină o terapeutică preventivă.“ Trei chipuri ale Răului: parazitismul, impostura, parodicul. Sf. Isaac Syrul: „Cel ce se vede pe sine așa cum este e mai mare decît cel ce învie morții“.

Mai, 1974

Seminar Hegel cu dl Noica (Prefața la *Fenomenologia spiritului):* „Ființa“ în accepțiunea filozofică e monolitică, în loc să fie orchestrală. Nu include dezordinea și precaritatea. Nimeni nu descrie organizat *dezordinea* lumii ființei. Ființa nu e liniștită: e una a polifoniilor, a compunerilor. Filozofia o simplifică nepermis de mult, asumînd postura lui Dumnezeu, Cel care știe legile universului, pentru că le-a creat. Dar trebuie știut cum se pot *încurca* legile! (Ceea ce e mai curînd competența lui Noe...)

Nefilozofii (de pildă englejii) încep întotdeauna cu un exercițiu analitic: analizez și văd că... Filozofia începe cu o sinteză, pe care o desfășoară *ulterior*. Gabriel: „Dar cum ajungi la această sinteză originară?“. Dl Noica: „Explică-mi cum te-ai îmbătat!“.

Cracovia, noiembrie 1981

Un spectacol de neînchipuit în România. Sărăcie decentă și ingenioasă (Hotdogs cu varză și ciuperci...) Nimeni nu bombăne. Starea de necesitate nu provoacă nici panică, nici resemnare. Un soi de tăcere organizată impregnează strada și instituțiile. La cafenele găsești presa occidentală la zi. Cetățenii polonezi călătoresc în țările socialiste doar pe bază de buletin. Peste jumătate din populația activă a țării e angajată în acțiunile „Solidarității“, care au, în fond, un caracter cvasi-oficial. Există xerox-uri publice. Milioane de oameni sînt disciplinați și orientați eficace prin autoritatea catolicismului. Viața artistică e intensă și curajoasă. Seara, sînt invitat să văd *Omul de fier* al lui Wajda. Într-o pivniță, o expoziție are drept *motto* o frază din Chuang-tse: „Toată lumea știe la ce sînt bune lucrurile utile, dar nimeni nu știe la ce sînt bune lucrurile inutile“. Vizită la Andrzej Lukasiewick: „Cel mai mult îmi place să beau ceai și să pictez. Dar dacă trebuie să merg la război, merg la război“. În atelierul lui Andrzej Dluzniewscy: „Ce spectacol frumos e un beat în timpul prohibiției...“ Stăm de vorbă despre criza contemporană a artei. Dar nu e mai curînd criza *comentariului* de artă? Artiștii tatonează o zonă pentru care nu există, încă, un alt limbaj în afara tatonării lor. Pînă mai ieri, ceea ce spuneau cu mijloacele lor se putea spune și altfel. Acum nu se mai poate spune decît în felul în care o spun ei.

ținerea de minte

„Eram cu o lună înainte de plecare, cred. Casa era goală, am vîndut mobila. Trebuia să eliberezi apartamentul, să-l «vinzi» statului. Mai aveam televizorul. Era vîndut, dar cerusem cumpărătorului să mi-l lase pînă la plecare. Hania era plecată cu copiii la plimbare, iar eu, pasionat de fotbal, urmăream un meci de importanță capitală, România-Ungaria, îți dai seama. România nu reușise pînă atunci niciodată să învingă Ungaria, iar acum era un meci de calificare, iar România avea în sfîrșit o echipă foarte bună. Era un meci foarte dramatic și foarte echilibrat, eram singur acasă, aveam în buzunar pașaportul de plecare. Mă uitam la meci și la un moment dat mi-am dat seama în ce postură sînt. Partida era foarte tensionată și mie îmi tremurau mîinile de emoție, atît de mult doream ca România să cîștige acest meci. Am pierdut cu 2-1. Și mă gîndeam îngrozit: dacă eu mai tremur pentru echipa României, cum am să mă adaptez în altă lume, altă țară, altă limbă, chiar dacă e țara evreilor, chiar dacă am familie acolo. Va fi îngrozitor. Parcă am avut deodată revelația cît sînt eu de legat de țara asta dacă și un meci de fotbal mă afectează atît de puternic.“

(Leon Volovici, *De la Iași la Ierusalim și înapoi*, Editura Ideea Europeană, 2007)

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Palizi și dezorientați

Privită în ansamblu, campania pentru alegerile europene e palidă și meschină. Niscaiva afișe și panouri pe străzi, ceva emisiuni la televizor, site-uri și bloguri – mă rog, „canalele de comunicare“ obișnuite în asemenea situații. Dar prin „canale“ nu trece mai nimic semnificativ și, mai ales, mă tem că foarte puțină lume e atentă la ce și cum se spune despre europarlamentare.

E adevărat, tema referendumului „acoperă“ parțial discuția despre alegeri, dar vocile sînt, oricum, slabe, în timp ce urechile alegătorilor sînt asaltate de veșnicele noastre zgomote de fond (răfuielile interne ș. cl.). Cît despre mesajele partidelor și candidaților, sînt în general lipsite de pregnanță: sînt greu de individualizat, mai toată lumea pare a spune „votați-mă, pentru că o să mă duc la Bruxelles și o să fac treabă bună pentru țărișoară“. Cam așa a fost și în celelalte țări din Estul și Centrul Europei care au aderat la UE: campanie palidă, candidați fără un profil distinct, teme de discuție nerelevante. Și nici în unele țări cu vechime în UE campania pentru euroalegeri nu e întotdeauna ceea ce ar trebui să fie: se discută mai ales subiecte naționale, se cîștigă sau se pierd voturi în funcție de felul cum candidații abordează chestiuni care îi sensibilizează pe alegători; iar acestea sînt, cel mai adesea, legate de domenii precum educația, sănătatea, șomajul, siguranța publică, iar nu de *acquis*-ul comunitar. Numai că, în alte țări, mai există și altceva: măcar în anumite cercuri, are loc și o dezbatere substanțială despre temele europene, despre viitorul Uniunii, despre raporturile dintre parlamentele naționale și Parlamentul European, despre identitatea și cetățenia europeană și altele asemenea. Evident, acestea nu sînt subiecte „pentru mase“, nu fac audiență în *prime-time,* dar *există* în societate, îi preocupă măcar pe (unii) politicieni, pe intelectuali ori pe reprezentanți ai societății civile. La noi, mă tem că o asemenea preocupare există în cercuri extrem de restrînse, și chiar și aceia – puțini – care ar avea ceva de spus nu au un spațiu de dialog. Sau nu reușesc să și-l construiască. În alte țări europene, acest spațiu a fost creat, în timp, de elitele politice și intelectuale și a generat dezbateri interesante. Găsesc, de pildă, într-o carte recent apărută, scrisă de un expert în problematica europeană, Adrian Liviu Ivan (universitar clujean), o remarcabilă sinteză a modului în care a evoluat „ideea de construcție europeană“ de la proiectul lui Jean Monnet pînă în zilele noastre *(Statele Unite ale Europei. Uniunea Europeană între interguvernamentalism și supranaționalism,* Institutul European, 2007). Autorul are meritul de a reuși să scrie limpede și „pe-nțeles“ despre întregul hățiș de documente și tratate europene, îmbinînd perspectiva istoricului cu aceea a analistului. Din „narațiunea“ sa, se desprinde disputa pasionantă între cele două mari „ipoteze“ ale construcției europene: cea federalistă și cea interguvernamentalistă. În timp, elemente ale proiectului federalist (precum moneda unică, un sistem juridic comun ș.a.) care inițial păreau „scandaloase“ și au fost respinse de unele state și guverne, au ajuns în documentele UE și au fost puse în practică. Dar traiectoria lor – deloc simplă – de la ipoteze aproape utopice pînă la realizări practice a fost, în bună parte, rodul disputelor argumentate, al proiectelor perfecționate din mers și adaptate la „starea societății“. Au existat voci pregnante – oameni de stat, experți, intelectuali – care au susținut una sau alta dintre căi. La noi, astfel de dispute aproape că nu au existat, din 1990 încoace. Are dreptate autorul atunci cînd constată că noi mai degrabă am „reluat“ un stadiu anterior al dezbaterii: „Dezbaterea ideii europene în România după căderea comunismului aduce în prim-plan dihotomia *autohtonism* versus *europenism,* exagerîndu-se mitul unei Românii interbelice democrate proeuropene. Îndeosebi discursul intelectual a fost asemănător perioadei dintre cele două războaie mondiale“. Prin urmare, nu au existat autori care „să abordeze foarte curajos fenomenul *federalismului* și *constituționalismului* european“. Și din această cauză, România devenită membră a UE este absentă

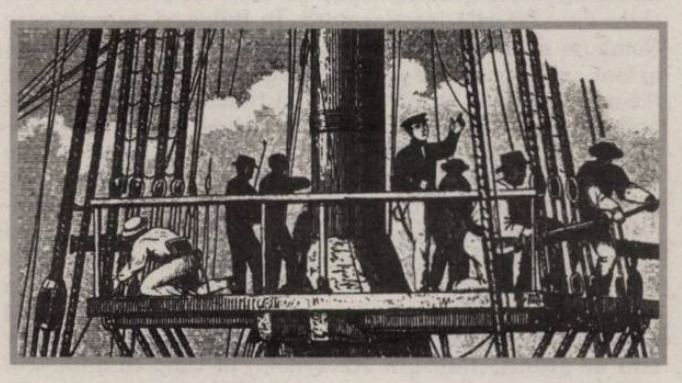

din dezbaterea europeană. Din nou, nu pot decît să împărtășesc scepticismul lui Adrian Liviu Ivan, care consideră că România are de ales între a deveni „un actor major al reformei instituționale a UE“ sau „a rămîne un stat marginal“ și conchide: „Insistența discursului guvernamental pe identitatea națională și pe maximizarea intereselor economice într-o așazisă «strategie de post-aderare» încropită în grabă, fără contribuția tuturor actorilor naționali, locali, regionali, academici, economici etc., ne arată perspectivele sumbre ale unei Românii dezorientate“.

PUBLICITATE

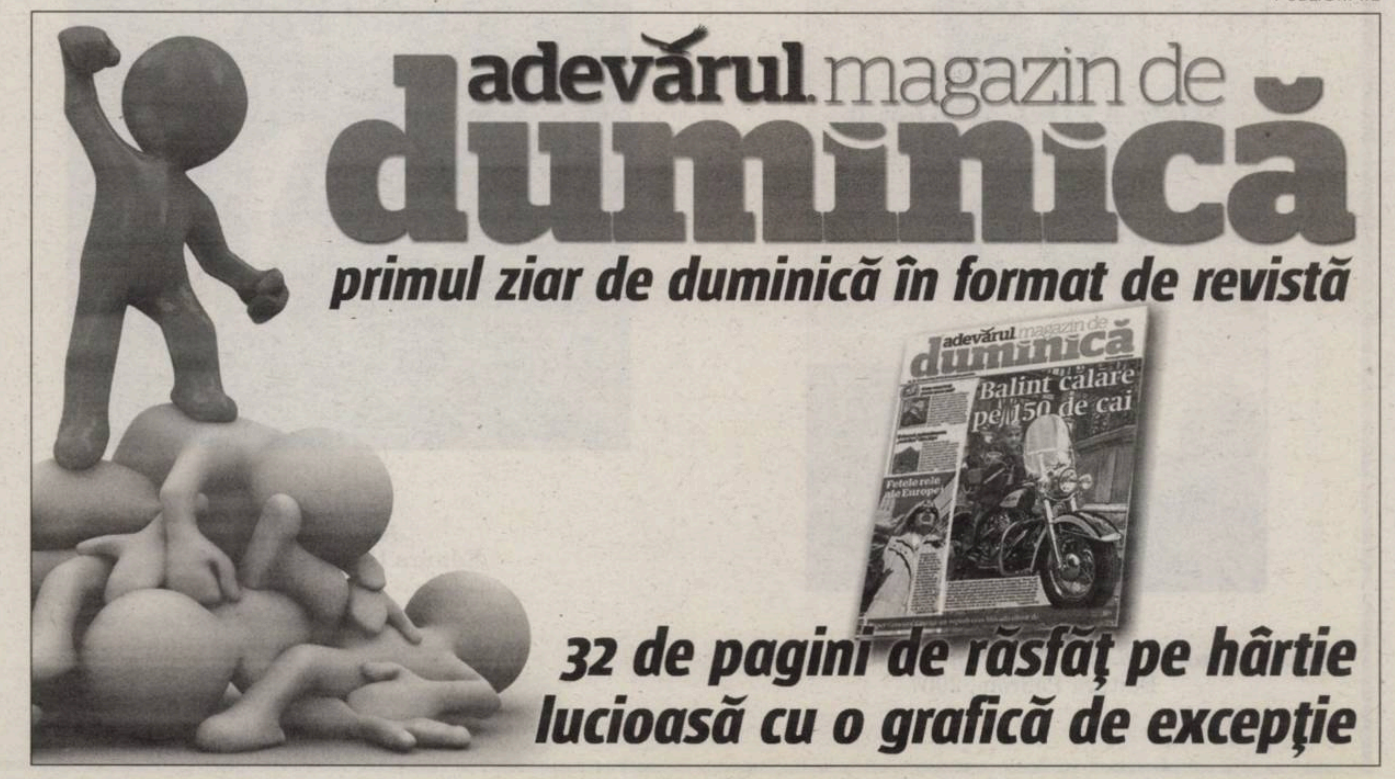

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Nu trageți în diplomați

De la mijlocul săptămînii trecute, relaţiile româno-americane fac obiectul a numeroase analize, comentarii şi reacţii. Totul a început de la o declaraţie critică a ambasadorului american la Bucureşti, Nicholas Taubman, îngrijorat de propunerile de modificare a Codului Penal şi a celui de Procedură Penală, modificări „îngrijorătoare pentru români şi prieteni ai României". Au urmat luările de poziţie ale politicienilor români, cea mai vehementă fiind cea a lui Bogdan Olteanu, care a spus că „aici, legile sînt făcute de români", subliniind, în acelaşi timp, că în România, modul în care Nicholas Taubman a ajuns ambasador ar fi considerat drept corupţie. Olteanu se referea la faptul că Taubman a fost unul dintre finanţatorii Partidului Republican.

Într-o ţară în care retorica e la mare preţ, schimbul de replici nu putea rămîne necomentat. Din nefericire, puţine analize s-au axat pe fondul problemei, adică pe modificările aduse celor două coduri. Cei mai mulţi comentatori au argumentat vorbind fie despre dreptul unui ambasador de a critica atît de deschis ţara în care se află, fie despre reacţia lui Bogdan Olteanu. Tînărul preşedinte al Camerei Deputaţilor a fost ţinta unui val de acuzaţii, reproşîndu-i-se de la ignoranţa cutumelor diplomatice, pînă la antiamericanism primar.

Fără a merge atît de departe ca Bogdan Olteanu, premierul Călin Popescu Tăriceanu a ţinut doar să remarce că în nici o ţară europeană ambasadorul altui stat nu a făcut comentarii ca Taubman. Ei bine, nu e aşa. Ambasadorii americani au, în general, reputaţia unor oameni care nu tac, chiar dacă îşi irită interlocutorii. În Bulgaria, ţara cu care România este comparată des, ambasadorul american s-a arătat „preocupat" de sistemul judiciar. Declaraţia a fost făcută în această primăvară. Anul trecut, în Polonia, viceambasadorul Kenneth Hills l-a criticat pe viceprim-ministrul Roman Giertych, spunînd că „atitudinea sa faţă de prezenţa americană în Irak a stîrnit o reacţie puternică de dezaprobare în Guvernul american". Răspuns prompt al viceprim-ministrului: „Declaraţia vice-ambasadorului aminteşte de timpurile negre în care politica poloneză era aservită puterilor străine". Presa de la Varşovia s-a întrecut în critici la adresa diplomatului american, acuzîndu-l de lipsă de discernămînt, ambasadorul a fost convocat la prim-ministrul de atunci, Jaroslaw Kaczynski, în timp ce ministrul Apărării a denunţat „obişnuita aroganţă americană". Ironie a sorţii, toate acestea se întîmplau în 2006, perioadă în care Polonia era percepută drept cea mai filoamericană ţară din fosta Europă comunistă.

Exemplele continuă: în luna aprilie a acestui an, ambasadorul american la Roma, Ronald Spogli, supărat pe Guvernul din Peninsulă care modificase legea de privatizare a Telecom Italia, împiedicînd astfel preluarea de către americanii de la AT&T, a criticat Italia – „o ţară cu reguli imprevizibile". Răspunsul, fin, al Ministerului italian de Externe: „Ar fi injust să se creadă că iniţiativele guvernului nostru au drept obiectiv să ridice obstacole în faţa investiţiilor străine. Modelul economic european este însă puţin diferit de cel liberal, anglo-saxon. În Europa, vorbim despre economie socială de piaţă, în care Statul asigură un echilibru". Tot despre diferenţele de cultură şi de legislaţie dintre Europa şi SUA a vorbit şi Bogdan Olteanu, numai că în alţi termeni.

În fine, în Turcia, ţară care nu e membră a UE (dar se află pe lista candidaţilor), ambasadorul american Eric Edelman s-a arătat nemulţumit de vizita pe care preşedintele turc se pregătea să o facă în Siria, ţară aflată pe „axa răului". Criticat puternic de mass-media turcă, ambasadorul şi-a încheiat mai devreme mandatul, demisionînd în vara lui 2005, oficial „din motive personale".

În concluzie, ambasadorii americani comentează legislaţia ţărilor în care se află, vorbesc deschis atunci cînd estimează că interesele americane sînt ameninţate, nu se sfiesc să facă remarce pe marginea orientărilor de politică externă. La fel ca ei procedează uneori şi britanicii, aliaţii şi susţinătorii SUA în marile dosare internaţionale. Diplomaţiile din Europa Continentală acţionează diferit, preferînd să transmită mesajele critice pe canalele obişnuite, canale care exclud folosirea presei. Diplomaţiile americane şi britanice se exprimă, prin tradiţie, mai direct (ceea ce nu înseamnă neapărat că sînt şi mai eficace). Chiar dacă unii spun că e vorba de aroganţă, această tradiţie ar trebui cunoscută înainte de a da răspunsuri muşcătoare, exasperante şi, pînă la urmă, inutile.

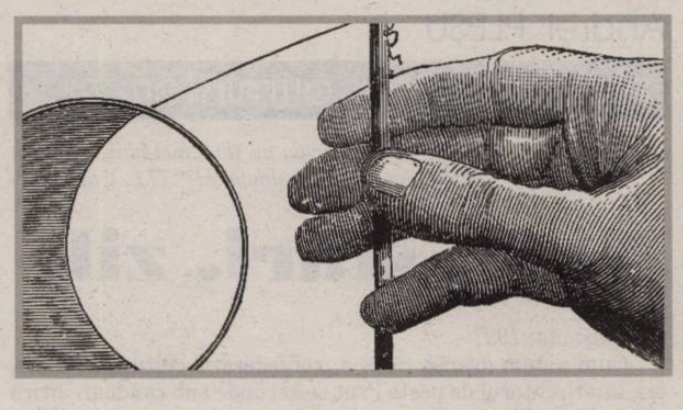

Ştiri nebăgate în seamă

● **În iulie 1944,** colonelul german şi contele Claus von Stauffenberg a încercat să-l ucidă pe Adolf Hitler cu ajutorul unei bombe ascunse într-o servietă. Atentatul n-a reuşit. Stauffenberg împreună cu ofiţerii care îi cunoşteau intenţiile au fost executaţi. Filmul american *Valkyrie,* cu Tom Hanks în rolul principal, aduce evenimentul în actualitate şi întrucît Stauffenberg ar fi împlinit acum 100 de ani, el este celebrat de cercurile oficiale: „el a dat dovadă de responsabilitate, de onoare şi de conştiinţă" – a afirmat un responsabil militar, iar ministrul Apărării, Franz Josef Jung, a declarat că „puţini au avut curajul dovedit de Stauffenberg". Peter Steinbach, directorul Centrului Memorial al Rezistenţei Germane, este împotriva creării unui mit: Stauffenberg nu a fost o figură hollywoodiană, toată cariera sa s-a bazat pe adeziunea la cauza nazistă. A devenit ofiţer de stat major în timpul ofensivei împotriva Franţei şi eliminarea lui Hitler i s-a părut necesară pentru păstrarea onoarei armatei germane. *(Der Spiegel,* 16 noiembrie 2007)

Ucraina şi-a rezolvat – măcar temporar – dosarul delicat cu marele vecin rus: datoria faţă de Gazprom (după ce rezultatele provizorii ale alegerilor legislative îl dădeau învins pe omul lor, Ianukovici, Gazprom-ul a anunţat că-şi încetează livrările de combustibil dacă datoria nu e achitată pînă pe 1 noiembrie, ceea ce era imposibil). În urma tranzacţiilor postelectorale, Ianukovici a primit o felie de putere, aşa că pe 9 octombrie a semnat la Moscova un acord care prevede cesiunea a 8 miliarde de metri cubi de gaz ai Ucrainei către Rusia. AFP titrează: „Ucraina a cedat Gazprom-ului o parte din rezervele sale de gaz". *(Le Monde,* 12 octombrie 2007)

● **În cadrul acţiunii „Daţi naştere unui patriot",** guvernul regiunii Ulianovsk (Rusia) a organizat o campanie de încurajare a femeilor ca să aibă cît mai mulţi copii. În spaţii special amenajate, mamelor virtuale li se dădea posibilitatea să asculte muzică simfonică şi erau îndemnate să deseneze chipul viitorilor lor copii. Scepticii susţin că promisiunea unei asistenţe financiare ar fi fost un stimulent mai puternic. *(Novîie Izvestia,* 10 octombrie 2007) **(M. B.)**

„Sîntem noi, domnule!"
(la Tîrgul de Carte Gaudeamus)

Radu Cosaşu
Supravieţuirile 6. În jungla unui bloc de gheaţă
Editura Polirom, 2007

Ion Barbu
Joc fecund
Editura Humanitas, 2007

Cartea cu bunici
volum coordonat de Marius Chivu
Editura Humanitas, 2007
(la care, printre alţii, colaborează şi dilematicii noştri:
Alexandru Călinescu, Andrei Codrescu, Radu Cosaşu,
Matei Florian, Şerban Foarţă, Cristian Ghinea,
Stela Giurgeanu, Anca Manolescu, Vintilă Mihăilescu,
Ruxandra Mihăilă, Lucian Mîndruţă,
Andrei Pleşu, Adina Popescu, Alex Leo Şerban,
Constanţa Vintilă-Ghiţulescu, Sever Voinescu)

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Saltul în necunoscut

Deşi războiul din 1989 s-a dus pentru protecţia populaţiei albaneze din Kosovo, rezoluţia 1244 a ONU nu promitea independenţa. „Suveranitatea şi integritatea teritorială" a Iugoslaviei (acum Serbia) urma să fie protejată, în timp ce regiunii Kosovo urma să i se acorde o „autonomie substanţială şi o autoadministraţie substanţială". În acest sens s-au dus toate tratativele, deşi era clar că sîrbii nu vor să accepte nici un fel de autonomie din care să reiasă că regiunea Kosovo nu este un teritoriu sîrbesc, iar kosovarii nu acceptă nici un fel de adjective de nuanţare a independenţei, scopul lor fiind suveranitatea completă. S-a epuizat tot ce deţine mai bun diplomaţia mondială pentru a găsi o soluţie satisfăcătoare ambelor părţi, fără a jigni vreuna, dar ani de zile lucrurile au bătut pasul pe loc şi toţi ştiau că odată cu alegerile din noiembrie şi termenul limită de 10 decembrie, fixat pentru convorbiri, discuţiile încetează şi urmează realitatea despărţirii, cu tot cortegiul de necunoscute dintr-o regiune unde conflictele sîngeroase au avut şi pretexte mai puţin întemeiate.

Alegerile de duminică au marcat acel pas spre independenţa Kosovo pe care doreau să-l evite toţi diplomaţii occidentali de departe sau de aproape legaţi de Balcani. Alegerile au fost boicotate de sîrbi şi vremea proastă i-a împiedicat să se prezinte şi pe albanezii dezamăgiţi de situaţia economică şi politică a regiunii conduse de NATO. Majoritatea obţinută de Hashim Thaci, partizan al independenţei imediate, cunoscut de soldaţii săi cu porecla „şarpele", e relativă. Cert este că au ieşit din peisaj formaţiunile moderate – cum ar fi cea a răposatului lider Ibrahim Rugova. E de aşteptat ca Thaci să proclame independenţa şi Statele Unite să o recunoască unilateral. Poate şi alţii. Prin iunie, preşedintele Bush, după o întîlnire cu prim-ministrul Romano Prodi, a afirmat că e timpul ca independenţa Kosovo să fie pusă pe prim-planul vieţii internaţionale. Desigur, cei 90% dintre albanezi care vor independenţa ar putea fi un argument, dar „nicăieri în lume nu există asemenea temeri faţă de felul cum vor fi tratate drepturile minorităţilor, ele vor fi hărţuite pur şi simplu pentru ceea ce sînt... nicăieri în Europa nu există un asemenea risc de epurare etnică în viitorul apropiat – sau chiar un risc de genocid" – scria Neil Clark în *The Guardian* (13 iunie 2007). Oricît de exagerate ar fi argumentele lui (în Africa masacrele prezente, nu ipotetice, numite de unii genocid, nu trezesc asemenea condamnări mînioase), avertismentele nu sînt neglijabile.

Dar chiar dacă Statele Unite susţin independenţa, Uniunea Europeană e mult mai prudentă. „Kosovo va trebui să capete independenţa, dar nu printr-o declaraţie unilaterală. Trebuie să se coordoneze cu comunitatea internaţională" – Jim Murphy, ministrul de Externe britanic; „În acest climat, UE roagă ambele părţi să se comporte prudent. Ambele părţi: şi Belgrad, şi Pristina" – Ursula Plassnik, ministrul austriac de Externe. Există o puternică opoziţie internaţională faţă de recunoaşterea independenţei unilaterale a regiunii Kosovo şi, dincolo de eventualele precedente, primejdia este cea a unui conflict deschis (cum a mai fost) între sîrbi şi albanezi, conflicte care pot cuprinde şi ţările vecine, Bosnia şi Muntenegru.

Ce va face Europa? Va privi sau va interveni? Sau se va dovedi din nou că Europa nu există şi unele ţări vor privi, iar altele vor interveni, de o parte sau alta? Se presupune că diplomaţii sînt oameni inteligenţi şi că ei posedă un vocabular destul de sofisticat şi de ambiguu pentru a satisface diplomaţii părţilor în conflict. Dar nu diplomaţii sînt în conflict. Ei stau la aceeaşi masă, beau şampanie şi între convorbirile oficiale se interesează cît mai cheltuiesc soţiile lor. Dincolo de palate, e ura, ura educată de decenii de conducătorii din Serbia şi din Kosovo: „Resentimentelor tradiţionale li s-a adăugat mînia subliminală a celui care a pierdut, transformată în autocompătimire, cuplată cu ideea mistică a dreptăţii imanente. Inevitabila pierdere a fostei provincii sîrbe din sud este percepută în unele cercuri ale societăţii noastre ca o echivalenţă a Apocalipsului. Nu de mult, centrul Belgradului era plin de postere «Serbia nu există fără Kosovo». Şi deşi toată lumea ştie că se minte – este din ce în ce mai evident că statutul Kosovo devine marginal în ceea ce priveşte viaţa cotidiană – indiferenţa va decide evoluţia evenimentelor" (Vladimir Arsenijevic, scriitor sîrb).

Dar indiferenţa nu înseamnă neutralitate.

globul cubic

Şi faţa contează

Dintr-un instrument – aproximativ – de măsurat, sondajele au devenit un indiciu al victoriei sau înfrîngerii electorale. Cei care le neagă le consideră fie false, fie incomplete... Acum, a apărut un nou indice, cel al „democraţiei faciale". Psihologii scoţieni de la Universităţile din Sörling şi Aberdeen au dedus, într-o experienţă expusă în extrem de serioasa revistă *Evolution and Human Behavior,* că faţa concurentului contează mult mai mult decît programul lui politic. Li s-a arătat subiecţilor experimentului chipul unui perfect necunoscut, apoi s-au inserat în fizionomia lui trăsăturile lui Tony Blair, iar în alt exemplar cele ale lui William Hague (adversarul conservator învins de Blair la parlamentarele din 2001), în aşa fel încît nici unul, nici celălalt nu putea fi recunoscut. Circa o sută de oameni au fost întrebaţi asupra intenţiilor de vot, după ce li s-au arătat cele două fotografii, şi s-a obţinut un rezultat asemănător celui de la alegerile propriu-zise. E puţin probabil să fie o coincidenţă. Li s-au arătat cobailor voluntari „portretele invizibile" ale celor care au cîştigat sau au pierdut nouă alegeri din Marea Britanie, Statele Unite, Australia, Noua Zeelandă. Şi de fiecare dată intenţiile de vot, exprimate în legătură cu necunoscuţii, au coincis cu rezultatele reale. Şi acum vine întrebarea, menită să-i neliniştească pe consilieri, experţi, specialişti: mutra candidatului determină şansele de cîştig? „Caracteristicile faciale exercită un efect important asupra desemnării cîştigătorului" – crede Anthony Little, iniţiatorul proiectului.

Ceea ce nu înseamnă că „trăsăturile fizice ale succesului" asigură victoria: ele pot deveni eficiente în raport cu un anume adversar şi fără efect faţă de altul. Aşa că n-ar fi teribil de inteligent ca frumoşii să conteze doar pe armonia trăsăturilor faciale, n-ar strica să ofere o faţă de om mai curînd cinstit decît şmecher, mai degrabă isteţ decît încăpăţînat, mai dispus să-i asculte pe ceilalţi (prin ceilalţi nu se înţeleg exclusiv moderatorii de talk-show-uri) decît să vorbească singur. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Comuniştii anticomunişti

Parafrazînd un filozof, nu e atît de important ceea ce a făcut comunismul din noi, important este ceea ce facem noi cu ceea ce a făcut comunismul din noi. Postcomunismul nu încetează să mă uimească în ambele sensuri. Cu fiecare provocare a libertăţii, sînt uluit să descopăr ceea ce a făcut comunismul din noi. În 1989, eram siguri că, dacă Ceauşescu pleacă, totul va fi uşor. El şi partidul lui reprezentau obstacolul. Odată trecut, totul se va normaliza rapid. Credeam că avem nesfîrşite resurse ascunse şi calităţi prea înrădăcinate ca să fie alterate de comunism. Cînd s-a aprins lumina, am văzut cît de adînc lucrase întunericul în noi. Şi astăzi, din cînd în cînd, descoperim că Ceauşescu nu a murit. Reflexele politice ale dictatorului s-au perpetuat, halucinant, în trupul tinerei generaţii de politicieni. În celălalt sens, postcomunismul nu încetează să mă uimească prin inventivitatea cu care exacerbăm ceea ce a făcut comunismul din noi. E ca şi cum un mare mutilat îşi exhibă frenetic cioturile şi cheamă omenirea să admire frumuseţe de membre.

Ni se tot spune că o generaţie de politicieni a expirat şi că o alta este aşteptată. Ni se tot spune că, la viitoarele alegeri, trebuie să votăm tinerii. Ni se tot spune că stă în puterea noastră, ca alegători, să schimbăm clasa politică. Sigur că ne-am săturat cu toţii de dl Iliescu, de toţi cei care au ieşit din mantaua lui şi populează, copios, toate partidele de astăzi. Dorinţa de schimbare a garniturii de politicieni este, cred, singurul impuls generalizat la nivelul opţiunii electoratului. Chiar şi cei scîrbiţi, care nici măcar nu se gîndesc să se mai apropie curînd de vreo urnă electorală, vor schimbarea actorilor care joacă, lamentabil, pe scena politică a României. Dar, cînd văd alternativa cea tînără – vorba poetului – zău că-mi vine să las baltă toate interesele. De 7 luni, avem o echipă executivă cît se poate de tînără. Avem un tînăr – socotit dintre cei mai promiţători – în fruntea Camerei Deputaţilor. Opoziţia mustește de figuri proaspete. Şi totuşi, privindu-i, vedem un imens deşert.

Expiraţii, anchilozaţi şi îmbătrîniţi în rele, aveau un singur impuls curat. Voiau, cu tot dinadinsul, să arate că nu mai au nici o legătură cu sistemul care i-a produs, că se pot debarasa de comunism, că ceauşismul, care i-a crescut şi format, nu i-a marcat ireversibil. Au descoperit NATO şi UE, au descoperit economia de piaţă, au descoperit statul de drept. Le-au asumat ca obiective, atît sub presiunea opiniei publice cît şi din raţiuni expiatorii. Au încercat să realizeze toate aceste obiective. Au făcut-o greu, cu ezitări exasperante, poate *à contre coeur,* sigur fără pricepere. Dar au făcut-o. Ne-au dat o Românie nefericită, dar liberă. Cei aşteptaţi nu mai au presiunea aceasta. Data naşterii nu îi mai obligă, astăzi, la exerciţiul greu al debarasării de comunism. Se presupune că nu au nici o legătură cu timpurile acelea. Se presupune că nu pot purta virusul. Mai mult, timpurile de azi nu îi mai obligă, de fapt, la nimic. Pot fi ei înşişi, aşa cum ştiu să fie. Cu atît mai înspăimîntător este să-i auzi vorbind ca şi cum ar fi făcut politică înainte de 1989. Nu cu mult înainte de 1989.

În anii '80, de cîte ori oficialii occidentali acuzau Bucureştii de încălcarea drepturilor omului şi de opresiune, răspunsul regimului era o dură incantaţie a principiului sacrosanct al neamestecului în treburile interne. Ceea ce face regimul Ceauşescu românilor şi României e o treabă internă, în care nimeni nu are a se amesteca – spunea, arţăgos, regimul. În relaţia dintre românii care conduc şi românii care formează România, nimeni nu are voie să se bage – par a gîndi, şi astăzi, liderii noştri politici. Cînd am văzut cum tînărul domn Olteanu s-a răstit la ambasadorul Taubman, am înlemnit. Vorbea ca un oficial al regimului Ceauşescu. Ambasadorul SUA a spus ceva de bun-simţ. Că o procedură de anchetă în care percheziţia sau interceptarea convorbirilor telefonice se realizează numai după informarea suspectului e absurdă. Nu trebuie să fii nici doctor în drept penal, nici legiuitor versat ca să ştii asta. Acestei observaţii de bun-simţ i s-a răspuns: „Taci din gură, american corupt! România îşi face singură legile". Dl Taubman nu poate să exprime o părere despre ceea ce face Parlamentul României. Domnia sa are două mari vicii: e american şi e corupt. Las la o parte ridicolul implicit al afirmaţiei dlui Olteanu. Adică, după înaltele standarde de legalitate şi moralitate ale României, felul în care preşedintele Bush şi-a desemnat ambasadorul de la Bucureşti este un act de corupţie, imoral!

În 2007, dl Olteanu a vorbit ca dl Corneliu Vadim Tudor. Adică a vorbit ca Ceauşescu. După ce am urmărit, cu asupra de măsură, prestaţiile dlor Adomniţei, David, Cioroianu, Chiuariu şi, acum, Olteanu, putem deja să avem o idee clară despre ce ne aşteaptă cînd ţara va ajunge pe mîna acestor tineri. Am fost, pînă acum, pesimist. De-acum înainte sînt înspăimîntat.

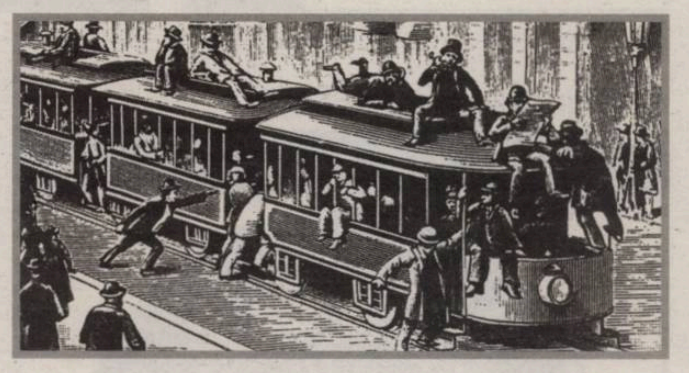

Întotdeauna am privit la generaţia dlui Iliescu cu oarecare siguranţă. Biologia mă făcea să fiu sigur că voi trăi într-o Românie în care foştii comunişti, agăţaţi abil la caravana puterii postcomuniste, nu vor mai avea nici o putere. Chiar dacă ţara mea nu a avut puterea să se debaraseze de ei la timp, timpul inexorabil va rezolva problema. Văzînd însă garnitura de tineri ai postcomunismului, sînt deprimat. Cu ei îmi voi duce viaţa în ţara mea. Alexander Herzen spunea că oamenii care nu sînt în stare să îşi asigure fericirea proprie şi se ocupă de fericirea celor care vin după ei suferă de o îngîmfare dincolo de vulgaritate. Generaţia Iliescu, urmată îndeaproape de generaţia Năstase, a avut grijă să producă pui fideli. Mai mult, aceştia fructifică din plin avantajul tinereţii. Se ştiu departe de orice reproş căci, nu-i aşa, tinerii au întotdeauna de partea lor toate circumstanţele favorabile din lume. Acesta este postcomunismul românesc: comunişti fără de comunism. Aşa sînt elitele sale politice: comuniştii anticomunişti.

ready made

„...iată, iubite cetitor, îţi pui înainte următoarea cărticică, căruia mi-au plăcut a-i da titulă *Reporta din vis,* adecă un nume potrivit cu materia cărţii, tot lucru aşa fiind întocmit ca cum oarecine, adecă Reporta, ar povesti cele ce i s-ar fi arătat în vis, cu prilegiul ieşirei la vînat adurmind."

(Vasile Aaron, în *Scrieri literare inedite. 1820-1845,* Editura Minerva, 1981)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

69°

Care Romani?! Păi, poţi să-mi spui
de unde pînă unde
deasupra dacilor îi pui?...
Că,-n cîteva secunde,

am să-ţi spui eu că a' lor grai
e limba noastră dacă,
modificată cît să n-ai
a-i înţelege, dacă

i-auzi vorbind în limba ta!
Stimabile, ca mîine,
în cărţi, ţi se va arăta,
că *panis,* iar nu pîine,

mănînci la fiecare prînz,
şi *aqua* bei, nu apă;
abia dacă mai are mînz
de cînd nu mai e iapă,

ci *equa,* iapa... Din apus
în brazdele natale,
cam asta-i tot ce ne-a adus
Evropa dumitale, —

căreia-i spui, pe-onoarea mea,
căci nu poa' să mă facă
să tac: *Vorbeşte-n limba mea,*
cînd mănînci pîine dacă!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Nişte taţi

În urmă cu cîţiva ani am nimerit într-o companie stranie. Eram la un concert dat de nişte copii într-o staţiune de munte, la un început de iarnă. Părinţii păreau pe de-a-ntregul topiţi de performanţele odraslelor care cîntau, care la vioară, care la pian, care la flaut. Mamele aveau ochii umeziţi de lacrimi, iar taţii din ultimele rînduri pironeau, cu priviri duse peste întreaga asistenţă, peretele din fundul scenei. Sala era străbătută de sunete calde amestecate cu scîrţîielile şi greşelile copilăreşti ale „artiştilor". După vreo zece minute am observat că taţii din fundul sălii au început să se foiască uşor nerăbdători şi să-şi arunce priviri unul altuia. Îşi făceau semne din cap către uşă. Unul foarte înalt a făcut un gest discret şi către mine, un fel de anunţ că are să-mi spună ceva. Îl cunoşteam doar din vedere, ne petrecusem odată cînd el îşi lua copilul de la profesoara de pian, iar eu îl duceam pe al meu. S-a strecurat prin spatele ultimului rînd de scaune şi s-a apropiat uşor de mine, în timp ce ceilalţi patru se îndreptau către uşă. Mi-a şoptit la ureche: „Frate, noi ne ducem la restaurantul de peste drum, e foarte bun, am mai fost acolo şi anul trecut, cu aceeaşi ocazie. Bem una mică şi scăpăm dracului de plictiseala asta sinistră". Recunosc că şi eu mă cam plictiseam, dar lucrurile spuse aşa direct, de către un străin, m-au luat prin surprindere şi am avut o reacţie de ezitare. „Lasă, frate, că după cîteva runde de-astea de plictiseală îngrozitoare, o să vii tu singur în clubul nostru. Dacă vrei, ne găseşti peste drum, cum ţi-am spus. Doar n-o să stai patru ore aici în picioare" – mi-a spus omul cu aceeaşi nonşalanţă dezarmantă. Am mai rezistat vreun sfert de oră, poate, şi pe urmă am ieşit afară, cu ochii după restaurantul cel bun. Băieţii erau înăuntru şi se cinsteau. Băuseră deja cîte un rînd de vodcă. Cînd m-au văzut, au izbucnit în urale. Mi-au făcut loc la masă. Nişte oameni de condiţie medie, cu pregătire medie care se cunoşteau de la alte asemenea experienţe cu copiii, de la concursuri şi concerte. Doi dintre ei se ştiau chiar din liceu. După ce s-au prezentat pe rînd, destul de ceremonios, au reluat o discuţie mai veche. Unul mai mic şi mai negricios zicea: „Nevastă-mea n-a vrut, neam, să mă lase să nu mai vin la tîmpenia asta. Sigur, pentru copil e foarte bine şi mă bucur pentru el, dar putea să vină numai ea, că doar i-am pus colacul în mînă, a învăţat să conducă". A continuat cu o serie de critici la adresa felului în care ştia să conducă nevasta (pe care ar fi vrut s-o lase singură la volan), critici care, de la un moment dat, s-au transformat pur şi simplu în înjurături la adresa ei. Un altul a preluat discuţia şi, spre surprinderea mea, i-a dat perfectă dreptate, spunînd că şi nevasta lui ar fi cam la fel. Individul cel înalt mi-a făcut cu ochiul şi mi-a explicat: „Nu ştiu dacă ţi-ai dat seama, dar noi ne-am adunat aici ca să ne înjurăm soţiile. Sîntem scăpaţi de sub papuc şi facem terapie de grup". Am crezut că e o ironie la adresa celor doi care vorbiseră pînă atunci. Numai că omul cel înalt a intrat el însuşi în discuţie şi a început să facă un elogiu „femeii occidentale", în comparaţie cu „femeia românească". Şi pentru exemplificare a început să descrie o relaţie amoroasă pe care o avusese cîndva, undeva, prin America (nu sînt sigur că nu inventa), relaţie pe care o compara, plin de pasiune, cu aceea pe care o avea cu nevastă-sa: „Ce stil avea aia, Dumnezeule, faţă de vaca asta". Deja mă gîndeam la un plan de retragere onorabilă şi cît mai rapidă de la acea adunare.

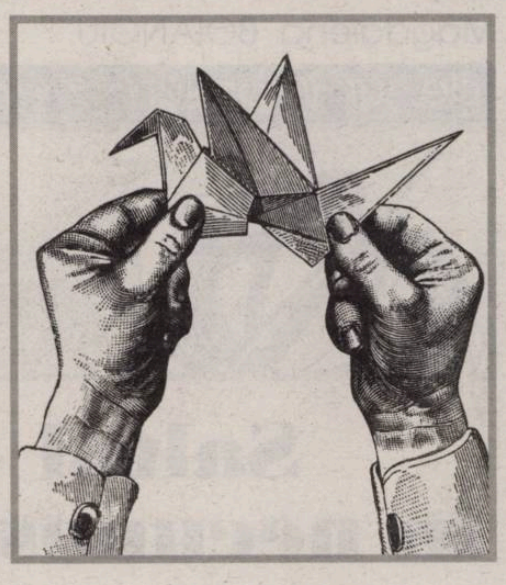

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

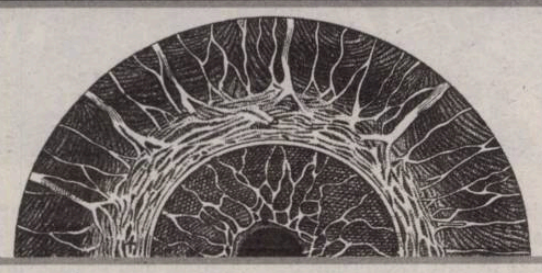

Cărţi uitate

Au avut şi la noi cîteva ecouri eseul lui Pierre Bayard, *Cum să vorbeşti despre cărţile pe care nu le-ai citit?* (Minuit, 2007). Autorul distinge patru categorii: cărţile pe care nu le cunoaştem, cărţile pe care le-am parcurs, cărţile despre care am auzit vorbindu-se şi cărţi pe care le-am uitat. Bayard (care este şi profesor universitar) admite că multe din cărţile pe care le indică studenţilor nu le-a citit el însuşi sau doar le-a răsfoit în grabă. Cel mai mult m-a interesat capitolul despre cărţile uitate. Problema memoriei, notează pe bună dreptate autorul, se pune aici cu acuitate, fiindcă uitarea intervine nu asupra cărţii, ci asupra lecturii ei: „Cărţile nu sînt legate numai de cunoaştere, ci de asemenea, de pierderea memoriei sau chiar a identităţii: iată un element ce ar trebui să-şi manifeste prezenţa în orice reflecţie asupra lecturii, în caz contrar aceasta n-ar lua în consideraţie decît latura pozitivă şi acumulativă a frecventării textelor. A citi înseamnă nu numai a se informa, ci, de asemenea – şi poate mai ales – a uita..."

Există, adaug, o artă a uitării, aşa cum există o artă a memoriei (despre ele au scris Paul Ricœur sau Harald Weinrich). În definitiv, uitarea este şi un fel de igienă a minţii. Aceasta e cu atît mai necesară cu cît, în zilele noastre, sîntem bombardaţi cu informaţii. Mintea noastră reacţionează aici din instinct, fie aruncînd peste bord informaţiile parazitare, fie ascunzîndu-le în vreun colţ. Şi, nu o dată, transferînd asupra computerului ceea ce memoria noastră refuză să reţină. Revenind la cărţi, ar mai fi o categorie de oameni care pur şi simplu nu au ce să uite fiindcă nu au citit. Sînt ei pe acelaşi plan cu cei care au ce să uite?

De regulă, avem în bibliotecile noastre mai multe feluri de cărţi. Ar fi, mai întîi, cărţile – să zicem – de referinţă, enciclopedii, dicţionare, istorii literare ş.a.m.d. Le consultăm din cînd în cînd, sînt ele însele instrumente graţie cărora nu doar ne informăm, ci şi ne împrospătăm memoria. A doua categorie e reprezentată de cărţile „clasice" într-un sens foarte larg, de cărţile marilor autori pe care le considerăm indispensabile. A treia categorie ar fi cărţile de care, dintr-o raţiune sau alta, ne-am ataşat şi de care nu ne îndurăm să ne despărţim chiar dacă e puţin probabil că le vom reciti vreodată. În sfîrşit, a patra categorie ar fi cărţile pe care le-am uitat şi care rămîn, în virtutea inerţiei, pe rafturile bibliotecii.

Am povestit odată, în această rubrică, modul în care am recitit, fără să vreau, un roman de Julian Barnes. Plecam în călătorie şi am luat în grabă romanul pentru a-l citi în tren. Mi-am adus aminte de el după primele pagini. Cînd l-am pus în geantă eram însă convins că nu-l citisem. Nu emit aici cîtuşi de puţin o judecată de valoare: vina – dacă o putem numi aşa – era a mea, nu a lui Barnes.

Am în biblioteci multe cărţi din perioada cînd făceam cronică literară. Le deschid astăzi cu un sentiment bizar. Văd însemnările pe care le-am făcut atunci, sublinieri, săgeţi, note pe marginea paginilor sau pe foaia albă de la sfîrşitul cărţii. De ce am subliniat? De ce am făcut o săgeată, de ce am scris „v. Popescu" sau „v. Georgescu"? Parte din însemnări le-am folosit, cu siguranţă, în cronica la carte. Altele au rămas neutilizate şi mi-e tot mai greu să ghicesc rostul lor. Aveam obiceiul să introduc la sfîrşitul cărţii tăieturi din reviste, cronici, articole despre volumul respectiv. Cu timpul, tăieturile s-au îngălbenit, hîrtia proastă de ziar s-a imprimat în paginile cărţii. Cel mai adesea însă funcţia mnemotehnică a însemnărilor este evidentă. Mi se întîmplă chiar să-mi reamintesc momentul şi contextul lecturii. Nu altceva a arătat, la urma urmelor, Marcel Proust: că, peste ani, ne amintim mai mult de împrejurările lecturii decît de cartea respectivă. Sau, cum spune acelaşi Pierre Bayard: ar trebui mai curînd să vorbim despre *delectură* „pentru a califica această mişcare necontenită de uitare a cărţilor (...), o mişcare constituită în acelaşi timp de dispariţia şi bruierea referinţelor care transformă cărţile, adesea reduse la titlurile lor sau la cîteva pagini aproximative, în umbre vagi plutind pe suprafaţa conştiinţei noastre".

Un film despre Europa Liberă

Cold Waves / Război pe calea undelor (regia: Alexandru Solomon) este un lungmetraj documentar despre secţia română a postului Radio Europa Liberă, despre propagandă şi terorism în timpul războiului rece.

Filmul e o coproducţie România-Germania-Luxemburg, între Hi Film, Geppert Productions şi Paul Thiltges Distributions, în asociere cu TVR, YLE Finlanda, cu sprijinul CNC şi al Jan Vrijman Fund.

Premiera va avea loc pe 29 noiembrie, la orele 19,30, la cinematograful Scala din Bucureşti. Avanpremiera filmului a avut loc pe 22 octombrie la Sibiu, în deschiderea Astra Film, fiind urmată de participarea la festivaluri internaţionale de film documentar: DOK Leipzig şi IDFA Amsterdam.

După premiera de la Bucureşti, filmul va rula în cinematografele din Capitală şi din ţară, cu spectacole speciale în oraşele mari. Astfel, în Oradea pe 30 noiembrie la Hollywood Multiplex Lotus, în Cluj pe 1 decembrie la cinema Victoria, în Iaşi pe 7 decembrie la cinema Republica, în Constanţa pe 13 decembrie la Cityplex şi în Timişoara pe 14 decembrie la cinema Studio vor avea loc proiecţii de gală cu participarea realizatorilor, dar şi a protagoniştilor.

(Puteţi citi în pagina 13 un interviu cu regizorul Alexandru Solomon)

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

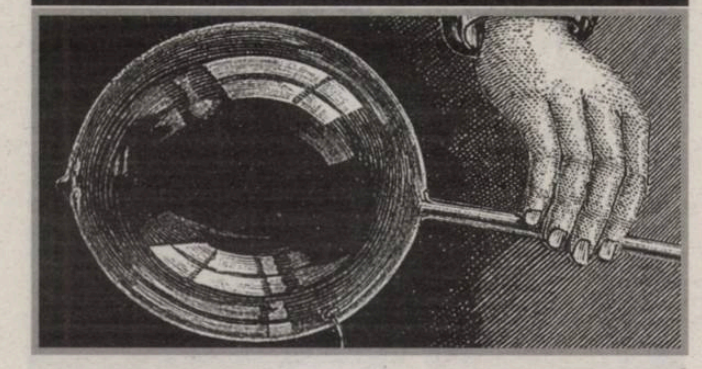

Santa Fe, New Mexico

Secţiunea de religie din ediţia de sîmbătă a ziarului *Santa Fe New Mexican* prezenta lista bisericilor de prin împrejurimi şi slujbele de Thanksgiving. Unele dintre ele sunau cam aşa: „Călugării tibetani pregătesc slujba de Thanksgiving“, o prezentare la Şcoala pentru Hipoacuzici din New Mexico, unde călugării vor pregăti o mandala de nisip şi o vor distruge la final, după ce îi vor fi dat o binecuvîntare specială (dar ei se ofereau voluntari să binecuvînteze după aceea şi casele, şi animalele, inclusiv „hîrciogii din Frenchy's Field Park“); o întîlnire NewZen, o variantă mai blîndă a brutalului Zen vechi, în care învăţătorul te altoia cu o bîtă dacă îţi pierdeai concentrarea; un eveniment în cinstea întoarcerii lui Lama Do Ngak Choling, care urma să ţină o predică pe tema „Cele trei învăţături ale lui Garab Dorje“; o reuniune a grupurilor cabalistice, unde toată lumea este binevenită, inclusiv începătorii interesaţi de „nivelurile ezoterice, mezoterice şi exoterice ale omenirii“; o slujbă de duminică a Eckancar („Religia Luminii şi Sunetul lui Dumnezeu“), unde Judy Graham urma să prezinte „Dansînd pe Ritmurile Vieţii“; o sesiune de meditaţie duminicală la Centrul pentru Vieţuire Spirituală din Santa Fe; o ceremonie de Yule (aici ne cam grăbim puţin, nu?) organizată de „Maica Noastră din Păduri“, care va fi ţinută la Biserica Unitariană din Los Alamos (în caz că vă întrebaţi, „Maica Noastră din Păduri“ este o biserică şi o mînăstire a cultului Wiccan care deserveşte Santa Fe, Los Alamos şi partea de nord din Espanola Valley, fiind condusă de Ceaţă, marea preoteasă); Krishna Das în concert; şi o „duminică intergeneraţională care implică pîine etnică“, organizată de unitarieni şi unde se va vorbi despre „moşteniri culturale şi poveşti împărtăşite“. Înainte de a purcede să gîndiţi că Santa Fe este cu totul şi cu totul New Age, luaţi act, vă rog, de faptul că şi religiile tradiţionale sînt bine reprezentate: Sfinţii de Ultima Zi a Bisericii lui Iisus Hristos vor organiza o Reuniune Sacramentală; Biserica metodistă unită Zia va oferi împărtăşanie şi frăţie cu ASL, precum şi traducători de spaniolă, la cerere, iar Maica Reverend Carol Calvert va conduce oficierea slujbei de duminică la Biserica Catolică Apostolică de Rit Antioch-Malabra, pe marginea temei „Oare sfîrşitul este aproape?“. Hopa! Acest din urmă anunţ include şi următoarea atenţionare: „Biserica îmbină frumuseţea ritualului străvechi cu dialogul progresist. Nu este afiliată Bisericii Romano-Catolice“. Bine, fie. În holul frumosului han din Los Alamos o femeie foarte agitată, purtînd un veşmînt colorat şi multicultural clămpănea concentrată la laptop. Eu îmi aşteptam liniştit microbuzul care urma să mă ducă la aeroport şi, ca să-mi omor timpul, am scris în cartea de oaspeţi: „Locul acesta este un bun refugiu din calea albinelor nemulţumirii“. Un bărbat se apropie de femeia care scria şi îi spuse că cineva din grupul lor fusese muşcat de o albină chiar de ochi şi îi săriseră ochelarii cît colo. Bărbatul cu înţepătura apăru el însuşi, ceva mai încolo, ţinînd un şervet cu cuburi de gheaţă peste ochi. „Nu vă faceţi griji“ – spuse el – „totul o să fie în regulă. Anul trecut m-a înţepat o viespe în acelaşi loc“. Nimeni nu s-a îngrijorat. Avea cine să-l ajute, dar eu tot m-am simţit vinovat. Să nu mă întrebaţi de ce.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Ce se vede

Cînd te întorci în Bucureşti din oricare altă parte a ţării, primul lucru care se vede este cupola pîcloasă de poluare. Imediat după aceea, nu se poate să nu te izbească atmosfera aproape la fel de compactă de isterie, care parcă ţi se lipeşte şi ea de piele. Pînă ajungi acasă, te reobişnuieşti însă şi totul intră în normal. În normalul bucureştean.

Dacă vii din străinătate, ceea ce „se vede“ este mai amplu şi mai divers, uimirile şi enervările fiind pe măsura distanţei care te-a despărţit pentru o vreme de ţărişoara noastră. Iar cînd vii de pe noul continent, această distanţă este suficient de mare... Şi iată ce se vede:

– Multe, foarte multe maşini. Ai zice că e oră de vîrf, dar nu e. „Acolo“, în patria maşinilor, unde nu prea poţi să mergi pe jos, la ora asta este aproape pustiu. Aici fac trei ore de la aeroport pînă acasă.

– Multe, foarte multe maşini de lux. La Montréal, de pildă, într-o zi întreagă de plimbare, am numărat două Mercedes-uri – şi acelea în faţa unor vile impresionante dintr-un cartier rezidenţial. Cele cîteva 4x4 aparţineau unor muncitori din construcţii şi erau pline cu materiale şi scule. Aici, ele te împresoară din toate părţile. Încep să număr. De la Băneasa pînă acasă trec pe lîngă noi 12 Mercedes-uri, 17 BMW şi 48 de „jipane“. Cred că mi-au scăpat însă cîteva...

– Multă, foarte multă lume prin magazine. Intrăm să facem aprovizionarea. Supermarket-ul este plin, la mijloc de zi şi de săptămînă. La multe produse preţurile sînt egale sau mai mari decît „acolo“. Bogată ţară!... Găsesc şi nişte Bordeaux la un preţ mai mic decît al unor vinuri locale contrafăcute. Ciudată ţară!...

– Multă, foarte multă risipă. Cînd am plecat de acasă, tocmai se terminase de reparat strada – inclusiv, bineînţeles, schimbatul bordurilor. Acum, cînd intrăm pe strada noastră, bordurile sînt scoase şi aşteaptă să fie înlocuite. Au trecut doar două săptămîni.

– Multă, foarte multă mizerie. Cînd oprim în faţa casei, ne întîmpină nişte saci negri de plastic din care cîinele unor vecini împrăştie gunoiul pe tot trotuarul. *Cine dracu' o fi făcut treaba asta?* – mă enervez eu, încă neadaptat la cotidianul bucureştean. *Zingarii!* – îmi răspunde, ironic, un trecător. Iată că am găsit şi explicaţia. Doar că în cartier nu mai sînt ţigani...

– Mulţi, prea mulţi politicieni. Cînd intrăm în casă, după ce lăsăm bagajele pe unde apucăm şi facem un duş, deschidem televizorul să aflăm ce s-a mai întîmplat. Ne lămurim curînd că nu s-a întîmplat nimic deosebit (în afară de gîlceava cu Italia, despre care aflasem deja în America). Ne surprinde însă numărul miniştrilor, al senatorilor şi deputaţilor care se perindă pe ecran, în cele mai diverse emisiuni şi pe mai toate canalele. „Ăştia n-au treabă?“ – mă surprind întrebîndu-mă, pus nu ştiu cum în pielea contribuabilului american. Mă trezesc şi îmi răspund singur: „Păi, asta e treaba lor!“.

– Multă poveste. Pasiune şi talent de povestitor, frenezie narativă, pentru a confirma parcă faptul că românul s-a născut poet – şi rămîne poet chiar şi cînd se enervează. Pe noptieră mă aşteaptă *Enervările* lui Mirel. „Orice om normal construit nu poate să nu observe faptul că, odată întors printre conaţionali, anumite lucruri care păreau fireşti acolo devin prilej de nesfîrşite chinuri aici, acasă. Din acest punct de vedere, «Enervările» au fost, pe de o parte, o tentativă de a nu lăsa să se piardă ceva special, greu de prins în cuvinte, iar pe de altă parte, un exerciţiu terapeutic, necesar readaptării la stilul de viaţă haotic, brutal, cerut de România.“ Enervarea ca materie narativă, deci. Şi naraţiunea ca mijloc terapeutic. Tot salvarea prin cultură, care va să zică...

Mă enervez, deci sînt român! – cum ar spune marele Dan Chişu. Sau, mai corect, mă enervez şi scriu, deci sînt român! Scriu, de pildă, această pilulă la *Dilema veche* şi totul reintră în obişnuit. Fascinantă ţară...

DILEMATECA

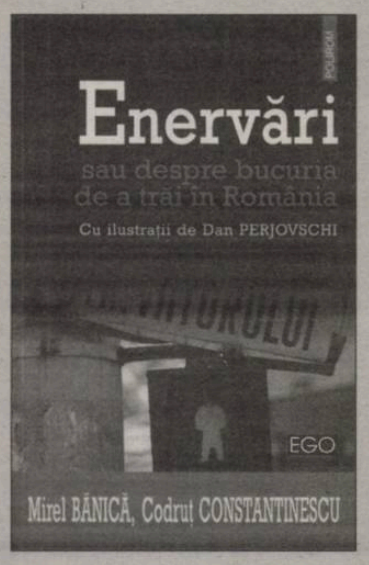

Mirel Bănică, Codruţ Constantinescu
Enervări
sau despre bucuria de a trăi în România
Editura Polirom, 2007

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
rfi romania
Bucureşti **93.5**fm
Iaşi **97.9**fm
Craiova **94**fm
Cluj **91.7**fm
toată diversitatea lumii

Andrei PIPPIDI

SOS București

Casa Amiralului

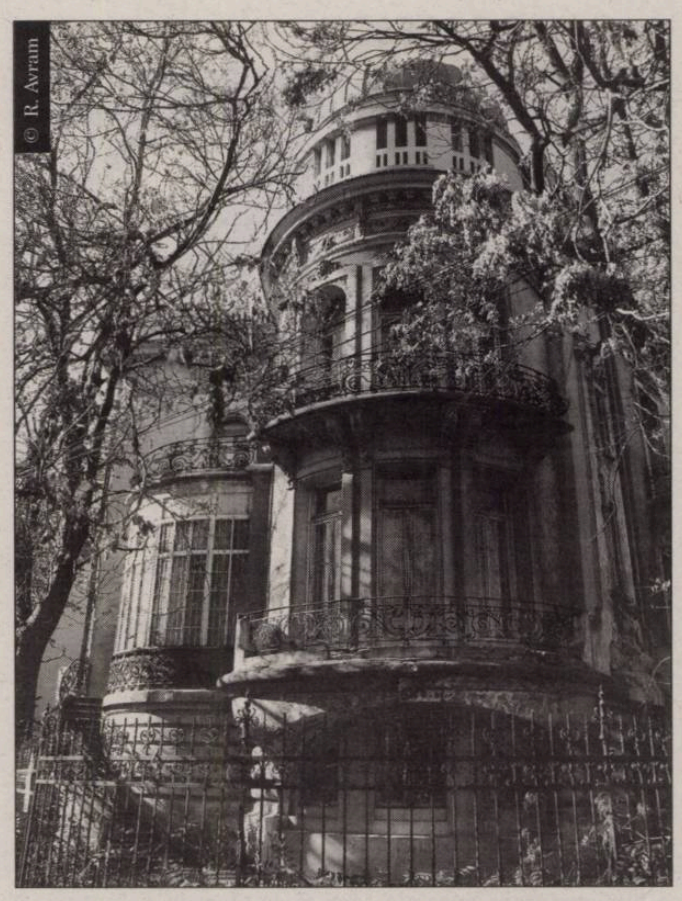

Cartea mea preferată în copilărie era *Casa din Uliţa Cireşilor*, de P.L. Travers. Autoarea – P. însemnînd Pamela, după cum am aflat mai tîrziu – era australiană şi a lansat personajul Mary Poppins, reluat în mai multe cărţi din aceeaşi serie (care nu erau pe atunci traduse în româneşte, iar filmul nu l-am văzut decît la vîrsta primelor flirturi, dacă îmi aduc bine aminte cu cine l-am văzut). Pe străduţa pe care se întîmplau toate minunile era şi casa, în formă de vapor, a amiralului Boom. Care, în mintea mea, era tot una cu aceea, vecină cu a noastră, a amiralului Urseanu. Despre care va fi vorba aici, deşi nu e chiar în primejdie. În afară de tencuiala care cade de pe sculpturile alegorice cu care e împodobită faţada. Ele evocă mitologia marină şi resursele pescăreşti ale Mării Negre.

Doi *putti* se zbenguiesc acolo, unul călărind un delfin şi celălalt pe un nisetru! În jur, ornamentele de stuc figurează prore de corabie şi mascheroane. Un perete de geamuri indică existenţa grădinii de iarnă, care nu putea lipsi.

Casa a fost construită de I.D. Berindei, arhitectul cel mai la modă pe atunci, în 1910, pentru amiralul Vasile Urseanu (1848-1926), unul dintre oamenii datorită cărora România lui Carol I a avut flota ei. Dar acest navigator era şi un pasionat cititor de hărţi ale cerului. A fost preşedinte al Societăţii Astronomice şi casa lui avea un observator astronomic instalat sub cupolă. Luneta sa, inaugurată în 1915, e folosită şi astăzi. Plafonul cupolei este pictat ca un cer înstelat.

La moartea amiralului, l-a moştenit soţia sa, Ioana, născută Puricescu (1870-1941), care a donat casa, din 1933, Primăriei Bucureştilor pentru a fi înfiinţată o pinacotecă. De aceea, inscripţia de la intrare, sub portretele soţilor Urseanu, de Camil Ressu, exprimă recunoştinţa cetăţenilor: „După o viaţă de muncă şi credinţă au dăruit acest lăcaş ca să fie adăpost de artă şi prilej de înălţare sufletească". Actul de donaţie combina cele două destinaţii, aşa că, acum vreo cincizeci de ani, Observatorul Astronomic Popular ocupa etajul şi terasa, pe cînd la parter se înghesuiau colecţiile Muzeului Municipal, pe care Antonescu îl aruncase afară din casa Cantacuzino-Moruzi de pe Calea Victoriei, dar care nu încăpea întreg în casa Filipescu-Cesianu, de la colţul cu str. Sevastopol, iar palatul Şuţu era în reparaţii pînă în 1959. Atunci mi s-a dat voie să pun mîna pe una dintre săbiile lui Brâncoveanu. Colecţia de tablouri a Muzeului a fost şi ea mutată de colo-colo: la un moment dat, după ce i se adăugase colecţia Simu prin dărîmarea templului grec peste care s-a ridicat blocul „Eva", ea putea fi văzută pe str. Biserica Amzei, unde a fost înlocuită de nişte ateliere de artişti, ca să fie apoi depozitată în str. Dr. Obedenaru, în casa Slătineanu. Aceasta a fost golită de propria ei colecţie, transferată la noul muzeu din Calea Victoriei, în 1977. Ca ministru al Culturii, prin 2001, Răzvan Theodorescu a încercat să aducă secţia de artă a Muzeului Municipal în casa Urseanu, ceea ce, formal, se justifica prin dispoziţia donatoarei, dar a trebuit să renunţe în faţa revoltei astronomilor.

Aici, pe bulevardul numit atunci Ana Ipătescu, la nr. 21, fusese, în casa din fundul curţii, un post secret al Securităţii, iar în clădirea principală se ţineau nu ştiu ce cursuri de ateism. La 21 decembrie, cînd tot cartierul bîzîia ca un stup agitat, am văzut-o ieşind pe poartă şi luînd-o la fugă pe o frumoasă doamnă care se împleticea pe tocurile ei înalte ca să n-o ajungă din urmă Revoluţia.

Acum, instituţia se cheamă Observatorul Astronomic Municipal şi, în serile de marţi, joi şi sîmbătă, dacă cerul e senin, puteţi explora Luna. Cît despre cum se petrec lucrurile pe Pămînt, povestea acestei case este destul de grăitoare.

PUBLICITATE

PENDA SIGILVM OCTAVIAN

Money
Stamps
Engravings
Sculpture
Colored Glass Window
Heraldry

www.pendaART.com
octavian.penda@pendaART.com

PUBLICITATE

CEA MAI POPULARĂ CARTE DESPRE ARTĂ DIN LUME

ÎN PREMIERĂ LA GAUDEAMUS

E.H. GOMBRICH
ISTORIA ARTEI

PESTE
7 milioane
de exemplare vândute
„Cea mai vândută carte de artă din lume"
US News & World Report

VIAŢA NU TREBUIE DOAR TRĂITĂ EA TREBUIE CELEBRATĂ

- „Este o carte care, cu siguranţă, ar putea afecta mentalitatea unei generaţii. *The Times Literary Supplement*
- „O adevărată delectare, atât pentru minte, cât şi pentru ochi." *Prof. H.W. Janson, Universitatea New York*
- „Aproape la fel de binecunoscută ca Mona Lisa, *Istoria artei* a lui Sir Ernst Gombrich îmbină utilul cu plăcutul." *Pierre Rosenberg, director al Muzeului Luvru*

Pro Editură şi Tipografie www.proeditura.ro

PUBLICITATE

în cinematografe din 30 noiembrie

un film de Alexandru Solomon

RĂZBOI PE CALEA UNDELOR

cu / with: Monica Lovinescu, Neculai Constantin Munteanu, Şerban Orescu, Ioana Măgură Bernard, Nestor Ratesh, Emil Hurezeanu, Doina Cornea, Vasile Paraschiv, Ilie Merce, Ilich Ramirez-Sanchez şi alţii imagine / photography: Andrei Butică, montaj / editing: Cătălin F. Cristuţiu, sunet / sound: Cristian Tarnovetchi, Titi Fleancu, mixaj sunet / sound mix: Yann Wirthor, muzica originală / original score: Sorin Romanescu / Trust Productions, producător delegat / executive producer: Ada Solomon, producători / producers: Alexandru Solomon, Elvira Geppert, Paul Thiltges cu sprijinul / with the support of: Centrul National al Cinematografiei, Jan Vrijman Fund in asociere cu / in association with : TVR România, YLE FST Finland, un proiect dezvoltat cu sprijinul / with the support of: Media Program, Hipkow Program

Sponsori: Parteneri media: Parteneri:

© Hi Film Productions, Geppert Productions, Paul Thiltges Distributions 2007 world sales: Paul Thiltges Distributions, www.ptd.lu

Texte și opinii de: *● Alain BADIOU (filozof) ● Marc CRÉPON (profesor la École Normale Supérieure, Paris) ● Magda CÂRNECI (directoarea Institutului Cultural Român de la Paris) ● Slavenka DRAKULIK (scriitoare) ● Bogdan GHIU (scriitor, teoretician) ● Boyan MANCHEV (profesor la Noua Universitate Bulgară din Sofia) ● Ciprian MIHALI (conf. dr., Departamentul de Filozofie al Universității „Babeș-Bolyai", Cluj) ● Jean-Luc Nancy (filozof) ●*
Coordonatoarea temei: *Simona SORA*

Postcomunismul azi

Într-una din cărțile sale traduse și în românește, controversatul Slavoj Žižek, sociolog și filozof post-lacanian, consideră că spectrul amenințării totalitare supraviețuiește azi în trei forme: fundamentalismul etnico-religios, populismul noii drepte occidentale și, mai ales, digitalizarea vieții cotidiene, urmărirea continuă a tuturor de către toți – situație față de care „vechiul stat polițienesc va părea o joacă de copii".

În ceea ce ne privește, toate trei amenințările ni se par, încă, suficient de îndepărtate. Formele de supraviețuire ale comunismului totalitar par de regăsit mai ales la nivelul gîndirii de grup, al anumitor reflexe condiționate, al refuzului unui anume tip de memorie. Sau, de ce nu, în două sechele destul de vizibile atunci cînd, periodic, trebuie să ne alegem reprezentanții: apatia și lipsa de alternativă. Același Žižek vede în apatia estică o indiferență profundă față de politic, iar în lipsa de alternativă, un reflex al uniformității lumii în care trăim, o „retragere a antagonismului care traversează corpul social", atunci cînd societatea mai e privită ca totalitate.

*La jumătatea lunii trecute, am asistat la o masă rotundă despre „condiția postcomunistă", organizată de Institutul Cultural Român de la Paris, la care au participat mai mulți intelectuali din România și Franța. Discursurile lor au fost punctul de plecare al dosarului de față. (**S. S.**)*

Ciprian MIHALI

Condiția (post)comunistă a vieții cotidiene

Reflecția dezvoltată în jurul sintagmei „condiția postcomunistă" are, de la bun început, o dublă intenție. Mai întîi, distanțarea de cărările bătute ale raportării la trecutul recent, acele cărări pe care se preumblă astăzi judecătorii morali ai națiunii, pavate de bunele intenții ale instituțiilor politice și de rapoartele lor voluminoase. Apoi, de a propune un alt fel de lectură a comunismului și a perioadei ce i-a urmat, o lectură dezbărată de patimi care să diabolizeze un regim și să inocenteze un altul (sau același), o lectură care să nu stea sub presiunea dărilor de seamă, a scadențelor sau a vreunui ochi suveran, fie el politic, moral sau cultural.

În ce mă privește, am înțeles să răspund acestei intenții de-a lungul unui fir teoretic ce m-a îndrumat într-o serie de cercetări dezvoltate în ultimii ani. Este vorba de o tentativă de a înțelege, dincolo de patimi și condamnări pompoase și inutile, devenirea societății românești în dimensiunea tăcută, dar năvalnică și infinit eterogenă, a vieții cotidiene, acea dimensiune ale cărei continuități și discontinuități rezistă încă oricărei analize ori înțelegeri exhaustive.

Viața de zi cu zi se dovedește a fi revelatorul fidel al diferitelor viteze de îndepărtare de comunism: dacă marile declarații politice, alegerile libere și crearea de instituții politice au sancționat definitiv ruptura de organizarea politică anterioară, viața cotidiană păstrează în mulțimea gesturilor, a comportamentelor, gîndurilor, credințelor, valorilor, o moștenire necesară și imposibilă: necesară, pentru că atît de mult din trecut este încă prezent, și trebuie să fie prezent – nu te poți debarasa ipocrit de tot ce ai trăit, nu devii democrat peste noapte, abandonînd într-o piruetă ridicolă haina comunistă, cu toate croielile și cusăturile ei; imposibilă, întrucît ceea ce a fost trecut rămîne doar o moștenire, fără nostalgii și fără posibilitate de întoarcere.

Desigur, nu vom putea explica ritmurile diferite de rupere de trecutul comunist ale diferitelor țări, prin recursul simplu la practicile cotidiene. Dar, cel puțin în cazul României, o explicație plauzibilă a slabei rezistențe anticomuniste în timpul regimului totalitar, precum și a chinuitoarelor ezitări și întîrzieri din 1990 și pînă astăzi, poate fi formulată în termenii constituirii și, mai ales, asumării deficitare a vieții cotidiene și a felului în care indivizii și grupurile au înțeles și înțeleg să se raporteze la ei înșiși și la relațiile de putere pe care le-au constituit. Astfel, dacă protestul față de abuzurile unei puteri din ce în ce mai opresive (iar rarele excepții sînt cu atît mai meritorii) nu a căpătat aproape niciodată o formă politică, precum în Ungaria, Cehoslovacia sau Polonia, este și pentru că rezistența nu a luat forma curajului și a angajamentului public-politic, ci a fost transfigurată, deturnată chiar, în forme de pseudorezistență (sau în ceea ce s-a putut numi, într-o manieră mai mult sau mai puțin ironică și sterilă, „rezistența prin cultură"), de investire totală în microgesturile și ritualurile vieții cotidiene, anonime, cît mai anonime și mai insignifiante, și deci cît mai insesizabile din punctul de vedere al unei puteri cu pretenții panoptice. Cotidianul a fost locul în care comunismul a săpat și a lăsat urmele cele mai adînci și pentru că el era (și rămîne) locul ultim de refugiu al celor – mulți și fără nume – lipsiți de orice protecție publică, politică sau profesională. Iar căderea comunismului nu a condus la dispariția acestor urme, ci la păstrarea lor ca rutine și inerții protejînd indivizi și comunități în fața bulversărilor zilnice, ori, dimpotrivă, la afișarea lor ca răni deschise, atunci cînd exhibarea lor ca slăbiciuni ori neajunsuri putea aduce un profit cît de mic, în unanimitatea compasiunii occidentale.

© V. Dorolți

De aceea, cred că dincolo sau, mai degrabă, dincoace de un proces al comunismului (politic, moral, dar și juridic), înaintea oricărei condamnări masive și servind alte interese decît cel, primordial, al înțelegerii și asumării trecutului, se impune încă o arheologie a vieții cotidiene comuniste, a vieții mărunte, repetitive, banale și solidificate în ritualuri de supraviețuire minimă și de practici de existență în comun repliate pe intimitatea comunității familiale ori a micii comunități de prieteni sau de colegi. O arheologie deci a tot ceea ce s-a întîmplat la nivel infrapolitic, sub pragul de sensibilitate al puterii, acolo unde continuitățile și distorsiunile sînt mai puternice decît oriunde în altă parte, iar rupturile mai greu de înțeles decît revoluțiile și reformele (ori amînările lor) din ultimii 15 ani. O asemenea arheologie nu se va putea realiza decît parțial prin instituțiile create la comandă în ultimii ani în România și avînd ca scop explicit studierea comunismului. Aceste instituții sînt tot atîtea tentative de a oferi un cadru formal, dinspre o inițiativă politică, mai transparentă ori mai interesată, mai structurată sau mai degrabă declarativă, de a epuiza fenomenul comunismului românesc prin rapoarte, declarații și statistici și, mai ales, de a-l înțelege într-o culpabilitate criminală, de a-l condamna *in corpore*.

Or, tocmai aici e aspectul limitat al unui asemenea demers: nu în faptul că se vorbește despre comunism ca despre totalitarism și nici în faptul că el ar fi fost criminal. Ambele afirmații sînt adevărate, tragic de adevărate. Ci în faptul că tratat fiind de la bun început ca un fenomen masiv ce trebuie condamnat, toată atenția riscă să se focalizeze pe identificarea unor vinovați, instituții, partid sau persoane, pe judecarea lor în termenii unei justiții și penalități generale, ceea ce face ca, privilegiind aspectul juridic și moral, să fie trecute într-un plan secund sedimentele atît de diverse ale construirii personalității umane și ale relațiilor interumane. Or, tocmai aceste straturi, reactivate punctual de cei care se regăsesc în ele, care se hrănesc din ele, pe fondul inflației de modele mizerabiliste de astăzi, și dincolo de simpla, dar profitabila exploatare mediatică pînă la dezgust, creează ceea ce sociologii ar putea numi „patologiile sociale", expresie nefericită, cu siguranță, însă sancționînd ordinea strîmbă în care se așază oameni și lucruri.

De aceea, „Condiția postcomunistă" este un proiect în întregime de realizat încă. Asemeni condiției postmoderne descrise de Lyotard, ne aflăm într-o mutație socială, politică ori culturală în care trecutul nu va înceta să ne vină din viitor, nu sub forma unei stafii, ci a tuturor celor care sîntem pentru că am fost într-un fel sau altul, a celor care am fi putut să fim. Sub această condiție a viitorului nostru anterior, fiecare în parte, nici ratați, nici împliniți, ci doar contingenți, comunismul este tot atît de puțin numele diavolului, pe cît e postcomunismul numele mîntuirii.

Magda CÂRNECI

De ce e încă nevoie de (post)comunism

La aproape 20 de ani de la căderea comunismului în Europa de Est, sechelele lui handicapante pentru conștiința individuală și colectivă încă nu au fost resorbite în totalitate, urmările lui traumatice pentru gîndirea noastră socială, politică, culturală nu au fost încă suficient dezbătute, analizate, înțelese. Urgențele supraviețuirii zilnice și ale integrării europene și mondiale ne împiedică să dezvoltăm o viziune mai profundă, mai înaltă, mai generală. Există un fel de frică difuză de a aborda teme sensibile, „periculoase", care ar provoca inevitabil neînțelegeri și ar polariza opinia publică. Gîndirea de stînga nu are un blazon onorabil în România, ea a fost puțin dezvoltată și acceptată cultural înainte de 1945, a fost hidos deformată sub comunism, e prea inconfortabilă în prezentul imediat datorită spectrelor rele ale trecutului imediat. Prea puțini intelectuali români au avut și au o bună cunoaștere a marxismului istoric, a gîndirii social-democrate de ieri și de azi. Publicul larg e depolitizat și confundă încă perspectiva politică de stînga, care de două sute de ani a modelat activ mentalul european alături sau în concurență cu gîndirea liberală de dreapta, îl confundă cu comunismul practic, aplicat, „încarnat", așa cum a fost el trăit, suferit, îndurat în această parte a Europei. Comunismul e cadavrul din dulap, e bomba neexplodată, e moștenirea rușinoasă și inconturnabilă ca un viol a conștientului și inconștientului nostru, mereu în contratimp, mereu retardate. Postcomunismul e boala lungă a acestei lipse de conștientizare lucidă, matură. Poate el deveni, prin asumare rațională, o formă de convalescență lungă, dar salutară?

Pentru a problematiza în jurul acestor dileme urgente, m-am gîndit să invit la Institutul Cultural Român din Paris echipa din jurul revistei *IDEA (artă + societate)* de la Cluj, la o dezbatere cu cîțiva filosofi francezi preocupați de această tematică. De ce *IDEA*? Pentru că e singura publicație de la noi care afișează un program teoretic de stînga, angajat critic în social, pe care urmărește să-l articuleze consecvent cu o practică artistică pe măsură. Într-o ambianță culturală care are încă oroare de ideologie, care desparte încă tranșant poziția culturală de angajarea politică, lăsîndu-se astfel (auto)manipulată de propriile fantasme și sechele istorice, de iresponsabilitatea mass-mediilor și de precaritatea ideologică a clasei politice românești, fiecare număr din *IDEA* e un regal intelectual și o sursă de înnoire artistică. Dar mai ales, e o cură de binevenită luciditate. Că ne place sau nu, fără instrumentele unei gîndiri de stînga, vom rămîne handicapați la nivelul conștiinței individuale și colective, în fața provocărilor enorme la care ne obligă realitatea lumii globale, din ce în ce mai polarizate, mai concurențiale, mai inegalitare, în care am intrat.

Marc CRÉPON

Viitorul (sau confiscarea) democrației într-o lume postcomunistă

Atunci cînd se pune întrebarea cu privire la viitorul democrației, două mari orientări se oferă reflecției. *Prima* constă în a ne interoga asupra șanselor extensiunii sale, ale progresului său ori (mai rar, dar la fel de necesar) ale riscurilor care amenință să o facă să regreseze sau să dea înapoi. Ea distinge statele în care democrația pare asigurată, garantată de către instituții solide, ancorate într-o tradiție politică durabilă, de cele care o învață încă în cadrul unei tranziții democratice, mai mult sau mai puțin avansate, și, uneori, chiar „forțate", în fine, de cele cărora le lipsește tot ceea ce ne reprezentăm, de manieră adeseori confuză, ca fiind însușirile esențiale ale democrației: pluralismul politic, regularitatea alegerilor – adică absența de confiscare a puterii de către un partid unic, o oligarhie oarecare, o juntă militară, de către autorități religioase –, existența unui spațiu public, în care diferitele opinii să poată fi liber exprimate, confruntate și dezbătute. Ceea ce se află în joc în viitor se identifică, atunci, cu evoluția *raporturilor de forțe* între fiecare dintre cele trei componente, cu bulversările (războaie, revoluții, crize ale regimului), violente sau nu, care ar putea să modifice această fragilă împărțire. A gîndi viitorul revine la a înțelege natura *forțelor* sau a puterii implicate în complexitatea acestor raporturi (economică, militaro-industrială, tehnico-științifică, spirituală sau de alt fel), în epoca a ceea ce se numește mondializare.

A doua orientare se referă chiar la viitorul democrațiilor – nu numai cu privire la ceea ce e susceptibil să afecteze, din interior sau din exterior, consistența lor, să compromită principiul lor, să le răstoarne în contrariul lor, ci și – sau în egală măsură – să le confere un nou suflu, să sporească (sau să relanseze) tipul de credință sau de încredere al căror obiect pot să fie, tocmai atunci cînd sînt expuse, aici sau în altă parte, discreditării sau urii (v. și Jacques Rancière, *La haine de la démocratie,* 2005). Ea privește, altfel spus, ceea ce ar putea să i se întîmple încă democrației, în cel mai bun caz și în cel mai rău caz, care să nu se lase nici programat, nici calculat în confortul instituțiilor – prin urmare, și aici, *în chip inseparabil,* șansa ei și amenințarea ei, sau ceea ce vom numi aici *perfectibilitatea* ei.

Dar ce s-ar putea întîmpla democrației care să îngăduie încă să se vorbească de ea la viitor sau – pentru a împrumuta un concept derridean, să poată fi gîndit, pentru ea și pornind de la ea, ceva precum un *care-va-să-vină?* Ce anume constituie (ce anume ar trebui să constituie) specificitatea ei atunci cînd e vorba de o asemenea „venire"? Ea trasează, cel puțin, o linie de partaj. Un regim non-democratic (teocrație, dictatură civilă sau militară, sistem totalitar) este, într-adevăr și înainte de toate, un regim ce refuză să i se întîmple ceva – care multiplică, prin urmare, sistemele de control și de supraveghere, pentru a se păzi de orice experiență de acest fel, adică de orice alteritate. Un asemenea regim trăiește cu obsesia că puritatea, integritatea, identitatea (Derrida ar spune *imunitatea)* confesională, ideologică, națională, rasială, lingvistică sau de alt fel a comunității la care se aplică ar putea fi compromise – și nu se dă în lături de la nici un sacrificiu (începînd cu cel al vieții) pentru a le proteja. El se hrănește din fantasma unei omogenități *inalterabile* – și, pentru că este vorba întotdeauna de o ficțiune, căreia nu-i poate corespunde nici o realitate, nu cunoaște nici un alt fel de politică decît aceea a omogenizării, a unei uniformizări, a unei nivelări prin esență imposibile și deci mereu violente. Celălalt, cu totul altul – a cărui sosire ar amenința această integritate, ar altera omogenitatea unui asemenea tot, deoarece credințele sale, opiniile sale, moravurile sale diferă – este un dușman. Tot așa cum orice distanță, orice deviere, orice invenție idiomatică provenind dintr-o expunere singulară la alteritatea unei sosiri singulare constituie o amenințare. În regimurile nondemocratice, *Unul, Unul* suveran (poporul, națiunea sau orice alt nume i-am da), *Unul* în numele căruia vorbesc cei care exercită puterea, în numele căruia, de asemenea, ordonă, condamnă și execută, *Unul* de la care se reclamă și pe care pretind că-l protejează de orice intruziune, de orice alterare, de orice nouă sosire (adică de tot ceea ce nu este deja prezent, deja cuprins, deja înglobat), *Unul* este întotdeauna *determinat* (prin ideologie, prin religie, prin sînge, prin cutare sau cutare formă fantasmatică de apartenență). *Unitatea* sa este, astfel, mereu *condiționată* și *condițională*.

O asemenea *determinare* este ceea ce ar trebui să facă, de drept, toată diferența față de democrație. Dacă este adevărat că aceasta din urmă se definește prin suveranitatea poporului – că, în democrație, „poporul" este suveran –, această suveranitate nu este supusă nici unei condiții. Ea nu presupune nici o concesie făcută unei ideologii oarecare, nici o credință particulară (nici o apartenență confesională), nici o ipotetică omogenitate etnică, rasială – nici măcar lingvistică. *Unul* este, în cadrul ei, prin esență indeterminat, adică eterogen și divizat, străbătut, lucrat de o pluralitate indefinită de alterități – *necondiționat*. Presupunînd că s-ar produce situația inversă, că, sub pretextul cutării sau cutării amenințări, reale sau fictive, o democrație revine asupra acestei indeterminări, că se ambalează în vertijul unei protecții exacerbate împotriva a tot ce ar putea să i se întîmple, democrația amenință atunci să se autodistrugă. Dacă este adevărat că ceea ce o protejează este, prin definiție, ceea ce o distinge de celelalte regimuri, că ea se apără de contaminarea lor, *nerepliindu-se* pe nici o integritate, pe nici o puritate ipotetică, neimpunîndu-și nici o omogenizare, nici o uniformizare, pentru a continua să existe, atunci, dacă ar reveni asupra *absenței sale de condiție,* dacă ar afecta-o, dacă ar inciza-o cu una sau alta dintre măsurile de protecție, de purificare sau de alt gen, ar distruge tocmai ceea ce o distinge, nu s-ar proteja altfel decît *sacrificîndu-și* propriul sistem de protecție.

Care sînt provocările pe care trebuie să le înfrunte astăzi democrația? Aș dori să arăt că, pe firul îngust pe care

© V. Dorolți

se menține democrația, cel al caracterului indeterminabil al *Unului suveran* (poporul), trei amenințări apasă asupra acestei indeterminări și asupra acestei eterogenități constitutive. Ele sînt tot atîtea confiscări ale „suveranității" sale, tot atîtea probe pe care le traversează democrația sau democrațiile, la ora mondializării. Trei amenințări, așadar, pe care, în modul cel mai riguros, nu le putem gîndi independent unele de altele. Aceste trei provocări pe care trebuie să le înfrunte democrațiile, iată-le.

Prima este înăsprirea cruntă a condițiilor ospitalității lor, dezvoltarea alarmantă, în fiecare dintre ele, a unei culturi brutale a fricii de străini, obișnuința cu o „condiționalitate" din ce în ce mai restrictivă care, pornind de la ideea că „democrațiile nu pot primi toată mizeria lumii", cum se spune, și pentru că orice imigrant e perceput drept un dușman potențial, renunță, dinainte, în mod programat și calculat, la orice exigență de dreptate.

A doua este acapararea suveranității de către o oligarhie care să restaureze în sînul său o ordine, merite discriminatorii – și să înlocuiască, prin asta, *indeterminarea Unului suveran* și expunerea sa la orice formă de alteritate cu o ierarhie interesată. Nimic nu mai pare atunci că poate să vină, să se „întîmple" democrației, care să nu dea impresia că perpetuează o distincție imuabilă între cei care dețin puterea și bogăția și toți ceilalți. În aceste condiții, *Unul suveran* nu mai are nimic indeterminat și deschis. El este fixat într-o împărțire inegală, cu geometrie variabilă, care îi separă pe bogați de săraci, pe savanți de ignoranți, pe cei cu drepturi de cei *„fără-alt-drept* decît cel de a depune un buletin de vot în urnă". Punctul comun între prima provocare și cea de-a doua este că amîndouă privesc forme determinate de excludere, adică de purificare, de imunizare violentă a suveranității.

A treia provocare pe care democrațiile trebuie să o înfrunte nu se lasă gîndită exact în același fel. Ea ține de o formă surdă, difuză și totuși deosebit de eficientă de omogenizare a *Unului suveran:* captarea sa și formatarea sa de către industriile programelor mediatice – începînd cu televiziunea. Ea vizează atît pluralismul și independența lor, cît și finalitatea lor critică. Dacă este adevărat că democrația se distinge de celelalte regimuri prin capacitatea sa autocritică – să înțelegem prin asta că, în fața a ceea ce poate să i se întîmple, și la care *trebuie* prin esență să se expună, trebuie să ne putem bizui, în primul rînd, pe critica ce o divizează –, unul din riscurile majore la care se expune este reducerea și confiscarea spațiilor care o fac posibilă. Cu alte cuvinte, această a treia provocare nu poate fi separată de cea de-a doua, întrucît și aici e vorba de riscul ca mijloacele criticii să fie acaparate de una din oligarhiile existente.

traducere de Ciprian MIHALI

Jean-Luc NANCY

Despre mînie

„Dar, înainte de orice, în fața majorității discursurilor despre «sfîrșitul comunismului», e necesară o clipă de mînie. Este, la urma urmelor, un sentiment prea uitat în uzul său filosofic, în beneficiul dulcegăriilor etice și al suspansurilor estetice.

Mînia este sentimentul politic prin excelență. În ea, este vorba de inadmisibil, de intolerabil și de un refuz, de o rezistență care se avîntă din capul locului dincolo de tot ceea ce ea poate în mod rezonabil împlini – pentru a tăia căi posibile unei noi negocieri a rezonabilului, dar și unei vigilențe de neînduplecat. Fără mînie, politica este aranjament și trafic de influență, și a scrie despre asta fără mînie înseamnă a trafica seducțiile scrisului. Odată cu marxismele, cu comunismele, au dispărut și mîniile politice, într-un imens *no man's land* «democratic». În rest, maimuțărelile care mimează astăzi mînia politică sînt ale celor care vor să creadă că, de fapt, «comunismul» ar fi mereu amenințător – deoarece pentru ei el nu este decît amenințare. Fie și numai asta ar trebui să ne dea de gîndit – ar trebui să ne mînie.

Mînie deci, la adresa credinței ridicole care ne împresoară din toate părțile: cum că s-ar fi terminat, pur și simplu s-ar fi terminat, cu marxismul și cu comunismul. Ca și cum istoria, istoria noastră, putea fi atît de inconsistentă, de fantasmatică și de cîlțoasă, încît ne-ar fi purtat naiv, vreme de o sută cincizeci de ani, pe norii săi pe care o clipă îi destramă... Ca și cum eroarea, pura și simpla și prostească eroare, putuse fi chiar atît de călăuzitoare, regulatoare, mobilizatoare. Ca și cum mii de așazișii «intelectuali» fuseseră doar niște imbecili, și mai ales ca și cum milioane de alți oameni fuseseră și mai stupizi încît să se fi lăsat prinși în delirurile celor dintîi. Chiar dacă am presupune că este vorba de eroare și de orbire (și, fără îndoială, din treburile omenești nu lipsesc niciodată prostia și șarlatania), un anume grad de existență numeroasă, o anume forță de propagare și de contagiune trebuie să ridice, ca atare, probleme și exigențe pentru gîndire (...)

Ceea ce trebuie să ne indigneze și să ne neliniștească nu este faptul că a putut să existe «comunismul» (gîndirea sa, concepția sa, dar și comunismul numit «real», cu toate aspectele realității lui), ci este mai degrabă faptul că putem să renunțăm cu atîta ușurință la a ne întreba de ce a existat așa ceva. Și aici, întrebarea este valabilă și pentru fascisme și nazism. (...) Oricum am lua-o, epoca ce se încheie – și această încheiere face istoria noastră – se semnalează prin ceva din «comunism», idee, fantasmă, proiect sau instituție. Epoca noastră nu se lasă gîndită dacă nu o gîndim ca epoca unei «chestiuni comuniste». («Orizontul indepasabil al timpului nostru», Sartre a avut dreptate să spună.) Iar gîndirea nu poate înainta nici măcar de un deget dacă această problemă nu este reluată, rearticulată, ea însăși interogată și deconstruită. Și chiar dacă ea ar trebui, la urma urmelor, deplasată, transformată, chiar desființată, nimic nu se va face atîta timp cît vom rămîne doar la imputarea erorii sau a greșelii."

(Jean-Christophe Bailly și Jean-Luc Nancy, *Comparem. Politica la viitor,* traducere de Adrian T. Sîrbu și Ciprian Mihali, IDEA Design & Print, Cluj, 2002)

Cititori, fiți ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 22 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu și Dragoș Ghițulete.

Bogdan GHIU

Anticomunismul moral-filosofic *vs* postcomunismul literar şi artistic

Succesul actual al filmului românesc s-ar putea să fie o simplă modă, declara recent Cristi Puiu. Dar de o modă trebuie să profiţi, să n-o laşi să treacă, pentru a pune piciorul înăuntru, a te instala în librării, săli de cinema, festivaluri, presă, în conştiinţe (dacă nu e prea mult spus), în percepţia internaţională, în „sistem".

La fel de recent, Editura Polirom se lăuda, pe drept cuvînt, că reuşeşte să vîndă, pentru a fi traduse, tot mai multe titluri de proză aparţinînd tinerei generaţii de scriitori români.

Atît filmul românesc de succes, cît şi proza românească „vandabilă" vorbesc, la distanţă, despre comunism, din perspectiva unei generaţii care, la momentul Revoluţiei, se afla cel mult la vîrsta adolescenţei, dacă nu chiar la aceea a copilăriei de-a binelea.

Ceea ce am putea numi „modelul Humanitas" al raportării la comunism, al redării comunismului, nu s-a vîndut, n-a interesat Occidentul. Era un model el însuşi de import, copiat, o încercare disperată de autohtonizare a unui model central-european de disidenţă morală. Alţii, vecinii noştri imediaţi, ne-o luaseră înainte.

Românii sînt însă, iată, acceptaţi şi promovaţi la distanţă generaţional-istorică, în timp, printr-o altă formă de redare a comunismului. Ca ficţiune, nu ca judecată morală. Prin artă şi povestire, prin impregnare afectivă şi emoţională şi prin reflex de distanţare ironică. Acolo unde „modelul Humanitas" a pierdut (în sensul că nu a reuşit să se impună, să se „vîndă"), cîştigă, iată, „modelul Polirom". Arta şi sensibilitatea, naraţiunea, povestirea, ficţiunea, „fabulaţia", veridicitatea au, iată, cîştig istoric şi formal, tipologic, de cauză în faţa „adevărului" moral riguros, literatura şi filmul, arta cîştigă în faţa rigorismului moral practicat, dacă nu cu instrumente, măcar cu ambiţii filosofice.

Nu vreau să cad în paranoia, dar un grăunte de paranoia nu strică niciodată. Nu acuz aici o intenţie sau un complot, ci doar un posibil nou efect pervers de marginalizare şi de segregare.

„Procesul moral românesc al comunismului" nu a avut succes nici în Occident, nici în România. Din vina lui sau nu, pentru că a fost debil forţînd fără nuanţe şi fără ingeniozitate teoretică şi analitică sau, dimpotrivă, pentru că a fost prea tare, maximalizîndu-se pe linia obiectivelor şi „minimizîndu-se" pe linia mijloacelor şi a formelor, nu ştiu, şi nu vreau să analizez aici. Cert este că a dat greş, nu a fost „selectat natural" nici în Occident, nici la el acasă. Era un model de *„acţiune directă"* nemiloasă, care poate tocmai de aceea a fost respins, ca exagerat şi tardiv, inaplicabil, utopic, distructiv etc.

A avut, are, în schimb, succes, atît în România, cît şi, încet-încet, în Occident, modelul indirect-artistic al memoriei afective. „Directului", „frontalului" moral-filosofic (prea puţin susţinut însă istoric, istoriografic: „referentul" trebuie produs, el nu este niciodată evident de la sine, ceea ce i-a lipsit modelului moral-anticomunist a fost tocmai „arta" producerii „obiectului" ca atare, care acum se răzbună) îi este preferat, cu *„delay"* istoric, „indirectul" artei, al imaginii şi al naraţiunii *mediate* prin forme artistice. Un *indirect multiplu,* aşadar, tipologic şi istoric.

Tot e bine, se va spune. Aşa e. Dar...

Dar nu cumva asistăm la o „selecţie nenaturală", chiar dacă inconştientă şi de „sistem"? Nu cumva „comunismul", ca imagine, este astfel discret protejat de atacuri frontale (chiar şi inabil, incomplet purtate), nu cumva tinerii regizori şi prozatori români se lasă „făcuţi" de un joc de imagine, de un joc discret „politic" care stabileşte nu negativ, represiv, direct exclusiv, ci pozitiv, prin încurajare, tipologiile şi ritmul istoric al accesului la adevăr, al producţiei, al „fabulării" de contra-adevăruri?

Prin film şi prin literatură, adevărul se ficţionalizează şi lucrează organic, osmotic, în timp. Prin artă, adevărul se produce şi se comunică, dar este şi neutralizat, acceptat, asimilat, naturalizat şi normalizat. Prin artă, ca revers al forţei artei, adevărul se impune, dar doar ca *poveste*.

Nu asistăm deci, oare, la impunerea (impersonal-sistemică) a unei *„specializări"* româneşti, la o impunere şi acceptare „canonică" doar cu condiţia (şi cu preţul) „specializării" în *comunismul tratat ca poveste,* deci acceptabil conform principiului *relativităţii adevărului?*

Şi, mai ales, după amînarea acceptării istorice (la 10-15 ani după Revoluţie) a acestei tratări indirecte, „organice", ca întoarcere a refulatului „comunism" *după* ce mai întîi se operase *refularea* propriu-zisă, nu se profilează, fie şi doar ca „modă", o *„specializare"* nu doar tipologic-formală (artă, ficţiune, evocare afectivă *vs* judecată morală), ci şi de „obiect", „referenţială", a românilor?

Altfel spus, recomandarea prin încurajare (traducere) la cultivarea *postcomunismului literar şi artistic* în detrimentul (şi din vina indirectă, de „constituţie" a) *anticomunismului moral-filosofic* (slab la capitolul documentare istorică) nu îi incită implicit, insesizabil, prin cantonare, pe artiştii români la ocolirea inconştientă a *prezentului,* a *actualităţii stricte,* care rămîne, astfel, în continuare, apanajul tematic strict al artiştilor (şi gînditorilor) occidentali?

Cînd, peste cîte generaţii de prozatori, nu de filosofi sau de eseişti (cu obligatorie deschidere istorico-economică), după cît *indirect* tipologic şi istoric vom ajunge să vorbim despre întîlnirea halucinantă, enormă, epocală dintre *(post)comunism* şi *globalizare,* despre ieşirea din comunism *direct* în postcapitalismul global, despre evadarea din iluziile şi deziluziile bunicilor şi părinţilor *direct* în iluziile şi deziluziile tineretului actual? Trebuie să aşteptăm oare ca actuala generaţie de copii şi adolescenţi să crească şi să se apuce, eventual, dacă va mai apuca, de artă, şi abia „proustian", pe calea atît de plăcută, dar, politic, ocolită, a amintirii, să vorbească despre *prezentul de acum,* la care accesul nu este permis decît creatorilor occidentali, la care singuri, prin blîndă „evoluţie organică", ne interzicem accesul?

Moda cultural-artistic-românească actuală poate fi o imensă capcană, cu nebănuite efecte de sistem în perpetuarea „specializării" şi a întîrzierii noastre istorice, ca mod românesc de a fi în istorie şi în „societatea naţiunilor". Adevărul, doar „literar şi artistic" învăluit, căptuşit, vătuit? Premiile şi aprecierile, interesul să constituie oare preţul pentru proverbiala noastră „cumînţenie" (anacronie) istorică?

Boyan MANCHEV

Postcomunismul ca simptom

Noţiunea de *condiţie postcomunistă,* introdusă de Boris Groys, desemnează, se pare, perioada care a început printr-o euforie inimaginabilă şi o energie politică totodată constitutivă şi creativă, acum mai puţin de douăzeci de ani, şi care se încheie astăzi prin scepticismul, dezgustul şi normalizarea dubioasă, însoţite de o resemnare generalizată. Victoria, incontestabilă la prima vedere, a valorilor democraţiei şi pieţei libere se manifestă tot mai mult ca o victorie incertă. Ea a deschis cutia Pandorei din care au ieşit instinctele şi practicile (a)sociale respingătoare din punctul de vedere al oricărui ipotetic ideal umanist.

În acest text mă voi mulţumi să propun trei teze de pornire prin care să putem gîndi condiţia postcomunistă:

1. Condiţia postcomunistă nu este o noţiune descriptivă care ar desemna situaţia societăţilor din „ţările estice" după căderea comunismului. Condiţia postcomunistă este un termen care desemnează starea lumii actuale.

După douăzeci de ani, putem, prin experienţa noastră de fiecare zi, să depunem mărturie despre această situaţie – sfîrşitul războiului rece a lăsat în suspensie utopia unei alternative politice radicale. Prăbuşirea „blocului comunist", care a lăsat loc pretinsei situaţii post-politice a liberalizării progresive a lumii, denumite melancolic *„globalizare",* a transformat profund structura conflictului politic. Agonismul politic (Chantal Mouffe), care propune un conflict al deciziilor, s-a transformat progresiv într-un antagonism apolitic, chiar antipolitic. Ipoteza noastră este că această transformare este efectul aproprierii economice a vidului inapropriabil *dintre* singularităţi – şi, prin urmare, ea este efectul reducţiei bogăţiei de forme de viaţă la imperativul *per-formant* al capitalului.

2. Condiţia postcomunistă fiind condiţia lumii actuale, nu mai trebuie să examinăm situaţia societăţilor postcomuniste, după o *logică a excepţiei,* ci după o *logică a simptomului*. Societăţile postcomuniste nu sînt *excepţia* de la o presupusă ordine normală şi normativă (cu alte cuvinte, nu e cazul să reintroducem în reflecţia asupra postcomunismului instrumente conceptuale precum opoziţiile dintre centrul dezvoltat („Vestul") şi periferia subdezvoltată, ontologic inferioară modelului ideal-occidental („Estul"); astăzi, asemenea opoziţii sînt desuete, de nu chiar reacţionare). Societăţile postcomuniste sînt, dimpotrivă, simptomul stării actuale a lumii. Ele manifestă, într-o manieră brutală, realităţile ei obscure: populisme, xenofobii, violenţă, intoleranţă, nedreptate socială, reducere a spaţiului bunurilor publice, toate elemente ale noii barbarii „post-politice".

3. *Postcomunismul* este considerat a fi, pe bună dreptate, o *tranziţie*. Dar nu e vorba de tranziţia către democraţie – trebuie să uităm această mediocră figură retorică. Ci e vorba, la urma urmei, de tranziţia de la o formă de societate brutală şi nedreaptă către o altă formă de societate brutală şi nedreaptă. Această nouă „societate" sau, mai degrabă, acest nou regim care a îndepărtat principiile politice (şi anume conflictul ideilor în vederea unei forme mai bune de viaţă comună) pentru că le resimte ca periculoase, se simulează ca democraţie, dar, în realitate, nu este decît o oligarhie economico-mediatică mascată ca democraţie. O oligarhie economică, în fond, care a trădat orice valoare politică, a pervertit puterea politică a poporului şi a deturnat-o împotriva lui însuşi, transformînd politicul în marfă şi reducîndu-l la reflexele de masă. Trăim, astfel, în nişte societăţi care au redus politicul la economic, libertatea la consum, sfera bunurilor publice la sfera intereselor private, justiţia la inegalitatea generalizată sub numele de „legi ale pieţei". Trăim, aşadar, eşecul posibilităţii critice a unei a treia căi, între reabilitarea retrogradă a comunismului şi apologia oarbă a „valorilor" neoliberale care şterg orice idee de justiţie şi, odată cu ea, principiile societăţii moderne de la Lumini încoace.

Trăim, fără îndoială, într-o perioadă melancolică – o perioadă postrevoluţionară: nu perioada de după sfîrşitul comunismului, nu asta e esenţial, ci perioada de după sfîrşitul speranţei şi al elanului „revoluţionar" declanşat odată cu căderea comunismului, al elanului către o formă mai bună de viaţă comună. Astăzi, această speranţă este trădată, înşelată, frustrată. Dar o ştim prea bine, speranţa moare ultima. Ea va supravieţui acestor timpuri de disperare şi orgiei bestiale a *lumpen-capitalismului* postcomunist.

Avem nevoie, mai mult ca oricînd, de speranţă şi imaginaţie politică.

traducere de Alex. CISTELECAN

Alain BADIOU

Îmbogăţiţi-vă!

„Pe ruinele comunismului, spun prozatorii noştri, triumfă democraţia. Cei mai siguri de victorie întăresc prin jurămînt triumful unui «model de civilizaţie». Al nostru. Nimic mai puţin. Cine spune «civilizaţie», mai ales în forma triumfului, anunţă şi dreptul celor civilizaţi la creneluri pentru cei care n-au înţeles la timp din ce parte sună trompetele triumfului. Drepturile omului nu mai sînt o slabă pretenţie intelectuală. E vremea dreptului cu muşchii tari, a dreptului de intervenţie. Mişcări triumfale ale trupelor democratice. Război la nevoie, acest pandant inevitabil al civilizaţiilor triumfătoare. Morţii irakieni zăcînd cu miile, excluşi chiar şi de la numărătoare, sînt numai restul anonim al operaţiilor triumfale. Nişte musulmani suspecţi, rebeli necivilizaţi, la urma urmei. Căci, atenţie, există religii şi religii: cea creştină şi Papa fac parte din civilizaţie, rabinii sînt demni de luat în seamă, dar molahii şi ayatolahii ar face bine să se convertească la acestea. Şi în primul rînd la economia de piaţă. Căci marele paradox al vremii este că «moartea comunismului», îmbătrînirea acelei politici marxiste, este articulată dinăuntrul singurului triumf adevărat vizibil, dinăuntrul marxismului vulgar, acest marxism pozitiv, care susţine primatul economiei. Sîntem, şi e important, într-o fază a recunoaşterii. Că substanţa, conţinutul oricărei «democraţii» este existenţa unor bogăţii gigantice şi suspecte, că maxima «Îmbogăţiţi-vă» este alfa şi omega epocii, că materialitatea brutală a profiturilor este condiţia absolută a oricărei socialităţi reale, pe scurt: că proprietatea este esenţa «civilizaţiei» – şi tocmai asta stabileşte consensul, după ce a fost, timp de aproape două secole, teza fantastică şi injurioasă a revoluţionarilor care voiau să pună capăt unei «civilizaţii» atît de jalnice. Un «marxism» fără proletariat şi politică, un economism care plasează proprietatea privată în centrul determinării sociale, conştiinţa-mpăcată, proaspăt recuperată de speculaţii la bursă, de finanţişti şi guvernanţi, care n-au altă grijă decît să sprijine îmbogăţirea celor bogaţi – iată ce viziune despre lume ni se propune sub bannerele triumfale ale civilizaţiei!"

(„Despre un dezastru obscur, necunoscut. Despre sfîrşitul statului ca adevăr", traducere de Maria-Magdalena Anghelescu, în *IDEA artă+societate,* nr. 21, 2005)

Magdalena BOIANGIU

Cum să înoţi pe uscat

Desfăşurarea sincronă a procesului descompunerii URSS şi a ivirii germenilor democraţiei în ţările aflate formal în afara spaţiului postsovietic, dar dominate atunci de ideologia comunistă, a creat senzaţia unui drum comun, a unor obstacole care pot fi în acelaşi fel depăşite, a unor soluţii aplicabile asemănător în Republica Cehă şi în Kazahstan. Realitatea infirmă – uneori brutal – viziunea optimistă conform căreia democraţia este o aspiraţie universală, în timp ce autoritarismul, dictatura, totalitarismul sînt realităţi politice menite să dispară odată cu înlăturarea persoanelor care le întruchipează şi a sistemului represiv aferent.

Din 1990 încoace, realităţile politice nu fac altceva decît să dezmintă viziunea acestui marş triumfal. În ceea ce priveşte ţările fostului lagăr comunist, alăturate regimului sovietic imediat înainte sau după cel de-al doilea război mondial, aderarea la NATO şi la UE a impus nişte standarde de respectate mai de voie, mai de nevoie; nu era de aşteptat ca în spaţiul postsovietic propriu-zis – zonă nu numai fără nici un fel de tradiţie a vieţii democratice, dar şi fără referinţe la gînditori autohtoni care să fi preconizat un asemenea sistem contractual de relaţii politic-sociale –, după trei generaţii îmbibate de ideologie colectivistă, să se poată produce, fără traume, despărţirea de statul paternalist, să fie acceptată concurenţa, considerată acum un izvor de nedreptate; toate acestea la un loc sînt privite ca o umilire a Rusiei. Victoria democraţilor nu a fost o victorie a democraţiei. Oricît credit i s-ar acorda lui Boris Elţîn, salvele de tun îndreptate împotriva Parlamentului, aflat în dezacord cu el, au deschis, de fapt, drumul pentru „democraţia supravegheată“, pusă în practică de actualul (şi probabil viitorul) preşedinte al Rusiei, V.I. Putin.

Absenţa ideologiei nu a lăsat loc liber principiilor democratice; dimpotrivă, a scos la lumină naţionalismul agresiv pre-revoluţionar al Sutelor Negre, bigotismul, obişnuinţa supunerii faţă de cel tare, însoţită de propensiunea spre anarhie. În multe spaţii importante, în primii ani de după căderea puterii sovietice au obţinut puterea politică diverse personalităţi mafiote: Sangak Safarov în Tadjikistan, Tenghiz Kitovani şi Jaba Ioseliani în Georgia, Suret Huseinov în Azerbaidjan. Acesta este contextul nostalgiei, al dorinţei de a funcţiona la ordin, adesea motivaţii principale ale votului.

Pentru pacea lumii, e important ca ţările din spaţiul postsovietic să fie fascinate de o existenţă democratică: unele dintre ele au imense resurse de care depinde bunăstarea Europei, altele deţin arme de care depinde viaţa popoarelor Europei. Poate deveni Rusia democratică, atîta timp cît poporul de acolo nu are această aspiraţie, sau o guvernare democratică a Rusiei poate stimula resursele de creativitate şi de ingeniozitate transformînd această imensă ţară bogată, cu o populaţie instruită şi cu resurse inovatoare greu de anticipat, într-o superputere paşnică? Greu de răspuns. Din 1991 încoace se încearcă, fără succes, în ambele direcţii.

Un eminent sociolog sovietic, Dmitrii Furman, a publicat în revista *Eurozine* un studiu extins despre originile şi elementele „democraţiilor de imitaţie“ („The Origins and Elements of Imitation Democracy. Political development in the post-Soviet space“). Pentru Furman, democraţiile de imitaţie sînt cele care, dincolo de faţada democratică, au concentrat puterea în mîinile unui preşedinte: acesta pretinde că asigură putere şi stabilitate, dar nu izbuteşte nici să controleze, nici să creeze legitimitate, nici să contribuie la productivitatea socio-economică. Analiza lui se referă la Rusia şi la fostele republici sovietice. Deşi mai toţi comentatorii pun evoluţiile Rusiei de-a valma pe seama „grelei moşteniri“, Furman distinge trăsăturile trecutului:

„În cu totul alt mod decît ţările din Europa Centrală şi de Est, nici una dintre ţările CSI nu s-a putut referi la trecutul unei experienţe democratice, pentru a putea construi un sistem democratic postsovietic. După 1917, eforturile de democratizare au eşuat şi au fost limitate în timp, astfel încît experienţa postsovietică poate fi considerată prima tentativă. Dimpotrivă, unele ţări, cum ar fi Rusia şi Uzbekistan, au avut o puternică tradiţie autoritară, ferm instalată în conştiinţa popoarelor lor. În perspectivă istorică, măreţia Rusiei nu poate fi separată de figuri cum au fost Ivan cel Groaznic, Petru cel Mare sau Stalin, în timp ce mîndria naţională a Uzbekistanului e centrată pe figura lui Tamerlan“. Desigur, se pune întrebarea ce are de cîştigat pensionarul sau studentul de astăzi de pe urma lui Tamerlan sau a lui Petru cel Mare? De ce îi dispreţuieşte pe cei care nu se pot referi la asemenea legende? E nevoie de Tamerlan sau de Petru cel Mare ca Rusia şi Uzbekistanul să devină democratice? Seamănă ei cu George Washington şi John Adams?

Un al doilea obstacol observat de Dmitrii Furmanov este absenţa modelului adecvat: „Modelul democraţiilor americane şi europene a exercitat o influenţă enormă, şi el durează. Dar aceste state se deosebesc cultural de ţările CSI şi nu pot juca rolul Finlandei sau al Suediei în evoluţia Estoniei sau a Letoniei. Turcia poate juca rolul de model pentru ţările islamice turcofone din CSI, dar Turcia nu este ceea ce s-ar putea numi un model de ţară democratică stabilă“.

Absenţa unei tradiţii democratice şi a unui model a fost accentuată şi de alte condiţii: „În primul rînd, a contat tranziţia de la economia socialistă la economia de piaţă. În timpul socialismului, care a durat peste două generaţii, oamenii n-au fost obişnuiţi cu instituţiile economiei de piaţă şi ale proprietăţii private. Introducerea economiei de piaţă a fost o misiune la fel de grea ca şi acceptarea democraţiei. În al doilea rînd, a fost greu de suportat tranziţia de la imperiul sovietic la statul naţional modern. Era pentru prima oară cînd acest lucru se întîmpla în statele CSI şi nu aşa s-au desfăşurat lucrurile în Europa Centrală şi de Est. Şi cum unul dintre aceşti factori s-a prăbuşit brusc şi pe neaşteptate în 1991, cînd s-a dezmembrat URSS, este evident că în 1991 popoarele CSI erau în situaţia unei persoane care a fost pe neaşteptate aruncată într-un bazin cu apă: persoana în chestiune nu a învăţat niciodată să înoate şi nu a făcut niciodată altceva decît să vadă cum se descurcă alţii în bazin. Poate că ea înţelege că ar fi cazul să înoate, dar dacă e obligată să o facă s-ar putea să fie cuprinsă de panică şi disperare“.

Cînd o ţară de dimensiunile Rusiei este ameninţată de panică şi disperare, n-ar fi prea prudent ca vecinii ei să se antreneze pentru gimnastică ritmică în bazin. Este evident că preşedintele Putin moşteneşte toate dezechilibrele perioadelor trecute. Este, de asemeni, evident că eforturile lui, încununate de succes, de a asigura stabilitatea economică şi politică a ţării, relaţii de dependenţă – dacă nu de vasalitate – cu vecinii nu vizează evoluţia democratică a Rusiei. Poate că atîta timp cît e stabilitate, Statelor Unite le e indiferent ce se întîmplă cu adevărat în Rusia. Poate că atîta timp cît vinde, cu preţuri raţionale, petrol şi gaze, nici Europei occidentale nu-i pasă prea mult. Europa Centrală şi cea de Est ar trebui să fie mai atente.

Slavenka DRAKULIK

Normalitatea, Paradisul şi Europa

„Îmi place cum arată baia mea de acum pentru că sînt destul de în vîrstă ca să-mi amintesc de baia din apartamentul părinţilor mei, la începutul anilor ’50, cînd detergentul *Plavi radion* era singurul care exista. Sau de o baie chiar mai veche, fără nici un fel de detergent, doar cu o bucată de săpun *Jelen*. Îmi mai amintesc că erau două tipuri de apă de colonie pe care mama le cumpăra de la farmacie, unde mergea cu o sticlă de acasă. Farmacistul, un bărbat în vîrstă, serios, care producea el însuşi apa de colonie, o turna în sticlă, iar eu trăgeam în piept mireasma magică. Cea pe care o prefera mama se numea *Black Cat*. Erau atît de puţine produse cosmetice sau chiar igienice pe vremea copilăriei mele, încît marca sub care cunoşteam singura pastă de dinţi care se găsea – cu două arome, de căpşuni şi de mentă – era pur şi simplu *pasta de dinţi*. Ceea ce înseamnă că produsul însuşi era marca, un lucru de neimaginat astăzi. Ce altceva mai era în baie? Un creion pentru conturat ochii, probabil de felul acelora pe care le foloseau şi egiptenii antici, o cremă de faţă *Dream Skin* şi săpunul pentru bărbierit al tatălui meu. O dată sau de două ori am primit un colet din străinătate; înăuntru erau cîteva bucăţi de săpun *Lux*, împachetat într-o hîrtie frumoasă, cu pozele minuscule ale unor staruri de cinema. Oh, cît de delicat era la atingere – lăsîndu-mi într-adevăr o piele «fină ca a unui copil» şi «trupul în armonie, mai mult decît orice cremă de astăzi. Aş putea să mă întreb ce nu se găsea în baie. Îmi amintesc foarte clar, dar şi stînjenită, că nu erau tampoane. Nu puteau fi cumpărate. Ele nu existau ca produs.

Astăzi, lucrul pe care sînt îndeosebi bucuroasă să-l am... este mormanul meu de hîrtie igienică de calitate. Suluri şi suluri, încă le strîng de parcă ar putea să dispară de pe rafturile supermarketului în orice moment, cum se întîmpla odinioară. Obiceiurile vechi pier greu! Hîrtie fină, foarte fină, şi în diverse nuanţe pastelate de bleu, roz sau portocaliu; unele au modele florale, iar un tip de hîrtie are desenaţi nişte omuleţi la ski (pentru folosit iarna, presupun), alta – nişte animale amuzante ca să-i încurajeze pe copii s-o folosească. Am cumpărat de curînd ultimul răcnet în materie, hîrtie igienică parfumată, produsă în Italia. Dar am hotărît că e prea mult, chiar şi pentru un colecţionar. Pe deasupra, parfumul ei s-ar amesteca cu aroma tabletei odorizante pentru toaletă, a odorizantului de cameră, a balsamului de rufe...

Îşi mai aminteşte cineva din Europa de Est că nu cu mult timp în urmă hîrtia igienică era un lux? Probabil cei din generaţia mea sînt ultimii care mai au astfel de amintiri, iar cînd nu vom mai fi, acest lucru va fi uitat cu totul. Cei născuţi după 1985 vor spune uluiţi: Nu era hîrtie igienică? E imposibil! Cum aţi putut să trăiţi fără ea? Într-adevăr: cum am putut?

Blocul comunist nu era atît de solid pe cît pretindea. Datorită privirilor aruncate pe furiş asupra vieţii din cealaltă parte, datorită filmelor, revistelor şi reclamelor TV – adesea de contrabandă –, datorită lucrurilor mărunte, cum ar fi o ciocolată de calitate sau un parfum, lenjerie, cosmetice, jucării şi muzică – sau hîrtia igienică fină pe care i-o duceam chiar eu unui prieten din Varşovia – credinţa noastră într-un paradis al consumatorului a înlocuit cu uşurinţă religia comunistă oficială.

Într-o astfel de situaţie, orice argument «subtil» despre diferenţele dintre comunism şi capitalism, despre faptul că în comunism cei mai mulţi oameni erau egali în sărăcie, în timp ce în capitalism nu erau egali în bogăţie, nu a jucat nici un rol – cel puţin nu atunci.

Aşa a început marea confuzie: normalitatea Europei vestice, care părea atît de frumoasă, dar şi intangibilă, a fost luată drept paradisul însuşi – chiar dacă nu îi spuneam paradis ci, simplu, Europa.

Dar mai era ceva care ne-a determinat să credem atît de uşor în paradis: faptul că viaţa în comunism se baza şi ea pe credinţa într-un soi de paradis. Asta a făcut ca o religie să fie înlocuită atît de uşor cu alta.

În ideologia comunistă – dacă nu şi în practica ei – paradisul biblic a fost înlocuit de credinţa într-un «viitor luminos», adică o societate egalitară, fără clase, în care, conform lui Marx, totul se va împărţi «de la fiecare după capacităţi, fiecăruia după necesităţi». E adevărat, ideea era că înfăptuirea unei astfel de societăţi va avea loc în această lume mai curînd decît pe cealaltă, dar asta părea doar o nuanţă, mai ales că «viitorul luminos» nu avea nici o şansă să vină şi astfel rămînea la fel de fictiv ca paradisul creştin.

Totuşi, ca în orice sistem religios, am fost învăţaţi să credem. Această credinţă a creat un anumit tip de mentalitate, una de care nu e uşor să scăpăm, chiar dacă împrejurările s-au schimbat dramatic între timp. Pare să fie dificil şi pentru generaţia celor care au acum 30 de ani. Am fost şi încă sîntem obişnuiţi să gîndim, să trăim, să reacţionăm în faţa realităţii în acest mod religios şi colectiv.

Întrebarea este, desigur, ce am obţinut în locul normalităţii pe care am confundat-o cu paradisul?

Normalitatea cu care s-au confruntat ţările est-europene după căderea comunismului şi, mai tîrziu, după integrarea în Uniunea Europeană a fost ceva destul de diferit de ce aşteptaseră. Schimbarea de la un sistem politic totalitar la unul democratic, de la economia planificată la capitalism (sălbatic) nu a adus automat o viaţă mai bună pentru toţi. Noua experienţă a libertăţii a fost însoţită de un alt tip de sărăcie şi nesiguranţă. Pe măsura trecerii timpului, am început să ne dăm seama că există o altă faţă a normalităţii (a Paradisului, a Europei): un decalaj tot mai mare între săraci şi bogaţi, şomaj ridicat, corupţie la toate nivelurile – pentru a numi doar cîteva.

În plus, nu există vindecare, pentru că suferinţa nu are sfîrşit; faptul că ceea e paradis pentru unul devine iad pentru alţii pur şi simplu doare – şi pentru că este nedrept. Este uşor să uităm că egalitarismul a fost probabil cea mai atrăgătoare parte a religiei comuniste.“

(„Povestiri din baie“, fragment din cuvîntul de închidere a celei de-a XX-a Întîlniri Europeane a Publicaţiilor Culturale, Sibiu, 21-27 septembrie 2007)

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

Război pe calea undelor

– dialog cu Alexandru SOLOMON –

Este un film „povestit" chiar de Alexandru Solomon. Abordarea e una personală, vă faceţi simţită prezenţa, provocaţi situaţii, atît comentariul, cît şi lectura lui vă aparţin. Aţi putea să-l povestiţi din nou, în cîteva cuvinte?

Filmul este de fapt o poveste a relaţiei dintre vocile unui post de radio şi ascultătorii săi. Toată povestea e cuprinsă între două evenimente majore: cutremurul din 1977 şi Revoluţia din 1989. De ce am ales aceste două momente? Pentru că mi s-a părut că există un soi de simetrie între cutremur şi Revoluţie, în sensul că au fost două „zgîlţîieli" majore: una geofizică şi una geopolitică. Încadrată între aceste două „paranteze", povestea capătă un sens, are un început şi un sfîrşit. Şi un epilog care se întîmplă după 1989.

De ce tocmai cutremurul din 1977, ca un punct de plecare?

Pentru că la cutremur Ceauşescu era plecat într-o vizită de lucru în Africa şi ţara rămăsese cumva fără stăpîn. Cei de aici, din aparatul de partid şi de stat, nu şi-au asumat răspunderea de a anunţa populaţiei catastrofa, la radio sau la televizor. Aşa că pe acest fond de tăcere şi de confuzie, dintr-un motiv misterios, liniile telefonice s-au deschis şi atunci oamenii au putut suna la Radio Europa Liberă. Nu sunau direct, cereau legătura printr-un operator cu postul de radio. Întreaga situaţie a ţinut timp de vreo săptămînă. A existat un soi de legătură *live* – aşa cum fac astăzi atîtea posturi de televiziune – de la locul catrastofei. Românii din străinătate se interesau de rudele lor din ţară şi primeau informaţii despre ce s-a întîmplat aici. Astfel, Radio Europa Liberă a devenit un fel de placă turnantă între românii aflaţi ici şi colo prin lume, fapt care i-a consolidat statutul de post de radio naţional. Din exil, dar naţional. Românii aveau această percepţie bizară despre REL, care era de fapt o secţie a unui post de radio american. Pînă la urmă, *Război pe calea undelor* este un film despre percepţie. Una era percepţia noastră, a ascultătorilor civili – să zicem – alta era percepţia ascultătorilor „în uniformă" care vedeau în REL un duşman, un soldat american, un aparat de spionaj şi de destabilizare a regimului. Iar cei de la Europa Liberă îşi aveau propria lor percepţie despre situaţia din România. O percepţie pe undeva trunchiată, de la distanţă, dar mai aproape de realitate faţă de ceea ce gîndeam noi aici. Pentru că noi nu aveam informaţii decît de la ei. Cred că asta e şi tema filmului: modul în care între toate aceste percepţii aproximative s-a născut relaţia despre care vă vorbeam la început.

Ce a însemnat Revoluţia pentru cei de la Europa Liberă?

Revoluţia este al doilea moment de glorie al postului de radio, dar e şi momentul încheierii misiunii, al imploziei. Se poate spune că în seara de 22 decembrie Radio Europa Liberă a fost înlocuit de televiziune. Momentul e atît de marcat încît poţi stabili chiar şi ora exactă la care s-a petrecut *switch*-ul de la radio la televiziune. E un nod al istoriei recente mediatice. Pentru oamenii de la radio acest moment a însemnat îndeplinirea misiunii, dar şi o victorie într-un fel neaşteptată. De altfel, o spun şi în film.

E un film care îşi propune să facă dezvăluiri? Să facă lumină?

Nu cred că ţin morţiş să spun un adevăr pentru că nu-l ştiu. Cred că mai important este să demasc minciunile. Aici lucrurile sînt mai clare: unde există minciună, e mai uşor de pus degetul pe ea. Nu cred că filmul face lumină într-un mod senzaţionalist, de ştire de jurnal. Şi nici nu cred că asta ar fi menirea documentarului. Eu cred că între *a afla* şi *a înţelege* există o diferenţă, iar eu mi-am propus ca oamenii să înţeleagă, chiar revăzînd lucrurile pe care deja le ştiu. Prin concentrarea acestei istorii într-o oră şi patruzeci şi opt de minute, mi-am mai propus ca ea să capete o forţă care să emoţioneze pe moment şi să dea de gîndit, a doua zi. Mi-aş dori ca filmul să fie valabil şi peste un an sau cinci.

Să vorbim despre personajele acestui film... despre protagoniştii lui.

În cazul acestui film, termenul de „protagonişti" nu e cel mai potrivit. Este vorba despre grupuri de oameni. Sigur că la un moment dat unii apar mai mult, alţii nu apar deloc, dar poveştile lor se suprapun, sînt cam aceleaşi, îi reprezintă pe ei ca fenomen, ca grup. Sînt cei trei care realizau emisiunea *Actualitatea românească*, adică Şerban Orescu, N.C. Munteanu şi Emil Hurezeanu. Emisiunea cea mai combativă de analiză a situaţiei politice româneşti, care lovea cel mai tare în regimul Ceauşescu şi prin asta şi-a cîştigat notorietatea. Apoi mai apare Monica Lovinescu care, deşi făcea emisiuni culturale, era o voce extrem de ascultată de majoritatea populaţiei. De exemplu, un ţăran din Jina, judeţul Sibiu, pe care l-am intervievat, asculta *Teze şi antiteze la Paris*. Asta e o ciudăţenie a epocii şi demonstrează că, pe vremea aceea, cultura avea un rol pe care şi l-a pierdut după 1989. Clar.

Acestea sînt doar o parte dintre personajele direct implicate.

Desigur, mai sînt ascultătorii. Cei pasivi, ca vecinii lui Paul Goma, dar şi cei activi, ca Vasile Paraschiv sau Doina Cornea.

Apropro de cele două tipuri de ascultători... din film reiese, la un moment dat, faptul că majoritatea ascultătorilor erau pasivi şi că, la o adică, ar putea fi acuzaţi de o formă de laşitate. Vi se pare importantă această nuanţă?

Da, mi se pare importantă. Radioul vorbea în locul nostru, iar noi simţeam într-un fel că cineva face treaba care trebuia făcută, cineva spunea lucrurilor pe nume. Era un fals cîştig. Cîştigul hotărîtor ar fi fost dacă oamenii din România ar fi vorbit. Cei de la München făceau un soi de jurnalism combativ, militant şi angajat, însă în limitele stabilite de americani. Trebuia cumva subliniată pasivitatea asta şi apatia societăţii româneşti. O societate are nişte reguli după care se ghidează şi are o formă de comunicare între membrii ei. În România din anii '80 nu exista comunicare, iar regulile erau oricum impuse de dictatură. Cei care le încălcau o făceau pe cont propriu şi individual. Eu am încercat în film să identific motivul pentru care în România nu există încă o reacţie organizată, colectivă şi fiecare se descurcă în continuare pe cont propriu. Cred că răspunsul e acolo, în felul nostru de a reacţiona sau mai degrabă în lipsa de reacţie din acea vreme. E un reflex de care trebuie să scăpăm.

Au existat cîteva opinii critice care susţineau că, în film, oamenii de la REL reprezintă binele absolut, iar cei de la Securitate – răul absolut. Două tabere puse faţă în faţă, alb şi negru. Şi că filmul devine astfel unul de propagandă. Cum comentaţi?

Eu nu cred că nu există nuanţe în ceea ce-i priveşte pe cei de la Radio. Se înţelege faptul că ei, ca grup de oameni, erau o replică în mic a României, cu toate defectele, bîrfele şi meschinăriile României reale. Se şi spune asta foarte direct în film. Deci, există nuanţe care ţin de latura umană. Ei nu sînt nişte eroi. Am încercat să departajez oamenii, de emisiuni. Rolul emisiunilor a fost unul pozitiv. Nu putem pune la îndoială cauza în sine. Cît despre nuanţele pozitive din cealaltă tabără, cea a Securităţii... Alţii mi-au reproşat că am alocat prea mult timp în film celor din fosta Securitate. Eu cred că aveam datoria să-i ascult şi paradoxul este că, la final, domnul Merce trage nişte concluzii pînă la urmă valabile. Comentariul lui nu este unul lipsit de sens. „Eu nu m-am schimbat şi nici nu pot să mă schimb." E o concluzie foarte onestă şi care spune ce trebuie spus.

La prima vedere, subiectul nu pare ofertant din punct de vedere vizual. Sînteţi, în primul rînd, un om de imagine... cum aţi „ilustrat" o poveste despre un post de radio?

Mi-a plăcut ideea asta, de a face din radio, din ceva care se aude – un film. Ştiam că, dacă îi voi pune pe oameni să asculte, voi provoca reacţii. Aşa că am pus în scenă diverse momente de ascultare. De fapt, pe chipurile oamenilor pe care i-am filmat ascultînd astăzi fragmente din emisiunile de la Europa Liberă se poate vizualiza ce a însemnat pentru ei atunci.

a consemnat Adina POPESCU

PUBLICITATE

Nou la Editura Trei!
PARIA
PASCAL BRUCKNER
Un roman despre India scris sub impresia fascinației și stranietății.
Un roman despre o călătorie ca o poveste de dragoste...

Radio Guerrilla 88.3 Eliberarea
Jurnalul Național
3 TREI
www.edituratrei.ro

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Simple impresii

Încheiat de cîteva zile, Festivalul Naţional de Teatru, ediţia 2007 (a 17-a), continuă să-şi prelungească ecourile – şi o va mai face, probabil, un număr de săptămîni – nu atît în spaţiul public, „obiectiv", cît în spaţiul subiectiv al memoriei individuale. În funcţie, cu siguranţă, de spectacolele frecventate de fiecare. Nu e de mirare, astfel, ca FNT să fie descris prin exultaţii de genul „Excepţional, fantastic, extraordinar!" şi, concomitent, prin bombăneli şi probozeli de genul „Slăbuţ, catastrofal, jalnic!". Asta nu doar pentru că, după cum se ştie, gusturile diferă, ci şi pentru că nimeni nu a putut vedea *toate* reprezentaţiile (programate, altminteri, destul de judicios), prea numeroase atît pentru capacitatea de absorbţie a omului în general (adică inclusiv a omului de teatru), cît şi pentru durata festivalului; pe de altă parte, experienţa ne învaţă că – în legătură cu spectacolele româneşti, cel puţin – nu trebuie să ne contrazicem cu o persoană avînd altă părere decît dacă am asistat strictamente la aceeaşi reprezentaţie ca şi ea, întrucît rareori se întîmplă ca o producţie autohtonă să fie egală cu sine, chiar şi la distanţă de o singură seară. Iată de ce notaţiile de mai jos nu au deloc veleitatea de a trece drept un „diagnostic" al festivalului; dimpotrivă, ele sînt, declarat şi asumat, simple impresii de spectator.

Un spectator destul de pretenţios, însă – şi nu pentru că experienţa l-a „fasonat" pînă la a-i toci simţurile astfel încît ele să nu mai fie sensibile decît la stimuli extremi, ci pentru că, pornind de la ideea că teatrul este artă (iar nu industrie, cum opinează diverse domnişoare proaspăt înzestrate cu rubrici prin revistele lucioase), pretinde ca sub această firmă să-i fie servit exact acest produs. Mai ales în cazul unui festin cultural de proporţiile (şi la costurile) Festivalului Naţional de Teatru. Şi mai ales în condiţiile în care parada rezervată, în intenţia iniţială, spectacolelor autohtone a căpătat un „apendice" internaţional, aspirînd, prin urmare, să intre în rîndul reuniunilor europene de talia unor Festival d'Automne (Paris), Wiener Festwochen (desigur, Viena) sau Dublin International Festival, ca să ne limităm doar la cele cu sediul în capitale. Dar, spre a nu mai lungi vorba şi a face lectura mai uşoară, iată, „punctual", ce mi-a plăcut în mod special la FNT 2007:

– majoritatea spectacolelor străine pe care le-am văzut şi în special *Nora* de Ibsen şi *Concert la cerere* (cum rău a fost tradus *Wunschkonzert)* de Franz-Xaver Kroetz, ambele produse de Schaubühne am Lehniner Platz din Berlin şi regizate de Thomas Ostermeier, respectiv *Camera Isabellei* de Jan Lauwers şi *Totul e deşertăciune* de Viviane De Muynck, ambele produse de Needcompany (Belgia) şi regizate de Jan Lauwers;

– progresul pe calea performanţei al tinerilor actori de la Teatrul Naţional „Radu Stanca" din Sibiu şi pofta lor de joc, vizibile mai ales în *Balul*, spectacol regizat de Radu Alexandru Nica, după ideea fructificată, în film, de Ettore Scola (dau sursa cea mai cunoscută);

– Cristina Flutur şi Ema Veţean în *Viaţa cu un idiot*, după Viktor Erofeev (regia: Andriy Zholdak), la acelaşi teatru sibian;

– deosebirea de registru stilistic dintre cele două spectacole regizate de Radu Afrim *(Inimi cicatrizate* după Max Blecher, la Constanţa, şi *Povestiri despre nebunia – noastră – cea de toate zilele* de Petr Zelenka, la Piatra Neamţ) şi asemănarea lor (în bine) ca nivel calitativ;

– *Geniul crimei* de George F. Walker, regia: Theodor Cristian Popescu, la Teatrul 74 din Tîrgu-Mureş;

– numărul mare şi diversitatea „evenimentelor colaterale" din festival (conferinţe, lansări de carte etc.), chiar dacă, personal, nu am putut ajunge la nici unul.

Şi, tot aşa, ce mi-a displăcut în mod special:

– mult prea multele spectacole înghesuite în prea puţine zile (în lumea normală, un festival cu peste 60 de producţii durează minimum o lună, nu două săptămîni, ca la noi);

– mult prea multele spectacole unde mi-a părut rău că m-am (z)bătut să ajung (desigur, unele puteau fi importante pentru teatrul care le-a produs, pentru CV-ul regizorului sau al actorilor şi aşa mai departe, dar însemnătatea lor se oprea aici);

– aerul sforăitor-triumfalist al comunicatelor de presă emise de festival, unele pretinzînd, de exemplu, că biletele la spectacolul X s-au epuizat din prima zi, pe cînd, în realitate, sala era pe jumătate goală;

– textele de prezentare a spectacolelor, pe site-ul festivalului, fie hipersavante, fie ultrasimpluţe şi, în general, neclare;

– faptul că, deşi la FNT „şi-au unit eforturile", cum zice textul din caietul-program, „peste şapte sute de persoane" (şi nu pe bază de voluntariat...), la unele spectacole nu găseai nici un reprezentant oficial al festivalului cu care, de pildă, să lămureşti o încurcătură de locuri;

– numărul infim de spectatori „reali", comparativ cu aceia posesori de invitaţii gratuite, în ciuda prea-numeroaselor afirmaţii în sens contrar ale pomenitelor comunicate de presă (situaţie existentă, oricum, la reprezentaţiile la care am asistat eu).

Pe lîngă acestea, regret că nu am văzut două sau trei spectacole pe care mi le-au vorbit de bine persoane de încredere şi că nu am revăzut alte două sau trei pe care le ştiam, după cum mă felicit că am avut inspiraţia să evit unele montări despre care cei ce le-au vizionat vorbeau văitîndu-se şi ţinîndu-se de falcă, precum babele. Restul e istorie.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Miguel Delibes, *Doamnă în roşu pe fundal cenuşiu*, traducere din limba spaniolă de Tudora Şandru Mehedinţi, Editura RAO, 2007.**

Miguel Delibes este un venerabil. Are 87 de ani şi vreo 60 de cărţi publicate, iar Premiul Cervantes e doar unul dintre numeroasele semne de preţuire pe care spaniolii le-au arătat, de-a lungul timpului, operei sale. Zgîrcenia cu care acest scriitor a fost tradus la noi mi se pare, în consecinţă, greu de înţeles. Practic, doar două romane i-au fost publicate în româneşte: cel de acum, de la RAO, şi *Cinci ore cu Mario*, în 1970, la Editura Univers (carte socotită de mulţi o capodoperă).

Întîmplarea face ca ambele să fie un fel de proză-necrolog: monologul soţiei la căpătîiul soţului defunct (în *Cinci ore cu Mario),* respectiv monologul soţului referitor la soţia defunctă (în *Doamnă în roşu...).* Faptul că – iarăşi în ambele cazuri – moartea loveşte pe la 49 de ani e o altă coincidenţă. O fi vorba de vreo obsesie a autorului, dar, ca să ne lămurim, ne-ar mai trebui cîteva traduceri.

Un lucru e totuşi cert: Miguel Delibes este un maestru al discursului care creşte din sine însuşi, reuşind să prindă în mecanismele descriptivului, ale portretisticii, o epică pe măsura unui roman istoric. Cele 120 de pagini de portret ce alcătuiesc această *Doamnă în roşu...* vorbesc nu doar despre o femeie care, „prin simpla-i prezenţă, alina zbuciumul existenţei", ci şi despre „zbuciumul" cu pricina, legat de complicatele vremuri franchiste.

Cealaltă mare performanţă stă în tonul evocării: straniu-anacronic, suspendat în afara oricărei vîrste, călduros, moale şi mîngîietor ca o plapumă de puf, acesta învăluie totul, transformînd „necrologul" într-o vie, copleşitoare, definitivă poveste de dragoste. Nebănuite sînt puterile delicateţii!

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Praga la Bucureşti

● **Travka, *Vreau să simt Praga*, 2007.**

Nu zic, e posibil ca 2007 să nu fi fost un an tocmai prielnic pentru muzicile de soi, dar parcă de mult nu am mai avut sentimentul ăsta apăsător că, în linii mari, nu se întîmplă nimic, că s-a intrat în pauză, că melodiile aşteaptă cuminţi şi în sertare neştiute un viitor mai bun. S-ar putea să mă înşel şi de vină să fie doar sindromul copacilor desfrunziţi, dar de o vreme încoace am o vagă bănuială că experţii în refrene au inventat un calapod pentru ca toate formaţiile lumii să fraternizeze, să-şi găsească un sunet comun, vesel, debil şi fără rezonanţă. Şi mai grav mi se pare că, după patru ani de odihnă, mai degrabă apatici şi osteniţi, Radiohead s-au întors pentru a arăta ce gol istoric se întinde în jur, ce înseamnă să ai clasă şi cam pe unde ar trebui să ajungă ritmurile ca să se compare cu splendoarea palidă afişată pe *In Rainbows*. În contextul ăsta pe care, în lipsa unei drame certe, l-aş numi „aşa şi pe dincolo", recursul la universalitate nu doar că nu e în măsură să eludeze meandrele concretului, ci, mai rău, reuşeşte să le impună ca pe singura realitate posibilă. Nici patria noastră nu face excepţie de la regulă, numai că la noi meandrele sînt mai multe şi mai sinuoase, iar concretul – o chestiune ceva mai îndărătnică şi mai tristă. (Cu acest prilej, vă propun un moment de reculegere în care ne putem duce, tăcuţi, batistele la ochi sau, după caz, ne putem deda unui pios moment de lamentaţii prelungi.) Astfel ancoraţi în sinergia faptului, peisajul nostru pare să ruginească în tihnă, fără convulsii sau aşteptări deşarte. Mărturisesc că a existat un timp în care aş fi pariat pe mişcările subterane, pe murmurul cosmopolit care dădea semne că vrea să iasă la suprafaţă, numai că, peste acel timp, s-a aşternut un strat suficient de praf, murmurul s-a potolit de la sine şi a intrat într-o matcă previzibilă, lumea şi-a văzut de mersul ei şi nimeni nu s-a gîndit să importe nişte aspiratoare. Dedulciţi la somnolenţă, se pare că nu ne-a rămas decît să ne bucurăm stingher de evenimente sporadice precum lansarea unui nou album Travka. Să ne bucurăm şi să închidem, totodată, ochii. Dacă e ceva sigur pe la noi prin bătătură e că nu-i deloc un lucru rău ca, din cînd în cînd, rar, cu chiu cu vai şi la ocazii speciale, să mai apară cineva care vrea „să simtă Praga". Hotărît lucru, Praga nu e Bucureştiul, şi n-ar strica defel ca, măcar muzical, să ne mutăm în locurile alea sau – de ce nu? – măcar ca efort de imaginaţie, să le teleportăm aici. Să nu facem pe naţionaliştii degeaba: Praga, în accepţiunea Travka, presupune mai întîi de toate un discurs coerent, alternativ, proaspăt, occidental. Mărturisesc că la toate chestiunile enumerate mai sus nu văd de ce s-ar aduce obiecţii. Travka se află de partea bună a muzicii, o muzică ce face paradă şi de punk, de post-punk, de indie, de ceva grunge sau pop britanic. Slavă Domnului: nu doar că e bine, ci şi necesar să ţi se aducă aminte că graniţele Europei s-au întins pînă la noi şi că ar fi vremea să facem uitată tărăgăneala noastră milenară. De altfel, e de ajuns să ascultaţi ca să vă convingeţi că fără idei nemaiauzite sau înşurubări inventive, băieţii ăştia ţin pasul cu realităţile ce ne înconjoară şi că, strict instrumental cel puţin, există o disciplină a compoziţiilor care merită cu prisosinţă lăudată. Problemă cu această Pragă metaforică este alta şi, din nefericire, pare a fi o meteahnă incurabilă de sorginte eminamente balcanică: vocea. Să fie de vină pronunţia românească, accentele acelea grunjoase încetăţenite de Cargo & co., sau, mai mult şi mai grav, să avem de-a face cu un sindrom naţional? Cert este că în limpezimea de care dă dovadă acest album, vocea este un balast, o meteahnă a unor vremuri apuse, un accent prea aspru, un scurtcircuit. Tare mi-e că la mijloc avem de-a face cu o şcoală rigidă care ţine să predea nişte lecţii depăşite tematic din perioadă în care rock-ul *hard & heavy* era alfa şi omega, autoritatea absolută. Să ne prefacem totuşi că n-am auzit nimic. Nu de alta, dar dacă vom ocoli şi acest album, nu ne va mai rămîne decît acelaşi Bucureşti dintotdeauna.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Dragostea în vreme de război

● **François Rouquet, Fabrice Virgili, Danièle Voldman (eds.),** ***Amours, guerres et sexualité 1914-1945,*** **Paris, Gallimard, 2007.**

Cartea cuprinde 30 de studii abundent ilustrate şi acompaniază o expoziţie pariziană cu acelaşi titlu, deschisă la Hôtel National des Invalides, pînă pe 31 decembrie 2007. La iniţiativa celor trei cercetători afiliaţi la Centre National de la Recherche Scientifique, două instituţii – Musée d'Histoire contemporaine şi Musée de l'Armée – pun la dispoziţia publicului 480 de exponate, în intenţia de a prezenta aspecte din cotidianul intim, aşa cum a fost el trăit în timpul celor două războaie mondiale.

În general ştim cam la ce să ne aşteptăm: despărţiri dureroase, scrisori, singurătate, pasiuni meteorice, transgresiuni, violuri, infidelităţi, regăsiri, unele fericite, altele imposibile. Noutatea constă în faptul că toate aceste aspecte fac acum obiectul de studiu al istoricilor, angajaţi într-o investigaţie dificilă a vieţii private, dincolo de documentele oficiale.

Cercetătorii fac apel la surse variate pentru a reconstitui felul în care viaţa intimă a fost influenţată de război, metoda fiind cea a antropologiei istorice, la intersecţia istoriei culturale şi a disciplinei numite *gender history*. Punerea în perspectivă a datelor culese oferă posibilitatea de a înţelege evoluţia relaţiilor dintre bărbaţi şi femei, remodelarea rolurilor de gen în urma suitei de evenimente consumate în răstimpul celor două mari războaie. Demersul se înscrie în curentul istoriografic ce consideră istoria sexualităţii un cîmp privilegiat în studiul evoluţiei societăţilor.

Premisa expoziţiei este că războiul, deşi suspendă normalitatea vieţii sociale, alterează profund identitatea a milioane de indivizi cărora li se cere să uite de sine şi să-şi subordoneze toate energiile în vederea scopului dictat de raţiunile militare, totuşi nu reuşeşte să anuleze sentimentele şi impulsul sexual. Mai mult decît atît, în vreme de război sînt activate strategii precise de instrumentalizare a libidoului, de la propaganda mobilizării şi pînă la consacrarea victoriei prin încurajarea violurilor în masă. Logica războiului nu poate fi înţeleasă fără a lămuri acest aspect ambivalent de reprimare-exaltare a sexualităţii.

Volumul de studii, ca şi expoziţia, prezintă în prima secţiune aspecte legate de mobilizarea soldaţilor. În discursurile oficiale domină erotizarea registrului marţial. Afişele impun o viziune idealizată a unei înfruntări sexualizate între arme falice îndreptate asupra naţiunilor inamice, imaginate în chip de corpuri feminine. Vectorii de propagandă convoacă stereotipurile de gen pentru a angaja diferenţiat femeile şi bărbaţii. Fidelitatea feminină şi devotamentul în spatele frontului, virilitatea exprimată prin mîndrie şi eroism în tranşee. În pofida despărţirilor, plecării pe front în primul război mondial i se imprimă note triumfaliste, entuziaste. Nimic nu anticipa lunga durată a războiului şi nici amploarea măcelului. Primele permisii sînt acordate tîrziu, după nouă luni de la încorporare. Între timp se instalează angoasa sexuală, adevărată disperare în cazul prizonierilor. Artizanatul de front, suport al amintirii sau al fantasmei, are ca temă predilectă imaginea femeii, înscrisă pe resturi de obuz, gloanţe, aşchii de lemn, frunze presate. Singurătatea şi mai ales obsesia infidelităţii consoartelor lăsate la vatră minează moralul. Scrisorile, cărţile poştale, într-un flux fără precedent, încearcă să mai anuleze distanţa, frustrarea. Bărbaţii se regăsesc dependenţi de femeile lor, de la care primesc veşti, pachete cu mîncare şi mai ales suport afectiv. În Franţa, celor care nu au soţii sau logodnice li se asigură o corespondenţă regulată cu aşa-numitele *marraines de guerre,* tinere care întreţineau astfel moralul trupelor sub deviza *Du coeur au front.* Tot pentru confortul soldaţilor, americanii lansează iubita de hîrtie, *pin-up girl.*

Curînd, oficialităţile constată că este nevoie de mai mult, abstinenţa de durată e imposibilă. În plus, prostituţia clandestină răspîndea la o scară îngrijorătoare bolile venerice. Sexualitatea devine o problemă de stat major. Apar bordelurile de campanie, sub control sanitar, între care cele organizate în cel de-al doilea război mondial de către naziştii se ilustrează prin disciplină militară şi scrupulozitate birocratică. Complet lipsite de erotism, aceste bordeluri cazone erau concepute pentru a rezolva igienic un inconvenient fiziologic. Asta pentru soldaţi. Ofiţerii aveau regim de lux. Dacă sediul era o sinagogă, cu atît mai bine, profanarea era un bonus gustat cu cinism, după cum arată o fotografie în care orarul de funcţionare era afişat lîngă steaua lui David. În ideologia nazistă, sexualitatea e indisociabilă de rasism şi de preocupări eugeniste. Nemţoaicele care aveau legături cu prizonierii francezi aveau mai puţin de suferit decît cele care se încurcau cu ruşi sau polonezi, acestea riscînd deportarea sau execuţia. De altfel, în mai toată Europa, femeile dovedite sau suspectate că ar fi avut relaţii cu militarii inamici au fost pedepsite la sfîrşitul războiului prin umilire publică. De exemplu, în Franţa au fost tunse peste 20.000 de femei, etichetate *poules de boche.* În acelaşi timp, politica natalistă a Guvernului de la Vichy sancţiona drastic întreruperea de sarcină, documentele reţin cazul unei femei ghilotinate pentru avort, considerat crimă împotriva statului. În 1942, acelaşi guvern promulgă o lege care incriminează homosexualitatea.

Politica de represiune a sexualităţii încetează însă în momentul în care violul este folosit ca armă împotriva inamicului. Un singur exemplu, departe de a fi o excepţie: în 1945, din primăvară pînă în toamnă, violurile comise de Armata Roşie au afectat, conform unui studiu, 7% din populaţia feminină a Berlinului, adică peste 110.000 de victime. O formă particulară de agresiune sexuală organizată a fost „rechiziţionarea" femeilor din teritoriul ocupat şi transformarea lor în sclave sexuale. Armata japoneză a folosit astfel 160.000 de femei, capturate mai ales în China şi în Coreea. Cu toate acestea, în perioada imediat postbelică, bărbaţii şi femeile se vor afla într-un raport de forţă cu un balans prea puţin anticipat de dominaţia masculină, exclusivă, explicită, dusă la cote paroxistice de autoritatea militară exercitată în timp de război. Întorşi acasă, prizonierii, invalizii, mutilaţii, desfiguraţii, dar şi eroii aparent întregi au în spate ororii imposibil de asumat. Cu toţii trăiesc dificultatea de a-şi relua viaţa întreruptă de război. O mare surpriză este faptul că, între timp, femeile au reuşit să-şi convertească singurătatea în independenţă, au părăsit ţarcul domestic, îşi pot asigura singure existenţa, pretind o autonomie de neimaginat înainte, pe fondul unei autorităţi masculine în cădere liberă.

Da, bărbaţii sînt cei care au luptat şi tot ei au învins, dar nu ei au fost cîştigătorii războiului…

PUBLICITATE

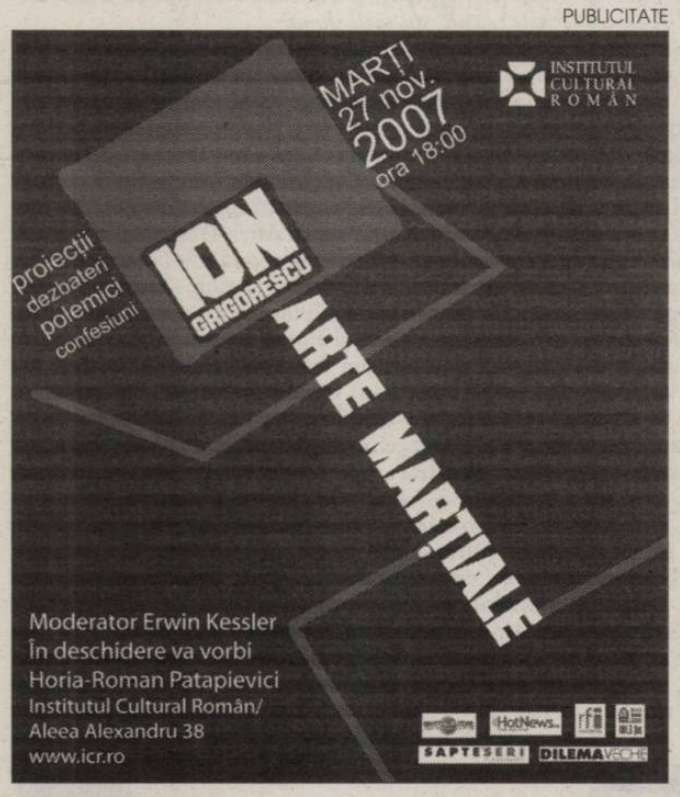

Dilema veche vă recomandă

● Sorin Stoica, *Aberaţii… de bun-simţ* (povestiri, prefaţă de Antonio Patraş, Colecţia „Ego", Editura Polirom, 2007). Dens şi concis ca nimeni altul, exact şi sufletist, Sorin Stoica mă emoţionează cît „Pe culmile disperării", trupa de chitare electrice de lîngă Cîmpina lui. (Radu Cosaşu)

● Nu rataţi – în cadrul Festivalului filmului francez – cele două filme regizate de actriţa Valeria Bruni-Tedeschi *(Il est plus facile pour un chameau…* şi *Actrices)* şi minunata animaţie *Persepolis*, care ar fi trebuit să figureze şi în programul Festivalului „Anonimul". (Alex. Leo Şerban)

● Duminică, la ora 12, la standul Editurii Humanitas din cadrul Tîrgului de Carte Gaudeamus, va fi lansată *Cartea cu bunici*, un volum colectiv în care 92 de scriitori, jurnalişti şi artişti din trei generaţii diferite (printre care şi mulţi dintre dilematici) povestesc despre bunicii lor. Volumul conţine şi fotografii cu bunicii povestiţi, veniturile realizate din vînzări fiind donate unui orfelinat din provincie. Faceţi(-vă) această carte cadou, în acelaşi timp donînd preţul ei copiilor fără bunici! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Pe lîngă

● ***Jane / Becoming Jane*** **(Marea Britanie, 2007), de Julian Jarrold.**

În caietul său de presă, filmul biografic *Jane* e prezentat ca „o privire proaspătă în lumea lui Jane Austen". Ca să înţelegeţi cît de proaspătă e această privire, e suficient să aflaţi că primele lucruri pe care le descoperă ea în lumea lui Jane Austen sînt sexul şi violenţa. Sexul e oral şi ne este oferit, în prima secvenţă, de părinţii lui Jane – reverendul George Austen (James Cromwell) şi soţia lui, Cassandra (Julie Walters). De violenţă avem parte ceva mai tîrziu, dar în două reprize, prin amabilitatea tînărului avocat şi pugilist amator Tom Lefroy (James McAvoy) şi a două huidume anonime. Dacă e să ne luăm după scenariştii Kevin Hood şi Sarah Williams şi după regizorul Julian Jarrold, acest Lefroy a fost iubirea vieţii lui Austen şi privirea proaspătă a filmului o surprinde pe viitoarea romancieră (Anne Hathaway) în timp ce-l încurajează – ce-i drept, cu sfială – să dea mai tare.

Episodul acesta nu e menţionat în *Epistolarul* lui Austen (publicat la noi în 1991 de Editura Univers, în traducerea lui Virgil Lefter). Cît despre Lefroy, acesta figurează cel mai proeminent într-o scrisoare începută joi şi terminată vineri, 15 ianuarie 1796: după ce-l bodogăne un pic pe fratele ei Charles („Cum de i-a trecut prin minte să comande ciorapii aceia?"), Austen (care tocmai împlinise 20 de ani) trece la Lefroy şi la iminenta lui cerere în căsătorie, pe care declară că o aşteaptă cu nerăbdare, dar că o va refuza categoric dacă „nu-mi promite că renunţă la hainele lui de culoare albă". A doua zi, Austen declară idila încheiată: „În timp ce-ţi scriu, gîndul ăsta trist îmi umple ochii de lacrimi", i se confesează ea surorii sale, Cassandra, după care trece mai departe – la vizita unui anume William Chute („Nu ştiu ce urmăreşte de este atît de amabil."), la planurile maritale ale unui anume Tom Cooper şi la următorul bal („După cît s-ar părea, de data asta ne vom trage partenerii la sorţi"). Şi cam gata cu Lefroy. Următoarea scrisoare în care e pomenit vine la aproape un an după idila sau flirtul lor şi e una dintre preferatele mele, dar nu pentru fugara lui apariţie, ci pentru lucruri de genul ăsta: „Mă pasionează experimentele culinare. Astfel, din cînd în cînd îmi place să mănînc falcă de vacă. Săptămîna viitoare am de gînd să pregătesc una umplută cu găluşte..." *Epistolarul* lui Austen e una dintre cele mai calmante lecturi din cîte cunosc şi poţi să-l citeşti mult şi bine fără a reuşi să-ţi dai seama cît din echilibrul ei desăvîrşit e stoicism şi cît e, pur şi simplu, seninătate. Pentru cititorul modern, o viaţă ca a ei – scurtă, provincială, neîmplinită erotic – nu se poate chema viaţă, dar oare e corect din partea cititorului modern să presupună că aşa trebuie să i se fi părut şi ei? Oare nu există ceva vulgar în zelul cu care acest film ne cere s-o căinăm pentru neîmplinirea ei erotică (sau, mai pe şleau, pentru virginitatea ei), ca şi cum aceasta ar fi făcut automat din ea o fiinţă ciuntită? Sigur, e dreptul realizatorilor să-şi imagineze că Austen a suferit O Mare Dezamăgire şi că Ea Nu S-a Mai Consolat Niciodată, dar oare nu-şi dovedesc mai degrabă *lipsa* de imaginaţie? Nu că lipsa asta ar fi doar a lor. Întîlnim aceeaşi prezumţie şi în două romane recente – *Maestrul* de Colm Tóibín şi *Autorul, la rampă!* de David Lodge – care-l au ca subiect pe Henry James şi care, fiecare în felul său, echivalează aparenta lui lipsă de activitate sexuală cu o incapacitate de a trăi pe deplin. E, pur şi simplu, o prezumţie modernă: dacă n-ai trăit pînă la capăt o pasiune sexuală înseamnă că n-ai trăit. Dar nici Austen, nici James n-au nevoie de compătimirea asta; e suficient să deschizi jurnalul lui ca să vezi cu cîtă pasiune a trăit, după cum e suficient să citeşti un roman de-al ei ca să-ţi dai seama că, din adîncul ei de provincie şi de virginitate, a văzut viaţa cu o claritate la care cei mai mulţi dintre noi, cei de azi, nici nu visăm. Dar *Jane* n-a fost făcut pentru cei cărora le place s-o citească pe Austen, ci pentru cei cărora le plac romanţele de epocă în care tineri bine îmbrăcaţi îşi aruncă priviri tot mai arzătoare la serate literare, pe terenuri de crichet şi în săli de bal, se despart într-o haltă de diligenţă în timp ce copacii se despoaie melancolic în jurul lor şi se reîntîlnesc peste ani, cînd tîmplele li s-au albit, dar flăcările din ochi nu li s-au stins. Probabil că n-ar trebui să fiu atît de dur; e o romanţă OK. Atîta doar că n-are nici o legătură cu Jane Austen. Ce-i drept, unele personaje şi situaţii intră în rezonanţă cu personaje şi situaţii din opera ei (realizatorii au citit-o), dar e o rezonanţă găunoasă: tot ce ne spune este că povestea asta de dragoste a transformat-o pe Austen într-o mare scriitoare, ceea ce (chiar admiţînd că a existat o asemenea poveste) nu e adevărat. Ce-a transformat-o într-o mare scriitoare e efortul ei permanent de clarificare morală. Visez la un film despre Jane Austen în care să simt acest efort. Sau măcar la unul în care s-o văd cum prepară falca-aia de vacă umplută cu găluşte.

trecerea prin reviste

Idei în tonuri extravagante

Despre locuinţe se vorbeşte peste tot – cine nu are casă îşi doreşte una. Cine are o locuinţă vrea una mai mare sau mai frumoasă. Cine are şi e mulţumit de ea se interesează cum o poate face mai plăcută, mai în ton cu moda sau pur şi simplu mai confortabilă.

De informaţie, chiar de calitate, nu ducem lipsă. Revista *Good Homes,* de exemplu, oferă cîte ceva din toate. Rubrica „Colecţia de toamnă“, destul de diversă, cuprinde dosarul „Noiembrie violet“, o pledoarie pentru tonurile decorative la modă pentru acest sfîrşit de an – „struguri şi mere“, „november rain“ şi „parfum de liliac“: „Aceste culori intense au fost introduse mai întîi de designerii de interior care preferă o poveste cromatică extravagantă, combinaţiilor vesele şi luminoase. Metamorfoza decorativă a coincis cu tendinţa recentă de a folosi pentru interioare culori care reprezintă o declaraţie artistică şi nu mai sînt doar plăcute şi primitoare“. Pe scurt, în trend sînt culorile „fanteziste“, cu o singură menţiune însă – movul, verdele şi griul perlat sînt spectaculoase doar folosite corect, respectiv, într-o singură zonă a casei, contrabalansate de tonuri complementare. Nu vă aşteptaţi la pagini înecate în această nuanţă, la căzi de baie sau la piese de mobilier vopsite în violet. Stilul înseamnă proporţia lucrurilor, echilibru, contrapunct. Imaginaţi-vă doar că brunul sau negrul ar fi înlocuite cu accente de lila. Propunerile din revistă sînt, fiecare în parte, incitante, dar, în definitiv, rămîne doar o chestiune de gust.

Cursul de design interior a ajuns la ediţia a IX-a. Am fost sceptică la început, dar pe parcurs m-a prins şi l-am citit cu interes, mai ales că ilustraţiile îşi îndeplinesc rolul de a ţine locul a 1000 de cuvinte. Am zăbovit mai mult pe profilul din acest număr, dedicat Monicăi Tatoiu. O discuţie interesantă despre un „puzzle în care s-au construit destine de succes“, o poveste, cu uşoare accente nostalgice, despre o casă „testament“: „A fost ca o împlinire a dorinţelor părinţilor noştri, de reîntoarcere la ceea ce au fost. Noi ne-am luat angajamentul să reconstruim şi pentru familia soţului meu şi pentru familia mea ceea ce au avut înainte de '45. [...] Casa asta e un testament. E împlinirea unui destin al familiilor noastre“.

Vedeta rubricii „Classique“ este Gianfranco Colonna, un producător italian de genţi, fascinat de arhitectura medievală, pasiune care l-a convins să se stabilească şi să investească în Sibiu. „În adolescenţă, timp de opt ani, am locuit la Assisi, oraşul Sfîntului Francisc, un oraş cu un stil medieval prin excelenţă. Sibiul a fost oraşul care, instinctiv, mi-a adus aminte de adolescenţă şi m-a făcut să regăsesc liniştea şi pacea de care mă bucuram în Assisi. (...) Surprinzător pentru unii, mobila este cumpărată de aici şi restaurată. Cele mai multe piese au fost cumpărate în special de la ţigani. Aţi fi surprinşi ce afacere reprezintă mobilierul vechi pentru ei, dar şi cîte obiecte valoroase se găsesc în casele vechi, pe care, din păcate, nimeni nu le valorifică.“

Nu am ocolit nici măcar paginile de shopping – element comun al tuturor revistelor *glossy!* – şi am constatat două lucruri: produsele sînt alese cu mult bun-gust, dar preţurile sînt prohibitive. Prin urmare, ele se adresează mai degrabă celor care doar visează la locuinţa ideală, nu celor care vor să şi-o amenajeze în curînd. **(R. T.)**

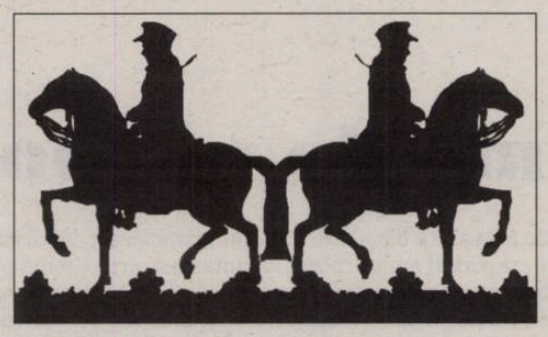

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Puseuri de toamnă

A existat în România un noiembrie – am voluptatea de a nu preciza de la început anul... – cînd: pe ziua de 1, în timp ce ziarele relatau că „fratele Căpitanului revendică sediile centrale ale Mişcării legionare“, avea loc şedinţa de reînfiinţare a Partidului Comunist Român unde s-a cîntat la difuzoare „Internaţionala“, delegaţii ascultînd-o, tăcuţi, în picioare; o tînără era întrebată de ce vrea să devină comunistă şi ea, calmă, răspundea: „da' nu vreau – eu vreau să fiu membră de partid“.

Simultan, „uşor schizofrenic“ (după aprecierea unor analişti) se preconiza înfiinţarea a două comisii naţionale pentru a dezamorsa două crize declanşate la vîrf, dacă nu chiar acolo unde e localizat creierul naţiunii: o comisie care să analizeze dosarele revoluţionarilor din decembrie '89 pentru a stabili care au fost autentici şi care „impostori fără drepturi la privilegii“; o altă comisie care să studieze dosarele foştilor deţinuţi politici pentru a stabili care au fost în slujba Securităţii ca informatori şi provocatori.

Preşedintele uneia din Asociaţiile foştilor deţinuţi politici acuza partidul de guvernămînt că e format din „ţărănisto-comunişti“.

În acelaşi timp, cu o recoltă de porumb fără precedent, un kil de porumb costînd cît un covrig, ţăranii preferînd să nu vîndă şi să se încălzească iarna cu ştiuleţii care „dau mai bine la foc decît bradul şi plopul... cu 2000 de kile de ştiuleţi ies din iarnă“...,

secretarul de stat de la Ministerul Apărării din Marea Britanie îşi încheia astfel articolul dintr-un ziar central: „Ţara dvs. este acum hotărîtă şi fermă, evoluînd remarcabil. Reformele structurale şi sociale trebuie abordate cu vigoare. Iar dacă veţi ataca programul de reformă cu energia şi tenacitatea de care aţi dat dovadă pe terenul de fotbal, viitorul vă este asigurat“.

Din ideile mai mult sau mai puţin dominante care circulau la fel de liber şi de expresiv în pizzerii şi cafenele ca în Parlament şi seratele muzicale, merită citate:

„avem în continuare un statut de ţară baltică la Marea Neagră“;

„nu avem fotbal“;

„emotivitatea trebuie alungată din studiul istoriei“ (o studentă într-o emisiune muzicală);

„trebuie să-i atacăm şi să-i jefuim pe proxeneţi exact atunci cînd aceştia strîng banii de la prostituatele lor“.

„avem nevoie de huligani“ – titlul unui articol (deloc provocator de scandal căci, aici, scandalul e o manifestare normală a libertăţii de expresie, totul fiind strigător la cer şi imobil la sol) în care autorul explica unde şi de ce sînt necesari: „în presă, dacă lipseşte mînia, dacă nu întîlnim cuvîntul tare, nimicitor, atunci presa nu mai e presă, ci text searbăd... o presă fără «huligani», dar huligani adevăraţi – asta-i important de reţinut! – e o presă fleşcăită şi scîrboasă“.

Problema ceva mai complicată, dar nu misterioasă, a provocat-o apariţia într-un săptămînal de convingeri naţional-socialiste a unui „tabel al personalităţilor de origine evreiască din Ţară, întocmit la sfîrşitul anilor '70“; pe două pagini, sub titlul simplu: „Fiii lui Israel“ erau consemnate, de la A la Z, 277 de personalităţi astfel definite, vii şi morţi, plecaţi şi rămaşi, cu deosebire artişti şi activişti de partid; nu se făcea o instigare directă la ură, doar numerotarea putea dobîndi un sens axiologic; în afara unei indiferenţe mai mult sau mai puţin blamabile, au existat două reacţii care s-au cam bătut cap în cap: una de crispare – sensul „tabelului“ sugerînd necesitatea clasicului *„numerus clausus“;* o alta, de uşoară insatisfacţie – în ideea că numeroasele absenţe dintr-un tabel neadus la zi sărăcesc cultura unei ţări care i-a dat pe Eminescu şi Gaster, pe Caragiale şi Fundoianu, ca şi pe acel poet de la 1900, Steuerman-Rodion, consemnat şi de Călinescu în *Istoria* sa, autorul nemuritoarelor versuri de frumoasă ţinută oximoronică: „Tu nu mă vrei, o, Ţară! / Eu, totuşi, sînt al tău!“. Între aceste două reacţii, s-au găsit cîţiva creştini români care erau trecuţi, în tabel, ca evrei, nici unul neprotestînd public, cu o excepţie, un cineast hotărît să facă scandal fiindcă în „tabelul ăsta scrie că eu şi soţia mea am fi divorţat, cînd noi formăm unul din cele mai trainice cupluri din lume“.

Pentru *la petite histoire:* strigătul cel mai original, dar nu disperat, al lunii a aparţinut unui romancier care, după ce a scris „sfîrşit“, a deschis ferestrele camerei, emiţînd în noapte: „La Gallimard, birjar!“.

E vremea să precizez că toate acestea s-au întîmplat în noiembrie 1997 şi sînt consemnate în jurnalul meu (mai mult sau mai puţin intim...) la 14 ale lunii (şi tot 14.11.07 e azi, cînd m-a luat puseul de rotunjire a clipei). Sînt zece ani de atunci, un deceniu. În orice dicţionar postflaubertian, *deceniu* s-ar defini: „întotdeauna obsedant sub comunişti“. Dar tot eu fac alergie contestatară şi împart *deceniu* în silabe şi întreb: *„De ce nu* ar fi şi acesta, ultimul, obsedant?“. Ce-i lipseşte? În fiecare deceniu există un „de ce nu?“ presant.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Cronicarii de Urmuz

Se termină: ascultă, bă, nenorocitule, poezia asta nici nu începe, nici nu se termină. Asta-i formă de viaţă, chiar!

Dificultate: totală. Poezia asta e Porsche-le literaturii noastre. O conducem spre capul nostru, dar degeaba ne băgăm sub capotă: nu înţelegem nimic din ea.

Durata lecturii: 5 secunde.

Remixuri: Ismail şi Turnavitu.

Ciudăţenii: toate: triunghiul Bermudelor? A existat Atlantida? A trăit Socrate? Există extratereştri? E muntele Bucegi centrul lumii? Zamolxe era homosexual?

Utilitate: cînd nu înţelegi ce-i cu tine, dar te gîdilă la auz. Atenţie, a nu se recita la meeting-uri, workshop-uri, atragere fonduri Sapard, la uninominal şi nici la europarlamentare. Se cheamă medicul de nebuni. Dar se poate consuma la un grătar de păstrăv, la o ciorbă pescărească făcută în Deltă de lipoveni, după un concert KUMM şi TRAVKA.

Personaje: cronicari, şalvari, Rapaport, paşaport, Aristotel, ostropel, Galileu, ghete, sinteză, redingotă, Sarafoff, cartof, eu, tu şi o umbrelă, Hiroshima, *mon amour.*

Povestea: deci, după Adobe Photoshop, nimeni nu a mai inventat un sistem atît de bun de piratat de pe net. Aşa că partea grafică a avut de suferit o revoluţie, odată cu moartea lui Corel, ceea ce a dus la faptul că sînteţi foarte uşor de prostit.

Mişto: „Cică nişte cronicari / Duceau lipsă de şalvari. / Şi-au rugat pe Rapaport / Să le dea un paşaport. / Rapaport cel drăgălaş / Juca un carambolaş / Neştiind că Aristotel / Nu văzuse ostropel. / «Galileu! o, Galileu! / Strigă el atunci mereu, / Nu mai trage de urechi Ale tale ghete vechi.» / Galileu scoate-o sinteză / Din redingota franceză / Şi exclamă: «Sarafoff, / Serveşte-te de cartof!»“.

Cîntec Dada de Tristan Tzara

Se termină: „beţi apă de la rîndunel, spălaţi-vă-acadelele-n cişmea, dada, dada mîncaţi viţel“.

Dificultate: durata lecturii.

Remixuri: Ismail şi Turnavitu.

Ciudăţenii: Bă, ăştia la serviciu mănîncă caramele, în loc de iaurturi cu covrigi în pauza de prînz şi, seara, în loc să se spargă în mese cu burţi şi şprîţuri şi rîgîituri la cravată, mănîncă viţel crud, nu *well done.*

Utilitate: pentru şmecherii înţoliţi de la 1500 de euroi în sus e cazul să facem o recomandare: luaţi-vă ţaţele îmbrăcate la fel şi spuneţi-le: fă-mi un botic dada şi-ţi dau 1000 de euro pe loc. Sau la promoţia şi mama mă otrăveşte cu Danone în fiecare zi şi dacă nu sînt otrăvit destul compania îmi dă banii înapoi, eu spun Dada. Sau Aura Dinu te caută Aura Dinu, o, dada. Sau tanti Maria care-i trage ţeapă unei proaste de la ţară punîndu-i Bona pe prosop şi aia spunînd Dada, ce infuzie de plante, Dada! Şi mai ales cînd ne dau RDS şi Romtelecom cîte un computer şi noi iar zicem Dada! Că-i gratis! Vedeţi, ce divers e universul DADA şi practic, mai ales!

Personaje: DEX-ul.

Povestea: „cîntul unui dadaist nici prea vesel nici prea trist / ce iubea o biciclistă nici prea veselă nici tristă / dar soţul de noul an / ştia tot şi într-o criză / le-a trimis la vatican / trupurile-n trei valize / nici amant / nici ciclistă / nu mai fură / cu-o figură / nici prea veselă nici tristă / mîncaţi creieri buni cu ceapă / spălaţi-vă soldatu-n cişmea / dada / dada / beţi apă“.

Mişto: „cîntul unui dadaist / care-avea dada de dor / istovea al său motor / care-avea dada de dor“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Faze

Reportaj pe BBC despre democraţia originală din Iran. Un imam spune că este democraţie adevărată, fără discuţie. *Reporterul întreabă:* Dacă eu aş fi iranian şi aş vrea să candidez în alegeri spunînd că ayatolahul suprem trebuie să-şi vadă de religie şi să nu intervină în politică, mi s-ar permite? *Imamul răspunde:* Dar asta înseamnă să pui la îndoială baza sistemului, nici în Anglia nu este permis aşa ceva. Ar putea cineva să candideze dacă ar pune la îndoială coroana britanică? *Reporterul:* Da, fără discuţie, de fapt, sînt o mulţime de parlamentari care nu cred în monarhie. *Imamul:* Nu este adevărat. *Reporterul:* Ba da, e adevărat. *Imamul:* Nu poate fi adevărat.

În metrou, trei adolescente gălăgioase şi enervante, una indiancă şi două blonde. Se hlizesc cinci staţii lîngă mine, în stilul acela de adolescent colţos şi tîmpiţel care vrea să pară *cool*. Una dintre ele citeşte ziarul gratuit distribuit în metrou şi întreabă: „Cine e O.J. Simpson?". Indianca, care părea cea mai deşteaptă, răspunde: „Nu ştiu, parcă e un parlamentar".

Dolarul e la pămînt, e varză, e nasol, e naşpa. Scuze pentru limbajul neacademic, dar cum altfel aş putea comenta o ştire care a făcut furori acum cîteva zile: mega-raperul-american-de-care-eu-nu-am-auzit Jay-Z renunţă la dolari (un ziar britanic zice că Jay-Z ar fi un „mogul rap", semn că şi mogulitatea se devalorizează). Mogulul nostru nu renunţă la bani în sine, dar şi-a lansat un nou videoclip în care nu mai aruncă cu dolari, ci cu euro. Vă imaginaţi tragedia. Associated Press a scris ditamai comentariul, BBC s-a sesizat imediat. Asta îmi aduce aminte de o manea auzită prin Bucureşti în care un trubadur mustăcios zicea că el este „fabrică de valută". Fabrică de lei ar fi sunat mai meschin. Eu zic că e foarte bine să vadă şi americanii pe pielea lor cum e să ai monedă „de doi lei", mai dă-i naibii de corupţi, că bine le-a zis-o dom' Olteanu de la Cameră, să-i dea Dumnezeul corupţilor sănătate şi prosperitate.

Apropo de bani mulţi, poate aţi aflat că a fost aici în vizită regele Arabiei Saudite. În afară de steagurile mari, verzi şi urîte care au stricat peisajul, eu nu am simţit altceva din vizita regelui. Am citit tot de prin presă că a fost, au discutat şi a plecat. *The Independent* s-a inflamat rău de tot pe ideea că nu e frumos să-l onorezi pe şeful unui stat autoritar, fundamentalist şi barbar. Ceea ce e chiar adevărat. Acelaşi ziar a publicat un editorial scris de secretarul pentru Afaceri Externe al Partidului Liberal Democrat. PLD îşi permite să fie slobod la gură în ce priveşte relaţiile diplomatice, pentru că oricum nu are nici o şansă să ajungă la guvernare prea curînd. Editorialul înfierează vizita şi zice la un moment dat: „Un cinic mi-ar putea spune că instituţia vizitei de stat a fost oricum compromisă în Marea Britanie. Invitaţii adresate unor figuri de genul preşedintelui Mobutu din Congo sau preşedintelui Ceauşescu din România i-au redus din prestigiu". Ceea ce e chiar adevărat.

În fine, o veste excelentă. Este oficial: a lua cina într-un restaurant britanic este o ocazie informală. Cu alte cuvinte, poţi să te îmbraci cum vrei. Bineînţeles că toată lumea făcea deja asta, dar se pare că era ilegal sau imoral, sau ceva între. Abia acum, prestigiosul *Harden's UK Restaurant Guide 2008* acceptă că poţi să te îmbraci *smart casual* seara la restaurant. *The Times* notează maliţios că era şi vremea, pentru că „în Londra singurii care se mai îmbracă oficial la restaurant sînt oamenii de afaceri sau provincialii paraşutaţi în oraş".

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

NICULESCU www.niculescu.ro
colecţia cartea de recitire

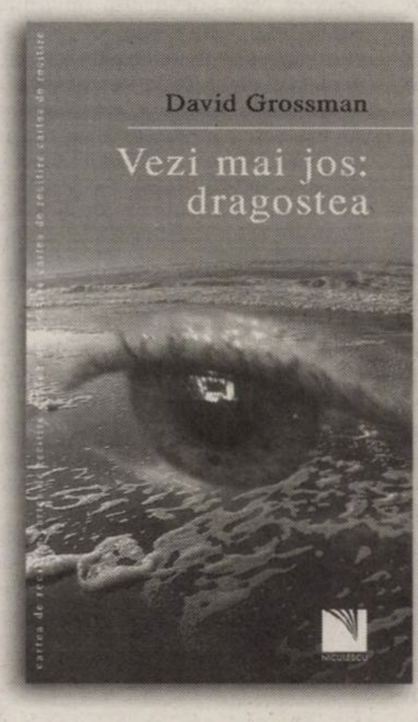

David Grossman
VEZI MAI JOS: DRAGOSTEA

„Un scriitor care s-a impus ca una dintre cele mai originale voci de pretutindeni."

New York Times Book Review

PUBLICITATE

Sambata, 24 noiembrie, ora 19

Middle age crises! Dacă n-ar exista, despre ce ar scrie revistele pentru femei? Cum rezolvă americanii problema, o ştim cu toţii. Dar ce rezolvare i-au găsit... să zicem ruşii... te-ai gândit? O poveste despre un el care trece printr-o middle age crises a la russe, despre o ea – soţia – care nu ştie cât de înţelegătoare să fie, despre un oraş aglomerat şi lecţiile de viaţă primite de la tata, supravieţuitor al fenomenului.

ORAŞUL
de Evgheni Grişkoveţ
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
RALUCA RUSU
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Vineri, 30 noiembrie, ora 19 // Sambata, 1 decembrie, ora 19

Capra sau Cine e Sylvia?
de Edward Albee
cu:
Marcel Ureş
Emilia Dobrin
Constantin Drăgănescu
Marius Damian
Regia: Alexandru Dabija

Cine e Sylvia? O capră de care s-a îndrăgostit un bărbat de 50 de ani, personalitate marcantă a colectivităţii sale, inginer-arharhitect al unui foarte mediatizat "oraş planetar", soţ pana acum impecabil al unei femei agreabile si spirituale si tata resemnat al unui fiu homosexual. Conversatiile in doi, trei sau patru (personajelor amintite li se adauga un amic teleast, care ii va si revela femeii, "din prietenie", neasteptata pasiune a sotului ei) se invartesc insistent in jurul scandalosului subiect, neaducand, de fapt, nimic nou in progresiunea intrigii sau in dezvaluirea psihologiei eroilor, pentru ca, in fine, concluzia sa sune oarecum imprevizibil, dar nu din cale-afara de original: cata vreme "lumea" nu afla nimic, poti face orice poftesti - iata sloganul unei societati pe atat de respectabila in aparenta pe cat e de infama in esenta.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMAVECHE
Cotidianul
revista 22
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

Iaromira POPOVICI

bazar

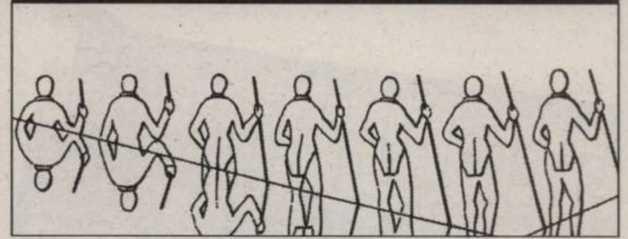

Buticuri şi pensiuni rurale

Se vorbeşte, şi pe bună dreptate, despre necesitatea nu doar a micşorării, ci chiar a abolirii diferenţelor dintre sat şi oraş, măcar în ceea ce priveşte infrastructura. Pe acest fundal, putem să măsurăm, conform unor indici consumişti medii, şi nivelul serviciilor rurale, atîtea cîte există în momentul de faţă.

Ne-am obişnuit ca singurele servicii oferite în satele româneşti să fie magazinele şi birturile locale. Din multele excursii întreprinse, am descoperit că, în general, aceste două categorii sînt caracterizate, pe de o parte, de amestec, îngrămădeală, lipsă de profil şi, pe de alta, de calitatea joasă a produselor (desigur, există şi excepţii). De aceea, tendinţa observatorului mai mult sau mai puţin obiectiv a fost, cumva pentru a le salva, să le judece aplicînd nu o grilă reală, ci una să-i zicem poetică: literaturizîndu-le puţin, au putut fi etichetate drept pitoreşti şi nu, pur şi simplu, deficitare.

În satele europene în care am întreprins ultimele călătorii (Şinca Nouă, pe lîngă Braşov, şi Mihai Viteazu, aproape de Turda) mi s-a părut că pot judeca serviciile de acolo mai puţin prin prisma pitorescului şi mai mult prin cea a normalităţii consumiste citadine. În destul de numeroasele magazine săteşti, care lăsau în continuare de dorit în privinţa esteticii, începea totuşi să se găsească o parte din produsele cu care sîntem obişnuiţi la oraş (desigur, în cantitate mai mică). Mă refer strict la cele alimentare, de genul fructe, ciocolată, sucuri, zahăr, ulei: măcar, spre deosebire de incerţii ani '90, acum au termene de garanţie în regulă...

Buticurile şi birturile nu se pot însă compara cu pensiunile şi hotelurile, tot rurale: aici lucrurile au evoluat cu certitudine. Într-o pensiune din Şinca Nouă, care încă nu are nume, gazdele s-au dovedit cît se poate de amabile şi primitoare: am aflat despre ele poveşti cît cuprinde, precum şi planuri de viitor... Cînd au pus însă masa, am avut plăcuta (?) surpriză să recunosc, pe lîngă pulpa de pui standard pe care ne-o cumpărăm cu toţii de la Carrefour sau Metro, un cabanos, iar dimineaţa, un salam în stilul binecunoscutului şi, de altfel, tradiţionalului salam de vară. Cînd, din vorbă în vorbă, am încercat să le explicăm proprietarilor că ar avea de cîştigat dacă ar încerca ceva mai... rustic, răspunsul a venit prompt: „A, da, un copac lăcuit, cu beculeţe, aşa cum am văzut la Predeal...". Fără a mai plusa cu alte argumente, am înţeles inocenţa locală şi ne-am refugiat în liniştea camerei: acolo, în căldura aşternuturilor galbene cu Snoopy – cît s-ar fi bucurat copilul dacă şi-ar fi revăzut personajul favorit – am adormit...

Ca să ne trezim, a doua zi, într-o altă comună europeană, şi anume Mihai Viteazu (pe teritoriul acesteia chiar se găsesc mormîntul şi monumentul domnitorului). Într-unul din satele comunei, şi anume Corneşti, am fost cazaţi la Hotelul „Ciprian". Gazdele, soţ şi soţie, foarte prietenoşi, ne-au însoţit într-un mini-tur al hotelului. Am avut plăcerea să vizităm apartamentul, mîndria stabilimentului: ne-am bucurat ochii privind canapeaua roşie ca focul, aparent de piele, din holul-living, şi am rămas tablou la vederea jacuzzi-ului din baie. Am fost scoase din nedumerirea noastră (colega mea Stela Giurgeanu şi cu mine) de tabloul „simplelor" camere ale aceleiaşi unităţi: acestea aveau, cu toatele, cîte o cabină de duş cu hidromasaj şi nenumărate butoane. Patronii ne-au explicat că foarte puţini oaspeţi ştiu cum să le folosească: lucru, pe care, de altfel, l-am testat pe propria noastră piele a doua zi de dimineaţă, cînd numai cu ajutorul lui Ciprian însuşi (fiul patronilor şi „patronimicul" hotelului) am reuşit să-l pornim. Fericit momentul în care, printre picuri, s-a auzit o frîntură de buletin de ştiri: era Radio România Actualităţi, aproape singurul care se prindea pe sub jet...

Mai tîrziu, cocoţată pe Everestul hotelului (intrarea suspendată la biliard şi ping-pong), singurul punct unde bătea Vodafone-ul, am reflectat la schimbările din jurul meu: concluzia a fost că progrese s-au făcut...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

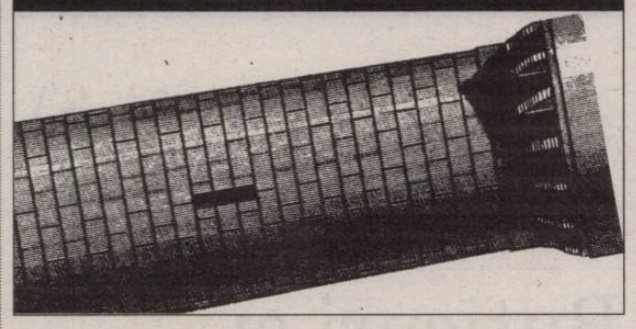

Port-Royal

Fiecare european cultivat a trecut cîndva prin, revenind apoi la *Cugetările* lui Blaise Pascal (1623-1662). Geniu nefericit şi mistic acoperit de beatitudine, personaj polivalent – la fel de strălucit în ştiinţe şi filozofie (despre care spunea că merită batjocura, pentru a fi corect practicată) –, gînditorul de la Port-Royal rămîne un campion anti-iezuit al nonconformismului creator şi mai ales un descoperitor al spaţiilor goale, care înfricoşează conştiinţa. La nici 20 de ani, compune un mic text despre proprietăţile proiective ale secţiunilor conice. Trei ani mai tîrziu, se dedică primelor sale experienţe asupra vidului, răsturnînd astfel teza că „natura" nu l-ar suporta. În 1650, inventează „pascalina", o maşină de calculat în care toţi sînt de acord să salute strămoşul computerelor de astăzi. *Tratatul despre echilibrul fluidelor* este în continuare privit ca vîrf al fizicii. Printre geometrii şi corpuri, Pascal cunoaşte faimosul rapt mistic din 23 noiembrie 1654, în cursul căruia primeşte revelaţia „Dumnezeului lui Avraam, Isaac şi Iacob", în radicală şi fertilă contradicţie cu Dumnezeul „filozofilor şi savanţilor".

Mort la 39 de ani, sub abisuri de melancolie, el anticipează secolul romantic, în care ftizia avea să secere marile figuri singuratice. Spiritul său dedicat fragmentului şi frondei îl anticipează, de asemenea, pe Kierkegaard. Ca şi acela, Pascal a suferit, mai întîi, o receptare critică reducţionistă, plină de resentimente partizane. Şi tot asemenea lui, a făcut din apărarea creştinismului o pistă de acces către sumbrul secret al condiţiei umane.

Secolul al XVIII-lea, populat cu optimişti incurabili, gata să taie capete, i-a reproşat o presupusă mizantropie. Luminile se definesc prin opoziţie faţă de acest apologet al catolicismului. Diderot le găseşte o vină janseniştilor, sectă infamă care ar fi manipulat geniul lui Pascal pentru a-şi legitima adversităţile. Voltaire deplînge elocvenţa cu care autorul *Provincialelor* ar fi insultat omenirea. Veacul al XIX-lea corectează aceste maliţii carteziene printr-o hermeneutică pascaliană orientată spre social şi psihologic. „Sentimentele lui Pascal sînt remarcabile – scrie Chateaubriand – mai ales prin profunzimea tristeţii lor şi prin nu ştiu ce soi de imensitate: rămînem suspendaţi în asemenea sentimente precum în infinit." Saint-Beuve şi-a făcut din opera lui Pascal un fel de oglindă autobiografică şi a contribuit la maturizarea filologică a ediţiilor sale critice. La rîndul lor, interpreţii din secolul trecut – fie catolici (Péguy, Mauriac, Julien Green) sau atei (precum Lucien Goldmann, în al său *Dieu caché)* – îl revendică pe Pascal drept precursor al conştiinţei moderne, deconstruite prin introspecţie şi reflecţia asupra limitelor libertăţii. *„Je suis de ceux que Pascal gouverne et ne convertit pas"* – avea să declare Albert Camus. Şi Valéry a dorit să-şi pronunţe emanciparea faţă de seducţia lui Pascal, atît de convingătoare cînd e vorba să descrie mizeria omului fără Dumnezeu.

Regret să constat, spre finalul acestui memento, starea embrionară a studiilor pascaliene din România. Cine nu-l poate citi în original nu prea găseşte alternative. Nu dispunem de ediţia completă a operelor sale. La catedre, doar Cornel Mihai Ionescu şi, după '90, actualul nostru ambasador în Luxemburg, Vlad Alexandrescu, i-au putut omagia profunzimea „apofatică" şi respectiv „logica paradoxului". Ne mulţumim cu poncife, de genul „trestiei gînditoare" şi avem pe piaţă doar culegeri incomplete ale *Cugetărilor,* pe care tînăra generaţie studioasă le ratează sistematic. Ne lăudăm cu francofonia, ca instrument de construcţie culturală, dar pleiada filozofilor interbelici, oscilînd mimetic între pozitivism şi iraţionalismul de sursă germană al lui Nae Ionescu, nu a produs nici o sinteză capabilă să-l introducă pe Blaise Pascal în circuitul formativ al gîndirii româneşti. În acest fel, conform pariului pascalian, am reuşit încă o dată să nu pierdem nimic, necîştigînd întregul.

Augustin IOAN

Retrofuturism: raport final

Proiectul de cercetare CNCSIS 1266 dedicat arhitecturii religioase contemporane a pornit în 2004 din cîteva motive pe care echipa de cercetare a Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti – din care au făcut parte, în afară de mine, Florin Biciuşcă, Alexandru Nancu şi, la început, Andreea Mihalache – le-a considerat atunci ca fiind extrem de importante:

1) Stadiul pauper al discuţiei intelectuale despre arhitectura religioasă, în condiţiile în care se construiseră deja cîteva mii de lăcaşuri de cult ortodoxe după 1989 şi avuseseră loc şi două concursuri pentru Catedrala Patriarhală (1999 şi 2002, se pare că mai urmează unul cu invitaţi, pentru noul amplasament).

2) Necesitatea de a crea, de vreme ce nu existau, surse de documentare pentru cei interesaţi în sensul cel mai larg de tema spaţiului sacru şi a arhitecturii religioase, dar cu accent pe „cei ce fac biserici", cum i-am numit în titlul ultimei cărţi, apărute în 2007. Aceste surse documentare trebuiau să vizeze o informare, pe cît posibil exhaustivă, cu privire la arhitectura religioasă creştină (ortodoxă cu predilecţie, dată fiind ţinta de public vizată) veche de pe teritoriul actual al României, apoi o trecere în revistă a „bunelor practici" existente în România, adică a acelor proiecte de biserici de calitate neîndoielnică şi, în fine, o panoramare a cîtorva exemple contemporane similare, chiar dacă nu neapărat de extracţie ortodoxă, din lume, astfel încît, pînă la un punct (i.e. *Identitatea tematică a lăcaşurilor creştine),* să poată fi susţinută o comparaţie fertilă între ceea ce se petrece acum în România şi lăcaşuri de cult analoage.

3) În raport cu aceste trei baze de date, scopul proiectului a fost acela de a crea o masă critică de discurs teoretic în specialitatea vizată, cu alte cuvinte, un număr de titluri de articole şi cărţi publicate la care să aibă acces în primul rînd specialiştii – arhitecţi, teologi – dar şi publicul cel mai larg, pasionat de tema arhitecturii religioase. Revista *Dilema veche* a jucat, în acest context, un rol important, prin textele publicate în pagina „Din polul plus...", iar Editura Paideia şi Editura UAUIM au publicat toate titlurile de sub egida proiectului de cercetare, în număr de zece. Această massă critică de text este menită să încurajeze şi să informeze dezbaterea asupra, pe de o parte, acestei arhitecturi create după 1989 şi, pe de altă parte, de a genera, de acum înainte, un anumit impact asupra viitorilor autori de biserici.

4) Vehiculul prin care acest impact ar urma să se producă este masterul de spaţiul sacru al UAUIM, căruia i-au fost dedicate cîteva dintre volumele apărute în intervalul 2005-2007. „Dedicaţia" înseamnă că, pe de o parte, am publicat abstracturi ale tezelor de diplomă ale primelor promoţii dimpreună cu contribuţii ale profesorilor participanţi la program (o formulă de „acte ale masterului") şi, pe de altă parte, am publicat volume de folos în procesul didactic al acelorași masteranzi. Programul de master, în formula actuală, se apropie de sfîrşit, datorită modificărilor produse de intrarea UAUIM în sistemul Bologna. În acest sens, finalul proiectului de cercetare coincide cu admiterea ultimei promoţii de studenţi, cei care vor termina în 2009. Ei vor beneficia de întreaga cantitate de material acumulată care, prin postarea pe site-ul web www.retrofuturism.ro, aflat acum în lucru, va fi deschisă şi accesabilă de către oricine, de oriunde.

În sinteză, proiectul şi-a propus a) un scop extensiv: acumularea a trei baze de date fotografice (arhitectură veche românească, arhitectură nouă românească şi arhitectură nouă străină) şi b) un scop intensiv: generarea unor germeni de cultură critică în domeniul arhitecturii religioase contemporane.

Soluţii noi la o problemă străveche

Spunînd aceasta, sugerăm că există o problemă cu arhitectura religioasă contemporană – absenţa unei culturi critice, a unei autoinvestigaţii critice, reflexive, asupra destinului ei trecut şi, mai ales, viitor. Analiza critică a arhitecturii de după 1989 ne-a împins la această concluzie şi, întrucît nu ne limităm la a observa declinul intelectual şi cultural al arhitecturii româneşti, în general, şi al celei religioase de după 1989, în particular, am trecut, prin intermediul proiectului de cercetare despre „Arhitectura religioasă de astăzi – o perspectivă retrofuturistă şi ecumenică", la generarea de soluţii.

O primă soluţie a reprezentat-o conceptul de *retrofuturism.* Cum am definit acest concept, în cartea scrisă cu acest prilej împreună cu Arhiepiscopul Chrysostomos de Etna, CA? Iată:

Paradoxul – îmbucurător – al arhitecturii creştine este acela că, expresie a unei religii teleologice, ea trebuie să fie în acelaşi timp arhaică şi viitoare. Recapitularea inspirată a tradiţiei bimilenare este unul dintre scopurile ei; dar, în acelaşi timp, aşteptarea celei de-a doua veniri face din biserică un loc orientat nu doar în sensul propriu, cardinal, al termenului, ci şi în sensul său temporal. Termenul de *retrofuturism* descrie atunci acel mod de a face arhitectură în care investigarea tradiţiei descoperă în aceasta lucruri suficient de îndepărtate în timp şi de surprinzătoare încît insolitarea să se producă nu în sensul „inventării", ci al *re-descoperirii.* Această arhitectură trebuie să fie în acelaşi timp o perpetuă *recapitulare* şi o neostenită *investigaţie.*

Dacă ne uităm cu atenţie – şi pe repede-înainte – la modul în care s-a schimbat la faţă arhitectura creştină în cele optsprezece milenii de prezenţă triumfală, vom avea dinaintea ochilor paradigma experimentului însuşi. De la bazilică la crucea greacă înscrisă, cu tipurile lor intermediare, este un drum lung de „încercare şi eroare", de piste abandonate şi de polenizări încrucişate. Biserica este vistiernic al unei tradiţii de două ori milenare, în care trebuie să se îmbrace, mereu şi mereu croindu-şi toalete mai potrivite pentru ea, ca mireasă şi, deopotrivă, ca Penelopă. Dar, în acelaşi timp, Biserica este orientată către viitor, aşteptînd cu nerăbdare un timp pe care îl ştie „numai Tatăl". Este şi motivul împodobirii bisericii orientate, în aşteptare.

O a doua soluţie, în orizontul ecumenismului, a fost sugerată de studiul Andreei Mihalache. Ea sugera, în interiorul discursului despre retrofuturism, o privilegiere a surselor arhitecturale dinainte de schismă, în principiu necontroversabile pentru cele două Biserici care au devenit, după schismă, separate (Catolică şi Ortodoxă). Cu alte cuvinte, este vorba despre operarea unei selecţii a modelelor de prestigiu invocate de către arhitecţii de lăcaşuri de cult, astfel încît modelele exemplare subzistente într-un nou lăcaş de cult creştin să fie acceptabile pentru ambele părţi şi, astfel, identificate drept sursă de memorie comună, nu scindată. În plus, devreme ce principiul insolitării retrofuturiste este augmentat de vechimea (re)surselor celebrate, rezultă că o îndepărtare în timp istoric este, vizual vorbind, benefică rezultatului final: folosirea drept material de lucru a arhitecturii mai îndepărtate în timp produce, dacă teoria noastră este adevărată, imagini contemporane mai interesante, mai tensionate, decît citarea exemplelor arhicunoscute, aproape de noi şi în timp, şi în spaţiu. Cu alte cuvinte, proiectul nostru de cercetare s-a străduit să nu intre în intimitatea discuţiei pro sau contra ecumenismului, dar a constatat că întoarcerea la originile uitate ale arhitecturii creştine face ca tot ceea ce istoria a adăugat ulterior ca tipologie, ca decoraţie, ca „stil" să fie exterior conţinutului conceptual al arhitecturii de cult. Locul, istoria lui particulară, diferenţele de teologie de după conciliile ecumenice, influenţele vecinilor, tehnicile şi materialele locale, specificul ghildelor diferite, cu toatele au generat diferenţă. Dar diferenţa este minoră în raport cu conţinutul fundamental, cu teologia arhitecturii creştine de oriunde şi dintotdeauna. Dacă această afirmaţie este adevărată (cu o singură, notabilă excepţie, şi anume devenirea tipului de biserică în cruce greacă înscrisă, care însă nu a făcut carieră în teritoriul a ceea ce numim astăzi România), atunci se înţelege că proiectul de cercetare despre care vorbim a avut şi o componentă „activistă", în sensul că nu ne-am propus numai să inventariem în chip pasiv arhitecturi date, vechi şi noi, ci am dorit ca, prin proiectul nostru, să şi propunem un mod nou (pentru România şi pentru lumea ortodoxă, oricum) de a proiecta arhitectura creştină de mîine.

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti

Editura RAO

vă invită la lansările prilejuite de traducerea românească a cărţii

Călătorind spre Babadag
de **Andrzej Stasiuk**
trad. Cristina Godun, Ed. RAO, Bucureşti, 2007

Bălţi, 21.11., ora 14.00, Universitatea de Stat "Alecu Russo"
Chişinău, 22.11., ora 18.00, Biblioteca Naţională a Rep. Moldova
Tulcea, 24.11., ora 11.00, Biblioteca Judeţeană "Panait Cerna"
Bucureşti, 26.11., ora 18.00, Librăria Cărtureşti (str. A. Verona 13)
Răşinari, 27.11., ora 16.00, Primărie

Lansările de la Bucureşti şi Răşinari vor avea loc în prezenţa autorului.

www.culturapoloneza.ro DILEMA VECHE 24-FUN

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

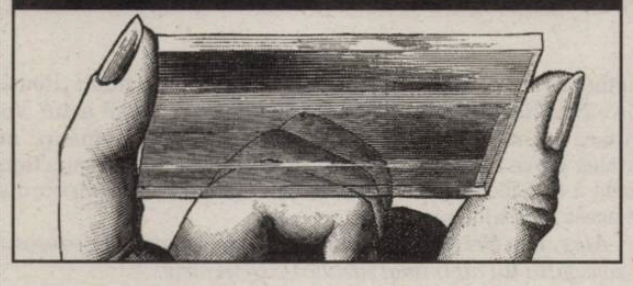

Modificarea privirii

Nu ne scăldăm de două ori în aceeaşi apă – ni se spune de cîteva mii de ani încoace, de la Heraclit citire, încît propoziţia a devenit una dintre cele mai banale ziceri profunde. La fel de banală este şi observaţia că nu numai apa e de fiecare dată alta, dar şi noi înşine. Mai mult, chiar dacă ne-am scălda în aceeaşi apă, lucrurile ar fi diferite pentru că în primul rînd noi sîntem diferiţi, odată cu trecerea timpului.

După această introducere de filozofeală ieftină, e cazul să venim la oile noastre (la fel de ieftine, de altfel), adică la subiectul acestei rubrici – televiziunea. În ultimii 17 ani, televiziunea de la noi a progresat enorm; era normal să se întîmple aşa, din moment ce a pornit, la sfîrşitul anului 1989, de la un punct foarte apropiat de zero. Odată cu televiziunea însă, a evoluat şi ochiul nostru. Nu mai vedem la fel ca la începutul anilor '90, iar privirea noastră s-a modificat odată cu transformările suferite de stilistica televizuală.

Prima dată cînd am conştientizat acest lucru a fost acum cîţiva ani, cînd s-a difuzat la televizor un film al lui Tarkovski *(Nostalgia,* parcă). Trebuie să spun că, la sfîrşitul anilor '80 şi începutul anilor '90, eram un mare fan al regizorului rus şi am văzut, la Cinematecă, toate filmele lui – unele chiar de mai multe ori. Aşa stînd lucrurile, cînd am aflat că urmează să fie dat la televizor un Tarkovski, m-am bucurat şi m-am aşteptat să-mi regăsesc entuziasmul de odinioară. N-am să mai lungesc lucrurile şi am să trec direct la deznodămînt: filmul m-a plictisit peste măsură. Mai mult – poate şi pentru că era programat la o oră destul de tîrzie – la un moment dat ţin minte că am şi adormit. Dacă în vremea lui Ceauşescu eram în stare să îndur frigul cumplit din sala de cinema pentru a mă delecta cu filmele regizorului rus, acum, chiar confortabil instalat în fotoliu, pelicula mi se părea un supliciu. Între timp, ochiul meu se schimbase, fusese obişnuit, prin intermediul televizorului, cu o altă dinamică a imaginilor. În era videoclipului generalizat (pe care-l vezi nu numai pe canalele muzicale, dar şi la reclame, ştiri sau chiar în filme), cadrele interminabile ale lui Tarkovski nu pot părea decît plictisitoare, dacă nu chiar enervante.

O experienţă asemănătoare – deşi de data aceasta alta era cauza lipsei de entuziasm – am trăit zilele trecute, cînd postul B1 a difuzat filmul lui Lucian Pintilie, *De ce trag clopotele, Mitică?*. Ţin minte că l-am văzut în 1990 la cinema şi mi-a plăcut foarte mult. Pur şi simplu, nu aveam ce să-i reproşez. M-a încîntat faptul că Pintilie îmi arăta o mahala necosmetizată, aşa cum n-o mai văzusem pînă atunci în montările scenice sau în filmele făcute după scrierile lui Caragiale. O lume murdară, violentă, care se zbătea, la propriu, în noroi. Uliţele erau desfundate – aşa cum ar fi trebuit să fie în orice mahala. Bătăile nu erau simple bastonade de operetă, ci se lăsau cu sînge. Limbajul era violent şi nu ocolea înjurătura sau gestul obscen (îmi amintesc cum rîdeau satisfăcuţi toţi spectatorii din sala de cinematograf cînd auzeau sau vedeau aşa ceva). Miţa şi Didina erau două femei decăzute (semnificativă e scena cînd Miţa iese de la WC-ul din fundul curţii sau cea în care cele două se păruiesc), iar bărbaţii – nişte animale. Înainte să văd filmul lui Pintilie, nu mă gîndisem niciodată că personajele lui Caragiale ar putea să pută – căci montările de pînă atunci erau de fapt cu totul aseptice. Cele din *De ce trag clopotele, Mitică?* în mod sigur puteau de-ţi mutau nasul. (Lucru normal pentru că mahalaua nu e lipsită de jeg şi de duhori...)

Acum, la 17 ani de cînd l-am văzut pentru prima dată, aproape că filmul mi s-a părut o mizerie. M-a deranjat isteria generalizată, m-au zgîriat pe timpan urletele Marianei Mihuţ (Miţa Baston), m-au călcat pe nervi înjurăturile parcă subliniate cu două linii, să ne sară în ochi.

Ce aş mai putea să spun? Doar că, în urmă cu 17 ani, nu mi se păreau deloc deplasate mitingurile şi urletele în plină stradă. Astăzi nu aş mai concepe aşa ceva.

Tudor Călin ZAROJANU

Prăbuşirea monştrilor sacri

Simpatică foc, plină de viaţă, spirituală, dotată cu umor de bună calitate, spontană, cultivată. Capabilă să discute natural şi în cunoştinţă de cauză cu actori, cîntăreţi, fufe, dar şi cu Neagu Djuvara. Adaptabilă la diferite locuri de muncă, în variate condiţii. Vedetă-simbol, pe rînd, a patru televiziuni. Unde s-a dus, a fost vioara-ntîi.

Teo Trandafir. Tele 7 abc, Antena 1, PRO TV, Romantica. Cînd a ajuns la PRO, puţini au fost cei care au crezut că va răzbi, şi asta din cel puţin trei motive. *Unu:* că se spărsese cuplul profesional, bine rodat şi bazat pe o prietenie admirabilă, cu Mircea Badea. *Doi:* că venea la o masă la care plăcinta părea să fie de mult împărţită, cu „mascote" bine definite şi excelent promovate. *Trei:* că, pentru prima oară, era prizoniera unui format care o obliga, de dragul *ratingului* (şi nu numai), să invite te miri pe cine şi să nu facă (prea tare) mişto de ei. Duse erau vremurile în care Teo şi Mircea îşi permiteau să facă şi să spună orice despre oricine!

Şi totuşi a reuşit. Sigur, dezamăgind pe unii, care n-ar fi vrut s-o vadă vreodată gudurîndu-se pe lîngă manelişti şi politicieni expiraţi. Dar a rămas Teo, chiar şi cînd probabil strîngea din dinţi. Pentru cei dispuşi să mai închidă puţin ochii la rabaturi, era o plăcere s-o vezi.

Apoi a căzut bomba: Teo pleacă la o televiziune de nişă, ca directoare! Sigur, relansare, *rebranding,* planuri măreţe, mă rog, tot tacîmul. Precedente semnificative? Nici unul. Precedente dramatice? Cel puţin unul, foarte aproape de ea. Cu cîţiva ani în urmă, Floooorin Călinescu se visase şi el manager de televiziune, refuzînd să vadă că nu face decît să urmeze Principiul lui Peter, conform căruia fiecare om tinde să-şi atingă nivelul maxim de incompetenţă. Nu uit nici o clipă că perioada de directorat la Tele 7 abc a lui Florin Călinescu s-a suprapus peste o tragedie personală, trăită cu o discreţie exemplară. Dincolo de asta însă, experienţa lui ar fi trebuit să fie cel puţin un semnal de alarmă pentru orice vedetă media care şi-a cîştigat pe merit o imagine, un nume, chiar o legendă.

La ora la care Teo Trandafir a făcut pasul strîmb, Florin Călinescu se întorsese deja, cu coada între picioare, în trustul care îl consacrase. Întîi a acceptat rolul de înlocuitor de Ovidiu Ioaniţoaia (!), pe urmă a dispărut public – dacă facem abstracţie de cele cîteva triste apariţii prin talk-show-uri în pană de subiecte şi invitaţi, sub pretexte jenante de tipul „cu Florin Călinescu despre ce se mai întîmplă". Hărţuit puţin de presă, a declarat că, avînd în vedere ceea ce a făcut PRO pentru el, ar accepta şi să spele pe jos acolo. N-a fost departe...

Între timp, devenise director (viu contestat) la Teatrul Mic şi îşi reluase cariera iniţială de actor. Prestaţia lui în *O zi din viaţa lui Ceauşescu* dovedeşte că este – sau poate fi – un mare actor. Dar unde sînt antologicele sale monologuri şi dialoguri din *Chestiunea zilei,* unde sînt muşcătoarele satire create cu ajutorul unui mic grup de semi-amatori? Teatrul s-ar putea să fi cîştigat un mare actor, rămîne de confirmat, dar televiziunea şi noi toţi am pierdut cu siguranţă un monstru sacru, de bună calitate, al micului ecran.

Nimic din toate astea nu pare s-o fi pus pe gînduri pe Teo. S-a aruncat cu capul înainte şi s-a ales cu ceea ce era previzibil să se aleagă. Epilogul penibil al acestei stupide aventuri este halucinantul interviu acordat *Cotidianului* în 13 noiembrie 2007. N-am văzut niciodată un om umilindu-se în asemenea hal, cerşind iertarea lui Adrian Sîrbu şi aproape milogindu-se s-o ia cineva undeva. Sper, pentru ea, să nu fi citit comentariile cititorilor la acel interviu... Nu de alta, dar nu văd cum i-ar mai putea folosi.

Cu inima strînsă, mă întreb cine urmează. Ce statuie se va mai prăbuşi în praf? Ce vedetă se va mai visa director? Ce bucurie vom mai pierde? Căci paguba nu e doar a lor, ci şi a noastră. Uitaţi-vă, vă rog, cine şi cum a umplut, în aceşti ani, spaţiul lăsat liber de *Chestiunea zilei* ori de *Teo şi Mircea.*

Şi mai e ceva. Dacă, aşa cum ne spune un sondaj CURS, 52% dintre români nu citesc niciodată o carte, asta *are* legătură şi cu ceea ce fac sau nu mai fac oameni precum Florin Călinescu sau Teo Trandafir.

Matei MARTIN

Divorţ în lumea presei

Redacţia *Gândul* s-a despărţit, recent, de unul dintre membrii fondatori. A fost, din cîte am citit, un divorţ amiabil, dar dureros pentru cei care îl cunoşteau pe Bogdan Chirieac doar ca om de presă şi co-fondator al ziarului. Cealaltă faţă a sa – aceea de om de afaceri care a cîştigat milioane de euro din afaceri cu statul – a fost dezvăluită în urmă cu cîteva săptămîni într-un articol din *Evenimentul zilei* în urma căruia a şi demisionat.

În articol se povestea că în ultimii doi ani, firma la care Chirieac a fost asociat ar fi avut opt contracte cu Serviciul de Telecomunicaţii Speciale, în valoare de 24 de milioane de euro. Cinci dintre aceste contracte ar fi fost obţinute în urma consultării unei singure oferte. Deşi iniţial i-a acordat sprijinul, susţinînd că jurnalistul nu s-ar afla în conflict de interese, Cristian Tudor Popescu a admis, pînă la urmă, că Bogdan Chirieac a comis un act cel puţin imoral. Schimbarea de atitudine s-a produs în momentul în care a aflat că jurnalistul a scris un articol în care lăuda, subtil, serviciile firmei la care era acţionar şi critica produsele concurenţei.

Divorţul neaşteptat de la *Gândul* a stîrnit nenumărate reacţii în presă. Nu numai celebritatea lui Bogdan Chirieac a stimulat neliniştile nocturne ale producătorilor de talk-show-uri, ci şi motivele acestei despărţiri.

Nepotrivire de caracter? Care e problema dacă eşti, simultan, jurnalist şi bogat? – se întreba, într-un editorial, Sorin Roşca Stănescu. Care e problema, pînă la urmă, să faci afaceri cu statul? Ceea ce nu a explicat directorul de la *Ziua* în acel articol extrem de virulent, intitulat „Cretinii", este exact miza chestiunii: anume, incompatibilitatea morală între statutul de jurnalist şi cel de prezumtiv beneficiar al unei afaceri cîştigate (sau consolidate) în urma publicării unui articol. Bogdan Chirieac nu a fost „arătat cu degetul şi sacrificat ritual în piaţa publică pentru îngrozitoarea vină de a fi făcut bani", aşa cum sugerează Sorin Roşca Stănescu. Nu. El a ieşit din lumea presei (sau măcar din redacţia *Gândul)* pentru vina – de neiertat, pentru un jurnalist atît de reputat – de a fi confundat ziarul cu un material promoţional pentru propriile afaceri. El putea să aprobe sau să respingă ceea ce convenea sau nu ziarului, dar şi companiei la care era acţionar. Nu dubla calitate este problema în sine, ci amestecul toxic al activităţilor. Lipsa unor reglementări ale profesiei de jurnalist îl poate disculpa de această vină.

În Franţa, de exemplu, asemenea confuzii nu mai există. Cel puţin în teorie. Limitele profesiei sînt stabilite printr-o lege datînd din 1935 (amendată în 1974). Breasla a stabilit, de multă vreme, nu numai coduri de conduită, nu numai reguli de bună practică, nu doar forme deontologice şi juridice de încadrare a relaţiei dintre jurnalişti şi ceilalţi actori sociali, ci şi însăşi definiţia jurnalistului: jurnalist este cel care îşi dobîndeşte cea mai mare parte a veniturilor din activităţi jurnalistice. E o definiţie poate incompletă, dar e utilă şi funcţională, cel puţin în societatea care a produs-o.

În România, a patra putere din stat, cum mai este numită presa, nu şi-a găsit încă reglajele care să o facă independentă şi credibilă. Nu-i de mirare: presa se plînge mereu că nici celelalte trei puteri – legislativă, executivă şi judecătorească – nu ar fi independente.

PUBLICITATE

PARALELA 45

Coşovei, Danilov, Mureşan, Es. Pop, Stoiciu, Flora, Crăciun, Gulea, Podoabă, Istrate, Ştefănescu, Schnädelbach, Priest, Quine, Dumitru, Gheorghiu, Solcan, Boyd, Brussolo, Strugaţki, Săndulescu, Negoiţă, Foarţă, Pervolovici, Lefter, Grosu, Ţurlea, Petrescu, Buzera, Dragolea, Simionescu, Anton, Andru, Buda, Karolides, Bald, Sova, Taylor, Gârbea, Ruşti, Şora, Marcus.

„Un intelectual trebuie să apere o cauză“

– convorbire cu Andrei CORNEA –

Mircea Vasilescu: *Pînă în 1989, te-ai ocupat de istoria artei şi de studii clasice. După 1990, ai devenit cunoscut şi prin publicistică, prin implicare civică, prin comentariile politice din revista 22. Cum se împacă cele două tipuri de activităţi, aparent foarte depărtate?*

Nu tot ce e interesant e şi plăcut

Aş zice că nu sînt chiar atît de depărtate pentru că reflecţia asupra politicului face parte în mod fundamental din coordonatele civilizaţiei greceşti de care m-am ocupat. Realitatea este că, atunci cînd ai tradus *Republica* lui Platon, nu se poate să nu încerci să vezi ce relevanţă are asta pentru lumea contemporană. Noi am trăit o epocă interesantă, trebuie să recunoaştem, chiar dacă nu a fost prea plăcută. Nu oricărei generaţii i se întîmplă să trăiască o revoluţie, ba s-o vadă şi la televizor, să vadă cum se formează noi instituţii, cum se caută o cale spre democraţie. Foarte mulţi dintre noi au simţit nevoia să se implice – nu sînt unicul. Andrei Pleşu a „pătit“ mult mai rău, pentru că nu a făcut numai comentarii, a fost absorbit de sistem, aş zice. Aşa că asta este explicaţia. E o legătură firească undeva. Mai este ceva de spus. Nouă ne-a lipsit, înainte de '89, reflecţia asupra politicului, asupra socialului. Nu ne preocupau lucrurile acestea, pentru că oricum tot ce se întîmpla era rău în jurul nostru şi altă soluţie nu găseam, şi atunci ne refugiam în metafizică. Lipsa asta a trebuit la un moment dat completată şi cred că ocazia evenimentelor din 1989-1990 a fost una bună.

Andrei Pleşu: *Dar cum faci să ai timp? Cum arată agenda ta? Eu sînt defect la capitolul ăsta.*

Nu ştiu cum arată agenda ta, pentru a putea face o comparaţie... Articolele pentru revistă le fac uşor. În rest, n-am nici eu foarte mult timp.

Cezar Paul-Bădescu: *Care crezi că este eficienţa discuţiilor intelectuale în raport cu spaţiul public de la noi? În ce măsură „contează“ articolele scrise de intelectuali, poziţiile intelectualilor, eficienţa însăşi a GDS-ului, care era o voce mult mai pregnantă la începutul anilor '90, se auzea mai bine, probabil şi oamenii politici ţineau cont mai mult de ea?*

Cu GDS-ul e ciudat. Aici, brand-ul contează. Iar brand-ul o ia înaintea noastră. E mai important decît ceea ce facem efectiv în acest moment sau ceea ce facem de cîţiva ani. E suficient să vrea cineva să-i înjure pe intelectuali sau societatea civilă şi ne bagă şi pe noi acolo la grămadă, deşi nu am făcut neapărat ceva decisiv. În general primim tot felul de pumni, cum a fost cel cu posibilitatea de a se lua sediul din Calea Victoriei nr. 120, ceea ce ar fi foarte rău, dar scandalul în jurul acestei chestiuni ne revigorează într-un fel. Sau... Acum un an şi ceva, cînd s-au ascuţit tensiunile între PD, PNL, preşedinte, prim-ministru, cîţiva dintre membrii GDS au luat o poziţie în favoarea uneia dintre părţi. Nu toţi. Dar erau dintre cei mai vocali, cei mai cunoscuţi pe plan public. Ei bine, imediat tot grupul a fost asimilat acestei poziţii, adică o poziţie pro-Băsescu. Unii dintre noi am fost chemaţi la televiziuni. De fapt nu era o atitudine a Grupului ca atare, ci era o atitudine a cîtorva.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar nu consideri că lui Ion Iliescu, la începutul anilor '90, îi păsa mai mult de ce zice GDS-ul, decît le pasă acum celor care ne conduc?*

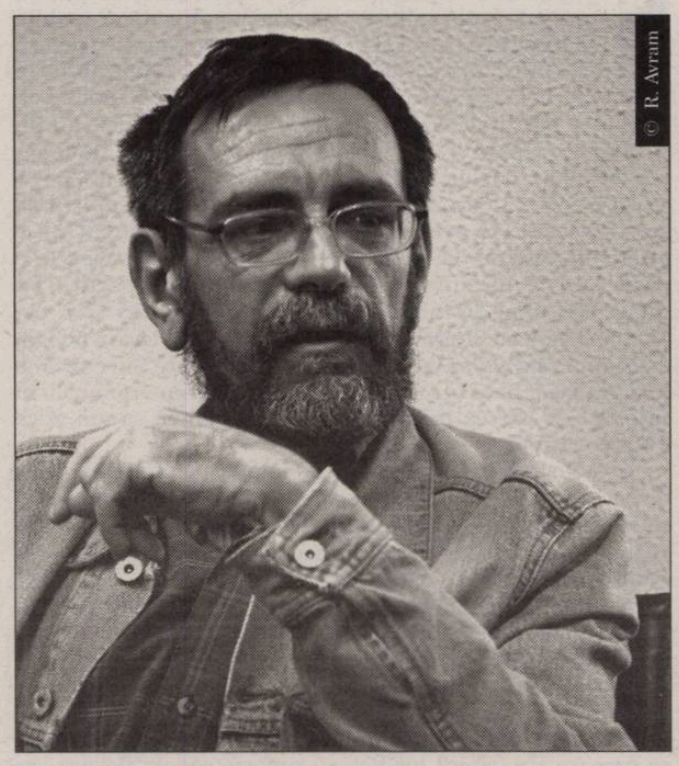

Liberalii s-au enervat acum îngrozitor pe noi pentru că ei mizau pe susţinerea intelectualilor. De-a lungul a 15-16 ani, ei au avut întotdeauna susţinerea unei categorii de intelectuali. Şi, brusc, s-au trezit că o pierd şi că o parte dintre aceşti intelectuali îl susţin pe „monstrul“ de Băsescu. Care este marinar, impulsiv, bădăran şi cîte altele. Şi totuşi, „ăştia“ îl susţin. Atitudinea asta le-a picat foarte greu. Deci, GDS-ul are totuşi un efect. Rămîne de văzut dacă efectul ăsta e pozitiv, e negativ, e spre bine sau spre rău. Asta e altă poveste.

Strada şi eficienţa ideilor

Cezar Paul-Bădescu: *Dar despre poziţiile publice ale intelectualilor? Proteste, petiţii, liste de semnături, apeluri...*

Eu am impresia că toate acestea au o influenţă. Am văzut asta cînd a fost disputa cu referendumul pentru suspendarea preşedintelui. În momentul cînd s-a făcut un apel, toate ziarele au scris despre asta. Acum, o să întrebi dacă au avut ele influenţă asupra maselor largi de cititori. Nu ştiu să spun. Pentru că masele largi, după cum s-a văzut, au votat de data aceasta în favoarea aceleiaşi idei. Oricum, un intelectual, dacă îşi merită numele, trebuie să apere o cauză, indiferent dacă acea cauză e populară, nu e populară, va fi populară mîine sau peste 100 de ani. Trebuie să o aperi dacă crezi în ea şi crezi că merită să fie apărată.

Magdalena Boiangiu: *Ce făceai pe 21-22 decembrie 1989? Ce speranţe aveai atunci şi în ce măsură realitatea le-a confirmat sau le-a infirmat?*

Pe 21 decembrie am început prin a mă duce la revista *Arta*, unde era redactor-şef Dan Grigorescu. Aveam o problemă: bănuiam că îmi retrăseseră dreptul de semnătură. Am vrut să verific dacă este adevărat. Sediul era pe Maria Rosetti; m-am dus de dimineaţă, era ceva lume pe acolo, era şi Dan Grigorescu, care cînd mă vede îmi zice: „Vai, ce mi-ai făcut!“. „Cum adică?“ „Cum adică! Mi-au blocat numărul din pricina dumitale şi a nu-ştiu-cui... Mi-au blocat numărul din revistă...“ Eu zic: „Ei, îmi pare rău, asta e!“, şi am plecat. După aceea, m-am dus la Muzeul Porţelanului, pe Calea Victoriei, şi începuse deja nebunia. Se terminase mitingul din Piaţa Palatului şi oamenii plecaseră, fugiseră. Am văzut steaguri aruncate pe jos, tipi care strigau „Jos Ceauşescu!“... Eram cu Radu Bercea... Am ieşit şi noi pe stradă, ne-am băgat printre oameni şi am stat, ţipînd şi noi, pînă cînd au apărut nişte scutieri, nişte trupe. Nu au făcut nimic, dar stăteau acolo şi se uitau urît la noi. Atunci nouă ni s-a făcut frică – ceea ce cred că este un sentiment firesc – şi am şters-o. Am plecat, ne-am vîrît pe nişte străduţe, am intrat la Institutul de Arte Plastice – ne-au dat voie pentru că ne cunoşteau. Am stat acolo puţin... şi ne-am dus în diverse locuri să vedem ce se mai întîmplă. Cam asta a fost pe 21. N-am ajuns la Baricadă. A doua zi am ieşit pe stradă la un moment dat, şi nu ştiu cum s-a întîmplat, m-am dus la televiziune. Nu se punea problema să ne gîndim la viitor, să gîndim pur şi simplu. Abia mai tîrziu am început să gîndim. Prima reacţie politică a fost cînd am auzit, seara, comunicatul Frontului Salvării Naţionale. Mi s-a părut foarte OK atunci.

Iaromira Popovici: *Ce reacţie aţi avut faţă de Iliescu?*

Comunicatul mi s-a părut important. Acela în 10 puncte. Şi mi-am zis că s-a mers foarte departe. Nu mă aşteptam în acel moment să se renunţe aşa uşor la partid, la structura de stat socialistă. Şi programul suna bine. Mai tîrziu a fost considerat insuficient. Am mai avut atunci o idee ciudată, cred că au mai avut-o şi alţii. Au spus că România se va numi „România“. Nu „Republica România“. Mă gîndeam ce-o fi asta? Vor să facă regat, îşi păstrează opţiunea liberă? Nici pînă azi nu înţeleg de ce au spus asta. Mai tîrziu am aflat că punctajul acela a fost făcut de Dumitru Mazilu, modificat de Brucan şi în acest fel a ajuns acolo.

Alex. Leo Şerban: *Ţin minte că Iliescu a spus că Ceauşescu şi consoarta lui au întinat idealurile comuniste...*

Asta a fost înainte, la prima lui ieşire. Nu am văzut-o în direct.

Alex. Leo Şerban: *Dar v-a pus pe gînduri?*

Nu ştiu cum aş fi reacţionat. E foarte greu de spus. Gîndiţi-vă că în acel moment, în ţările înconjurătoare, nu se renunţase oficial la comunism – în afară de Polonia, unde deja avuseseră loc alegeri; în rest, în Ungaria, în Cehia, în Bulgaria, în Germania de Est nici nu mai vorbesc, structura de stat era în continuare cea comunistă. Erau în curs şi alte reforme, urmau alegeri, care aveau să schimbe tot. Dar alegerile nu se ţinuseră încă. Situaţia era foarte tulbure.

Cuvintele fantomă ascund o realitate iritantă

Simona Sora: *Am citit prefaţa dvs. la* Scriere şi oralitate *în care spuneaţi că aţi vrut să refaceţi sensurile opacizate ale unor instrumente de civilizaţie. Care ar fi instrumentele de civilizaţie în cultura umanistă, în general, şi în cultura noastră umanistă amputată în momentul ăsta, fără biblioteci, fără instrumente...? Ce înseamnă „instrument de civilizaţie“, în sensul cărţii?*

Era *lista*. Banala listă de lucruri, pe care o faci cînd te duci la cumpărături, sau listele de sarcini pe care le primeşti la serviciu, care, ca procedeu de enumerare şi de ordonare în fond a realului, e la baza civilizaţiei sau a unui anume tip de civilizaţie şi a scrisului. Acesta era sensul „dezopacizării“ ei. Operaţia se poate repeta cu foarte multe lucruri. Cuvintele noastre sînt de multe ori opace şi ascund realităţi care nu mai există. Ne folosim de fantome, nu de cuvinte.

Simona Sora: *Scriaţi într-un articol despre dezastrul bibliotecilor din România.*

Asta a fost anul trecut. Mi-am atras fulgerele doamnei Alina Mungiu Pippidi. Era un articol care, comentînd nişte modificări ale sistemului de evaluare academică propus de minister, arăta cît de greu e să răspunzi cu adevărat unor astfel de – bune, altminteri – cerinţe cînd nu ai suficiente biblioteci sau cînd bibliotecile sînt incomplete – nu găseşti reviste, nu găseşti cărţi sau, ca să le găseşti, trebuie să faci tot felul de acrobaţii ca să le obţii. Dar trebuie spus, şi chiar îmi pare bine să profit de ocazie şi să spun că unul din lucrurile care însenineză puţin tabloul cu bibliotecile este biblioteca Colegiului Noua Europă.

Simona Sora: *Care a fost devalizată!*

A fost, dar tot a mai rămas ceva. În condiţiile astea, este greu de făcut cercetare umanistică. Nu vorbeam despre laboratoare... Mi-am atras fulgerele unor persoane grave care au considerat că-i susţin pe impostori. Ceea ce nu era cîtuşi de puţin adevărat.

De ce am rămas în România

Magdalena Boiangiu: *Ca intelectual, te simţi împlinit în România sau crezi că ai fi reuşit mai bine dacă te-ai fi născut în America sau în Franţa?*

Sincer să fiu, nu prea cred. Aş fi fost probabil diferit într-un anume mod. Ar fi trebuit să mă specializez mai mult într-o anumită direcţie. Oricum, am avut ocazia să aleg. Înainte de 1989 am avut norocul să merg în străinătate în condiţii bune, din toate punctele de vedere – şi material, şi altminteri – şi era cu putinţă să rămîn. Şi m-am întors în pofida tuturor aşteptărilor, ceea ce i-a făcut pe unii să se uite la mine ca la un nebun.

Stela Giurgeanu: *Dar de ce v-aţi întors?*

Pentru că mi s-a părut că am aici o treabă de făcut. Eram în momentul acela implicat în proiectul cu traducerea lui Platon, pe care îl iniţiase Constantin Noica. Eram foarte prins în el şi îmi dădeam seama că aşa ceva nu se mai poate face în altă parte. Asta era valabil numai pentru România, ceilalţi au tradus deja de 20 de ori Platon, în timp ce la noi era prima dată. Şi, pe scurt, am făcut nebunia asta. Sigur că m-a costat. Lucram pe vremea aia la Muzeul Naţional de Artă şi aveam un director antipatic. Eu mi-am prelungit legal şederea din Germania, dar el a vrut să mă dea afară, deşi i-am cerut în continuare concediu fără salariu. Atunci am făcut ultima nebunie cu putinţă: am trimis o scrisoare la Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste, Suzanei Gîdea, contrasemnată de un profesor din Germania, arătînd cît de important este să mai stau încă puţin. Sigur că, dacă mă dădeau afară, nu mă mai vedeau înapoi. Dar nu m-au dat afară.

Alex. Leo Şerban: *Dar ce vi s-a răspuns la scrisoare?*

Nu mi-au răspuns. Dar, după părerea mea, a intervenit Securitatea aici. Cred că „băieţii“ l-au atenţionat pe director că e preferabil să o lase baltă.

Iaromira Popovici: *De ce vi se interzisese dreptul de sem-*

Andrei Cornea (n. 3 aprilie 1952, Bucureşti) este eseist, istoric de artă, clasicist, publicist, filozof român. Este fiul mai mic al profesorului, criticului şi istoricului literar Paul Cornea. Îşi ia licenţa în Istoria şi Teoria Artei la Academia de Arte Frumoase în 1976, pentru ca apoi, în 1980, să-şi ia licenţa în filologie clasică la Universitatea Bucureşti. Urmează un doctorat în filologie clasică la Universitatea Bucureşti în 1994. Între 1976 şi 1987 este muzeograf la Muzeul Naţional de Artă, între 1987 şi 1990 este cercetător la Institutul de Istoria Artei, iar din 1990 la Institutul de Studii Orientale „Sergiu Al-George“. În prezent este profesor la Facultatea de Litere a Universităţii Bucureşti, departamentul Studii Europene.

Selecţie din volume: *Forme artistice şi mentalităţi culturale în epoca romano-bizantină* (Meridiane, 1984); *Scriere şi oralitate în cultura antică* (Cartea Românească, 1988); *Platon. Filozofie şi cenzură* (Humanitas, 1995); *Cînd Socrate nu are dreptate* (Humanitas, 2005); *Scriere şi oralitate* (Humanitas, 2006); *Penumbra* (Cartea Românească, 1991); *Turnirul Khazar* (Nemira, 1997; reed. Polirom, 2003); *De la Şcoala din Atena la Şcoala de la Păltiniş* (Humanitas, 2004).

Traduceri: Platon – *Republica, Philebos, Opere;* editori Constantin Noica & Petru Creţia, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, vol. V (ed. a II-a reviz., Teora, 1998, 2 vol.); Aristotel – *Metafizica;* Humanitas, 2001; Plotin – *Opere,* vol. I-II (deja publicate), vol. III (în curs de apariţie la Humanitas).

nătură înainte de Revoluţie?

Pentru că am fost într-un mic grup pe care l-a organizat Stelian Tănase care a semnat în favoarea lui Andrei Pleşu, Mircea Dinescu şi alţi cîţiva.

Magdalena Boiangiu: *Ai mai semna astăzi pentru ei?*

Da, aş semna! La un moment dat s-a difuzat textul la Europa Liberă – cu oarecare întîrziere. A picat tocmai bine ca să apuce să ne dea afară de pe unde lucram. Ne-au retras şi dreptul de semnătură. Nu era încă foarte grav. Dar sînt convins că dacă Revoluţia eşua, ne rădeau pe toţi. Ar fi urmat o represiune sălbatică.

Noica n-avea numai idei, avea şi haz

Cezar Paul-Bădescu: *Apropo de Păltiniş. Eşti prezent în cărţile care vorbesc de ce s-a întîmplat acolo – în* Jurnalul de la Păltiniş *şi în* Epistolar. *Am impresia că nu eşti neapărat un adept al ideilor lui Noica. Este adevărat?*

Ce înseamnă „ideile lui Noica"? Care idei? Ne referim la filozofie, ne referim la acţiunea paideică?...

Radu Cosaşu: *De pildă, ideea că literatura propune „întrebări joase", faţă de filozofie, care propune „întrebări înalte"...*

Eu am avut tot timpul sentimentul că Noica, atunci cînd discutai cu el asemenea lucruri, „arunca" vorbe de genul ăsta. N-am avut niciodată sentimentul că era complet serios. Avea multă ironie şi autoironie în tot. Şi mi s-a confirmat mult mai tîrziu, citind *Jurnal filozofic* şi în general lucrări de tinereţe. Am avut acolo revelaţia unui Noica foarte deschis către muzică, arte, literatură, comentînd pe pagini întregi literatura, preocupat de problema tragicului. Teme pe care, după anii '70, în perioada Păltiniş, le evita.

Cezar Paul-Bădescu: *Dar în legătură cu ideile lui despre fiinţa românească?*

Cred că Liiceanu a formulat corect: Noica era un patriot în stil vechi. Chiar credea că se poate scoate ceva dintr-o comunitate naţională, dacă ea e pusă la lucru. Limba era un instrument. Şi chiar a crezut în posibilitatea de a descoperi sensuri uitate în limba română. Dar nu cred că a fost de folos demersul acesta nici pentru filozofia lui, nici pentru înţelegerea sa ulterioară.

Andrei Pleşu: *Eu vreau să te întreb – pe linia asta – altceva. Tu ai făcut parte – asta-i situaţia! – din grupul de la Păltiniş. Ai fost primul care a ajuns acolo, împreună cu Radu Bercea, cînd cu accidentul fatal al dlui Noica... Ai asistat la începutul sfîrşitului lui. L-ai frecventat în ultimii trei ani. În aceşti trei ani în care l-ai frecventat – singur sau împreună cu alţii – ai avut senzaţia că întîlnirile cu el te introduc într-o doctrină? A fost vorba, într-un mod insistent, pe o linie dominantă, despre patriotism, despre legionari?... Ai avut senzaţia că eşti cu un om de dreapta acolo? Care ar fi bilanţul tău după trei ani de frecventare a lui Noica? Lumea îşi imaginează că noi mergeam acolo şi începea întîi o discuţie despre patrie, urma o discuţie discretă despre ce grozavi erau legionarii şi că, în general, Păltinişul era o subterană politică de contaminare – cu alte cuvinte, Noica ne agăţa lent pînă ne convertea...*

Nu era nimic dogmatic. Era un om – aş zice cu o vorbă banală, dar de interpretat la modul profund – extrem de drăguţ, de cald, de afabil, de politicos. Avea o politeţe de pe vremuri. Cu asta, cred, fermeca pe mulţi dintre noi, pentru că eram obişnuiţi – cum sîntem şi acum – cu bădărănia, iar el era politicos cu toată lumea – de la fetele care serveau la masă, pînă la intelectualii care îl vizitau. Avea o scînteietoare inteligenţă. Exista multă ironie în toate declaraţiile peremptorii pe care le făcea el. Unii nu au perceput ironia, au perceput doar declaraţia. Nimic patriotic. Eu l-am întrebat odată – pentru că mă interesa chestiunea, ştiam ceva de la amicul meu Radu Ioanid, care citise din trecutul lui Noica: „Cum aţi putut scrie acele lucruri în 1940?". Mi-a răspuns: „Dragă Andrei, asta e, eram tînăr, am făcut o promisiune – era povestea că va intra în Legiune, dacă Legiunea intră în opoziţie, după moartea lui Codreanu – pe vremea aia eram educaţi că trebuie să ne ţinem de cuvînt, dacă ni-l dăm. Mărturisesc că asta mi s-a părut suficient atunci şi am înghiţit-o aşa. Astăzi, ştiind mult mai multe lucruri exact, mi s-ar fi părut poate mai puţin suficient, cred că aş mai fi pus nişte întrebări. Dar, asta a fost!

Andrei Pleşu: *Unul din motivele pentru care Noica ne-a disuadat să ne băgăm în vreun fel în politică era tocmai acesta, fosta lui experienţă. Lumea spune „v-a ţinut departe de opoziţie, a vrut să vă împace cu lumea comunistă". Dar el spunea explicit: „eu ştiu ce înseamnă să baţi cîmpii intrînd în politică. Nu vă sfătuiesc".*

Plus că el mai avea – ceea ce iarăşi nu am ştiut atunci, şi în prima ediţie a *Jurnalului de la Păltiniş* era un pasaj cenzurat care a reapărut mai tîrziu – o problemă: se simţea vinovat – deşi nu era – pentru că în 1958, în legătură cu el, Securitatea arestase un întreg grup. El se simţea responsabil pentru oamenii care veneau în jurul lui. Ştia că toţi sîntem urmăriţi şi îşi dădea foarte bine seama că dacă el ar face ceva, am fi măturaţi cu toţii.

Faza fanatică a unui om flegmatic

Andrei Pleşu: *Nu-i mai puţin adevărat că eu, cînd am citit articolele din* Buna Vestire, *am avut un alt şir de întrebări; cunoscîndu-l aşa cum l-ai descris tu – un om afabil, mai curînd lipsit de temperament, un flegmatic, un relativist în materie de viaţă curentă, un sceptic – tonul şi tematica acelor articole nu se leagă deloc cu natura lui. La Cioran se leagă, e o coerenţă.*

Era totuşi ceva în care îl recunoşteai, şi asta m-a frapat. Era speculaţia.

Andrei Pleşu: *Asta da. Dar erau şi brutalităţi. Fraze de tipul: „Dacă oamenii nu înţeleg să fie fericiţi, să-i obligăm. Cu poliţia". Asta nu intra în gura lui Noica. Dar a scris 20 de articole în acest spirit. De-o vehemenţă inadmisibilă, lipsită de gust, lipsită de fineţe.*

Alex. Leo Şerban: *Dar cum vă explicaţi? La un moment dat a' început să-l apere pe Ceauşescu... Era naivitate?*

Probabil că nu-l apăra pe Ceauşescu, ci el avea celebra lui „politică culturală" sau „strategie culturală" – nu ştiu cum să-i spun. El credea că regimul comunist e etern sau că va dura multă vreme şi că trebuie cumva să supravieţuim. În cadrul acestei formule, trebuiau găsite enclave de salvare. Ceea ce se putea explica printr-un fel de naivitate, combinată totuşi cu dorinţa de a salva ceva. Îi dispreţuia pe toţi „tovarăşii". E straniu, dar pentru cine a trăit acea perioadă, e explicabil. Ce a făcut în anii '40 – pe care noi nu i-am trăit – este pentru mine mai greu de explicat.

Radu Cosaşu: *Ba nu. Nu puteţi, din fericire, s-o explicaţi, oricîtă carte ştiţi, pentru că nu aţi trecut niciodată prin* fanatism. *Cei care au trecut prin fanatism nu mai au nevoie de nici un desen.*

La Noica e straniu următorul lucru – după 1990, după ce am citit mai mult, m-a minunat şi mai mult: el nu a fost fanatic decît un an sau doi. Nu a fost înainte, nu a fost după. Cum de-a reuşit să fie doi ani? Pentru mine este de neînţeles.

Radu Cosaşu: *Pentru că nu cunoşti problema!*

La Eliade, ca şi la Cioran, lucrurile aveau o oarecare logică – intrau în logica sistemului.

Radu Cosaşu: *Şi fanatismul are logica lui. Fanatismul nu stă numai pe inconştient şi pe ilogic. Fanatismul are mari justificări şi îndreptăţiri în ceea ce crezi, în ceea ce scrii. Sînteţi fericiţi că nu-l cunoaşteţi; oamenii care l-au cunoscut şi sînt încă în viaţă ştiu că există fanatism legionar, fanatism utecist, fanatism de dreapta, de stînga – cum se numeşte azi repede –, dar care este o realitate. Eu îl înţeleg foarte bine pe Eliade. Din cauza lui am devenit un fanatic de stînga. Sebastian este stupefiat cînd Eliade, în martie 1937, susţine că legionarii vor birui... Şi scrie pentru ca lui Eliade, cîndva, cînd va citi, să i se facă ruşine.*

„Oamenii recenţi" de la facultate

Andrei Pleşu: *Andrei, noi la Belle Arte am avut cîţiva profesori excelenţi. Eu, de cîte ori îmi aduc aminte de unii dintre ei, sufăr pentru cît sînt de uitaţi. Tu ai avut în formaţia ta o marcă din partea unora dintre ei? L-ai apucat pe Schileru?*

Pe Schileru, nu, dar pe Frunzetti, da. Cred că este într-adevăr un nume uitat pe nedrept. Şi asta pentru că omul nu a avut o operă echivalentă cu talentul lui, cu fineţea lui. Dar ne-a format, şi eu personal îi sînt recunoscător. Era un om gentil, care te ajuta, îţi dădea posibilitatea să te produci, dacă simţea că poţi.

Mădălina Şchiopu: *Cum îi vedeţi pe studenţii dvs.? Vedeţi la ei caracteristicile unei generaţii?*

Din păcate, nivelul studenţilor de azi – dar nu generalizez – e din ce în ce mai scăzut.

Omul recent există. E plin de oameni recenţi care nu numai că nu au cultură, dar nici nu şi-o doresc. S-ar putea să facem şi noi o greşeală. Noi, în trecut, ne închipuiam că cultura e mult mai importantă decît e de fapt pentru foarte mulţi oameni. Trăiam într-o lume închisă, în care funcţionam autist. Acum, lumea s-a deschis şi s-a văzut: *ratingul* e mai important decît cultura. Atunci de ce să ne mai mirăm că tinerii, studenţii de azi se formează în acest fel? Nimeni nu le spune în mod eficient că aşa ceva nu e bine. Şi, dimpotrivă, văd peste tot exemple că, dacă renunţi la cultură, ai succes.

Simona Sora: *Mie îmi vine în cap altceva, apropo şi de ironia lui Noica, şi de generaţii. Este un articol al dvs. despre generaţia katehontică, despre generaţia opritoare, defineaţi conservatorismul în general, şi pe cel românesc în particular...*

Acolo era vorba despre altceva. Era vorba despre tineri care şi-au făcut cu succes studii şi doctorate în străinătate şi au obţinut rezultate bune sau strălucite, şi de la care se aşteaptă o performanţă deosebită. Constatam, într-un caz sau două, că ei priveau cu un dispreţ total tot ce se întîmplă aici şi tratau pe aproape toată lumea ca pe gunoaie. Trebuie totuşi spus că, într-un fel, chiar şi aceşti oameni sau măcar unii dintre ei au dreptate. De ce? Pentru că a devenit extrem de greu pentru un om care şi-a făcut un doctorat în străinătate să predea într-o universitate românească. Să vină înapoi, cum s-ar zice. Sistemul e blocat şi există o rea-voinţă fundamentală în a-i refuza posibilitatea de-a avea un post cuvenit în sistemul universitar românesc. E grav şi foarte penibil. Ca să-l poţi plăti cu ora cu o sumă mizerabilă, ajungi să te rogi de contabili.

Iaromira Popovici: *Dar situaţia lipsei de studenţi la clasice şi tendinţa reducerii orelor din licee?...*

Asta se întîmplă peste tot, în proporţii diferite. Lumea se orientează, în primul rînd, spre ceea ce crede că este util. Vechea civilizaţie europeană care s-a clădit pe studiul limbilor clasice e dispărută. S-a încheiat această etapă. Eu cred că e spre rău. La noi lucrurile merg şi mai repede decît în altă parte. La toate nivelurile, nu numai pentru clasice, ideea fundamentală este să faci ceva imediat util. Am văzut o emisiune la TVR1 al cărei principiu era că elevii sînt prea încărcaţi. Ei bine, elevii descoperiseră că fizica e prea teoretică şi ziceau: „Dar de ce trebuie noi să învăţăm, la ce ne ajută teoria în viaţa noastră practică?". La argumentul că „e prea teoretic", eu spun: fizica este teoretică. Dacă scoţi teoria din ea, nu mai rămîne nimic.

Dacă Mailat ar fi ştiut latina...

Alex. Leo Şerban: *Pot să vă readuc la politică? Vreau să vă întreb ce părere aveţi de ce se întîmplă cu românii din Italia?*

Cred că este o inflamare inutilă şi politică, e o luptă între dreapta şi stînga în mod evident. Trebuie văzut foarte clar în ce măsură criminalitatea în ansamblu a crescut sau nu, sau cît a crescut, înainte de a da sentinţe în această problemă. Pe de altă parte, ştim limpede că sînt concetăţeni de-ai noştri care se duc cu această „meserie", la care jaful, furtul din buzunare şi de genţi constituie un mod de a trăi. Nu ştiu ce se poate face. Toate guvernele ştiu bine că nu pot face prea mult şi, dacă vor face, vor fi acuzate de rasism.

Mircea Vasilescu: *Nu ţi se pare că este o inflamare nu neapărat politică, dar în primul rînd mediatică, pentru că şi Italia este dependentă de televiziuni şi de mass-media, ca şi România?*

La noi este evident o inflamare mediatică..

Mircea Vasilescu: *E adevărat. Dar nu ţi se pare că, în special televiziunile, prin ceea ce fac şi prin felul în care fac, creează nişte efecte asupra publicului, care vor fi greu de şters?*

Creează, dar pînă la urmă ele se compensează unele pe altele. E inutil ca intelectualii, din cînd în cînd, să fie prea vehemenţi – au obiceiul ăsta. Şi unde? La televizor! Protestează în ograda duşmanului. Pînă la urmă, nu are sens. Dacă putem, dacă sîntem suficient de agreabili şi ieşim pe sticlă ca să facem *rating*, foarte bine! – să folosim *ratingul* şi televiziunea pentru ce ne place, de exemplu, să-i determinăm pe copii să înveţe latina. Dar dacă nu, atunci asta e situaţia.

Ruxandra TUDOR

Mortalitatea maternă

– derapajul dincolo de realitatea statistică –

„...nici o femeie nu ar trebui să moară dînd viaţă. Este inacceptabil ca în fiecare minut să moară o femeie din cauza sarcinii sau a naşterii, cînd acest lucru se poate preveni. Milioane de vieţi sînt în pericol şi trebuie să acţionăm acum“ (Thoraya Ahmed Obaid, director executiv, Fondul ONU pentru Populaţie). Nu este un joc de cuvinte, nu este un aforism, este un demers practic pentru care specialiştii din întreaga lume au căutat şi caută, în continuare, soluţii. Mai ales în ultimii ani, s-au făcut eforturi susţinute şi în România. Ce şi cum trebuie schimbat pentru ca sarcina unei mame să nu mai însemne şi riscul – încă destul de mare la noi – unui deces din cauze medicale? Ar fi oare suficientă educaţia sau ar trebui mai degrabă investit în dotări medicale de ultimă generaţie? Este o problemă de mentalitate, care se rezolvă în timp, sau avem nevoie de medici mai mulţi şi mai pregătiţi, de persoane care să se implice activ în rezolvarea acestor probleme? Dacă soluţiile se găsesc mai greu, putem măcar să constatăm situaţia şi să punem întrebări – formularea unei probleme înseamnă, se spune, rezolvarea ei pe jumătate. Campaniile recente au condus la rezultate pozitive. De aceea, eforturile trebuie să continue.

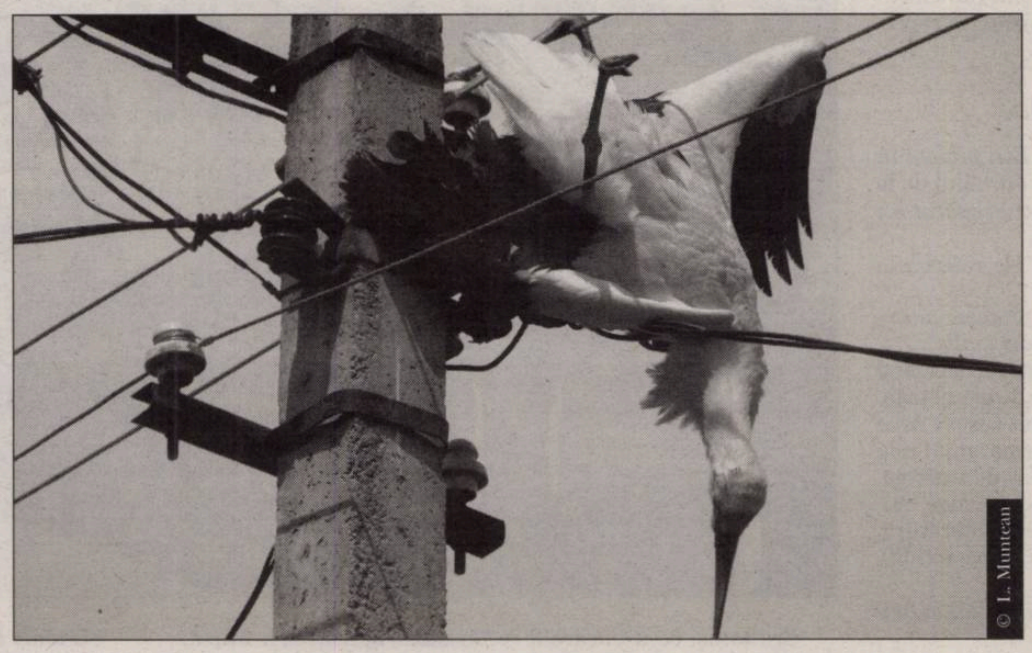

Cînd se vorbeşte despre naşteri sau decese, cel mai adesea se porneşte de la statistici. Aşa este cel mai simplu de stabilit dacă există echilibru demografic sau dacă, dimpotrivă, sînt atinse limitele extreme care necesită o atenţie imediată. Cum stăm noi la acest „capitol“? Aşa cum ne-au obişnuit rapoartele, datele, indicii, statisticile pre- şi post-aderare la UE, stăm prost în comparaţie cu celelalte ţări europene, cu toate că mortalitatea maternă a scăzut de la 1,6‰ în 1998, la 0,24‰ în 2005. Deşi decesele materne pot surveni în urma complicaţiilor obstetricale, a unui tratament incorect, dintr-o boală de care femeia suferea înainte de sarcină sau din cauza unei afecţiuni apărute în cursul acesteia, cauzele principale par să fi rămas cele pe care le ştiam: avorturile, faptul că femeile nu sînt luate în evidenţă de spitalele de care aparţin, lipsa de comunicare a viitoarelor mame cu personalul medical, pe tot parcursul sarcinii.

PUBLICITATE

Aducerea aminte, în loc de istoric

În perioada antebelică, mortalitatea maternă a crescut în România în special în mediul rural şi mai ales din cauza nivelului scăzut de educaţie pentru sănătate în condiţiile în care numărul naşterilor era foarte ridicat, dar şi din cauza strategiei demografice prost aplicate.

Pînă în 1957, avortul era interzis în România. În anul 1957 a intrat în vigoare Decretul 463, prin care femeia însărcinată putea solicita un avort doar dacă procedura se desfăşura exclusiv în instituţii medicale. Legalizarea avorturilor a adus, cum era de aşteptat, o creştere a numărului acestora – fapt care a influenţat negativ echilibrul demografic.

Decretul a fost înlocuit în 1966, schimbîndu-se totodată şi prevederile Codului Penal referitoare la avort. Prin promulgarea acestui decret – o violare dramatică a celor mai intime aspecte ale vieţii – regimul ceauşist a pus bazele celui mai inuman sistem pronatalist din istorie. Interesul obsedant faţă de strategiile demografice care vizau reproducerea umană, metodele folosite pentru creşterea natalităţii prin implementarea Decretului 770 şi a modificărilor ulterioare au situat România în rîndul statelor care au folosit politici demografice extreme. Avortul era permis doar în primele trei luni de sarcină, pe baza unor stricte indicaţii medicale, şi numai în cazuri excepţionale se accepta sacrificarea fătului, pînă la şase luni, iar infracţiunea se pedepsea cu „interdicţie corecţională“ şi închisoare de la 1 la 3 ani.

Pentru o scurtă perioadă, s-a înregistrat o creştere semnificativă a natalităţii (conform statisticilor, numărul naşterilor aproape că s-a dublat), însă pînă la sfîrşitul anului 1967, numărul avorturilor a crescut din nou, în timp ce rata natalităţii a început să scadă. Simultan cu o serie de măsuri care urmăreau scăderea ratei mortalităţii infantile, a numărului de avorturi şi divorţuri, precum şi sprijinirea familiilor cu mulţi copii, au fost introduse şi o serie de măsuri disciplinare represive. Sarcina unei mame devenise obiectiv al planului cincinal, femeile erau „oameni ai muncii“, dar mai ales „instrumente de născut“, aflate la cheremul unui regim pentru care statisticile erau mai importante decît viaţa oamenilor. Pentru îndeplinirea „obiectivelor partidului“, supravegherea instituţională – cadrele medicale, mai ales personalul din secţiile de obstetrică-ginecologie şi pediatrie, Miliţia, Procuratura şi Securitatea – se suprapunea cu cea individuală, fie că era vorba de colegi de serviciu, vecini, „binevoitori“ sau chiar rudele cele mai apropiate. Nici o femeie nu avea voie să renunţe la sarcină. „Liberul arbitru“ devenise doar toana unui regim care l-a transformat, rapid, în obligaţie violentă. Şi dacă nuanţele sînt prea seci, fiecare dintre noi avem în memorie cazuri, persoane, rude care au fost silite să urce Golgota acestei aberaţii ideologice. Era oare greu de imaginat care urmau să fie consecinţele? Faptul că, în pofida tuturor acestor măsuri, avortul ilegal urma să devină metoda contraceptivă principală de control al fertilităţii, dar şi cauza preponderentă a mortalităţii în rîndul femeilor? Zeci de mii de femei şi copii au murit sau au rămas afectaţi pe viaţă din această cauză. Mamele preferau adesea să-şi rişte viaţa decît să aducă pe lume încă un copil, şi încă un copil, cărora nici ele şi nici familiile lor nu le-ar fi putut oferi, de cele mai multe ori, decît o viaţă mizeră şi, dacă ar fi avut „ghinionul“ să nască fete, acelaşi „viitor de aur“. Majoritatea femeilor care au murit din cauza avorturilor ilegale aveau deja mai mulţi copii, ceea ce a însemnat că în urma decesului lor pruncii au rămas orfani. Dar statisticile au şi ele paradoxuri. Oficial, acest număr era de aproape 10.000. Realitatea a demonstrat însă că cifra era cu mult mai mare. Nici partidul, nici familiile victimelor nu aveau interesul să crească un indicator care dădea şi aşa bătăi de cap autorităţilor, mai ales atunci cînd frînturi de adevăr au început să fie spuse la „posturile clandestine de radio“ sau în presa occidentală. În loc ca această situaţie să dea de gîndit în mod real, a fost promulgat Decretul 441/1985 – la fel de restrictiv – care permitea avortul doar dacă sarcina ar fi pus în pericol viaţa mamei, dacă unul dintre părinţi suferea de o boală gravă care s-ar fi putut transmite ereditar sau care ar fi afectat fătul prin malformaţii grave, dacă mama avea peste 45 de ani sau dacă suferea de o infirmitate sau o invaliditate gravă, de natură fizică, psihică, senzorială etc. Situaţia rămînea, de fapt, aceeaşi.

Marea eliberare, necesitatea educaţiei

Imediat după Revoluţia din 1989, chiar pe 26 decembrie, aberaţiile legislative din domeniu au fost abrogate. Deşi mortalitatea maternă s-a redus la un sfert în primii doi ani de la modificarea legii, efectele traumelor psihice au fost încă vizibile o perioadă lungă de timp. Lipsa de informaţie şi de educaţie, ruşinea de a întreba şi de a apela la serviciile medicale autorizate, peste care s-au suprapus şi condiţiile modeste ale sistemului medical, mai ales din mediul rural, menţin încă o situaţie care trebuie mult îmbunătăţită. Conform informaţiilor Fondului ONU pentru Populaţie, rata mortalităţii materne a scăzut de aproape 6 ori, de la 83 de decese la 100.000 de născuţi vii în 1990, la 15 decese la 100.000 de născuţi vii în 2006. Motivele sînt uşor de enunţat: apariţia pe piaţă a anticoncepţionalelor, creşterea accesului la serviciile de planificare familială, lansarea unor campanii serioase de informare şi educaţie sexuală, discutarea, pur şi simplu, în mass-media a aspectelor legate de această problemă.

Cu toate acestea însă, valoarea ratei mortalităţii materne este dublă faţă de celelalte ţări din UE, unde se înregistrează peste 6 decese la 100.000 de născuţi vii.

Îmbunătăţirea sănătăţii materne şi în special prevenirea deceselor provocate de sarcină şi naştere sînt două dintre Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului pe care România s-a angajat să le îndeplinească pînă în 2015. Ţara noastră şi-a îndeplinit deja ţinta intermediară pentru anul 2009, iar pînă în anul 2015 urmăreşte reducerea mortalităţii materne la 10 cazuri la 100.000 de născuţi vii prin asigurarea accesului universal la servicii de sănătatea reproducerii, prin planificarea familială, campanii de prevenire a sarcinilor nedorite şi îngrijirea pre- şi post-natală. Societatea şi medicina au evoluat spectaculos. Ceea ce părea imposibil acum poate fi realizat. Şi totuşi, în nici o ţară, mortalitatea maternă nu a fost pe deplin eradicată. Cu multiplele sale cauze şi cu factorii implicaţi – care nu ţin exclusiv de sectorul medical, extinzîndu-se la aspecte sociale – rămîne o problemă dificil de soluţionat.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Ce se vede la radio

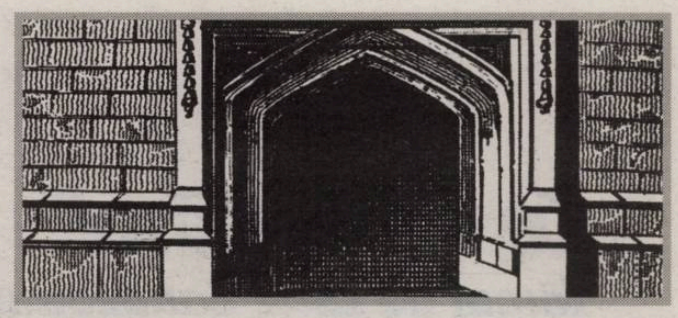

Mă ţine prizonier, uneori perioade destul de lungi de timp, o dorinţă puternică de a-i face pe români să viseze. Sau să zîmbească. În direct, la radio. Pare simplu, dar experienţa celor şapte ani şi mai bine de cînd se întîmplă în fiecare după-amiază să fiu cu România în direct arată, fără drept de apel, un scor net favorabil depresiilor, umorilor, nervilor şi altor stări întunecate care bîntuie prin minţile şi sufletele noastre. Pe undeva, e explicabil: ne doare, deci strigăm. Dar să nu te poţi detaşa decît foarte greu sau aproape niciodată de jumătatea goală a paharului, asta spune multe despre relaţia noastră cu noi înşine, în primul rînd.

Caz concret: emisiune despre fericire şi lucrurile simple. Cu mici excepţii, intervenienţii leagă starea de bine (cuvîntul „fericire" îndrăznesc destul de puţini să-l rostească!) aproape exclusiv de partea materială. Bani, bani, bani. Nu mă surprinde, în timp m-am obişnuit cu genul acesta de raportare la starea de mulţumire sufletească, dar, sincer scriind, speram să descopăr o cît de mică schimbare. O tuşă strîmbă mai puţin. Măcar pe ideea că România anului 2007 arată destul de diferit de aceeaşi ţară a anului 2000 cînd am lansat prima ediţie a emisiunii radiofonice.

M-a intrigat seria de răspunsuri primite, aşa că am menţinut unghiul, schimbînd doar tema. De data asta, o discuţie despre lucruri bune din România. Răspunsuri firave, clişee penibile: munţii, marea, olimpicii... Cineva îndrăzneşte să vorbească despre o echipă de handbal, pare-mi-se Oltchim, care spulberă tot ce întîlneşte. Preţ de cîteva minute, intră pe fir oameni care trec în rîndul veştilor bune asfaltările, boom-ul imobiliar, ceva parcuri amenajate, ba chiar şi venirea lui Julio Iglesias la Bucureşti. E rîndul meu să alunec spre depresie. Nimic mai mult? Ceva mai de Doamne-ajută, un fapt, o faptă care să ne aducă pe toţi în situaţia să răsuflăm uşuraţi şi să spunem, iată, se poate?! Nimic, nimic, timp de o jumătate de oră. Lucruri mărunte, împliniri de duzină sau mici contrapuncte, sonore însă doar la nivel de urbe. Pe post de concluzie: România n-are fapte măreţe de raportat, ceea ce s-ar putea să fie chiar o tristă realitate.

Pe modelul de mai sus, luînd în calcul evenimentele care ne-au împrumutat fiecăruia trăsături de mailaţi, mi-am zis că n-ar fi rău de pornit o discuţie despre cum sîntem noi, românii, de fapt. S-a blocat centrala! Cu mici excepţii, un cor bizar, mixt, cu apeluri din ţară şi din străinătate, a interpretat aria smetiilor necruţătoare date peste chipul naţiei. Sîntem în fel şi chip, ne urîm înfăţişarea, ne transformăm cicatricele sau plăgile minore în semne ale unor boli imposibil de vindecat şi, în general, dacă ne ascultăm vorbind despre noi, părem în solda duşmanilor noştri. Nu cred, sincer nu cred să existe prea multe naţii, altele decît cea română, în stare să se urască atît de tare pe ele însele. Forţa cu care sîntem în stare să ne înjurăm în oglindă e greu şi de înţeles, şi de ascultat.

N-am căutat nici pe parcursul emisiunilor, nu încerc nici acum să-mi explic de ce se întîmplă aşa. Ţine de mentalitate, vor fi exclamînd filozofii de cartier. Sau de ipocrizia teribilă care ne înconjoară, alături de ignoranţa şi lipsa de educaţie pe care le dezvăluie, la fiecare colţ de stradă, ţara şi oamenii ei? Oricum ar fi, ele există, în doze similare, şi la alţii. Ceea ce nouă pare să ne lipsească dintotdeauna este însă capacitatea extraordinară şi absolut necesară de a face paşi decisivi întru schimbarea lor. Iar asta se... vede pînă şi la radio.

NUMAI CEI CARE AU TRĂIT INTENS SECOLUL XX POT REZOLVA TREBURI ÎN MIŞCARE (FĂRĂ SĂ VORBEASCĂ NEGRU PE ALB ŞI DOAR CU DEGETE TRISTE)

● Pe româneşte zis, se bănuia că va fi blat între echipele Israelului şi Rusiei. Anglia tremura, în ceaţă. Dacă Rusia cîştiga la Tel Aviv, se califica la Europenele din 2008, iar Anglia rămînea acasă, Israelul oricum nemaiavînd vreo şansă. 300 de oligarhi ruşi debarcaseră la Tel Aviv, ca totul să fie clar. Şi-a fost. A fost 2-1 pentru Israel, cu un gol marcat în ultimul minut de Omer Golan. Presa engleză propune înnobilarea lui Golan pentru servicii aduse fotbalului britanic, se scuză pentru toate suspiciunile, slăveşte triumful integrităţii în sport, mulţumeşte Israelului pentru că a salvat Anglia... Numai cei care au trăit intens secolul XX pot savura ceva din hazul cu care istoria îşi permite, din cînd în cînd, să lucreze şi prin fleacul enorm al unui meci de fotbal. (**R. C.**)

● Într-un oraş în care orice urmă de firesc a dispărut de mult, se mai întîmplă şi miracole. Unul dintre ele se numeşte Oficiul Poştal numărul 13 de pe Calea Dorobanţi. Am aşteptat exact cinci minute pentru a rezolva treburi care în altă parte îţi iau minimum o jumătate de oră. Angajata mi-a zîmbit, am făcut schimb de amabilităţi, iar la final mi-a *mulţumit!* O colegă de-a ei care „şoma" a lansat invitaţia: „Veniţi şi la mine, vă rog!". S-a apropiat de ghişeu o bătrînă care o cunoştea. I-a mărturisit că a trecut ca să cumpere nişte timbre şi să vadă ce mai face. În faţa mea, doi muncitori au completat într-un timp record un formular, fără să pună întrebări şi fără să vorbească tare. Am fost atît de uimită, încît mi-am uitat pixul pe o măsuţă. Acum, vă rog, dacă tot v-am vîndul pontul, nu daţi năvală! (**A. P.**)

● Vinerea trecută, cînd m-am dus să-mi iau maşina din parcare cu gîndul să ajung la şedinţă, la *Dilema veche,* am avut o surpriză: în spatele ei se afla o groapă adîncă, frumos săpată şi înconjurată de pămînt, care apăruse în ultima jumătate de oră. Semnalizată şi abandonată, groapa a stat trei zile căscată şi nerevendicată, lîngă maşina mea blocată. N-am putut afla cine a făcut-o, singurul sfat, de la un şofer în mişcare, a fost să aştept primăvara, că oricum, în Bucureşti, *e crimă şi pedeapsă.* (**S. S.**)

● Pe uşa toaletei primăriei din Şinca Nouă (sat european, aflat în apropiere de Braşov) stă scris, negru pe alb: „Peria de WC de la Primărie se foloseşte în acelaşi scop ca peria de WC de acasă". Dat fiind că toaleta era foarte curată, rămîne întrebarea: în ce scop inedit era folosită peria de la Primărie? (**S. G.**)

● În Turda, un magazin alimentar se numeşte „Marele alb". Ştiu că numele nu are nimic a face, în ciuda sonorităţii, cu vreun justiţiar din Vestul Sălbatic, ci doar cu o specie de porci. Este totuşi absurd că victima din ale cărei şunci ne înfruptăm să dea numele propriului loc de pierzanie. (**I. P.**)

● La Londra am văzut un cerşetor care cerşea avînd în urechi firele de la un iPod; sprijinit de un zid, la ieşirea de metrou de la Notting Hill Gate, părea fericit: cu mîinile în mănuşile fără degete bătea ritmul. (**a. l. ş.**)

Cu ochii-n 3,14

● Nu v-aţi făcut încă rezervări pentru Revelion? Nu aţi comparat pachetele de 3 sau de 5 zile pentru a alege? Veşti triste – nici o mai puteţi face. Aproape totul este deja rezervat, ocupat, închiriat. Isteria a început de mult. Au fost plătite aconturile. Au fost alese camerele. Asta e, cine s-a trezit tîrziu anul acesta, trebuie să fie pregătit din timp la anul. Două ratări consecutive ar fi semn rău. (**R. T.**)

PUNÎND SEMNUL EGALITĂŢII ÎNTRE FOSTUL CONTEMPORAN ŞI O ANUME MELANCOLIE A PORŢILOR DESCHISE, PREŢUL PRODUSELOR PERECHE SCADE UŞOR NOAPTEA

● Cînd a trebuit să răspundă public în urma declaraţiilor sale *la optativ* („ar trebui"!) despre *infractori* (cele cu „deportarea" în deşertul egiptean), ministrul & istoricul Cioroianu a ratat o bună ocazie de a face recurs la... istorie: în fond, *exact aşa* s-a născut statul australian, dacă nu mă-nşel... După cum, acuzîndu-l de „rasism", Centrul Wiesenthal şi toate celelalte organizaţii politic-corecte au ratat o bună ocazie de a tăcea: punînd semnul egalităţii între infractor şi *gypsy* (ca să evit oribilul cuvînt *rroma),* au dovedit – abia ele! – că sînt rasiste... Ha-ha. (**a. l. ş.**)

● Cînd am vizitat acum o lună Iaşiul, am descoperit cu surprindere cît de eficient în afaceri este fostul mitropolit şi actualul patriarh. Acum aflu că Guvernul tocmai a adoptat un proiect de lege prin care Prea Fericitului Daniel i se dublează indemnizaţia – ajungîndu-se astfel la o sumă de 8.000 de lei. Un mizilic, de altfel, pentru mult prea fericitul nostru. (**C. P.-B.**)

● Damien Hirst, cel mai pe val contemporan al momentului, a expus recent, la New York, în acvarii cu formol, 30 de oi belite şi decapitate. Artistul a declarat că e vorba despre uniformitatea şi lipsa de vitalitate a omului contemporan. Încă nu-mi revin din şocul revelaţiei unei asemenea profunzimi la care a ajuns arta contemporană. (**M. C.**)

● Moment de o anume melancolie într-o pagină economică a *Evenimentului zilei:* o listă cu 15 produse celebre ale „iepocii de aur", care încă mai merg bine pe piaţă – de la ciocolata „Rom" şi invincibila „Eugenie" (pe primele două locuri) pînă la ţigările „Carpaţi", sucul „Brifcor" şi cosmeticele „Farmec". Au dispărut însă sucul „Cico" („Cico, energie şi avînt!") şi „Mentosan", o pastiluţă răcoritoare, albă, „pentru după-masă", la cantină, după un ecler la felul trei, o *mentosană* la care mă gîndesc ca la o madlenă sărmană a vieţii în socialism. (**R. C.**)

● Danone şi McDonald's anunţă Ziua porţilor deschise, ocazie de a vedea pe viu cum se prepară produsele lor. Ăsta e un happening al lui Damien Hirst? (**M. C.**)

● În Colosseum, locurile cele mai de jos, de lîngă arenă, erau rezervate senatorilor, ceva mai sus stăteau patricienii, şi mai sus – oamenii de rînd, pentru ca sus de tot să fie înghesuiţi săracii. Aşa e şi la Royal Albert Hall, de pildă, locurile cele mai de sus sînt cele mai ieftine: cu cît eşti mai sărac, cu atît urci mai multe trepte. La supermarket însă, scara socială este exprimată invers, preţul produselor scade cu fiecare raft: cu cît eşti mai sărac, cu atît te apleci mai mult. Treaba asta mi se pare... sănătoasă. (**M. C.**)

● Unele nume par făcute să fie pereche: Castor şi Pollux, David şi Goliath, Chiril şi Metodiu, Laurel şi Hardy (sau Stan şi Bran, pe-aici), Ilf şi Petrov, Abbott şi Costello, Dolce şi Gabbana etc. şi etc. Dintr-un reportaj despre ţiganii din Dorohoi, apărut în *Cotidianul* de miercuri, 14 noiembrie 2007, am desprins încă două: Armando şi Condiment. (**D. S.**)

● Astronauţii chinezi, în număr de 14, toţi membri ai Partidului Comunist, vor să întemeieze în spaţiu o celulă de partid care să activeze asemeni celor de pe Pămînt, să studieze documentele Partidului şi să le discute. Dacă activitatea Partidului Comunist se mută în spaţiu, poate va fi mai uşor de trăit pe Pămînt. (**M. B.**)

● „Aici net-ul merge destul de prost, se şi opreşte noaptea, pe la 12... şi cîte îmi propusesem să fac: să-ţi scriu, să citesc *Dilema veche* online, să navighez... aşa că n-am mai făcut nimic din toate astea şi m-am întins pe o canapea..." (3 mai 2007). Iată o spicuire din pasionalul epistolar electronic (publicat de *Jurnalul naţional)* dintre Baba Ghanouj şi Elodia. De unde se vede că *Dilema veche* e peste tot şi-n toate. (**M. C.**)

Lansare

Te aşteptăm!

Târgul de carte Gaudeamus, 21-25 noiembrie
Romexpo, Pavilionul Central - parter

colecția adevărul.

Uită de zarva târgului!
Relaxează-te și savurează atmosfera bibliotecilor de altădată!

În magazinele diverta îmi place!
în exclusivitate pentru perioada 1 decembrie 2007 - 29 februarie 2008

În premieră în România!

Opere Complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada

24 de titluri în 31 de volume

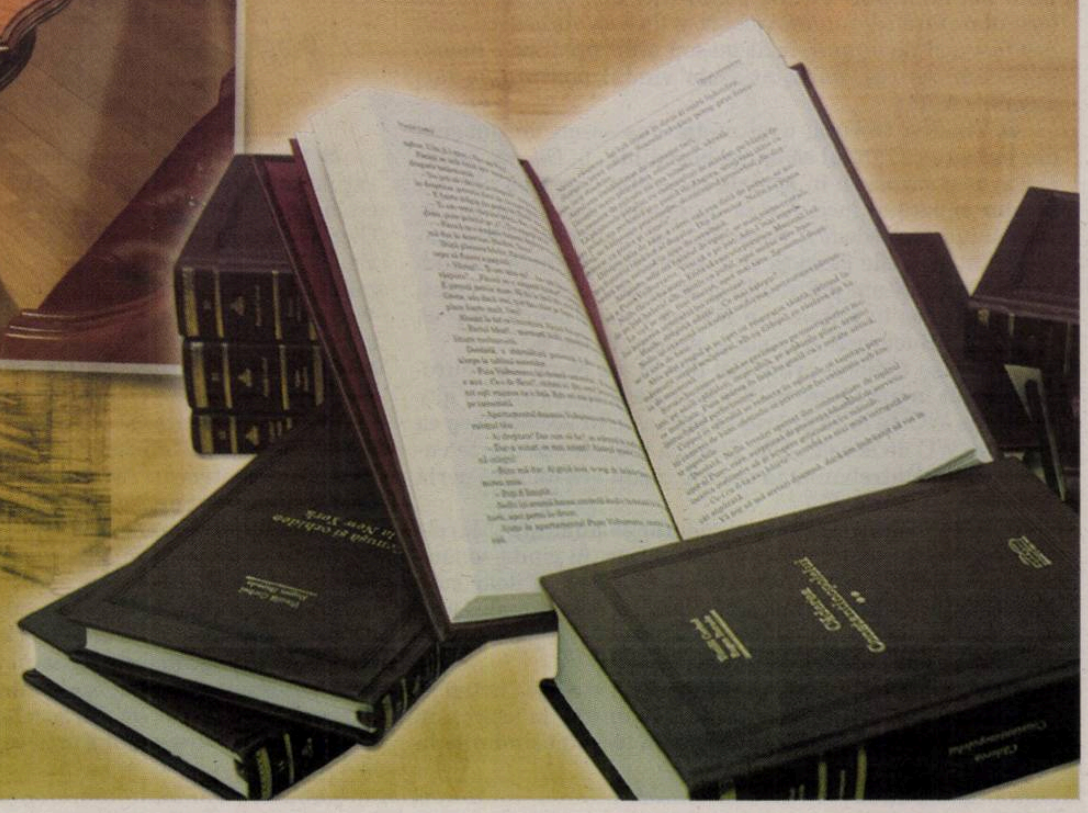

edilura Adevărul holding

Colecție de lux!

Mobilierul oferit de OVO DESIGN

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 199 ● 29 noiembrie – 5 decembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Soluţia Mariana Nicolesco“
pagina **3**

Slavenka Drakulic
„Frustrările est-europene şi noul populism“
pagina **20**

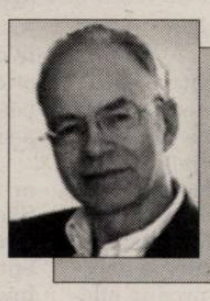

Peter Singer
„Putem vorbi despre rasă şi inteligenţă?“
pagina **24**

OPORTUNITĂȚI ȘI OPORTUNISME

© L. Muntean

5 948467 000155 48

„Nu supraviețuiesc speciile cele mai puternice, nici cele mai inteligente, ci cele mai ușor adaptabile.“

CHARLES DARWIN

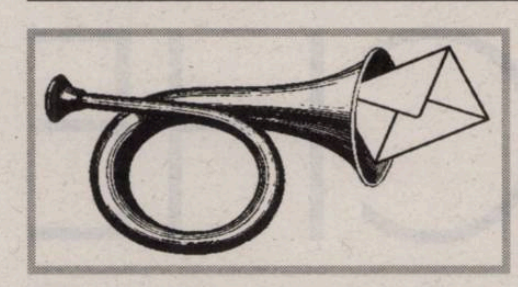

Nr. 197: *„Universitatea curată“*

Bucureştiul – între Bologna şi Shanghai

Educaţia este, alături de sănătate şi cultură, un domeniu „favorizat“ de toate guvernările postdecembriste pentru că a beneficiat constant de bugete restrînse şi reforme extinse. Mai mult, decidenţii au adoptat mereu tactica încercare-eroare şi, dacă analizăm presa ultimilor 17 ani, cu siguranţă vom putea identifica numeroase încercări şi experimente. Numai că recent s-a produs aderarea la Uniunea Europeană, care pare să însemne un prim pas către reducerea haosului şi, cel puţin în universităţi, a incompetenţei.

România a adoptat Acordul de la Bologna în urma căruia învăţământul superior a fost organizat după structura europeană 3+2+3. Universităţile, care conform legii au activităţi de cercetare şi învăţământ, s-au văzut nevoite să evalueze candidaţii înscrişi la promovare conform unor grile mai apropiate de cele europene în care articolele cotate ISI *web of science* şi proiectele de cercetare naţionale şi internaţionale valorează puncte importante şi ar putea tranşa rapid cele mai încrîncenate competiţii. Totuşi, verbul rămîne la modul condiţional pentru că, pe site-urile universităţilor, autoevaluările candidaţilor prezintă frecvent articole din *Adevărul, România liberă, Evenimentul zilei* sau *Pescuitul distractiv* ca fiind echivalente ca valoare celor din jurnale ştiinţifice, iar în loc de proiecte de cercetare cîştigătoare în competiţii naţionale/europene, sînt trecute colaborări remunerate cu terţi. Mai mult, ar fi interesant dacă cei încadraţi deja ca profesori sau conferenţiari ar fi reevaluaţi şi, în acest caz, cîţi dintre ei şi-ar păstra titlul didactic. Se pare că deocamdată criteriile apar pe hîrtie, dar sînt aplicate interpretativ.

La capitolul evaluare sîntem deficitari nu numai la nivel individual, ci şi la nivel global, pentru că nu există un clasament oficial al instituţiilor de învăţământ. Problema clasamentului universităţilor este una interesantă în lume. Argumentele internaţionale cel mai frecvent citate în favoarea alcătuirii unor astfel de evaluări sînt: studenţii au dreptul să opteze pentru o instituţie de învăţământ în cunoştinţă de cauză, oamenii de ştiinţă au dreptul să opteze pentru un loc de muncă într-o universitate, în funcţie de informaţii obiective, guvernele trebuie să ştie în ce universităţi să investească, iar rectorii trebuie să cunoască valoarea instituţiei lor.

În lipsa unui forum oficial, s-au constituit iniţiative private. Un exemplu este Societatea „Ad Astra“ înfiinţată de 12 cercetători români din diaspora care îşi propune să promoveze învăţămîntul românesc, să monitorizeze activitatea de cercetare a instituţiilor din România şi să semnaleze neregulile care apar faţă de criteriile internaţionale, furnizînd inclusiv un clasament al instituţiilor de învăţămînt superior din ţară, pe baza publicaţiilor (www.ad-astra.ro). Dezavantajele există: „Ad Astra“ nu are acces la toate informaţiile legate de activitatea universităţilor şi, în plus, ca orice iniţiativă privată a unui grup limitat de persoane, are probabil suficiente dificultăţi în a-şi impune punctul de vedere.

În ceea ce priveşte politica educaţională, ar fi momentul să ne orientăm spre Est – Shanghai, după ce am bifat Vestul – Bologna. Grupul care realizează din 2004 clasamentul anual al celor mai bune 500 de instituţii de învăţămînt superior din lume şi-a numit iniţiativa Academic Ranking of World Universities sau, neconvenţional, Shanghai 500, după locul de origine. După iniţiative anterioare din partea altor grupuri, cercetări, testări şi discuţii, aceasta s-a impus în întreaga lume. Criteriile de evaluare şi ponderea lor sînt foarte clar determinate:

Calitatea educaţiei – indicatorul: absolvenţi ai instituţiei care au cîştigat Premiul Nobel sau medalia Fields – 10%;

Calitatea cadrelor didactice – indicatori: cadre didactice care au cîştigat Premiul Nobel sau medalia Fields – 20%, site-ul Highly Cited Research pentru 21 de domenii – 20%;

Calitatea cercetării – indicatori: articole publicate în *Nature* şi *Science* – 20%, articole indexate SCIE şi SSCI – 20%;

Dimensiunea instituţiei – indicator: performanţa academică raportată la dimensiunea instituţiei – 10%.

Sigur că există mai multe universităţi americane decît europene în top, dată fiind dimensiunea bugetului care permite aducerea unor cadre didactice de calitate. Totuşi, topul reprezintă un argument pentru ca ţările europene cu universităţi nominalizate în clasament să investească mai mult, în viitor, în instituţiile performante şi mai puţin în cele slabe calitativ. Este o decizie cel puţin raţională, întrucît scopurile unei universităţi sînt clare: să aibă rezultate de cercetare de vîrf, să formeze un număr limitat de cercetători extrem de performanţi şi să ofere o pregătire cel puţin de nivel mediu pentru toţi ceilalţi absolvenţi. O conducere a instituţiilor de învăţămînt care nu reuşeşte să atingă aceste obiective trebuie schimbată.

În aceste condiţii, încercările de modificare a legii învăţămîntului la care am asistat în ultimul an, cu propuneri poznaşe precum numirea rectorului de către ministru (în condiţiile autonomiei universităţilor!) sau încadrarea rectorului *pe viaţă* (un fel de stat în stat precum Vaticanul) se descalifică singure sau ne descalifică din drumul nostru către Shanghai.

Olivia SGARBURĂ
medic preparator universitar
Universitatea de Medicina şi Farmacie
„Carol Davila“ Bucureşti
olivia.sgarbura@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Nr. 196: *„Pensii şi pensionari“*

„...Doar patetisme şi lamentări“?

Sînt o pensionară revoltată de tot ceea ce am auzit şi trăit pe parcursul campaniei de mărire a pensiilor. Am sperat ca *revista mea* preferată va schimba tonul, dar nu a fost aşa. Domnilor, dacă pensionarii trec printr-o perioadă grea, ceea ce este real, acum au nevoie de încurajări, de vorbe frumoase, de mîngîiere, de ridicare a moralului, nu atunci cînd le va merge bine, dacă asta va fi vreodată. Dacă unui copil îi spui toată ziua că e tîmpit, prost, rău, vei obţine un adult conform tiparului aplicat. Extrapolînd, dacă nu de mult vedeam la televizor pensionari campioni la plătitul taxelor, acum vedem numai plîngăreţi, suferinzi, nemulţumiţi, ca ilustrare la discursul politic şi jurnalistic de tipul: amărîţii, nefericiţii, săracii, neputincioşii, flămînzii, bolnavii... Este deprimant. Oare de ce nu se găseşte tonul potrivit cînd se dezbate o problemă de această amploare sau măcar să se prezinte mai multe faţete ale fenomenului, şi nu să se apeleze doar la dramatizări, patetisme şi lamentări?! Chiar sîntem o categorie atît de lipsită de demnitate?

Dar oricîte ar fi de spus pe această temă, eu vreau să vă scriu despre alt aspect pe care nu l-am auzit comentat, deci nu cunosc nici o opinie asemănătoare sau diferită de a mea. O parte (mică, mare) dintre pensionari muncesc, printre aceştia mă număr şi eu, lucrez în învăţămînt, deci sînt bugetară. De cînd m-am reangajat am observat că, în fiecare an, regulile de salarizare sînt modificate, ba se „dă“, ba se „ia“ cîte ceva. Anul trecut am aflat că nu se mai plătesc integral lunile august şi septembrie, anul acesta nu se mai angajează decît cu jumătate de normă etc. etc.

Pentru mine, între angajat şi angajator trebuie să existe o relaţie foarte simplă şi pragmatică: eşti angajat pentru a face „asta“ şi eşti plătit cu „atît“. Dacă nu faci faţă, afară, vine altul. În cazul nostru, relaţia dintre cantitatea/calitatea muncii şi retribuţie este pervertită de aceste intervenţii normative, pe care mă feresc să le calific, logica lor nu-mi intră în cap şi mă deranjează. Observaţi că nu am pus în discuţie nivelul salariului şi nici faptul că un „activ“ are prioritate în faţa unui pensionar, ci această mică „ciupeală“, care este enervantă, agasantă şi discriminatorie pentru că ţine neapărat să-ţi amintească că nu mai eşti ce ai fost, că te deosebeşti de ceilalţi angajaţi, că eşti de altă categorie, şi anume una inferioară.

Şi ca să înţelegeţi şi mai bine nemulţumirea mea, trebuie să mai adaug şi atitudinea colegilor care ţin să te liniştească cu „lasă dragă, să ne bucurăm că mai avem unde lucra“. Ei bine, eu nu reuşesc să mă bucur în aceste condiţii, poate mă ajutaţi dvs. să înţeleg logica lucrurilor şi să mă liniştesc măcar, dacă să mă bucur nu pot. Vă mulţumesc.

Marcela RĂDULESCU
marcelar@unitbv.ro

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Mai avem dileme?**
- **Branduri locale**
- **Victimizarea la români**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS
Tiraj: 12.500 de exemplare

Mai bine vă abonaţi!

E mai uşor şi mai sigur ca înainte.

1) plătiţi contravaloarea abonamentului cu mandat poştal sau ordin de plată, pentru S.C. ADEVĂRUL HOLDING S.R.L., Cod Fiscal R18990288, în contul RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti;

2) completaţi talonul alăturat şi expediaţi-l împreună cu o copie a documentului de plată şi adresa la care doriţi să primiţi revista, prin fax: 021-40.75.467 sau la adresa: OP 33, CP 143, cod 014820, sector 1, Bucureşti, cu menţiunea „Talon de abonament Dilema veche“.

Preţuri abonamente: 12 luni – 135 lei, 6 luni – 69 lei, 3 luni – 35 lei

Alte modalităţi de abonare: ● direct la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp D, etaj 1, sector 1; ● la oficiile poştale; ● la sucursalele Rodipet.

Talon de abonament

Nume.....
Prenume.....
Compania*.....
Cod Fiscal*.....
(*completaţi numai dacă plătitorul este o firmă)
Str:..... nr.....
bloc..... scara..... etaj..... ap.....
localitate.....
Judeţ/sector..... cod poştal.....
telefon.....
e-mail.....
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., suma de ..... lei cu mandat poştal / OP nr..... în cont RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Prin semnarea prezentului talon, în conformitate cu Legea 677 / 2001, sînt de acord să primesc informaţii şi materiale promoţionale de la publicaţia *Dilema veche* şi partenerii săi.

Semnătura .....

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Soluţia Mariana Nicolesco

Toată lumea se plînge că talentele şi inteligenţele româneşti părăsesc ţara. E o temă naţională, sentimentală, electorală. O temă care provoacă suferinţă cronică. Ca tot ce mişcă în ziua de azi – fenomenul a căpătat şi un nume englezesc: *brain-drain*. Spui *brain-drain* şi produci, simultan, lacrimi şi panică. În ce mă priveşte, nu sînt foarte impresionat de acest tapaj. Mai întîi că e normal să pleci, cînd ţara nu te percepe şi nu te motivează în nici un fel. Apoi, odată plecat, identitatea ta te urmează. Dacă ai succes, succesul se răsfrînge, inevitabil, şi asupra locului de baştină: e (şi) un succes românesc. Nu poţi fi decît fericit că Brâncuşi, Enescu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, E.M. Cioran sau George Palade au plecat. Legaţi de glie, n-ar fi avut nici o şansă. Pe de altă parte, nu se poate dovedi statistic că toţi cei care pleacă sînt geniali, „creiere“ pure, sau că toţi cei care rămîn sînt proşti. Una peste alta, e multă retorică vidă în lamentaţia generală privitoare la exilul valorilor. Mult mai grave mi se par alte două probleme.

Prima: există deja foarte mulţi tineri care nu pleacă, ci *se întorc*. Fac studii solide în străinătate, iau diplome prestigioase şi decid, entuziaşti, să-şi continue cariera acasă. Să se facă utili ţării. Numai că ţărişoara e frigidă. N-are timp şi, la o adică, n-are nevoie de dînşii. Nu-i foloseşte sau îi foloseşte prost şi, în orice caz, îi plăteşte jalnic. Rezultatul e, de obicei, fie o nouă plecare, ireversibilă de această dată – şi amară –, fie ratarea, asfixia lentă în abundentul ocean al uitării autohtone.

A doua: există, în toate domeniile, o mulţime de tineri de prima mînă, care n-au avut încă ocazia să plece şi de care nu se ocupă nimeni. E un tezaur discret, o pepinieră de supradotaţi, care nu aşteaptă, pentru a ieşi din anonimat, decît un scurt episod de atenţie interesată din partea unui expert binevoitor. Cine să-i descopere, cine să-i lanseze? Eşuaţi înainte de a se fi manifestat în vreun fel, ei sînt victimele triste ale nesimţirii generale.

Ce-i de făcut? O politică universitară judicioasă, flexibilă, primitoare ar fi, evident, de mare folos, ca şi o radicală reformă a cercetării. Mai cu seamă în domeniul umanioarelor. Dar deocamdată, la noi, instituţiile sînt mai mult sau mai puţin încremenite. În locul lor, apare, din cînd în cînd, ca un noroc, ca o acoladă providenţială, un *personaj-instituţie,* un concentrat de energie, generozitate şi eficienţă. Un asemenea personaj nu poate fi anticipat, produs în serie, „antrenat“ anume pentru a-şi juca rolul. E o apariţie şi, pentru cei din jur, o şansă. Exemplul care îmi este, acum, la îndemînă e Mariana Nicolesco. Mariana Nicolesco a revenit pe scenele româneşti în 1991, după ce toată presa lumii o declarase, în repetate rînduri, *Prima Donna Assoluta, Regina della Scala, Signora del Belcanto, Divina,* „un monument al belcanto-ului“ etc. La cîte laude extaziate a căpătat de-a lungul anilor, ar fi trebuit să se sminteaască şi să se preschimbe în statuie. Mi-a făcut cu atît mai multă plăcere să constat, întîlnind-o, cu cîtă graţie îşi administrează celebritatea. Am descoperit, în cîteva clipe, farmecul ei vital, umorul şi o transilvană cordialitate. Împlinită artisticeşte şi omeneşte, nu mai avea nimic de adăugat unei cariere strălucite şi unei biografii compacte. Dar ceea ce ar fi putut fi o (simplă?) apoteoză a devenit un nou act fondator. Mariana Nicolesco a inaugurat, în 1995, *Concursul de canto „Hariclea Darclée“,* devenit, după doi ani, concurs internaţional. Peste 1500 de cîntăreţe şi cîntăreţi din 45 de ţări şi cinci continente au participat, de atunci, la acest concurs. În intervalul dintre două ediţii ale concursului, Mariana Nicolesco oferă gratuit lecţii de interpretare, iar după concurs, laureaţii se bucură de sprijinul ei concret pentru o fertilă ieşire în larg. Vocile unor tineri care ar fi rămas necunoscuţi sau ar fi aşteptat, în penumbră, vreo ocazie salvatoare au fost, astfel, aduse la rampă şi conduse spre consacrare internaţională. Ceea ce nu pot face instituţiile, şcolile, statul – altfel foarte îngrijorate de „imaginea ţării“ şi de „exodul premianţilor“ – face un singur om, mobilizînd, e drept, resurse personale ieşite din comun: resurse de talent, de mărinimie, de prestigiu, de credibilitate, greu de găsit pe „piaţa“ curentă. Aceasta este „soluţia Mariana Nicolesco“. Dacă nu putem vedea în ea un model născător de emulaţie, să o contemplăm, măcar, ca pe o mustrare vie. În România există – încă – „voci“ literare, filozofice, teologice, matematice, pe care nu le aude nimeni. Ceea ce lipseşte, pentru fiecare domeniu în parte, este *vectorul* Mariana Nicolesco. Cum s-ar putea transforma însă irepetabilul, unicitatea unui „caz“, în regulă instituţională? Cum să converteşti elitele unei ţări la euforia construcţiei?

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

„Europa liberă“ de ieri

Într-un interviu din *Suplimentul de cultură* (nr. 152, 3 noiembrie), Alexandru Solomon spunea limpede care i-au fost intenţiile în *Cold Waves. Război pe calea undelor:* „Am vrut să spun o poveste, nu să fac istorie“. I-a reuşit de minune: filmul povesteşte despre oamenii de la „Europa liberă“ şi despre ascultătorii lor într-un mod firesc şi, tocmai de aceea, impresionant.

Şi totuşi, latura de „reconstituire istorică“ nu trebuie neglijată. Radio „Europa liberă“ a fost, înainte de 1989, o prezenţă importantă în viaţa cotidiană a românilor (şi, desigur, a celorlalţi locuitori ai „lagărului socialist“), iar filmul mizează tocmai pe această dimensiune care a determinat regimul comunist să declanşeze un adevărat război împotriva unor voci „duşmănoase“. Apar în film, cu mărturiile şi poveştile lor, „clasicii“ postului de radio (Monica Lovinescu, Ioana Măgură-Bernard, Nestor Ratesh, Şerban Orescu, Vlad Georgescu, N.C. Munteanu, Emil Hurezeanu şi alţii), dar şi Doina Cornea, Vasile Paraschiv (muncitorul care a încercat înfiinţarea unui sindicat liber), şi o profesoară din Cluj cu clasa ei de nevăzători, şi fostul şef al pazei de la sediul münchenez al „Europei libere“. Apar şi imagini de arhivă cu cozile interminabile din faţa magazinelor, apare şi jurnalistul belgian care a dus la „Europa liberă“ o scrisoare a Doinei Cornea. Printr-un interviu telefonic, este „prezent“ şi Carlos Şacalul (aflat într-o închisoare de maximă siguranţă din Franţa), teroristul angajat de Securitate pentru a comite un atentat cu bombă la sediul „Europei libere“ (atentat care a lovit însă secţia cehă a radioului, nu pe cea română). Apare şi procurorul german care instrumentează acest caz. Apar şi actualul senator PRM Ilie Merce, fost ofiţer de Securitate responsabil cu planul „Eterul“, prin care regimul comunist dorea să anihileze vocile care îl criticau. Toate aceste apariţii reconstituie cîteva pagini de istorie trăită, dar – mai ales – transmit un mesaj despre prezent, despre societatea în care trăim şi despre „valorile“ ei. În timp ce jurnaliştii de la „Europa liberă“ trăiesc în continuare, discreţi şi aproape uitaţi, cu amintirile lor, cu nelămuririle şi amărăciunile lor, ofiţerul care trebuia să-i „facă să tacă“ vorbeşte din amplul său fotoliu senatorial ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat între timp: „Europa liberă“ era plătită de americani, iar el şi-a făcut datoria şi nu regretă nimic. Şi, în definitiv, nici n-a făcut mare lucru: „se mai şi exagerează...“. Spusele fostului ofiţer devin imaginea unei ticăloşii subtile şi perfide, care s-a adaptat perfect tranziţiei – pentru că tranziţia i-a permis să se adapteze. Generalul Pleşiţă (despre care Carlos îşi aminteşte că era un om simpatic, bea mult şi vorbea prost ruseşte) apare în cîteva cadre ca invitat la emisiunea lui Dan Diaconescu şi exprimă o altă formulă a ticăloşiei, una brutală şi vindicativă. Alexandru Solomon nu „face istorie“, ci spune o poveste; dar o poveste despre o istorie ticăloasă, de pe urma căreia am rămas cu astfel de personaje.

Filmul este însă impresionant prin umanitatea lui caldă şi prin felul în care realizatorul descrie relaţia oarecum ciudată dintre vocile de la radio şi ascultătorii lor: o „poveste de dragoste“, spune Alexandru Solomon în acelaşi interviu, însoţită de „povestea relaţiei de ură dintre cei de la radio şi oamenii regimului“. Între jurnaliştii care „reconstituiau“ România de atunci într-un studio de radio, şi ascultătorii care îşi „imaginau“ libertatea (şi) cu ajutorul acelor jurnalişti, se desfăşoară tot dramatismul şi toate nuanţele umane ale acelei societăţi închise, în prelungirea căreia trăim astăzi relativizînd totul şi uitînd, prea repede, că oxigenul venit pe undele radioului a fost, pînă în 1989, un element esenţial al „trusei de supravieţuire“ pentru mulţi dintre noi.

Alexandru Solomon a făcut un film excepţional şi a avut inteligenţa admirabilă de a-l construi ca pe o poveste „a lui“. Este însă şi povestea noastră, a celor care am „prins“ acele vremuri, şi povestea care merită ascultată de cei tineri, care – din fericire pentru ei – n-au trăit sub comunism, dar – din nefericire pentru ei – sînt contemporani cu Ilie Merce şi Nicolae Pleşiţă. În Europa liberă de azi, o poveste despre „Europa liberă“ de ieri este neapărat necesară.

© S. Ivanoschi

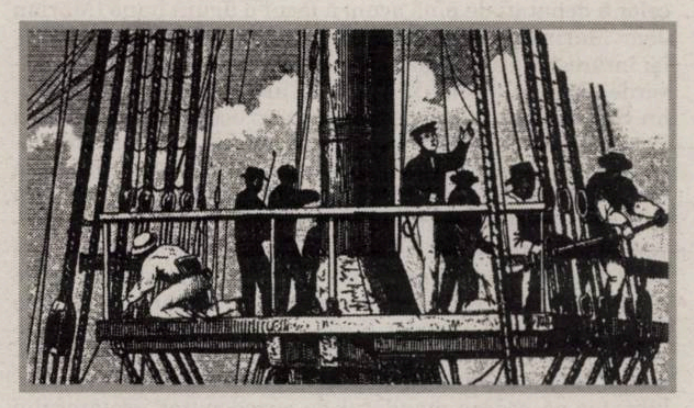

ținerea de minte

„Iubitul meu întîi născut,

Mă bucur că m-a ţinut D-zeu să trăiesc, ca să te văd în viaţă pînă la astă etate cînd sînt oamenii cu deplină judecată.

Podidindumă lacrimile de bucurie că miai deschis calea (care a fost închisă de trei ani) ca să pot încăpea şi eu apoi. a te felicita din tot sufletul şi din toată inima de mamă.

Să trăeşti multe zile onomastice, care e numai una întrun an, la toată suflarea omenească de pe faţa pămîntului. Să trăieşti sănătos, cinstit şi luminat spre tot ce e bun şi frumos, şi întărit în cunoştinţa Adevărului. Aduţ aminte de Dumnezeu în tinereţa ta, şi vei avea mare mîngăere la bătrîneţele tale.

Sărutîndu-te în scris
cea ce tea născut
Amin

Scumpul meu Întîi născut

Remînîndu-m în memorie acelea zile, acelea ceasuri şi momente, ce sau scurs în atîţia ani

Mă adresez şi eu Aceluia care poate serbiază ziua naşterii sale din 27 Noievrie în care împlineşte 49 de ani.

Primeşte felicitările mele cu acea căldură cu care ţile adresează Acea prin care ai venit în lume în cap de noapte între sunetele clopotelor dela Biserica din Târlişua, şi între şase suflete îndoioşate care privighiau pe o fiinţă tinerâ ce aşteptau să vină un om în lume, şi din acele suflete un tată, o bunică, trei moaşe de trei naţii, una română una jidană şi una din viţa lui Faraon.

Din toţi cîţ te aşteptau numai eu am mai avut acea graţie să trăesc pînă ai ajuns la etatea la cinstea şi numele nemuritor. Sărutîndu-te cu drag împreună cu pe scumpa ta soţie

mama“

(Mama Ludovica Rebreanu către fiul ei în 1931-1934, în Niculae Gheran, *Cu Liviu Rebreanu şi nu numai,* Editura Academiei Române, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Cei 35. Ce vor face acolo

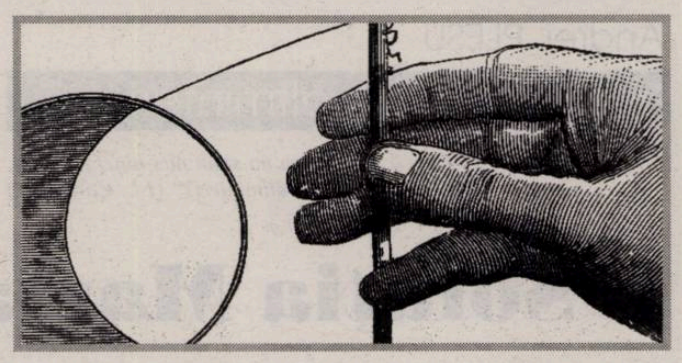

După o lună de campanie ternă şi confuză, după o participare la vot care a arătat că România se înscrie în media europeană a „europenelor“, cei 35 de europarlamentari au fost aleşi. Numărul nu se schimbă – erau 35 şi pînă acum –, se schimbă însă proporţia. Astfel, Partidul Democrat avea 5 deputaţi, în noua echipa vor fi 13. PSD va avea în schimb cu doi deputaţi mai puţin, PNL cu unul, UDMR pierde şi el un deputat, iar Partidul România Mare dispare cu totul, spre supărarea celor care sperau că, după votul din România, grupul populist Independenţă, Tradiţie, Suveranitate ar putea fi refăcut. Într-adevăr, pe culoarele Parlamentului European circulau zvonuri că gestul PRM de a trînti uşa ITS, în urmă cu cîteva săptămîni, avea mai mult motivaţii interne, ca să îi asigure o mai bună vizibilitate în România, în preajma alegerilor europene.

România va trimite la Strasbourg parlamentari cu experienţă, dar şi oameni complet necunoscuţi, unii foarte tineri, care probabil că nu vor face altceva decît să se „încălzească“ timp de un an şi jumătate, cît durează actualul mandat, pînă la viitoarele alegeri europene din 2009. Parlamentul e astfel alcătuit încît chiar şi un tînăr de 27 de ani, precum liberalul Magor Imre Csibi, se poate remarca prin diferite iniţiative, poate propune rezoluţii sau trage diverse semnale de alarmă, poate participa la misiuni externe care să îl facă mai cunoscut sau poate fi pur şi simplu un bun orator, ceea ce va atrage atît atenţia colegilor săi, cît şi a presei.

Cine sînt însă cei care vor reprezenta partidele politice româneşti la Strasbourg? Partidul Democrat, care graţie celor 5 deputaţi de pînă acum a făcut o figură bună (Marian Jean Marinescu este chiar vicepreşedinte al grupului PPE), îşi întăreşte latura „politică“ prin venirea lui Sorin Frunzăverde. Partidul Social-Democrat îl are pe competentul Adrian Severin (coautorul unui raport crucial pentru viitorul Parlamentului European, alături de francezul Alain Lamassure), îi păstrează pe Ioan Mircea Paşcu, Gabriela Creţu, Corina Creţu, cărora li se adaugă şi Titus Corlăţean sau fostul PD-ist Victor Boştinaru. Liberalii au doi nouveniţi competenţi, Renate Weber şi Daniel Dăianu, alături de Adina Vălean, o prezenţă discretă, dar apreciată de colegii de grup. E foarte interesant de urmărit ce va face PLD, şi mai ales Theodor Stolojan. Se va ocupa de mandatul european sau va fi mai curînd interesat de politica internă? Mai ales că ne aşteaptă un an electoral. El are posibilitatea să cedeze mandatul de eurodeputat următorului pe listă. E un gest care se întîmplă şi în alte ţări, unde lideri politici funcţionează ca „locomotive“ pentru a cîştiga voturi, un gest care însă n-ar fi cu siguranţă bine perceput de cei care l-au votat pe „cel mai bun“, după cum sună foarte prezentul slogan de campanie al PLD.

Interesantă şi reprezentarea maghiară, unde există trei deputaţi. Eurofilul şi moderatul György Frunda este secondat de la UDMR de Sógor Csaba, cunoscut pentru revendicările insistente privind autonomia teritorială a maghiarilor, el remarcîndu-se în 2001 printr-un gest extrem: a cerut maghiarilor din România să nu participe la manifestările de Ziua Naţională a statului român. Mai radical decît Csaba este însă episcopul reformat László Tökés, candidat independent, care şi-a obţinut locul în Parlamentul European graţie votului unei părţi a comunităţii maghiare din România. Atît deputaţii UDMR, cît şi László Tökés ar urma să facă parte din grupul Partidului Popular European (unde vor mai intra PD şi, foarte probabil, PLD). László Tökés este sprijinit pentru intrarea în PPE de Fidesz, principalul partid de dreapta din Ungaria, condus de Viktor Orban. Nici Partidul Democrat şi nici cei de la UDMR nu vor fi foarte fericiţi cu prezenţa lui Tökés în acelaşi grup parlamentar.

Odată instalaţi, în decembrie sau ianuarie, parlamentarii români vor trebui să se integreze cît mai repede în Parlamentul European. Cei mai competenţi vor încerca să obţină funcţii interesante de raportor, ceea ce le poate asigura o vizibilitate bună (amintiţi-vă cît de cunoscută era Emma Nicholson în România, doar pentru că era raportor pe ţara noastră, chiar dacă era doar unul dintre cei 785 de eurodeputaţi). Marea lor problemă – şi poate şi frustrare, la un moment dat – este că vizibilitatea europeană nu se traduce prin vizibilitate în plan politic intern. E o situaţie valabilă şi în alte părţi: astfel, preşedintele PE, Hans-Gert Pöttering, deputat european din 1979, este complet necunoscut în Germania.

P.S. Mulţumiri pentru ajutor Mihaelei Gherghişan, corespondenta RFI la Bruxelles.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Discriminări la alţii.** Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Republica Cehă pentru tratament discriminatoriu faţă de 18 cehi de origine romă, plasaţi din cauza originii lor etnice în „şcoli speciale destinate deficienţilor intelectuali“. Cu 13 voturi contra 4, Curtea a ajuns la concluzia că s-a violat articolul 14 (interdicţia discriminării) a Convenţiei europene şi a dispus să se plătească 14.000 de euro daune morale fiecăruia dintre reclamanţi. Vera Egenberger, directoarea Centrului european pentru drepturile romilor, a declarat că după această decizie e evident că „e ilegal ca romii să fie plasaţi cu forţa în şcoli speciale“. *(Le Monde,* 16 noiembrie 2007)

● **Orb, dar nu surd.** Una dintre cele mai noi arme ale europenilor în lupta împotriva terorismului sînt poliţiştii cu dotări speciale. Dl Van Loo, 36 de ani, poartă un baston alb, pentru că e orb din naştere, dar ştie să distingă dacă automobilul urmărit este marca Peugeot, Honda sau Mercedes (delincvenţii nu prea folosesc alte mărci); auzind sunetul unei voci suspecte, îşi dă seama dacă se vorbeşte din holul unui aeroport sau dintr-un restaurant aglomerat. Faptul că este ajutat la trageri e compensat prin puterea sa de analiză a înregistrărilor realizate în acţiunile de urmărire. Ceea ce distinge el poate alcătui diferenţa dintre rezolvarea şi nerezolvarea unui caz. Vorbeşte şapte limbi, printre care rusa şi araba; sîrba a învăţat-o ca să se distreze. Nu este unic, face parte dintr-o unitate alcătuită din şase nevăzători. Colegii lor, văzători, au probleme: se cuvine oare, la despărţire, seara, să le spui „la revedere“ cînd ştii că ei nu te văd nici acum şi n-or să te vadă nici mîine dimineaţă? *(The New York Times,* 17 noiembrie 2007)

● **Gata cu Guantanamo.** Se aşteaptă viitoarea decizie a Curţii Supreme din SUA care ar putea să admită cererea de *habeas corpus* emisă de un prizonier de la Guantanamo (procedura permite contestarea legalităţii detenţiei). Dacă aşa se va întîmpla, această închisoare însoţită de atîtea poveşti sinistre şi care a contribuit în mare măsură la compromiterea ţelurilor morale ale ofensivei din Irak ar putea fi desfiinţată. Dintre cei mai importanţi susţinători ai săi, mulţi nu mai sînt în funcţie: fostul ministru al Apărării, Donald Rumsfeld, fostul ministru al Justiţiei, John Ashcroft. În timp ce preşedintele spune ba una, ba alta, singurul ferm pe poziţia pentru Guantanamo a rămas vicepreşedintele Dick Cheney. *(The Economist,* 10 noiembrie 2007) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

România autistă

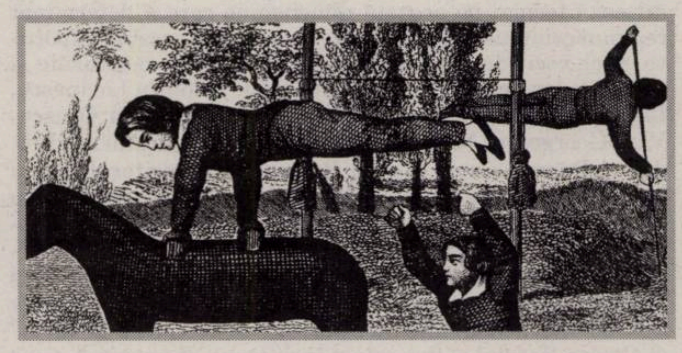

M-am întîlnit cu ea dis-de-dimineaţă, în mall, în ziua alegerilor. România autistă tocmai îşi lua cafeaua. Cu privirea pierdută în zarea Crăciunului, cu mintea la credite şi cu mîna pe telefon, naţia mea contempla încă o zi de mers nicăieri. Nicăieri, dar repede: nu mai sîntem în anii '90, acum nimicul se rezolvă operativ, dacă nu cumva prin teleconferinţă.

La prînz, am regăsit-o la Tîrgul de Carte. Acolo, România autistă se făcea că ascultă prezentările unor cetăţeni autori, înduioşaţi pînă la lacrimi de propria operă (vorbesc din experienţă aici, luaţi-o şi ca pe o *mea culpa).* Între două vorbe de bine, întinse pe felia de pîine a spaimei c-ar putea fi originali, autorii se întreceau în intenţii bune, într-un fel de olimpiadă a cuvintelor fugite din azil. Pitită între ele, România mea îşi făcea socoteala raportului preţ/pagină, cu aerul gospodăresc al omului care îşi pune murături la cap. „Ce carte mai iei de o sută de mii?“ – a sunat întrebarea unei doamne în vîrstă, poate singurul lucru viu pe care l-am auzit în cîteva ore de plimbat printre litere moarte.

Seara, m-am întîlnit cu România autistă la vot. Unde şefă la comisia de alegeri sau cum s-o fi numind era doamna Ştefănescu. O doamnă căreia nu i-am mai vîndut casa mea acum cîţiva ani şi care mă consideră direct responsabil de faptul că locuieşte şi acum într-un apartament cu balconul la stradă: dramă cumplită, regrete enorme etc.! Doamna Ştefănescu m-a certat încă o dată pe tema lipsei de caracter şi-a binevoit, după oarecare rugăminţi, să-mi dea şi-un buletin de vot.

Acolo m-am şi hotărît, după un principiu simplu: ia să vedem, cunosc pe cineva de aici? Ah, uite-l p-ăsta, e băiat OK, are şi copil mic, nu scuipă pe jos, vorbeşte englezeşte, la Bruxelles cu el! În jurul meu, în comiţie, multă lume relaxată, zîmbind: uite, dom'le, am scăpat de încrîncenarea aia a anilor '90, mi-am zis, cu gîndul că Europa e chiar după colţ, imediat ce treci de Mega Image, în parcare la benzinărie.

N-o mai fi încrîncenare, dar e tac'su, un domn în vîrstă, uşor paralizat, surd de-o ureche şi cu cealaltă tăiată, cu cataractă şi un tremur uşor al mîinii. Numele lui generic: alegător prin neprezentare. M-am întîlnit a treia oară cu România autistă la Radio News FM, începînd cu ora 9, cînd primele sondaje ne-au pus în faţă prezenţa aceea scofîlcită la urne. Şi-am început să luăm telefoane în emisie.

A urmat cea mai incredibilă experienţă de comunicare pe care am avut-o în viaţa mea. Unul după altul, ascultătorii noştri erau pur şi simplu nişte boi. Îmi cer iertare că folosesc acest termen într-o revistă civilizată, însă vă jur că m-am gîndit mult la el: pur şi simplu nu ştiu ce să pun în loc, ca să înţelegeţi combinaţia de indignare şi pofta de a le da jos pantalonii şi a le trage cîteva curele la fund, după o metodă pe care o ştiu din grădiniţă, de la o doamnă educatoare.

În esenţă, oamenii ăştia ne-au spus cîteva lucruri pentru care analiştii iau bani să le afirme, cu o competenţă pe care nu pot s-o imit fără lecţii de la Mr. Bean. Şi anume:

N-am votat că n-am cu cine. N-am votat că sînt sătul. N-am votat că mi-e scîrbă, n-am votat că nu-i cunosc (deci nu sînt celebri, Irinel ăla de-a candidat nu e – ce dezamăgire! – *Columbeanu!). N-am votat că nu mai cred în ei. Şi nici nu mă recunosc în vreunul....*

Acum să mă scuzaţi, domnilor, da' prea vă credeţi unici! La alegerile astea au fost atîţia candidaţi încît orice înger sau orice ticălos îşi poate găsi un model. Nu poţi pretinde că nici unul nu te reprezintă: statistic, asta e imposibil. Între Dăianu şi trimişii lui Becali pe pămînt, sigur e unul care să gîndească la fel ca tine. Iar dacă n-ai votat cu nici unul şi zici că nu-i cunoşti, păi, scuză-mă, dar n-au putut să treacă pe la tine pe-acasă să-ţi recite programul. Şi, de fapt, dă-mi voie să-ţi spun că sila pentru clasa politică nu vine din ce-au făcut ei, ci mai ales din ce *n-ai făcut tu*. Bani, carieră, succes, guşă.

Aşa că daţi-mi voie să pun şi eu o ştampilă pe clasa apolitică a României, pe mulţimea de autişti şi neghiobi, pe masa de plictisiţi şi plîngăcioşi, pe turma care plînge după un păstor livrat în faţa casei, fără nici un efort.

Loserilor!

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Cine salvează ţara?

Pe 25 noiembrie, s-a întors în Pakistan, din exil, fostul prim-ministru Nawaz Sharif: „Am venit să salvez ţara!" – a declarat el la aeroport, în uralele mulţimii venite să-l întîmpine. Poliţia urmărea în tăcere evenimentele, veghind să nu degenereze, aşa cum s-a întîmplat nu cu mult timp în urmă, odată cu reîntoarcerea altui fost prim-ministru, tot din exil, Benazir Bhutto. Un atentat cu bombă a transformat entuziasmul ceremoniei de întîmpinare într-un doliu naţional. O ţară cu doi foşti prim-miniştri în exil nu este chiar un model de sănătate.

Departe de a fi un semn de împăcare, de încercare de pacificare, acceptul dat de generalul Musharraf pentru aceste reveniri nu face decît să radicalizeze climatul politic incandescent al ţării. Alegerile anunţate pentru luna ianuarie, departe de a oferi o faţadă constituţională unor conflicte de durată, au degenerat în atentate cu morţi şi răniţi. Conducătorul ţării, generalul Musharaf, este contestat de toate forţele aflate în conflict: de militanţii statului islamic, de partizanii unei evoluţii democratice; el e nevoit să facă faţă acţiunilor militare ale trupelor incontrolabile alcătuite din talibani care îşi extind puterea în regiunea de la graniţa cu Afganistanul (unde nimeni nu ştie exact ce se petrece); funcţia de preşedinte, obţinută în alegeri contestabile, nu îi este acordată de Curtea Constituţională, fiindcă nu a renunţat la uniforma de general. Starea de urgenţă – de fapt o lovitură de stat – a nemulţumit pe toată lumea şi a clătinat susţinerea principalului său aliat: preşedintele Statelor Unite ale Americii, George W. Bush.

Desigur, oficialii americani consideră că starea de urgenţă este o „decizie proastă". Dar, spune Bush după ce s-a întîlnit cu Cancelarul Germaniei, Angela Merkel: „Imediat după atacurile din 11 septembrie, preşedintele Musharraf a luat o decizie şi decizia lui a fost să stea alături de Statele Unite împotriva extremiştilor din interiorul Pakistanului. Altfel spus, a fost în faţa unei opţiuni: e cu noi sau nu e cu noi? Şi a luat o decizie clară să fie alături de noi şi a acţionat corespunzător". Bush a adăugat că lideri importanţi ai Al-Qaeda au ajuns în faţa justiţiei şi asta „nu s-ar fi întîmplat dacă preşedintele Musharraf nu s-ar fi ţinut de cuvînt".

Casa Albă ştia foarte bine că Musharraf nu este un democrat, dar părea a fi un dictator acceptabil. Apostol al „moderaţiei luminate", singurul aliat musulman al SUA în lupta împotriva terorismului islamic, el a reuşit să convingă Departamentul de Stat că oricine altcineva în locul său ar fi mai rău, că el este singurul capabil să lichideze extremismul. Evenimentele recente pun sub semnul îndoielii caracterul rezonabil al acestei alianţe, pentru că americanii nu susţin acum un militar care combate forţele extremiste, ci un „dictator ineficient, nepopular, epuizat din punct de vedere politic" *(Washington Post*, 6 noiembrie). Dar Bush nu vrea să renunţe şi tot încearcă să găsească soluţii de stimulare a societăţii civile pentru ca ea să-şi regăsească locul şi Musharraf să nu-şi piardă prestigiul.

Lupta împotriva terorismului poate aduna aliaţi chiar printre ţările care nu sînt direct ameninţate doar în numele democraţiei. Prelungind modalităţile de negociere din timpul războiului rece, cînd orice aliat era bun, cu condiţia să fie anticomunist activ, dl Bush îşi rătăceşte epoca şi îşi greşeşte scopul.

În aceeaşi ordine de idei, atitudinea administraţiei americane faţă de preşedintele Georgiei, Mihail Saakashvili, a contribuit mult la succesul revoluţiei care l-a adus pe acesta la putere. Un tînăr democrat cu studii şi experienţă occidentală, un om fără legături cu trecutul comunist, deschis reformelor, el a beneficiat de sprijinul popular, dar şi de calificativul „pro-american". De cînd a pus tunurile cu apă pe populaţie, a permis intervenţia brutală a poliţiei împotriva demonstranţilor neînarmaţi şi arestarea lor şi a închis un post de televiziune cu ştiri neconvenabile, devotamentul lui Saakashvili faţă de principiile democraţiei a devenit suspect. A avut succese economice remarcabile, dar de aceste succese au profitat clienţii preşedintelui, alţii decît cei ai foştilor preşedinţi, nu populaţia ţintuită în venitul minim. Atîta timp cît nu poate produce probe incontestabile cu privire la amestecul Rusiei în recentele revolte, preşedintele Georgiei a fost sfătuit să ridice starea de urgenţă. Ceea ce s-a şi întîmplat. Rămîne ca el să acţioneze conform idealurilor proclamate în urmă cu patru ani: libertate, legalitate şi respectabilitate internaţională. Nu oricine „e cu noi" îşi poate salva propria ţară.

globul cubic

„De ce nu taci?"

Faptele sînt cunoscute: la ultima conferinţă la vîrf ibero-americană, de la Santiago de Chile, menită să apropie popoarele şi ţările Americii Latine de Spania, Hugo Chávez preşedintele marxizant al Venezuelei, l-a întrerupt pe prim-ministrul spaniol, José Luis Rodriguez Zapatero (socialist), în timp ce acesta încerca să demonstreze că naţionalizările nu sînt o reţetă sigură pentru succesul economic. Chávez a smuls microfonul, găsind că a venit momentul cînd trebuie să declare că fostul prim-ministru spaniol de dreapta, José Maria Aznar, este „un fascist". Regele Spaniei l-a admonestat simplu şi energic: „De ce nu taci din gură?".

Un incident printre altele, între oameni de stat cu temperament de vedete pop? Mai mult decît atît, susţine Mario Vargas Llosa: „Învăţătura cea mai evidentă din această psihodramă este că există încă o Americă Latină anacronică, demagogică, incultă şi barbară, şi încercarea acestor întîlniri ibero-americane de a o asocia la comunitatea civilizată, democratică, modernă nu e decît o pierdere de timp şi de bani. Este o aspiraţie vană, atîta timp cît există ţări latino-americane cu conducători asemeni lui Chávez, Ortega sau Evo Morales, ca să nu-l mai pomenim pe Fidel Castro. Nu devin democraţi pentru că sînt sau pentru că au fost populari sau pentru că au cîştigat alegeri. Dimpotrivă, astfel se dovedeşte cît de profundă este incultura politică şi fragilitatea convingerilor democratice în societăţi capabile să aducă la putere prin alegeri libere personaje de felul acesta. (...) Sigur că există şi o altă Americă Latină, mai decentă, onestă, cultivată şi mai democratică decît cea reprezentată de aceşti exaltaţi. De ce tac ei şi se lasă aruncaţi în umbră, în timp ce cînd şi dacă vorbesc sînt infinit mai respectabili şi mai interesanţi decît ceilalţi? Ei tac pentru că se tem să nu fie victimele diatribelor şi imprecaţiilor acestor fanfaroni şi pentru că, oricît de greu ar fi de crezut, ei înşişi, conducătorii civili, încearcă de bine, de rău, să se adapteze limitelor impuse de legi şi de Constituţii; ei se percep ca mandatari de gradul doi, în faţa acestor zei atotputernici care practică excesul şi loviturile sub centură, fără să cunoască vreo limită". *(Le Monde,* 23 noiembrie 2007)

Se întîmplă să vorbească şi pe scena internaţională cine nu trebuie, iar cine are ceva de spus să tacă. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Înainte de orice, libertatea

Acum vreo două săptămîni am aflat, cu stupefacţie, despre existenţa unei reguli care obstrucţionează evident libertatea de expresie protejînd, într-un fel inacceptabil pentru orice lume liberă, candidatul în timpul campaniei electorale. Nimeni nu are voie să spună nimic la televizor despre un candidat, dacă acela nu este prezent. Care e consecinţa? Dacă un candidat refuză să participe la orice dezbatere, nimeni nu are voie să zică nimic despre el. Candidatul care se piteşte va fi deci de neatins. La fel şi candidatul care alege doar emisiunile servile. Tocmai în campanie electorală, cînd candidaţii trebuie supuşi unui tir de critici mai intens ca niciodată, legea îi mîngîie pe creştet. Onoarea catindatului se cere a fi mereu reperată, o ştim bine. Dar nu uităm nici virtuţile prevenţiei. Aşa că, mai bine să interzicem din capul locului afirmaţiile care pot şifona reverul costumului Armani, pe care candidatul îl poartă, fălos, ca orice român corespunzător înţolit. Art. 10 alin. 2 din Convenţia Europeană pentru Protecţia Drepturilor Omului, dar şi art. 30 alin. 6-7 din Constituţia noastră arată clar şi restrictiv care sînt condiţiile în care libertatea de exprimare este oprită prin lege. Nu veţi găsi ceva care să semene cu regula: „în campanie electorală, candidaţii nu pot fi criticaţi în lipsă, la televizor". Dimpotrivă! Pot pleda cu sigur cîştig în faţa oricărei Curţi grijului pentru libertatea cetăţii, că o asemenea regulă încalcă grav cele două documente fondatoare pentru libertăţile românilor ca cetăţeni europeni. Nu e prima oară cînd excepţiile sînt mai atrăgătoare pentru legiuitorii noştri decît principiile şi, prin legiferare, situaţia logică se inversează: excepţia devine principiu şi principiul devine excepţie. Principiul trebuie să fie „eşti liber oricînd să vorbeşti despre politicienii ţării tale", iar excepţia trebuie să fie „nu poţi vorbi despre ei calomnios". La noi, principiul a devenit „nu poţi vorbi despre politicienii ţării tale decît dacă..." şi aici apar zeci de condiţii care mai de care mai bizare, cum e şi asta, că el trebuie să fie de faţă, iar excepţia este „poţi vorbi oricînd despre politicienii ţării tale". Răsturnarea logicii în acest caz echivalează, direct, cu răsturnarea democraţiei.

Adevărul este că grija excesivă a politicienilor noştri de a se proteja enervează pe toată lumea şi a dus la starea de antipatie generală cu care aceştia se confruntă. Refuzul constant al românilor de a simpatiza Parlamentul şi partidele politice pune o serioasă problemă pe care însă nimeni nu vrea să o abordeze profund, pentru că ar deschide drumul spre concluzia unică după care toate sistemele de protecţie, pe care şi le-au creat politicienii, ar trebui aruncate în aer, pentru a se cîştiga încrederea oamenilor. Neîncrederea intensă şi frustrarea exasperată cu care sînt priviţi oamenii politici în general, în România de astăzi, este unda seismică de la fundaţia întregului eşafodaj politic.

Un exemplu excelent despre cum cred oamenii politici, dar şi vocile respectate ale societăţii civile că trebuie aşezate priorităţile fundamentale ale legilor noastre, a fost discuţia despre „uninominalul dlui Băsescu" *vs* „uninominalul dlui Tăriceanu". Astfel, cei care susţineau varianta „Pro Democraţia" – Tăriceanu aveau în centrul argumentului lor o grijă excesivă pentru partidele politice. Se spunea că principalul pericol al uninominalului dlui Băsescu este şubrezirea partidelor noastre şi, prin asta, diluarea pluripartidismului, principiu fundamental al democraţiei. Varianta dlui Băsescu însă e mai preocupată de răspunderea directă a alesului în faţa electorilor săi. Astfel, reprezentantul comunităţii are chip şi nume cert, el este în Parlament pentru că pe el l-au vrut oamenii, şi nu neapărat partidul (chiar dacă partidele mari vor avea, pe mai departe, puterea de a impune candidaţi de la centru, aceştia vor trebui să fie recrutaţi dintre oamenii cu bun renume local). Aşadar, concentrarea în sistemul votului dlui Băsescu este pe relaţia alegător-ales, iar în sistemul dlui Tăriceanu, pe partide şi majorităţi. Toate discuţiile pe care le-am urmărit în campania electorală sunau, de aceea, ionescian, ca un dialog al surzilor, ca o serie de monologuri însăilate numai de coincidenţa derulării lor în acelaşi timp şi în acelaşi loc. Se vorbea pe paliere diferite. În pledoaria pentru partide se strecura însă un viciu. Se confunda pluripartidismul cu PSD, PNL, PD, PLD, PRM, UDMR, PC etc. Partidele româneşti, în sine, sînt construcţii politiceşte falimentare şi moralmente suspecte. Performanţele lor în aceşti 17 ani nu le recomandă pentru nimic.

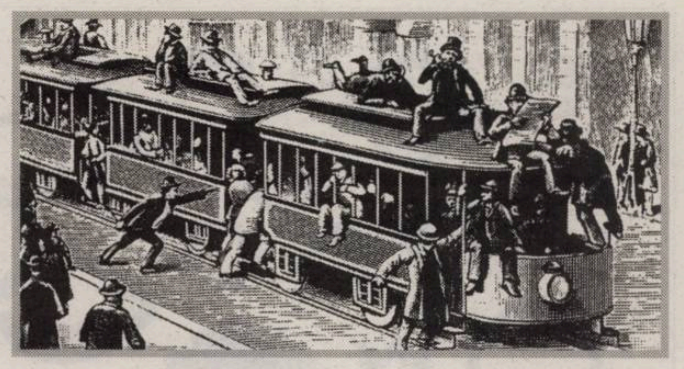

România s-a strecurat gîfiind în UE, în timp ce uşa extinderii se închidea, traiul în România nu are nimic comun cu cel euro-atlantic, ţara este coruptă, economia e cea din urmă, poporul e blazat şi năuc şi, cel mai important, prea multor români nu le place ţara lor. Se poate invoca tranziţia fatală, se poate blama comunismul, se poate blestema istoria sau se poate înjura gena naţională. Dar eu cred că principala vină pentru aceste rezultate catastrofale ale postcomunismului românesc stă pe umerii politicienilor noştri, grupaţi în partide. Pluripartidismul este, fără îndoială, sfînt pentru orice democraţie. Dar, un vot pentru un sistem electoral care zguduie din temelii *aceste* PSD, PNL, PD, PLD, PRM, UDMR şi PC nu este un vot împotriva pluripartidismului. Este un vot pentru un sistem în care *aceste* partide devin mai responsabile, mai expuse consecinţelor propriilor acţiuni. În fond, trebuie să ne obişnuim să ne gîndim, în primul rînd, la libertăţile noastre şi abia apoi la uşurinţa cu care *ei* fac sau desfac majorităţi.

ready made

„«Crăişorul» poate să fie puţin supărat că n-a putut fi terminat dar ce să-i faci? Nu rămâne decât să-i spun: «Te vei termina la curul meu, ca toate celelalte mari şi celebre romane ale ilustrului domn Rebreanu.» Nu se ştie chiar dacă curul meu nu-i norocul lor!!!"

(Fanny Rebreanu către Liviu Rebreanu,
în Ilderim Rebreanu, *Minciună şi impostură,*
Editura 100+1 Gramar, 2000)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

70°

Dacă tot sîntem populari,
să ne gîndim la neica
Ion şi la ceilanţi fraţi plugari,
îmbindu-i nu cu fleica

şi berea, ci cu noul vot, —
în jurul unei mese
rotunde, unde-aceştia pot
să se esprime-n dese

luori la cuvînt, — iar în final,
Nea Ion, perindu-i tracu,
să-ntrebe: „Unii, nominal;
da noi ăilanţi, cum dracu?“

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Împotmoliri

La sfîrşitul lui noiembrie, în sat era zăpadă cu noroi. Drumurile erau desfundate. O Dacie-papuc patina încercînd să iasă din nişte şleauri adînci. Nu reuşea să facă decît un fel de balans: în sus şi înapoi în jos, cu roţile în noroiul adînc. Un sătean privea revoltat: „Au venit ăştia, domnule, de la Bucureşti, să-şi bage maşinile pe-aici. Păi, astea-s drumuri din care abia dacă mai ieşi cu tractorul!“. Apare alt sătean cu o sticlă în mînă: „Să vină Gogu cu tractorul, să-l scoată!“. De după deal vine

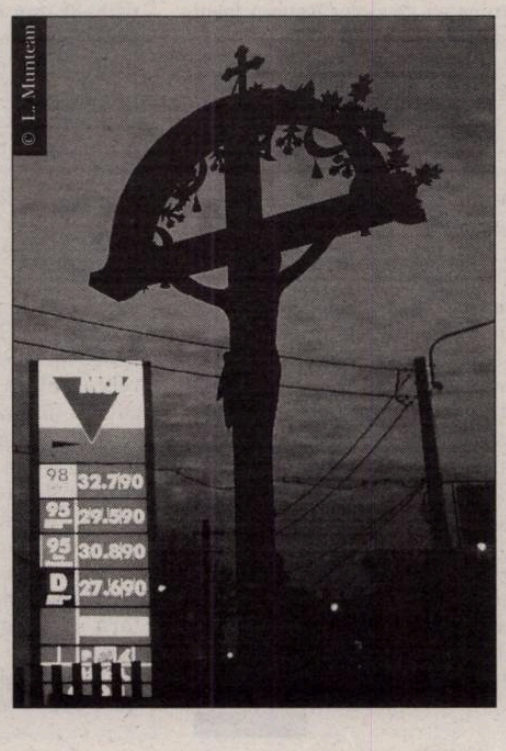

şi preotul ţinîndu-şi sutana cu mîna, să nu se murdărească de noroi: „E Călin cu Aro pe drum, vine să-l tracteze, dar a făcut şi el nu ştiu ce pană. Trebuie scos ăsta că încurcă drumul şi n-o să poată să treacă oamenii ăia care vin cu crucea“. „Ce cruce, părinte?“ „A lu' Ţinteanu, ce, parcă nu ştii!“ O femeie de după un gard se bagă şi ea în vorbă: „Mai bine înham eu calul şi pe loc ţi-l trag“. „Ce să tragi, femeie, poate dacă era măgar!“ – zice primul ţăran. „Are măgarul mai multă putere să tragă maşina aia, decît un cal?“ Ţăranul cu sticla mustăceşte: „Traaaage măgarul, că-i la deal. Calul nu merge la deal“. „Măgarul are patru ori patru şi la deal“ – zice şi primul. „Cinci ori patru, eu mă închin la puterea măgarilor. M-a învăţat tata de mic să respect măgarul.“ „Ca pe orice animal care munceşte.“ „Şi chiar dacă nu munceşte... ce, adică porcul n-are partea lui de la Dumnezeu? Ai văzut ce porc mare avea Gogu, l-a tăiat ieri?!“ „L-a tăiat de-acum?“ – întreabă femeia. „Păi, da, că era prea mare şi mînca prea mult. Dacă-l ţineau pînă la Crăciun, îi sărăcea de tot.“ Apare Călin cu Aro, leagă Dacia şi începe s-o tragă în sens invers faţă de cum îi recomandă întreaga asistenţă adunată la acea răscruce. Reuşeşte s-o scoată. Se dă jos şi-şi aprinde o ţigară. Trage din ea înfoiat. „Ce-mi spuneţi mie, bre? Am şcoala de şoferi profesionişti, am toate categoriile şi niciodată nu m-am pierdut la volan. Dacă făceam ce-mi ziceaţi voi, eram şi eu acuma în balta aia şi nu ne mai scotea nimeni.“ Apare altă Dacie, tot papuc, cu patru oameni sobri în ea. Vor să meargă exact pe unde se împotmolise şi cealaltă. Toţi le fac semn că nu se poate pe-acolo. „Ba, merge –

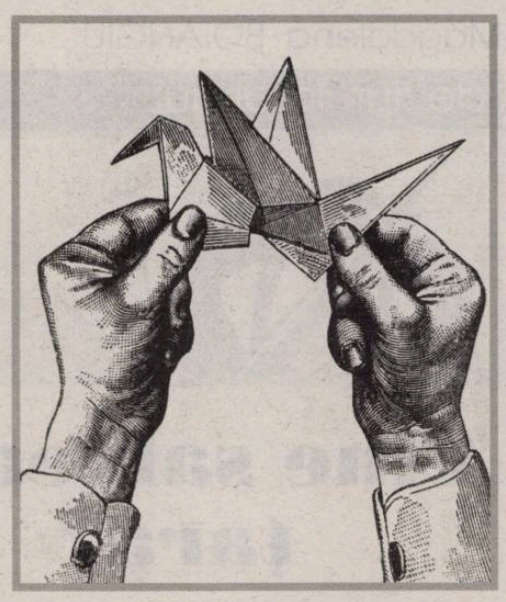

zice şoferul pe geamul deschis – am mai trecut eu prin locuri aşa.“ Începe să urce panta noroioasă, în huruitul motorului ambalat la maximum. Ajunge sus, începe să coboare şi rămîne blocat în aceleaşi şleauri. „O să încep să iau bani, la proştii ăştia“ – zice Călin. „Deşi cred că din partea asta nu mai pot să fac nici eu nimic. Şi nu putem s-o împingem nici înapoi.“ „Poate trebuie chemat Gogu!“ – propune iarăşi omul cu sticla. „Sau să aduc eu calul?“ – intervine iar şi femeia care stă sprijinită cu coatele pe gard. Din vîrful dealului se aude vocea preotului: „Aduceţi crucea pe jos că aşteaptă oamenii!“. „Dacă dai jos crucea din maşină, se uşurează şi n-o mai scoţi deloc“ – zice unul din ţărani. „Aia oricum nu mai iese singură de acolo“ – zice altul. „Hai să scoatem crucea că-i mai importantă. Dar de ce nu trimite părintele muncitorii să ne ajute?“ „Hai, c-o luăm noi... hopa, aşa!“ Şi cinci bărbaţi scot, poticnindu-se, crucea de marmură, din Dacie. Picioarele le sînt înfundate în noroi pînă la glezne...

PUBLICITATE

PUBLICITATE

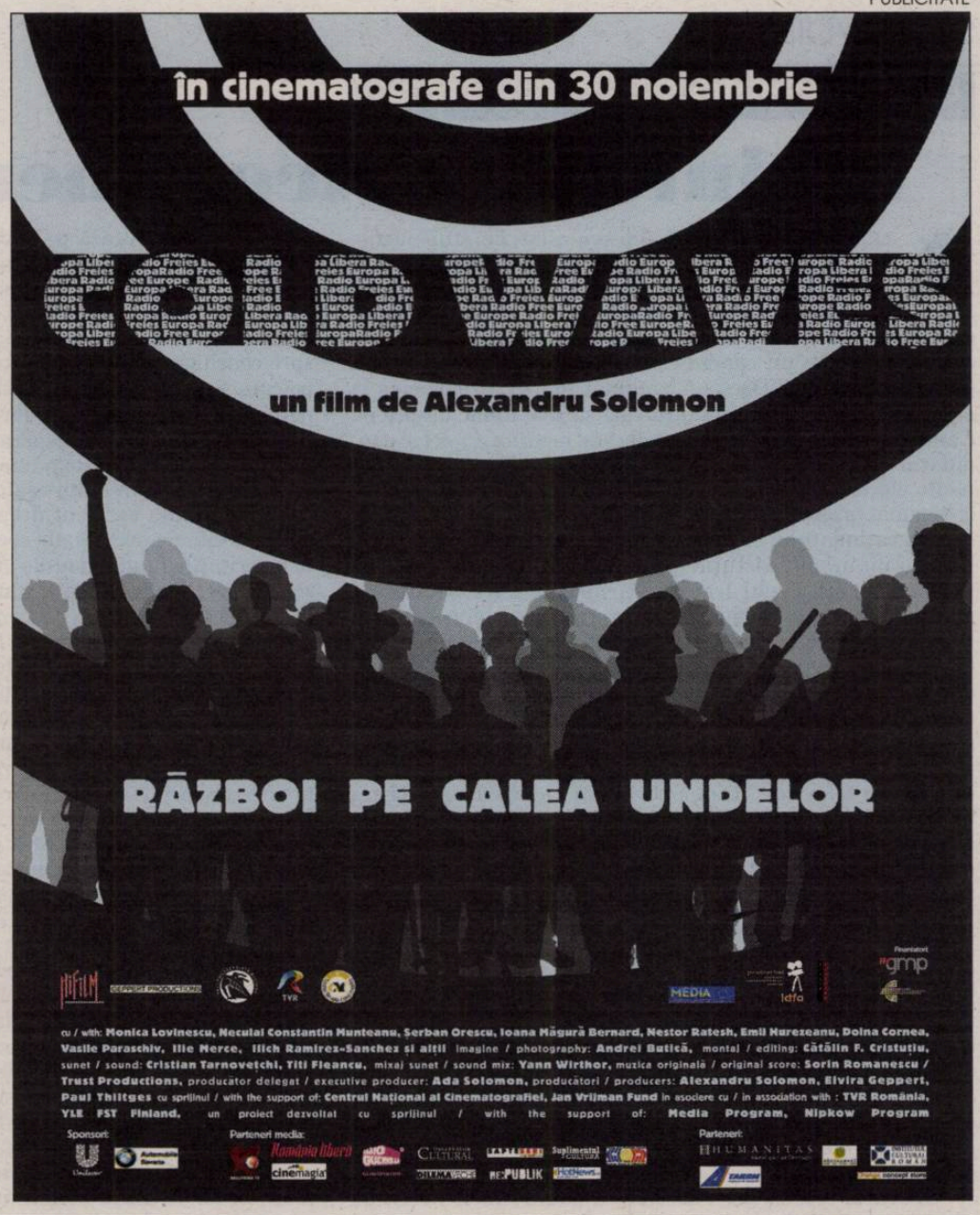

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

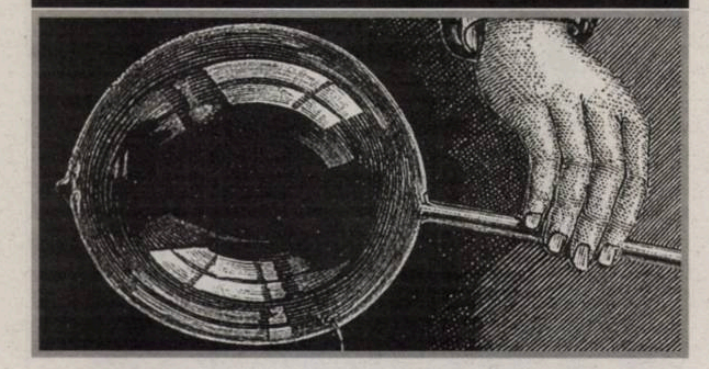

Prieteni, simţiri şi avertizări

Din timp în timp, prietenii îţi spun: „Trebuie neapărat să-l cunoşti pe X, cu siguranţă o să vă placeţi la nebunie!“. Vă întîlniţi şi nu vă placeţi. De fapt, vă detestaţi de la prima vedere. Un prieten bun va privi chestiunea filozofic, va ridica din umeri şi va spune, în limba locului, *„c'est la vie“*. Partea proastă este că sînteţi cu toţii poeţi, lucrînd pe acelaşi turf. Şi mai este şi problema delicată a bîrfei, principala petrecere a timpului liber a fiinţelor umane. Numai oamenii fără prieteni discută despre politică şi filozofie, în absenţa oricărei bîrfe contextuale. Orice idee pare atît de stearpă şi de plictisitoare dacă nu este legată de un om! Chiar şi cea mai bună idee, mecanica cuantică, de-o pildă, devine cu mult mai interesantă dacă e privită prin lumina colaborării lui Heisenberg cu naziştii. Şi asta nu e nici măcar bîrfă, e istorie. Doar pînă cînd nu se găseşte cineva care să adauge detaliile picante ale legăturilor sexuale ale lui Heisenberg cu naziştii.

Ceea ce ne aduce la întrebarea: poate o întreprindere oarecare, fie ea fizică sau poezie, să fie obiectivă atunci cînd cercetătorii implicaţi sînt în egală măsură şi oameni? Potrivit lui Peter Freund, unul dintre fizicienii fondatori ai teoriei stringurilor, şi cărţii sale *Pasiunea de a descoperi (A Passion for Discovery,* World Scientific Press, 2007), răspunsul este şi *da,* şi *nu*. Fizicienii teoreticieni sînt nişte fiinţe umane geloase şi pătimaşe care bîrfesc non-stop şi care se străduiesc să reducă la nimic sau, pur şi simplu, să-şi fure ideile unii altora. Cu toate acestea, ei generează ştiinţă care explică lumea reală în mod obiectiv, mă rog, cel puţin pînă cînd un alt teoretician impune un nou standard pentru obiectivitate. În fizică, teoriile nu se răstoarnă unele pe altele, ci mai degrabă creează noi realităţi în care să funcţioneze doar propriile legi. Fizica lui Newton nu este înlocuită de teoria generală a relativităţii, a lui Einstein, care nu este abolită de mecanica cuantică a lui Heisenberg, care nu este abrogată de teoria stringurilor. Ştim asta pentru că atît relativitatea, cît şi fizica cuantică au fost testate pe lumea reală prin chestii precum armele nucleare şi generatoarele de particule. Teoria stringurilor este încă prea teoretică pentru tehnologiile noastre, dar postulează existenţa unei mulţimi de universuri alternative şi, chiar fără de instrumente, unii dintre noi ştiu că este adevărat pentru că au fost acolo. Chiar acum, cînd citiţi acestea, sînteţi în universul al şaselea.

Motivul existenţei acestor teorii care se dovedesc în cele din urmă adevărate este că ştiinţa e plină de contradicţii şi unii indivizi, aroganţi şi ostentativi, nu se vor potoli pînă cînd nu le vor armoniza pe toate. Aroganţa este foarte importantă în acest domeniu, ca şi sentimentul că eşti mai deştept decît restul lumii. La fel de important este ca fiecare să ştie ce fac toţi ceilalţi, iar asta presupune munţi de bîrfă. Peter Freund mai notează că, pînă de curînd, lumea fizicienilor teoreticieni era destul de mică şi că nu era prea dificil să afli cine ce face (sau cu cine). Dar azi, fizica teoretică, asemenea oricărui alt domeniu, este un loc din ce în ce mai aglomerat şi, dacă n-ar fi fost Internetul, bîrfirea ar fi cu mult mai complicată. Aşa, putem bîrfi cu viteza tastaturilor noastre.

Prietenul unui prieten, căruia i-am fost prezentat şi care nu mi-a plăcut, lucrează acum de zor la un eseu prin care va demola estetica poeziei mele, pe care o cunoaşte, în timp ce eu nu am habar ce face el. Există pe lume un milion de poeţi. Poate ar fi fost o idee bună să mă interesez cu ce se ocupă tipul, înainte de a-i da cu tifla. Estetica poeziei pare mult mai puţin impozantă decît fizica teoretică, dar nu este. Ambele sînt create de oameni cu totul ieşiţi din comun.

traducere de Ioana ADĂVANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Pe drum

„Ăştia sînt profesorii noştri? Ăştia? De la ăştia trebuie să luăm noi lecţii?“ Redactorul, altminteri un om cumpătat şi competent, se ambalase şi semăna tot mai mult cu Robert De Niro din *Taxi driver,* repetînd tot mai ameninţător în faţa oglinzii: *Are you talkin' to me?* Era vorba despre italieni.

Această imagine văzută cu cîteva zile în urmă la televizor mi-a revenit în minte participînd, într-o preumblare prin ţară, la mai multe discuţii colegiale cam pe acelaşi ton: „Fiţoşii ăştia, care ne tot dau lecţii, ar trebui să pună mai întîi mîna pe carte, să cunoască istoria noastră milenară şi pe urmă să vorbească!“ – se revolta un istoric. Referinţa era, de data aceasta, la europeni în general.

„Da' ce, am ajuns să vină baroneasa să ne spună ce să facem noi în casa noastră?“ – supralicita, gospodăreşte, un alt universitar.

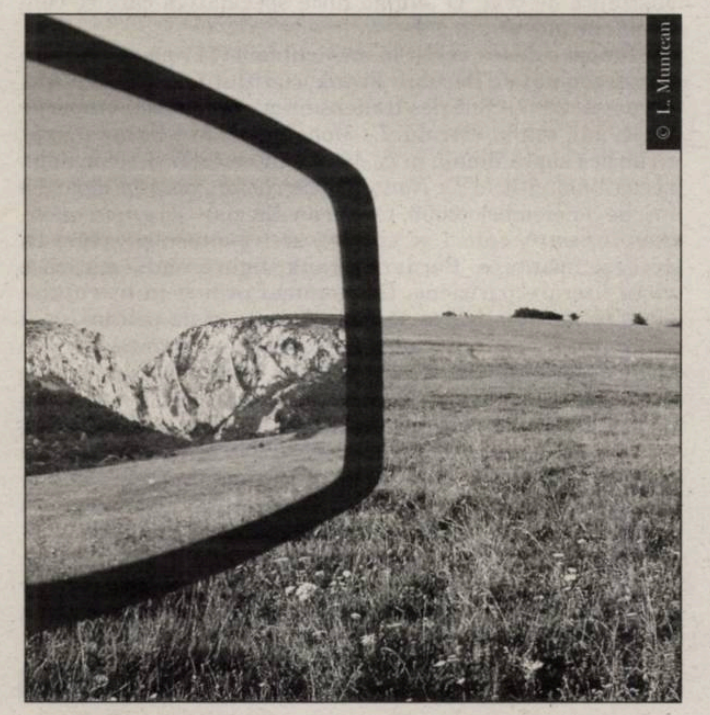

„Preşedintele ţării ar fi trebuit să meargă la Bruxelles şi să le explice că noi ne luptăm cu ţiganii de cîteva secole, nu noi i-am chemat aici, în Europa. E problema Europei, nu a noastră, pînă acum numai noi am pătimit, acum e timpul să facă şi ei ceva!“ – era de părere, în alt oraş, alt coleg pe care nu îl cunoşteam.

„La o mie şapte sute... (scuzaţi, n-am reţinut bine anul...), saşii nu le dădeau voie românilor nici să doarmă în satele lor şi acum nişte aşa-zişi intelectuali români votează cu neamţu'!“ – se revolta, la rîndul său, în alt context, un universitar ardelean. După care conchidea: „Aşa ne trebuie!“. Se referea la primarul Sibiului. După care s-a trecut la unguri...

Coboram şi urcam agale cu maşina spaţiul mioritic al Ardealului. În zare, soarele în apus făcea să strălucească zăpezile Făgăraşului. Era molcom şi măreţ totodată. Era calm şi îmi era bine. *Dar ce se întîmplă oare cu ţara asta?* – mă întrebam, aducîndu-mi aminte de mînia din vorbele colegilor mei.

Întorcînd spatele comunismului, aparent mai categoric şi evident mai sîngeros decît orice altă naţiune a fostului lagăr sovietic, am optat, cu o naivitate înduioşătoare, pentru o eurolatrie extra-ordinară: nici un popor nu a fost mai pro-european în sondaje decît românii. Am căzut în ceea ce amicul meu Alexander Kiossev numeşte auto-colonialism: ne refeream tot timpul la „ţările civilizate“ şi justificam orice acţiune naţională prin această referinţă, ne călcam pe picioare cu vecinii noştri bulgari, care ajunge mai repede la Bruxelles, şi am preluat toate legile şi modele, utile şi inutile, cu exces de zel de şcolar şmecher care vrea să intre în graţiile profesorului. Dar acum, după ce ne-am văzut sacii în căruţă, s-a terminat: *ăştia sînt profesorii noştri?* Uă, jos cu ei! Dincolo de euro-optimism sau euro-scepticism, de la eurolatrie am trecut direct la euroţopism. Căpşunarii ironizaţi de tot poporul au devenit peste noapte românii de pretutindeni şi cu toţii am devenit deodată patrioţi înflăcăraţi. Ne apărăm patriarhal marea noastră familie, în care ne putem bălăcări între noi cît poftim, dar de care nimeni nu are voie să se lege: dai în mine, dai în tata, dai în neamul nostru! Şi pac la *Războiu!...* Noi nu ne dăm răgazul să ne îndoim, să reflectăm, să amendăm, să refuzăm, să negociem, să sperăm. Nu, noi ne punem direct mîinile în şold şi, vexaţi de o vorbă sau un gest, le răspundem acestor europeni cu măsura noastră naţională: *ba pe mă-ta!* Copil *mal aimé,* bîntuit de complexele sale de cultură minoră cu aspiraţii majore, românul cade din nou pradă complexului său œdipian şi se răzvrăteşte haotic împotriva Tatălui care i-a înşelat, iată, iubirea sa naivă. Iar guvernul nostru de crai imberbi nu face decît să orchestreze această frustrare adolescentină.

Trag puţin pe dreapta pe marginea drumului care duce

spre Poiana Mărului. Mă opresc de fiecare dată cînd trec pe aici să privesc casele de fîn răsfirate pe culmi şi poienile ce tivesc rîul. Pe cer a răsărit o lună plină. Mă gîndesc de fiecare dată că parcă m-am născut cu acest peisaj în suflet şi îl revăd de fiecare dată cu drag de ţară.

Merg mai departe şi îmi aduc aminte de lungi discuţii cu nişte colegi italieni despre problemele migraţiei. Era în urmă cu cîţiva ani. Îmi explicau ambiguităţile reglementărilor italiene în acest domeniu, strategic ambigue şi nehotărîte între nevoile unei economii de piaţă care beneficiază de munca ieftină a acestor *stranieri* şi temerile xenofobe ale populaţiei, la care politicienii apelează mereu urechea în căutare de voturi. Piaţa şi democraţia nu merg mînă în mînă, aşa cum am învăţat noi la şcoala de duminică a tranziţiei. Cinismul economiei şi populismul democraţiei îşi împart, de fapt, spaţiul politicilor publice. Într-un fel, ele chiar sînt cele două mari ideologii ale unei *real politik* din ce în ce mai pragmatică şi lipsită de viziune. Singurul care poate să ţină, oarecum, cumpăna, este „statul de drept“ – dar aici nici italienii nu o duc prea bine...

Tot acest „stat de drept“ este cel care poate să contracareze, în principiu, devastatorul mecanism al ţapului ispăşitor. El este garantul principiului modern al responsabilităţii individuale, el trebuie să fie indiferent la orice soi de apartenenţă gregară pentru a declara şi controla faptul că orice merit şi orice vină sînt, în esenţă, ale individului. Cînd însă această instanţă supremă este controlată, competitiv, de piaţă şi alegeri, ea nu poate decît să dea dreptate intereselor de moment fie ale oamenilor de afaceri, fie ale politicienilor – după caz.

Dincolo de toate acestea şi comun tuturor, pare a se afla însă teama. Transformarea *Celuilalt* (oricare ar fi acesta) în ţap ispăşitor este alimentată totdeauna de nesiguranţa de *Sine* – care produce, mai departe, frică. Or, Europa pare să fie tot mai nesigură de sine şi de viitorul său.

Ce se întîmplă, oare, cu Europa asta? – mă mai întreb eu şi opresc maşina în faţa casei.

Andrei PIPPIDI

SOS București

La masă cu Luchian

Nefericit în timpul vieţii, pictorul este şi acum, la aproape un veac de la moarte, victima unui destin duşmănos. Casa în care s-a stins în 1916 există, pe strada Mendeleev la nr. 29. O casă scundă, fără etaj, dar cu acoperiş înalt, cu faţada spre curtea strîmtă şi lungă, iar pe această faţadă, pe care, deci, privirea trecătorilor nu se opreşte decît din întîmplare, o placă poartă inscripţia ce aminteşte că „aici a trăit, a lucrat, a suferit şi a murit neînţeles“ unul dintre marii artişti români. Locuinţa pictorului a rămas în familie multă vreme, pe urmă nu ştiu cine o mai avea, dar se dărăpăna din ce în ce, tencuiala se scorojea, se îngălbenea de acea *couleur isabelle* (adică de ciorapi murdari), era mîzgălită de copiii de la şcoala vecină şi cred că şi acoperişul lăsa să picure ploile sfîrşitului de secol. Ca să mi-o închipui cum era înainte de 1912, cînd Luchian, bolnav, s-a retras aici, deschid cartea arhitectului Paul Emil Miclescu, *Din Bucureştii trăsurilor cu cai*. El a copilărit peste drum şi îşi amintea că, nouă şi elegantă, decorată cu ornamente de stuc sub streaşină, casa fusese dăruită de Alexandru Marghiloman frumoasei doamne Turbure, ca un omagiu galant. Despre seara în care, imobilizat de boală, Luchian a primit vizita lui Enescu, a povestit Arghezi. Casa are aşadar un trecut care merită respect.

Cînd am văzut că încep lucrări de reabilitare, m-am bucurat: acoperişul a fost frumos refăcut şi ramele ferestrelor, dacă sînt acum de termopan, au culoarea lemnului lăcuit. Am crezut că, fiind cuprinse de căinţă pentru ce se întîmplase cu altă locuinţă a lui Luchian, autorităţile noastre culturale au hotărît să-i redea acesteia, chiar cu oarecare cheltuială, înfăţişarea de pe vremuri. Noua destinaţie a fost însă divulgată de firma care a apărut pe peretele dinspre stradă: un restaurant italienesc, *La Mandragora,* cu o listă de preţuri. De acolo poţi să alegi, de pildă „Lup de mare cu piure de păstîrnac“, dacă ai o jumătate de milion de dat pentru asemenea bunătăţi. La asta s-ar potrivi o sticlă de vin de Jurançon de pe aceeaşi listă, vin din care bea contele într-un roman al doamnei De Ségur din *„Bibliothèque Rose“*. Cum vine acest lux de parveniţi alături de inscripţia despre suferinţele unui artist sărac? De altfel, sînt martor că nu calcă nimeni pe acolo, restaurantul e gol, fiindcă preţurile îi pun pe fugă pe eventualii clienţi. Oricum, *mandragora* înseamnă „mătrăgună“, adică o plantă otrăvitoare, ceea ce

nu este o invitaţie la masă. Se spune că odată, în Franţa, un ministru şi-a îndemnat alegătorii şi, poate, chiar funcţionarii: *Enrichissez-vous!* La noi, toate guvernele care s-au perindat din 1990 încoace ne-au repetat acelaşi sfat părintesc, majoritatea membrilor lor dînd şi exemplul. Cine s-a chivernisit să poftească! Amintirea lui Luchian n-o să le strice digestia.

Dar nu e prima dată cînd această sfîntă amintire este dispreţuită de nesimţirea unor slujbaşi culturali. O altă casă în care artistul trăise cîtva timp era pe strada Povernei, la nr. 8. Nu numai că o placă pe faţadă, cu profilul lui Luchian, semnala faptul, dar în ultima listă a monumentelor istorice din Bucureşti figurează casa Rosetti-Solescu, din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, casă pe care o identifica blazonul cu trei trandafiri de pe frontispiciu. Clădirea a fost însă înscrisă sub numărul greşit 60, deşi strada n-are atîtea imobile, aşa că cei care aveau interesul au demolat-o în cîteva zile, lăsînd apoi terenul liber pînă vor găsi investitorul aşteptat. Iar Direcţia Patrimoniului Cultural, printr-o scrisoare foarte politicoasă semnată Ştefan Damian, m-a trimis să caut la altă adresă casa Rosetti, uitînd să răspundă cu privire la vremelnica prezenţă a lui Luchian care ar fi trebuit să apere clădirea. Aşa că ori se dărîmă o casă unde a trăit pictorul, ori e transformată în restaurant luxos, sensibilitatea faţă de moştenirea oraşului, cîtă a mai rămas, este la acelaşi nivel.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

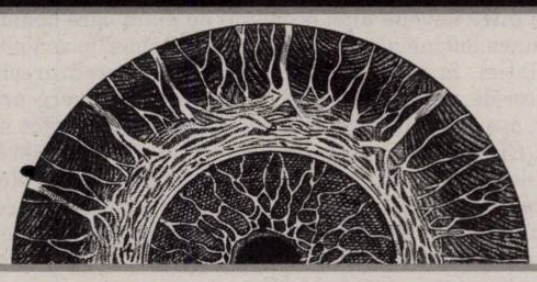

În zig-zag

Ca bun român şi publicist conştiincios ar trebui să scriu acum despre euroalegeri şi despre referendum. Mărturisesc că elanul îmi lipseşte. Campania electorală a fost leşinată, emisiunile în care se înfruntau candidaţii semănau cu nişte concursuri „Cine ştie cîştigă“: întrebări stupide, răspunsuri pe măsură. Şi duminica, ziua votului, a curs în aceeaşi notă. Doar Realitatea TV a încercat, profesionist de altfel, să întreţină atmosfera. În rest – meciuri (proaste) de fotbal şi tragerea la sorţi a grupelor preliminare de la Campionatul Mondial. Am căzut cu Franţa şi inima mea va fi sfîşiată. Chivu sau Thierry Henri? Mutu sau Vieira? La vot, lume puţină. Chiar a mizat Traian Băsescu pe o prezenţă de 50%? Mă îndoiesc. Şi dacă n-a crezut, de ce a mai făcut referendum? Intelectualii s-au împărţit. Unii au mers la vot, alţii au declarat grevă electorală. A fost, pentru cei din urmă, un mod de a-şi exprima starea de lehamite. Şi totuşi, seara, surprize. Ba chiar surprize plăcute. PRM n-a atins pragul de 5%, în ciuda îndemnului rimat al lui C.V. Tudor: „Să mergem cu toţii la vot / Să dăm mafiei beste bot“ (citez din memorie). Lovituri peste bot au fost, dar nu acolo unde se aştepta tribunul. El şi-a anunţat demisia din Parlament – încă o veste bună. Să sperăm că se ţine de cuvînt. Am scăpat şi de Madam Buruiană în Parlamentul European. La Realitatea TV, după-amiază, emisiune cu tineri politicieni: eternul Ponta, eterna Elena Udrea şi eternul Guşă. Omniprezent pe micul ecran, acesta din urmă a văzut şi el cît îl simpatizează electoratul. Şi Dan Voiculescu ar trebui să se ţină de cuvînt. Cît despre Becali, altă creaţie mediatică, balonul s-a dezumflat. Dar pentru el lucrurile sînt mai simple: diavolul s-a băgat peste tot, partidele politice sînt totuna cu dracul. Va candida la preşedinţie în 2009 şi doar dacă eşuează, se retrage din politică. Îl vom mai suporta doi ani, cu complicitatea vinovată a animatorilor TV.

Am mai tras cu ochiul la televizor, dar mi-am continuat lecturile începute săptămîna trecută în trenul Bucureşti – Iaşi. Alessandro Piperno, *Proust Antijuif* (Liana Lévi, 2007). Un eseist italian tînăr (născut în 1972), pare-se briliant, provenind dintr-o familie mixtă, tatăl evreu şi mama catolică: invers ca la Proust. Ideea centrală a cărţii este că ascendenţa evreiască a reprezentat pentru Proust o rană deschisă pe care a încercat s-o ascundă prin ambiguitate. Proust ar fi un Hibrid (curios, nu altceva spunea G. Călinescu, dar în alt context): „El este un pic evreu, dar şi victimă a evreilor, un pic catolic, dar în acelaşi timp îi detestă pe catolici“. Eroul proustian se sparge în zeci de ipostaze contradictorii şi, în ultimă instanţă, insesizabile: „Proust a trebuit să sacrifice totul în numele Hibridului: egoism, narcisism, pasiune politică, iubire dezinteresată, bucurii exclusive, pe scurt, tot ceea ce ne face viaţa suportabilă şi uneori agreabilă“. Perspectivă seducătoare, dar nu întotdeauna susţinută de text. O anume furie speculativă care se consumă, pe alocuri, în gol.

Proust e deseori citat în masivul tom (714 pagini, format mare) semnat de Bernard Frank, cu titlul *5, rue des Italiens* (Grasset, 2007). Rue des Italiens numărul 5 a fost, vreme de mulţi ani, sediul ziarului *Le Monde*. Bernard Frank a avut o rubrică săptămînală în *Le Monde* între 1985 şi 1989; după aceea l-am citit în *Le Nouvel Observateur,* pînă la moartea lui, pe 3 noiembrie 2006. Cronicile din ziar *(„le grand quotidien du soir“,* cum i se spune), se (re)citesc şi astăzi cu aceeaşi încîntare. Bernard Frank, figură emblematică a vieţii literare pariziene, trăia numai prin şi în literatură. Ceea ce nu-l împiedica să se intereseze şi de politică şi să comenteze, spre exemplu, alegerile parlamentare. De o erudiţie formidabilă, făcea conexiuni surprinzătoare, trecea de la o carte la alta şi de la un autor la altul cu o uşurinţă neverosimilă. Îşi organiza cronicile ca pe un triptic, partea a treia fiind consacrată de obicei evocării unei mese bune la un restaurant sau unei călătorii în timpul căreia, bineînţeles, citea. A dovedit precocitate literară (se născuse în 1929 şi a publicat prima carte la 24 de ani), a avut momentele lui de glorie de care n-a vrut să profite. A fost, în fine, unul din cei mai subtili *degustători* de literatură, cu un fler care nu dădea niciodată greş. O lectură pe cît de profitabilă, pe atît de reconfortantă.

Texte și opinii de: ● *Péter ECKSTEIN-KOVÁCS (senator UDMR)* ● *Ioana POPESCU (etnolog)* ● *Constantin RUDNIȚCHI (jurnalist)* ● *Stelian TĂNASE (analist politic)* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Andrei MANOLESCU*

Tactici de supraviețuire

*Pînă unde se poate profita de ocazii fără a deveni oportunist? Care sînt limitele flexibilității dincolo de care se pierd principiile? De unde și de ce cîștigul unora începe să-i deranjeze pe alții? Unde se termină politețea și de unde începe servilismul? Care sînt gradele acceptabile între prostituție și fanatism? Obediența bate consecvența? E toleranța vinovată de preferat intransigenței prostești? Cînd caracterul se confundă cu incapacitatea de a evolua? Mai bine oportunist decît comunist sau invers? Cînd e schimbare, cînd e trădare? Zici ca ei și faci ca tine (culmea e că unii fac invers)? Răspunsurile la asemenea întrebări sînt totdeauna complicate și trebuie luate în calcul conjuncturi și nuanțe care uneori pot fi esențiale. Înainte de Revoluție oportunismul avea, în mare, o singură direcție posibilă: aceea de a te pune bine cu regimul, ceea ce mulți intelectuali au și făcut. Dar nu numai ei, ci și oameni de toate categoriile au învățat să supraviețuiască în condițiile unei stăpîniri ostile al cărei sfîrșit nu se întrevedea. Au făcut compromisuri mai mari sau mai mici, mai mult sau mai puțin justificate. Cu timpul, o bună parte dintre ei și-au pierdut chiar reperele iar întrebări precum cele pomenite mai sus și-au pierdut, pur și simplu, înțelesul. După Revoluție, experiența de supraviețuire căpătată în comunism a folosit poate individual și pe anumite perioade scurte de timp. Dar a creat false modele (de „descurcăreți") și mentalități păguboase care, la nivelul întregii societăți, par să fi funcționat ca o frînă uriașă în calea oricărui proces de modernizare. Oportunități reale au trecut neobservate din cauza micilor afaceri de moment care nu puteau fi ratate. (**A. M.**)*

Ioana POPESCU

Noi nu, niciodată, noi nu!

Din categoria de „-isme", nici nu știu ce îmi place mai mult, snobismul sau oportunismul. Am avut de atîtea ori de-a face cu oameni politicoși, corect îmbrăcați, care mergeau la teatru, ascultau muzică simfonică, citeau cărțile bune ale momentului și își perfecționau limbile străine – exclusiv din snobism, sau cu alții care nu contraziceau, nu protestau, nu se încrîncenau pentru propria părere și astfel întrețineau o atmosferă de pace (și oarecare plictis) în jurul lor – exclusiv din oportunism, încît mă gîndesc că fără snobi și oportuniști ar fi pe lume mai multe țoape, mai multe conflicte și mai multă stridență.

Cum rămîne însă cu aceste două noțiuni în lumea satului vechi, pe care sîntem obișnuiți să o creditățm cu prezumția de echilibru și armonie, dar al cărei limbaj nici măcar nu consemnează termenii ca atare, cu atît mai puțin îi folosește?

Țăran snob!?! Țăran oportunist?!? Pare imposibil în condițiile în care snobismul se activează în relație cu moda și cu minoritatea puternică a momentului, iar oportunismul* presupune schimbări frecvente de comportament social? Țărănia, o știm cu toții, înseamnă tradiție, stabilitate, continuitate. Cu siguranță că țăranca era mai degrabă adaptabilă, atunci cînd își țesea marama din fir subțire de borangic, o broda cu fir de aur și argint și o purta prinsă pe cap cu o panglică de catifea și fluturi, la fel ca domnițele de la Curtea Domnească. Cu siguranță că țăranul era mai degrabă adaptabil atunci cînd își lua vitele, nevasta și copiii și se ascundea în pădure sau în munți, dacă dădeau turcii; după ce năvălitorii treceau satul prin foc și plecau mai departe, se întorcea, construia o gospodărie la fel, și tot așa... La fel de adaptabil a rămas și astăzi. Doar că, dacă se apropie viitura, nu își mai ia vitele și familia că, dacă pleacă, îl fură vecinii; așadar rămîne pe loc și, dacă nu se îneacă, recuperează ce se mai poate și așteaptă toamna...

Și, pentru că tot vorbim de ape, *fă-te frate cu dracul pînă treci puntea* este o mostră de înțeleaptă adaptabilitate românească, pe care o utilizăm frecvent, chiar și astăzi în lumea orașului, cel puțin la nivel verbal. Aici, în sistemul de valori (europene) ale cetății, oportunismul a devenit un comportament cunoscut ca *politically incorrect*. Decît un demers oportunist, mai bine nici un demers. Dacă nu faci, nu greșești. Dacă nu greșești, ești corect. *Fă-te frate cu dracul, ca să nu fii nevoit să treci puntea.*

Eu prefer oportunismul în raport cu orice poziție încrîncenată, în raport cu orice paradă de îndrăzneală, cu orice obrăznicie agresivă și cu orice încremenire încăpățînată. După părerea mea, *ce am în gușă (e) și în căpușă* e o scuză folclorică perfectă pentru răutate și lipsă de politețe, o scuză la fel de urîtă ca și cuvintele care o compun. De aceea, în ce mă privește, încerc să mă comport „oportunist", ori de cîte ori am puterea să reacționez elegant.

Ca, de pildă, duminică la vot. Pe la orele 17,00, m-am dus la școala de cartier în care votez. În sala către care mă îndreptau săgețile de carton cu numărul secției de votare, m-am trezit în fața unei doamne crispate, care m-a găsit greu în liste și apoi mi-a înmînat cu ezitări ștampila și un formular. Ca să detensionez atmosfera, am întrebat-o despre care dintre cele două voturi era vorba în sala respectivă. Zice: *Ăsta e formularul pentru partide, aveți grijă să puneți ștampila în chenar după ce v-ați ales partidul*. Zic: *Adică aici votăm europarlamentarii, dar unde mergem apoi pentru referendum, că nu scrie nicăieri?* După o lungă enervare mută, timp în care mi se usucă cerneala de pe ștampilă, îmi răspunde că în sala de sport. Nu știu unde e sala, cer explicații și obțin că *e oarecum înainte, o să vă descurcați*. Ștampilez „pentru partide" și mă îndrept spre sala de sport, prin niște culoare total nesemnalizate, noroc că mă țin după doi bătrînei care cunoșteau clădirea mult mai bine ca mine. Intru și întreb direct: *Oameni buni, de ce nu puneți o săgeată pe perete, să nu bîjbîie alegătorii? Păi, am pus de dimineață, dar s-a furat. Bine* – zic – *scrieți pe o hîrtie A4 REFERENDUM, desenați o săgeată și fac eu voluntariat cînd ies, o lipesc cu scotch pe perete. Nu se poate, că numai noi avem voie să facem asta, dar nu mai vrem să facem, că vine unul care le rupe și face scandal și gardienii nu au ce să-i facă, cică a făcut la fel și la Școala 171.*

Ah, e bine atunci, zic eu împăciuitor și cu sentimentul reconfortant că sîntem mai tari ca globalizarea; tradițiile noastre nu se transformă și nu se pierd.

Ce-i drept, *rămînem* români în Europa, cum citeam de curînd pe un panou electoral.

* Nu pot rezista tentației de a consemna, fie și în subsol, una dintre definițiile termenului *oportunism*, așa cum apare ea în *DEX* din 1975. Familia cuvîntului este plasată între *opoponax* și *oposum*, iar explicația este, citez, *curent în mișcarea muncitorească urmărind îndepărtarea de la lupta de clasă și subordonarea intereselor clasei muncitoare față de politica și interesele burgheziei. Din rus.* opportunizm. Tocmai terminam facultatea în 1975...

„M-am descurcat chiar și înainte de '89"

Am pus următoarele întrebări cîtorva oameni de pe stradă:

Sînteți descurcăreț? V-ați considerat vreodată un oportunist?

Diana Săvulescu (economist la bancă): „Poate cînd mi-am schimbat serviciul. M-am mutat pentru bani, pentru un salariu mai mare. Dar asta mi se pare cît se poate de normal. Cred că oricine ar fi făcut la fel. Eu n-am făcut nici un compromis pentru asta. Și pe urmă, m-am trezit că noul serviciu era mult mai rău decît cel vechi. În sfîrșit, asta a fost păcăleala mea".

Mihai Vasiliu (inginer): „Nu sînt genul de descurcăreț, adică de șmecher. Nu am fost oportunist nici pe vremea lui Ceaușescu. N-am vrut să intru nici în partid deși am fost invitat. Dar era prin 1988 și ar fi fost de fapt o prostie să intri în rahat pe ultima sută de metri. Nu era deloc un gest de oportunitate".

Dan Chircescu (asistent medical): „Nu. Și, dacă mă gîndesc bine, am ratat imediat după 1990 șansa de a avea un apartament în centrul Bucureștiului. La prețurile actuale aș fi devenit de-a dreptul boier. Eram înscris la ICRAL și n-am știut să mă mișc destul de bine, așa încît să și iau apartamentul. S-au băgat alții înaintea mea, cu comisioane și pile și în cele din urmă casele s-au terminat și nu m-am ales cu nimic".

Silviu Grădinaru (agent de pază): „Ce oportunism domnule, dacă nu-mi ajung banii de la o lună la alta. Am trei copii și nu știu cum să-i mai întreținn. M-am angajat la bodyguarzii ăștia, deși nu mai am așa o vîrstă potrivită... doar ca să mai scot un ban. Da', uite că nu mi-ajunge. Pînă acum am făcut toate meseriile din lume. În sfîrșit, sănătoși să fim, că ne-om descurca noi pînă la urmă, nu ne lasă Dumnezeu".

Paul Grigorescu (profesor): „Eu m-am descurcat și înainte de 1989, cînd vremurile erau așa cum erau. N-am avut lipsuri esențiale niciodată. După Revoluție, cu atît mai mult, mi-am completat veniturile făcîndu-mă ghid turistic, am dat în continuare lecții particulare. Nu am stat ca un fraier, dar nu mă consider un oportunist, în sensul de a călca pe niște principii pentru a profita de o ocazie. Eu zic că am fost întotdeauna om".

Adina (studentă): „Trebuie să recunosc că am făcut odată ceva care se poate chema oportunism. Am aflat de o bursă în Franța și m-am înscris fără să-i spun prietenei mele cele mai bune, de frică să nu concureze și ea. Mi-era teamă să n-o pierd, de bursă vorbesc. Pînă la urmă, n-am reușit însă să o iau și prietena mea n-a aflat. Dacă reușeam, probabil că nu s-ar fi putut să nu afle și ea și probabil s-ar fi supărat, iar azi nu știu dacă am mai fi fost prietene".

Andrei MANOLESCU

Cum se taie maioneza

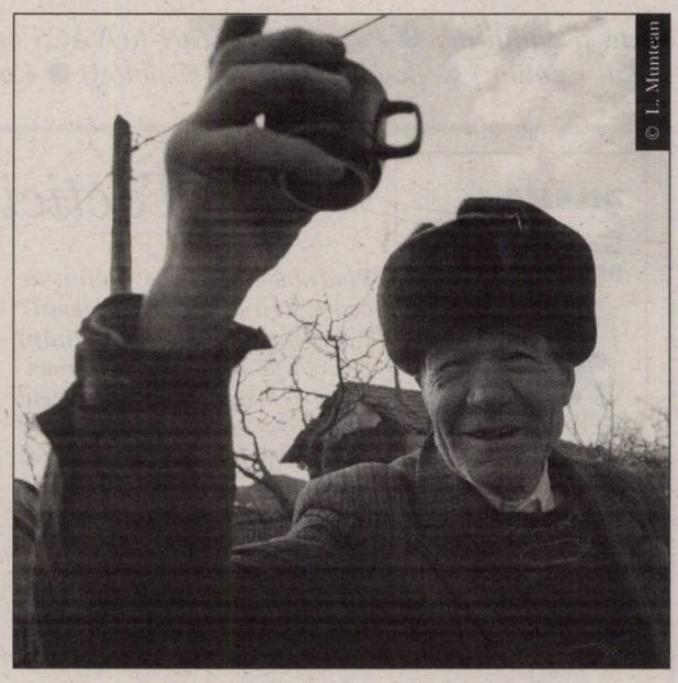

Migraţia oamenilor politici şi a celor aleşi în Parlament sau la primării şi consilii locale, de la un partid la altul, a devenit deja un fenomen tradiţional după 1990. Poate fi considerat drept cel mai evident tip de oportunism politic, de multe ori, în cazul aleşilor locali, dirijat de puterea existentă la momentul respectiv.

În legislatura precedentă, potrivit unui studiu al Institutului pentru Politici Publice, numărul primarilor PSD, partidul care s-a aflat la putere, a crescut cu 900 în trei ani, după alegerile din 2000. Primarii partidelor de opoziţie au migrat în masă către partidul aflat la putere. Mulţi şi-au motivat gestul prin grija faţă de comunitatea pe care o reprezintă, teama că, dacă rămîn într-un partid de opoziţie, nu vor mai primi fonduri de la buget pentru investiţii şi lucrări necesare pe plan local. Alţii, potrivit aceluiaşi studiu, s-au îndreptat către partidul aflat la putere pentru a obţine avantaje politice sau financiare personale sau de grup. Migraţia politică din motive bugetare s-a petrecut mult mai mult în zonele rurale decît în cele urbane. De altfel, a rămas celebră exprimarea preşedintelui Consiliului Judeţean Gorj din acea vreme, Nicolae Mischie, că bugetul unei localităţi stă „în vîrful pixului meu". PSD a avut o adevărată strategie a racolării de aleşi locali, care a provocat reacţii din partea partidelor de opoziţie care-şi pierdeau tot mai mulţi primari. În anul 2003, peste o treime din primarii aleşi în 2000 se aflau în alt partid decît cel cu care au cîştigat alegerile. Trei judeţe erau în topul migraţiilor, fiecare cu aproape 60% dintre primari aflaţi în această situaţie: Sibiu, Constanţa şi Teleorman. Spre sfîrşitul mandatului, cînd liderii PSD au considerat probabil că migraţia către acest partid a ajuns la un maximum, au fluturat iniţiativa unei legi de stopare a fenomenului. Legea nu s-a adoptat atunci, ci doi ani mai tîrziu, după ce alte partide aflate la putere – PD şi PNL – au beneficiat din plin de acelaşi fenomen. După doi ani de guvernare, numărul primarilor PD aproape s-a dublat, ajungînd de la 392, aleşi în 2004, la 786 în 2006. În aceeaşi perioadă, numărul primarilor PNL a crescut de la 447 la 656. Cele două partide pierduseră împreună în legislatura anterioară, cînd se aflaseră în opoziţie, peste 200 de primari. În schimb, marele cîştigător al legislaturii anterioare, PSD, a început după 2004 să aibă „pierderi" grele şi în doi ani a rămas fără aproape 500 de primari. De menţionat ar fi că partidul cel mai stabil din punct de vedere al aleşilor locali, în ultimele două legislaturi, a fost UDMR. În august 2006 a intrat în vigoare legea care spune că acela care părăseşte partidul, pe listele căruia a fost ales, îşi pierde automat şi funcţia. Înainte de intrarea în vigoare a acestei legi însă, fenomenul migraţiei s-a accelerat. Şi tot Institutul pentru Politici Publice a constatat că, dacă în 2005 doar 12% dintre primari şi-au schimbat apartenenţa politică, în 2006, înainte de publicarea legii, 27% dintre primari s-au grăbit să-şi schimbe partidul. IPP consideră că marea responsabilitate pentru crearea „unei specii de politician oportunist" o au liderii principalelor partide politice care au tolerat sau chiar încurajat acest sistem. După adoptarea legii însă, mulţi primari au găsit alte forme de migraţie politică. Au început să facă politica altei formaţiuni fără a părăsi în mod formal partidul cu care au cîştigat alegerile. Notoriu este cazul lui Gheorghe Ştefan de la Piatra Neamţ care nu a părăsit PNL, deşi a devenit de fapt simpatizant PLD, partid pentru care probabil va candida la alegerile de anul viitor. Nici PNL nu l-a exclus din partid, din motive tactice, de bună seamă. Migraţia politică s-a petrecut, după cum bine ştim, şi în rîndul parlamentarilor. Numai în actuala legislatură, de exemplu, PD (aflat pe primul loc în sondajele de opinie) a cîştigat 18 senatori şi deputaţi şi a pierdut 4 (care au format PIN), iar PNL (aflat la guvernare) a pierdut 20 de parlamentari (care au format PLD), dar a cîştigat 10 parlamentari de la alte formaţiuni. Conform unui studiu efectuat în vară de Coaliţia pentru un Parlament Curat, în vreme ce parlamentarii care de-a lungul carierei lor politice au fost membri în cel puţin trei partide politice sînt 26, numărul celor care au fost în două partide este 230. Recordul de migraţie este deţinut de un deputat care în doi ani şi jumătate de mandat a reuşit performanţa de a trece prin patru partide politice. La parlamentari nu există încă o lege care să stopeze migraţia politică. Argumentele pentru o asemenea lege sînt contrabalansate de împotriviri serioase, aşa cum s-a întîmplat de altfel şi cînd s-a discutat legea pentru aleşii locali. Iar năravul se pare că nu se vindecă prin lege şi, atunci cînd obiceiul e bine înrădăcinat, se găsesc întotdeauna subterfugii pentru a ocoli orice reglementare. Nimeni nu mai crede în România – se pare – că politica se face în funcţie de principii. Ele sînt mereu înfrînte de tentaţia avantajelor. Efectul general al acestei concepţii e însă similar tăierii maionezei în care torni prea mult ulei: o freci la nesfîrşit fără să se lege.

Excelenţei Sale NICOLAE CEAUŞESCU
Preşedintele Republicii Socialiste România
Apreciez profund actul dumneavoastră istoric de instituire a sceptrului prezidenţial.
Al dumneavoastră respectuos,
SALVADOR DALI

Constantin RUDNIȚCHI

O relaţie otrăvită

Din păcate, mediul de afaceri, cu precădere cel din România, este extrem de relaxat atunci cînd vine vorba despre oportunism. Se poate spune că, în business, oportunismul este trecut cu vederea, în schimb, oportunităţile trăiesc bine mersi. Oamenii de afaceri români s-au străduit din răsputeri să ne convingă că în afaceri „totul este permis" şi că specularea oportunităţilor scuză oportunismul. De asemenea, companiile româneşti sau străine nu s-au sfiit să folosească la maximum orice oportunitate care s-a ivit, indiferent dacă în felul acesta umilul consumator român a fost pus să semneze contracte scrise cu litere de o şchioapă, contracte de creditare care includeau condiţii înrobitoare sau pur şi simplu au vîndut mărfuri care nu aveau asigurată nici măcar o perioadă minimă de garanţie. „Afacerile sînt afaceri" şi „În afaceri orice este posibil" au fost două sloganuri care nu au făcut decît să acorde circumstanţe unui mediu de afaceri care mai bine de un deceniu a fost prea puţin atent la obligaţiile legale sau morale pe care le avea. Evident, excepţiile au confirmat regula sau nu au devenit niciodată poveşti de succes în afaceri.

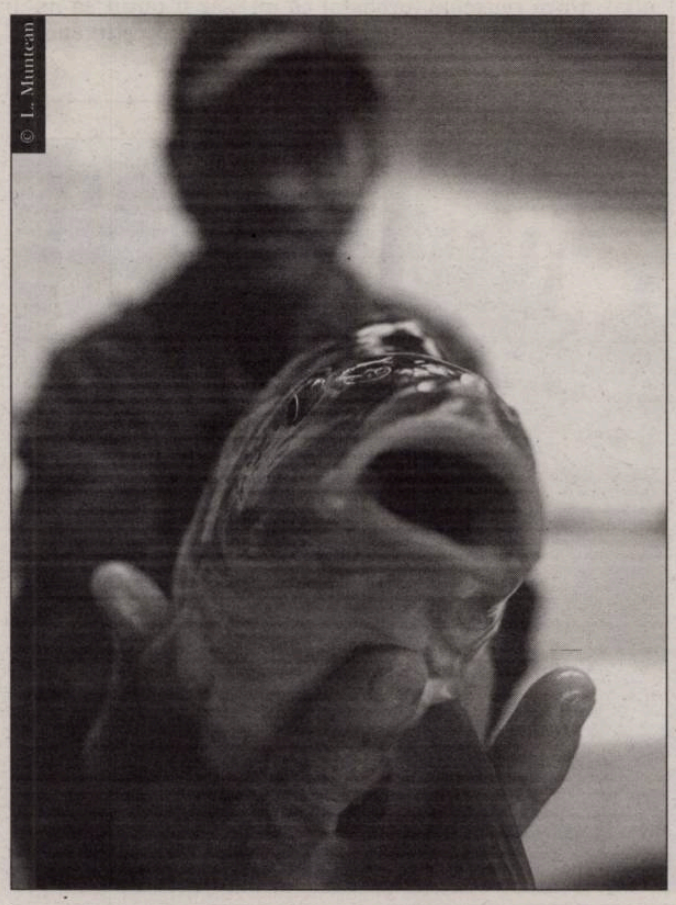

România a avut în ultimii 17 ani nenumărate oportunităţi. În anii '90, au fost, la nivel mic, tarabele şi comerţul cu Turcia. Afacerile adevărate s-au construit însă speculînd slăbiciunile sistemului de legi şi ale celui politic. În anii în care blocajul financiar sufoca economia, era o adevărată oportunitate să nu-ţi plăteşti partenerii şi să ţepuieşti bugetul de stat. A urmat o bună perioadă în care „oportunităţile" s-au numit creditele neperformante. „Băieţii deştepţi" din perioada respectivă au devalizat bănci fără să păţească nimic. Schimbul de terenuri dintre un om de afaceri şi un Minister sau o Primărie a fost o altă oportunitate a momentului. Au urmat: privatizarea întreprinderilor cu capital de stat, ştergerea sau reeşalonarea datoriilor unor firme, jocurile piramidale, falimentele băncilor, preluarea creditelor neperformante şi a întreprinderilor respective la Agenţia pentru Valorificarea Activelor Bancare, speculaţiile pe cursul leu-dolar şi leu-euro şi, în fine, cumpărarea fabricilor pentru valoarea lor imobiliară.

Fără să băgăm de seamă, în numele şi în ciuda tuturor acestor oportunităţi, ne-am trezit că economia românească suferă. Am ajuns să constatăm că tranziţia n-a consolidat nici o companie cu capital românesc care să aibă vocaţie regională, că există prea puţini oameni de afaceri români de anvergură europeană, că marele business al omului de afaceri român este să vîndă afacerea către investitori străini, că importurile au crescut substanţial şi îngrijorător pentru balanţa comercială deoarece industria românească s-a comprimat, locul ei fiind luat cu brio de mărfurile din import. În schimb, oportunităţile de afaceri au făcut să existe mai multe centre comerciale decît companii importante, au făcut să explodeze piaţa imobiliară, iar forţa de muncă a găsit ea însăşi o oportunitate, aceea de a pleca din ţară.

Există însă o relaţie specială între oportunităţi şi oportunişti. Cu siguranţă, acest tip de relaţie este extrem de vizibil cînd vine vorba despre apropierea nesănătoasă dintre mediul de afaceri şi politicieni. Astfel, există oportunişti atît într-o tabără, cît şi în cealaltă. Au fost oameni de afaceri care au avut oportunismul de a sponsoriza şi stînga, şi dreapta spectrului politic, şi la nivel local, şi la nivel central. Beneficiile pe care le-au primit oportuniştii din mediul de afaceri de la politicieni au fost o lege sau un pargraf de lege scrise cu dedicaţie, o informaţie confidenţială, o relaţie privilegiată cu personaje de rangul întîi sau doi din guvern sau de la preşedinţie. Oportuniştii au ştiut să treacă la timp dintr-o tabără politică în alta, să cîştige licitaţii sub toate guvernările sau să manevreze datoriile pe care companiile le aveau la bugetul de stat sau la bugetul asigurărilor sociale.

De altfel, relaţia otrăvită dintre oportunism şi oportunitate a fost cel mai bine evidenţiată de legătura dintre unii oameni de afaceri şi politicieni. Dacă acest fapt ne poate consola, ar trebui spus că un astfel de „duet" nu este specific doar României, ci într-o formă mai mult sau mai puţin nocivă el apare în multe dintre statele dezvoltate.

Invers, politicienii-oportunişti au descoperit şi ei oportunităţile de afaceri. Unii dintre ei au îmbinat slujirea intereselor alegătorilor cu multiplele posibilităţi de a-şi umfla conturile. Chiar gestul absolut oportunist de a se muta de la un partid la altul a avut legătură, de multe ori, cu posibilitatea speculării unor afaceri personale. Pentru oportunişti, o bună oportunitate de afaceri a fost chiar aceea de a intra în politică. Cu siguranţă, nimic nu poate fi mai nociv pentru mediul de afaceri şi cel politic, în acelaşi timp, decît momentul în care oportuniştii din ambele tabere se întîlnesc cu oportunităţile de afaceri.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 29 noiembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

O istorie a oportunismului intelectualilor

– interviu cu Stelian TĂNASE –

Există teoria că intelectualii din România n-au fost de fapt comuniști (cu rare excepții), ci mai degrabă oportuniști care au acceptat, din diverse motive, ceea ce le impunea comunismul. Din ce știți, credeți că se verifică această idee?

Eu fac parte din a doua generație după instalarea comunismului. Cred că întrebarea trebuie pusă celor din prima generație. Așa după cum văd eu în arhive și în presa anilor '40, nici n-au avut încotro. Ne-am trezit cu o ocupație străină și soluția era să pleci, să taci sau să accepți acest lucru.

...gîndindu-se că regimul va dura mult, încet-încet au acceptat să colaboreze cu puterea.

Unii intelectuali au practicat acest oportunism în sens activ. Vorbesc de Sadoveanu, Ralea, Călinescu sau N.D. Cocea. Acesta din urmă, deși avusese simpatii de stînga, cred că era mai curînd un tip fără convingeri. N-a existat de fapt o opțiune după instalarea comunismului. Unii însă au devenit colaboraționiști, asta a fost forma calificată a oportunismului lor. Au colaborat pur și simplu cu ocupantul străin, împotriva intereselor și simțămintelor poporului lor. Ei sînt etichetați și arhivele ne arată foarte clar acest lucru. Alții s-au resemnat, cum a fost cazul lui Arghezi care a stat 10 ani deoparte și apoi, gîndindu-se că regimul va dura mult, încet-încet a acceptat să colaboreze cu puterea. Un caz aparte îl constituie cei care au stat în pușcării și au fost eliberați în 1964, cînd trupele sovietice se retrăseseră, iar comunismul devenise național. Ei făcuseră pușcărie pentru convingerile lor politice, dar unii doar pentru că au citit Blaga sau pentru că au cîntat „Trăiască regele", ca să dau doar niște exemple. Înfrînți moralmente în pușcării, dar și văzînd că situația politică s-a mai schimbat, era o anumită „liberalizare", au început să colaboreze cu regimul, au scris texte rușinoase în *Glasul Patriei,* au căpătat diferite funcții importante, au acceptat să-și livreze imaginea regimului, să-l cauționeze și, cît au mai avut de trăit, au beneficiat de această situație. Și aceasta a fost o formă de oportunism calificată și la vedere. Drama intelectualului este că scrie la gazetă și semnătura lui poate fi găsită în biblioteci peste 10-20 de ani, ceea ce eu fac și-i regăsesc în presa timpului cu texte care pot fi considerate oportuniste, colaboraționiste imorale, ipocrite, rușinoase sau cum vreți dumneavoastră.

Credeți că ar fi fost mai grav sau ar fi fost mai bine dacă mai mulți intelectuali ar fi avut convingeri cu adevărat comuniste și nu doar s-ar fi prefăcut?

Dacă ar fi avut convingeri comuniste sau de stîngă nedemocratică, ar fi fost poate mai de acceptat, pentru că asta ar fi generat poate o reformă în partidul comunist, așa cum s-a întîmplat în Polonia sau în Cehoslovacia. În Cehoslovacia de pildă, în perioada interbelică, partidul comunist a fost parlamentar. Era al treilea partid ca putere și avea o mișcare intelectuală comunistă, prosovietică, antifascistă etc. Asta a dus în cele din urmă la reforma din anii '60, la Primăvara de la Praga. Reforma din partidul comunist polonez a avut loc în anii '50. Lupta aceea care a dus la reducerea lui Gomulka a produs o reformă în interiorul partidului care a generat liberalizarea societății poloneze. Noi am avut foarte puțini intelectuali comuniști (ca Foriș sau Athanase Joja) proveniți din perioada interbelică și aceștia au fost înghițiți de aparatul administrativ, de activiștii veniți de la Moscova sau de cei ieșiți din închisorile de la Doftana sau Caransebeș, nu s-au văzut în partidul comunist. Odată cu uciderea lui Pătrășcanu, și posibilitatea constituirii unei alternative reformatoare în interiorul comunismului s-a terminat. Comunismul de presă a devenit astfel doar propaganda unor persoane ipocrite care au dorit să-și constituie poziții. Deci există motive serioase pentru care oportunismul poate fi reproșat. Dar vreau să nu se uite o anumită chestiune, și anume că adesea acest oportunism s-a produs pe considerentul că regimul comunist va dura multe generații.

...din avangardiști contestatari, au devenit după 1945 niște conformiști, niște oameni care au dorit să profite de contextul ocupației sovietice pentru a face carieră.

Senzația, chiar și în deceniile mai tîrzii ale comunismului, era că sistemul e de neclintit.

Da, și mi-amintesc că lui Petru Dumitriu i s-a reproșat teoria pe care o susținea, potrivit căreia era bine să le iei banii comuniștilor, că și în Renaștere scriitorii și artiștii se vindeau unui stăpîn puternic pentru bani și făceau mari opere. Această teorie era la modă, circula prin anii '50, '60. Eu am găsit-o acum în ancheta privitoare la fuga lui în Occident și în care prietenii lui au spus la Securitate că el avea această teorie cinică: dacă ei dau banii, trebuie să scriem pentru ei. Dar pînă la urmă el a fugit, a defectat, și mulți scriitori au făcut la fel. Era un joc pe muchie de cuțit. Dar dacă ne uităm în trecut, nu știm de fapt nici un intelectual cu reale convingeri comuniste. Sînt cel mult oameni de stînga interesanți (cărora evident nu avem ce să le reproșăm pentru convingerile lor) și nicidecum comuniști.

Credeți că a existat și o strategie în partidul comunist prin care să fie eliminați sau marginalizați intelectualii comuniști din interior?

Nu, dar aceștia erau oricum incomozi. În anii '30 existau însă intelectuali și artiști comuniști sau simpatizanți ai mișcării comuniste legați de Comintern. Și vă pot da exemple: Geo Bogza, Ștefan Roll (Gheorghe Dinu cu numele de ziarist) – membru al partidului –, Victor Brauner (care a fost o perioadă agent Comintern la București sub numele de Valter). Asta o știu din arhivele Siguranței pe care le-am văzut. Și aș mai pomeni și alte nume de intelectuali comuniști, cum ar fi Miron Radu Paraschivescu, Ghiță Ionescu, Radu Popescu. Oamenii ăștia, din avangardiști contestatari, au devenit după 1945 niște conformiști, niște oameni care au dorit să profite de contextul ocupației sovietice pentru a face carieră. Dar unii erau comuniști din convingere. (Înainte, în anii '20, mulți se întîlneau la Lăptăria lui Enache, care era un fel de placă turnantă a agenților Comintern. Chiar Max Goldstein a trecut pe acolo, cel care a pus o bombă la Senat.) Ei bine, e foarte interesant de urmărit cariera acestor oameni, după 1945. Ghiță Ionescu, de exemplu, a emigrat și a devenit directorul Europei Libere și apoi profesor de științe politice la Manchester. Radu Popescu a rămas în țară și a făcut pușcărie pentru escrocherie prin 1948-1949. Geo Bogza, dintr-un critic sarcastic al Academiei Române, a devenit chiar vicepreședintele Academiei. Gheorghe Dinu a dispărut în mod obscur. Sașa Pană a dispărut și el din viața publică revenind la activitatea de medic. Oamenii ăștia erau incomozi pentru foștii ilegaliști pe care-i cunoșteau. Vă dau un exemplu: Belu Zilber povestea că Nicolae Ceaușescu, pentru care el strîngea fonduri (Ajutorul Roșu), i-a pupat mîna (lui Zilber) cînd a ieșit din închisoare. Oameni de stînga ca Athanase Joja pledaseră ca avocați pentru Gheorghiu-Dej, pentru Ana Pauker, pentru Apostol sau Drăghici. Gîndiți-vă ce incomozi au devenit aceștia pentru foștii lor clienții ajunși în fruntea statului. Și mai toți, poate cu excepția lui Maurer care s-a salvat, au avut probleme.

Oportunismul constă poate în faptul că intelectualii acceptă funcții publice sau scriu la gazetă pentru un ban în plus.

Istoria dinainte de 1989 ne arată așadar mai multe fețe ale oportunismului intelectualilor. Credeți că acest oportunism a afectat și istoria de după Revoluție?

Mi se pare că viața culturală sau literară românească s-a cartelat în tot felul de grupuri. E normal ca oamenii să se grupeze în jurul redacțiilor, editurilor, catedrelor. Asta se întîmplă peste tot în lume, dar problema este să existe un pluralism destul de vibrant, ca toate aceste grupări, curente, școli să poată coexista. La noi însă e mai complicat. Aș spune că vechile grupări de dinainte de 1989 au supraviețuit într-un fel sau altul. Au apărut și altele prin scindări care s-au produs de cele mai multe ori între prieteni. Probabil, a intrat în joc competiția pentru imagine ș.a.m.d. Pe de altă parte, aș spune și că intelectualii umaniști au fost supuși după Revoluție unor foarte grele încercări de a se readapta. Ei sînt marii perdanți de după 1989, în sensul că și-au pierdut statutul și prestigiul social pe care le aveau. Lumea vedea pînă atunci în ei o alternativă la discursul oficial.

Mulți intelectuali care imediat după 1990 au făcut apologia sistemului capitalist au devenit mai reticenți, pe măsură ce acest capitalism i-a atins direct și pe ei.

Da, au trecut mai la stînga și au devenit mai etatiști. S-au adaptat foarte greu și cred că nu e o problemă închisă. Societatea românească nefiind încă așezată, rolul intelectualilor nu e clarificat încă și cred că va mai dura o generație pînă cînd va apărea o societate mai stabilă, cu o clasă mijlocie consumatoare de cultură. Pentru că marea problemă a intelectualului de astăzi este că nimeni nu-i consumă produsele. Cînd un roman se tipărește doar într-o mie de exemplare, unul de succes, vreau să zic, te întrebi de ce să mai scrii, nu atît din vanitate, ci pentru că orice autor simte nevoia unei cutii de rezonanță, ca într-o sală în care un actor are nevoie de spectatori ca să se ridice la adevărata sa valoare. Pentru că în acele condiții e mai solicitat. În prezent, există această problemă a nereceptării culturii, iar intelectualii trebuie să facă alte lucruri pentru a-și asigura existența și își pierd din valoare. Nu e un oportunism, dar e o strategie de a supraviețui într-o societate care nu le oferă prestigiu și, în consecință, nici mijloace de trai. Oportunismul constă poate în faptul că intelectualii acceptă funcții publice sau scriu la gazetă pentru un ban în plus. E mai curînd o chestiune de adaptare. Eu de pildă, cred că pentru a-mi păstra un anumit standard intelectual trebuie să nu accept nici o funcție publică și să nu lucrez cu statul. Poate greșesc, dar mi-am impus acest lucru.

Pe de altă parte, nu credeți că pe undeva e și vina intelectualilor că n-au găsit calea pe care să ajungă să fie vînduți? Poate că n-ar fi putut ajunge la tirajele de dinainte de 1989, dar măcar la o audiență similară cu cea din alte țări democratice.

Cred că n-au găsit drum direct spre public și asta e și vina lor. Trăiesc în ghetouri, în redacții, în cîrciumi și în tot felul de subterane și nu ies la suprafață. Din această perspectivă cred că cei care fac jurnalism fac bine pentru că iau contact cu lumea reală. Dar știu mulți intelectuali care fac boemă și confundă nu știu ce pivniță sau cafenea cu lumea.

Greșeala e poate că noi am privatizat întîi cultura, în loc să privatizăm fabricile.

Odată, din cafenele ieșeau mari curente artistice.

S-ar putea să se mai întîmple și la noi asta. Mă gîndesc la experiența Teatrului de Luni al domnului Rădescu sau la alte asemenea locuri pe unde aud că se mai strînge lumea, de unde ar putea să iasă ceva. Nu putem ști de acum.

Oricum, pare că în ultimii 17 ani n-a ieșit nimic care să facă gaură în cer.

Și senzația mea e că vremurile au fost atît de interesante (abia acum încep să devină mai plictisitoare), încît era normal să fie reflectate la fel de interesant în teatru sau literatură. Cred că doar în cinema s-a mai mișcat ceva, în sensul că această zbatere a României din ultimii 20 de ani să fi avut o reprezentare. În concluzie, cred că deși – după cum spuneam – intelectualii și-au pierdut statutul după '90, e mai bine așa, decît să existe cenzură și comuniști care dau premii și decorații, să existe mari tiraje, dar totul să fie fals. E preferabilă parcă această libertate, această lipsă de statut și această zbatere individuală pentru oricine dorește să existe în planul culturii. Însă trebuie remarcat că în aceste condiții foarte mulți oameni din anii '80 au dispărut pur și simplu din planul cultural, au renunțat. Deși au fost mari promisiuni în literatură, în pictură, în critică, acum nu mai există, au dispărut complet. Societatea se mișcă în mod spontan și bine, dar drama este că nu și-a creat încă un sistem articulat de receptare, așa cum există în culturile de tradiție unde sînt mecanisme care reglează lucrurile astea și pot pune în valoare un talent. Greșeala e poate că noi am privatizat întîi cultura, în loc să privatizăm fabricile. La 20 de milioane de oameni, un tiraj normal de roman ar fi 20 de mii de exemplare. Dar constatăm că nivelul de lectură al populației este de 20 de ori mai mic. E greu de vorbit de oportunism în condițiile astea, pentru că oportunismul presupune o anumită anvergură. Nu există nici săli de cinema, așa cum bine știm. Tinerii de acum fac filme nu atît pentru lumea românească, cît pentru premiile de afară sau pentru un public străin.

Ar putea în aceste condiții să existe opere de valoare, dar care să nu fi fost băgate în seamă de publicul românesc?

Nu avem așa ceva, din cîte știu, pentru că nu s-a produs destulă cultură în ultimii ani. Nu avem o asemenea producție care să fie nereceptată. Pentru că, în general, producția e prea puțină și publicul e și mai puțin, pentru toate genurile.

a consemnat Andrei MANOLESCU

Reușita colaborării cu puterea

– interviu cu Péter ECKSTEIN-KOVÁCS –

UDMR a fost, după cum știm, doar la putere în ultimele trei legislaturi. Sistemul a fost considerat un model de succes de relație interetnică. Poate fi însă privită această situație și ca un caz de oportunism politic al unei formațiuni politice?

După părerea mea, noi n-am fost tot timpul la putere. Există o diferență apreciabilă – aș spune eu – între situația de guvernare cu CDR, cea a guvernării cu Alianța DA și cea actuală cu PNL, pe de-o parte, și situația din mandatul 2000-2004, de cealaltă parte. Asta pentru că în perioada 2000-2004, noi am asigurat PSD-ului majoritatea parlamentară pe baza unui protocol, a unei înțelegeri și atît. În situația de astăzi și în guvernarea cu CDR noi am fost membri deplini ai Guvernului, cu miniștri și cu oameni aduși cu zecile la București în diferite funcții guvernamentale și într-o asumare deplină a guvernării. A fost vorba de guverne cam de aceeași factură, de centru-dreapta, dacă vreți. În schimb, cînd PSD a fost la putere, am avut o înțelegere punctuală, neparticipînd la guvernare și neasumîndu-ne guvernarea PSD-ului.

Înțeleg diferența, dar totuși a existat acea idee de a sprijini mai mult sau mai puțin Guvernul în toate aceste perioade.

Da, și vreau să vă spun că mai toate sondajele de opinie au arătat clar că maghiarii din România au luat-o în sens pozitiv și au apreciat faptul că noi sîntem la putere sau aproape de putere. S-au simțit mai apărați și din punctul de vedere al relațiilor cu autoritățile, și din punctul de vedere al accesului la structurile de conducere ale statului. Recent, s-a publicat o cercetare serioasă în care se demonstrează că există o schimbare substanțială în aprecierea maghiarilor asupra propriului statut în România. Cu alte cuvinte, se simt mult mai legați de România decît înainte. Și cred că acest lucru (și așa apreciază și sociologii) se datorează și faptului că am fost la guvernare. Maghiarii se simt mai încrezători față de stat dacă noi sîntem la guvernare.

Acest sistem de a fi mereu la guvernare sau de a da sprijin, cum spuneți, pentru guvernare a apărut treptat prin firea lucrurilor, s-a constituit și impus pe parcurs ca fiind soluția cea mai bună sau a fost o strategie gîndită dinainte de cineva?

Cred că cel mai important moment a fost cel al CDR. Nu era o forță care să facă majoritatea și atunci a fost într-adevăr un gest politic care cred că a dat roade, și anume de a-i chema la guvernare și pe reprezentanții maghiarilor din România. În condițiile date, aceasta era o hotărîre de-a dreptul curajoasă, care a dus foarte mult și la detensionarea relațiilor interetnice, și la o percepere pozitivă a maghiarilor și a conducătorilor lor de către români – zic eu – ca urmare a unei atitudini constructive pe care reprezentanții Uniunii au avut-o la guvernare. Mai tîrziu, și PSD a fost întrucîtva nevoit să colaboreze cu noi pentru că altfel trebuia să apeleze la voturile PRM-ului, ceea ce nu a dorit, din motive de politică internațională. Și acum, după ultimele alegeri, aportul nostru a fost unul decisiv în formarea unei coaliții.

Cine v-a chemat în 1996 să guvernați alături de CDR? A fost o invitație venită din partea întregii Convenții sau a fost o persoană care poate fi considerată autoarea acestei inițiative?

Invitația a venit dinspre partidele care formau atunci CDR, dar a fost și o inițiativă a prim-ministrului Victor Ciorbea, care a avut o atitudine constant pozitivă față de maghiari.

Știu că au fost și critici, cele mai multe chiar din interiorul maghiarimii, cum că această permanentă susținere a celor aflați la putere sau chiar a guvernării directe ar fi dus la un fel de balcanizare a politicii UDMR sau că ar fi un fel de oportunism, în sensul negativ al termenului.

Critica aceasta a venit în primul rînd din partea presei și, de obicei, din partea acelei prese care în bună măsură a fost ostilă UDMR-ului. În relațiile intra-maghiare, această retorică a fost folosită doar în ultima perioadă. Practic, nimeni nu s-a opus (nici măcar eu, care sînt liberal și nu-mi place PSD-ul) încheierii acelei înțelegeri cu PSD, în legislatura trecută. Așa era momentul și cred că aceea a fost o soluție judicios aplicată. În schimb, ceea ce cred că poate duce la anumite remarce nu prea pozitive față de această situație e faptul că și cînd am colaborat cu CDR, și cînd am colaborat cu PSD, și acum, cînd colaborăm exclusiv cu liberalii, la conducerea UDMR au fost, în mare, aceleași persoane. Aici criticile cred că au un anumit fundament. Chiar dacă nu sîntem un partid ideologic pur-sînge, ideea ca aceiași oameni să adopte astăzi un discurs social-democrat și mîine unul liberal ridică anumite semne de întrebare.

Cu toate aceste critici, percepția în linii mari este totuși că, de fiecare dată cînd a schimbat tabăra cu care a colaborat la putere, UDMR n-a făcut compromisuri majore, nu s-a abătut de la anumite principii. N-a părut o trădare. Care-i secretul acestui compromis cu mînă ușoară?

Singurul reproș vine din partea radicală a maghiarilor, care spune că, obișnuindu-ne la guvernare, nu am susținut destul de dur sau destul de fervent problematica autonomiei teritoriale a secuilor. Cred că nu e o critică prea întemeiată. În Slovacia, de exemplu, atunci cînd forțele politice maghiare au fost acceptate la guvernare, au declarat oficial că nu vor ridica în această perioadă, de guvernare, problematica autonomiei teritoriale. Or, noi, UDMR, nu am renunțat niciodată la asta, nici în documente, și nici în discurs. Nu ne-am delimitat sau nu ne-am abătut de la ideea autonomiei, cu mențiunea că la un moment dat s-a pus accentul pe autonomia culturală care nu are elemente teritoriale și care a părut a avea succes politic. Motiv pentru care celălalt proiect a fost mai puțin împins în față, dacă mă pot exprima astfel. Dar nu cred că a fost o deviere de la proiectele comunității maghiare (care nu sînt exclusiv acestea două). Tot timpul am încercat să impunem drepturi, firești de altfel, în învățămînt, folosirea limbii materne în administrație și am încercat să facem astfel încît să dezvoltăm mai rapid zonele locuite de maghiari, zone care sînt într-o situație deosebit de proastă în privința infrastructurii.

Iar acum s-a renunțat la ideea de a da prioritate autonomiei culturale și se merge mai direct pe ideea de autonomie teritorială?

E o perioadă în care UDMR e la guvernare într-un guvern minoritar și avem probleme în a impune în Parlament legi mult mai tehnice și cu mai puțină încărcătură emoțională decît un asemenea proiect. Cert este însă că dacă UDMR va ieși de la guvernare sau va pierde reprezentarea parlamentară, ceea ce nu este exclus, atunci această parte mai radicală cu tematica ei ar putea deveni prioritară.

Dar dacă UDMR rămîne reprezentată în Parlament, e probabil să continue sistemul de a oferi sprijin sau chiar de a participa efectiv la guvernare și după viitoarele alegeri?

Nu este exclus, după cum nu e exclusă nici ipoteza revenirii în opoziție. Totuși, se uită că în perioada mai grea și mai problematică de după Revoluție, noi am fost principala forță de opoziție din România și ne-am asumat fără probleme acest rol. Deci, depinde de rezultatul alegerilor, de discuțiile pe care, într-o situație fericită, le vom duce în legătură cu această chestiune. Guvernarea nu e un scop în sine pentru noi, dar, în același timp, nu excludem ca în continuare, într-o altă legislatură, să participăm într-un fel sau altul la guvernare. Această variantă, în opinia noastră, nu e o formă epuizată de exprimare politică.

Experiența comunistă nu ajută

– interviu cu Bogdan VOICU –

Credeți că există anumite categorii sociale care s-au adaptat mai ușor la tot ce a fost nou? La economia de piață... și la alte schimbări?

Absolut. Există o categorie de oameni care s-a descurcat oarecum fără probleme la schimbările date. Și anume, cei care au reușit să-și convertească capitalul politic, social, educațional, pe care-l aveau înainte de 1989, în capital economic. Au avut relații mai bune, au avut informații mai bune despre cum funcționează noul sistem și au reușit să se adapteze foarte repede, utilizîndu-și în acest scop cunoștințele, educația, relațiile. Pe de altă parte, avem o mare masă de indivizi, de regulă mai slab educați, mai în vîrstă, care au găsit cu greu nișă în noul context.

Vorbeați de oameni informați, care știau ce înseamnă măcar teoretic un sistem capitalist. Dar nu cumva omul simplu se adaptează uneori, mai ales în chestiuni practice, chiar mai ușor decît un intelectual, care trăiește într-o sferă mai teoretică...

Omul informat nu e neapărat un tip teoretic, un tip intelectual. Cei care erau informați erau cei care intraseră în contact cu țările vestice și văzuseră cum funcționează lucrurile acolo. E vorba de cei care s-au întors în țară din migrație, imediat după '89, oameni care au avut ocazia imediat după sau înainte de Revoluție să meargă în afara țării să vadă cum merg lucrurile și să-și dea seama că, dom'ne, dacă cumpăr acuma terenuri în România, s-ar putea să-mi aducă un profit pe termen lung, sau dacă investesc în clipa asta într-o fabrică de produse care nu se găsesc... să zicem, o fabrică de înghețată..., s-ar putea să-mi aducă un profit oarecare. Și sînt astfel de cazuri cu indivizi care au găsit nișe, care s-au dezvoltat foarte bine și și-au folosit cunoștințele pentru a profita de noul context.

Din asta s-ar putea deduce că, pe de o parte, cei care pleacă acum în străinătate profită de ocazia asta, se adaptează la condițiile de acum și se duc într-un loc unde sînt mai bine plătiți, după care ar putea să se întoarcă și să-și valorifice din nou experiența, făcînd aici ce au văzut prin alte țări?

Este un lucru care chiar se întîmplă. Am prieteni care au plecat, s-au întors. Și s-au întors știind ce vor să facă, țintit, direct. Și-au deschis mici afaceri sau au făcut alte lucruri. Dar poți să ai oameni care pleacă și își fac doar doctoratul, de pildă, merg pe ruta academică, vin cu un capital uman dezvoltat, au suficiente cunoștințe și reușesc să le folosească pentru a avea o viață mai bună, o poziție mai bună în societate și așa mai departe. Pe de altă parte însă, sînt sceptic în privința unei întoarceri masive a românilor din străinătate. În principiu, așa cum arată experiența mai tuturor țărilor care au trecut prin astfel de lucruri, fie că ele sînt în Europa sau în altă parte..., nu mă aștept ca românii plecați să se întoarcă masiv.

Dar ar putea transmite experiența lor rudelor rămase.

Cu siguranță. E ceea ce se întîmplă. Chiar nu contează nivelul de pregătire inițial. Poate să fie măturător, o meserie care nu necesită foarte multă calificare, dar o meserie respectabilă, de altfel. Merg în Italia, că tot e la modă, văd cum se întîmplă lucrurile acolo și se mai întorc din cînd în cînd, o dată la 6 luni, la 1 an, discută cu ai lor, cu foștii vecini, cu prietenii... și încep să transmită informații, să schimbe moduri de a gîndi și de a face.

Putem să spunem că supraviețuirea din timpul comunismului a crescut adaptabilitatea unora, i-a călit?

Din păcate, lucrurile nu stau chiar așa. Noi am plecat încă de la începutul perioadei comuniste cu o societate în prag de modernizare, nemodernizată și care a rămas, din păcate, jumătate modernizată, jumătate nemodernizată, în întreaga perioadă comunistă. Or, asta s-a văzut și încă se vede puternic. Avem o forță de muncă și potențiali migranți, dar și oameni care rămîn în țară, care au în continuare probleme de a înțelege sistemul, au probleme de a se integra într-o lume mai modernă decît cea în care au fost socializați. Iar experiența comunistă nu-i ajută cu absolut nimic în privința asta.

Există „mode" care să determine anumite segmente din populație să meargă într-o direcție crezînd că așa e bine, pentru ca apoi să constate că era o cale înfundată?

N-aș spune neapărat că e vorba de modă... La începutul anilor '90 și chiar și spre sfîrșitul lor, am avut o majoritate a populației care a fost orientată explicit către a considera că statul este cel care ar trebui să le rezolve problemele. O majoritate a populației care n-a prea avut inițiativa de a face mare lucru și a așteptat să i se rezolve de undeva de sus inclusiv problemele mărunte, de locuire, să zic așa. Ceea ce ar fi, zic eu, un trend important care a frînat mult dezvoltarea noastră. Pe de altă parte, avem cîteva mode care s-au suprapus peste trend-ul general. Fenomenul Caritas, de exemplu. La începutul anilor '90, existau extrem de multe asemenea sisteme piramidale. Mi-aduc aminte că în Ploiești erau atunci cel puțin 20, le numărasem eu! Oamenii s-au dus, cu speranța că vor cîștiga ceva din ele. Cei mai mulți s-au ales cu pagube. Dar și acolo lucrurile au fost legate de abilități. Cei care au văzut oportunitatea și s-au înscris de la început în acest sistem sau care au știut pe cineva care făcea un astfel de sistem au obținut mici sau mari profituri. Dar majoritatea a pierdut atunci.

Se spune că zonele rurale ar fi mai conservatoare. Dar mă gîndesc că de multe ori, în chestiunile mărunte, țăranii găsesc soluții destul de repede.

Da, numai că acele chestiuni mărunte sînt mai degrabă tradiționale, nu sînt tipice societății către care încercăm să ne îndreptăm. Iar România în sine e o țară mai degrabă conservatoare, mai degrabă tradiționalistă, decît modernă, în multe dintre manifestările ei la nivelul valorilor sociale. Mediul rural e și mai tradițional din acest punct de vedere. Să nu uităm că nivelul de educație este și el destul de scăzut acolo, în comparație cu nivelul României, care este, de asemenea, destul de scăzut în comparație cu restul Europei. Și să nu uităm faptul că populația rurală în clipa de față este destul de îmbătrînită. Toate aceste aspecte sînt, de fapt, factori consistenți pentru conservatorism.

interviuri realizate
de Andrei MANOLESCU

Adela GRECEANU

Tablou de nuntă, borcane cu compoturi

Ştiţi ce înseamnă *a pingăli* şi *a chipui?* Aţi ghicit. Înseamnă acelaşi lucru: *a snimui*. Şi toate cele trei verbe sinonime înseamnă că un grup de masteranzi la cursul de „Comunităţi româneşti în afara graniţelor“ de la Facultatea de Litere a Universităţii de Vest din Timişoara şi-au luat aparatul de fotografiat şi au pornit-o, împreună cu profesoara lor, Otilia Hedeşan, *să chipuiască* şi *să pingălească* după caz, adică în funcţie de locul unde au ajuns: Ungaria, Transcarpatia şi Bucovina. În sate locuite de români. *A snimui* e folosit de românii din Serbia, aflăm din carnetul de prezentare a expoziţiei. O parte din munca acestor tineri mai poate fi văzută la Muzeul Ţăranului Român: fotografiile care, cum a spus directorul muzeului, Vintilă Mihăilescu, sînt doar vîrful aisbergului. În spatele lor sînt multe poveşti pe care, cum nu le cunoşti, le poţi reconstitui dintr-o frază. Fiindcă sînt şi fraze în această expoziţie. Cu cele de pe spatele fotografiilor transformate în cartoline poţi să pleci acasă. Pe altele poţi să le urmăreşti pe ecranul pe care se derulează un *slideshow*-bonus, cu detalii din călătoriile masteranzilor. „Asta am tăiat-o cînd m-am gîndit că mă despărţăsc dă bace-to Ioşcă“ – scrie pe spatele ilustratei cu o fotografie de nuntă ruptă-n două, datată aproximativ 1938 şi aparţinînd familiei Iosif şi Floare Cosma din Micherechi. Tot în Micherechi a fost fotografiată *(chipuită,* că sîntem în Ungaria) şi o bucătărie după moda anilor 1970, care a devenit afişul expoziţiei: tapet cu flori roz, tabloul de nuntă, rafturi verde-pal decorate cu dantelă (lucrată în casă, de bună seamă), iar pe rafturi – borcane cu compoturi, dulceţuri, bulion şi alte minunăţii „puse pe iarnă“, cum ar zice mama mea. Precis că nici stăpîna bucătăriei *chipuite* nu foloseşte cuvîntul „conservă“. Pe poliţa cea mai de jos se aliniază şase căni de lapte întoarse cu gura-n jos, curate, deci. Toate au toarta în stînga. Gospodărie dichisită. De un cui din perete atîrnă o poşetă neagră ce pare din alt film. Tocmai detaliul ăsta, care ţine să demonstreze că poza e făcută în zilele noastre, precum şi alinierea cănilor la distanţe egale una de cealaltă cu coada-n stînga fac fotografia foarte simpatică, o umanizează.

În pozele din Transcarpatia, Ucraina, m-au uimit casele noi, ridicate de oameni care muncesc în străinătate (cum am citit în micul catalog de prezentare): un fel de palate, semne ale unei bunăstări dorite intens. Cei care mai locuiesc în casele bătrîneşti se justifică – ni s-a spus la vernisaj – citîndu-l pe cel mai în vogă cîntăreţ român în Ucraina: „cum spune şi Fuego, nu-ţi vinde casa părintească“. „Aici odihneşte Lumei Grigore a lui Nutu“ – scrie pe un mormînt dintr-un cimitir românesc din Ucraina, *pingălit* şi el pentru expoziţie. Iar pe o masă lungă, între fotografii, puteţi admira: *optul, scara, jemlele, ouăle-n coşarcă, esurile, colacul de vîrf,* ca să înşir numai cîteva dintre numele celor 52 de pîini care compun Pomul mortului, după tradiţia din Crasna, Bucovina. Îl puteţi vedea fotografiat în expoziţie. Nu-ţi inspiră deloc tristeţe sau pioşenie colacii ăia mari şi rumeni, împletiţi în fel şi chip, după numele pe care le poartă, după semnificaţii riguroase. Ar putea, la cît de tare seamănă cu un tort al miresei, să fie Pomul nunţii. Îţi sugerează mai degrabă poftă de viaţă, belşug şi bucurie aici, pe pămînt. Vorba lui Jacques Prévert: „Tatăl nostru care eşti în ceruri / Rămîi acolo / Cît eşti tu de sfînt / Şi noi o să rămînem pe pămînt / Fiindcă pămîntul cîteodată e frumos“.

Cristina MODREANU

Nora, contemporana noastră

O casă de păpuşi – totul redus la dimensiuni copilăreşti, cu mobile micuţe, pereţi scunzi şi obiecte subdimensionate. Metafora imaginată de regizorul Lee Breuer (o legendă a teatrului american, constant preocupat de deconstrucţia clasicilor) în *Casa de păpuşi Mabou Mines* e completă, fiindcă toţi bărbaţii din piesă sînt actori-pitici, numai femeilor „permiţîndu-li-se“ dimensiunile obişnuite ale fiinţei. Pînă la momentul eliberării, Nora pare încurcată de corpul ei, de silueta suplă, alungită, de membrele frumoase pe care le „scurtează“ forţat, jucînd în genunchi anumite scene, în special pe cele cu copiii sau cu soţul. Dar asta nu e suficient: stilul de joc imită şi el tonul jocurilor copilăreşti: din toate reiese că Nora a acceptat condiţia de păpuşă, de element decorativ într-o casă perfectă, a consimţit, de dragul confortului şi al banilor, să fie distribuită într-un rol pe care îl detestă. Fiindcă zîmbetul dulce şi copilăreala permanentă, alintul generalizat din comportamentul ei – culminînd cu îndulcirea tonului vocii şi pelticeala simpatică – dispar numai în momentele cînd mîinile ei ating banii, de care e atrasă ca de un magnet.

Pe scenă e construită chiar o casă de păpuşi (scenograf Narelle Sissons, după ideea lui Breuer), care are într-un colţ un pian micuţ, replică a pianului mai mare, aşezat lîngă scenă, cu pianista făcînd parte din spectacol, cu rolul de a sparge din cînd în cînd convenţia, pentru ca monotonia să nu se instaleze. Ba Nora îi întinde un obiect sau o bomboană (din cele pe care le consumă tot timpul, aproape maniacal), ba pianista – asiatică – se ridică ofuscată la o replică despre chinezi, desemnaţi ca locuitori ai altei planete, de către dramaturgul scuzat de actori, numai să se întoarcă interpreta. (Eve Beglarian a reorchestrat muzica scrisă de E. Grieg, iar Ning Yu o cîntă.) Inteligent acest „truc“ postmodern, ce induce din cînd în cînd sentimentul distanţării şi al autoironiei creatorilor spectacolului. Fiindcă monotonia tonului egal chiar pîndeşte la orice pas, aşa cum face şi în cazul unor căsătorii de convenienţă sau în acelea din care pasiunea a dispărut de mult, iar resturile ei sînt rareori reanimate de parteneri. Spectacolul trupei americane Mabou Mines este scutit, multă vreme de la începerea lui, de acest pericol al monotoniei, fiindcă surprizele acestei alegeri regizorale – deopotrivă uimitoare şi greu de pus în practică, ridicînd dificultăţi de distribuţie, dar şi de joc în decorul miniatural pentru actorii de dimensiuni normale (ce sintagmă de identificare!) – vin una după alta. Reconstruit la mici dimensiuni, universul Norei devine deopotrivă expresia meschinăriei soţului ei, dar şi a lipsei de maturitate care o caracterizează, pînă la un moment dat, pe eroină.

Spaţiul în care au loc binecunoscutele întîmplări imaginate de Ibsen, pentru a picta cazul atît de comun al femeii-jucărie, redimensionează atît acţiunea, cît şi impactul deciziei finale a Norei. Cînd aceasta îşi începe monologul final, în care îi reproşează lui Torvald că n-a considerat-o niciodată femeie, ci a tratat-o ca pe un copil neştiutor, aşa cum făcuse şi tatăl ei înainte, Nora părăseşte la propriu casa de păpuşi continuînd să vorbească cu soţul ei. Ea urcă din culise într-una din lojile teatrului unde, treptat, îşi abandonează hainele, ca şi cum ar fi straturile de ipocrizie strînse în ani de zile trăiţi în minciună.

În paralel, casa de păpuşi dispare din scenă, iar în locul ei apare un perete întreg de loji, oglindă a sălii de teatru clasice, în care mai multe rînduri de păpuşi îi imită gesturile. Ne privim pe noi, aşa cum sîntem, întrebîndu-ne dacă nu cumva avem să ne reproşăm aceeaşi ipocrizie şi lipsă de curaj – frînele care împiedică în mod obişnuit schimbările necesare de destin. Între timp, Nora îşi termină discursul şi ne provoacă şocul final: nu numai hainele de epocă dispar cu totul, ci şi frumoasele bucle blonde ale eroinei, iar ceea ce vedem este trupul cu alură androgină şi capul complet ras al unei fiinţe ce respiră contemporaneitate. Ea spune ultimele replici cu o voce normală spre răguşită, o voce care nu mai are nimic din ezitările drăguţe ale prostelii copilăreşti (un recital complet al actriţei Maude Mitchell, care a contribuit şi la adaptarea piesei, împreună cu regizorul). Oricine ar fi şi în orice timp ar trăi ea, această nouă Nora deschide un alt capitol al vieţii ei – fără să se iluzioneze că-i va fi uşor, dar asumîndu-şi totul, cu bucuria celui care, după ce a bîjbîit printr-un tunel, iese în sfîrşit la lumină.

Dacă – aşa cum spune Gaston Bachelard în *Poetica spaţiului* – „sîntem spaţiul unde sîntem“, atunci Nora îşi părăseşte casa de păpuşi (la figurat după Ibsen, la propriu după Breuer) pentru a trăi schimbarea, revelaţia, înnoirea în „casa teatrului“, confirmîndu-i acestuia, implicit, toate funcţiile.

PUBLICITATE

Alexander BAUMGARTEN

bon de lectură

Baza paginii 105

● **Horia-Roman Patapievici, *Despre idei & blocaje*, Editura Humanitas, 2007.**

Cea mai recentă carte a domnului Horia-Roman Patapievici, *Despre idei & blocaje* (Editura Humanitas, 2007), are un set de presupoziţii atît de acceptabile şi o logică atît de limpede încît mintea nu îşi încetează construcţiile după încheierea cărţii, iar tentaţia de a încerca forţa argumentaţiei, construind modele alternative, pare de neocolit. Cartea discută absenţa unei continuităţi în filozofia românească şi nivelul minimal al constituirii spaţiului public românesc destinat schimbului de idei. Ea conţine o analiză istorică dedicată fiecăreia dintre cele două teme care explică precaritatea actuală a lor. În istoria ultimelor secole, nu am trăit nici o traumă al cărei efect să ne trezească la o dezbatere de idei autentică şi continuă. Nu avem o continuitate în filozofia românească deoarece mediul impersonal al schimbului de idei nu s-a putut ridica la un nivel suficient pentru a putea asigura transportul temelor de la o vîrstă culturală la alta (absenţa unei limbi filozofice durabile, a unor comunităţi de dialog cu reguli proprii bine respectate); la fel, nu avem un spaţiu de dialog al ideilor pentru că ştiinţa care gîndeşte sensul culturii şi stă în centrul ei, filozofia, nu a putut da procedurile proprii acestui dialog şi nu a putut imprima un ritm intelectual acestui spaţiu (confuzie cu spaţiul literar, imitaţie anacronică a modelelor occidentale). Aceste două concepte, legate într-un cerc în care fie reforma spaţiului public poate da continuitate filozofiei, fie continuitatea unei filozofii poate genera un spaţiu public al ideilor, întemeiază un gînd care arată caracterul fundamental al meditaţiei desfăşurate: numai prezenţa unui spaţiu public bine ordonat (împreună cu meditaţia filozofică, oricare ar fi relaţia de cauzalitate dintre ele) poate conduce la acceptarea unei *realităţi* comune membrilor acestui spaţiu, iar în lipsa ei rămînem o colecţie de păreri particulare fără nici o relevanţă *reală*.

Pentru a gîndi această stare de fapt, dl Patapievici înfăţişează două modele de înţelegere a distribuţiei culturii generale şi speciale şi o soluţie. Încerc să le enunţ şi să le gîndesc pe fiecare dintre ele. Astfel, autorul asumă faptul că orice cultură, pentru a funcţiona bine, are nevoie de un bun echilibru între conceptul culturii generale şi al culturilor speciale. Aceasta s-ar putea realiza în două feluri: mai întîi, prin distribuirea lor ierarhică şi asigurarea unui principiu bidirecţional de circulaţie a ideilor, asemenea universului neoplatonician (modelul scării). Aici discursul filozofiei se află în vîrful ierarhiei şi bunul dialog cu celelalte niveluri îi asigură continuitatea istorică. Apoi, prin raportarea filozofiei, a culturii generale şi a ştiinţelor speciale unele la altele asemenea căpăţînii, butucului şi spiţelor (modelul roţii). Ştiinţele speciale se întemeiază pe întrebările filozofiei (al căror specific, memorabil şi major surprins, este acela de a lăsa permanent un *rest* după răspunsurile lor din care să se alimenteze eternitatea gîndirii speculative), iar filozofia se regăseşte în mediul unei culturi generale bine orientate. Înţeleg, din lectura cărţii, că cele două modele ar fi alternative. Soluţia posibilă, a „culturii bine rînduite", ar viza echilibrul celor trei termeni, iar patologiile posibile ţin de defectul oricăruia dintre ei (sau, am adăuga, de ce nu?, urmînd un model cunoscut, ele ar fi şase, date de excesul şi insuficienţa fiecăruia dintre ei). O asemenea soluţie se aşază în această carte pe solul pregătit în *Omul recent:* prudenţa în faţa modernităţii corespunde aici cu dorinţa de a asimila culturile speciale care dau centrul gîndirii occidentale simultan cu conservarea brumei de ideal al culturii generale pe care îl păstrăm dintr-o mai veche tradiţie.

Gîndind în aceşti termeni, aş încerca să deschid posibilitatea a trei comentarii.

1. Modelul „scării" şi cel al „roţii" nu sînt în mod necesar exclusive, ci ele pot fi gîndite împreună, astfel încît roţile din vîrful scării să asigure comunicarea filozofiei „de specialitate" cu ştiinţele particulare „de vîrf", iar nivelurile inferioare, progresiv, să dea comunicarea spaţiului public cu diferitele direcţii ale preocupărilor intelectuale mai puţin specializate. Combinarea modelelor ar putea fi interesantă pentru că permite acum ceva nou: diversele „roţi" pot stabili raporturi de continuitate independent unele de altele, astfel încît în istoria filozofiei româneşti să întîlnim comunităţi tematice care nu depind deloc de spaţiul public cărora le corespund, dar care totuşi funcţionează, deoarece filozofia şi cultura generală îşi împart distinct linia care uneşte centrele cercurilor, fără spaima că s-ar putea vreodată confunda şi fără ca „ideile speciale să rămînă idei generale" (p. 51). Continuitatea de tradiţie poate fi *a priori,* regională şi la fel de valoroasă ca una distribuită pe întreg ansamblul roţilor şi scării.

2. Oare, în actuala configuraţie intelectuală, este în continuare relevantă ideea unei continuităţi a cărei unitate să o dea limba şi cultura naţională? Aceasta întrucît putem gîndi condiţiile de posibilitate ale unei continuităţi în istoria filozofiei pe roţile de la diferite niveluri independent, ca mai sus, astfel încît criteriul lingvistic şi etnic să fie funcţional doar la unele niveluri şi irelevant la altele. Aşa, chiar dacă nu există o continuitate tematică de la Cantemir la Noica, unitatea unei gîndiri a unor regiuni mai mult sau mai puţin întinse de spaţiu public poate fi măsurată şi după faptul că, de exemplu, participăm la o discuţie cosmopolită legată de critica relativismului, la fel de majoră ca şi dorita continuitate de mai sus, dar nelegată de nici unul dintre criteriile enunţate.

3. Raţionamentul cărţii are un punct de echilibru în afirmaţia de la baza paginii 105: nu avem o istorie a filozofiei româneşti pentru că nu avem un spaţiu public al societăţii româneşti asumat autentic dialogal. Într-un sens, afirmaţia este incontestabilă: dacă am avea un spaţiu public, el ar fi ocazia unei tradiţii speculative autentice. În alt sens, discuţia este mai degrabă deschisă: spaţiul public nu este neapărat singura ocazie. Chiar şi în vacarmul necivilizat al unui spaţiu public diform, o discuţie insistentă asupra cauzelor absenţei unei tradiţii (e cazul nostru) sau o reformă a locului filozofiei în universitate (ar trebui să fie cazul nostru), sau prezenţa completă şi în limba română, în bune ediţii, a marilor texte ale tradiţiei filozofice care *dau de gîndit* şi *produc spaţiu public* (aşa s-a născut, de pildă, scolastica medievală) pot conduce la apariţia continuităţii dorite. Astfel, din transferul de responsabilitate de la filozofie la spaţiul public, problema revine acum la ruperea cercului celor două concepte printr-o iniţiativă externă cercului. Iar apariţia însăşi a cărţii domnului Patapievici dovedeşte această iniţiativă, iar ei i se adaugă, modest, infinita bucurie de a o comenta.

Cosana NICOLAE

campus graffiti

O seară cu Orhan Pamuk

Orhan Pamuk este un bărbat înalt şi subţire, cu ochelari, păr grizonat şi o engleză cu accent marcat, dar polizată de faptul că petrece jumătate din an predînd la Columbia în New York. În seara în care l-am văzut, cel mai mare amfiteatru al Universităţii Stanford a fost neîncăpător, iar scriitorul a citit un text pe care l-a „sabotat" de multe ori prin energia sa orală ebulitivă. Astfel, s-a întrerupt de mai multe ori, fie pentru a ne spune poveşti *à la* Borges despre autorul care visează cititorii care îşi imaginează, la rîndul lor, autorul care îi visează, fie pentru a-şi ironiza postura de oriental în lumea occidentală, ce conferă oricărei replici, pe care o rosteşte, o încărcătură morală şi ideologică deosebită.

După ce a debutat în tradiţia realistă cu romanul *Cevdet Bey şi fiii săi* (1982), Pamuk şi-a schimbat stilul şi perspectiva narativă, dar a păstrat aceleaşi teme care îl preocupă şi în prezent – identitatea, modernitatea sau diferenţele între viziunea islamică şi cea europeană, în materie de artă şi cultură. În acelaşi timp – am remarcat la întîlnirea cu el –Pamuk are şi în discurs, şi în scriitură o tristeţe greu de definit, apropiată de starea românească de dor, pe care limba turcă o numeşte *hüzün*. Este însă o nostalgie metafizică, fără motiv sau obiect concret, derivată dintr-o căutare a sensului ascuns al ideilor şi obiectelor din jurul nostru, ce nu-şi găseşte răspuns. În *Cartea neagră* (1990), personajul principal – un agnostic inspirat de gîndirea sufistă ca şi Pamuk însuşi – citeşte Coranul pentru se scufunda în universul înconjurător ca într-un ocean de semnificaţii, însă nu ajunge la nici o concluzie viabilă, în afară de aceea a misterului lumii. Dorind ca semnele, literele, textele şi feţele să existe în sine şi să nu fie semnalmentele suspecte ale unor lucruri ce se ascund în spatele lor, el se simte brusc fără identitate, realizează că naraţiunea existenţei lui nu are nici o valoare cosmică, iar în lipsa acestui fapt, viaţa însăşi nu are un obiect de contemplaţie şi prosternare. Ecourile acestei tristeţi, ale proiectului personal ce nu-şi găseşte validare, reverberează în alte volume ale lui Pamuk prin sentimente congenere, cum ar fi înstrăinarea, iubirea nefericită sau dorul de casă. În fond, potrivit vorbelor unui personaj din *Zăpadă* (2002), în fiecare locuitor modern al Turciei coexistă două suflete, cel religios şi cel ateu, într-o lume căreia îi pasă doar de fericire şi de iubire erotică, sentimente superficiale şi induse de clişeele din mass-media.

Pe de altă parte – a afirmat laureatul Premiului Nobel pentru literatură pe anul 2006 –, scriitorul şopteşte la urechea cititorului secretele lumii, lucrurile care nu ni se dezvăluie în mod obişnuit în familie, la şcoală, în comunitatea din care facem parte, nu în funcţie de alegerile noastre, ci prin obîrşie. Un astfel de secret este sentimentul ruşinii, stare pe care Pamuk o aşază la baza complexelor identitare ale naţiunii sale, o Turcie apăsată atît de propriul trecut imperial, cît şi de conflictul etern între tradiţie şi modernitate. De altfel, una din întrebările care i se pun cel mai des de cînd a luat Premiul Nobel este despre cum priveşte şi cum reflectă în literatura sa binomul Est-Vest. Răspunsul lui este că, la nivel academic, discuţia poate găsi un teren productiv în materie de distincţii între margine şi centru în lumea culturală şi politică din era postcolonială, dar, odată ce discuţia se mută pe terenul jurnalistic sau pe cel minat al realităţii, problemele se pun cu totul altfel, în modalităţi pe care el le vede pernicioase de la un capăt la altul, cel puţin pentru Turcia.

Dacă sensul construcţiei orientaliste era acela de a oferi non-orientalilor şi, implicit, necredincioşilor, adică „ghiaurilor", o identitate, Pamuk doreşte de multe ori să submineze această perspectivă. În secolul al XIX-lea, povestea orientală reflecta lupta pentru putere a unui erou occidental care îşi întîlnea dublul identitar în Apusul colonizat. Altfel spus, Orientul era pentru occidentali nu o sursă de cunoaştere, ci de autocunoaştere, o modalitate prin care aceştia îşi reconstruiau invariabil „adevărata" personalitate printr-o „baie" de exotism. Calitatea lui Pamuk este aceea de a transfera secvenţialitatea evenimentelor concrete în parabole speculative post-metafizice. În literatura sa, prin recurenţa povestirilor sufiste, a prinţeselor bizantine şi otomane, prin aluziile la *O mie şi una de nopţi* şi fragmentele ezoterice din filosofia islamică, Pamuk parodiază acest rol tradiţional al Orientului. Eroii săi, văzuţi de obicei autobiografic şi aparţinînd clasei mijlocii nereligioase din Istanbul, se pierd treptat în meandrele hurufismului, sufismului şi ale mesianismului şi nu îşi mai regăsesc identitatea. Dincolo de orice, chiar şi în Turcia modernizată de Atatürk, Pamuk sugerează imposibilitatea evadării din istoria naţională prin negarea sau anularea identităţii şi a conflictelor actuale în favoarea unor atitudini occidentale.

Cadrele academice ale discuţiei la care am asistat au făcut ca întrebările, pe care în mod sigur i le-ar fi pus jurnaliştii despre poziţia sa legată de politica trecută şi prezentă a Turciei, să nu-şi găsească locul. Însă ceva din atitudinea generică a lui Orhan Pamuk mă face să cred că răspunsurile lui ar fi fost în mod sigur incendiare.

„Cît scriu pe lună? 4-5 articole la *Dilema,* o recenzie la *Dilemateca,* două-trei opinii la *Banii noştri,* 1 articol la *Opinia studenţească,* cam opt articole la *EuroLider...*" Asta nota Dan Goanţă în jurnalul său marţi, 19 septembrie 2006; marţea era ziua cînd trimitea la *Dilema* articolele pentru rubrica sa, „Medalia de abur". Foştii săi colegi de la *Banii noştri* i-au publicat de curînd, într-un volum, frumos tipărit, notaţiile din anii 2005-2006.

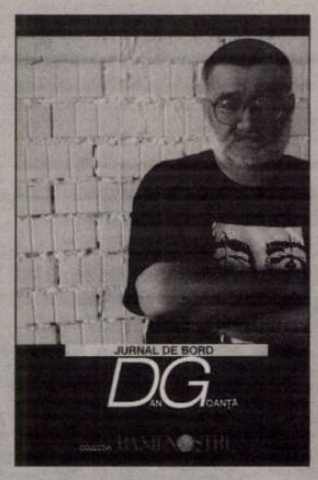

Dan Goanţă, *Jurnal de bord,* Casa de editură Media On, Colecţia „Banii noştri", 2007

Marius CHIVU

feedbook

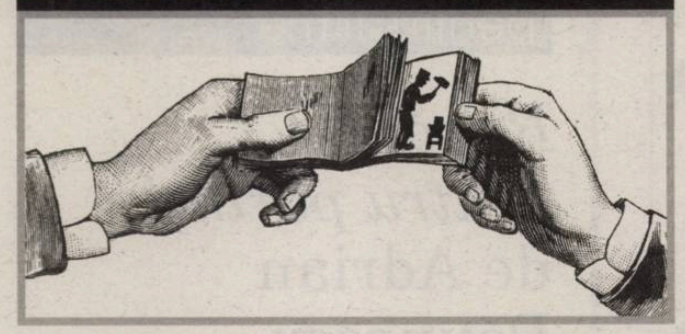

Natural 100%

● **Sorin Stoica, *Aberaţii de bun-simţ*, povestiri. Prefaţă de Antonio Patraş, Editura Polirom, 2007.**

Literatura română tînără s-a născut odată cu foetusul de pe coperta (de o rară urîţenie) cărţii de debut a lui Sorin Stoica din 2000, *Povestiri cu înjurături*. O plachetă pe care autorul, atunci în vîrstă de 21 de ani, a publicat-o la Paralela 45 pe banii unor SRL-uri din provincie. Sorin Preda scria pe coperta a IV-a: „Cred că, prin acest volum, ceva începe să se întîmple în proza română". Cîtă dreptate avea! Doi ani mai tîrziu, romanul *Dincolo de frontiere* a fost primul mare succes al literaturii tinere (neegalat nici pînă azi: peste 50 de cronici literare), o sintagmă ce avea să intre în conştiinţa publică abia peste cîţiva ani, odată cu celebra colecţie „Ego.Proză" a Polirom-ului. Sorin Stoica a terminat Facultatea de Jurnalism din Bucureşti, la a cărei Catedră de Antropologie Culturală a şi predat cîţiva ani, apoi a fost asistent cercetător la Muzeul Ţăranului Român. În acest timp a mai publicat un roman *(O limbă comună)*, a colaborat la două volume colective *(Povestiri mici şi mijlocii* şi *Cartea cu Euri)* şi a coordonat două cărţi de istorie orală. La scurtă vreme după dispariţia lui, în 2005, a apărut un *Jurnal*, de fapt un epistolar scris în ultimul an de viaţă, iar acum, acest volum de povestiri adunate de prin reviste închide, postum, opera lui Sorin Stoica, ca şi în cazul lui Anton Holban, suficient de consistentă, din fericire, pentru a-i asigura posteritatea literară.

Ca şi celelalte cărţi ale lui, şi prezentul volum este un *one man writing show*, dar rareori despre sine. Aflat la antipodul scriitorului egocentric, autist, dramatizînd mizerabilist propriile angoase, Sorin Stoica era prea puţin preocupat de sine, avea o smerenie auctorială care se vede cel mai bine în *Jurnal*, unde aproape că îşi ignoră fatala boală dintr-un soi de decenţă şi de menajare a celorlalţi. În prefaţă, Antonio Patraş surprinde foarte bine miza etico-estetică a scrisului lui Sorin Stoica în „Jurnalul unei călugăriţe căreia nu i s-a întîmplat nimic." Căci, dacă acel „io" este o formă de asumare auctorială – dincolo de familiar şi mucalit – umilă, naratorul este un intermediar anonim între lume şi cititori, un colportor de fapt divers căruia îi caută sensurile punîndu-l în forma narativă potrivită şi restituindu-l, fără mărci personale, într-o „limbă comună".

Dotat cu fin simţ de observaţie – Sorin Stoica vedea şi auzea enorm, dar niciodată monstruos –, „povestirile" lui sînt, de fapt, nişte (auto)ficţiuni de antropologie minimalistă care recuperează cotidianul, banalitatea şi faptul divers, amestecînd o mulţime de ingrediente, de la memorialistică şi istorii orale la chestiuni de mentalitate, teorii sociologice şi chiar reflecţii morale, în diverse formule textuale: liste, dialoguri, pilule, eseuri, microbiografii. Aparent, textele acestui volum ar sta cu greu între copertele aceleiaşi cărţi: „Vocabular alternativ" este o listă de cuvinte stîlcite; „Polata", o analiză antropologică a acestui „muzeu al vechii case mereu amînat"; „Un lan de grîu" este o anecdotă porcoasă; „Bice", un similipoem etnologic; „Alexandru Monciu-Sudinschi", o „pseudo-biografie clişeizată", „Poveste cu pepeni", o rescriere, şi tot aşa. Dar, fie că scrie roman, publicistică sau jurnal, Sorin Stoica nu face decît să povestească, firesc şi intens, cu voluptate, ritm şi umor, cu stîngăcii asumate, pune lucruri în relaţie, comentează, meditează, descrie, îşi aminteşte sau doar surprinde obiecte, oameni, situaţii, gesturi, replici, detalii. „Informatorii" acestui cronicar al străzii, al blocului şi al mijloacelor de transport în comun fac parte, alături de memorabilul Nae Stabiliment, din toate categoriile sociale: de la aurolacii Gării de Nord şi pensionarii indiscreţi şi limbuţi de cartier pînă la intelectualii mărunţi de provincie. Sorin Stoica scrie direct de la sursă (de aici şi deficitul artistic resimţit uneori, dar şi surplusul de naturaleţe şi autenticitate); orice şi oricine merită atenţie şi totul merită povestit, pentru că în viaţă totul contează, are semnificaţie şi nimic nu trebuie dispreţuit. Sorin Stoica nu face uz de ironii gratuite şi nu persiflează niciodată naivităţile, confuziile sau gafele umilelor sale personaje („Cîţi dintre dvs. aţi cunoscut personal un aurolac, pentru a-l putea dispreţui? Nu poţi dispreţui sau urî decît ceea ce cunoşti"). Instantaneele narative, istoriile orale, inserturile memorialistice şi puseurile teoretice, toate sînt, aşadar, forme scripturale prin care realitatea este constrînsă să-şi dezvăluie mecanica interioară, faţetele, sensurile. Aşa cum o gălăgioasă „descindere" a unor aurolaci într-un autobuz descrie, în mic, felul în care se constituie şi interacţionează comunităţile („în autobuz, aurolacii devin o naţionalitate conlocuitoare care se automarginalizează"), iar o simplă privire asupra unei polate ca „spaţiu de trecere" îi inspiră o meditaţie asupra rostului prafului la ţară care are „un fel de funcţie artistică".

Sorin Stoica a fost dintotdeauna un scriitor extraordinar: matur (povestirile de debut sînt perfecte; scrisul lui n-a „evoluat"), inteligent, original şi cu un stil inconfundabil. Un povestaş de nimicuri de o simplitate şi o naturaleţe uluitoare, stăpînind perfect tehnicile oralităţii, plin de umor şi meditativ, genul de scriitor care priveşte şi descifrează lumea, faţă de care se raportează, cu îngăduinţă, curiozitate şi, mai ales, cu multă dragoste. Cei care l-au cunoscut ştiu că era un băiat simplu şi bun, prietenos, amuzant şi spiritual, gata oricînd să povestească ce i s-a mai întîmplat sau ce a mai auzit. Aşa este şi literatura lui. Naturală, firească şi despre orice. Nu cunosc alt tînăr scriitor care să aibă această modestie auctorială şi o mai mare credinţă în povestire, acel tip de povestire necosmetizată care dă viaţa mai departe în cel mai realist mod cu putinţă. La doar douăzeci şi ceva de ani, Sorin Stoica era, în felul lui, un înţelept. Poate singurul din generaţia lui.

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti

Arhiva naţională de filme CINEMATECA ROMÂNĂ

prezintă

ŞCOALA DE MĂIESTRIE REGIZORALĂ A LUI ANDRZEJ WAJDA

cele mai bune filme documentare şi artistice, realizate în cei 5 ani de activitate

Master School of Film Directing

2-6 decembrie 2007

duminică, 2 decembrie, de la **ora 18.00**
3-6 decembrie, de la **ora 19.00**

Cinema Union

str. Ion Câmpineanu nr. 21
Bucureşti

Filmele vor fi prezentate în deschidere de criticul de film **Mihai Fulger**.

Proiecţii cu subtitrare în limba engleză.

www.culturapoloneza.ro

cinemagia DILEMA VECHE Radio România Cultural 24-FUN

Dilema veche vă recomandă

● Luni, schizaţi rău între cifrele alegerilor, grupele Mondialului de fotbal din 2010 (cu bocete, specialitatea casei, pentru marele ghinion de a fi „căzut" prost) şi numerele de la Loto (nici un cîştigător!), am aflat că, la Tîrg, cele două volume din noua serie Hemingway editată de Polirom au fost printre cele mai rîvnite cărţi. Cu o lună înainte de Crăciun, mi-am luat dreptul să fredonez uşor: „O, ce veste minunată!". (Radu Cosaşu)

● Poate cel mai bun album de jazz al anului: *Back East* (Nonesuch Records) al saxofonistului newyorkez Joshua Redman, demn urmaş al legendarului Ornette Coleman. Un splendid album conceptual, blues şi free cu influenţe orientale, conţine un dialog între soprano-saxofoane pe „Mantra #5" şi un „Zarafah" care trebuie să-l fi umplut de invidie pe Garbarek, plus cu un frisonant număr de contrabas al lui Reuben Rogers pe „Wagon Wheels". Îl găsiţi la Librăria Cărtureşti. (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Transportaţi

● ***Lumea Nouă* / *Nuovomondo* (Italia, 2007), de Emanuele Crialese.**

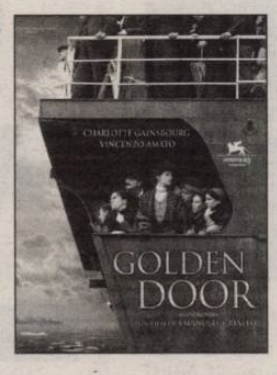

Nici un spectator care vede *Naşul – Partea a II-a* nu mai poate uita secvenţele care descriu sosirea copilului Vito Corleone în America: intrarea maiestuoasă a vaporului în rada New York-ului (şi în cadru), pînă cînd masa lui neagră aproape că acoperă Statuia Libertăţii; înmărmurirea solemnă a imigranţilor şi apoi deferlarea lor pe pămînt american; din nou Statuia, de data asta reflectată în fereastra zăbrelită a odăii în care a fost carantinat Vito, bolnav de variolă; momentul în care Vito, neavînd alte lucruri aduse de-acasă cu care să umple o cameră străină, o umple cu un cîntec sicilian. Imaginile lui Coppola au acea putere de generalizare lirică pe care o avea cinematograful mut şi pe care filmul sonor rareori a mai regăsit-o; în timp ce le privim, simţim că asistăm nu doar la începuturile unui gangster, ci la începuturile unei ţări, ale unui secol şi ale unei arte. Imaginile filmului italian *Lumea Nouă* – care prezintă călătoria unor emigranţi de la 1913 – au acelaşi gen de putere. Şi puterea lor e cu atît mai remarcabilă cu cît nu derivă din mărime, din slava şi fala tipice superproducţiei. Filmul lui Emanuele Crialese e o epopee minimalistă, dacă vă puteţi imagina aşa ceva; nici măcar *nu ne arată* Statuia Libertăţii. Atunci cînd emigranţii pornesc la drum, nu vedem vaporul în plan general, avîntîndu-se triumfător în larg. Postul nostru de observaţie e undeva la nivelul punţii superioare sau poate chiar mai sus şi de acolo ne uităm fascinaţi, şi din ce în ce mai neliniştiţi, la fîşia întunecată de apă care creşte ca o pată între cheiul italian şi flancul vaporului care se desprinde de el. Tot aşa, atunci cînd vaporul se huţupeşte să reziste unei furtuni, nu-l vedem din afară; rămînem înăuntru, unde pasagerii se ciocnesc de toţi pereţii şi unii de alţii, de parcă ar fi bătuţi cu telul de un bucătar uriaş.

Printre ei se află şi familia Mancuso, compusă din Salvatore (Vincenzo Amato), bătrîna lui mamă, Fortunata (Aurora Quattrocchi), şi cei doi fii ai lui, Pietro (Filippo Pucillo) şi Angelo (Francesco Casisa), dintre care primul e mut. Pornind spre Lumea Nouă, ei lasă în urmă o lume nu doar veche, ci vechi-testamentară: stînci, scaieţi şi tranzacţii cotidiene cu supranaturalul. În primele minute de film (care au o atmosferă de elementaritate demnă de fraţii Taviani) i-am văzut consultînd nişte fotografii din America: pomi în care creşteau bănuţi, o ceapă atît de mare încît trebuia cărată cu roaba. I-am văzut căţărîndu-se pe stînci pînă la un altar şi aşteptînd acolo un semn, şi apoi pornind la drum într-o căruţă bălăngănitoare, sub un cer ca înainte de potop. În timp ce se fotografiau pentru Lumea Nouă, cu capetele vîrîte printr-un paravan, în prelungirea unor corpuri pictate şi mai bine îmbrăcate decît ale lor, o femeie elegantă venise şi se postase ca din întîmplare într-un colţ de cadru. În tot filmul nu există ceva mai frumos decît intrarea acelei femei (Charlotte Gainsbourg) în poza şi în viaţa lui Salvatore. O cheamă Lucy, e englezoaică (sau poate nu) şi, pentru a fi acceptată în America, are nevoie de un soţ. Un individ dubios îi propune o lipeală, dar Lucy preferă să stea pe lîngă văduvul Salvatore care, la rîndul lui, nu-şi mai poate lua ochii de pe misterioasa femeie – prima doamnă care s-a apropiat vreodată de el. În acest timp, fiul lui, Angelo, se furişează noaptea pînă la culcuşul ei ca s-o miroasă în timp ce doarme. Pînă la finalul călătoriei, Lucy îi propune lui Salvatore s-o ia el de soţie, iar Salvatore acceptă năucit, dar regizorul-scenarist nu dezvoltă relaţia lor şi nici conflictul implicit dintre tată şi fiu. Adevărul este că, deşi Crialese (cu ajutorul operatoarei sale Agnès Godard) ne oferă multe clipe de transport, el ne cam privează de tradiţionalele satisfacţii narative şi dramatice ale epopeii – satisfacţia de a vedea un personaj crescînd, o sămînţă de conflict împlinindu-şi promisiunea. Poate că lucrurile astea i se par prea tradiţionale şi, într-adevăr, poate că relativa lor convenţionalitate ar fi tăiat din puterea expresivă a imaginilor. Dar lipsa lor se simte. Filmul are destul suflu vizionar, dar nu destul suflu dramatic pentru a fi o mare epopee; în comparaţie cu *America, America* de Elia Kazan sau cu *Emigranţii* de Jan Troell, pare cumva nedus pînă la capăt. În ultima parte, italienii ajunşi pe Insula Ellis sînt îndelung examinaţi, sortaţi şi triaţi. E un proces urît, pe alocuri inuman (căsătoriile în masă), cu elemente protonaziste în logica sa (convingerea examinatorilor că lipsa de inteligenţă se moşteneşte genetic) şi, în pofida declaraţiilor lui Crialese că n-a vrut să facă un film politic, primirea de care au parte emigranţii săi pare să anunţe atît un viitor apropiat în care, într-o altă parte a lumii, alţi „străini" vor fi concentraţi în lagăre, cît şi un viitor mai îndepărtat în care porţile lumilor noi (de pe ambele maluri ale Atlanticului) se vor închide tot mai mult de la o zi la alta.

trecerea prin reviste

Altfel despre politică

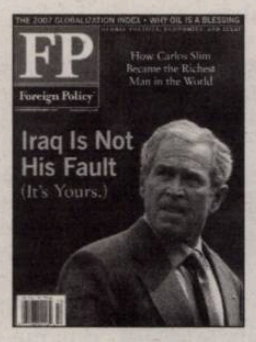

O revistă de politică externă, de politică globală, economie şi idei, care nu-şi propune să explice ce complicate sînt toate acestea, ci dimpotrivă: ele sînt la îndemîna tuturor, e necesar doar efortul de a citi despre ele, cînd sînt formulate limpede. *Foreign Policy* a fost fondată în 1970 de Samuel Huntington şi Warren Demina Manshel, iar acum apare o dată la două luni, publicată de Carnegie Endowement for International Peace; are 11 ediţii străine şi a primit prestigioase premii, acordate pentru profunzimea analizelor şi prudenţa pronosticurilor. Şi, cu toate acestea, nu e o revistă pe care cititorul obişnuit o lasă din mînă, speriat de litera mică, multitudinea notelor de subsol şi caracterul savant al titlurilor.

Numărul pe noiembrie/decembrie 2007 are pe copertă una dintre pozele acelea în care preşedintele Bush pare deosebit de pornit împotriva duşmanilor, iar titlul este: „Irakul nu e vina lui". Articolul demonstrează că Bush n-a făcut altceva decît să exprime pulsiunile interne ale americanilor; ei aşteaptă din ce în ce mai mult de la guvern şi sînt dispuşi să ofere din ce în ce mai puţin. Nu un grup de neoconservatori bigoţi se află la originile a ceea ce s-ar putea numi o înfrîngere, ci lipsa de dorinţă a americanilor de a lua măsurile necesare victoriei în acest război: impozitele au scăzut, s-a evitat recrutarea obligatorie, iar în ceea ce priveşte restrîngerea libertăţilor, aşa cum a fost legiferată în deciziile ulterioare atacului de la 11 septembrie, nu e comparabilă cu măsurile luate în crizele anterioare: „În secret, au fost lansate noi programe de supraveghere, dar au fost elaborate în aşa fel încît urmele lor să nu poată fi uşor detectate. Guvernul s-a adaptat la realităţile politice încercînd să asigure securitatea internă în aşa fel încît să nu erodeze vizibil viaţa cotidiană". Formulată astfel, concluzia are de ce să-i supere nu doar pe obişnuiţii marşurilor pentru pace, ci şi pe politicienii de pe colina Capitoliului.

Revista mai conţine cîteva dosare care-şi propun să disloce locurile comune, cum ar fi cel dedicat petrolului: nu-i adevărat că-i îmbogăţeşte pe plutocraţi, otrăvind mediul înconjurător şi provocînd războaie. Dependenţa de petrol se poate încheia în curînd, demonstrează Vijah V. Vaitheeswarm. Alt loc comun: binefacerile methamfetaminei, considerat un drog de înlocuire, întrebuinţat în vindecarea dependenţei de drogurile tari. S-ar putea ca în curînd să devină cel mai răspîndit drog din lume.

Cel mai „gustos" articol este însă cel dedicat milionarilor din lumea săracă, mult „mai milionari" decît cei din lumea bogată. Carlos Slim Helú, considerat de revista *Forbes* cel mai bogat om din lume, este un mexican cu o avere de 59 de miliarde de dolari, sporind în fiecare an cu un miliard de dolari. Ca şi alte nume de pe celebra listă (Suleiman Kerimov, Rusia, Mukesh şi Anil Ambani, India, Naguib Sawiris, Egipt), a beneficiat de pe urma privatizărilor. Slim are de toate: şi fabrici de ţigări, şi companii aviatice, şi fabrici de cablu electric şi de ţigle. Este în fruntea celei mai mari companii telefonice din Mexic, Telmex, iar venitul lui reprezintă 6,6% din produsul intern brut al ţării sale, în timp ce cel al lui Bill Gates este de 0,4%. Cifrele din tabelele comparative devin probleme în ţările unde asemenea averi influenţează competiţia, o sufocă şi o falsifică. Desigur, nu-i ameninţă nici o revoluţie, dar „nu se ştie cît timp societăţile vor tolera extinderea prăpastiei dintre cei bogaţi şi cei săraci. Nemulţumirea publică faţă de concentrarea bogăţiei poate duce la sporirea protecţionismului comercial, la bariere în faţa investiţiilor străine, controlul statului asupra industriilor-cheie sau cine ştie ce alte lucruri dramatice".

Începînd cu 11 decembrie, *Foreign Policy (FP)* va avea şi o ediţie românească, editată de Adevărul Holding. (**M. B.**)

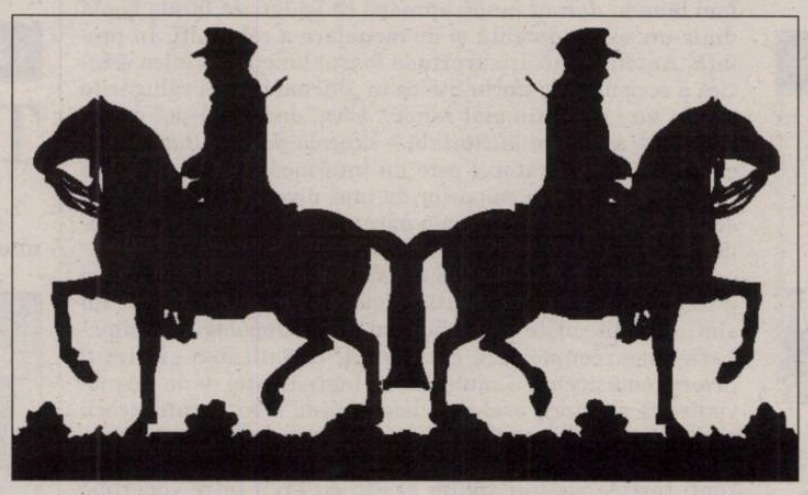

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

As Time Goes by

Demult, demult, de cum începea „Luna Cadourilor", îi cvasicădeam în genunchi, implorînd-o:

Nu, iubita mea, nu, minunea mea,
nu, lac albastru al iluziilor mele,
nu, înger prea accesibil pentru a nu te socoti şi diavol,
nu, diavol imposibil, nu, nenorocire tandră şi de nedezlegat,
nu, te rog, nu insista,
nu te bizui pe incapacitatea mea de a te refuza,
te rog nu spune „te rog",
te rog, mitralieră unică a lumii mele preapaşnice (poate că nu ai aflat de moartea unui inventator american de carabine, să-ţi dezvolt această idee? nebunia de a fi inventator de carabine, nebunie pe care nimeni nu o consideră nebunie, în timp ce amorul nostru care ţine de un secol e socotit chiar de tine o nebunie!)
nu, las această informaţie între paranteze,
tu eşti informaţia fundamentală a vieţii mele pe care nu o pot încredinţa nimănui, veste incredibilă a spaimei mele, distrugătoare totală a tuturor parantezelor din existenţa mea,
nu, te rog, ia altceva,
alege-ţi altceva,
nu mă îndemna să-ţi cumpăr aceste bijuterii,
hai să-ţi cumpăr pantofi,
hai să-ţi cumpăr *Sala nervilor* sau *Clarul de inimă* sau *Cartea prinţului* sau *Diagnosticul diferenţial,*
sau un balansoar de pe strada Sfîntul Ion Nou,
sau covrigi sau noua carte de telefon,
sau un troleibuz personal sau o cutie cu săpunuri de baie, ştiu că îţi place să stai în baie ore întregi,
sau *Petersburgul* lui Belîi, bat Bucureştii pentru un Belîi,
sau o scară interioară cu care să urci în interiorul meu,
te rog, îţi cumpăr un calambur, un banc cu iepuraşi, ţi-l povestesc rar ca să-l înţelegi, ţi-l explic de două ori, lipsita mea de humor, ispita mea la haz,
sau, dacă vrei, îţi încălzesc picioarele o dimineaţă întreagă, îţi mai cumpăr o pereche de cizme, accept să ajungi la a 14-a pereche de cizmuliţe,
te duc la dentist, îţi cumpăr o bormaşină care nu provoacă dureri,
îţi cumpăr toate arhipelagurile din lume,
îţi dau toată colecţia mea de ştiri demente,
îţi dăruiesc lista tuturor telefoanelor mele feminine din urmă cu un deceniu – la care ştiu că rîvneşti ca orice beligerant care vrea lista de prizonieri capturaţi de celălalt beligerant –
îţi dau ce vrei,
numai nu insista să-ţi cumpăr pandantivul acela (inventat de americanca aia nevropată), cu detector al poluării atmosferei şi mască respiratorie, încă o dată, ce-ţi trebuie?, nu-l pune la gîtu-ţi de lebădă ridat de iradierile mele,
renunţă la brăţara dotată cu electrozi în directă legătură cu pulsul (scornită tot de psihopata aia...)
nebunie, nebunie, nebunie, aşa nu vom putea trăi,
căci ce facem dacă brăţara ţi se luminează în timpul unui sărut?,
ce facem dacă ne speriem cînd nu trebuie să ne speriem?,
gîndeşte-te, gîndeşte-te, circumvoluţiune blestemată a sufletului meu,
gîndeşte-te, retorică secretă a ipohondriilor mele,
gîndeşte-te şi renunţă, bijuteriile acelea sînt oribile,
hai să-ţi cumpăr un *coupe-papier,* ştii tu la cîte poate folosi un *coupe-papier?*

Ieri, plimbîndu-mă pe bulevard, am văzut-o deodată intrînd la noul VIP Bebe, cu un băieţel de mînă; de cum au păşit în magazin, el a alergat la standul cu motociclete, ea abia ţinîndu-se după el; l-a prins, l-a luat în braţe şi l-a aşezat în şaua uneia dintre ele, dar imediat el a vrut alta, şi alta, şi alta, ea veselă şi febrilă acceptîndu-i toanele, ajutîndu-l să încalece şi să stea frumos la ghidon; o vînzătoare rîdea, lîngă ei, cu mîna la gură; îi contemplam de afară, prin vitrină, biruind melodrama generoasă printr-un calcul precis şi rece: era, mai mult ca sigur, în stadiul de străbunică. Am tratat scena cum se cere, *avec une certaine philosophie;* m-am trezit îngînînd cîntecul lui Sam din *Casablanca*.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Rugă pentru părinţi de Adrian Păunescu

Se termină: murim toţi, bă, nici unul nu scapă de moarte: „Enigmatici şi cuminţi, / Terminîndu-şi rostul lor, / Lîngă noi se sting şi mor, / Dragii noştri, dragi părinţi".

Dificultate: nici una. E textul-brînză. Pricepi tot şi plîngi un pic.

Durata lecturii: juma de minut.

Remixuri: „Repetabila povară / Cine are părinţi, pe pămînt nu în gînd / Mai aude şi-n somn ochii lumii plîngînd / Că am fost, că n-am fost, ori că sîntem cuminţi, / Astăzi îmbătrînind ne e dor de părinţi. / Ce părinţi? Nişte oameni ce nu mai au loc / De atîţia copii şi de-atît nenoroc / Nişte cruci, încă vii, respirînd tot mai greu, / Sînt părinţii aceştia ce oftează mereu".

Utilitate: să vedeţi cum se scrie profesional un cîntec. E bun pentru alde Moga şi Andra şi tipa aia încurcată cu Columbeanu, zi, bă, rusoaică, şi ailaltă, încurcată cu IonionionŢiriac jr., pentru alţi lansatori de talente de cinci minute şi un clip.

Ciudăţenii: te poţi legăna toată viaţa că eşti un mare înţelept atingînd ugerele acestui tip de poezie lăcrămoasă, dar te vei legăna cît vrei tu, chiar poţi muri şi vei vedea că e o pînză de păianjen, cad cu tine şi poezia, şi gîndirea, te prăbuşeşti ca boul, deşi poezia te face porumbel.

Personaje: noi ăştia care trăim.

Povestea: unii se nasc şi aceiaşi mor. Iar Dumnezeu nu dă nici un ordin să ne veşnicească. Ne ia dracului pe toţi, ales-bules sarailii!

Mişto: muzica pe care e pusă poezia, de pus seara în surdină, după ce-ţi moare copilul. Efectul? Sinuciderea ta.

Eu sînt eu de Adrian Păunescu

Se termină: „Pun pistolu-n ceafă la aviator, / Nu crîcni, urmează ruta ta de zbor, / Ruta dumitale este ruta mea, / Dar eu sînt eu însumi, nu altcineva. / Vreau după acestea pe acest pămînt / Să mă luaţi cu toţii drept ceea ce sînt, / Acum observ cît e de greu, / Să vă arăt că eu sînt eu".

Dificultate: un pic, e de priceput că din cauza lumii rele, iubirea nu mai e ceva normal pe pămînt. Te perverteşti sub toate chipurile.

Durata lecturii: juma de minut.

Remixuri: distrugerea turnurilor gemene.

Utilitate: nu te simţi cumva în plus pe lume, nu ţi se pare, după ce ai golit 450 de grame de Chivas, că eşti un nimic? Dacă da, apasă tasta 1, dacă nu, apasă tasta 2. Pentru cît eşti de prost, apasă tasta 0.

Ciudăţenii: „Încordarea-n lume a crescut cumplit, / Eu mă simt suspectul care a iubit, / Şi cu cît iubirea mi-o arăt firesc, / Cu atît toţi ceilalţi straniu mă privesc.

Personaje: poetul şi aeroportul, lumea şi pistolul cu apă.

Povestea: „Bat cu pumnu-n masă şi cu biciu-n cal, / Nu mai sînt patetic şi sentimental, / Fug rîzînd din gară la aeroport, / Un pistol cu apă într-o mînă port".

Mişto: „Am cocoaşă-n spate şi am mîini prea mari, / Ştergători de lacrimi am la ochelari, / Cum în lumea asta totul e cum nu-i, / Mă transform în altul fără voia lui".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Probleme globale ale omenirii

Ziarul Uniunii Studenţilor de la London School of Economics se numeşte *The Beaver*. Este distribuit gratuit în campus şi e un amestec ciudat de mărunţişuri care nasc pasiuni şi dezbateri globale. A avut grupaje tematice despre genocid, despre relevanţa marxismului astăzi, despre economia rusească. Pagina de opinii are doi colaboratori permanenţi, puşi faţă în faţă. Un stîngist cu nume slav care se crede pe la '68 şi îndeamnă mereu la revoluţii anticapitaliste. Săptămîna trecută zicea în titlu: „Lupta studenţilor francezi este şi lupta noastră". E destul de plicticos după ce îl citeşti de cîteva ori, pentru că ştii mereu ce spune, după ce citeşti titlul. Altfel, e haios că cineva care studiază la LSE îndeamnă la revoluţie împotriva încercării de reformare a universităţilor publice franceze. Reformare care ar putea lua drept model tocmai LSE. Cea mai prestigioasă şcoală de ştiinţe sociale din Europa (dacă auziţi altceva dinspre altă universitate, să nu credeţi) este formal o instituţie de stat, dar care funcţionează pe baze private, fără nici un amestec dinspre autorităţi şi percepînd nişte taxe de şcolarizare enorme, comparativ cu Europa continentală.

Dar să revin la pagina de opinii. De partea dreaptă a baricadei scrie o domnişoară de mare bun simţ care probabil va face carieră la *The Economist* sau la altă publicaţie conservatoare. Deocamdată, nu are strălucirea colegului de pagină. Nici o mirare, revoluţia e mereu mai sexy decît capitalismul. Asta pînă se întîmplă.

În restul ziarului scriu studenţi despre conferinţe, cărţi, spectacole, idei. Moda e să-i aperi pe săracii lumii în faţa multinaţionalelor, să ataci Israelul şi America, să spui că *establishment*-ul este decrepit şi să sugerezi că preşedintele Cehiei e un ţărănoi din Est care s-a trezit să ia peste picior ecologismul cînd a conferenţiat la LSE.

În fiecare săptămînă, *The Beaver* începe cu acel gen de material care se numeşte *cover story* în engleză şi care ar trebui să cutremure conştiinţele. Odată a fost întoarsă pe toate feţele schimbarea programului la bibliotecă (conducerea a încercat pentru cîteva luni programul non-stop, dar ulterior a renunţat. Oricum, biblioteca se laudă că are cea mai mare colecţie în domeniul ştiinţelor sociale din lume). Chiar în prima săptămînă de cursuri am nimerit în plin scandal: Uniunea Studenţilor trimisese celor nou-veniţi un pachet informativ. În pachet era şi o scrisoare care anunţa asocierea cu o universitate palestiniană, care suferea „abuzurile forţelor de ocupaţie" israeliene. Societatea Israeliană de la LSE a protestat, scrisoarea a fost retrasă la cererea conducerii universităţii, spre regretul conducerii Uniunii, care în mod limpede consideră că e *cool* să fii anti-Israel.

În fine, ajung şi la problema majoră de săptămîna trecută. Uniunea Studenţilor a permis organizatorilor concursului „Miss LSE" să îi pună *logo*-ul pe afişe. De fapt, în lipsă de timp, doar trezorierul şi-a dat acordul. Comitetul Etic a condamnat această asociere, pentru că un asemenea concurs încalcă drepturile egale pentru femei şi le tratează ca pe obiecte. Mare scandal mare. Organizatorii concursului au spus că Uniunea nu are decît să înlocuiască afişele pe cheltuiala ei. Secretarul (sau secretara?) ales (aleasă) a(l) Uniunii însărcinat (sau însărcinată?) cu problemele femeilor protestează vehement şi se declară scîrbită de afişul care arată o siluetă slabă în fustă scurtă. Disputa continuă pe încă o pagină şi la partea de editoriale. Un student anonim citat în material susţine concursul şi spune că i se pare corect, doar „oricine se poate înscrie, chiar şi dacă este bărbat, indiferent cît de urît". Ceea ce înseamnă chiar principiul egalităţii de şanse, nu?

Londra, 27 noiembrie

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

NICULESCU
www.niculescu.ro
colecţia cartea de recitire

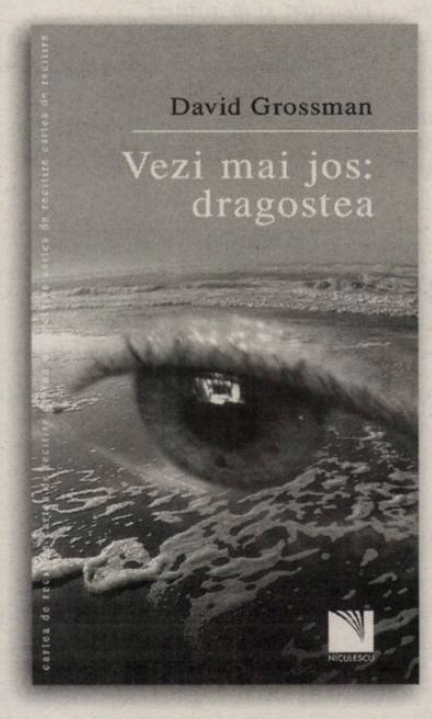

David Grossman

VEZI MAI JOS: DRAGOSTEA

„Un scriitor care s-a impus ca una dintre cele mai originale voci de pretutindeni."

New York Times Book Review

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
rfi romania
Bucureşti 93.5fm
Iaşi 97.9fm
Craiova 94fm
Cluj 91.7fm
toată diversitatea lumii

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
A apărut
Lettre Internationale
numărul 63 / toamna 2007

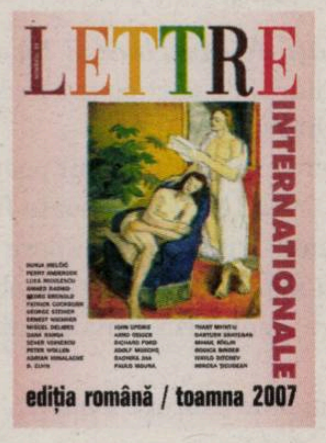

24 FUN DILEMA VECHE CULTURAL

Iaromira POPOVICI

bazar

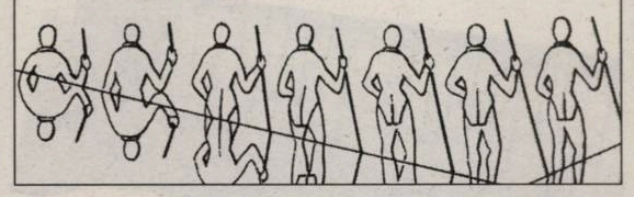

Oameni şi noroaie

Am mers, recent, la Tîrgul de Carte „Gaudeamus". Nu voi comenta standurile editurilor şi nici multele apariţii interesante prezente. Voi pomeni, pentru că nu pot să fac abstracţie de el, drumul pînă acolo: de la intrarea principală la Romexpo, unde m-a lăsat taxiul, pînă la cea propriu-zisă, la tîrg, era cale lungă şi prea puţin bătătorită. Am mai spus – şi a devenit deja un loc comun – faptul că mersul prin Bucureşti e ca o cursă cu obstacole dintr-un joc pe computer excesiv înzestrat. Pe o latură, pătrunderea spre tîrg se desfăşura conform acestui principiu: exista o potecă îngustă, de noroi, care trecea peste o moviliţă; un şir indian de oameni dintr-un sens trecea, în timp ce rîndul la fel de subţire din sensul opus îi aştepta, cuminte, precum maşinile la stop. După care treceau şi aceştia. Timpul de aşteptare era de vreo 2 minute, iar asemănarea dintre oameni şi maşini (pe care am mai constatat-o şi cu alte ocazii, de pildă pe Magheru, la orele de vîrf) – din ce în ce mai izbitoare. În final ieşeai/intrai victorios şi înnoroiat.

Într-unul din drumurile mele în Centrul istoric, spre diverse birouri de arhitecţi ce urma să schimbe soarta oraşului, paşii mei au trecut, inevitabil, tot prin... noroi. De astă dată a fost unul alpinist şi agresiv: trebuia să fii agil ca să escaladezi anumite zone; dar şi ca să te fereşti de pietrele pe care le aruncau copiii ce se jucau veseli printre descoperirile arheologice. Desigur, pietrele nu ne erau destinate nouă, puţinilor temerari pe asemenea meleaguri (pe lîngă mine, mai erau vreo doi străini însoţiţi de partenerii lor români, cu toţii eleganţi), ci reprezentau un inocent joc regional; dar puteam cu uşurinţă deveni victime colaterale.

Noroiul pare să fi fost şi una dintre caracteristicile secundare, dar esenţiale ale călătoriei noastre prin ţară. Unul dintre gesturile fireşti ale drumului prin cele două sate şi prin oraşele învecinate a fost ştersul pe picioare – cu varianta extinsă a spălatului cizmelor. În primul sat, a trebuit să facem o adevărată baie de noroi pentru a obţine o factură fiscală: ba chiar să urcăm un deal şi să trecem pe lîngă un „cîine agresiv". În cel de-al doilea, noroiul ne-a marcat mai curînd a doua zi, cînd am vizitat de altfel spectaculoasele Chei ale Turzii, şi apoi nu mai puţin interesantul oraş Turda. După drumul prin munţi, am petrecut mult timp la toaleta Primăriei cu o cîrpă în mînă: noroiul îşi croise drum pînă la haină, pe ale cărei poale lungi pusese stăpînire.

Şoferul celei de-a doua primării părea să ştie care-i treaba cu noroiul: nu degeaba avea la el mereu o cîrpă gata pregătită. El este unul dintre oamenii pe care i-am remarcat printre noroaie: eficient, în felul său, profesionist, deşi de multe ori prea vorbăreţ, domnul cu bască avea o calitate care mi l-a făcut simpatic (în ciuda manierelor nu tocmai elegante): nu ştia să fie subordonat, iar cînd încerca, o făcea cu bruscheţe, aproape dizgraţios. Evident, a doua persoană remarcabilă este primarul, în cazul de faţă al celei de-a doua comune: acesta mi s-a părut mult diferit de cei „standard" cunoscuţi în alte comune muntene sau moldovene: mai nuanţat, o combinaţie – se pare, eficientă – între autoritate şi vorbă bună; şi mai puţin caracteristic doar mediului rural. Tot fermecător l-am găsit şi pe primarul primei comune vizitate: deşi mai autoritar, totuşi plăcut şi competent la nivel urban. De unde se poate trage simpla, dar binevenita concluzie că „omul sfinţeşte locul". În sensul că satele care au reuşit să mişte ceva sînt cele ce au beneficiat de un „conducător de proiect" pregătit, luminat şi implicat. Formula ce se aplică în cazul unei afaceri de succes (cu toţii vedem, de pildă, că un restaurant „merge" dacă patronii sînt prezenţi...) se pare că e valabilă şi atunci cînd vorbim de un sat: printre noroaie mai scot capul destui oameni care au ceva de spus...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Dreptatea lui Şaguna

E tot mai greu să urmăreşti viaţa bisericească într-o societate isterică. România credincioasă doarme, exilată în ea însăşi. În timp ce arena publică e intoxicată cu scandaluri criminalistico-rasiale de rezonanţă continentală, ziarele continuă să fie manevrate după capriciile tactice ale patronilor-politicieni, care oscilează spasmodic între supravieţuirea pe bani şi dosarul penal. La 18 ani de la Revoluţie, rezervele noastre de nocivitate autodistructivă se dovedesc intacte. Ba chiar se sporesc singure, de parcă ar funcţiona cu energie reciclabilă. În asemenea condiţii maligne, de care lumea normală scapă fie prin resemnare scîrbită, fie printr-un viguros exod către ţările aşezate, mişcările din interiorul BOR nu mai fac rating, aşa că trec aproape neobservate. Şi e păcat, pentru că impactul Ortodoxiei asupra colectivităţii româneşti se va menţine multă vreme, în pofida secularizărilor „de nişă".

Afectat de dosare şi rumori hidoase, dar întărit prin alegerea altui Patriarh, Sinodul lucrează, bunăoară, la un nou Statut al BOR. Propunerea se cere salutată, întrucît actualul Statut – redactat în 1948 şi amendat după '89 – e complet paralel cu evoluţia istorică a României de după prăbuşirea dictaturii comuniste. Dacă dogma e imuabilă, dacă ritul şi cărţile liturgice admit cel mult periodice „diortosiri", dacă Scriptura poate fi doar revizuită (cînd nu se angajează o nouă traducere), nu acelaşi regim are Statutul BOR, simplu manual de administraţie internă. Acolo figurează structura diocezană, instituţiile de veghe canonică sau jurisdicţia tribunalelor bisericeşti. Nu poate lipsi, din text, modul de alegere a ierarhilor şi iată că tocmai aici se pregăteşte Sinodul să opereze nişte schimbări suspecte. Ca probă a democraţiei ecleziale, proiectul Statutului a fost deocamdată circulat la nivelul protopopiatelor, al centrelor eparhiale, fără ca Sinoadele mitropolitane sau Comisia centrală, special instituită, să fie trecute cu vederea. Proiectul e departe de a fi suscitat consensul, ceea ce ar trebui să ducă, logic, la prelungirea fazei pregătitoare. Din nefericire, multe dintre propunerile avansate nu puteau fi validate, cel puţin în eparhiile conduse de ierarhi cu simţul realităţilor contemporane.

Printre asemenea inovaţii chestionabile se numără mai cu seamă ideea că, pe viitor, clerul de mir şi laicatul ar trebui să nu mai participe la procesul de alegere a episcopilor. Pe scurt, autorii noului Statut sînt pregătiţi să arunce peste bord toată moştenirea lui Andrei Şaguna – ilustrul mitropolit care a introdus, la mijlocul secolului al XIX-lea, principiul coresponsabilităţii dintre păstori şi păstoriţi în destinul văzut al Bisericii luptătoare *(Ecclesia militans)*. Baron al imperiului şi arhipăstor al românilor ardeleni lipsiţi încă de drepturi civile, Şaguna gîndise principiul coresponsabilităţii ca pe un instrument de consolidare a unităţii naţionale. Acest principiu trebuie menţinut mai mult ca oricînd astăzi, cînd societatea românească e minată de anomie, dezbinare, ură de sine, frustrare, decepţie şi confuzie.

E adevărat că istoria Bisericii a produs variante locale uneori contradictorii. În creştinătatea patristică, laicii egipteni lipseau din colegiul electoral, însă la Roma sau în vestul Africii, poporul era chemat să-şi valideze, prin aclamaţie, viitorii păstori. Anumite canoane (precum 30 Apostolic sau 4 de la Sinodul I Ecumenic) prevedeau alegerea episcopilor de către ceilalţi episcopi – fără a interzice explicit participarea clerului mirean şi a laicilor: se urmărea astfel doar evitarea imixtiunilor politice. În mileniul III, o BOR inclusă, odată cu România, în UE nu mai poate recurge la precauţii de acest tip. Preşedintele ţării a renunţat să contrasemneze gramatele de numire a ierarhilor. Iar laicii luminaţi, parte vie a conştiinţei ecleziale, trebuie să-şi spună pe mai departe cuvîntul în Colegiul Electoral Bisericesc.

Iosif ZOICA-TEIUŞ

Patimile culturii

– sau despre frumosul care se liniştește în taina minții –

Cultura este făcută de aleşi; noi, ceilalţi, o putem descoperi, aprecia, ne putem bucura de ea, o putem iubi ori urî, uneori sîntem nevoiţi să o suportăm doar; în nici un caz însă nu ne este la îndemînă a o ignora (chiar dacă – ca să-l parafrazăm pe Octavian Paler – ultima vanitate a mediocrităţii este să recunoască că există lucruri care o depăşesc). Aşadar, cultura este (poate fi) natura noastră profundă, lucidă şi uimită, iar o viaţă lipsită de cultură, orice coeficient de comoditate dezvoltă, oricît de trepăduş se afişează, tot duce la o „desfăşurare şi un deznodămînt" şi oricît confort – se zice – aduce, nu este decît o jalnică şi „tristă minciună voioasă". Cultura (generală) este, în accepţiunea lui Tudor Vianu, o instrucţie mai mult sau mai puţin completă în legătură cu aspiraţiile noastre către valorile intelectuale şi care *nu poate* (n.n.) să nu ţină deloc seama de celelalte ţinte ale vieţii omeneşti, cum ar fi adîncimea morală sau cea estetică şi religioasă a omului. Altfel, cum am putea spune că „sintagmele" cele mai frumoase ale propriei culturi – atît cît ea există – se aliniază în mintea noastră, o îmbogăţesc şi îi aduc pacea, cum s-a întîmplat *illo tempore* cu Giacomo Leopardi, care, iată, atît de devreme, la optsprezece ani, *s-a convertit, trecînd de la erudiţie la frumos?! Per a contrario*, sîntem copleşiţi, striviţi şi fascinaţi de libertatea *a* şi *anti* culturală şi ne place, iată: *„să ne exhibăm copios într-o oralitate locvace şi agresivă"*, în atitudini laşe, în producţii aşa-zis ştiinţifice, grosiere, intelectuale, caricaturale. Şi aşa am ajuns bezmetici şi nefericiţi, tocmai pentru că am făcut şi facem jocul acelora care vor să ne *ex-culturalizeze* şi să proclame *desiderio non grata* (?!) nevoia noastră de frumos şi idealizare.

Omul de cultură (cît şi cel iubitor de cultură) trăieşte, este pasionat, *pătimeşte în proximitatea întrebărilor* pe care le provoacă, fără a renunţa la acea *stare de vigilenţă* menită să-i asigure clarul de gînd şi compania frumoaselor risipe. Mai mult, îşi îngăduie să privească materia trecătoare cu măsura veşniciei datorită privilegiului de a fi acceptat de *paserea măiastră,* despre care se spune că, odată „strecurată în lume", îi scoate la lumină pe toţi cei rătăciţi în hăţişuri, pentru ca, apoi, să tot cînte şi să se tot înalţe, niciodată pămîntescul nemaiatingîndu-l. Tocmai pentru că *„predispoziţia ciclotimică"* îi caracterizează pe toţi marii iubitori, creatori şi trăitori de frumos, din nevoia destinală de a se dărui şi mărturisi cu acele fragmente de gîndire inedite şi incitante, eminamente estetice şi morale; iar pasiunea (patima) lor pentru dilemele fundamentale este cu atît mai mirabilă, aşa încît: *„orice om de cultură (iubitor de cultură) este o unicitate şi o singurătate; şi orice singurătate are cîteva picături de frumos şi bun aşezate în chivotul propriei pătimiri"*.

Darul cultural – împărtăşirea culturii – este (poate fi) un demers menit să înfrunte, să „albească" conştiinţa morală de imagine (masca) şi să dea rost bun dinamicii vieţii; sau un act de gratitudine şi deferenţă, rezultatul unei colaborări de tipul maestru-discipol (duhovnic-ucenic), nevoia transcenderii convenţiei în epifanie; asta chiar dacă din cauza fiţoşilor şi lichelelor, adesea cultura bate în retragere şi se restrînge în gesturi simple şi în inimile celor capabili să îndure jarul metaniei. În fapt, cultura este însăşi viaţa în derulare, ea pecetluieşte indivizi şi neamuri şi îi „conectează" la ceea ce este *„altfel"*. Pentru că veacul de om, în raport cu veacurile, se (pe)trece tare aproape *„de graţia maternă a misterelor"*. Tocmai de aceea, pe calea culturii nimic nu este întîmplător şi, începînd de la *„poarta"* ei, totul are semnificaţie (iar cultura încrustată în taina minţii are rol apotropaic, ea tezaurizînd şi învăluind în eminenţă însuşi sufletul şi destinul individului, al neamului). Aşadar, cultura ne introduce (trebuie să ne introducă) şi „în perimetrul memoriei"; în cultură noi descoperim şi trăim aievea miracolul vieţii, *miracol* şi *„proba de foc"* în care *„ne naştem elevaţiei şi ne-uitării"*...

***Pr. Iosif Zoica-Teiuş** este consilier cultural la Arhiepiscopia Ortodoxă din Alba Iulia.*

Burse „New Europe College" pentru anul universitar 2008-2009

„New Europe College" anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2008-2009 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

Condiţii de participare

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani;
3. o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi transdisciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

Condiţii ale bursei

Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni).

Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 de euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.560 de euro pentru stagiul de cercetare.

Modalităţi de înscriere şi termene privind concursul

Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la imihai@nec.ro

De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul „New Europe College" în zilele de luni – vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie).

Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 15 ianuarie 2008 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: imihai@nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

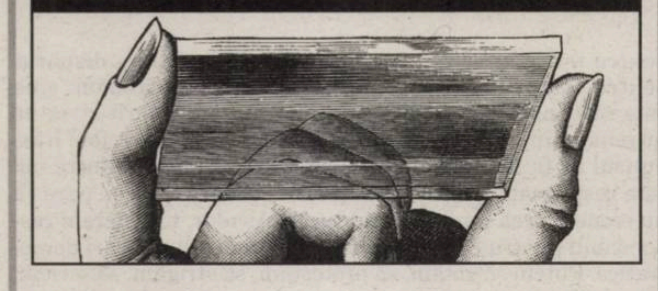

22 de luni şi 1451 de ore

Ce se întîmplă cînd stai în faţa televizorului 22 de luni şi 1451 de ore? În mod normal, o iei razna. Dacă însă te cheamă Chloé Delaume, scrii o carte.

Scriitoarea Chloé Delaume s-a supus acestui experiment: a vrut să vadă ce se întîmplă dacă stai mai mult timp în faţa televizorului şi eşti deschis la mesajele sale. Experimentul a durat 22 de luni, timp în care Chloé Delaume s-a uitat zilnic la TV între 12 şi 16 ore. În total, 1451 de ore. În urma acestui experiment a rezultat – după cum spuneam – o carte *(Locuiesc în televizor),* un fel de autoficţiune a unui telespectator excesiv, iar volumul a fost tradus şi în română şi a apărut zilele acestea la Editura Art.

Romanul porneşte sub auspiciile declaraţiilor fostului director general al canalului TF 1, Patrick Le Lay, declaraţii care, la vremea cînd au fost făcute publice, au stîrnit un imens scandal: „din perspectiva business, să fim realişti: la bază, meseria canalului TF1 este de a ajuta Coca-Cola, de exemplu, să-şi vîndă produsul. (...) Pentru ca un mesaj publicitar să fie perceput, creierul telespectatorului trebuie să fie disponibil. Scopul emisiunilor noastre este să-l facă disponibil, cu alte cuvinte să-l distreze, să-l relaxeze, să-l pregătească în pauza dintre două mesaje. Noi vindem companiei Coca-Cola timpul creierului uman disponibil". Lîngă aceste declaraţii, Chloé Delaume pune definiţiile de dicţionar ale verbelor „divertir" şi „distraire": *„Petit Robert* spune: *Divertir:* 1. A deturna, a îndepărta. A sustrage în folosul său. 2. A abate gîndurile cuiva de la ceea ce-l preocupă. A abate de la o preocupare dominantă, esenţială sau considerată ca atare. 3. A distrage amuzînd. *Petit Robert* adaugă: *Distraire:* I. 1. A separa de un ansamblu. 2. A deturna pe cineva de la un proiect, de la o hotărîre. II. 1. A deturna pe cineva de la obiectul de care este interesat, de la ceea ce îl preocupă. 2. A face pe cineva să-şi petreacă timpul în mod plăcut". Prin urmare, scriitoarea îşi propune – după cum mărturiseşte în cartea sa – să se expună şi să se supună televizorului, pentru a vedea „cînd şi cum creierul meu devine, în final, disponibil".

Chloé Delaume consideră televizorul un fel de tumoare, iar rolul ei în acest experiment este cel al „ganglionilor-santinele", „primii ganglioni specifici care drenează tumoarea".

Cartea ne prezintă aluviunile drenate de ganglionul-santinelă, ne vorbeşte despre agresiunile la care e supus, ne face fişa clinică a modificărilor fiziologice suferite de acesta în urma interacţiunii cu substanţele nocive furnizate de televizor. Astfel, multe dintre însemnări sînt observaţii asupra stării subiectului supus acestei situaţii-limită. („Sîmbătă. Migrenă. Fiind expusă între douăsprezece şi şaisprezece ore pe zi, o tot aşteptam de la începutul săptămînii, dar nu bănuiam că va fi atît de violentă.") Migrena este doar începutul. Urmează probleme drastice ale vederii, halucinaţii sau pulsiuni sadice.

Din cînd în cînd, răzbat în carte mostre ale fluxului de mesaje mediatice şi publicitare la care e supus subiectul: „«Feminismul le îndeamnă pe femei să-şi părăsească soţii, să-şi ucidă copiii, să practice vrăjitoria, să distrugă capitalismul şi să devină lesbiene.» Pat Robertson, pastor televanghelist, fondatorul grupului «Christian Coalition», discurs ţinut la Congresul Partidului Republican, 1992. «În fiecare lună, o europeană din cinci este trădată de absorbante. E nevoie de o schimbare! Votaţi Nana.» Campania publicitară a grupului SCA Hygiene Products pentru produsele Nana, 2006". Alteori, mesajele acestea sînt digerate şi putem vedea influenţa lor asupra subiectului: „cred în bunătatea lui Dumnezeu şi în excelenţa produsului Cola" – declară la un moment dat autoarea. De cele mai multe ori însă, influenţa televizorului este direct distructivă şi alienantă, iar acest lucru e probat de numeroasele zone de discurs delirant din roman.

Pe scurt, dincolo de valoarea ei literară, cartea despre experienţa „ganglionului-santinelă" ne poate fi foarte utilă nouă, telespectatorilor de rînd. Măcar pentru a şti la ce ne expunem.

Nicoleta FOTIADE

Influenţăm poporul cu televizorul?

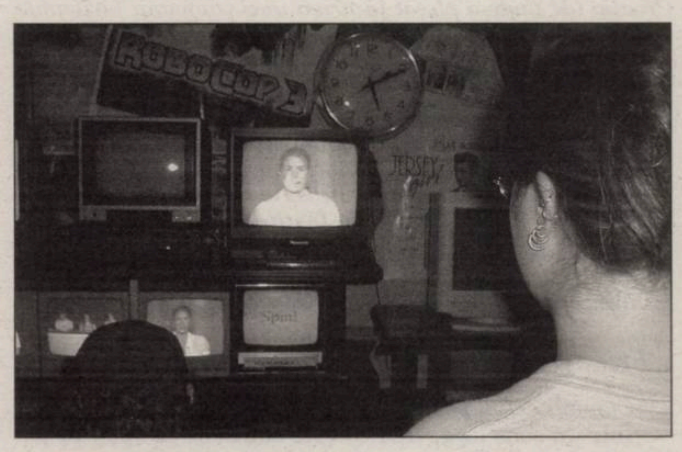

Dacă obişnuiţi să citiţi rubricile de media din cotidienele noastre, puteţi observa tendinţa de a scrie despre consumul de media din perspectiva interesului public, a preferinţelor acestuia sau a statutului mass-mediei în viaţa cotidiană a oamenilor. Totuşi, mesajele transmise prin intermediul acestui tip de materiale abordează o latură anume a fenomenului care, de cele mai multe ori, tinde să fie exarcerbată în direcţii alarmante. Mă refer îndeosebi la articolele ce tratează influenţa televiziunii şi efectele asupra consumatorului de mesaje media.

Din capul locului trebuie precizat că de-a lungul timpului au fost elaborate diverse teorii privind influenţa televiziunii asupra oamenilor. Acestea au evoluat de la teorii ce susţin că televiziunea are efecte directe asupra publicului care este pasiv, un burete absorbant incapabil să evalueze mesaje (teoria „acului hipodermic"), pînă la modele ce au în vedere multitudinea proceselor prin care adulţii şi copiii deopotrivă interpretează şi definesc ceea ce văd la televizor; consumatori activi de mesaje media, capabili să înţeleagă şi să decodifice mesaje în funcţie de nivelul de educaţie, de cunoştinţele acumulate, de contextul social şi cultural în care trăiesc, capabili să creeze – competenţă dezvoltată şi datorită apariţiei Internetului.

Influenţa nefastă şi, ca urmare, efectele negative ale mass-media asupra indivizilor şi mai ales asupra copiilor constituie şi în presa noastră centrul discursului dedicat temei influenţei mass-mediei. Acest fapt nu este caracteristic numai presei româneşti. În general, presa citează mai degrabă cercetările care aduc în prim-plan efecte, rezultate care şochează. Acest tip de studii porneşte de la ideea că influenţa înseamnă de cele mai multe ori un „efect persuasiv exercitat într-un mod neraţional, împotriva intereselor telespectatorului şi probabil împotriva publicului ca întreg". În general, concluziile semnalează efecte uniforme, catastrofale asupra publicului consumator. Prin reglementări grăbite, cenzura devine primul instrument la îndemînă pentru a opri astfel de fenomene. Televiziunea şi, în particular, „violenţa la televizor" au constituit punctul zero al acestui gen de cercetări datorită credinţei că televiziunea este mediul care exercită o influenţă considerabilă, cu cele mai puternice efecte asupra atitudinilor şi comportamentului publicului.

Manipularea prin emisiunea Meteo

În opinia mai multor personalităţi din mediul academic britanic, abordarea de mai sus se dovedeşte a fi foarte neproductivă, întrucît autorii studiilor folosesc explicaţii simpliste care nu reuşesc să cuprindă complexitatea fenomenului mass-media în relaţie cu cei ce o consumă. De pildă, John Corner, cunoscut cercetător şi profesor la departamentul de Studii Politice şi Comunicare al Universităţii din Liverpool, este de părere că abordarea influenţei în acest fel este mult prea „grandioasă", iar folosirea termenului de *influenţă,* în sensul descris mai sus, mult prea excesivă. Totuşi, el nu contestă faptul că televiziunea poate exercita diverse forme de influenţă asupra publicului. Ar fi stupid să credem altceva, ne îndeamnă Corner. Ceea ce este semnificativ însă este modul de tratare a studiului influenţei, pentru care el propune criterii mult mai largi de definire şi considerare a termenului. În jurul nostru, avem de-a face cu multe forme de influenţă, parte dintre ele deloc rele şi altele nu foarte puternice. Ideea este să nu judeci influenţa mass-mediei în termeni de „influenţă sau nu", ci să îţi pui întrebări legate de „ce fel de influenţă, cum se exercită, în ce direcţie, cît de puternic". De exemplu, Corner ne propune să ne îndreptăm atenţia către un format de televiziune care nu constituie tocmai obiectul cercetărilor influenţei şi efectelor mass-media. Deşi poate suna idiot, pentru că menirea unei astfel de emisiuni nu este tocmai persuasiunea, rubrica meteo (în esenţă un demers ştiinţific) poate fi considerată un tip de influenţă, dacă presupunem că influenţa se referă doar la „generarea de atitudini şi opinii şi la schimbările induse în acestea"; în cazul nostru, se întîmplă ca informaţiile pe care le auzim la această rubrică să aibă „efectul" de a ne schimba comportamentul („mă îmbrac mai gros dacă se anunţă frig") ori să determine amînarea unor evenimente sau iniţierea altora („nu mai ud grădina astăzi căci a anunţat că plouă"). Este doar un exemplu, unul dus puţin la extrem, dar care evidenţiază varietatea interpretărilor ce pot fi oferite acestui fenomen şi cheamă către prudenţă în momentul în care ne grăbim să tragem concluzii simpliste.

Un alt argument împotriva efectelor directe este că publicul interpretează informaţiile şi ideile primite, în mod foarte variat. Tocmai noţiunea de varietate lucrează împotriva ideii de influenţă uniformă, cu efecte constante. Şi este normal să existe diferenţe considerabile de interpretare a mesajelor, dacă sensurile atribuite de oameni mesajelor televizate reprezintă rezultatul cunoştinţelor pe care fiecare om le dobîndeşte, al mediului în care trăiesc, al stilului de viaţă ales, al relaţiilor sociale pe care le cultivă şi aşa mai departe.

„Violenţa în televiziune", reconsiderarea efectelor

Bunăoară, nu toate formele de „violenţă" generează răspunsuri emoţionale negative, aşa cum termenul de „violenţă" în sine este perceput şi interpretat diferit în culturi şi societăţi distincte. Mulţi oameni găsesc conţinutul violent şocant, repugnant, alţii – excitant, antrenant, chiar distractiv. Aceste răspunsuri au loc ca urmare a ceea ce privim. Din acest punct de vedere, le-am putea numi „efecte". Totuşi, este necesar să facem diferenţierea între răspunsurile emoţionale, efectele comportamentale, cum ar fi imitaţia sau alte influenţe ideologice pe termen lung.

În aceeaşi notă, posibilitatea ca reprezentarea violenţei la televizor să determine privitorii să ia măsuri împotriva ei a fost aproape ignorată în cercetare. Martin Barker, profesor de Studii de Film şi Televiziune, observa că „principalul efect al unui film de groază este să ne îngrozească, şi nu să ne determine să devenim groaznici". Prin anii '70, o serie de programe şi filme animate de televiziune din Marea Britanie, despre care se considera că promovează violenţa, au fost cenzurate. Studiile care au stat la baza acestei decizii au ignorat pur şi simplu latura morală a programelor care includea, printre altele, mesaje explicite despre respectarea legii. În ansamblu, scopul acestor programe era unul pozitiv, „binele învinge răul". Portretizarea violenţei se producea în acest context. Filme animate, precum *Superman* şi *Batman,* acum clasice ale genului, au constituit obiectul cenzurii astfel argumentate.

David Buckingham, director la Centrul de Studiu al Copiilor, Tinerilor şi Mass-Media din Londra, consideră că violenţa nu poate fi tratată ca o singură categorie al cărei sens poate fi luat de-a gata, aşa cum se întîmplă de cele mai multe ori. El a devenit interesat de ceea ce înţeleg copiii atunci cînd se uită la televizor şi a putut observa că uneori este foarte greu să îţi dai seama ce li se pare copiilor înfricoşător sau tulburător. A remarcat, de pildă, că „violenţa factuală" (cea din cadrul ştirilor) este cea care generează anxietate mai degrabă decît cea „ficţională". S-au făcut studii care au semnalat că expunerea la conţinut violent televizat îi determină pe copii să imite şi să devină mai antisociali sau „violenţi". Urmare a cercetărilor sale, Buckingham consideră această concluzie cel puţin inadecvată. Copiii imită ceea ce văd la televizor, aşa cum imită ceea ce observă la părinţii lor, la prietenii lor, la personajele din cărţi etc. Mai mult, Guy Cumberbatch, alt cercetător care a urmărit comportamentul copiilor atunci cînd se uită la televizor, a constatat că privitorul poate învăţa de la televizor cum să realizeze diverse acte, dar ca să le pună în practică are nevoie de motivaţie. Aşadar, bariera care ne opreşte să comitem acte de violenţă este mai degrabă motivaţională decît bazată pe cunoştinţele pe care le putem obţine şi prin intermediul televizorului.

Cercetătorii amintiţi mai sus nu încearcă să afirme că televiziunea nu influenţează. Tot ce fac este să atragă atenţia asupra faptului că efectele mass-mediei nu trebuie evaluate în termeni de „cauză şi efect", ca şi cînd oamenii ar răspunde identic la acelaşi tip de mesaj. Lucrurile sînt mult mai nuanţate. Relaţia noastră cu mass-media este mult mai bogată. Implică filtre de gîndire şi contribuţia unor factori sociali la receptarea mesajelor. În acest context, este dificil să demonstrezi că între mesajele media şi comportamentul oamenilor există o legătură cauzală asemeni celei dintre o simplă apăsare pe telecomandă şi schimbarea canalului TV.

Frustrările est-europene şi noul populism

– interviu cu Slavenka DRAKULIC –

***Slavenka Drakulic** este una dintre cele mai cunoscute şi respectate voci de* public intellectuals *din Europa. Născută în Croaţia (de unde a plecat în urma unei campanii furibunde lansate împotriva ei în primii ani ai regimului naţionalist al lui Franjo Tudjman), scriitoarea trăieşte astăzi în Suedia. Eseurile şi romanele ei au fost traduse în numeroase limbi. Ca jurnalist, colaborează la publicaţii ca* Suddeutsche Zeitung, Dagens Nyheter, The Nation. *De curînd, ea a venit în România pentru a participa – alături de soţul ei, ziaristul suedez Richard Swartz – la un seminar cu tema „Etica în politică – politicile eticii", organizat de Institutul Cultural Român, Institutul „Goethe" şi Colegiul „Noua Europă". Slavenka Drakulic este actualmente preocupată de populism şi faţetele lui în Europa de Est, despre care doreşte să scrie o carte.*

Slavenka Drakulic – scriitoare şi jurnalistă născută în Croaţia (Iugoslavia) în 1949. A absolvit cursuri de literatură comparată şi sociologie la Universitatea din Zagreb. Între 1982-1992 a scris pentru publicaţiile *Start* şi *Danas* (ambele din Zagreb). A publicat cărţi de eseuri *(Cum am supravieţuit comunismului şi chiar am rîs, Rain Express, Café Europa*, şi – cel mai recent – *Nu ar face rău nici unei muşte. Criminali de război judecaţi la Haga)* şi romane *(Hologramele fricii, Pielea de marmură, De parcă n-aş fi aici, S. – un roman despre Balcani, Frida)*. Cărţile ei au fost traduse în peste 15 limbi, eseurile şi reportajele pe care le-a semnat au fost publicate în cele mai importante ziare şi reviste europene şi americane.

„Frustrările nu dispar de la sine"

Cum aţi defini populismul?

Într-un sens larg, cred că este suficient să spun că politica ce face apel la emoţie, mai degrabă decît la programe, ar putea fi numită populistă. O temă foarte importantă a populismului este identitatea naţională. De obicei, o caracteristică a acestui gen de politică este şi o retorică xenofobă ce subliniază valorile tradiţionale ale „poporului", de parcă poporul ar fi şi astăzi o masă omogenă, ca acum o sută de ani... Politicienii populişti promit, de asemenea, o luptă împotriva corupţiei cu accente de „purificare" a naţiunii – vezi cazul lui Jaroslaw Kaczynski.

Se pare că emoţiile au puterea de a-i aduce pe oameni împreună – şi te simţi bine într-o mulţime, într-un spaţiu familiar şi sigur. Nu mai eşti singur, nici unicul responsabil pentru acţiunile tale. Cunoaştem acest sentiment din perioada comunistă, dar atunci era considerat parte a totalitarismului. Faptul că îl întîlnim din nou, de data aceasta în jurul altor idei, este un fenomen interesant al societăţilor postcomuniste din Europa Centrală şi de Est. Este un aspect relevant, ne spune ceva. Ne spune că oamenii sînt, de fapt, frustraţi, îngrijoraţi şi probabil le e frică.

De unde vine interesul dvs. pentru acest subiect?

Ca scriitor şi ziarist, sînt curioasă să aflu ce se ascunde în spatele acestei frici, mi se pare important să scrutez în adîncul acestor frustrări pentru că ele nu au fost inventate de cineva. În opinia mea, este foarte important să înţelegem că *aceste frustrări sînt reale*. Ele pot fi identificate şi, din punct de vedere politic, există răspunsuri pentru ele. Este o sarcină grea pentru un partid sau pentru partide serioase să aibă de-a face cu acest aspect, să propună programe şi reforme, fără să folosească emoţiile. Reacţiile emoţionale – să nu uităm – pot aduce o popularitate rapidă, iar unui politician (oricărui politician) îi este greu să reziste tentaţiei. Frustrările oamenilor nu pot fi ignorate pentru că nu dispar de la sine. Cu alte cuvinte, după cum văd eu lucrurile, există o legătură directă între frustrări, manipulare şi populism.

Credeţi că populismul este un pericol pentru Europa de astăzi?

În ce măsură este un pericol nu ştiu, nimeni nu ştie. Important este nu să prezicem viitorul, ci să cercetăm prezentul, să privim problema în faţă, să o analizăm. Într-un număr recent al *Journal of Democracy,* sînt cîteva texte dedicate „recăderii" în Europa Centrală şi de Est, adică pericolelor populismului. Aşa cum a scris Jacques Rupnik – „Adevărata întrebare nu este «Se află democraţia în faţa unui pericol iminent?». În schimb, ar trebui să ne întrebăm: «Ce fel de democraţii se formează după perioada de tranziţie în Europa Centrală şi de Est şi care sînt punctele lor vulnerabile?» şi «Care este importanţa acestor probleme dintr-o perspectivă mai largă, europeană?»". Noi ne-am aşteptat ca democraţia în ţările estice să se dezvolte fără piedici, să funcţioneze din ce în ce mai bine. În realitate, nu este aşa. Sînt multe obstacole – printre altele, faptul că nu există o tradiţie democratică în aceste ţări. La aproape două decenii de la căderea comunismului, există puţină încredere în democraţie, prea puţină. O societate civilă slabă, apatia şi prezenţa scăzută la alegeri sînt şi ele caracteristici ale vieţii politice. De ce? Se pot găsi multe motive, dar neîncrederea în elitele politice corupte este, cu siguranţă, unul foarte puternic. Aşa că, în locul unui final fericit, ca în poveşti, ne confruntăm cu o realitate neaşteptată şi problematică, fără precedent istoric. Astfel că acest gen de populism nu coincide cu cel vechi, pentru că tipul de democraţie din Europa Centrală şi de Est nu este nici el cel tradiţional. Totul se reduce la faptul că democraţia este o luptă constantă între tendinţele liberale şi cele autoritariste, şi se pare că noi, est-europenii, nu sîntem foarte bine pregătiţi pentru acest lucru. Am crezut că, odată ajunşi în Europa, toate problemele noastre vor fi rezolvate.

În plus, pe lîngă pericolul pe care acest fenomen îl reprezintă pentru viaţa politică din fiecare ţară afectată de populism (Polonia, Slovacia, Ungaria, Slovenia, România, Bulgaria...), se pune şi întrebarea ce efect va avea asupra procesului de extindere a UE. De ce ar mai vrea Uniunea să primească alte ţări, cum ar fi Croaţia, ştiind ce necazuri vor urma? Este foarte interesant că România a întors foaia – ca să spun aşa – îndată ce a fost primită în UE, transmiţînd şi altora mesajul: purtaţi-vă frumos înainte, iar cînd sînteţi înăuntru puteţi să faceţi ce vreţi. O „recădere", într-adevăr.

Vedeţi vreo diferenţă între felul în care populismul se manifestă în Europa de Est şi în cea de Vest?

Importante nu sînt atît manifestările, cît cauzele lui. Sînt diferenţe, desigur, populismul francez, danez sau elveţian pune un accent mai mare pe xenofobie, cu succes, după cum se vede – să ne amintim că Jean-Marie Le Pen aproape a devenit preşedintele Franţei! Mi se pare că în fostele ţări comuniste cauzele sînt diferite, mai degrabă de natură socio-economică. Cu alte cuvinte, în timp ce în Vest oamenilor le este teamă să piardă privilegiile pe care le au, în Est sînt frustraţi pentru că traiectoria previzibilă din perioada socialistă nu mai există. Decalajul dintre ceea ce au şi ce nu au este enorm, corupţia e scăpată de sub control, capitalismul este sălbatic, legea şi ordinea se modifică după împrejurări... şi mulţi îşi amintesc de viaţa grea, dar sigură din epoca socialistă. Un regim politic se poate schimba peste noapte, dar mentalitatea se schimbă foarte încet. Una dintre dificultăţile care stau în faţa noastră este un soi de confuzie între democraţie şi capitalism; efectele capitalismului, cum ar fi sărăcia şi nesiguranţa economică, sînt confundate cu democraţia pentru că se intersectează, au loc în acelaşi timp. Într-un fel, capitalismul sălbatic a creat o imagine proastă a democraţiei. Politicienii noştri nu se străduiesc suficient să îndrepte această percepţie, de exemplu stabilind o agendă clară a obiectivelor ce privesc *interesul comun*. Dimpotrivă, par preocupaţi doar de interesele lor personale, ceea ce, bineînţeles, este revoltător.

„Mi-e frică de frică"

Populismul de astăzi aparţine exclusiv unei anumite doctrine sau anumitor partide?

Este o noutate – aceea că retorica populistă este folosită atît de stînga, cît şi de dreapta. Este ciudat să vezi cum, în timp ce partide de stînga au o retorică foarte conservatoare, cele de dreapta propun măsuri de natură totalitară. Exemple ar fi Polonia şi Slovacia, unde partide de guvernămînt au intrat în alianţe cu cele extrem-naţionaliste. Cred că acest lucru are o legătură şi cu felul în care se exprimă massmedia de astăzi, în primul rînd televiziunea, cu *infotainment*-ul – acel femomen media în care orice, inclusiv ştirile şi emisiunile informative, cum ar fi cele politice, se transformă în divertisment. Sigur că oamenii sînt mai amuzaţi de personaje ca Gigi Becali decît de un lider de partid serios, care nu se adresează emoţiilor, ci raţiunii.

Cui aparţine responsabilitatea în primul rînd, dacă acest fenomen se extinde?

Nu mai există un partid comunist pe care să dăm vina pentru tot ce ni se întîmplă. Vremurile acelea au dispărut pentru totdeauna. Da, e foarte tentant să întrebăm: cine este responsabil? Ar trebui să gîndim total diferit şi să ne întrebăm: în ce măsură sînt responsabil? Şi în ce fel? Răspunsul ar fi: într-o societate democratică fiecare dintre noi este responsabil pentru că toţi avem putere, deşi se pare că nu credem prea mult în acest lucru. Aşadar, toţi sîntem responsabili pentru că acum sîntem cetăţeni ai unor ţări democratice. Putem să votăm, să protestăm, să strigăm, să scriem, să manifestăm... putem să ne exprimăm opiniile politice în multe feluri, aşa cum o şi facem. Dar probabil ziariştii şi intelectualii sînt mai responsabili pentru că rolul lor este să formuleze aceste probleme. Presupunînd că nu sînt ei înşişi populişti – iar mulţi sînt!

Cum comentaţi situaţia creată recent în Italia în ceea ce-i priveşte pe cetăţenii români de acolo?

Crima comisă de un cetăţean român a declanşat evident un val de xenofobie, care a fost manipulat şi transformat cu uşurinţă de populişti într-o indignare de masă împotriva imigranţilor. Desigur, aceasta este parte a unei probleme mai extinse a UE privind imigraţia – legală sau ilegală – în general. Spunînd lucrurilor pe nume, nimeni în afară de populişti (să ne amintim de Jörg Haider) nu deschide subiectul imigraţiei şi de aici porneşte pericolul, din a ascunde lucrurile neplăcute pînă te copleşesc cu totul. Şi de ce nimeni nu abordează această chestiune? Pentru că este, de fapt, o ştire „proastă": avem nevoie de imigranţi, şi nu pentru orice fel de muncă, ci pentru cele considerate joase. Ei sînt aici ca să rămînă, pentru că Europa nu este o fortăreaţă. Astfel de ştiri ar fi considerate nu foarte îmbucurătoare – şi ce politician ar vrea să le exprime public?

Un anumit număr de imigranţi ilegali, români în acest caz, vor fi expulzaţi din Italia, dar acesta este doar un act simbolic de „curăţare" al unui stat italian incapabil să abordeze problema imigraţiei la un alt nivel, mai substanţial. Românii sînt de această dată victimele, aşa cum au fost africanii acum cîţiva ani şi cum alţii vor fi data viitoare, dacă aceste lucruri nu se vor rezolva la nivelul Uniunii Europene printr-o abordare serioasă şi sistematică. Italienii au nevoie de un ţap ispăşitor pentru nesiguranţa asupra propriului viitor, asupra slujbelor, pensiilor, sistemului de sănătate etc. Într-un fel, li se pare că aceşti imigranţi le vor lua toate avantajele sociale profitînd de asistenţa statului, muncind ilegal *(nota bene* – avînd slujbe pe care nimeni altcineva nu le doreşte, cum ar fi să aibă grijă de vîrstnici sau să se ocupe de menaj) sau „furîndu-le" locurile de muncă. Să ne amintim de „instalatorul polonez" din Franţa. Aşa cum s-a dovedit, prea puţini instalatori polonezi muncesc în Franţa. Dar teama faţă de ei s-a răspîndit, totuşi. Această răspîndire a fricii mi se pare periculoasă, a fricii indiferent de adevăr, uneori în pofida adevărului – pentru că oamenii care simt frică sînt atît de uşor de manipulat... Mi-e frică de frică. De aceea informaţia este importantă, adevărul este important. Trebuie să creăm o schimbare în cultura politică şi e nevoie de timp. Dar cu mass-media pe care o avem, mi se pare o sarcină foarte dificilă.

a consemnat Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

LITERA INTERNAȚIONAL

Editura Litera Internațional România

caută

REDACTORI şi TRADUCĂTORI

pentru proiecte de anvergură

Cerințe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 2 ani de experiență în redactare sau în traducere de texte din engleză în română
- bune cunoştințe PC (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar între 400 şi 1000 de euro, în funcție de performanțe
- angajare cu carte de muncă
- posibilitatea de a lucra acasă

Candidații sunt rugați să trimită CV la: **redactor@litera.ro**
Pentru informații suplimentare: Anca Stere, tel. **021/319.63.93**
Numai candidații selectați vor fi contactați.

colecția adevărul.
cartea pe care nu o împrumuți

În magazinele diverta
în exclusivitate pentru
perioada 1 decembrie 2007
- 29 februarie 2008

Opere complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada
24 de titluri în **31** de volume

"Premiul - despre petrol, bani și putere"
Daniel Yergin

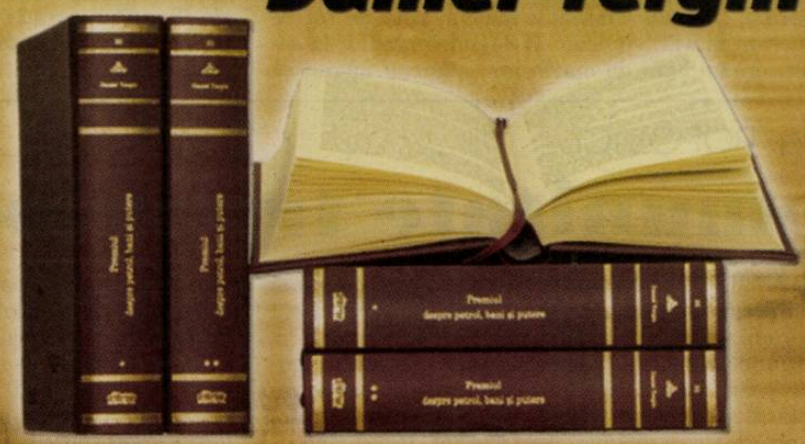

Textul integral al cărților
în format audio
pe www.adevarul.ro/carte

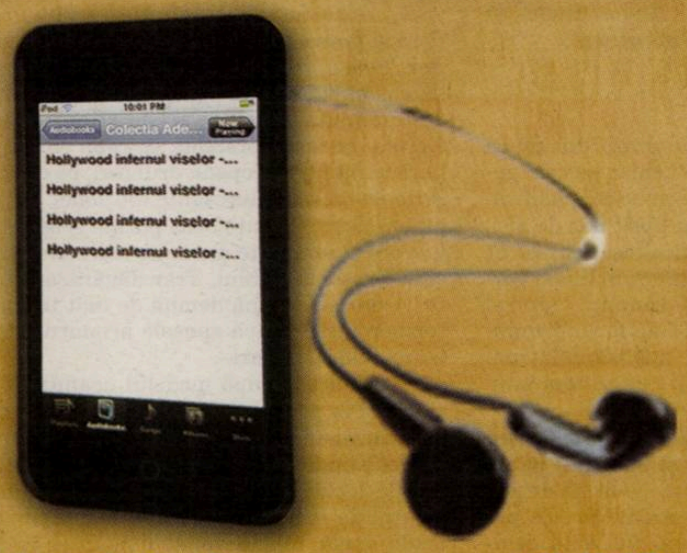

audiobook în format compatibil iPod

Colecție de lux!

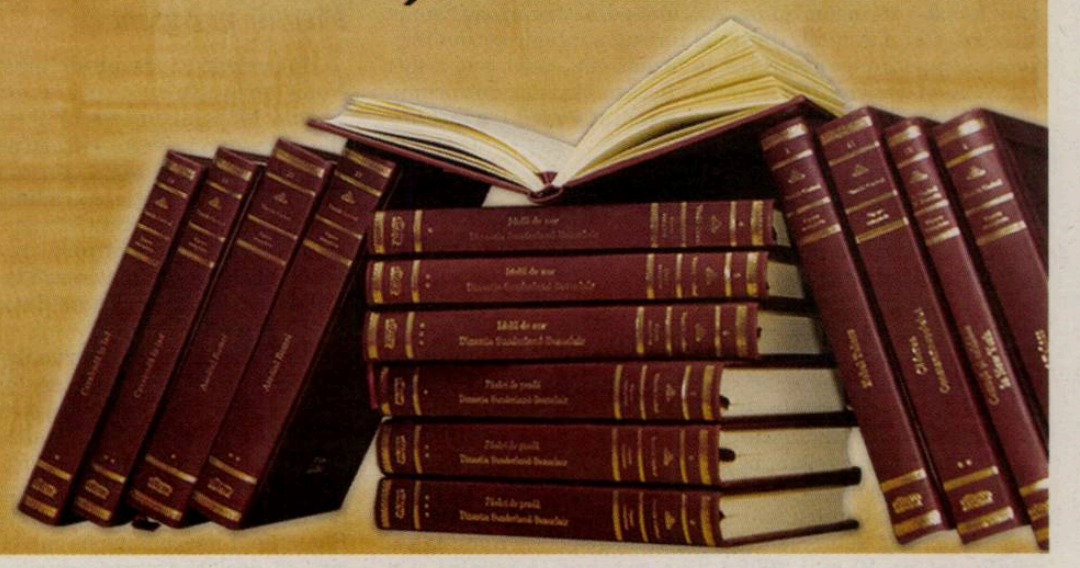

EUROPA LA SAT: ŞINCA NOUĂ

Povestea satului începe în 1291, cu un atestat documentar. În 1762, cînd împărăteasa Maria Tereza a ordonat ca românii să treacă la catolicism, prinde contur de legendă teutonică. Obligaţi să aleagă între avut şi credinţă, sătenii s-au retras din calea habsburgilor, taman în mijlocul pădurilor situate în amonte pe Valea Şincăi. La 10 km depărtare au găsit o mînăstire de lemn. Şi acolo s-au oprit, întemeind cea mai mare comunitate românească din Ţara Făgăraşului. Sub comunişti credinţa le-a fost din nou încercată, dar şincăienii n-au ezitat nici o clipă şi nici o clipă n-au pus în balanţă bunăstarea materială cu demnitatea umană. S-au opus colectivizării. Drept pentru care, în 1968, comuna Şinca Nouă a fost retrogradată la statut de sat, pierzînd toate drepturile instituţionale pe care le avea, oportunităţi şi avantaje materiale. În 2007 însă, la intrarea în Şinca Nouă stă scris: Sat european. ***(S. G.)***

Stela GIURGEANU

De fapte multe şi vorbe puţine

Dincolo de patalamaua europeană

Nu închipuiţi şosele, canalizări, magazine de suvenire. Chiar dacă majoritatea caselor sînt arătoase şi primenite (mai toate au termopane, antene de satelit), infrastructura e încă departe de Europa. Dacă plouă, noroaiele ajung să ascundă patalamaua europeană şi, pentru a o (re)descoperi, e musai să intri în vorbă cu localnicii. Chiar dacă deschişi cu străinii (în sat, după cum aveam să aflăm, s-au pripăşit şi doi nemţi), şincăienii nu primesc presa cu braţele deschise. Nu sînt reticenţi, însă nici ahtiaţi după imagine. Sînt ocupaţi, concentraţi pe muncă, nişte *workaholici* (cum li s-ar spune în State) mioritici şi, în ciuda faptului că brand-ul local oficial, cu patalama europeană, este „ecologia", în scurta mea şedere acolo, am auzit de-atîtea ori sintagma „cultul muncii" încît stau să mă gîndesc serios dacă şincăienii n-ar putea concura într-o bună zi la vreun proiect european pentru a impune şi această marcă de prestigiu în România de azi.

Întreprinzătorul

În Şinca Nouă există două pensiuni. Una aparţine unui cuplu de nemţi, alta – lui **Gheorghe Flucuş,** localnic. Cînd s-a născut – începe povestea lui – în Şinca încă exista Casa de naşteri, cum i se spunea Maternităţii pe atunci. Mai apoi, cînd s-au supărat şincăienii cu comuniştii, de le-au luat pînă şi dispensarul, a urmat o perioadă grea, de represiuni de tot felul. Dar a trecut, iar ei ţin şi acum fruntea sus: s-au opus comuniştilor. Şincăienii sînt neam dîrz şi nu fac rabat la credinţă.

După Revoluţie – spune – a lucrat la un bufet de stat. Dînd peste aceeaşi mentalitate învechită, a plecat destul de repede de acolo, „eu mă zbăteam, făceam rost de tot ce trebuia, aduceam marfă, vindeam şi depuneam banii la casierie... cînd ceream bani de marfă îmi spuneau mereu că n-au". Şi-a deschis un bar al lui. Peste drum. Din '93 pînă în '97. Treaba ar fi mers, numai că nici aici nu s-a prea avut cu birocraţia. Acum a deschis o pensiune, funcţională neoficial pentru amici, oficial pe de-a-ntregul, de anul viitor. A ridicat casa într-un an, a tencuit, a pus gresie, a montat duşuri... „Am vorbit cu domnu' primar. Nu mai e timp. Gata. Vin europenii şi n-avem unde-i caza. Anul trecut trebuia să gat partea de sus într-o lună, pentru un grup de americani. Am dormit patru ore pe noapte, dar am terminat!" Oficial, dl Flucuş este angajat la stat, şofer pe maşină de intervenţie la pompieri. Serviciu în ture. Îmi spune, parafrazînd o zicală: „În armată ardeleanul căuta permisii, moldoveanul, bucătăria şi olteanul, funcţiile. În Şinca oamenii caută servicii în ture să poată lucra la gospodărie. La noi s-a păstrat obiceiul ăsta: să ai mai mult timp liber să muncească". Întreb: da' timp liber de muncă n-au? Mi se răspunde: ba, cum nu? De Sărbători.

Dascălul

Şcoala satului, construită în 1962, este acum în extindere. Corpului vechi, renovat prin fonduri europene, i se mai adaugă o aripă pentru că, deh, familiile nu se prea îndură să plece de aici, iar copii sînt cu duiumul. Peste 250. **Elena Nănău** este din Brăila, stabilită în Şinca Nouă prin căsătorie. Acum este directoarea şcolii.

Pe pereţi, la intrare, ne întîmpină brand-ul oficial: ecologia, desene făcute de copii. „Sărbătorim Ziua Mediului în fiecare an. Anul trecut am avut invitaţi nişte americani din Pennsylvania cu care am făcut trasee ecologice şi am adunat gunoaie."

În Şinca nu există cazuri de abandon şcolar. Majoritatea absolvenţilor intră la licee, la Braşov şi Făgăraş. „Sînt şi dintre cei care intră la facultate, dar pe aceştia nu i-am monitorizat."

Observ: clasa în care discutăm pare decupată dintr-un film american. Luminoasă, bănci moderne, pereţi acoperiţi cu planşe, dulapuri pline ochi cu cărţi. „Mai e de lucru. Dar continuăm să ne zbatem, să ne înscriem în diferite proiecte şi programe. De majoritatea cărţilor am făcut rost prin Programul pentru învăţămînt rural al Ministerului. De la inspectorat am primit bani pentru cărţi, planşe, material didactic... cînd am primit şi saltele, ladă pentru sport, chiar dacă nu aveam încă o sală, am zis că e musai s-o avem. Aşa că încercăm să o amenajăm."

Preotul

Aud despre preot: e un dur! Dacă fumezi în post, cică nu te mai împărtăşeşte. Cînd ne-am întîlnit însă pe uliţa satului, preotul cu faimă de zbir taman cumpăra medicamente pentru o bătrînică din sat, singură şi bolnavă. „Zbirul" e tînăr, e din Sibiu şi a fost numit în Şinca în 1999. Îl cheamă **Sorin Suciu.** „Oamenii din Şinca? Sînt credincioşi, de altfel tot satul s-a clădit pe credinţă. Însă nu toţi sînt la fel de practicanţi. Sînt foarte harnici şi foarte muncitori." Cît despre generozitatea lor, nu vrea să-i laude „sînt cum sînt mai peste tot", însă aici, de fiecare dată cînd se aude de vreo inundaţie sau altă catastrofă, imediat se adună fonduri. „Spiritul comunitar este bine înfipt, oamenii răspund pozitiv de fiecare dată cînd le spui de problemele altora."

Vorbind de europenizare, îl întreb pe preot dacă, într-un nou sat european, în care, deşi tradiţiile încă există, nu se teme totuşi de secularizare? Emanciparea locuitorilor va duce în timp la o depărtare de Biserică?

Şi plecăm din Şinca cu răspunsul şi blîndeţea preotului în minte, ca o esenţă tare a tot ce i-a mînat pe locuitori să-şi readucă bunăstarea şi renumele de odinioară.

„Omul trebuie să vrea – ne-a spus – Dumnezeu îl întîmpină şi-l conduce mai departe, dar dacă omul nu vrea, Dumnezeu nu-i anulează libertatea şi nu-l va aduce niciodată forţat pe drumul cel bun."

Iaromira POPOVICI

Comunitate tradiţională, gîndire europeană

Primarul din Şinca Nouă, **Dumitru Flucuş,** e tînăr şi neliniştit, în sensul bun, întreprinzător. Din discursul său realizez că nu gîndeşte în termeni utopici, ci realişti; nu pune problemele la nivel rural, nici măcar naţional, ci european. Căci Şinca Nouă este unul din satele româneşti declarate „europene": „Ca să fim aleşi sat european, în 2005, nu pot spune că am avut ceva special. Mai curînd titulatura a venit ca o recunoaştere a ceea ce am făcut pînă atunci. Cred că au contat diverse lucruri, Grădiniţa germană, dar mai ales povestea cu telefoanele. În 1997, în comună erau doar vreo 5 telefoane. Am mers la Romtelecom să le cerem introducerea de telefoane fixe pentru toată lumea: ne-au spus că ne pot pune peste 25 de ani, abia atunci intrăm în planul de investiţii. Exista însă şi o altă soluţie: să plătim 40.000 de dolari şi să ne pună imediat. Am făcut o socoteală şi a ieşit că, dacă fiecare familie ar da cîte 200 de dolari – şi sînt 200 de familii în sat – strîngem suma. Am mers din casă în casă şi am întrebat. Cei mai mulţi dintre ei nici nu simţeau nevoia telefonului, nu ştiau cum e. Pînă la urmă i-am convins şi a fost suficient să dea cîte 175 de dolari fiecare. Am devenit primul sat cu centrală modernă. Ceea ce a contat – cred – a fost atitudinea oamenilor".

Spirit comunitar

După Revoluţie, principalul scop al şincăienilor a fost reînfiinţarea comunei şi refacerea instituţiilor. Nu a fost uşor, şi – aşa cum primarul însuşi spune – pe alocuri a trebuit să „se facă frate cu dracul" ca să reuşească. Dar a reuşit. Mai bine-zis *au* reuşit, pentru că de fiecare dată cînd dl Flucuş povesteşte despre „aventurile" sale administrative şi spune „noi" – se referă la comunitate. În Şinca Nouă există, din fericire, într-adevăr spirit comunitar.

Nu este unul gregar, pe care îl simţi în conversaţii spirituale (aşa cum era la Comloşu Mare, judeţul Timiş). Ci unul care îi leagă pe oameni mai mult prin ce au făcut împreună. După îndelungi demersuri şi tratative legislative, comuna s-a reînfiinţat pe 10 mai 2002 („ziua comunei, a regelui şi a nevesti-mii", precizează primarul). Toate instituţiile au fost refăcute. Actuala clădire modernă a Primăriei nu exista: noua administraţie locală s-a instalat în clădirea veche şi avariată, în care funcţionau numai vreo 3 camere şi totul trebuia adus de acasă. „În 2003 am luat legătura cu o comunitate din Germania, ca să ne înfrăţim cu ea. Nu avem nemţi aici, dar le admirăm spiritul şi modelul. După multe insistenţe, ne-au întrebat: «Aveţi o strategie de dezvoltare pe 20 de ani?». Habar nu aveam, atunci, ce înseamnă o strategie de dezvoltare durabilă. Aşa că, în iarna 2003-2004, ne-am apucat să facem una, prima din judeţ. Am adunat vreo 40-50 de persoane, dintre formatorii de opinie din comună: gătau vacile de muls şi veneau la Primărie să elaborăm strategia. Trebuia să avem un capăt la care să ajungem peste 20 de ani. Ne-am propus să dezvoltăm două domenii: infrastructura şi imaginea".

Pîrghii europene

E evident că modul de gîndire al comunităţii din Şinca Nouă depăşeşte nu doar graniţele rurale, ci chiar pe cele naţionale. Modelul lor este unul european. Desigur că modificările în ceea ce priveşte infrastructura nu au lipsit nici de aici, pe lîngă primăria nouă, s-a construit încă o biserică, în 11 zile; un post de poliţie, o grădiniţă, cu predare şi în limba germană, cu profesori din Germania; şcolile şi căminul cultural au fost renovate; s-a introdus gazul metan, s-au făcut drumurile, un pod; acum se lucrează la reţeaua de apă potabilă; mai trebuie rezolvată problema dispensarului şi a prezenţei unui medic în sat.

Dacă refacerea infrastructurii a fost indispensabilă pentru ca localnicii să poată trăi confortabil, dar şi pentru a putea face turism, imaginea – consideră primarul – e la fel de importantă pentru a salva localitatea şi a o promova. „Ce puteam face? Eram asemănători cu orice sat din zona dealmunte din România. Ca să ieşim cu ceva în evidenţă, ne-am hotărît, prin 2003-2004, să devenim primul sat ecologic din România. I-am convins pe oameni, după lungi discuţii, că merită să declanşăm procedurile ca să devenim sat ecologic, chiar dacă, la început, trebuia să dăm bani din buzunar, înainte să vină subvenţiile. Ideea este că, în timp, produsele noastre certificate drept ecologice ne vor putea aduce un preţ mult mai bun. Asta atunci cînd vom avea şi un sistem bine pus la punct de prelucrare şi desfacere a lor: am vorbit cu un elveţian, care e de acord să finanţeze, aici, o fabrică de prelucrare a laptelui, una de mezeluri, o alta de sucuri, un abator..."

Pe viitor: ecoturismul

O altă direcţie, tot atît de europeană, pe care comunitatea din Şinca Nouă o are în vedere, pentru viitorul apropiat (la vară...) este dezvoltarea ecoturismului în zonă. Există, aici, o floră şi faună deosebite – ne confirmă şi **Barbara Promberger,** biolog, dar şi patroană, alături de soţul ei, **Christian** (biolog şi el), a unei pensiuni locale, pionieră în promovarea ecoturismului. Barbara şi Christian, ea – din Austria, el – din Germania, acum stabiliţi, cu copii cu tot, în România, le asigură turiştilor europeni, drumuri, pe cei 21 de cai ai lor, într-o serie de trasee interesante ale zonei. Se pare că Şinca Nouă nu are doar o avantajoasă poziţie geografică (situîndu-se cam la o oră şi jumătate de multe obiective dragi vizitatorilor precum Braşovul, Sibiul, Transfăgărăşanul, Mînăstirea Sîmbăta...), dar şi o faună demnă de luat în consideraţie: urşi, „nu tomberonişti" (după spusele primarului), ci cu adevărat sălbatici, lilieci, fluturi...

Localnicii – după modelul neamţului – s-au apucat să-şi ridice şi ei pensiuni şi sînt, pare-se, pe calea cea bună. Mai ales că există un PUG (plan urbanistic general) al zonei care prevede unde şi cum să se construiască: ca să nu se ajungă ca în alte locuri din zonă, unde construcţiile au scăpat de sub control (la Bran, de pildă). Altfel, satul rămîne o comunitate tradiţională, în care regulile nescrise încă s-au păstrat, şi de unde puţini dintre locuitori au plecat definitiv (media de vîrstă se situează la fericita cifră de 38 de ani).

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Domnul X

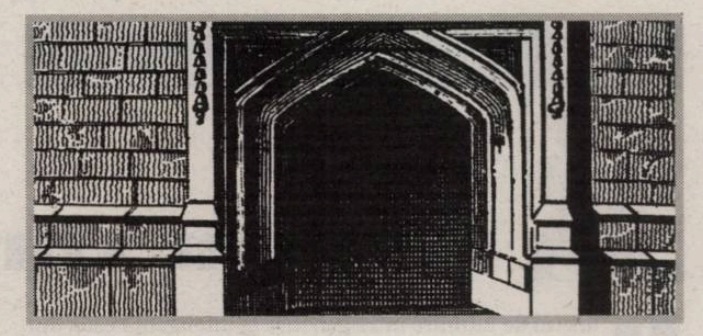

Aşezat comod în faţa televizorului, Domnul X aşteaptă schimbarea. Stă şi ascultă, ţistuie din buze, butonează telecomanda şi, la răstimpuri, înjură zgomotos clasa politică sau analiştii neamului. Domnul X face politică. Aşa face el politică. Dacă-l pui să meargă să voteze, strîmbă din nas, dacă-l îndemni să devină membru al unui partid, se strîmbă tot, iar dacă-l întrebi cum se poate face schimbarea, ridică din umeri. Apoi, cu un aplomb teribil, începe să caute vinovaţi pentru ignoranţa şi nesimţirea lui. Dar Domnul X se exclude pe sine din orice vină. El n-are altă treabă decît să existe şi aşteaptă soluţii miraculoase sau măcar semne de recunoştinţă din partea tuturor, pentru simplul fapt că are un buletin de identitate.

Domnul X are ce are cu presa. Televiziunile şi ziarele sînt principalii vinovaţi pentru faptul că avem prea mult scandal în spaţiul public şi prea puţină dezbatere serioasă. Ziariştii manipulează, dezinformează sau, pur şi simplu, îl enervează. Pe ascuns, cînd nu-i nimeni prin preajmă, Domnul X şi mulţi cei asemenea lui se uită, pînă le cad ochii în poală de nesomn, la talk-show-uri prelungite mult după miezul nopţii. Dimineaţă, ipocriţi şi ruşinaţi totodată, inventează în faţa colegilor de serviciu sau pentru cei din familie o poveste despre o insomnie sau despre vreun film bun care i-a ţinut treji pînă spre orele mici ale dimineţii. Domnului X îi este ruşine să admită că se uită la tot soiul de bizarerii şi scandaluri, pentru că se întîmplă, de foarte multe ori, ca domnul X să fie intelectual şi veşnic preocupat de soarta ţării. Aşa că nu dă bine.

Domnul X nu votează. E într-o veşnică dilemă, are îndoieli majore, caută, cu maximă acribie, un sfînt pe care să pună ştampila, şi de ani de zile n-a găsit nici unul. Prin urmare, la fiecare scrutin rămîne acasă, scîrbit şi acrit că, nici de data asta, nu s-a întîmplat minunea de a descoperi pe cineva care să-i merite votul. Votul lui, atît de importantul lui vot pe care, nefiind dispus să-l ofere nimănui, preferă să-l ţină în pat, lîngă telecomandă, pînă se închid urnele.

Cînd îl întrebi de ce n-a votat, Domnul X îţi va ţine o teorie lungă şi foarte savantă despre faptul că, dacă n-a mers la vot, asta nu înseamnă că nu şi-a exprimat opţiunea. Îţi va spune că el, de fapt, n-a votat, dar a votat, adică doar nu s-a dus, dar a protestat neducîndu-se, a dat deci un vot, dar un vot de blam, pam-pam! De multe ori, în spatele cuvintelor frumos ambalate despre chinurile conştiinţei civice stau, în fapt, motive meschine sau mărunte care explică absenţa lui şi a celor ca el din cabina de vot: lene, ignoranţă, buletin expirat, schimbări de adresă fără schimbarea actelor de identitate sau, pur şi simplu, beţii crunte pe modelul cîntecului „aşa be' oamenii buni, de sîmbătă pînă luni". Şi, cum votarea e, de obicei, duminică...

Domnul X ar putea fi un prost. De fapt, e doar un ticălos. Aşteaptă să se întîmple şi se uită la cer căutînd semnele începutului unei lumi noi, deşi ştie prea bine că nu de acolo va veni. Dar, ipocrit cum e, le spune tuturor că se roagă pentru vremuri mai bune.

Domnul X are în România cîteva milioane de chipuri şi asta explică oricînd de ce arată aşa cum arată această ţară.

PRINTR-UN CONCURS FERICIT DE ÎMPREJURĂRI, EUROPA (CARE SE TOT ÎNVÎRTEA FĂRĂ SENS) VA EFECTUA GRATUIT UN CONTROL GLORIOS, ACOPERIND CU SPUMĂ PAUZA DIN MEMORIE

● M-am întors de la Salonic cu o cursă Tarom. Cursă scurtă, avion mic: cam 50 de locuri... La aeroportul Makedonia am avut neplăcerea – Nae Caranfil şi cu mine – să fim „traşi pe dreapta", la filtru, pentru a ceda trecerea unei echipe de baschetbalişti care mergea cu aceeaşi cursă. (Habar n-am de unde erau, unii fiind „de culoare", alţii greci – n-am înţeles nimic.) Cînd am cerut să mi se dea un loc la culoar, pentru că sînt claustrofob (sau ipohondru, şi deci îmi imaginez că şi claustrofob), canci: toate locurile de la margine fuseseră date vlăjganilor de 2 metri! Printr-un concurs fericit de împrejurări şi permutări (care a presupus mutarea meticuloasă a 3 persoane), am reuşit să obţin totuşi un loc la culoar. După care am contemplat, uşor melancolic, toată afacerea asta cu baschetul la înălţime; sincer, e o corvoadă pentru bieţii de ei! Picioroangele lor erau peste tot, se-mpiedicau stewardesele de ele... Cînd se ridicau să-şi mai dezmorţească picioroangele (probabil că, fiind atît de lungi, amorţesc mai uşor), umblau cocoşaţi... Păreau foarte sănătoşi, dar trişti... Mi-am dat seama, compătimindu-i, că sînt – de fapt – oameni cu „nevoi speciale", chiar nu e uşor să fii mare într-un spaţiu (avion) mic! Apropo, oare Ghiţă Mureşan cum călătoreşte? (**a. l. ş.**)

● După alegerile de duminică, Emil Boc, liderul PD, a declarat: „Sîntem cei mai puternici din România şi cei mai tari din Europa". Săraca Europa, ea o fi ştiind?... (**M. V.**)

● Săptămîna trecută povesteam despre miracole posibile. Săptămîna aceasta am revenit la viaţa „normală". Unde? La Tîrgul de Carte „Gaudeamus", în singurul loc (bufet, cîrciumă, restaurant...) unde se putea bea o cafea sau o apă minerală. Ne-am aşezat la o masă şi i-am cerut unui chelner, care se tot învîrtea fără sens pe acolo, un meniu. Ne-a privit cu un aer superior: „Ce-aţi dori?". Păi, un suc, o bere... „Dacă nu mîncaţi, nu pot să vă servesc!" Am rămas fără replică. O parte dintre mesele din jurul nostru erau goale. Pînă la urmă, ne-am ridicat şi am plecat. Un singur incident a fost suficient pentru ca Tîrgul să-mi lase un gust amar. Mai exact, mi-a stat în gît. (**A. P.**)

● Pe uşa unuia dintre magazinele din comuna Mihai Viteazu, în care, de altfel, ne-am petrecut mult timp băgînd fise şi scoţînd bile multicolore dintr-un aparat superspecializat, sta scris: „În atenţia femeilor cuprinse între vîrsta de 25 şi 65 de ani: Vă rugăm să vă prezentaţi în data de 17.11.2007 la dispensar unde, se va efectua, gratuit, un control ginecologic – Testul Papanicolau – de către o echipă de medici de la Societatea Română de Cancer – Cluj. Vă rugăm să efectuaţi spălătură vaginală înainte cu o zi. Vă aşteptăm să veniţi cu încredere". Lăudabilă şi directă iniţiativă! (**I. P.**)

● După două săptămîni de la calificarea izbăvitoare a României la Europenele de fotbal, *Gazeta Sporturilor* a dat în vileag un zguduitor secret, considerat de o importanţă majoră: antrenorul Victor Piţurcă şi căpitanul echipei, Cristi Chivu, sînt în conflict! Nu-i de mirare. De la Ion Budai-Deleanu încoace, se ştie că la noi orice eveniment glorios e supus întinării. Dar cum de s-a păstrat în România o taină, vreme de două săptămîni, asta-i ceva cu totul şi cu totul postmodern. (**R. C.**)

Cu ochii-n 3,14

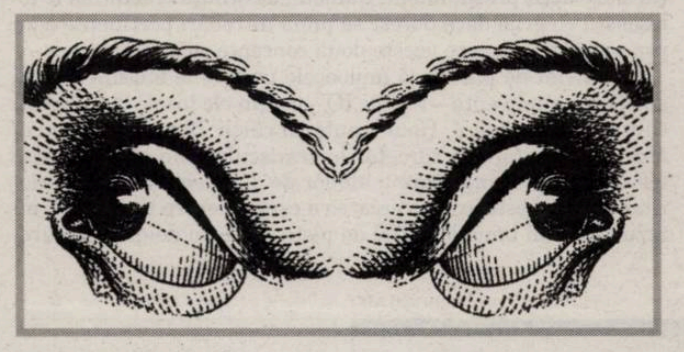

● Mulţumesc celor de la Raid că mi-au oferit şansa de a fi martorul acestei faze: eu, acoperind cu spumă un gîndac prins într-un colţ al bucătăriei, iar el, gîndacul, ieşind vioi şi nepăsător din spumă şi ascunzîndu-se sub dulap. Peste cîteva zile, l-am surprins traversînd tacticos bucătăria. „Raid – ucide instantaneu toţi gîndacii, inclusiv ouăle. Acţionează timp de două săptămîni." (**M. C.**)

● Strigare în pauza meciului România-Albania: „Ole, Ola, unde e Elodia?". (**M. C.**)

● Luni dimineaţă, pe un banner amplasat în Piaţa Victoriei, scria (citez din memorie): „Dacă nu ai votat, eşti un cîrnat". (**R. T.**)

DUPĂ EVENIMENTELE CARE AU FĂCUT DIN CETĂŢEANUL TURMENTAT O MOSTRĂ DE ÎNŢELEPCIUNE, 70% DINTRE ROMÂNI ÎŞI PIERD ÎN CONTINUARE NOPŢILE ÎN AŞTEPTAREA UNEI VORBE GRAVE

● Angela Davis, militantă pentru drepturile civice ale populaţiei de culoare, pe vremuri celebră, e tristă: „După evenimentele care au făcut din mine o figură de prim plan, e umilitor să constaţi că, la o distanţă în timp de o generaţie, lumea îşi aminteşte doar de pieptănătura mea". E bine: din alţii nu rămîne nici atîta. (**M. B.**)

● La votul de duminică pentru europarlamentare nu s-au prezentat prea mulţi. Însă o bună parte dintre cei care şi-au exercitat dreptul au declarat că au votat pentru „Senat", pentru „Parlament", pentru „preşedinte", pentru „pensii" etc. Cetăţeanul turmentat avea mai puţine dileme: doar pentru *cine*, nu şi pentru *ce*. (**S. G.**)

● Mostră de înţelepciune, pe care am auzit-o ieri întîmplător, de la un tip pe lîngă care treceam pe stradă: „Ce-i mult nu-i bun. Şi ce e bun nu e îndeajuns de mult". Tipul era extraordinar de gras. (**C. P.-B.**)

● Duminică, la OTV, scria pe ecran: „Elodia nu a votat astăzi. 70% dintre români i-au urmat exemplul". (**A. M.**)

● Aşadar, carabinierii au dat buzna în toiul nopţii peste actriţa Laura Vasiliu, apoi şi-au cerut scuze zicînd că au confundat-o cu o infractoare purtînd acelaşi nume. S-au mai încins spiritele, s-a mai comentat – în fine... Dar a rămas în suspensie o chestiune: chiar există o infractoare cu numele „Laura Vasiliu"? Şi au găsit-o carabinierii sau îşi pierd în continuare nopţile intrînd prin camere de hotel?... (**M. V.**)

● La 500 km sud-est de Moscova, la marginea unui sătuc, Nikolovskoie, vreo 29 de ruşi, în majoritate femei, cu patru copii printre ei şi un bebeluş de un an, s-au baricadat în cîteva case părăsite sub care au săpat galerii de aproape 4 km, unde trăiesc în aşteptarea Apocalipsului prevăzut pentru luna mai 2008. Sînt adepţii unei secte conduse de un iluminat, tratat cîndva şi de schizofrenie. Poliţia discută cu ei prin tuburile de aerisire ale subteranei şi nu are în vedere declanşarea unui atac împotriva lor. Corespondentul lui *Le Figaro* la Moscova, în relatările sale, tratează realist şi rece situaţia: după aprecierea lui, „milioane de ruşi se tem de un alt Apocalips – retragerea lui Putin de la preşedinţia ţării". E de crezut. (**R. C.**)

● Scria Paul Éluard, în poemul său „Libertate", faimos cîndva: *Şi prin puterea unei vorbe / Încep acum o nouă viaţă / Eu m-am născut ca să te aflu / Să-ţi spun pe nume / / Libertate.* Sloganul unui produs farmaceutic pentru desfundarea căilor respiratorii vine cu o completare, nu lipsită de un anume aplomb: *Libertate pentru nas.* (**D. S.**)

● După europarlamentare, Cătălin Avramescu explică, la un post de televiziune, chestiunea absenteismului fără precedent: ar fi vorba de greşeli grave în întocmirea listelor, dar şi de „oameni care au avut altă treabă, bolnavi în comă, femei gravide...". S-ar putea să fie chiar aşa, să avem largi categorii de populaţie suferind de greţuri matinale, prandiale şi vesperale, atunci cînd vine vorba de politică... (**S. S.**)

etica vieții

Peter SINGER

Putem vorbi despre rasă şi inteligenţă?

Punctul de întîlnire între genetică şi inteligenţă este, din perspectivă intelectuală, un teren minat. Fostul preşedinte al Universităţii Harvard, Larry Summers, a provocat o explozie în 2005, cînd a sugerat că există o explicaţie genetică a faptului că e dificil, pentru universitatea sa, să găsească profesori de matematică şi fizică – femei. (El nu a susţinut că bărbaţii sînt, în medie, mai înzestraţi în disciplinele amintite decît femeile, ci că există motive să credem că bărbaţii au mai multe şanse decît femeile să se situeze atît în partea superioară, cît şi inferioară a ierarhiei de aptitudini în aceste domenii –, iar la Harvard, bineînţeles, ajung doar cei care se situează în partea de sus.)

De curînd, unul dintre cei mai prestigioşi oameni de ştiinţă contemporani s-a aventurat şi mai stîngaci pe acelaşi teren minat, cu rezultate previzibile. În octombrie, James Watson, cîştigător al Premiului Nobel în 1962 pentru descrierea structurii ADN-ului, a venit la Londra pentru a-şi promova volumul de memorii, intitulat *Cum să eviţi oamenii plicticoşi şi alte lecţii dintr-o viaţă dedicată ştiinţei*. Într-un interviu acordat publicaţiei londoneze *The Sunday Times*, el a spus că este pesimist în ceea ce priveşte viitorul Africii, pentru că „toate politicile sociale pleacă de la premisa că inteligenţa lor este la fel ca a noastră – în timp ce toate evaluările spun că nu este chiar aşa". El a adăugat că, personal, a sperat că sîntem egali în aptitudini, dar că „aceia care au de-a face cu angajaţi de culoare descoperă că nu este adevărat".

Watson a încercat să clarifice aceste remarce într-un interviu acordat ulterior ziarului *The Independent*, spunînd: „În societatea contemporană, este foarte răspîndită presupunerea că abilităţile egale de a raţiona ţin de înzestrarea comună a umanităţii. S-ar putea să fie aşa. Dar numai faptul că dorim să fie aşa nu este suficient. Aceasta nu se poate numi ştiinţă. Să pui în discuţie acest lucru nu înseamnă că eşti rasist".

Watson are dreptate cînd spune că a pune în discuţie aceste aspecte nu reprezintă în sine un fapt rasist. Un rasist are o atitudine negativă faţă de oamenii dintr-o anumită rasă. Ceea ce ridică totuşi suspiciunea de rasism este propagarea unei viziuni negative asupra faptelor, atunci cînd acelei viziuni îi lipseşte o fundamentare ştiinţifică indiscutabilă.

Or, tocmai acesta este lucrul pe care Watson admite acum că l-a făcut. După întoarcerea la New York, el a cerut scuze acelora care au tras concluzia, din afirmaţiile lui, că Africa ar fi în vreun fel „genetic inferioară". Nu asta a vrut el să spună – a declarat – şi, mai mult, „nu există o bază ştiinţifică pentru a susţine o astfel de opinie".

Retractările au venit prea tîrziu. Muzeul Ştiinţei a anulat o conferinţă pe care Watson urma să o susţină, despre cariera şi cartea sa de memorii. Sub presiunea consiliului director, Watson a demisionat din funcţia de rector la Cold Spring Harbor Laboratory, care sub conducerea sa a devenit una dintre cele mai reputate instituţii de educaţie şi cercetare în ştiinţe biologice. Universitatea Rockefeller a anulat şi ea o conferinţă a lui Watson.

Lăsînd deoparte afirmaţiile făcute de Watson în interviul său din *The Sunday Times*, rămîn cîteva întrebări cu adevărat complicate: pot oamenii de ştiinţă să investigheze posibilitatea unei legături între rasă şi inteligenţă? Este o chestiune prea delicată pentru a fi cercetată ştiinţific? Este prea mare pericolul ca rezultatele unei asemenea cercetări să fie greşit folosite?

Primejdiile sînt evidente. Stereotipurile rasiste pot afecta soarta multor oameni care nu sînt albi, în special a acelora de origine africană. Conceptele de rasă şi inteligenţă sînt mai puţin clare decît presupunem. Oamenii de ştiinţă trebuie să le folosească cu grijă dacă doresc să pună întrebări pertinente asupra punctului în care aceste două concepte se întîlnesc.

Unii sînt de părere că mijloacele pe care le folosim pentru a măsura inteligenţa – testele IQ – conţin ele însele prejudecăţi culturale. Stephen J. Gould, autorul cărţii *The Mismeasure of Man*, a caracterizat cercetările transculturale care folosesc teste IQ ca pe o încercare a albilor de a-şi demonstra superioritatea. Dacă este aşa, încercarea a eşuat, pentru că asiaticii au rezultate mai bune la astfel de teste decît cei de origine europeană. Pe de altă parte, este foarte posibil ca diferenţele rezultatelor IQ între cei care trăiesc în state sărace şi cei din ţările prospere să fie afectate de factori ca educaţia şi hrana din copilărie. Aceste variabile sînt greu de verificat.

Totuşi, a spune că n-ar fi bine să întreprindem cercetări în acest domeniu este echivalent cu a susţine că trebuie să respingem o analiză onestă a cauzelor care conduc la inegalităţile în venit, educaţie şi sănătate, dintre diferitele grupuri rasiale şi etnice. Cînd sîntem confruntaţi cu asemenea probleme sociale majore, e dificil să aperi ignoranţa în defavoarea cunoaşterii.

Explicînd de ce au anulat conferinţa lui Watson, cei de la Muzeul Ştiinţei au declarat că părerile lui „au depăşit punctul unei dezbateri acceptabile". Apoi au pledat pentru o abordare echilibrată, invitîndu-i pe cei care vor să descopere mai multe despre „ştiinţa din spatele geneticii şi raselor" să participe la următoarele dezbateri ale muzeului. Ceea ce ar presupune că aceia care vor lua cuvîntul la aceste dezbateri au mai multă autoritate ştiinţifică decît Watson să vorbească despre rasă şi inteligenţă. Dacă este aşa, nu putem decît să sperăm că, după ce l-au privit pe Watson aruncîndu-se în aer, ceilalţi nu se vor teme să se aventureze pe terenul minat.

Şi, în cele din urmă, indiferent ce vor demonstra studiile despre rasă şi inteligenţă, ele nu vor îndreptăţi ura rasială, nici lipsa de respect pentru cei de altă rasă. Nu contează că unii dintre aceştia ar putea fi mai mult sau mai puţin inteligenţi.

***Peter Singer** este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Practical Ethics, Pushing Time Away, The Moral of the Story *şi, cea mai recentă,* The Ethics of What We Eat.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ŞCHIOPU

PUBLICITATE

CLVBVL PROMETHEVS

Zilnic de la ora 14:00, in Piata Natiunilor Unite nr 3-5
informatii si rezervari la tel. 33.666.38 si 33.666.78
info@prometheus.ro

30.11.2007 VINERI — 21:00 CONCERTELE radio3net LIVE

01.12.2007 SAMBATA — 20:00 STAND - UP COMEDY
live on stage trupa DEKO
STAND - UP MUSIC NIGHT

02.12.2007 DUMINICA — 21:00 LIVE JAZZ
American Song Book II
Ioana Mantulescu, Ruxandra Zamfir, Raluca Stoica,
Pedro Negrescu si Micea Tiberian

05.12.2007 MIERCURI — Te asteptam la cafeneaua literara.
Primesti o carte cadou.
STAND-UP MUSIC NIGHT

06.12.2007 JOI — 21:00 Seara de TEATRU
ZOO STORY de EDWARD ALBEE
cu IULIAN GLITA
si BOGDAN SERBAN
regia
POMPILIU KOSTAS RADULESCU

-INTRAREA LIBERA-

Evenimentele se transmit live audio si video
pe www.radio3net.ro

PORT.ro cinema tv teatru

PUBLICITATE

www.TeatrulACT.ro
Eveniment sustinut de Primăria Sectorului 3

Calea Victoriei, 126 — Tel/Fax: 021/3-103-103

Luni, 3 decembrie, ora 19.00
Alexandru Tomescu (câştigătorul viorii Stradivarius Elder - Voicu) şi Horia Mihail (pian)
Program:
Wolfgang Amadeus Mozart - Sonata nr. 4 în mi minor
Ludwig van Beethoven - Sonata nr. 5 "A primăverii"
pauză
Fritz Kreisler - Liebesleid
Fritz Kreisler - Liebesfreud
Jules Massenet - Meditaţie din opera "Thais"
Pablo de Sarasate - Zapateado
Pablo de Sarasate - Melodii lăutăreşti

Marţi, 4 decembrie, ora 19.00
Seară de operă. În program:
Francis Poulenc "La voix humaine"
(operă într-un act după monodrama lui Jean Cocteau)
regia: Daniel Prallea - Blaga
soprană: Ioana Firizan
la pian: Adina Cocargeanu

Gian Carlo Menotti "The Telephone"
(2 personaje şi un pian)
regia: Daniel Prallea - Blaga
soliştii: Ioana Mitu şi Şerban Vasile
la pian: Adina Cocargeanu

Miercuri, 5 decembrie, ora 19.00
Recitaluri:
Adriana Sarău (pian)
J. S. Bach - Partita I în Si bemol major
Crina Mihalache (pian)
C. Franck - Preludiu, Coral şi Fugă
Adriana Cristea (vioară)
G. Enescu - Impromptu Concertant
H. W. Ernst - Fantezia "Othello" pentru vioară şi pian
(acompaniament la pian: prof. Adrian Tomescu)
Pauză
Alina Ciolacu (chitară)
Dionysio Aguado - Rondo nr. 2
Issac Albeniz - Sevilla
Adina Cocargeanu (pian)
Wolfgang Amadeus Mozart - Sonata în Re major
Frédéric Chopin - Preludii

Joi, 6 decembrie, ora 19.00
Duo Artis
Adriana Toacsen (pian)
Raluca Stratulat (vioară)
Program:
J. Brahms - Sonata pentru vioară şi pian nr. 2 în La major op. 100
Fr. Schubert - Sonata pentru pian în la minor, op. 143, D 784
Pauză
J. S. Bach - Sonata pentru vioară solo nr. 1 în sol minor, BWV 1001
L.v. Beethoven - Sonata pentru pian şi vioară nr. 9 în La major, op. 47

Vineri, 7 decembrie, ora 19.00
Recital de pian
Alexandru Licaret
Program:
Domenico Scarlatti - 3 Sonate (K 1, K 107, K 24)
George Enescu - "Pavane" şi "Toccata" din Suita op. 10
Robert Schumann - Kreisleriana op. 16

Sâmbătă, 8 decembrie, ora 19.00
Jazz cu Ioana Maria Mîntulescu, Raluca Stoica, Ruxandra Zamfir şi Mircea Tiberian

Duminică, 9 decembrie, ora 19.00
&
Luni, 10 decembrie, ora 19.00
Bucharest AV
un spectacol inspirat de creaţia lui Karol Szymanowsky
(Sonata în Re minor opus 9 pentru vioară şi pian, Cvartetul în Do major opus 37)
şi
Grazynei Bacewicz
(Trio pentru oboi, vioară şi violoncel)
prezentat cu instrumente acustice, muzică electronică şi artă video.
Performers: Oana Mariş şi Vlaicu Golcea.

Spectacolele din 9 şi 10 decembrie sunt realizate în colaborare cu Institutul Polonez din Bucureşti

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **200** ● 6-12 decembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Naţionalism şi europenism“
pagina **3**

Magdalena Boiangiu
„Stalin, Lenin şi Chávez “
pagina **5**

Robert Turcescu
„Un ticălos încă în viaţă“
pagina **23**

MAI AVEM DILEME?

© C. Rusu

5 948467 000155 49

„Acolo unde avem dreptate nu creşte nici o floare.“
YEHUDA AMICHAI

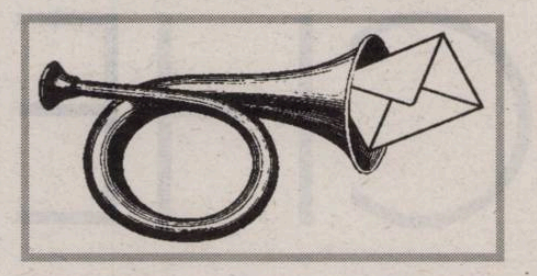

Replici

Nr. 196: Articolul lui Lucian Mîndruţă, „Ce nu v-a spus istoricul Cioroianu“

Dl Lucian Mîndruţă, în articolul său „Ce nu v-a spus istoricul Cioroianu“, afirma: „Cum spuneam, una cîte una, cetele au fost alungate din oraşele Europei civilizate. Scuze, poate sînt din nou incorect politic, însă civilizaţia, aşa cum se chinuia atunci s-o defineas-că umanitatea europeană, excludea furtul şi cerşetoria. Asta în vreme ce pentru cetele de nomazi, aceste două îndeletniciri păreau mai degrabă norma“.

Mi se pare descalificant pentru echipa *Dilema veche* că astfel de aberaţii pot fi publicate. Nu eram sigur că nu am luat din greşeală în mînă *România Mare*.

Autorul operează cu un maniheism primar şi omogenizant (de-a dreptul jdanovist) al termenilor civilizat-necivilizat, dă dovadă de o rizibilă ignoranţă a istoriei Evului Mediu european (care, nu-i aşa, „excludea furtul şi cerşetoria“), ca şi a istoriei ţiganilor în Europa.

Perspectiva e cantonată în parohialismul banal (care în articol se vrea şi „validat istoric“) al unui anume tip de român care se vrea european (adică încă nu e), şi care, în consecinţă, aspiră la valorile lumii „civilizate“ (adică o alta decît a lui) şi pe care, nu-i aşa, îl trag ţiganii în jos.

Că se poate şi mai bine i-o demonstrează articolul dlui Cărtărescu (pe aceeaşi temă) din *Evenimentul zilei*. Un cu totul alt mod de a fi (nu de a se vrea) european şi (dacă-mi îngăduiţi) civilizat.

Nu-mi rămîne decît să sper ca pe viitor autorul să-şi afirme poziţia rasistă asupra supremaţiei albe, într-un mod mai onest, fără să tragă de istorie ca să se potrivească prejudecăţilor sale. Sau, cel puţin, să şi-o asume.

Călin GOINA
doctorand în sociologie, UCLA
goinac@gmail.com

Răspunsul lui Lucian Mîndruţă

Stimate domn,

Îmi pare bine că vă place dl Cărtărescu. Iată că avem un punct comun. Însă nu e obligatoriu să scriem (şi să gîndim) toţi la fel.

Ceea ce-mi propuneţi dvs. e premisa tuturor totalitarismelor: să mă orientez după linia de gîndire a cuiva. Îmi pare rău, dar n-am chef. Şi cheful ăsta e chiar scris în Constituţie... În altă ordine de idei, vă recomand lectura cărţii de care pomeneam în articol – autorul britanic explica simplu şi fără emoţie întîlnirea dintre societatea occidentală, care tocmai se ocupă cu inventarea de reguli, şi cea a cetelor de nomazi, care aduceau un element de disrupţie. Altfel spus, poate că se fura şi se cerşea şi-n Occident, însă treburile astea erau în mod oficial pedepsite, sigur, poate nu aşa de omogen şi instituţionalizat ca astăzi. Cît îl priveşte pe Jdanov, dvs. vi se potriveşte mai bine stereotipul acesta, atunci cînd sugeraţi că n-ar trebui să fiu publicat în *Dilema veche* (în Gulag cu ăia de altă părere!). Eu n-am făcut decît să-mi pun întrebări, dvs. iată că aveţi certitudini.

Vă invit să le consumăm împreună în Ferentari. Nu ştiu de ce acolo.

Poate îmi spuneţi dvs.

Nr. 197: Articolul lui Sever Voinescu, „Note despre un scandal“

1. Despre dilema ţigan sau rom. Părinţii mei sînt originari din com. Budeşti, jud. Călăraşi, dar am locuit în Bucureşti. Clasa a IV-a am făcut-o în acea comună, locuind eu atunci la o mătuşă. La o lecţie de limba rusă, profesoara ne-a atras atenţia să nu le mai spunem „ţigani“, că înseamnă că facem „ură de rasă“. Să le spuneam „romi“. Era anul 1949. Acum întreb cum se pot traduce cuvintele „ţigănie“, „ţigăneală“, „ţigăneşte“, „pomană ţigănească“ şi alte derivate? Ca să fim „corecţi politic“! Ce e ciudat este faptul că regimul comunist, după ce s-a folosit de ei în perioada de început (activişti, ofiţeri de Securitate etc.), a uitat de „romi“ şi a revenit la „ţigani“.

2. Cîţi or fi? La recensămîntul din 1977 s-au declarat cca 500.000. Cifra neoficială era de 3 milioane (securistul de la întreprinderea unde lucram). Acum dl Vasilescu zice de o cifră neoficială de 2 milioane. Eu cred că acum sînt între 4 şi 5 milioane.

3. Libera circulaţie. Prin anii '70-'80, propaganda occidentală clama „libera circulaţie a oamenilor şi a ideilor“. Acum se pare că s-au săturat. A început să le iasă pe nas. Dacă în anii aceia, nea Nicu le-ar fi dat paşapoarte tuturor ţiganilor, l-aş fi iertat de toate păcatele! Cum a făcut Castro cu puşcăriaşii!

4. Discriminare, integrare. N-am văzut ţigani daţi jos din autobuze sau alungaţi din locuri publice, nici atunci, nici acum. Cît despre integrare, ce să mai spunem? Ea se produce „zi de zi, ceas de ceas şi în proporţie de masă“, numai că se produce invers! Un jurnal la Antena 1 la ora 16: reportaj la o petrecere ţigănească la iarbă verde, merţane, grătare, pirande cu fustele tradiţionale. În prim-plan, ei – borţoşi, costum, cravată. La dispărţirea de reporteră, au ţinut neapărat să-i cînte ceva. Ce? „Noi sîntem români...“ Aşa că, vedeţi!

5. Cazul italian. În general, italienii din nord au fobii faţă de coloraţi, inclusiv faţă de italienii din sud, mai ales faţă de sicilieni. În 1978, fiind acolo vreo două luni, îmi povestea un italian din nord cum cei din sud – sicilieni – nespălaţi şi necivilizaţi, ajunşi prin nord, cresc porci în baia din apartament. Şi mi-am adus aminte că am auzit că şi la noi s-au întîmplat astfel de lucruri.

Încheiere. Nu pot să închei fără o lozincă: „Ţigănia salvează România!“.

M. COSTEA
str. Cameliei 16, bl. 30, sc. B, ap. 38
Ploieşti

Nr: 195: *„Closetul la nevoie se cunoaşte“*

Şi bideul?!

„Popoare agitate, popoare liniştite“
Ismail Kadare

Ei, da, teribilă temă! În cîte europatrii mai stîrneşte o poveste ca asta? Cînd la noi încă bîntuie dilema „Să facem şi-n casă o privată?“ E-aşa de... neuşurător subiectul, încît cu ce să-ncepi întîi şi-ntîi:

Cu fundu' curţii, spre care îţi sfîrîie tălpile de nici nu mai apuci să deosebeşti ziarul de hîrtia igienică. Şi unde eviţi căţăratul, din jenă faţă de gazde.

Cu tufa din codrul-frate, nădejdea românului aflat pe traseu.

Cu salonul VIP al spitalelor – camera din faţă sau de lîngă WC.

Cu instinctul acela care duce, ată, la aruncat mucuri, zaţuri, resturi – ceea ce nu merge scuturat, direct, peste geamul bucătăriei.

Cu lipsa cutiei în care ar trebui lepădată cel puţin hîrtia igienică.

Cu bărbaţii care n-au aflat că doar pisoarul e cel cu de-a-npicioarelea.

Cu ridicatele capace care, dacă stau, adică nu te-aşteaptă să le sprijini, sînt ca o barieră pe invers.

Cu „publicele“ unde, prea des, întîi sufleci, apoi înoţi, apoi escaladezi. După ce te-ai căutat bine prin buzunare.

Cu trasul apei.

Cu spălatul mîinilor după. Atunci abia ar trebui să se deschidă uşa!

Cu oliţele caselor boiereşti, mascate într-un tron căptuşit cît să le poţi avea la capul patului.

Cu depunerile de piatră şi alte depuneri.

Cu frecatul vasului, de obicei folosind uzata periuţă de dinţi.

Cu limba cacofonizată, dacă nu cumva latrinizată (pentru cei care credeau altfel, *kako* – grec – e doar urît), pe care ne-o aruncă şi îndeasă în urechi strada, şcoala şi mijloacele zgomotoase ale informării?

Sau cu aragazul familiei? Se spune că e suficient să vezi cum arată maşina de gătit a unei gospodine: înţelegi imediat dacă e cazul să te ceri la WC.

Alina IORDACHE
Rîşnov

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

(In) Actualităţi

1987 = 432

Afară ninge, fereastra este aburită, dar totuşi se mai văd fulgii, într-un acvariu plutesc doi peştişori roşii-portocalii, camera se depărtează şi în cadru apar cele două eroine; vom vedea că sînt şi ele captive, prizoniere într-o lume crudă. De altfel, punctul de inflexiune al filmului este scena în care Otilia şi Găbiţa descoperă că sînt prinse în capcana unei situaţii care pare să nu aibă („tu nu îmi sugerezi, tu mă rogi“) decît o singură ieşire: acceptarea compromisului. Pentru ca Bebe, acest călău deghizat, să pună sonda, fetele trebuie să accepte pseudo-violul, să repete (altfel) actul care a dus-o pe Găbiţa la 432.

Filmul este (şi) unul despre alegere şi opţiune; de altfel, în cămin se pot cumpăra pilule anticoncepţionale. Doar Găbiţa se lasă purtată de ceea ce i se întîmplă, parcă îşi propune să nu se gîndească la urmările acţiunilor sale. Ajunsă la petrecerea de aniversare, Otilia îşi întreabă prietenul ce ar face el într-o situaţie similară (ca aceea prin care trece Găbiţa). Răspunsul acestuia nu lasă loc de dubii, amînarea e semnul laşităţii prezente şi viitoare, băiatul nu are nici timp să ia flori pentru mama sa. Otilia e prinsă între scaune, închisă într-o conversaţie căreia nu i se poate sustrage, i se reproşează că fumează în faţa părinţilor prietenului ei, ea vine dintr-o familie simplă, nimeni nu-i arată simpatie. În apartamentul părinţilor, pe hol, sînt cîteva garoafe albe, stau acolo uitate, blocurile sînt triste, cu scări întunecoase şi pereţi scrijeliţi şi dezolanţi. Lampa de neon din holul hotelului clipeşte regulat definind un spaţiu artificial şi rece în care sentimentele sînt atrofiate. Numai cîteva gesturi izolate amintesc de o solidaritate la foc mic: cînd se apropie controloarea, în tramvai, un tînăr oferă un bilet ca un act de la sine înţeles sau răspunsul blajin al unui necunoscut în noapte. Felul în care camera de filmat o urmăreşte pe Otilia amplifică tensiunea, luminile oraşului noaptea au ceva de coşmar, pasarela este ca un loc de trecere dintr-un lagăr şi încordarea eroinei devine palpabilă, e povestea lui cît suporţi şi cum primeşti loviturile vieţii, dacă ţi-ai asumat să iei în piept existenţa şi să-ţi ajuţi semenii.

În final cele două fete se regăsesc la o masă izolată în restaurant, chelnerul al cărui cap nu apare în cadru vine de undeva din întuneric. În spatele unui perete de sticlă se deslușesc siluetele celor de la nuntă, sugerînd mișcarea unor personaje fără adîncime, fără suflet, manechinele care evoluează în fundalul vieţii. Luminile unei maşini se reflectă în geam, Otilia întoarce capul, povestea s-a terminat, nu mai e nimic de spus, cuvintele şi simbolurile par inutile, viaţa e săracă, revolta disperării este inutilă, 1987 e fără speranţă.

Ion PLEŞA
ionplesa@hotmail.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Branduri locale**
- **Victimizarea la români**
- **Noile tehnologii**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Dilema veche este marcă înregistrată a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Naţionalism şi europenism

Un text publicat în Dilema *acum zece ani mi se pare de o tristă actualitate. Europa e plină de culori locale. Accese de barbarie sînt posibile pretutindeni, şi la case mari, şi la case mai mici. Şi printre musafirii nepoftiţi, şi printre gazdele exasperate. Retorica generală e comunitară, reacţiile parohiale sînt xenofobe. Proiectul european suferă, în aceste condiţii, de toate „bolile copilăriei“.*

S-ar zice că, pînă la al doilea război mondial, naţionalismul a fost apanajul elitelor. Ele contribuiseră substanţial, în veacul al nouăsprezecelea, la constituirea prestigiului naţionalităţilor şi savurau, inerţial şi isteric, acest prestigiu, în plin secol douăzeci. Astăzi, lucrurile s-au schimbat. Elitele au devenit mai curînd federaliste sau, în orice caz, europenizante, lăsînd „prostimii“ întîrzierea în fudulie autohtonă. Naţionalişti sînt, acum, „cei mulţi“, cei care n-au decît o identitate statistică şi aspiră să obţină – prin colaborare cu „idolii tribului“ – un portret mai bine conturat, mai onorabil. „Patria“ e şansa anonimului de a avea un destin.

Joseph de Maistre spune undeva că n-a văzut niciodată „europeni“. Nemţi – da, francezi – da, englezi – da. Însă europeni ca atare – nu. E un sofism. Dacă l-am urma pînă la capăt, ar trebui să admitem că nici nemţi nu se pot vedea „ca atare“. Există berlinezi, münchenezi, hamburghezi... Dar, în fond, „berlinezi“ ca atare există? Fireşte că nu! Există doar Hans sau Peter, Anna sau Hildegard. „Ca atare“ există numai individul şi individualul. Cu cît te ridici deasupra acestui nivel, dai de categorii, de identităţi generice, de abstracţiuni. Hans nu e o abstracţiune, nu e un concept. „Ţara“ – da. E, uneori, singurul concept la care au acces „cei mulţi“. De aceea, Hans preferă să renunţe la „realitatea“ sa imediată, la determinările lui concrete, pentru a participa la demnitatea unei generalităţi integratoare. E inutil, e chiar periculos să-i amputezi această aspiraţiune. Contrariat, el se comportă patetic şi justiţiar: conceptul devine în mîna lui înfuriată – o bîtă cît se poate de concretă.

Elitele – cum spuneam – au aerul de a fi trecut într-o altă etapă. Ele invocă Europa şi proclamă, astfel, exigenţa unei solidarităţi trans-naţionale; spiritul comunitar trebuie să treacă înaintea duhurilor locale. Dar să nu ne grăbim. „Patriotismul“ european poate fi – şi este adesea – o nouă formă de discriminare, un autohtonism cu hotare mai largi, dar la fel de drastice ca ale tuturor autohtonismelor. „Sîntem europeni“ nu înseamnă, întotdeauna, „sîntem *altceva* şi *mai mult* decît greci, italieni, nemţi sau elveţieni“. „Sîntem europeni“ înseamnă şi „nu sîntem asiatici, americani, africani“. Micile mîndrii naţionale se văd înlocuite de o mîndrie continentală, mai amplă şi mai subtilă. Orizontul e, aşadar, mai cuprinzător, dar nu neapărat mai puţin pasional. Rămîne să ne întrebăm dacă perspectiva unui Hans devenit „patriot european“ e preferabilă aceleia a unui Hans parohial, aţipit cu nasul în brazdă. Cel dintîi e pîndit de demagogie, celălalt – de primitivism. Cel dintîi se poartă ipocrit, dar igienic, celălalt e „autentic“, dar tenebros. Primul riscă să nu aibă chip, al doilea riscă să se identifice cu o grimasă. Cu astfel de premise, secolul următor va fi ori comunitar pînă la gregaritate, ori tribal pînă la dezastru. Din această dilemă nu putem ieşi!

(Dilema, nr. 214, 28 februarie – 6 martie 1997)

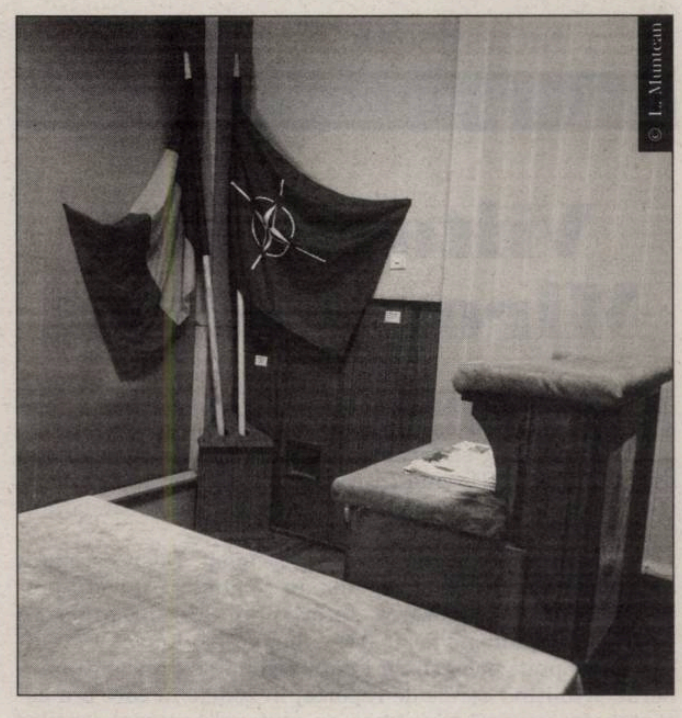

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Baza de date ISI şi toga lui Laurenţiu

Lunea trecută mi s-au întîmplat cîteva lucruri despre care abia pe la miezul nopţii mi-am dat seama că au o oarecare legătură.

Mai întîi, un coleg, conferenţiar la o facultate umanistă, care candidează pentru un post de profesor, mi-a povestit cum munceşte de cîteva zile să-şi „facă dosarul“, bifînd tot felul de criterii şi căsuţe pur birocratice, total nerelevante pentru competenţa sa, compilînd liste cu articole publicate „în ţară şi în străinătate“ şi blocîndu-se la chestiunea „articole publicate în reviste cotate ISI“. (Pentru cine nu ştie, ISI este o bază de date internaţională cu reviste academice, în special din ştiinţele exacte.) Pur şi simplu, în domeniul său, *n-are cum* să publice în reviste cotate ISI. Aşa încît forurile competente se dau de ceasul morţii să „coteze“ cele două-trei reviste româneşti de profil, să le „bage în ISI“, adică; numai că sînt nişte criterii atît de... normale, încît va fi imposibil (de exemplu, „apariţia neîntreruptă şi la timp în ultimii zece ani“ sau „existenţa unor abonaţi printre instituţii de specialitate şi biblioteci de profil“, ceea ce nu e cazul cu zisele reviste academice româneşti).

Apoi, am primit un telefon de la un alt coleg, universitar italian, decan al unei facultăţi filologice. Printre altele, mi-a spus că în fiecare zi are cîte o şedinţă departamentală în care se discută diverse proceduri de „ieşire“ din procesul Bologna (acela cu „crearea spaţiului universitar unic european“, care se aplică şi la noi cu mare avînt), iar vinerea are o şedinţă de consiliu pe facultate în care se votează ce s-a dezbătut în timpul săptămînii. „Asta e – mi-a zis amicul –, procesul Bologna a dat chix la noi, nu e decît o imensă birocraţie fără conţinut; ştiu că voi abia îl adoptaţi, cînd veţi dori să scăpaţi de el, vă pot acorda consultanţă“.

În fine, luni seara, la Realitatea TV, în emisiunea lui Robert Turcescu despre informatorul „Laurenţiu“, au fost date şi cîteva imagini în care academicianul Constantin Bălăceanu-Stolnici (adică „Laurenţiu“) participa, îmbrăcat în cuvenita togă, la o ceremonie universitară. N-a dorit să comenteze, desigur, dezvăluirile al căror subiect este, şi s-a retras „demn“, în foşnetul togii şi copleşit de greutatea titlurilor, a decoraţiilor, onorurilor, funcţiilor pe care le-a obţinut în tranziţia românească mai degrabă pentru aparenţa sa de boier de viţă veche decît pe baza contribuţiilor culturale şi ştiinţifice.

Legătura dintre aceste episoade aparent disparate o realizăm noi, „cei de pe margine“. Dornici de integrare europeană şi de „intrare în lumea civilizată“, ne-am apucat să preluăm, la grămadă, tot ce vine din Vest. În sistemul universitar, de pildă (a se vedea şi numărul despre „Universitatea curată“ al revistei noastre), ne-am dat de ceasul morţii să „bifăm“ tot ceea ce ni se părea „ne cere UE“, în loc să gîndim cu capetele noastre. În plus, standardele şi criteriile vestice au căzut într-un context postcomunist cu o mare încărcătură de „specific naţional“: profesori care şi-au luat titlurile la repezeală, pe bază de „oportunităţi“, foşti activişti şi eterni mediocri ajunşi decani şi rectori, plagiate *dovedite* care rămîn fără consecinţe, studenţime dezorientată care vrea doar să obţină o „patalama“ ca să-şi poată găsi un *job*, un aparat administrativ pletoric, ineficient şi conservator şi altele asemenea. Standardele vestice au găsit aici un amestec vîscos în care lipsa de criterii profesionale şi morale se îmbina cu veşnica adaptabilitate valahă. „Procesul Bologna“, reforma şi toate celelalte au încăput adesea pe mîna unor simpli oportunişti pentru care reflexul principal este de a bifa rapid ce se cere „de sus“ („sus“-ul fiind pe vremuri partidul, iar acum Bruxelles-ul), de a întoarce din vorbe goale orice conţinut nobil, de „a zice ca ei“, pentru ca apoi să poţi „face ca tine“. În asemenea condiţii, orice criteriu şi orice principiu „de import“ se scufundă în mîzga „adaptărilor“ româneşti şi devine inoperant. Dar, odată „adoptat“, el ne este vîndut ca „un nou pas înainte pe calea reformei“, deşi nu e de fapt decît o nouă gogoaşă de vorbe fără acoperire.

Deocamdată însă funcţionăm în acest amestec. Ne agăţăm de „baza de date ISI“ ca de o mîntuire, sîntem obsedaţi „să ne recunoască străinătatea“, am face orice ca să fim în topul primelor 500 de universităţi, dar în acelaşi timp îl copleşim cu onoruri pe „Laurenţiu“, răbdăm rectori şi decani făcuţi „pe puncte“, băgăm plagiatele sub preş. Nu spun că standardele occidentale n-ar trebui preluate şi aplicate. Spun doar că se alege praful de ele cînd le acoperim cu toga lui „Laurenţiu“. Şi acoperite rămîn. Deocamdată, respectivului i s-a reziliat colaborarea cu TVR Cultural. În rest, nu i s-a retras nici un titlu, nici o instituţie academică n-a luat nici o atitudine, iar „comunitatea oamenilor de ştiinţă“ (avem aşa ceva?) n-a simţit nevoia să zică nici pîs. Deocamdată, „reforma universitară“ şi „procesul Bologna“ îl includ şi pe „Laurenţiu“, şi pe alţii din aceeaşi categorie. Şi, dacă ne mobilizăm, sîntem în stare să-l „băgăm“ şi în ISI...

DILEMATECA

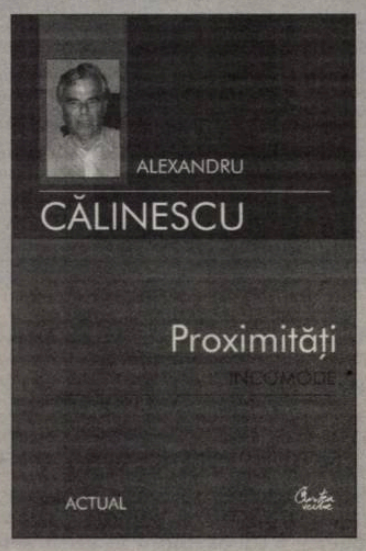

Alexandru Călinescu
Proximităţi incomode
Editura Curtea Veche, 2007

ținerea de minte

„Zile întregi am trăit sub impresia scrisorii pe care mi-ai trimis-o la Cassel. Îmi spui: «dacă vrei să fiu a ta» – «cînd dorești». Dar în ce fel pot răspunde unei aşteptări şi unei speranţe atît de încrezătoare în sfiiciunea lor? Ce altceva ţi-am oferit decît lucruri greu de îndurat? Şi nu a însemnat totul, pentru sufletul tău, un sacrificiu permanent? Tu ai avut doar simplul tău «da», liniştit şi sfios, rostit în sala gării. Iar cînd m-ai împins departe de tine, abia atunci mi te-ai apropiat cu adevărat, revelîndu-mi-se astfel fiinţa ta. În acel moment, mi-ai vorbit – fără cuvinte – cît se poate de *liber*. Din clipa acestei dez-depărtări magice, care *pe mine* m-a făcut să mă simt vinovat – am devenit liniştit şi bucuros în privinţa vieţii tale, a siguranţei şi trăiniciei ei.“

(Martin Heidegger şi Hannah Arendt, *Scrisori 1925-1975*, traducere din germană de Catrinel Pleşu şi Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Viitorul lui Miron Cozma

Miron Cozma e liber. Fostul lider al minerilor a ieşit din închisoare la termen, după cîteva recursuri respinse şi, mai ales, după rocambolesca escapadă din iarna lui 2004, cînd fusese graţiat de Ion Iliescu, graţiere revocată cîteva zile mai tîrziu, în urma scandalului provocat.

De data aceasta, nici urmă de scandal. Doar Asociaţia Victimelor Mineriadelor a emis un comunicat în care protestează faţă de eliberarea „teroristului" Miron Cozma. În rest, televiziunile au făcut „breaking news" din acest eveniment aşteptat, urmărindu-l cu maşinile pe proaspătul eliberat, trimiţînd carele de reportaj în zonele în care era aşteptat, întreţinînd tensiunea cu ajutorul corespondenţilor care spuneau că va sosi dintr-un minut în altul într-o casă din Voluntari şi, mai tîrziu, la o locuinţă din Timişoara.

Cu cîteva kilograme în plus faţă de ultima oară cînd îl văzuserăm (dar cu aceeaşi coamă leonină), Miron Cozma nu putea să nu profite de prezenţa camerelor de luat vederi. „Am făcut 10 ani de puşcărie pentru că mi-am făcut datoria de lider de sindicat şi pentru că am avut curajul să lupt împotriva politicienilor corupţi. Vin din puşcărie şi n-am văzut nici un politician corupt acolo." O declaraţie scurtă, rostită la poarta închisorii. Cozma n-a spus mai multe – chiar dacă a precizat că mai are multe de spus –, dar a anunţat că deocamdată doreşte să se liniştească şi să-şi revadă familia.

Oricum, declaraţia lui e mult mai bine pregătită decît cea din 2004, cînd spunea că nu va mai da interviuri decît pe bani. Acum, fostul lider al minerilor a vrut să dea imaginea unui om responsabil, o victimă a sistemului, un ţap ispăşitor pentru actele comise de „politicienii corupţi".

Întrebarea este însă dacă, dincolo de declaraţii de reproş la adresa politicienilor, Miron Cozma mai are ceva de spus în societatea românească. Optimiştii spun că nu.

România lui 2007 este mult schimbată faţă de cea din 1999, cînd Cozma a intrat după gratii. Atunci, România era o ţară extenuată după o tranziţie prea lungă, cu grave probleme sociale şi economice. Pentru cine îşi mai aminteşte, 1999 a fost anul în care analiştii economici avertizau că România va intra în încetare de plăţi. NATO şi UE erau doar nişte speranţe, Guvernul Radu Vasile era măcinat de conflicte interne, şomajul atingea cote alarmante în urma restructurărilor economice.

Opt ani mai tîrziu, situaţia e alta. Membră a Organizaţiei Nord-Atlantice şi a Uniunii Europene, România este una dintre ţările cu cele mai mari creşteri economice din regiune, şomajul e foarte mic, iar Valea Jiului, locul de unde Cozma îşi recruta minerii, s-a schimbat. Cele mai multe mine au fost închise, din cei 45 de mii de mineri care lucrau în Vale în urmă cu 10 ani, doar 11 mii şi-au păstrat locul de muncă. Mulţi „disponibilizaţi" au plecat din regiune, o parte dintre ei fiind acum în Spania sau Italia. Situaţia celor rămaşi nu este cea mai fericită – mulţi trăiesc doar din ajutoarele sociale –, dar ei sînt oricum prea puţini pentru a se gîndi la vreo mişcare de protest de tip „mineriadă". În plus, Cozma nu are dreptul să calce prin Valea Jiului şi nici prin Bucureşti timp de 5 ani şi, chiar dacă a anunţat că va contesta această interdicţie, e greu de crezut că justiţia o va ridica. Altfel spus, Miron Cozma este un om al trecutului.

Există însă şi o altă posibilitate: Cozma să rămînă în viaţa publică şi să fie interesat de politică. Personajul nu e lipsit de charismă, ştie să vorbească şi să transmită mesaje. Discursul său populist ar fi cu siguranţă mai coerent decît cel al lui Gigi Becali, care amestecă naţionalismul cu fotbalul şi cu religia, şi mai proaspăt decît cel al lui Corneliu Vadim Tudor, care acuză uriaşe fraude electorale la fiecare alegeri. Un Cozma victimizîndu-se, arătînd cu degetul spre oamenii politici „corupţi" care l-au trimis în închisoare, ar

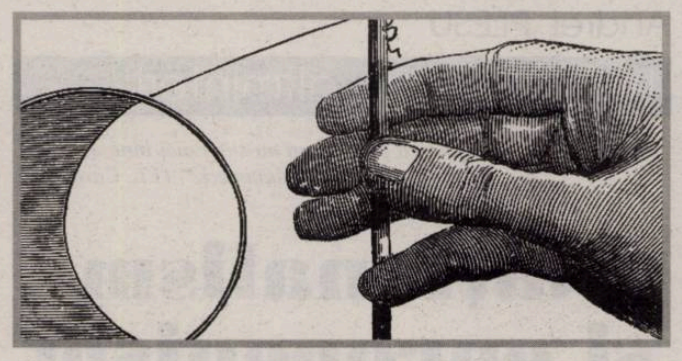

avea şanse să fie auzit în unele medii.

Pentru a face însă politică, Miron Cozma ar trebui să intre într-un partid sau să îşi creeze unul. La un moment dat, a fost membru al PRM, dar despărţirea de Corneliu Vadim Tudor nu s-a produs în cei mai buni termeni. Aflat în criză de personalităţi puternice, Tudor ar putea să încerce însă să îl „recupereze" pe Cozma, oferindu-i astfel un statut. Ca să capete şi glas, Cozma ar trebui să înceapă să fie invitat la televiziuni, dîndu-şi cu părerea despre evoluţia ţării, în numele sacrosanctei audienţe. N-ar strica însă ca, pentru o dată, acestea să fie ceva mai responsabile şi să nu îi acorde spaţii largi pentru desfăşurare. Atmosfera mediatică ar fi, cu siguranţă, mai sănătoasă.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Ora exactă a eroilor.** Uneori, mimarea respectului ţine loc preocupării pentru acele amănunte care fac ca respectul să dureze. Pentru a repara în anume cazuri particulare efectele, ce pot fi dezastruoase, ale unei asemenea atitudini, un grup „ilegal" *(Untergunther)* a pătruns la Paris, în Panthéon (acolo unde sînt păstrate rămăşiţele pămînteşti ale eroilor naţiunii) ca să repare orologiul Wagner, datînd din 1850, stricat din 1965. „Atelierul de restaurare a fost condus de Jean-Baptiste Viot, ceasornicar, pe vremuri lucrător la prestigioasa casă Bréguet. Ajutat de o echipă formată din tineri, acesta a refăcut piesele lipsă şi mecanismul a început să meargă. Totul a costat 4000 de euro." Acum se caută un articol de lege prin care cei intraţi pe furiş în locurile sacre ale memoriei franceze să poată fi pedepsiţi, dacă nu cu închisoarea, măcar cu o amendă. *(Le Monde,* 25/26 noiembrie 2007)

● **Prea multă muncă strică.** Un judecător japonez a infirmat decizia Oficiului standardelor de muncă de la Uzinele Toyota după ce acesta a refuzat să plătească indemnizaţii văduvei unui muncitor care prestase peste 104 de ore de muncă suplimentară. Oficiul a contestat şi numărul de ore, şi relaţia dintre supraoboseala creată de ele şi deces. Excesul de muncă este o problemă serioasă în Japonia, unde jumătate din concediile de odihnă (plătite) rămîn nefolosite. Conform Agenţiei Reuters (30 noiembrie 2007), în anul fiscal 2005-2006, Ministerul Muncii a primit 315 de cereri de compensaţii ale familiilor muncitorilor decedaţi din cauza atacurilor cerebrale sau a altor boli legate de activitatea salariată. Uzinele Toyota au dat o declaraţie prin care s-au obligat ca pe viitor să se ocupe mai îndeaproape de sănătatea angajaţilor lor. E de sperat că muncitorii japonezi, cu obiceiurile lor ciudate cu tot, să nu se lăcomească la avantajele oferite de piaţa muncii din România. (**M. B.**)

Rupert WOLFE MURRAY

În Bucureşti, maşinile au mai multe drepturi decît oamenii

Istoricul antic Herodot avea sfaturi înţelepte pentru călătorii şi scriitorii vremii: pentru a înţelege temeinic o situaţie, trebuie să adresezi aceeaşi întrebare mai multor oameni. În ultimii ani, am urmat sfatul bătrînului Herodot, întrebîndu-i pe cei pe care îi întîlnesc în Bucureşti – şoferi de taxi, poliţişti, vînzători: „De ce li se permite oamenilor să parcheze pe trotuar?". Răspunsul este foarte concludent – *nota bene,* am spus *răspuns* şi nu răspunsuri, pentru că răspunsul este unul şi acelaşi, şi anume „nu există suficiente locuri de parcare". Aproape fiecare român chestionat pare să accepte faptul că şoferii pot să blocheze trotuarele ori de cîte ori au chef; mai mult, există un soi de consens potrivit căruia vina principală nu o poartă şoferii, ci autorităţile locale.

E imposibil de găsit această atitudine oriunde în Europa occidentală! Dacă parchezi pe trotuar în Marea Britanie, rişti să fii arestat. În Olanda, ţi-ar fi confiscată maşina. Bucureştiul este probabil singura capitală a vreunui stat din Uniunea Europeană care nu amendează şoferii pentru că parchează în locuri nepermise. Dacă vrei să parchezi în centrul oraşului meu natal, Edinburgh, trebuie să fii pregătit sufleteşte să plăteşi o avere pe tichetele de parcare, asta dacă nu vrei să ai de-a face cu armata de „gardieni ai parcărilor" care te pîndesc să te amendeze cu 50 de euro. Majoritatea compatrioţilor mei nici măcar nu încearcă să parcheze în centru, conştienţi fiind că e prea riscant, prea traumatizant şi prea scump. Nici în visele lor cele mai nebuneşti nu le-ar trece prin minte să parcheze pe trotuar.

Oare Primăria Bucureştiului chiar nu are nevoie de o injecţie masivă de capital provenit din amenzile pentru parcare? Cu siguranţă, fiecare dintre noi a răbufnit la un moment dat: „Hei! Chiar nu se mai poate circula pe trotuare!". De ce nu protestează nimeni? Ar fi cu siguranţă o chestiune de interes public cu care politicienii locali ar strînge voturi. Îmi şi imaginez campania: „Să recîştigăm trotuarele!", „Pietonii au puterea!", „Jos şoferii!".

Din păcate, subiectul „Parcarea pe trotuar" este complet ignorat, în comparaţie cu drama actuală a „Crizei traficului din Bucureşti". Cu cît oraşul e mai sufocat de maşini, cu atît mai interesant devine pentru media, urmarea firească fiind faptul că din ce în ce mai mulţi „experţi" sînt întrebaţi „ce e de făcut". Între timp, să păşeşti pe trotuar a devenit o adevărată aventură pentru o mamă cu un bebeluş în braţe, pentru vîrstnici, pentru copii, pentru oricine. Sînt de părere că maşinile au mai multe drepturi decît oamenii. Dar cum poate avea o maşină drepturi? Nu există un răspuns raţional, dar cînd o maşină ocupă un spaţiu public care a fost construit în mod expres pentru oameni, e clar că ceva e foarte în neregulă.

Am propria teorie în această privinţă. Cred că românii acordă o importanţă exagerată maşinii.

Ca şi cu multe alte lucruri din România, şi în acest caz se poate da vina pe comunism. În sistemul sovietic, cei care aveau maşini – funcţionarii ministerelor, directorii, militarii cu rang şi agenţii Securităţii – erau şi cei care impuneau teamă şi respect. În mod evident, maşina a devenit asociată în mintea oamenilor cu puterea. E surprinzător totuşi că atitudinea aceasta nu s-a schimbat cu timpul. Cînd vor realiza românii că maşinile nu sînt obiecte de cult, ci nişte maşinării periculoase şi, în plus, un factor important în poluarea locală şi încălzirea globală?

Însă nu doar omul de rînd are respectul acesta exagerat pentru maşină; politicienii suferă de aceeaşi meteahnă. Nu am auzit niciodată vreun politician sau comentator media pronunţîndu-se împotriva acumulării de autovehicule sau în favoarea utilizării trenului ca o alternativă viabilă la au-

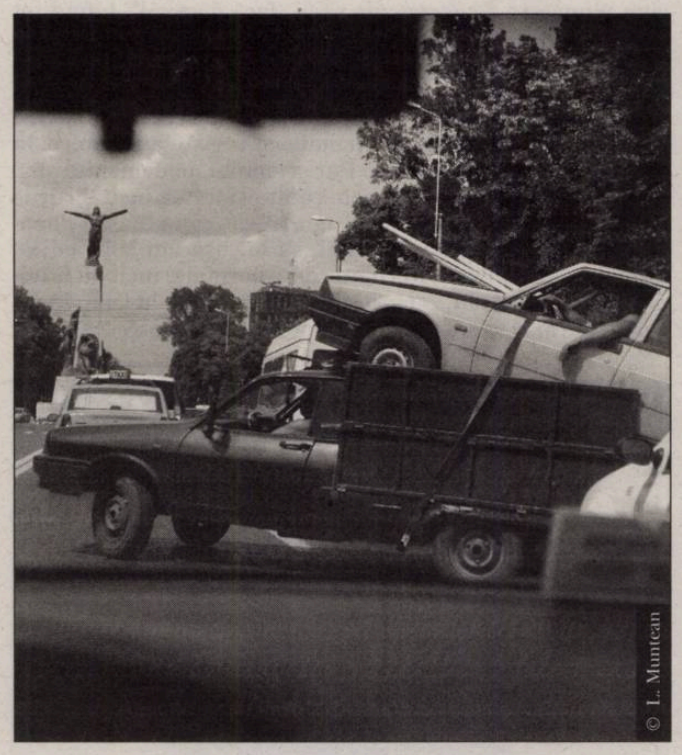

tostradă. Politica transporturilor din această ţară constă în planuri pentru alte şi alte străzi.

Lecţiile învăţate de la ţările Europei occidentale şi de la Statele Unite ale Americii arată că problema nu se rezolvă prin construirea mai multor drumuri. Dimpotrivă, există dovezi covîrşitoare care arată că, cu cît se construiesc mai multe drumuri, cu atît mai multe maşini sînt vîndute şi cu atît mai multe ambuteiaje se întîmplă pe exact aceleaşi străzi. Los Angeles e un exemplu în acest sens: un oraş de autostrăzi, toate blocate. Singurele soluţii sînt transportul public, trenurile şi bicicletele – dar în primul şi-n primul rînd o schimbare de atitudine.

traducere de Maria FARCAŞ

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Stalin, Lenin şi Chávez

Desfăşurate ambele pe 2 decembrie – alegerile parlamentare din Rusia şi referendumul din Venezuela –, s-a spus despre ele că sînt nişte farse democratice: spectacole menite să confirme larga aprobare de care beneficiază instinctele autoritare/dictatoriale ale conducătorilor, Putin la Moscova şi Hugo Chávez la Caracas. Viaţa e plină de surprize: în referendumul venezuelean, propunerile preşedintelui au fost respinse, cu o majoritate la limită, dar, totuşi, respinse: conform rezultatelor preliminare anunţate de Comisie, 50,7% au votat „Nu" la referendum, în timp ce 49,3 procente au votat în favoarea propunerilor preşedintelui. De cîteva săptămîni, strada era ecoul luptei electorale, proteste şi susţineri frenetice cu mulţimi de participanţi de ambele părţi. Cele 69 de propuneri de modificare a Constituţiei ale lui de Chávez – un lider revoluţionar, plin de petrodolari, dispus să-i cheltuiască pentru idealurile sale, devenit un fel de model al mişcărilor protestatare din America Latină – vizau centralizarea puterii: instituţiile regionale urmau să fie puse sub controlul său, autonomia municipiilor urma să fie redusă în folosul celor 25.000 de consilii comunale care, alături de cooperativele muncitoreşti, ar putea să constituie noile organe ale puterii populare pe cale de a se naşte.

Dacă un răuvoitor ar evoca precedentul „Toată puterea sovietelor" din 1917 şi mascarada ulterioară, ar fi imediat contrazis prin dovezile date de preşedintele Chávez în folosul defavorizaţilor: învăţămîntul gratuit (îndoctrinarea intră în acelaşi preţ şi e acceptată ca o componentă necesară a sistemului), accesul gratuit la serviciile de sănătate, cei interesaţi trebuie să participe la diferite „misiuni" (programe sociale) şi să facă parte din consiliile de gospodărire a micilor proiecte comunitare. Este ceea ce specialiştii numesc „socialismul de consum", dictatura sub-proletariatului din Venezuela, urmînd să se transforme şi cu ocazia acestui referendum în dictatura – pe viaţă – a acelui care a ştiut să stimuleze rudimentele de instinct politic ale celor defavorizaţi. Mulţi, dar nu cu toţii proşti.

Într-un asemenea rezultat strîns, e greu de definit ce anume a determinat înfrîngerea lui Chávez, dar trădarea vechilor prieteni, ba chiar şi a foştilor complici, a avut rolul său. Generalul Raul Baduel, pînă în iulie ministrul Apărării, om de bază în lovitura de stat din 2002, a considerat referendumul o „fraudă constituţională". Ismel Garcia, unul dintre liderii Podemos, partid pînă recent parte a coaliţiei guvernamentale, s-a alăturat campaniei „Nu" la referendum.

Opoziţia a fost revitalizată prin participarea mişcărilor studenţeşti. Nu toţi studenţii au fost anti-Chávez, mulţi, foarte mulţi au demonstrat în favoarea lui. Dar nou este faptul că aceia care l-au contestat erau reprezentanţii organizaţiilor de stînga. Stalin Gonzales (26 de ani, fiul unui membru radical al mişcării Steagul Roşu, fraţii lui se numesc Vladimir Lenin şi Friedrich Engels), unul dintre liderii mişcării studenţeşti, a chemat la împotrivire, argumentînd că Hugo Chávez este un autocrat a cărui singură intenţie este acumularea puterii. „Nu este un conflict între dreapta şi stînga – afirmă un student în drept *(Washington Post,* 2 decembrie 2007). Noi credem că Venezuela are nevoie de democraţie. Democraţia înseamnă respect. Democraţia înseamnă libertatea expresiei. Democraţia înseamnă să spui ceea ce gîndeşti, fără să te temi de represiune."

Elementul-surpriză adus de rezultatele acestui referendum este contestarea lui Chávez dinspre stînga: „Poate că Hugo Chávez este un socialist, dar în mod sigur el nu este un democrat", afirma un ilustru conducător latino-american, al cărui nume nu e divulgat de autorul articolului din ziarul spaniol *La Vanguardia*. Acestor subtilităţi Chávez le-ar putea răspunde că bunurile concrete distribuite de el săracilor sînt mai convingătoare decît teoriile despre democraţie. Oricît de violentă ar fi retorica sa anti-SUA, cifrele recentului barometru latino-american arată că, aproape în toate ţările continentului, populaţia preferă un guvern democratic oricărui alt tip de guvern.

În ceea ce priveşte alegerile din Rusia, acolo lucrurile au mers ca unse (doar comuniştii au cîrtit, dar ei cîrtesc întotdeauna) şi probabil că există deja tatăl care şi-a botezat fiul Karl Marx.

globul cubic

O telenovelă saudită

În Arabia Saudită, o femeie de 20 de ani a depus o plîngere împotriva a şapte bărbaţi care i-au violat pe ea şi pe companionul ei. Iniţial, plîngerea a fost rezolvată în defavoarea ei şi femeia a fost condamnată la 80 de lovituri de bici pentru vina de a se fi plimbat cu un om cu care nu era căsătorită. Avocatul ei a făcut recurs, ceea ce a amplificat mînia Curţii: sentinţa femeii a fost dublată şi avocatului i s-a retras dreptul de liberă practică. Cazul a ajuns la Curtea Supremă. „Sistemul saudit al justiţiei nu este codificat, se bazează doar pe interpretarea wahabită a legii islamice şi este subiectul autorităţii absolute a monarhiei" *(International Herald Tribune,* 30 noiembrie 2007). Publicitatea internaţională dată cazului a creat totuşi dificultăţi. La Conferinţa de la Annapolis, ministrul de Externe saudit, prinţul Saud al-Faisal, a fost nevoit să răspundă unui baraj de întrebări şi a declarat că „este o ofensă faptul că acest caz a fost folosit împotriva Guvernului şi poporului saudit". A promis că instanţele vor rejudeca procesul, deşi oficialii susţin vinovăţia victimei, care „se angajase în acte ilicite, anterior violului". Dacă ar fi fost acuzată de adulter, sentinţa ar fi fost de condamnare la moarte. De altfel, într-un interviu publicat într-un ziar saudit, un judecător a declarat că dacă el ar fi trebuit să dea sentinţa i-ar fi condamnat pe toţi la moarte: pe ea, pe el şi pe violatori. Înainte de a i se fi impus legea tăcerii, femeia – de altfel căsătorită – (soţul ei n-a ştiut nimic despre viol, pînă povestea n-a devenit publică şi nici acum nu a cerut divorţul) a negat orice fapt „ilicit": se întîlnise într-un automobil, cu bărbatul care îi fusese coleg de clasă, ca acesta să-i dea înapoi o fotografie de pe vremea cînd învăţaseră împreună. Grupurile de apărare a drepturilor omului ar vrea să se implice în acest caz, dar le este frică şi speră că implicaţiile internaţionale ale cazului îi vor determina pe judecătorii saudiţi să-şi revizuiască verdictul. Să sperăm că aşa va fi. Am văzut fotografia femeii, se poate presupune că va supravieţui închisorii, dar biciului... Şi ce se întîmplă cu femeile despre care opinia publică internaţională nu ştie nimic? Se presupune oare că înainte de executarea pedepsei cu biciul, citesc studii despre multiculturalism? **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

„Europa liberă" a mea

Pe la 16 ani, am scris mamei mele un bilet în care îi spuneam că emigrez şi am plecat de-acasă. M-am dus în gară. Planul meu era să aştept trenul care mergea la Viena, să mă pitesc în tavanul dublu de deasupra toaletei şi să apar de acolo în gara austriacă. Trenul a venit. A stat în gară vreo 4 minute. Nu am avut curajul să mă urc. Trenul a plecat spre Viena, iar eu m-am întors acasă. Lipsisem, cu totul, vreo 3 ore. Acesta a fost primul meu sfert de pas spre un vis de libertate. Îl făcusem pentru că îmi plăcea la nebunie radio „Europa liberă". Iar gîndul meu era ca, odată ajuns în lumea liberă, să mă prezint la postul de radio şi să solicit să fiu angajat acolo. Visam, la 16 ani, să fiu redactor la „Europa liberă".

Documentarul despre „Europa liberă" *(Cold Waves* de Alexandru Solomon, coproducţie România-Germania-Luxemburg, 2007), m-a pus într-o stare de revoltă ciudată. Clişeul madlenei proustiene se verifică mereu. A fost de-ajuns să reaud pentru cîteva secunde sunetul de ultra-scurte al postului de radio „Europa liberă" şi o întreagă lume s-a redeşteptat în mine. După şuieratul prelungit al reglajului fin, scurte ezitări ale cursorului pe scala aparatului, se obţinea audiţia cea mai bună posibil. Apoi, plonjam în vocile acelea, plonjam în adevăr. Nu era puţin. De fapt, era totul în acea lume a minciunii faraonice, a frigului şi întunericului în care mi-era dat să trăiesc.

La început, am fost năpădit de amintiri. Sunetul de ultrascurte al postului de radio „Europa liberă", cu fişîiala ascuţită şi pocniturile scurte, a fost fundalul sonor al copilăriei şi adolescenţei mele. Şi, îmi dau seama abia acum, prima mea lecţie despre adevăr.

La mine în casă, „Europa liberă" se asculta continuu. Nu îmi amintesc să fi văzut prin casă *Scînteia* – tata aducea doar *România literară* şi *Săptămîna,* urmărind cu pasiune forma literară a bătăliei dintre „buni" şi „răi". De mic mi-a spus că Manolescu e bun şi Barbu e rău. Timpul petrecut la televizorul care livra 3 ore pe zi un singur program plin de ode pentru Ceauşescu era minimal. Limba bulgară îmi era complet incomprehensibilă. Pe la 15-16 ani (asta era la jumătatea anilor '80), am început să pricep ce se întîmplă ţării mele. Şi tot pe atunci am început să am o nouă serie de idoli. Mai presus de fotbalişti, actori şi cîntăreţe, *stardom*-ul era ocupat de posesorii acelor voci, oameni ale căror feţe nu le ştiam: Neculai Constantin Munteanu, Emil Hurezeanu, Şerban Orescu (era preferatul absolut al inginerului Stere, prietenul tatălui meu, cu care ascultam „Europa liberă" aproape în fiecare seară, într-un fel de strînsă comuniune, posibilă numai sub dictaturi), Ion Ioanid, Max Bănuş, Ioana Măgură-Bernard şi, bineînţeles, Monica Lovinescu şi Virgil Iernuca. Vocile lor pe ultra-scurte fac parte din compoziţia alchimică a Paradisului meu. Atunci, în copilărie, am fost fericit cum nu voi mai fi niciodată. Atunci eram invulnerabil, atunci eram puternic. Vorbele lor intrau, cumva, în compoziţia acelui mediu în care nimic nu mi se putea întîmpla. Vorbele lor erau zidurile inexpugnabile ce mă protejau de urgia mutilantă a unei istorii care mărşăluia în cadenţă sinistră pe străzile desfundate şi pustii ale ţării mele. Auzindu-i, simţeam un confort. Aveam repere. Aveam acces la adevăr. Ştiam. Datorită lor, ştiam.

Am amintirea clară a acelei înregistrări de pe străzile Timişoarei, din 16 sau 17 decembrie 1989. Revoluţia din 1989 – cel mai înălţător moment de istorie colectivă pe care l-am trăit eu – a ajuns la mine tot cu „Europa liberă". Am ascultat înfiorat acea înregistrare în care se auzeau bărbaţi şi femei protestînd, oameni pe care îi recunoşteam instinctiv ca fiind „de-ai noştri" şi, deodată, răpăitul rece al mitralierelor de diverse calibre. Apoi, vaiete, urlete înspăimîntate şi, din nou lung, exasperant de lung, sunetul mitraliat al morţii. A doua zi, Bucureştiul era în stradă.

Erau ciudat de liniştite serile cu „Europa liberă". Aveam sentimentul că prin simpla sa prezenţă, acest post de radio ne salvează. Eroii mei erau deja Doina Cornea, Paul Goma, Mircea Dinescu, muncitorul Vasile Paraschiv, dar şi Vaclav Havel şi Lech Walesa. Postul de radio îmi spunea că ei există. Astfel, postul de radio mă liniştea. Nu îmi amintesc dacă discutam cu prietenii la şcoală ceea ce auzeam la „Europa liberă". Mai degrabă, nu. „Europa liberă" era ceva de consum intim, căci adevărul nu are loc decît în spaţiul maximei încrederi. Experienţa ascultătorului de „Europa liberă" mi-a dat o lecţie adîncă: adevărul e fragil, el se iţeşte doar în lumea solară a libertăţii şi se ofileşte imediat, la cea mai mică adiere rece a totalitarismului. Dar aşa fragil cum e, are proprietatea de a fi irepresibil, imprescriptibil şi incasabil. Am gustat pentru prima dată farmecul straniu, dar irezistibil, al adevărului de la „Europa liberă". Acuma ştiu că vorba liberă, chiar dacă şoptită, dărîmă puterile cele mai militarizate şi represive.

Experienţa „Europa liberă" m-a marcat, îmi dau seama

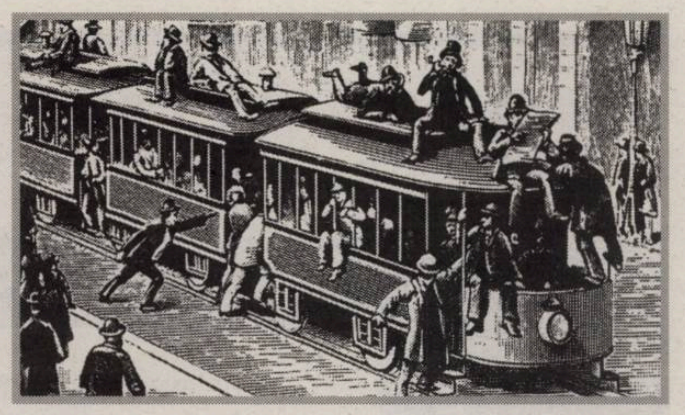

acum, pentru toată viaţa. Altfel, de unde emoţia acută pe care o simt auzind vocile acelea în filmul dlui Solomon? Pentru mine, acele voci nu vin de departe, din alt timp, ci din mine însumi, acolo unde s-au impregnat pentru totdeauna.

Din starea aceasta de privilegiată introspecţie, mă trezeau scurte reprize de greaţă. În film, vorbesc şi dnii Burtică, Merce, Pleşiţă. Vorbele lor sînt mizerabile, gurile lor sînt otrăvite, minciuna şi oroarea dănţuiesc extatic.

Mi-e greaţă de prezent şi mi-e dor de trecut. Printre altele, şi pentru că prezentul nu mai are eroii pe care îi avea trecutul. Revolta ciudată despre care pomeneam la început vine tocmai de aici: mi-e dor de acele vremuri de dictatură, fără să le regret, însă, nici o secundă, şi mi-e scîrbă de aceste vremuri libere, pe care le ador, le trăiesc frenetic şi nu le-aş schimba pentru nimic în lume.

ready made

„De-a lungul magazinelor de bomboane şi de mode se întindea un fel de balcon, soi de tărnaţ, în care muştereii putea lua îngheţată şi totodată a arunca ochiri prea puţin îngheţate la aprinzătoarele modiste, ce se vedea prin geamuri lucrînd la capele şi bonete. Aşa d. Felix avea totodată marfă de răcorit stomahul şi de aprins inimile: *îngheţată* şi *modiste*."

(Mihail Kogălniceanu, *Tainele inimei,*
Editura Minerva, 1973)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

71°

„Sainte Elodie,
Faites que le français me sourit!“
(Litania şcolerilor hexagonali)

Au fost găsiţi la Rosenau
sau Rîşnov, şase saci
în rîpele ce roze n-au
într-însele, nici maci,

ca să evoce nişte pete
de flux sangvin defunct, —
punîndu-i lungii operete
otevetiste, punct;

iar noi să ne-ndreptăm, posaci
sau şozi, aiurea paşii...
Numai că, din cei şase saci,
lipsesc, tot şase, saşii,

că, domle, nu mai avem nemţi
ş. cl.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Balanţe

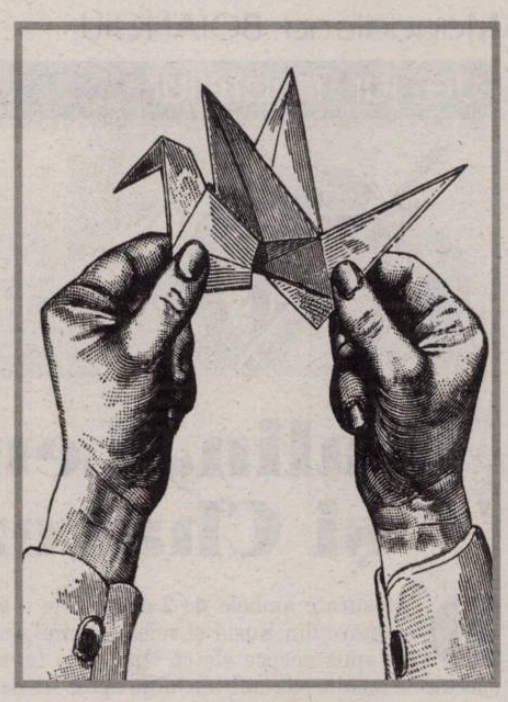

Una dintre banalităţile care se pot spune despre o lege sau o decizie administrativă e că ea are părţi bune şi părţi rele. Mai toate reglementările sînt astfel, e vorba de o regulă aproape fizică. O lege avantajează o categorie şi dezavantajează alta. Important e ca, puse în balanţă, beneficiile şi pierderile să dea un rezultat pozitiv, iar partea negativă a reglementării să fie suportabilă. La noi, de cîte ori cineva propune o lege sau ia o decizie la nivel mai mare, o face evident în interesul grupului pe care-l reprezintă şi nu se uită decît la beneficiile care pot rezulta pentru acel grup care, în cel mai bun caz, poate fi chiar o categorie de cetăţeni. Iniţiatorul îşi susţine proiectul cu toată tăria şi cu toate mijloacele de care dispune, fără să-l intereseze partea negativă a reglementării. Nu vei auzi din gura autorităţilor un discurs ca, de pildă: „Am luat hotărîrea să construim un pasaj suspendat (orice posibilă asemănare cu fapte sau personaje reale e pur întîmplătoare) pentru un trafic mai bun în zona cutare. Vor fi avantajate atîtea zeci de mii de automobilişti, care zilnic vor ajunge mai repede la serviciu. Vor suferi cîteva sute de familii cărora pasajul le va trece prin faţa ferestrelor, acoperindu-le vederea, şi le va crea disconfort din cauza zgomotului. Alte cîteva zeci de familii vor fi obligate să-şi părăsească locuinţele care trebuie demolate. Acestea vor primi despăgubiri care să le asigure posibilitatea să-şi cumpere alte locuinţe. 15 familii acceptă aceste despăgubiri, 25 sînt nemulţumite şi solicită în plus daune morale pentru tot deranjul care le-a fost pricinuit de această situaţie“. Nu auzim aşa ceva. Iar după construirea pasajului, cum ar fi ca Primăria să spună cu de la sine voinţă: „Construcţia a durat mai mult cu cinci luni. Vom lua măsuri (amenzi...). Vom da despăgubiri celor afectaţi. În urma funcţionării şantierului, pe lîngă cele 3 magazine demolate, alte 7 au avut mari pierderi. Nivelul de zgomot la blocurile din apropierea pasajului e cu atîţia decibeli mai ridicat decît am estimat. În schimb, traficul e mai fluid, iar în zonele adiacente s-au dezvoltat alte tipuri de afaceri (două benzinării şi trei magazine înfiinţate la capătul pasajului unde înainte era un teren viran etc.)“. Părţile negative sînt dezvăluite la noi doar de presă sau de adversarii politici ori de concurenţii economici ai unui proiect. Autorităţile nu vorbesc decît de avantaje şi, cel mult, mai recunosc cîte un dezavantaj atunci cînd nu au încotro, deşi ele au răspundere pentru toţi cetăţenii (şi pentru cei care pierd).

La Londra a fost introdusă, în urmă cu cîţiva ani, o taxă pentru şoferii care vor să circule, între anumite ore, în zona centrală. S-a făcut un proiect amănunţit în care s-au estimat toate consecinţele, bune sau rele. După intrarea taxei în vigoare, Primăria a făcut periodic rapoarte despre efectele sistemului. Rapoarte, adică nişte documente ştiinţifice şi în acelaşi timp pe înţelesul tuturor şi accesibile oricui, cu multe zeci de pagini, grafice şi analize despre cît a scăzut poluarea, cît a scăzut nivelul de zgomot, cît s-a pierdut în comerţ, cît s-a pierdut în servicii, ce sume s-au adunat din taxă, ce se va face cu banii etc. La un moment dat, şi-au pus chiar problema că taxa e prea mare şi nivelul traficului a scăzut prea tare, aşa încît nici din banii de pe taxă nu se mai puteau face toate investiţiile planificate (era vorba de transport în comun, pasaje subterane şi altele). Socoteala aceasta era dată periodic şi de fiecare dată cu aceeaşi acurateţe şi seriozitate. Toată lumea a putut vedea cît de fin trebuie să fie reglajul unor asemenea decizii. E adevărat că parcă nici acolo Primăria n-a vorbit prea mult despre cîştigul firmelor care au livrat sistemul de taxare. Dincolo de asta însă, la noi, de regulă, unii văd doar partea bună, alţii doar partea rea. Se creează militanţi care se angajează în bătălii mediatice, repede transformate în ceartă şi care ajung să nu mai aibă nici o legătură cu realitatea.

PUBLICITATE

CLVBVL PROMETHEVS

Zilnic de la ora 14:00, in Piata Natiunilor Unite nr 3-5
informatii si rezervari la tel. 33.666.38 si 33.666.78
info@prometheus.ro

07.12.2007 VINERI — PETRECERE PRIVATA

08.12.2007 SAMBATA — PETRECERE PRIVATA

09.12.2007 DUMINICA — 21:00 LIVE JAZZ
MIRCEA TIBERIAN CVARTET
Cristian Soleanu, Pedro Negrescu,
Vlad Popescu si Micea Tiberian

12.12.2007 MIERCURI — 18:00 Premiul CARTEA ANULUI 2007
decernat de ROMANIA LITERARA
cu sprijinul FVNDATIEI ANONIMVL

13.12.2007 JOI — PETRECERE PRIVATA

-INTRAREA LIBERA-

Evenimentele se transmit live audio si video
pe www.radio3net.ro

PORT.ro cinema tv teatru

PUBLICITATE

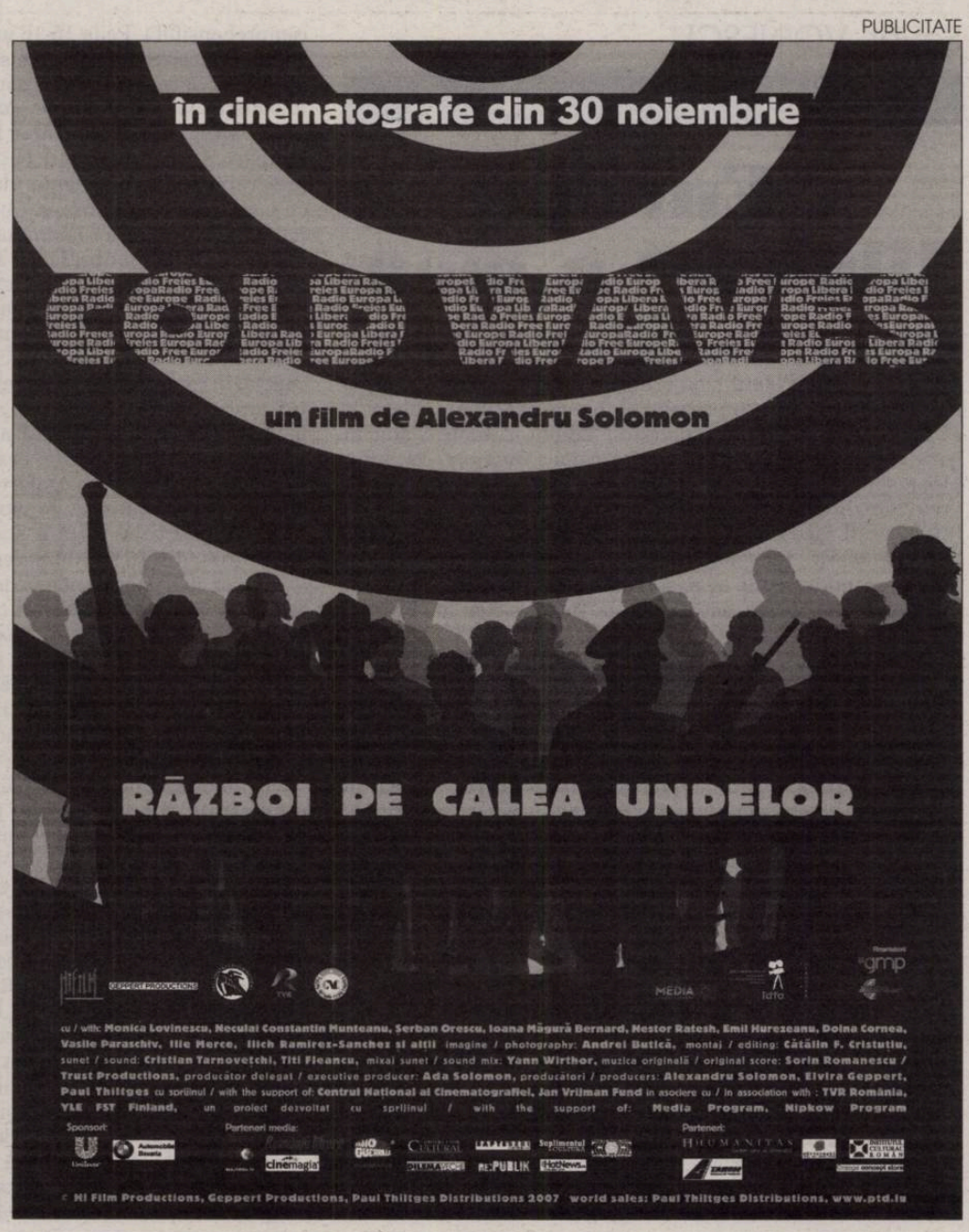

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

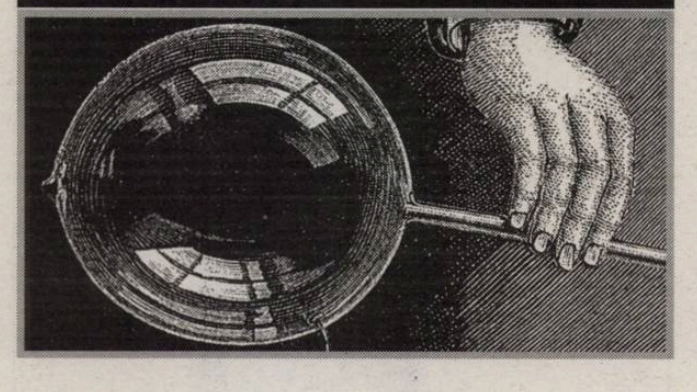

Bîzîitorul muertos.com

Prima oară am zărit-o la colţul dintre Chartres şi Ursuline. Era o coloană de vreo doi metri jumătate, un soi de urnă cu aspect funerar, neagră şi canelată. În vîrf se afla o ţepuşă care părea că aşteaptă capul vreunui necredincios. La început, Laura şi cu mine am trecut pe lîngă ea fără să o băgăm în seamă, crezînd că este vreun stîlp electric neterminat, aidoma chestiilor ălora urîte semănate de-a lungul drumului către aeroport. Apoi ne-am luat seama. Chestia zumzăia. Ne-am întors din drum şi ne-am mai uitat o dată şi cu siguranţă nu era un stîlp de electricitate. Întîi de toate, era cu siguranţă terminat şi, apoi, zumzăia tot timpul şi vibra. Am încercat să-i ghicim rostul. „Trebuie să fie vreun echipament din ăla de Internet gratuit în tot oraşul, de ni l-au promis după Katrina“ – a zis Laura. „Sau poate un vibrator giGantic.“ E o optimistă (uneori)! „Ba arată mai degrabă ca un echipament al NSA-Homeland Security care trage cu urechea în French Quarter, să se asigure că nu unelteşte nimeni să-l omoare pe Bush. Ştii că Lee Harvey Oswald a locuit pe-aproape, nu?“ Laura a rîs. „Eşti paranoic – spuse –, dar nu e vina ta. Ai crescut în România.“

Ceva mai tîrziu m-am întîlnit cu Nick, un prieten de-al meu din French Quarter. „Chestia aia de la Chartres cu Ursuline, ce-o fi?“ Nick habar n-avea. Ne-am dus să ne uităm la ea. Încă mai zumzăia şi tot părea că aşteaptă să tragă în ţeapă o căpăţînă. „Cu siguranţă e vreun echipament de comunicare“ – opină Nick. A adăugat: „Poate e pentru Internetul ăla gratis de l-au promis oraşului după furtună.“ Eu m-am avîntat să sugerez că poate fi vreun stîrpitor de termite de Formosa, menit să avertizeze lighioanele să se ţină departe de Quarter. „Ha, ha – rîse Nick – asta-i tare! Aruncă dezinsecţia în faliment!“

Am lăsat-o cum a căzut. Cîteva zile mai tîrziu, am mai văzut una. Asta era pe Royal Street, chiar în spatele catedralei St. Louis. Nu se putea găsi un loc mai bătător la ochi. Toată lumea trece pe acolo. Şi iat-o, o urnă funerară mătăhăloasă, hîdă, zimţată, zumzăind ca un cuib de viespi electronice, cu o ţepuşă neagră în vîrf. De data asta nu mai aveam de gînd s-o las aşa. Mulţi artişti îşi expun lucrările pe gardul din spatele catedralei, iar chestia asta arăta atît de drăcească încît cu siguranţă avea să le afecteze afacerile. Aşa că am întrebat-o pe una dintre pictoriţe. Spuse ea: „Este New Orleans, care se vinde la bucată marilor corporaţii. E un turn de comunicaţii al AT&T şi Sprint. Şi zumzăie!“. Am împietrit. „Vrei să spui că municipalitatea din New Orleans a pus aici, fără să întrebe pe nimeni, o halcă de corporatism profitabil, de Rău vîrtos şi bîzîitor?“ Îmi spuse femeia că existau trei astfel de drăcovenii la distanţă de numai cinci străzi, în French Quarter. Am avut o vedenie oribilă: ne-am văzut pe noi toţi, neworleans-ienii, purtînd strecurătorile astea zumzăitoare pe propriile ţeste, cu o ţepuşă iţindu-se din creştet, precum casca Kaiserului Wilhelm. Şi zumzăiam cu toţii. Şi lucram cu toţii, de-a moaca, pentru AT&T şi Sprint. „Nu pot să cred – i-am spus pictoriţei – chestiile astea sînt mai urîte decît pubelele alea pe care au încercat să ni le bage pe gît şi de care s-au lăsat, în cele din urmă, păgubaşi. Şi astea mai şi zumzăie. Trebuie să facem ceva.“ Vedeam cum îi trece prin cap gîndul de a le doborî cu toporul, precum odinioară George Washington. „Ce-ar fi să facem din mucava capetele mahărilor de la AT&T şi Sprint şi ale consilierilor municipali care ne-au băgat pe şest chestiile astea în oraş, şi să le tragem în ţepe?“ *De Mardi Gras!* – strigă ea fericită.

Da. Cetăţeni, ăsta-i planul. Puneţi mîna pe hîrtie şi clei şi purcedeţi pe Google în căutarea gagiilor ăstora!

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU

...@hai-hui.ro

Moartea cretei

– Ce-i aia cretă?

Eram în Canada, după nişte cursuri, cu un mic grup de studenţi şi colegi. Nu ştiu despre ce vorbeam, nu ştiu cum s-a ajuns la asta, dar la un moment dat am evocat scrisul cu creta la tablă. Firesc, nu? Eram într-o şcoală! Şi atunci, după un mic interval de ridicat din sprîncene, un băiat blond şi deşirat s-a mirat către mine: *Ce-i aia cretă?* A fost rîndul meu să tac prelung. După un răspuns sec şi tehnic, am zîmbit pierdut pe fereastră, către nişte blocuri de metal şi sticlă din faţa universităţii unde mă aflam. Era ca şi cum mi s-ar fi anunţat un deces, moartea unei fiinţe dragi, moartea cretei. Şi, ca de atîtea ori în asemenea cazuri, au început să-mi treacă prin minte tot felul de amintiri, scene din copilăria mea, întîmplări din viaţa cretei...

Săli de clasă înghesuite, mirosind a praf de cretă...

Jgheabul din faţa tablei sau cutia de lemn în care se ţineau cretele...

Scîrţîitul cretei pe tablă, care îl scotea din sărite pe B. şi care te putea costa un 4 în catalog...

V., care pisa din cînd în cînd cretă, pe care o înghiţea apoi rîzînd, aşteptînd să facă puţină temperatură pentru a fi trimis acasă de către doamna dirigintă P. (de fapt, dădea colţul clădirii ca să joace barbut cu nişte băieţi mai mari)...

Responsabilitatea de a asigura cretă la tablă cînd erai elev de serviciu (D. se făcea totdeauna că uită şi ţîşnea pe uşă imediat ce profesorul întreba unde e creta, aşa că mai treceau cîteva minute din oră)...

Tăbliţa şi buretele agăţate de ghiozdan, despre care îmi povestise bunicul meu, pe care o mai prinsese şi tatăl meu, şi care mi se păreau atît de revoltător de rudimentare...

Dar mai presus de toate acestea, creta era bagheta magică a Profesorului, din vîrful ei curgea cunoaşterea pe care noi trebuia să o sorbim cu nesaţ. Rămîneam agăţaţi cu privirile de mersul ei pe tablă, rugîndu-ne să dureze cît mai mult, căci ştiam că în tot acest timp eram lăsaţi în pace – mai ales atunci cînd G., profesorul de matematică, desena acei şerpişori nenorociţi pe care îi numea integrale şi al căror rost nu am reuşit să-l descifrez vreodată. Apoi, cînd creta trecea în mîna ta, a elevului, era momentul de agonie sau de extaz. Erai ucenicul vrăjitor, molfăind creta între degete şi aşteptînd ca B. să-ţi spună, baritonal, *treeeci la loc, prostănaaacule!* Sau deveneai, pentru cîteva minute, la rîndul tău, maestru, stăpînul cretei, îmblînzitorul cunoaşterii – după care, te întorceai cu alt mers, cu altă greutate, în banca ta.

Într-un fel sau altul, bucata aceasta de cretă lega profesorul de elev, era puntea de legătură prin care se realiza comunicarea – bună, rea, cîtă era şi cum era. Cum să o uiţi? Ce înseamnă oare să nu o fi cunoscut niciodată?

Cînd acel tînăr deşirat m-a întrebat ce-i aia cretă, am realizat parcă mai profund decît cu alte ocazii în ce măsură elevii şi studenţii noştri, crescuţi după 1990, fac parte din altă lume. În ce măsură comunicarea în PowerPoint, prin SMS-uri sau pe skype (pentru a le menţiona doar pe cele mai banale, care au intrat şi în cotidianul generaţiei mele) înseamnă o schimbare în natura comunicării – şi, în consecinţă, o modificare a înseşi psihologiei profunde a partenerilor de comunicare. Sociologii vorbesc deja de mult timp despre *tehno-relaţii* pentru a defini relaţiile care se creează între aceşti participanţi la noua sferă a comunicării!

Întors în ţară, la catedră, am găsit o tablă lucioasă şi am

căutat nişte cretă. După ceva vreme am descoperit într-un colţ cîteva cioburi de cretă cilindrică şi scorţoasă şi un burete uscat precum deşertul Saharei. Am încercat să scriu nişte nume de autori la tablă. Studenţii s-au uitat neîncrezători. Iar creta a refuzat cu obstinaţie să lase urme pe tablă.

DILEMATECA

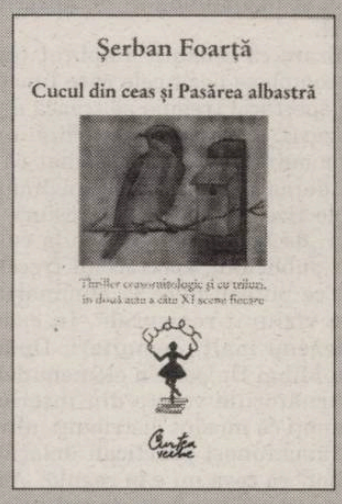

Şerban Foarţă
Cucul din ceas şi Pasărea albastră
Editura Curtea Veche, 2007

DILEMATECA

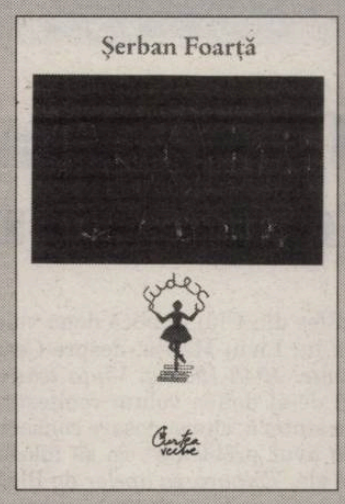

Şerban Foarţă
Mr. Clippit & Comp.
Editura Curtea Veche, 2007

Andrei PIPPIDI

SOS București

Streșinile

Din cauza ploilor de zilele trecute, mi-a venit în minte un subiect despre care nu mai avusesem ocazia să scriu. Dacă această rubrică se cheamă „S.O.S. București", atunci, în afară de casele vechi, pe care le vînează noii capitaliști, mai sînt o sumedenie de pricini de supărare.

De cînd comunismul ne-a obișnuit cu blocurile, fiindcă, înainte de război, cuburile de beton erau numai o fantezie a arhitecților la modă, linia care unește marginea acoperișului cu asfaltul este abrupt verticală. Colțurile în unghi drept lasă să cadă ploaia de sus pînă jos, fără a îngădui trecătorilor să se adăpostească undeva, sub înclinarea protectoare. Dovadă, slugarnica inovație cu care dl Eugen Băjenariu a stricat profilul Palatului Victoria, fostul Minister de Externe pe care Duiliu Marcu îl concepuse în stilul „Littorio", adică după modelul arhitecturii italiene din regimul fascist. Ca vizitatorii de rang înalt să nu suie treptele de la intrare sub umbrele sau cu capul gol, chiar cînd plouă, a apărut această dizgrațioasă, dar confortabilă, platformă. Întîlnirea istorică și strîngerile de mînă în fața camerelor de televiziune nu mai au loc sub duș.

Oamenilor de rînd pe care ploaia îi surprinde pe stradă, mergînd de la un metrou la altul, nu le-a mai rămas decît soluția de a se refugia într-un hol de bloc, dacă intrarea nu e condiționată de interfon.

Arcadele, cu excepția Pieței Romane, nu există nicăieri în București. Doar orașele săsești au imitat un exemplu care, în Occident, se găsește de la Bologna pînă la Berna sau Zürich. Casele românești ale orășenilor, cu un cat sau fără nici unul, se apărau, ca la țară, cu o streașină lungă și lată. Linia acoperișului nu se frîngea brusc, ci se întindea lin pînă deasupra capetelor celor care, cu spatele la zid, așteptau să stea ploaia.

De asemenea, balcoanele de la etaj, în care locuitorii casei ieșeau uneori la soare, aveau și avantajul, alteori, de a-i feri pe trecători de perdeaua de apă. Fie în Pantelimon, fie în centru, balcoanele blocurilor sînt aliniate unul sub altul și, pentru proprietarii apartamentelor respective, interesul pe care-l prezintă este de a oferi un spațiu suplimentar, închis cu geamuri (autorizate sau nu), în care încap de-a valma atît borcanele de conserve, cît și vechituri

scîlciate, de prisos în gospodărie.

Oameni buni, s-a pierdut sensul construcției! Ne speriem de încălzirea globală, de parcă planeta ar fi o plită încinsă, dar inundațiile ne atrag atenția că, atunci cînd plouă, toarnă cu găleata. Nu era altfel nici în secolul al XVIII-lea: un călător care a văzut țara în vremea aceea scria că revărsările anuale ale rîurilor ar produce pagube catastrofale în Europa lui, pe cînd aici, populația fiind rară, nu se sinchisește nimeni de inundații. Între timp, a crescut populația și televizorul ne aduce viitura în casă.

Despre utilitatea streșinii ar mai fi multe de spus. Cuiburile de rîndunică pitite prin ungherele ei dădeau, la fiecare generație, prima lecție despre viața de familie. Streașina ocrotea un loc de întîlnire pentru îndrăgostiți sau prieteni, deci încuraja sociabilitatea. Dispariția ei ne lasă mai singuri.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

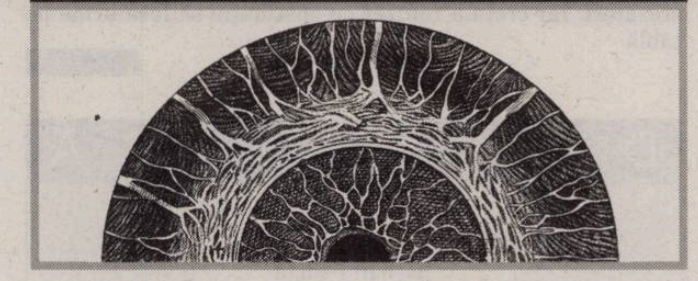

Cenzura în teatru

Editura Efes din Cluj publică două volume, sub coordonarea lui Liviu Maliță, despre *Cenzura în teatru. Documente. 1948-1989* și *Viața teatrală în și după comunism*. Cel de-al doilea volum reunește, pe lîngă mai multe studii de sinteză, cîteva dosare consacrate unor spectacole care „au avut probleme", ca să folosim limbajul de atunci. Printre ele, *Tulburarea apelor* de Blaga (în regia lui Mihai Mănuțiu), *Conu Leonida față cu reacțiunea,* spectacolul de la Piatra Neamț în montarea lui Alexandru Dabija, *Dimineața pierdută* de Gabriela Adameșteanu (regia Cătălina Buzoianu), *O scrisoare pierdută* (în viziunea lui Mircea Cornișteanu), *Mizantropul* de Molière (regie – Valeriu Moisescu). Cititorul tînăr de astăzi se va mira întîlnind atîtea texte clasice: ce putea fi „subversiv" în Caragiale sau în Molière? Ei bine, din Caragiale se tăiau replici (cum ar fi „stimabile, prea te faci chinez"), iar dialogurile *Mizantropului* par să fi avut, în anul de grație 1989, rezonanțe nebănuite. Oricum, erau suficiente o anumită intonație, apăsarea pe un cuvînt, gesturi însoțitoare și, firește, elementele de decor, pentru ca publicul să înțeleagă imediat că se fac trimiteri la lumea în care trăia. „Cînd era vorba de teatru, cenzura intra în panică" – declară Ion Vartic într-un interviu din dosarul consacrat piesei lui Blaga. O sală de teatru înseamnă cîteva sute de spectatori laolaltă, pîndind „șopîrlele" și aluziile, reacționînd spontan și zgomotos, defulîndu-se, astfel, și răzbunîndu-se pe mizeriile îndurate în viața de zi cu zi.

Nu e de mirare că cenzura a aplicat teatrului măsuri specifice, mai complexe decît cele care funcționau în cazul literaturii. Un spectacol trebuia să treacă de mai multe instanțe ale cenzurii, printre care consiliul artistic și comitetul oamenilor muncii. Se vede imediat că nimeni nu își asuma răspunderea personală, ascunzîndu-se în spatele unor decizii colective. Să adăugăm presiunea exercitată de tovarășii veniți „de la partid" sau „de la cultură". Pînă să ajungă în fața publicului, spectacolul trecea printr-un șir de „vizionări", ce puteau duce la eliminări de replici sau modificări ale viziunii regizorale. În cazurile de forță majoră interveneau înalți demnitari, Dumitru Popescu-Dumnezeu sau Mihai Dulea. Un element deloc neglijabil îl constituiau turnătoriile venite din interiorul teatrului: actori nemulțumiți că nu sînt distribuiți, alții pur și simplu veleitari sau ranchiunoși practicau delațiunea, atrăgînd atenția „forurilor" că ceva nu e în regulă. „Vizionările ideologice erau niște enorme ședințe de execuție publică" – declară, pe bună dreptate, Miruna Runcan. Este de-a dreptul miraculos cum de s-a putut face, în aceste condiții, teatru adevărat, mai ales la sfîrșitul anilor '60 și în anii '70. E drept însă că anumite limite nu puteau fi transgresate, vezi cazul *Revizorului* lui Lucian Pintilie.

Documentele din al doilea volum dau seama și de îngrozitorul limbaj de lemn în care se purtau discuțiile și se redactau „materialele". Limbajul e caricatural pînă la absurd în anii '50, e mai suplu și mai aerisit în anii '70, pentru ca, în ultimul deceniu de comunism, să redevină greoi, plin de clișee. Vedem și la ce servituți erau supuși actorii și regizorii, obligați să sprijine festivalul „Cîntarea României".

Și totuși, în unele situații, victimele își puneau ele singure capul pe butuc. Un document penibil – și care de fapt n-are legătură cu teatrul – este acela din 15 iulie 1948 și îl privește pe Ionel Teodoreanu. Iată-l: „Scriitorul Ionel Teodoreanu a fost poftit la minister pentru a se discuta cu el soarta vechilor sale cărți, în majoritate epurabile sau necesitînd modificări esențiale. Ionel Teodoreanu a răspuns că nu dorește să discute soarta acestor cărți înainte de a scrie noul său roman, care va trebui să demonstreze schimbarea care s-a produs cu el. Romanul se va numi *Ceața cea mare* și va avea, aproximativ, următorul subiect: Într-o noapte se nasc două procese. O fată este arestată, pe stradă, de un agent, pentru că a fredonat încet «Internaționala» (acțiunea se petrece pe timpul dictaturii lui Antonescu). În aceeași noapte, un tînăr aristocrat depravat ucide bătrîna sa amantă pentru a-i fura banii. Desfășurarea acestor procese este folosită pentru a scoate la iveală adevărata față a burgheziei și a justiției burgheze. În timp ce tinerii comuniști arestați sînt supuși la cazne, torturați și condamnați cu sălbatică asprime, protipendada face tot posibilul pentru a salva, sub tot felul de pretexte, pe tînărul aristocrat".

Să nu credeți că tovarășul de la minister s-a lăsat înșelat de atitudinea obedientă și cooperantă a delicatului autor al *Medelenilor*. I-a atras atenția că nu cunoaște bine viața ilegaliștilor și l-a sfătuit să mai studieze documentele de partid. Trebuie să fi fost însă, cu siguranță, mulțumit de micul spectacol al umilinței umane la care asistase.

Texte şi opinii de: ● *Mihai BOGZA (preşedinte al Consiliului de Administraţie – Bancpost)* ● *Paul CERNAT (critic literar)* ● *Iulian COMANESCU (jurnalist)* ● *Péter ECKSTEIN-KOVÁCS (senator UDMR)* ● *Ion ILIESCU (senator PSD, fost preşedinte al României)* ● *Sorin IONIŢĂ (preşedinte, Societatea Academică Română)* ● *Zoe PETRE (fost consilier prezidenţial)* ● *Dan POPESCU (critic de artă)* ● *Adriana SĂFTOIU (fost consilier prezidenţial)* ● *Theodor STOLOJAN (preşedintele Partidului Liberal Democrat)* ● *Adina VĂLEAN (europarlamentar PNL, vicepreşedinte al ALDE – grupul liberal)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Marius CHIVU*

Am impresia că lumea are astăzi tot mai puţine dileme. Cu toţii ştim prea bine ce şi cum. Iar acest lucru nu se datorează progresului sau experienţei pe care omenirea a acumulat-o în timp, ci faptului că trăim într-o societate consumistă, mediatică şi ideologizată care are pretenţia că ne spune tot ce avem nevoie (şi trebuie) să ştim. Pentru societate e util, căci aşa ne poate controla, pentru noi e comod, căci a chestiona realitatea, a te îndoi de informaţia care ţi se oferă, a căuta şi a avea dileme politice sau culturale este obositor, chiar angoasant. Ne lăsăm pe mîna televizorului, a politicienilor cu charismă, a ideologilor, a agenţilor de vînzări pentru că sîntem leneşi, indiferenţi şi plictisiţi. Preluăm certitudini de la oricine pretinde că ni le poate oferi. Aşa e la îndemînă şi ne simţim protejaţi.

Astăzi, dilemele nu interesează, nu sînt vandabile, nu fac rating, n-au potenţial electoral.

Dileme, îndoieli, suspiciuni

A avea dileme presupune efortul de a judeca nuanţe, de a pune întrebări şi a gîndi alternative; ele creditează, dau viaţă, întreţin şi promovează ideile. Dilema nu se pripeşte, ea cîntăreşte prejudecăţile şi judecăţile subiective şi amînă benefic tranşarea unei probleme; este parţial evazivă, chestionează opţiuni şi perspective, nu ia nimic de-a gata, este un exerciţiu pentru menţinerea echilibrului gîndirii, deopotrivă o stare de veghe şi un jogging al minţii, semn de vitalitate mentală. Dilema relativizează fără a minimaliza, este un apanaj al libertăţii de gîndire şi niciodată nu te duce pe un drum închis. Dilema este diferită de suspiciune în sensul că nu cunoaşte resentimentul şi nu face procese de intenţie, doar acordă o şansă alternativei; dilema nu înseamnă nesiguranţă, ci cumpătare, şi are, faţă de ezitare, o bătaie pe termen (ceva mai) lung.

Dilemele refuză ideologiile şi viceversa. De aceea, astăzi, a (mai) avea dileme irită, creează confuzie, este văzut ca un moft intelectual. O lasă, inutilă şi, mai ales, suspectă încremenire în precauţie. Căci dilematicul, deşi oscilează permanent între mai multe posibilităţi, este, de fapt, un static: stă şi cumpăneşte. Dilemele nu fac revoluţii, sînt opuse acţiunii şi tezelor, nu-şi asumă un program, nu vor să schimbe pe nimeni. Dilemele îşi sînt suficiente lor înseşi, nu visează utopii, ele nu „luptă" pentru o idee, ci pentru toate ideile. Dilema este cea mai realistă, mai democratică şi mai provocatoare formă a gîndirii. Între oamenii cu certitudini nu există decît un dialog al surzilor. Leneşii şi proştii, oportuniştii, paranoicii şi maniacii, fanaticii, dogmaticii, militanţii şi ideologii, masa, morţii – numai aceştia nu au dileme!

Dincolo de certitudinile necesare, de minimele certitudini obligatorii, vă întreb, mai aveţi dileme? Mai sînteţi liberi? Mai sînteţi vii? ***(M. C.)***

Paul CERNAT

Relativismul faţă cu relativitatea

Ceea ce mă contrariază, adeseori, la apărătorii necondiţionaţi ai relativismului cultural este lipsa simţului relativităţii în raport cu propriile teorii. Dar relativitatea e o proprietate, ca şi raţionalitatea, în vreme ce relativismul cultural este, poate fi (ca şi anumite forme de raţionalism) o ideologie militantă, orientată în vederea transformării lumii, a corectării şi optimizării ei. Un „ism" care poate deveni o dogmă. O armă de luptă, în fond, şi un argument de autoritate, o expresie a voinţei de putere. Relativizezi doar certitudinile adversarilor, pentru a le anihila. Asta e situaţia. Vedem la tot pasul, în lumea postmodernă, apostoli ai toleranţei de o intoleranţă bizară faţă de ideile altora, adepţi ai demitizării valorilor adverse, dar nu şi ai demitizării propriilor mituri. Adepţi ai deconstructivismului gata să deconstruiască doar preconcepţiile adversarilor – stigmatizaţi ca adepţi ai valorilor „tari" –, dar incapabili să se pună şi pe sine în discuţie, să-şi deconstruiască prejudecăţile, să-şi conştientizeze limitele propriilor opţiuni. Multiculturalişti declaraţi, cu bufeuri şovine faţă de majoritate. Critici impenitenţi ai utopiei, dar nu şi ai propriilor utopii. Apărători ai dreptului la diferenţă numai atunci cînd le convine. Adepţi ai egalităţii, „dar nu pentru căţei". Şi aşa mai departe.

Nu e vorba aici neapărat de ipocrizie, de distanţa dintre „ce spune popa şi ce face el", sau, după caz, de autoiluzionare. E vorba, încă o dată, de ciocnirea dintre „isme" şi „itate". Principalul pericol care-i pîndeşte însă pe adepţii „Şcolii Resentimentului" (pentru a-l relua pe Harold Bloom) e acela de a deveni imaginea în oglindă a celor pe care-i contestă. Ce este oare feminismul diferenţei dacă nu un „falocentrism" pe dos, un „ginecocratism" nu mai puţin pernicios? Pentru militantele/militanţii acestei orientări radicale, raţiunea, esteticul, spiritul şi altele asemenea nu sînt decît atribute falocrate, instrumente ale opresiunii, reacţionare, imperialiste, colonialiste. Numai că a prelua, fie şi cu semn schimbat, opoziţii valorizante de tipul corp *vs* spirit nu înseamnă, delicat spus, decît a întoarce pe dos teoriile misogine ale lui Otto Weininger. Înseamnă să susţii de fapt, cu argumente involuntar esenţialiste, că femeile nu au nimic de cîştigat aderînd la asemenea valori pretins „înalte", „superioare", dar, în realitate, periculoase pentru valorile „specific feminine". În asemenea condiţii, eliberarea clamată devine o iluzie. Pentru că ea nu poate fi doar exterioară, pentru că ea nu vine doar din exterior. Iar în privinţa interiorităţii umane (lucrul trebuie mereu subliniat) nu există progres.

Ştim bine: un luptător adevărat nu poate ieşi din luptă decît pe scut sau sub scut. Un militant care doreşte să convingă, să-şi impună „adevărurile", „cauza", „convingerile" nu-şi relativizează propriile concepţii, nu le pune în discuţie şi nu se pune pe sine în discuţie, nu se întreabă dacă nu cumva greşeşte, nu are dileme. Altminteri se autosabotează, îşi slăbeşte energiile combative, dă apă la moară „duşmanilor", le face jocurile. Căuzaşii „ism-elor" nu mai caută pentru că au găsit, nu-şi mai pun întrebări pentru că au răspunsurile, nu mai învaţă pentru că ştiu tot: sînt deja în posesia Soluţiei şi se bat pentru a o impune. Ei sînt necesari şi la zi, „ceilalţi" sînt periculoşi şi depăşiţi. Cum se poate ieşi din acest cerc vicios, din această nefericită logică belicoasă? Simplu: refuzînd regulile jocului. Sau ieşind din joc pentru a te întreba dacă are cu adevărat sens. Sau căutînd un spaţiu neutru, un *tertium datur*. Acceptînd relativitatea, failibilitatea, printr-un exerciţiu de modestie. Pentru că blocajele sînt, mai ales, în noi înşine şi pentru că orice sistem de gîndire (fie el „reacţionar" sau „progresist"), cînd se rigidizează, cînd se baricadează în spatele propriilor convingeri, devine casant la cea mai mică fisură.

Căuzaşii „ism-elor" nu mai caută pentru că au găsit, nu-şi mai pun întrebări pentru că au răspunsurile, nu mai învaţă pentru că ştiu tot: sînt deja în posesia Soluţiei şi se bat pentru a o impune.

Cu ani buni în urmă, pe vremea cînd eram student la masteratul Filologiei bucureştene, profesorul Paul Cornea ne pusese în faţa unei întrebări-„test", care avea să stea, mai tîrziu, la baza unei cărţi: „De ce nu ne înţelegem?". Întrebarea poate fi pusă şi altfel: „De ce totuşi, în ciuda tuturor lucrurilor care ne despart, ne mai şi înţelegem uneori?". De ce reuşim să învăţăm lucruri care nu au fost, de la început, „ale noastre", să ne acomodăm cu ele? De ce, uneori, sîntem capabili să recunoaştem că ne-am înşelat?

Ceea ce ne împiedică să ieşim din blocajele concepţiilor noastre „despre lume şi viaţă" e, printre altele, teama orgolioasă. Teama de a nu rămîne fără „fundamentele" propriei identităţi intelectuale. Teama de a nu ne pierde reperele verificate şi autoritatea. Teama de a ne revizui, de a ne reexamina critic în permanenţă „sistemele" de gîndire. Dar şi orgoliul de a nu ne recunoaşte erorile, iluziile şi eşecurile, de a nu accepta că există ceva care ne depăşeşte. De unde, nevoia de autoprotecţie, de apărare: dacă „realitatea" se încăpăţînează să ne contrarieze şi nu vrea să ţină seama de propriile noastre reprezentări, cu atît mai rău pentru ea.

Multă vreme am crezut că sînt un relativist, cînd în fapt nu eram decît un pledant (sceptic) în favoarea relativităţii ideilor „tari" şi împotriva discursurilor autoritare. Nu refuzam Absolutul (în orizontul căruia relativismul însuşi devine relativ!), ci absolutismul, pretenţia abuzivă a unora de a legifera în numele lui. Mă tem însă că, evacuînd sau privatizînd problema transcendenţei, relativismul contemporan tinde să fetişizeze contingenţa ca unică realitate posibilă, instituindu-se ca un absolutism meschin, de substituţie. Din fericire, oamenii sînt, în general şi în particular, mai complecşi şi... mai umani decît toate „ism-ele", reacţionare sau progresiste, în care se întîmplă să creadă.

Mihai BOGZA

Dileme în sectorul bancar

Sistemul bancar a fost primul sector major care a intrat în economia de piaţă. Complet curăţat şi restructurat în anii 1999-2000, a cunoscut în perioada ulterioară o dinamică spectaculoasă şi a constituit atît un model pentru restul economiei, cît şi un motor care a asigurat creşterea rapidă a acesteia. Şi totuşi, în pofida succeselor incontestabile din ultimii ani, confirmate de un test inatacabil – interesul deosebit al investitorilor străini, care a dus la o penetrare de peste 90% a capitalului străin în ansamblul sistemului şi la preţuri ale tranzacţiilor recente deosebit de avantajoase pentru vînzători –, nici sistemul bancar nu este ocolit de dileme.

Prima se referă la utilitatea publică a continuării ritmului actual de creştere. Deşi activitatea bancară din România are încă de recuperat decalaje semnificative faţă de ţările avansate, practic la toţi indicatorii cantitativi, de cîţiva ani se pune întrebarea dacă dinamica rapidă a creditării nu pune în pericol stabilitatea macro-economică a ţării. În susţinerea Băncii Naţionale a României, creşterea rapidă a consumului din ultimii ani, alimentată în mare măsură de volumul tot mai mare al creditelor de consum, imobiliare şi ipotecare, acordate de bănci, este răspunzătoare atît de deficitul contului curent al balanţei de plăţi, care în acest an ar putea atinge sau chiar depăşi 13-14% din PIB, cît şi de reinflamarea inflaţiei, care va înregistra în 2007 primul an de reversare a trendului de scădere după 1999.

A doua dilemă priveşte tot ritmul de creştere a activităţii bancare, dar de data aceasta din punctul de vedere al pericolelor pe care acesta îl creează chiar pentru sănătatea băncilor. Din perspectivă istorică, perioadele de expansiune rapidă din sistemul financiar au fost urmate de crize, datorate tocmai faptului că, preocupate să nu piardă cursa pentru cote de piaţă cît mai mari, băncile au lăsat deoparte principiile de prudenţă şi au acordat credite riscante. Costurile înlăturării efectelor acestor crize, ca şi perioadele de recesiune care au urmat par să sugereze că este mai prudent ca băncile să se grăbească încet.

La aceste două dileme Banca Naţională a României a răspuns cu măsuri de temperare a vitezei de creştere a creditării, mai ales pentru cea în valută şi pentru cea destinată persoanelor fizice. Justificate probabil pe termen scurt, acestea prezintă însă atît dezavantajul că prelungesc perioada de recuperare a decalajelor, condamnînd băncile româneşti să rămînă în continuare în coada Europei, cît şi pe acela, încă şi mai important, că, menţinute pe termen mai îndelungat, acestea îşi pierd mult din eficienţă, deoarece băncile învaţă să le ocolească, lucru confirmat din plin chiar de evoluţiile recente ale contului curent şi inflaţiei.

Şi atunci, ce ar fi de făcut? Răspunsul nu este atît de complicat pe cît pare: trebuie găsită o soluţie pentru a dirija expansiunea creditului în zone unde atît riscurile să fie mai reduse, cît şi impactul asupra echilibrelor din economie să fie pozitiv – în speţă, acolo unde este stimulată creşterea *ofertei agregate* şi nu a *cererii,* altfel spus, spre producţie şi investiţii productive, şi nu spre consum. Iar pentru a realiza acest lucru nu este nevoie de subvenţii costisitoare. Este suficient ca autorităţile să identifice motivele pentru care băncile au reţineri în a se angaja mai substanţial în aceste sectoare, iar apoi să elimine rapid, prin măsuri legislative şi instituţionale, aceste obstacole, permiţînd astfel ca resursele, pînă la urmă, totuşi limitate, ale băncilor să afluiască spre acestea. Şi cum ar putea fi identificate obstacolele? Din nou, răspunsul este mai simplu decît poate părea: prin dialog atît cu actorii din sectorul real, care ştiu care le sînt nevoile, cît şi cu băncile, care ştiu de ce nu pot încă satisface aceste nevoi. Acest dialog trebuie să fie însă eficient şi responsabil, adică să fie imediat urmat de acţiune.

Rezultatele pozitive ale unei astfel de abordări mi se par evidente. Pentru autorităţi, o reducere a presiunii pe echilibrele macro; pentru bănci, posibilitatea continuării expansiunii rapide, în condiţiile diversificării portofoliilor şi deci a unor riscuri mai reduse; iar pentru sectorul real, un mai bun acces la finanţare. Rămîne numai să ia cineva iniţiativa din partea autorităţilor. Băncile sînt pregătite şi aşteaptă.

Iulian COMANESCU

Trei dileme din blogosferă

Blogosfera românească a crescut în 2006-2007 pînă la vreo 12.000 de bloguri active, conform unui studiu realizat de Carmen Holotescu şi Cristian Manafu, aşa că e normal ca în interiorul ei să se coacă şi unele dileme. E drept că într-o oarecare măsură bloggerul generic pare un puşti care s-a împiedicat în certitudini absolute. Blogurile şi bloggerii sînt însă de multe feluri.

Cine sînt şi ce caut eu aici? Cu riscul de a-i plictisi pe unii dintre cititori, vom repeta aici că blog vine de la web log, adică jurnal de Internet, un gen de comunicare ce a început să se răspîndească prin 1999. Termenul se referea la jurnal personal, dar devine tot mai mult comunicare publică. Problema bloggerului, în 2007, este, în alţi termeni, ce şi pentru cine scrie – şi se leagă de „cine sînt şi ce caut aici". Succesul se măsoară în sute sau mii de vizite pe zi. Dacă ajungi la acestea, apare şi un răspuns la întrebare. „Cine sînt" capătă o dimensiune nouă, personajul de pe blog, cu sau fără pseudonim, „autorul", o secreţie virtuală a fiinţei noastre analoage, ca Robinson-povestitorul al lui Defoe. Uneori, pseudonimul ales dobîndeşte o viaţă independentă de tine sau numele real capătă conotaţii pe care nu ţi le-ai dorit. Iar monstrul pe care l-ai crescut în tine şi pe Internet îl redefineşte pe acel „aici", unde ai început prin „a căuta ceva", altfel spus, lumea virtuală.

Fac jurnalism sau nu? Bloggerii tineri nu au o cultură a comunicării publice, nu ştiu că e preferabil să contactezi acuzatul cînd formulezi acuzaţia, că trebuie să nu amesteci epitetele cu faptele şi aşa mai departe. Pe măsură ce au succes, ei se profesionalizează totuşi vrînd-nevrînd. Deşi sînt refractari la limite impuse din afară, le fixează pe ale lor, proprii. E drept, în continuare tembelii subminează credibilitatea celor care îşi fixează norme, fiindcă – aşa cum spunea Alex Ulmanu, profesor de jurnalism – publicul tinde să perceapă blogurile „la grămadă", iar ele sînt lucruri foarte diferite. Totuşi, apele par a se fi separat de la sine. Există oameni care au înţeles că nu „jurnalistul" merge la un proces de calomnie, ci cetăţeanul român, odată ce cineva s-a plîns şi autorităţile au decis că există elementele unui proces. Dilema are deci o soluţie. Nu există o opoziţie blogger/jurnalist, ci o alta, diletant (cu varianta netot)/profesionist (în curs de profesionalizare). E drept, ficţiunea şi viaţa personală prezentate pe blog au mai puţină nevoie de reguli de comunicare. Ceea ce se referă la lucruri publice, în schimb, are. Şi e accepţiunea dominantă a blogging-ului în 2007.

Vreau bani sau nu? Pro sau contra establishment? Numărul bloggerilor care ar dori să obţină bani din activitatea lor a crescut în 2007, conform aceluiaşi sondaj realizat de Holotescu & Manafu. Răspunsurile afirmative mai multe se pot pune în legătură cu faptul că aceşti bani au început să apară, sub formă de reclamă, în ultimele luni, deci e mai logic să îi „vrei". Sub dorinţa normală de a fi recompensat pentru ce faci se ascunde însă o dilemă filozofică. Blogurile sînt un soi de anticorp natural al societăţii, la scleroza presei clasice. Într-un anume sens, atitudinea contestatară, critica sînt în ADN-ul lor şi privesc inclusiv *establishment*-ul media. Problema e că reclama începe să atragă de la sine îndulcirea tonului. Cîinele de pază al democraţiei s-a jigărit, în capitalism, nu din cauza presiunii politice, ci a corporaţiilor.

Cele trei dileme de mai sus se înlănţuie şi pot fi formulate şi în alţi termeni. Orice blogger de bună-credinţă începe însă să-şi pună astfel de probleme. Răspunsuri de felul celor formulate mai sus încep să apară. Astfel de curenţi de opinie arată că blogosfera începe să se coacă, să devină un fenomen apropiat de *mainstream*. Atributele copilăriei – bune şi rele – dispar. Rămîne de văzut care va fi importanţa blogurilor în economia discursului public, la maturitate.

Dan POPESCU

Romantism stahanovist

Foarte multă lume se întreabă de ce nu mai există curente în arta contemporană. Răspunsul e simplu: după numeroase avangarde şi experimente, artiştii au intrat într-o eră a remix-ului asumat şi continuu. Orgoliile soteriologice s-au potolit, artiştii nu mai pretind că descoperă un cifru artistic universal. Fiecare produce remix-ul său şi fiecare artist trebuie judecat în funcţie de propriile premise. Nu cred că e cazul să ne dăm cu părerea în legătură cu dubiile fiecărui artist, fiecare îşi gestionează după puterile proprii finul balans dintre proiect personal şi prezentare publică. Interesant este de privit sistemul care promovează arta şi care e format din patru actori: galerii, muzee, colecţionari şi bienale.

În România există cinci galerii ce promovează arta contemporană, trei bienale (una la Iaşi, intitulată Periferic, şi două la Bucureşti), un muzeu de artă contemporană şi, probabil, pînă în zece colecţionari constanţi. Sistemul este la început şi se poate spune că în România avem mai degrabă probleme decît dileme. E hilar faptul că toate bienalele româneşti sînt în acelaşi an sau că muzeul de artă n-are nici cea mai vagă determinare în a-şi construi o colecţie credibilă. Galeriile sînt puţine, dar destul de energice şi vizibile pe plan internaţional. Colecţionarii sînt încă la început şi colecţionează doar artă românească. Lucrurile stau cu totul şi cu totul altfel în spaţiul vest-european. Acolo apar dilemele, într-un mediu al abundenţei de ofertă. Mai precis, cum mai poţi produce un şoc cultural în condiţiile în care numai în New York sînt peste 1000 de galerii de artă? La o astfel de inflaţie de galerii, nici un critic, oricît de dedicat ar fi, nu poate acoperi întreaga ofertă de vernisaje. În România, fiind puţine galerii, mediul privat trăieşte o adevărată emulaţie. Fiecare expoziţie are un *feed-back* din partea presei de specialitate. În SUA, o recenzie într-un ziar de specialitate valorează ca o certificare şi e foarte dificil de obţinut. Dilema principală într-un mediu artistic suprapopulat este între comercialism şi mesaj artistic dezinteresat. În New York ţi se va spune că sintagma de căpătîi a galeriilor este *it's all about money*. Din cauza chiriilor foarte mari, în New York se înfiinţează 100 de galerii pe an şi dau faliment 100.

O altă dilemă interesantă în spaţiul artistic occidental ţine de inflaţia de tîrguri şi bienale. Niciodată nu au existat atîtea tîrguri şi bienale ca în ultimii ani. Fenomenul artistic începe să cadă pradă propriului succes, tîrgurile devin un sistem de supermarket-uri globale, iar bienalele, simple evenimente de tip *fashion*. Totul e dublat de situaţia instituţiilor de certificare. Muzeele occidentale găsesc că principala lor problemă este subfinanţarea în condiţiile în care există din ce în ce mai multe colecţii private care exercită presiune asupra muzeelor, prin donaţii.

Rezumînd, principalele dileme în arta contemporană apar odată cu abundenţa ofertei mediului artistic. Să fim liniştiţi. Nu se întîmplă încă în România. Aici trăim perioada romantică în care muzeele colecţionează stahanovist, galeriile încă sînt în emulaţie una cu cealaltă şi toate cotidienele au secţiune culturală. Noi n-avem încă dileme pentru că n-avem încă o piaţă de artă foarte solidă.

În altă ordine de idei, cred că Ţeapa din Piaţa Revoluţiei trebuie pusă lîngă marele brad (totem) luminos din Piaţa Unirii şi detonată după Sărbători. Şi, în cu totul altă ordine de idei, vreau ca fresca lui Bălaşa de la ASE să se umfle de la o inundaţie, ca să vedem cu toţii că e vorba de pictură pe rigips!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 6 decembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Adriana SĂFTOIU

Politician cu dileme?

Să te gîndeşti dacă politicienii au dileme e un exerciţiu riscant. Primul impuls e să te miri de gîndul care ţi-a venit. Politician cu dileme? Cînd să aibă timp de pierdut cu dileme? El, ales de popor sau numit de partid, e un hotărît care ia decizii clare, ferme, fără ezitări. Profilul unui politician de succes nu are nici o legătură cu dilemele, nici cu îndoiala sau cu întrebările. El ştie! Ce are de făcut, ce spune, încotro duce comunitatea, pe cine trebuie să acuze sau pe cine trebuie să salveze. Dilemele sînt pierdere de timp. În viaţă trebuie să ştii ce vrei, îţi spun cei mari. D'apoi în politică!

Şi cu toate astea, pe unii politicieni dilemele i-au salvat. Dar sînt prea puţine cazurile ca să fie un *trend*. Ar trebui însă să fie un *must-have*. Cea mai cunoscută dilemă în politica ultimilor patru ani a fost cea a candidatului Alianţei D.A. la Preşedinţia ţării, din campania 2004. Se spune că dilema lui a făcut diferenţa între el şi celălalt candidat. Faptul că Traian Băsescu s-a întrebat de ce poporul român, care a ieşit în stradă să îl dea jos pe comunistul de Ceauşescu, se află în situaţia de a alege între doi foşti comunişti – Traian Băsescu sau Adrian Nastase –, i-a adus procentele salvatoare. Cei care s-au adăugat în turul doi al alegerilor la votanţii din primul tur, insuficienţi pentru a-l declara pe Traian Băsescu învingător, au fost motivaţi. Nu doar de sinceritatea candidatului, ci şi de faptul că îşi punea întrebări şi avea curajul să le mărturisească. Ceea ce nu i-a scăzut din fermitate şi forţă, cele două atuuri care îi fac pe politicieni să se simtă copleşiţi de propriul profil.

Alte dileme postrevoluţionare celebre în politică nu îmi amintesc. Să nu fiu înţeleasă greşit. Nu pledez pentru politicianul dilematic. Pledez însă pentru un politician care se confruntă cu întrebări şi răspunsuri, care ia decizii depăşindu-şi propriul ego. Paranoia puterii, din păcate, anihilează foarte multe reguli ale coabitării. Cum ar fi cel de a asculta înainte de a decide, de a întreba înainte de a acuza, de a reflecta înainte de a vorbi. Odată ajunşi la putere, politicienii se înconjoară de certitudini. Ei ştiu şi de ce, şi pentru ce, şi, mai ales, pentru cine: pentru popor sînt toate cele făcute şi nefăcute.

Mă întreb unde ar fi fost România dacă dl Ion Iliescu ar fi avut cel puţin o dilemă atunci cînd minerii împînzeau Piaţa Universităţii şi nu avea certitudinea că minerii au venit să-l sprijine pentru a restabili liniştea în ţară. Dacă nu cumva Adrian Năstase s-ar fi situat în altă poziţie măcar pe scena propriului partid, dacă avea dileme despre cît trebuie să se înavuţească politicianul cînd e la putere. Sau care ar fi fost procentul PNL dacă ar fi avut dileme atunci cînd a stabilit că ţinta discursului politic liberal e doar Traian Băsescu, şi nu propriile limite ale guvernării. Dar timp pentru cîteva dileme ar mai fi. Politicieni să găsim!

Dilema presupune o îndoială. Faţă de propria-ţi judecată. Să accepţi dialogul şi să te confrunţi cu argumentele celuilalt. Să te întrebi dacă, de exemplu, un referendum pentru votul uninominal e formula cea mai bună să mişti lucrurile din loc sau doar să-ţi satisfaci orgoliul, convins că poporul e doar o masă de manevră care nu trebuie să înţeleagă. Trebuie doar să reacţioneze la chemare. Să te întrebi dacă, atunci cînd îţi asumi votul uninominal, o faci din convingere sau doar ca să o iei înaintea adversarului de la Palatul Cotroceni.

Politicienii noştri, aşa cum se arată, nu au dileme. Nici măcar esenţiale. Cum ar fi cele care ţin de condiţia de bază a funcţionării unei democraţii. Nu au dileme atunci cînd discursul şi faptele lor descalifică ideea de instituţie. Nu au dileme nici măcar atunci cînd pun sub semnul blamabilului propria clasă: politicienii.

Nu sînt idealist de naivă. Nu cred că în democraţiile avansate politicianul e icoană de pus la închinat. Dar cred totuşi că politicianul a înţeles că o democraţie reală se bazează pe instituţii, şi le-a creat. De ce aş vota dacă aflu că toată clasa politică e expirată? Nu regăsesc pe listele europarlamentare clasa tocmai acuzată de termen de garanţie expirat? Dacă vocea cea mai sonoră a politicii te avertizează că Parlamentul e o mafie, că politicienii compun sistemul ticăloşit, că instituţiile statului sînt conduse de delincvenţi, nu poţi să aştepţi ca alegătorii să dea dovadă de entuziasm faţă de procesul politic. Şi atunci absenteismul nu ar trebui să-i provoace politicianului o stare dilematică? Sau certitudinea e deja oferită: cetăţean iresponsabil, fără simţ civic. Gata şi cu dilema asta! Oricum, a fost o victorie. Dacă vin zece cetăţeni la vot şi şase te-au ales înseamnă că majoritatea a decis. Nici o dilemă! Pentru că politicienii consideră drept slăbiciune să ai o dilemă şi să ai timp să-ţi confrunţi certitudinile cu realităţile. Întotdeauna se găseşte un motiv pentru o victorie. Fie ea şi minoritară.

Sorin IONIŢĂ

Societatea civilă cu delegaţie

Mă nimerisem deunăzi într-o emisiune televizată cu nişte lideri sindicali, cînd unul dintre ei, mi se pare că de la producătorii agricoli, a zvîrlit la un moment dat un reproş societăţii civile: că nu face mai mult pentru combaterea corupţiei şi ineficienţei Guvernului în România. Era vorba de banul public şi de celebra – şi, tehnic vorbind, greşita – observaţie că „dacă s-ar fura mai puţin, ar rămîne mai multe fonduri pentru subvenţiile ţăranilor şi lefurile membrilor de sindicat". Ceea ce e oricum un pic *unfair*, pentru că tocmai pe tema anti-corupţie şi-au pus destui oameni pielea la bătaie în ultima vreme, dar, în fine, nu despre asta e vorba acum.

Ce voiam să subliniez aici este felul de a gîndi al domnului respectiv, care e unul foarte răspîndit. Pentru majoritatea românilor, societatea civilă este o listă de persoane şi organizaţii, special selectate şi uşor sărite de pe fix, a căror sarcină patriotică este să se bată cu politicienii şi alţi ticăloşi, în interesul general. Această activitate este privită ca o slujbă cu normă întreagă, prestată în baza unei calificări dobîndite prin specializare şi recunoscută oficial, precum celelalte profesii. Spre deosebire însă de acestea, aici este de preferat să se lucreze fără leafă: asimilaţi fiind cu cetele îngereşti, activiştii civici trebuie să se ridice deasupra preocupărilor materiale, spre deosebire de noi, „oamenii de rînd", care avem voie să fim crîncen de materialişti. Cu alte cuvinte, societatea civilă ar fi un fel de pandant certăreţ al Guvernului, oficializat cu ştampilă ca să funcţioneze ca o contrapondere la acesta, iar pomeniţii oameni de rînd au prin urmare voie să o mai tragă din cînd din cînd de urechi, la un spriţ (ca şi pe Guvern), cînd nu-şi face treaba bine.

Pentru majoritatea românilor, societatea civilă este o listă de persoane şi organizaţii, special selectate şi uşor sărite de pe fix, a căror sarcină patriotică este să se bată cu politicienii şi alţi ticăloşi, în interesul general.

Cred că e clar unde bat: acest mod de a gîndi, bazat pe ideea că vigilenţa civică se poate delega unor experţi, aşa cum delegi actul guvernării, este profund eronat. Trădează o mentalitate idealizant-feudală, cu societatea împărţită între cei mulţi, săraci cu duhul (dar nu lipsiţi de oarece şmecherie) şi fără răspundere pentru soarta proprie, care pot să stea şi să-şi roadă liniştiţi covrigul, că oricum vor moşteni împărăţia cerurilor, şi cei puţini aleşi de soartă, care au o datorie morală faţă de primii. Sau, altminteri, îmi aduce aminte de Imperiul Ţarist, în care, cînd cineva termina studiile, existau două posibilităţi: ori îmbrăca uniforma şi devenea funcţionar de stat; ori nu reuşea să facă asta şi atunci rămînea „intelectual". De unde şi întrebarea, complet deplasată astăzi, dar care continuă să frămînte pe mulţi: care să fie rolul intelectualului în comunitate etc.?

Vestea proastă pe care vreau s-o dau domnului de la sindicate este că civismul, spre deosebire de actul guvernării, nu se poate delega. El trebuie săvîrşit cu mîna proprie, după puteri, pentru că aici nu există oameni de rînd şi elite luminate. Societatea civilă sîntem noi toţi la un loc, în orele libere de după serviciu, cînd ne asociem ca să facem ceva în interes general sau ca să promovăm o idee în care credem. Cu cît e mai mare proporţia celor care practică acest hobby straniu şi modern, cu atît mai puternică este societatea civilă într-o ţară. Iar termenul-cheie aici este interesul general, prin opoziţie cu buzunarul propriu: societate civilă este cînd ies să demonstrez pentru reducerea poluării sau mă asociez ca să ajut săracii, nu cînd vin cu fanfara şi deşert bălegar în faţa Ministerului Agriculturii ca să-mi dea mie personal ministrul mai mulţi bani de la buget. Există două dificultăţi majore cu care se confruntă azi ideea de societate civilă în România. Prima, care vine din trecut, ţine de inerţia medievală a unui număr prea mare dintre tîrgoveţii noştri, care nu mai sînt chiar aşa săraci cum erau odată (sau se pretindeau a fi), dar care preferă să se refugieze în spatele statutului confortabil de „om de rînd". Nu spun că de mîine ar trebui să ne apuce pe toţi frenezia civică, pentru că asta nu se întîmplă nici măcar în hiperactivista Americă. Dar măcar să înţelegem faptul că vom avea exact atîta civism cît sîntem dispuşi să generăm, fiecare dintre noi, la firul ierbii. Dacă cei cu resurse se îngrijesc doar de burta proprie, aşteptînd ca de binele general să se ocupe o mînă de idealişti, n-o să ajungem prea departe.

A doua provocare vine din faţă, din viitorul imediat. Dacă ne orientăm după ce se vede deja cu ochiul liber în ţările vecine aflate cu un pas înaintea noastră (Cehia, Slovacia, Ungaria), chiar societatea asta civilă, firavă cum a fost ea pînă acum, se va împuţina şi mai tare în anii ce vin. Intrarea în UE, creşterea economică şi mobilitatea profesională crescută pe continent au creat oportunităţi foarte atractive pentru cei care s-au săturat să tot fie ciocăniţi la cap că „datoria voastră este să..." de către oameni care nu mişcă un deget în afara propriei bătături, sau să fie tăvăliţi prin noroi de politicieni veroşi şi suspectaţi că iau milioane de dolari de la George Soros (care, de altfel, şi-a redus mult asistenţa în regiune de cîţiva ani). Banii grei se vor cîştiga în următorii şapte ani de cei care sînt mai puţin guralivi în public, sînt obedienţi cu autorităţile şi ştiu să vorbească limba de lemn a consultanţei bruxelleze.

Dacă te uiţi cît de tare s-au rărit rîndurile ong-iştilor în Europa Centrală faţă de anii '90, îţi dai seama cît de atractiv este planul B. Paradoxal, îmburghezirea naturală şi paşnică a societăţii civile ameninţă să realizeze ceea ce regimurile autoritare n-au reuşit prin represiune: cooptarea şi domesticirea societăţii civile.

Ce dileme politice persistă în România după 17 ani de postcomunism?

Ion ILIESCU, senator PSD, fost președinte al României

Consecințe și etichete

Dacă plecăm de la definiția ei – „raționament care pune două alternative dintre care trebuie aleasă una, deși ambele duc la aceeași concluzie“ –, prea multe dileme politice care să reziste timp de 17 ani nu cred să fie. Eu sînt convins că am ieșit din comunism printr-o revoluție, alții cred contrariul, dar rezultatul este același: România este o democrație funcțională, care aparține definitiv spațiului euro-atlantic, fiind membră a UE și a NATO. Eu sînt convins că referendumul pentru adoptarea votului uninominal este inutil, alții, dimpotrivă. Rezultatul este același: cu sau fără vot uninominal, altele sînt instrumentele schimbării de fond a calității actului politic. Meseria de politician nu se învață la fără frecvență!

De fapt, nu atît de dileme ne lovim noi în spațiul politic, ci de consecințele gîndirii în clișee și de prostul obicei de a pune etichete acolo unde trebuie puse diagnostice. Nu contest faptul că, intelectual vorbind, a căuta sau a construi dileme este pe cît de confortabil, pe atît de distractiv. Mă îndoiesc însă că este și foarte util.

Mult mai productiv ar fi să consumăm energia asta pentru a formula soluții pentru problemele cu care se confruntă cu adevărat societatea românească: sărăcie, subdezvoltare, slaba calitate a actului educațional și a celui medical, lipsa capacității administrative, ratarea oportunităților oferite de aderarea la Uniunea Europeană, migrația forței de muncă, corupția, justiția. Nu cred că aceste probleme ar trebui să creeze cuiva dileme în legătură cu urgența rezolvării lor.

Zoe PETRE, fost consilier prezidențial

Bune, dar inconfortabile

Ce poate însemna o dilemă politică? Opțiunea din 1990 între FSN și opoziție nu a presupus nici o dilemă, nici pentru mine, dar nici pentru cei cărora li se luminau ochii cînd declarau că au votat cu Ion Iliescu. Fiecare aveam propriile certitudini. Dilemele lui Ion Iliescu însuși – Est sau Vest – s-au tranșat, slavă Domnului, între timp: sîntem membri NATO și chiar UE, așa că acum avem parte doar de dilemele comune acestor organizații. Nu sînt puține, și văd că preferăm să le lăsăm în seama unor licurici mai mari decît noi.

Cînd scriu aceste rînduri, există însă o adevărată dilemă politică: susținem sau nu votul uninominal, și în ce formă? Asta e o dilemă, fiindcă avantajele și dezavantajele se echilibrează aproape perfect. Personal, nu sînt deloc convinsă că votul uninominal e superior celui proporțional, și nu văd cu ce Adrian Videanu și Marian Vanghelie se deosebesc radical de Ioan Bivolaru sau Cozmin Gușă; dar, în acest punct, oricîte dileme aș avea, ele au fost tranșate de avalanșa emoțională care idolatrizează uninominalul de cel puțin un deceniu, fără să-l explice. În schimb, opțiunea dintre uninominalul simplu și cel temperat e încă deschisă, și asta reprezintă pentru mulți o dilemă. Între timp vom fi văzut pentru cîți.

Parafrazînd însă o cunoscută reclamă, dilema politică e bună, chiar dacă nu e foarte confortabilă. Mai bine să avem dileme și să alegem greu, decît să avem doar certitudini și să nu mai alegem deloc. Matca tuturor dilemelor noastre politice poate fi sintetizată astfel: alegem mereu răul cel mai mic, așa cum ne este el dat de alții, sau facem efortul de a defini binele, apoi de a-l identifica – la nevoie chiar de a-l construi – și de a-l susține fără șovăială? Se pare, cel puțin deocamdată, că „din această dilemă nu putem ieși“.

Theodor STOLOJAN, președintele Partidului Liberal Democrat

Probleme

Sînt, din păcate, multe probleme sau dileme, cum spuneți dvs., care trebuie rezolvate, pentru însănătoșirea mediului politic.

Una dintre dileme ar fi clarificarea doctrinară a scenei politice. Noi vorbim de „dreapta“ și de „stînga“, dar programele politice și economice ale partidelor într-un fel arată teoretic și altfel sînt percepute de cetățeni, ca urmare a aplicării lor practice. Nu este de mirare că cetățenii nu fac distincția clară între doctrina, orientarea unui partid, de dreapta sau de stînga, și personajele care definesc partidul în cauză. Astfel, unii consideră, de exemplu, că PRM este un partid național-dreapta, în timp ce programul său îl definește ca fiind un partid național-stînga. PSD, la rîndul său, s-a declarat ca fiind de centru-stînga, deși chiar Ion Iliescu caracteriza guvernarea Năstase ca exponentă a unui „capitalism de cumetrie“, un capitalism sălbatic în care falsa protecție socială se îmbina cu spolierea economiei. Această dilemă otrăvește scena politică și susține confuzia în rîndul cetățenilor.

O altă problemă care trebuie rezolvată o reprezintă amestecul dintre ideea de instituție și personajul politic ce o conduce. În România, instituțiile sînt prea personalizate. Cetățeanul nu simte că se raportează la o instituție, fie ea primărie, prefectură, guvern, ci persoanei care o gestionează. Acest fapt a fost posibil din cauza lipsei de eficiență atît a celui care conduce instituția, cît și a aparatului care compune instituția. A rezultat o lipsă de responsabilitate, vina pentru ineficiența instituției pierzîndu-se între etajele clădirii.

Repararea morală a societății – o altă dilemă. Este posibilă sau nu? Este dorită sau nu? Faptul că legea lustrației, lege cerută de societatea civilă ani de zile, nu există nici în prezent, consider că reprezintă o problemă.

Partidul pe care îl conduc, Partidul Liberal Democrat, este alcătuit majoritar din tineri. Ei vor altă Românie, fără încrîncenări politice, precisă în legislație, eficientă în aplicarea programelor economice și sociale. Vor o Românie sigură. Firește, dileme există în orice societate europeană, dar sînt de părere că, dacă vom putea găsi soluții la cîteva dintre dilemele enunțate mai sus, ne vom apropia de așteptările cetățenilor.

Adina VĂLEAN, europarlamentar PNL, vicepreședinte al ALDE (grupul liberal)

Raportarea la comunism

Prima și cea mai importantă dilemă din postcomunism este chiar comunismul sau raportarea la comunism. Cred că alinierea politică, în România, a început după 1989 tocmai prin raportare la ceea ce se întîmplase timp de 45 de ani la noi. Eram foarte tînără pe 12 ianuarie 1990 și mai apoi, cînd m-am oprit și eu, ca atîția alții, în Piața Universității, dar ne amintim bine cît de tranșante erau opțiunile pe atunci. Privind acum cele două atitudini din acei ani, ne e clar că bătăliile electorale din 1992 și 1996 s-au dat exact cu această miză, ruptura cu comunismul sau continuarea acestuia într-o formă oarecum anideologică. Și ce a urmat a avut o componentă puternică de acest tip. La fel cum cei 50 de ani de comunism au avut nenumărate victime inocente, în societate au existat și mici profitori ai comunismului, la fel de inocenți. E vorba de românii aduși de la sat la oraș, în fabrici, și chivernisiți, de bine, de rău, de partid. Era normal ca ei să nu simtă nevoia unei rupturi drastice cu cei 45 de ani, la fel cum noi, minoritatea cu un alt trecut și alte aspirații, nu puteam fi decît nemulțumiți de ceea ce s-a întîmplat după decembrie 1989.

De aceea, inițiative de tipul CNSAS mi se par benefice. E tîrziu ca să mai putem vorbi de efecte pragmatice, imediate ale chestiunii dosarelor. Dar, într-un fel sau altul, cutia Pandorei trebuie deschisă pentru a ajunge, cu toții, la o raportare sănătoasă la trecut. Desigur că e prea devreme să scriem istoria acelor ani, iar ceea ce a rămas la CNSAS din dosare nu e, deocamdată, decît o fărîmă de viață cu o relevanță discutabilă. Însă altfel nu se poate.

a consemnat Marius CHIVU

Péter ECKSTEIN-KOVÁCS

Deocamdată patru

(restul data viitoare)

Sistemul politic parlamentar vs *prezidențial*. Constituția din 1991 ne-a cadorisit un sistem mixt, cu un președinte ales de popor și cu suficiente competențe ca să devină „jucător“, dacă dorește. Lupta dintre palate este o constantă a vieții politice, ca bărbieritul în viața cotidiană. *Nota bene*, nici președintele „bărbos“ nu a fost o excepție! Sistemul nu cred că se va schimba în curînd. Modificarea Constituției necesită un dublu consens: atît al unei majorități parlamentare consistente, cît și al opiniei publice. Ne-ar trebui fie un președinte deosebit de popular, cu o majoritate absolută a susținătorilor săi în Parlament, pentru instaurarea unui sistem prezidențial, fie un președinte în cădere liberă în timpul exercitării mandatului, coroborat cu un Parlament credibil, doritor de a-și asuma întreaga răspundere politică. Condiții greu de îndeplinit. Rămînem cu dilema și pe mai departe.

Stat centralizat vs *descentralizat*. Cum cineva încearcă impunerea unui proiect de descentralizare mai coerent (regionalizare, federalizare), primește o lovitură în cap, prin invocarea art. 1, al. 1 din Constituția României: „România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil“. Am fi nedrepți dacă nu am consemna adoptarea, cu timpul, a unor măsuri legislative descentralizatoare. Mă gîndesc la sistemul autonomiei locale, scăderea puterii prefectului și creșterea importantă a ponderii impozitelor care rămîn la dispoziția autorităților locale. Regiunile de dezvoltare au rămas încremenite în situația de „regiuni statistice“, deși nevoile concrete ale populației, cît și oportunitățile europene ar fi impus de mult crearea unor „regiuni administrative“, constituite prin voința locuitorilor unor zone cu probleme asemănătoare și cu competențe de reglementare și administrare proprii.

Cu ocazia modificării Constituției din 2003, în mod surprinzător, reformiștii din PSD au propus introducerea regiunilor, ca unități administrative. Deși celelalte partide au fost de acord, ca în atîtea alte ocazii, conservatorii din PSD au avut cîștig de cauză și momentul prielnic a fost ratat. Totuși, din acest punct de vedere, sînt optimist. Fiind vorba de atragerea unor fonduri suplimentare, un consens politic se va realiza. Fie prin modificarea Constituției, fie printr-un acord tacit de modificare a cadrului legislativ, care nu va fi contestat nici la Curtea Constituțională, nici prin presă. Prin federalizare, cred că ar trebui să vedem un model funcțional prin părțile mai fericite ale planetei. Agreată mai mult prin părțile Ardealului, forma de organizare statală mai are cale de parcurs, pînă a fi implementată.

Stînga vs *dreapta*. Partidul Socialist European (PSE) a luat o decizie pripită în a susține PSD, ca reprezentant al stîngii românești în dauna PD-ului, într-un moment în care ponderea în sondaje și mai ales puterea dată de guvernare au fost favorabile PSD-ului, făcînd abstracție de modernitatea, credibilitatea și perspectiva net superioare a PD-ului. PD a făcut un serviciu major PSD-ului prin abandonarea asumării unei identități de stînga, lăsînd culoar liber acestuia din urmă, să fie actor de prima mînă în luptele politice ce se vor da în următorii ani. PD-ul a intuit, mai mult prin vocea președintelui Băsescu, unele teme care l-ar legitima ca un partid de centru-dreapta (condamnarea comunismului, desecretizarea arhivelor Securității, lupta anticorupție), fără a-i putea periclita nimbul PNL de partid al elitelor anticomuniste, al întreprinzătorilor, al reformiștilor și al intelectualilor, formatori de opinie publică. Meciul PNL-PD este departe de a se fi încheiat, fiind plauzibilă și o remiză, adică existența pe termen lung a două entități de centru-dreapta, la concurență între ele, dar mai ales cu socialiștii. E o chestiune de timp asimilarea valorilor tipice partidelor europene, din cele trei familii, de către partidele românești, menghina europeană va funcționa necruțătoare, forțîndu-ne să intrăm în rînd cu democrațiile așa-zis consolidate.

Drepturi lingvistice vs *autonomie*. N-aș fi parlamentar UDMR de n-aș fi introdus în discuție problema minorităților naționale. Avem școli, teatre (chiar și teatre de păpuși), o operă în limba maternă și indicatoare bilingve de localități. Drepturile lingvistice și eliminarea discriminării par a fi, în bună măsură, drepturi cîștigate. Sînt oare pretențiile de autonomie culturală și teritorială ale maghiarilor deplasate în contextul actual? Reticențele majorității clasei politice față de legea privind autonomia culturală a minorităților – fără componentă teritorială – a crescut, fără putință de tăgadă, credibilitatea discursului radicalilor maghiari, sceptici din față în față de disponibilitatea clasei politice românești de a ajunge la un compromis rezonabil în privința statutului minorităților naționale. Vorbind numai de maghiari, este pusă în discuție, totuși, doleanța unei comunități de 1,5 milioane, superioară numeric multor state independente din UE.

Eu dileme aș mai avea. Poate data viitoare le voi scrie și pe celelalte.

„Moş Nicolae locuieşte într-o gheată!“

Ciprian Voicilă, *cercetător la Muzeul Ţăranului Român, i-a chestionat pe copiii din clasa a V-a B de la Liceul „Timotei Cipariu“ din Bucureşti, asupra existenţei şi identităţii lui Moş Nicolae. Iată ce trebuie să ştiţi de acum încolo despre simpaticul, generosul şi misteriosul Moş Nicolae:*

Unde locuieşte Moş Nicolae?

„El locuieşte în cătunul Surprizelor. Acolo are fabrica de dulciuri şi de nuieluşe pentru copiii care nu sînt cuminţi.“ (Mihai Oană)

„Locuieşte într-o gheată, la fiecare copil. Cînd pleacă lasă acolo cadourile.“ (Victor Nistor)

„Moş Nicolae, după părerea mea, trăieşte lîngă Dumnezeu, aproape de îngeri. Ştiţi voi de ce, ca să nu se plictisească, să aibă cu cine să vorbească.“ (Alexandra Niţu)

De ce Moş Nicolae vine doar o dată pe an?

„El vine o singură dată pe an pentru că nu poate veni tot timpul fiindcă aşteaptă ca noi să preţuim îmbrăcămintea, mai ales încălţămintea.“ (Ioan Brun)

„Moş Nicolae vine doar o singură dată pe an deoarece renii lui nu sînt obişnuiţi cu drumurile foarte lungi.“ (Mihai Oană)

„Cred că vine o dată pe an deoarece nu are destui bani să ne cumpere nouă mai mereu jucării. Şi cred că e sărac.“ (Alexandra Niţu)

„Acesta nu vine de mai multe ori pe an pentru că aşa este tradiţia.“ (Bianca Bratu)

Care este principala calitate a lui Moş Nicolae?

„Să ştiţi că Moş Nicolae nu cumpără cadourile. El ştie foarte multe vrăji. Poate face jucăriile să vorbească, deci el face o vrajă şi face foarte multe jucării. Eu mai ştiu că el are un fulg magic şi atunci cînd intră în casă bate de două ori din palme şi se face mic. Mai ştiu că opreşte timpul, ca să poată ajunge la toţi copiii.“ (Andreea Stan)

„Calitatea Moşului mai este de a analiza comportamentul copiilor pe parcursul anului.“ (Mihai Oană)

„Sfîntul Nicolae este cunoscut ca prietenul şi protectorul judecătorilor, al criminalilor, hoţilor, comercianţilor, săracilor, marinarilor, bucătarilor, călătorilor, fetelor nemăritate, mireselor şi, în special, al copiilor mici şi al şcolarilor.“

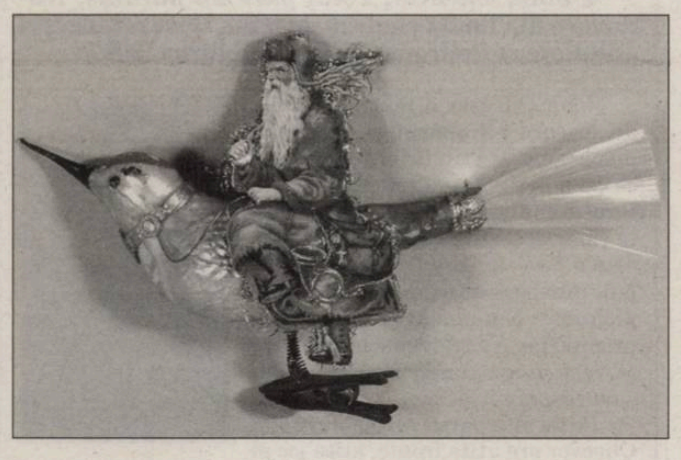

(Bianca Bratu)

„Moşul Crăciun catalan se numeşte Caga Tio: este un buştean ales din pădure sau cumpărat din oraş, apoi adus acasă, hrănit şi adăpat. În ajun de Crăciun este cîntat şi bătut pentru ca să... cace cadouri, de obicei dulciuri şi obiecte mici. După Crăciun este ars.“ (Ana Birta)

Ce grad de rudenie este între Moş Nicolae, Moş Gerilă şi Moş Crăciun? „Între Moş Gerilă, Moş Crăciun şi Moş Nicolae nu există relaţii de rudenie, ci relaţii de prietenie. Ei se întîlnesc mereu la taifasul Moşilor. Dintre toţi Moşii, doar Moş Nicolae este cel care ne pune cadourile în încălţăminte, deoarece vrea să vadă cît de bine şi-au lustruit copiii ghetuţele.“ (Mihai Oană)

„Moş Nicolae nu are nici o rudenie cu Moş Gerilă, care acum este Moş Crăciun.“ (Bianca Bratu)

„Moş Nicolae e rudă cu Moş Crăciun şi cu Moş Gerilă deoarece toţi au numele de Moş şi toţi vin în anotimpul iarna. Ei au o legătură: toţi sînt bătrîni şi toţi au cam aceeaşi vîrstă.“ (Alexandra Niţu)

„Moş Nicolae cu Moş Crăciun sînt fraţi gemeni. Atunci cînd nu vine Moş Crăciun, vine Moş Nicolae, iar cînd nu vine Moş Nicolae, vine Moş Crăciun.“ (Andreea Stan)

„Moş Niculaie şi Moş Crăciun sînt veri.“ (Emanuel Nicolescu)

L-aţi văzut vreodată pe Moş Nicolae?

„Spre deosebire de Moş Crăciun, Moş Nicolae nu se arată niciodată.“ (Gabriela Tudor)

„Deoarece vine o dată pe an, noi ne lustruim cu migală ghetuţele sau cizmuliţele şi le aşezăm frumos la uşă. Noi, copiii, cum sîntem curioşi, vrem să-l vedem pe Moş, dar nu ştiu cum se face că mereu adormim.“ (Alexandra Niţu)

Gina ŞERBĂNESCU

Dans cu copite de capră

Unul dintre cele mai importante evenimente ale Festivalului Naţional de Teatru de anul acesta a fost prezenţa Verei Mantero în cadrul Modulului de Dans al festivalului. Născută în 1966, Vera Mantero este una dintre cele mai importante personalităţi ale coregrafiei internaţionale. Artista portugheză a prezentat două creaţii celebre, al căror concept şi interpretare îi aparţin: one mysterious thing said e.e. cummings *(1996) şi* Perhaps she could dance first and think afterwards *(1991).*

Primul moment, dedicat lui Josephine Baker, este considerat de Andre Lepecki, (unul dintre cei mai importanţi teoreticieni ai dansului), un manifest al limbajului coregrafic postcolonial. Trupul gol al interpretei este vopsit în negru, chipul, puternic machiat, iar mîinile, albe. Piesa este bazată aparent pe nemişcare, nu vedem ceea ce în mod obişnuit considerăm a fi dans. În locul pantofilor de dans, Vera Mantero poartă o pereche de copite de capră şi rosteşte o succesiune de cuvinte negative. Nu se aude nici un verb, iar laitmotivul discursului este adjectivul „atroce“. Pe măsură ce trupul este dezvăluit într-o lumină de intensitate graduală, înţelegem că prezenţa Verei Mantero în scenă este o încercare de găsire a unui echilibru, înţelegem că personajul sintetic din faţa noastră îşi plasează identitatea între corpul psihologic al cuceritorului alb şi trupul negru al celui cucerit. Dincolo de pledoaria pentru limita pe care calcă perpetuu dansatorul, un demers despre fragilitatea în care se înscrie propria condiţie, intuim şi un discurs autobiografic, o încercare de absorbire şi transfigurare în propriul trup, convertit în discurs scenic, a biografiei marcate de mister a Josephinei Baker.

Cea de-a doua piesă ne oferă motricitate neînscrisă într-o schemă fixă. *Perhaps...* este o improvizaţie în care decorul, muzica şi rochia interpretei creează cadrul imuabil perfect. Decorul, conceput de Andre Lepecki, are o funcţie importantă în configurarea mesajului: spaţiul în care se desfăşoară improvizaţia este încadrat de patru mulaje de ceară reprezentînd fiecare o labă a piciorului, toate atîrnînd de plafon şi aşezate deasupra unor lămpi de gaz aprinse. Mulajele de ceară au, în Portugalia, statutul de obiecte de cult, sînt duse la biserică de cei care se roagă pentru vindecare. Pe lîngă încercarea de a răsturna ordinea logică a discursului coregrafic (gîndire-dans), acest moment vorbeşte, din nou, despre polisemia pe care o primeşte corpul atunci cînd piciorul dansatorului generează semnificaţii.

Dincolo de limbajul coregrafic care ia naştere într-un context postcolonial, creaţia Verei Mantero ni se dezvăluie ca o serie de discursuri universale, tocmai pentru că sursa din care este extrasă substanţa coregrafică este foarte personală. Privite prin prisma manierelor discursive, cele două *solo*-uri sînt complet diferite. Deşi pare construit pe anularea mişcării, *one mysterious...* este un spectacol de dans în sensul propriu, fiind un demers despre căutarea acerbă a echilibrului unui corp angrenat în dans, despre esenţa tragică a unei arte menite să gliseze între limită şi imposibilitate. Al doilea *solo,* cu dinamica şi noutatea aduse cu fiecare reprezentaţie, este centrat tot pe problematica echilibrului, a pericolului şi atingerii efemerităţii, ideea fiind de această dată evidenţiată şi prin simbolistica decorului. Două demersuri despre problematica dansului, confruntat cu limita, dar şi cu inepuizabile deschideri.

Alex. Leo ŞERBAN

Unde a dispărut bulldogul?

Film românesc la Londra (Brighton etc.)... Dar filmul britanic la Bucureşti (Iaşi, Timişoara etc.)? Unde a dispărut bulldogul?!*

În ultimii 10 ani, Festivalul de film britanic a fost nelipsit din oferta de toamnă a festivalurilor, iar de vreo 5 avea şi o mascotă – bulldogul. Campania de promo pentru BritFest era, de altfel, una dintre cele mai reuşite din zona publicitară românească: mutra posacă a 4pedului a fost vîndută în fel şi chipuri (ca desen, Pop Art, cu guler elisabetan la gît...), şi la pachet cu ea unul dintre cele mai bune festivaluri de film străin. Francezii (care au propria lor *Fête du cinema)* ar fi reînceput un război de 100 de ani, ca să aibă *punch*-ul englezilor, în timp ce nemţii (italienii, spaniolii etc.) nu puteau decît să se uite cu jind, peste gard, la deverul de la cinema Studio atunci cînd începea festivalul britanic.

Anul acesta însă, stupoare: *no news is good news,* dar no (= zero) festival e o veste teribil de proastă! Trecu şi toamna şi nici un lătrat dinspre British Council... Bulldogul şi-a întors coada spre public şi s-a ghemuit, încă şi mai morocănos, în cuşcă. Întrebat de colegi (amici, vecini, popor...), Mihai Chirilov – selecţionerul *so far (so good)* al BritFestului – a ridicat din umeri, spunînd că nu ştie exact de ce a fost anulată ediţia de anul acesta. Şi, de fapt, nu *se* ştie dacă, 1. BritFestul a fost *realmente* anulat (adică desfiinţat), sau, 2., „doar“ amînat... (adică, pînă la anul?!).

În orice caz, ce este cert este că e una dintre cele mai tembele decizii care a putut fi luată de o instituţie *in a long, long time!* Nu găsesc altă explicaţie decît trădarea intereselor britanice în folosul unor naţiuni străine – cum ar fi Franţa, Germania, Italia şi Spania. (Franţa, probabil, se bucură cel mai mult: „defecţiunea“ britanică e mană cerească pentru *La Fête du Cinema,* pentru care BritFestul constituia rivalul cel mai de temut.)

Aminteşte, cumva, de faimosul „sistem“ românesc de dat cu stîngu-n dreptul: dacă un lucru nu merge, trebuie des continuat; dacă merge, trebuie *dis*continuat – adică oprit, terminat... Întrebare: beneficiază British Council de vreo „expertiză“ instituţională românească? Nu de alta, dar – dacă da – măcar să nu ne mai mirăm.

Cu ochii-n soare (soare cu dinţi), semnează un fan.

* *„Filmul“ s-a chemat* Romanian Cinema: A Journey, *cu Maria Dinulescu, Anamaria Marinca, Andreea Vălean, Mihai Chirilov, Cătălin Cristuţiu, Tudor Giurgiu, Vlad Ivanov, Tudor Lucaciu şi Cristian Mungiu. Scenografia: Ciné Lumière (de pe lîngă Institut Français). Scenariul: Institutul Cultural Român din Londra şi sussemnatul. Regia: Gabriela Massaci.* Special guest stars: *Stephen Frears* (The Queen, *preşedintele juriului de la Cannes) şi Neil Tennant (Pet Shop Boys).*

DILEMATECA

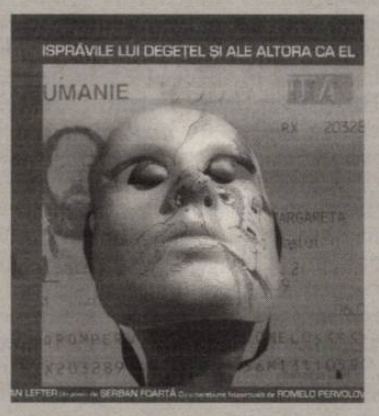

Şerban Foarţă
Isprăvile lui Degeţel şi ale altora ca el
Editura Paralela 45, 2007

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Să batem cîmpii...

● ...aşa cum am făcut ori de cîte ori am fost în pană de subiecte grase, dar şi ori de cîte ori subiectele grase au fost atît de multe încît alegerea unuia singur devenea dificilă! Să batem cîmpii, după nemuritorul model al lui John Steinbeck din nemuritoarea lui *Joia dulce,* unde, atunci cînd voia să se îndepărteze de la subiect (aiurea!) şi să divagheze (aiurea!), îşi avertiza cititorii, intitulînd astfel capitolele respective, că înăuntru vor găsi altceva decît lucruri importante pentru intriga propriu-zisă a romanului (aiurea!)! Să batem cîmpii, aşadar, pentru că teatrul românesc poate aduce omul la disperare prin monotonia fără de leac, tot atît cît şi prin diversitatea, semănînd cu haosul, a întîmplărilor ce se desfăşoară în perimetrul său! Să batem cîmpii!

● Făcîndu-se, de la o vreme, să am de lucru tot mai des cu traducerile româneşti, vechi de minimum 30 de ani, ale unor piese din repertoriul dramaturgic universal – clasice, în special, dar şi moderne clasicizate –, am descoperit cu groază, confruntînd tălmăcirile cu textul original, că noi citim sau ascultăm de pe scenă ceva cu totul diferit de ceea ce a scris autorul. Replicilor acestuia li se substituie replicile traducătorului, atunci cînd traducătorul este (era) şi el dramaturg, ba, mai mult, substanţa însăşi a piesei este modificată prin (de pildă) atribuirea unor vorbe altui personaj decît cel ce le rosteşte în scrierea „de bază". Prevalîndu-se din plin de adagiul acela perfid ce justifică, parcă, abaterile de la fidelitatea faţă de original *(traduttore – traditore),* semnatarii versiunilor româneşti nu se mărginesc, în cazurile cele mai grave, să brodeze niţeluş ambalajul verbal al operelor ce li se predau neputincioase, ci le transformă pe acestea, prin intervenţii brutale, în teren de exerciţiu pentru propriile „viziuni" literar-scenice. Cu o dezinvoltură care ar fi amuzantă dacă nu s-ar vădi, în cele din urmă, periculoasă, ei tind să colaboreze nu doar cu dramaturgul, ci şi cu eventualul regizor, servindu-i acestuia o variantă gata mestecată a piesei, o „punere în scenă" de nimeni autorizată şi care falsifică, din pornire, viitoarea montare profesionistă. Spre exemplu, în textul original, un personaj îl întreabă pe altul: „De ce ai plecat de-acasă?". Sec, fără nuanţe. Traducerea românească: „Pentru numele lui Dumnezeu, de ce a trebuit să pleci de-acasă?". Mizanscena e gata.

● Nu am date şi dovezi concrete, dar un instinct greu de explicat (bine hrănit de experienţă, însă) mă împinge să cred că, la rîndul lor, tinerii regizori care traduc în româneşte şi montează piesele colegilor lor de generaţie din lume au tendinţa de a coopera cu autorii peste măsura admisă. Mai exact, sînt aproape sigură că numeroasele vorbe dure care se aud în textele englezeşti sau nemţeşti aduse pe româneşte sînt, în mare parte, emanaţia supărării pe viaţă a traducătorilor, nu a autorilor. Dacă nu de alta, măcar pentru bunul motiv că în limbile acestea (intenţionat la ele mă refer) nu există o atît de mare bogăţie de „trimiteri" obscene şi aluzii scatologice ca în dulcea noastră limbă. Cît de palide apar faimosul *fuck* şi modestul *Scheisse,* chiar şi repetate pînă la saturaţie, comparativ cu... mă rog, ştim cu toţii. Şi atunci, am bănuiala, regizorii-traducători corectează lipsurile şi umplu golurile de expresivitate etalînd superba diversitate în materie a graiului autohton şi garnisind replicile originale cu evocarea suculentă a organelor şi acţiunilor pe care dicţionarele întîrzie (încă) să le consemneze. Ca şi predecesorii lor într-ale tălmăcirilor, urmăresc, probabil, acelaşi efect: obţinerea unei melodii lingvistice cît mai familiare urechilor carpato-dunărene, pe care simplitatea le supără mai rău ca orice.

● Inamici ai simplităţii sînt, de altfel, cei mai mulţi dintre regizorii noştri, indiferent de vîrstă, orientare stilistică, şcoală absolvită ş.a.m.d. Nu e vorba aici numai despre tendinţa generală, pe scenele româneşti, spre decoruri şi costume sofisticate, ultraelaborate ori, pur şi simplu, încărcate – tendinţă de care, în treacăt fie spus, mi s-a plîns chiar unul dintre cei mai talentaţi şi mai premiaţi scenografi actuali –, ci şi despre ceea ce pare a fi o găselniţă genială a directorilor de scenă cu numeroase contracte de onorat: folosirea sistematică a coregrafiei pe post de element-cheie al mizanscenei. Nu am în vedere spectacolele zise de teatru-dans, care, de altfel, sînt la noi mai rare şi mai puţin „performante" decît în alte ţări, ci spectacolele ce se pretind curat dramatice şi pe al căror afiş semnătura regizorului se vede de la o poştă, în timp ce numele coregrafului trebuie căutat cu lupa. Aceşti regizori descurcăreţi au observat că e de-ajuns să ia un om priceput la cinetică (dansantă, eventual) şi o cantitate de muzică uşor prelucrată (şi semnată, de obicei, tot de ei, în chip de autori ai „ilustraţiei muzicale"), să-i pună laolaltă pe scenă alături de un grup de actori care vorbesc rău, dar se mişcă bine, şi să „ambienteze" totul într-un decor frumos luminat, pentru ca succesul – de critică, în orice caz – să fie asigurat. În felul acesta, fiecare (scenograf, coregraf, actori) are de lucru, iar regizorul primeşte felicitările şi banii, ca autor al unei opere pluridisciplinare. Dar, la urma urmei, dacă toată lumea e mulţumită, pentru ce căutăm noi noduri în papură? Doar aşa, ca să batem cîmpii.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Muzică pentru brad

● **Robert Plant and Alison Krauss, *Raising Sand,* Rounder, 2007.**

Nu mai e loc de întoarcere. Ce era de presupus să se întîmple s-a întîmplat. Au fost de ajuns 90 de ani de aşteptare pentru ca visul de-o viaţă al poporului român să devină realitate. În uralele unui eşantion masiv de populaţie înfrigurată, sub detunăturile petardelor şi sub sclipirile focurilor de artificii, sub un cer posac, colorat de norişori poluaţi, marea minune a început să strălucească în noaptea de 1 decembrie: unicul, măreţul, inconfundabilul brad din Piaţa Unirii. Mai trebuie oare spus că acest gigantic simbol electrificat al iernii este mîndria brazilor din întreaga Europă, cel mai înalt şi mai luminat obiect al lui Moş Crăciun? Chiar e nevoie să dăm explicaţii de ce ţara noastră s-a învrednicit să fie aleasa? Nu vă e clar că sîntem buricul pămîntului şi că „Acolo unde-s nalţi stejari / Şi cît stejarii nalţi îmi cresc / Flăcăii cu piepturile tari / Ce moartea-n faţă o privesc" e loc şi pentru brazi maiestuoşi de felul celui din Bucureşti? Păi, nu? Nu asta am fost învăţaţi la şcoală? În aceste condiţii – de ce să nu spunem – aproape perfecte, nu văd să existe o altă problemă decît aceea a muzicii. Pentru că, dacă şcoala ne-a învăţat atîtea lucruri importante, trebuie să recunoaştem că filmele l-au popularizat îndeajuns pe Moş Crăciun încît să ne fie clar că brad fără muzică nu există. Veţi spune, probabil, că o astfel de problemă e cît se poate de falsă, avînd în vedere că ţara geme de colindători tip Fuego, Hruşcă sau Ducu Bertzi. Părerea mea e că sub asemenea crengi, parcă nu merge să apari cu astfel de colindători, nu de alta, dar creştinii noştri mănîncă sarmale şi şorici, iar aici avem de-a face, totuşi, cu cel mai european brad cu putinţă. În această situaţie de avarie, propunerea mea este să ne concentrăm pe muzica americană. În definitiv, ce poate fi mai molcom sau mai aproape de unduirile flăcărilor prin şemineuri, mai învăluitor, mai tandru şi mai însiropat decît acordurile leneşe ale muzicii country dedulcite la blues, balade şi rock? De ce n-ar fi acest album, plin de parfum, armonie şi tihnă, semnat de Robert Plant şi Alison Krauss, cea mai nimerită alegere pentru desfătarea poporului, de ce să nu asezonăm beculeţele în formă de lumînările şi spice de grîu cu dichisul elegant de pe *Raising Sand?* Chiar aşa! Dacă pînă şi un Zeppelin britanic ca Robert Plant, un maestru al ardorii şi al energiei electrizante a dat de gustul delicat şi veşnic fraged al muzicii tradiţionale americane, nu văd ce ne-ar opri să facem şi noi acest lucru. Mai ales că alegerea lui Plant se dovedeşte a fi din cale-afară de inspirată, ca să nu mai punem la socoteală că este pentru prima oară în întreaga sa carieră solo cînd un disc nu mai trebuie să sufere comparaţia, veşnic inechitabilă, cu bijuteriile scoase de Led Zeppelin. Ei bine, cu o voce precum cea a lui Alison Krauss alături, una nu doar perfect antrenată pentru ritmurile country, ci şi senzuală, nostalgică şi plutitoare, Plant se impune clar drept un artist care nu are nevoie de Page, Jones şi Bonham pentru a cînta o muzică răvăşitoare. Elegant şi cuceritor, neobişnuit de calm, însă profund distins şi echilibrat, Plant găseşte un teritoriu comun cu Alison Krauss, unul în care dragostea, vibraţia şi senzualitatea devin valori implicite, în care veselia poate fi şi tristă, iar viorile – împrumutate de la Tom Waits. Ceea ce veţi asculta aici nu este nici colind, cum nu poate fi numit nici country. Vocile celor doi se protejează, păstrează o distanţă respectuoasă, se caută una pe alta, se aşteaptă. Rareori le poţi găsi, distincte, în acelaşi loc, dar lucrul acesta nu impietează cu nimic asupra căldurii permanente care e întreţinută melodie cu melodie. Odată aprins, focul continuă să ardă, iar flăcările lui dansează, uneori mocnit, alteori în vîlvătăi prelungi şi unduitoare, ca pentru o sărbătoare tihnită, în aşteptarea ninsorii, a renilor sau a celui mai înalt brad din Europa.

PUBLICITATE

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **John Cheever, *Totul pare un paradis,* traducere din limba engleză de Irina Horea, Colecţia „Biblioteca Polirom", Editura Polirom, 2007**

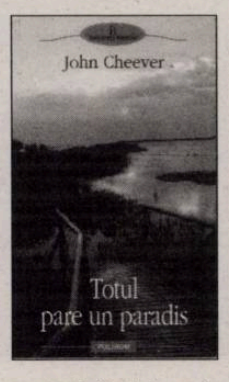

John Cheever a murit în 1982, an în care i-a apărut şi acest din urmă roman. Prin urmare, am luat ca pe o dorinţă testamentară a autorului indicaţia pe care el o aşază în chiar deschiderea cărţii: „Aceasta este o poveste care trebuie citită în pat, într-o casă veche, într-o noapte ploioasă". N-a plouat în noaptea cu pricina, iar „casa" mea e la bloc, dar în rest m-am conformat. Şi a fost savuros, nimic de zis.

Pe de altă parte, scrisul lui John Cheever are atîta ironie, atîta joc al imaginaţiei, atîta imprevizibilitate în zvîcnirile lui ca de păstrăv, încît *Totul pare un paradis* poate fi citit foarte bine şi dacă eşti agăţat de bara unui mijloc de transport în comun, într-o amiază mare şi aglomerată.

Să luăm, de pildă, capitolul 5 al romanului: bătrînul Lemuel Sears (personajul principal), un newyorkez de două ori văduv şi încă potent, se pregăteşte pentru întîlnirea cu amanta sa Renée. Ea e agent imobiliar, el a făcut războiul şi a călătorit prin Europa Răsăriteană „în interes de serviciu". Acum Lemuel Sears se îmbracă, iar 2-3 comparaţii ghiduşe sfîrşesc cu următoarea concluzie: „Vîrîndu-şi organele genitale în pantaloni, Sears părea stăpînit de gîndul că manevra istoria". Are loc apoi întîlnirea, numai că Renée îl lasă baltă pe bătrîn, plecînd senină la aeroport. Sears rămîne pe gînduri, iar printre gînduri se strecoară şi amintirea unui orăşel din Balcanii comunişti, „unde nu exista frumuseţe şi nici cafea, şi unde o chelneriţă şleampătă ştergea frunzele unei plante de plastic cu un ziar mincinos". De-acolo urmează să fim readuşi cu picioarele pe pămînt într-un mod la fel de alunecos: apare liftierul imobilului, care-l consolează pe Sears, atrăgîndu-l într-o fulgerătoare partidă *gay.*

Numai un mare maestru al prozei scurte putea construi un asemenea roman, cu secvenţe rapide, alăturate năucitor, aşa încît nimic să nu poată fi intuit dinainte, iar suspansul să fie continuu. Gîndiţi-vă doar că acel capitol 5 face parte, cît se poate de firesc, dintr-o poveste deschisă deopotrivă temei ecologiste a purităţii apei ori moravurilor unei Americi surprinse la vremea joggingului, a psihiatrilor, supermarketurilor şi monumentelor închinate „eroilor patriotici".

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Conflictul împerecherilor

● **Thierry Lodé, *La guerre des sexes chez les animaux*, Odille Jacob, Paris, 2006.**

Nu ştiu dacă e surprinzător faptul că unele dintre cele mai interesante observaţii asupra comportamentului uman provin din zona celor interesaţi de etologie (de exemplu: Konrad Lorenz, Desmond Morris, I. Eibl-Ebesfeldt).

Studierea vieţii sociale observate în lumea animală a pus în evidenţă îndeajuns de multe elemente pentru a se putea vorbi, fără ghilimele, de o cultură animală. O serie întreagă de comportamente dezvoltă o complexitate care depăşeşte reacţia instinctuală, favorizînd o dublă adaptare, faţă de mediu şi faţă de grup. Complicate şi surprinzătoare, aceste trăsături pot funcţiona ca elemente de reper, în încercarea de a înţelege misterioasa natură umană. Se ştie, nucleul nerezolvat al acestei problemei este raportul între ceea ce este înnăscut şi ceea ce este dobîndit. Unde căutăm explicaţia unui comportament uman? În genele moştenite sau în educaţia primită? Ce înclină în mod hotărîtor balanţa? Natura sau cultura?

Înainte de a înţelege (cît de cît) cele două componente, şi cu atît mai puţin raporturile dintre ele, mulţi se grăbesc să eticheteze diverse comportamente ale semenilor noştri cu implacabila formulă: „Contra naturii!". Numeroase aspecte ale sexualităţii beneficiază de această caracterizare ce se vrea nu doar infamantă, ci şi de o autoritate ce nu tolerează dubiul. Termenii opoziţiei se redefinesc, se radicalizează. Naturii (pure) i se opune cultura (coruptă), în ipostaza perversiunilor.

Cartea semnată de profesorul Thierry Lodé, specialist în biologia evolutivă, i-ar putea pune pe gînduri pe toţi cei care cred că un larg evantai de comportamente cu reputaţie sulfuroasă ar fi de negăsit şi de neimaginat în natură, în lumea animalelor.

Punctul nodal al sexualităţii animale este lupta pentru controlul reproducerii. Pe lîngă disputele şi concurenţa afişată în cadrul fiecărui sex, există un subtil conflict de interese între masculi şi femele, legat de conduita sexuală şi apoi de cea parentală. Soluţiile de rezolvare sînt aproape la fel de diferite ca şi speciile.

Adepţii practicilor SM fac figură palidă pe lîngă ferocitatea cu care o femelă insectă *(Mantis religiosa)* îşi devoră partenerul imediat după acuplare. Şi în lumea păianjenilor fenomenul e curent, motiv pentru care masculii care îşi asumă riscul de a se apropia de o femelă vin cu o provizie de hrană, pe care o pun la dispoziţia flămîndei lor iubite. Pentru a-şi mări şansele de supravieţuire, unii împachetează „cadoul" cu propria lor pînză. În timp ce „ea" e ocupată cu despachetatul, „el" îşi vede liniştit de treabă şi apoi pleacă repede, înainte de a fi transformat în desert.

La o specie de pescăruşi amorul se consumă doar după ce masculul aduce nu un diamant, ci un peşte, dovadă a capacităţii lui de a hrăni femela în răstimpul clocitului. Asta în ideea că puii vor fi ai lui. Există şanse... Cam 50% din ouăle speciilor de păsări monogame sînt fecundate în cadrul cuplului „oficial". Restul, cu toată escorta asigurată de partener, poartă mai departe genele vecinilor. Sarcinile parentale sînt distribuite variat. La unele specii, „soţii" clocesc pe rînd sau doar masculul. Pui lăsaţi numai în seama tatălui găsim şi la căluţul de mare. Doar el posedă un fel de marsupiu în care femela depune ouăle şi apoi îi spune adio.

Un menaj cu totul special prezintă viermele marin *Bonellia*. Dimorfismul este foarte accentuat, masculul este extrem de mic faţă de consoarta lui, astfel încît acesta, fără să o deranjeze cîtuşi de puţin, trăieşte în interiorul corpului ei, care îi serveşte drept hrană şi adăpost. În schimbul acestor servicii o fecundează, desigur fără ca ea să îşi dea seama... Şoricioaicele sînt mai preocupate de ce se întîmplă în corpul lor. Dacă apare un mascul mai atrăgător, avortează imediat şi se arată disponibile s-o ia de la capăt cu cel ce dă impresia că posedă gene mai grozave decît partenerul precedent. Excedaţi de faptul că *la donna e mobile,* masculii caută soluţii pentru a face faţă competiţiei spermatice. Ejacularea fluturilor este urmată de o coagulare a lichidului seminal, dopul rezultat îndeplinind rolul unei centuri de castitate. Şi alte insecte procedează la fel, succesul procedurii este însă relativ pentru că, de exemplu, penisul libelulelor este prevăzut cu mici cîrlige destinate extragerii obstacolului lăsat de rival. O altă soluţie este eliminarea unor peptide toxice, care distrug spermatozoizii predecesorului. După noua însămînţare, cel ce vrea să se asigure de exclusivitatea sexuală a femelei respective o îmbibă cu o doză considerabilă de feromoni repulsivi.

Nu este rară nici situaţia în care identitatea sexuală e problematică. Melcii sînt hermafroditi. După ce fac un schimb de spermă, se ocupă de fertilizarea propriilor ovule. Toate rîmele se nasc masculi, dar în urma relaţiilor dintre ei, unii se transformă şi încep să producă ovule, pe care le vor fecunda cu sămînţa primită şi păstrată în spermatecă. Situaţia este inversă la unele specii de peşti, la care femelele în vîrstă se transformă în masculi.

Albinele nu se descurcă fără partea bărbătească în reproducerea numeroaselor lucrătoare şi a celor cîtorva regine, dar masculii sînt produşi de către matcă printr-un proces de partenogeneză, abia după ce rezervele de spermă sînt epuizate. Acelaşi procedeu de reproducere fără masculi e întîlnit la o specie de şopîrle subdeşertice, formată numai din femele. Mai ciudat este că acestea nu au renunţat la parada nupţială urmată de mimarea actului sexual.

Din tabloul general nu lipseşte nici homosexualitatea. Mai precis, e întîlnită la nu mai puţin de 450 de specii. Uneori poate fi de circumstanţă şi e răspîndită mai ales în rîndul masculilor tineri, marginalizaţi sau alungaţi de către masculul dominant. Este cazul cuplului de lei tineri. Pentru o vreme ei rătăcesc în savană, înainte de a deveni la rîndul lor stăpîni peste un harem de leoaice. Alteori, această orientare este o opţiune care nu e dictată de absenţa celuilalt sex din peisaj. Mai multe specii de maimuţe – masculi şi femele deopotrivă – practică o homosexualitate preferenţială pe tot parcursul vieţii. O relaţie specială care nu exclude reproducerea a fost remarcată la o specie de pescăruşi. În acest caz, un cuplu de lesbiene se asociază cu un mascul, una dintre femele fiind bisexuală. În acest *ménage à trois* toată lumea se ocupă de creşterea puilor.

Am selectat doar cîteva exemple din luxurianta biodiversitate amoroasă şi acum, cînd închid cartea, chiar nu ştiu ce să spun: animalele sînt la fel de perverse ca oamenii sau noi sîntem la fel de naturali ca ele...

Dilema veche vă recomandă

● Tot ce aţi vrut să ştiţi despre Radio „Europa liberă", dar v-a fost teamă să întrebaţi *atunci,* puteţi afla, *acum,* din *Cold Waves / Război pe calea undelor,* pasionantul documentar scris şi regizat de Alexandru Solomon. Un film ai cărui „actori" se numesc Monica Lovinescu, Ioana Măgură-Bernard, Emil Hurezeanu, N.C. Munteanu, Nestor Ratesh, Andrei Voiculescu, Cornel Burtică, Carlos Şacalul, Ilie Merce ş.a. (Alex. Leo Şerban)

● Robert Musil, *Trei femei* (traducere de Ion Roman, Colecţia „Ficţiune fără frontiere", Editura Paralela 45, 2007). Trei nuvele exemplare pentru arta celui care, dotat cu o singură însuşire, geniul literar, ne-a dat capodopera aceea greu accesibilă, *Omul fără însuşiri.* Trei bărbaţi, a căror „fire era ceva spre care puteai să călăreşti săptămîni în şir fără să ajungi pînă la ea", sînt seduşi de trei femei taciturne, şi mai complicate. Şi de ce, mă rog, de Sărbători nu s-ar citi poveşti complicate? Dacă nu acum, atunci cînd? (Radu Cosaşu)

● Cea mai frumoasă carte „pentru fetiţe de la 6 ani în sus" apărută vreodată pe piaţa românească se numeşte *Prinţese date uitării sau necunoscute,* scrisă de doi francezi şi apărută la Editura Vellant, în traducerea lui Şerban Foarţă. Prinţesele „date uitării sau necunoscute" sînt absolut fermecătoare; se numesc Pitipitipythia, Ephémère de Chine, Phlekara de Java, Anguille de l'Isle... Cartea mai conţine meniuri de prinţese, tipuri de palate, animalele de companie ale prinţeselor, limbajul evantaielor şi multe altele. Desenele sînt o splendoare. Eu n-am văzut ceva mai frumos! (Marius Chivu)

PUBLICITATE

Andrei GORZO

dilematograf

Rambo, azi

● ***Regatul* / *The Kingdom* (SUA, 2007), de Peter Berg.**

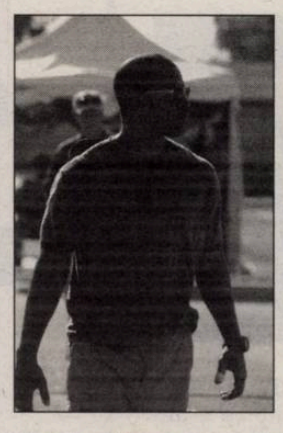

Oare chiar e un moment potrivit pentru realizarea de filme în care o mînă de supereroi americani cîştigă de unii singuri războiul împotriva terorii? Nu întreb dacă e de bun gust să se facă asemenea filme, ci, pur şi simplu, dacă e practic. La urma urmei, filmele gen *Rambo* au început să apară la ani buni după terminarea războiului din Vietnam, ceea ce le-a permis să-şi joace rolul de fantezii compensatoare fără a fi bruiate de ultimele ştiri proaste de la faţa locului.

Ce-i drept, *Regatul* nu e chiar *Rambo.* N-aş merge atît de departe încît să spun că are creier, însă *are* o vagă idee că problema – relaţia încordată dintre America şi uşor inflamabilul său aliat din lumea musulmană, Arabia Saudită – *ar trebui* abordată cu fineţe. Acţiunea începe pe undeva pe lîngă Riad, unde un complex muncitoresc aparţinînd unei companii petroliere americane e atacat – nimicitor – de un terorist („un emul al lui Osama") pe nume Abu Hamza. Patru experţi de la FBI se deplasează la faţa locului. Nici Departamentul de Stat american, nici autorităţile saudite nu-i vor acolo, dar ei vin oricum. Vin, văd şi învinge, la fel ca Rambo, dar cu două diferenţe pe care realizatorii le doresc cruciale. În primul rînd, cei patru nu sînt de capul lor; sînt escortaţi şi struniţi în permanenţă de colonelul Al Ghazi (Ashraf Barhom), care are de răzbunat atît onoarea poliţiei saudite (atentatorii purtau uniforme), cît şi pierderile ei (47 de poliţişti au murit în atentat). „Apropo, nu-mi plac glumele tale", îi spune el unuia dintre oaspeţi şi, într-adevăr, *cool*-ul principalei vedete americane, Jamie Foxx (Ray Charles din *Ray),* pare destul de inconsistent şi de ieftin (deşi nu el e ăla cu glumele), pe lîngă demnitatea muncită, lipsită de fiţe, a lui Barhom. În al doilea rînd, ultima replică din film sugerează că americanii lasă în urma lor la plecare şi mai multă ostilitate decît au găsit la venire. Pe de altă parte, faptul că, la final, regizorul Peter Berg ia poziţia gînditorului nu înseamnă că, pe toată durata filmului, el s-a îndeletnicit cu practica şi încurajarea gîndirii profunde. Dimpotrivă, în ultima jumătate de oră, el s-a îndeletnicit cu orchestrarea unei mari bătălii care începe pe şoseaua care duce la aeroport şi se continuă în cel mai fundamentalist cartier al Riadului: teroriştii aruncă în aer o maşină astfel încît să cadă fix în capul americanilor, aruncă o grenadă chiar sub nasul lui Jamie Foxx şi, la un moment dat, trag cu bazucile în mijlocul unei înghesuieli de blocuri unde pînă şi trasul cu cornete ar provoca pagube apreciabile. Nu ştiu cum a fost la alţi spectatori, dar, la mine, toate acestea au încurajat o gîndire atît de profundă, încît regret că n-am apucat să-mi notez decît două idei: „Atenţie! Încă unul cu prosop în cap la fereastră!" şi: „Da! Bagă-i cuţitul în ____ (cuvînt ilizibil)". Şi mă îndoiesc că eram cel mai rasist spectator din sală. *Regatul* vrea să fie şi exploziv la modul ramboistic, şi sensibil la factorii care îngreunează dialogul dintre cele două culturi, or, nu poţi fi şi una, şi alta; ori te interesează dialogul, ori te interesează exploziile. Pe Berg nu-l interesează dialogul. El şi scenaristul lui, Matthew Michael Carnahan, au inclus în echipa FBI-ului şi o femeie medic legist (Jennifer Garner) care, ajunsă la faţa locului, află că n-are voie să atingă nici un cadavru de musulman. E complet neplauzibil că FBI-ul nu s-a gîndit la asta şi tot ce se poate spune în apărarea lui Berg este că avea nevoie de un personaj feminin pentru a pune problema (problema diferenţelor culturale) într-o formă cît mai completă. Da, numai că singura concluzie cu care rămîi este că, pur şi simplu, i s-a părut picant să pună o americancă să defileze sub nasurile musulmanilor într-un tricou mulat. Şi nici cealaltă investigaţie – cea poliţistă – nu e prea inteligentă. După multă muncă, experţii noştri intră în sfîrşit în posesia unui indiciu care i-ar putea ajuta să-l găsească pe Abu Hamza: dată fiind pasiunea lui de a construi bombe, lui Hamza s-ar putea să-i lipsească nişte degete. Dar pînă la urmă îl găsesc prin metoda favorită a filmelor de acţiune – aia care-ţi spune să aştepţi pînă cînd duşmanul încearcă să te omoare, să scapi, să-l urmăreşti pînă în bîrlogul lui şi să-l omori tu pe el. Toate astea nu vor să însemne că filmul nu mi-a plăcut. Dimpotrivă. Mi-e şi ruşine să recunosc, dar filmul lui Berg, deşi nerespectabil, mi s-a părut (cum sînt convins că li s-a părut multor altora) mai pasionant decît un alt film recent despre situaţia din zonă, *Speranţa moare ultima,* care era inteligent, scrupulos, perfect respectabil. *Homo cinematograficus* e o fiinţă coruptă.

trecerea prin reviste

Poliţie şi jurnalism

Foarte multe publicaţii se nasc şi trăiesc în scumpa noastră patrie. Numai una e chiar *Pentru Patrie,* revistă editată de Ministerul Internelor şi Reformei Administrative. O publicaţie a poliţiştilor, pentru poliţişti, cu multe poze cu poliţişti, scrisă de poliţişti. Cel mai recent număr publicat pe Internet are pe prima pagină o asemenea fotografie, frumos colorată, cu un cîine poliţist în timp ce e antrenat de un instructor în uniformă albastră de poliţist. Titlul este „Tikana, spaima infractorilor". Dar la asta mai revenim. Editorialul, semnat de redactorul-şef n-are însă absolut nimic de-a face cu vreun cîine. El doar îl înfierează pe un „biet profesor de liceu", probabil imaginar, căci nu i se dă numele, pentru vina de a-l fi denigrat pe matematicianul... Grigore Moisil. Ce i-ar mai fi plăcut lui Moisil să citească aşa ceva! Autorul pomeneşte ceva şi de Grigore Gheba (cel cu celebrele culegeri), de Legea lui Ohm şi chiar de Einstein. Într-un număr anterior, un editorial sub aceeaşi semnătură ajunge chiar în sfere şi mai înalte. Vorbeşte despre Terra privită din Cosmos şi despre „Fiinţe umane. Cele mai evoluate dintre vietăţile Terrei". Printr-un artificiu stilistic, coboară apoi direct la sindicatul poliţiştilor. Ideea fiind că nimeni nu s-ar fi gîndit, în urmă cu un deceniu, că va exista aşa ceva pe Terra. „Cine gîndea că poliţistul va avea un program de opt ore sau că va avea şi dreptul la plata orelor suplimentare?!" – continuă autorul. „Oare ce repere mai rămîn stabile într-o societate în continuă schimbare?" – se întreabă tot el. Ce-ar fi să ne întrebăm mai departe, în acelaşi spirit, cine (se) gîndea că în mileniul trei, la aproape 20 de ani de la ieşirea din comunism şi la un an de la aderarea la Uniunea Europeană, vor mai fi în România reviste plătite de ministere (cu bani din bugetul public) care să-şi laude activitatea şi propriii şefi. Potrivit jurnaliştilor de la *Evenimentul zilei,* revista amintită costă aproximativ 50 de mii de euro pe an iar inspectoratele judeţene de poliţie ar fi practic obligate să se aboneze la ea. Tot aceiaşi jurnalişti au constatat că unele texte din această revistă ar fi furate de pe Internet. Şi asemeni celor de la *Evenimentul zilei,* parcă nici eu nu m-aş abţine să dau un citat dintr-un editorial semnat, de această dată, de o doamnă. Zice aşa: „Schimbările strategice nu vin de la sine. Rosturi înţelese, neînţelese sau neînţelese pe deplin impun răsturnări de istorie, istoria însăşi arătîndu-se surprinsă, într-o măsură mai mare sau mai mică, de transformările pe care le suportă. Rînduieli considerate intangibile sînt răsturnate, ca într-un joc de puzzle unde aparentul imprevizibil îşi spune cuvîntul. Sîntem martori, mai mult sau mai puţin activi, la un proces de reaşezare a istoriei". Cu alte cuvinte, reforma asta ne-a zăpăcit de tot, dragi tovarăşi, mai ales de cînd a intrat chiar şi în denumirea ministerului nostru.

Dar dacă editorialele sînt punctul sensibil al revistei, în rest mai găseşti lucruri de citit în tren. De exemplu, despre cîinii poliţişti antrenaţi la Sibiu să prindă răufăcătorii. Cică unii ar mirosi cînd ceva nu e în regulă şi i-ar trage după ei pe agenţii cu care patrulează, pînă la aşa-numitul loc al faptei. Pe de altă parte, se spune în articol, uneori e mai uşor pentru un poliţist să potolească un scandal dintr-un bar, dacă e însoţit de un cîine. Se pare că oamenii răi s-ar teme mai tare de cîini decît de poliţişti. Poate şi pentru că nu există bancuri cu cîini poliţişti. (**A. M.**)

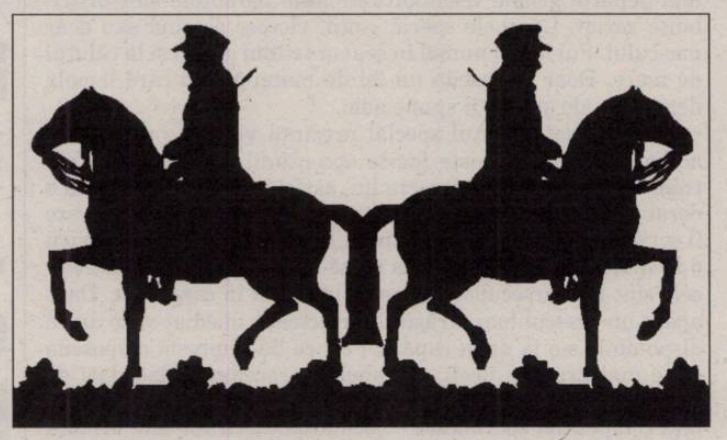

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O propunere

Nu mint:

Eu o iubesc de o mie de ani pe doamna
Sei Şonagon, aceea care a scris la sfîrşitul
mileniului 1 *Însemnările de căpătîi,* la o vreme
cînd nimeni nu putea citi Tolstoi, Dostoievski,
Proust, Caragiale – singura carte pe care am pus-o
lîngă *Momente, schiţe, amintiri* şi o Biblie
atunci cînd pierdeam totul, inclusiv bibliotecile,
lăsîndu-le femeilor de care mă despărţeam.
Niciodată nu am pierdut-o pe Sei Şonagon cu
cartea ei, cea mai ciudată, cea mai frumoasă
din cîte s-au scris în ultima mie de ani. Puţini
oameni din cîţi cunosc – aş scrie: nici unul –
ţin la căpătîi aceste „însemnări", scrise
la curtea împărătesei Sadako, Sei Şonagon
fiindu-i doamnă de onoare şi punînd pe hîrtie,
repet: în anul 1000, tot ce trăia, observa şi gîndea,
într-o proză care nu ştiu cu ce se deosebeşte de
poezie, aşa cum fericirea nu se poate desluşi
de nefericire.
Întîmplări de toate zilele, cu slugi şi împăraţi,
vise şi gînduri, haine şi taine, lucruri şi fiinţe,
zile şi nopţi, repulsii şi bibelouri, gelozii şi şoapte,
toate cîte fac o viaţă, se adună, se amestecă,
fără de subiect, doar cu titluri din cînd în cînd
clare: „Lucruri care te înspăimîntă", „norii",
„lucruri care dezamăgesc deodată", „ce-i departe,
ce-i aproape", această ultimă însemnare (167)
conţinînd patru cuvinte: „Raiul. Drumurile
corăbiilor. Ibovnicii", eu socotind-o cea mai dură
ecuaţie din cîte a lăsat matematica literaturii.
De o mie de ani, tot ce scriu aş vrea să-i placă
doamnei Şonagon, precum murmura Bruckner,
compozitorul, după fiecare simfonie a sa:
„Cred că o să-i placă lui Beethoven", de 1000 (o mie!)
de ani îi stau supus la picioare şi îi dau,
cu teamă delicată, cîte o însemnare de-a mea,
din vorbele mele şi ale altora, cîte o veste-poveste,
cîte o umbră, cîte o umbrelă, cîte o ştire,
cîte un rînd dintr-o întîmplare şi mă uit
în ochii ei cum o citeşte, cum o înţelege,
cum zîmbeşte şi cum se adumbreşte.
De o mie de ani lui Sen Şonagon
nu vreau să-i scriu poeme sau scrisori de amor,
din ţara mea, a cetăţeanului turmentat, ci doar
să-i strîng însemnări pentru un ziar numai al ei,
al nostru, un ziar de căpătîi pe care ea să-l monteze,
ea să le dea titlu şi literă, ea să le arunce
la coş pe cele proaste şi rele, ea să le macheteze, ea
să-mi fie redactor-şef, secretar general de redacţie,
cenzor şi corector, iar eu un biet şi orgolios
reporter care îi cad la picioare, vestindu-i
naşterea unui mînz.

Eu nu mint, doar obişnuiesc să exagerez conştient unele adevăruri, precum acestea de mai sus, expuse de altfel aici, încă din anul 2000. Dovadă că atunci cînd colega mea Iaromira Popovici m-a rugat să-i întocmesc o listă a cărţilor pe care trebuie urgent să le citească în deceniile următoare, nu numai că am pus-o pe Şonagon prima, dar i-am şi împrumutat volumul, imediat şi entuziast; din cînd în cînd, „Iaro" îmi zice că-i place; chiar dacă nu o citeşte pe nerăsuflate, aceasta nu mă descurajează. La numărul 200 al *Dilemei vechi* şi totodată nr. 759 al *Dilemei* şi mai vechi, propun – nu atît apolitic, cît politicos – întregii redacţii să deschidă măcar o dată pe săptămînă *Însemnările de căpătîi* ale doamnei de onoare de la curtea împărătesei Sadako (Editura RAO, 2004) şi să rămînă cel puţin– conform celui mai fertil adjectiv al directorului nostru fondator – perplecşi şi perplexe.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Un răsunet de Andrei Mureşan

Se termină: cum? Poeţii noştri nu au scris pentru artă, de-aia avem mulţi vai de mama lor de realişti, au scris ca să se schimbe românimea. Cum se termină *Un răsunet,* bă, chiorilor? Uitaţi-vă ce viaţă duceţi şi vedeţi că optimismul lui Mureşan nu e decît o prostie, că nici o generaţie nu a fost să fie mai curajoasă decît Heliade Rădulescu la Revoluţia de la 1848... a fugit, adică, ca să se întoarcă în glorie.

Dificultate: fiind cu nasul în shareuri şi în bilanţuri contabile şi în cît creşte metrul pătrat în Pipera, n-o să recunoaşteţi poezia asta ca fiind ceea ce e: imnul României.

Durata lecturii: două minute durează hitul ăsta naţional pe primul loc în difuzarea TVR1, TVR2, TVR Cultural, Radio România Actualităţi Muzical Cultural.

Remixuri: a încercat Eminescu, a încercat Coşbuc, a vrut Goga, dar nu au reuşit să-şi bage poeziile mai în topul cîntatului, nu au avut pile la Moş Timp.

Utilitate: să vezi ce ai fi putut fi, să vezi ce te aşteaptă, să vezi cum se umflă în muşchi istoria noastră mediocră. Să tragi o tacla în Terminus Pub, după două cola cu vin.

Ciudăţenii: poezia asta ridică de pe scaunele lor de plastic, de prin crîşmele satelor, oraşelor mici şi zonelor industriale ale oraşelor mari, mulţi patrioţi proşti şi beţi. Cînd se ridică la auzul cîntecului sau al poeziei, nu le spuneţi de ce, dar trageţi-le un şut în fund şi lăsaţi-i laţi prin şanţurile făcute de primării din fonduri europene şi uitate aşa. E mai bine să doarmă în şanţ, decît să-şi omoare copilul în bătaie cînd ajung acasă.

Personaje: noi acum şi-n veacul vecilor.

Povestea: sanchi, acum e momentul să dăm lovitura, să ne schimbăm viaţa.

Mişto: ce zice aici poetul e mişto, dar şi mai mişto e că lipseşte lista de preţuri de cumpărat românul: „N-ajunge despotismul cu-ntreaga lui orbie, / Al cărui jug din seculi ca vitele-l purtăm; / Acum se-ncearcă cruzii, în oarba lor trufie, / Să ne răpească limba, dar morţi numai o dăm! / Români din patru unghiuri, acum ori niciodată / Uniţi-vă în cuget, uniţi-vă-n simţiri!".

Hora Unirei de Vasile Alecsandri

Se termină: nu se vede? S-a lăsat cu unire, dar şi cu bancuri. Muntenii sînt idioţi şi fiţoşi, moldoveni – proşti, ardelenii – grei de cap.

Dificultate: să dai mîna unui moş pe stradă. Mai bine îi faci vînt, să crape, asta da ofertă specială!

Durata lecturii: cît e hora aia cîntată şi jucată de 24 ianuarie la Milcov şi de 1 decembrie tocmai la Alba Iulia şi în Bucureşti, dacă se ceartă politicienii.

Remixuri: remix de remix este că de Ziua Naţională nu ne iartă parada militară, tată! Asta de Unire, aşa remix inspirat nu a văzut Parisul!

Utilitate: să se certe politicienii, să se afişeze politicienii, să vedem ce vechituri mai are armata română prin magazii, să se dea un mic cu muştar pe cartonaş, să serbăm nu ştiu cîţi ani de PRO TV, adică de fasole cu ciolan şi naşterea primului brand adevărat: PRO TV, cu vedete pe care le adulăm: Andreea şi Esca.

Ciudăţenii: „Iarba rea din holde peară! / Peară duşmănia-n ţară! / Între noi să nu mai fie / Decît flori şi omenie!". Da... păi, pămînturile nu se mai cultivă, ci cresc pe speculaţiile imobiliare, iar florile sînt import Olanda, în cel mai bun caz.

Personaje: noi hai să haidem.

Povestea: eterna poveste, unirea la români.

Mişto: uite nişte lucruri niciodată împlinite: „Unde-i unul, nu-i putere / La nevoi şi la durere. / Unde-s doi, puterea creşte / Şi duşmanul nu sporeşte! ".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

De ce mă enervează Putin

Partidul lui Vladimir Putin a cîştigat alegerile în uralele poporului iubitor de stabilitate. Chiar şi guvernele europene care se tem că li se închide robinetul la gaze au cîrtit că alegerile ruseşti nu au fost chiar corecte.

Banalităţi la scara istoriei. Dictatorii vin şi trec, nu e Putin ultimul. Doar că e un dictator tare enervant. Îmi sînt mai simpatici dictatorii sinceri. Adică cei care nu încearcă să te fraiereaască: „Da, domnule, am puterea, am armele, am butoanele şi îmi place să conduc. Ce poţi să îmi faci?“. Ce ştiţi despre Franco? A condus 36 de ani Spania. Cine cîrtea mergea la închisoare. În rest, nu a încercat să pară ce nu era. Era dictator şi basta.

Putin însă e genul de dictator tupeist, vrea să te facă din vorbe. El spune că aceste alegeri au arătat că poporul rus nu va permite tendinţele suicidare şi anarhice. Mai mult, aceste alegeri vor oferi o legitimitate adevărată Dumei. Şi spune toate acestea cu acel calm de papagal sovietic care proclama că URSS e cel mai înaintat bastion al democraţiei.

În faţa acestui gen de tupeu, lumea reacţionează divers. Unii strîmbă din nas şi îl ignoră. Alţii, ca mine, se enervează. Dar cel mai trist este că se găsesc alţi papagali care iau de bune fiţele de acest gen. Să vă dau un exemplu. Luna trecută a avut loc întîlnirea Rusia – UE. Putin a declarat că va înfiinţa la Bruxelles un ONG care va promova democraţia şi va monitoriza alegerile şi respectarea libertăţilor civile în Occident. Tipul nu se mulţumeşte să fie ţar, să controleze cele mai mari resurse energetice din lume. El vrea să se simtă şi bine, să dea lecţii.

Săptămîna trecută am asistat la LSE la o conferinţă cu titlul „Poate fi cumpărată democraţia?“. A fost destul de plictisitoare, trei universitari spuneau litania obişnuită cu „cine sîntem noi, Occidentul, ca să impunem criterii, fiecare popor să-şi stabilească propria formă de democraţie!“. Ceea ce sună bine la prima vedere şi e stupid la a doua, pentru că şi Iranul, şi Coreea de Nord şi-au stabilit propriile forme (de unde şi studiul universitarilor de la Cluj publicat pe Hotnews înainte de referendum, unde Coreea de Nord era trecută la ţările care folosesc sistemul majoritar în două tururi. Exact asta era problema în Coreea de Nord: sistemul de vot).

Revenind la conferinţă, un profesor italian prezenta eşecurile istorice în exportul militar al democraţiei. Numai americanii au încercat aşa ceva, după el, şi au eşuat în Cuba, Vietnam, Coreea etc. L-am întrebat de ce a omis Germania şi Japonia. Dacă orice intervenţie militară americană se numără ca promovare militară a democraţiei, atunci le-a cam ieşit acolo. La un moment dat, s-a referit la ONG-ul lui Putin şi a spus că i se pare o idee excelentă. Zice el: o să fie propagandă, evident, dar şi Freedom House e propagandă americană, aşa că, decît o singură propagandă, eu prefer două.

Ce să-i răspunzi? Pentru el Freedom House e egal cu securiştii petro-civici ai Kremlinului. E unul din acele puncte în care dezbaterea devine inutilă pentru că nu duce nicăieri. Dar Putin ştie asta şi aplică principiul: dacă nu-i convingi, zăpăceşte-i.

Episodul mi-a adus aminte de un altul. În 1939, 400 de intelectuali americani, de la universităţi şi publicaţii de mare prestigiu, adresau o scrisoare deschisă lumii în care militau pentru bune relaţii cu URSS. Printre cele 10 motive, toate la fel de aiuritoare, se găseşte şi următorul: „URSS consideră dictatura politică o formă de tranziţie şi democraţia internă s-a extins permanent. Noua sa Constituţie deschizătoare de drumuri garantează cetăţenilor sovietici sufragiul universal şi libertăţile civile“. Îmi pare rău, dar nu ştiu ce sistem electoral foloseau sub Stalin: uninominal sau pe liste de partide?

Londra, 4 decembrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

LITERA INTERNAŢIONAL

Editura Litera Internaţional România

caută

REDACTORI şi TRADUCĂTORI

pentru proiecte de anvergură

Cerinţe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 2 ani de experienţă în redactare sau în traducere de texte din engleză în română
- bune cunoştinţe PC (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar între 400 şi 1000 de euro, în funcţie de performanţe
- angajare cu carte de muncă
- posibilitatea de a lucra acasă

Candidaţii sunt rugaţi să trimită CV la: **redactor@litera.ro**
Pentru informaţii suplimentare: Anca Stere, tel. **021/319.63.93**
Numai candidaţii selectaţi vor fi contactaţi.

PUBLICITATE

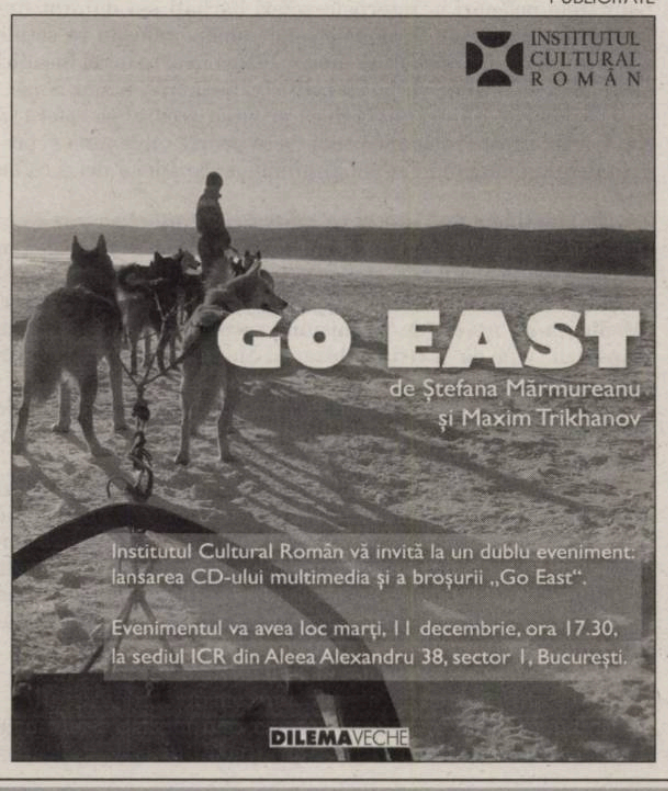

Iaromira POPOVICI

bazar

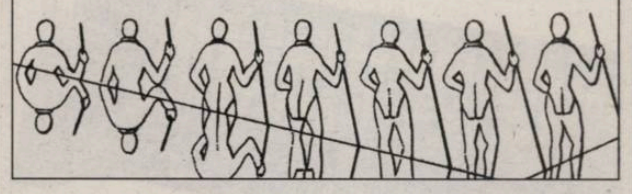

În goană, puţin Spirit

Spiritul Crăciunului, cel puţin la noi, debutează, se ştie, cu cel al lui Moş Nicolae. Pentru „clienţii“ lor din Bucureşti, cel puţin, cei doi dăruitori sînt persoane cît se poate de independente. Dar nu ne interesează acum diferenţierele identitare dintre cei doi. Ci, mai curînd, modul de receptare al moşilor, de către o civilizaţie din ce în ce mai grăbită şi agresivă: cea a Bucureştiului în ajun de Sărbători. Am scris despre valul de oameni din Manhattan care te lua cu el şi-ţi impunea un ritm şi o direcţie, dîndu-ţi senzaţia, între plăcută şi disperată, că ai pierdut controlul. Acelaşi lucru se întîmplă şi în Bucureşti, evident, la o altă scară decît în New York: mulţimea de pe carosabil goneşte – bănuiesc că urmărind un scop – în paralel cu cea de pe trotuar, într-un ritm tot mai ameţitor. Ziua Naţională şi inaugurarea bradului din Piaţa Unirii nu au făcut decît să stimuleze această mişcare, dîndu-i un – aparent – sens practic şi public: nevoia de eveniment şi tînjirea după un strop de festivism şi carnavalesc trebuie să fi fost covîrşitoare dacă oamenii s-au călcat în picioare şi şi-au pierdut copiii pentru niscaiva jocuri de lumini.

Felul în care am formulat mai sus dă de înţeles că m-aş desolidariza de mulţimea nebună şi ritmurile ei: nicidecum; dimpotrivă, am fost şi eu să văd luminile. Idealul meu cu autobuzul plin de prieteni nu s-a fisîit, doar că respectivul vehicul se apropie, mai curînd, acum, de un avion cu reacţie decît de roşia maşină 75 din vremea copilăriei mele: prietenii mai sînt în el, cîţi nu sînt ocupaţi, şi majoritatea coboară la staţiile cele mai apropiate pentru că au treburi serioase de făcut. Între timp, şoferul autobuzului goneşte haotic şi nervos, precum cel al unui 131 în care am mers recent, ce nu vroia să deschidă uşile între staţii, deşi „staţiona“ (cuvînt de specialitate preferat de cei din breasla amintită) în respectivele intervale, cu sferturile de oră.

Dacă nu vrei să te numeri printre cei din interior, poţi oricînd alege statutul, mult mai detaşat, de observator de pe margine: dintr-un taxi (de altfel, şi el prins în mulţimea de pe carosabil...) nu ai decît să comentezi cu şoferul acestuia Spiritul Crăciunului, în variantă consumistă: cît de îngrozitor va fi în perioada asta, de la 1 decembrie încolo, cît de mult urăşti cumpărăturile, de ce or face „oamenii ăştia“ atîtea rezerve, ca să le arunce apoi la gunoi... Şi, în final, cît de diferit trece timpul acum, faţă de atunci cînd eram noi mai tineri sau pe vremea lui Ceauşescu: parcă viaţa se duce mai repede...

Nu vă speriaţi, reflecţiile enumerate nu îmi aparţin, dar le aud şi le împărtăşesc aproape zilnic... Nu mă sperie, şi nici nu cred că toţi conaţionalii mei se vor transforma într-o armată de Scrooge care vor ignora şi pierde Spiritul Crăciunului sau pe al lui Moş Nicolae. Cred doar că una spun, şi alta fac (adică vor intra şi ei, la rîndul lor, în categoria de consumatori febrili pe care o iubesc şi o detestă în acelaşi timp şi nu se vor da înapoi de la a sta la coadă la Carrefour); doar că sînt obligaţi să o facă mai repede, ca şi cum ar fi comutaţi pe o altă viteză. Nici asta nu mi se pare fără scăpare: goana ameţitoare îţi dă şi ea satisfacţiile ei, te face să nu observi golurile. Şi îţi permite, din cînd în cînd şi printre picături, să vezi cîte o faţă zîmbitoare şi să primeşti ceva de la cîte un moş, fie el şi închiriat, ba chiar să faci cîte un „popas afectiv“ de care să-ţi tot aminteşti cînd te înhami din nou la drum... Sau măcar să filozofezi frivol, la limita dintre depresie şi fericire, într-un spirit postmodern aplicat şi populist, precum în articolul de faţă...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Inter-note

Sincer, nu ştiu dacă luciditatea apărată e mai bună decît apatia consimţită. La vremea lui, Camil Petrescu lansase o butadă-avertisment: „cîtă luciditate, atîta dramă"... Dar astăzi? Luciditatea nu provoacă traume, ci doar sentimentul unei elecţiuni impotente. Înţelegi, fără ca asta să-ţi uşureze acţiunea. Critici – de pe o margine tot mai eterică – nişte fenomene de o implacabilă masivitate. Eu, unul, am trăit prima parte din propria existenţă printre cărţi, pentru ele, în scopul de a scrie altele. De la o vreme, particip la revoluţia IT care ne-a proiectat – dincolo de vîrste sau opţiuni – într-o lume diferită. Am prins trenul acestei mutaţii planetare încă de la pornire. În '91, cînd cumpăram primul laptop, mă număram printre pionieri. Mi-am actualizat sistematic echipamentul şi înţeleg cu deplină complicitate plăcerea de a poseda „gadget"-uri tehnologice. Nu a existat vreun Crăciun din ultimii 15 ani în care să nu-mi fi dorit o nouă jucărie cromată, multifuncţională, tot mai performantă, deşi se ştie că spectrul uzurii morale diminuează satisfacţia oricărei achiziţii. Resimt, pe de altă parte, nostalgia ultimei epoci cu stil: Art Déco. Prin anii '20-'30, creaţia Occidentului asculta încă de o paradigmă care includea toate artefactele, de la zgîrie-norii newyorkezi, pînă la picturile Tamarei de Lempicka. Bineînţeles că producţia de serie şi consumismul au dezarticulat o asemenea coerenţă. Există încă mode. Autori de tendinţe. Însă totul e permis. Trăim de acum în era citatului, a eclectismului şi a falsului „revival".

Cînd civilizaţia echivala cu dominaţia acceptată a unei morfologii integrate, individul se supunea colectivităţii în schimbul sentimentului de siguranţă. Acum, civilizaţia se dematerializează, pentru că se reduce la evantaiul unor căi de acces. Nu contează ce eşti sau cine vrei să fii, ci doar măsura în care ai parte de Reţea. Am trecut de la civilizaţia-cocon la societatea reticulară, lipsită deopotrivă de bariere şi de orice logică fondatoare. Cronologia acestei transformări gnoseologice sună îngrozitor de banal: în 1981, MTV îşi deschide robinetul de clipuri, inaugurînd trăirea instantanee şi atenţia momentană. În 1991, CNN (prima televiziune de ştiri continue) transmite în direct războiul din Golf. Cinci ani mai tîrziu, Yahoo! începe să le ofere abonaţilor depeşe de agenţie, pentru informarea „în timp real". Iar din 2001, web-ul e progresiv invadat de bloguri. Dacă informaţia era înainte căutată, fie în ziare, fie în biblioteci şi arhive, fie în contactul cu ceilalţi, mai nou *ea este cea care ne caută,* urmărindu-ne obsesiv pe ecranul computerului, al telefonului mobil sau chiar al consolelor de joc. Pentru unii, excesul de informaţie ucide informaţia. Pentru alţii, riscul de a fi sufocat e mai curînd bafta jurnaliştilor care decupează lumea, îmbătaţi cu puterea de a o face. Redacţiile confecţionează actualitatea prin selecţie, supralicitare şi cadraj. Sîntem non-stop copleşiţi cu informaţii gata ierarhizate, reiterate obsesiv, asortate cu sugestii interpretative, mesaje subliminale şi publicitate.

În noile condiţii, ego-ul nostru de receptori pasivi e pur şi simplu anihilat. Anonimatul interacţiunii pe net generează aparenţa egalitară a unui paradis obştesc, numai că sfîrşeşte prin a ne depersonaliza. Relativitatea coparticipării se accentuează pe măsură ce traficul creşte. Nu mai eşti *tu,* ci *unul* din reţea. Nu mai ai o voce distinctă, ci doar dreptul de a trăi pînă la capăt amalgamarea unor opinii care se confundă cu informaţia. Faptul şi ştirea se sinucid împreună, în ansamblul orgiastic al intrărilor şi ieşirilor. Dialogul, adică şansa de a iubi, se preface astfel în tacla universală, irelevantă, fără urmări. Kermeza noastră de succesori solitari ai biblicului Onan se află însă abia la început. Ea este forma hedonistă pe care dorul nostru de extincţie o primeşte după „moartea lui Dumnezeu".

Dan UNGUREANU

În Hérouxville e interzisă arderea femeilor de vii în public

Hérouxville e un sătuc amărît din Québec. Québec-ul (ca toată Canada) e departe de lumea civilizată; Hérouxville (o mie trei sute de locuitori) e şi mai la capătul pămîntului, de unde-a dus mutul iapa a cinşpea staţie. Consilierii locali şi primarele au dat o rezoluţie care a făcut celebru, peste noapte, satul.

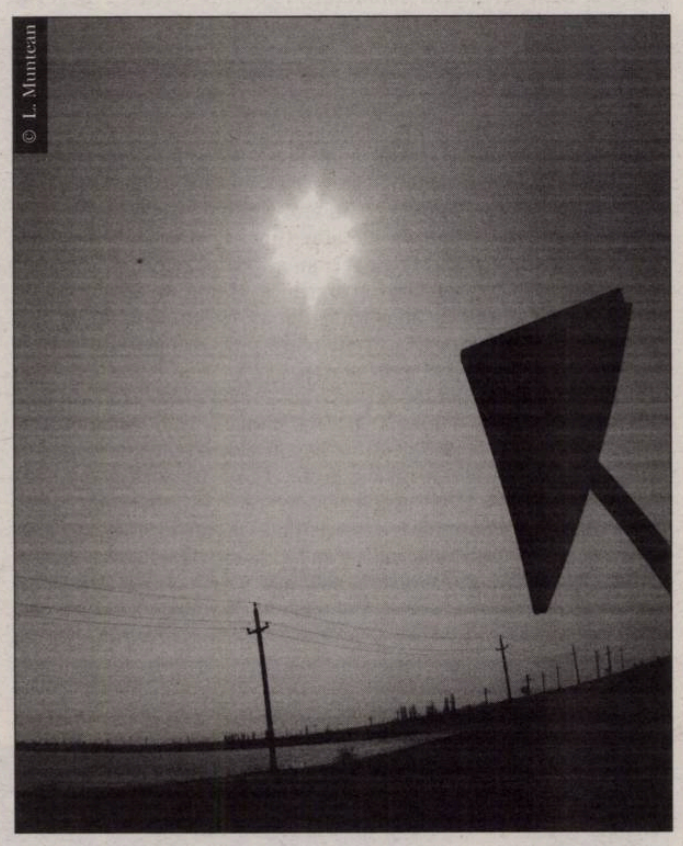

Norme de convieţuire

„În ce priveşte femeile, pe raza comunei noastre ele au voie să danseze, să conducă maşina, să umble singure pe trotuar, să cheltuiască bani, să studieze, să aibă o meserie, să aibă bunuri proprii. Ele se pot îmbrăca aşa cum vor, respectînd normele de decenţă şi de securitate publică. Lapidarea, excizarea, infibularea, precum şi arderea lor de vii în locuri publice sînt interzise. Copiii trebuie să meargă la şcoala publică. Copiilor le e interzis să ducă la şcoală arme, fie de jucărie, fie adevărate. La spital, pacientele pot fi tratate de medici bărbaţi, şi pacienţii – de doctoriţe. Medicii nu au nevoie să ceară permisiunea pentru a efectua transfuzii. Poliţiştilor le e permis să oprească şi să amendeze, dacă e cazul, şoferiţe; poliţistelor le e permis să oprească şi să amendeze, dacă e cazul, şoferi. Buletinele noastre de identitate au poză. Mascarea feţei este oprită, în afară de manifestări ocazionale sărbătoreşti, cum ar fi ţurca, vicleimul şi căluşarii. Pe ici-colo, pe drumurile publice avem şi cruci ori troiţe. Ele stau bine acolo aşa cum sînt."

...Cam asta este, *grosso modo.*

Pentru cititorul român, textul pare a fi o înşiruire de banalităţi neglijabile. Cui i-ar trece prin cap că în *Normele de convieţuire socială* ale unei localităţi *se interzice explicit arderea femeilor de vii?* Parcă se lămurise chestia asta!

În Canada, ţara multiculturalismului şi a „acomodărilor rezonabile" (scutiri de la respectarea legii acordate comunităţilor minoritare pentru a le respecta tradiţiile), acest text a produs un vacarm mediatic monstruos. Primarul din Hérouxville a fost taxat de nazist, printre altele. S-a înfiinţat o comisie, Comisia Bouchard-Taylor privitoare la acomodările rezonabile, pentru a asculta doleanţele populaţiei. Vacarmul a devenit asurzitor. Ceea ce aude comisia, de o vreme încoace, este incredibil.

Hérouxville şi contextul textului

Textul „normelor de convieţuire" e ininteligibil în afara contextului canadian recent. Femeile pot conduce maşina (în Arabia Saudită nu li se permite, şi probabil mulţi islamişti fundamentalişti nu le dau voie soţiilor lor să conducă). În multe ţări islamice, ele nu au voie să umble neînsoţite. Interzicerea „arderii de vii în locuri publice" nu e de la sine înţeleasă pentru toţi: în Germania (2007) o judecătoare i-a refuzat divorţul unei soţii musulmane bătute de soţ, pe motiv că „şi în Coran aşa scrie, dacă nevestele nu vă ascultă, bateţi-le...". Şi tot în Germania, alt tribunal a condamnat pentru omucidere simplă un kurd din Turcia pentru că-şi ucisese soţia cu 48 de lovituri de cuţit, fiindcă ea voia să divorţeze. Motivaţia instanţei a fost că „datorită valorilor lui anatoliene, nu era conştient de gravitatea faptei...".

Nici precizarea că copiii trebuie să meargă la şcoala publică nu e inutilă: în virtutea multiculturalismului, mennoniţii (o sectă protestantă) îşi educă acasă copiii, evreii hasidici au propriile şcoli în care copiii nu învaţă altceva decît Talmudul şi Tora.

Că la spital medicii pot trata paciente femei, şi invers, sau că poliţistele pot opri şi interpela şoferi bărbaţi s-a datorat numeroaselor incidente în care soţi musulmani refuzau ca soţiile să consulte medici bărbaţi şi cîtorva cazuri în care evrei hasidici au refuzat să stea de vorbă cu poliţiste, pe motiv că sînt femei.

„Copiilor le e interzis să ducă arme la şcoală" se referă la copiii sikh, cărora religia le pretinde să poarte totdeauna şi pretutindeni un iatagan (Curtea Supremă a Canadei a decis că au voie).

Că buletinele au poză şi că mascarea e interzisă vin de la alte incidente, în care femei islamice au fost pozate cu feregea cu tot (poza arată ca un pătrat negru) în paşapoarte şi de la faptul că unele dintre ele umblă cu faţa complet acoperită în chador. „Medicii n-au nevoie de permisiune specială pentru a efectua transfuzii" vine de la refuzul bizar al Martorilor lui Iehova privitor la acest tratament.

„Pe ici-colo pe drumurile publice avem şi cruci ori troiţe. Ele stau bine acolo aşa cum sînt" vine de la faptul că diverse minorităţi religioase ne-creştine au cerut suprimarea lor.

Există în Québec o tensiune veche între francezi şi englezi (sau, mă rog, francofoni şi anglofoni). Francezii sînt de tradiţie franceză, favorizează integrarea, asimilarea şi aculturarea; englezii sînt pentru multiculturalism. Francofonii, abia ieşiţi de trei decenii de sub opresiunea culturală şi politică engleză, văd opresiunea anglofonilor înlocuită de una nouă, cea a minorităţilor imigrante.

Canada şi legile sale

Deciziile Curţii Supreme a Canadei sînt destul de tolerante în materie de acomodări rezonabile. A permis poliţiştilor sikh să poarte turban, în loc de chipiu (arată mai bine, după părerea mea), ceea ce a fost destul de elegant; poliţia britanică le-a acordat dreptul de a-şi purta turbanul, în loc de cască de motociclist (ceea ce e o prostie iresponsabilă). Tot Curtea Supremă le-a permis copiilor sikh să vină la şcoală cu kirpan, iataganul tradiţional (ceea ce era cam pe muchie de cuţit).

În Québec, în schimb, spiritele sînt destul de încinse. În Val David şi Val Morin, staţiuni montane cu vile, au fost incendiate vilele unor hasizi neagreaţi de restul vecinilor. Primăria din Val Morin a cheltuit o sută de mii de dolari pe avocaţi pentru a le interzice hasizilor din secta Belz (autosegregaţi şi, de altfel, antipatici) să se roage într-o casă privată, pe motiv că în planul localităţii zona este exclusiv rezidenţială şi clădirea lăcaşelor de cult e oprită.

O sinagogă hasidică se deosebeşte de o biserică, prin austeritatea maximă. Orice încăpere mai spaţioasă cu nişte bănci, cîteva rafturi pentru cărţile de rugăciune şi un chivot pentru sulurile Legii ajung. Oricine poate să conducă rugăciunile; un rabin nu e indispensabil ca un preot. Procesul intentat de municipalitate e o şicană absolut meschină.

O problemă care a rămas deocamdată în limb este poligamia: e oare ea o simplă trăsătură religioasă? Există o localitate cu mormoni poligami în Canada, Bountiful; e oare ea o trăsătură culturală? Numeroşi refugiaţi africani vin în Canada cu mai multe neveste. Intră oare poligamia în spiritul acomodărilor rezonabile? Dacă excizia clitoridiană a femeilor e privită ca o barbarie, circumcizia de ce n-ar fi? (cam vreo două procente din bebeluşii circumcişi mor din această cauză).

Două valori presupuse fundamentale, respectul pentru drepturile omului şi respectul pentru identitatea religioasă, au intrat într-un conflict ireductibil. Canadienii au acordat, în numele drepturilor omului, azil şi refugiu tuturor năpăstuiţilor, urgisiţilor, pribegiţilor şi bejeniţilor lumii. În numele toleranţei le-au dat dreptul de a-şi clădi sinagogi, geamii şi temple budiste. După care, au constatat că primitorii nu au răspuns cu recunoştinţă ori au emis revendicări şi mai acute, uneori în numele unor valori intolerante şi obscurantiste. Locuitorii din Québec şi canadienii în general au crezut de bună-credinţă că iranienii şi algerienii, care vin să se instaleze la ei vin ca să scape de opresiunea unor cutume tiranice şi a unor regimuri bazate pe fundamentalism religios. S-au înşelat. Refugiaţii erau la fel de fundamentalişti şi intoleranţi ca şi cei care-i persecutaseră. Canadienii au fost dezamăgiţi. I-au deplîns pe hasizi pentru exterminarea la care fuseseră supuşi în timpul războiului. (Cu multă ipocrizie canadiană, de altfel: Japonia, ţară aliată cu Hitler, a primit, în al doilea război mondial, de zece ori mai mulţi refugiaţi evrei decît Canada antihitleristă). Canadienii i-au deplîns, i-au primit şi după aceea au fost dezamăgiţi: de ce ne pretind să stingem becurile de pe stradă, sîmbăta? De ce ne cer să astupăm ferestrele sălii de aerobic unde soţiile şi fiicele noastre fac sport, în loc să-şi pună geamuri opace la propria lor sinagogă?

(va urma)

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

De paradă

Am urmărit şi anul acesta, pe 1 Decembrie, cum au transmis televiziunile parada militară de la Arcul de Triumf. Schimbam canalele şi parcă urmăream un singur post. Aceleaşi cadre luate de pe margine, de pe Arcul de Triumf sau de pe macara, aceleaşi imagini – cînd cu cei care defilau, cînd cu politicienii care asistau solemni la eveniment –, aceleaşi comentarii din off, emise de jurnalişti şi de invitaţii din studiouri. Pe ecran vedeam tancuri sau TAB-uri şi mi se vorbea despre extraordinara putere de foc a acestora (cum puţine alte tancuri din lume au), cînd defilau trupele de la SRI mi se atrăgea atenţia asupra frumuseţii sereistelor, cînd trecea unitatea de gardă îmi erau lăudate superbele uniforme, rămase neschimbate de pe vremea lui Cuza. Totul pe un ton festivist şi cu subtextul „iată ce buni şi tari sîntem noi, ce armată performantă avem". Din cînd în cînd, camera de luat vederi prindea în cadru o înaltă faţă bisericească amestecată printre politicieni, pentru a sublinia legătura (istorică, desigur) dintre Armată şi Biserică, cele două instituţii aflate în topul încrederii populaţiei.

Nimeni nu-şi mai amintea de starea deplorabilă a tehnicii militare cu care e dotată armata noastră, de avioanele de luptă care cad cînd ţi-e lumea mai dragă, de scandalurile în care e implicat SRI-ul. De data aceasta, aveam cele mai performante arme din lume, iar despre SRI se putea spune doar că are nişte angajate foarte frumoase (dacă uniforma are, în general, calităţi afrodiziace pentru publicul feminin, iată că oferim ceva pe măsură şi publicului masculin...).

În asemenea ocazii (şi nu numai), ne îmbătăm cu apă rece şi facem tot posibilul să uităm cît de amărîţi sîntem de fapt. Obţinem acelaşi lucru şi cînd privim obsesiv imaginea cosmetizată a trecutului. Prezentul e frustrant, prin urmare încercăm să ne compensăm complexele de inferioritate făurind un trecut glorios. Şi oferindu-ne, din cînd în cînd, circ festivisto-naţional, bun să ne facă să uităm de realele probleme cu care ne confruntăm.

Uneori se întîmplă ca acest circ să fie evident ridicol – aşa cum s-a întîmplat cu defilarea de la Alba Iulia, pe care am putut-o vedea la toate emisiunile de ştiri. Acolo au mărşăluit cîţiva militari buimaci, urmaţi de indivizi călare, îmbrăcaţi în costume naţionale. La un moment dat, unul din aceşti bărbaţi făloşi, scoşi parcă din cutiile de plastic transparent de la Artizanat, a căzut, foarte comic, de pe cal. În difuzoare se cînta, desigur, „Noi sîntem români!".

Singurul post care a oferit o alternativă la discursul festivist generalizat a fost TVR Cultural. Sîmbătă, la ora 10, pe cînd toate celelalte posturi dădeau imagini de la parada militară, Culturalul difuza o emisiune care punea în discuţie tocmai apetitul pentru festivisme cu ocazia Zilei Naţionale. Erau acolo diferiţi oameni de cultură care spuneau lucruri de bun-simţ (cel mai mult mi-a plăcut intervenţia Speranţei Rădulescu). Din păcate, personajul central al emisiunii a fost Mădălin Voicu – iată că Mădălin Voicu nu este numai invitatul ideal pentru şuşele de televiziune care au nevoie de cineva slobod la gură şi cu cămaşa descheiată pe piept, ci e perfect şi pentru postul cultural...

Revenind la parada militară, mă întrebam, în timp ce vedeam la televizor tancurile, blindatele sau lansatoarele de rachete, ce rost mai are astăzi o astfel de desfăşurare de forţe. Parada militară îşi avea menirea ei – la Moscova sau la Bucureşti – în timpul războiului rece, cînd trebuia să le demonstrezi celorlalţi ce tare eşti tu. Acum, faţă de cine mai vrem să ne încordăm muşchii, pe cine mai vrem să impresionăm? Răspunsul este simplu: pe noi înşine. Dacă tot nu mai putem face paradă pentru ceilalţi cu muşchii noştri, măcar să ni-i admirăm în oglindă. Şi aşa putem şi noi să ne autosugestionăm că bicepşii noştri flasci aduc, întrucîtva, cu cei cu care sînt dotaţi băieţii duri din filmele americane.

Cristina FOARFĂ

Noile media şi prima carte românească despre ele

Marele puzzle al societăţii contemporane este reprezentat de noile media – spune Roger Fidler în cartea numită Mediamorphosis *–, iar dilema care le însoţeşte este Internetul, deşi, remarcă el, lucrurile noi şi radicale au devenit deja locuri comune în mintea oamenilor.* New media, *cartea Dorinei Guţu, apărută la Editura Tritonic, încearcă să pună cap la cap cîteva dintre bucăţile acestui puzzle, pentru a oferi o imagine coerentă, dar foarte generalistă, a fenomenului.*

Dorina Guţu este profesoară la SNSPA şi acest lucru se vede foarte bine din tonul didactic abordat în scrierea cărţii şi prin sistematizarea informaţiei. Într-adevăr – cum se spune şi în prefaţă –, cartea este o premieră pe piaţa editorială din România, cel puţin din motivul simplu că abordează explicativ cîteva dintre temele importante ale noilor media. Nu este primul autor preocupat de impactul noilor tehnologii, *Videologia* lui Ion Manolescu aborda cybercultura la nivelul structurilor de profunzime, dintr-o perspectivă tehno-culturală, interdisciplinară, care privea tehnologia în relaţie cu teoriile filozofice, culturale sau sociale, Oţoiu o integra ludic şi literar, iar Simona Dinescu vorbea despre corp în imaginarul virtual.

New Media nu face aceste lucruri şi cel mai bine ar putea fi descrisă ca un manual menit să familiarizeze novicele cu cîteva dintre *buzz-word*-urile contemporaneităţii, cum ar fi *web 2.0, podcast, blog* sau *Second Life*.

Cartea prezintă o sumă de teorii şi definiţii, dar nu are o teorie proprie, nu cataloghează, nu face clasificări, nu emite judecăţi de valoare, decît minor şi contextual, nu trage concluzii şi nu face predicţii. În schimb, încearcă să acopere teoretic principalele bucăţi din puzzle-ul noilor media, cu un accent evident pe prezenţa politicului în spaţiul online.

Pentru un om familiarizat cu Internetul, cartea nu aduce nici o noutate, fiind doar o trecere în revistă a unor elemente care au intrat deja în reflex. Scriem pe bloguri, ascultăm *podcast*-uri, ştim ce e aia *blogroll* sau *RSS feed*, facem *Google bombing* atunci cînd ne enervăm, iar *Second Life* nu e o surpriză, indiferent de timpul petrecut în respectiva lume virtuală.

Textul adună date despre noile media, aflăm cum e situaţia în Japonia, în Franţa, iar informaţiile sînt impersonale. Autoarea a pus cap la cap definiţiile, teoriile şi cîteva dintre momentele reprezentative pentru evoluţia diverselor fenomene new media (scandaluri din *Second Life*, controverse pe bloguri, apariţia unor site-uri precum *FaceBook*), fiind o lucrare bine documentată (cu scăpări totuşi sau cu impresia de superficialitate pe care o lasă tratarea prea generalistă a unor subiecte) despre istoria rapidă a vieţii noastre online. Autoarea recunoaşte că este nou-venită în mediul online şi, implicit, că nu îl cunoaşte practic, iar acest lucru, din nou, se vede.

Cea mai interesantă parte a cărţii mi s-a părut cea referitoare la politică, mai ales că Dorina Guţu este specialist în comunicarea politică. Poate ar fi fost mai bine să se rezume la acest aspect şi să-l trateze în profunzime sau cel puţin să aleagă o bucată din acest puzzle new media care să aibă parte de o abordare mai puţin simplistă.

În carte sînt incluse şi o serie de interviuri cu cîteva din tre persoanele reprezentative pentru blogosfera din România, atît din mediul politic (Mircea Geoană sau Adrian Năstase, care şi-a luat foarte în serios blogul şi a fost prezent şi la lansare), cît şi bloggeri consacraţi (Dragoş Novac, Cristian Manafu, Carmen Holotescu sau Orlando Nicoară). Acelaşi set de întrebări este aplicat tuturor, fără a se ţine cont de particularităţile fiecăruia.

New Media este utilă şi uşor de citit şi de către cei pentru care Internetul se rezumă la mail-uri şi la Google, pentru că oferă o bună familiarizare cu fenomenul, chiar şi pentru cei implicaţi în online, pentru că multe dintre informaţiile prezente pot constitui o sursă de plecare pentru cercetări ulterioare. Pentru început, este o radiografie destul de corectă, dar încă lipseşte diagnosticul.

Ştiri din lumea presei

● Vremuri bune pentru radio

Alfa Cont, o companie care monitorizează publicitatea la rate card din media românească, a făcut publice de curînd rezultatele unui studiu ce a avut în vedere banii obţinuţi din reclame de către radiourile româneşti. Potrivit acestui studiu, veniturile publicitare (la rate card) ale principalelor posturi de radio au crescut cu aproape 30% în ianuarie-octombrie 2007, comparativ cu aceeaşi perioadă a anului trecut. Această creştere este cu atît mai interesantă, cu cît numărul spoturilor publicitare la radio a scăzut cu aproximativ 10%, în perioada de care este vorba.

În total, valoarea veniturilor din publicitate la rate card obţinute de cele mai importante nouă posturi de radio din România (Kiss FM, Pro FM, Radio Total, Radio 21, România Actualităţi, Europa FM, Info Pro, Radio Guerrilla şi Magic FM) a depăşit, în ianuarie-octombrie 2007, 87 de milioane de euro.

Pe primul loc în topul veniturilor din publicitate se află Kiss FM, cu cca 27 de milioane de euro, apoi vine Radio 21, cu peste 19 milioane de euro, iar pe locul trei este Europa FM, cu 18,4 milioane de euro.

După cum susţin specialiştii din domeniul publicităţii, această creştere este urmarea dezvoltării pieţei româneşti de advertising, în general.

● Ambasadă, sub tirul întrebărilor

Postul basarabean de televiziune NIT TV a intrat în conflict cu Ambasada României la Chişinău, după ce i-a adresat acesteia „o serie de întrebări speculative, ostentative şi provocatoare, potrivit unor interese şi raţiuni care nu au nimic în comun cu dorinţa părţii române de a dezvolta în cel mai înalt grad relaţiile cu Republica Moldova" (după cum afirmă comunicatul serviciului diplomatic român). „Subliniem surprinderea în legătură cu formulările şi limbajul agresive folosite în solicitarea NIT TV, care sînt caracteristice unor rechizitorii, şi mai puţin unei adresări oficiale şi protocolare în atenţia unei ambasade a unui stat membru al Uniunii Europene", se mai spune în comunicatul respectiv.

Întrebările incriminate sînt următoarele:

„1. Este adevărat că în Republica Moldova activează agenţi ai Serviciilor secrete române sub acoperirea diplomatică a Ambasadei Române de la Chişinău?

2. Este adevărat că România continuă să finanţeze publicaţii din Republica Moldova, cum ar fi *Timpul, Literatura şi Arta, Jurnal de Chişinău* etc. Ce servicii le sînt solicitate acestor redacţii, în schimbul sumelor oferite?

3. Este adevărat că partide (politicieni) din Republica Moldova beneficiază de surse financiare (materiale) din partea statului român?

4. Cîţi angajaţi ai Mitropoliei Basarabiei sînt salarizaţi din bugetul de stat al României?

5. Este adevărat că oficialităţile României nu recunosc existenţa naţiunii moldoveneşti?"

No comment. (**C. P.-B.**)

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Andreea VASS

Toamna tîrzie cu iz de infracţiune

Dacă primăvara anului curent era dominată de nemulţumirile legate de reforma justiţiei şi de lupta împotriva corupţiei în România, toamna e impregnată de izul riscului corecţiilor financiare pentru fondurile europene alocate agriculturii. Totul se desfăşoară pe fondul ploii torenţiale cu acţiuni în justiţie şi atenţionări ale statelor membre.

Întîrzieri şi greşeli greu de acceptat pot transforma aderarea la UE şi şansele noastre de dezvoltare într-o frustrare. Independenţa justiţiei şi responsabilitatea politică (nici unul din dosarele penale intentate unor demnitari de rang înalt nu a fost finalizat prin pronunţarea sentinţei), respectarea condiţiilor concurenţiale europene prin eliminarea taxei de primă înmatriculare, realizarea de privatizări în condiţii de transparenţă (cazurile Ford, Roman/Mittal sau Petrom), respectarea regimului achiziţiilor publice, gestionarea problemelor agriculturii şi a celor legate de accesarea fondurilor europene (cazul APIA) ar trebui să constituie priorităţile Guvernului actual pe termen foarte scurt pentru a împiedica activarea procedurilor de infracţiune.

Ce sînt procedurile de infracţiune? Comisia Europeană a intervenit în a doua jumătate a anului 2007, înaintînd peste 1000 de acţiuni în justiţie sau atenţionări cu privire la nerespectarea unor obligaţii legate de funcţionarea pieţei interne unice. Pentru prima dată, atitudinea sa în faţa statelor membre are o asemenea anvergură.

Procedura de infracţiune *(infringement proceedings)* este acţiunea Comisiei Europene (CE) contra unui stat membru care nu şi-a îndeplinit una dintre obligaţiile ce-i revin în virtutea Tratatului de bază sau a legislaţiei comunitare secundare. Această procedură este angajată de CE din proprie iniţiativă sau la cererea unui alt stat membru. Procedura ca atare poate să conducă la o hotărîre a Curţii Europene de Justiţie (CEJ), care să statueze că statul membru în cauză a comis, într-adevăr, o infracţiune. În caz de neexecutare a acestei hotărîri, CEJ poate să-i impună statului respectiv plata unei sume forfetare/a unei penalităţi, în cadrul unei proceduri separate.

Cert este că statele membre preferă, nu de puţine ori, nesupunerea la regulile concurenţei libere şi plata acestor penalităţi.

Tabloul eterogen al infracţiunilor. Caracterul masiv al declanşării procedurilor de infracţiune s-a orientat cu precădere spre monopolurile din energie şi asigurarea liberei concurenţe. Puterea de decizie s-a făcut simţită şi în aplicarea directivelor 48 şi 49 privind licenţierea şi funcţionarea instituţiilor de credit, dar nu numai.

Iată, de pildă, cîteva din acţiunile recente ale CE:

● Împotriva obstacolelor în calea liberei circulaţii a serviciilor puse de Austria – impune doctorilor cu domiciliul într-o anumită regiune austriacă deschiderea unui cont bancar la o anumită bancă – şi Portugalia – limitează dreptul întreprinzătorilor din sectorul construcţiilor de a se stabili în Portugalia şi impune anumite limitări dreptului de rambursare a serviciilor medicale.

● Alte şapte state – Germania, Franţa, Austria, Grecia, Luxemburg, Belgia şi Portugalia – au urmat un traseu similar pentru discriminarea notarilor de altă naţionalitate, respectiv menţinerea în legislaţia naţională a obligativităţii cetăţeniei pentru exersarea profesiunii de notar.

● Anglia, Luxemburg, Grecia şi Malta sînt deferite CEJ pentru neimplementarea Directivei 38/2004 care stipulează dreptul cetăţenilor UE şi al familiilor lor de a se stabili liber în interiorul UE.

Comisia Europeană şi-a dovedit intransigenţa şi în ceea ce priveşte respectarea regulilor concurenţei. Pe această bază ea a interzis fuziunea dintre operatorii aviatici irlandezi RyanAir şi Aer Lingus, doi operatori care în prezent se concurează puternic. Respingerea fuziunii este un caz de excepţie, care se înscrie în proporţia de 10 refuzuri la aproximativ 3000 de cereri. După investigaţiile necesare, Comisia Europeană a apreciat că fuziunea ar priva consumatorul de beneficiile concurenţei prezente şi ar crea un monopol pe 35 de rute operate în prezent de cele două companii. Pe de altă parte, operatorul aerian low-cost RyanAir ameninţă că va intenta acţiune în justiţie împotriva autorităţilor Uniunii Europene, dacă nu vor rezolva plîngerile depuse în ultimii doi ani contra companiilor Lufthansa, Air France, Alitalia şi Olympic Airlines of Greece. Operatorul aerian privat acuză Direcţia Generală de Concurenţă că aplică un dublu standard, în funcţie de importanţa statelor membre sau a companiilor vizate. Aşa se explică că guvernelor din Franţa, Italia, Germania şi Grecia li s-a permis să-şi protejeze liniile aeriene naţionale prin diferite operaţiuni, precum subvenţii mascate şi ştergerea de datorii.

Avize motivate şi scrisori de atenţionare. Acum două luni, CE s-a îndreptat împotriva a 24 de state membre (excepţie fac Anglia, Irlanda şi România) sub forma aşa-numitelor *avize motivate* prin care le aminteşte că pînă la 1 noiembrie 2007 trebuie transpuse în practică directivele privind pieţele de instrumente financiare. Efectul modificării acestui regim ţine de posibilitatea folosirii autorizaţiei obţinute într-un stat membru, pentru ca societăţile de investiţii să presteze servicii financiare în oricare alt stat.

Comentariul reprezentantului Camerei de Comerţ şi Industrie a României la Bruxelles, Maria Şerban, din 5 iulie 2007, suna astfel: *„În «ploaia» de atenţionări şi acţionări în justiţie (...), România se regăseşte cu doar două menţiuni: acţiunea «de aur» a statului român în compania Petrom şi dezacordul CE privind taxa de înmatriculare auto“*. Doar că ploaia s-a înteţit în ultima lună, iar *numărul atenţionărilor României a crescut rapid la 13*, iar lista nu se opreşte aici.

Opt ţări membre ale UE (Grecia, Italia, Lituania, Luxemburg, Portugalia, România, Slovacia şi Marea Britanie) au fost avertizate deoarece nu au introdus în legislaţia internă directiva privind respectarea timpului de lucru şi de odihnă în transportul rutier. Alături de alte 21 de state membre ale UE (excepţii sînt doar Bulgaria, Finlanda, Olanda, Lituania şi Slovenia), a fost iniţiată şi procedura de sancţionare a României din cauza neimplementării în legislaţiile naţionale a normelor UE de pregătire profesională, modificate după 1 ianuarie 2007. Pînă la operaţionalizarea acestei directive, specialiştii români şi bulgari vor fi supuşi unor proceduri birocratice greoaie, dacă vor dori să profeseze pe teritoriul UE.

PUBLICITATE

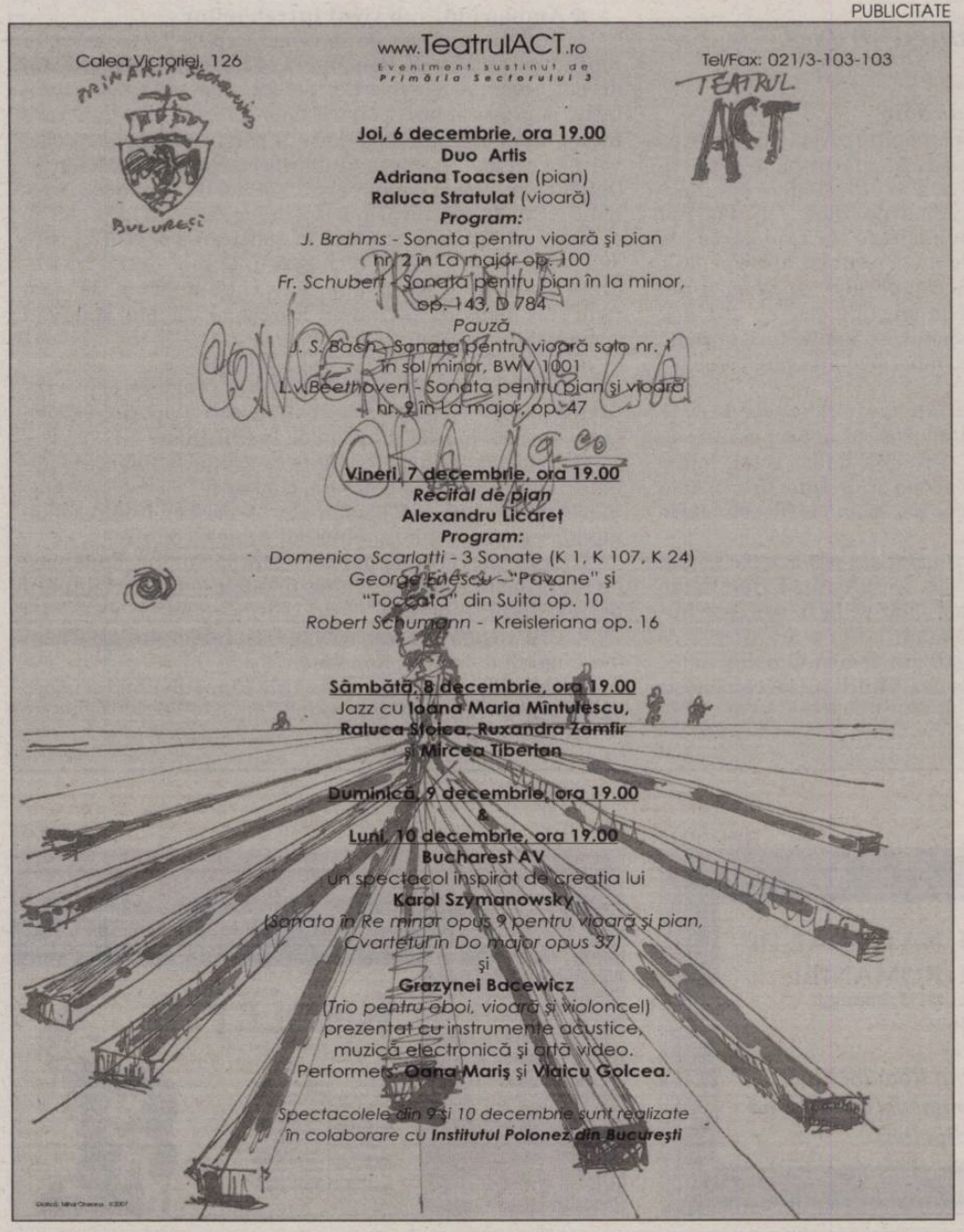

Burse „New Europe College“ pentru anul universitar 2008-2009

„New Europe College“ anunţă concursul anual pentru bursele de cercetare NEC 2008-2009 pentru universitari/cercetători români din domeniile ştiinţelor umaniste, sociale şi economice.

Condiţii de participare

1. candidatul trebuie să fie înscris la doctorat sau să aibă titlul de doctor;
2. se va acorda prioritate candidaţilor sub 40 de ani;
3. o foarte bună cunoaştere a cel puţin două din limbile străine de circulaţie internaţională.

Prin profilul său, NEC pune accentul asupra dezbaterilor inter- şi transdisciplinare. Se încurajează proiectele care permit această deschidere, fără a pierde din rigoarea disciplinară.

Condiţii ale bursei

Bursa se acordă pentru un an academic (10 luni).

Programul bursierilor presupune prezenţa obligatorie în Bucureşti cel puţin o dată pe săptămînă timp de 9 luni. În intervalul de 10 luni, bursierii vor beneficia de un stagiu de cercetare de o lună într-unul din marile centre universitare/de cercetare din străinătate. Valoarea bursei lunare (acordată pe durata a 9 luni) este echivalentul în RON a 600 de euro (neimpozabili), la care se adaugă 2.560 de euro pentru stagiul de cercetare.

Modalităţi de înscriere şi termene privind concursul

Formularul de participare la concurs poate fi obţinut de la adresa www.nec.ro sau prin e-mail de la imihai@nec.ro. De asemenea, formularul poate fi ridicat de la sediul „New Europe College“ în zilele de luni – vineri, orele 10-17, sau poate fi primit prin poştă (în cazul candidaţilor din provincie). Termenul-limită de depunere a dosarului completat este 15 ianuarie 2008 (inclusiv).

Relaţii suplimentare se pot obţine la tel. (021) 307 99 10 – între orele 10-17 ale fiecărei zile lucrătoare – sau prin e-mail: imihai@nec.ro

Adresa: New Europe College, str. Plantelor 21, 023971 Bucureşti.

colecția adevărul

Opere complete

Vintilă Corbul
Eugen Burada

"Premiul - despre petrol, bani și putere"
Daniel Yergin

În magazinele diverta îmi place!
în exclusivitate pentru perioada 1 decembrie 2007 - 29 februarie 2008

25 de titluri
în 33 de volume

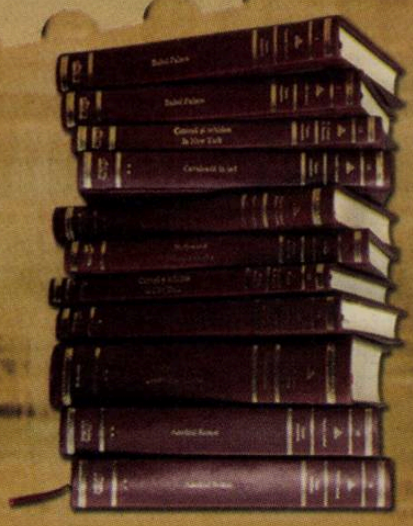

Cele mai noi și mai facile metode de a comanda cărțile:

❑ prin talonul de comandă atașat
- plătește cu ordin de plată sau mandat poștal
- trimite talonul de comandă și dovada plății prin poștă sau fax
- noi îți livrăm cărțile

❑ ON-LINE pe www.adevarul.ro/carte
- plătește on-line
- trimite on-line talonul de comandă
- noi îți livrăm cărțile

❑ sună sau trimite e-mail și noi îți aducem cărțile acasă *
- telefon: 021/407.76.40 sau 021/407.76.41
- e-mail: carte@adevarul.ro

*în funcție de orașul de reședință

Detalii pe www.adevarul.ro/carte
sau la telefon 021/407.76.40, 021/407.76.41

Talon de comandă

		Preț	Număr exemplare
☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	____

Nume ..... Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate ..... Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Liliana NICOLAE

Reforma *în pronunţare*

– Cîţi ani ai, mamaie?

– 80 – răspunde încet femeia.

– Şi de ce zici în şoaptă? Să nu audă sala? („Sala“ chicoteşte scurt.)

– Crezi în Dumnezeu?

– Da' cum să nu!

– Hai, pune mîna pe Biblie şi zi după mine: „Jur să spun adevărul şi să nu ascund nimic din ceea ce ştiu...“ Ai grijă, să nu minţi, auzi?...

Şi dialogul continuă, cu întrebări răstite, cu răspunsuri timide şi scurte, scoase parcă cu cleştele.

– Şi erau bani noi sau bani vechi?

– Păi, eu şi acuma sînt tîmpită cu RON-ii ăştia! Dar erau bani vechi!

– Rog să se consemneze: ţin să precizez că erau bani vechi. De cîte un milion, mamaie?

– Da, mamaie!

– Consemnaţi: din cîte îmi amintesc, erau bancnote de un milion...

Judecătoarea dictează tare şi apăsat, rotindu-şi privirea în tavan. Piciorul drept stă peste cel stîng şi se bălăngăne ritmic sub roba lungă şi neagră. Grefiera... consemnează. Degetele par să se încurce între ele în viteza cu care fug de la o literă la alta pe tastatura maşinii de scris.

– Da' zi, femeie, odată! A venit şi cumpărătorul Lăzărică pe care-l recunoşti aici, în sală, ca reclamant? Cît de înaltă era masa? Îţi venea pînă la brîu sau mai sus?...

Nu înţeleg de ce ţipă judecătoarea... Dar, pare că ăsta e rolul ei. Într-o scenă obişnuită, dintr-o judecătorie obişnuită, în sala de la etaj, la Răcari.

Sala e plină. La fel şi holul, şi curtea, şi trotuarul din faţa Judecătoriei. Ca şi cînd e singurul loc din oraş unde se întîmplă ceva. Şi se întîmplă. Poveşti de viaţă, strînse în probe, la dosar.

Judecătoria din Răcari (un orăşel cu vreo 7 mii de locuitori, undeva, la jumătatea drumului dintre Bucureşti şi Tîrgovişte) s-a înfiinţat acum 10 ani, în clădirea unui fost cămin cultural. Din fostul cămin au rămas scaunele de lemn (care scîrţîie sinistru de fiecare dată cînd se ridică sau se aşază careva). Şi WC-ul din fundul curţii.

În stînga Judecătoriei – o bancă (cu bancomat).

În dreapta – un magazin (alimentar) care scoate din cînd în cînd în curtea Judecătoriei o măsuţă de plastic cu scaune la care stau la o cafea (laolaltă) pîrîţi şi reclamanţi, avocaţi, martori, grefieri şi curioşi.

Pentru că aveam să găsesc prin mulţime oameni fără nici o treabă. De fapt, de asta vin la Judecătorie: fiindcă n-au nici o treabă. Aici mai află una-alta sau, pur şi simplu, stau la căldură, lipiţi de calorifere.

Imaginaţi-vă trei bătrîni cu pălării turtite pe cap, sprijinindu-se în bastoane. Dacă ar fi stat undeva, la un balcon, m-ar fi dus cu gîndul la moşii simpatici din Păpuşile Muppets.

Dar, nu. Ei au locurile lor, pe care le ocupă dis-de-dimineaţă: trei scaune de la fostul cămin cultural lipite de automatul de cafea din holul Judecătoriei.

La Răcari vin oameni din 14 localităţi, aruncate pe o rază de cca 30 de kilometri. Vin, cum se spune, să-şi caute dreptatea.

„E problemă cu nişte bani!“ – îmi spune un bărbat cu o pălărie rotundă. Are în mînă tot felul de hîrtii în care – e

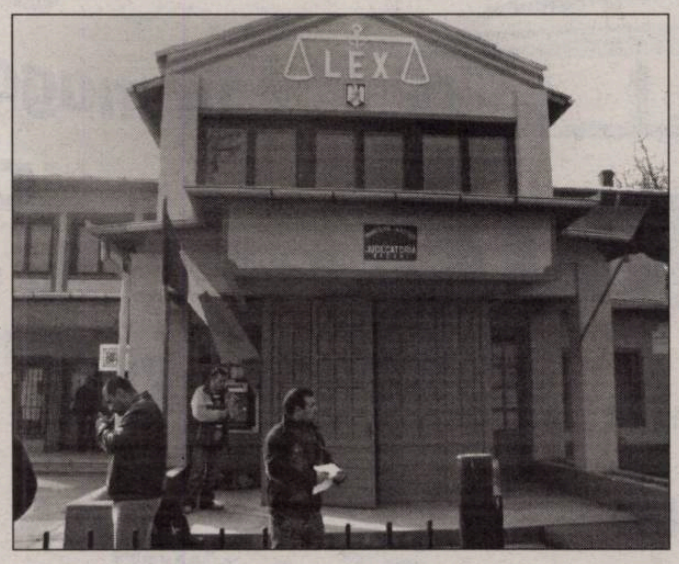

convins – se află dreptatea lui. La 62 de ani a ajuns pentru prima oară în viaţa lui la tribunal. A împrumutat un cumnat. „Àsta s-a certat cu nevastă-sa şi nu mai vrea să-i dea banii înapoi. Zice că... să dea şi femeia, că i-au cheltuit împreună! Da' eu pe el l-am împrumutat. Treaba lui cu cine i-a cheltuit. Şi... l-am dat în judecată să-mi dea banii!“

E de-abia la al doilea termen, dar e convins că „dacă ai timp de pierdut, vii aici!“.

Alţi doi bărbaţi, alte acte, altă poveste. Despre pămînt, de data asta. Bărbaţii au aproape 4 hectare de teren pe care-l muncesc de ani buni, că e al lor. Din 2000 au şi un titlu de proprietate. Însă titlul – eliberat de Prefectura din Tîrgovişte – e greşit. Au descoperit asta cînd au vrut să facă intabularea. Atunci au aflat că, de fapt, pămîntul lor aparţine de judeţul Giurgiu, şi nu de Dîmboviţa, aşa că au apucat calea justiţiei. „Trebuie să anulăm titlul greşit. Deşi nu e vina noastră. Prefectura Dîmboviţa n-a ştiut că terenul e la Giurgiu şi nu la ei? E greşeala lor şi plătim noi. Drumuri, bani, timp... Pentru ce?“

De altfel, problemele cu pămîntul sînt cele mai multe. Unii vor să-l vîndă, căci au crescut preţurile în zonă, alţii pur şi simplu să-l ia pe tot, chiar dacă nu pot sau nu mai merită să-l muncească. Dar să aibă ce să lase copiilor. Iar copiii să aibă pe ce să se certe şi să se judece, la rîndul lor.

Sînt contestate decizii ale comisiilor judeţene de împroprietărire, sînt anulate titluri de proprietate, pămîntul e împărţit între fraţi sau între vecini care nu-şi mai vorbesc.

După aproape 18 ani, „pămîntul“ umple în continuare sălile Tribunalelor. Pentru că guvernele „au dat pămîntul înapoi“ cu porţia. Mai întîi a fost Legea 18, în 1991, care stabilea că foştii proprietari pot să primească maximum 10 hectare. În 2000, Legea 1 stabilea ca limită 50 de hectare, pentru ca în 2005, printr-o altă lege (247), foştii proprietari să poată primi întreaga suprafaţă confiscată de regimul comunist. Aşa s-a ajuns ca la Răcari, zonă cooperativizată, să se dea înapoi şi 100 de hectare.

În afară de sala de la etaj, din care tocmai v-am povestit o scenă (obişnuită), Judecătoria din Răcari mai are una la parter. Aici se judecă procesele penale (atunci cînd un astfel de proces ajunge la Răcari!), pentru că există aparatură de înregistrare.

Intru. Cel mai înalt om din sală e jandarmul de la uşă, care mă îndrumă: „În spate, în spate!“. Îl cheamă Micu. Aşa scrie pe buzunarul uniformei.

Aceleaşi scaune din lemn, scîrţîitoare. În faţă însă, la masa avocaţilor, sînt scaune tapiţate, verzi. Maşina de scris din sala de sus e înlocuită cu un calculator. Într-un colţ al încăperii, descopăr însă şi o maşină de scris. De rezervă. Trei stative de care atîrnă microfoane stau întinse peste birouri. Nimeni nu le foloseşte.

Grefiera strigă: „Anghel Constantin!“. Avocatul şi jandarmul strigă şi ei în sală: „Anghel Constantin!“. Apoi, o femeie care pare a fi de-a locului deschide uşa şi strigă la rîndul ei, ca un ecou, acelaşi nume. Se aude de departe: „Prezent!“, şi în uşă apare un bărbat mărunţel, cu un dosar sub braţ.

„Cauza 11 civil“. Durează maximum 2 minute. Se invocă lipsă de apărare (sau de procedură) şi se trece mai departe în acelaşi ritm. Dosarele se judecă „pe bandă“. Judecătoarea închide cu zgomot dosar după dosar, le aşază în dreapta ei, unde în scurt timp se înalţă un teanc care ameninţă să pice cu fiecare dosar aşezat apăsat deasupra.

Cauze amînate, reprogramate.

Oamenii tresar speriaţi cînd se aud strigaţi, ţîşnesc în picioare, îşi trag repede căciula de pe cap şi merg umili în spatele avocatului sau în faţa judecătorului, după caz. Devin din ce în ce mai nedumeriţi cînd aud vorbindu-se despre „grănităuire“, „experţi în garduri“, „pasiv succesoral“ şi aşa mai departe.

Avocaţii îşi „joacă numărul“. Unii discret, cu legea pe masă. Alţii teatral, gesticulează larg, cu ochelarii în mînă, enumerînd cărţi, autori, speţe celebre.

– Onorată instanţă!... invoc lipsa de specialitate a expertului! (avocatul)

– Fir-ar a dracului de expertiză! Da' făceţi-o odată ca lumea, nu mă mai bărzăuniţi atîta de luni de zile că m-am săturat! (judecătorul)

Regăsesc în mica sală a Judecătoriei din Răcari o atmosferă oarecum familiară, de comunitate restrînsă, în care toată lumea se ştie cu toată lumea şi nimeni nu mai stă în drum de formalităţi. O înjurătură în plină şedinţă sună atît de firesc!

Din sala modestă, reforma în justiţie despre care se vorbeşte la Bucureşti pare să fie o formă fără fond. Judecătorii se feresc să vorbească despre asta. În schimb, avocaţii de-abia aşteaptă. Cei tineri, nu. Ori spun: „eu sînt nou, duceţi-vă la unul mai vechi!“, ori... „da, să ştiţi că s-a făcut ceva reformă!“. În ce constă? „N-aş şti să vă spun, dar e mai bine, să ştiţi!“

Unul dintre avocaţii „vechi“, Aurel Despa, e supărat că legile se schimbă des şi că nu se aplică peste tot la fel. Că judecătorii n-au nici un fel de răspundere – zice el – şi face o comparaţie: „Doctorul Ciomu, că trebuie să-l ştiţi!, a greşit – a plătit! Un judecător poate să greşească de o mie de ori şi nu păţeşte nimic! În justiţie nu se vorbeşte de *malpraxis*, nu că n-ar fi! Cine-şi permite să ajungă la CEDO? Unii nu-şi permit nici să plătească taxa de timbru sau să ducă un proces pînă la capăt, că le-ar mai trebui o viaţă!“.

PUBLICITATE

FP
Foreign Policy
România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai importantă revistă
de politică externă din lume
Acum în România

PRIMUL NUMĂR LUNI, 10 DECEMBRIE

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Un ticălos încă în viaţă

„Laurenţiu“ este un ticălos, astăzi bătrîn, încă acoperit, din motive aproape de neînţeles, de simpatia maselor.

Şi asta deşi a turnat la Securitate. A turnat de-a rupt! A fost plătit pentru delaţiunile sale, şi nu cu sume mici. Să primeşti din mîna criminală a Securităţii mii de lei, lună de lună, însemna, înainte de 1989, că ai depăşit cu mult statutul de colaborator sau de simplu turnător: erai unul dintre angajaţii sistemului. Dosarul turnătorului ordinar „Laurenţiu“ este o probă clară despre ce înseamnă degradarea umană. Personajul, altminteri foarte inteligent, nu s-a dat în lături de la nimic. A turnat pentru bani, pentru posturi mai bune, pentru călătorii în străinătate, pentru eliminarea duşmanilor regimului comunist sau pentru dorinţa lui teribilă de a deveni membru al Academiei Române. S-a lăudat pe sine şi s-a autopropus. I-a săpat pe alţii pentru a se ridica deasupra muşuroiului.

După '89, cineva, probabil prea credul, dar sigur foarte neştiutor, l-a trecut în galeria boierilor de care România ducea lipsă şi cărora le ducea dorul. Cu monoclu, vestă, baston şi limbaj de salon, a reuşit să păcălească o lume; lumea românească postcomunism prea dispusă să creadă că ticăloşia nu încape sub un astfel de chip desprins din galeria românilor cu sînge de boier şi, prin urmare, nobili. L-am crezut cu toţii ani lungi, iar unii sînt dispuşi să-l mai creadă în continuare, iluzionîndu-se că pe undeva, prin labirinturile trecutului, s-au încurcat nişte coridoare şi, în felul acesta, s-a comis o greşeală. Nu e însă nici o greşeală: e un caz greţos de impostură morală. Figurile societăţii civile şi, pînă de curînd, politice din România au defilat şi par că mai vor să defileze, încă, braţ la braţ cu un ticălos turnător al Securităţii.

Cazul „Laurenţiu“, încă ferit de dezbaterea publică şi nepus în discuţie nici măcar la adunări respectabile cum sînt periodicele întruniri GDS, ne arată ce greu duhnesc adevăratele disecţii care au loc, rar, e adevărat, pe cadavrul comunismului. E motivul principal pentru care despre bătrînul ticălos se discută în şoaptă, sporadic, sau nu se discută deloc. O „metodă“ bizară de împăcare cu trecutul, practicată pe scară largă în România postdecembristă, la care se adaugă de această dată, în speţa pusă în discuţie, jurăminte masonice sau, pur şi simplu, sentimente de jenă ori de milă: „Omul e bătrîn, cine ştie cît mai are de trăit, ce rost are să-l tîrîm în noroi în faţa opiniei publice?“.

Aşa este, ticălosul e bătrîn. Dar bătrîni erau şi unii ofiţeri SS căutaţi de Simon Wiesenthal şi aduşi în faţa judecăţii, uneori la cîteva zeci de ani de la tragicele întîmplări

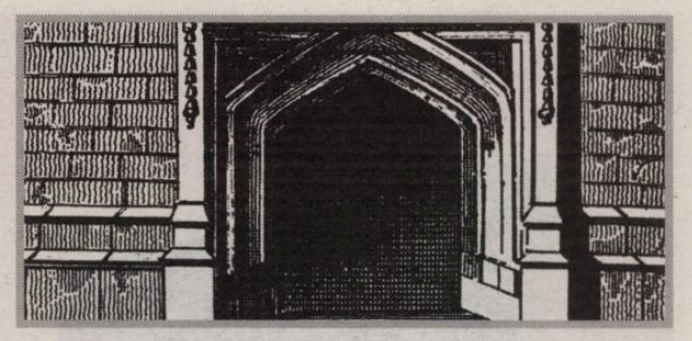

din lagărele naziste. Comparaţia este, poate, exagerată, dar insist asupra faptului că trebuie să o aducem în discuţie, din simplul motiv că, lăsaţi în pace şi în libertate, călăii de la Auschwitz ar fi murit, probabil, ca nişte bieţi bunici sau oameni respectabili ai unor comunităţi ignorante.

Cazul „Laurenţiu“ ar trebui pus urgent în dezbatere publică. Documentele din dosarul lui de la CNSAS ar trebui publicate. Iar în măsura în care acuzaţiile privind implicarea lui „Laurenţiu“ în asasinarea fostului redactor al „Europei libere“ Vlad Georgescu se dovedesc întemeiate, ar trebui să vedem urgent cum se deschide un dosar penal. Vîrsta lui „Laurenţiu“ nu contează decît dintr-un punct de vedere: el trebuie să-şi primească pedeapsa – chiar de-ar fi numai dispreţul maselor! – înainte de a ieşi din rîndul ticăloşilor vii.

Cu ochii-n 3,14

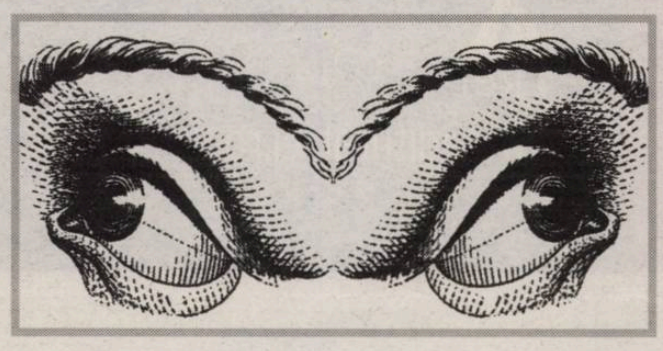

TABLOUL ESTE ALTUL:
ÎNTR-O ŢARĂ ÎN CARE SE SPUNE CĂ SENSURILE SÎNT TOT MAI PREZENTE ÎN APĂ, ISTORIA RĂMÎNE GENEROASĂ CU CEI CARE ÎNCĂ SE MAI CALCĂ ÎN PICIOARE PENTRU PACE

● Într-una din zilele săptămînii trecute, Administraţia Naţională de Meteorologie a dat un comunicat prin care a afirmat că a greşit prognoza pe luna noiembrie, cînd tabloul meteo a fost altul decît cel prevăzut. N-ar fi rău să dea un comunicat asemănător şi cei de la Ministerul Economiei şi Finanţelor, şi cei de la Ministerul Agriculturii, care astă-vară, cu un entuziasm neobosit, cu tabele şi beţigaşe, arătau că anul acesta nu va creşte nici un preţ la vreun produs agro-alimentar. Tabloul este altul decît cel prevăzut. (**M. B.**)

● La premiera documentarului lui Alexandru Solomon *Cold Waves,* cîţiva dintre protagoniştii filmului, din ambele tabere, adică foşti redactori de la Radio „Europa liberă“, dar şi scriitorul Dan Zamfirescu, au fost invitaţi să urce pe scenă. „Unde e Merce?“ – a strigat cineva din sală. Ilie Merce, deputat PRM, nu a fost interesat să vină la premieră. Era probabil prea obosit după şedinţele din Parlament. Într-o ţară în care lipsa de repere ni se (re)confirmă periodic – deşi anii trec, dar parcă trec degeaba –, încă ne putem aştepta la orice. (**A. P.**)

● Psihologii au descoperit că există o afecţiune psihică numită „dezordine corporală dismorfică“, de care suferă aproape 2% din populaţia lumii. Această boală se manifestă prin obsesia pentru propria urîţenie. Poporul nostru a găsit de mult timp un tratament pentru dezordinea corporală dismorfică. Zicerea „bărbatul trebuie să fie puţin mai frumos ca dracul“ rezolvă multe. Pe de altă parte, se spune că românce le sînt nişte femei frumoase... (**C. P.-B.**)

● Mă enervează traseul pe care l-a luat folosirea cuvîntului „domestic“. Adus cu japca din engleză, cu semnificaţie cu tot, este utilizat în tot felul de contexte nepotrivite cu sensurile din limba română (cf. *DEX):* „1) *(despre animale)* Care trăieşte pe lîngă casă, s-a deprins cu omul şi este folosit în avantajul acestuia; 2) *(rar)* Care se referă la casă sau la gospodărie; casnic; gospodăresc“. Cea mai nouă lovitură cu oiştea în gard este în sloganul campaniei pentru încetarea violenţei împotriva femeilor: „Opriţi violenţa domestică împotriva femeilor“. Bună intenţia, necesară campania, numai că violenţa e uneori... sălbatică. Sună ca dracu'. (**M. V.**)

● Mai întîi, nişte cercetători au demonstrat că homarii simt durere atunci cînd sînt fierţi. Apoi, alţi cercetători au anunţat drept iminentă dispariţia homarilor din cauza pesticidelor tot mai prezente în apă. Urmează, probabil, ca alţi cercetători să afle cam cum ar prefera homarii s-o sfîrşească. (**M. C.**)

● Am trăit-o şi pe asta: principalul partid de opoziţie din Rusia, Partidul Comunist (11% din opţiunile electoratului), a demascat şi a înfierat viguros frauda prin care partidul prezidenţial „Rusia Unită“ a cîştigat alegerile parlamentare (66%). Istoria rămîne generoasă în humor cu cei care ştiu s-o contemple. (**R. C.**)

● Minunat, de sîmbătă seară ne putem mîndri cu cel mai mare brad din Europa! Mii, milioane de beculeţe, îngeraşi, artificii, atmosferă de sărbătoare. Impresionant şi frumos. Dar foarte trist pentru mine. De neînţeles de ce atîtea mii de oameni au trăit cu o aşa intensitate un lucru... atît de normal! De ce oare oamenii încă se mai calcă în picioare pentru normalitate? (**R. T.**)

● Din ciclul „Ştiaţi că...“: ştiaţi că la New York, în memorialul dedicat lui John Lennon din Central Park („Strawberry Fields“, peste drum de Dakota Building unde a locuit – şi a fost împuşcat), există o plăcuţă (pusă acolo în 1985) cu numele tuturor ţărilor, sub îndemnurile lennoniene „Imagine“ şi, mai comun şi colectiv, „Peace“? Ale tuturor ţărilor – *mai puţin* al României! M-am uitat îndelung (şi eu, şi George Onofrei de la *Suplimentul de cultură)* la lista aceea de state, ne-am uitat unul la altul, apoi încă o dată la plăcuţă, meticulos, de jos în sus şi de sus în jos, alfabetic, căutînd România pînă şi la „Republic of Romania“... degeaba. M-am gîndit o clipă că, poate, nu sînt trecute ţările din fostul bloc sovietic, că deh, poliţie, persecuţie şi dictatură, dar nu: „Bulgaria“ şi „Soviet Union“ sînt! Şi-atunci, *a sadder but a wiser man,* cum zice poetul (Coleridge, nu Lennon), a trebuit să mă-nclin în faţa evidenţei: sîntem persecutaţi. Pînă şi la pace, sîntem persecutaţi! Teoria conspiraţiei e gata, iar paranoia vine la pachet cu asta – ca-n balada matricială a poporului român, „Mioriţa“... Ah, ce, credeaţi că „Mioriţa“ e despre „fatalitatea românului în faţa morţii“ şi celelalte bla-bla-uri învăţate la şcoală?! Aş! Nu, frate, e despre paranoia şi teoria conspiraţiei – totul e-n capul ciobanului moldovean!... Adică, pe bune acuma, poţi avea încredere într-unu' care vorbeşte cu o oaie şi-i spune ce să facă!? *Imagine!* (**a. l. ş.**)

TABLOUL ESTE ALTUL:
ÎN ÎNCERCAREA DISPERATĂ DE A PRINDE MAXIMUM DE EUFORIE NAŢIONALĂ, AR TREBUI INVENTAT UN DRAPEL CARNIVOR

● De 1 Decembrie, în Bucureşti, spre seară, mobilizare generală: bătrîni, adulţi, mame cu copii în cărucior, tineri, adolescenţi, toţi au dat năvală, revărsîndu-se în puhoaie isterice din toate cartierele spre Piaţa Unirii, pierzîndu-şi capul, uzul raţiunii şi copiii pentru a vedea cel mai mare pom de Crăciun din Europa. La un moment dat, s-a zvonit că sub pom ar fi cadouri, iar cei peste 100.000 de oameni s-au călcat în picioare în încercarea disperată de a prinde unul. N-au găsit nimic acolo, dar cel puţin ne-au dat pe toţi pe CNN. (**S. G.**)

● Ion Trăistaru a cîştigat concursul TVR pentru desemnarea grupei în care vom juca la Europenele de fotbal din 2008. El a avut viziunea acelei „grupe a morţii“ cu Franţa, Italia şi Olanda. E drept că românului nu-i este deloc greu să se gîndească la tot ce-i mai rău. Felicitat de Emil Grădinescu, omul ne-a mai anunţat ceva: „Staţi liniştiţi, îi vom bate pe toţi!“. La maximum de ghinion, maximum de euforie. Şi dacă există totuşi un sentiment românesc al fiinţei? (**R. C.**)

● Urania, astroloaga naţională, a descoperit o metodă infailibilă de predicţie: face (vineri seara) profeţii despre săptămîna trecută. La urma urmelor, dacă se scot zilele din text, s-ar putea da aceeaşi bandă apocaliptică pînă la sfîrşitul (natural) al emisiunii. Să ne intre bine în cap! (**S. S.**)

● Tema unei emisiuni de pe Kanal D: „Ai cui ar trebui să fie cei 28.333 lei?“. Cumva ai lui Ogică? (**M. C.**)

● A fost inventat robotul-gîndac care, odată strecurat în colonia adevăraţilor gîndaci de bucătărie, îi face pe aceştia „să ia decizii sinucigaşe“ şi să-l urmeze către o capcană. Un fel de gîndac-troian, numai că invenţia nu aparţine grecilor, ci belgienilor. (**M. C.**)

● Sîmbăta trecută (1 Decembrie, ca să zic aşa), pe geamul unei farmacii Sensi Blu din Berceni era un drapel tricolor din hîrtie, însoţit de acest anunţ: „Adaos comercial 0% pentru produse ROMÂNEŞTI. La mulţi ani de Ziua Naţională!“. (**D. S.**)

● Cu ocazia Sărbătorilor de iarnă, „La Fourmi“-ul din zona Dimitrie Cantemir se dovedeşte exotic şi cosmopolit: „Avem produse din carne de struţ şi capră proaspete“, scrie în vitrină. La care se adaugă, în acelaşi democratic spirit carnivor, curcan şi oaie. (**I. P.**)

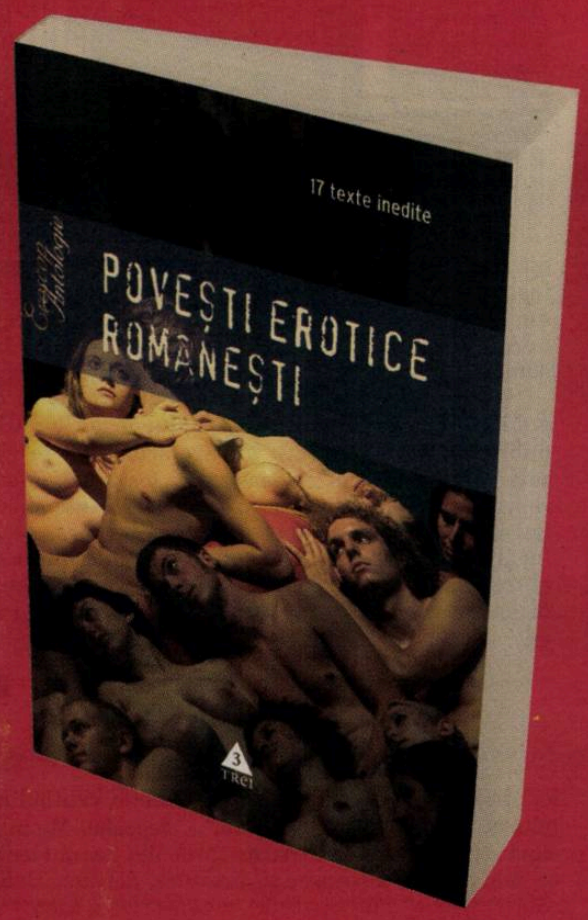

POVEȘTI EROTICE ROMÂNEȘTI

EDITURA TREI LANSEAZĂ UN VOLUM INEDIT

17 dintre cei mai importanți prozatori români de astăzi au acceptat provocarea de a scrie o povestire erotică

Ștefan Agopian • Radu Aldulescu • Dan-Silviu Boerescu • Emil Brumaru
Ionuț Chiva • Marius Chivu • Filip Florian • Matei Florian Radu • Pavel Gheo
Claudia Golea • Ioan Groșan • Florin Iaru • Cezar Paul-Bădescu • Doina Ruști
Dan Sociu • Cecilia Ștefănescu • Lucian Dan Teodorovici

Lansarea luni, 10 decembrie, ora 18.00 la Clubul Țăranului din cadrul Muzeului Țăranului Român, intrarea Monetăriei

invitați: Simona Kessler, Magdalena Mărculescu
moderator: Răzvan Țupa

3 TREI
www.edituratrei.ro

Radio Guerrilla Emblaradio · tabu · Clubul Țăranului

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ȘI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 și 18.00 și un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuiești în București, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Pitești, Cluj Napoca, Timișoara, Brașov, Suceava, Iași, Bacău sau județele Ialomița și Sălaj.

SUNĂ ȘI VENIM LA TINE!
sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediții luni-sâmbătă)
- Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

4

La toate oficiile poștale, agențiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,5% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ **3 luni (35 lei)** ☐ **6 luni (69 lei)** ☐ **12 luni (135 lei)**
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București ■ cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L. ■ la oficiile poștale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poștă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă și 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 201 ● 13-19 decembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Capitalistul român“
pagina **3**

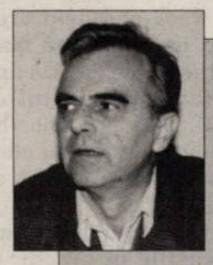

Alexandru Călinescu
„Coborîri în infern“
pagina **8**

Andrei Gorzo
despre
Război pe calea undelor
pagina **15**

BRANDURI LOCALE

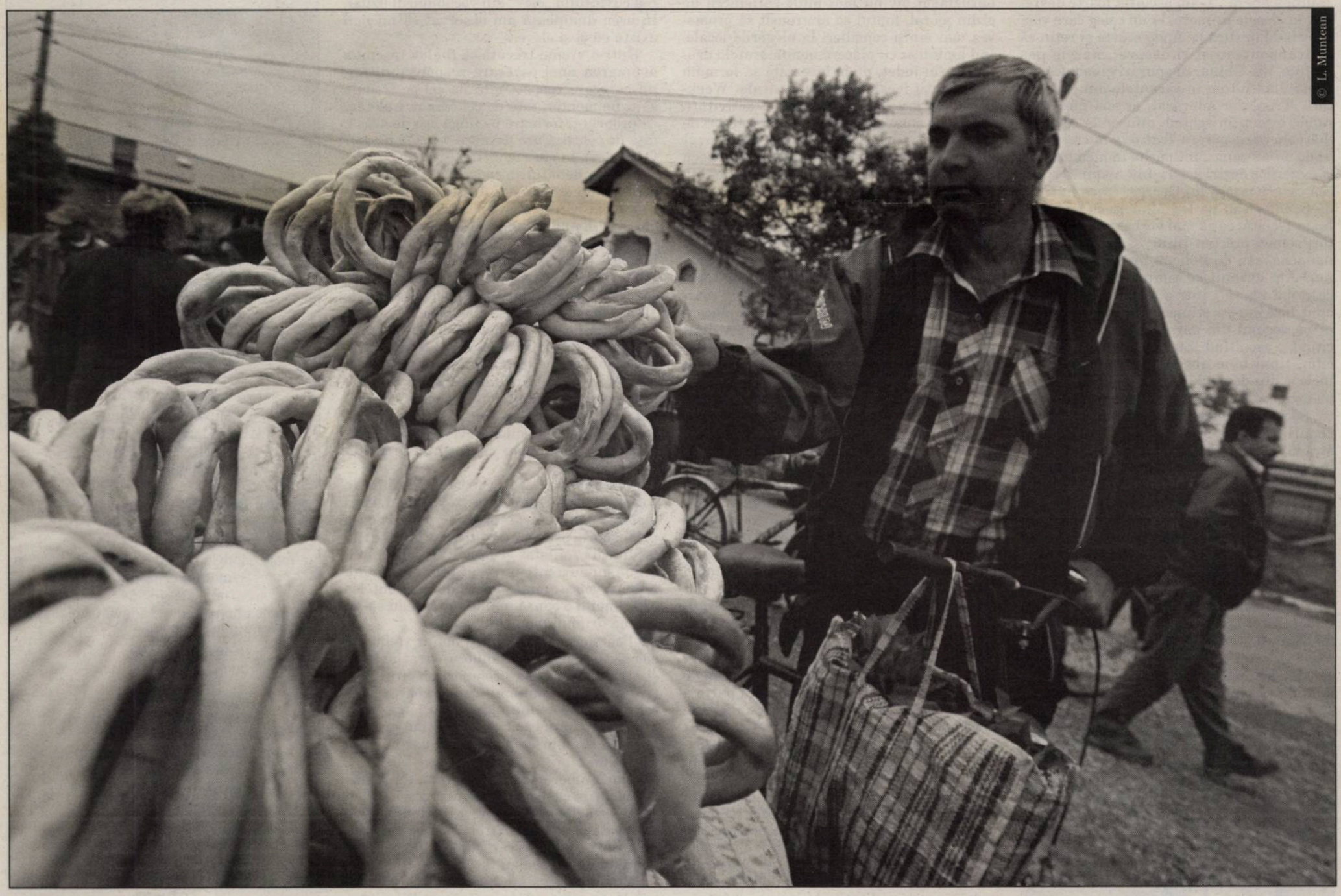

© L. Munteanu

„Lapte (de Dorna, de Rarău, Cedra de Apuseni), iaurt (Cedra, Napoca), lapte bătut (de Harghita), caș (de Oaș, de Alba), brînză (de Moeciu, de Dorna), caşcaval (de Rucăr, de Dobrogea, de Rarău), salam de Sibiu și cîrnați de Pleșcoi, pîine ardelenească cu cartofi, pîine cu coaja bătută, covrigi de Buzău și de Brașov, plăcintă dobrogeană, magiun de Rîureni, de Topoloveni, țuică (de Zetea, Mediești Auriu, Buzău, Zalău), horincă (de Maramureș, de Seini), palincă (de Bihor, de Rieni, Românească).“

5 948467 000155 50

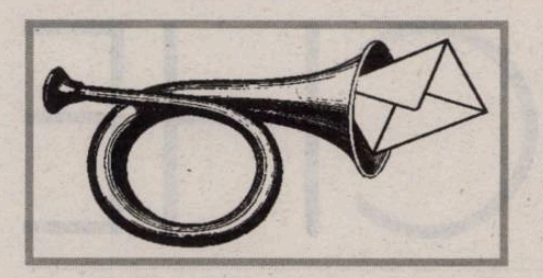

Actualităţi

„Sînt un şoşonar şi mă asum...!“

Imediat după 22 Decembrie 1989, unul dintre primele lucruri care m-au preocupat a fost că acum e vremea să fac politică. Eram membru PCR din 1983, făcut cu greutate, după cum îmi spusese directorul, puternic implicat în problema asta cu partidul. De fapt, în 1968, în anul al doilea de Politehnică, fusesem propus, datorită notelor bune, dar nişte activişti şi-au reamintit că refuzasem, în anul I, să fiu secretar al organizaţiei UTC, eu motivasem că din cauza cumulului de funcţii eram ales, deja, preşedinte al Asociaţiei Studenţilor. Relaţia mea cu partidul fusese complicată. Prin anii '60 eram un mic dobitoc îndoctrinat, părinţii mei nu îndrăzneau să facă politică cu mine. Tata avusese complicaţii în tinereţe, se înscrisese apoi în 1945 în PCR, dar a fost dat afară prin 1948, pe motive de dosar. În liceu m-am trezit. A contribuit la asta şi „Europa liberă“. L-am ascultat foarte devreme, în clasele primare, la un coleg care voia să prindă muzică pe unde scurte şi reţin că se transmiteau ştiri despre „marele pas înainte“ din China, cu epurări groaznice. Pe urmă îl ascultam în vacanţele din liceu, la ţară. Trist, dar adevărat, ai mei nu aveau radio, aveam în schimb difuzor la care urmăream în disperare *Teatru la microfon,* de unde mi-au rămas întipărite în memorie vocile marilor noştri actori. Îmi reamintesc vocea cavernoasă a lui George Vraca în *Hoţii* de Schiller sau pe Ion Manolescu cu vocea lui graseiată; ce să mai vorbesc de marii actori comici precum Birlic, Giugaru în Trahanache, sau de Beligan în Rică Venturiano?! Am devenit cu timpul dependent de „Europa liberă“. Într-o noapte, pe vremea cînd încă nu se stingea lumina, m-a surprins vecinul din garsoniera de deasupra, citind şi ascultînd „Europa liberă“. Cum necum, tipul bine abţiguit, la şocul vederii mele, a dus degetul la buze, în semn că treaba asta cu „Europa liberă“ e cam periculoasă. Securistul întreprinderii spunea că „Europa liberă“ se aude de la mine pînă în stradă. Radio „Europa liberă“ a fost şi un important izvor de ştiri. Astfel, în 1976 m-am bucurat enorm de succesul Operaţiunii Entebe. Asta nu din cauza unei simpatii deosebite filosemite sau pro-israeliene, cu toate că în copilărie unul dintre cei mai buni prieteni ai mei era evreu. Am trăit atunci sentimentul că s-a făcut dreptate, prin abnegaţia şi temeritatea unor oameni, şi că s-a făcut de rîs un regim odios. Mai importantă a fost însă ştirea despre Cernobîl. Am aflat cu cîteva zile mai devreme ce avea să vină peste România, ca apoi să constat pe aparatele mele că toate valorile de radioactivitate crescuseră de mii de ori.

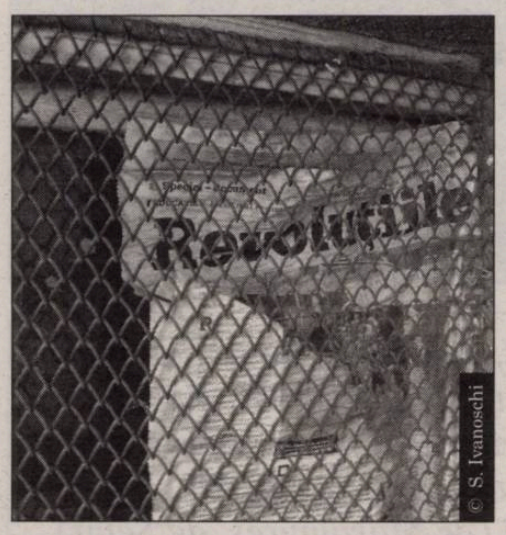

A fost un moment în care am avut remuşcări şi obiecţii etice asupra meseriei pe care mi-am ales-o şi de care sînt mîndru.

Dar să revin la actualitatea imediată. M-am înscris repede în primul partid istoric care apăruse cu sediul în oraşul meu, cu toate că, iniţial, dorisem să fiu membru al celuilalt important partid istoric. La decizia mea contribuise şi dragostea de istorie, în special cea de după 1900, a României. În perioada anilor grei se publicau cărţi despre istoria politică a României, destul de corecte, cu povara obligatorie a unor genuflexiuni ideologice de nuanţă bolşevică. Apăruse chiar *Istoria PNŢ* de Ion Scurtu, care prezenta partidul chiar cu simpatie, mai ales pentru ideologia de stînga a lui Mihalache, ignorînd dura confruntare postbelică cu comuniştii. Am venit cu entuziasm remarcat de unii, ca apoi să sufăr mari decepţii, am fost exclus de două ori şi m-au dezamăgit multe. Oameni care se declarau deţinuţi politici se dovedea că suferiseră condamnări penale, îndîrjirea de a parveni într-o ierarhie, fără a avea merite, demagogia deşănţată, oportunismul şi linguşeala unor tineri, privitul ca prin sticlă al unor lideri naţionali, atunci cînd li te adresai. Singurele amintiri frumoase de la acele începuturi au fost Piaţa Universităţii şi Alianţa Civică. M-am implicat cu entuziasm în activităţile celei din urmă, avînd ocazia să-i cunosc pe Ana Blandiana şi pe Emil Constantinescu, pe vremea cînd era doar profesor. Momentul important a venit cînd s-a înfiinţat Partidul Alianţei Civice al dlui Nicolae Manolescu. M-am înhămat la acest proiect cu entuziasm, avînd mai mult satisfacţii de ordin moral, faptul că am reuşit să promovez mai mulţi consilieri la alegerile locale. Îmi amintesc cu plăcere nenumăratele drumuri prin judeţ, unde încercam să formăm organizaţii locale în zonele rurale. Weekend-urile erau dedicate acestei activităţi. PAC avea succes la intelectuali, profesori de ţară, preoţi, mici întreprinzători. Am avut atunci ocazia să mă apropii de Conu Alecu Paleologu, care m-a onorat cu prietenia lui. Proiectul s-a prăbuşit spectaculos în 1996 cînd, din cauza lipsei de viziune, am părăsit CDR, şi PAC a dispărut. Am avut singura intervenţie la o adunare naţională a reprezentanţilor partidului în care am cerut explicit dlui Manolescu fuziunea imediată cu PNL. Profeţia mi-a fost confirmată în martie 1998. Am participat cu interes şi plăcere la toate manifestările electorale, am lipit afişe, am scris texte publicitare la ziar, am făcut propagandă în locuri publice. Un lider PSD a găsit o expresie plastică, uşor peiorativă, a unui astfel de militant: şoşonar. Îmi asum cu mîndrie această denumire. Fără şoşonari, nici un partid n-ar exista, diverşi lideri n-ar mai putea să-şi expună mai mult sau mai puţin inspirat opiniile, platitudinile sau limbajul de lemn. Cred că meseria de şoşonar la partid n-au prea exercitat-o actualii lideri politici, parcă doar Bogdan Olteanu a afirmat ceva de genul ăsta. Aşa că mă uimeşte faptul că analişti politici precum Sever Voinescu, luaţi de val, se luptă să discrediteze partidele politice. Ele sînt pline de oameni onorabili mînaţi de entuziasm, şi nu numai de ambiţii de parvenire. Cel mai curios din acest punct de vedere este preşedintele Traian Băsescu. L-aş fi înţeles pe Traian Băsescu în dispreţul faţă de partide, dacă ar fi provenit din altă parte a vieţii sociale, din sindicalism etc. El este produsul de partid în exclusivitate, a făcut carieră prin partidul din care face parte, calităţile sale au făcut un partid – care, în mod normal, nu ar scoate mai mult de 10% – să obţină aproape 30%. Cred că Traian Băsescu greşeşte profund atunci cînd încearcă să submineze partidele politice, ele sînt baza politicilor democratice, ele exprimă în diversitate opiniile unor părţi ale electoratului. Apelul direct la popor, invocarea excepţionalităţii, deriva populistă nu duc decît spre dictatură şi totalitarism. Îi poţi blama pe unii lideri politici, le poţi judeca atitudinile, interesele oculte, dar nu le poţi generaliza la nivelul tuturor membrilor de partid.

Gheorghe NEGUŢ
joenegut@gmail.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

O lovitură violentă din partea realităţii...

Într-o brutală dimineaţă de luni, după un week-end de-a dreptul haotic, mă trezesc, mai mult sau mai puţin, în ideea de a merge la şcoală. Mă apuc de tipicele treburi ale dimineţii, uitatul aiurea în oglindă, spălatul, căutarea unor haine decente pentru şcoală, chinuitorul efort depus pentru a-mi aduce aminte ce ore am avea în ziua respectivă etc.

Ies destul de adormită din casa scărilor, cu căştile în urechi, unde Tori Amos îmi spune de nenumărate ori „Sugar“, în speranţa că-mi îndulceşte cu ceva ziua. Pe băncile din faţa blocului sînt aceiaşi copii din C.F.R. cu ţigara-n mîna dreaptă şi telefonul din care se aude melodios maneaua, în mîna stîngă. Trec cu o oarecare indiferenţă de acest episod, cînd brusc, fără nici un semn de prevenire, primesc o lovitură violentă din partea realităţii. Mă uit în jurul meu şi, în timp ce merg, devin tot mai confuză şi neajutorată în faţa situaţiei. Cauza? Scoaterea cuvîntului „elev“ din vocabularul uzual. În acea dimineaţă am observat că nu mai există elevi şi eleve.

Într-o vreme trecută, a fi elev însemna asumarea unei oarecare responsabilităţi, un oarecare respect faţă de cel ce trebuie să-ţi fie mentor, faţă de cei care completează propria-ţi formare pe lîngă cea de acasă, faţă de colegi. Care formare, în ziua de azi? Care elevi, în ziua de azi?

Trista denaturare pare să fi pus stăpînire pe toţi şi pe toate. La un moment dat, m-am dat bătută şi m-am oprit pentru cîteva minute undeva în stradă şi am privit de jur împrejur. Ce văd?! Fete tinere, chiar şi junioare de clasa a VII-a, a VIII-a, cu cizme pînă-n gît, jeanşi pînă în talie (poate într-un caz fericit aşa de înalţi), la o temperatură de 10 grade, cu bluzite şi maiouaşe de supraelastic iar peste, o jachetuţă nu prea groasă că, deh!, formele unde mai vin? Bineînţeles, decolteul este nelipsit, cît despre machiajul aplicat, oricît aş încerca să spun ceva de bine pentru a îmbunătăţi situaţia, nu pot. Prin această descriere, am expus cît mai pe scurt înfăţişarea noilor elevi eminenţi, care se trezesc dimineaţa cu dorinţa de a afla ceva nou.

Cît despre băieţi, ce mai rămîne de completat pe lîngă faptul că pot deveni violenţi sau de-a dreptul la „per-tu“ cu o profesoară proaspăt ieşită de pe băncile facultăţii? Am stat şi m-am tot minunat... multe gînduri mi-au trecut prin cap, multe m-au revoltat, multe îmi dădeau de înţeles că ar mai fi o şansă, multe îmi ziceau să-mi văd de drumul meu spre şcoală...

Poate că fiecare dintre noi ar trebui să se oprească o dată în mijlocul străzii şi pur şi simplu să observe comportamentul nostru, să-şi pună minimul de întrebări referitor la ceea ce ne înconjoară sau pur şi simplu să se minuneze... Ajung să mă gîndesc la vorba unui prieten: „Vedem, dar nu ştim să privim...“.

După o perioadă de cugetare, am ajuns la concluzia că principala cauză a acestei situaţii este democraţia prost înţeleasă, dusă undeva aproape de extrem, astfel ajungîndu-se într-o stare în care diferenţa între cele două limite nu se mai face.

Bineînţeles că am întîrziat în acea zi la şcoală, iar stropul de optimism din partea lui Tori Amos era de mult mort...

Ioana TĂUŢ
clasa a XII-a B
andre_gudiu@yahoo.com

Propuneri de *Dileme vechi* pentru viitor:

- **Victimizarea la români**
- **Noile tehnologii**

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.500
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL

Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Capitalistul român

La el acasă, adică în ţările dezvoltate, capitalismul încearcă să se reformeze, dezvăţîndu-se de rutina proprie. Caută soluţii noi, îşi exersează imaginaţia, îşi regîndeşte principiile, riscă, se recalibrează. La noi, capitalismul e în faza bolilor infantile. E zglobiu şi iresponsabil. Imită un model care nu mai există decît în închipuirea întreprinzătorilor locali. Kjell Nordström şi Jonas Ridderstråle – doi experţi suedezi care au conferenţiat la Bucureşti acum trei săptămîni – definesc această imitaţie provincială a capitalismului drept „capitalism karaoke“: muzica e a altuia, cuvintele sînt ale altuia, tu te mărgineşti să cînţi (fals), cu ochii la adevăraţii protagonişti. Rezultatul acestui exerciţiu periferic e lumea în care trăim. Şi o tipologie umană nouă, ubicuă, dezamăgitoare. Iată, spre exemplificare, trei versiuni autohtone ale capitalistului de împrumut:

1. *Proaspătul îmbogăţit.* Un fel de Al Capone *du pauvre*, încă perplex că e aşa bogat, capabil mai curînd să-şi arate banii decît să-i folosească. În loc de urechi, are o ghirlandă de celulare, în loc de creier, un iPod. A face afaceri e, pentru el, a fi băiat deştept, a fi şmecher, a şti să te învîrţi. Vorbeşte tare oriunde s-ar afla, e convertibil în femei şi maşini, face cadouri scumpe şi dă bacşişuri grase. Nu-l complexează nimic, nu-i e ruşine de nimic, nu înţelege ce-ai cu el. În general se tunde scurt, ceea ce îi dă un aspect de *bodyguard* deghizat în patron. Se îmbracă inadecvat, se poartă frust, rîde zgomotos. E sentimental. Are grijă de mama, îşi răzgîie copiii şi, mai ales, îşi (le) face case ample, pompoase, în stilul vilelor de activişti ai vechiului regim (pe dinafară), cu lucioase parodii arăbeşti (pe dinăuntru).

2. *Fata sau băiatul „de firmă“.* În cazul acestei categorii, portretul individual se şterge. Specia e mai tare decît reprezentanţii ei. Avem de-a face cu inşi care se îmbracă la fel, mănîncă la fel, gîndesc (cînd totuşi o fac) la fel, vorbesc la fel. Muncesc mult, fiindcă visează să ajungă cît mai curînd în postura de la punctul 1. Sau măcar de la punctul 3. Din cauza asta, registrul privat al vieţii lor e nul sau catastrofal. Nu se distrează decît la grămadă, n-au intimitate, n-au bucurii. Cînd trebuie să fie simpli, îşi iau un aer sofisticat, cînd trebuie să gîndească nuanţat, devin rudimentari. Sînt, în genere, cît se poate de americani: nu mai spun „conţinuturi“, ci *content*-uri, nu mai spun „provocări“, ci *challenge*-uri.

3. *Managerul.* E o anexă la *power-point*. E expert. Îţi arată statistici, grafice colorate, analize de perspectivă. Ştie. N-are timp de pierdut. Îţi livrează platitudini şi bunsimţisme, pe bază de studii „sociologice“, evaluări de manual şi scamatorii probabilistice. A învăţat lucruri clare şi definitive. Ştie reguli. Toate regulile. Nu poate fi contrazis. Lucrează pe bani, să ne-nţelegem! Nu e prostul nimănui. Nu acceptă bla-bla-uri intelectuale. Un text se judecă după lungime, o carte – după vînzări. Restul sînt fiţe. Managerul e un fost băiat de firmă, care speră să ajungă magnat.

Ce au în comun cele trei portrete? Comportamentul standard. Sînt, cu toţii, previzibili şi, în consecinţă, anonimi. Fac ce fac toţi ceilalţi, din aceeaşi categorie. Sînt „capitalişti karaoke“. Kjell Nordström şi Jonas Ridderstråle au pentru ei veşti proaste. Viitorul nu va fi al lor, ci al unor tipuri umane de cu totul altă croială. Viitorul va miza pe diversitate, surpriză, personalizare. Nu va imita modele, ci le va inventa. Virtuţile cîştigătoare vor fi ingeniozitatea, mobilitatea, formaţia solidă, deschisă spre toate zările cunoaşterii. Sper ca suedezii să aibă dreptate. Dar nu cred.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Fabrizio Gatti, un fals român care scrie în *L'Espresso*

Fabrizio Gatti este un jurnalist italian de investigaţie (actualmente la săptămînalul *L'Espresso*, după ce mulţi ani a lucrat pentru *Corriere della Sera)* devenit cunoscut pentru anchetele şi reportajele sale „sub acoperire“, care i-au adus succesul profesional, inclusiv „Journalism Award 2006“ (acordat de Uniunea Europeană), dar şi cîteva arestări. Interesat în mod deosebit de tema imigranţilor şi a refugiaţilor, s-a strecurat, în 1999, printre refugiaţii din Kosovo care mergeau în Elveţia, pentru a verifica tratamentul la care sînt supuşi aceştia. Atunci s-a ales cu prima arestare. Apoi, s-a „dat“ drept refugiat venit din Africa de Nord în Italia pentru a putea pătrunde într-un centru de găzduire temporară unde autorităţile italiene îi duc pe imigranţii clandestini – un centru din interiorul căruia nu răzbătea nici o informaţie oficială, dar neoficial se spunea că refugiaţii sînt supuşi la tratamente inumane. Fabrizio Gatti s-a convins pe pielea lui, avînd de suportat înjurături, percheziţii „mai dure“ şi „glume“ cazone cu pistolul încărcat îndreptat spre testicule. În ianuarie 2007, a lucrat o lună ca îngrijitor la Policlinico Umberto I, cel mai mare spital din Italia, şi a scris apoi despre mizeria şi neglijenţele de acolo. A însoţit un convoi de imigranţi din Africa de Vest spre Italia, de-a lungul unui traseu de cinci mii de kilometri, timp de o lună şi jumătate, publicînd apoi o serie de reportaje în *Corriere della Sera*. A publicat recent şi o carte despre drumul refugiaţilor africani spre Italia *(Bilal. Călătoria mea ca infiltrat pe piaţa noilor sclavi,* Editura Rizzoli, 2007). De ce a ales soluţia investigaţiilor periculoase în locul unor simple interviuri cu refugiaţii sau al unor reportaje „de suprafaţă“? Ideile lui Fabrizio Gatti sînt clare în această privinţă: „Să te infiltrezi, să te amesteci cu ceilalţi înseamnă să-ţi implici toate percepţiile senzoriale. Înseamnă să atingi, să miroşi, să vezi, să simţi realitatea. Să trăieşti experienţa tovarăşilor tăi de călătorie înseamnă mai ales să plăteşti preţul pe care îl datorezi pentru a avea apoi dreptul să vorbeşti despre ei“ (interviu în revista *Ghigliottina,* http://www.ghigliottina.it/ghigliottina1/html/modules.php?name=News&file=article&sid=220).

Recent, Fabrizio Gatti a abordat un subiect aparent mai uşor: şi-a luat o identitate de român expulzat din Italia ca urmare a noii legi votate de Parlamentul italian şi a cutreierat zece zile prin spaţiul Schengen fără să aibă nici un act asupra lui în afară de un „decret de expulzare“ semnat de prefectul din Lodi. Şi-a luat numele de Roman Ladu (Ladu fiind un nume sard, dar, spune jurnalistul, „în vremurile astea de xenofobie militantă împotriva României e suficient să ai un nume terminat în *u* şi în Italia eşti privit cu suspiciune“). Partea cea mai interesantă este că el mai folosise acest pseudonim într-o investigaţie anterioară, în 2000: fusese arestat ca „român clandestin“, apoi eliberat. În 2005, fusese arestat din nou, ca „refugiat irakian“, cu numele Bilal Ibrahim el Habib. În ambele ocazii, desigur, i s-au luat amprentele, iar prin confruntarea lor, ar trebui să figureze în baza de date Schengen ca aceeaşi persoană, cu două identităţi false. În ţările prin care a umblat (Franţa, Germania, Spania, Austria), a fost oprit de poliţie. Poliţiştii germani l-au dat jos din tren în gara Ulm (pentru că n-avea bilet) şi l-au abandonat acolo, cei din Austria au răsuflat uşuraţi cînd le-a spus că merge la Verona, iar poliţiştii din Barcelona i-au explicat politicos că are voie să cerşească, dar spălatul parbrizelor e ilegal. În rest, s-a amestecat printre românii din oraşele prin care a trecut, i-a fotografiat, le-a ascultat poveştile. Şi a scris totul într-un reportaj în *L'Espresso* din 6 decembrie *(Io, romeno no limits,* http://espresso.repubblica.it/dettaglio/Io-romeno-no-limits/1898408//0).

Primul gînd care mi-a venit în minte după ce am citit reportajul lui Fabrizio Gatti a fost că nici unui jurnalist român nu i-a trecut prin cap să facă aşa ceva, nici unei aprige televiziuni dornice de *breaking news* din România nu i-a venit ideea să-şi trimită un reporter să „facă pe ilegalul“ prin spaţiul Schengen, deşi mai toate îşi înghesuie în avioane trimişii speciali şi echipamentele pentru a transmite „de la faţa locului“. De ce? Nu ştiu. Probabil că la noi nu există jurnalişti care să vrea „să miroasă“ realitatea, aşa cum vrea Fabrizio Gatti, şi nici producători TV dispuşi să cheltuiască bani pe ceva mai consistent decît o transmisie prin satelit a unor dialoguri cu cîţiva români din Italia care spun că „nu toţi sîntem hoţi şi criminali“. Al doilea gînd a fost că, dincolo de aparentul *scoop* jurnalistic (în definitiv, ancheta jurnalistului italian dovedeşte că decretul italian de expulzare nu prea e luat în seamă de celelalte autorităţi europene, iar baza de date Schengen scîrţîie), Fabrizio Gatti îşi face meseria în primul rînd pentru a descrie oamenii şi problemele lor. În plus, el reflectează asupra lumii despre care scrie, iar contactul „senzorial“ cu realitatea îl face să ajungă la concluzii judicioase, precum aceasta, referitoare la crima lui Mailat: „Această crimă este o problemă de imigraţie sau de proastă administraţie locală? Dacă Mailat ar fi fost un beţiv italian, am fi avut aceleaşi reacţii? Răspunsul a venit după cîteva zile, cînd un fost militar italian, căruia ar fi trebuit să i se suspende permisul de port-armă, a împuşcat nouă persoane. Iar această faptă a stîrnit mult mai puţine ecouri. Problema este, cred, că tabăra de barăci în care stătea Mailat n-ar fi trebuit să existe. Dar dacă razi toate taberele de barăci de pe lîngă Roma, de unde mai găseşti apoi mîna de lucru pentru micile lucrări în construcţii pe care să le faci fără factură, adică fără plata taxelor?“.

PUBLICITATE

LITERA INTERNAȚIONAL

Editura Litera Internațional România

caută

REDACTORI şi TRADUCĂTORI

pentru proiecte de anvergură

Cerințe:
- absolvent de filologie (limba engleză, limba română)
- minim 2 ani de experiență în redactare sau în traducere de texte din engleză în română
- bune cunoștințe PC (MS Office, Internet)

Ofertă:
- venit mediu lunar între 400 şi 1000 de euro, în funcție de performanțe
- angajare cu carte de muncă
- posibilitatea de a lucra acasă

Candidații sunt rugați să trimită CV la: **redactor@litera.ro**
Pentru informații suplimentare: Anca Stere, tel. **021/319.63.93**
Numai candidații selectați vor fi contactați.

ținerea de minte

„Ai aflat probabil întîmplător, din diferite alte surse, despre mine. Asta mă împiedică să îţi comunic totul cu nonşalanţă, însă nu îmi răpeşte încrederea pe care ultima noastră revedere de la Heidelberg a confirmat-o din nou, într-un mod atît de fericit. Aşa că vin acum la tine cu vechea siguranţă şi cu vechea rugăminte: nu mă uita şi mai ales nu uita cît de conştientă sînt de faptul că iubirea noastră a devenit binecuvîntarea vieţii mele. Conştiinţa acestui fapt nu-mi poate fi zdruncinată de nimic, nici măcar astăzi, cînd eu, cea care nu îşi găsea liniştea, mi-am aflat un «acasă» şi mi-am găsit locul lîngă un om pe care tu îl vei înţelege poate cel mai puţin.

Aud destul de des despre tine, dar numai într-un mod care-mi pare ciudat de exterior şi de indirect, şi care ţine fără îndoială de felul în care e pronunţat acest nume renumit – pe care astfel doar cu greu îl pot identifica. Aş vrea atît de mult, aproape chinuitor de mult, să ştiu cum îţi merge, la ce lucrezi şi cum te simţi la Freiburg.

Îţi sărut fruntea şi ochii,

Hannah a ta“

(Hannah Arendt către Martin Heidegger, în *Scrisori 1925-1975,* traducere din germană de Catrinel Pleşu şi Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, 2007)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

Justiţia: bilanţ de etapă Chiuariu

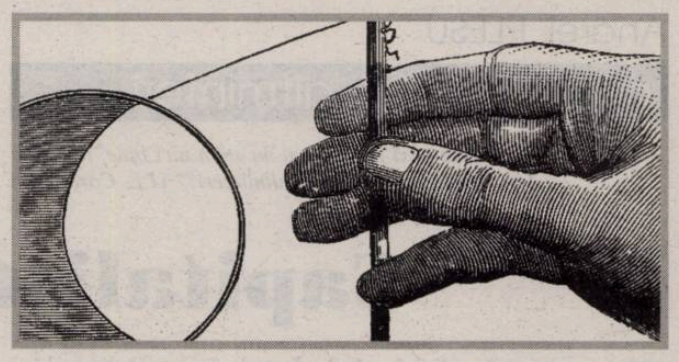

Mandatul lui Tudor Chiuariu a fost scurt şi zgomotos. Nici nu se putea altfel, probabil, pentru titularul unui portofoliu care aparţinuse Monicăi Macovei, debarcată de la conducerea Ministerului Justiţiei în urma unei remanieri cu cîntec.

E greu să îi urmezi în funcţie unei personalităţi atît de complexe, iar lui Tudor Chiuariu i-a fost şi mai greu, avînd parte de presă proastă încă de la început. De altfel, chiar din ziua în care a fost numit, i s-a lipit eticheta de „omul lui Relu Fenechiu", deputat liberal şi om de afaceri. Tînărul ministru fusese avocatul grupului de firme aparţinînd lui Fenechiu, iar unele jurnale, cu un fin simţ al nuanţei, au pus repede ştampila: „Mafia de la Iaşi l-a pus pe şeful Justiţiei".

Înainte de a fi titularul acestui portofoliu, Chiuariu fusese însă şef al Departamentului guvernamental de luptă antifraudă, punctul de contact în România al Oficiului European de Luptă Antifraudă. În această funcţie făcuse o figură bună, Franz Hermann Bruner, şeful OLAF, lăudînd în 2006 activitatea departamentului guvernamental. Propulsarea în funcţia de ministru al Justiţiei nu l-a ajutat să cîştige la capitolul imagine. Dintr-un tînăr promiţător, cu studii făcute în străinătate, a devenit un „tînăr mafiot obraznic", după cum l-a catalogat şeful statului.

Şi totuşi: Chiuariu a început cu dreptul, ajutat din plin de coaliţia de moment PNL-PSD. Una dintre primele realizări a fost trecerea prin Parlament a legii Agenţiei Naţionale de Integritate, care se doreşte a fi un fel de super-poliţie pentru verificarea conturilor demnitarilor. Chiuariu a reuşit acolo unde Monica Macovei eşuase în repetate rînduri, relaţiile ei cu parlamentarii fiind glaciale. În acelaşi timp, Chiuariu a început şi prin a avea raporturi corecte cu membrii Consiliului Superior al Magistraturii, altă instituţie cu care Monica Macovei nu era în cele mai bune relaţii.

Pentru mulţi observatori, bilele albe se opresc aici. Pe 8 mai, ministrul Justiţiei cere avizul CSM pentru demiterea procurorului Doru Ţuluş, şeful secţiei a doua a Departamentului Anticorupţie, secţia care instrumentează majoritatea dosarelor penale ale politicienilor. Scandalul a izbucnit imediat: contestatarii l-au acuzat că vrea să îndepărteze un om competent, de teamă că dosarele politicienilor vor fi în sfîrşit rezolvate; ministrul s-a apărat spunînd că, dimpotrivă, secţia a doua a DNA nu funcţionează cum ar trebui; ca urmare, e nevoie de o nouă conducere. Culmea este că, în toamnă, cînd CSM s-a pronunţat în sfîrşit, după o anchetă, asupra cererii de demitere, decizia a fost tot în tonuri ambigue: CSM-ul recunoaşte că Ţuluş a comis greşeli, dar îl păstrează în funcţie.

Începînd de la acest episod, Chiuariu nu mai are pace. Chiar atunci cînd circumstanţele ar trebui să îi fie favorabile, tot este atacat. În luna iunie, de exemplu, Comisia Europeană felicita România pentru unele progrese din Justiţie şi decide să nu aplice ameninţătoarea clauză de salvgardare. Unele ziare îi reproşează însă ministrului că ar fi trimis o scrisoare Comisiei Europene în care o roagă să nu laude prea mult DNA. Chiar dacă neagă expedierea scrisorii, Chiuariu nu este crezut, iar relaţia lui cu DNA devine la fel de proastă precum relaţia dintre Monica Macovei şi CSM. Rezultatul se va vedea două luni mai tîrziu, cînd DNA cere avizul preşedintetelui Băsescu pentru a declanşa urmărirea penală împotriva ministrului Justiţiei, acuzat de abuz în serviciu în dosarul Poşta Română. DNA ar fi putut cere acelaşi lucru şi pentru Varujan Vosganian, cosemnatar al actului normativ sau chiar pentru Călin Popescu Tăriceanu. Numai Chiuariu e vizat însă, în această etapă, de acţiunea DNA, ceea ce, cu siguranţă, îl face să se gîndească la o „înscenare" din partea procurorilor.

Aflat în vizorul DNA, ministrul nu se autosuspendă, cum s-ar fi întîmplat în alte ţări, ci încearcă să scape desfiinţînd Comisia prezidenţială care avea puterea de a declanşa urmărirea penală împotriva sa. Nu are noroc însă, o decizie a Curţii Constituţionale întăreşte şi mai mult puterea preşedintelui, iar Chiuariu, ca să nu fie suspendat de Băsescu, demisionează.

Concluzia? La exact trei ani de la venirea la putere a unei coaliţii care şi-a făcut o prioritate din lupta împotriva corupţiei, România este percepută ca fiind cea mai coruptă ţară din Uniunea Europeană. După doi miniştri – o „pasionaria" a societăţii civile şi un tînăr cu puţină experienţă – Justiţia Română oferă o imagine haotică, iar succesorul lui Chiuariu va trebui să facă un miracol pentru a evita, în ianuarie, un raport prost din partea Comisiei Europene.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Muzică şi diplomaţie.** După scrisoarea adresată de preşedintele Bush preşedintelui Coreei de Nord, un alt semn al deschiderii către una dintre verigile Imperiului Răului: Filarmonica din New York a proiectat pentru luna februarie un turneu la Phenian. În repertoriu: Beethoven, Bach şi Bernstein. Precedente există: în 1973, orchestra simfonică din Philadelphia a efectuat un turneu în China imediat după vizita preşedintelui american Nixon în această ţară, moment de răscruce pentru relaţiile dintre cele două puteri. Acum, orchestra a primit asigurări că va fi admisă la concert prezenţa jurnaliştilor străini, se va asigura retransmisia pe postul de radio naţional, în aşa fel încît să nu beneficieze de această deschidere doar o elită restrînsă. S-au dat chiar asigurări că acei opt membri ai orchestrei de origine coreeană nu vor întîmpina nici un fel de dificultăţi la intrarea în ţară. Orchestra va putea intona imnul: „Star-Spangled Banner". Mulţi se întreabă totuşi dacă Bach, Beethoven şi Bernstein pot fi folosiţi pentru legitimarea unuia dintre cele mai misterios-dictatoriale regimuri din lume. *(The New York Times,* 10 decembrie)

● **Conducte particulare.** În Rusia era prevăzut ca de binefacerile conductelor de gaz să beneficieze toţi locuitorii ţării. N-a fost să fie, în ţara cea mai bogată în resurse de gaz metan, doar 54% din locuinţe sînt echipate cu acest element de confort. Şi pentru că s-a permis iniţiativa particulară, au apărut proprietari de conducte: în zonele ocolite de traseele oficiale, ei impun preţul (prohibitiv) şi îşi aleg beneficiarii. Un reportaj din revista *Ogoniok* povesteşte ce se întîmplă în satul Sîciovka, unde comercianţi particulari şi-au construit conducte şi vînd pe alese produsul. Pe unii dintre locuitori îi revoltă preţul, adaosurile practicate de comercianţi. Pensionarii azilului psihiatric din localitate (ei beneficiază de o reducere) se folosesc de conducta particulară şi sînt mulţumiţi, cum sînt mulţumiţi şi alţi locuitori ai satului; ei strigă către reporteri de după garduri: „Milogii ăştia nu vor să plătească, de aia se plîng". Nu toţi milogii sînt bolnavi psihic şi această realitate derutează capitalismul rusesc. **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Nu ştiu de ce, dar...

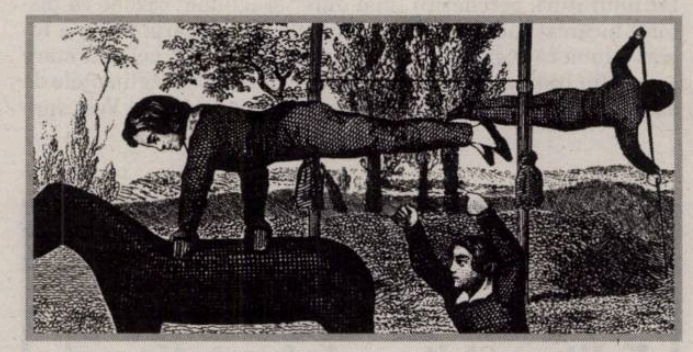

...în ultima vreme nu s-a întîmplat nimic mai interesant decît bradul acela pe care l-am privit de la etajul 21 de la Inter, unde am prînzit cu nişte străini şi m-am gîndit că pe vremea cealaltă ar fi trebuit să dau declaraţii la ieşire, cine sînt şi ce-am vorbit.

Nu ştiu de ce, dar în parcare nu mă aştepta nimeni cu pix şi hîrtie, decît un domn serios care mi-a arătat cum se ridică bariera cu cartelă, iar eu am ridicat-o şi-am plecat şi nimeni nu m-a urmărit, spre bradul acela plătit de o bancă portugheză care sigur are ceva interese.

Şi m-am gîndit: nu cumva e chiar mai trist aşa, că nimeni nu e curios să afle ce-am pus la cale? Nu cumva, odată cu dispariţia angajamentelor şi a declaraţiilor şi a oamenilor care te ascultă, ceva, nu ştiu ce, s-a pierdut?

Dar ce anume? Păi, spaima, spaima aia a celor de sus că ar putea ajunge jos, pe toboganul huiduielilor, nu ca azi în larma colorată a talk-show-urilor. Ah, uite, exact asta a dispărut şi nu ştiu dacă e bine: spaima guvernanţilor de guvernaţi. Nu le mai e frică de noi destul încît să dea banii pe gîndurile noastre, pentru că oricum ne spun ce să gîndim seara la televizor, e mai ieftin aşa, e mai *cost-effective*. Şi chiar şi noi ne-am muiat, chiar şi ăştia cu salariul minim visează la ce le spune reclama, nu domnul acela care a învăţat în tinereţe *Capitalul*, care cine mai poate şti de cine a fost scris şi de ce. Ceva bani, hai să mai facem ceva bani, să adormim la televizor sau în trafic: cin' să stea să facă revoluţie? Nu mai bine carieră?

Recunosc, am fost la bradul cel mai înalt din Europa, a doua zi, în maşină: izolat de rumoarea „lumpenului" cum zicea cineva, grăbit să poziţioneze un ziar de dreapta. M-am uitat la el şi la lumînări şi m-am gîndit că lumea a venit să vadă dacă nu cumva magia Crăciunului s-a dat jos din reclame şi ne poate murdări şi pe noi un pic cu praf din-tr-acela de zburat. Dacă nu cumva bradul a făcut vreo minune şi dintr-o dată sîntem alţii, mai uşor de admirat în număr mare, mai uşor de strîns mizeria după...

Sigur că nu. Bradul ăsta din metal şi luminiţele de pe Magheru şi jucăriile de la gheretă făcute de copii din ţări chiar mai sărace, toate detaliile astea de decor transportă tot atîta magie cît poate să care o furnică rebegită, bolnavă de poliomielită în copilărie şi oricum afiliată la un sindicat răuvoitor.

Tocmai de aceea, în pregătirea Crăciunului, vă mărturisesc cinstit că nu ştiu de ce. Nu ştiu de ce ne mai mişcăm în direcţia aia, de ce alegem Poiana Braşov sau Viena, de ce mere şi nu pere, de ce roşu cu barba albă, şi nu negru cu geacă mov. După atîtea sărbători în libertate, lumea mea urbană s-a încărcat de atîtea spoturi, bannere şi billboarduri încît e dificil, cumva, să mai găseşti în spatele ei pămîntul, locul, bucăţica de zid pe care ochiul să se poată, în sfîrşit, opri. Oraşul e un brad de Crăciun oricum tot anul, la care, cu ocazia Crăciunului propriu-zis, adăugăm globuri, şi-n globuri casetofoane cu muzica dată tare şi cu beculeţe pe difuzoare şi-n beculeţe stă unu', un mitocan care mănîncă seminţe.

Nu ştiu de ce, dar e tot mai greu să găseşti un loc în care toate astea să se oprească. Dincolo de autostradă e drumul naţional şi la capătul lui începe uliţa judeţeană plină de nămol şi în cele din urmă dai peste cîteva case cu beculeţe la geam şi-un domn proprietar agricol, care a terminat de tăiat şi băut pădurea şi care ar vrea să ştie dacă ai ceva pentru ficat. Dacă vrei Crăciun, te rezolvă la faţa locului un popă gras şi-o vecină care face piftie bună – şi dacă toţi ăştia nu seamănă cu vederile pline de magia idilică a satului scufundat în zăpadă, din vederile Unicef cu copii rîzînd pe derdeluş, e vina ta.

Nu ştiu de ce, dar dacă aş fi liber să-mi doresc, şi alţii ar avea timp să mă asculte, aş vrea aşa: să nu mai scrie nimic pe nici un zid. Şi să nu mai spună nimeni nimic de iarnă şi de moşi. Aş vrea să fim liberi să ne aducem aminte. Chiar, cum era Crăciunul, mai ştiţi?

Aştept răspunsuri la lucian@signfactor.ro

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Soarta dictatorilor

Rareori (de fapt, cred că niciodată) se găseşte cîte un şef de stat care, deşi acceptat cu urale – după alegeri false sau măsluite – să întrunească unanimitatea în ceea ce priveşte soarta lui: la Panthéon sau la puşcărie. Luni a început procesul lui Alberto Fujimori, japonez, născut în capitala statului Peru – Lima – şi de trei ori preşedintele acestui stat, din 28 iulie 1990 pînă în 17 noiembrie 2000. Ca şef al statului a fost creditat cu stabilizarea situaţiei macroeconomice a ţării, dar principalul său merit a fost cel al pacificării: cînd el a venit la putere, Peru era dominat de un grup maoist insurgent, *Calea Luminoasă,* şi de grupul marxist-leninist *Túpac Amaru Revolution Movememnt*. O sută de oficiali au fost ucişi de formaţiile insurgente în numele justiţiei sociale, în timp ce, în chip de represalii, armata regulată distrugea sate şi îi omora pe ţăranii ieşiţi în cale, pe baza suspiciunii că îi susţin pe insurgenţi. Conflictele între armata regulată şi grupurile insurgente luaseră aspectul unui război în toată regula, atentate cu bombe, cu zeci şi sute de victime întîmplătoare. Fujimori a izbutit să izoleze centrele de insurgenţă, armata a construit drumuri rurale şi şcoli, iar atmosfera generală a devenit ostilă celor care îşi făceau dreptate cu arma în mînă.

Arestarea lui Abimael Guzman, liderul mişcării teroriste, a domolit, chiar dacă nu a pus capăt atmosferei incendiare din ţară. În timpul acţiunilor antiteroriste, Fujimori le-a permis militarilor să-i judece pe prizonieri în cadrul unor curţi militare secrete, neacordîndu-le acuzaţilor nici un fel de drepturi legale.

Gloria nu durează. În anul 2000, Fujimori este acuzat de corupţie. Un post TV difuzează un fragment de film, unde Vladimiro Montesino, şeful serviciilor secrete, îi dă 15.000 de dolari unui parlamentar al opoziţiei pentru ca acesta să treacă în partidul preşedintelui. Haosul, în care etica joacă un rol foarte interesat, provoacă destabilizarea Guvernului, Fujimori pleacă într-o călătorie planificată în Brunei şi de acolo într-una neplanificată în Japonia; a rămas acolo pînă în 2005, cînd a încercat să se reîntoarcă în Peru pentru a-şi continua cariera politică. A urmat o lungă saga judiciară şi la sfîrşitul anului 2005, după ce a încercat să se întoarcă în secret în Peru, a fost arestat în Chile şi extrădat în Peru.

Actul de acuzare conţine dovezi care demonstrează că Fujimori a ştiut şi a autorizat încălcarea drepturilor omului. „Am încălcat drepturile a 25 de oameni (care au murit, *nota M. B.),* dar am apărat libertatea a 25 de milioane" – se justifică fostul preşedinte. Montesino, eminenţa sa cenuşie, a avut grijă să distrugă majoritatea probelor; el este deja judecat şi condamnat. Va fi unul dintre principalii martori în procesul Fujimori.

Dar acuzaţiile, comploturile, dovezile sînt treaba justiţiei. Pe stradă, Fujimori, aşa străin, dictator şi corupt cum a fost, pare mai popular decît actualul preşedinte Alan Garcia, democrat de centru-stînga. „Acest proces este un lucru bizar, dar cînd Fujimori a fost preşedinte se petreceau în general lucruri ciudate" – spune un şofer, în vîrstă de 55 ani. „Cînd el a fost ales, în ţară era haos şi el a instaurat ordinea. Cred că e vinovat de anumite abuzuri şi ar trebui pedepsit, dar nu e cazul să stea în puşcărie." Victimele represiunii şi cei apropiaţi lor sînt mult mai puţin toleranţi.

Dar toate aceste dezbateri spun ceva despre destinul dictatorilor: conducătorii democraţi izbutesc doar în condiţii excepţionale să se facă remarcaţi. Tot negociind între majorităţile schimbătoare şi minorităţile intolerante, personalitatea lor îşi pierde contururile, conducătorul democrat face mari eforturi pentru a-şi dilua convingerile, nu se grăbeşte să şi le exprime.

Cîştigă în memoria contemporanilor oamenii hotărîţi să încalce drepturile omului, să ţină la convingerile lor pînă în pînzele albe şi chiar să ucidă în numele lor. Despre popularitatea lui Fujimori, aflăm din Peru. Despre cea a lui Stalin – din vecinătate, iar despre cea a lui Ceauşescu – din cartierele bucureştene. Oamenii iubesc democraţia, dar nu pe democraţi.

globul cubic

Palatele lor

Părea că recentele alegeri din Polonia au reuşit să dea naştere unei majorităţi parlamentare apte să repună ţara pe drumul reformelor europene de care fraţii Kaczynski se îndepărtaseră. Dar fraţii sînt doi, şi unul dintre ei, Lech, a rămas preşedinte. Între noul prim-ministru, Donald Tusk, şi vechiul preşedinte relaţiile n-au cum să fie prieteneşti, dar s-a sperat că vor fi corecte, măcar la nivel protocolar. Preşedintele e mirat de cîte ori aude declaraţiile de politică externă ale prim-ministrului. Donlad Tusk susţine că politica externă este domeniul său rezervat. Ziarista Monika Olejnik de la ziarul varşovian *Dziennik* crede că preşedintele se va resemna cu această situaţie. „Dar şi prim-ministrul Donald Tusk ne surprinde dezagreabil. Nu l-ar fi costat mare lucru să-l prevină pe preşedinte în legătură cu cele mai importante probleme ale politicii externe. Nu înţeleg, de exemplu, de ce n-a putut să-l avertizeze pe şeful statului că schimbă direcţia în negocierile asupra adeziunii Rusiei la OCDE."

Se poate crea impresia că escalada ostilităţilor între cele două principale axe ale puterii în ţară a început la palatul prezidenţial. La început, preşedintele s-a abţinut să-l felicite după victoria în alegerile legislative. Apoi, ceremonia numirii prim-ministrului a fost expediată într-un minut. La început, gesturile mici ar fi putut atenua ostilitatea reciprocă, dar acum totul s-a împotmolit şi e prea tîrziu. Preşedintele Kaczynski trebuie să se acomodeze cu noua situaţie. Preşedintele Republicii nu are competenţe în ceea ce priveşte politica internă şi trebuie să se resemneze. „Sper că nu o să se supere pe realitate şi nu o să saboteze Constituţia, Guvernul şi societatea care au ales această Dietă. (...) Din fericire, conflictele între prim-ministru şi preşedintele Republicii de acum sînt un nimic faţă de «războiul de la vîrf» declanşat în timpul preşedinţiei lui Lech Walesa (1990-1995). Tensiunea şi conflictele sînt, prin natura lor, inerente democraţiei. Ar trebui să ne bucurăm că n-avem regină..."

Poate că, dacă demnitarii statelor aspirante la o existenţă democratică şi-ar duce activitatea în reşedinţe mai modeste, s-ar certa mai puţin. (**M. B.**)

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Despre răzgîndire

Virtutea consecvenţei este aplaudată de toată lumea. Socialmente, asemenea oameni sînt dezirabili pentru că sînt predictibili, iar predictibilitatea actorilor sociali este condiţia fundamentală a ordinii. Predictibilitatea are şi un bun renume etic, căci încrederea este efectul predictibilităţii. În fine, predictibilitatea – consecinţă a consecvenţei – foloseşte tuturor. Ea face viaţa posibilă şi pentru deştepţi, şi pentru proşti, ea îmblînzeşte tot ce e periculos în natura socială a omului şi devine element esenţial al democraţiei. Într-adevăr, nimic mai impresionant decît să vezi un om care gîndeşte ce spune, spune ce gîndeşte şi spune şi gîndeşte cam aceleaşi lucruri pentru lungi perioade de timp. Un om credincios sieşi, loial propriilor păreri, care nu se schimbă cu una, cu două, un om cu convingeri – şi eu admir asemenea oameni. Şi eu aş vrea să fiu unul. Dar, am obişnuinţa să mă răzgîndesc. Nu foarte des. Am grijă să nu se poată spune despre mine că sînt influenţabil sau labil sau, mai grav, un om fără convingeri. Dar, mă răzgîndesc. Uneori, simt o umbră de vinovăţie cînd îmi schimb ideile. Dar, cel mai adesea, această culpă e subţire ca o părere, căci este însoţită de alte sentimente mai puternice. Îmi schimb ideile/opinia/convingerile consecutiv unei dezamăgiri sau unei îndrăgostiri (puteţi să-i ziceţi „amăgiri" de dragul simetriei). Aşadar, psihologic, schimbarea părerii, ruinarea convingerii sau, pur şi simplu, răzgîndirea nu îmi induce o criză. Răzgîndirea e, dimpotrivă, regăsirea confortului interior. Ne răzgîndim ca să fim în acord cu noile împrejurări, ca să asimilăm sănătos noile informaţii, ca să ne protejăm sau să prosperăm. Nimic dramatic, prin urmare, cînd vine clipa răzgîndirii.

Majoritatea oamenilor admiră totuşi consecvenţa. Cu cît mai consecvent, cu atît are omul un aer mai eroic. Există însă şi o elită sofisticată, subtilă şi umanistă care nu ar paria pe consecvenţă chiar în orice împrejurare. Definiţia prostiei ca încremenire în proiect a devenit clişeu în cultura română de după 1990. Mai mult, ştim din arhivele mereu actuale ale bunului simţ că încăpăţînarea – şi ea o formă de consecvenţă – e un defect, şi nu o calitate. Adică, există un punct în care consecvenţa trebuie să se fisureze. Acea limită este, pînă la urmă, interioară. Sigur că un oţel trebuie să se rupă la un moment dat. E un oţel de cea mai bună calitate dacă rezistă unei forţe de torsiune foarte mari. Dar nu mai e oţel, ci chiar lucrare diavolească dacă e *imposibil* de rupt, dacă rezistă oricărei forţe imaginabile. Nimic din ordinea lumii noastre nu e veşnic. E adevărat, unele au viaţă mai scurtă, altele mai lungă. Dar, dacă nimic nu e făcut să dureze, atunci de ce ar dura prea mult propriile mele convingeri?

Oricine se poate răzgîndi. Nu e nimic condamnabil în răzgîndire. Cel mai însemnat dintre apostolii lui Isus s-a născut printr-un proces de răzgîndire pe care azi îl denumim astăzi, metaforic, drumul Damascului. Iar în cazul lui Saul din Tars era vorba despre credinţa religioasă, poate cea mai puternică dintre credinţele unui om. Cu atît mai mult, cînd vine vorba despre politică sau despre ochii unei femei sau despre torsul unui bărbat sau despre un artist, răzgîndirea trebuie să fie moralmente acceptată. Înţelepţii ar spune, chiar, moralmente recomandată, dar, mărturisesc, aceştia sînt prea înţelepţi pentru mine şi nu îi înţeleg. Saltul de la acceptabil la recomandabil mi se pare imens în acest caz.

Răzgîndirea în politică este cu atît mai acceptabilă cu cît politica este domeniul relativismului, subiectivismului, umorilor şi capriciului. Consecvenţa în politică este admirabilă doar dacă aduce rezultate, doar dacă se validează empiric în cele din urmă. Dacă prin consecvenţă împlineşti un program politic care aduce un plus de prosperitate şi siguranţă bieţilor oameni, atunci ai făcut bine că ai fost consecvent. Dacă nu, mai bine te răzgîndeai. Vorbesc, fireşte, despre politicieni. Alegătorii însă se pot răzgîndi oricînd. Suveranitatea poporului trebuie să meargă atît de departe în democraţie, încît pînă şi moftul popular trebuie luat drept voinţă a electoratului. De altfel, această „instabilitate" a alegătorilor face ca democraţia să funcţioneze. Există prejudecata după care electoratul român este conservator, greu de urnit, greu de răzgîndit. Dar realitatea arată exact contrariul. Începînd cu 1992, nici un tandem partid-candidat la preşedinţie nu a cîştigat alegerile de două ori la rînd. Mai mult, fiecare chemare la urne de după 1992 (1996, 2000, 2004) a însemnat aducerea la putere a opoziţiei. S-ar zice că electoratul român se răzgîndeşte repede şi că problema sa nu ar fi „înţepenirea" în opţiuni, ci uşurinţa cu care le schimbă. Totuşi, cred că aceste schimbări sînt sănătoase şi că românii ar fi greşit de fiecare dată dacă nu s-ar fi răzgîndit. Aşadar, poporul este şi îndreptăţit şi, adesea, bine inspirat cînd se răzgîndeşte.

Revenind la politicieni, spuneam că se pot răzgîndi şi ei. Ronald Reagan a început ca democrat şi a devenit unul

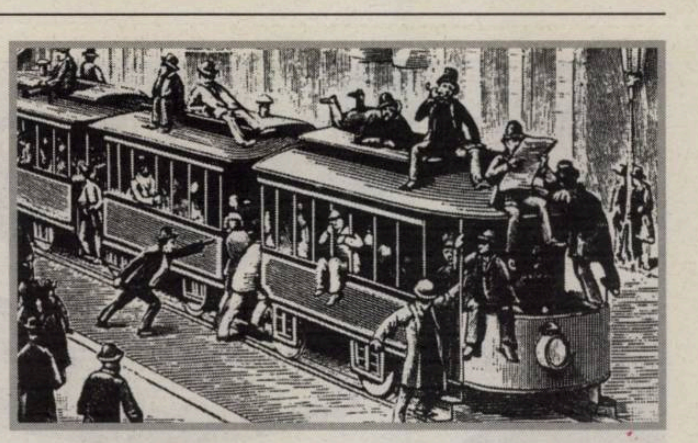

dintre cei mai republicani dintre preşedinţii republicani ai SUA. Traian Băsescu a început ca social-democrat şi acum conduce de pe poziţii solide de centru-dreapta. Sigur că se vor găsi mereu critici care să acuze „răzgîndirea" tocmai pentru că ceea ce place imediat oamenilor este consecvenţa. Răzgîndirea e dăunătoare în lupta politică pentru că seamănă cu minciuna. Nimic de zis, răzgîndirea e vecină cu minciuna, dar graniţa dintre ele e foarte solidă, clară şi, de aceea, transferul de imoralitate de la minciună spre răzgîndire nu e legitim. Amîndouă presupun o distorsiune, amîndouă neagă consecvenţa. Dar în feluri diferite. Răzgîndirea este reconcilierea cu un nou adevăr, iar minciuna este tocmai fuga de adevăr. Aşadar, minciuna nu iradiază imoralitate spre răzgîndire. Însă, adesea, criticii răzgîndirii comit acest abuz.

ready made

„În Martie 1830 s'a întâmplat că un subofiţer rus, numit Mostenicov, voind să viziteze salinele Valahiei, s'a pogorât în galeria unde Groază era singur, căci buna-i purtare de până atunci îi procurase din partea administraţiei această favoare de a nu lucra la un loc cu ceilalţi osândiţi. Pe când subofiţerul examina cu atenţiune nişte cristalizaţiuni, Groază a profitat de acest moment pentru a-l izbi în cap cu un bloc de sare [...]."

(Al. Russo, *Scrieri postume,*
Editura Scrisul Românesc, Craiova, f.a.)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

72°

„Alo, e Vera?“ zicea el,
iar ea zicea: „Ai grijă
de tine“,-n şoaptă, dar cu zel;
şi-o frunză, de pe tijă,

rupea şi-i oblojea cu ea
şi pieile, şi tenul
bătrîn, — iar el re-ntinerea,
recîştigînd terenul

ăl de pe cînd va fi fost ţar
al celei ce, elevă,-l
iubea... O, frunză de arţar
garnier, bogat în sevă!

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Miraje

Frig şi ceaţă de iarnă în cel mai mare tîrg de maşini din Bucureşti. N-am mai trecut pe acolo de cînd a devenit mai organizat. În esenţă e însă acelaşi loc în care o mulţime de oameni umblă de colo-colo. O mişcare browniană incredibil de dinamică pentru cele maximum două grade care erau afară. Îmi îngheţau urechile aşa cum ţin minte că mi-au mai îngheţat şi alte dăţi prin tîrguri. Un om amărît, foarte mic de statură, împingea un cărucior. Înăuntru nu era un copil, ci o femeie, poate şi mai mică decît bărbatul care-i împingea căruciorul. Faţa îi era deformată îngrozitor, iar capul i

se bălăngănea dintr-o parte în alta. Dormea. Bărbatul se tînguia: „I-a ars capul, săracuţa, cu ochişorii ei frumoşi cu tot. Aveţi milă de nişte bieţi infirmi“. Bărbaţi în geci de piele sau de fîş şi blugi se perindau cu mîinile în buzunare printre sutele de maşini expuse spre vînzare, mai vechi sau mai noi. Într-un loc era parcat un splendid Ferrari, roşu ca focul, cu faimoasa emblemă galbenă cu căluţ pe capotă. În jurul lui roiau o mulţime de gură-cască. Un tip negricios vorbea la mobil şi-i spunea cuiva să vină cu banii că trebuie să-l cumpere neapărat. Preţul afişat era de 207 mii de euro. Curioşii îşi dădeau coate, sperînd că posibilul cumpărător va cere să i se arate ce e sub capotă (iar bărbaţii au rareori ocazia să se uite la un motor de Ferrari). Ceva mai încolo era un Jaguar pe al cărui parbriz scria cu marker: „mare lux, mare ocazie“. Din multe maşini expuse răzbăteau manele. Proprietarii sau samsarii porneau motoarele pentru a se încălzi. În tot locul mirosea a gaze de eşapament. În ciuda lor, a frigului şi a umezelii, oamenii continuau să mişune cu zecile de mii, dintr-o parte în alta a tîrgului, în căutarea a cine ştie ce. De la megafoane se auzeau îndemnuri la respectarea locurilor de vînzare amenajate şi a normelor ecologice. Un alt cerşetor, voinic de această dată, îşi expunea ciotul mîinii drepte, nu mai lung de doi centimetri. Cerşea cîntat, cu o voce de femeie bătrînă. Dintr-odată, a fost izbit de cineva care alerga strigînd: „Hoţii, hoţii, pune mîna pe ei!“. Era un bărbat corpolent cu o privire disperată care urmărea doi tineri ce fugeau de le sfîrîiau călcîiele. „Mi-au luat telefonul, nenorociţii!“ Cei doi hoţi dădeau să se piardă în înghesuiala de nedescris care se formase printre tarabele şi păturile întinse pe jos, pline de nimicuri. Acolo erau sute de indivizi care îndurau frigul, încercînd să vîndă cîte ceva: de la pantaloni de trening, papuci şi maşini de călcat pînă la lame de ras, şuruburi şi chei sau de la tot felul de piese, piesuliţe şi şaibe (fiecare avînd rolul ei bine precizat în funcţionarea unei maşini), pînă la casetofoane cu be-

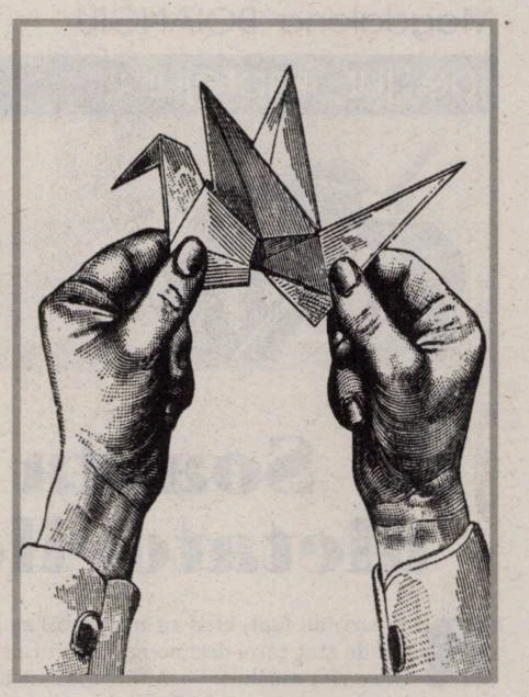

culeţe şi parfumuri contrafăcute. Aveai impresia că lucrurile care pot fi vîndute sînt de milioane de ori mai multe decît cele care pot fi cumpărate. Victime ale mirajului ideii de afacere, sute de inşi încercau să-şi vîndă vechiturile de prin casă. Iar micile vînzări se petreceau simultan cu cele mari. Dacă într-un loc se vindea acel Ferrari, în altul, la doar 50 de metri distanţă, se vindea o cheie tubulară de 7 mm. Superba maşină era cumpărată de tipul negricios. Cheia tubulară o cumpăram chiar eu. La ieşire am mai luat şi o măturică de la un om sărman. Ajuns acasă, am observat că paiele măturii aveau o mulţime de seminţe. Poate că o să-mi înflorească măturica în casă, mi-am zis, supărat pe cel care mi-o vînduse. Mi-a trecut însă imediat pentru că mi-am adus aminte de Ferrari cel roşu.

PUBLICITATE

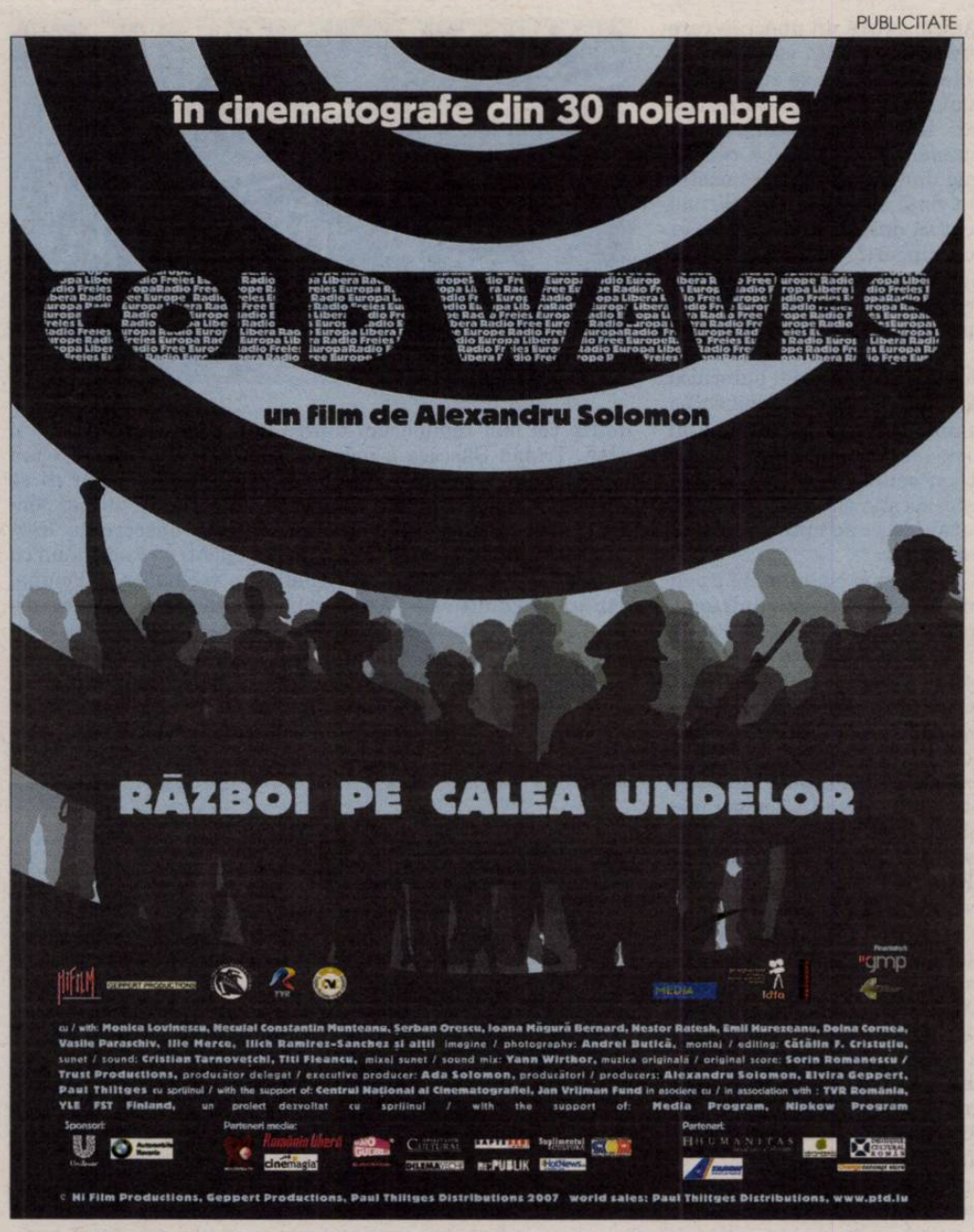

PUBLICITATE

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

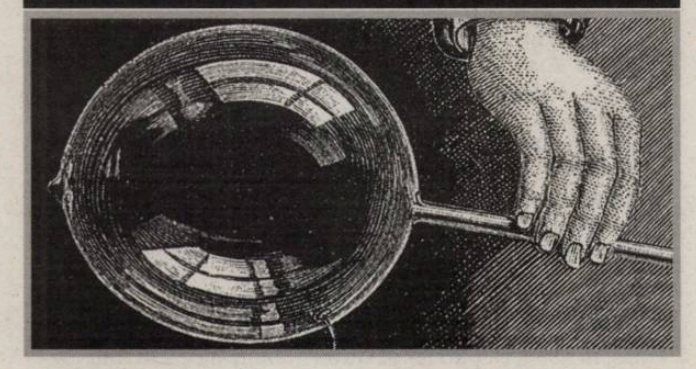

Aud din nou, lăudat fie Domnul!

Un lucru foarte de-a mirările li se întîmplă oamenilor de vîrstă mijlocie: încep să audă din nou. Eu, unul, am încetat să mai ascult prin 1976, cînd am apărut în deschidere la Ramones, la Mabuhay Gardens, în San Francisco. Ramones nu erau, pe atunci, cine ştie ce mare chestie, aşa că îi puneau laolaltă cu poeţii în tot felul de cluburi mărunte. Poeţii citeau mereu primii, pentru că publicul nu arunca cu lucruri pe scenă decît după ce începea muzica. Am fost să văd Sex Pistols în faimosul lor ultim concert din America şi încă mai fac duşuri ca să scap de amintirile acelea. Pe la finele anilor '60, mi-am pierdut pentru scurt timp minţile la un concert-cu-rivuluţie al celor de la MC5, în Detroit şi, deşi am recunoscut deschis puterea şi ineditul acelei experienţe, nu aş vrea s-o repet.

În deceniul în care a copilărit punk-ul, sunetul dominant era disco şi îmi făcea o greaţă încă şi mai mare decît gloatele. Mie îmi plăceau la nebunie discurile muzicienilor poetico-punk, Patti Smith şi Jim Caroll şi mai existau, întotdeauna, Bob Dylan, Leonard Cohen şi Tom Waits, pentru anume stări de spirit, şi Johnny Cash sau Velvet Underground, pentru celelalte stări de spirit. Şi mai puteam oricînd conta pe Iggy Pop şi al său „Lust for Life" ca să pună un pic lucrurile sub tensiune. M-am mai trezit un picuţ, din cînd în cînd, şi aşa m-am dus să ascult Walter „Wolfman" Washington sau Charmaine Nevils sau Linnzi Zaroski în New Orleans, sau Gogol Bordello în New York, dar după aceea urechile mele se blegeau la loc. Acum am devenit o marionetă într-un film. Sînt vocea lui J.J. Suede în filmul *Trixie and The Tree Trunks* al lui Miss Pussycat. Sînt un toboşar congelat în gheaţă timp de veacuri, poate chiar un mileniu şi sînt readus la viaţă pentru a ajuta formarea unei trupe. Muzica filmului este de Quintron şi premiera acestei opere absolut geniale a fost urmată de un concert al lui Quintron, Miss Pussycat şi prietenii lor. Mulţimea de la One-Eyed Jack din New Orleans arăta de parcă de-abia venise din Berlinul finelui de ani '90, *via* New York-ul anilor '70, cu mici tuşe de New Orleans pe ici, pe colo, cum ar fi o bustieră cu mărgele sau o parură cu pene. Restul, numai negru fundamental şi ţigări. De-abia dacă dădeam atenţie muzicii cînd a început trupa să cînte, dar pe cînd începusem să evaluez critic leşinăciunea a ceea ce eu consideram a fi o mulţime apatică, m-a lovit Lucrul. Lucrul a început ca un tremur, apoi s-a făcut o serie de tremure, apoi o cascadă, apoi o avalanşă şi toată lumea a început să se mişte, chiar şi eu.

Pentru prima oară după mulţi ani, auzeam muzica! Sunetul hipnotic al lui Quintron curgea direct prin trupul meu, iar vocalizele lui Miss Pussycat sunau precum vocalele lui Rimbaud, crescînd cu intensitate Dada. Mă mişcam pentru că aşa trebuia, pentru că trebuia să scap de ceva, nu ştiu prea bine de ce anume, poate de ignoranţa unor decenii în care nu am ascultat. Cît priveşte oamenii din mulţime, şi ei se mişcau ca şi cum ar fi fost împinşi să scape de ceva din ei şi atunci m-a lovit al doilea Lucru: era ceva nou. Există acum, la finele primului deceniu al secolului XXI, ceva de care trebuie să scăpăm, şi acest sunet ne ajută să-l exorcizăm. Aceasta este esenţa artei bune – am gîndit, chiar pe cînd zvîcneam de colo-colo ca un dinozaur atacat cu şocuri electrice –, te face să te scuturi de chestiile stătute, zgîlţîie clişeele.

La puţin timp după convertirea mea la Quintron am descoperit că mulţi dintre prietenii mei ascultă din nou: la celălalt capăt al pămîntului, în România, Ioana Avadani sprijină o trupă pe nume Kumm. I-am ascultat pe Internet. *Yes, yes,* am spus precum Molly Bloom. Apoi Laura a primit un CD „remastered" al lui Iggy şi The Stooges şi am ascultat „Search and Destroy" mai clar decît a fost vreodată. Laura a făcut o adevărată pasiune pentru Iggy şi m-a pus şi pe mine să ascult. Şi mă simt de parcă aş avea acum urechi noi. Există muzică pe lumea asta, şi nouă, şi veche, dar pentru mine e toată nouă şi ne face pe noi toţi să scăpăm de blocajele noastre, noi-vechi şi mari cît casa.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Agri-cultură

– Dar tu ai aprobare să vinzi acolo, în piaţă? – mă scoală din somn bătrînul meu tată, alarmat.

–!?

– Păi, mi-a spus P. că ai făcut un tîrg de produse tradiţionale în Piaţa Amzei şi vindeţi... nu ştiu ce vindeţi. Da' eşti sigur că aveţi voie să vindeţi?

După ceva timp, tatăl meu răsuflă uşurat că fi'su nu s-a apucat să vîndă (şi fără aprobare!) cîrnaţi în piaţă. Nu, Muzeul Ţăranului Român nu s-a apucat de comerţ. Au mai gîndit-o şi alţii, dar nu mi-au spus-o chiar aşa, dintr-o bucată, cu grijă părintească.

Problema rămînea însă, plutea în aer. Adică ce a căutat neamţu' în Bulgaria şi muzeul în piaţă?

Pentru multă lume bună, această asociere a unei instituţii culturale respectabile, precum Muzeul Ţăranului Român, cu instituţii neculturale, precum ONG-uri sau companii de comunicare, organisme europene sau guvernamentale, mici şi mari producători de alimente, toate într-un „grup de iniţiativă" care să se ocupe de promovarea „produselor ţăranului român" – adică proiectul care tocmai a fost lansat săptămîna trecută la MŢR – ei bine, toată această aventură avea iz de populism. Era un fel de proiect contra naturii. Pentru mulţi oameni politici, ea mirosea a oportunism – ceea ce înseamnă şi o oportunitate pe care era bine să nu o rateze. Pentru mulţi „profesionişti", întregul proiect semăna a amatorism – ce ştiu ăştia cum se fac afacerile în acest domeniu? (şi, *off the record,* nouă ce ne iese din treaba asta?). Pentru majoritatea micilor producători era o ocazie care nu trebuia scăpată, căci nu ştii dacă se mai repetă.

Problema s-ar putea să fie însă mai profundă şi mai complexă decît aceste viclenii politicianiste şi ţîfne elitiste – chiar dacă riscul unor recuperări populist-oportuniste ale unui astfel de proiect *popular* există, fără îndoială.

La o privire mai atentă, o astfel de iniţiativă se întemeiază într-o istorie, mai veche şi mai recentă. Cea recentă începe, într-un fel, pe 1 ianuarie 1990, cînd era deja evident că agricultura românească – dimpreună cu întreaga societate – îşi va schimba bazele juridice şi economice. Reformele care au urmat s-au înscris însă, în mare măsură, în categoriile conjugate ale populismului şi oportunismului. Indiferent de guvernare, mesajul a rămas, în mare, acelaşi: noi v-am dat (şi ne-am luat!) pămînt, mai departe fiecare se descurcă cum ştie. Şi aşa a fost. Nici o guvernare nu a oferit, de fapt, un *model agricol,* în sensul deplin al cuvîntului, delegînd astfel căutarea soluţiilor la nivel local şi (mai mult sau mai puţin) individual. Au rezultat baroni locali şi pungi de sărăcie, pe fondul general al unei diversităţi haotice a lumii rurale. Aşa ne-a prins al doilea moment esenţial al acestei scurte istorii: 1 ianuarie 2007. Decolectivizarea şi toate politicile agrare aferente nu pregătiseră terenul pentru trecerea la o economie de piaţă, ci generaseră o nouă formă de economie casnică, astfel încît integrarea europeană a fost mai degrabă un şoc pentru lumea rurală, decît o binecuvîntare. Ea a început cu „criza brînzei" şi alte semnale de alarmă şi manifestări alarmiste. Lipsa unui „model de piaţă" a devenit, la scurt timp, evidentă şi devine alarmantă pe măsură ce trece timpul. Desigur, ţăranii (unii dintre ei) se vor descurca şi de data aceasta – unii au început deja. Dar fiecare pe cont propriu şi cum îl duce capul. Doar că Piaţa este mult mai neiertătoare decît paternalismul comunist, fie el şi vitreg, şi această „descurcăreală" riscă să aibă picioarele scurte! Ţăranii riscă să dispară astfel nu numai rapid, dar şi dramatic, dimpreună cu „tradiţiile" lor şi cu resursele noastre, ale tuturor.

De-a lungul tuturor acestor ani, mi-a venit astfel, de multe ori, să le strig guvernanţilor noştri, într-un elan post-hippiot: *faceţi tîrguri, nu mineriade!* Am fi stat mult mai bine astăzi... Dar nici acum nu este prea tîrziu; este doar mult mai greu.

Dar ce legătură au toate acestea cu cultura, în general, şi cu „muzeul", în particular?

Un model agricol de piaţă este totdeauna şi un model cultural, căci presupune formarea – eventual schimbarea – unui mod de viaţă şi de gîndire, seturi (noi) de valori, atitudini şi practici, atît ale producătorilor, cît şi ale consumatorilor. Adică ale unei întregi societăţi. Toate acestea pot apărea spontan şi creşte haotic sau pot fi *agri-cultivate*. A doua variantă mi se pare preferabilă. Mi se pare nu numai util, dar şi necesar ca aceia care ştiu să ofere modele – eventual alternative – celor care doar vor sau îşi doresc să formuleze soluţii realiste pentru uzul celor care doar visează la ele. Şi cred că o instituţie culturală dedicată „ţăranului român" îşi are locul ei într-o astfel de întreprindere, putînd să ajute mai mult la identificarea, păstrarea şi valorificarea acestor tradiţii vitale ale ţăranilor din România, decît veşnica pendulare maniaco-depresivă între „nimeni nu are ce avem noi" şi „străinii ne distrug specificul naţional".

Şi mai este ceva: îmi păstrez convingerea că drumul spre

bunul gust trece prin gustul bun şi degustare, că respectul simţurilor prevesteşte cultura bunului simţ. Or, după mai vechea alimentaţie raţională şi mai recentul *fast-food,* societăţii româneşti pare să-i lipsească ceva din toate acestea...

PUBLICITATE

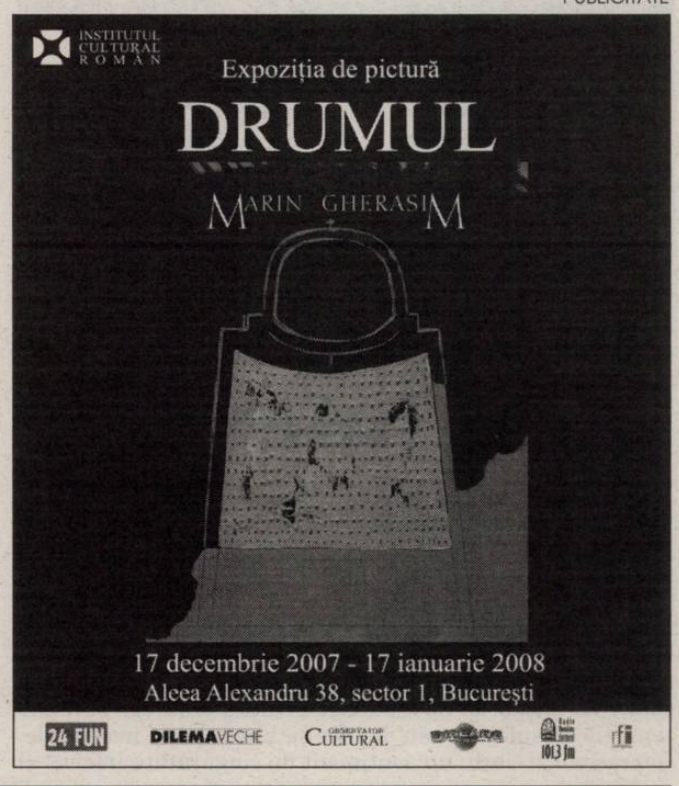

Andrei PIPPIDI

SOS București

Pisicile

„La fereastra unde doarme o pisică..." Aşa începea o romanţă, pe vremuri. Astăzi, nu s-ar mai gîndi nimeni să vadă în Bucureşti această secvenţă de leneşă viaţă provincială.

Nici nu mai sînt pisici. Era (nu ştiu dacă mai este) „Pisica cu ghemul", o sculptură în curtea unei case din strada Caragiale. Şi mai sînt reclamele cu pisici de pe afişele cu care sînt acoperiţi pereţii staţiilor de metrou.

Există oraşe unde pisicile sînt doamne şi stăpîne. La Veneţia şi Roma sau la Atena. Ruinele antice sînt locuite de pisici, a căror vocaţie filozofică, de mult observată, se potriveşte cu un asemenea decor nobil. Grase şi autoritare, ca nişte sultane, pisicile de la Washington. Nervoase şi obraznice, pisicile de la Istanbul. Răsfăţate şi elegante, pisicile de la Paris. Acestea participă la viaţa locuitorilor umani, fără complexe de inferioritate.

La Bucureşti, pisicile n-au personalitate. Sînt, cu puţine excepţii, care se ascund înăuntrul caselor, un trib fugărit şi flămînd. Dau tîrcoale lăzilor de gunoi. O iau la goană de cîte ori dă colţul un cîine, chiar dacă nu se uită la ele. Înmulţirea peste măsură a cîinilor „comunitari" a redus patrupedele rivale la umilinţă retractilă. Blana lor, tărcată sau neagră, e scurtă şi scărmănată. Se furişează pe scările blocurilor, miaună prin curţile interioare, aşteaptă la uşi care nu se deschid.

La un popor cu trecut pastoral, cîinele a fost întotdeauna însoţitorul privilegiat, pe cînd pisica este un intrus oriental. Nu m-aş mira să fi pătruns prima dată ascunsă sub o giubea sau strecurată în mîneca largă a unui caftan fanariot. Pînă atunci se vede că, aici, şoarecii trăiau netulburaţi.

Aţi auzit vreodată de pisica dacică? Zic ceva doinele despre pisici? Nu, e clar că a fost un animal urban, adoptat pentru răsfăţ. Detronată din această poziţie, nu-i mai rămîne decît o semiclandestinitate. Părinţii ecologişti nu le mai dau voie copiilor lor să se joace cu pisica, fiindcă umple casa de păr sau transmite tot felul de boli. Nu e încă destul de rară ca să fie împăiată la Muzeul „Antipa" sau întreţinută pe banii statului la Grădina Zoologică de la Băneasa. Atunci, unde s-o căutăm? Poate, ca baronul lui Calvino, îşi va petrece viaţa sărind dintr-un copac într-altul, fără să atingă pămîntul. Dar şi copacii dispar. De la o vreme, furtunile îi doboară şi, în cădere, ei strivesc cîte o maşină. Ca răzbunare pentru că, în Bucureşti, avem mai multe maşini decît copaci. Cum, nu încă? Alteori, oamenii taie copacii care au mai rămas, ca să nu mai aibă de măturat frunzele uscate din curte sau de pe stradă. Prin mijlocul străzii mele erau altădată două şiruri de plopi, care fuseseră plantaţi ca să mărginească o alee de călăreţi. S-au dus întîi călăreţii, pe urmă tramvaiele, ale căror şine despărţeau iarba de asfalt, şi bătrînii plopi, tăiaţi în 1970. Anul ăsta, din iniţiativa primarului, au apărut, în locul lor, nişte platani subţiratici. Dacă vor supravieţui, va fi un motiv de a-l lăuda pe domnul Videanu.

Cît despre pisici, de stîrpirea lor nu sînt vinovaţi cîinii, ci şoferii. Cînd le terciuiesc sub roţi, ei simt, desigur, pe lîngă beţia vitezei, şi satisfacţia cu care ar zdrobi ţeasta unui inamic personal. Pentru acela, ar avea de-a face cu poliţia. Pentru pisică, nu-l întreabă nimeni nimic. Se ştie că plăcerea neplătită e cea mai mare.

Mihai Şora sau despre onestitatea intelectuală

„Onestitatea intelectuală presupune interiorizarea unor urgenţe." Astfel a rezumat filozoful Mihai Şora, în prezentarea sa „Puterea cuvintelor sau despre onestitatea intelectuală" din seria Conferinţelor Teatrului Naţional, ceea ce ar trebui să caracterizeze un intelect care nu face rabat de la integritate şi devine conştiinţă. Născut în 1916, pe 7 noiembrie, la doi ani după izbucnirea primului război mondial, Mihai Şora a fost martor şi participant la evenimentele unui secol sinuos şi tragic, ale cărui consecinţe le trăim încă, momente pe care le-a evocat, succint, şi în conferinţa de la TNB. După studii de filozofie la Bucureşti, unde i-a avut profesori pe Nae Ionescu şi Mircea Vulcănescu, pleacă la Paris, în 1939, ca bursier al Guvernului francez. În anii războiului, face parte din Rezistenţa antifascistă franceză şi, în 1947, publică la Gallimard eseul *Despre dialogul interior*.

De-aici încolo ar fi putut să aibă, din perspectiva recunoaşterii în Oraşul Luminilor, un parcurs cioranian, dacă destinul nu ar fi intervenit cu o ironie crudă. Întors în ţară în 1948, cu gîndul să revină în Hexagon cît mai curînd, rămîne în ultimul moment dincoace de Cortina de Fier, pentru că se închiseseră graniţele. În anii următori, fondează noua serie Biblioteca pentru Toţi. În conferinţa sa, a explicat de ce consideră că în această epocă îşi au originea, în bună parte, cauzele care au făcut ca multe cuvinte să-şi piardă puterea de a coagula speranţele şi aşteptările unei comunităţi în proiecte: „În perioada Ceauşescu mi-a fost dat să văd cum se ticăloşesc oamenii. După '89, societatea noastră nu a mai dispus de cuvinte necompromise în care să creadă. Ne-am aflat astfel în situaţia de la jumătatea secolului al XIX-lea, nevoiţi să luăm totul de la capăt. Ne-am găsit din nou la un moment inaugural al modernităţii noastre. (...) Dacă ne referim la România, nu există ideologii cristalizate care să se înfrunte, care să structureze lupta de idei". Mihai Şora a reluat o temă recurentă în intervenţiile sale publice, precum şi în cărţile publicate după căderea regimului comunist – absenţa, în România, a unui proiect colectiv: „Trăim într-o societate a fragmentărilor tribale, lipsită de inteligenţă, de capacitatea de a duce la capăt un proiect în care toţi să avem încredere". Iar o cauză a acestei realităţi este, în opinia sa, tocmai deficitul de onestitate intelectuală. Nu numai politicienii se fac vinovaţi de populism, ci există şi o formă răspîndită de „populism intelectual", iar acesta „este mai greu de circumscris, pentru că populistul intelectual se adresează mai cu seamă breslei, colegului – pe el trebuie să-l convingă".

Din păcate, ca şi cînd cuvintele nu erau de ajuns, cei prezenţi au asistat la o exemplificare pe viu a acestei descrieri. Aflat în sală, scriitorul Nicolae Breban a luat, după expunerea lui Mihai Şora, microfonul oferit de moderatoare, actriţa Ilinca Tomoroveanu, pentru întrebări adresate de public protagonistului conferinţei. Apoi şi-a expus îndelung propria disertaţie, de fapt o răfuială cu inamici mai noi sau mai vechi, printre care Grupul pentru Dialog Social, vinovat, pasămite, de animozităţile din sînul intelighenţiei româneşti. A venit, prompt, comentariul unui tînăr din sală: „Că tot vorbeam de onestitatea intelectualilor..." **(Mădălina Şchiopu)**

Alexandru CĂLINESCU

interstiţii

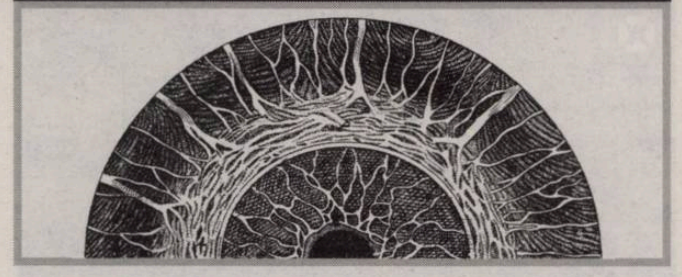

Coborîri în infern

Rar naraţiune autobiografică mai dramatică şi mai răscolitoare ca textul lui William Styron *Darkness Visible – A Memoir of Madness* (1990; tradus recent în româneşte, cu titlul *Beznă vizibilă. Amintiri despre nebunie).* Este povestea unei depresii care l-a doborît pe scriitor în plină glorie literară. Styron înregistrează cu precisă acuitate toate semnele bolii, de la primele simptome: tristeţe, teamă, angoasă, confuzie, incapacitate de a se concentra, goluri de memorie. Se instalează curînd o durere surdă, o senzaţie de sufocare sau de înec şi, bineînţeles, insomniile. Depresivul trăieşte un sentiment de singurătate imensă şi chinuitoare, îşi pierde cheful de viaţă, dorinţele, libidoul. Corpul nu mai ascultă, e crispat, ţeapăn, măcinat de dureri inexplicabile. Dispare pînă şi vocea, orice gest implică un teribil efort. Depresia – insistă Styron – *este* o formă de nebunie, chiar dacă depresivii nu sînt periculoşi decît pentru ei înşişi. Oricum, pentru ceilalţi depresia este de neînţeles, ceea ce potenţează sentimentul de izolare şi de singurătate, frica de a nu fi părăsit. Se adaugă conştiinţa faptului de a fi atins o vîrstă de cumpănă, 60 de ani, „această enormă bornă a mortalităţii noastre". După o spitalizare de şapte săptămîni se întrevăd, timid, semnele vindecării: într-o noapte, scriitorul visează pentru prima oară după un an de zile.

Foarte interesante sînt paginile în care Styron evocă alţi doi mari depresivi, Camus şi Gary. Pe Camus nu l-a cunoscut personal, ci doar din lecturi şi din povestirile lui Romain Gary. Camus – relatează Gary – vorbea adeseori despre sinucidere. Moartea lui ar trăda un comportament sinucigaş sau măcar – crede Styron – un „flirt cu moartea": ştia prea bine că tînărul Gallimard era un fanatic al vitezei şi totuşi a ales să meargă cu maşina lui. Pe Gary, scriitorul american l-a cunoscut foarte bine, s-au întîlnit de mai multe ori atît în Statele Unite, cît şi la Paris. Memorabil este portretul fostei soţii a lui Gary, actriţa Jean Seberg, ajunsă într-o stare de decrepitudine fizică ce nu mai amintea nimic din frumuseţea ei de odinioară. Ultima oară cînd Styron îl întîlneşte pe Gary, acesta din urmă este, fără dubii, în plină depresie: îl trădează tremurul mîinilor, vocea stinsă, expresia de suferinţă. Nu mult după aceea, Gary s-a sinucis, trăgîndu-şi un glonte în cap după ce, cu cîteva ore înainte, cinase cu Claude Gallimard şi discutaseră aparent cît se poate de normal. De altfel – aminteşte Styron – temperamentele artistice sînt predispuse la depresie şi sfîrşesc nu o dată prin sinucidere. Lista e lungă: Van Gogh, Virginia Woolf, Cesare Pavese, Primo Levi, Montherlant, Sylvia Plath, Jack London, Ernest Hemingway, Esenin etc.

Curios, numele lui Styron nu este menţionat nicăieri în cartea lui Philippe Labro, *Să cazi de şapte ori, să te ridici de opt (Tomber sept fois, se relever huit,* 2003; titlul reia nişte versuri dintr-o poezie japoneză). Subiectul este acelaşi: o gravă depresie care durează tot un an şi care se declanşează tot într-un moment cînd autorul pare a încarna reuşita socială şi profesională. Romancier, jurnalist, director de programe la RTL între 1985 şi 2000, Philippe Labro e o figură cunoscută a Parisului monden şi mediatic. Boala îl descoperă însă vulnerabil şi incapabil să se apere. Regăsim întreaga simptomatologie descrisă de Styron: oboseală, somnolenţă, pierderea dorinţelor, teamă de viitor, voce nesigură, durere în pîntec; merge încovoiat, picioarele sînt moi, fiecare gest cere un efort supraomenesc. Îşi găseşte cu greu cuvintele, e incapabil să scrie, dimineaţa are vertijuri, se aşază pe marginea patului şi stă minute în şir într-o stare de prostraţie, fuge de lume, amînă întîlnirile, are lapsusuri, rupturi de ritm, gura uscată ca iasca, vederea ceţoasă. Îl bîntuie gîndul sinuciderii, se agaţă – o vreme – de munca la birou, de fapt se preface că lucrează, nu are curajul să ia decizii. Depresia: „Nu avem dreptul să folosim acest termen sub orice pretext (...). Cuvîntul şi realitatea lui acoperă o tragedie, fizică şi psihică, un mister, un rău, iar acest rău este indispensabil să fie tratat, îngrijit, şi – mai ales – să fie spus, exprimat". Depresia se hrăneşte din ea însăşi, bolnavul ajunge să se complacă în propria-i suferinţă. Misterul bolii rămîne întreg. Ca şi Styron, Labro vede în depresie „inexprimabilul", „indicibilul". Iată de ce astfel de mărturii arată că, totuşi, se poate ieşi din infern.

Texte şi opinii de: *Andra DUMITRESCU (economist) ● Gabriel GIURGIU (jurnalist) ● Alina JANTEA (coordonator de programe, DC Communication) ● Vintilă MIHĂILESCU (antropolog, director al Muzeului Ţăranului Român) ● Constantin RUDNIŢCHI (jurnalist) ● Mădălina ŞCHIOPU ●* ***Coordonatoarea temei:*** *Iaromira POPOVICI*

DC Communication a organizat un concurs pentru descoperirea brandurilor locale în mediul rural. Participanţii selecţionaţi aveau posibilitatea să-şi promoveze brandul în emisiuni de televiziune. Din păcate, aflăm de la organizatori, interesul pentru concursul în cauză nu a fost destul de mare, iar brandurile propuse – nu prea spectaculoase: ele s-au situat, în general, în domeniul festivalurilor locale, al produselor tradiţionale (covoare, ceramică, ţesături şi prelucrarea lînii), al micilor muzee de interes comunitar şi al agroturismului. De asemenea, majoritatea propunerilor nu au venit de la localităţi cu un potenţial preexistent în domeniu (cu excepţia Zizinului şi a apei sale minerale), ci de la comunităţi care acum încearcă să se afirme.

Promovarea brandului reprezintă doar un prim pas în procesul complex ce poate lansa anumite produse româneşti pe piaţa europeană. Căci, pînă la urmă, acesta este unul dintre scopurile încurajării producţiei locale: impunerea acesteia nu doar la nivel naţional, ajutînd România să aibă un cuvînt de spus pe plan european şi comunităţile rurale să obţină un venit care să le asigure prosperitatea.

Ce sînt, pînă la urmă, aceste branduri locale? Evident, nu orice fel de produse, ci unele specifice, reprezentative pentru tradiţiile locului, dar nu închistate în ele, ci, mai curînd, exploatîndu-le creativ. Povestea gemului de rubarbă din Saschiz poate fi relevantă în acest sens: ideea de a-l transforma în brand local i-a venit comunităţii în urma unei mese servite la o gospodină din localitate. Produsul nu se înscria în cele strict tradiţionale, dar era „de-al casei", totuşi. Şi încă ceva important: era implicată şi o fundaţie britanică din zonă, care i-a ajutat pe localnici să organizeze lucrurile...

Tradiţie şi producţie

Tocmai lipsa unei strategii este cea care-ţi sare în ochi atunci cînd stai de vorbă cu potenţialii deţinători ai brandurilor locale: majoritatea, deşi arhicunoscute – precum merele de Voineşti sau covoarele din Botiza –, nu sînt înregistrate; nu există planuri concrete de producere a lor pe scară largă şi nici de ambalare, distribuţie eficientă...

Ajutorul poate veni din partea organismelor internaţionale, precum „Slow Food" (care are acum şi filială românească) sau a instituţiilor culturale, precum Muzeul Ţăranului Român. Dar acestea pot ajuta mai curînd într-o primă etapă – să-i spunem de reprezentare, şi mai puţin în cea de producţie şi promovare. În ce măsură trecerea la producţia „pe scară largă" le va altera calitatea şi specificul (dacă se va întîmpla...) rămîne de discutat. ***(I. P.)***

Alina JANTEA

Cu brandul la ţară

Ideea de brand e la modă, la oraş e chiar *cool*. Dar încă nu e văzută ca fiind ceva serios; e legată, oarecum, de ideea de imagine, care, nu-i aşa, e doar de suprafaţă (vezi discuţia despre brandul România, „imaginea României în lume", care ar trebui dezvoltat – spun unii – doar ca un exerciţiu academic sau ca un program de PR ceva mai sofisticat, în loc să-l lăsăm să se coaguleze din elemente de conţinut: ce este România, ce face şi ce-şi doreşte). Brandul nu e perceput ca un potenţial factor de progres, de dezvoltare. Cel puţin nu în mediul rural. Nu încă. Oamenii din Voineşti ştiu că „mărul de Voineşti" e al lor, dar nu văd cum ar putea să-l pună la treabă. Deocamdată e văzut mai mult ca o cheltuială care s-ar putea transforma într-un profit dacă: (1) „cineva" le-ar da un ajutor să-şi revitalizeze livezile şi să-şi plătească tratamentele împotriva dăunătorilor şi dacă (2) „toţi ceilalţi" ar înceta să folosească *abuziv* denumirea de „măr de Voineşti". Dar, surpriză, denumirea nu e folosită abuziv, pentru că nici măcar nu e înregistrată de către cei din Voineşti, pentru a fi protejată!

Brandul e ceva ce poate fi pus la treabă, el poate fi util, util cu adevărat, economic-util, cu condiţia să nu se refere la ambalaj, ci la substanţă. Conceptul de *brand* ar trebui *tradus,* de fapt, ca o investiţie pe care trebuie s-o faci dacă ai norocul să existe „ceva" de la care să pleci; un nume de apă minerală cu proprietăţi miraculoase, care încă mai înseamnă ceva pentru unii dintre noi; o metodă de vopsit ţesăturile cu culori produse exclusiv din plante; un *look* special al ceramicii; un produs alimentar specific. Şi toate astea există: Zizin, Botiza, Horezu/Marginea, Moeciu/Pleşcoi, şi pot fi enumerate rapid, *top of mind* – cum spun sociologii –, de marea majoritate dintre noi. Mai mult, se vede treaba că nici măcar nu e obligatoriu să ai ceva de la care să pleci; sînt locuri şi oameni care au pornit de la zero, au avut o idee, au completat cu energie şi entuziasm (în unele cazuri cu încăpăţînare), *s-au reinventat* şi i-au ajuns şi depăşit pe ceilalţi. Aţi auzit de localitatea ecologică Şinca? Sau de gemul de rubarbă de la Saschiz? Veţi auzi, cu siguranţă!

Întrebarea e cine ar trebui să facă această *traducere* pentru oamenii de la sat? Din mai multe motive, dintre care nu pe ultimul loc ar fi entuziasmul. Pentru că patriotismul local, dezbrăcat complet de sensul său peiorativ, este real la sat, iar validarea eforturilor şi a lucrului bine făcut se poate constitui, în sine, într-o recompensă pentru membrii comunităţilor rurale. Un alt motiv este spaţiul în care evoluăm de la 1 ianuarie 2007: o Europă multiculturală, a regiunilor şi comunităţilor, în care diversitatea e valorizată pozitiv. Se caută locuri aparte, produse specifice, mîncăruri speciale, o poveste nouă, un personaj pitoresc, o atmosferă cum nu găseşti în altă parte; într-un cuvînt: particularul. Iar într-o comunitate mică, rurală sau mic urbană, în care oamenii se cunosc şi au mai mult timp pentru socializare, îşi cunosc liderii şi au încredere în ei, se poate imagina (şi pune în practică) mai uşor un proiect. Pentru că trebuie să vorbim de proiecte, altfel cum? Şi ne-ntoarcem la întrebarea cine traduce brandul pe limba noastră, cine ne îndeamnă să-l privim pragmatic, ca pe o unealtă care ne aduce bunăstare; cine ne învaţă să-l căutăm (conştient, programatic), să-l identificăm (dacă există) sau să-l inventăm (dacă avem imaginaţie), să-l dezvoltăm (cu obiective, bugete, echipă, termene), să ne bucurăm de el cu toţii, pentru că este al întregii comunităţi? Cum de este al tuturor? Păi, foarte simplu: chiar dacă în Vlădeşti, de exemplu, mai sînt doar trei meşteri care fac produse din eleganta ceramică albă, o eventuală dezvoltare în zona turismului rural ar aduce beneficii mai multor locuitori ai comunei, ba chiar şi celor din comunele învecinate, dacă pensiunile din Vlădeşti ar deveni neîncăpătoare. Tot aşa, comerţul dimprejurul ceramicii, cu tot ce presupune el – vînzare, comenzi, transport, marketing... – înseamnă activitate economică, potenţial generatoare de prosperitate. Asta înseamnă dezvoltare pentru întreaga comunitate. Dezvoltare făcută deştept, prin tratarea creativă a tradiţiilor rurale, nu doar prin termopane şi imitarea mecanică a modernizărilor specifice urbanului.

Vestea proastă este că numele sonore, care însemnau ceva înainte şi care ar putea beneficia de deschiderea extraordinară pe care o va cunoaşte ruralul românesc într-o Europă care se declară împotriva omogenizării, nu mai au continuatori.

Deci, revenind la întrebare, cine? Greu de spus... Pe termen lung, probabil sistemul educaţional. Cu o condiţie: să includă în curriculum obligatoriu şi „învăţarea" atitudinii de învingător şi pe cea de întrajutorare, spiritul comunitar. Pe termen scurt, exemplul, povestea de succes. Şi televizorul...

Am lansat la începutul anului (la televizor) un concurs de descoperire a brandurilor locale, existente sau în embrion. Ne-am adresat localităţilor mici, bazîndu-ne pe experienţa de succes a unui concurs similar, derulat acum doi ani împreună cu reprezentanţii Uniunii Europene în România, în urma căruia am selecţionat 20 de *sate europene,* sate care au dovedit că au proiecte de dezvoltare, construite prin efort comun, cu efect asupra comunităţii. De data aceasta, interesul a fost mult mai mic, neaşteptat de mic. Să fie relaxarea de după aderare? Să fie complexitatea sau chiar necunoaşterea conceptului de *brand?* Să fi fost campania noastră mai prost făcută? Evident, am decis că răspunsul la ultima întrebare este *nu!* Un uşor sentiment al *datoriei împlinite,* instalat după 1 ianuarie 2007 la nivelul administraţiei publice, a făcut să nu fim pregătiţi pentru a obţine imediat finanţare, aşa cum ar fi trebuit. Ceea ce a dus la dezamăgire şi confuzie între cei ce-ar fi putut cere finanţare şi i-a condamnat la lipsă de „antrenament". Aşa se face că înscrierile în concurs au fost puţine şi au acoperit un număr redus de domenii, cum ar fi: festivalurile de tradiţii locale, produse tradiţionale (covoare, ceramică, ţesături şi prelucrarea lînii), realizarea de mici muzee de interes comunitar şi agroturism. Vestea bună este că majoritatea ideilor au venit de la comunităţi care nu au un potenţial de brand preexistent, deci cei care s-au mobilizat n-au făcut-o „din obligaţie faţă de trecutul apus", ci pentru că au încredere în forţele lor şi recunosc capacitatea pe care o are un brand local de a genera valoare şi un orizont de aşteptare. În acelaşi timp, vestea proastă este că numele sonore, care însemnau ceva înainte şi care ar putea beneficia de deschiderea extraordinară pe care o va cunoaşte ruralul românesc într-o Europă care se declară împotriva omogenizării, nu mai au continuatori (cu o singură excepţie, poate, Zizin, unde se află un om care, cu siguranţă, va rescrie istoria locului). Iar a doua veste bună este că lucrurile încep să se mişte: cîteva localităţi care şi-au dezvoltat reţete de produse alimentare tradiţionale încearcă să iniţieze, cu sprijinul Muzeului Ţăranului Român, un fel de curent nou, o nouă formă de vînzare: piaţa de mici producători. Asta înseamnă că cei care produc brînza, dulceaţa sau pastrama o aduc chiar ei la piaţă, n-o vînd prin intermediari. În felul acesta intră în contact direct cu consumatorul şi devin astfel ei înşişi parte din brand. Vom avea prilejul să aflăm povestea fiecărui produs şi vom învăţa să-i asociem gustul, aroma, aspectul, cu un loc, cu un om, cu un nume. Ne vom obişnui cu ideea că ne întîlnim doar o dată sau de două ori pe lună cu aceste produse, cu aceste branduri în devenire, pentru că ce-i bun nu-i mult. De altfel, ideea acestei pieţe nu e nouă, a fost verificată de englezi (care, deşi nu excelează în ce priveşte gastronomia, măcar se pricep la organizare) şi va fi aplicată cu ajutorul lor. Ca urmare, în fiecare week-end din luna decembrie, pînă în ajun de Crăciun, vom putea să punem la încercare conceptul în Piaţa Amzei din Bucureşti, unde vor veni mărfuri tradiţionale româneşti, care se vor întrece în a deveni branduri autentice şi stabile şi, poate, surse de inspiraţie.

Constantin RUDNIȚCHI

Triunghiul conjugal

Cum au evoluat brandurile româneşti în anii tranziţiei? Am să plec de la studiul realizat, anul trecut, de Realitatea TV, la secţiunea branduri, sub titulatura *Zece pentru România*. Cele mai cunoscute zece branduri, pe care prefer să le consemnez într-o ordine aleatorie, sînt: Dacia, Romtelecom, Murfatlar, European Drinks, Altex, Cris-Tim, Rompetrol, LaDorna, Petrom şi Arctic. O să-mi permit, cu subiectivitatea de rigoare, să comentez, în cîteva rînduri, fiecare brand care apare în acest clasament al notorietăţii.

Dacia. A avut avantajul unei notorietăţi cîştigate în epoca Ceauşescu. O notorietate consolidată şi de faptul că, în anii '80, românii stăteau la coadă pentru a-şi cumpăra o maşină. Dacia era un soi de fruct interzis. În anii '90, Dacia a cunoscut o perioadă de declin: ies la iveală nemulţumirile consumatorilor faţă de produs şi piaţa românească se deschide importurilor. În mod evident, sosirea francezilor de la Renault şi producţia de Logan reanimează brandul Dacia, care însă nu este scutit în continuare de o serie de critici venite de la consumatori.

Romtelecom. O companie care a avut avantajul de a fi o bună bucată de vreme monopol. Concurenţa i-a slăbit puterea pe piaţă, dar nu şi notorietatea. Chiar şi în perioada în care renunţau la telefonul fix, consumatorii sunau, pentru a face acest lucru, tot la Romtelecom. Acum, compania este într-o epocă de cîştigare a pieţei, iar acest efort poate fi făcut mai lesne pe baza notorietăţii brandului.

Murfatlar. Un alt nume care vine dinainte de anul 1989. Este adevărat, revigorat de o serie de campanii inteligente. Murfatlar trebuie să lupte acum cu vinurile moldoveneşti, chiliene sau europene. O adevărată piatră de încercare pentru bătrînul Murfatlar.

European Drinks. Un brand care a cunoscut o fascinantă ascensiune la începutul anilor '90. O notorietate care s-a construit cu concursuri de trimis etichete pentru premii importante, cu o distribuţie impecabilă, cu produse de o calitate discutabilă şi cu un comportament fiscal care a sfidat concurenţa. Chiar şi aşa, European Drinks este compania care se poate mîndri că a învins, pe piaţa românească, în unele perioade, Coca-Cola şi Pepsi, ceea ce – să recunoaştem – nu este la îndemîna oricui. Astăzi, European Drinks are în faţă două noi provocări: aplicarea regulilor din Uniunea Europeană (acum nu se mai poate scrie pe etichetă „Palincă de Bihor", ci cel mult „Tărie de Bihor") şi concurenţa solidă a mărcilor europene care intră în România cu accize şi taxe mai mici decît înainte de aderarea la UE.

Altex. Este compania născută din dorinţa românilor de a cumpăra pe credit. Plus: Altex a ştiut să ia faţa competitorilor (nu puţini şi la fel de agresivi). Minus: Altex a pus umărul la minciuna numită „credit fără dobîndă" sau „credit doar cu buletinul". Dar afacerile sînt afaceri. Risc un pronostic: peste cîţiva ani, notorietatea companiei nu va mai fi la fel de mare ca astăzi.

Cris-Tim. O companie care s-a născut din reclama la salam săsesc şi cu largul concurs al acelei fetiţe sîsîite. Mai risc un pronostic: pentru că brandul a fost puţin vizibil în ultima perioadă, notorietatea companiei are toate şansele să fi scăzut brusc. Adică, să fi fost uitat de o parte dintre consumatori.

Rompetrol. Compania este legată de numele lui Dinu Patriciu. Un amestec de scandaluri interminabile purtate atît în mediul politic, cît şi în cel de afaceri, cu rezultatele evident pozitive ale companiei. Rompetrol şi Dinu Patriciu – sau invers – par că vor fi totdeauna în atenţia publicului.

LaDorna. Iată termenii cu care operăm: Valvis, fotbal, Rapid Bucureşti, văcuţă inteligentă, produs ecologic. Românii mănîncă brînză şi cunosc LaDorna.

Petrom. Complicat. O notorietate care vine de dinainte de anul 1989, altoită pe un şir de nemulţumiri ale consumatorilor („benzină cu apă în ea") cu scandaluri nenumărate (creşteri de preţuri, privatizare, căpuşarea companiei, concesiunea rezervelor de ţiţei cu o taxă de redevenţă mică ş.a.). Toate aceste teme nu au făcut decît să crească notorietatea companiei, iar Petrom rămîne Petrom.

Arctic. Vechiul frigider, acum ceva mai modern şi eventual cu un televizor pe lîngă el. Dacă Dacia a fost maşina românului, atunci Arctic a fost frigiderul românului. Iar noii acţionari ai companiei au reuşit să menţină produsul pe linia de plutire.

Concluzii:

– doar patru companii din primele zece au acţionari români şi este foarte posibil ca în următorii ani să rămînă şi mai puţini. Din acest punct de vedere, ideea de brand românesc este relativă, criteriul că produsul respectiv se fabrică în România este discutabil pentru că şi Coca-Cola are fabrici aici. Explicaţia poate fi aceea că publicul acceptă aceste branduri ca fiind locale.

– jumătate dintre branduri nu s-au sprijinit pe notorietatea pe care o aveau înainte de anul 1989. Este un fapt care arată cît de mult s-a schimbat economia românească în tranziţie. Cît de mult? Jumătate-jumătate.

– mîncare, băutură, auto, benzină, *retail*, telefonie, bunuri de folosinţă îndelungată. Acestea sînt domeniile în care activează cele zece branduri. Toate satisfac nevoile primare ale consumatorului şi sînt reprezentanţi ai producţiei sau serviciilor de masă. Nimic sofisticat, nimic de nişă, nimic pentru suflet. Firesc, pentru că marea masă aduce notorietatea.

Brandurile recunoscute creează un triunghi conjugal perfect. El este format din producător, industria care construieşte brandul şi consumator. Esenţial în acest triunghi este ca producătorii de mărfuri şi făcătorii de branduri să ţină minte un proverb simplu: poţi păcăli un om mereu, poţi să-i păcăleşti pe toţi oamenii o dată, dar nu vei putea să-i păcăleşti pe toţi mereu.

Gabriel GIURGIU

Legenda Cîrnatului de Pleşcoi şi a Roşiilor de Aur

Prima oară am ajuns în State prin 1991. Eram în Washington D.C., în vizită la o simpatică familie (aproape) locală. Ea, Katherine, e înaltă, blondă, subţire. Lucra la Fondul Monetar, la serviciul de presă. Acum e director de comunicare şi e între primii zece salariaţi ai FMI. Soţul ei se numeşte Francesco şi e de origine braziliană. Micuţ, durduliu, volubil. Vorbeşte ca Joe Pesci. În '91 nu ştiam genul Pesci, aşa că, de fiecare dată cînd văd un film cu respectivul, am reacţia: „Ia uite, ăsta vorbeşte exact ca Francesco". Seara, un vin alb, cîteva prăjiturele, cîţiva prieteni de-ai lui Francesco (brazilieni, evident). Unul era fiu de senator. Pare-se că Brazilia are mulţi senatori cu mulţi copii, pentru că, între timp, am mai cunoscut vreo patru. Din vorbă-n vorbă, venim la un subiect interesant pentru mine. Zice Francesco: „Ce ăţi avea voi în România, aşa, specific, să facem un ban?". Trebuie spus că, spre deosebire de soţia lui, funcţionar de carieră, Francesco avea (şi are) o viaţă mult mai interesantă. Caută să pornească mici „biznisuri", de obicei pe filieră braziliană. Importă cafea, exportă jucării chinezeşti, trebuşoare mititele pe care le săvîrşeşte în aşteptarea marii lovituri.

Eu răspund: „Ştiu şi eu, păpuşele cu Ceauşescu, de speriat copiii?". Eram la mai puţin de doi ani de la Revoluţie şi americanii te întrebau de Ceauşescu, cînd aflau de unde eşti. Zice el: „Noooo, mai bine Nadia, uite o idee, aparate de fitness din gama Nadia Comăneci". Fiul de senator intervine în discuţie. „Ştii, anul ăsta am fost în România, la Cluj. Nevastă-mea e de origine maghiară şi are rude prin Transilvania şi am fost voluntari la un cămin de orfani. Şi tare mi-a plăcut chestia aia, cum îi zice, zacusca." Francesco clipeşte scurt din ochi: „cum se face?". Îi explic, pe scurt. În detaliu nu aş fi putut, cred că înţelegeţi de ce. Nu am făcut zacuscă în viaţa mea. Se dezumflă imediat. „N-o să meargă niciodată să facem un ban din asta. Dacă o faci industrial, de serie mare, n-o să mai aibă nici un gust." Am dat sceptic din cap, nu prea l-am crezut. Mă gîndesc însă la seara aia în fiecare Post al Paştelui sau al Crăciunului, cînd încerc să cumpăr zacuscă „de-a gata". Am încercat toate mărcile, „de la bunica", „din grădina bulgarului", cred că o să încerc şi „de la bunica bulgarului" cînd o să apară. Nici una nu are gust. Oricum, nu are Gustul de Zacuscă.

Am făcut introducerea asta lungă pentru că mi-a făcut plăcere să îmi amintesc de Katherine şi Francesco, nu pentru că ar avea mare relevanţă pentru tema acestui numărul din *Dilema veche*. Deşi lozinca „Să vindem Europei produse curate" sună plauzibil, de fiecare dată cînd vreun politician sau mare-producător-agricol ne ia cu „şansa României stă în agricultura bio", mă umflă rîsul. Să vin cu argumente suplimentare.

Primo: nu cred neam că prosperitatea României se poate face cu lăptuci şi morcovi. Avem (încă) suficiente talente în IT şi industrii de vîrf pentru a încerca marea cu sarea în domeniile astea. O eventuală orientare a strategiilor guvernamentale (noroc că ele nu există) post-aderare spre producţii agricole „de elită" ar semăna cu eroarea catastrofală a Uniunii Europene: după ce, decenii la rînd, au alocat mai bine de jumătate de buget către subvenţii agricole, astăzi se miră că Statele Unite domină copios lumea de azi, o lume a tehnologiilor înalte.

Secundo: argumentul „Francesco". Se ia orice produs făcut în casă, se încearcă asimilarea lui într-o linie de producţie într-o fabrică. Rezultă un „ceva" plasticos, de serie mare, oricînd suspect de abuz de E-uri. Alternativa ar fi: îl produci în continuare în casă, faci asocieri de mai mulţi „producători-în-casă", bagi grămezi de bani în reclamă şi poziţionare de brand şi, după vreo 5-6 ani, scoţi oarece profit. Funcţionează pe ici, pe colo, prin Europa. Improbabil să meargă şi în România. Ideea de asociere la românul rural este, deocamdată, compromisă. Nu insist asupra motivelor. Le ştim. În plus, marketingul şi poziţionarea de brand pe o piaţă atît de diversă şi competitivă, cum e cea comunitară, costă. Investitorul român are multe alte variante de a scoate un profit. Mai repede, mai sigur. Această variantă este complicată şi greoaie. În plus, mîna de lucru pentru aşa ceva ar lipsi în multe, foarte multe zone.

Tertio: unitatea (calităţii) în diversitate (de producători). E greu de crezut că se poate obţine un produs omogen de la zeci şi sute de mici gospodării. Trebuie să scrii o „biblie de calitate şi ingrediente" pe care toate bucătăresele din reţea să o respecte cu sfinţenie. Standardizarea calităţii este una dintre puţinele virtuţi ale pieţei unice europene. Am scris „virtuţi"? Mă rog... nu am găsit alt cuvînt, la repezeală.

Păi, ar rămîne Produsul. Ceva de genul roşiilor. Nu o chestiune complicată (cum ar fi zacusca). De cînd cu dom' Dinescu şi celebra lui tiradă împotriva roşiilor turceşti şi olandeze, se părea că românul are un produs agricol de care e mîndru. Fără strategii guvernamentale de promovare, fără cheltuieli cu afişe, fără campanii „Fabricat în România", o simplă vorbă a poetului a schimbat o grămadă de lucruri. În pieţele Bucureştiului scrie: „Roşii Româneşti FFFFFFF Gustoase!". Ţăranii (mă rog, vînzătorii) te îmbie: „Dom'le, sînt româneşti, din grădină, nu sînt de import". România îşi găsise brandul. Şi se mai zicea că intelectualul român nu se implică în mersul Cetăţii...

Din păcate, momentul nu a fost utilizat. Producătorii s-au mulţumit să cîştige un ban în plus la kilogram, nu s-au asociat, nu au investit în varii tehnologii de crescut productivitatea (de tipul irigării prin picurare, de exemplu). Au băgat în continuare fosfaţi în sere, au cumpărat răsaduri ieftine şi proaste de pe unde au găsit, au uns roşiile cu ulei înainte să le pună pe tejghea. (Dom' Dinescu, nici nu vrei să ştii ce-şi-cum cu roşiile crescute primprejurul Bucureştiului!) În acest moment, tomatele italieneşti (alea pe codiţă, în ciorchine) sînt bune, au gust, au miros de roşie şi, cel mai important, costă aproape cît cele româneşti.

Recapitulez întru concluziune: spiciurile despre şansele europene ale agriculturii româneşti sînt opiu pentru popor (jumătate din electorat trăieşte la ţară). Poporul însuşi nu are chef de agricultură performantă decît dacă sus-numita activitate se desfăşoară în Spania. În plus, Cîrnatul de Pleşcoi este destul de bun. Dacă e făcut în casă. Fabrica omoară Cîrnatul. Definitiv. Vorba reclamei.

Un spaţiu de punere în scenă

– interviu cu Vintilă MIHĂILESCU –

Care este legătura dintre MŢR şi producătorii locali?

Muzeul Ţăranului a început o campanie, pe care o doreşte de lungă durată, de promovare şi valorificare a produselor locale – fie că e vorba de artizanat, gem sau vinuri. Aceasta presupune tot procesul prin care trebuie să treacă ţăranii, artizanii, pentru a ieşi pe piaţă. Este o schimbare foarte puternică economică, dar şi culturală, de mentalitate, de percepţie, de estetică, peste tot în lume... Muzeul poate ajuta la o mai bună desfăşurare a acestui proces.

Ce poate face concret MŢR?

Muzeul poate face, pe de o parte, în amonte, cercetare, identificare a unor astfel de produse şi producători, a mecanismelor sociale, culturale şi a poveştilor din spatele lor. La extrema cealaltă, în aval, poate interveni din momentul în care se pune problema vînzării, a marketingului. În acest context foarte larg, muzeul poate oferi un *show-room,* un spaţiu de prezentare selectivă. Noi arătăm ceea ce se face, dar într-o punere în scenă care ne aparţine. În funcţie de evenimente, vor fi tîrguri, însoţite de dezbateri – actorii implicaţi vor discuta împreună cu experţii – şi degustări gastronomice la Clubul Ţăranului.

Crearea produselor pe scară industrială va deteriora tradiţiile?

Desigur că există un risc. Aş suspenda însă judecata morală. Lucrurile pur şi simplu s-au schimbat: să-l lăsăm pe Dumnezeu să decidă dacă în bine sau în rău. Sînt sătul de sentinţe de genul: asta-i tradiţie, ăştia sînt nişte măgari care au stricat-o... Tradiţiile rămîn vii cîtă vreme se schimbă. În momentul în care le obligi să rămînă într-un anumit fel, se anchilozează şi mor. Devin urîte şi dispar. În legătură cu transmiterea din tată-n fiu, lucrurile stau aşa: dacă-mi rentează mie, ca persoană, da, preiau meşteşugul familiei. Dacă nu, nu. Dacă pot să trăiesc din ceea ce ştiu de la tata ca olar, o fac. Dacă nu, nu. Idilismul ţăranului român este o viziune romantică, activă şi la noi în perioada de construcţie naţională: ca să existe, România ca naţiune a trebuit să-şi idilizeze ţăranul (care reprezenta 95% din populaţie). În momentul în care acest ţăran începe să dispară, noi rămînem cu mitologia, ca şi cum el ar fi real: or, una este un mit de întemeiere şi alta – vremea de azi. Nu ştiu dacă e bine sau nu: e altceva.

Dar artizanatul nu va dispărea; dimpotrivă. Nevoia pe piaţa internaţională, unde se cumpără şi se consumă tradiţii, este foarte mare: cu toţii, cînd mergem în ţări mai exotice, vrem să cumpărăm ceva de la faţa locului. E un fel de canibalism spiritual – să rămînem cu spiritul grecesc din insule...

Cum se vor întîmpla lucrurile în fapt?

Înainte, pe vremea comuniştilor, pur şi simplu nu se făceau produse pentru piaţă. Oamenii produceau totul doar pentru uz intern. Acum cîrnatul sau toba de casă trebuie să devină de piaţă. Reţete există, dar nu toate pot fi vîndute pe piaţă: pentru că nu ţin, nu au termen de garanţie, nu sînt produse în condiţii legale. Unii dintre oamenii care ştiu să facă reţeta respectivă şi fac investiţiile necesare pentru a intra în legalitate pot întreprinde acest lucru. Statul român trebuie să se implice şi în aşa ceva, el distribuie fondurile structurale.

Muzeul poate pune împreună experţi din diferite domenii cu producătorii. Între cele două, e treaba fiecărui actor, a Departamentului pentru Igienă, a primarilor de sector care pot să organizeze pieţe ş.a.m.d. Ne-am luat această misiune, în mic, de a coordona produsele ţăranului român, avînd o viziune mai de ansamblu: nu doar cîrnatul, ci şi ulcica... Nu ne substituim altor specialişti şi nici nu facem piaţă, comerţ sau expertiză. Avem rolul nostru destul de limitat, dar şi pe cel mai important, de iniţiativă.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Mădălina ŞCHIOPU

Atenţie: aliment condimentat ideologic

În 1986, un jurnalist italian, Carlo Petrini, a ales un mijloc de protest original faţă de ceea ce se numeşte „mcdonaldizare": a chemat cîţiva compatrioţi să mănînce paste în faţa unui McDonald's din Roma. Un revoluţionar pas înainte în comparaţie cu tradiţionalele cocktailuri Molotov aruncate în geamurile gigantului american. Gestul de frondă a fost actul de naştere al mişcării *slow food,* care, în opoziţie cu conceptul de *fast food,* încearcă să promoveze bucătăria tradiţională, cea a mîncărurilor făcute alene, în ritmul gospodinelor de odinioară. În curînd, avea să se repete povestea cu avangardiştii demolatori de canoane care, cu vremea, se clasicizează: mişcarea *slow food,* care şi-a ales drept simbol melcul, are mii de membri pe cinci continente, este partener de discuţii al unor organizaţii transnaţionale precum UE sau Organizaţia pentru Agricultură şi Alimentaţie şi coordonează tîrguri de anvergură, cum ar fi Salone del Gusto, cel mai mare tîrg mondial de vinuri şi mîncare de calitate. Totodată, se consideră protector al produselor locale şi al micilor fermieri, în faţa marilor producători de profil. Aşadar, *slow food* a izbutit să devină atît de *trendy* şi *cool,* încît McDonald's şi KFC fac acum figură de plicticoşi neo-conservatori yankei.

Cum în era globalizării particularul devine peste noapte universal şi viceversa, *slow food* şi-a deschis filială şi în România. Se numeşte „Revoluţia Pleşcoi" şi este o mişcare culturală care urmăreşte „păstrarea şi valorificarea patrimoniului gastronomic şi cultural specific românesc" şi „identificarea a cît mai multe produse tradiţionale şi protejarea acestora în faţa pericolului dispariţiei, prin promovarea şi încurajarea introducerii lor în circuitul economic". Ultimul eveniment mediatizat este o statuie a Evei din cîrnaţi de Pleşcoi, realizată de sculptorul Adrian Ilfoveanu şi expusă la Clubul Ţăranului. Opera de artă şi-a propus să atragă atenţia asupra patrimoniului gastronomic local şi să protesteze faţă de producerea pe scară industrială a cîrnaţilor, care nu mai are prea mare legătură cu ceea ce fac, în gospodăriile lor, Evele din localitatea buzoiană. Cîrnaţii de Pleşcoi sînt un laitmotiv al mişcării. Anul trecut s-a organizat şi un *flash mob* în faţa McDonald's-ului din Piaţa Romană, în care participanţii au mîncat cîte o bucată de cîrnat, reiterîndu-se astfel actul fondator din Capitala peninsulară. Tocmai atunci mentorul Carlo Petrini se afla pentru prima oară în România, în Ardeal, unde se delecta cu preparate din carne de porc, brînzeturi şi dulcеţuri făcute în gospodărie. N-a putut să fie de faţă la eveniment, dar a transmis că este alături „întru spirit". În schimb, s-a întîlnit cu ministrul român al Agriculturii şi a apărat, în declaraţii publice, produsele şi metodele de lucru tradiţionale în faţa producţiei industriale.

Problema cu revoluţiile, după cum se ştie, este că, oricît de revoluţionar ai fi, se ivesc alţii care-ţi arată că te-ai îndepărtat de la calea dreaptă. Mereu va exista un grup de iacobini, gata să ghilotineze dacă nişte girondini mai pragmatici păstrează ceva rămăşiţe de Ancien Régime. Aici intră în scenă Societatea Vegetarienilor din România (SVR), care a fost atît de scandalizată de carnagiul reprezentat de statuia Evei de Pleşcoi, încît a venit cu un comunicat redactat în acelaşi limbaj apocaliptic, prin care adversarii mcdonaldizarii biciuiesc mondializarea gusturilor: „Noi nu sîntem de acord că un morman de carne poate reprezenta altceva decît crimă sau moarte, iar procesul de la ucidere pînă la «artizanare» este unul la limita acceptabilului. E chiar aşa bine că cineva a consumat 70 kg de carne pentru a obţine o figurină – zicem noi dezgustătoare – dintr-o masă intrată deja în putrefacţie? Ceea ce numiţi dvs. artă, noi considerăm abuz inutil asupra mediului şi o încălcare a valorilor etice şi a drepturilor animalelor". Şi, cireaşa de pe tort, SVR apreciază că mişcarea *slow food* are în arsenal aceleaşi metode perverse ale Duşmanului: „Înlocuirea numelui (din hamburger în Pleşcoi) nu va rezolva dilemele alimentare şi problemele de sănătate. Să ţinem cu dinţii de ceva nesănătos, doar pentru că face parte dintr-o tradiţie, găsim că este nechibzuit, şi ne aşteptăm ca în spatele acestui motto declarat să fie o mare industrie profitabilă".

De-aici se vede că protestul la protest trage şi singura soluţie, în bucătărie şi în afara ei, este un sănătos pluralism. Cam cum au făcut anumite lanţuri de *fast food* cînd au pus în vitrine anunţul: „Avem şi mîncare de post!". Dincolo de revoluţii, mişcări sau directive, e loc şi pentru palinca românească, şi pentru pálinka ungurească. Ai de ales să mănînci un hamburger sau o şaorma pe fugă, să comanzi un meniu vegetarian sau să savurezi pe îndelete, împreună cu convivii, sărmăluţe ori *pasta carbonara.* Cîtă vreme pot coexista în pace un patriotism care nu sparge ferestre la McDonald's şi o globalizare care nu disprețuieşte cîrnaţii locali, rămîne cum am stabilit: Poftă bună! Hai noroc!

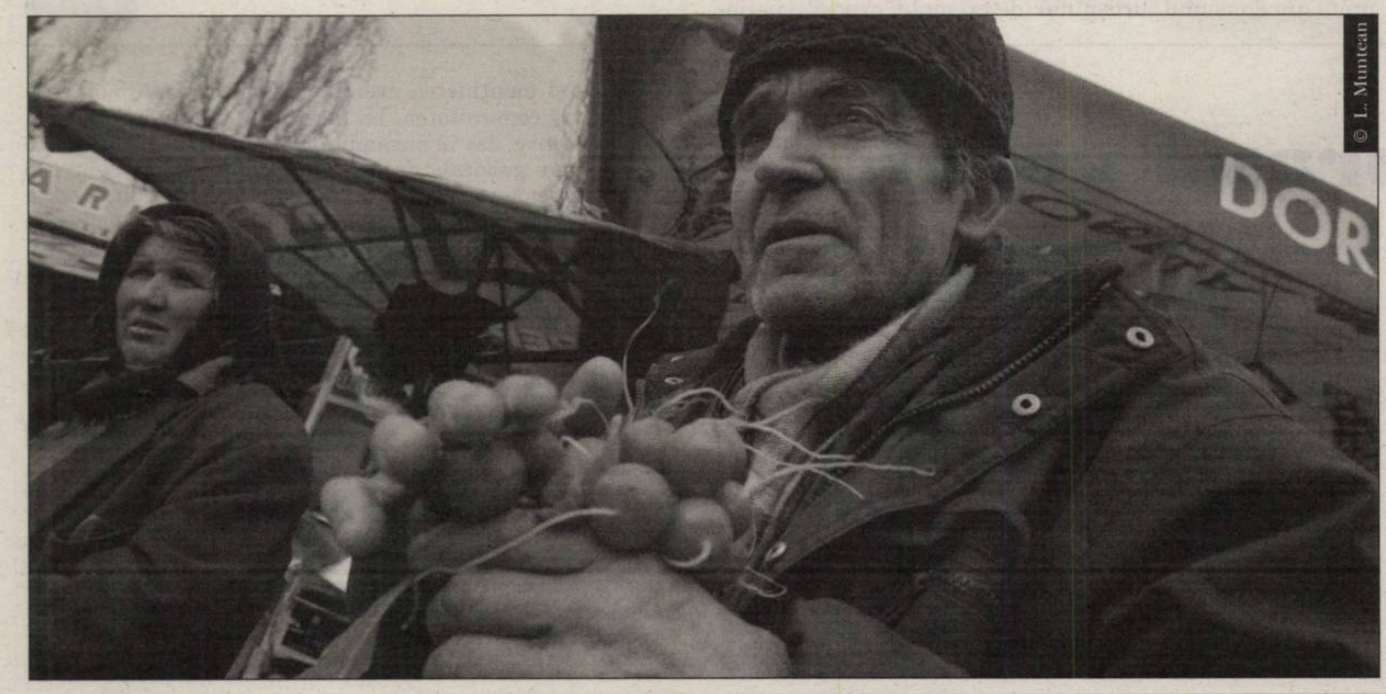

Definiţii

Indicaţia geografică: numele unei regiuni, al unui loc bine determinat sau al unei ţări, care serveşte la desemnarea unui produs originar din această arie geografică şi a cărui calitate sau reputaţie poate fi atribuită mediului geografic respectiv (inclusiv factori naturali şi/sau umani) şi a cărui producţie / prelucrare / preparare are loc în zona geografică definită.

Denumirea de origine: numele unei regiuni, al unui loc bine determinat sau al unei ţări, care desemnează un produs originar din această arie geografică şi ale cărui calităţi sau caracteristici de bază sînt în mod esenţial sau exclusiv datorate unui mediu geografic dat (cu factori naturali şi umani inerenţi) şi a cărui producţie/prelucrare/preparare are loc în zona geografică definită. Pot fi considerate denumiri de origine sau indicaţii geografice şi anumite nume geografice sau ne-geografice tradiţionale, desemnînd produse originare dintr-o regiune specifică, a căror calitate este în mod esenţial datorată unui anumit mediu geografic dat. De asemenea, în anumite condiţii, anumite denumiri geografice pot fi înregistrate ca denumiri de origine atunci cînd materiile prime ale produselor în cauză provin dintr-o arie geografică mai mare sau diferită de cea de prelucrare. Materiile prime acceptate sînt carnea, laptele şi animalele vii. Acestea trebuie să fie produse într-o arie limitată şi în condiţii speciale, a căror îndeplinire să fie verificată printr-un regim de inspecţie. Totuşi, în baza articolului 2 al Regulamentului 510/2006, aceste denumiri trebuie să fi fost recunoscute ca denumiri de origine în ţara de proveniență înainte de 1 mai 2004.

Cîţiva producători locali

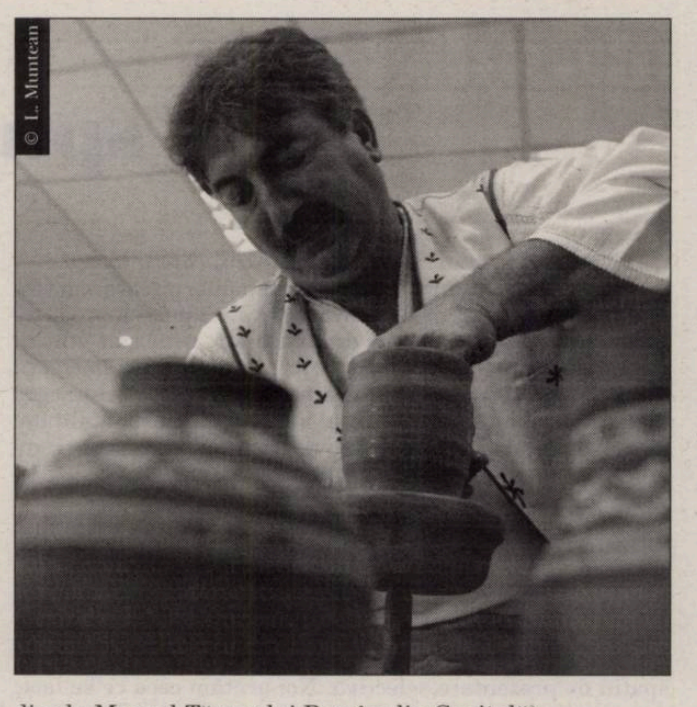
© L. Munteanu

Am adresat cîtorva comunităţi locale rurale, mai mult sau mai puţin cunoscute pentru brandurile lor (Botiza, Voineşti, Saschiz), unele întrebări privind atît istoria şi statutul respectivelor produse, cît şi intenţiile producătorilor de a le promova pe piaţa locală şi pe cea europeană:

Care este brandul dvs. local şi cînd l-aţi stabilit?

De ce aţi ales acest produs? Reprezintă cea mai importantă tradiţie locală?

Producătorii săi sînt independenţi? Există o industrie locală în domeniu?

Ce mijloace de distribuţie aveţi?

Îl comercializaţi şi în afara localităţii? Prin ce mijloace? Aveţi reţelele de distribuţie bine puse la punct? Produsele dvs. ajung şi pe piaţa europeană?

Cum le îmbuteliaţi, ambalaţi? Sînteţi atenţi şi la estetica produsului?

Brandul dvs. este înregistrat la OSIM?

Urmăriţi producerea brandului pe scară industrială? Aveţi un proiect în acest sens?

În elaborarea produsului dvs. folosiţi numai materiale naturale, este strict ecologic?

Autorităţile române v-au ajutat în vreun fel în promovarea produsului dvs.?

Răspunsurile ne-au fost furnizate colectiv, de către reprezentanţii consiliilor locale din cele trei comune. Dacă în cazul Saschizului, comunitatea pare pe calea cea bună, cel puţin la nivelul strategiilor de producţie şi distribuţie (Fundaţia englezească „Adept Transilvania" are şi ea un cuvînt de spus), în cazul celorlalte două localităţi – Voineşti şi Botiza –, lucrurile sînt şi mai încurcate: chiar dacă e vorba de mărci arhicunoscute, acestea nu numai că nu sînt înregistrate, dar nu reiese nici că ar fi cuprinse în vreun proiect regional de dezvoltare unitară.

Covoarele din Botiza

Brandul s-a stabilit prin anul 1998, deşi femeile din sat cunoşteau arta ţesutului în culori vegetale, cu mult timp în urmă.

Botiza s-a făcut cunoscută prin aceste covoare nu numai în ţară, ci şi în întreaga lume, covoarele impresionînd prin bogăţia imaginativă şi darul înnăscut al coloritului. Covoarele vegetale sînt confecţionate de femeile din sat, în gospodăriile proprii. Există cîteva artizanate în comună unde femeile îşi pot expune şi vinde produsele, Botiza fiind o localitate cu numeroase pensiuni agroturistice. Botiza participă cu covoarele vegetale la diferite expoziţii organizate în ţară şi în străinătate. Lîna se vopseşte cu extras de plante, după reţete străvechi, fiind un produs ecologic. Brandul nostru nu este înregistrat la OSIM. Pentru viitor, avînd deja faimă, Botiza o să fie cunoscută datorită acestor covoare.

Merele de Voineşti

Se discută de mult timp despre merele de Voineşti, dar nu s-a iniţiat nici o acţiune în acest sens.

Sînt produse într-un bazin pomicol consacrat şi reprezintă o tradiţie pentru locuitori, care au ca ocupaţie principală cultura mărului. Fiecare producător privat individual îşi îngrijeşte pe cont propriu livada, producţia rezultată o stochează în depozitele proprii, cu răcire naturală, în vederea valorificării. Nu există centre organizate de valorificare a merelor şi nici de industrializare.

Merele de Voineşti sînt valorificate direct pe piaţă de către producătorii privaţi sau prin intermediari. Sînt distribuite în afara localităţii, prin mijloace proprii. Nu există reţele de distribuţie organizate. Pe piaţa europeană ajung în cantităţi apreciabile merele destinate industriei.

Încă nu s-au realizat ambalaje personalizate, conform standardelor de comercializare.

Nu există un brand al merelor de Voineşti, ca urmare nu este înregistrat la OSIM şi nu este protejat de Autoritatea Naţională pentru Protecţia Consumatorilor.

Fiecare producător încearcă să realizeze o producţie cît mai mare pe suprafaţa pe care o deţine. Încă nu există o strategie de dezvoltare a patrimoniului pomicol local şi nici nu s-a iniţiat realizarea unui brand pentru merele de Voineşti. Nu s-ar diminua din valoarea produsului, din contră, va avea mai multă căutare pe piaţă, iar pomicultorii din alte bazine nu vor mai putea să folosească etichete cu mere de Voineşti.

La producerea lor nu se utilizează cantităţi mari de îngrăşăminte şi pesticide pentru tratamentele fitosanitare, nivelul reziduurilor de pesticide se încadrează în limita maximă admisă (LMA) de Codex Alimentarius. În situaţia folosirii soiurilor de măr cu rezistenţă genetică la boli, nivelul reziduurilor cu pesticide este foarte redus, chiar nedecelabil.

Merele din România sînt căutate numai în condiţiile cînd se obţin producţii scăzute în marile ţări producătoare de mere. Intrarea în UE ne obligă să ne adaptăm la cerinţele pomiculturii europene.

Autorităţile române de stat nu au fost solicitate în această acţiune.

Dulceţurile de Saschiz

Brandul local se numeşte „Saxon Village Preserves"; sub acesta se comercializează acum gemul (din rubarbă, din fructe de pădure, prune, mere etc., produs de gospodinele din Saschiz şi din comunele învecinate) şi mierea poliflră.

Brandul a fost stabilit în februarie 2006, la iniţiativa Fundaţiei englezeşti „Adept Transilvania" (cu sediul la Saschiz) şi cu sprijinul dlui primar **Ovidiu Şoaită.** Scopul lansării lui a fost acela de a comercializa o gamă diversă de produse tradiţionale preparate în mod igienic, fără aditivi, care să vină în întîmpinarea nevoilor/cerinţelor lumii moderne.

Pe viitor, sub acelaşi brand – „Saxon Village Preserves" – vor mai fi comercializate murături tradiţionale şi brînză.

Sursa de inspiraţie a acestei iniţiative a fost o masă servită de staff-ul Fundaţiei „Adept" într-o gospodărie tradiţional săsească, la dna **Gerda Gherghiceanu.** De aici pînă la oportunitatea valorificării produselor tradiţionale nu a mai fost decît o problemă de „organizare" şi demersuri oficiale.

Prepararea gemurilor şi apicultura nu sînt cele mai importante tradiţii în zonă, analele consemnînd drept îndeletniciri tradiţionale agricultura (în principal oieritul, creşterea bivolilor), olăritul (este celebră ceramica albastră de Saschiz), tăbăcitul, cojocăritul, cărămidăritul, zidăritul.

Gemul este produs de femeile din Saschiz în gospodăriile proprii. Pentru dezvoltarea unei mici industrii în domeniu, la ora actuală este în construcţie – la sediul Fundaţiei „Adept" – o bucătărie de dimensiuni mari, ce va fi dotată la standarde europene.

Mijloacele de distribuţie sînt tîrgurile/evenimentele de profil din domeniul turismului (de exemplu, expoziţii periodice la Muzeul Ţăranului Român din Capitală).

Produsele au ajuns pe piaţa europeană datorită afilierii la Organizaţia „Slow Food". În acest fel, ele au putut fi expuse şi comercializate la Salone del Gusto (Torino, Italia) şi la Festivalul Brînzei de la Bra (în apropiere de Torino). O altă participare a fost la un tîrg de produse tradiţionale din Israel.

Gemul este comercializat în borcane hexagonale, special aduse din Anglia. Înainte de îmbutelierea în borcane, mierea este păstrată în cazane din inox speciale.

O atenţie deosebită este acordată formei de prezentare a produselor. Borcanele sînt etichetate manual (etichetele sînt confecţionate de Fundaţia „Adept"), iar sigiliile sînt inscripţionate cu logo-ul zonei Tîrnava Mare.

Nu sîntem înregistraţi la OSIM, ci doar sîntem în curs de elaborare a documentaţiei pentru înregistrarea brandului.

Proiectul este „bucătăria" industrială de care aminteam mai sus, scopul realizării ei fiind producerea în cantităţi cît mai mari a gemului în contextul în care există cerere pe piaţă, iar – pe de altă parte, producătorii independenţi sînt ajutaţi să facă faţă cererii. Condiţia esenţială este ca aceşti producători să fi absolvit Cursul de igienă alimentară, organizat de Fundaţia „Adept" în colaborare cu Primăria Saschiz.

Sperăm ca producerea brandului pe scară industrială să nu ducă la scăderea valorii produselor, iar pentru asta avem permanent în vedere „controlul calităţii". Aşa-zisa industrializare e un risc asumat, cu două tăişuri: pe de o parte se poate vorbi despre „neglijenţa" producătorilor în asigurarea materiei prime, pe de altă parte, nu trebuie să uităm şansele de dezvoltare economică locală pe care le aduce cu sine creşterea producţiei.

Materia primă (de exemplu, fructele de pădure) este naturală, însă produsul nu este certificat ecologic.

Autorităţile nu ne-au ajutat – cu excepţia consultanţei oferite de ANSVSA (Autoritatea Naţională Sanitar-Veterinară şi pentru Siguranţa Alimentară) – în proiectul de realizare a bucătăriei industriale.

Pînă acum *feedback*-ul referitor la calitatea produselor, a brandului „Saxon Village Preserves" a fost doar pozitiv, sperăm ca acest trend să rămînă ascendent. Pentru asta lucrăm la o Strategie de promovare a brandului nostru.

a consemnat Iaromira POPOVICI

Andra DUMITRESCU

La Zizin, un brand vechi...

Într-o competiţie cîştigă cei mai buni... Concursul lansat de Reprezentanţa Comisiei Europene în România a fost o oportunitate pentru comunităţile care doreau ca ideile lor să fie materializate – acest lucru datorîndu-se bonus-ului de care beneficiau cîştigătorii – „asigurarea vizibilităţii, combinat cu expertiza gratuită a unor experţi în branding şi marketing şi/sau antreprenori interesaţi de... dezvoltarea locală".

Nu ştiu alţii cum sînt, dar... să afli din ziar că un grup de iniţiativă a cîştigat un concurs naţional, fără alte amănunte sau detalii, mi se pare un lucru lipsit de eleganţă din partea organizatorilor. La nivel de judeţ nu se ştie nimic, iar în sat ştiu doar cei care nu sînt indiferenţi faţă de viitor – şi aceia sînt puţini.

După ce comunitatea din Zizin a cîştigat concursul „Sat românesc, sat european" şi a beneficiat de „vizibilitate" suficientă, plus două table cu titulatura de „Sat european" – care între timp au fost demontate de o firmă locală pentru a fi „restaurate", şi demontate au rămas –, lucruri majore nu s-au întîmplat decît prin strădania autorităţilor sau a investitorilor privaţi: s-au inaugurat noul şi modernul sediu al Primăriei, un dispensar stomatologic şi o staţie de salvare, o farmacie în Zizin... Deci ce va urma, vom vedea....

Ideea proiectului a pornit de la un motto: „Trecutul e poarta deschisă spre viitor..." şi s-a bazat pe brandul neînregistrat al fostei staţiuni, celebră pe vremuri şi în străinătate, a cărei prezentare a fost făcută de Orbán Balász în *Descrierea pămîntului secuiesc – Zizin* şi atestată documentar de Ministerul Sănătăţii şi Ocrotirilor sociale în 4 martie 1927, ca „Întreprindere mică balneo-minerală".

Proiectul a fost întocmit avînd la bază principiile dezvoltării durabile, fiind structurat pe trei capitole – economic, mediu, social – şi avînd ca scop punerea în valoare a ceea ce a mai rămas din fosta staţiune, păstrarea obiceiurilor locale şi menţinerea evenimentelor culturale noi, care socializează comunitatea. La fiecare capitol au existat mai multe obiective, dar în ansamblu ideile s-au vrut a fi o parte din strategia generală de dezvoltare a zonei, iar pentru a sublinia cît e de important ca „societatea civilă" din mediul rural să existe, au fost ataşate mai multe anexe cu acţiunile întreprinse-n sat în ultima perioadă de timp – activităţi culturale, de comunicare, de protecţie a mediului, de promovare a brandului.

Pentru că în Zizin există mulţi tineri şi copii ce s-au implicat activ în viaţa comunităţii şi care ţin morţiş să facă lucruri deosebite, dar şi să trăiască într-un sat mai frumos, proiectul le-a fost dedicat lor!

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 13 decembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

„Peripeţiile lui Cioran în ţara lui Alzheimer“

– interviu cu Radu AFRIM –

Luna trecută, spectacolul cu piesa Mansardă la Paris cu vedere spre moarte *de Matei Vişniec, pusă în scenă de regizorul Radu Afrim, a fost prezentat la Luxemburg, în localitatea Esch-sur-Alzette. Reprezentaţiile au avut un mare succes de public. Zece publicaţii luxemburgheze au scris despre eveniment. Piesa face parte din programul „Belles Roumanies“ derulat de Institutul Cultural Român în parteneriat cu Centrul Cultural Kulturfabrik.*

De ce aţi ales să montaţi această piesă a lui Matei Vişniec, Mansardă la Paris cu vedere spre moarte?

Eu am ales-o prima dată, la Cluj, acum trei ani; de data aceasta mi-a fost propusă. Şi mi-am zis, OK, o fac, dar nu va mai fi aceeaşi. Nici montarea, nici textul. Exagerez... cred.

În ce măsură a contat faptul că personajul principal este Emil Cioran?

I-am recitit, tot acum trei ani, cărţile. M-am bucurat din nou de Cioran. Asta a contat. În show nu m-a interesat cum era Cioran de fapt. Devenise un personaj ca altele. Nu facem reconstituiri biografice de prost-gust şi sper că nici spectatorii nu vin la teatru să-l vadă pe Cioran aşa cum mergi la Zoo să vezi maimuţa. Aşa mi-am asigurat doza de libertate necesară pentru a construi un personaj credibil. Trist şi comic, dacă e cazul. În timpul repetiţiilor ne ziceam că mergem să lucrăm la „peripeţiile lui Cioran în ţara lui Alzheimer“. Şi textul lui Vişniec nu e departe de asta. Şi e de bine.

Care ar fi atunci miza piesei?

Pentru mine miza a fost să *nu* fac un show filozofic, crispat, un show pentru cunoscători, să am un actor fabulos în Cioran, să-l las acolo unde e, adică în lecturile adolescenţilor care se regăsesc în *dark-ul* gîndirii cioraniene, ba, mai mult, să-l transform într-un fel de idol, într-un star purtat pe braţe în ciuda voinţei filozofului.

Textul scris de Matei Vişniec este foarte diferit de cel jucat pe scenă. Aţi preferat o abordare parodică?

Nu i-aş spune parodică. Sînt scene care frizează umorul sănătos, cum ar fi cea în care Cioran urmăreşte pe un ecran gigantic filmul lui Murnau, *Nosferatu,* şi ia lecţii de comportament de la el. Ar fi fost penal să-l plîng pe Cioran de-a lungul întregului show, nu credeţi? În plus, textul lui Vişniec chiar are umor.

Nu vă e teamă că veţi fi acuzat că aţi trucat realitatea?

Pentru asta răspunde Vişniec. Eu de mult nu-mi mai fac probleme pentru acuze subţirele care apar la tot pasul.

Succesul din străinătate al piesei se datorează şi naţionalităţii actorilor: trei români, doi francezi şi doi luxemburghezi? A fost greu să lucraţi cu ei?

Am lucrat excelent. Un plus pentru cei străini. Pentru că ei n-au avut blocajele pe care le-au avut românii la începutul lucrului acolo. S-au adaptat mai greu. Pe unii dintre actorii occidentali i-aş fi luat în România pentru următoarele proiecte. Sînt actori foarte tari.

De ce l-aţi ales pe Constantin Cojocaru să joace rolul lui Emil Cioran?

Constantin Cojocaru e un talent greu de egalat fără a fi un star aici. I-am oferit un cadou pentru toate rolurile mari pe care mi le-a făcut în alte spectacole: să înveţe pe de rost 50 de pagini în franceză.

Spectacolul „riscă“ să facă carieră în Europa şi în ţară, ce „oferte“ aveţi?

Au fost cîţiva *programatori* la premieră care s-au arătat interesaţi de piesă. Sistemul vestic permite ca show-ul să fie cumpărat de la producător. Sînt promisiuni pentru un teatru din Paris şi cîteva festivaluri. Dar prefer să păstrez un scepticism cioranian...

a consemnat Roxana CĂLINESCU

Daria GHIU

Europa dintre gratii

Pe 10 noiembrie, cu cîteva zile înainte ca greva să înceapă, la Centre Culturel Suisse din Paris a avut loc vernisajul expoziţiei „L'Europe en devenir (Partie 2)“, *curatoriată de teoreticianul şi profesorul român Marius Babias, director al Neuer Berliner Kunstverein (NBK). Expoziţia extrem de densă ne arată exact Europa în care trăim. O Europă în transformare, în devenire, încă ruptă, pe care doar arta, ca perfect mediator între Est şi Vest, are puterea să o ducă către o altă stare:* Noua Europă. *O Europă exact aşa cum am resimţit-o cîteva zile mai tîrziu în metroul parizian.*

Timp de aproape două săptămîni, greva transporturilor a paralizat întreg Parisul: a trebuit să ne adaptăm cu toţii, să anulăm întîlniri, să inventăm noi trasee, să ne îngrămădim în metrouri pline. Lucru obişnuit pentru un bucureştean, dar nou pentru un parizian. Ceea ce frapează este atitudinea: la Paris nimeni nu protestează, nu jigneşte, din contră. Feţele încrîncenate ale bucureştenilor se transformă la Paris în chipuri destinse, amuzate de situaţia aparte. Oamenii glumesc, rîd, nu se plîng, fac loc – acolo unde nu e loc! – altor călători, se strecoară uşor, inventează noi figuri de balet urban. Şi nu se revoltă, ba din contră, sînt solidari cu greva, o înţeleg, o acceptă.

La Centrul Cultural Elveţian, artiştii care expun în a doua parte a expoziţiei *„L'Europe en devenir“* nu aparţin Elveţiei: sînt cehi, slovaci, bulgari, români, cetăţeni ai Republicii Moldova, spanioli, francezi, finlandezi, germani. Ceea ce Babias ne explică la nivel teoretic, în discursul său, devine senzorial, epidermic, în sălile de expoziţie, în care artiştii dublează spaţiul existent, îşi fac propriul loc. Acestor săli li se adaugă *project room,* în care curatorul şi asistentul său, Vlad Morariu, au pus la dispoziţia vizitatorilor numeroase materiale produse în timp în cadrul mai multor proiecte transdisciplinare din Europa – de la *Idea Magazine* din Cluj la *Multitudes* din Paris.

Filmul artistului Pavel Brăila din Republica Moldova – *Eurolines Catering or Homesick Cuisine* – e vesel, bonom şi se derulează rapid: e povestea sarmalelor, a plăcintelor şi a vinului pe care familia artistului i le trimite acestuia prin autocarele care străbat Europa, pentru vernisajul de artă contemporană al lui Pavel Brăila din Berlin. Povestea se repetă zilnic în viaţa multora dintre cei plecaţi la muncă în Occident şi e deopotrivă comică şi duioasă; istoria s-a repetat şi în seara vernisajului: Brăila i-a servit pe toţi cu bucate tradiţionale, prelungindu-şi astfel lucrarea video într-una vie, într-un *performance*.

Artistele Anetta Mona Chişa şi Lucia Tkácová simulează o vitrină de muzeu. *Private Collection,* obiecte aşezate cu grijă, numerotate: o lampă, o scrumieră, o foarfecă, un topor. Toate furate de către cele două, din mari galerii din Europa şi SUA. Expuse, ele capătă valoare: vitrina celor două este o metaforă a artistului care „fură“ mereu. Urmează trei scurtmetraje. *Dialectics of Subjection #4* e un talk-show politic pe dos. În al doilea, *Capitalul* lui Marx devine cartea în care vrăjitoarea le ghiceşte fetelor şi le prezice viitorul: ea dă în cărţi, în cartea-fundament care a decis viitorul unei întregi lumi. În *How to Make a Revolution,* cele două satirizează artistul radical de succes.

Lucrarea lui Dan Perjovschi, *My Europe,* este deopotrivă fragilă, spontană, efemeră. Artistul a venit şi a desenat cu creta, pe tablă. Desenele sale neagă actul conservării. Ele sînt aşezate cu grijă de către curator lîngă o instalaţie foarte simplă şi spectaculoasă, în acelaşi timp. Cea a bulgarului Pravdoliub Ivanov, *Transformations Always Take Time and Energy.* Reşouri şi oale umplute cu apă care fierbe mereu, o reţea de fire şi aburi. Instalaţia e termică, apa se evaporă, oalele trebuie reumplute. Încet-încet, tabla se va şterge; în încăpere e mereu cald, aerul este umed. Europa lui Perjovschi se joacă cu simbolurile Uniunii Europene, e ironică şi în schimbare: ea se transformă concret, în faţa noastră, se şterge, aşa cum apa se evaporă în oalele bulgarului, procesul e continuu şi cere *time and energy.* Extraordinar asamblaj al lucrărilor!

Expoziţia nu poate fi înţeleasă cu adevărat fără piesa de teatru ce s-a jucat la Centrul Elveţian din Paris, în plină grevă, pe 15 noiembrie. E vorba de Nicoleta Esinencu – *Mame fără pizde (Mères sans chattes).* Jucată de actriţa Doriana Talmazan, piesa e pusă în scenă chiar de către autoare. Textul e radical, declamat de actriţă şi proiectat pe fundal în franceză, cu litere inegale, luînd forma unui manifest. Piesa Nicoletei şi a Dorianei este, şi ea, epidermică. „De azi înainte în fiecare zi o să stai cu ochii acoperiţi ca să vezi cum trăieşte un orb: mama şi-a scos fularul şi mi-a legat cu el ochii. 15 minute în fiecare zi ca să înţelegi cum trăieşte un orb prin carourile fularului“: ca experienţă-limită a unei părţi din Europa care încă mai priveşte printre gratii.

PUBLICITATE

FP Foreign Policy România

POLITICĂ GLOBALĂ, ECONOMIE ŞI IDEI

Cea mai importantă revistă de politică externă din lume Acum în România

PRIMUL NUMĂR LUNI, 10 DECEMBRIE

Sever VOINESCU

Cartea îngrijorării dlui Patapievici

● **H.-R. Patapievici, *Despre idei & blocaje*, Editura Humanitas, 2007.**

Lectura ultimei cărţi a dlui Patapievici mi-a adus aminte de o conversaţie pe care, cu ani în urmă, am avut-o cu profesorul Andrew Wachtel – acum decan la Northwestern University –, unul dintre cei mai buni cunoscători americani ai literaturii Estului Europei. Savuram o cafea într-una din cafenelele minunatului orăşel universitar Evanston şi vorbeam despre scriitorii importanţi ai regiunii de unde eu veneam şi pe care el o studia. La un moment dat, Andrew îmi spune: „Dacă ar trebui să dau o definiţie părţii aceleia de lume, aş spune că Europa de Est este acel loc în care literatura este supraestimată *(literature is overrated)*". Am replicat că acelaşi lucru se poate spune şi despre America Latină. „Cred că da – a spus Andrew – numai că eu nu sînt specialist în literatura Americii de Sud, ci în literatura Europei de Est."

Figura scriitorului – producătorul de ficţiune literară – este aproape mitică în societăţile noastre. Marile figuri ale istoriei noastre – fondatorii naţiunii – nu sînt neapărat regi sau războinici (marii eroi politici fac figură secundă în Panteonul nostru popular), ci poeţi sau prozatori. Noi nu avem *Federalist Papers*, ci *Luceafărul* – noi nu am fost fondaţi de o Constituţie, ci de o poetică. Aşa se şi explică de ce marile noastre aşteptări pentru fapte exemplare se orientează spre scriitori, şi nu spre politicieni. Pe de altă parte, replica lui Andrew Wachtel la întîmpinarea mea de ordin logic – supraevaluarea scriitorilor nu este o diferenţă specifică pentru Estul Europei şi, prin urmare, nu poate fi reţinută ca element definitoriu – dovedea că profesorul american vorbeşte mereu din interiorul specialităţii sale, ceea ce, pentru discursul intelectual românesc cu care şi eu sînt obişnuit, este cu totul neobişnuit. La noi, impune speculaţia neaşteptată, detenta culturală spre universal, dexteritatea manevrării informaţiilor şi ideilor din spaţii cît mai neaşteptate pentru formaţia intelectuală a opinentului. Gloria culturii generale este supremă în cetatea noastră, iar aura enciclopedistului, a „omului Renaşterii", este orbitoare pentru mine şi ai mei. Îmi amintesc bine că, în vremea copilăriei şi primei mele tinereţi, cel mai spectaculos lucru care se putea spune în societate despre un inginer, de pildă, nu era ceva legat de vreun pod construit de el sau de vreo tehnologie uimitoare pe care o inventase, ci despre eventuala sa expertiză în arte plastice. Elogiul maxim adus unui medic nu se referea la operaţii măiastre sau la vindecări miraculoase, ci, eventual, la talentul său de pianist. Un ofiţer de tancuri din cartierul meu avea întregul respect al comunităţii nu pentru fapte de arme, ci pentru că scria poezii. Am învăţat de mic că oamenii vrednici de respect sînt cei care pot vorbi despre toate cîte sînt în lume. Dl Patapievici spune, elocvent, că aşa ceva nu e rău în sine, dar e dăunător pentru ţesătura solidă a cunoaşterii, pentru *performanţa* culturii. Anvergura culturii generale este orizontală, ea e o cultură de cuprindere, o cucerire a reliefurilor variate. Problema este că ovaţiile generale pentru o astfel de cultură sufocă performanţa verticală, a culturii de specialitate. Stima nu se extinde şi asupra celor cu care poţi vorbi numai un singur lucru, chiar dacă acea discuţie te duce direct la esenţa lumii sau a minţii. Survolăm – zborul e graţios şi admirabil –, şi nu forăm – întreprindere laborioasă şi, de aceea, cam antipatică.

Cartea dlui Patapievici pleacă de la o întrebare particulară (de ce nu avem o istorie a filozofiei româneşti?) şi se dezvoltă într-un discurs despre întregul spaţiu intelectual al României de azi. Este o carte care pune un diagnostic, descrie şi explică. Problema lipsei unei istorii a filozofiei naţionale nu este, aşadar, decît în datele ei strîmte o problemă a filozofilor. În sens larg, ea dă seama despre o lipsă majoră a întregii noastre culturi. Ceea ce lipseşte, din punctul de vedere al dlui Patapievici, este urmarea. Maladia s-ar numi deci *non sequitur*. Spaţiul românesc, în general – şi ceea ce se întîmplă în politica actuală este pilduitor – este un spaţiu fără de consecinţe. Ideile mari ale culturii noastre – multe, puţine cîte or fi – nu rodesc. Cad în gol. Nu există „şcoli", nu putem produce comentatori, cultura noastră e impotentă cînd e vorba despre discipoli. Nu avem exerciţiul emulaţiei, nu avem reflexul valorificării, nu transformăm potecile în drumuri. Două explicaţii sînt posibile. Prima – că nu avem idei fecunde. A doua – că mediul românesc nu e prielnic fecundităţii. Ideile – demonstrează dl Patapievici – sînt fecunde. Aşadar, viciul e ascuns în mediu. De consistenţă vîscoasă, mediul intelectual românesc nu e permeabil circulaţiei ideilor. Ideile mari se sufocă repede în România, dacă şi numai dacă sînt româneşti.

Lectura cărţii nu produce revelaţii. Dl Patapievici vorbeşte despre ceva ce simţim/ştim cu toţii. Dar tocmai de aceea lectura cărţii este plăcută, căci confirmă experienţele individuale şi, validînd experienţa individuală, ne orientează ca fiinţe culturale. Nu este o carte spectaculoasă (cum a fost, la vremea sa, *Zborul...)* şi nici o carte provocatoare (cum a fost *Omul recent),* dar este o carte necesară pe care – cred sincer – dl Patapievici avea datoria să o scrie. Rolul său, de intelectual cu imensă popularitate, este de a scrie şi astfel de cărţi.

Despre idei & blocaje impresionează, mai ales, prin aceea că e o carte a îngrijorării. Dl Patapievici nu se mulţumeşte să desfiinţeze, să demaşte, să arate cu degetul. Dl Patapievici este sincer îngrijorat pentru că mediul nostru cultural pierde, nonşalant, idei mari. Cultura noastră este compusă din sute de mii de maeştri şi nici un discipol. Mai mult, sîntem educaţi că discipolatul nu se poate încheia decît cu despărţirea de maestru. Secunzii harnici, dedicaţi o viaţă întregirii drumului unui maestru, nu au succes la noi. Efectul major al penuriei de continuatori este lipsa „pieţei ideilor", adică a spaţiului în care se discută, se dezbate, se dezvoltă.

Al doilea element important al viziunii dlui Patapievici este luminarea perspectivei etice. La un moment dat, dl Patapievici scrie una dintre cele mai percutante fraze ale cărţii: „...ca să ne vindecăm de relele care ne exasperează (şi care au dat cea mai expresivă literatură a exasperării de sine din toată Europa) noi trebuie să ajungem la înţelegerea faptului că problemele noastre nu provin din felul în care sîntem, ci din ignorarea şi neinteriorizarea eticii care se asociază în mod necesar cu exerciţiul cunoaşterii" (p. 110). A urma, a duce o idee a altuia la ultimele ei consecinţe este, înainte de orice, o obligaţie morală în ordinea cunoaşterii, pe care intelectualul român o ignoră.

Este oricînd o plăcere să-l citeşti pe dl Patapievici. Gîndul său are o intensitate curată impresionantă, stilul său e subordonat rigorilor argumentului şi înţelegerea sa este polivalentă. Această carte va produce delicii admiratorilor – nu puţini – ai dlui Patapievici. Se află în ea tot ceea ce constituie, astăzi, marca Patapievici. Cartea conţine şi cîteva texte adăugate, numite de autor „anexe", care au farmec şi provoacă. Mai ales cel final, despre Popper, se cere, în opinia mea, a fi continuat de autor cu alt prilej. Eu însumi am sentimente amestecate faţă de Popper, lista inamicilor „societăţii deschise" fiind, în opinia mea, în mare parte greşită. La fel, respingerea „istoricismului" îmi pare simplă, polemică, neconvingătoare pe fond. Ca şi Chomsky decenii mai tîrziu, Popper şi-a transferat prestigiul intelectual imens, cîştigat într-o anume disciplină, spre discursul politic şi, mă tem, un asemenea transfer cauţionează o eroare de judecată. Sînt nerăbdător să aflu opinia dlui Patapievici în această chestiune. De asemenea, paginile despre seminarul de la castelul Leopoldskron sînt încîntătoare. Descrierea stilului acelui seminar aduce cărţii – dominată de frustrare şi pesimism – o respiraţie ozonată, binevenită. În plus, subtitlul, cu parfum medieval, mărturiseşte claritatea de cristal a gîndului autorului: „O modestă propunere de a regîndi cultura română pornind de la ce îi lipseşte, fără a renunţa la ceea ce, în aparenţă, îi prisoseşte". Îi lipseşte „piaţa de idei" sau, mai în adînc, acea etică asociată „în mod necesar" exerciţiului cunoaşterii şi îi prisoseşte dimensiunea literară, cauză şi pandant al dominaţiei culturii generale asupra culturii de specialitate. Acuzarea dominaţiei literaturii şi a criticii literare asupra culturii noastre este o idee nicasiană. Dl Patapievici o rafinează şi o actualizează.

În cîteva pagini din a doua jumătate a cărţii, îngrijorarea dlui Patapievici merge mai departe. Cum se face că într-o cultură a culturii generale, nici cultura generală nu se mai face astăzi? Pierdem şi ceea ce ne prisosea pînă de curînd. Imaginea deşertului cultural se deschide ochilor cititorului abia acum. El nu e înapoi, acolo unde îl vedea Culianu, ci în faţa noastră. Şi, aici, pesimismul devine spaimă.

Dilema veche vă recomandă

● Luni, 17 decembrie, la TVR 1, ora 20,45, *A fost sau n-a fost?,* filmul demn şi fără de oftat al lui Corneliu Porumboiu, pentru a videoauzi încă o dată diagnosticul impecabil, mai clar ca oriunde: „Am făcut şi noi o revoluţie cum am ştiut şi cum am putut". (Radu Cosaşu)

● *Jocul de-a adevărul*, spectacolul Liei Bugnar de la Teatrul Metropolis, în scenografia lui Dragoş Buhagiar, cu Dorina Chiriac şi Andi Vasluianu în rolurile principale, experimentul unui doctor obsedat de adevăr care scoate la iveală potenţialul deopotrivă dramatic şi amuzant al subconştientului conjugat cu hazardul şi pasiunea. Sau, mai simplu spus, o comedie irezistibilă despre viciile cuplului. (Marius Chivu)

● Daţi o tură pe www.petitieonline.ro – aşa, în general, ca să luaţi o gură de spirit civic. Bun. Apoi poposiţi fix pe http://www.petitieonline.ro/petitie/vrem_stan_si_bran-p03710042.html – o petiţie mai puţin obişnuită, dar întru totul civică: televiziunilor „care (mai) au puţin curaj" li se cere să dea filme cu Stan şi Bran. Semnaţi, vă rog. Eu am semnat. (Mircea Vasilescu)

● Ultimul număr al *National Geographic România* din acest an şi, mai ales, excelentul reportaj despre centura de fortificaţii a Capitalei – 36 de construcţii, ridicate în urmă cu peste 110 ani, din care, în prezent, au mai rămas 17 forturi şi 13 baterii, restul fiind distruse din cauza unor explozii accidentale ale depozitelor de muniţii. Deşi multe dintre ele se află pe teritoriul unor unităţi militare, nu au mai fost folosite, majoritatea fiind degradate, inundate sau sufocate de vegetaţie. Nu rataţi „Istoria centurii fortificate a Bucureştiului", text Andreea Cîmpeanu, foto Ştefan Cristescu. (Ruxandra Tudor)

PUBLICITATE

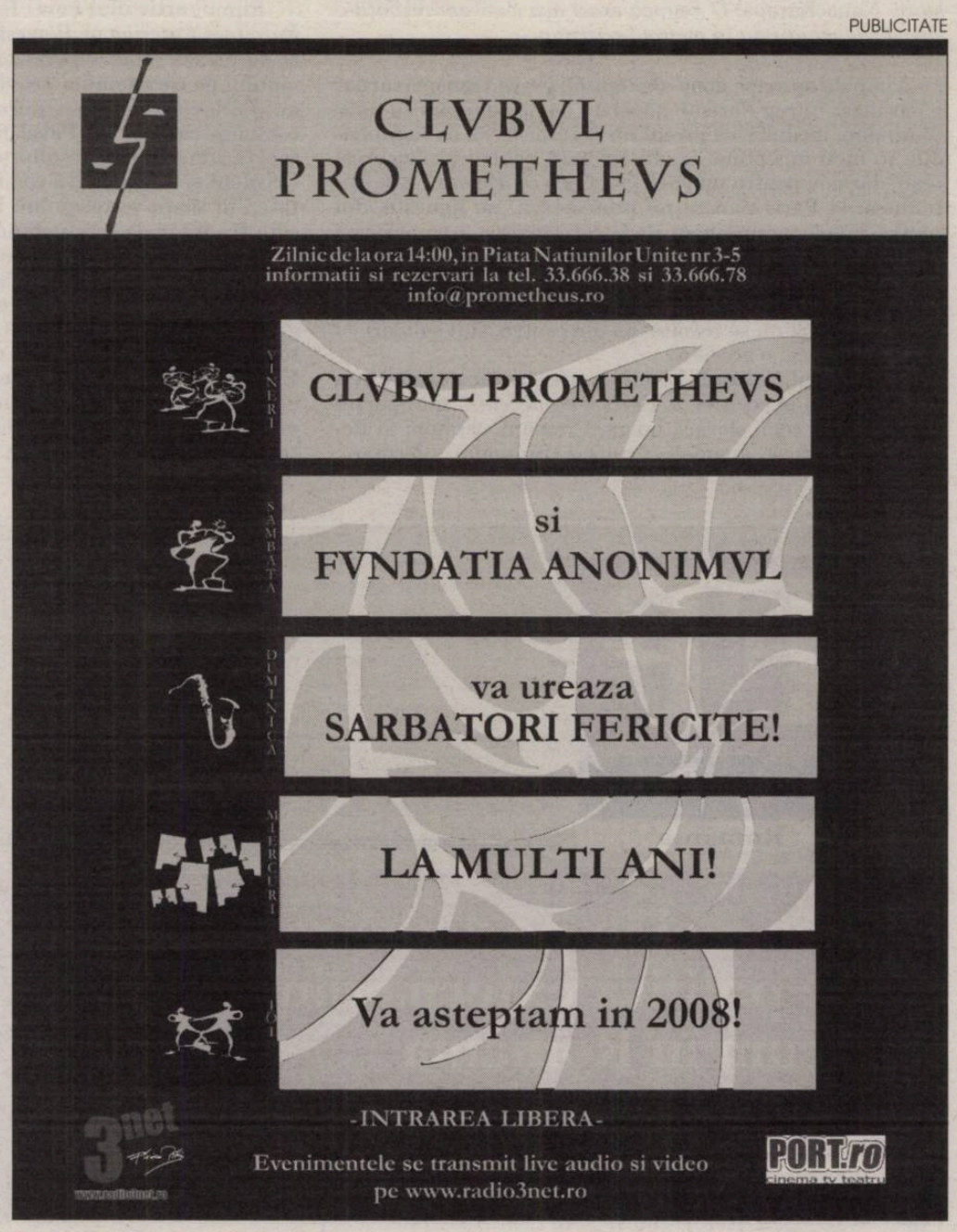

Marius CHIVU

feedbook

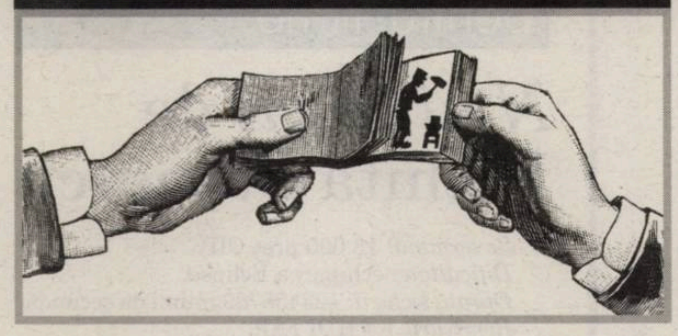

Bătrîneţea la poeţi

● **Emil Brumaru, *Cîntece de adolescent, 1957-1958*, cu cincisprezece desene de Adriana Lucaciu, Editura Brumar, 2007.**

● **Şerban Foarţă, *Cartea Psalmilor*, Editura Brumar, 2007.**

(Re)citite acum, cronicile şi eseurile pe care criticii le-au dedicat în anii '70 lui Emil Brumaru şi lui Şerban Foarţă nedumeresc puţin. Deşi receptarea a fost promptă şi pozitivă – Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Eugen Negrici, Ion Pop, toţi au scris despre ei foarte bine, cu acurateţe critică şi cu mult entuziasm, mai puţin Laurenţiu Ulici care îi situa în grupa a doua valorică a şaptezeciştilor –, cei doi poeţi au avut de înfruntat prejudecata temelor minore şi apolitice. Cu alte cuvinte, deşi li se recunoşteau excelenţa şi originalitatea, în momentul ierarhizărilor, erau socotiţi tot nişte manierişti marginali care se dedau, aproape gratuit, rafinamentului lexical şi prozodic în cheie ludică minoră. Dar, dacă Emil Brumaru şi Şerban Foarţă au împărtăşit oarecum acelaşi destin literar, după '89 cei doi extraordinari poeţi au parcursuri uşor diferite.

Deşi din 1983 *(Ruina unui samovar)*, Emil Brumaru nu mai publicase nimic, primul lui volum de poezie din postcomunism s-a lăsat aşteptat pînă în 1998 *(Dintr-o scorbură de morcov)*. Au urmat o antologie şi o integrală poetică, *Infernala comedie* (capodopera literaturii erotice româneşti) care aduna sonete mai vechi şi mai noi, *Submarinul erotic* (tot cu un cuprins compozit), iar acum aceste *Cîntece de adolescent*, un volumaş ce cuprinde poeme din perioada 1957-1958, unele dintre acestea publicate iniţial în *Versuri* (1970) şi în *Cîntece naive* (1976), de pildă, altele recuperate de prin reviste, variante sau chiar inedite, aşa cum este cel puţin „Moartea adolescentului", un splendid poem arghezian, poate singurul ce merită reţinut din acest volum. În aceste condiţii, orice consideraţii ar putea părea lipsite de relevanţă sau chiar înşelătoare din motive de construcţie a volumului, de selecţie tematică şi de datare. Unitatea volumului este cel puţin un efect al redundanţei datorate variantelor, exerciţiilor, ciornelor. „Arunc spre soare lancia sufletului meu", „şerpi uriaşi cu fluturi calzi în gură" şi „în faţă vîntul fluturii ţi-azvîrle" sînt versuri reluate în diverse combinaţii şi formulări. Aşadar, chiar dacă răspîndite prin volume din anii '80, este dincolo de orice îndoială faptul că ne găsim în faţa unor poeme de început în care poetul, neformat încă („mă simt diform în faţa ta, cristal!"), tatonează temele care ulterior vor deveni mărcile lui distincte: „Se împlinesc poemele în mine / Ca nişte fructe dense şi rotunde. / Cînd trupul meu de sînge-o să se-ncline / Culegătorul va veni. De unde?". Se conturează figura unui Daphnis adolescent candid, delicat şi fragil, solitar, pur şi firav, de o sensibilitate acută („bolnav de lumină"), sentimental şi îmbătat de viaţă, căzut în extazul naturii cu care se contopeşte, în aşteptarea iubirii, într-o experienţă aproape mistică. Cadrul este bucolic-paradiziac, atmosfera intimistă, versurile pastelate. Aproape nimic din butaforismul, artificialitatea şi livrescul estetizant de mai tîrziu, deloc histrionic, prea puţin ceremonios.

Ocupat cu recuperările variantelor, poemelor neincluse în volumele anterioare şi epistolelor către Lucian Raicu, autopastişîndu-se cel mai adesea în lupta cu inspiraţia, publicînd similiproze în *Suplimentul de cultură* şi, mai nou, sedus de blogging, spaţiul perfect pentru a-şi juca propriul rol, Emil Brumaru a scris puţină poezie originală în ultimele două decenii. Niciodată n-a fost mai citit şi mai iubit decît acum şi mă gîndesc dacă nu cumva Emil Brumaru este „victima" propriului succes. Dar, la urma urmei, pentru un poet cu o operă suficient de solidă, aceasta poate fi bătrîneţea ideală.

În ceea ce-l priveşte pe Şerban Foarţă însă, acesta aproape că şi-a dublat opera în ultimul deceniu. Ingeniozitatea lui pare fără limite, iar puterea de muncă, tot mai mare: a tradus şi a rescris, a dramatizat fantezii şi s-a dedat delirurilor tautofonice livreşti, a scris thrillere şi telenovele în versuri, a trecut la proză, eseuri şi epistolare, a alcătuit cărţi-colaj sau a scris cărţi în tandem, a publicat pe hîrtie sau în format electronic, ţine două rubrici de poezie în săptămînale culturale... Proiectul acestui poet pare a fi rescrierea întregii literaturi şi punerea în ritm şi rimă a vieţii înseşi. Poezia europeană medievală, Caragiale, Dimov şi psalmii biblici au fost, rînd pe rînd, subiectul traducerilor, rescrierilor, punerii în versuri în cele mai rafinate şi mai sofisticate experimente poetice din limba română. Apoi, stereotipurile mediatice, pixelii şi fractalii, grafiile şi fotografiile, obiectele (un cliquet, o agrafă, un ceas), dicţionarele şi soft-urile Microsoft, toate l-au inspirat să scrie cîte o plachetă. Numai în 2007, Şerban Foarţă a tradus două cărţi – *Bilete în Bilimbabi* de Joachim Ringelnatz (Curtea Veche) şi *Prinţese date uitării sau necunoscute* (Vellant) –, a alcătuit „rimoroman"-ul *Un mire fără căpătîi* (Polirom) ilustrat de Ion Barbu, a alcătuit cartea *Isprăvile lui Degeţel şi ale altora ca el* (Paralela 45), un poem însoţit de o „naraţiune fotovirtuală" aparţinînd lui Romelo Pervolovici, plus alte trei cărţi de poezie: *Istoriile unui matroz întors de pe planeta roz* (Brumar), *Mr. Clippit & comp.* şi *Cucul din ceas şi Pasărea albastră*, ambele editate de Curtea Veche şi, mai presus de toate acestea, a pus în versuri Psalmii lui David compilînd nu mai puţin de şapte traduceri româneşti şi alte cîteva străine în *Cartea Psalmilor*, o adevărată capodoperă prin felul în care limba română a ultimelor secole este sintetizată în forma ei cea mai expresivă.

O afirmaţie făcută la un moment dat de poetul însuşi pe marginea unui rondel de Macedonski se potriveşte ca o mănuşă chiar literaturii sale: „un joc aproape gratuit (şi delectabil) al propriei lui civilizaţii". Dacă joc înseamnă toată gama de „prestidigitaţii" lingvistice, de la cele mai simple calambururi pînă la cele mai complicate tautofonii şi holorime, „civilizaţia" lui Şerban Foarţă se defineşte în ultimii ani printr-o poetică imagocentristă unde erudiţia lingvistică şi dexteritatea asociativă joacă rol de „translator" vizual. Asta dacă nu cumva imaginea nu este ea un pretext pentru enciclopedismul şi jongleriile lingvistice ale poetului.

Instrumentalistă, muzicală şi vizuală, livrescă şi suprarealistă, ermetică, alegorică şi parodică, în forme fixe riguroase sau transgresînd genul, poezia lui Şerban Foarţă şi-a dezvoltat propriile coduri. Un poet pe care limba română nu-l mai încape – singurul poet român contemporan cu geniu lingvistic –, spirit enciclopedic ţinînd pasul cu tehnologiile timpului, predispus la imprevizibil în limitele, se vede, încă neexplorate ale „propriei lui civilizaţii", Şerban Foarţă nu se recuperează, ci se reinventează cu fiecare carte într-un joc de-a viaţa şi de-a literatura aproape mistic, unde poetul pare tot mai mult nu „victima", ci creaţia propriei poezii.

PUBLICITATE

Institutul Polonez din Bucureşti
Muzeul Naţional "George Enescu"
Consulatul Republicii Polone la Bucureşti
vă invită la
concertul extraordinar
Seară de colinde
sâmbătă, 15 decembrie 2007
ora 18.00
Muzeul Naţional "George Enescu"
Calea Victoriei nr. 141, Bucureşti
www.culturapoloneza.ro
Parteneri media: DILEMA VECHE Radio Romînia Cultural 24-FUN

Andrei GORZO

dilematograf

Zilele radioului

● ***Cold waves. Război pe calea undelor* (România, 2007), de Alexandru Solomon.**

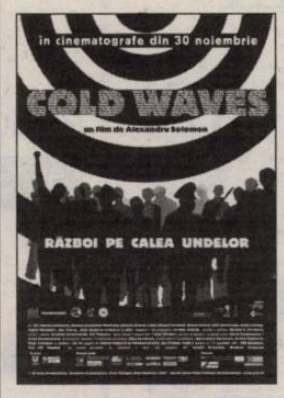

În momentul de faţă, filmul românesc de ficţiune s-a aliniat atît de ferm (şi, deocamdată, atît de fertil) la estetica minimalistă, similidocumentară, pătrunsă în forţă odată cu filmele lui Cristi Puiu, încît, atunci cînd vrem *maximalism*, avem mai multe şanse să-l găsim la un film documentar. Filmul lui Alexandru Solomon despre Radio „Europa liberă", *Război pe calea undelor* – este un documentar-epopee cu mai multe fire epice împletite, cu o cuprindere temporală de o jumătate de secol, cu zeci de personaje de prim-plan şi cu vocea telefonică a teroristului Carlos pe post de *special guest star*. E primul documentar românesc distribuit în cinematografe de la *Marele jaf comunist* (2005; tot un film de Solomon) şi, înainte de a fi lansat, a deschis Festivalul de Film Documentar şi Antropologie Vizuală Astra 2007, unde, conform cotidianului *Sibiu Standard*, „a fost considerat de juriu mult prea aplecat înspre comercial". Conform aceluiaşi articol, unul dintre membrii juriului, Cristi Puiu, a declarat că „marea majoritate a cineaştilor români au impresia că dacă au un subiect mare au şi un film mare, [pe cînd noi] aici la Astra apreciem tot ce înseamnă investigaţie reală şi nu doar asamblare de informaţii". Ceea ce e foarte corect şi foarte frumos din partea Festivalului Astra. Dar în lumea „reală" – cea din afara rezervaţiei privilegiate pe care o circumscrie un festival de film –, informaţiile alea sînt cele care contează; orice ar spune puriştii, un documentar care tratează un subiect important e în primul rînd dator să asambleze informaţia într-o formă cît mai comercială. Că e mare nevoie de informaţiile asamblate de Solomon o dovedeşte, fără să vrea, acelaşi articol din *Sibiu Standard*, în care *Război pe calea undelor* e descris ca un film ce „prezintă în alb şi negru – buni şi răi, redactori „Europa liberă" şi Securişti – povestea celebrului post de radio". Faptul că (după cum am putut constata sondîndu-mi propriii studenţi) dezaprobarea subînţeleasă în această descriere e împărtăşită de destui spectatori din categoria celor îndeajuns de rafinaţi ca să meargă la filme documentare şi îndeajuns de tineri ca să afle acum, pentru prima dată, de „Europa liberă", arată că, într-adevăr, informaţia lipseşte. Nu Solomon prezintă povestea în alb şi negru, buni şi răi. Războiul dintre „Europa liberă" şi regimul Ceauşescu *a fost* un război între buni şi răi. A-i reproşa lui Solomon că nu vede mai multe „nuanţe" – pesemne din alea de tip „Hitler iubea animalele, în timp ce pastorului disident Dietrich Bonhoeffer îi plăcea (pun de la mine) să se scobească în nas" – echivalează cu a pleda nu pentru complexitate, ci pentru idiotizare morală. E adevărat, Solomon însuşi a afirmat că, investigînd subiectul, şi-a dat seama că „Europa liberă" era „la fel de fărîmiţată, de bîrfitoare, de invidioasă ca România asta a noastră, de aici" – aspecte asupra cărora filmul nu insistă (deşi le menţionează). Nu e o monografie a Europei Libere, ci o celebrare a luptei ei.

E, de asemenea, un film de autor, în care Solomon dă curs unei fascinaţii personale pentru ceea ce este şi un capitol straniu din istoria propagandei. Ce l-a atras pe regizor la subiectul „Europa liberă" n-a fost doar dăruirea emoţionantă cu care a putut să lupte acest post de radio, ci şi *puterea* pe care a putut s-o capete într-o epocă în care lumea liberă nu mai ştia decît de puterea imaginii. Departe de a fi omagial la modul romanţios, filmul vine cu informaţii tehnice despre cum funcţiona „Europa liberă" ca post de propagandă (la început era finanţat în principal de CIA), de la rolul emisiunii muzicale a lui Andrei Voiculescu în întinerirea programatică a publicului emisiunilor politice pînă la fluctuaţiile cotelor maxime de anticomunism şi anticeauşism admise de şefii americani, în funcţie de îngheţurile şi dezgheţurile războiului rece. Iniţial, forma noului său film pare destinsă, schimbătoare, aproape improvizată, dar treptat se ascute la fel de tare ca a celui mai încordat *thriller* şi, la final, cînd – după prezentarea calmă a indiciilor care acuză fosta Securitate de acţiuni criminale împotriva Europei Libere – Solomon inserează faimoasa ieşire a generalului Pleşiţă în direct la OTV („Au fost foarte bine făcute! Îmi pare rău că n-au fost făcute mai angro."), şocul recunoaşterii răului îţi taie respiraţia. Oricît de bine ai cunoaşte imaginile, *este* un şoc, iar faptul că filmul reuşeşte să-l provoace – faptul că reuşeşte să penetreze prin amnezia şi lehamitea instalate în ultimii 17 ani – reprezintă deopotrivă un triumf artistic şi unul moral.

trecerea prin reviste

Raporturi despre starea lumii

Iată cîteva spicuiri din *Lettre Internationale*, nr. 63 / toamna 2007:

● „Mai există o latură a charismei lui Putin, mai puţin evidentă. O componentă a atracţiei înfricoşătoare pe care o exercită e culturală. Este admirat pe scenă largă pentru modul în care stăpîneşte limba. Şi aici totul ţine de contrast. Lenin a fost ultimul conducător al ţării care putea să se exprime într-o limbă rusă cultivată. Accentul georgian al lui Stalin era atît de pronunţat că rareori îşi asuma riscul de a vorbi în faţa unui public. Vocabularul lui Hruşciov era precar, iar gramatica lui, barbară. Brejnev abia lega două propoziţii. Gorbaciov vorbea cu un accent sudic provincial. Dicţia bolovănoasă a lui Elţîn mai bine să n-o pomenim. Un conducător al ţării capabil, din nou, să se exprime clar, fluent şi cu acurateţe sună ca o muzică pentru urechile multor ruşi." (Perry Anderson – „Rusia azi")

● „Mulţi irakieni văd sectarismul ca pe o operă a americanilor. Ceea ce nu e întru totul corect. Sub Saddam Hussein şi predecesorii săi, diferenţele sectare din Irak erau mai profunde decît recunosc acum mulţi irakieni. Dar ocupaţia străină a încurajat şi adîncit sectarismul într-o privinţă importantă. Înainte, un sunnit se putea simţi diferit de un şiit, dar continua să simtă că amîndoi sînt irakieni. Naţionalismul irakian a existat, deşi sunniţii şi şiiţii îl defineau în chip diferit. Dar sunniţii s-au opus ocupaţiei americane, spre deosebire de şiiţi, care erau pregătiţi să coopereze cu ea. După 2003, sunnitul l-a privit pe şiitul care se angaja în poliţie, nu numai ca pe un membru al unei comunităţi diferite, ci şi ca pe un trădător al ţării sale." (Patrick Cockburn – „Un război mic ce dăunează unei superputeri")

● „Trebuie să recunoaştem că talentele omeneşti, dotarea pentru eforturi concentrate ale spiritului sînt inegal distribuite. Că nu orice bărbat sau orice femeie poate să aprecieze ce a scris Kant despre sinteticul *a priori* sau să guste o parabolă mai puţin lineară. Elite înseamnă ceva foarte simplu: şi anume că unele lucruri se află la un nivel mai înalt decît altele, că nu i se va permite accesul într-un Institut de Fizică cuiva care nu dispune de competenţe matematice şi că Bob Dylan, oricît de seducător îi este harul, nu-l egalează pe Keats. Judecata de Apoi va fi probabil un *concurs* organizat de examinatori francezi." (George Steiner – „Idealuri de cultură")

● „Încă din primele sale texte, Mihail Sebastian nu pune accentul pe ceea ce, sub raportul concepţiilor, diferenţiază fascismul de comunism. Chiar dacă există unele indicii că a socotit comunismul un răspuns la o reală şi gravă problemă şi în acelaşi timp o soluţie mai nocivă decît răul pe care promitea să-l elimine, sigur rămîne doar că a înscris într-o paranteză deosebirile dintre o ideologie şi alta. Atenţia lui s-a îndreptat prioritar spre asemănarea de mijloace folosite de mişcările extremiste pentru a acapara puterea şi, după ce au instaurat statul totalitar, pentru a o exercita. Scriitorul situa în prim-plan şansele de supravieţuire ale democraţiei şi condiţiile date şi le evalua neliniştit." (B. Elvin – „Mihail Sebastian şi ideologiile extremiste")

● În rest, pagini de literatură din Miguel Delibes, Radnika Jha, John Updike ş.a., plus alte comentarii şi corespondenţe din zonele de conflict ale lumii. (**M. C.**)

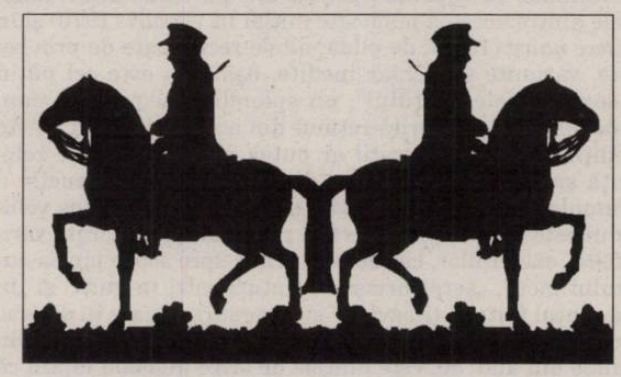

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

Cînd nu sîntem ultimii din lume...

La o repede privire asupra ultimului raport publicat de Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare, se poate spune că nu stăm rău. După criteriile condiţiilor de trai, România ar fi a 60-a într-un clasament care cuprinde 177 de ţări. Nu e chiar catastrofa absolută pe care o aşteptăm cu fiecare raport. Sigur nu stăm ca în fotbal, „ultima bucurie a românului" – acolo, în clasamentul mondial sîntem (fotbalul se discută numai la „întîi plural") pe locul 12, dar sînt cazuri în care o minimă seriozitate ne cere să judecăm şi în afara fotbalului.

Mai degrabă să ne întrebăm dacă această poziţie chiar bunicică nu e şi ea o hohă, o aiureală. De unde au luat cifrele pentru calculele lor? De la Cotroceni, de la Guvern? Din ce statistici? Iar i-om fi tras în piept? Au luat sau nu în seamă cum se circulă în România, cum merg şi cum arată trenurile, cum se strică lifturile, cum arată gropile ţării, străzile şi bordurile lor? A văzut PNUD-ul gunoaiele noastre? În timpul calculelor, le-au căzut pietre în cap pe Valea Oltului sau, mai aproape, au prins vreo „autocoadă" din centru pînă în Camil Ressu sau Pipera? Astea nu fac parte din condiţiile de trai? Dar din ce?

Merg la buna credinţă şi zic că le-au prins, că ştiu ce este o ambulanţă în România, ce-i un spital, ce-i o ghenă sau o Glină şi totuşi ne-au pus peste Turcia (locul 84) şi cu mult, mult de tot faţă de Burkina Faso şi Sierra Leone (locurile 176 şi 177, ultimele...). Nu, nu „sîntem ultimii din lume" – aşa cum credea o doamnă, bine îmbrăcată de altfel, care bătea cu îndîrjire într-un bancomat care-i înghiţise cardul, ieri, pe Titulescu. „Sîntem ultimii din lume...!" – le ţipa ea celor doi funcţionari ai băncii încremeniţi lîngă ea pe trotuar. Hotărît, nu era în situaţia de a fi contrazisă de mine (riscam să-mi dea cu ceva în cap) şi cu atît mai puţin s-o informez care ţări sînt pe primele trei locuri: 1. Islanda; 2. Norvegia; 3. Australia.

Mucalit vorbind, primele două ar trebui să mă lase rece, dar nu e deloc aşa. De Islanda îmi place pentru sonoritatea stranie a capitalei ei, Rejkjavik, unde au loc numai evenimente istorice serioase (meciurile Reagan-Gorbaciov, Fischer-Spaski). De Norvegia mă leagă o veche prietenă care-şi cîştiga existenţa – deşi era bine căsătorită cu un armator băştinaş – ca salariată a Primăriei pentru a sta de vorbă săptămînal, într-o şcoală a oraşului, cu o fetiţă de români, ca să nu-şi uite limba părintească. Australia îmi spune ceva din cauza unui prieten care avea acolo un unchi căruia îi trimitea, înainte de '89, pachete lunare cu *Sportul*, fiindcă acela era „mort" dacă nu ştia ce se întîmplă în Diviziile A, B şi C...

Dacă aceste argumente par prea punctuale, ba chiar derizorii pentru cei mai severi, încerc să mă ridic la generalităţi şi să precizez că nu m-aş aşeza definitiv în nici una din aceste ţări exemplare. Am prin lume şi aici cîţiva amici care îmi impută, mai mult decît lui Videanu, halul în care arată „Bucureştii tăi". „Numai un nevrozat mai poate iubi oraşul ăsta...!" – mi-a spus un elveţian (cu care am făcut „a şaptea" la „Matei Basarab", în prima jumătate a secolului trecut) pe drumul spre Otopeni, care a durat mai mult decît un zbor la Istanbul. „Te cred" – i-am răspuns calm, fără să mă aventurez în vreo argumentare beta/metafizică.

În asemenea situaţii, ca şahist perpetuu, joc deschiderea Sebastian îmbunătăţită de maică-mea. Varianta Sebastian e în *De două mii de ani,* atunci cînd îşi conduce un prieten la gară, acesta plecînd în Palestina; în timp ce trenul se îndepărtează, eu-l romanului se întreabă: „Eu de ce nu plec?... Eu ce sînt? Sînt evreu? Sînt român? Nu, eu sînt brăilean". Peste 50 de ani, prin '83, maică-mea, la Tel Aviv, vorbea la telefon cu o prietenă de-a ei, eu auzind-o dintr-o cameră alăturată, deşi o asigurasem că mă duc să trag un pui de somn, după-masă, înainte de plecarea nocturnă la aeroport; era una din acele îndelungi „vizite la telefon" în care îmi puteam da seama uşor ce se discuta, auzindu-i doar răspunsurile. La un moment dat, a spus, într-un crescendo patetic: „Vai, Şeli, cum poţi să vorbeşti aşa...? Cum să rămînă? Tu ştii că acolo, la el, are prieteni cu care vorbeşte ore întregi la telefon?". Argument irefutabil, au trecut la filmele din oraş. Dar seara, înainte de plecarea la aeroport, ne-am certat scurt şi viguros: nu m-a lăsat să iau cu mine un poster genial, cu Marx întins pe divanul lui Freud, cumpărat cu ultimii bani de buzunar la Librăria Franceză; m-a implorat să-l las aici, fiindcă „la voi, la vamă, o să ţi-l confişte, o să te ancheteze... o să te aresteze!". De unde ştia toate astea, de unde ştia cum e cu Marx şi cu Freud la Bucureşti...? Am început să strig la ea, a fost fermă: „O mamă ştie tot... o să-l iei cînd vei şti pe ce lume trăieşti!". I l-am lăsat, ne-am dus la aeroport, ea ţinîndu-mă de mînă în maşină, fără o vorbă în plus. Abrupt vorbind, i l-am lăsat fiindcă îmi dezlegase unul din misterele vieţii mele de bucureştean cu un fiu inexistent în Groenlanda.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

N-ai să vii de Nichita Stănescu

Se termină: 18.000 preţ CIP.
Dificultate: echiparea Eclipse.
Durata lecturii: 123456789 miimi de secundă.
Remixuri: 1,4 HDI FAP.
Utilitate: consum scăzut, securitatea pasagerilor, suport pahar, suport mînă, cizmă în fund.
Ciudăţenii: coupé cabriolet.
Personaje: mă-ta şi tac-tu cînd erau tineri, tu şi un poponeţ cît eşti tînăr.
Povestea: aseară ţi s-a cerut în meeting să rezolvi dracului brief-ul ăla. De ce nu l-ai rezolvat pînă în această dimineaţă?
Mişto: „N-ai să vii şi n-ai să morţi / N-ai să şapte între sorţi / N-ai să iarnă, primăvară / N-ai să doamnă, domnişoară. / Pe fundalul cel albastru / din al ochiului meu vast / meteor ai fost şi astru / şi incest ai fost, prea cast. / Uite-aşa rămînem orbi / surzi şi ciungi de un cuvînt. / Soarbe-mă de poţi să sorbi / «S» e rece azi din sînt".

Dezîmblînzirea de Nichita Stănescu

Se termină: ca toate poeziile lui Stănescu, o jucărie. 20.000 RON CIP.
Dificultate: datorită memoriei interne dinamice de 8GB puteţi personaliza, optimiza şi stoca un număr impresionant de melodii, imagini, secvenţe video şi aplicaţii.
Durata lecturii: 2346509876 jumătăţi de miime de secundă.
Utilitate: aflaţi poziţia dvs. pe hartă şi cel mai scurt drum spre destinaţie prin intermediul modulului GPS integral şi afişajului color qvga de dimensiuni mari 240ori320.
Ciudăţenii: conexiune rapidă, oriunde şi oricînd prin 3g, hsdpa, wlan. Sincronizarea cu PC-ul sau cu alte dispozitive compatibile prin conexiune usb 2.0, bluetooth sau infraroşu.
Personaje: camerei de 5 megapixeli.
Povestea: divertisment. Povestea continuă.
Mişto: „De mult negru mă albisem / De mult soare mă-nnoptasem / De mult viu mă mult murisem / Din visare mă aflasem / Vino tu cu tine toată / Ca să-ntruchipăm o roată / Vino tu fără de tine / Ca să fiu cu mine, mine / O răsai, răsai, răsai / Pe infernul meu, un rai / O rămîi, rămîi, rămîi / Palma bate-mi-o în cui / Pe crucea de carne / Cînd lumea adoarme".

Semn 6 de Nichita Stănescu

Se termină: pauză de gîndire.
Dificultate: „vulturoaica se rupe-n două / în cuib peste ouă".
Utilitate: e de spot pentru firme: „O lumină fulgerătoare / peste inima din mare / vulturoaica se rupe-n două / în cuib peste ouă".
Personaje: bineînţeles, în rolul vulturoaicei, Elodia. În rolul pauzei de gîndire PRO TV prezintă un film fantezist despre Elodia.
Povestea: la pauză, zero-zero. Dar repriza întîi reîncepe la semnalul arbitrului Avram. În urma unei scrisori anonime trimise conducerii FRF în vara acestui an, în care se susţinea că Marius Avram nu întruneşte criteriul minim de înălţime, Comisia Centrală a Arbitrilor a dispus verificări. Avram are cu trei centimetri peste înălţime.
Mişto: „O lumină fulgerătoare / peste inima din mare / vulturoaica se rupe-n două / în cuib peste ouă. / Pauză de gîndire. / Apoi o fulgerare / în inima din mare / cînd se rupe-n două / vulturoaica peste ouă. / Pauză de gîndire".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Cum m-am simţit ilegalist

A fost săptămîna acţiunilor ecologiste la London School of Economics. Nu m-a încîntat ideea să particip la marele camping de la marginea Londrei împotriva încălzirii globale. Ca şi anti-imperialismul, anti-înarmarea nucleară, anti-colonialismul la vremea lor, anti-încălzirea globală este şi ea un bun prilej de stat în cort, băut bere, fumat iarbă şi agăţat gagici. Ar fi haios, dar am treabă şi nu îmi place la cort. Deşi biciclist, nu m-a încîntat nici ideea să pedalez în cantină pentru proiecţia filmului lui Al Gore (energia proiectorului venea de la biciclete). Dacă filmul mi se păruse prost şi manipulator din fotoliu, nu cred că îmi schimbam părerea cînd îl vedeam pedalînd. Conferinţele săptămînii erau cam prea de genul „hai să fie bine", aşa că eram pe punctul de a renunţa. Cînd mi-a ieşit în cale *Ea*. Conferinţa „Poate capitalismul să salveze planeta de la topire? Dar socialismul?". Acolo e de mine.

O sală mică. Nouă participanţi, cu mine zece, plus doi inşi la catedră. Au aerul că se cunosc între ei. Cînd intru eu se lasă tăcere. Îmi vine să strig: păi, eu sînt publicul, m-am luat după afişe! Cei de la catedră – cum nu se poate mai diferiţi. Primul are faţă de suporter englez durduliu, aduce cu Hugo Chávez. El reprezintă Alianţa pentru Libertatea Muncitorilor. Al doilea are faţă de vedetă rock trecută, păr căzut pe umeri, zîmbet enigmatic în colţul gurii, faţă scheletică, aş paria că e fumător. El reprezintă Partidul Verde. Atmosfera e intimă. De aici înainte vă las cu notiţele mele, rezumat al discursurilor.

Începe „Hugo". Bine aţi venit, tovarăşi! Organizaţia noastră a fost fondată în 1991 după ce am fost daţi afară din Partidul Laburist. Marxismul a avut de la început o componentă ecologistă. Marx şi Engels discută despre alienarea omului de natură, ei au văzut natura şi societatea ca un tot unitar. Capitalismul este o societate de clase care distruge natura. Numai o societate socialistă fără clase ar putea salva natura. Ce înseamnă socialism? O societate nouă, colectivistă şi democratică, în care opresiunea de orice fel este abolită şi se trăieşte în armonie cu natura. Lenin a avut proiecte ecologice, dar Stalin a oprit dezvoltarea industrială în armonie cu natura. Stalin nu a creat socialism, a creat tot o societate de clase, unde nu se puteau forma sindicate, aşa cum se poate astăzi în Cuba, de exemplu. Stalinismul a fost o trădare a marxismului ecologic.

Omul de la Partidul Verde: vine din Venezuela, unde a vorbit cu muncitorii. Acolo au pus mîna pe fabrici şi vor respecta mediul. L-a enervat Chávez cînd a spus că toţi venezuelenii vor avea maşină, ca în America. Nu ar fi bine pentru mediu. E convins că nu poate exista eco-capitalism. Infinita acumulare este chiar esenţa capitalismului. Tratatul de la Kyoto este inept, e ca şi cum băbuţele sărace ar trebui să facă economie la gaze pentru ca Britney Spears să se plimbe cu avionul particular. Premierul Brown primeşte premiu pentru ecologie şi a doua zi spune că trebuie extins aeroportul Heathrow. De ce? Ca să se plimbe afaceriştii din City cu avionul. Nu se poate ecologism fără marxism, este un nonsens. Urmau întrebări. Dar a trebuit să fug la cursul meu despre modele de independenţă ale Băncilor Naţionale. Cînd am plecat am fost bătut pe umăr de cel de lîngă mine şi mi s-a mulţumit politicos. Am simţit că ne leagă ceva; secole de opresiune a strămoşilor mei de către boieri turnători păreau a ieşi la suprafaţă. De ce ne trebuie Bănci Naţionale? Ca să aibă capitaliştii unde să-şi ţină banii, nu?

Londra, 11 decembrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Vineri, 14 decembrie, ora 19

Middle age crises! Dacă n-ar exista, despre ce ar scrie revistele pentru femei? Cum rezolvă americanii problema, o ştim cu toţii. Dar ce rezolvare i-au găsit... să zicem ruşii... te-ai gândit? O poveste despre un el care trece printr-o middle age crises a la russe, despre o ea – soţia – care nu ştie cât de înţelegătoare să fie, despre un oraş aglomerat şi lecţiile de viaţă primite de la tata, supravieţuitor al fenomenului.

ORAŞUL
de Evgheni Griskovet
în româneşte de Vlad Massaci & Cristi Juncu
cu:
VLAD ZAMFIRESCU
FLORIN ZAMFIRESCU
RALUCA RUSU
GHEORGHE IFRIM
CONSTANTIN DRĂGĂNESCU
scenografia: Cosmin Ardeleanu

Sambata, 15 decembrie, ora 19

Oleanna
de David Mamet
traducerea: Andreea Vulpe şi Cristi Juncu
regia: Andreea VULPE
cu: ADRIAN TITIENI şi EMILIA BEBU
scenografia: Dan Titza

Oleanna supune atenţiei complexitatea relaţiei dintre un profesor universitar şi studenta acestuia. Plecat din poziţie de forţă, de autoritate, profesorul sfârşeşte ruinat profesional şi personal după o confruntare cu tânăra de 20 de ani al cărei examen ratat o aduce în biroul său. O poveste plină de tensiune despre hărţuirea sexuală într-un campus universitar american. Textul porneşte de la o întâmplare adevărată care a zguduit lumea academică de peste ocean şi care s-a petrecut la începutul anilor '90. Boston Globe nota la premiera americană: "David Mamet a transformat revolta într-o formă de artă... Oleanna este un text sufocant."

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
21
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

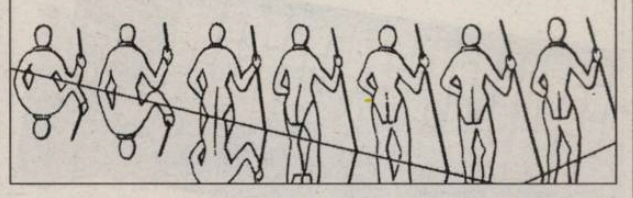

Magazine „magice"

Imperiul magic al domnului Magorium, filmul (regia Zack Helm, cu Dustin Hoffman, Natalie Portman), ne oferă o posibilă imagine ideală a unui magazin: unul de jucării, în care acestea sînt vii, se mişcă singure şi se joacă cu puradeii prezenţi. Pînă la urmă, e vorba de ideea unui magazin de jucării transpusă *ad litteram:* lucrurile funcţionează într-un haos organizat, de fapt o ordine spontană, pe care nu o poate nimeni stăpîni prin reguli impuse, ci doar prin sentimente pozitive şi credinţa că totul e posibil. Nu e cazul să generalizăm şi să facem din asta o filozofie de viaţă, deşi mi-ar plăcea. Concluzia e că un magazin reuşit e un loc viu, cu un potenţial, mai mult sau mai puţin vizibil, de *happening*.

În magazinele care îmi plac, din Bucureşti, tocmai aşa ceva caut: chiar dacă acolo lucrurile nu se mişcă de unele singure şi nici nu plutesc prin încăperi, există cîte un amănunt, în fiecare dintre ele, care le apropie de *Imperiul magic al domnului Magorium.* Poate fi ceva legat de produsele în sine, de atmosferă, de modul în care vînzătorii se poartă cu clienţii; sau, pur şi simplu, de aşteptările tale de consumator privind un loc ce ţi-ar putea oferi o bucurie fără o utilitate imediată.

Pe vremea lui Ceauşescu, cele mai apropiate de *pattern*-ul anterior menţionat erau tutungeriile. Motivele principale pentru aceasta erau amestecul de produse comercializate şi potenţialul lor inutil. Sigur că ţigările, ţigaretele, chibriturile şi tutunul reprezentau obiectul lor principal. Dar, pe lîngă acestea, puteai găsi întotdeauna şi pixuri, agende, jucării, caiete, decoraţiuni – genul de produse pe care un Moş Crăciun frivol le-ar fi putut oferi clienţilor săi cu spirit ludic şi fără prea mari pretenţii. Nu degeaba tatăl meu spunea că, dacă ar fi fost să-şi schimbe meseria, ar fi ales să fie patronul unei tutungerii.

Tutungeria a venit în discuţie nu doar din reflexe nostalgice: ci şi pentru că, fascinată de un mic magazin situat la începutul Căii Victoriei, aproape de intersecţia cu Splaiul Unirii, şi stînd de vorbă cu vînzătoarea, am aflat că, înainte, acolo a fost o tutungerie. Şi că doamna în cauză a fost gestionară şi pe vremea aceea. Magazinul acesta poate intra în categoria aleatoriu definită drept „magică", datorită uluielii provocate de îmbulzeala de produse diferite, de preţurile lor mici, dar şi de surprizele pe care le poţi avea cotrobăind printre ele. O tutungerie supradezvoltată, l-am putea considera, în care obiectele mici şi inutile suplimentare de altădată s-au transformat în unele mai consistente şi chiar utilitare, precum haine, servicii de masă sau chiar alimente – fără însă să-şi piardă farmecul. Alura locului nu e departe de cea a unui magazin sătesc, care se remarcă prin aceeaşi aglomeraţie, diferenţa constînd însă într-un soi de adecvare inexplicabilă a mărfurilor de aici, spre deosebire de cele rurale... Mărfurile din fosta tutungerie sînt genul pe care l-ar fi apreciat bunicii mei – bune, fără a fi frumoase, dar nici urîte: lucrurile în sine, demne de a fi achiziţionate exact pentru utilitatea lor primară, nu pentru brand sau chic... Între două pijamale de bumbac, un serviciu de ceai chinezesc, un cearşaf de bumbac şi un dres Diamond, poţi găsi şi o pisică de porţelan...

Dar nu doar pentru produsele sale îmi place magazinul – acestea l-ar putea situa doar în, să-i zicem, faza primară a stadiului magic. Mi-e drag şi datorită vînzătoarei şi a relaţiilor patriarhale şi afective pe care le stabileşte cu clienţii ei. În primul rînd, acolo nu e nici o grabă, ieşi din timp şi nimeni nu te mînă de la spate înapoi în el. Cumpărăturile se fac nu pe principiul punct ochit, punct lovit, ci pe cel al descoperirii întîmplătoare a unei „comori" în grămada de obiecte. De asemenea, aceeaşi vînzătoare nu se teme să dea pe datorie clienţilor cunoscuţi, despre care ştie că stau în zonă şi se vor întoarce curînd. Fără stres sau animozităţi, buticul, altfel haotic şi nu prea estetic, îţi oferă o scurtă şi fără pretenţii ieşire din timp.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Ars amandi

La sfîrşitul anului mă duce gîndul înapoi, spre 1 ianuarie 2007, petrecut la Sibiu. Ţin minte că am numărat gongul miezonoptic în Piaţa Mare, cu sentimentul generos că păşesc (împreună cu toţi compatrioţii) într-un alt ciclu temporal. Un *flashback* inevitabil îmi reamintea iarna lui '89, cînd ieşisem ca disperatul în stradă, fără să ştiu ce va urma. Păpuşile ruseşti ale oricărui parcurs omenesc se telescopau astfel, pentru a se recompune, tot mai amplu, într-un soi de previziune funebră.

Fiecare popor are perversiunile sale, pe care le venerează ca tradiţie. Trăsătura noastră strămoşească e legată de performanţa unui euroscepticism fără Europa. Ca societate infantilizată de comunism şi îmbătrînită de tranziţie, am intrat într-o lume nouă, pe care o respingem abia după ce ne-a primit. E greu să susţinem că aşteptările primitive (de tip oglinjoară şi mărgeluţe) ne-au fost satisfăcute. Aşteptam o minune exterioară, pe post de minune interioară. O asemenea eroare de calcul nu ne putea scuti de rezultatul grotesc pe care l-am obţinut. Idolatrizarea „Europei" a ţesut voalul nupţial prefăcut estimp în linţoliu. Copii bătrîni (dar ignorînd suveran faptul că *puer senex* e una dintre figurile lui Hristos), am reuşit să intrăm în nicăieriul unei obsesii realizate de alţii. Nimeni nu ne întrece la *miraculită,* o licenţă prin care-mi place să desemnez lenevia noastră metafizică, mioritismul fără leac. Şi nimic nu e mai nepoliticos, sub raport spiritual, decît să aştepţi, împotriva proverbului, ca Dumnezeu „să-ţi bage în traistă". O asemenea filozofie a destinului produce doar ferme de porci hămesiţi. Adică scene publice de canibalism, în registrul bestiarului cu pretenţii de *Fiziolog* bizantin.

Recunosc. Am căzut cu o necruţătoare ingenuitate în capcana noastră de obşte. Am cultivat – nobilă dovadă de idealism subiectiv – himera că invadarea noastră de către Occident (comerţ, *acquis,* mode şi metode) va fi automată, benefică şi productivă. Vedeam birouri hi-tech, populate cu tinerei la costume chic; întrezăream, aidoma unui profet liberal la şomaj, civilizaţia străzii, revenirea curtoaziei, cizelarea manierelor, îmbunătăţirea şcolii, aplicarea consecventă a dreptului şi altele asemenea. Presupuneam că, în pofida sartrismului şi a morbului socialist care-i întreţine tentaţia utopică, Vestul ne va radicaliza moral împotriva comunismului rezidual în putrefacţia căruia colcăim vioi, de vreo două decenii. *Mea maxima culpa!* Ce pretenţie de luciditate critică mai poate avea o conştiinţă participantă care se înfruptă, pînă la intoxicaţie, cu asemenea baliverne bune doar în gura demagogilor ori în căutătura încruntată a netoţilor?

Ca ins pregătit în cele misterioase ale religiilor, s-ar fi cuvenit să renunţ imediat la orice mistică naţională. Omul, zicea Luther, e un *buştean*. Habar n-am ce mobilă se mai poate sculpta din omul postistoric, postindustrial, postmodern şi postuman al Apusului ros de cancere spengleriene. Cu buşteanul nostru postcomunist nu se mai pot însă fabrica decît scobitori pentru măseaua care toacă mici. Uşurătatea cu care am îngurgitat dogma relativismului cultural, poruncă de peste Ocean, e depăşită doar de frivolitatea minciunilor *mumoase,* pe seama unui Neam victorios în plină fugă. Ei da, patosul negaţiei a devenit impotent. Dacă Socrate ar hălădui prin Bucureşti, l-am scoate la o bere. Dacă Zarathustra şi-ar mînui biciul în preajma noastră, ne-am aprinde relaxat o ţigară. Nesimţirea pe care sărmana „teroare a istoriei" ne-a garantat-o e mai forţoasă decît puterea cuvîntului de orice fel, de la cel revelat, pînă la cel revoltat. Secretul nostru imbatabil odihneşte într-o complezenţă masochistă sau (dacă vreţi) în dureroasa plăcere de a rămîne ce-am fost şi chiar mai mult decît atît, adică mai puţin decît puţinul. *Neantul valah,* temă de seminar sau motiv de istorie literară? Nici măcar atît. Nimicul nostru e vital şi insesizabil. Ca să-l deplîngi, trebuie să-l străbaţi pînă la capăt, cu speranţa infernală că o vei lua de la început.

Dan UNGUREANU

Oamenii din Québec şi problema lor de identitate

Dincolo de disputa privitoare la legi, drepturi ale omului, carta canadiană a drepturilor omului, multiculturalism, toleranţă, declaraţia universală, bla-bla, există un conflict real între societatea canadiană şi comunităţile închise (mormoni, hasizi, martori ai lui Iehova, musulmani fundamentalişti) care locuiesc aici. E un conflict cultural, un conflict de valori. ***(N. red.:*** *Prima parte a articolului dlui Dan Ungureanu despre multiculturalismul canadian a apărut în numărul trecut, sub titlul* „În Hérouxville e interzisă arderea femeilor de vii în public").

„Voi, hasizii, mergeţi la *heider* şi nu învăţaţi decît Talmud Tora! – zic canadienii, chiorîş. Nu ştiţi nimic de civilizaţia modernă, nu ne învăţaţi limba, habar n-aveţi pe ce lume trăiţi". „Copiii noştri sînt binecrescuţi. Copiii noştri rămîn să citească Ghemara şi Melochos şi Şulhan Aruh, pînă noaptea tîrziu. Ieşivele noastre sînt liniştite. După ce isprăvesc ieşiva, le rămîne isteciune destulă să devină responsabili cu securitatea Internet pentru firme de comerţ electronic" – răspund hasizii. „Ieşivele voastre contravin Legii educaţiei din Québec" – le spun canadienii. „Copiii noştri nu fumează nici marijuana, nici *crack*. În şcolile voastre publice, copii de treişpe ani sar în picioare pe mese, bătînd cu pumnii în zid şi urlînd, sub ochii profesorilor neputincioşi. Copiii voştri studiază *loisirs et sport* la colegiu, fiindcă n-au avut note bune ca să intre la secţia «bucătărie». Cînd îi bateţi, fug de-acasă." „Sînteţi prea bogaţi!" – răbufnesc francofonii din Québec. „Noi – răspund hasizii – nu trăim pe datorie, nu ne înglodăm în rate şi n-avem trei cărţi de credit, ca voi. Nu ne aruncăm în stradă, de două ori pe an, mobila, celularele, televizoarele şi hainele, fiindcă s-au demodat." „Sînteţi autosegregaţi, cu mentalitatea ariciului, ghetoizaţi şi mărginiţi" – fac francofonii din Québec. „Voi vorbiţi? Nici engleză nu ştiţi, necum alte limbi străine. Pe francezii din Franţa îi dispreţuiţi. Restul lumii nu-l cunoaşteţi. Nu ascultaţi decît muzică din Québec. *Voi* aveţi mentalitate obsidională." „Sînteţi rasişti. Vă credeţi poporul ales." „I-aţi exterminat pe indieni prin împuşcare. Şi încă îi discriminaţi cum puteţi." „Vă creşteţi copiii într-un acvariu, separaţi de lume. Ar trebui să vă fie luaţi şi să fie crescuţi de stat." „Adolescenţii voştri au cea mai înaltă rată a sinuciderii. Din lume." „Sînteţi un popor de nomazi" – aruncă francofonii ultima săgeată. „*Voi* vă mutaţi anual." „Deţineţi 11% din toate acţiunile cotate la bursa canadiană." „Ba 18%" – răspund hasizii.

Nici musulmanii nu prea le plac francofonilor din Québec.

„Vă bateţi nevestele ca în Evul Mediu!" – zic francofonii. „Dar ne *căsătorim* cu ele! – răspund musulmanii. Voi vă mutaţi la prietena voastră, staţi doi, trei ani împreună, ursuzi şi corecţi, îi faceţi un copil şi plecaţi mai departe." „Vă omorîţi nevestele la cea mai mică bănuială de infidelitate!" „E mai scandalos faptul că legea canadiană pedepseşte asta doar cu doi ani de puşcărie." „Şi fiicele vi le ucideţi dacă se împrietenesc cu ne-musulmani." „Fetele voastre îşi aduc prietenii să doarmă acasă şi pe la şapteşpe ani rămîn gravide cu primul venit." „Sînteţi fundamentalişti şi habotnici!" – insistă canadienii. „Voi vă închideţi bisericile, le vindeţi, iar preoţii vi-i băgaţi în puşcărie pentru pedofilie." „Fetele voastre poartă broboadă aia ridicolă." „Mamele voastre au purtat batic pînă de curînd."

Nici indienii nu le par canadienilor prea grozavi.

„Vă căsătoriţi fetele de mici, cu forţa, ca nişte primitivi" – le zic canadienii indienilor. „Voi vă adunaţi fără să vă cunoaşteţi, convieţuiţi fără să vă iubiţi şi muriţi fără să vă plîngeţi. Noi căutăm cei mai aşezaţi gineri pentru fiicele noastre. Fiii noştri sînt scutiţi de nevroza îndrăgostirii, de iubiri neîmpărtăşite. N-au nevoie de chitară ca să aibă succes, să ştie să danseze, să fie *sexy*. N-au nevoie de ţoale şic, de maşină rapidă. N-au nevoie să fie seducători ca să se însoare. La voi, pe lîngă un june seducător şi de succes, sînt zece frustraţi care au coşuri, învaţă prea bine şi dansează prost, şi care suferă îngrozitor" – răspund indienii. „Vă săräciţi ca să le daţi fetelor voastre zestre cînd le măritaţi, ca în Evul Mediu." „Le dăm zestre fiindcă nu le lăsăm moştenire. Nu vă ipotecaţi voi oare casele, cînd ajungeţi la pensie, ca să stricaţi banii pe excursii în Mexic şi să nu le lăsaţi copiilor nimic?"

Şi cam aşa şi este. Francofonii din Québec sînt posaci. Se căsătoresc rar. Divorţează des. Copiii fac liceul şi apoi îşi caută de lucru. Québecul e destul de bogat, dintr-un salariu de rînd poţi să-ţi cumperi casă şi maşină în rate. Nu moare de foame nimeni. Legătura între generaţii e slabă: părinţii n-au nici o intimitate, nici o complicitate cu copiii; la 18 ani, copiii pleacă de-acasă. Canadienii îşi bagă părinţii bătrîni în aziluri unde fac Alzheimer şi mor. Musulmanii canadieni îi dispreţuiesc sincer. Bunicile lor n-au timp să facă Alzheimer, stau acasă să crească nepoţi. Singura religie care le-a mai rămas este reciclarea deşeurilor, lupta contra poluării şi alimentaţia biologică fără pesticide. E cam puţin.

Ideologia canadiană trece printr-o criză.

Aşa cum Franţa are narcisismul de a fi ţara Declaraţiei drepturilor omului, a naturii umane universale, Canada are nombrilismul de a fi ţara păcii, a negocierii, a misiunilor umanitare şi a multiculturalismului.

Canadienii francofoni din Québec sînt stînjeniţi de minorităţi (comunităţi culturale, cum le numesc ei). Unele sînt absolut invizibile şi integrate, ca armenii, grecii, creştinii libanezi. Altele sînt doar pitoresc vizibile – chinezii. Altele sînt invizibile, dar insolubile în societate – martorii lui Iehova. Cea mai problematică e comunitatea musulmană, vizibilă şi insolubilă.

„Acomodarea rezonabilă" este recunoaşterea faptului că legi şi regulamente aparent neutre creează indirect efecte discriminatorii, şi e o măsură corectivă care le permite tuturor accesul egal la viaţa publică. Studenţii musulmani, de pildă, n-ar putea mînca într-o cantină unde se găteşte porc.

De la cîteva cazuri răzleţe, problema s-a generalizat. Fetele musulmane nu vor să facă sport în acelaşi timp cu băieţii (ceea ce e cam ridicol din partea musulmanelor). Federaţia canadiană de taekwondo, una din multele arte marţiale, le-a interzis unor fete care practicau acest sport să participe la competiţii, cu batic pe sub casca protectoare. Ridicolul era reciproc: baticul sub cască abia se vedea şi nu reprezenta nici un pericol; federaţia a fost meschină. Pe de altă parte, casca de taekwondo acoperă complet capul şi ţine foarte bine loc de batic; musulmanele au fost absurd de căpoase.

Poliţia din Montréal amendează, de o vreme încoace, un taximetrist evreu ortodox care şi-a fixat mezuza (sul cuprinzînd o rugăciune ebraică) pe taximetru. „Taximetrul e un loc public în care afişarea semnelor religioase este interzisă" – spun poliţaii, extinzînd cu cîinoşenie definiţia „locului public", ce se referă de obicei la şcoli, primării şi parlamente. Pe de altă parte, nici taximetristul n-avea dreptate – conform cu *halacha,* mezuza trebuie prinsă de usciorii casei, şi numai ai casei.

Imigranţii veniţi în Canada au sosit aici pentru a se bucura de o libertate pe care în ţările lor n-o avuseseră. Canadienii le-au acordat-o, mai adăugînd de la ei cîteva pogoräminte suplimentare, şi au constatat că cei care le-au primit n-au zis bogdaproste şi au continuat să ceară scutiri, exonerări şi dispense.

Aveau oare dreptul la ele, în numele religiei? Francofonii din Québec nu ştiu să răspundă. De trei decenii au renunţat la catolicism. Mănăstirile şi bisericile s-au închis pe rînd. Nou-născuţii nu se mai botează, tinerii nu se mai cunună, morţii nu se mai îngroapă, ci se incinerează. Francofonii, azi lipsiţi de religie, simt că nu au vreun ascendent moral asupra celor care-şi practică religiile. Şi că nu le pot impune limitări în numele legii (omeneşti şi contingente) statului. Problema canadienilor vine de la faptul că ei uită (sau ignoră) două lucruri: legile sînt bazate pe anume presupuneri implicite despre valoarea vieţii umane, despre libertatea individuală – care sînt tacite, presupuse a fi înţelese de toţi, dar care sînt anevoie de pus în cuvinte. În al doilea rînd, legile ţin (involuntar) seama de tradiţii şi datini. Interdicţia de a construi lăcaşe de cult într-o zonă rezidenţială presupune că lăcaşul de cult e o biserică avînd turlă şi clopotniţă zgomotoasă.

Atunci cînd un martor al lui Iehova refuză ca fiului său minor, bolnav, să i se facă transfuzii, două valori – libertatea religioasă şi viaţa – intră în conflict. Martorul habotnic poate dispune de viaţa proprie, conform legii. Dar de cea a copilului său? Legea nu e limpede. Canadienii sînt panicaţi de această disonanţă cognitivă – faptul că legile şi obiceiurile lor, aplicate în cazuri reale, pot duce la soluţii contradictorii.

Iritarea canadienilor – omenească iritare viscerală, dincolo de legi, de tradiţii (canadiene sau străine), de religii sau de drepturile omului – e provocată de simpla contemplare a comunităţilor alogene. Legile canadiene sînt drepte; mentalitatea canadienilor e una corectă şi tolerantă. În schimb, *antropologic,* familia canadiană e destrămată : musulmanii îşi tratează mai bine părinţii; indienii, chinezii şi evreii hasidici îşi cresc mult mai bine copiii. Italienii din Montréal îşi au mafia lor italiană, bazată pe *famiglia,* familia ca reper moral ultim, familia paroxistică, idealizată. Canadienii n-au familie, şi-i invidiază pe cei care o au.

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

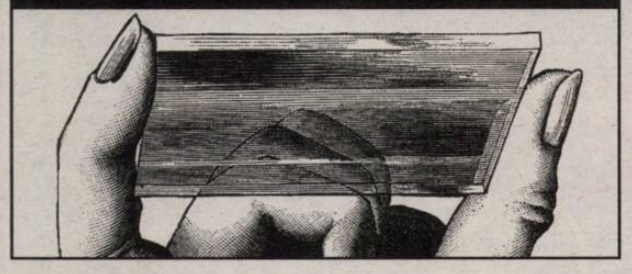

Despre morţi...

...numai de bine – am înţeles. Totuşi, e un drum lung de la atitudinea de compasiune pe care-o ai pentru cineva care a încetat din viaţă şi osanalele deşănţate pe care le-au ridicat lui Dan Iosif televiziunile, la sfîrşitul săptămînii trecute. Din momentul în care au anunţat ştirea morţii lui şi pînă sîmbătă, cînd a fost înmormîntat, toate posturile au acordat zilnic, la emisiunile informative, un spaţiu generos „marelui dispărut". Totul asezonat cu un discurs din *off* plin de vorbe mari („Ca o ironie a sorţii, a murit singur, departe de ţara pentru care şi-ar fi dat şi sufletul" – PRO TV) şi, desigur, cu declaraţii ale colegilor de partid din care reieşea că Dan Iosif a fost cel puţin pîinea lui Dumnezeu („un tip onest, corect, cu sufletul mare" – Sorin Oprescu; „un luptător, un sufletist, un optimist" – Ion Iliescu; „un om care este în mod cert pus în grădina celor drepţi" – Mircea Geoană etc.).

De fiecare dată, ni s-a spus că e „simbolul Revoluţiei române", ni s-a evocat extraordinarul lui curaj de pe baricada de la Inter sau ni s-a atras atenţia – cum a făcut-o Nicolae Văcăroiu – că „fără el, democraţia de azi n-ar fi existat".

Simbolul Revoluţiei române chiar că a fost, dar asta, în realitate, nu e o vorbă de laudă. Dincolo de faptul că a schimbat un regim care a făcut mult rău ţării, Revoluţia în sine nu e ceva cu care să ne mîndrim. Cinism, manipulare, haos dirijat din umbră, confruntare a structurilor de adîncime care-şi disputau Puterea cu sacrificarea oamenilor nevinovaţi – ce poate fi nobil aici? Apoi, sînt oare exemplare acţiunile unui pion al unei astfel de maşinării? O fi fost Dan Iosif portavocea care i-a ţinut pe oameni la baricada de la Inter, dar el acţiona de capul lui?

În afara acestui moment de glorie (alimentat de iţe subterane), Dan Iosif a fost toată viaţa un mardeiaş de cartier şi un şmenar. Şi înainte, şi după Revoluţie.

Televiziunile, care acum vorbeau de marele om care a fost, se făceau că uită cum le trata distinsul parlamentar pe holurile Senatului („Da, am votat la două mîini! E corect, mă! E cum vrea muşchii mei!").

PRO TV-ul zicea lucruri măreţe, de tipul „departe de ţara pentru care şi-ar fi dat şi sufletul", iar imaginile folosite erau cele din interviul pe care i l-a luat Alex Dima lui Dan Iosif, pentru emisiunea *Vedere de pe bloc* (fără sunet, desigur). În interviul respectiv (difuzat în aprilie), omul onest, corect şi cu suflet mare povestea cu ce se îndeletnicea el înainte de '89 – cu barbutul şi cu schimbul de valută – şi cum măsluia zarurile, cum folosea metoda „macaraua" (montarea magneţilor pe masa de joc) sau cum palma bancnotele cînd venea cineva să schimbe la el (aşa-zisa „şmenuire" a banilor la schimbul de valută). Ca întotdeauna, Dan Iosif era sigur pe el şi pe faptul că nimic nu-l poate atinge; pur şi simplu, vorbea cu mîndrie despre cum înşela şi cum nu avea nici o milă pentru cei pe care-i „trăgea în piept". Întrebat de Alex Dima dacă i-a folosit acea experienţă în politica pe care-a făcut-o după '89, omul spunea: „Da, reuşesc să mint fără nici o problemă şi fără să se vadă nimic pe faţa mea". Iată totuşi un moment de onestitate – dar nu cred că la acesta se referea Sorin Oprescu.

Bun. Înţeleg ca oamenii politici să vorbească elogios de cel cu care pînă mai ieri au fost în cîrdăşie. Înţeleg, pînă la urmă, şi că preşedintele Traian Băsescu (el însuşi om politic) îi conferă unui asemenea personaj Ordinul Naţional „Serviciu credincios" în grad de ofiţer. Dar de ce oare participă la această mascaradă şi televiziunile? De ce cîntă după cum sînt dirijate de politicieni?

O notă de final: în ziua cu înmormîntarea lui Dan Iosif, la emisiunile de ştiri s-a anunţat şi moartea actorului Ion Fiscuteanu (cel care a cîştigat mai multe premii pentru rolul jucat în *Moartea domnului Lăzărescu).* Dacă în cazul lui Dan Iosif televiziunile au montat mici ode, de data aceasta ele au tratat subiectul cu profesionalism, fără discursuri patetice.

Iulian COMANESCU

Articol colectiv despre primul blog

„România arată tare rău de aproape. Praf, drumuri proaste (mi-a şi picat o plombă pe drum, dacă o fi vreo legătură), oamenii sînt la fel de fără orizont ca şi ultima dată... Nu ştiu de ce am aşteptat să fie altfel, dar, ca de obicei, cînd mă întorc acasă, mă loveşte dezamăgirea. Ce naiba se întîmplă aiçi?" Acestea sînt unele dintre primele cuvinte cunoscute, scrise în româneşte pe un blog (Troniu.blogspot.com), pe 16 septembrie 2001. Întrebarea „Care a fost primul blog românesc?" are un răspuns greu şi important poate doar pentru pasionaţii şi actorii fenomenului. Pentru toată lumea e însă interesant cum am ajuns la praf şi la plombă: într-un fel posibil numai pe Internet.

Pe 29 noiembrie 2007, lansam, cu titlu de „leapşă cognitivă", pe „Media lui Comanescu" (Comanescu.HotNews.ro) o întrebare care mai fusese pusă, şi de alţii, şi de mine: cea referitoare la primul blog românesc. Carmen Holotescu (Timsoft.ro/weblog) venea cu două adrese dintre care una (Jurnaldemunte.blogspot.com) cuprindea o însemnare datată cu un năucitor 12 iulie 1989, despre primul contact cu muntele – în speţă, cu Bucegii – al lui „Vali".

***Despre datare şi* linkback.** Pînă aici, lucrurile par pe cît de simple, pe atît de surprinzătoare, dar nu e aşa. Blogspot, platforma pe care se află însemnarea din 1989, a fost lansat, conform Wikipedia, 10 ani mai tîrziu, pe 23 august 1999. Reiese că „Vali" a folosit facilitatea care permite să dai data înapoi, transcriind probabil însemnări mai vechi, pe care le avea pe hîrtie sau în calculator. În 1989, de altfel, nici nu exista Internet, iar blogurile apăruseră doar în embrion, sub forma unor însemnări de pe un *newsgroup* numit mod.ber.

Dincolo de această încurcătură, o astfel de întrebare are şanse să primească răspuns şi în acelaşi timp să se propage pe Internet ca pe nici un alt mediu. Blogurile au o facilitate care conferă poate în cea mai mare măsură blogosferei caracterul ei unitar, de hăţiş de mici site-uri legate între ele prin nenumărate conexiuni: aşa-numitul *linkback*. Atunci cînd scrii o postare şi te referi la – să zicem – blogul lui Emil Stoica, acesta vede în interfaţa de administrare *(dashboard)* că tu te-ai legat de blogul lui, iar dacă e vorba de o întrebare, e avertizat şi poate răspunde.

Meme, leapşa, tag. În postarea din 29 noiembrie, adresam întrebarea referitoare la primul blog lui Brăduţ Ulmanu (Jurnalism online.ro), George Popescu (Cyberculture.ro), Sorin Adam Matei (Pagini.com), Alex Mihăileanu (Subiectiv.ro), Alex Brie (Alexbrie.net), Cristi Manafu (Manafu.ro) şi Carmen Holotescu (Timsoft.ro/weblog). O astfel de tehnică se numeşte în limbaj familiar „leapşă" sau „tag" şi se leagă de conceptul de „meme", lansat de Richard Dawkins, autorul lui *The Selfish Game*. Un „meme" este un fel de genă culturală, o unitate de conţinut de felul unei piese muzicale, al unui stil vestimentar sau al unei expresii verbale care se propagă de la individ la individ, trecînd prin transformări mai substanţiale sau mai reduse, la fel ca în darwinism. Aici survine forţa specifică Internetului şi blogurilor: sînt un mecanism foarte adecvat pentru astfel de propagări, prin *linkback,* dar şi prin reacţii în subsolul postării respective sau preluări benevole ale unor bloguri altele decît cele de pe lista iniţială (decît cele şapte amintite mai sus, cu alte cuvinte).

Amicii mei erau avertizaţi şi pe mail, iar Alex Brie răspundea cu un *link* către o însemnare care ducea, la rîndul ei, către „Scandinavian Troniu", omul cu plomba şi praful. Carmen răspundea cu Jurnaldemunte.blogspot.com şi cu Mateilaudoniu.blogspot.com, un alt blogger care şî-a aşezat însemnările realizate altundeva pe Internet, începînd din 1994, iar Cristi Manafu îşi amintea de „unul, Mişu", care avea un site personal foarte popular la sfîrşitul anilor '90 – chiar dacă nu un blog propriu-zis.

În subsolul întrebării mele din 29 noiembrie, Oliver Simionescu de la Kiss FM (Olixbolix.blogspot.com) spunea că primele bloguri româneşti trebuie să fi apărut pe Yahoo 360, pentru a fi contrazis de „Notarul anonim al regelui Bela", care arăta că acest serviciu a fost lansat în martie 2005. Tot acolo găsim linkback-uri şi de la Digitallights.net, Gramos.Wordpress.com, MariusSescu.com şi Chinezu.eu, pe care i-a interesat spontan problema, împreună cu diferite link-uri către bloguri care datează de prin 2003, ca Dbrom.ro sau Tase.ro. „Hdevil" dă în schimb un link care ar putea certifica un blog mai timpuriu de limbă română, al Magdalenei Donea, însă link-ul nu afişează nimic.

Concluziile şi metoda. Atît cît se poate spune, rezultatele „lepşei cognitive" lansate pe 29 noiembrie sînt următoarele: însemnarea cel mai timpuriu datată e a lui „Vali", de pe Jurnaldemunte.blogspot.com (12 iulie 1989), obţinută prin darea ceasului înapoi. Cea mai veche postare „în timp real", contemporană cu propria dată, pare a fi cea cu praful şi plomba, a lui Troniu, din 16 septembrie 2001. Rămîn de găsit şi de văzut cu ochii noştri postările Magdalenei Donea. E mult sau puţin? Din punctul de vedere al istoricului literar – să zicem – răspunsurile noastre sînt destul de vagi. Să ne imaginăm însă cum s-ar fi putut petrece cercetarea cu mijloace clasice: o suită de interviuri cu veteranii blogurilor, poate împreună cu încercări de ordonare cronologică a rezultatelor la întrebarea „primul blog românesc" pe motoarele de căutare şi platformele colective de blogging, acolo unde aşa ceva e posibil. Sau evidenţierea unor rezultate în *cache* (imagini mai vechi ale paginilor), care, şi ea, se apropie de o metodă clasică, dat fiind caracterul unidirecţional al ei.

În practică, acest bruion istoric a fost obţinut cu un minimum de efort personal (cîteva minute pentru însemnarea din 29 noiembrie şi alte cîteva, pentru mail-ul scris), dar cu aportul substanţial al lui Alex Brie, Carmen Holotescu şi al tuturor bloggerilor citaţi. Efortul scăzut al iniţiatorului justifică aşadar pe deplin titrarea acestui articol ca fiind unul colectiv, cu cel puţin atîţia semnatari cîte adrese de blog au fost menţionate în cuprinsul lui. Concluziile referitoare la primul blog românesc sînt departe de a fi definitive: Troniu ar fi putut să-şi dea ceasul înapoi, Magdalena Donea ar putea exista sau, pe lîngă cei doi, ar putea apărea un al treilea candidat la titlul de cel mai vechi blogger român/din România/în limba română. Cele referitoare la modul cum funcţionează Internetul sînt însă mult mai certe şi interesante. Joc de copii la origine, „leapşa" de bloguri poate fundamenta oricînd un studiu colectiv, mai uşor decît ar face-o o echipă de cercetători desemnată de un institut. Oricine a căutat pe Internet un lucru greu de găsit ştie că ajutorul pe care îl primeşti de la necunoscuţi cu aceleaşi preocupări e mai preţios decît scormonitul ore întregi în arhive.

PUBLICITATE

colecția adevărul

Cel mai frumos cadou de Crăciun!

În magazinele diverta
în exclusivitate pentru perioada 1 decembrie 2007 - 29 februarie 2008

Opere complete Vintilă Corbul Eugen Burada

Premiul - despre petrol, bani și putere Daniel Yergin

25 de titluri în 33 de volume

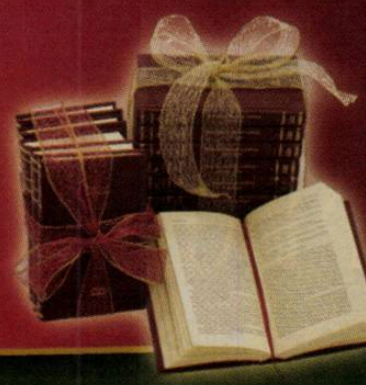

Talon de comandă

			Preț	Număr exemplare
☐	Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐	Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐	Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐	Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	____

Nume ..... Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate ..... Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Radu GOLOGAN

Distracţie şi randament

– teaching in the USA –

Have fun

Mă gîndesc de multă vreme cum să explic pentru neamericani această expresie pe care o întîlneşti mereu în discuţiile tinerilor, dar şi la copii sau adulţi. Traducerea, oarecum cuvînt cu cuvînt, ar fi „să ai parte de distracţie". E departe însă de ceea ce înţeleg americanii. În primul rînd, pentru că, în general, ei se bucură de alt gen de distracţie decît europenii, ca să nu vorbim de latini. Probabil că un bun mod de a începe o lecţie despre termenul acesta e faptul că istoria – şi prin asta poziţia în lume şi departe de ea – i-a făcut pe americani mult mai copilăroşi decît pe locuitorii altor zone geografice. De fapt, sînt convins că şi unele acţiuni politice greu de înţeles ale Americii nu reprezintă rezultatul unor jocuri suprastatale şi suprainteligente, ci, pur şi simplu, combinaţia de naivitate cu neînţelegerea a ceea ce înseamnă alt mod de percepere a realităţii în restul lumii.

O zi frumoasă de octombrie tîrziu, cu o lumină cum poate nu mai întîlneşti decît în sudul Franţei, iubit pentru asta de impresionişti (au şi americanii pictori minunaţi din acea perioadă, remarcabili exact prin redarea luminii curate), m-a făcut ca în plimbarea prin campus să găsesc un mod de a povesti mai ocolit adevăratul înţeles al acestui *have fun* american.

Totul începe de vineri, în preziua meciului echipei de fotbal american a universităţii. Primul semn sînt zecile de corturi imense ce se ridică pe toate largile spaţii verzi din jurul stadionului, aflat evident în campus. Sînt de fapt doar acoperişuri, dar mese largi se montează înăuntrul lor. Sîmbătă, în ziua meciului ce se va desfăşura după-amiază, orăşelul se umple de maşini. Tot ce mişcă devine portocaliu, culoarea universităţii, prin urmare, a echipei de fotbal. Peste tot cîte un „I" uriaş de la Illinois, stat de care aparţine universitatea, şi afişe *fighting Illini* („luptă Illini" – diminutivul universităţii). Nu lipsesc steguleţele pe maşini, chiar şi cele ale echipei adverse, azi chiar seculara rivală „University of Michigan", tot membră în campionatul „Big ten", uşor batjocorită pe unele tricouri cu „McFishigan". Culmea este că nu e de fapt un campionat ca în fotbalul european; clasamentele se stabilesc de specialişti cu mijloace statistice bine puse la punct.

În toată această desfăşurare de forţe ce par dedicate echipelor lor nu au loc altercaţii între suporteri, deşi, cînd vezi miile de oameni în mişcare, te duce gîndul la Ghencea, Grant sau Ştefan cel Mare. Peluzele verzi cu corturi se umplu cu sute, poate mii de maşini şi rulote imense, cam cît camioanele noastre. Venirea coloanelor de suporteri în automobile a produs o expresie la fel de uzitată ca *have fun: tail gating* (*tail*/coadă; *gate*/poartă). Vezi uniformele fanfarei, defilează fetele cu pompoane, lumea circulă ca într-un furnicar, se bea chiar şi bere pe stradă, lucru interzis oriunde în America. Sînt tineri, copii, dar mai ales vîrstnici veniţi cu toată familia, dotaţi pentru picnic, cum în Europa ar fi greu să înţelegi, echipaţi cu T-shirt-urile portocalii. Au în subconştient datoria de a susţine echipa, chiar simţind numai pulsul-aici, lîngă stadion. Căci locurile acolo sînt mult mai puţine decît cei aflaţi în jur, mulţi veniţi de la sute de mile, chiar şi cu bunica. Zeci de televizoare strălucesc sub corturi: se urmăreşte meciul cu pasiune, cu hot-dog-ul într-o mînă şi berea în cealaltă, cu pieptul adunînd aerul ce îi poate face să cînte imnul şi să chiuie voiniceşte la fazele fierbinţi, la 100-200 de metri de stadion. Sînt fericiţi, iar luni la slujbă vor povesti că *we had a lot of big fun,* chiar dacă echipa a pierdut (e maximalizarea expresiei: ne-am distrat „mult şi mare"). Seara, după 10, dacă treci prin zonă totul este curat şi liniştit; nici urmă de forfota şi *fun*-ul ce au ţinut 24 de ore.

P.S. E seara tîrziu şi l-am sunat pe Şerban, prietenul meu de o viaţă, mare violonist, povestindu-i cum am încercat să explic *have fun*. Tocmai urmărea la televizor rezultatele sportive ale zilei: Illini a pierdut meciul cu „McFishigan", dar *fun*-ul a fost de neuitat.

Eficienţă şi birocraţie

Ieşind de la curs, în jurul prînzului, într-o zi frumoasă de toamnă, descopăr că strada din faţa Departamentului de Matematică e blocată, iar şuvoaie de apă curg cu debit din ce în ce mai mare. Devin gură-cască, deşi aici puţini fac asta. În cîteva minute apar poliţia şi cîteva persoane echipate, evident de la Departamentul Oraşului ce răspunde de apă. Îmi văd de treabă continuîndu-mi drumul la restaurantul coreean la care iau de obicei un prînz bun, ieftin şi rapid. Cînd mă întorc la birou, o groapă imensă e deja săpată, apa oprită şi cîţiva meseriaşi în costume portocalii, curate, vorbesc puţin şi se mişcă repede. După o oră pe care mi-am petrecut-o la un seminar ştiinţific, trec din nou prin locul accidentului subteran: se turna placa de beton de sub asfalt, iar seara am descoperit cu greu îmbinările asfaltului.

Cam aşa se întîmplă în multe dintre aspectele vieţii americane: timp de un secol, au construit în ceea ce priveşte domeniile inginereşti un sistem de o eficienţă extraordinară: de la standarde pînă la maşinile care lucrează.

Alte exemple m-au frapat de-a lungul şederilor mele: viteza cu care se construieşte sau se repară din temelie un tronson de autostradă, deşi vezi des muncitori „stînd în lopată" şi fumînd, iar Ceauşescu ar remarca cu invidie că visatele combine cu zeci de braţe, care ară şi, apoi, cu transformări minime recoltează, există: într-o noapte de octombrie a dispărut sub arături un cîmp de zeci de hectare de porumb cît „cal cu călăreţ cu tot", aflat practic sub geamul dormitorului din rezidenţa ce o locuiesc.

Universitatea este şi ea o instituţie extrem de eficientă în multe privinţe. Pot da exemplul întregii activităţi de personal computerizate şi accesibile de oriunde. Poate că exemplul cel mai bun, printre sute altele, este că examenele finale se ştiu ca loc şi oră, cu mult înaintea începerii semestrului, după o regulă simplă şi eficientă, valabilă pentru oricare dintre cele aproximativ 8000 de cursuri din universitate; există un panou pe care citeşti: dacă prima dată de curs a fost luni de la 8, atunci examenul are loc în data de... în aceeaşi sală cu cursul ş.a.m.d. O judecată imediată te lămureşte că nu pot avea loc intersectări în săli.

Sigur, nu toate domeniile funcţionează impecabil în ceea ce priveşte eficienţa, dar media este încă peste tot ceea ce vezi în Europa. Ultimii ani au făcut ca, din păcate, să prolifereze birocraţia în instituţiile statului, chiar şi în universităţi. Încercările de a impune, prin reguli, comportamente şi securitate, au făcut să crească numărul angajaţilor mediocri, de îndată ce găsesc modalitatea şi mijloacele de proliferare a celor de-o seamă, spre a-şi asigura poziţiile, ca specie puternică şi de neînlocuit. Sper să fie ceva trecător.

Dracula sau despre accente în americana vorbită

La sfîrşitul fiecărui curs (un semestru), toate universităţile americane au regula evaluării de către studenţi a profesorilor, după nişte formulare cu multiple întrebări şi posibilităţi de notare, de la foarte slab la excepţional. Acestea sînt, după terminarea examenului, puse şi la dispoziţia dascălului respectiv. În general, deşi pare că au o valoare discutabilă, dat fiind subiectivismul presupus al studenţilor, şi o oarecare naivitate tinerească, aceste răspunsuri adunate statistic dau o evaluare de luat în seamă şi chiar devin importante în economia poziţiei de profesor sau la o eventuală promovare. Pe aceste formulare studenţii pot adăuga comentarii privind diferite aspecte legate de ţinuta profesorului, ştiinţifică sau de alt gen. Unul dintre studenţi a făcut, printre altele, următorul comentariu, evident cu umor, la adresa mea: *he has a vampiric accent*.

Trecînd peste aluzia la originea mea şi la una dintre perspectivele istorice şi turistice în care sîntem văzuţi de aici (întîmplător, unul dintre bunicii mei s-a născut peste drum de castelul Bran, unde-mi petrec şi acum wee-kend-urile şi concediile), aceste afirmaţii m-au făcut să mă aplec un pic asupra unui fapt realizat de mult. Limba engleză vorbită în America şi mai ales în campusurile universitare are sute de forme şi pronunţii. Studenţii, majoritatea americani nativi, vorbesc limba fără diferenţe vizibile de accent, deşi uneori cunoscătorii pot descoperi regiunile sau chiar cartierele marilor metropole unde au crescut. În plus, albii vorbesc altfel decît populaţia de culoare, marcată încă de accente din secolele de pionerat ale Americii. Un procent însemnat însă, cam 30%, sînt studenţi străini. Printre profesori, procentul celor de origine ne-americană e în unele universităţi şi mai mare. Întîlneşti sonorităţi care te duc imediat cu gîndul la origini sud-americane, asiatice, europene, arabe. Nimeni nu se arată surprins în aceste conversaţii adesea interetnice şi nici un american nu încearcă să-şi corecteze partenerul de discuţie dacă limba sa îi sună străin. Nimeni nu se arată surprins şi totul pare de o normalitate încetăţenită de multe secole. Chiar şi în discuţiile cotidiene: la cumpărături, în autobuz, de exemplu, nu accentul ciudat interesează. De regulă eşti întrebat, amical şi drăguţ, direct: *where are you from?,* adică „de unde eşti?". Urmează răspunsul tău însoţit imediat de un zîmbet şi mai larg cu remarca: *how interesting!* Uneori ai şansa să continue: *my grandma was from Poland, too* („bunica mea era şi ea din Polonia). Nu luaţi această afirmaţie ca o gafă de geografie; aici omul de rînd vede Europa ca o entitate asemănătoare SUA. Statele europene sînt mai difuze, în viziunea lor.

America a reuşit în multe privinţe să găsească în scurta sa istorie soluţiile optime. Una dintre ele este felul în care decurge relaţia interumană la nivelul omului obişnuit. Poate te duce cu gîndul la ceva formal, dar sigur a fost impusă printr-o educaţie pornită din dorinţa de a generaliza bunul simţ. Rezultatul: ca străin, te simţi mult mai bine tratat decît oriunde.

P.S. După ce am scris aceste rînduri am avut o expunere în seminarul facultăţii. La sfîrşit, printre felicitări, un profesor pensionar, trecut de 70 de ani, simpatic şi bonom, mi-a strecurat un bileţel în care erau scrise pronunţiile corecte a două cuvinte din „vorbirea" mea. Ei! Persoane din alte timpuri!

Radu Gologan *este profesor la Universitatea Politehnică din Bucureşti şi pregăteşte lotul României pentru Olimpiada Internaţională de Matematică.*

PUBLICITATE

Editura şi Agenţia de Difuzare Carte VOX
Str. Petru Maior nr. 32, sector 1, Bucureşti
Tel. Depozit: 021.222.02.14; tel./fax: 021.222.02.13
E-mail: vox@edituravox.ro; www.edituravox.ro

O carte bună, un prieten bun!

- manuale şi auxiliare şcolare
- cărţi pentru copii
- atlase, dicţionare, enciclopedii

Oricând şi mai ales în „luna cadourilor"
oferiţi celor dragi cărţi.
Noi vă punem la dispoziţie toate titlurile de pe piaţă
şi vă oferim reduceri cu ocazia sărbătorilor!

PUBLICITATE

MNaR MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

- *Galeria de Artă Veche Românească*
- *Galeria de Artă Românească Modernă*
- *Galeria de Artă Europeană*

PUBLICITATE

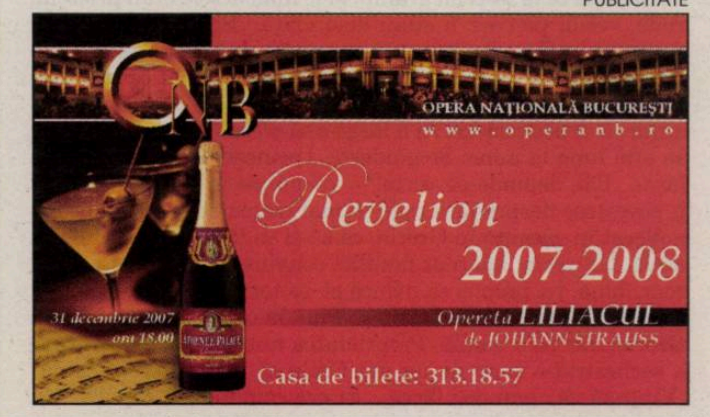

PUBLICITATE

radiofranceinternationale
rfi romania
Bucureşti 93.5fm
Iaşi 97.9fm
Craiova 94fm
Cluj 91.7fm
toată diversitatea lumii

TRAFICUL DE PERSOANE

În primul semestru al acestui an, România a continuat, conform datelor guvernamentale, să fie ţară de origine pentru traficul de persoane. Cu toate că numărul victimelor identificate din ianuarie pînă în iunie 2007 a fost în scădere, faţă de aceeaşi perioadă a anului trecut: 936 faţă de 1281, cifra e încă ridicată. Ce înseamnă însă traficul de fiinţe umane? Unii spun că e doar o altă denumire pentru prostituţie, ridică sprîncenele şi emit teorii cinice: dacă n-a ieşit afacerea, zice c-a fost traficată. Alţii, mai plictisiţi şi blazaţi, spun: mie nu mi se poate întîmpla. E simplu paravan pentru prostituţie? Dacă eşti atent, chiar nu ţi se poate întîmpla? În spatele vorbelor în doi peri şi a clişeelor, se ascund tragedii şi scenarii incredibile, iar nelămuririle şi dezinformarea transformă traficul de persoane într-un fenomen global real, de tip underground, *o robie modernă cărora autorităţile par a nu fi capabile să-i dea de cap şi căreia din ce în ce mai mulţi tineri, vrăjiţi de iluzia cîştigului peste noapte, par să-i cadă în capcană.* **(S. G.)**

Stela GIURGEANU

Robie

Vînd om (pentru diverse)

Traficul? Mai mult decît încălcarea legilor, o aberaţie care trece drepturile fundamentale ale omului sub tăcere. Oameni-marfă, transportaţi şi trataţi ca bunuri materiale, de-a lungul reţelelor de trafic, intern sau extern. În secolul XXI, în ţări civilizate există încă oameni sechestraţi, fără nici un drept, brutalizaţi, supuşi traumelor de tot felul. Ademeniţi iniţial de cîştiguri fabuloase, ajung în robie, ameninţaţi mai apoi cu moartea, forţaţi să muncească (banii cîştigaţi intrînd direct în buzunarul patronului). Traficul nu e doar o infracţiune. Nu e doar proxenetism şi nu se limitează doar la exploatarea sexuală. Preşedintele Asociaţiei Naţionale împotriva Traficului de Persoane (ANITP), dr. **Dumitru Licsandru,** îmi spune că „vorbind de trafic, vorbim şi de exploatare prin muncă, prin cerşetorie sau prin furt. Există şi trafic de organe, din fericire însă pentru ţara noastră, n-avem raportat nici un caz de acest gen".

Conform statisticilor, numărul victimelor exploatate sexual a scăzut în favoarea celor exploatate prin muncă (406 faţă de 425), alături de aceste cifre fiind 74 de cazuri de exploatare prin cerşetorie, 8 pentru furt din buzunare, 2 pentru pornografie infantilă şi 2 pentru pornografie pe Internet – cazuri depistate doar în primele şase luni ale anului 2007.

Victimă şi traficant

Ea? Se încadrează unor tipologii. Tînără. Fără experienţă. Cu multe vise la activ. Pentru ea tot ce zboară se mănîncă. În urmă cu cîţiva ani, era racolată în special din zona rurală, transportată mai apoi, prin zona urbană, către ţările de destinaţie. Ultimele date guvernamentale arată însă o simetrie perfectă între urban şi rural. Conform aceloraşi date, nivelul de educaţie este, surprinzător, ridicat, victima avînd între cinci şi opt clase, uneori terminînd şi liceul. Alteori are chiar şi studii superioare. Victima – de cele mai multe ori de gen masculin – exploatată prin muncă are peste 25 de ani, provine din familii biparentale, este căsătorită, absolventă de gimnaziu şi liceu. Cea exploatată sexual, de gen feminin, 18-25 de ani, provine din mediul urban, face parte dintr-o familie monoparentală, este necăsătorită, absolventă a opt clase. Victima traficului prin obligarea la cerşetorie e mai degrabă de genul masculin, 25 de ani, posibil handicap fizic sau psihic.

El? N-are braţe tatuate, nu stă pe o alee întunecată, nu seamănă cu omul peşterii din preistorie, nu-ţi dă cu ciomagul în cap şi nu te trage cu de-a sila, după el, în peşteră. Nu-l recunoşti pentru că n-are semne distinctive şi poate de aici porneşte totul. Cum de cele mai multe ori ne încredem în cei apropiaţi, nu putem gîndi că tocmai ei se pot transforma, peste noapte, în animale de pradă: traficantul e cineva din anturajul tău. Îl cunoşti – crezi – foarte bine. Uneori îţi e coleg, alteori vecin, rudă sau iubit. Purtînd aşadar această patalama, nu-i mai verifici promisiunile dincolo de spuse.

Anti-traficanţii

Alături de OIM (Organizaţia Internaţională pentru Migraţie, organism care încearcă să combată şi să prevină traficul de fiinţe umane la nivel mondial) şi ONG-uri calate pe asistenţa victimelor, în 2005, în România a luat fiinţă prima Agenţie Naţională pentru Prevenirea Traficului de Persoane din Europa. „Poate că e un precedent. După noi s-au înfiinţat agenţii de acest fel şi în Marea Britanie, la Sheffield, apoi, la scurt timp, şi în Olanda." Îl întreb pe preşedintele ANITP ce înseamnă Agenţia şi cum diferă în atribuţii de OIM sau de ONG-urile cu activităţi de acelaşi tip. A fost, în primul rînd, „o iniţiativă a poliţiei care nu se mai putea ocupa şi de problemele victimelor, ocupîndu-se mai mult cu rezolvarea în sine a cazurilor". Cît despre relaţia cu spaţiul non-guvernamental, unul dintre cele mai importante lucruri realizate de agenţie a fost intermedierea fondurilor către ONG-uri (aflate în situaţia să nu mai poată primi bani, România devenind membru UE).

Despre activitate – „focus-ul nostru este victima. Suport social, economic, juridic, reintegrare în societate. După intervenţia poliţiei – avem de-a face cu victime descoperite prin raiduri, ascunse prin pivniţe, nemîncate, bătute, răpite, izolate, sau cazuri de muncitori exploataţi care reuşesc să fugă din lagăr – facem o primă evaluare (pînă la înfiinţarea Agenţiei – mi se spune – nu avea cine să o facă), încercînd să stabilim o legătură cu ei. De la caz la caz, le orientăm către un adăpost. Dacă viaţa le e ameninţată, pot rămîne cîteva luni acolo, pînă se rezolvă problemele. Fiind supuse violenţelor de tot felul, le punem la dispoziţie, de la asistenţă medicală, la consiliere psihică". Asistenţa se oferă şi juridic, rezolvînd problemele birocratice şi oferindu-le sprijin în instanţă. „Fiind însă inoculate cu frica de autorităţi *n-ai nici o dovadă contra mea, o să te bage la puşcărie* –, victimele evită contactul cu justiţia." Alteori, victimele sînt ameninţate sau plătite şi renunţă la proces. „De cînd am început programul de consiliere, doar 12% au renunţat la demersul legal."

Ca peste tot, şi în ANITP lipsa banilor duce la o oarecare scîrţîire de roţi.

„Sîntem la limita rezistenţei oamenilor din centre. Avem 15 centre regionale cu cîte trei oameni, fiecare. Lipsa personalului creşte riscul de a se face totul de mîntuială, pentru că nu se mai stă ore cu fiecare, ci doar 10 minute. Tratarea superficială va avea un rezultat superficial."

Iar neintegrarea poate duce la cazuri extreme de victime care, deşi au scăpat, ajung la concluzia că n-au şanse în comunitate, fiind în continuare victime ale prejudecăţilor de tot felul. Acestea se abandonează şi reintră în cercul vicios, unele devenind, la rîndul lor, traficanţi.

Cum te poţi feri? „Un prim pas cînd ţi se oferă un contract, suni la linia telefonică pusă la dispoziţie de ANITP şi ceri să ţi se verifice firma respectivă, iar noi cercetăm dacă este sau nu acreditată. De la primirea unui asemenea apel, se trece la legătura cu ofiţerii de poliţie şi la investigarea cazului, dacă se dovedeşte a fi o firmă fantomă."

Potrivit cifrelor, traficul de persoane e depărtat, o ştire care nu te priveşte şi de care uiţi foarte repede: victime traficate în Italia (255) – prostituţie stradală, Spania (209) – prostituţie în cluburi, Grecia (110) – muncă, Germania (51) – muncă şi cerşetorie, Cehia (141) – muncă... însă potrivit poveştilor de dincolo de cifre, devine o realitate pe care o dorim paralelă, devine „poveste cu un fals *happy-end*".

Adina POPESCU

Poveşti cu un fals *happy-end*

Recunosc faptul că înainte de a şti mai multe despre trafic aveam idei preconcepute. Ca mai toată lumea, de altfel. Nici în ziua de azi lucrurile nu sînt foarte clare. Victime? „Aşa le trebe! Să nu-mi spui mie că nu ştiau că se duc la curvăsăreală... Alea care pleacă aşa, de capul lor, nu sînt fete cuminţi. Uite la fii-mea! Mai întîi şi-a terminat liceul, s-a măritat şi dup-aia a plecat în Italia, cu bărbat-su cu tot... eu una, ca mamă, nu stau cu frica în sîn, că ştiu că e acolo cu Florin şi n-are ce să i se întîmple!" – desprind un fragment dintr-o discuţie cu tanti de la butic pe care am mai pomenit-o undeva. Mă întrebase într-o doară ce e cu tot tamtam-ul ăsta cu traficul de carne vie, că sîntem printre primele locuri în Europa, ca „ţară de origine". Noi şi Republica Moldova. Citise prin ziare, era înainte de aderarea la UE. I-am spus că am cunoscut victime şi că am stat de vorbă cu ele. Că majoritatea fetelor plecau încrezătoare ca să cîştige un ban ca menajeră, baby-sitter sau recepţioneră la un hotel decent. Multe plecau prin „relaţii de familie". Adică cei care le vindeau după ce le treceau graniţa şi le luau actele erau prieteni, rude, vecini pe care îi ştiau de-o viaţă. „Să presupunem că fiica ta n-ar fi avut norocul să se mărite cu Florin... şi ar fi venit la tine să-ţi spună că vecinul Nelu i-a aranjat ceva în Italia, ba, mai mult decît atît, o duce pînă acolo cu maşina şi o ajută să se acomodeze. Ai fi lăsat-o să plece?" Tanti de la butic se uită lung la mine. Se gîndeşte. Locuieşte undeva prin Rahova. „Păi, depinde de vecin!" – răspunde în doi peri. Atunci îi povestesc despre fata care tocmai trecea clasa a doişpea şi a plecat în vacanţă în Grecia, ca să-şi vadă sora care muncea acolo. Un vecin, aparent familist convins, deşi nevasta îi era concubină, i-a propus să o ducă el, că tot avea drum pe acolo. Ca să scutească banii de drum. Pînă la urmă, fata a ajuns în Grecia, dar pe o insulă. Proprietatea unui om de afaceri care a sechestrat-o timp de un an. Unde să fugi de pe o insulă? „Vreţi să vă spun ce-i făcea... că era cam dus cu capul?!" Nu vrea. I-am mai povestit şi despre fata care fusese vîndută de iubitul ei. Au băgat-o într-o maşină, chiar în faţa liceului, şi dusă a fost! Avea 16 ani şi era virgină. Tanti rîde şi mă crede doar pe jumătate. În fond, dacă fetele astea dispar aşa, pur şi simplu, nu le-ar căuta Dan Diaconescu în direct?!

Am întîlnit prima „victimă a traficului" (asta e formularea standard) într-o autogară. Era însoţită de manager de caz. O fată blondă, zdravănă, băieţoasă, despre care n-ai crede că i s-ar putea întîmpla ceva rău. O fată obişnuită, îmbrăcată în blugi şi în tricou. În momentul în care managerul de caz mi-a şoptit ce este am avut un şoc. Am privit-o cu atenţie, însă fără compătimire. Nu ştiam pentru *ce* să o compătimesc. Poate pentru faptul că nu-şi văzuse băieţelul de aproape trei ani. Acum mergea în oraşul ei, doar pentru cîteva zile. Urma să se întoarcă în „adăpostul" de la Bucureşti unde era în asistenţă. Pentru a se reobişnui cu viaţa „normală", dar şi pentru a căpăta curajul necesar de a da declaraţii despre cei care o traficaseră şi de a fi martoră într-un proces. Frica de autorităţi este mai mult decît un simptom. Ea provine şi din faptul că în anumite „ţări de destinaţie" poliţia e mînă în mînă cu traficanţii. Poliţiştii frecventează aceleaşi cluburi în care fetele sînt obligate să „presteze" şi închid ochii.

Experienţele fetelor sînt tragice, însă asemănătoare. Puse cap la cap pot alcătui o singură poveste cu nuanţe senzaţionaliste care ar vinde un ziar de tip tabloid. De cele mai multe ori se termină cu un fals *happy-end*. Reuşesc cumva să fugă, ajung la poliţie sau la ambasadă, sînt repatriate, intră într-un program de asistenţă. Mai interesant este însă ce se întîmplă cu ele mai departe. Asistenţa presupune „reintegrare" – vindecarea traumelor; însă există cazuri în care nu se mai poate face nimic (adică un debut de schizofrenie, o depresie cronică, spaime care nu pot fi depăşite). Apoi, cursuri de calificare în diverse meserii, căutarea unui loc de muncă. Potenţialii angajatori nu vor afla nimic despre trecutul lor. Ca să se înlăture riscul de a fi calificate drept „prostituate", multe fete refuză asistenţa şi preferă să se întoarcă acasă. Să-şi vadă de viaţa lor de dinainte. Să dea cu ochii de vecinul Nelu şi să se prefacă că nu s-a întîmplat nimic. Şi, uneori, să fie vîndute din nou.

Îmi imaginam un „adăpost" ca pe o clădire anonimă, însă bine păzită, care să-ţi ofere un sentiment de securitate. Ceva de genul introduci cartela, intri, locuieşti într-o cameră unde ferestrele se închid ermetic, te uiţi la televizor la comedii romantice, asculţi o muzică veselă. Am intrat într-un apartament cu trei camere, dintr-un bloc vechi. Una dintre fete gătea. Alta se plîngea că nu mai e cafea şi a coborît pînă la butic ca să cumpere. Vreo trei erau plecate „la muncă". Lucrau la o fabrică de ciocolată. Toată casa era plină de cutii de bomboane desfăcute. O brunetă subţire îşi verifica cu groază e-mail-ul. În ultimele săptămîni primise cîteva mesaje de la cel care o vînduse.

Unele sînt vorbăreţe, dar preferă să se discute despre *altceva*. Altele ascultă, tac, iar tăcerea lor are ceva înduioşător. O blonduţă care nu pare să aibă mai mult de 16 ani, deşi în realitate are 25, povesteşte despre cît de încîntată este de noul ei job. Tocmai s-a angajat la un coafor şi visează ca în cîţiva ani să-şi deschidă un *beauty saloon*. Propun un alt subiect de conversaţie: despre bărbaţi. Rîsete, chicoteli, ca în adolescenţă. Atmosfera e una de club, tonul discuţiei e unul lejer. Mai pot ele să aibă încredere în bărbaţi? Acum, după... iar poveştile lor încă recente rămîn undeva suspendate în aer. Blonduţa îşi doreşte să se mărite. Îşi doreşte şi copii, mulţi copii. Cum ar trebui să arate bărbatul potrivit? Tandru, înţelegător, să nu o mintă. Iată un punct comun. Majoritatea fetelor văd ca principală calitate la un bărbat sinceritatea. Doar cîtorva le-ar plăcea să fie frumos. Bruneta spune că, dacă ar înşela-o, s-ar despărţi de el. Are deja o relaţie, însă e doar la început. După un moment de gîndire, adaugă: „Sau dacă mă înşală, măcar să mi-o spună!". Senzaţia cu care rămîn este că fetele nu-i percep pe cei care le-au vîndut, pe cei care le-au bătut şi le-au ameninţat, pe cei care s-au perindat prin cluburile şi apartamentele unde au stat închise, pe cei cu care s-au culcat fără voia lor ca pe nişte bărbaţi. Doar ca pe un rău, un rău absolut.

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Mmmm... ce oraş frumos! Fabrici şi uzine...

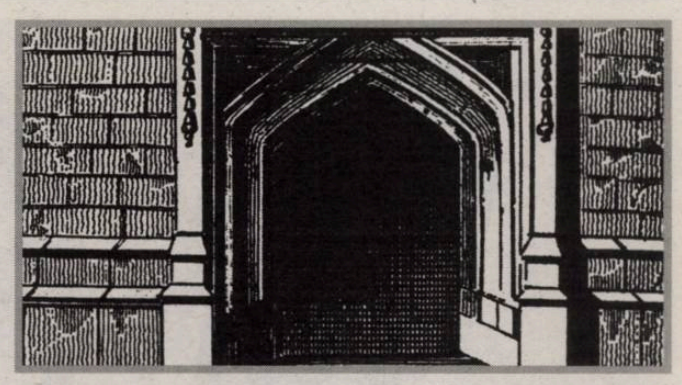

Nu sînt. De fapt, nu mai sînt. Prin zona centrală a micuţului oraş din centrul ţării nu se mai văd panourile mari de altădată care anunţau, cu mîndrie socialistă, că acolo era poarta de intrare în uzină. Care uzină? Ce mai contează, o uzină, una dintre ele, oricare.

Mie nu-mi pare rău, dar taximetristul care mă duce încet pe străzile întortocheate din centru are aduceri-aminte, înjurături şi păreri de rău. Ascult. „N-a mai rămas nimic, dom'le, nimic-nimic! Păi, n-avea dreptate şi Păunescu?! Liberalii ăştia n-au făcut nimic nici înaintea comuniştilor şi nici după căderea lor. Au furat doar, pentru ei şi pentru tot neamul lor, 'tu-le neamul de bandiţi ordinari! În oraşul ăsta n-au făcut decît mall-uri şi supermarket-uri, de parcă toată lumea mănîncă vitrine. Bandiţi, cu primarul în frunte."

Dialogul e inutil. Omul îşi varsă năduful şi mă îndeamnă să dau cu ei de pămînt în emisiunile de televiziune. Profit de primul semafor pe roşu şi mă dau jos sub pretextul că am uitat să fac nişte cumpărături urgente. Las un bacşiş generos şi scap de înjurăturile mocnite pentru o cursă prea scurtă.

Sînt chiar în centru, pe Strada Mare. Am timp să mă uit pe îndelete la case şi magazine. Doare. Încă o dată, privind zidurile vechi ale construcţiilor ridicate demult, în alte timpuri, cînd „taximetriştii" aveau chipiu pe cap şi hăţuri în mîini, mi-aduc aminte de casa bunicilor. Cînd mi se întîmplă să spun asta în faţa amicilor, descopăr pe figurile lor umbrele unei nostalgii jucate. Vor să-mi arate că înţeleg perfect ceea ce simt. Mă amuz, pentru că habar n-au la ce mă gîndesc, dar se prefac c-au intuit perfect.

Bunicii pe care i-am cunoscut locuiau la ţară. Un sat de cîmpie înghesuit şi prăfos, case mici, înşirate pe uliţe strîmte. Nici o legătură cu zidurile impunătoare ale imobilelor domneşti ridicate în zonele centrale ale oraşelor. Într-o zi, în chiţimia care ţinea loc de bucătărie de vară, au apărut un aragaz şi o butelie. Apoi, pe un coridor îngust dintre camere a răsărit un frigider Fram. Copaia veche, de lemn, în care făceau baie, la sfîrşit de săptămînă, patru nepoţi zurbagii vegheaţi de doi bătrîni fericiţi, a fost înlocuită de un lighean uriaş, din plastic. În timp, dinspre apartamentele de bloc, a început să curgă, în casa micuţă din satul de cîmpie, şuvoiul neîntrerupt al modernizării: aparate de radio şi televizoare alb-negru, maşini de călcat şi chiar şi una de spălat, nicio dată funcţională. Tot ceea ce era vechi sau demodat la oraş se muta la ţară. Aşa a fost posibilă alăturarea, absolut bizară, dintre tel şi mixer în dulapul bunicii, ca şi convieţuirea tristă, pe aceeaşi policioară, a unor pahare de cristal, din diverse seturi, cu micile căni de lut ars cumpărate, în fiecare an, din Tîrgul de Moşi. Mai tîrziu, de pe case a început să cadă şiţa şi să apară oribila, dar... strălucitoarea tablă galvanizată. Într-o zi, s-a băgat apă la pompă şi a tăcut, brusc, glasul răguşit al lanţurilor de la puţul din uliţă. Apă nu mai scotea nimeni, venea în curte, printr-o ţeavă îngustă conectată la lumea nouă.

Bătrînii tăceau resemnaţi, privind cu îngăduinţă invazia plasticului şi a tehnologiei. Cînd se elibera casa de oaspeţi şi rămîneau doar ei şi lumea lor, doseau, în unghere întunecoase, mai toată zestrea adusă de copii. O scoteau la lumină doar în zilele în care veneau nepoţii, prefăcîndu-se fericiţi că au parte de aşa minuni ale noului. Tîrziu, cînd am înţeles de ce era mai bună ciorba bunicii servită în castroane de lut, şi nu în farfurii de porţelan, am priceput şi de ce nu se îndura bătrîna să renunţe să facă mămăliga pe pirostrii, în bătătură, deşi stătea aragazul nefolosit în bucătărie.

În cîţiva ani, casa primitoare de altădată era de nerecunoscut: plastic şi lut, lemne şi butelii, televizor şi descîntece murmurate de bătrînă, ca o chemare spre vremuri mai calme.

Bunici nu mai am. Dar istoria nefericitei împreunări dintre vechi şi nou e prezentă în fiecare oraş dintre cele prin care curge şuvoiul tranziţiei. Mutilate de termopane albe şi neoane colorate, casele boiereşti şi semeţe de altădată îngenunchează, învinse, lăsîndu-se cotropite de barbarii adepţi ai modernizării cu orice chip. Prin centrul oraşelor de astăzi se citeşte cea mai bună definiţie dată kitsch-ului. Taximetriştii preocupaţi de dispariţia uzinelor nu sînt altfel decît toţi locuitorii urbelor care au uitat de mult să caute frumuseţea, închipuindu-şi că o pot avea oricînd în schimbul bancnotelor mari.

Cu ochii-n 3,14

CE MAI RĂMÎNE DIN MISTERUL CONVORBIRILOR DE PACE? DOUĂ PÎINI DIN PORŢELAN, SCRISORI ÎNTÎRZIATE A TREIA OARĂ...

● Cică au descoperit formula matematică a zîmbetului perfect: lăţimea ideală trebuie să fie mai mare decît jumătate din lăţimea feţei; colţurile gurii trebuie să fie simetrice de-o parte şi de alta a liniei mediane a obrazului; lăţimea dinţilor centrali trebuie să fie echivalentă cu 80% din înălţimea acestora. Şi ce mai rămîne din misterul surîsului după trei „trebuie", un şubler şi un procent? (**R. C.**)

● „Vorbesc la telefon, ascult, încurajez, merg la şedinţe, fac o mulţime de lucruri", declară preşedintele George W. Bush în *The Washington Post,* explicînd rolul lui în desfăşurarea convorbirilor de pace de la Annapolis cu privire la Orientul Mijlociu. În pofida acestei activităţi susţinute, nu s-a făcut nici un fel de pace. (**M. B.**)

● Am văzut la ştiri cum, pentru a primi două pîini din partea unei Case de Ajutor Reciproc, zeci de bătrîni bucureşteni se aşază la coadă încă dė noaptea. Imaginile ar trebui montate într-un clip electoral pentru politicienii care ne conduc. (**C. P.-B.**)

● Mi-au plăcut, întotdeauna, îngerii şi mi-am dorit să-i pot face cadou celor dragi: în sfîrşit, de Sărbătorile astea, se găsesc îngeri la liber, şi nu numai din aceia kitsch prezenţi la ieşirile din biserici sau în magazinele „tradiţionale" de artizanat, ci unii fireşti, din materiale naturale. La tîrgul de Moş Nicolae de la MŢR erau unii din porumb, lemn, sfoară... În alte magazine de decoraţiuni sînt din porţelan. Îngerii au intrat, slavă Domnului, în mica viaţă de toate zilele... (**I. P.**)

● Poşta Română se „rebrănduieşte" şi a făcut un clip despre valoarea nepreţuită a tradiţiei. Sînt de-a dreptul indignat, căci numai eu ştiu cîte notiţe am dat în acest colţ de pagină despre scrisori întîrziate şi pierdute, despre colete făcute praf sau despre mitocănia funcţionarilor. Dacă vrea să-şi creeze cu adevărat o imagine nouă, Poşta Română ar trebui să înceapă prin a-şi cere scuze pentru serviciile absolut deplorabile de pînă acum. (**M. C.**)

● Lunea trecută, Led Zeppelin s-au reunit, a treia oară în ultimii 19 ani, pentru un singur concert, dedicat memoriei lui Ahmet Ertegun, co-fondatorul casei de discuri Atlantic Records. La tobe, locul regretatului John „Bonzo" Bonham a fost luat de fiul acestuia, Jason. Biletele au fost alocate prin tragere la sorţi, prin urmare 20 de milioane de englezi s-au înregistrat în prealabil. Un fan a cumpărat, la o licitaţie caritabilă, un bilet pentru acest concert contra sumei de 85.000 de lire sterline, bani pe care, dacă i-aş fi avut, i-aş fi dat şi eu. (**M. C.**)

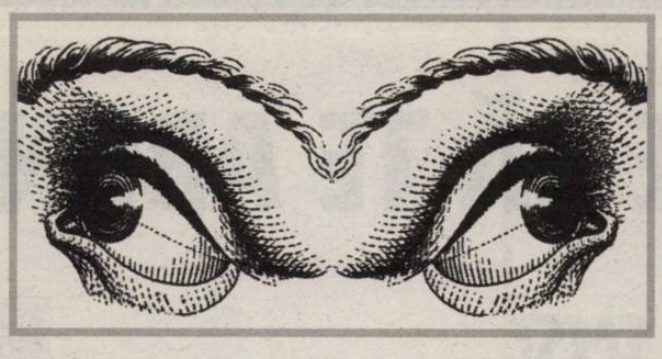

CU UN AER DE ÎMPĂRAT ROMAN (ÎN ZONA HALEI TRAIAN), LĂUTARUL A MUŞCAT DINTR-UN FUS ORAR

● Hotelul în care am stat la New York era „ţinut" de italieni. Asta înseamnă tot felul de mici inconveniente, compensate de faptul că poţi negocia cu ei – un preţ mai bun, de exemplu. Inconvenientele erau următoarele: în ultima zi (noroc că am plecat!), unul dintre lifturi se zgîlţîia ceva de groază, pînă la etajul 12 (unde stăteam) puteai face infarct; cosmeticele din baie nu erau reînnoite zilnic, ci după toanele negruţelor care făceau curat; la breakfast, în chip de fundal sonor, era *aceeaşi* placă – o cîntăreaţă din anii '60 cîntînd *aceeaşi* melodie cu „ciao, amore", „non mi lasci solaaaa"; şi nicăieri nu exista o foiţă explicativă cum poţi suna (la recepţie etc.) de la telefonul din cameră (tastele pe care scria „front desk" etc. erau de decor). Cînd m-am plîns – la recepţie – de chestia asta, italianul de serviciu a suspinat şi mi-a zis: „Ah, da, făceţi-o în scris, domnule, chiar vă rog! Eu de şapte ani le tot spun...". În rest, naţie gălăgioasă, cu mare chef de vorbă. Un italian nu socializează, ci *aglutinează:* oriunde e unu' la o masă, hop şi alţii – taca-taca, taca-taca. Vorbesc tare şi dau din mîini (gesticulatul, la ei, e o formă de-a vorbi tare atunci cînd cuvintele sînt insuficiente). Femeile par mereu obosite, bărbaţii (chiar şi cei de o anumită vîrstă) nu consideră ceva ridicol să poarte părul lung şi ondulat dat cu briantină pe spate, cu un aer de împărat roman ajuns chelner la Puglia... Evident, nici prin cap nu mi-a trecut să le zic că sînt român: de ce să le stric buna dispoziţie?? (**a. l. ş.**)

● În zona Halei Traian, o firmă: *Năvalnic – mobilă la comandă.* (**D. S.**)

● Din capcanele limbii române: într-un reportaj de pe Acasă TV aflăm că lăutarul Nicu Teişanu, serbîndu-şi ziua, „a muşcat din beatitudinea culinară cu o forţă aproape centrifugă". Beatitudinea culinară era un curcan umplut. Nu ştiu însă cît de abitir ar fi trebuit să-şi îndese copanul beatitudinii în gură pentru ca forţa să fie „total" centrifugă. (**S. G.**)

● Hugo Chávez, probabil cel mai idiot preşedinte de pe planetă, a impus un nou fus orar în Venezuela pentru a le oferi copiilor un program mai flexibil la şcoală. E de aşteptat ca, din acelaşi motiv, să inverseze şi cîteva luni din calendar. (**M. C.**)

CEVA DESPRE CULTURĂ: SEARA UŞOARĂ NE-A ADUS UN ECOU

● Într-o reclamă la nişte cartofi prăjiţi, un nene cîntă o canţonetă italiană, iar o voce feminină spune, din *off,* ceva despre cultură. Şi apoi, vocea feminină ajunge la „obiectul muncii" şi ne îndeamnă să cumpărăm cartofii „Farm Frites", pronunţînd „farm fraitz". *Pardon,* dar dacă tot e vorba de cultură, *frites* e pe franţuzeşte şi se pronunţă „frit". Drept care exprim morala fabulei, pentru toate vocile şi pentru toţi ştiriştii tentaţi să abuzeze de pronunţia engleză cînd nici cu gîndul nu gîndeşti: *nu toate cuvintele străine sînt englezeşti.* Dixit. (Nici ăsta nu e englezesc...) (**M. V.**)

● Traficul este neschimbat în rău, iar la metrou, dimineaţa şi seara, este ca la revoluţie: mori strivit. A crescut brusc cu un milion de oameni populaţia Bucureştiului sau cum? De ce dintr-odată nu mai avem loc? (**M. C.**)

● S-a prăpădit domnul Ion Fiscuteanu, actorul care a jucat genial moartea domnului Dante C. Lăzărescu. Nu am văzut artist român de cinema mai bun ca dînsul, după Revoluţie. Fie-i ţărîna uşoară şi imaginea apăsătoare. (**R. C.**)

● Tema numărului trecut („Mai avem dileme?") ne-a adus o imagine-ecou din partea unui cititor *(vezi fotografia de mai jos).* Se pare că pe alocuri au mai rămas nişte dileme... (**D. S.**)

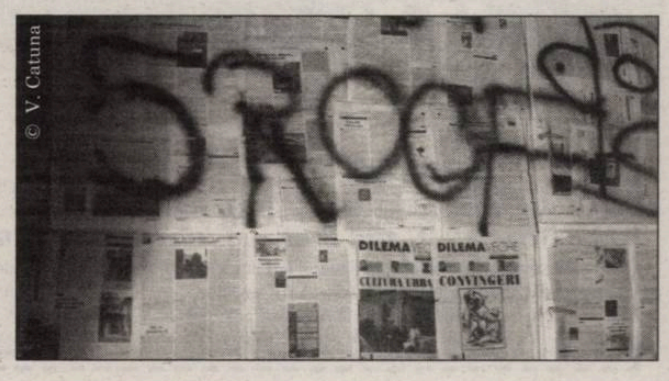

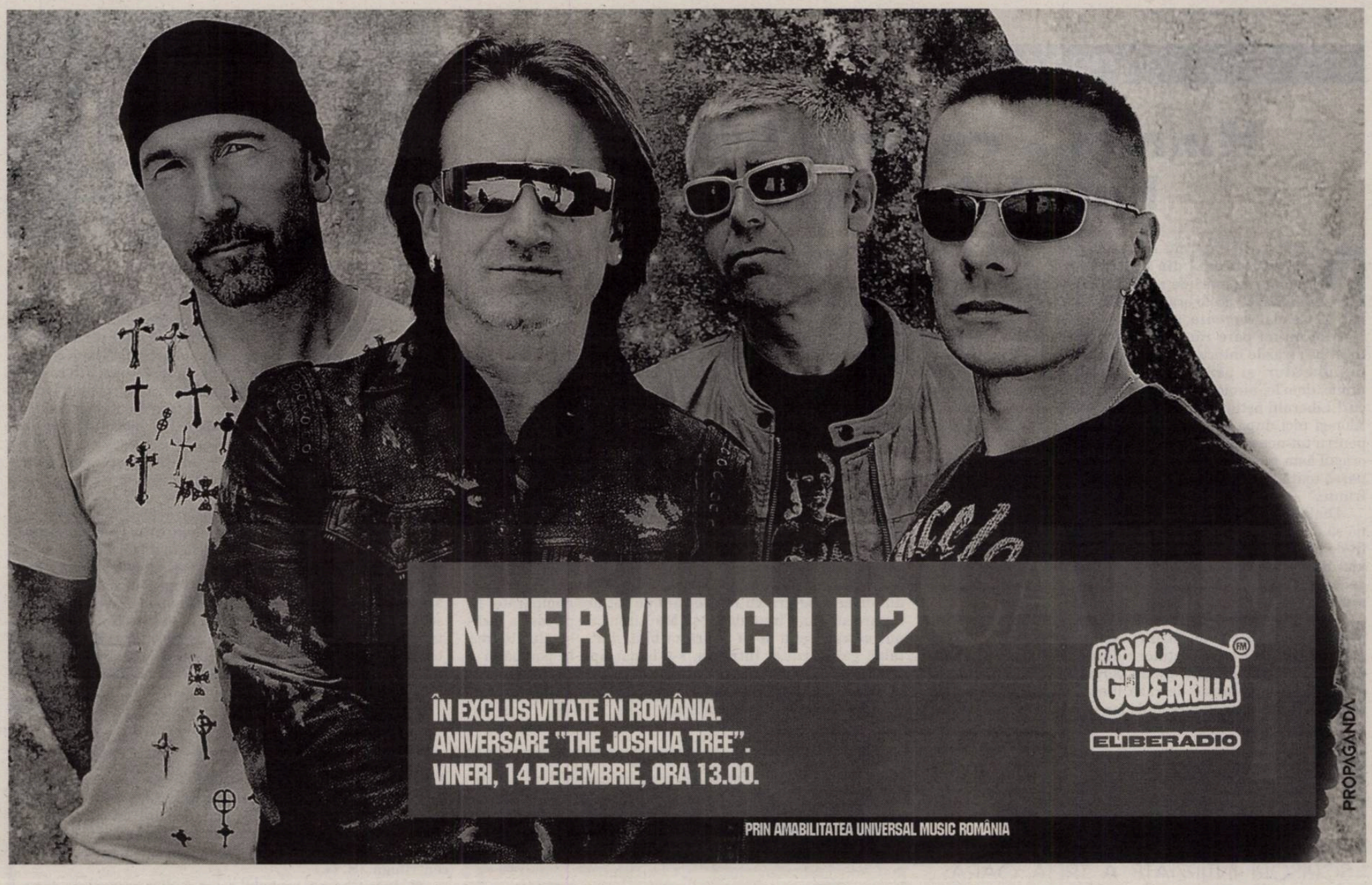

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!

VENIM ŞI TE ABONĂM NOI!

Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 şi 18.00 şi un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.

*Dacă locuieşti în Bucureşti, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Cluj Napoca, Timişoara, Braşov, Suceava, Iaşi, Bacău sau judeţele Ialomiţa şi Sălaj.

SUNĂ ŞI VENIM LA TINE!

sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!

3 luni abonament

TRIMITE UN SMS DIN REŢEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"

- Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediţii luni-sâmbătă)
- Din reţeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
- Din reţeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ţi se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro

Dacă trimiţi până la data de 20 a lunii în curs, primeşti abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informaţii la tel: 021/407.54.64

3 Trimite talonul!

Plăteşte prin ordin de plată sau mandat poştal şi trimite talonul de mai jos.

4

La toate oficiile poştale, agenţiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!

Ai până la 13,5% reducere din preţul de la chioşc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume..... Compania* ..... Cod Fiscal*.....
(* Completaţi numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
judeţ/sector ..... cod poştal ..... telefon .....e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită faţă de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate .....judeţ/sector ..... cod poştal .....
Număr abonamente contractate..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa şi rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de..... lei cu mandatul poştal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala Bucureşti.

Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activităţi promoţionale şi să le dezvăluie terţilor conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări şi să solicit ştergerea datelor adresându-mă societăţii S.C Adevărul Holding S.R.L. printr-o cerere scrisă.

Completaţi talonul de abonament cu datele de identificare solicitate şi expediaţi-l, împreună cu copia după dovada plăţii abonamentului, prin poştă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 – CP 143, Bucureşti**, cod poştal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.

Abonamentele se pot contracta: ■ la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L, Piaţa Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, Bucureşti ■ cu mandat poştal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L ■ la oficiile poştale ■ la sucursalele RODIPET ■ la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poştă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă şi 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul **IV**, nr. **202** ● 20-26 decembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Modele pentru tineri“
pagina **3**

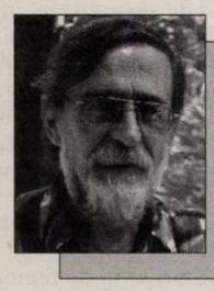

Vintilă Mihăilescu
„Externalizarea Ignatului“
pagina **7**

Horia Marinescu
„Ştrudel vienez & film românesc“
pagina **20**

Victimizarea la români

„Autocompătimirea este, cu siguranţă, cel mai distructiv narcotic: dă dependenţă, plăcere de moment şi distanţează victima de realitate.“

JOHN W. GARDNER

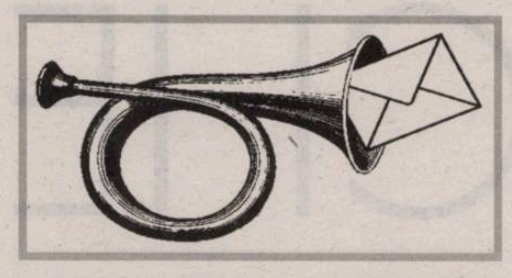

Nr. 195: *„Pensii şi pensionari“*

O mare sărbătoare: Ziua Internaţională a Persoanelor Vîrstnice

În această toamnă, pensionarii români s-au bucurat de o atenţie deosebită din partea politicienilor români, dar şi a presei. Ca în orice perioadă electorală, politicienii s-au dedat exerciţiilor demagogice, descoperind, încă o dată, cît de greu o duc aceştia. Guvernul şi opoziţia au supralicitat, propunînd o soluţie neviabilă economic (reluarea creşterii inflaţiei este şi o consecinţă, nu singura, a acesteia), dar care dă iluzia majorităţii pensionarilor că guvernanţii României nu îi ignoră. Că suplimentul primit este imediat preluat de „gigacaloria“ mai umflată cu acelaşi procent sau de alimentele ori medicamentele mai scumpe, pensionarii află după aceea, la plata facturii.

Ultimul demagog al toamnei recent încheiate, care şi-a manifestat grija neţărmurită faţă de pensionari, a fost chiar preşedinta Casei Naţionale a Pensionarilor, dna Mariana Cîmpeanu, în mesajul transmis cu ocazia Zilei Internaţionale a Persoanelor Vîrstnice. „Această mare sărbătoare îmi oferă plăcutul prilej de a mă adresa dvs. pentru a vă transmite nu doar salutul meu, ci şi expresia celor mai calde sentimente de stimă şi preţuire. [....] Nu ne gîndim la dvs. ca la simpli beneficiari ai serviciilor prestate [....].“ Strălucitul limbaj de lemn al mesajului dnei preşedinte, preluat, probabil, din vreo cuvîntare care ne era adresată ceva mai înainte cu prilejul Zilei Recoltei (sărbătorită, atunci, cam la aceeaşi dată cu actuala Zi Internaţională a Persoanelor Vîrstnice) de către tov. N. Ceauşescu, ar putea reflecta mai degrabă cinismul instituţiei pe care dna Cîmpeanu o conduce şi care, în mod obişnuit, nu prezintă faţă de ridicaţii în slavă pensionari decît indiferenţă, indolenţă şi incompetenţă.

Dacă tot se gîndeşte dna preşedinte a CNPAS la beneficiarii serviciilor instituţiei de dînsa păstorite, ar putea din cînd în cînd să facă cîte o scurtă vizită de lucru pe la casele locale de pensii, spre a vedea direct cum sînt trataţi respectivii beneficiari, de salariaţii CNPAS. Pentru început ar putea vizita coridorul pe care aşteaptă îndatoraţii beneficiari ai CNPAS ca să fie primiţi de către binevoitoarele funcţionare ale Casei de Pensii a Sectorului 2 din Bdul Lacul Tei nr. 17. Cu această ocazie, s-ar putea angrena şi într-o mică discuţie cu cei care aşteaptă să facă chiar un mic sondaj asupra problemelor pentru a căror soluţionare au venit etc. Sau ar putea merge pînă la Tribunalul Bucureşti, Secţia a VIII-a, în ziua în care se judecă reclamaţiile beneficiarilor împotriva serviciilor deosebite prestate de Casa de Pensii a municipiului Bucureşti şi de cele de sector. Aici ar putea afla cîteva din cauzele care i-au determinat pe pensionari să apeleze la justiţie. Poate că în grija deosebită pentru pensionari, CNPAS s-ar putea hotărî a face o statistică a nemulţumirilor pensionarilor, inclusiv a acelora rezolvate în justiţie, a banilor plătiţi de CNPAS pentru cheltuielile de judecată etc. Probabil că CNPAS ar trebui periodic să facă public numărul de decizii de pensie greşite, al celor contestate în justiţie şi cîştigate/pierdute, a costurilor suportate tot din bugetul de pensii pentru plata cheltuielilor de judecată. În calitatea mea de pensionar, cred că salariaţii CNPAS, în atitudinea lor curentă faţă de solicitanţi, sînt departe, foarte departe de felul grijuliu pe care aceştia l-ar avea după spusele dnei preşedinte Cîmpeanu. Campania de toamnă pentru curtat pensionarii, deşi s-a terminat cu o creştere a pensiilor, nu a dus la o mai bună cunoaştere a situaţiei reale a acestora. Chiar dacă alcătuiesc un grup social extrem de divers, cu preocupări şi mentalităţi variate, asemănători doar prin vîrstă, pensionarii sînt văzuţi, în continuare, ca un grup omogen, handicapat, de asistaţi social, care se adună pe scaunele/băncile din faţa blocului (o imagine recurentă), care votează prost, care se opun reformei/reformelor – care reformă/reforme? – pentru care se spetesc tinerii (după statistici un salariat duce în spate mai mulţi pensionari; eu lucrînd în continuare şi după pensionare, am renunţat la grupul de tineri care ar fi trebuit să muncească pentru mine şi să mă întreţină, plătindu-mi pensia). Aceste stereotipuri, idei de-a gata, în fond, uită, dacă au ştiut vreodată, că actualii pensionari au contribuit, în cadrul contractului social, la plata contribuţiilor fixate de stat la sistemul de pensii şi din care au fost plătite generaţiile anterioare de pensionari.

Că sînt mai mulţi acum, nu sînt ei de vină, ci cei care s-au angajat să facă reforma economică şi care au ales varianta cea mai proastă, probabil, pensionarea masivă, înainte de termen.

A controlat cineva modul de gestionare a fondului public de pensii? Îşi mai aduce cineva aminte că un guvern postdecembrist, condus de un Hagi al finanţelor, a depus fondul de pensii, în perioada de maximă inflaţie, într-un cont fără dobîndă? A analizat cineva aspectele imorale ale sistemului public de pensii? Diferenţele scandaloase dintre pensiile pensionarilor obişnuiţi, de care societatea românească se împiedică periodic, şi pensionarii „de lux“?

În prezent, există un sistem public de pensii şi cîteva sisteme „private“ de pensii – al Ministerul Apărării, de Interne, al Justiţiei, cel al foştilor activişti ai fostului PCR etc. Nu ştim cîţi pensionari ai acestor sisteme există şi care sînt pensiile lor, statisticile oficiale nu menţionează astfel de date. Dar presa a menţionat că dna Rodica Stănoiu, ex-ministru al Justiţiei, urma să primească o pensie de 7.000 de lei (70 de milioane de lei vechi), de 39,5 ori mai mare decît pensia bunicii dlui Marius Chivu, de 8-12 ori mai mare decît pensia unui profesor sau inginer etc. Şi pensiile dnei Stănoiu & Co sînt plătite tot de la buget. Dacă pentru bunica dlui Marius Chivu se spetesc dînsul şi încă vreo 2-3 colegi de generaţie, cîţi plătesc taxe şi impozite pentru a întregi pensia dnei Stănoiu? De cîteva legislaturi, parlamentarii încearcă să-şi facă şi ei pensii speciale, uitînd că în nomenclatorul de ocupaţii din România nu exista „ocupaţia“ de parlamentar. Şi apoi s-au făcut parlamentari de bunăvoie, salariul de la vechiul lor loc de muncă este suficient de luat în calcul la vechime. S-ar putea mulţumi, în definitiv, şi cu salariul mediu pe economie, pentru perioada cît au activat în Parlament. Pentru reputaţia pe care o au şi pentru puţinul bine pe care îl fac cer prea mult. O reformă rapidă a sistemului public de pensii se impune. Sistemele publice de pensii, care funcţionează în prezent în paralel, trebuie unificate, eliminate privilegiile moştenite de la vechiul regim şi amplificate şi multiplicate după decembrie '89. Nimic nu justifică discriminarea practicată în prezent de sistemul public de pensii.

D. Smaranda,
Bdul Ferdinand 141, bl. A, sc.4, et.1, ap.51
dumitru_smaranda@idilis.ro
Bucureşti

N.red.: Ceea ce ne-aţi trimis despre răscoala de la 1907 e interesant, dar mult prea lung pentru pagina noastră.

Actualităţi

Feminism, feminitate, feminism

Odată cu aderarea, asistăm la o restructurare pe toate planurile, iar aici aş dori să mă refer la cea pe plan social, însă nu la exodul către Vest, ci la învestirea noţiunii de feminitate cu noi conotaţii. Îndrăznesc a mă hazarda la analizarea cîtorva tipologii feminine nou apărute.

Primul arhietip este cel al femeii debordînd de sexualitate, într-o manieră ofensivă dură, lipsită de orice graţie sau fărîmă de delicateţe; acest tip de femeie mizează pe sexualitate în forma ei cea mai brută şi cea mai ostentativ expusă pentru a-şi exprima hotărîrea de a milita pentru o libertate prost înţeleasă, pentru dezinvoltură, pentru respingerea normelor de moralitate stabilite de un cult ortodox preponderent masculin.

Un alt tip de femeie nou apărut este femeia bărbată, însă nu fac aluzie aici la tipul femeii din „perioada de aur“, cu un aspect vînjos şi gesturi accentuat masculinizate, ce contribuia la bunul mers al economiei ceauşiste, lucrînd cot la cot cu bărbaţii în fabrici şi uzine. Nu, acum avem în schimb tipul *business woman,* lucrînd cot la cot cu managerii celor mai bine cotate companii. Încorsetată în taioare sobre, purtînd masca machiajului perfect, impersonal, menit a camufla orice indiciu de vulnerabilitate, conectată la cordonul ombilical al laptopului, al telefonului mobil, acest tip de femeie este produsul melanjului dintre un sistem opresiv, aberant de restrictiv în ceea ce priveşte statutul femeii în societate, şi un sistem de tranziţie, în care aviditatea cu care se adoptă modele, principii venite dintr-un exterior catalogat net superior spaţiului intern claustrant – după cum spuneam –, această aviditate de libertate este direct proporţională cu restricţionările anterioare. Se ajunge la exacerbarea acestei dorinţe de afirmare, de transgresare a tiparelor rigide ce formau statutul de femeie muncitoare, impus în timpul comunismului, şi la renegarea şi luarea în derîdere a valorilor de maternitate, fragilitate, sensibilitate, vulnerabilitate. Femeia-*business* este materializarea unor frustrări mult timp reprimate, ce – odată defulate – duc la cazuri patologice de defiminizare autoimpusă, dintr-un efort acerb de a depăşi limitele impuse femeii pînă la 1989.

În sfîrşit, al treilea tip de femeie nou apărut poate fi observat în rîndul adolescentelor, mă refer la tinerele ce se ostenesc să ascundă orice urmă de feminitate din aspectul şi comportamentul lor. Această tendinţă este o urmare firească a ridiculizării frecvente în mass-media a femeii clocotind de sexualitate, considerată superficială, limitată. Astfel, din teama de a se situa într-o tabără confortabilă, de unde la rîndul lor să poată ataca compatrioatele blonde siliconate, fetele-băieţandru adoptă un stil compus în linii mari din haine lălîi, eternii bascheţi, un mers cît mai masculin, o atitudine cît mai *I do not give a damn,* toate accesorizate de genţi uriaşe, gen poştaş, şi creion negru de ochi din abundenţă. Femeia-băieţandru este exemplificarea perfectă a complexului freudian al invidiei de penis.

Acum, că am finalizat prezentarea tipologiilor noilor modele de femei, mă întreb şi eu, derutată, nesigură, în ce tabără m-aş simţi mai în conformitate cu structura mea interioară: a simţi că orice sentiment de lehamite, de cinism se cauterizează în faţa unui zîmbet de copil, a spune „te iubesc“ din suflet, fără a te baza pe fundamentul reconfortant al contului bancar al beneficiarului declaraţiei sau a te simţi uneori atrasă de cochetăriile de budoar, specific feminine, în defavoarea blugilor, deveniţi instrument de uniformizare socială – reprezintă aceste aspecte doar nişte ciudăţenii anacronice? Atunci totuşi întreb: eu cu cine votez?

Adriana CACOVEANU
adrianacacoveanu@yahoo.com

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

DILEMA VECHE
urează colaboratorilor
şi cititorilor săi
Sărbători vesele!

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

satiricon

Tiraj 12.300
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Modele pentru tineri

Reluare, cu à propos *(„Zece pentru România“), a unui articol din februarie 2004.*

Pe la sfîrșitul lui ianuarie, *Evenimentul zilei* a publicat o anchetă despre modelele tinerei generații. Subiecții aveau între 18 și 25 de ani și erau activi, preponderent, în domenii tehnice. Aproape toți optau pentru genul „direct“, descurcăreț, înstărit și slobod la gură, adică pentru modelul-Gigi Becali–Nicu Ghează–Traian Băsescu. Fulgurant apărea și Mircea Dinescu. Cei mai diafani urcau pînă la Teo Trandafir, Mircea Geoană și Teodor Stolojan, iar singurul „artist“ chestionat, student la Conservator, îl avea ca reper pe Radu Câmpeanu. În rest, mai apăreau în postura „modelului“ cîțiva sportivi (Mutu, Chivu, Leonard Doroftei, Țiriac), cîteva fete TV (Mihaela Rădulescu, Andreea Esca, Monica Bîrlădeanu) și doi gazetari (Marius Tucă, C.T. Popescu). De cîte o mențiune beneficiau Andreea Marin, Adrian Copilul Minune, Ionel Blănculescu, Mitică Dragomir, Vacanța Mare, Sorin Oprescu, Andrei Gheorghe și C.V. Tudor. O studentă la agronomie îl așeza alături de Teo pe Preafericitul Teoctist.

Evident, o asemenea anchetă e făcută să te deprime. E greu să imaginezi o „societate“ (mai ales „civilă“) bazată pe exponenții unor astfel de gusturi și e greu să nu te neliniștești la gîndul că viața ta de mîine depinde de votul lor. Nu vreau să spun că, printre cei menționați ca modele, nu se află și oameni de ispravă și nu mă grăbesc să adopt o grimasă disprețuitoare pentru ceea ce îmi este străin. Dar e un fapt că *dominanta* listei de mai sus atestă o întristătoare monotonie a criteriilor, o înclinație facilă spre reușita de *„rating“*, spre expresia frustă, spre performanța imanentă, cuantificabilă în devize sau în poziții avantajoase. E sigur, pe de altă parte, că acest tip de orizont nu e caracteristic tineretului român *în genere*. În ce mă privește, am cunoscut în ultimul deceniu, la Colegiul Noua Europă, printre cititorii *Dilemei* și ai altor reviste culturale, la hiperaglomeratele tîrguri de carte, în biblioteci și facultăți, dar și în locuri și împrejurări mai puțin previzibile, o mulțime de tineri de cu totul altă croială, studioși, talentați, binecrescuți, mulți dintre ei *peste* înzestrarea care trecea drept „promițătoare“ pe vremea mea. Contează deci în ce lume te miști, cu ce etalon lucrezi.

Și totuși, prin ceea ce se percepe la suprafață, la vedere, peisajul e îngrijorător. Absența unor modele orientative (dincolo de oferta celei mai ieftine notorietăți) semnalează o nepermisă *orizontalitate* a privirii și o echivalentă scădere de nivel a cerului. Asta la vîrste în care verticalitatea și sublimitățile au un rol formativ de neînlocuit. Modelul e ceea ce te modelează. Și nu te poate modela decît ceea ce te depășește, ceea ce te umple de admirație, ceea ce poate pune în mișcare mecanismul complicat al unei aspirații legitime. Modelul e un „punct de fugă“ absorbant, o *perspectivă* care te confiscă. Cine pariază pe imediatul proxim, pe pragmatismul opac al succesului de conjunctură nu evoluează, ci, în cel mai bun caz, *se dilată*, învîrtindu-se zgomotos în jurul vidului propriu. Absența modelului provoacă gonflația eului și întreține mediocritatea scopurilor. O caracteristică a celor care nu și-au întîlnit modelul e mulțumirea de sine, suficiența tălîmbă, suspensia dubiilor. Ar mai fi de spus că relația dintre model și discipol se întemeiază pe un set de *întrebări comune*. Modelul e instanța cu care împărtășești parcursul aceleiași interogativități. Modelul adevărat nu e o anticipare a țelului atins, un campion al tuturor răspunsurilor, o competență absolută, atotștiutoare, ci doar autoritatea care pășește înaintea ta pe aceeași cale. De aceea, a avea un model înseamnă, îndeobște, a călca pe o urmă, a urma, a intra în continuitatea unei tradiții.

Dacă recitim lista de modele provocată de ancheta din *Evenimentul zilei*, vom observa că trăsătura comună a protagoniștilor invocați e, pe diverse paliere, carența cronică a interogativității. Și Gigi Becali și Mitică Dragomir, și Geoană și Gheorghe, și Gheară și Țiriac, și Garcea și Băsescu, și Mihaela Rădulescu și Andreea Marin lasă impresia că *știu*. Par ziditi în certitudini, trăiesc în inflația răspunsurilor. Au aerul unor vietăți perfect instalate, „știu să pună problema“, „îi duce capul“, „sînt stăpîni pe ei“, „se descurcă“. Știu ce vor, știu cum se fac bani și cum se cheltuie, știu cum arată o viață împlinită, pe scurt, au ajuns la capătul drumului. Nu mai au dinainte decît repetiția indefinită a aceleiași performanțe. Firește, nu ei sînt de vină pentru emulația pe care o provoacă. Iar cîtorva nu li se pot refuza anumite dexterități circumstanțiale. (Nu poți contesta, de pildă, profesionismul Andreei Esca sau hazul deștept al domnișoarei Trandafir.) Discutabilă e doar perceperea lor ca „modele“. Ea n-ar fi posibilă dacă o anumită categorie de tineri ar renunța la deprinderea de a trăi fără întrebări.

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

La Tratat nou, negocieri noi...

La jumătatea lunii decembrie au avut loc două evenimente importante pentru construcția europeană: la Strasbourg a fost semnată Carta Europeană pentru Drepturile Fundamentale, iar la Lisabona a fost semnat Tratatul Uniunii Europene. Carta adună la un loc principii deja existente în alte documente și nu stabilește prerogative noi pentru Uniune: aparent, nimic nou, în afară de documentul în sine – o sinteză a valorilor și principiilor fundamentale care guvernează viața cetățenilor Uniunii Europene și a rezidenților în statele UE. Curtea Europeană de Justiție este cea care va veghea la respectarea prevederilor cartei; dar asta se va întîmpla numai după ce toate statele membre vor ratifica Tratatul de la Lisabona. Și aici ajungem la miezul problemei.

Tratatul de la Lisabona este ceea ce a „rămas“ din fostul Tratat constituțional: o versiune simplificată și „coafată“ în așa fel încît să nu-i mai sperie pe cetățeni cu ideea unui superstat european condus de birocrații de la Bruxelles, care va „ucide“ tradițiile și identitățile naționale. Chestiunile importante din Tratatul constituțional au rămas: de la crearea unui post de președinte al Uniunii Europene pînă la schimbarea modalităților de constituire a majorității, de la reducerea numărului de comisari europeni la crearea unei politici externe europene comune (chit că denumirea postului înființat în acest sens este de „înalt reprezentant“, nu de „ministru de externe“). În ansamblu, acest nou Tratat ar trebui să permită reformarea instituțiilor europene, simplificarea deciziilor, asigurarea unei voci mai clare a UE în lume. Nu e deloc lipsit de importanță „detaliul“ că, prin acest Tratat, Uniunea Europeană capătă, în sfîrșit, personalitate juridică – devine, adică, o entitate distinctă în peisajul internațional, pînă acum ea fiind o „simplă“ organizație interguvernamentală. Dincolo de disputa teoretică între cei care vor o Europă federală și cei care vor o Europă a statelor naționale (dispută care va continua), acest nou document pare să facă un pas înainte în direcția *funcționalității* Uniunii. Cel puțin în intenții.

Urmează însă faza ceva mai complicată a aplicării noilor principii. Mai întîi, ratificarea. Pățiți deja în Franța și Olanda, ai căror cetățeni au respins prin vot proiectul de Tratat constituțional, liderii politici din statele membre par să îmbrățișeze acum ideea ratificării pe cale parlamentară (cu excepția Irlandei, care va face referendum, dar nu există deocamdată temeri privind obținerea unei majorități favorabile). Cu alte cuvinte, acest pas al construcției europene redevine o acțiune a elitelor politice, după ce ani la rînd retorica „Europei cetățenilor“ și a „participării la luarea deciziilor“ părea să fi cîștigat teren. S-ar putea ca, în acest mod, ratificarea Tratatului să „treacă“ fără emoții. Dar succesul e încă departe.

Mai întîi, pentru că eticheta de „versiune simplificată“ are un sens relativ: înseamnă că e ceva mai scurt decît vechiul Tratat constituțional; altminteri, are peste 280 de pagini. Dacă adăugăm Carta Drepturilor Fundamentale și alte cîteva documente de bază care statuează ce este și cum funcționează Uniunea Europeană, se cheamă că ajungem tot la ceva foarte complicat, greu de explicat cetățenilor. Și iar ajungem – inevitabil – la comparația deja banalizată cu Constituția SUA, care începe pe doar cîteva pagini A4, cu amendamente cu tot, și e lizibilă/inteligibilă pentru orice absolvent de liceu.

Apoi, Tratatul este rodul unor lungi negocieri și procese, începute de mult: este de fapt o modificare parțială a mai vechilor Tratate ale Uniunii Europene. Lumea se schimbă însă mai repede decît pot fi asimilate și puse în documente tot felul de experiențe economice, sociale și politice. Nu există, așadar, riscul ca el să sufere deja de un oarecare decalaj față de realitate? Cînd a început „croirea“ Tratatului constituțional, de pildă, UE avea mai puțini membri, China încă nu avea creșterea economică „amenințătoare“ din ultimii ani, tema imigranților era mai puțin acută în Europa, partidele populiste – mai slab reprezentate, „agenda Lisabona“ (care trebuia să facă din UE o economie competitivă) încă mai hrănea speranțele unora, terorismul nu era perceput ca o amenințare atît de puternică ș.a.m.d. Toate acestea – și multe altele – aduc schimbări rapide în viața și în *percepția* oamenilor și fac necesare o anume flexibilitate în luarea deciziilor și o anume putere de adaptare pe care, pînă acum, instituțiile europene nu le-au dovedit. Teoretic, noul Tratat ar trebui să le asigure. Practic, el jonglează abil cu formulări care să nu deranjeze pe nimeni și merge pe muchia de cuțit dintre competențele Uniunii și competențele statelor membre. Or, tocmai aici se va da lupta pentru eficiență, care va depinde de capacitatea politicienilor de a gîndi europeneșteși de a nu ceda, din comoditate, marketingului politic național. Căci – așa cum arată campaniile electorale din diverse țări europene în ultimii ani – politicienii sînt prea adesea tentați să joace „la cîștig“ pe teme naționale, să le dea electoratelor din țările lor ceea ce acestea așteaptă (adică emoții negative privind Uniunea Europeană, moneda unică, birocrații uniformizatori de la Bruxelles etc.) evitînd să discute teme europene sau punîndu-le pe planul al doilea. Cît despre alegerile pentru Parlamentul European, ele înregistrează prezențe la vot din ce în ce mai mici de la o legislatură la alta, în toate statele UE, ceea ce este – dincolo de orice interpretare rafinată – un semn că, deocamdată, cetățenii *nu se simt reprezentați* la nivel european, nu percep Parlamentul European ca fiind „al lor“.

Așa că, oricît de pozitiv am încerca să gîndim, realitatea este aceasta: Tratatul de la Lisabona trebuie ratificat pînă în 2009, apoi va intra treptat în vigoare, unele dintre prevederile sale urmînd să se aplice abia din 2014. E limpede că, pînă atunci, lumea se va schimba și că va fi nevoie de ajustări, schimbări etc. La ritmurile de funcționare ale UE, ar trebui ca negocierile pentru aceste ajustări să înceapă de acum...

ținerea de minte

„Dintre toate născocirile diavolești cîte s-au pripășit prin țara noastră, cea mai primejdioasă este automobilul.

Cînd trece un automobil în viteză pe stradă, toată lumea ar trebui să se refugieze prin case, prin beciuri sau pe acoperișuri, în loc să-și puie nădejdea numai în noroc și-n ajutorul providenței.

Dar așa e omul făcut: după ce se deprinde cu o primejdie, nu i se mai pare atît de grozavă. Astfel, cînd trece un automobil, fiecare se gîndește în sine poate că nu mă calcă tocmai pe mine... Adică fiecare speră că, poate, de data asta o să-l calce pe altul.

Automobilul este un vehicul foarte grăbit. El are întotdeauna aerul că scapă trenul. Parcă, pînă la urmă, nu tot acolo o s-ajungă și el, unde ajung toate automobilele care s-au grăbit prea tare...

Nimeni nu știe unde se duce automobilul și nici, mai cu seamă, pentru ce se grăbește.“

(George Topîrceanu, „Despre automobil“, din volumul *Scrisori fără adresă*, 1931)

Luca NICULESCU

asa și pe dincolo

Relaţia cu Chişinăul îngheaţă de Crăciun

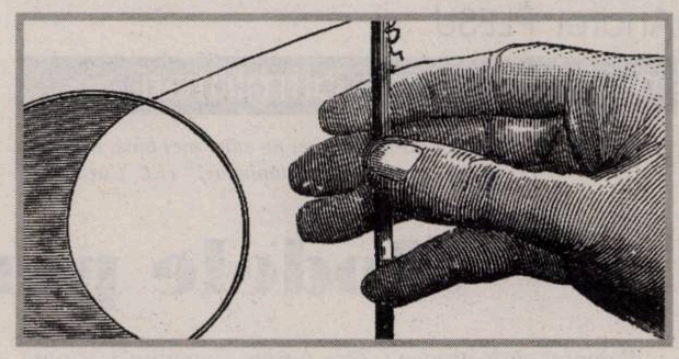

Moldova a expulzat doi diplomaţi români. Într-un comunicat al cărui ton aminteşte de cea mai friguroasă perioadă a războiului rece, Ministerul moldovean de Externe considera că există „incompatibilitate" între activitatea acestora şi statutul de diplomat. Cu alte cuvinte, cei doi ar lucra mai mult pentru Serviciile secrete româneşti decît pentru Ministerul de Externe.

Gestul autorităţilor de la Chişinău era oarecum de aşteptat şi vine după ce, în urmă cu cîteva săptămîni, mai mulţi oficiali români fuseseră împiedicaţi să intre în Moldova. În ultima vreme, o televiziune rusofonă din Chişinău, NIT, lansase o serie de atacuri la adresa ambasadei României. Ultimul episod era o cerere de interviu, în care prima întrebare suna în felul următor: „Este adevărat că în Republica Moldova activează agenţi ai Serviciilor secrete române sub acoperirea diplomatică a Ambasadei Române de la Chişinău?". În aceeaşi notă, la începutul acestei luni, preşedintele moldovean, Vladimir Voronin, denunţa, la Bruxelles, agresiunea permanentă la care România supune ţara sa (România, în viziunea lui Vladimir Voronin, este de altfel ultimul imperiu al Europei). El a mai spus şi că Moldova va reacţiona, şi – după cum se vede prin expulzarea celor doi diplomaţi – reacţia a fost destul de tranşantă.

De ce acum? Iritarea Chişinăului este mai veche, unele cauze sînt vizibile, altele pot fi doar bănuite. În primul rînd, autorităţile moldovene sînt deranjate de atitudinea de „frate mai mare" a Bucureştiului, care s-a oferit să fie avocatul Moldovei pentru aderarea la Uniunea Europeană. Oficialilor moldoveni nu le-au priit declaraţiile preşedintelui României, care doreşte accelerarea procedurilor de acordare a cetăţeniei pentru moldoveni şi, în general, le este teamă că orice gest venit de la Bucureşti are drept scop o viitoare unire a celor două ţări. Nu întîmplător unul dintre cei doi diplomaţi expulzaţi este ataşatul cultural, autorităţile moldovene acuzînd în multe rînduri România că vrea să colonizeze Moldova prin politica de burse pentru studenţii de peste Prut. Alt motiv de îngrijorare la Chişinău a fost decizia Mitropoliei Basarabiei (aflată în subordinea Bisericii Ortodoxe Române) de a deschide trei noi eparhii în Moldova, în luna noiembrie. Biserica Ortodoxă Rusă a protestat vehement.

De fapt, orice pretext e bun pentru a ataca România. Cînd nu e Mitropolia Basarabiei, e Ambasada României; cînd nu e „limba moldovenească", sînt bune şi declaraţiile actorului Ion Caramitru. În urmă cu un an, actorul român a spus că speră că „prezenţa comuniştilor în guvernul de la Chişinău reprezintă ultimul strigăt al ursului", declaraţie pentru care ambasadorului României i s-au cerut explicaţii. În acest context, expulzarea celor doi diplomaţi nu este decît un nou episod al relaţiei oscilante pe care Chişinăul o are cu Bucureştiul şi cu Moscova. În urmă cu un an şi jumătate, cînd Rusia oprise importul de vin moldovenesc, relaţiile româno-moldovene erau ceva mai bune, acum, cînd Rusia şi-a redeschis graniţele pentru vinul de la Chişinău, Bucureştiul suferă. Vladimir Voronin vrea să fie pe placul liderului de la Kremlin (deşi pe acesta subiectul Moldova nu îl preocupă prea mult) şi mai are în vedere şi considerente interne. Partidul Comuniştilor, aflat la putere în Moldova, pierde teren, alegerile locale au fost cîştigate la Chişinău de un liberal, iar comuniştii nu sînt deloc siguri că vor cîştiga legislativele din 2009. Ca urmare, temele antiromâneşti vor reprezenta un cal de bătaie al comuniştilor în campania electorală.

În aceste condiţii, ce poate face România? Bucureştiul a procedat deja inteligent, evitînd să expulzeze – după cum este cutuma – doi diplomaţi moldoveni, ca replică la expulzările de la Chişinău. Relaţia ar fi devenit şi mai tensionată. Pe de altă parte, România este într-o situaţie delicată: orice măsură luată împotriva autorităţilor de la Chişinău ar afecta populaţia. Or, cei mai mulţi dintre moldoveni vor o relaţie bună cu România, ţară care, pentru ei, este un vis de prosperitate european. România, care a greşit mult în ultimii 17 ani, neavînd o strategie economică şi politică coerentă pentru Chişinău, poate acum încerca o politică a paşilor mici, dar eficienţi, renunţînd la declaraţiile zgomotoase. Un bun exemplu este cel de acum cîteva zile, cînd, la propunerea României, Uniunea Europeană a hotărît să înlesnească accesul moldovenilor pe piaţa europeană a muncii. Este o măsură care va face România şi mai populară în ochii moldovenilor.

Pentru celelalte aspecte, trebuie să aşteptăm schimbarea.

Ştiri nebăgate în seamă

● **Război şi pace.** Al doilea an la rînd, *Economist Intelligence Unit* a clasificat Rusia printre cele mai militariste ţări din lume. Rusia ocupă locul 118 din cele 121 înregistrate şi clasificarea se întemeiază pe indicatori cum sînt numărul soldaţilor şi cel al personalului de supraveghere a respectării legii la 100.000 de oameni, numărul deţinuţilor, nivelul criminalităţii şi incidenţa forţei folosite asupra demonstraţiilor paşnice. În termeni de militarism, doar Israelul, Irakul şi Sudanul depăşesc Rusia. În raport, Statele Unite sînt doar ceva-ceva mai paşnice, fiind pe locul 96, cu un loc înaintea Iranului. Cea mai paşnică ţară din lume este Norvegia.

● **Bentley în loc de caltaboşi.** Corupţia din statul Washington a fost ani de-a rîndul subiect de discuţie în ziare şi de legiferare în Congres. Pînă la urmă, într-un mod absolut umilitor, Congresul a impus un control federal, iar schimbarea echipei de conducere a însănătoşit oarecum climatul. Dar corupţia nu e o noţiune, e o sumă de bunuri necuvenite, obţinute pe căi ilegale de oameni ce se vor cumsecade. La Washington, abuzurile erau flagrante: funcţionarii publici falsificau hîrtii care permiteau refinanţarea unor companii inexistente şi se comiteau şi alte delicte majore, la fel de neruşinate. Celebră a devenit Harriette Walters, funcţionară la o agenţie fiscală, cunoscută şi ca „măicuţa Harriette": ea le oferea colaboratorilor săi cadouri, iar superiorilor – ca să nu-i jignească – împrumuturi. La un inventar făcut de FBI la domiciliul ei, s-au găsit 47 de genţi Chanel, 43 de genţi cu mărci mai puţin celebre, 100 de piese de bijuterie, coliere de rubine şi de diamante, 68 de perechi de pantofi, figurine de argint şi un „ou Fabergé". În garajul fratelui ei era un automobil Bentley de 160.000 de dolari, iar ea avea înregistrate proprietăţi în Washington, D.C. şi în statul New Jersey. Caltaboşii şi cîrnaţii fuseseră consumaţi. (**M. B.**)

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Sharia Crăciunului? Sau Seara?

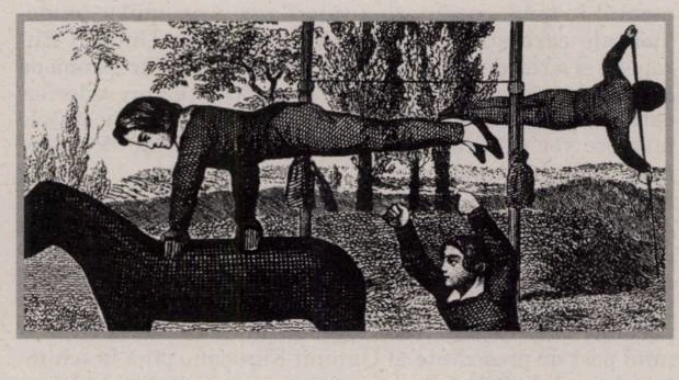

Sînt multe momente în viaţă cînd e prost să fii ateu, şi nu doar în momentul în care vezi venind spre tine TIR-ul, pe contrasens. Unul dintre ele e Crăciunul. Chiar dacă 11 luni pe an nu crezi în naşterea miraculoasă, decembrie te obligă să fii ca asemenea celorlalţi. Nu se poate altfel, iar recidiva se pedepseşte puţin mai uşor decît prin ardere pe rug. Adică nu mai găseşti nimic sub brad.

Problema apare cînd găseşti prea multe. De asta se plînge **Cătălin Stănescu,** unul dintre dumneavoastră.

„Nu ştiu dacă mai mergeţi cu metroul (eu îl prefer pentru a mai putea citi dimineaţa şi seara... dar şi pentru a fi scutit de a ajunge la lucru deja terminat psihic. Ei bine, de cîteva zile, sînt agresat psihic de muzica cu «specific». Sînt terorizat, iar impresia mea este a unei Românii fundamentaliste. Hai să ne bucurăm şi să cîntăm, doar vin Sărbătorile! Urăsc orice fericire comandată! Despre spirit nu avem cum să vorbim într-o scurgere nesfîrşită de plase, cărucioare, urlete, înghionteli."

Acum, Cătălin, salvarea e tot în noi. Să încercăm să scăpăm cu povestea **Adinei Chirilă,** din Timişoara. Care ne întoarce la Crăciunul de care şi mie mi-e dor, cel al anilor '80. Adina, ai legătura...

„Povestea aceasta vine dintr-o vreme în care nu mergeam încă la şcoală, la oraş, ci locuiam la bunicii mei şi îmi vedeam părinţii numai sîmbăta. Universul meu era o casă din văiugă, o plantaţie de duzi pentru ferma de viermi de mătase a satului, un grajd cu o capră albă şi un porc, un şanţ cu apă, noroi sau gheaţă – după anotimp, la marginea străzii, cîţiva bătrîni şi patru copii din vecini. Raiul, străjuit de Baba şi Moşu!

În satul de lîngă Timişoara, în comunitatea de ţărani săraci, veniţi în anii '40-'50 din părţile Bihorului, nu-mi amintesc de vreo tradiţie de Crăciun. Conceptul de «ceată de colindători» se reducea la încropirea unui grup de copii zgribuliţi şi puţin expresivi, umblînd «cu steaua». Nu mi-au plăcut niciodată. La fiecare casă, zilele de dinaintea Crăciunului erau pline de treburi, iar Crăciunul era o chestiune de familie, cu poarta închisă.

La noi acasă, pînă în Ajun, serile urmau tipicul liniştit impus de Moşu. Afară închidem găinile, mulgem capra şi-i punem tulei în iesle, îl dezlegăm pe Bobi şi tragem zăvorul uşii de la drum. În cameră aprindem lampa şi televizorul şi despuiem cucuruz. Ne uităm la *Telejurnalul* de noapte, apoi schimbăm pe Novi Sad sau pe Beograd (avem antenă înaltă cu care «prindem oglindă sîrbii»). Moşu îmi povesteşte despre Vuk Karagici şi despre Tito; eu aştept să mă uit la *Program za deţu,* la *Ţrtani film,* la Duşco Duduşco şi să înceapă reclamele: «Ţi-pi-ri-pi, Ţi-pi-ri-pi, Ţipiripi tabla»; şi îmi pierd interesul cînd apare harta de puncte care se înfăşoară apoi într-un glob pămîntesc rotitor: «Vesti»...

Avem grijă să nu uităm pisica în casă. Apoi Moşu ascultă Radio «Europa liberă» şi îmi dă lămuriri despre Ioana Măgură-Bernard şi despre Emil Hurezeanu (am reţinut numele, abia mult mai tîrziu am ştiut ce reprezintă). Eu mă joc cu boabele de porumb sau decupez şerveţele de hîrtie. De la o vreme, ascult numai. Radioul merge încet, focul se stinge în şpoier, Moşu sforăie, iar eu îmi pun capul pe burta lui mare, auzind cum îi chiorăie maţele.

Din partea bunicului meu, seara de Ajun era la fel ca toate celelalte. Eu ştiam că în noaptea aceea avea să vină Moş Crăciun, iar inima îmi ticăia nebuneşte, dar ştiam şi că trebuie să îl aştept dormind, cît se poate de firesc. Moş Crăciun venea cu tot cu brad la mine! Nu îl împodobeam eu. (Brazii din piaţă, pe care i-am văzut o singură dată la oraş, erau pentru copiii care fuseseră răi, dar părinţii le cumpărau şi lor, ca să nu plîngă, săracii...). Nu pricep cum de nu recunoşteam globurile din el, de la un an la altul! Dimineaţa, bradul era întotdeauna frumos şi înalt pînă în tavan, cu jucării sub el (care erau întotdeauna o surpriză, căci nimeni nu mă întreba «Ce vrei să-ţi aducă Moş Crăciun?») şi dulciuri; iar părinţii mei – ce coincidenţă! – sosiseră de la Timişoara.

După trecerea Sărbătorilor, bradul se muta în cealaltă cameră a casei, fără duşumele pe jos şi foarte rece, şi rămînea acolo pînă la Paşti, golit încet-încet, cu mare zgîrcenie, de napolitane, biscuiţi şi ciocolată. Crengile erau apoi retezate cu foarfeca de tuns via şi puse pe foc, iar tulpina, cînd reuşeam s-o înduplec pe bunica să nu facă din ea un par pentru fasolea agăţătoare, devenea o sabie cu gardă...

Azi, bunicul nu mai este. Tatăl meu a devenit el însuşi bunic. Am cumpărat, între timp, o casă mult mai mare, cu toate camerele încălzite şi cu un brad uriaş în curte. Plănuim să-l înfăşurăm într-o splendidă şi costisitoare instalaţie electrică! Fetiţa mea, de patru ani şi jumătate, îşi doreşte de la Moş Crăciun un laptop (pe care, deocamdată, nu îl va avea!)... Şi-a ales singură, de la mall, globurile pe care să le agăţăm în pomul de Crăciun din cameră. Ca în anii trecuţi, bradul va fi scos din casă imediat după Bobotează, căci ocupă loc, nu-i aşa?! Sau poate că... nu. Vă voi da de ştire."

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Anul Şobolanului

E greu de rezistat tentaţiei de a ghici viitorul: revista *The Economist* compune un număr special, cu colaboratori dintre cei mai sofisticaţi, pentru a desena tabloul viitorului apropiat. Energicul preşedinte al Franţei Nicolas Sarkozy enumeră crizele externe. Cea mai importantă este Iranul: pentru rezolvarea ei ar fi necesare cooperarea şi folosirea moderată a ameninţărilor. În ceea ce priveşte Kosovo, Sarkozy consideră independenţa regiunii inevitabilă şi de-abia apoi, cu sprijinul comunităţii internaţionale, găsirea unei soluţii care să-i împace pe sîrbi cu albanezii. Sarkozy are încredere în soluţiile internaţionale, deşi conflictele apar tocmai acolo unde un număr semnificativ de indivizi nu mai are încredere în cei de alături, şi mi se pare greu de presupus că, în asemenea condiţii, soluţiile „străinilor" vor fi acceptate cînd vecinii de ieri sînt despărţiţi de amintirea crimelor şi masacrelor. E cazul la Darfur, unde în pofida eforturilor diplomatice, în aşteptarea unui acord, pe teren oamenii se căsăpesc în continuare. Poate că s-ar profila şi nişte aranjamente paşnice în Orientul Mijlociu. Nimic nu e mai puţin sigur. Sarkozy speră că în Afganistan şi Irak, unde conflictele militare sînt departe de a da un cîştigător, alianţele occidentale vor izbuti să sprijine forţele locale apte să asigure coabitarea majorităţii cu minorităţile. Desigur, faptul că Uniunea Europeană va funcţiona sub preşedinţia Franţei, în cea de-a doua jumătate a anului 2008, îi permite lui Sarkozy enunţarea unor planuri majore de cooperare complementară între forţa de apărare europeană (pe cale de a se alcătui) şi Alianţa Atlantică, iar Uniunea Mediteraneană va fi o nouă formă de solidarizare a unor popoare în jurul unor obiective paşnice comune. După cum se vede, la Elysée domneşte optimismul. Un optimism legat de contribuţia propriei ţări şi de puterea propriului popor de a face faţă cerinţelor modernităţii.

În schimb, previziunile cu privire la evoluţia fostelor ţări comuniste sînt destul de acre, cînd nu sînt de-a dreptul pesimiste. „Cînd lichidităţile vor dispărea de pe piaţa globală, absenţa competitivităţii din ţările foste comuniste va deveni evidentă. Din cauza creşterii rapide a salariilor, aceste ţări nu vor mai putea fi considerate resurse de forţă de muncă ieftină. Produsele simple şi serviciile se mută în alte locuri – în Maroc sau Ucraina, de exemplu, unde piaţa muncii e abundentă. Companiile care se bazează pe o valoare adăugată mare – servicii sofisticate şi producţie solicitînd o înaltă calificare – sînt destul de îngrijorate: se plîng că universităţile din Europa de Est nu produc absolvenţii de care au ei nevoie. Aceste dezavantaje se vor accentua în 2008, prin absenţa progresului în alte domenii, cum ar fi, de exemplu, drumurile (în special în Polonia, cea mai mare ţară din regiune) şi birocraţia (aproape peste tot). Autorul articolului, Edward Lucas, desenează o soartă tristă chiar ţărilor considerate pînă acum fruntaşe în invizibila, dar acerba competiţie, cum ar fi ţările baltice. E întristător, dar e greu, pe baza datelor existente, să spui că va fi altfel.

E ciudat însă modul în care aceleaşi realităţi sumbre prevestitoare de un viitor negru pentru unele ţări sînt pline de potenţialităţi pozitive pentru altele. Conform calendarului specific, China intră în Anul Şobolanului, iar evoluţiilor din această perioadă le este dedicat un întreg capitol, dar nici unul dintre articole nu e scris de un autor optimist: Olimpiada nu va face decît să favorizeze propaganda şi să îngreuneze soarta opozanţilor, economia pînă acum înfloritoare poate da semne de supraîncălzire, greu de supravegheat într-o ţară unde lipseşte transparenţa; Guvernul ar trebui să se decidă să facă în aşa fel încît bogăţia să ajungă la oameni. E cam şi cum ai cere unui guvern să se sinucidă. Statisticile sînt suspecte, relaţiile cu Taiwanul şi cu Dalai Lama vor cunoaşte o perioadă dificilă. Şi cu toate că nimic nu pare a merge bine, bilanţul global va fi pozitiv: „China va fi bogată şi va fi o mare putere". Poate că ar trebui formulat invers: la marile puteri, amănuntele nu contează.

Optimiştii anului 2008 aşteaptă rezultatele alegerilor americane şi recordurile olimpice.

globul cubic

Şeriful şi imigranţii

Şeful poliţiei din Montgomery County, J. Thomas Manger, e în faţa unei dileme greu de rezolvat printr-o hotărîre administrativă. Imigranţii din Statele Unite cu *green card*, un document care atestă situaţia lor temporară şi le conferă anumite drepturi, au voie să se angajeze în armata Statelor Unite, să lupte şi eventual să moară în războaiele duse de America, dar nu au dreptul să se angajeze în poliţia locală. De vreo cîţiva ani, şeriful Manger cere o modificare a regulamentelor privind strategia şi antrenamentul forţelor de poliţie: „Ei au dreptul să lupte în Irak şi nu pot să fie ofiţeri de poliţie în comunităţile pentru care îşi riscă viaţa".

Problema imigraţiei este mereu inflamată, devenind acum, pe măsură ce campania electorală ia avînt, unul dintre marile subiecte de dezbatere. Oamenii prudenţi se opun integrării non-cetăţenilor în forţele de poliţie, arătînd că va fi extrem de dificil să se verifice trecutul solicitanţilor şi o să apară posibilitatea legală ca teroriştii să infiltreze forţele de ordine. Da, răspunde Manger, ne confruntăm cu acest risc, dar n-avem decît să fim vigilenţi, şi aşa poliţia nu are efective suficiente; vom avea de cîştigat dacă în forţele de ordine vor exista mai multe persoane cu o bună cunoaştere a limbilor străine, familiarizate cu viaţa internă a comunităţile de imigranţi. Manger consideră că a pretinde celor care fac cereri să fie cetăţeni reprezintă o barieră artificială, cum au fost multe altele: „La mijlocul anilor '80 erau respinşi homosexualii pentru că riscau să fie şantajaţi. Acum această cerinţă e considerată ridicolă".

Conform datelor deţinute de Pentagon, în armată servesc 35.000 de persoane fără cetăţenie americană. „Armata conferă înalte calificări indivizilor şi cred că toţi cetăţenii ar trebui să beneficieze de pe urma lor" – spune Superintendentul poliţiei din statul Maryland, Terrence Sheridan. Trebuie adăugat că obligaţia de a fi cetăţean cînd vrei să fii poliţist nu funcţionează în toate statele, iar rezultatele nu sînt întotdeauna concludente. După ce în statul Virginia s-a renunţat la criteriul cetăţeniei, pe motivul că astfel vor putea fi mai bine cunoscute şi supravegheate comunităţile hispanice, au fost angajaţi doi noncetăţeni: un canadian şi un australian. *(The Washington Post,* 10 decembrie 2007) **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Recitiri, retrăiri

Admiţînd că nu au secat de tot, există – cred – două motive pentru care autorii se autocitează. Primul, despre care pot să vorbesc în cunoştinţă de cauză, este vanitatea. Ce plăcere mai mare există decît să vezi că o vorbă de-a ta, mai veche, se potriveşte de minune prezentului? *V-am spus eu!* este victoria ta supremă asupra celorlalţi, este momentul în care alpinistul înfige steagul pe Everest. Al doilea motiv, pe care îl simt plauzibil, deşi nu l-am experimentat vreodată, este lenea. Pur şi simplu, la un moment dat, ţi-e lene să mai produci ceva. Şi, atunci, revii la producţii din timpuri mai industrioase. În fine, mai există şi o a treia cauză, exterioară totuşi autorului: puterea strivitoare a unui *dead-line*. Eşti prins cu treabă, nu ai răgaz nici o clipă pentru idei noi şi producţie proaspătă şi, ca să livrezi la termenul fatal, citezi amplu din lucruri mai vechi. Mă grăbesc să spun că nu e nimic rău aici: în fond, autorul nu plagiază şi nu trişează, reafirmă o creaţie a lui şi anunţă de la început că o face. Iar rezultatele sînt, uneori, spectaculoase: Rossini, presat de *dead-line,* a luat uvertura de la o operă anterioară, *Elisabeta, regina Angliei* – care era adusă cu minore modificări dintr-o altă operă, încă mai veche, *Aureliano în Palmira* – şi a lipit-o rapid de noua operă la care lucra de zor, *Bărbierul din Sevilla*. Aşa a ieşit una din minunăţiile sonore ale lumii. Belcantistul avea 24 de ani, era în plină şi uimitoare putere creatoare, lucra fervent – deci nu poate fi vorba despre lene. Ceea ce îl presa era o anumită dată dintr-un contract pe care îl semnase, pentru care încasase banii pe care – aşa era el! – îi cheltuise deja în chefuri straşnice. Dar practica autocitării în muzică nu e deloc specifică grăbitului Rossini. Mozart, înainte de el, şi Beethoven, cam în acelaşi timp, practicau autocitarea.

Ei bine, această introducere are un singur scop. Încerc să scuz micul exerciţiu de vanitate de la care nu mă pot abţine, acum, lîngă brad, cu un pahar de vin în mînă. Recitesc însemnări răzleţe de prin jurnalele mele, din acest an. Iată, de pildă, una dintre ele, din ianuarie 2007: „Există o poetică ascunsă în ziua de 1 ianuarie care se prelungeşte apoi, în forme tot mai diluate, în zilele care urmează, pînă cînd, pe la jumătatea lunii ianuarie, dispare cu totul. Oamenii o resimt ca pe o lene plăcută, ca pe o dispoziţie largă şi fără obiect, ca şi cum sufletele le-au fost cuprinse într-un orizont clar şi întreg". Dar atunci, în ianuarie 2007, nu eram cu totul cuprins de reverie. Aveam şi grija ţării, ca să zic aşa: „Am plecat de acasă cu paşaport şi m-am putut întoarce fără! Cu cîteva zile înainte de Crăciun am plecat în spaţiul Uniunii Europene. La cîteva zile după Revelion, am revenit acasă, tot în spaţiul UE. Am o nostalgie şugubeaţă. Am plecat dintr-o ţară care nu mai există: România din afara UE. Îmi tot repet aceste lucruri în minte, încercînd să le aflu emoţia, să le simt unicitatea istorică. Degeaba. Nimic nu se mişcă în mine. Nu am putut urmări felul în care s-au petrecut în România aceste coincidenţe stranii – căci stranii sînt! – între Anul Nou şi aderarea la UE. În acele zile eram la Palma de Mallorca, departe de ziarele româneşti, departe de Realitatea TV şi de Antene. Fără ştiri, ai impresia că evenimentele nici nu se petrec. Un prieten îmi spune că în ziarele germane se scrie totuşi de bine. Nici asta nu mă mişcă. Am dorit cu atîta ardoare această aderare la UE, am scris în favoarea celebrării ei cînd euroscepticii penibili de Dîmboviţa mîrîiau nemulţumiţi şi acum, iată, nu pot să schiţez vreun gest de fericire. Îmi spun că, în fond, totul depinde de conjunctură. În piaţa aceasta caldă din mijlocul insulei mediteraneene, nu te poţi bucura la fel ca în Piaţa Universităţii. Distanţa (poţi să-i spui şi «perspectiva») modifică totul. În prima mea zi de cetăţenie europeană, învăţ încă o dată, pentru a mia oară, relativismul".

În acest an, poate mai mult decît în oricare dintre cei anteriori, mi-am cunoscut mai bine vîrsta. Pînă acum, vîrsta mi se părea un detaliu al identităţii, la fel de exterior precum adresa ori CNP-ul. Anul acesta, vai!, am înţels că vîrsta reverberează în cea mai adîncă intimitate. Dintre primele mele experienţe de acest gen, iată o însemnare: „Citesc în *EVZ* că bărbaţii de 35-45 de ani sînt cele mai triste creaturi. Sondaje şi studii au dus la concluzia că bărbatul de vîrsta mea atinge, legic, un nivel de tristeţe şi un sentiment de neîmplinire vecin cu depresia. În aceeaşi zi, mai aflu că mortalitatea cea mai ridicată la bărbaţi este cauzată de atacul de cord (28%) şi că vîrsta cea mai expusă este între 35 şi 65 de ani. Dacă scap de infarct, mă pîndeşte cancerul. 25% dintre bărbaţi mor de cancer, iar vîrsta de risc maxim, aţi ghicit, include şi vîrsta mea. Ţintele cumplitei boli sînt plămînii (mă întreb dacă ritmul meu de fumat zilnic, cam 5-6 ţigări, înseamnă că sînt fumător, căci fumătorii sînt ca şi condamnaţi, după statistici), iar dacă scapi de plămîni, prostata (asta totuşi, ceva mai tîrziu) şi colonul.

Statistica mă avertizează: am trecut de 35 de ani, am intrat în Iad. Scapă cine poate!". Şi încă una, două luni mai tîrziu: „Citesc că portretul-robot al restanţierului la credite bancare arată aşa: bărbat, 35-40 de ani, domiciliat în Bucureşti. Adică, iarăşi, eu!".

Am început să iau statisticile personal. Anul acesta, vîrsta s-a insinuat în viaţa mea. C. îmi spune că se va ţine ca rîia de capul meu încă vreo 40 de ani. Apoi, chiar nu mai contează. Ca în cea mai fragedă pruncie...

ready made

„Cuvinte cum erau din vechi – Cum se înţeleg astăzi: Atare – Aşa feli; Betiag – Lipsit de o mădulare; Cîrtire – Critică; Izbutirea – Succesul; Daraburi – Fragmente; Cimilitură – Problemă; Baftă – Gura la dobitoace; Hemesit – Obosit de foame; Înciripat – Convalescent; Ghearele – Cîngile la fiară şi paseri crîncene; Rehnire – Temere între însoţiţi, sau zăluzie; Treptat cu zestîmp – Din ce în ce; Nazarnic – Prepuielnic; Tumbăneşte – Se aruncă de-a curu în cap; Prevezitori – Transparent; Scorţotină, palaţondră, talaniţă, florţotină – Femeie desfrînată, curvă; Sinelubire – Egoismul; Totime – Tot ce este în lume."

(Constantin Stamati, *Muza românească,*
Editura pentru Literatură, 1967)

Şerban FOARŢĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

73°

Eşti, dacă ţii, în vis, la sîn
velur, o senzuală, —
precum citeam, deunăzi, în
revista mensuală

cea frunzărită în duet,
pe cînd ne luam cafeaua
dintr-un serviciu desuet,
iar ţie, catifeaua

ţi-o mîngîiam în contrasens
cu gîndul la oracol,
făcîndu-ţi pluşul tot mai dens
şi-adînc, — ca prin miracol.

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Cureaua

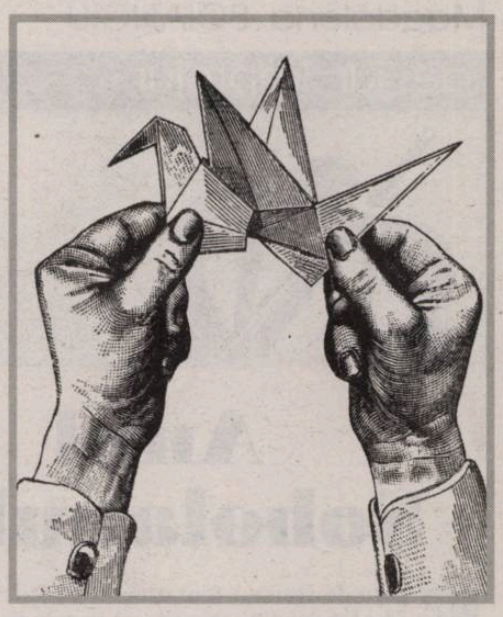

În zilele dinaintea Sărbătorilor m-am nimerit şi eu în nebunia magazinelor, încercînd să cumpăr o simplă curea de pantaloni. Trecem printr-o epocă în care, slavă Domnului, se găsesc de toate şi, evident, mi-am zis că prin mulţimea mărfurilor din magazine nu o fi greu de găsit o curea neagră potrivit de lată, cu o cataramă la fel de potrivită, numai bună de purtat la un costum cît se poate de obişnuit. La primul magazin mi-a fost dat însă să găsesc doar curele maro. După ce a invocat nişte întortocheate motive de marketing, vînzătoarea mi-a spus că urmau să primească şi negre „cît de curînd". Pînă atunci, dumneaei, vînzătoarea, m-a invitat, mai în glumă, mai în serios, să-mi cumpăr un costum maro, tot de la ea din magazin, pe care să-l asortez cu o curea maro pe care, în aceste condiţii, mi-ar fi oferit-o gratis. Poate aş fi acceptat dacă nu mi-ar fi trecut prin minte că mai era nevoie şi de nişte pantofi maro şi evident... de un alt palton. În vitrina unui al doilea magazin, am zărit exact ce mi-ar fi trebuit. Înăuntru însă, uitîndu-mă mai atent, am constatat că deşi cureaua era neagră, avea o gaică maro. Am întrebat de ce o asemenea combinaţie şi mi s-a răspuns că „aşa-i mai şic". În altă prăvălie, o altă surpriză: preţul curelelor varia între două milioane şi jumătate şi patru milioane. Ştiu deja teoria: plăteşti firma, plăteşti designerul, plăteşti materialul. Nu era însă nici măcar piele de crocodil. Nici eu nu eram papagal. Dar nici cu Elvis Presley nu-mi doream să semăn, astfel încît să accept o cataramă de vreo zece centimetri, aşa cum am văzut în următorul magazin. Nici cu Metallica nu mă împac atît de tare încît să mă mîndresc cu o cataramă neagră ovală cu un cap de mort argintiu şi două oase în relief. Complicată lume! În sfîrşit, am găsit şi locul pe care începusem deja să-l visez, un colţ de magazin cu vergele pe care erau înşirate zeci de curele, de toate felurile şi toate mărimile. Aveau şi negre şi imediat m-am gîndit că nu va mai trebui să-mi cumpăr un alt costum, alţi pantofi şi alt palton, toate maro. Prima pe care am pus mîna era totuşi prea scurtă. Mi-ar fi trebuit o intensă cură de slăbire. A doua, destul de lungă, mă forţa, pentru a ajunge numai şi la prima gaură, să mă pun în mod serios pe mîncat. Mi-am amintit atunci că pe vremuri se făceau găuri suplimentare la curele... cu sula. Minunatul instrument cizmăresc, cu mîner de lemn, care se mai folosea şi la racordarea rachetelor de tenis, pe vremea, nu foarte îndepărtată, cînd acestea erau de lemn, iar racordajele se făceau încă din maţe de peşte. În timpul comunismului nu era chiar aşa grav să ai curea cu găuri suplimentare făcute cu sula. Acum n-ar mai fi prea *cool*. Pe de altă parte, găurile sînt astăzi „executate" cu maşini automate speciale care le dau contur, iar sula nu poate „performa" la fel. Dar se pare că dacă totuşi trebuie să umblăm prin prea multe magazine pentru un asemenea fleac şi dacă, pînă la urmă, nu ne găsim o curea pe măsură, nouă, bărbaţilor, nu ne rămîn decît două variante: emigrăm sau punem iarăşi mîna pe sulă.

PUBLICITATE

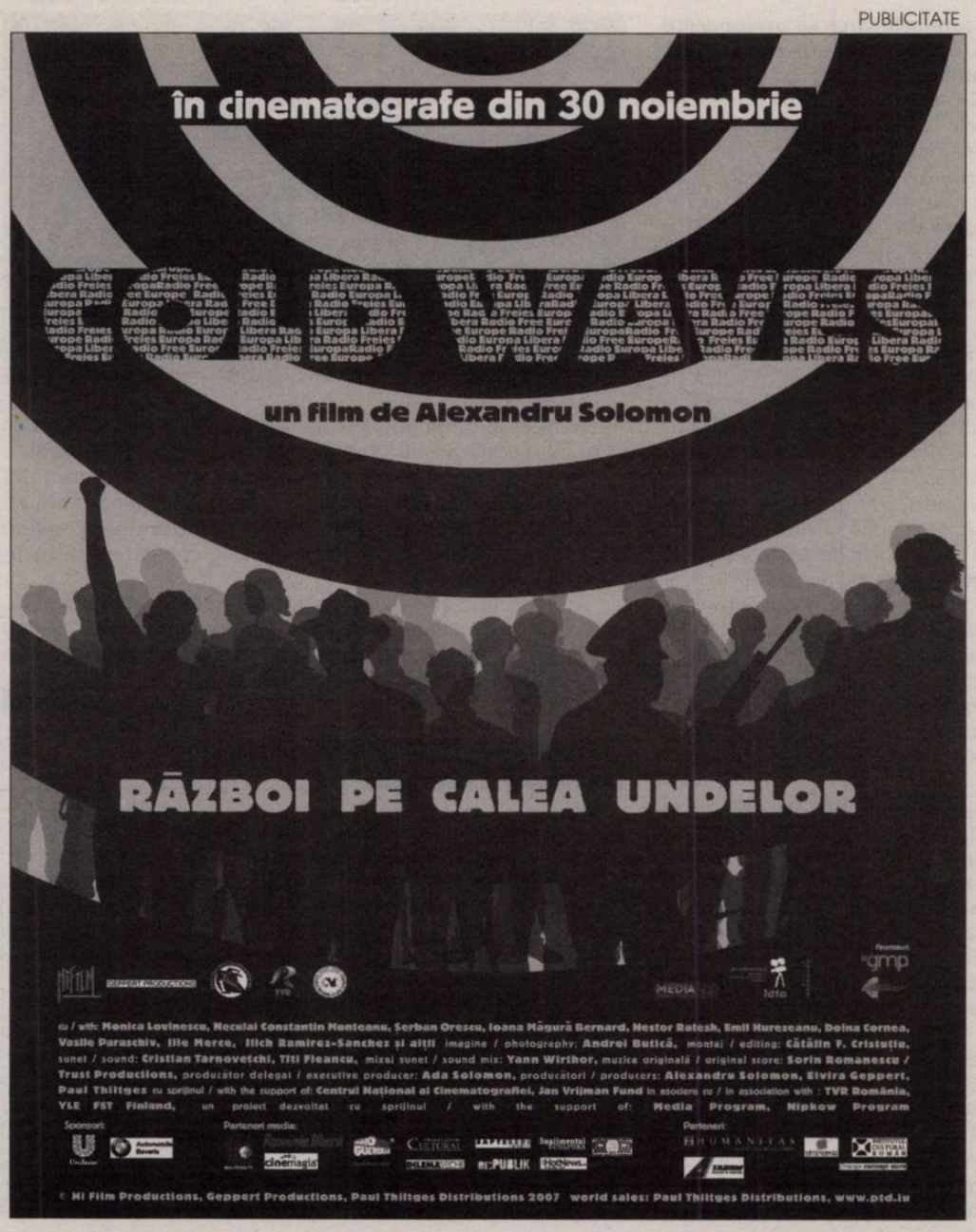

PUBLICITATE

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

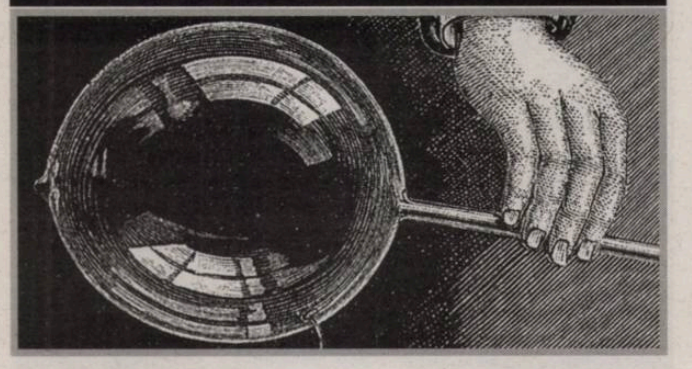

Ce nou Iad mai e şi ăsta?

Am fost de atîtea ori în sudul Floridei şi de atîtea ori am scris despre el ca să pot, de bună-credinţă, crede că nu mai am nimic de spus pe acest subiect. Ştiam că Miami nu arată ca în CSI, pentru că ăia folosesc nişte obiective speciale. Ştiam că South Beach este o gigantică piaţă de carne unde muşchii şi cururile se tranzacţionează cu tot atîta naturaleţe cu care se prizează cocaina de pe cheia maşinii. Cel mai probabil un Lexus. Am văzut modele cu picioare lungi defilînd ţanţoşe în faţa camerelor de luat vederi în amurg, ca nişte păianjeni lihniţi ce urmau a fi în curînd storciţi de copertele revistelor. Am văzut bieţi tineri israelieni vînzînd suvenire şi făcînd pe chelnerii pe durata unui *Wunderjahr*, înainte de a se întoarce în patrie pentru a-şi efectua serviciul militar. Ştiam că în Miami Beach toţi sînt fie bogaţi, fie frumoşi, fie nebuni şi că există în aer un soi de tremur violet, cu totul special, care te face să vrei să cheltuieşti banii ca pe seminţe, stînd sub o umbrelă, pe nisip, la Delano, unde băuturile costă 100 de dolari duşca. În ziua de azi, asta-i o adevărată pleaşcă pentru acei vînturălume iernatici care au venit din Copenhaga sau Oslo, cu ditai plasele pentru cumpărături, să ia cu ei înapoi o bucată din America *(made in China)*. Mai ştiam că Florida de sud, de la Miami la Fort Lauderdale, este locul în care ne ţinem bătrînii, să se usuce la soare, astfel încît să putem spune, fără urmă de vinovăţie, că părinţii noştri s-au mutat într-o carte poştală şi că se distrează de minune luînd lecţii de samba şi Viagra. Putem spune asta, de bună seamă, dar tot sună oarecum fals. Ceea ce facem noi de-adevăratelea este să-i stivuim pe bătrîni ca pe nişte tulpini de bambus, în complexuri de apartamente diavoleşti, înconjuraţi de vulturi medicali şi farmacii, şi să simţim, nelămurit şi ascuns, că un uragan va rezolva treaba.

„...hărţile Google se dovedesc inutile!“

Ceea ce nu ştiam despre sudul Floridei este că e doar o lungă fişie de mall-uri construite de companii de imobiliare de-a lungul coastei şi că imensul teritoriu dinăuntru nu este locuit. O poţi apuca pe orice drum care te îndepărtează de mall-urile strălucind în neon şi te vei trezi în mijlocul mlaştinii. Mlaştinile erau cîndva un adevărat paradis pentru păsări şi peşti, dar constructorii le-au secat şi le-au tăiat în cruciş şi curmeziş cu canale, pentru viitoarele clădiri, aşa că acum nu mai sînt decît nişte dezolante deşerturi de iarbă. Ce a mai rămas din măreţul interior mlăştinos este Parcul Naţional Everglades care şi el îşi vede apele supte lent pentru a hrăni nebunia din ce în ce mai mare de pe litoral. Că doar nebunie poţi să-i spui cînd mergi deznădăjduit pe nişte drumuri numerotate fără noimă – pe drumuri expres, şosele şi autostrăzi. Au nume precum 145th SWN Miami Park, 12 Blue Cove 1234, numite şi numerotate la fel de aleatoriu precum au fost construite. După ce reuşeşti să te concentrezi şi să-ţi faci o idee cam unde te afli (asta după ce ai aruncat hărţile Google ce se dovedesc inutile!), te loveşte un simţămînt şi un miros. Sentimentul este cel de milă îngreţoşată faţă de starea psihologică a populaţiei indiene ferecate în cercuri şi pătrate străjuite de mall-uri. Cercurile şi pătratele se repetă în interiorul drumurilor contorsionate, ca nişte viruşi acceleraţi care se reproduc de zor într-o eprubetă. Mirosul este cel de gaze de eşapament şi carne pe moarte. Îţi dai seama că şi sentimentul, şi mirosul sînt unul şi acelaşi şi că America ar vrea ca toată lumea să aibă parte de atare lucru. Nu-i de mirare că unii oameni se opun. Nu sînt toţi turişti euro-bogaţi purtînd ochelari cu lentile rozalii.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

Externalizarea Ignatului

În ultimele zile am devenit un fel de „porcolog“ de serviciu: diferite ziare şi posturi de radio mă tot întreabă cum e cu porcul şi tăierea sa, ce înseamnă toate acestea pentru Român şi ce se va întîmpla de acum înainte, dacă Europa ne obligă să-l „asomăm“, în loc să-l tăiem? La toate acestea, ca orice antropolog care a fost educat să se pună pe punctul de vedere al Celuilalt, mă simt dator să adaug şi cîte un comentariu despre părerea porcului în toată această poveste şi ce o fi în sufletul lui acum, cu toate aceste schimbări...

Dar tot ca orice antropolog care ştie că semnificaţia nu se află în parte ci în întreg, sînt nemulţumit de faptul că, în pragul Ignatului, toată lumea se opreşte la acest element crucial, ce-i drept, dar simplu moment, totuşi, într-o trecere mult mai amplă şi mai sistematică. Pentru viaţa şi moartea fratelui nostru, porcul, petrecerea sacrificiului este prezentată astfel ca un eveniment de la jurnalul de ora cinci, spectaculos, sîngeros şi cu ceva iz de scandal. Ceea ce nu este drept. Nici pentru porc, nici pentru Român.

Lucrurile sînt, adică, mai complicate şi mai complexe. Ceea ce se schimbă nu este, pur şi simplu, un *instrument* cu altul, un cuţit cu un „pistol cu glonţ captiv“. Nu este vorba nici măcar de o simplă modificare, fie ea şi substanţială, doar a tehnicii, a *mijlocului* prin care este omorît porcul. Se schimbă un *complex cultural* cu altul – sau, mai exact, asta se încearcă, despre asta e vorba.

Tăiatul porcului este infinit mai mult decît tăierea lui. Este un sacrificiu. Un sacrificiu păgîn, vechi de cine ştie cînd şi creştinat apoi. Un sacrificiu care se încheie, firesc, cu „pomana porcului“, prin care este mulţumită divinitatea: nu întîmplător, în unele locuri din România, această pomană se cheamă – după cum îmi amintea mereu Radu (Anton Roman) – *aburul lui Dumnezeu*. Ceea ce se întîmplă

prin introducerea noilor practici este deci un fel de igienizare a lui Dumnezeu: sacrul şi sacrificiul trebuie înlocuite cu profanul şi igiena. Iubirea sîngeroasă a porcului, căruia gospodarul îi cere, umil, iertare, trebuie înlocuită cu respectul steril pentru drepturile animalului, faţă de care nu mai trebuie să fim în situaţie de păcat – şi deci nu mai trebuie să ne cerem nici un fel de iertare.

Este bine, nu este bine, numai Dumnezeu ştie... Cert este însă că a discuta doar despre înjunghiatul porcului este lipsit de sens, căci nu în acesta se află sensul. Şi nu în simpla modificare tehnică a lui rezidă adevărata modificare pe care o preconizează *Weltanschauung*-ul veterinar-sanitar al UE. Şi nici problema noastră, ca români, despre care tot vorbim în aceste zile, nu constă în înlocuirea cuţitului cu glonţul. Toate acestea nu sînt decît simptomul, vîrful vizibil al unui iceberg care se cheamă modernizare şi care, prin convertirea porcului, pătrunde în sfîrşit (cu forţa!) şi în colţul cel mai domestic al gospodăriei ţăranului român. Zi de cumpănă, aşadar, acest Ignat 2007!...

Dar mai este ceva: dincolo de sacrificiu şi sensurile sale mai profunde, omorîrea porcului ne vorbeşte şi despre moarte în sine. Este o anumită relaţie cu moartea. De la călăritul porcului de către copii şi glumele cu iz de priveghi ale adulţilor şi pînă la pomana porcului, este o intimitate respectuoasă şi jucăuşă cu moartea, pe care o întîlnim în toată cultura tradiţională românească. Înlăturarea sacrificiului pretinde să igienizeze, de fapt şi în fond, şi această relaţie cu moartea, să o raţionalizeze şi aseptizeze. Să o „externalizeze“, aşa cum s-a întîmplat (şi se va întîmpla tot mai mult) mai întîi cu oamenii înşişi, daţi de pe mîna familiei în grija unor servicii de pompe funebre. Nu întîmplător sacrificarea porcului se va chema, în perspectivă, asomare şi nu omorîre. *Ce-i aia asomare?* – m-a întrebat, retoric, o jurnalistă. Păi, ce să fie, o moarte igienică – sau eufemizarea morţii.

Pe cînd, deci, o firmă de *servicii de asomare a porcului?*

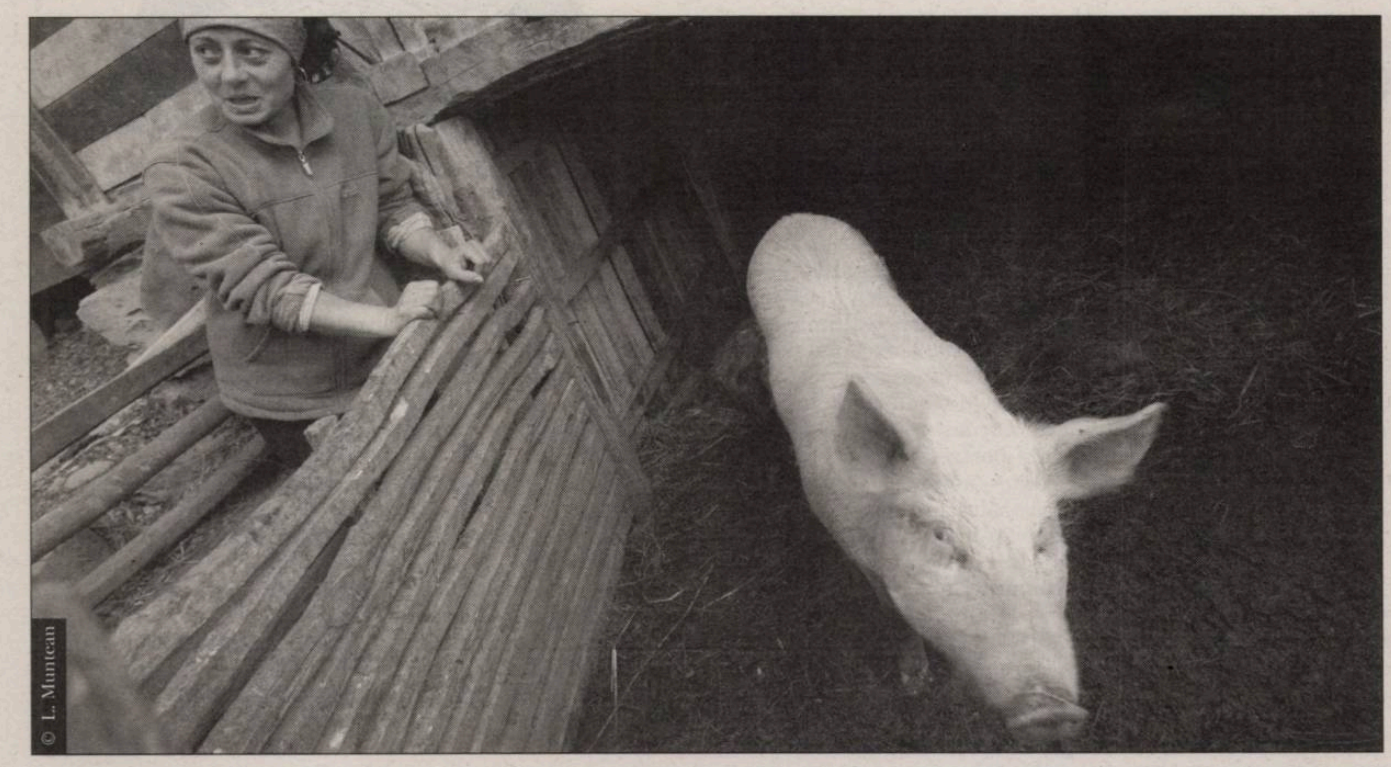

© L. Munteanu

Andrei PIPPIDI

SOS București

O profanare

– scris în seara de 7 decembrie 2007 –

Statuile din faţa Universităţii au intrat de mult în peisaj. Vodă Mihai, ridicînd braţul cu barda, călăreşte între cei doi dascăli, Heliade şi Lazăr, iar încă un om de carte, Haret, a fost adăugat mai tîrziu. Valorile secolului al XIX-lea se citesc în acest Panteon: cavalerul neînfricat întruchipează unitatea naţională şi independenţa, corelaţia herderiană între limbă şi etnicitate justifică prezenţa lui Lazăr, cel care a introdus învăţămîntul în românește, pe cînd Haret, organizatorul şcolilor, personifică educaţia democratică. Heliade-Rădulescu, pe al cărui soclu scrie: „Proclamaţia de la 1848“, este intelectualul revoluţionar aşa cum era conceput în epocă, revărsare de ştiinţă enciclopedică, jurnalist şi tribun. Gestul semănătorului e tot ce poate fi mai potrivit pentru a evoca activitatea grea, felurită, vastă a omului care a fost astfel prezentat respectului naţiunii.

Nimeni nu şi-ar fi închipuit vreodată că o să vedem statuia lui Heliade împachetată în reclame. În jurul ei a apărut o schelărie metalică care susţine, pe toate patru părţile, o reclamă a Băncii Comerciale Române, instituţie a cărei clădire se află în spatele statuilor, pe latura semicirculară a pieţei. Cum a putut banca să-şi însuşească un monument de for public? Monument de artă plastică, după cum e înscrisă statuia în lista din 1955, monument istoric, conform listei în vigoare, din 2004. Indiferent de calitatea oficială care-i conferă protecţie, este o chestie de bun-simţ să nu-ţi baţi joc de un simbol asociat cu personalitatea oraşului şi chiar a ţării.

Operă a sculptorului italian Ettore Ferrari, acelaşi care a fost şi autorul statuii lui Ovidiu de la Constanţa, monumentul, ascuns astăzi îndărătul panourilor, aparţine şcolii romantice retuşate de stilul academic care beneficia de comenzile Guvernului la sfîrşitul veacului. Atelierul lui Ferrari, la Florenţa, pe malul Arnului, este acum un fel de muzeu, plin de lei de marmură. La Bucureşti, artiştii străini erau atraşi de generozitatea onorariilor şi se grăbeau să-şi plaseze lucrările cărora li se aplica o fizionomie oferită de fotografii. Nu se spunea la Craiova – deşi e probabil doar o legendă – că Tudor Vladimirescu de acolo fusese la început Ioana d'Arc?

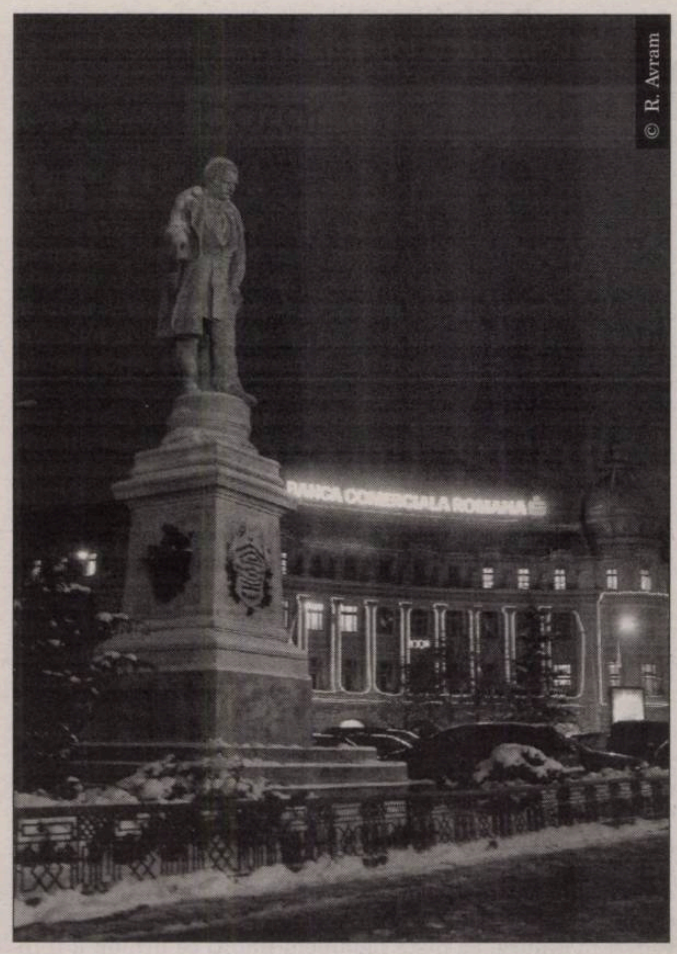

Dar cui a cerut voie BCR să folosească statuia ca suport al reclamelor sale? Dacă există o autorizaţie, şi dacă ea a fost emisă de Primărie (generală sau de sector), nu se poate tolera o asemenea impertinenţă. Cum am mai spus-o odată – în legătură cu Avram Iancu de la Cluj – statuile dintr-un oraş nu sînt proprietatea primarilor. Unde o să se mai oprească goana după bani a noilor capitalişti? Un Cantemir învelit în reclame pentru un produs cosmetic, un Kogălniceanu făcînd publicitate pentru Paco Rabanne, ori un Brâncoveanu ajutînd să se vîndă termopane?

De altfel, există o diferenţă între categorii de statui. Cele mai recente sînt expresia stîngace, grosolană, a unui crez politic superficial. La Ploieşti, „Mihai Viteazu călare pe Breazu“, chiar dacă n-aş vrea să fie placat cu reclame, nu poate inspira acelaşi respect ca acela de la Bucureşti, deşi Carrier-Belleuse nu era un mare artist, dar statuia sa a fost ridicată în 1876, în ajunul Independenţei, şi tunurile care aveau să o încadreze, smulse turcilor pe cîmpul de luptă, au fost un trofeu al primei victorii cîştigate de România.

Lucrările patriotice, de la Storck la Han, aveau, pe lîngă talent, o sinceritate care nu se epuizase încă.

P.S. Am văzut cu satisfacţie pe 11 decembrie că reclamele BCR au dispărut.

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

Portrete de scriitori

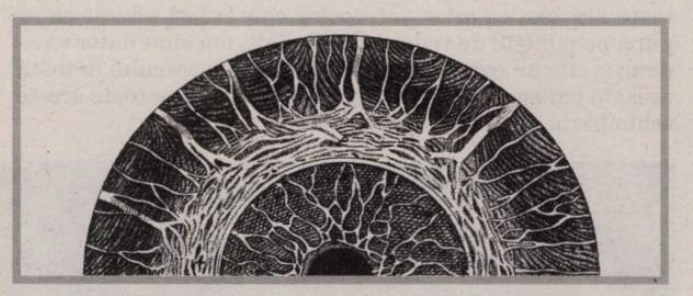

Roger Grenier (n. 1919), autor al aproape patruzeci de romane, volume de nuvele şi eseuri, publică o carte de amintiri intitulată, simplu, *Instantanee* (*Instantanés,* Gallimard, 2007). Sînt crochiuri şi portrete ale unor scriitori pe care autorul i-a întîlnit şi de care s-a legat în perioada cît a lucrat în redacţia ziarului *Combat* (apărut imediat după război) şi, ulterior, în comitetul de lectură al Editurii Gallimard. Printre ei, nume celebre – Camus, Ionesco, Cortázar, Dos Passos, Prévert, Queneau. Dar şi scriitori mai puţin cunoscuţi ale căror biografii conţin însă numeroase elemente interesante. Marc Bernard, romancier provenit dintr-un mediu foarte modest, primeşte în 1942 Premiul Goncourt. Din păcate, nu are cum să profite de el deoarece, în plin război, hîrtia lipseşte, aşa că editura nu poate să scoată tiraje suplimentare. Pe celebrul autor de romane poliţiste James Hadley Chase (pseudonimul lui René Raymond) Grenier îl întîlneşte în Elveţia, la Montreux. Chase conduce un superb Jaguar, poartă un costum din tweed, are o mustaţă englezească în tonuri cărămizii. Nu pusese niciodată piciorul în Statele Unite, deşi toate romanele lui acolo se petrec. Întrebat de Grenier de ce şi-a ales acest pseudonim, Chase a răspuns că a observat cum, în librării, cititorii trec pe lîngă rafturile unde se află scriitorii cu A, ezită la cele cu B şi se opresc în faţa rafturilor cu C. Debordînd de inventivitate, Julio Cortázar era, altfel, o persoană discretă; întregii lui opere i s-ar potrivi – crede Grenier – această frază din una dintre nuvelele sale: „un autoportret de unde artistul ar fi avut eleganţa să se retragă“. François Erval, ziarist de puternică vocaţie, a conceput celebra colecţie „Idées“ a Editurii Gallimard; se născuse la Timişoara şi, în decembrie 1989, exclama fericit: „E minunat! Văd în fiecare zi la televiziune casa mea natală!“. La vîrsta de 15 ani, Raymond Queneau citise *în întregime* primul tom din Dicţionarul *Larousse* în şapte volume. Unul dintre cele mai consistente portrete este acela al lui Albert Camus, a cărui prezenţă – notează Grenier – îţi dădea sentimentul că merită să trăieşti. Alături de Pascal Pia (şi el evocat cu mare tandreţe), Camus era sufletul ziarului *Combat:* publica editoriale nesemnate, dar toată lumea îi recunoştea stilul. Roman Gary îi era vecin lui Grenier pe rue du Bac. În mai 1968, în pline tulburări studenţeşti, purta un costum strict şi cravată; în schimb, la înmormîntarea lui De Gaulle şi-a pus vechiul lui bluzon de aviator.

Două capitole sînt consacrate lui Panait Istrati şi Eugène Ionesco. Pe Istrati, desigur, Grenier nu l-a cunoscut. A contribuit însă decisiv la reeditarea scrierilor sale la Gallimard. O evocă, în schimb, cu emoţie, pe soţia romancierului, Margareta, şi îi face un portret admirativ lui Alexandru Talex, cel care şi-a consacrat întreaga viaţă lui Istrati. Dar poate cel mai savuros portret este al lui Ionesco. Îl vedem încadrat de îngerii lui păzitori, soţia şi fiica, atente ca Ionesco să nu bea un pahar (şi mai multe) în plus. Vigilenţă ineficace: „Imaginaţia lui îi inspira fel de fel de şiretlicuri. La masă, se prefăcea că se înşală în ce priveşte paharul lui şi îl golea pe al vecinei. În cursul unui cocktail literar, vărsa pe ascuns whisky în sucul de portocale. Dar, chiar pentru aceste gesturi ascunse, marele autor de teatru avea nevoie măcar de un spectator. Aşa că îl auzeai spunînd: «Să disimulăm puţin din acest excelent whisky în acest inocent pahar cu suc de portocale»“. Cînd turna filmul *La vase*, interpretat de el însuşi, izbutise să ascundă o sticlă de whisky în rezervorul de apă de la closet. Echipa de filmare, venită din Germania, era exasperată de capriciile lui Ionesco. Scriitorul îşi păstra însă candoarea şi îi dezarma pe interlocutori printr-o replică bine ţintită. Portretul lui Ionesco e printre cele mai reuşite „exerciţii de admiraţie“, titlul cioranian ce se potriveşte perfect şi cărţii lui Grenier.

Texte şi opinii de: ● *Mirel BĂNICĂ (bursier Colegiul „Noua Europă“ Bucureşti)* ● *Dragoş GHIŢULETE (jurnalist)* ● *Andrei MANOLESCU* ● *Adina POPESCU* ● *Mădălina ŞCHIOPU* ● *Traian UNGUREANU (jurnalist)* ● *Bogdan VOICU (sociolog)* ● ***Coordonatoarea temei:*** *Stela GIURGEANU*

Aoleu şi vai de mine

A te plînge este ceva absolut uman. Firesc, aşadar, toţi avem nevoie, din cînd în cînd, să ne descărcăm, să ne văităm şi să fim alintaţi. Să fim ţinuţi în braţe nejustificat, în ciuda a oricît de puţin ar cîntări motivaţia, toţi vrem şi sîntem îndreptăţiţi, la un moment dat, să fim răsfăţaţi cu cîte un „of, sărăcuţul de tine“.

Problema intervine însă cînd permanentizăm şi extindem acele clipe de egocentrism extrem. Cînd, tentanţi de beneficiile autocompasiunii (simpatie din partea celorlalţi, inactivitate din partea noastră), transformăm neputinţa în sport naţional, justificînd-o din răsputeri cu autovictimizarea.

Complăcîndu-ne astfel, în masă, teoriilor conspirative conform cărora nu avem cum lupta contra forţelor ancestrale mult mai puternice decît propria voinţă, trecem mult prea lesne graniţa dintre tinguială de mucava şi tragedia reală, riscînd să aruncăm şi problemele serioase, pe care le putem rezolva, în acelaşi derizoriu al incapacităţii de a acţiona. Cînd discursul oficial al autovictimizării este susţinut la tribune, în acelaşi registru „nu noi sîntem de vină – ceilalţi“, aceşti „ceilalţi“ devin duşmanii declaraţi ai întregului popor şi, tratîndu-i ca atare, luînd observaţiile lor drept afront personal, nu facem nimic altceva decît să batem pasul pe loc şi să ne comportăm asemeni bolnavului lui Molière.

Mi se spune că repertoriul lamentării există şi în alte ţări. Italienii, de exemplu, ne-ar egala într-ale văicăritului. Diferenţa e însă că noi nu ne mai putem permite apatia indusă de acel dolce far niente *al victimizării. Dacă la ei autovictimizarea tinde să rămînă discuţie, la noi se sedimentează social, cimentîndu-ne în negura istorică: „noi, românii, am stat mereu în calea vitregiilor sorţii“, obligîndu-ne la o imobilizare generală susţinută şi de figurile politice.*

Bunăoară, fostul preşedinte Iliescu e o veşnică victimă netratată, care, aruncînd mereu blamul în altă ogradă, reuşeşte să se scoată basma curată din orice, laolaltă cu comunismul (care nu a fost rău în concept, ci în aplicare). La fel, la mineriadă el doar a ajutat la plantarea panseluţelor, vina aparţinînd de fapt aşa-ziselor victime, huliganilor şi elementelor destabilizatoare. Şi cum victimizarea e un tărîm propice imaginarului, în timp s-a dezvoltat şi categoria victimelor autoproclamate. Cele care, mai îndemînatice în a trage sforile, parează – de la bun început cu autocritica – o palmă binemeritată pentru o treabă prost făcută, cerşind simpatie, plusînd la cacialma, mizînd pe bunul simţ al samariteanului. Băsescu, aidoma personajului lui Muşatescu care într-un acces de sinceritate cere votanţilor să nu-l voteze, pentru că nu merită, îşi face autocritica de fiecare dată cînd această atitudine îi aduce un cîştig.

Sîntem aşadar, împreună cu politicienii noştri de vîrf, toţi nişte victime în absolut, fie că aruncăm blamul, fie că ni-l asumăm? Ce ne mînă pe drumul văicărelii? E şiretenie sau sentiment de insuficienţă? Să fie mai facil discursul stagnant al autovictimizării, sau – din contră – devine o piatră de moară? Cert e că la aproape douăzeci de ani de la Revoluţie, suferim încă, în masă, tineri şi bătrîni, de traumele de netratat ale comunismului, devenit cel mai recent şi mai modern punct de reper pentru a justifica apatia începută cu un oftat prelung şi terminată cu scuza de rigoare.

Dar, mai presus de toate, în amalgamul de oftături şi sărăcisme, cît de mult (ne) pierdem?

Trăgîndu-ne nasul de la atîta bocit şi suspinat, nu riscăm oare să uităm că uneori problemele noastre nu sînt întotdeauna cele mai mari şi că văicăreala de mucava seamănă mai mult cu un parfum de lux dat peste transpiraţie? ***(S. G.)***

Mirel BĂNICĂ

Victimizarea, la ei şi la noi

La intersecţia dintre spaţiul ştiinţelor sociale, al dreptului sau al psihologiei îşi fac brusc apariţia unele cuvinte care reuşesc mai bine decît altele să se instaleze în vocabular, fiind acceptate apoi cu uşurinţă atît de către specialişti, cît şi de publicul larg. Mai apoi, urmează inserţia „naturală“ în limbajul curent, transformarea rapidă în repere inconturnabile.

Unul dintre aceste cuvinte cu destin miraculos este „victimizare“. Derivat din latinul *victima,* el apare pentru prima oara în limba franceză în secolul al XV-lea. Preluat de limba engleză *(victimization),* cuvîntul reapare în limba franceză sub forma *victimisation* şi, într-o formă relativ apropiată, în limba română: victimizare. Astăzi, cuvîntul a intrat în vocabularul curent, fiind utilizat de către toată lumea, de la „vlădicile“ academice şi ONG-iste pînă la „opincile“ din mass-media, dar este departe de a produce consens. „Victimizare“ este mai mult decît un cuvînt-capcană, plastilină semantică utilizată în funcţie de ideile şi interesul celor implicaţi. Este un concept care, cel puţin în Occident, a scăpat de sub control, devenind o adevărată capcană, atît pentru cei care-l folosesc ca armă pentru a *revendica* statutul de victimă, cît şi pentru cei ce produc victime. „Victimizare“ are o imensă încărcătură emoţională, ajungînd în anumite situaţii să structureze comportamentul unor întregi clase sociale (a se vedea în acest sens *Emotion, Social Theory and Social Structure,* J.M. Barbalet, Cambridge University Press, 1998), fapt ce se întîmplă mai ales în perioadele incerte ce preced marile conflagraţii mondiale sau atunci cînd întreaga societate este în criză. Amintiţi-vă de perioada convulsiilor din februarie-iunie 1990, cea a mineriadelor, un exemplu printre atîtea altele...

„Victimizare“ intră timid în vocabularul politic anglo-saxon la începutul anilor '70, desemnînd un grup de indivizi restrîns ca număr, dar care luptă cu energie, mai ales pe căi juridice, fie pentru recunoaşterea unor drepturi colective (cum ar fi, de pildă, emanciparea negrilor americani), fie pentru a face cunoscute prejudicii şi injustiţii „istorice“ suferite de-a lungul vremii, clamînd recompense diverse – materiale, dar mai ales simbolice. Tot în această perioadă, cuvîntul se răspîndeşte în vocabularul psihiatriei şi al psihologiei, în descrierea traumatismele suferite de către victimele agresiunilor psihice, dar şi în vocabularul curent al ştiinţelor sociale, ce caută să definească mai exact statutul de victimă şi „prejudiciul“ echivalent suferit. Poate fi însă suferinţa recompensată în bani? – iată doar una din întrebările delicate ridicate de statutul de victimă.

De la jumătatea anilor '80, termenul începe să-şi arate adevăratul potenţial legat de feţele lui Ianus. În Statele Unite, se vorbeşte de apariţia unui interesant fenomen, *false memory recovery syndrome* (sindromul falsei memorii regăsite). Autorii farsei: psihoterapeuţi fără scrupule, ce şi-au ajutat pacienţii să „rememoreze“ false abuzuri sexuale din copilărie şi adolescenţă, în schimbul a diverse reparaţii materiale. S-a declanşat o adevărată isterie legată de presupuse abuzuri sexuale ale unor preoţi catolici asupra copiilor, ceea ce a avut ca efect o scădere dramatică a numărului părinţilor ce îşi îndrumă copiii către catehismul obligatoriu.

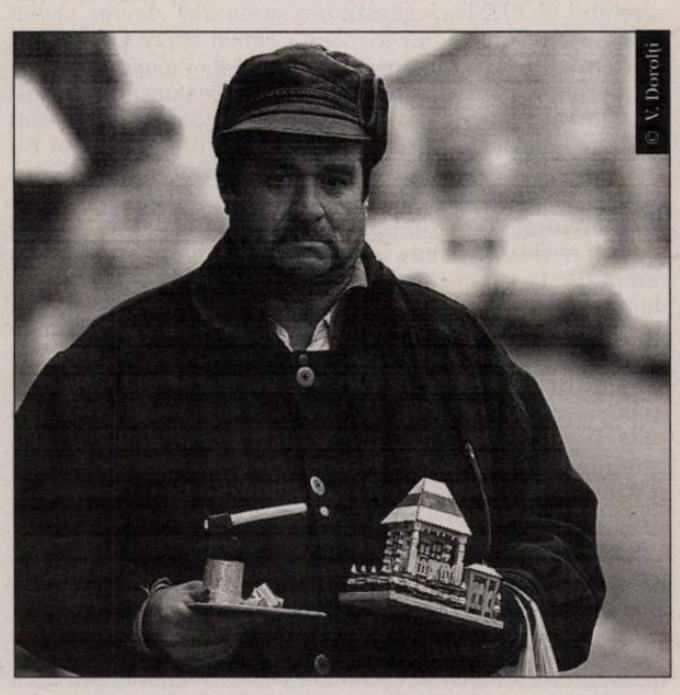

Mai aproape de noi, în Franţa au proliferat cu rapiditate asociaţii de protecţie a copiilor abuzaţi sexuali (cu eşecuri juridice răsunătoare), asociaţii de protecţie a indigenilor, a victimelor atentatelor, a victimelor accidentelor domestice – şi lista poate continua. Desigur, mare parte din aceste asociaţii au permis ca legislaţia să evolueze pentru a acorda o justă reparaţie victimelor, acolo unde este cu adevărat cazul. Dar exacerbarea *victimei* a avut şi efecte perverse. Mai exact, *statutul de victimă* este pus în valoare, a devenit chiar un model. Victima este valorizată, atrage toate simpatiile mass-media, i se recunosc cu multă uşurinţă drepturi pentru dobîndirea cărora alţii trebuie să lupte din greu. În cazurile extreme, victima se confesează în public contra unor imense sume de bani, culme a delirului *voyeurist* contemporan – aşa cum s-a întîmplat, de exemplu, cu îndelung sechestrata adolescentă austriacă Nataşa Kampusch.

A urmat aproape firesc acuzaţia de „victimizare“, bazată pe contestarea abuzului. Statutul de victimă *versus* acuzaţie de victimizare, ideea că cei care promovează ideea de „victimizare“ sînt persoane ce doresc avantaje sociale şi politice doar pe baza autonomiei de necontestat a propriului cuvînt şi propriei maniere de a reacţiona. Or, un astfel de discurs a atras imediat reacţii violente din partea celor ce-şi revendică pe drept cuvînt statutul de victimă, care l-au perceput ca o presiune suplimentară exersată asupra lor cu scopul de a-i fixa în această postură. Cercul se închide, dar disputa dintre victime şi adversarii victimizării este departe de a se încheia. A devenit dificil să denunţi adevărata nedreptate, să-i identifici pe cei responsabili şi să lucrezi pentru necesara transformare socială ce pune capăt acestei stări de fapt.

Avem un specific al statutului de „victimă“ în România? Cred că percepţia subiectului în România (cu variantele banale gen „arbitrul ne fură pentru că sîntem români“) are prea puţin de-a face cu cea din Occident. Noi avem mai degrabă *stigmate naţionale,* înţelese ca o definiţie extremă a etnicităţii româneşti care şi-a găsit în Emil Cioran un apostol de geniu, fragmentar şi apofatic. Nu trebuie amestecat deci modelul identităţii naţionale stigmatice (teoretizat de sociologul Erving Goffman) cu victimizarea în varianta sa românească – ceea ce mi se pare şi piatra de încercare a acestei teme. Cel mult, victimizarea în variantă românească „populară“ mi se pare a fi o vulgarizare extremă a stigmatelor noastre naţionale, de extracţie istorică şi ontologică, bazată pe autoderiziune şi detaşare. Scandalul mediatic izbucnit ca urmare a situaţiei dificile şi delicate a romilor din Italia mi se pare că intră şi el în logica românească a victimizării, prezentată mai sus, atît prin maniera de prezentare a crizei, cît mai ales prin concluzia finală, de tip stigmat, ce a rezultat: „nu sîntem ţiganii Europei“.

Revenind la discuţia iniţială, există mai multe motive ce explică diferenţa de abordare şi de discurs „victimă-victimizare“, între „ei“ şi „noi“, din care voi enumera succint doar cîteva. În primul rînd, noi am fost decuplaţi de către comunism, timp de decenii, de la discuţia academică şi a mass-mediei asupra subiectului. Societatea civilă din România nu are priorităţile şi forţa celei din Occident – mai ales multe ONG-uri din domenii sensibile. Iar acolo unde sînt cu adevărat cauze grave de apărat, bazate pe discriminare sau pe necunoaşterea unor probleme delicate, ONG-urile reacţionează deseori „sectar“, cu pasiune şi emoţia bovarică a începătorului, suscitînd incomprehensiune, uneori chiar teamă, la nivelul maselor.

Un alt aspect esenţial: în România ne scăldăm într-o cultură a memoriei diferită faţă de cea din Occident. Acolo, atenţia acordată anumitor categorii de victime ale Istoriei a devenit ceva firesc, noi încă mai căutăm adevărul ascuns al anumitor evenimente traumatice. Avem prea multe probleme memoriale nerezolvate, pentru a mai avea timp şi de victimele în sine. Atîta timp cît nu se vor accepta şi cunoaşte în detaliu evenimente tragice din istoria noastră recentă (cum ar fi, de pildă, Transnistria, dar şi teroarea comunistă) nu vom putea accede la o conştiinţă istorică mai liniştită. Ea ne-ar permite să abordăm diferit binomul „victimă-victimizare“, să identificăm just şi cu onestitate cine a fost victimă şi cine călău.

Lista ar putea continua. Este dificil să găsesc un final pentru acest articol; încerc totuşi, „deturnînd“ un proverb faimos: nu „victimizarea“ face o societate, dar, în mod sigur, felul în care ne raportăm la aceast aspect esenţial al postmodernismului ambiant spune multe despre societatea în care trăim. Şi despre ceea ce sîntem cu adevărat.

Cititori, fiţi ascultători!

Tema acestui număr va fi discutată joi, 20 decembrie, la ora 17,10, la Radio France Internationale, în emisiunea *Punerea pe gînduri,* realizată de Luca Niculescu şi Dragoş Ghiţulete.

Traian UNGUREANU

Istoria secretă a răului românesc

Victimologia română are doi adversari foarte incomozi: istoria. Nu reuşim, adică, să desfacem, raţional, suma evenimentelor trecute, în istoria binelui şi în istoria răului românesc. Lucrăm cu ideea generală de „istorie" pe care am convertit-o într-un recitativ nevrotic, într-un fel de a vorbi obsesiv şi circular despre patimile românilor. Acest obicei de „popor necăjit" e, de fapt, o manevră foarte abilă de „mincinos instruit", un act de autopropagare încărcat de patologie. El permite subiectului să iasă în lume sub altă înfăţişare, să îşi proclame calităţile, în afara palmaresului istoric propriu-zis care zace deformat, dacă nu sfărîmat, în legendă. Realitatea istorică a devenit, astfel, sub presiunea istoriografiei oficiale şi a mitologiei publice româneşti, un document aproape irecuperabil, dar şi un autoportret în care mentalitatea naţională îşi expune resorturile. Vrem, adică, să spunem, în mod repetat, ceva foarte neadevărat despre istoria noastră şi reuşim, astfel, să spunem ceva foarte important şi în neregulă despre noi. Încercăm să mutăm centrul răspunderii cît mai departe şi facem din realitatea externă potrivnică o forţă covîrşitoare şi un alibi cuprinzător. Fuga de şi din realitate e primul indiciu al tulburărilor de personalitate. În istorie, acelaşi comportament semnalează o nemulţumire profundă şi o conştiinţă încărcată. Ce avem deci să ne reproşăm, de fiecare dată cînd descoperim, ajutaţi de istorici sau într-o discuţie de terasă, că „românii au stat în calea barbariei, au apărat Occidentul nerecunoscător (care a profitat, spre a-şi înălţa catedralele) şi s-au deprins cu vitejia, în singurătate"?

Notre Dame şi cota poloneză

În primul rînd: lipsa de succes istoric. Românii n-au reuşit prea mult şi prea bine, cum s-ar zice, „de la înfiinţare pînă în prezent". Ungurii, polonezii, cehii s-au bucurat de o „tragere la sorţi" mult mai norocoasă, au clădit mai mult, sînt mai prezentabili şi mai prizaţi în lumea bună. E adevărat? Nu. Am reuşit, de fapt, mult mai mult decît ne închipuim. Dacă nu izbutim să vedem ce ne-a ieşit, asta e pentru că nu vrem să judecăm raţional istoria. Cum spuneam, această situare nevrotică a rezultat într-o formă de orbire parţială care dă o importanţă ieşită din comun istoriei răului românesc şi exclude istoria binelui românesc. Să le luăm pe rînd. Istoria „vitregiilor" româneşti cuprinde desigur o exagerare uriaşă, dar nu e un fals. Ocupaţiile străine şi aservirile nefaste abundă. Dar nu sînt cu nimic mai grave sau mai frecvente decît necazurile altor popoare. La drept vorbind, nu există neamuri în carantină. Toate popoarele şi-au luat porţia de catastrofe. Istoria nu e, aşa cum ne vine nouă să credem, o formă de prăpăd „pe secţiuni". Cine crede că Occidentul şi-a răsfoit cuminte cultura, la adăpostul paravanului apărat eroic de români (şi de sîrbi – alţi bolnavi de eroism ignorat) se înşală. Mai întîi, pentru că marea cultură a Occidentului, inclusiv Catedralele, erau gata de mult. Pe la 1340, Notre Dame fusese deja predată la cheie. În al doilea rînd, adepţii eroismului românesc euro-salvator şterg, dintr-o mişcare, zbuciumul destructiv al anarhiei militare feuale, al revoluţiilor, războaielor civile şi religioase europene. La fel de greşită e ipoteza unui Occident conspirativ care a profitat de noi, spre a apăra un „occidentalism" de care occidentalii înşişi nu aveau habar, la acea dată. În plus, nu e clar de ce anume am fi apărat noi valorile Occidentului fără să ne simţim, altfel, deloc tentaţi să le preluăm. Am suferit, indiscutabil. Prezenţa răului în istoria românească e incontestabilă. Însă ea nu a atins pragul de exterminare, fixat de cota poloneză sau ucraineană sau bielorusă. Nu are rost să ne plîngem. Dacă am fi un pic mai raţionali, am avea destule motive să fim mulţumiţi. Istoria binelui românesc e prodigioasă.

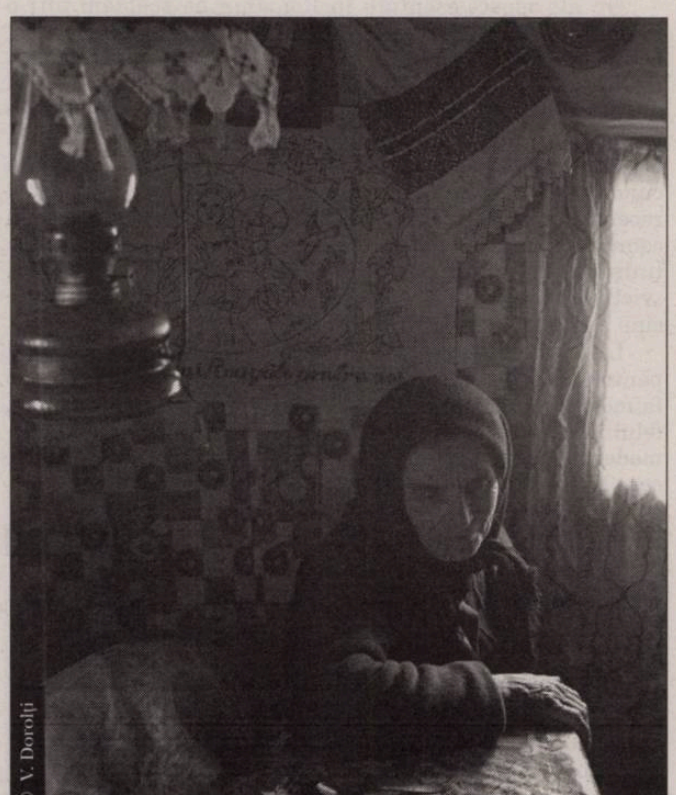

1850-2007 – Loteria Română cu noroc

Obişnuiţi să facem recensămîntul caragialesc al nenorocirilor (cinci secole la turci, trei la unguri, unu la fanarioţi), sărim peste situaţiile frecvente în care românii nu au fost perdanţii, ci beneficiarii istoriei. Între 1850 şi 2007, istoria binelui românesc e foarte activă. În numai 150 de ani, istoria lucrează cu o acceleraţie suspectă de proromânism. Statul român apare (tîrziu, dar nu mult mai tîrziu decît construcţiile belgiană, italiană, germană), devine stat naţional integral, supravieţuieşte catastrofei comuniste şi e reintegrat, prin admiterea în NATO şi UE. Ce ne scapă e gradul de participare extraordinar al istoriei, uluitoarea ei amabilitate constructivă, favoritismul deşănţat cu care împrejurările fac jocul românilor. Forţele istorice, pe care ne-am obişnuit să le blestemăm, lucrează de 150 de ani, vîrtos, în folosul României. În fiecare din aceste momente, centrul de densitate istorică se mută spre Est, suficient de aproape de bazinul naţional românesc. Astfel, la jumătatea secolului al XIX-lea, „chestiunea orientală" devine prima problemă a Europei, iar războiul Crimeii aduce Occidentul în atelierul istoric românesc. Primul război mondial începe foarte rău, dar sfîrşeşte teatral, cu alinierea unei constelaţii sută la sută favorabile României. Degradarea Imperiului Sovietic înlesneşte decisiv, în 1989, căderea abjectului regim comunist românesc. După 11 septembrie 2001, Estul Europei devine o zonă limitrofă vitală a centrului de operaţiuni oriental şi asta relansează candidatura României la alianţa NATO. România nu mai e parte a unui spaţiu indiferent. De la 1 ianuraie 2007, ea devine limita răsăriteană de interes şi extindere a blocului european. Abia aici e de făcut bilanţul: cîte popoare se pot lăuda cu asemenea tragere la sorţi? Olandezii, de pildă, sînt mult mai obişnuiţi cu conjuncturi nenorocoase (pe care se pricep să le transforme în împrejurări favorabile). Polonia are motive serioase să se considere capitală europeană a nenorocului. Ideea după care (doar) istoria României e egală cu suma persecuţiilor şi nedreptăţilor e o aberaţie care îndepărtează din conştiinţa publică un secol şi jumătate de-a dreptul remarcabil. Oare de ce?

De ce colecţionăm autori

Ne apropiem de diagnostic. Recapitulînd, comportamentul interpretativ al românilor tinde să ignore realitatea pozitivă şi să supraestimeze rolul adversităţii (o situaţie descrisă salutar de Lucian Boia, în *Istorie şi mit în conştiinţa românească* – Editura Humanitas, 1997).

Altfel spus: răul are autor, binele nu. Ştim cine a făcut răul, dar nu ne interesează paternitatea binelui. Sîntem volubili cînd descriem regia răului, iar asta lasă să se întrevadă o mare „goană după autor", după figura unui altcineva care acoperă orizontul şi ne scoate din cauză. Această insistenţă sugerează o anume descărcare de tensiuni, provocată de excesul de atribuire. Cu cît mai largă identificarea făptaşilor, cu atît mai restrînsă cercetarea titularului prim al istoriei româneşti: românii. Vrem să ştim că istoria noastră e o paradă de nedreptăţi, tocmai pentru că le putem atribui un alt autor. În schimb, nu vrem să cercetăm paternitatea binelui şi preferăm să nu îi atribuim un autor. Nu vrem sau ne temem? Şi de ce ne-am teme? Nu cumva de bănuiala că nu ne stă prea bine în postura de autori? În fond, adevărata măsură a meritului şi a capacităţii e ce ne-am făcut nouă, cu mîna noastră. Palmaresul român-român, şi nu altceva, contează cu adevărat. De aici vin sau nu vin siguranţa, liniştea şi onoarea. În această zonă ne lămurim dacă sîntem apţi sau, dimpotrivă, avem probleme de nemărturisit. Iar acest bilanţ spune că, în ce priveşte relaţiile români-români, am făcut prea puţin sau am făcut-o latră. Asta înseamnă că nu am reuşit să construim societăţi coerente, ci am repetat modelul colectivităţilor scindate, cu elite dominante şi majorităţi mizere. Şi mai înseamnă că avem o capacitate de agregare redusă, din care au rezultat state slabe şi ordini publice profund corupte. Nu am reuşit, atît cît a ţinut de noi, să construim un sistem civilizat de relaţii, de la român la român. De aici sentimentul secret de jenă şi umilinţă pe care îl declanşează discuţiile despre realitatea istorică românească. De aici fuga după alţi autori de istorie. Marile noastre eşecuri interne pot fi, desigur, explicate. Ele au legătură cu o străveche lipsă de coeziune, cu o teamă de convieţuire pe care n-am depăşit-o niciodată. Am fost mereu o cultură lingvistică de uz personal, compatibilă cu grupurile restrînse şi înrudite: familia, clanul, reţeaua, facţiunea. Această formulă presupune excluderea grupului rival. Pe acest drum nu aveam cum să înaintăm spre o cultură socială şi politică unitară. Însă, oricare ar fi explicaţiile, aceste eşecuri de coeziune sînt permanenţe, nu accidente. Ideea după care a trebuit să aşteptăm comunismul pentru a deveni deficitari e un clişeu salvator, nu o realitate istorică. Marea întrebare nerostită a istoriei româneşti e: a avut comunismul mai mult de distrus sau mai mult de dezvoltat, în România?

Dragoş GHIŢULETE

Stockholm în România

Imediat în anii '90, după ce euforia care a cuprins România scăpată de dictatură începuse să se dilueze în nesfîrşite dispute pro şi contra Iliescu, au început să apară nostalgicii. Nostalgici după un trecut fără scandal şi fără alternativă şi-au făcut loc printre cîrcotaşii care găseau vină în orice.

Într-un interviu acordat recent RFI, Jean Michel de Waele, profesor la Universitatea Liberă din Bruxelles, aminteşte că una dintre „bolile României" e „de a pasa tot timpul responsabilitatea pentru ce nu merge. Ba e vina Uniunii Sovietice, ba a lui Ceauşescu, a trecutului... a ungurilor. În prezent, a elitelor politice sau a oligarhilor..., dar puţini dintre cetăţenii români şi-au pus problema în mod real: ce ar trebui făcut pentru a mişca lucrurile în propria societate?".

Acordînd însă circumstanţe atenuante, în ce termeni vorbim, în societatea românească, de victimă reală şi de autovictimizare postcomunistă?

Sub comunişti, în România nu a existat nici un sindicat „Solidaritatea", ca în Polonia, nici o mişcare tip „Charta 77", ca în Cehia, şi nici o revoltă populară ca în Ungaria. Doar o fragilă rezistenţă în munţi. Fragilă în comparaţie cu cea din alte ţări, precum Lituania sau Estonia. Uriaşă şi importantă în comparaţie cu milioanele de victime care sufereau, complăcîndu-se în tăcere.

Instaurat prin forţă şi furt, comunismul a fost un regim cu victime şi călăi. Pentru Corneliu Coposu, comunismul a fost un „calvar impus de un ocupant străin unui popor umilit şi martirizat". Timp de zeci de ani a avut loc o victimizare sistematică, reală şi de necontestat a elitelor politice şi culturale, distrugerea economiei de piaţă şi exploatarea sălbatică a ţărănimii. E suficient să ne uităm pe cifrele din cartea lui Romulus Rusan, *Cronologia şi geografia represiunii comuniste în România*, pentru a putea afirma răspicat că au existat 2 milioane de victime reale. Directe sau indirecte.

Numărul călăilor însă nu se cunoaşte. Poate au fost mai mulţi. În documentarul *Război pe calea undelor*, Alexandru Solomon îi pune faţă în faţă, victime şi călăi, pe cei de numele cărora se leagă „Europa liberă", un radio devenit fenomen, dacă ne gîndim că era ascultat de sute de mii de oameni în fiecare seară, oameni care trăiau între ziduri, dar căutau libertatea de dincolo. *Aceia* erau victime într-un regim dictatorial. La fel ca arestaţii, deportaţii, familiile despărţite, morţii, cei care trăiau veşnic în teroare.

Prin comparaţie, în zilele noastre, există scenarii de autovictimizări pornind de la lait-motivul „era mai bine pe vremea comuniştilor". Şi vorbim de oameni care în trecut chiar îşi puteau asuma oficial şi de netăgăduit statutul de victimă, dar care azi, cunoscînd libertatea de acum, avînd posibilitatea de a vorbi şi de a se exprima neîngrădit, nemaiavînd nici o scuză pentru incapacitatea de a acţiona, aleg să se plîngă de vremurile trecute, tînjind după zidurile şi lipsa de alternativă de atunci; azi, un canal TV care oferă emisiuni decerebrate se bucură de audienţe asemănătoare cu cele pe care le făcea „Europa liberă", iar oamenii care au încercat să păcălească se păcălesc, în fapt, pe ei înşişi, devenind victime care aleg de bunăvoie să rămînă îndrăgostite de propriii călăi.

Bogdan VOICU

„Sistemul“, „barbarii de tirani“ şi „reacţiunea“

România este o ţară săracă din Europa, în fapt cea mai puţin dezvoltată ţară din Uniunea Europeană. Altfel spus, România este una dintre ultimele ţări în topul celor mai dezvoltate ţări de pe mapamond. Parcă aşa sună un pic mai bine!

Românii sînt însă deştepţi, harnici, ospitalieri, viteji, demni, mîndri, onești, şi au o ţară bogată în resurse naturale. Sau cel puţin aşa învaţă ei la şcoală. Spune-i unui român că nu-i aşa şi o să ai o probabilitate ridicată de a te confrunta cu o reacţie vehementă. Argumentele vor curge şiroaie, începînd cu imnul naţional în care nişte despoţi necivilizaţi au răsărit din neant şi au asuprit un popor atît de luminat şi de înzestrat, adormindu-l.

Primarul unui orăşel îmi explica acum cîţiva ani cum românii nu sînt mai corupţi decît alţii, însă vin ăia din UE pe capul nostru şi ne acuză, că „sîntem mai mici şi ultimii sosiţi“ şi de aia se iau de noi, pe cînd „la ei e şi mai rău“. Dacă încerci însă să afli de unde vine acest rest de corupţie, fie el şi mai redus decît în alte părţi, o să trăieşti o revelaţie interesantă. Nimeni nu e vinovat de a fi corupt, exceptînd un grup restrîns de politicieni – mafioţi şi oligarhi –, în fapt toată clasa politică, în afară de unul, mare luptător, ale cărui nume şi meserie diferă în funcţie de martorul ce îţi relatează povestea: ba e căpitan de navă, ba mare iubitor de Dumnezeu, cioban şi patron, ba fost securist cinstit, ba fost nomenclaturist luminat, ba cine ştie ce profesor naiv pe care îl prostesc toţi ăilalţi. În rest, toţi politicienii sînt corupţi, iar toţi ceilalţi nişte îngeraşi, hăcuiţi sistematic de cei cîţiva întinaţi fără scrupule.

Corupţia – ţi se va spune – este omniprezentă în sistemul medical. Nu există însă nici un medic care să fie responsabil de ea, ba, mai mult, nici măcar corpul medical, în ansamblu, nu are de-a face cu perpetuarea corupţiei. Sistemul e de vină.

Calitatea învăţămîntului lasă de dorit. Proaspăta clasare, în studiul PIRLS (un studiu care evaluează abilităţile de lectură, .pirls.bc.edu), a elevilor de clasa a IV-a pe ultimul loc din Europa, în ce priveşte cititul nu face altceva decît să confirme o realitate pe care începuseră să o intuiască cu toţii. De altfel, studii de genul acesta sînt disponibile încă din a doua parte a anilor '90, toate plasînd elevii români de clasa a IV-a sau a VIII-a pe ultimele poziţii în Europa. Ceea ce li s-a reproşat însă mai mereu pînă în prezent a fost metodologia. Ea era de vină pentru rezul-tatele noastre slabe, fiind centrată pe lumea vestică. Glumind, se poate spune că vecinii noştri cu rezultate mai bune – precum bulgarii, ungurii sau cei din Republica Moldova – au nişte „pile“ la metodologia asta!

Altfel, dacă stăm să căutăm un vinovat pentru calitatea redusă a educaţiei şcolare, o să găsim rapid vinovatul.

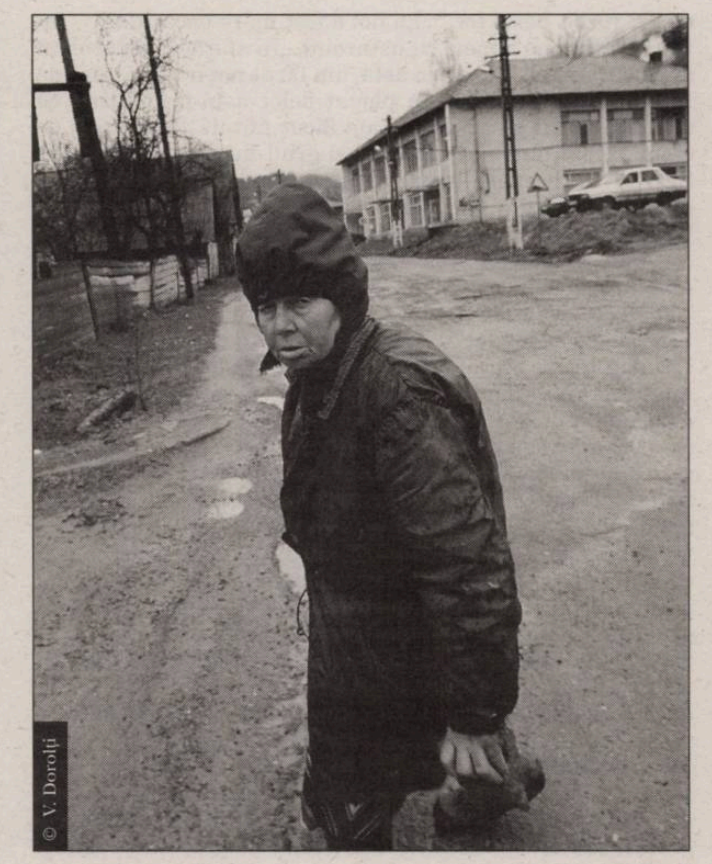
© V. Doroliţ

Acesta nu este însă localizat la nivelul unui individ sau grup, ci este vorba de mai vechiul nostru inamic: sistemul.

Sistemul acesta, dacă mă gîndesc bine, trebuie că e un fel de rudă cu barbarii ăia de tirani care tot ne anesteziază prin imnul naţional.

Şi tot rudă cu ei trebuie să fie şi UE, care, invidioasă pe fermierii noştri, ne-a acuzat doar pe noi de gripă aviară. Aşa cum mi-au explicat mai mulţi cetăţeni, membri de vază ai societăţii, unii fiind chiar decani prin varii facultăţi româneşti, de fapt toate ţările aveau aviară, dar numai pe noi ne puneau să omorîm păsările, ca să se ofilească vajnica noastră industrie de zburătoare şi să asigure piaţă de desfacere pentru zburătoarele lor de calitate proastă.

Pînă de curînd, dacă o echipă mînca bătaie la fotbal, de vină erau arbitrii, calitatea terenului, accidentările din alte meciuri, cartonaşele roşii sau faptul că adversarii au îndrăznit să nu se dea la o parte. Nu conta faptul că adversarii jucau pe acelaşi teren, că accidentările puteau fi prevenite, cartonaşele evitate etc. Mereu apărea un baubau din acesta, rudă cu „sistemul“, care voia să ne dea nouă în cap, că eram mai mici şi mai înzestraţi. Mai nou, e de bonton să anunţi mai întîi vina echipei tale şi apoi să acuzi existenţa unei conspiraţii a celorlalte echipe şi a arbitrilor, care se îndreaptă, evident, împotriva ta.

Am invocat pînă aici, ironic, cîteva exemple despre cum românii caută mereu un vinovat pentru necazurile pe care le au şi despre cum îl găsesc mereu pe acesta într-o realitate exterioară.

Sociologic vorbind, explicaţia este relativ banală. Există o tradiţie a civilizaţiilor umane de a plasa responsabilitatea evenimentelor negative în exterior. Forţe supranaturale şi inamici perpetui sînt cei care caută să împiedice dezvoltarea celor buni. Acesta este fundalul oricărui basm, în care eroii pozitivi se confruntă cu forţele răului. Mai mult, oamenii sînt buni prin definiţie, singurii răi în interiorul colectivităţii de apartenenţă sînt de regulă cei care primesc acest rol, cu alte cuvinte, cei care sînt plasaţi în funcţii de conducere. Foarte simplist, acesta este modelul societăţii tradiţionale.

Modernitatea a mutat însă accentele: indivizii au devenit din ce în ce mai autonomi şi mai stăpîni pe viaţa lor. Ei au mai multe libertăţi, dar şi responsabilităţi. Vina pentru disfuncţionalităţile societăţii poate fi regăsită în interiorul societăţii şi corectată în consecinţă. Sistemul ca atare este prea puţin important. El este făcut de oameni şi prin urmare oamenii îl pot schimba. Tiranii nu pot exista fără suportul oamenilor, suficient de independenţi pentru a-şi putea alege şefi asemenea lor. O clasă politică şi un sistem corupt reflectă prin urmare o societate căreia îi este mai la îndemînă să trăiască cu corupţia decît fără ea.

Nu există nicăieri în lume o societate complet modernă, postmodernă sau tradiţională. Pretutindeni vom regăsi deopotrivă indivizi mai tradiţionalişti, convieţuind alături de oameni mai moderni sau orientaţi mai degrabă către postmodernism valoric şi ca mod de viaţă. Chiar şi în societăţile cele mai moderne, vom regăsi stereotipuri ale victimizării. Pe de altă parte, schimbarea nu este una rapidă, modernitatea nu vine dintr-odată ca o „reacţiune“ care să pocnească şi să alunge vinovăţia „sistemului“ şi să proclame responsabilitatea fiecăruia. Probabil va mai trece ceva timp pînă vom realiza cu adevărat că sîntem săraci pentru că sîntem slab educaţi, avem o productivitate redusă, infrastructură inexistentă, un consum disproporţionat, nu ne îngrijim sănătatea aşa cum trebuie, nu ne spălăm suficient de des şi multe astfel de rele pentru care doar *Noi* sîntem responsabili.

Mădălina ŞCHIOPU

Compasiunea pervertită

Pe mai toate posturile TV, a existat la un moment dat sau încă există cîte o emisiune gen *Poliţia în acţiune*. Programul se vrea un fel de raport televizat despre faptele celor care se ocupă de ordinea şi siguranţa publică: poliţiştii. Astfel ai prilejul să descoperi, dacă nu ştiai cumva, cine sînt marii răufăcători ai României. Dacă vă imaginaţi că sînt niscaiva demnitari prinşi cu caltaboşii în traistă, vă înşelaţi. Ei bine, pericolul numărul unu pentru lege şi liniştea publică sînt prostituatele. Lor li se alocă cel mai mult spaţiu al emisiunii. Sînt filmate riguros, pas cu pas, începînd din dormitor sau maşină, în timpul relaţiilor sexuale, apoi sînt înghesuite într-o dubă, urmărite cum dau declaraţii la poliţie şi luate la întrebări pe diverse teme – de la ce tarife se mai cer pe piaţa de profil pînă la ce cred ele despre viaţă, familie, Dumnezeu şi păcat (întrebări de care sînt scutiţi, bineînţeles, cei fără de care ele n-ar putea profesa: proxeneţii şi clienţii). În tot acest timp, trebuie să suporte batjocura trecătorilor, a poliţiştilor şi a reporterilor înşişi.

Văzîndu-le pe aceste femei, un lucru care îţi sare în ochi este că nu au nimic în comun cu, de exemplu, nonşalantele locatare ale cartierului cu felinare roşii din Amsterdam. Mai degrabă sînt studii de caz despre efectele pe care le au sărăcia, mizeria şi suferinţa pe care le întîlneşti la tot pasul. Dar aspectul cel mai izbitor este abrutizarea celor din jur. Dacă în cazul pomeniţilor demnitari surprinşi în timp ce-şi făceau mendrele au fost invocate drepturile omului, ele nu sînt nici măcar amintite cînd nişte oameni sînt filmaţi fără voia lor în momentele cele mai intime, hărţuiţi pe drumul spre poliţie şi în incinta ei. Doar – ştie toată lumea – prostituatele nu sînt întru totul oameni. Antologică mi s-a părut replica unui client care, trezindu-se cu camera de filmat alături, şi-a pus cămaşa pe faţă şi a spus: „Luaţi-o pe ea; eu nu sînt ca asta, sînt cetăţean“. Şi mai ciudat este de ce astfel de situaţii nu stîrnesc, dacă nu spiritul de dreptate şi revolta, măcar compasiunea comunităţii în care se petrec, în timp ce emisiunile care storc lacrimile naţiunii, de tipul *Surprize, surprize,* au drept subiecte îndeosebi cazuri de fiice şi mătuşi despărţite de familie prin măritişul în Jakarta – adică, din punct de vedere etic, nimic. Este un bun exemplu în care sentimentalismul de tip telenovelistic reuşeşte în cele din urmă să ucidă sentimentul: spectacolul suferinţei – nu mai contează dacă ea este reală ori motivată sau nu – ajunge să te facă insensibil la suferinţa însăşi, cînd ea se află lîngă tine.

Se ştie, din perspectivă filozofică, că această capacitate de a fi empatic cu suferinţa şi nedreptatea la care sînt supuşi ceilalţi – compasiunea – reprezintă unul dintre punctele de plecare ale comportamentului moral. Prin mecanisme stranii, care ţin de o orbire personală sau colectivă, acest sentiment, altminteri nobil, ajunge să fie pervertit în cele mai ciudate feluri, îşi alege greşit şi mijloacele, şi ţintele. Acolo unde este cu putinţă să opreşti de la difuzare un film care prezintă un posibil caz de corupţie la nivel înalt, pe motiv că drepturile umane ale celor implicaţi ar fi lezate, dar să-i umileşti şi să-i batjocoreşti pe alţii fără apărare, oricum umiliţi şi batjocoriţi zilnic, avem de-a face cu un caz limpede de pervertire a compasiunii.

Printre situaţiile flagrante de acest tip la care am asistat în ultimii ani, se remarcă unul care, prin datele sale, are parfum de neverosimil. Este vorba despre dispreţul sau mila pentru o categorie de oameni ce a fost numită de presă „căpşunari“. Este neverosimil deoarece, probabil în premieră mondială, un grup este privit de sus ori compătimit pentru că şi-a luat destinul în mîini şi s-a hotărît să muncească pentru o viaţă mai bună. Conform opiniei generale, e mai umilitor să culegi căpşunele sau portocalele spaniolilor, măslinele grecilor ori strugurii italienilor decît să tai frunză la cîini în România. În spatele acestei păreri se află de fapt desconsiderarea muncii, în special a celei fizice, care nu presupune un loc călduţ şi sigur sau o funcţie de conducere. Un director de companie de stat, plătit consistent pentru nu se ştie ce, este un membru stimat al comunităţii, un model de reuşită socială; un agricultor care munceşte în Spania ca să-şi întreţină familia este un caz trist, aproape ruşinos, un eşec personal care merită milă. În ultima vreme, s-a pornit o adevărată campanie referitoare la soarta disperată a copiilor celor plecaţi să muncească în străinătate. Nici vorbă, fenomenul are implicaţii sociale numeroase şi merită toată atenţia, dar portretul muncitorului român în Occident, care se desprinde din aceste relatări, este al unui individ lacom, pus pe căpătuială, care şi-a lăsat copiii de izbeliște. Este tragic, într-adevăr, cînd un copil se spînzură de dorul mamei. Întrebarea este dacă sînt mai multe astfel de situaţii în cazul celor plecaţi peste graniţă sau se pot întîmpla, în acelaşi procent, şi cînd părinţii se află alături. Şi, mai ales, de ce imaginea acestor oameni trebuie să conţină culori sumbre, discursuri acuzatoare ori condescendente şi bocete. Exemplul lor este mai curînd unul luminos. Au luat o decizie liberă pentru că n-au mai vrut să facă parte din corul văicărelii colective despre vremurile ticăloşite pe care le trăim. Ei au plecat să muncească, cu nădejdea că un mai bine este totdeauna posibil, pentru că s-au săturat să joace rolul victimei. Asemenea altor europeni care s-au aflat în această ipostază – precum irlandezii, portughezii sau italienii – ceea ce istoria va consemna din acest episod va fi probabil nu compătimirea, ci speranţa.

Andrei MANOLESCU

Ţăranii încă se plîng

După cum ne spune ultimul *Barometru de opinie,* lansat de Fundaţia Soros, pînă în anii 2002-2003, *satifacţia faţă de viaţă* a fost mai mare în mediul rural decît în mediul urban. Cu alte cuvinte, ţăranii erau mai mulţumiţi decît orăşenii. După 2003, raportul s-a inversat. Nu ştiu care sînt motivele exacte, dar ştiu ce mi-a spus o femeie care vindea usturoi în piaţa Obor: „Tot ce se face acuma e împotriva ţăranilor ăştia ca noi. Dacă s-ar putea, noi ar trebui să dispărem". Mi-a spus că de obicei vinde în Obor, dar că piaţa a fost acum restrînsă şi că se construieşte un mall în care vor fi magazine, iar ţăranii nu vor mai avea prea mult spaţiu să-şi mai vîndă produsele. Am întrebat-o dacă nu merge şi în alte pieţe. „Aici m-am obişnuit, şi neam de neamul meu a vîndut în Obor. Şi tata venea aici, şi bunicul tot aşa, de cînd ştiu eu. De ce să schimb piaţa? Da, uite că ne schimbă ea pe noi." Mi-a spus că nu i se cere niciodată taxă la piaţă, deşi altora li se percepe. „Noi am vîndut usturoiul de generaţii tot aşa, în picioare, din mînă. Nu mi-a trebuit tarabă şi nu mi-a zis nimeni niciodată nimic. Dar cei ce trebuie să-şi înşire marfa pe tarabă au probleme. Ia, mămică, douăzeci ăsta micu, treizeci ăsta mare. Hai la usturoi, e bun la piftie şi la cîrnaţi. Ia, mămică, ieftin, mămică, usturoi, mămică..." Pe o tarabă, la cîţiva metri mai încolo, doi vînzători de cartofi joacă table. Cînd le vine cîte un client, lasă zarurile şi pun mîna pe tas, cu ochii însă tot la joc. „Ne întrebaţi de necazuri? Păi, uite că m-a făcut marţ. Ăsta-i mare necaz. Altfel, ce să vă spun, stăm aici pînă ne plictisim şi cu mare lucru nu ne alegem. Sîntem nişte amărîţi." „Spuneţi-i c-a fost secetă anul ăsta" – zice o precupeaţă de vizavi care vinde varză. „La noi n-a fost" – zice vînzătorul de cartofi. „Da', am avut altele... carantină anul trecut din cauza aviarei, de ne-a ţinut ca pe proşti în sat. Dacă-i de la ziar, ştie domnu', că s-a vorbit peste tot." „La noi a fost mare uscăciune" – intervine din nou femeia cu usturoiul. „În afară de usturoi nu s-a făcut nimic. Şi pentru ăsta, am făcut noi irigaţii. Sînt de la Mihăileşti şi acolo n-a plouat deloc astă-primăvară. Şi cînd am văzut că se usucă, am făcut puţuri chiar acolo pe cîmp, ca să-l udăm. Porumbul şi grîul nu s-au făcut deloc. Să vezi ce cocenaşe mici avea porumbul şi n-a legat. Nici pentru noi, cîteva guri acolo, pentru animale, nu s-a făcut. Doar usturoiul ce-a ieşit, nici ăsta prea mult. Da, uite că nu se vinde, că lumea vrea dintr-ăla mai mare, turcesc. Că-i mai nu ştiu cum, că se curăţă mai uşor... Dar ăsta al nostru românesc, aşa e soiul, mai mic. Nu creşte la mine dintr-ăla turcesc. Ce să mă fac? Şi după tot necazul cu seceta, trebuie să-l dau tot cu preţul de anul trecut ca să se vîndă. Ia, mămică, usturoi mămică!" Despăgubiri? „Cum să-mi dea mie despăgubiri?! Alea se dau la fermele mari, la ăia care lucrează suprafeţe de zeci de hectare. Nu-ţi spusei, noi ăştia care sîntem simpli ţărani nu sîntem bine văzuţi. E politica să ne termine. Da noi ce să facem?" Precupeaţa cu varza spune că tot a fost bună la ceva seceta, că anul acesta i s-au făcut strugurii foarte bine. „Dar vinul, nu ştiu de ce, s-a cam acrit." „I-ai cules prea devreme" – zice bătrîna cu usturoiul. „Anul trecut – continuă cea cu varza – au venit graurii şi i-au ciugulit pe toţi. Niciodată nu e bine." „Aşa e, fată, ziseşi vorbă mare, niciodată nu e totul cum vrei. Şi acuma, uite că sînt ploile astea, au anunţat şi zăpadă, dar dacă la primăvară n-o ploua, tot un drac e. Se usucă totul, nu mai creşte nimic. Să ne dea Dumnezeu sănătate măcar!" Mi-aduc aminte de un ţăran bătrîn din nordul Italiei care avea o mică fermă. Viţa-de-vie era bineînţeles pe araci şi acoperită cu o plasă de sîrmă. La fel şi roşiile. Grindina, graurii sau altele nu puteau pătrunde să provoace pagube. În plus, avea şi asigurare. Spunea că variaţiile recoltei sînt foarte mici de la un an la altul. Avea, în schimb, şi el un fix: nu-şi putea lua gîndul de la Mussolini. Îi ţinea poza la mare preţ şi susţinea binecunoscutul clişeu că pe vremea lui trenurile nu întîrziau. L-am întrebat dacă astăzi întîrzie şi mi-a răspuns că nu, nici azi nu întîrzie...

„La primăvară o să plouă în toată ţara" – zice unul din cei doi ţărani cu cartofi, din Obor. „Dar la noi a plouat destul şi anul ăsta, n-avem de ce ne plînge. Voi aici în sud aţi avut necazuri cu arşiţa şi cu uscăciunea." „Şi la voi a fost, da nu vrei să spui" – îi răspunde bătrîna cu usturoiul.

Tot ultimul *Barometru de opinie* zice şi că, deşi procentul celor nemulţumiţi de traiul pe care-l au a fost foarte mare în ultimii zece ani (cu minimum 19% mai mare decît al celor mulţumiţi), şi procentul celor optimişti, care speră că vor trăi mai bine, a fost printre cele mai mari din Europa. În toamna anului acesta, un român din trei se arăta convins că anul viitor va trăi mai bine. Şi, după cum spun ţăranii din piaţă, anul acesta a fost secetă şi recolta slabă (de-aia şi preţul ar trebui să fie mai mare), dar la anu' va ploua destul şi va fi mai bine.

Adina POPESCU

De ce ne plîngem de milă?

E clar, în ziua de azi este foarte greu să găseşti o persoană tonică cu care să stai de vorbă. Aproape de fiecare dată cînd ies în oraş, fără un scop precis, la un bar oarecare, presimt că voi întîlni pe cineva care după o bere sau două va începe să-şi plîngă de milă. Chiar dacă nu ne cunoaştem prea bine, asta nu are nici o importanţă! Important este să-şi găsească un interlocutor căruia să-i povestească viaţa sa în tonuri de gri, să-i explice cum stă treaba. „Sînt vai de steaua mea!" N-are bani sau, chiar dacă are nu-i ajung niciodată. Munceşte prea mult şi şefii îl/o persecută. N-are casă şi s-a săturat să stea cu chirie şi să fie tot timpul „pe drumuri". Trăim într-o ţară care nu-i oferă nici o şansă, ar pleca, dar unde să se ducă? Lucrurile merg prost, din ce în ce mai prost, mai ales de cîţiva ani încoace. Societatea de consum îi provoacă o depresie. Nu poate să doarmă ca lumea, are palpitaţii, simte nişte junghiuri la inimă, a fost la un control, dar nu i-au găsit nimic. Toată lumea îl/o minte. Partenerul de viaţă nu îl/o înţelege, relaţia scîrţîie, s-ar duce „la mama", dar nu se mai înţelege deloc cu părinţii. Şi-ar schimba profesia, asta de acum nu-i aduce nici o satisfacţie. A rămas fără ţigări. Pot să-i dau una? Trebuie să se lase de fumat, dar îi lipseşte voinţa. S-ar apuca de afaceri, are nevoie de un capital, s-ar împrumuta, dar n-are de unde. N-are posibilităţi, n-are relaţii. Să-şi mai ia o bere? Nu ştie, îi e totuna.

Teoretic, femeile ar trebui să se plîngă mai mult decît bărbaţii. În realitate, lucrurile nu stau deloc aşa. Doar atitudinea pe care o au faţă de postura de victimă este una diferită. O amică îţi va plînge pe umăr, uneori cu lacrimi adevărate, îţi va cere o batistă de hîrtie cu care să-şi şteargă ochii. Va avea un lung monolog în care va încerca să-ţi explice, în cele mai mici detalii, de ce se simte copleşită. „Nu mai am deloc timp pentru mine. N-am mai ajuns la manichiuristă de nu ştiu cînd... uită-te şi tu ce unghii pot să am! Nu mi-am mai cumpărat de nu ştiu cînd o pereche de pantofi, toţi banii se duc pe mîncare, pe bonă, pe rate... Simt cum trece viaţa pe lîngă mine. Sînt tot timpul obosită, uită-te la faţa mea! Iar X habar n-are prin ce trec eu. Lui totul îi e indiferent. Nu mai are nici o iniţiativă, nu mai ieşim în oraş, nu mai mergem împreună la cumpărături. Numai eu mă car cu sacoşele de colo-colo. I-am zis ca măcar să ducă maşina la service, că nu mai pot să mai merg cu rabla aia, are ceva la cutia de viteze... a uitat!" După această primă etapă, cea a istorisirilor şi argumentelor, va aştepta ca la rîndul tău să-i faci confesiuni. Te va încuraja din priviri. „Haide, mie poţi să-mi spui!" E un soi de ritual al reciprocităţii. Te va asculta fără să te întrerupă, te va căina. La final, va avea un mic moment de satisfacţie. „Sigur că ai dreptate... Exact aşa simt şi eu!" Va simţi că a obţinut o victorie aparent neînsemnată în faţa sorţii potrivnice şi se va înveseli subit. Dacă nu e fată deşteaptă, va schimba subiectul şi va ciripi în continuare despre tot soiul de fleacuri. Dar complicitatea va exista undeva, dincolo de conversaţia banală. Prin gesturi mărunte te va asigura de prietenia ei *forever*. A doua zi te va suna şi, la telefon, o va lua de la capăt. Dacă e fată deşteaptă, va trece la abstracţiuni. Te va provoca la o discuţie serioasă şi profundă despre motivele pentru care viaţa e atît de meschină. Va jongla cu concepte, va da vina pe mecanismele sociale, va analiza conjunctura politică şi situaţia economică, va vorbi despre falsa emancipare a femeii şi-ţi va dezvălui că scrie un roman sau o teză de doctorat.

Bărbaţii îşi plîng de milă pe un ton mai concis, fără să renunţe la o oareşce demnitate. În prima fază, monologul lui va fi punctat de mici şi înşelătoare ironii la adresa propriei persoane. Va face mişţouri, va rîde de unul singur la poantele pe care le va spune, te va bate pe umăr în momentul în care va simţi că eşti „din acelaşi film cu el". Lamentaţiile sale se vor reduce la „viaţa mea e de rahat". Pentru a te convinge de acest adevăr, va face în permanenţă comparaţii şi îţi va da contraexemple. „Uită-te la frate-miu! S-a însurat cu proasta aia care a moştenit apartamentul... deci are unde să stea! Munceşte acasă, nu trebuie să fie la 8 la job... aia nu-l bate la cap toată ziua, ca pe mine Y! N-are atîtea pretenţii, nu-l ia la bani mărunţi dacă se mai îmbată şi el ca omu'! Îl lasă în pace... şi asta e foarte important. Să fii lăsat în pace ca să-ţi vezi de-ale tale... Eu simt tot timpul o presiune fantastică... mi se pare că nu mai fac nimic cum trebuie. Nu mai am încredere în mine, nu nimic. Mă înţelegi, nu-i aşa? Şi nu ştiu de unde vine presiunea asta. La firmă sînt o grămadă de idioţi care nu se mai stresează atît. Îl ştii pe Z, nu-i aşa? Păi, ăsta chiar n-are nici o treabă! I se fîlfîie! Să ieşim odată cu el la bere ca să vezi cît de relaxat e omul ăsta... îl invidiez, pe bune!" De multe ori, comparaţiile nu fac trimitere numai la prieteni şi la rudele apropiate. Bărbatul-victimă se poate compara cu o persoană publică care s-a realizat în acelaşi domeniu în care lucrează şi el sau va aminti în treacăt nişte nume la care se raportează. „De ce nu fac filme? Pentru că nu sînt băiatul lui Adrian Porumboiu!" etc. Concluzia discuţiei va surprinde pe undeva spiritul mioritic: asta e! Dacă este băiat deştept, nu va vorbi deloc despre sine, nu va face confesiuni şi va începe direct cu abstracţiuni, va jongla cu termeni pe care nu-i cunoaşte decît pe jumătate. Va avea un discurs sforăitor şi crispat care, de fapt, vrea să spună doar atît: „viaţa mea e de rahat!". Discursul său ascunde, de fapt, frustrarea, nesiguranţa, fragilitatea. Principalele cauze ale autovictimizării celor din generaţia mea.

„Pregătesc un film despre masacrul românesc de la Odessa“

– interviu cu Florin IEPAN –

Florin Iepan este unul dintre primii producători români independenţi specializaţi în filme documentare şi programe TV şi autorul filmului documentar Născuţi la comandă. Decreţeii. *La sfîrşitul lunii octombrie, la Institutul Cultural Român, a fost proiectat în avanpremieră filmul* Bela Lugosi, The Fallen Vampire / Bela Lugosi, vampirul căzut, *un film documentar dedicat actorului Bela Lugosi, cel care a creat la Hollywood, în anii '30, personajul contelui Dracula.*

Nu vă este dor de genul de documentare cu care aţi debutat; mă gîndesc la Hotel Cişmigiu *şi la* Zece minute cu clasa muncitoare*?*

Privesc perioada debutului cu nostalgie. Şcoala de film a fost pentru mine un soi de rezervaţie unde, teoretic, toţi studenţii erau egali cu cei mai mari cineaşti ai momentului. Aveam atunci un fel de infatuare pe care strada sau „piaţa“ de după şcoală nu o mai tolerează. Mă amuz de fiecare dată cînd cineva comentează filmele mele recente şi îmi reproşează că folosesc comentariul din *off,* că filmez *talking heads,* că fac documentare pentru televiziune... De fiecare dată am sentimentul că vor să vîndă castraveţi grădinarului şi asta pentru că în şcoală aveam o abordare foarte „curată“ a documentarului, puristă, chiar ideologizantă – aş spune –, care dezavua toate elementele ce definesc un documentar *mainstream* TV din zilele noastre.

Mai sînt cetăţeni care, urmărind filmele mele de acum, îşi imaginează că sînt un mercenar obsedat de latura ieftină sau accesibilă a documentarului, că am semnat pactul cu diavolul, pardon, cu televiziunea, că nu ştiu să fac filme pentru festivaluri, film documentar de autor... Ce stranie este toată povestea asta şi ce evoluţie bizară am avut din şcoală pînă acum, ghidat, probabil, de un instinct care sper să-mi spună, de exemplu, cînd este cazul să fac filme de ficţiune şi cum să le fac!

Care este marea calitate a unui documentar?

Să-ţi permită să te identifici cu un seamăn de-al tău, chiar dacă a trăit într-o altă epocă şi într-un alt spaţiu decît cele familiare ţie.

Ce v-a atras la biografia lui Bela Lugosi?

În spatele biografiei lui se află o poveste universală: un cabotin de geniu care a schimbat faţa genului horror sau, dacă vreţi, povestea creatorului care îşi cedează identitatea unui personaj fictiv, în schimbul gloriei eterne. Pînă la urmă, fiecare documentar biografic are menirea să provoace spectatorului un proces de reflecţie asupra propriei vieţi şi Lugosi a fost „cineva“ – cum spune în film şi regizorul István Szabó. Lugosi a iubit şi a sperat ca noi toţi, a greşit ca noi toţi, dar a ştiut să treacă prin toate. A fost cabotin, aventurier, lider comunist, a fost *Dracula* şi actor principal în cel mai prost film realizat veodată la Hollywood, *Plan 9 For Outer Space* (1959) în regia lui Ed Wood. Viaţa lui oferă de toate pentru toţi, cît să înţelegem cine sîntem şi ce vrem de la poveştile noastre anonime.

Filmul a costat aproximatv 300.000 de euro. Cum aţi obţinut aceşti bani?

Banii au venit mai repede şi mai simplu decît la alte filme ale mele pentru că înaintea acestui proiect am realizat un documentar despre Johnny Weissmuller, actorul american născut la Timişoara în 1904 şi devenit celebru în toată lumea după ce l-a interpretat pe Tarzan în 1930. *The one, the only one Tarzan* a fost o coproducţie între ARTE, ORF, YLE, AVRO şi TVR şi a avut audienţe excelente la toate televiziunile unde a fost difuzat.

Urmarea a fost simplă: mi s-a cerut un film asemănător şi eu am propus documentarul despre Bela Lugosi. Proiectul a fost acceptat şi banii au venit, astfel, foarte uşor. Aceasta este situaţia ideală: cînd ţi se cere să faci un film şi nu eşti pus în situaţia de a-i convinge tu pe alţii că trebuie să faci un film.

Cît timp aţi lucrat la proiectul acesta şi care a fost partea cea mai dificilă?

Realizarea filmului s-a întins pe o perioadă de aproape trei ani. Cel mai dificil a fost să găsesc o structură narativă care să evite clasica înşiruire cronologică a secvenţelor, cum se întîmplă în majoritatea biografiilor.

Lugosi n-a fost un mare actor

Cum a ajuns un fiu de brutar născut la Lugoj, cu rezultate mediocre la şcoală, starul numărul 1 de la Hollywood?

Asta e şi întrebarea care ne urmăreşte tot filmul. Cine a fost cu adevărat tipul ăsta? Te întrebi constant şi trebuie să mărturisesc că nu am un răspuns clar la toate întrebările legate de viaţa lui Lugosi. Cred că nimeni nu are răspunsurile la îndemînă. Lugosi însuşi a ţesut în jurul lui o întreagă intrigă unde realitatea este parazitată de elemente fictive sau invers.

Filmul Dracula, *care l-a consacrat pe Lugosi în America, a fost lansat de Valentine's Day, în 1931. A fost o întîmplare sau o strategie de marketing pentru a atrage un public preponderent feminin?*

Evident că a fost o strategie a studiourilor americane Universal de a lansa o poveste de dragoste atipică, la momentul potrivit. Producătorii au intuit că Dracula nu este doar un personaj negativ şi că performanţa lui Lugosi de a produce pentru prima oară pe ecran acel amestec de erotism şi teroare trebuie exploatată în relaţie cu publicul feminin. De aici şi ideea de a lansa filmul de Ziua îndrăgostiţilor şi nu de Halloween.

Faimosul conte Dracula l-a întruchipat şi pe Isus Hristos. Ce performanţe actoriceşti îl ajutau pe Lugosi să obţină roluri atît de diferite?

Eu am îndoieli că Lugosi a fost un mare actor, mai degrabă era o mare personalitate care-şi căuta calea în lume cu ajutorul actoriei. Figura lui se suprapune mai mult sau mai puţin peste tipologia actorului de teatru din Europa Centrală de la începutul secolului XX. Chiar şi interpretarea contelui Dracula este prăfuită la ora asta. Noi citim acum acel rol în cheie comică, dar eu cred că Lugosi şi-a pus în valoare propria personalitate extrovertită şi mai cred că a trădat într-un fel viziunea lui Bram Stoker asupra personajului Dracula.

Care au fost etapele cele mai importante din cariera lui?

Cel mai important moment a fost acela cînd Lugosi l-a interpretat pe contele Dracula pe scena de pe Broadway înainte ca filmul *Dracula* să fie produs de către Universal. Atunci l-a „fabricat“ el pe Dracula în stilul său foarte special. Altfel, viaţa sa ca actor se înscrie într-o medie valorică tipică pentru confraţii lui din epocă. Ce a urmat după *Dracula* este fascinant, pentru că Lugosi nu a mai reuşit să scape de umbra vampirului.

În documentar, Lugosi apare ca un afemeiat, însurat de cinci ori, un carierist lipsit de scrupule, un Dracula comunist şi drogat...

Este viziunea dvs. asupra personajului. Eu nu prea am ce să comentez, dar să ştiţi că a fi afemeiat nu este un păcat sau un defect. Este doar o alegere şi atît. A fi comunist sau cu vederi de stînga în anul 1919 la Budapesta este comparabil cu a fi comunist după 1944 la Bucureşti. A lua droguri la o oră tîrzie din noapte pe muzică de Brian Eno este o experienţă posibilă, indiferent ce şi cum ne lasă societatea să facem sau nu. Carierişti sîntem cu toţii, şi aşa am putea continua la nesfîrşit...

Pe ce posturi de televiziune va fi difuzat documentarul?

După ce va fi fost difuzat de canalul franco-german ARTE şi de TVR în seara de Halloween, în decembrie va fi difuzat de televiziunea austriacă, apoi de postul public din Olanda şi de cel din Finlanda, după care documentarul va fi distribuit în toată lumea.

Ce reacţii aşteptaţi de la spectatori?

Gratitudine pentru că nu şi-au petrecut seara cu Diaconescu la OTV, aflînd de la nişte criminali închişi pe viaţă cum poţi ascunde cadavrul consoartei tale după ce te-ai săturat de ea.

TVR, o instituţie închisă

Recent, a avut loc la Timişoara Discovery Campus, cel mai mare eveniment destinat profesioniştilor de televiziune şi documentariştilor. Cum a decurs evenimentul?

Cred că prin organizarea lui Discovery Campus la Timişoara împreună cu asociaţia docuMENTOR – Asociaţia producătorilor şi autorilor de film documentar din România –, România a reuşit să se integreze în circuitul european al coproducţiilor internaţionale de film documentar. Din păcate, marea noastră dezamăgire a fost legată de participarea foarte slabă a TVR la acest eveniment, fapt care spune foarte multe despre atitudinea postului public faţă de producătorii români şi, mai ales, faţă de ideea de coproducţie internaţională de film documentar. În toate ţările europene, postul public este principalul finanţator al producţiei naţionale de film documentar, dar la TVR recenta „criză financiară profundă“ este pusă tocmai pe seama colaborării cu producătorii independenţi din perioada lui Tudor Giurgiu. Aceasta este una dintre cele mai mari minciuni vehiculate de angajaţii TVR, care plimbă hîrtii dintr-un birou în altul pentru un salariu care i-ar face mai mult decît invidioşi pe majoritatea cititorilor *Dilemei vechi*.

TVR este o instituţie care nu a fost restructurată cu adevărat niciodată, fapt pentru care funcţionează şi acum după o schemă de management din anii '70. TVR este subordonată politic şi pe nimeni nu interesează performanţa atîta timp cît instituţia serveşte intereselor politice ale momentului. Mă feresc să reiau ce spunea Robert Turcescu într-un editorial: „TVR-ul este ultimul cadou al epocii Ceauşescu făcut României de azi“.

În fapt, postul public din România este o instituţie închisă după modelul coreean, care face protecţie socială pentru propriii angajaţi, o instituţie privată, dar finanţată din fonduri publice, trecută periodic din proprietatea unui partid politic în proprietatea altuia, în funcţie de ce aranjamente se fac în Guvern sau la Parlament. Mă întreb de ce societatea civilă tace cînd sînt în joc conştiinţa şi starea mentală a naţiunii române?

Ce alt documentar aveţi în plan?

Pregătesc un film despre masacrul de la Odessa, din 1941, cînd armata română a ucis, într-o singură zi, aproape 20.000 de civili din ordinul mareşalului Antonescu. Este, probabil, ziua cea mai întunecată din istoria recentă a poporului român. Proiectul şi-a început existenţa păşind cu dreptul deoarece, ca multe alte filme româneşti de mare succes şi de dată recentă, a fost şi el, la rîndul lui, respins de Centrul Naţional al Cinematografiei, în 2006.

a consemnat Roxana CĂLINESCU

PUBLICITATE

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998

mulţumeşte sponsorilor, colaboratorilor şi tuturor celor care i-au trecut pragul, iar pe ceilalţi îi aşteaptă să descopere spaţiul din Calea Victoriei, 126!

Vă urăm "Sărbători fericite!" şi "La mulţi ani!". Vă aşteptăm în 2008 la **Creatorul de teatru**, **Ultima banda a lui Krapp**, ***Capra sau Cine e Sylvia?***, **Shape of things (Forma lucrurilor)**, **American Buffalo**, Orasul, Oleanna, Amalia respiră adânc, **Bash. O trilogie contemporana**, **Demonul Roşu**.

Pentru informaţii şi rezervări de bilete vă rugăm să sunaţi la 3103 103 (0723 103 103) sau scrieţi la bilete@teatrulact.ro.

www.teatrulact.ro Calea Victoriei, Nr. 126

TEATRUL ACT Aplaudat din 1998
ABB
DILEMA VECHE
Cotidianul.
revista 22
21
24-FUN
PORT.ro
www.onlinegallery.ro

Alice GEORGESCU

viaţa scenei / scena vieţii

Pămîntul minunilor

O întîmplare dintr-acelea ce ţin de domeniul miracolului (şi care, oricît ar părea de ciudat, se mai întîmplă totuşi, din cînd în cînd, chiar şi în ziua de azi) a făcut să ajung, pe nepusă masă, la un festival de dans contemporan – „platformă“ se cheamă, nu ştiu de ce, în jargonul de specialitate – la Tel Aviv. Găzduit de Suzanne Dellal Centre for Dance and Theatre din fosta capitală a Statului Israel, un complex de clădiri înconjurînd o piaţetă spaţioasă şi urmărind să păstreze amintirea unei tinere plecate din viaţă la numai 25 de ani, festivalul *International Exposure 2007* s-a întins, literalmente de dimineaţa pînă seara, pe spaţiul a trei zile pline, „rupînd“ şi din serile zilelor de sosire şi plecare. Nu chiar degeaba: deşi ştiam că israelienii sînt extrem de tari în domeniu, deşi văzusem cu ochii mei, ici şi colo prin lume, cîteva trupe ale lor ultraperformante, nu mi-aş fi putut închipui că atît de mulţi sînt atît de buni. Nu am numărat încă (am s-o fac, de amuzament) dansatorii participanţi, nici măcar grupurile la a căror evoluţie am asistat, dar ei şi ele erau cu zecile. Foarte bine pregătiţi, foarte solid antrenaţi, dedicaţi fără rezerve meseriei, sau artei, sau pasiunii lor şi, mai ales, oferind o diversitate incredibilă de „produse“. Pe scenele şi în sălile de repetiţie din incinta Centrului sau în diferite alte „locaţii“ din oraş şi din afara lui s-au succedat – uneori, fără nici o pauză, cîte şase-şapte ore la rînd – toate stilurile, soiurile şi manierele de coregrafie modernă, de la scheciul cu „poante“ umoristice la conceptualizarea cea mai abstractă şi de la dans pe sunetul instrumentelor mînuite personal la mişcare lipsită de orice suport sonor. Prezentate în cîteva cuvinte, fără ifose şi fără fasoane, de directorul general Yair Vardi, de directorul artistic Claudio Kogon (acestora alăturîndu-li-se, la dificultăţile organizării, Rachel Grodjinovsky, „ministrul de Externe“ al Centrului) sau de coregrafii înşişi, spectacolele au pus în evidenţă creativitatea artiştilor, tehnica lor impecabilă şi, mai ales, abnegaţia lor. După cum a remarcat, cu un suspin, colegul român de profesiune, coregraful Mihai Mihalcea, orice făceau, făceau cu o dăruire şi o „motivaţie“ interioară totale şi complete. Nimic de mîntuială, nimic în dorul lelii. De unde-mi propusesem (recunosc!) să fiu cît se poate de selectivă, ca să apuc să arunc o privire şi oraşului, m-am pomenit stînd nemişcată în sală, ore întregi, cu ochii la scenă. Nu-i vorbă, e tare plăcut cîteodată, ca măsură de igienă psihică, să mai schimbi „obiectul muncii“ şi, în loc de oameni care vorbesc rău, să priveşti oameni care se mişcă bine.

Desigur, despre reprezentaţiile văzute acolo – spectacole de sine stătătoare, fragmente mai lungi sau mai scurte din montări terminate sau episoade din premiere aflate în pregătire – aş putea scrie pagini întregi; şi, de altfel, voi reveni asupra lor în viitoare comentarii. Deocamdată, cîteva cuvinte despre celălalt spectacol, cu nimic mai puţin pasionant: spectacolul vieţii obişnuite a unui popor, contemplat fie şi într-un răstimp atît de scurt.

O vizită în Israel ar fi obligatorie, cred eu, pentru oricine. Nu (numai) pentru că aici e Ţara Sfîntă, pe al cărei teritoriu convieţuiesc în perfectă linişte trei dintre principalele religii ale omenirii, două foarte mari, ca număr de adepţi (creştinismul şi islamul), şi una (mozaismul), relativ mică, dar mai trainică, poate, decît oricare alta; aceste religii sînt reprezentate prin corespunzătoarele lăcaşe de cult, construite cîteodată unul peste altul, la propriu, şi adesea la distanţă de numai cîţiva metri, în acelaşi cartier, pe aceeaşi stradă. Nu (numai) pentru că tenacitatea şi credinţa în sine a unor oameni avînd de luptat şi cu alţi oameni, dar şi cu un sol aspru, deloc darnic, şi cu o climă plăcută, însă nu tocmai prielnică agriculturii, au transformat, precum în Biblie, deşertul în ogor şi stînca în pămînt fertil, pe care plantele sînt ţinute în viaţă, fiecare în parte, prin minuscule canale de irigaţie – un peisaj aproape suprarealist. Ci (înainte de orice) pentru că o asemenea vizită ar fi leac pentru anormalitate, intoleranţă şi nebunie – deşi israelienii spun că trăiesc într-o ţară nebună –, leac deopotrivă pentru filosemiţi, care ar putea să se simtă inutili, şi pentru antisemiţi, care ar trebui să se simtă idioţi (exerciţiul poate fi încercat oricum). Şi asta, pur şi simplu, pentru că victima tradiţională a furiilor etnice sîngeroase, cetăţeanul cu mai puţine drepturi ca alţii, dacă nu pe hîrtie, atunci în adîncul secret al minţilor „majoritare“, hrănite din copilărie cu legende mincinoase, simbolul secular al discriminării şi xenofobiei – evreul cel de oriunde izgonit şi peste tot prigonit – este aici la el acasă, egal printre egali şi făptură prin nimic deosebită de restul făpturilor umane. Imaginea ce iscă, şi astăzi încă, ură oarbă sau compasiune circumstanţială, imaginea omuleţului slab şi umil, gata oricînd să încaseze nu doar vreo camătă oneroasă, ci şi toate castanele pe care binevoieşte să i le reverse în cap orice nătărău „arian“, dispare prompt în faţa realităţii, o realitate populată de băieţi frumoşi, înalţi şi puternici şi de fete vioaie şi sportive, care fac surf pe o mare cu valuri cît casa, într-o zi cu vînt turbat. Şi chiar dacă Memorialul de la Yad Vashem, cel mai tulburător muzeu viu închinat milioanelor de semeni de-ai noştri care au pierit doar fiindcă s-au născut evrei, va păstra în veci amintirea crimei colective, el va rămîne, pentru cetăţeanul israelian de mîine, un fragment, oricît de dureros, dintr-o istorie încheiată definitiv. Adică, pentru totdeauna.

Claudiu CONSTANTINESCU

pe de altă carte

● **Philip Roth, *Povestea lui Orişicine*, traducere din limba engleză şi note de Fraga Cusin, Colecţia „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 2007.**

Aerul de carte „în afara concursului“, pe care-l are acest roman din 2006 al bătrînului maestru Philip Roth, cheamă la o lectură în afara vîrstelor, recomandabilă oricui se simte „profund ataşat de supravieţuire“. Scriitura sa e exactă şi cuviincioasă, de o melancolie domoală şi rezumativă, senină şi grea deopotrivă, vătuieşte seniorial sunetul de fond, acela al ţărînii aruncate pe un capac de sicriu. Este o carte despre „realitatea morţii care copleşeşte totul“, despre bătrîneţea ca masacru, despre „împăcarea neputincioasă cu decăderea fizică şi cu tristeţea canonică“ – o carte ce reuşeşte să facă o întreagă poveste dintr-un generic de final.

Protagonistul – singurul personaj fără nume din întreg romanul – se rememorează. E un septuagenar pasionat de înot şi nefumător, dar căruia „timpul îi transformase trupul într-un depozit pentru dispozitive artificiale menite să-i evite prăbuşirea“. Viaţa lui a avut de toate, ca viaţa oricărui om obişnuit: şi amintiri din copilărie, şi amintiri de familie sau maritale; şi *job*, şi pensionare; şi pariuri mai înalte, şi eşecuri comune. Dar mai cu seamă a avut repetate trăiri în proximitatea morţii. Lunga serie de operaţii chirurgicale la care trupul său a fost supus, apoi moartea sau suferinţele celor din jur devin practic o grilă de lectură a propriei sale vieţi, aducînd acea „înţelegere îngăduitoare de om civilizat faţă de enigma inegalităţii şi nenorocirii“.

O carte atee şi răscolitor de cuminte, un roman care – în afară de „opriţi, nu îngropaţi faţa tatălui meu!“ – nu-şi îngăduie nici o „ieşire“ patetică. Un manual de senectute, cu lecţii cutremurătoare, de viaţă şi de moarte.

Matei FLORIAN

audio şi n-am cuvinte

Byron *vs* Eminescu

● **Byron, *Forbidden Drama*, A&A, 2007.**

Drept să spun, nu m-am gîndit niciodată dacă într-o ţară care i-a pasat universalităţii numele lui Eminescu, mai e loc şi de Byron. Poate vă gîndiţi dumneavoastră între timp şi mă anunţaţi şi pe mine la ce concluzie aţi ajuns. Ideea e că, atît timp cît Eminescu îşi trăieşte tihnit nemurirea pe cîmpiile paradiziace ale literelor româneşti, Byron îşi poate vedea liniştit de treabă în necuprinsul armoniilor din care rezultă chestiunea care se numeşte muzică. Este foarte bine aşa: marile personalităţi nu trebuie să se calce pe coadă, iar poezia din România rămîne pe mai departe domeniul exclusiv al domnului Eminescu. Probabil că, pentru a-şi sublinia o dată în plus ideile paşnice sau, dacă nu, măcar pentru a evita orice confuzie romantică şi regretabilă, Byron s-a hotărît să se despartă decisiv de povara poetului naţional şi a ales să cînte în engleză. Nu-l acuzaţi pripit că şi-a trădat neamul şi ţara: orice ureche atentă va detecta un accent balcanic care nu face altceva decît să probeze apartenenţa artistului la spaţiul mioritic. Pe de altă parte, în afara acestui amănunt drăgălaş e dificil de spus ce-l mai leagă pe muzician de poporul din care s-a născut. Vocea nu îi seamănă defel cu cea a lui Tudor Gheorghe, ci pare mai curînd înrudită cu grunge-ul executat de Chris Cornell, iar muzica, ei bine, muzica poate fi orice, de la progresiv tip Dream Theater sau Genesis cu Peter Gabriel pînă la blues britanic sau alternativ american. Distanţele parcurse sînt mari şi neobişnuite, proiectul său solo musteşte de ambiţie, clasificările cad în derizoriu, iar M. Eminescu este poet. Dincolo de aceste adevăruri implacabile, povestea albumului nu este una tocmai simplă. După ce a ajuns vocea emblematică a celor de la Kumm, Byron a virat uşor, cu flaut cu tot, înspre zonele mai acustice şi mai tihnite, haşurate de Urma, ca să devină unul dintre acei vocali fără de care ar fi fost greu să-ţi închipui ce înseamnă distincţie în România. Cu un timbru vocal inconfundabil şi cu suficient de multe octave la dispoziţie încît să simţi vibraţiile melodiei la adevărata lor măsură, Byron şi-a cîştigat rapid ceva din gloria eminesciană. Pentru asta, nu a trebuit inventat un Titu Maiorescu, ci a fost de ajuns să existe un public fidel, deştept şi ascuns prin cluburi cosmopolite. Cu această faimă *underground* la discreţie, vestea că Byron a renunţat şi la Urma pentru un proiect solo a părut, dacă nu năucitoare, atunci cel puţin surprinzătoare. Faima îi era pusă în pericol, riscul unei accidentări era evident, iar comparaţiile cu trupele prin care a trecut – inevitabile. Spre cinstea lui, pe *Forbidden Drama*, în afară de elementul comun denumit Byron, nu veţi găsi nici Kumm şi nici Urma. Nu încercaţi, vă rog, dezamăgiri de prisos, pentru că, în esenţă, rostul unui album solo este să arate altfel decît imaginea obişnuită. Dacă totul va decurge firesc, mai există şi o altă parte bună: odată ce Kumm au demonstrat pe *Different Parties* că viaţa merge înainte, Urma este pe cale să facă acelaşi lucru. Ceea ce înseamnă, conform aritmeticii, că de acum încolo vor exista trei sonorităţi distincte pe piaţa noastră privată de muzică bună. Hotărît lucru, nu e rău deloc, mai ales cînd *Forbidden Drama* vine cu un sunet închegat, matur, lucrat, de sine stătător. Byron a avut ceva de arătat aici şi a renunţat în mare parte la simplitate, pentru un proiect ambiţios. Ruperile de ritm sînt căutate, la fel şi armoniile de pian, chitarele lovesc în forţă, flautul apare la timp, iar vocea decolează spre zări albastre. Byron a fost tranşant şi a decis că frazări tip „Somnoroase păsărele“ nu au ce căuta aici. Aşa că, *Forbidden Drama* este un spaţiu pentru ascultătorii antrenaţi, obişnuiţi cu complicaţiile melodice, degustători de muzică veche, elitişti. Concentrat pe o construcţie migăloasă, personajul principal a uitat însă de acele detalii fireşti, care obişnuiesc de multe ori să apară de la sine şi fără de care orice edificiu muzical este sortit să rămînă rece. Întrebarea este dacă Byron va fi la fel de nemuritor ca Eminescu.

Lucia TERZEA-OFRIM

bon de lectură

Umbra din oglindă

● **Élisabeth Roudinesco, *La part obscure de nous-mêmes. Une histoire des pervers*, Albin Michel, Paris, 2007.**

Pentru a fi catalogat drept pervers nu e suficient să te instalezi în abominabil, esenţial este să găseşti plăcere în scufundarea conştientă în rău, să resimţi satisfacţia supremă în înfăptuirea transgresiunii, să savurezi distrugerea. Rictusul triumfător şi sfidarea cu care se încalcă legile fundamentale sînt expresia unui orgoliu nemăsurat, în absenţa căruia nu poate fi imaginată perversiunea. (Psihanaliştii ar adăuga şi un narcisism în doză mortală.)

Din această perspectivă este limpede că perversitatea nu poate fi asociată lumii animale. E un atribut specific uman, legat indisociabil de fenomenul conştiinţei, de reflectarea realităţii în discurs şi de luarea în răspăr a normelor. Georges Bataille făcea observaţia că în lumea animală sînt de negăsit atît erotismul, cît şi crima. În mod evident, asocierea celor două aspecte sub chipul perversiunii îşi găseşte locul doar printre oameni.

Accepţia actuală a termenului reţine din etimonul latin *pervertere* ideea de răsturnare, inversiune, dereglare. Plăcerea fiind un resort esenţial al perversiunii, în mod logic, perversiunile sexuale devin aspectul cel mai vizibil al acestor „răsturnări, inversiuni, dereglări". Înţelesul medieval al expresiei „contra naturii", ce desemna astfel de practici, trimite la ideea că lumea este guvernată de o ordine naturală de origine divină. Practicile „contra naturii" sînt, din acest punct de vedere, „contra naturii divine din om", încălcînd legea naturală a sexului în vederea procreaţiei. În acest sens, orice practică sexuală care nu are cum să conducă la reproducere trece drept perversiune. Nu e de mirare că un dicţionar de fantasme, perversiuni *et autres pratiques de l'amour* înregistrează sute de intrări.

Cartografierea tenebrelor, inventarul subteranelor, radiografia abjecţiei, iată doar cîteva dintre obiectivele acestei noi cărţi semnate de Élisabeth Roudinesco. Colecţia de aberaţii e prezentată istoric, autoarea selectează figuri emblematice aparţinînd diverselor epoci. Este impresionant felul în care practici similare dobîndesc în contexte diferite semnificaţii diametral opuse. Calea durerii se bifurcă, distrugerea corpului atrăgînd după sine fie pierderea absolută a plăcerii, fie obţinerea plăcerii absolute. În primul caz, corpul penitent este oferit divinităţii ca ofrandă, iar în al doilea caz trupul maltratat poate fi instrumentul unei obscene blasfemii. Atunci cînd decurg din paroxismul unui supliciu, atît extazul mistic, cît şi orgasmul sînt la fel de greu de explicat.

Transformarea corpului într-o rană deschisă prin flagelare, coprofilia, coprofagia, predilecţia pentru deşeu şi pestilenţial, alături de cele mai ingenioase modalităţi de mortificare a trupului pot exprima atît aspiraţia spre elevaţie spirituală şi sfinţenie, cît şi forme de cinică răsturnare a normelor (de ex. adevăratul catalog al perversiunilor conceput de Sade în *Les cent vingt journées de Sodome).* É. Roudinesco apreciază că *La légende dorée,* prin varietatea şi atrocitatea supliciilor descrise în vieţile sfinţilor, anticipează delirul distructiv ilustrat de imaginaţia „divinului marchiz". În viaţa reală Sade nu a comis nici o crimă, însă delictele sale au fost considerate îndeajuns de grave pentru a fi închis nu mai puţin de 28 de ani. Spre deosebire de Sade, care doar teoretizează crima, Gilles de Rais (cu vreo trei secole mai devreme) îşi pune în practică toată fantezia morbidă. Cunoscut sub numele de Barbe-Bleu, el este poate inegalabil în cruzimea cu care amestecă sîngele şi sperma, eviscerarea şi penetrarea, tortura şi plăcerea. În viziunea lui, sexul şi crima sînt inseparabile. Pentru o vreme, sub ordinele Fecioarei din Orléans, e mare erou pe cîmpul de luptă. Apoi, revenit la castelul său, îşi reia cumplitele obiceiuri despre care Bataille spunea: *„Devant Gilles il est possible de songer aux brutalités nazies"*. Sfîrşeşte destul de prost: judecat, spînzurat şi ars.

Dacă în epoca medievală perversiunile erau asimilate viciului, în opoziţie cu virtutea, odată cu laicizarea societăţii iniţiată de Iluminism, acestea sînt considerate patologii, în contrast cu o normalitate ideală. Ştiinţa ia locul religiei pentru a legitima normele morale. În secolul al XIX-lea, două discipline derivate din psihiatrie – sexologia şi criminologia – îşi propun să descrie şi să clasifice abaterile, pun etichete, speră să controleze sexualitatea, să reprime devianţa şi perversiunile atît de atent inventariate. Astăzi, lucrurile sînt privite altfel.

În capitolul intitulat „Societatea perversă", É. Roudinesco se arată îngrijorată de noua utopie propusă de societăţile democratice, în care se pretinde că perversiunea nu există. Barierele cad, una după alta, şi totul pare permis. În 1987 termenul „perversiune" dispare din terminologia psihiatrică, fiind înlocuit cu cel de „parafilie", care acoperă un cîmp atît de vast şi de divers încît aproape oricine se poate recunoaşte în el. Un eufemism medical nu poate însă nega o realitate redutabilă, cu un contur atît de ferm.

Perversul nu este un anemic. Întotdeauna dispune de un exces de energie, are un surplus de libido, degajă o forţă imprevizibilă. În acelaşi timp face uz de calcul, inventivitate, premeditare, îşi rafinează toate strategiile pentru a întreţine un climat subversiv. Este ameninţător, cu potenţial destructurant, în opoziţie sîngeroasă cu norma şi moderaţia burgheză. În general, plăteşte sfidarea cu propria viaţă, iar existenţa sa face mai evidentă linia ce separă binele de rău.

Ipostază a ţapului ispăşitor, ce ia asupra lui povara ororii şi pedeapsa exemplară, aureolat de excesul pe care îl ilustrează, perversul e o figură prodigioasă care exercită o constantă fascinaţie. Expresie a unei supreme libertăţi, fie ea de natură malefică, demonică, el poartă la vedere ceea ce este ascuns în noi toţi, mai mult sau mai puţin adînc: impulsul inavuabil. Din multele exemple, aleg unul inofensiv. Poate vă amintiţi... Pe scaunele noastre, acolo, în întuneric, am fremătat un pic de plăcere la ultimele secvenţe din *Tăcerea mieilor*. Hannibal Lecter, elastic, liber, aproape fredonînd, se îndrepta, mai vorace ca un aligator, spre nesuferitul doctor... Unii s-au speriat de această plăcere. Alţii nu.

PUBLICITATE

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Cursuri de Limbă Română pentru Străini ROMÂNIA PE SCURT

Doriți să învățați limba română pentru afacerea sau slujba dumneavoastră, ori din plăcere? Cursurile de limba română oferite de Institutul Cultural Român sunt exact ceea ce vă trebuie!

Cursuri pentru toate nivelurile.

NOU! Conferințe (în limba engleză) despre cultura și civilizația românească susținute de personalități ale vieții publice.

Durata: 3 luni, 36 de ore de curs și 18 ore de conferințe
Data începerii: 24 ianuarie 2008
Locația: Liceul "Alexandru Vlahuță", Str. Scoala Floreasca nr. 5 (zona Calea Dorobanți)
Instructori: cadre universitare din Universitatea din București
Costuri minime! (700 RON (200 euro)/modul)

Pentru mai multe detalii, accesați www.icr.ro/romanapentrustraini

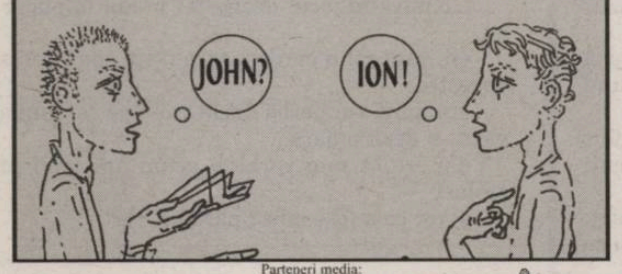

Parteneri media:
CULTURAL DILEMA VECHE SAPTESERI RFI

Dilema veche vă recomandă

● *Calul Magazin,* anul I, nr. 2, 6 lei. Publicitate gratuită şi entuziastă din partea unuia care a făcut la cavalerie: este cea mai frumoasă revistă care mi-a căzut în mînă la sfîrşit de an. (Radu Cosaşu)

● Cel mai recent scriitor care m-a convins că merită să-i citesc toate cărţile se numeşte Will Self. Polirom l-a publicat cu romanul *Cucul şi pupăza* (traducere Cătălina Necula), iar acum Editura Humanitas a lansat *Cum trăiesc morţii* (traducere de Alexandra Coliban), un roman fantasy-existenţialist sub forma confesiunii unei femei care-şi trăieşte moartea într-o suburbie londoneză. Pe Will Self îl citeşti şi te revolţi, te exciţi, ţi se face silă, ţi se face părul măciucă, îţi dau lacrimile, pui status-uri pe messenger cu frazele lui... Un prozator punk ieşit din mantaua unor J.G. Ballard, William Burroughs şi Hunter S. Thompson. Citiţi-l, dacă aveţi curaj! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

De rasă

● ***American Gangster* (SUA, 2007), de Ridley Scott.**

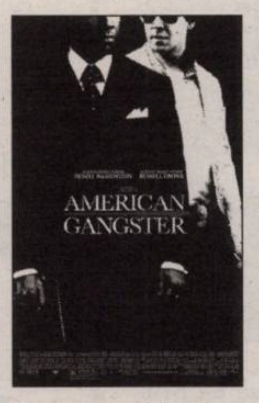

Un film care se intitulează *American Gangster* îşi mărturiseşte implicit o ambiţie grandioasă: aceea de a impune în iconografia cinema-ului o figură capabilă să-i eclipseze pe Corleone *padre e figlio,* pe Scarface şi pe „băieţii buni" ai lui Scorsese. Filmul lui Ridley Scott e prea superficial pentru asta. Acestea fiind spuse, *American Gangster* trebuie văzut. Din punct de vedere al scriiturii cinematografice, este cel mai virtuozic film american al anului, precum şi cel mai cursiv film al lui Scott (mai liber decît *Alien,* mai clar decît *Blade Runner,* mai fin decît *Gladiatorul).* Tehnica narativă a lui Scott şi a scenaristului Steven Zaillian e într-adevăr superbă: deşi povestea întemeierii şi a pierderii unui imperiu gangsteresc e, în liniile ei principale, aceeaşi de la un gangster la altul şi de la un film la altul, detaliile sînt adesea neobişnuite şi prezentate curat, fără gonflaj „artistic"; deşi structura e una de tip clasic, cu două planuri – al hoţului şi al vardistului – care converg treptat, personalităţile protagoniştilor sînt proaspăt create şi nu luate de-a gata din mitologia genului, iar destinele lor par scrise chiar de ei, de la ei din cap, şi nu după dictarea unei tradiţii cinematice promovate forţat la rangul de Destin cu *d* mare.

Acţiunea începe în 1968, cînd Martin Luther King tocmai a murit şi mişcarea Black Power e la apogeu; tot mai mulţi afro-americani se afirmă în tot mai multe domenii. Personajul titular (Denzel Washington) se numeşte Frank Lucas (atît în film, cît şi în viaţa reală) şi se afirmă în comerţul cu heroină. E discret şi controlat, ţine la maniere şi rareori face greşeli de gust. Consideră că „cel mai slab om dintr-o cameră e întotdeauna ăla care sare cel mai mult în ochi" şi e în stare să facă o criză de furie din cauza unor subalterni care se maimuţăresc cu pistoalele la o petrecere. Asemenea exhibiţii îl irită pentru că scot în evidenţă diferenţa sordidă dintre viaţa gangsterească şi viaţa care crede el că i se cuvine – aceea a unui gentleman afacerist al cărui produs se deosebeşte de produsul concurenţei prin calitatea mărcii şi accesibilitatea preţului (al lui vine direct de pe plantaţiile din Vietnam şi Thailanda), fără a se deosebi însă de alte produse de larg consum. Frank e mai naiv decît Michael Corleone: Michael, care primise o educaţie de gentleman, ştia că onorabilitatea e incompatibilă cu genul lui de afacere, în timp ce Frank, care s-a născut în Carolina de Nord, deci trebuie să fie strănepot de sclavi, chiar crede că poate fi infractor şi gentleman. A moştenit acest vis de la mentorul său, gangsterul Bumpy Johnson („Un Luther King al meu") şi, datorită jocului lui Washington, simţim efortul lui permanent şi zadarnic de a fi impecabil. Adversarul lui din poliţie (Russell Crowe) nu-şi face astfel de griji. Primul lucru care merită apreciat la rolul pe care-l face Crowe e faptul că *a acceptat* să-l facă, deşi trebuie să fi ştiut foarte bine că personajul lui nu se compară nici în *glamour,* nici în pirotehnie, nici în incandescenţă, nici în glacialitate, cu al lui Washington. E doar un poliţist un pic jigărit şi totodată un pic cam bucălat, persecutat suplimentar de una dintre frezele alea masculine din anii '60, şi singurul lucru care-l face special e onestitatea lui. Crowe, un maestru al efectului întîrziat, îl lasă pe Washington să fie vedeta filmului şi îşi vede de treabă în jurul lui, mizînd pe faptul că antivedetismul lui trebăluitor ne va deveni treptat tot mai simpatic, pînă ce va concura serios charisma lui Washington. Singurul lucru *antipatic* din acest film e morala sa. Judecata auctorială de care are parte Frank e una politică, în urma căreia personajul e semireabilitat pe motiv că (după cum fără ironie îl informează poliţistul) el „reprezintă progresul". Adică emanciparea şi ridicarea negrilor. Pe moment, am crezut că nu înţeleg bine, dar apoi mi-am amintit de trimiterea la Luther King şi de insistenţa cu care filmul decupează, în tabloul de epocă, momentul primului meci dintre Muhammad Ali şi Joe Frazier, şi am realizat că, într-adevăr, asta sugerează: că ce-a făcut Ali, în domeniul său, pentru ideea de Black Power, a făcut şi Frank în domeniul *său*. Problema – pe care filmul dă ocazional impresia că riscă s-o piardă din vedere – este că, vînzîndu-le droguri celor de aceeaşi rasă cu el, Frank nu numai că nu i-a ridicat, dar i-a menţinut în sclavie; şi-a dobîndit puterea prin slăbirea lor. *Există* şi în film imagini cu victimele lui, dar, în pofida durităţii lor, nu au prea multă greutate – par scoase dintr-un film de avertisment oarecare şi băgate aici pentru a drege lucrurile. *Este* un film superficial.

trecerea prin reviste

Morcovi cu mascarpone

Cum ar fi să vă hotărîţi brusc să schimbaţi meniul tradiţional de sărbătoare pe unul de fiţe, gurmand şi de obraz subţire? Cum ar fi să vă încălcaţi o dată în an pe inimă şi să schimbaţi sarmaua neaoşă pe o plăcintă cu păstîrnac şi ţelină, piftia să o daţi pe nişte delicioşi morcovi cu ceapă caramelizată şi caltaboşii pe o inedită varză de Bruxelles cu unt, castane şi bacon?

Sau cum ar fi să lăsaţi baltă toate obiceiurile din moşi-strămoşi, cu pregătitul mesei de Crăciun care se întinde pe aproape o săptămînă înainte şi să urmaţi un plan strict şi destul de restrîns, dar conform căruia toată masa ar fi gata în doar două zile, începînd cu dimineaţa de 24 şi terminîndu-se pe 25 decembrie, la ora 14 fix? Cu alte cuvinte: români, sînteţi tentaţi să abordaţi stilul american, mergînd pe sfatul britanic?

Cam aşa mi s-a propus pe la orele unei înserări, în drum spre casă, traversînd o subterană de metrou.

Şi mi-a luat ochii şi mi-a provocat simţurile, strălucitoare şi îmbietoare cum este, revistă cu patalama BBC – *Good Food* – varianta francizată, apărută şi în România, completînd seria *Good Homes* şi *Top Gear*.

Drept să vă spun, nu le prea am eu cu gătitul, cu atît mai puţin cu lectura despre cum se face tot acel voodoo periculos numit pregătirea mesei, dar revista asta mi-a sărit drept în faţă, lăfăindu-şi pe copertă un minunat tort de bezea cu fructe glazurate (mai tîrziu avea să mă lămurească reţeta de la pagina 110 că, vorbind de fructe, nu se vorbea de orice fel de fructe, ci de smochine, kumquats – adică portocale japoneze – şi physalis – fructe de a căror existenţă taman în clipa aceea am aflat, încercînd să le buchisesc, ca nu carecumva să le mănînc vreo literă).

Mă gîndeam în timp ce plăteam (e şi ieftină rău, 5,9 lei) şi discutam cu domnişoara vînzătoare de reviste... paradoxal, deşi numărul oamenilor care gătesc scade, conform sondajelor mulţi preferînd să mănînce în oraş sau să cumpere mîncare semipreparată din supermarket (cel puţin acum, în preajma sărbătorilor, galantarele magazinelor sînt pline cu fel de fel de mîncărici care mai de care mai tradiţionale – o doamnă vînzătoare din zona Iancului chiar pufnea deunăzi că nu numai bărbaţii, dar şi femeile au început să cumpere mîncare de-a gata), parcă se înmulţeşte numărul publicaţiilor culinare. Mi-a arătat, spre exemplificare, că numai la acea tarabă erau spre vînzare cinci reviste cu reţete (iar astea nu sînt toate – a ţinut să sublinieze). Başca, m-am gîndit, cărţile pe aceeaşi temă care invadează rafturile librăriilor.

Revenind, *Good Food* se doreşte a fi mai mult o revistă pentru *connaisseuri,* propunînd reţete la care mai degrabă te zgîieşti şi te amuzi, decît să te încumeţi să le şi prepari. Iar aici nu mă leg doar de gradul de dificultate ridicat al reţetelor (care presupun, majoritatea, o îndemînare înnăscută) sau de costurile piperate ale ingredientelor, ci, pur şi simplu, de exotismul gusturilor. Deşi revista britanică încearcă să le promoveze cu încredere pe piaţa românească, mă îndoiesc că ar prinde. Cel puţin, nu de Crăciun.

Pentru că, pînă să schimbăm sarmaua neaoşă pe o plăcintă cu păstîrnac şi ţelină, piftia – pe nişte delicioşi morcovi cu ceapă caramelizată şi caltaboşii – pe o inedită varză de Bruxelles cu unt, castane şi bacon, vom prefera mai degrabă să privim şi să admirăm pozele care mai de care mai îmbietoare ale *Good Food.* Deocamdată în postura de album de artă. **(S. G.)**

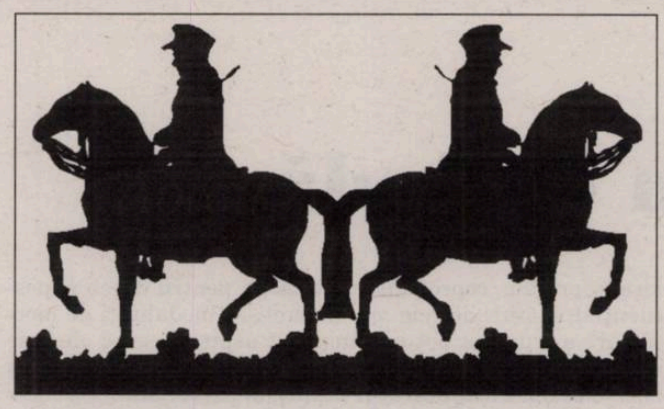

Radu COSAŞU

din viaţa unui extremist de centru...

O bombonică glorioasă şi demnă

De Sfîntul Nicolae, a sosit la redacţie pe numele meu un foarte civilizat pliculeţ AIR BAG, trimis, într-o caligrafie exemplară, de Arion Ionăşcuţ din Turnu Severin, strada Alion nr. 1; l-am deschis respectuos şi am găsit mai întîi o scrisorică, iar în scrisorică o tăietură dintr-un recent „3,14“ (nr. 198), o notă semnată R.C. în care îmi exprimam melancolia după pastiluţa aceea răcoritoare, Mentosan, dispărută din comerţul postdecembrist, după cum aflasem din *Evenimentul zilei;* mă gîndisem la ea ca „la o madlenă sărmană a vieţii în socialism“, felul 4, la liber, după eclerul de la felul 3...

Dl Ionăşcuţ îmi scria următoarele rînduri:

„Stimate domnule..., după cum vedeţi...“

(stop!, în acea clipă, conformîndu-mă imediat, am cercetat plicul pînă în adîncul lui şi am descoperit cinci fişicuri alb-verzui pe care stătea scris cu majuscule: MENTOSANE)

„...bomboana Mentosan trăieşte, dar nu ştiu dacă prosperă.

Această bomboană nu este socialistă, cum o consideraţi Domnia voastră, este mai veche şi a traversat glorios şi cu demnitate iepoca.

În general, ca să ştiţi cît adevăr este într-o ştire de presă trebuie împărţit cel puţin la 3,14.

Cu deosebită stimă,
Arion Ionăşcuţ“

Vesel nevoie mare, într-o stare de graţie – de ce nu ar fi azi veselia o stare de graţie? – am desfăcut hîrtia, şi ea civilizată, a unui fişic, am numărat 7 bombonele albe şi am adîncit problema cum se cere, prin informaţie. Pe un fond verde ecologist, titlul cu majuscule albe: MENTOSANE (la plural, adică o mentosană, două...) era dominat de un elefănţel roşu care ţinea pe trompă o bombonea; sub el, cu litere cît o furnicuţă, se specificau ingredientele: zahăr (uau, nu am voie!), dextroză, mentol, amidon, adjuvant; apoi şi mai micile indicaţii: a se consuma înainte de mai 2008, a se păstra la un loc uscat, gramaj 17 gr. Plus grila aceea euro cu multe cifre sub beţişoare albe şi negre din care nu pricep nimic. Sus, peste elefănţel, se tipărise numele firmei producătoare, dar fiindcă tranziţia m-a înrăit, nu fac publicitate gratuită şi doar precizez, cu un firicel de fior proustian, că e dintr-un oraş ardelenesc unde mi-am făcut armata.

Fără să mă ating de vreuna (zahărul...), singur la masa redacţională (nu de brad...), am revăzut brusc şi exact – cum scrie la carte că lucrează madlena – baraca de la Brazi,

unde mă dusesem cu o ingineră, eu să scriu o frescă, ea să construiască,

eram foarte sănătoşi, rezistenţi la foame şi intemperii, nesuspuşi sau supuşi doar dorinţelor fundamentale,

muncea ore întregi pe şantier, venea în plină zi să vadă cum lucrez, cum progresez, apoi dispărea şi mă lăsa cu poveştile lui Moritz, din camera de alături,

Moritz Procopovici, un sudor la 60 de ani, cu o mînă în ghips, care îi povestea Marioarei lui, ziua şi mai ales noaptea, din *O mie şi una de nopţi,*

ea se foia prin baracă şi-l întrerupea mereu întrebîndu-l dacă vrea azi cu ceva rîntaş, dacă să-i taie o ceapă lîngă, dacă să-i deschidă şi un compot,

el răspundea lapidar la cotidian şi trecea mai departe la Şeherezada, punînd accentul pe uciderea celui care nu ştia să povestească,

iar eu nu mai aveam chef să scriu nimic, ficţiunea arabă îmi aliena inspiraţia socialistă.

mă refugiam în *Forsyte Saga*

(iar noaptea, în timp ce femeia de lîngă mine dormea duios, îl auzeam pe unul Corcodel, dintr-o altă cameră învecinată, pregătind un utemist pentru examenul de istorie la seral: „Mă, tu ştii de ce l-au mîncat pe Mihai Viteazu? Fiindcă n-a avut securitate... Nu poţi fi viteaz, dacă nu ai securitate...“)

ca, într-o dimineaţă, soţia unuia de peste două barăci, mergînd din uşă în uşă pe coridor, să-mi bată uşor în geam şi să mă servească, de drag, fiind ziua ei de naştere, „cu o mentosană“, cred că prima din viaţa mea.

După care m-am ridicat de la masa mea şi am oferit fiecărui coleg aflat în redacţie cîte un fişic, adăugînd ca bibliografie şi scrisoarea dlui Ionăşcuţ; s-a surîs ca în faţa unei năzdrăvănii anacronice.

Eu mi-am păstrat „una bucată Mentosan“ ca pe cel mai nostim trofeu cucerit în anul 2007. Ţin enorm la toate situaţiile nostime; sînt din ce în ce mai puţine; va fi din ce în ce mai dramatic.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Poema chiuvetei de Mircea Cărtărescu

Se termină: happy-end: lumea e vis! Şmechereşte şi tu ceva pe lumea asta!

Dificultate: fabrica de pîine este SC sau SA. Muşama încă se mai găseşte la Real – preţuri fără egal – sau Cora. Deschis zilnic 10-22. Iar Dacia e Logan.

Durata lecturii: 5 minute.

Remixuri: Jennifer Lopez – „Do It Well“, Santana feat. Chad Krowder – „Into the Night“, Bubbly – „Colbie Caillat“, Britney Spears – „Gimme More“, Bob Sinclair feat. Fireball – „What I Want“.

Ciudăţenii: Cărtărescu face poezii din orice. Contactaţi-l, vă face reclame, o poezie, PR, un roman, *team building*-uri, o elegie, schimburi valutare, o epopee.

Personaje: chiuveta, muşamaua, steaua, gaura, aceleaşi prostii care ne fac băieţi de firmă.

Povestea: Ion Ion Ţiriac o iubea pe Lazariuca tînără. Au fost acuzaţi de tras pe nas. El s-a căsătorit cu Marineasca, după care a divorţat şi s-a recăsătorit cu Ileana Lazariuc cu care va avea un copil, Ion Ion Ion Ţiriac. Dosarul cocaina dintre cei doi a fost dat uitării, dar din cînd în cînd cocaina îi sună pe amîndoi.

Mişto:

„într-o zi chiuveta căzu în dragoste
iubi o mică stea galbenă din colţul geamului de la bucătărie
se confesă muşamalei şi borcanului de muştar
se plînse tacîmurilor ude.
în altă zi chiuveta îşi mărturisi dragostea:
– stea mică, nu scînteia peste fabrica de pîine şi moara dîmboviţa
dă-te jos, căci ele nu au nevoie de tine
ele au la subsol centrale electrice şi sînt pline de becuri
te risipeşti punîndu-ţi auriul pe acoperişuri şi paratrăznete.
stea mică, nichelul meu te doreşte, sifonul meu a bolborosit
tot felul de cîntece pentru tine, cum se pricepe şi el
vasele cu resturi de conservă de peşte te-au şi îndrăgit.
vino, şi ai să scînteiezi toată noaptea
deasupra regatului de linoleum
crăiasă a gîndacilor de bucătărie.
dar, vai! steaua galbenă nu a răspuns acestei chemări
căci ea iubea o strecurătoare de supă
din casa unui contabil din pomerania
şi noapte de noapte se chinuia sorbind-o din ochi.
aşa că într-un tîrziu chiuveta începu să-şi pună întrebări cu privire la sensul existenţei şi obiectivitatea ei
şi într-un foarte tîrziu îi făcu o propunere muşamalei.
...cîndva în jocul dragostei m-am implicat şi eu,
eu, gaura din perdea, care v-am spus această poveste.
am iubit o superbă dacie crem pe care nu am văzut-o decît o dată...
dar, ce să mai vorbim, acum am copii preşcolari
şi tot ce a fost mi se pare un vis“.

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Teroriști sentimentali

La început se numea „Gagica Lirică“, dar se pare că acest nume nu sărea în ochi. Aşa că Samina Malik a devenit „Terorista Lirică“. Samina cea reală a fost elevă eminentă la un liceu din Londra şi şefa echipei de baschet feminin. Dar a dat greş la examenele de după liceu şi nu a ajuns la facultate. Aşa că în jobul de vînzătoare într-o librărie de pe aeroportul Heathrow avea destul timp să se gîndească la cum să îşi facă viaţa mai interesantă.

Din nefericire pentru ea, a aflat că nu tot ce este *cool* este şi legal. Legea antiteroristă adoptată de britanici după 11 septembrie pedepseşte inclusiv deţinerea de informaţii ce ar putea fi utile unei persoane care comite sau pregăteşte un act de terorism. Legea prevede că persoana acuzată poate pleda că a avut o „scuză rezonabilă“ pentru deţinerea respectivelor materiale. Doar că Samina nu prea avea scuze rezonabile. Deţinea o întreagă colecţie de manuale destul de ciudate pentru o fată de 22 de ani: cum să îţi faci o puşcă cu lunetă; cum să îţi faci un aruncător de rachete; Manualul Al-Qaida etc. Într-un jurnal, Samina spunea că „dorinţa de a merge spre martiriu creşte în mine în fiecare zi, în fiecare secundă“. Dorinţa respectivă s-a domolit vizibil la proces, unde Terorista Lirică a izbucnit în lacrimi şi a spus: „Mă simt ruşinată. Încercam doar să mă dau mare, să par ceva ce nu eram, să atrag atenţia bărbaţilor“. Procurorii nu s-au arătat deloc impresionaţi, probabil în ideea misogină că o fustă scurtă e mereu preferabilă unui manual de fabricat rachete.

Cazul Saminei a generat oarecare dezbateri. Poţi condamna un om pentru că se gîndeşte să fie terorist? Şi dacă nu, atunci nu vei regreta în cazul în care chiar o face? Dacă poliţia ar fi lăsat-o în pace pe Samina, şi anul viitor ea s-ar fi aruncat în aer la metrou? Poliţiştii susţin că legea este bună şi că Samina se încadrează în limitele ei: avea motivaţia şi cunoştinţele pentru a produce un act terorist. În plus, a încercat să doneze bani pe Internet unei organizaţii teroriste. Dar Muhammad Abdul Bari, secretar general al Muslim Council of Britain, spune că tinerii musulmani sînt condamnaţi pentru delict de gîndire: „mulţi tineri descarcă de pe Internet astfel de materiale, dar dacă eşti musulman, atunci asta te face pasibil de acuzaţii de terorism, chiar dacă nu ai nici o intenţie de a face rău nimănui“.

Trăim o epocă în care diferenţa dintre intenţie şi materializarea ei poate însemna cîteva mii de morţi. Ne mai permitem să nu luăm în serios nişte oameni care spun că vor să se arunce în aer, luînd pe cît mai mulţi dintre noi cu ei? Poate că nu vorbesc serios. Sau poate da.

Fiecare are dreptul de a fi stupid. Eu mă gîndesc însă că, dacă alegi să fii stupid făcînd pe teroristul, ar trebui să simţi pînă la capăt senzaţia: să fii tratat ca terorist. Este chiar mai *cool* aşa. Ce senzaţii tari mai ai dacă ştii că nu ţi se întîmplă nimic cînd eşti prins?

Pe 6 decembrie, Samina Malik a fost condamnată la nouă luni de închisoare cu suspendare. Deci va avea cazier. Dar este liberă. Citesc în ziare o poezie a Saminei, care se numeşte „Cum să decapitezi“: „Ţine-l strîns / Leagă-i mîinile la spate / Şi picioarele între ele / Cînd va vedea lama ascuţită / Va începe să tremure / Şi va ţipa ca un idiot / Tremurînd ca un jeleu“. O tînără atît de promiţătoare îşi vede cariera ameninţată de o lege nedreaptă. Îi urez Saminei bun venit înapoi pe străzile Londrei. Are un viitor frumos înainte. Sau poate nu.

Londra, 17 decembrie 2007.

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

Editura VOX
Str. Petru Maior nr. 32, sect. 1, Bucureşti
Tel. depozit: 021.222.02.14;
tel./fax: 021.222.02.13; 0748.146.300
E-mail: vox@edituravox.ro;
www.edituravox.ro

O carte bună, un prieten bun!
– manuale şi auxiliare şcolare
– cărţi pentru copii
– atlase, dicţionare, enciclopedii

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

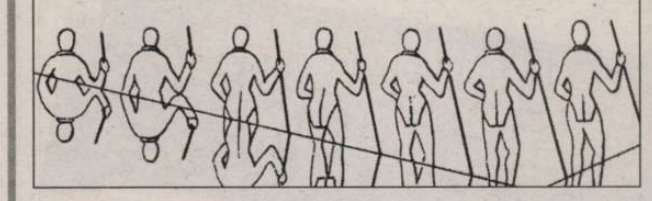

Coşuri şi stele

Pe Internet, oferta de cadouri de anul acesta e aproape interminabilă. Nu a crescut doar numărul site-urilor care îşi expun darurile, ci şi gradul de imaginaţie al acestora, precum şi dorinţa de a ieşi din cotidianul anost. Ceea ce nu înseamnă, neapărat, că se întrevede vreo schimbare remarcabilă şi în ceea ce priveşte bunul lor gust sau apetenţa pentru kitsch.

Kitsch-ul dulce rămîne apanajul, dar şi deliciul, multor site-uri de cadouri. Citind prezentarea darurilor de acolo, cît şi motivaţiile pentru care merită să-l alegi pe vreunul în defavoarea celuilalt, deodată viaţa îţi pare mai simplă şi mai frumoasă într-o accepţie rudimentară: lucrurile sînt ori albe, ori negre, mecanismul cauză-efect funcţionează pur şi simplu, nuanţele nu s-au inventat... „Roşul este culoarea pasiunii, dar şi a Crăciunului. Oferă-le celor dragi moment de pasiune de acest Crăciun.“ Acesta este doar unul dintre multele texte de acest fel prezente pe site-ul romcadou.com. Se intitulează „Un Crăciun de vis“, costă în jur de 170 de lei, şi conţine o sticlă cu vin, o cutie de bomboane, o Crăciuniţă (planta...), un glob mare, colorat, şi... „îngeraşul Heavenly“. Enumerarea aceasta reprezintă standardul cadourilor magazinului online: ele se caracterizează, în general, prin amestecul senzaţiilor, cele mai concrete, gustative, completîndu-le pe cele mai imateriale, vizuale şi... sufleteşti. Alăturarea nu pare să aibă decît un singur scop: acela de a conduce, pe mai multe căi înrudite, la dulceaţa finală, un soi de extaz drăgălaş al simţurilor care de care mai satisfăcute.

Pe aceeaşi linie, dar şi pe acelaşi site se situează „Prima iubire“ (ursuleţ de pluş alb cu trandafiri roşii, lăudat fie contrastul ...), „Doi pe-un balansoar“ (iarăşi ursuleţi, de astă dată doi, pe-un... balansoar de pluş tot roşu), „Casă de piatră“ (printre altele, o jartieră roşie şi o sticlă de şampanie...), „Comoara din cutie“ (un şirag de... perle naturale de cultură şi nu numai).

Dar, poate, amestecurile de mai sus nu sînt suficiente pentru persoana iubită, de Crăciun. Dacă textul şi alăturarea nu îşi fac efectul scontat, cumpărătorului online îi mai rămîne să încerce dacă nu marea cu degetul, măcar cerul: se ştie deja că, în situaţii-limită, iubiţii din toate vremurile continuă să promită luna... „Chestia cu luna e fumată“ – vor spune cunoscătorii, pentru că deja site-ul care îţi dă un certificat de posesor al unei parcele de pămînt pe lună e ieşit din modă... Acum poţi face cadou o stea: „Cadouri.ro vă propune un cadou care va rezista probei timpului şi este absolut unic în România, posibilitatea de a cumpăra şi dărui nume de stele. Va fi desigur un cadou extrem de original, pe care destinatarul îl va păstra cu drag şi înrămat la loc de cinste. În plus, îşi va dori să îşi urmărească steaua în fiecare noapte, alături de cel care a oferit un cadou astronomic. Pînă în acest moment, peste 100 de români au propria denumire de stea pe cer, de la Cadouri.ro. Mai sînt încă miriade de stele care pot fi denumite de către toţi românii!“. Şi ca povestea să nu fie prea liniară şi monotonă, în bună tradiţie autohtonă, site-ul are şi cîteva precizări mai puţin romantice: „Cum există persoane care consideră că este simplu să vinzi stele şi pămînt pe lună, s-au lansat deja oferte frauduloase de stele şi în România. Precizăm pentru toţi clienţii, care au cumpărat denumiri de stele de la Cadouri.ro, şi pentru cei care îşi doresc un astfel de cadou că în acest moment sîntem singurii care pot denumi stele în România, în mod oficial şi legal. În plus, cum stelele false se vînd deja pe net în România cu 145 de lei sau 195 de lei, vrem să vă anunţăm că le puteţi cumpăra la fel de bine de la noi cu *numai* 15 lei“. Cum deja problemele enunţate sînt mult prea... metafizice, avînd în vedere că trebuie să fim în stare să facem diferenţa între o stea adevărată şi una falsă, ne oprim momentan aici.

Teodor BACONSKY

turn înclinat

Stoicul mîntuit

Părinţii greci ai Bisericii au fost mai curînd favorabili moştenirii elenistice. Din acel orizont coborau, ca neam şi cultură. Primii apologeţi şi Clement Alexandrinul, urmat de Cappadocieni, au reinventat teologia logosului seminal, care ilumineză raţiunea naturală a păgînilor. Pentru creştini, Logosul este Hristos, principiu creator şi persoană divino-umană. Dar lumina lui Dumnezeu se difuzează, prin filozofie, dincolo de incinta Bisericii. Aşa se explică prezenţa lui Socrate şi Platon, acompaniaţi de Sibile, în pictura bizantină. Din această serie de „recuperări" generoase ar fi trebuit să nu lipsească Seneca, unul dintre autorii cei mai apropiaţi de creştinism. Ce-i drept, multe dintre scrierile sale au fost copiate în scriptoriile medievale. Au fost chiar „încreştinate", prin plagiat şi falsă atribuire. Clişeul nostru curent despre stoicism (ca filozofie a „încasatorilor") este reflexul popular al coabitării metafizico-morale dintre Evanghelie şi înţelepciunea Porticului.

De ce Seneca? El simbolizează etapa romană şi imperială a şcolii stoice şi o face subtil, cu o competenţă psihologică de o şocantă modernitate şi un simţ al observaţiei sociale care depăşeşte obsesia stoicilor greci pentru formalismul logic. Morala stoică ar putea fi rezumată ca meditaţie asupra adecvării la natură. O natură raţională, voită de un Dumnezeu raţional. Tot creştinismul e aici, de vreme ce vîrful antropologiei patristice – *theosis* – presupune depăşirea păcatului prin adecvarea ontologică la divinitate. Numai *harul* – graţia – separă cele două universuri, asigurînd creştinismului o specificitate ireductibilă. Mai există o diferenţă, care face propriul stoicismului: dacă omul creştin e rege al creaţiei dominate de Providenţă, omul stoic e doar o umilă parte a Universului guvernat de Fortuna. Intenţionalitate condiţionată *vs* dominare a hazardului. Cele două viziuni converg totuşi în virtutea smereniei. O smerenie căutată, pentru creştin, şi suportată ca stare obiectivă, în cazul adeptului stoic. Primul îşi află pacea lăuntrică printr-o paradoxală mizantropie compasională. Celălalt o realizează printr-o la fel de paradoxală însingurare filantropică.

O pagină din Seneca, pe zi – completată cu o pagină din Sf. Pavel – ar fi suficientă pentru a ne scoate din tumult. Deşi creştinismul propune evoluţia etică a umanităţii, există la Seneca pasaje care nu par contemporane cu Apostolii (cum sînt de fapt), ci contemporane cu noi. E un alt fel de a spune că, de fapt, stagnăm. Iată textul, scos din tratatul despre liniştea sufletului, adresat lui Annaeus Serenus. E vorba despre relaţia dintre noi şi cărţile noastre: „La ce bun această puzderie de cărţi, aceste biblioteci ai căror proprietari, într-o viaţă întreagă, nu apucă să le citească decît titlurile? O asemenea mulţime de cărţi atîrnă fără să instruiască; e mai bine să te încredinţezi unui număr restrîns de autori decît să umbli brambura prin hăţişul lor. Incendiul din Alexandria a distrus patruzeci de mii de volume: lăudătorii vor vedea în ele formidabila mărturie a opulenţei regeşti, precum Titus Livius, care descoperea acolo reflexul admirabil al somptuozităţii şi solicitudinii domnitorilor. Nu e vorba nici de somptuozitate, nici de solicitudine, ci de un dezmăţ cultural. Cultural? Nici pomeneală: nu pentru cultură, ci de dragul ostentanţiei au fost adunate laolaltă toate acele tomuri; la fel, pentru majoritatea oamenilor, care abia posedă cultura literară a unui copil, cărţile nu sînt instrumente ale culturii, ci ornamente de salon. Să-ţi procuri doar cărţile de care ai nevoie şi nici una pentru simpla paradă. (...) Doar la cei mai mari dintre leneşi vei vedea tot ce există în materie de elocvenţă şi istorie, dispus pe etajere, pînă la tavan..."

Constantin Noica le recomanda ucenicilor acelaşi lucru: să citească numai esenţialul şi să-l utilizeze pentru a reflecta doar la cele esenţiale. Apropiat de Hristos, dar străin de creştinismul instituţional, filozoful de la Păltiniş era, în austeritatea cabanei sale, un fel de stoic mîntuit.

Dan UNGUREANU

Drepturi ale omului, legi, tradiţii, religii

După „În Hérouxville e interzisă arderea femeilor de vii în public" (Dilema veche, *nr. 200)* şi *„Oamenii din Québec şi problema lor de identitate"* (Dilema veche, nr. 201), *publicăm partea a treia şi ultima a eseului despre multiculturalismul canadian scris de colaboratorul nostru Dan Ungureanu.* (n. red.)

În momentul de faţă, lupta se dă în privinţa vălului complet purtat de unele femei musulmane: să li se dea oare dreptul să voteze cu faţa complet acoperită sau nu? Opinia publică (a francofonilor din Québec) n-ar dori să li se permită să voteze mascate. Anglofonii n-au nici o părere.

Conflictul, aici, vine din două presupuneri tacite:

– nu există nici o legătură între religie, tradiţii, drepturile omului şi legi. Musulmanele care vor să umble pururea cu faţa acoperită cu *burka* n-au decît să umble. Dreptul de vot şi dreptul de a umbla acoperit fac parte din domenii deosebite ale legii;

– vălul care acoperă complet faţa este simbolul unui islamism primitiv şi fundamentalist. În toate ţările în care bîntuie acest islamism, fie că e la putere, fie că e insurgent contra puterii de stat, femeile sînt oprimate. Şi nu numai femeile, ci toată lumea e lipsită de drepturi politice. Arabii au fugit în Canada tocmai ca să scape de opresiune, nu s-o repete. Şi islamul fundamentalist, ca religie, şi antifeminismul oriental, ca mentalitate, au dus la eşec politic şi economic.

Din punct de vedere comunitar, Canada este un eşec.

Ce-i de făcut? Sînt oare tradiţiile, religiile şi legile nişte norme cu cîmpuri de aplicare separate? Atunci acomodările rezonabile sînt acceptabile. Sînt oare drepturile omului şi legile canadiene nişte simple expresii normative ale mentalităţii occidentale, pe de o parte, şi ale tradiţiei creştine, pe de alta, iar tradiţiile, mentalitatea şi legile alcătuiesc o reţea de vase comunicante? Atunci acomodările rezonabile sînt problematice. Dacă legile şi drepturile omului reprezintă expresia unei mentalităţi superioare, mentalitatea occidentală, exonerările, scutirile şi dispensele acordate unor religii inferioare şi unor mentalităţi inferioare sînt simple copilării. Personal, aş înclina tranşant spre a doua opinie, dacă omul n-ar trăi decît în societate, *Gesellschaft,* cum spune Ferdinand Tönnies. Dar omul trăieşte şi în comunitate, *Gemeinschaft.* Societatea canadiană este cvasiperfectă: asistenţa socială, cea medicală şi educaţia sînt bune. Legile canadiene sînt drepte. Ca şi comunitate, în schimb, Canada (aşa cum se vede din Québec, cel puţin) e un eşec. Canadienii fumează haşiş de la 12 ani, fac sex de la 15, au maşină de la 16 ani, pleacă de-acasă de la 18 ani, fac copii pe la 20, se despart de prietenă la 23. Încep să plătească ratele la casă pe la 30. La 50, cînd au terminat de plătit ratele pe casă, o ipotechează şi cu banii îşi plătesc croaziere în Caraibe ori excursii în Bahamas. La 70, copiii îi bagă la azilul de bătrîni, de unde-i recuperează la 80, într-o urnă cu cenuşă, care este aruncată la prima curăţenie de primăvară. *Comunitatea* nu există.

Adam Pearlman, fiul lui Phillip Pearlman şi nepotul chirurgului Carl Pearlman, s-a născut în 1978. În 1995, la 17 ani, în California, după o digresiune prin muzica *death metal,* trece la islam. În 1998 se mută în Pakistan. În 2004 devine purtător de cuvînt al Al-Qaeda. Poartă numele de Azzam Al-Amriki. Este – dacă mai e nevoie s-o spunem – pe lista FBI a celor mai căutaţi infractori.

Maher Arar s-a născut în 1970 în Siria. A venit în 1987 cu părinţii în Canada, a devenit cetăţean canadian în 1991. Cam tot atunci şi-a obţinut diploma de inginer în telecomunicaţii la prestigioasa universitate McGill. În octombrie 2002, revenind în Canada din Siria, în cursul escalei la aeroportul „J. F. Kennedy" din New York, e arestat de autorităţile americane şi expulzat în Siria, unde e torturat vreme de un an. În noiembrie 2003, sirienii, care nu-i găsesc nici o vină, îl trimit înapoi în Canada. Nici poliţia canadiană, nici cea americană nu l-au acuzat vreodată de vreo infracţiune, de pregătirea vreunei infracţiuni sau măcar de intenţii duşmănoase la adresa Canadei ori a Statelor Unite. A fost basculat de către aceste două state simpatice şi drăguţe în Siria, o dictatură orientală brutală, fără să fi fost vinovat cu nimic niciodată.

Al-Qaeda e o organizaţie teroristă. E de presupus că se teme de infiltrări şi de agenţi dubli. Bănuiala şi paranoia ar trebui să fie la ordinea zilei. Un nepot de urolog sionist, trecut de la *deathmetal* la islam? Suspect şi dubios.

Cam la aceeaşi vîrstă, Adam Pearlman trece la islam, iar Maher Arar intră la facultatea (grea) de telecomunicaţii.

Adam Pearlman, în pofida dosarului prost şi a convertirii recente, e primit fără nici un fel de reticenţe în Al-Qaeda – în cercul interior al Al-Qaeda. La vîrful ierarhiei. Şi destul de repede. (E totuşi un mucos de 29 de ani fără şcoală.) Maher Arar, care a dus o viaţă obişnuită, s-a trezit victima paranoiei CIA şi a serviciilor secrete canadiene.

Al-Qaeda este o comunitate (*Gemeinschaft,* în sensul lui Ferdinand Tönnies). În interior, ea este o obşte egalitară, ai cărei membri împart totul şi au deplină încredere unii în alţii. Canada şi Statele Unite sînt nişte imense maşini birocratice, abstracte, arbitrare, de o cruzime kafkiană. Într-un fel, Al-Qaeda este „superioară" celor două state amintite: are o capacitate de integrare mult mai mare.

Şi Imperiul Otoman, şi lumea occidentală au practicat sclavia, cam cu aceeaşi barbarie; cu toate acestea, doar în Imperiul Otoman sclavii convertiţi au ajuns pe cele mai înalte trepte ale ierarhiei imperiului, viziri şi amirali. În Imperiul Otoman, Antim Ivireanul trece în cîteva decenii de la stadiul de sclav de război la cel de arhiepiscop, fără nici un semn dezonorant. În Statele Unite, negrii poartă încă stigmatul sclaviei după generaţii. Ca şi comunitate, *umma* sau *Gemeinschaft,* Canada e un eşec.

Şi Maher Arar, şi Adam Pearlman trec cu arme şi bagaje „la duşman" – Maher din Siria în Canada, Adam Pearlman din SUA în Al-Qaeda. În primul caz, primitorii sînt ipocriţi şi suspicioşi fără nici un motiv. În al doilea caz, primitorii sînt încrezători şi „gazde bune".

PUBLICITATE

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

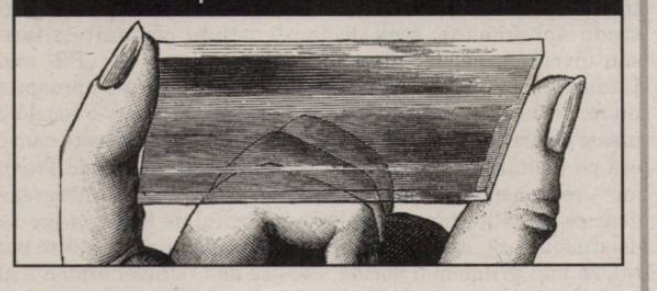

Copiii, părinţii şi televizorul

Acum vreo 6 ani, cînd fiu-meu şi-a invitat o colegă de la grădiniţă la ziua lui (împlinea 4 ani), aceasta l-a refuzat, zicîndu-i că nu vrea să piardă *Vacanţa Mare*. Astăzi, preferinţele copiilor s-au schimbat, dar asta nu înseamnă că situaţia s-a îmbunătăţit. Cei mici nu mai sînt fani „Vacanţa Mare“, pentru simplul motiv că Leana şi Costel au dispărut de la PRO TV (au făcut bine şi s-au îngropat la Kanal D). Acum, puştii îl preferă pe Nicolae Guţă, manelistul.

Dintr-un studiu realizat de Metro Media Transilvania, comandat de CNA şi dat publicităţii acum cîteva zile, reiese că Nicolae Guţă este pe primul loc în preferinţele muzicale ale copiilor, atunci cînd aceştia ascultă radioul. Este urmat, la distanţă, de trupa latino RBD şi de Andra. Cercetarea a fost realizată pe un eşantion de 1295 de copii, cu vîrste între 6 şi 15 ani.

La întrebarea „Dintre vedetele pe care le vezi la televizor – prezentatori, actori, cîntăreţi – de care îţi place într-atît de mult încît ai vrea să fii ca el/ea atunci cînd vei fi mare?“, cei mai mulţi puşti au răspuns Andreea Marin (7%), pe locul doi clasîndu-se, la egalitate, Nicolae Guţă (4%) şi actriţa de telenovele Adela Popescu. Acum trei ani, un sondaj similar ne dădea răspunsurile la aceeaşi întrebare şi în funcţie de genul respondenţilor: atunci, cele mai multe fete îşi doreau să fie ca Andreea Marin, iar majoritatea băieţilor ca Dan Negru.

La categoria emisiuni preferate, cei mici au nominalizat *Trăsniţi în NATO, Cronica Cîrcotaşilor, Super Nanny, Schimb de mame* şi *Surprize-surprize*. Iată că, dacă locul lui Dan Negru a fost luat de manelistul Guţă, în locul „Vacanţei Mari“ se află acum o emisiune cu aceeaşi concentraţie de vulgaritäţi, dar parcă încă şi mai idioată. Comparativ cu studiul dat publicităţii în 2004, remarcăm o dublare a ponderii celor care vizionează singuri emisiunile TV, de la 27% la 52%, acest lucru datorîndu-se şi faptului că acum în mult mai multe case există instalat un televizor în camera copilului.

De multe ori însă, faptul că părinţii sînt de faţă cînd copilul stă la televizor nu schimbă prea mult situaţia. Prezenţa marcajelor cu cerculeţe cu restricţii de vîrstă la emisiuni şi filme cu un conţinut nepotrivit pentru copii generează o reacţie din partea adulţilor în numai 61% din gospodării, în timp ce în 22% din cazuri părinţii nu le atrag atenţia celor mici să nu se mai uite la emisiunile astfel marcate. Aşa stînd lucrurile, 54% dintre copiii cu vîrste cuprinse între 11 şi 15 ani învaţă de la TV lucruri legate de violenţă.

Totuşi, comparativ cu rezultatele de acum trei ani, constatăm şi evoluţii pozitive. De exemplu, există o modificare substanţială a preferinţelor copiilor în ceea ce priveşte posturile TV, şi putem constata o schimbare de ierarhie între posturile generaliste şi cele care difuzează desene animate. Spre deosebire de rezultatele cercetării precedente, în care canalele de desene animate erau pe ultimele locuri pe lista preferinţelor celor mici, acum principalele posturi preferate de copii sînt tocmai cele care difuzează desene animate (Cartoon Network – 39%, Minimax – 29%, Jetix – 24%), urmate de posturile generaliste (PRO TV – 26%, Acasă TV – 19%, Antena1 şi Prima TV – 13% şi Taraf TV – 11%). Da, Taraf TV are un loc important în lista preferinţelor celor mici!...

Un alt rezultat îmbucurător este cel care ne arată că procentul copiilor cu vîrste cuprinse între 6 şi 15 ani care au vizionat un film porno este în scădere faţă de acum trei ani (13%, faţă de 22% la studiul precedent). Se remarcă şi reducerea ponderii televiziunii ca suport pentru vizionarea filmelor porno, de la 70% în 2004 la 57% în 2007, şi orientarea tot mai frecventă spre Internet şi calculator (deşi, pînă la urmă, nu contează unde văd cei mici filmele pentru adulţi, ci faptul că acestea ajung la ei).

Nu e cazul, deci, să ne bucurăm prea mult, fiindcă situaţia e departe de a fi în regulă.

Cosmin POPAN

Şuturile se dau şi pe net

Caftelile de gimnaziu sau liceu nu mai au sare şi piper dacă nu sînt şi imortalizate cu un telefon mobil şmecher, cu cameră de filmat, şi mai apoi puse pe YouTube. Cîteva sinucideri prilejuite de umilinţa colegilor s-au produs deja în rîndul elevilor din Vest, însă românii încă se hlizesc văzînd cum îşi scot puberii ochii cu aprobare de la PRO TV.

Titulatura pentru fenomen este *cyberbullying*, iar un articol scris pentru o publicaţie online ar avea subliniată şi colorată în albastru sintagma. *Link*-ul ar duce invariabil către o definiţie pe care americanii s-au încumetat de multă vreme deja să i-o dea. Se numeşte, aşadar, potrivit www.stopcyberbullying.org, acţiune de *cyberbullying* atunci cînd un copil sau un adolescent este agresat, ameninţat, hărţuit, umilit, jenat sau prejudiciat în orice alt fel de către un alt copil sau adolescent, prin intermediul Internetului, în mod interactiv, prin tehnologii digitale sau cu ajutorul telefoanelor mobile.

Potrivit unui studiu recent realizat de către *Pew Internet Project* şi citat de BBC News, o treime dintre adolescenţii americani sînt victime ale acestei practici. Secţiunea media a site-ului britanic este, de altfel, „împrospătată“ aproape săptămînal cu ştiri despre acest fenomen. Potrivit unei alte surse preocupate de fenomen, www.kamaron.org, mai puţin de 20% dintre cei vizaţi de astfel de neplăceri refuză să dea raportul acasă de teamă să nu li se restricţioneze accesul la Internet. În ultimii cinci ani, acest gen de comportament a sporit cu peste 50%, mai notează publicaţia *Pediatrics*. Pentru unul din opt adolescenţi, *cyberbullying*-ul reprezintă chiar o ameninţare mai serioasă decît agresiunea fizică, arată un studiu realizat în Marea Britanie, de către compania YouGov, în 2006.

Cazuri tragice. Dincolo de conexiuni la Internet tot mai prezente în rîndul celor fără buletin şi de o *computer literacy* sporită printre adolescenţii occidentali, repercusiunile *cyberbullying*-ului sînt un aspect care preocupă din ce în ce mai acut opinia publică în Vest. Dovadă stau două studii de caz, pomenite pe 19 iulie de o publicaţie deloc aplecată înspre stilul tabloid – *New Scientist,* mai exact. Primul face referire la Ryan Halligan, de 13 ani, hăituit de luni întregi de colegii de clasă, care au răspîndit pe Messenger zvonul că adolescentul din Vermont, SUA, ar fi homosexual. O colegă de clasă extrem de populară a pretins că îl place, l-a abordat pe *chat,* după care a dat mai departe toată discuţia purtată online. Incapabil să facă faţă situaţiei, Halligan s-a sinucis. Un alt caz, petrecut în Marea Britanie, o are protagonistă pe Gail Jones, o elevă de 15 ani din Liverpool, care ajunsese să primească, în toiul nopţii, 20 de apeluri de la necunoscuţi la fiecare jumătate de oră. Tînăra şi-a pus, în cele din urmă, capăt zilelor.

După ce a epuizat filonul senzaţional, presa a socotit necesar să tragă un semnal de alarmă, iar societatea i-a ţinut isonul. Site-uri precum www.stopcyberbullying.org nu sînt singure în efortul lor. Un consorţiu european creat de puţină vreme a dezvoltat un software denumit „FearNot!“, cu ajutorul căruia adolescenţii sînt încurajaţi să raporteze cînd devin victime ale *cyberbullying*-ului. Programul va fi testat în scurt timp în unităţi de învăţămînt din Anglia şi Germania. Alte state au ridicat întreaga problematică la nivel guvernamental, unde s-au iniţiat acţiuni legislative concrete. Congresul american a adoptat anul trecut o lege care incriminează acest gen de abuz asupra tinerilor pe web. La rîndul ei, Coreea de Sud a introdus un sistem al „numelor reale“ pe Internet, prin care obligă portalurile site-urilor de ştiri să înregistreze identitatea celor care postează conţinut şi să o facă publică dacă cineva intentează un proces pentru violarea intimităţii. Nici site-urile promotoare prin excelenţă de conţinut care poate jena adolescenţii nu au scăpat de vigilenţa celor care luptă cu flagelul. În urma unei investigaţii publicate de BBC, poliţia britanică a somat compania YouTube să înlăture filmuleţele cu copii surprinşi în diverse altercaţii.

„Noi vă ajutăm să deveniţi şmecheri la voi în clasă!“ La polul opus se află România, în care fenomenul, chiar dacă nu a cunoscut o asemenea amploare, este cînd ignorat complet, cînd promovat, inconştient sau premeditat de-a dreptul. Cînd nu ai la îndemînă cercetări sociologice sau cifre care să facă vreo lumină asupra situaţiei, exerciţiul cel mai simplu este să intri, pur şi simplu, pe YouTube şi să dai căutare după termeni precum „bătaie“ + „elevi“ + „şcoală“, iar rezultatele încep să curgă cu nemiluita. Pentru a nu mai fi *underground*, o televiziune ca PRO TV se hărniceşte chiar să le aducă şi mai hotărît la lumina zilei. Ştirile de la ora 5 au abundat, mai ales în preajma începutului de an şcolar, de materiale greu de definit în vreun fel ca jurnalistice. Cel mai probabil, cu un *search* pe YouTube, televiziunea lui „Gîndeşte liber!“ genera subiecte cu adolescenţi caftindu-se în curtea şcolii sau direct printre bănci. Fără orice altceva decît discuţii sterpe cu „factorii de decizie“ din cancelarii, însă cu un îndemn cît se poate de cinic, care tronează la loc de cinste pe site, imediat în subsolul unei ştiri cu elevi cărîndu-şi un car de pumni: „Ai imagini spectaculoase? Ai informaţii care ar putea deveni o ştire? Trimite-le aici şi le poţi vedea la Ştirile PRO TV!“. Un fel de „Turnaţi aici toate isprăvile voastre de adolescenţi rebeli, iar noi vă ajutăm să deveniţi şmecheri la voi în clasă!“.

Pentru cine se grăbea să demonizeze exclusiv mass-media, trebuie ştiut că nici profesorii nu sînt mai breji de atît. Într-un oraş din sudul ţării, o fată de 13 ani a trecut – la o scară oarecum mai redusă, ce-i drept – printr-o experienţă asemănătoare cu cele relatate anterior. După ce a trimis o serie de poze unui american pe care l-a cunoscut pe *web,* acesta a realizat un colaj cu faţa adolescentei suprapusă peste un nud, pe care l-a pus apoi pe un site de socializare, de unde a ajuns în scurt timp sub ochii colegilor acesteia. După băşcălia de rigoare din clasă, direcţiunea şcolii a chemat părinţii acesteia la o şedinţă, în urma căreia fata a fost exmatriculată trei zile. E poate macabru să fac o astfel de estimare, însă – în acest ritm al dezinteresului românesc pentru problema numită *cyberbullying* – ar trebui să aşteptăm un caz cu consecinţe nefaste, pentru a acţiona în vreun fel.

Mostră

*O relativ bună cunoştinţă de-a mea, S***, de 13 ani, dintr-un oraş de provincie.*

Cosmin: cati prieteni ai pe mess?
S***: stai sa vad. 158
Cosmin: de cata vreme ai mess?
S***: 2 ani
Cosmin: si de unde ai atata lume in lista de mess?
S***: poi de la World of Warcraft, Counter strike uni pe carei cunosc....si alti kre au ID meu d la alti prieteni s.a.
Cosmin: ai avut vreunii care sa te frece la cap, sa nu-ti dea pace, chiar daca nu aveai chef de ei?
S***: daa
Cosmin: si mai sunt si altii care, stiu eu, s-a intamplat sa te ameninte sau sa isi bata joc de tine? avand in vedere ca habar n-ai cine sunt
S***: e....asa si asa....ne injuram reciproc de vreo 2 ori mi s-a intamplat

PUBLICITATE

MNaR MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro
• Galeria de Artă Veche Românească
• Galeria de Artă Românească Modernă
• Galeria de Artă Europeană

PUBLICITATE

EDITURA ART
22 de luni, din zori până-n noapte, Chloé Delaume se află sub auspiciile miculuiecran. Astăzi se întoarce din călătorie şi ne descrie metamorfoza prin care a trecut. E stupefiant!
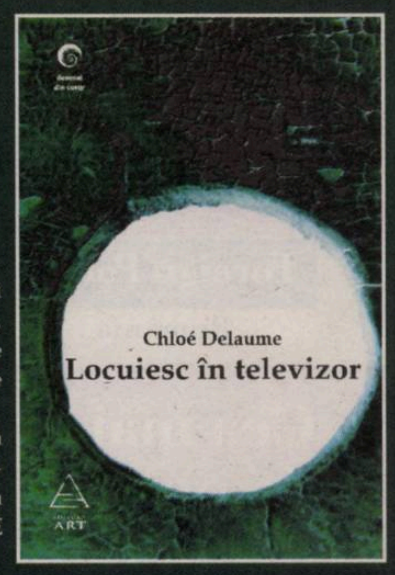

www.editura-art.ro
laur · desenul din covor · cărţi cardinale · demonul teoriei · ocheanul întors · ficţiune şi artilerie

Mihai MACI

Curat murdar

– ecouri la „Universitatea curată“ –

Se pot invoca diverse cauze ale stării triste a învăţământului universitar actual. Multe dintre ele ţin de disfuncţionalităţi vizibile: de oameni, de hotărîri luate anapoda, de miniştri incompetenţi, de corupţie, de mediocritate etc. Universitatea la care lucrez are un „palmares“ notoriu la multe dintre aceste capitole. Dar nu despre aceasta voi vorbi. Personal cred, şi voi încerca să argumentez în patru puncte, că adevăratele probleme ale Universităţii de astăzi ţin de (cum să-i spun altfel?) „necesitatea istorică“.

a) Care e moştenirea cu care ne trezim în 1990? Pe de o parte, o intelectualitate tehnică (ingineri, agronomi, medici etc.) majoritară la nivelul „producţiei“ învăţămîntului superior, care însă e blocată într-o condiţie subalternă în raport cu casta conducătoare a Partidului. Niciodată în România lui Ceauşescu această intelectualitate nu reuşeşte, precum în schema propusă (pentru alte ţări ale „lagărului socialist“) de către Gyorgy Konrád şi István Szelényi, să acceadă la nivelul luării deciziilor. Ea nu e altceva decît un executant pe teren – o „unealtă vorbitoare“ – care realizează, indiferent de orice raţiuni, viziunile Conducătorului. Probabil mai mult decît orice altă franjă a intelectualităţii, cea tehnică e afectată de întreruperea (totală sau parţială) fluxurilor economice cu Occidentul începînd cu debutul anilor ’80 (şi cu decizia lui Ceauşescu de-a plăti integral datoria externă): pe lîngă frustrarea de-a se vedea împinsă către periferia vieţii sociale (pe şantierele de la Canal, Rovinari, Botoşani etc.), ea realizează şi faptul că – lipsită de informaţia care remodelează permanent cîmpul ei de preocupări – e condamnată la deprofesionalizare. Fără o pregătire în consonanţă cu evoluţia tehnicii în lumea contemporană şi marginalizată social, intelectualitatea tehnică a lui Ceauşescu e – la finele anilor ’80 – în derivă. Pe de altă parte, intelectualitatea umanistă, atîta cîtă e (profesori, în cea mai mare parte de istorie, literatură română şi limbi străine, mai rar de filozofie), se împarte între cei care au ales cariera în „structurile“ aparatului şi cei (majoritari) care se văd constrînşi la un veritabil „exil interior“. Dar cel mai problematic domeniu e cel care ar trebui să asigure formarea administraţiei publice (acela al economiei şi al jurisprudenţei). În aceste formaţii este orientată o parte (deloc neglijabilă) a aparatului represiv – probabil cu dubla raţiune de-a arăta că la noi acţiunea autorităţilor e întotdeauna „ştiinţifică“ şi că drepturile omului nu sînt încălcate deoarece „forţele de ordine“ sînt pregătite – la nivel universitar – pentru a le apăra. Ceea ce se realizează astfel este pervertirea completă a ideilor de lege şi de dreptate: aparatul represiv nu doar că poate face orice, ci are şi mijloacele „ştiinţifice“ de a-şi justifica acţiunile.

b) Ce se întîmplă după 1990? Are loc un adevărat *boom* al învăţămîntului universitar. La nivel formal el e motivat de necesitatea (europeană) a sporirii numărului studenţilor şi a angajaţilor cu studii superioare la scara întregii populaţii. La nivel concret e vorba de satisfacerea frustrării masei de „eterni candidaţi“ pe care numărul restrîns de locuri din universităţi îi aglomerează anual la poarta facultăţilor. Satisfăcînd presiunea populaţiei doritoare de studii superioare, Statul renunţă la criteriul repartiţiei şi acceptă principiul (cît se poate de consonant cu „economia de piaţă“) concurenţei libere pentru post. Cum, în condiţiile în care piaţa locurilor de muncă e – la începutul anilor ’90 – ca şi inexistentă? După reţeta tradiţională a familiei: în fiecare domeniu, la fiecare palier al vieţii sociale şi profesionale, criteriul determinant al angajării îl constituie înrudirea.

Dat fiind că – într-un termen scurt – universităţile vechi nu pot prelua întreaga masă a doritorilor de diplomă universitară, apare o formă alternativă de învăţămînt superior: universităţile „private“ (sau „particulare“). Evident, acestea nu au, la start, dotările celor „de stat“ (deşi şi acestea din urmă lasă mult de dorit), de aceea se modernizează „din mers“, cu contribuţia – financiară – a studenţilor. Profesorii sînt adesea tot cei „de la stat“, în căutarea unui supliment de salariu sau a unei completări de pensie. Însă după Revoluţie nu doar numărul universităţilor creşte, ci şi oferta curriculară a acestora. Problema e de unde să aduci oameni pregătiţi în noile discipline. Cum să faci trecerea de la dreptul socialist la cel comunitar, de la teoria economiei planificate la cea bazată pe marketing, de la tehnologiile anilor ’70 la high tech, de la filozofia lui Lenin la cea a lui Levinas şi de la literatura lui Gorki la cea a lui Borges? Nu rămîn decît două posibilităţi: „reconvertirea“ din mers a „foştilor“ (pe criteriul asemănării de domenii) şi asimilarea unora noi (pe temeiul faptului că cineva dintre cei vechi le creditează simpatiile ori preocupările.) Astfel că universităţile s-au pomenit, peste noapte, cu o devălmăşie de noi angajaţi: medici şi ingineri ce n-au predat o oră în cariera lor de pînă atunci, profesori de şcoală generală şi de liceu convinşi (şi convingători) că pot mai mult, foste „cadre de nădejde“ care-au părăsit (oportun) „structurile“, pentru a profesa dreptul sau economia deprinse pe la seral, populaţia fostelor „secretariate“ şi „cabinete“ de Partid reconvertită la filozofie, psihologie, sociologie şi politologie, magazionieri şi maiştri doritori de repectabilitate, soţi, soţii, fii, fiice, gineri, nurori, mătuşi, cumnaţi, fini şi finuţe, ori pur şi simplu vecini. Totuşi, prima jumătate a anilor ’90 e încă epoca romantică a lui „ca şi cum“: parte din noii angajaţi fie că pornesc idealist în lumea nouă, fie că vor să se împărtăşească de la prestigiul lui „Herr Profesor“ (într-o ţară în care dascălul rural de sfîrşit de secol XIX şi profesorul interbelic erau notabilităţi de vază), fie pur şi simplu pentru că se simt vizaţi de nişte sudenţi care mai au ceva şcoală „de modă veche“, fie din motive doar de ei ştiute, încearcă să-şi ajusteze gulerul cămăşii şi să pară ceea ce ar fi fost de dorit să fie. Şcoala încă seamănă a şcoală (chiar dacă e „delocalizată“), „plicul“ se dă pe sub masă, orele se ţin (chiar dacă în ele se spune puţin); văzut de astăzi, totul pare „retro“.

c) Ce se întîmplă la jumătatea anilor ’90? Universităţile de Stat – sistematic sub-bugetate (probabil şi din pricina faptului că sînt focare ale opoziţiei) – realizează că sînt pe punctul de a fi marginalizate de ascensiunea spectaculoasă (căci financiară) a universităţilor particulare. Drept care (ele, universităţile de stat) adoptă armele adversarului (în speţă ale universităţilor private): taxele – şi astfel se trece la formula, pentru toţi avantajoasă, de universitate „cu plată“. Contra cost – într-o lume capitalistă – se poate (aproape) totul şi „plicul“ nu mai trebuie dosit, ci se dă direct la Serviciul de taxe al universităţii. Din acest moment, se petrec două lucruri: în interiorul universităţilor se angajează cu nemiluita, fără nici o atenţie la tendinţa demografică (în scurt timp) reversibilă şi e momentul celui de-al doilea val de tovarăşi şi de fini. Pe de altă parte, liceul se adaptează şi el ofertei exponenţiale a universităţii: ce pregătire îţi trebuie dacă singurul criteriu al admiterii a rămas „taxa“? Admiterea se dedramatizează şi şcoala e luată *„à la légère“* – ca o vîrstă la care singurul lucru pe care trebuie să-l înveţi e acela de-a fi *cool*. Cum toată lumea intră şi cum aproape toată lumea care intră plăteşte, la ce bun să-şi alunge universităţile cotizanţii? În fond, selecţia nu o face piaţa muncii? Drept care – cu rare excepţii – cine intră cam şi termină. Cum e de aşteptat, piaţa se găseşte inundată de-o maree de diplome în cele mai felurite domenii. Din păcate, angajarea e direct proporţională cu rudele care s-au ajuns în domeniul în care tînărul absolvent îşi încearcă norocul. Morala e aceea că (din ce în ce mai) mulţi dintre absolvenţi nu-şi găsesc de lucru în domeniile pentru care s-au pregătit şi, ca atare, optează pentru domenii (sau pur şi simplu ţări) „mai lucrative“.

d) Ce e de făcut acum? Una din două: sau inventăm noi trepte „de perfecţionare“ („continuare de studii“, masterate, studii aprofundate, şcoli doctorale, studii postuniversitare); sau inventăm noi secţii („comunicare“, „bussines“, „PR“ etc.). Unde predăm ce? Aceleaşi lucruri. Sau altele. Acum aproape că nu mai contează. Cei ce ajung în facultăţi vin dintr-o şcoală ea însăşi destructurată şi astăzi o universitate onestă este cam ce era pe vremuri un liceu bun. Ce-o să facă cu diploma? Treaba lor – responsabilităţile s-au privatizat. Pe noi ne interesează doar să-şi achite taxa. Şi să primim banul de la buget „pe cap de student“. Şi, dacă se poate (şi cu puţină bunăvoinţă se poate), să mai prindem o normă. *Somme tout,* Universitatea e azi o afacere bună: copii „de familie“, ce ar răci la aerul rece al pieţei, găsesc aici un adăpost, o şansă de afirmare, o ocazie de onorabilitate socială şi – dacă ştiu cum să „se-nvîrtă“ – vine şi banul. Poveştile astea „europene“? S-a pus la punct, de multă vreme, un mecanism capabil să imite tot: „norme“, „hotărîri“, „regulamente“. Aşa că, cu aceiaşi oameni şi cu aceleaşi metode, s-a trecut de la comunism la tranziţie şi de la tranziţie la Europa ca de la un anotimp la altul. Acum sîntem europeni şi capitalişti – şi ciclul s-a-ncheiat.

Ce se mai poate face? Eu cred că nimic. Dar poate că universităţile (şi mai ales universitarii) au fost mai în pas cu vremurile noi decît am fi dispuşi s-o credem: au reuşit să rentabilizeze ruinele educaţiei socialiste. Dacă privim în urmă, între 1990 şi 2000 universităţile au fost cele mai rentabile întreprinderi din oraşele lor. Iar mîine vor fi, probabil, cei mai mari actori ai pieţei imobiliare a oraşelor respective. Căci – nu? – e timpul „infrastructurii“. Cel al cărţii s-a dus. Sau, cine ştie, poate încă n-a venit.

Mihai Maci *este lector la Facultatea de Ştiinţe Socio-Umane, Universitatea din Oradea.*

PUBLICITATE

PUBLICITATE

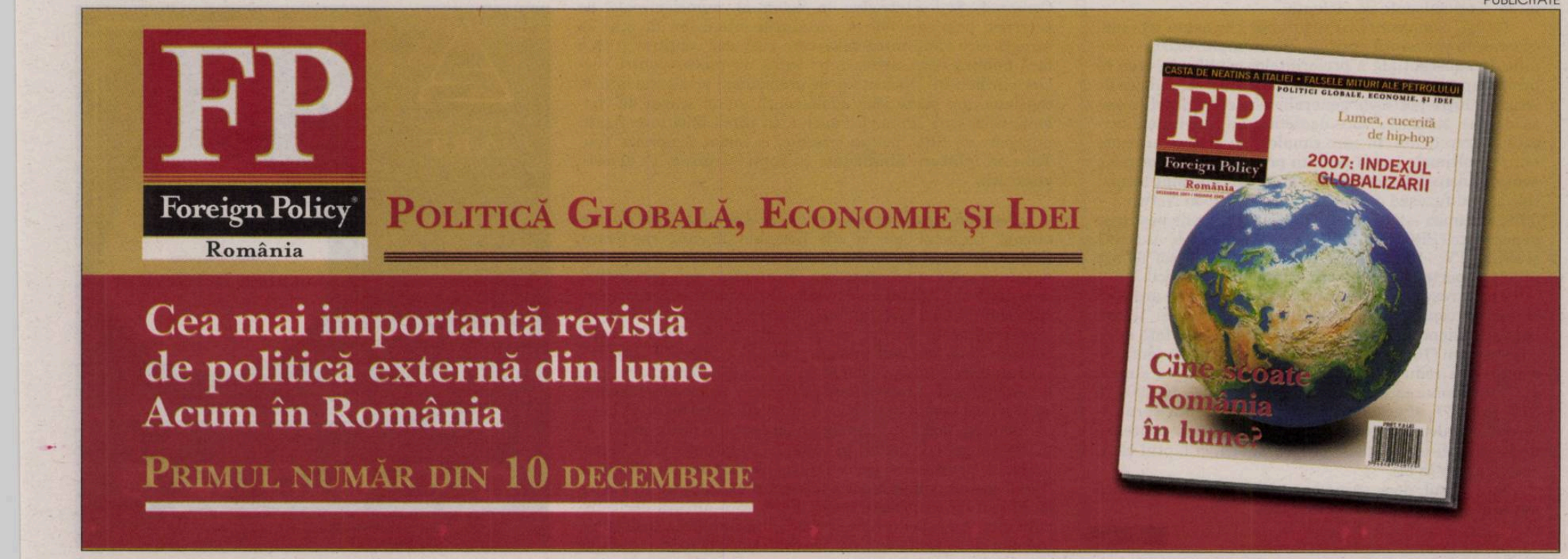

colectia adevărul

Cel mai frumos cadou de Crăciun!

În magazinele diverta
în exclusivitate pentru
perioada 1 decembrie 2007
- 29 februarie 2008

Talon de comandă

		Preț	Număr exemplare
☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	——
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	——
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	——
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	——
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	——
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	——
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	——
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	——

Nume ..... Prenume .....
Vârsta ..... Str. ..... Nr. ..... Bl. ..... Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Localitate ..... Județ/Sector ..... Cod poștal .....
Telefon ..... E-mail .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr. ..... din data ..... în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala București

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

Opere complete
Vintilă Corbul
Eugen Burada

Premiul - despre petrol, bani și putere
Daniel Yergin

25 de titluri în 33 de volume

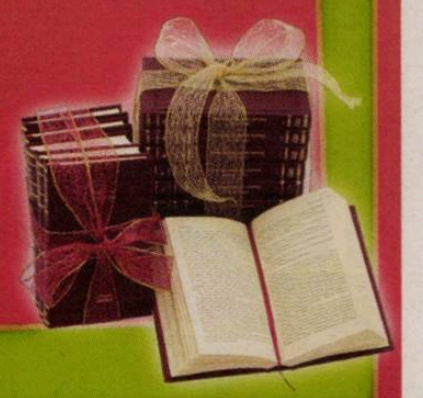

Silvia CAZACU

„Aş dori un măr, aş dori un păr...“

„La Bomba“, Jam Session şi „Biluna“. *„Bună ziua! Bună ziua. Pe mine mă cheamă Marius şi am zece ani. Io vreau să fiu unnnnn... am uitat. Stai puţin... Fotbalist! Mai bine zic un... avocat!“*

Rahova, noiembrie, 2007. Mă duc să văd un filmuleţ despre un spectacol cu jazz, copii şi artişti. Intru într-un fel de casă. Mai mare. „La Bomba“ se cheamă. Înăuntru, *underground* cu ceva atmosferă rusească. Paşnică, tihnită, ruptă de ce-i afară. La o masă, bărbaţii joacă remi. Oglinzi multe, multe. O pînză albă întinsă pe un perete. Pe canapele, catifea roşie învechită. Pe pînză rulează filmul. Copiii se văd pe „ecran“ şi se bucură. Artiştii beau o bere, fumează şi se bucură. O tanti vine, curăţă cartofi şi se uită şi ea. Un cîine se plimbă printre spectatori. „Vreau un măr, vreau un păr... aş dori un măr, aş dori un păr...“ Cîntecel din spectacol, un ritm şi o bucurie care îmi rămîn în minte mult timp după ce-am fost acolo. Mai tîrziu, aflu că în „La Bomba“ există şi o încăpere cu multe, multe cărţi. Ale dlui Eremia, din cartier. -

„Îmi iei şi mie un interviu? ...da' unde?“ Se termină filmul. Noi ne revenim cu greu. Copiii se agită, aleargă, dansează, pozează. La cerere, dau interviuri. Şi povestesc despre spectacolul de la E-Uranus.

Marius: „S-a întîmplat în seara aia să dansăm, să bătem la darabană. Io am cîntat la o zorgănitoare... care cîntă foaarte naşpa... scotea un sunet foarte naşpa“.

David: „Pe mine mă cheamă David şi mama m-a dat pe mine la rugby. Mie rugby îmi place că e dur şi fotbal nu vrea mama mea... facem antrenament şi-ntr-unele zile jucăm. Cu Flamingo, Metrorex, că noi sîntem echipa Steaua. Şi e foarte, foarte greu... e supergreu...“. *(David nu a participat la spectacol, dar vrea să vorbească despre ce face el.)*

Eu: „Şi cu spectacolul? N-a fost greu?“.

Elisa: „A fost... am stat vreo lună de zile ca să învăţăm toate astea... am învăţat cu ei că n-avem cu cine să învăţăm...“.

Mari: „A fost frumos la spectacol... a fost o grămadă de lume: îl vrem pe Mari!“.

David, din nou: „Rugby-ul este un sport foarte dur... şi este un sport deci este foarte, foarte dur....“.

Elisa: „A fost foarte frumos şi toată lumea mă cerea pe mine! În spate, cîntauăia: «aş dori un măr, aş dori un păr...». M-am distrat... da' io dansez mai frumos da'-mi-era rușine....“.

Băieţii încearcă să iasă în faţă („Taci, fă, că mie-mi ia interviu!“). Fetele nu se lasă. Din cînd în cînd, un băieţel se apropie, rosteşte repede cuvinte în reportofon şi fuge. Cuvintele nu se pot reproduce. Copiii din Rahova au multă energie. Şi nu vorbesc ca în manualul de limba şi literatura română. Ştiu manele, ştiu de dansatoarea la bară şi folosesc limbajul dur de bază. „Cîteodată mai vorbim urît cînd ne enervează cineva“ (Elisa). Ca orice copii, învaţă tot ce aud, ce văd. Şi se-ntîmplă ca, uneori, să vadă şi alte lucruri. Un artist, un saxofon... Şi să se mire. În felul lor: „Nene, dumneavoastră cîntaţi şi la morţi?“.

Întrebare pentru copiii din Rahova: „Ce este un artist, cu ce se ocupă el?“. Arată spre ei în sală: „Aştia sînt!“. Se gîndesc puţin, încearcă răspunsuri: „Nu ştiu ce să zic!“, „Iordache!“, „Mandela şi... Emi!“. Apoi, serios şi tărăgănat: „Artistul ne cîntă... ne învaţă să...“, „joacă-n filme!“, „face emisiuni!“, „sînt nişte studenţi“, „pictează, se joacă, cîntă, face aşa... *(bate un ritm în masă)*“. Deci, artistul, cînd nu e student şi nu face emisiuni, cîntă, pictează şi se joacă. Şi-i învaţă pe copii şi alte lucruri decît televizorul şi calculatorul.

„E frumoasă lumea aici!“ *„Pe mine mă cheamă Marinică, am zece ani, cînd o să fiu mare, vreau să fiu avocat.“* Multe se spun despre Rahova. Primarul, ţiganii, blocuri tandru vopsite, lume necăjită şi muncită, case vechi, fabrici şi uzine în ruine, cîini mulţi, periferia şi amărîţii ei, tramvaie pline, puşcărie.... Cîţiva artişti, tineri, „inconştienţi“ (cu mult entuziasm şi bani puţini) au mers acolo, să facă ceva. La început, s-au dus în Rahova profundă. „Ne-am retras rapid că ne depăşea situaţia“ (Irina). „Căutam un spaţiu în care să facem chestii... un loc de proiecţii, de discutat cu oamenii“ (Maria). Au căutat, s-au înspăimîntat, au încercat, n-au renunţat şi, în final, au găsit un parc. La intersecţia Căii Rahova cu Sabinelor. „Asta e!... ăsta-i spaţiul... să vedem cum e cu oamenii!“ (Maria). Au găsit-o pe tanti Ioana, de 70 de ani. Au întrebat-o, şi dînsa a zis: „E frumoasă lumea aici!“.

Cum era înainte? „Parcul avea cinci nuci şi era mişto de tot... la cutremur ne-am adăpostit sub nuci“ (dl Traian, tatăl lui Marinică care vrea să se facă avocat). „... aveţi cuvîntul meu de onoare... că aşa de frumos cum era parcul ăsta!... că eu mă culcam aici – *arată spre o alee* – aici... pe iarbă, sub pomi, pentru că nu mai puteam de căldură în casă... şi nu deranjam pe nimeni.... Deci vorbesc de anul 1987! La anul se fac 20 de ani... şi, după 20 de ani, să văd acest parc în halul ăsta? Dar cine să se ocupe? Sîntem noi autorităţi?“ (fragment din „Rahova Uranus Fanzine“).

Aşa au început reconstituirea, cu ghizii din zonă: tanti Stela, dl Traian, tanti Cornelia. Replantarea nucilor. Curăţirea parcului şi dotarea lui cu scrumiera Elisei: o sticlă de plastic de 0,5 l, tăiată la gît, umplută cu apă. „... am făcut această scrumieră ca să aruncăm chiştoacele în ea. Să nu se mai arunce pe jos şi aşa să fie mizerie în parc. Pentru că noi ne-am chinuit să facem curat şi vă rugăm să nu mai aruncaţi acolo, ci să aruncaţi aici, în asta. Cînd se consumă, să aruncaţi conţinutul în coşurile de gunoi din parc. După aceea vă duceţi la cişmea să puneţi din nou apă, ca să nu ia foc plasticul ăsta de la sticla din care este făcută scrumiera.“

„Nu e Rolling Stones, dar drumul a fost senzaţional!“ „Prima dată aici, în bar, au venit. Am zis: salut, cum te cheamă, astea... şi, după aia, am făcut activităţi în parc...“ (Elisa). Artiştii au rămas multă vreme în Rahova. „Practic, de un an şi ceva sîntem în zonă“ (Irina). S-au plimbat, au ascultat, au înregistrat, au observat, au lucrat, au creat. Întrebare pentru artişti: „De ce credeţi că au nevoie oamenii deaici?“. „Aveau sentimentul c-o să le dăm ceva... nu ştiu... apă caldă....“ (Maria). La început au crezut ceva. Apoi au stat acolo mai mult şi au ajuns la concluzia că oamenii „au nevoie să gîndească singuri“ (Irina). „Să aibă curajul să se autoreprezinte“ (Maria). Copiii de-acolo au nevoie de repere, de poveşti. Să creadă, să crească. Au nevoie de acces. Au nevoie, de ce nu, să înţeleagă – în felul lor – ce naiba e cu arta asta. Făcîndu-i părtaşi, făcîndu-i personaje, implicîndu-i, ascultîndu-i. „N-am intrat cu bocancii în zonă“ (Maria). Nu era un „viol“, cum spune Irina. S-au apropiat încet, în timp, cu multe întrebări, fără idei preformatate şi frumos împachetate. Ci uman, decent. Învăţînd, descoperind, trăind.

Oamenii sînt neîncrezători, indiferenţi. Au problemele lor. Au viaţa lor. Aşa cum e. Trăiesc şi n-au timp de altceva. Artiştii sînt şi ei neîncrezători. Au problemele lor. Nu-i ajută (înţelege) nimeni, nu există implicare. N-au energie să alerge prin birouri, administraţii, nu ştiu sau nu pot să caute bani, nu vor să (se) vîndă. Oamenii din cartier se întîlnesc cu artiştii din centru. Şi încep să-şi detecteze nevoile. Apoi devin atenţi şi la nevoile celorlalţi. Artiştii filmează o nuntă în cartier. La cerere, că au „ochiul format“. Sînt chemaţi să decoreze „La Bomba“, iar „La Bomba“ le face publicitate. În cartier apar afişe. Se verifică dacă e pe bune. Dl Eremia e convins: „O s-aveţi succes că vă prezentaţi foarte frumos“.

Lumea din Rahova începe să înţeleagă. Că artistul nu aduce apă caldă în cartier, nu opreşte demolarea şi nu plăteşte restanţele la întreţinere. Artistul nu „salvează“ vieţi. El nu spune „astăzi am salvat cinci vieţi, mai avem douăzeci“. Artistul face doar ce ştie el mai bine să facă. Şi, dacă cineva observă, se bucură şi participă, e deja destul. E clar, prea mult nu se poate. Ce poate să facă un locuitor dintr-un amărît de cartier? Ce să facă un „amărît de artist“ într-un cartier? Foarte puţin. Dar acest foarte puţin e, uneori, mai mult decît fac toţi experţii şi responsabilii Primăriei într-un plan cincinal.

Inventezi un proiect, te duci într-un loc şi-l „implementezi“, apoi te întorci la ale tale. Arta-i artă, viaţa-i viaţă!, cum ar zice unii. Sau poţi să te duci undeva, într-un loc uitat de lume (autorităţi) să faci ceva şi făcînd, să uiţi de tine, să te aşezi de acel loc, de acei oameni, să ajungi să-i cunoşti şi să vrei să continui. Chiar dacă autorităţile, instituţiile locale şi naţionale... Căci e muncă multă, pe termen lung şi, oricum, sînt alte priorităţi... În timpul acesta, copiii cresc. Părinţii îmbătrînesc, c-un ochi spre trecut, salvîndu-se cum pot de prezent şi fără prea multă încredere în ce va fi. Casele se dărîmă, copacii se taie, cresc mall-uri şi parcări, se uită. Nu prea se mai ştie ce-a fost. Nu se ştie nici ce „Va urma“. Ce ştim e că în Rahova lumea există. Şi atît.

2006 / Va urma – mişcare de regenerare urbană şi culturală / CIAC / zona Rahova-Uranus / Regăseşte-ţi Identitatea / Galeria Nouă / De / Re / Construcţii / Apartamentul / Infobox / Tipuri de Spaţii / Harta Sensibilă I: Plantarea nucilor – acţiune comunitară, Summitul Evacuaţilor – dezbatere publică, Rahova nonstop – Maraton de teatru, 25 de ore, Tanga Project, Instalaţia video „Harta Sensibilă“, Corner Speaker, Arhivă vizuală Rahova-Uranus / În parcul „Va urma“, lîngă fosta fabrică de bere.

2007 / Construieşte-ţi comunitatea / Ofensiva Generozităţii / Tanga Project / artişti vizuali, regizori, dramaturgi, actori, coregrafi / artă comunitară, intervenţie socială / atelier de dramaturgie / atelier de educaţie creativă / muzicieni voluntari / E-Uranus / Harta Sensibilă II : Rahova Uranus Fanzine / noiembrie / Jam session / Biluna / Comunitatea copiilor Rahova-Uranus şi invitaţii / Ati / Electric Brother / Emi / Iordache / Mandela / Sasha / coordonator atelier Irina Gâdiuţă / visuals Maria Drăghici / mişcare scenică Ana Costea / asistenţi Mona Bozdog / Alina Diaconescu / Ştefan David / construcţie instrumente Gabi, Ati.

2008 / Va urma...

PUBLICITATE

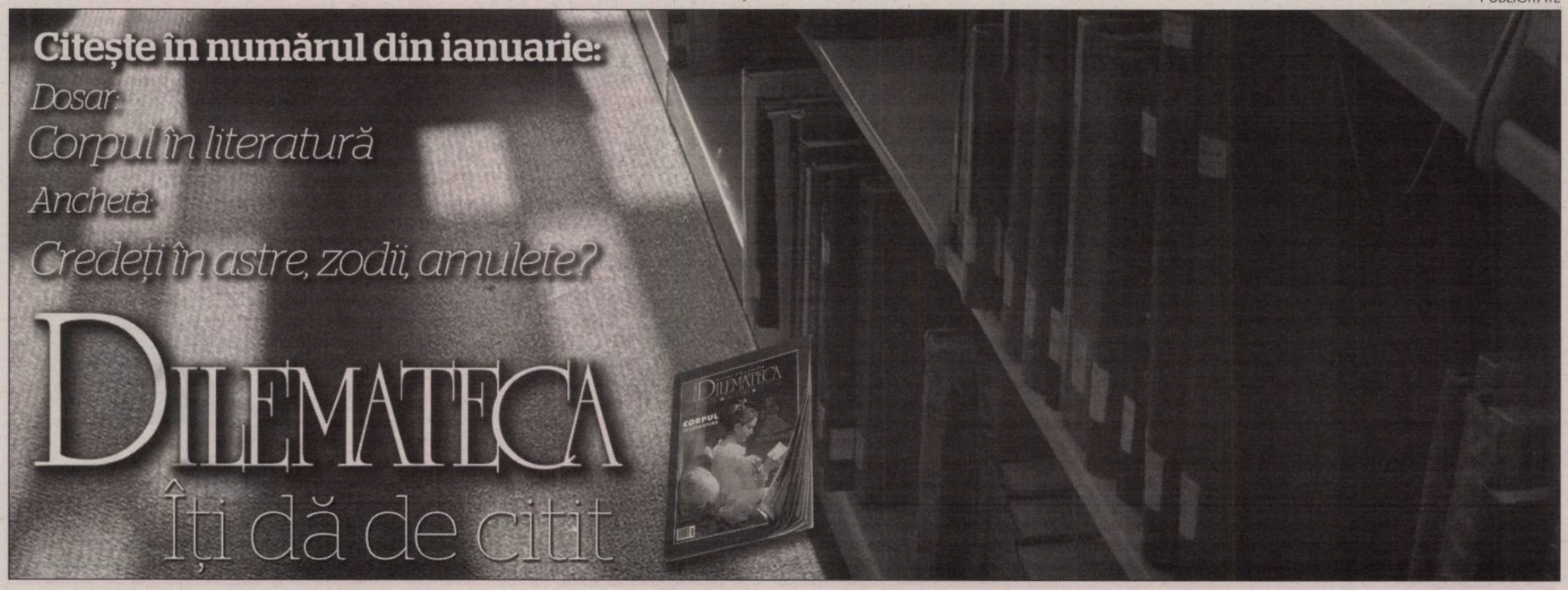

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

Domnilor se dă ţara de rîpă vă rog faceţi sondaje

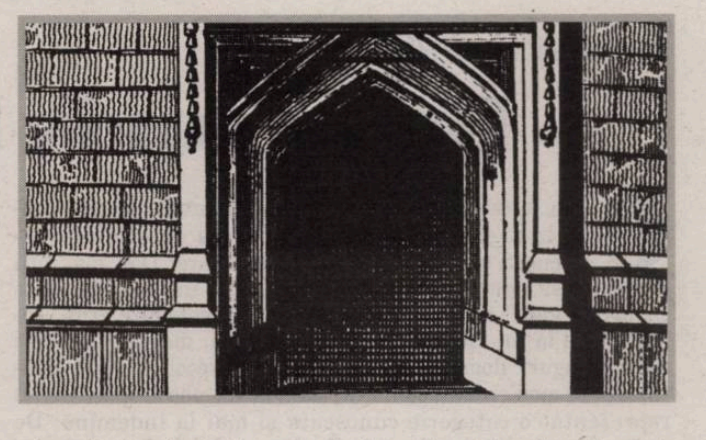

Dle Robert Turcescu,

Vă aduc la cunoştinţă ce se petrece la noi, în Vadul Părului, şi în toate satele din jur jumătate satul Vadul Părului sînt anticapaţi fără să aibă nimic nici una nu are anticap a păcălit satul şi la furat să vă spun secretul Sîrbu Constanţa lua mită de la fiecare şi avea legătură cu doctora Dumitraşcu care a eşit la pensie de vreo 2 ani fiecare îşi lua drepturile ei acuma este doctorul Dobre pe toate le scoate că este bolnave cu capul, dar nu are nimic poate este 10-12 ani de cînd mănîncă pensie de anticap, Sîrbu Constanţa, unde pui mai este şi consilieră la Primărie care mănîncă trei pensii are o singură fată locuieşte în Bucureşti.

Burlacu Constantin consilier la Primărie soţia lui ia pensie de anticap are casă de 2-3 miliarde, o singură fată, locuieşte la Ploieşti are brutărie vă dau esemplu cîteva Cernat Ioana, Bunea Ioana cu tractoare mari cu combină, Mosoiu Elisabeta, Cernat Constanţa, Ştefan Vasilica, Curelea Florentina, şi multe multe altele, lumea este foarte agitată să dea banii înapoi nu se mai verifică casa de pensii domnilor se dă ţara de rîpă vă rog faceţi sondaje să vă convingeţi care este de vină să plătească amenzi usturătoare şi cei 2 să fie şi daţi afară de la Primărie pentru că sînt corupţi.

Acum face fiecare ce vrea în ţara asta nu le este frică de nimeni, să eşim toţi cu pensie de anticap să vedem de unde ese banii unele iau cîte 3 pensii şi altele a munci o viaţă la ceape şi are o singură pensie fără să se ia în consideraţie cîte zile au făcut fiecare anual asta nu-i o dreptate vă rog luaţi măsuri urgente o să mai fac şi la Curtea europeană să-i pun în temă ce se petrece în România.

Vă mulţumesc,

să fie secret

Cu ochii-n 3,14

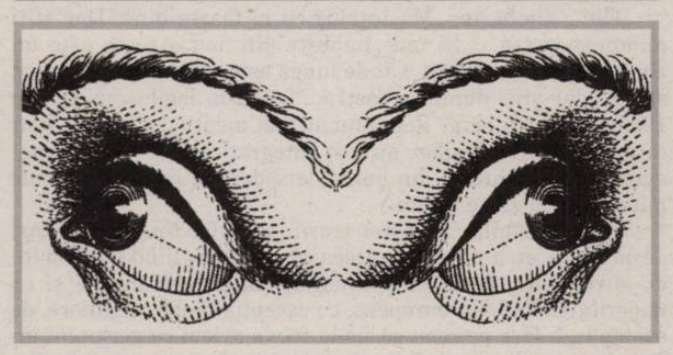

CICĂ AVEM CEL MAI MIC FULG DE NEA ALCĂTUIT DIN ŞAPTE SEGMENTE DISTINCTE DE ZAHĂR BRUN

● Cică 15 minute de discuţie în contradictoriu (pe scurt: o ceartă) cu partenerul de viaţă au un efect imunostimulator cît o şedinţă de fitness. Sînt excluse injuriile şi ironiile. Asta poate că la ei, printre cercetătorii Universităţii din California. (**R. C.**)

● Aflu din presă că unul dintre medicii găsiţi vinovaţi în cazul bebeluşului Sebastian este un fost consilier prezidenţial care a ocupat postul de şef de gardă fără concurs, „ajutat" de Sorin Oprescu. Comisia de disciplină a Colegiului Medicilor a propus ca lui Cristian Rădoi să i se suspende autorizaţia de liberă practică pe şase luni. Mi se pare o suspendare nu doar revoltător de mică, ci de-a dreptul sfidătoare, ba chiar iresponsabilă. De unde se vede că, pe lîngă politicieni, avem şi medicii pe care-i meritäm! (**M. C.**)

● Îl invit pe dl Constantin Poteraş, primarul sectorului 6, să mă însoţească într-o dimineaţă, după ce va fi nins chiar şi, să zicem, un sfert de noapte, de-a lungul străzii Bozieni din Drumul Taberei. Îi propun, cu această ocazie, un concurs: care dintre noi doi ajunge primul în capătul străzii. Ba nu, rectific: care dintre noi doi este în stare să se ţină mai mult în capul oaselor, fără să cadă şi să-şi frîngă mîna, piciorul, gîtul etc. pe gheţuşul care se formează între blocuri la cel mai mic fulg de nea. Dle primar, am o vagă bănuială că veţi pierde! Noi, cei care locuim pe străzile nebăgate în seamă, avem antrenament! Sau poate oi fi eu mai norocoasă. Strada este însă frecventată şi de oameni mai în vîrstă sau de mame cu copii mici care s-ar putea să nu fie chiar atît de... „echilibraţi". Ce ziceţi, încercăm? Dar să vă lăsaţi maşina în capătul străzii – pe aici trec în fiecare dimineaţă TIR-uri care aprovizionează un supermarket la doi paşi de noi şi care mai derapează din cînd în cînd, alunecînd graţios spre automobilele parcate de-a lungul străzii. (**R. T.**)

● Din prezentarea de pe Port.ro la filmul *Tot ceea ce aţi vrut să ştiţi despre sex, dar v-a fost teamă să întrebaţi* de Woody Allen: „Alcătuit din şapte segmente distincte, filmul oferă sugestii sau rezolvări pentru principalele probleme sexuale ale bărbaţilor şi femeilor". Mă întreb cine poate fi atît de stupid încît să ia imensa ironie a lui Woody Allen drept „sugestii sau rezolvări pentru principalele probleme sexuale ale bărbaţilor şi femeilor". Şi cum ar fi să pună în practică asemenea sugestii? (**C. P.-B.**)

● Sloganul producătorilor de zahăr brun Le Marco Brown este „The Dark Side of the Sugar". Cunoscătorii vor aprecia această notiţă cum se cuvine. (**M. C.**)

CICĂ BUCUREŞTIUL ÎŞI CUMPĂRĂ PĂLĂRIE NOUĂ, DE ORIGINE POLONEZĂ, PENTRU A FI MAI SIMPATIC

● Mircea Cărtărescu, într-un interviu recent din *Formula AS*, zice aşa: „Nu mai iubesc Bucureştiul, care odinioară a fost totul pentru mine... Nu mai sper că e ceva de făcut cu acest Călăraşi al Europei... Astăzi cred că nu se poate trăi cu adevărat aici, că milioanele lui de locuitori sînt extrem de nefericiţi şi visează doar la un exod în masă". Aşa o fi, dar mai sînt unii (doar în Bucureştii delabraţi) care caută cu privirea, pe cîte un bloc din Ştefan cel Mare, cei doi stîlpi prin care „coboară Dumnezeirea" şi clopotul de sticlă de pe cartierul Floreasca, punctul pe *i*-ul din *Orbitor*. (**S. S.**)

● Cumpărîndu-mi brad de Crăciun, în drum spre casă, m-am simţit în pielea Conului Spirache cînd îşi cumpără pălărie nouă. Întrebarea „cît aţi dat pe el" m-a însoţit tot drumul de la piaţă pînă la bloc, culminînd cu un comentariu demn de *Titanic Vals:* „L-aţi luat din piaţa nouă sau din cea veche?". „Din cea veche", răspund, provocînd o reacţie tip Sarmizegetusa: „Păi, sigur, dacă l-aţi luat din cea veche... trebuia să-l luaţi din cea nouă, acolo erau la trei sute de mii, şi mai înalţi, că ăsta tare-i mic şi prăpădit". (**S. G.**)

● Aflînd că sîntem din România, ghidul de la castelul Wawel din Cracovia a precizat încă de la bun început că mai însoţise, cu ceva timp în urmă, un grup de români şi că a fost impresionat de „nivelul lor de cultură şi de civilizaţie". A spus-o ca să ne flateze. Pe parcursul vizitei, la un moment dat, „poezia" lui suna cam aşa: „Sigismund Bathory nu era de origine poloneză, venise tocmai din Transilvania, ţara lui Dracula". Uitase deja cu cine avea de-a face? Sau pur şi simplu micul computer din capul său rămăsese setat pe folderul cu informaţii destinate turiştilor *made in USA*? (**A. P.**)

● Fostul candidat la preşedinţia Franţei, centristul François Bayrou, a propus ca membrii partidului său să-şi schimbe numele din „centrişti" în „cetăţeni democraţi". „Centrist" rimează cu „trist", a argumentat cel care a tulburat suficient alegerile din mai pentru a fi luat în seamă ca o a treia forţă. În *Le Monde* i se atrage totuşi atenţia că şi „democrat" poate rima nefericit cu „birocrat", „tehnocrat", dar şi cu „pirat" sau „autocrat", pînă la „psihopat" sau „nevropat". Toată discuţia fiind la fel de valabilă în politica şi limba română, mă întreb de ce nu am putea realiza şi aici o conciliere, numind un partid al democraţilor trişti Partidul Demotrist. Tristeţea, ca brand electoral, n-ar avea succes? Eu cred c-ar face rupere şi-n Franţa, şi-n România. (**R. C.**)

● Taximetriştii ameninţau săptămîna trecută că blochează traficul în Bucureşti dacă nu li se dau mai multe licenţe. Adică traficul poate fi mai blocat decît atît? (**M. C.**)

● Din nou-deschisul New Museum din New York (pe Bowery, chiar în dreptul lui Prince Street) am cumpărat cîteva insigne *cool* cu îndemnuri haioase – gen „I Hate Pink Floyd", „Smash Your TV" –, cele mai multe de făcut cadou; cea pe care am păstrat-o zice aşa: „Osama Fucks Yo Mama". Mă gîndesc că adversarii candidatului democrat Barak Obama (nici mie nu mi-e simpatic) n-ar avea de schimbat decît o literă: „b" în loc de „s"... (**a. l. ş.**)

CICĂ SĂ AŞTEPTĂM LINIŞTIŢI PÎNĂ CÎND PROBLEMELE DIFICILE VOR AJUNGE ACI, UNDE AU VOIE SĂ-ŞI EXPUNĂ ISPITA

● Citesc undeva că 95% dintre mesajele transmise pe mail în 2007 au fost de tip *spam*. Păi, eu zic să aşteptăm liniştiţi la locurile noastre pînă cînd vor ajunge la 100% şi-apoi să închidem calculatoarele. Şi uite-aşa mai scăpăm de un stres... (**M. V.**)

● În Polonia, Wladyslaw Bartoszewsky, 85 de ani, supravieţuitor al lagărului de la Auschwitz, fost ministru de Externe, a fost numit de actualul şef al Guvernului „ministru pentru problemele dificile". Peste tot există probleme dificile, dar nu toată lumea s-a gîndit să numească o persoană cu suficientă experienţă pentru a le rezolva. (**M. B.**)

● Pe stradă, un afiş îmi spune: „Balul Tinerilor Basarabeni te aruncă în mijlocul acţiunii!". Îi zic: „Poate la anul, dragii moşului, acum am nişte trebuşoare de făcut aci, pe margine". (**D. S.**)

● Conform unui act legislativ adoptat în Liverpool, femeile nu au voie să-şi expună sînii în public, cu excepţia cazurilor în care lucrează într-un magazin unde se comercializează peşti tropicali. Mie mi se pare o lege mai mult decît necesară! (**M. C.**)

● Pe un canal TV de shopping, ispita unei oferte irezistibile din gama Doctor Fold („Oriunde şi oricînd veţi avea nevoie de aceste produse"): aparat de sigilat pungi, dispozitiv brevetat de băgat aţa în ac „Infila", desfăcător profesional de sticle – oferite gratuit la achiziţionarea unui dispozitiv de împachetat haine! (**D. S.**)

Zsuzsanna ARDÓ

De la surîs la decimare

Cît de lung este drumul de la „ştiţi dumneavoastră...“ pînă la excluderea socială, privarea de drepturi cetăţeneşti şi, în cele din urmă, decimare? Dar, mai întîi de toate, să spunem lucrurilor pe nume: în cele mai dese cazuri, „ţigani“ a fost o etichetă pusă de celelalte etnii, referindu-se la un anumit grup. De exemplu, maghiarilor li se spune „unguri“ doar pentru că, în urmă cu secole, au fost identificaţi, în mod eronat, cu hunii, care, la vremea respectivă, au reprezentat o categorie cunoscută şi mai la îndemînă. De asemenea, cînd triburile nomade din nordul Indiei, mai ales din Rajastan, şi-au făcut apariţia în Europa, s-a crezut că sînt egipteni; ei au căpătat numele *gipsy* şi nenumăratele lui variante din diferite limbi: „ţigani“, „tziganski“, „ghitan“, „gitan“, „tzigana“ şi lista poate continua. Deloc surprinzător, numele adevărat al acestui grup este diferit şi, în mod sigur, preferat: *roma, romany* – adică „oameni“.

Romii au trăit în Ungaria de la începutul secolului al XV-lea. Din cauza faptului că nu s-au grăbit să îşi abandoneze stilul de viaţă nomad, integrarea lor în societăţile europene, inclusiv în cea ungară, a constituit un proces îndelungat, proces care nu s-a petrecut fără conflicte şi nici fără tensiuni. Este un proces continuu, deseori extrem de dureros, purtînd amprenta prejudecăţilor şi a discriminării, atît în Ungaria, cît şi în alte părţi ale Europei, în întreaga lume. Unii dintre romii unguri vorbesc unul sau mai multe dialecte romanes, însă majoritatea vorbesc limba maghiară şi chiar se consideră unguri. Totodată, renaşterea lor culturală din 1990, de exemplu formarea Parlamentului Romilor şi înregistrările de muzică romanes, printre multe altele, indică nevoia de a-şi reafirma identitatea etnică. Deşi curentele (trend-urile) se modifică, mulţi dintre ei lucrează în *showbiz*-ul tradiţional al industriei de muzică ţigănească. Dar să nu credeţi că muzica ungurească *gipsy* ar trebui să fie muzica ungurească autentică sau muzica populară a romilor sau o combinaţie între cele două. Aceasta este o greşeală foarte des întîlnită atît în Ungaria, cît şi în afara graniţelor sale. E bine să nu ai încredere în etichetări şi să nu iei nimic drept sigur, cu atît mai mult cu cît, la prima vedere, totul pare a avea sens. Muzica „sudu“ („sodo“?) pe care o ascultaţi, îndeosebi în restaurantele destinate turiştilor, în filme şi pe CD-uri, este produsul unor compozitori din secolul al XIX-lea şi reprezintă muzică ţigănească doar în măsura în care cei care au cîntat-o, o perioadă lungă de timp, au fost romi. Muzica tradiţională a romilor este de tip vocal, la care se adaugă varietatea coloristică a instrumentaţiei, fapt ce reflectă, în termeni melodici, regiunea de unde aceasta provine. În Ungaria, ea sună altfel decît muzica purtînd brandul de succes – muzică ţigănească. E greu să nu vibrezi, cînd asculţi acel *glissando* emoţionant care alunecă printre note: element esenţial al muzicii vocale a romilor. În mod instinctiv, mulţi dintre noi intrăm în rezonanţă cu această muzică, însă, cel mai adesea, nu şi cu cei care o interpretează şi a căror muzică şi tradiţie le reprezintă.

Privesc în oglindă la tînăra coafeză unguroaică, în vreme ce mă tunde cu profesionalism. Îmi vorbeşte, cu o dezinvoltă lipsă de sinceritate, despre faptul că nu îi place că locuieşte într-un orăşel din apropiere: „Of, ce mulţi ţigani locuiesc acolo“ – spune ea, vîrînd foarfecele în părul meu ud şi negru, pe la tîmple. Nu se opreşte să îşi dezvolte ideea. Nu simte nevoia de a-şi continua comentariul. Crede că sînt de partea ei. Îşi închipuie că sînt de acord cu valorile ei, exprimate în cuvintele aruncate în fugă. O ascult, urmărindu-i mişcările rapide cu foarfecele în jurul chipului meu. Nu mă surprinde declaraţia ei rasistă. Dar mă lasă fără grai o vreme şi mă gîndesc că arată atît de mult ca o femeie romă; şi poate că aşa arăt şi eu. Atunci, aud vocea antropologului social din mine cerînd răspunsuri spontane, şi nu un interogatoriu aspru.

„Ce fel de vecini ai?“

„Oh!“, zîmbeşte. „Mă înţeleg cu ei foarte bine. Dar ştiţi dumneavoastră...“ Şi îmi zîmbeşte din nou. Acesta este un zîmbet mult mai diferit. Cît de lungă este călătoria de la acest surîs: „dar ştiţi dumneavoastră...“ pînă la legile rasiste din 1935 de la Nürnberg? Romii nu au fost menţionaţi *per se*, dar, în interpretarea legilor, au fost integraţi alături de negri şi evrei, ca fiind diferiţi din punct de vedere al rasei; şi anume: minorităţi cu sînge străin.

Ironia teribilă a acestei teorii, complet lipsite de sens, despre puritatea rasei este aceea că romanes, fiind o limbă indo-europeană, la fel ca germana, engleza, franceza şi ca majoritatea limbilor europene, cu excepţia limbii maghiare, de exemplu, îi face pe romi să fie la fel de arieni ca germanii înşişi. Cu toate acestea, li s-a interzis căsătoria cu persoane ariene şi, ca în cazul evreilor, romii au fost privaţi de drepturile lor cetăţeneşti. Călătoria de aici pînă în noaptea de 2 august 1944 a fost rapidă. În noaptea aceea, ţiganii au fost lichidaţi în lagărul Auschwitz-Birkenau. Mii de romi, bărbaţi, femei şi copii, au fost ucişi în camerele de gazare. Mulţi alţii au fost omorîţi înainte şi după noaptea aceea. Pe 2 şi 3 august se comemorează Ziua Internaţională a Holocaustului împotriva Romilor, sau „Porajmos“. Etimologia cuvîntului este, încă, dezbătută, dar acesta este mult folosit, însemnînd „decimare“, cum spun romii cînd se referă la genocid.

Cît de lungă este călătoria de la „ştiţi dumneavoastră...“ pînă la excluderea socială, privarea de drepturi cetăţeneşti şi, în cele din urmă, pînă la decimare?

***Zsuzsanna Ardó** este scriitoare şi fotografă de origine maghiară. V. www.ardo.org*

PUBLICITATE

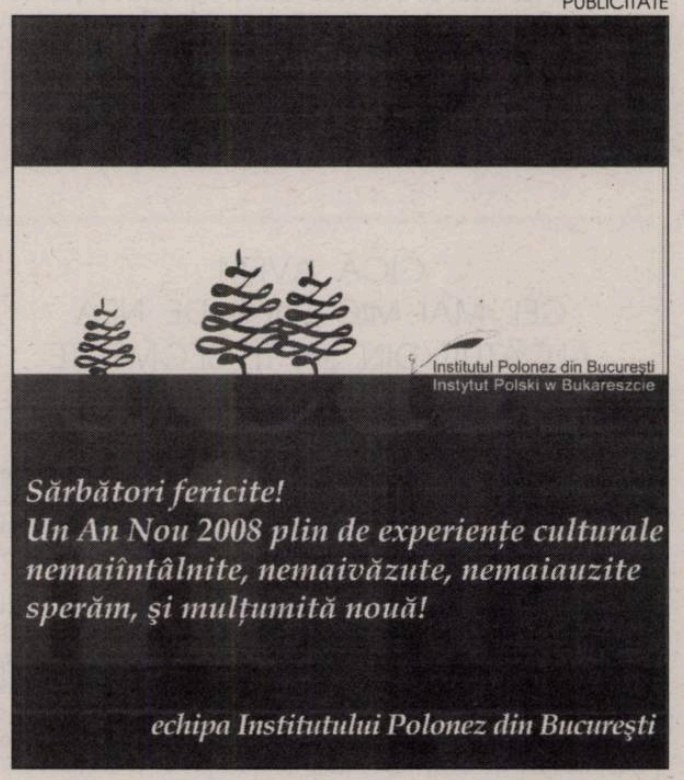

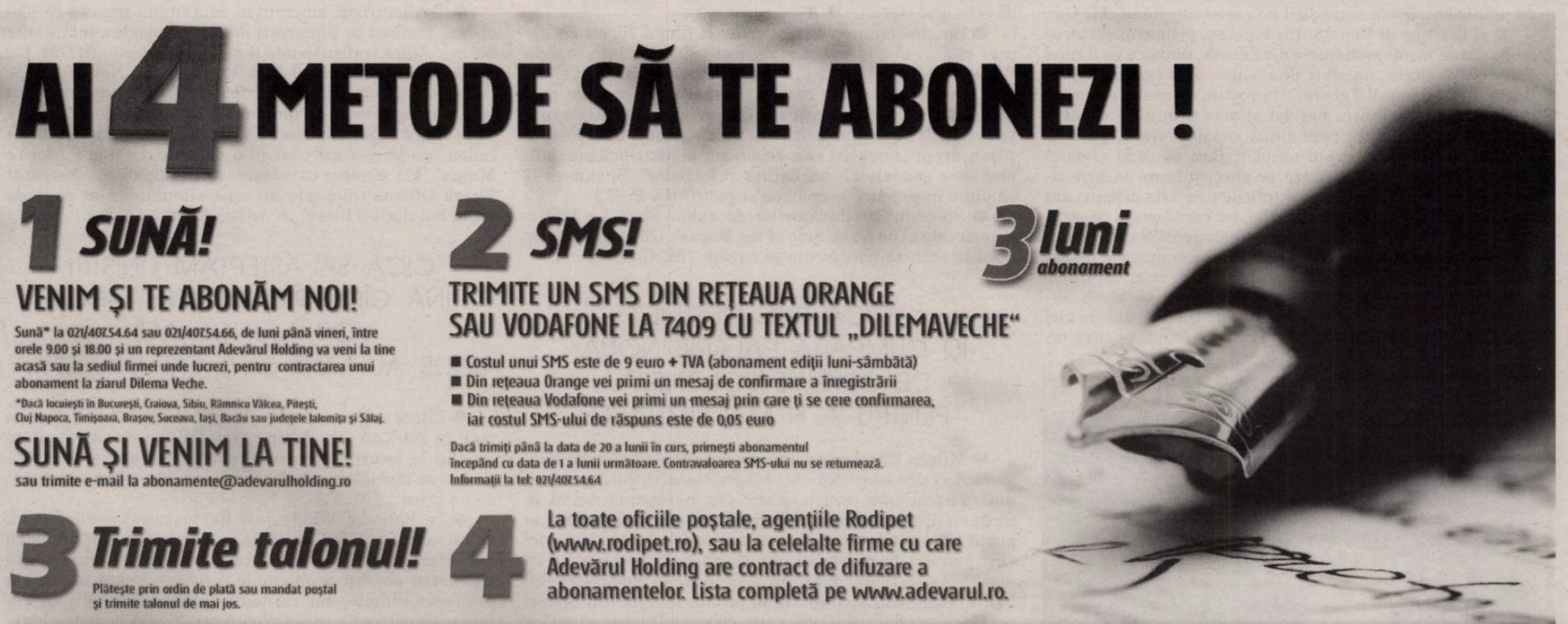

„Sînt vechi, domnule!“ (I.L. Caragiale)

DILEMA VECHE

Anul IV, nr. 203 ● 27 decembrie 2007 ● 24 pagini ● 3 lei
Internet: www.dilemaveche.ro

SĂPTĂMÎNAL DE TRANZIȚIE
DIRECTOR FONDATOR: ANDREI PLEȘU

Andrei Pleşu
„Lecturi stoice de Crăciun“
pagina 3

Andrei Codrescu
„Dorinţă de Anul Nou“
pagina 7

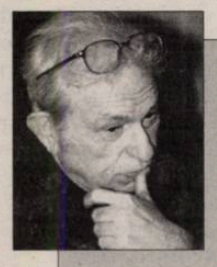

Radu Cosaşu
„Revoluţionarul necunoscut“
pagina 16

Sclavii noilor tehnologii?

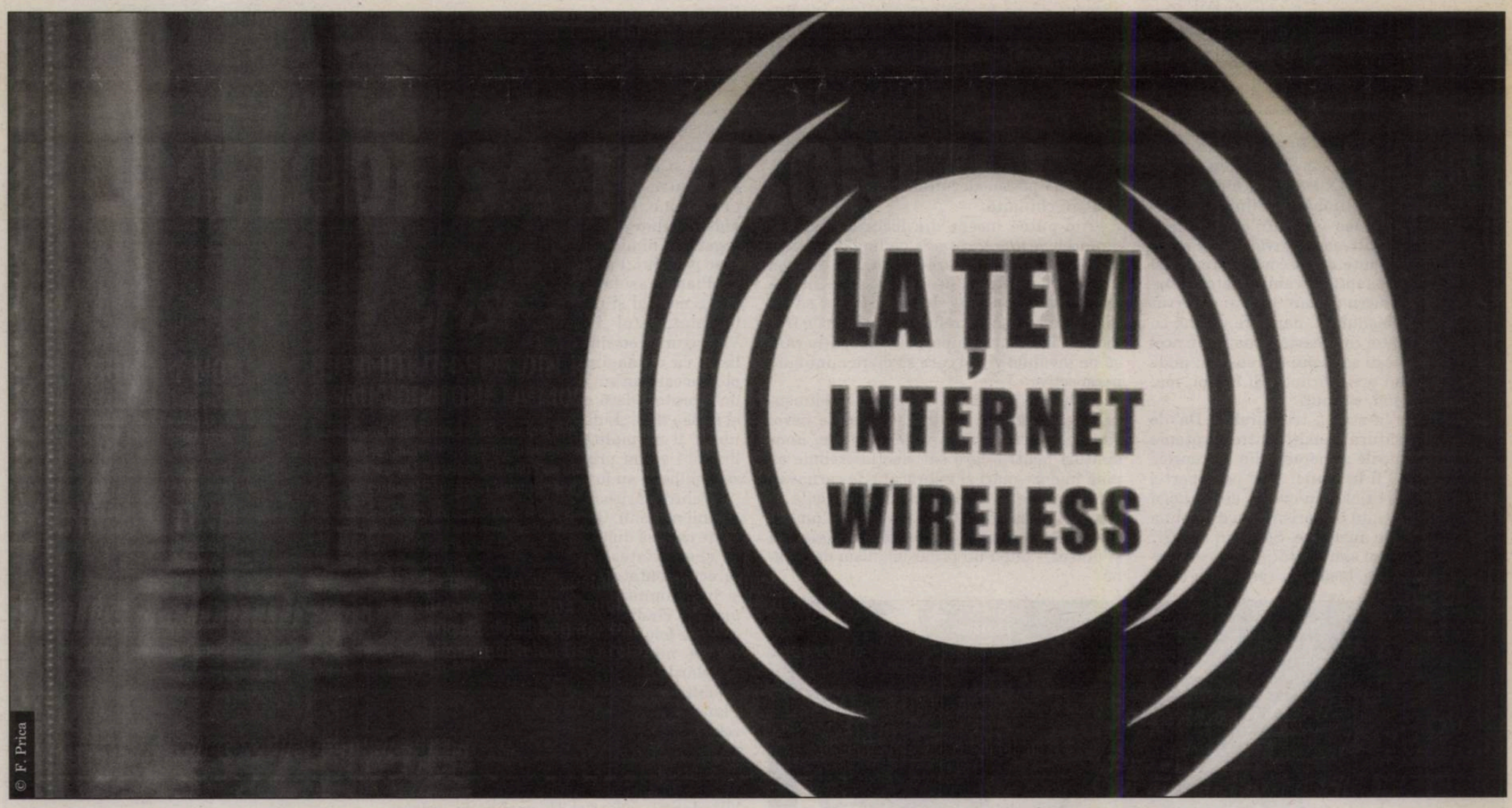

„Există şi motive de optimism, şi de pesimism. Extensiile conştiinţei umane induse de media electronică pot aduce binele, dar şi răul. Schimbările catastrofale de mediu sînt, în sine, neutre din punct de vedere moral; consecinţele (psihice şi sociale) sînt determinate de felul cum le percepem şi cum reacţionăm la ele. Dacă refuzăm să le vedem, vom deveni sclavii lor. Oceanul de informaţie electronică ne va duce de colo-colo ca nişte dopuri pe-o mare agitată, dar dacă ne păstrăm calmul în timpul furtunii, studiind acest fenomen în timp ce ni se întîmplă şi gîndindu-ne la ce e de făcut, o putem scoate la liman.“

MARSHALL MCLUHAN, interviu în Playboy, *martie 1969*

5 948467 000155 52

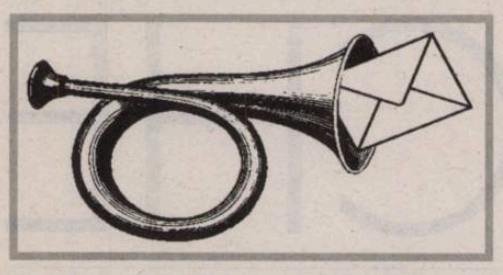

Nr. 201: *„Branduri locale“*

Pierdut mica Vienă. O declar nulă

O vorbă spune că valoarea unui lucru poate fi stabilită numai aşezîndu-l într-un context, comparîndu-l cu altele mai mult sau mai puţin asemănătoare, relativizîndu-l. Acest principiu se aplică foarte bine în munca jurnaliştilor, însă poate fi utilizat uşor şi în alte situaţii. În deconstruirea unor prejudecăţi, false mîndrii şi poncife nesusţinute de realitate, spre exemplu. Aşa cum sînt brandurile. Un brand se formează nu se ştie exact cum, însă ceea ce este cert e faptul că el există şi este preluat şi transmis mai departe. Generaţiilor care vin sau contemporanilor de prin alte părţi.

Un astfel de brand este şi celebrul Timişoara – mica Vienă. Tinerii cu puţine cunoştinţe istorice şi culturale şi experienţe de viaţă preiau acest clişeu şi, în lipsa unei întîlniri cu adevărata Vienă, tind să-l considere ca de la sine înţeles. De aici şi o stare de bine, utilă pînă la un punct, acela în care simţul critic faţă de locul în care trăieşti se tocește, o stare în care mîndria şi patriotismul local se întîlnesc în adormirea spiritului. O excursie de aproape o săptămînă în Viena austriacă, vizită eliberată de euforia ieşirilor în ţările Occidentului (în acest caz, un Occident nu foarte îndepărtat geografic), te pune, la întoarcere, în faţa realităţii. Una destul de dură: diferenţele sînt uriaşe, iar brandul cu Timişoara – mica Vienă este o autoamăgire şi o strategie (dacă poate fi considerată astfel) greşită, de atragere a turiştilor care oricum au vizitat sursa de inspiraţie.

Primul detaliu care lasă în urmă orice asemănare valabilă, poate undeva în secolul al XIX-lea sau al XX-lea, este lumina din tramvaie. După plimbările zilnice cu impecabilele mijloace vieneze, cînd ajungi seara imediat într-un tramvai timişorean, după cîteva minute de disconfort, realizezi de unde vine de fapt: în tramvai este aproape beznă. Un lucru pe care nu l-ai observat înainte, din obişnuinţă, dar care devine cu atît mai strigător în această situaţie. În acel moment porneşti să-ţi pui întrebarea: unde s-o fi regăsind acest brand? Şi începi, mai abitir ca oricînd, să cauţi.

O fi poate în starea trotuarelor? Da' de unde... Ce legătură să existe între curăţenia vieneză şi găurile şi noroiul din trotuarele timişorene? O fi în trafic? Nici pe departe! Nebunia şi blocajele din oraşul de pe Bega sînt la ani distanţă de aerisirile şi disciplina din intersecţiile austriece. Să fie în clădiri? Nu neagă nimeni similarităţile dintre stilurile arhitectonice, însă cum rămîne cu faţadele distruse ale odată frumoaselor construcţii sau cu adevăratele epave din fix centrul Timişoarei? Să căutăm în pieţe? Acesta e poate ultimul loc de căutat, cînd nici un stand sau tarabă de aici n-ar obţine autorizaţie de funcţionare dincolo.

Adevărul stă în oameni, strigi în final, cu speranţa unui punct cîştigat. Comunismul a lăsat însă urme adînci prin uniformizarea lui, chiar şi în oraşul Revoluţiei, iar mizeria, ticăloşia, lipsa de educaţie sau manelele te întîmpină şi aici peste tot. S-a dus şi ultima scăpare, te resemnezi.

Problema nu este că acest brand există, mai ales că în trecut se pot găsi aspecte care să-l susţină, ci faptul că el nu mai poate fi aplicat astăzi, fiind total anacronic. Pentru a evita impostura, de dragul bunului-simţ, dar şi pentru conformitate cu realitatea, este bine ca acest brand să fie uitat. Sau cei care încă mai cred în el să demonstreze că-şi merită renumele.

Ionuţ MAREŞ
student, Universitatea de Vest, Timişoara
ionut.mares@yahoo.com

Actualităţi

Oraşul de lîngă noi

Liniştit, apatic, mă deranjează plăcuţele care le imită pe cele pe care ar trebui să fie scris numele străzii, dar pe care apar sloganuri gen „strada pe care stă bunica“; mă înfioară cinismul benzilor publicitare suprapuse pe trecerile de pietoni şi pe peroanele de metrou („fiecare pas contează, la fel ca şi în viaţă“); tremur pe ascuns, cît să nu se afle, cînd muzica din căştile mele, care răsună potrivit de tare, e mascată de sunetul metroului care trece peste un tronson prost de şină.

Undeva pe drum mi-am pierdut entuziasmul, furia... Rămîn cu satisfacţia de a observa de pe bancă naşterea noului Bucureşti în mîl şi fum şi, probabil, primii lui paşi împiedicaţi spre mormîntul faraonic care-l aşteaptă dincolo de tranziţie.

Cumva *swing*-ul de început de veac ne-a lăsat în urmă. E prea devreme s-o pui de-un *spleen* cînd nici nu te apucasei să trăieşti. De după straturi de panouri publicitare ne aşteaptă o ultimă şansă la un tempo nou, străin de postmodernitatea şi pop-cultura noastră chinuită.

Am putea începe din locurile ciudate, din acele *brilliant corners* pe lîngă care trecem taciturni în fiecare zi. Aici nu e vorba de clădiri, de străzi, de salubrizare – nu asta înseamnă un oraş. Ideal ar fi fost să nu uităm de noi, să nu refuzăm unghiurile frumoase, ambientul impecabil, un spaţiu care să ne învăluie viu şi care să ofere minunate perspective.

Soluţiile pe care le imaginăm, rudimentare, groteşti, vin pentru a satisface nevoi simple, potrivite unei vederi slăbite, unor simţuri pentru care satisfacţia trebuie să vină în doze mari şi îmbrăcată de carnaval. Cum se face că ne ascundem bisericile în spatele blocurilor, pieţele publice în umbra diferitelor construcţii nefericite, imaginaţia şi pulsul – după un profesionalism de tarabă?

© L. Munteanu

„– Adevărul nu se confundă întotdeauna cu dreptatea.
– Unde ai citit asta?
– În toate cărţile bune...“

WILLIAM FAULKNER – „LECŢIA DE CHIMIE“

Cît timp poate să nu ne pese că ne păstrăm pubelele în public, că din apartamente claustrate vedem cerul prin ţesătura fină a unui mesh publicitar, cît timp avem rezistenţa de a ne plimba în mall-uri, şi nu în parc sau pe bulevard şi de a nu ne opri lîngă Green Hours cînd vara se cîntă în curte, nu putem spera mai mult de un trotuar asfaltat, vopsea pe case şi o pistă de biciclete...

Traian DELCĂ
dtgab@yahoo.com

„...sînt o tradiţionalistă“

Anul s-a scurs repede pentru că e de neconceput un an care să se scurgă altfel. Secetos şi canicular, dar cu struguri dulci, mult mai dulci ca în alţi ani. Pentru cei nemulţumiţi şi necăjiţi recomand lectura romanului *Cevengur* de Andrei Platonov. Mulţumirea va veni de la sine. În privinţa unei teme cum este „Closetul la nevoie se cunoaşte“, am făcut realmente progrese... Iată autobuzul „Transmoldova“, care te duce din Bucur Obor la Onești, undeva în apropierea Râmnicului Sărat. La popas, observi că grupul sanitar are şi săpun lichid, şi hîrtie, şi, desigur, apă. Doar că, faţă de Vaduz, e un pic jegos. Un pic slinos, fără a-ţi întoarce maţele pe dos. Deci nu produce inhibiţie, şi asta e bine. Sînt decisă să notez tot ce mi-a adus mulţumire (sau măcar nu m-a scos din ţîţîni).

Muncitorii trimişi de o firmă particulară să-mi rezolve o defecţiune apărută la centrala termică chiar o rezolvă. Şi mai aşteaptă un pic să vadă dacă mai sînt probleme... Se exprimă civilizat, au salopete „de firmă“ şi o trusă care le permite să nu-ţi mai ceară o şurubelniţă sau un patent.

Eu şi prietena mea mergem la un service pentru ca ea să-şi verifice maşina. Multă urîţenie. Curtea e plină de cadavre de maşini aflate oriunde, nu are arbori, flori, vegetaţie, nimic. Cîţiva cîini scheletici întregesc peisajul. Păcat.

Piaţa oraşului este un loc unde totul decurge normal şi unde găseşti de toate. M-a întristat textul „De-men-ţi-al“ din nr. 196. Vă asigur că eu sînt o tanti foarte tradiţionalistă, cu o imaginaţie extrem de limitată, pentru care un om viu nu poate fi înlocuit cu un vibrator (dacă oi fi înţeles eu bine). Dar al doilea text, „Liniştea ta“, a restabilit echilibrul şi normalitatea. Am sorbit cafeaua liniştită şi am privit cireşul din care frunzele galbene au fost spulberate de curînd.

Pentru ţărişoară doresc tot ce doresc cetăţenii normali. O justiţie şi o poliţie competente care să diminueze numărul infractorilor şi gravitatea faptelor. Fonduri europene corect orientate şi folosite. Despre sănătate şi învăţămînt, aş dori să ajungă unde au mai fost cîndva din punct de vedere moral şi etic. De foloasele tehnologiei, dar şi de limitele ei, nu mă îndoiesc. M-au întristat întîmplările de la Zoo Băneasa pentru că sînt o iubitoare de animale. Privind la Animal Planet, observăm că la noi nu se lucrează în echipă, coerent şi că nu prea se pune problema să (oare ce vorbă mare voi spune) practici meseria cu plăcere şi responsabilitate.

Cu speranţa că vom deveni mai sensibili, doresc redacţiei *Dilemei vechi,* colaboratorilor şi cititorilor un călduros „La mulţi ani!“.

Maria NICULESCU
str. General Radu Rosetti Bl. 6, ap.19
Onești

N. red.: La rîndul nostru vă felicităm cu un accent în plus pentru că vă place romanul lui Andrei Platonov, *Cevengur,* atît de puţin cunoscut.

Următorul număr al revistei va apărea pe 10 ianuarie 2008

DILEMA VECHE

REDACŢIA:
Magdalena BOIANGIU
Marius CHIVU
Radu COSAŞU
Cristian GHINEA
Stela GIURGEANU
Andrei MANOLESCU
Cezar PAUL-BĂDESCU
Adina POPESCU
Iaromira POPOVICI
Simona SORA
Dan STANCIU (prezentare grafică)
Alex. Leo ŞERBAN
Ruxandra TUDOR
(secretar general de redacţie)
Mircea VASILESCU (redactor-şef)

RUBRICI:
Teodor BACONSKY
Ion BARBU
Alexandru CĂLINESCU
Andrei CODRESCU
Claudiu CONSTANTINESCU
Matei FLORIAN
Şerban FOARŢĂ
Alice GEORGESCU
Andrei GORZO
Eugen ISTODOR
Vintilă MIHĂILESCU
Lucian MÎNDRUŢĂ
Robert TURCESCU
Sever VOINESCU
CORECTURĂ:
Ruxandra MIHĂILĂ
Mădălina ŞCHIOPU
TEHNOREDACTARE:
Corina MÎŢĂ

Director Abonamente: Gabriela CRISTEA
tel.: 021-407.54.68
fax: 021-407.54.67
e-mail: gabriela.cristea@adevarulholding.ro
Reclamaţii Abonamente
tel.: 021-407.54.64
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro
Publicitate: Robert SCHORR
tel.: 021-407.76.67
e-mail: robert.schorr@adevarulholding.ro

Redacţia DILEMA VECHE:
Bd. Mircea Eliade nr. 2, sector 1,
012013 Bucureşti.
Telefon: 231.35.00. **Fax:** 230.51.07
e-mail: dilema@satiricon.ro
Internet: www.dilemaveche.ro
ISSN: 1584-1669

Revistă editată sub licenţă de Satiricon srl

Tiraj 12.000
Dilema veche este marcă înregistrată
a Societăţii comerciale Dilema veche SRL
Tipărit la R-WEP SCS

Andrei PLEȘU

nici așa, nici altminteri

„Așa e că pînă acum nu stăm nici bine, nici rău, adică nici așa, nici altminteri?“ (I.L. Caragiale)

Lecturi stoice de Crăciun

Înainte să se convertească la creştinism, lumea romană tîrzie supravieţuise moralmente prin înţelepciunea stoică, cu aura ei de resemnare dîrză, cu asceza ei amară, fără iluzii şi fără altă speranţă decît aceea a vindecării de patimi. Există, în stoicism, o nobleţe impunătoare, un duh ascetic boreal, un exemplu de verticalitate fără cer. Nu întîmplător, stoicismul a pătruns, discret, dar viguros, în ţesutul pedagogiei creştine. Epictet şi Marcus Aurelius au rămas pînă azi cărţi de căpătîi ale civilizaţiei europene. Ce lipsea totuşi stoicilor, pentru a obţine nu o rezonabilă adaptare la lume, ci o lume nouă, cu alte temeiuri şi cu alte văzduhuri? Cu alte cuvinte, cum se poate transforma filozofia în credinţă? Nu pun această întrebare pentru a livra un răspuns sau pentru a furniza proiectul unei ample cercetări academice. O propun, pur şi simplu, ca temă de meditaţie în preajma Crăciunului. Căci venirii pe lume a lui Isus Hristos îi corespunde, analogic, venirea pe lume a creştinismului în spaţiul marelui imperiu stoic al Romei.

Trebuie spus că, dincolo de anvergura morală a textelor stoice, te izbeşti, uneori, de platitudini monumentale. „...Este de preferat să fii fericit, chiar dacă eşti mărginit de mijloace materiale restrînse, decît, cînd te răsfaţă belşugul, să fii tulburat de suferinţă“ – sună un text din Epictet. Altfel spus, mai bine sărac şi sănătos, decît bogat şi bolnav. Evident, asemenea solemnităţi sapienţiale sînt abundent compensate de fineţea sau abisalitatea altor pasaje. Dar nu poţi să nu-i dai dreptate lui Hegel, din prelegerile sale de istoria filozofiei, cînd îşi încheie capitolul despre stoici cu fraza următoare: „La Seneca găsim multe lucruri edificatoare, înălţătoare, întăritoare pentru suflet, antiteze pline de spirit, retorică, fineţe a distincţiilor, dar simţim, în acelaşi timp, în faţa discursurilor lui morale, răceală şi plictiseală.“ Este efectul inevitabil al oricărei „filozofii“ care caută soluţii de viaţă făcînd abstracţie de orizontul misterului. Isus s-a născut nu doar într-o lume păcătoasă, secătuită, dezorientată. S-a născut într-o lume fundamental *plictisită*. Pe acest fond de plictiseală, el a venit cu un enorm potenţial de noutate: a adus „scandal“ intelectual, surpriză morală, speranţă nesăbuită. De aici, efectul său trezitor, prospeţimea sa epidemică. Creştinismul a forţat marginile intelectului, a demontat morala convenţională şi a impus, drept ţintă, imposibilul.

Înţelepciunea stoică – orice înţelepciune imanentă – se străduieşte să încapă în conturele raţiunii şi ale naturii. Respectuoasă cu „legile firii“, o astfel de înţelepciune e-şuează, inevitabil, în previzibil şi banalitate. Ea prescrie o conduită, o terapeutică general valabilă, pe scurt, o *reţetă*. Dacă ţi-o însuşeşti, nu mai trebuie decît să o aplici. În momentul în care îşi atinge scopul, practica filozofiei, înţeleasă ca „medicină a sufletului“, se auto-suspendă. Filozofia, spun stoicii, nu trebuie să fie nici teorie pură, nici trudnică exegeză de text. Ea trebuie să producă un îndreptar, o „tehnică“ a optimei vieţuiri. Odată ce ai tehnica, nu mai e nevoie să filozofezi, pentru că nu mai e nimic de căutat. Or, creştinismul recuperează tocmai prestigiul căutării. Şi al aventurii *individuale*. El nu propune reţete, ci indică direcţii. Nu se închide în *reguli*, ci se deschide spre infinitatea *cazurilor*. Fiecare persoană e o problemă distinctă, *unică*, şi are de parcurs o traiectorie unică. Ţi se dă un reper stabil, transcendent, şi ţi se lasă libertatea să mergi spre el pe o cale proprie, imprescriptibilă. Ai un model şi ai sprijin liturgic. Dar ritualul nu e o simplă „disciplină“, pentru că nu are structura „soluţiei“, ci pe aceea a „drumului“. Creştinismul declară că nu poţi funcţiona în această lume după *regulile ei*, ci după regulile Celui care a creat-o. Cu alte cuvinte, n-o locuieşti cuviincios decît păstrînd mereu un punct de sprijin aflat dincolo de ea. Stoicul vrea împăcarea cu sine. Creştinul vrea împăcarea cu ceva mai adînc decît sinele propriu. Sinele singur, sinele în dimensiunea lui curentă, strict mundană, e plicticos. În cel mai bun caz îşi administrează porunci de acomodare: nu te întrista prea tare, nu te veseli prea tare, abţine-te, acceptă-ţi soarta. „Cine va voi să-şi scape sufletul îl va pierde“ – sună, dimpotrivă, mesajul hristic. În fraza aceasta nu se mai simte nimic de ordinul regulii, al garanţiei raţionale. Ea aduce în scenă o provocare şi un risc, fără legătură cu „înţelepciunea lumii acesteia“. Un risc pe care stoicul nu pare dispus să-l ia în calcul. „Iar pe cele aflate deasupra noastră, pe acelea lasă-le deoparte“ – spune, precaut, Epictet. Dar, în alt loc, sinele lui mai adînc spune altceva: „Gîndul la zei să-ţi fie mai neîntrerupt decît respiraţia“. Lectura stoicilor e totuşi o îndeletnicire profitabilă şi fermecătoare...

Mircea VASILESCU

Europa dumitale

Nepăsători în UE

În anii '90, una dintre cele mai îndelungate dispute din presă a fost cea pe tema „intrării în Europa“. S-au preluat şi dezvoltat unele teme dezbătute în perioada interbelică (de pildă, cea dintre „europenism“ şi „naţionalism“), s-au construit scenarii (că „o să rămînem în zona gri“), s-au măsurat partidele şi politicienii în funcţie de aderenţa lor la „ideea de Occident“. S-au spus multe enormităţi, s-au spus şi destule lucruri inteligente. „Europa“ era, pe atunci, ceva destul de abstract şi destul de puţin cunoscut pentru mulţi dintre noi. Ca să o vizităm, aveam nevoie de viză, care se obţinea greu. Nu ne gîndeam că peste vreo zece ani vom ajunge să mergem doar cu buletinul pînă la Lisabona. Dar dezbăteam pătimaş şi eram, în majoritate, euro-entuziaşti.

Pe măsură ce drumul spre Europa devenea mai sigur – şi mai ales după ce, la Consiliul European de la Helsinki din decembrie 1999, s-a decis începerea negocierilor de aderare cu România – dezbaterile au început să fie dublate de subiecte de presă ceva mai concrete. A început să se scrie despre normele europene, despre criteriile pe care trebuia să le îndeplinim, despre termene. Dar subiectul cel mai important a fost, an de an, „raportul de ţară“: zile şi săptămîni la rînd după publicarea lui, era întors pe toate părţile, iar Guvernul şi Parlamentul erau făcute zob că „nu întreprind reformele necesare“. Pe atunci s-a fixat – cred – în conştiinţa publică ideea că „nu sîntem pregătiţi pentru UE“, iar obsesiva comparaţie cu bulgarii (care din cînd în cînd „ne-o luau înainte“) ne-a creat un complex de inferioritate de care nici azi nu scăpăm. Dar am rămas zdrobitor de euro-entuziaşti: sondajele arătau că aproximativ 80% dintre cetăţeni susţineau aderarea la UE.

Pasul spre subiectele cu adevărat concrete s-a făcut printr-o avalanşă senzaţionalist-alarmistă: „va trebui să punem cipuri la vaci“, „nu vom mai putea tăia porcul“, „nu vom mai putea face ţuică“, „se va desfiinţa zaibărul“ etc. Aşa au început să se creeze euro-miturile. Dezbaterile s-au împutinat, ideile au început să fie tot mai sărăcuţe: întrucît dilema „în Europa“ sau „în zona gri“ se lămurise, tema esenţială nu mai era *dacă* ne integrăm în UE, ci *cum*. Or, la acest capitol, e nevoie mai mult de argumente decît de emoţii şi stări, iar discuţia devine ceva mai tehnică. Intelectualii – mari susţinători ai europenizării, care risipiseră multă cerneală şi mult avînt pe tema aceasta în anii '90 – îşi mai calmaseră îngrijorările, aşa încît au început să scrie (şi) despre altceva, în special despre poticnirile politice interne (care, în anii 2001-2004, nu au fost deloc puţine) ori despre corupţie. Aşa încît, prinşi ca într-o menghină între senzaţionalisme de tipul „cipuri la vaci“ şi discuţii oarecum tehnice despre „capitolele de negociere“, am ratat în bună parte pregătirea spiritului public pentru aderarea la Uniunea Europeană. Dar tot euro-entuziaşti am rămas: pînă în ultima zi de „ţară non-UE“, nimic nu ne-a clintit din convingerea noastră că *e bine* să aderăm. Focurile de artificii din noaptea de Revelion 2007 şi steguleţele UE care au stat montate pe maşini vreo lună după aceea au fost dovezile concrete ale euro-entuziasmului nostru.

În primul an de apartenenţă la Uniunea Europeană, lucrurile s-au amestecat. Vechiul complex de inferioritate nu a scăzut, ci şi-a schimbat puţin retorica („nici acum, în UE, nu sîntem în stare să...?“). Au apărut tot mai multe subiecte „utilitare“, legate în special de fondurile europene ori de normele privitoare la diverse produse. De data aceasta, au fost tratate mai potolit şi mai echilibrat, dat fiind că între timp vacile căpătaseră numitele cipuri, fără vreo consecinţă notabilă. Oricum, interesul publicului pentru chestiuni concrete despre UE a crescut, iar prezenţa multor români în alte ţări ale Uniunii a contribuit în mare măsură la asta: şi cei aflaţi la muncă, dar şi infractorii care au creat

probleme (vezi recentul „caz“ româno-italian) au alimentat televiziunile şi ziarele cu ştiri. Dar am impresia că, în acest prim an de apartenenţă la Uniunea Europeană, am ratat de tot dezbaterea despre locul şi rolul nostru în UE, despre *ce fel* de Uniune se construieşte şi despre contribuţiile româneşti la această construcţie, despre alte asemenea teme importante. Intelectualii au părut preocupaţi mai degrabă de Băsescu şi Tăriceanu (ori şi-au văzut de ale lor), mass-media a umblat după sămînţa de scandal veşnic replantată ba de Guvern, ba de preşedinte, ba de PSD, ba de Becali. Anchete sistematice despre instituţiile publice care nu funcţionează la standarde UE nu prea am avut, doar pe ici, pe colo nişte indignări civico-gazetăreşti că Agenţia pentru Plăţi şi Intervenţii în Agricultură (de care depindea soarta a milioane de agricultori) nu a fost pusă în funcţiune. Dar aceste indignări n-au atins nici pe departe „cota“ de care s-au bucurat conflictele între Băsescu şi Tăriceanu ori inutilele referendumuri la care au participat, blazaţi, mai puţin de jumătate dintre alegători.

Am impresia că, după ce ani la rînd am visat să intrăm în Uniunea Europeană, am răsuflat uşuraţi că „am făcut-o şi pe-asta“ şi ne-a cuprins, aşa, un fel de nepăsare... Dar, în sondaje, tot euro-entuziaşti ne declarăm...

ţinerea de minte

„Intelectuali români, e ruşine! O ţară nu poate să-şi îndreptăţească existenţa fără cultură. Fără Racine, Molière, Voltaire, Hugo, Flaubert, Valéry, nimeni n-ar ţine atît ca Franţa să nu piară de pe lume. Nu fiţi aşa de dificili cu compatrioţii voştri cînd primiţi cu atîta plecăciune pe scriitorii străini de a treia mînă care vin să-şi vîndă orientalilor cărţile lor. Citiţi româneşte, chiar dacă pentru o carte bună aţi cumpăra nouă proaste, căci dacă e adevărat că unui autor i se cere talent, e tot atît de adevărat că unde nu sînt cititori nu mai eşti mîndru să ai talent. Intelectuali români, să aveţi măcar atîtea cărţi româneşti cîte cărţi ungureşti au servitoarele voastre unguroaice!“

(George Călinescu, „De ce nu se citeşte?“, în *Jurnalul literar*, 8 ianuarie 1939)

Luca NICULESCU

așa și pe dincolo

România europeană – un an mai tîrziu

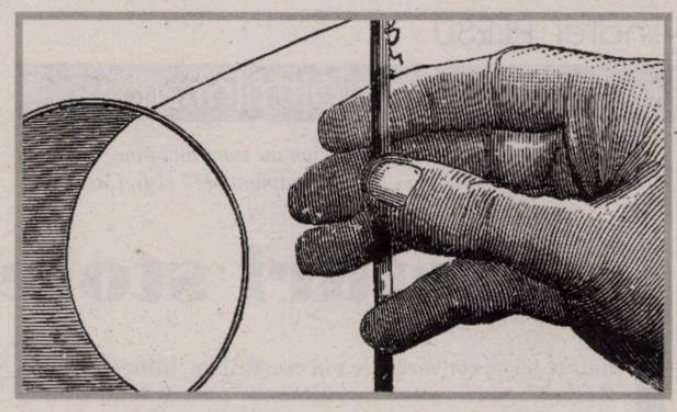

Încă din primele minute ale lui 2007 puteam să ne dăm seama ce va urma: aderarea la Uniunea Europeană, moment simbolic al regăsirii, a fost serbat de cei doi principali oameni ai statului, în locuri separate. Tonul a fost astfel dat, intrarea în Uniune însemnînd, paradoxal, drumul cel mai scurt către o interminabilă criză politică internă. Nu sîntem originali, înaintea noastră, Polonia, Cehia sau Ungaria au cunoscut frămîntări interne odată ce au intrat în UE. Explicaţia e simplă: energiile politice, ţinute în frîu în scopul „nobil" al aderării, se descătuşează odată ce obiectivul a fost îndeplinit. Parcă nicăieri însă criza politică nu a fost atît de dură, cu simptome atît de severe: amînarea alegerilor europene din mai în noiembrie sau suspendarea preşedintelui ţării timp de o lună.

În ciuda acestor furtuni, la un an de la aderare, principalii actori joacă aceleaşi roluri: Traian Băsescu este tot preşedintele României, Călin Popescu Tăriceanu îşi va duce probabil mandatul la (bun?) sfîrşit, iar Mircea Geoană este liderul unui partid de opoziţie care, în pofida scandalurilor interne, a reuşit un scor destul de bun la alegerile europarlamentare. Cei trei oameni politici vor fi cu siguranţă şi „tenorii" anului care va urma, un an marcat de un dublu scrutin – alegerile locale şi cele legislative – asta dacă nu mai intervine vreun referendum.

Cum a arătat însă „România europeană"? Cei care sperau, la 1 ianuarie 2007, că România va fi o „surpriză bună" pentru Uniunea Europeană, s-au înşelat. România nu a fost o surpriză bună, n-a fost însă nici una rea. Şi asta pentru că, din fericire, criza politică internă nu a avut impact asupra acţiunii europene a României. Ca stat membru, Bucureştiul ar fi putut să strice cîteva dintre jocurile europene, dacă ar fi dorit, ar fi putut fi o a doua Polonie, care să reclame sus şi tare că interesul naţional prevalează interesului european. Nu s-a întîmplat aşa: în 2007, marele şantier european a fost Tratatul de la Lisabona; România s-a situat printre ţările care nu au pus probleme încheierii tratatului, neemiţînd pretenţii greu de satisfăcut, cum s-a întîmplat cu state ca Marea Britanie, Italia sau, încă o dată, Polonia.

Dacă nu a stricat jocurile, România nici nu le-a făcut. La începutul anului, Bucureştiul îşi exprima dorinţa de a juca un rol important în politica de vecinătate a Uniunii Europene, rolul a fost însă unul minor. Dosarul Mării Negre, o prioritate a politicii externe româneşti, pare uitat în sertare, iar relaţiile cu vecinii de la Est sînt reci sau foarte reci. Cu Ucraina ne judecăm la Haga, cu Moldova am ajuns la faza expulzărilor de diplomaţi, în timp ce în Balcanii de Vest iniţiativele româneşti nu contează prea mult (dacă vă mai amintiţi, pe la mijlocul lui 2006 se vorbea despre un „plan românesc" pentru Kosovo...).

Gradul de europenitate al României a fost măsurat şi de alegerile de la sfîrşitul lui noiembrie. Privite din Europa, rezultatele alegerilor arată o ţară normală: partidele populiste au ratat intrarea în Parlamentul European, în legislativul de la Strasbourg mergînd doar reprezentanţii curentelor tradiţionale: populari, socialişti şi liberali. Observatorii atenţi ştiu însă că ideologiile nu reprezintă punctul forte al formaţiunilor politice din România, o ţară unde un partid îşi poate schimba doctrina în funcţie de interesele conjuncturale. Pînă acum, nici una dintre formaţiunile româneşti nu îşi asumase o ideologie antieuropeană, dar, după ratarea scrutinului pentru Parlamentul de la Strasbourg, Partidul România Mare se pregăteşte să devină vectorul politic pentru sentimentele eurosceptice pe care le încearcă unii români. În felul acesta, PRM devine coerent, deoarece, să recunoaştem, pînă acum era greu de explicat cum de un partid populist cu tente extreme afişa, în acelaşi timp, un discurs pro-european.

Cît despre modul în care a pătruns Europa în România, şi aici bilanţul este cu plusuri şi minusuri. Marile dezbateri europene (Kosovo, tratatul instituţional, încălzirea globală, dosarul energetic, relaţia cu SUA, China, India sau Rusia) ţin în continuare de resortul mediilor academice şi nu prezintă interes pentru presă. Există însă discuţii despre „Europa de zi cu zi", pornite de la exemple concrete: taxa auto, formularul E112 privind asigurările de sănătate sau cazul Mailat, care a dat naştere unei aprinse dezbateri despre minorităţi şi dreptul la liberă circulaţie.

Altfel spus, reflexele europene există, ele trebuie doar întărite, iar, la un an de la aderare, România stă – după cum suna titlul unei prestigioase rubrici din pagina 3 a *Dilemei vechi* – „nici bine, nici rău, nici aşa, nici altminteri".

Ştiri nebăgate în seamă

● **Funeralii suspecte.** Sună poate bizar, dar la Moscova, poliţia îi bate pe bolşevici. Acum două săptămîni, membrii coaliţiei de opoziţie „Cealaltă Rusie" au fost prezenţi la funeraliile lui Iuri Şevrohin, membru al Partidului Naţional Bolşevic, ucis în bătaie de poliţie. Cam cu o oră înainte de a muri, pe 22 noiembrie, Şevrohin le-a telefonat unor colegi şi le-a spus că este urmărit de patru poliţişti, pe care îi ştie, deoarece îl urmăresc mai demult. Peste un timp, a fost găsit în stare de inconştienţă, în faţa blocului unde era locuinţa lui şi a rămas în comă cam trei săptămîni pînă a murit, pe 10 decembrie. Poliţia nu s-a dedat la prea mari investigaţii, dar i-a controlat pe alţi membri din coaliţia Cealaltă Rusie, aflaţi în autobuzele care mergeau la înmormîntare şi i-a fotografiat pe toţi cei prezenţi la această ceremonie. *(Gazeta.ru)*

● **Aniversare.** Pe 16 decembrie 1950, preşedintele american Truman a proclamat starea naţională de urgenţă în lupta împotriva „Imperialismului comunist". *(The New York Times,* 16 decembrie 2007)

● **Cît costă abstinenţa.** 14 state americane au notificat Guvernului federal că nu mai solicită fondurile repartizate pentru educaţia sexuală care să promoveze doar abstinenţa. „Sperăm ca astfel politicienii din Washington să primească un mesaj şi să înţeleagă că programele trebuie schimbate, că ele trebuie adaptate la nevoile tinerilor, şi nu dictate de ideologii de la Washington" – a afirmat William Smith de la Consiliul de Educaţie şi Informaţie Sexuală care se opune acestui program. Pentru întregul program sînt repartizate 50 de milioane de dolari. Au fost refuzate 15 milioane. Mai bine sărac decît abstinent. *(Washington Post,* 16 decembrie 2007) **(M. B.)**

Lucian MÎNDRUŢĂ

talon de participare

Moş Gerilă, Anul Nou

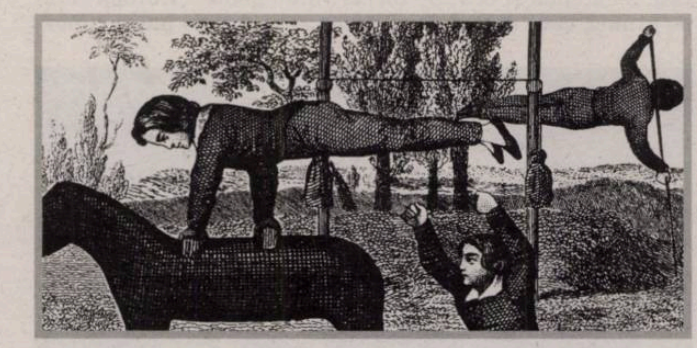

Îl ţin minte pe Anul Nou: un copil care sărea în braţele unui bătrînel plicticos şi enervant. Aşa începea telejurnalul din ziua de 1 ianuarie, pînă în 1989. E doar o mică piedică în calea uitării, cum ar zice oracolele din epocă. Despre Sărbătorile generaţiei mele, cele din adolescenţa întunecaţilor ani '80, mi-au scris mulţi cititori. Le dau cuvîntul, cu sentimentul că pe trăirile noastre de atunci se poate construi, în 2008, un fel de solidaritate. În fond, am mîncat împreună o dată portocale în copilărie. Dacă nu cumva de două ori, în '81 şi-n '83!

Crăciunul era nasol (Marius Bădrăgan)

Dacă era pe vremea comuniştilor, era cu cozi la banane verzi de mi le punea maică-mea pe şifonier la copt în foi din Scînteia *şi îmi dădea cîte una din cînd în cînd. Cînd s-a născut şi frate-miu, acel din cînd în cînd era de două ori mai rar. Nu am înţeles niciodată de ce eu stăteam la coadă pentru ele şi apoi nu puteam să le şi mănînc tot eu. Şi nu aveam prea mulţi ani ca să înţeleg pe atunci. Apoi bunică-mea strîngea stafide, rahat, nuci, zahăr şi făină cîte un an pentru cozonacii de Crăciun. Pentru unele stăteam tot eu la coadă şi nu înţelegeam de ce se supără pe mine cînd mîncam pîine cu zahăr şi apă pusă cu linguriţa peste (asta era suprema mea prăjitură cu a cărei inventare mă investesc azi toţi prietenii apropiaţi) sau cînd furam cîte o stafidă din cocă. Mi-o aduc aminte pe bunică-mea cum strîngea şi ouă pentru cozonacul de Crăciun. Şi deveneau unele aşa de vechi că le spărgea separat, într-un pahar, pe fiecare, să nu le arunce pe toate dacă era vreunul stricat.*

Şi-mi mai aduc aminte Brăila fără zăpadă, în care trăgeam săniile alea urîte, cu tălpici de aluminiu, pe asfalt, încercînd să simulăm bucuria iernii. Bani de dus la Sinaia la ski nu erau. Şi în Braşov ne-am mutat abia în '89. La fel de vii în memorie sînt şi molizii ăia urîţi şi cu crengi rare pe care îi găseai în piaţă. Şi gustul lipiciului pe care îl mîncam în timp ce făceam lanţurile alea de hîrtie colorată pentru că ghirlande nu se găseau la librărie. Şi mirosul artificiilor care semănau cu nişte electrozi (o întreagă copilărie m-am întrebat de ce nu punem electrozi în brad, erau aşa de mari şi prevesteau aşa un spectacol pirotehnic...) şi care rareori ardeau (asta cînd reuşeai să găseşti un chibrit bun în cutie ca să le aprinzi).

Crăciunul la noi însemna pocnitori făcute din duze de tractor şi umplute cu gămălii de chibrit sau ţevi mari înfundate la un capăt de o minge în care se punea carbid şi apă şi cînd se aprindeau făceau un zgomot infernal şi mingea sărea prin geamurile vecinilor care ne fugăreau. Însemna mult frig prin casă şi citit la lumina aragazului pentru că nici lumînări nu prea se mai găseau, iar gazul pentru lămpi se dădea şi ăla pe cartelă, iar sticlele de lampă erau proaste şi se spărgeau şi nu se găseau altele de schimb...

Tind să cred că de vină e doar păcătoasa de nostalgie după vremuri din care nu ne amintim decît că eram mai copii şi înţelegeam mai puţine.

Poate ar trebui să ne amintim că va veni o vreme cînd şi rîndurile astea vor trezi nostalgii. Poate ar trebui să ne amintim că şi prezentul are frumuseţea lui.

Sindicatul Moşului (Traian Docolina)

Am 31 de ani şi primele amintiri legate de Crăciun sînt faptul că tatăl meu primea de la sindicatul fabricii un pachet cu ciocolată chinezească, cîteva portocale şi, dacă era un an norocos, chiar şi 2-3 banane verzi (care rămîneau pe dulap să se coacă sub supravegherea mea atentă – mă uitam la ele de cîteva ori pe zi).

Bradul, colinzile, tot ritualul de pregătiri erau lucruri frumoase şi care îmi stîrneau entuziasmul, dar nici pe departe nu reuşeau să-mi transmită „spiritul Sărbătorilor" precum reuşea pachetul sindicatului.

Acum tatăl meu e disponibilizat şi nu mai primeşte pachete de la sindicat, dar preferă Crăciunul în libertate şi spune că nostalgicii comunismului îşi plîng doar tinereţea şi momentele duse cînd s-au simţit bine.

P.S. Poate nu e clar acum, însă fabrica de nostalgii merge mai departe. Acum cîteva zile, băiatul cel mare mi-a spus fericit, la cumpărături: tati, ce frumos e de sărbători aici, în Carrefour! Aşa că gîndiţi-vă la asta, cînd staţi la coadă la casă: şi noi trăim deja în amintirile din copilărie ale altora...

Magdalena BOIANGIU

de jur împrejur

Un precedent amînat

S-a dovedit din nou că amînarea nu duce la rezolvarea problemelor dificile: negocierile în legătură cu viitorul statut al provinciei Kosovo s-au tot prelungit, cu speranţa probabilă că, obosiţi să tot spună că nu sînt de acord în nici o problemă, vor găsi cîteva amănunte la care nu vor avea obiecţii sau vor fi prea obosiţi ca să le formuleze şi vor începe să se înţeleagă. După luni de negocieri, poziţiile sîrbilor şi ale kosovarilor au rămas însă ireductibile: sîrbii acceptă totul, în afară de independenţă, în timp ce kosovarii nu vor nimic altceva decît independenţa.

Data-limită de 10 decembrie a fost depăşită, fără să se întrevadă cea mai uşoară predispoziţie spre compromis. Pentru a obţine cît mai multă susţinere financiară şi diplomatică, Hakim Thaci, fostul şef al organizaţiei de gherilă kosovare (UCK), viitor prim-ministru, a acceptat să anunţe independenţa regiunii, nu aşa cum promisese anterior, imediat după 10 decembrie, ci după 3 februarie, cînd va avea loc ultimul tur al alegerilor prezidenţiale din Serbia. Se contează pe perspectiva unui guvern mai „democratic" în Serbia, poate mai puţin radical. Oricît de democratic ar părea viitorul guvern al Serbiei (şi el nu poate fi mai democratic decît forţele care îl susţin), el nu va putea accepta secesiunea Kosovo: toţi sîrbii ştiu că acolo este leagănul istoriei şi civilizaţiei lor. Şi tocmai pentru că nu se întrevede nici o şansă pentru un compromis acceptabil, Statele Unite, precum şi unele state din Uniunea Europeană şi-au arătat disponibilitatea de a accepta realitatea, aşa cum există ea acum, recunoscînd independenţa eventualului nou stat. Desigur, sînt posibile turbulenţe, chiar dacă nu de intensitatea celor care au marcat descompunerea Iugoslaviei.

În Kosovo, conform unor socoteli destul de vechi, trăiesc 90% albanezi şi 10% sîrbi. Există temeri, nu lipsite de argumente concrete, că albanezii din Kosovo îşi vor dori un stat etnic pur şi vor face tot ce e posibil pentru a-i goni pe puţinii sîrbi rămaşi în regiune. Pentru a preveni violenţele, Uniunea Europeană a repartizat 1800 de poliţişti: ei vor veghea la păstrarea ordinii. La un alt nivel, li s-a sugerat liderilor sîrbi că accesul lor în Uniunea Europeană va fi mult uşurat dacă desprinderea Kosovo din teritoriul istoric al Serbiei se va produce în mod paşnic. „Este deosebit de insultător să oferi unei Serbii amputate recompensa unei piste rapide în UE, ca premiu pentru renunţarea la violenţă" – a spus prim-ministrul sîrb Vojislav Kostunica.

Dacă albanezii îi vor ataca pe sîrbii rămaşi în Kosovo, incendiind bisericile ortodoxe şi gonindu-i din case, aşa cum s-a mai întîmplat, nu este exclus ca Serbia să trimită armata pentru a-şi apăra conaţionalii. „Comunitatea internaţională trebuie să aibă grijă ca albanezii să nu se răzbune pe sîrbi (...). Trupele sîrbeşti în Kosovo ar fi o provocare greu de imaginat, dar nu greu de înfăptuit, deoarece Rusia îi încurajează pe sîrbi" – apreciază Richard Holbrooke (unul din autorii acordului de la Dayton, în urma căruia a luat naştere Bosnia-Herţegovina), într-un interviu recent acordat ziarului *The New York Times*.

Şi dacă în cancelariile occidentale se crede că desfăşurarea unor forţe poliţieneşti, care să descurajeze iniţiativele, poate diminua sau chiar anula efectele violenţei, semnificaţia unui precedent dă mult mai multă bătaie de cap. Va însemna recunoaşterea independenţei Kosovo o încurajare pentru toate regiunile secesioniste, locuite de minoritari în Europa? Mai mult sau mai puţin explicit, Cipru şi, într-o măsură mai mică, Grecia, Slovacia, România şi Spania exprimă asemenea temeri. Iar pentru cei care se gîndesc că Abhazia şi Osetia pot formula cereri de independenţă faţă de Georgia (de care ţin acum) pentru a se alătura Rusiei de a cărei politică se simt mai aproape, un comentator explică lucid: „În ultimii ani, Rusia a optat pentru o nouă politică de influenţă, nu cu forţa, ci prin afaceri, controlînd prin structurile sale energetice nu doar spaţiul postsovietic, ci practic întreaga Europă, avînd la dispoziţie mai multe pîrghii de presiune" *(Nezavissimaia Gazeta)*.

Problema Kosovo îi priveşte direct pe sîrbi şi pe albanezi, dar miza ei depăşeşte spaţiul balcanic: viitorul va arăta în ce măsură Rusia îşi va folosi avantajele puterii pentru a calma turbulenţa conflictelor mondiale sau pentru a le înteţi.

globul cubic

Preţul creşte

În urmă cu cîteva zile, într-un articol din *The New York Times,* Roger Cohen îl considera pe Guy Verhofstadt, fost prim-ministru belgian, lider al Partidului Flamand Liberal, un politician expirat. Luni, el a fost însărcinat de regele Albert al II-lea să formeze Guvernul. De peste 150 de zile, ţara trăieşte fără Guvern şi, dacă într-o primă perioadă situaţia părea să genereze mai degrabă zîmbete (deci, merge şi fără), apoi preziceri teoretice (e necesară sciziunea din motive istorice, economice, strategice) şi practice (cum vor arăta noile ţări şi cu cine se vor uni ele), în ultimul timp, absenţa unui executiv a început să aibă efecte economice. Or – se ştie – oamenii serioşi nu glumesc cu economia. Aşa că, „cele trei regiuni, unde există trei comunităţi lingvistice, care nu coincid cu regiunile care pot fi definite geografic, o capitală francofonă situată în centrul unei regiuni flamande şi puternice tendinţe scizioniste din partea comunităţii flamande, sînt puse din nou în faţa situaţiei de a găsi o nouă soluţie de coabitare". Soluţia e necesară tocmai pentru că situaţia e foarte complexă: Bruxelles (capitala) cu 20% din populaţie furnizează 10% din produsul intern brut şi reprezintă o problemă prea complicată pentru toate partidele antrenate în gîlceavă.

„Fiul favorit suprarealist al Belgiei, pictorul René Magritte, are un tablou celebru, unde e pictat un măr sub care scrie: «acesta nu este un măr». Astăzi ar putea foarte bine să-şi picteze ţara şi să scrie dedesubt: «aceasta nu este o ţară»" – scrie Roger Cohen. Şi continuă: „ea pare prosperă cu prăvăliile ei de dantelă şi ciocolată, oraşul Bruges e magnific, clădirile instituţiilor internaţionale strălucesc pînă departe. Există şi o campioană naţională de tenis – Justine Henin... Gerrit Six, un profesor, a sugerat ca desueta Belgie, cu regele ei atît de ocupat şi cu datoria externă cu tot, să fie oferită spre vînzare pe eBay. Prima licitaţie ajunsese la vreo 15 milioane de dolari. Puţin. În cea de-a o suta zi a crizei, preţul crescuse la 100 de milioane". Poate că această criză, la fel ca şi mărul, nu există. E doar un prilej de a stabili preţul unei ţări producătoare de dantelă şi ciocolată. **(M. B.)**

Sever VOINESCU

axa dus-întors

Povestea scobitorilor

Constantin Noica spunea că lansajul filozofic poate porni de la absolut orice lucru de pe lumea asta. Cu alte cuvinte, în ochii filozofiei, nu există lucru banal. Aşadar, mă simt încurajat să vă împărtăşesc ceea ce am aflat despre scobitori. Obiecte simple, prea simple pentru a ne solicita atenţia. Dar există o poveste a lor. Care spune ceva despre noi toţi. Putem cunoaşte mai bine lumea din jurul nostru şi, în final, pe noi înşine, din istoria lucrurilor mărunte care ne înconjoară. Americanii au dezvoltat o adevărată tradiţie a acestui fel de a redescoperi lumea plecînd de la detaliile aparent insignifiante. Orice obiect banal, asupra căruia nu zăbovim deloc în reflecţie – precum suportul pentru pahare din automobile, pasta de dinţi, agrafa de păr, elasticul, acul de siguranţă, guma de mestecat etc. – are o istorie care, uneori, e la fel de pasionantă şi de elocventă precum e istoria unui imperiu. Astfel, descoperim un efort de inventivitate demn de o mare creaţie artistică, împrejurări anecdotice care dau de ruşine pe cei mai buni scenarişti de film, calcul briliant de marketing, inspiraţie divină, persistenţă şi, nu în ultimul rînd, acea doză de mister care face ca, în cele din urmă, unele obiecte să însoţească omul pentru lungi perioade de timp, iar altele, nu.

Scobitorile sînt cu noi de multe veacuri. De cînd rămîne mîncare între măsele. Craniile neanderthalienilor arată că dinţii erau frecvent curăţaţi cu o unealtă în genul scobitorii. În Antichitate, din Mesopotamia pînă la Roma, scobitorile deveniseră mici obiecte preţioase – erau confecţionate din aur şi chiar bătute în pietre. Sigur că oricine voia să folosească o scobitoare lua o bucăţică de lemn, o cioplea cît putea de bine şi o folosea. În Evul Mediu, cei mai recunoscuţi producători de scobitori erau portughezii. Le confecţionau din lemn de portocal, ceea ce, se pare, le dădea o calitate în plus. Povestea scobitorilor nu are sfîrşit. Dar, e limpede, epoca lor de glorie a trecut. Nu de mult, bărbaţii cu scobitoare în gură erau *trendy*. Acum 100 de ani, erai *comme il faut* dacă părăseai un restaurant cu o scobitoare în colţul buzelor. Dacă vă uitaţi atent la filmele anilor '30-'50, veţi descoperi că şi doamnele începuseră să împrumute obiceiul. Acum, dentiştii şi experţii în bune maniere sfătuiesc apăsat pentru abandonarea scobitorilor. Ceea ce era *fashionable* ieri a devenit de gust îndoielnic astăzi...

Însă felul în care scobitoarea a devenit o afacere e mai puţin cunoscut. Cine s-ar fi putut gîndi în secolul al XIX-lea să producă şi să vîndă scobitori la scară industrială? Un american, evident. Îl chema Charles Forster. Călătorise, prin 1850, în Brazilia unde, pe filieră portugheză, obiceiul manevrării scobitorilor devenise sport naţional, şi văzuse două lucruri. Primul, că indigenii foloseau masiv scobitori, ca şi albii, ceea ce l-a dus la concluzia că obiceiul rezonează transcultural. Apoi, că brazilienii au dinţii mai curaţi decît ai americanilor. Aşa era atunci! Deşi avea imense talente de negustor (se spunea despre el că era în stare să vîndă o fleică unui vegetarian), Charles Forster era complet lipsit de abilităţi tehnice. Forster ştia să pună la cale afacerea, dar nu avea nici o idee cum să facă tehnologia. Întîmplător – sau nu, dacă privim la scara destinului –, a cunoscut un inventator care tocmai concepea o maşină de produs cuie din lemn, foarte necesare industriei de încălţăminte de atunci. Acest inventator a explicat că maşina inventată pentru cuie de lemn e numai bună să facă şi scobitori. Au ajuns să producă un milion de scobitori pe zi. Era nevoie însă de piaţă. Forster a încercat să convingă cîţiva proprietari de magazine mici, specializate în mărunţişuri, să comercializeze scobitori. Fără succes. Cine dădea bani pe un obiect pe care, fără prea multă muncă, şi-l putea confecţiona singur? Şi, în plus, ideea obiectului de unică folosinţă suna a faliment curat comercianţilor din acel timp. Cine ar fi cumpărat ceva ce se poate folosi numai o singură dată? Atunci, Forster şi-a inventat piaţa. A plătit un număr de oameni să colinde magazinele, să întrebe „Aveţi scobitori?" şi să se strîmbe dezamăgiţi la auzul răspunsului negativ. Apoi, după ce a livrat primele scobitori, aceiaşi oameni mergeau să le cumpere. Epuizau rapid stocul comerciantului şi i le returnau lui Forster. Cînd comerciantul venea după un nou lot de scobitori, Forster îi vindea ceea ce îi mai vînduse o dată, dar la preţ mai mare, căci, iată, există cerere. Apoi, a plătit tineri studenţi să ia masa în restaurante scumpe şi să ceară, cu voce tare, scobitori. Chelnerii de lux se ruşinau pentru că, în auzul altor clienţi, trebuiau să admită că nu pot livra un serviciu care le este cerut. A doua zi, evident, restaurantele mari ale metropolelor îl căutau pe Forster pentru o livrare de scobitori.

Rapid, Forster a ajuns cel mai mare producător de scobitori din America. S-a îmbogăţit cu adevărat! Competiţia a

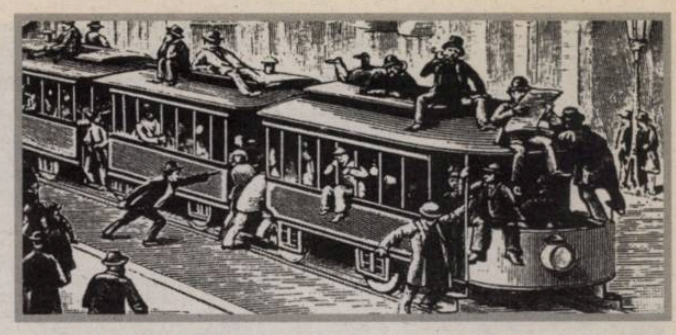

apărut imediat, a fost acerbă, alte companii s-au ridicat, dar Forster a rezistat pe primul lor. Pentru că tot el a fost la originea marii şi unicei, pînă acum, revoluţii din istoria producţiei de scobitori. Pe la începutul secolului XX, Forster a sesizat că scobitorile au o problemă. Se rupeau uşor între dinţi. Cauza? Erau plate, cam ca scobitorile noastre, din vremea comunismului. A consultat ingineri specializaţi în rezistenţa materialelor şi a fost primul care a produs scobitori cilindrice, cu ambele capete ascuţite. Asta a reaşezat, pur şi simplu, piaţa scobitorilor. Charles Forster, cel care inventase această piaţă, a fost şi cel care a revoluţionat-o. Alţi ani de succes, alte milioane în conturi. Numai că vremurile bune s-au dus. Piaţa de scobitori a scăzut dramatic în anii '80. Apăruse *floss*-ul, mereu recomandat de medici. La începutul anilor '90, compania originară de scobitori a lui Forster a fost închisă. Acum, în America, nu mai există decît un sigur producător de scobitori. Şi face faţă greu competiţiei asiatice căci, aşa cum era de aşteptat, odată porniţi să producă scobitori, chinezii şi indienii le fac şi mai repede, şi mai multe, şi mai ieftin. Scobitorile, un martor fidel al istoriei lumii. Priviţi istoria lor şi veţi vedea istoria noastră!

ready made

„Şi e cu atât mai greu de aflat de unde vine acest *frunză verde* cu cât nu găsim numai frunză verde de ce se poate, ci găsim frunză verde şi de ce nu se poate."

(Th. D. Sperantia, *Mioriţa şi Căluşarii urme de la Daci şi alte studii de folklor,* Institutul de Arte Grafice şi Editura C. Sfetea, 1915)

Șerban FOARȚĂ

rimelări

Mic tratat de chiciologie

74°

Dacă visezi că ţii un vig
de catifea în mînă,
şi ţi se face tot mai frig,
ţinîndu-l astfel, — pînă

ce-ncepi să-l mîngîi în răspăr
ca pe motanul bine
crescut, însă placid şi făr'
să-l faci mai cald ca tine

căreia, vai, şi o cafea
fierbinte-ţi face vaso-
constricţie,-această catifea
e semn că eşti o *maso*...

Andrei MANOLESCU

libertatea de impresie

Noapte de pază

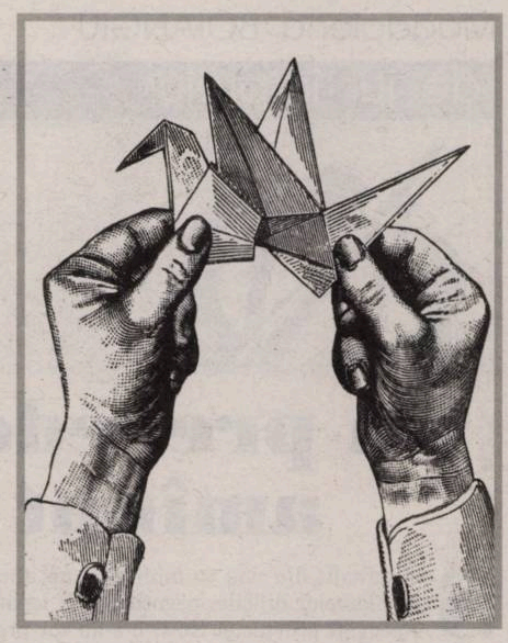

În zilele Revoluţiei, după căderea lui Ceauşescu, la întreprinderea la care lucram se organiza un fel de apărare. Fusesem repartizat într-un schimb de noapte (cred că era una din nopţile de Crăciun). Fusese o zi ceva mai liniştită după două nopţi de canonadă în centrul Bucureştiului, despre care încercasem să cred că *fărîmă* comunismul.

Am ajuns la întreprindere pe la opt seara şi am aflat că sîntem doi în fiecare post de pază. Cu acea ocazie am descoperit şi că instituţia la care lucram, altfel cît se poate de civilă, avea în spatele curţii foişoare, exact ca la armată. Într-unul din ele urma să fac de gardă. Colegul cu care aveam să-mi petrec noaptea în foişor era o altă surpriză. Un amic, dar despre al cărui tată ştiam că lucrase într-o funcţie foarte importantă la Ministerul de Interne. Care va să zică, tatăl lui făcuse parte din structurile represive ale regimului comunist, în vreme ce al meu fusese hărţuit de acele structuri, iar acum noi, fiii, trebuia să apărăm cot la cot o instituţie, fără să ne fie prea clar nici de ce şi nici de cine. Erau desigur acei „teroriştі" de care vorbea toată lumea, dar ce motiv ar fi avut să atace o biată întreprindere? M-am consolat atunci cu ideea că la o revoluţie o fi musai să ţii o puşcă în mînă. Ni se oferea însă o singură armă. Cu un reflex de care şi acum mi-e cam ruşine, am apucat-o înaintea lui. Erau un *kalaşnicov* şi o geantă cu vreo două încărcătoare pline cu *muniţie de război* (cum erau numite gloanţele adevărate).

Ne-am înghesuit amîndoi în foişorul de beton, aşa încît să ne fie cît mai comod (cred că ni se dăduseră şi nişte pufoaice) şi am început să vorbim. În cîteva minute mi-am dat seama că amicul era mai speriat decît mine, se gîndea la soarta familiei lui după reuşita Revoluţiei (care părea aproape sigură). Ce se va întîmpla cu foştii angajaţi ai Ministerului de Interne? Am încercat să-l liniştesc şi mi-amintesc că eram cît se poate de sigur că nu li se poate întîmpla mare lucru, mai ales dacă nu s-au opus Revoluţiei. Am început apoi să ne punem problema dacă ne expuneam vreunui pericol în acea noapte.

Pe o clădire mai înaltă din curtea instituţiei erau nişte ciudate figuri geometrice din metal. Auzisem pe cineva spunînd că ar putea fi un fel de relee ale armatei. Nu prea credeam, dar nici prea liniştit nu eram. Şi tocmai cînd vorbeam de asta, nu prea departe s-a auzit o pocnitură seacă. Un sunet pe care ne era groază să-l recunoaştem. Era cel scos de armele „teroriştilor", îl auzisem prea bine prin oraş şi în zilele precedente. Instantaneu, ne-am ghemuit în foişor. Au urmat alte împuşcături, undeva la vreo cîteva sute de metri, prin Piaţa Chibrit. „Am belit-o!" – a zis amicul.

Ne imaginam „teroriştii" ca pe un fel de luptători ninja, îmbrăcaţi în negru, care se strecurau pe acoperişuri. Nici o şansă să te pui cu aşa ceva. Nu ştiam cum i-am fi putut ţinti noi pe întuneric şi ne închipuiam, în schimb, că ei trebuie să aibă mecanisme speciale de ochire pe timp de noapte. Amicul se întreba şi ce ar putea face el fără puşcă, dacă vom fi atacaţi direct.

Minţile noastre au găsit însă rapid, probabil din cauza spaimei, cea mai raţională strategie. Indivizii căutau să provoace şi ar fi fost poate chiar încîntaţi să ştie că pe undeva prin zonă există doi caraghioşi cu o puşcă, pe care şi-ar fi putut exersa mîna de *profesionişti*. Aşa că singura noastră şansă era să nu ne facem semnalată prezenţa. Trebuia să stăm ghemuiţi, astfel încît să nu ne poată vedea nimeni pe deasupra parapetului foişorului, ceea ce am şi făcut.

Împuşcăturile nu s-au mai repetat. Orele următoare au trecut ca un vis, într-o amorţeală friguroasă cu nişte tresăriri de spaimă, pînă cînd cerul s-a făcut cenuşiu, iar din Piaţa Chibrit a început să se audă zumzăitul troleibuzelor...

PUBLICITATE

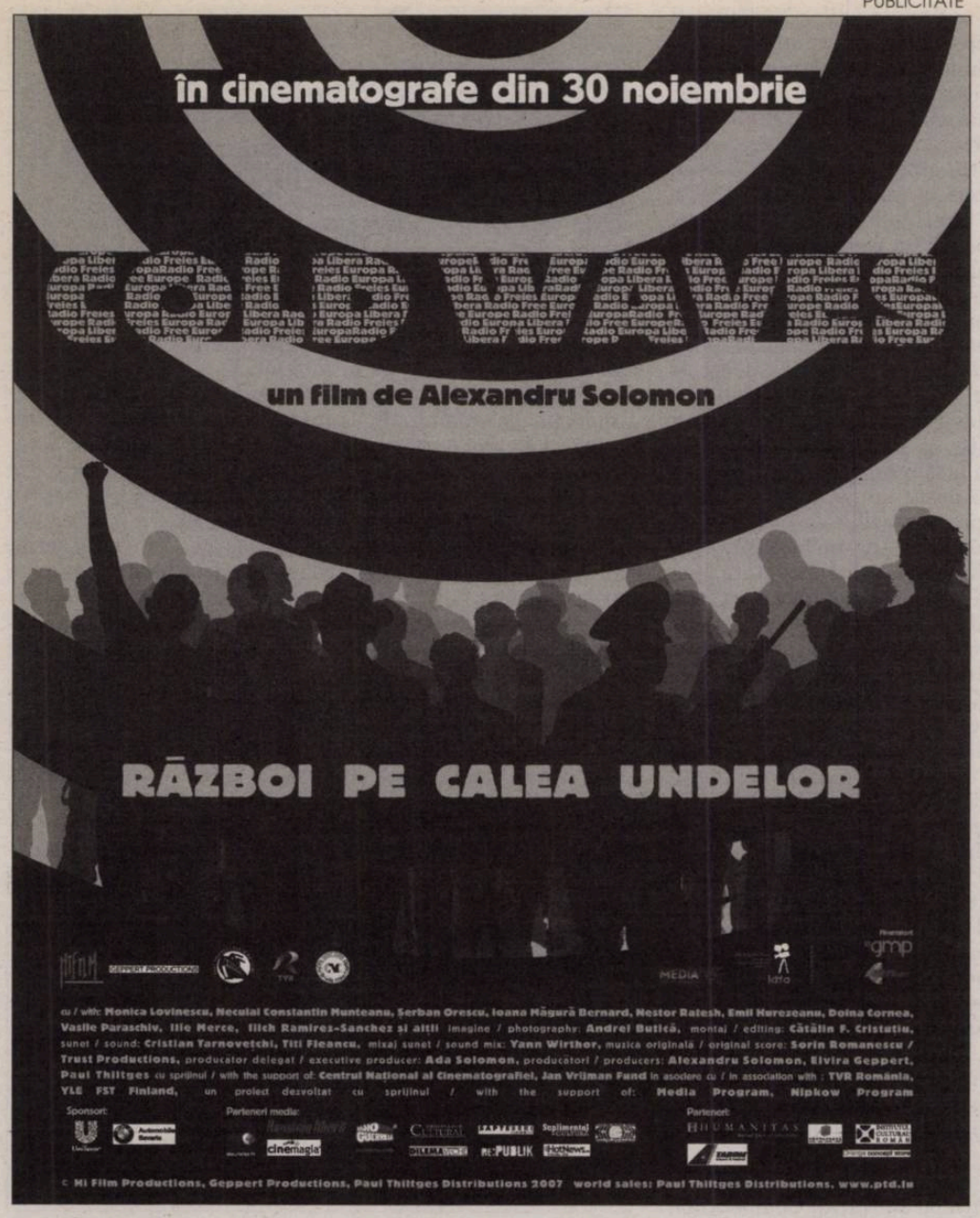

PUBLICITATE

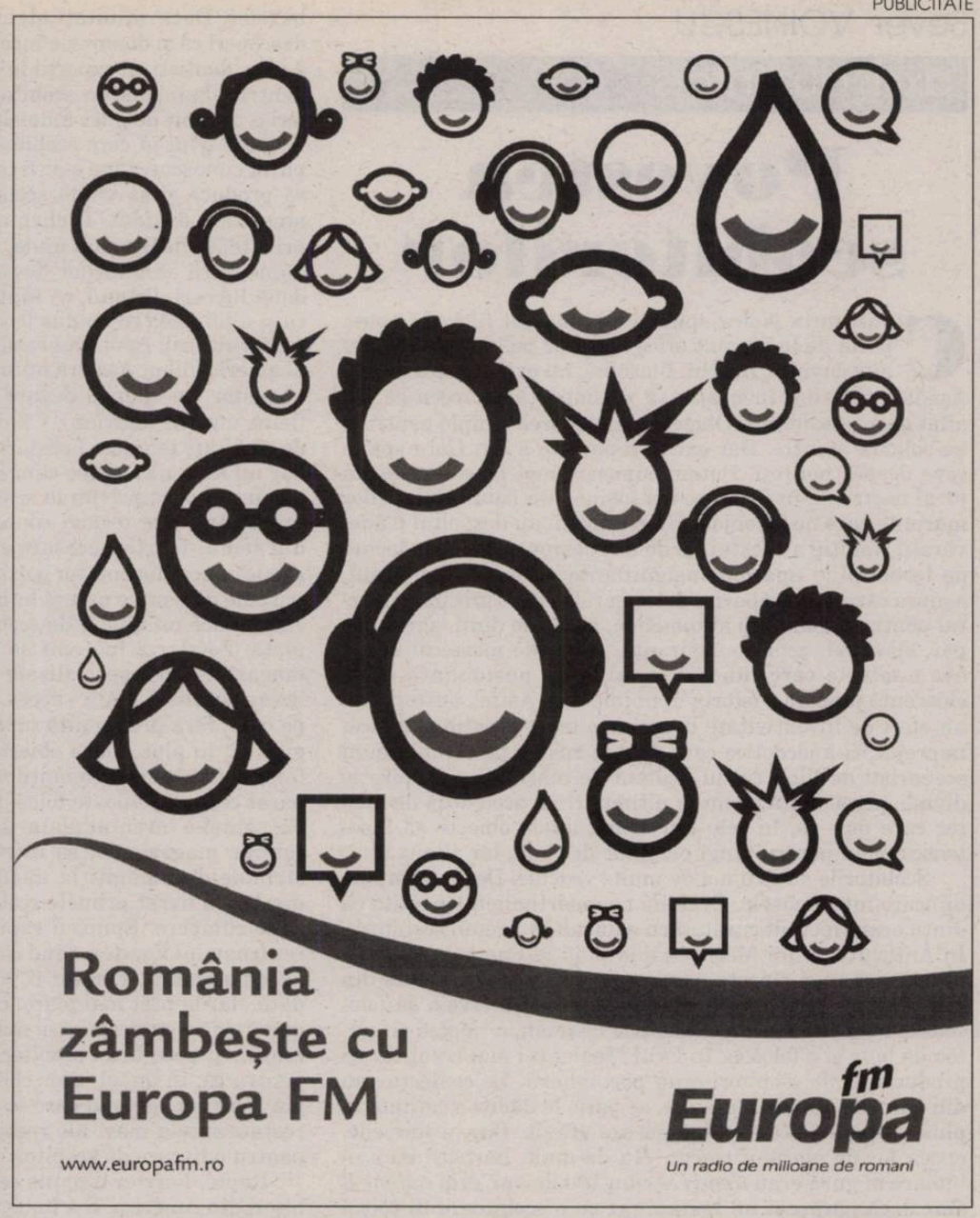

Andrei CODRESCU
www.codrescu.com
www.corpse.org

scrisoare din New Orleans

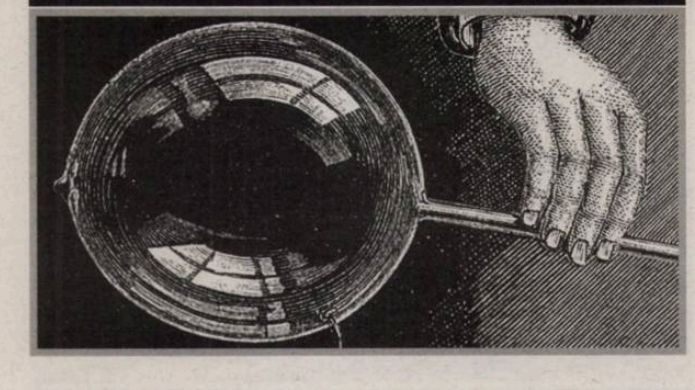

Dorinţă de Anul Nou

Anul acesta a trecut ca un porumbel sfîşiat de cîini hămesiţi. Am avut un vis în care am văzut un lup şi o pasăre, ambii închişi în cîte o ladă de lemn, într-un depozit şi păziţi de un supraveghetor mic şi rău, cu o puşcă în mînă. Am ieşit să le caut de mîncare că păreau, pasăre şi lup, flămînzi şi la capătul puterilor, dar n-am găsit nimic la îndemînă, aşa că m-am întors să-i liniştesc că, în cele din urmă, tot voi găsi eu o cale ca să-i hrănesc şi să-i eliberez. Cînd m-am întors, atît lupul, cît şi pasărea păreau că înfulecă ceva păros şi pufos care fie căzuse în cuştile lor, fie fusese înhăţat din zbor. Ei, asta o să-i mai ţină în viaţă puţin, m-am gîndit şi am plecat iar să le caut de mîncare. Cînd m-am întors pentru a doua oară, tot fără de-ale gurii, dar neliniştit de soarta-le, mi-am dat seama că ceea ce luasem drept niscai mîncare blănoasă şi pufoasă erau, de fapt, pui: un pui de lup şi un pui de vultur. Departe de a părea lihnite, fiarele erau acum mulţumite devorîndu-şi odraslele. Înflăcărat de noua lor stare, am ieşit din nou în lume, hotărît de data asta să mă întorc nu numai cu niscai merinde, ci şi cu un fierăstrău cu care să-i scot din cuşti. M-am întors pentru a treia oară şi nu-mi mai amintesc dacă aveam mîncare sau scule, căci uimit tare am fost de ce-mi văzură ochii. Depozitul, cu podelele lui reci de ciment, se tranformase într-un palat. Paznicul mic şi rău purta acum uniformă de majordom şi pălărie albă, de căpitan, şi ducea o tavă cu băuturi, oferindu-le unei mulţimi aiuritoare de oameni fericiţi care mîncau, beau şi dansau. Lupul mă întîmpină cu căldură şi radiind de mîndrie faţă de atare tablou. Poţi lua orice – îmi spuse –, plimbîndu-mă prin saloanele puternic luminate şi prezentîndu-mă oaspeţilor săi. M-am uitat după cuştile de lemn, dar nu le-am văzut. Beam un pahar şi mă lăsam condus de lup prin saloane, uimit de cum s-a întors soarta în favoarea lui. Din cînd în cînd mă simţeam un pic straniu, gol puşcă cum eram, dar pentru că mă aflam sub protecţia lupului, stînjeneala nu mă încerca cîtuşi de puţin.

Nici să nu încercaţi să interpretaţi visul acesta. Pot să dezmembrez orice vis ca pe un ceas de mînă şi, credeţi-mă, mă pricep foarte bine la asta. Îi am şi pe Freud, şi pe Jung în buzunarul de la spate. Aş putea deschide un *boutique* de interpretare a viselor şi analizele mele şic şi brici de deştepte s-ar vinde ca pîinea caldă. Ştiu că, în cele din urmă, fiecare ar dori să poarte în poşetă sau servietă o lebădă împăturită din hîrtie, cu un vis interpretat pe ea. Un astfel de accesoriu origami ar deveni, pentru cetăţeanul mediu al viitorului, la fel de indispensabil ca bijuteriile. Dar nu am de gînd să deschid nici o butică şi visul meu va rămîne perfect neinterpretat, întreg în misterul său. Am avut trei astfel de vise în trecut: însemnau foarte multe lucruri, dar nu am vrut să-mi bat joc de imagistica lor, aşa cum nu te joci cu un tablou minunat.

Nu ştiu cum de s-a scurs 2007 pe ţeava acestui nou mileniu, dar s-a dus iute şi a lăsat în urmă puţine lucruri neexplicate. În mare, a devorat totul: carne, bani, timp şi amintiri. Apoi mi-a dat acest vis, drept pentru care vă urez şi eu vouă un vis minunat, fericit şi de neexplicat, pentru Anul Nou.

Şi aş mai vrea să vă mulţumesc, dragi cititori dilematici, pentru răbdarea cu care mi-aţi urmărit flecăreala, în toţi aceşti ani. Vreau să le mulţumesc şi minunatelor mele gazde, *Dilema* şi *Dilema veche,* răbduriului şi bunului ei redactor-şef, Mircea Vasilescu, şi, mai presus de orice, minunatei mele traducătoare, Ioana Avădani, pentru răbdarea şi mărinimia ei, încă şi mai mari.

M-am hotărît să întrerup, în 2008, „Scrisorile din New Orleans". E vremea să merg înainte, către alte proiecte, alte ritmuri, spre luxul frazelor neterminate.

traducere de Ioana AVĂDANI

BARBURISME

Desen de Ion BARBU

Vintilă MIHĂILESCU
...@hai-hui.ro

La coadă

Piaţa Amzei, ora 8 dimineaţa. Peste două ore se deschide Tîrgul Ţăranului Român. Lumea a venit deja şi sare pe primul producător care ajunge în piaţă cu porcării de Crăciun. D., mic şi voinic, se pune cu pieptul în calea mulţimii: *Staţi puţin, măcar să desfacă marfa şi să-şi pună halatele!* O doamnă impunătoare se pune cu pieptul său pe măsură în nasul lui D. şi ţipă: *Ba să stai tu, că eu stau aici la coadă de o oră!* Ciudat salt în timp. Miroase a coadă de pe vremuri. Ceva nu se potriveşte însă: ori coada, ori marfa par a fi din alt film, nu se potrivesc împreună...

Peste vreo două ore, s-au format deja cozi (relativ) ordonate, cu lume care stă peste o oră să prindă „produse de ţăran". La un moment dat, aud ceea ce credeam că n-o să mai aud vreodată: *Daţi domne' mai puţin, să ajungă şi aici în spate!* – se răţoieşte, brusc, un bătrînel cu o bască trasă peste ochi.

O oră mai tîrziu, să tot fi fost ora 11: *Eu am venit tocmai din capătul celălalt al Bucureştiului şi uite!* – se revoltă de una singură o doamnă între două vîrste, aşezîndu-se la coadă. *Au făcut atîta scandal la televizor, că aşa şi pe dincolo, produse tradiţionale şi uite, nimic!* – mai zice ea şi se înfige mai temeinic în coadă. Tonul este indubitabil postdecembrist, genul care strigă *Jos X!,* în faţa blocului, şi îi face hoţi pe toţi oamenii publici.

Trăgînd cu urechea pe ici şi pe colo, după folclor urban, îmi cad ochii peste un cuplu de bătrînei tăcuţi, care stau liniştiţi la coadă, cu ochii pierduţi în zare. Îi remarcasem şi ceva mai înainte. Acum mai au puţin şi ajung la rînd. Îmi fac de lucru prin preajmă ca să văd ce cumpără. Peste vreo cinci minute ajung în faţa tarabei, se animă brusc, îşi rotesc ochii peste tot, apoi soţul se întoarce către ea şi-i spune, dezamăgit: *Hai, dragă, că e prea scump*. După o oră şi mai bine de stat la rînd, îşi iau sacoşele şi dispar în mulţime. Poate că o fi fost doar aşa, o amintire din tinereţe, o coadă ca pe vremuri...

Cînd ajung acasă şi deschid televizorul, dau peste alte cozi: vreo două ore de stat la rînd la casele de la supermarketuri. S-ar zice că întreaga naţie stă la coadă. S-ar zice că unora chiar le place, că au nevoie de cozi, de îmbulzeală, că toţi trăiesc cu spaima că n-o să mai prindă, că o să se termine, că n-o să aibă, că n-o să ajungă!... De Sărbători, toţi românii devin compulsivi. *Nu am văzut în toată lumea aşa ceva ca la voi, la români* – ne explica în urmă cu cîteva zile un tînăr manager francez de la Carrefour. *Totul se cumpără de parcă ar fi ultima şansă. Dacă o femeie de serviciu uită măturа sprijinită de un perete, peste cinci minute vezi pe cineva cu ea în coş, la casă, să o cumpere!*

Unii sînt de părere că asta ni se trage din comunism, că lipsurile din ultimul deceniu ne-au marcat pentru încă alte decenii. Un prieten de-al tatălui meu e de părere că e mai de mult, că ni se trage de la foametea de după război. Nu ştiu cum o fi, dar pînă lămuriţi dumneavoastră dilema aceasta, eu mă duc să mă aşez la rînd, cînd o veni Anul Nou să fiu printre primii!

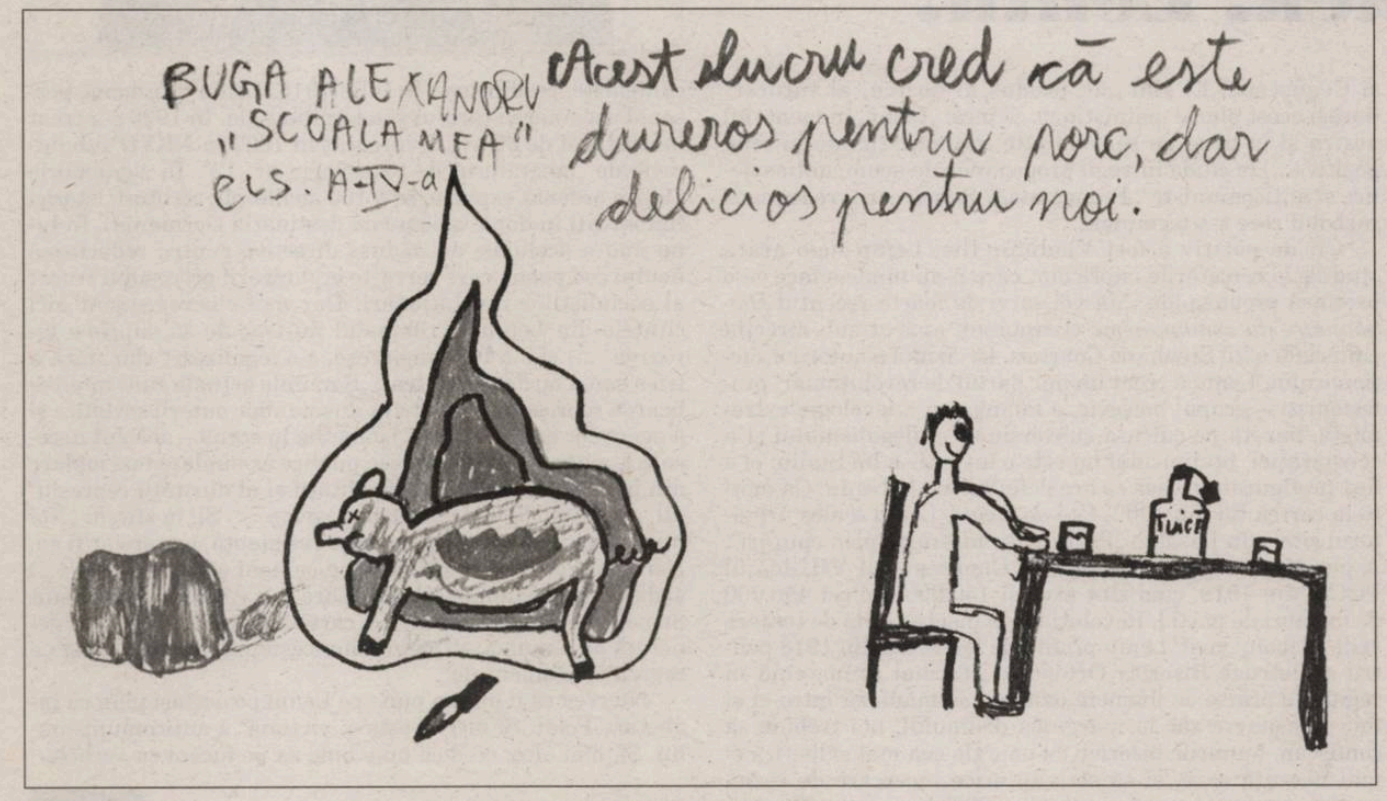

Din volumul ***Poveştile porcului,*** *Editura Martor, 2007*

Andrei PIPPIDI

SOS București

Sfîrşit de an pe o stradă din Bucureşti

Prima zăpadă a îmbrăcat într-un alb imaculat (deocamdată) strada Henri Coandă (fostă I.C. Frimu, fostă Victor Emanuel al III-lea, fostă Benito Mussolini, fostă Popa Cosma). Am mai avut ocazia de a scrie despre ea şi, poate, o să mai scriu. Fizionomia ei se schimbă de la o vreme, deşi mai puţin decît în alte cartiere. Ea face legătura între parcul cu statuia lui Ionel Brătianu şi răspîntia de la hotelul Minerva (restaurantul Nan Jing), unde se desface strada General Manu din bulevardul Lascăr Catargiu.

Pornind din acest punct, prima casă pe stînga, cu înfăţişarea unui castel de pe Loara, a fost locuinţa pe care şi-a construit-o generalul Constantin Coandă (1857-1932), prim-ministru la sfîrşitul marelui război şi preşedinte al Senatului cînd bomba atentatorului Max Goldstein l-a ciuruit de schije. În aceeaşi casă a funcţionat prin anii '70 muzeul închinat fiului său, Henri, inventator şi artist, în locul căruia s-a instalat Ambasada Algeriei. De partea cealaltă sînt vreo trei căsuţe (într-una din ele locuia familia Ionescu-Balea, intelectuali ardeleni iorghişti, la care veneam să mă joc cu nepotul lor şi ne ascundeam sub masa acoperită de o draperie care, coborînd pînă la podea, forma un cort), iar alături s-a construit noul hotel Michelangelo, străjuit de o mulţime de drapele. Mai departe sînt numai blocuri. Peste drum, cea mai impunătoare clădire este casa lui Constantin Argetoianu, în stil neo-românesc. După ce fusese, parcă, o secţie a Sanepidului, acum e goală, aşteptînd chiriaşii pe care i-ar ademeni anunţul pus acum vreun an; se vede că moştenitorii, care trăiesc în străinătate, au recuperat casa. Aşadar, aici au venit legionarii să-l ridice, dar atunci, în noiembrie 1940, a fost salvat la timp; cînd l-a arestat Securitatea, sfîrşitul oribil n-a mai putut fi evitat.

Urmează colţul cu strada Amiral Urseanu şi, mai departe, frumoasa casă care a fost a cîntăreţului Ion Dacian, ocupată încă de fiica sa. După băcănia lui „tanti Jeni", providenţa cartierului, vine, la colţul cu strada N. Iorga, Direcţia Vămilor, unde restaurarea a stricat clădirea, vopsind-o într-un roz bombonesc şi plantînd în grădină nişte statui de o pretenţie ieftină. Pe blocul de vizavi, o pancartă avertizează: „Atenţie, cade tencuiala!". Cum să nu cadă, cînd toată suprafaţa etajelor e leproasă, pătată de culorile straturilor succesive de zugrăveală, umflată de ploi şi cojită ca nişte bube! Mai încolo, discretă, elegantă, casa inginerului Ion B. Cantacuzino (1851-1929), specialist, cu studii la Zürich, în construcţii feroviare şi navale. Urmează Institutul de Arheologie, în splendida casă a colonelului P. Macca: numele, pe care-l poartă şi unul din pasajele de pe latura stîngă a Căii Victoriei, a fost al unui furnizor al armatei la 1877, iar în această clădire, din care a scos Biblioteca Pedagogică, în 1931 N. Iorga a creat Muzeul Naţional de Antichităţi. Astăzi, tencuiala, deşi n-are mai mult de treizeci de ani, se scorojeşte. Curtea, în care se intră printr-o poartă monumentală, e plină de inscripţii şi statui antice, între care bustul de bronz al lui Pârvan pare şi el destul de antic. Despre casa vecină, în care era Institutul de Studii Sud-Est Europene din 1964 pînă în 1982, şi despre Ambasada Italiei am mai avut prilejul de a vorbi. Prin faţa celei dintîi, nu pot trece fără să-mi aduc aminte de oamenii pe care-i întîlneam acolo şi a căror prezenţă în viaţa mea persistă, purtătoare de înţelepciune şi de afecţiune.

Pe celălalt trotuar, casa doctorilor Constantin şi Gheorghe Severeanu, care adăposteşte o colecţie de numismatică

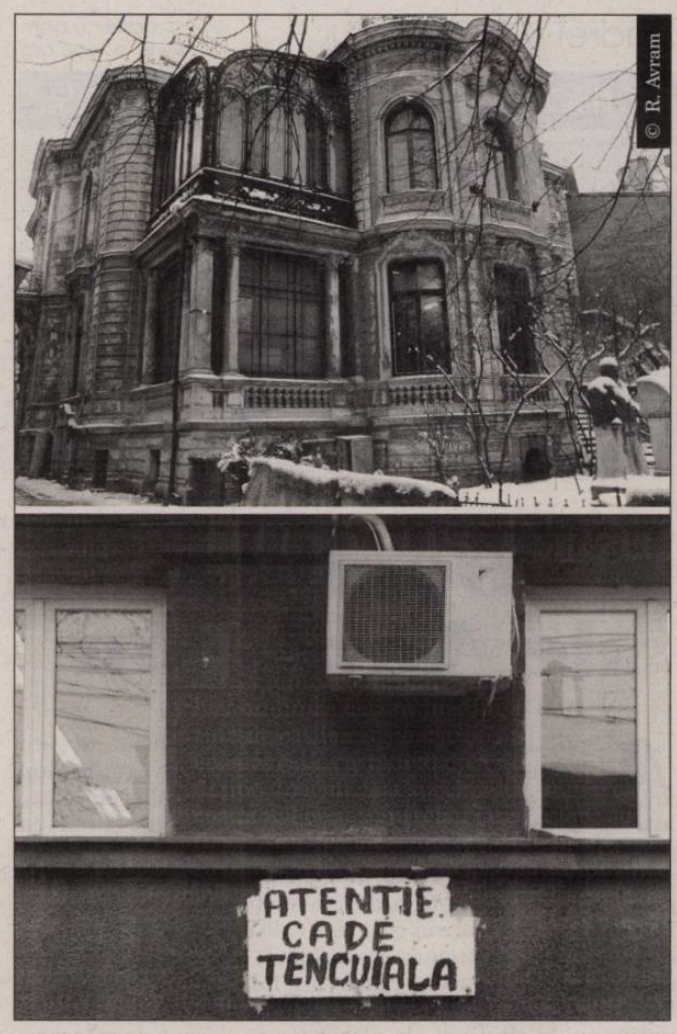

şi stampe, a fost în sfîrşit restaurată, după ce, ani de zile, o vedeam cum se ruinează. În fundul curţii, e unul din exemplele, acum tot mai rare, de grajduri destinate odinioară cailor şi trăsurii. Institutul Goethe se mută zilele astea, după ce îi succedase acolo Institutului de Lingvistică, din palatul pe care arhitectul I.D. Berindei îl construise la începutul veacului trecut pentru Al. G. Florescu, cînd acesta era secretar general al Ministerului Afacerilor Străine. Este chiar casa în care a locuit Mackensen în timpul ocupaţiei germane. La capătul străzii, la colţul cu prelungirea Bdului Dacia, o casă Kretzulescu a fost mult timp un cămin al Conservatorului, iar acum şi-a recăpătat demnitatea printr-o restaurare corectă, cu mijloace largi.

Vechiul şi noul de ieri se împacă bine, noul de azi nu insultă peisajul în care a intervenit doar cu moderaţie. De-ar fi aşa peste tot şi în anul care vine!

Alexandru CĂLINESCU

interstiții

Welcome back, Lenin!

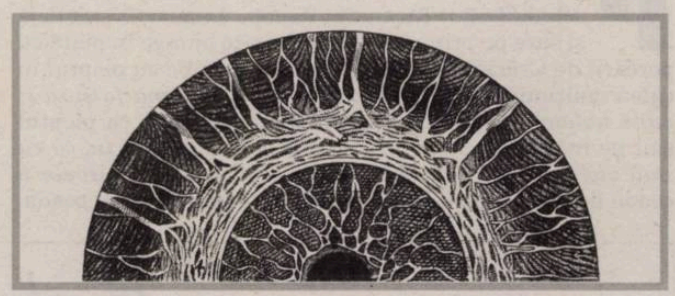

Deşi ideile politice ale lui Vasile Ernu nu-mi erau necunoscute, am citit cu o anume mirare interviul pe care îl acordă lui Cezar Paul-Bădescu în *Adevărul literar şi artistic* (din 12 decembrie a.c.). Mirarea începe de la titlu: „În sufletul nostru, Lenin rămîne un erou pozitiv". Acest „nostru", care într-un fel mă înglobează, este – orice s-ar spune – deranjant. E drept, Vasile Ernu se explică: „nostalgia" lui este în primul rînd a obiectelor şi elementelor din viaţa cotidiană în comunism, cum ar fi Brifcor, Cico sau îngheţata Polar (pe rol de madlene, completează Cezar Paul-Bădescu). Pe de altă parte, nu am cum să fiu de acord cu aserţiunile de genul „lumea nu s-a schimbat", e o „iluzie" că trăim într-o lume liberă, prezentul are „forme la fel de monstruoase şi urîte ca trecutul", economia liberală cunoaşte „mecanisme de represiune mult mai subversive" etc. Echivalenţa comunism-capitalism este un laitmotiv al extremei stîngi actuale şi declaraţiile lui Ernu i-ar face fericiţi pe José Bové, Ignacio Ramonet şi pe cei de la *Le Monde diplomatique*. Societatea democratică nu este totuna cu comunismul şi o confirmare în acest sens este însuşi simplul fapt că Vasile Ernu poate spune ce spune. La fel, afirmaţia: „de cînd există Europa, intelectualul este, prin natura lui, de stînga" e o enormitate. Ar fi ridicol să încep să dau liste cu mari intelectuali de dreapta. În fapt, nici nu este posibilă o discuţie pornind de la astfel de afirmaţii peremptorii.

În schimb, nu pot să las fără răspuns elogiul lui Lenin. Acesta – declară autorul lui *Născut în URSS* – este un mare nedreptăţit. Mari nedreptăţiţi – adaugă el – sînt şi Stalin, şi Ceauşescu. Ei sînt „un produs al nostru, al tuturor" (iarăşi acest plural neliniştitor). Şi încă: „Lenin, în mentalul nostru şi la nivel de sensibilitate intimă, rămîne un erou pozitiv (...) în ciuda întregii propagande de acum, antisovietice şi anticomuniste". Propagandă? Şi noi, care credeam că războiul rece s-a terminat...

Cît de pozitiv a fost Vladimir Ilici Lenin ne-o arată studiile şi cercetările istoricilor, care n-au nimic a face cu o pretinsă propagandă. Mă voi servi de foarte recentul *Dictionnaire du communisme* (Larousse), apărut sub direcţia editorială a lui Stéphane Courtois. În viziunea autorilor dicţionarului, Lenin a creat un mic partid de revoluţionari profesionişti – grupul bolşevic, o falangă cu o ideologie extremistă, bazată pe cultura subversiunii, a ilegalismului şi a conspiraţiei. Stalinismul nu este o invenţie a lui Stalin: el a fost prefigurat, în ceea ce are definitoriu, de Lenin. Ca motto la cartea lui din 1902, *Ce-i de făcut?,* Lenin a ales următorul citat din Lasalle: „Partidul se întăreşte prin epurări". A pus în practică principiul la Congresul al VIII-lea al PCUS, din 1919, cînd sînt excluşi 150.000 din cei 450.000 de membri de partid. Revoluţia este inseparabilă de teroare şi de războiul civil. Lenin profită de foametea din 1918 pentru a distruge Biserica Ortodoxă: „Tocmai acum, cînd în regiunile atinse de foamete oamenii se mănîncă între ei şi mii de cadavre zac la marginea drumului, noi trebuie să confiscăm bunurile bisericii cu energia cea mai sălbatică şi mai necruţătoare, şi să strivim orice încercare de rezistenţă". Au fost executaţi atunci 8.000 de preoţi, călugări, călugăriţe, credincioşi. În iulie 1918, Lenin a ordonat personal asasinarea ţarului şi a familiei sale. În 1920 s-a creat laboratorul de otrăvuri, integrat în 1937 în NKVD sub numele de „laboratorul de toxicologie nr. 12". În septembrie 1922 a ordonat expulzarea a 160 de filozofi, scriitori, istorici (îmbarcaţi în două vapoare cu destinaţia Germania). În luna mai a aceluiaşi an dăduse directive pentru redactarea noului cod penal, care serveşte organizării procesului trucat al socialiştilor revoluţionari. Dar mai elocvente sînt aici citatele din Lenin: „Tribunalul nu trebuie să suprime teroarea (...) ci s-o fundamenteze, s-o legalizeze, clar, fără a trişa sau a farda realitatea"; „Sarcinile actuale sînt: intensificarea represiunii împotriva duşmanilor puterii sovietice şi a agenţilor burgheziei; (...) punerea în scenă – absolut necesară – a unei serii de procese publice exemplare (exemplare din punctul de vedere al rapidităţii şi al duritătii represiunii, al pedagogiei, al educării maselor...)". Şi, în sfîrşit: „Noi nu trebuie doar să frîngem orice rezistenţă, oricare ar fi ea. Noi mai trebuie să-i obligăm pe oameni să muncească (...) şi dispunem de mijloacele necesare (...). Aceste mijloace sînt monopolul asupra cerealelor, cartela de pîine, obligaţia generală de a munci. «Cine nu munceşte nu mănîncă», asta e regula fundamentală".

Nu cred că îl putem pune pe Lenin pe acelaşi plan cu îngheţata Polar. Şi nici că este o „victimă" a anticomunismului. Şi, mai ales, cred că nu e bine să ne jucăm cu vorbele.

Texte şi opinii de: ● *George BANU, Şerban FOARŢĂ, Ioana PÂRVULESCU, Răzvan RĂDULESCU, Ana Maria SANDU (scriitori)* ● *Ioana AVĂDANI, Mirel BĂNICĂ, Cristian CRISBĂŞAN, Marina DUMITRESCU, Anca GRĂDINARIU, Cristina MODREANU, Sever VOINESCU (jurnalişti)* ● *Adrian MIHALACHE, Liviu ORNEA (universitari)* ● *Tudor LEU (inginer software)* ● ***Coordonatorul temei:*** *Alex. Leo ŞERBAN*

Masaj Google

La-nceputul lui decembrie, pe cînd eram la New York pentru Festivalul de film românesc (parteneriat Festivalul de film Transilvania / Tribeca Cinemas / ICR NY), am fost invitat la prînz la sediul Google.

Dacă sînteţi mai neduşi la biserica informatică, aşa cum sînt eu, probabil că aţi fi fost la fel de surprinşi să aflaţi că Google – chestia aceea sub formă de adresă pe net, pe care cauţi tot felul de lucruri; spaţiu virtual *care va să zică – are un sediu real, concret şi foarte răspîndit în spaţiu: practic, o clădire uriaşă (a doua din NY, ca volum) care ocupă două* „blocks", *la colţul dintre 15th Street şi 8th Avenue.*

Un tînăr român care lucrează acolo, Alex Salcianu, ne-a invitat – pe Nae Caranfil şi pe mine – la un dejun la cantina Google. (Alex frecventa festivalul Tribecatiff.) Am urcat la nu-mai-ştiu-care etaj, unde mi s-a făcut un tur al sediului. Ce mi-a plăcut cel mai mult, din pdv al design-ului, este că totul *era departajat în funcţie de culorile „brandului": roşu, albastru, galben, verde... Schema etajului respectiv replica schiţa New York-ului, cu săgeţi roşii indicînd drumul spre* „restrooms" *(adică WC-uri) şi paralelipipede galbene, verzi sau albastre conţinînd „cartiere" / departamente; mi s-a părut o chestie foarte deşteaptă. Într-un loc era un fel de muzeu al primelor computere (ca o instalaţie de aparatură – epatantă, atunci, înduioşătoare, acum...). Existau trotinete (la fel de multicolore), pe care le puteai folosi pentru a „trotina" de colo-colo prin cotloanele uriaşe ale etajului (dar mie nu mi s-a dat voie să le încerc, pentru că se temeau să nu provoc un accident...). În fine, din loc în loc erau aparate, să le zicem semiautomate, care semănau cu cele de unde-ţi iei băuturi calde (avem şi noi în redacţie), doar că de aici îţi luai alune, bomboane, seminţe sau fistic. Iar ăsta era doar* unul *dintre etaje! Google-ul se continua la un etaj superior – unde se afla cantina: un spaţiu năucitor, terasă cu o vedere ameţitoare asupra nord-estului newyorkez şi nu-ştiu-cîte bucătării etnice, toate la un loc... Totul – pentru cei o mie şi ceva de angajaţi, care aveau dreptul să-şi invite prieteni la cantină (mesele sînt gratuite!).*

Dar locul unde mi-am petrecut cel mai „palpitant" timp a fost sala de jocuri (una dintre ele, presupun). Şi cel mai lung, totodată: românii – pe lîngă mine, Nae şi Alex mai venise un român, Tudor Leu, şi vreo trei alţii; sînt zece cu totul – se puseseră să joace biliard (cu Nae în mare formă), aşa că mie nu mi-a rămas decît să mă „joc" cum pot cu celelalte distracţii din dotare: darts, *iarăşi* darts *(n-am nimerit „ochiul"* target-*ului din prima!) – şi, mai ales,* fotoliul-masor...

Sincer, la început nu m-am aşezat pe el în ideea de a fi masat (deşi nu strică niciodată): eram, pur şi simplu, obosit de umblatul (fără trotinetă!) prin coridoarele interminabile ale clădirii... Dar, la un moment dat, am văzut cum se aşază, pe fotoliul de alături, un tînăr angajat (cred că media de vîrstă, la Google, este de 24 de ani), care începe să butoneze şi să fie, instantaneu, gîdilat în mod plăcut de vreo patru pisici torcătoare ascunse în pernele fotoliului. Am aşteptat să plece, m-am uitat precaut la biliardişti (erau ocupaţi cu jocul, n-aveau nicio treabă) şi am început să butonez şi eu. Mă aşteptam să-mi ceară vreun card (totul e *„pe card", acolo!), dar nu: fotoliul a-nceput să se mişte. Mai întîi, mi-a dat nişte ghionturi straşnice în spate, ceea ce m-a făcut să mă simt ca-ntr-un autobuz din vremea lui Ceaşcă. Apoi am apăsat pe alt buton (o făceam la plesneală, habar n-aveam -la ce folosesc exact butoanele alea pentru că erau o grămadă şi de mai multe feluri!) şi am simţit cum sînt hurducăit, cînd în faţă, cînd în spate, ca şi cum aş fi fost pe un cal nărăvaş... (asta, în condiţiile în care ghionturile continuau!). Nu mă simţeam deloc confortabil în postura de cobai al unui* joint-*experiment: Rodeo în autobuz comunist, aşa că am dat stop imediat. Am aşteptat puţin, să-mi trag sufletul. Dar dracu' m-a împins să perseverez: am mai apăsat un buton... Atunci, perniţele din dreptul gambelor au început să se umfle, să se umfle (aşa mi se părea, cel puţin), şi să mă strîngă ca într-o menghină: încă puţin şi riscam să rămîn prizonierul fotoliului, ca-ntr-o „Fecioară de fier" cu perne!! Am apăsat, speriat, pe butonul Stop – şi asta a fost.* Konek filma. Happy End.

Presupun că, din afară (dacă cineva m-ar fi filmat), era foarte comic ce mi se întîmpla – comedia burlescă a ultimului secol: Omul şi Tehnologia, prima parte: de la Chaplin la Stan şi Bran... –, dar adevărul e că mi se făcuse cam frică: fotoliul ăla „pentru destindere" ameninţa să mă „destindă" în asemenea hal că m-ar fi cules dintre haine.

Morala? Nu încercaţi aşa ceva acasă. Iar dacă totuşi o faceţi, asiguraţi-vă că ştiţi să butonaţi – sau măcar înţelegeţi manualul de instrucţiuni.

Dacă nu, nu. ***(a. l. ş.)***

Răzvan RĂDULESCU

Tigru şi Leopard

Ironia face că nu apuc bine să fac *copy&paste* cu întrebarea despre momentul înduioşător din mail-ul lui Leo într-un document de Pages (noul procesor de text de la Apple, cel care vine cu iWork – foarte elegant soft) că mă trezesc pe ecran cu un box de avertizare care zice că *the S.M.A.R.T status check failed on MacintoshHD.* Aoleo, mă îngrijorez eu, şi pe bună dreptate. Nu trebuie să păţeşti de două ori aşa ceva, ca să ştii că, mai devreme sau mai tîrziu, o să te lase hardul. Închid şi salvez repede ce e de salvat, mai mut unul sau două fişiere critice şi folderul cu „Felicia înainte de toate" pe un stick USB, dau *shut down,* cuplez hard disk-ul extern pe firewire (pe care am mereu la îndemînă două partiţii, una de *boot* şi una de *backup)* şi apăs butonul de start. MacBook-ul butează uşor, îmi văd discul cu probleme şi, în loc să fac rapid un *backup,* încep să nutresc speranţe: nu mai bine încerc eu să repar discul? Deschid *disk utility,* dau *repair* şi aştept. Procesul se împotmoleşte undeva după B-tree, la *Catalog Check.* Dau stop şi văd că nu-l ia. Dimpotrivă, după un timp apare mingiuţa multicoloră şi mă văd nevoit să închid computerul din buton. Cînd îi dau drumul din nou, discul nu se mai vede pe desktop. *Disk Utility* îl vede, dar nu-l poate monta. Fac un *backup bit by bit,* sau cel puţin asta sper că o să iasă. Dacă reuşesc înseamnă că pot să mă duc liniştit să-mi cumpăr un hard nou (2,5 inci, internal, SATA) şi pînă mă întorc, în cîteva ore, se termină şi copiatul. După aia trebuie să caut setul de şurubelniţe şi să demontez computerul, să scot hardul – asta nu e greu, e prins cu patru şuruburi pe o săniuţă din aluminiu care joacă simultan rol de protecţie şi de ecranare, să pun discul nou pe săniuţă şi să închid la loc computerul. Ceea ce am şi făcut. Numai că, din nefericire, nu m-am abţinut şi mi-am zis: dacă tot s-a întîmplat porcăria, nu mai bine profit de ocazie şi upgradez eu sistemul la Leopard? (Aveam 10.4, Tiger.) Şi aici norocul m-a părăsit pentru că l-am ispitit prea mult: copierea înapoi a mers brici, instalarea de Leopard – aparent fără probleme, dau *restart*-ul inaugural, computerul butează frumos în *desktop,* şi deodată mă trezesc cu diverse boxuri de avertizare – că extensiile de *kernel* nu sînt bine instalate şi nu pot fi folosite, că preferinţele de sistem nu sînt compatibile, şi uite tot aşa. Cel mai grav e că mouse-ul şi tastatura nu mişcă. Nu spun cum mi-am petrecut eu noaptea ca să modific din terminal privilegiile la extensii şi cum am rezolvat preferinţele. Chiar de tot, de tot, nu am reuşit. Nokia nu mai face *sync* pe *bluetooth* cum trebuie, telecomanda pe *infrared* nu mai face *pair* şi, din cele patru sau cinci stikuri USB pe care le am, două se lasă urcate pe desktop, două nu, iar unul doar puţin. Cum îl atingi cu săgeţica de la mouse, cum dispare. În *console log,* motivul este *IOHid Interrupt no endpoint,* ceea ce înseamnă că sistemul vede discul ca volum, dar nu ştie cît e de mare şi de unde pînă unde să citească. Asta e, o să mă mai chinuiesc cu el mai încolo, deocamdată profit de reuşita mea precară şi scriu acest text în care încerc să dau de înţeles că, la fel ca pentru orice alt om de litere şi artist, tehnologia este o povară pentru mine şi o mare şi periculoasă necunoscută. Momentul înduioşător pe care voiam să-l evoc s-a întîmplat acum trei ani, cu precedenta ocazie cu care am văzut pe ecran mesajul fatal şi a trebuit să înlocuiesc hard disk-ul. Aveam pe atunci un iBook şi să ajungi la disk era, la modelul acela, un coşmar: cîteva zeci de şurubele, componente de desfăcut, mici cabluri de desprins şi de prins la loc. Am făcut operaţia la ai mei, pe masa din sufragerie, pentru că la mine nu s-ar fi găsit un spaţiu curat contiguu de o întindere similară. În plus, taicămeu avea şurubelniţele necesare, fiind el toată viaţa lui un om tehnic. Trebuie totuşi spus că înţelegerea lui se limita la prize, sîrme, becuri. Pentru el, cuplarea unui circuit era, fundamental, o operaţiune de sorginte mecanică, şi nu electrică. Din relaţia mea cu computerul înţelegea doar că îmi foloseşte la scris. Mi-aduc aminte că stătea în pat şi nu-mi dădea atenţie – se uita la televizor sau poate somnola. Cînd am scos din laptop tot ce trebuia scos şi am ajuns la placa de bază, mi-a aruncat o privire scurtă şi m-a întrebat dacă merge treaba. L-am întrebat dacă nu vrea să vadă cum arată creierul unui computer. S-a ridicat din pat cu greu (se mişca din ce în ce mai puţin) şi a venit lîngă masă. S-a aşezat pe unul dintre scaune, şi-a sprijinit bărbia în palmă şi a început să se uite la cipurile dispuse geometric/haotic pe fundul computerului. A arătat indecis cu degetul spre o bandă de contacte de cupru, nu mai groase ca firul de păr, între procesor şi un alt cubuleţ pe care scria mic ATI RADEON, şi şi-a retras degetul fără să vorbească. Magistralele de cupru se întindeau şerpuitor între componente, tranzistori mărunţi se arcuiau peste canalele verzui de cablaj, diodele, în pîlcuri, aruncau umbre frînte peste paralelipipede de siliciu; mai într-o parte, un condensator rotund şi plat din aluminiu lucea stins. Este ca un oraşel, a spus, apoi s-a corectat: e un oraş cu tot ce-i trebuie – are cartiere cu blocuri, stadion de fotbal, astea sînt depozitele şi astea fabricile. Şi-a apropiat privirea razant de şasiul computerului, apoi s-a ridicat, împingîndu-se cu mîna în spătarul scaunului (era mîna fără putere, cu cîţiva ani în urmă îi căzuse caloriferul din dormitor pe ea, pe cînd încerca să-l fixeze mai bine în perete). Eu, a tras el concluzia, ştii cum se zice – eu sînt gata, nu mai e de mine. E bine că tu poţi. A făcut cei cîţiva paşi pînă la pat şi s-a întins la loc.

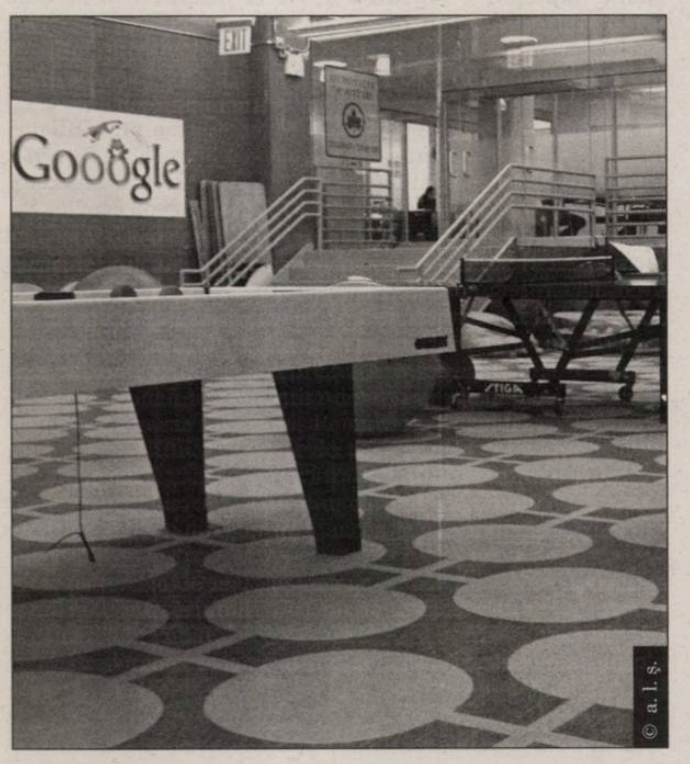

Google-Man
– 3 întrebări pentru Tudor Leu –

De cînd lucrezi la Google şi cum ai ajuns acolo?

Sînt la Google New York din august 2005, după ce am terminat facultatea şi un master la MIT în Cambridge, MA.

Crezi că există un „duh al maşinăriilor" (care poate fi dumnezeu sau drăcuşor, după caz) care le determină să facă numai ce vor ele, sau sînt oamenii neputincioşi?

Nu cred că există un asemenea duh, ci mai degrabă noi, oamenii, sîntem incapabili de a stăpîni maşinăriile electronice. Am inventat computerul, o unealtă infinit mai complexă (şi mai puternică!) decît dalta şi ciocanul de altădată, şi ne-am trezit că nu-l putem înţelege şi controla în întregime.

Ce sfat ai da celor care sînt antitalente absolute într-ale tehnologiilor: să persevereze sau să se dea bătuţi?

Să persevereze, bineînţeles! Dar să încerce să găsească activităţi în care tehnologia le-ar putea uşura viaţa, i-ar putea educa sau pur şi simplu i-ar distra în noi feluri.

Cum vă descurcaţi cu computerul ş. cl.?

Ioana AVĂDANI

Delete *butoane*

Iguana: Ce găteşti azi?
Crissya: Cremă de ciuperci.
Iguana: Cool. *Dă-mi şi mie un* link.

Sînt o fiinţă digitală, cu ciber-cetăţenie. Cred că aşa m-am născut şi am trăit în bejenie pe lumea aceasta (şi altele, la fel de materiale) pînă la propagarea Internetului. Nu ştiu cum am făcut de am rezistat – dar îmi aduc şi acum aminte visele din copilărie, cînd îmi visam cutia poştală (cea „adevărată“, de metal, din scara blocului) plină cu scrisori. Azi, visul meu se împlineşte, zi de zi, în forma sa electronică, uneori în măsuri cu asupra de măsură. Aşa că sînt foarte, foarte atentă ce mai visez, de la un timp încoace – că nu se ştie niciodată.

Mă simt bine în modul de comunicare instant, în flexibilitatea lui *copy/paste* şi *drag-and-drop,* în insuportabila uşurătate a lui *delete.* Am în permanenţă un ecran sclipitor, oricît de mic, în faţă (sau în apropiere) şi penele de curent (ah, din ce în ce mai dese, cred că se pregăteşte o revoluţie) nu doar mă deranjează sau mă ţin din treabă, ci pur şi simplu mă exilează într-un timp pe care l-am uitat (de l-am ştiut vreodată).

Nu cred că sînt „ciudată“, cred pur şi simplu că unii dintre noi aşa funcţionăm, sîntem mai degrabă o rasă decît o castă. Îmi povestea o tînără doamnă că şi atunci cînd îşi caută cheile prin casă, dă în mintea ei *search* şi indexează poziţiile posibile. Copilul meu (evident al meu), de-l întrebai în copilărie de adresă, ţi-o dădea pe cea de e-mail, că acolo locuia el.

Singurul lucru care mă deranjează la „noile tehnologii“ sînt butoanele. Cred că acestea sînt concesii făcute mecanicii, care încă mai guvernează lumea aceasta (şi altele aidoma ei). Comanda vocală, citirea mişcărilor globilor oculari, micro-curenţii cerebrali – acestea fi-vor instrumente mai potrivite. Într-o etapă intermediară – zic – pînă cînd mintea noastră va comanda şi controla totul. Energia urmează gîndul – se spune la lecţiile de yoga. Ăsta-i ţelul.

Şi, ca să includ şi partea de *advocacy:* Internetul *wireless,* peste tot şi oriunde – şi gratis – ar trebui recunoscut ca un drept fundamental al omului şi inclus în charte şi convenţii.

George BANU

O carte dispărută

Pentru utilizatori inexperţi ca mine, calculatorul poate produce rar miracolele de care ne povestesc uimiţi „internauţii“ care au descoperit lucruri rare, tezaure ascunse, imagini nevăzute. „Pîinea noastra cea de toate zilele“ sînt… penele. Pene care produc efecte „psihice“ nemăsurate, similare cu un debut de criză depresivă: totul capătă atunci o importanţă excesivă, extremă ca aceea a drogaţilor *en manque* de pudra albă. Am devenit *addicted* şi consecinţele „penei“ au efecte similare. Despre ce pană să vorbesc? Evident, despre cea mai gravă… dispoziţia comică îmi lipseşte total în acest domeniu asupra căruia nu exercit decît un control limitat.

În urma unei banale erori de manipulare, mi-a dispărut e-mail-ul. Plecat în deplasare departe, foarte departe, un prieten destul de avizat a vrut să-mi facă o surpriză plăcută şi a iniţiat repararea penei. La întoarcere, mi-a spus că a făcut totul, dar că nu mi-a restabilit decît o parte din documente. Cu „inima strînsă“, termen sentimental profund kitsch, dar pentru ocazie exact, m-am dus la un specialist care, în plus era turc: „Nimic nu se pierde“ – mi-a spus el redîndu-mi o speranţă spulberată după cîteva ceasuri. „Prietenul dvs. a distrus ceea ce credeam că pot salva“… prietenul meu, am înţeles atunci, era un infirmier care s-a dat drept un chirurg de reputaţie internaţională. El a vrut să opereze „creierul“, adică baza de date, şi astfel tot ceea ce păstrasem de ani de zile, ignorînd ce măsuri de protecţie să aplic, s-a şters. Săptămîni întregi îmi reveneau în minte fotografii unice cu Andrei Şerban, dar mai ales scrisorile primite, dar lăsate fără răspuns, ale unei foste studente psihic tulburate, dar înzestrată cu un talent literar unic. Îmi propusesem să le păstrez şi apoi să le reunesc într-un volum care i-ar fi constituit opera… un fel de echivalent modern al celebrelor *Scrisori ale une călugăriţe portugheze.* Pana de calculator a fost fatală proiectului meu… ceea ce acum cîteva secole a fost salvat, tehnologia timpurilor noastre a şters dintr-odată. Nu ea e culpabilă, ci oamenii, mînuitorul stîngaci sau vraciul improvizat. Nu contează desemnarea vinovaţilor, aceasta-i consecinţa. O carte a dispărut… mărturia unei dureri cotidiene atent conservată, dar prost securizată. Ceea ce ar fi putut avea o valoare terapeutică s-a atomizat în cerul virtual… Asta nu pot să uit!

Şi, culme a incompetenţei, nici azi n-am învăţat cum să-mi protejez mesajele! *Help!*

Mirel BĂNICĂ

Noile tehnologii nu fac bine la copii – trei poveşti naive –

Joaca cu Laserul

Primul meu contact cu o „nouă tehnologie“ veritabilă s-a produs pe la începutul anilor ’90. Facultatea pe care o frecventam cu asiduitate, dar fără prea mare pasiune, realizase o achiziţie extraordinară: un PC marca „Laser“, fabricat în Israel. Monitor color şi o formidabilă putere de calcul pentru acele timpuri, dar care astăzi pare derizorie. Vremuri apuse în care, în cărţile de informatică, mai puteau fi găsite fraze de genul: „se spune că cercetătorii americani au în dotare hard-discuri cu capacitatea de pînă la un giga“. Candidaţii ce doreau să „butoneze“ minunea israeliană cu ecran color erau numeroşi, aşa că s-a creat *ad-hoc* o listă de utilizatori nerăbdători. Atît de nerăbdători încît se lăsau închişi noaptea în clădirea facultăţii, de către domnul tehnician-şef Brînză cu apă şi cafea, înfruntînd tenebrele unor coridoare luminate cu un bec orb de 40 W pînă dimineaţa la ora 7,30, cînd reluau cursurile cu feţe de zombi. Obosiţi, dar fericiţi şi beţi de amor virtual, învingători în confruntarea cu noile tehnologii. Dimineaţă ne povesteau excitaţi cum se poate cuceri „porţia de energie“ la diferite jocuri cu nume războinic sau cum au scăpat de monştri ascunşi prin subterane... Timpul a trecut, iubitorii de „Laser“ de atunci au ajuns prin Canada şi SUA (îmi trimit tot timpul e-mail-uri pline de nostalgie amestecată cu utopice proiecte de întoarcere acasă), prin Germania (şefi peste sisteme de securitate la mari bănci europene, mărturisind candid, tot pe e-mail, că s-ar întoarce la Bucureşti dacă ar găsi salarii *măcar* de 3500 de euro) sau mari directori de firme de soft, navetişti aerieni între Paris şi Bucureşti. Cei care nu s-au jucat noaptea cu „Laserul“, neposedînd sfînta curiozitate să vadă ce se găseşte dincolo de ecranul colorat şi cutia de tablă, cu tot felul de fante şi butoane, s-au reprofilat; au păstrat însă tot timpul conştiinţa faptului că „ceva“ greu de definit se va schimba în existenţa lor, că oamenii se vor împărţi, pe de o parte, în iubitori ai acestor instrumente ale modernităţii, iar pe de alta, în resemnaţi apatici, ce le acceptă doar ca o fatalitate a timpului prezent.

Vinul şi discheta

Spre sfîrşitul facultăţii şi al anilor ’90, PC-urile începeau să se democratizeze. Eram departe de a avea în dotare ca studenţi fiecare *propriul* calculator, dar obiectul în sine începe să-şi facă apariţia prin camerele căminelor studenţeşti. Odată cu el izbucnesc epidemic şi maladiile tehnologice aferente: timp pierdut cu jocuri peste jocuri, programe schimbate grăbit pe sub mînă, pirataje diverse, *bug*-uri mari consumatoare de nervi etc. Tehnologia evolua cu o viteză pe care nu o bănuisem niciodată. Procesorul „386“ a cedat locul mult mai rapidului „486“ *et ainsi de suite,* cum ar spune puţinii francofoni încă fiabili din România. În facultăţile cu profil tehnic se făcea trecerea de la insipidele cursuri de Cobol, Pascal şi Fortran, martori ai unei epoci agonizante, la C++ şi fraţii lui cu nume sofisticate, avînd din ce în ce mai multe plusuri în coadă. Tot de atunci datează şi una dintre amintirile mele cele mai dragi din ceea ce aş putea numi „îmblînzirea tehnologiei“. *Fratele* era unul dintre colegii noştri de facultate cei mai simpatici şi atipici, concomitent. Porecla transformată în renume era inspirată de felul său extrem de familiar şi de prietenesc de a se purta cu toată lumea, profesori şi colegi deopotrivă, fapt ce-i uşura mult existenţa de student. „Mielul blînd suge la două oi“ – spune proverbul. Camera de cămin îi era decorată cu sute de ghirlande de fiţuici înşirate pe aţă, expuse pe post de trofeu; personajul era renumit pentru felul său de a găsi o „soluţie“ pentru orice examen, un veritabil James Bond al domeniului. Maxima performanţă era reprezentată de un camion plin cu lemn de foc, oferit ca şpagă unui profesor, renumit ca imposibil, la fel ca şi materia pe care o preda, gest generos ce a salvat de la marele seceriş al restanţelor de toamnă nu doar pielea *Fratelui,* ci şi a întregii grupe. *Fratele* era cunoscut însă şi pentru gafele sale tehnice teribile: instrumente de măsură delicate, costînd mii de dolari, ce-şi dădeau duhul scurtcircuitate sub mîna sa neîndemînatică, butonarea nonşalantă a server-ului din sălile de informatică, sub privirile îngrozite ale profesorului, alimentări la 380 de volţi în locul celor 220 regulamentari etc. Tot la jumătatea anilor ’90, viaţa studentului român, în imperfectul socialism al lui Ion Iliescu, era infinit mai ieftină decît în România aliniată diktatului universitar de la Bologna, aşa că existenţa noastră de „căminişti“ era un lanţ lung de sărbători. Iar în acea seară de iarnă, *Fratele* intră triumfător în camera de cămin plină de fum de ţigară şi de electro-pop-ul dulceag al anilor ’90, scoase din rucsac o sticlă de plastic de 2 litri (o noutate pe atunci) plină cu un vin roşu vîrtos din Oltenia natală. Cum însă mesele erau pline de cursuri, el căută din priviri un suport, un „ceva“ pe care să aşeze sticla, fără a murdări totul cu amprentele sanguine ale preţiosului lichid. Iar obiectul ce-i căzu sub mîna sa de electronist fără vocaţie fu tocmai o dischetă de 3,5 inci uitată pe masă. Acest mic obiect informatic de plastic şi metal argintiu îşi găsise astfel locul perfect sub sticlă, în aplauzele generale ale asistenţei, cam aşa cum în barurile branşate din Bucureşti se serveşte astăzi berea draft cu nume pretenţioase. Mă urmăreşte peste timp imaginea acelei dischete deturnate de la scopul ei iniţial, stocarea de date, fiind folosită ca suport pentru a „stoca“ o sticlă de vin. În imensa ei banalitate, imaginea mi se pare o paradigmă a felului în care poate fi îmblînzită tehnologia: dîndu-i o utilizare ludică şi practică, dar fără a o lua prea în serios, în acelaşi timp.

Omul Google

Iarna anului 2005, undeva în campusul uneia dintre cele mai mari universităţi nord-americane. Internetul este disponibil în fiecare cameră, inclusiv în spaţiile publice, graţie sistemelor de transmisie tip *wireless.* Printre studenţii ce populează imensele amfiteatre cu capacitate de pînă la 500 de persoane, cei mai mulţi posedă ordinatoare portabile (laptopuri), conectate şi ele la Internet. În locurile mai din spatele sălii mulţi nu mai urmăresc expunerea profesorului, ci preferă să navigheze distraţi pe Internet sau să *chateze* intens cu amici, dintre care unii aflaţi chiar în sala de curs. Întîlnirile de lucru cu profesorii, orarul cursurilor, notele la examene şi alte diverse mărunţişuri administrative sînt anunţate şi ele în timp real, pe Internet sau prin SMS. Referatele şi alte teme de lucru uzuale sînt şi ele „google“-izate, rezolvate rapid prin metoda *copy-paste.* Cultura universitară însăşi se construieşte printr-o căutare rapidă pe Google dublată eventual de cîteva pagini scanate dintr-un *reader* oferit de profesor. În cazurile cele mai fericite, sînt accesate marile baze de date conţinînd arhive electronice sau cărţi în format digital. Seara, pe culoarele căminului se aude basul înfundat al *subwoofer*-elor şi ţăcănitul sacadat al mitralierelor virtuale din jocurile practicate uneori pînă la epuizare. Cu o frecvenţă îngrijorătoare, armele de pe ecran coboară din virtual în viaţa reală, mînuite expert de aceleaşi mîini obişnuite cu plasticul asudat al joystick-ului, glontele final tras în cap odată cu sosirea Poliţiei 911 punînd capăt tragediei. Rectoratul organizează costisitoare şi inutile zile de luptă împotriva sinuciderii – în universitatea la care mă refer, cam 8-10 tineri alegeau la fiecare sfîrşit de sesiune să se ducă să moară puţin, obosiţi de viaţă şi de lipsa de „perspective“. Zecile de modele de calculatoare, imprimante, scanere, dispozitive de stocare, expuse sub lumina mincinoasă a spoturilor cu halogen, nu mai impresionează pe nimeni, nici chiar pe cei dispuşi acum un deceniu şi jumătate să se lase închişi peste noapte cu un

calculator într-o clădire rece şi întunecată. Iar noile chei USB nici măcar nu se mai pot folosi ca suport pentru sticlele de vin.

Cristian CRISBĂŞAN

Mac addict

Mărturisesc că-i port o vie recunoştinţă domnului Ion Raţiu. Dînsul a fost primul care a adus în România un set complet de „scule" moderne pentru *publishing* – „arsenal", cu ajutorul căruia am scos pe piaţă *Cotidianul* în mai 1991. Cînd am pus prima oară în viaţa mea mîna pe un computer, acesta a fost un Apple MacIntosh, pentru că redacţia *Cotidianului* era dotată exclusiv cu cele mai moderne Mac-uri din anii '90. Aşa m-am împrietenit eu cu noile tehnologii şi am rămas în relaţii excelente pînă azi, fiind un *Mac addict*.

Eu cred că invenţia secolului XX este computerul, cu tot ce a decurs de aici: Internetul, camerele digitale, telefoanele mobile, noua imagine, dezvoltarea fabuloasă a mass-mediei, arta digitală, societatea comunicaţională...

Pentru mine acest drum a fost deschis în decembrie 1990, cînd am învăţat în paralel jurnalismul (pe modelul britanic) şi computerul.

Cu toate astea, n-am devenit dependent de computer, Internet sau telefonul mobil. Mac-ul are marea calitate să te înveţe despre el însuşi că nu este decît un mijloc pentru atingerea unor scopuri. Dar cel mai bun mijloc, cel puţin în meseria mea.

Munca mea se desfăşoară cu ajutorul Mac-ului şi al noilor tehnologii: imaginea digitală, grafica pe computer, comunicarea pe Internet.

Tot datorită computerului am trecut cu uşurinţă şi uşurare de la camerele foto analoge (mecanice) la cele digitale. În general, ceea ce m-a interesat să învăţ să folosesc am deprins foarte uşor.

Sînt comod şi, de exemplu, nu înţeleg de ce se mai fabrică automobile manuale – cel puţin pentru noi, şoferii amatori. Sutele de mişcări în plus pe care le faci zilnic schimbînd vitezele mi se par o complicaţie inutilă, obositoare şi care-ţi distrage atenţia de la trafic. De aceea am o maşină cu cutie de viteze automatică.

În mod bizar, n-am reuşit să învăţ pînă acum metoda de cumpărare cu credit-card-ul de pe Net. Dar asta pentru că deocamdată nu prea am avut motive.

Nu ştiu cum să scot viruşi pentru că – nu-i aşa – „Mac-ul nu ia viruşi de Windows", iar viruşi de Mac nu prea sînt.

Nu-mi plac telefoanele mobile de „fitze". Pentru mine mobilul trebuie să fie ergonomic, simplu de operat, să înghită multe numere de telefon, să-i „ţină" bateria mult şi să reziste la şocuri frecvente sau la umezeală.

În definitiv, a spus-o chiar Steve Jobs (CEO Apple Computers): *Designul este cum funcţionează un lucru, nu cum arată*.

Anecdote? Mă sună cineva de la relaţii cu clienţii dintr-o mare companie de telefonie mobilă, să mă seducă cu noile oferte ca să mă „fure" de la rivalii lor direcţi. Îi spun că n-am să fac asta, pentru că rivalii lor, şi nu ei, vor aduce pe piaţă în reţea iPhone-ul, pe care de-abia îl aştept. Duduia se angajează într-o dulce persuasiune din care aflu: că habar n-are ce e aia iPhone şi că ea credea că Mac-urile sînt tot un fel de PC-uri cu Windows, dar mai de „fitză", aşa.

Şi încă una: acum doi ani, vin doi băieţi de la Internet să-mi monteze modemul şi să mă conecteze. Erau dotaţi cu un laptop ultramodern, dar nu Mac, evident. După ce termină de cablat şi bagă modemul în priză, mă întreabă: „Bun, unde e computerul?". Le arăt iMac-ul meu, aflat la un metru de ei, pe birou. „Aoleu" – zice unul, scărpinîndu-se în cap, „păi, ce calculator e ăsta? Io am crezut că e un televizor!" (sic!). „Păi, nu ştim noi cu ăsta, nu vă putem conecta..."

Zîmbesc larg şi îi zic: „Hai să vă arăt ceva. Da-ţi-mi cablul de Internet". Îmi dă cablul, îl bag în iMac-ul meu, dau *click* pe *icon*-ul de Mozilla Firefox şi gata... sînt pe net într-o fracţiune de secundă. Cei doi rămîn tablou. Devin brusc interesaţi. „Ia uite, dom'le! Păi, ce computer e ăsta?". Le spun şi îi termin definitiv cînd le mai zic că e imun la viruşii de Windows. „I-auzi, bă – îi zice unul celuilalt, mişto, nu?"

Dar celălalt răspunde a lehamite: „Da, mă, o fi, da' sigur dai pe el o gălăgie de bani..."

Marina DUMITRESCU

DUPĂ 20 de ani....

În 1987, părăseam o Românie pe care mini-capodopera lui Hanno Höfer *Telefon în străinătate* o concentrează exemplar. Încercarea eşuată a tatălui din cvartalul comunist de a-şi contacta fiul emigrat ilustrează, pe de o parte, alienarea individului faţă de un sistem care limitase *comunicarea* pînă la graniţa prohibiţiei, iar pe de alta, şocul întîlnirii dintre persoana umană şi prestaţia inanimată a... robotului telefonic. Plecam dintr-o societate hemiplegică, frîntă în interior şi ruptă de exterior, unde cel mai rapid contact posibil cu lumea era prin centrală sau de la poştă.

În primăvară, aterizam la Salonic într-o lume al cărei miros de bunăstare îmi făcea rău şi unde nostalgia faţă de Bucureştiul desfundat mă copleşea iraţional. Învăţînd să gust libertatea mentală a comunicării, în Grecia anului 1987, nu întîlneam însă o tehnologie mult mai avansată. Pe stradă, aşa-zisele telefoane publice erau de găsit doar la chioşcurile de ziare în care exista un aparat cu disc şi unde plăteai *cash* numărul de impulsuri necesar convorbirii în străinătate. Emoţia tranzitului epistolar rămînea principala formă de comunicare cu sumbra lume natală... de care îmi era dor. O emoţie benefică, din moment ce îmi stimula reflecţiile, trăirile, lecturile şi consemnările în longevivul jurnal.

În 1989, la Londra, luam cunoştinţă cu o mare descoperire: „telefonul portabil". Şeful de atunci al Secţiei române a BBC, Christian Mititelu, ne prezenta o misterioasă valijoară neagră, de cel puţin 3-4 kg, incluzînd încărcătorul şi telefonul... *mobil*. O veritabilă minune a comunicaţiilor, capabilă să-şi însoţească utilizatorul oriunde! Desigur, un privilegiu tehnic rezervat la vremea aceea unor aleşi. Altminteri, în redacţie se foloseau maşini de scris, iar cele 2-3 desktop-uri ofereau doar accesul la circuitul intern de ştiri sau depeşe, *via* BBC Newsroom. E-mail-ul, Internetul erau încă utopie. Revoluţia română o trăiam prin cel mai prompt mijloc de informare al momentului – televiziunea *live*. În urmă cu doar 17 ani, corespondenţa scrisă îşi păstra încă locul central, sub forma răbdătoarelor schimburi de scrisori sau cărţi poştale înspre şi dinspre toate zările. Vremea gîndurilor redactate personalizat şi neşablonizat nu apusese. (Cum s-ar înfăţişa arhiva reunită a acelui timp?!)

În 1991, soseam la Paris, unde maşina de scris electronică Panasonic, prevăzută cu un „sofisticat" *traitement de texte,* dădea impresia unei revoluţii. Cu sufletul la gură, descopeream în paralel virtuţile inimaginabile ale unei alte ustensile menite să accelereze comunicarea, numită FAX – invenţia prin care o pagină scrisă aici şi acum ajungea ca atare sub ochii destinatarului, în cîteva zeci de secunde!.. Cît despre întîiul laptop, Toshiba – o sărbătoare centrată asupra performanţei sale fără precedent de a înmagazina o nebănuită cantitate de informaţie, fără logistica sertarelor pline de fişe. *Cînd,* în 1995, *părăseam Parisul, telefonul mobil îşi începea timid şi izolat pătrunderea, generînd o adevărată dezbatere de societate – dacă e frumos sau nu să vorbeşti de unul singur pe stradă.*

În 1997, după doi ani petrecuţi într-o Românie netrezită din inerţia comunistă, drumul duce... la Roma. Telefonul mobil devenise un loc comun, mai mult sau mai puţin o necesitate. Italienii se remarcau în „cursa înarmării cu *telefonino*" printr-un exces de zel, criticat ca un sindrom de... superficială limbuţie. Acolo am avut întîiul mobil personal, un model de care copiii s-ar jena probabil azi. În acelaşi timp, se conturau tot mai pregnant virtuţile e-mail-ului: ce formidabil să poţi transmite fotografii, direct pe ecranul de computer al destinatarului! Ce economie de timp să distribui acelaşi mesaj mai multor corespondenţi simultan!!! Spre anul 2000, uimirea în faţa noului avea încă ceva candid... dar viteza schimbărilor fagocita aplecările epistolare. Atunci am întrerupt şi frecventarea bătrînului jurnal.

Între 2002 şi *2005,* Portugalia. Internetul şi e-mail-ul sînt instalate de acum cu drepturi depline pretutindeni, incluzînd această ţară europeană... marginală. Instrumente inconturnabile, invadînd teritoriul paginii. Mesajele scurte, clişeizate joacă rolul comunicării. Informaţia lesne accesibilă şi nelimitată de pe *web* dislocă tot mai adesea cartea sau dicţionarul. Realizînd cu tristeţe cît de puţine plicuri mai expediam în cursul unui an, savuram paradoxal eficienţa noilor mijloace prin care se face mult, în timp puţin. Atunci m-am instalat într-o angoasă a memoriei, în teama de a nu pierde tot.

În 2007, revin la Paris după 12 ani. Doar 12 ani de cînd telefonul mobil mijea, în plină dezbatere etică... Doar 12 ani de cînd Internetul era încă un vis de copii mari, de cînd... nu exista încă e-mail... Doar 12 ani de cînd iPod-ul era de neînchipuit, de cînd ideea filmării cu telefonul sau primirii de mesaje în timp real pe el erau fantasme; ca să nu mai vorbim de conversaţia vizuală pe Skype. 12 ani – vîrsta unui copil îmbătrînit prematur?

În 2007 s-au împlinit doar 20 de ani de cînd părăseam România telefonului în străinătate *eşuat. Evocarea segmentată (fie şi din perspectivă subiectivă) a acestui interval neglijabil la nivelul istoriei mă pune în faţa unei oglinzi în care constat cu grijă frecvenţa schimbărilor prin care noile tehnologii mi-au modificat (şi îmi modifică în continuare) fiinţa. Sensibilitate, creativitate, memorie.*

Şerban FOARŢĂ

Déboutonné

De-aş fi cîntat la bandeon, nu la clavir, bănui că aş fi preferat să butonez.

Ca, însă, unul care face muzică (de cameră de apartament) la pian, tastarea mă prinde mult mai bine: am tastat, ani de zile, la maşină –, mai întîi, fără atestat; apoi, testat şi atestat de stat.

Am şi toastat în cinstea ei –, în varii texte ca acesta: *„Qwertzuiopa* e o gamă/ a maşinilor de scris..."

Numai că, de vreo cinci sau şase ani încoace, tastez, în *tempo giusto,* la computer, – care e, ştie-se, periculos de adictiv. Faptul e lesne observabil la mai toţi computeroscribii, – tot mai dependenţi, mai insevrabili...

Prezintă, însă, şi un mare avantaj faţă de maşinile de scris şi/sau de clavecinul bine temperat: vecinul nu le-aude.

Revenind, acum, la butonare, constat năstruşnica incongruenţă dintre minusculele dimensiuni ale butoanelor diverselor „mobile" (termenul e paroxiton) şi degetele, mai curînd butucănoase, ale distinşilor butonatori.

Să fie, asta, o subtilă farsă a evului nostru digital?! O bufonadă, eventual, a butoniadei?

Cît despre mine, unul, prefer să butonez un lift, o sonerie şi, în fine, *un bouton d'amour!*

Cu scuze pentru tonul *déboutonné*...

Anca GRĂDINARIU

Frica de toalete deştepte

Ca şi în cazul libertăţii de expresie, am experimentat frica de toaletele publice abia după Revoluţie. Nu, nu sînt germofobă. N-a fost din cauza bombardamentului cu reclame la dezinfectanţi, la care am rămas imună (spre deosebire de sora bunicii mele, care nu se mai aşeza pe colac de frică să nu fie muşcată de monstrişorii verzi). Şi nu e vorba de orice WC-uri, ci de cele prea deştepte. Vedeţi voi, toaletele copilăriei mele aveau un singur concept: *keep it simple*. Pentru aşa o activitate primară, doar strictul necesar. În şcoala generală, aveam dintr-alea turceşti, foarte uşor de desluşit: două urme cimentate de pantofi, o bortă foarte precisă şi un lanţ de care trebuia să te agăţi. Ai mei au fost pe atît de

avangardişti pe cît le permitea epoca şi au cumpărat printre primii modelul cu bazinul jos. Un detur de la normă ce provoca situaţii stînjenitoare; se întîmpla des ca musafirii să i deschidă, sfioşi, uşa de la baie şi să întrebe: „De unde se trage apa?“. Era o reticenţă firească la tot ce nu se poate trage în jos; mama rîdea chiar c-o să pună un bilet cu „de ţîmburuc, în sus!“.

Fast forward la prima ieşire în Vest, în '97 şi la întîiu-mi şoc cultural: ruşinea mea avea miros de vanilie. Cu palmele lipicioase de la săpunul lichid, căutam din ce în ce mai disperată robinetul de apă, într-o toaletă publică olandeză. Panică! Eram complet nepregătită – nici un ghid de cultură şi civilizaţie nu mă avertizase despre asta (peste ani, am recunoscut aceeaşi ruşine lipicioasă, cu miros de vanilie, şi pe figura lui frate-miu, provincialul, pe care l-am dus pentru prima oară la mall, în Bucureşti). Atunci, graţie unei localnice blajine, cu un zîmbet plin de simpatie (care se străduia să nu fie condescendent, deh, n-ar fi fost corect politic), am învăţat că există senzori şi că, în Vestul rafinat, nu trebuie să atingi ceva ca să-ţi vină lucrurile pe ţeavă. A fost o lună în care am experimentat şi am învăţat. Am învăţat să folosesc uscătorul de mîini şi folia protectoare de colac. Mi-au rămas străine, în schimb, WC-urile automate, cu monedă (le-am ocolit, speriată de legendele urbane despre românii blocaţi în ele, peste care se declanşează un potop de detergent şi dezinfectant). Oamenii erau întotdeauna amabili să-mi arate ce şi cum, însă eu simţeam deferenţa. Cîtă frustrare, mai ales că mă echipasem atît de bine să arăt ca ei, cu haine *cool* şi atitudine blazată. Dar condiţionările fizice mă făceau să-mi pierd travestiul: ei vedeau că sînt de „acolo“. Din „ţara despre care nu ştim nimic în afară de Dracula, Nadia şi faptul că oamenii trăiesc în canal“. După un timp, am prins încredere; credeam că sînt sigură de un lucru: odată intrat în cabină, tot ce trebuie să faci e să găseşti butonul. Trebuie să existe unul, oricît de mic şi asortat cu faianţa, fie pe peretele din faţă, fie pe podea. Cu această teorie în cap, mi s-a întîmplat să pipăi cu piciorul toată gresia, milimetru cu milimetru, din nou şi din nou, încercînd să „trag“ apa. Din nou, panică. Cînd am văzut că nu reuşesc, am fugit ca împuşcată, fără să mă mai spăl pe mîini. A fost momentul în care am mai făcut o descoperire: că există unele, foarte deştepte, al căror jet se declanşează abia după ce ieşi. Cum aş fi putut să bănuiesc? Şi, la o adică, ar fi fost chiar atît de greu să pună nişte pliante cu instrucţiuni la intrare? De atunci, nu prea m-a mai surprins nimic. Ba da, poate doar WC-ul ăla care părea a avea o minte a lui, cu un capac ce ieşea automat din perete (acţionat de senzori cînd te apropiai), apoi se rotea şi era curăţat de un mecanism foarte sofisticat. A fost prima dată cînd nu mi-a fost frică să mă aşez, de groază să nu adun pe blugi o intensă viaţă animală. Cine dracu' le inventează şi cum se numesc (pariez că-şi spun designeri de spaţii publice sau aşa ceva)?

Dacă unele toalete mă miră, altele mă exasperează: de pildă, cele „ecolo“, unde trebuie să stai mereu cu o palmă sprijinită de perete, lîngă întrerupător, pentru că lumina se stinge la fiecare 5 secunde (încercaţi să faceţi restul cu o singură mînă!). Sau cele în care apa abia susură, foarte suav şi artistic, dar complet ineficient. Sau cele din avioane, cu *power flush*-ul lor sinistru care seamănă cu urletul a o mie de instrumente de tortură...

Mai nou, lavoarele comunale nu mă mai uimesc neapărat cu high-tech-ul, ci cu sclifoşenia lor. Că şi cum ar face orice să nu semene cu locul în care nu faci... ce faci de fapt. Muzică spaţială... Closete transparente, filigranate cu peştişori aurii... Atît de drăgălaşi încît ţi-e jenă să-i tulburi cu apele tale reziduale. Ba te încearcă, chiar, un sentiment de vină liberală, dacă te gîndeşti unde se varsă totul. Am descoperit o cafenea care o avea pe Venus a lui Botticelli... chiar pe bazin! Să fi fost postmodernism (ştiţi voi, înaltele şi joasele la un loc), ironie (şi artiştii, şi proştii, tot acolo) sau mînie proletară (arta e de c...t)? Acest estetism de budoar merge uneori pînă la totala confuzie sexuală: pe uşi departajarea genurilor se face prin tot felul de reprezentări simbolice, prin hieroglife sau ideograme din ce în ce mai complicat de descifrat (slavă Domnului că ai doar două variante, hai trei, dacă-i punem şi pe paraplegici). De curînd, după cîteva momente de perplexitate (nu eram în dispoziţie de Champollion; se ştie doar că geniul se măsoară în funcţie de ce parte a uşii de la baie te afli), am crezut că am spart codul abstract şi am intrat. Am dat de un bărbat, la un pisoar, ţinînd în mînă ceva extrem de concret. Atunci am ştiut: n-o să mai fiu niciodată atît de arogantă încît să-mi închipui că sînt mai deşteaptă decît o toaletă publică.

Adrian MIHALACHE

Lucruri pe care le luăm cu noi

Oricine pleacă la drum ia cu sine strictul necesar. Dar „strictul necesar“ nu a fost nici mereu acelaşi, nici, pentru toţi, acelaşi. El include, în formularea lui Jacques Attali, „obiectele nomade“, care ne însoţesc oricînd şi oriunde, cîteodată chiar fără voia noastră. Încă din secolul al XIII-lea, un om în vîrstă nu pleca de acasă fără ochelari. Ceasul de buzunar, apărut mai tîrziu, în secolul al XVII-lea, se purta cu grijă, agăţat de lanţ. Punga cu bani, căci fără ea nu se putea, făcea din cel care o purta o ţintă bună de tîlhărit. La drum lung, evlavioşii luau cu ei şi un altar portativ, pentru momentele de reculegere. Unii mai luau cu ei şi cîte o carte de ţinut în buzunar, nu neapărat una de rugăciuni.

De-a lungul vieţii, am schimbat de cîteva ori obiectele care m-au însoţit. Primul ceas de mînă, semn al ieşirii din copilărie, îl purtam, în primele zile, cu ostentaţie. Nu punga cu monede, ci portofelul cu bancnote şi acte mă însoţea, asigurîndu-mi tonusul psihic. Am cunoscut „tranzistoarele“, adică aparatele de radio în miniatură, pe care oamenii – nu cei de calitate – începuseră să le poarte după ei. Ziarele şi revistele au înlocuit cărţile, păstrate, acestea, acasă, pentru o lectură liniştită. În traficul de azi, prefer să fac invers, cartea în format mic fiind, la înghesuială, mai comodă. Am fost, multă vreme, frustrat de lipsa posibilităţilor de comunicare din timpul drumurilor. Reproşurile celor care mă căutau în zadar la telefonul de acasă m-au determinat să fiu printre primii care şi-au instalat un robot care să răspundă şi să înregistreze mesajele. Curînd însă, telefonul celular, devenit însoţitor permanent, l-a făcut pe cel de acasă aproape inutil. O frustrare a persistat totuşi pînă de curînd: rămînea acasă ecranul monitorului, prin care să pot plonja în lumea virtuală. Laptopul portabil cu conexiune prin telefonul mobil, sau, în locuri privilegiate, prin radio, avea să mă vindece de ea. Cînd transportul lui e dificil, mă mulţumesc să umblu cu stick-ul de memorie la gît, folosind orice desktop disponibil, care-mi iese în cale. Plănuiesc să achiziţionez cît mai curînd telefonul combinat cu calculator. Aspir la condiţia de a fi mereu conectat, branşat, oriunde m-aş afla. În felul acesta pot evada din orice spaţiu vid de semnificaţie, cum ar fi sala de aşteptare a unui aeroport, în spaţiul virtual, care promite cunoaşterea şi oferă, de cele mai multe ori, distracţia.

Cei mai mulţi posesori de obiecte nomade urmăresc distracţia permanentă. Cînd nu-şi sună prietenii aşa, într-o doară, ascultă melodiile înregistrate pe celular sau pe iPod. Joaca la telefon sau la calculator a devenit perpetuă. De cele mai multe ori, branşarea rimează cu infantilizarea. Jacques Attali, care a abordat, la debutul său, muzica din perspectivă sociologică, afirmă că oamenii se vor plictisi curînd să stocheze muzica gata făcută de alţii, pentru a o avea mereu în urechi. După el, obiectul nomad al viitorului este instrumentul muzical la purtător, care va permite fiecăruia, cu un sumar antrenament, să-şi producă propriile melodii şi să le difuzeze peste tot.

Obiectele nomade dau mai puţin senzaţia de libertate, cît pe cea de securitate. Poţi suna oricînd, de oriunde, pentru a cere ajutor. Aflat într-un automobil dotat cu GPS, eşti ghidat de la distanţă, prin satelit. Ţi se semnalizează obstacolele, dar şi capcanele agenţilor de circulaţie. Nu eşti niciodată singur, iar, cînd gîndurile te năpădesc, scapi uşor de ele, conectîndu-te la altceva.

Libertatea o găseşti în singurătate, în timp ce securitatea în conectare. Resturile de risc, de neprevăzut, sînt, într-o lume branşată, din ce în ce mai puţine. În curînd, se pare, vom purta cu noi obiecte nomade fără să o ştim, ca în cîntecelul „duce măgarul, nu ştie ce duce“. Este vorba de cipurile RFID, identificatoare implantate în obiecte, care le semnalizează continuu poziţia. Pantofii pe care-i purtăm, de pildă, vor semnala celor „în drept“ coordonatele noastre spaţiale. Avocaţii procedeului subliniază importanţa lui pentru securitatea noastră personală şi a mediului în care trăim. Contrar aparenţelor, branşarea nu stimulează fantezia, ci o disciplinează. Un *hippie* de ieri dorea să-şi elibereze imaginaţia, un *zippie* de azi acceptă ca imaginaţia să-i fie ocupată cu *imagini*.

Cristina MODREANU

Mi-e frică de butoane

Mă uit cu groază la anul care vine: aproape sigur va trebui să-mi schimb, în cele din urmă, telefonul mobil. Am răsfoit reviste de specialitate, m-am uitat la noile modele, la toate mărcile, nici măcar n-am mai ţinut cont de preţ, dar tot n-am găsit nimic care să mă liniştească. Toate, dar absolut toate au foarte multe butoane! Cu cît sînt mai „performante“, cu atît au mai multe, ceea ce mă terifiază pur şi simplu. Şi cum să nu mă sperie cînd aparatul de fotografiat, de exemplu, rămîne în continuare o mare enigmă pentru mine. L-am primit cadou şi îmi place enorm, fiindcă ador să fac fotografii, dar cred că nu folosesc nici 10% din potenţialul lui. De ce? Mi-e frică de butoane. Am coşmaruri că, dacă apăs pe vreunul greşit, încercînd să aflu „cu ce se ocupă“, o să şterg toate fotografiile sau o să blochez cu totul aparatul. De fiecare dată cînd apăs pe un buton, se deschid cîteva alte drumuri pe care ar trebui să le explorez, iar asta mă îngrozeşte. Cu toate astea, am observat că frica mea de butoane se diminuează considerabil cînd nu e vorba de aparatele din propria-mi dotare, aparate de care am nevoie zi de zi şi de care nu m-aş putea lipsi, la o adică. De curînd, am avut norocul să nimeresc (din greşeală) la *business class* într-un avion care trecea Oceanul. N-am văzut în viaţa mea atîtea butoane la un loc, pe toate părţile scaunului ultracomod destinat fiecărui călător. Şi le-am apăsat pe toate, rînd pe rînd: ca să înclin scaunul la unghiul perfect, ca să aprind lumina, căldura, televizorul aşezat pe un braţ mobil, ca să chem stewardul sau să comand de mîncare. Butoanele erau ca o baghetă magică ce-ţi aducea tot ce doreai. Aşa încît, sper ca relaţia noastră – a mea cu butoanele, vreau să zic – să înregistreze curînd o nouă etapă. La urma urmei, avem o viaţă de trăit împreună.

Liviu ORNEA

Prefer Linux

În 1997, în Germania, mi-am cumpărat un walkman, primul. O vreme, am umblat, mîndru nevoie mare, cu căştile pe urechi, trăind cu iluzia că mă izolez în tren, tramvai, avion. Am renunţat cînd mi-am dat seama (cam tîrziu, ce-i drept...) de ridicolul înfăţişării şi, mai ales, de faptul că ascultam muzică (clasică, se-nţelege!) şi zgomote, simultan. Mă durea capul. În plus, cu căştile mici mă dor urechile, cele mari îmi presează urechile pe braţele ochelarilor şi iar mă doare... La naiba cu walkman-ul! Am tratat cu dispreţ şi sculele apărute ulterior: *diskman*, iPod şi care-or mai fi. N-am, în schimb, nici un fel de reticenţă în a folosi orice

© a. l. ş.

aparat cîntător cu boxe, de la vechiul meu pick-up Nad la CD sau DVD player.

Cu calculatorul mă descurc binişor, dar nu mai mult decît din postura de utilizator. Nu mai ştiu să programez. Nu sînt fanatic: prefer Linux, open source, în general, dar folosesc şi Windows.

Nu am carnet de conducere, nici telefon mobil. Sînt singurul din familie care n-are. Nu ştiu cît voi mai putea ţine piept presiunii, deja mari (în legătură cu telefonul, firește). N-am nimic cu obiectul în sine, îl şi folosesc cînd e cazul şi dacă mi se spune ce şi unde să apăs (nu-i greu: cu excepţia mea, toţi cei de pe lîngă mine au), dar mă irită ideea de a deveni şi sclavul lui.

Ioana PÂRVULESCU

Spectacol ratat

Ingineria este arta miracolelor organizate.
Tudor Arghezi

● La începutul anilor '80 ai secolului trecut, unii dintre cei mai dezastruoşi ai comunismului, un tînăr filozof, M., a ajuns la Paris. Acolo a auzit un post de radio cu muzică minunată, cum nu exista la noi, şi nişte voci limpezi, care o comentau inteligent. S-a îndrăgostit de amestecul acela de muzică şi voci, aşa că şi-a cumpărat un mic aparat de radio, ca să-l ia cu el acasă. La graniţă, a trecut cu mari emoţii de vameşi şi, spre bucuria lui, a reuşit să ajungă cu pachetul, întreg şi nevătămat, în apartamentul de bloc din Drumul Taberei. Aici însă, stupoare: în radio nu rămăsese nimic din muzica Parisului, ci se auzeau acum numai discursurile ceauşiste, limba de lemn şi muzica militantă. Supărat foc, M. şi-a aruncat radioul la gunoi.

● În copilărie, priveam imaginile de pe ecranul albnegru al televizorului casei (unul la patru familii). Auzisem că există în lume televizoare color şi-mi doream din tot sufletul să am şi eu norocul să văd aşa ceva. Speram, pe temeiuri pur metafizice, că într-o zi din televizorul nostru o să iasă culorile miraculoase după care-mi tînjeau ochii şi imaginaţia. Odată, pe cînd mă uitam la un film dintr-o ţară estică oarecare, a trebuit să mă conving încet-încet că, deşi nu-mi credeam ochilor, ecranul căpătase o culoare bananrozalie. Am trăit evenimentul aşa cum îşi trăiesc sfinţii revelaţiile. După cîteva zile, ecranul s-a întunecat de tot şi televizorul nostru s-a stins definitiv. Probleme cu tubul.

● Cămara de la Braşov – din casa noastră pe care am găsit-o trecută pe o hartă a oraşului de la 1700 – a avut pînă de curînd o lampă ciudată. Cămara este afară, în curte, dar cînd stai la parter, în casă, la masă, vezi bine ochiul de geam, cu două bare încrucişate. Fără să treacă nimeni prin zonă, mica tăietură a ferestrei se lumina deodată, ca şi cum cineva ar fi rotit comutatorul negru, de tip vechi. După un timp oarecare, niciodată acelaşi, un minut sau zece sau mai multe, becul se stingea de la sine. Pe de altă parte, cînd intrai în cămară şi voiai să-l aprinzi, refuza să consimtă, şi trebuia să orbecăieşti după făină sau după o căpăţînă de usturoi prin beznă şi umezeală (igrasia nu lipseşte din vechile ziduri). La Bucureşti, am o veioză, şi ea destul de veche, care funcţionează după aproape aceleaşi reguli (descendentă, poate, a lămpii din cămara braşoveană): aprinzi butonul, nu se întîmplă nimic, dar după un timp, cînd ai uitat de ea, catadicseşte. Nu m-a surprins cînd am citit în corespondenţa de secol XIX că un bărbat se credea persecutat de lumina electrică.

● Cînd am trecut graniţa nevăzută a cerului către Elveţia, stewardesa ne-a anunţat că e ora 14,00. Ceasul meu de mînă arăta, pe micul lui ecran bleumarin, ora 15,00. Cum urma să stau 3 luni şi eram în văzduhul ţării ceasurilor de precizie, mi l-am dat pe al meu cu o oră în urmă, ca să respect legea sincroniei şi mutaţia valorilor cronometrice. După un sfert de oră, mă uit, tot ora 14,00. După încă nişte minute lungi, la fel, ora 14,00. *Zeit – Verweile doch, du bist so schön!* Se vede că ori timpul se oprise în loc, după îndemnul faustic, ori ceasul de la mîna mea funcţiona, ca telefoanele mobile, numai într-un spaţiu strict delimitat şi nu-i pusesem *roaming*. Nu aveam, de altfel, nici telefon mobil, aşa că, odată ajunsă la destinaţie, am început să mă uit după un ceas nou, prin magazine. Preţurile la absolut orice obiect erau ameţitoare, dar la ceasuri erau de neatins. Odată, unul dintre magazinele din pasajul în care îmi făceam cumpărăturile scosese în faţă, la preţ redus, cesuleţe electronice cu numai 5 franci elveţieni. Aveau un mare inconvenient: nu erau ceasuri-brăţară, ci de masă. După principiul crede şi nu cerceta, l-am cumpărat fără să-l scot din cutie, cu gîndul să-l port în geantă. Acasă, două surprize: noul obiect mi-a zburat din mînă şi s-a lipit de o bară metalică, ca un gimnast care acum e jos, acum e sus. Avea un resort de prindere cu magnet. Şi, cînd să-l potrivesc, după instrucţiuni, am văzut că-i lipsea un lucru esenţial pentru ceasuri: orele. Vorba clasicului: „Să fie raţă? – Mă-sa găină! Să fie găină? – Botul lătăreţ". Ceasul meu avea numai minute, 99, şi secundele aferente. A trebuit să accept grozăvia: era cronometru! O coincidenţă m-a tulburat: în aceeaşi zi, ceasul meu de mînă, cu ecran bleumarin, s-a pus în mişcare.

● Despre ceasul mare, de bucătărie, am mai scris. Şi el a încetat să meargă, într-o zi oarecare. Cum îl iubeam şi-i admiram ţinuta estetică, l-am păstrat drept decor, destul timp, pînă am primit unul nou. L-am dat jos pe cel vechi şi l-am sprijinit lîngă frigider. A pornit imediat şi merge şi acum. Ca un erou din Hitchcock, avea, săracul, rău de înălţime: *high anxiety*.

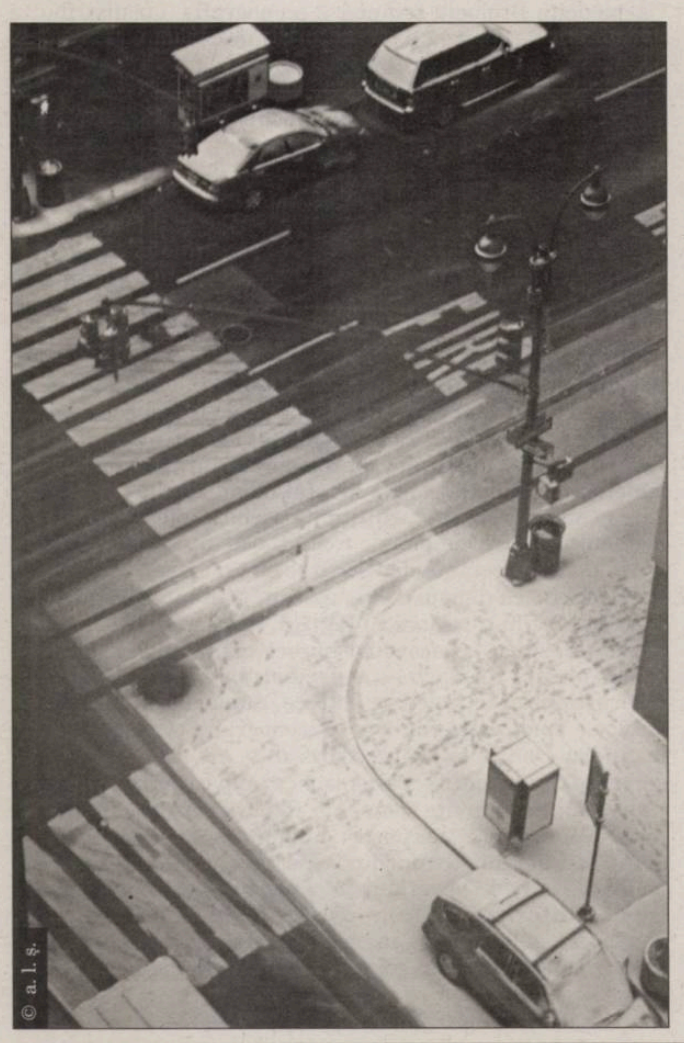

Ana Maria SANDU

Lucrul cel mai scump

În primăvara lui 1998 munceam de zor la lucrarea de licenţă despre Leonid Dimov. Ziua scriam, iar seara îmi luam foile caligrafiate şi le predam doamnei Mirela ca să mi le culeagă pe calculator. La sfîrşit, cînd totul a fost gata, am primit în schimbul lor bucata pătrăţoasă de plastic, numită dischetă. Cu ea am plecat la Bucureşti, unde trebuia să dau printuri ?i să-mi văd, în sfîrşit, „opera" finalizată. L-am rugat pe Mihai să mă ajute (el era singurul om cunoscut care avea un laptop pe vremea aia). Numai că fonturile nu se convertiseră ca lumea (atunci îmi era imposibil să înţeleg de ce şi ce înseamnă). A venit la mine la cămin, foarte somnoros şi cu tricoul îmbrăcat pe dos, dar cu o minune de computer portabil cu care am reuşit să salvăm documentul cules la Tîrgu-Jiu. După un an şi ceva, eu şi Mihai am rămas împreună şi i-am povestit abia atunci cît de stresată am fost în ziua aia: să-i zic că are tricoul pus aiurea? Asta pe lîngă emoţiile incredibile că n-o să mai pot să-mi printez niciodată lucrarea etc.

Poate trauma mea legată de maşinăriile complicate mi se trage de atunci, dracu' ştie. Poate că tot timpul am simţit, într-un fel, că există un Dumnezeu al obiectelor de care ne folosim şi care poate fi atît de ciufut şi de capricios că e mai bine să nu te apropii de el prea mult. Îl accepţi şi cînd te ajută şi cînd te face să-ţi pierzi lucruri pe care le-ai scris. Mi s-a întîmplat la cele două cărţi, deja mă gîndesc că n-o să se răzgîndească la a treia.

Primul meu document *word* a împlinit 10 ani. Acum sînt dependentă de un laptop mic, argintiu, Mac. Mi-e foarte drag, e un obiect frumos şi deştept şi lucrul cel mai scump pe care mi l-am cumpărat vreodată.

Cîteodată mă apucă o teamă existenţială că nu ştiu ce urmează, că începem să fim prea tehnologizaţi. Oricît ai încerca să-ţi păstrezi un dram de intimitate, figurezi într-o bază de date: telefoane, adrese de e-mail, de Skype, messenger. ile" acestea au devenit parte a intimităţii mele. Ele sînt primele martore ale gîndurilor mele. Înainte de a le transmite, înainte chiar de a le pricepe eu însumi pînă la capăt, „tehnologiile" le cunosc. Nu mi se par, de aceea, instrumente reci, impersonale. Sînt ale mele în cel mai intim sens cu putinţă. Computerul, pe care scriu continuu, cunoaşte cel dintîi frustrările şi fericirile mele, puseele de curaj şi clipele de laşitate, reveria şi cinismul de care sînt, uneori, capabil. Acest laptop Toshiba la care scriu acum mă cunoaşte cel mai bine. Privesc în el mai des decît privesc în oglindă.

Apoi, trebuie să mai mărturisesc ceva. M-au învins! La sfîrşitul lui 2003, am renunţat la telefonul mobil. Vedeam stupoarea celor care îmi cereau numărul de mobil, cînd le răspundeam: „Nu am". Mă simţeam special, victorios într-un fel, iar prietenii îmi spuneau că sînt „o legendă". La rîndul lor, povesteau mai departe că ştiu pe cineva care nu are telefon mobil. Şi mă invidiau, dulce. Prin aprilie 2007, am cumpărat un telefon mobil şi cînd prietenii au aflat, mi-au spus un pic trişti: „S-a năruit o legendă". Ciudat, nu-mi pare rău...

În plus, „tehnologiile" mă tentează pe mai departe. Vreau să-mi cumpăr altele şi altele, pe măsură ce apar şi le doresc utilitatea. Nu mi-e frică de dependenţă, în ceea ce le priveşte. Nu mă simt nici mai vulnerabil cînd îmi imaginez că aş putea fi decuplat de ele într-o secundă, pe neaşteptate, şi nici mai puternic ori mai eficient pentru că le am.

În concluzie, am o relaţie relaxată, plăcută, fertilă şi confortabilă cu „tehnologiile". Pe care – trebuie să o spun – nu ştiu să le storc de toate posibilităţile lor. „Tehnologiile", chiar dacă sînt în mîna mea de ceva vreme, îmi sînt, în mare parte, necunoscute. Le folosesc minimal. Şi nici asta nu mă irită...

Sever VOINESCU

Minimal

„Noile tehnologii" exercită asupra mea cel puţin două puternice impresii. Prima, şi cea mai puternică, este o imensă – dar plăcută – nostalgie. De cîte ori folosesc telefonul mobil sau computerul mă întreb cum aş fi rezolvat problema acum 20 de ani, fără mobil şi fără computer. Îmi aduc imediat aminte de acei ani, îmi aduc aminte de acel eu... A doua, îmi produc o frumoasă descoperire: „tehnologi-

Cititul şi tehnologia

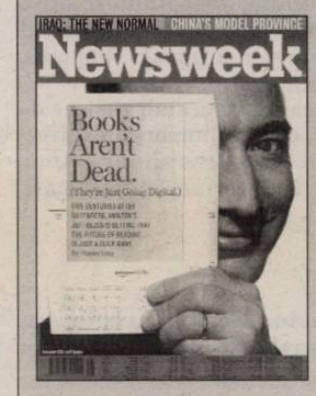

„«Tehnologia, a spus odată pionierul într-ale computerelor Alan Kay, este tot ce s-a inventat după ce te-ai născut.» Atunci cînd faci în gînd o listă a tuturor creaţiilor tehnologice mai cu moţ, nu e exclus să uiţi de un obiect cu un design superb, ingenios şi funcţional, infinit de util şi iubit mai cu pasiune decît orice gadget: Cartea. E mai de încredere, ca instrument de depozitare, decît orice hard disc şi are o interfaţă fiţoasă. «Cartea – spune Jeff Bezos, şeful gigantului Internet Amazon.com – se dovedeşte a fi un instrument incredibil.»

Acum cîteva săptămîni, Bezos a lansat Amazon Kindle, un instrument electronic care, speră el, va devansa alte încercări de a atrage cititori electronici şi va deveni un punct de răscruce în pasul uriaş spre Book 2.0.

Kindle are dimensiunile unei cărţi obişnuite. Nu cîntăreşte decît 300 gr şi, spre deosebire de un laptop, nu se încălzeşte şi nici nu scoate *beep*-uri. Un instrument de citire trebuie să fie deştept şi durabil – spune Bezos – şi, cu ajutorul lui E-Ink (o tehnologie revoluţionară inventată acum cîţiva ani, care imită claritatea paginii tipărite), ecranul de 15 cm al Kindle-ului afişează pagini uşor lizibile. Bateria trebuie să fie durabilă pentru că, adaugă Bezos, nimic nu este mai trist decît o carte pe care n-o poţi citi din cauza unei disfuncţii electronice. (Kindle-ul permite aproape 30 de ore de lectură cu o baterie, iar bateria se încarcă în 2 ore.) Şi, pentru a adormi angoasele adepţilor culturii tipărite, în *sleep mode* Kindle afişează retro-imagini ale unor texte vechi, matriţe de tipărituri şi autori iubiţi precum Emily Dickinson sau Jane Austen.

Dar mai există şi caracteristici pe care vechiul exemplar al mamei din *Pe aripile vîntului* nu le poate atinge. E-cărţi precum Kindle îţi permit să schimbi fontul: cei mai în vîrstă vor fi bucuroşi să constate că fiecare exemplar poate deveni unul cu caractere mari. Acest obiect de ţinut în palme poate stoca rafturi întregi de cărţi: 200 în interiorul computerului, şi mai multe sute pe cardul de memorie şi o cantitate nelimitată în biblioteca virtuală de pe Amazon.com, de unde poţi descărca orice, fără să ai nevoie de computer. De asemenea, Kindle îţi permite să cauţi, într-o carte, nume sau fraze. «Ideea este că poţi obţine orice carte – nu doar orice carte recent tipărită, ci orice carte tipărită *vreodată* – în mai puţin de-un minut, pe Kindle» – susţine Jeff Bezos."

(din *Newsweek*, 26 noiembrie 2007)

Cel mai bun spectacol de teatru din 2007

Ca şi anul trecut, am întrebat şase critici de teatru/dans care a fost cel mai bun spectacol al anului. Iată ce a ales fiecare.

Alice GEORGESCU

● ***Concert la cerere*** **după Franz Xaver Kroetz, regia Thomas Ostermeier, Teatrul „Schaubühne am Lehniner Platz" din Berlin.**

Nu ştiu care a fost cel mai bun spectacol pe care l-am văzut în 2007; ştiu doar care a fost spectacolul care mi-a plăcut cel mai mult. S-a intitulat pe româneşte – greşit – *Concert la cerere* şi a figurat în secţiunea internaţională a Festivalului Naţional de Teatru din toamnă. Este un spectacol ce se joacă, de mai mulţi ani, la teatrul berlinez „Schaubühne am Lehniner Platz" şi porneşte de la un text de cîteva pagini al unui dramaturg celebru, Franz Xaver Kroetz, care l-a numit, pe limba lui, *Wunschkonzert*. *Wunsch* înseamnă, în germană, „dorinţă", dar şi „urare"; combinat cu alte cuvinte, dă noţiunii rezultate înţelesul de lucru la care visezi fără a-l putea obţine; formula potrivită ar fi fost *Concert imaginar*. Iată subiectul piesei: în seara de Crăciun, o femeie care locuieşte într-o garsonieră de la un etaj de sus al unui bloc dintr-un cartier de blocuri se întoarce de la serviciu, se dezbracă de hainele de oraş, se îmbracă în hainele de casă, hrăneşte peştişorul din bol, îşi spală ciorapii, mănîncă, spală vasele, ascultă radioul, foloseşte closetul, se uită la televizor, se prăbuşeşte, brusc, în baie, se ridică, face un Solitaire pe calculator – şi încă unul, şi încă unul, şi... –, citeşte cîteva pagini dintr-o carte, duce gunoiul afară, coboară storurile la fereastră, îşi pune cămaşa de noapte, se suie în pat, stă întinsă cîteva minute, sau cîteva ore, coboară, se duce la fereastră, ridică storul... ascultă, încremenită, melodia îngerească pe care o emite o făptură apărută subit în cadrul ferestrei, dincolo de geam, afară, în aer... se întoarce în pat, rămîne întinsă cîteva minute, se scoală, se duce la dulapul din bucătărie, scoate o cutiuţă, din cutiuţă scoate o sticluţă şi o foaie de hîrtie, citeşte atent hîrtia, goleşte sticluţa pe masă, se aşază în faţa mesei şi înghite, metodic, una cîte una, toate pastilele. Şi aşteaptă.

În text nu există nici o replică. Spectacolul, regizat de Thomas Ostermeier, unul dintre cei mai importanţi directori de scenă din lume, şi jucat de extraordinara Anne Tismer, durează în jur de o oră. Nu conţine, în linii mari, nimic în plus faţă de cele înşirate pînă aici.

Mihaela MICHAILOV

● ***Viaţa cu un idiot*** **de Victor Erofeev, regia Andriy Zholdak, Teatrul Naţional „Radu Stanca" din Sibiu.**

Un idiot îşi transformă casa în WC privat. Un idiot înfulecă animalic fulgi de porumb. Un idiot te loveşte şi ţîşneşte sînge. Un idiot te atinge şi tremuri. *Viaţa cu un idiot* îţi scrijeleşte neuronii. Te scurtcircuitează pe termen lung, după care te dopează cu inocenţă. Te hiperactivează senzorial şi îţi dinamitează corpul cu împachetări de şoc. Andriy Zholdak recurge la o estetică înrăit candidă, la un cod dramatic brutalizant poetic, la o defrişare carnală care-ţi transformă pielea în cea mai ameninţată suprafaţă vie. Zholdak e un storcător de simţuri a cărui teatralitate vine din contrastanta infuzie de semnale violente şi inocente, topite unele în altele. Idiotul cu care un cuplu e obligat de regimul comunist sovietic să trăiască devine un coşmar dorit cu o pasiune demenţială. Iubirea în trei ajunge să fie un act sinucigaş pe care un înger cu buza crăpată îl cîntă live într-un spectacol-concert, filmat în culise şi pe scenă. Un concert ca un tonaj imagistic care ritualizează fiecare gest, fiecare sărut, fiecare pumn în stomac, fiecare lovitură fără milă. Zholdak nu iartă limita unei stări atroce. Nu coboară nici o secundă răul în banalitate. Dimpotrivă, ţine cît se poate de sus dimensiunea agoniei femeii care se îndrăgosteşte de idiot şi disperarea bărbatului care nu mai poate fără idiot. Totul e supradimensionat vizual şi afectiv şi dus pînă la capătul emoţiei rele şi pure. Îngerul care pare mereu electrocutat atinge cu picioarele marea. Pampoanele albe ale femeii cu bărbia în sînge şi pistolul la tîmple sfîrşesc viaţa cu idiotul-copil-monstru. Exact ca în spectacolul prezentat anul acesta de Rodrigo Garcia la Avignon, *Cruda. Vuelta y vuelta. Al punto. Chamuscada,* Zholdak tăvăleşte corpul în mizerie şi apoi îl spală cu zăpadă. Zholdak face un teatru de risc extrem în care-şi pune actorii şi spectatorii într-o poziţie de ofensivă performativitate.

Cristina MODREANU

● ***Unchiul Vanea*** **de A.P. Cehov, regia Andrei Şerban, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj.**

Sala de teatru şi spaţiile sale ascunse au incitat dintotdeauna creatorii, dar Andrei Şerban semnează unul dintre cele mai impresionante eseuri dedicate clădirii teatrului, această gazdă a efemerului. Montarea lui cu *Unchiul Vanea* tratează scena cu o completă dezinhibare şi poartă spectatorii într-un periplu cu adevărat de neuitat prin clădirea teatrului. Spectacolul începe cu o radicală schimbare de perspectivă, spectatorii fiind aşezaţi pe scenă, cu faţa la sala de teatru – sală de o frumuseţe clasică, cu balcoane generoase, fotolii de catifea şi un impresionant candelabru –, iar aceasta devine o uluitoare „scenă elastică" pentru actori. Aceştia aleargă, se caută unul pe altul, ies şi intră pentru a-şi da replicile, apar cînd sus, la balcon, cînd pe culoarele de acces, cînd chiar urcaţi pe fotoliile unde stau de obicei spectatorii. Schimbîndu-şi locul, se apropie şi se îndepărtează de spectatori, iar efectul astfel obţinut e de provenienţă cinematografică, alternînd prim-planurile cu planurile îndepărtate. Spectatorii sînt copleşiţi, la un moment dat, de efectul coborîrii lente, din tavan, a uriaşului candelabru care, în tăcerea aproape palpabilă a audienţei ţinute cu sufletul la gură, se opreşte chiar deasupra capului lui Vanea, împietrit în meditaţia despre propria-i viaţă ratată.

Iar asta numai în actul I, fiindcă actele următoare deschid, fiecare, noi perspective, spectatorii sînt mutaţi pe scenă, cu faţa spre interiorul misterios al acesteia, atît culisele cît şi spaţiile anexe fiind exploatate la maximum de scenografia Carmencitei Brojboiu, după ideile regizorului. Camera unde lucrează profesorul Serebreakov este instalată într-o alveolă laterală, scara de acces la podul scenei, luminată teatral, devine spaţiu de joc pentru scene de o frumuseţe de necrezut, în timp ce alte cotloane se transformă, cu ajutorul luminilor şi al cîtorva obiecte de mobilier de epocă, în mici scene de joc. Există un „înăuntru" şi un „afară", recompus pe o mică scenă de care spectatorii sînt despărţiţi printr-o pînză transparentă. Aici este risipit pe jos pămînt, iar în mijloc este aşezată macheta unei case, lîngă care se prăbuşeşte protector Vanea, în lamentaţiile sale. Imaginea perdelei de apă ce sugerează ploaia, prin care se strecoară lumina, este una dintre cele mai frumoase din spectacol, iar noroiul care se formează va sfîrşi prin a murdări simbolic toate personajele, în cele din urmă.

Tratarea tip „site-specific" (artă creată să existe într-un anume loc) „condamnă" spectacolul la un singur spaţiu de joc sau pretinde, în cazul unui eventual turneu, o refacere integrală a montării, care trebuie pusă în acord cu spaţiile de reprezentare în care va fi mutată. Dar montarea cu *Unchiul Vanea,* bazată pe inedita revizitare a clădirii teatrului (cu prilejul împlinirii a 215 ani de existenţă a Teatrului Maghiar din Cluj) este îmbogăţită de toată istoria strînsă în aceşti pereţi, iar asta, împreună cu interpretarea de excepţie a trupei Teatrului Maghiar, indiscutabil una dintre cele mai bune din ţară în acest moment, transformă spectacolul în evenimentul anului 2007.

Iulia POPOVICI

● ***Sado-Maso Blues Bar*** **de Maria Manolescu, regia Gianina Cărbunariu, Teatrul Foarte Mic din Bucureşti.**

Un teatru cu pereţi de sticlă. O scenă atent supravegheată: sînt în sală, spectator cuminte dincolo de „al patrulea perete", mă uit la actorii învăluiţi în lumină; de partea cealaltă a ferestrelor, trecători pe bulevardul Carol se uită la aceiaşi actori şi, dincolo de ei, la mine. Actorii se uită la mine (poate că, totuşi, perdeaua de lumină nu le dă voie să mă vadă) şi reglează atent privirea trecătorilor, ridicînd şi coborînd jaluzele. Cine pe cine observă, cine pe cine supraveghează? Sado-masochismul şi *voyeurism*-ul fac parte din acelaşi joc al expunerii: cît de jos poţi merge (tu, ca personaj explorîndu-ţi fibra umilinţelor şi ratării), cît de mult te poţi arăta (tu, ca actor pe care doar un ecran de sticlă îl desparte de viaţa adevărată a străzii, tu, ca spectator care te credeai în siguranţă în întunericul sălii, la adăpost de freamătul *real* al bulevardului)?

Sado-Maso... e un spectacol deştept. Un spectacol deştept e, întotdeauna, mult mai mult decît suma părţilor sale componente, de la jocul actorilor (care, cel puţin în cazul lui Virgil Aioanei, ar trebui să-l proiecteze pe o anumită orbită a afirmării) la virtuţile dinamicii textuale şi de la construcţia scenografică a spaţiului (fiindcă Andu Dumitrescu gîndeşte spaţial teatrul) la ideea regizorală a *„tour de rôle"*-urilor (pentru care timpul ficţiunii goneşte înainte şi-napoi, iar identităţile se acumulează pentru a se decanta). Un spectacol deştept e cu atît mai deştept, cu cît e mai simplu: *Stop the Tempo* însemna muzică disco, trei oameni, şase lanterne şi-un chibrit, în *Sado-Maso Blues Bar* sînt trei oameni, niţică muzică, niţică mobilă de scenă, păpuşi gonflabile, o structură metalică şi trei geamuri la stradă. Zero tehnologie, 100% imaginaţie. *In situ*, căci ceea ce aduce în universul său şi al publicului e întreg contextul acelei/unei străzi din/dintr-un oraş; nu „lumea e un teatru", ci teatrul există dacă e viaţă (cu sado-masochismul ei *voyeurist* cu tot). Teatrul răsare de după un geam, la cîţiva metri de staţia de troleibuz. Dacă vrei, poţi să scoţi limba la el – cineva în mod sigur te priveşte.

Nicolae PRELIPCEANU

● ***Unchiul Vanea*** **de A.P. Cehov, regia Andrei Şerban, Teatrul Maghiar de Stat din Cluj.**

Ceea ce uluieşte la acest spectacol e prodigioasa invenţie scenică a regizorului, a cărei lucrare asupra textului cehovian nu ocultează nici una dintre ţintele acestuia, ba, poate, adaugă şi altele. Sigur, scena nu mai e singurul spaţiu de joc, dar devine, la un moment dat, sală, precum şi „teatru de operaţiuni", pe patru scene mai mici, improvizate la diferitele niveluri, de unde de obicei „se trag sforile" în teatru. Dacă povestea doctorului Astrov către dădaca Marina se declanşează în sală, aşezaţi fiind amîndoi pe scaune, pe urmă, cînd povestea se ramifică, personajele apar la balcon, prin loji, într-un echilibru, ca-n propria viaţă a personajelor, foarte precar, pe marginea lojilor. S-ar putea crede că această dinamică înlocuieşte sensurile profunde ale textului cehovian pe care sute, poate mii de regizori le-au tot descifrat. Andrei Şerban însuşi e, pare-se, la a treia experienţă cu *Unchiul Vanea*.

În toată această fugă nebună, cu disperarea celor închişi în cuşca vieţilor lor, fie ea şi ceva mai vastă decît scena clasică, sensurile se developează, nimic nu se pierde, ci totul se transformă, ţintuindu-te pe tine, spectator, acolo unde eşti în acel moment, în faţa cortinei lăsate, care îţi acoperă „retragerea". Ceea ce urmează – cu alunecările în sus şi în jos pe scările maşiniştilor, cu scena din cabina de manevră, cu cea înnoroită, care marchează dorinţele pămînteşti ale actorilor şi le „umanizează" – este de domeniul fantasticului. Carmencita Brojboiu semnează scenografia, iar distribuţia pe care am văzut-o eu îi are pe: Bogdán Zsolt în Astrov, Hatházi András în Ványa Bácsi, Kézdi Imola în Elena Andreevna, Biró József în Serebreakov, Pethö Anikó în Sonia. Din clipa în care acest spectacol s-a încheiat, am simţit nevoia să-l revăd.

Gina ŞERBĂNESCU

● ***Block Bach*****, regia Alexandru Dabija, coregrafia Răzvan Mazilu şi Amir Kolben, Teatrul Odeon din Bucureşti.**

Prin coerenţa şi valoarea discursurilor coregrafice, impecabil armonizate cu demersul teatral, *Block Bach* se impune ca fiind cel mai valoros spectacol românesc de dans al anului 2007. *Block Bach* reprezintă o abordare inedită, pentru spaţiul coregrafic contemporan din România, a perimetrului cotidian, contrapunctat de muzica lui J.S. Bach, care generează, de fapt, substanţa scenică. Fie că e vorba de elementul teatral impus de Coca Bloos, fie că mişcările de *break-dance* executate de CRBL se sincronizează cu muzica lui Bach, fie că dansul contemporan, prin interpretarea lui Răzvan Mazilu şi a Monicăi Petrică, îşi găseşte firesc modul de manifestare pe acorduri baroce, principiul rămîne acelaşi: muzica lui Bach este elementul a priori al discursurilor artistice. Acţiunea se petrece, după cum indică titlul, la bloc – mediu sugerat atît de scenografia concepută de Alexandru Dabija şi Laura Paraschiv, cît şi de proiecţiile semnate Casa Gontz –, care rezonează în corpurile interpreţilor, sau, în anumite momente în care sensul capătă mai multă consistenţă, ele par că emană din mesajul transmis prin intermediul trupurilor. Spectacolul Mazilu şi Amir Kolben, Teatrul Odeon din Bucureşti a fost invitat deja în turnee internaţionale importante, la Paris, la sediul UNESCO, şi la Praga – turneu organizat de Institutul Cultural Român cu ocazia Zilei Naţionale a României.

pagină realizată de Marius CHIVU

Marius CHIVU

feedbook

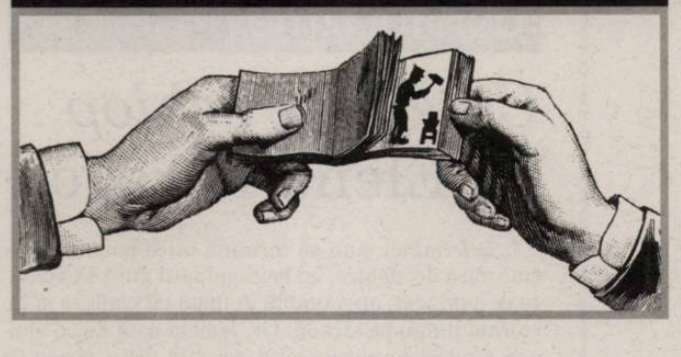

Gherila critică, scriitorul terorist

Dacă tot sîntem în ultima săptămînă a lui 2007 am ales să nu scriu despre nici o carte şi să fac cîteva notaţii pe marginea criticii literare şi a complicatelor relaţii dintre scriitori şi criticii literari.

Mai întîi, despre critici. Scăderea audienţei criticii literare şi pierderea treptată a prestigiului de piaţă în defavoarea formelor alternative de promovare a cărţilor au întors interesul criticilor spre propria tabără. Tot mai multe cronici de întîmpinare fac referinţe la alte cronici de întîmpinare sau la frazele de pe copertele cărţilor. Critica literară pare să-şi restrîngă aria la cei care o practică şi, în loc să devină un discurs public, îşi caută repere şi obiective pe propriul teren. Sigur, critica literară a fost dintotdeauna autoreflexivă şi suficientă sieşi, dar mă aşteptam la ceva mai multă deschidere în condiţiile unei pieţe de carte (şi de idei) tot mai libere. Fără a mai juca un rol semnificativ pe piaţa de carte (şi de idei, iată!), criticii îşi dispută capitalul simbolic şi îşi reclamă autoritatea exclusiv în interiorul breslei. Discursul critic îşi restrînge, conştient sau nu, mizele şi acceptă statutul de nişă, deloc onorabil în acest context. Altfel spus, criticii au ajuns să scrie despre şi pentru critici. Dar asta nu e încă nimic.

Revistele literare par deseori nişte tabere care-şi trimit criticii să lupte corp la corp cu criticii altor tabere în încercarea de a-şi revendica poziţia în cîmpul literar şi de a-şi impune propria ideologie culturală. Cartea nu mai este obiectiv, ci, de cele mai multe ori, pretext. Funcţia oarecum parazită a criticii literare reclamă acţiune, devine un act de gherilă în care confruntarea nu este nici egală, nici frontală. Legitimarea critică se face tangenţial şi distructiv, prin partizanate şi raportare negativă la celălalt. Prea puţini mai pun preţ pe faptul că există o sumă de opinii critice care se completează şi se suprapun, valoarea cărţii reieşind, aproape de la sine, din zona comună a tuturor textelor critice dedicate ei. Nu, propriul verdict trebuie impus cu forţa, iar preopinentul critic, anihilat (în uralele propriei tabere, căci cititorului prea puţin îi pasă). Sînt precaut şi nu dau exemple; data trecută cînd am făcut-o, eu şi *Dilema veche* – revistă cu un important capital simbolic pe piaţa culturală – am devenit ţintele acestor gherile critice oricînd în căutarea unei reacţii negative care, beneficiind de transferul inerent de imagine, le vor face mai vizibile. Unui text al meu, scris polemic la adresa unui articol dintr-un cotidian şi publicat, la vedere, în aceste pagini, i s-a răspuns pe blog, acolo unde regulile dialogului civilizat nu sînt deloc stricte (pentru a folosi un eufemism) şi unde argumentul lasă loc mai mereu proceselor de intenţie.

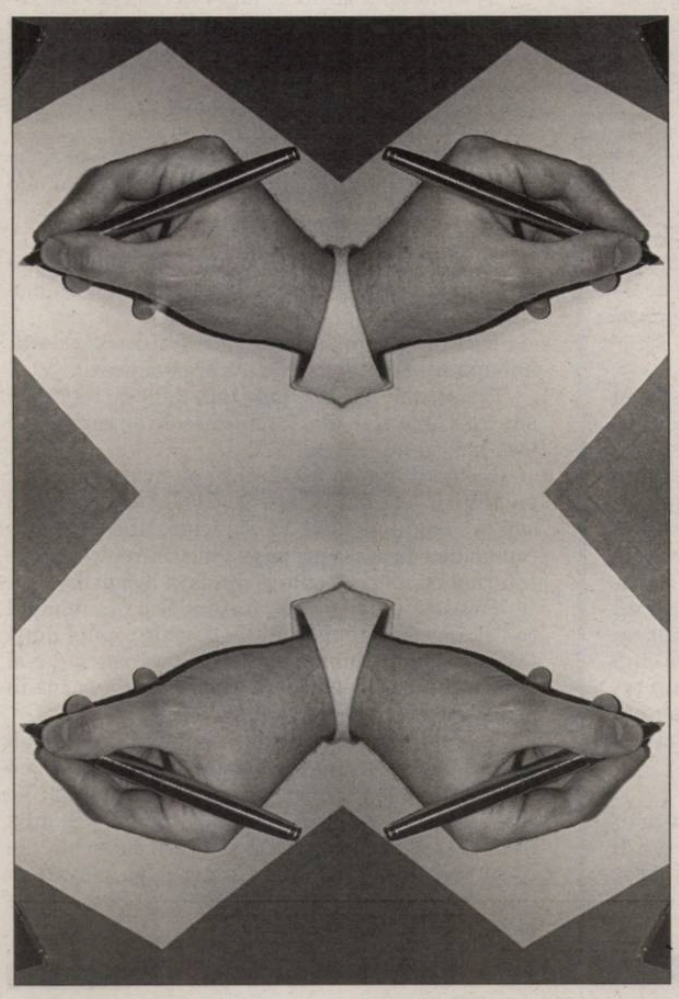

Ceea ce pare a fi efectul orgoliului criticii literare, şi anume nostalgia după un consens critic (altfel cum să-ţi explici permanenta amendare a verdictelor celorlalţi în cronicile de întîmpinare!?), nu este decît o strategie de autoimpunere cu mijloace neconvenţionale şi, mai ales, un semn de intoleranţă critică. Fapt cu atît mai trist cu cît acest fundamentalism critic de gaşcă se manifestă mai ales la tineri, seduşi de gloria (imediată & nemeritată, căci fatalitatea discursului critic îl face să pară pe cel care critică invariabil mai deştept şi mai pertinent), pe care o asigură refuzul şi agresiunea critică, întotdeauna mult mai facile şi mai spectaculoase decît banalul (dar dificilul) echilibru sau decît plictisitoarea (dar curajoasa) admiraţie. Mă uimeşte să văd cum tineri critici, colegi de generaţie, preferă insurgenţa indulgenţei şi mă descumpăneşte să-i văd capabili de atîta înverşunare şi resentiment critic şi atît de puţin dispuşi să-şi afirme toleranţa, entuziasmul, plăcerea literaturii, dincolo de orice partizanat.

De cealaltă parte, scriitorii au la îndemînă blogurile şi Internetul. Dacă scrisorile, telefoanele, cărţile trimise prin poştă, uneori pe adresa de acasă (chiar aşa, de unde fac rost scriitorii de adresa criticilor?!), dacă toate acestea rămîn fără un răspuns critic sau dacă, dimpotrivă, receptarea, chiar şi pozitivă, nu e suficientă sau nu-i mulţumeşte, există căi de răzbunare. Hărţuiala prin e-mail-uri, telefoane şi chiar SMS-uri este o practică *soft*. Se practică deseori terorismul de blog şi chiar de YouTube, al cărui slogan – *„broadcast yourself“* – este perfect pentru acest tip de contrareacţie.

Continui să nu cred în blogurile literare, în blogurile de autor, mai exact. Le recunosc deschiderea democratică, utilitatea mediatică şi audienţa, dar nu cred că blogul este benefic unui scriitor. Blogul este cronofag, dispersiv, epuizant şi mult prea interactiv pentru a inspira şi motiva un scriitor. Scriitorul scrie cărţi, personale sau nu, topind în ele toată experienţa lui existenţială, de la nimicurile cotidiene la dramele sufleteşti, sau ficţionînd; scriitorul nu scrie bloguri publice. Prezenţa cititorului este perturbantă şi deviantă mai ales prin acest tip de contact democratic. Însă, firește, fiecare scriitor este liber să scrie, să comunice cu cititorii şi să-şi consume timpul cum crede de cuviinţă, mai ales că blogul, recunosc, poate fi un exerciţiu zilnic, frivol, relaxat şi, prin asta, necesar (blogul fiind, în fond, jurnal online), o parantează, aşadar, recreativă şi consolatoare, dar şi alienantă atunci cînd scrisul pe blog dă iluzia scrisului adevărat.

Din păcate, blogul predispune la tot felul de reacţii pe care un scriitor ar trebui să şi le reprime. Blogurile literare par adesea nişte ghişee unde scriitorul – sau altcineva, anonim, cu identitate incertă etc. – apare din cînd în cînd să-şi flateze fanii şi cititorii, dar, mai ales, să-şi înjure „duşmanii“. În aceste condiţii, blogul este peştera, văgăuna de unde sînt iniţiate atacuri la adresa celor care nu sînt de acord cu tine sau cu care tu nu eşti de acord. O formă de terorism fără un cod al dialogului şi care, de multe ori, merge mînă în mînă cu gherilele critice. Mai ales că, astăzi, cîmpul cultural este suficient de variat pentru orice coaliţii şi partizanate, fie acestea şi temporare, căci contextuale.

În final, ca să schimb tonul, transcriu cea mai simpatică scrisoare primită de mine anul acesta: *„Dle Chivu, vă rog mult să-mi evaluaţi această cărticică (contra cost bineînţeles) deoarece cunoştinţele cărora le-am dat cîte un exemplar m-au băgat în ceaţă, unul mi-a spus că-i mediocră, altul mi-a zis că-i atractivă, altul mi-a zis că-i obscenă, altul mi-a zis că-i telegrafică. De aceea vă rog călduros să mă scoate-ţi din această ceaţă. Cu mult respect, V.I.M“*. Dle V.I.M., din fericire, nu e nevoie să mă plătiţi întrucît cunoştinţele dvs. se pricep la literatură: cu toţii au dreptate. La mulţi ani!

Dilema veche vă recomandă

● Bancul anului. Radio Erevan – „Un ascultător ne întreabă: «E adevărat că în România...?». Răspundem: «E adevărat»“. (Radu Cosaşu)

● *Oglinda lumii*, „o nouă istorie a artei“ scrisă de Julian Bell şi scoasă de Editura Vellant în condiţii grafice impecabile: 500 de pagini, 372 de ilustraţii color (de la pietre cioplite la creaţii multimedia), cîteva sute de artişti... Cea mai bine scrisă şi mai bogată istorie a artei disponibilă în acest moment în limba română. Necesară ca *DEX*-ul! (Marius Chivu)

Andrei GORZO

dilematograf

Sîngele poetului

● ***Noaptea e a noastră* / *We Own the Night* (SUA, 2007), de James Gray.**

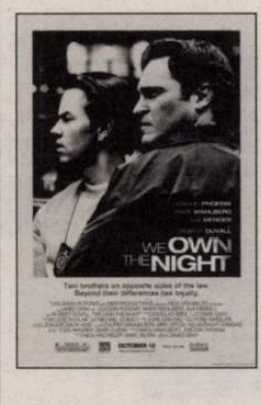

În momentul de faţă, spectatorul bucureştean are de ales între două filme cu traficanţi de droguri şi poliţişti newyorkezi: *American Gangster* de Ridley Scott şi *Noaptea e a noastră* de James Gray. Care din ele merită mai tare să fie văzut? Pentru marele public nu poate fi vorba de nici o dilemă, dar eu, unul, nu prea ştiu ce să spun. Sigur, nu pot să spun că *Noaptea e a noastră* e un film mai bun decît *American Gangster:* e posac, pretenţios şi nu iese dintr-un tipar clasic, în timp ce *American Gangster* evită clişeele, zbîrnîie de şmecher ce e şi, judecat exclusiv în termeni de tehnică regizorală, e mai împlinit decît orice alt film american al anului. Şi totuşi cred că *Noaptea e a noastră,* oricît de enervant şi de plictisitor ar fi, e o operă de artă, în timp ce *American Gangster,* oricît de antrenant ar fi, e un gadget hollywoodian bun doar să le provoace descărcări masive de testosteron băieţilor de 16 ani. Diferenţa dintre ele e una de combustibil: *...Gangster* merge cu motorină Shell, *Noaptea...* – cu sînge de poet. Bref, cred că Gray e mai artist (cel puţin în sensul clasic) decît Scott. Ştiu, Scott a făcut *Alien, Blade Runner* şi alte filme admirabile. Pe de altă parte, încercaţi să descrieţi *personalitatea* care se exprimă prin acele filme şi veţi constata că nu prea se conturează nici una; unde sînt indiciile care sugerează că Scott face filme ca să *se* exprime, ca să dea formă unui ceva personal care-l macină? Singurul lucru care pare să-l macine e dorinţa de a asambla cît mai bine fiecare film. În schimb, vedeţi cele trei filme ale lui Gray – *Mica Odessa* (1994), *Legea tăcerii* (2000) şi *Noaptea e a noastră* – şi veţi putea face imediat o listă a lucrurilor care-l macină: comunitatea rusă din New York, fiul risipitor, tatăl natural şi tatăl surogat, fratele bun şi fratele rău. Nu e nevoie să cunoşti biografia lui Gray (ai cărui bunici au venit din Rusia şi al cărui tată, angajat al metroului newyorkez, a fost implicat într-un scandal de corupţie asemănător cu cel descris în *Legea tăcerii)* ca să-ţi dai seama că în filmele lui e vorba despre lucruri intens personale. Intensitatea lor se regăseşte în atmosferă şi în imagini. Problema e că ea riscă să pară exagerată, bombastică, nesuştinută de poveste, pentru că (la fel ca Sam Peckinpah, un alt poet al filmului american) Gray obişnuieşte să-şi muleze obsesiile personale pe poncifele filmului de gen.

Titlul citează motto-ul unităţii de combatere a infracţionalităţii stradale din cadrul NYPD şi, la început (anul este 1988), filmul pare să-l ironizeze. Noaptea *nu* le aparţine inspectorului-şef Burt Grusinsky (Robert Duvall) şi fiului său cuminte, căpitanul Joe Grusinsky (Mark Wahlberg), care şi-o petrec sorbind şampanie călîie din pahare de plastic la o petrecere de serviciu ţinută într-o biserică. Noaptea îi aparţine fiului risipitor al lui Burt (şi fratelui golan al lui Joe), Bobby (Joaquin Phoenix), care şi-o petrece distrîndu-se cu prietena lui portoricană (Eva Mendes) la etajul clubului de noapte pe care-l administrează. Cum clubul e o piaţă de desfacere a drogurilor, Burt şi Joe îi cer lui Bobby să-i ajute cu informaţii, dar Bobby vrea să stea cît mai departe de rectitudinea lipsită de veselie a tatălui şi a fratelui său, preferînd compania afabilă a domnului Bujaev (Moni Moshonov), patronul rus al clubului. Pînă la final, Bobby se eliberează de influenţa acestui tată surogat şi se angajează pe calea cea dreaptă a tatălui său bun. Gray a vrut ca morala filmului său să sune biblic, dar unii spectatori o vor găsi conservatoare la modul cel mai plat şi mai pălmuitor, şi vor constata cu deosebită neplăcere că tatăl cel bun vorbeşte ca George Bush: „Ori vei fi cu noi, ori vei fi cu traficanţii!“. Dar nu e chiar aşa. Filmul e mai întunecat la faţă decît dacă s-ar fi petrecut chiar în Rusia anului 1988 şi nu se luminează nici la sfîrşit. Intrarea lui Bobby în poliţie – adevărata lui familie – şi răfuiala lui finală cu familia falsă nu se desfăşoară într-o atmosferă de triumf, ci mai curînd într-una de transă, în aceeaşi atmosferă de Mică Rusie lăuntrică – mîzgoasă, nearisită şi chior luminată, vag ireală şi totodată inescapabilă – care a învăluit întreaga lui luptă, mai ales splendidul moment în care, aflat într-o maşină şi atacat de gangsteri, conduce orbeşte prin ploaie ca printr-o pîclă a minţii. Mergeţi la acest film fals convenţional şi, în timp ce-l vedeţi, imaginaţi-vă că toată acţiunea se petrece în capul cuiva: al unui tînăr poet, rănit Dumnezeu ştie în ce fel, care visează împăcări dramatice – tată cu fiu, frate cu frate – în timp ce se uită somnambulic la un film poliţist sumbru şi ne-şmecher (de Sidney Lumet, să zicem) aşa cum nu se mai fac azi.

trecerea prin reviste

Crăciunul în variantă *business*

În *Biz,* revista noilor tendinţe în afaceri (3-17 decembrie 2007), ni se oferă o altă perspectivă asupra Crăciunului, mult mai tehnică. Strălucirea şi festivismul nu sînt privite doar admirativ sau, dimpotrivă, critic, ci analizate concret şi pragmatic. Pînă la urmă, cel puţin pentru experţi, Crăciunul este o industrie la care se lucrează din greu, după toate regulile jocului economic. Luna decembrie este, pentru specialiştii în marketing, una cu potenţial. Problema care se pune este a exploatării, cît de mult se poate, a acestui potenţial: „Deşi perioada Crăciunului este una extrem de aglomerată, potenţialul lunii decembrie nu este pe deplin fructificat. Cheia este modul în care poţi ieşi din această aglomerare. (...) Tocmai aici se vede creativitatea în marketing şi, implicit, în comunicare" – afirmă Mihai Scorţea, New Business Director la Saatchi&Saatchi Romania, în *cover story*-ul revistei (autori Anda Drăgan, Alexandru Ardelean şi Loredana Săndulescu). Un alt specialist în marketing, Adinel Tudor, Senior Partner la Trout Partners, consideră că maxima fructificare a potenţialului depinde, în principal, de capacitatea de a oferi spre vînzare cantitatea de bunuri de orice fel solicitată de cumpărători. Astfel încît întîrziaţii care se hotărăsc să-şi cumpere ce le trebuie, în ultimul moment, să nu mai găsească rafturile goale. Andreea Mihai, director de marketing la Carrefour România, consideră că, „în momentul de faţă, piaţa românească nu este saturată şi că există loc de creştere atît pentru producători, cît şi pentru distribuitori".

Reiese, din cele de mai sus, că românii au rămas consumatori harnici, mai ales în perioadele de Sărbători. Şi cu preferinţe rafinate, situate mai curînd în zona de lux decît în cea medie, utilitară: „cadourilor-pulover le-au luat locul telefoanele mobile, ceasurile de lux şi bijuteriile de marcă" – afirmă Marilena Istrătescu, Senior Account Manager la Mercury 360. Nu întotdeauna cumpatrioţii noştri îşi respectă bugetul în ceea ce priveşte cumpărăturile de Crăciun: majoritatea îşi depăşesc bugetele stabilite pentru cheltuieli. Asta pentru că se practică, mai mult decît în alte perioade, „cumpărăturile de impuls – cadouri, dulciuri, decoraţiuni sau orice atrage atenţia şi induce atmosfera specifică sau asocierea cu Crăciunul". „Explicaţia psihologică este că trăim o perioadă de final, în care tragem linie, ne măsurăm realizările personale şi materiale (...) şi ne împăcăm cu noi şi cu ceilalţi. Ne cumpărăm, într-un fel, fericirea" – adaugă Marilena Istrătescu.

Românii nu cumpără doar mai mult în această perioadă (Andreea Mihai consideră că, în decembrie, consumul mediu este cu 30-35% mai mare decît în alte luni), ci şi superior calitativ. Ei aleg, de pildă, produsele alimentare mai scumpe. Dar şi cele de modă, frumuseţe, electronicele, elecrocasnicele, maşinile, jucăriile, dulciurile, telefoanele mobile, *gadget*-urile, bijuteriile... În privinţa serviciilor, sînt în creştere în luna Moşului cele de transport, turism şi telecomunicaţii. „Pe piaţa de telecomunicaţii/*retail,* ultimul trimestru reprezintă 40% din vînzările totale anuale" – constată Adelina Păsat, Marketing Manager la Germanos România. Iar în privinţa turismului, vînzarea de pachete pentru vacanţa de iarnă contribuie cu 70% la totalul vînzărilor din ultimul trimestru al agenţiei, apreciază Cristina Irimia, director de marketing la J'Info tours.

Una peste alta, toate cele de mai sus demonstrează că românii iubesc Crăciunul şi că nu se dau înapoi să-şi golească buzunarele ca s-o arate. Iar revista *Biz* reuşeşte să redea această atitudine, documentat şi obiectiv. **(I. P.)**

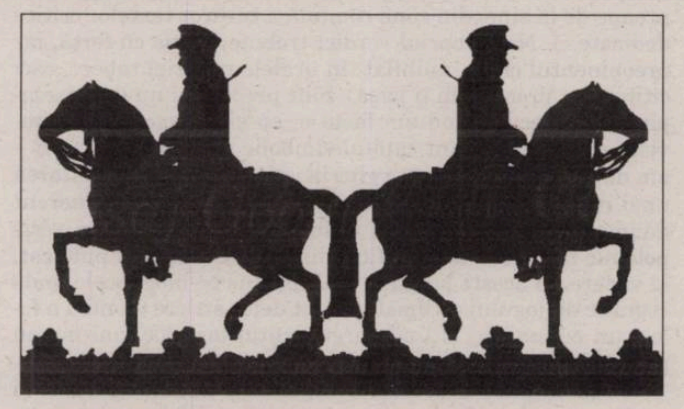

Radu COSAŞU

din vieaţa unui extremist de centru...

Revoluţionarul necunoscut

În toată hărmălaia aceea teribilă de revoluţionari – de-ţi vine să adaugi imediat: „teribilă, monşer", într-o asemenea lumină descindeau cu toţii din „Boborul", din „21 februarie", din „nu uita că-s ploeşteancă" sau „am dat şi noi nişte martiri!" –

în spectacolul acela întru totul enorm, că n-am alt adjectiv nici dacă mă tai, soro sau nene,

în toată noaptea aceea furtunoasă, cînd şi „la Tucă" şi „la Mafalda" nu aveai loc să-ţi tragi sufletul, darmite un glonte în cap, de disperare, în faţa evidenţei cu care, la noi, istoria, da' cine alta?, trece orice revoluţie din stradă, la palat şi de acolo, obligatoriu, lege organică, la ICRAL,

în tangajul acela dintre emoţiunea simţirii şi convulsiunea expresiei în care nu numai că nimeni nu murea sub ridicol, dar ridicolul însuşi avea puterea să se ridice, deodată, sublim, la adevăr, acel adevăr spus pe şleau de cel care se proclama erou naţional: „Să vă fie clar că fără noi n-ar exista Tele7abc, PRO TV şi nu ne-am găsi aici!", ceea ce era la fel de exact ca *Adevăr şi poezie* la Goethe, la fel de patetic ca la Wajda *Cenuşă şi diamant,*

eu, unul, am fost fericit că nu l-am găsit printre aceia pe singurul meu concetăţean în care îmi place să văd România revoluţionară de la '89 (cu aceea de la '48 lucrurile şi bibliografia fiind clare, iar cu mine şi cu cei din jurul meu, nu mai puţin: „pe 22", după două ore, între 14 şi 16 pentru intelectuali, trăite pe bulevard, între Romană, Lemnea şi Piaţa Victoriei, scandînd cu alte mii de involuntari agenţi ai KGB, CIA, Mossad-ului şi poate ai Hamas-ului: „Olé, olé, Ceauşescu nu mai e!", ne-am dus urgent la casele noastre fiindcă dintr-o maşină blindată, gata-gata să ne zdrobească, ni s-a strigat: „Fugiţi, vin 2000 de teroriştide la Sibiu!")

El nu. În nici un caz – el nu.

El era atunci la Jilava; îşi lăsase familia, nevasta, copilul acasă, avea deja familie la 20 şi ceva de ani, era controlor la ITB, acolo îl băduseră după o hepatită care-l scosese din echipa de handbal unde jucase ca portar de cert talent şi mare viitor;

plecase „pe 21" cu cîţiva prieteni, în piaţă, la Universitate, „fiindcă nu mai putea sta în casă", altă explicaţie mai frumoasă, mai înaltă, mai ideologică nu era dispus să-mi dea, „nu mai putea sta în casă...",

a ajuns la „Inter", la baricadă, a intrat printre ei, a rezistat, nu s-a speriat şi chiar dacă s-a speriat, nu a plecat,

pînă l-au prins şi l-au întins pe pavaj, l-au călcat în picioare şi l-au aruncat, cu alte zeci, în dubă, trimiţîndu-l la Jilava unde iar au început să-i bată ca „să le scoată revoluţia din cap",

pînă spre prînz, cînd bestiile parcă s-au calmat, ca după-amiaza să le deschidă celulele şi să le strige să plece acasă, sînt liberi, a căzut Ceauşescu!

Atunci, în entuziasmul acela de „Cîntec general", în precipitarea *tutulor* spre porţile închisorii, în acea primă secundă de libertate şi în minutul acela de fericire (nici una, nici alta nu durează mai mult), el s-a oprit în *mijlocul* nebuniei şi a strigat către ceilalţi:

– Staţi! Staţi! DACĂ TOTUL E O FARSĂ?

Nu s-a oprit nimeni, desigur – să nu-l fi auzit? Era cea mai simplă şi mai profundă întrebare, el a formulat-o, după ştiinţa mea, primul, înaintea tuturor filosofilor şi eseiştilor noştri, nu dintr-un fotoliu de analist, nu colocvial, nu într-un dialog social, ci chiar pe locul cel mai ingrat şi mai potrivit, la poarta dintre iad şi rai pe pămînt. E întrebarea cea mai inteligentă, cea mai crudă, cea mai dulce, cea mai curată şi cea mai murdară, eroica, la căderea unui tiran. Singura care rezistă, de veacuri, indiferent de orînduire. Din cauza ei, fiindcă n-a uitat-o, nu şi-a tras nici butic, nici certificat, nici firmă, nici spaţiu locativ, nici articole, nici interviuri, nici scaun de deputat, nimic, nimic, nimic. Îşi creşte copilul şi „o să vadă", mai mult nu declară. Nu-i dau numele. Dacă n-are butic, pămînt sau vilă, dacă n-are chip la 7abc, de ce să aibă nume pe afiş, în spectacol? De ce să nu existe şi un revoluţionar necunoscut, făr' de statuie, făr' de antet, purtîndu-şi crucea unei întrebări decisive la care răspunsul – în doi peri, bolborosit, niciodată clar – vine zilnic ca şi Judecata de Apoi.

Cvasiepilog: Nici pînă azi omul nu mi-a dat semn că ar fi citit acest articol de acum exact 10 ani (apărut în *Dilema,* 10 octombrie 1997). Să nu-i fi căzut sub ochi? Să nu-i fi vorbit nimeni de el? Sau să-l fi citit şi să-l fi lăsat rece? Aşa mi-ar plăcea: să fie indiferent la elogiu, să nu suporte omagiul. Ar fi în sensul inteligenţei lui. Aşa să rămînă: necunoscut.

Eugen ISTODOR

literatura română. pentru firme

Căţeluşul şchiop de Elena Farago

Se termină: cum se termină orice panaramă – ţine cură de slăbire, îşi bagă mîna-n gură să vomite ce a mîncat, apoi umblă în fustă cît cămaşa şi în ciorapi lungi, pe stradă. Or, femeia asta de ce mai are nevoie de poezie cînd ea, sub ochii mei, s-a urcat într-o maşină de 1567438 preţ CIP? Şi ea are milă şi silă şi e un căţeluş şchiop.

Dificultate: ca şofer, textul se poate citi: – uite, bă, nenorocitul, mi-a ieşit în cale şi nu i-am lipit maţele de stradă? Textul poate fi citit şi ca *brief* pentru o campanie socială.

Durata lecturii: 6 minute şi 43 de secunde.

Remixuri: manualele şcolare din clasele I-IV sînt pline de texte de bătut copiii, ca ăsta. Ţară de lăcrimoşi şi miloşi care taie copacul vecinului şi se combină cu amanta fratelui său, nu găsim pe glob!

Utilitate: fundaţiile de toate felurile, care îţi iau banii şi îi fac ţăndări degeaba, că tot nu se întîmplă nimic în viaţa ta, ar trebui să ia poezia asta drept imn.

Ciudăţenii: bă, ăla care lasă lacrima la căţeluşul ăsta calcă cu 234 pe oră un alt căţeluş.

Povestea: cîinii călcaţi în picioare de oameni, călcaţi de roţile maşinilor de oameni.

Mişto: Ne-am îndobitocit cu versurile: „Eu am numai trei picioare, / Şi de-abia mă mişc: ţop, ţop, / Rîd cînd mă-ntîlnesc copiii, / Şi mă cheamă «cuţu şchiop». / Fraţii mei ceilalţi se joacă / Cu copiii toţi, dar eu / Nu pot alerga ca dînşii, / Că sînt şchiop şi cad mereu! / Şi stau singur toată ziua / Şi plîng mult cînd mă gîndesc / Că tot şchiop voi fi de-acuma / Şi tot trist am să trăiesc. /..... / Dar copiii răi la suflet / Sînt urîţi, precum e-acel / Care m-a şchiopat pe mine, / Şi nu-i pot iubi defel... / M-a lovit din răutate / Cu o piatră în picior, / Şi-am zăcut, şi-am plîns atîta, / De credeam că am să mor... / Acum vine şi-mi dă zahăr / Şi ar vrea să-mi fie bun, / Şi-aş putea să-l muşc odată / De picior, să mă răzbun, / Dar îl las aşa, să vadă / Răul, că un biet căţel / Are inima mai bună / Decît a avut-o el".

Gîndăcelul de Elena Farago

Se termină: „Scîrbit de fapta ta cea rea / Degeaba plîngi, acum, copile, / Ci du-te-n casă-acum şi zi-le / Părinţilor isprava ta. / Şi zi-le că de-acum ai vrea / Să ocroteşti cu bunătate, / În cale-ţi, orice vietate, / Oricît de făr-de-nsemnătate / Şi-oricît de mică ar fi ea!".

Dificultate: azi copilul se duce şi înjură pe forumurile de pe Internet, nu mai stă de vorbă cu măsa.

Durata lecturii: 4,5 minute.

Remixuri: tot lecturile de prin manuale, complet tîmpite şi adormitoare. E un bocet tot gimnaziul românesc.

Utilitate: relaţia manager-art director s-ar îmbunătăţi subit după citirea acestei poezii.

Ciudăţenii: „Şi-ar plînge tata mult de tot / Căci am trăit abia trei zile, / Îndură-te de ei, copile, / Şi lasă-mă, că nu mai pot!...".

E ciudat fiindcă astăzi taţii nu ar mai plînge... păi, nu? Ei se uită la teve pe Elodia sau pe fotbal sau la kungfu pe PRO TV şi nici nu află că le este copilul dus de acasă ori pe geam cu aurolacii, ori pe Internet cu marii gînditori din faţa blogurilor.

Povestea: „Aşa plîngea un gîndăcel / În pumnul ce-l strîngea să-l rupă / Şi l-a deschis copilul după / Ce n-a mai fost nimic din el! / A încercat să-l mai învie / Suflîndu-i aripile-n vînt, / Dar a căzut în ţărnă frînt / Şi-nţepenit pentru vecie!...".

Mişto: „De ce m-ai prins în pumnul tău, / Copil frumos, tu nu ştii oare / Că-s mic şi eu şi că mă doare / De ce mă strîngi aşa de rău? / Copil ca tine sînt şi eu, / Şi-mi place să mă joc şi mie, / Şi milă trebuie să-ţi fie / De spaima şi de plînsul meu! / De ce să vrei să mă omori? / Că am şi eu părinţi ca tine, / Şi-ar plînge mama după mine, / Şi-ar plînge bietele surori".

claustrofog

Ceaţă pe Canal, continentul izolat

Cum să ai dreptate rîzînd

John Delingpole e un tip pe care mi-ar face plăcere să-l întîlnesc. I-am citit o carte intitulată *Cum să ai dreptate*. E un fel de dicţionar cu temele la zi de prin presa lumii, iar Delingpole îţi spune cum să ai dreptate în legătură cu aceste teme. Ca să fii de acord cu el, ar trebui să fii anti-UE, anti-francezi, anti-ecologişti, anti-nemţi, anti-vegetarieni, pro-şcoli private, pro-legalizarea drogurilor, libertarian, monarhist, anti-salvarea puilor de balenă, pro-fumat, pro-energie nucleară, anti-BBC, pro-Bush etc. etc. Nici măcar eu nu am reuşit să fiu de acord peste tot. Dar omul are un umor nebun şi am rîs cu lacrimi citindu-i dicţionarul. Consideraţi fragmentele de mai jos un cadou de Anul Nou.

Elitism – eşti ţinut ostatic de teroriştii. Ai prefera să fii salvat de: a) trupele speciale SAS; b) poliţia irakiană; c) o echipă aleasă la întîmplare din publicul larg – e mult mai corect, pentru că fiecare cetăţean are şansa să participe. Dacă ai ales varianta a), tocmai ai comis infracţiunea de elitism.

Oamenii de stînga – sînt *cool,* sexy, buni la pat. Simpatizează cu cei oropsiţi, respectă muncitorii, urăsc nedreptatea, au gust la muzică, se opun violenţei. Toate astea arată cît de rigizi sînt oamenii de dreapta. Dacă doar ar dori, ar alege să fie şi ei aşa. Dar nu vor, fiindcă pentru oamenii de dreapta adevărul e mai important decît convenienţa socială.

Oamenii de dreapta – au gusturi de rahat la muzică şi chiar mai rău la haine, sînt inutili la pat, sexişti şi rasişti, se masturbează cu o portocală în gură pînă aproape de autoasfixiere, nu le pasă de mediu, sînt stupizi, cruzi, corupţi, bigoţi şi adulterini. Ca un om de dreapta ce sînt, pot să spun că mare parte din toate astea sînt adevărate, mai ales chestia cu portocala. Dar nu înţeleg de ce trebuie să aibă dreapta monopol pe chestiile nasoale. De fapt, înţeleg: pentru că ideile stîngii sînt atît de nepractice, stupide şi greşite încît nu rezistă la o dezbatere de idei. În sinea lor, stîngiştii ştiu asta, aşa că trebuie să recurgă la insulte.

Sărăcia – pînă acum cîteva decenii, sărăcia însemna să mănînci resturi, să trăieşti în colibe neîncălzite şi să mori ca în romanele lui Dickens. Şi nu îţi permiteai să-ţi cumperi nici alimentele de bază (brînză, pîine, *porridge)* definite în 1901 ca reprezentînd pragul de sărăcie. Acum ţi le poţi permite. De fapt, şi dacă ai încălzire centrală, frigider, televizor, DVD, antenă cu satelit şi o burtă de balenă, tot eşti sărac, potrivit definiţiei folosite de sociologi şi politicienii laburişti. Ca să fii considerat sărac, tot ce trebuie să faci e să cîştigi mai puţin de 60% din salariul mediu. După definiţia asta, dacă Bill Gates se mută în Anglia şi îşi ia toţi banii cu el, să vezi ce creşte rata de sărăcie! Indiferent de cît de mult am avea, chiar dacă fiecare dintre noi ar avea un Porsche şi o piscină, tot ar fi un procent dintre noi care „ar trăi în sărăcie".

Regina – cu toţii am avut o fază anti-monarhistă pe la cinşpe ani: „Ce a făcut să merite atîtea privilegii? De ce se îmbracă naşpa? De ce nu e şi ea ca Lady Di? Să vină revoluţia, o punem la zid". Apoi creştem şi ne dăm seama: de fapt, e minunată. Uneşte naţiunea în vreme de criză. Şi-a sacrificat viaţa personală pentru una de veşnică datorie civică. E o stîncă de stabilitate şi demnitate într-o epocă de emoţionalism isteric. Datorită ei nu trebuie să ne gîndim la chestii constituţionale plicticoase, pentru că rolul ei e bine definit şi nimic altceva nu ar putea să meargă atît de bine. Oricine are puţin bun-simţ şi maturitate ştie toate astea. Cei care nu au sînt republicani.

Londra, 20 decembrie 2007

Cristian GHINEA

PUBLICITATE

PUBLICITATE

PUBLICITATE

Iaromira POPOVICI

bazar

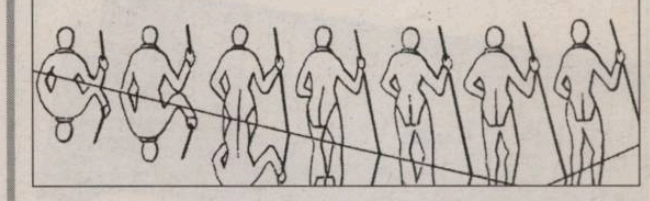

De-ale lui Moş Crăciun

La Romană, la tarabe, poate fi văzut, printre altele, un Moş Crăciun uriaş, cam de înălţimea unui copil: dacă îl pornesti, cîntă şi dansează, legănîndu-se decent în stînga şi în dreapta. Are un costum de catifea roşie, barba ondulată, în stilul şuviţelor, ochelari şi... costă 600 de lei. Posesorul său e mîndru că deţine un asmenea specimen şi spune că la Carrefour ar costa 800 de lei. Întrebat ce poţi face cu el, dacă nu ai o firmă şi nici măcar un butic de bloc, vînzătorul are un răspuns *ready-made:* îl poţi pune la intrarea în propriu-ţi apartament; mai ales că are senzori şi, de cîte ori vine cineva la tine, îşi performează repertoriul de trei ori la rînd...

Moşul în cauză nu e nici pe departe singurul pe care îl poţi avea, definitiv sau măcar pentru o oră, de Crăciun. Deja nu mai e o noutate faptul că Moş Crăciun poate fi închiriat, de către persoane particulare sau companii, oricînd în perioada Crăciunului. Un asemenea serviciu costă de la 50 la 300 de lei pe oră şi este asigurat de firmele organizatoare de petreceri, din ce în ce mai numeroase. Dintr-un articol mai vechi din *Gândul* (Daniel Befu, 5 decembrie 2006) aflăm că, în urmă cu doi ani, Cristina (25 de ani) şi Cătălin (26 de ani) au lansat pe piaţa autohtonă conceptul de „Moş Crăciun de închiriat". Ideea le-a venit văzînd, într-un supermarket, „un om care avea o barbă foarte frumoasă". „Moşii" cei mai buni sînt actorii de Operetă, de 40-50 de ani, cu experienţă, care vorbesc natural cu copiii. Însă nu e neapărat o regulă: un „moş" foarte talentat, cu care au lucrat de la început, e electrician de meserie.

Numai că Moş Crăciun nu „activează" doar la noi, unde e mai timid şi mai debutant. Cei mai mulţi şi mai specialişti „moşi" pot fi găsiţi în Finlanda, la Rovaniemi, unde este domiciliul lor legal. Acolo pot fi vizitate satul lui Moş Crăciun, parcul acestuia, situat sub pămînt, într-o peşteră, oficiul poştal, atelierul şi biroul „moşului", fabrica de jucării... Pentru cei care doresc să meargă în Rovaniemi pe cont propriu, există destule hoteluri de două, trei şi patru stele, cu preţuri începînd de la 80 de euro pe noapte, iar în Hotelul Santa Claus, de patru stele, costă 130 de euro pe noapte *(Săptămîna financiară,* 10 decembrie 2007).

La prima vedere, totul pare idilic în ceea ce priveşte industria lui Moş Crăciun. În realitate, lucrurile nu stau chiar aşa. În 2003, ţările din jurul Polului Nord au avut o dispută privind originea „moşului": Groenlanda, Finlanda şi Suedia l-au revendicat deopotrivă. Laponii susţin că al lor este cel original, iar variantele sale finlandeze şi suedeze ar fi un fel de uzurpatori care vor să-i ia tronul. Mai mult de atît, în dispută a intervenit, recent, Kirghistan-ul, o ţară din Asia Centrală, revendicîndu-şi, cu dovezi matematice, originea lui Moş Crăciun: Guvernul din Kirghistan a ordonat o anchetă pentru a demonstra că personajul legendar locuieşte aici. Dovezile se bazează pe studiul unei companii de consultanţă în inginerie care a arătat că Moş Crăciun ar trebui să străbată pămîntul cu 5800 de kilometri pe secundă, pentru ca toţi copiii din lume să-şi primească darurile. Între 14 şi 25 decembrie, el trebuie să facă 2,5 miliarde de opriri. Există 48 de locuitori pe kilometru pătrat de planetă şi locuinţele se află, în medie, la 20 de metri distanţă una de cealaltă. De aici a reieşit că, doar dacă şi-ar stabili baza în Kirghistan, moşul ar putea să facă toate deplasările în cel mai scurt timp. Astfel, dacă pleacă din Kirghistan şi călătoreşte în sensul invers celui de rotaţie al Pămîntului, acesta are nevoie de 48 de ore pentru a depune toate cadourile (după *Transilvania Expres,* 11 decembrie 2007).

Obiect de consum sau destinaţie turistică, supus estimărilor şi evaluărilor de tot felul, Moş Crăciun nu poate să nu fie în ton cu lumea în care trăim. Cu toate acestea, cel puţin în ochii mei, şi, sper, măcar ai copiilor, (încă) îşi mai păstrează inefabilul...

Teodor BACONSKY

turn înclinat

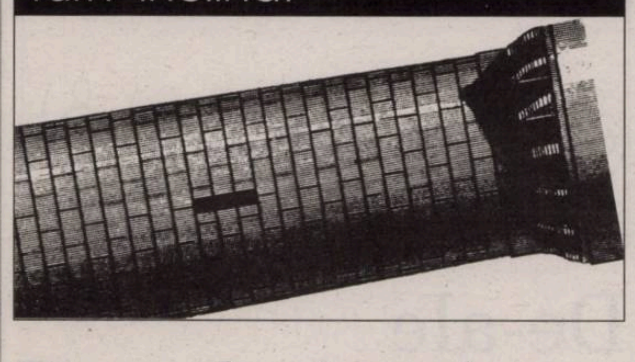

Decodaţi-ne!

Ţineţi minte „valul *start-up*“ din 2000, cînd o mulţime de yuppies californieni sau de alte origini au făcut averi (şi falimente) fabuloase, pe măsură ce se afundau în sfera comerţului electronic. Febra i-a cuprins pe atunci pe foarte mulţi, dar numai cei care erau deja bogaţi au supravieţuit după ce balonul *e-commerce* s-a dezumflat. Ce-i drept, moda „*start-up*-istă“ a marcat un viraj cultural care explică de ce tot mai numeroşi consumatori îşi rezolvă cumpărăturile prin Internet. Odată ce au depăşit bariera temerii că tranzacţiile în reţea sînt nesigure (nu ştii cu adevărat ce cumperi şi cine îţi foloseşte cardul), oamenii se instalează mereu mai adînc în brava lume nouă a web-ului. Comoditatea, narcisismul şi lipsa de responsabilitate directă au remodelat ethosul societăţilor postindustriale, adîncind simultan tendinţele colaterale, precum migraţia banilor din publicitatea tradiţională către suportul digital.

Însă nu despre *e-commerce* mi-am propus să scriu acum, ci despre recentele afaceri cu genomul uman, pe scară largă. E vorba despre apariţia unor societăţi (iarăşi californiene) care îţi pot livra, pentru 1000 de dolari, propria hartă genetică. Trimiţi un eşantion de salivă (contact www.23andme.com) şi, după circa o lună, primeşti harta celor 23 de componente ale genomului personal. De aici încep însă problemele de ucenic vrăjitor. Pe de o parte, există riscul dependenţei. Vrei să ştii de ce nu suferi varza de Bruxelles, dai click şi afli care dintre ingredientele tale ereditare e supărat pe legumele cu dominantă gustativă amară. Asemenea autoscopii nevrotice vor stimula afacerea, dar nu neapărat în beneficiul utilizatorilor. Pe de altă parte, harta genetică îţi poate modifica stilul de viaţă. Cînd ştii că ai predispoziţie cu 28% peste medie către ciroză sau Alzheimer, libertatea ta e deformată ipohondriac, direct proporţional cu gradul de conştientizare al unor asemenea pericole. O mare problemă, conturată la orizont, e aceea a confidenţialităţii datelor. Posibilitatea de a deţine genomul unui individ este mană cerească pentru companiile de asigurare. Dacă ele vor avea, legal sau mai puţin legal, acces la datele noastre de ultimă intimitate constitutivă, ne vor acoperi riscurile medicale în cel mai dubios context eugenic neonazist. Nu vom putea preveni scurgerile de informaţii, tot aşa cum nici legile aferente nu au oprit piratajul informatic. Şi chestia nu se opreşte aici. O privire atît de indiscretă în adîncul fiinţei te face să constaţi şi ce strămoşi ţi-au transmis eventual gena defectă şi de ce copiii tăi te vor înjura, la o adică, pentru o atare culpă. Există toate „şansele“ ca asemenea date să tulbure viaţa oricum agitată a familiilor contemporane şi să forţeze implicit decizii sau stări de spirit artificiale, dar nu mai puţin efective.

De abia apărută, societatea din Mountain View (California), care e finanţată de Google şi compania de biotehnologie Genetech, a început să fie concurată din alte puncte, incluzînd Islanda, unde firma deCODE Genetics din Reykjavik (www.decodeme.com) oferă acelaşi serviciu pentru numai 985 de dolari americani. Vom avea cît de curînd ocazia de a verifica legea potrivit căreia orice serviciu îşi găseşte clienţii, indiferent de cuprinsul şi impactul său potenţial. Vom profita, şi în acest caz mai special de soldurile cu ocazia Crăciunului şi vom vedea că fenomenul se banalizează, cu tot cu urmările sale eventual nefaste. E posibil ca UE să reacţioneze printr-o strategie juridică foarte strictă, aşa cum a procedat şi în cazul alimentelor modificate genetic. Oricum, dezbaterea publică pe subiect e deocamdată incipientă (şi tocmai în ideea naivă că ea ar putea interesa societatea noastră am ţinut să scriu prezentul articol). Normal ar fi ca mediile academice şi Bisericile din România să pună pe agenda lor minirevoluţia venită, iarăşi, de peste Ocean. Teamă îmi este însă că ele vor favoriza ca de obicei alte priorităţi, ceva mai anecdotice şi mai anodine, în fatalul nostru registru balcanic.

Anca MANOLESCU

Acum 65 de ani

În 1942, Crăciunul nu a fost o sărbătoare a bucuriei, dar a fost o sărbătoare a libertăţii afirmate contra tuturor frîngerilor ei într-o Europă dezagregată de totalitarisme şi de război. În mesajul rostit la radio de Crăciun, Papa Pius al XII-lea a vorbit despre demnitatea persoanei umane, despre dreptul ei divin la libertate, definitoriu, decisiv pentru statutul omului. De cîteva decenii deja, la acea vreme, catolicismul oficial încetase să mai întoarcă spatele modernităţii. Începuse să se situeze faţă de ea şi altfel decît prin ignorare, refuz ori condamnare. Îi trebuise Bisericii catolice mai bine de un secol şi jumătate pentru a deschide ochii – intelectual şi doctrinar – asupra noii Europe, alcătuită dintr-o derutantă diversitate, diferită de ordinea vechiului regim: putere laică distinctă ori chiar străină de puterea religioasă, ordinea Statului diferită de cea a Bisericilor, producţie laică de sens în concurenţă cu sensurile creştine ale lumii şi ale existenţei, autoritate spirituală faţă în faţă cu libertatea conştiinţelor individuale. Lung şi accidentat fusese (şi era încă) procesul prin care Biserica catolică renunţase la nostalgia paradisului legitimist, unde ea îşi avea locul garantat la conducerea societăţii, fie prin „alianţa dintre tron şi altar“, fie prin legile statelor confesionale. Identificînd în barbaria totalitară adevăratul duşman al omului şi al spiritului, Biserica a acceptat că modernitatea – cu principiile ei liberale, cu ordinea democratică şi statul de drept – constituie totuşi o lume respirabilă, nu lipsită de valori acordabile cu valorile religioase, o lume unde este de lucru pentru ea, chiar dacă în alt mod decît pînă atunci. Pe deasupra, existau minţi lucide ale catolicismului care vedeau în noua stare a societăţii nu numai o realitate ce era de privit în faţă, ci şi avantaje spirituale, provocări benefice, prilejuri pentru o înnoitoare reflecţie.

În primul rînd, modernitatea pusese Biserica în situaţia de a recupera ceva din *alteritatea* ei faţă de lume, dintr-o prezenţă care, asumînd lumea, nu se instalează totuşi în ea, nu se lasă redusă la gestionarea ei, fie şi spirituală, ci – adresîndu-se conştiinţei umane, în adîncul ei – străbate lumea cu un dinamism vertical care o depăşeşte. Creştinismul apusean fusese obligat să nu mai facă corp comun cu puterea şi cu istoria mundană, să nu le mai sacralizeze acestora reprezentanţii şi categoriile, să nu le mai primească onorurile, ci să găsească iarăşi metode de a fi *în* lume fără a fi totuşi *din* lume. El începea să regăsească astfel, într-o lumină nouă, tema persoanei şi a libertăţii sale: libertate religioasă, libertate de conştiinţă, libertate de expresie, libertate politică. Contribuţia recunoscută a Bisericilor creştine la căderea regimurilor comuniste arată că această temă a devenit centrală, operantă, majoră pentru creştinism. Şi el nu se mai limitează să o pledeze doar cu referinţă la propriii adepţi, ci i-a descoperit, într-o măsură mai mare sau mai mică, universalitatea. Şi-a descoperit datoria de a apăra libertatea oricărei persoane umane, văzînd în fiecare chipul divin care o întemeiază. Creştinismul apusean a izbutit să obţină o nouă coerenţă, *propria* coerenţă între drepturile lui Dumnezeu şi drepturile omului. În sfîrşit, un alt beneficiu al modernităţii a fost însăşi libertatea Bisericilor apusene în raport cu statul şi puterea politică. Ele pot fi şi sînt astăzi instanţe critice, precum şi interlocutori ai statului privitor la mutaţiile din societăţile actuale, la condiţia omului modern.

Creştinismul răsăritean a avut un alt traseu de confruntare cu modernitatea. Statele naţionale moderne din Europa de Est au fost cele care, dincolo de limitarea drepturilor Bisericii, de zguduirea tradiţiilor ei, au dat ortodoxiei posibilitatea de a participa la putere. În Răsărit mult mai mult decît în Apus, modernitatea a folosit religia pentru a defini şi a construi identitatea naţională, pentru a forma buni cetăţeni, pentru a-şi face respectată noua ordine. Pînă la jumătatea secolului XX, religia îşi avea locul ei de seamă în sistemul statului modern. Regimul comunist a dat şi mai puţine şanse ortodoxiei pentru a recupera în cheie modernă tema libertăţii persoanei. El a provocat martiraje printre preoţi şi colaborări ale ierarhiei pe linia uniunii între religie şi naţiune; în genere însă, Biserica a fost silită să se retragă (să se concentreze de asemenea) în universul liturgic şi în cel al unei spiritualităţi discrete, semi-clandestine. Abia după 1989, cu tensiuni şi lente schimbări de mentalitate, Bisericile ortodoxe au fost puse în situaţia de a se deschide, şi altfel decît retoric, spre tema persoanei şi a libertăţii sale. Intrarea într-o Europă a diversităţii creştine este în acest sens un impuls.

Dar la ce fel de persoană şi la ce fel de libertate se referă creştinismul, atunci cînd gîndeşte într-o nouă coerenţă drepturile lui Dumnezeu şi drepturile omului? Cum evită el alinierea la un simplu umanism şi, în acelaşi timp, „refugiul“ în spiritual, fără atenţie faţă de povara imediată, conflictuală, complicată a lumii în care este aruncat omul? Sărbătoarea sub al cărei semn a fost pusă acum 65 de ani tema persoanei şi a libertăţii sale indică obligaţia de a îmbina cele două domenii, de vreme ce Naşterea lui Christos realizează tocmai joncţiunea într-o *persoană* a mundanului şi a trans-mundanului.

În zorii modernităţii, în 1444, Nicolaus Cusanus întîmpina această sărbătoare cu o reflecţie asupra staturii integrale a persoanei umane. Într-un şir de predici el se sprijină pe Evanghelia după Luca pentru a teoretiza dinamica naşterii spirituale, declanşată de naşterea lui Christos în suflet. Or, el consideră că această naştere are drept *necesară* etapă secundă, pregătitoare, tocmai asumarea lumii, cu nesfîrşita ei diversitate. Recensămîntul cerut de Cezar (Luca 2, 1-5), care prilejuieşte drumul Mariei şi al lui Iosif la Ierusalim, devine în scenariul spiritual al cardinalului o etapă în care raţiunea umană „recenzează“ universul: îi cercetează şi îi asumă diversitatea, dîndu-i o ordine. Iată care e faţa, care e funcţia umanului îndreptată spre creaţie. Faţa sau facultatea umană propriu-zis capabilă de divin este intelectul: în intelectul bine orientat are loc evenimentul spiritual al Naşterii lui Christos. Intelectul este cel iluminat de lumina „de la miezul nopţii“, iar el o comunică facultăţilor raţionale, simbolizate de păstorii care „veghează asupra turmei“, cea din urmă reprezentînd aspectele sensibile, corporale ale omului. „Păstorii vin la Betleem“ înseamnă pentru Cusanus: facultăţile raţionale meditează asupra „materiei“ furnizate de revelaţia care a inundat intelectul; dar ele aplică de asemenea rezultatele reflecţiei lor asupra comportamentelor şi acţiunii umane, sporind astfel aptitudinea omului de a se manifesta la rîndul său drept creator de ordine şi de libertate. Libertatea la care se referă creştinismul este o libertate de tipul totalei dezmărginiri. Dar această libertate nu se verifică şi nu e întreagă fără „aplicarea“ ei în univers, fără întruparea ei în libertatea şi în demnitatea indivizilor.

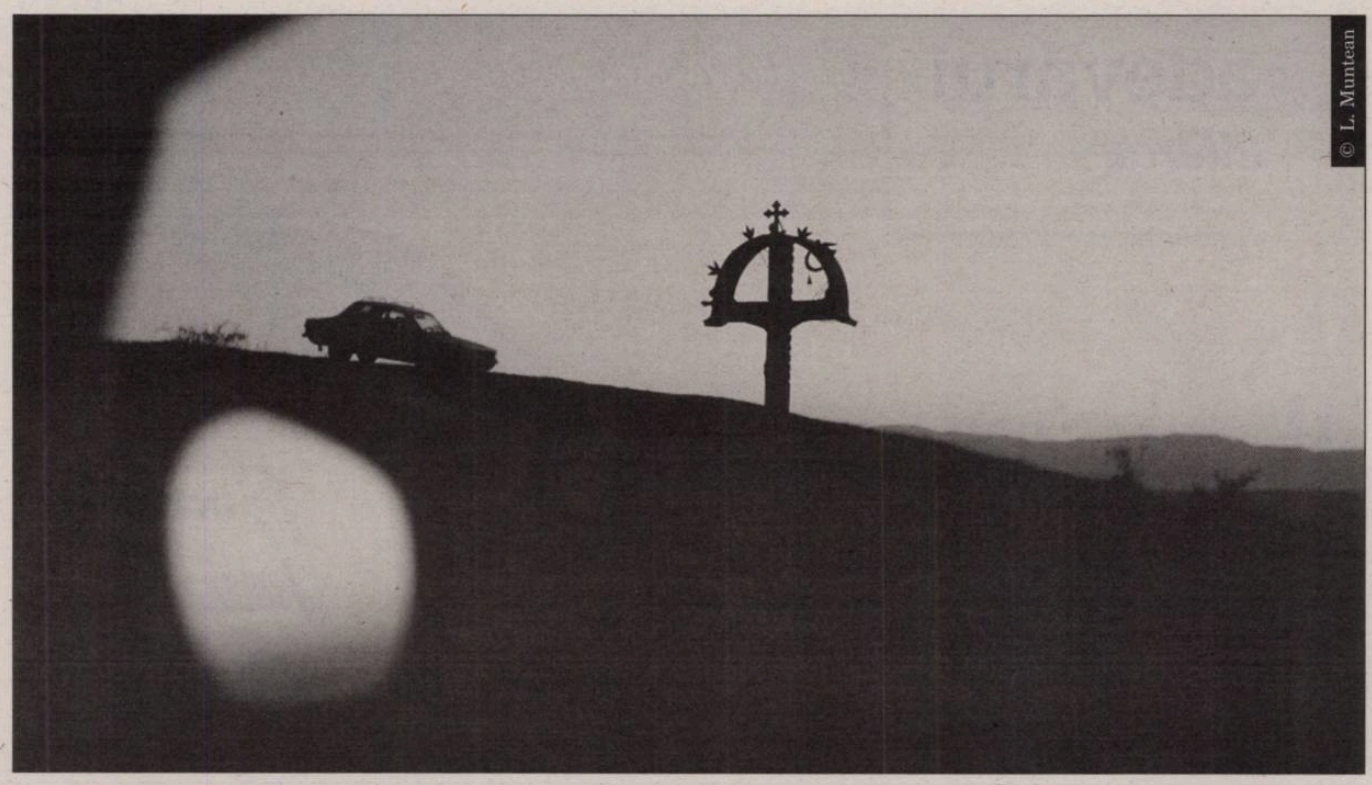

Cezar PAUL-BĂDESCU

cultura pe sticlă

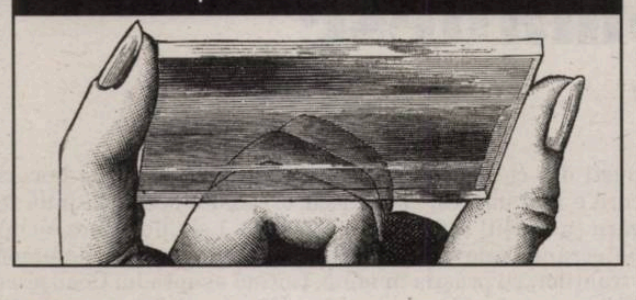

O presă proastă

De multă vreme, postul pe care televizorul meu stă cel mai mult aprins este Realitatea TV. Consideram că această televiziune mă informează la timp şi corect şi, spre deosebire de Antena 3 (cu care a fost o perioadă la concurenţă în preferinţele mele, atunci cînd a apărut pe piaţă canalul de ştiri al lui Voiculescu), nu face atît de pe faţă jocurile politice ale patronului.

În fine, mă deranjau şi la Realitatea TV destule, dar le treceam cu vederea, în ideea că or mai face ei gafe din punct de vedere profesional, dar măcar sînt bine intenţionaţi.

De fapt, „CNN-ul românesc" e departe de standardele de profesionalism ale televiziunii pe urmele căreia încearcă să calce. Asta, de la reporterii de pe teren (care, unii dintre ei, sînt cam pe dinafară – vezi, de exemplu, Mirela Voicu), la unii prezentatori din platou sau moderatori de emisiuni, pînă la cei care gîndesc strategiile şi programele. Realitatea TV pare pe alocuri o treabă foarte românească, o încropire pe genunchi a lucrurilor, o melodie cîntată după ureche. E adevărat, există acolo oameni profesionişti, tineri şi dinamici, aşa cum sînt Robert Turcescu, Andreea Creţulescu, Liana Pătraş, Răzvan Dumitrescu ş.a., dar sînt traşi înapoi de tot felul de dinozauri ai jurnalismului (cum e Mihai Tatulici) sau de unii care n-au nici o treabă cu jurnalismul (cum e Stelian Tănase). În fine, precum spuneam, am trecut, cu indulgenţă, peste toate aceste lucruri. Am trecut, pînă la urmă, şi peste mascarada cu pretenţii numită *10 pentru România,* o emisiune marca Tatulici, care amestecă lucrurile şi „valorile" în mod periculos şi pune, de pildă, pe acelaşi palier oameni ca Dinu Săraru cu un Mircea Horia Simionescu... Zici Tatulici şi treci mai departe, gîndindu-te totuşi la onestitatea celorlalţi din redacţia Realităţii TV.

Iată însă că şi această onestitate începe să se fisureze, iar la Realitatea TV am putut vedea în ultima vreme tot mai multe ştiri incorecte şi tendenţioase. Ultima a fost cea care pornea de la declaraţia pe care a făcut-o de curînd Traian Băsescu, într-o conferinţă de presă de la Bruxelles. Credeţi că ştirea avea în vedere ceea ce a declarat preşedintele? Ei bine, nu.

Traian Băsescu spune că „nu este în interesul naţional al României să recunoască Kosovo" şi adaugă „niciodată – cel puţin în mandatul meu", Adrian Cioroianu completează „nu foarte curînd" (referindu-se, evident, la recunoaşterea provinciei Kosovo), iar cei de la Realitatea TV fac o ştire pe ideea „gafele lui Cioroianu" şi titrează „Urări de bine. Cioroianu îi doreşte lui Băsescu o domnie lungă la Cotroceni". Apoi ni se aminteşte de episodul din faţa sediului PNL, iar vocea din *off* comentează: „«Nu prea curînd» – este o expresie care pare să fie foarte pe placul ministrului. A mai folosit-o şi cu aproximativ o lună în urmă, cînd a vrut să explice declaraţiile referitoare la trimiterea în deşert a infractorilor români. Şi în acel context a reuşit să gafeze". Asta era, deci, ştirea...

Materialul, astfel împachetat, este preluat în aceeaşi notă (cu titlul „Cioroianu îi doreşte lui Băsescu o «domnie» lungă la Cotroceni") de agenţia de ştiri Newsin, aflată în acelaşi trust de presă cu Realitatea TV, pentru ca apoi ştirea să se regăsească, identic, în *România liberă*.

Este evident că Adrian Cioroianu a avut de la bun început – încă de la faza în care Băsescu refuza să-l accepte ca ministru de Externe – o presă proastă, la pîndă să-i vîneze greşelile (reale sau imaginare), dar parcă acum a fost prea de tot!...

Pe scurt, Realitatea TV a devenit, dintr-o televiziune de ştiri corectă, una care manipulează ştirile în virtutea unor jocuri politice de culise. Ceea ce este sinucigaş pentru un canal de ştiri. Încercînd să facă „o presă proastă" anumitor actori politici, Realitatea TV reuşeşte să se transforme într-o presă proastă, de proastă calitate. Şi astfel îi calcă pe urme nu CNN-ului, ci Antenei 3.

Ioana AVĂDANI

TWFD a murit! Trăiască DSMAV!

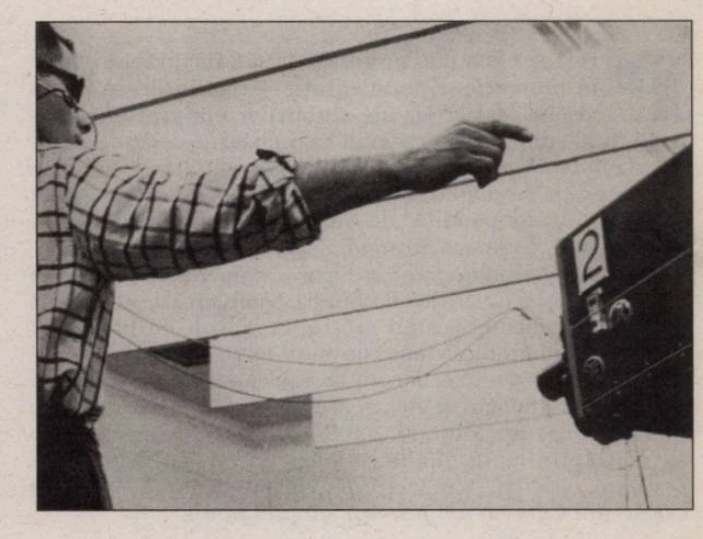

Cum, nu ştiţi cine a murit? Şi, pe cale de consecinţă, nu ştiţi nici cine ar trebui să trăiască, nu? Nici o problemă, asta este starea generală a naţiei. (Dacă asta poate fi vreo consolare...). Vorbim însă de adoptarea unei noi directive europene în domeniul „serviciilor media audiovizuale", care face cîteva însemnări cruciale pe răbojul a ceea ce s-a numit pînă acum, simplu, televiziune. Adoptarea noii directive – care schimbă cîteva reguli în cel mai penetrant mediu de comunicare în masă – vine după patru ani de consultări şi negocieri. În România, nici dezbaterea, nici negocierea, nici adoptarea nu a stîrnit vreun fior – sau măcar vreo ştire mai acătării.

Prima schimbare este şi cea mai dramatică: renunţarea la însuşi termenul de „televiziune". Directiva de referinţă în domeniu, pînă în momentul de faţă, era cea numită a „Televiziunii fără frontiere" şi reglementa cadrul în care trebuie să funcţioneze serviciile de televiziune pentru a putea fi recepţionate (în condiţii de egalitate de tratament) pe varile pieţe naţionale. Noua directivă (Directiva Serviciilor Media Audiovizuale, disponibilă la http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/modernisation/proposal_2005/index_en.htm), adoptată la finele lui noiembrie, se numeşte a Serviciilor Media Audiovizuale şi transcende simpla (simpla!) „televiziune liniară". Adoptarea noii directive s-a impus cu necesitate datorită progresului tehnologic, care a împămîntenit deja, la nivelul utilizatorilor, serviciile „non-lineare" (serviciile de televiziune cu plată, de gen *pay per view* sau *video on demand),* dar şi cele mai greu de definit, disponibile online.

Ca atare, documentul european numeşte explicit serviciile de *webcast* şi *streaming* ca făcînd obiectul reglementării – şi acesta este un alt element de noutate. Este un pas înspre reglementarea conţinutului disponibil online. Reglementarea Internetului este un subiect de aprigă dispută la nivelul Uniunii şi partizanii societăţii infomaţionale se împart deja în tabere: cea „intervenţionistă" şi cea „liberală". Natura eminamente transfrontalieră a Internetului ca mijloc de comunicare face aproape imposibilă reglementarea lui după modelul clasic. Din fericire, iniţiativa vizînd promovarea reglementării după principiul „ţării de recepţie" a eşuat, căci multe necazuri ar fi provocat. În esenţă, ea ar fi făcut ca furnizorii de conţinut pe Internet să fie supuşi legislaţiilor din tot atîtea ţări cîte sînt în UE. Noua directivă subliniază că principiul călăuzitor este cel al „ţării de origine" (respecţi legile ţării din care „emiţi" şi care îţi sînt, se presupune, cunoscute), precum şi faptul că fiecare furnizor de servicii media audiovizuale trebuie să se afle sub jurisdicţia unui singur stat.

O a treia schimbare, ceva mai discretă ca formă, este flexibilizarea reglementărilor în materie de publicitate. Directiva recunoaşte, în esenţă, că statele au pierdut controlul absolut asupra reglementării, în măsura în care utilizatorul de servicii media audio-vizuale preia comanda, „împachetîndu-şi" singur programele TV. „Disponibilitatea serviciilor mass-media audiovizuale la cerere măreşte posibilitatea de alegere a consumatorului. Astfel, nu se justifică şi nu are sens din punct de vedere tehnic impunerea de norme detaliate care să reglementeze comunicaţiile comerciale audiovizuale pentru serviciile mass-media audiovizuale la cerere" – se arată în textul european. Asistăm astfel la o flexibilizare a regulilor, dictată de avansul tehnologic, cu impact asupra funcţionării pieţei. Acest lucru a determinat instituţiile europene să accepte practici pînă acum declarate ca inacceptabile în programele de televiziune (dar care constituie o realitate în lumea filmului), precum „plasarea de produse" *(product placement)*.

O altă temă importantă în noua directivă o reprezintă competenţele mass-media ale utilizatorului. Directiva invită statele să promoveze educaţia în domeniul mass-media, menită să dezvolte „aptitudinile, cunoştinţele şi înţelegerea care permit consumatorilor să utilizeze mass-media în mod eficient şi în condiţii de siguranţă". Cu alte cuvinte, statele ar trebui nu numai să faciliteze creşterea şi funcţionarea nestînjenită a pieţei serviciilor audiovizuale, dar ar trebui să stimuleze şi educarea consumatorilor, singurii în măsură să „formeze" piaţa. Problema este cu atît mai delicată cu cît „piaţa" începe să depindă din ce în ce mai mult de tehnologie (televiziunea „clasică", cea mobilă, recepţia digitală care permite croirea programelor personalizate la „nişa de unu"). De aceea accesul publicului la astfel de servicii nu mai este condiţionat doar de cît de disponibile şi accesibile sînt acestea, ci şi de abilităţile tehnologice ale utilizatorului. În termeni foarte fruşti, telecomanda va deveni o maşinărie atît de complicată, încît va fi nevoie de cursuri pentru a o mînui. Problema este complicată de dinamica demografică a Europei, marcată de îmbătrînirea populaţiei. Pentru această populaţie de vîrsta a treia, noile tehnologii pot deveni incomprehensibile. „Dreptul persoanelor cu handicap şi al persoanelor în vîrstă de a participa şi de a se integra în viaţa socială şi culturală a Comunităţii este legat în mod indisolubil de furnizarea de servicii media audiovizuale accesibile. Modalităţile de realizare a accesibilizării includ, fără a se limita la acestea, limbajul semnelor, subtitrarea, audiodescrierea şi navigarea prin meniuri care pot fi înţelese uşor" – se arată în preambulul directivei.

O altă temă importantă din perspectiva pieţei româneşti este cea referitoare la „controlul editorial" şi la dreptul recunoscut (prin însuşi textul directivei) publicului de a cunoaşte cine şi cum exercită controlul editorial asupra serviciilor media oferite. „Dată fiind natura specifică a serviciilor mass-media audiovizuale, în special impactul acestor servicii asupra modului în care se formează opinia publică, este esenţial pentru utilizatori să cunoască exact persoana responsabilă pentru conţinutul acestor servicii. Este, prin urmare, important ca statele membre să se asigure că utilizatorii beneficiază de acces simplu şi direct, în orice moment, la informaţii privind furnizorul de servicii mass-media", spune textul directivei. Acest text este un posibil punct de plecare în reglementarea, la nivel naţional (directiva lăsînd la latitudinea statelor modalităţile tehnice de transpunere a acestei prevederi), a transparenţei proprietăţii de media şi a surselor de finanţare a companiilor de media.

Directiva atinge, astfel, cîteva puncte extrem de sensibile în ceea ce priveşte piaţa românească de televiziune (şi nu numai). Ea flexibilizează reguli şi deschide posibilităţi noi în domeniul publicităţii, aduce în scenă noi actori (serviciile difuzate pe Internet), creează obligaţii şi oportunităţi. Un atare document ar fi putut suscita dezbateri în rîndul breslei, materializate (poate, poate) în intervenţii la nivel politic, în procesul de elaborare a documentului. Din păcate, nu prea mare lucru a străbătut „în jos" din înălţimile Bruxelles-ului – şi asta nu din cauza lipsei de transparenţă a procesului. Consultarea şi negocierea presupun şi dorinţa de a participa la dialog (ei, da, şi capacitatea!). Ne aflăm acum iar în faţa unui document pe care „ni-l impune Ioropa", pe care trebuie să-l „transpunem". În accepţia europeană, „transpunere" înseamnă a crea sistemele care duc la rezultatele cerute, nu traducerea *mot-à-mot* şi adoptarea ca lege naţională, sau nu numai asta. Ca de obicei, directiva europeană lasă statelor libertatea de a alege mijloacele ce li se par potrivite pentru a îndeplini cerinţele impuse. Vor urma doi ani interesanţi, în care România, în calitatea ei de stat membru, va trebui să pună în aplicare enigmatica DSMAV, spre folosul cetăţenilor ei şi spre propăşirea pieţei comune. Un exerciţiu mai degrabă nereuşit cu alte documente. Dar fiecare nouă directivă este o şansă în plus, corect.

PUBLICITATE

MNaR
MUZEUL NAŢIONAL DE ARTĂ AL ROMÂNIEI
Calea Victoriei 49-53, Bucureşti
www.mnar.arts.ro

- *Galeria de Artă Veche Românească*
- *Galeria de Artă Românească Modernă*
- *Galeria de Artă Europeană*

Horia MARINESCU

Ştrudel vienez & film românesc

– Viena, noiembrie 2007, fragmente de jurnal –

Provincia cea mai profundă şi mai încîntătoare nu e în provincie. E în emigraţie. Acolo întîlneai într-o vreme festivităţi ale cluburilor emigraţiei româneşti, mai simpatice şi cu mult mai absurde decît ce se întîmpla în *Balul pompierilor* de Milos Forman. Doamne stilate recitau pe scenă, cu intonaţia atentă şi studiată a unei şcolăriţe, „Iarna pe uliţă" de Coşbuc, anunţînd apoi următoarea piesă, compusă de *Johann Sebastian Brahms*...

Dar *s-a stins viaţa falnicei Viene... n-auzi cîntări, nu vezi lumini de baluri...* în loc de baluri pompiereşti, am putut urmări, în noiembrie anul acesta, organizat de Institutul Cultural Român din Viena, un mini-festival de film românesc. Balurile pompierilor au trecut astfel de pe scenă pe peliculă, în dialogurile delicioase ale mesei festive din filmul lui Cristian Mungiu, *4,3,2...*, în petrecerea dată de satul Căpîlniţa în cinstea americanilor, în *California Dreamin' (nesfîrşit)* sau în secvenţele adunărilor de liceu „în careu" din *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii*.

9.11.2007. *4 luni, 3 săptămîni şi 2 zile*

Am văzut filmul *4,3,2* astă-seară, în Viena. În vremea liceului, adică anii '80, cînd asistam plictisiţi la şedinţe de PTAP şi ne întrebam ce vom face dacă prietena noastră rămîne gravidă, visam la filme care să ne schimbe viaţa, ca Andrei Makine în *Pe vremea fluviului Amur,* şi ar fi trebuit să spunem *Film macht frei*. Dar *noul val* încă îi aştepta pe cei din generaţia noastră, ca să îl facă. Evadarea pe care ne-o doream atunci se realizează abia acum, iar filmul, paradoxal, devine o evadare inversă, către universul închis al adolescenţei noastre optzeciste. Cît de absurdă era, înţelegem abia acum. Cît de frumoasă era, o ştiam de-atunci, pentru că era tinereţea noastră, singura posibilă. Întrebarea pe care o pun filmele ca *4,3,2* nu este una politică, ci una umană: Cît de gri era pentru noi o lume despre care nu ştiam că e gri? Acest joc al perspectivelor noastre: din interior – atunci, din exterior – astăzi, e poate cea mai interesantă problemă lansată de film.

10.11.2007. *Legături bolnăvicioase*

„Efectul de înstrăinare" (Brecht) aplicat în *Legături bolnăvicioase* este un efect al înstrăinării de schema erotică clasică. Căci dincolo de schemele tradiţionale ale poveştilor de dragoste, de genul *„ea* frumoasă, *el* bogat (sau tînăr, sărac şi neliniştit)", există altceva – şi în film aflăm ce e acel lucru mare, pentru că e scos din găoacea socială obişnuită. E cam acelaşi motiv pentru care filmele despre adulter sînt mai fascinante: şi acolo se vede cum inefabilul dramelor amoroase e mai puternic decît diversele prejudecăţi sau probleme morale.

Am retrăit, la acest film, senzaţia că iubirea e totdeauna legată intim de libertate. Ce poate fi mai frumos decît gustul libertăţii, atît de supralicitat şi căutat, în literatura ultimelor două secole? – gustul libertăţii, fie el şi cel al libertăţii de a te îndrăgosti de cineva de acelaşi sex. Toate aceste lucruri sînt tratate cu o delicateţe specială, cea a regizorului Tudor Giurgiu şi a cuplului jucat de Maria Popistaşu şi Ioana Barbu.

11.11.2007. *Hîrtia va fi albastră*

Nu pot scrie obiectiv despre acest film. M-au marcat mult prea tare acele zile trăite, pe atunci la exact vîrsta actorului Paul Ipate (în rolul eroului filmului), încît să mai pot privi vreodată un film atît de intens ca *Hîrtia...* dintr-un unghi de vedere neutru. Astă-seară au fost două ore în care aceiaşi hormoni, aceeaşi adrenalină mi s-au vărsat în sînge, m-au făcut să tremur imperceptibil, aşa cum am tremurat multe zile la rînd în decembrie '89, incapabil, în acea surescitare, să mai simt frigul şi pericolul. Ieşind după film în frigul vienez, într-un oraş civilizat şi paşnic, am trăit probabil cel mai intens contrast, unul al decupării şi alăturării a două momente de viaţă, aşezate în mod normal la 17 ani distanţă. Căci ce eveniment am mai trăit noi, care să combine atît de intens şi insuportabil cea mai mare fericire, cele mai mari stări de fraternizare cu cele mai mari suferinţe colective? Ce fericire mai mare ni s-a întîmplat să fie cuplată cu o greaţă mai mare, văzînd defilarea vechilor *cadre* care brusc deveneau pretinşi revoluţionari, în „primul *reality show* românesc" (Alex. Leo Şerban), asistînd la atîtea morţi şi drame, pe viu, la doi paşi de noi? (...) Văzînd filmul lui Muntean am înţeles că drama pe care o povesteşte el este cheia unui doliu refulat, neconştientizat, aflat latent în subconştientul colectiv.

Tot filmul e interior – în interiorul maşinii blindate, în interiorul destinului cîtorva tineri, în interioarele caselor, al televiziunii. Perspectiva e una foarte individuală. Apoi urmează brusc Nana Mouskouri, după finalul filmului, cîntînd cu acel cor teribil. E ca şi cînd tabloul Franţei revoluţionare de Delacroix ar fi prins voce şi ar fi început să cînte (cu tot riscul clişeului respectiv: *„quand tu chantes..., quand tu pleures..., quand tu trembles... – je prie pour toi, liberté! Dans la joie ou les larmes je t'aime, souviens toi des jours de ta misère... liberté"),* şi ce e esenţial e că schimbă perspectiva: e un cîntec al mulţimii, e o jubilaţie colectivă, care deschide interioritatea filmului. E o transfocare mentală de la destinul individual la fenomenul întreg, la mulţimi, la idei... Ele toate capătă sens şi conţinut, aceste clişee despre revoluţii şi libertate din cîntecul Nanei, pentru că vin, firesc, numai după ce spectatorul vede istoria unui destin individual.

12.11.2007. *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii*

Anii '80 au fost poate anii cei mai absurzi, dar, priviţi de la distanţă, şi cei mai amuzanţi: cine a mai pomenit, chiar şi în comunism, ca uralele şi aplauzele de la *„mittingurile"* (sic!) lui Ceauşescu să fie emise din difuzoare, în timp ce nimeni nu mai aplauda, decît într-o silă soră cu sictirul? Ironia şi umorul unei astfel de lumi reprezintă sursa ironiei şi a umorului din *Cum mi-am petrecut...*

În *Cum mi-am petrecut sfîrşitul lumii*, cuplul de scenarişti Cătălin Mitulescu – Andreea Vălean refuză în alt fel comentariul: nu prin minimalism (ca în *Hîrtia...),* ci printr-o perspectivă interioară dinspre copilărie şi adolescenţă. Reuşesc ceea ce *Hîrtia...* părea să demonstreze că nu se poate – să privească poetic şi liric acelaşi moment al Revoluţiei din '89. Căderea dictatorului e momentul cel mai delicios, probabil, din film: colegii de şcoală ai lui Lalalilu, un puşti din clasele primare, strigă într-un iureş de bucurie care e mai impresionant decît orice alte scene de îmbrăţişări: „a reuşit! a făcut-o! a făcut-o!". Lalalilu apare o clipă pe ecranul televizorului alb-negru, în mulţimea demonstranţilor, cu praştia în mînă, ţintind asupra lui Ceauşescu. El reuşeşte, în numele unei întregi generaţii, în numele Andreei, al meu şi al cine-ştie-cîtor-altora care visau la asta, să îl înlăture pe Ceauşescu! Lalalilu ne dă, de aceea, o fantastică satisfacţie, în această mică *cruciadă a copiilor!* Fellini se întîlneşte, pentru cîteva secvenţe, cu Revoluţia română. *Cum mi-am petrecut...* a venit, în seara de după *Hîrtia...,* ca un plasture cu miere peste rănile redeschise de cele două ore de noapte în blindata Ministerului de Interne. Submarinul lui Lalalilu era deschis, nicidecum claustrofob, el ducea către libertate – altfel decît blindata din *Hîrtia!*

Paradoxal, dacă *Hîrtia...* e filmul unei captivităţi în istorie şi absurdul unei societăţi, *Cum mi-am petrecut...* este filmul unei libertăţi în aceeaşi istorie, în aceeaşi lume absurdă. *Cum mi-am petrecut...* este filmul-speranţă, dacă *Hîrtia...* este filmul-doliu (pe care Radu Muntean l-a numit undeva tragicomedie!). Ajungem să îndrăgim, în ambele filme, oamenii generaţiei care a crescut încălecată pe Revoluţie, cu un picior în comunism şi cu celălalt în capitalism.

De data asta, a ieşi în aerul rece din Viena, după film, a fost altfel decît după *Hîrtia...* în primul rînd, cu Andreea Vălean şi Leo Şerban, şi cu acel optimism molipsitor al lui Lalalilu, din film, Viena părea brusc un loc prea puţin exuberant, comparat cu farmecul sărăciei solare din *Cum mi-am petrecut...* Andreea spune că şi-ar dori ca acest festival să fie mai degrabă la... Rio. Noroc cu discuţia şi iureşul care au ţinut toată seara, în barul Cinematografului „Urania", de pe malul Dunării! Probabil că am exasperat lumea decentă şi tăcută din jurul nostru – dar oare mai conta? În numele lui Lalalilu puteam face măcar atît, dacă pentru folosirea unei praştii n-am avut destul curaj, în '78 sau '87. Şi cîtă lume mai îndrăzneşte să tragă azi cu praştia, în numele libertăţii de a fi Lalalilu?

13.11.2007. *California Dreamin' (nesfîrşit)*

Viena – se spune – reprezintă Balcanii spaţiului german. O fi aşa, dar ieşind de la ultima seară a festivalului, ştiu că Viena este Germania Balcanilor. Pentru că fereastra cafenelei în care mă aşez nu seamănă cu fereastra care pulsează în *California Dreamin', (nesfîrşit),* cînd întîlnirea erotică dintre un american şi o româncă produce un scurtcircuit general. Într-o filmare de panoramă aeriană a oraşului, blocurile se sting în valuri. Ce poate fi mai apoteotic decît fuga *ei* şi a *lui,* ţinîndu-se de mînă, printre blocurile scufundate în întuneric, goniţi de canalele care explodează în urma lor, pe mijlocul străzii, aruncînd în aer capacele grele de fontă, cu o bufnitură, şi lăsînd uriaşe jeturi de apă să ţîşnească din pămînt? Ies după aşa un film în centrul Vienei. Lipsesc blocurile, şoferii frînează civilizat la zebră şi totul e perfect normal. Îmi răsună încă în minte muzica de final din *California Dreamin' (nesfîrşit)* şi amestecul incredibil de lumi din filmul lui Cristian Nemescu.

PUBLICITATE

colecția adevărul

Cel mai frumos cadou de Sărbători!

Opere complete

Vintilă Corbul

Eugen Burada

Premiul - despre petrol, bani și putere

Daniel Yergin

25 de titluri în 33 de volume

În magazinele diverta îmi place!

în exclusivitate pentru perioada 1 decembrie 2007 - 29 februarie 2008

Talon de comandă

		Preț	Număr exemplare
☐ Babel Palace	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Sclavii pământului	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Casa din Cherry street	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Idolii de aur – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Păsări de pradă – Dinastia Sunderland-Beauclair (3 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Căderea Constantinopolelui (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Cenușă și orhidee la New York	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Uragan asupra Europei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Cavalcadă în iad (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Hollywood – infernul viselor	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Salvați-mă! Sunt miliardar!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Oameni în Rolls-Royce	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Iubirile imposibile ale lui Petronius	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Groaza vine de pretutindeni	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Roxelana și Soliman	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Asediul Romei (2 vol.)	Vintilă Corbul	75 lei	____
☐ Sunt regele Franței! Regele Soare!	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Împărăteasa fără coroană	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Calea ducesei	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Plângi, plângi balalaikă	Vintilă Corbul / Eugen Burada	50 lei	____
☐ Atenție! Los Angeles va sări în aer	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Mafia și miliardarii	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Extaz, moarte și rock'n roll	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Miliarde și picioare lungi	Vintilă Corbul	50 lei	____
☐ Premiul – despre petrol, bani și putere (2 vol.)	Daniel Yergin	150 lei	____

Nume ..... *Prenume* .....
Vârsta ..... *Str.* ..... *Nr.* ..... *Bl.* ..... *Sc.* ..... *Et.* ..... *Ap.* .....
Localitate ..... *Județ/Sector* ..... *Cod poștal* .....
Telefon ..... *E-mail* .....

Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L., Cod Fiscal RO18990288, suma de ..... *lei, reprezentând contravaloarea cărților bifate mai sus, cu mandatul poștal / OP nr.* ..... *din data* ..... *în contul RO74 ABNA 4100 2641 0031 7469 deschis la ABN AMRO BANK S.A. Centrala Bucureşti*

Prin semnarea prezentului talon îmi dau consimțământul ca editura S.C. Adevărul Holding S.R.L. să prelucreze datele cu caracter personal de mai sus, date care pot fi transmise terților pentru a primi oferte, informații și materiale promoționale. Conform Legii nr. 677/2001, beneficiezi de dreptul de acces, de intervenție asupra datelor și de a nu fi supus unei decizii individuale, dreptul de a te opune prelucrării datelor și de a solicita ștergerea acestora prin cerere scrisă, datată și semnată, adresată societății.

Semnătura .....

Trimite talonul de comandă prin poștă la editura Adevărul Holding OP 33 - CP 110, sector 1, București sau prin fax: 021.407.54.81.

BONE ŞI „FEMEI“

*Studiile spun că încă nu avem o clasă de mijloc. Cei care în ultimii ani au început să aibă venituri mai mari, la o limită a decenţei, se plîng de lipsa de timp, dar îşi permit să angajeze femei pentru menaj şi bone pentru copii. Acestea provin de regulă dintr-o pătură socială săracă. „Meseria“ nu o învaţă peste noapte căci o au în sînge. „Femeile“ sînt clasicele gospodine, eficiente şi inventive încă din anii comunismului. Bonele se folosesc de experienţa lor de mame sau de bunici. Practic, job-ul lor nu este deloc diferit de ceea ce fac la ele acasă, doar că muncesc pentru bani şi pentru nişte străini. Interesul lor faţă de casele unde lucrează şi faţă de cei care locuiesc acolo ne aminteşte însă, pe undeva, de tipologia servitorilor de odinioară. (**A. P.**)*

Adina POPESCU

Bîrfe şi cîrpe de praf

Am început să mă gîndesc la modul serios la *ele* – ca la un personaj colectiv, un fenomen social, o „breaslă“, amintindu-mi, pe de altă parte, de blocurile vechi, construite în perioada interbelică care încă mai au la mansardă sau la subsol odăi meschine „pentru servitori“, transformate la un moment dat de comunişti, odată cu naţionalizarea, în „apartamente“ pentru familii întregi –, în ziua în care am surprins o discuţie în metrou. În trenul care venea de la IMGB şi mergea spre staţia Pipera. Cele două femei puteau să vină de oriunde, dintr-un cartier mărginaş al Bucureştiului, însă era clar pentru mine că se îndreptau spre zona rezidenţială. De fapt, se duceau la serviciu. Poate că se cunoscuseră în cartier, poate că erau vecine de bloc, poate că se împrieteniseră chiar aici, în tren. Prima era trecută de 50, genul de femeie căreia ţăranii din piaţă îi spun „mamaie“, ofilită, durdulie, cu buze date cu un strop de ruj prea roşu, cu faţa căzută – pentru că aşa e ea de fel, cam posacă. A doua, spre 40, mai atent îmbrăcată decît prima, cu vagi urme de cochetărie, cu ceva aur pe la gît şi în urechi, genul de fostă muncitoare la o fabrică „de textile“, cu gesturi febrile, neliniştite. „Tu mergi de la doişpe?“ – întreabă prima. „Păi, da, că întîi iau copiii de la şcoală... nu-i departe de casa lor, la două străzi.“ „Cît de mari îs copiii?“ „Unul de-a întîia şi ăla mare de-a patra.“ „Şi ce le dai azi de mîncare?“ Femeia mai în vîrstă i se adresează celei mai tinere pe un ton aproape matern. „Mai e nişte supă cu tăieţei de ieri... şi le fac din alea congelate, crochete de peşte, că alea le place. Cu nişte piure, ăsta îl fac repede. Şi dup-aia, dacă reuşesc să-l culc pe ăla micu, mă apuc de gătit. Ăla mare se duce la lecţii sau îl las să se uite la televizor...“ Din următoarele replici înţeleg că femeia mai tînără e doar bonă (deşi mai şi găteşte din cînd în cînd), pe cînd cealaltă e şi bonă, şi „femeie“. În cîteva cuvinte îşi descrie o zi de lucru, mai mult pentru a-şi demonstra eficienţa. „Prea multe n-am de făcut... că e casa ca la Neckermann“ (mai există expresia asta?!). „Pun aspiratorul, mai şterg un praf, dau cu o soluţie pe parchet...“ „Nu dai cu Cif?“ „Nu. E ceva nemţesc. Nu se găseşte la noi! Mai spăl un geam, dacă mi se pare murdar... bag rufele la maşina de spălat. Ce mai fac? Le calc pe alea uscate. Şi pînă să vină ea, pe la şapte, apuc să fac mîncare.“ „Ce ai făcut săptămîna asta?“ „Mai multe, că fac trei, patru feluri pe zi... El e foarte pofticios. Îl întreb ce să-i gătesc şi îmi spune că şi d-aia, şi d-aia, şi dup-aia le aruncă. Era să le zic odată să-mi dea mie ce rămîne, că duc la ţară, la porci, dar mi-a fost nu-ştiu-cum. Am făcut două ciorbe – una de văcuţă, una cu pui. Am făcut o musaca de vinete. O friptură la cuptor cu cartofi. Şi salate că ea ţine cură. Toată ziua mă pune să-i fac salate. Îmi dă nişte reţete de prin reviste, că p-astea ale mele cu maioneză nu pune gura. E sucită.“ Femeia mai tînără a devenit deja extrem de curioasă. Presimte că vor urma micile bîrfe. Farmecul serviciilor lor este că seamănă din cînd în cînd cu rubricile mondene din ziarul *Libertatea*. Femeia mai în vîrstă, cu o voce scăzută: „Ea lucrează la televiziune“. Femeia mai tînără, cu o voce surprinsă: „Da? La ce canal?“. „Nu ştiu, că a fost la mai multe, dar nu apare... la televizor.“ Bona e dezamăgită, deja doamna celeilalte nu mai prezintă interes, însă se simte datoare să-şi prezinte „patronii“ ei. „El e manager. Cred că îl văd pe acasă de două ori pe săptămînă. Ea n-am înţeles ce face, că vine, stă cinci minute, dă două telefoane şi pleacă... Io cred că are pe cineva... bine că n-am văzut-o cu nimeni, dar aşa zic eu, din experienţa mea. Se vede! Mai e şi mă-sa care mă inervează. Cînd vine, numai cu ochii pe mine stă. Că de ce nu încălzesc la microunde, că de ce îi las pe copii să mănînce dulce, imediat după-masă, că de ce am mutat floarea... Ea n-ar ridica un pai de pe jos! Şi nu ştie să se poarte cu copiii ca o bunică. Nu cred că-i iubeşte. Apropo, copilul tău cum e?“ Femeia mai în vîrstă clatină din cap: „Rău!“.

Cobor cu regret la Aviatorilor. Metroul le duce mai departe pe cele două femei şi mica lor şuetă, spre staţia Pipera.

Domesto

Bătăi puternice în uşă (nu merge soneria). Marieta strigă la mine de parcă aş fi surdă: „E opt. Am venit prea repede?“. Are faţa rotundă, părul rar, braţele albe ca de aluat. Se descalţă (vă rog, nu e nevoie!), inspectează casa cu un ochi de cunoscător. Strigă din nou: „Ai cumpărat?“. Studiază „produsele“ aliniate pe gresia din baie, mop-ul, cîrpele. Cu buzele ţuguiate: „Nu e bine. Nu ţi-am zis să iei Domesto? Fără Domesto nu facem nimica!“. Da, uitasem de „Domesto“. Cobor pînă la supermarket să cumpăr. Între timp, ea se schimbă şi se apucă de treabă. O găsesc cocoţată pe pervazul ferestrei, frecînd un geam cu sîrg. „Ia, mamă, ţine-mă un pic, că mi-e frică... şi trebe să mă aplec oleacă pe dinafară!“ O ţin, stau la etajul şapte. „Poţi să schimbi tu apa asta... uite, e deja neagră! Of!“ Ton de reproş. De cînd n-au mai fost spălate geamurile? Încerc să-mi amintesc. De cînd le-am montat. Cu admiraţie: „Astea îs termopane din alea bune!“. Peste jumătate de oră, se plînge că o dor şalele. Apoi o văd în patru labe, în bucătărie. Mă simt prost. „Mamă, poţi să mă ajuţi să dau dulapurile astea la o parte?“ Le dăm. Strigă de undeva din spatele dulapului: „Aţi avut gîndaci şi aţi dat cu otravă, aşa-i?“. La rugămintea ei, schimb din nou apa. „Tu, dacă ai de plecat undeva, du-te! Că mă descurc io aicea şi singură... dacă ai încredere să mă laşi!“ Am încredere, dar nu plec. Mă prefac că lucrez la laptop. Strigă: „Mamă, poţi să urci tu pe scaun şi să iei păienjenii ăia că eu n-ajung!“. Urc, iau „păienjenii“. Rîde. „Ce să-i fac dacă aşa m-a lăsat Dumnezeu... mică!“ Bucătăria e aproape gata, dar şi „Domesto“ s-a terminat. „Nu te duci să mai iei unul? Fără Domesto, nu iese baia cum trebe!“ Şi nu mai am cumva nişte cîrpe curate? Ba da, îmi rup un tricou. Voce din debara: „Ce faci, mamă, cu hainele astea de la ţii aicea-n saci?“. „Nu le mai port şi n-am avut timp să le arunc!“ „Păi, dă-mi-le mie dacă tot le arunci! Le duc la ţară, la o nepoţică!“ I le dau. Şi le pune deoparte. Mă întorc la computer. „Mamă, trebe să te scol un pic de acolo, ca să şterg sub birou... numa cinci minute!“ Mă ridic, stau stingheră lîngă ea, în picioare. „Şi computerul ăsta cum se spală, mamă, că io nu ştiu... Să nu-l stric!“ „Lăsaţi că mă ocup eu de el!“ După încă vreo două ore se refugiază în baie, ultima redută care trebuie să-i cedeze. Din baie se aud nişte bolboroseli şi sîsîieli de parcă Marieta s-ar lupta cu niscaiva şerpi acvatici. Mă strigă. S-a terminat „Domesto“? Cu mîndrie: „Uite, mamă, cum arată cada! N-a mai fost aşa curată de cînd s-a dat blocu-n folosinţă!“. Recunosc că aşa e. „Şi ţi-am pus aicea pe chiuvetă o laveţică. Cînd se mai murdăreşte, mai ştergi şi tu, ca să nu mai prindă jeg... bine?“ Roşesc.

Ziua de lucru s-a terminat. În privinţa plăţii ne înţelesesem la telefon, însă ştiam că „se obişnuieşte“ să dai şi ceva de mîncare, la final. Improvizez: crenvurşti, ouă, brînză. „Crenvurştii ăştia parcă-s plastic!“ Rîde cu gura plină. „Nu vreţi o bere?“ Bea vreo două şi dintr-odată parcă ne cunoaştem de-o viaţă. Nu-i mai vine să plece. „Auzi, mămică, ia mai dă tu o fugă pînă la magazin şi ia o varză şi nişte kaiser... să-ţi fac o vărzucă la cuptor că văd că n-ai nimica de mîncare în frigider! Nu-ţi mai cer nici un ban... e plăcerea mea!“ Varza a fost bună, dar curăţenia – cam de mîntuială!

Adina ROSETTI

Doamna Jeni & company

Acum e cam frig, dar dacă am întoarce nitel timpul înapoi – să zicem într-o după-amiază de toamnă cu soare –, le-am găsi la locul bine ştiut (la groapa cu nisip) stînd pe băncuţe, unele cu cîte o ţigară aprinsă, altele sorbind cu încîntare cafea din termos şi supraveghind, în mijlocul unei sporovăieli plăcute, copiii care se joacă în nisip cu găletuşe, lopăţele şi mingiuţe. Din cînd în cînd, mai aruncă o privire de control către cărucioarele ce stau frumos aliniate lîngă aleea pietruită a parcului. Daţi-mi voie să vi le prezint pe doamna Olimpia, doamna Ica şi doamna Jeni. Bonele. Cele care veghează asupra copiilor cînd părinţii sînt ocupaţi cu serviciul. Dat fiind faptul că serviciile tind să dureze pînă la ore înaintate din noapte, poate că n-ar fi deplasat să le numim pe aceste doamne mame-surogat sau – ceva mai prozaic – reprezentante ale unei noi şi prospere industrii.

Puţină invidie pentru doamna Olimpia

Luaţi-o, de exemplu, pe dna Olimpia. Cu siguranţă se vor găsii unii care s-o invidieze pentru „pachetul salarial atractiv“ pe care şi l-a negociat, la cei 55 de ani ai săi, după pensionarea pe caz de boală dintr-un post oarecare de funcţionară la stat. Dna Olimpia, aşadar, avînd norocul de a se îngriji de odrasla unui cuplu de *nouveaux riches,* pe lîngă salariul la care ar visa orice tînăr absolvent de facultate, a primit telefon mobil şi automobil Matiz, pentru a se deplasa de la ea, din Iancului, pînă în Pipera, la palatul (nu de cleştar!) în care locuieşte Sara, mica prinţesă pe care o are în îngrijire.

Totuşi, conform principiului care spune că omul nu e niciodată mulţumit cu ce are, dna Olimpia, care-şi petrece vacanţele prin sudul Italiei pentru că părinţii Sarei nici nu concep să-şi strice concediul avînd grijă de copil, visează în secret să emigreze într-o ţară mai bună. A văzut ea, în vacanţele alea, cam ce perspective sînt şi recunoaşte în public că numai un fraier ar mai sta să muncească în ţara asta. Celelalte bone o privesc oarecum cu admiraţie, fiind sigure că dna Olimpia, cea mai guralivă şi autoritară din grup, o să ajungă departe...

Copiii de la groapa cu nisip au nume bine alese, care să corespundă cu statutul social al părinţilor. Cristina, Mihai, Oana şi Bogdan (nume care se repetau aproape obsesiv în copilăria mea) au dispărut, pare-se, din nomenclator, fiind înlocuite de mult mai poeticele, suavele, sofisticatele Eric, Samuel, Vladimir, Ayana, Alessia, Sara şi Armand. Iar bunicuţele de serviciu au fost înlocuite de bonele cu nume de doamne.

Eric are numai două bone

Pe dna Ica, de dimineaţă, şi pe dna Sanda, de după-amiază şi de week-end. Părinţii lui lucrează în *showbiz* şi stau prost cu timpul. Dna Ica se înfiinţează la datorie de la 6 dimineaţa şi-l preia pe micul Eric direct din patul părinţilor, din culcuşul călduros al braţelor mamei sale, care trebuie cu orice preţ să-şi facă somnul de frumuseţe. Cînd mami şi tati se trezesc, Eric este de mult în parc cu dna Ica, o femeie pe la 50 de ani, uşor supraponderală, care a lucrat toată viaţa „în confecţii“.

Dna Ica îl culcă după masa de prînz şi pleacă acasă, unde o aşteaptă un morman de rufe de călcat şi mîncarea de făcut pentru bărbatul care încă mai munceşte. Eric se trezeşte după-amiaza direct în braţele bonei din schimbul doi, dna Sanda, care, între timp, a şi pus de-o ciorbiţă şi niscaiva şniţele cu piure de cartofi. Tot dna Sanda îl culcă seara pe Eric, după ce-i face baie cu mare atenţie şi-i explică de ce mami nu e aici nici în acea seară. Simplu: pentru că e la serviciu. Cînd se întorc părinţii, uneori după miezul nopţii, îi cheamă şi ei un taxi, pe care i-l decontează. Ce nu înţelege mama lui Eric în ruptul capului este de ce băieţelul ăsta, care are aproape patru ani, se tot trezeşte noaptea plîngînd şi se vîră cu forţa în patul lor...

Doamna Jeni ştie ce e fericirea

Dna Jeni, întorcîndu-se într-o zi acasă, cu micuţa Maria Ines în cărucior (copila are numai trei luni, dar pe mami n-au lăsat-o mai mult în concediul de maternitate, pentru că firma avea mare nevoie de ea), simte deodată ce înseamnă fericirea. Pînă mai ieri, era doar o biată femeie de serviciu cu ziua, fără prea multă şcoală, angajată prin diverse case unde stătea „la şmotru“ de la 7 dimineaţa pînă seara. Mînca pe apucate şi dormea la o familie care o găzduia într-un fel de şopron din curtea vilei lor. În schimbul cazării, Jeni (care pe atunci nu era „doamnă“) avea grijă să deretice, să spele şi să calce, după ce se întorcea de la muncă. Aşa că atunci cînd dna Ioniţă, la care se ducea miercurea, a născut şi i-a propus să rămînă la ea şi să devină bonă, lui Jeni, care n-a avut niciodată parte de-o viaţă prea uşoară, i-a căzut cerul în cap de bucurie. Acum a intrat şi ea în rîndul lumii: are un serviciu stabil, trei mese pe zi, plus un salariu bunicel. Unde mai pui că i se spune, în mica societate a bonelor, „doamnă“ – asemenea celorlalte, care sînt femei cu studii, nu ca ea, o amărîtă de la ţară... Sîmbăta, dna Jeni pleacă cu rata la ea în sat, să ducă familiei banii cîştigaţi pe o săptămînă. Din familia ei a rămas cam aşa: doi copii cu doi taţi diferiţi, care amîndoi au părăsit-o, plus un copil al unuia dintre ei, care a rămas tot pe capul ei. În lipsa ei, pe cei trei copii îi creşte maică-sa, care e bătrînă şi văduvă.

Iarna, parcul e pustiu. Bonele stau cu copiii în casă, la căldură, şi le povestesc despre Moş Crăciun care va sosi pe hornul casei, încărcat de cadouri. Asta dacă nu cumva vorbesc la telefon cu verişoara din Italia, pe banii patronilor-părinţi, în timp ce odraslele lor se uită în neştire la Cartoon Network...

Robert TURCESCU

alte glasuri, alte păreri

„Vă asigur în mod serios că o să rămîneţi uimit...“

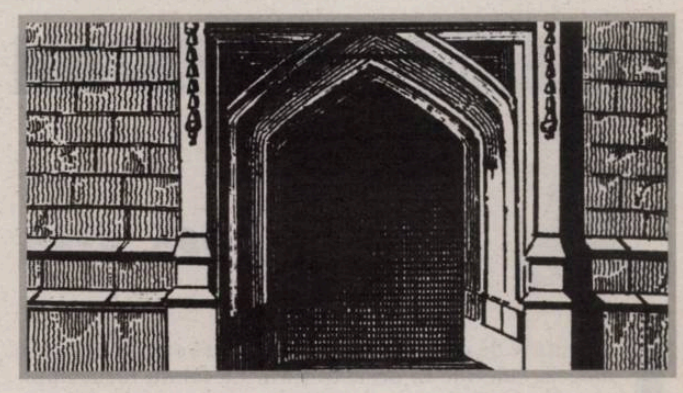

Stimate dle Turcescu,

Subsemnatul Mihăilă Ticuşor din satul Sîrbi, comuna Podu-Turcului, judeţul Bacău, prin prezenta vă aduc la cunoştinţă următoarele: am ascultat de mai multe ori emisiunea *100%* prezentată de dvs. şi am rămas surprins şi în acelaşi timp mi-au plăcut problemele care s-au discutat.

Am o rugăminte foarte mare la dvs. Sînt absolvent al Liceului Teoretic, sînt căsătorit, am doi copii şi duc o viaţă modestă. Sînt mîndru că sînt român.

Îmi iubesc ţara şi poporul. Aş dori să văd în jurul meu numai fapte frumoase şi să nu fie ură şi dezbinare. Să nu mai fie sărăcie, foamete, dezordine, neîncredere şi alte fapte urîte. Toate acestea m-au determinat să mă gîndesc la soarta poporului meu. Am întocmit un proiect „Eurpean“ pentru combaterea calamităţilor naturale, acest proiect este menit şi pentru o apropiere şi încredere mai mare între popoare. Am un proiect internaţional. Acest proiect pus în practică este menit să aducă schimbări radicale în lume într-un timp scurt, şi omenirea să ducă o viaţă la care nu a visat. M-am gîndit la mai multe probleme în special în domeniul Agriculturii. Mă întristez cînd citesc în *Libertatea* despre soarta copiilor născuţi cu probleme locomotorii şi fizice, oameni rămaşi fără case. Îmi plînge sufletul cînd ştiu că în România este atît de multă suferinţă şi durere. M-am gîndit şi la problemele din Irak unde au loc multe nenorociri şi crime. Şi aici am găsit o soluţie la care nu s-a gîndit nimeni. Soluţia mea este cea mai bună fiindcă se poate rezolva fără conflicte, şi cred că într-un timp nu prea lung poporul Irakului îşi poate singur hotărţ soarta.

Vă rog din suflet să mă primiţi în audienţă sau să mă îndrumaţi cum trebuie şi ce trebuie să fac, pentru a-mi împlini aceste visuri. Eu vă simpatizez foarte mult şi doresc din tot sufletul să faceţi cum credeţi că e bine pentru a putea să vă relatez toate aceste probleme vă asigur în mod serios că o să rămîneţi uimit de ce veţi auzi.

Pentru al doilea proiect am o deviză pe care doresc să v-o spun personal. Ştiu multe probleme care nu ar fi trebuit să aibă loc în România.

Stimate dle Turcescu vă rog din tot sufletul şi vă implor nu mă lasaţi pradă disperării.

Urmaşii noştri merită să aibă o viaţă demnă. Eu ştiu că se poate. Doresc foarte mult prin dvs. să am mai multă încredere în viaţă. Dvs. mă puteţi face fericit de sărbători.

Cu respect şi recunoştinţă.

Cu ochii-n 3,14

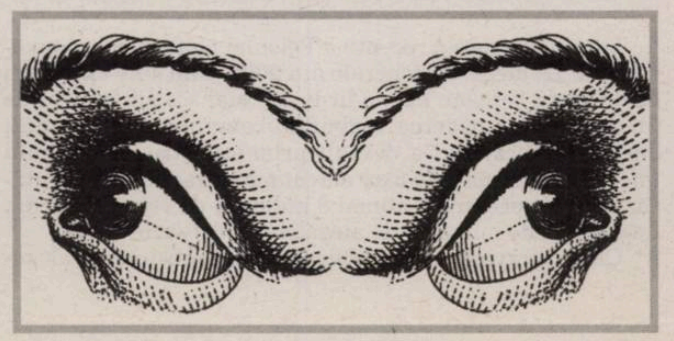

PĂTRUNS DE SPIRITUL CRĂCIUNULUI, OMUL ANULUI 2007 (ÎN CIUDA INTELIGENŢEI SALE VESELE) TRĂIEŞTE DE CINCISPREZECE ANI ÎN 2008

● Joia trecută, pe la Piaţa Sudului, vreo cinşpe-douăzeci de inşi stăteau la coadă în faţa unei dughene amărîte pe care scrie „Tocilărie fină“: pătruns de spiritul Crăciunului, nişte popor îşi ascuţea cuţitele. (**D. S.**)

● Vladimir Putin a fost declarat „omul anului 2007“ de către revista *Time*. Trag concluzia că nici *Time* nu mai e ce-a fost. (**M. V.**)

● N-am prea înţeles de ce în tot bîlciul cu *Zece pentru România* a fost invitat şi Henry Kissinger. Cred că, în ciuda inteligenţei sale proverbiale, nici el n-a prea înţeles. (**A. M.**)

● M-am săturat de atîta „spirit al Crăciunului“! De atîtea luminiţe, globuleţe, clopoţei, brăduleţi, de feţişoare vesele, cu tot cu tichiuţele roşii adiacente, de „Ho! Ho! Ho! Merry Christmas“-uri exasperante care nu se mai termină, de moşuleţii „arhiprezenţi“ (nu te mai poţi şterge, mă scuzaţi, la fund, fără să te streseze feţişoara Moşului desenată pe sulul de hîrtie igienică!), de cîntecele, de lumînărici, de tot... Spirit, spirit, dar nu-i cam mult? (**R. T.**)

● Inteligenta (cel mai ridicat IQ de la Hollywood!), stilata (vorbeşte franceza la perfecţie!) şi talentata (două Oscaruri!) Jodie Foster a cedat, recent, presiunilor *lobby*-ului gay şi şi-a făcut „coming out“-ul, declarînd că trăieşte de mai bine de cincisprezece ani cu o femeie, „frumoasa Cydney“... Ce dezamăgire! Domnişoara Foster ar fi trebuit să ştie că viaţa privată se păzeşte cu dinţii. În nici un caz cu limba. (**a. l. ş.**)

● Nu ştiu cît e de adevărată ideea chinezească „Feriţi-vă de epocile istorice interesante!“, dar mie mi se pare că, la sfîrşitul anului 2007, lumea trăieşte un eveniment mai mult decît interesant: pentru prima oară, o femeie şi un negru au şanse să candideze la preşedinţia Statelor Unite în 2008. (**R. C.**)

DIN CAUZA NUMĂRULUI MARE DE ŞANSE GONFLABILE, VĂRSĂTORII ÎŞI VOR CULTIVA CLASICA LENTOARE CUMINTE

● N-am ce critica la gastronomia poloneză, despre care am înţeles că în ultimii ani s-a diversificat şi s-a rafinat, poate şi din cauza numărului mare de turişti. Supele-cremă, mîncărurile bazate în special pe carne de porc, salatele, sosurile, plăcinta cu mere (căreia ei îi spun şarlotă caldă), ştrudelul cu mac sînt excelente. În schimb, voi critica obiceiul de a plăti garderoba la restaurante. Dai unul sau doi zloţi pentru a-ţi lăsa haina, iar în acelaşi preţ intră uneori şi accesul la toaletă. Femeile de la garderobă mi-au amintit de acele tanti de la WC-urile publice româneşti care, în schimbul cîtorva monede, îţi întind cu un surîs prefăcut amabil fişia de hîrtie igienică ce ţi-a fost repartizată. (**A. P.**)

● Se pare că încălzirea planetei prelungeşte perioada de împerechere a pisicilor care, arată statisticile, s-au înmulţit în State cu cel puţin 30% în ultimii doi ani. Înmulţirea excesivă a fost constatată inclusiv la felinele sălbatice, căldura prelungită asigurînd şanse mai mari de supravieţuire puilor. Asta înseamnă că ecologiştii vor deveni inamicii asociaţiilor care luptă pentru drepturile şi protecţia animalelor!? (**M. C.**)

● La emisiunea *Între Bine şi Rău* de pe TVR 1 de dinainte de Crăciun, au fost invitaţi şi nişte copii în platou. Cu această ocazie, Tudor Octavian a găsit de cuviinţă să vorbească, printre altele, despre păpuşi gonflabile, iar Liviu Mihaiu despre reducerile de Crăciun la prezervative. Discuţia era – cică – despre Moş Crăciun şi despre Moş Niculae. (**C. P.-B.**)

● După un zodiac franţuzesc, 2008 e un an tare amestecat: Berbecii vor fi permanent surmenaţi, Taurii vor cam derapa, Gemenii vor (re)cădea în adolescenţă, Racii vor avea probleme cu ierarhia, Leii se vor agita peste limitele permise, Fecioarele îşi vor regăsi austeritatea, Balanţele îşi vor schimba orientarea, Scorpionii vor trăi din concesii, Săgetătorii vor cam scrîşni din dinţi, Capricornii se vor dezechilibra financiar, Vărsătorii îşi vor cultiva spiritul de contradicţie, iar Peştii vor fi la bunul plac al propriilor umori... Noroc că nu mai sîntem o ţară francofonă. (**S. S.**)

● Repede, de cum Putin l-a desemnat pe Dmitri Medvedev ca urmaş al său la preşedinţia Rusiei, două dintre cele mai celebre distilerii ale ţării au cerut Oficiului specializat înregistrarea unor noi mărci de vodcă: „Ţar Medvedev“ şi „Medvedka“. Sînt cazuri cînd clasica lentoare oblomovistă e o vorbă goală, într-un pahar plin. (**R. C.**)

● Cică o profesoară din Anglia a provocat un mare scandal pentru că le-a spus copiilor că Moş Crăciun nu există. Părinţii au făcut plîngeri împotriva ei, spunînd că ar fi „distrus magia“. Şi oricum, pentru că profesoara n-a fost cuminte şi a spus aşa ceva, Moş Crăciun a lăsat-o fără serviciu. Fiindcă, în urma acestui episod, a fost dată afară. (**A. M.**)

UNII (UNELE) VOR IZOLA ÎNTRE TIMP NUNTA MINERALĂ

● „Manechinele nu au drept la cuvînt, nimeni nu le ascultă, nimeni nu le întreabă ce vor“, spunea Martin Brown, purtătorul de cuvînt al sindicatului Equity, care apără cauza actorilor şi artiştilor britanici. Unii (unele) se descurcă individual: supermodelul Carla Bruni tratează toate revendicările „sindicale“ direct cu preşedintele Franţei, Nicolas Sarkozy. (**M. B.**)

● După ani întregi de cercetări, oamenii de ştiinţă au reuşit să identifice gena curiozităţii la piţigoi. Asta a fost uşor, eu sînt curios dacă şi cît o să le ia pînă vor izola gena curiozităţii la femei. (**M. C.**)

● O felicitare cu Moş Crăciun, expediată la 23 decembrie 1914 pe adresa lui Ethel Martin din Oberlin, Kansas (probabil de către verii acesteia din Alma, Nebraska), a ajuns la destinaţie zilele trecute, după 93 de ani, fiind primită de Bernice Martin, cumnata destinatarei, deoarece Ethel murise între timp. „E un mister unde şi-a petrecut cea mai mare parte a ultimului secol“, a declarat Steve Schultz, şeful Oficiului Poştal din Oberlin (referindu-se, desigur, la felicitare). Aş avansa o ipoteză: poate s-a rătăcit pe fundul sacului, printre jucăriile post-mortem. (**D. S.**)

● La Unirii, un magazin de parfumuri şi cosmetice scumpe: *De facto*. Mă întreb: cît ar costa nişte cosmetice *de jure?* Şi, în aceeaşi dezordine de idei, cum ar fi ca o firmă de accesorii de nuntă să se cheme *De mortuis nil nisi bonum* şi una de servicii funerare *De futuro?* (**S. G.**)

● Oare apa minerală românească Dorna s-a înfrăţit cu apa minerală turcească Damla!? Căci, după cum se vede din fotografia pe care am făcut-o la Istanbul, au aceeaşi reclamă. (**M. C.**)

etica vieții

Peter SINGER

De ce să votăm?

În calitate de cetăţean australian, am votat la ultimele alegeri federale în această ţară. La fel au făcut aproximativ 95% dintre australienii cu drept de vot. Acest procentaj contrastează puternic cu cel din Statele Unite, unde la alegerile prezidenţiale din 2004 proporţia celor prezenţi la urne a depăşit cu puţin 60%. La alegerile pentru Congres, care au loc la mijlocul mandatului prezidenţial, se deranjează ceva mai puţin de 40% dintre americanii cu drept de vot.

Există un motiv pentru care atît de mulţi australieni votează. În anii '20, cînd prezenţa la urne a scăzut sub 60%, Parlamentul a decis ca participarea la vot să devină obligatorie. De atunci, în pofida unei succesiuni de guverne cu diferite orientări politice, nu a existat nici o încercare serioasă de a abroga această lege, iar sondajele arată că în jur de 70% din populaţie este de acord cu ea.

Australienii care nu votează primesc o scrisoare în care sînt întrebaţi de ce au această opţiune. Cei care nu au o scuză acceptabilă – cum ar fi boala sau o călătorie în străinătate – trebuie să plătească o amendă mică, dar proporţia celor amendaţi astfel ajunge la mai puţin de 1% dintre cetăţenii cu drept de vot.

În realitate, obligatoriu nu este să ai un vot valid, ci să te prezinţi la secţia de votare, să ţi se verifice numele şi să pui un buletin în urnă. Secretul scrutinului face imposibil să-i împiedici pe oameni să scrie năzbîtii pe buletinele de vot sau să le lase neatinse. Dacă e adevărat că procentul de buletine de vot invalidate este puţin mai ridicat cînd votul este obligatoriu, el rămîne prea mic pentru a influenţa în vreun fel rezultatul scrutinului.

Australia nu este un caz unic în ceea ce priveşte votul obligatoriu. Belgia şi Argentina l-au introdus mai devreme şi este practicat în multe alte ţări, în special din America Latină, deşi sancţiunile şi mijloacele de a-l impune variază de stat la stat.

Pentru că mă aflam în SUA în timpul alegerilor australiene precedente, nu eram obligat să votez. Aveam motivele mele să sper într-o înfrîngere a guvernului conservator al lui John Howard, dar asta nu explică de ce mi-am asumat totuşi sarcina să votez peste graniţă, deşi posibilitatea ca votul meu să facă vreo diferenţă era insignifiantă (şi, cum era previzibil, nici nu a cîntărit în vreun fel în rezultatul final).

Cînd votul este opţional, iar posibilitatea ca rezultatul să fie hotărît de votul unui singure persoane este extrem de scăzut, chiar şi cel mai mic efort – de exemplu, timpul pentru a ajunge la secţie, aşteptarea la rînd sau o ştampilă pusă pe buletin – este suficient pentru a face ca întregul proces să pară iraţional. Totuşi, dacă mulţi oameni ar urma această logică şi nu s-ar duce să-şi exprime opţiunea politică, o minoritate a populaţiei ar ajunge să decidă viitorul unei ţări, iar majoritatea ar fi nemulţumită.

Statele îngrijorate de prezenţa scăzută la vot ar face bine să ia în considerare modelul votului obligatoriu.

Istoria electorală recentă a Poloniei ne furnizează un exemplu. La alegerile generale din 2005, cam 40% dintre cei cu drept de vot s-au dus la urne, cel mai scăzut procent de prezenţă după căderea regimului comunist. Ca rezultat, Jaroslaw Kaczynski a devenit prim-ministru cu sprijinul unei coaliţii de partide care a avut majoritatea parlamentară, în ciuda primirii a numai 6 milioane de voturi dintr-un total de 30 de milioane de alegători cu drept de vot.

Cînd Kaczynski a fost obligat să se confrunte cu alegătorii numai doi ani mai tîrziu, a devenit evident că mulţi dintre cei care nu votaseră în 2005 erau nemulţumiţi de rezultat. Prezenţa la urne a fost de aproape 54%, cu o creştere în special în categoria celor tineri şi educaţi. Guvernul lui Kaczynski a suferit o înfrîngere severă.

Dacă nu dorim ca o minoritate să decidă ce fel de guvern vom avea, trebuie să fim în favoarea unei prezenţe la vot ridicate. Totuşi, din moment ce propriul nostru vot are o influenţă atît de mică asupra rezultatului, fiecare dintre noi este tentat să-l ignore, nederanjîndu-se să voteze, dar sperînd că se vor duce la vot suficient de mulţi oameni pentru a păstra democraţia puternică şi a alege un guvern în concordanţă cu punctul de vedere al unei majorităţi a cetăţenilor.

Există însă multe motive posibile pentru a vota. Unii se duc pentru că le place şi nu au cum să-şi folosească mai bine timpul pe care l-ar petrece, dacă nu se duc. Alţii sînt motivaţi de datoria civică, iar aceasta nu poate fi măsurată doar în termenii posibilului impact al votului personal. Alţii votează nu pentru că-şi imaginează că vor influenţa rezultatul, ci fiindcă, precum microbiştii, vor să-şi susţină echipa favorită. Sau s-ar putea să voteze pentru că, dacă nu o fac, nu vor avea dreptul să se plîngă că le displace guvernul care a fost ales. Ori fiindcă au cugetat că, deşi şansele ca ei să influenţeze rezultatul se reduce la una din cîteva milioane, totuşi acest rezultat este atît de important încît şi o şansă minusculă cîntăreşte mai mult decît neînsemnatul efort de a merge la vot.

Dacă toate aceste motive nu reuşesc să-i facă pe oameni să-şi exprime opţiunea politică, votul obligatoriu este o metodă pentru a rezolva problema absenteismului. Amenda mică impusă celor care absentează va deveni un motiv ca fiecare să voteze şi, în acelaşi timp, va stabili o normă socială. Australienii doresc să fie obligaţi să voteze. Sînt bucuroşi să meargă la urne, ştiind că şi ceilalţi fac la fel. Statele îngrijorate de prezenţa scăzută la vot ar face bine să ia în considerare modelul votului obligatoriu.

Peter Singer *este profesor de bioetică la Universitatea Princeton. Printre cărţile sale se numără* Practical Ethics, Pushing Time Away, The Moral of the Story *şi, cea mai recentă,* The Ethics of What We Eat.

Copyright: Project Syndicate, 2007
www.project-syndicate.org

traducere de Mădălina ȘCHIOPU

PUBLICITATE

AI 4 METODE SĂ TE ABONEZI !

1 SUNĂ!
VENIM ȘI TE ABONĂM NOI!
Sună* la 021/407.54.64 sau 021/407.54.66, de luni până vineri, între orele 9.00 și 18.00 și un reprezentant Adevărul Holding va veni la tine acasă sau la sediul firmei unde lucrezi, pentru contractarea unui abonament la ziarul Dilema Veche.
*Dacă locuiești în București, Craiova, Sibiu, Râmnicu Vâlcea, Pitești, Cluj Napoca, Timișoara, Brașov, Suceava, Iași, Bacău sau județele Ialomița și Sălaj.
SUNĂ ȘI VENIM LA TINE!
sau trimite e-mail la abonamente@adevarulholding.ro

2 SMS!
TRIMITE UN SMS DIN REȚEAUA ORANGE SAU VODAFONE LA 7409 CU TEXTUL „DILEMAVECHE"
■ Costul unui SMS este de 9 euro + TVA (abonament ediții luni-sâmbătă)
■ Din rețeaua Orange vei primi un mesaj de confirmare a înregistrării
■ Din rețeaua Vodafone vei primi un mesaj prin care ți se cere confirmarea, iar costul SMS-ului de răspuns este de 0,05 euro
Dacă trimiți până la data de 20 a lunii în curs, primești abonamentul începând cu data de 1 a lunii următoare. Contravaloarea SMS-ului nu se returnează.
Informații la tel: 021/407.54.64

3 luni abonament

3 Trimite talonul!
Plătește prin ordin de plată sau mandat poștal și trimite talonul de mai jos.

4 La toate oficiile poștale, agențiile Rodipet (www.rodipet.ro), sau la celelalte firme cu care Adevărul Holding are contract de difuzare a abonamentelor. Lista completă pe www.adevarul.ro.

ABONEAZĂ-TE!
Ai până la 13,5% reducere din prețul de la chioșc!

Tel: 021-407.54.64, 021-407.54.65
Fax: 021-407.54.67
e-mail: abonamente@adevarulholding.ro

Nume ..... Prenume ..... Compania* ..... Cod Fiscal* .....
(* Completați numai dacă plătitorul este o firmă) Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj ..... ap. ..... localitate .....
județ/sector ..... cod poștal ..... telefon ..... e-mail .....
Adresa de livrare (daca este diferită față de adresa de mai sus): Str. ..... nr. ..... bloc ..... scara ..... etaj .....
ap. ..... localitate ..... județ/sector ..... cod poștal .....
Număr abonamente contractate ..... începând din luna ..... la:
Dilema Veche ☐ 3 luni (35 lei) ☐ 6 luni (69 lei) ☐ 12 luni (135 lei)
Cei care se abonează direct la Adevărul Holding vor completa și rândurile de mai jos:
Am expediat către S.C. Adevărul Holding S.R.L. suma de ..... lei cu mandatul poștal/ordin de plată nr ..... din data .....
..... în cont nr. RO81 ABNA 4100 2641 0028 5818 deschis la ABN AMRO BANK SA Centrala București.
Pentru ca livrarea abonamentului să înceapă la data de 1 a lunii următoare, plata se va efectua până la data de 20 a lunii în curs. Prin prezenta sunt de acord ca S.C Adevărul Holding S.R.L să prelucreze datele mele cu caracter personal pentru activități promoționale și să le dezvăluie terților conform legii nr. 677/2001. Îmi rezerv dreptul să mă opun acestei prelucrări și să solicit ștergerea datelor adresându-mă societății S.C Adevărul Holding S.R.L printr-o cerere scrisă.

Completați talonul de abonament cu datele de identificare solicitate și expediați-l, împreună cu copia după dovada plății abonamentului, prin poștă, la S.C. Adevărul Holding S.R.L., **OP 33 - CP 143, București**, cod poștal 014820 sau prin fax: **021-407.54.67**.
Abonamentele se pot contracta: ■ *la sediul S.C. Adevărul Holding S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp C, sector 1, București* ■ *cu mandat poștal sau ordin de plată pentru S.C. Adevărul Holding S.R.L.* ■ *la oficiile poștale* ■ *la sucursalele RODIPET* ■ *la firmele particulare. Pentru abonamentele contractate prin poștă, taxa este de 2,6 lei/lună pentru abonamentele luni - sâmbătă și 3,0 lei/lună pentru abonamentele luni - duminică.*